Universidad de Deusto
Biblioteca

GUILLIAUD

COMM. IN

S. MATTHAEUM

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

IN SACROSANCTVM IESV CHRISTI EVANGE-lium ſecundum Matthæum Commentarij, iuxta probatam Eccleſiæ Catholicæ Patrum ſententiam, & ſacrę facultatis Theologiæ Pariſienſis approbationem:

FACULTAD DE TEOLOGIA
Univ. de Deusto
BILBAO

PER

CLAVDIVM GVILLIAVDVM BELLIIO-cenſem, Doctorem Theologum, apud inſignem Heduorum Eccleſiam olim præpoſitum, & à ſacris concionibus Canonicum.

His acceſsit rerum & verborum toto opere memorabilium copioſiſsimus Index.

OMNIA IVDICIO ECCLESIAE SVBMISSA SVNTO.

Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis. Matth. 11.

postiemcomorlendi Dom
catalogo de 1682 folio 9
ni ord de 1640
fr. Ispuan

PARISIIS,
Apud Iohannem de Roigny, via Iacobæa, ſub inſigni quatuor Elementorum.

1562.

Cum priuilegio Regis.

BIBLIOTHECAE OMNIENSIS SOCIETATIS JESU

Universidad de Deusto
Biblioteca

Priuilege.

CHarles par la grace de Dieu Roy de France, à noz amez & feaulx Conseilliers tenans noz courts de Parlement de Paris, Rouan, Tholoze, Bordeaux, Dijon, Aix, Grenoble, Bretaigne, Baillifz, Preuosts & Seneschaulx desdicts lieux, Lyon, Poictiers, Orleans, Tours, Bourges, Angiers, Champagne, & à tous noz autres iusticiers ou leurs lieutenants, salut & dilection. Comme nostre cher & bien amé Maistre Claude Guilliaud, Docteur en la faculté de Theologie en nostre vniuersité de Paris, ait par cy deuãt, & des l'an mil cinq cens quarẽte sept, faict imprimer & mettre en lumiere par Iehan de Roigny libraire iuré de la dicte vniuersité, & soubs le bon plaisir, congé & priuilege de feu nostre treshonnoré Seigneur & pere le Roy Henry, les Commentaires par luy faictz sur l'Euangile Sainct Iehan, ayans à ceste fin esté veus & certifiez Catholiques par la dicte faculté. Et depuis ait encores faict autres Commentaires sur l'Euangile Sainct Matthieu, & iceux faict veoir par ladicte faculté, qui nous auroit certifié par certains Docteurs d'icelle, n'y auoir esté rien delaissé qui empeschast qu'ilz ne fussent mis en lumiere, comme appert par leur certification cy attachee soubs le contre-seel de nostre Chancellerie. Au moyen de quoy les feroit uolontiers imprimer, & mettre en lumiere par ledict de Roigny, mais il doubte que pour frustrer tant luy que ledict de Roigny de leurs iustes labeurs, frais & impenses, aucuns autres marchands & libraires les uoulsissent semblablement imprimer ou faire imprimer & exposer en uente sans leur vouloir & consentement, si par nous ne leur estoit sur ce pourueu de remede conuenable, humblement requerans iceluy. Pource est il que nous inclinans liberalement à leur supplication, & voulans en ceste endroict subuenir audict de Roigny, à ce qu'il se puisse aucunement releuer des frais qu'il luy a ia conuenu & conuiendra faire pour mettre en lumiere & impression les dicts liures. A iceluy de Roigny pour ces causes, & autres à ce nous mouuans, auons de nostre grace especiale, pleine puissance & autorité royale, par ces presentes donné & donnons priuilege, congé, licence & permission d'imprimer & faire imprimer en telle marge & de tels caracteres que bon luy semblera: & mettre en uente & distribuer lesdicts Commentaires dudict Guilliaud sur S. Matthieu, iusques au temps & terme de neuf ans, à compter du iour qu'ilz seront paracheuez d'imprimer. Auec expresses inhibitions & defenses à tous, de quelque qualité qu'ilz soient, d'iceux imprimer ne exposer en uẽte, sans le consentemẽt dudict de Roigny, sur peine aux cõtreuenans, de cõfiscation des dicts liures, d'amẽde arbitraire, & de tous despens dõmages & interestz enuers les parties. Et oultre voulõs & nous plait, que en mettãt ou faisant mettre par ledict de Roigny, au cõmencemẽt ou à la fin de chacun desdicts liures, un bref extraict ou sommaire de ces presentes, elles soiẽt tenues pour suffisammẽt signifiees & venues à la cognoissance de tous, cõme si expressemẽt & particulieremẽt elles auoient esté signifiees. Si vous mãdons, & à chacun de vous endroit soy, & si cõme à luy appartiendra, que de noz presents priuilege, cõgé, & permission, & de tout le cõtenu en icelles vous faictes & laissiez ledict de Roigny, & ceux qui auront charge de luy, iouir & vser pleinemẽt & paisiblemẽt, sans leur faire ou dõner empeschement au cõtraire. Lequel si faict, mis, ou dõné leur estoit, reparez & remettez, ou faictes reparer & remettre incontinent & sans delay au premier estat & deu: & à ce faire, souffrir & obeir cõtraignez ou faictes cõtraindre par toutes voyes deues & raisonnables, tous ceux qui pour ce ferõt à contraindre. Car tel est nostre plaisir, nonobstant oppositions ou appellations quelzconques, & sans preiudice d'icelles, pour lesquelles ne voulons estre differé, & quelzcõques lettres à ce contraires. Donné à Sainct Germain en Laye le dixneufieme iour de Ianuier, l'an de grace mil cinq cens soixante & vn, & de nostre regne le deuxieme.

Par le Roy, le seigneur de Selue Conseillier du Conseil priué present.

Signé Robertet.

IACOBI FABRI MOLINENSIS, PROFESSIONE THEOLOGI, IN Euangelicam Claudij Guilliaudi commentationem Præfatio.

PAulus Iesu Christi Apostolus, idémque Gẽtium doctor clarissimus, summa animi solicitudine, & uitæ discrimine, cùm scriptis, tũ uiua uoce in hoc fœliciter desudauit, ut doctrina euangelica, mysticum uoluntatis diuinæ uehiculũ, longè latéque per totũ orbem terrarum propagaretur. Quod dum facit, sicut strenuam & perpetuam in hoc munus à Spiritu sancto demandatum operam nauauit, ita uanus nõ fuit propheta, quòd scripserit, olim suborituros, qui sele Act. 20. ctum Christianę religionis triticum pestilẽtibus hęreticarum opinionum zizaniis conarẽtur opprimere. Ego, inquit, scio quoniam intrabunt post discessionem meam lupi rapaces in uos, nõ parcentes gregi. Et ex uobis ipsis exurgẽt uiri loquentes peruersa, ut abducant discipulos post se. Et quidem uerè ille uaticinatus est Apostolus. Cùm uarię subinde lites inter eruditos de suarum scientiarũ ac ueluti possessionum finibus exoriantur, dum nemo nõ errore, uel etiam ambitione, ueluti in publico orbis incendio, suum regnum latiùs protendere conatur. Videas enim Theologos forum ac iuris politiam, uideas contra Politicos Ecclesiam, atque religionẽ suo arbitratu ex piscatoria arte occupare & regere molientes. Exdem lites Theologis subinde & Philosophis existũt. Olim quippe fanatici religionis prætextu, utrunque gladium sibi rapuerunt: nunc contrà huius seculi potẽtes, suo gladio, quem de manu Domini uel acceperũt ipsi, uel precario munere extorserunt, haudquaquam contenti, pro libidine distringere, illum uersare, & dirigere quanta possunt uiolentia præsumunt, & affectãt. Taceo iam quòd seditiosi quidam, honesti specie, politias occupant, & ex Moyse ius dicere in iudiciis publicè non uerentur. Exod. 4. Ita sancta Dei Ecclesia uariis quidem ab initio in hodiernum usque diem impetita fuit machinis: quales fuerunt nominis Christianĩ grauissimę persecutiones, & acerrimæ conflictationes: sed per singularem sponsi sui gratiam semper suis innixa primordiis inexpugnabilis, suóque quasi librata pondere, usque immota permansit. Ex historia Arrian. Quî enim de sua dimoueri potuisset firmitate, spõsi sui adiuta & fota cùm spiritu tum uerbis? Verbo siquidem Domini cœli firmati sunt, ita & confirmata est Ecclesia. Porrò uerbum istud hausit ex sacrosanctis Apostolorũ & Euangelistarum scriptis, cæterísque sanctorum patrum monumentis, quibus, ceu fortissima acie, stipata hactenus aduersus aduersariorum phalanges decertat. Tantum momenti habent libri qui ad fidem Dei & ad bonos mores conducunt. Atque ideo permagni semper interesse putauerunt ueteres illi sapientes, legúmque consulti, quibus moribus & artibus, quibúsue institutis, res cùm publicæ tum priuatæ excolerentur. Nec id ab re penitus. Vt enim disertè scriptum est à Platone in Protagora, multò magis periculum in excipiendis hauriendísque disciplinis, quã in cibis parandis, formidandum est. Cibos enim ubi emeris, in uasis alienis domũ deferre, ac sumere licet. Artes uerò ut fuerint, capere nõ in alio uase, sed tuo ipsius animo circunferre cogeris. Qua ex re omnium optimè prospexisse (nisi me meus fallit animus) mihi uidentur primi legum latores: cũ & aduersus corruptores morum legibus uindicandum censuerunt, & à politia nõ prauas modò artes, sed adeò Leges in corruptores morum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Plutarchus in uita Lycurgi.

Plurimũ possunt libri ad uirtutes uel uitia.

inanes & superuacaneas, luxus tãtùm ac libidinis ministras, id quod fecisse quondam Lycurgum ex Plutarcho didicimus, summouerunt. Cùm itaque omnia iam libris præcipiantur, percipiantúrque, quibus, siquidem probi sint, non parũ ad uirtutem, cùm quærẽdam, tum capessendam, animamur: Sin mali, mala quoque docent, & uelut œstro quodam & aculeo solicitant ad uitia, ut est noster ad praua, quàm bona promptior genius. Enimuero sæpè demirari satis tacitus apud me non possum, qui fiat ut qui reipublicę gubernacula moderantur, nouos libellorum fœtus prodire sinant in vulgus, ex quibus tamen haurire nihil aliud possis, quàm nobilem & egregiam impuritatis & impietatis labem. Hæ sunt nimirũ noctis aues, quas interdiu uolitare iam uidemus: hæ noctuæ, hæ striges, quas in meridiana luce conspicimus, quarum tamen nox conscia sola esse deberet, adeò iam consuetudine factæ familiares, ut quas pro mõstris antehac habuimus abegerimúsque, circunuolitare iam pro sua quaque libidine sinamus: imò uerò uolumus, cõcedimus, jubemus. Verùm enimuero, dicet aliquis, à rebus seriis tantum non est magistratibus otij, ac feriarum, ut rebus minutis excutiendis dent operã: quin etiam nec sic pestilentes sunt libelli, ut nõ plus multò prodesse ac iuuare queant quàm incõmodare. Verùm hanc hypocriticam personatámque interrogationem hac repulisse ratione satis sit, quòd eorum qui publica gerunt munera, non magis est ædes, uias, aquæ ductus, annonas curare, non nundinarum, litium aut rei nummariæ iura ut gere, non hostes abigere, non patriæ fines tutari, non pacem solicitare ac retinere, quàm dispicere ut publicè priuatímq; mores integri atque honesti sint, & cõperiãtur. Hę scilicet uel pręcipuæ sunt partes magistratuum, quò illibatis undequaque moribus constituatur, floreátque ciuitas. Quid enim per Deum immortalem momenti adfert cœtibus hominum, si muro cingantur, si uallo muniantur, si flumine fossisque ambiantur, nisi religione, moribúsque simul & legibus bonis (quę retinacula sunt, autore diuo August. rerumpub.) in officio, uirtute, mutuáque charitate contineantur? Quid igitur est quod fæx quædam hominum in ciuitates, in ædes, in familiaritates, dicã etiam intimas, recipiantur, quibus id solum studium est, ut disciplinam moréque corrumpant incautæ iuuentutis: adeò ut ad id cõducti precióque uenditi & comparati credi queant. Quæ, malùm, nos transuersos abripit impudens imprudentia, ut monumenta turpitudinis eorum extremis exẽplis uindicanda, in omnes passim urbes, uicos, familias, ætates, ordines, abũdare ac spargi sinamus, atque adeò elaboremus? Quid, prò pudor, nisi hæc amẽtia est, nisi necordia est? An non sementem eo pacto in semine uitiamus? An non fontium ostia ueneno inficim⁹, qui cogimus pusiones, & puellas, incestos amores, à tenero (quod est apud Flaccum) ungui meditari? Vulgatum est adagiũ, Faber ipse fecit compedes, ipse gestet. Nec satis est infœlici nostræ regioni alere coleréque, qui sibi tã certam perniciem adferant, undeuis accersuntur, aduehuntur, imò uerò inuitãtur irritamenta malorum, quanuis immanibus aucta preciis. Videlicet illi sumus Galli, quos ante quadringentos & mille annos scripsit Iosephus fontem habere apud se domesticæ fœlicitatis, & omnibus bonis totum penè mundum irrigare. Hinc nos contractum dolorem, si fas est dicere, sed fas est, acerbissimum, quum neque ulla satis ratione lenire, neque diuturna meditatione concoquere possimus, quidni liceat tandem aliquando bonam iustæ nostræ indignationis partem deriuare & effundere in literas? Atque utinam, qui ipse hîc quàm minimum possum, excusitare saltem alios queam, auxilij ferendi potentissimos, ceu catulus quispiam grandeis molossos, &

Obiectio.

Ad obiectionem responsio.

Munus magistratuum.

4. De ciuitate, cap. 4.

Horat. Vide Chil. Erasmi.

Laus Galliæ ex Iosepho li. 2. de bello Iuda. cap. 6.

Horatius.

Fungar uice cotis, acutum
Reddere quæ ferrum ualet, exors ipsa secandi.

Omnino hac me cõscientia solabor, tuebórque, quòd aliò prorsus (ita me Christus amet) non respiciam, quàm ut patefacto magis ac magis errore publico, & ue-

lut educto è cauo serpente, monerem cauendum omnibus ab incendio, imminentique exitio, quod in omneis iam longè latéque pertinet, & quaqua uersum uagatur, & quod in communi periculo vulgus solet, conclamarem, ad ignẽ ad ignem,

Hostis habet muros, ruit alto à culmine Roma. Verg. 2. Aeneid.

Iam nempe certum indubitatúmque tenemus, nullam fere exactis tot iam seculis, hæresim extitisse, quæ paucorum annorum spatio, tam miserandas támque luctuosas calamitates, tam terribiles motus, admirandásue, concurrentibus hominũ opinionibus, diuisiones in Ecclesiã inuexerit, quàm hæc ipsa, quæ hoc nostro infœlici seculo concitata dignoscitur, & deinde in tam sæuam innumerabilium pene capitum hydram excreuerit: ut, non dico, ditioni cum ditione, ciuitati cum ciuitate, sed nec domui cum domo, imò nec quidem homini cum homine in religionis articulis conueniat. Quod eò magis cùm mirandum tum & miserandum est, quòd nostri temporis hæretici multas florentissimas respub., plures potentissimos principes, plurima regna & imperia per tam palàm impia supráque modum ἀπροσδόκητος dogmata, in suum istud pestilentissimarum opinionum baratrũ præcipitauerint, & in eas calamitates immiserint intruserintue, vnde nulla adhuc appareat spes emergẽdi. Porrò cùm multis eomitiis, magníque sumptibus summi orbis monarchæ, hoc incendium conati sint & porrò hodie conentur extinguere, tamen singulari hæreticorum pertinacia, dicam potius fraude, & malitia cacodęmonis, fit, ut concordiâ profligata, omnia litibus & schismatibus personent. Varia & permulta olim monstra in orbe comperta ueteres cõmemorarunt, ut eos homines, quos probitas ad optimos uirtutis titulos prouehere nõ poterat, ab humana ueluti conditione deiectos, ac infra meritum mortalium detrusos, suis propè in bestias transformatos uitiis significarẽt. Hinc in Esaia Onocentauros, sirenas, ululas, onocrotalos legimus: in beato Iob Leuiatham, Behemoth. Cacũ describit Vergilius, Cerberum, stimphalidas aues, aprum erimantheum, leonem nemeæum, chimeram, multorum capitum hydram, Herculis labores poëtarum figmenta nobis tradiderũt. Sicut enim toxica nõ dantur nisi melle circũlita, ita non nisi obnubilatam tectámque ueritatẽ conferendã putauerunt, ut probè belluinos hominũ ferocium mores cõponerent, & uitæ conciuiũ studerẽt, sicuti cõditiones tẽporum locorúmue postulabant. Nostri uerò huius seculi luctuosa peruersitas, an non ciulatus continuos, & omnis pariter sexus & ætatis ululatus efflagitat? Tanta siquidẽ sunt istius tempestatis incommoda, tam uariæ hominũ clades, ea denique per humanũ genus inusitata crudelitas regnat (ubi turpi fugata exilio uirtute, ueritas omnibus fermè odiosa cœlũ conscendere compellitur) vt meticulosi homines, sicut ægri oculi, lucem (quod de Heli scriptum est) quanuis suauissimã, censuráque illius ferre pertimescant. Hinc hinc fit ut passim pro uirtute vitiũ regnet, iniustitia imperet, fauor etiã regnũ possideat, lentescat disciplinæ neruus, sensim paulatímq; obtenebretur rationis splẽdor: ut homo hominẽ tollat, quod ait Cicero, & brutescat, veluti consumpta imaginis Dei natura, in nescio quæ perhorrenda monstra degeneret, falsa pro veris imbibat, quæ non sunt tanquam ea quæ sunt, appelliter, & internoscat, Chimeras & Minotauros effingat, efformétque. Ita ut eò amplius obruantur succumbántque mortalium uires, quò studiosius harum rerum tam infœlicium uim naturámque & conditionem deploratissimam explorare, ac curiosius pertractare contendunt: & quò plus in hoc operæ collocent, minus assequantur. Quæ dum commemoro, horresco referens, deerrat animus, fontes lachrymarum effundunt oculi, labascit scribendo manus, pes suis non consistit uestigiis, corpus denique ipsum, quantum quantum est, suum non facit officium. Vident non sine summo dolore omnes verè pij, quàm longè latéque huius incendij fauillæ sparsæ sint. Hærẽt tectis templorum Spiritus sancti, exedunt ligna, lapides demoliuntur, maceriam dissoluunt, intritum absumunt: ipsáque adeò fundamenta ui euertunt. Iam, iam,

Esa. 13. & 34.

Aeneid. 3. 6. 7. 8.

1. Reg. 3.

Offic. lib. 3.

Prædictio Christi. Luc. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi sit propitius Dominus, solo adæquanda domus pedibus cõcutitur, & ab imis radicibus funditus conuellitur. Ex quo efficitur, ut quoties apud me factiones, atque hæreses, quæ longius palmites extenderunt, & mundum ipsum iusto quodam Dei iudicio occupant, premunt, & angunt, animo complector, & admirari soleo, quod ab omnipotẽte oblatum est sanctissimo Eremitę Antonio, uisum diuinitus: quo (ut ipsa re prẽmonstrante omniũ insigniorum sectarum futuros hęreticos, qui Christi Ecclesiam erant discerpturi) uidit uir sanctus in somnis ipsos altare impetere, sacrámq; mensam, nequid suæ ipsorum impietati deesset, euertere. Atqui non aliunde Helias de suæ legis hæreticis exordiebatur querimoniã, cùm diceret, Domine, altaria tua suffoderunt. Hoc est quod de Antichristo approbat scribẽs Hypolytus martyr in Danielem de fine mundi paraphrastes, Ecclesiasticorũ ædes sacræ tugurij instar erunt, precioſum corpus Christi & sanguis non extabit, liturgia extinguetur, psalmorum decãtatio cessabit, scripturarũ recitatio non audietur. Quid hîc necessum est cõmemorare, nefandissimos apostatas, Lucianum & Iulianum? quorum ille non ob aliud crimen Christum à Iudæis cruci affixum cõminiscitur, quàm quòd nouum mundo inuexisset mysterium, κατὰ πλατύν. Quid quòd & in huius imperio sacrificium nostrum edicto sublatum est, sacra mẽsa fœdissimis abominationibus arte conquisitis conspurcata, uasa sacris dicata, quibus Mariæ filio sacrificabatur, indignissimè direpta, quemadmodum in uita martyrũ Iuuentij & Maximi apud diuum Chrysostomum legimus: adeò hęreticorũ prauitas fere semper cum sacrilegio, coniuncta est: ut nec alio signo ostendi debuerit, quatenus, ab unguibus (quod est in prouerbio) leonem internoscere queas. Vide Arrianorũ quò progressa sit, quibusdã ueluti gradibus, impietas. Os suũ, inquit psalmographus, posuerunt in cœlum, & lingua eorum transiuit in terram: ut scilicet cum Sodomitis & Gomorrhęis descenderent in infernum uiuentes. Hos deplorat Basilius ille magnus, & Gregorius Nazianzenus: hic planè tragica, quorum à cõmemoratione piæ aures abhorrent, ubi semetipsum cum Arrianis confert, proponit: ille uerò altaria cultu spirituali uacare luget. Ab Eustathio hæretico Basilidis catholici altaria subuerti mutatis improbè mensis hæreticum λειτουργεῖν perficere criminantur. Donatistarum opera, generáq; sacrilega, Optatus Milenitanus persequitur. Quid referam, ait alio loco Naziãzenus, cædes super cędes, cadauera super cadauera, sacro sancta pedibus inquinatis cõculcata altaria, impudicis & cantionibus & figuris polluta? Et, ut audio, cur hæc lingua audax profert? saltationes super illis & Ecclesię resonãtias crepitaculis uiolatas, linguas blasphemas super sacris thronis cõcionantes μυστήρια κωμῳδούμενα, mysteria in comœdias cõuersa, Sacerdotes abactos, monachos dilaceratos, impiorum manibus uasa ministerij & populo ad tangendum uoce Dei prohibita, Nabuzardam principi coquorũ impurissimo, & Balthasari malè in sanctis agenti exposuerunt. Sic Nouatiani episcoporum odio, quos potuerunt à pœnitentia quondam auocarunt, ut relictis Domini Sacerdotibus contra Euangelicam disciplinã noua traditio sacrilegæ institutionis exurgeret. Denique post Lutherum deteriores secuti, quos ex illius schola certò prodiisse posis agnoscere, superioribus similis farinæ pessimis hominibus sibi adhibitis præceptoribus & arbitris, odio, quo corroduntur plusquam uatiniano, uiam contra sacrosanctum corporis & sanguinis Domini sacrificiũ sunt ingressi: ut & hoc etiã modo Iudæos imitarentur. Inter quos & illos id interest duntaxat, quòd illi manus iniecerunt Christo in cruce, ab illis autem percutitur in altari. Age igitur, amabo te, cum Ezechiele parietem domus Domini effodito, quas Deum immortalem, abominationes, dicam amplius, & impietates hac tempestate consignatas non intueberis? Omnẽ reptilium scilicet similitudinem, uniuersa idola domus Israel depicta in conscientiæ pariete in circuitu per totum, & septuaginta uiros de Senioribus thurificãtes, crebris intonantes uocibus, in tenebris & in abscondito buccinãtes cubilis sui. Non

Anton. Eremita.

3. Reg. 19.

Ex libro Hypoly. qui extat. Hieron. in Daniel.

Euseb. lib. 12.

Psal. 72.

Basil. epist. 70. 72. Nazianzen. de Arrianis.

Ad Heronẽ. In Parmenia.

4. Reg. 25. Hierem. 29. 36. 52. Daniel. 1. 5.

Ezechiel. 8. & 12.

Psal. 93.

uidebit, inquiũt, nos Dominus, nec intelliget Deus Iacob. Has certè ob causas, inquit Ioannes, Audiui uocem unius aquilæ dicentis, Væ, væ, væ habitãtibus in terra, & uidi stellam cecidisse in tertam cui data est clauis putei abysi, ex quo ascendit fumus sicut fumus fornacis magnę, & obscuratus est sol & aër, & de fumo exierunt locustæ, quibus data est potestas, sicut habent scorpiones. Et rursum, Audiui, inquit, uocem dicentem angelo, Solue quatuor angelos, qui alligati sunt in flumine magno Eufrate, ut occidant tertiã partem hominũ. Iam uerò dicite, quid his mysticis diuinæ prophetiæ uerbis portẽditur? Quid, inquã, præter nocentissimos, perditissimósque mores, clades noxias, pestes cõtagiosas, & insignes calamitates, quales nunquã orbis uidit, uidebitque, quibus nostra hæc tam infœlix infortunatáque ætas, ab infimis ad primos, ut à capite incipiat putrescere pisces, labefactatur, cõcutitur, deuastatur? Quid tã horrendæ uoces, quid tam insolentes uisiones sibi uolũt? quid denique figuræ, mille inuolueris sinuosisque anfractibus ueritatẽ obuoluentes? In his licet quisque quantum possit ostendere sine uitio queat, effingendis efformandisue sensibus nusquam pœnitendis, mihi tamen væ triplex, super habitatores, supremam consummatámque signat errorum periodum trium ordinum, à prima sua illa fœlici origine deficientium, ut rerum omnium est uicissitudo. Senescunt quippe omnia sub cœlo contenta, & antiquis semper deteriora succedunt, vt iam pro uirtute uitium, pro religione solus ubiuis supersit luxus, pro paupertate Euangelica, Plutonis affectus, pro ueritate mendacium, pro maturitate leuitas habeatur in pretio. Vis id tibi facilius explicari? Quid aliud tibi uidetur significare domus Domini paries effossus, quàm spiritualem illam nostrorum Ecclesiasticorum autoritatem, omni admiratione, ut quondam propter uenerationem perauguſtam, ita ab omnibus suspiciendã, à priore uirtutis excellentia collapsam, posthabitis cœlestis sapientiæ thesauris, diuinisque Christi donis: quibus dum nihil sit mortalibus ad salutem melius, ita nec ad promerẽdum antiquius: præsertim dum ea quæ iam cœlestis regni claue gaudia populis habebat patefacere, uitiorum abyssum referat: cuius fumo, exemplo nempe peruersissimo, Sol ipse, hoc est maiestas pontificiæ autoritatis: & aër, ut pote reliqua dignitas spiritualis, obscuratur, spernitur, cœnóque, dictu indignum, & quod de infatuato sale apud Euangelistam dicit Dominus, conculcatur, inficitur, ut ne doctrina quidem planè luceant, uita fulgeant, aut moribus ædificẽt. Hinc fit, pro dolor, ut neglectis spiritualibus delitiis, solis terrenis hærendo inhiantes, & inhiando hærentes, nec Deum uereantur in profundum malorum prolapsi, nec homines, abrupto pudoris retinaculo, reformident. Age porrò quid quatuor angelos soluere portendit, narrante Apocalypsi, nisi superbiæ fastum, cui laxatæ sunt habenę, quatenus sine legibus per inuia diuagetur, nisi alienarum opum rapiendi libidinem, adeò vt nullis iam teneri coherceriue possit habenis astuta dolis & perfida, dissimulato habitu, faciéque personata, hæresis: ut non amplius inter arcta presepis uagiens Christus exaudiatur, uel in teris mariique obambulans, compareat. O miserandum & nunquam satis deplorandum nostrorum temporum statum infœliciſsimum! O astutam mortalium hypocrisim! Siccine punis Deus omnipotens, ut nos in hæc secula reseruares? ut quæ uix patres nostri olfecerint, auribúsque perceperint miseris hisce nostris ocellis cernamus presentes, manibúsque contrectemus? Heu heu prisca fides! Verum enimuero quid primùm querar? Vnde mœroris sumam initium? quò me uertam, infinitis inexplicabilibúsue labyrinthis inclusus, præpeditus, irretitus? Iam nullus scripturæ panis integer, ipsis adeò cernentibus oculis apparet, quem non propemodum insana labefactarit hæresis. Iam fermè non comperias, qui esurienti Panem frangat, refrigescente ubiuis charitate: iam deest qui aquam saliẽtem in uitam æternam, uel petenti porrigat: iam denique nulla exornat Euangelica pauperтas, quæ tamẽ electione Christi Domini sanctificata est. Quid q; durius nihil in se

Apoc. 8.

Apoc. 9.

Matth. 5.

Vergil. 6. Aeneid.

habet autore philosopho, quàm quòd ridiculos homines in mundo faciat? Atria pontificum perpetuo nitent luxu: splendent palatia tapetibus pretiosis: focus lucet
Verg.Aen.4. perennis: mutatoria uestimenta, odora canum uis, mulierc ularum grex, & seruorum inutilium turba, quos sacerdotiis onerant, qui templa Dei ubique per incuriam inimicum imbrem recipientia deuastãt: egenis debitos thesauros exhauriũt. Et super his silent leges diuinæ & humanæ, iura puluere sitúque obsita fœtido obliuionis sepulchro concluduntur. Altissimum somnum obdormiunt Ecclesię prę-
Philip.2. sides Episcopi: securi omniũ rerum stertunt & pergræcantur Abbates, cuticulã curãt religiosi, genium defraudat nemo: quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi, Curiones quærunt: Principes cæcutiunt: surda aure omnia prætereũt Consules & decuriones, plebs nihil pensi habet. Quid tum prætereà? spoliant prædones ut spoliẽtur, capiunt ut capiantur, decoquunt, abliguriunt, deprædantur, noctes insomnes in lusibus ducunt: & cùm plurima possideant, egeni, alieno ære pressi & obstricti, & ciulantibus ubiuis locorum mercatoribus, ululantibus uiduis, insuper pupillis, a-
Luc.16. gricolis, locatoribus, emoriuntur, ut in inferno cum diuite epulone sepeliantur:
Prouerb.6. nimirum nunquam isti animaduertere uoluerunt, quòd qui uerè locupletari desiderant, non diuitiis adiicere debent, sed auiditati detrahere. Vsquequo uerò tandem pigri dormietis? Vsquequo non auscultabitis sine cura pastores? Vsquequo tel-
In Iliad. luris (ut ait Homerus) inutile pondus eritis? Quàm diu etiam arbores bis mortuæ solum occupabunt? scilicet hanc uiuendi rationem à maioribus uestris didicistis, & quasi per manus accepistis, sicuti causamini. Sed vos dicite (citra enim contentionem uos interrogo, & si patiamini, rogo) Apostolós ne, quorum uices geritis, uel, si uerum dico, sedes occupatis, eiusmodi genus uitæ duxisse, modúmque uestrum sine modo tenuisse creditis? Minus prudens Apostolorum uertex Petrus:
2. Corint.11. imprudens etiam Apostolus Paulus, qui sudorum & ærumnarum gradibus, labo ribus plurimis, carceribus abundantius, plagis supra modum, mortibus frequenter, uirgis, lapidibus, naufragiis, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, uigiliis multis, fame, siti, ieiuniis multis, frigoribus, nuditate, cæteríque istiusmodi, ascenderint in cœlum, si vestris illis ipsis æternam salutem consequi potuissent. Nunquámne mentibus uestris horrendum Dei iudicium succurret, ne in locis pœnarum, idem quod ex usu venit insipientibus, ut est apud Sa-
Sap.5. pientem, spe omni semota dicere cogamini, Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum, & in similitudinem improperij: nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est. Ergo errauimus à uia ueritatis &c. Vos uos appello pastores, quorum incuria, torpore & insania, domus Domini & ab aliis dilaceratur & à uobis contemnitur, Quid fiet ubi acceptorum, datorum, reddendorúmue districtissimè exigentur rationes? Vbi nec patrocinio nec excusationis occasioni dabitur locus? Quis sensus erit animorum uestrorum? quid mens cogitabit? quid lingua causabitur? credo errantibus medicina sine curatione fiet confessio. Audite ergo mandatorum Dei conspurcatores, quantam concilia uestra,
Sap.6. Greg.in Moral. uitæ factorúmque monimentis expressa, dant de uobis iudicandi copiam. Durissimum fiet in his, qui præsunt, iudicium: quantò enim gradus altior, tantò casus gra uior. Non pudet pigétue post illuminationem uerbi, gustationem etiam doni cœ-
Hebr.6. lestis, ubi participes facti estis Spiritus sancti, rursum prolabi, crucifigentes in
Hierem.22. Psal.49. uobismetipsis filium Dei? Væ, ait Hieremias, qui facit laquearia cedrina, & pingit ea synopide, hoc est sanguine Christi. Audi populus meus, inquit apud psalmographum regium Dominus, & loquar Israël, & testificabor tibi,
Psal.11. Deus Deus tuus ego sum. Propter miseriam inopum & gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. Videntes non uidetis, nec auribus percipitis,

quanta aduersum uos, ad iudicem Deum proferuntur testimonia. Ah, bone Deus, quàm à simulatione nullus uacat mortaliũ status! Atque hæ sunt artes, Deus optime, quibus insudat orbis, hæ disciplinæ quibus inuigilant homines, illa denique studia ad omnes technas & aucupia uersatilia. Sed enim quid tam peruersis artibus execrabilius damnabiliúsve? Quis hæc siccis meditabitur oculis? Quis er- Hierem.9.
go dabit capiti meo, ut cum prophera loquar, aquam, & oculis meis fontem lachrimarum, & lugebo & plorabo, deperditam morum integritatem, ueterum obliuioni traditam misericordiam, priscorum obsoletam innocentiam, patrum relegatam sanctimoniam, antiquorum proscriptam religionem, maiorum obliteratam penitúsque deletam & euersam disciplinam, omnésq; pariter in hoc luctuosissimo orbe fœda uitiorum colluuie, tam defecisse uirtutes, quàm renata, aucta, & adinuenta, simúlque adoleuisse omnis generis peccata? Exhorret (ita me bene Deus amet) horum temporum portenta, continua oratione singillatim prosequi, mens sibi bene conscia, uires impares sunt: & optimi quique, sat scio, abominantur extremas adeò calamitates recensere, quas in Christianum orbẽ hostes Christi Euãgelij, arcano, sed iusto Dei iudicio in dies magis magísque inualescentes, inuehunt. Etenim iam regnant hi, suffragantibus è nostris potentioribus, quibus Dei populus ab allophylis rursum separatur, ut cum præputiatis Philistæis amicitiam contrahant, à perfida gente, iterum capitur, & in miserandam seruitutem adducitur. Quibus deniq; intestina ciuiliáque bella, iusto Dei iudicio, excitãtur, exitialis Mars infremit. Suis se septis interim continet lugens sponsa Christi Ecclesia, ostraciſmo dãnata: quid tum? à laicis conculcatur. Gladiũ diui Petri consumit rubigo: à nobi- Luc.22.
libus sine nobilitate deuoratur spirituale patrimoniũ, pro temporario reputatum, occupatum, prophanatum. Mystica Christi sacramenta apud omnes vilescunt: quanta, Deum immortalem, mysteria, quàm salutaria, quàm necessaria, ut sine quibus non sit ad cœlum aperta semita! Et hæc tamen pro figmentis reputantur, Ioan.18.
incantationibúsque annumerantur. Malchus rursum in Christum: Phasur in Hieremiam: vulpina Herodis fraus, in præcursorem insurgit. Sed id forsan uidetur difMath.13.
ficile: Nõ uides, oculis à lippitudine, ophthalmiáque liberatis, aut nõ audis repurgatis auribus, ut iam paupertatem oppressit insana cupiditas, castitatem fascinauit inhonesta uoluptas, humilitatem suffocauit uanitatum uanitas, pietatem plusquam belluina crudelitas subiugauit? Quid plura? Scripturarum veritatem fraudulenter ementitur, & torquet hæresis, nasi cerei instar illas habent, peruertunt & interpretantur nugiuenduli: regula Iesbia domus Dei parietes dimetiuntur hæresium architectores: simulatio ueram religionem euanescere compellit, pietatẽ obnubilat hypocrisis: zelum fugat & extinguit ambitio, adulatio peccatorum multitudinem operit cum philotimia. Otium omneis cupidinis artes exuscitat & luxus: fartores, coquos, lanios, agasones, bubulcos, muliones, stabularios, omnésque cupediarum artifices & ministros uilissimos, ueréque mancipia, iam nostri hodie mouent, promouent ad honores, dignitates, beneficia, sacerdotia, episcopatus, abbatias, prioratus, curionatus, xenodochia, officia, ciuilésque omnis generis functiones, perinde conuenientes & idoneos, ut asinus (quod est in prouerbio) ad lyram: oues lupis scilicet committentes. Quæ dum fiunt & procurantur, quid aliud expectamus, quàm uel extremum contra nos iudicium, quàm rerum spiritualium cõsummationem cum abominatione, politiæ ciuilis desolationem: uel quàm (quod uehementer reformido) ut mirum in modum sordescat honestas Christianorum, pereat præsulum principúmque dignitas, tepescat sacrosanctæ religionis uigor? Quid? Num & etiã aliquid amplius? nihil, si Deo placet, nisi quod audiuit diuus Apoc.16.
Ioannes, uocem magnã de templo dicentẽ angelis: Ite & effundite septem phialas iræ Dei in terrã. Iam uerò quid phialæ effusæ nobis significant præter bella, si rem tecum pensiculatius paulò exegeris, quàm pestes, iurgia, schismata, mortes, fames,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ardores, ſterilitates, incẽdia, falſorum fratrum criminationes, delationes denique, inter quæ pullulat non obſcura ſubditorum inobedientia, intolerabilis pauperum arrogantia, errantium utriuſque ſexus deteſtabilis creſcit & excreſcit inuerecundia, præſidentiũ imperat ubique faſtuoſa præſumptio, adminiſtrandæque iuſtitiæ neglectus, nouitas opinionum reipublicæ, cùm ciuili nocentiſsima, tum & eccle-
Threnorũ.1. ſiaſticæ turbatrix. Iſthæc omnia uident hoſtes, & derident ſabbatha noſtra. Atqui inter hæc tam uaria dormitant, dormiúntque profundè Iſraëlitæ, poteſtasut pote eccleſiaſtica frequentibus uexatur ſolicitudinibus, & turbatur circa plurima exhauſta ſummo æſtu dignitas pontificia. Hinc iuſtitiæ impudens conculcatio iura peruertit: deplorata ſcripturarum atque ſapientium peruerſa declaratio de gente in gentem transfert imperia. Adhæc indigniſsimorum frequens promotio ſacra profanat. Eccleſiæ eccleſiaſticorúmque contemptus Dei furorem concitat: præpoſitorum oſcitantia errorum ſeminaria germinant, inanis diſpenſatio ſingula confundit, indulgentiarum facilis conceſsio peccandi facultatem ſubminiſtrat. Et cùm tot tantáque monſtra toti mũdo imperent, qui talibus uerbo operé ve ſe opponat, tanquã torrenti, occurrátque, neminẽ de tanto grege, toto quamuis peragrato orbe, comperias. Audiunt prẽſides, audiunt prẽſules, audiũt & ſacerdotes, imò uerò uident & palpant, tacent tamen & leuiter prætereunt. Vnde ergo ſalutis antidotus? vnde mutuandum ſuffragium? niſi à Samaritano illo euangelico, qui uidens
Luc.10. hominem à latronibus expoliatum, & plagis impoſitis relictum, miſericordia motus eſt, & approprians alligauit vulnera eius, infundénſque oleum & uinum, & im
Pſal.30. ponens illum in iumentum ſuum, duxit in ſtabulum, & curam eius egit. Eſto igitur nobis Domine in Deum protectorem, & in domũ refugij. Olim quoties Iſraëliticus populus in conditorem ſuum deliquerat, & propterea ſeruire captiuus cogebatur hoſtibus, aut vulneratus plagis crucibúſue opprimeretur, prophetas illi Deus prẽſtitit, qui & delinquentes potenter coarguerent, & diuina pietatis uiſcera ad miſerandum prouocarent: qui errantibus uiam munirent, & ſpiritualibus uirtutibus concederent incrementũ. Sic Iſraëli Moyſem, ſic Sauli Samuelẽ, Nathan Dauidi,
Exod.3. ſic Achab Heliam, Ezechiæ Eſaiam, captiuis Danielem, cæteríſque quos longum
1.Reg.10. 2.Reg.12. eſſet enumerare. Verumenimuero ubi iam ſalutis refugiũ? vbi uiget veritas? Cor-
Iſa.37. Iſa.59. ruet veritas, ait Iſaias: in plateis maledictum, mendacium, furtum, inquit Oſeas,
Oſeæ.4. homicidium, inundarunt. Quid enim non peruertit hypocriſis? Quid ſimulatio nõ facit? quid à perſonatis & laruatis lemuribus non tentatur, non terrore concutitur? Vbi pietati locum reperias? An non hodie plurimos offendas ſimiles illi, de quo Dauid ait, Dicit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus? Vbi quæſo qui eccleſiaſticorum abuſus incuſet, qui diſceptãtes principes ad pacem reducat, lites compo-
Num.17. Iud.3. Iud.15. Iud.4. 1.Reg.2. 2.Reg.1. nat irarum incendia extinguat, populi tumultus ſedet & temperet? Vbi in libidinoſos zelus Phinees, in Idololatras vomer Sangar, in incircunciſos & infidos mandibula Samſonis? vbi clauus Iahel in ſacrilegos, Ionathę ſagitta in blaſphemos? Quapropter cùm nihil ſit antiquius, nihil prẽſtantius ad prẽſcindenda huiuſmodi renaſcentia Hydræ capita, armis quæ iuuant, non grauant, quibus dudum orthodoxi patres incircunciſorum errores aut ſuſtulerunt, aut ſaltem ne ſerperent ulterius, qua potuerunt uirtute, ſategerunt & prohibuerunt. Age ad promptuaria eorum properemus: nec à laboribus ante animum ſuſpendamus, quàm inuẽtum ſit, quod planè animo ſatisfaciat. Iſthuc certè diſertiſsimi Guilliaudi Heduorũ Eccleſiaſtæ uigilantiſsimi, quod ex re deprehendere facillimè poteris, mira eruditione ſimul & pietate temperata in diuum Matthæum Commentaria perquam abundè prẽſtiterint. Sic enim acu (quod eſt in prouerbio) rem uniuerſam dictorum factorúmque Chriſti tetigiſſe illum dignoſces (ſi modò cenſuræ noſtræ nonnihil concedendum putaueris) ut diuina potius quàm humana inſpiratione adiutum ſcripſiſſe dixeris. Si igitur poſt hac tot tantáque monſtra à republica arcere quiſpiam uolet,

omnes autem uelle debemus: quid ad hoc præſtantius, aut conducibilius lapidibus 1.Reg.16.
Dauidis, quos exuberantiſsimus hic Cõmentariorum Iordanis copioſè ſubminiſtrabit? Si uotis eſurientium ſatisfacere tentas, quid ſuauius opibus, quas hæc de remotiſsimis regionum oris ueniens nauis attulit? Si ſemitam ſplendorémque veritatis concupiſcas, cuius energiâ, errorum tenebræ propellantur cum tenebricoſis ſuis autoribus, quid apertius patrum ſententiis quas ſuggerente Spiritu ſancto in hunc ætatis ſuæ uolumen cõportauit, certóque ordine digeſsit noſter Guilliaudus? Hic ſiquidem uelut in prato floribus mariis conſperſo facilè inuenies quęcunque ad rem conferant euãgelicam, quęcunque ad fuganda comprimendáque uitia conducant. Hic quoſcunque furioſos, & malè feriatos hæreticos lętabundus iugulatos, confoſſos proſtratóſque contueberis. Hic orthodoxæ Eccleſiæ rituum & ſacramẽtorum oſores plagis impoſitis ſemimortuos agnoſces. Hic ſanctorum conciliorum, pontificúmque inſtituta, quę ſummi pontifices plumbo obfirmata publicanda dederunt, omni tum ueritate tum ratione ſuffulta internoſces. Hic pretioſa margarita, mox ſi
Matth.13. paululum effoderis, occurret. Hic quomodo Chriſti ſponſæ Romanæ Eccleſiæ iura tueatis, & reliqua quæ ad pacificum conuictum mortalium conſpirant, tanquam ex armamentario ſcholaſtico depromes. Et hic ſunt, ad quæ, ueluti ad petram lactentes paruuli, Cherintus & Ebion, Nouatus, Sabellius cum Samoſateno eliduntur, & ſcintilla Arrianæ perfidiæ, ne maius tandem præbeat incendium, extinguitur. Hic uelut in denſiſsima ſylua, fertiliſsimiſque ſegetibus, la-
4.Reg.2. titant orthodoxi, qui, inſtar vrſorum, Marcionem, Pelagium, Apollinarem, Manichæum Petilianum, Dioſcorum, Priſcillanum, Neſtorium, Antidicomarianos, Luciferianos, Monothelitas, Cataphrygas, cum filiis Hierico laniant & lacerant. Hic diſcalceati proteruntur Neſtorius, Fauſtus, Theodorus, Sergius, Pirrhus, Iulianus, Porphyrius & Macharius, ac uelut vulpes paruulæ exemplorum hiſtoriarúmque laqueis irretitæ, ne porrò euagentur, retinentur. Hic Huſsitæ perfidi iugulantur, Vuicleuitæ inſani deiiciuntur, Bohemi apoſtatæ turbantur, Lutherani ſchiſmatici conficiuntur, Gebennenſes ſpurij rubore ſuffunduntur, ſi modò aliquid frontis habeant. Hic delirantes hæretici, quos nunc fert
Matth.10. Matth.13. male feriatus orbis innumeros, liuoris ſaniem, ſed impuritatis & obſtinationis teſta expurgantes, cum ſua tota quanta quanta eſt erítque poſteritate, ut ſingularis ferus, perpetuo feriuntur anathemate. Hic Regum & Imperatorum tyrannis, velut chamo & freno reprimitur. Si diſſentiant Principes, hîc ſincera pax ſeſe prodit. Si de primatu contendant Pontifices: ſi diſceptent prælules: hîc magni conſilij Angelus, præficiendum cæteris patefaciet. Si ſteriles auenæ dominentur, ſi maledicta zizania agrum Dominicũ labefactare pergant, mox pater euangelicus, de cœlo cœleſtis in faſciculos illa flammis ultricibus danda colligi præcipiet. Quorũ tamen auſteritatem ſi ſemel deguſtauerint autoritates illæ ſupremæ, pontificum nempe, & principum, ad imponendum fœlicem concilio œcumenico exitum excitabuntur, quod ſuperioribus his annis Tridenti inchoatum, neſcio quo ſiniſtro augurio defecit, ſic vt ex illo nequiuerit conſummari. Excita tandem, quæſo ô Chriſte, ſpiritum tuum in iis, penes quos ſummam rerum eſſe finis, ut huius inſtinctu proſpiciant Eccleſiæ tuæ rebus propè acciſis, & domus tuæ curent decorem, nec prius ab incepto reuocent manum, quàm olim perditam drachmam, accenſa lucerna, euerſis omnibus inuenerint reddiderintque (ueritatem autem di-
Apocal.21. co) uitæ, doctrinæ & iuſtitiæ. Cùm itaque ex eiuſmodi commentationibus, tam ſalubre reipub. & vtile pharmacum expectetur, vobis omnibus catholicis, qui ueriſsimam cicatricum Chriſti animo corporéue ſpeciem circunfertis, quíque ſupremis ſtudiis, ſanctam Hieruſalem ſponſam Chriſti electam, reſtituere, illuſtrare, finéſque illius propagare pulſis omnibus errorum fucis, contenditis, hunc laborem Guilliaudi noſtri, nuper rebus humanis exempti, olim apud Heduos

Universidad de Deusto
Biblioteca

Canonici & symmistæ nostri: uobis, inquàm, hunc laborem, tot malis populariter hodie grassantibus, tam necessarium, sacra Theologiæ facultas publico editionis honore dignissimum censuit. Neque parum profeciſſe ſe exiſtimabit, ſi ex his uigiliis auxilia, argumentáque desumatis, quibus è Gallorum finibus hæreſes propelli possunt, reflorere ueritas, & inanes fabulæ, & contentiones exulare, quæ ad nihil aliud ualent quàm ad seditiones. Accipite igitur, Catholici Christiani, tum uerò imprimis ô uos Heduorũ ciuitatis antiquissimæ habitatores, has Guillaudi alumni uestri lucubrationes, rei Ecclesiasticæ, totíque adeò orbi profuturas. Ibi enim docti pariter & indocti habent quo delectentur, quo se aduersus pestilentem malorum rabiem iuuent, protegant, tutentur. Luceat ueritatis lumen in Sion, & agnoscatur uerus zeli caminus in Hierusalem. Christus, qui ventis, procellísque imperat, hoc ut breui contingat, faxit,

Amen.

EIVSDEM THEOLOGI AD CHRISTIANAE THEOLOGIAE *studioſos exhortatio.*

QVisquis ades, qui sacra cupis libamina Patri,
Donáque cœlesti mystica ferre Deo,
Siste pedem, sacris Guillaudus nectare multo
Ex Saluatoris fontibus haurit aquas.
Haurit aquas dulces, cœlesti nobilis ortu,
Inque alueo nusquam deficiente fluit.
Ex huius qui potat aquis, mox effluit aluo
Aureus ad Christum fons salientis aquæ.
Inspice, quæ ueterum cœlestia carmina uatum,
Quidquid apostolicæ cernitur arce domus,
Hæc docet hîc prudens, fœlici Claudius arte,
Diuinúmque poli culmen adire facit.
Hîc tibi (ne dubites) ueracis Apollinis ora,
Ora Palæstini crede parata chori.
Hîc in fonte bibens, ſies de ſtercore gemma,
Ex ſcorto venies reddita ſponſa Dei.

Non alio melius gaudens occurrit Ieſus,
Non aliis magis eſt peruius ipſe locis.
Si quid fœcis habes, Chriſti uis ignea purgat:
Impurum quid habes? purius igne coquit.
Hîc Abiſag flagrans, Dauidis corpus inane
Amplexu casto, calfacit ipſa ſuo.
Has dotes Muſis, ſupplex Phœbóque requires
Nequicquam, proprias quas Sunamitis habet.
Ac uelut hîc fons eſt cœleſtis originis: ex hoc
Sic hunc diuinum qui bibit, ipſe facit.
Frigida ſunt quæ quis terræ de fontibus haurit,
Mixtáque Parnaſi plurima fœcis habent.
Oblectant animos, Heliconis flumina guſtu,
At nil quod mentem ſuſcitet, intus habent.
Demulcent tantùm fallacis ſuauia mundi,
Sed ſacer hîc nullus roborat intus amor.
Qui bibit ex illis, rurſum, ſiti, & mala fama
Præcipitat captos, funere cuncta premens.
Ergo age, diſpicias purgata uolumina labe,
Præſtabunt tutas ad pia ſacra uias:
Horum præſidio ſanctorum ſancta parabis,
Et referes celſo digna trophæa Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

MAXIMILIANVS GVILLIAVDVS CABILONENSIS CHRISTIANO LECTORI S.

GVILLIAVDI tui, lector Christiane, alia non pauca magnarum uigiliarum opera, annis superioribus, in tuos usus apparuerunt. Is enim, ut erat publicę utilitati natus, cùm ascitus fuit & inauguratus à sanctissimo Theologorum Parisiensium collegio, cui semper maximum honorem habẽdum censuit, non gloriæ tantùm, neque desidiæ existimauit sibi portum hîc esse constitutum: sed otij honesti, in quo esset tamen minimè otiosus. Quæ enim tanta illa est licentia, doctrinæ excellentis gradum in suis titulis ponere, tempus nullum docendo, aut scribendo impendere? Satis quidem à summo illo
1.Cor.15. Gentium doctore Paulo (qui se aliis omnibus Apostolis abundantius laborasse testatur) didicerat, doctoris munus, aliàque ecclesiastica offi cia à Domino non esse ad illum finem constituta: sed ad consummatio-
Ephes.4. nem sanctorum in opus ministerij, in ædificationem corporis Chri sti. Itaque assiduis licet concionum, & lectionum laboribus oppressus, à tabula tamen nunquam manum submouebat, nullo alio consilio, quàm ut Reipublicæ Christianæ, iam in peius tum ruenti, dedita opera prodesse posset. Nec euentus expectationi omnino defuit. Nam in hoc studio & opere (in quo nũquam cessauit) mortuus, propter incredibilem in explicandis sacris literis facultatem, atque industriam in effingendis ac formandis ad pietatem hominum moribus, summa cum orationis suauitate uehementiã, parémque uitæ sanctimoniam, triste sui his perditis temporibus, tibi præcipuè,

O quondam nimium fœlix tua si bona nosti
Hedua,

desiderium reliquit. Videre enim mihi uideor
Tob.5. honestam illam matronam, quæ Tobia suo ad Gabelum (hoc est, ad cum terminum, in quo concrediti nobis à Domino talenti reddenda est ratio) profecto, lachrymans queritur, suę senectutis sibi, & uiro iam cæcutienti, baculum ademptum. At hîc uidebor fortasse impensius meis fauere. Apparuerũt igitur (ut unde orta est nostra redeat oratio) quæ in D. Pauli Epistolas, quæ in Canonicas, quæ in D. Ioannis Euangelium Commentaria ille scripsisset. Ecce alia nunc in Euangelium D. Matthæi, quæ ab eadem officina quoniam prodeunt, quale id futurum est, quod uel ex vultu, ac fronte promittunt, facilè iudicabis. Hoc autem cùm in iis feciſſet, & successum fœliciſsimum in re difficillima, ac pulcherrima, illustri omnium commendatione expertus esset, in reliquis adhuc erat facturus, ut opus totum tibi confectum, & ad vmbilicum usque deductum daret. Sed rem tantam moriens, ut suam Venerem Apelles, imperfectam reliquit: nec inuẽtus est qui tam egregio operi uellet succedere, cui non posset accedere. Quare cogitaui interim, qui essem hæres nominis (utinam doctrinæ etiã & famæ) de iis quæ ad manus meas peruenerant commentariis emittendis, ut lucẽ intuerentur. Sed quia pręclarè hodie cum huiusmodi hominibus agitur, si pro collata in publicum ad cõmunem utilitatẽ industria, aliquam reprehensionẽ non ferant: rem totam prius, quæ magni momẽti esset, aliis iudicibus uolui probari. Quibus uerò iis iudicibus? Notum est illud summi Philosophi, ἕκαστος δὲ κρίνει καλῶς ἃ γινώσκει, καὶ τούτων ἐστὶν ἀγαθὸς κριτής. Apelles cùm Venerem illam à se pictam laudari à plurimis uellet, considerandam doctis tantùm proposuit, quorum iudicia æquo animo ferret, sutoris audaciam ac temeritatem nihil moratus. Hanc ita nos de re sacra commentationem, sacratissimæ facultati Theologorum Parisiensium, eorum scilicet magistrorum, quorum æstimatio & iudicium commune semper totius orbis fuit oraculum, spectandã exhibuimus: ut si isthuc uideretur, ij probatam & approbatam ferrẽt. Quamobrem cùm ornatissimo, clarissimóque omnium illorum iudi cio omne punctum tulisset, paucorum aliorum hominum ineptis, & improbis uocibus, abduci non potuimus à publicæ utilitatis hac procuratione. Sed quemadmodum Aristippus ille, quem teste Horatio,

Aristot.lib.1. Ethic.cap.3.

Omnis decuit color, & status, & res,

Horat.Epist. 18. lib. 1. ad Scæuam.

audiens quendam eiusdem farinæ hominem temerè aliis maledicentem, se suarum aurium dominum tacitus esse dicebat: ita & nostris (utinam illi suæ sic possent linguæ) dominari, & manum ad os, ut aiũt,
Eccles.28. apponere uoluimus. Sepi (ait Ecclesiasticus) aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis. Rem omnem didicisti, Christiane lector. Accipe nunc, hilari vultu, hanc beneuolentiæ nostræ erga te, & animi testificationem. Tuo autem CLAVDIO GVILLIAVDO gratiam habe. Vale Parisiis, ex Regia Nauarra, Calendis Martij. M. D. LXII.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CLAVDII ROILLETI
BELNENSIS
Ad Lectorem.

QVi viuens, calamos aquilæ in sublime volantis
Excussit, calamo, voce, manu, atque fide:
Maior vt inuidia, fœtus non degener, alti
Viua acie sese ferret in astra poli:
Post fata, angelicæ referat sub imagine formæ,
Qui tibi Matthæi voce notatus homo.
Sic tamen hinc vt bos cornu, leo dentibus, ipso
Vngue aquila, hoc scripto desinat esse minax.

Euangelium.

HAnc epigraphen aiunt Græci adscriptam fuisse ab ipso D. Matthæo, apud quos sacrificium & supplicationes pro iucundo & optato nuntio susceptę, item pręmium (quo uerbo Homerus in Odyssea utitur) quod dari solet lætum afferenti nuntium, dicebantur Euangelia, ab εὖ quod bonum est, & ἀγγέλλω nuntio. Vnde Euangelium bonum nũtium, quale videlicet afferri solet parta victoria, & fusis hostibus. De hac re legito eruditissimum Budæum, in annotatione Pandectarum, in titulum de officio præfecti prætorio. Tametsi Scriptura in legẽ & Euangeliũ, imo in legẽ & promissionẽ (Euangeliũ enim pro qualibet promissione gratię Dei vsurpatur) distinguatur. Nã quicquid in ea legimus, aut requirit aliquid à nobis, & legis nomine cẽsetur: aut pollicetur aliquid Dei, & promissio rectè uocatur. Scriptores tamen, promissiones ἐπαγγελίας nõ εὐαγγέλια uocant. Et nomine Euangelij prædicationẽ illã Christi, & pacis, gratiæque (quam nobis restituit) publicam & omni creaturæ cõmunicandã, intelligunt, & impletæ promissionis renuntiationẽ significãt. Quare solidũ est dicere, Euangelium significare prædicationem de Christo: qua toti orbi renuntiatur esse saluator ille, & restitutor, qui sui corporis litatione, & morte, omnũ in se credentiũ peccata expiauit & resurrectione sua credentes conuiuificauit, administrans regnum electorum per spiritum suum: & renouans eos ad pietatem & salutẽ. Vnde apertissimum est, cur sacri illi quatuor historici Matthæus, Marcus, Lucas, & Ioannes, suis historiis nomen Euangelij indiderunt. Quòd, quæ memorant, ea nobis manifestant rem omnium lætissimam: nimirum impletas esse in Christo promissiones: ut Iesum Christum agnoscamus, factum à Deo nobis (doctore. D. Paulo. 1. Corinth. 1.) sapientiam, iustitiam, sanctificationem & redemptionem, hoc est unicum illum saluatorem, ac mediatorem omniũ hominum: quem promissum sibi, patres, reges, & prophetæ, tam anhelis votis expectarunt, omnium instauratorem & saluatorem. Nã cùm Adamus insigni præuaricatione lapsus, morti cum omnibus suis filiis obnoxius esset, tam corpore quàm anima, ei tamen (quanquam obscurè) promissum est, & se & suos assertum iri his verbis quæ Deus serpenti dicebat Genes. 3. Inimicitias ponam inter te, & mulierem, & semen tuum & semen illius, ipsa conteret caput tuum. Ex his verbis consolationem accepit Adam, Mulierem aliquando futuram, cuius fructu, talis dolus & impostura serpentis, rursus emendaretur, & Adam redimeretur. Hac consolatione sustentabatur Adamus cum suis posteris, vsque ad Noe. Cui renouata est promissio, cùm Deus Genes. 9. pactum cum omnibus filiis Noe faceret, & arcum pluuium in signum fœderis poneret, quo generi humano dabatur fiducia, Deum adhuc nobis propitium esse, nec exitium in nos moliri. Atque hoc cõsolationis genere sustentati sunt homines ad Abrahamum vsque, cui Deus seipsum apertius exeruit, declarans se saluatorem missurum, qui nos rursus liberaret à morte tam corporis, quàm animæ, & ipsum Abrahamum habiturum semen, in quo benedicerentur omnes gentes. Cuius aduentum & tempus ipsi Iacob significauit, qui spiritu afflatus ait, Non auferetur sceptrum de Iuda, donec veniat qui mittendus est, Genes. 49. Deinde aperta facta est Dauidi de Christo promissio, 2. Reg. 7. 1. Paralip. 17. Psal. 89. & 132. Hæc fuerunt nobis miseris sperandi causa. Et saluatorem expectandi, qui nos restitueret. Ab eo tempore omnes prophetæ multipharíam prædixerunt, de hoc supramodum exuberanti fonte misericordiæ, nimirum de hoc semine, id est Iesu Christo, quomodo is tandem venturus esset, vt omnes qui in illũ crederent, per irreuocabilem illam promissionem, salutem consequerentur. Hoc semen renuntiant sacri historici venisse. Quod nuntiantes iure optimo suis historiis Euangelij titulum indiderunt. Colligamus ex

Euangelium quid Græcis

Scriptura legem & promissionẽ habet.

Lex.

Promissio.

Euangelium quid.

Quare historia de Christo, dicta Euangeliũ.

Promissio Adamo facta.

Fœdus cum Noe ictum.

Promissio facta Abrahæ.

Dauidi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euangelium quid nobis Christianis.

his, Euangelium esse expectatæ diu tandémque exhibitæ per Christum salutis renuntiationem, publicúmque præconium, & bonum nuntium gaudij, & pacis, hoc est sermonem de Christo tollente peccatum seu annuntiante gratiam & condonationem peccatorum, adeóque serenante & pacante conscientiam, & donante spiritum cõtra carnẽ & satanam. Ideo Christus venit mitis & mansuetus, Zacha. 9. Et, vt paucis absoluam, Euangelium est reuelatio secretæ, quod multis temporibus fuit ignoratum, & per prophetas prædictum, & per apostolos annuntiatum. Propterea Matthæus, ut & reliqui, Marcus, Lucas, & Ioannes, suam de Domino nostro, historiam, qua dicta & facta eius (non omnia quidem, sed quantum satis est ad cognoscendum ipsum Iesum, & Christum, & redemptorem nostrum esse) ordine narrant, Euangelium inscripsit.

Christi officia.

Quare historia Euãgelica solo Euangelij nomine inscripta.

Quatuor Euangelistarum historiæ, præaliis noui testamenti scriptis, peculiariter hoc insignitæ sunt titulo, & solo, quod in his de solo Christo est narratio, quid dixerit, gesserit & passus sit. Et propriè talis historia de Christo dicitur Euangeliũ. Nam historia dicitur ἀπὸ τῦ ἱςορεῖν, id est cognoscere seu videre. Historia enim (vt autor est Gellius ex Valerio Flacco) earum propriè rerum est, quibus rebus gerendis interfuit is qui narrat, & ceu hypotyposi quadam omnia quæ dicuntur, veluti oculis contemplanda subiicit. Non enim contenta est rem simpliciter, vti gesta est, narrare, nisi etiam exponat quo loco, quo tempore, & consilio, per quos, & quo modo, gesta sit: denique, & in quem finem. Et hæc obseruantur ab ipso Euangelista in narrandis Iesu Christi gestis. Et licet Apostolicæ Epistolæ iure nomen epistolarum obtinuerint, quòd ad certas Ecclesias & fratres scriptæ sint, prorsus tamen dicuntur habentúrque Euangelicę, quia Christi gratia præcipuè in ipsis prædicatur. Similiter ut liber gestorum apostolicorum dicatur, Acta Apostolorum, quoniam ut per Apostolos regnum Christi fuerit propagatum, narrat, dicitur tamen Euangelium, quòd in eo sunt non paucæ de Christo Apostolorum prædicationes: & quicquid in eo legitur, id gloriam Christi spirare uidemus. Rogabis, quo consilio Euangelistæ non contenti prædicandi munere, scriptis etiam prædicationem de Christo Iesu, quam ore suis temporibus passim vulgabant, ad posteros transmittere uoluerint? Neminem pium latêre crediderim, Euãgelistas, cùm non contenti prædicandi munere, uoluerunt prædicationem de Iesu ad posteros transmittere, vsos fuisse consilio, & tali, quod instinctu spiritus Christi ad propagationem Euangelij Dei (cuius erant ministri) faceret. Scilicet prouidit Spiritus sanctus fore post Apostolorum dormitionem, ut instinctu satanæ, multi ad uitiandam Christi doctrinam & fidẽ adulterina dogmata, & inania somnia mortalibus sub Christi nomine obtruderent: ideo ut certa constaret in Ecclesia Dei de Christo doctrina, curauit primùm vt historico modo Christi natiuitas, uita, doctrina, miracula, mors, sepultura, resurrectio, & in cœlos ascensio, adhæc & Euãgelicæ legationis in totum orbẽ missio, posteà & Euangelicæ doctrinæ Christianæque fidei progressus, item declaratio & confirmatio, per eos, scriptis mandarẽtur, ne post ipsorum tempora, occasio esset ministris satanæ: conficta & adulterina dogmata, fidelibus Christi obtrudẽdi: vt si quid tale tẽtaretur, fidelibus promptum esset, ad eorum scripta recurrere, de quorum authoritate & fide certi essent, quòd Spiritu sancto doctore & magistro usi, præter quàm quòd auriti & oculati testes, actorum & dictorum Christi certissimi fuissent, quæ de Christo cognoscẽda & credenda essent, literis mandarint. Obserua. In sacris literis, Euangelium uario nomine nuncupatur. Virga directionis & regni, Psal. 44. apud Esaiam. 9. Lux magna. Item uirga oris domini, & spiritus oris & labiorum, Esa. 11. Et percutiet terram uirga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium. Sic & 2. Thessal. 2, Quem dominus interficiet spiritu oris sui. Item virtus Dei, Rom. 1. Euãgelium non erubesco: uirtus enim Dei est, &c. Vocatur clypeus ignitus, Pro-

Epistolæ apostolicæ cur Euangelia.

Acta apostolorum Euãgelium.

Quare scripto mandatum est Euãgelium.

Apostoli actorũ Christi testes oculati & auriti.

Euangelij nomina in sacris literis.

Virga directionis.

Lux magna.

Spiritus oris, Virtus Dei.

uerb. 3. Aqua, Ioan. 4. & 7. eò quòd in æstu persecutionis nos refrigeret. Vinũ, eò quòd exhilaret, pacificans conscientiam. Lac, eò quòd nutrit, creséreque faciat paruulos vsque ad cibum solidum, quo planè intelligitur Christus, Esa. 55. & 1. Pet. 2. cap. Lucerna, Psal. 118. Lumẽ, Psal. 118. Vox, Ioan. 10. Illas quoque me oportet adducere, & uocem meam audient. Margaritum, quo nihil pretiosius, quod Christus uetat proiiciendum ante porcos. Gladius acutus, Ephes. 6. Sermo crucis, quia offendit & mortificat carnem. Stultitia, quia pugnat cũ carnis sapientia. Sunt & alia nomina huiusmodi, quæ studiosis legentibus sacras literas nota fient. Obserua. Matthæus historiam Euangelicam nec prophetiam uocauit nec aliud simile, sed rem nouam nouo uocabulo signauit, quemadmodũ & Christus Apostolis uocabulum innouârat.

Clypeus ignitus.
Aqua.
Vinum.
Lac.
Lucerna.
Lumen.
Vox.
Margaritum
Gladius acutus.
Sermo crucis
Stultitia.
Euangelium nouum uocabulum, sicut Apostolus.

Secundum Matthæum.

Matthæus, qui & Leui à Marco, 2. cap. & Luca. 5. cap. appellatur, Alphei fuit filius. Qui cùm τελώνης esset, à Domino (qui deploratos homines & peccatores uocatũ uenerat) accitus est ad munus tũ prædicãdi, tum etiam cõscribendi Euãgelij. Cuius cùm ipse Spiritus sanctus sit author, est proculdubio Matthæus, ipsius Spiritus organũ, ac ceu amanuẽsis, dicens cum Dauide, Psal. 44. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis, & cum Paulo, Rom. 15. Nõ enim audeo aliquid loqui eorum quæ per me non effecit Christus in obedientiam gentium. Accepta conditione, uolens ac gaudens dominum studiosissimè est sequutus, à quo prima fidei ueræque religionis elementa didicit, Christi auditor diligens, operúmque mirificorum eius spectator sedulus & industrius. Passionis denique eiusdẽ, resurrectionis, & ascensionis in cœlum, obseruator fuit fidelissimus. Posteaquam uerò spiritum Christi accepisset in die Pentecostes unà cum designatis undecim apostolis, delegatum sibi ministerium exequutus est. Initio quidem uiua uoce, sicut & alij Apostoli Domini, Euangelium Iudaicæ genti prædicauit. Deinde uerò, quando uisum est Domino aliis nationibus per orbem prædicari Euangelium, primus Matthæus, quod hactenus uiua uoce annuntiauerat Euangelium, non sine Domini iussu & inspiratione literis commendauit, inque Hebræorum gratiam, Hebraica lingua cõscripsit, ut author est Papias, referẽs Pantæuum uenisse ad Indos, & inibi reperisse, quòd Bartholomæus Apostolus prima fidei semina sparserit, & Matthæi Euangelium Hebraicis scriptum literis dereliquerit, quod ille Alexandriam detulerit. Huic subscribunt Eusebius & Hieronymus. D. Athanasius & Eusebius in Chronicis indicant, Euangelium hoc à Matthæo editum esse octauo aut nono anno ab ascensione Domini. A Iudæa in Aethiopiam profectus, Euãgelium prædicauit, & plures ad fidem conuertit. Tantæ authoritatis in Ecclesia Domini à temporibus Christi fuit hoc Matthæi Euangelium, ut inter prima, & primo loco, semper sit collocatum. Denique & ab ipsis Domini Apostolis expositum. De Iacobo enim fratre Domini refert sanctus Athanasius, quòd Euangelium secundum Matthæum Hierosolymitanæ Ecclesiæ enarrauerit. Et de Bartholomæo Apostolo testantur historiæ, quòd ipsum summa fide exposuerit Indis.

Euangelium primus scripsit matthæus.

Pãtęnus Matthæi Euangelium hebraicum Alexandriam tulit.

Matthæi Euãgelium, quãdo scriptum.

Authoritas Euangelij Matthæi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sacrosanctum Iesu Christi †Euangelium secundum Matthæum.

Id est liber continens bonũ siue iucundum nuntiũ aduẽtus Christi, cuius scriptor fuit Matthæus.

In Caput primum Argumentum.

Enumerantur à quibus Christus genus duxit. Maria concipit filium de Spiritu sancto. cuius mysterij Ioseph sponsus sit certior.

CAPVT PRIMVM.

Luc.3.c. Genes.21.c. 25.d. Genes.29.g. 38.g. 1.Paral.2.a.

LIBER generationis IESV CHRISTI[a] filij Dauid filij Abrahã. Abraham genuit Isaac. Isaac autem genuit Iacob. Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar. Phares autem genuit Esrom. Esrom autem genuit Aram. Aram autẽ genuit Aminadab. Aminadab autem genuit Naasson. Naasson autem genuit Salmon. Salmon autem genuit Booz de Raab. Booz autem genuit Obed ex Ruth. Obed autem genuit Iesse. Iesse autem genuit Dauid Regem. Dauid autem Rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uriæ. Salomon autem genuit Roboam. Roboam autem genuit Abiam. Abia autem genuit Asa. Asa autem genuit Iosaphat. Iosaphat autem genuit Ioram. Ioram autem genuit [b]Oziam. Ozias autem genuit Ioathan. Ioathan autem genuit Achaz. Achaz autem genuit Ezechiam. Ezechias autem genuit Manassen. Manasses autem genuit Amon. Amon autem genuit Iosiam. Iosias autem genuit Ieconiam & fratres eius [c] in transmigratione Babylonis. Et post transmigrationem Babylonis Ieconias genuit Salathiel. Salathiel autẽ genuit Zorobabel. [d] Zorobabel autem genuit Abiud. Abiud autem genuit Eliachim. Eliachim autem genuit Azor. Azor autem genuit Sadoch. Sadoch autem genuit Achim. Achim autem genuit Eliud. Eliud autem genuit Eleazar. Eleazar autẽ genuit Matthan. Matthan autem genuit Iacob. Iacob autẽ genuit Ioseph, virum Mariæ, de qua natus est IESVS qui vocatur [e] CHRISTVS. Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid, generationes quatuordecim. Et à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim. Et à transmigratione Babylonis vsque ad Christum generationes quatuordecim. Christi autem generatio sic erat, Cùm esset desponsata mater Iesu Maria, Ioseph, antequam conuenirent, inuenta est [f] in vtero habens de Spiritu sancto. Ioseph autem vir eius, cùm esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam. Hæc autem eo cogitante, ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Ioseph, fili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam: quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est. Pariet autem filiũ, & vocabis nomen eius Iesum. Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur, quod dictũ est à Domino per prophetam, dicentem: Ecce virgo in vtero habebit, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum, nobiscum Deus. Exurgens autẽ Ioseph à somno, fecit sicut præcepit ei Angelus Domini, & accepit coniugem suam. Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum. Et vocauit nomen eius Iesum.

a Filius, pro eo qui genus ducit ab aliquo.

56. dist. ea. Dominus.

Ruth.4.d. 4.Reg.24.c. 2.Paral.36.a. 2.Paral.3.c.

b Hic omittuntur tres Reges Ochosias filius Ioram, Ioas & Amasias, Hieron.

27.q.2.cap. Genuit.

1.Par.36.a.b. 2.Paral.3.c.

c In exilio babylonico: uel, postquam demigratũ est babylonem.

27.q.2. cap. priusquam, & seq.

d Alius est Zorobabel iste filius Salathiel ab eo de quo.1. Par. 3. qui fuit filius Phadaiæ filij Ieconiæ.

Deut 24.a. 2.q.c. Si peccauerit. Christi generatio secundum carnẽ. 17.q.7.c. qui despõsatam. Luc.1.c.

e Christus Græcum: Messias, uel Meschiah, Hebræum: vnctus Latinum.

f Id est, prægnans & grauida.

Liber generationis.

TAmetsi Euangelista Matthæus non tantùm de generatione Iesu Christi, sed etiam de ipsius vita, doctrina, miraculis, morte, ac resurrectione, historiam texere instituerit. voluit tamen hunc titulum ceu propositionẽ præmittere: idque more Hebræorum. Ita & Marcus incipit: Initium Euangelij Iesu Christi. Et Genes. 1.c. In principio creauit Deus cœlum & terram. In quo excitat animos omnium credẽtium, præsertim Iudæorum (ex quibus Christus secundum carnem) vt præsentem historiam maiori cum voluptate audiant, legant, excipiant. Huius exordij sensus est, Quem lex & prophetę promiserunt, & annuntiauerunt, Iesum, hoc est saluatorem, & Christũ, hoc est æternũ regem, quòd is iuxta diuinã promissionem ex Abrahã & Dauide oriri & descendere deberet, hunc ipsum in hoc libro describo, uidelicet quòd iam natus sit, & homo factus, & mundo iam uenerit: hoc ego per totum hunc librum tracto. Quid quæso homini iucundius & suauius auditu contingere potuit? Hic liber non generationem illam æternam & ineffabilem, de qua Esaias 53. cecinit, Generationem eius quis enarrabit? sed incarnationem Iesu Christi prædicat: quomodo carnem Deus, & nos Deum induamus. Ea enim demum absoluta est incarnatio, ceu fructus denique eius conspicuus erit, si nos ipsi uerbo incarnemur, hoc est insititij simus. Moses generationes Adæ, qui genuit filios iræ & mortis, deliniauit: at in Euangelio, Iesu Christi generatio (cuius proles filij Dei, atque adeò uitæ sunt) describitur. Proinde paulò attentius ac propius utramque generationem contemplemur. Ab Adamo propagatum est peccatum in omnes homines, & per peccatum mors, doctore D. Paulo, Rom. 7. Vnde facilè cognoscimus totum Adam, id est totum hominem, secundum carnem nasci filium iræ, & esse peccatorem. Nam posteaquam in Adamo gratia Dei excidimus, ipsi sapientiæ successit ignorantia, ueritati error, & mendacium: pietati impietas, iustitiæ iniustitia, & amori Dei amor uanissimarum creaturarum. Adhæc uitæ successit mors, quæ adeò insanit, & in nos peccati captiuos sæuit, ut adspirare ad bona meritoria nullis solis uiribus nostris possimus. Nam sine me (dicit Veritas) nihil potestis facere. Quo fit ut sentiamus in nobis ipsis, hoc est in carne, legem peccati, legem membrorum. Atque adeò peruagans est peccatum, ut prorsus carnem absorpserit. Exuamus hunc ueterem hominem, & legamus libru generationis Iesu, id est saluatoris, ut adoptemur in filios Dei. Legamus autem filium Dei carnem induisse, id est factum hominem esse, atque à genere hominum peccatum in se transtulisse, ut nos peccato dominemur, non peccatum nobis: id est ut oriantur in nobis boni adfectus quibus peccatum euellemus, consecrantes & contradentes nos Iesu Christo impertienti credẽtibus spiritũ iustitiæ,

Hebræorum mos in inchoandis libris.

Generatio filij dei duplex.

Incarnatio absoluta.

Generatio carnalis & spiritualis.

Adami generatio.

Ruina & morbi in nos ab Adamo.

Ioan.15.

Filius Dei caro factus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Obserua. More prophetarum Matthæus historiam Euangelicam ingreditur. Siquidem Prophetæ à titulo exordiuntur, Visio Esaiæ filij Amos. Verba Hieremiæ filij Helcię. Ita liber generationis, &c. Estque nominatiuus absolutè positus, liber generationis, &c. ne afflicteris quærens uerbum quod subaudiri potest. Intelligito, ac si Matthæus diceret, hæc est genealogia siue descriptio generationis Iesu Christi: siue, hæc est series prosapiæ Iesu Christi. Obserua. Hebræi generationes in plurali dicunt, & propagationem & eius euētum significare: ut in plerisque ueteris testamenti locis. Et sic in hoc loco, si pluraliter dicatur, liber generationum, & Christi natiuitatem & eius actiones designaret.

Generationes quid Hebræis.

Iesu.

Iesus.

Hæc uox Hebræis dicitur Iesuah, Græcis ἰησοῦς, Latinis Iesus. Et teste Angelo interpretatur Saluator. Iesuah enim apud Hebræos salus dicitur.

Christi.

Hoc uerbo occupat. Ne fortasis obiicerent hoc non satis propinquum esse argumentum, quòd hic Messias sit, quòd uocatur Iesus, cùm & alij hoc nominis habuerint, addidit Christi: quo nomine non solùm maiestatem Iesu Christi, sed & humanitatem indicauit, ut duplicem naturam in una hypostasi, id est in uno supposito siue persona, hoc est in filio, diuinam scilicet & humanam esse unitam ostēderet. Regium planè & pontificale est hoc nomen Christus: Christique dicebantur Reges, sacerdotes & prophetæ: quòd oleo è cornu in capita ipsorum distillāte ungerentur, in munus & officium, uel Regium, ut Saul à Samuele. 1. Reg. 10. & Dauid. 1. Reg. 16. aut sacerdotale, ut Aaron, Leuiti. 3. aut propheticum, ut Helisæus. 3. Reg. 19. Quia ergo Iesus uerè contra Satanam, & eius assecias regnauit Rex, & seipsum deo patri uerum sacrificium obtulit, atque Sacerdos & uerè propheta à prophetis prænuntiatus est, iure Rex, sacerdos & propheta dici meruit. Qui & unctus est præ participibus suis. Et quem (ut ait scriptura) unxit pater Spiritu sancto misso de cœlis. Alij ut mortales & corruptibiles ungebantur: hic uerò Rex & sacerdos in æternum. Quare uerè Messias appellatur, quòd totius propheticæ, sacerdotalis & regiæ dignitatis eminentia diuinitus sit insignitus. Hebræis dicitur Messias, qui Græcis χριστός, & Latinis unctus uocatur. Aduerte. Hæ appellationes Iesu Christi, finalē usum huius generationis ostendunt. Ideo enim natus est Christus ut seruet & regat. Nobis enim natus est homo, nobis datus, ut peccatricem nostram natiuitatem expiaret. Et hoc insinuat Matthæus, dum suum exorditur Euangelium à genealogia Christi, ut nos certos faciat de eius humanitate, in qua natus est Christus filius Dauid secundum carnem, quò nobis in carne damnatis succurreret.

Christus nomen Regium.
Vnctio symbolum & collatio dignitatis.
Christus unctus præ participib' suis. Actо. 10.
Finalis usus generationis Christi.

Filij Dauid filij Abraham.

Dubiam & ambiguam reddit hanc orationem dialectus hebraica, utrum uelit Christum filium esse Dauidis & filium Abrahæ. Vtut, non mutetur sensus. Puto tamen ita legendum, ut Iesum Dauidis simul & Abrahæ filium prædicari intelligam. Rogabit quispiam. Quid refert memorare Christū uenisse ex Abraham & Dauid, ipsúmque esse promissam illam diúque expectatam ac germanam & Abrahæ & Dauidis sobolem? Respondeo, ut lectorum auditorúmue animi mox ab initio imbuerentur cogitatione de ipso, quem authorem uitæ ac salutis agnoscere, magna est fœlicitas. Deinde, ut Iudęorum animos attētiores in patrum catalogo (quem subiicit) expendendo reddat. Tertiò, quia alius fuerat Iesus celebris, filius Naue, non de tribu Iuda, multis seculis ante Christum, qui post Mosem ducatum populi Israël suscepit, & militauit. Dauidis & Abrahæ meminit, ut ostenderet hunc Iesum esse Christum, qui Abrahæ & Dauidi promissus esset, & expectatus ille sanctorum Rex, cuius nomen uocandum, Dominus iustus noster,

Vsus generationis Christi narratæ ex Abraham.
Iesus filius Naue.
Christus cur Dauidis & Abrahæ non autēaliorum narratur filius.

1.
2.
3.

Hiere. 23. Proinde non est promissus Nachor aut Haram fratribus Abrahæ, sed ipsi Abrahæ. Promissus deinde non tribui sacerdotali aut ulli alteri, sed tantùm Dauid & Regiæ tribui: ut doceret Spiritus sanctus, Leuiticum sacerdotium non duraturum esse ultra Christum, sed futurum sacerdotem de tribu alia, scilicet Dauidis, ut eruditè disputat Paulus ad Hebræos. Ostenso itaque quòd Christus Rex & sacerdos de tribu Iuda uenit, funditus euertitur sacerdotium Leuiticum. Quare prorsus falsum est, quicquid Iudæi de sacerdotio suo Leuitico, quasi æterno, gloriantur, cùm Christus Rex & sacerdos, etiam si (qualem falso putabant) venturus esset, tamen Leuiticum eorum sacerdotium tolleret, & ei succederet, quia scriptum est, Tu es sacerdos in æternū. Statim ergo à principio voluit Matthæus docere Iudæos, cessasse eorum cultum, sacerdotium & regnum, dum statim inducit illum hominē Iesum à Nazareth (qui haud dubiè venerat ipsis non solū scientibus, sed ipsum quoque crucifigentibus) esse Christum filium Dauid filij Abrahæ. Matthæus hoc loco securè præposuit Iesum Nazarenum esse ex tribu Dauid filij Abrahæ tanquam receptum, & ipsis Iudæis ex ipsorum genealogiis cognitū: adeò, ut si Euangelistę nullas texuissent generationes, tamen certum fuisset apud Iudæos Iesum esse de tribu Dauid filij Abrahæ. At hoc ipsum vrget, quòd hic Iesus, sit Christus ille, quem expectabant. Cùm Matthæus promissionem Adæ factam, de semine mulieris, Genes. 3. non vrgere nihilque Iudæos mouere intelligeret, quòd hæc promissio est extra hunc populum: maluit hos solos duos patres Abraham & Dauid, quibus in isto Iudaico populo facta est promissio, allegare, vt ipsos vrgeat ceu hæredes promissionis, & suauiter moueat ad recipiendum sibi promissum Christum simul & hunc esse Iesum istum ab eis crucifixum. Rogabis: Cur hos Abrahamum & Dauidem Christo patres adscribit? Respondeo. Hebræi pro more habent ex patribus filios nominare, ut Visio Esaiæ filij Amos: ita Matthæus Christi patres adiecit. Respondabis forsitan: variat Matthæus à vulgari cōsuetudine, quòd proximum patrē non addit, id quod aliàs fieri solet. Respondeo. Quòd uariarit, & proximum patrem non addiderit, in causa est, quòd Christus non sit ex uiri semine conceptus. Rogabis. Cur Dauidem natu minorem Abrahamo præponit? Respondeo. Mos gentis fuit iuniores primùm recensere. sic in genealogiis παρεγλαπτολύων. Deinde quòd promissio facta Dauidi, ut erat uicinior tēpore, ita habebatur quoq; populo illustrior, ac memorabilior, cùm propter dignitatem regiam, tum propter promissiones ipsi factas multiplices, ac perspicuas: vnde Christus cognominari iam vulgò cœperat, filius Dauid, ut infrà 15. cap. Mulier illa Cananæa: rursus cæcus ille secus uiam, Luc. 18. deinde infrà 21. populus excipiens cum ramis Christum ingredientem Hierusalem: denique & dæmones, quum Iesum uellent confiteri Christum, filium Dauidis appellabant. Iudęi quoque rogati, infrà 22. Quid uobis uidetur de Christo, cuius filius est? Dicunt ei, Dauid: & Ioan. 7. dicebant, Nónne è semine Dauid, & de Bethlehem castello, ubi erat Dauid, uenturus est Christus? Huic causam dederunt prophetiæ uiciniores Isaiæ. 11. & 55. Ieremiæ. 23. & 33. Ezech. 34. & 37. Oseæ. 3. ac pleræque aliæ, in quibus Christum sub nomine uel Dauidis uel germinis eius promissum legimus. Hos ergo sequuti Israëlitę, quem expectabant Christum, Dauidis filium vulgò nominabant. Vnde uidetur, ad hunc modum loqui Matthæus, Illum ipsum Dauidis filium, uobis præsenti libro nunc exhibitum, annuntio, ô sancta Abrahæ soboles, gens Iudaica, quem olim Deus Dauidi se daturum promisit, quem uos hactenus tanto desiderio expectastis, uobísque liberatorem mitti postulastis. Proinde hos cognominat, Abrahamum & Dauidem, non tam quòd Iudæi hos ut sibi præcipuos haberent, quàm quòd de Christo nulla facta sit manifestior promissio quàm Abrahæ & Dauidi, Genes. 22. In semine tuo benedicentur omnes gentes: & Psal. 131. Iurauit Dominus Dauid ueritatem, & non frustrabitur

Christus regiæ tribui promissus tantùm, nō Leuiticæ.
Iudæorum error.
Leuiticum sacerdotium non est ęternum.
Receptissimum Iudæis Messiā esse ex Abraham & Dauide.
Promissio Adæ de Messia.
Cur Abrahā & Dauidem patres Christo adscribit.
Cur proximum patrē Christi non addit Matth.
Cur Dauid Abrahamo præpositus.
Promissio Dauidi facta celebris.
Christus à vulgò passim auditi, Filius Dauid
Psal. 131.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus rex & pater multarũ gentium.

cum: de fructu uentris tui ponam super sedem tuam. Quatenus ex Dauide est Christus, Rex est: & quatenus ex Abrahamo, pater multarum gentium est. Regnat super nos, quia Satanam, humani generis hostem, uicit, dans se pretium pro toto hominum genere, & uincendo adoptauit nos in filios. Vicit autem cruce: Nec unquam poterit aliquis filius dei fieri, nisi uictrice cruce genitus sit. Obserua. Filium uocat nepotem, quemadmodum uocant fratres Hebræi, non solùm iisdem prognatos parentibus, sed & aliàs ex eadem generis serie propagatos. Obserua Euangelistam, in scribenda hac Iesu Christi secundum carnem genealogia, uoluisse morem populi Iudaici utcunque seruare, ne uideretur fortè generationes uel negligere, uel omnino falsas reputare, & ita authoritatẽ librorum scripturæ, Regum & Moisi contemnere, in quibus generationes huiusmodi studio uidentur describi.

Filius. Fratres.

Abraham genuit Isaac.

Genealogiæ Christi, partitio. Patriarchæ. Reges. Duces.

Matthæus in hoc catalogo, duos & quadraginta consanguinitatis ramos recenset ab ipso Abrahamo usque ad Christum, quos trifariam partitur: Nempe in Patriarchas ab Abrahamo usque ad Dauidem: Reges à Dauide usque ad transmigrationem Babylonis, & Duces ac in eos, in quibus iam decrescebat Dauidis familia, à trãsmigratione usque ad Christum. Hanc itaque describẽs genealogiam, quum ad Ioseph peruenit, mutat linguam, nec dicit, Ioseph genuit Christum, sed ita, Iacob genuit Ioseph, maritũ siue uirum Mariæ, ex qua natus est Iesus qui uocatur Christus. Ab Abrahamo exorditur, quòd Abraham pater Hebræorum fuerit, & quòd ipse primus promissiones acceperit, quoniam in semine eius benedicendæ essent omnes gentes. Christus hoc ipsum semen est, in quo omnes benedictionem accipiunt. Vrget ergo confiteri, Iesum esse Christum, quòd (in Isaaco adumbratus) ex Abrahamo descenderit secundum carnem. Obserua. Matthæus non meminit Ismaëlis, aut aliorum ex concubinis natorum, tum quòd Iudæi non gloriantur se ab illis genus duxisse, sed ab Isaac: tum quòd promissio non in illis, sed in Isaac, Abrahæ facta fuerit, Genes. 21. In Isaac uocabitur tibi semen. Proinde, nihil te moueat, quòd hîc ab Abrahamo Christi genealogiam memorare cœperit Matthæus, quam Lucas deducit usque ad Adamũ. Nam Lucas latius uagatus, ueluti gentibus omnibus Christum communem facturus, deducit genus Christi usque ad Adamum, cui est prima de Christo facta promissio pro omnibus gentibus, non tantùm pro semine Abrahæ. Sicut igitur Matthæus probare vult Christum uenisse Iudæis secundum promissionem Abrahæ & Dauidi factam, ita Lucas vult ostendere eundem Christum nõ ad solos Iudæos pertinere (ut ipsi odio & inuidia cæci cogitant) sed etiam ad ipsum Adam & semen eius, id est ad omnes gentes totius orbis. Id quod posteà omnes prophetæ clamant. Et idẽ testatur illa ipsa promissio Abrahæ facta, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Neminem excludit siue Iudæum, siue Græcum, siue seruum, siue dominum: Nónne & gentium Deus? an Iudæorum tantùm? Obserua. Abraham filius Thare fuit, & interpretatur pater multitudinis, sic nominatus à Deo, cùm prius Abram diceretur, Genes. 17. cap. Isaac uerò interpretatur risus, gaudium.

Cur ab Abrahamo incepta est genealogia Christi

Cur Matthæus non meminit Ismaëlis in genealogia.

Cur Lucas vsque ad Adamũ, Matthæus ad Abrahamũ genealogiã protendit.

Rom. 3.

Isaac autem genuit Iacob.

Isaac primo genitus.

Dilectum à Domino, & ad primogenituram uocatum (ut ut caro ipsum Esau duxerit primogenitum) adducit, subindicãs uerbo, genuit, ipsum Iacob esse promissionis filium, à quo descẽsurus esset Christus. Quemadmodũ enim Isaac non solùm suscepit hæreditatẽ paternæ fidei, uerùm etiã non tam usu naturæ, quàm dono gratiæ prouenit hoc ipsum, quod genitus est: ita etiam in Iacob, cui primogenitura cõtigit, non natura sed dono & gratia dei. De more enim primogenitus erat Esau: sed, ut ait Paulus, Rom. 9. non qui filij carnis, hi filij dei, sed qui filij

Iacob primo genitus.

sunt promissionis, æstimantur in semine. Promissionis enim verbum hoc est, Secundum hoc tempus veniam, & erit Saræ filius. Non solùm autem illa, sed & Rebecca ex uno concubitu habens Isaac patris nostri. Cùm enim nondũ nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali (vt secundum electionem propositum Dei maneret) non ex operibus, sed ex vocante dictum est ei, Quia maior seruiet minori: sicut scriptum est Malach. 1. Iacob dilexi, Esau autem odio habui. Obserua. Iacob interpretatur supplantator.

Promissionis uerbũ Abrahæ factæ.

Iacob autem genuit Iudam & fratres eius.

Primores 12. tribuum ex Iacob.

Iudæ & fratrum eius, non autem fratrum Isaac meminit, propter gentis Iudaicæ honorem. Nam ex Iacob duodecim tribuũ Israël primores geniti sunt, & vnus Israëliticus populus ad duodecim radices referebatur. Obserua. variat Euangelista à cœpto loquendi modo, nõ dicit: Iacob genuit Ruben, qui fuit eius primogenitus: sed genuit Iudam, qui fuit quartus post Ruben, tacens primogenituram, & sacerdotium primogenituræ annexum. Quòd mos ille antiquus, qui primogenitis sacerdotium dabat, non solùm antiquatus est in generatione & filiis ipsius Iacob patriarchæ, sed etiã prorsus cessauit, quandiu fuerũt Israëlitæ in AEgypto (vbi venditus est innocens Ioseph) donec clamantibus illis ad dominum, Exod. 5. Eamus & sacrificemus Domino, surrexit Aaron frater Moysi de tribu Leui, quã tribum dominus dedit pro cunctis primogenitis filiorum Israël. Et Leuitas uoluit ac ordinauit sacerdotes, & ministros sanctuarij pro cunctis primogenitis, donec aduentaret ille vnicus & verus primogenitus & vnigenitus filius hominis, in primogenitis adumbratus, sacerdos magnus, non ex ordine Leuitico, quem veniens in mundum prorsus antiquauit, sed ipsius Melchisedec, de quo scriptum est, Psal. 109. Iurauit dominus & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secũdum ordinẽ Melchisedec. De quo abundè & copiosè scripsimus in 7. cap. ad Hebræos. Proinde ex his sanctis Dei seruis Abrahamo, Isaaco, & aliis, ideò Matthæus prædicat Iesum Christum descendisse, ac genus secundum carnem ducere, vt recipiamus illum nostræ salutis autorem Iesum Christum. Qui illis vt diuinitus promissus, ita ardẽtissimè fuit expectatus, beatósque ac fœlices nos existimemus, quibus data est huius veri Messiæ cognitio, quam multi reges & prophetæ percipere optarunt, & non potuerunt, infrà. 13. & Luc. 10. cap.

Sacerdotium legis naturæ mutatum in Iacob.

Leuiticũ sacerdotium.

Christi promissus & expectatus à patribus.

Iudas autem genuit Phares, & Zaram, de Thamar.

Notissimus est Iudæ cum Thamare congressus, ipsiúsque Thamaris partus, ex 38. cap. Genes. His significat Matthæus Christum etiam ad gentes pertinere. Gemelli ex vnico Thamaris partu duos adumbrabant populos, Iudaicum & Gentilem. Zaram prior protendit ex vtero manũ, quam obstetrix coccino cinxit. Hãc cùm ille retraxisset, Phares prior elapsus est. Iudæi priores erant, legem testẽ promissionis habentes, qui cùm manum retrahunt, hoc est Christo excidunt, nos Gentes erumpimus. Roma 11. Diminutio Iudæorum diuitiæ Gentium. Et inibi, Cœcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo Gentium intraret. Obserua. Thamarem ad illum cum Iuda congressum libido non animauerat, vtpote quæ antè & post illum conceptũ vixerit integerrimè, vt abundè testatur scriptura, Genes. 38. cap. sed desideriũ prolis suscipiendæ, ex qua nasciturus erat Messias, eò illã depulit, vt nihil non fecerit ac posthabuerit pro suscipiendo semine, Iudæ genus & posteritatem conseruante. Ad hęc negligebat Iudas dare promissum Sela in virum, qui mortuo fratri iuxta legem semen suscitaret. Agnoscens itaque se delusam, quòd Iudas non præstaret, quod receperat, videlicet, quòd nuberet Sela fratri mariti defuncti iuxta legis præscriptum, Thamar, prolis nimium cupida, & verita, ne prole careret, ex qua Messias nasciturus esset, dolo suffurata est concubitum Iudæ soceri sui. Hæc, posteaquam Iudas agnouit, mox respondit, Gene.

Christus etiã ad Gentes pertinet.

Thamaris partus gemini.

Zaram.

Gentium diuitiæ.

Quid monit Thamarem cum Iuda cõgredi.

Deut. 25. b.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thamaris & Iudæ cõgressus illicitus.

38. Iustior me est, quia non tradidi eam Sela filio meo. attamen vltra non cognouit eã. Sed res gesta non vacat crimine, vt ut Thamaris scopus bonus fuerit. Tamẽ latens sub inhonesto tectorio mysterium facit ad Euangelij negotium, vt paulò antè diximus, de gentibus quæ eruperunt Iudæis excidentibus. Silentio prætereundum non est, in linea quæ ad Christum pertingit, quatuor mulieres à scriptura reprehensas supputari, videlicet Thamar, Rachab, Ruth, & Bethsabeã. Quatuor verò mulieres dextra fama commendabiles, videlicet Saram, Rebeccam, Liam & Rachelem omissas esse. Quod cur factum sit multi se variis modis torserunt. Puto autem hac ex causa factum esse, quia illæ peccatrices fuerunt, & quòd uoluerit Christus ex magna illa familia nasci, quæ peccatis operta esset, & infamia laboraret, quò testaretur, quid amoris in peccatores haberet. Huc pertinet, quod in hunc locum magnus ille Hieronymus, scribit. Notãdum, inquit, nullam sanctarum mulierum assumi in genealogia saluatoris, sed eas, quas scriptura reprehendit, vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus nascens, omnium peccata deleret. Hęc indicant, quàm misero peccatori pœnitenti Christus faueat, adeò vt erigãtur & consolationem accipiant miseræ conscientiæ, dicentes, Ah, Christus eo est ingenio, vt hominum fragilitate peccatorum cum non pudeat, quos etiam genealogiæ suæ inserit. Addit diuus Chrysostomus & ob aliam causam recenseri istas, ne quis ob ignobilitatem generis sui erubescat, cùm certum sit omnium rerum dominum infamibus ortum esse maioribus. Annitendum magis, vt quisque suis sese nobilitet uirtutibus. Rursus inter Reges fuerunt, quorum pars probi fuerunt, ut Dauid, Iosias, Ezechias, pars autem maxima improbi & nebulones, vti Saul, Hieroboam, &c. Manasses pessimus rex erat. Hic prophetas occidebat, & Esaiam serra in duas partes secari iubebat, vt sacram ciuitatem Hierusalem sanguine ad os vsque compleret. Adhuc tamen illud assequitur, ut lineæ huic admisceatur. Hoc nobis & exemplum & sacramentũ est, quòd Christus magno affectu peccatores prosequitur. Obserua. Phares interpretatur diuisio. Zara, interpretatur oriens aut claritas.

Peccatrices cur in Christi genealogia memorantur.

Christi philanthropia.

Manasses impietas.

Esaias à Manasse ex sorore nepote serra lignea sectus.

Phares autem genuit Esron.

Cœpit hoc loco Matthæus narrare genealogiam patrum, qui nati sunt tum in Aegypto, tum in ipso ex ea exitu, quum in desertis & solitudine habitârũt. Esron genitus natúsque est in Aegypto. Interpretatur autẽ sagitta exultationis. Ab hoc dicti sunt Esronitæ, Numerorum 26.

Esron autem genuit Aram.

Esron in Aegypto genuit Aram. Fuit & alius Aram filius Sem qui Arameos instituit, quos Græci Syros appellant. Inde Syria Hebraicè dicitur Aram. Aram interpretatur excelsus.

Aram autem genuit Aminadab.

Aram dux tribus Iudæ in exitu.

Aminadab interpretatur populus spontaneus, siue, populus vouens, filius Arã, in Aegypto: qui in exitu de Aegypto princeps erat tribus Iudæ.

Aminadab autem genuit Nahason.

Aminadab.

Hic quoque natus est in Aegypto, è qua cum patre exiit, & defuncto patre in deserto, fuit princeps tribus Iudæ. Hic Nahason frater erat Elizabeth uxoris Aaron, Exod. 6.

Nahason autem genuit Salmon.

Salmon.

Salmon interpretatur pacificus. Dicitur Salma. 1. Paralip. 2. Nahason quoque genuit Salma, de quo ortus est Booz.

Salmon autem genuit Booz de Rahab.

Patres nati in terra promissionis.

Enumeratis patribus, qui in Aegypto & deserto nati sunt, cœpit recensere patres, qui nati sunt post ingressum in terram promissionis. In Bethlehem ciuitate

natus est Booz ex Rahab ipsi Salmon, qui in deserto natus, intrauit cum Iosue in terram promissionis. Hæc Rahab, siue, ut quidam scribunt, Rachab, Cananæa fuit natione, & ciuis Ierichontina, caupona & meretrix. Ea est, quæ hospitio susBooz in Bethlehem natus. Rahab Cananæa.

cepit exploratores missos à Iosue in Iericho, Iosue 2. cap. Respondebit quispiam: Cùm lege prohibitum sit, Deutero. 7. ne filij Israël cum alienigenis matrimoniũ inirent, cuius autoritate factum est, vt hæc alienigena ipsi Booz de tribu Iuda fuerit desponsata? Respondeo. Scopus illius legis erat, ut auerterentur Iudæi ab idololatria, quam alienigenæ exercebant. Quòd si alienigena fidelis reperiretur, & aliquid splendidum ac præcipuum in Iudæorum fauorem egisset, facilè cũ huiusmodi cõueniebant, & matrimonia ac fœdera inibant. Hæc mulier cum uitæ & rei familiaris periculo exploratores in Iudæorũ fauorem excepit. Quare nobilioris familię principi cõiuncta est. De huius mulieris fide non pauca scripsi in. 4. cap. Iac. Putauerim hãc nominatim memoratã, ut in ea agnoscamus Christũ uenisse, & quod perditũ, & iam internecioni destinatũ erat, nõ solùm à perditione & internecione ereptum, sed summa etiam dignitate exornatũ. Fecerat dominus & hanc & ciues omnes Ierichontinos, anathema, præcipiẽs filiis Israël, ut eos delerent funditus, ignique ciuitatẽ & quicquid in ea erat exurerẽt. Hanc tamen non solùm anathemate hoc exemit, sed etiam matrẽ seu animam suã fieri uoluit. Meretrix quidẽ appellatur Iosue 2. & 6. & Heb. 11. sed id nomen accepit, quòd hospita esset, & quippiam mereret ab hospitibus, ut quidam opinantur, ex his quæ illis apponebat, & ex supellectile diuersorij apposita & communicata. Huic interpretationi suffragari videtur paraphrastes Chaldæus, uertens Zonah cauponam siue cauponariam. Et translationem sequuti sunt posteriores Hebræi, quòd illa dictio deriuetur à uocabulo, escam siue alimentum significante. Hæc excellenti fide floruit, quæ coniũctam habebant humanitatem ac officiositatem. Lege & obserua historiam Iosue 2. Booz interpretatur in fortitudine filius. Salmon fuit & nomen secundæ columnæ in porticu Salomonis. 3. Reg. 7. 2. Paralip. 3.

Booz cur licuit alienigenæ nubere. Lex prohibẽs dispari cultu copulari, interpretata.

Rahab unde dicta meretrix.

Cur nominatim Rahab genealogiæ Christi inscribitur.

Booz autem genuit Obed ex Ruth.

Ruth ethnica mulier erat, Moabitis, uidua & pauper, intactæ tamen famæ. (nihil enim mali de ipsa legitur) tamen cùm ethnica esset, tanquam canis à Iudæis contemnebatur, & coram mundo nausea erat. Tandem quia datum ei fuit patrios deos, paternásque ædes deserere, & in Iudæam uenire, credere fortiter, & diligere cõstanter, meruit ipsi Booz nubere, & inter auias Domini locũ habere, nobilitari, & ditari, benuolentia alioqui, pietatéque erga socrum suam incomparabili, ut in libro eius nomine inscripto legimus. Hæc nobis adumbrat Ecclesiam ex Gentibus alienigenam, & à testamentis ac lege extrariam, oblitam autem populi sui, & cultus simulachrorum, & diaboli, cui adhærebat, filio dei nupsisse. Obed interpretatur seruus uel operarius. Rabi Salomon, & Chaldæus paraphrastes, putant hunc Booz fuisse Abzan, cuius ætate fames oborta fuit maxima, qua Noëmi cum marito & filiis terram relinquere necessitate compulsa fuit. Post aliquot annos cum Ruth nuru sua cùm rediisset, Booz Ruth uxorem accepit. Mirabitur hic aliquis, quo modo hoc sibi cõgruat, quòd Rachab & Ruth hic duabus generationibus coniungantur, quæ tamen secundum historiæ fidem propter multos interuenientes annos diuiunctissimæ sunt. Nam primo anno Iosue putatur capta & uastata Iericho, seruatáque Rachab, locata ipsi Salmon. Ac primo anno Iudicis Elon, duxit Booz Ruth Moabitidem, atque inter hos terminos interueniunt anni plus minus 276. Verisimile est, quòd plures fuerint huius nominis Booz patriarchæ, quorum postremus fuit pater Obed. Dominus Liranus arbitratur tres huius nominis sibi successisse. Aliud Booz ex Salmon, filium Booz, & nepotem Booz, qui genuit Obed ex Ruth. Noluit fortasis Euangelista idem nomen subinde repetere cum fastidio auditorum. Præterea interturbassent

Ruth ethnica cur uxor Booz. Dotes animi Ruth.

Ruth ethnica ecclesiam ex gentibus adumbrat.

Fames maxima ætate Booz.

Plures huc nomine Booz dicti. Booz tres.

Universidad de Deusto
Biblioteca

institutam tessaradecadem adiuncta plura patrum nomina.

Obed autem genuit Iesse.

Iesse qui & Isai dictus.

Iesse, qui & Isai uocatur, 1. Reg. 16. nominatim meminit Euangelista, ut doceret impletum Esaiæ. 11. cap. uaticinium, Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius. Iesse interpretatur existens, aut oblatio. Hic pater obscurus (vnde & Dauid per contemptum filius Isai uocabatur à Saule) & filij gratia nonnihil afflictatus, nominis celebritatem ex filio posteà accepit.

Iesse autem genuit Dauid Regem.

Dauid Rex.

Regem uuncupatum Dauidem uocat, quòd primus fuerit Rex in genealogia saluatoris. A Samuële unctus est Rex Israëlis, submoto Saule Rege impio: arcem Hierusalem occupauit, expulso Iebusæo: annis 33. superauit Philistæos: Arcã reduxit in Hierusalem ex domo Aminadab. Omnes finitimas gentes secundum diuinam promissionem subegit, ab Euphrate Mari magno Aegyptum usque. Pace reddita Psalmos composuit. 2. Reg. 5. Ex huius stirpe tota gens Hebræorũ expectabat exoriturum Christum, quemadmodum prædixerunt viri diuino spiritu afflati. De victoriis Dauidis Iosephus lib. 7. cap. 5. cum sequentibus scripsit. Dauid interpretatur dilectus.

Dauid superauit Philistæos.

Psalmos edidit Dauid pace reddita.

Dauid autem Rex genuit Salomonem ex ea quæ fuit Uriæ.

Secunda tessaradecas.

Hæc est secunda tessaradecas, in qua non nisi Reges enumerantur, quemadmodum in prima Patriarchæ & primores populi. Videntur autem hæc transcripta ex primo lib. Paralip. cap. 3. Mortuo filio ex adulterio nato, Salomon Rex pacificus, ac tẽpli domini constructor, genitus est ex Bethsaba quondã adultera: sed vera vxore, quum Dauidi Salomonem peperit. Facessant hinc quidam impiè dicentes Salomonem Mauzetz, id est spurium. Non enim conceptus est Uria viuente: sed pòst in Regiam vxorem Bethsabe ducta, grandi scelere facta est Dauidi vxor, nimirum Uria marito per dolum occiso. Quod vt notabilius admoneret, & flagitium Dauidis notaret Euangelista, vxorem Uriæ hanc, quàm suo nomine Bethsabam, vocare maluit. Simúlque & his adumbrare voluit, peccatores à Christo non abiici, nósque non debere erubescentia propter progenitores duci, sed eò magis eniti, vt illos nostra virtute clariores reddamus, cùm omnes, etiam à scorto nati, sint apud Deum accepti, modò fide & cæteris animi doribus sint ornati. Tibi studioso apud probos nihil incommodant ignoti parentes. Quòd si maiorum stemmata sordidis moribus obscuraueris, volens solo maiorũ splendore conspicuus haberi, quò te maiore illorum gloria operueris, eò te indigniorem & ignobiliorem præstiteris. Huc pertinet quod Cicero vitio dedit Salustio, dicens: Ego (inquit) maioribus meis virtute mea præluxi, vt si obscuri fuerint, à me tamen generis & nobilitatis initiũ sumant: tu tuis tenebras offudisti, vt etiam si clari extiterint, eorum per te obscuretur nobilitas. Obserua. Dauid viuus Salomonẽ Regem designauit. 3. Reg. 1. Reliquos Dauidis liberos, præter Salomonem & Nathan, vide. 1. Paralip. 3. nimirum septem annis & sex mensibus in Hebron, triginta autem & tribus annis regnauit in Hierusalem, 1. Para. 3. Uria siue Urias interpretatur ignis Domini, siue lumen Domini, aut lux Domini.

Salomon ex Bethsaba legitimus.

Urias dolo occisus.

Peccatores Christus nõ abiicit.

Vera nobilitas.

Salomon autem genuit Roboam.

Salomon tertius Israëlitarum Rex. 40. annis regnauit super omnem Israël, 2. Paral. 9. cap. Templum ædificare cœpit Domino, anno 4. mense 2. 3. Reg. 6. Ioseph. lib. 8. cap. 3. quod absoluit anno sui imperij octauo. Hierusalem muro circũdedit, ædificauit ciuitates Asor, Magedon, Zazarum, Bithchora & Balech, in Syria quoque ciuitatem maximam Thadamur, quam Græci Palmiram vocant: tandem ætate vltima, mulierum alienarũ amore deceptus, deos adorauit alienos, quare decem tribuum regnum à posteritate eius ablatum. 3. Reg. 11. cap. hoc est

Palmira.

est à Roboam filio eius qui quartus Rex Iudæ regnauit 17 annis. Roboam interpretatur dilatans populum: Salomon verò pacificus. De Roboam vide 3. Reg. 12. Malus fuit, & cor eius nõ erat ad Dominũ. Matre natus est Naama Amanitide, 2. Para. 12. Sub isto percussa est Iudæa, & ablatum aurum templi à Pharaone Rege Aegypti, 2. Paralip. 12. Facta est etiam sub isto discessio duodecim tribuum, 2. Paralip. 10.

Salomonis peccatũ vltũ. Roboam, 4 Iudæ rex, malus.

Roboam autem genuit Abiam.

Roboam.

Mortuo Salomone, diuisum est eius Regnum in duo Regna: A Roboã quarto Rege Iudæ (qui duabus tribubus, Iudæ & Beniamin præfectus, annis 17 regnauit) defecerunt decem tribus, quibus præfectus est Hieroboam primus Israëlitarum Rex: qui regnauit 22 annis, & Israëlem peccare fecit in vitulis aureis. Ex Roboam satus est Abia, quintus Rex Iudæ, qui regnauit tribus annis, bellóque vicit Hieroboam, & periere ex Israël 50000. Vxores 14 accepit Abia, ex quibus sustulit 22 filios, & 16 filias, 2. Paralip. 13. Abia siue Abiam interpretatur pater maris.

Hieroboam.

Abia 14. vxores habuit.

Abia autem genuit Asa.

Asa iustus.

Asa sextus Rex Iudæ regnauit 41 annis. Iustus fuit, Idola confregit, annis decem pacem habuit, & cum Benadab Damascenorum Rege fœdus iniit. Zarach Aethiopiæ Regem maxima manu Iudæam inuadentem vicit, 2. Par. 14. Ioseph. lib. 8. cap. 8. Asa vox Syriaca est, & interpretatur medicus aut sanans.

Benadab rex Zarach rex.

Asa autem genuit Iosaphat.

Iosaphat, 7. Rex Iudæ, iustus

Ex Asa prognatus est Iosaphat septimus Rex Iudę qui regnauit 25 annis. Fuit iustus & pius. In omnibus ciuitatibus Iudæ iudices constituit. Legem seruauit, 2. Paralip. 17. & 18. Ioseph. lib. 8. cap. 11. Hoc regnante, exercitum Moab & Ammon, qui insurrexit aduersus Iudam, Deus in nihilum redegit, 2. Para. 20. cap. Iosaphat interpretatur Dominus Iudex.

Iosaphat autem genuit Ioram.

Ioram impĩ.

Ioram filius Iosaphat octauus Rex Iudæ, regnauit octo annis. Qui cùm triginta duorum annorum esset regnare cœpit, & in regno confirmatus, fratres suos omnes occidit gladio, & quosdam de principibus Israël, 2. Paralip. 21. cap. Nam sectatus est impietatem domus Achab, eò quòd habebat filiam eius vxorem (ita solent prosperari impiorum coniugia) fecitque Iudam & Hierusalem fornicari à Domino Deo suo. Sed eius impietatem & crudelitatem Deus non est passus abire inultam, 2. Paral. 21. Ioram interpretatur, Domini celsitudo.

Cõiugia impiorum.

Ioram autem genuit Oziam.

Tres reges omissi à Matthęo in Christi genealogia.

Ochosias qui & Ahasias

Ioas.

Amasias.

Ozias.

Ahasia naturalis, Ioram ex Athalia.

Ochosias vno anno regnauit.

Iosabeth furata Ioas.

Cubiculum lectulorum.

Ioas absconditus.

Ozias filius quidem fuit Ioram non naturalis, sed lege Ahischarim, abnepos fuit. Hoc loco Euangelista præterit tres Reges, Ahasiam, qui & Ochosias dicitur, patrẽ Ioas, qui genuit Amasiam, à quo Amasia genitus est Ozias, qui & Azarias dicitur. Vt ita texatur ordo: Ioram genuit Ochosiam, Ochosias Ioas, Ioas Amasiam, Amasias demum genuit Oziam, qui aliàs Azarias dictus est. Ergo tres Reges omissi sunt. Cur hos Euangelista omiserit, putauerim fortè quòd tres tessaradecadas quum recensere vellet, videns in secũda tres redundare, tacuit hos, Ahasiam, Ioam, & Amasiam. Ahasia, qui & Ochosias dicitur, fuit naturalis filius Ioram, ex Athalia filia Amri, sorore Achab Regis Israël. Vno anno regnauit, quo mortuo sine liberis, quum nemo esset in domo Salomonis, qui ei succederet, 2. Paralip. 22. cap. Athalia mater Ahasiæ, inuidens regnum alteri prosapiæ regiæ, interfecit omnem stirpem regiã domus Ioram. Porrò Iosabeth soror Ahasiæ, & uxor Ioiadę sacerdotis, furtim subduxit Ioas, lege Ahischarim filiũ Ochosię, absconditque eum cum nutrice sua in cubiculo lectulorum. Fuit Ioas absconditus in domo Domini sex annis, quibus interregnum factũ est. Regnauítque Athalia

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioas natus 7 annos, vngitur rex vndecimus Iudæ.

super terram septem annis, 2. Paralip. 22. 4 Reg. 11. Ioseph. li. 9. cap. 7. Anno autem septimo regni Athaliæ, Ioas anno ætatis suæ septimo à Ioiada pontifice vngitur vndecimus Rex Iudæ, declaratúrque, cui honos regius debetur, & interficitur Athalia, 4. Reg. 11. Regnauit Ioas Rex in Hierusalem 40. annis, 4. Reg. 12. Ioseph. lib. 9. cap. 8. Ioiada summo sacerdote mortuo Ioas lapsus est in idololatriam, & Zachariam prophetam Ioiadæ filium lapidari fecit, & 40. anno à seruis suis interfectus est. Obserua. Hic cognominatus est Eli, qui & Eliakin, primus ex domo Dauid & posteritate Nathan. Vnde filius dicitur Ahasiæ non naturalis, sed lege successionis. Vide infrà primam Conciliationem. Reges ergo, qui post Ioas in vtroque Euangelista Matthæo & Luca narrantur, ad posteritatem Nathan non Salomonis pertinent: & nominibus tantùm, non item personis distinguũtur. Mortuo Ioa, filius eius Amasias, quum viginti quinque annorũ esset, regnare cœpit: viginti autem nouem annis regnauit in Hierusalem, 4. Reg. 14. Amalechitas, Idumæos, & Sabarnitas vicit, decem millia bello interfecit, totidem cepit. Ex victoria superbior factus Deos adorauit alienos, 2. Paral. 25. Ioseph. lib. 9. cap. 9. Anno 17 regni eius facta fuit coniuratio aduersus ipsum Amaziam qui fuit in Lachis. Interim patris loco regnauit filius eius Ozia siue Vzia, siue Vsias, qui & Azaria dicitur. Amazias interfectus est in Lachis, Ioseph. lib. 9. cap. 10. Cùm ergo dicitur Ioram genuit Oziam, intelligendum Oziam abnepotem & filium Ioram, non filium naturalem, sed legalem seu iure successionis, & lege Ahischarim. Ozia filius est Amaziæ Regis Iuda, 3. Reg. 26. qui 4. Reg. 15. dicitur Azarias. Vnctus est Rex Iuda decimus tertius, qui sexdecim annorum erat, cùm regnare cœpisset, & regnauit quinquaginta duobus annis in Hierusalem. Viuẽte & superstite patre regnauit vndecim annis. Principio sui regni iustus erat, Philistæos, Arabes, Ammonitas, subegit & tributarios fecit: ciuitatem Hierusalem restaurauit. Demum ex opulentia in superbiam lapsus, sacrificare volens in aureo altari, lepra percussus est, & à sacerdotibus è sacrario pulsus, 2. Paralip. 26. Ioseph. lib. 9. cap. 11. Ozias interpretatur fortitudo Domini.

Amazias 29 annis regnauit.

Azaria siue Ozia.

Ozias lepra percussus.

Ozias autem genuit Ioatham.

Ioatham.

Ioatham interpretatur consummatus, filius Oziæ, à septuaginta interpretibus Ἰωαθὰμ & Ἰωθὰμ transfertur. Vnctus est decimus quartus Rex Iuda & regnauit 16. annis. Hic bonus fuisse & perseuerasse scribitur, 2. Paral. 27.

Ioatham autem genuit Achaz.

Achaz impi⁹

Eliezer.

Achaz interpretatur apprehendens, filius Ioatham Regis Iuda, 4. Reg. 16. 1. Paral. 3. Qui aliàs Eliezer, Luc. 3. cap. dicitur. Vnctus est decimus quintus Rex Iuda, regnauit 16. annis: fuit impius, Regem Assyriorum adorauit, & templum clausit. Filium suum consecrauit, transferens per ignem secundum idôla Gentiũ, quæ dissipauit Dominus coram filiis Israël: à Phacea & Rasin Rege obsessus est, 4. Reg. 16.

Achaz autem genuit Ezechiam.

Ezechias pi⁹ Serpens æne⁹ ab Ezechia diruptus.

Ezechias decimus sextus Rex Iuda vnctus est: & regnauit 29 annis. Fuit iustus, pius, & religiosus: omnem idololatriam euertit, æneum serpentem est demolitus. Alio nomine dicitur Hiskia. Hebræi Hezecias. interpretatur fortitudo Domini, siue apprehensio Domini.

Ezechias autem genuit Manassen.

Manasses impius.

Manassæ tyrannis.

Manasses filius Ezechiæ, 4. Reg. 21. & 1. Paral. 3. interpretatur oblitus, vel obliuio. Vnctus est decimus septimus Rex Iuda, & regnauit 55 annis. Hic fuit impius. Idola erexit, templum contaminauit, filios diis immolauit, ciuitatem Hierusalem innocentum sanguine repleuit, Prophetarum vaticinia spreuit. Quare iratus Deus Regem Babyloniæ suscitauit, qui collecta manu forti Iudæam inuasit, Re-

gem dolo cepit, Babylonem captum duxit. Qui in captiuitate agnoscens Dominum, resipuit, pœnitentiam egit, inuenta demùm gratia regno proprio restitutus, omnem aboleuit idololatriã, cultum verũ restituit, seruari præcepit, iustéque vitã omnẽ in timore Dei reliquã transegit: muros ciuitatis sanctę restaurauit, custodias in cunctis posuit ciuitatibus, 4. Reg. 21. 2. Paral. 33. Ioseph. li. 10. cap. 4.

Manasses resipiscit.

Manasses autem genuit Amon.

Viginti duorum annorum erat, quando regnare cœpit Amon decimus octauus Rex Iuda, & duobus annis regnauit in Hierusalem. Qui dum impietatem imitaretur patris, superasse scribitur. Verùm illius resipiscentiam non est imitatus. A seruis suis interfectus est in domo sua, 2. Paralip. 33. Ioseph. lib. 10. cap. 4. Amon interpretatur fidelis, aut verax.

Amon impi⁹ à seruis suis occisus.

Amon autem genuit Iosiam.

Iosias decimus nonus Rex Iuda, regnauit 31. annis. Iustus fuit, studiosus patris sui Dauidis imitator, nec secundũ habuit. Cœpit enim quęrere (quum adhuc puer erat) Deũ patris sui Dauid. Mundauit terrã à sculptilib⁹, simulachris & lucis. Ossa sacerdotum Baal combussit: in vrbibus Manassæ, Ephraim, Simeon, vsque Nephthalim, omnia purgauit. Tẽplum restaurari præcepit. Huius temporibus repertus est liber diuinæ legis, qui datus fuerat per manum Moysi, in templo Domini absconditus: quem Rex cum timore Domini accepit, Dominúmque orari iussit, vt iram suam ab Israële auerteret, qui verba diuinæ legis neglexisset. Quo videmus exemplo, quid tandem expectandum sit, vbi Reges impij regnant, & verbi Dei nullo sensu tanguntur. Vsque adeò scilicet defecit à timore Domini Israël, vt ipse etiam legis liber absconditus, & diu neglectus sit. Tandem occurrens Pharaoni Nechao in Madin, vulneratus est, & hoc vulnere mortem obiit. De cuius morte Hieremias Lamentationes composuit, Ioseph. lib. 10. cap. 4. & 5. 2. Paralip. 34. & 35. Iosias interpretatur ignis Domini.

Iosias iustus.

Iosię religio.

Moysi liber repertus.

Rege impio regnãte quid expectãdum.

Nechao.

Iosias à Pharaone læsus, occidit.

Iosias autem genuit Iechoniam & fratres eius in transmigratione Babylonis.

Mortuo Iosia vnctus est Rex vigesimus Iudæorũ, Ioachã filius Iosiæ, cùm esset viginti triũ annorũ, 4. Reg. 23. Ioseph. li. 10. cap. 6. & tribus mensibus regnauit in Hierusalẽ. A Pharaone Nechao in Rebbatha uictus, captus ductúsque in Aegyptum. Pharao Nechao constituit regem Heliachin filium Iosiæ pro Iosia patre eius, vertítque nomen eius Ioakin. Qui vigesimus primus Rex Iudę (cùm regnare cœpisset) vigintiquinque annorũ erat, & undecim annis regnauit in Hierusalẽ 4. Reg. 23. Hic anno regni sui sexto librum vaticinij Hieremiæ prophetæ combussit. Hiere. 36. cap. vndecimo & vltimo sui regni anno capta fuit Hierusalem, occisus est Rex Ioakin, & extra ciuitatem insepultus, proiectus iuxta uaticinium Hieremiæ, cap. 22. Obserua. Hic trinomius fuit, Heliachin, Ioakin, & Iechonias. Vt hoc loco intelligas duos reges patrem & filium hoc nomine dictos, & completam esse tertiã tessaradecadem, si inchoaueris à filio Iechonia, ut Epiphanius autor grauissimus libri primi tomo primo, folio 10. qui putat hunc locum ignorantia cuiusdam corruptũ, qui sustulit nomen Iechoniæ filij, putans nomen duplicatum, & non est. Huic itaque successit filius eius nomine Ioachin dictus Iechonias, qui cùm regnare cœpisset vigesimus secundus Rex Iudæ, decem & octo annorum erat, & tribus mensibus regnauit. Tertio enim mense, die decimo Nabuchodonosori Iechonias ex consilio Hieremiæ seipsum sponte tradidit: & ab hac traditione Ioakin usque ad desolationem fuerunt anni undecim. Traditus Ioakin Babylonem cum optimatibus vasisque templi ductus est, 4. Reg. 24. Nabuchodonosor constituit Mathan patruum eius pro eo, impositúmque ei nomen Sedechiam. Qui vigesimus tertius & ultimus Rex Iudæ, annum ætatis suæ uigesi-

Ioacham.

Heliachin siue Ioakin combussit librum Hieremiæ.

Ioakin mors

Ioakin trinomius.

Iechonia.

Ioakin secũdus filius Ioachin tribus mensibus regnauit.

Ioakin Babyloniã ductus.

Mathan patru⁹ Ioakin.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mathan dictus Sedechias 24. Rex Iuda vltim⁹ & Captiuitatis annus prim⁹

mum primum agens, cœpit regnare tributarius. Et regnauit undecim annis. Anno nono regni sui Sedechias, defecit à Nabuchodonosor, fœdus iniens cum rege ægyptio. Ioseph. lib. 10. cap. 9. Quo anno Nabuchodonosor cum exercitu obsedit Hierusalem, quæ clausa atque uallata vsque ad undecimum annum Sedechiæ regis, qui fuit primus annus captiuitatis, quæ duravit septuaginta annis, 2. Paralip. ultimo. Capta est ciuitas sancta, Rex captus, exoculatus, & cum populo Babylonem ductus. Nabuzardan seruus regis Babylonis & militiæ dux, succendit domum Domini, & domos Hierusalem, & muros in circuitu destruxit, & Godoliã præfecit reliquiis populi in Hierusalem, quem mense septimo Ismaël interfecit. 4. Reg. vltimo. Ex his colligimus Iechoniam hunc, fuisse nepotem Iosiæ anno trigesimo septimo captiuitatis Ioachin, siue Iechoniæ regis Iudæ, qui fuit annus primus Euilmerodach regis Babylonis, mẽse duodecimo, septimo die mensis, Euilmerodach eduxit Iechoniam siue Ioachin de carcere, & thronum eius super thronos omnium regum, qui secum erant in Babylone, posuit, in summóque pretio habuit. 4. Reg. vltimo. De hoc Ioakin cognominato Ner, ita scribit Philon: Euilmerodach rex Babylonis eductum Ioakin de carcere, in honore habuit, eúmque populus Ner cognominauit, quod lucernã (Ner enim lumen significat) Dauidis quæ timebatur extincta, illuxisset: cui liberato, à Deo datus Misezebel cognomento Salathiel. Obserua. Cùm dicitur in transmigratione Babylonis, significare uoluit, quòd horum filiorum Iosiæ tempore durauit transmigratio & captiuitas Regum Iudæ in Babylone. Deinde quòd meminerit non solùm Iechoniæ, sed etiam fratrum eius, commẽdare uoluit Iosiam à multitudine filiorum, quos regia dignitate insignes habuit.

Captiuitas Iudæorũ in Babylone 70. annis.
Nabuzardã templum succendit.
Godolias præfectus reliquis in Hierusalem.
Ismaël interfecit Godoliam.
Ioakin à populo cognominatus Ner
Misezebel Salathiel.

Et post transmigrationem Babylonis Iechonias genuit Salathiel.

Salathiel.

Iechonias nepos Iosiæ, cùm instaret tempus, & ageretur de restituendo suis sacris ac sedibus populo Dei, genuit Salathielem. Salathiel interpretatur postulatus Dei. Legimus 2. Paralip. 3. Iechoniæ fuisse filios Asir, Salathiel, Melchiram, Phidaiam, Semeser, Iechoniam, Samam, & Nadabiam. hos genuit in ipso exilio. Dicitur autem eos post exilium genuisse, quoniam generationem ac posteritatem illius, quæ subsequuta est exilium, Euangelista recensere intendit. Post demigrationem è Babylone, siue post liberationem è captiuitate Babylonica, præfuerunt populo Israëlitico duces ex domo Dauid, & sacerdotes seu pontifices ex Leui seorsum, vsque ad tempora Asmonai, hoc est Machabæorum.

Filij Salathielis in exilio geniti.
Duces & sacerdotes præfecti Israëli post captiuitatem.

Salathiel autem genuit Zorobabel.

Septuagesimo & vltimo captiuitatis anno Zorobabel Salathielis filiꝰ, ex domo Dauidis primus Iudæorum dux, & Iesua ex domo Leui summus sacerdos cum 42370. Iudæorum à Cyro libertate donati in terram propriam redierunt. 1. Esdræ 1. & 2. Ioseph. li. 11. cap. 1. Post liberationem floruerunt Malachias, Zacharias & Aggæus prophetæ. Anni à reditu è captiuitate siue restauratione templi post captiuitatem, vsque ad baptismum & prædicationem Christi, 490. Danielis. 9. ca. Zorobabel interpretatur alienus à confusione. Obserua. Legitur. 1. Esdræ. 3. cap. quod Zorobabel fuerit filiꝰ Phadaia fratris Salathiel. Quòd si is dicatur filius Salathielis, memineris pro more scripturę minores, seu posteros alicuiꝰ familię, filios, maiores uerò, patres uocari. Zorobabel præfuit annis 58. Secũdo eius anno iacta sunt tẽpli instaurandi fundamenta. xvi. ipsius Zorobabelis anno, Cambyses tẽpli & ciuitatis ædificationẽ prohibuit. Ioseph. li. 11. cap. 5. Assuerũ (qui & Artaxerxes nominatur) à cœpto ædificationis opere Iudæos prohibuisse ait Esdras. 1. Esdr. 4. Sub hoc Cambyse (quod & ipse crediderim) Hebręi historiam Hester factã, asserũt. Sic Rabi Salomon & Aben Esra in li. Hester. Rursus Zorobabelis anno 24.

Zorobabel primꝰ Iudęorum Dux ex stirpe Dauidis.
Iesua sũmus sacerdos præfectꝰ Israëli.
Malachię Zachariæ & Aggæi tempus.
Anni à reditu usque ad Christũ 490.
Secundi templi iacta fundamenta anno 2. Zorobabelis.
Cãbyses prohibuit tẽpli instaurationẽ.
Hester historia sub Cambyse.

Templi reædificandi facultas à Dario.
Nehemia reddit Hierosolymam.
Hierosolyma ex integro restituta sub Nehemia.

Darius Iudæis facultatem reædificandi templum concesit. 1. Esdræ 6. Ioseph. li. 11. cap. 4. Quadragesimo quarto Zorobabelis anno, Nehemia fauore regis Hierosolymam rediit, muros ciuitatis reædificare cœpit, & duodecimo anno post reditum eius, ciuitas Hierusalem ex integro restaurata est. Ioseph. li. 11. cap. 5. Aduerte. Quæ Iosephus sub Xerxe de Esdra & Nehemia facta scribit, Hebræorum Rabini sub Dario gesta testantur.

Zorobabel autem genuit Abiud.

Tametsi ab hoc Zorobabele vsque ad Ioseph virum Mariæ nihil extat in libris canonicis, tamen certum est, sanctum Matthæum genealogiam Christi rectè & verè è Spiritu sancto, & ex ipsis Iudæorum archiuis contexuisse: vt nihil necesse sit aliunde maiora firmamenta petere. Est verisimile posteritatem Dauidis certis voluminibus diligenter fuisse comprehensam, de quibus ad nos tamen nihil peruenit.

Abiud autem genuit Eliachim, Eliachim autem genuit Azor, Azor autem genuit Sadoch, Sadoch autem genuit Achim, Achim autem genuit Eleazar, Eleazar autem genuit Mathan, Mathan autem genuit Iacob, Iacob autem genuit Ioseph.

Animalis homo, qualis fuit Iulianus Augustus, ex hoc loco dissonantiã inter Lucam & Matthæum affirmabit, quòd Lucas 3. cap. dicat Ioseph filium Heli, & Heli filium Mathat: Matthæus verò narrat Ioseph filium Iacob, & Iacob filium Mathan. Verùm, qui vel mediocriter scripturam attigit, non ignorat, quàm frequens sit in scriptura multos bina aut trina nomina habere. Rursus per Mosen à Deo præceptum esse, Deuter. 25. Si frater aut propinquus absque liberis mortuus fuerit, alius accipiat vxorem ad suscitandum semen fratris, vel propinqui sui. Filios item similiter & patres, iuxta scripturæ morem, quosdam secundum naturam, quosdam verò secundum legem dici. Mathan & Mathat fratres de domo Dauidis per Nathan erant. Mathan ex Hesta vxore filium Iacob habuit. Mortuo Mathan, Mathat Hestam vxorem habuit, ex qua suscepit Heli. Fuerunt itaque Iacob & Heli fratres vterini. Mortuo Heli sine liberis, Iacob accepit vxorem fratris sui Heli, ex qua genuit Ioseph naturâ suum, sed secũdum legem, Heli filium. De patre Ioseph vide Augustin. lib. 2. Retractationum. cap. 7. 12. & 16.

Filij alij legales, alij naturales.
Mathan & Mathat.
Iacob & Heli fratres vterini.

Virum Mariæ.

Hæc indicãt Mariam virginem verè de tribu Iuda, & domo ac stirpe Dauidis fuisse: quandoquidem ad virginem spectabat hæreditas domus Ioachini patris sui. Vnica enim erat proles beatæ Annæ ex Ioachino. At sancitum erat lege, Numeri 36. ne mulier hæres vnica, nuberet viro alterius tribus, quòd ad ipsam pertineret patris hæreditas. Est igitur sufficiens & propinquum argumentum ad probandum virginẽ de semine Dauidis fuisse, quòd virum habuerit, quem iuxta genealogiam docet Euãgelista de domo Dauid descendisse, qui, vt scripturæ morem obseruaret, genealogiam per viros, non autem per fœminas deduxit. De virginis genealogia legito Io. Damascenum lib. de orthodoxa fide. 4. cap. 15. Dixit virum Mariæ iuxta vulgatum dicendi morem. Nam communis consuetudo hoc habet, vt qui etiam adhuc procum agit, sponsus dicatur & vir. Et ne quis fortasis mariti nomen abhorreat, audiat Augustinum, lib. aduersus Faustum. 23. Primò (inquit) quia maritus eius fuerat, vir & maritus sunt affinitatis nomina, & non coitus.

Ioseph vir Mariæ.
Maria vnica hæres Ioachini & Annæ.
Lex de matrimonio vnicę filię hæredis.
Mos Scripturæ de genealogiis.
Adhuc procum agẽs vir dicitur.
Vir & maritus voces affinitatis.

De qua natus est Iesus.

Explosurus errorem tum eorum qui asseuerabant Christũ Ioseph filium, tum Valentini, dicentis Christum non assumpsisse corpus de virgine Maria, sed è cœ-

Valentini error.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus de Maria.

lo deplutum esse, aut allatum ab eo: & per vterum virginis veluti per canale transfisse: Ait, de qua, non de quo Ioseph, quia non ab ipso Ioseph, sed de qua assumpsit corpus in vtero virginali, siue de corpore virginis. Nimirũ de purissimo sanguine virginis formatum est corpus Christi. Galat. 4. Misit Deus filium suum factum ex muliere, &c. Ad Roma. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid, secũdum carnem. Obserua, non esse tam studiose seruandam distinctionem, quam quidam obseruant inter has prępositiones, de, & ex: cùm catholicè dicamus, natus de, siue ex Maria virgine. Nimirum hic legitur de qua natus est: & in Symbolo, natus ex Maria virgine. Adhæc facit quòd apud Græcos eadem est præpositio, ἐξ, quam interpres suo arbitratu, nunc de, vertit, nunc, ex, vtcunque visum fuerit. Obserua quàm diligenter noster Euangelista distinxerit discreueritque omnia. Nam decima tertia generatione ponitur Ioseph, & decima quarta tandem Christus, cum qua nihil commune habet Ioseph, imò vt hoc disertè exprimeret, ait, de qua natus est Iesus. Fuit autem virgo è stirpe Dauidis. Christus ergo natus est è semine Dauid. Disertè autem exprimit ἐξ ἧς ἐγεννήθη, ex qua natus siue genitus est, significans substantiam carnis Christi, non ex substantia seminis Ioseph prodiisse. vnde non dixit ex quo, sed de qua, nimirum ex substantia virginis Mariæ desumptam esse. Respondebit quispiam. Cùm Christus natus sit ex virgine Maria de Spiritu sancto, quomodo dicitur ex semine Dauid secundum carnem esse natus, cùm nihil acceperit ex Ioseph, de quo scribitur, quòd fuerit de domo & familia Dauid, Luc. 1. Et Maria, ex qua natus est, videatur esse de tribu Leui, nõ Iuda, eò quòd dixerit ad eam Angelus: Et ecce Elizabeth cognata tua. Illa verò fuerit ex filiabus Aaron, Luc. 1. Respondet Augustinus, lib. 1. cap. 47. quæst. super Iudicum. Solebant nubere fœminæ de aliis tribubus in aliis tribubus. Vnde & Saul, cùm esset de tribu Beniamin, dedit filiam suam homini de tribu Iuda. Et sacerdos Ioiada, vtique homo de tribu Leui, duxit filiam Ioram Regis, hominis de tribu Iuda. Hinc factũ est, vt Elizabeth & Mariam cognatas in Euangelio legamus: cùm fuerit Elizabeth de filiab⁹ Aaron. Ex quo intelligitur de tribu Leui & filiabus Aaron aliquã nupsisse in tribum Iuda, vnde fieret inter ambas illa cognatio, vt Domini caro non solùm de regia, verùm etiam de sacerdotali stirpe propagaretur Christus, verus Rex & sacerdos. Vide August. de consensu Euang. lib. 2. cap. 2. & lib. vno. de. 83. quæstionibus. cap. 61. Et contra Faustum Manichæum lib. 23. cap. 9. Præterea vero simillimum est, nulli tum non fuisse notum, patrem Mariæ à Iuda & Dauid ortum duxisse, idque considerasse Euangelistam: nisi dicas illum secutum fuisse communem tum & tritum in Iudæa morem, quo vterque coniugum ad eandem tribũ spectabat.

De & ex prępositiones.

Christi caro ex carne virginis.

Maria cognata Elizabeth.

Elizabeth ex filiabus Aaron.

Fœminæ promiscuè nubebant viris aliarũ tribuũ.

Qui vocatur Christus.

Exegesis est. Interpretatur enim de quo Iesu loquitur. Quoniã apud Hebræos plures fuerunt huius nominis, vt Iesus filius Naue, & Iesus sacerdos, hoc cognomento addito discreuit filium virginis à cæteris. Quanquam video Græcis appositum esse articulum, vt intelligant illum orbis instauratorem, quem expectarent sancti. Ille qui vocatur, id est, qui est, & dicitur Christus. Verbum enim vocari pro esse frequens scriptura vsurpat. Hoc iam vulgò receptum erat, vt orbis instaurator expectatus, non aliter q̃ vnctus, id est Hebræis Messias, & Græcis Χριστὸς vocaretur. Hæc nobis persuadebit locus Ioannis, vbi, rogantes Baptistam, aiunt, Es tu ille Christus. & 4. cap. Samaritis illa mulierecula, Scio quòd Messias venit: hoc nominis puto fuisse datum, quòd ineffabili ac incomparabili quadam vnctione vngendus expectaretur, ad nouum aliquod & inęstimabile munus. Putauerim, Sanctos fortasis motos esse ad imponẽdum reparatori orbis id cognominis ex prophetia Dauidis Psal. 45. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo lętitiæ præ participibus tuis. Aut certè ex vaticinio Esa. 61. Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit me, ad annũtiandum mansuetis misit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, &c. Vnctus Itaque est, vt esset Rex, doctor, & sacerdos noster in æternum, qui gubernaret nos, & vt in ipso electi vngerentur, & participes per ipsum æternæ gloriæ redderentur. Vt prædicaret mansuetis & captiuis indulgentiam, & reliqua ageret, quæ eo loco allegato Esaias vaticinatus est. Et vt vno & altero verbo absoluam, in hoc fuit vnctus, vt pauperibus spiritu nuntiaret & exhiberet gratiam patris, atque æternam vitam de eius plenitudine omnes acciperemus. Qui modò summus põtifex noster est in cœlo ad dexteram patris, nostram causam agens, & peccata nostra deglutiens, & suo spiritu beatifica ista vnctione electos consummans. Colligamus ex his nomen Christus, dignitatis, & officij esse vocabulum, quod maximè Iesu filio Mariæ virginis, uero Deo & homini, competit. Nam esse Christum, id est esse Regem fidelium, est esse dominum uniuersorũ, uindicẽ, tutorem, & legislatorem, qui sanè fuit Iesus ille, Dei & virginis Mariæ filius. Nam passus est ille pro nobis, mortuus & sepultus. Resurrexit tamen à mortuis, ascendit in cœlum, sedétque iam ad dexteram patris, Dominus factus omnium. Et idem ceu Rex bellicus triumphator, eripuit nos à potestate tenebrarum & diaboli, contriuit caput serpentis: idem fortem illum alligauit, & spolia diripuit. Ipse nos è seruitute liberatos, in libertatem reposuit, ut illi, ceu ipsius peculiaris populus, seruiamus in iustitia & sanctitate omnib⁹ diebus vitæ nostræ. Ipse iniquas leges scidit, imò ab his nos liberauit: præterea æquis, iustis, ac bonis legibus nos subdidit, atque muniuit. Insuper vigilat super nos, & defendit nos ab omni malo. Hæc videlicet sunt Regis nostri Christi regalia munia. Idem Christus Dominus omnium fidelium, est Christus, id est Sacerdos, summus uidelicet ueritatis doctor, uitæ magister, lux mundi, qui docet omnem ueritatem, qui intercedit in conspectu Dei pro omnibus peccatoribus, imò qui se ipsum patri semel obtulit pro expiatione peccatorum totius mundi. Et hæc sunt Christi nostri sacerdotalia officia, quæ quidem omnia uno uerbo complexus est Matthæus, quum dixit, de qua natus est Iesus, qui uocatur Christus. Qui de hoc nomine Christus, plura & piissima legere cupit, legat enarrationem Augustini in Psal. penultimum, uersu, Et filiæ Sion exultent in Rege suo.

Iesu nomine multi donati

Vocari pro esse.

Ioan. 1.

Christus vnctus.

Christi munus.

Christum esse quid est.

Officia Christi regalia.

Officia Christi sacerdotalia.

Omnes itaque generationes ab Abraham vsque ad Dauid generationes quatuordecim.

Elegans est hic epilogus, colligens & distinguens genealogiam Christi, hactenus uiritim recensitam, & partitam in tres tessaradecades, quas August. appellauit Latinè quaterdenas. Prima supputat Duces seu Iudices quatuordecim, qui prefuerũt populo Dei à tempore Abrahami, usque ad Dauidem regni Israëlitici florentis autorem. Obserua, ab hac tessaradecade Dauidem non excludendum.

Tessaradecas quaterdena.

Prima tessaradecas.

Et à Dauid vsque ad transmigrationem Babylonis generationes quatuordecim.

Secunda tessaradecas quæ Reges complectitur, incipit à Salomone, aut, ut quidam supputant, à Dauide. Et in Iechonia (qui dicitur Ioachin) filio Iosiæ finitur, in quo fuit regni deliquium, id est exilium Babylonicum.

Regni Dauidis deliquiũ.

Et à transmigratione Babylonis vsque ad Christum generationes quatuordecim.

Si à tempore, quo defecerunt reges, quibus suffecti sunt duces, & pontifices, id est, à Iechonia nepote Iosiæ, vsque ad Christum supputaueris, reperies generationes seu personas quatuordecim. Rogabit quispiam, cur Matthæus triplici hac tessaradecade, & hoc ordine uoluit Christi genealogiam texere, & limites ponere Abraham, Dauid, Babylonicã captiuitatem, & Christum. Respondeo. Fortas-

Abrahã, Dauid, Exilium Babylonicũ, & Christus, quare metæ trium tessaradecadum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sis Matthæus memoriam lectorum iuuare uoluit, & rem aliàs suapte natura intricatam, compendiosa breuitate & explicatius demonstrare. Constat enim omnes propè genealogias paulò impediriores, & uaria cõpositione esse obscuriores. Terminos autem illos posuit, quòd certum sit, promissionem primùm Adæ factam de semine benedicto, renouatam fuisse potissimum Abrahæ, Dauidi, & tempore captiuitatis, ut Ezech. 21. cap. Aut uidit Euangelista, quòd ter cõpletis quatuordecim generationibus, mutari debuerit huius populi status: Ab Abraham ad Dauidem usque, sub Iudicibus: à Dauide usque ad captiuitatem Babylonicam, sub Regibus: à captiuitate Babylonica, sub Pontificibus. Qua completa, exigebat tẽporum dispositio, ut regiminis Iudaici mutatio per aduentum Christi fieret. Vel, ut ostenderet omnibus, ut ut mutati fuerint Iudæorũ magistratus (prima enim tessaradecade Duces, secunda Reges, & tertia Pontifices ac duces perstringit) tamen Iesum Christum hunc ipsum esse, quem olim prophetarum oracula orbi promiserant: atque cùm tot sint argumenta in unum consentiẽtia, non casu aut fortuna ipsum aduentasse. Deinde, ut ostenderet Christum, qui ex notis maioribus genus ducoret, uerum fuisse hominem. Obserua. Transmigrationem posuit pro his qui tempore exilij Babylonici regnauerunt. Aduerte, in tertia tessaradecade decrescẽs Dauidis genus habitum, post cuius decrementum & usum, Christo ueniendum erat. Hoc habet in usu bonitas Dei, cùm iam omnia conclamata & desperata uidentur, tum demum aduenit. Rursus obserua. Si personas huic genealogię inscriptas supputaueris, duo & quadraginta membra inueniemus, quæ quondam adũbrata fuerunt per duas & quadraginta mansiones quas habuerũt filij Israël, priusquàm in terram promissam uenissent, ut liber Numerorum docet. Quòd si & nos in terram promissam uenire uoluerimus (quam nobis dominus noster Iesus Christus per suam natiuitatem parauit) operæpretium est, & nos duas & quadraginta mãsitationes occupare, hoc est in carne manentes carni nõ adhærere, sed ab ea deficientes uiritim ac membratim nasci, donec ad Mariam & Christum peruenia-
mus, ubi demum requiem animabus nostris inueniemus.

Transmigratio.

Dauidis stirpe decrescẽte, Christo ueniendum erat.

Diuinæ bonitatis usus.

42. mãsiones Israelis figuræ personarũ genealogiæ Christi.

Christi autem generatio sic erat.

Quoniam operosius describenda erat Christi Domini conceptio, quòd singulare quiddam & nobis salubre habeat, illam natalibus seu genealogiæ pro ratione historica subiũgere uoluit. Atque huius autoris in hoc contextu scopus est, ut declaret Christum Iesum, Non Ioseph filium esse, ut Iudæi communiter tenuerũt, quemadmodum legimus eos dixisse infrà. 13. Nónne est hic fabri filius? & Ioan. 6. Nónne hic est Iesus, filius Ioseph, cuius nos nouimus patrem & matrem, sed conceptum esse de Spiritu sancto, & ex Maria quidem matre illis nota, sed virgine natum. At quoniam nouum & planè inauditũ hoc uisum est, uidelicet Christum dominum non è semine Ioseph, sed de Spiritu sancto purè & illibatè conceptum esse in Maria uirgine, uoluit exordiolo quodam ac inscriptione præfixa excitare lectores: Christi autem (inquit) generatio sic erat: Atque huic adiungere aliqua testimonia (quasi non contentus rem, ut gesta est, narrasse) quibus ex certis circunstantiis hæc tria credibilia faceret. Vnum, quòd Iesus non sit ex Iosephi semine natus. Alterum, illum esse conceptum de Spiritu sancto. Tertium, non solùm ex uirgine conceptum, sed & ex uirgine natum. Proinde hoc exordiolũ, exponi potest per modum occupationis. Nam rogantibus quomodo natiuitas eius habebat, qui instauraturus omnia uenerat è cœlis, qui ad cœlos uocabat omnes, qui nihil nisi cœleste pollicebatur, & conferebat: subinde qui post tot prophetas & doctores legatus erat: quomodo inquam natus esset, an iuxta communem ac uulgatum morem nascentium natus esset: respondet, Ad hunc modum Christi natiuitas habebat. Quasi dicat, nolite expectare consuetum parturientium modum: cauete uiri cum uxore cõgressum (qui nullus fuit) prospectare. Nouo mo-

Matthæi scopus in generatione Christi describẽda.

Nouus parturiendi modus in Maria

do prodiit, qui noua omnia faciebat: ex pura uirgine uerus prodiit homo in mundum: ita tamen ut hæc natiuitas Deo digna uideretur. Natus est homo uerus, sensibus hominum expositus ac mortalis, sed idem Deus & immortalis: homo ex homine, sed ex uirgine: natus ex progenie primi hominum principis Adæ, sed absque labe, in matrimonio natus. At non ut in cæteris: nimirum conceptus, opificium non fuit uiri, sed Spiritus sancti, qui cõsilio admirabili, fœtus inauditi formationem absoluit de substantia uirginis illibatæ. Atque ita huius rei dispensationem temperauit, ut nulla humana sapientia de hoc tam admirabili cõmercio fidem facere posit, sed solis piis & credentibus persuadeatur. Obserua hoc loco propositionem natiuitatis Christi, cuius finalis causa, est liberatio nostra. Confirmãtur in hac narratione articuli Symbolici: quomodo Christus cõceptus sit, & quomodo in hunc mundum natus. Hæc descriptio natiuitatis Christi pertinet ad genus demonstratiuum.

Cùm esset desponsata.

Narrare incipit, sed omnium simpliciſsimè. Magnificẽtius ordiuntur descripturi Regum mundanorum natiuitates. Sanè cùm è parentum uirginis arbitrio, quorum animi à Spiritu sancto erãt afflati, purissima uirgo Maria, ab æterno Dei consilio huic tanto mysterio destinata futura mater Iesu, fuisset desponsata probato suæ tribus Iudæ uiro, nomine Ioseph, cum eo domesticè & familiarissimè uixit. Non sponsalia quidem de futuro, sed uerum intercesit per uerba de præsenti (ut ita loquar) matrimonium: cuius integritas solo consensu contenta, nõ necessariò uiri postulat complexum. Vterque uirgo, Ioseph & Maria, cõuenerunt & conuixerunt. Obserua, tum temporis omnino eam fuisse castimoniam & custodiam desponsatorum, ut piaculum fuerit illos antè diem legitimum nuptiarum congredi. Cùm igitur desponsata esset legitimè & honestè, nõdum tamen attacta à sponso. Ideo desponsata, hic pollet perinde atque uirgo: quæ desponsatio præcessit salutationem angelicam. Nec mox iuncta est uiro, sed tres menses apud cognatã manet, antequã reuertatur domum. Quę omnia explicatius scribit Lucas, Missus est Angelus, &c. Rogabit quispiam. Cur de desponsa uirgine nasci uoluit Christus? Respondeo, ut manifestato uiro, cuius genealogia ostenditur è tribu Iuda, manifestaretur origo & tribus Mariæ. Secundò, ut famæ eius consuleretur. Si enim puellæ uterus indies magis ac magis intumescens uisus fuisset, quæ uirum non habuisset, malè apud suos contribules audisset, & lapidibus obruta, ut adultera, à Iudæis fuisset. Oportebat autem caueri scortationis probrum, & suspicionẽ. Si enim (quia uirgo maritum habebat) Iudæi de Christo dixerunt, nónne hic est filius Ioseph? quantò magis si maritum non habens peperisset, dicturi fuerant, nónne hic est Iesus filius meretricis? Maluit ergo Deus, ut hæc uirgo maritalis cõceptionis, quàm meretriciæ & illegitimæ, suspicionem incurreret. Quo exemplo admonemur satius esse ut ueritas ad tempus lateat, quàm ut occasio offendiculi per speciem mali detur. Melius est in statu esse legitimo, quàm extra hunc probri notam incurrere. Tertio, ut in aduersis curatorem haberet, qualẽ se præstitit Ioseph uir eius, cùm fugeret in Aegyptum. Diuus Hieronymus quartam addit causam ex martyre Ignatio, cur à desponsata conceptus sit, ut partus eius celaretur diabolo, dum eum putabat non de uirgine, sed de uxore generatum. Rogabis: qua ratione oportuit Christum non ex uirili semine, sed ex Spiritu sancto scilicet, concipi, & non uulgariter, sed ex uirgine nasci? Respondet Angelus, quòd oportebat eum fore saluatorem populi sui, liberaréque illum à peccatis: Iam hoc non fecisset, si ex semine uirili natus & pollutus fuisset. Omnes enim ex Adamo labẽ contraxerunt, paucis ex priuilegio seclusis: Et, Ephes. 2. nascimur filij iræ. Psal. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum. Vt tamen esset uerus homo, & semen mulieris, & benedictum illud semen Abrahæ, & Dauidis, caro de carne nostra, &

Matrimoniũ Ioseph & Mariæ.

Matrimonij integritas.

Desponsatorum mos.

Desponsata & uirgo.

Desponsata uirgo antè aduentũ angeli.

Luc. 1.

Christus cur de desponsa uirgine uoluit nasci.

Adulteræ pœna.

Veritatẽ ad tempus occultari non est impium.

Virginis partus diabolo ignotus.

Cur oportuit Christum nõ de uiro concipi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

os ex ossibus nostris, & esset quod pro peccatrice nostra carne offerretur, oportuit illum nasci ex homine, sed virgine pura.

Mater Iesu.

Virginis encomiū, quòd sit mater Iesu.

Elegans & singulare virginis encomium, quòd mater dicatur Iesu, hoc est mater nuncupetur & Dei & hominis. Hæc manifestaturus martyr Ignatius hac similitudine utitur, Quemadmodum generatione vulgata & communi, mulier dicitur mater hominis totius, non quòd det animam rationalē (quæ à solo Deo est) sed quòd substantiam suppeditet, quę satis est ad corporis formationem, quod de ea sumptū, vnitur animæ rationali: ita cùm humanitas Christi subministrata sit à virgine, & de ea sit sumpta, ac diuinitati unita in filio, propter hāc ineffabilē unionem humanitatis ad diuinitatem, dicetur virgo, mater & hominis & Dei: licet à virgine non sit diuinitas, sicut à puerpera matre anima rationalis non sumitur.

Quomodo Maria, mater Iesu simpliciter dicatur.

Maria.

Nomen virginis matris Iesu Christi est Maria, quod interpretatur exaltata.

Antequam conuenirent.

Christus de Spiritu sancto concept⁹

Hæc temporis notatio maximè tuetur virginis integritatem, ac ostendit non è Ioseph semine, sed è Spiritu sancto conceptum esse Christum. Nullum enim adhuc intercesserat inter sponsum ac sponsam commercium, nulla interuenerat cohabitatio, nondum Ioseph virginem Mariam eduxerat à paternis ædibus: unde manebat ei intactus pudor virginalis. Facessat hinc Heluidius homo impurus & indoctus, qui ex hoc verbo ansam insanie ndi sumpsit, ut dixerit Mariam posteà more vulgari fœminarum peperisse filios. Quem abundè refellit D. Hieronymus: & hunc errorem extirpat magnus Chrysostomus, hunc edisserens locum. Constanter dixerim ab Euangelista hoc dictum esse, non ut quod secutum esset, significaret, sed ut inusitatę rei miraculum aperiret. Perinde est, ac si diceretur, Iudices pronuntiasse de causa, priusquam causam cognoscerent: cùm iuxta solennem morem prius audiant Iudices, quàm sententiam ferant. Qui hoc modo loquitur, non hoc sentit, Iudices cognouisse causam, posteaquàm tulerint sententiam. Quemadmodum igitur hæc clausula, priusquam causam cognoscerent, nihil aliud est, quàm non cognita causa, & citra causæ cognitionem: ita hic, priusquam conuenirent, nihil aliud est, quàm sine complexu connubiali. Aut dici potest (quandoquidem verbum Conuenire concordiam significat, atque simul & in unum locum uenire ad familiarem conuictum, aut huiusmodi congressum) q⁹ insinuat hoc loco reditum virginis à cognata Elizabeth, ante quem modica, imò nulla intercesserat inter Ioseph & virginem domestica & familiaris consuetudo. Audito enim angelo Gabriele, ad cognatam virgo abiit, apud quam diuersata est, ac post menses aliquot, ad uirum rediit, qui intumescentem uidens eius uterum, inuenit illam grauidam. Quæ, quòd non esset sibi malè conscia, nec conspectum uiri fugitabat, nec mysterium, quod ab angelo didicerat, aperiebat, seruans hoc Deo autori, qui suo tempore uiro suo Ioseph patefaceret.

Heluidii error.

Conuenire uerbi significatio.

Simile.

Ioseph admiratur virginē grauidam.

Inuenta est.

Veluti quidpiam admirabile ac nouum præter spem, ac expectationem, Ioseph comperit virginem grauidam. Egerat enim ipsa à concepto filio Dei apud Elizabeth cognatam suam ferè tres menses, quibus peractis, rediit ad uirum, qui nihil tale cogitans, reperit illam grauidam. Obserua. Cùm Matthæus dicit, inuenta est, siue reperta aut deprehensa est, non hoc ait quòd Ioseph mox ab initio deprehenderit hunc fœtum proficisci è Spiritu sancto (istuc nanque demùm Deo per angelum reuelante, multisque argumentis aliis non ipse solus, sed totus quoque mundus intellexit) sed quòd ab ipso Ioseph nec opinante, coniugis tamen omnia studiosè rimante, reperta est ferre uterum.

Habens in vtero.

Habere in vtero. Ferre vterū.

Obseruabat Ioseph in spōsa sua corporis habitum, rursus uterum magis ac magis intumescentem, unde grauidam esse facilè deprehendit. Obserua: habere in utero siue ferre uterum, grauidam ac prægnantem esse significat.

De Spiritu sancto.

Spiritus sanctus in uterū virginis illapsus.

Non iuxta communem naturæ legem è complexu uiri, quemadmodum reliquæ matres, conceperat grauidáque facta erat, sed cœlitus. Siquidem audito Gabriele angelo internuntio, & præstito consensu his uerbis, Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum uerbum tuum, illapsus est cœlitus in sacratissimum uteri virginei templum Spiritus sanctus, qui statim uirtute inuisibili, & citra ullum pudoris detrimentum, grauidam reddidit: hoc est reddidit ipsam fœcundam, sicut ipsa virgo Dauidica citra uirilem operam, de sui corporis substantia uirum humānū, naturalem, perfectum, nobisque per omnia similem absque peccato, mundo dederit, & consubstantiali corpore filium Dei induerit. Vnde uerbo, deprehensa est, tantundem significat Euangelista, ac si diceret: irrefragabilibus argumentis repertum & palàm deprehensum est, hunc fœtum conceptum esse, ac editum è Maria virgine, fœcunda facta uirtute Spiritus sancti. Atque hoc uerbo conuincitur error Cerdonis & Manichæi, negantium ueritatem corporis Christi. Quibus monstris respondens Matthæus, ait, Inuenta siue deprehensa est habens in utero de Spiritu sancto. Si enim ex virgine nihil assumpsit, si uerus homo ex homine non est editus, quid quęso utero erat opus, & ut virgo prius in utero haberet, quod iusto tempore ederet, Luca dicente, Completi sunt dies pariendi & peperit Maria? Hic ergo fœtus conceptus, in utero formatus, & certis dierum incrementis nutritus, editus est à virgine. Vnde Elizabeth clamat, Benedictus fructus uentris tui. Iam quomodo erit Christus filius Dauidis, aut quomodo dicetur filius hominis, aut quomodo appellatur à Matthæo Maria, mater Christi, si hic ab illa nihil accepit? ergo Christus carnem ueram è uera carne virginis traxit. Est igitur hic fœtus à Spiritu sancto, nō à uirili semine profectus. Huc pertinet, quod in Symbolo dicitur, Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria virgine: Rursum quod à Gabriele dictum est, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi. Obserua. Tametsi opera trinitatis sint indiuisa, unde nō solùm Spiritus sanctus, sed etiam pater & filius hanc conceptionem operati sunt, tamen Euangelistæ propriam esse dicunt, ac tribuunt Spiritui sancto, tum primo ait diuus Thomas, quòd Spiritus sanctus est amor. porrò maximè amorem suum erga nos prodidit Deus, quando filium suum unigenitum dedit. Deinde Spiritui attribuitur gratia. in hac filij legatione maxima apparuit Dei gratia ac benignitas. Tertiam adducit rationem è Nicena synodo. Duplex (inquit) est uerbum, cordis & uocis. Verbum cordis est ipsa conceptio intellectus, quæ hominibus occulta est, nisi uocis uerbo manifesterur. Atqui uerbo cordis comparatur uerbum æternum ante incarnationem, quando erat apud patrem, & nobis absconditum. Verbo autem uocis comparatur uerbum incarnatum, quod iam nobis apparuit. Cùm itaque uerbum cordis non coniūgatur uoci, nisi mediante spiritu, rectissimè incarnatio uerbi (per quam nobis uisibilis apparuit) operatore & obumbratore Spiritu sancto, facta esse dicitur. Obserua. Hanc appendicem scripsit Apostolus, de Spiritu sancto, ne qua mali suspicio lectori subreperet. Aduerte: si te delectauerit audire quo ordine & in qua ciuitate facta fuerit hæc admirabilis conceptio, legito Lucam. 1. & 2. cap. Rursus aduerte. Inuenta est grauida facta de Spiritu sancto, id est de potestate ipsius Spiritus, non autem ex substantia, ait Glossa: ne Spiritus dicatur incarnatus. Obserua. Si quis rogauerit, quomodo Deus factus sit homo, quomodo in unionem personæ conuenerint duæ naturæ: Respōde cum

Deprehensa virgo habere in vtero.

Cerdonis ac Manichæi error.

Caro Christi è carne virginis.

Trinitatis opera indiuisa.

Christi conceptio & virginis obumbratio propria Spiritui sancto.

Verbum duplex, Cordis & uocis.

Verbum cordis uerbo æterno comparatum.

De Spiritu sancto cur hic dictum à Matthæo.

Deus quomodo factus homo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Chrysostomo, Erubescant (inquit) & confundantur omnes, qui Christi generationem illam superiorem temeraria curiositate rimantur: non enim Gabriel archangelus, non Euangelista Matthæus, amplius hic quippiam significare potuerunt, nisi tantũmodo quòd esset ex Spiritu. Qualiter uerò ex spiritu, & quomodo, horum certè nullus exposuit, neque enim erat omnino possibile. Neque existimes, cùm è Spiritu conceptum audiueris, continuò te etiam omnia didicisse: Etenim adhuc multa nescies, etiam si illud perceperis: cuius generis est, in utero quî sit, qui est infinitus, quemadmodum qui cuncta continet, à muliere gestetur, &c. Relicta ergo curiositate, satis nobis est, ut credamus, quòd Deus factus est homo, qui est Iesus Christus uerus Deus, & homo, ex Maria virgine natus, & conceptus de Spiritu sancto.

Ioseph autem vir eius.

Ioseph testis Christum ex se de Spiritu sancto conceptum.

Ne quis putaret discipulum magistro gratificatum, confinxisse, quòd Christus Deus & homo natus ex Maria virgine, non ex semine viri, sed de Spiritu sancto esset conceptus, adhibet sibi Iosephum virum Mariæ, testem, qui suis consiliis, ipse locupletissimus testis, testatur hunc fœtum non ex se, sed aliunde oriri, nimirum à Spiritu sancto. Quasi dicat Euangelista, Si non uis mihi credere, credito uiro virginis, de quo qualis fuerit, audi.

Cùm esset Iustus.

Cùm particulæ usus.

Iustus erat Ioseph, non ob vnam uirtutem, sed ob absolutam omnibus numeris probitatem. Apud omnes erat notæ spectatæque probitatis, ac prudentiæ. Aduerte, licet particula cùm, magis aliquoties sonet aduersum quiddam, ut cùm dicimus, Cùm sis pauper, tamen fastu turges: hoc loco tamen ceu causam adducit, cur noluerit Ioseph, illam traducere, quòd iustus esset.

Et nollet eam traducere, uoluit occultè dimittere eam.

Virgo gestu incessu & uerbo perfecta.

Ioseph innocentissimus, & probissimus, uidebat vxorem grauidam, cum qua sibi nihil rei fuisse certò sciebat, compertósque adeò puellæ sponsæ mores habebat, vt in eos non caderet adulterij suspicio: ille enim Dei Spiritus totam occuparat virginem, exerens seipsum in ipsius oculis, ipsóque vultu relucens: ipso denique incessu, gestu & sermone vndique se in ipsa prodens. Vnde pius ille Ioseph diuinum quiddam in ea ac homine maius deprehendens, celãdum esse duxit, quod admirabatur, & cuius mysterium nesciebat. Interim tamen quibusdam secum æstuabat curis, nolẽs in hoc negotio iustitiam (qua politus erat) deserere. Fidem cõiugalem Ioseph stipulatus fuerat Mariæ virgini, iccirco iustitia iubebat ipsum fidem non fallere: sed potius desponsatam recipere in fidem, ac domum ducere. Verùm offerebat se hîc, quod speciem habebat uiolatæ fidei in sponsa, uterus intumescens: & quod probè sibi cõscius erat, nihil sibi commercij intercessisse cũ virgine, eapropter non potuit aliud iudicare, quàm ipsam ab alio quopiam grauidã factam esse. Hic itaque rursus iubebat iustitia, diuersa tamen ratione, fidem datã rescindere: partim quidem, ne turpi patientia domi aleret, quam metueret esse adulteram: partim verò, ne vxori in malo suspecto conniuere uideretur. Clamabat denique illa eadem iustitia, adulteræ non parcendum, sed rapiendam potius ad supplicium, præsertim cùm in hæc verba præceperit Dominus, Deut. 22. Quòd si quis duxerit vxorem, & non inuenta fuerint signa virginitatis, ducetur puella ad ostium domus patris sui, obruéntque illam uiri ciuitatis illius lapidibus, ut moriatur: quia fecit nefas in Israël, fornicando in domo patris sui, &c. Sed eadem illa iustitia, æquitate temperata, denuò suggerebat non festinandum, neque affectibus indulgendum liberius, aut temerè quidquam agendum esse, vbi agitur de vita & fama hominum, eorum maximè quorum vita hactenus inculpata fuit: cuiusmodi Ioseph de virgine sponsa opinionem hactenus induerat, ut paulò antè docuimus.

Ioseph admirantis grauidam virginem cogitationes.

Lex in adulteram.

Festinãdum lentè, cùm de morte agitur

mus. Quia tamen Ioseph iustus erat, ne in hanc vel illam partem, vel infamando honestissimæ famæ puellam, vel recipiẽdo puellam grauidam, peccaret grauius, medium quoddam diuortij genus comminiscitur, quo sic ipse à grauidæ contubernio liberaretur: sic tamen ut nihil periculi tali diuortio puellæ conflaret, aut famæ ipsius incommodaret. vnde ait Euangelista, Et nollet eam traducere, id est, infamare & exemplum aliis ignominiæ facere: nimirum cùm iustus esset, nec in aliquo illam habere suspectam, aut de ea quicquam sinistrè cogitare uolens, statuit apud se, illam occultè dimittere. Cuius quidem consilij in Iosepho, de clanculario recessu ab vxore, scopus erat, ne vxori grauidæ, ex alio quàm à se, conuiueret, & ne vxorem infamaret, & ei periculum aliquod conflaret. Non enim palàm potuisset cum ea diuortium fecisse citra periculum simul & infamiam vxoris. Obserua. Apud receptissimos autores legitur vxor dimissa, quæ sit repudiata, aut, ut diuus Hilarius ait, abiecta. Aduerte ergo dictum esse, voluit eam dimittere, pro amittere à se, siue repudiare, siue diuortium cum ea facere.

Diuortij medium genus.

Dimittere vxorem.

Hæc autem eo cogitante.

Iosepho dubio animi cõsulitur.

Familiare est viris piis ac sanctis, vt dum in afflictionibus ac perturbationibus existentes, nesciunt, quid facto opus sit, interim sese legi charitatis attemperent, & Domini consilium æquanimiter expectent, quo aut moneantur aut consolationem accipiant. Ioseph dubius animi integritate & scueritate quadam vxorem retinere prohibebatur, quæ ex se non esset grauida: id tamen charitatis æstu, ita attẽperare volebat, quo minimo Marię periculo ipsam dimitteret. Passus est Dominus Iosephum aliquandiu cum animo suo conflictari, & perplexis cõsiliis distrahi, sed eatenus vt nihil se indignum, vel Mariæ incommodum facere properaret. Disce ex hoc loco q̃ maximè uerũ sit id quod scribit Paulus. 1. Corinth. 10. Fidelis Deus, qui non sinet uos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Diuina enim bonitas non patitur diu diseruciari uirum iustissimum, sed maturè occurit perielitanti.

Piis diseruciatis maturè Deus occurrit.

Ecce angelus Domini.

Piorum in Deum, cogitatio quanta

Qui nouit pios è tentatione eripere. Posteaquam satis supérque dubitatum est, & iam instabat tempus, ut his animi molestiis liberaretur iustus Ioseph, uisúsque esset idoneus ad tam cœleste mysterium audiendum, misit Dominus angelum, haud dubiè Gabrielem, non multis antè diebus missum ad virginem, & antè sex menses ad Zachariam sacerdotem, qui totum negotium, quod hic gerebatur diuinitus, exponeret. Vnde discimus, cùm omnem curam in Deum pius coniicit, pij iustitiam non esse otiosam, sed impetrare fauorẽ à Domino: qui tametsi sinat nos tentari grauius, & diutius, tandem tamen adest inuocantibus nomen eius. Nequit enim sanctum innocentiæ studium suo carere fructu, tametsi querulę & solicitæ carni aliquoties uideatis & operam & impensam perdere. Refertur hæc pars historiæ ad statum consilij Sancti Matthæi. Matthęus enim argumento à pronuntiatis educto, docet Christũ de Spiritu sancto non ex semine Ioseph esse conceptũ. Atque oraculi singula uerba suum propemodum pondus habent. Declarat oraculum. Ecce rem admirabilem & incogitatam Iosepho, imò cùm Iosephus à sponsa clanculum diuertere cogitaret, tum inquam adest angelus Domini, nuntius scilicet ac legatus æterni Dei: ut uel ex persona legati plurimum autoritatis accedat legationi. Apparet per insomniũ Iosepho, adeò seipsum manifestans, ut nihil postea addubitauerit Ioseph, cùm de persona Angeli, tum de reuelato mysterio.

Innocentiæ studium non caret fructu.

Angelus Iosepho legat⁹ Legationis autoritas.

In somnis apparuit Ioseph, dicens.

Conceptionẽ virginis aperit Angelus Iosepho.

Somnia physica.

Pronuntiauit Angelus Iosepho in somnis, & mysterium aperuit, & persuasit, ita ut nihil posteà dubitarit Ioseph, de tam mirabili conceptione. Sed hîc obseruãdum est, somnia alia quidem physica, id est naturalia, de quibus scripserunt ex

Universidad de Deusto
Biblioteca

Somnia supernaturalia.

Græcis Aristoteles, & ex Latinis Macrobius, & alij multi. Alia sunt supernaturalia, quæ cœlitus à Deo oriũtur per angelos bonos: per quos Deus, iis, quibus vult, uoluntatem suam reuelat. Et huius quidem frequens est in scripturis mentio. Videt Iacob scalam, & descendentes ascendentésque Dei angelos per eam, & Deum scalæ innitentem. Habent sua à Deo somnia Pharao & Nabuchodonosor, quibus Deus & interpretes somniorum dedit. Vbi non sunt certi interpretes, ibi diligenter examinanda iubentur somnia. Nam diabolus, qui se in angelum lucis transfigurat, sua quoque somnia immittit, ut irretiat & præcipitet. Expende itaque, in quem finem tendant somnia, an cum potissimis scripturæ capitibus consentiant. Deus enim, Deut. 13. Si surrexerit (inquit) in medio tui somniator somnij, & dederit tibi signum, cuenerítque: & dixerit, eamus post deos alienos, ne audias uerba prophetæ illius. Certè examinanda sunt somnia, si quæ nobis proponuntur, fideliter: præsertim cùm uideamus hic Gabrielem archangelum Dei, Iosepho nõ nudum proponere somnium, sed ad Esaiæ uaticinium relegare. Rogat Chrysostomus, Cur in somnis angelus Iosepho apparuerit, & non potius apertè, sicut virgini, Zachariæ, & pastoribus apparuit. Respondet. Quia erat vir prorsus fidelis, & manifestiore reuelatione non indigẽs. Adde illum & diuini moris, quo per somnia suis apparere solet, non fuisse ignarum. Rogabis, Quare virgo hoc negotium, uti habebat, sponso non exposuerit. Respondeo: in Maria obseruandum esse egregium innocentis animi, modesti ac patientis exemplum. Sciebat se grauidam, & concepisse de Spiritu sancto, non ex Iosepho: neque tamen inde insolescit, nec cuiquam id aperit. Videt maritum turbatum, sed quid faceret? Non erat consultũ, ut secretũ aperiret: erat enim insolens: nullũ tale unquam præcesserat exẽplum, quod rei insolitæ fidem faceret, ac non potiùs, animum Iosephi magis exacerbasset. Suspectam enim eam habuisset, iam non de adulterio solùm, sed & de impostura. Quid igitur? Puella innocens & fidelis hanc causam & innocentiam suam Domino committit. Cuius etiam prouidentia factum est, ut Iosephi sponsæ suæ innocentiam ex angelo disceret, & de causa quæ gerebatur, instrueretur. Discant hoc exemplo, qui mali suspicione laborãt, cùm innocentes sint, & innocentiam suam probare nequeunt, ut Domino illam commẽdent, & interea uocationi suæ fideliter seruiant, bona spe fulti, futurum aliquando ut manifestetur rei ueritas. tale quid accidit Iosepho in Aegypto, Genes. 39. & Susannæ, Daniel. 13.

Interpretes somniorum sunt certi.

Diabolus in angelum lucis.

Somniorum scopus obseruandus.

Somnia examinanda.

Cur nõ apertè, sed in somnis angelus Iosepho uisus ac loquutus.

Cur uirgo negotium conceptionis uiro nõ aperuit

Maria exemplum integritatis & innocentiæ.

Maria secreti custos.

Innocens suspicione mali laborãs Deo cõmittat innocentiam.

Iosephus. Susanna.

Iosephfili Dauid, noli timere accipere Mariam coniugem tuam.

Attentum reddit Iosephum, uocans ipsum filium Dauidis: Quasi diceret Gabriel, Tu Ioseph, qui Dauidis (cui de Messia factę sunt promissiones) filius es, cur animi anxius es? & quæ humana suspicio animum tuum torquet? Quid fluctuas? aut quid comminisceris de clanculario diuortio? Cur uis cum ea diuortium facere, quæ tibi tanto charitatis uinculo simul & tribus & familiæ iuncta est? Non est alius æterno illi consilio uisus sponsus, hac uirgine dignus, nec alteri, nisi tibi, destinata Dei consilio. Meditare paulisper, & tandem agnosce Dauidem, tui generis splendorem, & autorem: cui olim promissum est, quod nunc præstatur, & exhiberi cœptum est: noli metuere, caue huius rei nouitate concuti. Nihil certè est, quod uerearis, ne quid tibi incommodetur hoc tuo cõiugio, dum uides uxoris uterum citra tuam operam, intumescentem. Quid times huic conuiuere? Cur hanc submouendam cogitas à domestico conuictu? Nonne quòd suspiceris eam grauidam? Istuc verò tu rectè suspicaris. Abiice tamen hunc timorem, & caue hanc à te amittas, quæ magis tibi adiũgenda est, quòd grauidã videas. Non enim humano quodã arbitrio aut fortuna, sed diuino consilio in hoc ipsum datus es illi sponsus, ut posthac locupletissimus ac fidelissimus testis esse possis inuiolatæ & fœcundæ uirginitatis compertæ in uxore tua, atque ut hoc tuo coniugio tuta

Ioseph filius Dauidis.

Ioseph æterno consilio destinatus uir Mariæ.

sit aduersus Iudæorum sæuitiam, quibus ut neque dignis, ita neque capacibus, nõ dum manifestandum est hoc tam cœleste & diuinum mysterium. Rogabis. An dictum est, Noli timere accipere Mariam cõiugem tuam, quòd ipsam dimiserit? nondum certè illam reliquerat. Respondeo. Monet angelus ipsum Ioseph, vt uxorem accipiat, quam cogitatione & mente iam amandauerat. Quasi diceret, Nihil causari potes quòd illam repudies. Vxor tua est, à nullo vitiata: quæ cùm tua sit sponsa, abiice has suspiciones, & hanc domi, ut ueram sponsam, conserua. Obserua. Sponsa secundum scripturam uxor dicitur adhuc virgo, ut non mireris Mariam matrem Domini, hoc loco uxorem siue coniugem Ioseph dici, vtque uideas matrimonium iam esse inter sponsum & sponsam ante nuptias: quia coniugium fide conciliatur. Nam reperio ex Chrysostomo, eam apud Iudęos consuetudinem inualuisse, ut sponsæ in domibus sponsorum haberentur. Quod etiam ciuili posteà lege sancitum & obseruatum comperio, ut clarius in. l. mulierem. ff. de ritu nupt. legi potest. Adde quòd id ipsum sic in communem omnium consuetudinem aliquando transisse constat, ut nisi spõsa post puberes annos in sponsi domo inueniretur, iure illius uxor nõ cẽseretur. quod in. l. 3. de rit. nupt. explicatur. Sed illud nos monet, quòd cùm simile beatæ virgini obtigerit, quæ castè pudicéque in Iosephi domo seruabatur, ipsa tamen γυνὴ ωὼτὸς, id est uxor ipsius Iosephi: Ioseph uerò ἀνὴρ ωὼτῆς, id est uir eius, uocaretur. Verùm (si rei ueritas rectè perpendatur) cùm matrimonium, ut inquit Chrysostomus, non faciat coitus, sed uoluntas, mutuúsque ille consensus cohabitandi, uitæque individuã consuetudinem retinendi, cõstabit proculdubiò, uirum Mariæ uerè dici Iosephũ, Mariámque Iosephi uxorem. Non enim (inquit Augustinus) mendax poterit esse coniugis appellatio, etsi non fuerit, nec futura sit carnalis commixtio. Nec obest, quod à nonnullis obiicitur, sacram illam virginem se perpetuæ virginitatis uoto obstrinxisse. Nam illud in hanc sententiam facilè diluit Augustinus. Beata (inquit) Maria proposuit se seruaturam uotum virginitatis in corde, sed ipsum uotum virginitatis nõ expressit ore: subiecit enim se diuinæ dispositioni, dum proposuit se seruaturam virginitatem, nisi Deus ei aliter reuelaret. Cõmittens ergo virginitatem suam diuinæ dispositioni, consensit in carnalem copulã, non illam appetẽdo, sed diuinæ inspirationi in utroque obediẽdo: posteà uerò quàm filium genuit, quod corde conceperat simul cum viro labiis expressit, & uterque in virginitate permansit. Hæc Augustinus. Ego itaque crediderim coniugem Iosephi virginem à prima desponsationis fide, dictam, cóque modo dictum fuisse uirum beatæ virginis Iosephum. Hac enim appellatione sponsæ & sponsi consueuerunt in sacris literis sępius nominari. Quod me profectò adducit, ut credam ea de causa in sponsos sponsasque, tanquam in ueros fide & mẽte coniuges, legem grauius animaduertisse. Ita enim loquitur lex Deuter. 22. Si fuerit alicui uiro desponsata puella virgo, inueniatúrque uir quispiam in ciuitate, & dormierit cum ea: educetis utrumque ad portam ciuitatis, & obruetis lapidibus: puellam quidem, ob id, quòd non clamauerit in ciuitate: uirum autem ob eam causam, quòd humiliauerit uxorem proximi sui. iam uide, quòd desponsatam puellam, uxorem proximi uocet. Sed qua (quæso) ratione adulteram sponsus poterat traducere, nisi quòd eandẽ uiolatæ fidei meritò poterat arguere. etenim traducere Græcè, παραδειγματίζειν dicitur, quod aliter catamidiare, id est deridere & ludibrio habere, dicitur. Mithrare id quoque appellant, ipsamque traductionẽ in multis locis charuarium dici certum est. Sed nec hoc solo conuitio traducta per hominum ora erat adultera, uerùm unà cum adultero obruebatur lapidibus: cóque modo iustè in sponsam virginem (quæ iam pro iusta uxore habebatur) non autem in liberam puellam animaduertebatur. Sed quia eò deuenimus, ut de tam beatæ nullóque encomio satis pro meritis eleuandę virginis cõiugio liberius loquamur, non erit

An dimiserat Ioseph Mariam antequã angel⁹ loqueretur.

Sponsa.

Iudæorum mos in sponsalibus.

Matrimoniũ

Mariæ notũ virginitatis.

Maria & Ioseph in virginitate permãserunt.

Lex de adulteriis.

Catamidiare Traducere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hebræorum malitia detecta.

à proposito alienum, si Hebræorum malitiam detegamus, qui apud Esaiam, adolescentulam non virginem scribi procaciter contendūt. Quorum ut leuem in nos impetum retundamus, non est, quòd Theophylacti defensione id factum curemus, qui Hebræos scripturam suapte malitia deprauasse, & pro virgine adolescētulam falsò inseruisse asserit. Nam uerè apud Esaiam Haalma, id est iuuēcula seu puella pro Bethula, id est virgine, legitur. Sed quid tum? Nūquid eo nomine Rebecca priusquam Iacob ipsi desponsarctur, Haalma, id est adolescētula, uocabatur? Prætereà Mariam Mosi sororem sex plus minus annorum, puellam & adolescentulam dici constat. Vnum est, quod ego ausim dicere, etsi à paucis (quòd sciam) animaduersum intelligam, per viam illam viri in adolescentia (de qua Sapiens meminit Prouer. 30. absconditum à multis seculis incarnationis filij Dei mysterium significari, quæ ob eam causam haud immeritò Sapienti mirabilis uidebatur. Sed hac una tandem ratione reuinci poterunt Iudei, quòd non adolescentulæ quidem, sed virginis partus pro miraculo & inaudito signo habeatur, cùm nulla patris fiat mētio, sed pueri tantùm, cui nomen Emmanuēl, id est nobiscum Deus, à matre uocari iubeatur. sed de his paulò pòst maiora scribemus. Aduerte. Angelus nominatim dixit Iosephum filium Dauidis, ut Mariam quoque de tribu Dauid monstraret.

Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.

Suspicio Iosephi excutitur.

Aetiologia est, cur Ioseph omnem ex animo timorem excutere debeat. Quod gerit uxor in utero, ut fœtus ille (quo uides uxoris uterum magis ac magis intumescentem) ex te non est, ita nec ab alio mortali: concepit illa obumbratore Spiritu sancto. Formatum in ea hominem assumpsit filius Dei, è cœlo uenit filius, Deus, homo factus in casto & puro illo tuæ sponsæ utero. Noua proles nascetur, instauratura omnia. Diuus Augustinus libro primo quæstionum in Genesin, similiter & Tertullianus libro de carne Christi, fatentur natum hoc loco pro conceptum dici. Nam insanus ille Valentinus ex hoc loco ansam insaniæ suæ accepit, dicens, Christum natum per uirginem, non ex uirgine, hoc est Christum accepisse in cœlo corpus, & per uirginem transiisse, ueluti per canalem. Obserua. Non dixit, filius Dei ex ea natus, sed indistinctè loquitur, Quod in ea natum est: Quasi dicat, Quod natum est in ea, ineffabile est, ac incomprehensibile, non solum hominibus, sed etiam ipsis angelis. Aduerte. de Spiritu sancto, &c. Quasi diceret: nihil seminis uirilis in ea fuit, sed præparatore ac dispositore Spiritu sancto, illa concepit. Non quòd Spiritus dicatur pater illius filij in utero huius sponsæ. In primis, ait Thomas, non secundum naturam diuinam, quia filius secundum hanc naturam nihil accipit à Spiritu sancto. Neque secundum naturam humanam dicitur filius Spiritus sancti, quia pater & filius debēt conuenire in substantia. Christus autem quanuis sit conceptus uirtute Spiritus sancti, non tamen de substantia Spiritus sancti est. Hactenus ille. Quidam studiosè obseruant in uoce natum, cōceptionem hanc naturalem fuisse ex parte operis ipsius uirginis, quæ cooperata est. Deinde in uerbo de Spiritu sancto, miraculosam fuisse, quòd excludatur semē opúsque paternum, & manifestetur ipsius Spiritus opus, & obumbratio. Quòd si rogaueris, quomodo à Spiritu est illa humanitas, siue homo ille, ut homo formatus in utero uirginis. Certè est ab eo, tanquam creatura uel plasmatio eius. Obiiciet quispiam. Quid hoc audio, Quod in ea natum est de Spiritu sancto est? An non & alij homines concipiuntur uirtute & operatione Spiritus sancti? Nónne omnes homines à Domino creantur, & nascuntur, nō humana, sed diuina potentia? Pater meus (ait Christus) usque modo operatur, & ego operor. Et, per ipsum (ait Paulus) cum ipso & in ipso sunt omnia. Quid igitur hîc noui de Christo prædicatur? Respondeo, Multum per omnem modum. Tametsi unusquisque homi-

Augustinus. Tertullian. Natus pro cōceptus.

Valentini error.

Cōceptio de Spiritu sancto.

Spiritus sanctus non est pater Christi

Virgo cooperata conceptioni.

Cōceptio miraculosa.

Obumbratio

Quomodo homo in utero virginis formatus.

num concipiatur uirtute ac potentia Spiritus sancti, non tamen hoc modo, hoc ordine, his conditionibus & circunstantiis, quibus Christus. Alij concipiuntur potentia Dei, sed è semine uiri: Christus autem concipitur potentia Dei, sine semine uiri. Alij concipiuntur in peccatis, Psal. 50. Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. Alij è carne carnales nascuntur: At hæc conceptio de Spiritu est, ideo nascitur cœlestis homo, ut in eo cœlestes & spiritales nascamur. Obserua. Quod hic dicitur, Quod in ea natum siue conceptū est, de Spiritu sancto est, nobis significatum est in promissione facta Abrahæ, In semine tuo benedicentur omnes gentes. His enim uerbis promittitur nobis Christus. Ac primùm insinuatur modus, quo concipiendus erat. Deinde explicatur usus conceptionis eius. In primis, Si in Christo benedicendæ erant omnes gentes, proculdubio operæpretium est, Christum perfectè benedictum esse. Hoc autem non esset, si è semine uiri conciperetur. Quod enim ex carne est, caro est, & omnes in Adamo peccauerunt, ait Paulus ad Roma. 5. Quare quum Abrahamo promissum sit semen, in quo benedicēdæ sunt omnes gentes, significatur etiam quòd hoc semen concipiendum sit, non de uirili semine, sed de Spiritu sancto, ut perfectam ostendatur habere benedictionem. Huius conceptionis usus & fructus est: Cùm omnes sint aut fuerint sub maledicto (exceptis paucis) ab hoc semine, & in hoc semine, benedictionem accipient.

Cōceptio omnium hominū est à Spiritu sancto, sed non uti Christi.

Benedictio Abrahæ impleta.

Ioan. 3.

Cōcepti Christi usus.

Pariet autem filium.

Occupatio est, qua præuertit, quod fortasis obiecisset Ioseph, dicens, Quo argumento ductus, tibi subscribam, & dictis credam? Futurum (inquit Gabriel) tibi prænūtio, quòd paritura sit filium. Quòd si uerum dixero, perspicuum quoque hoc, quòd de Spiritu sancto, est. Obserua. Absolutè dixit pariet filium, non autem pariet tibi: quia non soli Ioseph, sed toti orbi: nimirum non illi soli facta est gratia, cùm in omnes sit effusa. Pariet quidem. Nam cùm sit ex familia Dauidis, & nouo modo, ac ordine inaudito conceperit, nimirum de Spiritu sancto, manifestum est filium in utero eius conceptum, & nasciturum esse de stirpe Dauidis, eúmque esse, in quo sunt omnes promissiones, & in quo benedicendæ sunt omnes gentes.

Virgo parit filium, nō soli Iosepho.

Partus uirginis inaudit⁹, quid adumbret.

Et vocabis nomen eius Iesum.

Tu interim huius filij pater diceris, crederisq;, & puellæ custos eris, quam non dimittes adiutorio destitutam, sed ministrabis ei in omnibus. Solenne fuit, ut parentes nomen filiis indant: etsi nihil habeas in hac generatione commune, uirgo quippe permanet intacta, hoc tibi facilè concedo, ut nato nomē imponas, non quod tibi tuus suggesserit animus, sed quod ex re Deus æterno suo consilio illi destinauit. Vocabis nomen eius Iesum. At non intelligas nomine tantùm uocari, reipsa autem non esse uerè Iesum: sed sentias, ut nomen, ita & rem ipsi conuenire. Nam quæ ipsius Spiritus instinctu hominibus imponuntur nomina, non sunt nudæ appellationes uocabulorum, sed sunt perfectæ rerum significationes, sicut solenne est, ut quos Dominus ad aliquod munus deligit, secundum id etiam nomen eis indat: hoc contigit Abræ, quem cùm Dominus deligeret, ut multarum Gentium pater esset, nomen dedit Abraham: quo nomine idipsum expressit. Similiter, quia Ioānes Baptista auspicaturus erat gratiæ prædicationem, & primus debebat illam gratiam orbi ostendere, dicens, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, diuinitus datum fuit illi nomen, ut Ioannes uocaretur, quod gratiosum significat. Quare quum benedictus hic filius Dauidis missus sit, ut sit salus mundi, & ut omnes in ipso & per ipsum saluentur, rectè illi nomen diuinitus inditū est, quo id significaretur, & uerè præstaretur usque ad extremū terræ, Esaiæ 49. Iesus nomen illud est ineffabile & tetragrāmatum, quod Græcis Ἰησοῦς, id est Iesus dicitur, significans saluatorem. Ipse enim saluum faciet, &c.

Ioseph pater Christi & custos virginis.

Impositio nōminum à parentibus.

Christo ex reipsa nomē inditum.

Appellationes inditæ à Spiritu sancto.

Abram cur Abraham dictus.

Baptistæ cur nomen Ioannes inditum est.

Ioānes à gratia.

Iesus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ipse enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.

Christ⁹ quis sit & quid collaturus uenerit.

Hæc est prima & perspicua de Christo concio, quisnam sit, & quid collaturus uenerit. Paucis item uerbis omnem Christi dispensationem comprehendit quæ in eo uno est, ut populum suum saluet. Sùntque hæc uerba exegesis, & interpretatio nominis Iesu. Populum suum, id est electos, & quos sibi pater saluandos dedit, saluabit. hæc potestas & eius nominis nulli creaturæ ex natura competit, sed soli Iesu filio Dei, qui suapte natura est salus. Saluum facit Iesus, saluator est, & non est in alio quoquam salus. Vsurpat autem scriptura salutem pro quolibet auxilio: præsertim autem pro eo, quod affertur periclitanti: adeóque & pro assertione & defensione ponitur: vnde Iudices in libro Iudicum saluatores dicuntur, quia periclitantibus tulerunt opem, & per fortitudinem diuinam liberauerunt oppressos ab hostibus. Sic Apostoli dicuntur saluatores in Abdia, & Act. 16. Christus ergo quia uerè saluauit mundum, id est è potestate diaboli asseruit in libertatem filiorum Dei, adeóque solus hoc fecit, meritò saluatoris nomen solus gerit. Quòd si rogaueris quo modo saluauit siue saluum fecit delectum sibi populum. Proculdubiò morte sua omnium electorum peccata semel expiauit, ac litatione sui corporis meruit, ut pater illis propitius suum Spiritum donet, quo renouati, in charitate perseuerent, Christi beneficium ex animo cognoscentes, & postulantes, donec ipsos æternùm beatos reddat. Huc pertinet, quod Petrus & Ioannes, Act. 4. prædicabant, Non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Obserua. Magnam piis affert consolationem huius nominis memoria, & de illo pia ac frequēs meditatio, maximè si typum prospexeris. In typo præcesserunt duo maximi uiri, quibus hoc nominis datum est, Iesus siue Iosue, filius Nun, dux magnus populi Dei, qui Israëlem per desertum ex Aegypto in terram promissam conduxit. Et Iesus siue Iehosua, qui & Iesua dicitur, filius Iosedech, sacerdos magnus, qui è Babylonica captiuitate rediens, primus sacerdotio functus est, ac templum Domino extruxit. His uerò per omnia pulchrè respōdens Dominus noster, Dux, Rex, & Sacerdos populi Dei, fideles è captiuitate Satanæ liberatos duxit in sedes beatas, purificatos prius corporis & sanguinis sui uictima. De Iesu filio Iosedech elegans contexitur uaticinium apud Zachariā, cap. 3. quod studiosi legant & huic loco aptent. Aduerte. His uerbis explicat Euangelista Iesu & naturam & officium. Naturam quidem, quòd Deus sit, cùm dicit, saluū faciet à peccatis, &c. id est peccata remittet, & gratiā cōferet. hoc solius Dei est primò impartiri hominibus. Officium eius est remittere peccata, nos patri reconciliare, & uiam nobis sternere ad patrem, quo cum ipsius gratia æternùm uiuamus. Hæc est summa totius Euangelij, hoc Christi prœconium, à scriptura frequenter nobis inculcatum, ut in eum nos totos reiiciamus. Obserua uocem, suum. Sunt populus Dei, qui credunt, tam Iudæi quàm Gentes: saluat populum suum à peccatis suis. Nā peccato roboratur diabolus, mors & infernus: dissolutis itaque peccatis, eneruata cecidit mors cum inferno & diabolo. Itaque Christus hostia corporis sui peccatum aufert, & expiat, ut æternùm uiuamus in cœlis, liberati à morte ac dānatione. Porrò cùm dicit, à peccatis, nulla excluſit: Omnia enim peccata totius mundi abstulit Christus Dominus. Obserua: cùm dicit, saluum faciet, &c. ne uideatur hæc salus esse carnalis, ait, à peccatis eorum, hoc est ab ipsa radice malorum omniū liberabit eos. Rogabis. Quomodo saluauit nos à peccatis, cùm adhuc peccatores simus, & nemo Christianorum audeat dicere, se sine peccato esse? Respondeo. Ita sumus saluati, vt licet adhuc peccatores simus, tamen peccati uenenum uires suas amisit. Primùm, in eo quòd nos amplius non damnat, Rom. 8. Nihil damnationis est his qui sunt in Christo Iesu. Deinde in eo, quòd nos sibi subiectos amplius non habet, ut obediamus concupiscentiis eius, non existentes

Popul⁹ Christi saluādus.
Saluifica uirtus Christo competit ex natura.
Salus quid.
Iudices saluatores dicti.
Apostoli saluatores.
Christus quo modo saluat.
Methodus salutis per Christum collatę.
Nomen salutis sub cœlo.
Typi Iesu saluatoris.
Iosue dictus Iesus.
Iosedech sacerdos dict⁹ Iesus.
Iesu natura & officium.
Iesus natura Deus.
Iesu officiū.
Populus Dei
Peccati uis.
Peccatū quo modo dissolutum.
Salus nō carnalis, sed à peccatis, & spiritualis.
Quomodo Christus nos etiam adhuc peccatores saluat.
Peccati uenenū amissū

sub lege, sed sub gratia, ut scribitur Rom. 6. Vigilanter itaque obseruandum est, ut uirtus ista Christi saluifica in nobis ueritatem suam exerceat. Obserua quomodo angelus hac uoce, saluum faciet populum, &c. deiicit opinionem Pharisæorum cum suis traditionibus humanis falsò introductis.

Hoc autem totum factum est, vt adimpleretur quod dictum est à Domino per prophetam dicentem.

Argumento à pronuntiatis confirmatur angeli institutum similiter & Euangelistæ. Allegatur enim uaticinium ex Esaiæ Prophetæ cap. 7. Atque id quidem sic inducitur, ut intelligere possimus illud uel ab angelo adhuc Iosepho esse propositum, uel ab ipso autore lectoribus obiectum. Et prior quidem sententia uidetur simplicior, & magis mihi arridet ac placet, quanuis posterior non sit mala. Ne fortuitò putaret Ioseph ista euenisse, angelus docet Esaiam eadē multo antè prænuntiasse, ut autoritate scripturæ, ceu oraculi diuini, confirmetur Ioseph. Quod nunc geritur mysterium & tibi annuntio, nimirum quòd Iesus Christus saluator ex diua uirgine, de Spiritu sancto fœcundata, nascetur homo, iuxta naturam & officium suum uocabitur Iesus, quod saluatorem significat: rectè etiam Emmanuel dicetur, quòd per ipsum nobis Deum præsentem ac propitium habemus: hoc olim Dominus per os Esaiæ Prophetæ se facturum promiserat, paucis depingens huius conceptus & nouitatem inauditam, & fructum optabilem. Obserua. Non dixit, dictum ab Esaia, sed à Domino per prophetam. Nō enim homo à se loquutus est, sed Deus per os hominis, unde fide dignum oraculum est. Aduerte prophetiam dici prænuntiationem futurorum, quorum aliqua sunt, quæ solus Deus operatur, & hæc uocatur prophetia prædestinationis, qualis est illa, Ecce virgo cōcipiet & pariet filium. Similiter prænūtiatum tempus aduentus Christi à Daniele, iuxta septuaginta hebdomades. Atque hæc prophetia à Deo infunditur, & datur ipsi prophetæ citra ipsius operam. Quædam sunt futura, quæ tametsi à Deo fiant, fiunt tamen per causas secundas. Hæc ipsa consideranda ueniunt, cùm secūdum præscientiam Dei, tum secundum ordinem causarum inferiorum. Si Lazari suscitationem obseruauerimus ex ordine causarum naturalium, concludemus, & uera erit assertio, quòd Lazarus nō excitatur, quantum ad causas naturales attinet. Quòd si considerauerimus iuxta ordinem diuinę præscientiæ, de Lazari suscitatione, non dubitabimus, quòd iuxta Dei præscientiam uentura erat. Quare prophetia cùm prænuntiatio est, ut est in præscientia diuina, semper impletur. Si uerò est iuxta ordinem causarum inferiorum, non semper impletur, qualis est illa, qua usus est Esaias 38. cap. ad Ezechiam, Dispone domui tuæ, quia morieris & non uiues. Colligamus ex his triplicem prophetiam, prædestinationis, præscientiæ, & comminationis. Hæc ultima frequenter habet conditionem latentem, nisi resipueris, aut huiusmodi.

Argumenta à pronuntiatis confirmatur Ioseph
Capita legationis Gabrielis.
Emmanuel.
Dicuntur à domino quæ ore prophetarum pronūtiantur.
Prophetia est prænūtiatio.
Prophetia prædestinationis.
Qualē Prophetiam necesse est semper impleri, qualem uerò non.
Prophetia triplex.

Ecce virgo in utero habebit.

Rei nouitatem, ipsamque inauditam in primis adducit: deinde huius rei fructum desideratissimum uerbo Emmanuel explicabit. Vox, ecce, inuitat auditorē, ad audiendū rem inopinatam & inauditā. Nunquam enim auditum est puellam salua uirginitate peperisse. Nisi virgo manens virgo peperisset, quomodo admirabile signum prædictum fuisset ab Esaia? Non enim mirabile est, quòd puella cōgressu uiri receptо concipiat, & pariat. Nomen Hebræum apud Esaiam non est Bethula, quod propriè virginem significat, & intactam uiro, sed Alma siue Aalma, significans puellam siue adolescentulam: nec simpliciter scribitur: præponitur enim litera, uim articuli habens, vt non de quauis adolescentula accipiatur, quod nihil fuisset admirabile: (sic enim de infantula licet loqui, Hæc pariet liberos, at non protinus pariet infantula) sed certa quæpiam, ut insignis uirgo deno-

Ecce nocula attētionis.
Bethula, Alma siue Aalma.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tetur, quę sit paritura. Similiter Græcis non legitur simpliciter παρθένος, sed ἡ παρθένος, id est, virgo illa insignis & nobilis, &c. Proinde uox Alma non in quamuis virginem competit, potest enim & anus esse, sed in eam virginem duntaxat, quæ puella sit, & iam nubilis, ac non dum nupta, hoc est non cognita uiro. Vnde sanctissimè obseruatur ab Ecclesia hymnus ille, Beata mater & innupta, &c. Mater est, & tamen innupta, id est, virgo, & quæ non est uiro cognita. Hoc testimonium calũniantur Iudæi ex duobus. Primo, quòd non dixit Esaias virginem, sed adolescentulam. Postremo, cùm signũ hoc de puella datũ sit Achaz, ad confirmandã promissionem de liberatione à ui Assyriorũ, non potuisset tam diu differri: frustra enim fuisset pro signo regi Achaz datum, qui id non potuisset videre. Ad prius iam responsum est, de adolescentula. Ad posterius respondeo, Cùm Achaz uideret se inopia fidei laborantem, quòd plus uirtute Assyriorum, quàm Domini confideret, eóque frustra se petiturum signum agnoscceret, nolebat signum liberandi populi ac regni sui à Deo petere. Propterea Dominus noluit illi in præsenti signum dare, sed exprobrãs cùm illi, tum populo impiam ingratitudinem & fidei ino piam, de futuro illis auxilio & æterno quidẽ ac spiritali, cœpit polliceri: Quasi dixisset, Impios & ingratos uos agnosco, nihil mihi fiditis, quòd possim & uelim hanc urbem Hierusalem liberare de manu Assyriorum, qui de uobis tam magni ficè merui, & maiora adhuc sum uobis exhibiturus beneficia. Nam non tantùm hanc urbem ab hostibus sum liberaturus, uerùm dabo uobis adhuc filium meum, fusis & extinctis omnibus his aduersariis. Hunc filium meum Alma, siue virgo, hominem à Spiritu sancto prægnãs facta, inaudito miraculo pariet. Et hoc erit signum certissimæ gratiæ, quod dabo, non solùm uobis, sed & omnibus quotquot electi sunt, atque in hoc filio meo æternùm me sibi præsentem ac propitium habebunt. Aliis uerò fidei inopia laborantibus, hoc signum filius meus erit in ruinã. De his autem hactenus. Cum Iudæis enim peruicacibus, non est contendendum, quia qualiacumque uoles Iudæi somnia fingũt. Obserua. In utero habebit, id est, grauida siue prægnans erit, id est concipiet.

Alma.

Calũniæ Iudæorum de virgine.

Signi dati Achaz interpretatio.

Cum Iudæis non contendendum.

Habere in utero.

Et pariet filium, & uocabis nomen eius Emmanuel.

Argumento à commodo & fructu excitat animos ad concipiendum uerbum, ut pariamus & fructificemus, hoc fructu facti fœcundi. Pariet filium, cuius nomẽ Iesus est, quod saluatorem significat: rectè etiam Emmanuel dicitur, quod per ip sum uerè præsentem ac propitium Deum habeamus. Nam ubi salus, ibi Deus, cu ius solius uerè est saluare, cùm salus hominum uana sit, quibus, ut filiis hominũ, non est fidendum, Psal. 60.

Verbum pariendi & fructificandi.

Emmanuel. Dei solius est saluare.

Quod est interpretatum, nobiscum Deus.

Ardentis charitatis signũ est in Matthęo, quod lectori linguæ Hebraicæ imperito afferat interpretationẽ uocis Emmanuel. Nam Emmanu, nobiscũ: El, Deus: Emmanuel, nobiscum Deus. Quandoquidẽ hic suum populũ Deo reconciliabit, atque ex infenso reddet propitium, uersansque inter homines copiosissimam ac cumulatissimam illis conferet beneficentiam, cuius suauissimam experti doctrinam, experti, inquam, vim miraculorum, rursus præsentem energiam, robur ac impetum Spiritus eius, nouo & inaudito more seipsum prodentis, in his qui doctrinam Euangelij exceperint, & in ipsum crediderint, iure optimo ac merito clamabunt, nobiscum Deus. Excipe, ô fidelis anima, hunc ex utero virginis fructũ & partum, quo nihil optabilius. Nam hic virginis partus id nobis attulit, ut humano se generi Deus coniunxerit in Christo. Nec putandum est otiosam esse & infrugiferam istam coniunctionem, quæ primùm nos Deo reconciliauit in Christo, 2. Corinth. 5. Deinde, carnem nostram ad dexteram patris in cœlis collocauit, & supra omnia exaltauit. Tertiò etiam hoc attulit, ut in omnibus aduersis fi-

Emmanu. El. Emmanuel.

Vnionis hypostaticæ fructus.

denter dicere liceat cùm Paulo, Roma. 8. Si Deus pro nobis quis contra nos? Affert & hoc oraculum aliam consolationem, quòd non dicit, Et uocabitur nomen eius Deus, id quod admodum parum consolationis haberet: nihil enim aut parum nobis adhuc applicaretur. Sed, Et uocabitur nomen eius Emmanuel, nobiscum Deus. Non solùm Deus, sed nobiscum Deus. Nobiscum (inquit) non sine nobis, non contra nos, sed nobiscum & pro nobis. Vt sciamus hunc puerum nobis natum, nobis datum esse, ut & alibi Propheta Esaias dicit, Puer natus est nobis, & filius datus est nobis. Verè itaque Christus à credentibus uocatur Emmanũel, qui illum confitentur uerum Deum, & uerum hominem: qui credũt illum in nostram carnem uenisse, uerum Deum, ut nobiscum esset, & nos cum illo: ut esset caro de carne nostra pro similitudine absque peccato: & os ex ossibus nostris: ut nos sibi insolubili coniunctione coniungeret, & in sempiternum saluaret: ut esset caput nostrum, & nos illius membra: ut esset sponsus noster, nos sponsa: ut essemus primogenitus Dei, nos illius fratres, &c. Obserua, Deum multis uariisque modis, nobiscum esse. In primis per assumptam naturam humanam, Ioan 1. Verbũ caro factum est. Per naturæ conformitatem, quia in omnibus similis nobis absque peccato, Philipp. 2. In similitudinem hominum factus, habitu inuentus ut homo. Per conuersationem corporalem, 1. Ioan. 1. Quod audiuimus, quod uidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectauerunt de uerbo uitæ, &c. Rursus in sacramento altaris hunc nobis habemus. Item per cõuersationem spiritualem infrà ultimo cap. Ecce ego uobiscum sum usque ad cõsummationem seculi. Theophylactus Chrysostomum sequutus legit, vocabunt non uocabitur. Vocabunt (inquit) id est opera eius demonstrabunt eum Deum esse & nobiscum uersari. Diuina enim scriptura ex operibus imponit nomina, sicut cùm dicit, Esa. 8. cap. Voca nomẽ eius Accelera, spolia detrahe, &c. Quia simul ut natus est Dominus, direptus, & captiuus abductus est error. Colligamus ex superioribus, quòd uera & illibata virgo fuerit Christi mater, & quòd hæc conceptio non communi aliis hominibus modo per uiri congressum, sed nouo, inaudito, & miraculoso modo, uidelicet, per Spiritum sanctum, manente & intemerata virginitate matris. Sic Daniel, 2. cap. oculis spiritus eam intuens, in uisione de quatuor monarchiis, in terra, ait abscissum esse lapidem de monte sine manibus. Quæ uerba hactenus in Ecclesia de Christo & benedicta matre ei⁹ virgine Maria intellecta sunt. Christus enim saxum illud est: qui sine manibus, hoc est sine semine & administericulo uiri, è virginali corpore Mariæ sumptus est. Sic hunc locum accipiunt & interpretantur sancti & pij ueteris Ecclesiæ doctores, ut Didymus, Ambrosius Roma. 10. Hieronymus in. 2. cap. Danielis. August. in Ioan. tract. 9. cap. 2. Irenæus lib. 3. contra Valentinum cap. 8. sicque haud dubiè consentiens piis istis doctoribus tota Ecclesia intelligit. Deinde ex superioribus colligamus Iudæis tria esse uocabula, quæ puellam significant: Primum est, Naherah, quæ uox significat puellam, siue illibata sit, siue uitiata. Alterum uocabulum est, Bethula, significans virginem intemeratæ pudicitiæ. Tertium, Haalma. eáque uoce & hoc loco propriissimè & appositissimè utitur Esaias de Maria. Significat enim puellam virginitatis illibatæ, sed viro maturam & nubilem, ádque pariendum aptam. Et dignum obseruatione est, quòd hæc uox nunquam in diuinis literis usurpetur pro puella quæ uirum cognouerit. Præterea diligenter obseruandum est, quòd Haalma non simpliciter virginem quamuis significat, (quod diuus Hieronymus adnotauit) sed abscónditam & quasi concluſam virginem, quam parentes diligenti ac solicita custodia, obseruationéque domi continent & seruant. Atque ita Maria, Haalma uocatur, non tantùm ob id quòd virgo intemeratæ ac illibatæ pudicitiæ fuit: sed quòd virgo parentum cura atque custodia diligenter asseruata, & optimè, piè & sanctè educata & instituta est. Conuincuntur men-

Christus uerè Emmanuel.

Christus cur in nostram carnẽ uenit.

Deus nobiscum est uariis modis.

Vocabunt Emmanuel.

Vocari pro demonstrari.

Nomina ab operibus imposita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dæces Iudæi ex ſcriptura, in qua Haalma nuſquam adoleſcentulam viro uſam, ſed virginem duntaxat intemeratam ſignificat. Vt Geneſ. 24. Rebecca cum nõdum Iacob deſponſa eſſet, uocatur Haalma, quæ certè uirum nunquam cognouerat, ut uerba textus conuincunt. Eadem ſignificatione uſurpatur hæc uox Exod. 2. de Miriam Moyſi ſorore. Item Pſal. 66. Item in Canticis cap. 1. & aliis plurimis locis: Sed obcæcati ſunt & indurati Iudæi, nec ſcripturarum intelligẽtiam aut cognitionem ullam habent. miſereatur illorum Deus. Amen. Rurſus colligamus, quòd Deus nunc eſt apud nos & nobiſcum, non tantùm per gratiam ſuam, & quemadmodum ſemper ubique eſt, quemadmodum etiam olim apud patres erat: ſed alio & nouo ſingulariſque modo nobiſcum eſt, uidelicet corporali præſentia, uel præſenti corpore. Deus enim homo factus eſt. Et, ut ait Paulus Coloſſ. 2. Omnis plenitudo diuinitatis habitat in eo corporaliter. Hoc eſt Deus non tãtùm in Chriſto eſt uirtute & gratia ſua, ſicuti in omnibus ſanctis & piis eſt: ſed Deus ipſe habitat in ſanctiſsima humanitate Chriſti, ueluti in templo ſuo. Ita ut Deus & homo in Chriſto ſint unus Chriſtus, ut Athanaſius in ſymbolo ait. Sicut anima rationalis & caro unus eſt homo, ita Deus & homo unus eſt Chriſtus. Hoc eſt, ſicut ait Auguſtinus lib. de Trinitate 10. cap. 9. In rebus per tempus creatis illa ſumma gratia eſt, quòd homo in unitate perſonæ coniunctus eſt Deo: In rebus uerò æternis ſumma ueritas rectè tribuitur Dei uerbo. Quis poſſet humanæ naturæ noſtræ honor maior, quæ dignitas excellentior contingere, quàm quòd ſe Deus ipſe è cœlis, è ſumma maieſtate & gloria ſua in has terras demittens, non angelicam naturam aſſumit, ſed humanam, ſemen Abrahæ. Hebr. 2. cap. atque ita fit uerus homo ut naturam noſtram ea ratione ad gloriam beatæ & æternæ immortalitatis ueheret? Et ut immenſos, incomprehenſibiles, imperſcrutabiléſque theſauros ac infinitas diuitias ſuæ bonitatis ac pietatis opulentè & exundanter in nos effunderet? Vnde nunc uerè dicere poſſumus, Emmanuel, Deus eſt nobiſcum. Cùm non tantùm apud nos & nobiſcum ſit ut creator & gubernator apud creaturas ſuas cum gratia ſua, agitans, uegetans, alens & cõſeruans omnia uirtute ſua: ſed etiam nunc cùm homo ſit, nouo & peculiari modo apud nos eſt. Olim apud creaturas erat duntaxat Deus. Nunc eſt apud nos homines ut homo Deus: éſtque diuinus homo, & humanus Deus. Si igitur Deus nobiſcum, ait Paulus Rom. 8. quis contra uos? Gaudeamus igitur & gratias agamus Deo pro maximo hoc myſterio ſanctiſsimæ ipſius & ſaluificę incarnationis. Nunc enim mortalis natura noſtra certam & firmam ſpem, adeóque pretioſiſsimum pignus uitæ habet, ut neque metuat neque ambigat, quin unà cum Chriſto in ęternum ſit uictura. Siquidem, ut pius ille doctor Athanaſius libro de paſsione Domini ait, Mortale immortali erat conglutinandum, & corruptibile corpus cum incorrupti bili uerbo ſociandum. Per uerbũ igitur immortale, etiam mors mirabiliter abolita eſt in eo, haud aliter quàm ab igni culmus abſũmitur. Benedicta igitur in ſecula hęc Haalma inter mulieres, & benedictus fructus uẽtris eius uerus Emmanuel.

Exurgens autem Ioſeph à ſomno, fecit ſicut præcepit ei angelus Domini.

Poſteà quàm ſummi Dei nuntius ſermonem abſoluit, à ſomno expergefactus eſt Ioſeph, qui multa perfuſus lætitia, alacer paruit oraculo, miſſum faciens traducendæ uxoris conſilium. Agnoſcebat ſanè uaticinium, credidit myſterio ſubſeruiendum, & ſuſcepit ſecretum celandum. Obſerua in Ioſepho magnam fidem, & promptam obeditionem, quæ certè opus fuit diuini Spiritus, ita animum eius ad angeli oraculum formantis. Hæc Ioſephi obedientia nobis omnibus imitanda uenit, præſertim quum apertum & clarum Domini præceptum nobis proponitur. Huic enim tantam debemus reuerentiam, ut ſimul atque iſtud à Domino audierimus nuntiari, protinus uel ardentiſsimis affectibus noſtris ualedicamus, & glo-

Ioſephi prõpta obeditio.

Reuerentia præcepto debita.

riam demus Deo. id quod in præſenti cauſa feciſſe legitur Ioſeph. Ex his, & ſuperioribus, pius lector cum Ioſepho manifeſtò intelligit, Matrẽ Domini virginem eſſe, unde & natiuitatem puram & ſacroſanctam eſſe neceſſarium eſt. Certè in Symbolo Apoſtolorum conceptio refertur ad Spiritum ſanctum, natiuitas ad virginem. Immaculata eſt ergo conceptio, quia eſt ex Spiritu ſancto, apud quem nulla eſt pollutio. Integra & ſacroſancta eſt & natiuitas, quia virgo peperit, & peperit filium Dei. Diſtinctè enim confitemur, Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus eſt ex virgine Maria. vt conceptionẽ referamus ad Spiritum ſanctum, qui concipiendi uim virgini dedit, ſiue ut eſſet fœcunda & grauida (virtute enim Spiritus ſancti concepit virgo) natiuitatem autem ad virginem, quæ peperit, & virgo permanſit. Huc pertinet quod Proclus epiſcopus in Synodo Epheſina dixit: Sanè niſi virgo permanſiſſet iſta mater, purus homo genitus, & non admirabilis partus fuiſſet. Quia igitur poſt partum manſit virgo, eſt vtique is ineffabiliter natus. Sic de matrice progreditur, ut per aurem fuerat ingreſſus. Sic naſcitur, ut eſt cõceptus: impaſsibiliter introiit, ineffabiliter exiuit. Et Sedulius presbyter in ſuo carmine Paſchali cecinit:

Natiuitas Chriſti neceſſariò pura.

Cõceptio ad Spiritum ſanctum referẽda.

Natiuitas Chriſti ad virginem.

Proclus Epiſcopus.

Partus virginis qualis.

Sedulius.

-Tunc maximus infans
Intemerata ſui conſeruans viſcera templi,
Illæſum vacuauit iter, pro virgine teſtis
Partus adeſt, clauſa ingrediens, & clauſa relinquens.

Et mox de eadem virgine canens, ait:

-Quæ ventre beato
Gaudia matris habes cum virginitatis honore.
Nec primam ſimilem viſa es, nec habere ſequentem.
Sola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

Et accepit coniugem ſuam.

Quaſi diceret, Ne qua diſsidij ſuſpicio cuiquam oriri poſſet, arctius ſibi coniugem adiunxit, eidem inſeruiens: & cùm totam ſentiret Deo dicatam, uenerans, & adorans in ea diuinum myſterium: nolens, imò ne cogitans quidem, attingere, quam ſibi diuinitas unicè uindicaſſet.

Et non cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum primogenitum.

Sui erroris patrocinium Heluidiani uenantur ex hoc loco, dicentes Ioſeph congreſſu maritali virginem cognouiſſe, poſteaquam Chriſtum peperit. Hi non animaduertunt Hebræi ſermonis proprietatem, qua uſus eſt hoc loco Matthæus, ſicut & Moſes Geneſis 8. dixit de coruo emiſſo, qui egrediebatur & non reuertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram: quo ſermone Moſes ſignificat auem illam nunquam fuiſſe reuerſam. Donec itaque accipitur pro nunquam, & ſignificatur hoc loco Ioſephum, neque ante partum, neque poſt partum congreſſu maritali cognouiſſe Mariam coniugem ſuam. Faſtidit Heluidius hãc uocem, primogenitus, propter quam magis obduruit, & ſuo errori pertinacius adhæſit, non intelligens, quòd in ſcripturis primogenitus dicitur, ante quem nullus alius ab eiſdem parentibus editus eſt, etiamſi nullus poſt eum unquam editus fuerit. Obiicit impoſtor ille Græcum articulum ſibi fauere, τὸν πρωτότοκον. Certè accipiendus eſt articulus ille interpretatiuè, ut intelligamus eundem illum filium, de quo prius eſt loquutus, & quem è Spiritu dixit conceptum. Eadem de cauſa addidit αὐτῆς, id eſt ſuum. Proinde pius animus Heluidianos abiiciet, & de Maria virgine, uaſe tam ſancto, atque electo ut Chriſtum nobis pareret, non niſi ſanctiſsima cogitabit, nec unquam ſuſpicabitur eam, quæ grauida ſemel facta fuit è Spiritu ſancto, ſuſtinuiſſe, ut poſteà grauidaretur ab homine. hoc ut credamus momentum præcipuũ

Heluidiani hæretici.

Donec particulę acceptio

Primogenitus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

affert conſenſus perpetuus Eccleſiæ, à qua qui receſſerit, hæretici cum Heluidianis nomen meretur. Aduerte. Chriſtus uerè primogenitus eſt, licet poſt ipſum non fuerit alius, cui uerè debeatur primogenituræ ius. eſt & unigenitus, ut non habẽs alium fratrem. Ad hæc uidetur Matthæus noluiſſe numerum & ordinem partus, ſed magis dignitatem eius, quem primogenitum appellat, indicare.

Chriſtus uerè primogenitus & unigenitus.

Et vocauit nomen eius Ieſum.

Interim cœleſtis ille fœtus in ſacro virginis matris utero adoleſcebat, qui ſuo tempore, hoc eſt abſoluto & tranſacto nono menſe, ex matre virgine prodiit, cuius integritatẽ non abſtulit, ſed cõſecrauit. Ioſeph, ut ab angelo erat iuſſus, adfuit virginis obſequio, atque patris hactenus uices gerens, puero nomen Ieſu indidit, iuxta legis præſcriptum, dum octauo die circuncideretur. Obſerua, Euangeliſtas nomine Ieſu uſos, ut proprio nomine perſonæ.

CONCILIATIO PRIMA.

Matthæus diſcrepare uidetur à Luca in recenſenda genealogia Chriſti, quòd hic per Nathan ſtirpis ſeriem deducat ad Dauid, ille per Salomonem. Reſpõdeo. Inter hos Spiritu Dei afflatos conuenit. Sed pugnantia uidetur his, qui legem ſucceſsionis ignorant, nec intelligunt in hac genealogia nonnullos eſſe homonymos, id eſt cognomines, nonnullos binomines aut etiam trinomines, interdum cognomina addita ipſis miſceri nominibus. Apud Hebræos filij, iuxta legem, & iuxta naturã dicebantur. Lex erat, Si quis ſine liberis deceſsiſſet, ut huius frater inſtauraret poſteritatem defuncti. Itaque qui ſic natus erat, duos habebat patres, alterũ naturalem ex quo natus erat, alterum legalem, in cuius nomen & progeniem ſuccedebat, nẽpe defuncti. Hoc modo cùm poſteritas Salomonis defeciſſet in Ochoſia, ex Simeon cognominato Ioas, qui prognatus erat è ſtirpe Nathan filij Dauid, inſtaurata eſt poſteritas Salomonica. Itaque Nathan filius Dauidis dictus eſt, Ahiſcar, id eſt frater principis, & inſtitutus eſt, ut deficiente Salomonis ſtirpe, familia eius in regno ſuccederet. Qui enim ita ſuccedebãt, dicebantur Ahiſcarim, id eſt fratres principis, uel Mathitim, id eſt donati ad ſuccedendũ. de qua re Philon ita ſcribit: Orta lite inter filios Dauid, quos ex Bethſabea genuerat, quis regno præcederet, Dauid edicto ſtatuit à iunioribus inchoari, & ut alter ſuccederet ubi poſteritas naturalis deficeret. Itaque à Salomone minimo cœptũ eſt, & à Nathan illi natu propinquiore filio dicto Ahiſcar & Mathat, & poſteris eius Ahiſcarim atque Mathitim, id eſt ut omnes dicerentur & eſſent fratres principis, & donati tempore ad ſuccedendum. Hinc uſque ad Ioſaphat & Ahaſiam, qui unicus ſolus ex Ioram & Salomone ſuperſtes erat, poſteritas Nathan ſemper dicta eſt Ahiſcarim. At perempto Ahaſia (qui aliàs dicitur Ochoſias) defecit poſteritas Salomonis. Hoc ut deprehendit Athalia mater Ahaſiæ (quemadmodũ ſcribitur 4 Reg. 11. & teſtatur Philon) conata eſt delere omnem ſtirpem regiam Ahiſcarim: Sed obſtitit Ioſaba filia regis Ioram ſoror Ochoſiæ, quæ ſuffurata eſt Ioas filium Ochoſiæ de medio filiorum regis, qui interficiebantur, & abſcondit hunc à facie Athaliç, ut non interficeretur, eratque cum ea ſex annis clam in domo Domini. Hic Ioas, quum minimus eſſet ex Ahiſcarim, ſaluatus eſt, dictus & Eliakin. Nam Syris & Aegyptiis ſynonyma ſunt Eli, Eliakin, Ioakin. Hic Ioas primus ex domo Dauid & poſteritate Nathan, dicitur filius Ahaſiæ, non naturalis, ſed iure ſucceſsionis. Erat enim Ioas de Nathan, non ex Salomonis ſtirpe. Quare reges, qui in utroque Euangeliſta Matthęo & Luca poſt Ioas narrantur, ad Nathan non Salomonis poſteritatem pertinent: & licet aliis à Luca quàm Matthęo nominibus nominentur, tamen non perſonarũ, ſed nominũ ſunt diſcrimina tantùm. Et à Ioas (ut Philo teſtatur) & deinceps, in rememorationẽ reges ſemper binomij & trinomij fuerunt. Nã hic Ioas Lucæ & Philoni dicitur Simeon. Amaſias dictus eſt

Filius legalis & naturalis. Lex ſucceſſionis.

Salomonis proles defecit in Ochoſia.

Ahiſcarim fratres, mathitim, donati.

Philo Iudæus de lege ſucceſsionis.

Ahaſias idẽ qui Ochoſias vltimus Salomonis.

Ioas, ut regnaret, furto ſublatus.

Ioas Ahaſiæ filius legalis.

Ioas è Nathan.

Eadem perſonæ in genealogiis apud Matth. & Lucam.

eſt Leui, Hoſias Mattha, Ioathan Ioram, & alij qui ſequuntur aſcendendo in genealogia, binomij fuerunt. Hæc indicant Lucam cum Matthæo conuenire, niſi quòd totam poſteritatem Salomonis Lucas omiſit, & pro ipſa poſteritatem Nathan recenſuit.

SECVNDA CONCILIATIO.

Variare uidentur Matthęus & Lucas in recenſendis regibus à Zorobabele. Nã à Luca ſimiliter & à Philone poſt Zorobabelem nominatur Rheſa, Ioanna, Iuda: Matthæus uerò illi ſubiungit Abiud. Reſpondeo. Coniicere licet à Matthæo non omnes vulgò, ſed nobiles tantùm recenſeri, ipſúmque ſatis indicaſſe ſeſe generationes non uoluiſſe Iudaico rigore numerare & ſcrupulos ferere. Nam facit tres teſſaradecadas Patrum, Regum, Ducum, prudẽter & ſcienter omittens in ſecunda tres generationes. Quaſi diceret. Sunt generationes nõ quidem contemnendę, ſed uis ſita eſt in promiſſo Chriſto per generationes Abrahæ & Dauid. Proinde Philon ſcribit cognomẽtum Rheſa fuiſſe Miſciollam, quod opinor, 1. Paralip. 3. Moſollam dici. Illic enim primus inter filios Zorobabelis numeratur, quũ dicitur Zorobabel genuit Moſollam. Qui uerò apud Matthęum Abiud dicitur, haud ſcio num is ſit, qui, 1. Paral. 3. dicitur Obadia filius Arnam, filij Raphaiæ, filij Ieſaiæ. Filius itaque eſt Zorobabelis non immediatus, ſed mediatus. Matthęus ergo per Abiud deducit naturalem genealogiam Ioſeph coniugis Mariæ: Lucas uerò per Rheſa, cognomento Miſciolla ſiue Moſolla, deducit naturalem genealogiam Mariæ virginis: ut uideas Ioſeph & Mariam de eadem tribu fuiſſe, licet à Zorobabele diuerſos habuerint proauos.

SECVNDI CAPITIS
Argumentum.

Stella duce Magi Chriſtum adorant: Chriſtus angelo nuntiante in Aegyptum ſeceſſit, à qua in Nazareth rediit poſt mortem Herodis.

CAPVT SECVNDVM.

a. Venim⁹, iuxta græcũ præteritum eſt. q. d. ad hoc uenimus, ut adoremus eum.
b Non vbi nat⁹ eſſet, ſed ubi ſecundũ prophetias naſci debebat.
c. Inter tribuũ principes. hoc uerò dicẽs, Hieruſalẽ quoq; pariter comprehẽdit.
d Accuratè perquiſiuit, quo tẽpore ſtella apparuerat illis.

CVM ergo natus eſſet IESVS in Bethlehem Iudæ, in diebus Herodis regis, ecce Magi ab Oriẽte uenerunt Hieroſolymã, dicẽtes, Vbi eſt, qui natus eſt Rex Iudæorum? Vidimus enim ſtellam eius in Oriente, & [a] uenimus adorare eum. Audiens autem Herodes rex turbatus eſt, & omnis Hieroſolyma cũ illo. Et cõgregans omnes principes ſacerdotum, & ſcribas populi, ſciſcitabatur ab eis, ubi Chriſtus [b] naſceretur. At illi dixerunt ei, In Bethlehem Iudæ: ſic enim ſcriptum eſt per Prophetam, Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima es in [c] Principibus Iuda: ex te enim exiet Dux, qui regat populum meũ Iſraël. Tunc Herodes clam uocatis Magis, [d] diligẽter didicit ab eis tempus ſtellę, quę apparuit eis, & mittẽs eos in Bethlehem,

Anno Domini. 1.

Mich. 5. 2. Ioan. 7. f.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dixit: Ite,& interrogate diligenter de puero, & quum inueneritis, renuntiate mihi, ut & ego ueniens adorem eum. Qui cùm audissent Regẽ,abierunt:& ecce stella,quam uiderant in Oriente, antecedebat eos, usque dum ueniens staret supra, ubi erat puer. Videntes autem stellam, gauisi sunt gaudio magno ualde. Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius, & procidentes adorauerunt eũ,& apertis thesauris suis obtulerunt ei munera,aurum,thus,& myrrham. Et [e] responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem per aliam viã reuersi sunt in regionẽ suã. Qui cùm recessissent, Ecce angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge,& accipe puerũ, & matrem eius, & fuge in Aegyptum, & esto ibi, usque dum dicam tibi. Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum ad perdendum eum. Qui consurgens,accepit puerum,& matrem eius nocte,& secessit in Aegyptum. Et erat ibi usque ad obitum Herodis (ut adimpleretur, quod dictũ est à Domino per Prophetã dicentem, Ex Aegypto uocaui filium meũ. Tunc Herodes uidens, quoniã illusus esset à Magis,iratus est valde,& mittens occidit omnes pueros,qui erãt in Bethlehem,& in omnibus finibus eius,à bimatu,& infra,secundum [f] tẽpus, quod exquisierat à Magis. Tũc adimpletũ est,quod dictũ est per Hieremiam prophetam, dicentem: Vox iñ Rama audita est ploratus,& ululatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari,quia non sunt. [g] Defuncto autem Herode,ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph in Aegypto,dicens: Surge & accipe puerum,& matrem eius,& vade in terram Israël: defuncti sunt enim,qui quærebant animam pueri. Qui [h] consurgens, accepit puerum,& matrem eius, & uenit in terram Israël. Audiẽs autem, quòd [i] Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire: & admonitus in somnis, secessit in partes Galilææ. Et ueniens habitauit in ciuitate,quæ uocatur Nazareth, vt adimpleretur,quod dictum est per Prophetas, quoniam Nazarçus uocabitur.

Iob. 11.c.

Psal.71.b.

e Oraculo uel reuelatione.

7.q.1.c.aduersitas.

13.q.3.c.1.

f Annum Christi retio, iuxta Eusebiũ secundo autem iuxta alios.

g Crudelitatem Herodis in Christum, & coæquos eius statim ultio secuta est, Euseb.

Hier.31.c.

h Consurgens) uel excitatus.

i In Herodis locũ filius eius Archelaus ab Augusto subitituitur, & Terrarchę fiunt quatuor fratres, Euseb.

Dei monitu reuertitur Ioseph cũ Maria ex Aegypto.

Cùm ergo natus esset IESVS.

Christi natiuitas manifesta.

PErgit Euangelista post declaratam Iesu genealogiam,ostẽdere, quomodo Christi natiuitas non fuerit occulta, ut Iudæis nullus excusationis prætextus relinqueretur: alioqui nihil profuisset eius natiuitas, si nobis obscura mansisset, maximè quando non sibi, sed nobis natus erat Dominus. Quamobrem operæpretium duxit aperire, quomodo orbi innotuit, & quibus ille natus ac salutaris sit. Hoc ut faciat, adducit aliquot scripturæ locos, ex Esaia & Michæa scilicet, ut certos eos faciat, Messiam esse natum, non alium expectandum esse. Deinde testes etiam alienigenas uentitantes, qui Iudæorum regem quærunt. Quod certè in magnum Iudæorum dedecus dicitur. Qui cùm sint proprius Messiæ populus, tamen sui Regis natiuitatem dormientibus oculis transmittunt, quum homines exotici & alienigenæ

Christus nobis natus & datus.

Natiuitas Christi nota facta à scriptura & testibus.

Iudæorum dedecus.

tam studiosè de eà, procul uenientes, inquirant, & certius quid de natiuitate norint, quàm ipsi. Addit circunstantias cùm temporis, tum loci, quæ illos certiores huius natiuitatis faciant. Cùm ergo (ait Matthæus) natus esset Iesus, &c. quasi dicat, Cùm autem ex his progenitoribus natus esset Iesus ex virgine Maria, citra uirilem operam. Huius secundi capitis summa in duos perstringitur communes locos, in reuelationem & persequutionem Christi. Reuelatio suas habet partes, quarum prima est stella. 2. confessio Magorum. 3. testimonium sacerdotum. 4. Herodis impij agnita formido. His omnibus prædicatur & reuelatur Christus natus, à stella creatura muta, à gentibus alienis, à populo proprio, ab hoste & persequutore, ut sit inexcusabilis qui Christum nescit esse natum.

Summa 2. capitis Matthæi.

Reuelatio natiuitatis Christi.

Inexcusabilis qui nescit Christum natum.

In Bethlehem Iudæ.

A circunstantia loci, certitudinem historiæ docet. Natus est Messias in Bethlehem, quæ est metropolis tribus Iudæ, haud procul ab Hierosolymis, dicta ciuitas Dauid, quæ eadem nuncupata est Ephrata, Genes. 35. & 48. id est ubertas siue frugifera. Bethlehem interpretatur domus panis. Est & altera Bethlehem Galilææ in tribu Zabulon, de qua Iosue 19. Dicitur Iudæ, à quo tribus Iuda. Aut Iudæ pro Iudææ dictum est, quòd peculiari Hebræorum more uocabulum hominis pro gente seu loco usurpetur. Discernendi gratia solent regionis aut alterius nomen addere, uelut Antiochiam Palęstinæ dicimus, quòd altera eiusdem nominis sit in Asia. Iuda, regis nomen, Hebręis confessorẽ sonat. Iudæus, qui & apella & recutitus appellatur, interpretatur confitens: quo nomine nunc indigni sunt Iudæi, qui Christum pertinacissimè pernegant. Tacet Matthæus, qua occasione virgo à Nazareth ciuitate Galilææ uenerit Bethlehem, vt ibi Christum pareret, quod tamen in Luc. 2. cap. dilucidè narratur. Oportebat autem ibi Christum nasci, propter prophetiam Micheæ, ut infrà dicemus. Erat enim ea ciuitas huic partui diuinitus (propter Dauidis familiam, quæ ibi sedem habuerat) destinata.

Bethlehem metropolis tribus Iudæ.

Ciuitas Dauidis.

Ephrata.

Bethlehem Galilææ.

Hebræi nomine hominis pro gente utuntur.

Antiochia duplex.

Iuda.

Iudęus, apella & recutitus.

Dauidis fedes Bethlehẽ.

In diebus Herodis regis.

Regnum non Cęsaris sed Herodis. Cuius principatus anno 32. ut quidã aiunt, aut, ut aliis placet, 36. natus est Christus. Et hoc ipsum nominatim expressit, ut ex circunstantia temporis (quo ablatum erat sceptrum Iuda, & ad Herodem primum alienigenam trãslatum) uerè agnoscerẽt Iudæi (iuxta sui Patriarchæ Iacob, Genes. 49. vaticinium) tempus natiuitatis Messiæ. Præmonuerat ille, Non auferetur sceptrum de Iuda, nec dux de femore eius, donec ueniat qui mittendus est: & ipse erit expectatio gentium. Huius sceptri translatio non poterat Iudæos latere. Multo tempore pugnatum est ab Herode cum ipsis, priusquam Herodis dominium Iudæi agnouissent. Non enim de ipsorum sanguine erat, sed exoticus & aduentitius, à Romanis senatusconsulto, ut Iudęorum rex esset, præfectus. At Iudæi ex suo Mose Deuter. 17, didicerant, ne principem, aut regem admitterent, nisi qui de ipsorum sanguine, & fratribus prognatus esset. Hinc Iudæi sese Herodi opponebant. Hinc tumultus & exitiale bellum exoriebatur. Herodes à sua parte Cęsarem habebat, & multos eorum trucidabat, omnes urgebat, & affligebat. Inuiti enim, & pro uirili repugnantes, Herodi ferè totis triginta annis negotium fecerunt, tandem nollent, uellent, sustinere eum sunt coacti. Vbi itaque alienigena hic regnum iam triginta annis obtinuisset, & gentem Iudæorum sibi plenè subiecisset, ac iam cum tranquillitate regno potiretur, Iudæique sese dedidissent, desponsa omni spe libertatis recuperandæ, aut eiiciendi tyranni, atque ita per omnia prophetia Iacob esset impleta, tunc tempus erat ut Christus ueniret. Obserua. Herodes externi generis uir (ait Eusebius lib. primo historiæ Ecclesiasticæ cap. 4.) à Romanis Iudæorum susceptit principatum. Qui Herodes secundum ea, quæ Iosephus tradit, ex Idumæorum gente paterni, ex Arabum uerò materni sangui-

Natiuitatis Messiæ tempus.

Iacob tẽpus aduẽtus Messiæ prædixit

Herodes.

Lex exoticũ in regem nõ recipit.

Herodi. 30. annis repugnant Iudæi.

Herodes Idumæus ex patre, Arabs ex matre.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uis originem deducebat. Aphricanus autem ait, Aiunt, qui de eo diligentius explorarunt, Antipatrum quendam fuisse patrem Herodis Ascalonitæ, qui & ipse fuerit Herodis cuiusdã filius, templi Apollinis æditui. Hic Antipater ab Idumæis latronibus captus, admodum puer permansit cũ prędonibus, pro eo quòd pater eius rei familiaris inopia filium redimere non ualeret. Verùm puer latronum uita, & moribus institutus, postmodum Hyrcano cuidam Iudæorum pontifici familiaris efficitur, ex quo nascitur Herodes hic, qui Saluatoris temporibus fuit. Hæc Aphricanus. Sexto capite sequẽti, idem Euseb. scribit, Defuncto Hyrcano, Antipater Herodi filio suo à Romanis per ambitionem, regnum Iudææ gentis accepit. Herodis huius exitium libro Antiquitatum 17. describit Iosephus, dicens: Herodẽ porrò amarior indies morbus urgebat, supplicia commissi paulò antè sceleris expetens. Lento namque igne extrinsecus in superficie corporis urebatur, intrinsecus uerò uastum condebatur incendium. Auiditas inexplebilis semper inerat cibi, nec tamen satiari unquam rabidis incitata faucibus ualebat nimia gulæ ingluuies. Intestina intrinsecus ulceribus obsepta, doloribus quoque colli quàm maximis cruciabatur: humor liquidus & luridus erga pedes tumidos oberrabat, & ab inferioribus partibus pubetenus tumore distentus erat. Sed & uerenda ipsa putredine corrupta, scatere uermibus cœperunt. Spiritus quoque incredibilis inflatio, & tentigo obscœna satis & execrãda. His autem omnibus doloribus fœtor dirior, uel ex membrorum putredine, uel ex respiratione anhelitus reddebatur. Ita ex omni parte cruciatibus fesso, nullæ sufficere uires ad tolerantiam poterant. Dicebant ergo hi, quibus diuinandi potentia est, has diuinitus pœnas ab eo, ob multa eius impiè & crudeliter gesta, deposci. hactenus Eusebius ex Iosephi loco citato. Trigesimo septimo suæ tyrãnidis anno horribili exitio interiit. Herodes ille, qui cum Pilato amicitias iniit, huius Herodis regis filius fuit ex Cleopatra Hierosolymitide, à quo Ioannes Baptista decollatus est, Christus irrisus, Iacobus occisus, & Petrus in uincula coniectus, frater Archelai, quem Tyberius Cæsar Lugdunum, quæ Galliarum est ciuitas, relegauit, fratrémque eius Herodem successorem regni fecit. Legito Iosephum lib. Antiq. 17. cap. 10.

Antipater.

Herodis morbus.

Herodis infanticidæ mors.

Herodis filij infanticidæ tyrannis.

Ecce.

Admirantis particula ad excitandos animos commodissima. Quasi diceret, O rem maximè admirabilem! Videte grande miraculum, ex Orientis remotissimis regionibus Magi ueniunt, adoraturi Christum regem natum. Longè aliter res habet, quàm opinati sunt Iudæi. Putant hunc Christum sibi & non Gentibus promissum esse. Ecce iam uidemus ipsum uelle se omnibus esse perspicuum, qui uenerit seruandis omnibus: ut & bonis innotescat ad salutem, & impiis adimat omnem excusationem ignorantiæ. Promissus quidem est Iudæis (ex quibus natus est) & his primùm prædicatus ab angelis canentibus Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ uoluntatis. Sed non tantùm ipsis, verũetiam cunctis mundi nationibus promissus est. Vnde in ipso statim aduentus exordio, uoluit & his innotescere, ut ostenderet simul & illis oblatam esse salutem, & Iudæos horũ exemplo ad æmulationem credulitatis extimularet.

Ecce admirãtis particula.

Nascẽtis christi bonitas etiam Gentib' oblata.

Christus omnibus promissus.

Magi ab Oriente.

Obseruanda in primis uenit huius nominis ratio. Qui naturas rerum agnoscunt, Magos dicebant. Siquidem Magia propriè talis scientia est, quæ indolem & naturam creaturarum nouit. Vt si quis (dabimus enim hoc paradigma) sciat calcem eius ingenij esse, quòd superfusa aqua accendatur, contra uerò oleo extinguatur, quod alioqui ignis fomentum est. Item mustelam eius naturæ esse, quum ante serpentis cauernam caudam motet, serpentem prouocari, & quum prorepit, tum mustela dentes collo serpentino impingit, ita ut uenenum non attingat, & occidit eum. Qui hasce retrusiores artes callent, Magi sunt. Fit enim, ut quum

Magi.

Magia.

Calcis natura.

Mustelæ natura.

aliquando ex hac naturali scientia, quædã edant, quæ vulgo harum rerum ignaro, miracula & stupenda uidentur, nihil tale citra cacodęmonis opem patrare possе putentur. Huius naturalis Magiæ Salomon per spiritum Dei multa nouit, neque inscitè ea usus est, 3. Reg. 3. iudicans duas illas mulieres, qua & deprehendit ueram uiui pueri matrem, ubi oppresso altero infante, utraque suum esse contenderet, eum qui uiuebat. Eadem arte usus Iacob, effecit, ut oues aspicientes decorticatas, & variegatas uirgas, variegatas item oues parerent, licet ipsæ unicolores, Genes. 30. Insignis & naturalis est hæc scientia, cuius usus in scripturis inueniтur, dum similitudines subinde mutuãtur ab animãtibus, lapidibus, arboribus, herbis ac aliis rebus naturæ. In hac arte excelluerunt inter reliquas gentes, Persæ & Arabes ac Orientales reliqui. Honesta & liberalis est hæc ars, quæ reddit homines frugi. Sed inciderunt in hanc pulcherrimam naturæ scientiam porci quidam, & crassa capita, ut ferè omnibus artibus & disciplinis euenit, qui à uia deflectentes, nugis quibusdam uanis ac imposturis ipsam conspurcarunt. Vbi enim hanc præstantissimam scientiam non potuerunt assequi, ea dimissa, euaserunt fatidici, præstigiatores ac fictorum miraculorum patratores, qui opera dæmonum interdum futura atque occulta prædicunt, efficiũt etiam aliqua, quæ delusus vulgus putat esse miracula, nonnunquam per naturam, quòd artis huius dæmones multa teneant, & utantur etiam ipsis subinde in Magis. Vnde factum est ut nunc Magorum infame nomen sit, quo intelligimus eos duntaxat, qui per dæmones futura prædicunt, ac mira quædam operantur. Ita tamen ut aliquando prędicant uera, ac reipsa iuuent, propterea quòd naturæ operationes, quę certæ sunt, applicantur cum nonnullis, quæ dęmones adhibere nõrunt. Subinde dæmonum suasu & ludificatione hæc ars sese cœlo & astris immiscuit, inde futura prædicere conata. Sic ferè semper humana ratio supra quàm dici possit temeraria, solita fuit, quicquid boni ac sani datum fuit à Deo hominibus, sua curiositate & temeritate ac præpostera imitatione permiscere, corrumpere, perdere, & se simiam præstare, quæ imitari conatur (etiam quod uires excedit) quicquid audierit, uel uiderit. Vnde hæc curiositas octo confinxit modos, quibus relicto verbo Dei, de veritate quærere impij contendunt. Primi sunt Arioli uel diuini illi qui futura prędicunt, ut Astrologi ac falsi Prophetæ qui ex afflatu Satanæ uaticinantur. Secundi sunt Discretores dierum, aduersus quos inuehitur Paulus ad Galat. Hi discernũt dies, unum facientes ad hæc, alium ad alia fortunatum uel infortunatum: hoc die fœliciter ædificari, alio demoliri, alio prosperè indici bella, alio fœliciter inire matrimonium, & aliis alia rectè geri. Tertij sunt Pythonici, qui spiritus habent familiares, ut vocant, uel in speculum, uel imaguncula, uel gladium, uel vitrum, uel crystallum, uel annulum, uel clauum aut huiusmodi, coniuratos: eorúmque indicio quærunt uidere absconsos thesauros, aliásque res & facta quæ latent. Quarti sunt malefici, ut quales subinde deprehendunt mulieres, illas perditas concubinas dæmoniorum, quæ solent furari lac, excitare tempestates, equitare super hœdis, scopis, palis, secreto infligere tormenta, reddere claudicantes atque macrescentes, cruciare infantes in cunis, adimere usum genitalium, atque similia. Quinti sunt Incantatores, qui iumenta & homines conantur incantationibus suis sanare, uel à periculis seruare, serpentes carminibus suis domare, qui multa uidere se, & pleraque signa pernoscere, atque auguria iactant. Sexti sunt Vates qui dæmonem retro aures habent, atque eo indicant hominibus amissa, quæ fecerunt aut facturi sunt, sicut solent Tartari, & oberrantes illi, qui Aegyptios se mentiuntur, vulgò uocant, Boëmos. Septimi sunt Magi, qui rebus alias species indunt, ut Vacca uel Taurus appareat, qui homo est: atque inflammant ad amandum, & pleraque alia efficiunt opera diabolica. Octaui & ultimi sunt, qui oberrantes spiritus consulunt. Hactenus longa usi sumus digressione,

Salomõ Magiæ gnarus.

Iacob Magiæ usus.

Magiæ usus in scriptura legitur.

Magia ars liberalis & honesta.

Magiæ conspurcatores. Fatidici. Præstigiatores.

Magorũ nomẽ unde infame.

Magi dęmonum opera utentes.

Rationis humanæ temeritas.

Magiæ modi octo quibus utuntur impij.

1. Arioli. Diuini. Astrologi.

2. Discretores dierum.

3. Pythonici.

4. Malefici.

5. Incantatores

6. Vates.

Boemi.

7. Magi.

8. Consultores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

profectò necessaria, ut falsis spiritibus,& superstitiosis hominum doctrinis obuiaremus, atque uerbum Dei & synceritatem scripturæ tueremur. Copiosiora de magis qui uolet, legat apud Sabellicum Enneade 2. lib. 2. Iam superest, intelligamus Magos, de quibus noster Euangelista mẽtionem facit,& quos ab Oriente adducit, quos item scriptura & uetustas Magos appellat, & Leo Papa & Venerabilis Beda tres numerant, quorum nomina, ut narrat autor historiæ scholasticæ, fuerunt, Gaspar, Melchior & Balthasar. Magi Chaldæis ac Persis illi ipsi fuerunt, quos Græci Sophos uel Philosophos, Indi Brachmanes, uel Gymnosophistas, Aegyptii & Iudæi Prophetas, Latini Haruspices & Sacerdotes, & Sacerdotes Mathematicos: item Planetarios & Astrologos, Galli Druidas & Bardos, Siculi Galeotas appellarunt. Certè Strabo Magos Sacerdotes uocauit, & Aurelius Prudentius interpretes peritos. Cęterùm hi Magi Persis magno in honore & pretio uenerationéque fuerunt, ut nec publica sine eorum consilio administrarẽtur, nec legitimè factum uideretur, quod horum sentẽtia non approbaretur. Nam in ipsa Persarum Monarchia ex Magis post Cambysem, regnarunt duo fratres Magi. Et his occisis, Darius Histaspis & ipse Magus. Vnde consentaneum est & hos Magos, quorum Matthæus meminit, Principes & primarios fuisse in Persia uiros, qui nimirum diuina gentilibus suis præcepta & documenta edebant. Sunt, qui putant hos Magos ex fœlici Arabia uenisse, adducti in hanc sententiam, propter dona, aurum, thus & myrrham, quæ illi regioni peculiaria sunt, ac inter preciosissima. Nam mos fuit ueteribus, inter honoraria munera, potissimùm, quæ quibusque domi peculiaria proueniebant, offerre. Vnde Iacob, Genes. 43. mandauit filiis suis, ut de optimis terræ fructibus modicum balsami, mellis, &c. Præfecto Aegyptio afferrent. At quum illa sit ad Septentrionem ipsi Hierusalem, & Euangelista tam constanter dicat ipsos uenisse ab Oriente, dicendum mihi uidetur cum Chrysostomo hos adoratores (quos magnus Ecclesiæ consensus tres Reges prædicat) ex Perside, ipsi Hierusalem ad Oriẽtem sita aduenisse. Proinde cùm Persæ fœlici Arabiæ uicini sint, cóque aromatibus abundent, nihil insolens est, quòd munera attulerunt, non in propria sed in uicina tamen regione nata, præsertim tam rara atque in omni orbe eximia.

Magi tres ab Oriente.

Magi qui & Sophi.

Magorũ uaria nomina apud diuersas gentes.

Galeotæ.

Interpretes periti, Magi.

Magorũ autoritas apud Persas.

Magi reges è Perside.

Venerunt Hierosolymam.

A Perside regione Orientali tres Reges Magi suis honorariis muneribus ornati, Hierosolymam ciuitatem sanctam præuia stella sese contulerunt: siue quòd intellexerant Scribas & Pharisæos illic degere in lege & prophetis eruditissimos, siue quòd illic agebant Reges à prophetis uncti. Et præmoniti erant, cum quẽ quærebant, nouum regem haud procul ab Hierosolymis nasciturum. Vnde Iudæorũ metropolin adeunt, quò facilius de loco, ubi esset natus Rex ille Iudæorũ, & certiores fierent & cõfirmarentur ab ipso rege, & sapientibus Hierosolymitanis. Miraberis fortasse, quare Dominus Magos in urbẽ Hierosolymam perduxerit priùs quàm in Bethlehem. Certè oportuit palàm annuntiari natiuitatem Domini ac reuelari non obscuris argumentis, sed demonstrationibus euidentissimis, & maximè uulgaribus, ne quis ignoraret porrò Saluatorem mundi esse natum. Deinde oportuit nobis exhiberi ueræ fidei ac confessionis uiuum exemplum. Oportuit prætereà accedere calculum propheticum oracuło gentilitio siue Balahamico, ut euidens fieret, omnis generis oracula, gentilitia & Iudaica conspirare in exhibitũ semen benedictum, cui debebatur regnum sempiternum. Oportuit & Iudęos confundi à Gentibus, propter illam suam supinam negligentiam. Obserua. Hierosolyma nomen urbis apud Græcos fere neutro genere pronuntiatur, Hierosolyma, Hierosolymorum: populus ipse Hierosolymi dicuntur masculino genere numero multitudinis, quemadmodum & Solymi. Dicta est hæc ciuitas metropolis Iudæorum Iebus, unde Iebusæi Hierosolymitani, Iosue 18. & Iudicum 19. à Iebusęo

Magi reges cur Hierosolymã diuerterunt.

Magi cur priùs Hierosolymam q̃ Bethlehẽ uenerunt.

1.

2.

3.

Hierosolyma

4.

Hierosolymi Iebus. Iebusæi.

Chananæi filio, & Hierusalẽ, id est pacis uisio, à Melchisedeco, teste Iosepho condita: postremò Helia (ut Volaterranus lib. 11. ait) ab Helio Hadriano dicta. Is enim imperator partem eius extruxit, Montem caluarium, Christi sepulchrum, & Golgotha, loca extra mœnia anteà sita, muro cinxit. Porrò hæc olim urbs, bifariam diuisa est, in superiorem scilicet & inferiorem. Superior in uertice Sionis unà cum templo in eiusdem montis latere sita erat: quæ à conditore interdum ciuitas Dauidis nominabatur. Templo autem adhærebat inferior ciuitatis pars, 1. Paralip. 3. Aduerte loci Esaiæ 60. Omnes de Saba uenient, aurum & thus deportantes, Et Dauidis Psal. 72. Reges Tharsis & insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba afferent, nõ peculiariter competunt in hos Magos, quin potiùs prædicunt de Gentium conuersione ad Christum in genere, tam Orientalium quàm Occidentalium. Orientales enim per reges Tharsis & insularum, Occidentales uerò per Aethiopes, Arabas, Sabæos, & reliquos populos (quos uterque propheta nominatim recenset) significantur. Obserua, statim miraculo hanc Christi natiuitatem fuisse illustratam, quem sui ciues & cognati, & in quorum salutem potissimùm natus erat, non modò non quærere, sed nec ultro se offerentem agnoscere uolebant. Vide ciuium socordiam. inquirunt alienigenę tam è longinquis regionibus, quem propè constitutum Scribę & Sacerdotes nolebant adire, & illum adoratum aduenium emenso tam magno itinere Magi & inspectores astrorũ. Hoc profectò ingens erat Iudaicæ gentis dedecus, quòd ab alienigenis edoceantur, qui templum, legem, Scribas, & Sacerdotes habeant, & quos utique nihil tale latere debuisset. At, ut erat illis frons ærea, & ceruix ferrea, ne admoniti quidẽ per hos Magos Christum uoluerunt agnoscere, non in dedecus tantùm, sed etiam in perniciem suam irrecuperabilem. Non est putandũ has reuelationes natiuitatis Christi duntaxat propter istos Magos & Iudæos pastores (ut est apud Lucam) esse factas, quasi nihil hic institutum sit diuinitus, quod ad res in regno Christi futuras prospiceret. Præmonstrandum erat, id quod Christus etiam futurum prædixit, quòd ab Oriente & ab Occidente uenturi essent, qui cum Abraham & Isaac recũberent in regno Dei. Et hic aduentus Magorum ab Oriente ad quærendum Christum nondum patefacto Christi regno, admirabilis reuera fuit. Vnde ab Euangelista nou sine admirationis nota ponitur: Ecce Magi ab Oriente. Respexit enim Matthæus ad uilitatem & indignitatem Gentium. Quasi dicat, Ecce hic populus, qui aliquando præputium uocabatur, abalienatus à republica Israëlis, extranæus à testamentis promissionis: hic, inquam, populus uenit, & recipitur in gratiam, repudiato Israël. Hoc Magorum aduentu cœperunt Gentes esse populus Dei. Certè huius Regis odor & gloria tanta fuit, ut à remotissimis Persiæ limitibus instituerint Reges peregrinationem tam longam ad ipsum inuisendum, ipsíque supplicandum. Non ergo te pudeat tantum adorare Regem. Horum typum gesserunt, qui uenerunt audituri sapientiam Salomonis, 3. Reg. 4. Et ecce pluſquam Salomon hic.

Helius Hadrianus.

Hierosolymę urbis partitio.

Esaiæ & psal. locorum intelligentia.

Hierosolymorũ socordia ergà Christum natum.

Iudæorũ dedecus.

Natiuitatis apertæ reuelatio facta Magis, quid portendit.

Christi odor etiam à natiuitate, latè lõgéque sparsus.

Magorũ typi.

Dicentes.

Magi Magistros in Israël, tantum mysterium ob oculos à Prophetis & lege (in qua conuenuerant) sibi propositum habentes, docent. Quasi dicerent, Hoc est tempus aduentus Messiæ, ô Scribæ, & Pharisæi, cùm ipsi principatum Iudæ, ab alienigena occupatum, ac ita iam Iacob Patriarchæ impletam esse prophetiam certò uideatis.

Magi Iudęos docent.

Vbi est qui natus est Rex Iudæorum.

Cùm certi essent iam natum esse Christum, tãtùm scisciantur, quisnam esset locus ille tam inclyto partu fœlix. Putabant certè Iudæos non posse latere adeò celebrem natiuitatem, maximè quòd nasciturum illum tot seculis expectarent, quódque non solùm apud illos, sed etiam ex illis natus esset. At si diligenter &

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christ⁹ quibus innotefcit.

Aulicis tardè cognoscitur Christus.

Feruor cognoscẽdi uerbi unde.

Lętitia susceptiuerbi parit feruorem eius.

studiosè perspexerimus, proculdubiò obseruabimus, Christum nusquam serius ac difficilius innotescere, quàm in opulentis urbibus, aut holosericatorum aulis, & apud eos qui professione scientiæ turgent. Simplici itaque animo, palàm quærũt, ac scisciteantur: vbinam est ille qui nuper natus est Rex Iudæorum? His verbis designat Euangelista feruorem Gentium in cognoscendo verbo, quem parit ingens lætitia susceptionis. Ait nanque Esaias 6. cap. Lætabuntur coram te, sicut qui lætantur in messe. Obserua Magorum fidem, & animi constantiam, qui intrepidi Herode auditore & Iudæorum regnum sibi uendicante, audeant in ciuitate regia scisciteri de Rege Iudæorum nuper nato. Quasi dicerent, non spectat ad Herodẽ hoc Iudæorum regnum, ut qui alienigena est, nos scisciteamur de Rege nuper nato, qui natura & legali successione est natus Rex ipsis Iudæis, & ex ipsis. Obserua Magorum fidem, qui neque Cæsaris, neque Herodis autoritati prospexerunt, citra quam non licebat quempiam Regem pronuntiare. Olim non erat nouum aut insolens Iudæis nasci Regem, cùm adhuc in ea gente Regum duraret prosapia: Sed hoc tempore insolens erat quærere, ubi sit ille, qui natus sit Rex Iudæorum: tum enim non amplius nascebantur, sed per Romanos creabantur Iudæis reges. Proinde necesse erat natiuitatem hic à Magis annuntiari eius Regis, qui de tribu Iuda tum uenturus erat, iuxta vaticinium Iacob, Genes. 49. cùm esset sceptrum ablatum. Hic erat Christus Domini. vocant enim Regem Iudæorum, ignari adhuc eum regem esse ac dominum totius orbis. Credebãt fortasis futurum aliquẽ magnum, sapientem, potentem, ac reliquis illustriorem. Possibile est historiam Balaam (de qua Nume. 24.) Orientalibus fuisse cognitam, aut alia illis fuisse de Christo vaticinia, qualia Sibyllarum circunferuntur. Neque enim Iudęis duntaxat data sunt vaticinia de futuro Christo, sed & Gentibus. Prophetia itaque Balaam, Orietur stella ex Iacob, talia dat Christo, quæ insigni cuipiam regi, & admodum potenti competere possunt. Et quid mirum, si Magi nondũ regni Christi rationem plenè tenuerint, cùm illam ipsi quoque Apostoli, etiam tum, cùm iam adesset assumptio illius in cœlos, ignorârint, dicentes, Domine si in tempore hoc restitues regnum Israël?

Magorũ notitia de rege Iudæorum.

Balaam prophetia de Christo.

Vidimus enim stellam eius in Oriente.

Magorũ aduentus argumentum.

Magi ætiologiam sui aduentus afferunt, ne putarent Hierosolymitani ipsos superstitione uana ductos. Nos (inquiunt) cùm procul hinc ageremus in Oriente, eius stellam uidimus, cuius indicio tantum itineris emensi, uenimus Hierosolymam, regiam ciuitatem, Rege, Scribis, & uiris multa Legis ac Prophetarum lectione pollẽtibus nobilem, ut locum tam nobili ac præclaro partu fœlicem, nobis ostendant. Stella eius (tantus enim est Rex ut stellas habeat sibi seruientes) admirabili specie nobis conspicua facta est: hanc in Oriente uidimus, & afflatum sensimus: huc nos illa præuia ducatũ præstitit, nobis modò disparuit. Existimamus uos legis & prophetarũ gnaros, facilè demonstraturos, & nos ad eum locum deducturos, ubi natus est ille Rex Iudæorum. Omnibus notum est, Orientales astrorum studio deditos fuisse: Et hoc in confesso est, multam rerum siue præsentium siue futurarum cognitionem esse ex stellarum & cœlestis cursus obseruatione. Quantum autem attinet ad hunc locum, duplex est astrorum obseruatio. Vna certi illius & perpetui cursus syderum: vnde obseruata sunt, nouilunia, plenilunia, eclipses, cùm solares, tum lunares, certæ errantiũ stellarũ coniunctiones, & si quæ huiusmodi sunt alia. Altera est rarior, qua si quid extra cõmunem ordinẽ inter sydera cœlestia deprehenditur, quid portẽti subsit expẽditur: vt cùm cometes, uel tres soles, aut aliud quid huiusmodi inusitatum apparet. Solet enim res Deus magnas, ut regnorũ mutationes, ingentes clades, &c. cœlestibus indicijs prænõstrare, de quibus plenæ sunt etiã Gentiũ historiæ. Huc pertinebat stella illa, quã Magi in Oriente uiderunt, insignem, singularẽ, inusitatã, &, ut credibile est,

Orientales astrorum studiosi.

Stellarum obseruatio.

Astrorum duplex obseruatio.

Stella Magorum qualis.

omnium illustrissimam: unde facilè colligi potuit, ortum magni cuiusdam regis indicari. Quomodo uerò cognouerunt ex hac stella in Iudæa natum esse regem? Fortasis factũ est aut ex Balaam prophetia, aut quòd illa recto cursu Iudæã uersus directa fuit: aut, quòd uerisimilius est, speciali instinctu diuinitus huius admoniti sint. Posterior hæc obseruatio rarissimos hodie sui studiosos habet. Requirit enim animum rerum diuinarum studiosum, & obseruantem, & singularem numinis adflatum. Prior in abusum à nonnullis rapitur, qui non contenti, quæ certa ars illa habet editis libris spargere, etiam quæ ex illa dici non possunt, ut singulares clades, siue pestis, siue bellorum, siue famis, item magnorum Regum interitus, Pseudoprophetarum ortus, & sectas, magna temeritate certis annis minantur. Et cùm inter se tam sint diuersi, támque innumeris modis fallant lectorem, tamẽ impunè sua somnia editis libris spargunt: & inueniunt, qui cupidè legant. Hi libelli, præter quàm quòd vulgi curiositatem alunt, multis sæpenumero malis occasionẽ præstãt, iam olim digni, quibus inter Christianos nullus esset locus. Priscillianistæ causam insaniendi ex hoc loco acceperunt, dicentes, omnes operationes hominum à fato, hoc est, dispositione syderum ac uirtute corporum cœlestiũ esse. Nam uidemus (inquiunt) Magos per stellam natum Christũ agnouisse, & Dominum huic fatali stellarum dispositioni fauere, qui stellam in hoc oriri fecit, ut per eam Magos hos ad Christum suum perduceret. Respondeo. Rerum humanarnm dispositio, & earum contingentia non est ex fato, quod uocant uirtutem corporum cœlestium, sed ex diuina prouidentia. Obserua. In anima (ait diuus Thomas) sunt quædam potentiæ eleuatæ supra corpus, quædam uerò sunt organis affixæ, scilicet potentiæ sensitiuæ & nutritiuæ. Et corpora quædam cœlestia quanuis directè agant supra corpora inferiora, & mutent ea per se, per accidens tamen agunt in potentiis organis affixis. In potentiis autem organis non affixis nullo modo agunt necessitando, sed inclinando tantùm. Dicimus enim istum hominem iracundum, id est pronum ad iracundiam, & hoc ex causis cœlestibus: sed directè electio ut sit, in uoluntate est. Vnde nunquam potest fieri tanta dispositio in corpore humano, quin superabũdet iudicium liberi arbitrij: vnde quicunque poneret liberum arbitrium sub corporibus cœlestibus, de necessitate poneret sensum ab intellectu non differre. Secundò quia per hoc excluderetur diuinus cultus. Omnia enim tunc essent ex necessitate, & regimen reipublicæ euerteretur, nimirum neque consiliari, neque aliquid prouidere opporteret. Deinde hoc modo attribuerem⁹ malitias nostras Deo. Quare dicere omnia fato siue uirtute corporum cœlestium regi & disponi, aduersatur fidei catholicæ. Abhorret à nomine fatum magnus ille Gregorius. Absit (inquit) à fidelium cordibus, ut fatum aliquid esse dicatur. Quòd si quis dixerit fatum prouidentiam diuinam, tũc aliquid est. Sed quia Philosophorum uanitas uocabulo fatum innixa est: ideo ab eo nobis abstinendum est. Vt enim nulla communicatio Christi ad Belial: ita neque fidelium cum infidelibus. Quare cauendum est (ait Augustinus) ne hoc nomen imponamus. Quòd si quis eo fuerit usus, linguam corrigat, sententiam teneat. Non est ergo hæc Regis noui natiuitas à syderũ dispositione. Rogabit quispiam. Quis igitur corporum cœlestium usus? & quale est hoc magorum exemplum, qui stellam sequuntur, ortum noui regis indicantem? Respondeo. Vsus astrorum discendus ad id, ad quod Deus illa tibi dedit, & quod discere ab eis te uoluit. Sol, luna, & stellæ in eum usum condita sunt, quem scripsit Moses Genes. 1. cap. Fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem ac noctem, & sint in signa & tempora, & dies & annos, & luceant in firmamento. Ita sole oriente, agnoscimus diem aduenire: medium cœlum occupante, esse meridiem: occidente ipso, noctem ingredi: sic & reliquas temporis partes, ab ipsius motu discimus, quò commodius operas nostras partiamur & dispensemus. Nempe hoc modo re-

Messiæ natiuitas quomodo Magis innotuit.

Astronomiæ abusus.

Prognosticon siue prognosticorũ abusus.

Priscilliani-stæ.

Fatum.

Contingẽtia rerum nõ ex fato.

Animæ duplex potentia.

Corpora cœlestia mutãt potentias organicas.

Agere necessitate, inclinatione.

Liberum arbitrium omni dispositione corporis superabundat.

Non omnia ex necessitate.

Catholica cõclusio.

Gregorius abhorret à nomine fatũ.

Fatum nihil est.

Corporũ cœlestium usus.

Astrorum usus legitim⁹.

Solis usus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctè utemur sole, in signum & mensuram temporum condito. Eadem ratio est, & de luna, ac stellis aliis. Ad hæc, est solis usus, ut secundum æstum eius, agrum tuũ colas, & pecoribus prospicias, aliàque procures. Quòd si de aliis curiosius inquisieris, id certè incertum est, imò maiore in parte error, atque impostura. Cuiusmodi sunt, quæ stulti disputant de magnitudine solis, quantum distet à terra, & quã uirtutem habeat in aurum: item homines sub solis signo natos, esse prudentes, & similes nugæ, quæstionésque, rerum, de quibus omnibus nihil omninò certi nôrunt. Est tamen, cùm lumen solis interdum deficit, aut apparet cometes, stellaue caudata, quòd expectes calamitatem aliquam, & iram Dei. Ita enim experientia docet, imò Christus ipse his signis, quæ sub finem mundi crebriora uentura prædixit in sole, luna, & stellis, ultimum mundi excidium portendi affirmauit. Similia, signa sunt, magnæ tempestates, fulgura, inundationes aquarum, inflammationes in aëre, & in terra. At, quomodo ista accidant, quid occultarum naturæ uirium in his uigeat, quídue occultè operentur, quæ omnia magi superstitiosius perueſtigant, scire, neque utile neque necessarium tibi est: satis tibi fuerit, hinc iram Dei agnouisse, & te emendasse uitam. Colligamus ex his, quòd huiusmodi in cœlo insolitæ apparitiones, aliquid semper portendunt, aut iam adesse significant, sicut illas Dominus ad certos euentus designandos edit: sed quam naturam habeant, & quid certò ac in specie efficiant, in incerto est, & ab astrologis præpostera curiositate uestigatur. Bene itaque hi Magi hac stella usi sunt: nimirum in signum illis edita erat, & ut signo ea sunt usi, nihil prætereà circa eam nugati. Quare in hoc Magorum ducatu & aduentu nihil offendi potest, quo Prisciliani stæ & astrologi suam falsò iactatam scientiam, cõfirmare queant. Nam Magi nihil de Christo ex hac stella futurum prędixerunt, aut quid ipsi posteà debuerit contingere: neque hæc inquirunt. Sed quum illis in signum deducẽdi ipsos ad nouum Regem fuerit data, eaipsa ut signo tali usi sunt, & sequẽtes ducatum eius, Christum, inuenerunt. Ad hæc, Astrologi nihil de hac stella nouerant: quibus ut obturaret os Dominus, non est usus ad deducẽdos Magos ad Christum, stella aliqua, quam ipsi suis nugis conspurcassent, & potuissent iactare suæ arti cognitum, sed condidit in hoc nouam, de qua nihil antea garriissent, ut si garruli obiicere uoluissent, Christum sub astris natum, potuisset ipsis responderi, hanc stellam tamẽ Astrologis nunquam uel cognitam uel uisam fuisse, neque ipsorum artem huius stellæ, uel uerbo, meminisse. Quòd si (ut ipsi fingunt) sunt in aliis stellis, de quibus somniant ipsi & nugantur, omnium hominum casus: quum tamen uideant suas, quas nôrũt stellas, & de quibus fabulantur, nihil efficaciæ habuisse in Christum, propterea quòd peculiarem habuerit stellam ipsis incognitam, & cœlo non adfixam: profectò facilè coniicere possunt, nec in alios homines ipsas habere uim disponendi ac regendi casus ipsorũ, cùm nihil tale habeant in ipsum Christum factum hominem, similem nobis, tamen absque peccato. Proinde quum hæc noua stella nihil uirtutis supra alios homines habuerit, ut quæ non longo tempore durarit, profectò neque suprà Christum efficaciam habuit, habitu enim inuentus est ut homo. Ita ut quicquid aliis, ceu hominibus, iuxta naturam accidat, ipsi quoque acciderit, citra tamen peccati contagium. Legito Augustinum libro confessionũ septimo, cap. sexto, de uanitate mathematicarum constellationum. Ex superioribus colligamus, quòd Augustinus lib. aduersus Faustum Manichæum secundo, cap. 5. dicit. Et nos quidem (inquit) sub fato stellarum nullius hominis genesim ponimus, ut liberum arbitrium uoluntatis (qua uel bene uel malè uiuitur) propter iustum iudicium Dei ab omni necessitatis uinculo uindicemus, quãto minus illius temporalem generationem sub astrorum conditione credimus factam, qui est æternus uniuersorum creator & dominus? Itaque illa stella quam uiderũt Magi, Christo secundum carnem nato, non ad decretum dominabatur, sed ad testi-

Vana de sole disputatio.

Cometa. Stella caudata.

Magi superstitiosi.

Apparitiones in cœlo insolitę quid portendunt.

Magi stella sunt bene usi

Astrologis incognita Magorum stella.

Stella noua creata.

Nullius hominis generatio sub fato.

Volũtati nõ præest fatũ.

Stella Magorum famulabatur Christo.

monium famulabatur, nec cum subiiciebat imperio, sed indicabat obsequio. hactenus ille. Porrò de hac stella, an fuerit angelus, an Spiritus sanctus, an aliqua è cœlestibus, an noua creata fuerit, disputat Augustinus libro de mirabilibus sacræ scripturæ tertio, cap. 4. relinquens hoc libero lectoris docti arbitrio. Noua fuit stella à Deo creata in hoc ministerium, ut Magos Christo adduceret, differens ab aliis cœlo aut fixis aut errantibus. Hæc nõ semper mota, interceptus est enim eius ducatus aliquantisper, dum Hierosolymis scisciterentur Magi de rege nato, illæ uerò semper mouentur. Hæc etiam die lucebat, illæ uerò solùm nocte: hæc in proximo nobis aëre mouebatur, illæ uerò in cœlo. Fuit igitur hęc peculiaris & noua condita ad obsequendum Magis, quæ certo tempore domi ipsorum illis apparuerat: cúmque Hierosolymis, ubi frustra eum quæsierant, essent egressi, iterũ præluxit, pręcessitque usque Bethlehem, & stetit supra locum, in quo puer erat, uelut illum indicans. quę omnia aliena fuerunt à natura & ratione reliquarum stellarũ. Obserua, Magos unum quæsiisse, & tria affirmasse. In primis sciscitantur de loco vbi natus est Messias: deinde primò constanter asseuerant natũ esse Regem Iudæorum. Secundò afferunt methodum, qua affirmant se huius Regis natiuitatem cognouisse dicentes, Vidimus stellam eius, &c. Tertiò explicant, quorsum illuc uenerint dicentes, Et uenimus adorare eum. Hieronymus dicit Magos nouisse hanc stellam, signum nati Christi, uaticinio Balaam, Numer. 24. cuius successores erant. Ad hæc putauerim ipsos afflatu ipsius Spiritus fuisse monitos, ubi primùm stellam obseruârunt. Certè cùm significanter stellam dicunt, stellam eius, diuinum quiddam in Christo & agnoscunt & confitentur. Deinde significat Euãgelista, quòd non solùm verbo, sed etiam signis Deus ad se pellicit. Stella illa est illuminatio in cordibus fidelium. Nemo venit ad Christum, nisi illuminatus spiritu Dei intus.

Hieronymi Magi moniti ex uaticinio Balaam.

Deus signo & uerbis nos pellicit.

Spiritu ducimur ad Christum ut magi stella.

Et uenimus adorare eum.

En scopus aduentus Magorum, venimus adorare eum, intelligentes hunc omnium commodo & bono nasci, aiunt: Licet simus alienigenæ, accessimus tamen huc, ut illum adoremus, nouóque Regi debitas honoris primitias exhibeamus. Obserua. Et Cæsaris & Herodis honorem parum aut nihil curant, quando hunc solum quærunt, qui natus est Rex. Primas Iudæis non Romanis deferunt, pluris facientes in conspectu Dei Iudæos, quàm Romanos, qui orbis Dominos se esse gloriarentur. Hæc nos monent quomodo Christum nobis natum recipiamus, gratiæque eius fiamus participes, si scilicet verbo Dei credamus, uocantem Deum sequamur, Christum intrepidè confiteamur, nihilque diffidamus, ipsum in nostram salutem esse natum: si denique nihil timeamus tyrannorum minas & cruentas manus, si nullius nos laboris propter Christum susceptí pigeat, & Christi nos prorsus non pudeat: sed ipsum laudemus & adoremus regnantem in secula. Aduerte, in scripturis adorationem aliquando accipi pro reuerentia illa, quam corpore exhibemus, quum scilicet incuruamus nos, quod obseruantiæ genus solemus etiam hominibus exhibere. Sic Genes. 18. de Abraham dicitur, Et adorauit in terram. Et Loth angelos adorauit, id est incuruauit se ante illos. Vnde in sacris literis Reges & præstantes uiros adoratos, id est prostratione corporis ueneratos: & honorem summis & nominatis uiris exhibitum sæpè legimus, ut, 1. Reg. 20. & 2. Reg. 9. Sic & Patriarcha Abraham adorauit populum terræ, id est gratias egit, sed cum geniculatione & gestu corporis decoro, atque honesto, Gen. 23. cap. Inuenitur tamen adorare pro summo cultu, & honore, integráque religione Dei: hoc modo unus Deus adorandus uenit. Ad hunc modũ legitur, 1. Reg. 1. Et ascendebat uir ille de ciuitate sua statutis diebus, ut adoraret, & sacrificaret Domino exercituum in Silo, hoc est, ut solennem Deo cultum exhiberet, pietatémque suam testaretur. Similiter & Samaritis illa, Ioan. 4. dicebat Christo, Patres nostri in

Peregrinationis Magorũ scopus.

Magi non accipiunt personam.

Christus natus quomodo nobis recipiendus.

1. Constans fides.

2. Christus antè omnia præferendus.

3. Christi nihil nos pudeat.

Adorare. Genes. 19.

Universidad de Deusto
Biblioteca

monte hoc adorauerunt, quo nihil aliud uoluit dicere, quàm, in mõte hoc patres nostri Deum solenniter coluerunt. Cui respondebat Christus, Venit hora, quando ueri adoratores, id est cultores, Patrem in spiritu & veritate adorabunt, id est

Adorare Deũ

colent. Qui in spiritu & veritate Deo summum exhibet honorem, idque ex animo facit, adorare dicitur. Hoc cultu nõ adoramus Sanctos, quos honorare, uenerari, & rogare ut pro nobis intercedant, sanctum & pium est. Obserua, venimus prima acuta pronuntiandũ est, utpote præteriti temporis, ἤλθομεν. vtut minutum hoc uideatur, placuit tamen adnotasse, quòd hîc plerosque passim uideam & ambigere & errare. Aduerte. Græcis dicitur uenimus adorare, Latinis uerò, uenimus ut adoremus siue ad adorandum.

Audiens autem Herodes rex turbatus est.

Cùm de nato Rege Magi sermonem apud quosuis effudissent, ilico rumor ad Herodem regem perlatus est: qui iam pridem aliquid ex familiari Scribarum, & peritorum Iudæorum colloquio de Messia subodoratus fuerat, & nascituri regis famam horruerat, nõ parum sibi timens, ne à regno deturbaretur, quod ipse alienigena occupauerat, si tam desideratus & à Iudæis expectatus princeps è stirpe regum Iuda nasceretur. Herodes tantùm de terrestri regno somniabat, non intelligens Christum aliud genus regni inuehere, quod ad Iudæos & Gentes, hoc est ad uniuersos pertineret. Itaque posteaquam Herodi perlatus est de nato Rege (quem metuerat nasciturũ) rumor, nec fama vanus (quòd emanasset à Magis viris & eruditione & fortunæ strepitu non aspernandis) animo sanè cõturbatus est: Sed regem sibi male conscium, mirum non est, turbatum fuisse, audito, esse alium Iudæis Regem natum. Causa igitur cur territus fuerit Herodes, in promptu est: Nempe, quòd alienigena esset, timebat regno suo, qui tyrannide & vi Iudæis imperaret, ac de ipsis meritus esset pessimè. Adhæc non erat inscius, Iudæos per id temporis expectare Christum, qui ipsos, ut olim Moses, esset liberaturus. Vnde non mirum est, si sibi & regno suo timuerit, ne cõtra se orta seditione à regno deturbaretur: denique metuebat, ne à Cæsare Hierosolymitani deficerent, & offenderetur eius autoritas, ac senatus illius Romani, si Regem permisissent insurgere. Audiens itaque Rex Herodes Christum natum, animo conturbatus est. Ita solẽt tyranni, ad quemuis rumorem utcunque leuiter ortum, tyrannidi suæ metuere, male sibi ipsis conscij, de populo quem non regunt, sed spoliant, & opprimũt. Vt enim timeri malunt quàm amari, ita sciunt etiam exosos esse se illis, à quibus timentur. Quem enim quisque timet, periisse cupit. Sed Herodes hostis impie (ait Sedulius) Christum uenire quid times? non eripit mortalia, qui regna dat cœlestia. Hoc exemplo agnoscis, quòd magistratus male sibi conscius, semper timet, ne aduentu uerbi aut augmento piorum fugetur. Cuius rei non solùm Herodes, sed & Pharao præbuit se exemplum, Exod. 1. qui infantes Israëlitarum occidere iussit, ne amplius excrescerent.

Herodis timor.

Christi regnum ad uniuersos pertinet.

Causæ quæ turbabãt Herodem.
1. à tyrannide.
2. ab expecta to Christo.
3. à seditione
4. à defectione.

Tyrannorũ ingenium.

Tyranni malunt timeri quàm amari.

Timor perpetuus magistratui sibi conscio.

Infanticidæ Herodes & Pharao.

Et omnis Hierosolyma cum illo.

Singularis & amplissima est hæc Domini Epiphania, cùm tota regia & vrbs uniuersa hoc aduentu Magorum, & confessione tam libera de Rege nato commota est. Vnde nõ obscura latuit Domini natiuitas, neque per obscuros in regno Iudææ innotuit. Nisi enim spectatæ autoritatis fuissent Magi, sua præsentia suóque testimonio non adeò omnium commouissent animos. Nunc autem cernebãt Iudæi adesse Orientis sapientissimos uiros, audiebant de stella noui Regis, imò confessionem liberam, apertam & intrepidam intelligebant, qua ipsi Christum certò & natum & suum regem, imò amplius quiddam, quàm de homine confitebantur, quando se illum adorare uelle dicebant. Non potuerunt ergo Iudæi cogitare rem agi uanam, quę gerebatur à sapientibus, & tanta constantia nuntiabatur.

Epiphania Christi Hierosolymis facta.

Natiuitas Christi ne obscura esset, uiri fecerunt nõ obscuri.

Ideo

Ideo inexcusabiles fiunt, qui de exhibito Messia addubitant. Tota Hierosolymorum ciuitas cum Herode commota est, aliis aliud metuentibus, aut sperantibus. Cur ita? Vnde hic metus? Certè ut fide uacui erant, ita facilè timebant Herodem, atque Romanos fortiter restituros, eóque plurimum sanguinis fundendum, antequam illorum tyrannide possent liberari. Non quòd tyrannum amarent, sed anteà senserant, quàm magno suo incommodo, & multa clade Romanis & Herodi repugnarãt. Ferre igitur malebant malum iam ferè assuetum, quàm illud repugnando duplicare. Quemadmodum maiores ipsorum in Aegypto, quum Moses uellet eos à seruitute liberare, hac causa, interim magis grauabantur, adeò ut contra Mosem murmurarent, hoc modo suæ fidei imbecillitatem prodentes. Ita & Hierosolymitani sese fide uacuos manifestarunt, quibus humana potentia plus timoris & terroris incusit, quàm diuina & certa Dei promissio afferre potuit consolationis. Si fidem habuissent prophetarum oraculis, hoc timore vacassent, non dubitantes, Deum, quod promiserat suo Messiæ, regnum, facilè, ac non solùm citra periculum, sed cum certa etiam populi sui salute instituturum, Herode nihil repugnante. Præmonuerat Esaias 9. cap. multiplicandum ac roborandum Christi principatum cum pace sine fine, ipsúmque sessurum super solium Dauid, & superregnum eius, ut concinnaret & confirmaret illud in iudicio & iustitia nunc & usque in seculum. Sed uos rogo & obtestor, ô Hierosolymitani, quomodo huic ero resistere potuisset? Furor Herodis scilicet zelo Dei omnipotentis obsistet? Cæterùm hos motus ac molitiones ita temperauit diuina sapientia, ut & piorum simplicitas & impiorum uesania, omni ex parte Christi gloriam illustraret, & rerum etiam incredibilium fidem faceret, & pondus euentui adderet. Destituerat enim stella Magos ad tempus, ut dum percontarẽtur de rege nato, diuulgaretur & maior fieret pueri nati rumor. Interim dum turbatur Herodes cum impiis, nihil turbati sunt pij & electi Dei, quales erant Symeon, Anna filia Phanuelis, ac qui expectabant redemptionem in Hierusalem. Qui audientes iam natum Messiam, nouum & æternum regem Iudæorum apud se inquiri, mirum in modum exhilarati fuerunt. Quòd si quis obiecerit, Euangelistam dixisse, totam Hierusalem commotam ac turbatam fuisse. Respondeo, Euangelistam loquutum fuisse per synecdochen, quæ ex toto maiorem partem significat. Tota Hierusalem, id est maior pars ciuium Hierosolymitanorum. Obserua. Altitudo terrena cõfunditur ac turbatur, quum celsitudo cœlestis prædicatur. Sed nos qui fide planè cognoscimus carnem fœnum esse, & gloriam carnis, fœni florem, ac vtrumque ilico exarescere, atque concidere, quum uerbum Domini in æternum stabit, dum annuntiatur Christus & regnum eius, leuemus capita nostra, appropinquat certè redemptio nostra, quamlibet multi Herodes quantumuis potenter resistant.

Cõmoti Hierosolymitani

Hierosolymorum clades à Romanis.

Timor ab infidelitate & diffidentia. Verbum de regno Messiæ.

Christi gloria à piis & impiis illustrata.

Christi nati rumor pereõ tatione factꝰ maior.

Impij nõ autem pij, nato Christo turbati.

Synecdoche.

Terrena confunditur altitudo cœlesti prædicata.

Et congregans omnes Principes sacerdotum & Scribas populi.

Declarata Herodis turbatione, pergit Euangelista illius astum & hypocrisim depingere. Poterat turbatus Herodes Magos urbe exturbare tanquam seditionis futuros autores, homines peregrinos, & ignotos. Poterat curare, ut rumor hic tãquam autoribus haud fide dignis ortus, & Romano imperio contrarius, publico edicto cõpesceretur, decreta pœna & mulcta, si quis eius meminisset. Verùm vtut turbatus & liuore ac ira obcæcatus, totus in exitium pueri nati arderet, nihil horum molitur: sed ad vulpina consilia (unde & à Christo proles eius vulpes dicta est) homo astutus conuertitur, & pietatis quandam speciem suæ tyrannidi prætexit, viam excogitans, per quam non rumorem hunc, sed ipsum natum regem adhuc puerum, antequam adolescceret, & in aliorum manus ueniret, è medio tolleret, quod putabat causæ suæ cõsultius, quàm ut sopito per vim rumore, ipsum natum regem sineret adolescere, & sensim uires acquirere. Hoc astuto consilio sub-

Herodis astutia.

Herodes vulpes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Concilium Herodis autoritate coactum.

dolè primùm, ut numerus & autoritas ad ſuadendum quod poſcebat, conduceret, non unum aut alium, ſed omnes: non plebeios, ſed Principes ſacerdotum, & Scribas populi Iudaici conuocat. Ad potentiſsimi regis mandatum coëunt magna cũ grauitate, quotquot erant in Iudæa uiri celebres, docti, religioſi, ſacrorúmque periti, Pontifices uidelicet, Scribæ ac præſides populi. Et hi quidem maturè conſultant, quid regi reſpondeant, ut uerè ac propriè quæſtionem explicent. Atque hi demum, quia nondum excæcarat ipſos liuor & odium Chriſti, non temerè id, quod ipſis uidebatur, reſpondent: ſed quod Dominus olim prædixerat, per prophetam Micheam, cui nemo, ne ipſe quidem Herodes, reclamabat. Tanta erat apud ipſos Propheticarum autoritas ſcripturarum. Collige ex omnibus his quanta cũ gloria ac celebritate reuelata ſit mũdo ipſa benedicti ſeminis natiuitas, ac aduentus in mundum. Obſerua. Pontifices erant religionis antiſtites, ſanctimonia morum, prudentia, rerúmque peritia inter ſacerdotes primarij, apud quos ante Herodis imperium, à reditu ex captiuitate babylonica, & à pontificatu Ieſu filij Ioſedech ſumma fuerat poteſtas: vnde adhuc magnæ erant apud plebem autoritatis.

Micheæ autoritas.

Pontifices.

Scribæ. Scribæ Græcis γραμματεῖς, literati inquã dicũtur, non à ſcribendo habentes nomẽ, ſed à literis & eruditione. Theologos, aut doctores, uel legiſperitos appellare licebit. Vt enim Romani habebant Aruſpicum collegia, & ſacerdotes, qui rogati reſponderent ex libris Sibyllinis: Ita Iudæi ex diuina ordinatione, Malachia dicente, 2. cap. Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum eſt, ſuos habuerunt Scribas, Sacerdotes & Theologos, qui conſulta & reſponſa dabant ex Prophetarum libris, quemadmodum & hi nunc reſpondent ex Michea. Atque hi ſunt quos hoc loco Herodes conſuluit.

Aruſpices.

Scribæ. Librarij. Sunt & Hebræis Scribę, qui ſcriptis & libris docent, dicti ſcripturarum & legis periti, hoc eſt à quibus omnis ſcriptura in lege ritè intelligenda, populóque explanãda inſumebatur. Huiuſmodi fuerunt Apoſtoli, præcipuè Euangeliſtæ, & diſcipuli eorum cũ poſterioribus patribus. Vocantur à multis librarij ab euoluẽdis enarrandiſque libris ſacris, qualis Eſdras fuit. De quo 1. Eſdræ 7. Ipſe Eſdras ſcriba uelox in lege Moyſi, quam Dominus Deus dedit Iſraël. Principes ſacerdotum uocat Pontifices ſiue primarios ſacerdotes.

Librarij.

Principes ſacerdotum.

Sciſcitabatur ab eis, ubi Chriſtus naſceretur.

Abel ſemper ſuum habet Cainum.

Vide & obſerua, in hoc impio, quiſquis es, Abelem ſemper ſuum habere Cainum, & ſpiritũ aduerſam & perſecutricem carnem: imò meditare, quàm inſigniter mentiatur pietatem impius Herodes. Hoc ut faciat, non rogat ſi natus eſſet Chriſtus, ſed de loco, ac ſi diceret: Ego huc uos ex bono & æquo conuocaui, quòd intelligam, quàm ſitis periti in explanandis his, quæ præmonuerunt ueſtri Prophetæ. Bona fide vos rogo. Narrate mihi, ubinam naſciturum Chriſtum oracula promiſerunt. Obſeruemus impij regis demens ac impium conſilium. Accede huc Herodes idololatra, ego te appello, Qui vana putas Prophetarum oracula, & legem, ac prophetas abominaris, & conſpurcas, vt tua opera, & uita manifeſtant: cur Scribas & Pontifices conuocas, ut tibi de hac re & Magorum inquiſitione reſpondeant? imò magis, cur innocentes Bethlehemitanos infantes crudeliter occidis, ſperãs te hoc modo extincturum Chriſtum, quem prophetæ naſciturũ Bethlehem prædixerunt, quum uana credas prophetarum oracula? Quòd ſi tibi uana eſt ſcriptura, cur non tibi uaticinium uanum fuerit, quod de Chriſti regno præmonuit? Quòd ſi tibi uanum videtur, cur permittis Magos perſequi, quæ tu putas illis eſſe ſomnia? hac methodo neque turbaberis, neque tanta infantium cæde turbationem aliis commouebis. Quòd ſi in illa oracula credis (vt in ſpeciem credere uideris) quomodo non agnoſcis te fruſtra conari, quicquid contra Chriſtum molitus es? Proculdubio cœlum & terra tranſibunt, & tu Herodes cum illis, uerbũ au-

Locus nati Chriſti ab Herode deſideratus.

Apoſtrophe ad Herodẽ.

tem Domini manet in æternum. Obſeruemus ex hoc loco impiorum animos in diuerſa raptari, & modis uariis perturbari, dum contendunt & conantur impoſsibilia, donec ſe totos dent in præcipitium, ac incidant in foueam, quam aliis foderunt. Atque hoc tum potiſsimùm experiuntur, quum res ſuas in portu & tuto collocatas putant. Nõ abſimile legimus in Saule, qui tametſi agnoſceret, Dauidem à Deo afflatum, & ab eius ſpiritu directum, ac ipſum poſt ſe regnaturum, tamen ipſum perſequebatur. Huiuſmodi fuiſſe Iudæorum aduerſus Chriſtum cõſilia Euãgeliſtæ ſcriptis reliquerunt. paſsim non abſimilia conſilia reperies apud Dauidẽ, Pſalm. 2.3.10.55.59.63. ac aliis multis.

Impiorũ animi in diuerſa rapti.

Saulis qualis & Herodis cæcitas.

At illi dixerunt, in Bethlehem Iudæ.

Scribæ de Chriſto rogati, ſimpliciter & incontanter (quod res erat) reſponderunt. Locus (inquiunt) natiuitatis Regis expectati, eſt Bethlehẽ, quæ metropolis eſt Iudææ. Non differunt reſponſum, quòd nihil adhuc mali conceperant aduerſus Chriſtum, quem non uiderant. At obſeruemus hoc loco, quàm uanum, imò nihil ſit ſcripturæ literam ſine ſpiritu tenere. En uidemus Scribas & Pontifices audire Magos prædicantes Chriſtum natum, quem ipſi ad id temporis expectabant adfuturum: imò vaticinium adferunt, Bethlehem locum eſſe illi natalem: hoc cognoſcunt, ac ex ſcriptura docent: & tamen Magos illuc abeuntes ueſtigaturos, & adoraturos Chriſtum, non comitantur, qui debuiſſent properè præcucurriſſe, quòd ſibi quàm Magis propinquior eſſet Meſsias: nimirum acceperant teſtamentum, legem, promiſſa eloquia, &, quod præcipuum erat, Salus ex Iudæis eſſe prædicabatur. Cur quæſo hoc ipſis malum? Certè ubi deeſt fides, ibi non trahit pater, ubi abeſt charitas & obeditio, ibi, vtut Chriſtus prædicetur, ſi tamen neq; cognoſcitur neq; ueſtigatur, mortuum eſt quicquid de ipſo legitur, dicitur, auditur.

Bethlehẽ metropolis Iudææ.

Scriptura ſine ſpiritu uana.

Iudæi cur etiam natum Chriſtum cognoſcẽtes nihil ſentiunt.

Fide abſente mortua omnia.

Charitate & obeditione abſente non trahit pater.

Sic enim ſcriptum eſt per Prophetam.

Ne parum ponderis haberet Iudæorum autoritas, recurrunt ad ſcripturas, & in promptu ac incontanter vaticinium Micheæ prophetæ afferunt. hoc facto docent nos Scribę ſcripturis adhærere, de quibus ſi qua eſt controuerſia adeò urgens, ut ſchiſmata ſint, ad Eccleſiam, quæ eſt os ipſius ſpiritus Chriſti, ueluti ad anchoram recurrendum. Et cenſuræ eius ac interpretationi, imò ſanctis eius decretis conſtanter & indiuulsè adhærendum eſt, quod ex Paulo, 1. ad Timoth. 3. intelligimus, ipſam ſcribente eſſe columnam & firmamentum veritatis. Proinde non fruſtra nobis ſcripturam Deus dedit, cùm in ea ſe inueniri patiatur, nimirũ Chriſtum ſaluatorem noſtrum, & quicquid nobis ſalutiferum eſt, quam qui contempſerit & dimiſſam fecerit, Chriſtum non inuenier. Lex & Prophetæ nobis Chriſti cognitionem ſuppeditant. Chriſtum enim ſpirant, de ipſo vno loquuntur atque teſtantur, habẽntque certiſsima eius ſigna, quemadmodum de ipſis pronuntiat Ioan. 5. cap. Scrutamini ſcripturas, quia uos putatis in ipſis uitam habere. Et illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me, & non vultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Rom. 3. Iuſtitia Dei teſtificata à lege & prophetis. Ad hunc modum Abraham Luc. 16. diuiti epuloni in inferno non annuebat, ut Lazarus mitteretur, admoniturus quinque fratres ipſius, ſed mittens illos ad ſcripturas, dicebat: Habent Moyſen & Prophetas, audiant illos: quos ſi non audiant, neque ſi quis ex mortuis reſurrexerit credent. Porrò hic obſeruamus ſcripturam & Chriſtum triplices habere diſcipulos. Primo loco occurrunt Scribæ & Sacerdotes, qui non ſolùm ſciũt ſcripturam, ſed etiam alios docent, & tamen docentes, ad Chriſtum non perueniunt, imò ne cupiunt quidem peruenire, & ad illum accedere, tanta eſt ipſorum tãmque pertinax obſtinatio & contẽptus intolerabilis: audiunt etenim & uident tam inſignes uiros è longinquis ueniſſe adoratum, imò per ſcripturam teſtantur ipſi de Chriſto & loco natiuitatis eius, dirigúntque Magos in Bethlehem, & ta-

Scripturæ autoritas.

Eccleſia eſt os ſpiritus Chriſti.

Eccleſia columna ueritatis.

Scriptura cur nobis à Deo data.

Chriſtus in ſcriptura inuenitur.

Lex & Prophetæ ſpirãt unum Chriſtum.

Diſcipuli diuerſi ad Chriſtum.

Scribæ Chriſtum docent, ad quem nõ perueniunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scribæ timore Herodis non adeunt Christum.

men domi desident, ac si Rex ille ad ipsos nihil pertineret. Sed, ut opinor, Herodem timuerunt, qui indubiè eos occidisset, si uel verbo Christum fuissent confessi, ac ut regem uoluissent suscipere: quemadmodum hac causa paulò antè Hyrcanum ac multos alios necauerat, mox ob eandem rem & infantes per Bethlehemiticam regionem interfecturus. Itaque metu mortis reliquerunt Christum, unde perferre maluerunt Herodis tyrannidem, quàm cum periculo uitæ temporariæ agnoscere Christum, & æternùm cum ipso uiuere. Audiant hi discipuli pronuntiatum Christi: Qui negauerit me corã hominib⁹, negabo & ego eum coram Patre meo. Deinde ubi nihil insigne de Christo audierunt, & nulla externa põpa ille inciperet claresceré, facilè obliti sunt omnium, quæ de Christo audierant, rati Magos fuisse delusos. Christus certè inter ipsos infans latuit, & latẽter adeò adoleuit, ut munus ipsius ignotũ fuerit, donec uenit præcursor eius Baptista. Secundo loco discipuli, dicuntur Herodes cum suis: hi de scripturæ testimonio rogant, & habent illi fidem, credunt Christum in ea prædictũ, iamq; natum: nisi enim Herodes credidisset, non tantam adhibuisset diligentiam, ut Christum persequeretur: sed contempsisset tam Magorum usum, quàm scripturarum testimonia. Credidit itaq; Herodes Verbum Dei esse in scriptura, quod oporteat impleri, nihilominus contra ipsum insurgit, & sciens uolens illud statuit oppugnare, præsumens impedire & verbum & factum Domini. Sed quid insanius excogitari potest hac stulta & perfida cogitatione? Sunt & alij discipuli qui uerè discipuli sunt Christi & scripturæ, quales fuerunt Magi, qui relicta patria, domo & rebus omnibus posthabitis, rectà ad Christum contendunt, & toti in hoc inuigilant, ut ipsum inueniant: hi palàm ac liberè veritatem & Christum confitentur.

Luc. 9.

Iudæi metiũtur Messiam à pompa.

Christi munus occultũ usque ad Ioannem.

Herodes credidit Christum regem natum.

Herodes prę sumit impedire uerbum Dei.

Christi & scripturæ ueri discipuli.

Et tu Bethlehem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda.

Bethlehẽ patria unde magna.

Sententiam Prophetę Micheæ. 5. cap. adducit Euangelista, cuius sensus est. Prędixerat Propheta Micheas, Bethlehem quidem humilem & contemptam fuisse præ cæteris Iudæ ciuitatibus: tamẽ ipsam futuram omnium celeberrimam nouo egressu ac partu regis, qui sit dominator in Israël. Iam quod prædictum est à Propheta fore, ut ex omnium minima fieret omnium maxima, id iam contigit. Hæc prophetia impleta est, anno 42. Imperij Cæsaris Romani Augusti Octauiani, decreto edito in publicum, tempore Cyrenij præsidis Syriæ, ut censeretur totus orbis. Eo tempore cùm census ageretur, quisque se conferebat in suam ciuitatem. Ioseph itaque, cùm esset de domo & familia Dauid & Iuda, ascendit à Galilæa de ciuitate Nazareth in Iudæam in ciuitatem Dauid, quæ uocatur Bethlehem, cum Maria desponsa sibi uxore, ut profiteretur, & obedientiam magistratui debitam præstaret. Accidit autem, ex ordinatione & prouidentia diuina, ut eo ipso tempore, quo erant ibi, dies pariendi complerentur, & virgo Maria peperit filium suum primogenitum, uerum Regem & Dominum Israëlis. Cuius natiuitatis historiam prosequitur Lucas 2. cap. Huius prophetiæ sensum facilè tenebis, si prius obseruaueris populum Iudaicum distinctum fuisse in centurias & chiliades. Vnde qui centũ præerat, Centurio: qui uerò mille, Chiliarchus dicebatur. Ait ergo Propheta, Tu Bethlehem olim dicta Euphrata, minor es, quàm, ut millenariam posis in Iuda præfecturam implere, sed coram Domino, qui humilia exaltat, & quæ non sunt uocat ut sint, nequaquam minima es: ac si diceret, paruula es Bethlehem specie, spiritu magna: perinde, ut Ecclesia in speciem cõtempta est, spiritu inclyta. Atque hoc sensu Propheta paruam dixit, Euangelista uerò, reuelato iam mysterio, magnam. Nequaquam (ait) minima es, sed præ omnibus quamlibet magnis Iudææ urbibus, atque adeò ipsa Hierusalem, electa es, ut ex te mihi egrediatur, qui olim Rex & saluator Israëli promissus est, qui nõ super mille tantùm,

Iudaici populi distinctio Centurio.

Chiliarchus.

Bethlehẽ species parua, spiritu magna.

Ecclesia in speciem cõtempta, spiritu inclyta.

sed super totam domum Iacob, principem agat in æternum: Ille, inquam, qui homo quidem ex te prodibit, sed qui æternum patris verbum est, cuius egressio à diebus seculi, hoc est ab initio. Legito conciliationes infrà scriptas.

Ex te enim exiet Dux qui regat populum meum Israël.

His uerbis prædicit propheta non vulgarem aliquem (quales multi antea fuerunt) principem ac dominatorem, sed eximium planè ac omnium celeberrimũ, quem certè incomparabilem esse oportet, cũ Propheta illum tam magnificis uerbis commendet. Nam Micheæ uerba ad hunc modum sonare uidentur, ac si antèà nullus fuisset in Israël dominator, aut princeps, quum dicit, Ex te mihi egredietur, qui sit dominator in Israël. Quasi diceret, dabo tandem & Israëlitico populo dominatorem, ut & ipsi proprium principem habeant: qui enim hactenus principatu apud eos functi sunt, serui fuerunt, nec populus ipsorum erat, sed alterius, nempe huius dominatoris. Sed quem modò dabo, uerè futurus est dominator, & huius erit populus peculiaris & propria possessio. Patres ex hoc loco intelexerunt hunc dominatorem non solùm hominem, sed & Deum: quod ad ipsum propriè spectaret populus: quũ alij reges in populo non sibi proprio, sed qui Dei est dominentur & ministrent. Vnde quum Israëlitæ rogarent Gedeonem, ut uellet ipsorum dominus esse, respondit, Neque ego, neque filij mei erimus domini uestri, sed Dominus Deus ille sit dominus uester. Huc pertinet quod Samueli dicebat Dominus, 1. Reg. 8. ubi populus petiisset regem, Non te, sed me reiecerunt, ne regnem super illos. Non quòd peccatum fuisset habere regem, quem mox ipse illis dabat, sed quòd magis humanis uiribus & imperio fidebant, quàm prouidentia & protectione Dei, id erat ipsorum peccatum grauissimum. Quare quum dicatur dominator super proprium populum, & sibi peculiarem, necesse est ipsum intelligere uerè Dominum hoc est Deum. Et quum auditur egredi è Bethlehẽ, ut intelligatur homo, necesse est. Cúmque egressus eius sit (ut ait Propheta loco citato) ab initio, necessariò credendus est filius Dei. Colligamus ex his, uerba prophetæ conuincere, ut constanter confiteamur hunc dominatorem (cuius egressus ab initio) esse naturalem ac genitum Dei filium. Rursum quòd in tempore eius egressus è Bethlehem sit, credamus ipsum uerum esse hominem. Obserua. Qui regat, Græcis legitur ποιμαίνειν, quod significat regere & pascere. Alluśit ad rem pastoralem, & simulachro quodam menti obiecto adumbrauit Christi officium, qui est pastor ille bonus ouium suarum, Ioan. 10. cap. Suprà dictum est, ipse salum faciet populum suum à peccatis eorum. Hic qui regat, &c. Vterque locus omnino nobis gratiam Dei erga populum suum in Christo commendat, quem illi ducem & saluatorem misit. Ille pollicetur liberationem à peccatis, respiciẽs ad sacerdotium Christi: Iste gubernationem ac moderamen, respiciens ad regnum Christi. Vtrumque nobis necessarium est, & utrumque in Christo offertur & exhibetur. Porrò Bethlehem interpretatur domus panis, neque hoc caret mysterio. Nã in ipsa natus est panis uitæ. Dicitur & ciuitas Dauidis, uel quia Dauid in ea natus est, 1. Reg. 16. uel quòd Christus in ea natus est, qui à prophetis appellatur Dauid.

Dominator non vulgaris ex Bethlehẽ.

Patrum sententia de dominatore Israëlitico.

Christus ve dominus proprij populi, alij ut ministri Christi.

Peccatum Israël petentis regem quod erat.

Dominator proprij populi Deus.

Christi egressus duplex.

Natiuitas Christi duplex.

Prophetię de Christo sensus.

Christus rex & sacerdos esse docetur.

Bethlehẽ interpretatio.

Dauidis ciuitas.

Christus dictus Dauid.

Tunc Herodes clam uocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus stellæ, quæ apparuit eis.

Audito sacerdotum & scribarum responso tam prompto, prorsus exanimatus est Herodes, præsertim quum in promptu pronuntiassent oraculum, quòd tam apertè pollicerctur dominatorem Bethlehemiticum, qui regeret populum, ex quo nasceretur. Vt ergo uidit rem ita habere, animum despondit, se posse sacerdotibus imponere. Ab his itaque sicut à reliquis Iudæis, de quibus pessimè meritus erat, omnia sibi metuens; ne Iudæi dolum suspicarentur, clanculum Magos ad se accersit: quibus consilium aperit, & rem communicat, quasi id potissimùm in uotis

Herodes metuit regno suo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Herodis cū Magis collo quium clandestinum.

haberet, quod Magi. Vnde diligenter illos percontatus est, quantum effluxisset tẽporis quòd exciti fuissent per stellam, ut tantum itineris emetirentur, & ab Oriẽte uenirent Hierosolymam, adoratum Regem Iudæorum natum. Huius quæstionis scopus erat, ut certius in unum caput Herodis crudelitas & inhumanitas sęuiret. Magi pietate (quæ suspicioſa non est) & liberali animo ornati, apertis uerbis rem, ut habet, illum docent, & nihil illum celant, nequaquam suspicantes Herodem adeò leoninum ac crudelem esse, ut rugire ac sæuire uellet in puellum, uix dum natum, neque tantis furiis agitatum ac percitum, ut propriis, hoc est humanis uiribus comminiscereturse posse extinguere, quod diuina uirtute, ac omnipotente potentia fieret. Posteaquam uerò tempus apparentis stellæ didicit, ille uicissim docuit Magos, locum, quem Scribæ ex prophetia indicauerant. Vide quàm hic plena sint omnia insidiis. Clàm uocat Herodes Magos ad se, ne quid de nato Rege ad alios per eos emanet, & ne quo pacto cum aliis hac de re communicent, néue cauti reddantur per quenquam. Sic agere solent homines astuti, quorũ consilia sunt impia, & peruersa. Nihil agunt apertè, nihil candidè, nihil simpliciter, sed omnia tectè, & occultis conatibus. Cur ita? Quia nemini fidunt. Obserua Herodis obstinatum ac insanum cupiditate regnandi animum. Videt nouo signo excitos Magos, ut ab Oriente ueniant adoratũ Regem Iudæorum: audit scripturam, & Scribas de Christo testari: & tamen nihil mouetur, nisi ut moto omni lapide, totóque nisu conetur nouum illum Regem extinguere, nihil cogitans, quòd si Christus Domini est is, facilè omnem eius tyrannidem ac impios conatus euadet. Obserua. Tanta fuit huius diuinæ Epiphaniæ claritas & euidentia, ut ipse quoque Herodes, homo barbarus & impiissimus, de Messia in mundum missoplenè persuasus, planè nihil dubitaret amplius. Credit enim Magis, credit & sacerdotibus è Michea respondentibus. Sed nihil illi prodest fides sua: quia nõ credit (quæ fidei uirtus prima & potissima est) Christũ à Deo sibi datum ad salutem. Fide uiua non quærit Christum, quẽ suis insidiis occidere cupit. Declarauit certè Dominus contra se neque consiliũ neque prudentiã quicquã ualere, ut Prouerbiorum 21. scribitur. Et Psal. 32. Dominus dissipat consilium gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia principum. Consilium autem Domini manet in æternum. Hoc exemplo Herodis confirmatur nostra fides, dũ in ipso uidemus, quàm frustra contra Dominum, machinentur impij.

Herodis temeritas.

Astutorũ ingenium.

Diffidentia. Herodis obstinatus animus.

Epiphania nati Christi Herodi perspicua.

Fidei potissima pars & uirtus.

Consiliũ aduersus Deũ, omne uanũ.

Et mittens eos in Bethlehem, dixit.

Conceptis duobus certis indiciis, quibus apud se comminiscebatur, puerũ posse deprehendi, Magos iam uiæ accinctos, & ultro proficiscentes, etiam suo nomine hortatur, Bethlehem adeant. Ecce Rex impius pio Magorum studio, licet aliud agat, hactenus seruit, ut locum illis nati Regis indicet. Quanuis consilium occidendorum paris ætatis infantium animo cõcepisset, mauult tamen causam hanc ita instituere, ut uno comprehenso Christo parcere posset reliquorum multitudini: exhorrebat impij hominis cõscientia tantam tot occidendorum cladem, expendebat crudelitatem. Ergo etiam impiis morsus quidam est conscientiæ? nihil certius. Sed quia sunt mancipia Satanæ, uincit in illis impietas.

Impietas etiã pietati coacta seruit.

Conscientiæ remorsus ab impietate uincitur.

Ite, & interrogate diligenter de puero.

Quod cœpistis iter perficite, & cùm Bethlehem perueneritis, summa diligentia uestigate & exquirite, ac omnem adhibete operam, ut recèns natus iste puer uobis innotescat. Obserua. Non ait de Rege, sed de puero: nõ enim nomen Regis ferre poterat, hoc ipso signo insinuans, quanto liuore aduersus Regem recèns natum vreretur.

Herodi odio sum erat nomen regis nati.

Et cùm inueneritis, renuntiate mihi.

Hoc callido suo cõsilio adeò res suas præmuniisse sibi uidetur, ut putet puerum

non posse manus suas effugere, & ut modò Iudæi illũ absconderint, frustra tamen abscondisse, paratus occidere omnes Bethlehemitanos puellos notato tẽpore natiuitatis pueri, ut unà cum eis ipsum trucidet, quem tam magnis uotis expectabãt Iudæi suũ Regem. Omnem itaque adhibet diligentiam, ut sibi hic puer innotescat, eóque mandatis suo nomine Magos onerat, nempe, ut Hierosolymam reuersi, se facerent totius negotij certiorem.

Vt & ego ueniens adorem eum.

Mentitus Herodes pietatem, captat Magorum beneuolentiam, quos ut facilius pelliciat, & in ipsorum animos inducat, ut Hierosolymam redeant, causam prætexit admodum piam. Vt cùm redieritis (ait uersipellis) supplex & religiosus eò me conferam, & uos imitatus adorem eum. Hæc me mouent dicere Herodem ualde fuisse perterritum, atque sic apud se cogitasse, Exactè exquirendus est hic puer recèns natus, quem etsi nec ex nomine nec ex loco sciero, necesse est saltem intelligam tempus natiuitatis, ut omnes illius ætatis puellos mactem: inter quos facilè & ille extinguetur. Iudæorum technas agnosco, qui nihil magis in uotis habent, quàm me è regno deturbare. Si igitur natus est Iudæis, ille tantoperè expectatus Rex eorum, indubiè ipsum ad tempus occultabunt, donec adolescat: ubi adoleuerit, à me ad ipsum deficient, atque me trucidabunt, meum nomen, & imperium simul extinguent. Ideò primum exactè curãdum est, ut mihi innotescat puer, ut eum prius tollam è medio, q̃ populus Iudaicus eum planè resciat esse natum. Obserua hoc loco uulpinam imò lupinam pellem. Animus est, ut & ego ueniens, occidam eum, & ipse in posterum, ut hactenus, adorer. Verba uerò non ita, sed ut & ipse ueniens adorem eum. Quasi dicat, benefacitis, quòd hunc Regem quæritis, & adorare vultis. Futurus est enim magnus, agnosco, & ob hoc cupio illum adorare. Hæc est hypocrisis diabolica. Aliud corde tegit, & aliud ore simulat. Intelligit non posse meliore compendio deprehendi & extingui Christum, quàm per huiusmodi simulationem. Ita solet Satanas, ubi cupit extinctam ueritatem, satellites suos dimittere, & in angelos lucis uertere, ut lucẽ extinguat.

Herodes hypocrita.

Herodis impia cogitatio

Hypocrisis diabolica.

Satanæ ingenium.

Qui cùm audissent Regem, abierunt.

Vt boni & sine dolo erant Magi, Herodis technas & insidias non animaduerterunt, rati illum sibi esse similem & uirum integrum, rectíque studiosum. Dicto uale Herodi, abeunt, ac contendunt Bethlehem, non iam à stella (quæ ingredientibus Hierusalem disparuerat) sed à prophetia (quam à Scribis Herodes didicerat) edocti locum natiuitatis noui Regis, adhuc tamen ignari, quibus indiciis sint puerum inuenturi, & agnituri. Verùm committunt hoc Deo, & simplici animo Bethlehem petunt. Vide: nihil illos moratur, quòd Hierosolymis natum Regem non inuenerant. Deinde quòd uiderent urbem rumore nati Regis, quem adserunt non lætari, sed turbari etiam. Tertiò quòd Bethlehem proficiscentes nemo comitatur, sed his & similibus ratiocinationibus reiectis, constanter quò cœperant, ac per Micheam dirigebantur, pergunt, omnia Domino committentes. Vnde Dominus omnis boni remunerator pro liberali sua gratia, in fideles cultores suos, ubertim dona sua effundit. Primò enim (quod mirum est) Herodem magis reddit mitem atque tractabilem. Nam potuisset ille pro animi sui libidine & sæuitia in Magos sæuire, tanquam in læsæ maiestatis reos, utpote qui in urbe regia noui Regis natiuitatem prædicabant, quem & tanti faciebant, ut sese de Orientis partibus, uenisse ut illum adorarent ingenuè profiterentur. Interea uerò Herodẽ ipsi sua sponte nec salutabant, nec alloquio dignabantur, nisi serò tandem, & ab illo acciti. Verùm ita solet Deus tueri sanctos suos, & magnatum coërcere tyrannidem (ut Dauid ait, qui aufert uoluntatem principum) ne perpetuò quod ipsis libet, mox etiam liceat. Colligamus ex his, Deum nunquam defuturum, Chri-

Magorũ simplicitas.

Magi Deo committunt, quæ defutura uiæ peragendæ uidebantur.

Cultores Dei ubertim donis perfundũtur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christō quęrentibus non defuturus est Deus.

Magi rediissent ad Herodē, nisi uetuissent.

ſtum quærentibus. Aduerte. Herodem iubentem audierunt, ut ad ipſum reuerterentur, at non meminit Euangeliſta, quòd promiſerint ſe reuerſuros: quanquam ex ſequentibus uidetur eo ipſos fuiſſe animo, ut ad Regem redirent, de puero nũtiaturi: nimirum oportuit eos in ſomnis oraculo admonuiſſe, ne redirent in Hieruſalem: vnde alia uia in ſuam redierunt regionem.

Et ecce ſtella, quam uiderant in Oriente, antecedebat eos, uſque dum ueniens, ſtaret ubi erat puer.

Stella locum nati regis oſtendit.

colũna nubis dux Iſraëlis.

Stella propè terram ferebatur.

Stellæ magorum differentia ab aliis.

Stella cur Hieroſolymis diſparuit

Mirabilis illa ſtella, quæ ingredientibus Magis Hieroſolymam diſparuerat, rurſus egredientibus adfuit præuia: & non ſolùm viam & Bethlehem, ſed etiam ipſum tugurium, humile alioqui, & inuentu difficile indicans. Ita ſolet Deus uias ſuorum dirigere. Sic populum ſuum duxit per columnam nubis per diem, & per columnam ignis per noctem. Hæc ſtella non in cœlo, ut reliquæ, ſed in aëre propius terram ferebatur, quam certò uidebant Magi, & non ita ferri celeriter, ut reliquæ, quæ uno die mouentur, ſed lentè & ſenſim ante ſe moueri, ſecundũ quòd iter potuerunt facere eundo uel equitando. Indubiè hæc ſtella Magorum dux, alterius, quàm ſint alliç in cœlo, fuit & naturç, & curſus, & loci. Libera erat non affixa, ut quæ attollere ſe & demittere, ac in quælibet loca deflectere potuerit, prout id Magis potuit eſſe conducibile. Miniſtra quidem fuit Chriſti, ſed nihil prorſus uel dominij uel uirtutis in Chriſti natiuitatem habuit. Hæc Hieroſolymis diſparuit, ut interim Magi teſtimonium ſcripturæ diſcerent, atque hoc modo duplici teſtimonio in fide confirmarentur, ſcripturæ & ſtellæ, iuxta id in lege, In ore duorum uel trium teſtium conſiſtit omne uerbum. Verba Prophetæ, ut unius teſtis, de natiuitate Chriſti Hieroſolymis Magi audierunt, mox ipſis egredientibus ſtella, ceu alter teſtis, Prophetę uaticinium confirmauit, eandémque demõſtrauit natiuitatem, ut iam de hac natiuitate nihil dubitent. Sciebant quidem antea, regem natum, ſed locum ignorabant. Propheta locum, ubi naſceretur Chriſtus, prædixerat: ad eum locum ſtella ipſos deduxit, ac ſupra humile tugurium ſtetit, præſentem indicans, quem propheta multis antè ſeculis prædixerat futurum. atque Magorum pietati ſic inſeruiuit, ut ipſius pueri imminuerit capiti, & è propinquo, ceu digito, infantem demõſtrauerit. Qui enim alioqui agnoſcere potuiſſent in paupere & humili tuguriolo puerum natum, nihil regiæ pompæ præ ſe ferentem? Stat igitur ſuper puerum, diuinum oſtendens eſſe partum.

Videntes autem ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno ualde.

Tentatio Magorum ſi ſola ducti ratione fuiſſent.

Hic locus uidetur inſinuare Magos aliqua ex parte tentatos fuiſſe in ſua fide, antequam ſtella illis appareret. Nam quum uiſa ſtella dicat Euangeliſta, gauiſos fuiſſe, uidetur uelle ipſos anteà fuiſſe contriſtatos. Quòd ſi ſola ratione humana ducti fuiſſent, potuiſſent cogitare: Fruſtra tantum iter confecimus, cùm apud regiam ciuitatem nihil minus audiamus, quàm de nouo rege nato. Adhæc ſtella nos fefellit, deluſi ſumus. Nam ſi rex huic genti natus eſſet, indubiè in hac urbe, ſede regni, & in regali palatio cum digna ſe pompa uiſeretur. Certè uidemur infœlices: ubi enim aduenimus, ſtella diſparet, & nemo uſpiam apparet, qui de eo aliquid ſciat. Oquàm præpoſterè nobiſcum agitur! Nos alienigenæ & tantùm itineris emenſi, primi hîc de huius regni rege nouo, in regia eius ſpargimus ſermonem, ſumús ne deluſi? Nam non ſolùm de ipſo nihil ſciunt ſui ciues, ſed etiam terrẽtur, ubi nos huius regis meminimus, ac de eo grauatim audiunt. Adhæc nos à ciuitate regia amandant in exiguum oppidulum. Quis ſcit, quid illic inuenturi ſimus? præſertim cùm hîc adeò ſeſe Iudæi frigidè habeant? Ablegãt ſolos nos: nemo nos comitatur, nemo puerum indicat. O quàm deſerta ſunt omnia, & aliena à natiuitate noui regis! ſi canis aliquis natus eſſet, plus motus & plus indicij appareret. Hîc nos quærimus regem natum: & ſilent adeò omnia? Oportebat profectò

homines cantare, exultare, omnia tedis & facibus illuſtrare, cunctas plateas frondibus & floribus redimire. Pauperrimus uidetur hic rex, quem querimus. Hęc ſanè ſolicitudinem quandam ipſorum animis afferebant. Sed qui fidelis eſt, non ſinens ſuos tentari ſupra id quod poſſunt, anguſtias harum cogitationum mox abſtulit, & fecit ſimul cum tentatione prouentum, id eſt exitum: nimirum eduxit illos ex anguſtiis, & dilatauit cor ipſorum, ſpe certa atque conſolatione mirifica: uiderunt enim ſtellã quę diſparuerat, & pleni gaudio, quòd diuinitus ſe duci uidebant, domum uenerũt, in qua erat puer. Obſerua. Diuina & peculiari Dei prouidentia factum eſt, ut Magi non hominum induſtria, non rationis humanæ inuẽto, neque philoſophorum ſapientia, ſed per ſcripturam prophetę, & ſtellam de cœlo, Chriſtum inuenerint cum Maria matre eius: ut doceamur nos neque Chriſtũ neque puram eius matrem, neque Euangelium debere perquirere, ut ipſum & addiſcamus & cognoſcamus per rationem humanam, aut humanum inuentũ, aut quoduis lumen, (quod præter ſpiritum & gratiam fuerit) de quo, ut ſuo, gloriari poſsit caro, aut humana induſtria, ſed per ſcripturã & lumen ſupernum, quod Chriſtus ſuis impertit, & non negat, qui Petro Matth. 16. dicebat, Beatus es Simõ Bar-Iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed Pater meus qui in cœlis eſt. Quibus uerbis Chriſtus reiicit carnem & ſanguinem, ut doctores inſcios, qui ipſum reuelare ac docere nequeant. Nam Ioan. 3. Quod natũ eſt ex carne caro eſt, & qui de terra eſt, de terra loquitur.

Magis non defuit Deus.

Chriſtus quo modo inueniatur.

Et intrantes domum, inuenerunt puerum cum Maria matre eius.

Magi iam fide robuſti, certa ſpe ſimul & gaudio pleni, nihil ſcandali patiuntur in Chriſto, quamlibet humilia ſint, quæ inueniunt omnia. Conſolationẽ enim Domini acceperunt, nouam quandam mentem & iudicium ſpiritu illis ſuppeditãte. Nam ducem cœleſtem ſequuti, noui regis palatium, hoc eſt tuguriolum abiectum, uident. At nihil his commouetur ſyncera pietas, ingrediuntur domum cuius tota ſupellex paupertatem ac ſimplicitatem teſtabatur. Ingreſsi circunſpiciũt, & infantem, nihil à cæteris ſpecie differentem, & matrem eius puellam virginẽ, qua nihil humilius, repererunt. Nihil hic regiũ, aut quo glorioſus mundus ſeſe commendat, offenderunt. Sed quia iam animati erant fide & charitate, nihil iſtã abiectionem, & humilitatẽ, nihil uilitatem rerum omniũ morati, & omne rationis humanæ & carnis iudicium ablegantes, ſimpliciter uerbum prophetæ, & ſtellæ teſtimonium ſequuti ſunt, & humilem caſam ſunt ingreſsi. quæ cuiuſue domus illa fuerit, non meminit noſter Euangeliſta. Lucas verò ait, Peperit filium ſuum primogenitum & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præſepio, quia non erat ei locus in diuerſorio. Sed neque loci, neque parentum (qui & ipſi aduenæ erant) abiectione offenſi ſunt Magi ſpiritu ducti. Certè ſpiritalibus fidei oculis hæc domus pluſquam regia uideri potuit: neque enim æquum erat ut locus nato regi, ſed ut natus rex loco ſplendorem & æſtimationem afferret.

Magi Chriſti humilitate non offenduntur.

Spiritus innouator.

Palatiũ Chriſti nati.

Diuitię palatij in quo natus Chriſtus.

Magi uerbũ non rationẽ humanam ſequuti.

Et procidentes, adorauerunt eum.

Res non pro locis, ſed loca pro reb⁹ metienda.

Suæ magnitudinis ſpecimen mirum in modum Magorum fides exerit. Nam qui Herodem è ſolio regali, ſtrepitu iactantem ſeſe, non adorauerant, ſupplices ad pueri uagientis cunas procũbunt: & nõ ſolùm proſtratione ſui corporis, uerùm etiã ſpiritu puerũ in ſumma tenuitate & paupertate agentẽ, Regem & Chriſtũ Domini agnoſcunt: ac nondũ fari potentem pro ætate, proni adorant: nã non externo tantùm honore Chriſtum proſequuti ſunt, & facto regem teſtati ſunt, ſed corde etiam hæc præſtiterunt, quòd non pro vulgari puero ipſum habuerint, ſed pro Meſsia, cuius aduentum ipſi, ut Abrahæ poſteritas, aut ut ab ipſa edocti, expectarent. Nam ſicut corpus incuruatur & genu ponitur, ita & cor intus coram Deo ſe ſubmittit. Obſerua. Adorare in ſacris literis ſignificat reuerentiam illam, quam

Magi adorãt

Adorare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpore exhibemus, quum scilicet incuruamus nos: quod obseruantiæ genus solemus etiam hominibus exhibere, 1. Reg. 20. & 2. Reg. 9. Sic & Patriarcha Abrah ã adorauit populum terræ, id est gratias egit, sed cum geniculatione & gestu corporis decoro atque honesto, Gene. 23. Et Loth angelos adorauit, id est incuruauit se ante illos. Accipitur interdum adoratio pro cultu & honore, integráque Dei religione, & hac solus Deus adoratur. Hunc cultum etiam tempore Augustini lib. de ciuitate 10. ca. 1. uocauerunt Latriam, qua hoc loco Magi adorauerunt Dominũ.

Latria.

Et apertis thesauris suis, obtulerunt ei munera.

Solenne semper fuit apud omnes nationes, præcipuè autem apud Orientales (ut passim scriptura docet) munerum, præsertim domesticorum, si quæ pretiosa fuerint, oblatione, animi beneuolentiam ac deuotionem erga principes, & quibus velit se quis uideri unicè addictum, profiteri & testari. hoc fecit Iacob, Genes. 43. qui mandauit filiis suis, ut de optimis terræ frugibus dona præfecto Aegyptio ferrent. Vndè sacrificandi, & munera offerendi Deo, ritus introductus est: his enim pij testari uolunt, sese & sua omnia consecrasse & dedidisse. Hunc morem uetustissimum Magi imitantur. Nam cùm hunc puerum & Regem orbi restaurando diuinitus datum, ac Christum Domini esse, agnouissent, & proni adorassent, non contenti hac pietate, quòd agnoscerent, voluerunt hanc suam fidem, & animi deuotionem exercere, ac piis uotis testari, quum, quæ pretiosissima habebant, & uerè dona regia, nimirum, aurum, thus, & myrrham, è repositoriis suis deprõpserunt, & summo cum honore puero obtulerunt. Perse enim transmisso sinu suo proximam habent fœlicem Arabiam, apud quam solam thus & myrrha, ut Plinius lib. 12. cap. 14. testatur, proueniunt, res sanè maximi pretij, quas non facilè apud nos non adulteratas inuenias. Obserua, iuxta numerum trium munerum, magno Ecclesiæ consensu receptum tres numero fuisse reges, qui Christum adoraturi cum muneribus venerunt.

Magorum fides donis expressa.

Persæ uicini fœlici Arabiæ.

Sola Arabia fœlix thus & myrrham habet.

Numerus donorum tres fuisse magos docet.

Aurum.

Reuera tria obtulerunt munera, triplici genere munerum nouum offerentes sacrificium, & ueluti per ænigma trinitatem illam ineffabilem profitentes Patris & Filij & Spiritus sancti, simúlque in uno homine mortalitatem, sacerdotium & regnum agnoscentes. Si quidem offerendo aurum, ipsum puerum pro Rege agnouerunt: ac si dicere uellent, Offerimus tibi aurum, non quòd eo te ditare uelimus. nam aurum, argentum & quicquid conditum est, iam anteà tuum existit: uerùm per hoc te præpotẽtem Regẽ omniũ rerũ agnoscimus. Ita Christo aurũ offerimus, quum eum pro Rege nostro & Domino agnoscimus, & totos nos ex ipso pendere confitemur, cui nos nostráque omnia debemus. Quid enim habemus quod non acceperimus? In auro (ait Fulgentius) confunduntur Arrius & Manichæus, quia Manichæus de semine Dauid secundum carnem natum non credit Regem: & Arrianus de unigenito naturalem assignare nititur seruitutem. Proinde vterque experietur Regem, non à quo per fidem regatur, sed à quo pro infidelitatis crimine puniatur.

Nouum sacrificium.

Trinitatis expressio.

Tria in Christo homine à magis agnita.

Aurum Deo quando offerimus.

Manichæus. Arrius.

Thus.

Thure sacerdotium Christi significant, quo antiquatur Leuiticũ, & stabilitur nouum, quod est secundum ordinem Melchisedech. Aut thus, ut Deo, obtulerunt, & honorem diuinum adumbrarunt: quem ei offerimus, quum fatemur, quicquid habemus, Deo acceptum ferendum esse. Hoc sacrificium celebrauit Iob dicens, Nudus egressus sum de utero matris meæ, & nudus reuertar: Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum. Ad hunc, & sanctos, in quauis nostra adflictione recurramus, non ad adscititia auxilia & solatia. Cuiusmodi sunt, qui apud sagas & ueneficas, opem quærunt. Hi Christo non thus offe-

Thus quid adumbrat.

runt, sed graueolens sulphur, quo æternùm adurẽdi sunt, eò quòd Christo neque crediderunt, neque fisi sunt. In thuris (ait Fulgentius) oblatione confunditur Arrianus, qui soli Patri sacrificium deberi contendit.

Et myrrham.

Myrrha, ut homini morituro, oblata est. Natus est mortalis, sacrificauit in cruce, uicit resurgens, regnat in cœlis. Myrrha apta est corporibus defunctorum inungendis, ut aliquot annis non corrumpantur. Porrò myrrha, fortis & amarus est succus, qui ex arboribus in Arabia stillat, instar gummi, quemadmodum ex pino aut abiete fluit resina. Christo myrrham offerimus, cùm fortiter & ex animo credimus, Christum per suam mortem, peccatum, mortem, Satanam & inferos deuicisse: habita enim hac fide uiua & fiducia (cũ charitate) in ipsum, facilè à putredine (quam mors inducit) asseruabor. Hanc enim myrrham, hoc est mortem Domini nostri Iesu Christi, cùm in corpore & anima habeam, non sinet me corrumpi & interire. Proinde in hoc sacrificio oblata est myrrha, à corruptione reseruans, & adumbrans mortem & resurrectionem Christi, qui mortuus & sepultus est, nec tamen computruit, sed resuscitatus à mortuis, ad immortalitatem resurrexit. Psal. 15. Non derelinques animã meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Offerre igitur myrrham, est cõfiteri Christum mortuum esse, neque tamen uidisse corruptionem, sed rediisse iterum ad uitam, & uita mortem absorpsisse.

Myrrha.

Myrrhã Christo offerre.

Offerre myrrham Christo.

Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem, per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam.

Magis apud se cogitantibus, an redeundum esset ad Herodem, ut illius animo satisfacerent, & dolum Herodis non præsentiscentibus, ut simplex semper est pietas, quæ ex se alios metitur, diuinum adfuit in somnis oraculum, quod periculo eos exemit, tutóque ad suos redire fecit. Neque enim ipsis tutum erat se ad Herodem referre, neque tanto expediebat negotio. Quare oraculo non segnes parent, & diuersa uia ad suos profecti sunt, apud suos noui Regis noui Apostoli & prænes futuri. Vide quomodo Christus cultores suos omnibus exemerit periculis, ac gratia sua incolumes seruauerit. Destinarat quidẽ Herodes parricidio intercipere Magos: id quod uiri optimi nesciunt, ac idcirco securè dormiunt: sed Dominus qui pro suis dormientibus vigilat, ne ipsam quidem ipsorum quietem interturbat acerbius. Nam occulto quodam diuinóque modo, pérque inspirationẽ mentalẽ (id enim est quod Matthæus habet χρηματισθέντες) Magos de crudeli Herodis consilio instruit, ac iubet, ne redeant ad Herodẽ, sed Orientem repetant alia uia. Rogabis. Cur non permisit eos reuerti ad Herodem, cùm utique puerum seruare potuisset ab omni tyrannide, etiam si Herodes de ipso resciuisset omnia. Respondeo. Hoc facto docemur, ut discamus non tentare Deum, & quicquid periculorum commodè poterimus declinare, ope & auxilio creaturarum, id non contemnamus dicentes, Deus non est suos deserturus, credo in eum, ideo neque mihi serendum neque metendum, quòd intelligam illum mihi ex promissis missurum, qui me pascet. Pascit ille aues, quæ non laborant. Ab huiusmodi cauendum est: & audiẽdum uenit uerbum, quod non retractabit Dominus, In sudore vultus tui uescéris pane tuo. Et scriptura ait, Homo ad laborem natus, & auis ad uolandum. Cauendum igitur est, ne Deum tentemus: sed mediis utamur, quæ ad finem & fructum consequendum ordinauit. Obserua, hoc Magorum exemplo, pios semper curæ esse Deo, vtut humana ratio putet desertos. Deinde ex Magorum simplicitate, nostram simplicitatem nunquam posse nobis esse fraudi, Deúmque nostri solicitudinem nunquam exuere, ut potius nobis missurus sit proprium angelum (si in rem nostram sit) quàm nos ullo in periculo deferat. Iuxta Psal. 91. Qui

Magi oraculo moniti ad suos redeũt.

Magi facti Apostoli. Christus cultores suos seruat.

Cur non permissum Magis ut rediret ad Herodẽ.

Deus non tẽtandus.

Media nõ omittenda.

Homo in sudore constitutus. Iob 5.

Pij Deo sunt curæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habitat in adiutorio altiſsimi, in protectione Dei cœli commorabitur. In hunc enim uſum ſunt reuelationes, quas hîc Magis, & Ioſeph viro optimo, & alibi aliis factas legimus. Auguſtinus libro uno de Spiritu & anima, cap. 25. obſeruat quinque genera ſomniorum, quæ ſunt: Oraculum, viſio, ſomnium, inſomnium, & phantaſma. Oraculum eſt, cùm in ſomnis apparens uel aliqua ſancta grauiſque perſona ceu ſacerdos, uel etiam Deus, euenturum aliquid, faciẽdum uel deuitandum denuntiat. Viſio eſt, quum id, quod uidet quis, eodem modo quo apparuerit, euenit. Somnium eſt figuris tectum, & ſine interpretatione intelligi non poteſt. Inſomnium eſt, quando id, quod fatigauerat uigilantem, ingerit ſe dormienti, ſicut eſt cibi cura vel potus, uel aliqua ſtudia, uel artes uel infirmitates. Secundum namque ſtudia, quæ quiſque exercuit, ipſe ſomniat, & ſolitarũ artium ſimulacra, in præſentia mentis impreſſa, apparent in ſomnis. Hactenus Auguſtinus, qui longè pluribus hoc in libro de Spiritu & anima, de his inſomniis & nocturnis apparitionibus ac angelis ſiue bonis ſiue malis tractat. vide, ſi iuuat, locum citatum. Cùm à bono ſpiritu aſſumitur anima (inquit Auguſtinus libro allegato, cap. 24.) falli non poteſt, quia ſancti angeli miris modis uiſa ſua, facili quadam ac præpotenti unitione, uel commixtione, noſtra eſſe faciunt, & uiſionem ſuam quodam modo ineffabili in ſpiritu noſtro informant. Ipſi ſiquidem his corporalibus indicandis & miniſtrandis præſunt, & eorum ſignificatiuas ſimilitudines in ſpiritu ita diſcernunt, & tanta potentia quodammodo tractant, ut eas etiam poſſint hominum ſpiritibus reuelãdo miſcere. Inde eſt, quòd angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicẽs, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam: Et iterũ, Tolle puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum. Et Ioẽlis 2. Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & iuuenes uiſiones uidebunt, & ſenes ſomnia ſomniabunt. Hactenus ille. Obſerua non abs re dici, Per aliam uiam, &c. Iure enim non redierunt, nam qui regem Chriſtum adorauerunt, ad principem tenebrarum reuerti non debent, quod figuratum eſt in vxore Loth, quæ conuerſa eſt in ſtatuam ſalis, dum in fidei ſimplicitate non perſiſtit. Et Chriſtus in Euangelio, Nemo (ait) mittens manum ad aratrum, & reſpiciens retro, &c.

Somniorum quinque genera.
Oraculum.
Viſio.
Somnium.
Inſomnium.
Anima à bono angelo aſſumpta nõ fallitur.
Magi iure non redeunt ad Herodẽ. Geneſ. 19.

Qui cùm receſsiſſent.

Omittit Euangeliſta tempus purgationis, & oblatum puerum in templo Hieroſolymitano narrare, contentus poſt abſolutum Magorum receſſum in patriam, auſpicari à cruce Chriſti, quam molitus eſt impius Herodes, ut oſtendat uitã piorum Chriſto adhærentium, plenam eſſe periculis, & ærumnis: Sed, ut 2. Petri 2. ſcribitur, Nouit Deus pios de tentatione eripere: iniquos uerò in diem iudicij reſeruare cruciandos. Abſolutis itaque quadraginta diebus purificationis, ut Lucas narrat, adduxerunt Ieſum Hieroſolyma, ut ſiſterẽt illum Domino: & ut perfecerunt omnia ſecundum legem Domini, reuerſi ſunt in Galilæam, in ciuitatem ſuã Nazareth.

Piorum uita periculis plena.

Ecce angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens.

Poſteaquam conſultum eſt Magorum incolumitati, uiſum eſt ei, qui ſuos nũquam deſerit, ut matris etiã ac pueri trãquillitati proſpiceretur, ſimúlque incrementa ſumeret Herodis impietas, & exacerbaretur magis ac magis in Chriſti gloriam. Is, qui Magos dimiſerat, cœleſtis nuntius, Ioſepho per ſomnium apparuit. Obſerua. Angelum Domini dicit, ut demonſtret diuinum hoc eſſe oraculum, ac ipſum Ioſeph cœleſti quodam fulgore ſenſiſſe, quòd è cœlo eſſet qui loquebatur.

Angelus Domini.

Surge, & accipe puerum, & matrem eius, & fuge in Aegyptum.

Quaſi dicat, Ohe, iam ſatis ſupérque, ſatis dormitum eſt, Ioſeph, expergiſcere, & experrectus adiunge tibi puerum ac matrem eius comitẽ, & clam fuge in Aegyptum, atque illic commorare, donec rurſus te admonuero, tempus eſſe huc remigrandi

migrandi. Perpendamus hoc loco, cuiuſmodi uitam filio ſuo dilectiſsimo Pater à puero ordinarit, uitam certè miſeriis & ærumnis plenam. Cur ita? ut oſtenderet regnum filij ſui non eſſe de hoc mundo: atque noſipſos animaret ad eandem ſortem, qua nõ deſideraremus antea regnare, quàm cum Chriſto noſtro pati & crucifigi. Deinde perpendenda eſt Domini magna humilitas, qui quum uel minimo ſuo uerbo potuiſſet Herodem cum omni ſua tyrannide ad nihilum redigere, tamen fuga, uitæ ſuæ cõſulit. Obiiciet quiſpiam: Fugere eſt infirmorum & timidorum, ſpeciémque habet animi ſibi malè conſcij. Quid igitur Ioſeph iubetur puero per fugam conſulere, cùm is poſſet ſtatim illo momento perdere Herodẽ? Reſpondeo. Non ſemper uerum eſt, quòd qui fugit, propter impotentiam uel malã conſcientiam fugiat. Fugiunt plerumque & potentiores, ne cogantur non fugientes aduerſarios ſuos perdere: quorum fuga non eſt fuga, ſed temporaria ceſsio, qua plerumque ſapientes ſtultorum ſolent importunis conatibus cedere, illóſque cedendo, irritos reddere. Iam Chriſtus non uenerat ad perdendum quenquam, ſed ad ſaluandum omnes. Et qui induerat carnis infirmitatem, ideo non erubeſcit primus facere, quod poſtea ſuos docturus eſt, cùm dicet: Si perſequuti uos fuerint de ciuitate una, fugite in aliam. Ob eam cauſam, maluit fugere, quàm per miraculum Herodi reſiſtere. Et ne quem hæc fuga offenderet, Matthæus præmiſit maieſtate & gloria plenam Epiphaniæ hiſtoriam. Et ſanè aſſolet ubique hoc facere Spiritus ſanctus, ut triſtibus miſceat læta, humilibus ſublimia, ne per ſolam humilitatem ac infirmitatem Chriſti ſcandalizemur. Paradigma. Dum concepiſſet virgo, & grauidam cerneret Ioſeph, cogitat ab ipſa clanculũ diuertere: ſed mox adeſt Angelus, & exponit anxio mirificam conceptionem de Spiritu ſancto. Naſcitur Chriſtus in caſa & loco abiectiſsimo, ſed natalitium carmen concinit chorus angelorum: loco non ſcandalizantur Magi: infertur infans in templum, & offerunt parentes eius oblationem pauperum: ſed de ipſo tanquam orbis reperto theſauro tripudiat Simeon iuſtus. Fugit iam puellus in Aegyptum, ſed iuſſus ab angelo, & priùs adoratus à Magis. Interficiuntur mox innocentes, ſed interficitur paricida Herodes: illi moriuntur, vt uiuant: hic, vt affligatur & ardeat ſemper. Sic inquam humilibus opponuntur ſublimia, necubi impingamus in abiectam Chriſti ſortẽ, ſimul conſiderantes, quanta adiuncta, imò conſequuta ſit gloria. Adhæc non eſt ſilentio prætereundum, horrẽdum Iudæorum iudicium. Hi cùm Saluatorem ſibi promiſſum, & apud ſe natum haberent (quem è longinquo Magi adoraturi uenerant) hunc non ſolùm pro nihilo habuerunt, ſed maximè perturbati ſunt, quũ reſcierunt ipſum apud ſe natum. Pro hac igitur ſceleſtiſsima ingratitudine, & nephario contemptu, has dederunt pœnas, ut Dominus illis Herodem tyrannũ ſæuiſsimum reliquerit, & ab illis fugerit in Aegyptum ad gentem impietate & idolatria famoſiſsimã, vbi non erat Herodi facultas inquirendi in latebris pueri, vtpote in aliena ditione, in Iudæa uerò fuiſſet. Deinde hæc fuga, qua deſeruit Chriſtus Iudæam (quæ ſpeciem pietatis præ ſe ferebat) & uitioſam Aegyptum ſuo aduentu ſanctificauit, eò pertiner, ut intelligamus Chriſtum ueniſſe, ut peccatores ſaluos faceret, & quod maximè perierat, quæreret & ſaluaret. Obſerua. His uerbis Angeli Ioſeph aſciſcitur non quaſi maritus, ſed nutritius & cuſtos pueri. Non enim dicit, Aſſume tibi coniugem tuam, ſed, matrem pueri. Huc pertinet, quòd diuus ſcribit Hilarius, Cùm deſponſatam eam iuſto ſignificabat, coniugem nuncupauit: ſed poſt partum, mater tantùm Ieſu oſtenditur, ut quemadmodum iuſto Ioſeph deputaretur eiuſdem Mariæ in virginitate coniugium: ita venerabilis eius oſtenderetur in Ieſu matre virginitas. Hæc ille.

Vita filio dilecto à Patre ordinata miſeriis plena.
Regnũ Chriſti.
Fuga uitę cõſulit qui poterat Herodẽ occidere.
Fugæ ingenium.
Fuga honeſta.
Ceſsio tẽporaria.
Spiritus ſancti conſuetudo.
Miſcet Spiritus ſanctus triſtia lætis.
Piorum & impiorum mors diuerſa
Iudæorũ ingratitudo.
Ingratitudinis Iudæorũ pœna.
Aductus chriſti in Aegyptum, uocatio eſt gẽtiũ.
Ioſeph nutritius & cuſtos pueri nati.
Hilarius.

Et eſto ibi uſque dum dicam tibi.

Conſolatur angelus Ioſephum, ne putet ſe perpetuò hæſurũ exilio in Aegypto,

Universidad de Deusto
Biblioteca

quod illi profectò molestum & graue fuisset. Vnde non ait, & illic mane & uiue, uel illic habita: sed, Esto ibi, donec dixero tibi, quasi dicat, Nõ negligam te ibi, in tempore admonebo, quando debeas in patriam reuerti. Vide: è Iudęa fugatæ pietati locus paratur in Aegypto. Si Iudæa pellit, suscipit Aegyptus. Si cognati pellunt, si patria abiicit, ne desperemus: dabitur locus intra aduenas. Si pellit Europa, suscipiet Asia. Dauidem è Iudęa pulsum suscepit Palęstina. Iosephum à fratribus uenditum, fouit, imò uehementer euexit Aegyptus. Elias pulsus alitur à coruis, 3. Reg. 17. deinde à uidua quadam in Sarepta Sidoniorum. Habet hic locus cautionem. Primò, ne Ioseph suo aliquando arbitrio reditum ad patriam tentet. Secundò, ne exilium præter consilium Dei soluat. Habet & admonitionem, ut in afflictionibus constituti, patienter manum Domini expectemus, quæ inde nos liberet. Deinde, ne dubitemus eandem nobis in tribulationibus adfuturam patris cœlestis prouidentiam, quæ in illas nos etiam inducit. Ille qui dicit, Surge & accipe puerum, &c. Is etiam pios in fuga constitutos nunquam deseret, sed in tempore reducet. Rogabis. Cur Herodes nõ statim plaga Domini percutitur, ut necesse non fuerit, diu in Aegypto retineri Iosephum? Iniquitates illius nondum erant completæ, sicut de gentibus Cananæis legimus Genes. 15. Interea ferendum erat Iosepho exilium, donec omnium iustissima plaga completis ipsius iniquitatibus, è medio tolleretur Herodes. Quemadmodum & filiis Israël in Aegypto manendum erat, donec & Pharaonis malitia, & Cananæorum iniquitates consummarentur, ut perderentur.

Fugatę pietati paratur locus.

Cautio facta Iosepho.

Cur statim non percutitur Herodes ut Ioseph nõ diu in Aegypto retineretur.

Futurum est enim, ut Herodes quærat puerum, ad perdendum eum.

Argumento ab incommodo, ætiologiam afferens, causatur, cur assumendus sit puer cum matre eius à Iosepho, & relicta Iudæa fugiat in Aegyptum. Omnem mouebit lapidem Herodes, nihilque intentatum relinquet, quo perdat puerum. Obserua tumultuantem & percitum Herodis animum, qui ea ductatur insania, ut laboret diuinam uincere uoluntatem. Ades dum Herodes, quid moliris? Si ex Deo non est qui recèns est natus, quid times? facilè pauperculum euinces. Sin ex Deo est, quomodo perdes puerum? Vide: his uerbis Angelus interpretatur Herodis mentem, qui Magis non dixerat, ut perdam, sed ut adorem. Certè nihil est Domino absconditum. Fefellit Magos hypocrita impius, sed Deum nõ fefellit, qui principum consilia nouit, & dissipat. Quàm miseri essent pij, si Dominum impij hypocritæ fallere possent! Sed obserua, quòd angelus non dicit, futurum est, vt Herodes perdat puerum, sed ut quærat ad perdendum. Quo exemplo describuntur nobis omnes impiorum irriti aduersus hunc Christum conatus: quem dum perdere uolunt, nihil aliud faciunt, quàm ut perdere conentur, sed frustra, cùm perdi nequeat à quoquam, qui tandem omnes impios æterno supplicio perdendos dabit. Similiter & de piis sentiendum est, quos impij frustra quærunt perdere, ob id quòd à Deo deseri nequeant. Psal. 36. Considerat peccator iustum, & quærit mortificare eum: Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius. Quid igitur est furor impiorum contra iustos, nisi frustraneus quidam, & solis ipsis pernicios us conatus? Herodi permissum quidem fuit, ut malitiam & impietatem mente conciperet: conceptam aleret, ac parturiret, fœuiret ac fureret, simularet pietatem, dissimularet impietatem & conceptam malitiam, sed ut quod uolebat, & mente conceperat, perficeret, hoc illi permissum non est. Ita usu venit & Pharaoni & Sauli, itáque contigit omnibus tyrannis: cõcipiunt iniquitatem, parturiunt calamitatem, sed in partu deficiunt, ut non uiuat quod tanto molimine, parturierant. Psal. 7. Ecce parturiit iniustitiam, concepit dolorem & peperit iniquitatem. Lacum aperuit, & effodit eum, & incidit in foueam, quam fecit, &c.

Causa fugæ Christi in Aegyptum. Herodis conatus aduersus cõsilium Dei.

Mens Herodis ab angelo interpretata.

Deo nuda omnia.

Prędicit puerum angelus quærendum non perdendum.

Impiorũ furor cõtrapios uanus.

Impiorũ cõceptus.

Parturiũt impij malitiam quam nõ pariunt.

Obserua: exilium finiendum forè prædicit angelus, sed terminum non exprimit. Non est enim nostrum tempora & articulos temporum nosse, quos pater in sua solius potestate posuit. Nostrum autem est durare, & oculos nostros in verbum Domini intendere, & sperare in illius misericordiam.

Temporũ articuli nobis incogniti.

Qui consurgens accepit puerum & matrem eius nocte, & secessit in Aegyptum.

Tametsi Ioseph cognouisset Deo non fuisse difficile subitò Herodẽ extinguere, & puerum seruare, intellexit tamen morem gerendum esse diuino oraculo. Profectò hic ordo seruandi pueri magis ad corroborandam piorum fidem conducit. Nam scripturæ admonent Deum quandoque uelle, ut tyranni furor suæ gloriæ seruiat. Quare nihil contatus Ioseph adiunctam virginem matrem, & puerum, noctu fugiens, subduxit in Aegyptum. Potuisset sanè Herodẽ populi sui pestem nullo negotio perdere, & salutẽ populi sui, Christum, incolumem seruare. Sed non omnia quæ potest Deus, eadem & facit. Oportebat enim & Christum pati pro salute mundi, & Herodis iniquitatem reuelari. Quòd ergo Deus non facit quod potest, non per impotentiam quandã intermittit (quæ nulla est apud Deũ) sed quòd sic agere, neque conducat, expediatve nobis, neque ipsum deceat. Expende quæso, quanta sint, quæ Christus nostra causa, non iam adultus modò, sed infans quoque pertulit. Non satis illi erat humanam carnem, hoc est omnem semel miseriam nostra causa induisse, nisi & infortunia quæque (ut ita loquar) pro similitudine absque peccato, in sese suscepisset extrema. Nascimur quidem omnes mortali carne circundati, & multis obnoxij malis, interim tamen alius alio nascitur (ut ita loquar) fortunatior, minúsque calamitosus. Christus autem Rex noster prorsus intolerandis pulsatur calamitatibus. Graue est adultum periclitari simul fama, uita, & facultatibus. Grauius est expelli patriis sedibus, eiici in exilium ad homines Barbaros, quorum neque mores, neque linguam noris. Graue est ad tyrannum, ac potentem, imò Regem & vaferrimum & inuictum. Verùm hæc omnia perfert, atque in ipsis adeò cunis, Rex & Dominus noster Iesus Christus. Cui id quoque mali accedit, quòd in ipsum Ioseph uirum simplicem, iustum, & hominem ingenij candidi & mitissimi, inque ipsam virginem, pudicissimam, cuius mores prorsus ab omni turba abhorrebant, & quæ rarius egrediebatur domum, hoc mali deriuabatur. Sed illa omnia primò pertulit, ut nos è paradiso iectos sedibus restitueret beatis ac patriis. Deinde, ut significaret qualénam regnum suum hic futurum esset: & ut nos regni sui ciues ad patientiam pertraheret, quibus tam aperte significat multa huius generis mala suo nomine eos passuros, exilium, inopiam rerum, facultatum direptionem, optimatum odia, nominisque & famæ bonæ periculum atque naufragium. Obserua. Cùm fugere simpliciter esset iussus, noctu fugit, hoc suo exemplo docens in primis, quanta diligentia parendum sit diuino oraculo. Deinde quàm debeamus studiosi esse, & rationis industriam ac uires omnes intendere, ut commodissime perficiamus, quod probari Domino cognouerimus, certò apud nos statuentes, Spiritum Domini, uoluntati diuinæ studentibus, nunquam defuturũ. Qua potuit usus est industria, ut cautè fugeret. Nõ cogitauit, Quid refert, quomodo fugiam? Qui me fugere iussit, defendet etiam fugientem, ne incidam in manus Herodis. Hoc fuisset tentare Dominum. Pij igitur utuntur sua industria, etiam si non dubitent nihil sibi posse præter mentem Domini accidere. Sic Magi non quâ uenerant, sed per aliam uiam reuersi sunt in regionem suam. Sic Dauid ne in manus Saulis incideret, mille modis propria sibi industria cauit, licet sciret se diuina tutum protectione, & sine illa omnes conatus elabendi fore frustraneos, non ignoraret. Fugiunt igitur Virgo & Ioseph adiun-

Ordo seruati Christi nati, confirmat fidem.

Tyrannis quã doque glorię Dei seruit.

Nulla impotentia apud Deum.

Christus quã ta, nostra causa, infans & adultus tulit.

Calamitates humanæ.

Calamitates quibus pulsatur Christus.

Exemplũ tolerantiæ, Christus.

Parendũ diuino oraculo

Ioseph fugiens non tentat Deum.

Industria utẽdum ne Deũ tentemus.

Magi.

Dauid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Virginis & Ioſephi obedientia.

cto ſibi puero, nec fugam in craſtinum differunt, noctu abeunt. Qua in re non obſcura eſt obedientia Virginis & Ioſephi, dum nihil reſponſant: non accuſant, inquam, ſortem ſuam, nō cauſantur imparatos ſeſe, uel tantæ profectioni eſſe impares: non obiiciunt, Si is eſt ille Dei filius, Rex regum, uindicet ſe de hoſte prophano, tueatur nos, quos defendit meritò. Verùm huius nihil uel in mentem admittunt, ſed ubique Deo credunt & obediunt, atque eius ſeſe curæ committunt, imò illa ipſa nocte qua ab angelo Ioſeph inſtructus eſt, exurgunt, & monitis Dei abſque vlla mora parent.

Remoræ ab obſeruatione mādati Dei.

Et erat ibi uſque ad obitum Herodis.

Herodis mors & tyrānis.

Herodes anno ſui regni tyrannicè occupati trigeſimo ſeptimo miſerrimè interiit, cuius infœlicem & tyrannicam uitam infœlix exitus demonſtrauit, quem deſcribit ex Ioſepho Euſebius lib. primo hiſtoriæ eccleſiaſticę, cap. 8. & 9. Herodis aliquot narrare crudelitatis facinora non pigebit. Præter multa alia crudelitatis inſignis argumenta, Ariſtobulum & Alexandrum filios ſuos innocentes laqueo necari iuſſit. Phariſeos, quia finem regni ſui adeſſe prædixerant, neci tradidit, omnémque vxoris ſuæ cognationem, ut autor eſt Ioſeph. lib. 17. cap. 3. vbi innocentum interitum, ut mihi uidere uideor, Ioſephus notat. Ex quo Auguſtus prouerbij locum ſumebat, inquiens, ſe malle eſſe Herodis porcum, quàm filium: quòd ille pepercíſſet porco, ſequutus morem Iudæorum, ſuilla non ueſcentium. De hoc Auguſti reſponſo, legito Macrobium lib. Saturn. 20. Antipatrum quinto die priuſquam animam nefarius rex ageret, in uinculis interfici iuſſit, Ioſeph. lib. de bello, 17. cap. 9. Sabellicus hiſtoriographus ſcribit Ioſephum cum Maria & puero Ieſu in Aegypto ſeptem annos exulaſſe. Tantum ſcilicet temporis adhuc debebatur implendæ Herodis malitiæ. Vbi locorum in Aegypto ſeſe continuerint, & quomodo illic fuerint accepti: item an nihil miraculorum acciderit circa illos, & quæ alia ſunt huiuſmodi, quoniam ab Euangeliſtis omiſſum eſt, à nobis etiam curioſius inueſtigari non debet. Certè lubens aliis, qui miracula fortè illa didicerunt, narrandum relinquo.

Ariſtobulus & Alexāder innocentes ab Herode patre occiſi.

Phariſæi ab Herode deleti.

Virgo cū Ioſepho. 7. annis moratur in Aegypto.

Vt adimpleretur, quod dictum eſt à Domino per Prophetam, dicentem.

Occupatio eſt, ne quis fortaſsis diceret, caſu & metu humano fugam illam & habitationem in Aegypto contigiſſe, Euangeliſta narrat id multis retrò ſeculis à Propheta prænuntiatum eſſe. Scripturam impleri Euangeliſta intelligit, quum id fit, quod illa uel prædixit, uel commemorat, aut quod quouis etiam modo loquitur. Vnde cùm partus ille cœleſtis ab Eſaia prædictus, editus fuit, impletū fuit uaticinium Eſaiæ. Tribus modis aliquid dicitur impleri. Primo quando impletur, quod futurum olim prædictum eſt. Sic implentur uaticinia, ut illud, Diuiſerūt ſibi ueſtimenta mea, & ſuper ueſtem meam miſerunt ſortem. Et, Dederunt in eſcā meam fel, &c. Quæ, ſicut & alia, in Chriſto impleta ſunt. Secundò, quādo, quod fit, ſimile quiddam habet cum re aliquando præterita, ut hoc loco. Quum Chriſtus ex Aegypto reuocaretur, reuocabatur ex Aegypto filius Dei, multò uerius quàm cùm Iſraël ex illa reuocaretur. Propter ſimilitudinem itaque facti utriuſq; dicitur dictum illud, Ex Aegypto uocaui filium meū, hic adimpletum eſſe: licet plurimum ſit diſcriminis inter Iſraëlem à Deo in filium adoptatū, & inter Chriſtum filium Dei naturalem, & unigenitum. Tertiò quando res eadem iterum atque iterum impletur, ut illud, Auribus audietis, & non intelligetis, de quo infrà 13. cap. & Act. ultimo, quod etiam Prophetæ Eſaiæ tempore impletum fuerat in Iudæis. Et illud, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè eſt à me, impletum fuerat tempore Eſaiæ, & poſteà iterum tempore Chriſti, ut infrà cap. 15. uidebimus.

Impletur aliquid tribus modis.

Ex Aegypto uocaui filium meum.

Hic locus deſumptus eſt ex Oſeæ cap. undecimo, qui non tam peculiariter de Chriſto ſcriptus eſt, atque hic ex Michea, Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquā minima es in principibus Iuda: qui ſolùm de loco natiuitatis Chriſti commemorat. Sed locus Oſeæ non ſolùm eſt de populo Iſraëlitico, cui his uerbis Dominus hoc beneficiū exprobrat, q̄ illos ex Aegypto eduxiſſet: atque mox minatur, quòd ipſos in Aegyptum non remittet, ſed tradet Aſsyriis, quòd noluerint cōuerti. De hoc ergo populo ait Propheta, ca. 11. Quia puer Iſraël, & dilexi eū, & ex Aegypto uocaui filiū meū. Impletus itaque eſt in Iſraëlitis de Aegypto eductis, locus Oſeę. At cùm Chriſtus filius Dei naturalis, ſimilis in hoc Patribus, filiis adoptiuis, factus, in Aegyptū clàm ſubductus eſt, & ueluti exul, & relegatus, illic egit, uerēq; dilectus Dei filius exiſtit, ſimúlque tum per angelū illinc in Iudæā fuerit reuocatus, qui uerè caput & rex eſt totius populi Iſraëlitici, cuius beneficio & gratia populus ille Iſraëliticus omnia illa beneficia in exitu de Aegypto, & deſerto, accepit, proculdubio appoſitiſsimè quadrat in Chriſtū Oſeæ uaticiniū, ut de ipſo cōmoratū, Ex Aegypto uocaui filiū meū. Nā Oſeas cōmemorat Dei beneficia in populū Iſraëliticū collata. At Exod. 4. Iſraëliticus populus dicitur primogenitus Dei filius. Hunc filium eduxit Dominus extento brachio ex Aegypto, præfocato Erythræi maris fluctibus Pharaone & exercitu eius. Matthæus ergo per collationem, Quēadmodum (inquit) Deus olim primogenitum filium ſuum populum Iſraëliticum ex Aegypto eduxit, fuſo interim & extincto rege Pharaone: ita nūc quoque eduxit unigenitum filium ſuum Ieſum Chriſtum, interfecto rege impiiſsimo Herode. Errauit igitur peſsimè Iulianus, qui anſam inſaniendi & Euangeliſtam calumniādi accepit, dicens Euangeliſtam detorſiſſe uiolenter ad Chriſtum, quod de Iſraële dictum eſt: cùm prophetia commodiſsimè impleta uideatur in Chriſto, ut uerificata fuerit in populo Iſraëlitico. Huc pertinet, quod ſcribit Theophylactus. Dicunt (inquit) Iudæi, q̄ propter populū dictum ſit hoc, qui ex Aegypto per Moſem eductus ſit. Dicimus itaque quod per figuram dictum eſt de populo, impletū fuiſſe uerè in Chriſto. Deinde quis eſt filius Dei, populús ne qui adorauit idolū Beelphegor & ſculptilia, an qui reuera eſt filius Dei? Colligamus ex his clauem ſcripturæ, qua ut hic, ita & multi alij nobis aperientur loci: Multa frequenter de aliis dicuntur, & in aliis complentur. Exemplo nobis erit, quod dictum eſt Gene. 49. de Simeone & Leui: Diuidam eos in Iacob, & diſpergam eos in Iſraël: non in ipſis, ſed in ipſorum nepotibus id contigit. Similiter id de Iacob, Eſto dominus fratrum tuorum, Gene. 27. & adorent te filij Patris tui, maximè impletum eſt in poſteris eius. Ita & hic locus dictus eſt de Iſraëlitico populo, & ab Euangeliſta intellectus, & adductus, tāquam commodiſsimè impletus in unico uerè filio & naturali Ieſu Chriſto uocato ex Aegypto.

Iuliani apoſtatæ error.

Scripturæ elucidatio.

Tunc Herodes uidens quòd illuſus eſſet à Magis.

Poſteaquam ſatis ſupérque diu ab Herode expectatum eſt, ſi ad ſe, ut monuerat, redirēt Magi, nec ulla ſupereſſet de ipſorū reditu ſpes, mox cognouit ſibi à Magis illuſum fuiſſe, ac ipſos ſibi verba dediſſe. Quid igitur? Magí ne illuſores regiæ poteſtatis fuerunt? Nequaquam. Non eſt piorum illudere magiſtratibus, imò ne ulli quidem hominū. Igitur Euangeliſta, non quid Magi fecerint, ſed quid Herodes ſibi factum ab illis ſuſpicatus ſit, ſcribit. Nequeunt reges ferre, ut ſibi illudatur. Habent plerunque pro illuſione, ubi uotis ipſorum non obſecundatum fuerit, præſertim ſi ſpes illis ſit facta. Colligunt enim certum ſignum eſſe contemptæ maieſtatis, & nihili æſtimari ſuam indignationem: quaſi irritati parum lædere poſsint, & poteſtatem non habeant necis & uitæ. Ita Herodes, ubi uidit ad ſe non eſſe reuerſos Magos, collegit impoſitum ſibi & illuſum ab illis, atque ob eam cau-

Magiſtratib⁹ illudendum non eſt.

Pij nemini illudunt.

FACULTAD DE TEOLOGIA Univ. de Deusto BILBAO

Universidad de Deusto
Biblioteca

sam in hunc furorem exarsit. Dignus erat impius ille tyrannus, hostis Dei, & uersutissimus impostor, cui illuderetur, & imponeretur. Id factum est diuino, iustissimóque iudicio, non culpa uel astu Magorum, ut impius hypocrita, qui falsa simulatione, Magorum synceritati imponere, illáque ad perdendum Christum abuti uolebat, per eandem falleretur, & illudere gestiens, illuderetur. Vt Dominus Pharaoni per Mosen illusit, ita Herodi per Magos. Puericidæ ambo erãt. Hic masculos Hebræorũ in Aegypto, ille in Bethlehẽ occidit. Aut illusum dixit Matthæus, non ut tu cogitares hîc quicquam à Magis esse peccatum turpi impostura: sed illusum posuit pro frustratum.

Illusus pro frustratus.

Iratus est ualde.

Timens Herodes, ne si puer, quem adoraturi abierant Magi, à parentibus absconditus, adolesceret, & adultus à Iudæis rex exciperetur, unde de se & Herodianorũ familia actum esset, multo statim furore incanduit, & percitus nihil amplius simulauit, sed abiecto omni fuco, ut erat impotens iręs, in manifestam prorupit insaniam. Illa enim regum magna & inextinguibilis est ira, quam regni zelus accendit. At non oportuerat ipsum irasci, sed comprimi potius, ac cognoscere, quàm stultus & inualidus esset suus ipsi conatus, nimirum aduersus Christum Domini omnium potentissimum.

Herodis metus quo percitus. Chrysosto. Ira sit magna incendio zeli regni.

Et mittens.

Cùm Herodes tanto agitaretur furore, delegit sibi carnifices, & suę uesaniæ ministros, qui carnificinam & puericidium impertertiti exercerent, quorúmque animos nulla caperet miseratio, pietas aut clementia.

Carnifices Herodis.

Occidit omnes pueros qui erant in Bethlehem, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infrà, secundum tempus quod exquisierat à Magis.

Impius tyrannus Herodes furorem suum & suam uesaniam effudit, non aduersus potentes, & eos, qui armis referire poterant: sed impotentes, & imbelles puerulos, & eos innocentes, non solùm quotquot in ipsa Bethlehem, sed etiam quotquot in finibus Bethlehemiticis erant bimulos, & hac ætate minores, sequutus temporis supputationem, quo Magi renuntiarant sibi primùm uisam fuisse pueri stellam. Rogant nonnulli, quomodo Herodes in occidendis pueris biennij rationem habuerit. Sabellicus Enneade septima, lib. primo scribit, Herodem nõ statim post abitionem Magorum occidisse hos pueros, sed crudelitatem hanc ad biennium usque distulisse, propterea quòd interea temporis à filiis apud Cęsarem accusatus, Romam purgandi se gratia ire coactus sit, unde reuersus, sæuierit primùm in hos pueros. Putant alij Herodem, ne qua elaberetur Christus, cautionis gratia dilatasse & tempus & locum. Atque ideo non minores tantùm biennio, sed & bimulos: neque eos tãtùm qui Bethlehem, sed & qui in confinibus locis essent, occidisse, quemadmodum & Euangelista commemorat. Verùm nolim hîc anxiè sudare, cùm id non sit necessarium. Dilatata est hæc immanis crudelitas uniuersos complexa pueros, ab impio Herode, rãto hoc tam nephario consilio satis sibi cautum esse, cum unum quem quærebat non posse elabi, dum uniuersos occidit. Proinde tam exactè carnificibus puericidium demandatum est ab Herode, ut ne filio quidem ipsius Herodis pepercerint. Quod nobis scripto reliquit, antiquitatum studiosus autor Philo Iudæus. Imò & Macrobius, inter Gentilium scriptores non postremus, libro Saturnaliorum. 2. cap. 4. huius nefandi sceleris meminit, qui iocos ac sales Augusti octaui Cæsaris recensens, hoc modo de Herode scribit: Cùm audisset (inquit) inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudęorum intra bimatum iussit interfici, filium quoque eius occisum, ait, Melius est Herodis porcum esse, quàm filium. alluſit autem Cęsar Augustus ad illud, quòd Herodes Iudaismo sese consecrauerat, atque ideo ab omni carne suilla abstinebat. Proinde hi pro Christo mortui, martyrum nomina sunt consequuti, baptismo sanguinis baptizati. Ecce prophanus hostis (ait Augustinus) beatis paruulis nunquam tantum fauore suo prodesse potuisset, quantum profuit odio: nam quantum contra eos iniquitas abundauit, tantum in illis gratia benedictionis effulsit. De his cantat Ioannes in Apoc. 14. Hi sunt, qui empti sunt ex omnibus, primitiæ Deo & agno: & in ore eorum non est inuentum mendacium. Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati, virgines enim sunt, & sequuntur agnum quocunque ierit. Porrò hæc nobis adumbrabant, atque his parabatur exemplum, quòd uexandi essent pij & ueritatis Euangelicæ professores ab impiis Principibus, qui fidem Euangelicam adhuc tenellam, & in animis piorum glisscentem, sua tyrannide extinguere molirentur. Obserua. Neque Herodes neque uniuersa caro potest sibi persuadere, quòd occidi propter Christum, sit uiuere & seruari. Herodi tum à Magis, tum à Scribis & prophetiis data erat resipiscendi occasio, non autẽ insaniendi & sæuiendi: sed sua malitia, & regnandi cupiditate excæcatus, sæuiendi, & foueam qua seipsum in præceps dedit, parandi occasionem accepit. Nam lucem ille aspernatus est, magisque dilexit tenebras. Neque opposuit sese, uel tantillum, prauis suis affectibus: ideóque fœdissimum affectuum factus mancipium, diabolo sese uexandũ prorsus dedidit. Regnat ergo & uiuit in illo iam diabolus: ducitur captiuus ab Auaritia, à dominandi libidine, & à rebus turpissimis, ut iam hominis nihil retineat, nisi inane nomen, imò & bellua factus sit immanior. Legimus enim Leones, Vrsos, & Apros non rarò peperciſſe infantibus, hic uerò quauis fera efferatior, tenera infantiũ corpuscula laniat, lacerat, atque discerpit indignissimè. Huc impellit nos Auaritia, huc dominandi libido, & obsequium diaboli spontaneum. Hæc & Iudam perpulere ad immane facinus, ut non puderet illum fidelissimum suum prodere magistrum. Hęc eadem Pharaonẽ quoque & Antiochum belluina rabie exasperauerũnt in infantulos. Vnde meritò posthac uigilandum nobis & orandum est, ne à turpibus illis uincamur affectibus: deinde à regno Dei excidamus, & naturam exuamus hominum, in belluas transformati, imò in deterius quidpiam, ut simus incarnati (quod dici solet) diaboli. At uisu auditúq; mirabile est dum hîc fide prospicimus, Deum etiam tyrannis ad suam gloriam uti. Herodes enim dum omnia sibi sua tyrannide & uitio uertit in sæuiendi materiam, Dei iustitiam sua malitia illustrauit. Nam cùm omnibus conspicuum esset immanitate Herodis pueros innocuos trucidatos fuisse, huius tyrãnidis pœnas dedit, dum horribili exitio cunctis prospicientibus periit. Morbo enim intercuti, atque scatentibus toto corpore uermibus, miserabiliter languescens seipsum gladio transfodit. Aduerte. Iniuria pueris innocentibus ab Herode facta est, sed hanc passi, coronas meruerunt, ait Theophylactus. Nam qui malum aliquod patitur, uel patitur vt peccata dissoluat, uel ut coronæ augeantur, sicut & illi pueri magis coronati sunt. Hactenus ille. Obserua. Bimatus spatium duorum annorum est. Vnde puer bimus siue bimulus, qui duorum annorum est. similiter trimus & quadrimus. Aduerte. Exquisierat, id est exactè & diligenter didicerat.

Herodianæ tyrãnidis perfusio. Stella biẽnio uisa ante Magorum aduẽtum. Herodes biẽnio distulit infanticidiũ, Romæ occupatus. Herodes ne filio quidem proprio pepercit. Ioc. Augusti Cęsaris in Herodem.

Infantes facti martyres, & baptizati.

Caro nescit mortem pro Christo, esse uitam.

Regnandi cupiditas, seruna malorum.

Herodes nomine homo, factus bestia. Bestię immanes etiã pueris pepercerunt. Auaritiæ & dominãdi libidinis fructus. Iudas. Pharao.

Diaboli incarnati.

Deus etiam tyrannis ad suam gloriã utitur.

Herodes mortẽ horribili fimul & fœda, nẽpe phthiriasi, periit.

Bimatus.

Exquirere.

Tunc impletum est quod dictum est per Hieremiam prophetam, dicentem.

Occupat Euangelista. Nam, ne quis putaret, inuito Deo factum fuisse puericidium, sed casu, & non dispẽsatione diuini consilij euenisse, ostendit, quòd Dominus id prænouerit, adducens Hieremiæ uaticinium, qui Spiritu afflatus iam factum cernebat (tãta est prophetiæ certitudo) quod multis pòst seculis esset futurũ.

Prophetiæ certitudo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vox in Rama audita est, ploratus & vlulatus multus, Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.

Hunc locum etsi non ad verbum, tamen iuxta sensum protulit Euangelista, ex Hieremiæ cap. 31. desumptum. Omnino enim easdem voces adnumerare Apostoli non solent, contenti Christum prædicasse veritate & integritate sententiarum. Prophetæ uerba subscribam. Hæc dicit Dominus: Vox in excelso audita est, lamentationis, luctus & fletus, Rachel plorãtis filios suos, & nolẽtis consolari super eis, quia nõ sunt. Hieremias ad literã nomine Ephraim filij Rachelis, cõsolatur Israëlitas, promittens liberationem à captiuitate, & futurã consolationẽ, quæ hactenus completa non est. Nondum enim reliquiæ Israël saluæ factæ sunt, sed saluæ fient, ait Paulus Roma. 9. cap. Aut quoniam, ut paulò antè docuimus, aliqua è scripturis adducuntur, de aliquibus dicta, quæ in aliis implentur. De filiis Israël loquutus est Hieremias, præuidens quod dicebat, futurũ in Bethlehemiticis pueris. In hoc testimonio Matthæus adiicit matrum luctum, ad hoc nimirum, ut absolutissimum haberemus grauissimę afflictionis exemplum. Viuidiora autem fiunt exempla, si illustrentur per similia. Idcirco Matthæus locum hunc Hieremiæ de planctu Rachelis, non adduxit tantùm ut figuram, sed magis ut similitudinem. Adimpleri ergò siue perfici hîc dicitur, quod denuo fit, siue quod nunc secundò fit, sed ad exemplum superioris facti. Hieremias ergo cap. 31. promittit captiuis è Babylone liberationem, & quòd reducendi sint in patriam. Proponit igitur Rachelem quæ fuerat mater Ioseph, & auia Ephraim, lugere Ephraim id est decem tribus. Ephraim in prophetis ponitur pro decem tribubus, eò quòd Hieroboam primus Rex post diuisum regnum à morte Salomonis, decem tribubus imperitans, Ephraimita fuerit. Vno autem uerbo causam luctus indicat, Quòd non sint, id est, quòd Israëlitæ exciti, in Assyrios abducti, & in captiuitate sint conclusi, atque iccirco perinde atque prorsus deleti videantur. Verùm consolatur ipsam propheta, dicens, mala ista breui terminanda, prętereà parata esse à Deo, laboribus tantis condigna præmia: sed & reditus in terram promissam è Babylone spem ingentem iniicit. Ad hoc priscum factum respiciens Matthęus, videtur ita loqui: Tunc factum est circa Bethlehem à mulieribus Bethlehemiticis tale quippiam, quale refertur factum per Hieremiam à Rachele, à mulieribus inquam Ephraimiticis, siue decem tribuum. Hę tunc lugebant filios suos, quos Assyrij partim iugulârant, partim silicibus, cautibúsque illiserant, partim in captiuitatem abduxerant. Ita enim nunc quoque Bethlehemiticæ plorabant sibi ab uberibus abstractã sobolem charissimam, quę non supersit amplius, id est, quę crudeli paricidio sublata sit è uiuis. Est autem patheticum, & muliebre aliquid spirat, quod ait, Noluit consolari, quia non sunt. Sic enim exclamant matres, se omni spe sua excidisse, quando interierit & nusquam nunc sit, quod solum in hac luce dulce fuit. Aut quòd non sint, qui consolentur. alioqui, quis sperneret consolationem? Aut quòd non sunt, id est mortui sunt. Ita mundus putat interiisse, qui propter Christum occiduntur. Ad amplificationem pertinet, quod Hebræam dictionẽ reliquit, Rama: est enim appellatiuum, & significat excelsum & sublime: in qua significatione hoc loco accipitur, ut claram ac longè, latéque sonantem plorantis uocem intelligas. Aliàs Rama ciuitas est tribus Ben-Iamin haud procul à Gabaon, Iosué, 18. Iudic. 19. quam reædificauit Baasa Rex Israël, 3. Reg. 15. Proinde auxesis est, perinde ac si dicas, It clamor cœlo, Vox astra ferit. Nam per hypotyposim fingit tantum fuisse Bethlehemiticarum matrum eiulatum & planctum, ut in aëre & cœlo ipso intonuerit. Neque uerò absurdum fuerit per Rachelem, intelligere non tantùm mulieres decem tribuum, sed & matronas Bethlehemiticas. Nam Rachel filia Laban, & soror Liæ, cùm uiro suo Iacob peperisset Ben-Iamin, è partu mortua, sepulta est in hippodromo siue uia lata, quæ ducit Ephratam, id est Bethlehẽ, Genes. 15. Vnde ex materni corpusculi hospitio locus siue regio Bethlehemitica, matris nomen accepit. Mystica igitur significatione Rachel Bethlehemitarum mater dicitur. Monuerunt prætereà veteres per hunc planctum significari Ecclesiæ luctum, lugentis de iniusta membrorum suorum laniena ac cæde, qui luctus ascendebat cum uoce sanguinis Abel ad solium iusti iudicis Dei, Genes. 4. Hebr. 11. Iacobi 5. Totus hic locus nos admonet, uocem lugentium audiri in cœlis, neque id frustra, sed cœlitus consolationem mitti lugentibus & plorantibus.

Apostolorũ mos in scripturis citãdis

Ephraim filius Rachelis.

Clauis scripturæ.

Exempla uiuidiora per similia.

Adimpleri.

Rachel auia Ephraim.

Ephraim nomine intelliguntur decẽ tribus.

Hieroboam Ephraimita. Rachelis filij nõ sunt, quia abducti.

Noluit consolari, patheticum.

Mortui pro Christo, non sũt iuxta carnem.

Rama.

Rachelis nomine quid intelligitur.

Rachel.

Lugentium uox auditur in cœlo.

Defuncto autem Herode.

A circunstantia personarum & temporis, certitudinem historiæ declarat. Exitium tyranno dignum iam è medio Herodem sustulerat, postquam regnasset septem supra triginta annos, ex quo à Romanis illi regnum fuerat decretum. Itaque Tyrannus multis modis malus & crudelis, tandem miserrimè moritur. Nam amara morte periit, febri & dysenteria, & scabie, & podagra, putredine uerendorum, generatione uermium, & spirandi difficultate, & tremore & contractione membrorum, ac tam uariis morbis malam absoluit uitam, ut à vatibus diceretur diuinæ ultionis supplicio affligi, & pœnas dare. At enim Christus noster regnat in æternum. Verè de eo dici poterat illud Psal. 36. Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut Cedros Libani, & transiui, & ecce non erat: & quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Certè crudelissimo facinori mox subiecta est mors amara, de qua legito Iosephum lib. Antiquitat. 17. cap. 9. & 10. quò penitius inspiciantur diuina iudicia, & horum commemoratione timeant religiosius Deum, qui ex præsenti fortuna aliquãdo insolentius ferociunt, ac suiipsius obliuiscũtur.

Herodes nõ simplici morte periit.

Herodis mors ferociẽ tibus in hoc seculo, fræni sit uice.

Ecce apparuit angelus Domini in somnis Ioseph in Aegypto, dicens, surge & accipe puerum & matrem eius, & uade in terram Israël.

Angelus, qui fugæ consilium dederat, rursus Iosepho in somnis apparens ipsum hortatur, vt relicta Aegypto, puerum & matrem eius in terram Israëliticam reuehat. Vnde (inquit Dionysius in cœlesti Hierarchia) quoniam & ipse Iesus supercœlestibus essentiis superexistens, ad id quod secũdum nos est, immutabiliter ueniens, non refugit ad se ordinatam & assumptam humanam ordinationem: sed obediens est, & subditus Dei patris per angelos dispositionibus: per angelos ipsos annuntiatur Ioseph à Patre dispositæ filij ad Aegyptum recessio, & iterum ad Iudæam ex Aegypto traductio. Porrò his verbis angelus omnem excussit timorẽ Ioseph: Surge, inquit, & uade: non dixit fuge, sed uade, quasi dicat: nihil amplius periculi est in regione Iudææ. Obserua hoc loco, tribulationi requiem, & mœrori gaudium succedere. Vnde uidere est, quàm uerè dixerit Dauid, Multæ tribulationes iustorum, sed ex omnibus illis liberat eos Dominus. Deinde considera, Aegyptum, abiectissimum tunc locum fuisse, & idololatria plenissimum: sed non est locus tam impius, quem horreat diuina prouidentia, quominus suos in illo constitutos inuisat & consoletur. Vide, hoc nuntio angelico nobis commendari indulgentiam Dei optimi patris, qui momentaneum & leue facit omne quod patimur, æternum autem pondus gloriæ, ad quam nos parat aduersis & ipsa cruce, nobis tantula parat aduersitate.

Dominus auxiliator opportunus. Psal. 33.

Deus ubique adest suis.

Surge, & accipe puerum & matrem eius.

Noster Euangelista studiosè format Angeli uerba, ut non dicat, surge & accipe puerum tuum, nihil enim Dominus Iesus Christus habet ex Ioseph, sed suã traxit substantiam ex substantia virginis Mariç. Verùm ait simpliciter, Accipe puerũ & matrẽ eius, vt cũ præcedẽtibus, quæ cap. 1. declarata sunt, sequentia cõcordent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et uade in terram Israël.

Quid opus erat reportare puerum in terram Israël, antequam tempus manifestationis illius adueniret, quæ anno demùm trigesimo ætatis illius fieri debebat? Poterat nãque ad id ætatis usq; in Aegypto educari. Certè educandus erat puer in Israël nõ in Aegypto, ut Prophetæ oraculo satisfieret, ne uideretur Aegyptius esse, & non ex Israële, qui Nazarẹus uocandus erat. Deinde erat etiam Ioseph & Mariæ virginis habenda ratio, quibus absque dubio graue fuisset soluto metu Herodis, ampliùs sine causa in Aegypto demorari, & patria religione terráque diutius priuari.

Iesus quare ex Aegypto relatus in Iudæam.

Defuncti sunt enim, qui quærebant animam pueri.

Aetiologia est, cur Ioseph assumere debeat puerum ac matrem eius, & ipsos in terram Israëliticam reuehere. Herodes (ait angelus) tyrãnus, & qui cum eo carnificinam exercebant, defuncti sunt: nihil modò periculi est. Ex hoc loco (inquit Hieronymus) intelligimus non solùm Herodem, sed & sacerdotes & scribas eodẽ tẽpore necem Domini fuisse meditatos. Facessat hinc Apollinaris hæreticus, qui dicebat, Dominum non accepisse animam. Audiat angelum dicentem, qui quærebant animam pueri. Obserua, cùm dicit, Defuncti sunt qui quærebant animam pueri, loquutio est Hebraica. Quærere animam alicuius, significat insidiari uitæ hominis, ut uidere licet Hieremiæ, 11. cap. Cæterùm hæc sententia, Defuncti sunt qui, &c. uidetur habere occultam antithesim, hanc nimirum, Sed uiuit adhuc Christus, & æternùm uiuet. Sic, inquam, uincit Christus patiendo & cedendo, & subiiciuntur in scabellum pedum eius omnes inimici eius. Vide mihi, Per mortem impiorum tyrannorum soluuntur exilia piorum. Huius rei multa sunt exempla in historiis Ecclesiasticis. Ne timeamus igitur eorum tyrannidem, quorũ uiolentia unica mortis horula dissoluitur, & irrita redditur: ut posteà de illis dici queat, defuncti sunt, qui quærebant nos perdere.

Christus uerè habuit animam.
In Apollinarẽ hæreticum.
Quærere animam alicuius.
Tyranni pereũt, piis permanentibus.

Qui consurgens accepit puerum & matrem eius, & uenit in terram Israël.

Non audienda duntaxat, sed etiam imitanda nobis iterum proponitur fides, obedientia, & pura diligentia Ioseph, qui experrectus promptè per omnia diuinæ uoluntati, & angelo reditum imperanti paruit. Nihil enim ille nec dubitat nec disputat de angeli verbis, nihil omittit: imò nihil non ita agit quemadmodum ab angelo iussus erat: virginem cum tenello puero assumpsit, & in regionem Israëliticam reuexit. Obserua: nõ dixit, accepit puerum suum & vxorem suam, sed puerum & matrem eius, quasi nutritius pueri & custos matris eius. Reducendum dicit puerum in terram Israël, non explicans certam ciuitatem, sed tantùm terram promissionis. Oportebat enim illum his primùm innotescere, quibus præcipuè destinatus erat, ut impleretur quod prænuntiatum erat, Notus in Iudæa Deus: ne gens incredula & ad idololatriam adeò procliuis, haberet, quod uel suæ incredulitati ac impietati prætexeret, non recipiens illum pro suo Messia, sed ipsum negans & alium esse contendens à promisso in lege. Vnde Iudęis primò nuntiãdum erat Euangelium, quod Dei uirtus est in salutem omni credenti, Iudæo primùm & Græco, Rom. 1. Id quod constanter pronuntiauit Paulus, Actuum. 13. Sic enim scriptum est, Tunc constanter Paulus & Barnabas dixerũt, Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei, sed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicatis uitæ æternæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus.

Ioseph fides & sedula obedientia.

Audiens autem, quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre suo, timuit illò ire.

Cùm regionis Israëliticæ ac patriæ fines ingressus esset, atque illic ex certo rumore reliquias paternæ tyrannidis esse offendisset, Archelaum scilicet, defuncti Herodis filium, sortitum paterni regni dimidium, ac uice patris in Iudæa regnantem, timuit in Iudæam proficisci. Metuebat, ne Archelaus, ut in principatum Herodis, ita in tyrannidem & immanitatem paternam succesisset. Prudentiam simplicitati iungens, cogitabat fortè, quod cõmuni fertur prouerbio, Mali corui malum ouum. sicuti reuera ingenij prauitate pulchrè patrem retulit Archelaus, cædibus & turbis regnum funestans. De hoc Archelao, qui secundus alienigena regnauit in Iudæa, & cui dimidiũ regni paterni, hoc est Herodis, cesit, plura scribit Iosephus lib. Antiquit. 17. cap. 10. & 17. Quæ tamen satis fuerit nouisse, hæc sunt. Herode patre mortuo Archelaus filius Romã contendit ad Augustum Cæsarem, qui ipsi Idumæam, Iudæam & Samariam, quas Toparcha administraret, concesit. Philippo autem fratri Bethauæam tetrarchiam cum Trachonitide, & Auranitide assignauit: Herodi autem Galilæam contribuit, &c. Idque fecit ex testamento Herodis patris ipsorum, promittens Archelao se ordinaturum ac cõdiuisio Romæ fieret, magni motus in Iudæa exorti sunt, quos tamen Quintilius Varus Syriæ præses dispulit atque composuit. Venit & Archelaus Hierosolymã, & præfuit Toparcha annis nouem. Sed patre nec mitior fuit, nec melior. Vnde ab optimatibus coram Cæsare accusatus, insolenter, & crudeliter administrati regni, cuocatur Romam, & inde in vrbem Allobrogum Viennam mittitur in exilium. Post quæ sic iustè gesta, Archelai regio, mox tributaria facta, & Syriacæ dispensationi coniuncta, per Præsides porrò administrata est. Obserua. Verbum timuit, uidetur insinuare Ioseph uoluisse proficisci in aliquam ciuitatem tribus Iudæ, aut aliquam in circuitu illius sitam, qualis erat Hierusalem, sed Herodianæ sæuitiæ in Archelao metu, auersus est, ne illuc se cum puero & matre eius reciperet.

Archelaus, hæres regni & sæuitię Herodis patris.
Augustus 3. filiis Herodis regnum paternum diuidit.
Archelaus amãdatus Viẽnam.

Et admonitus in somnis, secesit in partes Galilææ.

Dubius animi Ioseph, quò se cum puero reciperet, oraculo angeli qui in Aegypto reditum in terram Israël significauerat, confirmatus, secesit in partes Galilęę, tum quòd post captiuitatem babylonicam inhabitabatur ex parte à Gentibus, unde minus erat regi suspecta, tum quòd à Galilæa non expectabant Messiam Iudęi, sed ex Iudæa & Bethlehem oppido Iudææ: proinde tutissimè latebat in Galilæa Dominus. Quibus rebus significatur, pacem quidẽ concedi Ecclesiæ, sed ita tamẽ ut nulla sit plena in hoc mundo securitas. In hac Galilęa regnaturus erat Herodes iunior & ipse impij Herodis impius filius, & patris in tyrãnide successor, id quod in Ioanne Baptista, & Iacobo fratre Domini, item in Apostolo Petro declaratum est. Vide quàm sollicitus sit Dominus ac Pater Deus pro suis, quem iam audimus quinquies suos in somnis de rebus agendis instruere. Semel suprà cap. primo: & hoc capite quater. Cur in somnis? mirabilis uidelicet doctor, qui dormientes docere potest. Hoc tametsi nõ intelligat caro, nihil tamen eo certius. Primùm mens hominis dormientis à curis & negotiis secularibus aliquanto liberior, & ad suscipiendum cœlestia oracula accõmodatior est. Deinde hoc pacto pulchrè innuitur, quæ sit Dei erga suos prouidentia, qua dormientes etiam, & nihil de necessariis sollicitos, paterna uigilantia, quid agendum sit, quidve cauendum, instruit. Huc pertinet q. Dauid Psal. 33. canit, Immittet angelus Domini in circuitu timentium, & eripiet eos. Quod legimus Christo & suis in fauorem aduersus inimicos suppeditatum, idem & nobis (si ex animo credentes petimus) ab optimo Deo & patre expectandum est. Aduerte ex historiis duplicem esse Galilæam (quę est Syriæ regio ad Septentrionem Iudææ sita) superiorem scilicet & inferiorem. Superior sita est iuxta Tyrum, Sidonem, & Cæsaream Philipi, quà Gentes ad A-

Quare Ioseph missus in Galilæã.
Herodes iunior in nomẽ & crudelitatem successit patris.
Deo quanta cura suorum
Deus docet suos, etiam dormientes.
Galilæa duplex.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Galilæa quare Gentium.

quilonẽ attingit. Et hæc dicta est Galilęa Gentiũ, Isa. 9. & Matth. 4. uel quia illic Gentes usque ad Salomonis tempora habitarint, uel quòd Hiram regi Tyriorum oblata sit, 3. Reg. 9. Hęc in tribu Nephthalim sita est. Inferior Galilæa circa Tiberiadem & stagnum Genezareth in tribu Zabulon posita est. De qua Matth. 3. & 4. Christus frequenter uersatus est in Galilæa, Ioan. 4. Vnde etiam Galilæus uocatus est, Matth. 26. Aut propter Nazareth & Capharnaum Galilææ ciuitates, in quibus illi fuit domicilium, Luc. 2. & 4. Quapropter etiam Iulianus Imperator Christianos solebat Galilæos appellare. legito Eusebium lib. 10. cap. 35. Ecclesiasticæ historiæ.

Christus quare Galilæus à Iudæis & ab Iuliano dictus.

Christiani quare Galilæi.

Et ueniens habitauit in ciuitate, quæ uocatur Nazareth.

Posteaquam omnia tuta, ac in Galilæam migrandum esse angelus nuntiauit, Ioseph omnem excutiens timorem, secesit Nazareth, inuitatus in eam concedere diuino oraculo & patriæ charitate. Ex superioribus obseruare possumus, Christum (qui nulli non uenerat) per uarias occasiones multis datum fuisse. Nam Bethlehemitæ huius natiuitate & partu virginis gloriantur: Hierosolymis Domino oblatus est, & inibi ritus purificationis obseruatus: tanto hospite fœlix habita est Aegyptus: Celebratur Nazareth, quòd in ea nutritus sit Christus, & virginis Mariæ matris fuerit patria, in qua filium conceperat. Viculus quidem erat Nazareth, humilis & obscurus, Galilææ contemptæ apud Iudæos regionis: sed interim, dum uidemus Dominum non se muniuisse ciuitate fortissima aduersus Archelai, aut cuiusuis alterius sæuitiam, monemur hoc exemplo, in his quæ nobis diuino oraculo manifesta fiunt, & diuina uoluntate geruntur, nihil opus esse huius mundi præsidiis, quibus innitamur & fidamus, qualia sunt, diuitiæ, potentia, factiones, generis claritudo, & huiusmodi: quæ cùm adiungimus, ut illis innitamur, gloriam Dei apud homines obscuramus. Deinde non omittendum est, cur Dominus in Nazareth uiculo obscuro nutritus fuerit. Certè ostenditur diuinitas eius, cruce & humilitate tegi. Cuius crucis non minima portio fuit, quod haberetur Galilæus, & Nazarenus, hoc est in humillima Iudæorum regione & obscuro oppidulo educatus. Vnde dicebat Nathanaël, Ioan. 1. A Nazareth potest aliquid boni esse? Quasi, quod Philippus dicebat, uerum nõ esset, propter loci humilitatem. Similiter Iudæi miraculis & Christi doctrina offensi, Nicodemo suadenti, inaudita & incognita causa neminem condemnandum, respondebant, Ioan. 7. Num & tu Galilæus es? Scrutare scripturas, & uide, quòd à Galilæa Prophe ta non surrexit. Vide, quæ in eum Ioannis locum scripsimus. Quòd in Nazareth Christus educatus esset, illic & natus uulgò credebatur, atque ita humilitate Nazareth, nobilitas quam ex loco natali Bethlehem uerè habebat, obtecta fuit, impiis quidem & incredulis incognita, ut uidentes non uideant & intelligentes non intelligant, sed piis & credentibus aperta & cognita. Hi etiam semota loci cognitione, ubi fundentem & pronuntiantem uerba uitę æternæ audiebant, ac nihil nisi patris gloriam uindicantem uidebãt, toto pectore & ex animo credebant. Vnde ex ipsis auditis & factis facilè conficiebant ipsum esse Messiam, & propterea Bethlehemiticum esse, & reliqua Christi omnia ipsi certissimè competere facillimè sibi persuadebant. Proinde qui certum Dei uerbum audiunt, & cunctantes differũt illi adhærere, & credere, rem ipsam metientes à rebus externis, nimirum à loco, tempore, dignitate & nobilitate personæ, & aliis huiusmodi, quibus ut causis persuasionis & inductionis in animum, innituntur, indignos sese reddunt, qui audiant uerbum Dei, si alioqui adduci nollent, longè aberrãtes ab ea methodo, quę ad cognitionem ueritatis deducit. Hoc ipsum contigit ipsis Iudæis qui à loco nata li diuinam ueritatem solùm æstimabant, quam commodissimè & luculentissimè sibi in Christi uerbis & factis propositam audiebant, tamen increduli dicebãt, A Galilæa

Nazareth.

Deus nihil eget præsidiis humanis.

Dominus Iesus nihil elegit nõ humile in hoc sęculo.

Piis facilis ad fidem ingressus.

Externa subsidia non expectanda audienti uerbũ.

Galilæa Propheta non surrexit.

Vt adimpleretur, quod dictum est per prophetas, quoniam Nazaræus uocabitur.

Ne quis fortuitò accidisse crederet, quod concesit & habitauit Nazareth, Euãgelista adducit testimonium prophetię, quæ multis antè seculis futurum prædixerat, quòd Christus ille Nazaræus nuncuparetur, à loco, in quo nutriretur. Quod Nazer per zain scriptum Hebręis sanctus siue consecratus dicitur iuxta Septuagin ta, & non uno loco, sed passim Christus sanctus dicitur, quando de illo scriptum est, Cùm uenerit sanctus sanctorum, cessabit unctio uestra. Et in Psalmo, Nõ dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Et Luc. 1. Quod enim ex te nascetur, sanctum Domino uocabitur. Alij floridum exponũt. Vnde Nezer per zadic scriptum Hebræis, flos uel germen (ut Septuaginta uerterunt) dicitur. Qui huic interpretationi respiciunt, dum conantur hoc testimonium ad certum locum referre, sumptum putant ex Esaię cap. 11. Et egredietur uirga de radice Iesse, & flos, id est Christus Nazarẽus, de radice eius, id est de uirgine, ascender, id est nascetur. Proculdubio ab omnibus prophetis prænuntiatum est Christum fore singularem, separatũ & sanctum, ut eum à quo omnes sanctificandi, & ab omni impuritate adserendi essent. Quod olim tum in Nazaræis, Num. 6. cap. tum priscis sacerdotibus indicta sanctimonia (de qua Leuitici 21. capit.) præfiguratum fuit. Cùm igitur Domino Iesu Christo, id cognomẽti, ut Nazarenus diceretur, cùm à loco, in quo educatus fuit, tum à re ipsa, quæ illi maximè cõpetebat, nimirum quòd uerè & natura & officio sanctus esset, contigit, commodissimè narrat Euangelista impletum esse, quod de eo sancti prophetæ prædixerunt. At quia omnes prophetæ Dominum sanctum futurum, imò sanctitatis autorem, talémque prædicandum olim uaticinati sunt, ideo putauerim Euangelistam dixisse, per prophetas, & nullum prophe tarum hoc loco nominatim citasse: quanquam non me fugit Chrysostomum, homilia in Matthęum nona, existimare hoc oraculum adductum ex aliquo uoluminum prophetarum, quę uel negligentia, uel impietate Iudæorum, uel temporũ ac bellorũ iniuria, perierũt. Huic sententiæ Chrysostomi de perditis libris astipulari uidetur magnus ille Athanasius, qui in calce synopsis suæ, cùm ueteris tum noui instrumenti scripturã breuiter cõplexus est. Verba ipsius, quoniã hactenus fuere incognita, hoc loco scribenda uidentur. Natham (inquit) & Addo, & Achiæ Silonitæ, & Semei & Iehu, scripti libri in libro Regum referuntur. Sunt autem isti prophetæ ex iis, qui prophetias suas literis mandarunt, quæ tamen non reperiuntur. Tria millia Psalmorum Dauidis fuisse memorantur in Paralipomenis, & tamen ex illis Centũ quinquaginta duntaxat, ab amicis Ezechiæ regis selecti sunt, reliqui uerò absconditi. Quinque Paræmiarum millia edita esse à Salomone scriptura Paralipomenon refert, quæ tamen iam non extant pręter Ecclesiasticas. Cãticum, ex pluribus mystico sensu decerptum est & inscriptum. Quim & odarum illius quinque millia fuere. Locutus est insuper & de arboribus à Cedro quę est in Libano, usque ad hyssopum quæ in muris nascitur. Item & de iumentis & de uolucribus, & de serpẽtib⁹ ac de piscibus. At ista iam nusquã in Hebraicis libris inueniuntur. Narrat Iosephus duos prophetiæ libros ab Ezechiele conscriptos esse, quorum tamen unus tantùm ad nostram notitiam peruenit. Manifestum igitur est, quòd hæc omnia impiotum Iudæorum socordia & negligentia interierint. Hæc Athanasius. Porrò multum lucis afferet ad huius loci cognitionem, si adduxerimus, id quod angelus de Samsone Iudicum 13. cap. dicebat ad uxorem sterilem. Concipies (inquit) & paries filium, cuius non tanget caput nouacula. Erit enim Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israël de manu Philistinorum. Hæc sententia si expendatur, non inuenietur apud

Christus quare Nazaræ⁹. Christus, sanctus in scripturis.

Nazaræis & sacerdotibus indicta sanctimonia.

Athanasius.

Multi libri ueterum prophetarũ siue incuria siue iniuria desiderati.

Samson Nazaræ⁹ in multis typ⁹ Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prophetas locus, qui commodius quadret cum uerbis Euangeliſtæ. Nam in confeſſo eſt, Samſonem multis nominibus typum Chriſti fuiſſe. Samſon Nazaræus fuit ex matris utero, potentiſsima manu & fortitudine mirabili ſaluauit Iſraël, moriens plures aduerſarios populi ſui ultus eſt, quàm uiuens. Ita & Chriſtus Nazer iam in utero ſanctus & ſanctificatus, hoc eſt, non tam ſanctus eſt, quàm autor ſanctitatis omnibus in ſe credentibus, fuit forti armato fortior. Pater enim omnia in manu eius dedit. Et data eſt illi omnis poteſtas in cœlo & in terra. Verus Iſraëlis, id eſt populi ex animo credentis, ſaluator extitit. Et moriens magis quàm cùm hîc familiariter uerſaretur, Satanæ nocuit. Nimirum morte ſua ipſum deuicit, ereptam prędam ad munia ſalutis diſtribuit. Quare quũ, quod de Samſone (qui Chriſti typum geſsit) dictum eſt, in Chriſto impletum uideamus, percommodũ fuerit, ſentire ueritatem (hoc eſt quòd Chriſtus Nazaræus ſit) reſpondere umbrę, hoc eſt Samſoni: & quod præmonſtrabatur in Samſone, impletum eſſe in Chriſto Nazareno. Et quum rationi diſſonum nequaquam uideatur, librum Iudicum nõ ab vno, ſed multis, quòd multorum longo tempore ſibi ſuccedentium hiſtoriam contineat, fuiſſe conſcriptum: ueriſimile eſt, ac probabile, Euangeliſtam, dum ſcribit, quod dictum eſt per prophetas, inſinuaſſe hunc ipſum librum Iudicum, fuiſſe librum ac opus multorum prophetarum. Sed hæc monuiſſe ſufficit, quæ lectorum iudicio proponuntur. Mihi probatur prima interpretatio. Hunc locum ampliſsimè declarat D. Hieronymus in libello ad Pammachium, de optimo genere interpretandi.

Infr. 28.

Quod præmonſtratum in Samſone, impletum in Chriſto.

Liber Iudicũ, opus multorum prophetarum.

CONCILIATIO PRIMA.

Conciliatur Propheta & Euangeliſta.

Quî fit, ut dicantur hæc uerba, Et tu Bethlehem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda, eſſe prophetæ Micheæ. 5. cap. cùm in Propheta legatur, Et tu Bethlehem Ephrata paruulus es in millibus Iuda, ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſraël? vbi ab Hebræis legitur, Et tu Bethlehem Ephrata, parua es in millibus Iuda. Hæc non conueniunt, Nequaquam minima es, quod Matthæus dicit: &, es parua, quod propheta Micheas habet. Rurſus Matthæus habet in principibus, & propheta pronuntiat in millibus. Reſpondeo. Propheta Micheas de Bethlehẽ, qualis ſuo tẽpore erat, loquitur. Erat autem tum humilis, & nulla ſpecie, contempta & perexigua, collata ad alias magnificas & populoſas vrbes in Iuda, ut Hieroſolymam, &c. Matthæus uerò loquitur de Bethlehem, qualis tũ erat, iam prophetia impleta, & Chriſto nato iam & manifeſtato. Ideóque eã nunc prędicat, & aliis præfert. Siquidem ſi mœnia tantùm, & pomœria atque ambitum oppiduli huius Bethlehem reſpexiſſes, uiculus humilis atque contemptibilis fuiſſet ad alias magnas & frequentes ciuitates eius regionis. Verùm ſi reſpexeris, & pro rei magnitudine æſtimaueris, quo eam honore dignatus ſit Deus, hoc ipſo, quòd Meſsias, ille totius mundi vnicus Saluator, in ea naſci uoluit: iam profectò non minima iudicãda, & reputanda eſt, ſed inter omnes totius huius uaſtiſsimi orbis ciuitates, primam meritò laudem ac nomen clariſsimum obtinet, & ſummo inter alias & illuſtriſsimo loco ponenda, propter admirandam & ſtupendam, atque ſanctiſsimam auguſtiſsimámque natiuitatem nobiliſsimi, & generoſiſsimi filij Dei Ieſu Chriſti, vnde id oppidulum ſummam & maximam nobilitatem, infinitam gloriam, immẽſum honorem atque clariſsimum ſortitum, atque adeptum eſt. Quid quæſo ſunt mœnia quantumuis ardua ac turrita? Quid muri uel firmiſsimi? Quid ambitus uel capaciſsimus & ſpatioſiſsimus? Quid frequentia? Quid magnificentia? Quid ſplendor & ornatus ædificiorum ac ſtructurarum ullius ciuitatis, ad unam hanc gloriam, ad unum hoc priuilegium, ad unam hanc prerogatiuam Bethlehemitici oppidi, quod patria ſeu natalis locus maximi, ſummi & omniporentis Domini noſtri Meſsiæ ſecundum carnem ſeu humanitatem

fuit? Atque ob id Matthæus afflatu Spiritus ſancti aliis eam præferens meritò air, Et tu Bethlehem, domus Ephratha, nequaquam minima es, ut inter millia Iuda ſis. Chaldaicus textus ſic habet, Tu Bethlehem Ephratha aliquantulo & paulò minor fuiſti, quàm ut inter millia domus Iuda potueris recenſeri. Fuit autẽ Bethlehem paruulum oppidum in tribu Iuda. Quondam dicebatur Ephrata, ut patet ex Gene. 35. Conueniunt itaque Micheas & Matthæus. Atque hic eſt verborum germanus ſenſus: Tu Bethlehem Ephrata longè & in infinitũ maior, præſtantior & excellentior es, quàm ut recenſeri & connumerari debeas inter millia aut principes Iuda. Hic honor multò minor, quàm ut eo affici debeas, aut ut dignitati tuę reſpondeat: dignitate & præſtantia multò maior es, quàm ut hoc ipſo ſatis prædicari & celebrari poſsis. Omnia elogia, omnia præconia, & encomia inferiora ſunt eximiis laudibus tuis. Hæc uerba prophetæ ſi ſic acceperis, uidebis Euangeliſtam idipſum dicere, quod propheta propriè ſenſit, ac uoluit. Nam quod ad ſenſum attinet, idem ualent hæ duæ orationes, Nequaquam minima es in principibus Iuda: Et, Minimum eſt, uel perexiguum, quòd inter vulgares principes aut millia Iuda es. Cauſa mox ſubſequitur, Ex te enim exiet Dux qui regat populum meum Iſraël. Quod autem Propheta dicit, In millibus Iuda, ſic intelligi debet. Moſes Exod. 18. legem fert ac ordinat, ut mille viris præficiatur unus tribunus, uel princeps. In centurias enim & chiliades diſtinctus erat populus. Eſt itaq; Prophetæ ſententia, Tu Bethlehem Ephrata, quæ uix mille uiros, uix chiliadem vnam habes (parua enim erat, nec frequens aut populoſa) nihiloſecius tamen, quantulacunque ſis, dabis & produces nobis principem, qui regat totum Iſraël: in te enim naſcetur. Præterea in hac prophetia obſeruandum eſt, quòd per hunc Moſchel uel principem nullus alius intelligi queat, quàm Chriſtus, uel Meſsias ille promiſſus, de quo etiam hic locus à Iudæis intelligitur, ut manifeſtè interpretantur & declarant Scribæ, cùm Herodes ſeriò percontatur, quis futurus eſſet Chriſti natalis locus. Iam ubi Hebræa lingua habet Moſchel, hoc eſt Dominus aut princeps, ibi Targum habet Meſchihah, hoc eſt Chriſtus. Et Rabbi Salomon ſic interpretatur, Ex te mihi prodibit Meſsias, filius Dauidis: quòd autem Propheta dicit, quòd hic Moſchel, uerus ſit futurus gubernator Iſraëlis, eo ſignificat hunc principem non beneficiarium ſeu feudatarium aut vaſſallum, ut uocãt, ſed ueru m & ſummum dominum ac principem Iſraëlis futurum. Cuius clientes ſeu vaſſalli, imò miniſtri alij principes omnes fuerint, Saul, Dauid, Salomon, Roboam, &c. Moſchel enim propriè Hebræis ſignificat Monarcham & ſummum ac potentiſsimum principem, cuius ſolius ſunt omnia, qui dominum ſupra ſe non agnoſcit, ſed alios omnes ſibi ſubiectos habet. Et talem pingunt hunc Meſsiam Bethlehemitanũ Micheæ uerba ſubſequentia, & egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis. Per quæ uerba Eccleſia ſemper intellexit incomprehenſibilem & imperſcrutabilem Chriſti ab æterno natiuitatem, è ſinu ſiue corde patris ipſius cœleſtis. Meminit Scriptura duplicis natiuitatis Chriſti, cuius altera temporalis, uidelicet ea, cùm iuxta humanam naturam tempore præfinito in ciuitate Bethlehem ex Maria virgine uerus homo natus eſt. Altera æterna iuxta diuinã ſuam naturam, ſine tempore, ſine initio, ab æternitate. Vtramque autem Chriſti natiuitatem hoc 5. cap. propheta attingit, & ueram eius diuinitatẽ probat his poſtremis uerbis, Et egreſſus eius ab initio, à diebus æternitatis. quaſi diceret, Vide & audi, ô Bethlehem, qualem Dominum ſis editura, in te quidem uerus homo naſcetur, ſed ea natiuitas non eſt principium & primordium eius: quia antè etiam ſemper ab initio & à condito mundo fuit. Vnde certè conſequitur, quòd uerus & naturalis Deus ſit. Nulla enim creatura æterna eſt, ſed in tempore condita, ſuúmque initium habet. Item ſi egreſſus eius ab initio eſt, rectiſsimè & ueriſsimè is etiã intelligitur vnde egreditur, videlicet, Deus Pater. Atque ita luculentiſsimè pro-

Laus Bethlehem oppidi.

Chriſtus qualis dominus.

Moſchel.

Chriſti duplex natiuitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pheta indicat, quòd hic Moſchel ſiue princeps, iuxta eam naturam, in qua egreditur ab æterno, unicus uerus, naturalis Deus, Dei filius ſit, qui nõ cœpit eſſe vnà cum tempore, ſiue tum cùm tempus initium haberet, aut cum mundo, cùm mundus conderetur, ſed qui ſit (ueluti Paulus ait Coloſſ. 1. cap.) imago Dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ: quoniam in ipſo condita ſunt uniuerſa in cœlis & in terra uiſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principatus, ſiue poteſtates, omnia per ipſum & in ipſo creata ſunt. Et ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. Item Ioan. 1. cap. In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, & Deus erat uerbum. Hoc erat in principio apud Deum. Omnia per ipſum facta ſunt. Et uerbum caro factum eſt. hoc eſt, uerus homo natus eſt. Rurſus Ioan. 8. Chriſtus uolens Iudęis indicare naturã ſuam diuinam, ſiue ſe eſſe Deũ, non eſt uſus uerbo eram, ſed ſum, dicens: Amen Amen dico uobis, antequam Abraham fieret, egò ſum. Siquidem conditio creaturæ cuiuſuis ſic ſe habet, ut in tempore aliquo cõdatur, ut initium habeat, ut temporis aliquo termino menſuretur & circunſcribatur. Fuit tempus quo ea creatura non erat, aut quo condita nõdum erat. Fuit tempus quo condita fuit, vt Abraham non fuit temporibus Enoch, ſed fuit tẽpore Melchiſedech. Longè autem ſe res aliter habet cum Deo. Diuinitas immenſurabilis, infinita & æterna eſt: non poteſt in tempore, neque à tempore (quod abit, præterit, profluit, & nunquam conſiſtit) comprehendi & contineri: non habet priùs aut poſteriùs, non præteritum aut futurum, uti creatura habet. Ob id Chriſtus loquitur de hac ſua diuina natura, vno uerbo præſentis temporis, dicens, Ego ſum. Semper enim eſt æternitas, neque priùs neque poſteriùs, neque initium neque finem habet. Erronei & increduli Iudæi putabant & iudicabant eũ hominem duntaxat eſſe talem, qualis Abraham aut Eſaias fuit: non ſuſtinebant myſteria ſermonis Chriſti audire, aut fidem iis habere. Somniabant fieri non poſſe, ut uidiſſet Abrahamum, eò quòd duo annorum millia, ac longius etiam interuallum interceſsiſſet inter Abrahamum & Chriſtum in mundum natum. Nec ſciebant aut intelligebant ſcripturas docentes & prædicentes, quòd Meſsias non tantùm ex Bethlehem proditurus eſſet in tempore, ſed & quòd egreſſus eius eſſet ab initio & æternitate. Id quod & Paulus ad Hebr. ultimo teſtatur dicens, Ieſus Chriſtus heri & hodie, ipſe & in ſecula. Proinde ſi prophetiam accuratè inſpexeris, inuenies in ea tum mortem tum reſurrectionem Chriſti, quam ideo fieri neceſſe eſt, ut in æternum & ſpiritualiter regnet. Nam cùm in Bethlehem uerus & naturalis homo naſci debuerit è tribu ſeu familia Dauid, non mirum erat, ſi etiam moreretur ut Dauid & Salomon. Quid enim mirum eſt, ſi naturalis homo moritur? Certè uita corporalis, aut mortalis, æterna eſſe aut perpetuò durare non poteſt. Verùm cùm etiam nihilominus uerus & ſummus Dominus Iſraëlis eſſe debeat, non poteſt mortis iuri ſubdi, aut à morte uinci & detineri, ſed neceſſe eſt eum à morte rediuiuum in æternum uiuere. Ideóque mortalem uitam per temporalem mortem reliquit & deponit, uita æterna in ipſo uim ſuam exerente. Quomodo enim poteſt mortalem naturam ad immortalem ſubuehere, niſi depoſita antè mortalitate, id quod fit per corporalem mortem? Atque ita corporalem, corruptibilem & caducam hanc uitam in ſpiritualem, inuiſibilem, immortalem & incorruptibilem commutare eum oportuit, ut conſpicuus eſſet verus & æternus Dominus omnium Iſraëlitarum, tam eorum qui iam fuerant, quàm qui tum fuerunt, & in poſterum unquam futuri erant, utque uerum & æternum ſpirituale regnum, quod non iuxta mundanum morem adminiſtratur, nec temporalibus huius mundi rebus conſtat, auſpicaretur. Ideóque dicit Ioan. 12. Amen amen dico uobis, niſi granum frumenti cadens in terram mortuũ fuerit, ipſum ſolum manet: ſi uerò mortuum fuerit, multum fructum affert.

Chriſti æternitas.

SECVNDA CONCILIATIO.

Non conuenit Matthæus dicens, Et tu Bethlehem terra Iuda, cum propheta dicente, Et tu Bethlehem Ephrata. Reſpõdeo. Nihil hîc pugnantiæ eſt, quòd à propheta Bethlehem Ephrata, & ab Euangeliſta Bethlehem Iuda dicitur. Vterque uoluit certò exprimere, quam intelligeret Bethlehem, nimirum quæ olim dicta fuiſſet Ephrata, ab uxore Calebis illic ſepulta. Bethlehem domus panis interpretatur, & Ephrata frugifera. Conueniunt hæc nomina parti regionis in qua ſita eſt, quod illa regio fertilis & facilis annonæ ſit. Legito Hieronymum in traditionibus Hebraicis. Propterea de uarietate uocum Chriſtianus non contendet: cùm uideat hoc utique Apoſtolis curæ fuiſſe, ut Chriſti gloriam prędicarent, & docerent, quę à ſanctis & magnis prædicta ſunt prophetis, in ipſo impleta eſſe. Ideo ad uerbũ ſententiam prophetarum referre non fuerunt ſoliciti, vbi de ſententia quantum ad ipſorum inſtitutum faciebat, conſtaret. Apoſtoli enim mira Spiritus energia ualebant, uerè à Domino miſsi. Vnde perſuadente Spiritu in uerbis ipſorum, non erat illis opus, ut in enumerãdis uerbis, anxij eſſent: debemus tamen nos (quibus uacat & licet) uerba ſpiritus quàm puriſsimè & religioſiſsimè citra omnem inanem uocum curioſitatem, efferre ac pronuntiare.

Vt Apoſtolis curæ non fuerit ex ſcriptura citare ipſiſſima uerba, nobis tamen, præſertim hoc tempore, non ita licet eſſe incurioſis.

TERTIA CONCILIATIO.

Hic locus, Et ueniens habitauit in Nazareth, pugnare uidetur cum eo Luc. 2. quo explicatur, poſteaquam natus fuit puer, impleuit quadraginta dies, & geſtatus à Symeone reportatus eſt in Nazareth. Reſpondeo. Quæ ſiluit Matthæus, Lucas expreſsit. Nam poſtquam natus eſt, impleuit quadraginta dies, deinde deſcendit in Nazareth, ait Lucas. Matthæus his addit, ac narrat, poſt hæc ipſum fugiſſe in Aegyptum, deinde oraculo admonitum ueniſſe ab Aegypto in Nazareth. Concordant igitur Euangeliſtæ. Nam Lucas narrat deſcenſum à Bethlehem in Hieruſalem, & ab Hieruſalem in Nazareth, Matthæus reditum ab Aegypto.

CAPITIS TERTII
Epitome.

Ioannes Baptiſta in deſerto pœnitentiam prædicans, turbam & Chriſtum baptizat, ſuper quem ſigna Trinitatis conſpicit.

CAPVT TERTIVM.

IN diebus autem illis uenit Ioannes Baptiſta prędicans in deſerto Iudææ, & dicens: Pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Hic eſt enim, de quo dictum eſt per Eſaiam prophetam, dicentem: Vox clamantis in deſerto, parate uiam Domini, rectas facite ſemitas eius. Ipſe autem Ioannes habebat ueſtimentum de pilis Camelorum, & zonam pelliceam circa lumbos ſuos: eſca autem eius erat, locuſtæ & mel ſylueſtre. Tunc exibat ad eum Ieroſolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem: & baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata ſua. Videns autem multos

Universidad de Deusto
Biblioteca

Phariſæorum & Sadducæorum uenientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonſtrauit uobis fugere à uentura ira? Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ. Et ne uelitis dicere intra uos, Patrem habemus Abraham. Dico enim uobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ. Iam enim ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ego quidem baptizo uos in aqua in pœnitentiam: qui autem poſt me uenturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare: ipſe uos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni. Cuius uentilabrum in manu ſua, & permũdabit aream ſuam: & congregabit triticum in horreum ſuum: paleas autem comburet igni inextinguibili. Tunc uenit Ieſus à Galilæa in Iordanem, ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo. Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu uenis ad me? Reſpondens autem Ieſus, dixit ei, Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Tunc dimiſit eum. Baptizatus autem Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua: & ecce aperti ſunt ei cœli: & uidit Spiritũ Dei deſcendentem ſicut columbam, & uenientem ſuper ſe. Et ecce vox de cœlis, dicẽs: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi cõplacui.

In diebus autem illis.

DVobus ſuperioribus capitibus ortum & infantiam Saluatoris deſcripſit. Nunc ſciens omittit Euangeliſta narrare annos ab eo reditu, quo ab Aegypto in Nazareth educandus uenerat, quibus cum matre & nutritio ſuo, cuius filius ab omnibus eſtimabatur, uelut ignotus uixit, donec ad annum trigeſimum adoleuit: poſt quem miraculis, doctrina, morte, & reſurrectione, cognitus eſt Meſsias in lege promiſſus. Nulla re interim inter cæteros inſigniter eminens, niſi quòd magis ac magis indies ſingulari quadam probitate ſpecimen ſui præbebat, vnde magnum aliquid ab eo expectaretur. Legem interim obſeruabat, omnibus ſatisfaciens, ne cui maleuolo obtrectandi cauſam daret: malens ſenſim & cum legis quadam obſeruantia Iudæos ad perfectiora ducere, quàm illa ſpreta ipſos à ſe abigere & abalienare. Vnicũ ſui ſpecimen dedit duodecẽnis, quando à parentibus quæſitus, inuentus eſt in templo, in medio doctorum ſedens, quibus reſpondens, & ipſe uiciſsim interrogans, omnibus admirationem pariebat. Quare Euangeliſta dicens, In diebus illis, non intelligit annum illum, quo ab Aegypto in Nazareth Chriſtus uenit, ſed decimum quintum annum Tyberij Cæſaris, ut ait Lucas, quo Chriſtus incipiebat eſſe triginta annorum. Fuit autem hic annus ab exordio mundi 3974. à captiuitate Babylonica ſoluta 556. à Monarchia Romana, quam Iulius cœperat, & de qua Daniel prophetârat 76. porrò à ſceptro tribui Iudæ adempto, & Herodi alienigenæ per Romanos tradito, de quo prædixerat Iacob Gene. 39. cap. ſexageſimus primus. Eodem anno agebat Chriſtus annum trigeſimum. Non inutile eſt obſeruare tẽpus, quo cœpit Chriſtianiſmus prędicari, ut collatis hebdomadibus Danielis, hinc cognoſcatur eſſe tempus Meſsiæ præfinitum. Nam ſi ſupputaueris à ſecũdo anno Artaxerxis Darij Lõgimani Regis Perſarũ, quo anno exiit ſermo, ut Ieruſalem iterum ædificaretur, & prophetæ Aggæus & Zacharias populum ad

Anni mũdi, captiuitatis Babylonicæ, Monarchiæ Romanæ, & regni Iudaici ad exteros tranſlati, quũ Chriſtus prædicare cœpit.

reędificationem hortari cœperunt, uſque ad decimumquintum annum Imperij Tyberij Cæſaris, inuenies impletas Danielis hebdomades, quo tempore prædixit Daniel peccatum accepturum finem, delendam iniquitatem, adducendam iuſtitiam, implendas uiſiones & prophetias, & vngendum ſanctum ſanctorum. Hæc à Daniele & aliis prophetis prędicta impleri cœperunt tempore, quo Ioannes prędicauit baptiſmum pœnitentiæ: erátque annus decimus quintus Tyberij Cæſaris. Hic eſt ille Claudius Tyberius Nero, tertius à Iulio Cæſare Romanorum Imperator. Eodem tempore præſes erat in Iudæa Pontius Pilatus. In Galilæa autem erat Herodes cognomento Antipas. In Ituræa, quæ eſt regio in Cœle Syria, & in Trachonitide, quæ eſt iuxta regionem Decapõlitanam, Tetrarchã egit Philippus frater Herodis filij magni Herodis puericidę. In Abilene, quę ſic dicta eſt ab vrbe Abila in Tetrarchia Paneade, Tetrarcha fuit Lyſanias: nam Herodes, primus huius nominis, cognomento Aſcalonita, harum omnium regionum Rex fuerat. Poſt mortem uerò eius, diuiſum eſt regnum, & ordinatum in Tetrarchias, quæ fortaſsis ſic dicuntur à cuſtodia militum, quorum quatuor cohortes, Tetrarchia uocantur. Ac Iudæa quidem ceſsit Archelao filio Herodis puericidæ. Sed quum is principatum ſuum crudeliter adminiſtraret, eiectus eſt à Cæſare in exilium, & Iudæa adiungitur diſpenſatori Syriæ. Primus igitur Præſes poſt eiectum Archelaum fuit Cyrenius ſub quo facta eſt deſcriptio, cuius meminit Lucas 2. cap. Poſt Cyrenium ſiue Cyrinũ, Capinius: poſt Capinium Marcus, poſt Marcũ Annius Rufus, poſt hũc Valerius Gracchus, poſt quem Põtius Pilatus præſes Iudææ effingitur, qui ex hiſtoria paſsionis Domini memoratur. Aliæ autem partes regni Herodis, aliis filiis eius ceſſerunt. De quibus uide Ioſephum, lib. Antiq. 17. cap. 10. & 17. Et de bello Iudaico. lib. 2. cap. 1. Colligere potes ex his, quo Romanorum Imperatore, quo anno Imperij eius, quo Præſide Iudææ, quibus Tetrarchis partium regni Herodis: & ex Luca, quibus Pontificibus, ſcilicet Anna & Caipha: in qua regione, uidelicet Galilæa: quo loco, nimirum in deſerto: item per quem hominem, ſcilicet per Ioannem Baptiſtam, cœpit Chriſtianiſmus & prædicandi miniſterium. Sed iam redeamus vnde ſumus digreſsi. Dies illos dicit, quibus maximè neceſſaria erat prædicatio, & commodiſsimus Chriſti aduentus, quòd tum apud Iudæos peſsimè habebat terrenum regnum. Nam præter id, quòd ſecularis & profanus principatus diuiſus erat (vnde multiplex & horrenda in rebus externis tyrannis) ſacerdotij quoque partita ac ſciſſa erat dignitas, pridem Romanorum auaritiæ & ſacerdotum ambitioni proſtituta. Maximè ergo tunc idonei ſumus & capaces rerum ac donorum cœleſtium, quum terrena omnia intercidunt, & promiſsionibus adhæremus. Quemadmodum uidemus in Iſraëlitis, quibus, cùm duriſsimè affligerentur, & de ipſis, ut derelictis, actum eſſe uideretur, Dominus adfuit per Moſem liberatorem. Ita nunc Iudæis, quum iam omnia apud ipſos intereunt, regnum, pontificatus, cultus, & huiuſmodi, aduentare prædicatur nouus Rex, noua facturus omnia, nouum populum, nouum cultum, cuncta ſpiritalia. Cõmodè igitur uetera & carnalia ad interitum adeò diſſecta & afflicta proximè acceſſerant, ut ſuum interitum & exilium iam præſagirent, & præſentiſcerent. Et quia incipit Chriſtus prædicari, & palàm annuntiari, omnia debent incipere, & alia fieri, pręterita uerò ceſſare, & antiquari, ſcilicet Lex, Moſes, & regnum corporale in populo Dei. Hæc enim eſt omnino prophetarum una uox. Vnde & Marcus & Ioannes etiam hîc incipiunt Nouum Teſtamẽtum, propterea quòd hîc regnum Chriſti incipiat officium ſuum exercere. Lex enim & Prophetæ uſque ad Ioannem: à diebus autem Ioannis cœlum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Cùm igitur appetiit tempus, quo decretum erat æterno conſilio, ut per Chriſti doctrinam non ſolùm Iudæa, uerùm totus orbis innouaretur, Venit Ioannes.

Regnum Herodis in quatuor Tetrarchias diuiſũ, unde & uox Tetrarcha.

Chriſtianiſmus quibus principibus, temporib. locis, initiũ habuit.

Rebus humanis collabentibus, ad cœleſtes præparamur.

Matth. 11.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Venit Ioannes Baptista.

Quoniam natura fit, ut rebus nouis omnes oblectentur, & noua scire desiderent: ne populus Israëliticus seipsum excusaret de non susceptо rege nouo, præmittitur præambulo Christi, nouus propheta Ioannes, sacerdotis & prophetissæ filius, qui ipso etiam exortu summam de se spem præbuerat: nouus iam ritus introducitur, noua prædicatio, & nouus uictus, ut istis nouus populus moueretur ad excipiendum nouum Regem. Nouus aderat Propheta, qui adesse, quod alij futurum prædixerant, demonstrabat. Huius prophetæ magna fuit in toto populo autoritas, cui nemo audebat refragari. Nouus fuit ritus, nimirum Baptismus, de quo paulò pòst dicemus: prædicatio noua, qua maximè moueri omnes debebant. Docuit enim Ioannes manifestè & clarè, Christum adesse: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Nouus uictus. Nam non est secutus aulicorum delitias, uerùm austeram uitam, & quæ ad deserti solitudinem, ut crucifigatur & dometur caro, inuitat. Ioannes nomen proprium est, Baptista officium & munus ostendit. De Ioannis ortu, & eius legatione ad hoc officium, ut Christum Israëli manifestaret, eíque populum prædicata pœnitentia præpararet, Lucas primo capite plenius narrat. Missus itaque fuit Ioannes, ut præcursor & anteambulo, qui & peccata populo ostenderet, necessitatémque pœnitentiæ doceret, & Iesum vnicum Saluatorem cõmendaret: qui uerè credentes in se iustificaret, hoc est à peccatis liberaret, & uita æterna donaret. Quod multis antè seculis prænuntiauit Malachias, 3. cap. Ecce ego mittam Angelum meum, & præparabit uiam ante faciem meam. Et statim ueniet ad templum suum Dominator, quem uos quæritis, & Angelus testamenti, quem uos vultis.

Ne Iudęis superfit excusationis locus, omnia innouantur.

Ioan. 1.

Ioãnis Bapt. officium.

Prædicans in deserto Iudææ.

Vnde prodiit Ioannes? Non è purpuratorum aulis, aut è vulgato hominũ cœtu, sed è uasta eremo, ubi à puero uitam eremiticam, solitariam, & Euangelicam uixerat. Venit prædicans. At quomodo prædicabunt nisi mittantur? Roma. 10. Missus est. Nam Luc. 3. factum est uerbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Et uenit in omnem regionem Iordanis, prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Item Ioan. 1. Fuit homo missus à Deo cui nomen erat Ioannes.

Ioannes non se ingessit, sed missus est.

Dicens, pœnitentiam agite.

Breue uerbum, sed grandis sententia, & totius Euangelij summa. Ab hoc uerbo & Christus & Apostoli suum auspicati sunt Euangelium, infrà capit. 4. & 10. & Marc. 1. Pœnitentiam (inquit Ioannes) agite, hoc est, actæ uitæ ita uos pœniteat, ut totam deponatis, & nouam induatis. Hæc nobis explicat ac interpretatur Paulus Ephes. 4. dicens, Deponite uos secundum pristinam conuersationem ueterem hominem, qui corrumpitur secundum desyderia erroris. Renouamini autem spiritu mentis uestræ, & induite nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctitate ueritatis. Ad hunc modum deponimus ueterem, & nouum induimus. Præuenit nos Christus suo spiritu, & impellimur ab eo. Cognoscimus peccatũ nostrum, cognitum displicet, & ipsius horror gignitur propter Deũ offensum. Iam prospiciens misericordiam eius omnibus ex animo poscentibus promissam, peto cum fiducia, mortis & resurrectionis eius beneficium, proponẽs cõfiteri parocho meo, tempore & loco, & ab eo beneficium absolutionis petere, tũc ueterẽ exuo hominẽ & nouũ induo. Triplicem modum pœnitentiæ adfert Glossa ordinaria. Primum quo errores & omnia mala ante baptismũ abrenuntiamus, & condemnamus: & hic necessarius est ad Christum uenturis. Secundum, quo post baptismum lapsi, ad pœnitentiam renouantur. Tertium, quo sancti quotidie à ta-

Pœnitentiã agere, quid.

Veterem hominẽ exuere, & induere nouum, quid

Pœnitentiæ genꝰ triplex.

libus purgantur peccatis, sine quibus uita non agitur. Non absimilibus utebantur prophetæ exhortationibus, Conuertere ad dominum Deum tuum. Iohel. 2. Cõuertimini ad me in toto corde uestro. Cantic. 6. Reuertere reuertere Sunamitis, &c. Reuertimini ad me, Zachar. 1. Conuertimini ad me. Ezech. 18. Conuertimini & agite pœnitentiam. Hæc Ioannis concio, Pœnitentiam agite, alludit ad id, quod dictum est ab angelo ad Zachariam, Luc. 1. cap. Et multos filiorum conuertet ad Dominum Deum ipsorum. Hoc erat uidelicet parare Domino, & conuertere ad Dominum plebem perfectam, nempe quosuis ad agnitionem peccatorum, pœnitudinem pręteritæ uitæ, animorum immutationem, & ueram pietatem erga Deum uocare. Pœnitentia Græcis dicitur μετάνοια id est resipiscẽtia, à μετὰ post, & νόος mens siue sensus & cogitatio, composita. Hebręis Teschubah, id est reuersio & reditio in uiam & ad mentem. Et non ad mentem duntaxat hominis, sed etiam ad ipsum opus, ad emendationem uitæ, adeóque ad totam conuersionem hominis. Id est, pœnitentia siue resipiscentia complectitur non solùm agnitionem delicti, deinde & cordis dolorem, sed & animi ac uitæ immutationem, & conuersionem ad Deum, cum fiducia diuinæ gratiæ, & misericordiæ. Sit timor Dei in te syncerus, ad differentiam eius qui in desperationem præcipitat. Sit in te humiliatio tui, qua agnoscis te peccatorem, & tibi propter tuum peccatum Deum esse iratum, coram quo reum te statuas. hoc est, accusabis te peccatorem miserrimum & morte dignum. Sed conuersio sit in te ad Deum cum dolore de peccato, quem tibi peccati agnitio pariet, non autem auersio à Deo, & cum ampla spe & fiducia in misericordiam Iesu Christi, faciem patris placati ferentis & ostendentis. Confiteare te peccatorem, & singula peccata dolore & pœnitẽtia confodias coram Deo, & Parocho tuo, si per tempus licuerit, à quo beneficium absolutionis iuxta Christi præscriptum accipias. Certè pœnitentia nobis semper necessaria est propter conflictus perpetuos aduersus mundum. Est enim custodia uitæ perpetua, & ęternum innocentiæ studium. Comites habet mortificationem carnis, studium sanctimoniæ, pugnam cum peccatis, uigiliam, ieiunium, orationem, beneficentiam, patientiam, abstinentiam, & his similes fructus Spiritus. Obserua: cùm Ioannes dicitur prædicasse pœnitentiam, ostendit mundum in maligno positum, nos item peccatores, & in peccatis esse. Deum item esse misericordem, ad quem conuerti debemus contritione, confessione, & satisfactione, quæ sunt pœnitentia.

Pœnitentia quid complectatur.

Pœnitentia quàm necessaria.

Appropinquauit enim regnum cœlorum.

Argumento à fructu & commodo, hortatur ad pœnitẽtiam. Innouamini (inquit) & nouam mentem induite: Deo, & non mundo, seruite. Nam, quod tam diu expectatum est, regnum cœlorum instat, & pro foribus est regnum iustitiæ, regnum spiritus, atque solidæ pietatis. Proximè aduentabit qui iustitiam uerè & doceat & donet. Adest tempus acceptabile. Iam illucescunt dies illi salutis, quibus Deus iuxta suum beneplacitum & æternum suum cõsilium suis uult respondere, & pactum suum ac fœdus consolidare, & exhibere, ut orbi annuntietur Euangelium, captiuis redemptio, cæcis uisus, mutis sermo, & surdis auditus. Noua est hæc prædicatio à nouo prędicatore: inauditum antea erat audire, regnum cœlorũ promitti. Olim promittebatur regnum Iebusæorum, Exod. 3. aut quid simile, & id terrenum. At nunc auditur promissum esse regnum cœleste. Hæc, ut facilius intelligamus, variis modis in scripturis sanctis usurpatur regnum cœlorum. In præsentiarum est, ipsum Christi cœleste & salutare mysterium. Prophetæ enim prædixerunt ipsum Deum de cœlis aliquando descensurum, & in terris regnaturum, quò suos redimat ab omnibus malis, & donet cumulétque omnibus bonis. Vt in suis, inquam, totus uiuat, & per spiritum suum & fidem Euãgelij in mentibus regnet electorum, iustificans eos atque saluans. Id ante aduentum Christi nõ

Promissa dei iam longè alia, quàm olim.

Regnum cœlorum quid.

Regnum cœlorum multa significat in sacris literis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

adeò uigebat, neque ſpiritus tam opulenter dabatur, atque poſt reſeratas fores regni cœleſtis, morte & reſurrectione Chriſti. Hoc regnum dicitur Chriſtus inhabitans in nobis, Luc. 17. Regnum Dei intra uos eſt. Atque ob id uocatur regnum cœlorum, quod per inhabitantem gratiam aperitur nobis uia cœleſtis regni. Nũc itaque Ioannes Baptiſta hoc ipſum tempus adeſſe adnuntians, Appropinquabit, &c. hoc eſt in propinquo eſt regnum cœlorum. Quod perinde eſt ac ſi dixiſſet, Scitote illud Dei regnũ iam inſtare, de quo prophetæ prædixerunt, fore, ut Deus ipſe in haſce terras ueniens, hic in nobis regnet. Nam miſit Deus filium ſuum in mundum, ut per ipſum ſaluet mundum, hic in ſuis uiuat, & ſuos ſecum in aliud ſeculum ad ſedes beatas transferat. Secundo accipitur pro ſcriptura ſacra ſiue uerbo Dei, aut iuſtitia ipſa, ut infrà, 22. Auferetur à uobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Interdum regnum cœlorum dicitur præſens Eccleſia, quam militantem uocant, infrà, 13. Simile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare & ex omni genere piſcium congreganti, & infrà, 25. Simile eſt regnum cœlorum decem uirginibus, quarum quinque fatuæ & quinque prudẽtes, &c. Quod autem quidã excludũtur & eiiciuntur ex eo regno, faciũt eorũ mala opera. Eſt & patria illa cœleſtis regnũ cœlorũ, ubi ſanctí Deũ uidẽt, ſicuti eſt. 1. Ioã. 3. Adnotat Chryſoſt. regnum Dei pro retributione dici, quam accipiũt aut iuſti pro mercede iuſtitiæ, aut peccatores pro culpa peccati. Item accipitur regnum Dei pro ſanctis, Et colligent zizania de regno Dei, id eſt de populo Chriſtiano. Si præclara & notatu digna de his ſcire deſideraueris, vide Cyprianum martyrẽ in explanatione, quam in Dominicam orationem ſcripſit. Colligamus ex ſuperioribus, quomodo Eccleſia, adeóque ipſum Euangelium in literis apoſtolicis uocetur regnum cœlorum. Eccleſia enim eſt domus Dei uiuentis, templum ſancti Spiritus, in quo uiuit & regnat Deus. Quæcunque de Chriſto, de gratia, de remiſsione peccatorũ, déq; uita beata traduntur à prophetis, & ab Apoſtolis, hoc totum diligenter tradidit Ioannes, & Matthæus id ipſum comprehẽdit in hiſce uerbis, Appropinquabit regnum cœlorum. Hæc Ioannis concio, appropinquabit &c. ad pœnitentes tantùm pertinet, non ad otioſos aut ſecuros homines oblatam Chriſti gratiam recuſantes. Sic & Chriſtus inquit, Lucæ ultimo, Sic oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam in remiſsionem peccatorum in omnes Gentes. Obſerua. Chryſoſtomus homilia decima quarta, & eius abbreuiator Theophylactus, legunt appropinquauit. Greci prẽterito uice prẽſentis nonnunquam utũtur, appropinquauit pro appropinquat, hoc eſt inſtat, ſiue adeſt regnum cœlorum. Obſerua, ex hac Ioannis prædicatione, pœnitentiam & crucem eſſe uiam ad regnum cœlorum.

Ioan. 3.

Regnum cœlorũ pro ſcriptura ſacra, ſeu pro uerbo Dei aut iuſtitia.

Regnum cœlorũ pro præſenti Eccleſia

Pro patria cœleſti.

Pro remuneratione.

Pro ſanctis. Matth. 13.

Pœnitentia & crux, via ad regnũ cœlorum.

Hic eſt enim, de quo dictum eſt per Eſaiam prophetam, dicentem.

Argumento ab oraculo & antiquitate, dignitatem & munus Ioannis Baptiſtæ depingit, dicens, Neque fortuitò caſúve, neque delegatione humana & nuper cõmiſſa Ioannes è deſertis, pœnitentiam prædicaturus, prodiit: quaſi hìc ſit nouus homo, & è fæce plebis, hanc ſibi ſua autoritate uẽdicans prædicandi autoritatem. Sed hic erat, de quo multis iam antè ſeculis uaticinatus eſt Eſaias 40. cap. certiſsimus Dei propheta, quòd in eremo ſuæ prędicationis uocem ederet, & animos hominum ad excipiendam Chriſti beneficentiam, ceu ipſius præambulo ac præcurſor, præpararet, ac tandem pœnitentia uitæ ſuperioris perſuaſa, ipſos Euangelicæ doctrinæ & gratiæ Chriſti capaces redderet. Hic locus deſumptus ex Eſaia 40. caſcriptus eſt de Iudæis liberandis è captiuitate babylonica, ſi quis literam penitius inſpiciat. Nam propheta ad ſacerdotes inquit, Conſolamini populum meum, dicit Deus ueſter. Deinde oſtendit qua re conſolationem accipiant: Clamate ad Ieruſalem, Impleta eſt malitia tua, & condonata iniquitas tibi: accepit enim de manu Domini duplicia pro omnibus peccatis ſuis. Nam in Babylone hactenus per annos 70. exercitati erant à Domino, ceu in militia laborioſiſsima: uerùm non potuerunt ſatisfacere pro ſuis peccatis: idcirco Dominus ex ſua gratia condonauit iniquitatem eius. Cúmque Babylonij omnem modum in affligendo excederent, decreuit Deus omnino liberare è tyrannide populum ſuum. Hoc ut euidentius ſignificaret, & certam liberationem uelut oculis ipſorum ſubiiceret, fingit in deſerto, quâ ipſis tranſeundum erat, apparitores præcurrentes clamare, iuberéque uiam cõplanare, ne quid uenientibus, & Ieroſolymã properantibus obſtet. Nam ita ſignificat nihil tam fore firmũ quod in Babylone retineat, aut redeuntes prohibere, aut intercipere poſsit, ſed reſtituendos forè certò patriæ exoptatiſsimæ. Hactenus iuxta literam natiua eſt ſententia. Verùm eadẽ illa in typo ſiue figura præceſſerunt: unde per comparationem ſiue ſimilitudinem uerè & rectè redemptioni per Chriſtum ac Ioanni præambuloni tribuuntur. Nam totus mundus non in captiuitat e aliqua babylonica, ſed in duriſsimo Satanæ, peccati, mortis & inferni, neruo detentus multíſque uexatus malis propter peccata, quæ ſuis operibus expiare nequiuit, tandem per gratiam Chriſti liberatus eſt. Cæterùm ut tantum beneficium intelligeret orbis, præmiſſus eſt ante Chriſtũ Ioannes præco, qui in deſerto Iudææ nuntiet certã liberationẽ, adeóq; & liberatorẽ iam præ foribꝰ adſtare, adhortans interim omnes, ut uenienti tanto Domino uiã parent atque cõplanent.

Ioannes non ſibi ex ſe ſumpſit prædicãdi munus.

Vox clamantis in deſerto.

Quod de ſe & ſuo officio Baptiſta apud Ioannem Euangeliſtã teſtatur, hoc narrat Matthæus. Ioannes non eſt Chriſtus, ſed Chriſti uox & præco, Chriſtus uerbum. Et ſicut uerbum manet, & uox tranſit: ita Ioannes tranſit, & Chriſtus heri & hodie, ait Paulus Heb. ultimo. Clamor eſt Ioannes, prætereà nihil, quod ſibi arroget. Senſus huius uaticinij eſt, Audietur uox, fœlicitatis euangelicæ teſtis & annuntiatrix. Ea quidem, ceu in deſerto, id eſt, in populo Iudæorum, omni pietatis cultu deſtituto, ſonans, hortabitur, ut rectas, &c. Vide, quæ in eum locum Ioannis, primo cap. Ego uox clamantis, &c. ſcripſimus. Obſerua: hoc uerbo non ſolùm Baptiſtæ, ſed & omnium Eccleſiaſtarum officium explicatur. Ioannes uox eſt, Chriſtus uerbum, clamans in Ioanne. Atque ut uox præcedit uerbum, & Ioannes Chriſtum, ita & uox, ſiue ſpiritus aut ſonus, præcedit uerbum: reliquũ operatur ſuo ſpiritu Chriſtus per uerbũ. Appendix. In deſerto, iudicio quorũdam, iungitur cum ſequentibus, ut ſic legatur, Uox clamantis, in deſerto parate uiam Domini, ut reſpondeat ſequenti, rectas facite (in ſolitudine, ut quidam ex Hebræo addunt) ſemitas eius. Placet mihi prior & uulgata interpretatio, non poſterior. Aduerte. In deſerto, locum pœnitentiæ aptum deſignat. In inculta Iordanis regione Ioannes prædicare incepit, ſignificans per hoc, quòd alibi à Propheta dicitur, Agrum cultum in deſertum, & deſerta in loca maximè culta atque frugifera conuertenda. Prætereà his circũſtantiis, clamantis, & in deſerto, oſtẽditur certitudo hiſtoriæ, oſtenditur & libertas Euangelij non alligata. Clamat Ioannes, ut omnes audiant doctrinam Euangelij ad omnes pertinere, & eſſe uniuerſalẽ promiſsionẽ. Erit ergo hæc prędicatio, uox clamans non obſcurè, ſed perſpicuè, nõ deterrẽs, ſed ad uocãs, & promiſsis inuitãs, ac alliciẽs auditores.

Chriſtus uerbum, Ioãnes uox uerbi.

Quilibet Eccleſiaſtes uox tantùm, prætereà nihil.

Parate uiam Domini, rectas facite ſemitas eius.

Euangelium & promiſſa Dei ad omnes pertinẽt.

Vox illa ſonat & hortatur, ut pœnitentiam agatis, qua affectus mundani, obſtãtes quò minus uideatur Chriſtus aduenìens, auferantur ex animis ueſtris, qui ſunt uiæ Domini, quas inambulat & inhabitat donis ſui ſpiritus. Et facite ſemitas eius (quæ ſunt, fides, ſpes, charitas, & omnis ſtudioſa ac bona operatio) rectas: id eſt ſemouete & auferte omnem præpoſteram fiduciam, omnem peruerſam re-

Viæ & ſemitæ Domini, quæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ligionem, ac peccata alia: & obedite verbo Dei, fidémque in Christum recipite: hoc modo, ait Esaias, Omnis uallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur, & erunt praua in directa, & aspera in uias planas, & uidebit omnis caro salutare Dei: id est, quicquid incommodi aut impedimenti fuerit, quod in via Domini, uita utique Christo digna (qua Deus ad nos, & nos ad illum imus) accidere potest, auferetur ac tolletur. Nam contemnẽtur mundus, caro & Satanas, uaria opum fiducia cadet, caro cum uitiis & concupiscentiis suis crucifigetur: &, ut in summa dicam, innouabuntur ac resipiscent homines. Tunc gloria Domini per Euangelium reuelabitur, quàm latè orbis patet: & omnis caro, id est uniuersi homines, uidebunt ac certa fide agnoscent os Domini esse loquutum, hoc est prophetarum oracula esse certissima, & cœlestem illam Domini sapientiam hominibus esse communicatam. Iste est sensus vaticinij Esaiæ. Atque huius consolatoriæ prædicationis præconem Ioannem Baptistam primum esse conueniebat, qua, ut adesse diem salutis & gratiæ, id est regnum cœlorum appropinquasse, ita pœnitentiam & resipiscentiam omnium prædicari oportebat: atque ita uiam Domini fide, spe & charitate sterni, id est parari, addecebat, ut Dominum salutis autorem exciperemus. Huius autem prædicationis methodum Ioannes auspicatus est, deinde Christus, primùm per se, mox per Apostolos, inde per reliquos, quos suo spiritu ad hoc delegauit, eam promouit, promouebitque, donec occurramus omnes in unitatem fidei & agnitionis filij Dei, in uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, Ephes. 4. ca. Obserua metaphoram, qua est usus Esaias ad explicandum Ioannis officium. Solenne est, ut priusquam expectatus rex urbem magnifico apparatu introeat, & humanissimè excipiatur, præcedat præco iubens fossas siue ualles terra oppleri, ne lapsus fiat, montes siue prominentia loca in itinere solo æquari, & sordes auferri, ne quid sit offendiculo regi urbem ingredièti: ita & Ioannes præambulo nuntiauit mentes nostras præparandas in primis humilitate, qua superbia demittatur, fide, spe & charitate, quibus, quæ sinuosa & indirecta offenduntur, in recta & plana reducantur.

Ioannes, primus præco Euãgelicus.

Simile.

Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum.

Descripto Ioannis officio, ipsius vestimentum ac victum narrat Euangelista, putans non esse otiosum, si illius imaginem afferret, quæ omnes ad pœnitentiam admoneret. In deserto agens Baptista, amictus erat pallio è cameli pilis contexto: non enim erat integrum exuuium, seu integra pellis, sed vestis contexta erat pilis seu filis camelorum, sicut suo carmine dixit Iuuencus, Texta camelorum fuerant uelamina setis. E pilis camelorum conficiuntur rudes & asperæ uestes, quemadmodum è rudioribus lanis uiliores & incultiores panni cõficiuntur. Hieronymus ait, de pilis, non de lanis, uestimentum habebat: aliud austeræ uestis indicium est, aliud luxuriæ mollioris. Rectissimè sentiemus, si dixerimus uestem Ioannis respondisse & uitæ & doctrinæ eius. Vita autem illius austera erat, pœnitentiam annuntians. Vestis ergo congruebat per omnia cum uita illius, nihil utique luxus aut splendoris uitæ illius aulicæ, de qua Dominus ait, Qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Honestus amictus Christianum decet, in quo nihil sit, quod mollitiem sapiat, quæ notatur in diuite epulone, & aulicis plerisque, quámque hodie plerique etiam plus satis amplexi sunt. Rursus Ioannes nihil habebat ostentationis, nihil leuitatis, nihil affectatæ uarietatis, nihil superflui, nihil insolens & recens inuentum, aut peregrinum. At, pro dolor! has ineptias uidemus hodie in amictu Christianorum pleno impetu regnare, cùm interea Christus in membris suis frigore tabefiat & torpeat. Quod Apostoli mulieribus tãtùm detestitu præscribunt, 1. Pet. 3. 1. Timoth. 2. dandum est moribus illorum temporum, quibus maior erat uirorum grauitas, quàm ut istis ineptiis more mulierum oblectarentur.

Vita, vestis, & prædicatio Ioannis nihil inter se dissimiles.

Amiciti Christianum quomodo decet.

In luxum uestium tempori huius.

ctarẽtur. Laborauit ferè semper hoc morbo mulierum sexus, ut exquisitè indutæ, uiris placere gestiant. Sed nostro seculo ita passim in uiris quoque obtinuit ista uanitas, ut olim ridiculum fuisset, si tantum ineptiarũ sibi permisissent mulierculæ, cùm ipsa sexus grauitas uiros aliud monere debeat. Aduersus huiusmodi scripsit Isaias cap. 3. Hæc dicit Dominus, pro eò quòd eleuatæ sunt filiæ Sion, &c. in die illa auferet Dominus ornamentum, &c. & erit pro suaui odore fœtor, & pro zona funiculus, &c. Vide locum.

Et zonam pelliceam circa lumbos suos.

Cinctus erat zona pellicea siue coriacea, in signum modestiæ & continentiæ. Sic & Petrus cinctus inuenitur, & Paulus, Act. 21. Is cùm uenisset ad nos, tulit zonam Pauli. Helias quoque, sanctíque cæteri (ait Chrysostomus) istud uirtutis insigne gesserunt, quòd scilicet in iugi opere uersabantur: siue iter ageret, siue aliud quid necessarij laboris arriperent. Nec propter ista tantummodo, sed ut omnem quoque superbiendi rationem conculcarent, séque ad omnem laborem ipso quoque habitu præpararent. Venerat certè Ioannes in spiritu Heliæ, & Heliæ similimus, de quo, 4. Reg. 1. cap. legimus, quòd Helias uir pilosus erat, zona pellicea accinctus renibus. Constat ueteres, zonis usos pretiosis ac multo luxu splendidis, sericis, holosericis, auro, gemmis & argento intertextis, rigentibusque, qualibus uel hodie nostrates mulierculæ uti solent. At Ioannes, quemadmodum & Helias (quanquam nobilibus esset natus parentibus, coriacea contentus zona, docuit omnem aspernari atque calcare luxuriam. Fuit autem zona, symbolum pudicitiæ. Vnde virgineã soluisse zonam dicimus eum, qui uitiauit virginem. Certè sanctus Hieronymus in Epistola ad Ephes. ideo putat à Matthæo dictum, zona præcinctum fuisse Ioannem, quòd ita uoluerit eius significare mundiciam, & quòd non seruierit libidini. Rursus de Gallis tradit Strabo lib. Geogr. 4. modum zonæ præscriptum illos habuisse, quo se stringerent, ne uentricosi fierent & obesi, imò puniuisse iuuenem, certam zonæ mensuram excedentem. Erat igitur zona symbolum abstinentię ac sobrietatis. Ad hæc cùm Dominus in Euangelio discipulos suos, iubet lumbos suos præcingere, paratos esse iubet, ut strenuè munia sibi imposita obeant. Vnde discinctum ambulare, probrosum ignominiosúmque fuit apud ueteres. id quod uidere licet in historiis. Discant ergo hinc pietatis studiosi, præsertim uerò ministri uerbi, uestibus uti, suam professionem decentibus. Peccatur hodie utrinque à non paucis. Alij enim ad sinistram nimium declinantes, luxui infames sese dedunt, dum sericis & holosericis tunicis amicti, superbè prodeunt, & manus annulis rigentes gemmísque pretiosas ostentant. Alij uerò ad dexteram nimium deflectentes, sordibus sese polluunt, dum in ueste uili, detrita & lacerata, vix se bene tegunt, auram popularem uenantes, & soli gloriæ studentes: atque ita se magnam exercere hypocrisim produnt. Sunt alij quidam, quos scurras rectius dixeris quàm ministros uerbi Dei. Hi enim nulla uel uerecũdiæ uel dignitatis, uel suę professionis piæ & Christianæ, ratione habita, ita incedunt uestiti, ut inter concionatorem & militem gregarium, aut aurigam & nautam barbarum parum aut nihil interstinguere queas. Interim audẽt quæstuosi illi, uoluptuosi & bipedes asini conqueri (si arguantur) omnem autoritatem ministrorum uerbi cecidisse, & contemni se à vulgo. Cùm tamen ita omnem uitam suam instituant, & adeò leues sint, in dictis, factis, habitu & gestis, ut non possint non contemni ab optimis quibusque, imò & à pessimis & ineptissimis hominibus. Paulus ait oportet Episcopum κόσμιον esse, hoc est modestum & ornatum. In tota conuersatione uitæ, non leuem, non scurrilem, sed agentem quod suam uocationem & professionem deceat. Obserua ad hæc adnotata, quæ scripsit Isaias 3. cap. Et erit pro zona funiculus, &c.

Cingendi semos apud patres frequẽs.

Zonæ apud ueteres prẽtiosæ in usu.

Zona, symbolum pudicitiæ.

Zonam soluere.

Zona, sobrietatis admonebat.

Christianus neque sordes neque luxũ sectetur.

In tritos & pannosos cõcionatores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Esca autem eius erat, locustæ & mel syluestræ.

Singulas adducit Euangelista circunstantias, quæ austeritatem uitæ in Ioanne demonstrant. Desertum & incultiorem locum sibi delegit: rudi admodum uestitu indutus, & zona coriacea cinctus erat. Huic uestitui respondet uictus: nam parabili uictitabat commeatu, quippe illo, quem eremus suppeditabat, locustis scilicet, ac melle syluestri. Nihil ille curabat peregrina uina, & lautitias aliunde importatas: locustis & melle syluestri uictitabat, hoc est temperatissimè. nam per speSpecies pro genere. Infrà, 11. cies genus intellexit. Hoc ipsum significans etiam Christus infrà, Venit (inquit) Ioānes nec edens nec bibens, id est temperatissimè & sobriissimè uiuens. Alioqui enim constat illum, ut hominem, omnino edisse & bibisse. Hic cultus, hic uictus, hoc desertū, talem decebat pœnitētiæ præconē, & qui futurus erat aliis pœnitētiæ typus. Omnino mirabile erat humano in corpore tantā uidere tolerantiam. Hoc certè uiuendi genus animos uidentiū magis ad credendū trahit, ac ad innouandā uitā magis pellicit. Quis enim uideat Ioannem hoc amictu uili & austero, mundi delitias contemnentem, ac nihil uelle cum terra cōmunc habere, sed ad priorem nobilitatem reuerti, quam certè habuerat primus parens, antequam de uestitu & uictu curaret, qui non mox proponat mundum & delitias eius relinquere, & nouam inchoare uitam, hac pœnitentia quā Ioannes hoc loco docet? Voluit Ioannes his uti, quibus & reliqui incolæ deserti solebant. Locustis animalculis uescebatur.
Locustæ in cibo olim apud multos habitæ. Nec incredibile uideri debet, habitatores deserti illius locustis usos fuisse. Nam legimus non modò Parthos, sed alias quoque nationes locustarum esu uictitasse. Testatur Pinius lib. 11. cap. 29. Locustam animalculum Parthis fuisse in delitiis. Idem lib. 6. cap. 30. refert, quosdam Aethiopiæ populos non alio cibo uiuere solitos quàm locustarum, quas fumo saléque durant in annua alimenta. Qui lustrarunt procul semotas regiones, narrant & hodie Aegyptios uulgò uesci locustis.
Locustæ tripedales. Scribit etiam Plinius alicubi reperiri locustas mensura trium pedum. Locusta inter uolucres mundas, Leuit. 11. cap. numeratur. Itaque in laudem sanctissimi uiri Baptistæ, Matthæus retulit, locustam animalculum, fuisse cibum Ioannis, qui tametsi iuuenis esset, magni sacerdotis filius, magnáque tum apud populum tum apud Regem autoritate: maluit tamen in deserto potius ferarum ritu, uili parabilique cibo uiuere, quàm molliter in domibus regum agere. Hic uir sanctus hoc genus cibi non affectauit, sed partim hoc usus est, quòd eremus illi hunc cibum ultrò suppeditaret, partim, ut iuxta uaticinium Esaiæ, Christique testimonium Heliam prophetam hoc genere uitæ referret. Obserua. Græcis legitur, τροφὴ, cibus siue alimonia erat locusta, à τρέφω id est nutrio. Græci ἀκρίδας dicunt, id est locustas. quæ uox inde dicta est, quòd id animal summas aristas, aduolans depascatur. Hoc exemplo Ioannis docemur, ut cibis utamur, qui parabiles sint, & naturæ sustentādæ sufficientes. Luxus ciborum damnabilis est Christianis, quorum professio sobrietatis est, modestiæ, mortificandæ carnis, & uitæ cœlestis. Sobrietas & temperātia cibi ac potus, omnibus mortalibus est honesta, utilis, iucunda, facilis, & naturæ accommoda & amica: contrà, luxus turpis, noxius, iniucundus, difficilis, & inimicus naturæ. Mel syluestre Ioanni cibus erat. Hoc in petratum scissuris & arboribus ab agrestibus apibus cōficitur. A Plinio, lib. 11. cap. 16. Vocatur ericeum ab erica frutice, quod inter genera mellis minimè probatur. Potum Ioannis Angelus apud Lucam exprimit, dicens ad Zachariam: Vxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & uocabis nomen eius Ioannem. Vinum & siceram non bibet. Vino & sicera intelligit omnem potum, qui inebriare potest. Quare potus eius erat aqua, quam fons in deserto suppeditabat. vt intelligas omnimoda sese sobrietate Ioannem muniuisse. His omnibus Ioannes Baptista se uerum exemplar & typum exhibet iis, qui & resipiscere, & regnum cœlorum intróire desyderant. Porrò hæc sanctimonia omnibus adeò admirabilis erat, & omnium animos sic obstupefacie-

Mel syluestre
Ericeum.
Potus Ioannis.
Ioannes expressum exē plar resipiscere uolentium.

bat, ut non deessent in populo, qui suspicarentur hunc, Messiam esse, quem natū audierant ex Magorum aduentu, & tumultu excitato inter Hierosolymitanos, qui & fortasis in desertum à parentibus delatus, uitasset Herodis tyrannidem, quam in Bethlehemiticorū infantium clade & cęde ille manifestam fecerat. Sed hic adeò non sibi hunc honorem uendicabat, ut palàm Christo omnibus demonstrato, se indignum profiteretur, qui calceamentorum illius ligulas solueret.

Tunc exibat ad eum Ierosolyma, & omnis Iudæa, & omnis regio circa Iordanem.

Vis & potentia uerbi, simul & præsentiæ tanti prophetæ energia manifestatur, quandoquidē omnes ad uocem clamātis confluebāt, non solùm ex urbe Ierosolymorum, uerumetiam ex uniuersa Iudæa, præsertim iis regionibus, quæ ad Iordanem sitę erant. In Ioanne tria uidebantur esse, quę populum undique attraxerint.
1. Primum, quòd à secundo templo ad id usque temporis, prophetis caruerant: ideo ueluti propheram uisuri, tanto ad illum ardore accurrebant. Sic infrà, 11. Quid existis in desertum uidere? Prophetam? &c. Iudicio Dei iusto factum fuerat, ut prophetarum oraculis priuarentur, quorum, dum illorum esset copia, nullam unquam rationē habuerant: posteà senserunt, quantum bonum proprio uitio amiserant. Hinc illud, psal. septuagesimo tertio, Signa nostra non uidimus, iam non
2. est propheta, & nos non cognoscet amplius. Secundum est, ipsum prædicationis genus nouum & insolens. Neque enim, ut priores Prophetæ, neque ad morem legis & sacerdotum, simpliciter pœnitentiam & legis obseruantiam prædicabat, sed
3. uiam iubebat parare Domino, & regnum cœlorum aduenisse nuntiabat. Tertium est, austera illa uita Ioannis, cuius suprà facta est mentio, de qua infrà, 11. Venit Ioannes nec manducans panem, neque bibens uinum. Idem scribitur, Luc. 7. Magna erat conuersationis illius & sanctimoniæ lux, quæ & ipsa certè, propter nauseam Scribarum & Pharisæorum, quamplurimos exciuit, quos nihil pigebat urbibus & uicis relictis, & itineris molestia deuorata, ad conciones Ioannis excurrere. Hic uide: tum cœpit piscium promiscua multitudo reti euangelico implicari. Nouam doctrinam sitientibus obtulit Ioannes, uoluntati illorum satisfaciens. Idem frequentiori auditorio ad Iordanis ripas existenti inculcabat, quod in eremo prædicauerat, ut pœniteret ipsos ueteris uitæ: & prępararent uiam Messiæ mox uenturo: cui salutem afferenti se sanabiles præberent, hoc est (quod Isaias cecinit) essent docibiles Dei, seu obedientes uerbo. Is autem sanabilis est qui morbum agnoscit, & odit, petens ex animo curari, ab eo, qui sanitatē & potest præstare, & exhibere in fide petenti præsto est. Petite (inquit ille) & accipietis, pulsate & aperietur uobis. Item quacunque hora ingemuerit peccator, nō amplius recordabor iniquitatum eius. Hęc sunt quæ Malachias 4. cap. & Gabriel, Luc. primo cap. de Ioanne prædixerunt. Et multos filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & uirtute Heliæ, ut conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam. Hic conuentus ex quauis parte ad Ioannem, specimen quoddam fuisse uidetur, eius, quod tum incipiebat, & paulò pòst per missum Spiritū Christi in die Pentecostes implendum erat, de quo paulo antè citatus est locus Isaiæ, significans reuelandam esse gloriam Domini, & quòd omnis caro uideret salutare Dei. Ad hæc hic conuentus indicat impleri quod dictum est, A diebus Ioannis cœlum uim pati, & uiolenter, id est ardentissimè, innumeris irruentibus rapi, fide, & ardenti charitate. Aduerte: hic feruor populi, diuinitatem Euangelij ipsiusque potentiam indicat, quod tum prædicari incipiebat. Sed quò hic populus primò fuit feruentior, eò paulò pòst remissior fuit, ut pote qui & Ioannem reliquerit, & Christum auersatus fuerit. Certè primùm arridentquæ noua putātur,

Ioannem Baptist. tria cōmendabant Iudæis.
Iudæi sęui in suos prophetas.
Dilura uita & doctrina Pharisæorū populo nauseam mouebat.
Isa. 54. Ioan. 6. Sanabilis quis. Ezech. 18. 33.
Conuentus ad Ioannem tam confertus, quid prę signabat.
Populi studia semper incerta & mutabilia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerùm ubi carnis mortificandæ ſtudium, & poſt Chriſtum ferenda crux imponitur, retrocedunt abſterriti permulti. Hoc nobis exemplo eſt, ne populi ſtudio fidamus, quando in his feruorem tam citò remiſſum uidemus. Deinde monet, ne eriſtas & animum erigat pius Eccleſiaſtes, ſi ad ſe undique adcurratur, & frequens habeat auditorium. id profectò à Deo eſt diſpenſante, & maieſtatem uerbi ſui manifeſtante. Rurſus hoc declarat, multos quidem uocatos, paucos uerò electos eſſe, qui audita & iniũcta cruce ſubſiſtere uelint. Vnde, prædicatoribus aureis otioſas à perquàm paucis ꝙ præberi hodie uideamus, hoc cõtigit uel cruce prædicata, uel ultro (ut hominum mos eſt) auditoribus ad delitias relabẽtibus: propterea quòd auditores tantùm, & non factores uerbi, ſeipſos exhibuerint. Quare curare debet imprimis prędicator, ſolidos potius, quàm multos habere auditores: quod fiet, ſi magis ſalutaria quàm plauſibilia & placentia uerba docuerimus, rei illi toti addicti, in qua legimus Ioannem uerſatum fuiſſe, nimirum in prædicanda pœnitentia, & clamando cum Apoſtolorum principe, ex Iſaia: Omnis caro, ut fœnũ, & omnis gloria eius tanquam flos fœni. Exaruit fœnum, & flos eius decidit. Verbum autem Domini manet in æternum.

Eccleſiaſtes non placeat ſibi de frequenti auditorio.

Vnde tam rarum Eccleſiaſtis auditorium.

Prima cura miniſtrorũ uerbi.

Iſa. 40.

Et baptizabantur ab eo in Iordane.

Cùm omnis regio undique finitima Iordani, eò confluxiſſet, ubi Ioannes nouam prædicationem, nouum item ablutionis ritum exhiberet, baptizabantur, id eſt abluebantur aqua Iordanis ab ipſo Ioanne in Chriſtum uenturum. Hic baptiſmus non cõferebat gratiam & remiſſionem peccatorum, quia in ſola aqua & non ſpiritu erat, ſed fiebat in pœnitentiam, hoc eſt ſignaculo aquæ obſignatis promittebat remiſſionem peccatorum, ſi haberent fidem in Chriſtum, quem prædicabat, & regno cœlorum uiua fide ſeſe coniungerent: hoc eſt, ut abnegantes ueterem hominem, nouum induerent, hoc eſt, ex animo Chriſtum hominem de cœlo amplexarentur, & fierent in ipſo noua creatura. Vt enim Chriſtus indubiè induit nos ſeipſo, & conſepelit ſecum, incorporat ſibi, & refingit in baptiſmate: ita paſcit nos ſeipſo in Euchariſtia. Ioannes ut noua prædicatione clarè Chriſtum demõſtrante & annuntiante, Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cœlorum: ita nouo uocabulo, baptiſmus, eſt uſus, qui eſt ad pœnitentiam præparatiuus. Antea uarij erãt in Moſe baptiſmi, rerum, corporum, carnis, & huiuſmodi, ſed tantùm ad munditiam carnalem, ut ueſtium, cutis, ollæ, hoſtiarum, uaſorum. Non autem erant in pœnitentiam, neque in remiſſionem peccatorum. cuiuſmodi erat Ioannis baptiſmus, Act. 19. Dixit autem Paulus, Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ populum, dicens, in eum qui uenturus eſſet poſt ipſum ut crederent, hoc eſt in Ieſum. Obſerua: non uacat myſterio, quòd Ioannes in Iordane baptiſmum exercuit, qui, vt Chriſtum orbis ſaluatorem manifeſtaret, ſcholam & frequẽs auditorium Chriſto apud Iordanem præparauit, inſtituens ſcholam, & colligens diſcipulos. Primùm autem (ut oportuit) baptiſmum in Iordane, ueluti præludium ad Chriſti baptiſmum, docuit. Olim populus Iſraëliticus Iordanem non ſine miraculo tranſiuit, ad terram promiſſam pergens, Ioſué 4. cap. Naaman Syrus iuſſu Heliſçi in eo flumine ſepties lotus, à lepra fuit mundatus, 4. Reg. 5. ca. Ita qui baptizabantur à Ioanne, hoc baptiſmo præparabantur ad baptiſmum Chriſti, quo qui baptizantur, à ſeruitute Aegyptiaca, id eſt Satana, tranſeunt ad terram promiſſam, hoc eſt ad Chriſtum, cui hoc baptiſmo inſeruntur, ciúſque gregi adſcribuntur, & in mortem ipſius baptizantur. Roman. 6. Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Vt hoc baptiſmo ac deinceps per Spiritum facta carnis quotidie mortificantur, ita ſeptiformi munere Spiritus, ueluti ſepties, in uero Iordane lauamur, ut à corruptione carnis, noxia lepra, tandem penitus mundati, uero Dei populo & Domini caſtris uerè adiungamur. Iordanis interpretatur deſcenſio. Fluuius eſt Iudææ, qui à Ior & Dan fontibus, ad radices Libani iuxta Cæſaream Philippi (ut autor eſt Hieronymus) ortũ habens, nomen accepit, Geneſ. 13. Regiones perquam amœnas præterlabitur, mox in lacum (quem complures Genezaram uocant) ſe fundit: deinde mare mortuum perit, à quo poſtremò abſorbetur.

Baptiſm' Ioannis quorſum ſpectabat, & ad quid utilis.

Varij baptiſmi in lege.

Quare in Iordane Ioãnes cœpit baptizare.

Baptiſmus Chriſti qui proſit.

Iordanis, quid.

Confitentes peccata ſua.

Ioannis prædicatio, nullo adornata fuco, ſed ſimplex & uerax, auditorum animos & conſcientias rectà feriebat, demonſtrans eum, qui proximè uenturus, hoc eſt manifeſtandus erat, ipſiſsimum eſſe, ad quem pertineat remittere peccata, & præter hunc, alium nullum, propterea oportere conſcientias pœnitentia & uirtute uenturi Chriſti purgare, ut ipſum dignè excipiãt. Vnde quum ueterem, hominem illi, & tam abiectum hominem, hoc eſt ueterem uitam, peccatis obſitam apprehenderent, illius ipſos pœnitebat, & damnantes uitam priorem, confitebantur peccata ſua. Quod ut ſigno aliquo manifeſtarent, offerebant ſe à Ioanne baptizandos, putantes hanc externam lotionem ſignum eſſe pœnitentiæ & reſipiſcentiæ: hoc eſt, ſignum, quo profiterentur ſe pœnitentia duci. Certè compuncti ſunt prędicatione Ioannis, adeò ut turbæ rogaſſe Ioannem dicantur, Luc. 3. Quid ergo (aiunt) faciemus? Item & de Publicanis illi ad baptiſmum uenientes, dixerũt Ioanni, Quid faciemus? Similiter & Milites interrogaſſe ſcribuntur, Et nos quid faciemus? Similiter & qui audierunt Petrum concionantem, Act. 2. & dicentem, Quem uos crucifixiſtis, &c. cordibus compuncti dicebant: Quid faciemus uiri fratres? Certè hoc reſponſo profitebantur ſe peccatores.

Baptiſmus Ioannis argumentum pœnitentiæ.

Auditores Ioannis, prędicatione eĩ moti ſunt ad pœnitentiã.

Videns autem multos Phariſæorum & Sadducæorum uenientes ad baptiſmum ſuum.

Confluentibus turbis, uidit Ioannes non parum multos Phariſæos & Sadducæos uenire ad baptiſmum, quos agnouit, tum ex ipſorum habitu, tum ſpiritu inhabitante in ſe. Ad pleniorem huius loci & aliorum cognitionem, obſerua, Satanam ſectarum & diuiſionis autorem eſſe, Dominum uerò Deum & autorem & amatorem pacis, qui mox ab initio, & prima uocatione populi Iudaici, ipſum legibus, tam Eccleſiaſticis, quàm politicis, in unius corporis ſocietatem arctiſsimè colligauit. Nam ut uni & ſoli Deo adhærerent, præcepit, ſolum ac primum inuocarent, ſolum maximè diligerent & præcipuè colerent, nec alio ritu contrario quàm ipſe præſcripſerat. præſcripſerat autẽ, necubi, niſi uno in loco, ad aram unam, & ſecundum præſcriptas leges, ſacrificarent, neque quóquam ad Deos properent. Et quanquam ſub iudicibus non rarò præuaricaretur populus, in illa tamen unitate permanſit, præſertim ſub Samuele & Rege Dauid, primíſque regni Salomonici annis. Primus Ieroboam hæreticus & ſchiſmaticus impiiſsimus ambitioſiſsimúſque, hanc ueterem ſocietatem, Eccleſieque unitatem diſſoluit. Nam uitulos in Dan & Berſaba colendos propoſuit, effinxitque religionem nouam & cultum Dei nouum, hoc eſt, à lege Dei alienum. Quare & corda populi diuiſit, ita ut neque à Deo ſolo & lege eius penderent: neque inter ſeſe eſſent concordes ſocietate ciuili. Nam corruptam religionem ſequuntur ſeditiones & diſſidia. In hiſce turbis autem fluctuarunt miſeri, donec ipſorum impietatem hæreſes & ſchiſmata gladio Aſſyriorum excinderet Dominus. Supererant tum quoque duæ tribus Ieroſolymis, adorantes Dominum, ſed quæ interim nouos Deos, & nouum

Sataná diſſidiorũ, Deus concordiæ autor.

Præcepta Dei omnia pacẽ ſpirant.

Populus Iſraël unus ſemper uſque ad Ieroboam.

Religione eõ uulſa, & cæteræ paſsũ eũt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cultum cum præscripta lege susciperent, unde ipsos quoque in uindictam hæreseos excindi oportebat Chaldæorum gladio. A reditu quidem ex babylonica captiuitate per initia paulò religiosiores extiterunt Iudæi, & in unitate doctrinæ ueritatis perstiterunt: & erant tum Pontifices, quibus curæ erat doctrina ueritatis, & unitas Ecclesiæ. At ubi Pontifices, non adeò magni pensa doctrina, cœperunt cogitare & altercari de splendore & maiestate imperij, de corona & diademate, de paludamento & nescio quibus imperij insigniis, tum demum diffluxit religio uera, & exorti sunt homines praui, qui tamen propter insignem hypocrisim uidebantur sanctuli, qui palàm hæreses, id est sectas & diuisiones à sancta legis traditione, denique & in populo factiones excitarunt, ac suis traditionibus & institutis sacrosanctam Dei religionem obscurarunt & oppresserunt, ut Ioanne baptista iam & Christo ueniente, uera religio & simplex veritatis doctrina parum fuerit cognita, ipsorúmque traditionibus prorsus corrupta: quam corruptionem manifestat Christus infrà, 5. 6. 7. & 8. cap. in quibus reprehendit Pharisaicas traditiones, & repurgat quæ ab istis infecta sunt. Cœpit autem illa corruptio Machabæorum ferme seculo, & perfecta est plenius insequentibus temporibus. Iosephus enim de Ionathæ rebus scribens Antiq. lib. 13. cap. 8. Eodem (inquit) tempore tres hæreses Iudæorum fuerunt, quæ de rebus humanis diuersa credebant. Quarum una Pharisæa dicebatur: altera, Sadducæa: tertia uerò, Essenorum. Præcesserunt ergo hæ sectæ Christi Domini aduentum in carnem, annis paulominus centum quadraginta octo. Fuerunt autem in dogmatis, in habitu, & rebus propè omnibus, primò inter se, deinde & à reliquo vulgo diuersissimi. Et pertraxerunt ad sui imitationem quamplurimos, adeò ut tandem & Sacerdotes, & eruditissimi quique in illorum instituta descenderent. Testatur enim Ioannes Euangelista & Sacerdotes & Leuitas fuisse Pharisæos. Sed & Apostolus Paulus dicit se districtissimæ Pharisæorum sectæ assectam fuisse. Excellebant certè Pharisæi autoritate & gloria, quòd eorum placita minus uiderentur uariare à sacris, quòd conuersatio illis esset sobria & abiecta prorsus: nihil enim studebant luxui & delitiis. Itaque quod his uidebatur in religionis negotio statuēdum, citra vllius contradictionem decernebatur, ac pro diuino decreto toti populo proponebatur à Sacerdotibus, & uocabantur traditiones seniorum, quarum & sanctus Paulus in primo capite ad Galatas meminit, & Matthæus infrà, 15. cap. Harum trium sectarum, similiter & eorum, qui autore Iuda Gaulonite tempore census fuerant exorti, mores pariter & dogmata paucis perstringit Iosephus, lib. 2. belli Iudaici, cap. 7. lib. Antiq. 15. cap. 8. & lib. 18. cap. 2. Pharisæi legis studiosiores, fatum cum libertate tamen nostræ uoluntatis agnoscebant, animam credentes immortalem: certiorem legalium rituum cognitionem profitebantur: obseruabantúrque reuerenter à populo, & potiorem dominationis partem ad se traxerant: nec solùm scriptę legis, sed & traditionum suarum onere populum premebant: qua in re illis Sadducæi plurimùm aduersabantur, ut autor est Iosephus, lib. Antiquit. 13. cap. 17. Ad illos plurimus erat è ciuitatibus conuentus, quòd putarentur cæteris esse meliores. Sadducæi fato nihil, & omnia hominis arbitrio tribuebant: resurrectionem, item angelos esse & spiritus negabant, nec credebant animabus mortalium post mortem quicquā uel honoris uel supplicij expectandū: traditionibus Scribarū & Pharisęorum asserebant non esse obediendū, sed tantùm scriptæ legi Dei. His adhærebant opulētiores. Esseni siue Essæi fato tribuebāt omnia, mirā continentiā profitebātur: ab uxoribus & seruis abhorrebāt, illas iniquitatis, istos seditionis occasionē existimātes. De Essenis qui copiosa legere cupit, inueniet apud Plin. Nat. hist. li. 5. c. 17. Et Ioseph. de Antiq. lib. 18. cap. 2. Postremi cum Pharisæis ferè conueniebant, nisi quòd nefas adserebant, præter Deum principem ullum agnoscere, & censum soluere. Sed errabant, errántque, si qui supersunt hoc ueneno intincti, pessimè, uo-

Iudæorū calamitati Pontifices initiū posuerunt.

Religionem Dei sub lege quinam euerterunt.

Tres hæreses apud Iudęos.

Phariseorū secta potior habita apud Iudæos.

Traditiones seniorum.

Phariseorū scita.

Sadducæi Phariseis aduersi.

Sadducæorū placita.

Essenorum mores & decreta.

Essenorū error de principatu terreno.

lentes scripturas ignorare quæ concinunt, Omnis potestas à Domino Deo. Et, qui potestati resistunt, damnationem sibi acquirunt, Roma. 13. Præcipuæ inter Iudęos sectæ erāt Pharisæi & Sadducæi. Viuebant hi dolis pleni. Sunt enim hi, qui uelut inuidentes & insidias struentes baptismo Ioannis tam celebri, miserant ad illum in Bethaniam subdolam legationē, Leuitas & Sacerdotes, exploratum, qualis esset doctrina & baptismus Ioannis. Veniunt ergo nunc ad baptismum Ioānis (quo loco baptismum usurpat pro toto Ioannis ministerio) non ut emendent uitam, & faueant doctrinæ, sed ut insidientur. Interim tamen præseferebant pietatis studium, ut exactius omnia scrutari liceret.

Pharisæi & Sadducęi Ioannem captant.

Dixit eis.

Inhumana uidebitur cuipiam hæc salutatio, & durum exordium ad tam sanctos & præstabiles uiros, nimirum Pharisæos religiosissimos, & Sadducæos continentissimos, & sanctitate sua externa cæteros excellentes. Sed ut duro nodo durus adhibendus est cuneus, ita & huic hominum generi elato, feroci, & sibi plus æquo ob insignem Mosaicę legis obseruationem & merita Patriarcharum (à quibus se genus ducere gloriabantur) placenti, asperrimè loquendum erat. Deinde quia non hic Ioannes, hoc est gratiosus & affabilitate plenus, sed Spiritus Domini, & omnium principis ac dominatoris, orationem auspicabatur, & quidem aduersus superbos, & animis tumētes, obiurgatoriam, ad quos neque uitiosum exordium neque indecora fuit salutatio. Receptissimum semper fuit patribus & heris huiusmodi exordio præfari, quum & filios & seruulos castigaturi sunt. profectò aliud est priuatum hominem esse, aliud publicum uerbi Dei ministrum agere. Priuatis quidem hominibus dicitur, Si quis irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Et quicunque dixerit fratri suo Racha, id est malum uerbum, reus erit concilio. At publicis ministris uerbi Dei dicitur Ezech. 33. cap. Si dicente me ad impium morte morieris, non annuntiaueris ei, neque locutus fueris, ut auertatur à uia sua impia & uiuat, ipse impius in iniquitate sua morietur: sanguinem autem eius de manu tua requiram. Nam quemadmodum legitimus magistratus latronem ultimo supplicio iuxta leges afficiens, non designat homicidium aduersus legem Dei, sed uocationi suæ seruit: ita publicus minister uerbi Dei uocans impium, impiū, & nebulonem, nebulonem, non conuiciatur, sed agit officium suum. Male fert Satanas & serui eius, si propriis suis cognominibus appellitentur: volunt enim uideri Angeli lucis. Non debet igitur Christianus seuera seueritate & dicendi inclementia prædicatoris offendi, quum Ecclesiastes non sua, sed Dei uerba loquatur, non sua, sed Dei autoritate increpet. Siquis ergo Ioannem, hoc est personam prędicantis pœnitentiam induerit, missúsque fuerit, ut ad pœnitentiam inhortetur, iure optimo seueritatem increpandi adhibere poterit. At maximoperè cauendum est, ne prædicator quippiam ex affectu carnis agat, & affectator uideatur: sed studeat se purum Spiritus organum exhibere, id est, sit Ioannes, Petrus, aut Paulus, & fructum afferat locupletissimum, alioqui auditorum animos exasperabit potius & indurabit, quàm ad pœnitētiam permouebit. Quare circunstantiæ loci, tēporis & personarum maximè obseruandæ tibi ueniunt, priusquam iuueharis: nec satis est dicere, Christus ita reprehendit & arguit, Ioannes ita inuectus est, Apostoli sic prosciderunt. Hi reuera imitandi sunt, sed cum tui abnegatione, & habita iuxta fidem omni ex parte auditorum ratione. Nam incisio quidem salutaris est, sed periti medici, non cuiuslibet. Quare cum sale sumenda est sermonis & styli parrum seueritas & inuectiua. Vnde quòd multi hac abutuntur, & indiscriminatim inuehuntur, cœpit apud multos Euangelium pessimè audire, & fides atque charitas graue admodum fecerunt naufragium. Proinde scopus huius orationis Ioannis, est, perterrefacere metu diuini iudicij feroces istos & arrogantes Phari-

Ioānes quare asperrima oratione Iudæos aggressus est.

Aliter priuatis, aliter publico munere fungentibus, loquendum. Matth. 5.

Prædicator nihil ex affectu agat carnis.

Christi, Ioannis, Pauli, &c. seueritas in docendo, quomodo Ecclesiastæ imitanda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sæos & Sadducæos, atque ita ad pœnitentiam ipsos permouere. Hoc enim dicendi genere illis insolito, animi ipsorum magis excitabantur, & inaudita quadam admiratione suspendebantur, ut quæ posteà dicturus erat Ioannes, auidius audirẽt, & diligentius exciperẽt. Non absimilia reperimus in sacris exordia. Quemadmodum Petrus, Act. 2. orationem exordiens, statim Iudæis exprobrat Christum ab ipsis occisum. Non dissimili usus est Act. 5. ad Principes Sacerdotum. Sed nunquam ferè viri Dei huiusmodi usi sunt exordiis, nisi quãdo negotium illis fuit cũ supercilios is ueritatis osoribus, quique ueritati cognitæ aduersabantur, quales fuerunt hi Pharisæi atque Sadducæi. Moses pariter Israëlitas, gentem prauam atque peruersam appellat: & Isaias, gentem peccatricẽ, & populum iniquitate grauem. Paulus insensatos Galatas salutat: O insensati Galatæ, ait ille, &c. At meminisse debemus, in huiusmodi exordiis & orationibus non ipsos, sed Deum per ipsos loquutum. Iam qui huius doctrinæ meminerit, non indecorum putauerit nos filios tam malè morigeros à Deo patre nostro adeò indulgente increpari: & seruulos adeò petulantes à Domino tam æquo & philanthropo argui & castigari.

Deutero. 32. Isa. 1.

Progenies viperarum.

Argumento ab incommodo & grandi exitio, quod Iudæis imminebat, Ioannes acrioribus uerbis mordet illorum conscientias, quò magis pœnitentiam agãt, conferens ingenium illorum cum natura viperæ & catulorum eius. In concepti-

Viperæ indoles.

bus viperinis, ut tradunt Physici, mas inserit caput in os viperæ, quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Parit autem intra se oua unius coloris & mollia, ut pisces. Tertia die intra uterum catulos excludit, deinde singulos diebus singulis parit, uiginti ferè numero: itaque reliqui catuli tarditatis impatientes, matris latera perrumpunt, & matrem occidunt. Iegito Plinium lib. 10. cap. 62. Phariseos & Sadducæos progeniem viperarum uocat. Nam Pharisæi & Saducæi, qui primas apud Iudæos sibi uendicabant, eóque turgidiores facti, mensuram patrum suorum implebant: dum Prophetas Domini usque persequuntur, parenti Deo id gratiæ retulerunt, quod catuli viperarum suis matribus. Quod enim in legatos Domini committitur, in Dominum ipsum committitur. Quod uni ex minimis istis fecistis (dicebat ille) mihi feciſtis. Rursus si uos persequuti fuerint, & me persequentur. Quia igitur hoc genus homines astuti & malitiosi erant, mali animi in omnes, insidiosi, ueritatis modis omnibus persequutores & maiorum interfectores, non hominum, sed potius viperarum progenies dici meruerunt, quo nomine hic à Ioanne nuncupantur, & à Christo infrà, 23. cap. Vipera non parit agnum, sed viperam: horum maiores fuerunt viperæ, quum prophetas maiores suos occiderunt, & viperas hos Sadduceos & Pharisæos pepererũt. Vnde collige quàm acerbè pro suo officio Ioannes hos Pharisæos & Sadduceos excipiat, viperinam illis malitiam opprobrans: quin ne hoc quidem tantùm, sed & patres ipsorum viperas faciens, cùm eos progeniem viperarũ uocat. Viperinum genus omnium serpentum pestilentissimum est, cuius sanies (ut Plinius scribit) irremediabile malum, mortem leui contactu incurabiliter infert. Vnde & Melitani Barbari uidentes viperam de manu Pauli, post naufragium sarmenta colligentis, Act. 28. cap. pendentem, inter se dicebant: Omnino homicida est homo hic, quem seruatum ẽ mari ultio non sinit uiuere. Tam præsentem uidelicet mortem adfert uirus viperæ, ut, quum uiderunt illæsum, & nihil mali passum, mutata mente dixerint, eum esse Deum. Obserua hoc exordium duci à persona accedentium Pharisæorum & Sadducæorum, & admirationem habere propter antè actam illorum uitam, & propter ipsorum mores corruptissimos, probè Ioanni cognitos. Ideo uidetur sic illos alloqui: Cùm hactenus fueritis homines perniciosissimi, homicidæ ex homicidis, impiissimi ex impiissimis progeniti, & qui Ecclesiam hucusque corru-

Pharisæi & Sadducæi quare cũ viperis collati.

Matth. 25. Ioan. 15.

Vipæ sanies præsentissimam affert mortem.

Paulus, quòd è uiperæ morsu non periit, Deus credit'

ptissimè administrarunt, mirum mihi uidetur, si intelligitis iram Dei impendere uobis, si denique illam subterfugere cupitis.

Quis demonstrabit vobis fugere à uentura ira?

Admirantis est sermo. Admirationem hanc peperit Ioanni, quod cùm neque Pharisæus propter suam, qua sibi placebat, iustitiam, neque Sadducæus, qui animam credebat mortalem, uenturam iram, id est, Dei ultionem ter atrocissimam (quæ ipsos maneret) uererentur, tamen cum cæteris confugerent ad baptisma, & ad remedium pœnitentiæ qua ultionem illam fugiant. Quasi dicat: Cùm uideamini uiperarum catuli, uenenosa doctrina imbuti, uósque sic hactenus apud homines iactaueritis titulo patrum, & falsa iustitiæ specie, præposteram exercentes religionem, atque ita supini ac securi rerum omnium regnaueritis, quasi Messias nunquam esset uenturus: quid uobis tam deploratis & peruersis noui accidit, & uos submonuit, ut & uos ad meum baptisma ueniretis, quo discipulos Christo iamiam adfuturo paro, eos duntaxat qui peccatores, ut sunt, ita se quoque agnoscunt. Venit enim ille, ut saluum faciat quod perierat. Miror totus, quis uos Pharisæos & Sadducæos tãtæ auroritatis, & primi nominis Hebræos, præmonuerit fugere supplicium ineuitabile, ueſtræ genti imminens, nisi ad remedium pœnitentiæ cum reliquis aduentassetis, adeóque uos humiliauerit, ut uos immiseueritis ordini peccatorum, quos solos in pœnitentiam baptizo, & ueluti peccatores baptizari uelitis. Procul dubio hoc tanto præceptore & submonitore didicistis inanem forè fiduciam ueſtram, nisi hoc pœnitentiæ suffugio uos furori diuino iam imminenti subduxissetis. Nam neque lex ueſtra, neque aliquis è patribus (quorum meritis gloriamini) potest uos ab hac ultione liberare: sed sua quenque uitæ synceritas & charitas in Christum seruabit, quem mox manifestandum prædico. Obserua: uocat iram uenturam, hoc est ultionem illam longè atrocissimam, quæ non præsentis, sed futuri ãc uenturi seculi est. Aut intelligit ultionem illam diuinam, quæ paulò pòst, excidium illud erat isti nationi allatura, in quo iam annos plus 1500. misera & uaga detinetur: sed de hoc infrà 23. & 24. cap. Aduerte: hæc Ioannis admiratio docet quàm difficile sit eos, qui Pharisæorum mores induerint, hoc est, inflatos, superbos, & seculo addictos, conuerti, & ad ueram accedere pœnitẽtiam. Obserua duplex genus fugæ ab ira Dei, unum uanum & irritum, quod eorum est, qui corpore tantùm fugam moliuntur. Horum fuga uana est. Nam qui nec Ierosolymis, nec in Iudæa opprimebantur, capiebantur tamen, & uel seruituti subiiciebantur uel occidebantur extra Iudæam, uel in Syria, uel in Aegypto, uel in Asia. Siquidem passim in Iudæos, irascente illis Deo, sęuiebatur. Qui sic fugiunt, non euadunt manum Domini. De hac fuga scribitur Amos. 5. Quomodo (inquit) si fugiat uir à facie Leonis, & occurrat ei Vrsus: & ingrediatur domum, & innitatur manu super parietem, & mordeat eum coluber. Et Dauid, Quò à facie tua fugiam? Alterum genus fugæ ab ira Dei, fit animo resipiscenti & uerè pœnitenti, de quo hic fit mentio: Quis uobis demonstrauit, &c. Hæc erat unica ratio fugiendi à uentura ira & ultione. Per hanc fugam Niniuitæ diuinam ultionem euaserũt. Rursus obserua. Hieronymus, Chrysostomus, & eius abbreuiator legũt, demõstrauit, quibus & glossa interlinearis astipulatur, superscribens, uel, demonstrauit. Notanter Græcè positum est uerbum ὑπέδειξεν, id est submonstrauit. quod significat clanculum iamiam capiundo & pœnas daturo, euadendi uiam & consilium tacitis nutibus & indiciis monstrare. Hoc sensu mihi uidetur Ioannes Pharisæis hic & Sadducæis admirabundus dicere, Quis uobis, &c. Quasi dicat. Cerrè in tempore sapitis, usi aliquo bono submonitore, cuius submonitu ad resipiscentiam confugitis, alioqui certissimè perituri. Vnde huius admirationis sensus non est, Quis uobis demonstrabit? quasi dicat nullus. Sed significat Ioannes, Quis

Luc. 19.

Ira uẽtura in Iudęos, quid.

Turgidorũ & arrogantium sibi pl' iusto, difficilis conuersio

Fugiunt duo genera hominum.

Cõfugere ab irato Deo ad ipsum propitium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rantum apud uos ualuit, ut subindicaret uobis quomodo fugeretis imminens periculum, & iram, quæ futura est.

Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.

Postquã baptizari & mei discipuli esse vultis, bonis & studiosis insudandum est operibus. Non nouit schola mea fucos, non admittit ignauos & otiosos. Vera & non ficta opus est resipiscentia, ut posthac fructificetis piis affectibus & factis, quæ testentur uos uerè resipuisse. A fructibus autem uera cognoscetur resipiscentia, nimirum à rerum præsentium contemptu, uestri abnegatione, summa modestia, & ardenti pietatis studio. Hactenus umbris seruiuistis, nunc ueritatem amplexamini. Dilatatis phylacteriis in longum ceremonias produxistis, hominibus placere desyderastis, superstitiosis ac uariis lotionibus usi estis, nunc his sepositis Christũ (in quo omnis plenitudo diuinitatis, & à quo omnis uita pendet) ut uerum Messiam (quem prædico) auidissimè excipite, pro cuius gloria nihil nõ quamlibet durum ferendum est. Hæc sunt, quæ fructus solida pœnitentiæ dignos comprobabunt. Colligamus ex his, non satis esse fugisse malum, nisi & fructum uera pœnitẽtia dignum fecerimus: quod sanctissimè faciendum hortatur Dauid Psal. 33. Declina (inquit) à malo, & fac bonum. Neque uerò damnat Ioãnes ciuilem illam & inculpatam uitam Pharisæorum, sed tamen amplius aliquid desyderat, scilicet fidem in Christum, & propriæ iustitiæ condemnationem. Ad hunc modũ & Christus infrà, 5. cap. vult nostram iustitiam maiorem esse, quàm Pharisæorum, scilicet, ut præter id, quod simus ciuiliter iusti, credamus etiam Christum esse nostrã iustitiam coram Deo ad salutem. Facite ergo fructus, &c. id est, sic uiuite, ut uideamini uerè resipuisse: desistite ab hypocrisi & reliquis fructibus impietatis, excipientes Christum uiua fide, quem uobis prædico.

Resipiscẽtia quãdo uera.

Malum qui relinquit, bonum amplexetur.

Nostra omnis iustitia q̃ mãca absq; Christo, qui iustitia nostra fact⁹ est nobis.

Et ne uelitis dicere intra uos, Patrem habemus Abraham.

Argumento ab inutili & re uana tollit ueræ pœnitentiæ impedimenta, quæ sunt, in gloria patrum (qui Deo placuerunt) quiescere seu fidere, & sibi propter hanc blandiri dicendo, Sancti sumus, quia à sancto patre prognati. Morbus quo segniores erant ad pœnitentiam, is erat, gloriari de patrum prærogatiua. Vnde quoties Prophetæ ante Ioannem docerent, aut pœnitendum, aut pereundum esse, responsabant isti, Sumus filij Abrahæ: cum Abraham percusit Deus fœdus sempiternum. Erit itaque semen Abrahæ æternum, regnabimúsque in æternum. Nã & templum suum, & aram, & cultum denique omnem inter nos esse uoluit, ut nihil nobis metuendum sit excidium. Ad hanc præsumptionem respondet Ioãnes: Si mei esse vultis discipuli, & ueram manifestare pœnitentiam, ne uelitis, id est ne cogitetis, & apud uos meditemini dicentes, Quia Deus magnifica Abrahæ & semini eius promisit, quæ indubiè præstabit, ideo nostram impietatem trãsmittet inultam: non peribimus, sed cum patre nostro Abrahamo salui erimus. Cauete ab hac superciliosa & fastuosa cogitatione, qua utique decipimini. Nam Abraham iustus ex se prognatis nihil proderit, nisi laudatam illius fidem & obedientiam imitentur: secundum quam, non autem secundum carnem, filij & posteri eius dicuntur. Quò fit, ut sicut neque in Ismaël, neque in aliis uocatum est semen, nisi in Isaac promissionis filio: ita neque de semine siue de germana eius sobole eritis, nisi patrem imitati, promissioni fide uiua adhæseritis. Hanc gloriationem Israëlis ex carne, tollit Paulus ad Roma. 9. cap. Non enim omnes qui ex circunc isione sunt Israël, ij sunt Israëlitæ: neque qui semen sunt Abrahę, omnes filij: sed in Isaac uocabitur tibi semen: id est, non, qui filij carnis, hi filij Dei: sed qui filij sunt promissionis, æstimãtur in semine. Non sanguinis affinitas, sed fidei syncerita filios Abrahę parit. Colligamus ex his huius sententiæ sensum, & summam: Ne sitis in hac opinione, ut dicatis uos esse filios Abrahæ, tanquam id sufficiat ad

Iudæos quid impediebat, ne se agnoscerent & Christum.

Abrahæ gnesij & germani filij, qui.

iustitiã, è sanctis esse prognatos. Hac enim cogitatione Deus non redditur propitius, nec uitatur supplicium, sed assumenda sunt, quæ ad legitimam pœnitentiã pertinent. Quibus addendi sunt legitimi pœnitentiæ fructus: videlicet sectari bona opera, iuxta uerbum Domini præcepta. Non igitur collocetur fiducia in carnale genus & externam progeniem Abrahę, sed in unum Christum, qui est nobis iustitia, & sanctificatio, & redemptio. Obserua. Error communis erat Pharisæis & Sadducæis, quo putabant se non posse perire, quòd ex Abrahamo (cui, & semini eius, factæ erant promissiones) descendissent. Deinde monemur, ut neque rebus adhæreamus caducis, neque re alia nobis Deum propitiũ polliceamur, quàm fide uiua seu charitate, innocentiam & uitæ nouitatem comites habente.

Ad uerã pœnitentiã quæ necessaria.

Dico enim uobis, quoniam potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.

Aetiologia est, à potentia Dei, qua vult ostendere Ioannes, prærogatiuam in carne Abrahę, & iustitiam carnalem, coram Deo nihil esse, neque Deum illa aut prærogatiua, aut carnali iustitia delectari. Adæquat Iudęos & Gentes Ioannes, ut illos à prærogatiua carnis abstrahat, & has ad gratuitam Dei misericordiam prouocet. Nolite (inquit) putare, si ab Abrahæ moribus desciueritis, & ob id perieritis, desituram ideo Abrahæ posteritatem, quam posteà desyderet Deus, cui promissam benedictionem soluat: imò certissimum habetote, si oblatam gratiam, hoc est, oblatum Messiam neglexeritis, Deum, qui Abrahamo seni Isaac filium suscitauit de sterili & lapideo Sarræ utero, ex hisce inanimatis lapidibus, aut ex Gentibus, quæ lapidibus duriores, sua idololatria lapides adorant, de quibus psal. 113. Simulacra Gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum, &c. Similes illis fiant qui faciunt ea, & omnes qui confidunt in eis. Aut, Ex lapidibus istis, id est ex uobis ipsis pertinacibus, obstinatis, & superciliosis, suscitare posse filios Abrahæ, ut adoptati in filios, cognoscatis fiduciam pietatis non esse collocandam in affinitate parentum, ac ne uobis quicquam, sed omnia Deo & gratiæ eius tribuatis. Proinde potens est Deus abiicere gloriantes in carne, & ex misericordia recipere, qui in carne prorsus nullam habeant gloriam, suscitatos de lapidibus, id est de Gentibus, nullam in carne gloriam habentibus, alienis à testamento Dei, spem non habentibus, Deóque carentibus in hoc mundo, Ephes. 2. Quasi dicat, Gentes, quas uos Iudæi contemnitis, potest Deus suscitare, tanquam è profundo somno & morte, in filios Abrahæ, ut tametsi non sint filij secundum carnem, tamen sint filij secũdum fidem Abrahæ. Vnde dicitur, Malachiæ. 4. cap. Et conuertet corda patrum in filios, id est faciet filios exemplo patrum credere. Hanc suscitationem filiorum è lapidibus expressit Dominus infrà, cap. 8. Dico autem uobis, quòd multi ab oriente & occidente uenient, & recumbẽt cum Abraham & Isaac & Iacob, in regno cœlorum: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Rursus Ioan. 8. filios diaboli Dominus nuncupat, qui se iactant filios Abrahę, cuius neque fidem neque obedientiam imitantur. Paulus quoque ad Romanos 4. & 9. & Galat. 3. diligenter probat non esse ueros Abrahę filios, cuius imaginem, id est fidem & probitatem nõ referrẽt. Ad Galat. 3. scribit Paulus, Si uos estis Christi, ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem hæredes. Et psal. 17. ostenduntur Iudæi increduli, alienigenæ, & Gentes credulæ, regni Christi indigenæ. Eripies me (inquit) de contradictionibus populi, constitues me in caput Gentium. Populus quem non cognoui, seruiuit mihi: in auditu auris obediuit mihi. Filij alieni mentiti sunt mihi, filij alieni inueterati sunt, & claudicauerunt à semitis suis. Obserua, Deum successione non carnali, sed spirituali, filios Abrahæ metiri. Quò fit, ut maior dicatur fidei & uirtutis, quàm sanguinis cognatio, quanto anima corpore melior est & præstantior.

Lapides qui, ex quibus potest Deus suscitare filios Abrahæ.

Virtute decet, non sanguine niti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tior. Aduerte, articulum Græcum τῶ, ostendere Abrahæ datiui casus esse, non genitiui: quasi dicat, Abrahæ nō defuturos filios, etiam si illi non sint nati. Obserua hanc Ioannis rationem adiunctam suæ exhortationi, sumptam esse ex consideratione diuinæ potentiæ, qua possibilia sunt, etiam quæ nobis uidentur esse impossibilia. Cogitabant Iudæi filios Abrahæ defuturos, si ipsi perirent: & cùm impossibile sit irritas fieri promissiones Dei, putabant se nullo posse excidio perire: sed falsa erat illorum cogitatio, si perderentur, filios Abrahæ perituros, ut hoc loco docet Baptista. Hæc loquutio, Potens est Deus de lapidibus, &c. non est propria sed tropica, auxesim habens & hyperbolen, ut non sit necesse commentari, Deum ex lapidibus miraculosè condere homines. Alibi per eundem tropum, Si hi tacuerint (inquit Dominus) lapides clamabunt. Alluditur hîc id Isaiam sic dicentem, Respicite ad petram excisionis uestræ, & ad cauernam laci effossionis uestræ: Respicite ad Abraham, &c. Propheta hîc consolatur qui repudiatam uidebant Synagogam, & paucos interim fideles: vnde timebant Ecclesiam nullam superfuturam. Hîc propheta illos consolatur, dicens, Respicite ad antistitem religionis uestrę Abrahamum, qui unicus erat, ac effœtis uiribus, &, quòd ad generandi uim attinebat, petræ simillimus, è quo propter grandem ætatem nemo sperabat ullum semen. Sara quoque sterilis erat, atque ideo, puteo, in quo nulla est aqua, non dissimilis, sic, ut ex ipsa non magis speraretur soboles, quàm ex pumice aqua: attamen Deus sua potentia fœcundauit utrunque, & benedixit eis, ut tam copiosa ex ipsis prognata sit soboles, quàm est arena in littore maris. Ita & Ioannes ad imitationem Isaiæ, Etsi (inquit) excidamini ad unum omnes propter scelera uestra, nunquā tamen deerit semen Abrahæ: potens est enim Deus suscitare ex alienigenis, qui fidem excipiant Abrahæ, & uerius filij sint Abrahæ, q̃ vos.

Hyperbole.

In. 19.

Isa. 51.

Iam enim securis ad radicem arborum posita est.

Singulari allegoria à similitudine hortulani omnium iustissimam æquitatem diuinæ ultionis habente, qua puniuntur impœnitentes, auditores prouocat ad seriam pœnitentiam, dum metum iamiam imminentis excidij incutit, quod significare uidetur, per securim radici non trunco appositam: quam funditus & irreparabili vulnere succisura sit, ni fœtus Deo dignos produxerit. Non est otij tempus, quum imminet discrimen. Hactenus dilatus est Messiæ aduentus: is nouacula est, & securis, id est, in eo omnis uirtus uitæ sita est. Puris & synceris animis adeundum est regnum cœlorum, aut subeundum supplicium æternum. Nam obuia & præsens est salus, uolentibus eam amplecti: adest & securis ac exitium præsens & immedicabile, præsentem salutem respuentibus. Quare accelerandum est, ut reiectis & amputatis omnibus sarmentis, fructum producatis. Vobis adhuc in manu est, utrum uelitis amplecti. Si resipueritis, & mentem subitò innouaueritis, non feriet securis. Quemadmodum in colendis arboribus, quandiu spes est remedij, stercoratione aut putatione subuenitur arborum uitiis, & ultimæ desperationis indicium est, quoties securis radici admouetur: Ita quandiu hîc uiuitur, spes est remedij per pœnitentiam. Cæterùm si admota fuerit radici securis, funditus euertitur arbor, & igni mandatur, à quo neque opes, neque amici, neque generis nobilitas, neque sapientia posthac liberabit. At non tam difficile est succum mutare in uobis, atque in arbore naturali, in qua longo est opus tempore ad succi mutationem, unde fructus saporem ducat. In uobis autem facillimum est: nimirum hoc uoluntate fit. Quare animo humili, & seipsum abnegante, accedite ad eam quæ iam illucescit, lucem, & amplexamini uitam, quam cum salutis autore æternùm uiuetis. Nisi enim solida resipiscentia uos germanum Abrahæ semen (cui Christus promissus est) declaraueritis: neque securim à radice auferet, neque liberabit uos ab excidio urgente & imminente, quòd ex Abraham secundū carnem genus duxeritis. Proinde Ioannes hoc loco insinuat ipsis, ab exemplo securis

Christus nouacula & securis.

Volūtas quāti momenti ad salutem.

ris ad radicem positæ, excidium Ierosolymitanum, quo figuratur & illud uniuersale futurum. Securis ergo potestas erat Romanorum, cui iam erant subiecti Iudæi, breui pòst per illam excindendi. Quasi diceret, hactenus Deus dissimulauit segnitiem uestram, expectans uos ueluti agricola arborem, ut ferat fructum. Iam satis supérque expectatum est: excidenda est gloria gentis uestræ. Iam adposita est securis, qua extinguatur omnis uestra gloria, antiquetur lex, euertatur templum, transferatur sacerdotium, radicitus euertatur cultus ac cęremoniarum pompa. Longè grauius erit hoc excidium priore, quod solùm. 70. annis durauit. Nam iam in hoc posita est securis ad hanc gloriam, ut in æternum non reuiuiscat. Atque hoc adeò imminet, ut non propinquior sit internecioni & euersioni arbor, cuius radici iam adposita est securis, quàm sitis huic uestro excidio, ut ut uos semē Abrahæ profiteamini. Obserua, singula propemodum uerba suam habere epitasim & uehementiam. Nam posita est dicit, pro ponitur, ita notans instans tēpus. Et ad radicem posita est, non ad truncum aut ad ramos, ut internecionem significet. Hoc enim prouerbio, Securis ad radicem arboris posita est, significatur excidium præ foribus astare certum, ineuitabile ac irrecuperabile. Læsa certè & succisa radice, de tota arbore actum est. Neque uerò nouum est, securim & gladium in scriptura poni pro graui Dei uindicta. Sensus ergo Ioannis est: Aut Euangelium recipientes agite pœnitentiam, aut colla uestra ad ictum librantis exerite. Certò enim uindicta Domini, quæ uos funditus & radicitus excindet, uestris impendet ceruicibus. Nam posteaquam toties estis uirga disciplinæ Dei frustra correpti, nunc bello, nunc peste, nunc fame adflicti, primùm in Aegyptum, deinde in Assyriam, pòst in Babylonem captiui abducti: ad hæc toties per Prophetas frustra ad pœnitentiam uocati, semper in eadem pertinacia, & malitia perduraſtis: tandem ita exarsit in hanc Gentem ira Dei, ut nisi statim resipiscatis, radicitus sitis excidendi. Iam enim non culter sarmentarius, sed securis excisionis admota est, non ramis, sed ipsis arborum radicibus, non purgationem frustraneam, ut antea, sed omnimodum excidium illatura. Oportet magnum & graue fuisse peccatum in populo Iudaico, quod priorem malitiam longè superarit, & iram Dei huc permouerit, ut quos antea uirga disciplinæ castigārat, tandem penitus exterminare proposuerit. Si rogaueris quod peccatum fuerit illud, hoc ipsum satis aperit Christus Luc. 19. Quia (inquit) non cognouisti tempus uisitationis tuæ. Et infrà in parabola uineæ, ubi illis obiicitur, quòd seruos ad petendum fructum uineæ missos probris affecerint, & contumeliosè occiderint, tandem etiam ipsum filium extra uineam eiectum interemerint. Et cap. 23. Ecce egò mitto ad uos prophetas, &c. Et persequemini de ciuitate in ciuitatem, ut ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est, &c. Deinde non solùm fuit illud peccatum, deplorata & obstinata malitia, & incurabilis impœnitentia, sed etiam pertinax impugnatio ueritatis, quam Stephanus illis obiecit dicens, Duri ceruice, vos semper restitistis spiritui sancto.

Romani securis fuere Iudæis.

Gladius & securis grauem irā Dei nobis significant.

Quo Iudæorum peccato iritatus Deus tam grauiter illos vltus est

Act. 7.

Omnis ergo arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Actiologiam imminentis excidij adducit argumento à communi arborū conditione. Quemadmodum (inquit) infrugiferis solet fieri arboribus, ut, ne terram frustra occupent, excidantur & comburantur: ita omnem hominem, etiam qui Abrahami fuerit filius, non ferentem fructum, non dico qualemcunque, sed bonum, hoc est dignum regno cœlorum, tam ingratū Deo, ignis iræ Dei absumet. Ergo pœnitentiā agite, dum tempus habetis, & credite Christo, cui uos præparo. Iam ô Pharisæi & Sadducæi, quum gens uestra non ferat fructum bonum, ut potè quæ Deum labiis honorat, corde autem longè est à Deo, contemnat Prophetа-

Iudæi, quare arboribꝰ infrugiferis similes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum minas, oracula & uaticinia non audiat, imò quæ quantumlibet operosè à Prophetis culta, usque tamen pergens esse pietate sterilis, causam dat, cur breui excidatur, nunquam in hanc suam gloriam reditura: fores iam pulsat, & adest is post quem nemo mittendus: cuius aduentum ne ignoretis, iuxta uaticiniũ Malachiæ, ego illius prænuntius sum. Quòd si resipueritis, & peccatorum uos pœnituerit, si morbum uestrum agnoueritis, & eum, qui potest & vult sanare, medicum, synceris animis, & uotis ardentibus exceperitis: hunc experiemini uobis salutarem, cum ipso æternùm fœliciſsimè uicturi. Is unus est, qui potest uos malis, quæ superuenient uestræ genti, eximere. Obserua: verbo præsentis temporis, facit, significatur, oportere semper fructum ferre. Qui perseuerauerit usque in finẽ, hic saluus erit. Licet enim misericors heri fueris, hodie autem fratrem oderis, nõ bonus eris. Discamus ex his bona opera requiri ab uno quouis nostrum, non folia, non speciem inquam pietatis, sed ipsam pietatem. Rursus discamus hinc, uindictam Dei omnibus paratam esse conscelleratis hominibus, eámque fore certissimam, ne quis sibi impunitatem contẽpti numinis, polliceatur. Longanimis quidem est Dominus, sed iustus interim, & ultor minimè segnis. Allegoricè. Obserua: Arbores sunt homines: Radice insinuatur uita præsens, & temporalis: Securis, diuinũ est iudicium: fructus malus, infidelitas dicitur & carnis opera: (nam quod non est ex fide peccatum est.) fructus bonus, fides, charitas, opera fidei, & Spiritus, de quibus post Esaiam. 5. capite, Paulus non semel scribit, præsertim ad Galat. 5. & Ephes. 4. Quòd si 13. cap. ex Luca, &. 15. cap. Ego sum uitis uera, &c. ex Ioan. huc transtuleris, habebis huius loci egregium commentarium. Excisio, est uitæ præsentis ablatio: ignis supplicium æternum designat. Aduerte: non solùm in Euangeliis, ut infrà. 7. &. 12. Luc. 6. 13. sed etiam in omni scriptura, præcipuè in Psalmis, ut psal. 1. 37. 51. &. 91. & Sapien. 10. admodum frequens est hæc similitudo. Vide, & ex superioribus collige, quàm philanthropus sit Dominus Deus: & quàm bonus sit, ex hoc loco & aliis disce: tametsi enim irascatur, & exterminationem minetur, adhuc relinquit locum auertendæ ultioni. Nam interea dum iratcitur, mittit monitores, qui peccatores tot modis dignos qui perdantur, ad resipiscentiam uocent, & uenturæ plagæ subripiant. Tantam gratiam isti populo nunquam antea obtulerat, quanta tum per Christum adferebatur, & per Ioannem adnũtiabatur, cùm extremum ei genti immineret excidium. Quid hodie cogitandum sit multis, imò omnibus qui Christianismum uel nomine solo uel reipsa profitentur, quídve cauendum sit, exemplo isto Iudæorum, qui corda ad intelligendum habent, abundè satis admonentur. Videamus num etiam nobis admoueatur securis iræ Dei, nempe tyrannis illa Turcica, cui maior portio Christiani orbis iam dudum cesit. Rursus uideat unusquisque nostrum, num ab his peccatis (aduersus quæ hîc inuehitur Ioannes) liber sit, & si pari obnoxius est malitiæ, impœnitentiæ, incredulitati, & crudelitati, an fieri possit, ut non aliquando pari sit ultione puniendus.

Fructus bonus nullo nõ tempore ferendus.

Deus, quàm bonus, quãtúsque amator nostri.

Turcica tyrãnis, grauissima nobis securis Dei.

Ego quidem baptizo uos in aqua in pœnitentiam.

Postquam Pharisæos & Sadducæos perterruit comminatione imminentis iræ Dei Ioannes, non ad Pharisæos duntaxat & Sadducæos, sed ad uniuersum populum sermonem suum dirigit, quo suam personam, suum item officium differre à persona & officio Christi demonstrat, ne fallantur putantes ipsum esse Christum. Eo enim ascenderat Ioãnis autoritas, ut non pauci dixerint ipsum esse Messiam in lege promissum. Ego quidẽ baptizo, &c. quasi dicat, Cùm tantùm aqua abluam, quæ certè peccata auferre nõ potest, frustra à me salutem expectabitis. Baptismus meus est in aqua in pœnitentiam, id est ad pœnitentiam, non quòd remittat peccata, sed est ablutio corporalis, tanquàm signum quoddam profitentium pœnitẽ-

Baptism' Ioãnis quare in pœnitentia.

tiam, id est profitentium se peccatorum pœnitere. Abluo, ut præparent animos, quò capaciores sint gratiæ euangelicæ, & beneficij mox sequuturi. Quare si tales estis, & peccata uestra agnoueritis, quibus purgari desideratis, ostendam uobis, à quo hoc beneficij petatis. Obserua. Ioannes externa, Christus interna purgabat: Baptismus Ioannis ad pœnitentiam pręparatorius erat, Christi uerò remissionem peccatorum confert: Ioannes seruus & minister, Christus Dominus & magister.

Qui autem post me uenturus est, fortior me est, cuius non sum dignus calceamenta portare.

Commendatio est Christi à fortitudine & excellentia. Ioannes prædicat remissionem peccatorum, quam Christus confert. Is (inquit) à quo omnis salus pendet, quem ostensurus sum uobis, ut à me puro homine, & seruo deficiatis ad ipsum autorem salutis, post me (ordine temporis) uenturus est, id est, ubi meo defunctus fuero munere, uobis conspicuus erit: mira docendi autoritate, inauditis miraculis confirmata, regnum Dei annuntiabit: ille fortior me est, id est, ut ille posterior me est ordine prædicandi, ita tanto me est modis omnibus superior ac ualentior: ille è cœlo uenit, æternum patris verbum, unigenitus Dei, quem pater diligit, cui omnia in manus pater dedit, ut qui in hunc credit, habeat uitam æternam: iam inter uos uersatur uobis incognitus, paratus munus suum obire, ut se mundi Saluatorem manifestet. Me oportet minui, ipsum autem crescere. Huic non mihi, paraturus plebem, aduenì. Operæpretium est hunc suscipiat, qui uolet iram Dei uitare, & uitam consequi æternam. Igitur facessite à me: ite ad illum multo ualentiorem meipso, qui prorsus indignus sum, qui mancipium apud illum agam, id est, ut illi portem calceamenta, aut corigiam calceamentorum soluam. Sententia, Cuius non sum dignus, Tapinosis est Ioannis præ Christo, qua ex uera animi humiliatione agnoscit suam indignitatem, ut Christum magnum ostendat. Similiter & vox illa, calceamenta portare, extenuatio est officij Ioannis prę Christo, qua ostendit se neque moribus neque officio parem esse Christo.

Discrimẽ inter Christum & Ioannem.

Tapinosis.

Ipse uos baptizabit in Spiritu sancto, & igne.

Quia ego nihil aliud sum, quàm prænuntius, fidelis quidem, meo fungens officio, & externum tantùm signum conferens, ad præparandum uos mox adfuturo, qui omnem potestatem secum adfert, seu remittendi peccata, seu omnem cœlestẽ doctrinam docendi: adcurrite omnes ad illius & doctrinam & baptismum. Siquidem efficax est eius baptismus, qui nõ sola aqua uos baptizabit, sed Spiritu sancto & igni: qui frigida corda uestra calefaciet & inflammabit, ut ea prestetis ex animo in spiritu & veritate, quæ à uobis exigo. Is uos diuina quadam uirtute afflabit, & iuxta Iohelis vaticinium perfundet, nouáque mente donabit, ut uerè peccatis liberi, solida iustitia ornati sitis, deinde instructi, siue sapientia, siue scientia, siue prophetia, siue facultate linguarum, siue quacunque re alia, quæ ad uestram salutem & propagandam Dei gloriam, necessaria fuerit. Spiritu suo transformabit uos, igni uos rapiet ad cœlestia. Gratis uobis sua dona conferet, si ex animo peteritis, si peccata uobis displicuerint, ac synceram & minimè fucatam pœnitudinem habueritis. Baptizare Spiritu sancto, est abluere conscientiam à peccatis, mundare, iustificare, & sanctificare animam. Hoc non præstabat baptismus Ioannis, qui solum corpus aqua abluebat. Vnde hoc loco uocula, vos, insinuat, quod baptizati à Ioanne, baptizandi erant baptismo Christi. Cùm dicit, & igni, imprimis significare uoluit solenne illud principium ablutionis & donorum in die Pentecostes, quando aduentauit in specie ignis Spiritus sanctus, quem Dominus in die Ascensionis Act. 1. appellat baptismum. Ioannes baptizauit aqua uos autem baptizabimini Spiritu sancto non post multos hos dies. Deinde, ut perti-

Iohel. 2. Ezech 36.

Baptizare Spiritu sancto.

Baptizare igni, quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

neat ad ignem afflictionum & crucis. Nam hunc quoque baptiſmum appellauit Dominus, ita reſpondens filiis Zebedęi Marc. 10. cap. Poteſtis bibere calicẽ quem ego bibo, aut baptiſmo quo ego baptizor, baptizari? Aut (ut in hunc locum ſcribit Hieronymus) ſiue quia in præſenti (inquit) ſpiritu baptizamur: & in futuro, igne: Apoſtolo quoque huic ſenſui cõgruente, Vniuſcuiuſque opus quale ſit, ignis probabit. Tertiò per ignem intelligere poſſumus uigorem euangelicæ gratiæ, qui animos inflammat, & intus datur, quum Iudaici ritus fuerint frigidi. Vt ignis inter omnia elementa maximam habet agilitatem, omnia, in quæ agit, ad ſe transformans, ac ſurſum rapiens: ita & ſpiritus ſubitò corda mouet, ad ſe transformat, & ad cœlos rapit. Proinde iuxta eius effectus & opera induntur illi nomina: Paracletus, vnctio, digitus Dei, ſanctus, ignis, aqua, & huiuſmodi nomina paſsim in ſcripturis ſpiritui adſcripta legimus. Rogabis. Quid ille in nobis operatur & efficit? Si paucis perſtrinxero nõnulla, qui non poſſum omnia, eſto contentus. In primis Spiritus in nobis efficit, ut nos diuinarum rerum, quas animalis homo nec moratur nec poteſt perficere, ſtudioſos reddat & intelligentes: vt & uerbum Dei ſitiamus, & auditum amemus, & ut indubitatum & certum excipiamus ac ſeruemus, ueneremúrque, ut in quo agnoſcimus Deum nobis placatum, ac propicium patrem per Chriſtum. Secundò, Spiritus nos accendit & inflammat, ut nihil prius ducamus, quàm prædicare gloriam Dei, & gratiam Chriſti, de cuius plenitudine nos omnes accepimus, pro cuius defenſione nihil non quamlibet durum tolerandum eſt. Tertiò, regenerat nos & tranſanimat, adeò, ut qui antea tantùm noſtra in omnibus quærebamus, & nobis placebamus, modò abnegatis nobis ipſis, quæramus, etiam noſtro incommodo & diſpendio, aliis, præcipuè domeſticis fidei, ſeruire, iuxta charitatis naturam, quæ non quærit quæ ſua ſunt, omnia ſuffert, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuſtinet, 1. Corinth. 13. Quartò, quæ prædictis repugnant, ſpiritus ipſe in nobis domat, carnem enim cum uitiis & concupiſcentiis eius crucifigit. Poſtremò teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quòd filij Dei ſumus, quòd ſi filij, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Ieſu Chriſti. Hæc omnia in his qui Chriſti ſunt, Spiritus ſanctus operatur. De quibus Ioãnis, 14. 15. &. 16. Roma. 5. &. 8. 1. Corinth. 2. Galat. 4. &. 5. 2. Timoth. 1. ac paſsim aliis locis ſcripturę legimus. Adde, quòd electi per Spiritum ſanctum noui homines redduntur, conditi ad gloriam Dei, ut dicitur Eſaiæ. 43. Omnem, qui uocatus eſt nomine meo, illum ad gloriam meam creaui. Vnde & Paulus illos uocat uaſa ſiue organa gloriæ Dei, Rom. 9. Iam autem neceſſarium eſt, ut ſicut ad uaria uitæ deputantur officia, in quibus gloriæ Dei propagandæ ſeruiant, ità & uariis donis ac dotibus inſtruantur. Non enim ſufficientes ſumus ex nobis, tanquam à nobis, cogitare aliquid, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, 2. Corinth. 3. Iam uarias illas dotes Spiritus ſanctus unicuique pro ratione officij ad quod conſtitutus eſt, abundè diſtribuit, & ſuppeditat, ac in omnibus dirigit ac inſtituit, quæ ſunt & faciunt ad gloriam Dei. Epheſ. 4. Vnicuique autem noſtrum data eſt gratia ſecundum menſuram donationis Chriſti. Ipſe Spiritus in nobis loquitur, docet, inſtituit, & ductat nos. Rom. 8. Quicunque Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei Paulus de hac uaria donorum diſtributione pluribus agit. 1. Corinth. 12. & Epheſ. 4. de his multa ſcripſimus in Ioannem cap. 3. 15. &. 16. Obſerua, quæ hîc Ioannes dicit de ſpiritu & igni: ut non de ſpiritu illo, quem aërem, uel auram uel flatum uocamus, ita neque de igne illo terreſtri intelligenda ſunt, ſed de uirtute Dei, qua corda credentium regenerantur, illuminantur, purgantur & accenduntur, hoc eſt, qua ex carnali homine & terreſtri ſpiritalis & cœleſtis formatur. Errant igitur, qui non aqua ſolùm ſuos baptizant, ſed igni, ſignaculo crucis per ignitum ferrum fróti impreſſo.

Spiritus ſanctus, ignis eſt.

Spiritus ſancti appellationes diuerſæ.

Energia in nobis Spiritus ſancti.

Ioan. 1.

Roma. 8.

Spiritus & ignis, nocuæ, ſpiritualiter intelligi debent.

Cuius uentilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum in horreum ſuum, paleas autem comburet igni inextinguibili.

Hactenus Baptiſta prædicauit Chriſtum eſſe mũdi Saluatorem, ac Spiritus iuſtificatoris largitorem: hoc eſt, docuit officium Chriſti in primo aduentu. Modò metaphora à ruſtica quidem trituratione ſumpta (quò moueat efficacius) graphicè depingit ipſum iudicium, & docet Patrem omne iudicium dediſſe filio, ipſumque ſecundo ſuo aduentu omnium fore iudicem, ac qui ipſum ſpreuerint, eos æternùm perituros teſtatur. Qua in re cõſpicua ſit omnibus regni Chriſti maieſtas. Ioan. 5. Omne iudicium dedit filio Pater, ut omnes honorificent filium, ſicut honorificant Patrem. Nihil hunc iudicem latet: Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius, Hebr. 4. cap. neminem metuit, non admittit fucos. Ineuitabili & auſtero iudicio res agetur: antè eius conſpectum prodeundum eſt, tribunali eius adſiſtẽdum eſt, in quo ſedens, ueluti in maieſtate ſua uniuerſos iudicabit, nihil moratus perſonatam ſanctimoniam. Malach. 3. Ipſe enim quaſi ignis conflans, & quaſi herba fullonum, & ſedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum & quaſi argentum, & erunt Domino offerentes ſacrificia in iuſtitia. Nimirum uentilabrum habet in manu ſua, & intimos animorum receſſus perſpicit. Ventilabro, iudicium Dei, & eius uerbũ Ioannes ſignificat: Area eſt totus terrarum orbis, ſiue tota Eccleſia, in qua boni & mali commixti ſunt, ſicut in area ruſtica granum & paleæ. Porrò triticum ſunt hi qui credunt, & ex animo recipiunt Euangelium: Horreum eſt cœlum, uita æterna, & perpetua fœlicitas: Paleæ ſunt impij & increduli: Ignis inextinguibilis, eſt perpetua damnatio. Igitur neceſſarium eſt, ait Ioannes, aut uos paleas eſſe, aut triticum purum. Et interim, utrum eſſe uelitis, uobis in manu eſſe uoluit. Non erit latibuli, aut permixtionis locus. Aream ſuam exactè purgabit, paleas comburet igni inextinguibili, & triticum recondet in horreum ſuum. Quare toto pectore uobis nitendum eſt, ut prioris uitæ pœnitudine ducamini, ut mereamini recipi in horreum, hoc eſt regnum æternum. Obſerua. Vox, inextinguibili, periphraſis eſt perpetuæ pœnæ, & irrequietudinis conſcientiarum, quæ hic incipit, & durabit poſt hoc ſeculum in æternum. Militat hæc periphraſis aduerſus eos, qui negant impiorum pœnam fore perpetuam. Si ignis inextinguibilis eſt, ergo perpetuus. Hanc igitur ut uitemus pœnam, demus operam, ut inueniamur triticum purum: hoc ut fiat, agamus pœnitentiam, & credamus Euangelio de Ieſu Chriſto, quòd propter hũc habeamus remiſsionem peccatorum, & propitium Patrem in cœlis.

Maieſtas regni Chriſti.

Impiorũ pœna perpetua.

Tunc uenit Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Ioannem, ut Baptizaretur ab eo.

Poſteaquam Ieſus Chriſtus teſtimonio Ioannis annuntiatus eſt, & appetiit rempus à patre definitum, quo ſeipſum doctrina & factis orbi aperiret, uenit à Galilæa, & maternam deſerens ciuitatem Nazareth, ubi ſcilicet priuſquam ad peculiare munus ſuum uocaretur, incognitus, nec alicuius autoritatis apud Iudæos, uixit: non tamen otioſus, ſed, ut ueriſimile eſt, labore ſuo ſibi fortè & matri uictũ quæritans. Nam Marc. 6. & faber & fabri filius, à gentilibus ſuis uocatur. Dicebant enim, Et quæ eſt ſapientia, quæ data eſt illi, & uirtutes tales quæ per manus eius efficiuntur? Nónne hic eſt faber filius Mariæ, &c. Patris acturus negotium, ad Iordanem fluuium properat, ubi erat Ioannes baptizans, & turba copioſa, quam teſtem haberet eorum, quæ gererentur. Per medium igitur peccatorum exercitum is, qui neque ulla peccati labe contactus, neque peccato erat obnoxius, imò qui peccatum mundi tollit, uelut peccator, ad Ioannem properat, flagitans

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus qua re ad baptismum.

ab eo baptizari: non quòd Iesus Christus pœnitentia indigeret (quia agnus immaculatus) sed ut ostenderet, quòd quemadmodum accepit carnem similem carni peccatrici, ita accepit baptismum similem baptismo pœnitentium. Vnde baptizatus, secessit in desertum, ieiunaturus quadraginta dies, & colluctaturus aduersus tentatorem Satanam. Ad hæc baptismo suo secretum operabatur mysterium: nimirum tactu suæ carnis, & ingressu in aquas, uim dedit aquis regeneratiuam, qua aquæ omnes (non autem uinum, oleum, aut huiusmodi) sanctificatæ sunt, ut sint materia baptismi Christiani.

Ioannes autem prohibebat eum, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu uenis ad me.

Ioannes an Christum cognouerit.

Huius mutuæ humilitatis nullus Euangelistarum extra Matthæum meminit, qui uidetur innuere, quòd Ioannes Christum, antequam ipsum baptizarit, etiam de facie cognouerit, & agnouerit esse uerum Messiam, alioqui non subiecisset ipsi ministerium suum, quod excellentius erat ministerio omnium prophetarum. Prętereà cui potuisset alij, quàm ipsi Christo dicere, mihi opus est, ut à te baptizer, ut à te sanctorum rege, in regnum tuum recipiar? Quòd si quis obiecerit, quæ Ioannes scribit primo capite, Et testimonium perhibuit Ioannes dicens, quia uidi spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, & mansit super eum, & ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego uidi, & testimonium perhibui, quia hic est filius Dei. Respondeo. Cùm Baptista dicat sibi datum esse signum, quo ipsum agnosceret, hoc est, ꝙ ille homo, esset Messias filius Dei, & asserat se uidisse Spiritū descendentem super eum, ante cuius descensum nesciebat eum, hoc est non habebat illū de facie notum, uidetur Ioannes super Christum columbam conspexisse, priusquā Christum baptizaret: quam ipsam columbam mox à baptismo Christi rursus apparuisse hic locus Matthæi demonstrat: nisi dicamus, hoc signum Baptistæ datum fuisse, non quo Dominum primùm agnosceret, sed quo confirmaretur de eo, quem antea ex reuelatione spiritus aliísue indiciis agnouerit. Non absimile legimus de Mose, cui, quum Dominus eum populo præficeret, dixit, Exod. 3. cap. Ego ero tecum, & hoc habebis signum, quòd miserim te: Cùm eduxeris populum meum de Aegypto, immolabis Deo super montem istum. Moses antequàm hoc eueniret signum, certus erat se missum à Domino: ita & Ioannes, ab eo qui signum descendentis Spiritus sancti dederat, monitus fuit Christum illum esse, qui tum baptismum ab ipso petebat, antequàm signum datum, ei appareret. Adhæc, quemadmodum signum illud ad fidei confirmationem seruiuit, nō tam Moysi, quàm populo, cui illud signum prædicabat: ita & utile fuit Ioanni & omnibus piis hoc signum postea dari, quo omnium fides confirmatior redderetur. Vnde & hoc Ioannes prędicauit & sacra historia ad nos transmissum est. Quòd si rogaueris: Cur Ioanni Christus de facie usque ad baptismum incognitus fuit? Respondeo. Ita uisum est consilio æterno. Aut ita factum est, ne ex pacto uideretur Ioannes Christum tanto elogio honestare, vt pote domesticus testis. Ille in deserto Iudææ, hic in Nazareth usque egit. Alter alterum humanitus de facie nō nouerat, donec apud Iordanem conuenirent, ubi simulatque Ioannes Iesum conspexit, ueri simile est, quo spiritu in uentre Elizabeth ipso præsente in utero virginis Mariæ exultauerat, eodem illum agnouisse. Porrò cùm ait, Ego à te debeo baptizari, &c. agnoscit Iesum se maiorem, & testificatur ipsum esse Christum. Atque hic modus faciendi uidetur propemodum cum reuerentia Petri conuenire. Petrus enim, cùm Christus pedes eius lauare nellet, respondit: Domine, tu mihi lauas pedes? non lauabis mihi pedes in æternum. Reiecit Petrus ministerium Christi, zelo quidem Dei,

Columbam an uiderit Ioannes bis super Christū.

Ioānes quare tā serò Christum cognouit.

Ioannes & Petrus agnoscunt se Christo minores.

sed non secundum scientiam: Sic & Ioannes piè quidem & sanctè agit, quòd agnoscit se Iesu minorem, & hac detrectatione putat se Christum honorare. Quasi diceret, Aequum est, ut ego indignus etiam soluere calceamenta tua, & totus à te pendens, à te, qui solus baptismum omnem sanctificas, baptismum flagitem. At unde hoc, ut tu tantus teipsum usque adeò demittas, ut à me baptizari petas? Absit, ut faciam hoc. Christus uicissim reiicit Ioannem, non quòd confessus esset se Christo minorem, sed quòd compellatus noluerit ipsum baptizare. Cùm uicissim Christus sese Ioanni subiicit, id nos monet, quid ueri Christiani facere debēt, uti ad Philippenses Paulus, 2. cap. decenter ostendit: Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam, sed in humilitate superiores sibi inuicem arbitrantes: non, quæ sua sunt, singuli cōsiderantes, sed ea quæ aliorum. Et ad Roma. 12. Honore inuicem prævenientes. Rogabis, An Ioannes baptismo Christi fuerit baptizatus, quòd dixerit, debeo, id est opus habeo, ut à te baptizer? Acceperat hic Ioannes gratiam Spiritus sancti adhuc in utero matris constitutus, Luc. 1. Deinde ea uiuebat uitæ sanctimonia & austeritate, ut miraculo esset omnibus: mūdo re uera erat mortuus, & talis Propheta factus, ut maior nemo ex natis mulierum surrexerit: & tamen hic ille tantus, adhuc fatetur, opus esse sibi baptismate, & gratia Christi, cùm interim quosuis aqua baptizaret & ad Christum mitteret, quibus iā non poterat baptismum spiritus impertiri. Respondeo. Certum est Ioannem indiguisse baptismo Christi, propter reatum pœnæ originalis peccati, quia clausa adhuc erat porta paradisi, & necessaria erat mors & resurrectio Christi, ut exhiberetur omnibus etiam iustificatis, antequam ab inferis liberari & in cœlum ascendere potuissent, alioqui æternùm apud inferos Ioannes egisset. Nec erat exemptus Ioannes à generali mandato Dei, Nisi quis renatus fuerit, &c. licet sanctificatus esset in utero matris: sicut nec Hieremias ab utero matris sanctificatus, à circuncisione. Quare uim & energiam baptismi Christi excepit. Sed incertum est, an fuerit baptizatus in aqua à Christo, an præoccupatus carcere & martyrio (quod baptismus flaminis nuncupatur) migrauerit absque baptismo Christi in aqua. Beatus Thomas ex Chrysostomo refert, Ioannem à Christo baptizatum, non solùm baptismo flaminis, sed etiam aquæ. Addit & his Ioannes uerbum, Et tu uenis ad me, valde emphaticēs pronuntiandum, Tu Dominus, ego seruus: tu immaculatus, ego peccator: tu saluator nullius indigens, ego ex te totus pendēs, & sine quo non possum quicquam? Tam pius erat erga suum Dominum, ut non ausus fuerit dicere, & tu baptizaris à me: sed, Et tu uenis ad me. Bonè Deus, quàm omnibus numeris inter hos duos sanctissimos uidemus expressam humilitatem! Nos miseri homunculi, quamprimum uoculam unam aut sententiolā paulò retusiorem nacti sumus, ilicet expromenda est: nullus alij cedere dignatur, alius alio vult eminentior esse, sustinere non possumus: hinc sectæ, & hæreses oriūtur.

Honore sē inuicem prēueniant Christiani.

Ioannes an à Christo baptizatus.

Emphasis.

Pia ac modestiss. contentio inter Christum & Ioānem.

Vanitas nostra ac superbia, quanta.

Respondens autem Iesus, dixit ei, Sine modò.

Magna Christi philanthropia, qui eò se demiserit coram Ioanne, quem, nondum satis gnarum mysterij, docere dignatur. Hoc dum facit, uidetur Christus Ioannem iniecta manu, conatum uetare ne se baptizaret, amicè ad hunc modum monuisse, Sine modò, id est, omitte nunc piam hanc contentionem. Quasi dicat, In præsentiarum nō est locus differendi de dignitate baptistarum, & baptizandorum puritate. Deus, qui omnia sanctè, iustè ac rectè instituit, te quidem baptizare iusit, qui te priusquam hoc iuberet, nouit: placeat ergo tibi quod Deo placuit, ac baptiza. Idem uoluit baptismo omnes pietatis cultores ac filios Dei in vnum corpus colligi ac consignari, à quo consortio cùm omnino nec uelim nec debeam separari, non est quòd baptisma hoc detrectem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sic enim decet nos implere omnem iustitiam.

Aetiologia est, cur Ioannes Christum excipere debet ad baptismum, & ipsum aqua tingere. Nam unumquemque nostrum decet, ut suum faciat officium, & nihil omittat, quamlibet minutum aut leuiculum, quod diuinæ uoluntati probari cognouerit. Tuum officium est, ut baptizes: meum autem, quantum ad præsens, est ut baptizer. Hoc certè decorum est, ut qui omnes ad me pertrahere cupio, omnem impleam iustitiam, legi satisfaciam, baptismum inchoem, & perficiam omnia quæ in lege & prophetis scripta sunt de me. Notum est in scripturis iustitiam pro impletione legis & cęremoniarum Dei accipi. Iam quum nemo ex se potuerit illam implere, & ob id quilibet sub maledicto existeret: operæpretium fuit, Christum ipsam implere, & huic satisfacere, ut à maledicto legis liberaret hominem. Quare & baptizari, cùm ita Dominus instituisset, portio aliqua iustitię, iure Domino habita fuit. Indicauit ipse hoc uerbo, Consummatum est, se omnē iustitiam impleuisse. Obserua. Hic locus nos admonet, ne nostra sacramenta non contemnamus solùm, sed postquam diuinitus instituta sunt, illa etiam humiliter, libenter & reuerenter magno cum fidei & charitatis ardore amplectamur, in lege Domini meditantes, ac fideliter uersantes: quod facientes, iustitiam implebimus, id est uocationi nostræ satisfaciemus, æternùm regnaturi cum eo qui omnem iustitiam impleuit, & cuius gratia nos uocationi, nostræ respondemus. Obserua. Consummatio omnis iustitiæ est mors & resurrectio Christi. Cuius mortis & resurrectionis uirtus baptismo confertur, ut iam uerè credamus & catholicè confiteamur, quòd baptismus Christianus est consummatio omnis iustitiæ. Huic axiomati conformis est singularis illa glossa (quam interlinearem dicunt) super hoc uerbum, implere omnem iustitiam. Vide autem ex his studium perfectionis nobis commędari, quæ non in eo tantùm est, ut quæ maiora sunt diuinæ legis, sed & quę minora sunt adimpleantur. Nulla est profectò pars iustitiæ negligenda iis quibus incumbit perfectionis studium: sicque omnibus nobis, iustitiæ studędum est, ne quam illius partem negligamus. Expendamus etiam, quænam sit uera pij hominis iustitia, & quæ illius partes. Vera iustitia in genere est, diuinæ conformem esse uoluntati. Partes huius sunt: credere uerbo Dei, Et hoc Abrahæ reputatum est ad iustitiam: omnem in illum fiduciam ac spem collocatam habere: nomen illius in tribulationibus, in ueritate inuocare: sacrificium illi laudis & gratiarum actionis quotidie offerre: toto corde illum diligere: mandatis illius ex animo cum debiti timoris reuerentia & obseruantia obedire: &, ut uno uerbo dicam, in mandatis Dei ambulare, quæ non sunt omnia unius generis. Sunt enim alia de moribus, alia de ritibus tradita. Vtraque appellat Spiritus Dei, & iustitias & iustificationes Domini. Obserua: non dicit, Sic decet nos omnem scire iustitiam. Bonum quidem est scire omnem iustitiam, deinde & utile est de illa conferre ac disserere: verùm nisi huic scientiæ accesserit studium adimplendæ iustitiæ, non solùm illa nihil profuerit, sed etiam omnem excusationem auferet, iuxta illud, Seruus sciens & non faciens uoluntatem Domini sui, plagis uapulabit multis. Item Iacobi. 4. Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum est illi.

Iustitia legis quid.

Christus omne iustitiam impleuit.

Sacramenta nostra maximi nobis pędenda.

In baptismo confertur omnis iustitia Qui ad perfectionem cōtędunt, nihil negligunt.

Vera pij hominis iustitia, quæ.

Mādata Dei non omnia unius generis.

Tunc dimisit eum.

Ioannes simulatque uoluntatem Domini accepit, contentus agnouisse suā tenuitatem, & ipsius dignitatem, audiens dicentem, Sine nunc, ilico siuit, atq; desiit obluctari. Hoc spectaculum exemplum habet salutare insignis in Christo modestiæ, & in Ioanne obedientiæ. Atque (ut in confesso est) res prępostere cesset. Nam Christus descendit in Iordanem, ac baptizatus est à Ioanne, non sanctificatus est à baptismo Ioannis: qui omnium sanctissimus est, sed baptismum cōsecrat ac sanctificat sacro sui corporis contactu: non indigebat baptismo. Baptismus la-

Tit. 3.

uactum est regenerationis, & renouationis. Christus filius Dei ęternus, sanctus & purus. Sicut ergo non indiguit regeneratione, ita nec indiguit baptismo. Ad hæc baptismus Ioannis erat ad pœnitentiam & remissionem peccatorum: Christus autem, qui fuit absque peccato, nec opus habuit pœnitentia, nec remissione peccatorum. Quare nec opus habuit baptismo. Sed uoluit ob hanc causam à Ioanne baptizari, ut nouum Euangelij mysterium institueret, consecraret, & confirmaret. Magnam autoritatem huic ministerio Christus tribuere incepit, quam posteà multis argumentis absoluit. In primis Nicodemo, omnibus admandatum esse ut baptizarentur, significauit. Ascensurus ad Patrem præcepit, Ite docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Et in Actis rapitur Paulus usque ad tertium cœlum, non tamen illic baptizatur, sed remittitur ad Ananiam, ut ab ipso baptismum accipiat. Potuisset quidem Christus Paulum in tertio cœlo baptizare, sed ut confirmaret tantum ministerium Euangelij in hoc mundo, remisit eum ad hominem baptizatorem. Paulò post missus est Angelus ad Cornelium ethnicum, quem potuisset baptizare & docere Angelus, Deo id iubente: sed ut cognosceremus ac discemus Angelos è cœlo expectādos, quibus cum signis & specie quadā uisibili familiares colloqueremur, remisit Cornelium ad Petrum, ut ab eo Cornelius Euāgelium discat & baptizetur. Possem & plures locos è sacris afferre huic loco seruientes: sed quum his nobis satis apertum ac manifestum sit, quanta est huius ministerij autoritas, reuerenter & fideliter magno charitatis ardore accensi, illud excipiamus, & salutem consequemur. Proinde Dominum suum baptizauit Ioannes, magis prospiciens, quid diuina requireret autoritas, quàm quo digna esset sua humilitas. Ad hunc modum cùm quippiam nobis à Domino admandatum est, quando de uerbo ipsius certi sumus, pro uirili enitendum est, ut illi obtemperemus, quamlibet ex nobis inepti & ad id indigni uideamur. Dum enim promissis eius ex animo & charitatis affectu adhæremus (quod fit, cùm iuxta fidem & charitatem uitam nostram instituimus) Deus nos pares & idoneos reddit, ad quæ nos uocarit, qui operatur omnia in omnibus. Ex nobis tanquam ex nobis nihil sumus, & tantumdem possumus quantum sumus. Quare nec ad aliquod spiritale homo ex se tanquam ex se idoneus erit: sed ex Domino, ad quamlibet pertractus fuerit functionem, idoneus erit. Exemplo sunt Apostoli, qui ignari, rustici, simplices & idiotæ erāt. sed cùm Dominus illos constituit orbis doctores, & suos Apostolos, ita suo spiritu ipsos instruxit, ut suo officio & apostolatui responderint, & per omnia pares fuerint, ut ut ex se tanquam ex se omnium rudissimi essent. Hæc si meditentur, qui ad sacram accedunt mensam, recepturi sacrosanctam Eucharistiam, hoc est uerum Iesu Christi corpus in Eucharistia, suauissimam recipient consolationem, & placatum habebunt animum, expulsis scrupulis & controuersia de dignitate aut indignitate præsentis accessus, quæ multis frequenter laqueum iniicit.

Christo nihil fuit opus baptismo.

Christus quare baptizatus.

Ioan. 3.

Infr. 28.

Quàm religiosum uoluerit Christus esse mysteriū ac ministerium baptismi.

Deo obtemperandum, certò iubēti, quālibet inepti nobis uideamur.

Cōsolatio accessuri ad uenerabile Eucharistiæ sacramentum.

Baptizatus autem Iesus confestim ascendit de aqua.

Posteaquam aquas sanctificauit, & baptizatus est Christus, mox alacer & festinans, ueluti peccatorum sarcina deposita (quam non habuit) ab aqua est egressus, docens post ablutionem, consecrata aqua, semel factam, neque in aqua morādum, neque subinde ad aquam siue baptismum redeundum, sed semel expulsis peccatis & sepultis in baptismo, properandum esse ad spiritalis uitæ munia. Quod & Iesus fecisse legitur, qui sublatis in cœlum cùm oculis tùm manibus, patrem orauit, ut hoc negotium seruandi genus humanum, fœlix ac faustum esset. Hic ascensus ab aqua confutat Manichęos, qui corpus phantasticum à Christo assumptum esse docebant. Monstrauit se indubiè verum corpus habere. Et qui descendit, ipse est qui ascendit.

Iesus quare baptizatus, confestim ascendit ex aqua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et ecce aperti sunt ei cœli.

Mox ut ab aqua Christus ascendit, copiosa hominum multitudine teste, Pater Christo filio suo autoritatem asseruit. In primis diffisi sunt cœli, prodigiosam ac admirandam quandam lucem ostendentes, demissam in terras. Quemadmodum & nato Domino in mundum, & angelis natiuitatem nuntiantibus lux quædam affulsisse legitur. Nam claritas Domini (inquit Lucas) circunfulsit eos. Sed & in Transfiguratione Domini uiderunt Apostoli non spiritualibus, sed & carnalibus oculis vultum Christi splendere instar solis, & lucidam nubem obumbrare locum in quo erant. Adamus hos clauserat, quos aperit & tibi Christus dum baptizaris. Vnde significabatur ista cœlorum apertione, quod hîc agebatur negotium, non terrenum esse, sed cœleste: non hominum, sed Dei: non fragile & leuiculum, sed diuina maiestate uerẽdum: adeóque ipsum Christum Dominum Deum esse profectum è cœlis, quanquam humilis tum per dispensationis tempus in terris uersaretur. Hæc apertio cœlorum non est fissura aut sectio substantiæ cœli, sed uisio diuinæ maiestatis, seipsam aperientis, ac palàm exhibentis. Quemadmodum Ezechiel primo capite sibi apertos fuisse cœlos commemorat, quando uisiones uidit: Aperti sunt (inquit) cœli, & uidi uisiones. Et quum Stephanus diceret, Act. 7. Ecce video cœlos apertos, & Iesum stãtem, &c. quid aliud intelligebat aut præsentibus significabat, quàm apertiorem quandam diuinæ maiestatis reuelationem? Nam quemadmodum cæteris rebus corporeis cœli præstant, ita spiritalia per cœlos significata sunt & sedes Dei. Vnde quod nobis præter communem naturæ ordinem diuinitus datur, cœlitus demitti dicitur. Nomine cœli quid significatur explicuimus in. 1. cap. Ioannis in eo uerbo, Videbitis cœlum apertum. Obserua. Lucas ait, Dominum post ascensum ab aqua, orasse, & mox cœlos fuisse apertos. Quo monemur cœlestes diuitias non nisi sitientibus & ex charitate desiderãtibus eas donari, eóque semper orationi, qua à Domino bonum spiritum petamus, insistendum. Orabat certè Dominus non sua, sed astantium gratia: quemadmodum & quæ cœlitus ibi facta sunt, non ipsi, sed Ioanni & adstantibus seruierunt.

Lu. 2.

Ei, qui baptizatur, cœlũ aperitur.

Diffisi cœli Iesu baptizato quid significabant.

Cœlos aperiri, quid.

Cœlum.

Christo baptizato & orãti quòd aperti sunt cœli, quid significat.

Et uidit Spiritum Dei, descendentem sicut columbam, & uenientem super se.

Alio miraculo pater, filij baptismum honestauit, ac illius autoritatem adseruit: nimirum conspexit Ioannes spiritum cœlestem uisibili specie columbę è cœlo delabi, & Christi sacro uertici insidentem. Hoc miraculo significatum est, baptizatum Christum maiorem esse Ioanne baptizante, ad tollendum errorem eorum, quibus persuasum erat, Ioannem esse Christum, & Iesu maiorem, hoc argumento: En apertè nũc uidemus (inquiebant) non Iesum, sed Ioannem esse Christum, quia & ipse Iesus petit à Ioanne, tanquam se maiore, baptismum: sed has populi glorias & rationes contempsit Christus, & euitandas esse demonstrauit Spiritus sancti descensus. Hunc locum copiosè explicuimus Ioannis. 1. cap. Vidi spiritum descendentem sicut columbam, &c. vide, si iuuat, locum. Præter illic adnotata, videtur hic locus alludere ad id, quod Genes. 8. cap. de columba legimus, quæ relato oliuę ramo nũtiauit ipsi Noé pacem humano generi redditam. Ita & hoc baptismo & aduentu spiritus inaugurabatur Christus, ut gratiam patris orbi annuntiaret. Huc pertinet quod Esaias, 61. cap. scribit, Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contrito corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, ut prædicarem annum placabilem. Hac uisione columbæ uidetur simul ostensum esse, quid in cordibus Christo credentium operaturus esset Spiritus sanctus: nempe hoc ipsum, quod Christus infrà, 10. cap. ait, Estote simplices sicut columbæ. Significatum est hac apparitione, qualis futurus esset hic Rex, quàm mitis ac benignus: deinde quos mores, quę ja-

Colũba delapsa è cœlo, & uertici Christi insidens, testabatur ipsum Ioanne esse maiorẽ.

Spiritus sanctus quare in forma columbæ.

genia habituri essent, per Spiritus sancti baptismum in Christo regenerati. Non uisa est species Aquilæ, sed columbæ. Columba simplex est & innoxia, gemens non clamorosa, sine felle, uictu innoxio, de frugibus terræ non de cæde uiuens, mansueta & amantissima: vnde & Ecclesia in Canticis columba uocata est. Spiritus sanctus non generat coruos, & id genus animantia ex raptu uiuentia, sed columbas. Proinde qui baptizatur simplicitatem columbinam induit, nimirum Christum induit, autore Paulo, Galat. 3. Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Iam qui Christum induerunt, filij Dei sunt, & Spiritu Dei donantur, aguntúrque, & per hunc charitate & simplicitate columbina adornantur: quibus licet spiritus uisibili columba has animi dotes nõ exhibeat, illas tamen interno afflatu & spiraculo exhibet. Vnde maximè piis obseruandum est, quòd quæ uisibili signo uiris sanctis ac piis collata esse scriptura commemorat, in hunc usum narrat, ut nobis persuadeamus, si Christiani sumus, & in Deum credimus, eadem etiam in nobis, si non sensibiliter, uerè tamen gerenda. Obserua. Dupliciter missus siue descendisse dicitur Spiritus sanctus. In primitiua Ecclesia manifesta, ac uisibili specie missus est: quomodo hîc ad Iordanem super Christum descendisse uisus est: super Apostolos item & alios credentes in specie ignis, ut legitur in Actis. Iste fuit primus descensus siue prima missio Spiritus sancti in primitiua Ecclesia: quam manifestis signis fundari oportebat, propter infideles, ut testatur Paulus, 1. Corinth. 14. Linguæ in signum sunt, id est sunt uice signi, non fidelibus, sed infidelibus. At ubi congregata fuit ecclesia, & istis signis confirmata, nõ opus erat istam Spiritus sancti uisibilem missionem perdurare. Altera ergo missio dicitur, qua Spiritus sanctus per uerbum mittitur in corda credentium: de qua meminit Paulus, Galat. 4. Misit Deus spiritum filij sui in corda uestra. Hæc missio fit sine uisibili specie, quando uidelicet per verbum uocale concipimus ardorem & lucem, qua alij & noui efficimur, qua nouum iudicium, noui sensus & motus in nobis oriuntur. Hęc mutatio & nouum iudicium, non est opus humanę rationis aut uirtutis, sed donum & effectus Spiritus sancti, qui cum uerbo prædicato uenit, qui fide charitati coniuncta purificat corda, & spirituales motus in nobis parit, & licet non appareat coram mundo nos renouatos esse mẽte, & Spiritum sanctum habere, tamen ipsum iudicium, & ipsa confessio nostra, satis arguit Spiritum sanctum cum suis donis esse in nobis.

Columbę ingenium.

Eadem iam spiritus operatur in animis electorũ, quæ olim sensibus corporeis exhibuit

Et ecce vox de cœlo, dicens.

His (quæ narrata sunt) miraculis non contentus Pater, tertium addidit. Nam cœlitus demissa vox, audita est, non tantùm propter Iesum Christũ & Ioannem, sed potissimùm nostra causa, nimirum ut & nos discamus, quomodo in dilecto filio Iesu Christo dilecti filii Dei efficimur. Vnde columba uenerat oculis conspicua, inde & vox paterna auribus adstantium insonans: quoniam neminem sensibus certò hæc vox cœlitus demissa designabat, ne uideretur ad Ioãnem pertinere, non ad Christum, qui adhuc per id temporis ignotus erat, huic additum est cœlestis columbæ uisibile signum, quæ capiti insidens, omnibus ceu digito demonstraret, ad quem hæc vox dirigeretur. Rogabit quispiam. Quid hæc tria tam prodigiosa miracula sibi uolunt? Respondeo. His tribus spectaculis confirmatur hunc Iesum esse uerum Messiam, de quo prædixit Esaias, 61. cap. Spiritus Domini super me, &c. quem paulò antè citauimus: hanc unctionem & missionem hoc miraculo significari testatur Dominus, Ioannis. 1. cap. Super quem uideris spiritum, sicut columbam, descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Qui cùm baptizet in spiritu, ergo Spiritum sanctum in manu habet: ergo Christus Deus. Secundo his miraculis declaratus est inchoasse publica sua doctrina, & factis, suum ministerium, propter quod è cœlo ue-

Vox Patris sit per Christũ nostra causa audita.

Tria miracula quare sint per Christũ ad fluuium Iordanem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nit, & homo factus est. Hactenus enim non erat publico prædicandi sui Euangelij ministerio functus, sed priuatam apud parentes suos uitam egerat. Nũc his cœlestibus signis auocatur à priuata uita ad publicum Euangelij officium, declaratus totius orbis, tam doctor, quàm redemptor & Saluator. Hoc tempus quo cœpit publicè docere expressit Petrus, Act. 1. cap. dicens, Oportet ex his uiris, qui nobiscum conuersati sunt in omni tempore, quo intrauit & exiuit inter nos Dominus Iesus, incipiens à baptismate Ioannis, &c. Ad hæc, hoc loco reuelantur tres personæ unius essentiæ, Pater in uoce, Filius in persona baptizata, & Spiritus sanctus sub specie columbæ: & baptismi autoritas confirmatur, ut credamus baptizatis præsto adesse Patrem & Filium & Spiritum sanctum. Id quod posteà Christus uerbis expresit, præcipiens Apostolis, baptizare omnes gentes in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Quibus uerbis significauit, ꝙ in baptismo Pater, Filius & Spiritus sanctus, ita præsto adsunt, ut cum, qui baptizatur, in gratiam suam recipiant, & cum ipso perpetuum fœdus ineant. Deinde hæc indicant tibi pio & baptizato Spiritum adeò adesse, ut audias uocem è cœlo ad te missam, ac in te residentem, qua audita, clamas solida fiducia, Abba pater, & hęreditatem Christi certò expectes, Roma. 8. Nam baptismus, ut Paulus Rom. 6. ait, communionem mortis & resurrectionis Christi adfert. Itaque spiritus ille sanctificator (qui in specie columbæ descẽderat) abesse in baptismo non potest, à quo certiores reddimur de adoptione in filios Dei, hoc est, quòd Deus per Christum filium suum nos adoptat, & sumus filij eius. Obserua. Quemadmodum columba, licet à trinitate creata esset, solius Spiritus sancti signum erat: ita & uox solam Patris personam designabat. Nam soli Patri competit dicere Christo, Tu es filius meus: aut de Christo, hic est filius meus, &c. Huius uocis meminit Petrus, 2. Pet. 1. Accipiens enim à Deo Patre (inquit) honorem & gloriam, uoce delapsa ad eum huiusce modi à magnifica gloria, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc uocem nos audiuimus de cœlo allatam, cùm essemus in monte sancto. Repetita est hæc uox in monte Thabor, in transfiguratione Christi, ut scribitur Matth. 17. & Petrus testatur, ut diximus. Hac uoce nihil gratius ac iucũdius. Antea sub patriarcha Noe audiebatur uox, Pœnitet me fecisse hominem: qua uoce quid magis triste? Antè sub Mose audiebatur in monte Sinai uox Dei, qua lex annuntiabatur. Sed illa uox iram Dei exprimebat, quam Deus propter homines conceperat. Vnde audiebantur tonitrua, & micabant fulgura, & omnino terribilis erat in eo monte aspectus. His signis & argumentis ostendebatur uox illa esse signum, non fauoris, sed seueritsimæ iræ. Antea prospexit Dominus de cœlo super filios hominum, ut uideat si est intelligens, aut requirens Deum, sed ecce omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonũ, non est usque ad vnum. At modò, ô ter fœlicisimum seculum, in quo auditur uox de cœlo, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Hactenus prospexi (inquit Pater) de cœlo, & uidi filios tantùm Satanæ: Nunc autem ecce hic est ipsisimus filius meus. Hactenus non reperi, quem diligit anima mea, Nunc autem, Ecce hic est filius meus dilectus.

Baptizatis illabitur Pater Filius & Spiritus sanctus.

In baptismo quantũ gratiarum Dei accipimus.

Vox Dei ad nos mortales longè alia, hoc est mitior iam, quã olim sub Mose.

Hic est filius meus.

Cùm hæc dicit, tantùm Christum ostendit, nec alium, quem indicet, satis planum faciens, alium neminem, extra hunc dilectum, filium esse natura, non adoptione. Quòd si alij non dilecti, filij sunt, certum est, quòd sunt filij iræ & indignationis. Si qui sunt dilecti, in hoc filio unico dilecti sunt, & filij dicuntur adoptione. Particula, hic, Emphasim habet: quasi dicat, Præter hunc non est inuentus, cui dictum sit, hic est filius meus. Demonstrant hæc uerba Christum uerum Deum esse, quemadmodum Paulus ad Hebr. 1. cap. ait, Cui unquam angelorum dixit, Filius meus es tu, ego hodie genui te? Ac rursum, Ego ero illi in patrem, & ipse

Filij dei, quidam dilecti, quidam non

Christus, agnitus Deus.

ipse erit mihi in filium. Firmisimum est Christum his declarari, quòd sit uerus, germanus, & naturalis filius Dei: quum hoc uerbum ad nullam unquam creaturam directum sit. Sed hic obseruare debemus, quòd hæc uox, & tam insignis honor de Christo, propter nos dicitur, sicut Dominus in Ioanne. 12. cap. post auditam uocem, Et clarificaui & clarificabo. Dicit non propter se, sed propter nos editam fuisse: non enim indigebat filius, ut sibi diceretur, qui hoc ab æterno nouit. Quare ad nos & commodum nostrum uox illa pertinet, ut toti inuigilemus ac enitamur amare hunc vnicum saluatorem, qui nos adserit à tyrãnide peccati, mortis, Satanæ, & inferorum.

Omnia, quæ Christus egit & circa Christũ acta sunt, propter electos.

Dilectus.

Hanc sententiam, Hic est filius meus dilectus, vult Pater omnibus hominibus notam esse, quòd in ea sita sit illorum salus. Qui credit in filium (inquit apud Ioannem) habet uitam: Qui non credit iudicatus est, quia non credit in nomen unigeniti Dei. Ergo declaranda erat hæc Dei dilectio, qua mundũ usque adeò dilexit ut filiũ suum unigenitũ daret, ut omnis qui credit in eũ, nõ pereat, sed habeat vitã æternã: qua dilectione maius quicquã ac mirabilius nec terra uidit, nec cœlum. Et hãc nobis Pater hac uoce cœlitus demissã cõmendauit, cũ dixit, Hic est filius meus dilectus. Quasi dicat, Quẽ hic uobis misi, & in carnẽ uestrã uenire feci, filius meus est, quẽ unicè diligo: in quo uidetis, q̃ genus humanũ diligã, salutémque illius sitiã: nẽpe adeò ut illius gratia, ne filio quidẽ meo parcã. Proinde uidete ut huic uni uos addicatis & adhæreatis, si salutẽ uestrã ex animo quęritis. Hactenus misi seruos meos Prophetas, sed contumeliosè repulsos occidistis, propter quod uos poteram prorsus abiicere. Sed ne quid omittatur, quod Deo salutem mortalium cupranti competere possit, ecce mitto filium meum, vt vel hunc uereamini, & per fidem uiuam in illum, ab æterno exitio seruemini. Quòd si hunc contempseritis & in ipsa uestra permanere incredulitate perrexeritis, non est, quòd expectetis posthac, ullam gratiam, per quam salutem consequi, & iram semper duraturam euadere possitis. Hunc sensum uerba paterni testimonij uidentur mihi includere. Agamus Deo gratias pro inexplicabili in homines charitate, qua nos ita complexus est, ut liberalisimè in nos suum & pretiosisimum thesaurum effuderit.

Dilectio & Charitas Dei erga nos.

Christ' post seruos Dei à Patre tãdem missus.

In quo mihi complacui.

Hæc est methodus, qua ad Deum pertingimus. Qui cupit Dei patris gratiosus & charus puer euadere, per Christum hoc fiat oportet, & per hunc dilectum filium, qui in sinu patris est, in quem unum pater oculos figit, citra quem nihil probat, nihil acceptum habet, & quicquid illi placet, respectu huius filij placet. Tanto enim fauore, tanta gratia, tanta beneuolentia, tanto amore Deus pater filiũ suum Iesum Christum complectitur, ut propter ipsum omnes etiam eos, qui per fidem uiuam ipsi adhærent, beneuolentia complectatur, peccata eis remittat, ac in filios suos adoptet. Quotquot (inquit Ioannes) receperunt eum, dedit eis potestatem (scilicet, ut liceret illis) filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius. vide quæ in eum scripsimus locum. Hactenus non fuerat, qui patris iram mitigaret, & patrem inuitaret ad reconciliandum sibi genus humanum. Ecce nunc hic est filius dilectus, in quo bene complacitum est patri, quem quoties aspicit, toties dulcisimo amoris affectu tangitur, & in tantum propitius ac placatus efficitur, ut omnis iræ & indignationis obliuiscatur. Hic est filius patris dilectus, in quo sita & comprehensa sunt omnia, quæ Lex & prophetæ spirauerunt, & patri complacent in filio, qui omnibus satisfecit. Proinde qui uiam ad patrem affectat, operæpretium est, ut huic dilecto filio ex animo adhæreat, & eius dorso se imponat, hinc ad patrem facilis erit aditus, vt Paulus ad Ephes. 1. docet. Quare quum iam fide uideam Christum Dei filium, patri per omnia unicè placere, & id uoce cœlitus demissa

Quantũ nos diligat Deus pater in filio

Omnia nobis per filiũ à Deo.

Fiducia in Christum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

maiestatem diuinam confirmasse, in quam nullum cadit mendacium, & ex quo intelligo Christum huc uenisse, qui meę salutis gratia omnia sustinet ac nihil non facit, ut me saluet, & certò scio, quæ agit, Deo placere & probari: ego fide & charitate me sub illius alas, hoc est, protectionem, committo, ut in eo repetiar: iam certior factus, quòd in eo repertus, gratus & acceptus sum patri, propter filium, in quo pater me uidet, qui & ipse omnia, quæ filij sunt, grata & accepta habet. Summo igitur studio conseruanda sunt hæc Dei uerba, quibus omnium hominũ corda exhilarat, & uniuersas creaturas, mero solatio & diuina dulcedine perfundit. Obserua, extra Christum nullum esse beneplacitum, nec ullum dilectum filium: sed meram iram & furores. Legito, si iuuat, quæ scripsimus in illos locos Ioan. 3. Pater diligit filium, & omnia dedit, &c. & Ioannis, 5. Pater diligit filium, & omnia demonstrat ei, &c. Proderit hoc testimonium patris, de filio, cœlitus latum, ad cognoscẽdum, non solùm, quòd Christus sit filius Dei, sed etiam, quòd filius Dei esse à nemine queat cognosci, nisi per reuelationem patris innotuerit. Sic Christus infrà, 11. Nemo nouit filium nisi pater. Et. 16. Caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, &c. Ioann. 6. Nemo uenit ad me, nisi pater qui misit me, traxerit eum. Proinde rogandus est Deus, ut cognitionem filij sui illustret in cordibus nostris. Secundò, ne quispiam fidelium malignam suspicionem de Christo, astu Satanæ tentatus, concipiat, quasi per indignationem patris in has mortalium detrusus sit ærumnas, ut qui illi detestabilis factus sit, sicut ysuenit Angelo superbienti: vsus huius particulæ tam uehementi tentationi aduersatur. Hoc enim testimonio discimus, quàm unicè hunc suum filium amet, & agnoscimus uniuersam Christi dispensationem ratam & firmam esse coram Deo patre: & omnes in Christum credentes dilectos esse Deo patri in dilecto filio, & quicquid in illius nomine petierint, absque dubio accepturos. Tenendum igitur est inconcussa fide, non solùm filium esse Dei Christum, sed dilectum esse patri filiũ, contra scandalum crucis, quod patiebantur Iudæi, dicentes, Si filius Dei est, liberet eum, si vult eum: hoc est, si amat eum. Caro nanque egrè credit fieri posse, ut filium suum Deus, quem diligat, in tantas calamitates, & tam insignem ignominiam maledictæ mortis tradat. Et ob hanc causam prædicatio crucis Christi mundo huic semper summa uidetur esse stultitia. Irrident enim, dum hæc audiũt, quòd non agnoscant διάνοιαν, hoc est propensam beneuolentiam, & placatum animum affectúmque Dei patris erga genus humanum. Non pigebit aliquot sententias afferre è scriptura, quibus docemur nos per Christum à Deo amari, & sine ipso repudiari.

Filiꝰ cognitus per patrẽ.

Filius non odio patris in has tenebras abiectus, sed suo patrisque amore erga nos.

Scandalum crucis.

Scripturis euincitur nos per Christũ à Deo amari.

Ioan. 1. De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Mosem data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.

Ioan. 3. Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, filius hominis, qui est in cœlo.

Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam.

Non enim misit Deus filium suum in mũdum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum.

Qui credit in eum, non iudicatur: qui autem non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti filij Dei.

Ioan. 3. Pater diligit filium: & omnia dedit in manu eius. Qui credit in filium, habet uitam æternam: qui autem incredulus est filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum.

Ioan. 6. Hæc est autem uoluntas patris mei, qui misit me, ut omnis, qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die.

Ioan. 7. Iesus clamabat dicens, Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Qui credit in me,

sicut dicit scriptura, flumina de uentre eius fluent aquæ uiuæ, hoc autem dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.

9 Cùm autẽ benignitas & humanitas apparuit saluatoris nostri Dei, nõ ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundũ misericordiã suam saluos nos fecit, per lauacrũ regenerationis & renouationis Spiritus sancti: quem effudit in nos abundè per Iesum Christum saluatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem uitæ æternæ. Ad Titum 3.

10 Omnes filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu.

11 At ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret, & adoptionem filiorum reciperemus. Galat. 3. Galat. 4.

Sunt & multò plures aliæ sententiæ pręscriptis non absimiles, præsertim ex Paulinis Epistolis, quas quiuis per se colligere potest.

CAPITIS QVARTI
Epitome.

Peracto ieiunio Christus vincit diabolum super panis, præcipitij, & adorationis tentatione, pœnitentiam prædicat, piscatores vocat, & varios languores curat.

CAPVT QVARTVM.

TVNC IESVS ductus est in desertum à spiritu, ut tentaretur à diabolo. Et cùm ieiunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, posteà esuriit. Et accedens tentator, dixit: Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant. Qui respondens, dixit: Scriptum est, nõ in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei. Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculũ templi, & dixit ei, Si filius Dei es, mitte te deorsum. Scriptum est enim, Quia angelis suis mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Ait illi rursum Iesus: Scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum. Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum ualde: & ostendit ei omnia regna mũdi, & gloriam eorum, & dixit ei: hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me. Tunc dixit ei Iesus: vade Satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis: & illi soli seruies. Tunc reliquit illum diabolus: & ecce angeli accesserunt, & ministrabant ei. Cùm autem audisset Iesus, quòd Ioannes traditus esset, secessit in Galilæam: & relicta ciuitate Nazareth, uenit & habitauit in ciuitate Capharnaum maritima, in finibus Zabulon, & Nephthalim, ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam, terra Zabulon, & terra Nephthalim, uia maris trans Iordanem Galilææ gentium: populus qui ambulabat in tenebris, uidit

Universidad de Deusto
Biblioteca

lucem magnam: & ſedentibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis. Exinde cœpit Ieſus prædicare, & dicere, pœnitentiam agite, appropinquauit enim regnum cœlorum. Ambulans autem Ieſus iuxta mare Galileæ, vidit duos fratres, Simonem, qui uocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare (erant enim piſcatores) & ait illis, Venite poſt me, & faciam uos fieri piſcatores hominum. At illi continuò, relictis retibus, ſecuti ſunt eum. Et procedens inde, uidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius in naui, cùm Zebedæo patre eorum, reficientes retia ſua: & uocauit eos. Illi autem ſtatim relictis retibus & patre, ſecuti ſunt eum. Et circumibat Ieſus totam Galilæam, docens in ſynagogis eorum, & prædicans Euãgelium regni: & ſanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo. Et abiit opinio eius in totam Syriam, & obtulerunt ei omnes male habentes, uariis languoribus & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos: & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ de Galilæa, & decapoli, & Ieroſolymis, & de Iudæa, & trans Iordanem.

Tunc IESVS ductus eſt in deſertum.

IVnc (connectendi particula) hoc eſt, poſteaquàm Chriſtus à Ioanne baptizatus, & deſcenſu Spiritus ſancti in ſpecie columbæ, ac uoce paterna declaratus eſt, quis, qualiſve eſſet: inſtarétque exordium diſpenſationis ſuſceptæ, nec conueniret, ut ad ea, quæ hactenus parentibus ſubditus exercuerat, rediret, ſtatim ductu ſpiritus, ad obeunda regni Dei negotia raptus eſt, & à turbarum oculis ſubductus in ſolitudinem, nullis habitatam hominibus: vnde Marcus primo capite ait, Erátque cũ beſtiis, & angeli miniſtrabant illi. Conſtat certè filium Dei ueniſſe in hunc mundum, ut opera diaboli diſſoluat, hunc uincat, ac uictum nobis tradat ſupplantandum, ereptis ante omnia à poteſtate illa tenebrarum. Et quoniam nũc incipit Dominus noſter mundi operari ſalutem, ab initio oportuit toti mundo, ſingulari ſpecimine & exemplo, id eſt præſenti monomachia, palàm oſtendi, & ob oculos proponi, Satanę, principis huius mũdi, artes, per Chriſtũ detectas, & omnes uires ipſius cõfractas eſſe, uictúmq; ipſum ac fugatũ, Regi ac uictori Chriſto regnũ & omnẽ gloriã reliquiſſe, ut nũc à diaboli potẽtia regni Chriſti ciuibus porrò nullũ ſit damnationis periculũ paratis certare. Pulchrè uerò ſalus noſtra ac liberatio exordia ſumit à tẽtatione in deſerto. Nã in horto uoluptatis in ipſo paradiſo, à tentatione etiam cœpit miſeria & damnatio noſtra. Ergo quemadmodũ in Adam omnes corrupti, à Satana uicti, & uincti propter peccata noſtra in Satanæ poteſtatem ſumus traditi: Ita per Chriſti ſpiritum reſtituti, per Chriſti uictoriam à Satana liberati, & filij Dei effecti ſumus, ut iam nihil damnationis inſit iis, qui inſiti ſunt in Chriſto Ieſu Domino noſtro. Aiunt hoc deſertum ſitum eſſe inter Ieruſalem & Hierico: cuius meminit Luc. 10. cap. Homo quidam deſcendit ab Ieruſalem in Hierico, & incidit in latrones. Hoc autem ſubductu in deſertum ſignificatur, ubi à Deo in filium adoptatus fueris, proximum eſſe, ut mundo uale dicas, tentationum paleſtram ingrediaris (eſt enim uita hominis ſuper terram militia) & puram, hoc eſt homine Chriſtiano dignam, agas uitam, tentationibus uariis expoſitam. Vnde uigilandum ſemper & orandum eſt, ne tentationi conſentias. Eccleſiaſtici, 2. cap. Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & timore: & præpara animam tuam ad tentationem. Nam, ut in Chriſto diſcimus, quid baptiſmus nobis præſtet, remiſsionem ſcilicet peccatorum, & uitam æternam, ita in tentatione protinus ſuccedente uidemus, quódnam ſit renatorum baptizatorúmque, hoc eſt filiorum Dei, qui uidelicet creduntur cohæredes Chriſti, officium, ut ſcilicet certamen inſtituant contra Satanam, & omnia eius conſilia, contra regnum Satanæ & mundi, ut ſobriè, purè ſanctéque (ſicut filios Dei decet) reliquam, quam uictu-ri ſunt uitam, tranſigant: nam hic eſt præcipuus caſti & ſobrij ieiunij finis ac uſus. Summa igitur fide & diligentia uideat ille Chriſtum pugnantem, ac uincentem: & obſeruet quæ ſint artes hoſtis Satanæ, quæ arma & inſidiæ, ut in Chriſto certã habeat uictoriæ rationem aduerſus Satanam. Quinetiam uideat uitam Chriſtianam non eſſe luſum, iocum, & libidinoſam licentiam, ſed militiam grauẽ, & accuratiſsimam ſanctæ uitæ cuſtodiam, de qua re copioſius agit Paulus ad Epheſ. 6. Obſerua: poſt baptiſmum declaratus eſt Chriſtus orbis doctor, & q̃. opulentus eſſet Spiritus ſancti plenitudine. Qui, priuſquam ſe officio prædicationis & uocationi ſuæ accingat, primùm tentatur & probatur: hoc ſuo exemplo docens, ne Neophytus, & imperitus (ut Paulus ad Timoth. & Titum docet) rem arduam, cuiuſmodi eſt Euangelij prędicatio & adminiſtratio, aggrediatur. Sed primùm probetur, tanquam erudiendus: probatus, deinde alacriter negotium gerat. Solent Neophyti audaces eſſe, & magna præſumere, ſed ſtatim cadunt, & officium deſerunt. Variis proculdubio præludendum eſt tentationibus, his qui in publicum proditurí ſunt, & aliis præficiendi. Deſertus locus, tentationi commodus eſt, cùm propter ſpiritalem uitam, quæ commodius in deſerto ducitur: tum propter ſolitudinem, uiris ſpiritalibus amicam, quos in primis ſolet Dæmõ tentare, & ſolitarios inſidiis appetere, propterea quòd hos ita ſubegiſſe mũdum uideat, ut nihil ſuperſit aliud uiris his piis & ſolitariis, quàm ut contra illum prælientur. Poſteaquã baptizati ſumus, emittimur in mundum, ſolidum profectò deſertum. Qui (rogote) quid aliud eſt quàm deſertum, immaniſsimis feris ac crudeliſsimis Satanis pleniſsimum? Verè feras dici putauerim, homines impiiſsimos, quos iure dixeris vrſos, lupos, vulpes, leones, tigrides, pantheras, & id genus alias beſtias. Leonem uocat Paulus Neronem, ſimiliter & Petrus, imò & dæmonem dicit leonem, qui circumit, tanquam leo rugiens, quærens, nunc hac, nunc alia tentatione & afflictione, quem deuoret. Chriſtus itaque poſt baptiſmum uolens ſeceſsit in deſertũ, ut ab immaniſsimo Satana tentaretur, hoc eſt, propter nos tentationes pateretur, & eas tum nobis uinceret ipſe, tum, nos quoque per ipſum uincere diſceremus. Vnde non tantùm exempli cauſa tentatus eſt, ſed & in hoc, ut per hanc uictoriam nos uinceremus. Omnes enim uictoriæ, omnes triumphi Chriſti omnium credẽtium in Chriſtum ſunt. Atque ut nemo ullum genus inſidiarum uitare poteſt, ni ſi uiciſſet Chriſtus: ita nos modò uincimus, non niſi ipſo uictore. Nam Chriſtus ſeſe nobis donauit, ut præſto ſit auxilium, quoties anxij & ſolliciti poſcimus. Obſerua: hæc lectio in ſolennis ieiunij principio (quod per dies quadraginta indictũ hactenus fuit, & à tempore Apoſtolorum ad nos uſque deriuatum eſt, & religioſè obſeruatum.) ideo legenda proponitur, ut commẽdato Chriſtianis ieiunio Chriſti, & exemplo prouocentur ad imitandum (quantũ fieri poteſt) ſpiritali uia, Chriſtum, & religioſius id obſeruandum ieiunium, quò facilius carnem cum uitiis & concupiſcentiis eius crucifigant. Summa igitur diligentia legenda obſeruãdaque eſt hæc monomachia Chriſti cum principe mundi Satana: ſimiliter uictoria atque triumphus uictoris.

Christ' quãobrem uenit in mundum.

Satanã oportuit uictum mundo exhiberi.

A tentatione omnis cœpit calamitas.

Rom. 8.

Adoptato à Deo quid ſtatim faciendũ Iob 7.

Baptizatorũ officium.

Ieiunij Chriſtiani finis ac uſus.

Vita Chriſtiana, quid.

Neophyt' & rudis ne Euãgelion prædicet.

Deſertus loc' & tentationi & uiris ſpiritualibus cõmodus.

Quare uiri piis & ſolitariis Dæmon præcipuè infeſtus.

Mundus, Deſertum.

Homines, Beſtiæ.

Christ' quare tentari uoluit.

Victoria Chriſti, noſtra eſt, & noſtra uictoria ipſius eſt.

Quadrageſimæ ieiunij.

A Spiritu.

Petit Chriſtus ſolitudinem & deſertum, ductu, non alterius, quàm ſuo ipſius ſpiritu. Tanto enim ſpiritus feruore accenſus fuerat, ut nihil aliud cogitaret ac ſpi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

raret, nihil aliud meditaretur ac conaretur, quàm ut officium Meſsiæ publicè inchoaret, ut rectè dicatur à Luca, reuerſus Chriſtus à Iordane, plenus Spiritu ſancto. Qui Spiritus mouens ipſum ad capeſſendum ſuum officium publicum, ſubduxit eum anteà in deſertum. Porrò qui baptizatus eſt, iam mũdo uale dixit, carnales exuit affectus, & factus regeneratione ſpiritualis, Spiritus ſancti ducitur & agitur arbitrio. Roma. 8. Qui Spiritu Dei aguntur, hi ſunt filij Dei: cui ſi ſe permittant filij, nihil accidet eis, quod non cadat ex ſententia, & in gloriam Dei. Obſerua, quò Chriſtus ſuo ſpiritu ducatur ſtatim à baptiſmo: non redit domum nutritiam aut natalem, ſed exemplo ueterum prophetarum ſolitudinem & nemorum deſerta petit, ſignificans tyronis Chriſtiani animum ſeceſſu uegetari, & eſſe longè aliquando tutius, feris ſeſe committere, quàm hominibus. Homo enim homini (ut eſt in adagio) quandoque lupus eſt. Obſerua. Scriptura paſsim uſurpat Spiritum, Spiritum ſanctum, Spiritum Dei, & ſpiritum Chriſti pro eodem.

Seceſſus nõnunquã ſalutaris.

Homo homini lupus.

Vt tentaretur à diabolo.

Exercitium & fructum ieiunij & tentationis Chriſti adducit Euãgeliſta. In deſertum ſubductus fuit: tentari enim eum oportebat. Luc. 3. Et agebatur à Spiritu in deſerto diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Sed quid auditur, tentari eum oportebat? Nónne Chriſtus filius Dei eſt? Nónne Deus ipſe eſt? An poteſt Satanas aliquid contra Deum? Nónne etiam de Spiritu ſancto Chriſtus conceptus eſt? Quid ergo iuris habet in eũ, qui Spiritu ſancto plenus eſt? Reſpondeo. Ieſus Chriſtus, uerus & naturalis Deus eſt, & hominem ita purum à peccatis aſſumpſit, ut nihil iuris Satanas in eum habere potuerit. Et quanquam in diebus carnis ſuæ omnia pro diuina ſua maieſtate, & potẽtia, ſemper agere potuit: tamen noſtri gratia ſeipſum humiliauit formam ſerui accipiens, & in ſimilitudinem hominum factus, habitu inuentus eſt ut homo. Ad Hebr. 4. capite, Non enim habemus pontificem, qui non poſsit compati infirmitatibus noſtris, tentatum autem per omnia pro ſimilitudine abſque peccato. Hæc docent Chriſtum non fuiſſe natura obnoxium tentationibus Satanæ: ſed eas aſſumpſiſſe uoluntariè, hoc eſt, ex uoluntate patris & ſua, ſuíque ſpiritus, hoc eſt, Spiritus ſancti uocatione. Vnde propter nos coniecit ſe uoluntariè in noſtras imbecillitates: atque in his ſeſe præbuit Satanæ non aliter tentandum, quàm homo infirmus tentari ſolet à Satana. Sicut & quãdo à Iudæis cruci affixus eſt, ſeipſum permiſit tractari, ueluti derelictus eſſet à Deo. Cur ita? vt aduerſus omnem Satanæ & mundi tyrannidem præliatus, & uictor factus, oſtẽderet, quàm potens ſit nos ſeruare ab illis, quódque poſſemus per ipſum aduerſus omnem tentationem uictores euadere. Ductus eſt à Spiritu ſancto in deſertum, ut tentaretur, ſecurus de victoria. Vnde monemur, ut nemo priuata ſua temeritate ſeſe in pericula tentationum coniiciat. Nam, ut inquit Eccleſiaſticus, Qui amat periculum, peribit in illo. Ex nobis ſufficientes non ſumus tentationes ſuperare. In eas igitur non licet, ut coniiciamus nos, niſi uerbo certi ſimus, & uocatione Dei, quòd illis nos committamus. Quoties autem euenerint, Deum inuocemus adiutorem, qui non ſinet nos tentari ſupra id quod poſſumus, ſed dabit cum tentatione prouentum, ut poſsimus ſufferre & uincere. Nolem conſulere, ut hoſtem, noſtris freti uiribus, prouocemus ad pugnam. Sed hoc ſummoperè neceſſarium eſt, ut pietati ſtudentes, in timore Domini cauti ſimus, bene armati & uigiles, ut ſi quando nos adoriatur tentator, gratia Dei muniti, fortiter illi in fide Chriſti reſiſtamus: ſemper interim orantes, Et ne nos inducas in tentationem: ſed libera nos à malo. Solet Satanas tentare, quos uidet regno ſuo renuntiaſſe, & ad regnum Dei aſpirare: reliquos autem agit quocunque uult, 2. Timoth. 2. Pij uerò Spiritu Dei ducuntur, & mundo uale dicunt. At enim quotus hodie quiſque eſt, qui tẽtari ſe à Satana ſentiat? Pleno impetu curritur in omnia ſcelera. Tentationem Satanæ experiuntur ac ſentiũt hi, qui pietati ſtudent. Porrò tentare eſt experiri, periculum facere, atque explorare rem, quò, quid ea ualeat, cognoſcatur, vt tentare uires. Ita legitur Deus tentaſſe Abrahamum, non quòd ignorauerit qualis erat Abraham: ſed experimentum aliquod elicuit, unde cognitus eſt Abraham, quali ſcilicet ſtudio & amore in Deum fuerit. Rurſus tentare ſignificat impellere, & occaſione oblata, in præcipitiũ atque grauem ruinam trahere: ita uerò tentat diabolus, non autem Deus, qui eſt intentator malorum, Iacob. 1. cap. Proinde tota hæc hiſtoria uerſatur circa doctrinam & exhortationẽ. Ad doctrinam facit, ut diſcamus Chriſtum, hoc ſuo ieiunio, fame, tentatione & uictoria contra Saranam nobis profuiſſe, noſtrámque ſalutem procuraſſe. Quid iſtud eſt? Iudubiè ſcito, quòd quicunque in Chriſtum crediderit, & ex charitate ipſum amplexatus fuerit, nunquam ea ducetur egeſtate, aut tentatione affligetur, qua pereat. Sed potius bonis etiam in media egeſtate abundabit, & in mediis Satanæ inſultibus erit tutus, cò quòd caput eius, Dominus Ieſus Chriſtus, hæc omnia pro ipſo uicerit, cuius fide eſt certiſsimus ex uerbo eius. Ioan. 16. In mundo (inquit) preſſuram habebitis, ſed confidite, ego uici mundum. Quæ enim fide uidemus à Deo uiris ſanctis, etiam miraculosè, collata beneficia, eadem Dominũ nobis collaturum diffidere non debemus, ſi illis indiguerimus, & ſpe charitati iuncta durantes, illa expectauerimus. Spes non confundit, Roma. 5. cap. Deinde hinc exhortamur, ut hoc exemplo Chriſti, famem & tentationem, aliáſque neceſſitates (quando contingunt, & ita res poſtulat) æquo animo, in gloriam Dei, & proximorum commodum, perferamus, nos proximis exhibentes, qualem Chriſtus ſe nobis exhibuit. Rogabit quiſpiam. Quid eſt duci in deſertum? Iſtuc paradigmate facile commonſtrabo. Cùm incumbit & tibi & tuis parare alimoniam, & non eſt uel teruncius, nihilque domi forisve eſſe proſpicis, imò non ſentis quicquam ab ullo homine auxilij affuturum, & nihil præſidij prorſus poteſt ab aliquo expectari, hoc eſt, te agi in deſertum, & te relinqui ſolum. Tunc in paleſtra fidei uerſaris: tum ſentis quàm frigidæ, imò nihili ſunt res humanæ, quámque nihil poſsis ex te ipſo. Supereſt unicum ſuffugiũ, Deus, qui ſolus te in hac paleſtra tentationis conſtitutum ab his ærumnis liberare poteſt. Obſerua: hæc particula, vt, non ſolùm conſecutionem, hoc eſt rei conſequẽtiam & effectum (ſequutura enim erat deſerti locum ipſa tentatio) ſed etiam cauſam denotat. Quemadmodum enim Chriſtus uenit in mundum, ut uolens pateretur, & cruci affigeretur: ita in deſertum à Spiritu ſancto uoluntarius ſubductus eſt, ut tentaretur. Nam neque tentari, id eſt, perſecutionibus affici, neque pati, malum eſt: vtrũque certè pro nobis Dominus uolens ſubiit. Proinde cùm malitioſus ille calumniator tam inuidus humanæ ſalutis, quàm Chriſtus eſt auidus, miris cuniculis & inſidiis ſollicitet, ut à Chriſto deficiamus, ut maiore tyrãnide nos relapſos occupet, quàm anteà, dominus Ieſus ſua immenſa bonitate aduerſus hunc callidum ueteratorem, triplici antidoto occurrendum potiſsimùm demonſtrauit: frequenti & pura ac pia oratione, ſeceſſu à turba, fuga luxus, & abſtinentia ac ieiunio. Quibus commodiſsimum erit crebram ac diligentem diuinarum ſcripturarum meditationem addere, ne pernicie adferat ignaua ſolitudo. Obſerua. Diabolus Græcis διάβολος, propriè ſignificat delatorem ſiue calumniatorem, ſuaſorem noxium, & qui alteri malum querit, à uerbo Græco διαβάλλω, quod eſt deferre, traducere, ſiue infamem reddere. Certè diabolus talem criminatorem ſonat, ut qui, cùm ipſe ſit omnium peruerſiſsimus, omnia rapiat in deteriorem partem. Dicitur Satan, id eſt, aduerſarius. Et quia ueterator ille ſpiritus, nuſquam non aduerſatur nobis, ac peſsima ubique ſuadet, tum etiam ad ultionem nos poſtulat, peculiariter & per Antonomaſiam diabolus ſimiliter & Satan uocatur. Si deſideraueris huius ſtudia cognoſcere legito Iob. 1. 2. & 40. capite. Certè totus in eo eſt, ut nobis aduerſetur, & noceat. At conſolato-

Phil. 3.

Chriſtus ſe tẽtationibus obiecit.

Nemo ex ſeipſo cõiiciat ſe in pericula tẽtationũ.

1. Cor. 10.

Hoſtem ne adorire, ſed repelle.

Vnuſquiſque ſibi hodie tẽtator & Satanas.

Tẽtare, quid.

Tẽtauit Deꝰ, Abrahã quomodo.

Satanas quo modo tentet.

Verbum, cõſolationis pleniſsimum.

Deꝰ ſuos nũquam neque deſeruit neque deſeret.

Tolerandæ æquo animo omnes molestiæ exemplo Chriſti.

Duci in deſertum, quid.

Triplex antidotum nobis aduerſus fata nam à Chriſto exhibitũ.

Satan.

Satanæ ſtudia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rium est omnibus, qui tentantur, credere aduersitates nobis inflictas, esse opus à Deo permissum, & non esse citra eius uoluntatem. Deinde certò sciamus, quòd dæmon, vt ut insidietur, nihil iuris habet in nos, nisi Deus permittat, qui nō permittit nos tentari, suprà quàm ferre possumus. Obserua, Deum nō tentare ad malum. De huiusmodi tētationibus legito (si iuuat) quæ scripsimus in.1.cap.Iacobi.

Et cùm ieiunasset quadraginta diebus & quadraginta noctibus.

Alludit quod fecit Christus ad ieiunium Moysi & Eliæ, qui Christum adūbrārunt. Moses antequam legem à Domino acciperet, procidit in monte ante Dominum, quadraginta diebus & noctibus panem non comedens, & aquam non bibēs. Et Elias reginam Isabellam fugiens, & de salute Israëlis horribiliter tentatus, antequam à Domino amandaretur, unctur⁹ Asahel in regem Syris, Israëlitis autē Iehu in regem, & Helisæum in prophetam, 3.Reg.19. quorum ministerio tota rerum facies in regnis istis ferè mutata fuit, ambulauit ieiunus quadraginta diebus & quadraginta noctibus usque ad montem Dei Oreb. Christus igitur Mosem & Eliam referens, priusquam legem uitæ, id est Euangelium orbi inuulgaret, atque omnia innouaret, quadraginta diebus nihil humani cibi sumpsit, & ab hominum consortio secessit: qua re demonstrauit se Mose & Elia nihilo inferiorem, neque ad minora destinatum. Hoc ieiunium Christi, Moysi & Elię non fuit naturale, sed miraculosum, nimirum quòd inedia post septimum, aut ad summum post undecimum, naturaliter letalis est. Opus Dei est stupendum, & admirabile, non humanis uiribus, nec vulgaribus, sed specialibus donis Spiritus sancti editū. Quod nobis dum proponitur, certè non ut imitandum siue faciendum, sed ut admirandum ob oculos ponitur, ut hoc audito Deum celebremus, & pro modulo nostro iuxta matris Ecclesiæ, quæ ueritatis columna & firmamentum à Paulo dicitur, præscriptum ieiunemus. Legimus in Euangeliis & apostolicis epistolis ieiunium esse præceptum citra temporis determinationem: quam præscribere potest Ecclesia, quòd huic certò præsit spiritus ille, qui in desertum subduxit Christum ad ieiunandum, & ut tentaretur. Obserua. Semper ita tibi ieiunandum est, ut nunquā non ducas sobriam uitam. Multiplex reperitur ieiunium. Est ieiunium, quod spōtè suscipitur, quod laudatur à Paulo, 2. Corinth.6.cap. Est & ieiunium, quod in mandato est, & hoc excipiunt filij obedientiæ, cùm nemini laqueus sit. Hoc enim si ferre non potes, quis dixerit te illo uinctum esse? nemo certè: imò ipsa Ecclesia præcipiens, ab illo te immunem (dum te ad hoc impotentem cognoscit) declarabit. Est ieiunium, quod non spontè eligitur, sed à Deo imponitur, cùm uidelicet fames immittitur, aut cœlo occluso ac terra obdurata, aut bellicis tumultibus omnia uastantibus. Eiusmodi quidpiam accidit Abrahæ & Isaac. Item Israëli in solitudine constituto, prætereà & temporibus Eliæ. Ad hæc & Samariæ, 4.Reg.7. In hoc ieiunio opus est insigni fide & patientia, quam præstitit Paulus in simili negotio dicens.1.Corinth.4. Vsque in hanc horam (inquit) & esurimus, & sitimus, & nudi sumus. Hoc ieiunium magna est tentatio, in qua qui patienter durat & fidei palęstram ex animo sustentat, fructum consequetur copiosum, in media inedia saturitatem: & in inopia, diuitias sentiet. Hæc egestas aut inopia & tentatio nobis quærenda non est, ultro ista aderunt, ac tempestiuè. Hoc solùm nobis curandum est, cùm à Domino istæc immittentur, ut fortiter ea perferamus. Perferemus autem, si Christo fide uiua adhæserimus, & ex animo hunc obsecrauerimus qui adiutor est in opportunitatibus, & suos derelinquere non nouit. Colligamus ex superioribus, aliquod esse ieiunium, quod certis causis cum luctu & animi humilitate ad flectendum iram Dei sumitur, & ubi uisum fuerit, finitur. Hoc genere ieiunij usi sunt ueteres. Primò, si qua clades erat accepta, ut Iudic.20.1.Reg.31. Deinde si qua erat præ foribus, vt 2. Paralip.20. Ester.13. & in historia Nini-

Mosis & Elię ieiunium.

Inedia quadragenaria, miraculum.

1.Timo.3. Ieiuniū præceptum.

Ieiunij tempus & modū præscripsit Ecclesia.

Quod ieiunium debet esse Christiano perpetuū.

Ieiuniū multiplex.

Ecclesia, sicut nec Christ⁹, nulli laqueū nectit.

Ieiunium in fame, morbo bello, &c.

Ieiuniū spontaneum.

uitarum. Tertiò, si peccatum fuerat, vt.1.Reg.7.3.Reg.21.Neemiæ.Danielis.9. Ad hunc autem modum sese gesserunt, solenne celebraturi ieiunium. Conuocabatur populus per seniores Ecclesiæ ad lugendum & orandum: indicebatur ieiunium, ita ut & animantibus aliquando cibus sit negatus. Abstinebant ab omni cibo, luctui toti, fletibus & precationibus dediti, confitebantur peccata sua, & ut dolorem cordis testarētur, saccis induebantur, iacebant in puluere, cinere capita aspergebant, incurui ingrediebantur, huius ieiunij imaginem uidere est psal.34. Est & alterum ieiunij genus, quod non ultro accersitur, sed à Deo, ubi uisum fuerit, imponitur: ita ultro etiam non abiicitur, sed per Dei misericordiam tollitur. Est & alterum genus ieiunij, quod ad carnis castigationem assumitur, & est instar medicinæ, quod semper est seruandum, vt paulo antè diximus. Et de quo uide Chrysosto. Tomo.4. homilia.3. Porrò uiri magna autoritate pollentes, de mysterio numeri quadragenarij, quòd multis Domini operib⁹ celebris factus sit, disseruerunt. In primis diuus August. similiter Chrysostomus multis in locis. Ter quadraginta annorum dedit Dominus spatium ad resipiscendum mundo, priusquam, tempore Noe, diluuio humanum genus disperderet, Genes.6.capit. Quadraginta postea dies inundauit diluuium. Decies quadraginta annis peregrinatus est & seruiuit populus Israël in Aegypto: quadraginta annis Israëlitæ circūducti fuere in deserto. Moses semel atque iterum quadraginta dies apud Dominū pro lege recipienda absque cibo mansit, Exod.24.& 34. Elias quadraginta dies ambulauit usque ad montem Dei Oreb. Ezechiel quadraginta dies dormiuit in uisione super latus dextrum, assumpta iniquitate Iuda, Ezechiel.4.cap. Quadraginta diebus Ionas euertēdam Niniuem prædicauit. Quadragesimo die Iesus in templo oblatus est, Luc.2. Quadraginta diebus approbauit Christus discipulis suis resurrectionem suam. Quadragesimo anno post passionem Domini ultio per Romanos apprehendit Iudęos, autore Egesippo. Ex his colligimus quadragenarium numerum, sacrum ferè habitum præparationi atque peccatorū expurgationi. Hunc numerum ieiunus Dominus in deserto impleuit, præparans genus humanum regno cœlorum sęque accingens ut orbi Euangelium annuntiaret, & salutem adferret, id est peccata remitteret veteris uitæ pœnitētibus, ac in terram sanctis promissam, exercitatos aduersus huius mundi technas & delitias, induceret. Obserua. Quemadmodum omnis peccati principium delitiæ: ita fortissima & singularis armatura aduersus tentationes, est ieiunium, quod orationi iunctum nihil non poterit aduersus omnes etiam fortissimos teterrimi dæmonis arietes.

Ritus in ieiunio, quoties indicebatur ad cladem auerrūcandā.

Numeri quadragenarij mysterium.

Christ⁹ quare 40. dies ieiunauit.

Ieiuniū, umbo ualentissimus ad frustrandos diaboli conatus.

Posteà esuriit.

Christus manifestam humanę imbecillitatis naturam ostēsurus, non dissimulauit se famis molestiam sentire: uehemens enim cibi inopia stomachum molesto sensu adeò cruciabat, ut seipsam uehementer proderet: vnde magnam aggrediendi Christum, & ad illum accedendi occasionem diabolus accepit. Hieronymus ait, Permittitur autem esurire corpus, ut diabolo tentandi tribuatur occasio. Quia ergo Christus subductus erat in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo, oportuit adesse occasionem tentationis. Hæc ipsa fames, & quia Christus incipit esurire, & uidetur ipsi Satanæ destitutus præsidio, ideo accedit nunc Satan, & sperat se tentando iam posse aliquid efficere. Disce hic quo potissimùm tempore adesse solear tentator: tum scilicet, quando deserti ad tempus consolatione uerbi, proiicimur in famem & alias calamitates ac miserias.

Penuria rerū necessariarū diabolo illex est ad tentandum.

Et accedens tentator.

Vbi primùm insidiosus ille tentator, sensit Christum esurientem, statim uario & fortissimo ariete ipsum petit: arbitrans se facilè uictorem illius fore, quem nihil esse, nisi hominem, licet admirabilem, suspicatur. Hoc exemplo agnosce tenta-

Universidad de Deusto
Biblioteca

toris insidias, obseruantis tentandi opportunitatem, & aggrediendi filios Dei. Intra 40. illos dies, quum nullam adhuc Christus sentiret esuriem, non accessit ad tentandum tentator: sed tum primùm accessit, quum intelligeret eum esurire. Non enim uidebatur esse tentationi locus in eo, qui non comedens, non esuriebat.

Diabolus passionum nostrarum & affectionũ obseruator maximus.

Vbi uerò esuriem cœpit pati, quæ alioqui (ut ille ait) malesuada est, & famelicum ad impatientiam sollicitat, tum demum, ut malesuadæ fami uires adderet, & ad impatientiæ partes accederet, tentationibus suis esurientem adoritur. Ita credibile est & Heram primam generis nostri parentem non aggressum esse tentatorem, nisi cùm obseruasset illam delectari uetiti pomi aspectu. Erat enim delectabile aspectu, Genes. 3. deinde & de uerbo Dei nonnihil dubitare. Dicebat enim, ne fortè moriamur, cùm à Deo non audisset, ne fortè moriamini, sed, Quo die de illo comederitis, morte moriemini. Vbi ista animaduertit pessimus consultor, & uersutissimus tentator, alioqui etiam nutãtem, confidenter accessit ac tentauit. Ad hũc modum mœstos & afflictos animos, quos ad desperationem alioqui animaduertit esse propensos, ut desperent, sibique ipsis manum inferant, sollicitare solet. Hoc pacto & eos, quos intelligit desyderiis prauis, & corruptis teneri, tentationibus suis ad hoc impellere solet, ut libidini & prauis affectibus obsequantur. Sic callidissimus hostis tentandi occasiones ex nobisipsis uenatur, ut iam non solis ipsius tentationibus ad peccatum sollicitemur, sed propriis etiam affectibus tentatoris conatus prouehamus, non solùm externè per hostem, sed & interne domestico malo impugnati: de quo est illud Iacobi. 1. cap. Vnusquisque tentatur, à concupiscentia sua abstractus & illectus. Mirificam consolationem & fidei confortationem contra fœdum & incredulum uentrem, semper queritantem, nũquam quietum, implacabilem, nullas aures habentem, & ob id inexorabilem, & dilationis impatiẽtem, habet præsens lectio, qua fideliter & diligenter perpensa, non mediocriter nostra erigitur conscientia & corroboratur, ne soliciti simus pro uictu: sed uentrem, ut ut clamitet & queritetur, contemnamus & solida fiducia confidamus, Deum nobis uerbo eius adhærentibus & nostram uocationem fideliter sequentibus, affatim semper necessaria suppeditaturum. Quomodo autem hæc uictoria aduersus hanc gastrimargiam, & quemuis alium tentatorem nobis continget, hoc Christi exemplo satis expressum est. Diabolus singulari Antonomasia tentator appellatur, eò quòd siue praua suadeat, ut hic Christo, siue aduersis affligat, sicut afflixit iustum Iob: per ipsum huiusmodi molestias nobis infligentem, exploramur, & manifestum fit, an Deo credimus, uel minus. Tentare enim est de aliquo experimentum sumere. Hoc nominis habet Satanas ab eo tempore, quo genus humanum in primis parentibus insidiosa tentatione morti reddidit obnoxium. Vt sciamus nobis esse contra illius tentationes diligenti & irremissa cautione uigilandum. Ad hanc cautionem diligenter hortatur Paulus. 1. Corinth. 7. Ne tentet (inquit) uos Satanas. Et. 1. Thessal. 3. Ne fortè tentauerit uos, is qui tentat. Disputatum est ab aliquibus de accessu diaboli, uidelicet, Num Satan externa forma ad Christum accesserit, quemadmodum homo ad hominem accedit, an inspirarit interno consilio has tentationes. Vox accedens, insinuat motum quendam progressiuum, unde opinor Satanam sub specie humana accessisse, ut tentaret. Satan enim interdũ humanam formam assumit, quemadmodum factum legimus de bonis angelis. Qui licet interdum spiret interna consilia absque externa apparitione, non tamen id factum est Christo ab ipso Satana. Sed solùm quas hîc uarias narrat tentationes Euangelista, externæ fuerunt. Perfectus enim erat Christus, quem decebat internas cogitationes, aut motus siue phantasiæ, siue sensus aduersus spiritum habere: passiones enim ad peccatum illices non admisit, ut ut infirmitates nostras assumpserit. Exteriores enim suasiones ad malum audiuisse non indecẽs erat, quas audiuit ut uinceret, & uictor nos easdem uincere doceret. Superbus ille tentator, si quod iaculatur telum, si hamũ mittit, aut rete parat, iis præsertim, qui uidentur ad summa tendere, semper inanis gloriæ illecebra inescatum erit: id quod manifestum fit his tentationibus, quibus Christum tam insidiosè petiit. Exordine autem tres commemorantur tentationes, iuxta præcipua illa tria, quæ mundus suspicit, & admiratur. Primum est, uictus & diuitiæ. Secũdum, gloria & honor. Tertium, maiestas & sitis dominãdi. Huc pertinet, quod vulgò iactatur distichõ:

Ambitiosus honos, & opes, & amica voluptas,
Hæc tria pro trino numine Mundus habet.

Tria numina Mundi.

Propter hæc enim in hoc mundo, laboratur, sudatur, algetur, uigilatur, curritur & recurritur. Obserua. Tentatoris partes sunt, non solùm, ut exploret & sciat, quales sumus: sed etiam conatur, ut id, quod molitur, faciamus. Molitur autem nos à fiducia in Deum Christum abducere, qua ablata, succedunt mala omnia. Si autem hæc tentatio non procedit fœliciter, conatur ad falsum uerbi intellectum abducere, ut sub prætextu malè intellecti uerbi tentemus Deum. Et si neque hac tentatione aliquid proficit, tandem incipit molestare cura & studio opum, gloriæ & potentiæ, quarum rerũ amor quia natura inhæret nobis horribiliter, fit ut hæc postrema tentatio plerunque periculosior cæteris sit.

Tentator omneis primùm in hoc machinas admouet ut à fiducia in Deum nos abducat.

Ordo tentationum Satanæ.

Dixit ei, Si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant.

Horrore plenum est, Christum tentari à diabolo: At solatio plenum est, diabolum uinci, & Christum uincere. Primo itaque congressu Satan Christum adorsus, solicitudine de uentre, & ἀπιστίᾳ, id est diffidentia benignitatis diuinæ, ipsum tentat, cupiens efficere, ut de bona erga se patris uoluntate addubitet: Nam esuriem ad occasionem rapit, ac per ipsam, suspicionem ei iniicere conatur, Patrem ipsi male uelle, qui sic illum affligat fame. Si filius Dei es, Vafrum Satanæ commentum est, quo Christus si tentatori nõ obtemperet blasphemus esse, & gloriam Dei negare uideatur. Ita nomen Dei, malis Satanæ conatibus prætexitur. Quasi diceret, Tu fidis te habere patrem Deũ, hac uoce audita, hic est filius meus: Confide Deo, & interim neglige pinsere panes: sustine, donec assa columba in os tuum inuolet: age modò, & prædica te Deum habere, qui pro te solicitus sit. Vbi iam est tuus ille cœlestis Pater, cui tantoperè curæ es? An non pulchrè te deseruit? Ede, bibe, & saturare iam, ista tua fiducia in ipsum, & ipsius solicitudine erga te. Et uideamus, quàm sis futurus satur. Bene res se haberet, si lapidibus istis uescereris, & latrantem uentrem compesceres. O bellum Dei filium! ô egregiam patris erga te curam! Ne frustulum quidem panis mittit, uerùm, in hoc deserto, inter cruentas bestias, patitur ille te fame perire. I iam, & adhuc dicito te Dei filium, & ipsum tuum patrem. Si filius Dei esses, non uidereris derelictus: quoniã scriptum est, Non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Eliæ coruus panem, & Danieli in carcere Abacuc ministerio angeli prãdium suppeditauerunt. Si tantus es, ut sis filius Dei, conuerte hos in panem lapides, testare aperto facto te esse Dei filium, qui Deo curæ sis, quem Deus nutrire uelit, ut agnoscã quis & quantus es. Scit diabolus, quòd sola diuina potentia hoc possit, ut solo uerbo lapidem in panem conuertat. Simili prorsus arte hic Satanas Dominum in cruce pendentẽ, per suos adortus, tentauit, atq; dixit: Si filius Dei es, descende de cruce: si Rex Israël est descendat nũc de cruce. Ex consequenti præcedens colligunt negatiuè: Quia affixus cruci affligeris instar latronis, & nõ descendis de cruce, colligimus apertè, te non esse Dei filium, sed impostorem, qui commeritas luis pœnas. Quod ergo subiungunt, Cõfidit in Deo, liberet eum nunc, si uult, per Sarcasmon & ironiam obiiciunt. Hæc sunt iacula quæ aduersus Christũ tentator iaculatus est, quibus non solùm Christũ tentauit, sed etiam pios omnes, & Christo ex animo adhærentes, petere & tentare solet. Proinde cùm diabolus uideret Christum esse hominem eximium, qui ad crassiora illa peccata, cuiusmodi sunt

Vafrum tentatoris commentum aduersus Christum.

Tentatio perfectorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

comessationes, uoracitas intempestiua, ambitio, & alia huiusmodi, non possit facilè pellici, aliud teli genus parât, ipsóque illum aggreditur, quo olim præstantissimos sanctitate uiros adortus fuerat, præsertim qui ad summa tendere uidebãtur. Nimirũ conatus est Christũ deturbare ab ea fiducia quam putabat illũ concepisse, audito illo elogio, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui. Eo innitebatur tentator, quòd uideret externam Christi speciem, hoc est humilẽ & abiectam, tanto elogio minimè respondere. Pensabat ille tentator apud se, si Christum ab illa fiducia deiecisset, facilè se ipsum ad quæuis mala pertracturum.

Præcipuũ Satanæ studiũ est, persuadere diffidentiã erga Deum.

Non multum dissimili iaculo primos parentes est adorsus, à quibus fidem & obedientiam uerbi illius, quo Dominus fructum ligni scientiæ boni & mali, ut nõxium, uetuerat, extorquere laborabat. Vnde mendax ille & dolosus insidiator dicebat: Nequaquam morte moriemini, sed eritis similes Deo: conatur suadere Deum mendacem, se uerò ueracem. Hinc consequutum est, ut Adam & Heua iuxta suasionem Satanæ putantes Deum seipsis inuidere fœlicitatem, quantam consequerentur si de uetita arbore comederent, diffisi sint Deo, & fiderint Satanæ: & hac diffidentia deturbati sunt à paradiso. Simili peccato diffidentiæ & infidelitatis tentauit Mosem & Aaron, quos de uerbo Domini subdubitare fecit, apud aquas contradictionis, Numer. 20. cap. Porrò ad hoc tam ferox tentatoris iaculum nos præmuniuit Petrus dicens, Cui resistite fortes in fide. Nunc famis & esuricí occasione, quemadmodum & olim erga primos parentes Satanas est usus, inquiens, Filium Dei te putas, & grãdia de te meditaris, ob illam eximiam uocem, Hic est filius meus dilectus, &c. atque quòd ad Ioannis exemplum prædicabis, & orbi te reformatorem obiicies. Sed quum hæc te ipso maiora sint, audi me: quòd si audieris, non ista molieris, & uocem illam putato tibi imposuisse. Nimirum libi dibrium tibi est: nam hìc ueluti miser fame & inedia peris. Quòd si te filium Dei dixeris, fac tibi panes ex his lapidibus. Tentat Christum diabolus solicitudine uestris, diffidentia & praua cupiditate. Hæc tentatio uulgaris est etiam inter præstantissimos & integerrimos uiros, quam maximè sentiunt, quum res domi angusta est, & interim uxorem & copiosam liberorum multitudinem alendam habent, pecunia uacuam uident crumenam, apothecam uino carentem, granarium frumento non esse onustum, & simul inanem domum. Hæc sunt, quæ animum angunt & urgent uehementer. Ex his frequenter consurgit auaritia, radix omnium malorum, quasi infidelitatis & diffidentiæ germana soboles, quæ adeò mentem hominum solicitat, & tentat, ut frequenter desperationis laqueum paret. Quò fit ut qui huic succumbunt tentationi, alij abrumpant sibi uitam laqueo, alij uxorem ac liberos derelinquant, alij latrociniis ac furtis sese tradant, alij impostoris deo operam, sperantes se his mediis tentationem euasuros. Sed quàm hi sint infelices & miseri, uideant: & paulisper apud se meditẽtur, famem desperatione & iniquitate non expelli: imò potius his accersitur. Si audire nolueris (inquit Moses Deut. 28. cap.) uocẽ Domini Dei tui, mittet Dominus super te famẽ & esuriem & increpationem in omnia opera tua, quæ tu facies, donec conterat te & perdat te ociter. Ezech. 14. Terra cùm peccauerit, conterã uirgam panis eius, & immittam in eam famem, & interficiam de ea hominem, & iumentum. Quid remedij est ut propulsandis & uincendis his tentationibus? Profectò meditãda nobis uenit Christi monomachia, quam hoc loco cum diabolo init. Deinde fide prosperiendum quòd Christus, uolens, se huiusmodi tentationibus obiecerit, & sibi fieri permiserit, & easdem uicerit. Quare qui perduellem senserit Satanam, mox ad Christum ferueuti animo recurrat necesse est, & ei se totum ex animo committat, certò apud se statuens: quòd ipse nobis placatũ Patrem reddiderit, sic ut nos ipse Pater propter ipsum filium pro filiis habeat, & in omnibus afflictionibus respiciat. Deinde sumendus est gladius, quo Christus in hoc duello tentatorem uicit, quem ex-

Tentatio de reb. necessariis uictui.

Auaritia ex infidelitate & nimio desyderio rerum edulium.

Ex auaritia desperatio.

Rerum penuria iniquitate non pellitur.

Respectus in Christũ, machæra est ad dirumpẽdas artes Satanæ.

Gladio nos uerbi succinxit Christus.

sponso Christi accipiemus, & in uaginam animi nostri reponemus. Obserua: hæc tentatio petita est à circunstantia loci, & dici potest Sarcasmus, id est iocus cum amaritudine, procedítque argumentum diaboli à sublata præsenti occasione: quasi dicat, Occasio panis deest, ergo fame peribis. Obserua. Hæc tentatio non tam fit, contra primum, quàm secundum præceptum: illud fiduciam requirit, hoc implorationem præsidij. Rogabis: quis nunc finis huius tentationis? Respondeo: vt uir pius deserat uerbum, & amplius non fidat Deo, amplius non imploret præsidium Dei pro uictu, sed ut ipse quærat sibi uictum, & ipse sibi de uictu prospiciat. At quid hoc aliud sibi vult, nisi ut prorsus relicta fiducia, relicto uerbo, pius credat quod ad uictum pertinet, nostro labore, nostráque cura, non benedictione seu promissione Domini succedere?

Sarcasmos, hostilis illusio.

Scopus tẽtationis de panib. è lapidibus uertẽdis.

Qui respondens, dixit, Scriptum est: Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei.

Argumento à potentia uerbi Dei ostenditur, qua uia, quóve gladio referiendus ac uincendus ueniat insidiosus ille perduellis & tentator. Nihil hoc loco adesse & suppetere uidebatur, præter lapides, nihil quod edi poterat. Ideo ab iis, quæ oculis obiecta erant, animum suum ad sacram scripturam & Dei uerbum Christus reuocat, quo diabolum sternit & uincit. Hoc est uerbum, quod, dum egestas premit, cúmque omnia etiam in lapides uersa uidentur, ac iam animus timore famis trepidat, Christiani animosa fide accipere debent, & tentationi pusillanimitatis opponere. Nam si uniuersus mundus panibus plenus esset, non tamen uiuit homo ex solo pane: alimento alio est opus, nimirum uerbo Dei. Iam, quia hæc uerba magnam uim habent, & suauissimam piis consolationem afferunt, paulisper in illis explicandis immorabimur. Hoc Christi responsum non habet, quod soli competat filio Dei: sed quod pertineat generaliter ad omnes homines. Neque enim dicit, Non in solo pane uiuit filius Dei, sed, non in solo pane uiuit homo. Atque ita plus habet Christi responsum, quàm exigebat intentio tentatoris. Nihilominus tamen tentationibus eius dexter occurrit. Hoc testimonium Christus ex Deutero. 8. cap. mutuatus est, quo sic tentatorem elusit, ut nec nomen filij Dei recusaret, nec se fame uinci posse, ut hominem quemlibet, demonstraret. Moses ad hunc modum Israëlitis loquitur: Afflixit te penuria Dominus, & dedit tibi cibum manna, quod ignorabas tu & patres tui, ut ostenderet tibi, quòd non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod egreditur de ore Domini. Perinde ac si dixisset Moses, Eò quòd te permisit esurire, & esse in loco agriculturæ inepto, qui nullam panis suppeditaret copiam, & tamen non interiisti: hoc argumento facilè cognoscere potes, Deum esse, qui te suo uerbo, etiam citra panem, sustentat. Si enim solo pane nutriremur & aleremur, oporteret nos semper oppletos esse pane. At uerbum Dei est, quod nos alit. Quod est id quod promisit, & annũtiari vult, se Deũ esse nostrũ, qui nobis etiã in aduersis prospiciat, & præstare uelit, quod pollicetur. Fidelis est, seipsum negare non potest. Itaque huc prospicit responsum Christi; Esurio quidem: sed Deus, qui de me dixit, hic est filius meus dilectus, &c. ut potentia sua his quadraginta diebus me absque cibo & potu seruauit: ita eadem uirtute sua seruare potest absque cibo, ut non sit opus lapides in panes conuertere. Et ut, dum iuxta eius uoluntarem secesseram, me absque cibo seruauit, ita mihi ad homines reuerso, abundè uictum prouidebit. Neque est opus, ut ratio humana miraculis mecum agat. Ego Patris uerbum habeo, quo nitar, etiam si nũc esuriam, neque panes miraculo conficiam. Ad huius loci apertiorem notitiam notandum est, quum dicitur, Non in solo pane, panẽ non esse intelligendum de uulgari & solito tantũ pane, quo seruatur hæc nostra uita, sed magis uirtute Dei ubique & in omnibus præsente, ac uerbo, quod respicit ad quauis uocationem, quoduis artificium,

Verbum Dei pro umbone adsit semper Christiano.

Christus un⁹ ac pro se solo rogatus à diabolo, pro omnibus respondet.

Verbũ Dei nos alens, quod.

Panis uoce quid intelligas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quoduis opus, quenuis statum, quanuis conditionem, quæ uerbo Dei ordinata & instituta est. Verbum etiam, quod Græcis est ῥῆμα, sæpè non pro uerbo, sed re aliqua & facto sumitur. Luc. 2. Et uideamus uerbum hoc, quod factum est. Verbũ uideri non potest, nisi facto aliquo exprimatur, & conspicuum reddatur. Egreditur autem uerbum ex ore Domini, ut illo alamur, quando diuina prouidentia decernit aliquid, quo uiuamus. Generaliter uictui nostro destinat panem, ut panis cor hominis confirmet, sed non ita ut in solo pane sit uita hominis. Quòd panis pascit, non habet aliunde, quàm ex prouidentia Dei, quæ tantæ est uirtutis, ut si mortis cibum destinet homini ad uitam, iam non sit mortis, sed uitæ cibus. Verbum Dei est cibus animæ, qui editur, cùm auditur & creditur: & hoc alit & conseruat. Itaque huius sententiæ hic est intellectus: Dominus Deus noster non largitur homini uictum suum è solito & vulgari tantùm pane, triticeo aut simili, aut ex his artificiis, quæ ad parandum panem seu uictum ordinata sunt, sed largitur uictum ex omni uocatione, quæ uerbo Dei est instituta, & ad quam sectandã uerbo Dei uocatus fueris. Nam etiam si nihil apparet quo tibi uictum pares, nihilominus tamen Dominus ex illa sua uocatione satis sufficientem uictum largietur, dummodo tuæ uocationi, ad mandatum & uerbum Domini respiciens, diligenter & fideliter seruias. Adde quòd, prouerbialiter dici solet, Artem quęuis regio alit: quo significatur certũ uiaticũ esse optimam eruditionẽ, aut artificiũ aliquod. Id quod paucis immutatis huic negotio seruiet, si dicamus, vocatio Dei ubiuis terrarum alit: id est, quicunque sectatur uocationem Dei, ubi ubi sit, sua habet alimenta, etiam si in medio deserto fuerit, ubi neque panis, neque potus reperitur. Tanta est Domini philanthropia & humanitas, ut diuinam uocationem fideliter sequentibus, uictum promittat, promissisque staturus sit, atque adeò steterit semper. Doctorem Mosem audiamus, Deuter. 28. cap. Si præcepta Domini audieris (inquit) benedictus tu in ciuitate, & benedictus in agro: benedicta horrea tua, & benedictæ reliquiæ tuę: benedictus eris ingrediens, & egrediens. Et psal. 36. Nouit Dominus dies immaculatorum, & hæreditas eorum in æternum erit, non cõfundentur in tempore malo, & in diebus famis saturabuntur: & eodem psal. Iunior fui, etenim senui, & non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. Prouer. 10. Nõ affliget Dominus fame animam iusti. Iustum his locis putauerim intelligi, eum, qui uocationi suæ diuinæ ex affectu charitatis seruit, & fideliter ac diligenter illam sequitur. huiusmodi hominibus promisit Deus uictum. Atqui quod Deus promisit, non irritum abire, certissimum est. Cœlum enim (ait veritas) & terra transibunt: verba autem mea non præteribunt. Deus quod promisit, potens est & præstare. Omnipotens est, & prẽstare vult quia clemens, & uerax est. Caue igitur diffidas de uictu, si uocationem tuam fideliter fueris sequutus. Quis (rogo te) tam inhumanus Dominus in terris est, qui seruum suum ad aliquod opus perficiendum sine commeatu emiserit, aut redeunti ab opere perfecto, non parârit uictũ? Aut quis tam efferatis moribus princeps fuerit, qui suo legato uiaticũ non non præstet? Proculdubiò & Domini & principes in terris hoc solùm à familia & legatis suis expectant, ut, quod mandatum est, diligenter & fideliter peragant, sibi interim curam de annona & uictu reseruantes. Putás ne Dominum Deum hominibus aut inferiorem aut inhumaniorem? Ah facessat tam impia cogitatio. Luc. 11. ca. Si ergo uos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quantò magis pater uester cœlestis de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se? hoc est seruis suis, & suæ uocationi fideliter respondentibus. Proinde huius ipsius testimonij ueritatem uariis exemplis & miraculis, ueluti quibusdam sigillis, declaremus, quę suauissimam afferant consolationem. In primis occurrit id memorabile exemplum, Exõd. 16. & Deut. 8. de Israëlitis uerbo Dei uocatis ex Aegypto in desertum, ut per desertum ad terram Canaam proficiscerentur. Cùm itaque

Quæcunque re, etiam ex seipsa letifera, nos Dominus alere potest.

Sui quẽlibet uocatio alere sufficit.

Eruditio & artificiũ, optimum uiaticũ

Vocatio Dei ubicũque gẽtium alit.

Deus non temerè finit, fidentes illi, fame consumi.

Iust⁹ est, qui uocanti Deo obsequitur.

Deus negotiis ipsius instantes ubertim alet.

Simile.

Exemplis ueterũ probat, non solo pane ali hominem, sed. &c.

uentum est in desertum, defecit panis, & cibus: adeò, ut murmurarint aduersus Mosem & Aaron, & lapidare ipsos uoluerint, dicentes, Cur eduxistis nos in desertum hoc, ut interficeretis omnem multitudinem fame? Sed, obsecro, quid actũ est? Num Israëlitæ perierunt fame? Minimè. Quid obstitit? Quoniam sequebantur suam uocationem, & audierunt uerbo uocantis, Dominus pluit ipsis de cœlo manna, ut ostenderet ipsis, quòd homo non uiueret solùm in pane solito, & in iis quib⁹ paratur ille panis, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei: id est, in uocatione, quæ à verbo est, & in verbum respicit. Cui uocationi adest uictus & potentia Dei, ad suppeditandum necessaria uocationi. Secũdò, cùm Dominus Mosem uocauit in montem, detinuit ipsum in monte quadraginta diebus & quadraginta noctibus absque pane & uino, rogo, quibus interim uixit? Profectò in uocatione Dei perseuerans, neque panem manducans, neque aquam bibens, à Domino conseruatus est: manstitque eius corpus sanum ac uegetum uigore animi ad uocationem uerbi Dei respondente: ut ostenderetur, quòd non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. Et quia uocatio erat à uerbo, ideò uocationi adfuit uictus & potentia uerbi conseruantis. Tertiò, exemplo declaratur, quomodo uictus suas habeat promissiones. Scriptum est 3. Reg. 17. cap. Factum est uerbum Domini ad Eliam Thesbitem, dicens, Recede hinc, & uade contra orientem, & abscondere in torrente Carith, qui est contra Iordanem. Hęc est uocatio Eliæ, hoc est officium, ad quod uerbũ Domini Eliam uocat. Ratio humana his auditis dixisset, Quid illic faciam? en fame deglutiendus dimittor. Nimirum illic neque frumentum, neque agricola, neque molitor, neque pistor, neque furnus est. Vnde igitur mihi suppeditabitur uictus? At Elias intelligens, quòd non in solo pane uiuit homo, sed in uerbo, quod procedit de ore Dei, statim acquieuit uerbo, quod exiuit de ore Dei, Recede hinc, &c. & uocationi siue officio suo seruiuit, nihil dubitans, sed certò statuens, quòd Dominus de uictu prouideret, cùm suppeditare soleat, quæ usui sunt uocationi, qua quispiam ad aliquod munus obeundun uocatur. Et sanè ea fuit bonitas Dei, ut declararet, quod etiam citra auxilij manifestationem facturus erat: Et ibi (inquit Dominus) de torrente bibes, coruisque præcepi, ut pascant te. Abiit Elias, & iuxta uerbum Domini, uocationi respondens, nutritus est. Hoc exemplo monemur, quòd non in solo pane uiuit homo, &c. Confirmauit & hanc doctrinam uerbum sequens, cùm siccatus est torrens. Num Elias siti interiit? nequaquam. Adfuit illi uerbum, dicens, Surge & uade in Sareptam Sidoniorum, & manebis ibi. Præcepi enim ibi mulieri uiduæ, ut pascat te. Cúmque uenisset ad portam ciuitatis, apparuit illi mulier uidua colligens ligna, & uocauit eam, dixitque ei: Da mihi paululum aquæ in vase, ut bibam, & buccellam panis, ut comedam. Illa respondit, Viuit Dominus Deus tuus, quia non habeo panem, nisi quantum pugillus capere potest farinæ in hydria, & paululum olei in lechito. Ecce colligo duo ligna, ut ingrediar, & faciam illud mihi & filio meo, ut comedamus & moriamur. Ad quam Elias ait, Noli timere, sed uade, & fac sicut dixisti. Veruntamen mihi primùm fac de ipsa farinula subcinericium panem & affer mihi: Tibi autem & filio tuo facies postea. Hæc autem dicit Dominus Deus Israël, Hydria farinę non deficiet, nec lechitus olei minuetur usque in diem, in qua Dominus daturus est pluuiam super faciem terræ. Quæ abiit, & fecit iuxta uerbum Eliæ. Vterque sequutus est uocationem uerbi. Eliæ dicebatur, Surge & uade in Sareptam: Mulieri dictum est, fac mihi primò placentam, posteà tibi & filio tuo facies. Quid contigit ipsis uerbum Domini sequentibus ex fide in promissionẽ? Datus est illis cibus copiosus, & neque cado farina, neque oleum urceo defecit usque in diem, in qua Dominus dedit pluuiam super faciem terræ. Et hoc miraculo ostensum est, quòd non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei. Suppeditatur nobis & aliud exemplũ

Israelitæ non perierunt fame.

Moses famẽ impune toleravit.

Elias multos dies absque cibo perstitit incolumis.

Eliã Thesbitem, uocationi Dei parentẽ mulier pascit.

Mulieri Sareptanę nihil obfuit fames publica.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in ipso Elia, 3. Reg. 19. cap. cui, quum Isabelis tyrannidem fugeret, & in desertũ
Rursũ Elias fide in uerbũ uincit famẽ. uenisset, decerat cibus, panis & aqua. Quid fecit? iacuit subter iuniperum, & mœrore pressus, petebat animæ suæ, ut moreretur. Obdormiuit, dormientem angelus excitat, & dicit, Surge & comede: respexit & ecce ad caput suum tostus panis & uas aquæ. Secundò, dormientem excitat angelus dicens, Surge & comede, longa enim tibi restat uia. Qui cùm surrexisset, comedit, & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus usque ad montem Dei Oreb. Obserua pie lector, dum fugit Elias reginæ tyrannidem, uocationem uerbi sequebatur. Iam, ut manifestaretur, quòd uocatio Dei sufficientem uictum offerret, ac promissionem eorum, quæ uocationi necessaria essent, includeret: duo miracula fiunt. Angelus ministrat panem, & uas aquæ. Alterum est, quòd in fortitudine cibi illius Elias quadraginta diebus & quadraginta noctibus ambulat. id quod alioqui natura rerum minimè ferre potest. Huc afferri potest & illud insigne miracului de liberata Samaria à fame, tempore Elisæi, 4. Reg. 6. Adduci poſ sunt & alia miracula quibus Dominus tot milia hominum uocationem uerbi sequentia saturauit. Vnde perspicuum & manifestum ostenditur, quòd non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo quod procedit de ore Dei. Ad hæc uolens Dominus auferre solicitudinem hanc uictus & uestitus dicebat, Quærite primùm regnum Dei & iustitiam eius, id est uocationi uestræ satisfacite, & iustitiã eius quæ-
Matth. 6. rite, id est iustè, rectè & diligenter exequamini uerbum Dei: & hæc, id est uictus
Luc. 12. & uestitus & uocationi uestræ necessaria adiicietur. Vnde Christus apud Lucam, apostolos suos rogans, Quando misi uos sine sacculo & pera & calceamentis, num quid defuit uobis? Tunc illi palàm confessi sunt, nihil planè sibi defuisse. Res profectò admiratione digna: Apostoli pauperes & egeni, ad prædicandum Euangelium mittebantur, quos interim oderat & persequebatur mundus, & tamen in tam periculoso & paupere ministerio ambulantibus nihil defuit. Quo argumento declarare uoluit Dominus, nullam esse tam egenam & ieiunam uocationem
Nulla tam ieiuna uocatio, in qua fideliter ambulanti non suppetant necessaria. Iob 38. Dei, in qua fideliter ambulanti, non satis alimentorum suppeditetur. Narrarem de uolatilibus cœli, quæ neque in horrea congregant, neque ferunt: & tamen curæ sunt Domino, qui pascit illa. Cuius bonitas tanta est, ut pullos coruorum à parentibus derelictos pascat. Hi cùm adhuc implumes, nesciant aliud artificium, quàm rostrum aperire, & crocitare, quod & si uideatur ad parandum victum esse prorsus ineptum, tamen hoc artificium exercentes, uictum sibi diuina liberalitate acquirunt: obuolitant enim muscæ quædam, nimirum prouidentia Dei paratæ, quibus captatis, pulli uescuntur & aluntur. Vnde concinit psalmus, 146. Qui dat iumentis escam ipsorum, & pullis coruorum inuocantibus eum. Rursum uestit flores campi, qui neque nent neque laborant, sed dum uocationi suæ seruiunt, hoc est florent, & odorem spirant, illos eo amictu & ornatu uestit, ut huic ne totus quidem Salomonis gloriosus amictus sit conferendus. Hęc diffusius scripsimus, ut doceremur amplis & manifestis miraculis, quàm uerum sit, quòd non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei: & ut abiiciamus omnẽ istam curiosam solicitudinem uictus, quam diffidentia patitur: & omnem nostrã fiduciam in Dominum Deum nostrum collocemus, ac sentiamus eum iuxta promissionem, qua dicitur, Ego sum Dominus Deus uester, nõ solùm animabus nostris, uerùm etiam corpori prospicere. Deinde seruiamus fideliter nostræ uocationi, cui non deerit uictus. Quòd si accesserit tentator ille insidiosus, uolens nos solicitudine uentris & diffidentia tentare, mox Domini gladium accipiamus, quo sternamus ipsum, dicentes: Nõ in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod
Duo nobis cõmoda adfert fides ac spes collocata in Deum. procedit de ore Dei. Hoc si fecerimus, duo in nobis experiemur, prius, si defuerit cibus, & fame fueris afflictus, mox senties ex uerbo Dei te perinde sustẽtari & corroborari, ne fame pereas, ac si adesset cibi copia, qua abundè frui liceret: & hoc

uerbo Dei, quod in corde habes, te alente & nutriente. Quòd si parum cibi adsit, senties statim iuxta uerbum Dei, te æquè saturum, atque si regiis dapibus uesci liceret. Hoc profectò operatur uerbum Dei, quod ut creauit omnia, ita omnia cõseruat. Alterum, quod experieris est, quòd adhærens uerbo & uocationi tuæ, certò tandem panem accipies, undecunque afferatur, etiam si oporteret eum è cœlo depluere, quemadmodum manna deplutum est Israëlitis, in loco, ubi nullus erat panis, neque aliàs prouenire poterat. Porrò quæ de pane dicta sunt, hoc est de cibo: eadem intelligenda sunt de potu, uestibus, domo ac quibuslibet rebus ad uitam necessariis. Contingit nonnunquã, ut pius, etiam sequens suam uocationẽ, ueste indigeat aut domo, sed tandẽ hæc aderũt indubiè: citiúsque oporteat, ac pri⁹
Non potest Deus deesse suis. uideas decidentia ex arboribus folia, in tunicas & pallia cõuerti, q̃ posset hic pius, suã sequutus uocationẽ, nudus relinqui. Aut certè eas uestes, quas habet, necesse est, prius nõ ueteraſcere, q̃ illũ uestiũ inopia perire, id quod Israëlitę experti fuerũt, quorũ uestes & calceamenta in deserto non fuerunt attrita, Deut. 8. sicut & desertũ uastissimũ eis pro domibus fuit. Stat enim immotũ Dei uerbum: & Dominus pro nobis solicitus est. Hac spe ducamur, dum hic uiuitur, quæ non confundit, sed securos nos reddit. Crediderim certè uix tot frugum manipulos quotannis pro-
Mira Dei prospicientia cũ pari coniuncta potestate. uenire, quot uiuunt homines: sed Deum pro immensa sua bonitate, quotidie frumentum in granario, farinam in cellario, panem in mensa ac ore etiam benedicere, atque augere credimus. Rursus quot uidemus pauperes & eorum liberos longè uegetiores, quàm multos opulentos ac diuites, usu exiguę alimoniæ pastos, & benedictione diuina, ne fame pereant, conseruatos? Quòd si quandoque fames,
Fames & sitis, pestilẽtia & cæteræ clades, unde. Omnia nõ cibo, sed Deo, pascuntur. similiter & sitis contingat, unde multi inedia pereant, ea peculiaris ultio Dei est, uti pestilentia, bellum, & similia. Cæterùm omnibus in rebus palàm est, non cibũ sed Deum omnia pascere. Vnde cognoscimus, quòd non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei: quódque non otiandum, sed laborandum, est iuxta uocationem uerbi, quæ satis alimentorum tandem afferet.
Deus uictui per omnia præferendus. Obserua: hic uincit, & uincere docet Christus, atque in totum nos erudit, quòd præferendus sit Deus uictui. Non enim Deus est uentris, sed uitæ. Vnde homo uitam habet, non tantùm hanc corporis, quæ ex pane esse uidetur, sed etiam futurã in uerbo, seu Deo. Colligamus ex superioribus, non in solo pane hominem uiuere, sed in omni uerbo, &c. scientes panis loco futurũ, quicquid diuina nobis prouidentia ad nos alendum dederit atque commodauerit, etiam si in desertis locis inter bestias uiuendum sit. Hic tamen non excusantur otiosi uentres, & manus remissæ. Neque enim hic otiari, & curam domesticam abiicere discimus: sed spem
Aduersum otiosos. uictus, & totius uitæ sustentandæ curam, non nisi diuinę prouidentiæ assignare. Alioqui, ut Paulus ait, Qui non laborat, non manducet. Et ad Adamum Deus, In sudore (ait) uultus tui uescẽris pane tuo.

Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam ciuitatem, & statuit eum supra pinnaculum templi.

Cùm Satan prima tentatione à Christo uictus & prostratus esset, non tamen discedit, non quiescit: & quia hac nihil profecit, alia aggreditur Christum tentatione. Hunc quum uideamus tam solicitè Christo insidiari (à quo tamen sentiebat uires suas debiliores reddi) quid nõ insidiarum nobis, Christo, in immensum inferioribus tendet? Sobrij igitur & uigiles simus, meminerimúsque semper nobis colluctandum esse aduersus Satanam, qui, etiam si semel repulsus est, mox tamen solicitius, & grauius instat, ut nos, si non uirium fortitudine, certè perseuerantia pugnæ, à salute nostra deiiciat. Nunc secunda tentatione Christum aggreditur, quæ est de tentando Deo, dum à Christo petit, ut è pinnaculo templi sese demittat. Quod autem ad tentandum Deum, illa tentatione inuitarit Christum,
Satanas nunquam sessus tentando.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uel responsio Christi manifestum facit, qui tẽtatori respondit, scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum. Et quemadmodum prima tentatione fidem uexauit diffidentia per panis & necessariarum rerum penuriam: ita hîc tentat fidem per præsumptionem earum rerum, quas neque habes neque Deus præcepit. Sicut si uelis pasci, & non laborare pro uictu, sed ociosus expectare fruges. Tunc, id est absoluta & finita prima tentatione, Assumpsit, id est duxit Christum. Qua significatione accipitur & infrà, 17. Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannẽ, &c. Aut assumpsit, quòd hic Christus permiserit se, uelut comitem, abduci & asportari à diabolo: sicut & permisit se cruci à Iudæis suffigi. Hieronymus ait, Assumptio ista, quæ dicitur, non ex imbecillitate Domini uenit, sed de inimici superbia, qui uoluntatem Saluatoris necessitatem putat. In sanctam ciuitatem, id est Ierosolymam: nam Lucas dicit, Et duxit illum in Ierusalem, quæ sancta ciuitas dicebatur, propter templum huic & non alij loco à Domino ordinatum: unde ciuitas Domino dicata, & sancta erat. Hoc nomine illam uocat Daniel 9. cap. & propter promissiones, & res sanctas in ipsa factas, & homines sanctissimos, qui in ipsa habitarint, quæ alias & propter corruptos hominũ mores ab eisdem prophetis meretrix, ciuitas sanguinis, plenaque latronibus & homicidis cognominata est. Non assumpsit eum in rupem aliquam deserti, quod facilè potuisset, sed in urbem populosissimam, unde occasionem uanè gloriandi, habeat, & hac illum seducat. Pinnaculum πτερύγιον diminutiuum est ab ala, quòd in morem alarum moueatur. Fastigium & summitas est ædificij, in acumen tendentis. Siue quòd ueteres pinnam acutum dicebant, siue quòd pinnaculis addi pinna consueuit, quæ facili motu, uentorum indicet flatum, quod genus nunc pinnaculum dicitur. Nos hodie laminas siue uexilla infigimus. Huc accedit Iosephus lib. de bello Iudaico. 6. cap. 6. de modo componendi super templum pinnaculi. In summo (inquit) aureis uerubus horrebat acutissimis, ne ab insidentibus auibus pollueretur.

Assumere, quid.

Ierosolyma, quare ciuitas sancta.

Quare meretrix, ciuitas sanguinis, &c.

Pinnaculũ.

Et dixit ei, Si filius Dei es, mitte te deorsum.

Non possum in animum meum inducere (inquit Satanas) te esse filium Dei, nisi aliquod specimen tui huic elogio, Hic est filius meus dilectus, &c. respondẽs præstiteris. Adducis quidem, quod scio in scripturis esse, Non in solo pane uiuit homo, &c. interim tamen, ut reliqui homines, esuris: neque miser potes esurientem latrantem uentrem factis ex lapidibus panibus compescere ac sedare. Agedum uide, quomodo sine pane uicturus sis. Eia, si te in hoc errore iuuat persistere, ut tibi persuadeas propter illam uocem, Hic est filius meus, quòd ille pater sit te alturus, atque ideo arbitraris peculiariter ad te pertinere illud, Non in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei: iam constitutus super pinnaculum huius templi, quod sedes est sancta religionis, prębe aliquod specimen uirtutis tuæ. Perneccssarium est aliquid edas, si præcipuus uis haberi ille filius Dei, & iustus orbis reparator. Tu hactenus miser, & inedia periens, mansisti inglorius inter homines. Nunc quum uoce illa, Hic est filius meus, &c. declaratus sis filius Dei, & Messias, tempus est, ut stupendo aliquo miraculo maiestatem tuam ostentes. Hoc erit tuæ uirtutis singulare specimen, si è sublimi hoc pinnaculo præcipitem te dederis. Dimitte te hinc deorsum, ut omnes uideant, & cognoscant te esse Dei filium. Non est quòd uereare dimissionem præcipitem: siquidem scripturã nõ minus tibi hoc tutum fore pollicetur, quàm citra panem, ex uerbo Dei uitam. Nam in psalmis scriptum est de filiis Dei, & qui ita Deo chari sunt, ut tu tibi uideris, Angelis suis Deus mãdauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedẽ tuum. Age igitur, si illam scripturam, Non in solo pane uiuit homo, &c. ad te pertinere putas, credito etiam hanc non alienam à te, Angelis suis, &c. qua fretus & innixus dimitte te hinc deorsum, ut uideamus te, filium adeò

dilectum Deo, ut illa uox expresit. Sed, ut sorex se suo indicio prodit, ita & Satan hac tentatione genium suum exerit & manifestat. Nam Satan non alio consilio quempiam in altum ducit, nisi ut ipsum deiiciat & opprimat. Ad hunc modum deduxit Abimelech filium Gedeonis ex ancilla, in regnum Israëlis, qui tamen paulò pòst turpiter oppressus est, Iudic. 9. cap. Saulem iam regnantem in altas cogitationes deduxit, quibus deliberabat se imperium Israëlis minoribus suis conseruaturum: sed quò altius tendebant & exaltabantur cogitationes eius, eò demissior factus in fœdius profundum demersus est, 1. Reg. vltimo. Rursus deduxit Nabuchodonosorem in tantam superbiam & animi elationem, ut se Deo compararet: sed mox in profundum laci demissus est, Daniel. 5. capite. Quare si Satan te hoc superbiæ telo petierit, & in altum assumpserit, id quod certè fit, quum superbas habueris cogitationes, aut contenderis ad summos magistratus, honores & dignitates, non uocatus: sed impietate & malis artibus adnixus eò conscendere, periisti certè, nisi suo Satanam iaculo repercusseris. Quo nam? Memineris te in altum Satanæ consilio & opera conscendisse, ut te in præceps deiiciat & conculcet. Cuius præcipitij quum memineris, mox age pœnitentiam, & ab illa malitia tua resipisce, & ex animo roga Christum huius tentationis uictorem cõtra Satanam, ut hanc noxam & peccatum hoc tibi remittat. Tum facilè cognosces aliam esse ei methodum ducendi in altum eos qui in ipsum credunt: Nam quos exaltaturus est, primùm non eos in altum ducit, sed ut abiectos & peripsema mundi facit, ueluti deducens eos ad ima, ut hac abiectione & sui ipsorum abnegatione deducat ad sublimia, ubi pax & uita æternùm duratura. 1. Reg. 2. Dominus mortificat & uiuificat, deducit ad inferos & reducit. Deduxit usque in tetrum carcerem Iosephum, quem hac uia reduxit ad gloriam, & ad primas post Pharaonem. Deduxit populum suum in profundam seruitutem sub Pharaone: sed per desertum & uarios labores reduxit in terram promissionis. Varia persequutione Saulis Dauidem afflictum ad regnum Iuda perduxit Deus. Quid? Iesum Christum filium suum unigenitum, nonne usque ad mortem crucis & inferiores partes terræ deduxit? sed non dedit sanctum suum uidere corruptionem. Nimirum reduxit illum gloriosum super omnes cœlos, & constituit eum ad dexteram suam in cœlestibus super omnem principatum, & potestatem, & uirtutem, & dominationem: & dedit illi nomen quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestriũ & infernorũ. Quare si acciderit te ad tui humiliationem & abiectionem deductum esse, bono animo esto, & bene confidito, quoniam hac itur ad cœlos. Porrò hac tentatione, Si filius Dei es, mitte te deorsum, palàm ostenditur Satanam omnem mouisse lapidem, & conatum fuisse, ut Christo eam eximeret fiduciam, qua sentiebat & certò sciebat (ut uerè erat) se filium Dei & uerum messiam esse. Nam paulò antè audita erat uox, hic est filius meus, &c. quæ Satanam urgebat. Vnde colligimus, quòd Satan tentat Deum, dum iubet aut suadet ei, quem tentat, contemnere media à Domino creata, & sine causa experiri, an Deus uelit, aut certè possit, quod promiserat, opere præstare. Rogabis. Quare nõ non ipse Satanas Christum præcipitẽ dare conatur, sed suadet, ut sese ultro præcipitet? Deum nõ tentat, qui non ipse periculis sese ultro absque ulla necessitate exponit, sed aliunde exponitur: deinde prouidentia Dei curam gerit nõ eorum, qui periculum amant, sed qui periculis aliunde præter animi sui sententiam inuoluũtur: ideo Satan, ubi filios Dei tentat, non hoc agit, ut ipse illos præcipites ad ruinam suapte uirtute impellat, sed ut ipsi sese ultro præcipitent. Et prętereà non est in manu illius, ut filios Dei uiolentia sua quòuis impellat. Vt tentet, hoc habet permissu Dei: ut præcipitet, non ita. Hinc est, quòd non ipse desperabundos, vel in flumina abiicit inuitos, uel laqueis trabi annectit, uel cultris trucidat, sed tentationibus suis eò ducit, ut sibi ipsis ultro manum inferant. At quia per gratiã Chri-

Satan extollit, ut præcipiter.

Abimelech nothus, rex Israelis.

Saul.

Nabuchodonosor.

Consiliũ aduersus superbas cogitationes.

Aliter longè Deus extollit atque Satanas.

Ioseph.

Populus Iudaicus.

Dauid.

Iesus.

Ephes. 1.

Philip. 2.

Satanas neminem cogit sese perdere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sti adoptamur in filios Dei, in hæredes Dei, & cohæredes Christi, & in reges per Iesum Christum, hac occasione Satan conatur nos deturbare ab illa spe, qua tantam bonorum cœlestium hæreditatem accipimus. Vnde quum in uarias deuenimus afflictiones, & inglorij sumus, accedit ille insidiosus tentator, dicens: Si (ut putas) filius Dei esses per tuum baptismum, faceres aliquod miraculum, & signo aliquo proderes te esse ex Christi hęredibus: quandoquidem ille filiis suis promisit, Matth. 17. Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc, & transibit: & nihil impossibile erit uobis. Et Marc. ultimo: Signa autē eos, qui crediderint, hæc sequentur, In nomine meo dæmonia eiicient, linguis loquētur nouis, serpentes tollent, & si quid mortiferum biberint, non eis nocebit, &c. Cùm igitur talia miracula non possis edere, manifestum est te non esse filium, imò pro derelicto à Deo: & uana apparet promissio, quòd baptismo adoptatus sis in filium Dei. Non absimili telo Satanas nos petit, ut otiosi & securi uiuamus. Si fidem habes (inquit) filius Dei es, liberatus à peccato, morte, & diabolo. Nam ille dicit, Qui credit in me habet uitam æternam. Fide uiues: nam iustus ex fide uiuit. Ergo fidei confisus, non est quòd ulla cures bona opera, quibus neque eget Deus, neque uitam æternam concedit. Huic tentationi similis est & illa, Si electus es prædestinatione Dei æterna, certissimè saluaberis, ut ut te in hisce terris geras: neque electionem illam ullis impetrabis operibus. His subiunguntur testimonia: Ego cognosco oues meas, & has nemo rapiet de manu mea: Non est uolentis neque currentis, sed Dei miserentis. Hisce multos Satan in eam securitatē inducit, ut de sua salute nihil soliciti, in utrāque aurē dormiant, fideque libertate prorsus abutantur, non fideles iam (qui fidei charitatē cōiungunt, & in ea ambulant, non contenti sola fide) sed homines securi, otiosi, prorsus confidentes, tandem & Epicuri de grege porci. Video, qua uia te petit Satan, ut tibi laqueum desperationis iniiciat. Sed hunc laqueum abiice fide & spe in Christum tentationis uictorē, qui sicut neque suasu tentatoris miraculū operatus est, ita neque te vult miraculi cooperatorem ad probandum te esse filium Dei. Miraculum non facit te filium Dei: non postulat negotium, ut fiat modò miraculum. Abiice igitur tunc tales cogitationes, & adhæreas ex animo ipsi Christo, qui te ab huiusmodi ærūnis & laqueo eruet & liberabit. Obserua ex hac monomachia & tentatione Satanæ aduersus Christum & illud subortum, quòd pro honore mundiali altercantes, solent alter alterum ad certamen singulare & duellum prouocare, dicentes, Dixisti hoc huiusmodi de me, qua in re mentiris. Quòd si ex probis parentibus es, si quid in re est honoris, prodi, & congredere mecum. Quasi talibus argumentis declarari possit, quàm sit quisque legitimis parentibus ortus, aut num ueritatem dixerit. Hęc omnia suggestu Satanæ fiunt, qui consimili hic Christum adortus est uia, dicens, Si filius Dei es, &c. Priusquam ad responsum Christi accedamus, explicabimus Dauidis versiculos, Christo à Satana obiectos.

Tentatio Satanæ ex scripturis.

Tentatio cōtra bona opera. Ioan. 6. Act. 2. Rom. 1.

Ioan. 10. Rom. 9.

Tentatio Satanæ de fide, prædestinatione, & bonis operib⁹.

Monomachię, quę hoc temporis ab princip. cōcedūtur, mera Satanæ tētatio.

Scriptum est, Quia angelis suis Deus mandauit de te, & in manibus tollent te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum.

Locus psalmi sic habet, Quoniam angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uiis tuis. In manibus portabunt te, ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Non propter Christum, qui Deus est, & neque angelico neque humano indiget præsidio, hic psalmus scriptus est, sed propter sanctos & pios, qui auxilio angelico opus habent. Hos itaque consolatur hic psalmus, ut, cùm ambulant in Dei uocatione, si affligantur, & crucem habeant suæ uocationi comitem, bono sint animo, animos non despondeant, sed benè confidant, & caueant sentire se aduersitatibus & afflictionibus perituros. Siquidem Dominus præcepit angelis, ut sint custodes piorum. Certissima hæc angelorum custodia, qua custo-

Piorum curā angelis suis demandauit Deus.

diunt pios, metaphoricōs per gestationem in manibus angelorum significatur. Pios enim tanta cura angeli complectuntur, ut etiam in manibus suis portent ipsos, hoc est certissimè ipsis adsint, ut ipsos iuuent, ne pedem ad lapidem offendāt, tantùm abest, ut graui quodam præcipitio uitam amittant. Sunt igitur angeli ordinati custodes, ac ueluti satellites piorum, qui ambulant, non in quibuscunque uiis, sed in uocatione, qua à Deo uocati sunt: quam dum sequuntur, ab angelis custodiuntur. Non enim quæ de custodia angelica dicuntur, sic intelligenda ueniūt, ut propterea liceat sese in quóduis periculum sine uocatione Dei conicere: sed quòd in his periculis & rerum discriminibus, in quæ ex uocatione Dei coniicimur, de salute, custodia, liberatione & defensione Dei, bene sperandum ac certò confidendum sit. Tentant itaque Dominum omnes, qui neglectis & præteritis præceptis ac mediis à Deo institutis, hoc est uiuendi generibus atque operibus no bis ordinatis cùm ex scriptura tum ex uocationis ratione, præsumunt Deum sibi adfuturum, hoc est, qui Dei absolutam potentiam, extra ordinem vllámque necessitatem pro affectu & libidine sua, ex nimia confidentia appellant atque deposcunt. Dum enim has suas uias prætereunt, experimentum diuinæ omnipotentiæ uolunt, quod est Dominum tentare. Proinde impostor Satanas tacuit hoc, quod explicamus, in uiis tuis, insinuans ex deprauato loco psalmi quascunque uias ingressum, ab angelo custodiri. Nam ita habet psalmus, Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uiis tuis: ita ut ista custodia angelorum, ex Dei mandato non sit promissa nobis, nisi ambulantibus in uiis nostris, quas Deus nobis præscripsit. Hoc habent scripturarum falsarij ex doctore suo Satana, ut scripturæ sententias ac uerba pulchrè uideantur adducere, sed quas ad suū errorem falsāque commenta continuò peruertant. Perperam igitur celauit calumniator scripturæ testimonium, decerpens quod erat commodum, & prætermittens quod offendebat. Omisit enim illud, in uiis tuis. Deinde partem, quæ cohæret, tacuit (cō- &c. Postremò, quod de quóuis bono uiro dictum est, id detorsit ad Christū, cùm ei totus psalmus nequeat accommodari. Malitiosè igitur & impiè calumniator scripturam citauit, ut suadeat Christo, ut confidat Deo, de liberatione à quóuis periculo, etiam si temerè in pericula absque uocatione Dei se coniecerit.

Nemini licet sine verbo Dei, in periculum sese conijcere.

In nimium sibi pollicentes de misericordia aut o- pe diuina.

Quibus promissa custodia angelica. In scripturarū falsarios.

Non omnia omniū psalmorum Christo accōmodati queunt.

Ait illi Iesus rursum, scriptum est, Non tentabis Dominum Deum tuum.

Dissimulans Christus, se nosse calumniatorem, & tentatorem, respondet Satanæ, ut homini, sub cuius specie uidebatur: & vmbone repellitur vmbo. Dominus enim Iesus scriptura tacitè docet quàm ille peruersè torserit scripturam. Quasi dicat: Scripturam citas, sed quàm commodè producas, & fideliter cites, tu uideris, nam è diuerso scriptum est in Deut. 6. cap. Non tentabis Dominū Deum tuum. Quo testimonio admonemur, ut in necessitatibus ingruentibus benè speremus, diuino fauore freti, neu temerè nosmetipsos in periculum præcipitemus. Intelligo quidem (ait Christus) quæ ex psalmo adducis uerba: nec ignoro certissimam esse angelorū custodiam, mecum præsentium: agnosco & meum & ipsorum officium. Aliud mihi, aliud Angelis Deus mandauit. Angelis Deus mandauit, ut custodiant homines, ne fortè offendant ad lapidem pedem suum. Hominibus autem mandauit, ne tentent Dominum Deum suum, & ne seipsos in periculum absque Dei uocatione coniiciant. Quare si homines Angelorum officium requisierint iuxta psalmi præscriptum, studeant suam uocationem exercere, non tentent Deum, & periculis ne se exponant præter Dei uocationem, tunc certò adsunt angeli, ac in grauissimis etiam periculis custodient eos. Iam quòd ad negotium pertinet, tu uis, ut de pinna templi me demittam, & confidam de custodia

Angelis aliud Deus, aliud hominibus mandauit.

Quibus hominibus angeli adsunt auxiliatores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

angelorum. Tametsi uerò nihil de Dei bonitate diffidã, & sciam Deũ mei curam agere, angelisque suis de me præcepta dedisse, attamen non debeo mea illa fiducia abuti, superbire, ferocire, Deique potentiam temerè prouocare, signa ac prodigia postulare, quin potius iubeor humiliter & solicitè coram Deo in præceptis eius ambulare, & his uti mediis, quibus omnes uti præcepit. Igitur cuius ministerio me huc uehi uoluit Deus, eiusdem & reuehi idem ille probè curabit, ut nihil mihi opus sit præcipitio, quod etiam ipsum Dei gloriæ nihil adderet, neque cuiquam mortalium, uel tantillum conduceret. Ex his obseruandum est, quòd non contendit Christus super mente ac sensu Scripturę, quam tentator uersutus adduxerat, licet certis ac firmis rationibus euincere potuerit, ad hoc illam non ualere, quod suadebat Satan, sed omniũ simplicissimè pariter ac fortissimè alia scriptura inducta fraudem & dolum illius redarguit: ita ut iterum confusus ac uictus, nihil habuerit Satan, quod regereret. Proinde docet hic locus non esse hominis Christiani, ita adducere sanctam scripturam, ut per illam, id doceatur, quod contra scripturam sit. Deinde si hoc fiat, non posse melius occurri, quàm ut isto Christi exemplo admoniti, falsum adductæ scripturæ sensum, alio scripturæ loco redarguamus. Ad eam autem rem opus est singulari quodam sanctarum scripturarum exercitio, ut & mentem illarum teneamus, & quid cuique repugnet, in promptu cognoscamus. Alioqui fiet, ut uel probabili ac uerisimili, pro uero, scripturæ sensu adducto, cedere: uel cum, qui uerus est, uerisimili quidem alio, sed falso, impugnare cogamur: atque ita uel seducamur ipsi, uel alios seducamus, si non ipso effectu, saltem quantum in nobis est. Videmus hodie etiam inter eos, qui maximè uideri uolunt Euangelici, genus hoc tentationis Dei, pleno impetu grassari, sicut & ipsi sese auaritia, quæstu, & fastu non sine contemptu uerbi polluere pergunt, & impœnitentia sua Deum tentant. Colligamus ex his, cõtra pestilentissimam diabolicámque confidentiam non esse aliud præsentius remedium, quàm sit hæc uox Domini, Non tentabis Dominum Deum tuum, credita & obseruata. Qua simul aperit Dominus optimam scripturas explanandi rationem, si uidelicet, scripturas scripturis exponamus, per collationem, adhibita fidei & charitatis regula. Obsecua. Tentas Deum dum habes uerbum eius, promissiones eius, & tamen uis adhuc experiri, num uerum sit, quod promittitur, num possit tibi prouidere, te protegere, &c. Hoc responso Christi Moses Deut. 6. cap. Israëlitas monet, ne tentent Dominum, ut in loco, cui ex euentu, Massa, id est tentatio, nomen inditum fuit, tentauerant: inibi enim, cùm siti laborarent, experimento scire uolebant, ac re ipsa experiri, dicẽtes, Exod. 17. Est ne Deus in nobis, an non? Huc pertinet, quod 1. Corinth. 10. scribitur, Neque tentemus Christum, sicut quidam eorũ tentauerunt, & à serpentibus perierunt. Variis modis Deum tentamus: in primis, cùm res nobis promissas uerbo Dei, alio modo & uia, quàm Deus promisit, eligimus. Similiter si promissa est res à Deo, qui modum rem illam consequendi non expressit, & uolens illam cõsequi præscribo modum, tunc Deum tento, quòd nudo eius uerbo non credam. Ad hunc modum Israëlitæ tentauerunt Deum in Massa, dicentes se diuina uocatione ex Aegypto non esse eductos in desertum, nisi Deus dederit ipsis aquam, quòd si non dederit, minantur se in Aegyptum redituros. Habebant promissionem, qua Deus receperat se seruaturum ipsos in deserto. Huic promissioni & uerbo non fidunt, sed præscribunt Deo modum, quo ipsos conseruet: quasi uerò non possit ipsos alio modo incolumes seruare. Sic Iudith ciues Bethuliæ qui statuerant se impio hosti ciuitatem suam tradituros, si intra quinque dies non uenisset adiutorium à Domino, huius sceleris accusat dicens: Et qui estis uos, qui tentatis Dominum? Non est iste sermo, qui misericordiam prouocet, sed potius, qui iram excitet, & furorem accendat. Posuistis uos tempus misericordiæ Domini, & in arbitrium uestrum diem constituistis ei. Legito Iudith. 8. ca. Præ-

Homo simpliciter sequatur Deũ uocantẽ, cæterùm ne abutatur fiducia uel sui uel erga illum.

Scriptura scriptura nõ arguit falsi, sed alia alia tũ declarat, tum confirmat.

Tractantib' de scripturis non mediocri scripturarum exercitio est opus.

Hæretici maximè tentant Deum.

Antidot' aduersus stolidam hominum confidẽtiam.

Tentãt Deũ curiõsi & increduli uerbo.

Israëlitæ Deũ tentauerunt.

Variis modis Deum tentãt homines.

Bethuliani tẽtãrunt Dominum.

tereà & hi Dominum tentant, qui iugum fidelibus importabile imponunt, id quod Apostolorum tempore faciebant, qui legis onera Christianis imponenda censebant. Ad quod Petrus Act. 15. dicebat: Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere iugum super ceruices discipulorum? &c. Deinde tentamus Dominum, cũ habemus uerbum Domini & uidemus legitima, iusta & ordinaria media proposita, quibus licet rem uerbo Dei promissam consequi: ea tamen negligimus, sed alia eligimus, aut uerbo nudo non credimus. Magnopere studendum est, ne Deũ tentemus, & miracula quæramus, qualia hoc loco tentator quærebat. Non enim quáuis de causa, nec apud quósuis Christus edidit miracula. Nam apud Herodem harum rerum cupidum, Christus ne loqui quidem dignatus est, tantum abest, ut in gratiam Sataną, suæ maiestatis specimen aliquod ediderit. Quoties id suasit charitas, quoties id gloria Dei postulauit, uim suæ uirtutis exeruit, & miraculis manifestauit. Obserua. Hic secũdus congressus à Luca tertio loco ponitur, id quod parum refert: neque ullius dissonantiæ speciem habet.

Act. 15.

Miracula tẽpore alieno neque edi neque postulari debent.

Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum ualde.

Optimus magister Iesus Christus, quò nos doceret, ne post unam aut alteram uictoriam securos, & quietos nos à tentatore putaremus: sed uigiles, & semper in excubiis ageremus, ueluti parati ad omnes insultus tentatoris, qui tanquam leo rugiens circuit quærens quem deuoret: permisit se rursus à diabolo è pinnaculo templi sufferri in montem ualde æditum, unde amplè, latéque oculis subiiceret illi Satanas omnes mundi delitias, & admirandam cuiusque rei gloriam, existimans se hoc ariete uicturum eum, à quo semel & iterum uictus erat. Nimirum quòd in cæteris hominibus periculum fecisset, ac expertus fuisset, nihil tam sceleratum esse, ac à pietate alienũ, quod dominandi regnandique gratia non esset ausi. Non abs re proculdubiò clamat Paulus ad Ephes. cap. 6. ut attenti simus, atque non ignoremus, sed planè sciamus, quàm potentes & impij sint hostes nostri, quibuscum congrediendum est: Induite uos armaturam Dei (inquit) ut possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritalia nequitiæ in cœlestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos uestros in ueritate, & induti loricam iustitię, & calceati pedes in præparationem Euangelij pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, & galeam salutis assumite, & gladium spiritus quod est uerbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem, orantes omni tempore in spiritu. Hæc est panoplia & armatura Christiana, quam Paulus à magistro nostro Christo didicit, & literis mandauit, ut discamus & nos, qui tentamur, uincere per Christum. Qui quęcunque uicit, ita uicit, ut per eum uincamus. Nam cùm uicit, uoluit & nos quoque per ipsum fortiter uincere. Quare quoties tentatio oboritur, protinus ad Christum, qui uictoriæ autor est, confugiendum erit.

Nunquã securus sit homo, quasi nõ tentand' possit à diabolo.

Nihil nõ auderet dominãdi libido.

Quib' armis nos muniat Paul' aduersus tentatoris insidias.

Et ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum.

Prima tentatione Satanas adorsus est Christum aduersitate & necessitate pressum, hoc uenans, ut ad indignationem, impatientiam, & diffidentiam eum moueat. Secunda per insidias, miráisque & occultas technas à fide conatur eum abducere. At cùm in his se uictum Satanas agnouit, alio parat ariete Christum adoriri, nimirum diuitiis, fauore, gloria, delitiis. Crediderim certè in hoc certamine ultimo Satanam omnis generis sceleribus ambitione, auaritia, luxu, libidine, & uoluptatibus reliquísque artibus malis tentasse Dominum. Mũdus enim nihil aliud est, quàm omnium malorum lerna, sicut Ioannes testatur: ergo regnum mundi

Satanas Christum tentat sceleribꝰ omne genus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mundus lerna omnium malorum. Ioan.5. Regnum mũdi quid.

aliud nõ est, quàm exercitium pessimarum ac turpissimarum rerum. Quasi diceret, Tu bellè, quod propono, effugis scilicet: cùm iubeo ut mutes & conuertas lapides in panes, quod filio Dei (quem te esse putas) facillimum est, respondes, scriptum esse, Non in solo pane uiuit homo. Si de te aliud facturus, præcepero, te è pinnaculo templi ut demittas, nempe ut declares te esse, quod clara illa uox tibi persuasit, eò quòd angelis admandatum sit, te custodire, & ob id non posse filios Dei lædi, qualis tu tibi uideris, statim obiicis, hoc esse tentare Dominum, quod maximè scriptura uetat. At tu miser interim inopia peris, tantóque miserior es, quòd illa uoce, hic est filius meus, &c. delusus, miseram hanc miseriam & pauperiem, quam uides, neque sentis neque agnoscis, adeò magna est illius uocis impostura: prætereo, quanta interim mediteris, quibus te profectò omnium mortalium miserrimum reddes, nisi me tui studiosissimum, & meliora monentem audieris. Parce tibi, uires resume, & resipisce. En tot regna & principatus mundi, item maiestatem ac incomparabilem ipsius gloriam, quæ omnia in manu habeo, & cui uolo, do illa: tolle hanc superstitiosam opinionem ab illa uoce cœlesti partam: uocem illius, quem putas tibi patrem, negligito: hunc enim neque tu, neque quisquam uidit. Neque putaueris illum tuum patrem esse Deum, quum te tam miserum egere, & inopia perire, & cum bestiis in hoc deserto omni humano auxilio destitutum agere patiatur. Falleris certè, & hoc tibi ludibriũ fuerit, si quis resciuerit te miserum, & omni ope destitutum, duci hac stulta opinione. Relinque has nugas, & uera sectare. Si uis esse Rex regum & Dominus dominãtium in hac terra, quæ mihi subiecta est, oportet, ut à me gloriam hanc accipias, alioquin nunquam illa potieris. Offero autem eam tibi pro mea liberalitate, qua soleo, cui lubet, dare mundi huius regna. Nam uideris mihi dignus, qui non unius tantùm regni, sed planè totius mundi dominatum & imperium per me accipias. Hoc facto facile est, Si prostratus adoraueris me: quasi dicat, Pro hac liberalitate & munificentia mea nihil abs te, quod arduum sit, aut iniquum, petam: hoc unum peto, ut mihi supplex fias, agnoscásque me Dominum huius mundi, cum debita subiectione ac reuerentia, qua decet eum adorare, à quo tantam queas adipisci potentiam & gloriam. Quid autem facto facilius, quàm procumbere in genua, & suppliciter adorare rerum Dominum? Quid etiam iustius, quàm agnoscere benefactorem? Denique, quid plus afferre poterit emolumenti, quàm si facias, ista mea adoratione, ut totius mundi Rex ac Dominus euadas? quod certò tibi polliceor futurum, si conditionem suscipias. Hoc medio esuriem, paupertatem, & omnem necessitatem facilè fugies, & uinces. Et non amplius inter bestias ages, sed totus orbis (quem tibi subiiciam) tibi seruiet, & rerum potieris, quibus pro animi sententia, copiosius afflues. Vide technas & artes Satanæ. Quos enim nequit uincere paupertate, inopia, necessitate, & miseria, eos petit diuitiis, fauore, gloria, deliciis, & potentia, atque ita nos ab utraque parte oppugnat: imò ubi neutra uia successerit, circumit, ut ait Petrus, & nihil non facit, omnia pertentans, ut quos neque aduersitate, hoc est prima tentatione: neque prosperitate, hoc est tertia hac tentatione, sternere potest, uel falso scripturæ intellectu, id est errore uel cæcitate deiiciat. Sed paulisper contemplare, pie lector, & uide Satanæ genium.

Satanas, Proteus quidam & vertũnus, in omnia se uertit, ut tandem uincat.

Et dixit ei: Hęc omnia tibi dabo, si cadens, adoraueris me.

O mendax mendacium! ò cæcam cecitatem, & impiam impietatem! Superbus iste & temerarius audet aliena polliceri, & præmium petere soli Deo debitum, non ignorans se ne minimum quidem præstare posse, tantum támque calamitosum fuit eius præcipitium, tam grauis casus, & ruina. At si scripturas legerimus, nihil noui à Satana audiuerimus. Nimirum Satanę genius, & natura est, ut rectus mendaciis madeat, & affectet honorem ac maiestatem diuinitatis, Isa.14. Horius astutia tam subdola est, ut mendacium suum non nisi veritatis specie pro-

Pollicetur omnia Satanas, qui nec hilum possidet.

nat. Vnde quod hîc ex Luc.4.c. de imperio huius seculi dixisse est usus, Hæc mihi tradita sunt, & cui uolo, do illa, nõ omnino est mẽtitus: ipse enim princeps huius mundi, etiam à Christo, Ioan.14. dicitur. Quomodo id fit? Paucis aperiam. Principio quum creatus est mũdus à Deo, positus est homo in mundum, cui Dominus uniuersa subiecit, dicens, Gene.1.ca. Crescite & multiplicamini, & replete terram & subiicite eam, & dominamini piscibus maris, & uolatilibus cœli, & uniuersis animantibus, quæ mouentur super terram. Dixítque Deus, Ecce dedi uobis omnem herbam, &c. Iam postquam homo suasu & instinctu Satanæ peccauit, statim factus est Satanę captiuus, 1.Petr.2. à quo enim quis superatus est, huius & seruus est. Vnde occupato homine & effracta eius potestate, occupauit Satanas & imperium hominis, hoc est potestatem seu imperiũ, quod habebat homo in mundo. Nam quemadmodum qui in bello principem uincit, & capit, is & omnia quæ sunt principis, iure belli acquirit: ita & posteaquam Satanas uicit hominem, natus est imperium mundi, unde Sacrę literæ uocant ipsum principem huius mundi, & deum huius seculi. Rogabis, Quid ergo? Num falsum est quod Dauid dicit, Domini est terra & plenitudo eius? Et Daniel, de Deo dicens, 2. cap. Transfert regna atque constituit: & 4.cap. Dominatur excelsus in regno hominũ, & cuicunque uoluerit dabit illud. Respõdeo. Nihil minus. Verissimum enim est, quòd Deus omnium Dominus est & rex omnipotens, cui uniuersa sunt subiecta: quoniam Domini est regnum & ipse dominabitur gentium, Psal.21. Hæc ut intelligamus, duo de Deo meditanda & obseruanda ueniunt, in primis immensa & imperscrutabilis omnipotentia eius, secundum quam omnia sunt illi subiecta, & in cœlo ac in terra regit moderatúrque uniuersa. Deinde obseruanda est aperta & manifesta Dei uoluntas, quæ nobis uerbo, lege & mandatis eius declaratur: Quam quia pij non autẽ impij sequuntur, secundũ hanc inter pios regnat, & iuxta impietatem, inter impios impius Satanas dominatur, quorũ multò maior, q̃ piorum, est numerus, qui à Deo & uoluntate eius, hoc est lege, uerbo & mandatis Dei, deficiunt ad Satanæ regnum & eius captiui fiunt. Huic manifestæ uoluntati diuinæ cum exercitu impiorum Satanas resistit, quòd à uerbo & Euangelio arguatur de peccato, iustitia, & iudicio. Euangelio ordinatum est, non occidendum, non furandum, non adulterandum. At frequentius aduersus hanc Dei uoluntatem manifestam insurgit maior pars hominum duce Satana. Ordinauit Euangelium bonis bene, malis autem & obstinatis male esse ac fieri. Sed de huius ordinationis inuersione conqueruntur frequenter prophetæ, Hieremiæ, 12. Quare uia impiorum prosperatur, bene est omnibus qui præuaricantur & iniquè agunt? Abacuc, 1.cap. Quare respicis contemptores, & taces, conculcante impio iustiorem se? Indubiè nõ pauci magna (ut in speciem uidetur) cum fœlicitate, & imperia & principatus malis artibus acquirunt, cùm interim affligantur pij, & à suis principatibus deturbentur. Quæso unde hæc fiunt? proculdubiò non sunt hæc à manifesta Dei uoluntate, quæ aperto uerbo hæc prohibet & condemnat. Sed fiunt operatione & suasu Satanæ, qui propter peccatum est princeps huius mundi, id est eorum, qui uoluntatem Dei, hoc est legem & uerbum eius cõtemnunt. Quò fit, ut quum audimus Satanæ uerba, Hæc omnia tradita sunt mihi, & cuicunque uolo, do ea, possumus intelligere ipsum non prorsus mentitum esse: ostendit enim id quod res aliqua ex parte est, nimirum quòd propter peccatum inter impios regnet, & impietate ac iniquitate adiuuet tum impiorum ambitionem ad acquirendos principatus, tum omnium libidinem contendentium ad scelerosa Satanæ officia: hæc donat Satanas, cuicũque vult. Quibus autem vult dare? iis qui illi obsequũtur, & nihil non faciunt in perpetrandis audacibus facinoribus, his dat huius seculi magestatem & gloriam. hi sunt qui sectantur, non uerbum Dei & uoluntatem eius,

Satanas princeps mundi.

Satanas hominis nicti potestatẽ occupauit. Simile.

Ioan.14. 2.Cor.4. Satanas, quomodo princeps & Deus huius seculi.

Omnipotentia Dei.

Volũtas Dei.

Deus quomodo regnare dicitur, quomodo itẽ Satanas dominari.

Quãta quótque fiunt in hoc seculo curante ac fuasore Satana.

Quomodo uerum sit omnia Satanę tradita esse, & ab illo dari, cui uelit.

Quibus vult Satanas dare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed impietatem, Satanæ inspiratione edoctam. Sed vt ut hæc Satanæ tyrannis se habeat, imperscrutabilis tamen omnipotentia Dei his Satanæ tumultibus à rerum gubernatione non deiicitur. Deo siquidem uel inuiti, cùm Satanas, tum totus impiorum mundus subiiciuntur. Nam non potest Satan etiam minimum pilum de capite nostro mouere, nisi Dominus Deus iuxta arcana sua consilia, permittat. Habet ergo huius mundi dominatum Satanas (uocatus à Christo, princeps huius mundi, & à Paulo, Deus huius seculi) sed tantùm in reprobos, & ex permissione quidem diuina, sed ex raptu, & tyrannicè. Deinde neque id potestatis habet, ut reges constituat & principes: sed omnis potestas, inquit Paulus, ex Deo est: & quæ potestates sunt, à Deo ordinatæ sunt, etiam si sint impiorum. Scriptum enim est, Dominus regnare facit hominem hypocritam, propter peccata populi. Et Rex Babyloniorum erat seruus Dei. Est itaque impudens mendacium, quòd Satanas dicit, traditam esse sibi omnem potestatem, & eam se dare, cui vult. Iam, quod reliquum est explicemus. Adorare, quandoque est genibus prouolui coram aliquo, & tam animo quàm corpore uenerari, ac legitimam reuerentiam exhibere. Hoc modo Patriarcha Iacob fratrem suum adorauit, & nos tum sanctos tum magistratus adoramus, hoc est animo ipso cum gesticulatione aliqua corporis & legitima aliqua reuerentia honoramus. Est & adoratio, honor Deo debitus & legitimus. Huiusmodi autem honor erit, si ipsum ex toto corde, ex tota anima, ex tota fortitudine nostra diligamus, ipsum & minas eius timeamus, promissa eius credamus, mandatisque eius obediamus, adeóque omnem nostram fiduciam in ipsum collocemus. Quare quum hic Satanas petit adorari à Christo, vult, ut Christus in faciem procumbat, & genua coram ipso flectat, promissionibus eius fidē adhibeat. Quasi diceret: Quid hic facis? inedia & uariis calamitatibus peris, ludibrio ab omnibus habeberis, qui hic teipsum occideris: relinque hanc tuam opinionem, & adora me Satanam, principem potentissimum: hoc est, timeas me, & ex toto animo & corde mandatis meis obedias: hoc faciens liberaberis ab his omnibus, quæ te miserè premunt. Quàm putas, pie lector, ualida esse hæc tela aduersus nos ire filios, in peccatis conceptos, & natos? Cùm accedit ille, inflammat desideria nostra, spe magnæ mercedis nos inescat, & nos subducit in altos montes, ostendens delicias, magistratus, honores. Et nos pollicitis ita accendit, ut nare, uelut bubali, tracti, ipsum sequamur. Ad hunc modum Caini animum ad fratricidium pellexit. Etenim cùm Cainus uideret Abelem fratrem suum diuinitus sibi præferri, statim Satanæ stimulis & pollicitis accensus, in hāc uenit sententiam: Si uis ordinis imperium retinere, fratrem necesse est occidas. Hæc fuit compendiaria uia retinendi imperium in Caino. Itaque hortari & suadere, ut fratrem occidas, quid aliud est, quàm monere, ut Satanæ seruias, aut ut ipsum adores? Iam quum Satanas sollicitauit Cainum ad fratricidium, ut retineret orbis imperium, videtur planè idem dixisse, quod hoc loco Christo obiecit, tibi dabo hęc omnia regna, si adoraueris me, hoc est mihi seruieris, occidendo fratrem. Ad hæc non absimili modo Satanas aggressus est Esau fratrem Iacob. Cùm enim Esau uehementer doleret benedictionē paternam à fratre suo Iacob præreptam, consultarétque apud se de ea recuperanda, subductus est à Satana in altum montem, id est Satanas accendit animum eius aduersus Iacob, ostendens ipsi certissimam benedictionis paternæ recuperationem, si ipse Esau Satanam adorasset, id est ipsi obediuisset, & mādatis satisfecisset. quod fecisset, si occidisset fratrem suum Iacob. Occidere enim fratrem suum, est Satanæ seruire, & mandatis eius obedire. Hoc dum Esau conatus est, Satanam adorauit. Similiter Herodes tentatus, Satanam adorauit. Correptus enim magno timore perdendi regnum suum, quòd audiuisset natum esse regem Iudęorum, audit à Satana: Tibi retinebo potestatem hanc uniuersam & gloriam apud

Satanas, satanęque serui, Deo subditi.

Omnis potestas à Deo, & per eum regnant etiam impij. Rom. 13. Iob 34. Hier. 25.

Adorare, quid.

Ex animo adorare Deū, quid.

Satan permittente Deo, cōtra nos potētissimus.

Satanas Cainum impulit ad cædē fratris.

Esau à Satana instigatus ad petimēdū fratrem.

Cainus, Esau Herodes & Pharisæi adorauerunt Satanam.

uniuersam Iudæam, & Galilæam, si adoraueris me, id est prouolutus, meis monitis obediueris. Quod est, Si tuos ipsius liberos, & pueros Bethlehemeticos interfeceris. Nónne eadem tracti sunt tentatione Pharisæi, quando à Satana subducti sunt in altum montem, & promittebat illis summam iustitiæ & gloriæ maiestatē in hoc seculo, si Satanæ obedirent, & ipsum adorarent occidendo Christum, pharisaicæ iustitiæ aduersarium? Sic & hodie multos tentat, & ab ipsis adoratur, dum subuehit ipsos in altum montem auaritiæ, & magistratuum per ambitionē quæsitorum. Nimirum, his manificentiorem & diuturniorem statum pollicetur, si ipsum adorent, hoc est variis exactionibus & concussionibus suos opprimant. Inuadit similiter hæc tentatio priuatos homines. Agricola ad honorem ciuium aspirat: Ciuis ambit gloriam nobilitatis: Nobilis affectat principatum: Qui autem queat hoc fieri? Accedit Satanas, unumquemque in altum montem ducens, & pollicetur vnicuique, quod maximè affectat, si ipsum adoret. Agricolam hortatur, ut huius seculi mores induat, & omneis diuitiis superabit. Cuiusmodi sunt seculi mores? Astuta consilia sequatur: emendo & vendendo proximum defraudet, nugetur, mentiatur, peieret, defraudet, quò multas opes corradat, & ius ciuitatis sibi coëmat. Satanas ciuem aggreditur, monens ac sollicitans ipsum, vt magistratus ciuitatis iniquis artibus ambiat, imposturis operam det, omnibus placere quærat, quò diuitias acquirat, quibus nobilitatem, magno diplomate expressam, adipiscatur. Vt in summa dicam, suum quisque Satanam habet, qui pollicetur ipsi aureos montes, si derelicta uocatione Dei, induat huius seculi mores, conscientiā bonam post ianuam reponat, & principi seculi obediat. Hæc sunt, quæ in nobis, impulsore Satana, ex nostra impietate oriuntur, & ob quæ pro mala nostra uolutate, nobis complacemus. Sed abigendus est Satanas cultu & adoratione, qua nos ex toto animo & totis uiribus Deum amamus, mandatis eius obedimus, & totos nos ipsi consecramus, ceu cui nos nostráque omnia debemus. Obserua. Satanas in primis conatur uerbum Domini irritum nobis facere & uanum: mox sua illa carnalia pollicetur. Hac methodo usus est, cùm primos parentes tentaret: primò persuasit uerbum Domini uanum esse, Nequaquam (inquiens) moriemini: mox ipsos falsis pollicitationibus inescauit, dicens, Eritis sicut dij, scientes bonum & malum. Quare cum uideat Satan nos non posse cupiditate aliarum rerum capi, nisi antè dereliquerimus Deum, primùm conatur persuadere uanum esse seruire Deo, deinde sua promittit, nempe bene futurum omnibus, qui illius obediuerint monitis. Ex his ergo, quæ dicta sunt, colligimus quòd cadere, & adorare dæmonem, tentatio est blasphemiæ, per quam surgunt in nobis affectus quidam suggerentes, non esse Deum iustum, uerum, misericordem, breuiter contemptus quidam Dei est. Obserua uocem, cadens: nemo enim, nisi cadens, dęmoni seruit.

Satanam quā multi adorēt

Seculi mores

Suum quisque Satanam habet.

Satanas qua arte pelledus

Satanas primùm impetit uerbum Dei.

Cadere, & adorare Satanam, tentatio blasphemiæ, & contemptę Dei.

Tunc dixit ei Iesus, Vade Satana.

Cùm impia suaderet Satanas, & præter impium suum consilium, iam se Deo præferret, hac causa Christus unicè studiosus gloriæ patris, durius ipsum à se repellit, & Satanam, id est, aduersarium, & qui obturbat ac obsistit, uocat, quoniam palàm iam à Deo ipsum ad se adorandum, pertrahere conabatur. Rogabis. Num Christus ipsum aliquo mittit, ut dicat, Vade. Gręcis legitur ὑπαγε, id est abi siue, discede: quo uerbo quandam animi, eamque haud leuem indignationem exprimit, qua solemus eos reiicere, & auersari quos aliquādiu cum molestia tolerastos, tandem indignatione summa semel & in uniuersum abiicimus. Ita & Christus hoc loco post unam & alteram tentationem impudentissimè tentatus, commoto animo impostorem reiicit. Quibusdam Græcorum exēplaribus additū est ὀπίσω μου σατανᾶ, id est, post me Satanas. Hæc uerba non addit Chrysostomus, hūc enarrans locum. Similiter nec Origenes, qui homilia prima adnotat hanc differentiam, Petro dictum esse, Vade post me, Satanæ tantùm dictū, abi: quod prius

Satanas, quid

Vade, simpliciter dictum Satanæ. Vade post me, Petro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illud competat in discipulum, iuxta illud, Venite post me, faciam uos fieri piscatores hominum: posterius conueniat in eum, qui tantùm reiiciendus esset, non etiã ad morem gerendum inuitandus. Obserua, Christum nominasse ipsum tentatorem Satanam, ab officio & exercitio aduersandi humanæ saluti.

Scriptum est enim.

Aetiologia est, cur Christus Satanam durius abigat. Hactenus Christus sua moderatè tulit contumeliam. Sed quum ille in patris ignominiam offerentem, & dicentem, hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me, audiuit, iratus dixit, Scriptum est: quasi diceret, facesse hinc aduersarie, longè enim aliud docet scriptura, quàm tu suades. Hic locus nos hortatur, ut discamus, quid prosint diuinæ scripturæ, ut quibus Dominus os inimici obturauit, ac superbiam eius demiserit, & ut in omni tentatione ex scripturis consolationem petamus, iuxta illud Roma. 15. Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt, ut per patientiam & consolationem scripturarum spem habeamus. Omnis enim scriptura (ait Paulus, 2. Timoth. 3.) diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Obserua: si Christus Satanam abiiciens, ad scriptũ uetus confugit in tentatione, quò aliò nos confugere debemus?

Tutela aduersus omnem tentationem, ex scriptura petenda.

Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.

Hic locus desumptus creditur ex Deuter. cap. 6. nisi quòd illic pro adorabis scriptum est, timebis. Sed eundem sensum uerba afferunt. Nam, Qui adorat, reueretur ac timet, quem adorat. Cultus soli Deo conueniens, adoratio est. Adoramus Deum cùm nos totos ex animo ipsi Deo propter illum cõsecramus, quum mandatis eius obedimus, quum hũc timemus & reueremur, quum promissa eius credimus, & omnem nostram fiduciam in ipsum collocamus. hic cultus latria est, & soli Deo debetur, ergo non ad creaturas referendus. Et illi soli seruies, exegetica est prioris sententiæ: Soli Deo seruit, qui abdicatis omnibus creaturis, uni Deo adhæret. Vt enim Deus solus potentissimus est, ita ueracissimus est. Quod minatur inobedienti, potest & inferre, etiã si inobediens aliquandiu fœliciter uiuat. Quod obedienti promittit, vult & fideliter præstare, etiam si prima facie longè aliter apparet. Quare solus Deus adorandus, huic soli seruiendum, & sola eius uocanda sectanda. Respondebit quispiam. Si soli Deo seruiendum est, cur ergo alibi præcipitur filio, ut seruiat parenti? Seruo, ut obediat domino? Subdito, ut obsequatur magistratui? & omnino omnibus præcipitur, ut proximo quisque suo seruiat? Respondeo. Soli Deo seruimus, cùm ipsi, & uerbo eius obedimus. Nam seruitus Domini est, quæ fit iuxta uerbum eius. Iam uerbo Domini mandatur, ut filius parenti, seruus domino, subditus magistratui, & proximus proximo seruiat. Quare, seruitus quæ fit homini, seruitus quidem est hominis, sed cultus Dei est, quæ sequatur uerbum Dei. Vnde Paulus, Ephes. 6. cap. scribens, ait, Serui obedite dominis carnalibus cum timore & tremore in simplicitate cordis uestri, sicut Christo: non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes, sed ut serui Christi, facientes uoluntatem Dei ex animo: cum bona uoluntate seruientes, sicut Domino & non hominibus. Obseruanda diligenter uerba Pauli, quæ insinuant, etiam seruitutem, quę ex uerbo Domini exhibetur homini, magis cultum Dei, dici quàm seruitutem humanam, quòd illa innitatur uerbo Dei. Quamobrem cùm seruimus dominis, Deo seruimus: cùm Sanctos etiam in cœlis agentes colimus, & eosdem rogamus, ut Christo innixos, Deum colimus, & eidem seruimus. Verbum enim docet me sanctorum communionem, & membra corporis unius se mutuo iuuare, ex capitis instinctu, cui subsunt, ideo dum Sanctos colo, ac dico, Sancti Dei omnes intercedite pro me, sequutus verbum Dei, sanctis seruiens, Deo ipsi

Qui adorat, timet.
Adorare deũ, quid.
Seruire uni Deo, quid.
Seruitur uni Deo, & seruitur parentib⁹ dominis, magistratui, &c.
Qui seruit homini, parens uerbo Dei, seruit Deo.
Cultus Dei multa complectitur.
Sãctos qui in cœlo sũt, qui ueneratur & orat, Deũ colit, & Deo seruit.

seruio. Proinde omnium nostrarum operationum studiosarum finis, Deus est, quum nulla creatura habenda sit ceu vltimus finis. Super omnia colẽdus est Deus. Oportet enim obedire Deo magis, quàm hominibus, quòd si homo malum iuberet, non est audiendus: Si uerò ex uerbo Dei, & uocatione sua præceperit, obediendum est, & hæc obeditio, quæ homini, ex verbo Dei præstatur, ipsi Deo præstatur. Est igitur solus Deus adorandus, & illi soli seruiendum.

Deus finis & scopus omnium, quę re ctè facimus.

Tunc reliquit eum diabolus.

Lucas Euangelista habet: Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus. Hic locus non obscurè testatur, quòd Satan uariis tentationibus, quæ non sunt scriptæ, Christum sit aggressus. Nam cùm ab initio orbis tẽtarit, & nõ rarò uicerit Adamum, Abrahamũ, Mosem, Dauidem, alios item uel Patriarchas uel Prophetas, quantuncunque sanctos, deinde fuerit expertus Iesum Christũ, tamen semper effugisse, & uictorẽ mansisse, uerissimum est atque (ut sic dicam) uero uerius, vt ut Satanas extremas suas uires in Christũ expediuerit, & nullam occasionẽ prætermiserit, qua speraret se superaturum Christum. Quare si Christo capiti nostro nõ pepercit, multò minus nobis mẽbris eius parcet. Et si dolosas manus à patre familias nõ continuit, multò minus à familia eius continebit: & qui reliquit Christum ad tẽpus, quia frequẽter ipsum est aggressus, nos frequẽter, dum hic agemus, aggredietur, nũc iaculatus telũ auaritiæ, nunc ambitionis, nunc & aliis undique nos petit. Si telum auaritiæ declinauerimus, mox iaculatur telum ambitionis. Si & hoc repercusserimus, mox instabit sagitta, libidinis uenẽno inescata: si hanc à nobis auertimus, confestim emittitur in nos telum inuidiæ: huic succedit telum iræ, cõtentionis, maledicentiæ. Et quis tam uaria tela enumerare potest? Nunquam certè finis emittendi in nos tela. Semper nobis insidiabitur dolosus ille insidiator, donec hinc soluerimus, & spiritum Domino Deo reddiderimus. At bene & bellè nobiscum agitur: magna enim hoc loco nobis proponitur consolatio. Nimirum, Dominus Iesus Christus statuit se medium inter tela. Cùm ergo hoc fidei oculo uideamus Christum, his telis inuulnerabilem, qui nos in filios adoptauit, consectaneum est, quòd neque nos insidiator ille Satanas, suis tellis vulnerabit, modò ipsi Christo nos totos ex fide & animo consecremus, & indiuulsè adhæreamus. Atque id nobis continget quod psalmus, 90. cecinit, Scuto circundabit te ueritas eius, non timebis à timore nocturno, à sagitta uolãte in die, à negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dęmonio meridiano. Proinde non est, quod animum despondeas, si tentationes Satanæ senseris, putans tẽtationem illam argumentum esse Dei irascentis, & tentatum à se proiicientis. Certè bono animo sis, & crede, id potius esse argumentum Dei propitij, & per tentationem Satanæ, probare te uolentis. Non sinit Deus tentari te, ut pereas, sed ut proberis & conualescas, firmiórque fias in fide. Obserua ex hoc loco, Christum à diabolo grauissimè fuisse tentatum. Deinde aduerte uoculam illam, ad tempus, insinuare Satanam non ita uictum esse, ut non redeat, quò sic maneat uita nostra militia super hanc terram. Prætereà ex superioribus colligamus usum tentationum ad nos. Prima tentatione tentamur à diabolo propter uictum, cùm mille adsint uictus præsentes occasiones, in hoc, ut fiduciam in Deum ac uerbum eius, abiiciamus. Secunda tentatione tentamur, quando à diabolo solicitamur falso uerbi Dei intellectu, in hoc, ut uel tentemus Deum prætextu uerbi malè intellecti, uel aliquid contra uerbum agamus, aut præter uerbum. Tertia tentatione tentamur quando à diabolo solicitamur diuitiis, potentia, & gloria, in hoc, ut falsum cultum Dei instituamus, & uerum Dei cultum qui solius Dei est, ad creaturas transferamus. Hæ tres tentationes reliquarum capita sunt, à quibus oriuntur, ut qui hos affectus, à Satana suscitatos uicerit, facilè & reliquos uicturus sit. Obserua: cũ

Non omnes tẽtationes Satanæ aduersũ Christũ, scriptæ.
Christus sem per Saranę uictor.
Satanæ quotidiani in nos impetus.
Nunquã nos quietos Satanas relinquit
Christus, nobis aduersus omneis tentationes portutissimus.
Tentatione nos probat & exercet Deus, nihil minus, quàm abiicit.
Iob 7.
Tentationes Satanæ cui usui nobis futuræ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicit, Tunc: id est cùm diabolus his atque aliis modis Christum tentasset, & expertus esset athletam semper inuictum, aduersus omnes machinas, tandem reliquit eum: & aliquantò incertior abiit, num ille esset filius Dei, quàm uenerat. Obserua. Tametsi Deo duntaxat & angelis testibus hic conflictus gestus sit, tamẽ noluit Dominus ipsum suis ignotum, ut intelligant, quàm improbum hostem habeant, & quibus autoramentis ac prẽmiorum inescationibus ille incautos animos solicitare soleat, non ut animos despondeamus, sed uigilaremus: & hoc uictoriæ exemplo rationem quoque uincendi disceremus.

Tentationes, quibus agitatus est Christus à Sarana, quare ipse ignotas esse noluit.

Et ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei.

Quemadmodum uices rerum sunt in humana militia, & lassitudo quiete, labores otio, tristia iucundis, aspera mollibus recreantur, & finito conflictu celebrantur epinicia: ita in militia Christi & conflictu pro Euangelio, semper dura iucundorum lætorúmque uicissitudine leniuntur. Vnde post toleratam impuri spiritus impugnationem, quum nullus hominum in deserto præstò adesset, qui afflicto, infirmoque, ac propemodum animam exhalanti medicas & adiutrices manus porrigeret, ac faueret, accedunt angeli, & Christo uictori subseruiunt. Quo exemplo docemur, ut in rebus tristibus spe lætiorum fulciamus animum, Dei bonitate freti, qui sic dispẽsat & moderatur omnia, ut subinde rebus asperis suos exerceat, probétque, quibus certissimè subueniet, si non per homines, aut alias creaturas, certè per suos angelos: & ubi desinet humanum auxilium, ibi incipiet angelicum. Salus, inquit psal. 36. iustorum à Domino est, & protector eorum in tempore tribulationis. Rursus psal. 67. Mirabilis Deus in sanctis suis, Deus Israël ipse dabit uirtutem, & fortitudinem plebi suæ. Exemplo erit Elias, cui sequuto suam uocationem, ac fugienti Isabelæ tyrannidem, cùm in deserto non adesset humanum auxilium, adfuit angelicum ministrans esurienti panem. Item Petrus, ut est in Actis, quem angelus è carcere, Herodis iussu clausum, eduxit. Ad nostram igitur consolationem hoc potissimùm scriptum est, ut non dubitemus, multos nobis ciissim angelos (quum unus tentauerit diabolus) ministraturos, si fortiter in fide restiterimus & pugnauerimus. Si enim in fide & charitate perstiterimus, tantum aberit, ut nos sinat Deus inopia plus æquo cruciari, ut citius missurus sit angelos suos, qui nobis ministrent, & qui qualibet nos necessitate, suo ministerio leuent. Obserua uocem, accesserunt. Non quod tunc primùm accesserint, & Christo adsederint: semper enim ei, ut Deo, seruiunt & ministrant, sed quòd paulò remotiores essent ab hoc conflictu, ne ipsorum uirtute Christus uicisse Satanas uideretur. Quando ergo conflictus fiebat, quòd Dominus angelico ministerio non uteretur, uidebantur abesse. Fugato autem & abacto Satana, angeli Domino ministrárunt, ceu qui tum confestim accessissent. De ieiunio & tentationibus Christi, simul & quale sit regnum Satanæ, eleganter scripsit diuus Cyprianus sermone de ieiunio & tentationibus Christi.

Simile.

Christus, suis tãdem adest opitulator.

Elias pastus à Domino in summa fame per angelos. Petr⁹ iã morti destinatus, ab angelo seruatus.

Angeli, quomodo aliquãdo adfuisse Christo ministri scribũtur

Cùm autem audisset Iesus, quòd Ioannes traditus esset.

Tacet Euangelista Matthæus, quæ Christus gesit à uicto tentatore Satana, usque ad tempus uinculorum Ioannis Baptistæ, quorum præcipuam partem expressit Ioannes Euangelista. 1. 2. 3. 4. & 5. cap. Ex initio autẽm 6. capitis legimus Christum rediisse in Galilæam, circa quod tempus uidetur Baptista ab Herode tetrarcha in uincula fuisse coniectus. Atque ab hoc tempore uinculorum Ioannis exponunt tres Euangelistę Matthæus, Marcus, & Lucas texere suas historias de Saluatore nostro, quomodo maximè se omnium Saluatorem doctrina & miraculis ẽ probauit. Ioannes autem Euangelista, qui post illos scripsit, quum sciret quædam etiam ante illud tempus à Domino gesta, huc pertinere, Christi historiæ illa ad-

Ioannes Euãgelista altius suum Euangeliũ texuit atque cæteri, ut ante annum, uel eo plus.

iecit. A baptismo & Christi ieiunio ac uictoria usque ad hunc in Galilæam reditum interceesit pluspuam annus. Cùm ergo Dominus Iesus quinque milia hominum quinque panibus hordeaceis saturaret, percrebrescente fama, audiuit Ioannem cognatum suum ab Herode tetrarcha fuisse coniectum in carcerem.

Secessit in Galilæam, & relicta ciuitate Nazareth, venit, & habitauit in Capharnaum maritima in finibus Zabulon & Nephthalim.

Ioannis uidendi gratia ex eremo uenerat in Iudęam Christus. Notum est ex Ioanne, tertio capite, quòd aliquandiu Christus, cum discipulis in Iudæa moratus, baptizauerit, etiam cùm adhuc baptizaret Ioannes in Ennon iuxta Salim, nondum in carcerem coniectus. Ergo primũ è Iudæa Christus reuersus est Nazareth, ubi erat enutritus. Luc. 4. patriæ suæ primùm obtulit gratiam salutis. Est boni uiri, si quid donorum Dei habet, quo possit prodesse mortalibus, id offerre primùm patriæ, cuperéque illi esse consultum bene. Licet enim diligendi sint omnes mortales, & nemini non sit benefaciendum: ipsa tamen naturæ lex, imò & Dei, hoc exigit, ut proximos diligamus. Et Paulus. 1. Timoh. 5. dicit eum infideli deteriorem esse, qui suorum rationem non habeat. Est enim ordo quidam dispensandorum beneficiorum, quem & ipse Christus, nihil minus quàm personarum acceptor, seruauit. Sed ingratitudo patriæ, ipsum eiecit, Luc. 4. Non credebant Christo Nazareni, quòd ipsis esset notus. Deinde succensebant ei quòd ipsos corripuisset: ideóque eum præcipitem è supercilio montis, ubi erat ipsorum ciuitas, agere conabantur, ut uerè de illis dixerit, non est propheta acceptus in patria sua. Morbus hic uetus est, sicuti & Christus exemplis Eliæ & Elizæi docuit, & nos hodie quoque experimur. Vilescunt, quæ sunt optima, quotidiana, diutina, abundanter exhibita & familiaria. Magnum erat bonum, quòd Christum habebant enutritum, in quo sunt omnes thesauri Dei. Sed quia erat apud eos educatus, facie & conuersatione notissimus, ideo etsi ad doctrinam eius obstupescere cœperint, tamen propter diutinam conuersationem, & parentum humilitatem, contemptim de eo sentiebant. Enimuerò quod Christo accidit, hoc hodie apud multos uidere est, quibus Euangelium, quod à notissimis audierunt, mirum in modum uiluit. Quare? Quia simplex est & humilis doctrina, mundo isti & sapientibus, ac prudentibus contempta, deinde quotidiana: tertiò, iam diu auribus nostris decantata: & præterea non per Episcopos, sed eos, prædicata, quorum propemodum nulla est autoritas. Sed quid manet istam ingratitudinem? Auferetur ab ipsis donum Dei. Sistetur ille spiritus gratiæ in ministris Dei, ut posthac tanto feruore, quanto hactenus, non dicant, imò ne possint quidem. Sic legimus infrà, 13. & Marc. 6. Et non poterat ibi uirtutem ullam facere, nisi pauca quædam miracula, propter incredulitatem ipsorum. Deinde auferentur etiam ministri, ut relicta ingrata Nazareth, proficiscantur aliò. Ad hunc modum tota Iudæorum gens deserta est: quibus tamen Euangelium, ut domesticis, primùm oblatum est. Relicta igitur Nazareth, patria sua, & minus celebri urbe, secessit in Galilæam Gentium (in qua Salomon uiginti quinque ciuitates donauit Hire gentili regi Tyriorum) & contulit se in frequentissimum emporium Capharnaum, & habitauit ibi, id est frequentius ibi moratus est. Fieri potuit ut domesticam habitationem matris eò trãstulerit ob ingratam patriam Nazareth. Eiectum ergo à Nazarenis excipiunt Capharnaitę. Ita non deest eiectis pro ueritate Dei, quò se recipiant Capharnaum, ob hoc dicta maritima, quòd finitima sit stagno Genezareth, in cuius litore sitæ sunt Capharnaum, Tyberias, Bethsaide, & Cherozain. Claudunt Galilæam à Septẽtrione Libani & Antilibani iuga: occiduã partem excipit Phœnicia: ab ortu terminatur Siria, quam κοίλην, id est decliuem, cognominant: à meridie Samariæ

Patriæ quisque optimus benè & uule & facit suæ.

Ordo in dispẽsandis beneficiis.

Suum Dominо Iesu natale solum ingratum.

Vt optimum quicquã est, ita citissimè uilescit.

Quare Euangelica doctrina contẽptui sit multis.

Neglectum uerbi Dei quid coniequatur.

Capharnaũ iubens Christus demoratus est.

Galileæ gentium descriptio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& Arabiæ arenosa habet. Opima & fertilis est terra, amplissimos habens campos, quos perennes fœcundant torrentes, consita est omnis generis arboribus, & uinetis præstantissimis: vrbes prætereà habet multas, ac munitas, & uiros innumeros, proptérque opulentiam populosissimos. Totam terram diuidunt scriptores in Galilæam superiorem & inferiorem. Superior à fontibus Iordanis ad lacum Tyberiadis descendit, & inhabitabatur olim à tribubus Aser, Zabulon, & Nephthalim. Eadem dicta est Galilæa gentium, uel quod extima sit Palęstinæ, ipsis etiam Syris contermina, uel potius, quòd in confiniis uicinas gentium vrbes habeat Tyrium Sidonem, & Cæsareā Philippi. Vel quia illic Gentes usque ad tempora Salomonis habitarint, uel quia Hiram regi Tyriorum oblata sit, 3. Reg. 9. cap. Nota est item historia de Salomone & Hiram rege Tyri, cui Salomon uiginti oppida liberali munificentia donauit. Huius Galilææ superioris, Metropolis erat Capharnaum, in qua Christus Centurionis seruum sanum fecit, Matth. 8. cap. Hæc urbs clara erat, tum propter negotiationum cōmercia, tum propter Christi hospitium ac miracula ingentia, quæ in ea urbe patrabat. Galilæa circa Tiberiadem & stagnum Genezareth in tribu Zabulon posita est, in qua Nazareth uiculus iuxta mōtem Thabor. Obserua, quomodo Christus elegit sibi in Galilæa locum Capharnaum, ad promulgandum Euangelium, atque inde processit in omnes alias partes populi Israël eius prædicatio. Vnde Petrus in actis 10. cap. Vos scitis (inquit) quod factum est uerbum per uniuersam Iudæam: incipiens enim à Galilæa post baptismum, locum hunc exordio prædicationis elegit Dominus, nimirum quò lectio Euāgelij in tam celebri urbe ad plures dimanaret. Nam quemadmodum amœna ac populosa fuit Galilæa, ita propter commercia mercatorum ex Assyriis ad mediterraneum mare proficiscentium erat frequentissima. Apostoli certè, Paulus ni primis & Petrus, Domini exemplum imitantes, non nisi maximè illustres & populosas urbes prædicatione Euangelij erudierunt: sciebant enim uerbum nullo negotio inde in minores deriuari. Prætereà conuenichat doctrinam, cœlitus allatam, & uitam ac lucem annuntiantem, non in angulis & locis obscuris proponi, sed ueluti in medio & illustrissima mundi parte. At non habet postremum locum inter nobilissima totius mundi regna, regnum Iudaicum, neque exiguam gloriā habuit terra Galilææ uel inter laudatissimas habita. Ergo hæc nos docēt diligenter expendere quo loco & quo tempore negotium pietatis agamus, ne quid labōris ac damni ex nostra accipiat imprudentia. Verùm quare ipse salutis autor hunc locum delegerit, sequentia exponunt. Dicitur enim, quòd prædicauit Ioannes Iesum à Nazareth. Zabulon interpretatur habitaculum uel habitans, decimus fuit filius Iacob ex Lia uxore sua, Genes. 30. cap. Nephthalim interpretatur comparatio, uel æquiparatio, aut tortuositas. Fuit sextus filiꝰ Iacob ex Balla ancilla Rachel uxoris suæ, Gene. 30. ca. unde qui ex tribu Nephthalim, dicebantur Nephthalitæ.

Galilæa duplex.

Quare Galilęa Gentium.

Capharnaū, celebris hospitio, prædicatione & miraculis Christi.

Verbū Christi annuntiatum primùm in claris & populosis urbibus.

Zabulon.

Vt adimpleretur, quod dictum est per Isaiam prophetam: Terra Zabulon & terra Nephthalim, uia maris trans Iordanem Galilææ Gentium: Populus, qui ambulabat in tenebris, uidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.

Singulari occupatione præuenit Matthæus, ne quispiam diceret fortuitò sic usu ueniisse, quòd Iesus Christus ad Gentes transferret Euangelium, & in Galilæa Gentium inchoaret publicam prædicationē. Siquidem istuc spiritu afflatus multis antè seculis Isaias præuiderat, & præuisum prędixerat. Vnde non est, quòd cauetur Iudæus se nescisse Christi prędicationem, cùm tam claro & aperto initio coeperit in loco insigni, & miraculis pleno. Hic locus ostendit non mediocrem accessisse dignitatem Euangelio, quod tametsi pro noua doctrina à multis damnetur, re uera tamen apparet ipsam esse omnium antiquissimam, quippe quæ ex scripturis petita Prophetarum, iisdem confirmatur. Cùm autem Euangelista dicit adimpletam prophetiam, hanc per commodissimam allusionem & iuxta sensum mysticū adducit. Vbi obserua, quòd Propheta omnino de rebus etiam sui temporis vaticinatur. Sed mos est prophetarum, ut per ea, quæ tum aderant, interim delinia-rent ea quæ ad futuram Christi dispensationem pertinebant. Vaticinium Isaiæ officium Christi certificat, & confirmat, atque gentibus gratiam factam commēdat. Mysterium est, Christum relinquere Iudæos, & abire ad gentes: ita enim obiter significatur, Euangelicam lucem etiam ad Gentiles ac Ethnicos deferendam esse. Locus communis est de uocatione gentium. Ad huius vaticinij cognitionem probè memoria tenendam facit, quod, 4. Reg. 15. 17. & 18. literis mandatum est. quomodo Theglat Phalasard Rex Assyriorum tempore Phaceę filij Romelię regis Israël cepit, captiuámque abduxit tertiam ferè partem terræ Israël, hoc est duas tribus & dimidiam, quæ habitabant trans Iordanē: & tribum Nephthalim & Zabulon, quæ sedes suas habebant trans Iordanem. Hæc abductio in exilium calamitas fuit grauis, sed lenior ea, quæ pòst est consecuta. Nam regnante Osea rege Israëlis, alius Assyriorum rex Salmanasar integrum triennium Samariam obsedit, ac totum Israël abduxit. Id quod Isaias significat, cùm uiā maris, id est regionem maritimam, finitima Iordanis, & confinium Gentium, & quod est prope Sidonem, memorat. Sed duæ aliæ tribus Iuda & Beniamin, id est populus Ierusalem, agens in extremo periculo, ac ideo quasi in ipsis tenebris & terra umbræ mortis (quibus uerbis significat Isaias grauissimam illam obsidionē qua Ierosolymitani fuerunt à Sennacherib presi) uidebit lucem magnam, hoc est admirabilem illam sui liberationem. Quod factum est cùm Dominus in una nocte per angelum suum in exercitu Assyriorum, centum octoginta quinque millia percusserit. Iam quemadmodum illa salus & liberatio populo Iudaico facta typus quidam fuit redemptionis factæ per Christum: Ita appositissimè & percommodè Matthæus præsentē prophetiam de Christo luce tenebricosis & perditis mortalibus illata, huc adduxit. Quæ cùm primò spargi cœpit apud gentes, & tribus illas olim captiuas, & tunc tenebris, id est peccatis, obsessas, & in eis ambulātes, cognitum est, quod olim Isaias historia illa captiuitatis & liberationis Israëlitæ adumbrauit: vnde eleganter Matthæus uaticinium illud huc adduxit, significans fœlix initium, & lucem non modò Galilæis, uerùm etiā toti orbi, in tenebris plusquàm Cimmeriis recumbenti, ortam, quum Christus cœpit publicè & palàm uoluntatem Patris annuntiare. Hieronymus in hunc locum ait. Hi scilicet Zabulitæ & Nephthalitæ primùm audiere Dominum prædicantem, ut ubi Israëlis fuerat ab Assyriis prima captiuitas, ibi redemptoris præconium nasceretur. Obserua. Hebraico more lux bonam, & tenebræ aduersam significant fortunam. Item Euangelium dicitur lux magna. Christus seipsum uocat lucem mundi. Lucis opus est, pellere tenebras, & quæ in tenebris sunt illustrare, Ephes. 5. Sic Christus re uera lux mundi est, quæ illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, hoc est tenebras mētium disiicit, & occulta cordium nostrorum arguit, &, quam non habemus, cognitionē Dei mentibus nostris spiritu suo largitur. Lex lux quidem erat, sed parua. Vmbra autem mortis, peccatum, quod similitudo & figura mortis sit. Nam sicut mors corpus, ita & peccatum animam detinet. Obserua uoculam, orta: quasi dicat, nihil nobis tale aut cogitantibus aut quærentibus, oblata est. Non est silentio prætereundum, quòd Galilæi, licet Iudæi essent, & præter lumen rationis, lampadem legis atque prophetarum haberent, à Matthæo tamen, sicut & à propheta, asseruntur ante ipsis prædicatum Euangelium, sedisse in tenebris & umbra mortis. Quo exemplo monemur, & humanam rationem usque &

Euangelica doctrina antiquissima.

Mos prophetarum, ex ptę sentibus prænuntiare futura.

Vaticinij Isaię de illuminatione Getiū, ratio.

Lux & tenebræ quid Hebraeis.

Christus, lux

Peccatum, Mors.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Litera occidit.

literam cùm legis tum prophetarum occidere, donec Christus sua gratia, Euangelij luce illuxerit, & legentem renouârit. Vnde Paulus 2. Corinth. 3. ait. Vsque in hodiernum diem idipsum uelamen in lectione veteris testamenti manet non reuelatum, quod in Christo euacuatur. Nos uerò omnes reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, à claritate in claritatem, tâquâ à Domini spiritu. Tenebræ itaque & umbra mortis sunt, ubi non lucet Christus, aut radij spiritus eius. Paulus ad Ephes. 2. exponit, quid sit sedere in tenebris, & umbra mortis, nimirum esse abalienatum à Republica Israëlis, esse extraneum à testamentis, non habere spem, carere Deo in mundo, &c. Vmbra mortis significat præsentem mortis obuersationem, ipsos terrores mortis, atque adeò perpetuâ conscientiarum irrequietudinem. Sedere in tenebris, mira hypotyposis afflicti & desperati hominis, Icon scilicet sedentis in tenebris, perplexi inquam hominis, ac nescientis, quomodo à malis, quibus affligitur, sese extricet. Regionis uocabulo profundissimas tenebras intelligit. Regio enim à capacitate nomẽ habet. Mors hic, tanquã effectus ac pœna peccati, ponitur pro ipso peccato, & omnib⁹ reliquis effectibus & pœnis, ut pro priuatione claræ & ueræ visionis ac cognitionis Dei, alienatione à spe, à Deo & huiusmodi. Et his omnibus opponitur lux orta, quæ hic significat, quicquid boni habet Euangelium, ut est, recõciliatio Dei, remissio peccatorum, uita, iustitia, illuminatio, &, ut uno uerbo dicam, Christus ipse. Magnã uocat lucem propheta, ratione magnorum commodorum, quæ secum attulit hæc lux. Hæc omnia nos docent, omnibus qui fide & animo Christum recipiunt lucẽ oriri, & lucem uideri, quam dum iuxta eius radios & fulgorem sequuntur, æternùm cum luce uiuũt. Alioqui qui in tenebris ambulat, Ioan. 12. ca. nescit quò uadat, unde à quo abest lux & Christi gratia, super eum non lucet bonitas, sed mera tempestas, diuinęque iræ uortex & caligo super recusante Euangelium, & in tenebris ambulante uersatur. Porrò Galilæam dicit propheta sitam esse iuxta uiã maris, quòd in littore maris mediterranei, ueluti media inter Iordanem & mare, extendatur. Vel quòd per Galilæam ex Assyriorum terra, & uicinis aliis regnis merces conuehebantur ad mare. Summa collationis huius loci, petiti ex Isa. 9. ca. hæc est, Quemadmodum olim rex Assyrius Galilæam Gentiũ primò deprædatus est, & captiuã abduxit: ita Dominus Iesus primùm eam Galilææ partem diabolo abstulit, ac suo subdidit dominio. Et sicut olim sedentibus in umbra mortis, ac interitũ iam-iam expectantibus, lætus illuxit Deus: ita nunc toti orbi, ob peccata cõmissa desperato & damnato, per illustrem lætámque Euangelij prædicationem alluxescit Deus.

Vbi non est Christus, ibi tenebræ, radij, & vmbra mortis.

Sedere in tenebris & umbra mortis, quid.

Regio.

Euangelium quid boni habet.

Euãgelium, lux.

Galilæã primam Gentes depopulatæ sunt.

Galilæã primam Dominus illustrauit.

Exinde cœpit Iesus prædicare.

Ioannis Bap. officium.

Vbi Ioannes prædicare desiisset, in carcerem coniectus, & iam suo functus esset officio, quod fuerat, de Christo testificari, & præparare uiam eius, cœpit Christus docere palàm, & operari nostram salutem: quanquam celebria quædam cùm dicta tum facta ediderit à baptismo, quorum multa reticet & omittit Matthæus, qui non singula & priuata quæque, sed maximè generalia perstringere uoluit. Atque

Inſtà. 11.

hac luce adueniente clarissima, euanescere cœperunt umbræ Mosaicæ, lex enim & prophetę usque ad Ioannem. Hactenus expectauerat Christus, ut Ioannes testimonium de se prius perhiberet, &, uelut præambulo, uiã pararet Domino, quæ admodum antè dominos serui paraturi uiam præcedunt. Locum prædicationis

Quare à Galilæa cœpit Iesus prædicare.

Christi dicit Galilæam, ut ad primam præcursoris afflictionem, ad Gentes iretur, & lux (quam Iudæi nimio iam liuore excæcati, ferre non poterant) ad Gentes Idololatras demigratura significaretur: ita tamen ut à confinio non recederetur, sed uelut in medio constituta, utrinque uocis Euangelicæ tuba audiri posset. Cũ hoc loco audis Iesum cœpisse prædicationem post incarceratũ Ioannem, caue in ani-

mum inducas, Christum, à tempore uictoriæ aduersus Satanam, siluisse: docuerat enim iam Ierosolymis, & in ciuitate Sichar, & in terra Iuda, ac discipulos habebat. Sed illo temporis interstitio, cùm adhuc Ioannes prædicaret, & de ipso testimonium perhiberet, Christus potius doctorem, quàm prædicatorem agebat, docens interim non occultè, sed palàm, & cùm doctrina tum miraculis, multos ad se pelliciens, ut testatur Euangelista Ioannes 2. 3. 4. & 5. cap. Decorum erat ut prædicante Ioanne, & præcursoris officium gerente, non prædicaret Christus, ad quem, ceu magnum doctorem & summum apostolum, mitteret ille auditores, ueritatem & dulcedinem doctrinæ ac uerborum Christi gustaturos. De hoc loco, ubi cœpit Iesus prædicare, mentionem fecerunt principes sacerdotum, cùm præsente Pilato Christum criminis læsę maiestatis accusarent, dicentes: Commouit populum, docens per uniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa, usque huc, Lu. 23. Et Petrus Act. 10. cap. Vos scitis, inquit, quod factum est, uerbum, per uniuersam Iudæam. Incipiens enim à Galilæa post baptismum, quod prædicauit Ioannes, Iesum à Nazareth.

Christus aliquandiu docuit magis, quàm prædicauit.

Et dicere, Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cœlorum.

Ne à se ablegaret Christus, quos ad se Ioannes miserat auditores, & sui grandis admiratio iam occupârat, à nota & familiari Ioannis doctrina prædicationem exorditur: interim lactans hos infirmos, quos postea firmiores factos, solidiore cibo pasceret, & simili exordio à Ioanne præparatos aliquando perficeret. Hoc exemplo monemur, ut quæ ab aliis, etiam minoribus, cœpta sunt bona, illa prosequamur, & perficere non grauemur. Magnifica est hæc Iesu Christi prędicatio, summam totius Euangelij uno & altero uerbo complectens, Pœnitentiam agite: &, Adest regnum cœlorum. Priore particula huius prędicationis arguũtur homines peccati, & ob id indigere gloria & gratia Christi. Posterior pars ostendit, iam adesse salutem, uitam, remissionem peccatorum, Scripturas impleri, Christum uenisse. Hæc propriè & maximè est uox Euangelij, scilicet Christum iam uenisse, adesse, & præstare, quod promissum est. Quid promissum est? Redemptio à morte, uita æterna credentibus. Vnde Marc. 1. cap. scribitur, Postquam autem traditus est Ioannes, Venit Iesus in Galilæam prædicans Euangelium regni Dei, & dicens, Quoniam impletum est tempus, & appropinquabit regnum Dei, pœnitemini & credite Euangelio. Nam principio docuit tempus promissionis impletum esse: adesse enim nunc eum, per quem regni Dei participes efficimur: per quem reguet, & uiuat in nobis Deus, & per quem cœlum ipsum nobis aperitur. Hic Domini sermo affinitatem habere uidetur cum prophetarum sermonibus: Conuertimini ad me, dicit Dominus, & ego conuertar ad uos: Conuertimini, & uiuetis. Actiologiam subiungit Dominus, cur conuerti, siue resipiscere, hoc est, pœnitentiam agere, debeant: Appropinquabit enim (inquit) regnum cœlorum (ubi obserua, appropinquabit pro appropinquauit positum, ut superius adnotatum est) tempus scilicet gratiæ & propitiationis. Quasi diceret, hactenus seruitum est, & tenebris & umbris: instat lux: vel nunc tandem resipiscite, & in uiam redite, lucẽ sequimini, & relinquite studia uestra prima: iam enim adest regnum gratiæ: en præsens est, qui peccatores, quales quales fuerint, uocat: uocat uerò, ut sint filij Dei, & hæredes, ciuésque regni cœlorum. Videtur suadere & loqui Dominus, perinde atque si quis abdicatos à patre, & ideo alienatos filios ad patris mitigari clementiam erga ipsos reuocaret. Quò fugitis, ô filij optimi? iam redite, & omnibus reiectis domum paternam repetite. Nam paternus affectus patri uestro rediit. Aduenit tandem tempus, quo uobis commissa remittet, & paternè uos excipiet. Cauete, hanc modò occasionem perdere, ne posteà calua fiat, & illam non posſitis

In benè cœptis etiã minoribus succedere, nihil pudendum.

Procœmiũ prædicationis Christi.

Inuitationes prophetarũ similes exordio Christi.

Simile.

Universidad de Deusto
Biblioteca

apprehẽdere. Aut ſic, Appropinquauit,&c. Quaſi diceret: En pœniteat te ueteris uitæ, & abiice abs te tantã flagitiorum ſarcinam, dolore animi & uera pœnitudine ac reſipiſcentia, & in rectam uiam redito. Nam optatum illud tempus aduenit, quo princeps in animum ſuum induxit, te uita donare, & ex hoc tam teterro carcere educere, ac, ut liberè uiuas, concedere. Hæc pœnitẽtia non debet eſſe ſine maximo ob peccata dolore, & uehementi animi contritione cum proposito illa confitendi, & abſolutionis beneficium petendi à miniſtro Chriſti, iuxta uerbum eius, Quorum remiſeritis peccata remittuntur eis, &c. ut audiatur læta illa prædicatio, conſcientiam tranquillans, Appropinquauit regnum Dei, id eſt remiſſio peccatorum, & uitæ ſpiritalis collatio. Hæc ſunt, quæ ex ſacris patres nos docuerunt, pœnitentiam ſcilicet treis habere partes, Contritionem, peccatorum confeſſionem, & ſatisfactionem, quæ comitem habet carnis ac peccatorum mortificationem, uitæ conuerſionem, & ſtudiorum correctionem. Quæ partes ſiue ſatisfactionis comites, Chriſto innituntur, qui ſolus ſatisfecit, & id præſtat, ut in ipſo & per ipſum ſatisfaciamus.

Vt pœnitẽtia ſalutaris ſit, quid neceſſarium.

Pœnitentiæ partes.

Per Chriſtũ unum ſatisfacimus Deo

Ambulans autem Ieſus iuxta mare Galilææ.

Poſtquam expoſuit, quantum ſatis eſt, ſummam doctrinę Chriſti, quam is uenerat propagaturus, cùm per ſe tum per aliquot delectos, iuxta prophetarum ſcripta: proximum nunc erat, ut chorum aliquem ſibi deligeret uirorum, quos haberet familiares teſtes omnium, quæ faceret & diceret, & per quos deinceps totum mundum erudiret. Hæc ſciens, ambulauit iuxta lacum, quem hiſtorici pingues in confinio utriuſque Galilææ. Eſt hoc mare, lacus, in quem Iordanis influit: de quo fluuio & lacu ſic ſcribit Plinius lib. 5. 15. Ergo ubi prima conuallium fuit ea caſio, in lacum ſe fundit, quem plures Geneſaram uocant, xvj. m. p. longitudinis, vj. m. latitudinis, amœnis circunſeptum oppidis: ab orrente Iuliade & Hippone à meridie Tarichea, quo nomine aliqui etiam lacum appellant, ab occidente Tiberiade, aquis calidis ſalubri. hæc ille. Quia hic lacus alluit Tiberiadem, quam Herodes Tetrarcha in gratiam Tiberij Cæſaris nouam extruxit, ut meminit Ioſephus lib. 18. cap. 4. mare Tiberiadis à Ioanne cap. 6. uocatur. Porrò ſcriptura uocat hunc lacum Cinnereth, ſimiliter Genezar & Genezareth, quod interpretatur hortus, uel protectio principis. Nobilitatus fuit hic lacus uocatione apoſtolorum, à Chriſto iuxta ripas eius facta. Habes elegantiſsimam huius lacus ſimul & totiam regionis uicinæ deſcriptionem apud Aegeſippum lib. 3. cap. 26. de excidio Ieroſolymorum. Ab hoc lacu Genezareth dicta eſt etiam regio illi uicina Genezareth, habens in ſuperiore ſtagni litore Capharnaum, poſteà Bethſaida, quam Philippus Herodis frater, edificatam & exornatam, Iuliam homonymam Iuliæ Cæſaris filiæ uocauit, ut author eſt Ioſephus lib. Antiquit. 18. cap. 3. Tiberias eam decorat littus inferius. Colligamus ex his, idem eſſe mare Galilææ, mare Tiberiadis, & lacum uel ſtagnum Genezareth. Hæc obſeruanda ſcripſi, quòd intelligam non parum lucis afferre iis, quæ narrant Euangeliſtæ à Domino circa hunc lacum & in hac regione geſta. Obſerua. Hebræi magnam congregationem aquarum uocant mare. Nos uel paludes, uel lacus, uel ſtagna dicimus.

Genezareth, laci deſcriptio.

Mare Hebræis.

Vidit duos fratres, Simonem, qui uocatur Petrus, & Andream fratrem eius, mittentes rete in mare.

Vidit, & ſuo intuitu exeruit uim & energiam quandam, qua uiſos perpetuo ſibi comitatui idoneos reddidit. Vocauerat iam primùm Andream, ſimiliter & Simonem cui nomen Cephas indidit, Ioan. 1. cap. Sed nondum relictis omnibus perpetuo comitatui & famulitio eius addicti erant. Petrus & Andreas germani fratres erant, quorum pater Ioannes dictus. Hi prius audito Ioanne Baptiſta ſequi cœperant Chriſtum. Sed utroque relicto redierant ad piſcatoriam artem, qua ſibi

Vocationes Simonis & Andreæ.

nuem parabant uictum. Hîc cùm à Chriſto uiſi ſunt, ſatagebant in ſuo negotio, mittentes rete in lacum. Hæc omnia, præludia ſunt boni ominis. Primò cernũtur cõcordes fratres mutuo ſtudio ſeſe iuuãtes: deinde, ſimplex & innoxia ars, qua parabatur è publico lacu tenuis uictus. Rurſus piſcatio ipſa, quæ nouam & inauditam ominabatur piſcationem, non quæ lineis retibus ad ſaturandum uentrem piſces pararet, ſed quæ reti ſermonis Euangelici homines terrenis curis & peccatorũ inundationibus immerſos expiſcaretur & eueheret ad cœleſtis uitæ deſiderium. Ad huius loci cum Luca cap. 5. conciliationem, uidetur, quòd antequam hos diſcipulos hac poſtrema uocatione ad perpetuum ſui comitatum uocaret, edidit miraculum illud, quo Petrus & alij, poſteaquam nihil tota nocte prendiderãt, iacto reti in uerbo Chriſti, tantam piſcium multitudinem ceperunt, ut rete rumperetur, uolens hoc miraculo non ſolùm inſinuare, fruſtra & in caſſum fieri omnia ſine ſuo uerbo & ſua uirtute, quòd ſi adſit, ſuccedent omnia fœliciter, ſed etiã ſimul animare hos diſcipulos ad ſequendum ſe pauperem, & à ſuis contribulibus paulò antè non reiectum tantùm, ſed etiam morti adiudicatum, quandoquidem è montis cacumine præcipitẽ dediſſent, niſi per medium tranſiens, furorem ipſorum euaſiſſet, Lu. 4. cap. Vnde uiſo miraculo ſtatim clamauit Petrus, uoces contritæ conſcientiæ, ex peccatorum cognitione, Diſcede à me, quia homo peccator ſum: agnoſcens ſuam indignitatem, & confitens Chriſti ſanctitatem. Sed enim exterritos conſolatur Chriſtus, dicens, bono animo eſtote. Non ego ſum intuitus uos, neque exerui meam uirtutem, ut uos abſterrerem, ſed potius ad me ſequendum inuitarem. Nolite igitur orare, ut à uobis diſcedam, ſed curate potius, ut relictis omnibus, me ſequamini. Neque animos deſpondeatis, quòd peccatores ſitis, ego ueni, ut peccatores ſanem, & conſtituam uos piſcatores & captores hominũ, quorum cùm peccata remiſeritis, erunt remiſſa in cœlis. Et qui potui uerbo meo in rete ueſtrum tantam piſcium multitudinem adducere, ut ut paulò antè uanum uidebatur eſſe, quòd nihil tota nocte prendidiſſetis, idem uirtute mea dabo uobis, ut uerbo, ueluti reti, innumeros homines capiatis, & ad uitam æternam, ſequentes uerbum ueſtrum, adducatis. Poſt igitur hoc editum miraculum, uocauit Petrum & Andream ad perpetuum ſuum comitatum. Quantũ attinet ad filios Zebedæi, permiſit prius ad terram naues ſubducere ac retia ſua, ex copioſa piſcium multitudine, fracta, ſedentes reficere, quod nominatim exprimit noſter Euangeliſta, & tunc demum ipſos euocauit, ut ſibi eſſent comites perpetui. Quare ordo hiſtorię uidetur ad hunc modum habere. In primis Dominus poſtquam per ſynagas Galilææ docuerat: uolens & aliis ciuitatibus prædicare, obruebatur à turba, unde in nauim Petri & Andreæ ſe recepit, & miraculo de multitudine piſcium edito, uocauit Petrum & Andream ad ſui perpetuum comitatum, promittens ſe facturum eos captores hominum. Deinde cùm iam ad littus ſubductę eſſent nauiculæ, & fortè in ſuam ſtationem ſeorſum filij Zebedæi ſe recepiſſent, nam nondũ erant ad perpetuum comitatum uocati, progreſſus paululum, offendit Ioannem & Iacobum, reficientes rete ſuum, quos ut uocauit, ſequuti ſunt ipſi eum, & relictis omnibus & patre, facti ſunt perpetui comites Chriſti. Anteà quidem diſcipuli erant, ab ea prima uocatione, quam ſcribit cap. 1. Ioannes Euangeliſta, ſed nondum relictis omnibus cœperant perpetuò comitari. Hæc ſunt, quæ mihi uidebãtur ſcribenda, ad inſinuandam unam & eandem uocationem, quæ ibi, & à Luca cap. 5. ſcribitur, de qua cum nullo contendere uelim, ſed melius differentem, lubẽtius audire malim, uolens omnia, quæ ſcribo iudicio Eccleſiæ ſubmitti, à qua qui receſſerit, & impius & temerarius iure dicitur. Cùm à Paulo, 1. ad Timoth. 3. dicatur columna & firmamentum ueritatis. Obſerua: Vox Andreas producit mediam apud Iuuencum libr. 1. de Euangelica hiſtoria: Andreamque ſimul ſinuoſa uolumina lini. ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς id eſt à uiro, uirilis dicitur. Doctorũ tamẽ huius tem-

Ars piſcandi Apoſtolorũ omẽ ſequutura felicioris piſcationis.

Omnia uana & caſſa abſque uerbo.

Vocatio filiorum Zebedęi

Ordo uocationum apoſtolorum.

Ab Eccleſiæ decretis & iudicio nemini ne latum quidem unguem diſcedendum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

poris opinione & sententia corripitur in penultima, eò quòd apud Græcos per epsilon scribatur. Simon interpretatur obediens, & penultimam genitiui producit. Horatius, Pythias emuncto lucrata Simone talentum.

Erant enim piscatores.

Cur Christus inopes, rudes &c. acciuit in discipulos.

Hìc uidemus philosophiæ Euangelicæ exordia, & qualem pompam ac strepitum habeat schola Euangelica. En pauculos accersit Christus piscatores, idiotas, plebeios, ac pauperculos, humilibus & infirmis delectatus. Cur ita? vt eius uirtuti omnia accepta feramus. Accersit, inquam, non pigros uentres, qui nati consumere fruges, negligunt Ecclesiæ proficere. Suos enim uocaturus Iesus Christus, non est ingressus porticum philosophantium, uel scholas doctorum, uel aulam nobilium, & diuitum ædes. Non humana sapientia turgidos, non propria sanctimonia & iustitia arrogantes ac elatos, uel uana opinione eruditionis corruptos, futiles & loquaculos, otiosos, ac curiosos, uel generis nobilitate stolidè gloriãtes, aut etiam confidentes fluxis & perituris opibus, delegit: sed humiles, modestos, probos, constantes, simplices, laboribus assuetos, plebeios, & afflictæ ac propè nullius fortunæ homines: neque hos tamen interim stolidos, stipites, rerũ imperitos, sed apud omnes ciues, popularésque suos, propter honestatem, frugalitatem, ac morum integritatem nõ obscuros. Causam uerò, cur tales elegerit Dominus, reddidit apostolus, 1. Corinth. 1. Verba, quia notissima sunt, non repeto. Diuus Hieronymus paucissimis uerbis summam rei comprehendens, Illiterati (inquit) mittuntur ad prædicandum, ne fides credentium, non uirtute Dei, sed eloquentia atque doctrina fieri putaretur. Hæc ille. Veritas Dei, quia per se firma est, deinde diuina uirtute probè munita, non habet opus mundanæ sapientiæ uel potentiæ subsidio. At falsa doctrina, quia per se subsistere non potest, opus habet, ut humana industria, & uiribus huius seculi suffulciatur. Mendacium multo opus habet artificio, ut uerisimile uideatur: opus habet etiam tyrannide, ut uiolenter defendatur. Huius seculi principes eos, qui eximia sunt prudẽtia, doctos, robustos, & nobiles, administrandis regni negotiis præficiunt. Quare? quia impotentes sunt, nec possunt dare ministris suis sapientiam & prudentiam, & quæ alia, ad obeunda negotia necessaria sunt: ideo opus illis est, ut doctos, sapientes ac prudentes eligant. At hic Rex Iesus Christus ex infirmis robustos, ex indoctis doctos, ex ignobilibus nobiles, ex rudibus & rerum imperitis doctos & intelligentes diuina sua uirtute reddere potest, ita ut illis cedere cogatur quicquid in hoc seculo eximium est. Hac ratione magis faciebat ad gloriam Christi, ut idiotas eligeret, quàm doctos & eximios. Proinde veritas Christi per Apostolos orbi inuulgata, ut lux est, ita per se satis est commendata, adeò ut per uiros ignobiles & humiles, attamen Dei timentes, & spiritu Christi imbutos, probè possit administrari. Nec ideo tamen aspernandi sunt Apostoli, quòd nullibi leguntur fuisse exculti disciplinis: opus potius est spectandum expendendúmque, quod suis laboribus effectum reliquerunt. Non potuerunt eloquentes Gentium philosophi, nisi pauculis quibusdam discipulis suis, suam quisque sententiam de Deo, & cultu Dei, déque iustitia & uera fœlicitate persuadere. Fuerunt olim legislatores sapientissimi & eloquentissimi, sed non potuerũt uel finitimos inducere, ut ad suas leges uitam instituerent. Celebratissimus ille Solon, Draco præterea, & Clisthenes Athenienses, leges quidem tulerunt. Neque tamen, ut Atticis uterentur legibus, uel Megarenses, uel Eũboicos, uel Thebanos conterminos populos adducere, quantumuis Attica instructi eloquẽtia potuerunt. At simplices isti piscatores nostri, non solùm Græcas istas gentes, sed etiam Romanos, & nationes barbarissimas, Scythas, Massagetas, Sauromatas, Indos prętereà, Aethiopas, Persas, Seras, Hyrcanos, Colchos, Gallos, Britannos, Cimmerios, & ipsos Germanos, & ut semel dicatur, omne genus hominum, nationésque omnes impulerunt, crucifixi Christi leges accipere, non armis usi, non delecta militum ui, non uerborũ exquisita elegantia, sed simplicissima & uerissima prædicatione Euangelij Iesu Christi, qua in admirationem sui trahebant doctos ac potentes. Vnde, Act. 4. legimus: Videntes autẽ Petri in dicendo constantiam, ac Ioannis: compertóque, quòd homines essent illiterati, & idiotæ, admirabantur, & agnoscebant eos, quòd cum Iesu fuissent: hominem autem uidentes stantem cum eis, qui sanatus fuerat, nihil poterant contradicere. Ecce aduersarij Christi docti, sapientes ac potentes, comperto, quòd Apostoli isti, homines essent idiotæ & illiterati, obstupescunt & confunduntur, nec inueniunt, quod contradicant. Cæterùm, quod magis mirandũ est, ea quæ mundo annuntiárunt, præter quàm quòd omni caruerunt sermonis exquisito cultu, eius generis sunt, ut nihil inde magnificum nostris oculis ac perspicuum proposuerint. Neque enim regnum ostenderunt, quod hìc uideri à futuris possessoribus queat. Non illi purpura exornatum regem, non corona & uictoriis insignẽ demonstrárunt, sed præsepe, cunas, fascias, fugam, & paupertatem ostentabant. Proponebant, quę Christus perpessus est, infortunia, infirmitates, famem, sitim, lassitudinem, dolores, inuidiam, odia, tædium. Post hæc autem omnia superaddebatur suppliciũ illud passim ab omnibus decantatum, Alapæ cum colaphis indignissimè in maxillas incussæ, terga flagris discissa, imò totum corpus plagis afflictum, gestata crux, pedibus & manibus infixi claui, corona ex acutissimis spinis composita, capiti affixa, lancea in ipsum adacta pectus, acetum sitienti porrectum, mortis denique genus ignominia & cruciatu perhorrendum. Et tamen cũ hæc & similia narrarent Apostoli, persuaserunt tamen cunctis hominibus eum, de quo hæc narrabant, esse Dei filium, saluatorem mundi, Deum uerum ante secula genitum, factorẽ rerum omnium, qui humanam assumpsisset naturã, atque salutem humani generis perfecisset. Ipsum testabantur resurrexisse glorioſum, & præordinatis apparuisse. Quadragesimo item die à resurrectione ascendisse ad dexteram patris. Et misisse spiritum suum in discipulos, ipsúmque expectandum iudicem, ante quem sistentur omnes resumptis corporibus, audituri atque accepturi prout unusquisque gesserit, siue bonum siue malum. Neque uerò horum omnium tenuem fidem fecerunt, sed adeò profundis nixam radicibus, ut ingens hominum multitudo, probis dogmatis retinendis, mortem libentissimè sustinuerit, eáque inficiari uolentibus non linguas ad defensionem obiecerit, sed flagris humeros, sed lampadibus latera, ferreisque ungulis totum corpus, & ceruices gladiis suppositas uiderit: palis infixa constiterit, & ab immanibus se feris laniari intrepidè conspexerit. Hæc longè pluribus tractantur à Theodorito Cyrensi episcopo libro contra Græcos, ex quo hæc fermè transcripsimus. Ne itaque pudeat quenquam simplicitatis Euangelicæ, quæ in mũdo turgida illa & exculta philosophia longè efficacior fuit. Venire post Christum siue sequi Christum, est obsequi Deo, Deum obseruare, illius se fidei, curæ magisterióque concredere, ab illo pendere, & in illum respicere perpetuò, adhærere ei indiuulsè, & imitari ipsum per omnia. Postulat ergo Dominus à suis discipulis, ut sese totos componant ad uoluntatem, doctrinam, & exemplum suũ. Hoc qui faciunt, uerè sequuntur Dominum. Qui alios sibi magistros, alia dogmata, & aliena exempla deligunt, libidinem animi sui, & non Dominũ sequuntur. Differt hæc uocatio ab ea, de qua dicetur, 10. capit. Nam hac recipit in curam & institutionem discipulos, quos doceat, & magistros omnibus nationibus mittendos instituat, in 10. cap. ad docendum ablegat in Iudæam, quos docuerat catenus. Vtraque quidem necessaria est, sed nisi illa præcedat, inutilis & inefficax erit posterior. Prius enim discendum est, quod doceas: non autem docendum, quod nunquam didiceris. Hic non uocantur discipuli, ut mox prædicent, sed ut cũ Domino circumeuntes, omnium ipsius dictorum & actorum spectatores sint & au-

Diuina humanáque doctrina quid distent.

Nihil habet opus Dei externis præsidiis.

Opera nõ literæ primùm spectanda in homine.

Apostoli quãlibet imperiti, philosophos & sapiẽtes seculi uicerunt scientia, uirtute & prudentia.

Apostoli, quibus artib. fulti mundũ uniuersum traxerunt ad fidẽ in Christum.

Apostoli pro illiteratis & idiotis, tamẽ admirationi habiti.

Apostoli nihil aliud quã ignominiã & crucem polli cebantur in hoc mundo.

Christus ab Apostolis propositus ac prædicatus mũdo, humilis & excelsus, infirmus & potẽs, mortuus & uiuus, homo & Deus.

Fides omnia aspera uicit.

Lib. de cur. græc. affect.

Venire post Christum, siue sequi Christum, quid.

Apostoli primùm edocti, postmodum emissi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ditores. Erant enim, tanquã diuinarũ rerũ rudes, primùm instituendi, & formãdi. Atque hoc est, quod Christus ait, Venite post me: quasi dicat, Estote discipuli mei, & continui assectatores, & instituam uos, & ad hoc instructos reddam, ut seruiatis mihi in piscandis hominibus. Hæc est prouidentia Christi, qua statim prędicationis suæ intio formandos eligit, & uocat, qui posteà nostræ saluti seruiãt. Hoc exemplo Christi discemus, uocandos esse ad ministerium uerbi, qui exercitati sint in doctrina pietatis, quemadmodum uidemus Apostolos in schola Christi exercitatos, antequam mittantur ad prædicationem. Videant ergo ne illotis manibus aliquando uerbum Dei tractare incipiant qui rerum omnium imperiti sint, & nunquam in sacris literis exercitati: id quod haud dubiè maximo cum Ecclesiæ detrimento, ueritatisque inæstimabili iactura fieret. Notent hoc in primis, qui ad exemplum Apostolorum putant indoctos & rudes ministerio uerbi destinandos esse: quasi aptus sit ad prædicandum regnum Christi, qui nihil ad eã functionem adfert, nisi ignauam quandam inscitiam. At Apostolus exigit episcopũ, qui sit instructus sana doctrina, & potens in sermone, ut possit non solùm docere ignaros, sed contradicentes refellere, ad Tit. 1. cap. Et Timotheum admonet, ut iugi sanctarum scripturarum lectioni incumbat, 2. Timoth. 3. Cæterùm quia nostris uocibus nullam addere ex nobis, tanquam ex nobis, possumus energiam, qua hominum pectora transformare liceat, ac ipsis persuadere, ut huic se dedant functioni: orandus est Dominus, cordium rector, ut is egregios animos in ministerium hoc diuinissimum & maximè necessarium inclinet.

Ad ministerium uerbi qui dimittendi.

Apostol' Episcopos, qui docti sint, exigit.

Et ait illis, Venite post me.

Vocat Petrum & Andream Dominus ad peculiare apostolatus officiũ, ut perpetui sint illi comites. Vt paulò antè diximus, verbo, Venite, inuitat ad sequendi se Christus, quod est gratiæ: Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi. Venimus post Christum Patre trahente, Filio uocante, & Spiritu sancto duce.

Et faciam uos fieri piscatores hominum.

Argumento à promissione rei arduæ, & maximè necessariæ, intentos necessitati corporis interpellat, & inuitat ad ministerium Apostolicũ. Quasi diceret, Sequamini me, & à me discetis artem longè meliorem, quàm à patre didicistis, & quam didicisse non uos pœnitebit. His addit Christus promissionem. Nam ego posthac efficiam uos piscatores non piscium, non auri, argenti, luxus, & honoris, sed hominum. Piscandi artem nequaquam deseretis, sed in melius commutabitis. Nam, piscamini pisces, sed in ipsorum perniciem: piscabimini homines, sed in ipsorum salutem & uitam æternam. De hoc alibi Petro dixit, Dabo tibi claues regni cœlorum. Rursus: Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur, & quorum retinueritis, retenta sunt. Huc pertinet, quod scribit Hieremias, 16. cap. Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos. Allegoricè: hæc intelligit de doctrina, qua hominum mentes captæ, id est persuasæ ui ueritatis, Deo sese consecrant. Alibi enim rete significat uirturem Euangelij. Piscatores ergo prædicatores esse cognoscuntur, qui Euangelij sancta prædicatione homines inescant & capiunt, non ut tyrannidi suæ subiiciant, sed ut liberati illi à diabolo, serui ac captui sint Dei, Deóque obediant. Quemadmodum Paulus, 2. ad Corinth. 10. allegoria à re militari ducta, Arma militiæ nostræ (inquit) non carnalia sunt: sed potentia Deo, ad destructionẽ munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum, in obsequium Christi. Finis itaque prædicatorum & studiosorum uocatorum ad ministerium uerbi Dei sit, quà plurimas animas Christo lucrifacere, diabolo eripere, & Deo consecrare.

Cuiusmodi piscatores iussit Christus suos esse Apostolos. Infrà 16. Ioan. 22.

Rete pro ui & energia Euangelij. Ezech. 12. 19. 32. Ose. 7. Abac. 1.

Scopus ministrorum uerbi Dei.

At illi continuò relictis retibus sequuti sunt eum.

En potentiã uerbi, & energiam uocationis diuinæ in apostolis, qui nihil contãti, nec soliciti, quis cibum in posterum suppeditaret, simplici uerbo adhærent, & se comites Christo adiungunt, etiam parati nihil non, quamlibet difficile aut durum, subire ad huius comitatus tuitionem. In eo declarata est uiuæ fidei natura, quòd citra rationis humanæ consilium uerbo uocantis Christi obedierunt, idque absque ulla tergiuersatione, ac nihil causati. Non enim dixerunt, Prospiciemus primùm nostrę rei familiari: aut, quomodo ille dicebat, Luc. 9. Permitte primùm, ut sepeliam patrem meum. Deinde non rogant, quem finem esset habitura hæc uocatio, & unde esset uiuendum. Præterea nec suam ipsorum utilitatem expenderunt. Potuerunt cogitare, Quid est, quòd nos uocat homines piscatores, ac nullius dignitatis? Quid per nos efficiet? Si Christus ille est, cur non uocat potentiores? Potest fieri, ut fallatur. Nihil horum cogitarunt. Quare? Quia uiuæ fidei ductu, non rationis humanæ cõsilio, sunt usi. Vbi fides obtinet, ibi cessat rationis humanæ prudentia. Sed unde tantum in illis potuit fidei ductus? ex operatione Spiritus, corda credentium moderantis. Tale erat, quod in Eliseo quoque declaratum est, 3. Reg. 19. Relictis itaque retibus sequuti sunt Christum. Nam cùm non possent simul uocationi & patris curæ incumbere, piè & religiosè fecerunt, relictis retibus & patre sequentes Christum. Hoc enim dum faciunt, doctrinæ Christi obediunt, quem præ omnibus deligunt & diligunt, dum patrem, matrem, fratres, sorores, imò & uitam propter ipsum oderunt: hoc est omnibus præferunt, & præ Deo nihil habent. Iste est animus uerè Christianus, quem geras oportet erga patrem, matrem, fratres & huiusmodi, ut simul atque uolet Dominus, nihil contatus nec moratus, libenter cunctis ualedicas, quemadmodum uides hoc loco discipulos uniuersis simul rebus ualedixisse. Quòd si adiunctus sis parentibus, liberis aut aliis huiusmodi, & non te auocauerit Dominus, caue illos deseras, ne ethnico deterior sis, & fidem abnegasse iudiceris, 1. Timoth. 5. Porrò alibi Petrus de his commonefacit Christum dicens, Ecce nos reliquimus omnia & sequuti sumus te. Sed responsabit quispiam. Quid? tanti ne est relinquere lacerum rete, & fatiscentem nauim? Si reliquissent propter Christum regnum aliquod aut principatum, id demum sermone dignum fuisset. Nunc autem tantum relinquunt saccum, & rete fractum. Respondeo: in hoc negotio non est iudicandum secundum fortunarum aut rerum æstimationem, aut collationem retis, aut nauis, cum regno: sed iuxta conditionem eorum, qui has res relinquunt. Manifestum est, quàm ridiculum haberetur, si quis reticulum lacerum cum regno aut opibus regis conferret. Sed si cõditiones inter se conferantur, proculdubio quod est regnum regi, & quod sunt diuitiæ Croesо, hoc sunt piscatori nauis & rete. Illi è suis regnis & diuitiis habent, ut uitam ducant suæ conditioni consentaneam, habent & hi quoque è reti & naui, ut suum uitæ genus conseruent. Vnde cùm relictis retibus & naui sequuti sunt Christum, non minus obedientiæ tribuerunt, quàm si reges fuissent. Exemplo erit, pauper illa uidua, quæ pro penuria sua omnia quæcunque habebat misit in gazophylacium, & Domino iudice plus dedit, quàm reliqui, etiam ditissimi, Ierosolymitani.

Viuæ fidei energia.

Quid fuit, quòd Christum Apostoli nihil cõtati, sequuti sũt

Parentes equando, & quomodo relinquẽdi pro pter Christũ.

Infr. 19.

Quanti pendenda, quæ Apostoli reliquerunt.

Marc. 12.

Et procedens inde, uidit alios duos fratres, Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem eius, in naui cum Zebedæo patre eorum, reficientes retia sua. Et uocauit eos.

Progressus aliquãtulum Christus ab eo loco, ubi Petrum & Andream uocauerat, conspicatus est duos fratres Iacobum & Ioannem filios Zebedæi, quos eadem scapha habebat artem eandem profitentes, quam Petrus & Andreas. Oblectabat

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christum & concordia fratrum, & studium quo patrem senem & pauperem adiuuabant, ac pascebant. Hos, dum reconcinnandis ac sarciendis retibus uehementer intenti essent (pauperes enim erant) Dominus interpellauit, & uelut obiter transiens, uocauit, iubens, ut se sectarentur. Dum uocat Dominus, suam animam eius, quem uocat, bonitatem ostendit, qua re luculenter declarat, quàm sit humanæ salutis solicitus. Hęc nobis suauissimam afferunt consolationem, fidem corroborant, & delectationem accendunt, si illa piè & religiosè meditati fuerimus, credentes Christum non minus pro nostra quàm illorum salute solicitum, modò & nos similiter pro fratrum salute soliciti fuerimus. Hi duo Iacobus & Ioannes fuerunt filij Zebedęi, probi, sed tenuis fortunæ, uiri. Fuit hic Iacobus quem Herodes decollari iussit, ut scribitur Act. 12. cap. vir multæ liberalitatis, pietatis, & constantiæ. Ioannes autem is est, cuius hodie Euangelium, secundum Ioannem inscriptum, omnibus legitur Ecclesiis.

Christ⁹ semper nobis prospicit.

Iacobus maior.

Ioannes Euãgelista.

Illi autem statim relictis retibus & patre, secuti sunt eum.

En, uirtus & energia Christi apparuit (qui totus cœleste numen, quo plenus erat, spirabat) qua Iacobus & Ioannes simplicissimæ fiduciæ iuuenes, neque patris neque retium memores, sese comitatui Iesu adiunxerunt. Anteà, hos præparauerat Ioannis prædicatio, docti etiam fuerant à Christo: singularis indolis & animi promptitudinis ergô commendabantur ab omnibus, sed retia adhuc curabant. At nunc audito uocante, sequuti sunt uocantis afflatum. Obserua, Retia sunt curę rerum humanarum, quibus relictis, sequuti sunt Christum. Quòd autem piissimi filij dicuntur reliquisse grandęuum patrem, nemo ita intelligat, quasi omni affectu desyderij, amoris, & pietatis expectorato, in beluas degenerârint, & omne in patrem officium neglexerint, sed quòd uocationem suam, & studium Christi, omnibus suis affectibus prætulerint, adeò ut re sic flagitante, magis elegerint patrem quàm Christum deserere. Prætereà relicto patre, & domestico consortio, nũc Dominum sequebantur, ex illius doctrina percepturi, quod aliquando aliis traderẽt. Interea tamen si quid officij in patrem & familiam conferre licuisset, nusquam suis deerant, in primis tamen, ea, quæ Domini & uocationis suæ erant, curabant: interea dimittebant mortuos sepelire mortuos suos, & sequebantur suam uocationẽ. Sic de Petro infrà 8. ca. legitur, quòd domum adhuc habuerit, & post resurrectionem ad piscaturam redierit. Et Matthæus infrà. 9. cap. licet confestim sequutus sit uocantem Dominum, posteà tamen magnum illi in domo sua conuiuium instruxit. Apostoli igitur ante plenam in Pentecoste spiritus receptionem, quantum exigebat uocationis ratio, sua relinquebant, ubi uerò per uocationem licebat, & necessitas exigebat, rursus suis aliquantisper dabant operam, & suis utebantur. At ubi in orbem fuerunt amandati, habentes orbem sibi communem, propter injunctum Apostolatum, de Euangelio uiuebant, metentes illorum carnalia, quibus seminabant spiritalia. Hoc exemplum Apostolicum nisi imitati fuerimus, ac nisi studium Christi nostris prætulerimus affectibus, non poterimus fideliter seruire Christo.

Quę excusantur filij Zebedæi, quòd reliquerunt patrem.

Apostoli quo modo reliquerint omnia.

Et circumibat Iesus totam Galilæam.

Matthæus rem singularis studij, & paterni affectus, plenam breuissimè complexus est. Hæc sunt publicatæ philosophiæ Euangelicæ exordia, qua Dominus saluti humanæ consuluit. Nullus strepitus auditur: nulla uidetur pompa: pauper & humilis conspicitur comitatus: nam pauper Iesus, qui multo cum labore, sæpè obambulat Galilæam, pauculis, & his piscatoribus, idiotis, plebeis, & pauperibus contentus est. Obambulante Christo totam Galilæã, fiunt nouissimi primi: Nam Galilæa quæ humilis olim erat, & tenebris ac umbra mortis oppressa, illustratur magnifica & saluifica luce. Attende, pie lector, quàm immensa sit erga homines

Quàm ambitiosa & superba pompa, instructáque acie procedat Christus aduersus mũdum.

Iesu Christi charitas, qui ipse laborem & itineris fatigationem nihil moratus, totam perlustrauit Galilæam. Agnosce & tu in eo singulare studium succurrendi miseris, quòd non simpliciter dicit Galilæam, sed addidit totam. Obserua prædictum esse Ezech. 34. quod hic Christus feciisse scribitur, Ecce ego (inquit) requiram oues meas, & uisitabo eos, sicut uisitat pastor gregẽ suum, &c. Prophetiam hanc diligens ac bonus pastor circumeundo, docendo, ac sanando adimpleuit. Et hoc pacto discipulis, quos recens uocauerat, exemplum piscaturæ proposuit, de qua dixerat, Venite post me, faciam uos piscatores hominum.

Christi charitas erga nos.

Docens in synagogis eorum.

Ne quis suspectam haberet Christi doctrinam, non in angulis aut in deserto, sed frequentibus Iudæorum synagogis docebat Christus, non aniles fabellas, sed quæ ad mores, legem, & ad religionem ac pietatem maximè spectabant. Synagogas itaque Hebræorum ingressus, & in eis docens, ostendit se neque legi, neque ueritati contrarium. Interpretabatur enim prophetias, & latentem in lege sensum aperiebat. Obserua. Videtur ædificatio synagogarum ex legis instituto defluxisse. Legimus enim leuiticas urbes nõ paucas per omnem Israëlis terram, per Mosem, Numer. 35. cap. diuinitus esse ordinatas, in quibus habitarent ministri verbi, ac religionem traderent finitimis circumquaque uiculis populisque. Primus Hieroboam Rex impius Israëlis, institutis duobus templis cathedralibus, sanctũ Domini institutum, in decem tribubus dissipauit. Quod tamen, ubi è captiuitate Babylonica rediissent, Israëlitæ restaurasse uidentur, extructis passim in locis paulò celebrioribus synagogis, in quibus per sabbata legem docerẽtur populus, qui secundum legem ex agro & urbibus suis non nisi ter in anno Ierosolymam proficiscens, sacra frequentabat: quum domi interim sola doctrina, quæ in synagogis tradebatur, citra sacrorum exercitium, exerceretur. In his ergo scholis, auditoriis, siue cœtibus atque conuentibus solebat Dominus docere. σιωάω congrego, & σιωάγειν, cogere in unum, & σιωαγωγὴ, congregatio. Synagoga ergo est congregatio coeuntis populi: sed ponitur interim & pro loco, in quo solet conuenire, congregarique populus. Quemadmodum & Ecclesiæ uocabulum, quod & ipsum à Græcis desumptum est, propriè quidem concionem significat, hoc est, populum euocatum ad audiendum de reipublicæ negotiis: interim tamen & pro loco, id est templo usurpatur, in quo solet conuenire concio. Veteres scriptores Ecclesiastici plerunque ponunt Synagogam pro cœtu populi Iudaici, Ecclesiam autem pro cõmunione Christi fidelium. Equidẽ arbitror idem significare Synagogam & Ecclesiam. Sed ideo nunc rarius nobis tribui uocabulum Synagogam, quòd per illam intelligant plerique Iudæorum cœtum, quamobrem ingratum & inauspicatum cœpit haberi. Ergo ut doctrinæ apostolicæ nouum datum est nomen, ut iam non dicatur Lex, sed Euangelium: Ita apparet Ecclesiam & non Synagogam appellari nunc, tam ipsam concionem fidelium, quàm locum, in quem religionis Christianæ gratia conueniũt fideles, ad orandum, psallendũ, & sacramẽta recipiendũ.

Vbi & quid docebat Christus.

Synagogarũ ædificatio un de orta.

3. Reg. 12.

Synagogæ in qualibet ciuitate Iudææ.

Synagoga, quid.

Ecclesia quid

Et prædicans Euangelium regni.

Non terret metu gehennæ, quemadmodum fecerat Ioannes, sed omnes beneficiis gratuitis afficit, & inuitat, prædicans regnum cœlorum adesse iam, quod olim promissum erat. Adnuntiabat iam tempus & annum beneplacitum aduenisse, hoc est, quòd pater uellet nobis omnia peccata cõdonare, esse Deus noster, nos esse filios ac populum suum, qui regeremur sub ipso Christo filio eius, ut rege & duce nostro. Est certè Euangelium regni, lætum ac faustum nuntium, ac præconium Regis cœlestis, spiritales ac cœlestes facientis omnes in se credentes. Vnde Hiere. 23. Ecce dies ueniunt, dicit Dominus: & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit Rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra. In diebus

Euangelion regni, quid.

Christ⁹ Rex, quare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

illis saluabitur Iuda,& Israël habitabit cõfidẽter. Et hoc est nomẽ, quod uocabunt eum, Dominus iustus noster. Proinde ueri & solidi regis nomen, meretur Christus, quòd uitæ & necis plena potestate in omnes fungatur, adducátque suo spiritu sibi subditos ad optima quæque, administrans & gubernans sic omnia, ut uera & germana iustitia ac veritas inter suos uigeat. Hoc regnum suis depingit colonis Zacharias. 9. cap. Exulta satis filia Sion: Iubila filia Ierusalẽ: Ecce Rex tuus ueniet tibi iustus & saluator, &c. Annuntiat itaque regnum Dei, dum in hoc mittitur est, ut se regem, iustificatorem & beatorem omnium in se credentium declaret, dicens quod infra, Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos. Tollite iugum meum super uos: iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Item, ueni in mundum, ut qui credit in me habeat uitam æternam. Veni uocare non iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Quorsum hæc? nempe ut se regni cœlestis reseratorem aperiat, & enuntiet præconium gratiæ, & salutis orbi exhibitæ per ipsum.

Infr.11.

Ioan.6.

Infr.9.

Et sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo.

Argumento à fortitudine & potentia Christi declarat Euangelista Iesu Christi diuinitatem, cui etiam morbi obediunt, & neque languor neque morbus ullus insanabilis est. Simúlque ostendit tempus aduentasse, quòd Isaias 35. capite, futurum pręuiderat, Deus ipse ueniet & saluabit nos. Tunc aperientur oculi cæcorũ, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum. Deinde usum ac finem aduentus Christi manifestat, nempe ad quid ille uenerit. Nimirum ad tollenda non solùm peccata, sed etiam ea, quæ peccatis cognata sunt. Cùm enim Dominus omnem languorem curaret, factis prædicabat Euangelij maiestatem. Quid magnificentius, quid item liberalius conspici potest quàm quòd Christus neminem, qui opem suam ex animo imploraret, à se repulit, nullúmque quantumuis grauem ac diuturnum morbum non sanauit, nullum uel mirum in modum sæuam dæmonum tyrannidem ab hominibus uerbo non expulit? His proculdubio prodigiis & miraculis, luculenter & apertè declarauit Messiam esse, ac eum qui peccata mundi tollit, simúlque expellit pœnas, ortas peccato immissas. Hãc edendi miracula facultatem Apostolis & uiris sanctis in tempus nascentis Ecclesiæ dedit, quæ postea ubi promulgatum est orbi Euangelium, uel remissa fuit uel cessauit, sicut & post Mosen rarissima Hebræis miracula exhibuerunt. Nam quem prædicata prodigia ad credendum permouere nequeunt, neque uisa mouebunt. Exemplo sunt Pharisæi & obstinati Iudæi, qui miracula etiam si Beelzebub adscribere maluerunt, quàm prodigiorum fidẽ sustinere. Neque potest Ecclesia infœlicior, quòd frequentia signorum cessauit. Infidelibus enim signa dantur, non fidelibus. Certè Ecclesia uerbum habet, simul & fructificatorem ac doctorem Spiritum sanctum, unde credit in Christum, & uitam habet æternam. Quæso, ad quid signa desyderaret? Si res ea posceret, pij iure postularent, non suam, qui uerè credunt, sed infirmorum fidem confirmandam. Iste enim non est postremus miraculorum usus, quæ sunt consigilla ueritatis. Obserua: diutina pro uersio habitudinis corporis, morbus dicitur. Languor uerò, qui μαλακία Græcis dicitur, principium est laxationis corporis, morbum prænuntians: aut νόσος, morbus, est grauior, hominem sibi ipsi quasi eripiens, & lecto affigens: qualis est paralysis aut uehemẽs febris. μαλακία languor est leuis & lentus, qualis solet esse cæptis, & reliquorum membrorum, qui non affigit quidem lecto, sed tamen facit quo minus firma simus ualetudine. Siue ergo graues & incurabiles morbi, siue grauiores essent infirmitates, omnes, ac singulas curabat Dominus noster. In animo autem, peccati actus, est morbus: languor uerò, abductio cogitationis ad contem-

Christi diuinitas.

Christ⁹ cur uenerit.

Christus non solùm peccata, sed etiam quæ peccatis cognata sunt tollit.

Euãgelij maiestas.

Miraculis suum tẽpus est.

Quem miracula audita non mouẽt, neque uisa mouebunt. 1.Cor.14.

Ecclesia nihilo infelicior, quòd tam signa non habet.

Morb⁹ quid Languor.

Morbus & lãguor spirituales.

tiendum actui peccati. Obserua uoculam, Omnem, qua quid possit aliud significari, quàm in Christo cõstitutam esse plenam & perfectam hominis salutem? qui non unam tantùm hominis partem, sed simul totum hominẽ saluaturus uenerat.

Christo omnia in manu.

Et abiit opinio eius in totam Syriam.

Posteaquam hæc edita sunt miracula, factum est, ut longè latéque Christus agnosceretur esse saluator. In totam enim Syriam (cuius pars est Galilæa) fama eius dimanauit, id est apud omnes iam celebris reddebatur Dominus, intãtum, ut neminem illi conferre poterant, ut qui optima & inaudita prædicaret, illáque miraculis confirmaret, nec id sine magna & graui autoritate. Rumore itaque per Syriam sparso, plures, etiam è longinquo, deportabant suos, illos quos diu aluerãt, uariis & incurabilibus morbis obnoxios: quos Iesus, non humanis pharmacis, sed uirtute cœlesti, nullo negotio, & animo prõptissimo sanabat omnes. Obserua: Syria Hebræis dicitur Aram, id est excelsa, Regio Aram dicta, ab Aram filio Sem, qui Arameos instituit, quos Græci Syros appellant. Inde Syria quondam terrarum maxima, & pluribus distincta nominibus. Regio est ab Euphrate usque ad mare magnum, & à Cappadocia usque ad Aegyptum, cõtinens Palęstinam, in qua Iudæi habitant.

Syriæ compẽdiosa descriptio.

Et obtulerunt ei omnes malè habentes, uariis languoribus & tormentis comprehensos: & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos.

En uides carnem prævalere, & spiritum non tam multos habere auditores, atque qui carni fauent. Nam prædicanti Christo pauci applaudunt, & doctrinam minus sequuntur: medentem uerò corporibus, turmatim ipsum adeunt. Rarissimus quippe extitit, qui ab eo spiritalem medicinam peteret, propter quam potissimum uenerat. Mirabile usu auditúque. Prædicabat Christus Euangelium regni, sanabat ægroros ac morbidos omnes. Priori beneficio non admodum mouebantur plerique: posteriori uerò, quamplurimi. Hi adferebant ægrotos suos, cuquærierint, ut non iniuria Cicero in Tuscul. quęst. principio lib. 3. admirabundus quærat, Cùm homo ex animo constet & corpore, qui fiat, quòd medicina corporis tam sit quæsita diligenter, & culta, postquàm est inuenta, ita ut Aesculapius medicus in deorum numerum sit relatus: Medicina uerò animorum, nec sit quæsita antequam inuenta, nec culta, postquam est inuenta, imò à multis etiam contempta, & inuisa habita, ut nemo philosophorum, quorum erat de curandis animis professio, inter deos sit relatus. Quæritur hoc Cicero de Gentibus: de Iudæis nemo dubitat, quin medicos Prophetis prætulerint: de Christianis quid dicemus? Et illis acceptior esset Christus, sanans corpora, quàm instruens animos. Quare? quia morbos corporis sentimus, animi uerò non ita. Qui bibendo sitim magis accendit, quàm restinguit, intelligit se periculoso morbo laborare, utitúrque medicorum ope & consilio. Qui nullis, quantumuis magnis opum accumulationibus satiari potest, non cogitat se animo ægrotum esse, & auaritiæ morbo laborare, neque medelam quærit. An non est hæc ingens stupiditas? Qui corpore ægrotus est, absque rubore morbum suum medico reuelat. Qui animo ægrotat, uitia sua studiosè celat, & nonnunquam etiam specie uirtutis palliat. Si facilè iracscitur, zeli nomẽ obtendit. Si peccatores fastidit, amorẽ iustitiæ prætexit. Si timidus est, cautionem simulat. Si paulo tenacior, curam domesticorum causatur. Si pertinax, constans uideri vult. Ita uidelicet ferè omnes animi morbos palliamus, tantum abest, ut remedia quæramus. Hæc reuera sunt à peruersitate nostra, & ingenio carnis, cui immergimur. Sed uoce & doctrina Christi prædicantis excitemur,

Cato in multos, spirit⁹ in paucissimos imperium habet.

Quî fit, ut medicos corporum quærãt, honorent, suscipiant omnes, animorũ uerò perquã pauci.

Morbos corporis quãlibet inhonestos reuelamus: animi uerò omnib⁹ modis celamus.

cuius uirtute & carnis & Satanæ laqueos (quibus illaqueamur) facilè frangemus, & omnem morbum cùm animi, tum corporis, abigemus. Sunt enim morbi corporales, milites & ultores Dei, parati obedire Domino suo Iesu Christo, qui omnem lãguorem & morbum uel solo uerbulo fugat. Non abs re igitur Christus ipsissima patris imago prædicatur: perfectione enim beneficentiæ hoc loco refert pãtrem (qui solem suum oriri facit super bonos & malos) dum quibuslibet benefacit, conferens etiam corporalia beneficia iis, qui forsan spiritualia noluissent. Vide & obserua modestiam Euangelistæ, qui cùm singulos & unumquemque morbo affectum, & à Christo curatum, nominatim narrare non possit, tanta erat curandorum multitudo, summatim illos comprehendit, dicens omnes male habentes; quibus uerbis, & leui morbo affectos in primis comprehendit, deinde sequẽtibus explicat, quos medici ferè aut non suscipiunt curandos, aut frustra curare conantur, nimirum artem superante malo. Cæterùm dum hos grauiores & ferè incurabiles morbos Euangelista recenset, contractos, scilicet torminibus, dæmoniacos & lunaticos, satis apertè declarat diuinitatem Christi, & eandem confirmat, qui hos omnes deplorato morbo affectos curauerit. Dæmoniacos dicit à dæmone obsessos, & quorum sensus dæmon perturbabat. Hos enim Theophylactus opinatur esse lunaticos & dæmoniacos. Lunatici dicũtur, qui morbo comitiali laborãt. Autor est Perottus, quòd eos, qui interlunio nati sunt, hunc morbũ fere pati compertum est, adducítque aliquot Sereni uersus de hoc malo: Ipse Deus memorat dubiæ per tẽpora lunæ Conceptũ, talis quem sæpè ruina profudit. Diuus Hieronymus negat hos uerè affectos fuisse ui sideris lunæ, cùm essent dæmoniaci, sed actu dæmonum factum, quo creaturam Dei infamarent. Dæmon enim (ait Theophylactus) uolens hominibus persuadere, quòd stellæ maleficæ sint, obseruat lunam, cùm integra est, & tunc insidiatur, ut uideatur luna, passionis & morbi causa, & infametur opificium Dei, quemadmodum & Manichæi errabant. Abundãs, & turbentur. Putauerim ob id lunaticos dictos, quòd furor non esset perpetuus, sed certis recurreret interuallis. Paralytici sunt morbo articulari, siue gutta, non totus, sed in parte aliqua corporis percussi, unde neruorum solutio consecuta sit, sicut apoplectici, quibus gutta totum corpus infestauit, qui & siderati dicuntur: Paralysis Latinè dicitur dissolutio. Enumerat itaque hos morbos Euangelista, ut deploratos & inuictos contra medicorum artem, ut declaret Christum Deum, qui omnes huiusmodi morbis afflictos, sanauerit.

Morbi corporum Deum à nobis offensum ulcisci ũtur.

Dæmoniaci.

Lunatici.

Dæmonis stropha ad infamãdum opus Dei.

Paralytici.

Apoplectici.

Et curauit eos.

Iesus Christus non humanis pharmacis, sed uirtute cœlesti, qua poterat & mortuos excitare, nullo etiam negotio, nõ unum aut alterum solùm: sed omnes quotquot oblati erant, sanauit. Parum illi erat tollere morbos corporis, qui animorum morbos tollebat. Minimúmque illi uidebatur remorari aut reuocare uitam corporis, qui uitam æternam omnibus in se credentibus collaturus uenerat. Rogatus quispiam, Cur Christus nullum horum, priusquam curaret, de fide rogauit? quam admodum postea à pluribus requisiit, si crederent? Credebãt quidem. Nam quæ è longinquo adferebantur, indicat ipsos, qui adportabant non fuisse adportatores, nisi de eo magnam fidem, simul & spem induissent. Sed quòd non rogaret, copiosus ægrotorum numerus turmatim accedens, impedimẽto erat, aut expellebat id rogare, donec manifestam suæ potentiæ uirtutem demonstrasset.

omin⁹ in onte, dina Moy præcepta derantis Christ⁹ di ipulis.

Christ⁹ quare fidem aliquando exigebat ab iis, quos erat curaturus, aliquando non.

Posidebunt, hæreditabunt.

Et sequutæ sunt eum turbæ multæ de Galilæa, & Decapoli, & de Ierosolymis, & de Iudæa, & trans Iordanem.

En fructus Euangelij, doctrinæ, miraculorum, & famæ Christi: quem exor-

ni Iudæorum regione sequitur numerosa turba, quíque auditores habet hinc & inde confluentes, non solùm ex Galilæa Gentium, in qua uersabatur, uerùm etiã ex altera Galilæa, quæ erat ultra lacum & è regione, quæ ob decem ciuitates, quas complectitur, Decapolis dicta est, & trans Iordanem sita, de qua Plinius li. 5. cap. 18. Item ex Ierosolymis & circa Iordanem, Luc. 6. additur & maritima Tyro & Sidone, reliquáque Iudæa & à regionibus trans uel citra Iordanem sitis. Hæc regio finitima est Iordani, fitque nobis ex portu Ioppe Iordanem petentibus citra Iordanem paulò supra Aspaltiten lacum, quod mare salis uel desertum in scriptura uocatur. Obserua. περαν præpositio græca licet trans uel ultra significet, quia tamen Euangelistæ pro Hebræa præpositione significante non solùm trans uel ultrà, sed etiam circa usurpant, perinde hic uidetur ualere, atque ἀμφι uel περι, id est circa. Vnde hoc loco trans pro circa accipere potes, qua etiam significatione usus est noster Euangelista suprà, 3. cap. Omnis Iudæa & omnis regio circa Iordanem id est finitima Iordani. Quam eandem & Ioannes significasse uidetur, cùm ait. 1. cap. Hæc autem in Bethania, siue, ut alij legunt, Bethabara, facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans. Quidam coniicit hanc esse regionem sortis duarum tribuum & dimidiæ in terra olim Seon & Og regum, quos Moses percussit. Obserua. Vis & potentia Euangelij manifestatur, cùm audimus omnes ad beneficium Christi confluere. Quidam recuperandæ sanitatis gratia sequebantur: quidam admiratione nouitatis planè, ut nouis spectaculis oculos suos pascerent, ducebantur. Alios occupabat liuor, & insidiãdi libido. Omnes quidem Christus, quod ad se attinet, attrahit: sed paucos inuenias, cœlesti philosophię idoneos, cuius tradendæ gratia Christus potissimùm uenerat. Obserua huiusmodi loquutiones, de trans Iordanem, de sub pede, & de post fœtantes, Latinis esse inauditas.

Asphaltites est Plinio, ca. 16. lib. 5.

Decapolis.

Multorum Christum sequentium diuersus scop⁹

CONCILIATIO.

Quam Matthæus tertio loco adducit, tentationem, quæ est uanæ gloriæ & potentiæ mundi, Lucas secundo loco scripsit. Non igitur conuenit inter hos Euangelistas. Respondeo. Euangelistæ dederunt operam narrandæ historiæ: interim non multo studio curantes ordinem gestorum, & alia huius generis, quæ per se nihil ad utilitatem faciunt. Videtur tamen Matthæus etiam ordinis tentationum curam habuisse, Lucas uerò solius narrationis earum.

CAPITIS QVINTI

Argumentum.

Octo beatitudines, diuina mandata, consilia atque Euangelicas perfectiones innouat Christus in monte.

CAPVT QVINTVM.

VIDENS autem IESVS turbas, ascendit in montem, & cùm sedisset, accesserũt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum, docebat eos, dicẽs: Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnũ cœlorum. Beati mites: quoniam ipsi[a] possidebunt terram. Beati, qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur. Beati, qui esuriũt, & sitiunt, iustitiam: quoniam ipsi saturabuntur. Beati misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur. Beati mundo cor-

Docet turbas

Pauperes spiritu. Luc. 6. c. 23. q. c. noli existimare. dist. 43. Scimus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Afflictis propter se promittit mercedem. 1.Pet.3.c. Luc.6.d.

de:quoniam ipsi Deum uidebunt. Beati pacifici:quoniam [b] filij Dei uocabuntur. Beati,qui persecutionem patiuntur propter iustitiam: quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Beati estis,cùm maledixerint uobis homines,& persecuti uos fuerint,& dixerint omne malum aduersum uos,mentientes,propter me: gaudete, & exultate, quoniam merces uestra copiosa est in cœlis: sic enim persecuti sunt prophetas, qui fuerunt ante uos. Vos estis sal terræ. Quòd si sal [c] euanuerit, in quo salietur? ad nihilum ualet ultra,nisi ut mittatur foras,& conculcetur ab hominibus. Vos estis lux mundi. Non potest ciuitas abscondi, supra montem posita: neque accendunt lucernam,& ponũt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra coram hominibus,ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum, qui in cœlis est. Nolite putare, quoniam ueni soluere legem aut prophetas: non ueni soluere,sed [d] adimplere. Amen quippe dico uobis, donec transeat cœlum, & terra iota unum,aut unus apex non præteribit à lege,donec omnia fiant. Qui ergo soluerit unum de mãdatis istis minimis, & docuerit sic homines,minimus uocabitur in regno cœlorum: qui autẽ fecerit & docuerit,hic magnus uocabitur in regno cœlorũ. Dico [e] autem uobis,quia nisi abũdauerit iustitia uestra plus quàm scribarum,& pharisæorum, nõ intrabitis in regnũ cœlorum. Audistis quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, [f] reus erit iudicio. Ego autem dico uobis,quia omnis, qui irascitur fratri suo, [†] reus erit iudicio:qui autem dixerit fratri suo, racha, reus erit concilio:qui autem dixerit,fatue,reus erit gehennæ ignis. Si ergo offers munus tuũ ad altare,& ibi recordatus fueris,quia frater tuus habet aliquid aduersum te,relinque ibi munus tuum ante altare, & uade:prius recõciliare fratri tuo,& tunc ueniens offeres munus tuum. Esto consentiẽs aduersario tuo citò, dum es in uia cum eo, ne forte tradat te aduersarius iudici,& iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi,non exies inde donec reddas nouissimum quadrantem. Audistis,quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico uobis,quia omnis qui uiderit mulierem ad concupiscendam eam,iam [h] mœchatus est eam in corde suo. Quòd si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, [i] quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam ignis. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde illam,& proiice abs te: expedit enim, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. Dictum est autem,Quicunque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudij. Ego autem dico uobis, quia omnis, qui dimittit uxorem suam, excepta fornicationis causa,facit eam mœchari: &

Mare.9.g.

Marc.4.c. Lu.8.c. & 11. c. 11.q.1.c.quatuor.

Opera. Lex & prophetę implẽdi. Luc. 16.d.

Mãdata Dei complenda.

Iacob.2.b.

Occidere.

Recõciliatio

Luc.12.g. Exod.20.c. Prouerb.6. c.

Exod.20.c. Infr.18.b. Marc.9.g.

Oculi erutio.

Man' abscissio.

Deut.24.a. Marc.20. Luc.19.d.

De conuers. coniuga. ex publico.

qui dimissam duxerit,adulterat. Iterum audistis,quia dictum est antiquis: Non periurabis, reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico uobis,non iurare omnino:neque per cœlum, quia thronus Dei est:neque per terram,quia scabellum est pedum eius: neque per Ierosolymam,quia ciuitas est magni regis: neque per caput tuũ iuraueris,quia non potes capillum unum album facere,aut nigrum. Sit autem sermo uester, [k] est est,non non:quod autem his abundantius est, à malo est. Audistis, quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autẽ dico uobis,non resistere malo: sed si quis te [l] percusserit in dexteram maxillam tuã, præbe illi & alteram: & ei, qui vult tecum in iudicio contendere,& tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium: & quicunque te [m] angariauerit mille passus, uade cum illo & alia duo. Qui autem petit à te, da ei:& uolenti mutuare à te,ne auertaris. Audistis,quia dictum est, Diliges proximum tuum,& odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico uobis,diligite inimicos uestros,benefacite his,qui oderunt uos, & orate pro persequentibus,& [n] calumniãtibus uos, ut sitis filij patris uestri, qui in cœlis est,qui solẽ suũ oriri facit super bonos,& malos, & pluit super iustos & iniustos. Si enim diligitis eos,qui uos diligũt,quã mercedẽ habebitis?nónne & publicani hoc faciunt?Et si salutaueritis fratres uestros tãtùm,quid amplius facitis?nónne & ethnici hoc faciũt? Estote ergo uos perfecti,sicut & pater uester [o] cœlestis perfectus est.

Non iurãdũ.

Leuit.19.c. Exod.20.b. Deute.5.b. De iureiu. si Christus. 2.q.5. cap. Si quis presbyter. 22. q.1.c. Non est.

Iacob.5.c. Iniuria ferenda.

Exod.21.c. Deuter. 19.d. Leuit.24.d. Luc.6.c. 1.Corinth. 6.

Inimici diligendi,& quare. Leuit.19.d. Orandũ pro persequentibus. Luc.6.d.

Videns autem Iesus turbas,ascendit in montem.

VT uideamus cognoscamúsque rem seriam agi,loco præfationis Euãgelista memorat, quos gestus ad concionandum Christus sumpserit. Videt(inquit)turbas,ascendit in montem, sedet,& os suum aperit. Quæ tria maximè ad bonum prædicatorem pertinent, ut in sequentibus declarabimus. Cùm igitur Christus conspiceret turbam indies magis ac magis densari promiscuis hominum generibus, ab humili loco sese subduxit in eum qui turbæ pateret, & esset conspicuus. Quãdiu hic est uersatus Christus,turbas vidit,ac ita uidit,ut miseriarum nostrarum caperet experimentum, narratore Dauide,psal.102. Quoniam ipse cognouit figmentum nostrum,id est suscepit ipse,& in semetipso expertus est,quàm fragile & mortale est corpus nostrum. Ita uidit,ut misereretur,ita misertus est,ut à miseriis nos leuauerit, & credẽtibus in se uiua fide,morte & resurrectione sua acquisierit uitam æternam,curis & miseriis uacuam. Itaque quò cœlestis philosophiæ doctorem se iam orbi declararet, montem conscendit, Moisi referens exemplum qui legem populo proditurus, montem ascendisse legitur: simul & à loci celsitudine significans se nihil plebeium, aut vulgare docturum, sed rarissima & ea ardua & planè cœlestia. Exemplo Christi docemur, cui ascendere suggestum liceat, certè ei qui se tanquam magistrum, & prædicatorem uerbi non ultro aut sua sponte ingerat, sed uocatus missusque sit,& qui prædicandi officium calleat,& obire debeat: cuius officij & obedientiæ gratia docere interim,ut aperto ore dicere possit, non sum de numero uentium, quos Christus Ioan.10. fures & latrones dicit. Nec uenio horsum cursitans, quadam animi præcipitantia incitatus, sed uocatus: huc sum missus,& offi-

Gestus Ecclesiastas decentes.

Eccui suggestum liceat ascendere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cij gratia ad hoc compellor. Nemini igitur permittendum est, suggestum cõscendere, aut prædicãdi officium usurpare, cui illud non fuerit commissum, aut creditum: Cauendúmque est, nẽ quis (quauis prædicator existat) huc illuc in diuersos cursitet, ac singulares & priuatas conciones in angulis adornet, aut habeat ne suspectam reddat doctrinam. Est certè Euangelium omnibus commune, & doctrina uniuersalis, palàm & liberè pronuntianda, non quærens angulos, aut diuerticula. Vnde uidemus Christum omnibus uidentibus montem conscendisse, quo docere incepit. Et paulò pòst dixit discipulis: Vos estis lux mundi, nemo accendit lucernam, & ponit illam subter modium, sed super candelabrum, & lucet omnibus, qui in domo sunt. Nam prædicandi munus & uerbum lucere debent, perinde ut sol, non in caligine aut tenebris reptare & serpere, sed apertè, & coram omnibus liberè agere, quò uterque & prædicator & auditor certus sit, hanc ueram doctrinam esse, & munus prædicandi commissum. Dicátque prædicator cum suo mo suo præceptore, Ego palàm loquutus sum mundo, & in occulto loquutus sum nihil, Ioan. 8. Colligamus ex his, Euangelium non in angulis aut in occulto, sed supra montem prædicandum esse, & palàm in luce audiendum.

Cõciones arcanæ, suspectæ.

Euangelium ut commune est, ita palàm prædicetur.

Et cum sedisset.

Sedit Christus, doctrinæ suæ autoritatem simul & tranquillitatem demonstrãs. Sedit, ut pòst curata corpora, doctrinam proferat quæ tranquillas reddat conscientias. Sedit, inquam, Christus, non ueluti fessus, sed uelut ardua docturus, & de seria loquuturus, quæ attentos auditores postularet. Docentibus solenne fuit & consuetudo, ut sedendo docerent. Diuus Augustinus in eo agnoscit magisterij dignitatem. Luc. 4. Cùm Isaiæ uaticinium in synagoga Nazareth Christus legisset, reddito ministris libro, consedit ac docuit. Et infrà 26. ad milites dicebat, Quotidie apud uos sedebam, docens in templo. & Ioan. 8. ca. Et sedens docebat eos. Imo & hodie sedet ad dexteram patris magister noster, docens nos suo Spiritu, quem abundè & copiosè mittit. Vnde ab hoc ritu tractum est, ut episcopi ad hunc modum sedentes doceant. Vnde Ecclesiæ cathedrales uocantur, à cathedra doctrinam quòd in illis doceatur Christus, seu Euangelium, & ab illis ad alias deriuetur Ecclesias cœlestis illa & cathedralis doctrina, id est pura & sancta. Christus docuit & stando, tum sedendo pro loci opportunitate. Consedit Christus concionaturus eo corporis habitu animum requirens attentum & pacatum, non oberrantem & tumultuantem per omnia.

Dominus, sedit docturus.

Sedere docẽdo episcoporum est.

Ecclesiæ, quare cathedrales dictæ.

Accesserunt ad eum discipuli.

Accedunt orto iam die, Dominus enim noctu in oratione perseuerârat. Ad eundum discipulos consedit Dominus, & ad se uocauit quos uoluit, ut Lucas & Marcus habent. Omnibus perspicuũ est, saltẽ nemini dubium fuerit, sedẽdo Christum suos & docuisse, & ad apostolatum elegisse. Quòd Lucas dicit ascendisse ad orandum, certè Dominus præmisit orationem, deinde ad se uocauit, quos uoluit, & hos cum turba docuit, deinde ad apostolatum elegit, ut 10. cap. uidebimus. Ita præmissa oratione & doctrina, operarios in messem (quæ multa apparebat & matura) deligeret. Hæc ubi sensere discipuli eius, accedunt ad ipsum, tanquam doctrinæ ueritatis testes, & uelut ipsum cingentes, attentissimos sese exhibent auditores, ne quid illius sacræ ac cœlestis doctrinæ auditum perefluat: & ut posteris uiua uoce & calamo tradant, quod tum ex sacratissimo ore excipiunt. Cæterum non erat turbæ prohibitus ad eum accessus, si fortè aliquibus tantùm ardoris ac diligentiæ adfuisset. Soli itaque discipuli ascendentem sequuntur, & accedunt propiùs quàm turba. Nam discipuli haud dubiè in uerbo iam aliquantulum edocti, maiori ardore audire gestiebant Christum.

Discipuli soli cum Christo ascendũt in montem.

Et aperiens os suum.

Non è supercilioso quodam philosophorum pulpito, aut atroganti Pharisæorum cathedra: sed ex herbido thoro diuinam ac spiritalem salutiferámque doctrinam suam auspicaturus, ad discipulos conuertit oculos, & aperto sacro ore suo cœpit inaudita & sacra depromere dogmata. Grammatici uitiosam hanc pronuntiarent sententiam, arbitrantes pleonasmum esse, id est adiectionem unius dictionis superfluam, qualem putant apud Vergilium, Sic ore loquuta est: Et, his auribus hausi. Ita & hic aperiens os suum, docebat. Sed nihil in sacris literis neque superfluum, neque quod reiici possit, offendes. Hac enim periphrasi mentes nostras attentas ad futuram doctrinam noster Euangelista facit. Scriptura pro more habet, ut uiros eximios, ubi quid præcipui dicturi sunt, os aperire dicat, ut animum auditoris excitet. Nam ora talium non nisi sapientiam, ac si qua sunt salubria meditantur, ut psal. 36. Os iusti meditabitur sapientiam & lingua eius loquetur iudicium. Idem Prouer. 20. Proinde Christus non ore tantùm, uerùm & opere & gestibus corporeis docebat. Ad hæc facit, quòd eleganti tropo Euangelista os pro scripturis sanctis (ut quib⁹ loquitur Spiritus sanctus) usurpauit. Aperiẽs os suum, id est sacras scripturas, quæ antea clausæ & obsignatæ erant. Daniel. 12. Vade Daniel, quia clausi sunt, signatique sermones usque ad præfinitum tempus, subaudi, Messiæ. Isa. 8. cap. Liga testimonium, signa legem in discipulis meis. Clausi re uera erant uiris, carnem & non spiritum sequentibus. Sed Christus aperiens os, id est scripturas, docebat discipulos. Is est de quo Apocalypsis. 5. scribitur: Ecce uicit Leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum, & soluere septem signacula eius. Item apud Lucam. Nónne cor nostrum ardens erat, cùm aperiret scripturas? Is est, qui ora prophetarum olim aperiebat, modò os proprium aperit, & suæ spõsæ Ecclesiæ (per quam loquitur) ipsum communicat. Ecce, inquit, dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere. Et hoc est Euãgelium uocale, quod pronuntiat Ecclesia, si qua fuerit necessitas determinandi declarandive quæ ad negotia fidei pertinent, si quid in controuersiam uenerit. Ecclesia enim uox & os dicitur Christi, sicut prophetæ lingua, calamus est scribæ, uelociter scribentis. Porrò hoc ad prædicatorem spectat, ne os occlusum teneat, ut non solùm palàm suo fungatur officio, cæteris silentibus & audientibus, uerùm etiam os liberè & audacter aperiat, hoc est, ne ueritatem & quicquid ad prędicandũ mandato accepit, musset, aut reticeat, sed citra metum & infracto, ac interrito animo confiteatur, & propalam exprimat uerbum Dei. Et quanquam uarios & multiplices homines & capita uideat, diuersorum subiturus iudicia, non ideo digito labellum compescat, botuem in lingua (ut est in adagio) gestans, sed nihil amplius cogitet, quàm ut loquatur id, quod ipsius officium postulat, & exigit, cuius gratia ad dicendum pręstò est. Nam Christus prædicandi officium, in hoc non instituit, ut prædicator cumulandæ pecuniæ seruiat, ut opes, gratiam, honores, amicitias paret & impetret, aut compendium suum per hoc quæritet, sed ut ueritas palàm prædicetur, malum accusetur & reprehendatur, & quicquid ad animæ commodum, salutem & beatitudinem pertinet, doceatur. Hæc sunt quæ noster Euangelista præmittere uoluit, ut ostenderet Christum, tanquam uerum prædicatorem & doctorem, montem ascendere, & os audacter & liberè aperire, ueritatem docere, falsam doctrinam & uitam iuxtà reprehendere, quod sequentibus obseruabimus, & ordine audiemus.

Pleonasmos.

In sacris literis nihil uel superfluũ uel reiiciendum.

Christus ore, opere & gestu docebat.

Os pro scripturis.

Christus aperuit & reseruit scripturas

Ecclesia habet Euangelium.

Ecclesia vox & os Christi.

Ecclesiastes ne uereatur os aperire, ubi est opus.

Quorsum mittit Deus Ecclesiastas.

Docebat eos, dicens.

Noua & inaudita Scribis & Pharisæis prædicabat, non tantùm uerbo, sed etiam intus in corde scribendo, ut Deus. Sunt profectò hæc dogmata, iuxta carnis iudicium, pugnantia, & paradoxa, plurimum ab opinione mundi abhorrentia. Nam si iuxta oculum ac sensum iudicaueris, quid inter se pugnantius, & in spe-

Christus, ut homo, loquebatur ut ei iubebat, ut Deus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Doctrinã Christi, quã paradoxa fuit mundo.

ciem magis cõtrarium uideri audirí ve potest hac admirabili doctrina? Nimirum Pauperes fœlices & beatos pronuntiare, quid aliud est (si iuxta sensum & cam opinionem iudicaueris) quàm affirmare Miseros esse beatos, & infœlices esse fe lices? Sed ut carni & iudicio eius non est committenda hæc doctrina, ita nec cre denda est uana ac falsa: sed prorsus credendum sentiendúmque est, cùm eam d ctrinam, & cœlestem & Spiritus sancti sentẽtiam esse, tum Christũ doctorem eius plenum esse Spiritu sancto, & è cœlo uenisse, ut illam prædicaret, exemplo doc ret, & miraculis confirmaret. Quotquot erant sapientiæ professores, beatitud

De beatitudine eiúsquestu, quàm uariè iudicatũ disputatúmque sit ab antiquis.

pollicebantur (omnes enim cuiuscunque status aut conditionis sunt, bene esse petunt) quam in uariis rebus constituebant, unde uarius in uitam mortalium fluxit error, & inter philosophos diu disputatum pugnatúmque est, quibus in rebus sita esset uera fœlicitas, & qui reuera beati sint, mirè uariarunt huius culi sapientum sententiæ. Nam D. Augustinus lib. de ciuit. Dei 19. cap. 1. ex Va rone ducentas & octoginta octo sententias de uera beatitudine uariantes, (n quæ tunc quidem fuerunt, sed esse possint) numerat. Iam & nemini obscurum e quòd Cicero de finibus bonorum & malorum disputârit. Versata sunt igitur hoc campo philosophorum ingenia, qui, ut ut de scientia rerum gloriati sunt, quam tamen quod quæsierunt, & aliis cõmonstrare uoluerũt, inuenire & cogn cere potuerunt. Defuit enim illis lux illa, quæ ad cognoscendam & apprehend dam ueram fœlicitatem sola mortalium mentes illustrat. Hanc, quia non ex spi tu & fidei oculo quæsierunt, uaniloquia pronuntiárunt, & putantes se esse sapie tes, stulti facti sunt. Proinde cùm totius sapientiæ fundamentum, & scopus sit hac uera beatitudine, quam solus Christus docet, uoluit ipse, antequam hęc, (q sequuntur, paradoxa quidem, sed uerissima) prædicaret, miraculis præstruere dem sermoni uix credibili, ut qui miraculis uirtutem cognouissent, & in sanan corporum morbis efficacem experti essent, apud se firmiter statuerent, cõfidere que doctrinam eius, (qua animarum morbis mederetur) esse ueram, certam, efficacem.

Quid obfuit philosophis, quominus, quæ ac ubi sita sit uera beatitudo, inuenire potuerint. Rom. 1.

Beati pauperes spiritu.

A fundamento suæ doctrinæ & prædicationis Christus exorditur, quod proc dubio est suaue & amicabile principiũ. Nõ enim ut Moses, seuerè & duriter, nec pè tonitruis, minis & terroribus se ingerit, sed amicissimè, nimirũ suauissimis p uocationibus, illectamentis & amabilibus promissis nobiscũ agit. Quare ham animo excipiamus doctrinam oportet, sicut Dei & non hominum uerba, ne grati simus. Quàm uerò amica & mellita hæc prędicatio Christianis est, qui C sti sunt discipuli, tam molesta & intolerabilis est illa Iudæis, Pharisæis, & car

Carnis sentẽtia de beatitudine.

curantibus. Quorum (ut summatim dicam) doctrina est, Si cui homini in hac ta ex animi sententia omnia succederent, opibus & diuitiis abundanti, illum tum, & Deo acceptũ pronuntiant. Eóque asseuerant, quòd qui probi sunt & D seruiunt, Deus illis uicissim in hac uita abundè omnia suppeditat, nec ulla in laborare sinit. De his testatur Dauid psal. 143. Quorum os loquutum est uanita Quasi dicat, hæc est ipsorum doctrina: Promptuaria eorum plena, eructantia hoc in illud: oues eorum fœtosæ, abundantes in egressibus suis: boues eorũ c sæ. Non est ruina maceriæ, neque transitus, neque clamor in plateis eorum. tum dixerunt populum cui hæc sunt. Iam contra hanc falsam doctrinam Chri aperit os dicens, Longè aliter res habet, ô discipuli mei, quàm credit mundus, (cùm prædicaturi ibitis) comperietis ipsum ita docere, & credere, eum, cui fa rerum copia suppetit, aut qui potens est, per omnia fœlicem esse: & qui pauper te & ærumnis pressus fuerit, illum reiectum à Deo, & damnatum esse. Hoc m sibi firmiter persuaserant Iudæi, sese populum Dei, quòd multas & amplas p

Qui locupletes sunt, & rerũ potiũtur, ideo se beatos, ac Deo dilectos affirmant.

missiones à Deo haberent, de rebus corporalibus & temporalibus, quas probis & iustis se daturum Deus promittere solet. In hanc sententiam uenerant amici Iob, contendentes contra ipsum, ueri simile esse, ipsum aliquo enormi scelere sese constrinxisse & contaminasse coram Deo, sibique alicuius pessimi facinoris esse conscium, cùm ita immisericorditer corriperetur. Quamobrem horrabantur, ut uteris uitæ, & sceleris illius pœniteret, & hac methodo breui fore, ut Deus quoque ab ipso omniũ cruciatuũ plagas tolleret. Hic error totum orbem peruasit. In primis Turcas occupauit, quorũ omnis fiducia in hoc sita est, & inde colligũt ac iudicãt, quòd tam fœlici fortuna nõ uterentur, nec tot passim uictoriis potirentur, nisi populus Dei essent, ipsósque præ cæteris mortalibus clementer foueret. Quare Christus beatum dicit pauperem, non simpliciter, sed spiritu, qui non animo diuitiis adglutinatus est, siue illis abũdet, siue caruerit. Ecõtrario diues spiritu, dicitur, qui corde opibus affixus est, siue harum copia ei uel inopia sit. De hoc Dauid loquitur psal. 61. Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. Ideo si diuitiæ contingant, siue non, cor tantummodo non apponas, neque glorieris, neque proximo tuo te præferas, seu multa, seu modica habeas. Nam, ut uno uerbo dicam, uerè pauper spiritu est, cuius fiducia in nulla creatura est, sed in solo Deo: Seipsum abnegat, & dãs gloriam Deo, omnia illi accepta fert. Quod bellè & luculenter exprimunt uiginti illi quatuor seniores, Apocal. 4. cap. Qui procidebant ante sedentem in throno, & adorabant sedentem in secula seculorum, & mittebant coronas suas ante thronũ, dicẽtes, Dignus es Domine Deus noster, accipere gloriam, & honorem, & uirtutem, quia tu creasti omnia. Oportet certè unumquemque coram Deo esse pauperẽ spiritu, & ex animo, hoc est ne spem & fiduciam in rebus temporaneis collocet, nè ve cor illis adponat & adhęrescat, né ve mammona idõlum sibi cõstituat. Quod fiet, si fuerit contrito animo, & pœnitente. Nam quia Spiritus, more Hebraico, nonnunquam sumitur pro sensu cordis, & motu animorum, pauperes spiritu hoc loco dicuntur, qui sunt cordis afflicti seu pœnitentis, siue quorum animus totus à mammona & peccato prorsus abhorret, Deo innixus. Huc prospexit Dauid psal. 50. dicens, Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritum & humiliatũ, id est pauperem spiritu, Deus non despicies. Item psal. 33. Iuxta est Dominus his, qui tribulato sunt corde: & humiles spiritu saluabit. Multæ tribulationes iustorũ: & de omnibus his liberabit eos Dominus. Hoc uerè cor humiliatum & pauper spiritu est, quod ad res caducas se non alligat, sed quanquam illis (cuiusmodi sunt opes) abundet, perindè animatum est, tanquam non haberet. Sicut Paulus de Christianis gloriatur, 2. Corinth. 6. cap. Quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidẽtes. Hęc omnia eò tendunt, ut in omnibus temporalibus bonis & corporalibus necessitatibus sic utamur, quandiu hic uiuimus, quasi hospites peregrè agentes apud exteros, ubi pernoctant, & postridiè rursum discedunt, non pluribus quàm alimẽtis & lecto ad necessitatem utentes. Et quemadmodũ ille peregrè agẽs, solũ peregrinũ agit, nõ audens dicere, hic ager meus est, hęc domus, hoc hospitiũ, quasi iure ad se pertinens, alioqui hospitẽ uociferantẽ & ipsum abigentẽ audiret: ita noli ignorare te hic peregrinũ agere. Dedit tibi Dominus bona, quibus uti licet, sed sedulò caueas, ne cor apponas, quasi ad perpetuò uiuendum animũ induxisses. Porrò perge subinde, & satage alium sublimiorem & præstantiorem thesaurũ consequi, qui per sanguinẽ Christi tibi sit acquisitus, & tuus sit, & quẽ perpetuò habiturus sis. Perge cum his, de quibus Paulus ad Hebr. 11. cap. loquitur. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus: sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hoc dicunt, significãt se patriam inquirere. Et siquidem ipsius meminissent, de qua exierunt: habebant utique tempus reuertendi, nunc autem meliorem appetunt, id est

Amici Iob statuebant ipsum merito scelerũ suorum, derelictum à Deo. Turcæ omnium scelera tissimi, quid de se sibi persuadeant.

Pauper spiritu.

Diues spiritu

Spiritus Hebræis nonnũ quã pro motu & inclinatione animi.

Cor humiliatum, quod.

Nos, quod sumus, hoc est, aduenę & peregrini, uerè & ex animo simus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cœlestem. Ideo non confunditur Deus uocari Deus eorum: parauit enim illis ciuitatem. Tali animo diuites fuerunt Abraham, Isaac, & Iacob, beatissimi Reges, & Patriarchæ: sed cor diuitiis non adiiciebant. Quorum diuitiæ, si in curtissimam supellectilem redactæ fuissent, non essent animis fractiores facti. Ad hûc modum Dauid pauper erat, quanquam regno potiretur. Similiter & Salomon, qui ita pectora sua confirmauerant, ut nihil laborassent, siue opes affluxissent, siue defluxissent. Quare pauperem esse spiritu, propriè significat, non affici rebus siue auctæ siue diminutæ sint. Qui enim illis addicti sunt, idolum colunt, & uerum Deum reliquerunt. Subinde animo intumescunt, inflantúrque adeò, ut neque se neque proximum cognoscentes, philauti fiant. Non absimili modo extremæ mêdicitatis homines diuites sunt, etiam si nihil habeant. Nam toto cogitatu nisúsque congerendis diuitiis intenti, tam profundæ auaritiæ corda sua immergunt, ut Tantalos profiteantur, & in auarissimos homines euadant, tanta est ipsorum habendi libido. Quòd si quoquomodo res ipsis accrescat, neminem tamen postea beneficiis prosequuntur. Imò ut est apud Ciceronem, his tam deest quod habent, quàm quod non habent: nulla ducuntur charitate, omnium, qui in terris agunt, immisericordissimi & inhumanissimi: quibus maximè quadrat decantatus ille versiculus, *Nil est asperius misero dum surgit in altum.* Rogabit quispiam. Quomodo beati dicûtur, aut qua beatitate donantur pauperes spiritu, quibus Satanas ille perpetuò insidiatur, & negotiû facit? Respondeo. In operationibus finis prior est in intentione, & posterior in exequutione. Finis studiosè operantium in campo Euangelico est beatitas, quæ proponitur operantibus, & iuxta Euangelium laborantibus, ut præmium & finis. Quandoquidem credimus in Christû, & sequimur Euangelium, ut beati simus. Cùm itaque dicitur, Beati pauperes spiritu: Beati sunt, intellige hìc in spe, & olim, in re. ad hunc modum intelligito de reliquis quos beatos nominant. Obserua. Christus concionem orsus est, à beatitudine, quòd huc omnium hominum uota tendant: nihil enim agimus, quin inde nobis bene beatéque esse uelimus. Rursus rogabis. In quo sita est uera beatitudo? Magnus ille & sanctus Augustinus, ad Dioscorum cõtra Philosophos disputans, religiosissimè & secundum doctrinam Christi respondet ac docet, Summum bonum hominis, non esse uel in animo hominis, uel in corpore, uel in utroque, sed in ipso Deo, qui sit supremum hominis bonum unicè desiderandum, & quod solum exaturare possit, ne qua sibi ulla alia re homo ad absolutam fœlicitatem opus esse putet. Idem dicit ad Probam. Quid sit beatum esse (inquit) à multis multa sunt disputata: sed nos ad multos & ad multa quid dicimus? Breuiter uera Dei scriptura dicit: Beatus est populus, cuius est Dominus Deus eius. Eandem sententiam copiosius tractat lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 4. Si quæritur (inquit) à nobis, quid Ciuitas Dei, de finibus bonorum & malorum interrogata, respondeat atque sentiat: respondebit, æternam uitam esse summum bonum, æternam uerò mortem summum malum. Cæterum non pugnant inter se hæ Augustini sententiæ, Deus est summum bonum, &, uita æterna est summum bonum. Nam uita æterna, est coniunctio cum Deo perpetua, & Dei perfruitio, omnium uidelicet desiderabilium satietas, non fastidiosa, sed æternùm oblectans. Et quanuis absoluta beatitudo sit licitáque demum nobis obueniat in alio mundo, in quo uidelicet ipsum Deum, sicuti est, uidebimus (1. Ioan. 3.) ac similes ei erimus, attamen Sancti in hoc quoque mundo beati & fœlices esse dicuntur, nimirum, quòd in terris existentes, cõiunguntur cum Deo per fidem uiuam, & per Spiritum, in quo iam uiuunt & exultant, habentes ipsum Deum pro corona, gaudio & desiderabili thesauro suo.

Patriarchę & Reges Iudaici, pauperes spiritu fuere.

Philautos est omnis diues spiritu.

Publi. in mimis. Tàm deest auaro quod habet, quàm quod non habet.

Quomodo beati, qui hìc nunquam in armis nõ sũt, aduersus Satanam.

Vera beatitudo ubi sita, secundum sententiam D. Augustini.

Deus & uita æterna idem. Vita æterna, quid.

Electi, etiam nunc felices.

Quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Aetiologia est, cur pauperes spiritu, dicantur beati. Hęc profectò ampla, inge-

& magnifica est promissio, quæ pauperibus spiritu pollicetur, non aurum aut res caducas, sed regnum cœlorum, quod quærentibus adiiciuntur & omnia quę usui sunt. Quærite primùm regnum Dei (dicebat Dominus) & hæc omnia adiicientur uobis. Nunquam mundus hæc sibi persuaderet, Pauperes fieri reges. Vera hęc doctrina dici potest paradoxon, ut quæ præter sapientum & regum mundi opinionem est uerissima & certissima. Aduerte, non ait, ipsorum erit, sed est. Quasi dicat, hìc iam meditatione & fide uiua uersantur in Euangelio, & regno Dei, & ius habent regni illius cœlestis, ut iam non dicantur hospites & aduenæ illius regni, sed ciues sanctorum & domestici Dei. Ephes. 2. cap. habentes pro arrhabone illius regni, Spiritum Christi, quo signati sunt in die suæ redemptionis, Ephes. 1. quanuis plenè nondum illud cœleste regnum adepti sint, donec euacuatum fuerit, quod ex parte est. 1. Corinth. 13. Videmus nunc per speculum in ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte, tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Atque ut illius aliqua ex parte ostendatur possessio, Iam in ipsis manẽt Pater, Filius & Spiritus sanctus. Ioã. 14. Si quis diligit me, sermonẽ meum seruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mãsionem apud eum faciemus. Huius loci exegesim scribit Paulus, Ephe. 2. cap. Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & considere fecit in cœlestibus in Christo Iesu, ut ostenderet in seculis superuenientibus abundantes diuitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu. En audis ex Paulo pauperibus spiritu communicatas iam cœlestes diuitias, imò ad Roma. 8. ipsos dici hæredes Dei: Ipse enim Spiritus (ait Paulus) testimonium reddit spiritui nostro, quòd sumus filij Dei: Si autem filij, & hæredes: hęredes quidem Dei, cohæredes autem Christi: iam, ut filij regni, uiuunt, id est liberi sunt, non discruciati auaritia, ira, liuore, cupiditate uindictæ: sed his omnibus uacui sunt, freti innocentia sua, freti Deo, freti præmiis futuri seculi, tranquillo animo contemnunt quę sunt huius mundi, sequentes diuitias cœlestes. Nónne beatum ac fœlix est hoc regnum, ac longè magnificentius tyrannorum regno? Huius regni regibus non imperat, tyrannis, concussio, liuor, & reliquæ animorum pestes: sed scuto bonæ fidei, & galea spei salutis, & thorace charitatis armati, quoties res postulat, imperant morbis & fugiunt: imperant dæmonibus, & emigrantes abeunt: imperant undis, & conquiescunt: super aspides & basiliscos ambulant, conculcántque leonem & draconem. Potentissimum re uera est regnũ animi sibi diffidẽtis, & Deo fidẽtis, ac ex cœlo pendẽtis. Fides, spes & charitas, sunt quæ uerè regem faciunt, & ad cœlestis regni consortium euocant, ubi pax & gaudium perpetuum. Terrenum regnum ferro, gladio & uiolentia seruatur, defenditúrque: at cœleste regnum tuetur modestia, & constabilit humilitas. Obserua: Pauperes spiritu, ditissimi sunt, nimirum reges sunt cœlestes. Ergo diuites mundo, pauperes & infœlices sunt. Hæc non capit caro, capiat igitur spiritus, id est spiritalis homo.

Quomodo regnum cœlorum, pauperum spiritu sit.

Etiam in hoc seculo pauperibus cõmunicantur cœlestes opes.

Regum cœlestium.

Beati mites.

Priori non absimile paradoxon Dominus addit. Paupertatem enim spiritus, mansuetudo sequitur, hoc est facilitas quædam & tractabilitas, qua facilè semel retusis affectibus nostris, quiduis patimur: uindictam non sitimus, sed Deo ultionem nostri relinquimus: nulli uim facimus, læsi facilè iniuriam condonamus: malumus rem perdere, q̃ contendere. Sicut Abraham cessit de suo iure, Gen. 23. diuidens cũ Loth terrã, & inquiens, Ne quęso sit iurgiũ inter me, & te, &c. Sic Iacob humiliauit se coram Esau fratre iniusto, qui iniustam habebat causam. Sic Dauid electus à Deo in regem, cessauit à suo iure regnandi, donec Dominus perderet

Mansuetorũ ingenium.

Mites, q̃ futere. Abraham. Iacob. Dauid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Saulem. Pluris facimus concordiam & animi tranquillitatem, quàm latifundiũ, nobiſque optabilior eſt quieta paupertas, quàm copioſæ diuitiæ. In aduerſitatibus mititate ita mollimur, ut cum Dauide pſal. 107. dicamus, Paratum cor meum Deus, paratum cor meum. Et pſal. 118. Bonum mihi, quia humiliaſti me, ut diſcã iuſtificationes tuas. Pſal. 21. Factum eſt cor meum, tanquam cæra liqueſcens in medio uentris mei. Cæterùm huius mititatis, meritoriæ beatitudinis, Chriſtus ſeſe diſcipulis exemplum exhibuit, dicens infrà 11. cap. Diſcite à me quia mitis ſum, & humilis corde. Ad hunc modum Paulus ad Titum, 3. cap. Admone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos eſſe, neminem blaſphemare, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos, omnẽ oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines. Hæc doctrina ex diametro aduerſatur doctrinæ mundi, qui docet, beatos eſſe pertinaces, & ſua conſtanter defendentes, etiam cum iniuria. Obſerua. Sicut immitis ſæuus eſt, reſponſator, & crudelis: ita mitis clemens eſt, lenis & manſuetus. Hic locus alludere uidetur ad duritiem & intractabilem peruicaciam Patrum rixantium in deſerto cum Deo. Hi enim non poſſederunt terram promiſſam, ſed in ferocia illa ſua conciderunt in deſerto.

Perulcaces & pręfracti, mũdo beati.

Quoniam ipſi poſsidebunt terram.

Quemadmodum ſuprà, regnum cœlorum & ſempiterna bona pauperibus ſpiritu eſt pollicitus: ita quoque hic addit mitibus promiſsionem de bonis temporalibus & uita in hoc mundo, obtinẽdis. Neque enim (ait Chryſoſt. in hunc locum) de futuris ſolummodo bonis, uerùm etiã de præſentibus cohortatur: propter tardiores ſcilicet auditores, & antequam futura ueniant, præſentia requirentes. Si in Euangelica lectione proſpexerimus, obſeruabimus, ad uirtutem & Chriſtianam perſeuerantiam nos exhortatos eſſe quandoque per futura, interdum quoque & per præſentia. Quanquam neque ubi intelligibilia ponit præmia, priuat ſenſibilibus: neque econtrario, quum ſenſibilia pollicetur, intelligibilia aufert. Infrà 6. ca. Quærite (inquit) primùm regnum Dei & iuſtitiam eius, & hæc omnia adiicientur uobis. Item Luc. 18. Amen amen dico uobis, nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in ſeculo futuro uitam æternam. Reſponſalem quiſpiam. Quomodo concordant inter ſe, Pauperem eſſe, & terræ hæreditatem conſequi? Nam ſi terra poſsidenda eſt, tum non licet eſſe pauperem. Reſpondeo. Chriſtus ſuorum uerborum interpretationem affert, Spiritu pauperem eſſe iuſſit nõ mendicum agere, aut opes & diuitias abiicere, quaſi oporteat ipſum eſſe diuitiis uacuum aut ablegaſſe diuitias, ſi uelit eſſe pauper ſpiritu. Nam licet electis uelle habitare in terra, diuitias & rerum temporalium commercia habere, propter quæ non deſinunt eſſe pauperes ſpiritu. Quare, terræ hæreditatem hoc loco uocat bona omnifariam hîc in mundo habere. Non quòd terræ Domini futuri ſint, ſed quòd, præ illis, qui uindictæ amantes ſunt, permanebunt, ut quibus nihil deerit. eò quòd præſentiſsimum habeant Dominum, paratum adiuuare in tempore opportuno. De his rebus periculum facimus, quòd nemo citius poſſeſsiones perdit, & ab eis deturbatur, quàm iniuriarum retaliatores: nemini citius fundus proſternitur, quàm his peruicacibus & immitiſsimis hominibus, quibus diſceptantibus plerunque decies plura inſumenda ſunt q̃ poſsit eſtimari ſumma, propter quã rixantur. Exemplo ſunt efferati & barbari homines, qui nunquam quicquam ſeuire, nec aliquid de ſuo iure concedere ſuſtinent, ſed ſtatim ſyluas & montes euertere, &, quod dicitur, mare cœlo miſcere contendunt, nullum uel leuiſsimum uolubum diſsimulantes, ſed omnium impatientes, ſtatim ad arma prorumpunt, nec aliud cogitant, quàm quî acceptam iniuriam aut contumeliam, ulciſcantur. Propterea uidemus ampliſsima regna & imperia, magnas nationes & ciuitates, ſi-

Etiam temporalia promittitur electis.

Diuitiæ temporales non auferunt paupertatem in ſpiritu.

Vitionis cupidi ſubito rebus poſſeſsis excidunt.

uindicandi pertinacia nonnunquam exitium ſibi attuliſſe. At qui gratuito ſoli Deo uindictam committunt, perſiſtunt. Obſeruemus igitur, quàm bella & ſuauis ſit hæc duplex promiſsio, altera ſpiritalis, qua dicitur ipſorum eſſe regnum cœlorum: altera temporalis, qua, quantum ad corporis rationem attinet, mites ſatis habituri ſint. Iam enim hic concluſum, & irreuocabiliter decretum eſt, mites terrã poſſeſſuros. Aut, ut Hieronymus in hunc locum ait, poſsidebunt terram, non terram (inquit) Iudææ, nec terram iſtius mundi, non terram maledictam, ſpinas & tribulos afferentem, quam crudeliſsimus quiſque ac bellator magis poſsidet: ſed terram, quam pſalmiſta deſiderat, dicens pſal. 26. Credo uidere bona Domini in terra uiuentium. Auguſtinus ait, Rixentur immites, & dimicẽt pro terrenis & temporalibus rebus, ſed beati mites, quoniam ipſi hæreditabunt terram de qua aduelli non poterunt: illam, inquam, terram, de qua pſal. 141. dicitur, Portio mea in terra uiuentium. Aut illi ſoli uerè poſsident & inhabitant terram, qui cum pace & tranquillitate conſcientiæ in ea degunt, fidentes Deo & in omnibus eum laudantes: hæc demum uera eſt poſſeſsio, & inhabitatio terræ, quæ æternùm duratura eſt. Nam hæc pax & gaudium nunquam finientur, ut ut mors corpus affecerit. Regnum Dei eſt pax & gaudium in Spiritu ſancto. Impij & carnales non uerè inhabitant terram, quòd perpetuò inquieti, iudicium Dei timeant, & auaritiæ, ambitioni & huiuſmodi ſeſe dedant. Hi ſunt, qui (Prouerbiorum 2.) relinquunt iter rectum, & ambulant per uias tenebroſas: Qui lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſsimis: Quorũ uiæ peruerſæ ſunt, & infames greſſus eorum. Qui recti ſunt, habitabunt in terra & ſimplices permanebunt in ea. Impij uerò de terra perdentur, & qui iniquè agunt, auferentur ex ea.

Mitibus duo promittũtur.

Quæ terrã mitibus promiſſa.

Beati qui lugent.

Pergit Chriſtus pari ratione falſam Iudæorum perſuaſionem euertere, qua credebant hãc optimam & beatiſsimam uitam eſſe in terris, ſi quis eò rerum ſuarum ſtatum poterat perducere, ut lętos & molles dies traduceret, omni moleſtia, luctu, & difficultate excluſa. De quibus loquitur Dauid pſal. 72. Quia non eſt reſpectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non ſunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Nam hoc ſummum & præcipuum eſt, quod ardentiſsimis uotis expetunt, & deſyderant homines, ut læti & hilares queant frui uoluptatibus, nullis malis aut doloribus interuenientibus. Sed Ieſus Chriſtus hãc falſam doctrinam prorſus euertit, contrariam afferens, dum eos qui lugent, pronuntiat beatos. Quaſi diceret, longè alia & diuerſa uita ducenda eſt, quàm Iudæi putent, & cogitent. Nimirum Chriſtiano homini ita inſtituenda eſt uita, ut in hoc mundo lugeat, ac doleat. Qui huic doctrinæ noluerit obedire, poterit quidem aliquot dies lætos & iucundos traducere, & planè, iuxta animi ſui libidinem, uitam uiuere Sybariticam hoc eſt, molliſsimam & delicatiſsimam. Sed hac breui exacta, illi perpetuò flendum dolendúmque erit: quemadmodum Luc. 6. dicit, Væ uobis, qui ſaturati eſtis, quia eſurietis: Væ uobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis. Non abſimile euenit epuloni & comeſſatori Euangelico, Luc. 16. Sed obiiciet quiſpiam. Quid igitur faciendum eſt? Ergo omnes illi damnati ſunt, qui rident, & dies lætos ducunt, cantantes, ſpendidè ſe ueſtientes, edentes & geniáliter bibentes. Legimus Abrahamum, Dauidem, & alios patres ceciniſſe, riſiſſe, magnificè ornatos fuiſſe, conuiuiis interfuiſſe: Paulus item, vir ſanctus, iubet, ut omni tempore læti ſimus ac hilares, Philip. 4. ca. Et ad Roma. 12. gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Pugnant certè hæc inuicem. Reſpondeo, ut diuitiæ non ſunt interdictæ, ſic nec gaudere, & lætè bibere, ac comedere eſt damnabile: ſicut neque honoribus & dignitate pollere, ac ſplendidè ueſtiri: & tamen inter iſta, dum animum illis non adhibeo, ſed lugeo in animo, & æquani-

Chriſtiano homini magis, dum uiuit, lugendũ, quàm gaudẽdum.

Inter huius mundi ludicra & nugas poteſt homo beatus eſſe.

Universidad de Deusto
Biblioteca

miter fero afflictiones, triſtiſque ſum propter peccata mea, beatus certè ſum. Hęc ſe feciſſe Paulus gloriatur. Philip. 4. cap. Ego enim didici, in quibus ſum, ſufficiens eſſe. Scio & humiliari, ſcio & abundare. Vbique & in omnibus inſtitutus ſum, & ſatiari, & eſurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia poſſum in eo, qui me

Mœrere & lugere quomodo oportet Chriſtianum.

confortat. Senſus itaque eſt: Lugere & mœrere Chriſtianus dicitur, non quòd extrinſecus deiecto vultu incedat auſterus, & tetricus, & nunquam in riſum ſoluatur: ſed qui in hoc non fidit, q̃ dies bonos ac lætos habeat, interim lugens, quòd in cognitionem ſui coniectus, peccata & maledictionem apprehendat, præſentis uitæ mala ac pericula conſiderat, & tamen etiam gaudens, quòd intelligat ſe ſanguine Chriſti liberatum, imò & ipſum Chriſtum horum omnium uictorem præſentiſsimum adiuuare fidentem in ipſum, qui nouit qui ſunt ſui. Cauſas luctus probè ſentiet, qui uerè Chriſtianum egerit, & perdiſcet, quid ſit lugere, mœſtum eſſe. Paradigma. Fac, ut verbum Dei amore proſequaris, téque in fide & tua uo-

Quotidie multa ferenda Chriſtiano.

catione contine. Iam ſi ea feceris, quę in tuo ſtatu tibi facienda, mandata ſunt: ſatim experieris, cùm à uicinis, tum etiam à tuis, non ita omnia ex animi tui ſententia, ut uis, ſuccedere poſſe: ſed uariis obſtaculis uocationem tuam, uotáque tua præpediri, & detineri, ſic ut abundè toleranda & ferenda undique tibi eueniant, ac quotidie contingant, quæ animo tuo ægrè feras. Huius claſsis primas habent

Luctus concionatorum.

prædicatores uerbi, & veritatis annuntiatores, quibus probè hoc diſcẽdum uenit. Quid? Nimirum id, quo quotidie exercentur, dum uariam auditorum (quorum neque palato ſatisfaciunt, neque auribus placent) inuidentiam, odium, ingratitudinem, contemptum, ronchos, & ſannas & ignominiam experiuntur: quæ ipſis cum ſilentio & grano (ut dicitur) ſalis uoranda, & concoquẽda ſunt, quibus illorum cor, & animus ſubinde configuntur, & indeſinenter diſcruciantur. Hi certè

Sanctus luctus, quis, & qui piè luxerunt. Samuel. Paulus.

uerè lugent, & beati ſunt. Sanctus noſter luctus eſt, cùm non ſolùm de peccatis noſtris lugemus, uerùm etiam de fratre peccatis mortuo, quẽadmodum Samuel, 1. Reg. 15. planxit ſuper Saul, audiens Dominum pœnitudine ductũ, quòd unctus eſſet Saul in Regẽ. Sic Paulus, 2. Corin. 12. Timeo, ne cùm iterũ uenero ad uos humiliet me Deus apud uos: & lugeã multos ex his, qui antè peccauerũt, & nõ egerint

Petrus. Magdalena. Luctꝰ ob deſyderium uitæ æternæ. Dauid.

pœnitentiã ſuper immunditia, fornicatione, & impudicitia, quã geſſerunt. Luxit Petrus abnegato Domino, Mat. 26. Magdalena fleuit ob ſua peccata, Luc. 7. Et hi inuenerunt conſolationẽ. Alij quandoque deſyderio uitę æternæ fleuiſſe legũtur, ut Paulus Philipp. 2. Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto. Similiter Dauid clamat pſal. 119. Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt, habitaui cum habitantibus Cedar: id eſt cum peccatoribus & iniquiſsimis: multum incola fuit anima

Luctus ob offenſionem Dei. Phinees.

mea. Lugent alij quia uident nullum iuſtitiæ Dei locum in terris eſſe, ac nequam etiam inter optimates. Ad hunc modum doluit Dauid pſal. 118. Tabeſcere me fecit zelus meus, quia obliti ſunt uerba tua inimici mei. Eodem zelo doluit Phinees, Numer. 25. cùm uidit Zamri, ſpectante populo, peccantem cum muliercula

Mathathias.

Madianita. Similiter & Matth. Machab. 2. uidens idololatriam creſcere in Iſrael.

Quoniam ipſi conſolabuntur.

Conſolatio, quid.

Lenit Chriſtus lugentium dolorem argumento à cõſolationis (quæ eſt uel ſublatio uel mitigatio rerum aduerſarum) promiſsione. Promittit enim nobis Chriſtus in ea afflictione conſolationem, dicens, Quoniam ipſi conſolabuntur, id eſt conſolationẽ accipient. Par enim eſt, ut qui temporalia gaudia cõtemnunt, æterna conſequantur. Iſa. vltimo, Gaudete cum ea uniuerſi, qui lugetis ſuper eã. Non

Conſolatio duplex.

abſimilem Dauid accepit conſolationem, dicens. pſal. 43. Secundum multitudinem dolorum in corde meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animã meam. Duplex eſt conſolatio. Vna, qua in hac uita mentes credentium, dulcedine Spiritus ſancti in Chriſto pacantur: quam Apoſtolus gaudiũ uocat in Spiritu ſancto. Hęc

conſolatio mirabili modo in mediis aduerſis adminiſtratur, ita ut in tribulationibus conſtituti, ſuauitatem hanc diuinæ conſolationis experiantur pij. Sic Apoſtoli, Act. 4. ibant gaudentes à conſpectu conſilij, in quo & probra & uerbera pro Chriſto paſsi fuerant. Et Roma. 5. Sed & gloriamur (inquit) in tribulationibus. Et Hebr. 10. Rapinam bonorum ueſtrorum cum gaudio ſuſtinuiſtis. 2. Corinth. 1. Deus totius conſolationis, qui conſolatur nos in omni tribulatione noſtra, ut poſsimus & ipſi conſolari eos, qui in omni preſſura ſunt per exhortationem, id eſt conſolationem, qua exhortamur ipſi à Deo, id eſt qua nos ipſos conſolatur Deus. Quoniam ſicut abundant paſsiones Chriſti in nobis, ita & per Chriſtum abundat conſolatio noſtra. Huc etiam referri poteſt ea conſolatio, quæ prædicatione

Conſolatio à remiſsis peccatis.

remiſsionis peccatorum per Euãgelium Chriſti offertur pœnitentibus. De illa eſt locus Iſa. 61. Vt conſolarer omnes lugentes. Altera eſt conſolatio, quæ fit uerbo,

cõſolatio per uerbum.

quo compellamus afflictos, & conſolamur, exemplo Chriſti, & piorum qui luxerunt & afflicti fuerunt. Item hiſtoriis & promiſsionibus Chriſti ſparſim in ſcriptura obuiis. Alia eſt conſolatio, quæ reſeruatur in futuram uitam, cuius nullus erit

Cõſolatio in futura uita.

unquam finis. De hac loquitur Apoſt. 2. Theſſal. 2. dicens, Ipſe autem Dominus noſter Ieſus Chriſtus, & Deus & pater noſter, qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam, &c. Hanc intelligebat Abraham, ad diuitem dicens, Nunc hic conſolatur, tu uerò cruciaris, Luc. 16. Et hæc cõſolatio, non, ut prior, in reb⁹ aduerſis adminiſtratur, ſed in ſumma & abſoluta fœlicitate, ubi nullus amplius rebus triſtibus locus eſſe poteſt. Abſterget ibi Deus omnẽ lachrymam ab oculis ſanctorum, &c. Conſtanter itaque Deo fidendum eſt, & ab ipſo expectãda conſolatio, hic, iuxta uerbum eius, nobis præſens, & in futuro ſeculo, ubi omnis angor & omnis lamentatio ſubmouebitur. Ex ſuperioribus colligamus, Chriſti ſententiam non eſſe, ut tantùm ægritudo adſit & triſtitia, ſed Chriſtus illis ſtudet occurrere, qui omnino lugere nolunt, ſed bene & delicatè uiuere, & hic conſolationem ſuam habere. Deinde hortatur Chriſtianos, ne animos deſpondeant,

Conſolatio piorum in afflictionibus.

quoties male habent, aut luctu & ægritudine afficiuntur: ſed his intelligãt ſe Deo placere, ſi æquanimiter ferant afflictiones. Quæ ſi plus quàm abſynthium, amaræ ſentiantur, profectò nectare & ſaccaro promiſsionis Chriſti temperandæ leniendæque uenient. Leuius certè ferent afflictiones, cùm audierint Chriſtum commẽdare & promuntiare tales eſſe beatos, qui ſpretis huius mundi uoluptatibus, in lachrymis, in uigiliis, in ieiuniis uitam tranſigunt. Nam his lugentibus certò aderit

Spiritus diuinus, arcanus piorum conſolator.

Spiritus ille cœleſtis, ſecretus piorum conſolator, qui placidiſsima metamorphoſi luctum illum transformabit, transferétque tandem in gaudium æternum: Interim animum intus ſibi benè conſcium exhilarabit, & pro uitæ æternæ arrhabone munus conferet inæſtimable gratiæ ſuæ. Quare & mundum, & eos qui nos affligunt, miſſos faciamus, uerbis Euangelicis innixi, & lachrymas piorum commendemus, quas certè Dominus excipit, & muneratur. Pſal. Tu laborem & dolorẽ conſideras, ut tradas eos in manus tuas. Tibi derelictus eſt pauper, orphano tu eris adiutor. Et mox, Deſiderium pauperum exaudit Dominus: præparationem cordis eorum audit auris tua. Rurſus, Deus poſuiſti lachrymas meas in conſpectu tuo. Huc pertinet, quòd Chriſtus ſæpè lachrymas emiſit, quibus certè lachrymis pio-

Pſal. 9.

Pſal. 55.

rum benedixit. Vnde vult fletum ipſorum, benedictum & beatum eſſe, & per fletus uocationem ſuam, atque tum hic in fletu ridebit, & tandem riſum conſequetur æternum. Pſal. Qui ſeminant in lachrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittentes ſemina ſua: Venientes autem uenient cum exultatione, portantes manipulos ſuos. Huc pertinet, quod ait Dominus Apoſtolis, Ioan. 16. Amen amen dico uobis, quia plorabitis & flebitis uos, mundus autem gaudebit. Vos autem contriſtabimini: ſed triſtitia ueſtra uertetur in gaudium, &c.

Suus piis fletus riſum parit æternum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam.

Tametsi hæc sententia intelligi possit de ardenti siti iustitiæ, hoc est anxio grætiæ cœlestis desiderio, inter opera bona per fidem & synceram charitatem facta, & ex animo nunquam in uero cultu Dei fathiscente, ut psal. 142. Anima mea sicut terra sine aqua tibi: uelociter exaudi me Domine, defecit spiritus meus. Qui psalmus totus huc pertinet. Item psal. 41. Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus: quę iustitia Christiana & principalis iustitia est, qua coram Deo persona iusta & accepta fit. Tamen quia his sententiis (ut prius diximus) Christus corrigere vult errores, quibus homines falsò de aduersa fortuna in hoc mundo iudicant, uidetur hoc loco Christus loqui de ciuili iustitia, qua unicuique, quod suum est, tribuitur, & de infœlicitate, quæ bonis uiris, iustitiam ciuilem toto desiderio sectantibus accidere solet. Quare sensus uerborum est: Ille præclarus & beatus homo dicendus est, qui assiduè unum hoc studet, & summa ope nititur, ne cui noceatur, sed cuique sua tribuantur, idque uerbis, operibus & consiliis defendendum & prouehendum suscipit. Qui noctes atque dies hoc unum meditatur & agit, ut res suas iustè & rectè administret, ac in contractibus suis ciuilibus æquitatem seruet. Attamen si huius boni & probi uiri in negotiis exitum consideraueris, uideas ipsi omnia aduersa, & iniusta accidere. Et quò magis erga omnes iustitiam seruat, eò magis ab improbis iniustitiã pati cogitur. Nam si in controuersiis ciuilibus, iudicio sistatur, & iustam causam habeat, cadit tamen causa frequenter, & litem perdit. Si bonas suas merces uenum iustè exponat, tanta infœlicitas huic contingit, ut hunc non merces iusto labore partas, sed impostoras, furta & rapinas uenum exposuisse plerique putent: ac quò plus niti tur iustè agere, eò infœlicius uidentur illi omnia cadere. Quare mundus hanc sitientem iustitiam, iudicat maledictum, calamitosum, & prorsus infœlicem. At Christus longè aliter pronuntiat, Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Qualis cat: Qui sectantur iustitiam, & sufferunt uicissim iniustitiam & aduersam sortem nam, hi iudicantur ab hominibus huius seculi, in maledicto & infœlici rerũ statu uersari. Ego autem dico hunc beatum uirum, & statum eius, quòd ad illum attinet, esse fœlicem & benedictum. Cur ita? Certè is benedictione & bonorum largitate, in fame & siti iustitiæ, impletur: Nam si tu, qui esuris iustitiam, credideris Dominum Deum nostrum tibi propter Christum propitium esse: ac tibi pro suo cõsilio & magno tuo commodo aduersa & infortunia immittere, ac propterea perseueraueris in uocatione Dei, nec ab ea propter aduersa discedas, sed ambabus constanter in iustitia & uocatione tua nihil aduersitates moratus, fieri non potest quin saturitatem omnis iustitiæ consequaris. Huc maximè pertinet, quod scribitur psal. 36. Expecta Dominum, & custodi uiam eius, & exaltabit te, ut hæreditate capias terram. Cùm perierint peccatores uidebis. Vidi impium superexaltatum & eleuatum sicut cedros libani: & transiui, & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Custodi innocentiam & uide æquitatem, quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. Similiter in cantico virginis, Esurientes implet bonis, & diuites dimisit inanes. Hæc indicant, beatos esse, qui esuriunt & sitiunt iustitiã, qui etiam si cùm in iustitia ambulant, aduersis petantur, tamen ipsis bonum erit, & omnibus abũdabunt bonis. Quàm uerum hoc sit, exemplis à scriptura petitis facilè monstrabimus. Iacob esuriebat, & sitiebat iustitiam erga socerum suum Laban, cui iustissimè seruiuit annis uiginti: quo tempore noctu diúque æstu urgebatur & gelu, fugiebátque somnus ab oculis eius, arietes gregis soceri sui non remedebat, & damnum omne rependebat, adeóque nihil nec operis, nec laboris nec sumptus intermittebat, tantùm ut iustam seruitutem socero seruiret. Sed quid accidit? Quò iustius Iacob socero suo seruiebat, eò iniquius Laban socer gener

Iustitia Christiana, quæ.

Iustitia ciuilis.

Probis & iustis ferè omnia aduersa in hoc mundo.

Luc. 2.

Iustis, & iustitiæ esurientibus benè tũ esse, tum fore, commonstratur exemplis. Iacob.

suum Iacob, circumueniebat, & mutabat mercedem eius, ut scriptura inquit, Genes. 31. cap. decem uicibus. En uides ipsum Iacob in eorum esse statu, qui dum esuriunt, & sitiunt iustitiam, aduersis premuntur. Quid igitur? pronuntiabimus ipsum Iacob miserum & infœlicem? Nequaquam. Sed beatum, quippe cui accidit, & ita effecit Dominus, ut omni iustitia saturaretur, & substantia soceri sui naldeditaretur. Adhæc inscribitur Ioseph ordini eorum, qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Nam quum præesset domui Phutipharis, & in ea iustissimè & castissimè uersaretur, falsò accusatus est adulterij, & cùm fauore opprimeretur, in carcerem coniectus est, tanquam publicus adulter. Quid? Infœlix ne erat Ioseph in hoc statu? Nihil minus. Nam cùm Ioseph Dei promissionibus adhæreret, ultionem iniusti carceris, & falsæ accusationis, Deo resignaret, & in uocatione Dei perseueraret, effecit Dominus, ut Ioseph omni iustitia saturaretur, hoc est, ut iniquitas adulteræ manifestaretur, iustitia & innocentia Iosephi reuelaretur, ac è carcere ad principatũ Aegypti produceretur. Quid narrabo de Dauide, qui iustissimè in aula Saulis uersatus, exul, tanquã seditiosus, factus est? Interim fideli Deo adhærẽs, suam iustissimè sectabatur uocationem, uindictam iniuriæ à Saule illatæ Domino committens, licet ad manus Saulem, quem interficere poterat, haberet, nolens Christo Domini, uiolentas iniicere manus. Hic uerè beatus erat, nimirum tanta saturatus erat iustitia, ut non solùm tutus & incolumis ad regnum Israëlis cõscenderit, sed & in regem electus & confirmatus fuerit. Addemus & hoc singulare exẽplum de Domino nostro Iesu Christo. Qui, quòd esuriret & sitiret iustitiam, & omnia iuxta diuinum mandatum absoluisset, raptus fuit ad tribunal pontificum, Annæ, & Caiphæ, & præfidis Pilati in Iudæa, condemnatúsque est seditionis, & suffixus cruci, turpissimo mortis genere occisus est. Porrò cùm iniustè, miserè, & infœliciter tractaretur, tamen sese his aduersitatibus rectè accommodauit. Nã cùm maledictis incesseretur, maledicta non regessit: cùm malis afficeretur, nõ minatus est: sed tradidit uindictam ei, qui iustè iudicat, & factus est obediens patri suo usque ad mortem crucis. Sed horum, quis euentus & finis? Propter hoc gloriosus mortem uicit, tantáque iustitia saturatus est, ut non solùm innocentia eius toti orbi inuulgata fuerit, sed etiam exaltatus sit ad summam gloriam, & donatum illi fuerit nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium & infernorum. Hæc omnia docent, Beatos esse esurientes & sitientes iustitiam: quandoquidem si se fami & siti suæ rectè accommodauerint, satis abundanter iustitia saturabuntur. Obserua, non pro nihilo addita esse illa uerba, esuriunt & sitiunt, ut intelligamus magno desiderio, ardore & incessabili diligentia opus esse. Hæc fames & sitis iustitiæ ad hoc prospicit, ut nunquam desinat pius nunquam sedetur, nunquámque exatiari queat, ac nihil aliud quærat aut cogitet, quàm iustitiam: sed omnia contemnat, quæ sibi impedimento esse uiderit aut intellexerit, ut iustitiam tueatur & prouehat. Quòd si tantùm præstare non potest, ut & homines cæteri prorsus iusti & boni fiant, faciat, quod potest. Sufficit, si is suo officio perfunctus est, & nonnullis auxilio fuit, etiamsi hi numero sint tantùm unus aut alter. Si alij docentem & exhortantem sequi noluerint, missos illos faciat. Neque enim propter improbos officium intermittendum est, sed ita cogitandum, illorum gratia nihil inceptum esse, neque aliquid propter eos intermittendum. Fortasse progressu temporis & illorum nonnulli resipiscent, aut saltem illorum numerus minuetur, & aliqua denique ex parte meliores erunt. Sed, ò Deum immortalem! quanta iam iniustitię uis, quãta iniustorum seges terram Ecclesiæ occupauit? Vides quempiam esurientem & sitientem iustitiam? hũc omni genere iniuriæ mundus afficiet, ita ut (nisi constanter iustus est) tandem lassitudine & tædio corripiatur atque cùm molestè ab huiusmodi uiris intelligatur tantam in uita humana uitiorum Lernam esse, tantámque Camarinã, hoc est fœ-

Ioseph.

Daud.

Phil. 2.

Fames & sitis uehementiam addunt rei, de qua dicuntur.

Iustus prosit & aliis, quibꝰ possit, ad iustitiam.

Docetur cõcionator, itẽ iustus, bono esse animo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fames ac sitis iustitiæ, monasteriâ olim inuenerunt.

torem asperrimum, próque tantis beneficiis nihil se aliud cõsequi lucri, quàm ingratitudinem, contemptum, odium, & insectationem. Fit demum, ut talem relictationem & confusionem uidere non potentes, subinde de omni mundi respiscentia desperent, & relicto frequenti hominum conuictu, in syluas & nemora seruos abdant, & monasticam uitam arripiant, ubi, quod reliquũ erat uitæ, uigiliis, ieiuniis & orationibus Deo seruientes exigant. Hęc sunt bona, quę iustitiæ esuries parit. Bonum itaque est uelle iustitiam, sed longè beatius est, eam esurire, & sitire, ut præmonuimus. Nam, ut Hieronymus ait, Non sufficit nobis uelle iustitiam, nisi iustitiæ famem patiamur, ut hoc exemplo, nunquam nos satis iustos, sed semper esurire iustitiæ opera intelligamus.

Quoniam ipsi saturabuntur.

Argumento à promissione certa & consolationis plena, Christus suos allicit ac prouocat ad esuriem, & sitim iustitiæ. Qui esuriunt & sitiunt iustitiam, mercedem non mediocrem consequẽtur. Nimirum erit, quum famis & sitis molestiam non amplius sentient, nec ad satiandum se laborent. Plena saturitas & fructus copiosissimus laboribus eorum respondebit. Id quod non tantùm in hac uita, sed multò impensius in futura reuelabitur. Vbi quisque uidebit, cuiusmodi fructum tales esurientes iustitiam sua opera, studio, & sedulitate produxerint, licet modo parum succedere uideatur. Exemplo est Paulus, qui Philippenses quos ad Euangelium adduxit, similiter & Corinthios, vocat coronas suas, & epistolam suam scriptam ait non atramento, sed spiritu coram Domino, Philipp. 4. 2. Corinth. 3. Ita quum bonus aliquis prędicator tot animas è rictu seu faucibus diaboli eripuerit, ínque cœlum subducit, aut aliquis fidus princeps & magistratus multis regionibus & hominibus auxiliatus est, hi omnes huius beneficentiæ testimonium perhibebunt, & coram omnibus collaudabunt: apparebúntque conspicui fructus horum, qui esurierint iustitiam. Aut, ut inquit Augustinus, Saturabuntur illo uerbo, quo Dominus ait, Ioan. 4. Meus cibus est, ut faciam uoluntatem patris mei. Hæc illa iustitia est. Hic ipse potus, quando dicit, Omnis qui bibit ex aqua hac, quam ego dabo ei, non sitiet in æternũ: sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in uitã æternã. Obserua. Quẽadmodũ esurientes iustitiam, saturabuntur æternùm, ita persequutores esurientiũ iustitiam, fame sitíque perpetua cruciabuntur. Quod eleganter expressit Isaias 65. cap. Vocaui uos, ait Dominus, & non respondistis: loquutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui elegistis: propter hoc dicit Dominus Deus, Ecce serui mei comedent, & uos esurietis. Ecce serui mei bibent, & uos sitietis. Ecce serui mei lætabuntur, & uos confundemini. Proinde consummata saturitas in futuro seculo erit, quando Deus omnia in omnibus erit, 1. Corinth. 15. & ubi sicut nihil remanebit inultum, ita nihil absque suo præmio. Colligamus ex superioribus, Dominum quatuor his sententiis, quibus beatos pronuntiat pauperes spiritu, mites, lugentes & esurientes iustitiam, hoc est secundum carnem infœlices, & quorum res acciśæ & afflictæ sunt iudicio mundi, suadere uoluisse nostri abnegationem, ut præsentibus renũciemus & mũdo ualedicamus, & ab ipso cœlestia expectemus. Nam Luc. 14. dicit, nullum posse suum discipulum esse, nisi qui omnibus, quæ possidet, renuntiarit. Atque ut huc nos animaret, id est, ut hac methodo fieremus discipuli eius, quatuor his sententiis pronuntiauit adeò abesse, ut infœlices sint, quibus in hac uita, adeoque secundum carnem omnia cadunt, ut nulli alij beati sint.

Cibus, quo implentur iusti, quis.

Iniusti & iustorum persecutores perpetuò esuriẽt

Beatitudo absque abnegatione sui præsentis, non obtinetur.

Beati misericordes.

Pulchrè & aptè priorem subsequitur hæc exhortatio. Qui esurit & sitit iustitiam, id est alios iuuare & auxiliari vult, ut passim rectè & iustè uiuatur, illum quoque misericordem esse oportet: id est, ne statim sit in armis, ac ne mox ubi in aliquo

delicto præoccupatum te uiderit, sæuire incipiat, modò non abfuerit resipiscentię spes. Nam id quoque in primis horrendum & impium est, nullam habere compatientiam, & nullo proximorum incommodo ac miseriis tangi, aut nulla moueri misericordia, erga nondum perfectos, sed infirmos: sed seueriśimè & summo iure cum infirmis agere, quod reuera summa dicitur iniuria. Vera profectò iustitia (inquit sanctus Gregorius) cõpassionem habet, falsa indignationem. Sed res huius seculi uidemus eò abiisse, pro dolor, ut non pauci omni praua animi libidine, & tyrannide utantur sub hoc tectorio & prętextu, quòd iustitiæ gratia operentur: velintque sancti nominari & ardentisimi iustitiæ zelatores dici, cùm nihil minus sint. Nam ubi iustitiam promouere, atque prouehere debent, ibi prorsus negligentisimi sunt, nihil cogitantes aliquem aut instituere, aut emendare, sed impurè & contaminatè uiuentes. Quòd si quis ipsos negligentiæ aut alicuius criminis arguerit, aut non laudauerit, aut uerba placentia & iuxta ipsorum uoluntatem non fuerit loquutus, mox seditionis aut erroris arguitur, & velut furcifer damnandus ac præcipitandus iudicatur. Adeò enim ipsi sua tumescunt arrogantia, & propria sanctitate sibi placent, ut quosuis contemnant, & neque mititatem, neque misericordiam habeant. Quare aduersus tam magnum malum salubris & maximè necessaria est hæc admonitio, ut quisque pro charitate fraterna alienam miseriam suam esse ducat, proximi malis indolescat, calamitatibus aliorum illachrymet, de suo pascat egentem, nudum uestiat, errantem moneat, ignorantem doceat. Et, ut breuiter dicam, det operam, quoties illi cum proximo erit negotium (quem adiuuare in eo statu potest, & ad iustitiam perducere debet) ut ignoscendo misericordiam manifestet, & palàm ostendat, iustitiam sibi adeò cordi esse, ut non suæ libidini & stomacho morem gerere uideatur, sed uolẽtem ab iniustitia discedere, & uitam emendare, excipiat non acerbè, sed amicè & indulgenter tractet, ipsiúsque defectum & infirmitatem in optimam partem accipiat, & patienter toleret, donec aliorũ, qui uirtute iustitiæ præcedunt, gressus adsequatur. Quem ubi probauerit integrè restitutum, & uitam meditari ac instituere, quæ piis respondeat, age gratias Deo, & precibus uerbísque bonis cura, ut idem perseueret. Quòd si in damnatum iam, & pœnæ pro scelere addictum, carnificísque extremam manum præstolantem, incideris, ad hoc à magistratu euocatus tum, ubi scilicet, eum tua monitione cognouerit cum Dei gratia talem factum, qui præseferat animum sui pœnitentem, &c. tum inquam potes illum missum facere, atque illis commendare, qui irrogandi supplicij ius habent. Hæc est methodus seruandi infirmum. Est & altera pars seruandæ defendendæque iustitiæ, qua monemur, ut simus inopiam patientibus & præsidio egentibus liberales & benefici. Hæc uocantur opera misericordiæ, Matth. 25. cap. Obserua. Misericordem esse, est adiuuare liberaliter re, opere, & consilio.

Qui sympathiam & sensum alienarũ calamitatum non habeat, beatũ esse nõ potest.

In eos, qui crudelitatem suam iustitiæ pallio uelãt.

Exercitiũ hominis misericordis.

Quoniam ipsi misericordiam consequentur.

Non oleum & operam perdit, qui misericors & in proximum beneficus est: lucrum enim facit locupletisimum, nimirum misericordiam consequitur in hac & futura uita, & eiusmodi misericordiam, quæ omnem humanam benignitatem & misericordiam infinitis parasangis præcedit. Etenim nullo modo nostra misericordia, hoc est in pauperes & egenos liberalitas, conferenda cum Dei misericordia, neque nostra bona cum perpetuis bonis. Sunt tamen usque adeò grata Deo, nostra bona, proximo exhibita, ut pro uno teruncio centies mille aureos, si necessitas nostra postularet, próque uno haustu aquæ frigidæ regnum cœlorum pollicerí atque etiam rependere non dubitet. Condonasti proximo delictum aliquod leuiusculum, tibi Deus condonabit omnia peccata: remisisti fratri uindictam tẽporariam, tibi Deus remittet pœnam æternam: subleuasti tua pecunia fratris inop

Quãtum boni lucrifaciat, qui misericors est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

piam, tibi reddet Deus opes cœlestes. Dum nostris facultatibus inopiam fratris leuamus, pauperiores quidem efficimur coram mundo, sed apud Deum locupletamur: exhauriuntur opes nostræ, sed pectus nostrum pietatis fructibus cumulatur, & ditiores in Deo efficimur. Qui huius exhortationis immemor fuerit, audiat Iacobum cap. 2. Iudicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam. Christus etiam in extremo iudicio eiusmodi immisericordiam summi sceleris loco impiis potissimùm obiecturus est, tanquam aduersus se factum & perpetratum fuerit, Matth. 25. Confer, rogo te, diuitem illum epulonem Euangelicum & immisericordem, Luc. 16. cum paupere Lazaro, & utriusque finem contemplare. Summa huius exhortationis est, Beati sunt illi, qui propensi sunt ad condonandum. Vnde per hoc stabilitur illud in Dominica precatione, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Item, Beati illi, qui de suo largiuntur egenis, quique proximi uel indigentiam subleuant, uel miserias solantur, animo pio, & communibus calamitatibus indolescenti.

Fœneratur Deo, qui miseretur pauperis.

Beati mundo corde.

Rationem ac methodum aperit, qua Deus uideri possit. Diligenter studendum est cordis munditiæ, quæ innititur Christo, & uerbo eius. Nam cùm ex se is solus purus sit, oportet omnem puritatem & munditiem ab eo pendere. Iob. 14. Quis potest facere mundum, de immũdo conceptum semine, nisi tu qui solus es? Cùm itaque iuxta verbum tueris simplicitatem & integritatem, hoc est, nihil aliud concupiscis, nec aliud uerbis & externa specie præ te fers, sed ex charitatis affectu puro simplicique corde omnia in gloriam Dei & proximi commodum instituis, beatus es. Rogabit quispiam. Quomodo quis fit mũdus corde? Respondet Petrus Act. 15. Dãs illis Spiritum sanctũ sicut & nobis, & nihil discreuit inter nos & illos fide purificans corda eorum. Fide, subaudi uiua, id est, quæ charitati iuncta est, alioqui mortua esset. Cor mundum dicitur, quod in hoc consistit, ut semper cogitet, quid Deus dicat, & in suarum cogitationum locum verbum Dei reponit, iuxta quod uiuit, & sua omnia instituit. Hunc non arguit conscientia vlla peccati. Vnde his uerbis Christus à nobis omnimodam cordis puritatem requirit, nempe vt longè absimus ab omni hypocrisi & dolo. Quare totus hic locus potissimũ aduersus Iudæos pronuntiatus est, quorum hæc erat sanctitas, vt externo corporis cute, capillis, uestitu & cibis mundi essent, adeò ut ne minima quidem macula vestitui inesset. Et si quis fortasse cadauer attigisset, aut scabiem seu nęuum haberet in corpore, huic hominum consortium uitandum erat. Hæc est illorum puritas & sanctitas. At longè aliter docet Christus, cùm laudat eos, qui studeant, ut pauperi sint corde. Vnde Matt. 23. obiurgat Pharisæos & Scribas, dicens, Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris est calicis & paropsidis. Intus autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cæce, munda prius, quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat & id, quod de foris est mundum. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus uerò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Vide infrà conciliationem huius loci cum dicto Iob 2, cap.

Mũditia cordis, quid.

Quomodo quæritur.

Nemo longius abest à puritate cordis, quàm hypocrita.

In hypocrisin & superstitionem Iudæorum.

Quoniam ipsi Deum uidebunt.

Deum uidemus non his corporeis oculis, sed fide, qua illuminamur, & charitate, qua inflammamur, & ad eum penetramus. In primis Deus cõspici dicitur secundum sublimem & omnipotentem uirtutem suam. Sed hæc modica est uisio. Secundò aspicitur secundum omnipotentem bonitatem, & clementiam eius paternam. Siquidem Deus est æterna omnipotẽsque bonitas, ac misericordia, illem illi soli uident, qui mundo corde sunt, hoc est, qui toti Christo addicti sunt, in eum credunt, & hunc feruenti charitate amplexantur. Qui enim non credunt

Deũ quũ possumꝰ uidere.

Deum hic uidemus, quũ & potentẽ eũ & misericordem contemplamur.

immundo corde sunt, & Deum non pro patre, sed seuero iudice habent: fugiunt enim faciem eius, sicut primus parens Adam in paradiso. Cur ita? Quia conscientiam suam, quæ impura est, inspicientes, abhorrent eam, & dum in eius apprehensione demorantur, timiduli animos despondent. Vnde Salomon in Prouerbiis ait, Impius fugit nemine persequente. Nam quum perpetuò cogitet se parum habere Deum propitium, Dei rursus bonitatem & misericordiam erga se frigere, ideo fugitat. Quid illum eò pellit? Mala conscientia cum diffidentia. Iam cùm is infidelis & incredulus sit, neque mundus est, neque illi mundum est quicquam, autore Paulo ad Titum. 1. cap. Omnia inquit, munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia. Quare Deum uides, & mũdus corde es, quando in Christum credis, & hunc pro saluatore habes, & illius fidem et mandata sequeris. Nam tunc indubitanter perspicis Deum, ut patrem, & propitium tibi propter Christum. Siquidem fides te illuminat ad sublimiora, & charitas animum atque uoluntatem tuam aperit ad ea quæ fide demonstrantur, ubi meram atque inæstimabilem gratiam & amorem conspicis: Et hoc est verè videre Deum, & faciem eius, quę est Christus, referens patrem nobis clementem & propitium. De cuius benignitate nihil non beneuolentiæ & gratiarum nobis propter Christum polliceri audemus. Proinde hoc loco allusum est ad id, quod legimus psal. 23. Quis ascendet in montem Domini, aut quis stabit in loco sancto eius? innocens manibus & mundo corde: qui non accepit in vano animam suam, nec iurauit in dolo proximo suo. Hic accipiet benedictionem à Domino, & misericordiam à Deo salutari suo. Adhæc dicebat Christus Iudæis, Ioan. 7. Si quis uoluerit uoluntatem eius, qui misit me, facere, cognoscet de doctrina, vtrum ex Deo sit, an ego à meipso loquar. Hoc est, qui se puro simplicique corde Deo concredet, hoc tantùm quærens, ut se Deo pia uita approbet, is donabitur Spiritu, quo doctrinam meam cognoscet esse doctrinã Dei, & per eam Deum uidebit sibi propitium, & patrem. Qui autem suam uoluntatem magis, quàm patris facere studet, impuro corde est, & carnalis existit: itaque nihil Dei nosse poterit, tantùm abest, ut ipsum Deum uisurus sit.

Nihil mundum infideli neque tutum

Visionẽ Dei cui rei debemus.

Beati pacifici.

Mirifico & laudabili præconio extollit, non solùm eos, qui tranquillam habẽt conscientiam, sed etiã εἰρηνοποιοὺς, id est eos, qui libenter conciliandæ pacis autores sunt, non tantùm pro se, sed inter alios etiam homines, dantes operam, ut malæ & implicatæ causæ extricentur, & componantur, lites tollantur, bella & cædes caueantur, & præpediantur. Excellentissima est hæc uirtus, at rara auis est in terris. Certè locum non habet apud pseudosanctos, qui non aliò animum intendere solent, nullique rei utiles sunt, nisi seminandis discordiis, adornandis iurgiis, cõcitandis bellis, & seditionibus. Mendaces sunt & homicidæ, sicut pater eorũ diabolus homicida est ab initio: ac quoniam tranquillitatis sunt impatientes, nullibi subsistunt. Est profectò pax tranquillitatis ordo. Huius ordinis studium reddit hominem pacificum, ad quod nos hortatur Dauid psal. 30. Declina à malo, & fac bonum: Inquire pacem, & persequere eam: id est, Caue, quenquam lædas, studeautem bene mereri de omnibus, inquire & solicitè da operã, ut uera pax tibi cum omnibus constet. Quam ut quauis ratione possis assequi, nihil occasionis prætereas, huic omnia posthabeas. Hoc monet Paulus ad Rom. 12. Si fieri potest, quòd ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Sed hæc pax inter homines umbella quædam est, si ad pacem cum Deo conferatur. Quare ueri pacifici dabunt operam per Euangelium, id est prædicationem, cõciliandis hominibus cum Christo, qui nostra pax est, & nos patri conciliauit. Hanc pacem Paulus optauit Philippensibus. 4. cap. dicens, Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat

Pacifici, qui.

Pseudochristiani nihil aliud magis, quàm seditiosi.

Pax, quid.

Pacem, quæ cum Deo est, potissimum curæ habet pacificus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

corda uestra & intelligentias uestras. Similiter & Colossensibus 3. cap. Pax Christi exultet in cordibus uestris. Et Ephesiis, 4. cap. iniunxit eandem quum iussit eos esse solicitos seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Obserua hoc loco, Bellare autoritate magistratus non est uetitum. Nã Christus his uerbis non intelligit, magistratui suum esse officium imminuendum: sed uoluit priuatas personas instituere & docere, pro se quamque Christianè uiuere uolentes. Princeps tametsi uicino rege in armis, æquitate causæ sit superior, non debet tamen inire bellum cum uicino, nisi omnibus tentatis prius, quæ ad tranquillitatem & concordiam faciunt. Proinde uindicta tibi adempta est, si iniuriam passus fueris. Sed studè diligenter, ut omnis controuersia protinus componatur. Si autem compositioni & paci locus esse non potest, tum ius & magistratus supersunt, apud quos legitimis actionibus causam tuam potes transigere: eò enim institutus est magistratus, ut det operam cognoscendis causis, omnem iniuriam ab innocentibus repulsando. Quare, qui tibi uim fecerit, & te & magistratum læsit: te in persona, & magistratum in præcepto, quo omnibus mandatur, ut pacatè uiuatur.

Paulus pacẽ dei in primis hortatur & precatur.

Bellum quib. uetitum licitúmve.

Bellum quando & quomodo suscipiendum.

Magistratũ offendit, qui quempiã lædit.

Quoniam filij Dei uocabuntur.

Suauissima, & de re maxima est hæc promissio, qua omnes allicit ad studium pacis ineundæ, & conseruandæ. Tanta honoris magnitudine, quis non afficiatur? Quis non uel omnia profunderet, & nihil non quàmlibet durum subiret, ut tam ingentem consequeretur mercedem? Iam hîc illam omnibus nullo pretio oblatam esse uidemus. Hanc igitur excipiamus. En dicit Dominus, coram uniuerso mundo, & omnibus angelis, qui in cœlo sunt, summo cum honore filij Dei uocabũtur id est, erunt. Qui? εἰρηνοποιοί, id est pacifici. Non solùm erunt filij Dei, sed & iam sunt, ubi primùm insiti sunt filio Dei, ueræ paci, in quo & à quo fiunt filij Dei. Dedit enim eis potestatẽ filios Dei fieri, id est ut liceret illis fieri filios Dei. Quãdo? Cùm credunt in nomine eius: id est, cùm induunt Christum, hoc est, cũ credunt in ipsum, & ipsum ferueuti animo excipiunt, tunc uocantur Christi, id est Christiani & filij Dei, Galat. 3. Omnes enim filij Dei estis per fidẽ, quæ est in Christo Iesu. Quicunque enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Suis cæterè Christus thesauros suos, diuitias, nomenclaturas & bona communicat, Patrem nos reconciliando, & clementem ac propitium faciendo: Sed & adhuc quotidiè pro nobis intercedit, & optima quæque pro nobis loquitur. 1. Ioannis 2. Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustũ, & ipse est propitiatio pro peccatis nostris. Et ad Rom. 8. Iesus Christus, qui est ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis: ad Roma. 5. Si enim, cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, &c. Has Christi diuitias nunc fide uidemus, & charitate sentimus. Sed cùm ille apparuerit, apertissimè semota omni nube uidebimus. 1. Ioan. 3. Charissimi nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Iam cùm filij Dei sint, profectò spiritu Dei ducuntur. Ad Rom. 8. Quicunque enim spiritu Dei ducuntur, hi sunt filij Dei. Spiritu ducti, fructum spiritus habent. Fructus autem spiritus, Galat. 5. ca. est charitas, gaudium, pax. Pacifici igitur sunt & uerè uocantur filij Dei. Proinde, Quid honorabilius hoc præconio? Imò quid beatius? Neque enim inutilis est hic titulus. Nam qui filius, idem & hæres sit oportet, ne nothi & spurij simus, sed germani filij, imitemur uerum & naturalem filium. Christus facilè & gratis condonat omnia peccata, insuper & omnes à quibus fuerat offensus, inuitat ad amicitiam & pacem, ut perinde te quoque geras, & ira patris tui erga proximum efficias. Quemadmodum enim patres carnales ab ingratis eiiciũt filios suos, quibus non conuenit cum reliquis fratribus, ita pater cœlestis abdicaturus est pacis osores, quietis & tranquillitatis impatientes, ac dissidiorum

Pacifici iam sunt filij Dei.

Felicitas pacificorum & filiorũ Dei.

Quàm benè tum nelit tũ faciat Deus suis.

Filij Dei, ergo spiritu Dei imbuti, &c.

Filij si sumus essẽque uolumus Dei, patrem imitemur.

amatores, qui oleum camino (ut est in adagio) addunt, & omnibus modis iratũ animum inflammant.

Beati qui persequutionem patiuntur.

Quoniam mundus in maligno positus est, & improborum magnus ubique est numerus, quibuscum pax constare non potest, nisi malorum tolerantia, Christus hoc præcedenti percommodè subiungit apophthegma, quo beatos pronuntiat eos, qui persequutionem patiuntur. Pro uirili adnituntur pij, ne quod dissidium cum ullis hominibus habeant, quos lenitate, comitate, & beneficentia, quoad fieri potest, ad concordiam & amicitiam inuitant. Sed quorundam tam malus est genius, tam magna & rixosa est peruersitas, ut benefactis etiam irritentur, & benemerentes affligant. In huiusmodi afflictionibus beatum te esse intelligito, & toto nisu contende, ut animo sis erecto, & minimè perturbato: neque protinus animũ despondeas, aut impatientia mouearis, sed cõfidens fac sis & alacri animo, & scias præclarè tecum agi, quoties huiusmodi persequutionẽ pateris. Nam ad hunc modum Christus ipse, & eius Sancti martyres (ut mox dicetur) persequutionem passi sunt, imò & illis quibus propositum est, Christianis esse, ideò prædicitur, ut profitentes Christianismum, uelint & debeant, quoties operæpretium fuerit, persequutionem tolerare. Quare utrum tibi placuerit elige. Duæ tibi proponuntur uiæ, altera ad cœlos, & uitæ immortalitatem, altera ad inferos tendens, ut aut cum Christo æternùm beatus, aut cum mundo & Satana damnatus perpetuùm abeas. Hoc unum tamen intelligas, oportet: Si ita uitam tuam instituueris, ut mollem, delicatam, & carni placentem hîc transigas, nec ullam persequutionem patiaris, futurum est, ut te deserat Christus, & in præceps breui ruas. Quòd si penitus Christianus esse uelis, necesse est, ut corpus tuũ, uitam, opes, dignitates, mũdi fauores, Christo posthabeas, illis animum non adhibeas, & nihil non quamlibet durum pro Christo sustinere sis paratus. Cur ita? Respondet Christus Ioan. 15. Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret. Quia uerò de mundo non estis, sed ego elegi uos de mundo, propterea odit uos mundus. Quia diabolus malus est Spiritus, & iratus, piis semper inuidens fœlicitatem, à qua deturbatus est, nec uult nec potest ferre, ut aliquis hominum saluus fiat. Quòd si quis pio bonóque fuerit animo, mox illius piis & Christianis conatibus passim obluctatur, impedimenta obiiciens, excitando & intentando contra illum quęcunque potest. Quare qui uolet Christianè uiuere, & in Euangelio persistere, iam se paret ad tolerandas persequutiones, quemadmodũ monet Paulus. 2. ad Timoth. 3. Omnes, qui piè uolunt uiuere, pepsequutionem patientur. Et Christus ipse Ioan. 15. Non est seruus maior Domino suo. Si me persequuti sunt, & uos persequentur.

Perſequutio necessaria piis.

Duæ uiæ propositæ Christianis.

Regula gnesij & germani Christiani

Diabol⁹ semper piis piorum conatibus ac uotis obsistit.

Nõ quisquis tolerat malũ, statim ideo beatus est.

Quod patiamur, patiamur ut Christiani & propter iustitiã.

Propter iustitiam.

Per occupationem hoc uerbum adposuit, ut doceret, propter quid afflictos pronuntiauit beatos, & ut demonstraret, non satis esse persequutionem & afflictiones perpeti, si abfuerit iustitia. Scelerati enim & improbi etiam multa patiuntur, persequutionem sustinentes, & multi non rarò inter se digladiantur, mutuò semet conscindentes, adeò amici non sunt inter se, scilicet ut dent locum adagio, Homo homini lupus. Nónne etiã homicidã homicida persequitur? Nónne Turca oppugnat Parthũ? Sed nõ ideo beati sunt: Verùm illis tantùm dictũ est, qui propter iustitiã persequutionẽ patiũtur, sicut docet Petrus, 1. Pet. 4. Nemo autẽ uestrũ patiatur quasi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorũ appetitor. Si autẽ ut Christianus, non erubescat. Cur non erubescẽdum? Quia causa Dei est. Quapropter in primis uidendum est, ut causa Dei agatur, hoc est, ut propter iustitiam regni Dei, patiaris. Cuius causæ ita certus esse debes, ut huic tua conscientia, tutò possit inniti, & in illa consistere, etiã toto mundo reclamante. Hæc certitudo ex Dei uerbo

Universidad de Deusto
Biblioteca

erit, cui adhærebis, & pro cuius veritate libenter afflictiones pati eris paratus. Verbi gratia, si quis mundi Dominus aut princeps prohibere uellet, ne doceres adorandum Christum in Missa, existentem uerè sub specie panis, aut ut ne confessionem tuo parocho faceres, neque beneficium absolutionis ab eo peteres, & te propterea persequeretur: iam innixus uerbo Dei, Hoc est corpus meum: hoc facite in meam commemorationem. facite, id est, do uobis potestatem faciendi, quod fit, hoc est, consecrandi, quemadmodum consecraui. Item verbo, Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittūtur eis. Huic, inquam, verbo adhærens, certus es, & ita concluditur apud te, verbum Dei uelle, ut & sic credas, & facias, toto etiam mundo reclamante, imò ipsum verbum præcipere quoque hæc seriò defendēda, & cum capitis periculo propugnanda. Tum fidenti & imperterrito animo licet tibi dicere, Hæc causa non est mea, sed Domini nostri Iesu Christi. Non enim hoc sum commentus, aut consilio humano institui, aut incepi facere: Sed ore Christi cœlitus delatum est uerbum, hęc indicans, hoc excepi, ex ore eius, qui neque falli neque fallere nouit, cùm sit ipsa ueritas & iustitia. In nomine Iesu Christi disponam animū, passurus, facturus, omissurus quicquid debeo. Cui ius etiam autoritas, imò ipsius uerbum unum, plus habebit apud me ponderis & uirium ad consolādum confirmandumque cor meum, quàm totius mundi, Satanæ, & omniū diabolorū rabies, comminationes, tormenta & terrores. Minantur illi ignē, laqueum, lapidationem, & id genus tormenta: imò iam ad ea pāratus propter iustitiam. At interim Christus animum tuum uicissim amica consolatione erigit, & huiusmodi promissionibus confirmat, Beatum te esse, & te habere Deum patrem clementem in cœlo: quódque te omnes cœlestes exercitus & creaturæ beatum prædicent. Tu tali animo infractus beneficio Christi, lætaris certè, propter iustitiam occumbens, ut ut illi multa minentur, uomant & furant, quorum terrores non pluris, quàm fumos & bullas subitò euanescentes facis. Huc pertinet quod scribitur Isa. 51. Ego ipse consolabor uos. Quis tu, ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum ita arescet, & oblitus es Domini factoris tui, qui tetendit cœlos & fundauit terram, &c. Hoc est, ipse est sempiternus & omnipotens, qui te consolatur, & cui places. Tu igitur age gratias Deo, qui filiis est, stans promissis, dum te consolatur in afflictionibus, & dat tibi, quod de Apostolis legitur Act. 5. Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij, quòd digni habiti essent pro nomine Iesu contumeliam pati. Obserua. Pro gloria Christi, propter iustitiam uelle constanter pati, donum Dei est, doctore Paulo, Philip. 1. cap. Et hoc à Deo est (inquit) quia uobis donatum est, pro Christo, non solùm, ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini: idem certamen habentes, quale uidistis in me, & nunc audistis de me. Obserua. Iustitiam hoc loco uocat uerbum Dei, & generaliter omnem uirtutē. Rursus aduerte. Persequutio est quasi Lydius lapis, omnium animi affectuū. Nihil enim æquè humiliat ac persequutio. Colligamus ex superioribus, Scholam Christi, similiter & Euangelij professionem habere crucem comitem, sed interim eam habere prærogatiuam, & illam quidē non exiguam, quòd aduersarij nostri, nostram causam nequeant dānare, cogantúrque uelint nolint, fateri rectā & uerā esse. Est enim fides, sperandarū substantia rerum argumentum, id est conuictio, non apparentium. Sed nos sustinere non possumus. Cur ita? Quia Euangelium, quod ipsos arguit & conuincit, docemus. Quare fortiter ac lęto animo perferendū est, quicquid afflictionis hoc nomine iustitię ab aduersariis illatum fuerit. Rogabit quispiam. Quid, si quis persequutiones, laqueos aut huiusmodi patiatur propter furtum, adulterium aut rapinam, reponendus in beatorum catalogum? Respondeo. Quòd peccauit, infœlicissimū est. Qui enim facit peccatum, seruus est peccati, subiectus est tyrannidi Satanæ, & obnoxius dānationi, quibus rebus, quid infœlicius? Sed quòd afflictiones propter pec-

Matth. 26. Mar. 14. Luc. 22.

Ioan. 20.

Quo ariete se tueatur cōcionator aduersus oppugnationes potentium.

Cōsolatio certantis propter iustitiam.

Velle pati pro iustitia, donum Dei.

Iustitia est uerbum Dei, & uirtutū omnium congeries.

Persecutione, uelut Lydio aut heraclio lapide aurū, probatur Christianus.

Inimici nostri sunt iudices, nos bona causa niti.

Quid beatitatis habeāt, qui scelerum suorum ergò plectuntur.

cata in hoc mundo sustineas, non est infœlicitas, modò te patientem ex fide & charitate præstiteris. Quomodo id fiet? in primis agnosce peccatum tuum, & iustè te plecti propter peccatum tuum: deinde erige te ad contemplationem Christi, cui ex animo feruenti te committas, & ueniam peccatorum tuorum depreceris, fidēs quòd ille tibi remittet, & per ipsum, Deum habebis propitiū: deinde statue apud te, quòd si uiuere concedatur, peccata fugies, iustitiam amplexaberis, aduersa æquo animo tolerabis, non conuiciaberis, non indignaberis Deo affligenti, nō desperabis, & quicquid durū cōtigerit, & difficile, pro gloria Christi, æquo animo feres. Hæc si feceris, in eum transcribēris catalogū, Beati pauperes Spiritu. Ad hunc modum latro in cruce ad latus Christi pendens, mutauit supplicium suum pœnitētia in benedictionem, & intrauit per illud, in paradisum. Similiter Manasses propter peccata sua captiuus abductus, & in uincula coniectus, pœnitentia mutauit uincula sua in sanctam benedictionē, & liberatus est. Ex his colligere potes, quomodo supplicium peccati in beatam passionem mutetur. Non quòd beati sint propter peccatum & supplicium, sed quòd patienter supplicium ferentes, fiunt pauperes spiritu, & resipiscunt, proptereáque beati.

Quid faciat, qui crucem aut suppliciū aliquod propter peccatū toleratur? est.

Felix ille latro.

Manasses.

Quoniam ipsorum est regnum cœlorum.

Argumento à præmio maximo, animos addit his, qui in afflictionibus trepidare possent, dicentes, Quis tales possit amare, qui pro beneficiis reponunt odium & maleficia? Quis inter tam crudeles afflictiones gaudere, & illas pro delitiis habere potest? Profectò hoc difficile, & arduum esse fateor: sed cui etiam magnum rependitur præmium: non querna, laureáve corona, bos, aut hederę, sed regnum cœlorum, Luc. 12. Nolite timere pusillus grex, quia complacuit patri uestro dare uobis regnum, Luc. 22. Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis, ideo dispono uobis regnum, sicut disposuit mihi pater meus, ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo.

Beati estis, cùm maledixerint uobis homines, & persequuti uos fuerint: & dixerint omne malum aduersum uos, mentientes, propter me.

Hactenus de persequutione, quæ facto & manu fit, qua corpus & fortunæ nostræ pro iustitia & gloria Christi in discrimen uocantur, & Christianis uiolentia ab impiis infertur, uariis cruciatibus, excarnificando, urendo, suspendendo, iugulando. Nunc præter hæc restat vna persequutio, quæ in contumelia aut ignominia siue probro sita est, de qua Christus hic fusius loquitur. Simúlque per exegesim (quòd prędictum apophthegma de toleranda persequutione, caro, nimium sibi placens, neque ferre neque persuadere sibi possit) eandem repetit sententiam & amica apostrophe, uim mirabilem hortandi habente, sermonem conuertit ad discipulos suos, simúlque vaticinatur, quid calamitatum ipsis eueniet apostolis in hoc seculo. Sed ne in tam magnis & horrendis afflictionibus animos desponderent, & desperent, addit ipsis animos, consolatur quoque eos argumentis & promissionibus, maximè omnium memorabilibus. Quia sunt, quibus gratū est perferre, salua fama, & nominis integritate retenta: nollent enim amarulentissimis & venenatissimis conuiciis & probris proscindi, & infamari. Ideo Dominus, superiorem sententiam explicaturus, ait, Beati estis cùm maledixerint, &c. Quasi diceret, non solùm Christiani uariis cruciatibus corporis afficientur, sed illorum quoque nomen probrosissimè, & contumeliosissimè lacerandum & conspuendum dabitur, ita ut mundus etiam glotiosissimè iactet, Christianum aliquem crucians & perimens, se, nebulonem, omnium, quos terra sustineat, scele-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratissimum, neci dedisse. Vnde nihil ipsi mũdo abiectius, contumeliosius & ignominiosius audiebatur olim nomine Christianorum, nullã gentem acerbiore odio prosequebatur, & pestilẽtioribus linguis impetebat, quàm Christianos, quos Sarmentarios, furciferos, hæreticos, & id genus uocabat, ipsósque condemnabat magno anathemate & execrationis fulmine, ueluti dignos, qui peterent tartara & fundo uoluerentur in imo. De his aliàs Christus est loquutus, Matt. 10. Ecce ego mitto uos, sicut oues in medio luporũ. Tradent enim uos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt uos: & ad præsides & ad reges ducemini, propter me: in testimoniũ illis & gentibus. Rursus, Luc. 21. Odio eritis omnibus hominibus. Ac iterũ Ioan. 16. Absque synagogis facient uos. Sed uenit hora, ut omnis, qui interficit uos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Atque ita hæc contigisse apostolis dicit Paulus, 1. Corinth. 4. cap. Tanquam purgamenta huius mundi, facti sumus omnium peripsema usque adhuc.

Christi, Christianique nomine nihil olim mũdo tauisius.

Gaudete & exultate.

Melliflua & consolationis refertissima sunt hæc uerba, quibus indubiè animus noster etiam in mediis afflictionibus ad alacritatem & fortitudinem aduersus persequutiones accendi & inflammari debet. Sunt enim Dei uerba maioris momẽti, ponderis & autoritatis apud nos, quàm totius mundi aut inertissimi alicuius hominis maledicta, & inania uerborum tonitrua, etiam si cum toto mundo, totamque execrationem totámque sentinam, imò totum tartarum suæ malignitatis semel & subitò (quemadmodum grauida nubes repentinis imbribus erumpit) super nos effunderet. Maximè cùm audiamus hoc ipsum tã ex animo Domino nostro Iesu Christo placere, sciamúsque ipsum hoc præcepisse, ut inter persequutiones, inimias & contumelias maximum inde gaudium concipiamus, & bono simus animo. Adiutor enim erit Christus in tribulationibus, quæ inueniunt nos nimis. Bona enim Domini in præsenti uita ita degustamus, ut simus in ipsis quoque tribulationibus gloriaturi, certi has tribulationes parere & augere patientiam ex patientia probationem, ex probatione autem spem, spem autem non confundere. Charitas enim diffusa est in cordib⁹ nostris per Spiritũ sanctũ qui datus est nobis.

Verbum Dei uelut sabutra quædam aduersus huius mundi tempestates.

Roma. 5.

Quoniam merces uestra copiosa est in cœlis.

Non uos terreat breuis dolor & subita persequutio. Grauissima quidem sunt mala, quæ propter Euangelium æquanimiter & fortiter ferenda sunt, sed nulla ratione ab eo deficiendum est. Qui enim non substiterint, sed defecerint, & fidem abnegauerint, deique uocationem propter afflictiones dereliquerint, hos non manet perpetuus mœror, luctus & interitus expectat, tantum abest ut inde gaudium concipiant, & beatitate donentur. Quapropter impendentes afflictiones miseriæ & calamitates potius nos animosiores reddere debent ad excipiendum Euangelium, & ipsi indiuulsè adhærendum. Quod non fiet nostro incommodo sed commodissima utilitate. Amplam enim & excellentem mercedem Christus pollicetur. Vbi enim reponetur tam excellens merces? Non in hoc seculo. Sed fortasis inter homines. Nihil minus: sed in cœlo apud Deum patrem. Regnũ cœlorum Christus possidet, licetur fore meum, thesauros item Christi sanguine pactos mecum communicandos promittit, quibus nunc in spe, tunc in cœlis apertè fruar. Homines odio habebunt pios, sed Deus ipsos sua clementia diliget: Absque synagogis pios faciet, & hos excipiet Christus. Múdus pios anathemate feriet, & execrabili proscriptione & exilij fulmine percutiet ipsorum bona fisco addicens. Sed Deus hos assumet. Mundus piorum nomina expunget è libro terrestri, sed ipsorum nomenclatorem Deus in libro uitæ scribet, & in ciuium cœlestium catalogum ipsos referet. Adhæc mundus pios occidet, sed Deus ipsos uiuificabit, & in æternam beatitudinẽ transferet.

Pulchra antithesis Christi & mundi, quòd ad utriusque amicos attinet.

Sæuit mundus in pios, sed eò magis crescit & accumulatur ipsis præmium à patre in cœlis repositũ. Malis pios mundus afficit, sed uertit illa Deus in ipsorum bonum, & lucrum maximum. Rursus crimina probráque ab impiis falsò piis intentata, in titulos & ueræ pietatis elogia uertet: relegationem illorum, in laudes & gratulationes cõmutabit, non solùm apud Deum, cui illos placuisse satis est & si toti mundo displiceãt, sed interim etiã apud homines. Ab impiis enim ob religionẽ & pietatẽ uituperari, laudari est: affligi à Dei osoribus, est coronari. Iã te obsecro, pie lector, quid hac mercede & repẽsatione maius, aut dici aut excogitari potest? Responsabis: Quid? Christus ait, Merces uestra copiosa est in cœlis. Ergò ne meremur aliquid laboribus & afflictionibus nostris, propter Christum? Meremur certè: non ex dignitate laborum & operum nostrorum in se, sed ex illis cum fide & Dei gratia coniunctis. Non enim nomen meriti sacris literis est exosum, de quo scripsimus in primũ caput ad Roma. in dictione, iustificatio. Huc pertinet, quod scribit Sapiens, Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum. Paulus. 1. ad Corinth. 3. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Et in psal. 61. Reddes unicuique iuxta opera sua.

Meremur operibus & laboribus nostris idq; quo modo.

Nomen meriti receptum in sacris literis.

Sic enim persequuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante uos.

Ab exemplo cõfirmat Apostolos, ut in aduersis durent propter Euangeliũ. Magnæ sunt (ait) afflictiones, quibus uos afficient Iudæi, propter nomen meum: sed in his gaudendum uobis potius est, quàm dolendum. Nam non soli estis, quibus talia accidunt. Circunspicite & omnes sanctos, qui multis seculis retro fuere, expẽtentata, in titulos & ueræ pietatis elogia uertet: relegationem illorum, in laudes & gratulationes cõmutabit, non solùm apud Deum, cui illos placuisse satis est & si toti mundo displiceãt, sed interim etiã apud homines. Ab impiis enim ob religionẽ & pietatẽ uituperari, laudari est: affligi à Dei osoribus, est coronari. Iã te obsecro, pie lector, quid hac mercede & repẽsatione maius, aut dici aut excogitari potest? Responsabis: Quid? Christus ait, Merces uestra copiosa est in cœlis. Ergò ne meremur aliquid laboribus & afflictionibus nostris, propter Christum? Meremur certè: non ex dignitate laborum & operum nostrorum in se, sed ex illis cum fide & Dei gratia coniunctis. Non enim nomen meriti sacris literis est exosum, de quo scripsimus in primũ caput ad Roma. in dictione, iustificatio. Huc pertinet, quod scribit Sapiens, Reddet Deus mercedem laborum sanctorum suorum. Paulus. 1. ad Corinth. 3. Vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem. Et in psal. 61. Reddes unicuique iuxta opera sua.

Dens suos ẽper passus est à mũdo affligi.

Moyses.

Samuel.

Elias.

Isaias.

Amos.

Hieremias.

Zacharias.

Prophetas suos uariis modis incessẽrunt & interemerũt Iudæi.

Prophetas & uita & afflictione referre, Christianorum est.

Sic enim persequuti sunt Prophetas, qui fuerunt ante uos. Ab exemplo cõfirmat Apostolos, ut in aduersis durent propter Euangeliũ. Magnæ sunt (ait) afflictiones, quibus uos afficient Iudæi, propter nomen meum: sed in his gaudendum uobis potius est, quàm dolendum. Nam non soli estis, quibus talia accidunt. Circunspicite & omnes sanctos, qui multis seculis retro fuere, expẽdite, quæ uobis accident, ea inuenietis omnibus ita accidisse. An postulatis Deum uestri gratia morem suum mutare? Hoc ipsum in patribus & prophetis suis, qui Euangelium prædicauerunt, dissimulauit, persequutionibus oppressis, & iugulatis, & ab omnibus contumeliosè habitis, & ignominiosè afflictis, & à mundo derisis, spretis & subsannatis. Nam Moysi non est inuentus similis propheta in Ecclesia Dei. Atqui hunc quantis onerauerunt conuitiis? quoties hunc petierunt saxis? Samuel ex animo amauit plebem, & hanc fœlicissimè æquo gubernauit imperio, uerùm ab administratione fidelissima amouit ipsum populus, postulans sibi regem. Eliam eiecerunt in exilium, & ad mortem persequuti sunt, pronuntiantes ipsum patriæ perturbatorem, qui reuera erat Israëlis currus & auriga eius, patriæ pater, decus & sempiterna gloria. Isaiam serra in duas partes sectũ intereme-runt. Amos uecte per tempora transfixerunt. Hieremiam in lacum primùm deiectum, ut inedia periret, posteà lapidibus obruerunt. Zacharias lapidibus adobrutus, occubuit. Et tamen horum memoria nihil est in Ecclesia celebrius. Tamen quem prophetarum non sunt Iudæi persequuti? At quis iam non optet se loco sanctorum prophetarum haberi? Quis denique gratias non agat, si, quam ipsi experti sunt, sortem experiatur? Hæc quemlibet ad malorum æquanimem tolerantiam commouere debent, necubi malorum motu luxatus, ab officio & fide deficiat. Estote igitur bono & forti animo. Quas inferẽt uobis Iudæi (qui nunc sunt) afflictiones, easdem intulerunt ipsorum patres & maiores suis prophetis. In his igitur sufferendis similes estis sanctis prophetis, per quos Dominus loquutus est. Sed quantam fœlicitatem existimas, quantam beatitudinem, quantum donum Dei Prophetis similem esse? Qui ergo similia cum prophetis patitur, similem quoque mercedẽ cum ipsis indubiè accipiet. Quanto maior fuerit in terris afflictio uestra, tanto illustrior futura est in cœlis gloria promissa. Deum placatum & clementem habuerunt, eundem habebitis & uos. Consequuti sunt uitam & fœlicitatem, eandem & uos consequemini. In omnibus aduersis seruati sunt, seruabimini & uos. Et, ut uno uerbo absoluam, nihil beneficiorum diuinorum ipsis contigit, quod idẽ non & uobis continget. Itaque si hoc rectè expenderimus, tristitiam lætitia, mœ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rorémque exultatione commutabimus, cogitantes per crucem peruenîri ad æterna gaudia, adeóque multa perpessis concedi cumulatiora bona. Hæc sunt sacrosanctæ philosophiæ apophthegmata & dogmata, quę Christus diligẽti cura & magna autoritate tradidit. Idque fecit præcipuè suis, hoc est Apostolis, quos postmodũ orbis doctores, sacerdotes & episcopos instituit, imò omnibus ingenuè Christianis. Neque quóuis loco cœlestem hanc doctrinam tradidit, sed in monte, uoti loco abdito, sed palàm, quòd hæc doctrina sit uniuersalis: hísque nominibus uera tas ipsa, quæ neque falli neque fallere nouit, nobis fœlicitatem promisit. Et tamen dictu mirabile, quàm ad hæc frigemus omnes. Sed qui hoc loquutus est, suum donet paracletum, qui ea animis nostris persuadeat, ut & mundo ualedicamus, & bonitati patris ac nomini ipsius nos ipsos consecremus.

Implorand⁹, Spiritus sanctus, qui nobis amorem instillet eorum quæ docuit Christ⁹.

Vos estis sal terræ.

Pertinet hic locus ad omnes Euangelij prædicatores, præcipuè autem ad Episcopos. Vnde argumento à persona, quam Christus Apostolis imposuit, quos scilicet selegerat, ut & alios in suum regnum adducerẽt, hortatur ipsos, ut pro regno suo nihil non perferant, & sequantur quæcunque cum summa uirtute coniuncti sunt. Terræ per metonymiam dictum est pro habitatoribus in terra. Quasi diceret, Ego uos uice salis elegi, ut sitis efficax sal toti terræ, id est uniuersis hominibus, ut quicquid contigeritis, afficiatis, & ex insipido reddatis sapidum: hoc est, quos per annũtiatum Euangeliũ reddatis ritè sapidos, hoc est fide solida (quæ per charitatem operatur) imbutos, ut gustui Dei & bonorum omnium approbentur. Sal, verbum Dei est, à natura salis seu effectibus. Vt enim salis natura est, naturalem molliciem exurere, & conseruare à putredine: ita verbũ, damnat ex operibus & consolatur: quo cùm Christus ita suos condierit, ut orbem uniuersum saliret, non solùm saliti sunt, ut profiterentur se pauperes spiritu, mites, mundos corde, sitientes ac esurientes iustitiam, uerùm etiam ad omnia genera persequutionum, ignominiarum & criminationum perpetienda sese paratos exhiberent. Præterea quemadmodum salis usus est, ut illo carnem & alia, quibus in culina utimur, condiamus, quo cibus saporem habeat, & recẽs caro à putredine præseruetur: ita Apostoli quoque, Episcopi & uerbi prædicatores sunt sal, non cuius in culina usus uarius est, sed quo eiusmodi caro (quæ totus mundus appellatur) condienda est. Magnus proculdubiò est hic honor, & res non modica, sed admodum sublimis, ego nos piscatores, aut alioqui tenuis fortunę & cõditionis hominem aliquem, coram Deo salem terræ uocari, tantum sibi ex spe & fide in Deum audentem sumere, adoriri & salire non dubitet imperatores, reges, principes, imò omnes quos terra sustinet homines. Ad hoc munus idoneos, ad quæuis etiam mala perpetienda pro regno Christi, & prædicando uerbo paratos esse oportet. Hæc non capit humana ratio, hoc fugiunt mundus, & carnales homines. Vident enim hoc negotiũ magnum constare, & non temerè nisi cum capitis periculo, & rerum ac gloriæ iactura posse & consistere posse. Quare res ardua & sublimis est prædicatorem agere, & doctoris officium obire, imò impossibilis, si ad carnis & sanguinis iudicium, ac rationem respexeris. At in uerbi ministerio intrepidè, libenter, & cum fiducia in Christum dicendum pronuntiandúmque est uerbum, atque eo salire oportet. Quid uerò est salire? Terram, hoc est homines. Prædicandum est, Omne quod natum est ex carne, caro est: Ergo omne, quod à carne est, reprehendendum & saliẽdum est: Quæ sunt, sanctitas carnis cum eius iustitia, & rebus omnibus, quas citra uerbum Dei habet. Hæc non placebunt mũdo, & auditu iniucunda erunt, propterea mundus inuisos habebit prædicatores, plagis & afflictionibus illos passim petet, ac omnes insidiis exponet. Nihil uerius. Certè hanc mordacem prædicationem ferre non potest mollis & delicatus mundus, dans uitio prędicatoribus, quòd nihil magis

Terra pro incolis terræ.

Apostoli & Euangelistæ quomodo Sal terræ.

Verbum quare Sal dictũ.

Esse salẽ terræ quàri momenti sit.

Prædicatorẽ & doctorem agere quàm sit arduum.

Verbo quæ salienda.

Prædicatorũ salem horret Mundus.

uotis habeant, quàm uituperare, mordere, turbas in mundo ciere, & motus concitare, & in sanctissimos mũdi status inuehi. Ideo uos hoc acriores esse cõuenit, quo ille est insipidior. Sed quid tunc faciendum est prædicatoribus? Vt quemadmodũ sal acer est, & mordet, molliciem carnis tollens & putorem, ita & prædicatores, salis uices gerentes, acres & mordaces sint, quandoquidem ita præcepit Christus, qui uult salem acrem esse, & uehementi acrimonia mordacem. Nónne hæc sunt uerba Christi ex Euangelio, Væ uobis Scribæ & Pharisæi: item Baptistæ, Geminа uiperarum? An non & Paulus ipse passim hoc factitat, totum mundum reprehendens, & obiurgans uitam pariter & opera hominum mundi præscripta sequentium? Adhæc Christus, Ioannis 16. ait, Cùm uenerit paracletus, arguet mũdum de peccato, iustitia, & iudicio, hoc est omnes, quotquot reperiet mundo adhærentes, nemine excepto, reuincet. Sit ergo prædicator hoc animo, ut Euangelium, hoc est Christum & eius uoluntatem in Euangelio expressam prædicet hominibus, opituletur, cùm res postulat, acrem se præbeat, & salem in uulnera spargat, id est contrarium indicet & suadeat, &, quoties necesse fuerit, reprehendat, ac doceat, ut pote, maioribus obediendum, ab Ecclesia Christi sponsa non recedendum, & mutuam charitatem habendam. Obserua. Sal infœcunditatem terræ significat psal. 106. Posuit terram frugiferam in salsuginem. Omnis siquidem locus (autore Plinio, lib. 31. cap. 7.) in quo reperitur sal, sterilis est. Vnde cùm Abimelech Sichem destruxisset, seminauit illic salem, quo perpetuò sterilem & desertum locum uel reddere sese, uel saltem fore talem significare uoluit. Iudic. 9. Apostoli itaque salientes, & salem in terra, id est, in terrenis hominibus serentes, tollunt terræ fœcunditatem, ac sterilem reddunt: iam terra, id est homo, sterilis mundo, diues fit Deo. Adhæc sale conditum erat omne sacrificiũ, Leuit. 2. Quicquid obtuleris sacrificij, sale condies, nec auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo. In omni oblatione offeres sal. hæc manifestant, quàm uera sit Pauli doctrina, qui uult, ut exhibeamus membra nostra hostiam, Deo placentem, hoc est, doctrina apostolica mortificemus membra nostra, quæ sale, id est, fide, per charitatem operante, mortificata, accepta erunt Deo. Nihil non sale, hoc est, fide uiua conditum, offeramus, alioqui auferremus sal fœderis Dei nostri de sacrificio nostro. Quod est fœdus? Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Quod est sal? Fides, quæ per dilectionem operatur. Cur ita? Quia ita Deo uisum est. Ad Hebr. 11. Impossibile est sine fide placere Deo, & accedentem ad Deum oportet credere, quia est: & quòd inquirentibus se remunerator sit. Roma. 3. Deus Christum proposuit propitiatorem per fidem in sanguine ipsius. Obserua: dixit, uos estis sal terræ, non ligni, aut huiusmodi, sed terrę, hoc est hominum, quos cœlesti & apostolica doctrina condirent, & ueteris Adami uermes, perpetuò conscientiam mordẽtes exurerẽt, & serpentis fœtorẽ auferrent. Rursus Christus Apostolos sale condiit aduersus mundi putorem & molliciem. Deinde, ut mortificati, & cœlesti odore repleti, non ad unam gentem, ut prophetæ, sed in mundum uniuersum mitteremur, & Christi bonus odor essent, dicente, Paulo, 2. Corinth. 2. Christi bonus odor sumus Deo in his qui salui fiunt, & in his qui pereũt. Aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor uitæ in uitam.

Prædicator, quando uehemens sit.

Prædicator qui esse debeat.

Sal, sterilitatem adfert.

Euangelio terra carnis sterilescit.

Omne sacrificium sale cõditum, quid significet.

Apostoli Sal terræ, non alius cuiusquã rei.

Quòd si sal euanuerit, in quo salietur?

Quoniam in Apostolis, in episcopis, in doctoribus & uerbi prædicatoribus uidus ille & perfectus Euangelicæ charitatis uigor, perpetuus esse debet: pergit Christus suos hortari, ut operam dare uelint, ut hoc saliendi officio sedulò & indefesse utantur. Alioqui si episcoporum & doctorum sal euanuerit, id est infatuatus fuerit, quo salietur? Sal infatuatus dicitur, qui stupet, & acrimoniam amisit, neque amplius salit, aut acore mordet. Hoc est, si episcoporum & præfectorum mores fuerint amore laudis, cupiditate pecuniarum, studio uoluptatum, libidine

Sal in doctoribus quomodo fit fatuus, aut uanus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uindicandi, metu infamiæ, damnorum aut mortis infatuati. Aut, euanuerit, id est, infatuatus fuerit: quod fit, quando officium prædicandi in Ecclesia refrixit, & euanuit, nec hominum impietas & iniquitas amplius corripitur, neque ipsis sua infœlicitas & impotentia indicatur, quibus agnitis, ad resipiscentiam, & sui cognitionem perducerentur, sed incorrepti & inemendati dimittuntur, quasi iusti & probi essent: unde tandem ea obtenebrantur cæcitate, ut uitia pro uirtutibus ducant, & glorientur, cùm malè fecerint: adeò ut pura Euangelij doctrina obliterata uideatur, & in tantum deperdatur, ut neque consiliis, neque auxilio locus relinquatur. Cùm enim sal infatuatus, & insipidus factus sit, quid reliquum tandem esse potest, quo multitudinis insulsa uita condiatur? id est corrigatur, doceatur, & in caulas Domini, ueluti grex, sale adliciatur. Par igitur est, ut Episcopi, & uerbi prædicatores ante reliquos doctrina & moribus integerrimis ualeant, & fide solida ac nidore Euangelij uiuifico polleant, & quibuslibet adblãdiantur. Hæc enim si in ipsis labascunt, fiunt certè sal insulsus & infatuatus. Obserua, quantum momenti in hoc articulo situm sit, quem Christus tanta diligentia præ omnibus aliis hîc ponit, & tantoperè exercendum commendat, ut sine quo neque politia Christiana constet, neque ulla recta doctrina aut uita ritè exerceatur. Quare gratissimum damnum communioni Christianæ infertur, quando sal, in quo omnia condienda & salienda sunt, infatuatus est. Quod non ita serò aut rarò fit, nimirum eiusmodi uenenum est sal infatuatus, quod sua dulcedine dicto citius irrepit, & uterem Adamum non mediocriter titillat ac delectat. Fit enim hoc pacto, ut perse quutiones fugiant uerbi ministri & molliciei acquiescant, mundi delitiis illecti, & in eis sopiti. Tacent, non prædicant, nihil condiunt, solũ hominibus placere querunt, idque faciunt aut formidine periculorum, incommodorum & persequutionum, aut spe consequendæ & retinendæ dignitatis & adipiscendarum opum. Danda est igitur opera, ut sal maneat sal, & non infatuetur. Huc præcipuè prospiciant Episcopi & prædicatores, & in hoc sese diligentissimè exerceant. Quod faciens, & post adpositam manum aratro, non respexerint retro, imitati uxorem Loth, quæ respiciens retro, uersa est in statuam salis. Relinquens nãque uocationem suam Deo factam, & retro respiciens, hoc est affectus suos ad diuitias suas, quæ combrebantur, dirigens, facta est statua, id est imago, & exemplum, quo alij saliti sunt, hoc est ipsius exemplo cauent, ne à cœpto aratro, & uocatione sua recedant, sed constanter in ea perseuerent & permaneant. Vbi glossa interlinearis in eum locũ Genes. 19. uersa est in statuam salis. Quasi mente (inquit) reuersa, ut fatuos hoc exemplo conditet. Ad condimentum enim fidelium, pœna impij, eruditio iusti est. Quemadmodum in agricultura, qui aratrum tenet, necesse habet ut oculos suos rectà præ se dirigat. Si enim oculi passim uagentur & retrospexerint, sulci minime recti imprimentur: ita is nunquam fœliciter seruiet regno Dei, id est prædicando Euangelio, qui subinde respicit ad negotia secularia. Nõ est igitur minima felicitatis pars populi alicuius, habere pastores Ecclesiæ, ac doctores pietatis, integros ac fideles.

Sale, fatuo facto, mirũ in modum mũdus oblectatur.

Salis fatui in statu habent, qui uocationem sui deserunt.

Qui admouet manũ aratro, ne aspiciat retro, quid significet.

Doctor bonꝰ nõ postrema pars nostræ fœlicitatis.

Ad nihilum ualet ultra.

A simili & incommodo terret Episcopos, parochos, & uerbi prædicatores, ut caueant ab infatuatione. Vt nulla re (ait) alia sapor iustus restituitur, quàm ita nec ad aliud prætereà utilis est sal fatuus factus, ne ad hoc quidẽ, ut in sterquilinium abiiciatur: eóque eiicitur foras, & sparsus in uiam tanquã nullius momenti pedibus conculcatur. Sic & usu uenit Episcopis & prædicatoribus, cùm Euangelij sapore, hoc est, fide solida ipsos destitui contingit. Nam non tantùm, ad munus prædicandi Euangelium idonei non sunt, sed ne ad aliam quamliber minimam atque abiectam functionem, quæ ad Christianismum quidem pertineat. Hæc

dicant, quanta pericula & incommoda eueniant, si sal sit fatuum, hoc est, si Episcopi uiuido spiritus feruore, ac iusta agendi dicendique constantia & acrimonia careant. Nam perinde ut exiccato fonte, unde omnes alij irrigantur & defluunt, & extincto lumine, unde aliæ lucernæ lucent, nequit ulla reperiri uel aqua uel lux, unde exiccatus fons, & extincta lucerna sibi ex integro restituatur: ita certè & doctoribus fatuis, & uiæ ducibus cæcis, qui obsecro pro ipsis sapient, & in uero iustóque tramite ducent? Est itaque damnum hoc ingens & irreparabile. Cæterùm licet Apostolorum & prędicatorum titulum retineant & nomen, ac hominum iudicio magnæ sint æstimationis, atque autoritatis, ut omniũ optimi Ecclesiastæ, & sanctissimi homines à mundo dicantur, tamen ne in terris quidem bene habebũt: Sed ueluti inutiles, steriles & infatuati, à Christo penitus reiiciuntur, quippe qui dum huiusmodi sunt, ad illum amplius non pertineant, neque pòst ipsius prædicatores esse debeant, neque Christianæ reipublicæ adnumerandi sint, nimirum iam ex corporis mystici consortio exterminati, & omnium credentium atque electorum communione orbati. Vt igitur fatuo sale nihil contemptius, cuius ne ad agrum quidem stercorandum ullus est usus, ut qui sterilitatem etiam adferat, si admisceatur, ita & iis, qui animabus pascendis præfecti sunt, nihil ineptius & inutilius est, si uiuidus ille Euangelicæ charitatis uigor ipsis defuerit, aut uita doctrinæ, & doctrina uitæ, non responderit.

Episcopo ministróq; uerbi partes suas deserente nihil insulsius inutiliúsque. Simile.

Cõtra cæcos duces & ignauos pastores.

Nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.

Exaggeratio est pœnæ pseudodoctorum. Auditu certè horribilis & terribilis est hæc sententia, qua istos foràs proiiciendos & pedibus conculcandos pronuntiat, proiiciendos quidem foras à doctorum dignitate, & pedibus conculcandos, id est uilipendendos & despiciendos coram Deo & hominibus. Reiecto itaque sale fatuo, & submoto, id est uera scripturarum interpretatione extincta, qua condiuntur homines, & Christiani fiunt, conseruantúrque, indubiè de ipsis semel actum esse uidetur, nec quicquam amplius præsidio esse conspicitur. Tunc enim uita & doctrina, magister & discipuli à Deo sunt alieni, & nullus, quin pereant, amplius obstat: imò nec modus ullus adest, nec ars ulla suppetit ad omniugas hæreses & errores, multiplicésque sectas & factiones reprimendas & coercendas, quarum ducia pessimus quisque impulsus quotidie aliquid sceleratum comminiscitur, & illud temerè discendum proponit. Stat tamen solida sententia: non relinquet te quisquis es, qui Doctoris probi & personam sustines & munus imples, Deus, solum, qui adhuc plusquam septem milia uirorum sibi reliquit, qui non curuauerũt genua ante Baal. Proinde huic doctrinæ attenti sint Episcopi, & qui gregi Christi præsunt: ut sal, sal maneat: hoc est, ut Episcopi episcopatu & sua functione sanctè fungantur, & diligentissimam nauent operam, qua suæ uocationi respondeant. Quorum quantò celsior est ordo, & uocatio præstantior, tantò certè, si quis illi fideliter non responderit, reiectior atque inanior erit. Non secus atque sal fatuus ad nihil ualet neque ad hoc quidem, ut sterquilinio aspergatur. Obserua, foras mittentur, id est, neque domestici neque filij & hæredes amplius dicentur, sed conculcabuntur eiecti in uiam peccatorum, quibus-cum æternùm conculcabuntur & pulentur: nimirum ut Esaias ait, 66. Vermis eorum non morietur. Huc pertinet parabola infrà. 13. de sagena missa in mare, &c. Elegerunt bonos in uasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione seculi. Obserua uocem, ab hominibus: Quasi diceret, Qui suæ functioni non respondent, tacentes, quando loquendum est, in summo die iudicij de se audient, qui dicant: Hic prædicator aut Episcopus noster fuit, neque tamen nos præmonuit, lupis nos reliquit uorandos, fugit, & suauiter uiuẽs, emerendi fauoris aut dignitatis & opum consequendarum gratia, tacuit. Ambiit semper, nunquam satur, cum Sisypho nunc (ut est in fabu-

Vbi infatuati sunt & doctores & discipuli, quanta malorum ilias.

pastores haud frugi, uerba aspera, & auditiones malas passuri olim sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lis) & Tantalo agat inquietus, famellicus & perpetuò sitibundus.

Vos estis lux mundi.

Secundam officij Apostolorum partem Christus adducit, significãs, quòd quẽadmodum ab ipso (quo omnes condiendi sunt) dicti sunt sal: ita ab ipso (qui lux est mundi, illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum) uocãtur lux, ad instruendum & docendum animas in uitam æternam: quasi diceret, Necesse est ut eam tum uiuant uitam, tum doctrinam habeant, quę omnibus intuentibus sit dux & regula rectè uiuendi. Mundi per metonymiam dictum, pro hominibus in mundo. Lux uera, est Spiritus Christi, qui est spiritus filiorum Dei, quo mens renouatur, atque ut tota & plenè Deo fidat & indiuulsè adhęreat, illustratur, & ut proximum ritè amet, accenditur. Hæc lux est, qua à Christo sole iustitiæ, & uera mundi luce, electi donantur, ut & ipsi sint lux in illo, & filij lucis, id est lucentes, lucémque aliis præferentes. Vos estis, id est esse debetis, lux hominũ, quòd per me ad hoc munus acciti sitis. Horum ergo uerborum sensus est: Vos estis lux mundi, ac si diceret Christus, donaui uobis de plenitudine lucis meæ, Spiritũ sanctum, quo illustrati, & uos lux facti estis. Vos igitur & mundo, & tenebrarum operibus ualedicite: & date operam operibus lucis, hoc est fructibus spiritus cuncta latim ferendis. Porrò hoc nomine & titulo Christus uniuersum mundum Apostolis subiicit, per ipsos illustrandum, & illuminandum, manifestans & concludens mũdum uniuersum cum omnibus suis uiribus meras esse tenebras, & ipsam cæcitatem. Nam si ex se lucem haberet, quo illustrari posset, quorsum à Christo designarentur Apostoli, lux mundi? Quò fit, ut maximus datus sit honor Apostolis, quòd orbis sit ipsis subiectus, & quicunque in mũdo uiuunt, siue reges, siue Cæsares, siue principes, siue proceres, siue docti, siue sapientes, aut etiam sancti, cogantur Apostolis subiici, ipsorum auditores fieri, & ima discentium subsellia occupare, ac ferre, ut Apostolorum ad dicendum prodeuntium, sapientiã excipiant, & per illam uideant ut suam corruptionem sale illorum expellant & tenebras suas luce ipsorum fugent. Obserua. Cùm Christus Apostolos, lucem mundi uocat, ipsorum id est Ecclesię (cuius caput & sponsus ipse est Christus) doctrinam adeò solam ualere, & ad uniuersum mundum illuminandum sufficere declarat, ut alterius lumine opus non sit, imò potius quicquid extra doctrinam illorum est, Cimmeriis (quod aiunt) tenebris obscurius est. Indubiè Ecclesia est columna & firmamentum ueritatis, 1. Timoth. 3. & extra quam non est salus. Quare cùm omnem & salis & lucis mereantur Apostoli, pro Christo legatione fungentes, 2. Corinth. 5. orbis doctores sunt: qui non solùm crassa illa flagitia arguunt, quæ primis etiam legibus ciuilibus & lumine rationis reprehensa sunt, uerùm etiam capitalia flagitia, hoc est incredulitatem, impietatem, & falsam sanctimoniam, quibus totus mundus immersus est, & neque quicquam resciscere, id est illuminari neque saluari vult: unde fit ut orbis doctores persequatur. Sed non obstante persequutione manet Apostolorum officium, munus scilicet interna flagitia corripiendi, & egenas & infirmas conscientias sanandi, consolandi & erigendi, omnésque ad emendatiorem uitam instituendi. Colligamus ex superioribus. Sal rerum scientiam, lux uitæ candorem & integritatem significat. Vtrunque autem in eo, qui plebem Christi regit, requiritur. Mirabile uisu auditúque, homines piscatores & idiotas constitui lucem mundi, id est doctores omnium ubique, non gentium tãtùm, sed & sapientum, adeò, ut Petrus piscator, sapientiam Philosophorum & doctrinam Pharisæorum cum uniuersa mundi huius sanctimonia stultitiæ & impietatis damnet. Et hæc est gloria diuinæ uirtutis, quæ per rudes & ignobiles, doctos ac sapientes huius mundi confundit, 1. Corinth. 1. Obserua. Christus appellauit uerbum salem, propter prædicationẽ pœnitentiæ, aut propter effectus uerbi, qui sunt exu-

Mundus pro mũdanis hoc est, in mũdo uiuentibus.

Lux, Spiritus Christi.

Apostolis omnis mund' à Christo subiectus.

Ecclesiæ uni' doctrina illuminando toti mundo sufficit.

Apostoli, orbis doctores.

Etiam inuito & contranitente mundo manet uigétque apostolorum officiũ.

Verbum, Sal & Lux.

rere, damnare, & conseruare. Nunc ab aliis effectibus, idem uerbum, lucem uocat, cuius est illuminare in tenebris, seruare ne impingamus, mirabili & suaui suo splendore adficere, &c. Hos effectus lucis partim attigit Ioan. 1. cap. alij colliguntur à naturali officio lucis.

Non potest ciuitas abscondi supra montem posita.

Argumento à comparatis, & à natura ueritatis, quæ nihil fuci & tenebrarum admittit, aperit functionem apostolicam, nõ occultè aut in angulo, sed palàm per uniuersum orbem exercendam. Quasi dicat: Cauete, ne quid tenebrarum in uobis sit, & uos existimate in totius orbis theatro historiam agere, ut uos excitet acuátque solicitudo ad circunspectionem ac diligentiam: quoniam exiguus lapsus in uobis erit instar fœdi criminis. Vos estis ueluti ciuitas in editiore montis loco posita, longè latéque uiatoribus conspicua, ideóque occultari non potest. Quare cui incumbit lucis officium, ne proripiat se in angulum, sed palàm in apertũ prodeat, uitrilem & præsentem animum habens. Caueat minis, periculis, persequutionibus mundi absterreri: aut amicitiis, fauore, dignitate, & spe quæstus, ac pecunia expugnari, & uinci, seipsum item abdere, ueritatem malitiosè dissimulare, & os comprimere. Nam si huius doctrina erroribus caligat, si uita mundanis cupiditatibus offuscata fuerit, si lupis cesserit, & se abdiderit, si tacuerit nihilque prædicauerit, quomodo caligo multitudinis dispelletur, grex conseruabitur, & in caulas Domini ducetur? Hoc ipsum est furis & latronis, non autem pastoris & doctoris officium. Quare qui designati sunt Episcopi & pastores, doctores aut prædicatores operæpretium est, eos, esse paratos, liberè & propalam in medium prodire, & coram mundo perinde atque in excelso monte stare, quò ab omnibus uideantur & audiantur, nihil simulantes aut dissimulantes, quod prædicandum est, nec in ullius gratiam quicquam tacentes aut loquentes, ut sicut sunt lux, ita apertè luceãt, non habita ratione mundialis honoris aut dedecoris, opulentiæ aut egestatis, odij aut fauoris, mortis aut uitę: sed solùm Christum, & gloriam eius promulgandam præ oculis habeant. Certè his, & similibus Christus innuit doctrinam suam tantem esse, & ad hoc institutam, ut nec debeat, nec possit occultari. Mysterium illud regni Dei, quod per Apostolos est in orbe prædicatum, absconditum quidem fuit ab origine mundi usque ad tempus reuelationis Christi, Ephe. 3. Colos. 1. ca. At post tempus reuelationis dictum est Apostolis, Quod in aurem audistis, prædicate super tecta. Et, Euntes, prædicate Euangelium omni creaturæ. Tunc videlicet Apostoli, uelut in theatrum totius mundi prodeuntes, omnibus totius orbis nationibus expositi sunt. Tunc doctrina regni Dei super candelabrum posita est, de qua dicit Apostolus. 2. Corinth. 4. Quòd si etiam opertum est Euangelium non-ſtrum, in his, qui pereunt, est opertum, in quibus Deus huius seculi, excæcauit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Christi. Veritatis hæc est natura, ut amet lucem, & fugiat latebras. Hæresis lucem fugit & latebras sectatur, donec in præceps ruat.

Minister uerbi, ciuitas est in edito loco sita.

Doctorũ munus.

Quod uelabat lex, Euãgelium reuelat.

Veritatis est, lucere & fugere tenebras.

Neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt.

Alia similitudine pergit Christus suos excitare ad rectè obeundã apostolicam functionem, assimilans ipsos accensæ lucernæ. Eadem ratione tum uocat tum uult Christus Apostolos esse lucẽ mundi, & accensam, ut omnibus luceat, lucernã. Nam qui aliis ad salutẽ præeũt, solet scriptura eos uocare lucernã, similiter & lucẽ: Vnde de Domino Iesu Christo prędictũ fuit ab Isaia, ca. 42. & 47. futurum ipsum lucem Gentiũ, nimirum quòd ad uitam æternam illis præluceret deberet. Cùm fœliciter & iustè regnaret Dauid, uocatus est lucerna Israël. Nam 2. Reg. 21. Viri Dauidis iurabant se non permissuros, ut Dauid in pugnam egrederetur, ne

Christus lux Gentium.

Dauid, lucerna dictus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

extingueretur lucerna in Israël. Fuerat enim Dauid tum admodum periclitatus.

Apostoli, lucerna accensi.

At cùm per Apostolos & discipulos Christus uiam ad salutem strauerit, ut prærirent, docentes, & prædicantes, rectè ad illos dictum est, Vos estis lux mundi, & lucernæ accensæ comparauit eos, suo Spiritu ipsos accendens, ut uerbo & opere prælucere ad regnum sedentibus in tenebris & umbra mortis possent. Vnde Paulus, radios huius lucis explicans, ad Philip. 2. cap. ait, Omnia autem facite sine murmurationibus, & hæsitationibus, ut sitis sine querela, & simplices filij Dei, sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ, inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, &c. Idem facit Ephes. 5. & 1. ad Thessal. 5. Huius lucis radij, sunt fructus Spiritus, Ephes. 5. Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: ut filij lucis ambulate, id est lucete. Sensus uerborum Christi est: Ideo noctu accenditur lucerna in ædibus, ut omnibus, qui domi agunt, luceat: neque abscondunt accensam sub modio, sed candelabro & eminentiori loco imponunt, ut lumen eius magis ad omnes perueniat, & unici luminis usus ad quamplurimos manet. Ita diligenter curare debet, cui grex Christi commissus est, ne famam aut gloriam apud homines uenetur, & affectet: sed solùm eo tendat, ut lux, quâ Christus in ipso accendit, non obscuretur, nec in angulum redigatur, aut subter modium ponatur, sed super candelabrum, & ad omnes, qui in ædibus sunt, dimanet. Neque timendū est, ne quid mali moliatur & comminiscatur mundus: nam qui in lucem nos constituit, ille haud dubiè nos etiam in lucendi officio defensos continebit. Admonentur ministri Christi, ut talentum diuinitus acceptum non abscondant, sed in usuram collocent. Ministro satis non est, ut gratiam cognitæ ve-

Contra otiosos, & gratia Dei abutentes.

ritatis pro se habeat, nec haud temerè abiiciat, aut contemnat: sed ex officij debito reus erit perfidiæ, si, quod accepit fidei suæ concreditum, non expendat. Quorsum quæso pacto excusabuntur inutiles illi serui, qui nullam habent officij sui rationem, nec quicquam lucis sanæ doctrinæ de se proferunt? Colligamus ex his: non esse communicatam lucem, aut data Spiritus sancti dona, ut abscondantur, sed ut iis qui in domo sunt communicentur, alioqui se donis indignos reddunt, qui ea receperunt. Obserua. Domum uocat Ecclesiam. 1. Timoth. 3. Similiter & mundum: Misit enim Deus filium suum in mundum, ut mundus saluetur per ipsum.

Ioan. 3.

Sic luceat lux uestra coram hominibus.

Mirabiliter diligentérque exhortationem hanc Christus urget, unde uerisimile est, quod non usque adeò urgeret, nisi res magni esset periculi, & necessitas postularet. Solidum enim prædicatoris officium multis uariisque mundi insidiis & periculis expositum est, quæ dum Christianus prędicator floccifacit, & urgentę prędicationis officio perseuerat, manet officium, vt ut prædicatorem mundus affixerit. Stat certè verbum Dei, manebunt uerbi prædicatores usque ad consummationem seculi, Ephes. 4. Sensus uerborum est: Erunt (inquit Christus) qui lucem uestrā obtenebrare studebunt, nec ferre uolent. At uos contra, imperterriti estote, ac tantùm præstate, ut otiosa non sit in uobis lux: nolite illam sub modio occultare, sed strenuè uestro fungimini officio. Mearum interim partium erit, ut uestrum dem operam, ne opprimatur. Lux suapte natura seipsam exerit, nec sinit professores latere, quanuis ipsi, famam hominum fugitantes, quærant latebras. Cauete uana hominum gloria inescari: Lux enim in uobis extinguetur, cùm ad istræ gloriæ inseruieritis. Operemini & laborate prędicando, exhortando, illuminando. Vbi, Domine? Coram hominibus, qui uestro sermone illuminētur, fidem & Euangelium excipiant. Non ait, uestra lux luceat in seipsa, sed coram hominibus, in genere dicit, non tantùm coram Israëlitis. Vocandi enim erant ad gratiam regni Dei omnes totius orbis habitatores. Lux ista accensa & destinata erat omnibus mortalibus. Nulla est personarum acceptio, sicut suprà generaliter dictum est.

Omnibus uenit Christus, & ad omnes misit suos, qui vult omnes ad agnitionem, &c.

Faciam uos fieri piscatores hominum. Obserua. Ea est Christi bonitas, ut quæ sua sunt, nostra esse & dicat & faciat. Indubiè lux in Apostolis & eorum successoribus est Christi, & ab ipso ceu autore: tamen dicit illam ipsorum. Similiter meritoria sunt opera nostra à charitate prodeuntia, non à dignitate operū nostrorum in se, sed ab ipso Christo: tamen illa dicit meritoria, & asseuerat se illis redditurum retributionem.

Christus quę sua sunt, nostra esse & dicit & facit.

Christus gratiam suā nostrum facit meritum.

Vt uideant opera uestra bona.

Fructum officij Apostolici ostendit. Si luxeritis, hoc est mysteria Euangelij, fidem, spem & charitatem nuntiaueritis coram hominibus, illuminabuntur homines, uidebunt opera uestra, id est illuminati & docti sentient & experientur energiam & uim verbi Dei. Aut, vt uideant, id est, intelligant, & capaces uerbi fiant, seruéntque uerbum. Tropo scripturæ, videre, aliquando accipitur pro intelligere: ut, Iesus autem, ut uidit cogitationes eorum, id est, intellexit aut sensit. Sic Abimelech, Genes. 20. Quid uidisti? id est, quid cogitasti aut sensisti. Sæpè enim quæ sunt sensuum, ad animum transferuntur. Interdum uidere pro habere, ut Ioan. 3. cap. Christus negauit uisurum regnum Dei non renatum, pro non ingressurum uel possessurum. Proinde hic locus non tam intelligitur de communibus operibus, quæ quisque exhibere debet proximo, charitatis officio, de quibus, infrà cap. 25. copiosus fit sermo, quàm de his operibus, quæ sunt, rectè docere Euangelium, fidem, spem, & charitatem, eiúsque mysterio erudire, & consolari conscientias nostras, quæ testari possint nos esse Christianos. Hæc sunt solida functionis Apostolicæ opera, coram hominibus facienda. Non præcipit hoc loco Dominus, ut uirtus (quæ per se lucere solet, & seipsam exerit) in spectaculum producatur, sed ut ipsa opere compleatur. Quasi dicat, Vitæ ac sermonis uestri puritas, sic luceat coram hominibus, non ut placeatis hominibus, sed, ut uideant, id est sentiant experiantúrque opera uestra, quæ & opere & sermone imitentur. Nam è bonis arboribus meritò non requirūtur folia tantùm, sed multò magis boni fructus. Intelligit ergo per bona opera fructus Apostolici muneris, quorum gratia discipulos in orbem emisit. Ioan. 15. Ego elegi uos & posui uos, ut eatis, & fructum adferatis. Hi fructus sunt cognitio Dei per Christum, conuersio à tenebris ad ueram doctrinam. Tale opus apostolicæ lucis erāt Corinthij. 1. Corinth. 9. & 1. Thessal. 5. Rogamus autem uos fratres, ut habeatis illos abundantius in charitate, propter opus illorum. Apostolicæ lucis fructus erant, quibus Ephes. 5. scribitur, Eratis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.

Vt uideant, ut effectū hic potissimùm significat, & magis, quam finem.

Videre, pro intelligere.

Videre pro possidere.

Opera bona, quæ.

Apostolicæ functionis & lucis fructus.

Et glorificent patrem uestrum, qui est in cœlis.

Alter fructus lucis Apostolicæ, coram hominibus expositę, est gloria patris cœlestis, & hic est finis petendus ministro Christi. Optima certè & præstantissima opera sunt, ex quibus consurgit glorificatio patris cœlestis. Hæc prædicatio ceu doctrina omnem sanctitatis gloriam à nobis tanquam à nobis aufert, testificans, omnem gloriam Deo debitam, ac nihil bonitatis nihilque uirtutis in nobis esse, tanquam à nobis, cuius nomine nos iactare queamus, sed omnia ad Dei gloriam referenda. Hæc doctrina erudit conscientiam, quomodo erga Deum se gerere debeat, ostendens ipsi conscientiæ gratiam Dei, & misericordiam, & in summa totum Christum. Hæc est uera doctrina, quæ glorificat, id est manifestat, & laudibus celebrat Deum: éstque uerum sacrificium & cultus Dei. Deinde hæc doctrina ostendit, qualis esse debet uita erga proximum, quibus operibus præfulgeat, quæ charitatis opera uocantur. Totis ergo uiribus in hoc incumbamus, ut bene merea mur de quibuslibet, faciamúsque hominibus, sicut cupimus ab illis fieri nobis. Hæc opera bona, radij sunt lucis, qua nos Christús illuminauit, súntque fructus Spiritus, quem donauit. Obserua: ut glorificent, &c. Scopus prędicationis & om-

Gloria Dei, finis & scopus ministri uerbi.

Doctrina sana & uera, quæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Si Deus, Pater noster est quid formidamus?

nium operum lucentium, est, ad glorificandum & celebrãdum patrem. Porrò neterriculamentis, minis & insidiis mundi à uerbo excidamus, addidit, Patrem uestrum. Quasi dicat: Durate, & uosmet rebus seruate secundis: nimirum, habetis patrem potentissimum pro uobis solicitum, aduersus quem vniuersa potẽtia nulla est. Hic in cœlis est, euocans uos ab his miseriis, ad cœlestia gaudia: cauete hũc amittere patrem. Nauate operam, ut inculpatam & cœlestem agatis uitam, purũ uerbum annuntietis, & nulli sitis offendiculo. Huc pertinet admonitio illa. 1. Pet. 2. Conuersationem vestram inter Gentes habentes bonam, vt in eo quòd detractant de uobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus uos considerantes, glorificent Deum in die uisitationis.

Nolite putare, quoniam ueni soluere legem aut prophetas.

Posteaquam prædicandi officium Christus instituit, & commendauit Apostolis, exordium cùm saliendi tum prædicandi illis facit in exemplum, ut discant cõpertúmque habeant, quid ipsis prædicandum sit, cùm docendo, tum reprehendẽdo & emendando. Hac autẽ exhortatione ceu præfatione occurrit, ac protestatur non esse sibi animum, aut consilium, legem soluere, sed ideò uenisse, ut eandem rectè doceat, & confirmet aduersus eos, qui sua doctrina illam infirmarent. Sine

Christ⁹ quid contulit legi.

ut legem rectè declararet atque explanaret, quæ per Pharisæos & Scribas prorsus obscurata & peruersa fuerat. Necessarium enim erat, ut doctrina de præceptis ab omni Pharisaico fermento perpurgaretur, & in ordinem redigeretur. Deinde hanc occupatio & protestatio necessaria fuit, ob superbam Pharisæorum iactantiam, &

Pharisæorũ supercilium, sese uelut solos hominũ putantium.

magnificam speciem, qua præ cæteris cristas erigebant, gloriabantúrque se adeo solos esse qui populum Dei regerent, cui tot prophetæ támque sancti patres præfuissent. Vnde cùm arguerentur legis malè intellectæ, cristas & supercilia erigentes, dicebant, Quis tu es, qui solus contendis sapere supra nos, quasi patres nostri falsi fuerint, & nos omnes erremus, qui legem Dei habemus, & prædicamus? Rogabit quispiam. Vnde orta est suspicio, qua Christus uidebatur legem dissoluere?

Christus unde uidebatur legem soluere.

Videtur mihi ad hoc respondendum. Imprimis, quòd non sicut Scribæ & Pharisæi, sed tanquam autoritatem habens, infrà 7. cap. hoc est, non ut interpres aut propheta, sed sicut Dominus ipse, doceret. Secundò, quòd disciplinam Pharisaicam hypocriseos ubique accusaret, cum peccatoribus manducaret, & uersaretur nec Sabbathum, nec sacrificia, imò nec templum, iuxta Pharisæorum superstitionem coleret. Studebat enim suos reuocare à sola rerum externarum cõfidentia ad

Christi mens & scopus.

spiritalem & internam iustitiam, solidúmque cultum, à quo externorum bonitas pendet. Ad hæc Apostoli & discipuli Christum, ut mediatorem noui testamenti, quum post amplam Spiritus missionem, in orbem missi sunt, exceperãt: quem ex prophetis & reuelatore Spiritu sciebant nouum esse regem, nouum sacerdotem ex tribu Iuda, simul & Aaronica & Leuitica: & ob id, omnia per ipsum innouanda esse, & nouo fœdere legis ab eo nouationem expectandam, quod fœdus, non sit

Ioan. 4.

prius initiandum à rebus externis erat, sed inscribendum in cordibus iuxta spiritum, ut in spiritu & ueritate pater cœlestis coleretur. Hebr. 10. Dicit Dominus, dabo leges meas in cordibus eorum, & in mentibus eorum superscribam eas. Vnde non est mirandum, si his, qui in solo rerum cultu externo iustitiam collocant, Pharisæorum superstitiosam traditionem sequentes, uideatur Christus legem dissoluere. Vt igitur Apostoli huic Pharisaicę obiectioni respondeant, præmonet ipsos Christus, dicens, non esse sibi in animo legem dissoluere, sed illam diligentius docere, & uehementius urgere, quàm Scribę & Pharisæi doceant: nimirum quòd cum Mose & prophetis conueniat: ideo lex quidem ab illo & à scribis docẽda est, sed inde lis oritur, & in hoc cardo rei uertitur, ut certi sint auditores, utra pars scripturam & legem Dei rectius doceat, & explicet. At quoniam hæc est controuersia

origo, propterea hic indubiè Apostolis sale & reprehensionibus utendum est. Iudæi enim suis interpretationibus legem peruerterunt & perdiderunt. At Christus uenit eandem recuperaturus, &, quod illa adumbrabat, facturus, & ueritatem exhibiturus. Hæc proculdubio non sunt legis dissolutio. Obserua. Dicens, Legẽ aut Prophetas, uetus testamentum integrum comprehendit. Lex declinandum à malo docet: Prophetæ ad bene operandum hortantur. Rursus aduerte: verbum, soluere, positum est pro destruere, ac demoliri, uel abrogare, Græcis dicitur καταλῦσαι. Aliter enim soluitur lex, aliter pecunia debita, aliter zona siue nodus, aliter peccata soluuntur pro absoluuntur & remittuntur.

Soluere uerbum pro destruere.

Non ueni soluere, sed adimplere.

Tantùm abest, ut uenerit Christus, abrogaturus, quæ lex & propetæ docent, ut in hoc uenerit, ut omnia tandem in ipso & per ipsum impleantur, & perficiantur. Dicebat ille Ioanni baptizare ipsum recusanti, Sine modò: sic enim decet nos implere omnem iustitiam. In lege obseruamus quædam fuisse moralia, cuiusmodi est Decalogus, scilicet uniuersalis morum ac uitę institutio. Cui ad unguem satisfecit ipse, & perfectè impleuit legem, cuius plenitudo, dilectio est, Rom. 13. Hanc supra omnes erga patrem & nosipsos maximè exercuit. Ioan. 13. Maiorem hac dilectionem nemo habet, quàm ut animam suam ponat quis pro amicis suis: non autem pro amicis tantùm, sed etiam pro inimicis posuit, Roma. 5. Secundò iudicialibus, quæ docent iustitiam publicam, humanitatem, beneficentiam, & quæ tranquillitatem publicam, conseruant: & ceremonialibus, quæ tradunt de ritibus Ecclesiasticis, de cultu Dei externo, déque personis, & rebus ad cultum illum pertinentibus satisfecit, detegendo, quod adumbrabant. Vnde infrà. 27. velum templi scissum est. Apoc. 4. Dignus est agnus aperire librum, & soluere signacula eius, hoc est, ostendere adumbrata in lege. Neque solùm his satisfecit, uerumetiã promissis omnibus stetit. 2. Corinth. 1. Quotquot enim promissiones Dei, sunt in illo, est: ideo & per ipsum, amen. Vide infrà primam conciliationem. Adhæc, lex spiritalis est & à Deo: bona igitur est, & non destruit illam, qui perfectè implet. Spiritalis quidem hoc est excellens doctrina, flagitans spirituales motus, solidam de Deo notitiam, ardentem, & perfectam dilectionem. Huic conformiter dictum est à Paulo, Rom. 3. Legem ergo destruimus per fidem? Absit. Sed legem statuimus. id est, stabilimus & fulcimus: nimirũ quòd neque Paulus neque alius Apostolus aliam doctrinam sit apportaturus, quasi prior irrita esset, & antiquata, sed hanc rectè prædicare & explicare statuit. Iam autem medullam & nucleum ac sensum legis eruere & ostendere Christus incipit, ut discant Iudæi, quid sit lex, & quid postulet, contra peruersam Pharisæorum interpretationem: sciántque eam ipsam scripturam, quam habent, rectè interpretari, atque intelligere, quomodo tenenda seruandáque sit. Quocirca Euangelium seu prædicatio Christi nihil contrarium legi affert. Sed hoc ipsum (ut Paulus rectè scribit) quod ante in scripturis & per prophetas promissum fuerat. Vnde Apostoli Euangelium & doctrinam de Christo, ueteris instrumenti autoritate & testimoniis confirmant, legem stabilientes, & sanctam & diuitem ostendentes. Soluit quidem legi Christus quod debebat, quum per omnia illi adeò fecit satis, ut queri illa iure non posit. Quia quæ iudicialis lex & ceremonialis docebant, erant res, non nisi ad tempus correctionis institutæ, quod quidem correctionis tempus, Christi tempus erat. Non enim potuit adueniens Christus in mũdum aliud facere, quàm quod fecit, abrogare uidelicet umbratiles illos typos, Christi negotium adumbrantes. Ergo per hoc ipsum, quod hac parte legem abrogat, legem complet, pro figuris & umbris ipsam rem & ipsum corpus reponens. De hac re copiosius scribit Paulus ad Hebræos. Quòd si Christo uera luce aduentante, cedunt umbræ & quod multis ante seculis prophetæ futurum prædixerunt præstò est, non irritatur lex, nihil illi derogatur, sed

Christus legem & omnia impleuit. Moralia.

Christus dilectione legem implenit. Iudicialia.

Ceremonialia.

Christus in lege promissa præstitit.

Lex spiritualis, & quare.

Lex Euangelio nõ aduersatur.

Christus nihil docuit cõtrarium legi.

Christus soluit, hoc est exoluit, quod debebat, legi.

Christus legem, quum abrogare uidetur, implet

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus legem perfecit, nō destruxit.

lucidior fit, & potius perficitur, quàm destruitur. Quod infirmum erat in illa nimirum umbra, antiquatur præsente corpore cuius umbra erat. Nunc orbi conspicuum est, quod illa adumbrauit. Ad tempus datæ erant illæ ceremoniæ, &

Ceremoniæ quorsum institutæ in lege.

præcepta quædam carnalia ceu cancelli, circumsepientes homines, ne in grauiora laberentur peccata, & ut pariores essent ad Euangelicam doctrinam excipiendam. Quid igitur lex? Propter transgressionē posita est, donec ueniret semen, cui promiserat, Galat. 3. Iam semen uenit, & quod latebat in lege, expromitur. Cæterùm

Moses & prophetæ mendaces, nisi Christus uenisset.

prophetæ fuerunt fideles ministri Dei, ac legis diuinæ interpretes, clarius & copiosius de regno & rebus Messiæ prophetantes. Horum scripta adeò nō luxauit Christus, ut nisi uenisset, & fecisset, quæcunque fecit, uideri potuissent illi vates, fuisse uani & mendaces. Verisimè ergo dicit Dominus, Non ueni soluere, sed adimplere. Imò usu caruisset lex, & effectū non habuisset, nisi uenisset Christus. Nihil igitur illi magis detrahitur, quàm si pictæ imagini regis, Rex ipse uiuus succedens,

Similia apposita.

omnium in se oculos deflectat: aut si imbecillus puer, successu tēporis grandescēs prodeat in uirum: aut si fructus maturus succedat frondibus & foliis: aut si exorto sole luna & stellæ obscurentur. Certè pictor non corrumpit prima lineamenta, lucidiores superinducens colores, aurum aut argētum, sed magis illustrat & implet. Ad hunc modum, quæ legi superducuntur præcepta, & si noua uideantur, legem tamen illustrant, sub qua iuxta spiritum latebant. Iam quòd latet expromere, & clarius ac celebrius facere, non est demoliri & antiquare, sed illustrare. Quod igitur sub illa latebat ac promissum erat, nunc exhibetur: nunc g-

Iudæi, si sapiant, nihil querentur.

ritur, quod prædixit: atque adeò lux omnibus promitur, ut iam nihil ad manum habeant Iudæi, quod nobis uitio dent, & de nobis iure queri possint. Colligamus ex his, & summatim dicamus, Lex Euangelio non est contraria, sed uia ad ipsum, ac præco præuius, & umbra ac typus. Et quomodo exorto sole cessat nox, & dispa-

Spiritu, quē dedit & misit Christus, indigebat lex, ut implere-tur.

ret umbra, ita legis umbra cessat appetente Christo, uera luce. Deinde legem com pleuit Christus seruatis ipsius præceptis, quibus iuxta corticem & literam, finem impositi, quia remota imperfectione, Spiritum Christus dedit, legem perfecit, & iis, quæ de ipso vaticinati sunt sancti prophetæ Dei, plenè respondit ac satisfecit. Dat spiritum, per quem affectus nostri immutentur & rapiantur ad obseruationem mandatorum. Postea si quid delinquitur, confugientibus ad Christum, per illius nomen condonatur. Quare non aduersantur legi præcepta Euangelica, sed consona sunt. Lex enim initium erat, Euangelium uerò perfectio. Hoc velamen legis Paulus, 2. Corinth. 3. cap. abundè demonstrat.

Amen amen quippe dico uobis.

Amen, uox quid, nō mutata abs scriptoribus.

Amen, confirmantis & asseuerantis uox est, Hebræis peculiaris, apud quos finat, fiat, siue uerè, quam nemo Latinus uertit, neque quisquam Euangelistarum Græcè scribens. Iurat Christus in re seria pro gloria Dei, & proximi necessitate.

Iurat Christ' quomodo & quare.

Quasi dicat certissimum habetote, & pro certo apud uos statuite.

Donec transeat cœlum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant.

Altera ratione ab immobilitate legis diuinæ petita, Christus urget uehementer ac diligenter ostendit, quàm non sit illi animus soluere legem sed adimplere. Cōtius (inquit) cœlum & terra præteritura sint, quàm vllam literam aut minimum etiam apicem de lege perire sinerem. Quasi diceret, is est mihi animus, ut pure & perfectè doceantur seruentúrque omnia. Et ne quid nec minimum quidem de lege omittatur. Non hìc curiosè rogādum, quid apex sit, aut iota litera, quam Hebræi Iod appellant, omnium minutissima. Hic sermo hyperbolicōs pronuntiandus mihi uidetur, ad insinuandam uehementem expressionem perfectionis, ad

Iota Græcis, Iod Hebræis.

Augustinus. Quasi certa conditione paciscatur, se uehementem & acrem sermonem habiturum, & culpam nolle agnoscere quòd legem soluturus aduenerit: sed in Iudæos deriuare & reiicere, ac planum facere, quòd ipsi legem infirmauerint, & soluerint, & illa posthabita suas superstitiosas glossas, uana commenta, & impia somnia tradiderint. Asseueratur igitur hoc textu, nihil omnino promissum aut proditum in lege Mosaica, quod Euangelium non absoluat. Huic sententiæ consentit Augustinus, exponēs sermonem Domini, in monte habitum. Donec ergo transeat cœlum & terra. Quando uerò? Nunquam. Nam cœlum & terra non præteribunt, quanquam in nouum cœlum & nouam terram immutabuntur. Ita nūquam dissoluetur, quicquid lege promissum est, sed adimplebitur. Quare nobis quoque discendum est hoc exemplo, ne patiamur nobis, uel minimam literulam ab Euangelio auferri aut decerpi: sed corde, ore & opere dicamus omnia purè docenda, credenda, & seruanda esse. Quòd si cœlum & terra potius præteritura sunt, quàm quicquam de lege: remittatur, & si agnoscimus Christum propter legis impletionem aduenisse: nostrarum quoque partium erit, legi Euangelicæ implendæ nos totos impendere: ita ut ne apiculus quidem ullus prætereatur. Atque ut consummatam fœlicitatem expectamus, ita & pariter absolutam oportet præstemus legis impletionem. Vtrūque continget, cùm extincta morte, extremo nostro hoste, Deus fuerit omnia in omnibus. 1. Corinth. 15. Quantū ergo licet nobis & pro nostro (ut ita loquar) modulo mandata obseruemus, & legi obediamus, cui si perfectè, quandiu hic uiuitur, non satisfacimus propter infirmitatem carnis, cui immersi sumus, supplebit is, qui solus perfectè illam impleuit, adiutabitq; nos, modo illi ex animo fideli adhæserimus, ut tandem illo fruamur, & ipsum perfectè & consummatè amemus. Nō erit igitur saluus quisquam, nisi impleatur lex: Id est, nisi ipsa concupiscentia edometur, & omnes eius fructus radicitus auferantur, beneficio charitatis. Idem docet Paulus ad Romanos. 6. Idem & Christus, dicens, Ni si quis abnegauerit semetipsum, &c. Quidam philosophatur hoc loco ita scribēs, Iota & apicem significare crucem. Iota enim est rectū lignū, & apex transuersum: quo sensu significatur, ꝙ ea, quæ de cruce dicta sunt, implebūtur. Obserua. Non dicuntur cœlum & terra transire secundum substantiam, sed secundum formam. Vnde de transitu cœlorum in morem procellæ, & solutione terræ per ignem præ-dictum legitur, ut uix æquè alibi. 2. Petri. 3. Aduenict dies Domini, sicut fur, in quo cœli cum magno impetu transient, & elementa calore soluentur. Vide, quæ in eum locum adnotauimus. Nisi quod infrà. 24. Marc. 15. & Lucæ. 21. Dominus dixit cœlum & terra transibunt, Verba autem mea non transibunt. Cui non absimile uidetur, quod scribitur psal. 101. Initio tu Domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes, sicut uestimentum, ueterascent: & sicut operiorium, mutabis eos, & mutabuntur: tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient.

Iudæi fuis fabulis & commentis legē corruperunt.

Cœlū & terra non alio modo peribunt aut trāsibunt, quàm quòd immutabuntur.

Perfecti fœlicitatem expectantibus perfectè quoque implenda lex est.

Christus auxilio est nobis ad implēdū, quæ præcepit.

Cœlū & terra quomodo perire aut trāsire dicantur.

Qui ergo soluerit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus uocabitur in regno cœlorum.

Alia ratione hortatur ad enixius studendum pietati, idque facit singulari antithesi, & argumento ab incommodo & utili. Habēntque hæc uerba magnum stimulum ad impellendos nostros animos, quo unicè studeamus uoluntati diuinæ respondere, & iuxta illam uiuere. Præcipuè autem his uerbis prædicatores compellat, quasi diceret, Ego tam diligenti studio legem tuebor, ut non tantùm non sim soluturus, sed qui soluerit quamlibet minimam legem, & docuerit sic homines, hoc est prędicatoris officium obierit, & uel minimum in lege præceptum abrogauerit, aut missum fecerit, etiam ex his, quæ mox sum traditurus, ille sciat se non esse mei prædicatorem, sed damnatum, & è cœlesti consortio exterminatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Minimus pro nullus.

Minimus uocabitur, id est non uocabitur, in regno cœlorum, non erit inscriptum nomen eius in libro uitæ. Et, ut ille pro minimo reputat, præcepta Dei respuere, ita quoque ille respuendus & reiiciendus est ab ecclesia sanctorum. Hæc est doctrina, qua omnes Euangelij prædicatores instructos esse oportet, ut hoc coram uniuerso mundo, si necesse fuerit, iactare possint. Minima uocat, modestiæ & humilitatis gratia, ut & te instruat, modeste docendo, loqui, & ne extollatur, qui ea seruârit. Aut minima dicit, quòd factu difficilia non sint, & non subsistant in carnalibus illis ceremoniis legis Mosaicæ, & multiplicibus illis forensibus decretis, quæ ritè fieri non poterant nisi spiritu, & ardēti animo in Deum: spiritalia enim sunt. Aut minima præcepta per mimesim ea appellat, quæ arduis & maximis præceptis prioris tabulæ collata, uidentur esse exiliora. Ex mandatis igitur hisce minimis, scilicet sequentibus, quæ porrò ex secunda tabula interpretaturus erat Dominus, certum est minima præcepta dici respectu magnorum primæ tabulæ. Obserua, & iam tu ipse expende, quid Christus ad hoc dicturus sit, tam seueram & atrocem sententiam pronuntians, uidelicet illum nullam partem in cœlesti regno habiturum, qui uel minimum mandatum soluerit, cæteris omnibus uel accuratissimè seruatis & traditis. Huc pertinet quod scribitur Iacobi. 2. Quicunque autem totam legem seruauerit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Vide, si iuuat, quæ in eum locum Iacobi adnotauimus. Iam, rogo te, pie lector. Quó nam istos nequam operarios & doctores potius & conuenientius relegandos arbitraris, quàm in flammas tartareas, omnium ardentissimas & profundissimas? Obserua hoc uerbo, & docuerit sic homines, doceri nos, quòd minus uenię habet doctor errans, quàm auditor, si erret ac delinquat. Doctor enim errans minus habet excusationis, & plus adfert detrimenti, quàm auditor errans.

Mandata minima quæ, & quare.

Doctoris grauior culpa, quàm auditoris.

Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus uocabitur in regno cœlorum.

Altera pars antitheseos est, qua ad indiuulsius pietati incumbendum hortatur, à commodo & præmio ducta, cui omnem legem tum præstiterit ac studiosè impleuerit, tum alios non solùm implere, sed etiam neglectui non habere docuerit. Is demũ admirandus est, & præcipuo loco futurus in regno cœlorum, hoc est, ad contubernio Euangelico. Obserua, uerbum fecerit, uerbo docuerit præpositum, ac prius nos scholasticos & discipulos, quàm magistros esse debere agnoscamus. Et quæ docemus, prius in illis nos ipsos exerceamus, ut opere probata melius explicemus. Qui enim fieri potest ut illam uiam doceas, qua nũquam transieris? Quod Christum fecisse testatur Lucas act. 1. cap. Semonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ cœpit Iesus facere & docere. Primò fecit, posteà docuit, longè dissimilis iis, qui multa docent, & mandata pronuntiant, sed ne digito quidem illà mouere uolunt. Proinde vt reprehensione dignũ est, docere, & non facere: ita imperfectum uidetur, facere & non docere, valenti: hoc certè habet charitas, ut se in proximum effundat, & non sibi soli sit utilis, sed & aliis. Atque vt certè non docebis, quæ opere non probaueris & compleueris, ita non facilè aliis persuadebis, ut faciant, quod ipse non feceris. Audies enim, Medice cura teipsum.

Magnus in regno cœlorum, quis.

Christus primùm fecit, posteà docuit.

Facere & docere, perfectorum.

Dico autem uobis, quia nisi abundauerit iustitia uestra plusquam Scribarum & Pharisæorum.

Elegans est hæc parasceue, qua parat Christus transitum ad exegesim siue expositionem legum aliquot Mosaicarum cum asseueratione & magna orationis uehementia, qua ardenter instat suis, ut diligentissimam nauent operam, ut omnes ueræ pietatis numeros impleant, confirmans, quod præmisit, se non uenisse, ut legem solueret, sed adimpleret. Quasi dicat, Tantùm abest, ut legis ac iustitiæ remissionem inducere uenerim, ut in regnum cœlorum, quod annuntio, non

tis ingressuri, nisi Scribarum ac Pharisæorum iustitiam superetis, quæ ut magna uideatur, tamen in regno cœlorum non erit. Atque hoc uerbo, dico uobis, facilè uides, quanto studio quantáque orationis uehementia statim ab initio suos perstringat, dum confert & loquitur non in communi de uilibus personis, sed de omnium optimis in toto populo Iudaico & selectissimis, qui præ aliis sibi, perinde ut sol, lucere uidebantur: neque enim erat ordo laudabilior aut nomen honorificentius in populo, quàm Pharisæorum. Vnde qui uirum sanctimonia uitæ præcellentem nominare uolebat, Pharisæum nominabat. Tametsi autem Pharisæi & Scribæ sanctissimi à populo habeantur, ac ipsi etiam sibi uideantur absolutissimæ cuiusdam iustitiæ, nihilo secius tamẽ Christus audacter atque nominatim ipsis perstringit, accusans illos iniustitiæ, ipsorúmque sanctissimam (ut sibi persuadent) uitam adeò damnat, ut e cœlo eam excludat, & igni æterno addicat. Ex ipso argumento, quod Christus hoc loco tractat, satis apparet hîc nomine iustitię, illũ intelligere totius uitæ rectitudinem, uel integritatem, ita ut exigat animum integrum, syncerum ac probum, & cùm diuini tum humani iuris seruantem, ut omnem iustitiam adimpleat. Cæterùm dicit, uestra. A suis enim Christus non alienam, sed ab uno quoque suam ac propriam iustitiam exigit, hoc est, Christianam iustitiã, quæ enascitur per Spiritum Dei, ut agnoscamus nos peccatores, & conuertamur ad Christum, iustitiam nostram, cuius gratia iusti erimus, tum abundabit nostra iustitia supra illam, quæ est Scribarum & Pharisæorum. Obserua: cùm audis hîc & alibi, Dico autem uobis, emphaticẽs pronuntiatur: & tum significat Christus se uelle explicare id, ad quod vult nos esse maximè attentos: & ardentiori fide dictum excipere. Dico, hoc est, affirmo uobis hoc, quicquid alij dicant, ac statuant: uobis inquam, qui mei estis, hoc affirmo. Verborũ sensus est, Dixi (ait Christus) me non uenisse, ut soluerem legem, sed ut implerem. Et minimum fore in regno meo, qui unum de mandatis minimis soluerit, & soluendum docuerit. Id adeò uerum est, ut certò affirmem, nisi iustitiam, id est uirtutem & operationem pietatis, abundantiorem & pleniorem feceritis, ea, qua se Scribæ & Pharisæi uenditãt, hoc est, nisi iustiores fueritis Iurisperitis & Pharisæis, non intrabitis in regnũ cœlorum. Illi mandata iuxta literam & opus externum obseruant: vos autem ex spiritu & animo illa implete. In rebus illi externis sanctitatem omnem constituunt, & legis cortice contenti, putant si externo opere contra legem non fecerint, legem se impleuisse, & ob id se iustos haberi coram Deo. Docent & non faciunt, uitam uiuentes doctrinæ suæ contrariam. At quum res longè aliter habeat, audite me legis medullam proferentem, & mea interpretatione ac explicatione implentem & perficientem, quæ illi diminuerunt, & sua hypocrisi eneruauerunt. Volo uos etiã minima mandata quæ nunc vobis proferam, non modò non soluere, sed etiã implere, ut abundantiorem iustitiam consequamini, & iustiores sitis, quàm totus ille Scribarum & Pharisæorum ordo. Obserua. Scribæ erant, quorum omnis opera in lege ritè intelligenda, populóque explananda insumebatur. Erant ueluti librarij, ab euoluendis atque enarrandis libris sacris: qualis fuit Esdras. De Pharisæis alibi diximus. Colligamus ex his, opera externa, vt ut in speciem iusta uideantur, non ex se iustificare. Est enim opus altiore opere, nimirũ morte Christi nobis applicata, per fidem, quæ per dilectionem operatur, iuxta quam opera externa, bona & laudabilia sunt. Prodeunt enim à radice sancta: ergo rami sancti sunt, ait Paulus. Quare arguenda est omnis talis Pharisaica iustitia, quippe quæ cùm se tum alios fallit, & à recta uia ad inferos perducit. At contrà lucendum, id est indicandum est, quæ recta sit probitas, & uera iustitia, quam lex exigit, sicut Christus ex ordine mox indicabit.

Ordo & dignitas Pharisaicæ sectæ quanti apud Iudæos fiebat

Iustitiæ nomine quid intelligit Christus.

Iustitia Christiana, quid & quomodo excedet iustitiam Pharisæorum.

Dico uobis, uerbũ Christi cum Emphasi.

Iustitia Pharisæorum cuiusmodi erat.

Scribæ, qui.

Opera externa unde uim meriti & iustificandi habeant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Audistis, quia dictum est antiquis, Non occides. Qui autem occiderit, reus erit iudicio.

Desumit Christus aliquot præcepta decalogi rectius declaranda. Quasi diceret: Agedum, ut clarè intelligatis, quantum adiicimus iustitiæ Pharisaicæ, quàm nostra præcepta non pugnent cum præceptis legis, sed ea potius adiuuent, & ipsa explicent, rem ipsam aliquot exemplis demonstremus. Audistis, quòd maioribus olim sit præceptum, Non occides. Quisquis autem occiderit, reus erit iudicio. Hactenus Pharisæi sibi persuaserunt, & ita docuerunt, quòd occidere tantùm significet manu occidere, nec aliter interpretati sunt, nisi quantum nudorum uerborum significatio in se complectitur, & sonat, nempe de externis & crassis operibus. Vnde pulchrum tectorium, scilicet commenti sunt, se nullo modo homicidij reos fore, tametsi alter alterum morti offerret. Quemadmodum ipsi Christũ Pilato crucifigendum obtulerunt, nolentes manus suas sanguine polluere, quò sanguinis Christi innocentes, puri & sancti manerent, usque adeò, ut etiam prætorium ingredi recusarent. Cùm tamen ipsi adeò præcipui essent, qui tum innocẽtis mortis autores erant, & Pilatum inuitum quoque & reluctantem eò ui adigebant, ut crucis supplicio insontem afficeret. Tamen sibi placebant, ac uidebantur esse puri & extra omnem noxiam. Quo nomine & Apostolos obiurgabant, Act. 5. cap. dicentes, Vultis inducere sanguinem hominis istius super nos. Quasi diceretur: At qui, non nos, sed gentes illum occiderunt. Non absimili morbo laborasse uidetur Saul. 1. Reg. 18. Siquidem Dauidem odio habens, libenter ipsum necì dedisset. At quia sanctus esse cupiebat, nolens eum propriis manibus interimere, curauit illum mittendum ad Philisthæos, ut ibi mortem oppeteret, & manus suæ non pollutæ essent. Hęc est illa illustris scilicet & splendida Phariseorum sanctitas, qua nõrunt se puros facere, & iustos putant, dummodo cædem manu non committerint, quorum cor interim ira, odio, inuidẽtia, occultis & funestis cogitationibus refertissimum, & lingua letali ueneno calumniæ & execrationis infectissima est. Hæc est interpretatio, quam à Pharisæis didicistis, & à maioribus quasi per manus traditam accepistis, hærentes in ipsa litera, quæ occidit, & confidenter huiusmodi uerba iactantes, hic est Moses, qui dicit, Non occides. Ergo iusti sumus, non occidentes. Et huic interpretationi uestræ & uerbo innituntur simpliciores, & coguntur fateri, rem ita se habere, sequuti uos Pharisæos, tanquam diligentes doctores, & exercitatos diuinorum præceptorum executores, cùm tamen uestris ineptiis & putidis commentationum lacunis, uerba legis obscuretis, nec consideretur quum fiat, & uideatur, quid uerba in se complectantur. Obseruanda certè est emphasis in uerbo, occides, & uocula subintellecta, tu. Quid uocatur, tu? Lingua? minimè. Manus? haudquaquam. Pes? nõ. Verum tu, tu, hoc est quicquid in te est, & intra te, manus, os, cor, cogitationes, & quicquid tu es in uniuersum corpore & anima, Non occides. Verbi gratia, quum loquor tecum, Hoc tibi non est faciendum, iam non loquor cum manibus, sed cum tota persona tua, & totum hominem intelligo. Vnde si pede feceris prohibitum, offendis, si manu, offendis. Quid ita? Toti homini hoc prohibetur, cuius manus est. Sensus itaque uerborum est: Quot tibi partes seu membra sunt, tam multiplices quoque formas occidendi uenire potes, seu manibus, seu lingua, seu corde, seu etiam nutibus & signis, seu gestibus, siue truci & Titanico uultu intuendo, siue auribus insinuando, quum proximi mentionem inuitus audis. Hæc enim omnia membra, ex quibus compositus, ita animata sunt, ut cupiant proximum iam enectum & peremptum esse, idque eò quòd ex animo seu uoluntate pendeant, ex qua mala oriũtur. Quid igitur iuuat, non mactare hominis corpus? quid, si interim manus qui esca? lingua à contumeliis ingerendis taceat? oculi & aures omnia dissimulẽt? cùm ipsum

Occidere, quid Pharisæis.

Iudęi & Saul sibiipsis iusti.

Apostrophe ad iustitiarios Pharisæos.

Prohibetur toti homini cædes.

Omnib⁹ corporis mẽbris editur cædes, ab uno animo imperatur.

cor cæde & homicidiis sit refertissimum? Obserua. Christus hæc præcepta legis non ita adducit, ut in lege habentur, sed ut erant à Scribis & Pharisæis deprauata, & populo rudi perperam inculcata: quod ideo facit, ut Pharisaïcam illam doctrinam & iustitiam in lucem educat, & uitandam moneat. Non enim dixit, Nisi abundauerit iustitia uestra, plusquàm ea, quę per Mosem est tradita, sed plusquam Pharisæorum. Vnde non dicit, Scitis, quòd in lege sit scriptum, sed audistis hoc sæpenumerò, publicum est & invulgatum. Lex habet, Nõ occides. Mentem huius illi, uelut obducta caligine, adiecto glossemate oppresserunt, dicentes, Quisquis occiderit, obnoxius erit iudicio: quasi iudicio nemo, quòd ad hanc legem attinet, sit obnoxius, nisi manu occidat. Colligamus ex hoc præcepto prohiberi non solùm externas corporum iniurias, & priuatam uindictam externam: sed etiam in animis maleuolentiam, odia, inuidentiam, priuatam cupiditatem uindictæ: contra uerò postulat hoc præceptum erga omnes homines beneuolentiam, misericordiam, zelum, candorem oppositum maleuolentiæ, mansuetudinem, patientiam, æquitatem, quę remittit aliquid de summo iure, propter probabiles causas, uidelicet ut sanabiles reuocentur in uiam. Item ne ex priuatis discordiis oriantur publica dissidia, quia de priuatis offensionibus scimus seuerè præceptum esse, Remittite & remittetur uobis. Item uindicta non est res priuati impetus, sed Deus eam sibi relinqui postulat, eíque metas circunscripsit. Ideò inquit, Mihi uindictam. Ad quam uocem ordinauit politicum magistratum, suæ potestatis uicarium, quasi dicat: Ego puniam, uel ulciscar aut mea manu, aut permissione, aut legitimo officio magistratus. Obserua. Reus erit, id est obnoxius erit. Cęterùm iudicium fere intellexerunt, quo explorabatur de homicida, an sciens uel inscius, data opera, uel casu proximum suum occidisset, de quo Deutero. 19. scribitur. Vel certè per iudicium pœnam intellexêre & condemnationem, quæ per iudicium de aliquo sumitur. Obserua. Nihil noui docet hoc loco Christus, sed tantùm uelamen tollit, ut integrum sit discipulis in Legem & Prophetas transfigere oculos, idem docentes. Tendunt uerò omnia eò, ut imbecillitate nostra cognita, adspiremus ad iustitiam Christi. Rursus aduerte, Christum hìc incipere à præceptis secundæ tabulæ. Quasi diceret, Si hæc seruare non potestis, ergo multominus præcepta prioris tabulæ.

Verba legis à Pharisæis corrupta.

Lege nõ manus tantum aut lingua, aliudúe id genus, sed animus in primis aut prohibetur, aut exigitur.

Præceptum, Non occides quid iubet inhibẽtue.

Aequitas qd.

Ex priuatis discordiis publica sæpè eá que grauia incommoda.

vindicta Dei propria.

Iudicium.

prę cepta prioris tabulæ, ob seruatu difficiliora.

Ego autem dico uobis.

Quia hæc, quæ sequuntur præcepta, sunt ueluti partes præcepti, de dilectione proximi: quæ sola in omnibus huiusmodi, hoc est Decalogi, diuinísque mandatis quæritur, per assecurationem loquitur, quod è re esset rudis & indoctæ plebeculæ, quæ breuia hæc præcepta melius quàm longas rationes percipiebat. Quasi diceret. Hactenus putarunt Pharisæi, quòd propter cohibitam manum satisfecerint præcepto, Nõ occides, & legis minas effugerint ac iusti & innocentes etiam nunc in Synagoga uersentur. Audite meam legis interpretationem, siquidem illud affirmo uobis, & pro certo habetote. Ego emphasim habet. Quasi dicat Christus: Ego, qui debeo uobis uelamen tollere, & aperire oculos: ego sum, qui de uera loquor iustitia, huc attendite, & neglectis Scribarum & Pharisæorum commẽtis dico, & pro certo assero uobis meis discipulis. Ego, inquam, qui non Mosaicam iustitiam doceo, secundũ carnalem uestrum sensum, sed eam, quę ualet corã Deo.

Ego cũ Emphasi.

Quia omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo, Racha, reus erit concilio. Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.

Christus hoc loco iuxta fori consuetudinem loquitur, quando facinorosus aliquis morte plectendus est: & tria nominatim memorat, ut ostẽdat, quomodo pœna subinde maior & grauior fiat, quantò fortiùs peccatum crescit. Sumamus nobis

Universidad de Deusto
Biblioteca

In iudicio capitis multi gradus.

exemplum. Qui homicidium commisit, in primis iudicio est obnoxius, hoc est, sistendus est iudici, apud quem perpetrati facinoris accusatur, & pronuntiato iudicio, capitis arcessitur, ut qui reus est mortis. Atque hic primus est gradus seu uestigium ad mortem. Sententia tamen iudicij nondum est pronuntiata ita ut locum & facultatem habeat semet excusandi & liberandi. Deinde pronuntiata sententia, quòd illi mors sit subeunda, tum in consilium incidit, in quo habetur deliberatio, cuiusmodi supplicij aut mortis genere afficiendus sit, iam iterum uno gradu morti factus est propior & uicinior, ut non amplius possit effugere. Tertio iam peracto iudicio & omnibus conclusis, carnifici traditur, ut illum foras eductum debito supplicio afficiat. Ita his tribus gradibus Christus iudicium facit, quo pacto semper etiam atque etiam profundius in peccatum prolabamur, quemadmodum qui supplicio capitis afficiendus est, subinde magis atq; magis morti appropinquat. Qua-

Ira, quid.

re qui irascitur fratri, hoc est, qui animo uindictæ in fratrem mouetur, (est enim ira, motus animi, tendens ad ultionem doloris) iam Dei iudicio morti est obnoxius: peccato enim irretitus est, cuius stipendium est mors æterna. Qui uerò per-

Racha.

rexerit & dixerit Racha, hoc est incerto aliquo signo iram euomuerit, reus erit concilio, id est grauius peccabit, unde morti & pœnæ propior erit. Qui autem dixerit, Fatue, hoc est in manifestum proruperit conuitium, obnoxius erit gehennæ ignis, id est iam suum habet iudicium. Et ut uno & altero uerbo dicã, Qui irascitur fratri, obnoxius est gehennæ. Qui dixerit Racha, adhuc profundius in orcum præcipitandus est. Omnium uerò profundissimè, qui & uerbis & facto cędem perpetrauerit. Omnes unam pœnam habent & condemnationem, sed quæ eatenus subinde fit durior & grauior, quatenus peccatum creuerit, & fortius eruperit. Hęc sunt ueluti legis, Non occides, exegesis, qua Pharisaicum commentum retegitur. Aiunt non perpetratum homicidium, nisi manu aut huiusmodi re externa interueniat cædes. Dico autem uobis, 1. Ioan. 3. Qui odit fratrem suum, homicida est. Qui odio & animo uindictæ irascitur fratri, homicida est, etiam ubi ira animo deliberato solùm concepta esset. Legito, si uacat, quæ scripsimus in eum Ioannis locum. Obserua. Arbitror Racha esse interiectionem indignantis animi, nihil præterea significantem, ut constet gradatio ab ira animi, ad significationem uocis iracognitæ, neque certum aliquid significantis. Extenditur ad omnia signa, quæ irati proximo ostendimus, ut si quis faciem seu uultum auerterit, aut in rebus dubiis proximi gestit & lætatur, aut alioqui, ita se exhibet, ut ostendat uoluptati sibi fore si male contingeret proximo, uel funditus periret. Deinde uox, Fatue, nõ tantùm signa indicat, sed etiam uerba interdum & facta, quæ ex virulento & malo corde quod proximo infensum est, proficiscũtur. Per hãc dictionem, Fatue, intelligitur omnia reliqua conuitiorum, calumniarum, probrorum & imprecationum genera.

Racha.

Fatue, qui dicit, quid intelligat.

Gehenna.

Gehenna significat locum supplicij. Ge uallem significat. Vallis erat iuxta Ierusalem, quam habitabant filij Ennon. Vnde locus dictus gehenna siue gehennon, in quo Iudæi extruxerant excelsum nomine Tophet, ubi sacrificantes cremabãt suos filios & filias suas igni contra præceptum Domini. Propter quod flagitium minabatur illis Dominus per Hieremiam, uenturum tempus, quo excelsum illud non amplius uocaretur Tophet, & uallis filiorum Ennon, sed uallis occisionis & supplicij. Putant uerò dictam Tophet, à ritu sacrificantium Moloch idolo Ammonitarum, 4. Reg. 23. & Act. 7. ca. Quem Moloch uerisimile est Saturnum fuisse Pœnis, cui cùm adolebantur infantes, pulsabantur tympana, ne audiretur cuilatus illorum, dum exurerentur. Vnde quia locus summæ abominationis erat, & supplicium de impiis in futuro seculo, pro loco supplicij usurpatum est. Dominus itaque, qui uulgari tum lingua usus est, Gehennam pro futuro animarum tormento usurpauit. Atque uocula ignis addita, exaggerat incredibilem uim cruciatuũ, qui impios manet. Et hos cruciatus inextinguibiles Isaias ultimo cap.

Hiere. 19.

Tophet.

Moloch.

te uocat ignem inextinguibilem. Quòd si aliquando Gehenna sine additione ignis ponitur, accipitur nihilominus pro hac omnium maxima & durissima afflictione, cruciatúque, qui est ab isto perpetuo uerme atque igni inextinguibili, quo cruciabuntur, quotquot non fuerint consequuti Christum propitiatorem. Significat igitur Gehenna cruciatum ignis, supremam atque dirissimam Dei ultionem, incredulos & infideles manentem. Rursus aduerte: uoce, fratri suo, intelliguntur omnes homines, siue quilibet proximus. Concilium hoc loco non dicitur συλλὴ, quod & ipsum significat consilium, sed συνέδριον, id est synedrion, quod consessum iudicum significat, ut adnotauit Chrysostomus. In huiusmodi consessibus, uelut Athenis in curia Martis, grauiores causæ solent agitari. Nam in iudicio, quod interdum ab uno peragitur, multa spes est elabendi. Ad synedrion non nisi causa gravis defertur, iamque non tam de damnando reo, quàm de supplicij modo deliberatur. Obserua: in singulis subaudiendum est, si quis iratus dixerit Racha, si quis

Frater.

Consilium.

Irasci non prorsus prohibitum.

iratus dixerit fatue. Non in totum prohibet Dominus irasci. Psal. Irascimini & nolite peccare. Hic solùm prohibet iram, quæ cum charitate pugnat: non autem eã, qua iuxta præscriptum charitatis reprehenduntur, & corripiuntur perditi & deplorati homines, aut alij, quorum est spes uitæ melioris. Aequum enim est, uerbis amarulentioribus reprehẽdere. Sicut Baptista Matth. 3. Genimina uiperarum, &c. dicit. Paulus Galatas uocat insensatos, Christus stultos, discipulos, & tardos corde ad credendum. Et non tantum hoc licet, sed irasci quoque, & iracundo uultu & obnubilato intueri. Nam omnis talis ira, diuina est, uitiis & non personæ succensens, ut opem ferat proximo. Hæc ira non latius se extendit, quàm ut peccatum & uitia puniantur. Verbi gratia. Si alter alterum uiderit peccantem, & monuerit, inhortans illum, vt resipiscat. Hæc ira Christiana est & fraterna, imò paterna ira dicenda est. Non enim fit animo nocendi, sed ut submotis uitiis proximus emendetur. Magistratus licitè irascitur, & facinorosos punit. Legimus Christum iratum fuisse Iudæis, Marc. 3. ac sæpè grauiter quoque cõuitiatum, vt quum Petro dicebat, Abi post me Satana, quod paulò plus uidebatur quàm, abi post me fatue. Sed vt Petrum ob summam erga ipsum dilectionem duriusculè increpuit, ita studio paternæ gloriæ, suis nominibus appellauit Pharisæos, nullo erga utrosuis malo affectu motus. Ad hunc modum pater peccanti filio, similiter & magistratus, imò & frater fratri irascitur, & conuitiatur, cùm hæc ira sit ex charitate & non animo uirulento, & uindictæ cupido.

Quæ licita & honesta.

Luc. 14.

Ira fraterna & paterna.

Quibus licet iratos esse.

Christi ira & cõuitia, quæ.

> Si ergo offers munus tuum ad altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid aduersum te: Relinque ibi munus tuũ ante altare: & uade prius reconciliare fratri tuo: & tunc ueniẽs offer munus tuum.

Longo sermone Christus agit, ut dilectionem suo loco inter suos restituat, adeò ipsos desiderans alienos ab omni ira, amaróque affectu, ut quoad ipsorum fuerit, pacem cum omnibus hominibus habeant, Roma. 12. Vrget suum institutum, & declarat exemplis, causas & adfectus necis, maxima esse peccata, ut qui illis sint obnoxij, prorsus inepti sint ad honorem, aut cultum aliquem Deo præstandum. Sensus uerborum est. Pius & religiosus Iudæis uidebatur, qui fratri suo male cogitans, aliquod munus ad altare deferret, cùm tamen absque fraterna concordia Deo non fit acceptum sacrificium. Dico autem uobis: in primis curanda est pax & mutua concordia. Quòd si, ut est humana imbecillitas, nonnihil offensæ inter fratres inciderit, sepositis omnibus rebus, tam enixè studendum est, ut sarciatur concordia: ut, si altari assederis, munus tuum oblaturus, atque inibi subierit tibi in mentem, quòd parum cum fratre tibi conueniat, qui habet aliquid aduersum te, hoc est quem læseris, neque differas neque moreris, sed apud ipsam

Christus auocat ab ira & amaris affectibus suos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aram relicto munere, pergas domum, & des operam, ut ante omnia reconcilieris, & mutua redintegretur concordia. Re confecta, & pace inita, redito ad altare, sacrificium tuum peracturus. Quòd si absens fuerit, nec hunc propter loci magnam intercapedinem adire possis: tunc uade, & perge animo ad fratrem, hoc est, propone Domino, & esto eo erga fratrem animo, ut paratus sis quoque tempore reconciliari illi, & damnum resarcire. Quòd si præsens fuerit, & tibi in mentem uenerit, te habere aliquid aduersus illum, hoc est, quòd te læserit, uade & reconciliare illi, id est caue, ostendas te amaro aut alio quàm bono & amico animo erga fratrem esse. Quòd si responderis, Ego nihil commerui, redeat ille prior in gratiam, per quem nata est offensa: istud non agam. Hæc certè neque perfectio Christiana audit, neque germana charitas admittit. Nam qui iubetur inimicum diligere, non grauabitur noxam condonare, & sarcire gratiam, licet aliena culpa rescissam. Non dico (ait Augustinus) ut pergas ad reconciliationem, & ueniam postules, sed bono & spontaneo animo condonanda est noxa, & hoc mœrore subuandus est frater, qui te sibi putabat iratum. Remitte, & remittetur tibi: dimitte, & dimittetur tibi. Quòd si tecum ille conuenire recusarit, quod ad te attinet feci sti, condonare es paratus, imò uerè condonas, abeat ille suo certè malo, & incommodo, cui tamen condolendum: tuum interim gratum erit obsequium, & acceptum munus, ad altare Deo oblatum. Oderis uitium, nō personam, non fratrem quem lucrari curabis. Ad fratrem pergito, non pedibus corporis, sed motibus animi, ut te humili affectu prosternas fratri, ad quem feruenti charitate cucurreris, in conspectu eius, cui munus oblaturus es. Hæc indicant, quàm gratum sit Deo sacrificium concordia fratrum, ac consensus hominum. Et quantum utrisque incommodetur, ac periculi immineat ex rescissa cōcordia. Nimirum offensæ dilatæ gignunt odium, ex odio gignitur homicidium. Omnia resarcit charitas, sine qua nihil Deo acceptum. Verùm enim quid agendum, si aduersarius læsus nolit ullis ineundæ reconciliationis admittere conditionem, quanuis maturè, cupidè ac diligenter rogatus? Neque enim rarò inueniuntur tales, qui quouis saxo duriores, ac bestiis inhumaniores, quanuis diligenter requisitam reconciliationem prorsus negent. Hoc habe, quòd si reconciliationem cum aduersario uerè & ex animo fraternæ cōcordiæ cupido, ita quæris, ut simul omnem dissidij causam & materiam, quoad eius fieri poterit, amputes ac tollas: ille uerò omnino conceptum contra odium, simultatem ac maleuolentiam retinere statuerit, ut nullo pacto emolliri studeat. Non poteris aliud in hac causa facere, quàm ut de pertinacia fratris dolleas, Dominum pro eo preceris, & interea quancunque occasionem flectendi animi, obiter aut quomodocunque oblatam sequaris, certus, si hoc facias, iam coram Christo Domino abundè excusatum: & aduersarium, nisi conuersa reconciliationem acceptet, eidem fore iudicio obnoxium, quod in malum illius seruum latum est, qui fratri petenti, centum denarios remittere nolebat, cùm ipse ab hero suo, 10000. talentorum remissa essent, infrà cap. 18. Porrò aduersus hoc mandatum mirum quàm peccetur hodie, in primis apud sublimes, prudentes huius seculi, potentes, & quorum opes sunt in excelso, qui tametsi huic uitio prorsus sint immersi, tamen hoc nomine notari non sustinent. Nolunt enim culpā agnoscere, noxam sine uindicta condonare non nouerunt, occulta excandescentia odio, inuidia infecti sunt, & in illis ita contabescunt, ut nunquam etiam hoc officij & tuendæ iustitiæ gratia scilicet, quod faciunt, facere. Atque hoc pallio multi præstringunt oculos, proximo infensi. Interim altare adeunt munus offerentes, gratia, existimantes se apud Deum magnam inire gratiam, quòd nitore quodam externo & specie cuiusdam fucatæ sanctitatis conspicui, mundo appareant: quamtamen & se & alios decipiant, non sentientes, quanto cum fœtore Domino ad-

Ordo reconciliationis fraternæ.

Perfectio & charitas Christiana tollit omneis moras, & omnia tergat agitque, ut fratrē habeat pacatū.

Quid agendum homini tranquillo, si in præfractū, & iræ tenacē inciderit.

Simultas inuicta & odiū implacabile hodie planè apud optimates triumphat.

leant, nimirum corde tumido & superbo. Non attenti sunt uerbo Domini, Oseæ 6. cap. Quia misericordiam uolui & non sacrificium: & scientiam Dei plusquam holocaustum. Obserua. Ex hoc præcepto colligamus: Satisfactio fratri debita (si commodè fieri potest) sacram communionem (quæ noui testamenti munus est) præcedere debet. Aduerte. Cùm templum Dei sanctum simus, 2. Corinth. 6. & in interiore homine Christus habitet per fidem uiuam in cordibus nostris, Ephes. 3. debemus offerre rationalem cultum, id est corpora nostra mortificata. Mortificatio enim uerbo hostiæ significatur. Non enim hostia, nisi cæsa: ita nos hostiæ non sumus, nisi mortificati. Vbi autem est mortificatio carnis, ibi est uiuificatio spiritus, id est uita, Roma. 8. cap. Neque demum silentio prætereūdum est, quòd Christus nomine fratris in hac exhortatione utitur: habet enim in hoc momentū aliquod ad suadendam concordiam, quòd fœdum utique sit, cum fratre non posse gratiam uel retinere, uel scissam resarcire. Obserua particulam ergo, quæ est illatiua ex præmissa legis expositione, quasi dicat Dominus: Cùm ergo ea sit diuinæ legis mens, & iustitiæ illius perfectio, nemo putet se Deo placere posse, si iniurius fuerit fratri, & fraternæ charitatis uiolator & contemptor. Obserua, hunc locum esse ueluti occupationem, qua interroganti, si quid rancoris & dissidij inter fratres oriatur, quid faciendum sit, respondet. Habétque hæc occupatio duo membra, alterum, quo comprehendit doctrinam, quæ significat, non placere Deo oblationem eius, qui charitatem fraternam læserit. Alterum continet adhortationem, in eo quod dicit uade, &c.

Eucharistia, noui testamēti munus.

Mortificatio hostia est.

Fratris nomē pacis omen.

Ergo.

Esto consentiens aduersario tuo citò, dum es in uia cum eo: ne fortè tradat te aduersarius iudici: & iudex tradat te ministro, & in carcerem mittaris. Amen dico tibi, nō exies inde, donec reddas nouissimum quadrantem.

Hactenus docuit, quomodo se gerere debeat, qui proximum affecit iniuria, & ad iram inflammauit. Nunc autem explicat quidnam agendum sit ei, qui iniuria lacessitus & affectus fuerit, adducens exemplum allegoria inuolutum, quod non solùm sit epilogus superiorum, sed mandatum peculiariter pertinens, & ad reparandam gratiam cum fratre, & ad iudicia. Allegoria quidem & exemplū est hæc sententia. Si creditor in ius te uocasset, iámque cum illo ires ad iudicem, quid quæso consultius agere posses, quàm rem mox cum aduersario tuo componere? Non mediocre lucrum feceris habita pace animi, quam puta, uel uniuersis facultatibus emptam, paruo emptam esse. Ex amicitia proximi magnas tibi paras diuitias, tempus redimis, controuersiis insumendum. Seruiendum erat aduocatis & notariis, sursum ac deorsum assiduè cursitandum, ambiendus fauor iudicum, multa & facienda & ferenda te indigna. Vide, quàm non aspernandum lucrum feceris celeritate finiendæ litis, dum in uia properans, cum aduersario tuo rem componis uel æquis uel iniquis ex parte aduersarij conditionibus: & quantumuis magno tuo cū damno cum illo transegeris, tamen lucrum feceris non pœnitendum, quum iudiciorum interim incertus sit exitus. Neque enim semper superior discedit, cui cauſa melior. Aduersarius igitur offensus non grauatè se placandum præbeat, sed libenter ignoscat. Proinde si iudicium experiri uelles, quod multiplici litigatione & inuolucro laruatum, & forsitan inexplicabile fiet, caue ne fortasis à causa excidas, & in carcerem mittaris. Aut si tu, qui læsisti, iudicium expectaueris, quando debitum inficiari non potes, quid expectes aliud, quàm ut pro officio suo iudex te tradat ministro publico, per quem ducaris in carcerem? In quem si semel coniectus fueris, non liberaberis, donec ad assem, uniuersam resoluas summam, quam petebat aduersarius. Hactenus exemplum cum allegoria. ἀντιπόδοσις verò, id est redditio siue res exempli (quam significare maluit Christus, quàm dicere) sic ha-

Pax omni pretio superior & melior.

Qui pacem quanuis iniquis legibus redimit, maximum sibi lucrum parat.

Iudiciorum alea incerta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ber. Si quem iniuriosè offendisti, illius debitor es, da igitur operam ut sarta concordia cum læso, amicè redeas in gratiam, priusquam iudici Deo, qui uindex horum est, tradaris: & eò diligentiorem, atque maturiorem da operam, ut illum tibi reconcilies, quò magis horrendum est incidere in iudicium Dei, quod profectò tibi intolerabile erit, & à quo tunc in iudicio non erit speranda uenia. Vnde uerbum hoc, citò dum es in uia, urget ad sarciendã concordiã. Nam dum tempus reconciliationis habetur, non est negligendum, nisi uelimus illo cõtempto in tempus incidere iudicij. In regno Dei si quidem diuersa est temporum ratio: dum enim hic uiuitur, possumus cum fratribus & cum Deo redire in gratiam. Post hanc uerò uitam, nihil expectandum est aliud, quàm tempus iudicij. Rursus aduerte. Terrenus iudex falli & corrumpi potest, personam nonnunquam accipit, & ut ut puniat, temporaliter duntaxat punit. At cœlestis iudex neque falli neque muneribus corrumpi potest, nullius personam accipit, æternam infligit pœnã. Rursum Christus hic monet, & indicat in hoc præcepto, non solùm prohibitum esse irasci, sed mandatum quoque esse, ut libenter ignoscamus, & acceptarum iniuriarũ obliuiscamur. Sicut Deus nobiscum fecit, & adhuc facit quotidie, ita delictis nostris ignoscens, ut prorsus eradat etiam, in perpetuum nunquam recordaturus. Non quod peccatum tibi sit, si iniuria in mentem uenerit, hoc enim naturale est: sed ita obliuisci debes, ut æquè suaui & amico corde & animo in proximum effusus sis, sicut antequam ullam iniuriam tibi intulisset. Manente enim odio & rancore in animo, nec potes illum tanto amore quanto prius complecti, tum etiam iniuriarum nondum oblitus diceris, neque ex animo ignouisse: sed priorem nebulonem & hypocritam te esse constat. Ad altare quidem uenis, & Deo munus uis offerre, sed interim cor habes ira, odio, & inuidentia refertissimum. Perpaucos hæc solicitudo tenet: atque ferè omnes hac larua decepti sunt, nihil curantes, quomodo, quóque animo & corde se erga hoc præceptum gerant. Obserua: aduersarius dicitur Græcis ἀντίδικος, significãs eum, qui in iudicio aduersatur, quem nostri subinde accusatorem uocant, qui iudicio reum conuenit. Non igitur aduersarium simpliciter sonat, sed aduersarium causæ siue litis. Siquidem actorem sentit, qui reum facit, & in ius trahit. Præterea, quod interpres ὑπηρέτην hîc uertit ministro, nonnunquam carnificem transtulit, aliàs exactorem. Est autem is, qui exequitur iudicis sententiam. Aduerte: quod de solutione quadrantis additur, ad parabolam debiti attinet, quod cùm sit summum ius, uel, ut uocant, rigidum & exactum, significat nobis quoque Deum in extremo iudicio, nihil remissurum, quod cùm ille fecerit, actum est de nobis, neque ulla tum expectanda est redemptio. Vnde hac uoce, donec reddas nouissimum quadrantem, significatur pœna æterna, ut autor est Augustinus, & donec soluas, positum est quomodo ubi dicitur, Sede à dextris meis, donec ponã inimicos tuos scabellum pedum tuorum, id est perpetuò sedeas. Non enim desinent esse inimici sub pedibus Christi. Et cùm positi fuerint inimici sub pedibus, nõ desinet sedere Dominus. Et. 1. Corinth. 15. Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus suis, hoc est semper regnabit. Ita &, non exies, donec solueris nouissimum quadrantem, ostenditur, quòd nunquam sis exiturus. Quia (ut ait Augustinus) semper ille soluit nouissimum quadrantẽ, dum sempiternas pœnas terrenorum peccatorum luit. Quadrans est nummulus, quarta pars assis, quam à tribus unciis Plinius triuncium uocat. Budæus eundem esse putat, qui Ceroni dicitur teruncius. Atque eum nummum vulgò, ceu minutum, cõtemptui fuisse prouerbio quoque testatum est, Ne teruncium quidem insumpsit.

Post uitã nihil, nisi iudicium.

Ignoscentia & obliuio iniuriarum, præcepta.

Ezech. 18. 33.

Animo sit syncero & de fæcato erga proximũ, qui Deo placere uelit.

Quadrãs nouiss. pœna æterna.

Donec.

Quadrans.

Teruncius.

Ne teruncium quidẽ, Prou.

Audistis, quia dictum est antiquis, Non mœchaberis.

Huc modium salis Christus adfert, contra Pharisæorum doctrinam duas res pertractans. Primò adulterium, Secundò diuortium. Primo loco, sextum præce-

ptum de adulterio, quod perinde atque quintum de homicidio perperam interpretabãtur, suo nitori & sensui restituit. Docebant illi nihil amplius esse prohibitum, modò adulterium facto non committeretur, nec quidquam aliud illud præceptũ requirere, quàm ne quis cum alterius uxore congrederetur. Neque peccati loco censebant, malis amoris & concupiscentiæ flammis intus erga uxorem proximi incendi: & externè obscuris uerbis & impudicis gestibus cordis impuritatem indicare. Hoc non est præceptum Dei docere, sed in totum peruertere, nec homines bonos & iustos, sed deteriores facere, tum etiam copiam & licentiam omnis turpitudinis, nequitiæ & impudicitiæ exercẽdæ præstare. Proinde hoc præcepto sancitur & confirmatur legitimum coniugium, quia hac lege munitur, quæ & consuetudinem coniugalem approbat, & contra damnat omnem concubitũ siue carnis cõgressum extra legitimum coniugium, ac secus facientibus minatur pœnas in hac uita, & æternos cruciatus post hanc uitam. Hebr. 13. cap. Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus. Fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. Ephes. 5. Hoc enim scitote intelligentes, quòd omnis fornicator, aut immundus, aut auarus non habet hæreditatem in regno Christi & Dei: propter hoc enim uenit ira Dei super filios diffidentiæ, id est super inobedientes. Quòd si apud homines inulta manent adulteria, non tamen apud Deum, sicut exempla omnium ætatum docent. Quædam Deus scribi uoluit, ut de regula nos admoneant, Deum uerè irasci omnibus adulterio & libidine pollutis: & uel dutiter castigare resipiscentes, ut Dauid castigatus est, uel prorsus delere non resipiscentes, ut deleta est Pentapolis. Nec solùm illa combusta est, uerum etiam multis aliis exitio fuere uariæ libidines omnis generis, ut Thebis, Athenis, Spartæ. Similiter nõ tantùm Troia propter adulterium deleta est, sed plurimi reges tragicis casibus interierunt, propter libidines, ut Aegistus, Clytemnestra, Macedonici reges fere omnes, Philippus, Alexander, Demetrius, Ptolemæi, Cęsares plurimi. Frequenter magnis bellis uexata atque euersa sunt regna propter hanc causam, ut ferè tota tribus Ben-iamin delata est, propter stupratam uxorem Leuitæ. Hæc exempla intueamur, & nos excitemus ad obediendum huic præcepto, ac illicitis flammis repugnemus, fide, sobrietate, oratione & uigiliis. Præcipua autem huius morbi medela est, temperantia, sine qua tueri pudicitiam nemo potest.

Præceptũ de adulterio quo modo interpretabantur Phariſæi.

Leges & præcepta in matrimonio.

Adulteria inulta hominibus ulciscitur Deus.

Qualis Dominus erga adulteros & libidinosos.

Ex libidine quantũ malorum mortalibus.

Abstinentia præcipuum aduersus venerem antidotum.

Ego autem dico uobis, quia omnis, qui uiderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.

Res & negotium (ait Christus) uobis erit cum his, qui committendi adulterij causam corroborant, qui tantam sibi licentiam fecerunt atque eò nequitiæ uenerunt, ut cor illis omni libidinis & concupiscentiæ ardore æstuet, demum arcana libido signis, uerbis, & gestibus infamibus & obscœnis omnifariam erumpat. Docẽt illi, & ita vulgò inter Iudæos receptum est, ut sanctus & integer habeatur quisquis sua uxore contentus, abstinet ab aliena, & neque adulter sit neque hoc mãdatum, Non mœchaberis, transgrediatur, nisi re ipsa congrediatur cum vxore proximi. Hactenus illi ita docuerunt. Quantum ad me attinet, & ad legem Euangelicam, quam ego defero, non solùm is mœchatur, siue adulterium committit, qui coniugẽ alterius stupro uiolat, & corpus corpore cõplectitur, uerùm etiã quisquis alterius uxorem aspexerit ad concupiscendum eam, siue oculis impudicis intuitus fuerit. Iam enim adulterium cum ea commisit in corde suo. Et quemadmodum irasci proximo, & corde inimicari, peccatum est: ita & uxorem proximi, cogitationibus concupiscere, aut oculis, nutibus & signis amatoriis solicitare, peccatum est. Vnde quod in homicidio est irasci, hoc in adulterio est cõcupiscere: quod illic est dicere Racha, hoc hic est oculos lenociniis pascere. Et quod illic est Fatue, hoc hic est animum alienę coniugis illecebris & impudicitia de stupro appellare,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conſpectio rerum ſpecioſarum nõ cõtinuò nefaria

& cum ea congredi. Obſerua. Non dixit ſimpliciter, qui uiderit uxorem proximi. Nam licet proculdubio pulcherrimã uxorem uidere, & illa pulchritudine oblectari, non ſecus atque pulchritudine floris, prati, aut hortorum, qua Deus commendatur, ceu in creaturis ſuis. Sed additum eſt, ad concupiſcendum eam, deinde mulierem dixit, ſiue uiro coniunctam, ſiue ab eo ſolutam, ſiue uirginẽ. Certè hoc

Omnis illicitus uſus ueneris à Domino prohibit⁹.

præcepto Deus prohibet quemlibet illicitũ uſum veneris. Verbum enim Hebraicum, quo hic Moſes uſus eſt, ut autor eſt Aben Eſdra, ad quemlibet illicitum uſum veneris ſignificandum uſurpatur. Nota uocem, in corde ſuo. Quaſi dicat,

Vrit uidendo fœmina.

etiam ſi facto hominibus non innoteſcat, concupiſcentia eſt, quæ hic pro pleno & deliberato conſenſu accipitur. Nam difficile eſt uiſis non tangi. Quare ſi ſuggeritur ſenſuum tuorum cuipiam concupiſcentia, & cœperis titillari, caue conſenſum præſtes, ſed reprime, & aduerſus hanc carnem, tam cruentam beſtiam, ſpiritu & oratione præliare. Docemur hîc, quomodo naſcatur & gliſcat peccatum.

Ortus & incrementum peccati.

Primò ex nobis oritur concupiſcentia rei uetitę per legem Dei. Malum enim concupiſcentiæ in corde eſt, ex quo adulteria & huiuſmodi naſcuntur ait Chriſtus.

Concupiſcentia.

Concupiſcentiam incendunt ſuggeſtiones diaboli, & obiecta mundi, ac illecebræ incurrunt per ſenſus externos, & uitus illud malum, in iptimis uiſceribus hærens, irritant. Vt ſunt auditus, tactus, & uiſus. Senſuũ autem omnium uelociſsimus ac peſtilentiſsimus eſt uiſus, ut dixerit Sapiens Eccleſiaſtici, 31. cap. Nequius oculo quid creatum eſt? per hunc obiecta ſpecies cordi penitus inſculpitur, & concupiſcentiæ libidini amplectenda traditur. Has illecebras niſi reſtinguamus, excludamus, calcemúſque, exoritur delectatio in concupiſcentia praua: delectatio impellit ad conſenſum: conſenſus iubet quærere occaſiones operis quoque perpetrãdi, quo perficitur completúrque peccatũ, quod protinus ſequitur nauſea, pœnitudo, horror, & animi atrox tormentum. Proinde magno timore Dei & diligenti cautione cuſtodienda eſt oculorum procacitas, ac temeritas, ne laqueis illorum irretiti, concupiſcentiæ tyrãnidi ſubiiciamur. Quàm enim periculoſum ſit, oculis cautionis adimere frẽnum, & liberum permittere excurſum, prẽter quotidianam noſtri ſeculi experientiam, etiam aliquot ſcripturæ exemplis declaratur, Geneſ. 6. Viderunt filij potentum filias hominum, quòd eſſent pulchrę, & acceperunt ſibi ex illis, quaſcunque lubebat. Geneſ. 34. Dina egreditur incautius ad uidendũ mulieres regionis illius, uidetur, cõcupiſcitur, rapitur, opprimitur. Hoc nõ ideo dicitur, quòd uel oculis uel formæ muliebri quicquã peruerſi naturaliter inſit. Abſit. Bonæ ſunt Dei creaturæ, in quibus ſapientia ac prouidentia creatoris etiam cum fructu conſiderari queant. Vitium non eſt in obiectis, neque in uidendi organis, ſed in cordibus noſtris concupiſcentibus. Operationum hoc præcepto prohibitarum multæ ponuntur differentię. Fornicatio ſimplex, ſoluti cum ſoluta: à qua diſtinguunt alij meretricium, quod illa ſit, cum una conſuetudo muliere, hoc autem in multis vagus ardor libidinis. Stuprum, quod eſt uiolatio virginis. Raptus, cùm rapitur filia uel filius, in quo & furtum ſimul eſt, & maximum furtum. Adulterium, quod quandoque eſt ſimplex, quandoque duplex, ſecundum quod uel ambo fuerint coniugati, uel unus tantummodo. Inceſtus, eſt contra conſanguinitatis honorem. Sacrilegium, quod eſt, cùm religioſus, ſacerdos, monialis, & quicunque Deo continentiam uouerunt, fornicantur. Sunt & aliæ ſpecies innominatæ, propter quas deſcendit ira Dei de cœlo. Superioribus connectuntur non ſolùm qui faciunt, ſed etiam qui fouent, auxiliantur, conſulunt, non reſiſtunt, cùm reſiſtere debent ac poſſunt, rident, copulant, mediant, ac maximè, qui dant occaſionem. His enim dicitur, Si uidebas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuã ponebas: hæc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti iniquè, quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.

Suggeſtiones Satanæ.
Illecebræ mũdi.
Viſus omniũ ſenſuum ut uelociſsim⁹, ita perniciоſiſsimus.
Delectatio.
Conſenſus.
Occaſiones Peccatum.
Pœnitudo.
Oculorũ petulantiam cohibendam eſſe, docetur exemplis.
Dina.
Libidinis ſpecies.
Fornicatio.
Meretriciũ.
Stuprum.
Raptus.
Adulterium.
Inceſtus.
Sacrilegium.
Cõſortes peccati, qui.

Quòd ſi oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & proiice abs te.

Elegans eſt hæc occupatio, cum ſingulari metaphora à chariſsimis membris petita. Reſpõſabit quiſpiam: Si adulterij tenẽtur, qui ſolùm uiderint uxorem proximi ad concupiſcendum, profectò & quoſlibet adulterij reos perages. Nam citius, quàm quis animaduertat, in amorem & concupiſcentiam mulieris animus rapitur, ut & concupiſcat uidendo, & concupiſcendo uideat. Certè caro ſumus, & caro non niſi carnem gignit. Deinde obiici poteſt, hoc reſponſum Chriſti rigore plenum eſſe: imperat enim oculum eruere, & manus amputare, ſi nobis fuerint obſtaculo. Ergo par eſt & conuenit ut faciamus nos luxatos & cæcos. Et ad hunc modum quiſque ſibi mortem debet conſciſcere, & homicida ſui fieri. Nam ſi omnia membra, quibus offendimus, nobis abiicienda forent, omnium potiſsimùm cor nobis euellendum foret, quod ab eo procedunt mala omnia. Sed quid hoc aliud eſſet, quàm totam naturam, & Dei creaturam perdere? Reſpondeo. Neque hîc, neque in toto hoc capite de ratione magiſtratus inſtituendi, & gladij uſu agitur, ſed quo pacto cor & conſcientia coram Deo inſtituenda ſint. De ſtatu item ſpiritali, & uita, & iis, quæ ad eam pertinent, cuiuſmodi ſunt, ſeipſum abnegare, animam ſuam odiſſe, omnibus renuntiare. Eo in ſtatu nequaquam externè in corpore coram mundo, ſed intus in corde coram Deo oculi, & manus abiiciuntur. Nam quiſquis ſe abnegat, rebus omnibus mundi & carnis æternum uale dicit. Verborum itaque Domini ſenſus eſt, Fuge omnem mali & peccati occaſionem: & quò te propenſiorem ad hoc malum deprehẽderis, tantò diligentius animũ tuum ab illo ſerua. Idque facito, ut inoffenſo pede in uia Domini pergas, hoc eſt, ut citra peccati impactionem, nedum caſum, iuxta uerbum Domini uiuendo, & innocentiam ac proximi dilectionem tuendo, perſeueres. Exemplum ſumamus, quo diſcamus oculum eruere. Si ſenſeris mulierem à te cum aliqua concupiſcentia uiſam, tum cunctandum non eſt, ſed protinus eniti & diligenter ſtudere debes, eum oculum aut ſpectaculum eruere (ut pote quod Dei præcepto aduerſum eſt) nõ quidem corporis oculum, ſed animi, ex quo ardor & concupiſcentia capiunt originẽ, tum rectè eruiſti oculum. Nam euulſa mala radice, id eſt concupiſcentia è corde remota, neque oculus peccabit, neque tibi erit offendiculo. Ita quoque iiſdem oculis corporeis eandem mulierem inſpicies, ſed citra deſyderium, & perinde animatus, quaſi non uidiſſes. Tũc enim amplius præſtò non eſt oculus, de quo Chriſtus loquitur, qui prius aderat. Et oculus ardoris dicitur ſeu concupiſcentiæ, qui eruẽdus eſt, dum corpori interim ſuus oculus illæſus manet. Membra enim huiuſmodi obſtaculo ad pietatem ex ſe non ſunt, ſed ipſorum abuſus iuxta malum animũ. Probabile & ueriſimile eſt, Chriſtum hiſce uerbis, Si oculus tuus, pes, aut manus te ſcandalizat, &c. etiam aliàs ſæpenumerò uſum fuiſſe. Nam & paſsim in Euangelio ad alias quoque res citantur: ita ut prouerbij loco habeantur, & tanquam per communem comparationem ad omnia peccata trahantur ſcilicet ne carni & illectamentis ad peccandum prouocantibus, obſequeremur. Hic tamen ſingulari uiſcentia offendere nos uolentem. Et quemadmodum ferè ſemper adulterij cauſa ex uidendo naſcitur, & per oculos in cor penetrat, ubi delinimentis & illecebris non repugnatur: ita infrà. 18. eadem uerba ad alia transfert & exponit, ubi oculum offenſibilem, aut manum, prædicatorem, aut doctorem, aut etiam dominum & tyrannum uocat, à recta ueritate & doctrina te ſeducere uolentem: & hunc te eruere atque abiicere iubet, ut ueluti prouerbialiter dicatur, Es quidem mihi oculus aut manus, magiſter aut dominus, ſed ſi à ueritate uitæ falſa doctrina aut re quapiam alia me abducere uelis, tum uelim intelligas me non tibi obtemperatu-

Si, quæ nobis nocent, membra tollãtur, primũ tollatur cor.

Spiritualiter oculus, manus, &c. abiiciuntur.

Oculus noxius quomodo eruendus.

Animus malus malũ membris infert.

Nominib⁹ oculus, pes, manus uariè utitur Chriſt⁹.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum. Hic animus, quo recusas male monenti obtemperare, oculi cuulsio dicitur.

σκάνδαλον Obserua: σκάνδαλον, id est offendiculũ uel obstaculũ, est, quicquid nos remoratur uel impingere aut cadere facit in uia Domini, hoc est, uita Deo digna, nempe in fide & dilectione seu charitate, in quibus Christiano est semper grauissimè pergẽdum, ut cum Paulo ad Philippens. 3. cap. oblitus eorum, quæ à tergo sunt, ad ea, quæ à fronte sunt, enitens, iuxta præfixum signum insequatur, ad palmam supernæ uocationis Dei, per Christum Iesum. Alibi in Ioannem fusius scripsimus de scandalo tum passiuo, tum actiuo, hoc est Pharisaico.

Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum mittatur in gehennam.

Argumento ab utili suis animos addit, ne cùm audiunt eruẽdum oculum, perterrefiant, & à bono opere & sancto instituto reuocentur. Properandum, inquit, uobis est (ne pereatis) ad Euangelicæ perfectionis fastigium. Vobis igitur peregrinantibus, & eò ascendẽtibus, quicquid (etiam si oculus dexter, aut pes, aut manus, aut quidpiã charius fuerit) obstiterit, resecate & abiicite, nihílque cũctamini, quin protinus illud auferatis, quantumuis dulce, quantumuis amabile esse uideatur, quantumlibet etiam incommodi temporarij, aut doloris tibi allaturus puteris. Maximum profectò lucrum est cuiusuis rei fluxibilis & temporariæ iactura, margaritum Euangelicæ charitatis consequi. Proinde quum has res, seculi etiam diuitias, aut alia quęque mundi preciosa, ad uitam properantes, amittimus, cogitandum est, non quantum res illæ sint charæ, sed quantum nos à re preciosiore remorentur. Quare nihil cunctantes, quicquid obstaculo fuerit (etiam si oculus fuerit) eruemus, & omneis res, vt ut precios as abiiciemus, ut his abiectis, quò cœpimus, properemus. Cùm enim de capite tuo agitur & periclitaris, sani hominis est, iactura unius oculi, salutem totius reliqui corporis redimere. Luscus quidem uiues, sed quid tum postea? An nõ optabilius est te luscum uiuere, quàm te interimi neutro oculorum effosso? Præstat igitur rerum omnium seculi, quàm pietatis & uerę ac Christianæ uitæ iacturam facere. Obserua: hìc absolutè scribitur gehenna, sed ex his quæ paulò antè scripsimus facilè est intelligere, Dominum loqui de gehenna ignis, id est cruciatu ignis.

Et si dextera manus tua scandalizat te, abscinde eam, & proiice abs te. Expedit enim tibi ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.

Argumento ab utilitate conseruandi uniuersi expẽdit priorem sententiam. Si quid tibi in Euangelica uia obambulanti, fuerit offendiculo, etiam si tibi tam charum & necessariũ esset, atque manus dextera, id tamen resecato & abiicito. Quid enim esse potest, quo non præstabilius fuerit carere, & uitam consequi æternam, quàm dum id retinetur, in gehennam coniici? Non iubet mutilam manum reddas, aut illam abscindas, ex se enim manus non est puriori uitæ obstaculo: sed quæ multò magis abscindenda ueniunt, sunt, improbus conuictus, cultus effœminatior, uerba parum pudica, illices oculi, uagus uisus, aut quæcunque alia, quę tibi offendiculo esse senseris. Id quod in conseruandæ uitæ cupidis uidemus, quemadmodum etiam dispendio unius membri, si aliter fieri non possit, uitam redimant. Hoc & in brutis natura comparatum est, ut uitæ periclitanti cõsulant. Meminit Solinus, cap. 30. de Elephantis, quòd cùm uenatu premũtur, utrosque dentes pariter confringant, ut ebore donato uenatores domum remittant. Sentiunt enim hos dentes causam sibi periculi esse: idem scribit de Castore, cap. 23. quòd scipsum castret, sciens sibi ex ea corporis parte impendere mortem. Quòd si tanto studio uita corporis retinetur, quanto maiore retinenda est animæ salus ac uita?

Etiam bruta animantia unius membri damno uitæ suæ consulũt

Hoc si probant homines, ut innatam corpori manum abscindi patiamur, potius quàm reliquum corpus igne absumatur: quantò magis id facere enitendum est, quoties animus simul & corpus in discrimen adducitur? Hoc ipsum etiam ethnicus Poëta docuit, dicens:

Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignem,
Arida nec sitiens ora lauabis aqua.
Vt ualeas animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc, corpore maius habet.

Ouid. de remed. am.

Hæc quidem docendi gratia per similitudinem dicta sunt. Neque consulit Dominus, ut quispiam sibi ipsi membum aliquod corporis amputet, sed animi, qui membra sua, id est, affectus habet: quosdam quidem suapte natura malos, & qui ducunt ad impietatem, quod genus sunt ira, odium, liuor, appetentia rei alienæ: hi ubi primùm pullulare cœperint, ocissimè excindendi sunt: facilius enim & tutius hoc modo, nascens malum amputatur, & his amputatis non solùm non est mutilus animus, sed etiam absolutior redditur. Sunt & alia membra siue affectus animi, qui per se mali non sunt, cuiusmodi sunt amor patriæ, affectus in uxorem, liberos ac parentes: hæc membra, si pietati & tibi ad Euangelicam perfectionem properanti subseruierint, non est cur amputes, & rescindas. Nam doctrina Christi cum naturalibus affectibus non pugnat, quos purificat, & naturam suo nitori ac puritati restituit. Quòd si parentum aut aliorum affectus te à pietatis studio, per occasionem reuocet, & ad mundi amorem reducat, mox membrum illud, hoc est noxium illum affectum amputato. Hoc dum facis, non lædis cor, cui mederis amputando noxias cogitationes. Ad hæc, quemadmodum qui alienam uxorem iam aspicere cœpit casto affectu, quo matrem aut sororem aspicit, rectè effodisse oculum noxium dicitur, ut succederet simplex & castus: Ita qui manu, qua furabatur, & alios spoliabat, iam laborat, ut suæ & proximi inopiæ subueniat, dicitur rectè ac bene amputasse rapacem manum, ut succederet benefica. Ex superioribus colligimus, malorum cõsuetudinem dimittendam: deinde, nudam cogitationem citra cordis consensum non esse peccatum. Fieri enim uix potest, ut lacessitus iniuria, aut offensus, nullam protinus sentiat perturbationem, & cor feruere, & uindictæ cupiditate æstuare non incipiat. Sed hoc nondum damnabile est, modò non obfirmato animo concludat, deliberatúmque habeat, damnum uicissim dare, sed eiusmodi prouocationi resistat adiutore spiritu, qui semper carni & sanguini reluctatur. Huc pertinet, quod beatus Augustinus ait, motus sensualitatis, non esse in potestate nostra: cui si animo certo, & (ut dicunt) deliberato, consentimus, peccamus. Nec est in potestate nostra quin uisis tãgamur: sed in potestate nostra est, uisa respuere, uel acceptare. Obserua. Quemadmodum in conseruanda corporis salute duo sunt extrema, quorum alterum auidissimè retinetur, nimirum uita, & alterum extremè fugitur, nempe mors: Ita in uera & perpetua animæ pariter & corporis salute tuenda, duo sunt extrema: quorum alterum cupidissimè speratur, & expectatur, æterna uidelicet uita: & alterum ex animo fugitur, nempe gehenna.

Animo membra insũt sua.

Quæ mẽbra, id est, quia affectus animi amputandi.

Mor⁹ sensualitatis nõ est potestatis nostræ.

Dictum est autem, Quicunque dimiserit uxorem suam, det illi libellum repudij.

Christus supinam Iudæorum oscitantiam, qua male interpretati sunt hoc præceptum de diuortio faciundo, paucis manifestat. Dictum est (inquit) quasi dicat, Ita memoriæ proditum est, Deut. 24. Si acceperit homo uxorem, & non inuenerit gratiam ante oculos eius, propter aliquam fœditatem, scribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Additur & illud: Cúmque egressa alterum maritũ duxerit, & ille quoque oderit eam, dederítque ei libellum

Universidad de Deusto
Biblioteca

repudij, & dimiserit de domo sua, uel certè mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in uxorem, quia polluta est, & abominabilis facta est. Hoc præceptum citò perdiderunt Iudęi, & strenuè illo abusi sunt. Nam qui pristini matrimonij pertæsus & satur, suæ uxori stomachabatur, & alterius cupiditate tenebatur, priorem abdicare, & aliam ambire poterat, quæ ipsi magis cordi erat. Quæ tametsi cum alio matrimonium contraxisset, magna tamen astutia illam à posteriore marito extorquere nouerat, quem cogebat illam dimittere, neque tamen ulla ui extorta dicebatur. Et ut in summa dicam, eò licentiæ ac libertatis rem deduxerãt, ut citra omnem metum & conscientiam, & pro animi libidine matrimonium uel contraherent uel dirimerent. Eam ob rem Christus arguit illorum malitiam, & abusum permissi diuortij, ad instruendum conscientias, ne hac in re æquitatis limites transgrediantur, & nimis latè euagentur contra hoc præceptum delinquentes: conatúrque reducere Iudæos ad primam institutionem matrimonij, in qua Deus vult ut duo sint in carne una, & maneant. Paucis quidem hæc hoc loco perstringens, fusius infrà. 19. cap. explicabit. Quare neque nos amplius calamo euagabimur, quàm ut ideamus, quæ apud Iudæos hac in re fuerit licẽtia, & quomodo uiuendũ sit iis, qui matrimonio iuncti sunt, & Christiani perhiberi uolunt. Nam qui Christiani non sunt, nihil ad nos pertinent, quippe qui Euangelio non regantur. Obserua. Græcis legitur ἀποστάσιον. quasi dicas diuortionale, hoc est libellũ diuortij, in quo uir vxorẽ dimittens, scribebat, Res tuas tibi habeto, Res tuas agito.

Legum Mosaicarum manifestus abusus apud Iudæos.

Libellus diuortij quid continebat.

Ego autem dico uobis, Quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta causa fornicationis, eam mœchari facit.

Abundat sanè iustitia Euangelij supra iustitiam Pharisæorum, quorum Christus hac in re leuitatem reprehendit: atque id non tantũ, sed docet etiam diuortia prorsus non faciendum esse, aut si factum fuerit, utraque pars in cœlibatu permaneat, concludens diuortium semper adulterij causam esse. Natura ipsa diuortium ut fœdum & iniquum, habet: quod & mens uel paulò honestior detestatur. Quod tametsi lex Mosaica concesserit, tamẽ permisit ob duritiã cordis Iudæorũ. Non quòd bellè actũ sit, sed quòd ipsi mali & distorti essent homines, quódque satius esset ita permitti, q̃ aliquid deterius fieri aut perpetrari, ueluti homicidiũ, aut aliquid eo sceleratius. Hæc permissio fuit quędam tolerantia. Tolerauit enim Moses minus malũ fieri, ne maius & grauius cõmitteretur: quę permissio permittẽti nõ fuit peccatum, eò q̃ maiori & grauiori malo resisteret. Ego emphasim habet: quasi dicat, Ego, qui ueni uobis annũtiare æternam ac ueram Dei uoluntatẽ. Dico uobis, emphaticè dixit, scilicet Christianis, explanans legem & nucleum eius ac germanum sensum pronuntians. Quòd omnis, qui dimiserit uxorem, hoc est abs se, & consuetudine domestica, & maritali thoro ablegauerit, facit illam mœchari, id est facit illam adulterium committere, si alteri nupserit. Nam alioqui non adulteratur, si sine uiri conuersatione permaneret. Excepta fornicationis causa. Quasi dicat, Non dimittat, hoc est, non à consuetudine maritali eiiciat, nisi propter stuprum seu adulterium. Sed licebit ne uiro, hac dimissa, aliam accipere in uxorẽ? Respondet sequens sententia:

Diuortiũ equando licitũ Christianis.

Diuortium quare Iudęis permissum.

Et qui dimissam duxerit, adulterat.

Hac appendice manifestat Christus, neque uiro ius fieri aliã accipiendi, neque repudiatæ, cum altero nubendi. Nam si adulterium committit, repudiatam accipiens, & adulterium dicitur alienæ uxoris congressus, & cognitio: hæc repudiata non alium habet uirum à repudiante: iámque lex uxorum pluralitatem non recipit: vterque igitur adulteratur alteri adhærens. Sola mors matrimonium scindit & segregat, & alteram partem à iugo liberat. Roma. 7. Nam, quæ sub uiro est, mulier, uiuente uiro alligata est legi: si autem mortuus fuerit uir eius, soluta est

Adulteriũ cõmittit, qui uel quæ, uiuente eius nupsit, cõgreditur alteri.

à lege uiri. Igitur uiuente uiro uocabitur adultera, si fuerit cum alio uiro. Si autem mortuus fuerit uir eius, liberata est à lege uiri, ut non sit adultera si fuerit cum alio uiro. En uides Paulum dixisse, mortem esse matrimonij terminum, quam regulã Paulus, præceptum Domini sequutus, obseruandam docuit, 1. Cor. 7. His autem qui matrimonio iuncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem à uiro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut uiro suo reconciliari. Et uir vxorem non dimittat, quo ad consuetudinem maritalem seu (ut dicunt) thorum: sed neque dimissa, alteri nubet, uiuente uiro: neque uir alteri adhærebit, uiuente repudiata, sed uterque cælebs maneat, aut reconcilietur vxor viro. Huc pertinet, quod scribitur Marci. 10. cap. Ab initio autem creaturæ, masculum & fœminam fecit eos Deus: propter hoc relinquet homo patrem & matrem: & adhærebit ad vxorem suam: & erunt duo in carne una. Itaque iam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Hæc intelliguntur in coniugibus Christianis. Quoniam tametsi imparitas religionis non dirimat coniugium, tamen si infidelis cohabitare nolit, aut reliqua coniugij iura religionis gratia recusarit, fideli licet ab eiusmodi coniuge se separare. Apostolus enim, 1. Corinth. 7. dicit, Quòd si infidelis discedit, discedat. Non est subiectus frater aut soror in huiusmodi. Hunc locum exponens Ambrosius, ait: Non debetur reuerentia coniugij, ei, qui horret autorem coniugij. Non enim honestum in Ecclesia Dei est matrimonium, quod sine deuotione Dei est. Ac per hoc non est peccatum ei, qui dimittitur, propter Deum, si alij se iunxerit. Contumelia enim creatoris, soluit ius matrimonij circa eum qui relinquitur, ne accusetur alij copulatus. hæc ille. Obserua multiplex matrimonij uinculum. In primis enim considerandi est obligatio, qua tenetur uterque coniugum petenti reddere ius congressus. Tertiò, obseruanda est mutuæ consuetudinis & familiaris seruitij cohabitatio. Primum uinculum sola morte soluitur & intercidit, ut docuimus ex Paulo. Secundum similiter & tertium, soluuntur stupro & fornicatione etiam spirituali, cuiusmodi est hęresis. Adnotant tamen Doctores aliquot circunstantias, quibus fornicantem non licet dimittere:

Simile, prostituens, vis, mors, & credita forma,
Si conuertatur, post nouit, mittere nequit.

In primis, similitudo, id est, si uir etiam adulterij fuerit conuictus. 2. Prostitutio, id est si uir ipse suam uxorem prostituat. 3. Vis siue uiolentia, id est quum per uim & uiolentiam ab altero uxor inuita comprimitur. 4. Credita forma, id est, cùm ab alio, quem inuincibiliter suum credit esse uirum, cognita est. 5. Mors credita, id est cùm uxor inuincibiliter putat uirum mortuum, alteri nubit, redunte uiro, mox ad uirum quem credebat mortuum, redit. 6. Conuersio, id est, si infidelis dimissa ab eo, qui factus est Christianus, conuerti uelit ad Christum, tunc conuersam tenetur uir recipere. 7. Reconciliatio, id posteaquam ab adulterio resipiscentem uir sibi conciliauit, aut publicè adulterantem. Hoc casu, sicut & reliquis prioribus adductis, uir nequit dimittere uxorem fornicantem: Quia, ut Paulus ait. 1. Corinth. 7. mulier non habet potestatem sui corporis, sed uir: similiter & uir non habet potestatem sui corporis, sed mulier. Hieronymus arbitratur, quicquid uiris dicitur, redundare in fœminas. Non enim adultera uxor dimittenda, & uir mœchus retinendus. Ex superioribus obseruare licet, conditorem & autorem matrimonij esse Deum: Quos Deus coniunxit, homo nõ separet. Secundò, ex ueritate institutionis nobilitatem matrimonij, Ab initio masculum & fœminam fecit eos. Tertiò, modum coniũctionis, Erũt duo in carne una. Quartò, excellentiam cõiugalis copulæ, Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ. Nam & parentes & liberi diuinitus coniuncti sunt, sed non in carnem unã, nec ita, ut separari non possint. His uerbis Christus non significat parentes negli-

Mors una matrimoniũ dirimit.

Fideli licet cum infideli facere diuortium.

Matrimonij uinculũ multiplex.

Quando nõ licet marito dimittere uxorem, etiam adulterij reuictam.

Eadem lex uiris, quæ & uxoribus.

Dignitas matrimonij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gendos, sed ipsorum consuetudinem, consuetudini coniugis posthabendam. Memores itaque sint Christiani, ad quid sit connubium institutum, quod diuina uoce bonum & honorabile commendatur, quòd ipsius autor sit Deus, ipséque eos iungat, qui matrimonio conueniunt. Quare moneo, fidem conseruent & alant coniuges, quos ita Deus coniunxit. Cæterùm de officio cõiugum scribitur Ephes. 5. Colos. 3. 1. Timoth. 5. Tit. 2. 1. Petri. 3.

Officium cõiugum.

Iterum audistis, quia dictum est antiquis: Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua.

Leuitici 19. ca. legitur hæc lex ad hunc modum: Nõ periurabis in nomine meo, nec pollues nomen Dei tui, Ego Dominus. Sed hic textus multis insulsis expositionibus distractus est, adeò ut per nescio quos ἀντιφράσεις, id est secundos formatores & doctores Scribas & Pharisæos, additum sit, Reddes autem Domino iuramenta tua, significantes nihil aut non magnoperè referre, si quis per alia, quàm nomen Dei, iuraret: & periurij reum non esse eum, qui non per nomen Dei iurasset. Vnde legis uigorem eneruantes, dicebant deierationes illas, per cœlum & per terram, per Ierosolyma, per templum, neminem obligare, nec huius legis transgressorem constituere, etiam si falsò fiant, eò quòd non iuraret per nomen Dei, quod ipsi proprium & peculiare dicitur: vel per nomen, quod cultum Dei concernit, ut templum Dei & donaria, &c. Quòd autem insulsum hoc commentum legi præscripserint, indicat uerba Christi, infrà ca. 23. Væ uobis duces cæci, qui dicitis, Quicunque iurauerit per templum, nihil est: qui autẽ iurauerit in auro templi, debitor est. Stulti & cæci: Quid enim maius est, aurum, an templum quod sanctificat aurum? Et quicunque iurauerit in altari, nihil est: quicunque autem iurauerit in dono, quod est super illud, debet. Cæci, quid enim maius est, donũ, an altare quod sanctificat donum? Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus quæ super illud sunt. Et quicunque iurauerit in templo, id est per templum, iurat in illo, & in eo qui habitat in ipso. Et qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum. Hæc, ut puto, abundè demonstrant, quàm insulsi Pharisæi fuerint legem interpretati. Et iuxta suum inuẽtum addiderint, Sed reddes Domino, &c. Lege prohibetur, ne nomen Dei in uanum sumatur, cùm dicitur, Nec pollues nomen Dei tui. Polluitur autem, cùm falsò iuratur: deinde dixerunt, Si deieraueris per creaturas, ut per cœlum & terram, &c. etiam si non præstiteris quod deierasti, non eris reus periurij. Obserua: huius præcepti prior pars negatiua est, prohibens quod ex se malum est, nimirum periurium, quod nulla ratione excusari potest. Posterior pars affirmatiua est, quæ tametsi non habeatur in lege, tamen eius sensus refertur, Deut. 6. ca. Per nomen Domini Dei tui iurabis. Qua sententia non præcipitur iurandũ, sed datur iuramenti gnome: quòd si iuratur, non per creaturas, ut huiusmodi, sed per nomen Dei iuretur: hoc est, referenda sunt iuramenta in Deum, & non in creaturas. Proinde iurare pertinet ad inuocationem. Iurans enim, Deum inuocat & testem adhibet, hoc est, ut sit testis uoluntatis ipsius iurantis, quod non uelit fallere: & petit, ut Deus sit ultor, & puniat fallentem, & ad hanc pœnam se obligat. Certè iurisiurandi religio in eo consistit, quòd ut Deus uerax est, ita tu iurans, uerum pollicearis. Hæc monent, quantum uinculum sit iusiurandum. Dum iuras, Deum inuocas, ut ira Dei in te sæuiat, si Deum fefelleris, hoc est, promissis non steteris. Violans iusiurandum, ueritatem Dei negas: & non solùm contra secundum præceptum, sed & contra primum pugnas. Imò secundum præceptum propriè in primo comprehẽditur. Vnde quia peiurium tam execrabile est, duobus præceptis prohibetur. Iam intelligat homo quid sibi tristius imponere possit, aut quomodo se maiori pœnæ obligare possit. Hæc enim obligatio iure diuino sancita confirmatáque est, Exod. 20. capit. Non

Nomen Dei

Pharisæi uani legis interpretes.

Nomen Dei pollui, quid.

Iuramẽta in Deum referẽda, nõ in creaturas.

Iurare, quid.

Iusiurandũ, uinculũ grauc.

Peieratio duobus præceptis prohibita.

enim habebit insontem Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra. Imò & in hac uita horribiles pœnæ comitantur periuros. Iusiurando contrarium uitium est peierare, quod nihil aliud est, quàm uocatum Deũ in testem, mendacem reddere, & ipsissimam ueritatem, quæ Deus est, mendacium efficere. Quod quidem uitium non cadit in Deum, tamen propter abusum nostrum, tale fit in dedecus Dei.

Periuros etiã uituos non effugere suppli cium.

Peierare, quid.

Ego autem dico uobis.

Quasi dicat, relicta illa Pharisæorum & Scribarum uana interpretatione, declaro uobis præceptum illud, si uelitis uobis Euangelicam perfectionem comparare, & esse ciues regni cœlorum. Aut sic, At ego (emphaticè loquitur) qui ueni à patre missus, ut eius uoluntatem aperiam, & abusum contra patris uoluntatem ostendam, dico uobis, qui Christiani estis, & uerbum meum auditis:

Non iurare omnino.

Multorum magnorúmque doctorum ingenia in hoc loco exponendo desudárunt, & uariam adduxerunt interpretationem, præsertim quòd tam expressè hîc prohibitum sit, ullo modo iurandum esse, sed simpliciter iussum, per est, affirmandum, & per non, negandum. Et nonnulli, quales Anabaptistæ, turpiter erárunt, uniuersalem prohibitionem ita positam putantes, ut prorsus interdictum uideri debeat quodcunque iurandi genus, non considerantes, subiectas deierandi formulas, mentem Christi declarare: atque Christum in hoc toto capite nihil aduersus magistratus & potestates loqui, sed uelle priuatis tantùm Christianis prædicare, quemadmodum ipsis pro se cuilibet in suo statu uiuendum sit. Neque urgenda est hæc uocula, omnino, sed locus hic cum aliis conferendus, quibus iusiurandum in iudicio & ueritate factum, commendatur, & à Deo præcipitur, Exod. 22. Deuter. 6. & 10. & ad tollenda diffidia & pacis confirmationem facit. Heb. 6. Imò à sanctis patribus, & Deo dilectis piè usurpatum est, Gen. 21. 26. 1. Reg. 20. & 24. Et ad Dei cultum confert, Deut. 6. & 10. Esa. 19. Hiere. 4. adeò, ut ad solos, qui Deum timent, pertineat: Et dicat Dauid psal. 62. Rex uerò lætabitur in Deo, laudabuntur omnes, qui iurant in eo. Hæc ostendunt illud, omnino, siue hunc locum non esse simpliciter & nudè iuxta uerbum interpretãdum. Alioqui ex loco Ioannis, 10. Quotquot uenerunt ante me, fures sunt & latrones, dicendum esset, Baptistam, & prophetas, qui ante Christum uenerãt, fuisse fures & latrones: cùm tamen non sit urgenda dictio quotquot, nisi ad eos, qui se Messias profitebantur, ut est in Actis. Deinde cùm Paulus dicit, Omnia mihi licent, An Paulo licuit scortari? Omnibus omnia factus sum (ait ille) ergo fur & idololatra, factus est furibus & idololatris? absit. Debemus igitur scitè & prudenter obseruare dictiones uniuersales, in exponendis scripturæ locis, ne autoris mentem transilientes, insulsa & absurda introducamus dogmata. Quare, ut ad rem & uerba Christi ueniamus, præceptum hoc de non iurãdo intelligendum est, sicut, quod superius dictum est, de non occidendo. Nam occidere hominem, iniquum est: iustum est iudici, iniquum est priuatæ personæ. Non absimile est de maledictione, quæ interdicitur. Et tamẽ in sacris literis sæpè legimus homines maledixisse, sicut Noë filio suo Cham, & Patriarcha Iacob tribus filiis suis Ruben, Leui, & Simeon maledixerunt. Rursus Moses Core deuouisse legitur. Et Christus in psalmo, 108. proditorem suum Iudam. Et in Euangelio falsos doctores diris execrationibus incessit. Similiter & Paulus, Galat. 2. omnes doctores anathemate percutit aliter docentes (etiam si angelus de cœlo fuerit) hoc est ut sint execrati, & maledicti à Deo. Vt igitur instituto satisfaciamus, sua sponte & priuata autoritate neque cuiquam maledicendum est, neque iurandum. Quòd si ad hoc faciendum, uerbum Dei habueris, & iurare & maledicere licebit. Quicquid enim secundum uerbum Dei fit, rectum est, ut pote

Anabaptistarum falsa sen tentia de iureiurando.

Iusiurandum quod, quomodo, & ubi commendatum, iussum, permissum.

Vocula, Omnino.

Quotquot.

Omnia.

Dictiones uniuersales in sacris literis prudẽter intelligendæ.

Homicidiũ uetitum & licitum.

Maledictio, execratio seu deuotio prohibita & licita. Gen. 9. Numer. 16.

Quod iuxta uerbum Dei fit, rectũ est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iurare, maledicere, irasci, & huiusmodi. Hoc autem secundum verbum Dei fieri dicitur, quoties alicui pro officio aliquid tale faciendum mandatur. Obediendum est potestati & magistratui, qui si iusiurandum à te postulauerit, iurare obnoxius

Magistratu exigente iurandum est.

es, & propter gloriam Dei iuras. Hoc iuramentum cultus Dei est. Prohibetur tibi solum, ne tuo ipsius proposito, aut curiositate, atque etiam consuetudine ductus, iures: non autem si causam habueris, nimirum necessitatem, qua iusiurandum, magistratui obediendo, dare cogeris, ueritatis confirmandæ, & litium componendarum gratia, ut constet pax & concordia. Est & altera causa qua citra magistratus requisitionem iurare licet, charitas, proximo commodandi gratia. Quemadmodum Christus docet, Math. 18. charitatis est irasci, & reprehendere proximum

Charitati debetur iuramentum.

peccantem & errantem. Ergo si uideris aliquem in spiritualibus necessitatibus positum, & periclitantem, & in fide non satis firmũ, aut meticulosa conscientia consternatum, aut erroneo intellectu inuolutum, aut similibus uitiis laborantem, ille tibi non tantùm consolatione leuãdus est, sed eius conscientia etiam iureiurando confirmanda: & ita docendum, quòd quàm uerax Deus, & Christus pro peccatis abolẽdis mortuus, tam certa est etiam veritas & uerbum Dei. Itaque hoc loco necessarium est iusiurandum, & sanctè iuratur. Si quidem per illud uera doctrina confirmatur, & conscientia, infirmitate, & erroribus nutans & implicita instituitur & recreatur, & à diabolo liberatur. Sic Paulus iurauit aliquoties in Epistolis

Gloria Dei nonnunquã postulat iusiurandum.

suis. Referebat enim gloriæ Dei, bene sentire de Paulo, Gentes & Iudæos. Sic & sæpè prophetas iurasse constat. Refert enim gloriæ diuinæ credi uaticinium Dei.

Paul' & prophetæ iurãrunt.

Similiter ubi proximus nobis excusandus, aut etiam in tua ipsius causa, ne tua auctoritas in prædicando Euãgelio periclitetur & melius ac diligentius audiatur uerbum Dei, aut ubi proximi fama, à pestiferis maledicæ linguæ telis defendenda uenit, tum quoque dicere possumus, per Deum uiuentem illi iniuriam fieri. Omnibus enim his rationibus nomine diuino rectè utimur, nempe ad illius honorem, & ueritatis confirmationem, & commodum ac salutem proximi. Habes enim uerbum & præceptum Dei iubentis, Diliges proximum, &c. Infirmum in fide, assume mœstos consolare. Vt igitur in summa dicam, quoties habes uerbum Dei, ipsum sequere, & audacter iuxta illud operare.

Autoritas ver bi excusat iuramentum.

Neque per cœlum, quia thronus Dei est.

Pergit explicatius declarare, quàm barbarè & ineptè Scribæ & Pharisæi interpretati fuerint præceptum de iureiurando. Docebant enim deierationes illas, peccatum aut aliquam creaturam, neque obligare, neque legis transgressionem constituere. Vnde falsò deierandi licentiam induxerunt, & omnia periuriis repleuerunt. Retundens itaque Christus hoc Pharisaicum commentum, declarat particulam, omnino, & dicit neque per creaturas iurandum, quòd qui per creaturam iurat, non per creaturam, ut huiusmodi consideratã, sed per Deum & potentiam eius, in creatura relucentem iurat, & periurij reus est, si huius iuramenti uiolator fuerit. Proinde iuxta rationem, qua creaturam consideramus, & ad suum opificem & conditorem Deum, referimus, obseruamus Deum esse in creatura per essentiã, præsentiam & potentiam. Cùm enim adducitur cœlum, thronus Dei, & terra, scabellum pedum eius, significatur quòd in cœlo & in terra substantia Dei sit, & ob id subindicat Deum ubique esse per essentiam. Addens Ierosolyma, ciuitatem regis magni, significat Dei præsentiam, qui ueluti in sua regia, singulari prouidentia cuncta gubernet ac disponat. Huius regiminis notitia Deum prẽsentem esse rebus & creaturis demonstrat. Adfert & alium sermonem similitudinarium de capite, in quo licet donum illud insigne rationis sedem habeat: tamen, quod omnium minimi momenti esse uidetur assignat, nempe pilum, ut ostenderet potentiã Dei etiam ad minima extendi, & omnia esse per potentiam Dei. Scopus igitur sermo-

Qui per creaturam iurat, iurat & per creatorem.

nis Christi est, Cùm Deus ubique & in omni creatura sit, & reluceat per essentiã, præsentiam & potentiam, per quancunque creaturam iuretur, per Deum iuratur, & huius iurisiurandi uiolator, est periurij reus. Aduerte Deum adesse creaturæ, & opificio suo, non (ut Stoici fingunt) alligatum secundis causis, sed sustentantẽ naturam, & liberrimo suo consilio moderantem. Responsabit quispiam, Qui per creaturam iurat, non intendit iurare per illam, quatenus Deus est in illa. Respondeo: certè is non intelligit iurisiurandi rationem. Nam cùm quis iurat in aliquo, eò respicit, & intendit ut inuocet ueritatem ineffabilem in testimonium. Quò fit, ut non inuocet creaturam, ut creaturam, in testimonium, sed secundum quòd Deus in ea relucet, qui solus est ueritas infallibilis. Dico ergo uobis, non iurare omnino, neque per cœlum, quia thronus Dei est. Allusit Dominus ad id, quod Isa. 66, cap. scribitur. Hæc dicit Dominus. Cœlum sedes mea, & terra scabellum pedum meorum. Rursus Isa. 40. Qui tenet cœlum palmo, & terram pugillo. Per hæc (ait Hieronymus) ostenditur Deus & forinsecus & intrinsecus, & infusus & circunfusus, dum & solio ambiente non concluditur, & pugillo concludit & palmo. Hunc locum Isaiæ sciebant Iudæi, sed non ea pietate & religione erga Deum ducebantur, ut in cœlorum magnitudine, thronum Dei, id est maiestatem Dei, relucentem reuererentur, & ab hoc deierandi genere abstinerent. Nobis Christianis hic sermo suadet, ut quoties cœlos suspicimus, ab omni temeritate abstineamus, reuerentes maiestatem Dei in cœlis relucentem. Rursus cùm afflictiones aduersariorum senserimus, suspiciamus cœlos, in quibus considerantes thronũ Dei, qui omnes ad iudicium uocaturus est, consolationem suauissimam sentiemus. Quod & Susannam ab iniquis iudicibus falsò damnatam, fecisse literis proditum est. Obserua: tropo scripturæ per thronum maiestatis, deitatem intelligimus. Vnde Paulus. Hebr. 1. cap. ostendit Christum considere in throno maiestatis, hoc est uerè filium Dei esse, & æqualibus cum patre potiri bonis, & summo honore cõspicuum esse. Sunt & throni, uirtutes quædam in cœlestibus. Obserua. Si delectaris uidere de loco, quem Deus inhabitare dicitur, legito Augustin. 6. parte, libro uno contra Adimantum Manichæi discipulum, cap. 10.

Deus adest suis creaturis, & suo opificio, non uinctus, sed absoluta libertate, quod facit, sustentans & moderans.

Iurans per creaturam, quòd respicit.

Cœlorum aspectus quid commodet Christiano.

Thronus maiestatis quid.

Neque per terram, quia scabellum est pedum eius.

Prohibens per terram iurare, non dicit, quia terra utilis & ferax est, sed quia subsellium est pedum Dei, quòd Isaiæ 66. legitur, quo scilicet Deus metaphoricõs incomprehensibilem suam magnitudinem utcunque cogitandã hominibus proposuit. Nam ut throni regij magnus est splendor, ita & regum subsellia suo non carent honore. Quare cùm hæc terra, in qua uiuimus & uersamur, sit scabellum pedũ Dei, hoc est sit infima pars orbis, in qua diuitiæ Dei mitis modis elucescunt, nemo putauerit illam diuinæ maiestatis, potentiæ & gloriæ expertem esse, ut qui temerariè & falsò per illam iurauerit, non sit iurisiurandi uiolator. Certè is periurij reus erit: uanè enim & falsò iurat per ueritatem ineffabilem in terra relucentem. Obserua. Quia in hoc uasto mundo siue uniuerso mundi corpore, cœlum spaciosam ac maximam speciem, & terra minimam habere uidetur, & excellenti pulchritudini tanquam præsentior uis diuina adest, quæ minimam gubernat, & ordinat in extremis atque infimis. Sedere in cœlo dicitur Deus, cuius subsellium terra est.

Cœlũ sedes Dei.

Terra scabellum pedum Dei, quare.

Neque per Ierosolyma, quia ciuitas est Regis magni.

Tametsi Dominus dixerit, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra: & à Dauide dictum sit, Domini est terra & plenitudo eius: atque ideo cœli & terræ nomina reuerenter habenda sint propter maiestatem diuinam in eis relucentem: ad arctiorem tamen quãdam religionem nos incitant loca, in quibus maiore quodam fauore, & luculentiore diuina bonitas seipsam exerit, & obuiam se nobis of-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fert, ut ædes sacra, seu templum, in quo est uerum Christi corpus, sacramentorum administratio, & uerbi prædicatio. Huiusmodi erat Ierusalem, quæ dicta est ciuitas Dei, propter templum, sacerdotium, cultum & verbum Dei inibi annuntiatum, per quod Deus ibi manebat. Iure igitur uocata est ciuitas Dei, ciuitas sancti Isa. 52. Induere uestimento gloriæ tuæ Ierusalem ciuitas sancti. Daniel 9. Auertatur obsecro furor tuus à ciuitate tua, & à Ierusalem monte sancto tuo. Zachariæ 8. Hæc dicit Dominus exercituum, Reuersus sum ad Sion, & habitabo in medio Ierusalem, & uocabitur Ierusalem ciuitas veritatis, & mons Domini exercituum, mons sanctificatus. Et supra, 4. cap. assumpsit eum in ciuitatem sanctam. Ciuitas igitur Regis magni, id est Regis regum ac Dominatoris dominātium Christi, rectè dicitur Ierusalem: illic proculdubiò opulenter & abundanter datus est Spiritus sanctus, & cœpit regnum Christi: illinc exhaustus est sal, quo uniuersus salitus est mundus. Obserua, quemadmodum Isaias & alij prophetæ magnificis encomiis Ierusalem ciuitatem propter uerbum & cultum Dei commendauerunt, & sanctā nuncupauerunt: ita quoque hac ratione alienæ ciuitates, in quibus uerbum & cultus Dei uiget, sanctæ nuncupari possunt. Possunt & ipsæ gloriari Deum in seipsis certissimè habitare. Sed ut illa propter desertum uerbum & cultum, vt ut illustrissima fuerit nuncupata, horrendo iudicio diuinitus percussa est & abiecta: ita & aliæ ciuitates à uerbo illustratæ, stent, & timeant ne cadant.

Ierusalē quare ciuitas dei & sancti, &c.

Ciuitates sanctæ, in quib' uerbum & cultus Dei uiget.

Neque per caput tuum iuraueris: quia non potes unum capillum album facere, aut nigrum.

Adducit membrum corporis, prohibens ne per illud iuremus. Quasi diceret: Non est cur abuti debeas tuo capite, qui adeò nullam in ipso potestatem habes, ut ne unum quidem pilum possis immutare. Quæ uerba, non iuxta nostrum usum, sed secundum creationem siue productionem intelligenda sunt. Non enim intelligit pilorum colorem medicamentis alterari non posse, sed in nostra potestate prorsus situm non esse, uel unum pilum producere, qui albus aut niger sit: neque nos præstare posse, ut hoc aut illo pacto seu forma res creentur. Res itaque sacras facit Christus nostra capita, non quidem ratione nostri operis, aut potentiæ, sed ut munus & creaturam Dei, in qua uirtus & potentia Dei relucet, quam impium sit profanare. Colligamus ex his, Deum uelle nos habere in honore etiam membra corporis nostri, ne temerè illis abutamur. Deinde nihil tam minutum in creaturis Dei esse, in quo non eluceſcat diuina maiestas, ut obseruemus, nihil esse in uniuerso corpore nostro, quod potestati nostræ adscribere possimus, ex quo planè colligitur, nullam omnino creaturam tam paruo nobis æstimari debere: vt ipsam uano iuramento polluamus. Quare præmisit, At ego dico uobis, ne iuretis omnino.

Caput nostrū res sacra.

Maiestas Dei etiam in minutulis rebus emicat.

Sit autem sermo uester, est, est: non, non.

Hæc formula affirmandi aut negandi, dilucidè docet Christum loqui ad eos, quibus nullum mandatum est, aut necessitas iurandi, hoc est Christum præcipere, vt in quotidiano & familiari conuictu hac simplicitate asserendi uel negandi contenti simus. Hoc est, quòd ad nos priuatim attinet (ut suprà docuimus) non omnino iurandum est. Apud pios enim & uerè Christianos nihil esse debet in his, quod dissideat ab animo. Sermonis usus non est alius, nisi ut mutuò sibi fidem faciant homines, quod animo sentiunt: satisfaciāt igitur hæ duæ uoculæ, est, & non, ut neges te facturum quod non polliceris, & præstes, quod simpliciter te facturum promiseris. Obserua uocum est, est: non, non, conduplicationē non ad eundem pertinere: sed priorem partem ad interrogantem, posteriorem ad respondentem. Quod nisi sic accipias: si sermo uester affirmat, uerè affirmet: sin negat, uerè neget. Quod secus habet apud istos, qui quod pollicentur, non præstant: & quod se negaturos

Omnis sermo Christianis sit uice iurisiurandi.

Est, est: Non, non.

faciunt. Sit ergo sermo uester Est, est: Non, non. Id est, si quid affirmatis, ita se habeat: si quid negatis, ita rursum habeat. Hoc loquendi modo Paulus. 2. Corinth. 1. est usus. Similiter & Iacobus ultimo capite. Hoc autem præcepto Christus nihil aliud spectasse uidetur, quàm ut inter suos ea charitas fidésque uigeret, ut nulla omnino iurandi causa esset. Quòd si res tibi sit cum iis, qui ea charitate non pollent, ut simplici affirmationi aut negationi fidem habeant, potes illis iurā- Mandato & necessitate iusiurandū probatur.
do fidem rei ad gloriam Dei facere. Mandato enim & necessitate accedentibus, charitas iusiurandum probat: cùm non propter te, sed propter illum, qui à te iuramentum exigit, iuras.

Quod autem his abundantius est, à malo est.

Aetiologiam præcepti, interdicentis omni deierandi usu, & iubentis uti simplicitate negandi uel affirmandi in familiari & quotidiano conuictu, adducit. Quod his, id est affirmatione simplici, uel negatione, abundantius est, id est ultra adiungitur, à malo proficiscitur. Adiicis, cùm citra mandatum aut proximi necessitatem iuras, hoc est sacramento rogas, aut deieras, hoc est temerè ad quanuis rem siue uerè siue falsò adiuras aut peieras, à malo est. In Græcis legitur πονηρῶ, quod prauum, malitiosum, sinistrum, iniquum significat. Variæ malæ causæ sunt impellentes ad deierandum. Aliquando deieramus ex mala consuetudine, quæ certè non esset, si obseruaretur uerbum, & Christi præceptum. Interdum est à malo diffidentiæ, quod huic leuitati dat causam. Et hæc duplex est, una deierantis, altera illius cui deieratur. Qui deierat, putat sibi alioqui non haberi fidem: & cui deieratur, ita comparatus est, ut non credat simpliciter asserenti, nisi deieretur. En apertum habes, quod abundantius est, à malo esse. Videant quæso qui iureiurando assueuerunt, quàm abominabilis coram Deo est deieratio, quam consuetudo non excusat. Iam, rogo te, quid est consuetudinem prætexere, ut deieratio excusetur, quàm fateri, quòd omnia absque timore Dei agas, & dicas? Certè peccandi consuetudo ex pessima radice surgit, uidelicet quia absque cultu, & reuerentia maiestatis diuinæ, peccata quotidie iterantur. Tollatur igitur hæc pessima deierandi consuetudo quæ à malo est. Colligamus ex his Christum uelle suos esse tales, ut non sit opus ullo iureiurando. Quorsum enim attineat iurare, si nemo sit qui quenquam uelit circunuenire, etiam si iurare possit impunè: sed è suo quisque alterum æstimans animo, nemini diffidat. Charitas adeò omnia credit, adeóque non diffidit, ut parum etiam honesta, quoad potest, interpretetur in bonum.

Deierare cōringit multis de causis.

Contra excusantes cōsuetudinem iurandi.

1. Cor. 13.

Audistis, quia dictum est, Oculum pro oculo, dentem pro dente.

Hoc dictum, Lex Dei est, Exod. 21. cap. ad hunc modum scripta: Si rixati fuerint uiri, & percusserit quis mulierem prægnantem, & abortiuū quidem fecerit, sed ipsa uixerit, subiacebit damno, quantum maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint. Si autem mors eius fuerit subsequuta, reddet animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede, adustionem pro adustione, vulnus pro vulnere, liuorem pro liuore. Eadem lex scribitur, Deut. 19. ca. Iam quis non uidet hunc articulum in lege Mosaica scriptum, & traditum iis, qui publicis muneribus funguntur, & quibus magistratus officiū est concreditum, non autem priuatis personis? Has quia publicis seu magistratibus, sicut sua iura cocus, commiscuerant Scribæ & Pharisæi, legem Dei deprauārant, eóque legem rapuerant, quasi liceret ac iustum esset uindictam petere, & acceptam iniuriam priuata autoritate retaliare: hoc est, quòd unicuique pro se liceret & integrum esset, uindictam sumere, & oculum pro oculo eruere. Quod tamen lex Dei non solùm non permittit, sed nominatim etiam uetat. Leuit. 19. Nō quæras ultionem, nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. En uides ex lege Dei non licere tibi pro te ulcisci propriam iniuriam, licét lex sumendam magistratui

Publicis tantū Magistratibus uindictæ ius commissum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iniungat, locis Exod. & Deuter. adductis. Hanc falsam & erroneam Pharisæorũ expositionem Christus confutat, declarans legis perfectionem, & tollens à nobis iræ exequutionem, quæ magistratui demãdata est. Relinquens enim magistratui sua iura, & officium purum, alloquitur Christianos, docétque homines priuatos, & extra officium & Reipublicæ administrationem positos, quemadmodum ipsos oporteat pro sua persona priuata uiuere: scilicet ut usq; adeò à uindicta alieni sint, atque eo sint animo, ut si quis ipsis alapam in dexteram incusserit, parati sint, necessitate exigente, etiam alteram maxillam obuertere, & non solùm facto & manu uindicta & talione abstinere, sed etiam corde, cogitationibus, & omnibus uribus. Non ergo soluit Christus talionis legem, magistratibus demandatam, sed suos ad summam & absolutam patiẽtiam hortatur, saluam intereà magistratibus in malitiam reproborum animaduersionem relinquens. Plurima super hac re disputauit etiam S. Augustinus lib. contra Faustum, 22. cap. 79. Idem quoque epistola ad Marcellum. 5.

Vindictæ affectum eximit Christus Christianis.

Ego autem dico uobis, non resistere malo.

Admirabile paradoxum, egregium & singulare apophthegma, quod tamen coram huius mundi sapientibus planè absurdum & ridiculum est. At quod stultũ est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmũ est Dei, fortius est hominibus, ait Paulus, 1. Corinth. 1. Et perdit Deus sapientiam sapientum, & prudentiã prudentium reprobat, eligens quæ stulta sunt mundi, ut confundat sapientes: & infirma mundi eligens, ut confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia eligens, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destruat: ut non glorietur omnis caro in conspectu eius. Relicta igitur mundi sapientia, cœlestẽ audiamus, eiúsque uerba obseruemus, & singula pensemus. Ego autem, &c. Quasi diceret, vulgò iam creditur licitum esse, quibusuis læsis acceptam iniuriam ulcisci, modò lex talionis non excedatur. At ego dico uobis, uoluntatem patris aliud poscere, nempe, ut quisque sibi irrogato malo non resistat, hoc est damnum ne retaliet, & neque malum malo compensare cogitet, neque conuitium conuitio, neque vulnus vulnere, neque cædem cæde: hoc est, ut animo æquo & patiẽti mala iniuriosè obiecta perferat, nec uindictam quæritet, aut referire concupiscat. Porrò cùm malo resistere, per se malum non sit: cui malo non est resistendum? Certè persona etiam priuata malo, id est errori & falsæ doctrinæ: malo, id est peccato: malo, id est peruersæ cõcupiscentiæ carnis, quæ aduersus spiritum continuò pugnat: malo, id est concupiscentiis, libidini, fraudi, malitiæ, & quibusvis seductionibus resistet: non autem priuata autoritate, malo, hoc est afflictioni uel iniuriæ à malo inflictę uel corpori, uel bonis fortunę seu facultatibus, uel existimationi siue nomini, resistet, retaliando iniuriam iniuria, conuitium conuitio. Non ergo hic locus intelligendus uenit de quouis mali genere. Quod autem de his malis seu incommodis temporalibus, corpori, vel facultatibus, vel nomini inflictis, non autem de malo, quod peccatum est, aut ad malum pellicit, loquatur Christus, sequentes appẽdices indicant, Si quis te percusserit in dexterã, &c. Et ei, qui vult tecum in iudicio, &c. Et quicunque te angar. &c. Dixeris fortasse, Cùm iniquum sit hoc genere mali quempiam lædere, cur illi resistere prohibitum est? Respondeo: Quia hæ sunt charitatis partes (à quibus impium est recedere) ut patientes simus, non retaliemus, ultionem Deo committamus, qui sibi hanc reseruauit, Roma. 12. capit. Mihi uindictam, & ego retribuam. Retaliatione non est malorum irritanda temeritas, sed in bono uincenda. Roma. 12. Noli à malo uinci, sed uince in bono malum. Alioqui si retaliaueris & malum pro malo reddideris, oleum camino & incendio infundes. Ingens temeritas est hęc priuata retaliatio. Qui hanc facit, conatur maiestatem diuinam irrepere, & usurpare. Hoc uitium ueteres uocarunt Gigantomachiam. Nos blasphe-

Sapiẽtia mũdi est, malum malo repellere.

Cui malo resistendum, & cui non.

Malo temporali quare nõ resistendum.

Theomachia est mali retaliatio.

mum sacrilegium. Et qui uindictam meditatur, irruit in thronum diuinæ maiestatis, & usurpat sibi sceptrum diuinæ & summæ potestatis: vnde dictus à Dauide Deus ultionum. Iam quis hoc tam scelestum scelus ferat? usurpare scilicet sibi diuinum sceptrum? Non passus est Deus, ut Acham aliquid de anathemate Iericho auferret impune, Iosue. 7. cap. Et Balthazar Babylone uasa templi profanaret: & tu putas Deum toleraturum, ut id quod est summæ ipsius maiestatis, auferas, atque impia tua usurpatione prophanes? Noli igitur altum sapere, sed time. Non est discipulus supra magistrum. Hac uirtute patientiæ excelluit magister noster Iesus Christus, tradens uindictam ei, qui iudicat iuste. 1. Petri. 2. Nobis satis sit, quòd Deus sequester patientiæ est, apud quem si iniuriæ acceptæ ultionem deposueris, ultor est: si damni, restitutor est: si doloris, medicus est: si mortis, suscitator est. Cùm igitur prohibeat Dominus malum referre, & iubeat sibi uindictam relinquere, significat se ideo sibi uindictam reseruare, quòd iniuria illata tantum sit peccatũ, ut homo iniuria affectus, nõ satis supplicij pro ea inferre queat: sed ad tantã peccati grauitatẽ puniendã necessarium sit diuinũ supplicium. Tibi priuatæ personæ reliquit gladium, quo utaris. Quem? orationem in patientia. Inuoca me (inquit) in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me. Cùm igitur Dominus præceperit ut oratione malis resistamus, & non iniuria, ac retaliatione, clarum est, quòd hæc uerba, ne resistatis malo, non excludunt orationem. Magna uis & ampla patientiæ dignitas, quæ Deum debitorem habeat, Nimirum dum non retaliando patienter agis, nihil naufragij charitas facit, reconciliationis uia non præcluditur, pro temporariis incommodis bona æterna recipis, pacem mentis, & trãquillum animum habes. Habemus tamen ex scriptura nos posse resistere bestiis, nobis nocumentum inferentibus. Dominamini (inquit Dominus) piscibus maris, & uolatilibus cœli, & uniuersis animantibus, quæ mouentur super uniuersam terram, Genes. 1. Quare valde ridiculum est nonnullis, quòd quidam Eremitæ hæc uerba, ne resistatis malo, sic interpretati sint, ut ne culicibus quidem, & pediculis restiterint, & noxia molestáque animalcula à corpore suo non abegerint: sed sanctos illos uiros (quos procliuius est carpere, quàm imitari) finamus merita laude non carere, & Spiritus sancti tam sacra sanctáque templa ueneremur, omnia uel candidæ simplicitatis, uel arcanæ inspirationis in eis opera pro modestia Christiana cõsulentes boni. Huc pertinet quod ex diuina ordinatione liceat morbis naturali medicina resistere, ac ipsos expellere. Nam quemadmodum Deus creauit cibum & potum ad medendum fami & siti: ita creauit etiam, & ordinauit medicinam ad sanãdos morbos, & ad restituendam ægrotis sanitatem. Honora (inquit Ecclesiasticus. 38. ca.) Medicum propter necessitatem. Etenim illum creauit altissimus. A Deo est enim omnis medela, & à rege accipiet donationem. Paulo pòst sequitur: Altissimus creauit de terra medicinam, & uir prudens non abhorrebit illam. Commendatur medicina in facto Isaiæ qui iussit massam tollere de ficis, & caplasmate inde confecto fouere ulcus Ezechiæ regis. 4. Reg. 20. ut sanaretur, Quod autem de morbis per medicinam depellendis, hoc & de iniuriis propulsandis per leges ciuiles & magistratus dicitur. Obserua: uox, malo, referri potest uel ad rem uel ad hominem, propterea potest ablatiuus esse instrumenti, Nolite resistere cuiquam, malo, hoc est iniuria siue uersutia. Quam sententiã sequitur Chrysostomus, dicens, non resistendum homini, malo, sed patientia: non enim ignis igni, sed aqua extinguitur. Noli resistere malo, id est ne odio habeas proximum, propter iniuriam ab ipso tibi illatam, ne appetas uindictam priuatam aduersus iniuriam proximi. Responsabit quispiam: si priuatæ personæ iniuriam perpessę sicut iussum, ita certum est non resistere malo, hoc est non retaliare, nec tantũ mali reddere, quantum passa est, profectò mirabilis tragœdia inde enascetur, & erit cuiusque temeritas & libido, impunè ferenda, nec quisquam alterius licentia tutò a-

Quàm peccent, qui ultionem sibi usurpant.

Quàm prosit ultionem in Deum remittere.

Oratio, gladi' in aduersis.

Fortiter pati iniuriã, quãti meriti.

Resistere licet bestiis.

Item morbis fami, siti, &c.

Medicinę ars commẽdata in sacris literis.

Iniuria propulsanda nõ est altera iniuria, sed patientia, &c.

Aduersus lædentes sunt iura & leges, ut necesse nõ sit te tuã per te iniuriam persequi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gere aut manere poterit. Et ita denique nullus ſtatus reipublicę ſaluus permanebit. Reſpondeo. Poteſtas à Deo ordinata eſt, & ſuas habet leges: docet, referiętem, lites excitare, & iurgia. Et quicunque priuata autoritate referit, iniuſtè contendit. Vnde ſi, tua priuata autoritate, referires, aut ui res tibi furto acceptas repeteres, iudicem iure ſuo ſpolias, ipſiúſque officio iniuriam facis, cuius eſt ſontes punire, & innocentes ſeruare. Non tua ipſius libidine, ſed publica autoritate & gladio magiſtratus cohercenda eſt reproborum temeritas. Tibi permittit Deus, ut ordinata ratione iuſta tua repetas, & accipias, modò uideas ne cor tuum uindictæ flammis accendeat. Sed dum te tantummodo iuris ac legum ſubſidio à ui & temeritate aduerſarij tueri quæſieris, non quidem tui ulciſcendi, neque proximo incommodādi gratia, non iniuſtè facis. Quare hac in re ſtudendum eſt, ut ab omnibus & odij & uindictæ perturbationibus cor purum ac uacuum ſit, ſi omnia bene & rectè facta eſſe cupiemus. Nullo igitur modo tibi priuatæ perſonæ, ut priuatæ, licet reſiſtere, hoc eſt retaliare, ſiue ulciſci iniuriam inflictam. Tametſi enim Dei permiſſu hæc iniuria immittatur, iniquè tamen agit miniſter, qui te lædit. Propterea uindictam omnis iniuria remittenda. mitte Deo, qui iuxta ſuum beneplacitum ulciſcetur aut ipſe, aut per magiſtratus. Quòd ſi magiſtratus negligens aut iniquus fuerit, nulla eſt tamen melior & commodioſior uia reſiſtendi reproborũ temeritati & malitiæ, hac una, quæ per Chriſtum præſcribitur. Docet enim non eſſe reſiſtendum cuiquam, iniuria & ulciſcendi libidine. Obſerua uocula vobis. Qui ſunt illi, vos? Certè diſcipuli Chriſti, quos inſtituit, quemadmodum ipſos oporteat pro ſe uiuere, exrra mundanũ magiſtratum conſtitutos. Nam aliud eſt mundano fungi officio, aliud Chriſtianum agere. Mundanus enim magiſtratus, ſiue qui officio mundano fungitur, ut talis, nullam tolerabit iniuriam, ſed malo occurret, & malos ad ſupplicium rapiet, & iuris autoritatem defendet ac retinebit, ſicut uniuſcuiuſque officium aut ſtatus exigit. Chriſtianus autem iniurias patienter feret, ignoſcet, & bonum pro malo reddet. Diuerſa ſunt mandata, Ne ulciſcere: &, Plecte ſontes: quorum utrũque conſeruandum eſt. Ne vindica, priuatim ad ſingulos pertinet: Puni ſontes, ad magiſtratus. Sic Petrus Ananiam puniuit, Act. 4. Sic Iudæis mandatum erat Chananęos occidere. Sic prophetæ paſsim imprecãtur populo propter crimen impietatis. Propter impietatem Elias ſacerdotes Baal occidit, 3. Reg. 19. Legito Auguſtinum contra Manichæos. 3. parte. Quare, ſenſus uerborum Chriſti uidetur, ac ſi ita doceret. Qui in magiſtratu aut regno mũdi uerſantur, illos ſinite malo repugnare, lites ſedari, pœnam irrogare, & cætera, quæ ſuorum ſunt officiorum, obire, ſicut iuſti & leges docent. At uobis, ut meis diſcipulis, quos docendos & formandos ſuſcepi, non quemadmodum rerum politicarum functiones adminiſtrandæ ſint, ſed quomodo uita erga Deum inſtituenda ſit, dico, Ne reſiſtatis malo, ſed iniurias & afflictiones patienter tolerate, & eos, qui ui & iniuria uos afficiunt, puro & amico corde complectimini: imò tunica ſpoliati, cauete, uindictam quæratis, ſed citiùs etiam pallij iacturam facitote, quàm iniuriam vlciſci velitis.

Deo omnis iniuria remittenda.

Omne durũ patientiã & animi manſuetudo uincit.

Magiſtratus malum ne dimittat inultũ

Ne ulciſcere tibi iniurios, &, Puni ſontes, diuerſa mandata.

Sed ſi quis te percuſſerit in dexteram maxillam, præbe illi & alteram.

Exempli gratia iniuriarũ ſpecies aliquot affert Dominus, quibus docet, quanta patientia iniurias tolerare & ſuſtinere debeat Chriſtianus: ſimúlque præcipit, ut ſimus, non ſolùm omnis iniuriæ patientes, ſed etiam parati iniurias beneficiis compenſare, nedum alieni ab ulciſcendi libidine, atque malum malo, damnum damno, iniuriam iniuria retaliandi. Primo itaque loco adducit iniuriam, quæ certè habet ignominiam. Nimirum cùm quis uim & iniuriam apertè patitur, uidelicet ubi aliquis pugnis aut telis in faciem ſiue maxillam contemptim contunditur, ſine re & æquitate non conſultis. Id uocat Dominus impingere alapam, ſiue percutere

in dexteram maxillam. Propterea nominatim maxillam percuti dixit. Fit enim frequenter ut non tantùm uim quis inferat proximo, ſed etiam uelit declarare ſe in contemptum læſi id agere, ut cùm alapam incutit. Hoc ſæpè contingit, ut contemptim alapam impingi uideamus mulieribus, uel pueris, aut alioqui effœminatis & imbellibus. Vnde Paulus, 2. Corinth. 11. Suſtinetis (inquit) ſi quis uos in ſeruitutem redigit, ſi quis deuorat, ſi quis accipit, ſi quis extollitur, ſi quis in faciem uos cædit. Deinde mox ſubiungit, ſecundum ignobilitatem dico, ut exponat, quid ſit in faciem cædi: hoc eſt contemni atque deſpici, ait Auguſtinus. Hunc contemptum intolerabilem putant, qui uideri uolunt uiri, præſertim qui hodie nobiliſsimi à mundo nuncupantur. Hinc perduellio, rixæ, & inimicitiæ perpetuæ, odium inteſtinum, cædes, &c. Siquidem eò ſuperbiæ uenit caro, ut nolit demitti, nihilque minus ferat, quàm iniuriam cum ignominia coniunctam. At qui ſyncerus eſt Chriſtianus, ouiculam ſeſe præſtat, nihil regerit, non repercutit, non retaliat, ſed patiens & tolerans eſt, cum animi manſuetudine & ſubmiſsione. Tales ſeſe præſtiterunt, Ieſus Chriſtus, abſolutum patientiæ exemplar, Ioan. 18. Michæas Propheta, 3. Reg. 22. Et Paulus, Act. 23. Quòd ſi dixeris, ipſos aliquid regeſsiſſe & reſponſaſſe. Proculdubiò id non reſponſum eſt per impatientiam. Im probis enim iniuriã ac uim inferentibus duplici cauſa reſpondere licet. In primis ſi iniuriam inferunt cum detractione, & iniuria uerbi Dei. Secundò, cùm de noſtra agitur innocentia, & illa petitur & accuſatur, declaranda eſt & aſſerenda, cum omni modeſtia, & ſpiritus manſuetudine: ut improbus ille agnoſcat, quàm grauiter ſua impoſtura peccet. Iam ad obiecta facilè reſpondere licet, ſi prius dixerimus quoſdam perperam intellexiſſe hunc locum, Prębe illi & alterã. Putant enim hoc eſſe alteram maxillam porrigere, percuſſori dicere, Ecce hîc altera maxilla eſt, altera uice me quoque cæde. Aut ut tollenti pallium, etiam tunicam ultro adiiciamus. Quòd ſi is horum uerborum ſenſus eſſet, tum omnia nobis, denique etiam domus cum tota re familiari abiicienda forent. Idcircò Chriſtus hîc nihil aliud docet, quàm ſummam patientiam, animíque moderationem, vtque tantũ abſimus à cupiditate uindictæ, ut ultro parati ſimus alteram potius iniuriam admittere, quàm malum malo ſiue iniuria penſemus. Auguſtinus enim tum pluribus locis, tum libello de mendacio, & lib. 22. contra Fauſtum ſcribit illam præparationem alterius maxillę, in corde faciendam, non in corpore: docens nos debere ea animi lenitate eſſe, ut ad alteram iniuriam accipiendam ſimus paratiores, quàm ad retaliandã priorem. Etenim Chriſtus non alterã obuertit maxillã ſeruo põtificis percutienti, ſed declarans ſuã innocentiã cum omni mãſuetudine animi, & apparato animo, ad alterã recipiendam alapã, ſi neceſsitas poſtulaſſet, qui poſtea totũ corpus percutiẽtibus uolens obtulit, reſpondit: Si male locutus ſum, teſtimoniũ perhibe de malo: ſi autem bene, cur me cædis? Nihil impatientiæ hoc loco legis, ſolùm audis declarantem innocentiam ſuam. Cùm Michæas à Sedecia filio Chanaana, in maxillam cum ignominia uerbi Dei cæderetur, reſpondit quidem, nõ ut ſeipſum, ſed veritatem Spiritus ſancti tueretur: Viſurus es (inquit) in die illa quando ingredieris in cubiculum, ut abſcondaris. Quantum ad Paulum attinet, nihil impatientiæ habuit, cùm iuſſu pontificis alapa percuteretur, ſed zelo contra hypocriſim accenſus, dicebat, Percutiet te Deus paries dealbate. Et tu ſedens iudicas me ſecundum legem: & contra legem iubes me percuti. Zelum autem pòſt ſuum plenum candoris manifeſtauit, quum dixit, Neſciebam fratres, quia princeps eſt ſacerdotum: ſcriptum eſt enim, Principem populi tui nõ maledices. Quaſi dicerem (ait Auguſtinus) Ego alium ſciui principem ſacerdotum, pro cuius nomine iſta ſuſtineo, cui maledicere fas non eſt, & cui uos maledicitis, cùm in me nihil aliud quàm eius odiſtis nomen. Breuiter, ut paucis dicam, non eſt deſerenda, malum retaliando, charitas, quæ non quærit quæ ſua, ſed quæ aliorum ſunt. Illata

Iniuria cum contemptu. Infringere colaphũ, neglectum habet.

Nobilibus noſtris uel exiguum uerbũ iras atroces mouet: quid ſi pugnis petantur?

Iniurioſis & uiolẽtis duabus de cauſis licet reſpondere.

Porrige illi & alterã, quo modo intelligendum.

Præparatio animi, in ſuſtinendis iniurijs neceſſaria.

Chriſtus alteram malam ſeruo percutienti nõ obtulit.

Michæas Pſeudoprophetæ reſpõdit. 3. Reg. 22.

D. Paulus ſe genam iſt. reſpondit põtifici.

Charitas pluris habenda, quã quoduis damnum externum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est iniuria: & patere, & minoris puta, quàm ut propter eam commune charitatis uinculum soluas. Quòd si iniuria communem ciuitatis statum uiolat, accusatis tantùm salua sit charitas. Exemplo est Ioseph, qui suos fratres apud patrem examinis accusabat, si quid deliquerant, & ob id malè audiebant, propter quod ille laudabatur. Neque enim malo erga illos animo erat, scilicet ut illos proderet, aut neque ipsi uoluptas erat, discordiam & iurgiū seminare, & frigidam (quod aiūt) inter patrem & fratres suffundere, id quod illi suspicabantur, & ideo insensi erant ipsi Ioseph: sed amico & fraterno animo & ipsorum emendationem & salutē concupiscente. Nam nō libenter uidebat fratres notari infamia, & male apud omnes audire. Non poterat igitur Iosephus iure à fratribus accusari, quasi uindictæ cupidus, aut qui ipsis malè consulrum uellet, sed potius fratres summè diligebat, & ipsorum uitæ prospectum cupiebat, quo nomine, nihil non contumeliarum, & malorum ab ingratis fratribus perferebat. Huc pertinet similitudo de seruo, infra 18. cap. qui cùm rationem suæ œconomię Domino reddidisset, nec esset soluēdo, & Dominus precanti omne debitum & æs suum remisisset, nec ille seruo suo exiguam summam remittere dignaretur, cæteri conserui ualde indolentes, & illius ingratitudinem ægrè ferentes, rem omnem, ut gesta erat, Domino narrant, & reperiunt. Non quidem, ut conseruum ulciscerentur, sed ut illius sæuitiam & flagitium Dominus argueret, & pium ac misericordem erga alium conseruum redderet. Ad hunc modum par erit fieri in unaquaque familia aut ciuitate, ubi siquis fidelis seruus aut subditus uiderit alium iniustè agere, aut hero suo damnum dare, salua animi mansuetudine & manēte ordine charitatis, domino mox indicet, ut sibi prospiciat, & damnum præcaueat. Simili ratione officium probi ciuis exigit, ut quum uiderit suo uicino uim aut iniuriā fieri, illi opem ferat, & iniuriam propulsare studeat, seruato tamen moderamine inculpatæ tutelæ. Hæc sunt officia charitatis, quæ Christus non prohibuit, sed potius facienda confirmauit. Obserua hunc locum per synecdochen legi quòd ex eo uno plura intelligamus. Hac enim sententia monet Dominus, ut toti simus parati ad sustinendum & æquanimiter ac patienter ferendum iniurias à quocunque quomodolibet illatas, idque propter Christum, propter charitatem proximi & amorem regni cœlestis.

Accusandi sunt scelesti, sed salua charitate.

Ioseph accusauit fratres.

Seruus conseruum, malæ frugi, accusat apud herum.

Ciuis à ciue suo, quilibet à uicino arceat iniuriā.

Et ei qui vult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.

Iniuriarum aliud genus adducit, cùm nō per apertam uim, sed prætextu iuris damnum innocenti infertur. Vnde hæc uerba sicut & præcedens apophthegma, magno risu & cachinno exceperunt mundus & caro, existimātes nihil uanius, nihil stultius præcipi posse, quàm quod his locis scribitur. Alij ex his acceperunt occasionem, piis & Christianis (qui has sententias agnoscūt) mala & afflictiones ferendi, pallium & tunicam auferendi, & ad grauissima quæque onera illos cogendi. Id quod historiæ Ecclesiasticæ de Iuliano apostata & Imperatore testātur. Post Constantium filium Constantini magni fuit Iulianus imperator Romanus, qui priusquam eligeretur in Romanum Imperatorem, professus est in adolescentia Christianismum, & egit publicum sacræ scripturæ lectorem in Ecclesia Nicomediensi. Postquam autem creatus est Imperator defecit à Christianismo, ad impietatem & idololatriam gentium: & persequutus est Christianismum, primùm non aperto gladio: sed scriptis, dolis, & quibuscunque astutis artibus potuit. Ac præterea alia curabat, ut Christianis bona sua auferrētur, & iniquissimè ab idololatris tractarentur. Cùm igitur Christiani iniurias sibi illatas, coram Iuliano Imperatore conquererentur, repellebat eos à se: & respondebat, nullam ipsis posse iniuriā fieri, quandoquidem lex Christianorum iubeat eos, malo non resistere, sed auferenti tunicam, etiam pallium dimittere. Vnde apertè uides impium apostatam occa-

Mūdo & carni uerba christi pro stultis habita.

Christiani grauia passi ab ethnicis propter uerbum Domini.

Iulianus apostata, & persequutor.

sionem ex his sentētiis Christi sumpsisse, omnia mala bonis & piis inferendi. Verùm qui huiusmodi sunt, pessimè de uerbis Iesu Christi iudicāt: & Deum ipsum creatorem nostrum, & unigenitum Dei filium, saluatorem nostrum, contemptui habent ac deridēt. Hæc enim uerba non considerāda ueniunt, quatenus literæ tantum & syllabæ sunt, sed excipienda, ut uerba filij Dei, quibus interpretatur nō humanum quoddam somniū, sed sanctissimam legem Dei. Quare tantò grauius peccant derisores, quantò maior est Christus, & sanctior lex Dei. Dominus itaque (ut diximus) hoc loco priuatas personas docet, & instituit, nihil magistratibus & potestati derogans, neque fert nouam legem, sed ueterem interpretatur, & quid in ueteri lege præceptum sit, explicat. Audistis (inquit) quod dictum sit, oculum pro oculo, &c. Lex præscribit his uerbis magistratui canonem, iuxta quem debeat iniurias alteri illatas legitimè punire. Non est autem istuc rectè intellectum ab his, qui occasione huius legis usurpant sibi priuata autoritate licentiam, suas iniurias ilegitimè uindicandi. Aliud enim est officium magistratus, aliud officiū hominis priuati. Magistratus necesse habet ex uocatione sua, oculum pro oculo, dentē pro dente exigere. Est enim minister Dei, ultor ad iram, ei, qui, quod malum est, fecerit. Vobis autē priuatis nullo magistratu fungētibus, dico ne resistatis malo. Quod in magistratu officium est, hoc in uobis priuatis est uitium. Relinquite igitur magistratui suā uocationem. Vos autem homines priuati sectemini ea, quæ sunt uestræ uocationis. Quæ sunt illa, inquies. Ne resistatis malo, sed ei qui uelit te in ius trahere, ac tunicam tuam tollere, permitte illi & pallium. Ergó ne, dices, non respondebo coram iudice, & nudus incedam? Non hoc uult lex: sed dimittere pallium, est in tantum non referre malum auferenti tunicam, ut potius debeas ei & pallium permittere, & maiorem iniuriam sufferre, quàm malum malo rependere. Igitur tunc diceris pallium permittere, cùm non prosequeris odio auferentem tunicam, nec meditaris aduersus ipsum priuatam uindictam, nec uicissim aufers ab eo suam tunicam: hæc enim mala sunt, & lege Dei prohibita. Rogabis. Licebit ne interim ablatam tunicam iudicio repetere, & ciuilibus ordinationibus in hoc uti? Licebit. Hæc enim non sunt mala, sed sunt diuinæ ordinationes, in usum nostrum propositæ. Dominus enim ordinauit magistratum & leges eius, ut horum præsidio alter ab altero tutus sit. Dei (inquit Paulus) minister est, tibi in bonum, & ultor ad iram ei, qui, quod malum est, fecerit. 1. Petri. 2. Subiecti igitur estote omni humanę creaturæ propter Deum. Siue regi quasi præcellenti, siue ducibus tāquam ab eo missis, ad uindictam malefactorum: laudem uerò bonorum. Quia sic est uoluntas Dei. Quoniam ergo Deus magistratum in bonum & laudem bonorum ordinauit, possunt eo uti boni & pij, bona conscientia: unde & ipse Christus, à seruo pontificis percussus, prouocauit ad publicum ius, Si male (inquit) loquutus sum, testimonium perhibe de malo. Et Paulus raptus ad carceres & mortem, nūc prouocat ad prerogatiuam ciuium Romanorum, nunc inuocat auxiliū tribuni, nunc appellat Cæsarem, quemadmodum testātur Acta apostolica. Quare si quis fuerit iniuria à proximo affectus, potest bona conscientia, præsidio legum uti, & à magistratu auxilium iuxta leges & ciuiles ordinationes (absit tantummodo inuidia, calumnia, uirulentia animi, mendacium, periurium, & id genus alia) petere, ut quantum fieri potest, ab alienis iniuriis tutus, sub ficu & uite sua habiter. Quare cùm hæc bonæ cōscientiæ liceant, Dominus his uerbis, Ei qui uult tecum in iudicio, &c. non tibi interdicit usu publici iuris & ciuilium ordinationum, quibus aliena iniuriæ legitimè resisti potest. Hoc enim dum facis, non priuata, sed publica uteris autoritate, cuius interest, bonos defendere, & malos punire. Valde tamen periculosum est in iudicio cum proximo contendere, cùm oporteat ibi cor esse purum & uacuum ab omnibus & odij & uindictæ perturbationibus, propterea quòd mundus cum carne & sanguine malus est, subinde sua quæritans, & interim hoc

Verba Christi Ethnicis malè intellecta.

Dimittere & pallium, quid.

Magistratus nostra causa instituti à Deo.

Rom. 13.

Paulus legū & potestatū humanarum præsidio usus est.

Contendere iudicio cum proximo, res plena periculi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uelamento magistratus se contegens, & animi improbitatem oculens.

Et quicunque te angariauerit mille passus, uade cum illo & alia duo.

Pergit Christus aliud iniuriæ genus adducere, quo complectitur omnia, quæ per tyrannidē siue subditis, siue aliis infliguntur. Quicunque te angariauerit, &c. id est qui te adegerit ad miliarium unum, abito cum illo duo. Quasi dicat, vsque adeò exactori unius miliarij non oportet priuatim malum referre, ut potius abire debeas cum ipso duo miliaria, ac maiorem tyrannidem sufferre, quàm malum malo referre. Hęc omnia Christi uerba Paulus paucis absoluit, Rom. 12. Non vosmetipsos defendētes charissimi: sed date locum irę. Scriptum est enim, Mihi vindictam: & ego retribuam, dicit Dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitit, potum da illi: hoc enim faciens, carbones ignis congeres, super caput eius. Noli uinci à malo, sed uince in bono malum. Obserua. Angariare uerbum est Persicum, autore Suida, significans adigere siue compellere. Apud Persas Regij nuntij ἄγγαροι dicebantur. Vnde & qui literas inuicem tradunt perferendas, angari dicuntur, quos eosdem ἀσιάρδας appellabant. Deinde translata uox est ad quoslibet, qui seruorum aut iumentorum ritu baiularent onera. Est profectò angariare simpliciter adigere, uerbum iniuriæ ac uiolentiæ.

Abire cum proximo duo miliaria.

Angariare.

Qui petit à te, da ei.

Hactenus Christus docuit quomodo nos in iniuriis gerere debeamus erga iniurioſos. Nunc docet quomodo uiuendum sit cum illis, qui egestate compulsi, quandoque sine ullo beneficio à nobis aliquid petunt. Lucas. 6. cap. Omni petenti dato, in genere dicit, sine ullo acceptionem & respectum personarum prohibeat. Ita ergo possideas opes, ut eas pro fratrum necessitate cuique libenter impartias, memineríque tibi à Deo datas, non tui tantum, sed fratrum quoque causa, & ut aliis suppedites, aliis hac parte inseruias. Responsabit forsitan quispiam. Si oporteat me largiri meas opes petentibus, quid mihi tandem relinquetur? Quid certius mihi eueniet, quàm egestas, mendicitas, & fames? At ut rectè uerba Christi intelligamus, in primis obseruandum est, nomine petentis, intelligendum esse pauperem & egenum. Et inter pauperes nō vult Christus curiosè delectum haberi, neque dicit, ut cuiuis sine discrimine largiamur & mutuum demus, sed tantum petenti, & inopia laboranti, simpliciter & liberaliter tribuamus. Deinde cùm Christus hoc loco non nouas cōdat leges, sed ueterem interpretetur & explicet, tollens pharisaicum commentum, manifestum est quòd hoc dictum, Qui petit à te, da ei, nō sit noua lex, sed ueteris legis expositio. Si explicueris legem ueterem, Diliges proximum tuum, sicut ipsum, grauidam inuenies, & in ea fœtum hunc reperies, Omni petenti absque ullo bue. Nam unusquisque ita seipsum diligit, ut si quam habeat indigentiam & necessitatē, ac inuocet in ea opem proximi sui, profectò optet sibi à proximo subueniri. Habet igitur secum quisque legem, quę iubet ipsam quoque necessitati & indigentiæ cuiusuis petentis subuenire. Proinde hic locus non suppeditat occasionem dicendi, quòd statuatur ex eo facultatum communio, qualem finxerunt Anabaptistæ. Qui maximus proculdubiò error est, omnem rerum statum & ordinem perturbans. In primis igitur hoc loco non statuitur, ut iniqua, iniusta, & impia petenti tribuamus. Literarum monimentis tradiderunt Ethnici, Hortensium tiisse à Catone uxorem ipsius, quo maiorem familiaritatem cum eo contraheret, & ex ea liberos tolleret: ac Catonē non solùm non denegasse, sed etiam interfuisse sponsalibus. Quid hac petitione inhonestius? quid & exhibitione turpius? Nam non solùm lex Dei sancta, uerumetiam communis hominum sensus turpe iudicium esse pronuntiat, unáque damnat cum Nicolaitarum errore. Deinde ne uerbis neque impossibile factu iubetur, at neque ut aliena tribuas, neque ut

Petens, Egenus.

Pauperum discrimen non anxiè habendum.

Mutuum dare, sub secundo præcepto comprehendi.

In Anabaptistas, contendenteis res omnes, communes esse debere.

Cato an rectè fecerit, uxorē suam dans Hortensio utendam.

noxia, pernicioſa, & mortifera, neque ut des uoluptuariis hominibus præcipitur, sed his uerbis imperatur candida & syncera dilectio proximi, scilicet ut proximū egentem quàm liberalissimè adiuuemus: atque id ea mensura, de qua Paulus ait, 2. Corin. 8. Non ut aliis sit remissio, uobis autem tribulatio: sed ex æqualitate in præsenti tempore, uestra abundantia, illorum inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas, sicut scriptum est, Qui multum, non abundauit: & qui modicum, non minorauit. Summo studio intelligendum & obseruādum esset in singulis ciuitatibus, cuiusmodi homines agerent, qui pauperes essent & inualidi, & qui non: ne quiuis erro aut nebulo in conuictum & societatem reciperetur eorum, quos uel morbus uel senium egestati coniunctum in nosocomiis publicis retinet, sed quos nulla premit necessitas sibi opera manuaria uictum parare cogerentur. Si quidem huius farinæ uerberones & furciferi per omnes regiones non pauci uagantur & obambulant, facessentes rusticis negotium, & hac doctrina freti, uentri & otio indulgent, aliorum sudorem & laborem deuorantes: & ita omnia luxuriosè uiuendo abliguriunt, ac subinde locum loco & solum solo mutant.

Aduersus uagabundos mendicanteis.

Et uolenti mutuare à te, ne auertaris.

Duo iam declarauit, quæ Christianis in re familiari facienda sunt, ut malo non resistant, & petenti tribuant. Nunc tertium addit, ut non grauatè dent mutuum, corrigens in hoc Pharisaicum commentum. Quasi dicat, Audistis, quòd dandum est mutuum, sed diuitibus, & unde sperabis æqualia: uel iis, qui aliquando & ipsi mutuum dederunt, uel amicis, cognatis, & gratis. Dico autem uobis, mutuum date, etiam ubi non speratur retributio: ubi nihil præcesserit beneficij, etiam ubi nulla intercedit uel amicitia uel cognatio: idque fiat gratis, ne pecunia pecuniam generet. Porrò tametsi gratis mutuandum sit, & nihil inde, id est ex ui mutui, sperandum, eóque necesse habeo pauperibus pro uirili mea succurrere: tamen licebit mihi cum diuitibus & possidentibus agros, & alia bona, ciuilibus contractibus uti, modo (ut Paulus docet) non opprimam, aut fraudem in negotio proximum, seu fratrem meum. Si mutuus emptionis & uenditionis contractus, quo hi qui agros & alia bona possident, inter se utuntur, per se impius esset, non diceret Christus in Euangelio, uade, uende omnia quæ habes, & da pauperibus. Et si non liceret paria pro paribus à possidentibus recipere, cur Christiani, (ut est in Actis) possidentes agros, aut ædes, uendiderunt ea, & attulerunt pretia ad pedes Apostolorū? Certè bona conscientia homini Christiano licet in certo aliquo fundo, aut bonis ciuitatis emere annuos reditus. Modò non circūueniatur proximus, & iustum detur pretium. Hic contractus est emptio iusta, non autem mutuum, in quo solo reperitur usura iure diuino prohibita. Sacræ literæ docent quidem reiiciendos esse illegitimos contractus: sed qui sint illegitimi, lex ciuilis & humana docet, ad quā pro huiusmodi confugiendum est. Nam quemadmodū in re medica sacræ literæ docent licere uti naturalibus & ordinariis pharmacis, non autē docent, quæ pharmaca, cui morbo admouēda sint, sed reiiciunt hoc ad iudiciū Galeni, Hippocratis & aliorū medicorū: ita in contractibus ciuilibus sacræ literæ docent quidē pio homini licere legitimis cōtractibus uti: non autē explicāt, qui cōtractus sint legitimi, sed reiiciūt hoc ad leges & iudicia magistratuū non iniquorū, qualis fuit apud Indos, quorū legibus licuit prorsus nudè incedere, & parentes senio appropinquātes uelut hostias cædere, ac carnibus eorū uesci. Hæc sunt contra naturā. Sed loquimur de magistratu, qui ex bono & çquo ac iuxta rectā rationem iudicat: unde quæ ille in ciuilibus cōtractibus iudicat esse legitima, & politiæ ac societati humanę uti lia, ea uir bonꝰ tutò sectari potest. Obserua. Mutuū dicitur ab eo, quod de meo tuū fit. Paulus iureconsultus, Mutuum damus, recepturi non eandem speciem quam dedimus: alioqui aut commodatum erit, aut repositum genus. Nam si aliud ge-

Mutuū quomodo & quibus dandum.

Contrahere licet atque cō ponere de rebus necessariis corporis.

Sacris literis permittitur uti iustitutis pharmacistrū pactis, sed quæ illa sint propriæ illorum arti tradendum reliquit.

Indorum inhumanæ leges. Vide Herod.

Mutuū quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nus, ueluti pro tritico uinum recipiamus, non erit mutuum : sed si tradidero tibi pecuniam, recepturus aliam post mensem, mutuum est. Hinc mutuo quicquid crementi accedit, usura est: neque sperandum, neque accipiendum est quicquam ex ui mutui.

Vsura quando committitur.

Audistis quia dictum est.

Iesus Christus summam legis, hoc est præceptum de diligendo proximo, suo nitori restituit, quod pestilentissimo rationis humanæ commento, ceu terra, Pharisæi obruerant: de suo adiicientes, uerbo Dei (iubentis proximum diligendum esse sicut seipsum) inimicum habendum odio, quod scriptura nusquam meminit. Hæc lex de diligendo proximo scribitur, Leui. 19. Diliges amicum tuum, sicut ipsum. Vbi uox, qua usus est Moses, loco uocis, amicum, rectè uertitur, proximum. Ad hanc Christi sententiam explicandam, operępretium est singula expendamus uerba, & obseruemus in hoc præcepto, quid præcipitur, certè dilectio iubetur. Quis diligendus? proximus. Quomodo diligendus? Diliges sicut te ipsum.

Inimicum odio habebis, commentum Pharisaicum

Diliges.

Quia summa legis, charitas est, & proximi dilectio, ait Paulus Roma. 13. Qui diligit proximum legem impleuit. Nam si quod est mandatum, in hoc uerbo instauratur, Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. Plenitudo ergo legis, est dilectio: voluit Christus nos docere uinculum, quo unum cum ipso fiamus, sicut ipse cum patre unum est: & ut uinculum amborum est Spiritus sanctus, ita & noxus, quo Christo uniamur, sit charitas, qua cõformes imaginis filij Dei efficiamur. filij Dei sumus, & illi insiti sumus, ut ipsi eternùm uiuamus. Armat igitur Christus, & fingit ac format cor nostrum, à quo, ueluti à fonte, omnia fluunt, non quauis uirtute, sed ea potissimùm, quæ nos ad imaginem diuinæ bonitatis reducat, nimirum charitate seu dilectione erga proximum. Proinde, ut Deus est spiritus, ita uult suos spiritales, & in spiritu adorare: uerax est, ideo uult suos in ueritate ambulare: charitas est, ideo suos in dilectione & charitate ambulare uult. quæ seipsum exerat erga proximum, & ad utilitatem proximi sua dispenset. Cuius natura tantum abest à maleuolentia, ut prius omnia perferat, quàm in fratrem scienter peccet. Obserua: diligere siue amare, est uelle alicui, quæ putes bona, tui ipsius gratia: & pro uiribus etiam ea quæ tibi præstari uolueris, illi præstare.

Per dilectionem mutuã unum inuicẽ & cum Christo efficimur

De⁹ nos vult similes sibi.

Charitatis proprium.

Diligere uel amare, qd.

Proximum tuum.

Hoc nomine, quis à nobis diligendus est, determinat. Græcis legitur ὁ πλησίον, id est, is, qui propè sit, hoc est proximus, qua uoce Latini significant eum, qui cunque nobis fuerit adiunctus, in quem quouis pacto inciderimus. A diunctionis huius sunt aliquot gradus, ut si fuerit fidei consors, consanguineus, affinis, concius, hospes, domesticus, uicinus, eiusdem officij, & uocationis, aut alia quacunque ratione coniunctus, is erit tibi proximus. Quem cùm nactus fueris, iuxta Dei mandatum officia dilectionis illi exhibebis, tum pro tua portione, tum pro illius necessitate, agnoscens hoc tuum esse, siue ad te Christianum spectare, ut nihil non beneficij præstes iis, quos tibi Dominus obiecerit. Obserua. Lex non dicit, diliges doctum, pauperem, domesticum, miserum, &c. sed simpliciter proximum. Quisquis proximus est, qualis qualis sit, diligendus est. Certè ut uerus genius ignis est, ut calefaciat, & illius calorem experiuntur quotquot illi fiunt proximi: ita bis præcipitur generalis quædam & constans animi bonitas erga quoslibet, quam experiantur oportet quotquot nobis propinquant, si uerè diligimus. Interim tamen gradus dilectionis seruandi sunt. Sunt enim, qui nobis duplici nomine coniunctiores sunt, Galat. 6. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. En uides omnibus quidem benefaciendum, sed præferuntur domestici fidei. Rursus. 1. Timoth. 5. cap. Si quis autem suorum, & maximè domesticorum, curam non habet: fidem negauit, & est infideli deterior. En arctiorẽ aliquã dilectionis gradũ uides ex domestica necessitudine consurgere. Quare quo quisque nobis propinquior siue proximus magis, & uicinior est, ita debet & arctius à nobis diligi: ita tamen, ut nemo proximus cõtemnatur. Absolutissimum dilectionis exemplar in Christo erga proximũ, etiã inimicum, legimus. Quandoquidem nos, ut proximos, excepit, & pro nobis peccatum factus est, ut in ipso iustitia essemus, nostri gratia exinaniuit semetipsum, forma serui assumpta: & cùm diues esset, pauper pro nobis est factus, ut nos ipsius inopia diuites essemus. Hunc eximium suum præceptorem Paulus imitatus, optabat anathema fieri à Christo pro fratribus suis, quò ipsi seruarentur, quos tamen infensissimos hostes habebat. Agnosce zelum Pauli & pium affectum erga proximum.

Domestici duplices.

Christus exẽplũ dilectionis expressissimum.

Pauli charitas quanta.

Sicut te ipsum.

Hæc sunt legis uerba, quibus præscribitur dilectionis modus, non ex his, quæ extra nos sunt, sumptus, sed ex nobis ipsis, ne sit aliquis excusationi locus. Caro enim prorsus ignorat, nec vult intelligere, qua ratione inimicum diligere debeat. Vix amicum unam horam aut alteram diligit. Nam usqueadeo carne corrupti sumus, ut neminem propè minus diligamus, quàm eos ipsos, cum quibus familiariter uiuimus, quòd facilè & breui admodum tempore cognoscant naturæ nostræ malitiam & corruptionem. Hoc fugit superba & ambitiosa caro, nolens argui, uolens uideri quod non est. Vnde cùm audit diligendum inimicum, perstrepit, insanit, & uelut percita furore est, malens uel dare aliquid, uel quauis externa re simulare potius, & seipsam diligere, & amicos, quàm exhibere dilectionem inimico, quòd ipsam ex diametro cum ingenio suo pugnare iudicet. Sed tam apertus & adeò manifestus dilectionis modus præscribitur, quum dicitur, sicut teipsum, ut & cæcis & surdis & mutis, imò & quibusvis sit apertissimus, & uel inuiti, huncmodum cognoscamus, quòd non ab externa re, sed ab ipsius cordis natura, & à nobis ipsis sumatur. Nam non dicit, dilige proximum, sicut proximus te diligit, aut sicut ab aliis diligeris, sed sicut teipsum. Iam neminẽ siue cæcum, siue surdum, siue mutum, latet, quàm seipsum diligat. Nemo ignorat, quàm se per omnia planè & perfectè diligat. Gnomen ergo dilectionis erga proximum non foris, sed apud te, & in uisceribus tuis insculptam habes. Alio non est opus præceptore. Ideo quẽadmodum diligimus nos ipsos, non ad unam aut alteram horam, sed continuè: non remissè sed uehementer: non simulatè sed uerè: Ita & proximum candido & syncero, hilari ac constanti animo diligamus oportet. Obserua. Particula, sicut, gradus & proportionem denotat, ut diligas, proximum tuum in officio, in dignitate, in priuilegio eius, sicut teipsum in officio tuo, & uocatione tua. Oportet hãc uoluntatem siue dilectionem esse legitimam & rectam, hoc est, ut sit iuxta uerbũ Domini. Quia ut neque tibi, ita neque proximo uelle debes, quod uerbo & legi diuinæ aduersetur.

Proximus, quis.

Charitas ignis est, afficit omnes adsistentes.

Gradus in beneficentia.

Et odio habebis inimicum tuum.

Nullibi in vetere testamẽto hoc scriptũ est, propterea ait, Audistis dictũ. A quibus? ab impostoribus & fermento pharisaico saginatis, indoctis certè dialecticis: qui, quod legerant, Leuitici 19. Diliges amicum tuum sicut te ipsum, inferebant: ergo odio habendus est inimicus. Quasi uerò adstrictus sim aliquo præcepto ad odio habendum inimicum, quia ex præcepto teneor diligere amicum. Putabant in rebus diuersis hanc esse firmam regulam, ut si altera præcipiatur, altera prohibeatur. Diuersi sunt amici & inimici, ergo si præcipitur diligendus amicus, odio habendus est inimicus. Hac falsa ratiocinatione enerubant legem Dei, & odium

Charitas quã in nobis tenuis.

Charitatẽ uã ram non nouit caro.

Dominus uoluit nos omnes nosse, quomodo diligamus proximum.

Sicut teipsũ quid.

Sicut.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Inimicos suos quomodo iusti sunt Israëlitæ tractare.

inter proximos fouebant. Legimus quidem diuinitus præceptũ fuisse Israëli, Deutero. 7. 20. 23. 24. 25. & passim per quinque libros Moisi, de inimicis ipsorum, nempe de Moabitis, Ammonitis & Amalechitis, ut ipsos, ueluti hostes Dei, gentes idololatras, qui in terra Chanaam, & circa eam habitabant, partim occiderẽt, partim sub tributo tenerent, partim benignè tractarent, ut diuersa erant illarum gentium merita. Sed nusquam uel has uel illas iusti sunt odisse: nedum ita ingenere uspiam pręceptum legimus, odio habere inimicum: cùm inimici & ex fratribus quotidie existant. Hanc legis interpretationem & additionem Christus Dominus Iesus, legis reparator & consummator reiicit. Et ex contrario iubet diligere inimicos. Si uerba legis, Leuit. 19. Ego Dominus, non oderis fratrem tuum in corde tuo: sed publicè argue eum, nec habeas super illo peccatum. Non quæras ultionem: nec memor eris iniuriæ ciuium tuorum. Diliges amicum tuũ sicut teipsum. Ego Dominus: expenderimus, manifestum fiet quàm debeamus habere animum purum & bene affectum ac amicum erga quoslibet. Nam in lege adducta ex Leuitico in primis prohibetur odium & uindictę cupido, & acceptæ iniurię memoria. His subditur: Sed diliges amicum tuũ sicut teipsum. Quòd si hac lege solùm præciperetur amici dilectio, hoc est eius qui bene uelit, diligat, & benefaciat: cur præmittitur, præceptum de non odiendo fratre, deinde de corrigendo, item de nõ rerendo super eum peccatum, de non quærenda uindicta, & non seruanda iniuriæ memoria? Proculdubio firmiter apud me statuo, hanc esse mentem legis, ut non amicum tantùm, sed & inimicũ, uidelicet qui iniurius fuerit, diligere debeamus, cùm statim subiungatur, sed diliges amicum tuum sicut teipsum.

Ex uerbis legis odium & uindictæ libidinem prohiberi.

Ego autem dico uobis

Quia ut neque alios Scribæ & Pharisæi, ita neque hunc locum scripturæ interlexerunt, sed plus iusto euagati sunt, & nimis licenter pro libidine sua scripturis abusi sunt: ostendam uobis me non eò uenisse, ut legem soluerem, & nouam condederem: longè aliter legem illam explicabo, & sanum ipsius intellectum illis demõstrabo: quem non excipient, ut suam stabiliant opinionem & suas nænias confirment. Ego diuinæ uoluntatis proclamator & interpres: ego, inquam, qui solus impleo & perficio legem, dico sic uobis, qui habetis uerbum meum, declaro mandatum de dilectione, & aperio quod perfectum est, & adfero, quod imperfectum non est.

Diligite inimicos uestros.

Inimici qui diligendi. Inimicus, proximus est.

Inimicos uocat homines, qui nos odio prosequuntur, siue qui mala nobis procurant. Hos ex præcepto de diligendo proximo, diligere præcipitur. Siquidem etiam inimicus proximus est. Imò eo ipso quod inimicus est, proximus esse conuincitur: nimirum est tibi notus, & aliquid commune tecum habet, cuius gratia tibi inimicatur. Proinde quando hęc est uoluntas Dei, & ita beneplacitum est illi, ut inimicos diligamus, quid queri possumus? Et quia in carne uehementer infirmi sumus, non poteris huic dilectioni satisfacere, nisi abnegato temetipso & implorato fauore diuino, ut domita superba carne, inimicũ diligas: hoc dũ facis, id est, dum teipsum abnegas, & omnem tuam fiduciam in Christum collocas, iam filius Dei es adoptatus, & spiritu Christi ductus: nec aliud ingenium refers, quàm cœlestis patris, apud quem non est odium, sed dilectio: & talis dilectio, ut inimicos etiam suos, nos uidelicet, cum adhuc impij essemus, Roma. 5. dilexerit, & adhuc hodie diligat. Atque non ipse pater solus, sed & cum eo filius eius Dominus noster Iesus, sedens ad dexteram patris, aduocatus noster, deglutiens mortem & peccata nostra imò & perpetuus interpellator & propitiator pro nobis apud patrem, quem in ipso placatum per fidem & charitatem sentimus, & magnificẽ-

Inimicosquomodo diligas.

Qui diligunt inimicos, ipsissimi filij Dei.

opulenter experimur. Respõsabis. En promptus paratúsque sum inimicos diligere, sed odium inimici non conuenit mecum. Respõdeo. Cùm totus nihil nisi cœlestia spires ac speres, & teipsum abnegaueris, nimirum hoc sicut & reliqua terrena, contemnis, ac neque odium inimici in te, hoc est, quo te odit, te remorabitur ab amore ipsius. Dices. Proximus nõ diligit. At quomodo poterit hoc offendere eũ, qui neque se diligit ipse, nec dignum arbitratur, qui diligatur? Obiicies. Studet ille, & pro uirili conatur & famam meam & existimationem extinguere. Proculdubio minimũ hoc tibi fuerit, qui in hoc seculo non uenaris gloriam, imò cui hęc omnia regna mũdi fœtent: & qui huic mũdo es crucifixus, hæc omnia, ut stercora facis & æstimas. Dices. Nocet bonis fortunæ. Non putauerim, hanc affectionem te Christianum posse ab hoc præcepto reuocare. Nam Christiani uita & conuersatio iam in cœlis est. Quærit fidelis homo, non quæ super terram sunt, sed quæ in cœlis promissa sunt bona. Respõsabis. Inimicus lædit, affligítque corpus. Heus tu, quid ais? animo forsitan excidis. Hoc tu idem facis propter inhabitans in membris tuis peccatum, ieiuniis, labore, uigiliis, inedia, castigatione acerbè corpus ipsum tractas, illique admodum male propitius es: istuc ipsum si ipse efficiat uel tẽtet inimicus, nihil est quod causeris, quòd te hoc labore leuet. Dices. Insidiatur ui tæ meæ. Respondeo. Insidiatur quidem, sed quid ad te, qui cum Paulo cupis dissolui, & esse cum Christo? & cum eodem ad Philip. 1. dicis, Mihi enim uiuere Christus est, & mori lucrũ. Si igitur filij Dei fuerimus, patrem referemus, & neque graue neque molestum erit, ut toti ad dilectionem propensi simus: & proximum, siue amicum, siue inimicum, diligamus: eóque fortius contendemus ad dilectionem quòd inimicus sit. Quemadmodum enim qui uerè amici sunt, laborãtibus amicis maiore sedulitate & diligentia, quàm bene habentibus, inseruiunt: Ita multo studiosius beneficentiæ officiis nobis curandi sunt, qui odio aliquo aduersus nos, ipsis planè exitiali malo laborant, quàm qui rectè erga nos animati existunt. Vide infra conciliationem. Obserua. Noxios plectere, & pœna afficere, publicæ personæ & officij est, quod Dei iussu fieri debet. Cæterùm hoc præcepto. Diliges proximum tuum, sicut teipsum Omnes è uulgo & promiscua multitudine comprehenduntur. Diligere autem in eo consistit, ut simus amanti corde erga inimicos nostros effusi, omnia bona ipsis optantes, & ex animo amici, mansueti & suaues erga quoslibet, non in malis alienis gaudentes.

Nihil moratur, qui Dei filius est, odium inimici, quum hũc diligat.

Famæ respectus nullus uero filio Dei.

Christiano nihil cum bonis fortuitis.

Corpus suũ atque adeò omnia filius Dei posthabet dilectioni.

Similitudine insigni docet plus præstandum officij inimicis, quã amicis.

Bene precemini deuouentibus uos.

Hanc sententiam post uerba Diligite inimicos uestros, addunt Græci codices, inter quos est Theophylactus, quam neque in nostra editione reperio, neque Hieronymus, neque Chrysostomus addunt. Fortasis quispiam studiosus illam huc assuit ob affinitatem sententiæ ex epistola Pauli ad Roma. 12. Benedicite persequentibus uos, benedicite, & nolite maledicere. Frequenter enim hac occasione comperiuntur loci aliquot immutati. Hæc ueluti per occupationem scripta sunt, quoniam tam maliciosa & rimax est natura nostra, ut quoquouersum tergiuersandi occasiones & elabẽdi, rimas querat, quibus uenari & inuenire possit locum excusationis, qua non diligat inimicos. His quidem (ut ait) parata sum neque dicere neque facere male, modò inimicos non diligam. Propterea sequentes appendices sunt ueluti explicatrices & interpretes illius legis, Diligite inimicos uestros. Quapropter tametsi bene dicere & bene facere comprehendãtur in uerbo diligere, tamen ne sit excusationi locus, amplius & clarius expẽdere uoluit Christus, uerbũ diligere, dicens, Bene precemini deuouẽtibus uos. Quibus uerbis uetat, ne inimicis uicissim male dicamus, licet illi turpissimè & criminosissimè nos uituperent, & omnibus contumeliis & probris ac maledictionibus afficiãt, sed potius iubet, vt mera bona de illis dicamus. Vnde elegans & uerè Christianum est illud

Inimicos diligere caro non nouit.

Inimicis quãuis molestis ne faciamus aut uelimus, malè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerbum, quod plerique optimi uiri usurpant, quoties audierint ab aliquo sibi factis aut uerbis obiectam iniuriam, dicentes, Ignoscat ipsi Deus, quasi querendo & compatiendo. Quod cùm dicunt, nihil amplius optant, quàm ne talis culpa ipsi coram Deo damno sit. Et hæc bona lingua dicenda est contra alias improbas. κατᾶρᾶσθαι, id est deuouere, est diris & maledictis insectari. Qui inimici sunt è suo malo & inimico corde hæc maledicta egerere studeant. At qui amico sunt animo, quæ charitatis sunt, faciunt. Radix enim sancta est, ideo & rami sancti. Ideo proximum benedictis prosequuntur. Est enim bene precari, quod Græcis εὐλογεῖν dicitur, benedictis aliquem prosequi. Ad hæc hortatur Paulus Roma. 12. Benedicite persequentibus uos: benedicite & nolite maledicere. 1. Pet. 3. Non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto: sed econtrario benedicentes, quia in hoc uocati estis, ut benedictionem hereditate possideatis. 1. Pet. 2. Christus cùm malediceretur non maledicebat. 1. Corinth. 4. Maledicimur & benedicimus. Respondebit quispiam. Quid igitur dicendum erit, de eo quod in scriptura legimus, uidelicet multos, etiam sanctos homines, inimicis suis maledixisse: atque etiam eosdem execratos esse, sicut ipsum Christum & Apostolos fecisse constat? Similiter & Dauidem in psalmo, Deus laudem meam, &c. An hoc sit amicos diligere & benedictione prosequi? Respondeo, Apostolos & uiros sanctos id non ex priuato, sed publico, & eo sibi iuncto officio fecisse. Cùm aliquid spectans ad Deum facimus, non nos ex nobis ipsis facimus, sed ipse nobiscum per uerbum: nos per officium, & proprium munus & mandatum. Iam Ioannis. 16. memoratum est, opus & officium Spiritus sancti esse arguere mundum de peccato, iustitia & iudicio. Cùm igitur mundus sit in maligno positus, & ob id arguendus, non debet Apostolus aut concionator Spiritu Christi ductus, & Euangelicam prædicans doctrinam, imò nec potest mundum assentationibus demulcere, & solennibus titulis honestare, aut aliquid ipsius auribus dare, & loqui ad gratiam, & quæ illi placeant: sed amarulentis uerbis increpandus est, & inuadendus. Sicut Christum uidemus Pharisæis uæ imprecari. Et Paulum Act. 13. acerbissimis conuitiis Elymæ mago maledicentem. Paulus repletus Spiritu sancto, intuens in eum, dixit: O plene omni dolo & omni fallacia, fili diaboli, inimice omnis iustitiæ, non desinis subuertere uias Domini rectas. Et nunc ecce manus Domini super te & eris cæcus, non uidens solem usque ad tẽpus. Præterea Stephanus Act. 7. per quam amarulento sermone Iudæos obiurgat, & accusat, in primis uerò Paulus Galat. 1. & aliis cap. omnia genera maledictorũ semel effundit in eos, anathemate omnes feriens, execrans & deuouens, & in ima uelut tartara præcipitãs, quotquot Euangelium & puram de fide doctrinam obscurant, & adulterantur. Dauid ex munere & officio suo (non autem ex priuato consilio, aut extra docendi officium posito, hoc enim modo ipsi non liceret) Psal. 2. magna constantia erumpit, & omnibus regibus ac principibus minaciter edicit, ut humiliare se cogitent, & doctrinam de Christo humiliter excipiant: aut breui fore, ut pessum eant, & in exitium atque damnationem præcipitẽtur. Quis ista dicere auderet, nisi fretus uerbo Dei, quod sua natura, ut ut suaue & amicum fuerit, tamen cùm opus est, tonat & fulminat, & montes maximos oppugnat, quos etiam tangit, ut fumigent, & omnia, quæ magna, arrogantia, superba & rebellia sunt, conterens & confringens, sicut Psalmus 28. testatur. Et contra, ut frugifer & fœcundus imber omnia perfundit & irrigat, plantat & confirmat, quæ ægra sunt & inualida, cuiusmodi sunt plantæ arescentes & flaccidę, ita & uerbum. Quare qui extra docendi officium sit, & cui uerbum Dei non est commissum, si uelit proximum conuitiis & maledictis incessere propter priuatum odium, iniquè agit: Cui autem docendi uerbi prouincia tradita est, illi curandum est, ut non taceat, sed uiriliter uerbum defendat aduersus uerbi detractores & obscuratores. Oportet sanè eum, qui prædicatorem & Ecclesiastes

Deus illis ignoscat, uerbũ piorũ de inimicis infestis

Quid, quòd sanctos pleroſque constat inimicos suos deuouisse.

Spiritus sanctus per concionatores arguit mundũ.

Execrationes & deuotiones in sacris literis, & à uiris piis. Christo. Paulo. Stephano.

Dauide.

Munus publicum cũ uerbo Dei, uiros Dei uehemẽtiores reddit.

Verbi Dei uirtus.

Ne taceat, qui ad loquẽdum est missus.

agit, dentatum esse, non edentulum: quippe cuius officium est mordere & salire & impiis ueritatem dicere, & audire recusantes anathemate ferire, ac cœlo excludere, & ignem tartareum ac diaboli cõsortium minari, nisi resipiscere uelint. Interim tamen ut ut inimicis infensus sit, non illos prosequetur odio, sed candidissimo animo bonis ipsorum cùm spiritalibus tum temporalibus ad salutem fauebit. Nam extra officium positus, contineas te, doctrinam Christi sequutus: & ne maledicas, aut diras imprecationes euomas, sed inimico omnia humanitatis officia ostende, licet mala faciat: & illis, qui in officiis uersantur, negotium suum uerbũ Dei suauiter commenda. Et quanuis inimicum tuum ipse non ulciscaris, nec ab eo uindictam quæras, erit, quum ab inimico tuo pœnas repetet Deus, nec te inultum sinet. Certè quicunque proximum iniuria uel damno afficit, iudicium Dei, neutiquam est effugiturus. Colligamus summam præcedentium. Homines diligendi sunt, & illis inseruiendum: sed Deus præ omnibus amandus & colẽdus est, nec ullus amor admittendus est, qui amori Dei impedimento fuerit. Modus itaque, quo Christianus se erga amicos & inimicos recte geret, hic est: Neminem nõ amet, nemini non benedicat, quòd ad proximi personam attinet. Cæterùm quòd ad Deum & uerbum eius attinet, nulli quicquam ignoscat, & ne minimi quidem errati gratiam faciat contra Deum, sed hoc omnibus rebus anteponat, nullius respectum habens, siue amicus sit siue inimicus. Nam hæc causa, neque nostra neque proximi, sed Dei est, cui præ omnibus obediendum est. Quare inimicis meis, etiam capitali odio me persequẽtibus, fauebo, & amicum me præstabo, modò nihil moliantur aduersus uerbum Dei.

Concionator zelo Dei armatus sit.

Verbum Dei ubique sacrũ sanctum habeatur.

Benefacite his, qui oderunt uos.

Quoniam planè impossibile est naturæ nostræ huic carni immersæ, pro omnibus generibus malorum, iniuriarum, & damnorum non nisi bona reddere: nec se permittere uincẽdam ulli improbitati, aut nefandæ ingratitudini: sed malum bono uincere & opprimere, sicut Paulus docet, Rom. 12. Ideo neque mundus neque animalis homo quicquam intelligit in hac doctrina, qua Christus statim initio eam conditionẽ proposuit ei, qui uolet esse Christianus & Christi discipulus, nempe ut necesse habeat multo pręstantiori iustitia excellere, supra Pharisæos & Iudaica sanctimonia superbientes. Qui uult dici discipulus Christi, oportet animum suum testatum faciat bonis operibus, amicitiis, & omnifariã officiis, etiam erga inimicos. Necessarium est, sit beneficus, hoc est, nõ solùm bonum operetur, sed etiam sit huic animus & studium benefaciendi, hoc est, sit propenso animo ad benefaciendum quibuslibet. Vtrunque enim complectitur beneficentia, & cordis beneuolentiam & operis beneficium, ut bene sit proximo, & rebus proximi, quãtum per beneficium fieri potest. Non absimile præceptum erat Iudæis, quanto magis uiris Christianis? Exodi 23. Si occurreris boui inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si uideris asinum odientis te iacẽre sub onere, non transibis, sed subleuabis cum. Huc pertinet beneficentia Helisæi, qua etiam inimicis suis subuenit & bona est illis impertitus, 4. Reg. 6. Paulus idem docuit Roma. 12. Si esurierit (inquit) inimicus tuus ciba illum. Rogabis: cur præcipitur hæc beneficentia? quia gratissima Deo est: cuius uim & energiam naturámque præ se fert, nimirum ex inimicis reddit amicos, & concordiam reparcit inter fratres, & meretur dilectionem. Quòd si tam obstinato animo fuerit inimicus, ut nullis beneficiis emolliatur, satis fuerit te illi causam dedisse, ut tandem in conscientia sua, nolit, uelit, malitiam suam agnoscat, & damnet. Exemplo erit beneficentia Dauidis erga Saulem, 1. Reg. 24. Obserua. Nouis etiam auribus opus esse, ut ista integræ dilectionis doctrina percipiatur, quibus qui carent, etiam si ista audiant, nequeunt tamen intelligere: nam ut ait Isaias, 7. cap. Nisi credideritis non intelligetis.

Caro doctrinam Christi & uerbũ crucis neque assequitur neque recipit.

Discipulus Christi sequatur doctrinã Christi.

Beneficentia beneuolẽtiã cõplectitur.

Etiam lege Mosaica præceptũ, ut inimicis fieret bene.

Data occasionẽ inimico diligendi te, & officio tuo perfunctꝰ es.

Nouis auribus audiẽda noua doctrina.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et orate pro persequentibus & calumniantibus uos.

Singulari quodam progressu & gradatione dilectionis, pergit Christus maius beneficij genus præcipere, ut augescente inimici maleficio & odio, crescat in nobis dilectio. Malum est proximi odium aduersus te. Bona est interna dilectio quam erga proximum habes. Age præcipit Dominus, ut quanto auctius illud odium fiet, tanto magis augescat beneficentia & dilectio erga proximum tua. Vt enim augescit odium quando in conuitium & maledicentiam foras prorumpit: ita auctior fit tua dilectio, quando foras exeritur, & benedicum te præstas. Rursus odium augescit, quando post conuitia itur ad uerbera & læsionem. Augescet & dilectio cum benedictione, quando beneficum te erga persequentem exhibueris. Auctius fit odium quando læsionem sequitur insectatio. Maior fiet dilectio quando benedictionem & beneficentiam sequetur pro tuis calumniatoribus & persequutoribus oratio, quæ non tepidum & remissum, sed feruentissimum postulat animum. Alioqui nostra ipsorum necessitate, ita sumus stupidi, ut egrè pro nobis ipsis oremus, nedum pro aliis. Exemplo nobis sint Christus & eius discipulus Stephanus, qui cùm ab inimicis suis occiderentur orauerunt ad Deum pro illis. Vnde non absre indictæ sunt nobis feriæ, quibus cum magna admiratione tam ardua & egregia facta celebramus, & memoriæ indelebili commendamus. Hanc doctrinã seruarunt Moses & Paulus, ut, interim de reliquis taceam. Quanquam enim populus Israël maximis sæpè iniuriis Mosem affecerat, & nonnunquã ad mortẽ ipsũ inferendam quæsierat, tanta tamen charitate eos complectebatur, ut sic oraret ad Deum: Aut dimitte eis hanc noxã (Exo.32.) aut si non facis, dele me de libro tuo, quem scripsisti. Sic Paulus optat fieri anathema pro Israëlitis, Rom.9. Nam tametsi Israëlitæ persequebantur Paulum capitaliter, & insidiabantur uitæ eius diu noctúque (ut legitur in Actis) tamen optabã ego ipse (inquit) anathema esse à Christo, pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem, qui sunt Israëlitę. Qui vult igitur esse discipulus Christi, & hanc iustitiam, abundantem supra iustitiam Scribarum & Pharisæorum, amplexari, diligat proximũ, etiam inimicum, persequutorem ac calumniatorẽ, nec solùm diligat, sed benedicat: nec solùm benedicat, sed benefaciat: nec solùm benefaciat, sed ut oret pro inimico odio habẽte, maledicẽte, calumniante & persequente. Obserua. Persequor hoc loco in malam accipitur partem, significans insectari & ulcisci. Calumniari, est calumniam intendere, ut cùm per fraudem & subdolam rationem, causa uincendi, in litibus, mendaciis alios quispiam uexat. Calumnia crimen falsò impositum.

Aduersus ferocius odiũ cumulatiore beneficentia est opus.

Vt in malitia, ita in charitate gradus sunt.

Oratio pro amicis, ingẽtis cuiuspiã dilectionis est argumentum.

Mosis charitas.

Pauli amor erga suos etiã hostili animo percitos. Rom.9.

Persequor.

Calumniari.

Vt sitis filij Patris uestri.

Argumento à natura, uehementissimè hortatur ad solidam hanc beneficentiam etiam erga inimicos. Quasi diceret: Natura comparatum est, ut filij parentes moribus referant. Quòd si germani filij cœlestis patris perhiberi vultis, tum moueat uos ipsius exemplum, ut pari ratione iuxta modulum uestrum uiuatis & faciatis, sicut ipse. Quid facit? Solem suum oriri, &c. Cùm inimicos diligitis, quos inimici uos in commodum uestrum exercent, & dant uobis ansas patientiæ, quã probamini, & magnum consequimini fructum, nimirum uocamini filij Dei. Vt enim qui oderunt, maledicunt, malefaciunt, persequũtur & calumniantur pios, sunt filij diaboli: ita qui ingenium patris cœlestis diligendo referunt, filij Dei nuncupantur. Quòd si filij, & hęredes. Dilectione igitur non autem odio proximi patrem cœlestem referemus. Potest & hic locus per occupationem dici. Fortasis dixissent Apostoli, Quem imitabimur in hac re, cùm totus mundus & omnes sapientes mundi diuersum tradant? Reuocat igitur Christus Apostolos ad exemplum patris cœlestis, qui sine personarum respectu tam bonis quàm malis beneficit. Esse filium patris hic significat, in operibus patrem sequi, neque degenerare à moribus

Filij ferè parentes moribus referunt.

Inimici, nobis patientiæ administri.

Benigni, Dei filij.

moribus paternis. Mundus degenerat à patre cœlesti, ergo degener est filius.

Qui in cœlis est.

Vrget uehementer ad dilectionem exercendam, solatúrque & excitat animos timidulorum, ne persequutionibus inimicorum terreantur, & animos despondeãt: quandoquidem patrem habent cœlestem & spiritalem, aduersus quem uniuersus mundus nihil uirtutis habet: Patrem, inquam, qui locum habitat inexpugnabilem, paratum his, qui solidam beneficentiam exercebunt. Tantùm autem abest, ut hic locus ab hominibus expugnari possit, ut nullo sensu, nulla ui humana attingi possit. Nempe cœlestis est. In eo primas habet, & solus dominatur ille, cuius filij estis. Aut hac appendice erigit animos nostros, ut neglecta priore nostra natiuitate, qua ex carne sumus, erigamus oculos mentis ad cœlestia, ad quæ uocamur per Christum, & in Christo regeniti, cœlos suspiciamus, è quibus cœlestis misericordia ad nos descendit. Misit enim Deus filium suum pro immensa sua bonitate, qui primùm quidem satisfecit legi perfectissimè, & non solùm amicos uerumetiã inimicos suos solide & candidè dilexit, omnibus etiam aduersariis suis benefecit. Deinde factus est pro peccatis nostris expiatio, & aboleuit in nobis peccata, per hoc, quòd ipse factus est hostia pro peccatis nostris. Hũc, inquam, pater ille cœlestis donauit nobis filium suum, ut iustificatio legis in nobis impleretur, hoc est, ut in Christo haberemus remissionem peccatorum, & iustitiam & impletionem legis. Vnde propter Christum in filios Dei adoptamur: & in ius cœlestis hæreditatis ascisimur, & patrem in cœlis habemus. Deinde hic pater cælestis donauit nobis filium suum, ut non amplius peccato obediamus aut inimicos odio habeamus, sed potius, ut per Christum accipiamus Spiritum sanctum, cuius uirtute reliquias carnis expurgemus, & remissione peccatorum ac iustitia per fidem & charitatem accepta bene utamur, & eam studiosis nostris operibus exprimamus. Quod etsi in hac carne perfectè fieri nequit, uirtute tamen Spiritus sancti fieri & potest & necesse est, ut odium inimici in corde nostro non dominetur, ut non obediamus concupiscentiis iræ & inuidiæ, sed ut præbeamus membra nostra serua & subiecta charitati erga amicos & inimicos. Hæc qui ex animo meditatur, & opere exhibet, patrem in cœlis habet, filius cœlestis patris est, cœlestis & spiritalis dicitur, iã in cœlis uersatur: verè patris cœlestis ingenium refert, & in se spiritum Christi regnantem habet. Aut, qui est in cœlis, id est qui non agit more mundi, aut eorum, qui habitant in terra.

Cœli parati iis, quos terrę filij oderint diligentes.

Quid nobis Deus commisit per filium

quorsũ Christus nobis datus.

Qui solem suum oriri facit super bonos & malos.

His duobus exẽplis à sole & pluuia sumptis, diuinę benignitatis officia, quę Deus mundo in terris exhibet complexus est. Potuisset quidem & à rebus aliis exempla sumere, ut quòd panis cibat bonos & malos, aqua & vinum potant bonos & malos, iumenta ęque famulantur malis atque bonis. Dominus enim perinde recreat malorum atque bonorum membra his & huiusmodi, quę malis ac bonis communia sunt. Sed hęc, nempe solem & pluuiam, putauerim posita, quòd horum præsidio cùm homines tum cætera animantia uictum & pabulum quærere possunt, uitam habent, crescunt, & augmenta suscipiunt nec pereũt. Vnde cùm cœlitus quotidie demittantur, oculos nostros incurrunt, & cœlestis patris beneficia exponunt, & prædicant, mentésque nostras ad Deum in cœlos expressius euehunt. Hísque admonemur, ne existimemus Solem ac pluuias, res communissimas, fortuitò ac naturali quodam impulsu absque diuina prouidentia obtingere, sed esse signa benignitatis ac dilectionis patris nostri cœlestis. Proinde vbi hæc duo aut saltem horum alterutrum non esset, iamdudum uniuersus mundus exaruisset, periisset, pessum iisset. Si sol quotidie non exoriretur, nemo interdiu operaretur. Sed omnia animantia, etiam omnes arbores, herbæ, plãtæ gramina præ frigoris magnitudine e-

Sole & pluuia q.d inuamur, quid admonemur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

morerentur. Hunc ergo fructum quòd omnia uiuunt, quotidianus saltem ipsius

Per solẽ suũ quid cõferat nobis Deus.

solis exortus præbet, cuius mundus plenus est, cuiúsque fauore pabulum & uictũ habent animalia, insuper & æstum & calorem habent, quo uitam sustinent, crescunt, & augmenta suscipiunt, nec pereunt. Et, ut paucis absoluam, nemo uerbis consequi potest, quanta beneficia Deus omnibus horis & omni momento per solem largiatur. Huiusmodi igitur beneficiis non more bestiarum, quibus non est intellectus, utamur: sed tanquam filij Dei, agnoscentes in illis beneficentiam & liberalitatem Dei, ut non solùm in illis consolationem accipiamus, sed simul exdiscamus ex illis quid imitandum nobis fuerit. Ad hæc solem nominatim dixit, quòd cùm præsit diei, dicatúrque luminare maius, & suo iubare iucundissimo tum illuminet orbem, ueluti uisibilem ob oculos Dei erga nos beneficentiam exponit: ut agnoscamus Deum, non solùm Deum esse, sed nobis quoque esse Deum.

Lubẽs atque hilariter nobis prospicit Deus.

Agnoscamúsque ipsum, non solùm nobis bonum esse, uerumetiam hilarem & iucundum uoluisse esse, unde oporteat nos hoc nostri patris cœlestis exemplo, non solùm benignos, sed etiam facie hilari & iucunda in mandatis eius faciendis perseuerare. Deinde suum, dixit, non tuum, tanquam non tibi debitũ, sed quem liberaliter producat, non propter tua merita, quum possit illum iure non emittere.

Sol Dei proprius est, noster autem cõmodato.

Atque dum quotidie producit, ostendit continuam & irremissam suam in nos bonitatem ac liberalitatem. Certè si hunc ad manum ueluti lapillum quendam pretiosissimum haberemus, non tam communem faceremus, adeò sumus illiberales. Fœliciter & bene nobiscum actum est, quòd tam desideratum iubar & splendidissima lux, omnibus adeò maximè necessaria, non est in alicuius hominis potestate posita. Siquidem uix uel minimum radiolum etiam per transennam cõmunire uelles, nisi enumerata grandi pecunia. Deinde addit, oriri facit. Quasi dicat: Non suapte natura oritur sol, nisi adsit potens & magnus ille Dominus, uniuersi machinæ mundi gubernator, cuius prouidentia reguntur omnia, is est pater uester cœlestis, qui cùm malis tum bonis hunc suum solem oriri facit, quem uiscerum

Sordes nostras atque adeò tenacitatem notat à liberalitate Dei.

Omnia corpora cœlestia patent Deo.

dum cum summa hilaritate tradit. Est profectò ortus solis longè amœnior, hilarior & iucundior luce ipsa meridiana. Nimirũ plus hilaritatis conspicientibus affert, quòd recens cesserint tenebræ, quæ tristitiam quandam præ se ferebant, quàm aduentante meridie: imò natura comparatum est, ut tametsi res iucundæ per se gratæ sint, tamen amœniores ac lætiores excipiantur, cùm principio offeruntur. Nam gratius primo gustu excipimus desiderata, quàm cũ illis saturi sumus. Ideo uox illa, oriri facit, excitat mentes nostras ad meditandam patris cœlestis liberalitatem, & in largiendis bonis hilaritatem. Ipse enim largitur hilariter, liberaliter & abundanter. Huc pertinet, quòd Dauid psal. 18. comparauit Solem sponsum prodeunti è thalamo suo. Deinde uis exempli in his duobus uerbis, super bonos & malos, ostenditur, ut quemadmodum pater noster cœlestis beneficus est, faciens oriri solem suum super bonos & malos: ita nos imitati patrem nostrum cœlestem,

Quantũ nostra causa fecit Deus, quũ solem dedit, &c.

Inimicis suis ppetuas De' tenebras effundere ẽqat, siquidem uelit.

si germani uelimus esse filij, referamus oportet paternos mores & benignitatem, diligamus cùm amicos tum inimicos. Rogabis. Posset ne Deus discernere beneficentiam suam siue in sole siue in pluuia, & aliis bonis, ut solem negaret malis, & bonis impartiretur? Posset certè, quandoquidem inter Aegyptios & Israëlitas uno duo discreuit, ita ut Aegyptiis triduanæ tenebræ crassissimæ & densissimæ, Israëlitis uerò nullus esset lucis defectus. Proculdubio cùm tam malis quàm bonis beneficentiam largitur, malitiam nostram hoc pacto inexcusabilem, & suam bonitatem supra modum conspicuam & illustrem reddit. Proinde frequenter plerum huius seculi malis & improbis, quàm bonis exhibet, qui tamen hæc omnia ingrata habent & irrita, imò etiam loco præmij filium Dei & Christianos homines summæ crudelitate persequuntur. Itaque erubescendum est tibi ingrato, solem intuenti, qui quotidie ista tibi prædicat, imo flosculum aliquem in agris aut fron-

dem arborum conspicanti. Omnibus etenim foliis & graminibus ac floribus inscriptum est, nec ulla est auicula, aut fructus ita exiguus, nec ulla bacca, aut granum sic modicum, quod tibi diuinorum beneficiorum magnitudinem non indicaret ac doceret.

Omnia nobis, uel minutula, bonitatem Dei prędicant.

Et pluit super iustos & iniustos.

Quanquam Deus omnipotens immensa beneficia per Solem nobis largiatur, tamen pluuia opus habemus. Nam si abnegata esset pluuia, & sol subinde luceret, omnia demum è terra crescentia præ æstu & feruore exaresceret & flaccescerent, & ne ullum pabulum aut frumentum alendis hominibus & pecoribus ad iustam maturitatem perueniret. Propterea prouidus Dominus Solis feruorem pluuia temperauit, ut ex humo nascentia refrigerentur: atque ita naturalem succum & uigorem retineant. Itaque in his duobus, nempe sole & pluuia, illa quatuor comprehensa sunt, quæ ad uitam sustentandam pertinent, quęque Philosophi primas qualitates uocant, frigidum, calidum, humidum, & siccum: ita ut nullum sine alio consistere debeat. Nam si tantùm frigidum esset, aut contrà solùm calidum, nulla uita esset. Iam solis natura duo affert, calidum & siccum. Pari ratione ipsa quoque pluuia duas qualitates habet, frigiditatem & humiditatem. Porrò Deus quotidie uniuerso mundo uitam largitur, & res omnifariam necessarias. Insuper fructum & usum illarum longè omnium opulentissimè, & prorsus gratuitò, inimicis etiam suis æquè atque amicis. Imò non rarò longè largiorem imbrem in desertam aliquam syluam aut regionem effundit, ubi nihil necesse est: parcè interim pluens, ubi boni homines habitant. Quin etiam latronibus multò sceleratissimis præstantissima quęque regna, & fertilissimam terram donat, aureis & argenteis uenis diuitem, & interim probis uix buccellam panis suppeditat. Hæc exempla passim nobis in toto mundo Christus ob oculos ponit, malos suo beneficio prouocans, ut resipiscant, bonos excitans, ut gratias agant, ipsósque similitudo morum patri cœlesti asserat, & ab eo reliqui credant piorum doctrinam esse profectam, dum conspexerint in impiis insignem Dei bonitatem. Obserua. Cùm dicit, Pluit super iustos & iniustos, intelligitur de agrorum fœcundatione. Aut per pluuiam intelligito doctrinam & scientiam. Omnes enim illustrat Dominus & docet.

Pluuia, quàm necessaria.

Pluuia cõtineri quatuor illas qualitates, per quas omnis uita subsistit.

Simili ostẽdit Dei largitatem, omnibus promiscuè sua donã tis.

Pluuia ferè in sacris doctrinã significat.

Si enim diligitis eos, qui uos diligunt, quam mercedẽ habebitis?

Volens Christus formam nostræ dilectionis excellere supra formam dilectionis mundanorum, seu eorum qui mundo adhærent, si uelimus esse in regno cœlorum & esse filij Dei, adducit incommoda, quæ ex doctrina Phariscorum sequũtur: qua solos amicos diligendos, & inimicos odio habendos significabant. Obseruandum est in his & sequentibus, quomodo separat Christus regnum suum à regno mundi: formam item exercendi opera charitatis in suo regno, à forma exercendi opera charitatis in regno mũdi. Si tantùm (ait) dilexeris eos, qui te diligũt, & habeas odio, qui te offenderunt, interim tamen incedis securus animi, existimans te esse in magna gratia, quasi angelicam uitam per omnia transigeres, rogo te quid mercedis habes, aut cui æquiparas tuam probitatem?

Nonne & Publicani hoc faciunt?

Quasi diceret, Cùm tantum charitatis ac dilectionis habeas, quantum meretricum lustra & latronum ac paricidarum sodalitia, ac etiam cacodæmones inter se habent, tantundem tibi respondebit præmij & mercedis. Nam si hac ratione (quòd amicos diligis & inimicos odisti) uelles probitatem & sanctimoniã tuam probare, hac etiam ratione nullus unquam mortalium in terris malus dicendus esset. Cùm nemo ita desperatè malus sit, qui non uspiam ferè amicũ habeat. Nam quo pacto aliàs inter homines quis uiuere possit, si cum hominibus dissidere ue-

Amicitiam pro cõsensu, generali uoce capit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lit, & odiosè contendere? Quare si uelis concludere quempiam probum habendum quòd amicum diligat, pari ratione tibi concludendum erit, diabolum quoque & omnes illi familiares sanctos esse. Similiter hæc ars nota est latronibus & parricidis, qui inter se societatem ineunt, & unà hilarem conuictum iungunt, mutuò amãtes, & inimicos odio habentes. Et, quod amplius est, alter pro altero capitis periculum adire non dubitat, & nullum non discrimen subire, quorum tamen omnis conatus, & studium eò tendit, ut hominibus noceant, latrocinentur, & homines perimant. Et hæc omnia faciunt tantùm temporalium & incertarum rerum gratia. Quare pudore suffundi debet qui Christianus est, & qui fieri filius Dei contendit, nisi abundauerit iustitia eius supra iustitiam Scribarum: abundabit autem dilectione inimici. His igitur uerbis Christus contra Iudæos pharisaica sanctimonia tumentes, vult concludere, quæ de charitate docuerunt, falsa esse: iubens, ut uersa pagina scripturam penitus intueantur, si populus Dei esse uelint, & charitatem etiam inimicis suis ostendant. Nam & Moses hoc ipsum docuit, Exodi 23. ut paulò antè docuimus. Obserua cùm ait, Quam mercedẽ, &c. Quasi dicat, aut mercedem dicam, aut nullam. Nam mutuò muli scabunt. Manus manum lauat: par pari refert. Tu amas à quo redamaris, teipsum in amico amas: naturali instinctu teipsum amas, & hunc instinctum sequeris, non intuitus præceptum & legislatorẽ. Quod igitur mercedis habes? Non tamen his uerbis Christus prohibet diligere amicos & benefacere benemeritis. Nam hoc esset inhumanum, & ingrati animi. Veteres dixerunt, gratitudinem erga benefactores, uirtutum esse honestissimam, ac conseruare concordiam humani generis: contra ingratitudinem uitium esse turpissimum. Vnde & Paulus inter eos qui traditi sunt à Deo in reprobum sensum, numerat etiam ἀσυθγεις, in quorum genere continentur etiam ingrati, qui humanos affectus adeò exuerunt, ut ne benefactoribus quidem benefaciant. Sed eò tendunt uerba Christi, ut & publicanorum & Pharisæorum iustitiam superemus. Quasi diceret. An qui vultis esse & filij Dei & Christiani, non uos puderet consistere in eo iustitiæ gradu, in quo sunt Publicani, qui nulli cœlesti doctrinæ studẽtantùm mundo & carni adhærentes? Obserua. Per Publicanos Euangelica historia ferè intelligit homines improbos, infames, & rebus prauis addictiores. Reuera πλῶται, id est Publicani dicebantur priscis, qui publico fruebãtur, id est, qui certo constituto pretio Romani populi redditus & uectigalia redimebant, unde & redemptores dicebantur. Deinde uerò non sine fœnore & usura à plebe exigebant. Ideóque male audiebant apud plebem, neque numerabantur à sapientibus inter honestos ciues, quin potius calamitates publicæ, populi blattæ ac tineæ, prædones & excoriatores appellabantur. Quia uerò, & genus & formam regina pecunia donat, hominum corruptela factum est, ut publicanorum ordo cœperit haberi honestissimus, ornamentum & firmamentum reipublic. ut apud Ciceronem legitur, & nunc apud Christianos cumprimis honestum. Vulgò publicani nuncupantur. Les fermiers du Roy ou du peuple.

Animorum consensus & quædam uelut umbra dilectionis etiã inter malos.

Nihil agunt coram Deo, qui amorem solùm, amore retaliant.

Gratitudo & ingratitudo.

Rom. 1. ἄσυθγεις.

Publicani, q pasim in sacris. πλῶται.

Horat.

Publicanorũ ordo iam du dũ honestissimus.

Et si salutaueritis fratres uestros tantùm.

Græcis legitur ἐὰν ἀσπάσησθε, id est, si salutaueritis, quod non est simpliciter salutare, sed osculo & complexu salutare: quod olim ex more fiebat apud amicos, non solùm apud Iudæos, uerumetiam apud Græcos & Romanos. Alioquin vulgare est officium, obuio dicere, salue. Hodie non quiuis hoc salutandi genere, sed fratres tantùm & cõsanguinei salutari solent. Vsurpant tamen hoc ipsum salutãdi genus, & eo quosuis salutant ij, quibus sine animo, sed solo vultu externo quibuslibet obuiis arridere mos est. Vnde abiit in prouerbium, Aulica salutatio. Hoc salutandi genus complexu expressum, signum est singularis beneuolentiæ. Vnde quibus non bene uolumus, grauatim salutem offerimus. Vult Christus hoc loco

Salutare osculo & complexu.

significare, Christianum debere hac in re ita se gerere, ut modesta salutatione declaret, se ueræ & solidæ amicitiæ erga quosuis esse maximè studiosum. Qua sentẽtia taxat Pharisæos, docentes salutandos tantummodo fratres, seu amicos. Nihil est, quod magis proximum conciliet, pacem & concordiam foueat, quàm salutatio. Nulla re magis quispiam ad odium conciliatur, quàm cùm se contemni uidet: hunc contemptum tollit salutatio mutuum conseruans amorem, & tollens, si quid dissidij fuerit. Ad hæc Christus tollit simultatem quandam extraneam, & cordis (ut sic dicam) rancorem simul & omnem prætextum, quo à salutando excusaremur, dicentes, Cur ego prior illum salutabo? huic certè non cedam, non sum eo inferior: prior me læsit, prior etiam in gratiam redeat: huius animum tam arrogantem agnosco, ut etiam si salutauero non sit responsurus salutanti. O egregium prætextum seruandæ ἀπροσηγορίας. Aprosegoria significat propriè silentium illud, quum quis non appellat ac salutat amicum. Non uis prior salutare, sed expectas, donec saluteris. Idem faciunt Ethnici, quibus hac in re conuenis. Rancorem animi foues, & proximum salutare contemnis, teipsum crucias, & dẽte theonino proximum mauis arrodere, quàm blandè, amicè, & Christianè salutare. Turpe putas hac in re proximo, eique lędenti, cedere. Dehonestas tu uerò scholam Christi, cuius te discipulum uis profiteri, & interim humiliari non agnouisti, hoc solùm præ oculis habens, ut tibi uni placeas. Habeto tu Christum doctorem, doctrinam eius sequere. Prior te læsit proximus: hoc, fateor, male fecit. Sed sequutus magistrum tuum Christum, tu uicissim prior benefacias. Non salutat: stultè facit. Tu te illo meliorem reddito, & Christianum te exhibeto nempe, pacis amatorem. Non respõdebit (ait) salutanti, aut si salutauerit, mendaci, & excusso risu, non autem ex animo salutabit: hoc quid ad te? relinquito hoc iudicium Domino, iudici fideli, interim quod decet optimũ Christianũ, agito: ille pro se corã iudice respõdebit: tantùm sis rerum tuarum solicitus. Vult Christus quosuis salutemus, etiã non salutantes, sicut vult nos amare eos qui nos persequuntur & odio habent. Salutemus autem ex animo, modestè, libenter, & mansuetè. Horum omnium, quæ iuxta præscriptum de dilectione scripsimus, summa est. Inimici tui incommodũ ne concupiscas, sed illud quoquomodo depellas, & quocunque pacto illi prodesse poteris, prosis. Ita futurum est, ut tandem illius animum, alioqui implacabilem, frangas, & meritis uincas, & emollias, ut uicissim omni simultate deposita, te amare cogatur, cùm nullum malum, sed mera amoris ac beneuolentiæ officia à te proficisci uiderit atque adeò senserit. Obserua. Græcis legitur φίλους ὑμῶν, id est, amicos uestros: sed Iudæi fratres appellant quomodolibet cognatos: atque ita legit Hieronymus.

Salutatio pacis & beneuolentiæ symbolum.

In malis odisque tenaces.

Admonitio ad candorem animi & morũ, beneficentiæq; studiũ.

Fratres sunt Iudæis, qui quomodolibet cognati sunt.

Quid amplius facitis?

Quasi dicat, quid eximium, aut quid supra cæteros facitis? nihil supra Scribarum, & Pharisæorum institutum præstatis.

Nónne & ethnici hoc faciunt?

Pudore suffundi debent, qui Christiano nomine oblectantur, & cœlestem uitam quærunt, & quibus adeò fidelis est cœlestis pater, ut omnia bona illis & pollicetur, & præstet: quum interim ethnicis nihilo meliores sint. Nimirum contenti solùm idem facere, quod ethnici, quibus sunt similes. Solùm enim salutant amicos, & fratres. Græci scriptores, inter quos est Theophylactus, rursum hic habent πλῶται, id est publicani. Ethnicus gentilem sonat, qua Græca uoce uidetur interpres delectatus, ob id, opinor, quòd gentilis aliud quiddam significet Latinis auribus, nempe gentis affinitate coniunctum. Græcis ἔθνος gentem significat.

Ethnici q̃d. Gentiles, qui Latinis.

Estote ergo uos perfecti, sicut & pater uester cœlestis perfectus est.

Tradita doctrina de dilectione, concludit Christus, ut ad illius doctrinæ regu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lam, & amusim formemur & exæquemur, unde fructum incomparabilem consequamur, nimirum perfectionem. Quam? Eam, quæ præcipitur. Etenim sicut præcipitur dilectio proximi, ita & perfectio dilectionis, cuius exemplum in Deo patre cœlesti proponitur. Ex nobis quidem, tanquam ex nobis, imperfecti sumus, sed si dilexerimus secundum regulam de dilectione, hoc loco præscriptam, perfecti erimus. Neque hìc præcipitur, ut tantum quantum Deus, diligamus, sed sicut ille non amicos tantùm, & gratos, sed inimicos etiam, & reprobos diligit: ita & nos non unam tantùm dilectionis partem, quæ amicos concernit, sed & alteram, quæ ad inimicos pertinet, adimpleamus. Perfectionis præceptum non debemus trahere ad omnia, quæ in Deo sunt: sed solùm ad subiectam materiam, de qua præcipitur. Impossibile enim est, ut omnem Dei perfectionem attingamus, & præstemus. Ideo particula, sicut, respicit solùm materiam subiectam, & modum, iuxta quem aliquid præcipitur: ut in materia consistamus, de qua fit præceptum. Studẽdum igitur est, ne hæc dilectio sit dissecta, partita, & tantùm dimidia. Deus enim vult integram, & perfectam, ac modis omnibus absolutam, non in partes dissectam, ut & inimicum æquè atque amicum diligamus, & illi benefaciamus. Et ex hac dilectione homo perfectus uocatur, hãc doctrinam perfectè habens, & obseruans. Quanquam uerò uitæ integritas & perfectio, huic doctrinæ per omnia non respondeat, ut respondere par erat, repugnantibus subinde carne, & sanguine, illud perfectioni nihil nocet, modò ad illam summo conatu, & studio contendamus, & in ea pergamus, gradúsque faciamus, quotidie in melius proficientes, ita ut spiritus carni dominetur, & eandem freno compescat, sibique subiiciat, ne si impetui carnis pareamus, necessitatem nobis illa imponat aduersus hanc doctrinam faciendi. Est ergo dilectio, siue charitas uia regia, extra quam neque ulla perfectio, neque uia est ad patrem cœlestem.

Perfectio nobis in præcepto, & cuiusmodi.

Sicut.

Mancá ne sit nostra dilectio, & altera sui parte orbata.

Nihil obest electis, quòd paulò minus nonnunquã perfecti sint.

Charitas, uia regia.

CONCILIATIO I.

Implenda sunt omnia, quæ legis sunt. Et iam uidemus Christum, pacem nostram, inimicitiam (quæ inter Iudæos & gentes erat) in carne sua occidisse, atque intermedium murum diruisse, dum legem abrogauit, in certis decretis sitam, eiusmodi sunt, Infantem octauo die circuncidito, suo tempore Domino sistito, Sabbathum sanctificato, hoc ne edito, istud ne tangito, &c. Et ad Rom. 6. & Galat. 5. scribitur, Non estis sub lege, sed sub gratia, qui spiritu agimini. Et 1. Timoth. 1. Iusto non est lex posita. Ex his, & similibus Pauli ac aliorum locis usum obtinuit hęc sententia, Legem omnem Moisi esse abrogatam: quę ex diametro pugnare uidetur cum his, quæ hoc capite Christus dicit, Non ueni soluere legem, sed adimplere. Item, Non præteribit à lege, &c. Rursus, Quisquis soluerit unum de mandatis, &c. Respondeo in primis tractandum est à nobis, quid legis nomine hoc loco intelligitur. Deinde quibus nos liberos Christus fecit. Deinde loci additi ceu in speciem pugnantes, explicabuntur. Ex quibus facilè manifestum fiet, nihil pugnantiæ esse inter hæc Christi & Apostoli sui Pauli uerba. Lex delectũ quendã ostendit, siquidem uoluntas Dei est, iubentis, quæ eligenda faciendáque sunt, & prohibentis cõtraria. Ratio itaque rectè, & piè uiuendi, quæ lex & institutio Dei uocatur siue ea animo solùm inscripta sit, siue etiam literis excepta, uocatur Lex a Dauide, Doctrina à docendo, quòd uiuẽdi rectéque agendi rationem præscribat. Dicitur testimonium, uel oraculum, quia de uolũtate Dei nobis testatur. Vocatur mandatum, quòd contineat, quæ nobis Deus obseruanda mandauit. Rursus nuncupatur præceptum, quòd in se habeat, & quæ exigit à nobis Deus, & quæ uetat. Vocatur timor, siue reuerentia Domini, ꝙ timere Deum doceat, & uerã, ac piam religionem obseruare. Doctrina itaque, & rectè uiuendi institutio, uocatur lex. Quo fit, ut subindè Dominus prophetas legi adiecerit, vt ita apertius declararet,

Lex Mosis, quomodo abrogata.

Lex Dei, qd.

Doctrina.
Testimoniũ.
Oraculum.
Mandatum.
Præceptum.

Timor.

quid per legem intelligeret, nempe doctrinam, institutionémque uitæ, qualem & prophetæ prodiderunt. Firmiter igitur statuendum est, quæcunque in lege scripta sunt, huc spectare, ut ad iustitiam integer sit homo Dei: &, ut 2. Timoth. 2. scribitur, uas ad omne opus bonum paratum. Quare per legem & prophetas, Dei doctrinam intelligimus, qua ad piè, & religiosè uiuendum homines instituuntur. Cauendum autem est, ne legem Dei ita accipiamus, ut tabulas illas decemuirales Romanas, quæ ante multa secula cum sua curia, & rostris periêre. Quoniam lex Dei, est regula æterna, & immota mentis diuinæ, iubentis, ac præcipientis aliquid faciendum, aut fugiendum, afferens iudicium aduersus peccatum, siue humanis mentibus, siue membranulis scripta fuerit. Quam Christus hoc capite, ait suo se aduentu non soluisse, sed impleuisse. Vnde considerandi uenit legum diuisio: est enim lex naturæ & primæua, cordibus hominum impressa. Est & lex diuina scripta, non omnibus, nisi literis & reuelatione, cognita. Atque hanc quidam legem Dei positiuam, scriptam uocant. Est etiam lex humana, ab hominibus instituta, quæ legi diuinæ conformis, pia, & sancta est. Legem illam primæuã, tametsi ante Mosem omnibus perspicua esset, nimirum in cordibus hominũ sita, uoluit Deus publico & manifesto testimonio instaurare, & tabulis exarare: ut suum iudicium aduersus peccatũ ostenderet. Sita est hæc lex in tribus. Primò ut fiduciam in Deũ habeamus, ipsum ex animo timeamus, & amemus. Huc pertinet prima tabula decalogi, & quicquid scriptura habet de timore, fiducia, amoréque Dei. His tamen partibus sub ueteri testamento adiectæ sunt leges sacrificiorum, aliarúmque cæremoniarum tabernaculi. Secundò, ut proximum perinde atque nos ipsos diligamus. Huc pertinet secunda tabula decalogi, & quicquid de amore proximi scriptura continet. His adiecerunt leges forenses, siue ciuiles, ut tranquillior maneret politia. Tertiò, id est, quod ex utroque conflatur, ut cum decoro utamur & continenter iis, quæ corporis necessitas requirit. Huc pertinet quicquid præceptum est, de mundicie, decentiáque corporum, quibus adiectæ sunt purificationes illæ externæ, Numer. 19. capit. Tres igitur ex his uniuersæ legis Mosaicæ parteis colligimus, Leges morales, cæremoniales, & forenses seu iudeciales. Quas & illarum discrimen, licet Moisi politia deleta sit, diligenter considerare, & utile & perneccessarium est. Cæremoniæ enim Mosaicæ, & forenses siue iudiciales leges, quæ respiciebant politiæ Mosaicæ pacificum conuictum, nec mandatæ sunt cæteris gentibus, nec obligant nos. Erant enim soli populo Israëlitico ad tempus traditæ, nimirum usque ad Christum, generalem populi illius ducem, & principem, nouámque ex omnibus gentibus Rempublicam constituendam. Ieremiæ 31. cap. Ecce dies uenient, dicit Dominus, & feriam domui Israël, & domui Iuda fœdus nouum: Non secundum pactum, quod pepigi cum patribus uestris, in die, qua apprehendi manum eorum, ut educerem eos de terra Aegypti: pactum, quod irritum fecerunt: & ego dominatus sum eorum, dicit Dominus. Sed hoc erit pactum, quod feriam cum domo Israël: Post dies illos dicit Dominus, dabo legem meam in uisceribus eorum, & in corde eorum scribã eam: & ero eis in Deum, & ipsi erunt mihi in populum. Et non docebit ultra uir proximum suum, dicens, Cognosce Dominum. Omnes enim cognoscent me, à minimo eorum, usque ad maximum, dicit Dominus. Quia propiciabor iniquitati eorum, & peccati eorum non memorabor amplius. En uides Dominum percussurum nouum fœdus cum populo, aliásque leges scripturum in cordibus suorum, hoc est legem spiritalem daturum. Fuerunt igitur & cæremoniales leges de tabernaculo, sacrificiis, templo, festis, purificationibus & huiusmodi, similiter & forenses, seu iudiciales, ac ciuiles leges quæ pacificam, tranquillámque Rempublicam, & politiam Mosaicam respiciebant, ad tempus datæ, & abdicatæ nouo adueniente moderatore, nouum fœdus percutiente: sicut Athenienſium politia instau-

Lex & prophetæ, quid.

Lex Dei.

Lex multiplex.
Naturalis.
Diuina.
Scripta.
Humana.

Lex naturalis, posteà scripta, in tribus consistit.

Cæremoniarum & iudiciorum leges Gentibus nõ præceptæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rata, cessárunt, translatæque sunt Solonis legislatoris institutiones. Obseruandum tamen est multa esse naturalia, siue moralia in forensibus, & cæremoniis, quæ sunt perpetua, ut lex Leuit. 18. quæ prohibet incestas consuetudines, & huiusmodi. Ad uirtutes enim pertinet sanguinis reuerentia. Ostendit apertè Deus Cananæos propter incestas libidines deletos. Et cùm ante promulgatam Moisi legem accusarentur gentes, propter hæc flagitia, manifestum certúmque est, illa æterna Dei lege & naturali iudicio damnari. Proinde externis his legalibus, cæremonialibus, sacrificiis, & aliis tabernaculi cæremoniis, non tam se coli Deus, quàm sui cultum, hoc est solidam uiuámque fidem exerceri, ac exhiberi ad tẽpus uoluit, ut in Deuteronomio passim legitur, & apertissimè psalmo 49. Esaiæ 1. Ierem. 7. & 31. Ose. 6. Legitur Ieremiæ 7. Hæc dicit Dominus exercituum Deus Israël, holocaustomata uestra addite uictimis uestris, & comedite carnes: quia non sum loquutus cum patribus uestris, & non præcepi eis in die, qua eduxi eos de terra Aegypti, de uerbo holocaustomatum & uictimarum: sed hoc uerbum præcepi eis, dicens, Audite uocem meam, & ero uobis Deus, & uos eritis mihi populus: & ambulate in omni uia, quam mandaui uobis: ut benè sit uobis. Obserua uerbum: & non præcepi patribus uestris, &c. satis insinuare, quid in cæremoniis, quas populo statuit Deus, intelligi uoluerit, nimirum non illas per se, sed solidam fidem, & sui timorem: quorum cæremonialia illa admonebãt. Imò cum leges illæ iudiciales & cæremoniales ad externam præcipuè hominum conuersationem respicerent, & per se non pertinerent ad uitæ puritatem, illísque, ut ex loco prophetæ citato docuimus, nõ oblectaretur Deus, ut huiusmodi, hoc est externis, & carnalibus, nominis legis, & prophetarũ, hoc est, doctrinę, pietatis ac iustitię nomenclatura non cõtinentur, quantum quidem attinet, ut diximus, ad externum ritum, & externam hominum speciem, quam non respicit Deus, nisi interno homini, hoc est, spiritu respondeat. Hic est spiritualis cultus, spirituales motus flagitans, firmam scilicet de Deo notitiam, ardentẽ, & perfectam dilectionem, ut dicit lex, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, &c. Est & alius legum gradus, quæ morales uocantur, quæ sunt æterna Dei uoluntas, sentẽtia, & regula, nec mutantur temporibus. Nam semper uoluit Deus hanc propositionem, Creatura diligat, ac timeat Deum. Creatura rationalis sit casta. Sunt & aliæ morales leges, quæ præcipiunt de agnitione Dei in mente, & de obedientia cordis erga Deum, & de uirtutibus erga homines: ut de iustitia, castitate, ueritate, temperantia. Cæterùm mirabili consilio præcipuè leges morales breui quadam tabella comprehenduntur, quam uocant decalogum. Hæ leges morales sunt æternæ regulæ mentis diuinæ, semper uiguerunt in Ecclesia, etiam ante Mosen, & semper mansuræ sunt, & ad omnes gentes pertinent. Hæc lex, & doctrina Dei semper fuit manebítque, donec transeat cœlum, & terra. Hæc est lex & prophetæ, vt ipsum Deum solida & uiua fide agnoscamus, quæ mox seipsam exerat per dilectionem, & charitatem, ut piè, & iustè uiuamus in hoc seculo. Quare cæremoniarum præscripta, formulæ iuris Mosaici, ciuilis, & politici, externi, aliíque ritus sacrificiorum, purificationum, & huiusmodi, per se nequaquam ipsa lex & prophetæ unquã fuerunt habita. Nã (ut paulò antè diximus ex propheta Ieremia) de his Deus non præcepit, sed ad tẽpus, eas ob taxat ueris præceptis adiecit, aç tempus uenturum prædixit, in quo non esset illorum usus, licet suo tempore obseruanda sanctis fuerunt diligenter. Vnde cùm uenit plenitudo temporis, Christus uenit, non soluturus, sed impleturus legem, & prophetas. At quia cęremoniales leges quoad politiam Mosaicam, tali ritu (quo à Gentibus separabatur) institutã, Christum adumbrabant, cessauerunt & antiquatæ sunt, neque Genteis, neque nos obligant. Manet interim lex illa æterna, quã Christus satisfacit, quãque adimplet. Manétque spiritus ille sub illis latens, qui Christum exhibitus. Implet & promissiones omneis, à prophetis prædictas.

Moralia multa & cæremonialia, ciuitate Euangelica donata.

Cæremoniæ in lege quid innuebant.

Deus externa nihil moratur, nisi accedat pietas.

Spiritualis Dei cultus, quis.

Morales leges perpetuę

Summa legis & prophetarum.

Manẽt in cæremoniis signata, exoleuerunt signa.

Corinth. 1. capit. Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo est. Solutos nos reddit Christus cæremoniis, & aliis externis ritibus: qui ex se ut neminem reddũt pium, ita per se ad legem Dei nec modò pertinent, nec unquam pertinuerunt: sed quædam adiectitia erant ad tempus, ut exercerctur fides, hósque ritus obligauit Deus, addixítque legi, & prophetis, in quibus, quæ ad rationem pietatis attinent, continentur. Abrogauit legem mandatorum in decretis sitam de rebus externis, ut suprà docuimus. Legem mandatorum in prœceptis fidei & charitatis sitam stabiliuit, atque impleuit. Imò hoc ipsum est nouum, & æternum fœdus, inter nos, & Deum: ut persuadeamus nos per Christum habere patrem propitiũ, & enitamur uicissim Christo omnem uitam nostram approbare. Hæc est lex illa, & doctrina de qua loquitur, se non uenisse, ut solueret, sed ut adimpleret legem. Hanc solus impleuit, & quotidie in suis implet, atque consummat. Impleuit, cùm à pharisæarum interpretationũ fumo legem, seu doctrinam pietatis, per subiectam legum explanationem exemit, & suo splendori restituit. Impleuit, hoc est, unus illam uita sua plenè expressit, factus absolutissimum ipsius exemplum, quod uniuersi æmulentur. Deinde impleuit, & quotidie illam implet, cùm donat suis Spiritum, quem morte sua meruit, ut & liceat, & libeat ipsis, secundum ab ipso impletam legem, uiuere. Oportet profectò legem ab omnibus impleri, qui uolunt salui fieri, & ne minimum quiddam omitti, ac unumquenque eò peruenire, ut se totum abnegauerit, Deúmque ex toto corde amet, atque proximum, sicut seipsum, diligat, hoc est, conformis sit imaginis Dei, hoc est, omnis peccati purus sit. Hoc præcepit Deus dicens, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. Cuius uerbum non potest mutari: Neque hoc tam præcepit, quàm prædixit etiam in suis futura. Quare necesse est ita fiat. Transibit enim cœlum, & terra, cùm uerba hæc transire, id est, inuerti non poterunt. Colligamus ex superioribus: Quemadmodum Athenis Solonis tabulæ, & decemuirales Romæ, mutata republica interierunt: ita cæremoniæ, & forenses, siue iudiciales leges Moisi, promulgatæ, ut certo tempore durarent, adueniente Christo, ueritate, extinctæ sunt. Et ab illis nos liberauit Christus. Lex autem moralis æterna est, & immutabilis regula, mente diuina præcipiens facienda, & prohibens, ac puniens non facienda. Cuius legis notitia transfusa est in creaturas rationales, in quarum mentibus sic insita est, ut neque absorbeatur, neque aboleatur. Quare cùm illa obliget ad obedientiam, uel ad pœnam, & homines non præstiterint obedientiam, operæpretium fuit, aut ipsos in pœna, interire, aut alium pro ipsis persoluere pœnã. Vnde mirabili & inenarrabili consilio filius Dei soluit λύτρον, pro nobis intercedens, & deriuauit in se pœnã, & iram, quam nos sustinere oportuit. Quare Deus iustitiam in flagitanda pœna seruauit, & ex cõpensatione legem, qua omnes morti eramus addicti, mitigauit, Christo supra dorsum suũ peccata nostra ferẽte. Ideo Christus ait, Nõ ueni soluere legẽ, sed implere eam. scilicet subeundo pœnã pro genere humano, & docẽdo, ac instaurando legem in credentibus. Iam cùm Christus λύτρον, id est pretium redẽptionis persoluerit, liberati sumus à lege, propter ipsum, ne maneamus in maledictione, modò fide, & dilectione beneficium Christi nobis adplicemus. Vnde Paulus eleganter dicit, Galat. 3. ca. nos liberatos esse à maledictione legis, scilicet quia Deus persoluit pœnam peccato debitam. Magna certè fuit Christi compensatio pro peccato nostro. Hoc beneficium sentiebant patres, etiam ante Mosem, imò ab origine mundi. Nimirum Christum cognoscebant, & in ipsum fidebant, quem sciebant persoluturum esse pœnam peccato debitam, sicut Baptista ait, Ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi: id est, ecce qui uictima à Deo destinatus est. Hęc est abrogatio pœnę indictæ à lege morali, si modò Christum fide & charitate amplexemur. Et in hoc sensu dicitur abrogata illa lex moralis & æterna, quòd ad maledictionem & pœnam, non autem quòd ad obedientiam attinet. Quo fit, ut

Cæremoniæ priscæ adiectamenta tũm quędam ad legem.

Quomodo christus legẽ impleuit.

Et quotidie legem implet Christus.

Legem implere necessarium.

Legi uel obsequium uel suppliciũ debetur.

Christus nosster lytrotes.

Christ⁹ exoluit, quod debebam⁹ legi.

Patres ab initio eunte mũdo lytrosin per Christũ persoluendã intellexerunt.

Lex moralis abrogata in hoc, quòd maledictio exinanita est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Spiritus Christi piis, ac credentibus detur, quò in cordibus accendantur motus conuenientes legi Dei. 2. Corinth. 3. Nos retecta facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformamur, à gloria in gloriam, tanquam à Domini Spiritu. Hæc Christi beneficia explicat Euangelium, quod uirtus Dei est in salutem omni credenti, aut expectatæ diu tandémque exhibitæ per Christum, salutis renunciatio, præconiúmque publicum. Siue Euangelium est diuinæ beneficentiæ & gratiæ manifestatio, ac pignus: quæ manifestatio & patribus (licet non adeò clarè & latè) facta est. Nouum hoc fœdus, & testamentum ostendit gratiam per Christum manifestè exhibitam, & in orbem diffusam. Lex peccatum ostendit, Euangelium gratiam. Lex morbum indicat, Euangelium remedium. Lex mortis ministra est, Euangelium uitę & pacis. Lex (ut Pauli uerbis utar) uirtus peccati est: Euangelium, uirtus salutis omni credenti. Atque quotquot sunt siue in lege, siue in Euangelio promissiones, in Christo complentur. Ex his pro satisfactum esse quæritis, cùm quid nomine legis dicitur, tum quibus nos liberos fecit. Supereſt, ut locis (qui aduersari uidentur sententiæ propositæ de lege) satisfaciamus. De abrogata lege quod dicitur, quomodo intelligendum veniat, dictum est. Quod adductum est ex Paulo, Non estis sub lege, sed sub gratia, sic intelligendum est, ut dicamus, pios, ac credentes liberatos esse ab ira, & iam propter Christum iustos, & acceptos esse (si cooperentur) etiamsi in ipsis sint aliqua peccati uestigia, & reliquiæ. In Christum enim translata est pœna ipsis debita. Ad id, quod obiectum est, Iusto non est lex posita, respondeo, locum illum Pauli intelligendum esse de disciplina. Nam Lex non est iusto posita, ut coërceatur, acculetur, puniatur. Ad quid enim illi poneretur, qui ultro & nouit, & vult quod iustum est, & honestum? Hac disciplina, quę est uerè pędagogia, & carcere, iustus, id est, Christianus, & uerè fidelis, non domatur. Regitur enim à Spiritu sancto, præcente uerbo Dei, cui scit creaturam rationalē subiectam esse, & debere obedientiā quam liberaliter, promptè, & ex animo exhibet. Vsus igitur legis diuinæ pædagogicus, quo Deus vult homines etiam non renatos coërceri disciplina, ne delicta committant, iniustis competit. 1. Timoth. 1. Lex iniustis posita est. Atque ut hæc disciplina defendatur, præfecit Deus humano generi magistratus, ut furentes homines coërceantur, & suppliciis reprimantur, Deut. 19. Auferes malum, ut audientes reliqui timorem habeant. Vnde psalmus 31. inquit de causis calamitatum humanarum, Chamo, & fręno maxillas eorum constringe, qui non approximant ad te. Has calamitates, & hos terrores senserunt Adam, Abraham, Iacob, Dauid, Ezechias, & Paulus in agnitione peccati. Sicut leo contriuit omnia ossa mea. Et Psalmi pleni sunt harum querelarum. Propterea docendi sunt homines de disciplina. Primò, quòd necessarium sit eam præstare, propter mandatū Dei, cui debetur obedientia. Secūdò, ut pœnæ uitentur, quibus uel magistratus, uel Deus punit atrocia delicta. Tertiò, ut sit pacificus publicus conuictus, ne mali grassentur in aliorum corpora, & bona, ac in tranquillitate doceantur mores, & Euangelium. Est & alius legis diuinæ usus, ostendere peccatū, accusare, perterrefacere, & damnare omnes homines in hac corruptione naturę. Habet enim lex perpetuū Dei iudicium, damnātis peccatum, patefactum hominibus, ac subinde uariis modis reuelatum, uoce, & exemplis: ut in paradiso arguit Deus inobedientiam, & addit pœnam, scilicet mortem, & cæteras calamitates, ut essent testimonia iudicij aduersus peccatum. Posteà consequutæ sunt multæ conciones, & uaria exempla, ut de Cain, de diluuio, de exitio Sodomorum, & reliquis. Habet igitur lex Dei iudicium, in quo horrenda ira Dei aduersus peccatum ostenditur omnibus temporibus, Roma. 1. Reuelatur ira Dei de cœlo super omnem impietatem hominum, ueritatem in iniustitia detinentium, vnde Lex faciem Dei irati fert: Iram enim Dei operatur, ait Paulus, hoc est condemnat peccatum & perterrefacit. Quæ

Christi beneficia explicata in Euangelio.
Euangelium quid.
Antithesis legis atq; Euāgelij.
Sub lege quo modo nō iumus.
Iusto lex nō posita, quomodo.
Magistratus obseruandis & custodiendis legib⁹ instituti.
Quare legū disciplina apprehendēda.
Lex ostendit peccatum, accusat, terret, &c.
Lex Deum iratum exhibet.

ubi à nobis peccatum est, non moremur in meditando usu legis, quæ non iustificat, sed ostendit nobis Deum iratum, & ulcisci uolentem nos propter peccatum, uerùm reflectamus animos nostros ad Christum, faciem patris placati ferentem, in quo pater nos acceptos, & gratos habebit. Proindè diligenter aliqua consideranda sunt in lege. Primùm, lex admonet ad quid condita fuit natura humana, & qualis fuerit hominis dignitas, in qua conditus est. Talis enim fuisset natura humana, qualem hic lex describit, plena agnitione Dei, semper ei obediens, & eum celebrans, iustum habens ordinem in omnibus afflictionibus, sine ulla uel praua cupiditate. Secundò, lex nos admonet de præsenti miseria, iam enim uidemus naturam lapsam ex prima dignitate, pugnare cum lege, plenam tenebrarum & contemptus Dei, sine ordine. Tertiò, cùm lex post lapsum sit repetita, certè significatur aliquando facienda, & complenda, ideò admonet nos tacitè de reparatione generis humani, & de uita æterna, ac ad quantam præstantiam rursus uocemur, quę in promissionibus facilius intelligitur. Postremò lex admonet quidem nos iræ, ultionis, & sententiæ diuinæ: sed è regione semper aspiciamus filium Dei habentem faciem patris placatam: & consideremus ipsum filium hostiam esse, quæ sola sustinuit iram pro nobis, subiit onus legis, & placauit patrem. Considerēmúsque beneficium filij Dei, quod exuberat supra peccatum. Item sciamus nos uocari ab ipso filio Dei, ut inueniamur puri in ipso. Quod fiet, si fide, & charitate beneficium eius, petierimus, & illi indiuulsè adhæserimus. Porrò non uidetur conuenire hic locus, Diligite inimicos uestros, cum Dauide psal. 118. Iniquos odio habui. Et psal. 138. Nónne qui te oderunt Domine, oderam, & super inimicos tuos tabescebam? Perfecto odio oderam illos, inimici facti sunt mihi. Respondet Augustinus. Attende quod dicitur, perfecto odio oderam illos, &c. Quid est perfecto odio? Oderam in eis iniquitates eorum, diligebam conditionem tuā. Hoc est perfecto odio odisse: ut nec propter uitia homines oderis, nec uitia propter homines diligas. Odio habeamus quod inqui sunt, hoc diligamus quod homines sunt, & illis, ut proximis, mederi studeamus. Hoc modo inimicos diligimus, hoc est, illis beneuolumus, quos intelligimus odio nos persequi. Dici potest, hęc uerba, Estote igitur perfecti, &c. perinde sonare, & in eundem sensum tendere, atque hæc, estote benigni: ita legit Augustinus parte. 5. lib. vno, cap. 7, aduersus Adimantum Manichæi discipulum, siue beneuoli estote, & propensi ad cumulatè benefaciendum, singularique studio ad copiosè merendum. Perfectos itaque dilectione, & in statu perfectionis consistenteis, similiter & misericordes, quales Lucas. 6. cap. depingit, & Christus hìc suos esse requirit, & non requirit tantùm, sed & esse taleis donat, scriptura uocat bonos & benignos, qui sunt frugi, commodi & utiles quibuslibet. Rursum, inter Christum uetantem hoc capite irasci, & Dauidem, psal. 4. dicentem irascimini, non conuenit. Respondeo. Rectè prohibet Christus iracūdiam, quæ ex malo fonte promānat, id est, erumpit ex uitioso pectore, qua pertinaciter fastidimus fratres nostros, & in contemptum ipsorum rumpimus, ac uelut desipuimus omnino. Id quod facit, ut ad charitatem & misericordiam prouocet. Qui enim non diligit fratrem, manet in morte. Omnis qui odit fratrem suum, homicida est. 1. Ioan. 3. Vnde Ecclesiastes 7. Ne sis uelox ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit. Igitur omnino non vult Dominus talem incandescentiam, sed magis misericordiam, quę præstat sacrificio. Quod autem Dauid ait, Irascimini, & nolite peccare, non repugnat priori uerbo Christi. Hoc enim vult dicere propheta: Si contingat fragilitate humana prolabi te in iram, da operam ne pecces, ne carni cedas, ne frænum iræ laxaueris, sed teipsum cohibe, ne in peccatum, & nimium furorem effluat ira, & uideare charitatis oblitus Ephes. 4. Sol non occidat super iram uestram. Roma. 12. Ne detis locum iræ. Christus aliquoties iusta causa in cæcos Pharisæos, impios & pertinaces Iudæos irascebatur: sed non erum-

Christus patrem placatū nobis præstat.
Lex quorum nos commonefacit.
Christus pro uorē legis nobis exercit.
Odisse licet, atque etiam necesse est inimicos, quātū iniqui sunt.
Odium perfectum quod, apud psal.
Dilectio inimici, benignitas siue bonitas.
Quam iracūdiam uetat Christus.
Irascendum quomodo suadet propheta.
Christus nūnunquam in iram concessit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Viri Dei ira aliquādo passi.

pebat in peccatum. 1. Petri. 2. Qui peccatum non fecit, nec est inuentus dolus in ore eius. Sancti interdum irascebantur, tamen citra peccatum, quando in persequutores, blasphemos, & uiolentos inuehebantur, & dolebant ueritatem calumnia uexari atque opprimi. Verùm id charitatis erat, quæ irascitur, sed non peccat. Deinde zelus est, non odium: quando charitas arguit errantes. Prouerb. 23. Melior est manifesta correctio, quàm clandestina dilectio. Et infrà. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Quid autem, quod hoc capite prohibet omnino iurare cum Deuter. 6. scribatur, In nomine eius iurabis? Respondet Augustinus. Non ita præceptum accipiendum est, quasi iurare iusserit: sed in alterius alicuius nomine iurare prohibuit. Melius autem fit, si secundum Euangelium non iuraueris, non quia mala est uera iuratio, sed ne in periurium incidatur facilitate iurandi. Qui enim iurat, non solùm uerum, sed etiam falsum iurare potest: qui autem omnino non iurat, à periurio longè ambulat.

Iurare non malum: Nunquā iurare, optimū.

CONCILIATIO II.

Satan, inter filios Dei, non uidit Deum.

Quomodo Iob, 2. ca. dicit, Satan inter filios Dei adsistere coram Domino, cui hoc capite docet Christus, habendum esse cor mundum, ut uideatur Deus? Respondeo. Dicitur diabolus adfuisse coram Deo, nō autem uidisse Deū: uenit enim Satan ut uideretur, non autem ut uideret Dominum: ipse in conspectu Domini non autem Dominus in conspectu eius fuit. Sicut cæcus in sole consistens, perfunditur quidem radiis solis, tamen lumen, quo illustratur, non uidet: ita inter angelos Satan in conspectu Domini adfuit, quia uis diuina, quæ intuendo penetrat omnia, in corde subtilioris naturæ, non se uidentem, immundum spiritum, uidet.

CAPITIS SEXTI
Epitome.

Eleemosynæ, orationes, atque ieiunij, & obsequij diuini formulæ, sine tristitia, cupiditate, & sollicitudine fiant.

CAPVT VI.

Bona opera propter Deū facienda.

ATTENDITE, ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus, ut uideamini ab eis: alioquin mercedem non habebitis apud patrem uestrum, qui in cœlis est. Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in synagogis, & in uicis, ut honorificētur ab hominibus. Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua, ut sit eleemosyna tua in abscondito. Et pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi †. Et quum oratis, non eritis sicut hypocritæ, qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut uideantur hominibus: amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Tu autem quum oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora patrem tuum in abscondito: & pater tuus qui uidet in abscondito, reddet tibi. Orantes autem, nolite [a] multum loqui, sicut ethnici faciunt:

De pœniten. dist. 3. cap. cauendum nobis. 11. q. 3. c. Audi

tant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur. Nolite ergo assimilari eis: scit enim pater uester, quid opus sit uobis, antè quàm petatis eum. Sic ergo uos orabitis. Pater noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum. Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Panem nostrum [b] supersubstantialem da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tētationem. Sed libera nos à malo. Amen. * Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater uester cœlestis delicta uestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra. Cùm autem ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ, tristes: [c] exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus ieiunantes. Amen dico uobis, receperunt mercedem suam. Tu autem, quum ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne uidearis hominibus ieiunans: sed patri tuo, qui est in absconso: & pater tuus, qui uidet in absconso, reddet tibi. Nolite thesaurizare uobis thesauros in terra, ubi ærugo, & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furātur. Thesaurizate autem uobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt neque furantur. Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: Si autē oculus tuus fuerit nequā, totū corpus tuū tenebrosum erit. Si ergo lumē, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? Nemo potest duobus dominis seruire, aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum [d] sustinebit, & alterum contemnet. Non potestis Deo seruire & Mammonæ. Ideo dico uobis, ne solliciti sitis animæ uestræ, quid manducetis, neque corpori uestro quid induamini. Nónne anima plus est, quàm esca: & corpus plus, quàm uestimentum? Respicite uolatilia cœli, quoniam non serunt neque metunt, neque congregant in horrea: & pater uester cœlestis pascit illa. Nónne uos [e] magis pluris estis illis? Quis autem uestrum cogitans, potest adiicere ad staturam suam cubitum unum? Et de uestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri quomodo crescunt: non laborāt, neque nent. Dico autem uobis, quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis. Si enim fœnū agri, quod hodie est, & cras in clibanū mittitur, Deus sic uestit: quāto magis uos, modicæ fidei? Nolite ergo soliciti esse dicentes: Quid māducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia gētes inquirūt. Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis. Quærite ergo primùm regnum Dei, & iustitiā eius, & hęc omnia adiicientur uobis. Nolite ergo soliciti esse in crastinum: crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi: sufficit diei [f] malitia sua.

b. Supersubstantialem] quotidianum, supereſſentialem, aut aduenientem.

* quia tuū est regnū & potētia, & gloria in sæcula sæculorū: tam Hebræi quā Græci habēt, & plurima uetusta Latina exēplaria.

c. Extermi nant] obscurant.

Condonandum fratri. Marc. 11. cap. Ecclesia. 18. a

Thesauri nō congregādi. Luc. 12. d.

Thesauri locus.

d. Sustinebit] huic adhęrebit.

Deo & diuitiis nō possumus seruire. Luc. 16. e.

e. Magis pluris estis, magis præstatis.

Solicitudo de uictu & uestitu tollēda. Luc. 12. c. 1. Pet. 5. b.

f. Malitia] afflictio.

Regnū dei, Euangelium quærendum, & ipsius iustitia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Attendite, ne iustitiam uestram faciatis coram hominibus.

CVm vita non posit rectè institui, nisi salua & integra sit doctrina, præcedenti capite Christus in primis Scribarum & Pharisæorũ doctrinam repurgauit, falsamque scripturæ expositionem taxauit, & reprehẽdit, qua homines tantùm docebãtur, ut manu, hoc est facto, à peccando abstinerẽt, quãuis cor intus prorsus immundũ manere. E diuerso uerũ, & germanũ sensum, atque intellectũ scripturæ, ac legis indicauit & explanauit. Et cùm nõ esset satis ad uerũ iustitiæ studiũ, si doctrina repurgetur, nisi simul ipsa etiã uita rectè instituatur: duob⁹ istis sequẽtibus capitibus, Scribarũ & Pharisæorũ uitã notat, & hypocriseos dãnat. Atque ita nihil irreprehensum reliquit, neque doctrinã, neque opera, non illa quidẽ, quę oblationibus, purificationibus, aut aliis legis obseruationibus, siue paternis traditionibus constabãt, in quibus tamẽ & ipsi culpabiles erãt: sed illa maximè, quibus facilè est pietatẽ & religionẽ prætexere, quòd propius ad pietatem pertinere uideantur: cuiusmodi sunt eleemosyna, oratio, & ieiunium. Quæ re uera sunt potissima iustitię opera, iustorúmque exercitia. Mirabile uisu, auditúque, tam magnos uiros tam acerbè reprehendi, cùm tamen (sicut sanctos homines decet) scripturam quotidie aliis traderent, & bona opera facerent, ita ut pro optimis, & selectissimis totius populi Iudaici probarentur: & pro hominibus, qui in terra sunt, sanctissimis, in quos omnium oculi erant coniecti, ut in lucidissima specula, & exempla, de quibus uiuendi formam sumebant. Proculdubio perodiosa est hæc mundo & ingrata concio, quæ in tam sanctis scilicet hominibus nihil inculpatum relinquat. At enim ut mundus exosam habeat concionem hãc, tamen Spiritus sanctus nullam quam habet potentum hominum simultatem pertimescit, sed satisfacit suo officio, quocunque delatus fuerit. Vtrunque arguit, quemadmodum utrunque, id est, tam falsa doctrina, quàm uita hypocritica, reprehendendum est. Dicit itaque: Attendite ne iustitiam, &c. Græcis legitur ἐλεημοσύνην, id est eleemosynã, non iustitiam, ut respondeat quod sequitur, Cùm ergo facis eleemosynã. Ita legunt, & interpretãtur Chrysostomus & Theophylactus, tametsi Hieronymus iustitiam legit, sed interpretans eleemosynam. Similiter interpretatur Augustinus libro 2. de sermone Domini in monte. Iustitiam facere coram hominibus complectitur primò uanæ gloriæ studium, deinde metum legis, commodi amorem, item uoluptatem, quam capimus ex rebus (ut uidetur) bene gestis: postremò, fiduciam in opera. Hæc simul hic omnia prohibentur, potissimùm fiducia in opera nostra, tanquam nostra, excluso misericordiæ Dei respectu, quæ uerè est idololatria, cùm in creaturas, & non potius in Dei misericordiam fidamus. Verbo, attendite, erigit menteis auditorum, quãsi dicat, Scitis, & iam experti estis, q⁹ propensi, & faciles sitis ad uanã gloriam, & hypocrisim: diligentissimã igitur nauate operã, & cauti estote, ne dũ eleemosynas facitis, & bona uestra egenis ac miseris largimini, animi uestri hac infidiosa hypocriseos peste occupẽtur: cauti estote, ne inanis glorię affectatio animos uestros in præstãda eleemosyna corripiat, & autã populare uenemini, more Pharisæorũ, qui eleemosynã largientes, hoc monstri in suo corde alunt, & hanc propterea faciunt, ut hominibus sint spectaculo, & admirationi, ac corã mundo honorẽ & gloriã lucrifaciãt. Non prohibet facere eleemosynã corã hominibus, sed ne demus eleemosynam ob eã causam, & eo animo, ut rumusculos populares uenemur, & ab hominib⁹ spectemur, & laudemur. His uerbis docet, quid in præstãda eleemosyna fugere debeamus. Sicut non prohibuit suprà. 5. cap. facere opera nostra coram hominibus, imò præcepit facienda, cùm maius bonum sit illa facere coram populo, ut qui illa uiderint glorificent patrem cœlestem: ita hoc loco non prohibet faciendam eleemosynam, etiam spectantibus hominibus, ut hoc exemplo excitentur

Pharisæos tãta autoritate ac sanctitate uiros reprehendi, nouũ & ingratum mundo.

Spiritus sanctus nequit, quin liberè arguat.

Iustè qui uiuunt coram hominibus, quid captent fugiántve.

Fiducia in operibus quã do damnatur

Ab hypocrisi & kenodoxia abstterret.

Bona opera fiãt etiam in propatulo, sed citra uanitatis studium.

tur ad opera pietatis, & Deum glorificent: sed prohibet, ne eo animo eleemosynã demus, quò hominibus placeamus, & gloriam apud homines uenemur. Eleemosyna opus est longè præstantissimũ. Neque aliud est, eleemosynam facere, quàm egenis & pauperibus opem ferre, & prodesse officiis: neque est tantùm mendico circumforaneo frustum panis porrigere, sed omnis etiam generis officia, & opera liberalitatis ac beneficentiæ, quæ proximo præstari possunt. Dictio eleemosyna ex Græco est ἐλεημοσύνη, & nihil aliud est quàm misericordia, ut quemadmodum quod ex gratia datur, gratia uocatur, ita ualuit usus, ut quod ex misericordia datur, eleemosyna, id est misericordia, uocetur. Est itaque eleemosyna, ut diximus, beneficium, quod ex commiseratione datur pauperi, egeno, & afflicto. Ad ueram eleemosynam parum, aut nihil refert, probús ne uel improbus sit, is cui datur, nec quàm magnum sit, uel modicum, quod datur, modò absit affectus uanæ gloriæ, & propter Deum ex commiseratione, simul & ex liberali, & miserente animo detur egeno. Quin minutum æs, siue obolus datus, cum uidue illa Euangelica mittente in gazophylacium, Luc. 21. pluris quandoque fiet apud patrem cœlestem, quàm grandis diuitum largitio. Hac enim in re spectandus est animus, misereti & pio affectu motus erga egentem, & petentem. Falsa igitur dicetur eleemosyna eorum, qui pigro, illiberali, indignabũdo, & non commiserente animo largiuntur, non secus dantes, pauperi, quàm cùm buccellam panis cani molestè latranti porrigerent. In porrigenda eleemosyna, armandus est animus debitis circunstantiis. Non detur alienũ. Quod datur, ex misericordia detur: liberali animo, non ex hypocrisi detur. Rom. 12. Qui miseretur, in hilaritate. 2. Corin. 9. Vnusquisque prout destinauit in corde suo, nõ ex tristitia aut ex necessitate: hilarẽ enim datorem diligit Deus. Tales erãt Abrahã & Loth, qui nõ solùm excipiebãt peregrinos hospitio, sed propè cogebãt etiã, ut ad se diuerterẽt, Gen. 18. & 19. Deinde largiendũ est non parcè: at qui ex liberali animo dat, nõ parcè dat. Hoc modo hi, quibus res angusta domi est, eleemosynã uerè dant, licet rem modicã largiãtur. 2. Cor. 8. Si uoluntas prompta est, secundum id, quod habet, accepta est, non secundum id, quod non habet. Qui inuitus dat, non dat largiter, dat tantùm ne possit non dedisse uideri. Nam quicquid dat, putat perditum. Huc pertinet, quod scribit Paulus. 2. Corinth. 9. Hoc autem dico, qui parcè seminat, parcè & metet: & qui semi nat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Et psal. 111. Dispersit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in seculum seculi. Tota die miseretur & commodat, & semen eius in benedictione erit. Huius rei exemplum legito apud Paulum de Macedonibus. 2. Corinth. 8. Ad hæc pulchrè, & diserte scribit beatus Ambrosius lib. de officiis cap. 3. Beneficentia (inquit) diuiditur in beneuolentiam, & liberalitatem, non enim satis est benè uelle, nisi benefacias: nec satis est benefacere, ni si id proficiscatur ex bono fonte, id est ex bona uoluntate: hilarem enim datorem requirit Deus. Nam si inuitus facias, quę tibi merces est? Pulchrum est, bene uelle & eo largiri consilio, ut prosis, non ut noceas. Ad quid præcepta est eleemosyna? Cùm Deus posset omnes facere diuites, ita tamen singulari quadam prudentia no strum conuictum, & singulorum fortunas temperauit, ut pauperibus esset occasio patientiæ, & diuitibus argumentum exercendę misericordiæ. Præceptum de eleemosyna non tam pauperum, quàm diuitum gratia datum est: nimirum largiens exequitur mandatum patris, & ad cœlestis patris liberalem naturam, & ingenium conformatur. Beatius igitur est dare, quàm accipere, Acto. 20. Et plus commodi refert dans, quàm accipiens. Sed quæ sunt, quæ nos impellunt ad eleemosynam? Viscera misericordiæ, alienæ miseriæ compassio, quam si uetus ille homo absorpserit, & in ἀπάθειαν uerterit, aut admodum debilem reddiderit, rogandus est Christus, ut suo spiritu nos donet, & humanos nos, ac misericordes reddat: hoc est tales componat, qui sensu alienæ miseriæ facilè tangamur, atque ad subueniendum

Eleemosyna, quid.

Quid cõplectitur.

Da pauperi & egeno, & da quantulũ liber, dũ simplici & cãdido animo.

Eleemosyna quomodo re ctè fiat.

Cogendi etiã egeni accipere eleemosynam.

In tenui fortuna licet etiam liberalẽ esse.

Deum quid mouit, ut alios diuites, alios egenos esse uoluerit,

Eleemosyna dantem magis iuuat, q̃ accipientem.

Ad eleemosynam quæ incitant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

miseris impellamur. Omnia Christo, nos, nostráque debemus. Cùm itaque ipsum rebus nobis mutuò datis egentem in membris suis, id est in pauperibus uidemus, ingrati erimus, nisi rependerimus. Pauper factus est, ut in eo diuites essemus. Carne sua nos cibauit, & sanguine suo nos potauit in uitam æternam. Veste immortalitatis nos uestiuit, è cœlo nō solùm uisitandi nos, sed & seruandi gratia descendit. Omnia omnibus factus est, ut nos patri conciliaret. Ingratitudinis igitur nota labefactati erimus, nisi qualemcunque gratitudinem illi rependamus. Obmeis uiderem. Certè indiget, sed in pauperibus, in quibus si gratitudinem negueris, ipsi Christo negasti. Quod enim (ait infrà 25. cap.) uni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis. Est igitur Christus in suis nudus, pauper, peregrinus, esuriens, sitiens, & ægrotus. Hæc non capit humana ratio. Quæ? Ditissimum, esse pauperem: bene uestitum, esse nudum: summè fœlicem, esse miserum: summè saturum, esse esurientem: summè sanum, esse egenum. Cæca est caro in rebus Dei. Quæ solicta, spiritalis Christum opulentissimum, sanissimum, &c. uidet pauperem, egenum, nudum, & esurientem in paupere: hoc est, uidet Christum excipere, ut largita, quæ nomine ipsius pauperibus, & egenis donamus. Obiectum eleemosynæ est aliena miseria. Ergo omni egeno, misero, petenti tribuè. Omnibus benefaciendum omnib⁹ sed primū ac potissimùm nonnullis. Cum primis tamen effundenda est beneficentia in domesticos fidei, consanguineos, affines, conciues, & alios iuxta ordinem, & præscriptum charitatis. Obserua, quàm excellens sit opus, eleemosyna, hoc est beneficentia, quę miseris potissimùm exhibetur, quod huic in uita instituenda primus datus sit locus, & ex dilectione proximi ortum habeat. Obserua ad huius loci & sequentium cognitionem antithesim, quā hìc facit Christus inter Pharisæos, & suos: quandoquidem præuexerat Christus oportere suorum iustitiam, ea, qua sibi placebant Pharisæi, esse abundantiorem. Ideo attendite, ut iustitia uestra excellat Pharisæorum iustitiam. Nomine iustitiæ, intellige opera misericordiæ proximo præstanda, aut simpliciter, ut ait glossa, opera iustitiæ, quæ abundet pluſquam Scribarum, & Pharisæorum. Obserua spectandum esse præstando eleemosynam, ut quammaximè fructibus prosimus, idque ad gloriam Dei, quam qui spectârit, eum facilè docebit Spiritus, quibus, maximè commodum sit eleemosynam præstare.

Pauperi qui dat, refert Deo, quæ ab illo accepit.

Pauper ob Christum, ditissimus: Contrà diues sine Christo pauperrimus.

Beneficiendum omnib⁹ sed primū ac potissimùm nonnullis.

Iustitia.

studiosos gloriæ Dei, Spirit⁹ docet omnia.

Vt videamini ab eis.

Finem, opus siue eleemosynam uitiantem explicat, ut illum maximè fugiamus. Particula, vt, quādoque sequelam, non finem dicit, ut in psal. 50. Vt iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris. Hoc loco significat finem, non autem sequelam. Non enim uetat conspici rectè facta, sed nō uult hoc animo fieri, hoc est ad hunc finem, ut uideatur, qui ea facit, & honoretur ab hominibus, ponatur finis iustitiæ in hominum laude. Quod inter spiritalia homines quærunt, est gloria: & inter corporalia, est opulentia. Proinde cùm studiosarum operationum finem oporteat gloriam Dei esse, non nostram, uana profectò, inutilis & uacua erit gloria, si illam operi nostro, ut finem, præscribamus.

Vt, denotans finem.

Si gloriā tuā pro fine operis tui destines, uana est gloria, uana & opera.

Alioquin mercedem non habebitis, apud patrem uestrum, qui in cœlis est.

Argumento ab incōmodo hortatur, ne laudem hominū, cùm operamur iustitiam, quæramus. Multum enim tibi incōmodat uana gloria, dum illa præfertur & pro scopo habita, frustrà elaboras opus tuum: cui alioqui præmiū apud patrem cœlestem responderet. Habes quidem præmium pro momento temporis, & uanum, & caducum nimirum apud homines, hoc est, fundamentum habens per carnem, rem omnium corruptissimā. Obserua. Cùm das eleemosynam, honoras patrem tuum, reddis debitum, aut, aliquod aliud pium opus facis: si hu-

Qui benefactis aucupatur gloriam apud homines, pessimè in se consulit

operi finem, uanam gloriam posueris, præferens illam iis, quæ sunt ex charitate necessariò diligenda, offendis Deum mortaliter, & à præmio cœlesti excluderis apud patrem cœlestem, transgrediens primum mandatum de Deo diligendo. Si uerò illa uana gloria non præstituatur illi operi, ut finis intentus, & præcipuus: sed aliquo modo ex opere facto appetatur, non contra ea, quæ sunt de necessitate charitatis, non inducit mortē, & ueniale est peccatum appetitus ille. Obserua patrem qui est in cœlis, non autem Deum dicit: ut meminerimus nostræ renascentiæ, qua ueterem exuentes, & nouum induentes hominem, nacti sumus patrem illum cœlestem: & ut tales nos exhibeamus filios, ut in quouis opere faciundo patris cœlestis ingenium referamus.

Gloriæ appetentia nō semper capitale crimen.

Nomen patris in Deo, renascentiæ nos admonet, & imitationis.

Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciūt in synagogis, & in uicis, ut honorificentur ab hominibus.

Despicabilem hypocritarum consuetudinem adducit, ut exosum, & abiectum reddat inanis gloriæ studium. Quos hoc loco Christus intelligit ac uocat hypocritas, nominatim exprimit, infrà 23. Væ uobis Scribæ, & Pharisæi. &c. cò quòd maximè foris ostentarent singularis sanctimoniæ, & pietatis speciem, intus uerò sordidissimi, & prophanissimi essent. Non quòd Scribas, & Pharisæos hoc nomine notaret, quatenus huiusmodi, sunt enim dignitatis nomina: sed ꝙ suo nomini, moribus, & doctrina non responderent, maximè addicti studio simulationis, & ostentationis. Quòd si rogaueris: Quibus indiciis, & signis agnoscere possum hypocritas? Addit notas nemini non cognitas. Hypocritæ sunt ueluti homines histriones, & fucati personatíque, qui repræsentant, quod non sunt: eleemosyna, pauperum subuentione, & huiusmodi operibus. Res enim sancta est beneficentia subleuare egentes. Iam autem hi iuxta speciem tantùm externam liberales, ac misericordes sunt, intus atque in animo planè auari, & crudeles, cùm nihil illos commoueat calamitas proximorum: sed cupidi gloriæ, rumusculos auramque popularem paululo pecuniæ mercantur, qui si soli essent, & ab hominibus non uiderentur, ne frustulum quidem panis, fame morienti darent. Quare si quid ab huiusmodi histrionibus fuerit pauperi largiendum, non quærunt solitudinem, aut latibulum, aut priuatas ædes: sed prodeunt in synagogas, in scenas & theatra, in uicos, & loca publica, non aliter, quàm qui fabulam acturi sunt, clangore tubarum publicum spectaculum cientes, ut auribus & oculis uulgi suas ingerant eleemosynas. Obserua particulas, quæ uenandæ uanæ gloriæ locum aptissimum ostendunt: nimirum non priuata adducuntur loca, sed in synagogis (inquit) id est, in conuentibus publicis, & his ecclesiasticis, etiam ad pietatem excitantibus. Deinde uicos dicit, ubi transeuntium frequentiæ, quæ distribuuntur, spectanda obiici possunt. Simúlque dum ingrato animo, quanuis in speciem liberali, eleemosynam largiuntur, miseris exprobrant suam calamitatem, & sibi stultissimam quandam gloriam uenantur ab hominibus. Hæ sunt apertissimæ notæ, quibus agnoscere possumus cùm hypocrisim, & ostentationem hypocritarum, tum quid intelligendum ueniat hac sententia, ut honorificentur ab hominibus. Aduerte antiquitus obseruatum fuisse statis, & certis horis tuba conuocare pauperes, quorum necessitas subleuabatur, ne uagi ambulantes, ab aliquo honesto labore, & opere distraherētur, & tota die curritantes, erogantibus eleemosynas molesti essent. Qua laudabili consuetudine abusi sunt hypocritæ ad auram popularem, & uanam gloriam captandam. Vnde prouerbiali figura, pro eo dicitur, quod est, insolenter, & arroganter studia, & beneficia tua iactare, nimióque præconio uenditare palàm. Inuenerat fortasse superbia illa Pharisæorum nimia, præconium quoddam, siue per uoces hominum, siue per tubarum clangorem,

Pharisæos hypocritarū nomine Christus quare compellet.

Hypocritas quibus notis agnoscas.

Hypocritæ, negotiatores

Morem oportet fuisse in Iudæa, tuba cogendi plebem ad eleemosynam.

Publicè qui dat pauperi non petenti, calamitatem illi exprobrat suam.

Canere tuba Prouerb.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hypocritæ. quibus laudes uirtutum suarum in vulgus spargeret. Obserua. Hypocritæ (Græcè ὑποκριταὶ) simulatores sunt, qui ficta persona fabulam agũt apud populum, uelut Aiacis, Hectoris, siue alterius. Simulãt se habitu, sermone, & moribus tales esse, quales fuerint, uel sint, quos imitantur, & quorum personam gerunt, cùm re-

Hypocrisis. uera tales nõ sint. Ideo uerò Hypocrisis propriè illa pronũciatio est, quam actores in fabulis ad imitationem eorum, quorum personam gerunt, exprimunt: actio item, quam per simulationem mentiuntur. Per metaphoram autem transfertur hæc ad quosuis simulatores, qui, quod non sunt, uideri tamen uolunt: ad quamuis denique simulationem adeóq; imitationem inanem, qua uidelicet foris pulchrè omnia congruũt, in corde uerò, nihil minus inuenias, quàm quod simulatur foris. Scriptores ergo Ecclesiastici cœperunt usurpare hypocrisim pro ficta,

Hypocrisis & hypocrita quid in sacris. & simulata sanctimonia, & hypocritam dicere non uerè sanctum, sed speciem sancti habentem: nempe cùm quis externo habitu, & corporis gestu, sanctimoniam simulat: cùm interim in animo sit impurissimus, & nihil minus curet quàm sanctimoniam. Ita enim ex Isaiæ 29. cap. Dominus hypocritas suis coloribus depingens, contra Pharisæos agens, ait, Bene prophetauit de uobis Isaias, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Certè Dominus in hoc cap. 6. ad histrionicam siue scenicam gesticulationem allusisse uidetur: cùm egregie

Theatrum. quadret, quod dicit πρὸς τὸ θεαθῆναι, id est, ut spectemini ab hominibus, scilicet quod actorum est. Inde theatrum. Nam θεάομαι uidere, siue contemplari ac speculari significat. Obserua: uicos hìc dici, non eos in agris, qui non sunt oppida, sed

Vici. Plateæ. in quos diuiditur urbs. Nam paulò pòst meminit platearum, quæ propriè dicuntur uiæ latiores, in quibus solent fieri plebis conuenticula.

Amen dico uobis, receperunt mercedem suam.

In re seria & proximo percommoda iurat. Quasi diceret, Si uultis audire, quæ auræ popularis uenatores proficiant, Amen dico uobis, id est pro certò habeatote ipsos consequi præmium hypocritis dignum, inanem uidelicet gloriam, & po-

Spes hypocritæ quasi aura euanida. puli rumusculum, auræ instar euanescentem. His sufficit, si, utcunque applaudarit populus, & in speciem uideãtur sancti, & liberales, unde à uulgo suspiciantur & domini ac magnifici nominentur. Nihil mercedis apud Deum expectant: sed rectè suam mercedem mox euanescentem habent, nimirum contenti uana illa gloria, quam tanto studio ambiunt, & uenantur. Obserua uocem, suam, id est, quam ipsi non à Deo, sed à se inaniter accipiunt. Nam nihil reportant mercedis, quòd uana sit, & facilè pereffluat: &, ut uerbo Græco utar ad maiorem huius loci

ἀπέχουσιν, id est alicunde tulerunt. explicationem, mercedẽ suam ἀπέχειν, id est tulisse, siue recepisse dicuntur. Quo uerbo significatur modus ille loquendi, quo utimur, ad eos, qui laborum suorum mercedem, antè quàm ad iustam laborandi metam perueniant, ita pereipiunt ac prodigunt, ut finito labore nihil supersit, unde se sustentent: atque ita frustra ut uersum laborem impenderint. Quis non uidet non absimilem in hypocritas labo-

rem, qui dum eleemosynas largiuntur, sola gloriæ popularis aura pascuntur, nihil tandem absoluta eleemosyna reportantes, quòd inanis illa gloria ad modum auræ euanuerit.

Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.

Hæc hyperbolicẽs legenda sunt per quendã excessum & eminentiam. Hyper-

Hyperbole. bole figura est quum dictio excedens fidem, ponitur, augendi, uel minuendi causa. Augendi, ut 2. Reg. 1. Saul & Ionatas, &c. sequitur, &c. aquilis uelociores. Minuendi, ut testudine tardior. Ita & hic locus hyperbole cum metaphora, qua nihil aliud Christus docere uoluit, quàm ut nolimus ob beneficentiam hominibus esse admirationi. Quasi dicat, Impossibile est quin cognoscas, cùm seriò

quid facis: tamen ipse nescias, quod facis, si fieri potest, tãtùm absit, ut aliis ostentes. Hanc figuram obseruauit Chrysostomus Homilia. 19. & hunc sequutus est Theophylactus. Vult Christus, ut adeò non desideres hominem spectatorem, cũ eleemosynam facis, ut si fieri possit, nec ipse scias te facere, quod rectè facis: ac uelut oblitus facti tui, non adscribas tibi, quod benefeceris, nec tibi hoc nomine placeas, quòd dederis. Hoc tibi satis sit, quòd obediuisti patri tuo, & hunc habeas testem, cuius oculos nihil omnino fugit. Obserua, quàm diligenter studendum est, ne quum benefecerimus insolescamus circa bona nostra opera, nostrásque beneficentias, nobis ob illas placentes, & adgratulantes. Non dico dolendum esse, quòd benefecerimus, sed dico non esse insolescendum modestiæque obliuiscendum. Gaudendum est, quòd patri Deo obediuerimus, non nobis, qui proni sumus ad κενοδοξίας, id est, inanis gloriæ studium: unde frequenter respectu bonorum, quæ agimus difficillimũ est, non insolescere: id quod uidere est plerunque in mulieribus, quæ ubi intelligunt se eleganti esse forma, mox abiecta omni modestia, insolescunt. Huc pertinet philautia illius Pharisæi Luc. 18. dicentis: Iciuno bis in sabbatho, decimas do omnium quæ possideo. Hæc sententia in eum sensum pronunciata est, quo Roma. 12. Paulus usus est, Qui tribuit (inquit) in simplicitate. Porrò simpliciter tribuere dicitur, ne impertiens de suo pauperi, suum honorem quærat, aut gratiarum actionem, aut præmium propterea uenetur, nec ullum hominem respiciat, siue beneficij memor fuerit, siue non: sed omnibus eiusmodi affectionibus uacuus, liberè impartiat quicquid uoluerit: quemadmodum Deus liberè pluit super iustos, & iniustos, & solem suum oriri facit super bonos, & malos. Simplex itaque animus & sensus dicitur, qui lucri nihil quærit, nihil aliud captat, quicquid bene faciat, nihil aliud præter unam dei uoluntatem & honorẽ intuetur. Sinistra (ait Augustinus) significare uidetur, delectationem laudis: dextera autem significat intentionem implendi præcepta diuina. Cùm itaque conscientiæ facientis eleemosynam miscet se appetitio laudis humanæ, fit sinistra conscia operis dextræ. Nesciat ergo sinistra tua, quid faciat dextera tua, id est, non se misceat conscientiæ tuæ laudis appetitio humanæ, cùm in eleemosyna facienda diuinum præceptum contendis implere, ut sit eleemosyna tua in abscoso.

Sinistra nesciat, quid faciat dextra.

Sinistra & dextra pro bono malóque scopo.

Vt sit eleemosyna tua in abscondito.

Si in abscondito facienda est eleemosyna: ergó ne reiecta est, quæ promulgatur, & indicatur egentibus? Minimè. Nam uidendum tibi est, quò tendat hic Christi sermo. Christus certè cor, & mentem inspicit, utpote si propterea datur aut in hoc fundatur, ut per illam, fama, ac nomen quæratur, tum coram Deo nihil ualet, quanquam etiam multorum egestati consulatur. Diceris autem eleemosynam in occulto dedisse, quando cor non propterea se magnificat, nihil honoris & gratiæ hac beneficentia apud homines quæritat: sed ita animatum est, ut liberè, ac benignè faciat quod facit, nihil pẽdens, si ideo coram hominibus, nihil laudis, aut plausus mereatur, imò etiam si in omnem uituperationem, & contemptum incidat. Atque ita eleemosyna in occulto facta dicitur, & tãtum coram Deo exhibita, licet toro mundo conscio, & spectante fiat. Est enim ea cordis simplicitate tecta, ut non admodum quærat, aut curet, qui dat, quid gratitudinis, aut ingratitudinis, quid boni, aut mali consequatur. Et, ut in summa dicam, nostrarum operationum scopus esse debet, gloria Dei. Obserua: hæc appendix, ut sit eleemosyna tua in abscondito, est uelut exegesis præcedentis sententiæ, nesciat sinistra tua, &c.

Eleemosyna quomodo sit in occulto.

Et pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi.

Grandi pollicitatione, & præmij certitudine, nimirum facta à patre cœlesti, qui neque falli, neque fallere nouit, excitat animos nostros, ut studeamus prorsus uitare, ac fugere auram popularem, dum quidpiam boni ac sancti facimus. A bene-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abscondatur eleemosyna in sinu tam tuo, quàm pauperis.

ficentia non te reuocet (inquit) quod nesciant homines, imò ne ipse quidē qui uatur, norit autorem beneficij, & eleemosynæ. Nam locupletissimū testem habe patrem tuum cœlestem, quem nihil latet. Is pro certo reponet tibi præmium, et si ab homine nihil redeat gratiæ. Cùm itaque Dominus pollicitus sit, se abunda præmij daturum, & persoluturum, certúmque sit ipsum non mentiturum, apud hunc quære præmium, nec uoto, aut spe frustraberis. Theophylactus, & plerique Græci legunt, reddet tibi in manifesto. Quando reddet? tunc, quando omnia, & manifesta omnia erunt, & tunc magis glorificabere. Huc pertinet, quod scribitur, Lucæ decimo quarto capite, Cùm facis conuiuium, uoca pauperes, debiles, claudos, & cæcos, & beatus eris, quia non habent retribuere tibi: retribuetur enim tibi in resurrectione iustorum. Et. 16. cap. Facite uobis amicos de mămona iniquitatis: ut cùm defeceritis, recipiant uos in æterna tabernacula. Et infr. 25. cap. Venite benedicti patris mei, &c. Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Erit ergo hæc retributio in resurrectione iustorum, & ita dabitur in manifesto, spectatores illius futuri sint, nō unius, aut alterius loci incolæ, nec nostri tantùm seculi homines: sed omnes in uniuersum totius orbis, & omnium seculorum habitatores. Neque ita electorum tantùm, sed & reproborum retributio in propatulo futura est. Proinde tria in hac patris cœlestis pollicitatione obseruanda sunt. In primis quòd pater ille cœlestis, etiam in abscondito uidet. Deinde quòd si quid boni fecerimus, ille redditurus est. Tertiùm redditurus est in ꝓpatulo. Putauerim autē hæc nobis recensita, à Christo ut assuescamus, quęcunque facimus, patri cœlesti probare, & eadē opponere carni, quæ semper quærit uideri, si quid boni agat. Deinde cupit retributionem. Tertiò uenatur glorificationem, & publicam nominis celebritatem: idque in hoc seculo, ubi omnia uana, & caduca sunt. Obsecro immensam Dei bonitatem, ac liberalitatem, qui retributionem tibi pollicetur, de bonis ab ipso gratis acceptis egeno aliquid dederis. Cùm nihil habeas, quod a Deo non acceperis (ait Paulus) pauperi tamen aliquid si largiris de diuinitus acceptis bonis, das, recepturus præmium ab eo, qui ex gratia omnia tibi donauit. Præclarissima est hæc negotiatio copiosissimum afferens fructum. Das pauperi, & Deus retribuit, à quo omnia accepisti. Facessat hinc caro, quæ nihil in hoc spirituali negotio cognoscit. Obserua, quàm studiosi esse debemus, ut abscondamus contra uanitatem mundi, bona quę facimus, ut olim in retributione iustorum publicentur: & quæ mala sunt, prorsus omittamus, certi futurum, ut olim publicentur.

Eleemosyna in occulto facta, remunerabitur in ꝓpatulo.

Iniquorum condemnatio conscio & intuēte toto mūdo fiet.

Carnis in bonis operibus ratio habeatur nulla.

Et cùm oratis, non eritis sicut hypocritæ.

Posteaquam copiosè docuit, quomodo beneficentiæ opera proximo exhibēda sunt, & repurgauit Scribarum, & Pharisæorum doctrinam, de facienda eleemosyna: aggreditur alterum opus, quod maximè ad hominem Christianum pertinet, orationem uidelicet, opus profectò ardentis animi, & spiritale. Nam quemadmodū huius uitæ necessitas exigit, ut proximo benignè faciamus, & nos illius egestas moueat (propter hāc enim causam in terris societatem, & coniunctionem uitæ colimus, ut alter alteri officiis prosit, & auxilium ferat) ita cùm quotidie in hac uita periclitemur, uariis discriminibus expositi, (quæ neque cauere, neque ab his prospicere aut declinare possumus,) consentaneum est, atque adeò necessarium, ut indesinenter Deum imploremus, & auxilium quæramus, cùm nobis, tum etiam aliis. Porrò cùm natura comparatum sit, & hæc sit nostra inclinatio, ut in proximo facilius, quàm in nobis notas & næuos obseruemus, atque non tam in nobis uitiorum turpitudinem, quàm in aliis detestemur, & præcipuè in illis uitia obseruemus, quos famæ prostitutæ esse, & deploratæ impudentiæ cognoscimus, argumento ab exemplo & damno Christus docet, quid nobis fugiendum, & ab oratione abigendum ueniat. Proponitque Scribarum & Pharisæorum modum ora-

Oratio, opus ardentis animi et spirituale.

Oratio assidua aduersus cotidiana pericula necessaria.

Nobis suffeni alios obseruamus.

di ineptissimum, & coram Deo ingratissimum. Quos tametsi nominatim non proferat, nomine tamen hypocritarum ipsos intelligit, propter magnum simulationis, & ostentationis studium, quo speciem pietatis, & sanctimoniæ ostentabāt, quum tamen intrinsecus impudentissimi, & profanissimi essent. Deinde non usurpat nomen dignitatis & honoris, quod est Scriba & Pharisæus: sed uocabulū quo significantur maximè abominabiles, exosi, & detestandi, hoc est hypocritæ. Sumit itaque exemplum ab hypocritarum consuetudine, eò adductum, ut ostentationis, & hypocrisis studium in orando, in oculis Christianorū detestabile reddat. Hunc morem seruabant Lacedæmonij, qui seruos temulentos pueris ostentabant, ut magis hi detestarentur, & abominarentur ebrietatem, quum uiderent tā deforme spectaculum, hominem scilicet immodico madētem uino, dementi non absimilem: unde persuaderent sibi sobrietatem esse rem honestam, & ebrietatem turpissimam, qua homini nihil indignius contingere potest. Christus itaque ut fugiamus hypocriseos turpitudinem, proponit illam in hypocritis, Scribis, & Pharisæis spectandam, & detestandam. Hoc docendi genere utitur pia, & prudēs mater, uolens filiolæ suæ horrorem omnis impudentiæ, leuitatis, & lasciuiæ incutere: non enim simpliciter ei dicit, Cùm in publicum prodieris, caue oculos uagos, aut iactabundos habeas: ne sis moribus dissolutis, uanis, & procacibus. Sed, ut honestum morum turpitudinem expressius, & indiuulsius animo filiolæ inducat, & imprimat, proponit, ac describit illi impudentissimorum, ac procacissimorum scortorum leuitatem, temeritatem & impudentiam, in quibus apertissimè uideat, & legat, quanta possit in uirgine esse impudentiæ, & procacitatis turpitudo. Omnino plus uirium habet ad persuasionem hoc unum exēplar, quàm prolixus sermo.

Pharisæi & Scribæ hypocritæ.

Christ⁹ quare traducit hypocrisin Iudæorum.

Mos Lacedæmoniorū ad detestandam ebrietatem.

Exempla magis afficiunt, quàm uerba.

Qui amant in synagogis, & in angulis platearum stantes orare, ut uideantur ab hominibus.

Oratores hypocritas depingit, adducens notas, quibus cognoscuntur, qui φιλοδοξίᾳ, id est amore gloriæ ductantur, & uanitate cordis afficiuntur, nō hoc quęrentes, ut probi sint, sed ut probi uideantur. Non uerè, sed hypocriticè orat, qui non tam sollicitus est, ut deuoto erga Deum sit animo, quàm ut talis esse uideatur. Hanc uanitatem facilè ex aliis rebus deprehendes, uerbi gratia. Quis non dixerit uanum esse, si quis malit uideri, quàm esse sanus? Fustuario dignus est, & in stultorum catalogum reponendus uenit, qui non malit uerè incolumis, & sanus esse, quàm uideri tātùm. Hoc uitij uigebat, præsertim apud Scribas, & Pharisæos, qui singularem orando pietatis speciem præ se ferebant. Nam amabant orare in synagogis, siue conciliabulis. Non quòd mox insimulandus ueniat hypocriseos, qui in synagogis orauerit. Christus enim templum Hierosolymitanum uocauit domum orationis, ut quod in eum usum constructum, erectúmque fuit. Apostoli item, & pij omnes, ac fideles in sacris ædibus, & conuentibus suis orauerunt. Sed illi orabant, captantes humanam gloriam. Amant, quasi dicat, ferìò, & studiosè eò in synagogas se recipiunt, ut manifesti, & conspicui appareant, & laudem ab hominibus reportent. Est & aliud signum, quo hypocritæ uidentur. Amant, in angulis platearum stantes orare, hoc est student stare, & prostant iuxta flexus uiarum, ueluti iuxta compita, ac triuia, ut possint esse cōspicui transeuntium turbis. Si progredientes orarent, id aliqua ex parte tolerandum esset: uerùm stant, hominum frequentiæ expositi, ut à pluribus obseruentur orantes, & laudem referant. Ostentationem, non autem ueram precandi rationem, & methodum quærunt. Huc pertinet exemplum Pharisęi, qui ad altare stando orabat, Luc. 18. Hoc ipsum uitio dat Christus Scribis & Pharisæis, infrà 23. quod sibi primas cathedras in synagogis elegerint, ut hominibus magis conspicui essent, ueluti plurimùm, & sedulò orantes. Obserua loca nominatim posita, ad humanæ laudis captationem

Orare publicè, non in totum illicitū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aptissima, nimirum synagogam, in quam confluunt homines audiendi uerbi gratia: item flexus uiarum, seu compita, ac triuia, in quibus passim humana exercentur negotia: ubi herbarij, cupædiarij, annonæ structores: ubi commeatus, uictus, & annona: ubi forum rerum uenaliũ, quod Græcis πωλητήριον dicitur. Obserua uoculam, stantes, quasi diceret prominentes, & non abiecti, ac seipsos humiliantes, ut magis conspicui sint hominibus, & copiosius uanæ gloriæ sibilum, aurámque recipiant, ac sanctimoniæ laudem aucupentur.

Amen dico uobis, receperunt mercedem suam.

In re seria, & pro utilitate proximi iurat Dominus, & dehortatur, eisdem argumentis, quibus contra eleemosynæ ostẽtationem usus est. Placent quidem sibi, placẽt & aliis, huiusmodi gloriosis precationibus: Sed illud pro certo habetote, p mercedem seipsis dignam receperunt: nimirum prẽmiũ uanũ, absorptam, & cons sumptam gloriam, ante absolutum opus precularum, ut uano operi uana respon deat merces, & in auræ modum euanescens, & hic uerè dicatur, quod commu parœmia fertur, Par pari reddere ostimẽtum est: &, Similes habẽt labra lactuca

Tu autem, cùm oraueris.

Absoluta dehortatione ab hypocrisi Scribarum & Pharisæorum pergit Christus germanam orandi methodum docere, & ad benè rectéque orandum adhortari. Arduum certè opus est, oratio. Nam quemadmodum rarum opus est in mundo, rectè præstare eleemosynam, non tantùm ob communes rapinas, & furta, quibus bona mundi pars indulget: quippe in quo rarus est, qui pro proximo quod debet benignitatem exhibeat, sed quisque suæ studet auaritiæ, parum curans, quo pacto proximus esurientem animam alat, aut expleat: sed ob hoc ipsum quoque quòd quanquam bona opera nonnulli faciant, in illis tamen non nisi sua quærunt. Est enim mundus prædonibus, ac furibus plenissimus, cùm à dextra quam sinistra, rerum corporalium, ac spiritalium. Ita quoque iam maximè rarum opus est pura oratio, partim quòd præter Christianos nemo bene orat, partim quòd dextris, & à sinistris oranti mille imminent pericula, insidiantur tyranni, mundus, caro, satanas, uana gloria, & huiusmodi innumerabiles pestes. Quare diligenter orationi incumbendum est, ac quomodo orandum est, summa curá, ac diligentia addiscendum est, ab optimo præceptore Iesu Christo Domino, & magistro nostro.

Rarum opus syncera eleemosyna.

Purè orant ij paucissimi.

Intra in cubiculum tuum.

Quemadmodum superiore capite priuatas personas docuit: ita & hoc loco priuata oratione, non autem publica, cuiusmodi sunt sacrosancta Missa, letanię, psalmodia, & horæ canonicæ, sermonem facit. Hypocritæ (inquit) propalam in plateis stantes orant: Tu uerò domi in cõclaui solus ora, hoc est, caue ante omnia ne uanam gloriam, & laudem hominum ex oratione tua quæras. Non prohibet Christus etiam extra conclaue orare, cùm Christiano liceat quouis loco orare, modo ue in plateis sit, siue in campo uersetur, aut in Ecclesia. Sed hoc prẽcipuè dictum est ne oremus tantùm ob hoc, ut populi gratiam, & inde honorem, & præmium aucupemur. Non enim probare nos solùm aut primùm debemus mundo, seu hominibus, sed Deo in primis. Nimirum Deus pater noster est: ergo illi ante omnia approbare nos debemus, cóque orare, ut ipse nos uideat, non homines. Ideo oraturus, intra in cubiculum tuum. Adhęc, cœlestis pater est: ergo par est, ut & nos lij eius, cœlestes simus, quibus omnis terrena commendatio, & humana laus non est propter Deum fordeat. Cœlestis pater, cœlestes magis quàm terrenos stulat cultus. Cùm sit ille, Spiritus, vult profectò in spiritu, & ueritate coli, & ori: talésque cultores, & oratores quærit, qui ipsum adorent, & orent in Spiritu,

Patris cœlestis filij, cœlestes sint, & cœlestia quærant.

ueritate. Proindè non usque adeò strictè præcipit, ut oraturi, secretiorem locum subintremus: quanquam rectè, & benè facit. si solitarium locum subintret qui oraturus est, quò liberè, ac sine interpellationibus suam orationem ad Deũ queat effundere, & eiusmodi uerbis & gestu uti, quibus aliis præsentibus uerecundus non auderet. Nam quanquàm oratio in corde fieri queat, siue uerbis, & motu corporis, tamen ista non mediocriter iuuant (ut amplè docui in eum locum Ioannis 17. Et subleuatis oculis in cœlum. uide si iubet) quò magis spiritus excitetur, & accendatur. Alioqui cordis oratio assidua esse debet. Christianus enim spiritũ precationis paratum penes se habet, ut cor eius cõtinuis gemitibus, & orationibus ad Deum erectum sit, licet edat, bibat, laboret, aut quiduis aliud tandem faciat. Etenim Christiani uita tota huc institui debet, ut nomen Dei honoret, & laudibus longè latéque celebret, ita ut quicquid aliarum rerum agat, totum eò respiciat, id quod commodissimè optiméque fit oratione arcana, eáque continua. Præter hãc, non est negandus externæ orationi locus, cùm priuatim, tum publicè, uidelicet, ut quisque mane, & uesperi, atque etiam cibum sumpturus, consecrationem aliquam, ac benedictionem, aut orationem Dominicam, cum angelica salutatione, aut psalmos aliquot pronunciet. Simul & quando publicè conuenitur, & uerbum Dei tractatur, & hoc finito gratię aguntur, atque etiam pro communibus necessitatibus diuinum auxilium imploratur, quod certè propalam fieri debet: huic certè negotio, & locus apertus, & tempus destinatum, multum commodant. Est equidem pretiosa hæc oratio, & aduersus uehementes profectò assultus, atque impressiones diaboli & eius pernicioſas technas, omnibus Christianis perneceſſaria, ut à simul orantibus, & arma precationis sociantibus, quò uehementior fuerit oratio, hoc citius Deum exoret.

Arcana oratio magni momenti.

Cordis oratio sit assidua

Orationi externæ uacandum, quũ est opus.

Preces multorum charitate coniunctorum nunquam cassæ.

Et clauso ostio.

Claudit ostium, qui, refectis omnibus piæ orationis interpellatoribus, totus à Patre in nomine Christi pendet, & promissione eius accensus, constanter apud se statuit, ac sentit, hanc esse uoluntatem Dei ut petamus, ut nos tandem exaudiat, & non pereamus. Hoc modo claudit ostium aduersus carnem, & Satanam, cum solo Deo familiariter in uiua fide colloquutus, etiam si in multorum cœtu oret, ubi nihilò segnius, imò fortasse uehementius orat, quàm si solus sit in cubiculo. Non enim dextera, & sinistra, aut cubiculi secretũ in rebus sunt, sed in affectibus. Græcis legitur, σοῦ, id est, tuo: atque ita uetusti Latinorũ codices, quòd suę quisque domi maximè in occulto sit.

Claudere ostiũ in oratione, quid.

Ora patrem tuum in abscondito.

Erige animum tuum ad patrem, non carnalem, quem semper tibi obuium habes, sed ad patrem tuum, qui est in abscondito, hoc est ad Deũ, nobis quidem occultum, & his nostris oculis non conspicuum, sed qui nusquam non adest. Pater, qui uidet in abscondito, ac si diceret, pater cui probatur animus humilis, & pius, non superbus, & arrogans. Porrò his uerbis tantum docet, orationem nostram oportere ad Deum directam esse, sicut ad propitium, & clementem patrem, & non cruentum tyrannum, ac iratum iudicem. Est enim Deus, nostræ orationis scopus præcipuus, & respectus, non autem laus humana. Quare, nõ est, quòd cures, quomodo hominibus appareas in orando, religiosus modò & gratus sis diuinæ maiestati: sufficit, innotescat Deo tua oratio è pectore syncero, & mente, ab affectibus tranquilla, quę non spectet laudem hominum, hominés ve ipsos, aut vllum prẽcipuè luerum, uel quod diabolus, carnisve cupiditas suggerit, sed Deum, & uolũtatem Dei. Obserua: nõnulli codices habent, qui est, & sic legunt, Ora patrem tuũ, qui est in abscondito, vt intelligamus certum patrem, diuersum à corporali: & arcanum singulare, quo hic pater occultus quidem est, & tamen nullibi non est, im-

Deum unũ qui sibi scopum proponit in orando, is orat in abscõso.

Deus, Pater noster est in abscondito.

Universidad de Deusto
Biblioteca

plens omnia in omnibus, gubernans, ac moderans omnia quæ in cœlis, & in terra sunt: quique nobis occulto spiritu, pro ut vult, omnia suggerit, deducítque nos in omnem ueritatem. Cuius testimonium occultum in corde, & in animo nostro spiritus noster accipit, quòd liberati à Satana, filij sumus Dei, hæredes Dei, & cohæredes Christi, quem induimus, noua creatura facti in ipso, & secuti simus, qui per ipsum, habere patrem Deum, ad cuius dexteram ipse sedet, aduocatus noster, interpellans pro nobis, & deglutiens mortem, ac peccata nostra, ut cum ipso, & in ipso æternum uiuamus.

Et pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi.

Cùm in abdito fueris, exprome coram patre synceras precationes tuas. Is uidet etiam in occulto. Hunc nihil latet, omnia sunt illi conspicua: omnia nuda, & aperta oculis eius, Hebr. 4. cap. Satis sit tibi, quòd illum tuæ pietatis spectatorem habeas. Is reddet mercedem æternam, eò quòd opus tuæ pietatis, & orationis, modo humanę uanitatis affectu uitiatum, feceris, habuerísque ipsum (cui nihil est occultum) pro scopo, & solo remuneratore, quando ea synceritate mentis ipsum alloquutus, quasi nullus hominum te uideret. Obserua. Qui uidet in abscondito, quasi dicat, is quem oras, etiam abscondita uidet. Sed hypocritarum Deus (cui seruiunt) quæ in abscondito fiunt, non uidet: ideo, quæ mala sunt, si in abscondito fiant non arbitrantur mala esse, quòd (ut putant) non uidentur. Aduerte. Addunt Græci ἐν τῷ φανερῷ, id est in manifesto. Atque ita legunt Chrysostomus & eius abbreuiator Theophylactus. Quando autem in manifesto reddet? Quando apparebit iudex uiuorum, & mortuorũ. Hac appendice auocat eos ab hypocrisi, cui grauissimum imminet exitium. Iisdem itaque argumentis suos ab ostentationis studio dehortatur, quibus contra eleemosynæ ostentationem usus est: quòd hypocrisis, uitium sit omnium pernicioſissimum, quo plerunque laborant, qui sanctuli, & omnium religiosissimi in speciem uidentur: ut hac dehortatione discamus nos in orando approbare Deo, & uulgi rumusculos nihil morari, nostramque orationem, opus planè spiritale, & intimorum affectuum, à philodoxia ræque populari aucupio repurgare.

Diabolus, hypocritarum Deus.

Hypocrisis, uitium, quàtum.

Orantes autem nolite multum loqui, sicut ethnici faciunt.

Posteaquam hypocrisim, ostentationisque uitium, orantibus insidiosum, reprobauit, ac falsam Scribarum & Pharisæorum opinionem in oratione reprehendit: consequenter peruersam orandi rationem arguit, aliúdque uitium à pura, & fideli oratione abiiciendũ docet. Quod uitium? Battologismũ. Est autem Battologismus, siue Battologia, inanis quædam loquacitas, & in multiplicatione uerborum uanitas eorum, qui arbitrantur tum demum sese rectè orasse, si uerba multa profuderint, prolixè, & ineptè murmurãtes, afferentésque πολυλογίαν, id est multiloquium, & nescio quot uerborum modios sine corde, sine mente, sine scientia, sine fide, sine charitate. Iam autem non simpliciter arguit multiloquium: sed multiloquium ethnicũ, quod ex infidelitate, & falsa persuasione procedit. Putant enim Deum non aliter exauditurum preces, nisi multa uerborum farragine sint conditæ. Siquidem ratio humana (quæ in negotio Euangelico, & rebus Dei cæca est, & nihil prorsus intelligit) opinatur de Deo, ut de homine potente, & ob id difficulter & ægrè exorabili. Quò fit, ut arbitretur, si apud Deum quidpiam agendum sit, multis agendum esse, ut quod uolumus, Deus multis intelligat, & ad clamorem quod petimus, permoueatur. Quasi uerò surdaster, & ægrè exorabilis sit Deus, ita & multiloqui, uelut ethnici, in eum cum ratione humana incidentes erroneam non nôrunt ueram orandi rationem. Proinde non arguit hic locus prolixã, & ex multis ex uerbis conflatur, orationem. Nam & Christus legitur prolixius orasse, & Daniel uiginti uno diebus preces fudisse cum fletu & ieiunio, Daniel. 10. Anna

Vitium precationis, Battologia.

Polylogiã, orando ethnicam damnat Christus.

Deum ne ex nostris moribus metiamur.

Prolixam orationem nõ reiicit Dominus.

Christ⁹ & alij prolixè orárunt.

Anna prophetissa, Luc. 2. commendatur, quòd non discederet de templo, ieiuniis, & obsecrationibus seruiens nocte, ac die. Neque cantus, & psalmodiam reprobat, quæ sanctissimè instituit mater Ecclesia, Ecclesiam illam cœlestem, ac triumphantem imitata, in qua non cessant (ait Ioannes in Apocalypsi) clamare, Sanctus, sanctus, sanctus, &c. Atque exemplo sui sponsi Iesu Christi in hanc uenit persuasionem, qui pueros clamantes, Osanna in excelsis, benedictus qui uenit in nomine Domini, &c. à se non repulit, sed probauit, dicens, quòd si tacerent, lapides clamarent. Hoc ipsum, & suo exemplo faciendum Christus docuit, qui peracta cœna, priusquam se in montem oliueti reciperet, hymnum dixit. Hymnus autem, ut probati testantur autores, non aliud est, quàm laus Dei cum cantico. Non enim laus sufficit, ut hymnus uocetur, nisi laus Dei sit, & decantetur. Cantauit itaque uocaliter Christus à cœna, nõ solus, sed cum Apostolis, futuris mundi rectoribus, qui, & id faciendum Ecclesias docerent. Hoc fecisse leguntur Acto. 16. cap. Paulus, & Sylas, qui carceribus clausi tam alta uoce Deum laudabant, ut & à reliquis, qui in custodia erant, audirentur. Vnde hic cantandi mos ab Apostolis, ad nos usque defluxit, ab Ecclesia laudabiliter cõseruatus, quod hymnis, Christi, & sanctorum Martyrum in Christo triumphos explicemus, animos ad fidem augeamus, mentes ad pietatem excitemus, & ad opera pietatis, ac uirtutes comparandas inuicem prouocemus. Qua in re id imprimis obseruetur, ut sint cantus pij, ac Christiani, non uani, lasciui, aut impudici: neque tanta uocum fractione, stentoreísque uociferationibus redundent, quin uoces diuinarum laudum, quæ cantantur, facilè ab audientibus, prout iure cauetur, percipiantur. Hæc pauca quoniã arbitror aduersariis posse facere satis, maiora à grauissimis autoribus Christianis non producam argumenta, neque ab aliis, nisi fortasse lectorem iuuerit legisse, quæ Plinius secundus lib. 10. epistolarum Traiano scribit: Affirmabant (de Christianis loquitur) quòd essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenq; Christo, quasi Deo, dicere inuicem. Sunt igitur cantus illi solennes, & musica psalmodia in Ecclesia, dona Dei, & cum gratiarum actione excipienda. Porrò aiunt quidam battologiam dictam à Batto quodam pœta, qui conscripsit hymnos, in quibus eadem subinde inculcauit, quemadmodũ Ouidius introducit Battũ quẽdam pastorem, eadem iterantem, ac dicentem, In illis montibus (inquit) erant, & erãt in montibus illis. Sunt qui malunt Battum fuisse quempiam balbum, & hæsitanti ore, impeditáque lingua. Vnde orantes, nolite multũ loqui, id est, ne battologiſsetis more gẽtilium. Vnde illud, multum loqui, uidetur significare, præcipitanter loqui, nunc ob præcipitationẽ resumendo quædã, nunc quædã intercidẽdo. Hoc uitium quædam nugacitas est. Est certe battaciſmus, inarticulata uox, qualis est puerorum. Bene igitur & rectè pronũciemus orantes, animum Deo attentum habeamus. Attentus est, qui mouet Deum, respicientem quàm ardens, ac synceru sit precantis affectus. Ideo non peregrinetur cor nostrum, aliis cogitationibus deditum, cùm oramus. Proculdubio fugiẽda est miscellanea omnis oratio, quòd in ea sit indiscreta uocum mixtura. Aduertito quàm diligenter proponat ethnicorum exemplum, nimirum iudicauit satis fore uiris piis, ut ad synceré & purè orandum permoueantur, si illorum turpitudinem cognouerint. Maximus ethnicorum erat cõtemptus apud Iudæos, quod athei, & ueræ pietatis expertes essent ethnici. Vnde quia facilè erat Iudæo contemnere ethnicum, seu gentilẽ, sicut Christiano, non est difficile contemnere uel Iudæum, uel Turcam, ideo facilè ab ipsorum corruptis moribus præmoniti recedent: nimirum à uitio, quo ethnici laborant, scilicet futili uerborum proluuio, quòd intelligant id citra fidem fieri, & solum ac sine affectu esse labiorum strepitum. Quasi diceret Christus: Ethnicos prorsus exploditis, & cum ipsis nõ est uobis consuetudo aliqua. Cauete ne multiloquium ipsorum in orando sequamini, nisi forsitan uelitis uos ipsis conformes

Isa. 6. Apocal. 4. Vtraque Ecclesia hymnos & laudẽ Dei perpetuat. Luc. 19. Hymnus qd.

Hymnos emodulandi atque psallẽdi mos à Christo & Apostolis ad nos defluxit.

Cantus in tẽplis, quales fint.

Testimoniũ Plinij nepotis de cantionibus Christianorum.

Battologia unde. Battus.

Attentus in oratione, qs.

Ethnici Iudæis despecti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

reddere. Quòd si uos illorum simillimos exhibueritis, cum illis iure optimo explodemini. Non absimili exemplo Paulus Ephesiorum, 2. &. 4. Item Thessal. 4. Christianos dehortatur à turpitudine uitæ, uocans eos ad rectam uitæ conuersationem.

Putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur.

Multiloquium, quale paulò antè diximus, est signum diffidentiæ, & frigidi animi, aut illius, qui non admodum seriò curat, quod loquatur: quo uitio Isaias notauit hypocritas, Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me. Isa.29. Corruptelam ergo orationis ethnicæ declarat. Prolixas (inquit) uerbosasque suas precationes semel, & iterum recensent, existimantes ob multiloquium se exaudiri, quasi nihil sint impetraturi, nisi uerbosissima loquacitate Deum fatigârint, identidem inculcantes eadem, ac uerbosa recensione præscribentes, quod uelint. Putant, id est, credunt, quòd hoc multiloquio, exaudiantur, id est orationis effectus accipiant.

Nolite ergo assimilari eis.

Procul absit à uobis exemplum ethnicorum. Athei sunt, & inhumani, nihilque fidei, cùm orant, habentes. Præstate igitur uos patris uestri cœlestis filios: referte patrem, & cœlestes estote. Cogitate, quàm sit turpe, si eodem diffidẽtiæ morbo cum illis laboraueritis.

Scit enim pater uester, quid opus sit uobis, antè quàm petatis eum.

Argumento ab ethnicorum exemplo docuit uitandum multiloquium, quod quia fortassis non concludit, & conuincit, propterea quod quis fortassis obiicere. Quare quidquã malum. Non statim dicendum est, quicquam malum, & uitandum, quia ethnici id faciũt. Non enim quicquam malum est, & iniquum, quia ab ethnico factum, sed quia uoluntati diuinæ aduersatur. Vnde non sequitur, Orant ethnici: ergo nobis non Non tã exempla, quã explorũ rationes rimari oportet. est orandum: quemadmodum non rectè infertur, Paulus heremita primus solã radicibus sub noctem uescebatur, uiuebatque: ergo ita nobis uiuendum est. Non enim exempla concludunt: sed factorum, & exemplorum rationes inspicienda sunt, quas non consideramus. Samaritana, Ioan. 4. malè argumentabatur dicẽs, Patres nostri adorauerunt in monte hoc: ergo licet & nobis hic adorare. Ideo non Multiloquio opus ad excitanda simulacra gentium. contentus ethnicorum exemplo, ætiologiam adducit, cur in oratione uitandum sit ethnicorum multiloquium. Quia simulacra Gentium sunt argẽtum & aurum, surdósque ac mutos deos gentes adorant, qui nihil sciunt, non abs re arbitrantur farragine uerborũ in oratione opus esse, ut instructi sciant, quid petatur, & multiloquio obtusi, tandem permoueantur ad obsequendum uotis murmurantium, & ineptè labiis obstrepentium. Huc pertinet, quod ironicẽs dicebat Elias sacerdotibus Baal, 3. Reg. 18. Clamate uoce maiore, Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diuersorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur. Clamabãt ergo uoce magna, &c. Cæterùm alia est Christianis orandi ratio. Habent enim Deum in cœlis, qui neque monitore indiget, neque necesse habet, ut instruatur, & uehemẽter exorabilis, ac durus, permoueatur, & exaudiat. Quare Christianis uitanda est ethnica orandi ratio, hoc est uerbositas illa ethnicorum, qui uerbosas, & prolixas orationes, ueluti uerbis conceptis recensent, perindè quasi nihil sint impetraturi, nisi uerbosissima loquacitate Deum fatigârint, identidem inculcantes eadem, ac uerbosa recensione præscribentes, quid uelint, & quando, quomodòque sibi præstari, quod optant. Proculdubiò cùm Deus omnia nôrit, etiam antequam petamus, expromenda est nobis necessitas nostra, innixis diuinis promissionibus cum magna fiducia: non autem Deo præscribendus est modus concedendi nobis aliquid, neque tempus quando id uolumus, præfigẽdum, aut aliquid huiusmodi. Scit ille ubi, quomodo, & quando oportet dare. Quare quemadmodum uita,

Deo præscribẽdũ nõ est, quid aut quo modo donet

& oratio Christianos ab Ethnicis discernat. Rogabis. Cùm omnes nostras necessitates melius teneat, & sciat, quàm ipsi sciamus, & det multa, etiam non rogatus, ut solem, pluuias, frumentum, pecuniam, uitam, cãpos, & id genus alia sexcenta, quæ non rogatur: noscat item homines nullo die, cibo, & potu carere posse, cur ergo pro harum rerum perceptione simul & pro aliis rebus necessariis orare iubet? Respondeo. Quando ita placitum est illi, & ut ita faciamus, præcepit, dicens, Petite & accipietis, & omni petenti dabitur, &c. quid obiiciendum putamus Domino? Sanè (ait Augustinus parte secũda ad Probam de orãdo Deum, epistola. 121.) quoniam nouit Dominus, quid nobis necessarium sit, priusquam petamus ab eo, mouere animum potest quòd rogari vult, nisi intelligamus quòd Dominus, & Deus noster non uoluntatem nostrã sibi uelit innotescere, quam non potest ignorare, sed exerceri in orationibus desyderium nostrũ, quo possimus capere, quod præparat dare. Deinde ad orandum cogit cuiusque priuata, tum & aliorum necessitas, præsertim eorum, qui uitam Christiana professione dignam instituunt. Est- Orationibus uult nos Dẽus exerceri, & parari ad recipienda necessaria. que oratio præcipua aduersus satanam, propriam item carnis corruptionem, & peruersas cõcupiscentias, spiritalis πανοπλία, id est armatura. de qua Paulus Ephe. 6. cap. Huc nos uocant exempla Christi, & omnium filiorum Dei, quibus semper in tribulationibus refugium fuit ad orationẽ. Accedit huc, quòd oratione exercemus fidem nostram, & experimur quàm bonus nobis sit Deus. Deinde natura comparatum est, ut affectemus loqui cum eo, quem amamus, ita ut amanti nihil queat accidere optatius, quàm si liceat ei loqui, quem amat. Atque iste amoris affectus, ita est iuxta sui uehementiam ardens, ut citius subeat mortis periculum, quàm ut quod ille affectat, non tentetur. Exemplo est Daniel. 6. cap. qui neglecto decreto, quo cauebatur, ne quisquam uel à Deo, uel ab homine aliquam petitionem peteret intra 30. dies, solo rege dempto, &c. maluit uitæ subire periculum, quàm consuetudinem Deum orandi transgredi. Adhæc ideo nos Deus iubet orare, non ut illum nostris orationibus doceamus, quid nobis sit dandum: quandoquidem scit quid nobis opus est, antequam petamus: sed ideo, ut cognoscamus, & fateamur, cuiusmodi bona nobis dat, his multo illum plura & uelle, & nosse dare nobis. Ita ut nostra oratione nõ Deum, sed nosipsos doceamus, & instituamus. Ad hunc enim modum mea oratione retrahor, & conuertor, ne abeam cum impiis, hæc dona neque agnoscentibus, neque pro ipsis gratias agentibus. Deinde oratione cor meum ad Deum conuertitur, & excitatur, ut illum laudem, illi gratias agam, ad illum necessitate pressus confugiã, & auxilium ab illo indubitanter expectem, & subinde mihi magis atque magis fiat notior Deus, cuiusmodi sit. Id enim est (si nescimus) qui, modò munificentia eius & bonitate nitamur ac fidamus, tanto lubentius dat, quãto uel plura uel maiora postulamus. Deinde oratione agnosco bona in me à Deo esse, & ex corde dico, Domine noui planè, quòd mihi ipse ne micam quidem quotidiani panis creare possum, aut seruare, sed neque ullum periculum, aut imminentem aliquam acerbitatem ex me, tanquam ex me, cauere possum. Quamobrem omne præsidium à te expectabo, & petam, quemadmodum ipse iusseras, & ipse te daturum pollicitus es. En uerus, & summus, & precioßissimus Dei cultus. En synceræ cogitationes in orationibus, Deo gratæ, & acceptæ: quandoquidem hac oratione omnia nomini eius accepta referimus, honorem debitum, & gratiarum actionem illi tribuimus. Ita ergo oratione docemur, ut cùm nos, tum Deum ipsum noscamus, discamus quoque quid nobis desit, & unde illæ res, quarum penuriam patimur, nobis petendæ sint. Obseruabis ex hoc loco suauissimam consolationem: Non hic dicitur, scit Deus, sed scit pater uester. Patet non obliuiscetur filij, cui genuinum est, succurrere filio, si sciat quid illi desit. Iam scit, & omnia nouit Deus. Qui si solem suum oriri facit super bonos, & malos, quomodo filiorum curam non habebit? Obserua: tametsi omnia

Rogati cur uelit Deus.

Orationẽ uiri sancti uitæ suæ antetulerunt.

Oratione nobis innotescit, atque adeò nostri notitiam nãcisci mur.

Deus à nobis orãtibus uult cùm uocari, tum credi præsens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nouit Deus potissimùm, quæ filiorum sunt.

nouerit, & omnibus prouideat pater cœlestis, tamen hoc loco scire, siue nouisse dicitur singulari quadam prouidentia sua, qua suorum curam habet, de qua est illud: Capilli capitis uestri omnes numerati sunt. Hanc prouidentiam Dei planè paternam Dauid abundè declarauit psal.143.144.145.146. Obserua, quod dicit, antè quàm petatis eum: Sic enim nos admonet, ipsam nostram necessitatem loqui Deo patri, antè quàm de ipsa quicquam Deo explicemus. Omnia enim, præsertim piorum necessitates, eò ipso, quòd sunt, uel fiunt, loquuntur Deo. Quod apertè nobis ostenditur de sanguine Abelis iusti, Gen. 4. cap. qui non tantùm loquebatur, sed etiam clamabat ad Deum.

Necessitas ipsa nostra cõpellat Deum.

Sic ergo vos orabitis.

Iuratissimus ille Iesu Christi orator, & egregius defensor, Paulus, ex hoc loco, & hac doctrina intelligens, quàm inepti sumus ex nobis, tanquam ex nobis, ad orandum, & necessariam esse institutionem, qua doceamur, quid petendum: ait, Roma. 8. Spiritus adiuuat infirmitatem nostram: nam quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit, quid desyderet spiritus, quia secundum Deum postulat pro sanctis. Ideo necessarium fuit summum, & præstantissimum artificem delineare, ac formare nobis orationem perfectam, qua nihil esset melius, nihil efficacius. Porrò cùm ob peregrinas cogitationes, curásque, & negotia uaria, ad orandum torpére, ac suffrigidos nos esse sentiamus, semper enim caro, & Satan abest orando nos quacunque possunt occasione auocant, & remorantur: operepretium fuerit nos attentos esse ad ea, quę spiritus ipse suggeret, ut oremus, quomodo Christus magister nos docet. Quòd si inter orandum meditationes, ac pię cogitationes sese obtulerint, his dandus est maximè locus. Siquidem ipse Spiritus sanctus concionatur, ibíque frequentius plus eruditionis consequêris, quàm ex multorum librorum lectione. Ad quam rem uel in primis necessariũ est, ut cor ad orandum expeditum, alacre, feruens sit, & omnibus peregrinis cogitationibus ablegatis, hac unica re totum cõquiescat. Nimirum hoc est quod hortatur Ecclesiasticus, cap. Ante orationem præpara animam tuam, & noli esse quasi homo qui tentat Deum. Quid quæso aliud est, quàm tentare Deum, cùm sine fide oramus, hoc est, cùm tantum labia strepitum edunt, & magnum uerborum cumulum profundimus, corde peregrinante, & aliis cogitationibus dedito? Quid autem magis ludicrum, quid magis ridiculum, quid à mente Christiana magis alienum uideri potest, quàm susćipere eas cogitationes, quas cor tepidum, uagum, nihílque attentum, orationi fere solet miscere? Totum profectò requirit hominem uera & pia oratio. Nam si hoc in quouis etiam alio absoluto & bono negotio requiritur, ut, quod agas, ex animo agas, quantò magis in oratione? Verbi gratia. Quemadmodum is quis tonsor diligentiæ & industriæ laudẽ referre vult, operępretium fuerit, ipsum in radenda barba, nouaculam attentissima cura ducere, omneísque cogitationes, sensus, & oculos, huic uni rei intendere: alioqui si multa garriat, aliísque cogitationibus animum occupatum habeat, & oculos aliò auertat, ilico uel nasum alicui quem radit, sit mutilaturus, uel os dissecturus, adeóque iugulo lęso enecturus. Ita & quælibet res, ac quodlibet negotium, si modò ritè, & probè apparari, & omnibus numeris absolutum esse debet, totum requirit hominem cum sensibus, & membris omnibus. Si hæc diligentia in rebus aliis requiritur, quantò magis in oratione? Præter hæc, sacra scriptura docet quædam peculiaria debere abesse ab eo qui est oraturus, & exaudiri vult. In primis absit ab eo crudelitas, & uiolentia, Isaias 1. cap. scribit, Cùm extenderitis (inquit) manus uestras, auertã oculos meos à uobis, & cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim uestræ sanguine plenæ sunt. Lauamini, mundi estote, &c. 1. Timoth. 2. Volo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus, sine ira, & disceptatione. Secundò, abiicienda est astorgia, & immisericordia erga proximum, & miseros, Prouer. 21. Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperum, clamabit & ipse, & nõ exaudietur. Exemplo erit diues ille epulo, qui pauperis Lazari uocem non exaudiens, posteà clamauit, & non est exauditus. Tertiò, abiicienda est omnis simultas, & dissensio: ut in capite præcedente dictũ est, Vade, prius reconciliare fratri tuo, &c. Mar. 11. Cùm stabitis ad orãdum, remittite siquid habetis, &c. Et infrà, Dimittite, & dimittemini. Porrò rogabis. Quæ requirũtur, ut accepta Deo sit oratio? siquidẽ hoc necesse est, ut exaudiamur. In primis fiat in spiritu, & veritate, propterea quod Deus spiritus est, & taleis adoratores quærit, Ioan. 4. Mentis exigitur synceritas, & talis applicatio, quæ uerbis omnino respondeat. Adhæc, duo habenda sunt. Primò habeamus promissionem Dei, Inuoca me in die tribulationis, & eripiam te. Secundò, de illa promissione nihil dubitemus. Operæpretium autem fuerit eam promissionem Dei antè benè meditatam esse, qua excitemur ad confidentius orãdum. Neque nos terreat indignitas nostra, propter quam animos despondeamus, & ab orando reuocemur: quandoquidem Dominus iubet, ac præcipit, ut rogemus. Præcipienti itaque parendum est, illa potissimùm ratione, quòd se nos exauditurum promisit, ac mandatum orandi dedit, ut certi essemus, & firmiter crederemus fore, ut nos certò in fide postulantes exaudiret, sicut ipse ait Matth. 21. & Mar. 11. Dico uobis, quæcunque rogantes petitis, credite, quòd accipietis, & erũt uobis. Et Luc. 11. cap. Petite, & accipietis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Quis autem ex uobis pater, à quo si filius petierit panem, num lapidẽ dabit illi? Aut si piscem, num pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ouum, num porriget illi scorpionẽ? Si ergo uos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quantò magis pater uester cœlestis dabit Spiritum sanctum poscẽtibus se? His ergo promissionibus, & præceptis confirmandus est animus, ut confidenter oremus. Quò fit, ut qui dubitant de uoluntate Dei, temerè orent, frustra laborent, & uanam fundant orationem, Doctore Iacobo. 1. capite: Si quis autem uestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. Postulet autem in fide, nihil hæsitans. sequitur, Non ergo existimet homo ille, quòd accipiat aliquid à Domino. Deinde qui dubitant de uoluntate Dei, peccant, peccato infidelitatis, quòd non fidunt Deo, perinde atque promissa facere uel non possit, uel nolit Deus. Atque hi gloriam, ac nomen summo Deo eripiunt, quòd nõ credunt eum fidelem, & ueracem esse. Deinde nostra oratio nititur non dignitate nostra, ueluti aliquam ex nobis tanquam ex nobis afferre possimus, sed constanti ueritate promissionis diuinæ. Ideo cùm sentimus nostram indignitatem, abnegamus nosmetipsos, & abiecto fastu, promissioni eius innitimur, & benignitate eius, ac fiducia in ipsum freti, audemus confidenter orare. Porrò hæc fiducia in ipsum tua, tuam indignitatem abstergit, & te dignum facit, & seruat. Hæc omnia tibi uendicant, tum ueritas Dei, quæ promissionibus satisfacit, tum etiam misericordia Dei, ex qua, ceu ex fonte, omnes promissiones manârunt, ut rata maneat sententia illa psal. 25. Vniuersæ uiæ Domini misericordia & ueritas: misericordiam enim cernimus in promissionibus: ueritatem autem tum, cùm exhibentur quæ promissa sunt. Et psal. 85. Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, hoc est, conueniunt, & cernuntur coniũctæ in unoquoque opere, aut dono, quod à Deo precibus nostris impetramus. Rogabis. Quo fine orandum est? Respondeo. Vt obediamus Deo, & ut impetremus à Deo per orationem, omnia, quæ nobis necessaria ad salutem nostram, tum corporalem, tum spiritualem, diuinitus promissa sunt. Adhæc præcipuè obseruandum est, cùm oramus, ne quem terminum neu tempus, locum, aut modum Deo statuamus ac præscribamus. Certum enim est, diuinam sapientiam longè melius illa nosse ac prouidere, quàm nos:

Ex animo, quod agitur, agendum.

Nihil difficilius, quàm orare, sicut oportet.

Quantũ cõmoder pia & studiosa oratio.

Cor in oratione primas partes habet.

Tentare Deũ in oratione, quid.

Oratio ante omnia ritũ præsenté requirit.

Oraturus, quib⁹ careat.

Sæuitia.

Cõtemptu afflictorum.

Discordia.

Quæ nam faciant orationem gratam Deo.

Orãdum spiritu & ueritate.

Orans, respiciat in promissiones.

Deus simul iussit orare, & promisit exaudire.

Dubitans de uolũtate nei, fruſtra orat

Item aduersus fidem peccat.

Vna Dei bonitas & fides, nõ nostra dignitas nos retinet in oratione.

Deus misericors, cũ promittit:

Verax, cùm promissis stat.

Misericordia & ueritas in unoquoque Dei opere.

Scopus orationis.

Deus cõsilio aut doctrina nostra non indiget.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ideo illa omnia relinquamus uoluntati, sapientiæ, ac omnipotentiæ ipsius. Deus pro more habet, ut omnia faciat longè alia ratione, ac melius multò, quàm nos uel orare, uel intelligere possimus, sicut docet Paulus Ephes. 4. De his omnibus copiosius scripsi in eum locum Ioānis. 16. Si quid petieritis patrē in nomine meo, &c. uide, si iuuat. Iam autem percommodum fuerit adnotare orationis nomina in scripturis reperiri, quæ Paulus passim posuit, nempe precationem, gratiarum actionem, petitiones & interpellationem. Inter quæ hoc discriminis uidetur esse, quòd obsecratio uehementiorem precationem significat. Et petitiones, simplices expositiones sunt earum rerum, quas potissimùm à Deo oramus. Interpellatio uerò, cùm pro aliis oramus, ita ut quodam modo aliorum necessitatem, nostram faciamus: neque aliter pro ea subleuanda oramus, quàm si nos ipsi ea premeremur. Gratiarum actio nota est, quæ nunquam à precatione abesse debet. Hebraicè oratio appellatur Thephilah, quod nomen iuxta originem suam, quasi iudicij, uel condemnationis deprecationem uidetur significare, sicut Techinnah, gratiæ petitionem, & uehementiorem supplicationem, quorum alterum, uel utrunque semper oratio agit. Confunduntur tamen in scriptura hæc nomina. Colligamus ex superioribus, & in compendium contrahamus, quæ de oratione cùm hîc, tum in Ioan. & Paulum scripsimus. Oratio latissimè patet apud grammaticos, & rhetores. In præsenti refertur ad precationes & obsecrationes, ut, cùm propheta dicit, Exaudi Deus orationem meam, & clamor meus ad te ueniat. Matthæo dicitur προσευχὴ, eò quòd ad Deum funditur. Sic Anna .1. Regum. 1. loquens de orationibus suis, Sum (inquit) mulier afflicto animo, & effudi animam meam coram Domino. Alij existimant προσδυχὴ dictum esse, quasi προσεχὴ. Significat autem προσέχω aduerto, & intendo animum: προσέχομαι adhæreo & adnascor. Oratio itaque non erit simplex expositio uotorum, sed intentissimum etiam orantis desiderium, & quodam modo ei inhærens, ad quem dirigitur. Alij dixerunt eleuationem esse mētis ad Deū. Non desunt, quibus placet dicere, Orationem esse ardens & familiare colloquiū cū Deo, cui nostra uota exponimus. Aut ita dici potest: Oratio est supplex, & ardens fidelis animi expositio, qua Dominum uel inuocamus, uel laudamus, aut ei pro beneficiis gratias agimus. Habet aliquot species oratio. Altera est priuata, altera est publica, siue Ecclesiastica. Priuata est, qua quiuis, quouis in loco uel in templo priuatim, uel in conclaui cordis sui, & proprij corporis templo, aut domi suæ, aut in agro orat. Sic enim Paulus templum Hierosolymitanum ingressus, orat priuatim, Acto. 22. Et Petrus in ædibus Simonis coriarij, ascendit in superiora domus, & orat, Act. 10. Quin ipse Dominus Iesus frequentissimè orat in monte, & in priuatis ædibus, & in quibuslibet locis, in quibus per occasionem agebat. Publica oratio Ecclesiastica est, quę fit in publico cœtu sanctorum, iuxta ritum Ecclesiasticum, de quo meminit Paulus. 1. Corint. 11. & 14. cap. Certè Apostoli Christi ante urbem uastatam, & destructum templum Hierosolymitanum, solebant cœtus sacros cogere & frequentare, & in his sacrosanctis mysteria celebrare, conciones, & preces sacras exercere, quemadmodum uidere est, Act. 3. & 4. Indictæ sunt præterea supplicationes, & publicæ precationes à maioribus, quoties Ecclesia rebus premeretur difficilioribus. Exempla suppeditant uaria scripturæ loca, ut, 3. Reg. 8. Ionæ 4. Acto. 1. & 13. At omnium præstantissimum exemplum extat Ioëlis, ca. 2. Publicæ hæ preces à quibusdam & Litaniæ, & Rogationes appellantur. Et manet quidem Ecclesiæ cuilibet libertas, eas pro præsenti necessitate instituendi. Proinde orationis duæ sunt parteis inuocatio, uidelicet, sub qua comprehendimus petitionem, obsecrationem, intercessionem, ac similia, & gratiarum actio, cui connectitur laus & hymnus. Hæc confirmantur Pauli testimonio, ad Philipp. 4. 1. Timoth. 2. Deprecamur autem ea, quæ à nobis auferri cupimus. Obsecramus, cùm uehementer ac cupidissimè oramus. Interpellamus, cùm aliquid, uel dicere acerbius, uel agere grauius parantem, interturbamus, & precibus nostris à cœpto reflectere nitimur: ubi & intercessio locum habet. Intercedimus enim pro uariis sanctorum necessitatibus, & pro omnibus his, quibus iratus Dominus, manum grauiter incussurus uidetur. Gratiarū actio, primo & propriissimè gratias (quas pro acceptis beneficiis agimus) comprehēdit: deinde uerò hymnos, & laudes diuinas, quæ in libro Psalmorum epinicia, confessiones & benedictiones appellantur. Sed enim, quis orandus & inuocandus est? Deus, qui solus nouit corda filiorum hominum, qui omnipotens est, & bene uult esse hominibus. Respondebis. Nemo hominum satis dignus est prodire in tantæ maiestatis conspectum. Nihil certius. Ideo autem interuenit filius, homo factus, ut ipsius ductu, & intercessione, ad patrem securo transitu perueniremus, quemadmodum testatur Apostolus, Roma. 5. 8. Ephes. 2. 1. Timoth. 2. Hebr. 2. 4. 10. & 13. & 1. Ioan. 2. Proinde sancti omnes preces suas uni Deo, per Iesum Christū, Ecclesiæ moderatorem & intercessorem, offerunt, per quem omnia nostra patri grata sunt. Per hæc non excluditur diuorum intercessio, quos sanctè, & catholicè inuocamus, & imploramus ceu Christi dono, & gratia Dei ornatos, qua uirtute Iesu Christi sibi communicata possunt nos iuuare. Alioqui quomodo esset mutua officiorum corporis Christi subministratio, de qua Paulus Ephes. 4. Quomodo item sanctorum communio? Vnicum est corpus, cuius unum est caput Christus. Ergo mutuò iuuant se membra, idque uirtute capitis. Sed de his alibi copiosè disputaui. Rogabis. Vbi est orandum? Quibusuis priuatim orare licet, doctore Paulo 1. Timoth. 2. Volo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus. Sed & Dominus orauit in ædibus priuatis, in deserto, in monte oliuarum, denique in locis quibuslibet, quemadmodum etiam sancti Prophetæ, Apostoli, Martyres, & Episcopi. Publicæ preces in templis, & publicis cœtibus sanctorū fieri debent, ad quas libenter, & frequenter accedit pius, & fidelis, propter promissionem Dei & ardentia sanctorū uota. Promisit enim Dominus se affuturum duobus uel tribus in nomine Domini congregatis, quātò magis adest toti cœtui supplicanti Deo, & ex fide precanti? Tempus orationis explicabunt consideratæ orationis species. Publicas precibus certas precandi horas constitutas fuisse à Prophetis & Apostolis, sacra testatur historia, à quorum tempore ad hanc usque ætatem ritus ille defluxit, & statis horis in Ecclesia catholica cantantur orationes. Quocirca nō oportet publicas & constitutas precandi horas turbari à quoquam temerè. Nam in Ecclesia Dei oportet omnia decorè, & certo, iustóque ordine fieri. Rursus quoties pericula imminent Ecclesiæ, uel immissa diuinitus mala Ecclesiam exercent, licet publicas instituere supplicationes, pro rerum, loci, temporum & hominum ratione ac utilitate. Priuatæ uerò preces per omnia liberrimæ sunt. Nam toties orandum, quoties uel necessitas premit, uel impellit spiritus. Oratio enim ex animo, & affectu, apud Deum æstimatur. Quid rogandum est? Istuc Dominus noster miro compendio in sua illa precādi formula diuinissima, complexus est, de qua paulò pòst, Pater noster, &c. Cæterùm Paulus orandum esse docet pro omnibus hominibus: In primis autem pro ministris uerbi, pro omnibus in eminentia constitutis, pro laborantibus, & afflictis, pro amicis & inimicis, 1. Timoth. 2. Ephes. 6. Rom. 12. 2. Thessa. 3. cap. Acto. 4. 7. & 12. Cùm oras, esto humilis, abnega temetipsum, confitetor te peccatorem, qui diuina indiges ope, in spem contra spem credito, de tuis propriis uiribus, & propria iustitia diffidens, & in Dei misericordiam & promissionibus fidens, quemadmodum Daniel, cuius supplex oratio scribitur, 9. cap. Neque enim in iustificationibus (inquit) nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis. Talis fuit orator Dauid, psalm. 78. Adiuua nos Deus salutaris noster, & propter gloriam nominis tui libera nos, & propitius esto peccatis nostris propter nomen tuum. Ne memineris iniquitatum

Orationis nomina ex Paulo, et quid differant. Obsecratio. Petitiones. Interpellatio

Gratiarum actio.

Oratio effusionem cordis in Deum habere debet

Oratio, quid.

Orationis uariæ species. Priuata.

Christus & Paulus priuatim orārunt.

Publica oratio.

Publicæ preces institutæ in Ecclesia à maioribus.

Inuocatio & gratiarum actio, duæ orationis partes. Depreçari. Obsecrare.

Interpellare. Intercedere.

Gratiarū actio quid cō prehendit.

Deus orand⁹

Filius Dei homo factus maiestatē patris nobis reddidit & accessibilem & exorabilem.

Preces Ecclesiæ per Dominum Iesum.

Sanctorū intercessio.

Vbi locorum orandum.

Vbiuis licet orare.

Publicæ preces.

Statis horis & temporib⁹ oratur in Ecclesia.

Supplicationes indicuntur pro urgēte articulo.

Priuatæ preces, libertimæ.

Oratio ex animo æstimatur.

Quid orandum.

Pro quibus.

Orando quo modo affecti simus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nostrarum, citò anticipent nos misericordiæ tuæ, quia pauperes facti sumus nimis. Apud Lucam. 18. cap. obseruas, iustitiæ propriæ confidentem Pharisæum, neque exauditum, neque à peccatis absolutum: publicanum uerò humilem, nihil propriæ suæ iustitiæ innitentem, sed ingenuè fatentem se peccatorem, de templo discessisse iustificatum. Cũ oras (ait Cyprianus) eleuata sit mens & ardeat oratio. Ardebit autem oratio, si spiritus fidei & charitatis in nobis operetur, & Deũ amauerimus. Caue postulare turpia, sed sint tua uota secundum uoluntatem Dei, cui orando te totum committis. Orabis in fide, nihil hæsitans (ait Iacobus) Marc. 11. & ex animo per charitatem feruido, qui excitatur spiritu (sine quo frigent omnia) & præceptis Dei, diuinis item promissionibus. Sed & opus est perseuerantia in oratione fideli, quod per elegantem parabolam Dominus apud Lucam. 18. cap. docet. Et Paulus. 1. Thessal. 5. Exemplum perelegãs orationis indefessæ, & perseuerãtis habes in muliere Syrophenissa, infrà. 15. cap. Quòd si differat Dominus præstare, quod rogatur, adeóque preces negligere uideatur, nihilominus perstandum est in fide. Nam Dominus solet suos differendo probare. Adde, quòd fidem ipsam hac ratione ardentiorem reddit. Sed & dona sua hoc modo iucundiora efficit, quę tandem hoc maiore gaudio percipiuntur quò ardentius eo usque desiderabantur. Tum autem perpetuò reccurrendum est atque in omni etiam expectatione, & difficultate, ad id quod apud Isaiam flebiliter dicit Ecclesia: dereliquit me Dominus, & Deus oblitus est mei. Et quod in hunc modum respondit Dominus, nunquid obliuiscetur mulier infantis sui, ut non misereatur filij sui? Et si poterit ipsius obliuisci, ego tamen tui nunquam obliuiscar, Isa. 49. Cùm dicitur semper orandum est: sic intelligito, ut nullo die intermittantur certa tempora orandi. Sic Anna cõmendatur Luc. 2. quæ non discedebat de templo, ieiuniis, & deprecationibus seruiens nocte & die. Non quòd nihil aliud fecerit, sed quòd illud potissimùm fecerit. Nam habuit intereà & corporis curam. Sancti ergo sine intermissione orant, cùm frequenter colloquuntur cum Deo. Et sanctus Augustinus ad Probam, epistola. 121. In ipsa (inquit) fide, spe & charitate continuo desiderio semper oramus. Cùm oras, sit honestus corporis habitus, de quo diximus in Ioan. cap. 17. Sit (inquit Cyprianus) orantibus sermo & precatio cum disciplina, quietem continẽs & pudorem. Cogitemus nos sub conspectu Dei stare. Placendum est diuinis oculis & habitu corporis & modo. Nam ut impudentis est clamoribus strepere, ita contrà congruit uerecundo modestis precibus orare. Redeamus ad textus declarationem. Sic ergo: quasi dicat, hanc uobis orandi formulam præscribo qua gentium multiloquiũ, & Pharisæorũ hypocrisim uitare poteritis. Obserua uoculam, vos: nõ dicit simpliciter, orate: sed, vos orate. Quasi dicat, Sinite ethnicos sordẽtes adhuc sordescere, & suo multiloquio ineptire. Vos, qui patris cœlestis filij estis, nolite illis similes in orando fieri.

Quid petendum à Deo.
Ardeat animus in oratione.
Persistendũ in oratione.
Dominꝰ differt interdũ exaudire.
Dominus nũquam habet contemptui pios fuorũ affectus.
Quomodo semper orandum.
Status atque habitus corporis in orãdo, quis.

Pater.

Omnium piarum precationũ epitome est hæc oratio Dominica, duabúsque absoluitur partibus: Prior exordium continet, posterior septem ex ordine petitiones habet: quarum tres priores, omnium maximè ad æternitatem pertinent: reliquæ uerò quatuor, uitæ præsentis necessitates perstringunt, quibus quotidie premimur, ob hanc miseram uitam, imbecillem, & temporaneam. Multi quidẽ sunt psalmi, & multiplices in Bibliis orationes, quas utile fuerit recognoscere, & pro sua ratione commemorare. Sed quemadmodum Christus totam legem in breue compendium contraxit, dicens, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, tota anima, & omnibus uiribus tuis, & proximum tuum sicut teipsum: hæc enim est Lex & Prophetę: Ita contrahit nunc in breue compẽdium omnes sanctorum orationes, & psalmos, vt oratio Dominica, quę nobis hoc loco proponitur, nihil aliud

Oratio Dominica, omnium cęterarum epitome est.

sit, quàm epitome omnium piarum orationum. De his, quæ ad exordium spectãt, primùm dicemus. Posteà immorabimur in explicatione septem petitionum. Prima uoce, Pater, proponitur gratia uocationis, reconciliationis, atque adoptionis. Gratiæ enim est, quòd quum nos filij iræ, & adhuc peccatores essemus, secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est. Roma. 5. Et cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, nec solùm per mortem filij eius, nec solùm reconciliati, sed eò dignitatis conscendimus per Christum, ut filij dicamur & simus, hæredes Dei, & cohæredes Iesu Christi, de qua gratia copiosè scripsit Paulus Roma. 8. & Galat. 4. Vnde poterat quidem Deus omnipotens suum persequi ius, & seuerum in nos peccatores exercere iudicium, quòd toties & tam grauiter contra uoluntatem eius deliqueramus, ipsúmque offenderamus. At cùm sua clementissima bonitate, & ineffabili misericordia non solùm nobis hoc concesserit, sed etiam iusserit, ac docuerit per filium suum Iesum Christum, ut ipsum pro patre haberemus, dederitque Spiritum filiorum suorum, ut iam clamemus Abba pater, confidenter rogabimus ipsum, ut per suam misericordiam nobis donet plenam, ac certam fiduciam, in paternam suam clementiam. Deinde ut illius suauitatis gustum aliquem sentiamus, quam uerè filij habent, ut cum gaudio ipsum patrem uocemus, agnoscamus, amemus, ac in omnibus nostris calamitatibus innocemus: defendat, & gubernet nos: sic vt perpetuò filij eius maneamus, nè ue excidamus è tutela eius: ne ipsum patrem nostrum, seueri iudicis, nos autem filios hostium loco ponamus. Quo fit, ut hoc nomine, Pater, gratias agamus Deo, quòd non ex meritis nostris, sed gratuita adoptione facti sumus filij Dei, profiteamúrque nos in baptismo renuntiasse diabolo, & omnibus operibus eius. Obserua: cũ Deus uocatur pater, fides orantis ita confirmatur, ut confidenter audeat necessitates suas exponere, & ab ipso auxilium petere: cùm paterni animi natura sit, uelle filio suo in omnibus necessitatibus subuenire. Pater noster est Deus: ergo procul dubio vult filio roganti auxilium ferre. Quare cauendum est, ne indigna filiis, aut mobilia cum Ismaele filio ancillę petamus: immobilia petenda sunt nobis cũ Isaac filio liberę. Si enim carnalia petis, ut in illis conquiescas: quomodo illa præstabit, qui illa, si habeas, præcepit ut contemnas? Petamus igitur, quæ ueros decent Dei filios. Respondebis fortasse, Ego sæpius Deum offendi, & uereor, ne me exhæreditauerit, tantum abest, ut sperem ipsum preces meas exauditurum. Dico confidenter, si surrexerit in te tam uehemens tentatio, caue animum despondeas: sed confugito ad Iesum Christum, uerum & naturalem Dei patris atque unicum filium. Is enim iussit nos Deum inuocare, ut patrem, qui cùm sit ueritas, non docuit nos mendacium dicere. Atque is nos Deo reconciliauit, ac impetrauit, ut quotquot in ipsum credunt, adoptentur in filios Dei. Quare cùm Satanas per memoriam peccatorum conatur nos reuocare ab oratione, confugiamus ad Christum. Qui enim peccata expiauit, & nos ad orandum reuocabit, ut constanter auxilium Dei patris imploremus, qui placatus est per filium, pro sua reuerentia exauditum, & hoc sacerdote ac pontifice perseuerante, nostras preces recipit. Obserua: cùm Deum patrem uocas, fidendum est uerè, quòd te respiciat, & quòd curæ sis ei. Magna profectò Christianorum dignitas, quòd patrem habeant Deum. Non tam, quòd pater noster sit ratione creationis, secundum id quod dictum est, Nunquid non ipse est pater tuus, qui possedit, fecit, & creauit te? quàm ratione adoptionis, qua gratuita pietate nos in filio suo renatos, in huius nominis honorem adoptauit, quáque filij facti, familiariter hac ratione illi loquimur, & patrem illum vocamus. Hoc nomine in veteri testamento Deum non compellabant Iudæi, sed Dominum dicebant, tanquam sub lege seruientes. Vnde Abraham amicus Dei quidem erat, verũ Deũ non patrem sed Dominum nuncupabat. Operæpretiũ fuerit, subeant tibi in mentem dicta Christi, Ioan. 14. Nemo uenit ad patrem, nisi per me: Et, Qui uidet me,

Patrem uocare Deum, iã nobis Christianis & licet & necesse est.
Deus pater: ergo opitulari vult filiis.
Petat filius à patre, quæ filium decent.
Memoriã peccatorum non remittatur orationis feruor.
Dent. 33.
Deus quare nobis pater.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidet & patrem meum: & Ioan. 16. Amen amen dico uobis, quicquid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Rursus, Ascendo ad patrem meum, & patrem uestrum. Obserua: hoc nomine comprehenditur omnipotentia patris simul & bonitas, qua bona sua in hominem perfundere cupit & gaudet: non enim unquam exuit animum paternum in filios.

Noster.

Quia omnes multa membra sumus in uno corpore, cuius caput Christus, & eodem spiritu animati esse debemus. Itaque uoce, noster, mutui consensus ac fraternæ charitatis Christus nos admonet. Quæ charitas per Spiritum sanctum diffunditur in cordibus nostris: ut iam non cum filiis huius seculi patrem suum inuocantibus dicamus, pater mi. Pater quidem tuus est, ô mi homo, qui te genuit, & quidem tibi uni forsitan pater, sed hic non ita tibi peculiaris pater est, ut aliis quoque non sit pater. Nam pater noster est, ut agnoscamus nos omnes fratres, & nihil habeamus aduersus fratrem nostrum, quum orare uolumus, utque tollatur diutum fastus, quo pauperes ac tenuiores fastidiunt. Neque enim in Christo Iesu circuncisio aliquid ualet, neque præputium, sed noua creatura, Gal. 6. Et eundem ac communem agnoscamus patrem, ut patrem referentes, non solùm pro nobis solliciti simus, sed eorum quisque, quæ aliorum sunt, studiosè curam gerat: unde in hac oratione non dicimus panem meum, debita mea, ne me inducas: sed, panem nostrum, debita nostra, ne nos inducas. En Germani filij affectus, & uerus ardor, quo præditus esse debet, qui hac precula uti vult. Aut non dicimus, pater mi, quòd hoc soli Christo conueniat, qui est solus filius per naturam, nos autem per gratiã & communem adoptionem. Quam differentiam docuit ipse, Ioan. 20. cap. Vado ad patrem meum, & patrem uestrum: patrem meum (inquit) quasi dicat, proprium mihi & naturalem, uestrum autem, per gratiam. Deinde hæc particula, noster, multorum orantium commoditatem ostendit simul, & sanctorum communionem: preces quoque communes multum roboris & uirtutis habere aduersus Satanæ exercitum. 2. Corinth. 4. Omnia enim propter uos, ut gratia abundans per multos in gratiarum actione, abundet in gloriam Dei. Porrò parũ profuerit nosse Deum esse patrem, nisi & eum nobis esse patrem credamus, in quem omnem nostram sollicitudinem proiiciamus, quòd ipsi cura sit de nobis, eius gratia reparatis. Cùm itaque uelit Dominus, ut non solùm patrem ipsum appellemus, sed nostrum patrem, ut non nostro tantùm, sed omnium suorum filiorum nomine oremus, rogemus, dicentes, Pater noster, da nobis fraternum & concordem animũ, ut re uera sentiamus nos fratres, & sorores esse, téque communem nostrum patrẽ ne permittas quemquam nostrum sui fratris obliuisci. Et tolle quicquid reliquum est odij, inuidiæ, & discordiarum: ut sicut decet Dei filios, nos mutuò amemus, & uerè dicere possimus, pater noster. Ex his colligamus, patrem, hunc honorem à nobis exigere, ut ipsi supplices simus, ab eóque petamus, ut filij à patre, ea fide atque fiducia, quòd libenter nobis ea, quibus egemus, dare uelit. Præter hęc, uidemus inclusum esse in his uerbis, pater noster, nos liquidò gloriari posse, quòd sumus filij ipsius per Christum, atque ita ipsius præcepto, & promissionibus inducti, & sanctissimo nomine Christi freti, ueniamus cum omni fiducia in eius conspectum ac dicamus, Pater noster.

Deus noster omnium pater est, ideo ut fratres debemus nos inuicem amare.

Pater mi, quare non in oratione Dominica.

Dubitare noluit nos Christus, quin simus filij Dei.

Qui es in cœlis.

Cùm præcedente capite cœlos dixerit Christus thronum Dei, & fide teneamus sedes esse, in quas sancti, hinc soluentes, sese beneficio Christi recipiunt, locáque esse spirituum, corruptionis & contaminationis expertiũ: similiter legamus Christum plerunque uel orando, uel patri gratias agendo in cœlos suspexisse, & cùm ad patrem rediret, in cœlos ascendisse: proculdubiò uidetur mihi dicendum, hoc

Quos cœlos inhabitet ne-

loco cœlos accipi pro his cœlis inuisibilibus, qui supra hos uisibiles esse perhibentur, non quòd Deum cœlis inclusum dicamus, nam de eo Salomon, 3. Reg. 8. dixit, Quem cœli cœlorum non capiunt. Certè Deus ubique est, & omnia in omnibus adimplet. Ephes. 1. cap. Coloss. 1. cap. Omnia in ipso constant. Sed quòd è cœlis potissimùm suæ diuinitatis maiestatem ostendit: & quicquid cum hominibus per reuelationes, uisiones, & oracula in hac terra egit, è cœlis agere uisus est. Exemplo nobis erunt diluuij cataractæ, pentapoleos euersio, Aegyptiorum per grandinem castigatio. Vnde à prophetis cantatum est, Qui habitat in cœlis, irridebit eos. Dominus de cœlo prospexit. Dominus in cœlo parauit sedem suam. Est certè cœlum (ut diximus) thronus Dei, & ueluti arx regia, ac sedes supremæ maiestatis, à qua pendere uidetur reliquus orbis, siue bona exceperit, siue iram Dei experiatur. Proinde articulus Græcus ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς, distinguit illum patrem à patre terrestri. Quasi dixeris, Nos in terris patrem nescimus: ex te uno pendemus pater cœlestis, à quo nobis petenda sunt omnia, quibus est opus ad ueram uitam. E cœlis cecidimus, patre Adamo autore, ad quos Christo redemptore, tanquam fœlicitati nostræ destinatũ locum, nos redituros speramus. A patre nostro, quem hic in mundo habemus, hoc fragile corpus accepimus, cuius patris natura est, ut & morti sit subiectus, neque certum est, quandiu maneat pater. Præter hæc, si quid aduersi acciderit, mutare id non potest. At cœlestis pater longè melior est, & præstantior. Tantò igitur magis nos æquum est patrem, patriam, cognatos, opes, carnem quoque & sanguinem, & quicquid tandem charum nobis in mundo est, præ ipso patre cœlesti contemnere. Proinde, esse in cœlis dictus est Deus, ut intellegamus Deum, patrem nostrum, non esse terrenum, infirmum, aut corruptibilem, sed cœlorũ dominũ, & inhabitatorẽ: id est, qui super omnia regnat, implet omnia, præsto adest, alit, gubernat, & uegetat omnia. Elegans est hoc epitheton, qui es in cœlis, id est cœlestis, quo cõfirmamur in fide. Nam unusquisque patrem quidẽ habet in terris: sed hic frequẽter, cùm vult, non potest: si potest, adeò inhumanus est, ut nolit auxiliari. In cœlis autem talem habemus patrem, qui, cùm pater sit, vult ueri & germani patris parteis seruare: & cùm cœlestis sit, potest etiam omnibus promissis stare, & ea seruare, quia est omnipotens. Cœlum (inquit Ierem. 23.) ego impleo. Et iterum, Cœlum mihi sedes est, & terra scabellum pedum meorũ: id est, sum omnipotens. Quanta igitur, quámque infringibili fiducia ornati esse debemus? Quàm non fractis animis, spe gloriæ filiorum Dei, durare, qui patrem habemus Deum, & hunc cœlorum Dominum, ac omnipotentem? Cuius sedes cœli, & terra scabellum pedum eius? Atque cùm patrem habeamus in cœlis, certè non erit patria nostra in terra, sed in cœlis. In terra enim commorantes, solùm, peregrinamur, ad patriam cœlestem proficiscentes. Propterea hic locus ad cognitionem creationis pertinet. Germana autem cognitio creationis est uerè, ac non imaginaria phãtasia, sed ex animo sentire Deum adesse opitulatorem, alentẽ, seruantem, tum demum intelligit homo, quid interfit inter humanas de Deo opiniones, & uiuam fidem. Orantes igitur, ita dicamus: Pater cœlestis hoc nobis dones, ut tui cœlestes filij esse possimus, quos doceas, ne quid præter animæ salutẽ, & cœlestem illam hæreditatem spectemus: nec hac patria carnali, hisque mũdi opibus decepti, irretiti, aut impediti, in carnales ac terrenos abeamus filios: sed ut uerè tui cœlestes filij simus. Obserua, non improbandum esse sensum illum allego ricum, quem duo illa sanctitatis & doctrinæ luminaria Ambrosius & Augustinus recensent. Nempè, pater noster qui es in cœlis, id est, in angelis ac sanctorum iustorũque cordibus. Nam quemadmodum peccator uocatus est terra, quando ei dictum est: Terra es, & in terram ibis: sic pij & iusti elegãti metaphora & cœli dicuntur, & cœlis comparantur. Qua similitudine intelligitur tantum interesse inter iustos & peccatores, quàm corporaliter inter cœlum & terram. Et rectè orat

In cœlo quare Deus esse dicatur.

Pater carnis præ cœlesti contemptibilis.

Quàm differat Pater cœlestis à carnali.

Cœli, Angeli & piorum pectora.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christianus iuxta hunc sensum, quum toto affectu cupit in se quoque ipsum Deū habitare, quem inuocat. Huius exordij summa hæc est, In primis admonet nos Deum esse patrem nostrum, quo nihil potest cogitari, & à nobis requiri nobilius & melius. Deinde docemur hunc patrem esse cœlestem, qui nos, semel infœliciter genitos ex Adam, rursum cœlo genuerit, non terrenum, & temporalem, sed perpetuum, quo nullus benignior. Tertiò docet nos patris cœlestis filios, cœlestia duntaxat debere quærere. Nam pater talcis quærit adoratores, Ioan. 4. Quarto Deum patrem esse nostrum omnium, ut quemadmodum ille pater noster est communis, ita & communia sint nostra omnia, spiritualia & terrena in necessitate.

Sanctificetur nomen tuum.

Nullum nomē satis essentiam Dei exprimit.

Cùm Deus sit res seu substantia ineffabilis, nullum certè nomen assignari potest, quod substantiam eius sufficienter exprimat, & illi proprium, ac adæquatum esse queat. Solus enim est, nec parem ullum habet. Nos tamē ex arduis & nuspticis factis, & actis Deum nuncupamus. Et nomen Dei dicimus, quod de ipso

Deo nominamus iuxta opera eius. Nomen pro laude.

prædicatur, ut, quòd sit Omnipotens, Creator, & huiusmodi, quæ sacræ scripturæ de Deo prædicant, eò quòd nomen eius est secundū opera eius: & secundū nomen eius, laus eius, psal. 48. Interdum nomen Dei significat laudem Dei, hoc est, notitiam seu cognitionem, & celebrationem nominis Dei, qua significatione hoc loco accipitur. Porrò non petimus in hac petitione, ut nomen Dei in seipso sanctificetur, fiat, quippe quod in se semper sanctum sit: sed precamur, ut in nobis sanctificetur.

Sanctificari.

in hoc enim loco sanctificari accipitur pro reuelari, obseruari, glorificari, honorari, ac uerē cognosci. Magnificabor (inquit) apud Ezechielē. 38. cap. & sanctificabor, & notus ero in oculis multarum gentium, & scient, quia ego Dominus. Sanctificatur itaque nomen Dei, quādo nobis reuelatur: iusto item & competenti honore in omnibus colitur ac suspicitur, & omnia de illo excellentia & summa prædicantur. Et quemadmodum primo præcepto exigitur, ut cognoscamus Deum, ita primùm hic precamur, ut cum zelo animum accendente Deum cognoscamus. Et hoc uerbum, sanctificetur, significat id, quod cognoscitur. Prima enim cura filiorum, est, honorare parentes. Et cùm Deum per Christum habeamus patrem, prima mox petitione oramus, Sanctificetur nomen tuum. Significant autem hæc uerba, sanctificetur nomen tuum, tantūdem atque si diceres: Da, ut celebris sit terra, ut adorent te uniuersæ familiæ gentium: ut sit nomen tuum glorioſum & benedictum apud omnes gentes. Sanctifica nomen tuum tam in nobis ipsis, quàm toto mundo. Dele, dissipa, euerte, eradica uniuersas abominationes, idololatrias, sectas, hæreses, tum Turcarum, tum pseudochristianorum & hæreticorum, qui

Verbo sanctificari, quid contineatur in oratione Dominica.

men illum tuum falsò iactant, & horribiliter blasphemant, fœdissimēque eo abutuntur, seminantes suas imposturas, mendacia & fraudes. Atque, ô pater optime, conuerte, & auerte. Conuerte quidem eos, qui conuertendi sunt, ut nobiscum & nos cum illis nomen tuum sanctificemus & glorificemus, tum rectè & pure agendo, tum innocenter sanctéque uiuendo. Auerte autem & compesce illos, qui obdurati resipiscere nolunt, ut aliquando finem faciant sacrosancto nomine abutendi, illúdque blasphemandi, & miseros imperitósque homines seducendi. Da, ut omnia illa caueamus, quibus gloria & honor nominis tui imminuitur. Fac, ut magicæ artes aboleantur. Fac ut nimia sui cōfidentia & omnis superbia pereat. Fac, ne ulla specie uel ueritatis, uel iustitię, uel sanctitatis homines decipiantur. Fac, ne quis per tuum nomen peieret, mentiatur aut fallat alios. Auferas illam spiritualem superbiam, ac uanam gloriam, studium quoque nostræ laudis, & gloriæ. Fac, ut in omnibus nostris calamitatibus & malis sanctum tuum nomen inuocemus. Fac, ne in pauoribus conscientiæ, & tum cùm nobis moriendum est, sancti tui nominis obliuiscamur. Fac, ut in omni nostro successu, in uerbis

factis nostris, solum te primùm laudemus & colamus: nēue ex his nostri, sed tui nominis gloriā quæramus, qui omnia solus possides. Fac, ut per bona nostra opera & nostram uitam inuitentur alij nō ad nostram, sed ad tuam laudem, & prænium nominis tui. Fac, ut ita, quemadmodum filios Dei decet, uiuamus, ne indigni sancto tuo nomine fuisse uideamur. Huc pertinent omnes psalmi & precationes, in quibus Deus laudatur & prædicatur: item, in quibus Deo aguntur gratiæ: item hæc uox, halleluia. Obserua: Cognoscere Deum, siue habere reuelatum Deū, & esse alicui sanctificatum nomen eius, non est obiter & simpliciter scire, quòd Deus aliquis sit: sed intelligere & cognoscere maiestatem, potentiam & bonitatem eius: & hoc est, scire nomen eius. Id quod fit dupliciter: in primis quando aduersus impios exerit potentiam suam: ut Exod. 14. Glorificabor (inquit) in Pharaone, & exercitu eius, sciēntque Aegyptij, quòd ego sum Dominus. Secundò, quando declarat bonitatem suam, asserendo & liberando suos, sicut in uetere testamento Abrahæ & aliis declarauit, quādo filium suum promisit. Et hanc bonitatē maximē exeruit, quando natus est nobis saluator Christus Iesus. Hæc cognitio bonitatis diuinæ parit ueram Dei dilectionem, & zelum gloriæ ac sanctificationis nominis eius per omnia. Obseruemus igitur, qua simus erga sanctum Dei nomen reuerentia, quo animo audiamus, quæ sub nomine Dei proponuntur. Deinde curemus diligenter, huic sancto nomini, quod super nos inuocatum est, uitam nostram respondere, ne propter nos blasphemetur nomen Dei. Obserua scripturæ tropum, quo nomen Domini dicitur inuocari super fideles. Hoc enim significatur, Deum nos in suam tutelam & protectionem recepisse, & in filios adoptasse, quo summa Dei bonitas significatur erga nos. 1. Ioan. 3. Videte, qualem charitatē nobis dedit Deus, ut filij Dei nominemur & simus. In filios enim Dei ascisci mur quum in nomen eius credimus, & fide uiua ad Deum accedimus: ut cum prophe-, ta dicamus, Nomen sanctum tuum inuocatum est super nos, id est, secundum nomen tuum vocati sumus Christiani.

Nomen Domini sanctificatur siue sciatur dupliciter.

Nomen Domini inuocati super nos, quid.

Adueniat regnum tuum.

Hæc petitio, priori percommodè subiecta est. Nam cuius bonitas celebris iam & illustris est, hoc est, cuius nomen est sanctificatum, huic statim omnes sese addicunt, & regnum super se deferunt. Ita cùm Euangelium receptum est, statim auditores se Deo patri cœlesti addicunt per Christum. Et super hos planè regnum Christus obtinet, dum ipsos suo spiritu agit, ut mutuò amēt, & per gratiam inseruiant. Hanc coniunctionem sancti nominis Dei & regni eius Isaias multis locis explicuit, præsertim cap. 12. ubi posteaquam de futuro Dei regno per Christum uaticinatus est, ait, Et dicetis in die illa, Confitemini Domino, & inuocate nomen eius: Notas facite in gentibus adinuentiones eius. Mementote, quoniam excelsum est nomen eius. Cantate Domino, quoniam magnificè fecit: annunciate hæc in uniuersa terra. Exulta & lauda habitatio Syon, quia magnus in medio tui. Obserua ex hoc loco. Cùm exaltatur nomen Domini, simul etiam esse Deum in medio nostri, ubi facit mirabilia ad saluandum nos, hoc est, regnat super nos fide, iustitia & dilectione in Spiritu sancto. Hoc regnum, quod petimus aduentare, non accipitur pro eo regno, siue mera illa potentia, & insuperabili uirtute, qua Deus omnia tam in cœlo quàm in terra potenter administrat, & nutui suo cuncta habet subiecta, ut nolint uelint, uoluntati ipsius seruire cogantur. Et hoc ethnici philosophi aliquando fatum, aliquando necessitatem ineuitabilem dixerunt. Sed intelligitur de eo regno, quod Deus promisit per prophetas in orbe terrarum reuelandum, ac per Messiam suum administrādum. Huius regni genus duplex est, Vnum gratiæ, alterum gloriæ. Gratiæ regnum, quod est peregrinantium in hac uita, dicitur, quo Christus regnat in cordibus electorum, à Patre propiciatorium

Deus probe agnitus, finitur regnare.

Quod Dei regnum cupimus aduenire.

Regnum gratiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

propositus, in quem credentes iustificantur, & de uoluntate Dei patris in ipso, tam
quam in imagine Dei, instruuntur. Proculdubio hoc regnum gratiæ, quod & mi-
sericordiæ dicitur, est spiritualis liberatio cordium à peccato, ac fœlix & tranquil-
Regnum glo riæ. la gubernatio animorum, & conscientiarum nostrarum. Glorię regnum, est, quo
regnat Deꝰ in beatis. De hoc regno scribitur, infrà. 25. Venite benedicti patris mei,
percipite regnum, quod uobis paratum est ab origine mundi. Item 7. Qui facit
uoluntatē patris mei, qui in cœlis est, hic intrabit in regnum cœlorū. 1. Corinth.
6. Nescitis, quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Optamus quidem hoc po-
sterius aduenire, sed de priore in primis sermo fit, quòd illo secundum adsequa-
Regnū Dei, fides & Euā gelium. mur. Hoc regnum (de quo hîc sermo) Chrysostomus uocat fidem, & Euāgelium,
quo restituitur concordia, & reconciliatio omnium eorum, quæ in cœlis sunt &
in terra. Et hoc regnum cœpit per Christum, qui omnia à prophetis, & scripturis
prædicta adimpleuit. Vnde Marc. 1. cap. scribitur, Venit Iesus in Galilæam, prę-
dicans Euangelium regni Dei, & dicens, quoniam impletum est tempus, & ap-
propinquabit regnum Dei: pœnitemini, & credite Euangelio. A duenit autem &
reuelatur hoc regnum primò prædicatione Euangelij. Deinde, secundo aduenit
Christi in nouissimo die. Proinde oramus in hac petitione Deum, ut conserua
prædicationem Euangelij de Iesu Christo in toto orbe terrarum. Quia enim vi-
demus, quòd mundi sapientia, & ratio carnis, non modò Dei nomen blasphemis
impetant, uerùm etiam nihil non tentant, ut pios ab Euangelio diuertant: & in-
terim præpotentes uidentur aduersarij, maximi sunt, sapientissimi sunt, callidissi-
mi sunt, innumeri sunt, omnium rerum copia affluunt, omnigenis bonis ac do-
tibus fortunæ, ac corporis abundant, diuexant, exercent, affligunt, atterunt, im-
pediunt, turbant, & persequūtur pusillū illum regni tui gregem, ô Domine Deus,
cúmque, cùm sit imbecillus, & imbellis, cùm sit abiectus, & contemptus, cùm
sit exiguus, & paruulus, ferre nullo modo uolunt, adeóque uita indignum iudi-
cant: hísque rationibus putant se Deo etiam gratissimum cultum præstare, ideò
Adueniat regnum tuum. Id est, tu ô pater, rege nos, & conuerte eos, qui filij tui
sunt, & regni tui consortes, membráque futuri sunt, ut illi nobiscum, & nos cum
illis, tibi in regno tuo uiua fide, miniméque simulata charitate seruiamus, & ex
hoc, inchoato hîc, regno tuo, in æternum proficiscamur. Auerte autem, & frange
uires illorum, qui in hoc uires suas omneis, omnem potentiam, omneis facultates
intendunt, toti in hoc incumbunt, ut regno tuo incommodent, idque perturbent,
& euertant: eos, inquam, frange, & auerte, ut à sede, & cathedra pestilentiæ de-
Regno Dei quid significetur in oratione Dominica. positi, & præcipitati, à cœpto desistant. Tu, inquam, chare pater, foue nos tua gra-
tia, dona nobis ueram & constantem in Christo fiduciam. Dona spem firmam in
misericordiam tuam, qua pauida & infirma conscientia ob peccatorum sensum
erigatur. Adueniat ardens tum erga te, tum erga alios homines amor. Auer
nobis infidelitatem, desperationem, inuidiam. Aufer à nobis impuram illam ca-
nis libidinē, & insere pro ea castitatis studium. Aufer à nobis, Domine, discordias,
bella, & dissensiones: & fac, ut sanctum tuum regnum ueniat, nósque pacificam
concordem ac placidam agamus uitam. Fac ne ira, aut alia uitia, quibus simulta-
tes fouentur, in nobis regnent: sed suauis simplicitas, fraternus amor, & omnia
genera officiorum: item placabilitas, & mansuetudo. Fac, ne immoderato dolo-
re aut mœrore conficiamur: sed sentiamus suauitatem gratiæ ac misericordiæ
tuæ. Dona, ut simus tuum regnum, ut cor nostrum, mens, ac animus noster, cum
omnibus uiribus, quas nobis infudisti, tuis mandatis obsequantur, ac tuum in-
uent imperium, neque uel carnem, uel mūdum, uel Satanam sequātur. Fac, Do-
mine, ut hoc tuum regnum, in nobis fœliciter cœptum, subinde crescat & augea-
tur, ne incauti, opprimamur à peccatis, néue securi, cessemus à uerè bonis ope-
bus. Dones igitur nobis constantem animum, quem non deficiant uires, qui-

non solùm instituat meliorem uiuendi rationem, sed in ea quoque fœliciter per-
gat, & subinde crescat, sicut canitur in psal. 13. Illumina oculos meos, ne obdor-
miam. Ne si incœpta Christiana uita negligentius pergamus, denuo in Satanæ po
testatem ueniamus. Fac, ut constanter perduremus, & futurum tuum regnum,
cœptum iam in nobis imperiū perficiat & consummet. Fac, ne timeamus mortē,
sed illam exoptemus, ut tecum fœliciter uiuamus. Fac, ut possimus eiicere animo
amorem huius uitæ, ut tu solus in nobis regnes, Amen. Huc pertinent psalmi &
precationes, in quibus à Deo postulatur gratia, & sancta uita. Hæc omnia con-
gruunt huic petitioni. Horum summa hæc est: Precamur, ut Christus nos, regno
Satanæ ereptos, regat, ducat, ne temerè labamur, erremus. Sic ad Colos. 2. Paulus
dicit, nos transferri in regnum filij Dei, ex regno tenebrarum. Aduersus mala om-
nia nos defendat, & spiritu suo nos protegat, doceat, & repleat. Sicut dixit, Effundā
de spiritu meo. Proinde cùm, ut Apoc. 1. cap. Deus dilexerit nos, & lauerit nos à
peccatis nostris, & fecerit nos regnum & sacerdotes, in nobis ipse residet, sicut so-
let rex in regia, ac sui regni metropoli residere, ut singulis prospiciat. Ita enim & Cor nostrū, regia Dei.
Deus in nobis regiam habet, hoc est cor nostrum. Huius enim gratia purum est,
uiuit, est, & mouetur. Munitur cor, dum in eo habitat Deus, solida fide, in-
uicta spe, & perfecta charitate. Huius fœlicitati inuidet mūdus. Sed si mundus cor
hæresi impetierit, rex fide consolidabit. Si auertere uoluerit quispiam à charitate,
dabit rex, ut mutuam exerceamus charitatem. Si quis tristitiam ac metum incus-
serit, dabit rex spiritum consolatorem. Si diripere uoluerit bona, dabit rex patien-
tiam. Confidamus tamen, quoniam Rex noster, ut ille, ad patrem abiens, dixit, Ioan. 15.
uicit mundum, & nos in ipso uincemus. Colligamus ex superioribus. Postula-
mus aduentum regni Dei. Primò ut ipse Deus regnet in cordibus nostris. Deinde, Aduentū re-
ut exutos hac mortalitate, dignetur nos recipere in beatas sedes. Itaque hæc loqu gni Dei qua-
tio, Adueniat regnum tuum, tantundem ualet, ac si dicamus: Regna iam in nobis re postulam*
Domine, ut tecum post hanc inopem miserámque uitam regnemus. Quoniam
uerò nemo uenit in regnū Dei, nisi is, in quo prius regnauerit Deus in hoc seculo:
ideo non iussit Christus orando dicere, ueniamus in regnum tuum: sed, conuersa
loquutione, Adueniat regnum tuum: ut hi, in quibus hic regnauerit Deus, ueniāt
in sedes regni Dei beatas.

Fiat uoluntas tua.

Hac precula non agimus de omnipotenti & imperscrutabili uoluntate Dei, qua
ipsi quoque spiritus mali, & impiissimi quique, ut ut inuiti, diuinę uoluntati obe-
dire coguntur, de qua Isa. 46. Omnis uoluntas mea fiet, cui certè nemo resistere
poterit: neque oramus, ut faciat Deus, quod vult. Quis enim potest obsistere Deo,
quò minus faciat, quod vult? Psal. 132. Omnia quæcunque uoluit Dominus, fe-
cit, in cœlo, & in terra, in mari, & in omnibus abyssis. Sed de ea agimus, qua cle- Voluntatem Dei fieri quo modo petimus.
cti, ex animo uoluntati patris cœlestis sese committunt. Illi pro mensura gratiæ in
omnibus obtemperant, ut hæc petitio affectum habeat animi, Deo patri subiecti,
& uoluntati eius per omnia cōsecrati & dediti: hoc ut fiat, oramus, det pater auxi-
liū, & fauorem, citra quem nō possumus uoluntatē eius implere. Atque hic fauor,
afflatus ipsius spiritus est, quo homines se Euāgelio permittunt, ipsum audiunt, &
excipiunt. De hac obedientia loquutus est Paulus 2. ad Cor. 2. Ideo enim & scripsi
uobis, ut cognoscam experimentū uestrū, an in omnibus obedientes sitis. Precamur
itaque, ut uolūtas Dei reueletur in nobis, & per nos fiat, ut illā facientes, seruiamus
illi in sanctitate & iustitia corā ipso omnibus diebus uitæ nostræ. Quia nobis à dia
bolo obsistitur (ait sanctus Cyprianus) quo minus per omnia noster animus atque
actus Deo obsequatur, oramus & petimus, ut fiat in nobis uoluntas Dei, quæ ut
fiat in nobis, opus est Dei uolūtate, id est ope eius, & protectione, quia nemo suis

Universidad de Deusto
Biblioteca

Voluntatem Dei Christus & fecit & docuit.

uiribus fortis est, sed Dei indulgentia, & misericordia tutus est. Voluntas Dei est, quam Christus & docuit & fecit. Humilitas in cõuersatione, stabilitas in fide, uerecundia in uerbis, in factis iustitia, in operibus misericordia, in moribus disciplina, iniuriam non facere, sed factam tolerare, cum fratribus pacem tenere, Deum toto corde diligere, amare in illo, quod pater est: timere, quod Deus est: Christo nihil omnino præponere, quia nec ille nobis quicquam præposuit: charitati eius inseparabiliter adhærere, cruci eius fortiter ac fidenter assistere: quando de eius nomine & honore certamen est, exhibere in sermone constantiam, qua confitemur: in quæstione fiduciam, qua congrediamur: in morte patientiam, qua coronemur. Hoc est, cohæredem Christi uelle esse: hoc est, præceptum Dei facere, hoc est uoluntatem Patris implere. Hactenus Cyprianus. Vt ut dixerimus multiplicem esse uoluntatem Dei, unam certè intelligimus in re ipsa, quæ est ipsius essentia: sed iuxta sermonem, uariam & multiplicem scriptura significauit, hoc est locutione diuersa uoluntatem Dei expresit. Voluntas Dei duplex est. Alia est omnipotens & imperscrutabilis, qua omnia administrat in cœlo, & in terra. Haec uelimus, nolimus, semper promouet, semper efficax est, nec indiget nostra permissione, sed magna ueneratione adoranda est. De hac copiosè scribit Augustinus, lib. de trinitate, cap. 4. & sequentibus. Hanc uoluntatem dicunt esse beneplaciti, de qua scriptum est, Omnia quæcunque uoluit fecit. Complacens est in aliquo, ut fiat. Alia est uoluntas Dei, quam dicunt esse signi, hoc est, effectus quidam, uel reuelans diuinam uoluntatem. Hæc est uoluntas Dei reuelata, & perscrutabilis humanitus & humana ratione seu ingenio hominis, ut docet Paulus. 1. Corinth. 2. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus: stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Sed vt. 1. Corinth. 14. dicitur, Spiritus autem loquitur mysteria. 1. Corinth. 2. Nobis autem reuelauit Deus per spiritum suum. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda Dei. Quis enim hominũ scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt, nemo cognouit, nisi spiritus Dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex Deo est, vt sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur, nõ in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Ideo non abs re ab eodem Paulo dictum est, Roma. 8. Prudentia carnis mors est: prudentia autem spiritus, vita & pax. Iste est fructus prudẽtiæ spiritus, vita & pax: iste est & scopus uitæ nostræ ac institutionis Christiani. Propterea uoluntas Dei reuelata est uerbo Dei: in primis per Mosen & prophetas, non ab alio, quàm à Spiritu sancto edoctos. Deinde per Christum & apostolos, hoc est, Ecclesiam, nomine Christi congregatam. Per Mosen significauit ut obseruemus decalogũ, & mandata Dei, & faciamus bona opera. Quòd si inobedientes fuerimus, agnoscamus nos peccatores. Per Christum autem, de quo capite libri scriptum est, vt faciat uoluntatem patris, Heb. 10. & psal. 39. Et qui ait, Non ueni, vt faciam voluntatem meam, sed eius, qui misit me. Et meus cibus est ut faciam uoluntatem patris, qui misit me, Deus significat & vult, ut credamus in eum, quòd per ipsum habeamus remissionem peccatorum, & placatum patrem cœlis. Significauit item nobis siue per prophetas, siue per Christum, & apostolos, ut patiẽter duremus in aduersis, sperantes nos liberatum iri, si fideles permanserimus, & à Christo non defecerimus. Huc pertinet, quod scribitur, Ioã. 5. Hæc scribo, vt sciatis, quoniam uitam habetis æternam, qui creditis in nomine filij Dei. Et hæc est fiducia, quam habemus ad Deum, quia quodcunque petierimus secundum uoluntatem eius, audit nos. Hæc est manifesta Dei uoluntas à Mose, Christo, & Apostolis, seu Ecclesia nobis reuelata, quam obligamur facere, & illi nos formes reddere. Quod ut fiat uidentur mihi duo maximè necessaria esse, quæ obtineant nostram ex dono Dei præcedant. Quæ sunt? Fides de Deo, & reuelatis

Volũtas Dei duplex.

Volũtas Dei omnipotens.

Voluntas beneplaciti.

Voluntas signi.

Volũtas Dei, reuelata.

Ioan. 6. & 4.

Per Christũ & prophetas quid significauit nobis Deus.

Duo necessaria, ut fiat uoluntas Dei.

per organũ Dei: itẽ prõptus & paratus animus ad obediendũ reuelatis sine aliqua disceptatione. Hac obeditione reddimur Christiani. Vnde Paulus ad Rom. 1. Per quem accepimus gratiã & apostolatũ ad obediendũ fidei in omnibus gẽtibus pro nomine eius, in quibus estis & uos uocati Iesu Christi: id est, uocamini Christiani, cùm sic obeditis, & nomen Christi obedientes recipitis. Hac methodo quæstiones, & contentiones abiicietis, & sequemini Christum ducem, in quo uoluntatem patris facietis. Precamur igitur in hac petitione, ut Deus nobis largiatur suũ fauorem, quò credamus, quod vult à nobis credi: faciamus, quod vult à nobis fieri: sufferamus, quod vult à nobis sufferri. Quasi diceremus: Orauimus, vt regnũ tuum, ô pater, regnum cœleste scilicet, adueniat, vt eiecto per Christum forti armato, te unum regem nostrum adoremus & sequamur. Ab hoc opere caro nostra nos nimium uiolenter reuocat, & remoratur. In renatis enim ac regeneratis non statim etiam extinguitur fomes ille peccati, quæ est lex membrorum, carnalis vtique concupiscentia, aduersus spiritum perpetuò pugnans, ac faciens, vt non quæcunque uoluerimus, eadem etiam faciamus: eò quòd Christiano tametsi iam in regnum Dei translato, uoluntas benè agendi adiaceat, repugnante tamen natura uitiata, eam perficere ille non possit, nisi adiutore spiritu. Necesse ergo est nos sedulò postulare, ut Deus, quod in nobis cœpit, etiam perficiat, hoc est, carnalis cõcupiscentiæ uim in nobis compescat, coerceat, ac mortificet, naturam corruptam ac morbidam sanet, carnẽ reluctantem, spiritui subiiciat, útque post uocationem suam, in nobis uoluntatem suam impleat, & opus fidei in uirtute perficiat, ut potentiarum animæ & voluntatis unus sit ad spiritum consensus: & cum Dauide dicamus, psal. 83. Cor meum & caro mea exultauerunt in Deum uiuum. Hoc modo orat Paulus. 2. Thessal. 1. Hebr. 13. & Epaphras pro Colossensibus, Colossens. 4. cap. Ad hunc itaque modum orabimus: Postquã in ciues regni tui, & regni cœlorum assumere nos dignatus es, da, ut in mentibus nostris tibi regnanti purè, & syncerè obediamus, & uoluntatem tuam, nõ autem nostram, insano iudicio corruptam, faciamus. Fac, ut uoluntati tuæ parentes, possimus sustinere crucem, tam in uita, quàm in morte, tam in secundis, quàm in aduersis nostris rebus: & possimus mortificare nostram uoluntatem, eámque, ceu uictimam, tibi offerre. Conuerte eos, quibus uoluntas tua etiamnum reuelanda, & cognoscenda est, ut illi no biscum, & nos cum illis uoluntati tuæ obediamus, & ob eam omnia aduersa, alacri, patienti, infracto, hilaríque animo perpetiamur, optimámque & propensissimam ac perfectam uolũtatem tuam in his agnoscamus, experiamur, & discamus. Auerte autem & coerce illos qui nullum finem faciunt sæuiendi, & insaniendi, qui pios odio extremo persequuntur, minis atrocissimis terrent, quorum uoluntas & cogitatio in hoc omnis est, ut noceãt. Fac, ut omnia illorum consilia, cogitata, doli, insidiæ, fraudes turbentur & confundantur, & omnia in ipsos autores redũdent, uti canit psal. 7. Conuertatur dolor eius in caput eius, & in uerticem ipsius iniquitas eius descendat. Obserua: quãoptima est politia, ubi summus consensus & obedientia primas habent. Itaque rogamus hac petitione, ut cùm Deus fecerit nos regnum suum, adiuuet, & regat nos, détque nobis, ut regem sequamur, nõ repellamus, & ut in omnibus Spiritui sancto cõsentiamus, & indiuulsè adhæreamus. Ezechiæ politia fœlix fuit, Deo adiutore. Politia Sedechię infœlix fuit. Cur? Quia Deum adiutorem repulit. Non igitur repellamus Deum, sed uero animo, ueris lachrymis oremus, ut det pastores Ecclesiæ, reges, magistratꝰ, doctores, discipulos, ciues, qui suis, iuxta uoluntatem Dei, inseruiãt officiis: ut regat & gubernet Ecclesias, doctores, scholas, principes, & populum, ut faciant, quæ ipsi grata sint, & omnes inuocent Deum, adorantes in spiritu & ueritate. Colligamus ex his in primis uoluntatem Dei quandam esse, quæ est prædestinationis, seu prouidentiæ, ac præscientiæ diuinæ, quæ à nobis potius adoranda, quàm curiosius inuestigãda sit,

Spiritus adiutor sit ad uolũtatem Dei perficiendã.

Optima politia, quando.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quẽadmodum Paulus Roma. 9. docet. Hæc particula orationis, ad hanc uolũtatem eatenus pertinet, ut ardentibus uotis petamus, ut Deus nos (quos secundum uoluntatis suæ propositum prædestinauit sibi adoptare in filios per Christum, uocans scilicet & iustificans) tandem etiã iustificatos, ac conseruatos, glorificet. Nec Christianus debet ulterius hìc progredi ad inquirendum scrupulosius de hac Dei uoluntate, ac neque inquirere, num ipse ex prædestinatis sit. Certè uiua fide credentes de hac uoluntate Christus certos fecit, dicens Ioan. 6 Hæc est uoluntas patris mei, ut omnis qui uidet (hoc est, agnoscit) filium, & credit in eum (id est dictis filius fidit, ipsique syncera fiducia, quam comitatur charitas, adhæret) habeat uitã æternam. Nihil amplius inquiras, quàm ut te in Christo reperias, hoc est, in eum credas. Est & uoluntas Dei inquirenda & agnoscenda, ea scilicet, qua erga nos affectus Deus, quam ut notam faceret, misit filium suũ, qui redimeret nos, & sanguinem suum funderet in remissionem peccatorum nostrorum. Est voluntas Dei quæ cognoscenda, & facienda est, Roma. 12. Ephes. 5. Hæc in lege Dei sita est & comprehensa: In mandatorum scilicet diuinorum custodia. In quam respiciens Dauid psal. 118, ait, Tu mandasti mandata tua custodiri nimis: vtinam diriganter uiæ meæ ad custodiendas iustificationes tuas. Hanc uoluntatẽ Dei non quæritote in mortua litera: sed in Christo, ueluti in uiuo exemplari, expressam cernimus, id est, in quo pater sibi complacet, & in cuius manum omnia dedit.

Voluntas patris.

Quæ uoluntas Dei inquirenda, & quæ non.

Quæ agnoscenda simul & facienda.

Sicut in cœlo, & in terra.

Ob oculos uiuum exemplar, & modum, quo hęc uoluntas Dei in nobis perfici debeat, proponit. Iuxta Chrysostomi sententiam hæc appendix adiici potest similis præcedentibus, Sanctificetur nomen tuum, sicut in cœlo & in terra. Adueniat regnum tuum, sicut, &c. Admonemur profectò, ut nos in terra, id est, nos terrestres creaturæ, ita uoluntati diuinæ obediamus, quemadmodum obediunt ea cœlestes creaturæ cœlestes. Est cœlum spirituale, est & corporale. In spirituali cœlo sunt Angeli, qui omnes sunt administratorij spiritus, omnia uel in momento temporis ad nutum Dei facientes. Exemplo erit Angelus ille, Paralip. 21. qui gladio pestis stans Hierosolyma, audito uerbo Dei, Sufficit, nunc contine manũ tuam: statim obediuit. Recẽserem cùm Angelum illum, qui tot milia Assyriorũ occidẽs, mox audito uerbo Dei, cessauit ab occisione, tum pleraque alia exempla ex sacris scripturis desumpta, de angelorum obedientia, nisi perspicuum esset ex sacris literis ipsos Angelos hac potissimùm uirtute commendatos, quòd toti à Domino Deo suo pendeant, & omnia ad nutum eius faciant. Similiter si corporale cœlum perspexerimus, omnia Domino Deo obsequi & obedire conspiciemus. Nimirum in cœlo sunt sol, & luna, & stellæ, quæ suis funguntur officiis, & Deo obediunt: ut interim taceam, ea quæ sunt in aëre, qui & ipse cœlum uocatur. Quid, quæso, in hoc cœlo cerni potest, quod imperium Domini Dei sui detrectet? Iob. 9. cap. Qui præcipit soli, & non oritur, & stellas claudit, quasi sub signaculo. Qui extendit cœlos solus, & graditur super fluctus maris. Et 36. cap. In manibus abscondit lucem, & præcipit ei, ut rursus adueniat. Et sequenti capite: Qui præcipit niui, ut descẽdat in terram, & hyemis pluuiis, & imbri fortitudinis suæ. Et, ut summatim dicam, nihil est tam in spirituali quàm in corporali cœlo, quod non modis omnibus Dei mandato obediat. Rogamus itaque hac petitione, ut nobis donet Deus suum spiritũ, qui in nobis efficiat, ut nos in hac terra, id est adhuc terrestres creaturæ ita promptè & expeditè obediamus uoluntati eius, quemadmodum obediũt illi creaturæ cœlestes. Obserua: hæc collatio ostendit exigi à nobis non imperfectam, ac semiplenam, sed absolutam & perfectam obedientiam, quam pro hoc statu non habemus. Sufficit autem, quam pro nostro modulo habere possumus, & beamus, dolentes quòd illam non assequamur, propterea quòd adhuc in carne

Cœlũ aliud spirituale, aliud corporale.

Angelorum laus ab obedientia.

Etiam inanimata parent Deo.

Perfecta non est hic nostra obedientia.

stra sentimus reliquias primæ illius inobedientiæ, & conflictum illum spiritus aduersus carnem. Vnde cum Paulo clamamus, Non quod uolo, bonum, hoc ago: sed quod odi, malum, id facio. Item, Sentio aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ. Rursus, 6. cap. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum. Hoc quibus dolet, ij demum hanc precatiunculam usurpare possunt, & hac meditatione seipsos exercere: Domine, cùm eramus in cœlo, id est, in paradiso, in primo parente, caro & inferiores potentię superiori obediebant, tibique inseruiebant. Sed ab illo extorres facti sumus, ad quem ne unquam pateret reditus Adamo, ante fores eius collocasti Cherubim, & gladium flammeum atque uersatilem. Inde contigit, quòd in terra terrestres, cum Adamo terrestri habitamus ob neglectam tuam uoluntatem, nihilque conspicimus, pręter calamitatum aceruos, bella, dissidia, & schismata in humano conuictu. Versamur inter rebelles in loco inobedientiæ, ubi Satan Dei aduersarius principatum inter inobedientes obtinet: vbi & diuinæ uoluntati contradicitur, & cum cœlestibus spiritibus discrepatur. Hæc nobis utique dolent, ô Domine Deus, non secus atque ei dolet, qui inter rebelles in ciuitate defectrice ageret bonus ciuis, in qua tyrannus aliquis principatum contra legitimum illius principem obtineat. Quemadmodum enim is bonus ciuis toto pectore optat, ut abiecto tyranno, ciues ad obedientiam principi suo debitam redeant, & ubi diuersum fieri uidet, apud se, si nihil queat aliud, ingemiscit: Ita & nos Domine ingemiscimus, precantes ne aduersarij prævaleant, sed per tuam gratiam nos ita tuo spiritu foueas, ut quomodo in cœlo, regia tua ciuitate, ubi cœlestes & spiritales sunt, & tibi summam exhibent obedientiam, ita tuo spiritu ducti, ueluti tui filij, in hac lachrymarum ualle tibi seruiamus, dicentes, Fiat uoluntas tua, sicut in cœlo, & in terra. Et quemadmodum in illa Ecclesia cœlesti, de qua Apoc. 4. scribitur, maximus est consensus, & concors hierarchiæ, uoluntati tuæ summè obedictis: ita & in hac Ecclesia fiat, ut sint (quos Christus filius tuus ordinauit) uno ore & una benedictione laudantes te Dominum & Deum suum, eáque mente & uoluntate pergant tibi obsequi, sicut ipsos instituisti per Christum Dominum nostrum uoluisti, Paulo dicente Ephes. 4. Et ipse dedit quosdam Apostolos, quosdam autẽ prophetas, alios uerò Euãgelistas, alios autẽ pastores, & doctores ad consummationem sanctorum, in opus ministerij in ædificationẽ corporis Christi. Breuiter, intelligamus hanc dominicæ precationis particulam in hunc sensum, quem profectò Dominus saluator noster significare uoluit, nimirum nos hic debere tam innocentem uiuere uitam, ut cum superis uideamur habere uitæ communem consuetudinem, & conuersationem cœlis dignam. Atque ita uiuamus, faciamus, & loquamur omnia, ac si cœli iam incolæ essemus, & inter choros Angelicos contubernium haberemus. Hoc ut faciamus, rogemus patrem cœlestem, cuius spiritu domabitur caro, & spiritales uiuemus.

Inobedientiæ clausus patet.

Dolent, qui boni sunt, homines illegitimo dominо obsequi.

Membra corporis Christi hominis de cœlo cœlestis, cœlestẽ uitam uiuãt.

Panem.

Cùm naturâ appetant ea homines, quibus consistant, sint, & permaneant: intelligant etiam ea, quibus opus habent, non nisi patris bonitate sibi cõtingere, par est, & hæc ab ipso petere. Duobus autẽ constant homines, corpore & animo. Duplici ergo indigent cibo & pane, corporeo scilicet, & cœlesti, & utroque non nisi à patris cœlestis liberalitate petendo. Pauperes sumus & mendici, Deus autem dues in omnes. Itaque sicut mendici pro more habent, atque eò natura ipsos incitat, ut leuandæ inedię, & paupertatis gratia ad diuites confugiant, petituri panem: ita & nos longè egeniores, confugiamus, oportet, ad patrem nostrum omnium locupletissimum, qui per uiscera suæ misericordiæ nobis cibum suppeditabit copiosum. Nomine panis, non panis simpliciter ille triticeus, aut siligineus, quo uesci-

Nos pauperes, Deus dues.

panis quid in sacris literis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mur, & in uita corporali conseruamur, intelligitur, sed simul comprehenduntur omnia, quæ ad conseruãdam nostram uitam corporalem commoda, utilia, atque necessaria sunt: eruditio, fama bona, uictus, annona, ualetudo, & huiusmodi, quorum mentio fit infrà, Et hæc omnia adiicientur uobis. Peculiaris est Hebræis hæphrasis, ut panis uocabulo cibum omnem, & commeatum, edulium & annonam intelligant: & Augustinus sic ait, Per panẽ utique omnia intelligi uoluit scriptura (Genes. 29.) ad uictum pertinentia. Ita, 4. Reg. 6. in uerbis Elisæi legimus, Pone panem & aquam coram eis, ut comedant, & bibant, & uadant ad dominũ suum. Vbi subiungitur, Apposita est eis ciborum magna præparatio. Sic Luc. 14. Ingressus est Iesus domum cuiusdam principis Pharisæorum, Sabbatho manducare panem, quod certè non debet ita intelligi, quasi panem tantùm ibi manducauerit.

Panem flagitans, caue, ne cogitatione in aliquo cibi genere fistas.

Vnde quemadmodum (ut suprà diximus) orantes, non debemus Deo præscribere modum, quo leuet nostram necessitatem: ita quoque cauendum est hoc loco, ne orantes cogitatione in aliquo ciborum genere hæreamus, quasi oporteat nos hoc, & non alio cibo ali, sed simpliciter petamus panem, hoc est, eam alimoniã, quam pater cœlestis usui fore scit, & pro sua prouidentia singulis temporibus nobis assignauerit. Non enim in solo pane uiuit homo, sed in omni uerbo, quod procedit de ore Dei: id est, in quacunque re, quæ ex ore, & uerbo Dei egreditur. Sunt, qui

Petere victũ, non indignũ precatione Dominica.

opinantur indignum esse hac tam spiritali oratione, petere uictum corpori necessarium, quem à suis parẽtibus accipiunt & gentes. Sed neque indecens, neque indignum hac, quamlibet cœlesti, precatione, corporis alimoniam petere: cùm pater ipse cœlestis non ducat se indignum, uictum illum nobis suppeditare, imò postulet eius solicitudinem sibi cõmitti. Proculdubiò non parua est pietatis portio, certa fide à patre cœlesti hũc corporis uictum postulare, cùm multos uideamus gastrimargos, cuticulam curantes, & uentris solicitudinem habẽtes, obstaculo sibi esse,

solicitudo de victu, &c. prohibetur, non labor.

quò minus Christum sequantur. Non decet nos de uictu solicitos esse, qui edocti sumus omnem crastini solicitudinem abiicere, ac agnoscere patrem nostrum cœlestem, tam diuitem, tam benignum, cui tantoperè curæ sumus, non committerum, ut, quum passerculis etiam de uictu prospiciat, quum lilia agri tanto decore uestiat, nobis in filios cooptatis uictus, aut amictus à se petitus, à se expectatus, unquam desit. Iuxta quam sententiam ait Dauid psal. 33. Iunior fui, etenim senui, & non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem. & Prouerb. 10. ait Salomon, Deum non occidere fame animam iusti: id quod perspicuum fit exemplis Eliæ, Helisæi, & Danielis prophetarum. Caue tamen, tibi persuadeas, Christum noluisse ut laboremus, quum ad laborandũ conditi simus, quemadmodum aues ad uolandum: & Genes. 3. præcipitur, ut sudore vultus nostri uictum quæramus. Sed uoluit his uerbis Christus, ne uictum solicitudini nostræ acceptum ferremus, magis autem Deo: qui si laboribus nostris suam benedictionem nõ addat, terra præter tribulos ac spinas nihil germinabit. Laborandum igitur est, ne Deum tentemus: & labores nostri benedictioni diuinæ committendi, ut benedictione re-

Benedictioni Dei non solicitudini nostræ aut labori victũ nostrũ fructuũ terrę copiam debemus.

pleamur. Quare cùm sanctos patres Iacob, Genes. 28. Salomonem, 3. Reg. 8. & plerosque alios nõ puduerit uictui necessaria enixè à Deo orare, pium & sanctum ducemus, hac petitione cœlesti orare pro uitę huius necessariis. Rogabimus igitur hac petitione pro omnibus agricolis, & artificibus mechanicis: pro conseruatione pistorum, molitorum lignicidarum, latomorum, furnos apparantium, cocorum, & omnium, qui adminiculo sunt ad paranda uitæ necessaria. Sic, inquam orabimus: Non solùm hunc panem da nobis, ô pater, qui uitæ corporis est necessarius, uerùm etiam da nobis panem uitæ æternæ, panem angelorum, panem supersubstantialem, qui animæ nostræ fulcit substantiam, conscientiam tranquillat, & confirmat. Hoc est, da nobis corpus Domini nostri Iesu Christi, ut tecum æternũ uiuere mereamur. Hic est panis uiuus, qui de cœlo descendit. Qui manducat hunc

Panis, Corpus Christi.

panem, uiuet in æternum. Da nobis hunc panem quotidiè manducandũ, ne peccatorũ mole pressi, à Christi corpore separemur. Quotidiè hoc pane indigemus. Quotidiè peccatores sumus, propterea quotidiè hic panis nobis in remissionem peccatorum nostrorum est necessarius. Aut per panem intelligimus meditationẽ diuinorum præceptorum, iuxta illud Ioannis. 6. Operamini cibum, non qui perit, sed qui permanet in uitam æternam, quem filius hominis dabit uobis. Operari autem opus Dei patris nostri, & in mandatis eius ambulare, est credere in eum. Ioan. 6. quem misit ille, sermonẽsque eius seruare. Qui enim (inquit ille) habet præcepta mea, & seruat ea, ille est, qui me diligit: qui autem diligit me, diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & apariam ei meipsum. Et hæc est charitas Dei ut eius præcepta seruemus, & præcepta eius grauia non sunt. Aut panem, id est, intellectum diuini uerbi petimus, ut eo aliti & confirmati, ad illam perfectam absolutámque uitæ beatæ saturitatem peruenire mereamur.

Panis, meditatio in diuinis præceptis

Ioan. 14.

1. Ioan. 5.

Panis, intellectus uerbi diuini.

Nostrum.

Magnifica sua liberalitate hunc panem, nostrum facit. Non enim proprio iure noster est, quem scilicet nobis Deus debeat, sed quia nobis necessarius, & nobis à patre cœlesti constitutus, qui suorum est sollicitus, & omnia ineffabili prouidentia pascit, ac regit uniuersa. Vnde clamat propheta psal. 103. Omnia à te expectant, ut des illis escam in tempore: dante te illis, colligent, aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur. Et psal. 144. Oculi omnium in te sperant Domine, & tu das escam illorum in tempore opportuno. Aperis tu manum tuam, & imples omne animal benedictione. Aut cùm nostrum dicimus, admonemur mutuæ charitatis, ut hunc dicamus nostrum, tanquã communem, & communi oratione impetratum, ac omnibus necessarium. Omnia enim, ait Chrysostomus, quæ nobis orantibus Dominus dat, siue militãtibus, non nobis solùm dat, sed & aliis per nos: vt de eo, quod percipimus à Deo, partem impotentibus faciamus. Hæc dum meditamur, meminimus communis nostræ miseriæ. Primò, quòd nisi cibo sustentemur, subsistere non possimus. Secundò, quòd è cœlo facti exules, bestiis conferimur, terreno cum illis vtentes pabulo. Deinde eandem explicamus his verbis, nam rogantes, dicimus, da panem non meum, sed nostrũ, non in nobis tantùm, sed etiam in aliis eadem necessitate laborantibus, & eidem sorti obnoxiis. Qua in re diligenter duo obseruabis: vnum, quòd omnes sumus cõmuni necessitate pressi, & indigentes: alterum, quòd communis cibus nobis è paterna manu liberaliter est designatus. Nolim tamen ex his tibi persuadeas bonorum communicationem, & quandam veluti κοινοβίαν instituẽdam, tollens rerum proprietatem è medio, more Anabaptistarum, exemplum primę Ecclesiæ prætexentium. Quibus certè nihil illa patrocinatur. Nam illa non sic bonorum communicationem habuit, vt nemo Christianus quicquam sibi retineret, sed vniuersa aliorum arbitrio dispensanda tribueret: cùm ex Actibus apostolorũ notum sit, matrem Marci domum habuisse. Similiter & coriarium illum, ad quem diuertit Petrus, cùm domum tùm merces possedisse. Et Petrum nõ tam acriter corripuisse Ananiam, quòd Ananias non potuisset seruasse & agrum, & pretium agri, sed quòd simularet se integrum pretium afferre, fraudis & mendacij gratia correptus est. Quare in illa Ecclesia non videtur alia fuisse bonorũ communicatio, quàm quòd qui opulenti erant, prædia vendebant, vt collatione pecuniarũ infirmis & pauperioribus (ne ad Iudaismum paupertate adacti, & suorum ope destituti, redirent) succurreretur: adeò enim inter ipsos feruebat φιλαδελφία, vt singuli parati essent sua omnia pro fratrum salute etiam profundere, eò quòd corde essent uno, & anima una. Quòd autem Act. 4. cap. scribitur, nec quisquam

Panis quare noster.

Pabulum nobis commune cũ bestiis argumẽtum ingens miseriæ nostræ.

In Anabaptistas, omnia esse communia uolentes.

In Ecclesia uetere quomodo omnia communia.

Ananias qua rẽ correptus à Petro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Null' in adolescente Ecclesia quicquam suũ dicebat, et quomodo.

corum, quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia: intelligendum & conferendũ est cum uerbo incluso in ea autoritate, eorum, scilicet, quæ possidebant. En uides, possidebant quidem, sed tam feruens erat charitas, & philadelphia inter eos, ut quæ possidebant, non minus aliorum (si qua esset succurrendi necessitas) quàm propriis usibus, impenderent: intereà tamen ea possidebant & colebant. Huius possessionis meminit Paulus. 1. Corinth. 7. capũ. Qui emunt, tanquam non possidentes, & qui utuntur hoc mũdo, tanquam non utantur. Possidebant colendo, utendo & dispensando: & non possidebant, cõmunicando largiter, & impertiendo egenis, adeò ut nemo inter illos esset egens. Nõ ergo hoc genus uitæ & communicationis rerum more Anabaptistarum institutum spiritus Christi, qui tamen acceptum habet pium cœnobitarum & religiosorum communem conuictum. Proindè hac uoce, nostrum, resecuit quicquid superfluæ uoluptatis magis, quàm necessariæ fuerit frugalitatis. Noster profectò panis est, quo commodè & necessariò ad piè uiuendum, atque fratribus inseruiendum alimur, non ad lasciuiendum & miserè luxuriandum. Hęc obseruent auaritiæ delicti, & inexplebiles uentres, solùm suo uentri seruientes, omnia ad se rapientes, & cum aliorum dispendio grandes diuitiarum aceruos coacteruãtes. Itaque dicimus, Da panem nostrum, id est, aufer à nobis auaritiam, & curam uentris, ut à te omnia bona expectemus, & auferamus.

Supersubstantialem.

Quotidianũ quid Græcis.

Græcis legitur ἐπιούσιον, quod ad uerbum sonat supereſſentialẽ. Quidam accepunt supersubstantialem. Quidam, ut Symmachus, autore Hieronymo, egregiũ siue eximium. Alij peculiarẽ, nonnulli Mahar, quod crastinum reddunt, quemadmodum Hieronymus in Euangelio, quod appellatur Hebræorum, scriptum reperit. Nam & Græcis ἐπιοῦσα, crastina dies dicitur. Ad hunc enim modum ubique est & Lucas, Act. 7. cap. τῇ τε ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ, id est, postero die. Non absimile indicat Augustinus sermone, 28. vt hic sit sensus, Quemadmodum patres, terrenũ prospiciunt liberis suis panem, quo corpus alatur, etiam in posterum diem: ita tu nobis prospice panem cœlestem, animi cibum, qui pater es cœlestis, & pater spiritũum. Obserua. Cùm ἐπὶ in compositione aliquando significat ἐπελεύσιμον, hoc est sequelam quandam continuam, & Græcis ἐπιοῦσα crastina dies dicatur: similiter Hebræis, crastinum frequenter idem, quod quotidianum sonat: rectè interpretantur ἐπιούσιον, quotidianum. Similiter ἐπὶ aliquando significat uel cum, uel ad, uel in, quasi dixerimus panem ἐπιούσιον, id est cumcoexistentem, uel adstantẽ, uel inexistentem, quasi qui pertineat ad præsentem quenuis diem, id quod explicamus, dicentes, panem quotidianum. Quare ἔσιον si pro essentia sumitur, & ἐπὶ pro ad, iuxta uariam uoculæ, panem, expositionẽ suprascriptam, dicetur ἐπούσιον, quòd essentiæ nostræ conueniat, ad nutriendum, & pascendum accommodum. Qui supereſſentialem legunt, arbitrãtur hunc panem ob id sic dici, quòd cœlestis sit, non terrenæ naturæ, de uerbo Dei intelligentes, ut ἐπὶ sit idem atque supra, & ἔσιον essentialis?

Da.

Hoc uerbo in primis ostendimus & confitemur Deum esse, à quo sustentatio
Psal. 34. 141. uitæ omnium pẽdet, quòd is solus sit, qui omnibus det uictum, & omneis pascat, Psal. Qui dat escam omni carni. Item, Aperis manum tuam, & imples omne animal benedictione. Deinde fatemur hanc uitæ substentationem, liberale donum esse, sine spe lucri, pretij aut muneris. Quia bonorum nostrorum non eget Deus. Tertiò, admonemur hoc uerbo agnoscere uniuersam nostram iudustriam à nobis tanquam à nobis nihil efficaciæ habere, sed nos nostráque omnia à patris nostri benignitate ac liberalitate pendere: qui non vult nos in otio panem manducare, sed

labore, & sudore vultus nostri pane uesci. Nam tametsi Paulus plantans nihil sit, & Apollo rigans nihil sit, sed qui incrementum dat Deus, 1. Corinth. 3. tamen 2. Corinth. 9. Qui administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, semen quidẽ dat, sed seminanti: incrementũ dat, sed plantanti, & riganti, non dormitanti & otianti. 2. Thessal. 3. cap. Qui non laborat, non manducet. Fidei itaq; erigamur, ita orantes, Da ô pater cœlestis, liberaliter, qui es Deus uniuersorum: Quoniam tui sunt cœli, tua est terra, & plenitudo eius. Da, qui das escam omni carni, & imples omne animal benedictione. Da, non autem mutua, quòd nihil habeamus, quo resarcire & restituere possimus, cùm tua sint omnia. Da simpliciter, sine expectatione lucri, qui bonorum nostrorum non eges. Da per misericordiã tuam, ut Christi uita, uerba & facta omnia, cum passione & resurrectione ipsius, ubique prædicentur, agnoscantur, seruentur. Da, ut hæretica & impia dogmata abscindantur, & ut simplici, ac uno pane quotidiano uescamur, & maneamus concordes in Christi uerbo. Excitat igitur hoc uerbũ, Da, ad piè precandum, & subindicat, qualem fidem precantes habere debeamus, nimirum, quæ sentiat ueré illa omnia diuinitus dari.

Dat Deus pãnem suum, sed exigit laborẽ nostrũ.

Nobis.

Docemur, quàm diligenter habenda sit fraternæ necessitatis ratio iuxta charitatis præscriptũ: Cuius partes sunt, nõ quæ sua tantùm, sed & aliorum sunt, quærere. Vnde hæc petitio non spectat ad auaros, fœneratores, fraudatores, rapaces, & uiolentos: sed ad pios, & uerè Christianos, qui philadelphi sunt, hoc est mutuę & fraternæ charitatis affectu ducuntur. Vnde non dicit, da mihi solùm, sed da nobis inopibus & mendicis, qui olim filij iræ, nunc uerò per tuam gratiam filij tui sumus, in quo uiuimus, mouemur, & sumus, qui alis, & pascis cuncta, quæ sub cœlo sunt, animantia. Da nobis filiis tuis, ad imaginem numinis tui creatis, & effictis, panem nutritium, & uictui necessarium. Panem item uitæ æternæ, panem Angelorum supersubstantialem. Rursus, panem, id est, meditationẽ diuinorum præceptorum, & intellectum diuini uerbi, ut tecum uiuamus æternùm.

Tenaces & sibi solis uelut nati, nõ retẽtè orant orationem Dominicam.

Hodie.

Hoc uerbo admonemur in primis anxiam uictus solicitudinem auferre, similiter & curam crastini, & ut contenti simus præsenti beneficio Dei, ut huius petitionis hic sit sensus: Suppedita nobis panem quotidianum, parabilem, & qui commodus sit alendo corpusculo. Panem, inquam, largire frugalis, & necessariæ refectionis, non autem lasciuiæ & superfluitatis. Exquisitas enim delitias non requirimus. Suppedita cum, qui nobis hodie sufficiat. Crastino enim die te rursus orabimus, certò apud nos statuentes, tibi nũquam deesse, unde nos alas, & abundè necessaria nobis prospicias. Huc pertinet præceptum Exod. 16. ne plus mannæ colligerent filij Israël, quàm Gomor. Itaque ut illi in diem uiuebant, ita & nobis uiuendum, id est sollicitudo crastinæ necessitatis anxia abiicienda est. Quandoquidem crastinus dies suam afferet curam. Deinde ignoramus, si crastino die superuicturi sumus. Quid igitur causæ poterit esse, cur crastinę diei curam tam anxiè recipiamus? Adhæc quis tam magnis diuitiarũ aceruis oppletus, cui non fuerit necessarium diuinitus accipere quotidie necessariam alimoniam ac uitę sustentationem? Quam nisi quotidie Deus suppeditaret, nihil certè commodi afferrent uniuersa promptuaria, etiam omnibus bonis refertissima, qualia parabat ille apud Lucam. 12. cap. dicens, Anima, habes multa bona, posita in annos plurimos, &c. Aduerte cùm Christus iubeat nos petere, ut Deus det singulis diebus panem conseruantem nos in uita, haud obscurè indicat, Deum promisisse nobis se daturum quotidie parabilem uictum, qui nobis satis sit. Quare nihil causæ est, cur dare debeas operam imposturis, furto, & prædæ, ut uiuas. Sed abiicienda sunt hęc omnia,

Viuendũ hodie Christianis, & crastini cura ponenda.

Nihil possũt bona, quãlibet redundãtia, sine Dei afflatu & fauore.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut in primis quæras regnum Dei, & iustitiam eius, hoc est seruias legitimæ tuæ vocationi ex fide, & omnia quæ ad victum necessaria fuerint, tibi adiicientur. Huc pertinet doctrina Pauli, dicētis, Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus, Similiter & oratio Sapientis, Prouerb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi: tribue tantùm victui meo necessaria: Ne forte satiatus, illiciar ad negandum, & dicam, Quis est Dominus? Aut egestate compulsus, furer, & periurem nomen Dei mei. Obserua, uoculam, hodie, doctoribus Augustino, & Basilio magno, significare totum uitæ nostræ tempus, sicut & in epistola ad Hebr. 3. cap. Adhortamini uosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur. Ita &, da nobis victum necessarium, donec hodie cognominatur, id est, quandiu hîc uiuimus. Aduerte, facilè esse, idque non contemnendum, à pane hoc corporali anagogicè facere. Quod fiet, si per panem intellexeris spiritum, quo uegetemur ad sanctificandum nomen Dei, & ut regnum eius, hoc est, Euangeliū apud nos primas habeat, ac sic obtineat, ut uoluntatem eius faciamus.

Hodie, omne uitæ tempus significat.

Panis anagogicè quid.

Et dimitte nobis debita nostra.

Sanctus ille simul & doctus Cyprianus, hunc locum interpretans, ait, Post fidium cibi petitur & uenia delicti, ut qui à Deo pascitur, in Deo uiuat, nec tantùm præsenti, & temporali uitæ, sed & æternæ consulatur. Precamur igitur, ut hac precatione pro omnibus, quæ necessaria sunt ad obtinendam, & conseruandam uitam spiritualem, & perpetuam. Quid, quæso, profuerit uita hæc corporalis, si post hanc uitam nobis perpetuò pereundum esset? Ad hanc itaque uitam spiritalem necessaria est remissio peccatorum, ut pater cœlestis dimittat siue remittat nobis debita nostra: nec respiciat, quàm turpiter abusi sumus muneribus, quæ nos abundantissimè cumulauit. Nec prospiciat ingratitudinem nostram propter ceptis ab eo bonis, ne propter illam, eadem nobis negare, & subtrahere pergat. Sed ne inflammatus ira & indignatione, nos corripiat, sicut abundè meruimus. Sed nobis clementer ignoscat, quanquam nos qui Christiani sumus, & ipsius filij appellamur, non ita uiuimus, ut debemus. Porrò hæc uerba ostendunt quàm uerum sit, quod per Ezechielem, 18. cap. dicit Dominus, Nolo mortem peccatoris, sed magis, ut conuertatur & uiuat. Quæ uerba nihil aliud spirāt, quàm nostri conuersionem à peccato ad Deum, & reditionem à morte ad uitam. Similiter ostendunt quanta sit Dei in nos humanitas, & quàm fructuosus sit Christi aduentus ad nos. Quidquid de eo legimus, aut ab eo audimus, sit ad nostri medelam. Adeò enim corrupti sumus, ut omnino eius opera indigeamus, sine qua perimus, & de nobis prorsus actum esse cognoscimus. Quemadmodum enim quæ in pharmacopolarum, & chirurgorum officinis conspiciuntur, antidota sunt, & medelæ adhibitæ omneis corporis infirmitates: ita quæ in Christo & à Christo nobis proponuntur, pharmaca sunt aduersus omneis animi morbos. Baptismum dedit, medelam ad tollendum originale, & si quod est aliud peccatum. Post quē, si, ut sæpè fit, peccauerimus, ne animos despondeamus, & in Nouatianorum, resipiscentiam negantium, hæresim incidamus, antidotum aduersus peccatum & relapsum adfert, dicens orandum esse, Dimitte nobis debita nostra. Quibus uerbis pollicetur relapsis & pœnitentibus resipiscentiam. Hæc enim oratio, & similis in uoto habet sacramentum pœnitentiæ, seu uoluntatem petēdi beneficium absolutionis à ministro, iuxta uerbum Christi Ioan. 20. Hæc ut intelligamus, primò dicemus, quid nomine debiti intelligitur: secundò, quid uerbo dimittendi significatur. Variam reperitur in scripturis debiti genus. Quoddam est debitum, quo Deo debitores sumus: cuiusmodi est dilectio, & obedientia, debemus enim Deo dilectionē, & obedientiam ex toto corde, animo, mente & uniuersis uiribus. Hac petitione non oramus, perinde atque huius debiti nolimus amplius debitores esse. Nam si illam

Vita corporalis sine spirituali, mors.

Quàm necessarius nobis Christus.

Quū remitti nobis postulamus peccata nostra, pœnitentiam profitemur.

Debitum nostrum, multiplex.

doctore Paulo Roma. 10. semper proximo debeamus, quantò magis Deo, cui zonam, imò nos nostraque omnia debemus? Est aliud debiti genus, peccatū scilicet, non quòd debeamus peccatum, sed quòd peccatū nos debitores constituit, & Deo odibiles reddit: hoc est, propter peccatum seu transgressionem debitores sumus diuinæ iustitiæ, siue, propter peccatum ultio & pœna pro satisfactione nobis patienda tolerandáve est, nisi per gratiam Dei remittatur, quòd nunquam ex nobis tantum ex nobis satisfacere possimus. Sumus igitur hoc modo debitores, hoc est culpabiles, & debitis pœnis obnoxij. Vnde hæc petitio exigit, ut uerè agnoscamus nos esse peccatores. 1. Ioan. 1. cap. Si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & ueritas in nobis non est. Tametsi enim nonnullis forsitan detur, ut coram humano iudicio sint irreprehensibiles, corā diuino tamē nemo purus, & insons (paucis exceptis). Psal. 142. Nō intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia nō iustificabitur in cōspectu tuo omnis uiuens. Nec putauerim satis esse uiro Christiano & pio, si simpliciter in genere se peccatorem cum aliis esse confitcatur. Profectò habenda est ea uitæ & delictorum ratio, ut peccata peculiaria, certa, & singularia, quantum nobis licet, obseruemus, & illorum remissionē petamus, ut singulis cicatricibus, singulares, & particulares adhibeantur medelæ, & malagmata. Plerosque inuenias, qui ingenuè fateantur se peccatores esse, sed qui ubi deliquerunt, egregiè sibi blandiantur, ac hoc solùm fateantur, ut dicāt, se quidem esse miseros peccatores, interim tamen nihil in conscientiis suis dolentes de commissis, imò ne ab ipsis quidem abstinentes, quibus iram Dei grauiter prouocant. Habenda est certè uera peccatorum agnitio & confessio cum gemitu & dolore tam gratuis offensæ, hoc est, cum sui humiliatione & contritione, cúnque proposito confitendi, & obtinendi beneficiū absolutionis à ministro. Secundo loco dicamus, quid uerbo dimittendi significatur. Verbum dimittere hoc loco, sicut & apud Lucam, 6. cap. Dimittite, & dimittemini, accipitur pro remittere. Cū enim in peccatis nascamur, & frequentius peccemus, necessaria est peccatorum remissio ad perpetuæ uitæ acquisitionem. Nam, Beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata. Et, Beatus uir, cui nō imputauit Dominus peccatum. In hoc uerbo includitur mors Christi & resurrectio. Nam cùm Paulus ad Hebr. 9. cap. dicat, Sine sanguinis effusione non fit remissio, necessaria est sanguinis effusio, hoc est mors agni, non bruti, sed uiuentis, immaculati & incontaminati, id est Christi, qui in sanguine proprio intrauit semel in sancta, id est, in ipsum cœlum, ut apparcat nunc vultui Dei pro nobis, ad destructionem peccati. Hoc non poterat nequę potest purus homo, qui caro est, & non nisi carnem ex se generans: reddere enim non poterat homini Deum, quem neque habebat, neque sua uirtute mereri poterat, ut qui totus in iustitia sordesceret. Necessarius est igitur homo Deus, & Deus homo, hoc est Christus, ut remittantur nobis peccata. Solus Christus est qui peccatum mundi expiauit. Solus Christus est, in quo pater sibi complacet. Solus Christus est, in cuius manu Pater omnia dedit. Est igitur mediator, redemptionis, per quem nobis est ad patrem accessus. Ergo necessaria est fides in Christum. Qui enim non credit in Christum, nihil illi prodest Christus, nec consequitur peccatorum remissionem. Hæc est fides illa uiua, quæ per charitatem operatur: habens in se uim & energiam mortis & resurrectionis Christi, qua & ego abluor, & mundor à peccato Quomodo uerò hoc fit? Cùm ex animo adhæreo promissis & misericordiæ Christi, ac ipsi me consecro, tūc abnego meipsum, renuncians ueteri homini, & peccato: hoc faciens, morior ipsi peccato, secutus Christum, qui, quemadmodum in cruce moriens, exuit omnem infirmitatem ab Adamo acceptam, & resurrexit glorioſus: ita & ego abnegans meipsum, & renuncians peccato, odi peccatum propter Christum. Tunc sanguis Christi, id est, uiua fides, quæ uices mortis Christi gerit, abluit omnem meam sordiciem, & commorior Christo, exuens

Charitatis & obedientiæ semper debitores sumus. Peccatū quo modo debitum.

Verè Christiano etiam singularia, & singulariter, peccata obseruanda.

Dimittere uerbum.

Nō nisi morte christi remittitur peccata.

Christus unus, nobis satis.

Ablutio à peccato quomodo fit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ueterem hominem. Et sicut à morte resurrexit Christus, ita & qui commoriõr Christo, resurgo, id est, donor noua uita, & gratia, fióque noua creatura in Christo. In quem fiducia, tranquillam pacatámque reddit conscięntiam meam, ut iam intelligam patrem mihi placatum propter Christum, cui me totum consecro, ac dedo. Roma. 5. Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Quare in hac petitione rogamus, ut Christus nobis innotescat, & detur nobis donum fidei in Christum per Spiritum sanctum. Ad hæc necessaria est Euãgelij prædicatio, & non est contemnẽdus sacramentorũ usus, quibus ueluti mediis Christus suã impartit gratiam & peccatorum remissionem iuxta uerbum suum, Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c. Obserua: hoc præceptum Christi, quo iubemur inuocare Deum, ualet ad tollendum tentationem, qua nobis offertur indignitas nostra, semper obstrepens ac deterrens nos à Deo, ut trepiduli fugiamus Deum, tanquam qui propter nostram indignitatem non est exauditurus nos. Sed cùm iubeat Christus, ut petamus, huic profectò parendum est, & cum fiducia inuocandum est. Sit autem mens attenta, de remissione peccatorum diligenter cogitet, & dẽ mediatore Christo: simul & recordetur expressas promissiones de remissione peccatorum. Ezechiel. 18. Quacunque hora ingemuerit peccator, non recordabor, &c. 1. Ioan. 1. Si confitebimur peccata nostra, fidelis est & iustus, ut remittat nobis peccata nostra. Oramus ergo, ô bone pater, erige nostras conscientias iam nunc & in finem uitæ nostræ, quę conspectu peccatorum nostrorum & metu iudicij tui, grauiter conterrẽtur. Fac corda nostra tranquilla & quieta, ut iudicium tuum possimus expectare: nec permittas nos in desperationem ob peccata admissa incidere. Sed fac, ut sentiamus, longè ampliorem, maiorem, & firmiorem tuam esse misericordiam, validiorémque ad nos saluandos, quàm nostram male actam uitam ad perdendum nos. Compesce horrendum illum calumniatorem & accusatorem nostræ uitæ Satanam iam, & tum cùm mors imminebit, & in omnibus aliis conscientiæ angoribus. Aufer à nobis Domine graue onus peccatorum & conscientię, ut ea læta, & confirmata spe misericordiæ tuæ, & uiuere, & mori tibi, & facere, & pati propter te omnia possimus. Obserua uoculam nobis, qua insinuatur fraterna & mutua charitas, ut non minori ardore ac deuotione petamus proximis nostris sua delicta ignosci, quàm nobis nostra condonari postulamus. Hic feruor charitatis in Paulo uiguit, Rom. 9. Veritatem (inquit) dico in Christo Iesũ, non mẽtior, testimonium mihi perhibente conscientia mea in Spiritu sancto, quoniam tristitia mihi magna est, & continuus dolor cordi meo. Optabam enim egoipse anathema esse à Christo pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnẽ, qui sunt Israëlitæ. Et Moses eodem spiritu orauit, Exod. 32. Obsecro (inquit) Domine, peccauit populus iste peccatum maximum: aut dimitte eis hanc noxã, aut, si non facis, dele me de libro, quem scripsisti. amen. Obserua Christum his uerbis aperire, quàm facilis sit uia remissionem peccatorum consequendi: quòd hanc ut obtineat postulari à Deo, tanquam patre nostro: cuius proprium est, filiorum ad pœnitentiam reuertentium misereri, ac ipsis parcere. Quod apertè insinuauit in parabola de filio prodigo, Luc. 15. Et Dauid, psal. 102. Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui sanat omnes infirmitates tuas. Qui redimit de interitu uitam tuam. Qui coronat te in misericordia & miserationibus. Qui replet in bonis desiderium tuum, renouabitur, ut aquilæ, iuuentus tua.

Aduersus rẽrationem pusillanimitatis.

Venia peccatorum facilis impetratu.

Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.

Hæc appendix uice similitudinis posita est, qua exigitur à nobis, ut ueniam deprecetur christianus nouni sibi, sed omnib' quoque gratiam peccatorum.

Iustitiæ Christianæ est, fratri ex animo remittere.

mus in nos peccantibus. Christiana enim philosophia seu Euangelium docet nos de quadam spirituali, & æterna iustitia in corde, quæ inter alia postulet, ut si uelimus nobis à Deo peccata dimitti, fratribus quoque in nos peccantibus offensam

ex corde non ficto remittamus. Quòd alioqui cor, aut ira aut uindictæ cupiditate æstuans, iustitiæ spiritualis capax omnino non sit. Sunt usque adeò nonnulli corrupto & inuerso ingenio, solo nomine Christiani, quibus uidetur uix posse fieri, ut homo ex perfecto corde capitali hosti & malefactori offensam dimittat. Sed hos per mansuetudinem & bonitatem Christi rogo, ut incipiant fieri Christiani, discentes, hunc, remittendi offensam proximo, affectum, non ex nobis solis esse, sed à Deo peti etiam oportere. Secundò addiscant nihil laboris esse petenti fratri condonare errata. Nam inuidia liberari, liuoris iracundiæque sollicitudine leuari, magnam reddit menti nostræ quietem, & pacatam facit conscientiam. Alioqui inuidia moueri, & odio fratris agitari, magnum tormentum est, quo maius non inuenere Sicilienses tyranni. Proinde natura comparatum est, ut filij parentes referant. Ergo si filij Dei esse uolumus, necesse est, ut sicut ille inimicos dilexit, & prò ipsis orauit, imò & mortuus est, inimicos etiam diligamus. Perspicuum est, quàm magnum sit de diligendis inimicis præceptum, & quantum caro huic modis omnibus repugnet aduersetúrque. Sed si præmiũ spectaueris, quod illi à Christo paratũ est, mox inimicitias in amicitiã uertes, iniuriarum immemor. 1 Ioan. 2. Et hæc est repromissio, quam ipse pollicitus est nobis, uitam æternam. Ad hæc paulisper apud te cogita, quàm non paria Domino facias in conditione proposita adimplenda, profectò pudebit te, hic ullam difficultatem causari. Nam Deus qui neque tua, neque ullius opera indiget, à te grauiter offensus, tibi gratis ignoscit, ipse ab omni peccato prorsus extraneus. Tu uerò, qui proximo dimittis, ipse quoque remissione indiges, nimirum etiam peccatorum erga Deum reus, & fortè maiorum, quàm tuus proximus, cui dimittere iuberis. hoc præceptum scribitur superiore 5. capite, Diligite inimicos uestros, &c. de quo copiosè scripsimus. Taceant igitur charitatis osores, & nomine Christiano indigni, dicentes, Quid ad me attinet, inimico parcere, ego illius opera non indigeo. En Deus, qui tua non indiget opera, tamen gratis peccata tua delet, & condonat. Rogabis fortasse. Si quis adhuc eam imperfectionem habeat in animo suo, & eandem sentiat, qua proximo noxã statim remittere posse sibi non uideatur: An is desistere teneatur ab hac precandi formula, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos, &c? Respondeo: non parum refert, imò magna est differentia, an quis eum affectum remittendi noxam, non habeat, imò ne habere quidem affectet, sed magis eo liuore intabescere, ac potius mori eligat, quàm uindictæ deponere libidinem. Hic enim pessimè agit, si orationem Dominicam cum hoc affectu recenset: hypocrita est, & indignus omnino, qui exaudiatur. Ille uerò, qui etsi non habet pium illum affectum remittendi noxam, affectat tamen, ut habeat, & à Deo petit, ut habeat: licitè, & piè orationem Dominicam integram recensebit, dum modò in animo reuoluat, ut affectet & petat à Deo hunc pium affectum condonandi proximo: quoniam caro aduersus hos affectus ex diametro pugnat. Huc pertinet, quod scribitur, Marc. 9. cap. ubi cùm uacillaret, & satis infirma esset fides illius, cuius filius à dæmone possessus, præceps in ignem mittebatur, dixit Christus illi filium offerenti, Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti. Videns pater se infirmam habere fidem, statim exclamauit, Credo Domine: adiuua incredulitatem meam. Hunc iuuit Christus. Ens uides hunc patrem: agnoscens enim quàm infirmus esset in fide, petiit, ut auferretur à se incredulitas, credendíque difficultas, & exauditus est. Hunc igitur bonum affectum petamus à Deo, qui dat spiritum suum petentibus se, Luc. 11. cap. Aliqui non exaudiemur, huc pertinent auctoritates illæ, Dimittite & dimittetur uobis. Eadem mensura, qua mensi fueritis, remetietur uobis. Hoc ipsum mirabili parabola declarauit, infra, 18. cap. De seruo, qui noluit misereri conserui sui, qui & propterea iussus est tradi tortoribus, quoadusque redderet uniuersum debitum. Vbi post enarratam parabolam, similitudinis partem addit: Sic & pater uester cœ-

Aduersus iræ & odij tenaces, & iniuriarum acceptarum memores.

Inuidia & odium grande sibi ipsi tormentum.

Ingens præmium paratum diligentibus inimicos.

An qui non ignoscit proximo, rectè oret orationẽ Dominicam.

Deus affectũ pietatis piè petentib' nõ negat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus uestris.

Deinde obseruandum est, Christum per hæc uerba non iubere, ut pecuniam mutuò datam, debitoribus remittamus, quod & quidam fallaciter interpretati sunt, prætextu illius loci à Christo pronunciati, Mutuum date, nihil inde sperãtes. Mutuum date (aiunt) nihil inde, id est, postea, sperantes uos aliquid accepturos. Cùm scopus Christi, locum illum narrãtis, fuerit, ut iuxta philosophiam Christianam, mutuam exerceamus beneficentiam. Mutuum date, nihil inde, id est, ex ui mutui, sperantes, nec quicquam accipientes: nisi uelimus in pessimum illud fœnoris, & usuræ peccatum incidere: neque his uerbis prohibet rem nostram legitimo iure repetere, qui eò ordinauit imperia seu iudicia terrena, quæ sunt ordinationes Dei. Quòd si obieceris autoritatem, Ei qui vult tecum in iudicio contendere, &c. Vide quæ in eum locum suprà, 5. cap. scripsimus. Neque his uerbis uetat publicos latrones, homicidas, adulteros, & id genus reipublicæ pestes iure publico accusari, ac etiam puniri. Multò minus iubet, ut temerè ipsis commissum ignoscamus, aut ad ipsorum scelera conniueamus. Nec prohibet etiam, quominus magistratus auxilium ad propellendam uim priuatam imploremus. Sunt certè magistratus à Domino ordinati, Roma. 13. cap. De his copiosius scripsi suprà, 5. cap. Obserua hanc petitionem admonere nos, ut non solùm dilectionem Deo, sed etiam proximo exhibeamus. Aduerte: non desunt, qui hunc locum iuxta conditionem interpretentur. Magis mihi arridet, si secundum similitudinem accipiatur, ut ex Luca explicatius significatum uidetur. Sentit enim alterum fieri inter filios cœlestis patris: alterum rogat, ut fiat. Neque enim illi rogant, ut uicissim inter sese sibi dent ueniam, quod in ipsis situm est: sed quemadmodum ipsi inter sese mutuis erratis ignoscunt, ut facere par est inter eiusdem familiæ filios, ita sit & ille propitius pater, nec ulcisci uelit, si quid fortè aduersus eum deliquerunt.

Repetere æs mutuò datũ licet.

Sontes plectẽdi.

Iure agendũ aduersum noxios.

Et ne nos inducas in tentationem.

Audita uoce tentationem, uidemur clangentia classica, & tubas ad arma submenda audire: cum hoste infensissimo & hostilissimo, congrediendum: uitam nostram nihil aliud esse, quàm militiam super terram, Iob. 7. cap. Cùm interim tam imbecillis sit natura nostra, & tam potentes habeamus hostes, qui nobis nunquam non imminẽt. Quorum primus est Caro, hostis domesticus, intra tecta parietésque domus nostræ conclusus, qui nec totus, quandiu in hoc mortis tabernaculo sumus, excludi potest, tantò periculosior, quantò magis intimus. Semper enim respondet, turget, repugnat, resistit, euertit, domat, uicta susurrat, nũquam se uictam fatetur: simulat, adulatur, insidiatur, nunquam non superbiens: magnifica & delectabilia pollicetur, quæ tamen solum interitum spirant. Alter familiaris admodum est, ac uicinus, nos undique circunstans, Mundus scilicet, interim ut fallat blandiens, interim ut euertat, minitans, ac ferociens. Alius est insignis inimicus & aduersarius Satanas, omnis maliciæ autor diabolus, & irrequietus spiritus, qui quouis momento saluti nostræ insidiatur, & quoquomodo possit, nos ad impietatem, ad peccata, ad perditionẽ impellit. Circumit enim, ait Petrus, 1. Petri 5. tanquam leo rugiens, quærens quem deuoret, tanto formidabilior, quãto occultior, uersutia ac malitia insignis, tantæ in segnes & oscitantes potentiæ, ut non sit super terram potestas, quæ ei comparetur, Iob. 41. Hic aduersarius uetus est. Sex enim penè milia annorum complentur, ex quo hominem impugnat. Omnia iam genera tentandi, & insidias atque arteis deiiciendi usu ipso uetustatis didicit, & edoctus carnem fragilem esse, ad malum procliuem, & mundi amantem, mentémque nostram ueluti captiuam in corpore mortis huius detineri, suggerit carni corporeæ uoluptatis cupidinem ac illecebras: imò quicquid nobis in hoc seculo acciderit, siue prosperum, siue aduersum, siue lætum, siue triste, siue sanctũ,

In armis & procinctu nobis semper standum.

Caro, qualis nobis hostis.

Mundus.

Satanas.

Omnia rapit Satan in occasionem tẽtandi.

siue profanum, siue uita, siue mors, hoc arripit Satan pro instrumento, quo nos tentet, atque ad peccandum sollicitet. Paradigma. Si cui accidunt diuitiæ, ecce præstò est Satan, & sollicitat hominem occasione diuitiarum ad contemptum Dei & proximi, scilicet ut neque Dei, neque proximi diues recordetur. Si cui acciderit paupertas, sollicitat eum Satan ad impostu ras, ad periuria, ad furta & rapinas. Si quis afficitur honore, Satan iubet eum elato esse animo, & nemini obsequi & seruire. Si quis afficitur ignominia, sollicitatur à Satana ad execrationes & desperationes. Si quis iuuenis est, sollicitatur ad sectanda iuuenilia desyderia, & ad negligendam rationem salutis, donec senectus aduenerit. Si quis senex est, sollicitatur ad sectandam auaritiam. Si quis sanus fuerit, & iucundam duxerit uitã, sollicitatur ad carnalem securitatem, & contẽptum uerbi Dei. Si mors imminet, sollicitatur ad desperationem. Et ut in summa dicam, nihil tam arduum, nihil tam pium, & humile fuerit, quicquid nobis acciderit, quin illud pro instrumento arripiat Satan ad tentandum nos, & sollicitandum ad impietatẽ & peccata, quæ compẽdiaria uia nos ad perpetuum interitũ ducunt. Quæso, quis hæc contemplatus, de se possit esse securus? Quis propriæ uirtuti fidere audebit, qui intellexerit, quàm tota hæc uita undique diaboli laqueis plena sit? quàm non cesset tẽtator ille, qui nec ueritus est & filium Dei Iesum technis suis aggredi? Deinde qui secum reputet, quot Satanę machinis impetitus sit seruus Dei Iob? Qui recordetur Saulem prius electum, pòst electũ à cõspectu Dei? 1. Reg. 10. Qui meminerit Dauid appellatũ in scripturis, 1. Reg. 15. 16. uirum secundũ cor Dei, eò turpitudinis pertractũ, ut adulterium homicidio copularet? 2. Reg. 11. Qui uideat Salomonem, cui Deus in principio regni sapientiam dederat, 3. Reg. 3. ultra omnes homines, eò demẽtiæ perductũ, 3. Reg. 11. ut peregrinis simulacris immolaret? Cui ueniat in mentem, quid acciderit apostolorum principi Petro, qui constantem ac fortem usque ad mortis discrimen animum professus, ter Dominum suum abnegauit? Matt. 26. Marc. 14. Hæc atque huiusmodi multa qui considerat, is certè non potest nõ inhorrescere, ac formidare tentationis periculum, & humiliare se sub potenti manu Dei, id quod hoc loco iubet Christus ut faciamus, excitans animos nostros ad fiduciam certam erga patrem, paratum auxiliari, ut nos à tentatione (ubi opem eius implorauerimus) eripiat. Quod non tacuit Paulus, 1. Corinth. 10. Fidelis (inquit) Deus, qui nõ patietur uos tentari supra id quod potestis, sed faciet etiã cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Cùm itaque hæc uita nostra sit militia quædam perpetua super terram, & in multiplicibus tentationibus & obstaculis traducenda sit, & in ea undique oppugnemur, ac uariis remoris impediamur, & non tantùm externè à mundo & diabolo, sed internè quoque à nostra ipsorum carne fæuissimis stimulis impetamur, ita, ut non uiuamus, quemadmodum decet & exigitur: Cúmque ne uno quidẽ die in tot periculis ac tentationibus queamus consistere, oremus iuxta Christi prescriptum, sequamúrque Pauli consilium ad Ephes. 6. cap. De cætero fratres confortamini in Domino, & in potentia uirtutis eius: induite uos armaturam Dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli: quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos uestros in ueritate, & induti loricam iustitiæ, & calciati pedes in præparationem Euangelij pacis: in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere. Et galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est uerbum Dei, per omnem orationẽ & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu. Hæc sunt arma, hoc est remedium ad uincendum Satanam: quem non uereberis tanto Christi præsidio adiutus, dicens cum Dauide psal. 17. Quoniam in te eripiar à tentatione. Et psal. 56. In

Securitatem nemo sibi in hoc seculo polliceatur.

Exempla inconstãtiæ ueterũ sanctorum.

Tentationis periculũ omnibus formidabile.

Quib⁹ armis muniat Paulus Christianos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deo faciemus uirtutem, & ipse ad nihilum deducet omnes tribulantes nos. Pio-
Licet Sataníæ inuitos nos tentare, uincere nō licet.
rum consolatio est, quòd diabolus accepit quidem tentandi licentiam, sed non ac-
cepit copiam subruendi (ait Ambrosius) nisi sua sponte labatur infirmus affectus,
qui sibi consilium non nouit accersere. Adeò diaboli inuidētia, & omnes eius ma-
chinæ nihil sunt, nisi euanida & phantastica apparitio, sibilus & susurrus, quem
facilè uiceris, si in fide restiteris. Debilis est hostis (ait Gregorius) non potest uin-
cere nisi uolentem. Vinci autem vult, qui negligit resistere, quoniam supersedet
se humiliare & orare. Ergo quum tentator uana & praua suggerit, timeamus, re-
colentes nostram infirmitatem: oremus Deum, ut sensus nostros custodiat, ne sug-
gestio pariat delectationem, delectatio consensum, consensus peccatum, peccatū
autem mortem. Quòd si in formidine & hac nostri abiectione ad Deum confuge-
Psalmus 67. maximo terrori diabolis est.
rimus, Satanam uicerimus. Diuus Athanasius in Quæstionibus, quæst. 15. testa-
tur plureis sanctos expertos esse, hunc psalmum 67. Exurgat Deus, & dissipentur
inimici eius, & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius, maximo terrori diabolis es-
Tentare uerbum.
se. Hactenus de triplici hoste. Nunc aperiēdum est, quid uerbum Tentare signifi-
Tētatio quid Hebræis.
cet. Tentatio Hebræis non modò probationem quandam significat, uerùm etiam
afflictionem & uexationem. Simpliciter & in genere Tētare significat periculum
Tētare Deū.
facere, seu experimentum de aliquo sumere. Vnde tentare Deum, nihil aliud est,
quā Dei uerbis seu promissis nolle simpliciter credere, aut fidere, sed uelle facere
periculū, aut experiri nū uerū sit, quod Deus uerbo suo proposuit, aut futurū potti
citus est, uel è cōtrario uelle experiri aliquid cōtra legem naturæ inditam, ubi nec
Deus id, ut fiat, præceperit, nec extrema necessitas huc coëgerit. Quod est Deum
irritare, exasperare, & contemnere. Quemadmodum Act. 15. Petrus ait, Cur ten-
tatis Dominū, ut imponatis iugum, &c? Quasi diceret cur exasperatis, & irritatis,
& cōtemnitis Dominum, cùm nondum credatis nos iustificari per fidem in Chri-
Deus quomodo nos tentat.
stum Iesum, quemadmodum ipse docuit, sed magis cæremoniis Iudaicis? Deus
tentare dicitur, ut probet seu exploret fidem nostram, non quasi nescius mentium
humanarum, sed ut nos nobisipsis ostendat, ac mundo reddat manifestos. Nam
sunt non pauci, qui se non mediocriter, sed plurimùm promouisse in Christianis-
mo arbitrantur, persuadentes sibi quòd toti pendeant à Christo, & toto corde ipsi
Deus tentat nec tentari finit tam perfectos quàm imperfectos.
adhæreant, idque priusquam suæ fidei periculum aliquod fecerint. Sed cùm ad-
uersitatis procellę imminent, tum demum re ipsa comperiunt, quàm longè absint
à perfectione iustitiæ. Qui ob id tentantur, ut sibi cogniti fiant, utque erudiantur,
instruantur, ac probentur. Qui uerò iam re uera pij sunt, hi ut manifestentur, glo-
rificentúrque, à Domino tentari perhibentur: sicut scriptum est Ecclesiastici, 17.
Vasa figuli probat fornax, homines autem iustos tentatio tribulationis. Sic Deus
Abraham multarum gentium patrem Gene. 22. in filio tentauit, & honorauit: sic
sanctos Apostolos, sic inuictissimos martyres igni & ferro, infinitisque tormen-
torum generibus coronauit. Dei ergo tentatio, probatio est, non ad malum exci-
tans, sed ad bonum conseruans, & perficiens. Deus enim intentator malorum est,
Iacobi. 1. cap. hoc est Deus non est mali suggestor, qui est autor omnis boni. Dia-
Diabolus quomodo & cur tentat.
bolus tentat, id est malum suggerit: tentat, non ut instruat, sed ut subruat: non ut
erudiat, sed ut euertat: sciens nos infirmos & ad malum pronos. Obserua: tenta-
Deus an inducat in tentationem.
tio hoc loco pro mali suggestione accipitur, & hoc, Et ne nos inducas in tentatio-
nem, simili phrasi dictū est atque quum Dominus dicitur induratsse cor Pharao-
nis, Exod. 9. aut conuertisse cor Aegyptiorum, ut odirent populum eius: seu con-
clusisse omnia sub peccato, id est, permisisse ut hæc fierent. Hæc enim phrasis fre-
quens est in scripturis, qua Deus dicitur ea agere siue facere, quæ fieri permittit: ut
sit sensus, Et ne nos inducas in tentationem, id est, ne permittas nos induci. Ne-
que hìc oramus, ut simpliciter non tentemur: scimus enim nobis undique pericu-
la imminere, hostes infensissimos semper nobis insidias parare, & retia tendere,

ut labamur: sed ut ne permittat nos induci in tentationem. Induci autem in tenta-
tionem significat, non tantùm tentari, sed tentatione penitus immergi, assentiri,
ac à tentatione superari. Quemadmodum Pharaoni impiissimo tyranno contī-
git, ac passim omnibus accidit, qui à concupiscentia sua illecti & abstracti, pecca-
ti uinculis collum submittunt, tētationique succumbunt: hoc ut non fiat oramus,
dicentes, Et ne nos inducas in tentationem. Quasi diceremus, Oramus te, ô bone
pater, adsis nobis tua gratia, ut domare carnalem libidinem possimus: ut crapu-
lam, ebrietatem, nimium somnum, ignauiam, & otium (quibus accendi solet ca-
ro) caueamus: ut item ieiuniis, modico cibo, uestitu, item lecto non molliore, ui-
giliis & laboribus apti ad bona opera reddamur. Adsis nobis, ut innātam illam
uim ad libidinem, item concupiscentiam & omnia alia incitamenta uoluptatis,
cruci Christi affigere, & mortificare, eisque resistere possimus. Aufer à nobis auа-
ritiam, & studium cumulandarum opum: aufer studium gloriæ, & potentiæ:
item ambitionem. Fac ne mundi malitia nos ad impatientiam, uindictam, iram,
aliáque uitia prouocet. Fac ut mundi mendacia, dolos, promissa, infidelitatem, in-
gratitudinem, cùm omnibus aliis siue bonis siue malis, contemnamus (id quod in
baptismo quoque uouimus) & ut in hac mēte perduremus, & subinde crescamus.
Aufer à nobis Satanæ tentamentum, ne in superbiam, & in nostri admirationem
prolabamur, alios autem contemnamus, elati uel opibus, uel nobilitate generis,
uel potentia, uel eruditione, uel forma, uel aliis donis tuis. Aufer grauem fidei tē-
tationem, ne uel iam, uel in morte nostra in desperationem incidamus. Rogamus
te cœlestis pater, ut omnium illorum agas curam, qui cum grauibus & magnis
tentationibus conflictantur. Si qui adhuc consistunt, illos cōfirma: eos autem qui
succubuerunt, erige. Tua gratia nos omneis defendat in hac calamitosa uita, quæ
tot periculis, tot acerrimis hostibus est exposita, ut (sicut decet Christianos mili-
tes) uiua fide fortiter dimicemus, carnem domemus, mundum cum omnibus suis
studiis contemnamus, Satanæ dolos eludamus ac superemus. Et ubi tempus ap-
petierit ex hac uita migrandi, clemētem ac salutiferam horulam ad hunc in ma-
nus tuas spiritum deponendum, concedas, & tecum uiuamus æternùm. Obserua,
quòd non docemur orare ne tentemur, sed ne in tentationem inducamur, hoc est
ne à tentatione uincamur. Nam prodest aliquando tentari, quòd saluti nostræ sa-
Nobis prodest tentari.
pè conducat, nempe ut infirmitatis nostræ nobis conscij facti, neque superbiamus,
neque ueluti securi in utramque aurem obdormiamus, sed magis in humilitatis,
ac uirtutum profectu conseruemur, ac in timore Dei nostram salutem uigiles ope-
remur. Quod de beato Paulo relucet, qui, 2. Corinth. 12. de seipso loquens, ait, Ne
magnitudo reuelationum me extollat, datus est mihi stimulus carnis meæ, Ange-
lus Satanæ, qui me colaphizet. Propter quod ter Dominum rogaui, ut discederet
Tentatio parit coronam.
à me: Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea: Nam uirtus in infirmitate perficitur.
Valet & tentatio, quòd præparet ad uictoriam, & coronam. Si enim nullus esset
hostis, nulla esset pugna. Si nulla pugna, nulla esset uictoria. Si nulla esset uictoria,
nulla esset corona. Quemadmodū docet Paulus, 2. Timoth. 2. Nemo coronabitur,
nisi qui legitimè certauerit. Nimirum quòd soli uincenti promissa sit corona uitæ,
Apocal. 2. Et ut Iacobus. 1. cap. testatur, Beatus uir, qui suffert tentationē, quoniam
cùm probatus fuerit, accipiet coronam uitæ, quam repromisit Deus diligentibus
se. Hæc cùm ita se habeant, nemo ob id pusillo, & deiecto animo esse debet, quòd
tentatione agitetur: nec putare se propterea Deo exosum, multominus à Deo de-
relictum esse, quin potius hinc statuere ac iudicare debet, se Deo curæ esse. Quem
Tentatio nō parum spei adducit electis.
enim diligit filium pater, castigat. Et manifestum sanè est argumentum, nondum
esse illum in hostis potestate, quem is adhuc acriter impugnat. Huc pertinet, quod
scribit Iacobus. 1. cap. Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes
uarias incideritis, scientes, quòd probatio fidei uestræ patientiam operatur: patiē-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tia autem opus perfectum habeat, ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes. Obserua hanc preculam subindicare, Satanam tentatorem nihil effecturum contra nos, nisi fuerit illi diuinitus concessum. Exemplo erit Iob, aduersus quem nihil potuit Satanas, nisi quantum à Deo permittebatur. Sunt enim omnia piorum, etiam capitis capilli, patri cœlesti in numerato.

Nõ sine nutu Dei tẽtamur.

Sed libera nos à malo.

In primis petitio hæc dici potest generalis, quæ petit liberationem ab omnibus miseriis & ærumnis huius uitæ, à peccatis, à tyrannide diaboli, à scandalis, à calamitatibus publicis, & priuatis: ut uidelicet, cum uniuersa Ecclesia erepta ex præsentibus miseriis, donemur luce, iustitia, & uita æterna. Nam siue malum hoc loco acceperis pro ipso Satana, quòd Græcis legatur cum articulo, ἀπὸ τῦ πονηρῦ, hoc est à maligno illo, & malitioso, sicuti & Chrysostomus intelligit, hoc est à diabolo, quòd huius sit tentare, & hunc opponas patri, à quo cœpit precatio: siue malum ad rem referas, & pro quouis genere mali intelligas: Certum est nos hac petitione precari, ut Deus seruet nos in omnibus his, quę ipse intelligit in exitium corporis, & animæ nostræ cedere. Neque enim nouimus quid (ut oportet) simus oraturi, ait Paulus: Neque humana ratione intelligimus, quæ nobis commoda, & quæ incommoda sint. Nam alius putat sibi commodam sanitatem, quæ tamen ipsi exitio est. Alius arbitratur paupertatem esse sibi incommodam, quę tamen ipsi est multo usui & saluti. Hic iudicat honorem, & magistratus sibi commodos, qui tamen illi multum incommodãt, & saluti eius nocent: adeóque quid nobis in fortuna huius seculi bonum, quid malum sit, planè ex carne nostra non intelligimus. Quare hac ultima petitione precamur, ut Deus seruet nos à malo. Non ab eo, quod nos iuxta carnalem nostram cognitionem malum iudicamus, sed quod pater noster cœlestis uerè malum iudicat. Iam seruari ab eo, quod est uerè malũ, quid est aliud, quàm ad ueram salutem transferri? Quare qui precatur liberari à malo, precatur paucissimis uerbis omnem ueram salutem & fœlicitatem. Porrò impetrata protectione Dei, aduersus quæcunque mala securi stamus, & tuti, contra omnia, quæ diabolus & mundus in perniciem nostram operantur, machinantúrque.

Malum uel Malus in fine orationis Dominicæ.

Amen.

Linguarum periti aiunt hanc uocem apud Hebræos eum habere usum, ut per eam confirmemus, quæ antè dicta sunt. Et apud Latinos significare, firmiter, indubitanter, uerè, pro certo: eámque fidem exprimere, quã in precationibus nostris necessariò debemus habere, si exaudiri uoluerimus. Debet enim fides nostra in oratione esse firma, indubitata & certissima de promissione gratię, & misericordię Dei, quæ nobis passim per totum promittitur Euangelium. Cùm itaque dicimus Amen, debemus nobis certissimè persuadere, accepturos nos omnia, quæ in oratione Dominica, oraculo Iesu Christi nobis tradita, precati sumus. Ipse enim dixit, Petite & dabitur uobis: &, Quæcunque petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Quasi diceremus, Domine Deus fac, ut omnia ista certò impetremus, neque dubitemus de tua uoluntate, quin iam nos exaudieris, & porrò sis certò exauditurus. Dicimus cum gaudio Amen, vera hæc sunt & certò euenient. Hieronymus admonet, Amen, orationis Dominicæ esse signaculum. Ad hæc ut clarius rem aperiam, huius uocis Amen duplex est usus. Prior ut orantis uolũtatem, ac desyderium exprimat. Et hic requiritur animi assensus, ut mente oremus, & iis, quæ dicuntur, attenti simus, Doctore Paulo, 1. Corinth. 14. Alter est, ut significemus, non optare nos tantùm, ut fiat quod dicitur: sed certò etiam expectare iuxta beneplacitum eius, qui fidelis est, & seipsum negare non potest. Prostremò libenter admonerem, ut uoculam Amen bene ponderatam plena animi fiducia proferres,

Voculæ amẽ usus duplex.

pie lector, nec dubitares, quin Deus audiat te orantem, & audiat animo paterno & benigno: ita ut sit te exauditurus, & præstiturus, quæ nomine Christi petieris ex fide, & animo integro. Deinde salutare fuerit, si etiã cogitaueris, te non ibi procumbere in genua, aut stare solùm: sed totam etiam Ecclesiam, hoc est, omneis pios tecum, & te inter illos unanimi & concordi oratione Deum implorare, quam ille orationem neque contemnet, neque reiiciet, sed exaudiet. Et hoc ipsum statuito apud te, dicens, Persuasissimum habeo Deum audisse hanc orationem meam: Nihil omnino ambigo, nihil de hoc dubito. Atque idipsum sibi vult hæc uocula, Amen. Hanc orationem perpetuam intelligi vult Christus, quum iubet indesinenter orare. Semper enim solicitè & accuratè cauendũ, ne temerè peccemus, ne quem iniuria afficiamus. At id fieri non potest ab eo, qui Deum non timet, qui Dei præcepta ob oculos non habet, & orare negligit. Oremus itaque ad hunc modum: O pater cœlestis, clementissime Deus, miserrimus ego peccator indignus sum, qui oculos, & manus ad te extendam, tèque precibus meis obtundam. Verùm cùm præceperis omnibus, ut orent, cúmque te nos exauditurum promiseris. Adhæc cùm ipse tu uerba, orandique formam nobis per dilectum filium tuũ Iesum Christum præscripseris, impulsus mandato tuo, adsum, fisúsque promissis tuis, oro in nomine Domini mei cum omnibus piis in his terris, ubi nos docuit filius ille tuus dilectissimus, Pater noster, &c.

A mẽ magna cum religione efferendũ.

Qui orationem Dominicam orat, cũ omni Ecclesia orat.

Quoniam tuum est regnum.

Hanc coronidem in Græcorum exẽplaribus adiectam & scriptam reperimus, quæ ab Hieronymo non exponitur. Consolandi tamen animi gratia placuit hanc doxologiam interpretari, quæ pia, & secundum scripturam est. Solent certè, qui uerè orant, animum excitare, & in cogitationem diuinæ magnitudinis, atque laudem exardescere, quo exercitio & sibi ipsi quodammodo impetrandi fiduciam ad augent. Hæc doxologia quatuor insignibus celebratur, quæ soli Deo adscribenda ueniunt. Nempè regno, potentia, gloria, & perpetuitate. Regnare nullius hominis est, sed solius Dei, & eorum, quibus id muneris commisit Deus, per quos tanquam ministros suos, regni & reipublicæ iura & negotia obire solet. Simili quoque ratione nullus mortalium alterum iudicare debet, aut aduersus proximum irasci, & in eum animaduertere, nisi quibus à Deo iudicãdi officium commissum est. Neque enim per generis successionem hoc hominibus innatum est, sed à Deo datum. Et hæc duo regnum uocat, siue dominium, propterea quòd omnes potestates Dei sint, & à Deo ueniant. Quare nomine regni intelligitur ius, & potestas dominandi, gubernandi, regendi, imperandi, ac suos defendendi. Hoc in primis Deo competit. Vnde dicimus, Quia tuum, hoc est, tibi, & non alij proprium est regnum, vt ut uideantur quidã esse reges in hoc mũdo, & nihil non posse: te enim hoc concedente fit. Tu solus uerè es rex, & tuum uere est regnum. Vnde dicimus simpliciter, tuum est regnum: id est, Omne regnum siue in cœlis, siue in terris, tuum est. Tua sunt omnia: tibi subdita sunt uniuersa.

Regnũ, Dei proprium.

Et potentia.

Omnipotens est pater cœlestis, nihil infirmitatis in ipso. Nam ipse creauit uniuersa, & ipsi potentia est, id est, iuris exequutio, quòd punire nouerit, & malos coherecere, bonos autem defendere. Qui enim punit, uicem Dei sustinet: ita ut omnia ex ipsius potentia fluant, & iudicij ratio, & pœnæ irrogatio: iuris exequutio, propugnatio, & defensio. Quare summopere cauẽdum est, ne quis se ipse ulciscatur, iniuriam retaliando, nec iniussus alium puniat. Neque enim ipsius est officiũ, aut potentia, at neque cuiquam cadit hoc fœliciter, sicut ipse inquit, mihi uindictam, & ego retribuam. Et alio loco minatur eum, qui gladiũ sumpserit, seipsum ulciscendi gratia, etiam gladio periturum.

Deuter. 32. Ioan. 18.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et gloria.

Gloria. Gloria significat maiestatem, aut magnificentiam, honorẽ, grauitatem, splendorem, & claritatem. Hæc magnificentia, & omnium rerum copia, & splendor Dei solius est, ne quis ulla de re temerè se iactet, non de sapientia, non sanctitate, non ulla potentia, aut facultate. Sed qui gloriatur, in Domino glorietur. Nam

Gloria, honor, &c. hominibus exibetur propter Deum, quem referunt. quòd regem, aut principem magnifico titulo, aut flexis genibus honoro, illud nõ ob illius personam, sed ob Dei reuerẽtiam facio, cuius loco rex, aut princeps, hic in maiestate sedet. Ita parentes meos, aut eos, qui in ipsorum locum successerunt, honore honesto, Deum (qui præcepit honorandos parentes, in illis honorificè & reuerenter habens. Ita ubicunque magistratus est aut potentia, huic honor & gloria tribuenda est. Et ad hunc modum ipsius regnum, & potentia, & gloria in toto mundo uersantur, adeò ut solus regnet, iudicet, & gloriam habeat in diuinis officiis, & statibus, qui sunt parentum, dominorum, iudicum, principum, regum, imperatorum, & aliorum similium, etiamsi diabolus his per membra sua obstinatè resistat, uolens regnum & potentiam obire, & usurpare: ac pœnam & uindictam exercere, & omnem gloriam sibi soli sumere.

In secula seculorum.

Hæc precula nos admonet, ut cõfiteamur regnum Dei esse perpetuum, potentiam perpetuam, & gloriam perpetuam. Nam, secula seculorũ, quædam est apud

Secula seculorum phrasis Hebraica. Hebræos periphrasis, qua vulgo exprimunt æternitatem. Et frequens est hic tropus in sacris, sicut Ephes. 3. cap. ipsi gloria in Ecclesia, & in Christo Iesu, in omneis generationes seculi seculorum, id est illius seculi, quod succedentibus perpetuò seculis nunquam habebit finem. Hanc coronidem & doxologiam magnifico, & exultabundo animo pronunciauit, & quatuor illa de Deo magnifica complexus est Dauid, Psal. 144. Confiteantur tibi Domine omnia opera tua: & sancti tui benedicant tibi. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur: Vt notam faciant filiis hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui. Regnum tuum, regnum omnium seculorum, & dominatio tua in omni generatione & generationem. His uersibus obseruas quatuor illa regnum, potẽtiam, gloriam, & perpetuitatem comprehendi. Proinde hæc coronis uidetur in hoc sensu præmissas petitiones excipere, Precati sumus, ô pater cœlestis, ut in nobis regnes, & sanctificeris ac glorificeris. Rogauimus item, quæ ad uitam præsentem usui sunt, & conducunt, ut largiaris: deprecantes ultionem eorum, quæ quotidie peccamus atque tẽtationis periculum, qua ad offendendam maiestatem tuam malignus ille & insidiosus tentator diabolus nos cõtinuò solicitat. Et ut nos liberes à malo, orauimus. Cur ita? Quia iam tuum est regnum, cui insidiatur pessimus & improbissimus Satan, omnia sibi adscribens, nec quicquam intermittens, quò non tyrannidi suæ subiiciat. Quicquid hic nebulo in nobis imperij habet, nihil nisi uiolenta & iniquissima tyrannis est. Vindica ergo, & libera nos, regnum tuum, ò rex noster, ut tu rex noster, sicut par est, à nobis uerè agnoscaris & colaris. Non deest tibi potentia, quæ cùm tua sit, nihil uirium contra tuum regnum ille malus habet. Si permiseris, exercet: sin minus, nihili est. Facile igitur tibi erit, quicquid negotij aduersaria potestas nobis ad tuam uoluntatem enitentibus, exhibuerit, deiicere. Id non parum, sed maximè ad tuam gloriam faciet. Quæ cùm uniuersam terram & cœlos ipsos opplere debeat, ac æternùm obtinere, adsere nos potenter ad illustrandam ac propagandam illam: paternè institue, ac prouehe nos filios tuos, ne quod ille malus molitur cõtra gloriam nominis tui, perficiat: idque si nostro merito, saltem ob eam causam, quòd tuũ est regnum, tua potentia & gloria: fac ergo ne quid regni tui potentiæ & gloriæ adimatur. Manifesta te esse regẽ, te esse omnipotentem, tibi omnem in secula uniuersa deberi gloriam. Da pater ut

nobis ad imaginem & uoluntatem tuam reformatis, peccatisque, & malis purgatis, atque liberatis omnia nostra te laudent, prædicent, & extollant, Amen.

Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater uester cœlestis delicta uestra.

Mirabile auditu, cur factum sit, ut tãtum huic precationi, Dimitte nobis debita nostra sicut, &c. huiusmodi appendicem adiecerit, cùm æquè aliis petitionibus consimileis addere potuisset, ac dicere: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, quemadmodum liberis nostris eundem impartimur. Vel, Ne nos inducas in tentationem, quemadmodum nos neminẽ tẽtamus. Item, Libera nos à malo, quemadmodum proximum nostrum è malis liberamus. Nulla tamen extra hanc unam petitio est, quæ habeat talem appendicem. Cũ enim Dominus cognoscat, quàm egrè fratrum offensas remittamus, hanc appendicem orationi adiecit, ut per hanc arctè nos colligaret, & suam Christianitatem in unitate spiritus conseruaret, & in fide, ac charitate astringeret, ne ob ullum peccatum, aut defectũ discordes facti, dissociaremur, & fidei ac omnium spiritualium donorum iacturam faceremus. Huius appendicis prior pars ostendit petitionem illam, Dimitte nobis debita nostra, &c. esse similitudinem. Et Deũ æquè nihil à nobis requirere, quàm mutuam dilectionem, ut singuli alij aliis ueluti dij simus. Hoc est, ut diuina imago & bonitas inter nos eluceat. Huic iam nihil æquè obsistit, atque offensæ, quibus animi alienantur, & à bonitate reuocantur. Ideo consultò de condonandis erratis proximorum hanc particulam adiecit, imò potius repetiit. Quare imprimis excutito, an cum proximo habeas concordiam. Talem enim experieris patrẽ cœlestem erga te, qualem te proximus experitur erga se. Condonanda sunt igitur errata proximo, ut quemadmodum erga Deum in fide charitati coniuncta uiuimus, sic erga proximum in charitate uiuamus, ne scilicet alter alteri molestus sit, aut iuriosus. Sed cogitemus, licet iniuria lacessiti, subinde iniuriam dandam esse proximo: alioqui scire debemus nec nos quidem ullam remissionem delictorum nostrorum esse consequutos. Prius remittere debemus, quàm Deus nobis remittat. Nam ubicunque ira obstat, & flammis odij animus ardet, tota oratio perdita est, adeò ut cætera quoque synceris uerbis expetere nequeamus. Ecce tibi hoc est firmum illud uinculum, quo Deus immortalis nos colligauit, ne inter nos dissideremus & simultates aleremus, excitatis dissensionibus, discordiis, sectis, & factionibus: si modò nobis in animo est orãtibus, à Deo aliquid impetrare: sed ut per charitatem alter alteri ignoscamus, & alter alteri offensam fraternè condonemus, ut omnibus modis maneat inter nos concordia. Certè nemo sua in Deũ peccata uerè agnoscit, & ex animo ueniam ipsum orat, qui non sit paratissimus omnibus omnia condonare, tantùm ut & sibi Deus condonet: adeò sentit huiusmodi debitũ decem milium talentorum, onus importabile, ob cuius remissionem centum denarios summa cum uoluptate capit. Hoc operatur ipsa charitas. Deinde idem spiritus qui peccata nobis nostra ostendit, & ad petendam à Deo ueniam nos erigit, facilè quicquid potest contra fratrem indignationis in animo residere, facit prorsus euanescere, & amore potius erga ipsum germano, ac omnis offensæ nescio, accendit. Proinde huiusmodi erratorum condonationem ita interpretari oportet: non remittuntur proximo nisi proximus in te peccans errata sua agnouerit, & ueniam expetiuerit, & animum habeat resipiscendi. Peccatum, quod agnoscitur, ignoscendum est. Peccatum uerò, quod defenditur, non ignoscitur. Nõ enim uult censeri pro peccato, nec ueniam accipere, aut exposcere. Indubiè non solet beneficium in inuitum cõferri, interim tamen absit à te omnis sumultas, & ulciscendi libido. Proinde rogabit quispiam, an hæc uerba, Si dimiseritis, &c. ita sonare uideantur, quòd remittendo proximis, mereamur & nobis errata nostra remitti à Deo. Respondeo. Hæc uerba animos addunt, ut spem consequendi ueniam deli-

Quàm enixè à nobis Deus charitatẽ, & ignoscẽtiam mutuã exigat.

Dei maximè proprium est iuuare.

Peccatũ suũ agnoscat, qui sibi vult ignosci.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctorum nostrorum induamus, si proximis errata condonauerimus. Remissio peccatorũ nostrorum fit per sanguinem Christi (nobis per sacramentũ pœnitentiæ applicati) per Euãgelium & uerbum Dei, quod intimè cor nostrum apprehendit coram Deo per fidem charitati coniunctam, qua odit peccatum, & adhæret promissis & misericordiæ Dei, petens sibi beneficium Christi dari. Ad hanc charitatem remissio erratorum proximo facta, est quædã præparatio, & ipsa dilectionis proximi exhibitio est argumentum ac signum remissionis delictorum meorum: ut si cut ego proximo condonaui, ita & Deus mihi condonauerit. Quemadmodum Petrus. 2. Pet. 1. de bonis operibus loquens, dicit nos certiores fieri uocationis & electionis nostræ per bona opera, hoc est, ut opera edamus & exhibeamus, quò testatum faciamus fidem uiuam & remissionem peccatorũ nos habere. Sicut arbor per fructus cognoscitur, & eius bonitas manifesta fit: ita quoque hoc loco externa hæc remissio, quam ipso opere ostendo proximo, argumentũ ac signum est, mea mihi quoque peccata apud Deum paternè condonata esse, & remissa. Et contrà, si hanc proximo negauero, indubitatum argumẽtum habeo, quòd neque ipse apud Deum remissionem peccatorum habeam: sed uersor adhuc in fide mortua. Similiter & interna illa remissio, qua diligo proximũ, remittẽdo ipsi erratum, est aditus & præparatio ad illam dilectionem, & contritionem, qua remittitur mihi peccatum. Imò includere potest dilectionẽ Dei, qua condonantur & remittũtur mea errata. Vt summatim dicam, Nobis condonaturus est pater, si nos condonauerimus proximis, propterea quòd nisi ex animo proximis condonauerimus, spiritu Dei prorsus uacui erimus. Iã uerò Deus multimodas rationes, & uias nobis proposuit, per quas gratiam & remissionem peccatorum apprehendamus: in primis baptismum, ianuam aliorum sacramentorum: item, sicut iam dictum est, oratiõnem. Adhæc confessionem & absolutionem. Et hoc loco nostram remissionem, qua proximo ignoscimus, ut affatim nobis prospectum esset, & passim gratiam & misericordiam inueniremus. Obserua: memoriam patris refricat, ut cum reuereamur, quum eius simus filij, non exasperemus. Rursus aduerte, hunc locum nos admonere, quàm alieni esse debeamus à uindicta.

Multæ uiæ ad impetrandam remissionem peccatorum.

Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra.

Altera pars Antitheseos, qua tibi minatur exitium, & horrendum proponit iudicium, quo si grauaris errata proximo remittere, & uis durus ac implacabilis erga proximum esse, neque peccata tua tibi remittentur, licet inter Christianos uersanti, & sacramentum ac alia participanti, sed erunt tibi tanto grauiora ac damnabiliora. Non uis ignoscere conseruo tuo, in quem tu uicissim aliquando peccasti, & postulas à Deo, ut tibi condonet tuum commissum, quicum nulla tibi potest pensatio fieri delicti mutui? Vt priore parte copiosam ac plenam præbuit Dominus spem consequendi ueniam, ita hac posteriore parte omnem adimit spem consequendæ ueniæ à Deo, si non remittimus proximo offensam. Nihil magis exosum habet pater cœlestis, quàm crudelitatem: iam crudeles essemus, nisi proximis cemitteremus, perpetuo odio & liuore cruciati. Referamus itaque parentem cœlestem, si ipsius filij fieri & esse desideramus. Hæc si ex animo perspexerimus, incredibilem afferunt consolationem: nimirum quòd ad gratiam Dei aditus tibi pateat, dum ignoscis proximo. Vnde hoc sanè mouere te debet, ut istud opus ex animo & libẽter facias, ac Deo insuper gratias agas, quòd hac gratia dignus existimatus sis. Nihil ita Deo hominẽ similẽ reddit, ait Chrysostomus, quàm quòd proximo offensam remittit. Obserua: nullus in iudicio illo formidabili & tremendo erit excusationi locus (ait Cyprianus) quandoquidẽ unusquisque secundum hanc sententiã in futuro iudicabitur, & in sua infidelitate condemnabitur, patietúrque quod

Remissio alienæ noxiæ, Deo nos similes facit.

quod ipse fecerit. Iam habemus ex hoc capite, quãtum oporteat nostram eleemosynam abesse ab eleemosynis Pharisæorum, & precationes nostras à precibus illorum. Nunc audiamus, quantum oporteat & ieiunia nostra distare ab illorum ieiuniis, si uelimus grata esse patri, & nobis frugifera.

Cùm autem ieiunatis.

Tria sunt bona opera, quæ cætera in se cõplecti uidentur. Primum est Eleemosyna, omnia officiorum & meritorum genera, proximo exhibenda continens. Secũdum est Oratio, ut omnimodis necessitatibus, tum priuatis, tum publicis moti, ad Deum recurramus, & eius protectioni piis precibus nos, nostráque omnia offeramus. Tertium est Ieiunium, ut corpus nostrum castigemus, & mortificemus. Sed quemadmodum superioribus Christus Iudæorum eleemosynam & orationem reprehendit, ita quoque eorundem ieiunium hîc in reprehensionem uocat, quod sicut Pharisæi eleemosyna & oratione turpiter abusi sunt, non ad gloriam Dei, sed ad ostentationem, ita ieiunio peruersè admodum abusi sunt, non ad gloriam Dei, sed ut gloriam hominum uenarentur, & nomen celebre sibi pararent apud homines, admirantes, ac dicentes: Quanta, Deus bone, sanctimonia uitæ illi coruscant, qui non, ut uulgus solet, ieiunant, ac uiuunt, sed tetrici ac pallidi tanto ieiunio & sui castigatione mortificari sunt? Quòd si illos cœlum non receperit, quid de nobis miseris futurum est? Verùm hac reprehensione Christus non reiicit ieiunium, sed ipsum probat & cõfirmat, ac pro receptissimo, ad quod obligantur homines, habet: docétque, quis sit rectus ieiunij usus, quo animo fieri debeat, sicut bonum opus fieri debet. Si itaque nomen & dictio hæc, ieiunium, pensatur, significat persistentiam aliquantisper sine cibo, & potu durantem ultra consuetudinem. Sed inquirenda ac cognoscenda est ratio ieiuniorum à sanctis patribus celebratorum, ut rectè de ieiunio pronuntiemus: siquidem ut institutorum & factorum rationes in primis inquirendæ ueniunt si rectè de ipsis iudicare uolueri-mus, ita & de ieiunio nunquam ritè iudicabimus, nisi eius rationem expenderimus. Ratio ieiunij, & cur institutum aut ultrò à patribus exercitatum ac factum ieiunium, non fuit, solùm, ut semel duntaxat in die cibum, eúmque pisculentum, aut alium huius rationis sumerent. Nam quemadmodum uera ratio sabbathizandi, siue sabbathum celebrandi, non est solùm, ut ab opere cessetur, alioqui otiosi sabbatizarent siue sabbathum celebrarent: sed est ab opere reuocante nos à cultu Dei cessare, cui intẽti esse debemus eo die, ut Deo seruiamus, cum humilitate animi diuinam clementiam suppliciter ambientes. Ita & ieiunium non est solùm (ut simpliciter finem assequaris) simpliciter cibo & potu aliquousque ultra cõsuetum abstinere, siue ut sub uesperam nihil manduces, contentus unica comestione ad meridiem facta: sed in hoc consistit potissimùm, ut corpus tuum coerceas, & sobrietate in officio retineas, hoc est ut semel omneis abdices delitias: & luctũ quendam ac iustam corporis castigationem atque afflictionem suscipias, erigens cum omni humilitate animum tuum ad immensam Dei bonitatem, & clementiam. Hoc enim usu conseruatur disciplina quædam ac corporis moderata castigatio, in hunc usurpata susceptáque finem, ut studium rerum diuinarum arderet magis, minúsque corporis torpore studióve uoluptatum frigesceret. Hoc nõ tantùm perstringit modum edendi, bibendi, dormiendi: uerùm etiam otiandi, & omnibus alacritatibus & gaudiis ac lusibus indulgendi, unde corpus aliquando modestam ac iuxta mensuram capere queat uoluptatem. Ieiunium ad proprium corpus pertinet, non ad proximum. Quare si rectè ieiunare tibi decretum est, aut sacrosanctã quadragesimam iuxta sanctæ matris Ecclesiæ præscriptum, aut aliquot alios dies ieiunio consecratos ab ipsa Ecclesia, aut ultro ieiunium susceperis, cogita, ut antè uir bonus sis, qui & rectè credas, & rectè diligas. Quòd si semel tantùm die come-

Tria bona opera, in se cætera cõplectentia.
Eleemosyna.
Oratio.
Ieiunium.

Ieiunij Christus probat, recipit, atque adeò imperat

Ratio celebrãdi ieiunij.

Ratio sabbathi obseruandi.

Ieiunij uirtus in quo consistit.

Ieiuniũ, diuinarum rerũ studium & exercitium in primis requirit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deris, & à uitiis non abstinueris, ieiunas quidem, hoc est, cibo abstines, & præcepto de comedendo semel in die satisfacis: sed ueram & germanam ieiunij rationē non obseruas. En uerum ieiunium dicendum puto, quando totum corpus affligitur, & coërcetur cū omnibus quinque sensibus, ita ut deserere cogatur & dimittere omnia, quibus delectatur, & malè afficitur, ut mens ad Deum purius erigatur, & illi seruiat. Scilicet hæc est uirtus ieiunij, siue hoc fiat spontaneè, siue ex præcepto superioris. Ita tamen ut libenter arripiatur ac toleretur. Cauēdum tamen est, ne quid plus fiat, quàm necessitas postulauerit: ne scilicet damnum inferatur corpori, & inutile reddatur: sed in hoc tātùm ieiunetur, ut in disciplina & labore corpus retineatur, nec otio torpescat, & lasciuire incipiat ac ferocire aduersus animum studio & meditationi rerum cœlestium adhærentem. Ita Paulus, 1. Corinth. 9. loquitur, Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne fortè, cùm aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar. Hę castigationes & hæc ieiunia sunt arma lucis ad propulsanda tenebrarum opera. Est tamen in ieiunij obseruatione, ut pura in obseruanda quadragesima (cùm simus planè quòd ad corporis constitutionē pertinet, dispares, alius phlegmaticus, alius colericus, alius inediæ & famis impatiens, alius inquietus, si ad uesperam non comederit, & generalis sit ieiunij regula & lex omnibus promulgata) cuique sui ipsius habenda ratio, ut sentiat, quid & quantū ipsi hac in re facto opus sit: nō ut suum ipsius sequatur iudicium, ne ille plus æquo aut indulgeat, aut carni ac genio acquiescere uideatur: sed uirum bonum, doctum ac pium, aut Episcopum aut parochum consulat, cui morbum, uires, letudinem, & quid corporis ualeant uires, quid ferre recusent, aperiat. Illius dum sequetur iudicium, neque ieiunij contemptor, neque uiolator erit, etiam si mane & uespere comederit, iuxta illius boni ac pij uiri interpretationem & consilium. Nam aduersus luxuriantis carnis uoluptatem & prouocationem, ieiunium institutum est, & non in naturæ dispendium. Atque hoc non solùm exercendum est, quum tempus præcepti aduenit, sed etiam quouis tempore, necessitate exigente. Est enim præceptum omnibus, ut modestè, castè & sobriè uiuamus, non ad unam saltem dieculam, aut annum unum, sed quotidie & semper. Id quod Scriptura sobrietatē uocat, quæ nobis nunquam nō sectanda est & retinēda. Et ut omnes summo ieiunio nequeant semper satisfacere, labore, ualetudine, aut alia id genus re præpediente: ea tamen sobrietate ac modestia cunctis uita instituenda est, ut edendo, bibendo, dormiendo, cæterísque corporis necessitatibus, cum modū teneant, qui necessitati tātùm & non superfluitati aut libidini seruiat, & non in hoc seculo ita uiuatur, quasi uitæ nostræ felicitas tantùm in edendo, bibendo, saltando, choros ductando, sita sit. Ergo in primis curandum est, ut bonus sis uir, & bonus Christianus, ut uero ieiunio, & non ficto, Deo seruias, & teipsum castigatum ac mortificatum offeras. Certè ieiunare eò spectat, & ueri ac Christiani ieiunij finis est, primùm, ut dometur caro, & causæ ad uoluptatem & libidinem prouocantes præscindantur, & sobriè, iustè ac piè uiuatur in hoc seculo: id quod fides uiua intus in corde operatur. Deinde ut mens possit intentius precationi incumbere, unde semper ferè hæc duo iunguntur, ieiunium & oratio. Ieiuna igitur ab omni peccato, nullum cibum sumas malitiæ, nullas capias uoluptatis epulas, nullo uerbo luxuriæ cōcalescas, ieiuna à malis actibus, abstinè à malis sermonibus, contine te à cogitationibus pessimis, noli contingere panes furtiuos peruersæ doctrinæ, non concupiscas peruersæ philosophiæ cibos, qui te seducant. Tale ieiunium Deo placet. Legito Basilium magnum, homil. 2. de laudibus ieiunij. Porrò est ieiunium quod scriptura celebrat, ob insignem calamitatem uel acceptam uel imminētem, ut cùm fames immittitur, aut cœlum est occlusum, & terra obdurata est: aut bellum omnia uastans imminet, aut pestis, aut quicpiam huiusmodi. Cùm clades accepta fuerat, ieiunium inductum est, Iudicum, 20. &, 1. Reg. 31. Aut cùm gua-

Verum ieiunium quod.

In ieiunio sui cuilibet habenda ratio.

Ieiunaturus, uireis & doctos cōsulat.

Ieiuniū quod dā Christianis omni die præceptum.

Sobrietas, ieiuniū quoddam est.

Ieiunij Christiani finis.

Ieiunium spirituale.

Ieiunia indictitia.

erat præ foribus, ut, 2. Paralip. 20. Ester. 13. & in historia Niniuitarum. Tertiò cū quid peccatum fuerat, ut. 1. Reg. 7. &, 21. tunc ieiunium celebratum est. Aut certè ex singulari peccatorum pœnitentia, publica etiam corā Deo humiliatio ac seu supplicatio quædam decreta fuisse legitur, nequaquam autem cibi tantùm abstinē tia: quemadmodum colligitur ex Iudicum, 20. capit. 1. Reg. 7. &. 31. 2. Reg. 1. 3. Reg. 21. Esdræ, 8. Nehemiæ. 19. Hieremie. 36. Daniel. 9. Ioel. 1. &. 2. Ionę. 3. Zachariæ. 7. &. 8. Huius ieiunij ritus ad hunc modum ex locis adductis uidetur fuisse. Seniores Ecclesiæ populum conuocabant ad lugendum & orandum. Indicebatur ieiunium, ita ut & animantibus aliquando cibus sit negatus. Ab omni cibo abstinentes, toti luctui, fletibus & precationibus dediti erant, cōfitebantur peccata sua, &, ut dolorem cordis testarentur, saccis induebantur, iacebant in puluere, cinere capita aspergebantur. Non absimile legimus psal. 34. Ego autem cùm mihi molesti essent, induebar cilicio. Humiliabam in ieiunio animam meam: & oratio mea in sinu meo conuertetur. Quasi proximum & quasi fratrem nostrum sic complacebam: quasi lugens & cōtristatus sic humiliabar. Tale quid legimus, & sanè non absimile fuisse synceriores Theologi arbitrātur, quod obseruatum postea & ab Apostolis, aliísque noui testamenti Sanctis memoratur: & quod prophętę & doctores Antiochiæ supplicātes Deo ieiunarūt, Act. 13. Item quod diuus Paulus & Barnabas ieiunauerunt, quando pro Ecclesiis Antiochiæ, Pisidiæ, Iconij, & Lystris, collectis, quibus seniores ordinarunt, precati sunt, Act. 14. Hoc etiam frequentabant discipuli Ioannis, Matth. 9. Ob hoc quoque laudatur Anna illa sancta & religiosa uidua, Luc. 2. Hoc genus ieiunij nō infrequēs fuisse sanctis in primitiua Ecclesia, uel illud, 2. Corinth. 6. probat, In uigiliis & ieiuniis. Quanquam hoc etiam ostendit penuriam uictus, quam diuus Paulus terra marique sæpius perpessus est. De hoc ieiunio orationi coniuncto, Dominus Matth. 17. dixit quoddam genus dæmoniorum non nisi ieiunio & oratione expelli, id est, oratione sanè intentissima, quę utique nō nisi ieiunio, & ab omnibus delitiis auocato corpore, fieri potest. Iam ad textus interpretationem accedamus. His uerbis, Cùm ieiunatis, pro re acceptissima, & de qua non ambigitur, insinuat esse ieiunium apud Iudæos, quod Moses præcepto sanciuerat, Leuitici. 23. Vt scilicet in Autumno ante festum expiationis aliquot diebus ieiunarent. Et recipiendum illud idem à suis fidelibus post suum ad Patrem abitum, & Spiritus sancti missionem significauit his uerbis, infrà. 9. cap. Auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Quasi diceret, instituentur ad ieiunandum, & ieiunabunt. Referam sententiam diui Augustini, tomo 2. epistо. 86. ad Casulanum presbyterum de ieiuniis priscorum. De hac re (inquit) sententiam meam quæris. Ego in Euangelicis & Apostolicis literis, totóque instrumento, quod appellatur Testamentum nouum, animo id reuoluens, uideo præceptum esse ieiunium. Quibus autem diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat, præcepto Domini uel apostolorum, non inuenio definitum. Est igitur ieiunium Christianis præceptum, quod quomodo fieri debeat, Christus hoc loco aperit.

Supplicatio cum ieiunio.

Exempla ex sacris, ieiunij apud ueteres

Ieiunium cū oratione.

Ieiuniū instituit Christus

D. Augustini sententia de ieiunio.

Ieiuniū præceptum.

Nolite fieri, sicut hypocritæ tristes.

Durissima furia hypocrisis, à ieiunio abigenda est. Cauete (inquit) huiusmodi Pharisæis (non quòd Pharisæi, sed quòd hypocritę sint) dum ieiunatis, similes fieri: qui pomorū coctorum, aut aliorum id genus suffitu recepto, prodeunt, uultu quidem tetrico, & fortè animo lætiore, ut in ore sint omni populo, habeantur sanctuli, & uideantur ieiunantes, qui fortasis dilicatissimis eduliis uentrem iam oppleuerunt. Sed se tales populo exhibent, ut gloriam uenentur.

Exterminant enim facies suas, ut appareāt hominibus ieiunantes.

Diuus Hieronymus uerbū exterminant accipit pro demoliantur, quod Græcis

Exterminō uerbum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ἀφανίζουσι. ἀφανίζουσι. Demolitur autem hypocrita faciem suam, ut tristitiam simulet, & animo fortè lætante, luctum gestet in vultu. Hæc ille. Diuus Hilarius uerbum illud Græcum interpretatur conficere, & id sanè eleganter. Est enim obscurare, ac uelut è conspectu tollere, ne natiuus reluceat vultus: uelut qui fucis utuntur, celant suam faciem, ac ceu persona tegunt: ita qui ficta macie tristique pallore sanctimoniam simulant. Nam & pietas suam habet tenuitatem, suum pallorem, sed in quo Christi reluceat alacritas. Moses quidem instituerat ieiunium, non in hoc, ut qui ieiunarent, præ aliis uisendi ac suspiciendi essent, uniuerso enim populo ieiunium commune erat. Iam quod omnibus commune est, de illo nemo priuatim se iactare potest, ideo peculiaria ieiunia sibi arripuerunt, & commenti sunt Pharisæi, ut spectarentur multò sublimiores & sanctiores aliis. Et quia apud Iudæos ieiunium erat luctus & mentis humiliatio, corporisque afflictio, ut paulò antè docuimus, simularũt Pharisæi necessariò foris luctum, ac mœstitiam, obscurata scilicet & ad terram inclinata facie, ut uiderentur ieiunantes: atque hoc est, quod tantoperè gloriantur in Euangelio contra Christum. Dicunt enim: cur Pharisæorum discipuli frequenter ieiunant, & tui non? Et iactabundus ille Pharisæus, Luc. 18. Ieiuno bis (ait) in sabbatho. Ad hæc illustria sua ieiunia faciebant certis gestibus & signis, quibus perspicuum fieret, quando ieiunarent. Obuelabant facies suas, ne lauarent se & ornarent, sed vultum præ se ferebant tristem ac tetricum, ut auram popularem & gloriam uenarentur. Adhæc obscurantes facies suas, sese lugentibus atque adfligentibus similes exhibebant. Cui simulationi contrarium erat lauari, & inungi: ut notum est ex uariis Bibliorum locis.

Pharisæorum priuata ieiunia.

Amen dico uobis, receperunt mercedem suam.

In re seria jurat Dominus. Pro certo (inquit) habetote, quod expectatam mercedem, suo labore dignam, habent: nimirum uentum pro uento. Venati sunt suo labore auram popularem, auram & uentum habent, hoc est, inanem & uanam rem, hoc est, rumusculum apud homines, auræ instar inanescentem. Nam cùm laudantur ab hominibus, totum acceperunt ab hominibus. Cæterùm studium inanis gloriæ quid aliud parere potest, quàm inanem operam?

Merces hypocritarum, euanescens gloria.

Tu autem, cùm ieiunas, unge caput tuum, & faciem tuam laua, ne uideris hominibus ieiunans.

Non postulat Christus hoc loco, ut ad uerum ieiunium teneris præstare, quod ad literam dicitur: quasi uerò transgressurus sis præceptum, nisi faciem aqua laueris, & oleo caput unxeris. Scopus Christi præcipientis & docentis inspiciendus uenit: & quid uelit, attendendum est. Si ieiunaueris, prima cura sit, ne tetricum te præbeas, auram popularem uenandi gratia: sed ablue faciem tuam, & unge caput tuum: hoc est, esto lætus, & alacris, quasi festiuitatẽ celebres: ita ut consuetis lætitiæ signis utaris, & quasi nullum discrimen notetur inter ieiunium & feriastuas. Adludit ad consuetudinem Iudæorum, qui ferias acturi, aut diem solennem celebraturi, semet preciosis & bene olentibus aquis conspergebant, unde totum corpus suauiter redolebat. Ipsis talis fuit usus, qualis apud nos ablutionis & aquæ odoriferæ. Olei certè usus solet asperiorem læuigare cutem, rugas complanare, serenare vultum, & expurgare sordes. Vnguentis ergo purgabant corpora sua, ne fœtore ullis essent molesti, & ut habitiores essent. Ruth. 3. cap. Noemi dicit ad Ruth: Lauabis te, & inunges, amiciésque te uestibus, &c. Et de Dauide legis, 2. Regum, 12. Surrexit Dauid de terra, lauit & unxit se, mutauitque uestem suam. Item, 2. Regum, 14. mulierem Thecuitam, ut uideretur lugere mortuum iubet Ioab luctum simulare, atque adeò se non ungere. Item, Psal. 22. Impinguasti in oleo caput meum. Idem à Iudith. 10. & 16. legimus factum. Et in nouo te-

Vnctionis usus apud ueteres.

Vnctio, lætitiæ argumentum.

stamento, Luc. 7. ait Christus, in conuiuio, Caput meum non unxisti. Ex his locis conspicuum esse uidemus, consuetudinem esse Iudæis se in gaudio & hilaritate ungere, iuxta quam hic Dominus loquitur, nõ urgens, ut hæc ad literam seruentur, sed magis præcipiens, ut discipuli sui primam curam habeant, abiiciendo omnem hypocrisim à ieiunio, & intelligant, non esse præcepto interdictum, die aliquo ieiunij uile indumẽtum induere, aut illotum incedere, modò peruersa opinio reiecta sit, quæ suo ieiunio ex facici macie & corporis uili tectorio gloriam quærit, & hominum oculos in se conuertit. Aliàs non rarò legimus homines ieiunantes saccos induisse, ut paulò antè docuimus ex Iona de Niniuitis. Proinde hoc præceptum, ungendi caput, & faciem lauandi, ad interiorem hominem referendum est. Atque cùm ungere (ut paulò antè diximus) ad lætitiam, & lauare ad mundiciem, pertineat, rectè dicitur ungere caput, & faciem lauare, qui apud se & mente & ratione cum Christo (quem sibi propitium sentit) lætatur, nullam quærens foris lætitiam, ut uanam illam laudem apud homines sibi comparet: intus ergo, ait Augustinus, gaudeat in ieiunio, eam ob causam, quòd sic se, ieiunando, auertit à uoluptate seculi, & faciem lauet, id est, cor mundet, quo uisurus est Deum, idque non interposito uelamine, propter infirmitatem contractam de sordibus, sed firmus & stabilis, quoniam mundus est & simplex. Lauamini (inquit) mundi estote, auferte nequitias ab animis uestris, atque à conspectu oculorum meorum. Ab his igitur sordibus facies nostra lauanda est, quibus Dei aspectus offenditur. 2. Corinth. 3. Nos enim reuelata facie gloriam Domini speculantes, in eandem imaginem transformabimur.

In ieiunio licet uilib⁹ indui.

Vnctio ac lotio spiritualis.

Gaudium ieiunantis, quo modo bonũ sit.

Sed patri tuo, qui est in abscondito.

Non solùm ieiunium, sed & omnis Christianorum uita hoc scopo ac fine instituenda est, ut tantùm oculis Dei pateat, & accepta sit. Impij, oculos quidem cum suo rege mundo habent, sed piorum opera sancta non uident. Cur ita? respondet Esaias, cap. 6. Excæca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude, ne fortè uideat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & cõuertatur, & sanem eum. Quapropter nihil laudis nostra uita apud mundum (qui cæcus est) quæramus, sed hoc tantum, ut conspicua & grata sit patri nostro cœlesti quòd si consequimur, fieri non potest, ut non & placeat uiris piis & Dei amantibus. Quare cùm ipsa uita Christiana (quandiu hic uiuitur) in obscuro latêre & manere uideatur, nec possit ullam gloriam usquam consequi, nec quicquam splẽdoris aut laudis coram mundo habere: hunc tenorem illi permittamus, nec nos id sollicitet, quòd in abdito delitescat, probè tecta & sepulta, ita ut nemo illam cernat, aut curet. Satis sit nobis, quòd pater noster cœlestis illam uideat, qui Lynceo longe est perspicacior, uidens acutissimè in longitudinem, licet multis & densis tenebris sit obruta & profundè sub terram condita. Itaque nobis solùm cò spectãdum est, ut patri cœlesti placeamus, nihil curantes, quòd nullam unquam cum mundo gratiam inibimus, nihílque facturi simus, quod illi aut gratum esse aut placere queat. Hoc unum igitur restat, ut ipsum tam blandientem, quàm persequentem contemnamus, Deóque nos uni addicamus, & nos in hoc uerbo Christi consolationem accipiamus. Obserua hanc sententiam piis afferre consolationem, nosse uidelicet, quòd mundus piis dignus non est, sed pios Deum in cœlo residentem habere, qui ipsos & ipsorum opera intueatur.

Christianus in primis se probet Deo.

Mundus odet sit an faueat nihil laborãdum.

Et Pater tuus, qui uidet in abscondito, reddet tibi.

Argumento à præmio erigit animos eleemosynas dantium, orantium & ieiunantium, imò & omnium piorum, qui abnegato mundo soli patri cœlesti placere studeant. Ne igitur putaremus Patrem, nostra tantùm uidendo contentum fore: sed animum quoque habere pensandi & reddendi, addit, & pater tuus reddet tibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Huic & retributionis exaggerationem commiſcens, ait, Tametſi pater in abſcondito uideat te operantem, tamen redditurus eſt mercedem, non in occulto, ſed in propatulo, uniuerſo mundo id cum ſua ſumma ignominia ſpectante. Vnde addunt Græci codices ἐν τῷ φανερῷ, id eſt in propatulo, ut opponatur ei, quod eſt in occulto. Commendemus itaque ſummam rei patri cœleſti: qui commodè in apricum opera noſtra producturus eſt, ne tenebris obruta maneāt etiam in terris & coram gentibus, quemadmodum pſalmus quoque. 36. docet, Reuela Domino uiam tuam & ſpera in eo, & ipſe faciet: & educet quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem. Exemplo nobis ſint, chariſsimi, Martyres Chriſti, qui tametſi turpiter & atrociter perempti ſint, tamen tanto ſplendore & gloria iam lucent, ut præ eorum beata luce uniuerſus mundus (fœtidiſsima quędam omnis impuritatis camarina) nihil ſit, niſi meræ & ingratiſsimæ tenebræ. Ex his colligamus conſolatoriam promiſsionem de retributione nobis conceſſam. Colligamus & exhortationem, ut nos diligenter & ſedulò in bonis operibus exerceamus: nec offendamur, ſi mundus illa non admiratur, aut ſuſpicit. Eſt enim talpa, imò ipſis tenebris longè cæcior: qui ut Deum non cognoſcit, tanto minus etiam uerba & opera eius noſſe poteſt. Sed neque unquam tanta illuminabitur cognitione, ut compertum habeat, quàm ingens res ſit infans baptizatus, aut Chriſtianus aliquis, qui uerum Ieſu Chriſti corpus in ſacramento manducat, eóque paſcitur, & liberter uerbum Dei audit: ſed hæc omnia ita intuetur ac uidet, ut ſimplicis tantùm aquæ lauacrum conſideret in baptiſmo, aut fruſtum panis in ſacramento, & inanē cenſet eſſe fabulam. Imò neque uidet, quid faciat ille, qui rectè & ex animo ieiunat, aut orat. Obſerua uocem, in abſcondito. Quaſi dicat, ut abditus & abſconſus fueris, nimirum inter mundi profundiſsimas tenebras, patrem tamen habes in cœlis lucidiſsimo ſole perſpicaciorem, qui lucet in tenebris & te intuetur: huic commenda tua opera bona, & in abdito loco (quandiu hîc uerſaris) illa tibi ſeruato, ut diues fias in operibus bonis, quibus quanto copioſior euades, tanto uitæ æternæ percipiendæ plena ac reuelata poſſeſsione capacior eris. Rurſus obſerua. Vt Chriſtus in mundo erat, omnibus ſeipſum obuiam præſtans, & tamen erat ueluti abſconditus, quandoquidem mundus eum non cognouit: ita & tu in mundo, Chriſto uiuens, abſconditus quidem mundo uideris, ſed conſpicuus es patri tuo cœleſti. Omnia enim nuda & aperta ſunt oculis eius, Hebræo. 4. Aduerte uocem reddet, ut intelligas eleemoſynam, orationem, & ieiunium, eſſe opera grata Deo, & meritoria: tibi enim pro ſingulis reddet præmia. Proinde ieiunaturi, ſummam huius doctrinæ colligamus, & obſeruemus: adimpleamus ieiunium, non ſolùm eborum parſimonia, uerùm etiam uitiorum priuatione & abſtinentia. Nam cùm eò ſpectet ieiunij uſus, ut carnalium deſyderiorum fomes reprimatur, nullū magis continentiæ & abſtinentiæ genus ſectandum eſt, quàm ut ſobrij & alieni ſemper ſimus ab iniuſta uoluntate, & inhoneſta actione. Quia hæc caſtigatio, & hoc præcipuum ieiunij genus hoc eſt, caſtum, purum & fidelem animum tueri: non ſecernit ægrotos à ualidis, quòd in ægroto & languido corpore poteſt hæc animi integritas reperiri.

Mundus, nihil niſi tenebræ.

Animalis homo non accipit, quæ ſunt ſpiritus Dei.

Chriſtus in mundo abſconditus.

Summū abſtinentiæ genus, Vita proba.

Nolite theſaurizare uobis theſauros.

Poſt repurgatam legem à falſa Phariſæorum interpretatione, & ipſorum denudatam hypocriſim: deinde poſteaquam docuit, quæ recta & uera opera, ita ut & decem præcepta rectè intelligamus, & monuit ut ipſa opera recta ratione fiant: iam deinceps exhortari incipit & monere, ut tentationem illam auaritiæ, & alia uitia, quibus potiſsimùm laborabant Phariſæi, & qui in politia præeminebant, ſummo ſtudio caueamus. Primo itaque loco producit auaritiam omnium malorum radicem, autore Paulo, 1. Timoth. 6. prohibens non ſolùm morbum ipſum,

hoc eſt ipſam auaritiam, ſed etiam materiam ac fomentum morbi, quod eſt reponere pecuniam ſeu theſaurum in terram, hoc eſt Mammonæ ſeruire. Simul & occultè carpit Phariſæos, qui maximè huic idolo Mammonæ ſeruiebant, Luc. 16. Ex quo oriuntur lites, iniuriæ, bella & clades, latrocinia, ſeditiones, ſacrilegia, periuria, patriæ proditio, perfidia. Eadem auaritia extinguit beneficentiam, impedit preces, & inſana, nedū inania, reddit ieiunia noſtra: facit, ut exulet ueritas, iaceat contempta iuſtitia, & regnet omne malum. In primis aduerſus hoc malum, uitium & periculum (ut quo non ſit aliquod aliud miniſtris Dei magis timendū, ut & ipſa docet experientia, cùm in ueteri, tum in nouo teſtamēto, plerunque hoc malo laboraſſe Eccleſiarum & politiarum miniſtros) Chriſtus ſuos præmunit, ut rectè ſuo fungerentur munere, & ſibi ab illius uitij Phariſaici inſidiis ſtudioſè cauerent, quòd munus, quo functuri erant, multas ac uarias occaſiones haberet reponendarum & colligendarum diuitiarum. Nam ubi Euangelium docetur, & iuxta eius doctrinam uita inſtituitur, ferè ſemper duæ plagæ perniciosiſsimæ infidiantur: nimirum falſi doctores, quorum opera, doctrinæ ſynceritas contaminatur ac peruertitur: & habendi cupido, quæ bonæ uitæ impedimento eſt. Deinde ſuos hac doctrina inſtruit aduerſus offendiculum, ex diuitiis Phariſæorum conſurgens. Quia pro more mundus hoc habet, ut ſplendor opulentiæ & diuitiarum, autoritatem apud illum addat: & qui diuitiis abundant, magnifiant, colantur, & ſuſpiciātur: cùm tamen non à diuitiis, ſed ab animi dotibus pendere debeat autoritas. Veriſimile eſt diſcipulorum infirmitatem non mediocriter offenſam fuiſſe ſumma illa opulentia eorum, qui Chriſtum & doctrinam eius auerſabantur, nimirum Pontificum, Sacerdotum, Scribarū & Phariſæorum, Reipublicæ Iudaicæ anteſignanorum, non ſolùm falſæ doctrinæ impoſtura, hypocriſi & docendi autoritate, uerumetiam diuitiarum ſplendore, ſimplicium oculos faſcinante. Aduerſus igitur hoc ſcandalum Chriſtus ſuos præmunit, ne terreno theſauro congerendo ſtudeant. Neque ſolùm hæc doctrina Apoſtolicam, uerumetiam communem omnium Chriſtianorum uocationem concernit. Studioſè igitur fugiamus, ne diuitiarum amor clanculum incautos nos apprehendat & obruat. Eſt enim uitium ualdè periculoſum, & tenaciter adhæreſcens, quódque pulchra uelamenta nouit prætendere, & cogitationes elegantes excitare, adeò ut Chriſtianos decipiat, & difficile ſit ab illa cauere. Ea igitur gratia Chriſtus nunc multis uerbis prædicare incipit contra magnum illud idolum, Mammonam turpiſsimis coloribus adumbrans, quò diligentius ſibi quiſque caueat, propter ea quæ imminent pericula, 1. Timoth. 6. Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in deſyderia multa inutilia & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.

Reſectur* uitia Chriſtus, à radice exorditur.

Ex auaritia quanta malorum Ilias.

Auaritiæ uenenum, formidādum in primis miniſtris uerbi.

Euangelium ſyncerè docē tibus duo periculа inſtāt.

In pretio ſūt, quibus multæ ſunt opes.

Diuitiarū cupiditas cauēda.

In terra.

Non prohibet Dominus theſaurum, ſed ne cor diuitiis huius ſeculi affigamus. Id quod Dauid, Pſal. 61. docet: Si diuitiæ affluant, nolite cor apponere. Atque hanc perſuaſionem multis confirmat argumentis, uolens (quæ eſt eius philāthropia & uehemens erga nos amor) ex abundanti argumenta dictis adiungere. Pio enim & Chriſtiano uiro ſatis erat dixiſſe, ne reponas tibi theſaurum, &c. Ob id nimirum, quòd tantæ autoritatis ſit Chriſtus, & ipſi tantum fidei habeat pius, ut nihil dubitet ſuſcipiendum, præſtandum aut fugiendum, quod ipſe Chriſtus faciendum aut uitandum iuſſerit. Et iure id fit. Nam non minoris apud ſuos autoritatis eſſe debet Chriſtus, quàm medicus apud ægrotum. Iam medico iubenti aut prohibenti, Ne comedito hoc, ne bibito iſtud, obedit ægrotus, non exigens rationem, cur iſtud prohibeat medicus, ſed dictis morem gerit. Quid, quæſo, tantùm obedientiæ conciliat medico, etiam plerunque erranti ac ſeducenti? Profectò ſa-

Chriſtus cōparatur cum medico.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitatis desyderium. Cùm itaque sanitas animæ præstet sanitati corporis: quid est, quòd desyderium sanitatis animę non operatur in nobis idem erga medicum infallibilem (qui neque falli neque fallere nouit) quod desyderium sanitatis breui collapsuræ, erga medicum hominem (qui falli potest) operatur? quid est, quòd non ilico paremus certissimo & fidelissimo salutis medico, cuius dicto & uerbo etiam uullis adductis argumentis & rationibus uerbum confirmantibus, credēdum est? Veruntamen pro ineffabili sua erga nos bonitate rursum, ut paulò antè diximus, dictis argumenta & rationes subiicit. In primis argumento à loco trāsitorio & instabili & à uocatione cœlesti dehortatur à cura terrenatū opum. In terra (inquit) Quasi diceret, Terra, locus est, rerum, quas reponere studeris, corruptiuus. Terra non est uobis patria, aliam breui adfuturam quæritis, quam uestra renascentia consequimini, per quam non terreni, sed cælestes estis & Dei filij. Pudeat igitur uos reponere thesauros in terra uariis obnoxios periculis. Obserua, domum siue habitationem Mammonæ esse terram.

Nulli neque æquè, neque magis parendum, quàm Christo.

Cœlū nobis patria, nō terra.

Vbi ærugo & tinea demolitur.

Accedit aliud argumentū, à uilitate rerum terrenarum sumptum. Quasi dicat, Quis uos fascinauit? aut quæ ista est demētia? quòd res uestras, tanto studio acquisitas, ærugini, hoc est corruptioni siue corrosioni, & tineæ impuro animalculo custodiendas committitis? An ne ut corrumpantur & pereant? Si leonibus aut ursis pro foribus thesauri uestri iacentibus illas committeretis, fortassis tutiore in loco haberentur, scilicet. Sed uilibus & abiectis animalibus custodiendas traditis, nimirum blattis & tineis, quas pascent donec cōsumptæ fuerint. Pudeat uos quod tanto labore quæsiuistis, cōsumendū tradere uilibus his animalculis. Memineritis diuinam maiestatem deturbasse superbam illam potentiam ægyptiacam uilitate horum animalculorum, hoc est non leonibus, ac ursis, nobilibus animalibus, sed ranis, pediculis, ac uermibus, & huiusmodi insectis. Proinde ut hoc uobis condonem, quòd diuitiæ coaceruatæ, neque tineas neque blattas pascant: sed ærugini tamen, id est corruptioni obnoxiæ sunt, ergo durare non possunt. Si enim illis utaris, consumuntur: si non, corrumpuntur aut ærugine, aut tinea. Obserua: nomine ærugínis intelligimus quicquid corruptionis rebus terrenis accidere potest. Tinea uermiculus est, è corruptione editus, uestes aut libros corrodens. Diuus Cyprianus, lib. 3. ad Quirinum legit, Neque tinea, neque comestura exterminabit.

facultates huius mundi per se corruptioni obnoxiæ.

Aerugo.

Tinea.

Et ubi fures effodiunt & furantur.

Quàm parum securi sint terreni thesauri, aperit, nimirum quòd parum fidos habeant custodes, fures scilicet: quorum insidiis terrenus thesaurus est obnoxius, unde molestissima sollicitudine custodiendi, & metu perpetuo amittendi thesaurum, angitur pecuniarum quilibet coaceruator. O miseram conditionem! Etiamsi præstare possent thesauri terreni, quod ab illis sperat auarus, tamen tuti nō sunt ab ærugine, quę si absit, aderit tinea, quæ si non corroserit, accedent fures: imò frequenter ærugine & tinea corrodentibus, perfosso pariete fures ad scrinia penetrāt. En uidemus Dei prouidentiam, ipsúmque optimè omnia ordinasse, & hanc ærūnam adiecisse humanæ diffidentiæ, & auaritiæ, ut ubi terrenus iacet thesaurus reconditus, ibi hos tres, ærugínem, tineam, & fures ceu custodes adesse necessārium sit, qui illum tueantur & obseruent. Atque id dum faciunt, ipsum durè tractant, impetunt, corrodunt, perdunt & absumunt: quemadmodum ferè passeres, scarabæi & mures frequentes conuolant, ubi copia frumenti reposita est. Certè non meliore satellitio dignus est Mammon, ut quod recto usui negat, à tineis, ærugine & furibus impetatur & auferatur. Hæc proculdubiò crudelis & tyrannica est inhumanitas, pascere tineas, ærugínem & fures his rebus, quæ fratribus usui futuræ, tamen

Dei prouidētia aduersus thesaurarios.

Auari opes suas ærugini credunt, fratribus negāt.

negantur. Respondebis forsitan. Non ideo repono thesaurum meum, ut tineas, æruginem, & fures pascat. Tamen quia improbè thesauros cōgeris, necesse est, ut his custodibus & furibus hos habeas obnoxios: quādoquidem ita Domino uisum placitúmque est. Quare bellus ille seculi Deus, Mammon, est Deus scabiosus & æruginosus, tinearum & furum amicus. Porrò nomine æruginis ac tineæ uocabulo, non tantùm ea accipienda sunt quæ uestes, aut ferrum, aut metalla deuorant. Nec tantùm comprehenduntur mures & sorices, qui capiuntur decipulis: sed nec tantùm illi fures nominandi sunt, qui furtim & clanculum arcas expurgant & euacuant: sed illæ quoque magnæ tineæ, & fures manifestarij, sicut magni illi Thrasones & Pyrgopolmices, qui etiam principis alicuius diuitias exhaurire nouerint. Idque ita miro artificio, ut cogantur principes pecunias ab illis mutuò sumere. Habent & ciuitates non tantùm, qui ædes alicuius ciuis noctu subintrant: sed qui usuris & propoliis ac monopoliis, omnem urbis succum exugant. Imò uix locus in mundo est, in quo homines simul habitent, qui istiusmodi muribus atque soricibus aut gliribus non sit refertus cùm magnis, tuum paruis, cùm occultis, tum manifestis. Quinetiam in singulis ædibus reperiuntur. Nam cui sert uus est aut ancilla segnis, & rerum ac obsequij officiique negligens, quid aliud habet intra domesticos parietes, quàm curculionem uoracissimum, plura deuorantem, quàm si domum plenam haberet gliribus & muribus? Proinde istos Philargyros & Philochrysos missos faciamus, qui lucrum undecunque turpiter aucupantur, & quæstum passim & ab omnibus sua inexplebili habendi cupiditate corradunt, ut auaritiæ suæ nec modum nec finem facere, aut statuere possint, nec interim quenquam suis bonis uel tantillum frui sinant: imò nec ipsi utcunque partis alacri animo uti audent, sinentes ea pascere tineas, & perire quemadmodum parta sunt, uel peruenire ad hæredes, quos minimè omnium uelint, ita enim res huius seculi comparatæ sunt, ut illarum hæres futurus ignoretur. Et magnæ opes rarò siue fraude parantur. Atque quoniam dies omnis (ut etiam prouerbio dicitur,) aut iniquus est, aut iniqui hæres, fit, ut neque suas diuitias benè collocet: neque his impertiat, quibus libenter uelit: & sæpè ex luculentis opibus nemo ullum fructum capit: sed ita euanescunt, uel cum uermibus & puluisculo, ut nulli morta lium scire contigerit, quónam tanta opulentia deuenerit. Hoc sum expertus: & uidi multos opulentissimos, qui opes extructissimas reliquerint, quæ tamen repētè euanuerunt: aut illis cesserunt, qui non admodum grati pro acceptis opibus extiterunt: sed turpi & ignominioso luxu omnia cōsumpserunt. Quapropter tametsi aliquis diu multúmque cumulauerit, & quispiam fortè fortuna cūdem rogauerit, quemnam suorum bonorum hæredem relicturus sit, tum se nescire respondere cogitur. Et ferè semper secus quàm ille instituebat, accidit. Eam ob rem profectò nimium stultus est, qui omnem spem & fiduciam suam in congestis opibus positam habet, & sese per omnem uitā immodicis curis, & animi angustiis discruciat: nec tamen exploratum habet, cui sua sit relicturus. Memineris, & apud te meditare philargyre, cùm hinc emigrandum tibi fuerit, vt tum demum Deum tuum ærugínosum, hoc est thesaurum, inclames & inuoces, quem malis artibus parasti, & in quo tuam fiduciam collocasti. Et vide quid spei aut opis ab illo tibi præstari possit, qui ne seipsum quidē aut liberare aut defendere potest ab ærugine, tineis, & furibus. Sed coactus miser finit se quotidie deuorari & consumi, ita ut omnium prædæ expositus iaceat, à nemine non lacerandus & diripiendus. Pudendum igitur facinus, dicere tam imbellem & inualidum Mammona, Deum esse seculi & totius mundi gubernacula obtinere, qui tineis, ærugini ac furum rapacitati sit obnoxius. Prò facinus, tales esse homines qui hunc scabiosum & inermem suspiciant Deum, quíque sic ærugínosum thesaurum sectentur, & omnem suam spem atque fiduciam in eo collocent. Profectò his ita contingit, quemadmodum psal-

Mammon, Deus seculi, cuiusmodi.

Aeruginis, tineæ & furū nomine quid intelligendū.

Nomina gloriosorum militum apud comicos.

Fures publici

Vbiq; fures.

Magnæ opes plurimū magna fraude parantur.

Malè partum malè dilabitur.

Hæres cuiq; suus incertus & ignotus.

Auarus idolatra.

Deus auarorum ærugínosus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

75. scriptum legimus, Dormierunt somnum suum, & nihil inuenerũt omnes uiri diuitiarũ in manibus suis. Id est, diuites, qui Mammonæ seruierunt, morituri, nihil inuenerunt. Hi sunt diuites, qui spe sua frustrantur, & pudefiunt, quum iam se fructum diuitiarum suarum in manibus tenere putãt. Hoc explicat Salomon, dicens, Est aliud malum, quod uidi sub sole, & quidem frequens apud homines: Vir, cui dedit Deus diuitias, & substantiam, & honorẽ, & nihil deest animæ suæ ex omnibus quæ desiderat, nec tribuit ei potestatem Deus, ut comedat ex eo, sed homo extraneus uorabit illud. Hoc uanitas & miseria magna est. Hoc generale est iudicium corum omnium impiorum, qui sibi nescio qua carnali securitate pollicentur adhuc diuturnam in hoc seculo fœlicitatem, uidelicet quòd ueniat super eos, quemadmodum Paulus ait, dies Domini, sicut fur in nocte. Cùm enim dixerint, Pax, & tuta omnia, tunc repentinus opprimet eos interitus, sicut dolor partus mulierem prægnantem, nec effugient. Et Dauid, Vidi impium superexaltatum, & eleuatum sicut cædros libani: Transiui & ecce non erat: quæsiui eum, & non est inuentus locus eius. Et alio loco ait, Sapientes morientur: simul insipiens & stultus peribunt, & relinquent alienis diuitias suas. Porrò Deus ita ordinat, & punit studiosos diuitiarum, ut in spe sua pudefiant, & tunc maximè opibus suis priuentur & pereant, cùm iam sibi præsentem diuitiarum suarum fructum pollicentur. Respondebit aliquis. Ergo nulli thesauri habendi sunt, & omnes illi damnantur, qui thesauros hîc in terris congerunt? Respondeo. Non oportet Christianum esse anxiè sollicitum, quomodo nummos sibi paret, cui corde & per fidem uiuam ex uno Deo pendendum est. Cæterùm quòd ad alendum & sustentandum corpus attinet, aliáque paranda, quibus hæc vita transigitur, partis rebus temporalibus vti, & eas possidere possum, quousque persona mea extenditur. Licet quoque pecuniam & thesaurum cumulare, attamen ne quid nimis, ut ne in auaritiam prolabamur qua, quò quis plura congesserit, eò est cupidior & insatiabilior. Ad hæc licet congerere, & in parato habere pecuniam, frumentum & alia huiusmodi pro subleuandis subditis, aut aliis ad nos pertinentibus. Hoc docuit Paulus, 2. Corinth. 12. cap. de parentibus qui filiis suis thesaurizant. Exemplo etiam erit Ioseph patriarcha, quem procurationẽ Aegypti ambiisse sacrę testantur literæ. Ad eũ modum qui annonam cumularet, & rem publicam administraret, vt omnia horrea frumento plena essent, & tota regio omnibus rebus necessariis abundè instructa esset, vnde hominum inopiæ consuli possit, mutuando, & distribuendo, quæ cõgregata fuerunt, quoties necessitas postularet, equidem hic optimus thesaurus esset, & sic rebus temporaneis bene & Christianè vteremur. Non enim præcipitur, vt simus mendici, sed vnicuique tantùm sibi parare licet, vt se suósque alere possit, ne alijs onerosus esse cogatur, sed potius egentibus subueniat, & ita alteri, quoties necesse fuerit, officiosè & fraternè opem ferat. Ita quoque singulæ ciuitates in communem vsum ciuium tantùm cumulare deberent, quantum possunt. Idem faciendum esset in singulis quoque parœciis, vt pro subleuandis pauperibus cõmune haberent ærariũ. Et hoc non esset iniusto Mammonæ studere, sed Christiana ratione thesauros cumulare. Neque enim eiusmodi thesauri sunt quibus coaceruandis tantùm, non utendis, inexplebili cupiditate & uoluptate studetur, quemadmodum cultores seculi pecuniam congerunt, non aliò spectantes, quàm ut nũmis uidendis oculos pascãt, & aureis cumulis adblãdiantur, sicut puppis suis puellæ: sed coaceruantur in suborientes quotidie necessitates alios iuuandi. Aduersus hos diabolicos thesauros Christus loquitur, Nolite vobis thesaurizare thesauros in terra: perinde atque dicat, Caue tu homo reponas thesaurum in terra pro te tantùm, & ad voluptatẽ tuam explẽdam. Neque enim oportet ipsum animum infectum & contaminatum esse auaritia, vt ne temporaneo Mammonæ adhærescat, sed alium thesaurum sibi in cœlis quærere & recondere. Colligamus ex his,

Diuites, egeni omnium, quum emigrant.

Auarus aliis congerit, nõ sibi.

Auari fere imparati, & nec cogitantes, hinc abeunt. 1. Thess. 5.

Deus auaros uel hoc maximè punit, quòd eis frustratur spes suas.

Thesauri an parandi.

Christianis non præcipitur esse mendicis.

Aeraria licet habere in vsus publicos.

quòd pro more & necessitatibus huius seculi, tãtum licet cumulare, quãtum æquè & iustè possis, nõ quò uoluptati & auaritiæ tuæ satisfacias, sed pro tua & aliorum inopia adiutanda. Et interim rebus temporalibus utere, ut rebus pereuntibus ac temporanеis. Quòd si thesauros honestis artibus ac Deo autore cumulaueris, tum ille quoque dabit operam, ut sint tibi perpetui, nec deperdantur, sed in bonũ usum distribuantur & fructum non vulgarem afferant. Qui hoc animo nũmos ac bona congerit, & illis sic vtitur, is vt bonus Christianus, benedictionem habebit à Domino. Obserua. Thesaurus propriè diuitiæ sunt sepositæ & in longum tempus reconditæ, quem Persæ, gazam appellant. Constat enim Græcis, θησαυρὸν dici παρὰ τὸ εἰς ἄνειον θῆναι, hoc est, in crastinum siue in posterum reponere. Illud autem μὴ θησαυρίζετε ὑμῖν θησαυροὺς ἐπὶ τῆς γῆς, quidam sic ad uerbum reddit: Ne colligatis uobis collectiones, aceruos, cumulos, copiam rerum, super terram. Quẽadmodum & Roma. 2. hoc uerbum vsurpatur, ubi peccatum peccato addendo, fit cumulus crescens in futurum. Vetat ergo Christus affectum nimiùm sollicitũ cumulandi, & congerendi diuitias in terra.

Quorsum opes cogendę.

Opes etiam seculi benè utẽtibus perpetuæ fiunt.

Thesaurus quid.

Thesaurizare.

Thesaurizate autem uobis thesauros in cœlo.

Hæc est altera Antitheseos pars, priori omnia habens contraria. Cœlum terræ opponit, ut suos uelut cœlestes filios loci securissimi pollicitatione pelliciat, & à domo terrea, & furibus expositа, ad cœlum patriam suam (ubi debeant perpetuò manere) remittat. Distinguit item inter diuites, ne quis existimet in hoc iudicio etiam pios diuites comprehendi. Alij enim sunt diuites non opibus tantùm, uerumetiam erga Deum. Talis dives fuit Abraham, talis & Iob, talis & Dauid, talis & Salomon. Qui diuites in Deo laudauerunt quidem ingentia rura, sed exigua colenda docuerunt, significantes ad fœlicitatem huius seculi, multò commodiores esse modicas, quàm magnas facultates. Quemadmodum enim satius est dimidio cibi uti, quàm immodico cibo onerare stomachum: ita satius est dimidium facultatum habere, quàm ingentes opes, quæ ut sine magna inquietudine & labore administrari non possunt: ita nec sine ingenti periculo retineri, ut docet Paulus 1. Timoth. 6. Accedit huc quod Salomon Ecclesiastæ, 2. cap. Coaceruaui mihi (inquit) argentum & aurum, & substantias regum & prouinciarum: feci mihi cantores & cantatrices, & delicias filiorum hominum, scyphos & urceolos in ministerio ad uina fundenda, & supergressus sum opibus omneis, qui ante me fuerunt in Hierusalem. Sapientia quoque perseuerauit mecum, & omnia quæ desiderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum, quin omni uoluptate frueretur, & oblectaret se in his quæ præparauerã. Audiuisti, pie lector, maximarum opum abundantiam & præparationẽ multarum uoluptatum, sed etiam audi nunc successum. Cùm (inquit) conuertissem me ad uniuersa opera, quę fecerant manus meæ, & ad labores, in quibus frustra sudaueram, uidi in omnibus uanitatem & afflictionem animi: hoc quid aliud significat, quàm hominem contendantia cuiusquam uita eius est ex his quæ possidet? Tales diuites describit Paulus, & hunc locum Christi interpretatur, 1. ad Timoth. 6. cap. Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo, qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum, bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant bonam uitam. Alij sunt quidem diuites externis opibus in area sua nũmaria occlusis, sed erga Deum sunt pauperrimi. Non enim confidunt in Deum, sed apponunt cor suum in diuitias. Non utuntur diuitiis ad obsequium suum & proximi, sed abutuntur ad explendas uoluptates carnales. Non inquirunt futuram ciuitatem in Christo Iesu, sed affectant fœlicitatem huius se-

Diuites alij atque alij.

Diuites in Deo, magna quidẽ tenuerunt, sed pauca laudarunt

Diuitũ spes quàm ludificatoriæ.

Quas diuitias Paul⁹ iubet parari.

Diuites præposteri & infelices, qui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

culi in opibus suis. Sed de his paulò antè copiosius diximus. His itaque relictis accedamus ad textus interpretationem. Nolite thesaurizare, &c. Ac si diceret. Quia inopiam fugitis, & diuites vultis fieri, si libet reponere thesauros, si animus est uerè ditescere, agite, ostendam uobis, quo pacto id consequamini. Recondite uobis thesauros, non in terra, ubi perituri sint, & uariis obnoxij periculis, sed in cœlo, æternùm permansuros & alienos ab omni periculo. Quis adeò insanus est, qui non malit thesauros perpetuos, & cœlestes, quàm terrenos & mox interituros? Nõ absimili exhortatione usus est Paulus, 1. ad Timoth. 6. Diuitibus huius seculi, &c.

thesauri gnesij & solidi, qui.

ut paulò antè diximus. Thesauri sunt bona spiritalia, & opera à charitate manantia. Operibus igitur bonis ex fide uiua emanantibus, in cœlo thesauros recondimus, quia ad uitæ æternæ perfruitionem (quam ex fide uiua speramus) tanto accedimus propius, quantò pleniores charitate (quæ omnium consummatio est) euadimus. Itur igitur ad cœlum fide exerente sese per charitatem, & bonis operibus uita æterna apprehenditur (ut Paulus loco suprà allegato loquitur) atque thesauri cœlestes reconduntur. Quia quò ditiores sumus bonis operibus, eò & beatiores euadimus. Eò certè spectamus, & finis noster est, ut consummata bonitate, optimum patrem bonis operibus (ad quæ conditi sumus) referamus. Vnde Paulus Ephes. 2. ait. Gratia saluati estis per fidem (& hoc non ex uobis, Dei enim donum est) non ex operibus, ut ne quis glorietur. Ipsius enim sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis) quæ præparauit Deus, ut in illis ambulemus. Obserua: ex bonitate patris & merito Iesu Christi reponimus nobis thesauros in cœlo, dum bonis abundamus operibus ex fide uiua. Et quia his Christũ fontem omnium bonorum percipimus, per opera misericordiæ ex fide uiua facta, Christo Domino ad salutem nostram perficiendam consequendámque cooperamur, & pro modulo, quem donat clementia patris, etiam ipso in Christo capite nostro reponimus nobis centuplum hîc, & in futuro consortium regni cœlestis. Id nobis compertum erit cùm audiemus, Venite benedicti patris mei, &c. Hi sunt thesauri, quos hortatur nos in cœlo recondere. Quos recondimus maximè erogãdo egenis, hoc est illis cõmittendo, qui recipiunt nos posteà in æterna tabernacula. Rursus obserua uoculam, vobis, quasi diceret, nõ mihi reconditis, qui nulla re indigeo, & cui nihil gloriæ & bonitatis accedere potest: sed uobis, quibus prodest. Obserua:

Certa ad cœlum uia, quę.

Finis Christianorum.

Thesauri quomodo recondendi in cœlo.

Cœlum, pro sedibus beatorum.

cœlum accipitur non pro loco corporeo, ait August. Quia omne corpus pro terra habendum est, & transitorium est: sed pro eò loco fœlicitatis suprà cœlum Empyreum, de quo dictum, Cœlum cœli Domino, terram autem dedit filiis hominum.

Vbi nec ærugo nec tinea demolitur, & ubi fures non effodiunt nec furantur.

Argumento à securitate & perpetuitate, rebus profectò exoptatissimis illi generi hominum, qui thesauros habent, loca cœlestia commendat. Quanti quæso diues quispiam emeret locum inexpugnabilem, securissimum, & perpetuum, si ferretur ad reponendum thesaurum? Tum enim liber esset à quauis anxietate & solicitudine. Certè hoc bono potitur, qui in cœlo thesauros suos reponit. Qui fieri potest, ut salua non sint, quæ tutelæ Dei committuntur? Si Deus pro nobis, quis contra nos? ait Paulus. Cur ergo illic nõ omnia reponimus? Perpetuus est cœlestis locus, & perpetuò tutus, qui illic reponitur thesaurus, nempe ad quem neque furibus, neque rubigini, neque tineis est accessus. Reponamus igitur thesauros nostros in cœlo, & in Christo: & audiamus Paulum nos excitantem à terra ad cœlestia Coloss. 3. Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, non quæ super terram: quæ sursum sunt sapite, ubi Christus est. Ex superioribus colligemus. Thesaurum in terram fodiunt, qui indigenti opem negant, dum ferre possunt: & qui ab hominibus laudem & lucrum pro bono sollicitè uenantur, ac quæ-

thesauros in terra recondunt, qui.

runt. In cœlo autem thesaurizant, qui omnia ad laudem Dei faciunt, & dum pietatis opera in proximum expendunt, non sibi aliquid laudis quærunt, sed Christo omnia tribuunt.

Qui thesaurizãt in cœlo.

Vbi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.

Prouerbiali sententia ætiologiam potiorémque causam affert Christus, cur non in terra, sed in cœlo reponẽdus sit thesaurus. Ob id certè, quòd ea sit nostrorũ cordiũ natura, ut nequeant nõ tota ibi esse, ubi thesauros suos habent. Cùm itaque Dominus cò huc in mundum uenerit, ut suos à rebus terrenis, & negotiis seculi, ad cœlestia euocaret, ipsorúmque corda & animos ad æterna & cœlestia bona erigeret, operæpretium fuit commonefacere eos, ne terrenis adhæresserent, néue quicquam thesauri in terra ærugini, tineis, & furibus obnoxium colligerẽt: ne scilicet dum terrestri thesauro corde & affectu inhiarent, cœlestia negligerent. Obseruandum est, quòd quoniam cor domicilium est sensuum, & fons cogitationũ, ex quo promuntur & bona & mala, fit, ut cor significet consilia, studia, mentem, iudicium, opinionem, affectum, cogitationem, æstimationem. Hoc autem loco pro affectu accipitur. Item nomine thesauri hoc loco intelligitur quicquid fuerit, in quo spes tota reponitur, cui præcipuè, & in quo animus conquiescit, & quod diligitur adeò, & conseruatur, ut omnis cura ipsi custodiendo adhibeatur, ueluti sine quo moriendum, pereundúmve sit. Hoc affectu & animo diuitias suas mundani colligunt & reponunt. Quo fit, ut qualis qualis, aut quanta quanta fuerit, aut æris aut pecuniæ, aliarúmve rerũ copia, aut multitudo, non dicetur thesaurus nisi adsit totus affectus, & cor adhæresçat. Vnde hoc modo si acceperis thesaurum, facilè intelliges, Christum non hic prohibuisse diuitias ac substantiam huius mũdi, sed solùm ne sint nobis loco thesauri, hoc est, ne affectu seu toto corde illis adhæreamus. Porrò his uerbis, Vbi enim est thesaurus, &c. Christus docet, quale uaro loquimur, Pecunia, cor eius est: hoc est, pecunia ipsius gaudium est, & consolatio: & in summa, ipsius quoque Deus est: contrà, nihil pecuniarum habere, mortem esse existimat, neque quicquam animi, lætitiæ & cõsolationis præsto est. Quocirca ad hunc modum dicere videtur, Vobis attendite, & vestra ipsorum corda examinantes, probate, ac sit vobis persuasum, quòd ubi thesaurus uester fuerit, ibi & uestrum cor prorsus futurum est. Est & illud trito iactatum adagio, Id homini Deum esse, quòd amat: hùc enim totus rapitur, dies noctésque in eius cogitatione & contemplatione consumit, dormiens & uigilans istud animo agitat, siue uoluptates, siue honores, siue amores, siue aurum, siue quid aliud amauerit. Quare si quis desiderauerit intelligere, vbi nam locorum est suus thesaurus, obseruet suum cor, & mox ipsum, ut ut abstrusum, comperiet. Nõ ergo difficile fuerit internoscere, an maiori desiderio & diligentia tenearis uerbum Dei audiendi, & iuxta illud uiuendi, ac futuram uitam consequendi, quàm copiosam pecuniam congerẽdi, & multa bona comparãdi. Si enim eo fueris præditus animo, & reipsa talem te exhibueris: ut ubi necessitas postulauerit, malis non tantùm pecuniæ & bonorũ, sed tuæ quoque vitæ iacturam facere, quàm Euangelium amittere aut contemnere, & tui commodi gratia proximo uim aut iniuriam facere, &c. tum pro indubita to habere & concludere potes, pecuniam & diuitias non esse thesaurum cordis tui. Tametsi enim opes recondas, & parcè promas, tamen bona tua labore & parsimonia parta, liberè exponis discrimini, & pro alio thesauro consequendo laboras, nimirum cœlesti, in uerbo Dei abscondito. Contrà uerò, si ita apud te compereris, ut spreta omni doctrina Euangelij & admonitione, sic uiuas, sic incedas, ut totus in hoc sis, & totus cogites, qua uia tibi grandes opum acetuos conflabis & congeres, & tuæ magnificentiæ satisfacias, non admodum solicitus, iustè an iniustè a-

Thesauros recõdi in terrã quare uetuit Dominꝰ

Cor fons cogitationum, & officina uoluntatum.

Cor pro affectu.

Thesauri nomine qd intelligitur apud Matthęũ

Quod unicè amat homo, hoc ipsi Deꝰ & idolũ est.

Ex corde se suo quilibet æstimat.

Thesaurum cordis sui quomodo unusquisque deprehendat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gas cum proximo, modò habeas & obtineas, ut uno nũmo duos, imò uerò decem lucri facias, non curans, quid uerbum diuinum & leges ciuiles loquantur: ibi sanè uel manibus palpare potes, tuum thesaurum in cœlis non esse repositum, sed penes æruginem & tineas latere, in tantùm, ut malis Deum & omneis homines inimicos habere, quàm uel unico nũmulo defraudari, & in Dei proximíque gratiam carere. Quare resipisce, & bene monenti adhæreto & attende. Siquidem cùm Patrem, qui in cœlis est, inuoces, à quo & ad cœlestia, hoc est spiritalia & æterna bona sis uocatus, in illis esse & uersari debet cor tuum, nisi tantam optimi patris bonitatem contempseris, aut non credideris te totum in illum rapi oportere, si bene tibi consultum uelis. Obserua. Non dicit, ubi est thesaurus tuus, ibi esse poterit cor tuum: uel, ne sit, aut ne rapiatur eò cor tuum, ubi est thesaurus tuus: sed per assecurationem, ibi, scilicet, est cor tuum, quod thesaurum congerat & componat cor sue affectus animi.

Affectus animi thesaurũ facit.

Lucerna corporis tui, est oculus tuus. Si fuerit oculus tuus simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autẽ oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit.

Hic locus elegans est collatio, & metaphora, à naturali corpore tracta, quæ & Luc. 11. cap. eadem legitur. In primis autem explicari potest, in cum sensum, qui tangit in uniuersum, quemuis Christianum, unde omnibus pariter notanda est, meditandúmque in illa externa & corporea cæcitate, quanta sit mentis miseria. Prioribus subiecta est hæc collatio, pulchra patente consequentia. Monuit, hortatúsque est Dominus, ut in cœlo nostros reponeremus thesauros, ne in terra recondentes thesauros perituros, simul periremus, si illis animos addiceremus. Quæso cõuenientius subiici poterat, quàm, Lucerna corporis tui, &c? Quasi dicens: cauete, & diligenter obseruate, ne mentem uestram ad ista terrena & caduca demittatis. Per metaphoram oculum pro mente posuit: corpus uerò pro tota uita & actibus. Id enim corpori uitiatus oculus est, quod toti uitæ mens praua. Nam quemadmodũ si corruptus fuerit oculus, nihil lucis relinquitur corpori: ita si deprauata fuerit mens, nihil ueritatis aut sani consilij habet omnis uita hominis. Et quemadmodum corpus, quousque puro utitur oculo, periculum nullum est, ne temerè iuxta pontem in fluuium incidat, aut per dumos & sentes incedat, aut in ignem prolabatur, siue in aduersas hastas incurrat: nam lucèrna, quæ est oculus, facilè à periculo & damno ipsum tuetur. Cæterùm qui captus est oculis, & iter habet faciendum, sanè ille per saxa, per ignes proficiscitur, usque dum prolabatur, & ceruicem frangit, aut in undis submergitur: etenim nullo lumine subleuatur, sed meris tenebris obseptus est. Non secus quoque in rebus Christianis agitur, potissimùm in auaritia, quam hoc loco insinuat Christus, excæcantem corda, quibus excæcatis, nihil esse reliquam uitæ actionem, ac reliquos omnes affectus, nisi mortales tenebras. Vide. Vt solent peritiores medici à materia (ut uocant) peccante, curam ordiri morborum: nam hac sublata, facilè etiam cedit morbus: ita Dominus, fidelissimus animarum medicus, ad affectum cupiditatis descendit expurgãdum: inde enim existit congerendi studiũ. Hanc ob rem indicat corrupto animi affectu, simul omnia hominis studia & opera esse corrupta ac uitiosa: rursus, ex affectione animi pura & sincera oriri purissima studia & opera. Itaque præcipit auferendum affectum cupiditatis, & inferendum pietatis spiritum. Ad hæc obseruandum est, quòd oculum uocat lucernam, cò quòd sicut lucerna non ex se accenditur, aut illuminatur: ita nec mens, actionum nostrarum oculus siue lucerna, ex se, sed à Christo, luce mundi, & spiritu sancto accẽditur, ut ueritatem Dei noscat, & illi syncerè credat, possitque dicere cum Dauide sancto, Psal. 118. Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine, Deus meus illumina tenebras meas. Quæ

Oculus pro mente.
Corpus pro uita.
Affectus cupiditatis, tollendus.
Oculus, quare lucerna.

mens, diuino lumine perfusa, sese rebus supernis addicit, & omnem uitam ita illustrat, ut omnia sancta, fœlicia, & diuina futura sint: &, Totum corpus lucidum erit, nullam habens partem tenebrarum, uelut si te lampas coruscatione sua illustret: hoc est, uniuersæ tuæ actiones erunt pietate illustres, atque secundæ, & nihil omnino tenebrarum illis dominabitur. Nam quemadmodũ non fœliciter accidit, imò suam pœnam semper coniunctã habet, quicquid ex cupiditate agitur: ita fœlix & faustũ est, quicquid geritur ex sentẽtia Dei, idque demũ uerè lucidum uocatur. Nã lucis nomine nõ tã pietas & iustitia, q̃ successus & fœlicitas in scripturis significatur. Lucidus est, qui totus est in gloria Dei: & oculus simplex & lucidus est, dũ mẽs solum ad gloriã Dei spectat, nõ declinãs ad humanas cupiditates. Qui huiusmodi est, omni ex parte lucidus est, & nihil tenebrarũ habens, nã uidet Deũ quem adorat. Creaturam quidẽ intuetur, sed in Deo, hoc est, laudat creatorem, & commendat creatoris bonitatem, magnificentiam, & prouidẽtiam, in creatura relucentẽ: hoc faciẽs, rectè utitur creatura, & Deo sanctè fruitur: tum uerè simplex est oculus. Sed detortus ad creaturam, & in ea quiescens, tum duplex est oculus, luscus & tenebrosus: demittit enim se ad creaturam, relicta Dei gloria: & obtenebratur à creatura, quę tenebrosa est, imò ipse tenebrę. Intuẽs igitur hic oculus hãc creaturam in seipsa, & non in Deo, nihil lucis habet, simplex non est, sed duplex & tenebrosus per idololatriam. Quare danda est opera, ut spirituali corpori tuo simplex sit oculus, hoc est recta & bona opinio atque intelligentia, ut compertum habeas, quomodo credas aut uiuas: nec te ipse falsa opinione & persuasione seducas atque decipias. Verbi gratia. Si apud te stans cogitaueris, dicens, Laborabo, & aliquid operis faciam, ut aliquid rerum mihi parem: unde me meámque uxorem & liberos honestè alere queam. Et si Deus tam benignè mecum egerit, ut etiam proximo officiis prodesse possim, & eius inopiam subleuare, non inuitus faciam. Ecce hęc lucerna est seu spiritualis oculus, de quo scriptura loquitur, indicans tibi, quæ tui status partes sint, téque docens, quo pacto in eo uersari & uiuere te oporteat. Hoc enim iustum est, atque adeò fieri oportet, ut unusquisque aliquid operis aut negotij faciat, unde se alat & suam familiam. Quare dum hoc modo fuerit tibi oculus simplex, quicquid egeris, aut quomodocunque uixeris in externa conuersatione secundum officium & statum tuum, omne illud rectum est, & laudabile, & iuxta uerbum Dei recta opinione institutum: ita ut solis instar, coram Deo, & hominibus luceat, & coram uniuerso mundo subsistat, cùm omnia opera tua pretiosa sint: ac potes bona conscientia uti rebus temporaneis, ut diuinè & honestè aquisitis. Cæterùm, oculum nequam, hoc est affectum prauum ac malum damnat Christus, nimirum mentem sua quærentem, & sibi placentem. Hic oculus nõ rectà ad Deum contendit, sed diuertit, declinat ad creaturas, etiam si Dei honorẽ prætexat, ut solent hypocritæ, qui cùm maximè omnium diuinæ gloriæ studiosi uideri uelint, nihil nisi serui sunt ventris sui, uel nominis, aut certe, quod est creberrimum, utriusque. Obserua, hæc allegoria, qua oculus pro mente accipitur, in de Hebræis nata est, quòd animi habitus se oculis maximè prodit, unde opus externum ciusmodi est, qualis est affectus internus. Nam id oculus significat. Solent autem oculum bonum, pro animo liberali & benefico: malum, pro parco & inuidenti dicere. Prouerb. 23. Ne edas cibum oculi mali, & ne desyderes delitias eius. Nam dicet tibi, ede & bibe, id erit sibi, tanquam incidens nouacula, & cor eius non erit tecum. Secundò hic locus potest referri ad solos discipulos, & eorum successores, cæteróque in republica magistratus, & ministros, eóque spectare uidetur, quod superiore capite dixerat discipulis, Vos estis lux mũdi. Non potest ciuitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Quibus uerbis Apostolos hortatur, ut magna diligentia discant, quę uera sit sententia, tum le-

Lux in sacris pro prospero euentu.
Oculus simplex & lucidus, quid.
Oculus duplex & tenebrosus.
Oculus simplex quando homini.
Oculus nequam.
Hypocritæ, serui uentris ac nominis sui.
Quare oculus pro mẽte, Hebræis.
Oculus bonus pro animo benefico, & contrà.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Apostoli lucernæ & oculi totius orbis.

gis, tum Euangelij, quo deinceps totam Ecclesiam rectè erudiant: meminerintque suæ sortis, & uocationis, ad quam uocati sunt. Quasi diceret, Ego ordinabo uos in lucernas, & in oculos totius Ecclesiæ in toto orbe terrarum. Vocati estis, ut sitis lux mundi, & qui uos audierit, me audiet. Iam lucerna non accenditur ut sub modio condatur, sed ut supra candelabrum ponatur, & omnibus luceat. Quòd si lucerna non fuerit accensa, tota domus obscura est: similiter & oculi in homine, si fuerint lucidi, totum hominis corpus lucidũ est, Si autem cæcutiant, totus homo cæcutit: ita si uos Apostoli, quos posui in lucernas & oculos Ecclesię, uerbum Dei rectè intellexeritis, & perspicuè docueritis, tota Ecclesia illustrabitur doctrina uestra. Et sicut oculus in homine creatus est, ut hominem illuminet: ita & elegi uos, non ut obscuram uitam ducatis, sed ut exẽpla honestæ uitę publicè exhibeatis, quò homines uideant uestra bona opera, glorificéntque patrẽ uestrũ, qui in cœlis est.

Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?

Si hanc sententiam ad mentem applicueris, sensus est: Si ergo mens, quæ ad honesta & salubria, omnibus sensibus, affectibus & operibus debet prælucere, uice oculi scilicet & instar lucernæ habita, tenebræ fuerint, id est, fuerit mens diuinę bonitatis ignara, & detorta inde ad quærenda carnalia, amabo, quantæ ipsæ erunt tenebræ? id est, affectus & sensus naturæ, alioqui à cunabulis ad prauitatem proni, quanta (quæso) prauitate erunt perditi, ductrice cæca mente? Certè plusquam cimmeriæ tenebræ erunt, hoc est, improbissima improbitas erit. Si relegas uerba ad discipulos, doctores, & qui in republica prominent, ad hunc modum potes locum expendere: Pro comperto habetis, quòd oculus lucerna est corpori, quæ si lucida fuerit, corpus erit lucidum: & si tenebricosus fuerit oculus, erit & corpus tenebricosum. hæc certissima habetis, ut uideo. Iam colligite ex istis ad hunc modum, uestram, & totius mundi conditionem. Totus mundus in tenebris est. Ego autem uos posui, ut sitis lux mundi. Quòd si candidè uestræ uocationi, & officio responderitis, benè erit corpori mundi, quod habebit unde uideat, si uelit. Si uerò lucis officium non præstiteritis, hoc est non rectè docueritis, si impiè uixeritis, quis pietatem sectabitur? Manebit mundus in tenebris suis.

Quanta malorum colluuies à prauis pastoribus.

Iam uidete quantæ sint futuræ tenebræ, si uos fueritis tenebricosi, qui debetis esse lux mundi. Quomodo pietatem cæcus & ignarus mundus uobis cæcis sectaretur? aut quomodo quis bono exemplo aliis prælucebit, si prauam duxeritis uitam? Non expectabitis bonæ uitæ exempla à potentibus huius seculi: hi enim suo genio indulgebunt. Non à diuitibus huius seculi: hi enim suo lucro inhiabunt. Non à uulgo hominum: uulgus enim suo semper uiuit more, hoc est præfractè & impudèter. Vos autem soli ex omni hominum numero in hunc usum positi estis, ut non tam doctrina, quàm exemplo uitæ prauam aliorũ uitam corrigatis. Nihil igitur prauis ducatis, quàm ut pietatem sectemini. Quod concionatur hîc Christus apostolis, hoc idem ad omnes referri potest. Vnde etiam atque etiam uitandum est, ne lumen tenebræ sint, non tantùm hoc nomine, quòd infami aliquo crimine ceu anaritia laboras: sed etiam quòd uitium tuum celare studes, illo scilicet lumine quasi anaritia, anaritia dicenda non sit, auferens tibi ipsi conscientiam, quò minus taxeris: & ita ex unis tenebris, geminæ fiunt tenebræ, & prioribus multò grandiores.

Ignorantia sui, ingentes tenebræ.

Veluti si homo stultus sapiens uideri conetur, nec uelit stultitiæ coargui, illum hîc stultum rectè uocamus: aut si qua deformis puella, formosa & elegãs esse studeat, ac suam formam & turpitudinem turpius exornaret, certè ipsum deformosissimum Thersitem uinceret, & semet solùm turpiorem & magis ridiculam exhiberet. Ego profectò hominum natura est, nec facilè reperitur, qui æquo animo patiatur sua peccata corripi, aut reprehendi: sed unusquisque ferè uitiis suis uelamentum ob-

Mortales sibi ipsi suffeni.

ducit, & laudari sua acta postulat. Atque ita è simplici peccato geminum faciunt. Huiusmodi enim mens est omnium terrena diuinis præferentium, & sibi placentium. Obserua. Facilè possumus ex his intelligere, quantum ipsi Ecclesiæ incõmodent cæci pastores & doctores. Quid enim quæso damnosius cæco contingere potest, quàm dux cæcus? Ambo enim in foueam cadunt, Matth. 15. Tales erant Pharisæi, quos hoc loco Christus tacitè sugillat. Rursus ex superioribus collige, nihil pestilentius contingere posse auaritia ei, qui oculatus & dux esse debet. Hoc malũ in lege depictum est, & in ipsam ab Esaia, 56. cap. inuectum est. Speculatores eius (inquit) cæci omnes: nescierunt uniuersi: canes muti, non ualentes latrare: uidentes uana: dormientes, & amantes somnia: & canes impudentissimi nescierunt saturitatem. Ipsi pastores ignorauerunt intelligentiam. Omnes in uiam suam declinauerunt, unusquisque ad auaritiã suam, à summo usque ad nouissimũ. Item ab Hieremia. 6. capit. A minore quippe usque ad maiorem omnes auaritiæ student: & à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt dolum. Item. 8. cap. Quia à minimo usque ad maximum omnes auaritiam sequuntur: à propheta usque ad sacerdotem cuncti faciunt mendacium. De hoc ipso scribitur in Euangelio Matth. 23. & Luc. 16. Quid autem hodie Anno Domini, 1546. fiat, non est opus, ut scribam, quod omnibus compertum est, & lippis & tonsoribus notum. Rursus meditandũ simul & obseruandum est, quantum fructus & utilitatis Ecclesiis contingat, quando ministri uerbi simplicem habent oculum, lucem Euangelij puram seruant, & de ea prædicant: non sua, sed quæ Iesu Christi sunt, quærentes. Obsequamur igitur admonitioni Spiritus sancti, quæ est præceptoris nostri Iesu Christi doctrina. Et honestam uitam ex fide per charitatem operante ducamus, ut etiam, hi qui nõ obtemperant uerbo Dei, per nostram conuersationem lucrifiant per Iesum Christum, qui est heri & hodie, & in secula seculorum.

A cæcis pastoribus quàm detrimẽti.

Auaritia pastorum uenenum Ecclesiæ.

Auaritia hodie & cupiditas planè triũphant.

Nemo potest duobus dominis seruire.

Declaraturus per similitudinem Christus, impossibile esse, quod plerique omnes frustra conantur, Deo seruire & diuitiis, in primis adducit prouerbialem sententiam quam omnes à naturali experientia fatentur esse ueram, quòd naturam & ingenium, uel certè ius dominorum in seruos, deinde officium seruorum Dominis debitum, exprimat. Dominus & seruus correlatiuè se habent, mutuis se respiciunt ultibus. Oportet seruum sese prorsus animo addicere ei, cui seruit, ut totus in obsequio Domini sit, nihilque aliud spectet, quàm heri sui uoluntatem. Vult herus seruum suum ad omnia sibi paratissimum, & in omnibus planè morigerum, tanquam eum qui sui iuris est. Itaque Iesus Christus exigit à nobis, ut è charitate spontaneam seruitutem seruiamus: nam nisi ita fiat, seruitus non est. Nam neque hominibus coacta seruitia placent: id quod naturæ ductu fit, & quotidianis clarescit experimentis. Quòd si inter homines id ita fit, multò magis in cultu Dei addecet, ut cultus ipsius coactus non sit, sed spontaneo ex animo procedat & fiat. Quare qui Deo seruire uolet, & ad ipsius uoluntarem sese comparare, nulli minus quàm Mammonæ poterit esse addictus, imò si diuitias habeat, seruiens Deo dominabitur illis, ad Dei gloriam & proximorum commodum, illas dispensans. Contra uerò qui Mammonæ seruierit, & diuitiis fuerit addictus, is non poterit Deo seruire. Nam qui uolet seruire Deo, necesse est, ut animo renuntiet omnibus, quę possideat, solámque ipsius Dei gloriã curet & quærat, Luc. 14. ca.

Dominus & seruus, relatiua.

Seruorũ fugi, munus.

Hilares seruos amat Dominus.

Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum sustinebit, & alterum contemnet.

Quo magis auditorum animis prouerbialis illa sententia insideat, expressius similitudinem, & amoris ac odij signa explicat. Simulabit quidem aliquantisper utrique se Domino quispiam seruire: sed urgente necessitate, erumpet tandem si-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnum euidens, unde conſpicuum fiet, utrum dominorum dilexerit, aut odio habuerit, nempe deſertio & adhæſio: iam odio habere dominum, & tandem deſerere, non eſt probè ſeruire. Probus ſeruus totus eius eſt, cui ſeruit. Non patitur hæc philoſophia Euangelica, ut quis ſe terræ & cœlo partiatur, ac diuidat, ita ſequutus cœleſtia, ut temporaria non contemnat. Is enim indubiè nihil aliud efficit, q̃ utrumque captat, neutro potiatur. Chriſtus totum indubiè requirit hominẽ. Nec inter homines reperies duos tam cõmodis moribus, ut idẽ ſeruus poſsit duobus ſatisfacere. Ita enim fit, ut alter ſit deſerendus, aut neutri fiet ſatis. Qui fieri poteſt, ut utrique placeat, cùm imperent diuerſa? Et natura ac officium ſeruiti, uni ex animo addictum eſſe? Iam uterque dominus non ſolùm ſe diligi, ſibique adhęreri cupit, non ſolùm integrum vult ſeruum, ſed etiam exigit, ut alter deſeratur, ne deſertus uideatur. Concluditur ergo non poſſe ſeruiri duobus dominis.

Euangelium non recipit ſimulatores.

Non poteſtis Deo ſeruire, & Mammonæ.

Fieri non poſſe dicit, ut quiſpiam Deo & Mammonæ ſeruiat. Ratio eſt ab impoſsibili, non à conſilio. Vnde non dicit, Non debetis ſeruire, &c. ſed, Non poteſtis ſeruire, &c. Vt planè nos terreat, & dehortetur à colligendis theſauris. Quaſi dicat, Ne tentetis, quod poſsibile non eſt. Nam qui fieri poteſt, ut unus utrique ſeruiat, cùm tam diuerſa imperent? Deus imperat, ut tua largiaris egenti: Mammona iubet, ut per fas nefaſque rapias aliena. Deus imperat, ut cõſulas fratri tuo periclitanti: Mammona iubet, ut tibi uiuas. Deus imperat ſobrietatem, Mammona luxum docet. Fruſtra ergo uobis blandimini, ſi creditis fieri poſſe, quod fieri non poteſt, ut ſimul & Deo ſeruiatis & Mammonæ. Proinde fieri non poteſt, ut quis Mammonam & Deum colat. Quòd Deus, qui ſuo ipſius teſtimonio, zelotes & æmulator eſt, Exod. 20. & 34. cap. ferre non poſsit alium quenquam iuxta ſe. Vel tota (inquit) mea ſit ſeruitus, uel nulla. Huius ſententię difficultas ſita uidetur in uoce ſeruire. Non enim inhibitum eſt, pecunias & facultates poſsidere, quandoquidem his carere non poſſumus. Abraham, Loth, Dauid, Salomon, & plerique alij multum & rerum & pecuniarum poſſederunt: hodiéque reperiuntur locupletes, qui item pij ſint. Sed aliud eſt habere bona, & ſeruire bonis: Mammonam poſsidere, & Mammonæ inſeruire. Iob quoque diues erat, multúmque rerũ poſsidebat, potentiórque erat cunctis orientalibus populis, ut ſuſius quoque Iob primo capite traditum eſt, tamen ait, Nunquid aurum poſui in ſpem mihi, aut dixi auro maſſam in conſolationem meam? Nunquid lætatus ſum, quòd magnas haberem facultates poſsiderem, ac manus mea nihil non comparauerat? Quid multis? Id in ſummà à nobis requirit Deus, ne nũmis & facultatibus inſeruiamus. Obſerua: ſeruitutes Deo, liberi ſumus, & filij Dei. Hæc cùm à nobis requirat Deus, debet nobiſcũ ſe animus paratiſsimus ad obſequendum mandatis eius, quem unicum habeamus Dominum, & illi ſoli ſeruiamus, oportet. Hic enim ſolus Dominus eſt, qui ſolus ſupremum ius, & imperium in alios habeat, nemini ſubſit, nemini ſeruiat. Pſal. 67. Dominus nomen illi. Pſal. 82. cùm Dauid oraſſet, ut potentiam ſuam Deus erga hoſtes exerceret, ait, Vt cognoſcãt, quia nomen tibi Dominus: tu ſolus altiſſimus es in omni terra. Hinc quidam Romanorũ Imperator nolebat ſe uocari Dominum, agnoſcens illud eſſe cognomentum ſolius Dei. Quod nomen frequẽs eſt apud prophetas, hæc dicit Dominus, ubi nihil additur, eò quòd Deus ſit uniuerſalis omnium Dominus. Aliis autem ſunt adiectitij tituli, defectum quendam ſignificantes, quòd ſolùm alicuius loci Domini dicantur: & id adhuc, ſine ſummo illius loci dominio & imperio, ut Dominus illius uel illius loci. Hæc locorum additamẽta, ſunt ſignificationes ſeu notæ defectuũ. Qui enim in terris Domini ſunt, multis deficiunt, & non ubique Domini ſunt. Rogabis, Si unus eſt Dominus, qui ergo uocatur Mammon Deus? Reſpondeo. Scriptura hoc nomine utitur, nõ quòd

Dei & Mammonę affectę contrarij.

Seruire uox.

Imperat aut ſeruit collecta pecunia cuique.

Seruire Deo non poſſunt, qui non ijdẽ liberi ſint.

Primi illi Cęſares noluerunt uocari Domini.

Deus unus, omnium Dominus, ſine additamento Deitas quomodo tribuitur creaturis

ſit Deus, ſed quòd à nobis illi obediatur ac ſeruiatur. Quia cui quis ſeruit, illũ dominum ſuum facit. Ad hunc modum Satan uocatur princeps mundi. Et uenter, Deus quorundam à Paulo. Et. 1. Corinth. 8. Siquidem ſunt Dij multi, & Domini multi, nobis tamen non eſt niſi unus Deus, & unus Dominus. Rogabis. Ergo terrenis Dominis ſeruire non licet? Imò licet ſeruire, ſed in Domino, & quatenus ſunt ſerui Dei, Roma. 13. illis enim ſeruiens, Domino ſeruio. Mammona media longua (quòd per ω Græcis ſcribatur, & dicatur μαμμωνᾶς, ſiue Mammon) neque Græca uox eſt, neque Hebraica, ſed Syriaca, ut oſtendit diuus Hieronymus, idem apud eos ſignificãs quod apud Græcos πλοῦτος, Plutus ſiue Pluto, quem, Poetę Deũ faciunt. Auguſtinus iudicat linguam Pœnorũ affinitatem habere cum Hebræorũ lingua, id quod alibi fatetur & Hieronymus: porrò Pœnorum lingua Mammon uocari lucrum. Propriè Mammon pecunia & res eſt, quæ ad futuram neceſsitatẽ reponuntur, quibus conflatur theſaurus. Chriſtus Luc. 16. iniuſtum Mammonã appellat, quòd indies in uſu ſit iniuſtitiæ, & in tam ſcelerato uſu uerſetur, magnãque ad malum mortalibus anſam præbeat. Sic diuus Paulus eodem idiotiſmo ad Epheſ. 5. ca. ait, Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt. Non quòd tempora aut dies in ſe mali ſint, verùm quòd plurimum in illis accidat mali.

Satan & uenter, quomodo Dij.

πλοῦτος, Deus diuitiarum.

Mammon etiam Punica uox.

Mammon quare à Domino dicitur iniuſtus, ſiue iniquus.

Dies quare mali dicti.

Ideo dico uobis.

Quia diuitum vulgus auaritię morbum excuſare ſolet prętextu neceſsitatis humanæ: Fami (inquiunt) & nuditati conſulitur his rebus: ideo congerẽdę & reponendæ ſunt diuitię, propterea Chriſtus attentos reddit auditores. Ideo (inquit) dico: quaſi dicat, Attendite, quòd non ſolùm abiiciendus eſt Mammon, ſed & nati natorum, & qui naſcentur ab illo, prorſus necandi ſunt. Obſerua, Chriſtum optimi hortulani partes habere, qui primùm urticas, tribulos & ſpinas ſuperficie tenus amputat, deinde & radices funditus euellit. Ita & Chriſtus in primis Mammonam ſiue auaritiam taxauit, atque ab ea abduxit: deinde ad ipſius radicem pergit conſequenter extirpandam, dicens, Ideo dico uobis. quaſi dicat: Attẽdite, & cauti eſtote, ut cauere poſsitis auaritiam, collectionem theſaurorum, & ſeruitutem Mammonæ, ne à ſeruitio Dei auellamini. Ideo dico uobis, ne leue peccatum eſſe putetis μεριμνᾶν, id eſt, ſollicitos eſſe pro uictu & rebus aliis, &c. Vobis, inquit, qui eſtis in regno cœlorum & habetis uerbum meum. Quia mundus in ſuo regno aliter ſentit, qui non ſolùm indicat neceſſarium eſſe, ſtudere diuitiis, & curare atque uti pro illis, ſed etiam honeſtum. Nam honeſtatem prætexens, ait, Quid honeſtius eſſe poteſt, quàm coniugi, liberis & familię proſpicere?

Mammõ prò cui abigendę unà cũ tota ſtirpe.

μέριμνα. i. cura & ſollicitudo uictũ, &c. non lene peccatum.

Ne ſolliciti ſitis animæ ueſtræ, quid manducetis: neque corpori ueſtro, quid induamini.

Multis & his efficaciſsimis argumẽtis dehortatur à ſollicitudine, & nimia cibi & potus cura & anxietate, filia diffidentiæ, nefarium hoc uitium uituperans, cùm ferè ſemper emergente Euangelio animos hominum tranſuerſos agat, & non ſolùm mundo addictos, ſed pios quoque magnoperè impugnet: Cùm primis uerò eos, quibus uerbum Dei prædicandum eſt, & illius gratia omnibus periculis ſunt expoſiti: ita ut ſecundum carnem abundè multas cauſas ſolicitudinis habeant. Nam pius Chriſtianus, Chriſtum dominum ſuum unicè profeſſus, diabolum, qui princeps eſt mundi, ſibi facit aduerſarium. Vnde Satanas modis omnibus tamen oppugnat, non quidem uerbo & fide, ſed iis, quæ in ſuo regno habet, cuiuſmodi ſunt caro & ſanguis, in quibus adhuc uerſamur, hoc eſt ex carne & ſanguine ſumus. Profeſsio enim Euangelica multis tribulationibus exponit hominem, Carnem ſiquidem aggreditur, caro ſemel irritata quid nouit, niſi ulciſci ſui contemptum, torquere, in carcerem detrudere, ac detractis alimentis & ueſtitu, ſiti &

Ecclesiaſtis in primis ſatanas exhibet negotiũ.

Caro quãtos ſtrepit cier, uel modicũ oblæſa.

Universidad de Deusto
Biblioteca

algore, enecare? Itaque cum omnibus iis, quæ possidemus, eiusmodi periculis sumus expositi: quibus licet fortiter obuiam eamus, tamen caro & sanguis nobis suggerunt, ut cogitemus, quo pacto res nostras constabiliamus, & pericula illa quotidie contingentia contemnere queamus. Ex hoc demum fonte tentatio oritur, quæ cura uitæ dicitur, licet mundus eam tentationem esse non existimet, sed potius uirtutem, & eos homines laudent, qui rem facere, & magnas opes parare, & honores consequi nouerunt. Hæc nobis explicat, quid sit seruire Mammonæ, nimirum solicitum esse pro uita & corpore, quid edendum, bibendum, & induendum sit nobis. Hoc est, tantùm huius uitæ curam & rationem habere, quo pacto multis opibus congestis in hoc seculo diuites euadamus, quasi hîc perpetuò uicturi. Ne soliciti sitis animæ, id est uitæ uestræ. Animam posuit pro uita, uelut & aliàs, Qui perdiderit animam suam, &c. Quasi diceret, Homines planè omnia inuertunt. Si quidem cibus deberet uitæ inseruire, & uita iam cibo seruit. Sic non indumenta corpori, sed corpus indumẽtis obsequi cogitur. Tam cæcus est mundus, ut hæc non uideat. Proinde hic diligenter uerba Domini introspicienda sunt, ne soliciti sitis, &c. At non dicit, ne laboretis. Vult certè Dominus nos laborare, non solicitos esse. Nos hoc ipsum inuertimus, dum soliciti sumus, & non laboramus. Genes. 3. In sudore vultus tui uescêris pane tuo. Ephes. 4. cap. laboret unusquisque manibus suis, ut habeat, unde det necessitatem patienti. Neque hoc peccatum reputandum est, neque seruitium Mammonæ exhibitum censendum, edere, bibere, & semet uestire, prout uitæ ac corporis necessitas exigit, ut uictum & amictum habeat. Sed neque alimentũ quærere & parare, seruire Mammonę dicendum est, sed propterea solicitum esse, & curis ringi, hoc est cordis spem & fiduciã in eo positam habere, hoc, uitio & crimini datur. Siquidem solicitudo non in uictu aut uestitu, sed in medio corde reposita est, à qua abstinere, & immune esse non potest, si illi adhæresci t, sicut prouerbio dicitur, Opes parant animum. Itaque solicitum esse, tantum ualet, quantũ corde adhærere. Nam quod mihi cordi non est, eius etiam curam & solicitudinem nullam habeo: contrà, de quo solicitus sum, ad id etiam animo & corde trahor. Non sunt tamen hæc uerba tam strictè accipienda, quasi hisce prohibitum esset, pro ulla re esse solicitum. Nam unumquodque officium & status hoc secum apportat, ut curam habeamus & solicitudinẽ rectè eius fungendi & obeundi, maximè uerò iis, qui aliis præsunt, ut Paulus Romanorum 12. ca. docet, Qui præest, in solicitudine: imò & ipse Paulus gloriatur, quòd solicitudinem habeat pro Ecclesiis. Ita patri familias solicitudini esse debent liberi & familia, ut rectè instituãtur, & faciant quod debent: hoc nisi fecerit, boni patrisfamilias officio non fungitur, & non rectè facit. Adhæc parochi aut prędicatoris solicitudo est, & cura, ut doctrina uerbi & usus sacramentorum rectè & diligenter exerceatur, ut tristes & infirmos consolatione erigat, malos uerò corripiat, & pro omnibus necessitatibus ardenter oret. Nam huic animarum gubernandarum cura commissa est. Ita principi & aliis magistratibus rerum mundanarum administratio & solicitudo incumbit, ut omnia rectè ubique fiant, prout officiũ ipsorum exigit. Non secus etiam contra. Oportet subditos esse solicitos, ut magistratibus debitam obedientiam diligenter exhibeant, & præstent. Seruorum & ancillarum cura est Dominis suis esse obsequiosos, seruitium diligenter obeundo, & ipsorum damnum præcauendo. De hac cura & solicitudine Christus non hîc loquitur, quę est officiosa cura, longè latéque ab auaritia segreganda. Etenim non sui, sed proximi causa suscipitur, nec sua quęrit, sed omnia sua pro salute proximi profundit, & aliis seruit. Hæc dicitur solicitudo amoris, quæ diuina & Christiana est, non propriis commodis & Mammonæ cultui intenta. Anxia ergo rerum congerendarum solicitudo, nobis prohibita, non autẽ cura uocationis nostræ, nõ labor uetitus est: Et ne otiemur, præceptum est, & ut in uocatione nostra adeò gnauiter laboremus, ut sudor per vultum & nares defluat, Genes. 3.

Cura uitæ, tẽtatio.

Mammonæ seruire, quid.

Anima pro uita.

Solicitũ esse & laborare, diuersa: alterum uetitũ, alterum præceptum.

Solicitudo affectus index.

Solicitudo quædam necessaria.

Omnib' pro suo cuiq; munere, solicitos esse conuenit.

Solicitudo, charitatis fœtus.

Nónne anima plus est, quàm esca, & corpus plus quàm uestimentum?

Quia talis solicitudo rerum congerendarum, & reponendi thesauri, nõ solùm idololatriæ coniuncta est, sed etiam inimicos Dei facit: pergit Christus multis argumentis, dictis, & cõparationibus inuehere aduersus idolum Mammonam, quo maiorẽ nauseam auaritię nobis ingerat, cupiens illam ita pro dignitate adumbrare, ut etiam conspicienda sit. Itaque hîc perspicuè ostendit, nõ solùm esse otiosum & superuacaneum, uerùm etiam maximum incredulitatis genus, de uictu & amictu, ita solicitum esse, ut derelinquas uocationem Dei, & secteris tuas cupiditates. Primum itaque argumentum à maiori, est: Qui, quod maius est dedit, quod minus est, non negabit. Iam Christus nullo tuo merito, sed mera sua gratia & clementia dedit tibi animam & corpus. Deo igitur cogeris corpus & animam credere, ut neque in tua manu sit, uel ad unius horulæ spatium, uitam retinere. Quàm igitur uecors es, & sine omni iudicio, quòd Deo sustentandi corporis curam quoque non credis, uictum & amictum tibi suppeditaturo? Cùm ergo animam & corpus (quę maiora sunt) tibi, nihil minus cogitanti, dederit: proculdubiò uictum & amictum (quę minora sunt) non negabit. Qui dedit uitam & animam, oportet, ut det, unde uiuas, ne quod dedit, pereat. Similiter qui dedit corpus, oportet quoque ut det uestimentum. Longè autem uictu & amictu pręstantiora sunt corpus & anima. Ergo negligenda tibi est tam anxia rerum solicitudo. Adhæc cùm Deo corpus & uitam meam credere debeam: quid ego dubito aut solicitè cogito, quomodo uenter uno aut altero die alatur? Sicut si mihi opulentus pater esset, & petenti libenter mille aureos dono daret, an intantum illius liberalitatem in dubium mihi vocabo, uel tenacem illum adeò credam, ut nec assem quidem æquo animo dare mihi uelit? Obsecro, quæ maior dementia excogitari potest, quàm si quis vehementer fuerit solicitus, vnde alimenta sibi paret, qui se nouerit neque solicitum fuisse unquam, unde uitam & corpus acciperet, aut etiam hac hora eadem salua retineat? Quod tantundem est, ac si quis mirè sese excruciaret, quo pacto ædes suas pulcherrimè exornare posset, neminem tamen sciret, qui eas exornare uellet: aut qua ratione regifico luxu multas dapes in culina appararet, nullum tamen conuiuam haberet, qui eas attingeret. Cùm igitur per omnẽ uitam nostram huiusmodi solicitudo nobis deserenda sit, & uita nostra etiam sine cogitationibus & operibus nostris, omnibus horis à Deo sustenteturi, quid nos stulti pro multo lenos alere & nutrire? Porrò hæc egregia nobis diuinæ prouidentiæ experimẽta sugerunt, ut negare non possimus, quanta sit in nobis diffidentia de patre nostro cœlesti, dum adeò soliciti sumus de uictu & amictu. Deinde subindicant nostram uitam, neque in cibo, neque amictu consistere: quandoquidem si omnem cibum & omnia indumenta in promptu haberemus, etiam in summa copia, tamen uitam nostram aduentante hora mortis, uel ad minimum temporis spatium producere non possent. Hæc enim non sunt uita, sed res mortuæ. Vita nostra ab eo pendet, qui suapte natura est uita, & in quo sumus, uiuimus, & mouemur omnes. Huc pertinet, quod dicebat Christus, Luc. 12. ca. Non in abundantia cuiusquam, uita eius est, ex iis quæ possidet. & id explicat adiecto exemplo. Adhæc cibus & amictus propter hominem creatus est, non homo propter cibum. Abiicienda est igitur omnis solicitudo siue cibi, siue potus, aut alterius rei, quæ ad diffidentiam attinet, eò quòd Dominus à nobis omnem exigat fiduciã, iubeátque, ne alteri quàm sibi soli fidamus: quod summo nostro bono facit. Nam maledictus homo qui cõfidit in homine, & ponit carnem brachium suum, Hierem. 17. Domino autem

Solicitudo habendi, & congerendi, incredulos arguit, & inimicos Dei.

Argumenta prouidentiæ Dei.

Diffidentia nostra notatur.

Vita nostra non in copia alimentorũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cura est de nobis, nominis & gloriæ eius studiosissimis.

Respicite volatilia cœli.

Auditorum animos uehementer excitat, exhortationi exemplum & comparationem adiungens, ita ut auiculas, ceu magistros & doctores nobis proponat ac præponat in probrum, dedecus & ignominiam auaritiæ, & curæ alendi uentris, quo nos ab illa retrahat, & significet, quales ipsi sumus, quippe quos summo pudore suffundi oporteat, quòd cùm multò simus ipsis uolatilibus cœli superiores, nobiliores & præstãtiores, nimirum quòd non tantùm uolatilium domini simus, sed quod etiam ipsa propter nos, & usui nostro condita sunt: tamen tam abiecto animo sumus, ut uideamur illis inferiores, & nobis proponantur ueluti doctores nostri & præceptores, ut uel in illis discamus diuitias bonitatis, & amplitudinem prouidentiæ diuinæ. Et ex his persuasum sit nobis, quando nos illis multo pluris simus, & Deus illorum conditor, noster etiam pater est, ne dubitemus, nos quoque ipsi magis curæ esse, quàm illa. Quibus cùm uictum, citra omnem ipsorum curam & solicitudinem, suppeditet quotidie, quippe quæ nihil congregant, aut in parato habere student, sed nec quicquam serunt, nec iam satam & maturam segetem in horrea conuehunt, nequaquam passurus est nos penuria affligi, præsertim ex uoluntate ipsius labori nostro intentos. Respicite (inquit) id est, intuemini, & diligenter cum animaduersione & consideratione uidete. Quasi dicat, serio expendite: & hoc propter mundum, qui non considerat creaturas, ut ex illis discat diuinam prouidentiam erga homines. Quid uidebunt & obseruabunt? Adeo uerte. Considerent, quòd Dominus non in exemplum adducit Israëlem, pastum 40. annis in deserto, neque Eliam, neque Helisæum, in quibus Deus se pastorem etiam corporum, & curatorem etiam uestimẽtorum (Deutero. 8. Vestimenta uestra non sunt attrita) manifestauit. Neque obiicit illis maiora bruta, ut leones, ursos, elephantes, aut reliqua grandia animantia, quæ etiam diuinitus aluntur, sed relictis quadrupedibus proponit uolatilia, non domestica (quibus apparatur uictus) sed cœli, quæ scilicet nec sua ipsorum, nec humana, sed diuina cura aluntur.

Luc. 12. Et nominatim meminit coruorum. Coruus ut animal est uoracissimum, ita uidetur nec usui nec uoluptati esse. Deus tamen præparat coruo, quemadmodum scribitur Iob 38. cap. escam suam, quando clamant pulli eius ad Deum, ignorantes cibum suum. Et psal. 146. Qui dat iumẽtis escam ipsorum, & pullis coruorum, inuocantibus eum. Sunt enim, qui sentiant, pullos coruorum adhuc implumes à parentibus suis tanquam nothos derelinqui, donec pennis incipiant nigrescere. Et interim mirabiliter diuinitus nutriuntur, usque dum parentes rursus curam eorum susceperint. Iam si Deus hæc uolatilia, quæ non tantùm nec serunt, nec metunt, nec reponunt in horrea, sed etiam ad nihil aliud, quàm ad uoracitatem nata uidentur, tam liberaliter alit, quomodo non aleret homines, in uocatione Dei ambulantes, & tam utilia animalia longè præcellentes? Rogabit quispiam. Cur Christus potius non remittit ad Mosem aut Eliam, quàm ad uolatilia, ad coruos, & id genus? Cur non dicit, respicite ad Mosem, respicite ad Eliam, qui nec seminârunt, nec messuerũt, & tamen Dominus pauit illos. Respondeo. Si Dominus id ita proposuisset, potuissent auditores apud se cogitare, hoc nihil spei nobis adducit, quandoquidem nondũ Deo tam accepti sumus, q̃ fuerunt uiri illi sanctissimi. Vt igitur hanc cogitationem Christus ex animis ipsorum eximeret, maluit uolatilium siue coruorum quàm sanctorũ exemplum ob oculos ponere. Quibus coruis imò & omnibus uolatilibus homines etiam peccatores impiissimi, multis (quod dicitur) parasangis præstant. Nam qualis qualis sit homo iuxta peccatã sua, nobilior tamen est omnibus bestiis, quantum ad creaturæ rationem attinet. Homo enim creatus est ad imaginẽ & similitudinem Dei, id quod de nulla bestia

Volucres nobis cordatiores & prospicientiores.

Coruos pascit Domin⁹.

Homo, quãlibet impius, cæteris animãtibus præstantior.

dici potest. Obserua, hoc loco nobis commendari studium physices, & proponi nobis legitimum omnium creaturarum usum: qui est, ut ex illis discamus Deum, non solum quòd sit simpliciter, uerumetiam quòd curet & conseruet creata. Deque hoc usu passim loquitur scriptura, Iob. 12. Sapient. 13. Rom. 1. Act. 19. Rursus collige, quòd Christus hoc exemplo docet, nos egere non posse, sumpto à generali prouidentia Dei in omnes creaturas, ad singularem prouidentiam erga hominem, maximè pium, & nobiliorem creaturam cæteris. huc pertinet, quod ait Dauid psal. 36. Non uidi iustum derelictum, nec semen eius quærens panem.

Creaturarũ contemplatio quid nobis confert.

Quoniam non serunt, nec metunt, neque congregant in horrea.

Singularis est hæc periphrasis generalis prouidentiæ Dei in omnes creaturas, sine illarum meritis, aut additamentis. Quasi diceret, Quid soliciti estis congregare, & uentris curam habere? Si quibus liceret esse solicitis, & congregare, tum id potissimùm competeret auibus: sed id aues ignorant, neque aduertunt aut considerant: neque ad hunc modum, inquiunt, Ecce nemo homo est appetente uere, qui non seminet, ut ueniente æstate, habeat quod congreget. Et in autumno omnis homo demessas segetes cõuehit in horrea, & nullum nobis relinquitur in agris granum, si fieri potest. Vnde ergo per annum, potissimùm per frigidam hyemem uictitabimus, omnibus in horrea conuectis, & nulla segete in agris relicta? Nulla huiusmodi solicitudine ducuntur aues. Non serunt, & nos serimus: non metunt, & nos metimus: non congregant, & nos congregamus, conuehentes in horrea nostra. Consideremus igitur, an non sit extremè pudendum facinus, quòd Deo, qui omneis creaturas dedit nobis, & subiecit, quíque quotannis tantam frumenti copiam agros producere sinit, unde abũdè singulis annis noua fata serere possumus, & multò plura in horrea uehimus: & tamen indigna solicitudine acti, nihil Deo committimus, non ipsi fidimus. O quàm inconsolabiliter animos despõderemus, quasi cunctis moriẽdum esset, si uel una æstate nihil esset, quod meteremus! imò si ad quatuordecim tantùm dies nihil in loculis aut horreis haberemus! Clamaremus actum esse de nobis: omnis spes uitæ adempta esset. Interim tamen auiculæ nullo non anni tempore in aëre uolitant, cantillantes & gaudentes, ac ne tantillum quidem solicitæ, licet prorsus ignorent, unde aut ubi postridie cibum sint capturæ. Et nos insulsi Midæ & Crœsi curam & solicitudinem ex animo eiicere nequimus, licet domus & horrea frumento redundent, & segetem tanta copia in agro crescere uideamus. Hic te uide, ô calamitose homuncio, cui ædes sunt & prædia, opes & pecuniæ, & ager quotãnis pluribus segetibus, quàm opus est refertus, neque tamen quietus esse potes, & contentus, sed subinde metu propè enecaris, ne fame effractus, moriare: & nisi multa in promptu parata uideas, Deo nõ potes confidere, quòd te uel dieculam sit alturus. Respiciamus (quæso) uolatilia cœli. Ennos pudori & ignominiæ exponunt, ita ut erubescendum nobis sit, non audẽtot nobis sunt magistri & prædicatores, quot in aëre auiculæ: quæ suo uiuo exemplo oculos in sublime tollere, quoties unam aliquam auiculam cantillantem audimus: quippe quæ diuini nominis laudem & nostrum dedecus in cœlum modulatur. Attamen usque adeò lapides sumus, & ferrei, ut auicularum cantilenæ nihil prorsus nos moueant, quanquam illas quotidie sturmatim & graculatim, ista nobis prædicare, & ad aurem occinere audiamus. Adhæc, non prætereamus silentio, quod amplius faciant optimæ illæ auiculæ, quàm quod prorsus sine cura & solicitudine uitam transigunt, & uictum tantum modo è manu Dei expectant. Inclusæ enim in caueolas, eãtandi gratia, nihil anxiẽ sunt, unde sibi suppeditetur alimentum. Est enim illis opulentus Dominus, qui abundè uentri ipsarum prospicit. Nihil tamen tale cogitant, sed suauiter modulãtur, & amabiliter omnipotenti

In pusillos & à rerum externarũ præsidio pendentes.

Auiculis, etiã caueolis inclusis, nulla cura est unde uiuant.

Auicularum ingeniũ pulchrè describit.

Prosopopœia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deo laudes ſummo manè, priuſquam cibum guſtârint, perſonant, longúmque & elegans melos, atque (ut uocant) benedicite, uario gutture pangunt, nullam curam parandi cibum habentes: ſed illam in Dominum reijcientes. Hoc exemplo Dominus non vult, ut nos non laboremus, ſeramus, metamus, in horrea congregemus, ſed anxiam curã & ſolicitudinem nobis adimere conatur, taxans noſtram incredulitatem, aut potius fidei noſtræ imbecillitatem, quibus cùm à Deo datum ſit, ut agros colamus, ſeramus, metamus, & meſſem in horrea conuehamus, unde uictus ſuppeditetur, nihilominus tantùm fidei, tantúmque ſecuritatis nobis non eſt, quantum uel uni auiculæ cœli, quæ nec ſeminat, nec metit, nec in horrea congregat. Quæ tametſi agriculturam exercere non poſsit, ſicut & nos, attamen non eſt laboris planè expers, ſed id agit, ad quod creata eſt, ut puta quòd pullos ſuos educet, foueat, enutriat, ac Domino noſtro canat pro beneficiis eius cantilenam. Si Dominus plus illi laboris iniunxiſſet, plus etiam perficeret. Mane admodum excitatur, & ramuſculo inſidens, quam didicit cantilenam perſonat, neque de ullo cibo quicquam nouit, nec etiam curat: poſtea ubi eſurierit, auolat quæſitum granum, quod illi Deus alicubi repoſuit. Quò nunquam dum cantaret, cogitationem uerterat, tametſi ſatis cauſæ habuiſſet, ut eſſet ſolicita, pro conquirenda alimonia. Pudeat ergo nos, quòd auiculæ plus fiduciæ Deo habere uideantur, quàm nos.

Auiculis etiã ſuus labor eſt.

Et pater ueſter cœleſtis paſcit illa.

Valdè emphaticẽs pronuntianda eſt hæc ſententia. Pater (inquit) ueſter, non autem pater illarum. Quaſi dicat, Cùm iſta quotidie coram oculis uideatis, quomodo pater cœleſtis in agro auiculas citra omnem ipſarum curam nutriat, quid cauſæ eſt, cur non tantum ipſi confidatis, quòd uos quoque ſit alturus, cùm pater ueſter ſit, & uos ſuos liberos agnoſcat, & uocet? Quaſi uerò non multo maiori curæ ipſi ſitis (quos ſuos liberos eſſe fecit, & quibus uerbum ſuum unà cum omnibus creaturis largitus eſt) quàm omneis auiculæ, quæ ipſius liberi non dicuntur, ſed uobis famulantur, quas tamen tantoperè curat, ut quotidie paſcat, ea etiam diligentia, quaſi eas unicè curet. Puſilla certè & imbecilla fide homines eſtis. Quandoquidem cùm patrẽ cœleſtem habeatis, qui magnum uolatilium gregem paſcit, adhuc tamen de uictu ualde ſoliciti diffiditis, quaſi uos ſit deſerturus, qui auiculas paſcit. Quum tam dives ſit, ut queat, & tam bonus, ut uelit etiam tot auiculas paſcere, quomodo deſeret uos filios ſuos? Quare quum auiculæ eius artis gnaræ eſſe uideantur, ut pro ſuo modulo ſciant Domino per omnia confidere, & in ipſum omnem curam reiicere, quanto impenſius & confidentius illud nobis faciendum eſt, qui filij ſeu liberi ipſius ſumus? Magno certè dedecore afficimur, ii qui ratione prẽditi ſumus, & inſuper ſcripturam habemus, non plus ſapientiæ obtineamus quàm animalcula ab omni ratione aliena, & naturę unius ductu uiuentia. Saltem demus operam, ut auicularum imitatores eſſe queamus nos, quibus toties tantum dedecus coram Deo & hominibus audiendum eſt, quot quotidie auiculas cantillantes audimus. An non auiculæ inſtar uidetur tum homo captus, fuiſſe, quum à Dei uerbo & præcepto cecidit? Alioqui ex eo tempore iumẽtis non compararetur, & ſapientior uix uideretur: quandoquidẽ nec ulla tam parua quidem eſt auicula, fandi & legendi imperita, quæ ipſius hominis lapſi doctrix & magiſtra in ſcripturis eſſe non poſsit, quanuis ille utriuſque teſtamenti libros & rationem adiutricem habeat.

Auiculis etiã ſuus labor eſt.

Homo comparatus & ſimilis factus brutis animãtibus.

Nónne uos magis pluris eſtis illis?

Argumento à minore docet Chriſtus, quàm prorſus uani ſunt, qui diſcruciantur ſolicitudine de parandis cibis, ſine quibus non uiuitur: de parando ueſtitu, quo tegitur corpus, & ab aëris iniuria defenditur. Qui minora curat, quomodo maiora negliget? Si aues cœli (uobis dignitate inferiores, quòd propter uos ſunt creatæ, non uos propter illas, ſitiſque Dei imago, nõ autem illæ, & quæ ſunt hodie, cras autem non erũt, uobis ad æternitatem natis & creatis) abſque ſua cura & ſolicitudine aluntur Dei prouidentia, uiuúntque in diem, nihil ſolicitæ de craſtino, an uos Deus deſtituet, quos tantò pluris facit, quàm auiculas? Qui ea curat, quæ ueſtri gratia creauit, quomodo uos deſeret, quibus iſta creata ſunt? Quòd ſi uos curę illi eſtis, ſicut utique eſtis, nónne ſuperuacua eſt ueſtra ſolicitudo? Si deſtituat ille, quid uobis proderit ueſtra ſolicitudo, qua reponitis curiosè in longum tempus, ueluti perpetuò uicturi? Huc pertinet, quod ſcribit Chryſoſtomus, Omnia animalia Deus propter hominem fecit, hominem autẽ propter ſe. Quantò ergo pretiosior eſt hominis creatio, tanto maior eſt Dei ſolicitudo de ipſo. Si ergo aues nõ laborantes inueniũt eſcas, homo non inueniet, cui Deus dedit & operandi ſcientiam, & fructificandi ſpem? Obſerua: Plerunque (ait Auguſtinus) charius compatur equus, quàm ſeruus, & gemma quàm famula, nõ ratione conſiderantis, ſed neceſsitate indigentis, ſeu uoluptate cupientis. Rurſus obſerua. Nónne uos, &c. id eſt, Nónne uos longè præcellitis illa? Quaſi dicat, Quantò magis uos pluris eſtis? quia nobiliores creaturæ, quia pij, quia uobis Deus ſingulari prouidentia proſpicit. Hæc colligamus enthymemata ex ſuperioribus. Deus uolatilia cœli nutrit, ergo & nos homines nutriet. Item, Deus generali ſua prouidentia conſeruat omneis creaturas: ergo multo magis uos homines, ut nobiliores creaturas: pios autem ſingulari prouidentia, ultra generalem conſeruabit.

Quantò nobilior homo cæteris creaturis, & quãtò charior Deo.

Quis autem ueſtrum cogitans poteſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?

Quò facilius dehortetur Chriſtus à ſolicitudine uictus & amictus, argumentatur ab inutili, uel ab impoſsibili, per elegantem ſimilitudinem, à propria noſtra experientia traductam, comparans in hac ſimilitudine & argumẽto ſtaturam corporis, ad conditiones uitæ, & manifeſtè ſignificans, quòd ſicut tota corporis ſtatura è manu Dei pendet, qui pro ſuo arbitrio uel magnam uel paruam ſtaturam homini donat, ita tota uel longitudo uel breuitas uitæ in ſolius Dei poteſtate conſtat. Deinde minimum eorum, quæ corpus noſtrum concernunt, eſt ſtatura corporis. Nam æquè uiuit breuis atque longus, Pygmęus atque gigas. Cùm itaque hoc minimum, hoc eſt, ſtaturam corporis, tua ſolicitudine non poſsis longiorem facere, nec id facere ſit in tua manu poſitum: quomodo quæ maiora ſunt, erunt in tua poteſtate? Noli ergo affici cura, unde uictum & amictum accipias, quaſi in tua manu ſitum ſit, corpus tuum in eam magnitudinem & longitudinem prętendere, quam cogitaſti, aut quæ tibi uiſa eſt. Nam corpus tuum cum omnibus membris tuis menſuratum eſt, ſuam ſibi deſtinatam longitudinem & latitudinem iam obtinens, adeò, vt illud iam aliter formare non poſsis, & ne pilum quidem immutare. Quàm igitur ſtultus es quòd inani cura tete maceres, & pro eo ſolicitus ſis, quod in tua manu non eſt poſitũ, & iam à Deo menſuratum, qui & modum tempuſque iam ſtatuit, quouſque uita tua durare debeat. Et interim Deo non potes tantùm confidere, quòd uictum & amictum quoque tibi daturus ſit, quandiu in hac uita manſeris. Conſtitutus certè eſt uitæ noſtræ terminus, & in manu Dei eſt. Nam ſi nec unus è paſſerculis in terram cadit ſine Domino Deo noſtro, & omneis etiam pili capitis noſtri numerati ſunt, quantò magis numerati ſunt anni & dies uitæ noſtræ? Sic enim pſalmus, 138. canit, Imperfectum meum uiderunt oculi tui: dies formabuntur, & nemo in eis. Reſponſabis forſitan. Ergó ne impunè faciunt, qui ſibi aut aliis mortem conſciſcunt, propterea quòd dies uitæ numerati ſunt? Minimè omnium. Nam tametſi Deus numerauerit dies uitæ noſtræ, nihilominus tamen exigit à nobis noſtra officia, ut & uitam nobis diuinitus conceſſam, legitimè

Sufficit cuique à Deo ſtatutum tempus ad uiuendũ.

Nulli licet neq; ſibi neque aliis manus inferre.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tueamur, & nulli beneficiũ suæ uitæ per iniuriam & illegitimè auferamus. Quòd enim Deus numerauit tempus uitæ nostræ, non fecit, ut det nobis occasionem negligendi, sed potius faciendi, officij nostri, uidelicet ut in ipsum omnem curam uitæ nostræ reiiciamus, & interim uocationem eius diligenter sectemur. Obserua: cùm dicit, Quis uestrum potest adiicere, &c. uidetur uelle respõdere, nemo, cùm tamen Deus adiicere potens sit. Deinde aduerte, quomodo per consideratam in rebus leuiculis nostram impotentiam, euehat nos ad considerandam patris cœlestis prouidentiam, ut in rebus quoque maioribus, quas minus possumus, curam Deo committamus. Proinde dicit, quis autem uestrum, &c. Ac si dicat, Qui uestales fecit, nouit, quibus indigeatis, nec facturam suam deseret, modò in eum fiduciam habueritis. Obserua: ad staturam, Græcis legitur ἡλικίαν, quæ & ætatem significat, quasi dicas granditatem. Vnde & maior & minor & grandis ad ætatem referuntur, quòd ex auctu corporis ætas deprehenditur in adolescentibus. ἡλικία.

Et de uestimentis quid soliciti estis?

Tametsi ex una eadémque rationis radice, utraque & ciborum & uestimentorum solicitudo procedat, tamen seorsum de cura amictus agere uoluit, ut huic morbo distinctis malagmatibus ac medelis occurrat. Atque interrogatione uehementer sugillat nostram diffidentiam, quòd anxij sumus, ubi nulla est diffidentiæ ratio. Reprehenditque nos adeò tam segnes, qui plana uia titubemus, nec habeamus, quo tam absurdum delictum nostrum tueri possimus. Quasi diceret, Dedumento, quid quæso causari potestis, cur sitis tam soliciti? ostendite, si quid habetis, cur uos solicitos habeat prouidentia uestiendi corpus. Tollite hanc curam, & eam in patrem cœlestem reiicite, qui nihil non egregiè perficit: vt enim hanc dedit corpori mensuram, ita inuestitos haudquaquam relinquet.

Considerate lilia agri.

Habes hoc loco aliud exemplum & similitudinem, in qua flores in agris crescentes (qui à uaccis & huiusmodi conculcantur & depascũtur) nobis seu doctores nostri & magistri fiunt: ut quàm exactissimè magnitudinem nobis ac turpitudinem diffidentiæ nostræ ob oculos exponat. Equidem hoc absurdum dictu est, & incredulitatem nostram insigniter delineat, ita ut magis graphicè delineari non possit. Nam tolerabile forsitan fuisset, si dixisset, Cognoscite, quomodo Deus uestierit populum suum in deserto quadraginta annis, aut quomodo pecora uestiat, aut auiculas: sed ad lilia, res solummodo uegetas, transit, atque in illis etiam Dei prouidentiam (quantum ad uestitum attinet) proponit. En neque totam tellurem superficiem, tam egregiè uestitam, neque nobilissimas arbores obiicit aut huiusmodi, sed flosculos agri eósque minutos, quos non magnoperè satio humana commendat, in medium adducit. Nam liliorum mutabilis & fluxa est natura, ut eodem manè pulcherrimè floreant, uesperi si decerpantur, languidissimè marcescant, & postero die iam non amplius flores, sed fœnum nominentur. Vnde quia pulchritudo florum tam repentè perit, scriptura ad eam libenter confert humanæ gloriæ splendorem. Iob. 13. Homo, quasi flos, egreditur & conteritur, & fugit, uelut umbra, & nunquam in eodem statu permanet. Et psal. 102. Homo sicut fœnum, dies eius, tanquam flos agri, sic efflorebit. Esaiæ, 40. Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius, quasi flos agri, exiccatum est fœnum, & cecidit flos, quia spiritus Domini sufflauit in eo. Ecce habes florum uanitatem: alterum adducet paulò post, his uerbis, non laborant, neque nent. Obserua non ociosè additum, agri, quòd hortensia lilia nonnihil uideri poterant deberi curæ humanæ, quemadmodum antè dixerat uolatilia cœli, ut distingueret ab altilibus. Floribus, rebus tam euanidis, comparãtur homines.

Quomodo crescunt.

Non enim cultu & arte hominum, sed sua sponte per Dei potentiam prouc-

niunt, interim uerò tanta cum gratia, tantóque cum decore succrescunt. Et hoc mundus non considerat, neque credit se diuinæ prouidentiæ: ideo sibi sapiens, sibi ipsi medetur anxia solicitudine & cura uictus & amictus. Videte, ait Christus, quo pacto flores illi crescunt, id est sustentantur, pulcherrimis coloribus picti & ornati: nec tamen ullus ipsorum curat, aut cogitat, quomodo crescere, aut quem colorem obtinere debeat, sed Deo hæc curanda relinquit. Obserua hic tacitam medelam, qua Christus curæ, quæ pro uictu est, medetur.

Non laborant, neque nent.

Accedit & aliud in floribus, Non laborant, id est non exercent agriculturam, aut non operantur ea, quæ ad comparandas uestes faciunt: neque nent, id est nõ tractant colum, unde postea filo aut lana texant uestes. Quare aduertite animum ad flosculos agri: quàm sint ornati & uestiti, perpendite: cùm tamen nihil ad hoc quicquam faciãt: non serunt, non operantur, attamen speciosо ornatu amicti sunt. Iam cùm uos laborare & nere positis, quid soliciti estis pro uestitu? Aut si hæc pro uestra imbecillitate præstare non positis, cõsiderate lilia agri, quæ æquè non possunt. His tamen nolim tibi persuadeas, Dominum nobis ademisse laborem. Nam laborandum, colus tractanda, & nendum est, anxia tamen solicitudine sepositа. Obserua ex his uerbis elegantem periphrasim prouidentiæ Dei, qua seruantur omnes creaturæ in commune. Iam cùm tot flosculos, tam multiplicibus coloribus uestiat & ornet, ut unusquisque sua tunica indutus, uniuersi mundi cultum & ornamenta exuperet, quid est tandem quòd ipsi Domino credere nequeamus, & nos ab ipso conuestiendos?

Dico autem vobis.

Hæc uerba speciem iuramenti habent. Agitur enim de re seria, & cõmuni piorum commodo & utilitate. Quasi dicat, Infigite hæc animis uestris: & cognoscite, quàm uana sit omnis gloria mundi, nempe postponenda uni flosculo. Quódque comparamini flosculis & graminibus agri, sintque illi uestri tum magistri, tum doctores. Nónne belli homines sumus? scilicet fateri hic cogimur, quòd le-uissimus flosculus, quem bos aut pecus pedibus suis calcat, pædagogus noster fiat. Dico uobis, species quædam iuramẽti.

Quoniam nec Salomon in omni gloria sua coopertus est, sicut unum ex istis.

Commendatur prouidentia Dei, à sua liberalitate, & ea ipsa copiosa. Tametsi enim liliis nihil sit magis caducum, & vt ita dicam, ignauum, tamen non solùm Deus illa uestit, sed etiam sine omni ipsorum cura & opera. In tantum pulchris & delectabilibus ac amabilibus coloribus uestit, pingendóque uariat, ut nec Salomon (de cuius maiestate scriptura in libris Regum & Chronicõn multa cõcionatur) omniũ opulentissimus & potẽtissimus, purpura, auro & lapillis pretiosissimis amictus, sit illis conferendus. Neque enim cum suo auro, gemmis, margaritis, & uniuersо mũdo suo glorioso ac splendidissimo, unius flosculi pulchritudinẽ assequi potuit: ita Deus exornare nouit, quod ornare uoluerit, ut ornatum dicatur. Nec ullus mortalium talem colorem parare nouit, sed neque appingere. Salomonis gloria non natiua fuit, cùm liliorum color natiuus sit. Et ut natiuus color, longè superat fucatum: ita longè excellit color liliorum, gloriam Salomonis. Obserua: non ait, Nec homo, nec rex quispiam, sed, neque Salomon rex opulẽtissimus, de quo tam magnifica in scriptura leguntur. Deinde non ait, Neque Salomon ita uestitus, sed in gloria: neque id simpliciter, sed in omni seu uniuersa gloria sua. Quasi dicat, Nullus regum opulentius, altius, & magnificentius Salomone uestitus est, attamen quamlibet ille potens & magnificus cum omni sua magnificentia lilio, rosæ aut uiolæ in agro crescenti comparatus, nihil est. Nónne id arduum Natura ubiuis superat artem, sicut gratia naturam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

impendio est, quòd ornatus agrestium florum pluris æstimari debeat, quàm omnes gemmæ, aurum & argentum? Atqui tam nos cæci sumus, ut quid per hæc Dominus uelit, non uideamus. Flosculus in agro stat & gloriatur aduersum nos, dicens, Etiam si totius mundi ornatu amictus esses, nec dum mei similis fores, qui stans hic, nihil curo, unde mihi hic ornatus ueniat, nihil planè ideo turbor: hic duntaxat demoror, & prætereà nihil ago. Quamuis enim pretiosè comptus sis, morbidus tamen & egrotus es, ac detestando Mammonæ inseruis. Ego uerò ualeo, & formosus sum, & iuxta, uero Deo obsequor. Aduerte, Sicut unum ex istis: id est, unum quodlibet horum natiuo suo colore ex prouidentia Dei uestitum est. Vbi non ait, sicut illa, sed sicut unum, ut omnem humani ingenij industriam deprimat, & uniuersam mundi gloriam unico agri lilio postponendam doceat. Si enim uni lilio agri non potest cõparari gloria regis opulentissimi, quid sunt omnia illa, quibus mortales fastum suum iactant?

Si enim fœnum agri, quod hodie est, & cras in clibanum mittitur, Deus sic uestit.

Hanc similitudinem colligit ex præmissis, ad arguendam fidei nostræ pusillitatem. Quid quæso lilium tam splendidè uestitum, nisi fœnum seu gramẽ? Nam in quem usum tandem creati sunt flores, nisi ut unum aut alterum diem hîc stantes, uigore & uirore suo niteant, & se hominibus spectandos exhibeant, ac deinceps amisso uigore flaccescant, & fœnum fiant: aut, sicut Christus loquitur, faciendo igni mittantur in clibanum? Tantam tamen curam Dominus, & Deus noster rei adeò caducæ, & leuis habere dignatur, ut eos ornet multò elegantius, quàm ullus regum aut hominum in terris ornatus est, licet eiusmodi ornamento non egeant, utpote prorsus inani, & non diuturno, sed unà cum flosculo euanescente. Obserua uerbum, Et cras in clibanum mittitur. Extenuat dignitatem lilij, ut postea dignitatem hominis, ceu nobilioris creaturæ commendet. Quod hodie, &c. hoc est, quod tam citò, quódque tam uili & abiecto ac propè nulli usui est, nimirum ad seruandos equos, & ipsorum fæcem recipiendam. Deus sic uestit, hoc est, tam pulchro colore, & illo natiuo. Periphrasis est prouidentię Dei erga creaturas. Hoc loco notandum uenit, quomodo Christus lilia agri, ut ut pretiosè uestita, despicabilia ostendat, uocans illa, fœnum agri. Certè id ita effert, ut admoneamur nostræ uilitatis, qui quum hodie floreamus, cras desinimus, & esca uermibus tradimur.

Quanto magis uos modicæ fidei?

Imbecillitas fidei curã & solicitudinẽ parit.

Exclamatio & amica obiurgatio est, qua etiam cum exprobratione docet radicem & causam tantæ solicitudinis erga uictum & amictum: nimirum infirmam fidem & pusillam fiduciam nostram in Deum. Nam cùm excellentes ipsius creaturæ simus: in quorum gratiam omnia creauit, & quibus dat omnia, & cui tantopere curæ sumus: nolenti ut in hoc seculo uita nostra finiatur, sed post hanc uitam uolenti nobis immortalem uitam largiri: non tantùm tamen illi fidimus, quòd etiam indumenta nobis sit daturus, quemadmodum flores in agro & auiculas in aëre uariis coloribus & pennis uestit & pingit. Hoc reuera horrendum auditu est, & nostram incredulitatem mirum quàm prorsus exprimit, nos Dei tam nobiles creaturas, Deo tamen non fidere, neque tantùm ab illo expectare, ut hoc corpus alere uelit & possit. Porrò colligimus ex præmisso duplici paradigmate, altero de uolatilibus, quo tollitur anxietas cibi, altero de liliis & floribus, quo adimitur indumentorũ solicitudo, quàm detestabilis & inuisa Deo res sit incredulitas. Atque in uniuerso nouo testamento, nusquam adeò nobis turpitudo, & ignominia nostra reuelata est & proposita, ut in hoc loco. Ergo fides uiua, plurimùm causa est impetrandi uictus & amictus, quia eas res impetrat: sicut incredulitas est res im-

Fides uiua nihil non impetrat.

pediẽs uictum & amictum impetrari. Si ergo Dominus pascit auiculas, & lilia uestit, uerè ὀλιγόπιστοι, id est parum fidentes, & pusillæ fidei erga Dei prouidentiam, estis, qui tam manifestis naturæ exemplis non commouemini, & prouidentiæ patris estis nimis iniurij. Quantò enim magis uos ut creaturas digniores, & qui habetis uerbum Dei, pascet & uestiet? Summa eorum, quæ præcedunt, est: Christianis non est anxiè cogitandum de uictu conquirendo. Deus enim, eorum, priusquam cogitent, curam gerit: sed laborandum illis est: id enim eis præceptũ: hoc dum faciunt, labori ipsorum & uocationi Deus benedicit, & abundè uictum suppeditat.

Nolite ergo soliciti esse.

Conclusio est cum epanaphora seu repetitione, quæ est uice epilogi totius dehortationis à solicitudine, seu anxio affectu futuri. Cui dehortationi obstrepit humanus affectus, & diffidentia quædam, qua ueremur etiam cœlum ruiturum, si nostra largiamur pauperibus, aut si non totis animis hæreamus in quæstu faciendo.

Dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur?

Naturam solicitudinis exprimit, quæ huiusmodi cogitationibus seu quibusdam continuis æstibus hominem, cupidum rerum, exagitat, & trepidatione implet, ne uictus & amictus aliquando illi desint. Anxij enim ac trepiduli ex diffidẽti animo, nec sine peculiari, hoc est, tristi ac desperabũdo pronuntiandi gestu, dicunt, Quid manducabimus, aut quid, &c. Quærere, quid manducemus, aut bibamus hoc loco non dicitur, uictum legitimè & in uocatione Dei quærere: alioqui enim ne orare quidem liceret, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: sed est de uictu ita solicitum esse, ut potius uelis commoda uentris & quæstum sectari, quàm legitimè uocationi Dei obedire.

Quærere qd manducem⁹, quomodo uestitum.

Hæc enim omnia Gentes inquirunt.

Tametsi grauis molestáque sit hæc animi trepidatio ex anxia solicitudine quærendi cibi, & per se sit admodum graue tormentum, eóque uehementer fugienda, tamen inuisa nobis esse debet, & eo nomine, quòd prorsus ethnica est, & hominum Deum ignorantium, qui quoniam meliora & ueriora bona ignorant, ista potissimùm inquirunt. Siquidem illi aut Deum esse non credunt, aut non credũt agere curam mortalium. Neque didicerunt aliam esse hac potiorem uitam, ad quam omnis cura sit dirigenda. Itaque Dei præsidiis diffisi constituunt ueram hominum fœlicitatẽ in iis, quæ sunt corporis. Vnde magna solicitudine parant, quæ ad uictum & reliqua corporis commoda faciunt. Si hæc obtigerint, & his abundarint, gaudio gestiunt. Si his imminet periculum, mœrore discruciati, despondent animos, & nonnunquam ad laqueum currunt, cùm hæc eripiuntur. Ac per has curas affixi rebus perituris, neque hic uiuũt suauiter, neque ad cœlestium bonorum studium animos erigere possunt. Ex his colligamus, nullum auarum esse Christiano nomine dignum, quauis baptizatum, sed Christum certè amisisse & Ethnico factũ etiam deteriorem. Nam simul stare non possunt hæc duo, studere auaritiæ, aut solicitum esse, & fiduciam habere in Deum. Sed necesse est, ut alterum ab altero, ueluti clauus clauo pellatur. Iam uiris Christianis, & uerbum Dei desyderantibus & scientibus, non potest coram Deo & omnibus creaturis maior impingi ignominia, quàm quòd Gentilibus similes sint, quæ non credunt, quòd Deus ipsos alat & omnia illis tribuat. Nam qui non fidunt Deo Christiani à Deo deficiunt, & abnegata fide, neque uerbo eius, neque talibus exemplis mouentur. Hæc profectò grauis admodum est sententia, quæ iure optimo cuique terrorem debet incutere. Qua semel decretum atque conclusum est, ut Christianus, aut auaritiam & eius prolem solicitudinem cogitet abiicere, aut intelligat se uerum

Distringi nimia cura uictus futuri, ethnicum.

Auarus Christianus ethnico deterior.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gentes, siue Ethnici, qui.

Christianum non esse, sed decies etiam quouis gentili deteriorem. Gentes hoc loco dicuntur ij, qui rebus humanis fortunam non prouidentiam Dei credunt præesse, neque uitam suam Deo, sed euentui fortuito & incerto committunt, quasi nõ sit qui gubernet omnia: impij certè, & qui neque uerbum, neque regnum Dei habent, sed publicè sectantur idololatriam. Et quia neque ueræ pietatis, neque futuræ salutis ullam habent rationem, hoc unum curant, ut uentri satis prospectum sit suo. Cùm itaque res ita habeat, uideamus, quid cõmune habeant inter se Gentes, & impiè soliciti. Quid quæso horribilius uideri audiriue potest, quàm habere aliquam statuam Iouis aut Mercurij pro Deo, illámque adorare, & diis fictitiis confidere? Non minus horrendum dictu & impium, habere ac colere uentrem suum pro Deo, hoc est, nihil nisi uentris causa facere. Pro uictu autem & amictu ita solicitum esse, ut derelinquas uocationẽ Dei, & sectaris tuas cupiditates, quid aliud est, quàm uentrem suum, ut Deum adorare, aut ante idolum procumbere? Quare impiè soliciti & cupidi ab Ethnicis & idololatris quid differãt, imò quàm non differant, nulli paulò attentiori ignotum reor.

Auaritia, idolorum seruitus.

Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis.

Opificio uacandum.

Occupatio est. Dicet aliquis. An non parabimus opera manuaria, quò nos, vxorem, liberósque nostros alamus? quò pauperum inopiam sublcuemus? Maximè: sed absque solicitudine. Sed hi in granarium condunt, ad copiam spectantes, non ad præsentem necessitatẽ: & in longum congerunt, quasi certum sit diu illos uicturos: & nihil unquam illis satis est. Sed uos laborate, absque tamen anxia solicitudine. Si obtingit absque fraude & sine negotio pecunia, accipite: sed sic, ut eius cura nihil uos remoretur ab Euangelij negotio. Dicis: Cùm itaque laborandum sit, ergo labore quærenda erunt necessaria ad uictum? Audi uicissim, quid Christus dicat, Pater uester scit, quia his omnibus indigetis. Quasi diceret, Cùm Christiani sitis, non est, quòd in dubium ueniatis, Patér ne uester nôrit, uobis omnibus his opus esse. Nouit nimirum uobis uentrem esse, qui cibo & potu alendus sit: & corpus, quod indumento operiendum sit. Quia ergo nouit, quid reliquum est, nisi ut periclitantes promptus adiuuet? Adhæc non hic dicitur, scit Deus, sed scit pater uester, ut erigamur ceu filij, ad eum, qui ut nobis pater est, ita non est filios desserturus. Cæterùm in catalogo epithetorum suorum, etiam hoc habet, quod sit adiutor in necessitatibus, quod epitheton, quẽque ut uocant, titulũ, multis adeóque stupendis miraculis confirmauit. Et cùm Spiritus sanctus iubeat tam per Dauidem, quàm per Petrum, omnem curam in Deum iactari, & addat alter promissionem, Ipse (inquit) enutriet te: alter rationem, Ipsi enim cura est (ait) de uobis: sacrilegij genus est, eam curam in se recipere, quam Deus sibi soli reseruauit. Cur igitur (dicet aliquis) oramus, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, si recipit in se Deus curam nostri, & nouit quæ sunt nobis necessaria? Respondeo: his non prohibet orationem, sed anxiam uictus solicitudinem, quæ est ex diffidentia. Est proculdubio oratio utilis, & à Deo præcepta. Etsi enim Dominus non sit ignarus necessitatis nostræ: nos tamen sumus imbecilles in fide, & ignaui ad agnoscenda beneficia Dei. Iubet igitur orare, pro pane quotidiano, ut oratione admoneamur promissionum Dei, & confirmemus ex ipsis fidem nostram, ut dum consequimur beneficia Dei, gratos nos erga ipsum declaremus. Quare cùm patrem habeatis tam diuitem, tam benignum, tam prouidum, ut omnibus sufficiat, ut omnes locupletet, ut nihil, quámlibet minutum aut cõtemptum, destituat, quid soliciti metuitis, ne filiis suis ista non suppeditet, sine quibus non uiuitur? Hanc curam & solicitudinem abiicite: & in illum transferte. Non enim quicquam in solicitudine uestra situm est, sed omnis uis & summa uictus & amictus uestri ab ipso dependet. Si non antè aliquid fructus terra produceret, quàm nos solicitudine nostra extorserimus, omnes in cunabulis mortui essemus, neque quicquam ulla nocte excresceret nobis iacentibus, & in utramque aurem (quod aiunt) dormiẽtibus. Quare certissimis experimẽtis uidemus, discimus, & palpamus, Deum nobis citra hanc nostram solicitudinem omnia præstare: & tamen ita uæcordes sumus & increduli, ut ab auaritia & inani cura non discedamus, nec in Deum solum omnem curam exoneremus, in eum fidentes, cui soli conuenit, ut patri, pro suis liberis esse solicitum: Quẽ dum audimus uocari patrem, ne dubitemus de uoluntate eius, qui filiis suis uiscera misericordiæ non claudit, sed dat, nisi nostra auertatur infidelitate.

Adiutor, &c. epithetum Dei.

Ne nega Deo curam tui.

precari & postere necessaria quare iubemur.

Solicitudine nostra nihil efficimus.

Nomen patris nihil nõ fiduciæ addit filiis.

Quærite ergo primùm regnum Dei.

Occupat Christus. Dixissent fortasis auditores, Quid ergo faciemus? Si abiicienda est solicitudo uictus, dormitabimus, ociabimur, & expectabimus manna cœleste? Remissi enim sumus ad exemplum auicularum, quæ nec seminant, nec metunt, nec recondunt frumenta in horrea: & ad exẽplum liliorũ, quæ nec nent, nec laborant. Huic obiectioni respondet Christus, Quærite ergo primùm regnũ Dei, &c. scilicet uocans Apostolos, & alios quosuis ad laborem. Etsi (inquit) superuacua rerum parandarum solicitudo deponenda sit, cùm absque hac ingẽtem, imò potius multò maiorem & excellentiorem thesaurum habeatis, quàm Mammona uobis præstare possit, quámque uos uestra solicitudine parare possitis, interim tamen unusquisque necesse habet laborare, hoc est legitimè uocationi suę seruire. Quis ergo est labor, & quæ uocatio? Primùm (inquit) quærite regnum Dei, hoc est postulate à Deo ut positis, in eum credere. Primùm, id est, ante omnia, quia primariũ est, & à quo reliqua pẽdent omnia, quærere regnum Dei, quo quæsito & inuento, nihil opus erit ista minuta curare. Non uult pater cœlestis uos gauari curis, quæ faciunt afflictiores, non meliores faciunt. Quærere, uerbum studij est, unde hisce uerbis Christus nos excitat, ac si diceret, Si uobis in animo est, rectè solicitos esse, & curare, ut sempiternis bonis affluatis, tum eiusmodi thesaurum exquirite, qui regnum Dei nominatur. Ne soliciti sitis pro thesauro temporali & transitorio, quem ærugo & tinea consumunt, sicut suprà auditũ est. Quippe multò pretiosior thesaurus uobis in cœlis est repositus, quem uobis indico, cuius adipiscendi cura uos teneat, huius pretium cõsiderate, & sic alterius facilè obliuiscemini. Etenim eiusmodi thesaurus est, qui uos perpetuò seruaturus sit, nec potest deficere aut minui, multò minus uobis eripi. Itaque quousque thesaurus manserit, & uos illi constanter adhæseritis, uos quoque manebitis, quãuis nullũ obolũ de mundo habueritis. Proinde quia ad Apostolos fit hic sermo, dici potest: Quærite regnũ Dei, hoc est, date operã, ut ante omnia rectè satisfaciatis uestræ uocationi. Vestra uocatio, uestrũ officium, uestrũ (ut ita dicã) artificium, est, non ut ociemini, nec etiam, ut uel artificiũ manuariũ exerceatis, uel ciuilẽ magistratum geratis: sed ut prædicetis Euangelium. Ite, prædicate Euangelium omni creaturæ, &c. Hoc igitur quærite, hoc est, hoc agite, hoc curate, ídque non oscitanter, aut negligenter, sed rectè, diligenter, & fideliter. Aut ad omneis referri potest hic sermo. Quod enim Apostolis fuit officium prædicãdi Euangelij, hoc cuiuis homini est legitima sua uocatio. Verbi gratia, Ciuilis magistratus est, rempub. administrare. Patrisfamilias est, familiam regere. Artificum est sua artificia exercere. Quod igitur Apostolis dicitur, ut abiiciant solicitudinem, ut respiciãt uolatilia cœli & lilia agri, primùm autem omnium quærant regnum Dei, & iustitiam eius: idem etiam dicitur omnibus aliis hominibus, ne sint soliciti, sed ut confirment fidem & uocationem suam, exemplo uolatilium & liliorum, & quærant regnum Dei, & iustitiam eius, hoc est, seruiant iustè & diligenter suæ uocationi ad gloriam Dei, ad quam legitimè ordinati & uocati sunt, ut fide perfecta & uiua cre

Deus labore omnia uendit.

Regnũ Dei quærere, qd.

Ad compendium uocat nos Christ⁹. Regnũ Dei, ingens thesaurus.

Quærere regnum Dei, respondere uocationi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dant in Iesum Christum, qui caput & unicus rex in hoc regno est, in quo & per quem omnia habemus: in quo qui permanserit, illi neque peccatum, neque mors, neque ulla alia calamitas nocere potest, sed uitam æternam, perenne gaudium, & salutem habet. Quæ quidem salus in hoc seculo fide uiua incipit, uerùm in nouissimo die reuelabitur, perpetuò duratura: Et uidebimus eum sicuti est, 1. Ioan. 3.

Quærere regnum Dei.

Quærunt ergo regnum Dei, & iustitiam eius, qui ex animo uiua fide atque summa cura religioni ueræ sese impendunt atque dedicant: & in hoc omneis animi neruos intendunt, & totam uitam suam ita componunt, ut in ipsis uiuat Deus, & ipsi quoque ad nutum & uoluntatem Dei uiuant, ut iusti, & Deo accepti sint. Ro gabit quispiam. Quomodo ad illud regnum peruenitur? Aut quæ platea aut uia nos eò perducit? Respondeo. Ad illud regnum Dei una est uia, quæ est, in Chri-

Via ad regnũ Dei.

stum uiua fides, & Euangelij, cui uiua fides adhæret, sedula exercitatio, quę fit (iuxta vniuscuiusque functionem & uocationẽ, vel prædicando, uel audiẽdo, legendo, orando, canendo, meditando, & similibus modis. Ita vt illa fides uiua in animo subinde augeatur, roboretur, & in fructus bonos & opera pietatis & iustitiæ erumpat, Euangelium promouendo, & plures ad Christum adducendo. Atque vt rectà eò ambulemus, non est sequendus nostri capitis ductus, sed Christi verbum audiendum, & ei, ut fundamento & lapidi angulari innitendum. Vidẽdum

Marc. vlt.

quoque, quò te ducat, tum quomodo interp̃tetur. Quod est uerbũ, de regno Christi factum? Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uerò non credide-

Verbum Dei de regno suo

rit, condemnabitur. Hoc uerbum non est humanitus excogitatum, sed è cœlo demissum, & per os Dei demonstratum, quò omnibus modis certi essemus, nec à uera uia aberraremus. Proinde ubicunque hoc uerbum uiget, & feruet, sedulitate, cùm prædicatorum tum auditorum: & uerbum ac sacramenta (quibus ornata est mater Ecclesia) diligenter exercentur, & secundum ea quoque uiuitur, ac doctrina Euangelij & Ecclesiæ sponsæ Christi strenuè urgetur, quò nota fiat ac seruetur

Iustitia regni Dei.

ab hominibus: & hac quoque iuuentus diu noctúque imbuitur, hoc demum est regnum Dei. Iustitiam autem regni Dei posuit pro uerbo, & omnibus aliis rebus ad illud regnum pertinentibus. Rursus collige ex superioribus, scopum & finem

Regnũ Dei, scopus & finis omnium nostrarum actionum.

omnium nostrarum actionum esse regnum Dei. Hoc omnibus dicitur siue qui verbum Dei prædicant, siue magistratibus, siue qui patres familias, siue cuiusquam conditionis quique fuerint. Sanctus Augustinus lib. de sermone Domini in mõte

Primùm, vox dignitatis, non ordinis.

diligenter monuit, hanc uoculam, primùm, esse dignitatis & non ordinis.

Et iustitiam eius.

Hoc uerbum adposuit, ut ostenderet, quòd huic regno sua quoque iustitia est: sed longè alia, atque ea, quæ in mundo est, sicut aliud quoque regnum est. Dici-

Iustitia regni Dei, uita, qua ad illud peruenitur.

tur itaque hæc iustitia, quæ ex uiua fide manat, & prouenit, quæ per bona opera sedula & efficax est, sic ut Euangelium seriò mediter, diligenter audiam & exerceam, ac deinceps secundum ipsum uiuam, nec tantùm ineptè loquax sim, & hypocrita Euangelicus, oscitabundus auditor, sed qui ipsis operibus confirmer, sicut diuus Paulus, 1. Corinth. 4. inquit. Regnum Dei non est in sermone, sed in uirtute. Hoc nos fidem uiuam cum suis operibus nuncupamus, hoc est bona opera, & suo statu seu officio cum charitate & diligentia fungi, & nihil non propterea

Iustitia, uita Christiana.

perferre incommodi. Nam iustitiam hoc loco generaliter totam uitam Christianam uocat, erga Deum & homines diligenter transigendam, ut subinde progre-

Quærere, proficere est, & ad perfectionem festinare.

diatur, & ad perfectum decurrat. Quemadmodũ hîc discipulos suos semper quærere iubet regnum Dei, ut qui illud nondum plenè assequuti essent ad perfectam cognitionem, & uitam nondum peruenissent. Obserua: ad iustitiam huius regni pertinet, ut uerè & ex animo omnia fiant, nec vllus hypocrisi locus relinquatur. Vnde hæc appendix uidetur posita contra eos, qui multa quidem de Euangelio e-

ruditè loqui nouerunt, & superbè iactare, sed minus Euangelicè uiuunt. Atqui negotium quoque arduum factu est, uerbum Dei docere, & omnibus benefacere, & loco præmij omnia incommoda & aduersitates tolerare: hoc est (si nescis) iustitia regni Dei. Hoc non nouit mundus, non vult pro rectè factis, mala perferre. Porrò nostra merces non est in terris, sed in cœlo reposita, & illic illam inueniemus. Iam qui ista nouit, & ita iuxta verbum Dei uiuere decreuit, omnem anxiam solicitudinem exuet, Mammonæ facilè obliuiscetur. Nam à mundo diuersis acerbitatibus ita exagitabitur, ut non multum rationis uitæ ac rerum temporalium sit habiturus, uerùm sic defatigabitur, ut omnibus horis cum Paulo dicat, Cupio dissolui & esse cum Christo. Et hæc est illa parænesis, qua à rebus temporalibus ad immortalitatis thesaurum ducimur, relictâ horum bonorum cura & anxia solicitudine. Rursus aduerte. De hac iustitia suprà memoratum est, Nisi abundauerit iustitia uestra, plusquam Scribarum & Pharisæorum, &c. Et, qui docuerit & fecerit sic, magnus erit in regno cœlorum. Vt in summa dicam, doctrina Euangelica satis nos docet, quæ sit regni Dei iustitia. Ex superioribus colligamus. Quærendum est regnum Dei, id est, ut Deus solus in te regnet, uiuat, & operetur, atque ut illi soli fidas, & uoluntatem eius adimpleas. Quærenda item est iustitia eiusdem regni, quæ non est alia præter iustitiam Dei, ut scilicet non tuam constituas, & iustitiæ Dei obliuiscaris: sed sola iustitia eius tibi quærenda est, non tua, tanquam ex te iustus esse uelis, cùm illa uera sit, tua uerò, ut ex te, sit hypocritica. Vnde iustitiam hoc loco interpretari possumus iustificationem, quæ à Deo est, ut nos ipse iustificet. Petentibus autem nobis, quæ sunt animæ necessaria, adiicientur & quæ corpori sunt necessaria. Deinde aduerte Christum opponere regnum Dei regno mundi, & iustitiam regni Dei iustitiæ mundi. Quam mundialem qui sequuntur, regnum Dei non posidebũt, 1. Corinth. 6. Galat. 5. Qui talia agunt, regnum Dei non posidebunt. Eph. 5. cap. Nec fornicator, nec immundus, nec auarus regnum Dei posidebunt.

Via ad regnũ, ardua.

Mundus iustitiam Dei ignorat: si nouit, odit & persequitur.

Regnum Dei est, cùm regnat Deus.

Iustitia humana hypocrisis est.

Iustitia Dei, iustificatio à Deo.

Et hæc omnia adiicientur uobis.

Superioribus promissionem addit & consolationem, ne temerè in eam ueniamus cogitationem, quasi sit nos deserturus, & nobis prorsus nihil rerum in terris impertire uelit, sed nos sinere fame emori. Sed sciamus nos etiam habituros necessaria ad alendam & sustentandam uitam. Quocirca (inquit) Quærite primùm regnum Dei, & cętera omnia adiicientur uobis, hoc est uictum & amictum quoque habebitis. Quasi dicat: Si uos rectè & fideliter uestrum officium egeritis, tunc paterfamilias aget & suum, ac operam dabit, ut omnia ad uictum & amictum necessaria, uobis, nihil etiam tale cogitantibus, abundè ministrentur. Iam uideamus exemplo & reipsa compertum esse, quàm huic promissioni satisfecerit Dominus. Emisit enim Apostolos suos sine sacculo, pera, & calceamentis: atque cùm quæreret, num quid defuisset eis: Responderunt nihil unquam sibi defuisse. Ita & cuilibet rectè & sanctè suam functionem sequenti continget. Quare uictus non tantùm paratur ex agricultura, & aliis id genus uitæ generibus, sed paratur etiam ex quauis uocatione, uerbo Dei aut instituta aut approbata. Cæterùm hæc concio alterisima mente reponenda est, ad reprimendos tam magnos uentris latratus, qui auribus carens, sæpius in die clamat, & nec ullius oratoris eloquentia mollitur, nec patientiæ aliqua ex parte cedit, sed ueluti impatiens creditor, clamat, ut sibi satisfiat, non aduertens ad hanc Christi concionem, quæ profectò est ueluti cœlestes literæ & tabulæ Dei, pollicitatrices perpetuæ nutricationis. Quemadmodum enim in ciuilibus negotiis emptio annuorũ redituum, aut censuum publicis literis confirmatur, quę & emptorem ita certificant, ut sciat reditus sine omni tergiuersatione prouenturos: Ita omnibus in uocatione Dei rectè ambulantibus promissus

Quærentib⁹ Deum nihil Deus sinit deesse.

Dominus, etiam uiuens, multa præstitit suis, quæ fuerat pollicitus.

Victus & necessaria non labore solùm aut alio artificio, sed uerbo Dei parãtur.

Venter importunus exactor.

Verbum Dei, quędam ueluti ipsius syngrapha.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dens ex promissione debitor.

est ueluti annuus reditus, uictui & amictui suffecturus. Cui promissioni addit nũc Christus hanc concionem, tanquam publicas literas, quibus promissio ita obstringitur, ut quod promissum est, ratum ac stabile sit ac transeat in debitum. Atque quò huius concionis harúmque literarum memoria non excidat, sed illarum frequentius recordemur, instituit lectores siue interpretes earum non torpidos, non somnolentos, sed eos, qui semper nobis ob oculos uersantur, dicens, vertite oculos ad uolatilia cœli. Quo uerbo uoluit, ut singulas auiculas pro singulis harum literarum interpretibus, aut etiã testibus agnoscamus, ut quoties uiderimus uel minimam auiculam, toties admoneamur diuinæ promissionis de uictu & amictu. Quòd si nullus esset alius auium usus, quàm ut concionarentur, & testificarentur nobis hanc clementiam & liberalitatem Dei de uictu, certè satis dignę creaturæ essent, quas admiraremur. Cõcionatur & deinceps, Considerate lilia agri. Quo uerbo declarat singulos flores agri, singulos esse tum concionatores, tum testes diuinæ clementiæ, ut ex aspectu & consideratione obuij cuiusque floris confirmemur in fide, & excitemur tam in admirationem diuinæ bonitatis, quàm ad obsequium diuinæ uocationi præstandum. Et quia ad publicas literas, publica etiã sigilla necessaria sunt: ideo Christus hanc promissionem siue has literas de perpetuo uictu & amictu nobis uocationem nostram rectè sequentibus exhibendo, consignauit, non rubra cæra, quæ uel solis uel ignis calori exposita perire potest, & hominis tãtùm, qui fallunt & falluntur, obligat: sed rubro suo ipsius sanguine, quò maiorem his literis fiduciam habeamus, certi, quòd quæ promisit, præstabit. Hoc enim sigillo, hoc est, effusione proprij sanguinis, Deum nobis in ipsum credẽtibus ita reconciliauit, ut nos non aliter, quàm filios suos agnoscere, tractare & fouere uelit. Has igitur literas recondamus, & eas conseruemus diligenter, non quidem in aliqua lignea aut ferrea arca, sed in arca cordis nostri, ut abiecta solicitudine, & cõfirmata fide nostra, in obsequio Dei ambulemus, per Iesum Christum, qui uia est ad patrem. Colligamus ex superioribus: Omni quærenti spiritualia, adduntur etiam corporalia, liberalitate Dei.

Promissiones Christi, cruci, ueluti literis, inscripte, & sanguine, cen signo regio, insigni tæ.

Corporalia ueluti corolla, adduntur quærenti spiritualia.

Nolite ergo soliciti esse in crastinum.

Vult Dominus his uerbis, ut in diem uiuamus, & anxiam futuri uictus curam à nobis profligemus: satis habentes, curasse die quolibet, quæ illo die Dominus curanda obiecerit. Viuamus, præsentibus rebus contenti, nec discruciemur cura futuri, quemadmodum facit hominum vulgus, sibi conduplicantium afflictionem, dum & de præsenti necessitate satagunt, nihil non facientes, & futuri metu discruciãtur. Accipiamus cum gratiarũ actione, quod hodiernus dies obtulit: & Domino curandum relinquamus, quid dies crastinus afferet: Nam si quid boni afferet, non pendebimus spe: si quid mali, non præueniemus afflictionem futuri mali. Hæc uita suas habet afflictiones, quas non est opus conduplicare metu. Satis est enim eas ferre, quum adsunt, ut antequam accedant, timor eas præsentes non faciat. Hanc conditionem tum postulat tempus, tum habet mortalium uita, læta & iucunda tristibus admiscens. Sed omnia uobis in bonum cooperabuntur, si quicquid inciderit, boni consulueritis, & tori in hoc sitis, ut quæratis regnum Dei. Obserua: In crastinum, posuit pro eo, quod est in posterum, & de futuro.

Afflictio duplex hominũ solicitorũ de uictu.

Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi.

Quasi dicat: Crastinus dies molestus erit sua ipsius cura, id est, tempus consequens, sui ipsius curam habebit. Cur ergo in crastinum uis esse solicitus, & duorum dierum solicitudine & afflictione temet macerare? Contentus esto hodierni diei miseriis: etenim crastina lux suas afflictiones secum apportabit. Ad hunc modum Seneca, Quod times, uenturum est, aut secus: si secus, frustra ergo uexaris.

Quid iuuat esse infœlicẽ ante diem?

Si uenturum est, tum tandem satis dolebis, quum adfuerit tribulatio. Afflictionem seu tribulationem hoc loco uocamus iugum, quod nobis impositum est, scilicet in sudore vultus nostri alimentum nobis parare, & quæ alia sunt incõmoda, infortunia, atque pericula quotidie accidentia, ut cùm aliquid furto deperit, aut alioqui damnum accipitur, seu cùm in aduersam ualetudinem incidimus, aut familiæ aliquid aduersi cõtingit, quemadmodum in hac uita usu venit, in qua quotidie eiusmodi casus fortuiti nobis spectandi & expectandi sunt. Quæ omnia æquo animo & cum gaudio accipienda sunt. Atque licet his ferendis abundè graueris, tamen nihil necesse est, ut insuper temet inani solicitudine oneres, qua ærumnas tuas non nisi multiplicas, & grauiores facis multò quàm sint. Sensus uerborum est, Deponite curam crastini, id est, futuri temporis: tantùm, quæ facienda uobis incumbunt, curate: & finite crastinum diem sui ipsius curam habere, id est, cras rursum his, quæ Dominus curanda obtulerit, incumbite, & superuacanea cura uos ipsos ne discrucietis. Crastinus enim dies solicitus erit sibiipsi, id est prouidebit sibi, nempe curante Deo, qui diem facit, & tibi ad illum diem vitam seruat.

Crastin⁹ dies quàm afflictionem adhibit.

Aequo animo quicquid dies adportat, ferendũ.

Sufficit diei malitia sua.

Agnoscens Christus nostram miseriam, & innatam nobis quãdam stultitiam, qua labores nostros etiam contra diuinum præceptum & beneplacitum ceu diffidentes conduplicamus, ne uane affligamur consolatoriã suæ concionis & adhortationis conclusionem affert. Sufficiat uobis cuiusque diei sua afflictio. Cur ergo uobis miseri vultis esse, curando quæ ad uictum & amictum pertinent, & curantes quæ crastinæ diei sunt? Quasi uerò non sufficiat uobis huius diei præsentis afflictio, nisi & crastinæ diei afflictionem addideritis. Sufficit diei malitia sua, id est sufficit, quòd uictum & uestitum sumere urgebit ipsa necessitas: quam propterea malitiam nominatam arbitror, quia pœnalis est nobis: pertinet enim ad hanc fragilitatem & mortalitatem, quam peccando meruimus. Obserua. Hic malitiam (ait Hieronymus) non contrariam uirtuti posuit, sed laborem & afflictionem & angustias seculi. Sufficit ergo nobis præsentis temporis cogitatio: futuram eorum curam, quæ incerta sunt relinquamus. Huius concionis summa est, Ne pro uitæ necessariis aliter aut plus soliciti simus, quàm nobis Dominus iniunxerit: qui nihil nisi laborem & utilia proximis opera, & sua quolibet tempore iniunxit: fructum uerò, qui inde ad nos redeat, vult suæ pro nobis solicitudini committamus. Nam prouerb. 10. Benedictio Domini diuites facit, nec sociabitur eis afflictio.

Suam quisibet dies afflictionem habet.

Malitia pro afflictione.

CONCILIATIO I.

Quid est, quod hìc Christus ait, Attendite, ne iustitiam uestram faciatis, coram hominibus, ut uideamini ab eis: cùm superiore capite dixerit, Videãt opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum? Respondeo. Ostendenda sunt opera nostra, ut gloriam & laudem patris cœlestis manifestemus, non ut in ipsis uanè gloriemur. Nam cùm nos iustitiam nostram coram hominibus facere Dominus prohiberet, ilico adiunxit, ut uideamini ab hominibus. Et cùm rursum uidenda ab hominibus bona opera præciperet, protinus addidit, vt glorificent Patrem uestrum, qui in cœlis est. Qualiter igitur uidenda essent, & qualiter non uidenda, ex appẽdicibus & fine sententiarum, monstrauit. Scilicet ut operantis mens opus suum & propter se uideri non quæreret: & tamen hoc propter cœlestis patris gloriam non celare uellet. Vnde fit plerunque, ut bonum opus & in occulto sit, quum fit publicè: & rursus, in publico, cùm agitur occultè.

Opus bonũ nostrum vult Dominus uideri, & uult non uideri.

CONCILIATIO II.

Cùm Dominus docens nos orare, præcipiat, ut dicamus, Ne nos inducas in tentationem: quomodo Apostolus Iacobus, cap. primo, uidetur contrà docuisse,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dicens, Beatus uir, qui fuffert tentationem? Et Eccleſ. 34. Omnis uir, qui non eſt tentatus, quid ſit? Quaſi dicat, Non eſt probatus. Reſpondeo, utilem eſſe tentationem quæ probat, non quæ uincit. Iam oramus, non ut ne Dominus ſinat nos tentari, ſed ne in tentationem uictricem inducat, ut ait Caſsianus. Non ergo hoc ſonat, Ne inducas nos in tentationem, id eſt, ut nō permittas nos aliquando tentari, ſed ne permittas nos in tentatione poſitos ſuperari.

Tētationum alia nos probat, alia ſuperat.

CONCILIATIO III.

Videtur hic locus, Tu autem, cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, non ſatis conuenire dicto Iſaiæ, 56. à Chriſto allegato in Euangelio, Domus mea, domus orationis uocabitur. Reſpondeo. Immolationi Iudæorum præſcriptus erat locus. Deutero. 12. cap. Caue, ne offeras holocauſta tua in omni loco, quem uideris: ſed in eo, quem elegerit Dominus. In una tribuum tuarum offeres hoſtias. Vbi ubi uerò arca fœderis, & tabernaculum erant, is erat locus à Deo electus. Nam inde ex propitiatorio promiſerat ſe exauditurum orantes, & illic permanſurum, Exod. 25. cap. Hoc erat figura templi Chriſtianorum, ex Gentibus & Iudæis conuenientium in unicum uerum & uiuum templum Ieſum Chriſtum. Cuius morte & reſurrectione antiquatum eſt uetus illud Iudaicum tēplum, imò & ſolo æquatum eſt, cum ciuitate Ieroſolymitana, ne exiſtimarent homines unicum eſſe locū ſacrificio aptum, ſed intelligerent per orbem paſsim extruenda templa. Atque in his ſolennes & publicas ſupplicationes fieri debere, purúmque Euangelij uerbum tractari & doceri, ac ſacramenta exerceri & miniſtrari. Precibus uerò priuatis nō præſcribitur locus, dicēte Paulo, 1. ad Timot. 2. Volo uiros orare in omni loco, leuantes puras manus, licet frequentius feruentior fiat oratio eo in loco ſacro, in quē Eccleſia ſeu multitudo Chriſtianorum conuenit. Proinde cùm dicit oraturos ſecedere in cubiculum, caue putes urgeri locum. Nimirum ipſemet orauit in monte, rure, cœnaculo, coram diſcipulis, ubi ubi opportunitas oblata eſt. At eō ſolùm tendit uerbum Chriſti, ne quum oras, ſic ores, ut quæras uideri ab hominibus, à quibus uiſus orare, glorificeris.

Oratio ubinis ualet.

Oratio, ferè feruentior in loco ſacro, & orationi deſtinato.

CONCILIATIO IIII.

In ſpeciem pugnare uidetur hic locus, Ne ſoliciti ſitis, dicentes, quid comedemus, &c. cum loco Sapientis, Prouerb. 6. cap. Vade ad formicam, ô piger, conſidera uias eius, & diſce ſapientiam, quæ quum non habeat ducem nec præceptorē, nec principem, parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe, quod comedat. Reſpondeo. Nihil pugnantiæ horum inter ſe locorum. Chriſtus enim non prohibet laborem, ad quem loco citato Salomon hortatur, ſed curam & ſolicitudinem nimis anxiam uetat. Laborandum enim eſt, iuxta Dei præſcriptum, Geneſ. 3. In ſudore uultus tui ueſceris pane tuo. Sed cura Deo committenda, qui dat incrementum, & paſcit nos, benedicens laboribus noſtris. Nam benedictio Dei diuites facit, Prouerb. 10. cap. Ipſi cura eſt de nobis, 1. Petri. 5. Nobis certè expedit in uerbum ipſius reſpicere, & uocationem noſtram, qua ad laborem creati ſumus, diligenter attendere. Id quod in formica uidemus, quæ cùm nec præfectum nec ducem habeat, tamē æſtate cibum parat, id enim opportuniſsimum iſti animalculo laborādi tempus: & colligit in meſſe alimentum, nimirū cognoſcens ſe ad hoc creatam. Ita tibi agendum, quando per occaſionem licet, ſolicitudine de reliquo Deo commiſſa. Damnat enim ubique ſcriptura ſtertenteis & otioſos. Et Paul. 2. Theſſal. 3. inordinatos & incompoſitos uocat, qui minimè laborant. Nam egeſtatem affert manus otioſa, ſedulorum autem manus ditat, Prouerb. 10. ca. Qui exercet agrū ſuum, ſatiabitur pane: at qui otio indulget, egebit, Prouerb. 28. Non igitur Chriſtus prohibet laborem corporalem: quandoquidem, & Paulus, uir tam pius, manibus

Labor imperatur, ſolicitudo prohibetur.

Otium ubique in ſacris literis damnatum.

nibus laborauit, Epheſ. 6. Qui & apud Aquilā & Priſcillam manens, ſcenofactoriam artem exercuit, Act. 18. cap. Sed prohibet nos ea duci ſolicitudine rerū temporaliū, qua à diuino amore auocemur. Non deſunt, qui otio ſtudentes dicunt: Cùm nos Deus pluris faciat auibus & uolucribus cœli, quæ neque ſeminant, neque laborant, quare nobis præcipitur laborare? Reſpondeo. Cur hi, qui hæc quærunt, non attendunt ad id quod ſequitur, neque congregant in horrea. Cur ergo iſti manus otioſas & plena repoſitoria uolunt habere? cur denique molere & coquere curant? hæc enim aues non faciunt. Hæc & huiuſmodi in otioſos dici poſſunt. Quamobrem ſi nos per aliquam infirmitatem uel occupationem non poſſumus operari, ille nos paſcet, ſicut aues, quæ neque laborant neque metunt. Cùm autem poſſumus per nos quærere cibum, non debemus tentare Deum. Quia quæ poſſumus, eius munere poſſumus: & cùm hic uiuimus, illo largiente uiuimus, qui largitus eſt, ut poſsimus: & ille nos paſcit, à quo aues paſcuntur. Præterea aues non otiantur, nempe uictum quæritant. Quid igitur tu ualidus & potens, otioſus expectas, tibi tota die oſcitanti, prandium è cœlo aut obuenire aut afferri præſidio angelico? Audi Paulum, quiſquis es, 2. ad Theſſal. 3. dicentem: Quoniam ſi quis non vult operari, non manducet. Sequitur, Iis autem, qui eiuſmodi ſunt, denuntiamus, & obſecramus in Domino Ieſu Chriſto, ut cum ſilentio operantes, ſuum panem manducent. Facit ad hæc Auguſt. 3. parte ſuorum operum, libro uno de opere monachorum, cap. 1. Similiter & de ſermone Domini in monte cap. 24. de illis, qui ideo Chriſto & regno Dei ſeruire ſe ſimulant, ut comedant & bibant. Quorum ſcopus & finis non regnum Dei, ſed uenter eſt.

In otioſos.

CONCILIATIO V.

Quid eſt, quod hîc prohibetur ſolicitudo uictus & amictus, cùm Sapiēs Prouer. 10. dicat, Manum ſedulam parare diuitias? Reſpondeo. Dominus hoc loco auerſatur illos, qui à ſolicitudine & labore iuxta alieni & immunes ſunt, quales ſunt otioſi illi & ignaui fuci ac comedones inertes, quaſi compreſsis (quod aiunt) manibus ſedentes, & expectantes, dum Deus cœlitùs aſſum anſerem in ora illis demittat. Solicitudinem & laborem iuſtum & uocationi neceſſarium Sapiens commendat, imò præcipit ſtrenuè urgeri, quem Deus ſua benedictione ſecundare paratus eſt, & omnia affatim dare laborantibus.

CONCILIATIO VI.

Quid eſt, quod hoc capite dicitur, Et hæc omnia adiicientur uobis, hoc eſt rectè incumbentibus veſtro officio, adiicientur neceſſaria corpori: cū Paulus, uir tam pius, & tam ſanctè ſuam vocationem apoſtolicam ſecutus, dicat, 2. Corinth. 11. ſe famem, ſitim & nuditatem paſſum eſſe? Reſpondeo Deus nonnunquam credentibus ſeu piis, propter fidei & aliarum uirtutum exercitationem, talia uſuuenire permittit. Nouit enim, ſicut medicus, cui ſemel nos totos commiſimus, quando hæc debeat addere, uel detrahere, iuxta quod uiderit nobis expedire. Neque enim homo, cùm plerunque iumento ſuo cibaria detrahit, cura ſua illud deſerit, ſed potius curando hæc facit. Hæc Auguſtin.

Viros ſāctos nonnunquā ſinit Deus rerum exterarum penuria premi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPITIS SEPTIMI
Epitome.

Iudicij mensuram, à se prius iudex ex festuca & margarito, mensuret, quemlibet ex opere iudicet, & operanti verba condonet.

CAPVT SEPTIMVM.

Non iudicādum de proximo. Luc.6.f. Roma.2.a.& 14.a. 1.Corint.4.a. Iacob.4.cap. Marc.4.& Luc.6.f.

NOLITE iudicare, & non iudicabimini, nolite condemnare, [a] & non condēnabimini. In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini: & in qua mēsura mēsi fueritis, [b] remetietur uobis. Quid autē uides festucā in oculo fratris tui, & trabē in oculo tuo nō [c] uides? Aut quomodo dices fratri tuo, Frater, sine eiiciā festucā de oculo tuo, & ecce trabs est in oculo tuo? Hypocrita, eiice primùm trabem de oculo tuo, & tunc uidebis eiicere festucā de oculo fratris tui.

Verbum Dei non prædicādum contēptoribus. Oratio continua inf.21. Marc.11.c. Luc.11.c. Ioan.16.e. Iac.1.a.

Nolite dare sanctū canibus, neque mittatis margaritas uestras ante porcos, ne fortè cōculcent eas pedibus suis, & cōuersi, dirūpant uos. Petite, & dabitur uobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur uobis. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quęrit, inuenit: & pulsanti aperietur. Aut quis est ex uobis homo, quē si petierit filius suus panē, nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscē petierit, nunquid serpētem porriget ei? Si ergo uos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis uestris, quantò magis pater uester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se? Omnia ergo, quæcunque vultis ut faciant uobis homines, ita & uos facite illis. Hæc est enim lex & prophetæ.

Summa scripturæ. Luc.6.e. Tobiæ 4.c.

Intrate per angustam portam, quia lata porta, & spatiosa uia est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrāt per eam. [d] Quàm angusta porta, & arcta uia est, quæ ducit ad uitam & pauci sunt, qui inueniunt eam. Attendite à falsis prophetis, qui ueniunt ad uos in uestimentis ouium: intrinsecus autem sunt lupi rapaces: à fructibus eorum cognoscetis eos. Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit: [e] mala autem arbor malos fructus facit. Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Igitur ex fructibus eorū cognoscetis eos.

Ex operibus cognoscitur fidelis. Qui sine operib⁹ est, Christi non est.

Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit uoluntatē patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum. Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo mul-

Impij, miracula operantes, reiiciuntur. Luc.13.e.f. Psal.6.e.

f Prima parabola secundum Matthæū.

tas uirtutes fecimus? Et tunc confitebor illis, Quia nunquam noui uos: Discedite à me omnes, qui operamini iniquitatem. [f] Omnis ergo, qui audit uerba mea hæc, & facit ea, assimilabitur uiro sapienti, qui ædificauit domum suam super petram, & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerunt in domum illam, & non concidit: fundata enim erat super petram. Et omnis qui audit uerba mea hæc, & non facit ea, similis erit uiro stulto, qui ædificauit domum suam super arenam, & descendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerunt uenti, & irruerūt in domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna. Et factum est, cum cōsummasset Iesus uerba hęc, admirabantur turbæ super doctrina eius. Erat enim docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.

Verbum cū fiducia suscipiens, iuxta illud operatur.

Luc.6.g. Rom.2.b Iac.1.d.

Nolite iudicare.

QVinto capite cùm Christus legis expositionem à lacunis Pharisæorum uindicasset, & mox sexto capite aduersus hypocrisim fuisset inuectus, dolos & simulationes Pharisæorum detegens, deinde contra auaritiam anxiámque uictus solicitudinem disseruisset, hoc septimo capite hortatur ad cōdonationem delictorum, & uetat temerarium fieri de proximo iudiciū, in primis damnans susurrones & obtrectatores, qui nulla Dei uocatione, sed tantùm priuata sua seu temeritate, seu odio & inuidia, peccata proximi sui palàm traducunt, & horribiles sententias in proximum pronuntiant. Deinde disserit de doctrinæ Euangelicæ religiosa æstimatione, ne suibus, & canibus illam exponamus. Prætereà animos addit ad precandi perseuerantiam, impetrandique spem & fiduciam, impetrationis facilitatem ex bonitate patris innuens. Deinde totius legis simul & omnium prophetarum summam docet, huic adiiciēs quàm sit arcta uia ad uitam æternam, & lata ad gehennam. Item studiosè tractat quàm diligenter uitandi sint falsi prophetæ, quos suis notis & coloribus depingit, ut ab ipsis facilius cauere possimus. His addit regnum Dei non uerbis solum, sed opere & obeditione iuxta patris uoluntatem acquiri, docens, non omnem qui dicit, Domine, Domine, sed qui facit uoluntatem Patris intrare in regnum Dei. Postremo loco docet, non satis esse audire Euangelium, nisi & opere simul & animo præstiterimus, quod audiuimus. Huius capitis, suauissimis fructib⁹ pleni, sumus in genere dicit, Estote misericordes sicut pater uester: deinde addit quæ hìc narrat Matthæus, ut quod in genere dictum est, per distributionem partiatur in species. Cùm, ut Paulus inquit, finis præcepti sit charitas, & præcipuus regni Christi scopus sit uera & germana dilectio, illa uidelicet quæ non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati, omnia suffert, omnia crédit, omnia sperat, omnia sustinet, 1. Corint.13. facilè possumus cognoscere, cur Christus dixerit, nolite iudicare, qui damnat priuatum & temerarium de proximo iudicium in rebus dubiis, & quæ in bonam & in malam partem accipi possunt, cùm ea facta, quæ dubium est, quo animo fiant, in meliorem debeamus interpretari partem, quod non nostrum, sed Dei solius sit de occultis in animo sententiam ferre. Hoc præceptum exegesis est illius præcepti, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Naturaliter enim unusquisque seipsum diligit (si modò sanæ mentis fuerit) ut quum peccauerit nullo proximi incommodo, ægro ani-

Quæ ignorātur quo animo fiant, in meliorē partem accipiēda sunt. Natura docet quenquā suum occulte & celare peccatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo ferat, quòd peccatum ipsius vbique, in omnibus plateis, tõstrinis, & conuiuiis traducatur, & ipse ad cruces nescio quas à susurronibus & obtrectatoribus condẽnetur: sed maximè in uotis habet & optat, ut peccatum ipsius celetur, ut ipse, si commodè fieri potest, clam & remotis arbitris de eo admoneatur, & arguatur, atque ut pro remissione peccati coram Domino nostro oretur. Hæc est naturaliter uoluntas eius, qui errore quodam, aut imprudentia, aut alio quouis modo deliquit. Natura igitur docet, ut diligas proximum sicut te, qui non uis peccatum tuum publicè traduci: nullum igitur hominem iudices, nullius coràm peccatum traducas, nullum propter peccatum diris deuoueas, & condemnes. Hæc non dicuntur de magistratibus, qui iuxta suum officium & obedientiam diuinę uocationis in uerè sontes agunt, ipsosque iudicant, & condemnant. Dei enim minister est magistratus, ultor ad iram, ei qui quod malum est fecerit. Neque hoc præceptum in Ecclesiastẽ, qui necesse habet in peccata populi declamare, dicitur. Cùm enim Ecclesiastes in peccatores pro ratione sui ministerij agit: non est temeritas, sed debita seruitus Dei, & necessaria officij functio. Prędica (inquit Paulus. 2. Timoth. 4.) verbũ, insta opportunè, importunè, arguè, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina. Et iterum, Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant. Cùm ergo dicitur, Nolite iudicare, non damnantur legitima officia magistratuum & Ecclesiastarum, sed damnantur susurrones & obtrectatores, qui nulla Dei uocatione, sed tãtùm priuata sua temeritate, seu odio & inuidia, facta proximi, quæ etiam ex se mala nõ sunt, pessimè interpretãtur. Aut si occulta fuerint, & per infirmitatem, aut imprudentiam commissa peccata, palàm trahunt, & horribiles sententias in proximum pronuntiant. Dignus est hic furcifer (inquiunt) ut ex arbore suspendatur, aut exulet hic & extorris fiat: non enim est sympatriota, alienigena est, indignus certè qui tam magnificis ciuibus adnumeretur, aut ut sexcentis fulminibus traiiciatur, & si quid est his atrocius. Et ferè fit ut huiusmodi Pharisæorum & Scribarum simiæ cùm in grauissimis peccatis sibi ignoscant, tamen erga fratrem peccantem iudices agãt inclementissimos, etiam calumniantes ea quæ recta sunt, sinistrè interpretantes quæ sunt dubia, exaggerantes quæ leuia sunt: &, quod pessimum est, magis arguere studentes, ut perdant, quàm ut sanent. Vnde iusticiæ famam sibi uenari volunt, quod magno supercilio in aliorum lapsus sæuiant, quum non id faciant proximorum amore, quos extinctos malunt quàm correctos, & tractos potius quàm emendatos: nec id odio uitiorum agunt, cùm ipsi suis uitiis longè grauioribus indulgeant. Iudicare hoc loco est inflari cõtra infirmum fratrem, illo prætextu, quasi ego sim sanctior illo coram Deo, aut in fide robustior. Vnde hoc uitij? ex femine diaboli, propria scilicet sapientia siue prudentia, quæ cunctis aliis, præcellere contendit, neminẽ audire, nec à quóquã discere sustinens, & neminẽ non carpit ac iudicat: demum fit & usurpauit, ut se quoque diabolus admisceat, opera sua exercens, tantúmque adornans quòd suum cuique pulchrum uideatur, existimanti sua tantùm in pretio habenda esse, & reliqua, quæ iuxta suam sententiam non sunt instituta, correctione & reprehẽsione digna esse. Hoc uitium à Paulo Philautia uocatur, uti si quis suis uitiis dissimulatis & non inspectis, tantùm aliorum errata in reprehensionem rapit: id quod certè natura insitum esse uidetur, & uix eo liberamur, quin nobis pulchri uideamur, carentes omni nęuo & macula, nosmet excolentes & ornãtes, & quod boni in nobis est uidentes, illóque nos superciliosè titillantes, quasi nostrum & proprium sit. Atque, ut soli pulchri simus, non uidemus quæ uirtutes & dona sunt in proximo, sed ea omnia ex oculis remouemus, & inuento alicubi ulcusculo, replemus & pascimus oculos, idque ita malitiosè, & uirulentè exaggeramus, amplificamúsque, ut præ eo nihil boni videamus, quanuis vitæ sanctimonia & integritate vel Aristide incorruptior, imò potius quouis angelo sanctior esset. Sicut si

Qui publica potestate fungũtur, cùm secularium tum spiritalium, possunt de publicis uitiis iudicare.

Munus prædicantis ueri diuini est, palàm reprehendere uitia.

Christianus delinquentẽ corrigit ut emendetur q lapsus est.

quem aureo amictu indutum cõspicerem, & futura quędam fortè fortuna albo filo commissa esset, in quam oculos intenderem, quasi hoc ipso tota uestis omninò respuenda esset, egóque me in toga mea modico auro ornata superbè & magnificè efferem. Ita non uidemus propria uitia, quibus non ferendis nec nominandis scatemus, nec in aliis quicquam boni perspicere possumus: sed in uitam alterius debacchamur, eius dicta & facta carpendo & procaciter damnando. Hoc fœdum & ingenerosum uitium latissimè in mundo regnat, & in rebus humanis admodum ingẽs stultitia hæc philautia, quæ licet iniusta sit, aliqua ex parte toleratur, & adeò crassa est, ut à quouis palpetur etiam: ut si qua puella pręter cæteras sibi uidetur esse forma præstantissima, & quicquid in altera conspexerit, hoc illi displicet: aut si iuuenis aliquis stultus & forma & ingenij dexteritate supra modum se præcellere existimat, putátque nullum parem aut secundum sibi reperiri posse, imò & eo ducitur liuore ex philautia, ut nõ parcat seni, cuius uel caniciem uereri debebat & honorare, neq; cœuo suo parcit, id quod maximè uidemus in his qui famulãtur: rursus senex non parcit iuuentuti, cuius tamen imbecillitatem & tentationes ipse quoque expertus est. Si ad muliebre genus oculos deflexeris, obseruabis uxorẽ suæ conditionis & imbecillitatis oblitam temerè in uirũ audere: rursus uirum, nõ perpensa uxoris infirmitate, nihilominus quiduis in vxoris errata audere. Agnosces præterea hanc philautiam id mali (quod grauissimum & nefandissimum est) adferre, ut famæ & uirginum pudori non parcatur. Deinde inter sapientes & doctores hoc uitium lõgè ualidissimum est, quorum nulli probatur quod alter fecerit, aut nouerit: sed quisque solus esse contendit, qui omnia longè melius cęteris & ad unguem calleat, quem Minerua (ut aiunt) omnes artes erudierit, cuius morsus, iudicium & censuram nemo potest effugere. Atqui hanc dementem philautiam nemo non cernit, & intelligit. Et tamen istorum Momorum, hoc est reprehensorum potius, plena sunt omnia, qui in tantum sapientes sunt, ut etiam iungere uulpes & mulgere hircos sciant, & equos à cauda infrenare, aliis antè in os frenum inferẽtibus. Hęc lues aliquando irrepit in regnum Christi, diabolo hoc semen suum serente aduersus cùm doctrinam, tum uitam profitentis Euangelium. In doctrina sic usuenire solet, quã, & si Deus uni dederit, ac prędicandi Euangelium munus mãdauerit, tamen subinde alij reperiantur, atque etiam non pauci ex auditoribus, qui multis modis id officij melius obire uolunt, q̃ is cui creditum est. Estque Euã gelio ferendum hoc incommodum, ut à quouis se iudicari sinat, cuius doctor quiuis esse cupit, & proponendæ doctrinæ magister. Quemadmodũ ipsi quoq; Moysi accidit Numer. 16. vbi Chore cum suis assęclis contra ipsum insurrexisset, dixisseq́ue, Cur eleuamini super populũ Domini? Nónne omnes sancti sunt? Quasi uerò Deus tãtùm per Mosem & Aaronem loqueretur. Hæc arrogantia pleriſque hodie contingit, ex qua mox alia doctrina inducitur, & sectæ constituũtur, quas temeraria iudicandi & condemnandi libido sequitur: cum primis uerò virulentum illud vitium detractionis, qua subindè una pars alteram uenenatissimam, & procacissimam carpit, diffamat & traducit, id quod hac tẽpestate passim uidetur. Ex hoc deinceps exitiale damnum, & Christianę vnitatis panolethria quædam, id est internicio, consequitur, Christianorũ animis in sectas discissis, & lyncera doctrina passim succumbente. Hoc itaque prąuidens Christus, quòd vbicũque gentium Euangelium oriretur, diabolus moliretur seminare & extruere sectas & factiones ad perdendum, & opprimendum Euangelium, pręmunit suos apostolos & omnes verbi prædicatores, ut ab hoc uitio sibi diligenter caueant. Ac si diceret, Si uobis in animo est, meos esse uelle discipulos, date operã ut uester intellectus & opinio in doctrina uniformis sit, Catholica, nõ scissa & diuisa sit doctrina meo uno spiritu directa. Nec quisquam uestrum hoc sibi pręsumat, ut cæteris magister esse ambiat, quasi nouum quiddã aut melius scire iactet, & alios per hoc iudicare, & cõ-

Quisque animo suo indulgens traducit proximum per ora hominum.

Homine imperito nunquã quicquã iniustius, qui nisi quod ipse fecit, nihil rectũ putat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

demnare: illúdque summè prohibitum intelligitur, quod quisque proprij capitis ductu, tantum sibi arrogat, & nouam doctrinam ac spiritum comminiscitur, semet pro sapientissimo reputans, omnium magister esse uolens, omnes uituperãs, quorum nihil illi commissum. Hoc ipsum est iudicium priuatum, quod Christus hoc loco tantoperè prohibet. Accidit & altera condemnandi ratio in uita, quæ sic usuuenit, dum aliquis in alterius uitam debacchatur, carpens eius facta & procaciter omnia proximi damnans, nihil illius probans quod sibi placeat. Sed de his paulò antè diximus. Quàm uerò horribile sit peccatum, traducere peccata proximi, & priuata temeritate ipsum cõdemnare, paucis aperiemus. In primis, qui hoc agit seditiosus & blasphemus est in Dominum Deum suum. Nam ad maiestatem Dei pertinet peccatores iudicare, & damnare. Ergo qui ipsos sine uocatione & iussione Dei damnat, is arrogat sibi diuinam maiestatẽ. Quod, quid aliud est, quàm seditionẽ aduersus Deum concitare, & quantum in obtrectatore est, Deum è sede maiestatis suæ uelle deturbare? In hoc uerè patrem luciferum imitatur & ipsius genium refert, qui moliebatur esse & nominari Deus. Deinde is cõtumeliosus & seditiosus est in legitimum suum magistratum & ordinarium ecclesiastem. Nam is obtrectator temerè usurpat sibi id officij quod ad magistratum & ecclesiastẽ suum pertinet, & traductione sua significat, magistratum quidem & ecclesiastem ignauos esse officij sui neglectores, se autem longè prudentius & diligentius ea officia administraturum. Prętereà peccat contra maiestatem & officium Domini nostri Iesu Christi, qui expiauit peccata hominum, & passione sua ita coram Deo abscõdit, ut qui pœnitentia ducuntur, & ipsum ex animo amplexantur, ac in ipsum credunt, non amplius peccatores, sed iusti reputentur. Obtrectator autẽ, peccata proximi reuelat, & quãtum in ipso est, maiestatem & officium Iesu Christi damnat, nimirum mortem eius & resurrectionẽ negligit. Proinde iudicare quod hic Christus uetat, est aliena dicta uel facta explorare & censere, non ut emendes, sed ut notes, denigratóque proximo, tibi uel probitatis opinionem, uel praui animi oblectationem concilies. Atque hoc iudicium oritur ex praua quadam curiositate, habétque comites inuidentiam & animi peruersitatem, percipientes uoluptatem ex alienis peccatis. Et qui pronuntiat contra hos, quos ita iniquo animo iudicat, dicitur cõdemnare. Obserua. Quoniam cùm iudicium exercetur, non solùm facta explorantur, sed etiam tandem uel laudantur uel damnantur, scriptura per iudicare intelligit damnare, ut in illo, Princeps mundi iam iudicatus est.

Iudicium temerariũ inuidentiam habet comitem

Iudicare.

Et non iudicabimini.

Superiori præcepto rationem appendit, qua suos à iudicio temerario reuocat, ostendens quàm detestabile est, temerariè de proximo iudicare. Quasi diceret, Horribile & detestabile ualde nõ solùm existimatis cùm aliena facta traduci cernitis, imò uerius idipsum sentitis & experimini cùm uestra publicari uidetis peccata, & mox iudicari & damnari. De his periculum facitis, non quãdo ipsi de aliis iudicatis, sed quando intelligitis uestra facta non syncerè ab aliis tractari. Iam si non vultis iudicari, cauete alios iudicare. Quemadmodũ enim qui omninò candidè facta aliorũ interpretantur, apud plurimos, licet nõ omnes, uicem merentur: ita contrà, qui omnium censores se faciunt, & citra æquitatem, hi planè & aliorum iudiciis iniquioribus sese reddunt obnoxios. Repudiandum igitur temerarium iudicium, ex philautia & propria consurgens prudentia. Hoc ut faciamus perneccessariũ est, ut discamus, & nos in cõsuetudinem ducamus, si in nostro officio sumus, siue prędicando seu palàm reprehendendo, siue etiam fraternè admonendo (de quo Christus, Matth. 18.) ut proximi defectus & infirmitates portemus, tegamus, & exornare sciamus, ut melius & facilius medeamur, cùm celeri nõ indigeat correptione. Et quanquam aliquid in eo perspicerem, quo nõ admodum

delectaret, ut animum & oculos meos reprimam, ac retraham meipsum intuẽdo: qua in re haud dubiè multa inueniam, aliis hominibus non placentia, & quæ libenter uelim alios in optimam partem interpretari & benignè dissimulare. Hac ratione futurum est ut philautiæ titillatio mox reprimatur, qua nobis uehementer placemus, infirmitates aliorum contemptim subsannantes: & sapientissimi momi mordacitas mox desinet, censuram relictura. Quin potius lętaberis, & nequidiscedere. Atque hic erit Christianus triumphus in primis, si dixeris, Domine dimitte nobis debita nostra: ac deinde proximo, quòd si aduersum me peccasti, & ego cõtrà aduersum te, ignoscamus uicissim alter alteri. Si autẽ uideres proximũ intolerabilibus modis occultè peccare, nec prius desiturum, quàm illum obiurgares, tum sanè uade, & ipsi soli fac dicas sicut infrà, 18. cap. Dominus hortatur, quo resipiscat & finem peccandi faciat. Et hoc non diceretur iudicare aut cõdemnare, sed fraternè admonere peccantem ad resipiscentiam. Et admonitio tranquillè fieret secundum mandatum Dei: alioqui tua titillatione, qua tibi ipse blandiris, tum etiam subsannatione & risu proximum saltem exacerbas, & induratiorem facis, túque eo multo es deterior, & peccator in duplo grãdior, propterea quòd ipsi chari tatem detrahis, & eius peccata tibi uoluptati sunt. Adhæc in iudiciũ Dei incidis, condemnans eum, quem Deus non condemnauit: qua re grauiori iudicio temet oneras, sicut hic Christus præmonet. Validissimum ergo & fortissimum propugnaculum contra hoc execrandum & detestabile uitium est, ne tibi placeas, ne propriæ innitaris prudentiæ, ne altum sapias, sed Deum ores, ut & tibi & aliis clementer ignoscat. Deinde quanquam aliquid mali à proximo committi uideas, ne tamen ideo illum respuas & condemnes: sed contra potius eius uirtutes intuearis ac tuis bonis & donis illi opituleris, ipsum regas, eius peccata quoad fieri poterit celes, illi consulas, & pro comperto scias, quòd, & si omnium sanctissimus & iustissimus esses, hoc ipso omniũ fias deterrimus, si aliũ iudicaueris. Quippe dona tua non in hoc tibi data sunt, ut hisce tibi blandiaris, & thrasonicè placeas, verùm ut proximo auxilieris, & opẽ feras, ubi illorum egebit, ut tua firmitate & potentia illius infirmitatem portes, ipsius peccata & ignominiam tua probitate & Christiana honestate tegas, & ornes, ut emendetur, curetur, sanetur. Quemadmodum cœlestis pater per Christum erga te fecit, & adhuc quotidie facit. Huc pertinet quod scribit beatus Paulus, Roma. 15. Debemus autem nos firmiores imbecillitates infirmorum sustinere, & non nobis placere. Vnusquisque uestrum proximo placeat in bonum ad ædificationem.

Occultè peccantẽ leniter admoneas ut resipiscat.

Acerrima correctio deteriorem facit clam delinquentem.

Finis Christianę correctionis est emendatio uitæ turpiter actæ.

Nolite condemnare, & non condemnabimini.

Hic non docetur quòd facta apertè mala, debes bona iudicare, & illa non condemnare, hoc est approbare, ut fornicationes, adulteria, &c. Nam hic tu ut priuata persona neque iudicas, neque condemnas: sed qui talia faciunt, seipsos iudicant, & reuera condemnant tales. Sed Christus seueram, duram & rigidam sententiam pronuntiat aduersus priuatum & temerarium iudicium, nimirum cum qui condemnauerit, iterum condemnandum esse, & meritò quidem. Cùm enim temerè Dei iudicium usurpes, tibique uindices, condemnans illum quem Deus non condemnauit, temerarius diceris, & reus iudicij perageris: fallax est tuũ iudicium, & peccata quidem illius uides, an uerò iam resipiscat uidere non potes, fitque nõnũquam, ut qui manifestus fuit peccator, coram Deo melior sit, quàm manifestus iustus. Hoc dum facis, hoc est proximum tuum cõdemnas, Domino Deo causam & occasionem ministras, ut te uicissim cum omni uita tua ad inferos condemnet, licet in decuplo iustior uidearis, vtque proximum, qui tuis suffragiis damnatus est, amplissimis honoribus afficiat, & super te iudicem constituat, faciátque, ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

decies plus uitiorum atque facinorum in te condemnatorum inueniat, quàm tu in ipso reperisti. En sunt hæc tua præclara gesta ex bella illa tua condemnatione in proximum, quæ reportasti. Deum & proximũ exasperasti, & utriusque odium, & inuidiam tibi conflasti, ac pariter & gratiam Dei, & Christianam uitam amisisti. Quare qui melioribus & altioribus dotibus sunt præditi inter Christianos (sicut nonnullos habere operępretium est, cum primis autem Episcopos, prædicatores, & qui in rep. prominent) inflato animo cristas ne erigant, nec sibi meliores uideantur his qui similes dotes non habent. Et, in summa, ne in rebus spiritualibus ulla sit arrogantia, aut superbia. His enim dominantibus, nulla neque dilectio neque unitas esse potest. Obserua. Non dixit, Nolite reprehendere, aut corrigere, sed, nolite condemnare. Nam reprehensio siue correctio, fraterna est & utilis: condemnatio uerò probrosa est, & despectu plena.

In quo enim iudicio iudicaueritis iudicabimini, & in qua mensura mensi fueritis, remetietur uobis.

Rationem additam, Ne iudicemini, & ne condemnemini, seriò & assertius confirmat, Nam quo iudicio iudicaueritis, eo iudicabitur & de uobis. hoc ut persuadeat uerum esse, adiicit vulgarem parœmiam in ore omnium uolitãtem, & apud omnes receptissimam, Qua mensura mensi fueritis aliis, alij uicissim metientur uobis, ut ita uel hoc prouerbio omnibus noto, omnium consensu receptissimo, huius talionis æquitatem agnoscamus, & cauere discamus. In quo enim, &c. Ac si diceret, Quemadmodum officium inuitat officium, clementia clementiam: ita calumnia calumniam, sæuitia sæuitiam, & iudicium iudicium: atque qui malè de proximo loquitur, peius audiet. Quare si cauere uis ne iudiceris, caue ne proximum tu priuata persona temerariè iudices. Et non iudicabimini. Potest dupliciter intelligi, nempe aut de iudicio quod & per homines in hac uita uicissim alios iudicantes rependitur, ut sit sensus, Quo iudicio alios iudicaueritis, eo ab aliis iudicabimini. Aut de iudicio causę quę à Deo iudicatur, & alias in futuro Dei iudicio sit eandem condemnationem ac mensuram recepturus, eò quòd & ipse idem faciat in quo alios iudicat. Qui primam sequuntur sententiam, sic interpretantur has vulgares sententias. In quo enim iudicio, &c. Natura comparatum est, imò diuino sit consilio, ut qualem te erga alios exhibueris, tales uicissim experiaris & alios erga te, ut si damnaueris, exploseris, aut iudicaueris alios, idem tibi ab aliis rependetur. Et hunc sensum uidentur uerba Lucæ, 6. cap. uelle, Dimittite & dimittemini, date & dabitur uobis. Mensuram bonam & confertam, & coagitatam, & superefluentem dabunt in sinum uestrum, eadem quippe mensura qua mensi fueritis remetietur uobis. Qua sententia significat Christus, Deum ita fore erga nos affectum, ac nos affecti fuerimus erga fratrem infirmũ. Et mensuræ uerbo significat Christus humanę naturæ malitiam, ex qua ad amussim usque alter alterius leuissima quæque peccata põderare solet. Nõ absimilia sunt quæ prouerbialiter etiã apud Ethnicos iactãtur: Audit quod non vult, qui pergit dicere quod vult. Et in Andria Terent. Benedictis si certasset, audisset bene. Item in prologo Andriæ. Desinant maledicere, malefacta ne noscant sua. Rursus apud Homerũ, Talia dicẽtur tibi, qualia dixeris ipse. Et apud Hesiodũ, Ferè maledicenti, dicentur plura uicissim. Item, vt salutabis, ita resalutaberis. Et Plautus, Contumeliã si dixeris, audies. Ex his tamẽ nolim persuasum esse, ut qui neminem iudicauerit, neminem lęserit, propterea neque iudicium alterius pati, neque quicquam mali ab alio in ipsum committi. Cùm frequentius uideamus innocentes ab aliis traduci, ac iudicari, & bene meritis mala rependi. Ioannis 10. dicebat Christus, Multa bona ostendi, id est feci, uobis, propter quod horum vultis me lapidare? Et psal. 34. Retribuebant mihi mala pro bonis. Quare hic locus non meminit eorum qui non iudicant, aut

Temeritate qua proximum lædis eadem punieris.

qui aliis benefaciunt, sed de his qui alios traducunt malè iudicantes, & proximis malè faciunt, ut intelligatur hic locus, ac si diceret Christus, Quod tibi uis fieri, proximis facito: nam paria, Deo prouidente, recipies. Plerunque enim diuino iudicio fit, ut qui temerariè iudicat & condemnat, iudicetur: & qui aliis malum facit, ipsi quoque malum rependatur. Non quòd liceat tibi talione uti, ut si de te malè alius iudicauerit, propterea debeas de ipso malè iudicare, & aduersus ipsum calumniari. Nam si iniquus censetur, quod malè iudicet, eadem nota uideberis arguendus, quòd idem facias. Roma. 2. In quo enim alterum iudicas, teipsum condemnas. Eadem enim agis quæ iudicas. Huc pertiner quod Ethnicus ille scribit in Tusculanis quæstionibus, Non est cum inquinatissimis hominibus conuitio decertandum, ne tantisper compar illorum fias, dũ paria & cõsimilia reddere queas. Sed Domini uoluntate fit retaliatio, ut tametsi tu læsus aut iudicatus non retalies, quia pius es, & malum agere non licet, tamen malè agentibus & iudicantibus, idẽ ab aliis rependetur quod ipsi antea tibi fecerunt. Dominus enim frequenter exigat, qui hoc faciant & repẽdant. Exemplo erit Adombezech, Iudicum. 1. cap. qui 70. Reges, amputatis manibus ac pedibus, eò adegit, ut sub mensa sua colligerent quę decidebãt. Excitatus est à Domino exercitus Iuda aduersus Adombezech, qui captus, & truncatis manibus & pedibus in eam seruitutem missus, qua 70. Reges obstrinxerat, dicebat, Septuaginta Reges amputatis manuũ ac pedum summitatibus colligebant sub mensa mea ciborũ reliquias, sicut feci, ita reddidit mihi Deus, Iudic. 1. cap. En uides illos. 70. Reges non potuisse quicquã rependere, sed uenturi & excitandi erant Israëlitæ qui hoc facerent. Non absimilia adduci possunt exempla, quale est illud Regis Achab, Iezabel in nece Naboth Israëlitæ. 3. Reg. 21. & 4. Reg. 9. Rursus in Apocal. 18. de mẽsura illa reddenda Babyloni. huc afferri possunt uerba Isai. 33. Væ qui prædaris: nunquid & ipse spoliaberis? Obserua, Talionem siue uicem, non pendere ab his quibus diuites & potẽtes huius seculi uim inferunt, sed à Deo omnis mali uindice. Magnæ profectò patientię piis argumẽtum est, quod habeant suorum aduersariorum ultorem Deum. Alterum sensum, scilicet quòd qui proximum iudicat aut lędit, eandem mensuram siue idem sit aliàs in futuro Dei iudicio recepturus, sequũtur Chrysostomus, Augustinus, & alij grauissimi simul & doctissimi uiri. Non intelligendum est, Idem, supple iudicium temerarium & iniquum patietur: sed quemadmodum dicitur, Qui gladio percusserit, gladio, id est peccato homicidij aut alterius lęsionis peribit, id est punietur, siue cau sam dat iustæ condemnationis, qua tali pœna feriatur: ita & eandem mensuram siue idem iudiciũ aliàs in futuro Dei iudicio rependet æquus iudex, qui iustam habet causam ferendi hoc iudicium, ut eandẽ mensurã ille iniquus iudex patiatur, cuius fuit & plagę modus: cùm enim eius uoluntas finem peccandi non habuerit, nec finem tormenti habebit. Et qui æternùm peccato perfrui uoluit, æterna necesse est sequatur pœna. Obserua. Mẽsuræ nomine, ait Augustinus, ipsum iudicium significatum arbitror. Nullo modo Deus uel temerè iudicat, uel iniqua mensura cuiquam rependit, sed hoc dictum est, quoniam temeritas, qua punis aliũ, eadem est, ipsa te puniat necesse est.

Christianæ philosophiæ sectator talione non uretur, sed uindicationẽ Deo relinquet q iniuriam impunitam nõ dimittet.

Mensuræ nomine iudiciũ significatur.

Quid autem uides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non uides?

Quò diligentius atque impensius à temeratio de fratre iudicio, & detractionis uitio dehortetur, crassa admodum & simplici cõparatione utitur, qua huius uitij naturam & genium nobis adumbrat. Et tametsi nominatim Pharisæos non insimuet, singulari tamen apostrophe in ipsorum hypocrisim rapitur: atque his notis utitur, quasi presentes illos reprehendat, quemadmodum uidere est, quos in hac concione à principio quinti capitis potissimùm perstringat. Parabola igitur

Universidad de Deusto
Biblioteca

vtitur, ut maiorem explicet impudentiam, à qua argumentatur. Dixisset quidem, Quid uides minus peccatum in oculo fratris: in te autem maius peccatum non uides? Sed parabola hæc cum interrogatione, maiorem uim habet explicandi hypocritarum impudentiam. Et rectè trabs in oculo dicitur, quę hominem prorsus excęcat, & quam mundus nec uidere nec iudicare potest, eóque mundiali splendore ornata est, ut eam putet rem preciosam esse, & magnam sanctimoniam. Ad hunc modum Christus suprà de oculo nequam seu improbo locutus est, quo auari sibiipsis lumen incendunt, & pulchram cogitationem confingunt quo minus auaritię studium, sed cultus Dei uocetur. Ita quoque hîc agitur, ut, qui trabem portant, nullam trabem uelint, neque ut cæci & miseri homines reprehendi, sed laudari: ut qui uera & Christiana opinione aliorum doctrinam & uitam iudicent. Quo fit ut nulli atrocius sæuiant in quamlibet leues lapsus proximi, quàm qui ipsi madět uitiis longè grauioribus. Magna profectò cæcitas: festucam uident in proximo, & ob oculos proprios trabem grandissimam adpositam non uident. Quid causæ est? Hi δοκοφόροι, hoc est trabiferi & festucarum iudices, neque se penitius inspiciunt, neque excutiunt, sed sibi placentes ex aliorum festucis iudicatis, se æquissimos tractant & reprehendi nolunt.

Aut quomodo dicis fratri tuo: Frater sine eiiciam festucam de oculo tuo: & ecce trabs est in oculo tuo?

Auxesis siue augmentum est impudentiæ hypocriticæ. Non enim tam impudęs esset hic trabifer, & festucarum iudex, si hoc iudicium animo solùm conciperet & sententiam in festucam non pronuntiaret. Sed aduerte quæso qua fronte hic loquitur. Sine eiiciam festucam ex oculo tuo, quum interim ipse iactes trabem in oculis propriis. Die quæso ô festucarũ iudex, qua temeritate audes fratri execrari quod paulò largius biberit, qui totã noctẽ euacuandis cyathis produxisti, imo qui tot homicidia, tot ueneficia geris in pectore? Cur traducis fratrem, quod uictus imbecillitate carnis concubina sit usus, quum ipse totus cuticulam cures seruiásque auaritiæ & ambitioni? Cur fratrem arguis, quòd paulò acrius seruis succensuerit, quum totus ira, odio & liuore madeas? De his scribit Plutarchus libello de curiositate. Atqui nonnulli (inquit) propriam uitam uelut in amœnissimum spectaculũ non sustinent intueri, neque rationem uelut lucem ad sese deflectere, ac circunducere: uerùm animus omni genere malorum scatens, horrens ac metuens quæ sunt intus, exilit foras, uagatur circa aliena, nutriens ac saginans animi uitium. Est enim hoc iudicium potissimùm eorum, qui ab omni iustitia alieni sunt. Quandoquidem nemo illud exercere potest, qui uel sua peccata rectè agnoscit, uel Dei maiestatem ritè suspicit, aut denique fratres syncerè diligit. Obserua, quòd toties nomen fratris adducit, ut maiorem horum trabiferorum impudentiam explicet, qui non meminerunt suæ conditionis, seu fraternæ naturæ, & imbecillitatis.

Hypocrita eiice primùm trabem de oculo tuo, & tunc uidebis eiicere festucam de oculo fratris tui.

Primo uerbo Christus huic trabifero & festucarum iudici aptissimum nomen indit, & conuenientissimo uocabulo ipsum compellat. Hypocrita, inquit. Quasi diceret, Qui cùm foris omnimodam sanctitatem simules, intus plenus es omni iniquitate: nõ ex tuis bonis, sed ex alienis malis sanctimonię laudem uenaris apud homines. Excitat igitur animum huius iudicis festucarum, ut respiscat, addens modum quo poterit Christianè mederi fratri festucam habenti. Festuca abiicienda quidem est, sed ueram eximendi rationem ex hoc loco discamus. Fateor non licet, sed ante omnia illud mihi uidẽdum est, ne ipse in oculo, id est in conscientia

Oportet delinquentem iudicari ab eo, qui nihil tale commisit.

mea habeam trabem, hoc est grauius peccatum, quo laborẽ. Danda est igitur opera primùm, ut ipse probus fiam ad meliorem frugem reuersus. Deinde conabor, ut festucam ex oculo fratris adimam, hoc est ut fratrem quoque meum, iustum & probum faciam. Prius itaque eiicienda est trabs ex oculo meo, ut deinde hoc puro & purgato dispiciam, num qua sit festuca, quæ eiicienda sit ex oculo fratris. Vt ea quæ sunt corporis, oculo: ita quæ sunt animi, animo iudicamus. Proinde uitio careat oportet illud, quo uitium alienum iudicamus. Et oportet prius teipsum docueris quàm alios docendi prouinciam acceperis: & tui iudex sis oportet, qui aliis uis pronunciare: & tibi sis monitor, qui uis alios admonere. Ex superioribus colligamus, Christum in summa tantùm docere, ut alter alteri non grauatè ignoscat, & cum tolerantia sufferat, & mutuam humilitatem ostendat. Hæc certè nobis facienda essent, si Christo audire, & Christiano nomine non abuti uellemus. Ita demùm in Christianitate omnibus modis rectè ageretur in uera concordia, & Deus esset nobiscum. Nosce itaque teipsum, & proximum nequaquam iudicabis. Atque hoc pacto tuæ quoque trabis magnitudo decrescet, & ad festucæ appellationem declinans, tandem consequeris remissionem peccatorum. Atque facilè & libenter proximo delicta condonabis, alterius festucam portabis, & in bonam interpretaberis partem: hoc respecto, quòd Deus trabem sustulit, qui nullo modo ferre vult, ut partes iudicis nobis arrogemus, siue in doctrina, siue in uita. Porrò ubi necessitas quædam iudicandi aut taxandi orta fuerit, tum illi hac autoritate utantur, quibus eius rei mandatum & officium commissum est: Nimirum parochi & prædicatores in rebus spiritualibus, Magistratus autem in rebus mundanis: aut frater erga fratrem, fraterno tantùm amore inductus, qui proximi infirmitatem fert, & emendat.

Christ⁹ quid in summa doceat.

Nolite sanctum dare canibus.

Posteaquam de fructibus & operibus (quæ doctrinam consequuntur) Christus præceptor noster ferè finem docendi fecit, Paræneſim quandam aggreditur, idque prouerbiali allegoria, quò res plus haberet gratiæ, qua prohibet sanctum dare, & margaritum uerbi Dei prędicare impugnatoribus & contemptoribus Euangelij. Hoc ut potenter illis inculcet, nimirum quo honore debeant excipere mysteria Euãgelica, non dicit simpliciter, nolite doctrinam uestram: sed, nolite sanctum, &c. Quod nomen scriptura usurpat pro eo quod est Deo consecratum, eóque augustius iam & diuinæ quodam modo reuerentiæ particeps. Nec solùm purum & impollutum, uerũctiam uenerandum & inuiolatum dicitur. Et Augustinus explicans Tropos veteris instrumenti libro 4. ostendit, Matth. 6. cap. Sanctificetur, dictum, non pro eo quod est, fiat sanctum, sed pro, declaretur sanctum. Quòd si sanctum & sacrosanctum etiam Romanis pro sacro, inuiolato, firmo & religioso sępè ponitur: (Nam & sacrosanctũ, quomodo Tullius pro Cornelio Balbo definit, est id quod populus sanxit, quod prætergredi fas non erat, aut abrogari, ne senatus quidem & patrum autoritate ac prerogatiua. Vnde Tribunitia potestas, sacrosancta fuit appellata, quam neque plebeis, neque fæci plebis, communicare licebat.) Quantò magis propriore & aptiore nomine uerbum Dei, aut eius aliquod mysterium, nuncupari debet sanctum, quod administrari & tractari debeat non à quibusuis, sed his qui electi & idonei ad id muneris exercendum uocati sunt? Vnde Iudæi sanctum appellabãt quod esset semotũ ab usu prophani vulgi, & à consecratis cum reuerentia tractandum. Nomine canum intelligit homines qui malis & corruptis moribus canes referunt. Canis apud Iudæos animal contemptissimum & immundum coram Deo, cò quòd seipsum sanguine oblectet. Esa. 66. Qui mactat pecus, quasi qui excerebret canem. Nihil uilius allegari poterat. Vnde legitur Deutero. 23. cap. Non offeres mercedem meretricis, nec precium canis.

Sanctũ quid.

Canis animal contemptissimũ hęreticum hominem designat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et Paulus Philip.3. de hæreticis & schismaticis loquens ait, Videte canes, uidete malos operarios, uidete concisionē. Hoc loco accipitur pro hostibus uerbi & obtre ctatoribus, ac ueritatis Euangelicæ inimicis. Cùm itaque Iudæi sua sacra tanti faciant, ut ab his arceant canem animal immūdum, quantò magis arcere debemus à nostris sacris canes, hoc est qui toto pectore dediti rebus prophanis abhorrēt ab his quæ sapiunt sanctimoniā. Certè hæc non conueniunt. Nimirum canibus putria cadauera & fœtidus uomitus iucundior est omnibus condimentis & aromatis. Hos si à cadaueribus abigere tentes, non solùm non reuerebūtur te, sed irritati magis insilient in te, ac dentibus fœdissimè lacerabunt. Porrò quæ contemptui & neglectui habemus, ante canes proiicimus, ceu indigna quæ uel minimo honore cō dantur. Quod subinde obseruare docet scriptura, cùm impiorū corpora canibus expósita fuisse iudicio Domini declarat, ut de Hieroboam domo legimus, 3. Reg. 14. & de Achas & Iezabel, 3. Reg. 21. cap. Et Hierem. 15. minatus est ultionē Dei, Gladium (inquit) ad occisionem, & canes ad lacerandum. Huc pertinet quod infrà, 15. dicebat Dominus, Non est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus ad manducandum. Sensus itaque uerborum Christi est: Quia ego mitto uos in orbem, sicut oues in medio luporum: & uos oportet esse sapientes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ: in periculoso statu uiuetis: & hoc propter canes id est homines præfractos, & ueritatis oppugnatores. Hos dum offendetis, nolite mysteria Euangelij coram illis spargere, cauete uerbum meum illis prædicare, indigni sunt quibus sancta communicentur. Aut sic, ubi uidebitis doctrinam uestram contemptum & conculcatum iri, nullam cum talibus consuetudinem aut commercium habetote, sed illorum consortia auersamini. Hāc doctrinam sequutus est Petrus aduersus Simonem Magum, Act. 8. cap. Ita quoque concionatoribus & omnibus qui seriò & ex animo uerbum docēt, faciendum est, ne ipsorum canum seu obtrectatorum & contemptorum Euangelij se participes faciant. Deus enim ferre non potest, ut factiosis hominibus assentemur, quasi ipsorum doctrina uera & syncera esset, sed pro inimicis nostris nobis habēdi sunt, quippe qui à Christo & Ecclesia sponsa eius alieni sunt.

Cœlestis sapientiæ mysteria hæreticis & obstinatis non sunt prodenda.

Hæreticorū consortia fugienda.

Neque mittatis margaritas uestras ante porcos.

Margarita, tæ, & margaritis, similiter & margaritum penultima longa, in nominatiuo declinari potest, significátque lapillū illum quē uulgò dicimus, Gallicè, une perle. Quo nomine scriptura hoc loco metaphoricās intelligit cælestis regni mysteria, & fidei arcana, cuiusmodi sunt sacramenta Ecclesiæ, uerbi incarnatio, mortis & resurrectionis Christi mysteria, gloriosa eius ascēsio Spiritus sancti missio, & huiusmodi. Quæ margarito comparātur, quod ut margaritū latentis pretij est, & apparentis uilitatis: (Plinius enim lib. 9. scribit, margaritas nasci in Britannia, paruas & decolores. Et Tacitus de uita Iulij Agricolę ait, Oceanus gignit margarita, sed suffusca, & liuētia, unde facilè ab imperitis contemnūtur.) Ita & in mysteriis regni cœlestis accidit, quæ hoc peculiare habent, quòd prima frōte uideantur abiecta, & nullius pretij, non quòd sint talia, sed quòd ita à mundo & carnalibus contemptim uideantur, & tractentur. Hoc ipsum docet Paulus, 1. Corin. 1. Nam quia in Dei sapientia non cognouit mundus, per sapientiam, Deum, placuit Deo per stultitiam prędicationis saluos facere credentes. Nos autem prędicamus Christum crucifixum, Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiā: Cur ita? Certè cùm ipse Christus (ut ait, Esaias. 53. cap. In oculis mundi sit uirorum omnium nouissimus, & proiectissimus, consequens est, ut eius mysteria talia habeantur in conspectu, & iudicio mundi. Proinde margaritæ (ait Augustin.) quæcunque spiritalia magna æstimanda sunt, quæ in abdito latent, tanquam de profundo eruuntur: & allegoriarum integumentis, quasi apertis conchis inueniuntur.

Nomine margaritī intelliguntur sacramenta Ecclesiæ, & secretissima fidei arcana.

tur. Licet itaque intelligere, quòd una eadémque res & sanctum & margarita dici possit. Sed sanctum, ex eo quòd nō debet corrūpi: margarita, ex eo quòd nō debet cōtemni. Nomine porci siue suis significat eum qui suis cupiditatibus seruit, in luto infrēnis luxuriæ iugiter commorans, uel qui negligit & aspernatur uerbū Dei. Si agnoueris quo ingenio sit sus siue porcus, facilè intelliges quibus non sint spargendæ margaritæ. Porcus immundum est animal, nulli rei commodum quandiu uiuit, nisi ad uorādum, nec Iudæis tantū, sed gentibus quoque nonnullis immundi sunt habiti sues. Suem etiam Aegyptij Herodoto teste, adeò spurcam ducebant beluam, ut si quis uel transiens contigisset, continuò properaret ad flumen se pariter ac uestem abluturus. Non sunt igitur margaritæ, id est mysteria Euangelica, porcis, id est infidelibus in cœno incredulitatis existentibus, & Euangelium auersantibus communicanda. Ergo ubi nihil aliud uidemus quàm uerbum Dei cōtemni & blasphemari, taceamus. Quòd si inter eos sunt, qui accepturi uerbum sperantur, iam non taceamus. Sic & Christus prædicauit præsentibus Pharisæis, sed propter turbam. Quando uerò uidit uerbum omnino forè sine fructu, abiuit & dereliquit eos, aut tacuit, sicut coram Pilato & Herode.

Porcus nobis refert hominem suis cupiditatib⁹ seruientem.

Tacendū est cū nulla est spes uerbi diuini suscipiēdi.

Ne fortè conculcent eas pedibus.

Neque quibuslibet, neque indignis communicanda sunt regni cœlestis mysteria, ne ab indignis polluantur, & ludibrio exponantur, & contemnantur. Quæ enim ad salutem data sunt, summo in pretio habenda ueniunt: huiusmodi sunt sacramenta, & mysteriorum fidei administratio, ac dispensatio. Non sunt igitur negligenter & contemptim tractanda, quod fit quando canibus & suibus prostituuntur. Quis quæso neglecta, & contempta non existimaret quæ passim suibus obiecta & transeuntium pedibus trita uideret? Nō secus profectò agitur, dum sancta uiris impiis & in cœno uoluptatis ac infidelitatis obuolutis prostituta seu communicata uidemus: cùm tamen præ his omnia negligi, imò abiici debent propter ipsorum dignitatem & reuerentiam ipsis exhibendam. Vnde necessarium est, ut tanti thesauri hoc est sanctorum & margaritorum dispensatores, ceu testamenti Iesu Christi sancta & margarita legantis exequutores, dignis & idoneis illa communicent. Indignos uerò ab illis abigant, ne illorum peccatis consentiant. Propter quod Christus infrà, 10. cap. amandans discipulos ad prædicationem regni cœlestis, diligenter illis præcipit, In quancunque autem ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate quis in ea dignus sit, & ibi manete donec exeatis. Hoc ipsum monet Paulus, 2. Timoth. 2. Tu ergo fili mi, confortare in gratia quæ est in Christo Iesu: & quę audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere. Huc pertinet quod diuus Chrysostomus in hunc librum scribit: Nā & mysteria, supple salutis, ideo (inquit) clausis ianuis celebramus, & eos qui nondum initiati sunt adesse prohibemus, non quia infirmitatem mysteriorum aliquam deprehendimus, sed quia ad participationem eorum, illi adhuc quos arcemus infirmi sunt. Propter quod etiam ipse multa ad Iudæos in parabolis differebat, quoniam non uidebant uidentes. Vnde apud maiores symbolum fidei tam sacrum habebatur, ut ore tenus per mutuam traditionem traderetur. Huiusmodi instructores uocabantur Catechistæ. Catechesis enim instructio dicitur: &, catechizo, doceo, instruo, erudio. Gentes quoque hac religione erga sua superstitiosa & uana sancta ac sacra usi sunt. Vnde de rebus occultissimis prouerbialiter dicitur, Sacra Eleusyna, quibus scilicet Ceres colebatur. Vide de his, si iuuat, Chiliades. Qui igitur in Ecclesia Christi prominent, & dispensatores sunt mysteriorum Dei, diligenter uideant, & obseruent, quibus commodè & cum fructu hunc thesaurum expendant, ut non quibusuis, nec facilè, hoc munus præcipuè Ecclesiasticum celebrandi, scilicet diuina illa & tremenda mysteria,

Qui diuina mysteria infidelibus & obstinatis cōmunicat, illorum peccatis cōmunicat.

Catechesis, instructio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Corpus christi realiter est in sacrosancta Missa

hoc est sacrosanctam Missam (ubi uerè & realiter est Christi corpus præsens) simi liter & sacramenta administrandi imponatur, nec quiuis ad illud aspirans temerè admittatur. Quod diligenter obseruandum Paulus, 1. Timoth. 5. præcepit, Ne manus citò cuiquam imponantur. Et oportere quibusdam uitæ & probitatis gradibus ad presbyterium, similiter & episcopatum ascendere, 1. Timoth. 3. & 5. & ad Tit. 1. cap. Manserunt quidem hactenus graduum nomina, sed sancta illa ministrorum Ecclesię Christi electio, & examinata ac probata promotio, rara est. Quo fit ut multis canibus committatur sanctum, porcis omittantur margarita, & proh dolor, pollutis credatur sacrosancta missa, unde Christianæ religionis non mediocris natus est contemptus. Quòd aduersarij uideant sanctum tractari à porco immũdo, porco superbo, porco crudeli, luxurioso, libidinoso & impuro, qui totam noctem protraxit in cœno uoluendo. Deum ignorat, sacramenta nescit, officium suum non intelligit, lutum solum amat, stercus amplectitur, sanguine delectatur, luxuriis & impudicitiis, comessationibus & ebrietatibus totus madet. Ea uidemus quantum ipsi Ecclesiæ incommodent huiusmodi, qui magis mihi conculcare sanctum uidentur, quàm si uel ignorantia esset in cœno seu luto sanctum, & à porco bruto pedibus uolutaretur, & à nemine id obseruaretur. Hæc docent quid est porcis margaritas mittere. Quare summo & diligentissimo studio seruandum est hoc Domini præceptum, ne sanctum canibus detur, & margaritum porcis spargatur. Ne conculcent, hoc est contemptui habeãt, sancta. Huc pertinet exhortatio. Pet. 2. Charissimi obsecro uos, ut conuersationem uestram inter gentes habeatis bonam: ut in eo quod detrectant de uobis, tãquam de malefactoribus, ex bonis operibus uos considerantes, glorificent Deum in die uisitationis.

Contemnitur Christiana religio ab infidelib⁹ ob impuram uitã ministrorum.

Et conuersi dirumpant uos.

Altero argumento ab incommodo dehortatur ne sanctum canibus demus, ne uersi seu prouocati per occasionem, deteriores etiam euadant quàm antea fuerant, & idem eueniat quod euenturum sit, si quis margaritas porcis obiiciat aut canibus sanctum. Canes enim non solùm non reuerebuntur rem sacram, uerum etiam irritati iactu insilient in uos, ac dilacerabunt dentibus: & suos preciosos lapillos ceu rudere pedibus suis conculcabunt. Et ut neque canis re sancta fit sanctior, sed rem sanctam prophanat: & sus non fit ornatior gemmis, sed illarum puritatem conspurcat: ita homines deploratæ malitiæ doctrinam sanctam, ut stultam irridendt, & ut impiam calumniantur, & ipsius prædicatores persequuntur huiusmodi etiam reperias, de quibus mentionem facit Chrysostomus qui modestiã primùm simulant, ut secreta condiscant, cùm uerò didicerint, repentè immutati irrideant, & insultant mordentes & discerpentes uerbi ministros, & quosuis ueritatis assertores. Sic Alexander ærarius, 2. Timoth. 4. 1. Timoth. 1. sic Simon Magus in Actis 8. cap. sic Iulianus Cæsar apostata. sic Porphyrius & Lucianus, ut scribit Eusebius. In doctrina canes sunt falsi doctores, & indocti & inidonei ministri, sua ignorantia Euangelium discerpentes: illi falsa doctrina, hi negligentia & affectata ignorantia aprum imitãtur, qui exterminauit uineam Domini, ponens illam extra præcepta, extra patrum documenta, implens illam uanitate, philautia, luxuriis & uariis scelerum portentis. Omnia dentibus suis comminuens & pedibus calcans, cultum Dei non reueretur, literas odit, ueritatẽ abominatur placentia uerba quærit, mendaciis gaudet, adulatione delectatur, pacẽ fugat, discordias nutrit, matrimonia turbat, pudicitiam fugat, & flagitiũ pro uirtute ducit. Non opinor apud ueros Christianos sic fieri. Sed qui probi & boni sunt, uerbum & uerbi prædicatores seu parochos amant propter Christum, & ipsius uerbum cuius sunt ministri. Quod rependent ueri & idonei prædicatores, dum omni fide & diligentia nihil aliud quàm hominum utilitatem & salutem quærent, sine omni onere &

doctrina sancta communicata homini deploratæ malitiæ deteriorem eũ reddit, & procliuiorẽ ad illudendũ sacramentis & ministris Ecclesiæ.

molestia, sed cum pura cõscientia, & sancta conuersatione. Sed iam eò res rediit, ut uix sustineant unum aliquẽ parochum alere: cum primis uerò quidam nobiles ruri, in uillis suis, qui omnia bona Ecclesiæ ad se rapiunt, parochis seu prædicatoribus ita arctè & iciunè habitis, ut illis prædicandi Euangelij non magna uoluptas maneat. Si quidem his pro seruis abutuntur, & quod ipsis uisum fuerit docere coguntur: horum exemplum quidam in ciuitatibus auarissimi imitantur. Quare cùm apud hos canes & porcos parochi & uerbi prædicatores doctrinam suam contemptum & conculcatum iri uiderint, hos ut Ethnicos habeant, uitẽturque, imitati doctrinam Christi, infrà. 18. cap. Proinde pius, cui æstimatur dignè uerbi Dei pretium, quisque nouit iniuriam verbo fieri, cùm absque incremẽto gloriæ Dei tractatur, spectabit diligenter, quandocũque preciosissimũ uerbi Dei margaritum siue docendo siue monendo proferre uolet, si id momentum aliquod habiturum sit, ad salutem proximorum & gloriam Dei ampliandam. Hoc dum faciet, neque porcis, neque canibus sanctum proferet.

Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis.

Posteaquam Christus Dominus noster discipulos docuit, & iam prædicandi officio perfunctus est, ut sciant quid ipsis prædicandum, & quo pacto uiuendum sit: & ne animos desponderent, ꝙ quæ dicta sunt, tam ardua & magna sunt, ut non solùm cognitu, uerumetiam factu impossibilia uideantur, nimirum quòd prius uiribus imparia grauioraque essent, & his solis illa assequi ac exequi non possent, animos addit, & huic morbo ceu imbecilitati medetur, admonens illos ad orationis assiduitatem, quę patri gratissima impetrat, eóque ipsos rapit, ut fiducialiter petant ac precentur patrem, qui abundè ipsis est opitulaturus, ac daturus quæ ipsis sunt alioqui impossibilia. Quia ergo nudi & pauperes estis, petite & dabitur quod non habetis, nimirũ dabitur, induamini uirtute ex alto: perditi & uelut errabundi per deuia & inaquosa estis, quærite uos in Christo Iesu, & inuenietis gratiam, qua filij & hæredes efficiamini regni Dei. Foris statis ceu otiosi, pulsate patrem lacrymis & pœnitentia, & aperietur uobis, hoc est introducemini in caulas, & domum patris æterni, qui uos & filios & ueros hæredes excipiet: dabítque suas diuitias (propter quarum dispensationem mittimini in orbem) non segnibus & oscitantibus, sed auidè & non frigidè petentibus, has non negabit, sed studiosè & non segniter quærentibus: à suo thesauro non arcet, sed ardenter & non remissè pulsantes. Hoc est, ut uno uerbo dicam, ut has consequamini diuitias, orare debetis uotis multo ardentissimis. Cur ita? Quod in Christianitate nihil perinde habeatur necessarium quàm oratio, qua oremus ut Deus suam gratiam, & spiritum largiri dignetur. Quanquam enim uita & doctrina fœlici principio cœptæ sint, multiplices tamen defectus interuenient, quibus quotidie præpediemur, quo minus pergamus aduersus quos omnibus neruis & uiribus nobis depugnandũ erit. Neque ulla tamẽ firmiora habemus arma, fiducia, & precatione. Quibus quidem si non assiduè & strenuè utimur, fieri non potest, ut persistamus & Christiani maneamus. Nam non aliter fit, quin quotidie nõ uniusmodi, sed sexcentæ tentationes & impedimenta oriãtur. Inter quæ omnium primùm caro nostra est, uetus ille & piger Adamus, qui mox tædio afficitur, quo uerbo Dei & piæ uitæ pertæsus fiat & negligens. Vnde fit ut semper inopia sapiẽtiæ, uerbi diuini, fidei, charitatis, tolerantiæ, & huiusmodi, laboremus. Et hic primus hostis est, qui quotidie domi nos oppugnat, ita odiosè & pertinaciter ut subindè retro nos pertrahat. Huic accedit secundus hostis longè acerrimus, nẽpe mundus, qui uerbum & fidem in nobis oppugnat: nec apud nos ferre potest, quamlibet debiliter tandem ea habeamus. Quorũ gratia nos condemnat, studens nobis eripere, quicquid uspiam bonorum posside-

Oratio uaㅣler ad resistẽdum uariis tentationib⁹. Caro hostis domesticus.

Mundus hostis generis humani.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus, ita ut nec tranquillè, nec pacatè in mũdo uiuere queamus. Hæ sunt iam duæ non exiguæ tentationes, quæ nobis cùm internè tum externè sunt obstaculo, & à tractando aut meditando uerbo nos fugare uolũt. Quare nihil tam nobis faciendũ est, q̃ ut subindè oratione ad Deũ clamemus, ut uerbũ suum in nobis corroboret, atque promoueat, nostrísque persequutoribus & factiosis spiritibus resistat. Tertius hostis omnium est longè fortissimus, nempe diabolus, cui aduersus nos pugnanti duæ sunt non mediocres prærogatiuæ, tum quòd nascimur filij iræ, adhæc infirmi quoque fide & spiritu. Ita in nostris ipsis castris nos oppugnat, quo cum mundus socia arma iungit, illius subsidio omnes sectas & factiones contra nos excitat, per quas uenenata & ignita tela in nos iaculatur, quo nos defatiget, & uerbũ denuò in nobis extinguatur, & opprimatur, & ipse iterum regnet, sicut antehac regnauit, nec sinat se expellere. En uides tria hæc infortunia quibus satis supérque premimur, nostris humeris incumbentia, à quorũ onere seu insultibus, nunquam exoneramur dum uiuimus, & dum spiritus hos regit artus. Quare semper orandi & clamandi occasionem sufficientem habemus. Quæso nobis faciendum est, tot tantísque necessitatibus & impedimentis obrutis & intricatis. Vt quid ego contra possim, quòd non morior in tantum piger & deses sum, ad uerbum Dei & omnia bona persequẽda: aut quod ad hunc modũ sæuiat mundus miscendis & excitandis cruentis tragœdiis, debacchante interim diabolo, & tot miserandis & calamitosis plagis & incõmodis passim emergentibus & ingruẽtibus. Quorũ omnium Christus est sciẽtissimus: ideo, ut fidus medicus aduersus hæc omnia præsentissimũ remediũ vult nobis demõstrare, ac docere quid in tãta turba malorum facto opus sit, tãquam his uerbis uti uelit: Mũdus ea demẽtia captus est (ô discipuli) ut sua ratione & prudẽtia studeat & nitatur ex omnibus malis & difficultatibus semet extricare, nullã nõ uiã & consiliũ è malis emergendi quæritans. Hoc neque suis propriis uiribus, neque suo consilio etiã prudentissimo superbus adsequetur. Sed hæc omnium compẽdiosissima & certissima uia est, ut intres in cubiculũ aut angulum, & ibi cor tuũ Deo aperias, & in eius sinũ effundas querimoniis & gemitibus: pertinacissimũ habens, ipsum ut fidelẽ & omnipotẽtem patrẽ tuũ, tibi certè opem laturũ & consulturum. Exemplo erit Rex Ezechias. Esai. 37. qui cùm à rege Assyriorum in ciuitate maximis copiis esset obsessus, adeóque infinita multitudine pressus, ut nulla spes ullius præsidij aut consilij humanitus appareret: adhæc omnibus contumeliis ab immiti hoste afficeretur, diffamaretúrq;, probrosis etiam epistolis acceptis, quibus ad desperationem adigi poterat: in tantis difficultatibus bonus ille Rex Ezechias nihil aliud faciebat, quàm literis Deo propositis coram altari prostratus in faciem, ex corde orationi uacabat, & sic actutum cæsis hostibus, & in fugam uerso Assyriorum rege, auxiliatricem manum sensit. Verùm hoc opus, hic labor est, & ars difficillima & miseranda calamitas, quòd priusquam rem eò deduxerimus, ipsi nos antè nostra cura & cogitationibus conficimus, & excarnificamus, quomodo à malis nos prementibus liberemur. Cognoscens enim diabolus quanta sit precationis uirtus & potentia, quantum potest obstat, ne ad orationem presi calamitatibus confugiamus. Adoritur hominem tentationibus & tristitia ingruentibus, in rebus & negotiis spiritualibus, uel secularibus, statim inuoluit aliquem & eò rem deducit, ut is sese discruciet, ob hoc tantùm hoc negotij facessens, ut ab oratione ipsum retrahat, & precationis remedium in mentem non ueniat. Quare discendum est, quo pacto ista uerba, Petite & dabitur uobis, &c. diligentissimè animo inculcemus, & assuescamus, simulátque angustia aut necessitas aliqua nobis ingruerit, protinus in genua procidere, ac Deo omnem rem suppliciter exponere, iuxta hanc admonitionem & pollicitationem, & mox auxilium sentiemus. Oratio igitur est remedium ualde potens & pretiosum, quod laborantibus certo auxiliatur, nec quemquam fallit qui illo utitur. Cæterùm tãtùm

Diabolus hostis omnium fortissimus.

Diabolus uariis tentationibus hominem adoritur, ut eũ ab oratione auocet.

Oratio plurimũ ualet ad impetrãdũ quod postulamus à Deo.

hic explicamus de uirtute orationis, & fusius quomodo orandũ sit, & quibus ornãda coloribꝰ ueniat oratio, diximus superiore capite, in eũ locũ Ioãnis 16. Si quid petieritis patrẽ, &c. legito si iuuat. Rogabit quispiã. Cur Christus tot uerbis utitur, tres partes ponẽs, Petite & dabitur uobis, quærite & inuenietis, pulsate & aperietur uobis, cùm una satis fuisset? In primis uidetur hac cõgerie uerborũ usus, ut nos ad fortius orandũ hortaretur. Nouit enim infirmitatẽ nostrã, quódq; uereamur necessitatẽ nostrã Deo aperire, ut parũ digni & apti, &c. nõ dubitãter defectũ sentiẽtes, sed medico non aperiẽtes. Dei magnitudo, & nostri abiectio oculis nostris obuersatur, quę ab orando nos retrahit, estque non mediocre impedimentum orationis à diabolo profectum, orationi summæ nocens. Ideo contra hanc indignitatem, Dominus præcipit oremus, addit & promissionem, ut & præcepto & promissione erigamur, & audenter illum accedamus. Sed de his, pluribus egimus in Ioan. loco citato. Secundo, hac uocum congerie est usus, ut indicaret nobis instantiam & assiduitatem orationis, de qua etiam Paulus Roma. 12. agit, orationi instandum docens. Quasi diceret, non satis est incepisse, & semel ingemuisse, & precatiunculam recitasse, & postea quiescere: sed pro ratione necessitatis orandum est. Necessitas enim non una tantùm uice te impetit, & posteà desinit, sed semper urget & instat, collo tuo inhærens, nec finem molestandi te facit. Ita quoque tu indesinenter orationi incumbas, nec finem quærendi & pulsandi facias, nec defatigeris. Sit in exemplum uidua illa, Luc. 18. quæ non desinebat instando & inclamando iudici facessere negotium, & adeò improbè & impudenter cognitionem causæ ipsius ab eo flagitare, donec improbitate eundem uicerit. Quanto magis (sicut Christus eo loco concludit) Deus daturus est die & nocte ad se clamantibus, & subindè pulsantibus, præsertim cùm hæc iusserit, indicans precationis instantiam sibi placere? Quapropter sicut necessitas nos semper impetuosè pulsat: ita tu quoque semper pulsa, nec absiste usque dum uerbum eius habes. Tum ille quoque dicere cogetur, Sanè uerò abi, & habe quod tota mente petisti. Hac de re Iacobus quoque in sua epistola cap. 5. agit testificans precationem iusti multa posse, si fuerit feruens & sedula: Cui rei comprobandæ exemplum Eliæ prophetæ adducit è scriptura. Porrò obseruanda est promissio, & ea opulenta, cùm dicit, & dabitur uobis, & inuenietis, & aperietur uobis, quæ suauissimam infirmis affert consolationem & fidei nostræ succurrit ceu fortissimum fulcimentum contra indignitatem nostram & infidelitatem. Ex his haud dubiè uidemus permagni sua interesse quod precemur, simúlque ipsum manifestare nostram precationem coram Deo pretiosam haberi, ad quam continuandam tanto studio nos adhortatur, tam amanter prouocat, támque magnificis promissis pellicit, quibus certi sumus nos nequaquam frustra oraturos. Tametsi enim nos indigni sumus ex nobis qui petentes accipiamus, dignus tamen est in cuius nomine accipiamus qui nobis istæc promittit. Deinde quanquã indignus sim, ipse tamen qui promittit & præcipit ut petam, ultro bona offerẽs, nõ est indignus, neque eius promissio indigna. Hoc præceptũ, petite, &c. sequutus præcipienti obedio, & fiducia in eum fretus & innixus, omne quod mihi ægrè est, in sinum eius nihil reueritus effundo, & me suam creaturam dignatur, dignúque facit ut petam & accipiam, &c. Aduerte: hic locus legi potest per occupationem. Potuissent enim dicere discipuli sicut & nos, Vnde accipiemus sanctũ, & margaritas? Item, unde accipiemus, si canes & porci impedierint, ne audiamus aut prædicemus uerbum Dei? Respondet Christus, Petite & dabitur uobis, &c. Obserua, hæc præcepta esse affirmatiua quæ subintellectas habent circunstantias præceptorum affirmatiuorum, Quis, quid, quomodo, quando, & ubi. Rursus aduerte, hæc tria uerba habere quandã excrescentiam: nã uerbo petite uidetur Christus ad infirmos oratores alludere, quibus tamẽ Christus promittit exauditionem cõtra eos qui sentiunt, Deum tantùm perfectos oratores exaudire. verbo, quærite,

Assiduè orãdum exemplo niduę nõ desinẽtis clamore & importunitate facessere negotium improbo iudici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quærit, perit & pulsat, qui assiduè & in fide Deum orat, & sic pulsanti aperietur ianua regni cœlestis.

fortassis allusit ad fortiores oratores, & expolitione idem dicit, nisi quod uerbum excrescentiam habet. Est enim quærere, serio studio orare. Et in uerbo pulsate idē dicit per expolitionem cum uerbi incremēto. Est enim pulsare, seriò & cum ardore uehementi orare: videtúrque hoc uerbo Christus allusisse ad perfectissimos & uehementissimos oratores. Obiter dixerim tria hæc uerba petite, quærite, & pulsate, includere fidem, de qua Paulus ait Rom. 10. Quomodo inuocabūt, in quem non crediderūt? Obserua, verbum quærere, quo insinuatur nobis modus quærendi diuina beneficia ex typo quærentium rem amissam. Hi accenso lumine quærunt, & omnes domus angulos perscrutantur. Iam quod est nostrum lumen, quo accenso diuina beneficia quærere debeamus? Lumē est Iesus Christus, qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundū. Omnis ergo qui hoc lumine accēso, Iesu Christo per fidem uiuā accepto, quærit, inuenit, & pulsanti aperietur. Qui pulsat, ostium pulsat, & malleo pulsat. Ostium est Christus. Ioan. 10. Ego sum ostium, per me si quis introierit saluabitur. Malleus est fides in Christū, & oratio quę ex illa fide uiua proficiscitur. Qui ergo hoc ostium, & hoc malleo pulsat, huic aperietur ianua cœlestis regni.

Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit inuenit: & pulsanti aperietur.

Aetiologia est à causis præcedentibus ad effectus certò sequentes. Petere, quærere & pulsare, causę sunt: Effectus autem sunt accipere, inuenire & aperiri. Prouocamur & hac ætiologia ad orādum propter spem exauditionis certam: vnde Christus hoc loco commendat desiderium ardens ad petendum, instans ad quærendum, & pertinax ad pulsandum. Idque facere uidetur duplici argumento. Priore sumpto à sententiis vulgi, & usu huius seculi. Quasi diceret: Vulgò iactari auditis, & ita in hoc seculo comparatum esse uidetis, ut non quibusuis sint obuia & exposita bona terrena, sed oporteat eos, qui non habent, & si quis illa desiderauerit, petere, quærere, &c. Non enim, nisi petentibus, dari solet, & quærentes duntaxat inueniunt, neque intromittuntur in ædes, nisi qui ostium pulsarint: ita planè habet in cœlestibus: quæ cùm ter maxima sint, nimirum illustratio gloriæ Dei, regnum Dei, æterna uita, &c. quæ à Deo orare uos conuenit. Par sanè & æquum est, ut illa nequaquā frigidè petatis, neque quæratis segniter, aut remissè pulsetis: sed animis & uotis multo ardentissimis orare debetis. Secundam rationem ab exposita patris cœlestis bonitate deducta hortari pergit ad ardenter, & cum fiducia petendum, quærendum, & pulsandum. Quasi diceret, Cùm ita sit patri cœlesti placitum, & apud ipsum constitutum ac decretum, ut tametsi in manu & potestate sua habeat ter abundantissimas & pretiosissimas diuitias suas cœlestes, & has qui desideraverit oporteat ab ipso accipere: habeat item illas reconditas & abstrusas, atque has qui uolet, oporteat quærere & perueſtigare: ad hæc habeat ianuas clausas, non cuiuis patulas & apertas: & quantum ad eius naturam attinet, non est apud ipsum eadem tenacitas, quę est apud homines huius seculi, nimirum paratissimus, liberalissimus est ad dandum, exponēdum, & aperiēdum, non otiosis & ociosis, sed in sua uocatione petentibus, quærentibus, & pulsantibus, ut certè nemo periturus sit, nisi sua culpa, eò quòd nec petat, nec quærat, nec examino fores diuinæ bonitatis omnibus obuias pulset. Tanta est diuina bonitas & erga homines propensa benignitas, ut nemo sit futurus, cui non detur gratia, dūmodò ex animo & fiducia in Christum petat: nemo sit, qui non sit inuenturus, dummodo quærat seu auidè scrutetur: nemo sit excludendus, modò instanter fores pulset. Diues proculdubiò & benignus est pater cœlestis, nulli negat, nulli inuidet opes suas, sed agnosci vult earum pretium. Non agnoscit autem, qui segniter optat. Responsabit quispiam. Vanum fuerit ista facere, petere, quærere &

Deus paratissimus ad dādum.

pulsare apud eum qui omnia nouit, qui omnia ab æterno apud seipsum definiuit, & qui immutabilis est. Respondes. Christus, qui est in sinu patris, qui scit uoluntatem patris, quam huc missus nobis manifestauit, pestilentissimum hunc errorem his uerbis, petite, &c. confutat, argumento ab utili fructu, & commodo quod petentibus contingit. Certitudini diuinæ, scientiæ prædestinationis & immutabilitatis neque obsunt neque aduersantur petitio, quęsitio, siue scrutatio, & pulsatio. Nam receptissimum & decantatissimum est apud omnes diuinę philosophiæ studiosissimos, causas secundas (in quarum albo adscriptæ sunt petitio, scrutatio & pulsatio) neque esse contrarias, neque aduersari diuinæ prouidentiæ, cuius sunt exequutrices. Ergo cùm obediant Deo, & exequantur quod est à diuina prouidentia bonitati diuinæ non aduersantur. Quemadmodum enim ordo diuinæ prouidentiæ est colamus terrā, seramus, metamus, expurgemus, molamus, pinsamus, & coquamus triticum, antequam, & ut uescamur pane, iuxta uerbum & ordinatio nem diuinam, In sudore vultus tui uesceris pane. Ita habet diuina prouidentia & bonitas patris, ut antequam regnum cœlorum ingrediamur, necesse sit his mediis utamur, ipsum petamus, quæramus, & pulsemus. Atque ut stultus uerè habetur qui uana duxerit media humana ad consequendū panē, quo uescatur: ita impius certè fuerit qui crediderit uana esse hæc media à Christo explicita, Petite, quærite, & pulsate, ad posidēdas consequēdásque diuitias illas cœlestes, & illis æternùm cū Christo fruendū. Proinde mandatū Christi est, orare uel petere. Ergo qui uel orare uel petere negligit, peccat. Obserua uerbū dabitur in priore sententia, & uerbū accipit in hac dici absolutè, & sine tēporis determinatione, insinuans q̄ pater ille cœlestis si modò non det, quod petenti inutile modò esset, dabit quando utile & opportunum fuerit. Non negat dare, qui differt, nouit & vult dare, quando accipere profuerit. Exaudit quidem preces, sed non continuò reuelat exauditionē, quo uel fidem orantis probet, uel interim maiora beneficia oranti præparentur quàm uerbis petita sunt. Obserua. Vox omnis tollit acceptionem personæ. Omnis, siue Iudęus siue gentilis, siue masculus siue fœmina, qui petit, supple ex mādato Christi, accipit ex promissione Christi. Et sic de reliquis. Qui quærit aut pulsat ex mādato Christi, &c. Rogabis. Quid petēdum? Respōdeo. Id quod Dominus iussit, & quod se præstiturum promisit, cuius summa in oratione dominica comprehenditur. Quomodo petendum? ex fide. Omnia quęcunque petieritis in oratione credentes, accipietis, ait Dominus.

Oratio non aduersatur prædestinationi, sed est mediū præordinatum à Deo ad obtinendam uitam æternā.

Deus non cōtinuò nos exaudit, ut fidē nostram probet, & maiora conferat, quàm petieri mus.

Aut quis est ex uobis homo, quem si filius suus petierit panem, nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei?

Imbecillæ nostræ fidei succurrit Christus aptissima comparatione, & exemplo à paterna natura seu ingenio quo quisque hominum erga filium suum est, accepto. Exhortans nos cùm oramus, non aliter animatos esse debere quàm filius est erga patrem, ab illo necessaria petendo. Atque ut nobis notissima est paternæ bonitatis natura, ita vult nobis perspicuè explicare (ne ignorātiam nostræ prætexamus malitiæ) quàm prompta, quàm exposita sit uoluntas Dei ad adiuuandum nos petentes, & in fide ipsum ex animo inuocantes. Tametsi sciamus omnipotentiā Dei, sumus tamen tam infirmi, & tam animo remisso, ut semper dubitemus de bona uoluntate eius exaudiendi & adiuuandi nos. Quare hoc loco Christus manifestat uoluntatem Dei (quam uerè & indubitatè cognoscit) ut certificemur non aliū esse affectum Dei, quàm ut preces nostras exaudiat. Quis enim tam inhumanus qui suspicari possit, Deum inhumaniorē & crudeliorem esse hominibus? Absit. Certè Deus natura bonus & clemens est: homo autem nascitur malus (nascimur enim in peccato) fit tamen ut homo quispiam pater afficiatur misericordia

Universidad de Deusto
Biblioteca

erga filium suum. Affectus tamen Dei superat omnes humanos affectus interuallo longissimo. Nam, nunquid obliuiſci poteſt (inquit Dominus apud Esaiam) mulier infantis ſui, ut non miſereatur filio uteri ſui? Et ſi illa obliuiſcitur, ego tamen non obliuiſcar tui. Iam parentes terreni liberorum ſuorum ita miſerentur: ut & ſi moleſti ſint nunc fletu, nunc ſordibus, nunc aliis rebus, tamen tanto maiori cura & miſericordia à parentibus tractantur, quanto afflictiores ſunt. Vix, enim tam inhumanus pater inueniri poteſt, qui filio in neceſsitate famis, petenti panem, id eſt rem ſeu uictum ad leuandam famem neceſſarium, porrigat lapidem, id eſt rem inutilem, & filio non neceſſariam: aut petenti piſcem, offerat ſerpentem, id eſt rem nociuam: quaſi dicat, nunquam hoc eſt facturus.

Si ergo uos cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis ueſtris, quantò magis pater ueſter qui in cœlis eſt, dabit bona petentibus ſe?

Hæc eſt exempli ab hominibus minoribus ad Deum patrem maiorem accommodatio. Si paterna bonitas etiam in homine qui natura procliuis eſt ad malum uires ſuas & efficaciam exerit, & cum promouet ut tametſi malus ſit, nihilominus nouerit beneficia filiis ſuis præſtare, quantò magis hoc ipſum præſtabit bonitas paterna, in eo qui omnium eſt optimus, & in quo nulla inueniri poteſt ratio mali? Si ergo hæc bonitas paterna operatur in homine, imò & in brutis, quæ tametſi ferocia & irrationalia ſint, ut non deſerant fœtus ſuos, quantò magis Deus pater ueſter cœleſtis, qui natura ſua totus bonus eſt, uobis bona dabit, ſi ab eo poſtulaueritis? Propinquiſsimum eſt hoc argumentum ad probandum & perſuadendum, Deum eſſe propenſiſsimum ad nobis benefaciendum. Atque ut hoc indiuulſius animis noſtris adhæreat, & omnino hanc in illum fiduciam mente concipiamus, non dixit, quantò magis Deus, aut pater meus, ſed pater ueſter, & is cœleſtis, cuius creaturæ & filij eſtis. Obſerua: non dicit, dabit petita, ſed bona. Quia quandoque neſcimus quid petamus, an nociuum, an inutile. vide infrà, cõciliationem. Huius argumentationis ſumma hęc eſt. Terrenus filius petit terrenum patrem, de quo ſecurus eſt, quòd non dabit niſi bona. Multò magis uos filij accipiẽtis à Deo patre Spiritum bonum, hoc eſt bona quæ & corpori & animæ uſui erunt. Aut ſpiritum ſanctum pro formatore noſtræ orationis, quæ à Spiritu ſancto rectè formata, omnia à Deo patre impetrat. Et ſine Spiritu ſancto nemo rectè orare poteſt, dicente Paulo ad Roma. 8. Similiter autem & ſpiritus adiuuat infirmitatẽ noſtram. Nam quid oremus ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe Spiritus poſtulat (id eſt poſtulare nos facit) gemitibus inenarrabilibus. Pro eo quod hic legimus, dabit bona, Lucas. 11. habet, dabit Spiritum ſanctum: ſed alterum altero explicatur. Obſerua, petentibus ſe. Quaſi dicat, Si benignitatem ipſius flagrantibus ac pertinacibus uotis ſolicitaueritis.

Omnia ergo quæcunque vultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis.

Omnis doctrina Christi hac sententia unica cõcluditur.

Communi & à natura dictata ſententia ceu epiphonemate iam doctrinã ſuam concludit in his tribus capitulis traditam: eámque compendiolo complectitur, in quo tota reperiri, modicóque ſpatio diſci poteſt, modò ſtudium adſit & diſcendi ſedulitas, ac uoluntas iuxta hanc uiuendi. Quaſi dicat, Quoniam prolixum eſt de ſingulis præcipere ad uitæ conſuetudinem attinentibus, quæ mutuis officiis & iniuriis inuicem, aut læditur, aut iuuatur, do uobis formam generalem, cuius uis ſit omnibus à natura inſita. Profectò præclarus eſt hic magiſter, qui tam latè patentem doctrinam tantillo compendio nouit concludere, ut eam quiſque ſecũ, etiam citra laborem, domum reportare queat, eandémque quotidie in memoriam re-

uocare, ut in ſuo corde, imò potius in tota uita ſcriptam habeat. Frugifera ſanè & utilis eſt hæc ſententia, ſi illius recordari aſſueſceremus, nec ita pigri & incogitantes eſſemus. In ea enim opinione ſum, ut exiſtimem neminem in tantum barbarum & deſperatè malum eſſe: qui non, hanc cogitans aliqua ex parte animi impetum inhiberet & reſipiſceret. In breuiſsima hac epitome probè conſulitur, propterea quod in ea conſtituuntur nobis in doctores & præceptores uirtutum, non numeroſa legum uolumina, non philoſophi quidam aut Rabini ultramarini, ſed conſtituitur nobis doctor & concionator planè domeſticus, qui nobis ſemper individuus comes eſt, nimirum noſter animus & uoluntas. Omnia igitur quæcunque uultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis. Audis non extraneum quendam doctorem aut iureconſultum, ſed internum & domeſticum nobis proponi, uidelicet uoluntatem noſtram, quæ nobis eſt doctrina & exemplar, è quo omnia genera officiorum, quæ proximo debemus, diſcere poſſumus. Continet certè hæc ſententiola, & in ſe comprehendit quicquid unquam uel lex Moyſi, uel Prophetæ, uel Chriſtus, uel Apoſtoli, uel Iuriſcõſulti, uel Philoſophi de mutuis hominum inter ſe officiis docuerunt, & ſcripſerunt. Effertur à Moſe, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum, quod profectò nihil aliud eſt quàm quod hic pronunciatur, Omnia ergo, &c. Apud Lucam, 6. cap. Prout vultis ut faciant uobis homines, uos quoque facite illis ſimiliter. Et Paulus, Roma. 12. Qui diligit proximum, legem impleuit. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Hæc omnia idem ſignificant, ac breuiſsimè docent quicquid officiorum proximo noſtro debeamus. Eſt igitur hæc γνώμη, hoc eſt regula, magna animi gratitudine excipienda & conſeruanda. In primis enim ſunt nonnulli memoriæ tam fluxæ, ut in lege Domini non poſsint magnum uerſuum numerum retinere. Alij tot negotiis occupati ſunt, ut non uacet ipſis multos libros euoluere. Horum igitur omnium utilitati in hoc cõſulitur, quod proponitur ipſis tale compendium, in quo breuiſsimis & optimè memorabilibus uerbis ſumma omnium legum, quæ de mutuis hominum inter ſe officiis docent, comprehenditur. Deinde ſunt alij qui prorſus ignorant literas, alij autem ſunt certis officiis ita addicti, ut non liceat ipſis ad conquirendos doctores legum & uirtutum ad exteras nationes peregrinari. Aut uiribus ita deſtituti ſunt, ut etiam ſi uelint non poſsint peregrinos legum magiſtros & præceptores ſectari. Id quod multi gentium philoſophi fecerunt. His igitur ut mederetur Chriſtus, hunc librum in tuum ipſius ſinum poſuit, cuius doctrina ita clara & aperta eſt, ut nullius expoſitionis indigeas ad intelligendum, adeò ut ipſe tua biblia, magiſter, doctor, & prædicator eſſe queas, in omni genere officiorum quæ proximo debes. Da operam ut hunc librum ſaltem inſpicias, & inuenies quo pacto hic liber per omnia tua opera, dicta & facta, cogitationes, cor, corpus & animam penetret. Hũc ſi ſequutus fueris, proculdubio iuriſperitis & philoſophis cuaſurus es & doctior & prudentior. Porrò uerba huius libri mentionem faciunt non de officiis quæ Deo, ſed hominibus debemus. Quid ergo uolunt homines, ut ſibi fiat? Primùm, ſi quis neceſsitate egeſtatis laborat, & fame, ſiti ac frigore cruciatur, profectò ipſo naturæ ductu, vult & optat, ut ſibi petenti ſubueniatur ſiue ab amico ſiue ab inimico. Hęc ergo uoluntas & optio, lex & regula eſt, quæ monet, ut ipſe proximo ſuo ſiue amico ſiue inimico, egeſtate aut fame laboranti, bene uelit, humaniter ſubueniat & ostendat. Deinde nemo eſt qui uelit iniuria ab altero affici, aut ſi quis alterum iniuria afficiet, certè nec vult nec optat, ut iniuria ipſi ab altero referatur. Habet igitur unuſquiſque ſecum concionatorem, qui docet quod ipſe nec alteri iniuriam inferre, nec illatam iniuriam referre debeat. Præterea, Si homo es mechanicus & opifex, opera ſedentaria uictum quæritans, tum hic liber in tua officina eſt repoſitus, in manu tua, in corde tuo, qui te docet, quomodo proximus tibi tractandus ſit, modò artis tuæ arma inſpicias, nimirum, acum,

Anim⁹ & uoluntas noſtra docent nos officia proximo præſtanda.

Christus cõſulens multorum imbecillitati & infirmitati, ſummam omniũ legum in una ſententia concluſit.

Lex naturæ docet ſubleuandam eſſe extremã inopiam inimici.

Universidad de Deusto
Biblioteca

subulam, uasa uinaria, merces tuas, libram tuam, ulnam quoque & mensuram, omnibus hisce hoc dictum, Omnia quæcunque, &c. inscriptum leges: ita ut nusquam queas oculos uertere ubi non statim obtutui tuo occurret. Nec ulla res est tam leuicula, qua cùm quotidie occupatus es, quæ tibi hæc uerba non subindè occinat & inculcet, modò illi aurem præbere uelis. Neque hic ulla est docentium penuria, tot enim tibi sunt prędicatores, quot exerces cõmercia, & quot merces & arma atque alia domi tuæ habes reposita. Quæ omnia unanimi uoce te inclamant, fac quæso ita cum proximo tuo agas, ut illum uelis tecum cum suis bonis agere. Vnde tam copiosè hæc doctrina nobis proposita est, ut nullus excusationi locus cuiquam relinquatur, quod aut nescierit, aut non satis dicta sit & prædicata. Omnibus enim locis hæc doctrina quocunque oculos uerterimus inscripta est, & in omnem uitam nostram scripta & insculpta est, si modò nobis aures essent quæ audire uelint, & oculi qui uidere expeterent. Obstrepet fortasis quispiam. Quid? Si lex exigit ut quod nobis fieri uolumus alteri faciamus, magna proculdubio in rebus humanis erit turba: si huic legi obsequamur, nullus iudex, pronuntiabit aduersus furẽ, latronẽ, aut aliũ sceleratũ, sententiã. Cogitabit enim secũ, Si ego ipse essem huic sceleri obnoxius, & starem in iudicio, optarem ut iudex me liberum dimitteret: dimittam igitur & ego alterum. Nullus prętereà princeps manebit in sua uocatione, & principatus administratione. Nullus ciuis retinebit domum & agros suos: unusquisque enim si uult huic legi obsequi, cogitabit secum, ego optarim ut alius mihi è suo principatu, aut agris cederet, quare & ego necesse habeo alteri cedere. Quæ hæc erit rerum, & omnium legitimarum uocationũ ac functionum cõfusio, si quod cogitatione uolutatur, & uerbis effertur, ipsis operibus perficiatur? Respondeo. Cùm dicitur, Omnia quæcunque uultis ut faciant uobis homines, & uos facite illis: non est intelligendum de uoluntate nostra corrupta, iniqua, iniusta, illegitima & de concupiscentia mala: sed de uoluntate recta, iusta, legitima, & necessitati naturæ ac uerbo Domini consentiente. Nam cùm iudex uult, ut si ipse in furto deprehendatur, liber & impunis dimittatur: non habet uoluntatem legi Dei conuenientem, quare nec secundum hanc uoluntatem de altero fure iudicare & pronuntiare debet. Abiicienda est omnis talis mala uoluntas. Sed quęcunque iuxta rectam, iustam & legitimam uoluntatem uoluerimus, ut faciant nobis homines, ea naturæ lex requirit, ut & nos faciamus hominibus. Vide Augustinum de ciuitate Dei, lib. 14. cap. 8. Obserua notanter dictum, Quæ uultis ut faciant uobis homines. Nouit enim Dominus quàm sumus omnes propensissimi ad hoc, ut bene nobis fiat, & quàm soleamus diligenter perpendere, quid nobis fieri debeat ab aliis. Et ne excusationi sit locus, non dicit, Quod alij sibi fieri uolunt, hoc uobis faciant: aut, si quippiàm boni uobis fecerint alij, id facite & illis. Sed, quæ uultis ut faciant, etiam si non faciant, facitè uos illis. Nec dicit Christus, Quæ alii uobis faciunt, facite & illis, ne excusationem prætexeremus, dicentes, fecissem benè si alij mihi benè fecissent. Rursus aduerte, signãter dixisse, homines, & facite illis, ut indicaret se tantùm hoc loco de operibus secundæ tabulæ, siue de mutuis officiis quæ debent homines hominibus, loqui. Colligamus ex superioribus huius doctrinæ summam. Tu aliis facias quæ ab alio tibi fieri expetis, tibi faciendum est principium, cupienti alios homines itidem facere. Aut si cessarint illi, tu nihilominus facias. Et enim si non ante probus euadere & rectè agere uelis, quàm ab alio uideris, tum nulla spes est unquam ad bonam frugem te reuersurum. Nolẽtibus aliis nihilo secus tu debes iuxta legem & ordinem iuris, cùm libenter uelis hoc tibi fieri ab aliis. Qui probus esse cupit, ille aliorum exemplis monendus nõ est. Neque ualet quod dicas, uerba mihi dedit, uicissim mihi fallendus est. Esto ipsi principium beneficentiæ, & hoc tuo exemplo alios excitabis, quo tibi uicissim benefaciant, etiam eos qui antehac iniurij in te extiterunt.

Explicatio sententiæ cõtinentis summam Euangelicæ doctrinæ de charitate proximi.

Hæc est enim Lex, & Prophetæ.

Miraberis forsan, quomodo dixit hanc sententiam ceu comprehendere legem & prophetas. Nihil ne aliud officiorum aut uirtutum in lege diuina & prophetis nobis præcipitur, quàm ut omnia quæcunque uolueritis, ut faciant uobis homines eadem faciatis illis? Vbi ergo promissiones prophetarum de Messia? ubi cultus de uno Deo, de ueneratione nominis Dei: &, ut in summa dicam, ubi id quod requirit & præcipit prima Moysi tabula? ubi manet Euangelium de Iesu Christo, quod ipse sit ostium ad regnum Dei, quódque credendum est quod per ipsum & propter ipsum habeant remissionem peccatorum quotquot in ipsum credunt? Respondeo, obseruandam esse duplicem prædicationem, alteram legis, alteram Euangelij de Iesu Christo, & utraque sua habet compendia. Et Euangelij compendium est, Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Prædicatio Moysi continetur in duabus tabulis Moysi tanquam in epitome. Harum prior præcipit de officiis quæ debemus Deo. Et sunt illa, Nõ habebis deos alienos corã me. Non assumes nomẽ Dei tui in uanũ. Et, Sabbatha sanctifices. Habet & hæc tabula suum compendium, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & tota anima tua, & tota mẽte tua. Posterior tabula præcipit de officiis quæ debemus proximo, & sunt illa mandata decalogi scripta post mandatum de sanctificatione sabbathi. Atque huius posterioris tabulæ quæ præcipit de charitate & officiis erga proximũ epitome seu compendium est hæc sententia, Omnia quæcunque uultis ut faciant uobis homines, &c. non autem Euangelij de Christo, uel prioris tabulæ Moysi. Quare cùm audimus hanc sentẽtiam, Omnia quæcunque, &c. esse legem & prophetas, non intelligimus Christum hìc loqui de tota legis & prophetarum serie, quemadmodum infrà cap. 22. ubi in duobus mandatis dicit, totam legem & omnes prophetas pendere: sed tantùm sensisse ea in hoc compendio contineri, quæ in lege & prophetis de charitate proximi & de mutuis inter nos homines officiis docentur. Quod autem hæc sententia tantùm sit compendium earum legum quæ de charitate erga proximum præcipiunt, testatur & interpretatur ipse Paulus Rom. 13. ita dicens, Qui diligit proximum, legem impleuit. Nam, Nõ adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falsum testimonium dices, Non concupisces, & si quod est aliud mandatum, in hoc uerbo instauratur, Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Iam & ipsa huius sententiæ uerba satis perspicuè indicant, quòd hic tantum mentio fiat de iis officiis, quæ homines debent hominibus proximis suis. Est ergo hæc sententia, summa legis & prophetarum, & quasi lux quædam & regula omnium nostrarum actionum, qua carnis nostræ prauitatem & obseruemus & corrigamus, quatenus ad exẽplar diuinæ bonitatis diuinitus tandem reformati. Hoc simus proximis, quod nobis illos esse uellemus, idque potissimùm in omnibus illis locis, ac negotiis de quibus nihil expressi habemus in scripturis. Vnde si disputatur, ut aliquando fit, de matrimoniis clandestinis ac furtiuis, quæ contra parentum conscientiam & uoluntatem contrahuntur, num iusta sint & ualida: habent hìc legem in nouo testamento. Iuxta quam interrogent seipsos, num uelint sibi tale quid fieri, nempe filiam suam ab eo sibi fraudulenter & contra animi sententiam subripi, quem nolunt habere generum. Profectò nollent. Cur igitur hanc regulam non inspiciunt, ut uideant, non licere ut aliis hoc faciant? Habent & hanc regulam qua corrigantur hi qui habentes quod uendant, putant sibi licere quàm carissimè queãt aliis sua diuendere. Cur non liceret, inquiunt? Meum est, & neminem cogo. Qui soluendo non est, relinquat mihi quod meum est, erit qui emat. Atque illi putãt se quoque Christianos esse, scilicet. Sed dicant num sibi hoc ab aliis fieri uelint? Rursus qui marcidas & corruptas merces uendunt, putant se egregiè excusatos dum dicunt, Neminem cogo, nec clanculum uẽdo, oculis emen-

Iniustè contrahũtur matrimonia clãdestina.

Non semper licet tanti uẽdere merces quanti alius emere cogitur.

Debet uẽditor fallaceset fucosas merces emptori detegere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tium merces expono, atque ideò neminem fallo. Interim autem simplicitate & ru
ditate aliorum abuteris, nec tuarum mercium defectus detegis, imò detegere nol
les. Rogo te, num uelles hoc tibi fieri? Videant & respondeant impiissimi homi
nes, hominibus proculdubio lupi, qui pauperi, rustico, aut alij necessitate pressо,
nec habenti numeratā pecuniam, uendunt mensuram frumēti longè pluris quàm
sit iustum in foro pretium & si numerata haberetur pecunia, ut hoc anno, 1546.
multis proh dolor contigit. Ex necessitate proximi quæstū sibi quærunt cū nimio
excessu. Videāt an uelint hoc sibi fieri: uidelicet, eò rē sibi pluris uēdi, quò maiore
necessitate ad emendū vrgentur. Sit igitur hæc sententia, summa legis & prophe
tarum, ad nostra officia erga proximum regenda. Sed hîc mihi uide quàm peruer
sum quorundam ingenium, & quàm iniquè in malum eo abutatur, quod ipsi in
bonum propositum est. Nam cùm hæc sententia, Omnia quæcunque vultis ut fa
ciant, &c. tractatur, & docetur quòd in ipsa comprehendantur lex & prophetæ,
quòd ipsa sit domestica nostra biblia, & concionator ac doctor, è quo discere quæa
mus, quid officiorum homines sibi mutuo præstare debeant, continuò inepti
quidam homines, tam bonarum literarum, quàm sacrarum concionum fasti
dium concipiunt. Quid (inquiunt) prosunt mihi literæ? quid conciones? ea
paucissimis uerbis comprehensum teneo, quicquid uspiam literę tradunt, & me
cum ipse habeo concionatorem, qui me quid rectum, quid secus sit, doceat. Quid
ergo necesse habeo multam operam literis dare, & sacras conciones audire? Quid
opus fuit Mose, quid opus imperatoribus, quid opus ciuitatibus, tot leges con
dere, quibus uita & societas humana institueretur, ut quisque sciat, quid aliis fa
ciendum sit, quid non sit? Deinde quid opus tot libris, tot lectoribus & doctori
bus, cùm quisque hinc colligere possit, quid faciendum sit, maximè cùm sit hæc
summa inscripta omnium cordibus, etiam Gentium? Respondeo. Tametsi hoc
compendium tibi probè notum sit, multa tamen adhuc desunt quę in literis & cō
cionibus discenda sunt. In primis enim hæc sententia, Omnia quæcunque vul
tis, &c. compendium tantum est posterioris tabulæ Moysi, quæ præcipit de officiis
mutuæ charitatis inter homines, ut suprà docuimus: iam non solùm scire oportet
quæ homo homini debet, sed maximè omnium, ea quæ homo Deo suo debet, de
quibus prior tabula præcipit. Quare hæc tum è diuinis literis, tum è sacris concio
nibus cognoscenda sunt. Deinde licet uerba huius sententiæ, Omnia quæcunque
vultis, ut faciant uobis homines, & uos facite illis, numerare scias, ingenij tamen
tarditate fieri potest, ut uim eorum non perfectè adsequaris. Nam cùm tot excel
lentes uiri, tam in populo Dei, ut Moses, Prophetæ, Christus, Apostoli & alij do
ctores in Ecclesia, quàm in populo Gentili, ut Plato, Cicero, & ueteres gentilium
poëtæ & philosophi, in explicanda hac naturæ lege sudauerint, haud dubiè pro
pinquum est argumentum, sensum huius legis, non cuivis perfectè obuium esse.
Iam finge hominem tam sapientem inueniri, qui perfectam huius legis habeat co
gnitionem, non propterea reipsa præstabit, & opere legem complebit: imò con
tingit, ut quò maiorem huius legis cognitionem habet, eò maiora se habere pecca
ta agnoscat, eóque se imperfectiorem sentiat, ad perficienda ea quæ ab ipso exigū
tur. Quis quæso unquā alteri perfecta in omnibus rebus charitate præstitit, quod
sibi ab altero prę stari uoluit? Quis unquam proximū suum tanto feruore charita
tis complexus est, quanto seipsum? Facit, profectò huius legis cognitio, ut quò
certius sententiam ipsius intelligis, eò perspicacius teipsum, tua peccata, maledi
ctionem & damnationem uideas, & exciteris ad obsequendum legi, unde intelli
ges tantùm abesse, ut cognitio huius compendij ab audienda concione Euange
lij te abducat, ut potius inuiter, hortetur & cogat ad sectandam Euangelij concio
nem, in qua discas quomodo à peccatis hac lege cognitis libereris, & ueram salu
tem adipiscaris. Audiendum igitur est Euangelium de Iesu Christo, ut ex au

Homo etiā doctus nunquam accedet ad Euangelij cōcionem quin abeat doctior.

ditu

ditu fidem concipias, ex fide, quæ per charitatem operatur, iustitiam & Spiritum
sanctum accipias, & ex Spiritu sancto, Deo iuxta legem suam obedias. Sed quid?
Si omnia ad salutem necessaria cognoueris, in primis quidem compēdium prio
ris tabulæ, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: deinde posterioris
tabulæ summam, Diliges proximum tuum sicut teipsum: aut, Omnia quęcunque
vultis ut faciant, &c. Postremò etiam compendium Euangelij de Iesu Christo,
Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mūdi: & intelligas hæc exactissimè & per
fectissimè, num propterea existimabis tibi impune esse, sacras conciones contem
nere, & dicere, Quid facerem in concionibus, scio quid faciendū, quid non. Audi
Petrum clamantem, Aduersarius noster diabolus circuit tāquam leo rugiēs, quæ
rens quem deuoret. Et tu securus interim stertes? Rursus Paulus ait, ad Galat. 5.
Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi
inuicem aduersantur, ut non quęcūque vultis, illa faciatis. Et iterum, Ephes. 6. ca.
Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes
& potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia ne
quitiæ in cœlestibus. Et in hac lucta, ut alius aliter affectus est, ita alius alio genere
auxilij Spiritus sancti indiget. Hic cessator est, & indiget exhortatione: ille infir
mus est, & indiget confirmatione: hic mœstus est & anxius, & eget consolatio
ne: ille dubius est & desperabundus, & eget certificatione: ille firmus est, & eget
conseruatione: breuiter nullus est, qui in hac spirituali pugna non indigeat aliquo
genere auxilij Spiritus sancti. Est autem Spiritus sanctus efficax per prædicationē
uerbi Dei & Euangelij de Iesu Christo. Quare licet habeas exactam legis & Euan
gelij cognitionem, tamen si saluti tuæ probè consulere uolueris, necesse habebis sa
cras conciones, quantum potes consectari, ut Spiritus sanctus porrigat tibi per eas
arma, quibus Satanę resistere, & in niua fide cōsistere queas. Obserua, legis & pro
phetarum nomine intelligitur omnis doctrina Dei diuinis literis comprehensa.
Augustinus. lib. de Trinitate. 15. cap. 17. Legis nomine (inquit) aliquando simul
omnia ueteris instrumenti sanctarum scripturarum significantur eloquia. Nam
ex propheta Esaia testimonium ponens Apostolus ubi ait, In aliis linguis & in a
lus labiis loquar populo huic, præmisit tamen, In lege scriptum est. Et ipse Domi
nus, In lege (inquit) eorum scriptum est, quia oderunt me gratis: cùm hoc legatur
in psalmo. Aliquando autem propriè uocatur lex, quæ data est per Mosem, se
cundum quod dictum est, Lex & prophetæ usque ad Ioannem. Et, in his duobus
præceptis tota lex pendet & prophetæ. Aduerte. Lex est sententia, qua recta iu
bentur. Legum aliæ sunt positiuæ, aliæ sunt naturales. Positiuarum aliæ sunt
iudiciales, aliæ cæremoniales. Súntque huiusmodi aut diuinæ aut humanæ. Na
turales leges, quæ alio nomine ethicæ aut morales uocantur, sunt quas Deus na
turali hominis rationi inscripsit: & posteà per Mosem partim in decalogo, partim
aliàs illustrauit. Hæ naturales leges sunt sententiæ quædam siue cogitationes qui
bus assentiuntur omnes homines. Vt in speculabilibus sunt quædam principia na
tura nota, ut, Totum maius est parte: Ita in agendis, quædam sunt principia natu
ra nota, ut, Soboles alenda est. Est & naturalium legum ordo quidam, ualętque in
his quod in omnibus legibus, ut scilicet superior temperet inferiorem, & corrigat
illum. Naturales leges dicuntur diuinæ, nō tantùm ob id quòd decalogus (in quo
tanquam in breui epitome continentur) datus sit diuinitus in mōte Sinai per Mo
sem, sed ob id etiam, quòd cognitio earum humanæ rationi diuinitus insculpta
sit. Vnde sentiendum est, quòd non solùm id quod Moses de bonis operibus: sed e
tiam id quod philosophi Gentium de generibus uirtutum & officiorum scripse
runt ac docuerunt, ad harum legum ordinem pertineat, doctore Paulo Roma. 1.
Quia quod notum est Dei (id est quod de Deo cognosci potest) manifestum est in
illis (subaudi Gentibus) Deus enim illis manifestauit. Et rursus. 2. capit. Gentes

Universidad de Deusto
Biblioteca

ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicem cogitationum accusantium aut etiam defendentium. Positiuæ leges habent originem suam è legibus naturalibus. Et sunt quæ ad conseruationem publicæ tum ecclesiasticę, tum ciuilis politiæ ponuntur, & cõstituuntur. Et quia duplex est politia, altera ecclesiastica, altera ciuilis, duplex quoque ordo est legum positiuarum: aliæ sunt ecclesiasticæ ad docendam & conseruandam religionem in Ecclesia, aliæ ad conseruandam politiam ciuilem.

Intrate per angustam portam.

Præmisso sermoni finem facturus Christus uoluit suam concionem aliquot locis monitoriis concludere ad muniendum & præparandum animos nostros aduersus omnia impedimenta & offendicula cùm doctrinæ, tum uitæ, quæ nobis in mundo queant obiici. Hoc ipsum certè uerum est, doctrinam (quam uos modò docui) speciosam & pretiosam esse, eámque explicatam fuisse cùm fusè, tum arctè & uno pene uerbo comprehensam, ut memoratu & intellectu sit facilis. At hoc opus hic labor est, nimirum oportere uitam huic doctrinę respondere. Estque proculdubiò grauis & ardua Christiani hominis uita, & difficultas maxima, probum hominem agere: id quod nemini sine summo labore contingit, sicut puella illa dicere solita est, multa requiri ad matrimonium. Sanè uerò multa, sed multò plura ad uitam Christianam. Propterea hanc difficultatem uoluit Christus suis expendere, ut intelligant multis ad hanc uitam opus esse, ut sibi prospiciant, nec ullis difficultatibus absterreantur, si nonnihil grauitatis & amaritudinis hæc uita habuerit. Neque enim aliter cum hac uita comparatum est. Súntque hæc uitæ Christiano cognoscenda, ad quæ instructum esse oportet, ne aut offendiculis aut impedimentis retardetur, uel toto mundo aliter uiuente. His ergo uerbis Christus uult indicare & suos admonere, Sunt quidem quæ docui ardua & factu difficilia, mundóque impossibilia, quæ alius sequitur, alius aliò uadit. Sed cùm uideritis maximam hominum partem diuersa sequi, cauete si angustam uideritis portam, ne quid animum uestrum commouerit. Oportet uos per illam intrare. Optima enim quęque difficiles habent aditus. Spectate magis quò ducat hæc uia, quàm accommodũ habeat ingressum. Lucas. 13. cap. habet, Contendite intrare, &c. quo uerbo ostendit multi laboris, & extremæ difficultatis esse suscipere Euangelium, in eo perseuerare, & paucitate susciptentium non offendi. Introite per angustam portam, id est suscipite Euãgelium. Angustã siue arctam portam seu uiam uocat, non quòd per se sit angusta. Si quidem est manifesta & uniuersalis doctrina pro omnibus. Et ut ait Dominus, iugum meum suaue est, & onus meum leue, sed respectu eorum qui suscipiunt illud, illi pauci sunt & angusti, hoc est qui perfecta illa dilectione erga Deum & proximum uiuunt, quæ non est nisi penitus seipsum coram Deo abnegare, Deóque fortissimè fidere. Et quia perpetuum Christianis cum carne (quæ sua sunt ubique quærente) prælium est, illáque nunquam non facessit eis negotiũ, ut quæ uolunt non faciant, faciant uerò quæ nolunt, Rom. 7. & Gal. 5. Ideò etiam sancti hanc uitæ portam & uiam (quamlibet per se & spiritui satis lata & spaciosa sit) arctam & strictam sentiunt. Quare illã magna sanctę contentione & labore ingredientes, subinde cum Paulo Rom. 7. clamant, Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? gratia Dei per Iesum Christum. Transeundum est ergo per angustam portam, non autem limi-ni hærendum. Qui transit per hanc portam, sciò Euangelium suscipit, eoque credit, in illo se oblectat, in illo die atque nocte oblectatur. Per hanc portam introtrandum est, cùm à Deo nobis aperitur, id est credendum est dum ab illo trahimur. Atqui solus ille credere potest, qui à patre trahitur, Ioan. 6. Nemo potest uenire ad me, nisi pater meus traxerit illum: alioqui intrare, id est credere non poterit, quia non est uolentis neque currentis, sed Dei miserentis, Roma. 9. Quid

Via qua itur ad cœlum suauis est iis qui acquiescunt ueritati, aspera uerò & laboriosa segnib⁹ & oscitanter uiuentibus.

Fides, Dei donum est.

uiam hanc tam arctam & strictam fecit? Respondeo. Nemo certè nisi diabolus, mundus, & caro nostra, quæ pigra est & laboris pertęsa atque impatiens, nec Deo nec eius uerbo credere sustinet, mundi contemptum ferre non potest: egestatem, afflictiones, pericula auersatur, &c. in summa, & ipsa perlibenter spatiosam uiam iniret, ideo hanc uiam tam acerbam & difficilem nobis facit. Deinde uenit mundus, qui nos ideo insectatur, suspendit, perimit, concremat, aut aquis submergit, quòd cum illo spaciosam uitam terere recusemus: & si plus incõmodi inferre nequit, maledicté tamen & contumeliosè nos diffamat, omnium uirulentissimè inuehendo & criminando, ense, igni, aqua nos exigens, unde profectò arduum certamẽ esse constat stare, & aduersus carnem nostram depugnare, hominem Deo credere, proximum ut seipsum amare, modestam uitam traducere, & in sua uocatione perseuerare. Accedit his omnibus diabolus humana corda omnibus diserucians malis cogitationibus, incredulitate, superstitione, metu, angustia, desperatione, omnia peccata & dedecora faciens, quæcunque unquam bona fecimus. Et tamen tot undique inimicorum telis ac insultibus petitis standum est, ut ut omnes in nos colliment seu obliquis oculis nos intueantur. Quid quæso his in periculis solatij esse potest? Multum profectò. Noli oculorum iudicium sequi, sed iuxta fidem & uerbum iudica, nimirum apud te Christum ipsum & omnem cœlestem exercitũ esse, qui hanc ipsam uiam iuerunt, longo ac magnifico cœtu te in cœlum præcesserunt. Quam uiam etiamnum usque ad summum diem omnes Christiani profecturi sunt, hoc modo omnis difficultas angusti & laboriosi itineris fit leuis & facilis, quò confidenter eam profectionem arripiamus, & perficiamus. Ad quã ipse etiam Christus peramanter nos prouocat, & inquit, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, ego refocillabo uos. Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue. Quasi diceret ne uobis molestum sit & onerosum quod humeris uestris baiulandum impono in hoc mundo. Planè enim carni iugum & onus est & stricta uia & angusta porta dicitur. Sed estote bono animo mihi confidentes, ego hoc fasce uos leuabo, & onus adiutabo, tantùm roboris & uirium uobis daturus, quibus fortificati hanc uiam citra profectionis molestiam conficietis: & non tantùm hoc, sed ipsa re quoque experiemini, eandem uobis fuisse suauem, & amabilem.

Viam arctã & strictam quid faciat.

Quia lata porta, & spaciosa uia est, quæ ducit ad perditionem.

Ex priore & hac posteriore antitheseos parte docemur duas esse portas, alteram arctam: ad quam non sit aditus nisi per angustam uiam, sed quæ mox ducat ad uitam æternam: Alteram latam ac patentem (vnde ait poeta, Patet atri ianua Ditis) ad quam spaciosa uia præbet omnibus aditum, sed quæ mox ducat in exitium æternum. Siquidem hæc spaciosa uia est, quoniam ex sententia carnis uiuitur, nemine arctat legibus pietatis. Omnia licent, & expediunt, quia ita placitum est. His rebus adblanditur quæ delectant sensus corporis, quæ blandiuntur animi cupiditatibus: cuticula curatur, uitia pro uirtutibus habentur, uolupe & sardanapalicè uiuens honestus & maximus habetur. Quò fit ut hæc uia plurimos ad sese pelliciat, sed ad breue tempus delinitos, per amplam portam transmittit in calamitates inenarrabiles, & falsis bonis illusos, tradit ueris malis & perditioni. En vides spaciosa uia & loco amplissimo, arctissimum & ter miserum & infœlicem locum esse comparatum. Obserua. Nomine uiæ scriptura intelligit quicquid agimus, cõuersamur, uiuimus, omnia denique quibus studemus siue bona sint siue mala, in quibus quasi uia gradiẽtes uersamur. Et quemadmodum uia ad terminũ aliquem tendit, ita & uita hominis aut ad salutem & æternam uitam, aut ad mortem seu perditionẽ. Visu auditúve mirabile est, si de uita hominis fueris meditatus, nimirum siue homo uigilet siue dormiat, ad suum interea terminum properat, cui ne-

Voluptas inimica uirtuti multos ad se pellicit.

Voluptatem temporariã sequitur dolor perpetuus. Nocet empta dolore uoluptas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

que licet neque datur retrocedere, imò ne pro animi quidem sententia aut uoto, in hoc mundo hærere permittitur, semper, siue uelit, siue nolit, eũdum est ad terminum. Exemplum sumemus à uia nauis in mari. Qui nauigat, etiam cùm dormit, uel ad portum uel interitum defertur. Aduerte, simpliciter dicit, perditionem, significans interitum perpetuum & gehennam illam inferni, qua absorbentur qui spacioſam uiam sunt sequuti. Hoc unum discamus, quòd hæc perditio hominis est ab ipso homine. Osee. 13. Perditio tua Israël, tãtummodo in me auxiliũ tuum. Quæ perditio nec in fortunæ nec in malis corporis hoc in seculo consistit, sed in ira Dei & condemnatione æterna: die enim illo magno & horribili, omnes qui in monumentis sunt, audient uocem filij Dei, & procedent qui bona fecerunt in resurrectionem uitæ: qui uerò mala egerunt, in resurrectionem iudicij.

Gehennã inferni homo sibi thesaurizat uitia uitiis cumulãdo.

Multi sunt qui intrant.

Præsentissima caro titillans, mundus uoluptates & delitias ultro offerens, & diabolus regna mundi & diuitias seculi promittens, multas hominum myriades pelliciunt, qui dicto citius morem gerunt, quòd solũ ad ea quæ præsentissima sunt oculis, non quæ futura sunt perenni fœlicitate comitata, respiciant. Hæc nõ perterreant pios, quòd multos habeat spacioſa & lata uia, cùm exleges & sine uerbo uiuant. Omnibus profectò modis cauendum est ne sequaris multitudinem, id quod etiam Moses antè uetuit, Exod. 23. Ne sequaris turbam ad faciendum malum. Quasi diceret: Omni tempore uidebis in mundo offendicula: sicut Christus hîc quoque inquit, Lata est porta & spacioſa uia quæ abducit in exitiũ, multique sunt qui ingrediuntur per illam. Atque hoc illud est ingens offendiculum, quòd non pauci homines moti, à Christianismo desciscunt, imò quo sancti homines & prophetæ admirati & conquesti sunt. Sicut Dauid in psalterio non semel conqueritur, psal. 72. Quia zelaui super iniquos, pacem peccatorum uidens: quia non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Et ut summatim dicatur, diuites & fortunati sunt in hoc seculo (inquit ille) omnibus rebus affluentes, genialiter uiuentes, & quodcunque uolunt & cogitant facientes. Inter ipsos uigent honores, uoluptates & delitiæ. Ideo multi sunt qui intrãt: tota scilicet Asia, duabus reliquis mundi partibus maior: Aphrica item & Europa maiore ex parte. Atque, quod referre pudet, in hoc pugillo terræ, inter eos qui Christianismum profitentur, non paucos reperies qui latam ingrediuntur portam, & spacioſa uia ambulant, adeò ut probè dictũ sit ab illo, Ambitioſus honos, & opes, & amica uoluptas, Hæc tria pro trino numine mundus habet. Hoc equidem bonis ac sanctis patribus summo dolori fuit, mundi prosperitatem & malitiam iuxta uidentibus: qua pios & sanctos traducit, insectatur, cõtemptui habet, cum relictis multi latam intrant portam, & pauci uidentur pij. Hoc profectò est quod Christus suis uerbis uult indicare, & suos admonere, ut quisquis ita in mundo uiuat, quasi solus sit, qui nihil pretioſius in terris esse sinat uerbo Christi. Atque ita cogitet, quanquam uiderem uicinum meum, atque adeò ciuitatem totam, imò etiam uniuersum mundum aliter uiuere, & omnes magnates ac principes, & quicquid altum & nobile est, aliam à doctrina Christi sequi, tamen mihi pretioſior est Christus, & uerbum eius. Ideo relictis multis spacioſam portam intrantibus, licet mihi soli eundum esset, non tamen solus eo, neque solus sum. Dei enim uerbum habens, Christum una cum omnibus angelis & sanctis qui ab initio mundi fuere, mecum habeo: unde spero longè numeroſiore & magnificentiore cœtu me stipatum esse. quàm modò in uniuerſo mundo esse poſsit. Quem etsi his oculis non uideam, fide tamen uideo, & fiducia ac uerbo Dei cõfirmor, durans in aduersis, breui liberãdus.

Pauci saluabuntur in cõparatione perituroru.

Quàm angusta porta, & arcta uia est quæ ducit ad uitam.

Expolitio est prioris partis, Introite per anguſtam portam, & altera pars antitheseos, quam Christus iuxta metaphoram docet, hanc uiam quæ ad uitam ducit, esse ita obscuram, ita humilem, ita tectam, ut neque carni neque humanæ rationi poſsit uideri habere aliquam speciem etiam semitæ ad uitam, imò ipsis nihil uideatur minus quàm esse uiam uitæ. Qui fieri potest (aiunt caro & ratio humana) ducat illa uia ad uitam, quando in ea nihil præter crucem spectare licet, ignem, laqueos, furcas, palos, carceres, minas, tormenta, gladios, præcipitia, famem, fitim, macerationes, inedias, ieiunia, uigilias, labores, pericula, ignominias, membrorum direptionem, uerbera, flagella, damnatos ad fodinas, ad arenas, ad fossas, tandem cruentã & inexcogitatam mortem? Hoccine est præstare uitam? Quis tam delirus ac demens ista dixerit? Profectò infidelibus & rationem sequentibus desperabunda sunt. Sed fidelibus & piis etiam in medio afflictionum torrente, modica sunt, propter uitam promissam, & certissimum Dei uerbum, quoad consolationem accipiunt properantes ad finem, hoc est uitam certaminis coronam, & præmium. Et quia prius laboriosa sunt quæ transeunt, postea glorioſa quæ permanent, hoc fide cognoscentibus non mediocriter labores lenit, & animos addit, ut in labore durent, & solatium accipiant. Propter quod, ait Chryſostomus, Paulus 2. Corinth. 4. tribulationem leuem uocauit, nõ utique ad qualitatem tribulationum: sed ad certantium uoluntatem, & spem respiciens futurorum. Quod enim (inquit) momentaneum, & leue est, tribulationis nostræ, supra modum sublimitatem æternum gloriæ pondus operatur in nobis: non contemplãtibus nobis quæ uidentur, sed quæ non uidentur. Quòd si nautis minaces illi pelagi fluctus, si tẽpestates atque hyemes agricolis, si uulnera cædésque militibus, si grauissimi illi ictus, plagęque pugilibus, leues uidentur atque tolerabiles, propter spem temporalium, ac pereũtium commodorum: multò magis cùm cœlum proponatur in præmio, & ineffabilia illa bona atque perpetua, nihil ex præsentibus his aduersitatibus sentietur. O térque quatérque beatos, & fœlices peregrinos ambulantes in uia regia, & hæreditatem incorruptibilem, 1. Pet. 1. & incontaminatam & immarcesibilem, conseruatam in cœlis, in uobis qui in uirtute Dei custodimini per fidem in salutem, paratã reuelari in tempore nouissimo, in quo exultabitis, modicum nunc si oportet contristari in uariis tentationibus, ut probatio ueſtræ fidei, multo preciosior sit auro, quod per ignem probatur, inueniatur in laudem & gloriam & honorem, in reuelationẽ Iesu Christi, quem cùm non uideritis, diligitis. In quem nunc quoque non uidentes creditis: credentes autẽ exultabitis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei ueſtræ salutem animarum ueſtrarum. Proin de hæc uia nihil ostentat quod blandiatur carni: multis aspera est, quæ molesta sunt etiam naturæ protinus obiicit, paupertatem, sui abnegationem, ieiunia, uigilias, tolerantiam iniuriarum, castitatem, sobrietatem. Hæc porta non capit delicatulos, huius mundi gloria turgidos, fastu elatos, luxu distentos, diuitiarum sarcinis onustos. Non recipit nisi pauperes spiritu, nudos, & ab omnibus huius mundi cupiditatibus expeditos, ac uelut exutis corporibus in spiritum extenuatos. Undepauci sunt qui ingrediuntur per illam, quòd illam arctam & laboriosam suspicantur. Quæ suspicio è sola ipsorum desidia oritur. Quod Dominus illam arctam uocauit, maximè ad faciendam illam facilem profuit, hoc siquidem uerbo, semper ut uigilarent admonuit ad paratissima arma (de quibus paulò antè disseruimus, animos adderent & alacrius in arenam & certamẽ descenderẽt. Qua exhortatione & alibi est usus, Regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Qui enim certamen ingreditur, si uideat spectatorem suum ardua ipsius congressionis horridáque mirantem, maiore profectò animi alacritate succenditur.

Magnitudo præmij animum addit ad perferendos quoslibet improbos labores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non igitur angamur cùm nobis multa in hoc itinere mœsta contigerint. Breuis uia est, breui cursu absoluta, cui æterna succedit uita. Obserua: singulari antonomasia futuram uitam æternùm beatam, uitam simpliciter nominauit, significans hãc qua hic uiuimus uitam, somnum quendam potius, miseriam, militiam, inquietudinem & calamitatem esse.

Vita, qua hic uiuitur, est somnus, miseria & militia.

Et pauci sunt qui inueniunt eam.

Segnitiem multorum euidenter exprimit, qui non modò per hanc non ingrediuntur uiam, sed eam ne eligunt quidem, quod extremæ est omnino desidiæ. Multi hodie ante portã & in limine portæ stant, uerũ pauci intrant. Cur ita? Messis quidem multa, operarij uerò pauci. Vult omnes Christus saluos fieri, pauci uerò saluantur. Multi sunt uocati, pauci uerò electi. Multi audiunt Euangelium, pauci uerò, uerè suscipiunt, hoc est per angustã portam intrant. Cur ita? Respondet Christus, Ioan. 5. Scripturæ sunt, quæ testimonium perhibent de me, & non vultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Non est Deus personarum acceptor. Omnes uocat, omnibus paratus est fauere, vult omnes saluos fieri. At Christus improperat & exprobrat, & non vultis uenire ad me. Certissimũ est hanc uitæ uiam nemini patere, à nemine inueniri, nisi diuinitus ostendatur. Nam Ioan. 6. Nemo uenit ad me (ait Christus) nisi pater, qui misit me, traxerit eum. Et nemo cognoscit filium, nisi cui pater reuelauerit. Iam Euangelium est doctrina publica & omnibus manifesta, & Iudæis & Gentibus. Omnes uocat, omnes vult saluos fieri. Quid igitur causabitur impius, quòd pereat? Noluit, recusauit, contempsit salutem gratis oblatam, omnibus prædicatam, & manifestatam. Præterea Christus his uerbis præmunit nos ne offendamur, si pauci sint qui hanc portam arctam ingrediantur, quódque pauci salui fiant, & tam multi pereant: nequaquam enim ad multitudinem respicere oportet, neque hac exemplorum densitate turbari, sed imitari paucos qui hoc nos itinere cautissimè incedere cohortantur. Quanta multitudine & frequentia alij ambulent, non hîc uidendum est: sed obseruandum est quæ sit uolũtas Dei in uerbo suo. Quod cùm habes, statuito apud te causam tuam iustam rectámque esse, eóque fidendum, & ab eo non recedendum, etiam si solus fueris & totus mundus aliò abierit, contrarium dixerit ac senserit. Quid virgini Mariæ faciendum fuit, cùm attulisset ipsi angelus nuntium, quòd altissimi mater futura esset? Quis tum illi assistebat, aut credens, aut eum illa sentiens? Nemo. Si perpẽdere uoluisset, tot nobilium, procerum, principum, ac regum filias superesse, & Deum extra ipsam non aliam inuenisse ad tam ineffabile mysteriũ, quod nulli virgini unquam cõtigisset, quæ ita egena, ignota & contempta esset ancilla? Prætereà quid faciebat Moses exiens Aegypto cum filiis Israël, cùm audiret Pharaonem & uniuersam Aegyptum, currus infinitos, & tantã militum copiam aduersariam, mare item oppositum, & mõtes undique suum exercitum inermem occludentes uideret, quasi derelictus & inermis uideretur. Similiter quid agebat Abrahã patriarcha cùm è Chaldæa ipsi proficiscendum esset, & soli ita uersandũ, tanquam solus esset pius, & totus mundus condemnatus? Sed hoc neque Mosem neque Abrahamum mouere debebat, nec opus erat ut post alios respicerent: sed ita dicerent, Quid Deus cum Aegyptiis, aut Chaldæis etiã cum uniuerso mundo operetur, ipsius uoluntati commendatum esto. Ego eius uerbo credam, & illud sequar, non habita ratione, & si totus mundus diuersum institutum persequatur. Quemadmodum etiam virgini Mariæ cogitãdum fuit, Quid Deus cum aliis facturus sit aut faciat hoc in manu eius est, ego uerbo credam quod audio & mihi dicitur, quid mecum nouæ rei facturus sit. Ita nobis quoque concludẽdum est, Video deo multos in uiam spaciosam abeuntes ferri pro animi sui libidine, & me contemnentes ac subsannantes, dicam: Agat cum illis Deus pro sua bona uoluntate,

Euangelium promulgatũ per uniuersum orbem: proinde impius nihil causari poterit quòd pereat.

Obseruandũ est nõ quod multi faciũt, sed quid præcepit Deus, aut prohibet

Fide acquiescimus Deo promittenti nobis quę natura & arte cõsequi nõ possumus.

ego scio hanc à me susceptam doctrinam rectam, & uerbum Dei esse, atque adeò eius rei certissimus sum, licet paucos habeat uerè susceptores. Huic adhærebo, quicunque tandem manserit aut ceciderit, quoad uixero. Non igitur obseruandum si uidere cogeris hic paucos, illic uerò magnam turbam esse. Hoc tamen modo cũnas tuas solaberis, quòd Deus apud te stat, & ubi uiam arctam seu põticulum pertransieris, in amœna & spaciosa uireta uenturus sis. Nam si tantummodo uerbum Dei mordicus retinueris (de quo te admonet mater Ecclesia & te certiorem facit) si iuxta illud, non quemadmodum iuxta mundum uides, iudicaueris, tum haud dubiè tecum est ea uirtute & potentia, ut tuus spiritus carnem, mundum & diabolum superet. Etenim uerbũ, cui fide uiua adhæres, illo, multo est fortius, licet leue uideatur, & nos illud non uideamus: sed nouit eius uirtutem, quàm soleat esse efficax, quippe cuius experimentum non semel sumpsit, quantam uim credenti in illud adferat. Vnde etiam propheta in psalterio cõfidit, dicens, psal. 117. Dominus mihi adiutor, non timebo quid faciat mihi homo. Circundederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis, & in nomine Domini, quia ultus sum in eos: Impulsus, euersus sum ut caderem, & Dominus suscepit me, &c. Ecce, hic quoque præter uerbum & fidem, Dauid nihil habet, quòd Dominus cum ipso sit, quem non uidet: sed mundum & carnem bene sentit, qui ipsi impedimento sunt, uiam strictam & uitam ipsius amaram facientes. Attamen Dauid stat firmiter, hoc contentus, quòd apud se stet Dominus, & eius partes tueatur. Estque planè securus animi, se præ illis mansurum & uicturum, licet uniuersus mundus contra ipsum arma sumpserit. Vult ergo his uerbis Christus explicare, ac si diceret: Doctrinam uobis proposui, eam pauciss imos amplexuros uidebitis: sed multos contra hanc docturos experiemini, id quod uos fortasse magnoperè offendet. Sed state firmiter, nec detis locum scandalo, & cogitate quòd hęc uobis futura prædixerim, scilicet quòd porta angusta, & uia ad uitam perducens arcta sit: altera uero, nempè exitij, lata & spaciosa. Quare nolite turbari, quin potius his quæ dico animum aduertite, & me ducem sequamini. Si quidem ego cum omnibus sanctis angustã uiam iui, quæ etiam uobis calcanda est, ad me uenire uolentibus. Sinite alios suã latam uiam & spaciosam multa uiatorum frequentia terere. Videbitis enim q̃ angustum foramẽ futurũ sit, per quod illis intrandũ est. Vos contra, quibus iam per angustã portam eundum est, & in arcta uia sudandum: in spaciosissimum locum uenietis, qui sua latitudine cœlum & terrã æquiparat. Nolite igitur formidare ingredi portam angustam, & ambulare in uia arcta, quæ non cernitur nisi purgatis oculis, quibus perspicua sunt bona spiritualia. Ausim hoc unum affirmare, si utramque uiam æqua lance rectè inter se collatam expenderimus, tum ea piis & credentibus prærogatiua est, ut illis cum impiis permutatio facienda non sit, nisi uelint cum Glauco & Diomede ærea cũ aureis permutare. Licet enim hi genialiter uiuant, & fidelibus multa acerba ferenda sint: tamen impij in decuplo plus se diseruciant, torquent ac uexant, quàm pii. Et hoc suo uirulento & inquieto odio, ac tot irritis cõsiliis, quomodo piis incõmodent omnibus technis ac machinis. Quare tãtis sceleribus sese adstringunt & contaminant, ut nullam bonam conscientiam habere, nec ulla læta hora frui queant, sũntque sibi ipsi in terris & crux & diaboli. Quibus omnibus nihil plus agunt, quàm quod modicè nos aspergunt, & premũt, nec amplius quàm ipsis Deus permiserit. Cæterùm pij in Christum credunt, nec hac cura & cauterio uruntur. Possunt lætum cor & hilarem conscientiam obtinere, etiam si paulùm angustiantur, & diabolus ipsos arctauerit, & tamen cessare diabolus cogitur, & pij interim consolatione uerbi refocillantur, quo onus ipsis dulcescit, dimidia saltem ex parte diseruciatis, nimirum in externo homine. Impij autem dupliciter à diabolo affliguntur, & hic, & illic in orco diseruciendi, perpetua afflictione, & inquietudine conscientiæ: prætereà homicidiis & sanguine, ita ut

Non est pax impiis, sed tristæ & contẽtiones, cruciatus maximus ex conscientia peccatorum suorum exortus. Lætatur pius conscientia benè actæ uitæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nequeant ullam bonam cogitationem erga Deum animo concipere, licet externè modica lætitia & uoluptate fruantur. Obserua, apud Lucam. 13. cap. eadem legis responsa roganti, An pauci essent qui salutem consequantur.

Attendite à falsis prophetis.

Posteaquam Dominus his tribus capitibus, quinto, sexto & septimo interpretatus est præcepta Dei, adeóque secundam tabulam: tandem ita concluſit, Quodcunque ergo vultis ut faciant uobis homines, & facite illis: & ne offendantur unæ illius (quæ ad uitam est) obscuritate & angustia, neque eorum multitudine quæ spaciosam & amœniorem ambulant: sed constanter cœptam teneamus, ut ut arctam & obscuram, securi quòd hac ad uitam peruenturi simus, aliis decurrentibus suam spaciosam uiam ad interitum & perditionẽ. Iam ex ordine boni pastoris & doctoris officio fungens addit cautionem, nos commonefaciens, ut à falsis doctrinis nobis caueamus. Perindè ac si dicat, Puram & ueram recepistis doctrinam, uidete porrò ut ab aliis caueatis uobis dogmatibus. Indubitatũ enim est, prauos doctores & falsos prophetas surrecturos, ubi uerbum hoc prædicatum fuerit. Solenne est & receptissimum apud optimos quosque concionatores, ut finita concione populum inhortentur, ne à uera doctrina secedant, ac sibi à pseudoprophetarum impostoris caueant: hoc Paulum fecisse legimus cùm maximè ex Asia discederet. Epheso enim discedens post alia, monuit Ephesios (Act. 20.) prædicendo exorturos inter ipsos, uiros ceu lupos qui gregi non parcerent, & peruersa dogmata loquerentur. Ita passim in suis epistolis facit, ut semper exhortationem adiiciat, quo sibi caueant. Sicut & diuus Petrus. 2. cap. secundæ suæ epistolæ nos docet, dicens: Fuerunt & pseudoprophetæ in populo, sicut & in uobis erunt magistri mendaces, qui introducent sectas perditionis, & eum qui emit eos Deũ negant, &c. Petrũ, Paulum & alios concionatores hoc suo exemplo magnus ille magister & concionator, docuit, ut finita concione moneant discipulos & populum, hortenturque ut omnino permaneant in his quæ prædicatione sunt explicita, sibíque modis omnibus ut caueant à pseudoprophetis ne seducãtur, & labefactetur puritas doctrinæ sanæ. Verba Christi insinuant, quòd nos uerè expectare oporteat post ueros cõcionatores, falsos esse uenturos, imò & iuxta ueros concurrent, seséque immiscebũt. Alias enim non fuisset opus nobis tam fida admonitione, qua Christus nos adeò fideliter admonet, dicens, Attendite à falsis prophetis, si sciuisset omnia pura remansura. Quare hanc nobis admonitionem dat, ut certi simus, nos falsos habituros prophetas, & ut etiam atque etiam uideamus, quanuis doctrina & uita recti instituta fuerit, & iam uiguerit, ne clàm inter nos, doctores oriantur, qui sub nomine uerorum prædicatorum & Euangelij, aliam doctrinam inferant, & cùm doctrinam ueram, tum uitam iuxta peruertant & labefactent. Fieri enim non potest, quin recta & syncera doctrina Euangelij passim & undequaque à diabolo impugnetur. Et hoc omnibus modis, cùm intrinsecus tum forinsecus. Hæc est illa inter Christianismo persequutio, in tota scriptura nobis prædicta, & quæ iam inde à mundi exordio durauit. Ita enim Moysi in suo populo accidit. Sic ipsi Iacob, Isaac & Abrahamo in sua familia. Et Adamo cui tantùm erant duo filij, tamen alteri concitanda erat seditio, &c. Non absimile legimus in lib. Iudicum. Cùm enim illi ex hoc seculo migrasset, quos Dominus & doctores & iudices populo dederat, qui nouerant quæ esset uoluntas Dei, quid gratum Deo foret, quid placeret, quid displiceret, exemplo se populus Israël à Deo & uerbo eius auertebant, alius hoc, alius illud idolum colebat, seséque ita dissecabãt, ut à uera doctrina caderent, patrum derelictis uestigiis. Ita temporibus Apostolorum contigit, ubi Ecclesia & doctrina pura erat, quàm primum illi obierunt diem, qui puram seruauere doctrinam, pseudoprophetæ & Satanas prodibant, qui diuersum à pura & uera doctrina eru-

Optimus cõcionator finita concione populum admonebit ut præcaueat à pseudoprophetis.

A creatione mundi impij persecuti sũt pios & iustos.

gere moliebantur. Cùm ergo hæc ita se habeant, admonet nos Dominus Iesus Christus, quemadmodum fidi pastoris & episcopi officiũ est, ut diligenter caueamus nobis, ut ubi Euangelium aduenerit, illi firmiter & indiuulsè adhæreamus. Est quidem ingens bonum prophetas bonos habere: sed cauendum est diligenter ab his qui bonos simulant. Cauebitis autem si ueritatem Dei seu Euangelium & amaueritis, & ex corde quæsiueritis. Dominus enim non sinet suos decipi, qui dat spiritum bonum petentibus se. Rogabit quispiam. Cur Dominus falsos prophetas contra bonos etiam post obitum bonorum aduenire permittit? Nónne tam potens & fortis est, ut posset anteuertere & prohibere, ut Euangeliũ ita purum & in suis uiribus ita permaneret? Respõdeo. Posset quidem, sed non facit. Cur ita? Ideo hoc fit, ut suos uisitet, & ingratos puniat. Nam ut Paulus. 1. Corint. 11. Nam oportet & hæreses esse, ut & qui probati sunt manifesti fiant in uobis. Vbi enim nobis uerbum suum Deus impertierit, non est eius uoluntas, ut pigri, torpentes, somnolentíque simus. Vnde ubi uerum habueris uerbum & intellectum, mox tibi mundus aduersabitur. Altero latere Satanas te inde auellere conabitur, ut nedum mundi huius tyranni gladio persequentur uerbum, uerùm etiam ratio nostra, & omnium in terris prudentissimi, & te Deus suo uerbo exerceat, spirítúque quem tibi largitus est, negotium facessat, quo dicas Sapientiam Dei, longè sapientia huius mundi præstantiorem esse: fortitudinem item Dei, fortitudine & potentia huius mundi, fortiorem: quod extra hunc agonem nunquam discseres. Quòd si tibi schismata & hæreses insurrexerint, excitare te vult Dominus, dicitque, defende te uerbo Dei apprehenso, Dei sapientiæ, & uerbi uirtutis fac periculum: experire quanta sit mundi stultitia, ut adeò fortitudo & sapientia uerbi Dei propalam conspiciatur, ut agnoscas, quomodo non sapientia mundi uincatur, sed quod ipsum omnem uim & potentiam superet: & omnem mundi tum sapientiam tum prudentiam uitio det, ignominiáque afficiat: quo bonum excitet, ac iustitiam in lucem proferat, & homines experiantur, quàm potens sit uerbum.

Permittit de falsos prophetas populum decipere propter eius ingratitudinẽ, & iustorum probationẽ.

Hæretici efficiunt ut uiri iusti excitentur ad lectionem sacrarũ literarum, & ad Dei potẽtiam conspiciendam.

Qui ueniunt ad uos.

Notas adducit quibus cognosci possunt. In primis à nemine nisi à seipsis, aut diabolo impulsore, missi ueniunt. Atque hæc est uera pseudoprophetarum natura, quòd seipsos ingerant ad prædicandũ uerbum, imò horum sicut & omnium magistrorum seu doctorum Satanæ, unus in falsa ipsorum doctrina scopus est, ut à fiducia in bonitatem Dei, ad solius creaturæ auxilium, animos hominum deducant & ab utilibus proximo, id est dilectionis operibus, ad inutilia & cupiditatis opera, quibus quæ sua sunt homines quærunt, detorqueant. Vtrunque legimus prophetas sanctos pseudoprophetis, & his qui ipsorum impostoras sequebantur, obiecisse. Hi uenientes dicuntur, quod non sint missi. Ideò fures sunt & latrones Ioan. 10. cap. Singulari antonomasia Christus dictus est missus. Vnde Paulus hunc uocat Apostolum magnũ: qui ergo nomen à misso non accipit, hoc est nomine eius non uenit, non admittendus est. veniunt ad uos, hoc est ueστræ partis & professionis se esse simulant, & ea se intrudunt gloriatione quòd dicant, se Christianæ charitatis id causa facere, ueritatísque nomine, séque ad hoc Spiritu sancto impelli, neque quicquam aliud se quærere aiunt præter animarum salutem. Caue ndum est ab his quos profectò nõ à Christo, sed à Satana missos esse certum est. Huic iactabundo respondeo, Cùm adeò multa de spiritu glorieris, de te ipso testimonium ferẽs, uideris mihi quidam Suffenus. Facesse hinc, scriptura enim mihi inhibuit, ne tibi, si de te solummodo testificeris, adhibeam fidem: uenis enim non missus. Christus uiuus Dei filius de seipso testimonium perhibere noluit, ut docet Euangelium Ioan. Tu ultrò curras, & uenis, neque uocatus, neque missus: tua autoritate assumis tibi honorem. Paulus ad Hebræos hortatur contrarium, dicens:

Notæ quibus seipsos produnt falsi prophetæ.

Nemo admittendus ad prædicandũ uerbum Dei nisi missus à Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nemo assumit sibi honorem, nisi uocatus, ut Aaron. Inter huiusmodi pseudoapostolos grandis est tentatio, & difficilis cautio. Nam uidens pietatem & eandem religionem simulantem & eodem itinere pergentem, uersantem item semper in ore verbum Dei, & interpretis nomen præ se ferentem (cùm scriptura, Ephes. 4. docuerit, Deum prophetas in Ecclesia posuisse, & ex utere testamento prophetarum autoritas sit sacrosancta) quis piorum facilè uitabit horum impostura?

In uestimentis ouium.

Pseudoprophetarum simulationem & hypocrisim notatam colorésque explicat, quibus iuxta faciem & intuitum ipsorum depingi solēt, ut uix discerni possint à ueris Doctoribus, cùm tamen nihil minus præstent. Nimirum aliud simulant quàm reuera sint, Christianos scilicet & prophetas, cùm non sint. Aliud habitu & sermone promittunt, aliud ore demonstrant. Veniunt enim in uestimentis ouium. Vestimēta sunt ouium, quòd omnia ad externam speciem gerant, quæ ueri Christiani & cōcionatores docent, hæ sunt uestes ouillæ, nempe ita prædicare, ita scripturam adducere, ut pro uera doctrina cēseatur. Speciem habent pietatis, cùm sint pietatis hostes. Deum patrem, Euangelicam doctrinam, regnum cœlorum habent in ore, cultus est uilis, ora pallent ieiunio, corpus habent attenuatū macie, prolixè orant, largiūtur pauperib⁹, erudiūt populū, & interpretātur sacros libros, scilicet: atque harū rerū imagine personati ueniunt ad uos, uelut ouilla pelle tecti, sub qua uirus suū uomunt, & animas hæresi inficiunt. Nā lana semet regunt, & cauent dicere, hoc dico, sed ita, Charissimi amici, hoc dicit Christus, hîc habetis uerbū & scripturā, hoc uobis saluari cupientibus credendū est, quòd Missa sola est memoria cœnæ dominicæ, hîc solùm panis est, non Christi corpus. Nam hoc est uerbū Christi purum, Hoc facite in mei commemorationem. Ergo solùm est memoria. En uide pie lector, sub ueste ouilla, id est sacra scriptura, malè interpretata, quomodo hic falsus propheta uirus suum, hoc est hęresim spargit, ut oues à Christo & caulis eius desciscant. Aduersus hanc hęresim fusius scripsi in 6. cap. Ioannis. De ueritate corporis Christi in eucharistia. Sub ouilla pelle & prætextu subueniendi pauperibus, ut nemo mendicet, suadent monasteria destruenda & monasticæ disciplinæ professores à sua professione deficere, quorum bona & diuitiæ in thesaurum recondentur, ut omnes sustententur pauperes. Non tam reuera eo animo faciunt, ut pauperibus subueniatur, quàm ut monastica uita aboleatur, in quo quod sanctum est & tam magno omnium piorum consensu probatum, seruari, abusus uerò & apostasias tolli uelim.

Signa et notę dignoscēdorum hæreticorum huius calamitosi tēporis.

Hæretici odores monasticæ uitæ.

Intus autem sunt lupi rapaces.

Ab his qui libidine, luxu, fastu, auaritia reliquísque cupiditatibus ludentes, acrisum insanum ridentes tendunt in exitium, facile est cauere, & nihil piis periculi est, si quidem illos sequi non error est, sed insania. Sed ab his quos tui similimos & pietatis studiosissimos putas, cùm sint hostilissimi & à pietate alienissimi, periculosissimum est. Quid quæso periculosius perniciosiúsve ouiculis, quàm lupum rapacem ouilla pelle tectum, imò ouem creditum, in tectū & stabulum recipere? Nihil est negotij lupum ab oue dignoscere, si uterque suam edat uocem, si uterque sua pelle tectus ueniat. Quid autem facias, ubi lupus ouillo uellere, ouilla uoce ouem simulans, irrepserit in ouile, non ut ouis fiat, sed ut crudelius oues dilaniet? Si manifestus lupi occursus uix sine damno cauetur, quid fiet si occultus fuerit ouilla pelle tectus? Hæreticus lupus est, accepto uellere ouillo, hoc est sacra scriptura & simulata pietate, mutat uocem, & Christi nomen profitetur, Euangelicam doctrinam semper in ore uersat, dicēs Paulus habet, Iacobus ait, Matthæus scribit, Ioannes docet, Bonus pastor noster Iesus Christus apud Lucam hortatur, Marcus clamat, Dauid psallit, Esaias prædixit, huc omnes prophetæ spirant. Sed

Insanit qui doctrinā hæreticorū suscipit.

Nihil periculosius amico simulato.

Hæreticus lupus est ouilla pelle tectus.

ut incautis aspergat hæreseos suæ uenena, simulat opera pietatis, quò magis aliorum simplicitate ad suas cupiditates abutatur, adeò ut in eum quadret uctus illud adagium, Crocodili lachrymæ. Ferunt hanc esse naturam crocodili, ut cùm fame stimulatur, & insidias machinatur, os hausta impleat aqua, quā effundit in semita, qua nouit aut alia quępiā animantia, aut homines aquatū uenturos, quo lapsos ob lubricū descensum, neque ualētes aufugere, corripiat, correptósque deuoret. Observa. Lupus rarò in bonam accipi partē, ut cùm de diuo Paulo in bonū acceptum legimus, Genes. 49. Ben-iamin lupus rapax: sępius autem in malam partem accipitur. Nam aut diabolum notat, aut pseudoprophetas & impios doctores. Ioā. 10. Lupus rapit & dispergit oues. Item hypocritas dolosos, ut in hoc capite. Item dicitur persequutor Ecclesiæ. Lupus natura rapax, prædæ inhians ac sanguinolentus, uespere tamen longè rapacior est, quum totum diem cucurrerit, & ita ad uesperā famelicus sit, ut idem sint uespertini lupi quòd famelici, qui diu cibum non gustarint. Vt & Sophoniæ. 3. dicitur de falsis doctoribus uel principibus, Pastores illorum sunt lupi uespertini, qui nil residuum ad mane sinunt. Sic & Abacuc. 1. cap. Equi eius uelociores sunt pardis, & festinantiores lupis uespertinis. Nō quòd lupi sint sua natura uelocioris cursus præ cæteris animantibus, sed quòd festinent & auidè ad prædam inhient, dum fame diuexantur, & minore misericordia lacerent & prædentur. Assimulat itaque eo in loco propheta Babylones pardis & famelicis lupis, quòd festinent & urgeant ad prædandam & perdendam terram Iuda. Et id scribit ut hac comparatione terreat, & ad emendationem sui populum illectet, & alliciat. Huc pertinet exhortatio Pauli, Act. 20. cap. de lupis famelicis & grauibus, quos prædixit, non parsuros gregi Christiano. Obserua. Non ait, qui ueniunt ad uos in luporum pellibus, aut hastis, uel dentibus: nullū enim uirus aperte citra scripturam prædicāt, nam eo modo facilè possent agnosci. Sed nedum externis operibus sese comunt, uerùm & sacra scriptura, qua Deus animas nostras uestit & induit. Vnde in speciem videtur sacra scriptura dici liber hæreticorum, non quòd in ea aliquid contineatur hæreticum, cùm omnia quæ sunt in bibliis sint uerissima, purissima & castissima, sed quòd hoc libro hęretici potissimùm nitantur. Neque enim alius est liber, quo adeò hæretici abutantur, atque hic: sed scripturam deprauant ad suam ipsorum perditionem, 2. Petri. 3. cap. Neque ulla unquam hæresis tam mala aut rudis fuit, quæ se scriptura sancta uel iuuare vel defendere noluerit, tanta est istorum uesania, iniustitia, & cæcitas. Quare operę pretium est nos promptos, & instructos esse aduersus huiusmodi ouillos lupos, ut nō facilè illorum splendescente uita permoueamur, etiam si scripturam nobis conētur introducere. Indubiè nanque rapaces lupi sub his delitescunt: & vbi putatur quòd nos cibent, & saturent, ipsi nos laniant, occidūt & deuorant. Atqui hoc nemo facilè agnoscet & iudicabit, nisi spiritalibus oculis. Plebs aut vulgus nō id prænicus, sed & hi quibus est munus uerbi prædicādi cōmissum. Hic fortiter pugnā. stabit. Hoc ipsum igitur præstet non solùm pastor cui commissus est grex Domidum est, hæc pugna fortes & infractos equites, hoc est puro uerbo Euangelij uectos milites deposcit: uentum est in eam rei necessitatem, ut fugiendum non sit. Maximum profectò & difficillimum bellum esse intelligo, scripturam aduersus scripturam pugnare, gladium alteri è pugnis extorquere, ac suo illum ense iugulare, ipsúmque occupare, gladium illi è manu excutere, exarmare, ac suis illum armis rursum cædere: quod nemo præstat, nisi qui Spiritu sancto illuminatus fuerit, ut nequam hunc & nebulonem ac tenebricosum hominē uideat. Proindè uellē lubens in hoc negotio certissimam haberemus regulam, in primis quam docet Ioannes. 1. Ioan. 4. Charissimi nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sint. In hoc cognoscitur spiritus Dei, Omnis spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne ueniisse, ex Deo est: Et omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo

Lupus natura infestus pecori, insatiabilis, rapax, auidus, sanguinis appetens.

Sacra scriptura est liber hæreticorū, quo abutuntur in sui & auditorum perniciem.

Calamitas huius tęporis exigit, ut uiriliter aduersus hæreticos in dimicatione uersemur, ut incolumes cōseruemur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non est, & hic est Antichristus. Alteram regulam diuus Paulus, Roma. 12. tradit dicens: Siue prophetiam secundum rationem fidei, hoc est si quis habuerit prophetiam, hoc est scripturæ interpretationem, sit ea analoga fidei, hoc est sit consentiés catholicæ fidei & orthodoxis doctoribus, id est ut uniuersæ doctrinæ sint conformes catholicæ fidei, & non impares, ut præter fidem, & ea quæ ad fidem pertinent omnino doceatur nihil. Iam cui fides non est, neque Christum agnoscit, nec doctrinam iudicare potest. Carnales enim homines huc non pertinent, qui sapientes & in mundi rebus solertes sunt. 1. Corinth. 2. Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei, Stultitia enim est illi, & non potest intelligere. Sed pia spiritualia corda intelligunt, doctore Paulo. 1. Corinth. 2. Nos autem non spiritū huius mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est: ut sciamus quæ à Deo donata sunt nobis, quæ & loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ uerbis, sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes.

A fructibus eorum cognoscetis eos.

Occupatio est. Queri poterant, & obiicere: Cùm ea tantùm sint nobis nota quæ foris patent, & nihil eorum agnoscamus quæ animo premuntur: sunt autē pseudoprophetæ foris oues, intus autem lupi rapaces: quomodo illos agnoscemus, ut ab illis caueamus? incognitos quomodo uitabimus? Ex fructibus eorum (respondet Christus) cognoscetis eos. Quasi dicat, Facilè deprehendetis simulationis præstigium, si propius inspexeritis, non titulum & uestem, sed ipsa facta quæ produnt animum insyncerum. Externa opera & gestus sunt illi fructus. Huc uerò spirituales oculi requiruntur, ut uera bona opera rectè cognoscantur, quæ Paulus Galat. 5. enumerat, ubi inquit: Fructus autem spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorū seruitus, ueneficia, inimicitię, contentiones, æmulationes, rixæ, dissensiones, sectæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his similia. Porrò ubi opera probè secernere poteritis, ne scintillulam quidem charitatis in omnibus eorum operibus reperietis. Docent quidem interdū bene, tamen hoc ipsum quod docent, non præstant. Est profectò suus cuique arbori peculiaris fructus qui sapere prodit radicem, unde si attentius pseudoprophetarum mores & uitam obserues, reperies illos Suffenos, sibi placentes, suis commodis ubique seruientes, elatos, uindices, inuidos, obtrectatores, auræ popularis sitibundos, nonnunquā & uentri deditos, & omnino suum negotium agentes, potius quàm gregis aut Euangelij. Proinde fructus Euangelicæ arboris (si gustare delectat) sunt, animus alienus ab omni fastu, lenis, & uindictæ minimè appetens, animus item omnium huius mundi uoluptatum, similiter & opum cōtemptor, iniuriarum immemor, & sitiens esuriénsque pietatis Euangelicæ: animus ab illecebris & omnibus cupiditatibus purus, non aliò quàm ad Deum respiciens, nihil non periculi paratus subire, modò Euangelicā doctrinam prouehat: animus qui bene uelit etiam maleuolis, qui bene mereatur etiam de male meritibus. Qui hos fructus uerè præstat, is demum est arbor bona seu Euangelica. Qui uerò se iactant prophetas, & hoc titulo se uenditant, qui cultu pietatis se fingunt oues, cùm actu sint lupi rapaces, ab illis fructibus sunt æstimandi. Nolite iudicare secundum frondes, & corticem: hęc sæpè cōmunia sunt agrestibus cum mitibus, salubribus cum pestiferis. Certè gustato fructu deprehendes, qualis sit arboris succus. Quod si uideritis in his auaritiam, arrogantiam, liuorem, ulciscendi libidinem, & id genus quæ ex diametro pugnant cum fructibus Euangelicæ arboris, nolite expectare ex iisdem arboribus aliquid boni fructus proditurum. Nam

Falsi prophetæ sunt laudis cupidi, auari, superbi, uentri dediti, uindictæ appetentes.

Nunquid

Nunquid colligunt de spinis uuas, aut de tribulis ficus?

Argumento ab exemplo & simili probat Christus uim ingenij, non sic in homine latere, quin sese prodat. Vt spinæ uuas producere nequeunt, neque è tribulis & carduis colliguntur fici: ita non fit, ut ex pseudopropheta carnali, Spiritum colligas: & ex bono propheta & spiritali falsam doctrinam audias. Quod enim natum est ex carne (Ioan. 3.) caro est: & quod natum est è spiritu, spiritus est. Nudis & simplicibus uerbis comparationem ponit, quam puer etiam queat intelligere. Neminem enim ita rudem & uecordem esse arbitror, qui nesciat spinas nec ficus, nec uuam producere. Quamlibet uerò uerba sint simplicia, intelligenda tamen est uis uerborum, & in quo sita est in hoc scilicet, ut intelligatur, quid bonam aut malam arborem & fructum uocet. Paulò antè docuimus falsos spiritus siue pseudoprophetas tribulos & malas arbores dici, quorum opera præceptis Dei contraria ostendunt, quales sunt. Nam qui in his rectè iudicare uoluerit, ille sicut Christus iubet, faciat, ipsorum opera sibi expendenda proponat, & fructus censendos, quos cum uerbo & præceptis Dei conferat, & mox indubitate uidebit, quàm aptè quadrent, & illis respondeant. Obserua & inspice hoc loco duas illas arbores, nempe ficum & uitem: & contrà, spinas & tribulos. Ficus arbor simplex est, nihil semet iactans, aut superbiens fructu & foliorum ubertate, ac lasciuia: nec prius protrudit, quàm fructus in procinctu est. Ita quoque uitis (quæ & ipsa inter arbores censetur) omni splendore caret & magnificentia, ut nulla alia ex arboribus, non nisi aridum lignū esse uidetur, & tamen mellitissimas uuas producit omniū arborum præstātiam exuperans. Ita pij prophetæ coram mundo, neque nitent, neque splēdent: attamen fructus omnium optimos proferunt, & utilitatem maximam exhibent, sed coram Deo, & his qui spiritualibus oculis sunt illustrati, quique eos rectè intueri & iudicare possunt. Spinæ autem & tribuli uirent ac frondent: sed cuiusmodi fructum proferunt? Multimodè quidem florum & foliorum luxuria exuberant, ac lasciuiunt, quasi merum zaccarum sint producturę, neque tamen cultoribus apportant aliud, quàm eiusmodi amaros fructus, qui nullius momenti sunt. Ita hic quoque illi pseudoprophetæ splendorem obtinent, magnificis uerbis semet efferentes, ac singularia opera iactantes, quasi soli essent omnium optimi: Delapsis autem floribus, tum baccæ & lapidosa corna apparent, quæ neminem alunt aut pascunt: aut tribulorum capita tantùm, pungentia & lacerantia, si tangantur. Cōparato enim cum his præcepto Dei, & num hæc opera præceperit, & mandauerit rectè animaduerso, tum planum fiet, illa opera, siue spinas & tribulos, nullius esse pretij, sed tantùm bonis & rectis fructibus esse impedimento. Ideo iam dicit Dominus, nunquid colligunt de spinis, quasi diceret: Tribuli quidem similiter & spinę flores habere possunt: sed expecta paulisper, dum tempus percipiendorum fructuum aduenerit, & uide quid inuenturus sis. A lius inde fructus haud colligetur, quàm quòd decipiantur homines, qui magnos & præstantes fructus sibi promiserant, neque tamen quicquam inueniunt, quo aut ipsi aut alij frui & uti possint. Rursus obserua, quàm commodè hoc loco Dominus spinas uocat hæreticos: sicut & in alio loco diuitias, spinas esse dixit. Tenebricosa quidem & obscura senticeta, seu spineta, quæ mox etiam citra cultum & laborem in altum crescunt, pungunt offenduntque uel mediocriter tangentes: his ut peculiaribus domiciliis oblectatur serpentes, optimum semen item flores suffocant. Huiusmodi uideas hæreticos spinas quibus comburentur præ se ferentes, obscuriore uultu & oculis collimatis prodeunt, citra cultum & laborem exerescunt: serpentes, id est Dæmones in ipsis ceu templis habitant, & flores, id est pios, suffocare nituntur. Quibus nisi pij docto res & prophetæ statim obstiterint, statim agrum zizania opplebunt, & oues inficient. Sensim enim serpit hæresis, mox latissimum occupat campum, nisi princi-

Pius prophe ta & uitis pulchrè inter se comparatur.

Falsus ꝓphe ta est similis tribulo non nisi amaros fructus apportanti cultoribus.

Falsus doctor cur spina uocetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pio aduersentur pij. 2. Timoth. 2. Multi proficiunt ad impietatem, & sermo eorũ ut cãcer serpit. Ecce (inquit Hieronymus) Arrius in Alexãdria una scintilla fuit: sed quia non statim est extincta, totum orbem eius flamma depopulata est. Obserua verè dicuntur spinæ & tribuli, hypocritæ. Spinę quidem, ut occultè carpentes: tribuli uerò, ut uafri & uersatiles.

Sic omnis arbor bona fructus bonos facit, mala autem arbor fructus malos facit.

Comparationem communi dicto concludit, Omnis arbor bona, fructus, &c. Quasi dicat, Id quod dixi de spinis ac tribulis, sentiendum idem est & de quibuuis arboribus: ita uidelicet de quibusuis hominibus, quorum quisque suo ingenio, quis sit, prodet. Bonus propheta instar est arboris bonæ, & malus malæ. Arbor bona & succum mitem gerens in radice mentis, edit bonos fructus: contrà, arbor uerè mala, quibuscunque sit foliis, quocunque cortice, tamen fructus edit malos. Nec possunt hæc inuerti. Cur ita? Natura repugnat. Vt igitur latius expendamus, obseruandum est quòd sicut in arbore iudicatur radix & medulla, ita in homine iudicatur cor. Et sicut in arbore habetur fructus, ita in homine sermo, & quicquid est externorum operũ. Iam quemadmodũ è fructibus cognoscitur arbor bona ne sit, an mala, bonam ne habeat radicem & medullam, an non: ubi enim quis uiderit ficum aut uuam pendere, ibi certè non iudicat spinã aut rubũ esse: ubi uerò moras aut baccas uideris, ibi nõ dices arborem ficum aut uitem essem. Vnaquęque enim arbor è suo fructu cognoscitur: sic & è sermone cognoscitur homo, bonús ne sit, an malus: bonúm ne habeat cor, an malum. Ex his facilè erit cognoscere pseudoprophetas & falsos pastores, modò cognoscere possis, quæ sit inter pastorem & lupum differentia, qui fructus lupi, qui pastoris. Quis quæso eò dementię uenit, qui cùm uiderit rapacitatem, id est fraudem, dolum & auaritiam, qui non agnoscat lupum, ut ut uestis ouem simulet? Multos huiusmodi in ouili Christi reperies, qui solùm seipsos curant, spolium ouium quærunt, nihil de ouibus curantes, nisi quòd, ut se uenditent pro pastoribus, ouillam uestem induunt, ut lupum tegant extrinsecus, quem intus fouent. Boni pastoris est pascere oues, doctore Domino, Ioan. 10. & 21. cap. Item Ezechiel. 34. Pseudoprophetæ seu falsi pastores, uita ac moribus gloriæ sitim, autoritatis & magisterij ambitionem, uentris studium, odium ueritatis & illorum qui illam adserunt, non obscurè prodent. Hos profectò fructus scripturæ pseudoprophetis tribuit, vt Roma. 16. 1. Corinth. 4. 2. Corinth. 11. & 12. Galat. 4. & 5. Philippen. 3. &, 4. 1. Timoth. 4. Tit. 1. Nusquam autem plenius describuntur atque. 2. Timoth. 3. 2. Petri. 2. Auaritiæ, supercilij, ambitionis doli, ac inuidentiæ ubique ferè notantur, etiam apud prophetas, Esa. 56. Hierem. 6. 23. Ezech. 22. 34. Amos. 6. Micheę. 3. Rogabit quispiã. Cùm hæc tam nota sint, ut cæco perspicua sint, quid prodest hoc inseruisse dictum? Respondeo. Hoc dictum eò prodest, nimirum ad consolandos & confirmandos eorum animos, qui in talibus statibus positi sunt, contra uarias tentationes, rationis sensum & aspectum, quòd res plena sit molestiæ, tum in quibus multa mala perpetrentur. Vnde hunc statum multi fugiunt, quasi in illo, propter pericula & insultus mũdi, Deo seruire nequeant: sed huc respiciant, Is uitæ status quem Deus ordinauit, & homo qui in eo statu uersatur, & uiuit secundum uerbi diuini ductum, non potest non bonos fructus proferre. Quibus uerbis animum tuum solari potes aduersus incidentes cogitationes. Accidit frequenter tibi concionatori, aut parrocho aut episcopo, ita cogites, Hei mihi misero, qui tam copioso gregi præsum, & cui insurgunt tot molestiarum cunei, quis in hunc statum me coniecit, in quo meram acerbitatem & molestiam experior? Hac tentatione frequenter tui officij gratia peteris. Sed hæc est machina diaboli, unicuique suum statum ita grauẽ & molestum facientis, &

Sermo index cordis.

rationem humanam excæcantis, vt officium & opera à Deo nobis imposita, ipsique summè placentia, vt bonos fructus bonæ arboris nequeat agnoscere. Atque ita suum ipsius statum & fructus perdit sua impatientia. Quare statum tuum iuxta huius dicti sensum expende, & inspice, ut ex hoc contra tentationem possis ita concludere: Iam quidem certus sum (& est gratia Deo) in bono & salutari statu me esse, qui Deo placet, licet carni molestias exhibeat, multis sordibus & negotiis implicatæ, quæ omnia tamen libenter deuorabo. Hic enim ea mihi consolatio est proposita, quod Christus dicit, Bonam arborem bonum fructum facere. Quę uerba de omnibus statibus verbo diuino confirmatis intelligenda sunt.

Non potest arbor bona fructus malos facere: neque arbor mala fructus bonos facere.

Iesus Christus sua dicta confirmaturus, hoc ex abundanti apponit, & inquit, Bona arbor non potest malos fructus facere: & arbor mala, id est putris, non potest bonos fructus facere. Hoc est, Qui syncero est animo, non potest non factis exprimere synceritatem affectus sui: neque rursus qui uitiato est animo potest ea præstare factis, quæ uerè bonum arguunt. Quid? Nõnne Dauid arbor bona malum fructum aduersus Vriã produxit? Et potest vir aut mulier coniugalem fidem frangere. Princeps nónne grassari potest tyrannide? Aut bonus prędicator seductorem agere? Vbi tandem gentiũ nebulones & nequam homines, quàm in omnibus stationibus inuenirentur? Quid illud est, non potest, id est impossibile est, ut bona arbor fructus malos ferat? vbi iam liberum arbitrium? Respondeo. Hoc dictum neq; negat, neque tollit liberum arbitrium. Equidem non inficior Dauidem bonam arborem potuisse peccasse, virum posse frangere fidem coniugalem, &c. Sed nullus horum amplius bona arbor erat, dum talem malum produceret fructum, è statu suo egressus, contra præcepta Domini uiuens. Adam bona erat arbor, sed morsu malæ arboris factus est mala arbor. Rursus ipse mala arbor, pœnitentia mutatus est in bonam arborem. Manens enim in statu suæ uocationis à Deo, & faciens ea quæ is status exigit, non potest mala arbor esse, non potest ex ea radice bona, malus fructus produci. Ideo Christus (inquit) tantùm vide, ut bona arbor maneas, hoc est ut uiuæ arbori Christo insititius sis: tum ego tibi confirmo, nihil eorum malum esse, quæ ex animo facis. Qui ergo secundum verbum Dei uiuũt, & quod sibi demandatum est faciunt, ex ea radice nihil mali facere possunt. Quòd si quid mali quoque admissum fuerit, non quidem deliberatè hoc est consultato & cogitato, sed inscitia, & carnis infirmitate factum, non desines esse arbor bona. Eritque uelut in bona arbore ficus uerme corrosus, non quòd ficus à radice, & quãtum ad naturam eius non sit bonus, ita hoc quidem corrosum erit opus, sed minutum & non impuratum tibi: aut si (ut dicunt) ueniale sit peccatum facilè condonabitur. Sunt itaque ueri & pij Christiani opera bona, ipsa natura, arbore bona existente & ita uiuente, quòd libenter merè bonos fructus faceret, licet nonnunquam carnis infirmitate aut alterius impedimenti interuentu, aliquod malum admissum fuerit, quod propriè malum uideri aut dici non debet, benignitate Dei tectum & condonatum, tantę uirtutis est diuini uerbi benedictio, qua munitus es. Huic non est absimile quod scribitur. 1. Ioan. 3. Omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est.

Vir bonꝰ, ut bonus est, nõ potest fieri deterior, non potest non lyncerè docere & uiuere.

Peccatum ueniale nõ aufert gratiam Dei.

Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.

Minatur exitium impiis si perseuerauerint in sua malitia, argumento à simili. Priore huius sententiæ parte repurgat & tollit errorem eorum qui putant satis

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse ad salutem, si nihil mali fecerint, sed à malo se custodierint. Iam hîc obseruamus non esse hoc satis, ut non faciat fructum bonum, hoc est ut opus malum non faciat, sed requiritur faciat fructus bonos seu bona operetur. Natura comparatum est, ut filij patrẽ referant. Ergo si uolumus nos Christi esse filios, referamus parentem oportet. Iam Christus uera uitis, Ioan. 5. non vult infrugiferos palmites, sed frugiferos, qui etiam in uite purgantur, ut fructum copiosiorem afferant. Vnde, Matth. 25. maledicti dicuntur, non qui pauperibus bona sua eripuerunt (licet huiusmodi raptores & execrabiles & maledicti iure dicãtur) sed qui non pauerunt illos, & nihil subsidij indigentibus impenderũt. Quid ergo cum illis fiet, qui etiam malos fructus faciunt? Profectò, & qui non edunt bonum fructum, & qui malum faciunt metuant, ne hoc patiantur à uindice Deo, quod arbor infrugifera patitur ab agricola suo. Quid autem patitur? Exciditur, & in ignẽ coniicitur. Sic quisquis in regno Dei, aut nullũ affert fructũ, aut fructũ edit indignũ sua professione, nisi resipuerit, in ignem æternum abiicietur. Obserua. Si discipulos in orbem misit non ut otiarentur, sed fructum afferrent, & seruum inutilem iubet proiici in tenebras exteriores, Matth. 25. cap. rursus Prophetas, Doctores, Episcopos, Parochos & huiusmodi infrugiferos vult caueri, quid quæso dicendum est de his qui etiam malos fructus faciunt, quanto magis ex horto excidentur, & in ignem mittentur? Cur ita? Quemadmodum mala arbor duplici nomine noxia est, & ob id exciditur. In primis quòd mala arbor locum occupat, quem occupare debebat frugifera. Deinde quòd suo malo fructu incolumitati hominum incommodet, & damnum afferat. Ita pseudoprophetæ &c. qui simpliciter infrugiferi sunt, nullum edentes fructum, hoc nomine mali dicuntur. Primò quòd locum occupant boni pastoris, deinde, quòd sui erat officij, non faciunt. Sicut non solùm censendus est malus pastor, is qui spoliat oues, sed & qui illas pascere negligit. Duplici pariter nomine malus censendus uenit, qui malos producit fructus: cùm quòd bonis fructibus non iuuat Ecclesiam, tum quòd malis etiam perdit. O mores! ô tempora misera, & horrenda! Si quis oues haberet, non committeret gregem suum ei qui nomine tenus tantùm pastor esset, & pascere gregem ignoraret. In iurata (ut ita loquar) ciuitate non fertur qui de artificis & edificatoris nomine duntaxat gloriatur, nihil habens de arte ędificandi. Si quis uenditat se esse ludimagistrum & pueros erudire nescit, etiam si doctum vicarium siue hypodidascalum ad id muneris rectè obeundum habeat, non sustinetur: & tamen fertur imò defenditur amplissimisque honoribus euehitur, qui non solùm nec scit nec vult pascere gregem, sed etiam vita & moribus euocat animas à pietate, tantum abest, domum Domini ædificet. Studiosus tamen sui muneris in hoc commendatur, quòd enumerandæ pecuniæ & omniũ redituũ prerogatiuas, honores, item titulos Domine Doctor, domine Pastor, domine Cõmendatarie &c. diligentissimè seruat, nec quicquam horum imminui sinit, tantum est huius optimi pastoris studium ad sui nobilissimi status conseruationem. Cogitent (quæso & studiosè audiant iudicij sententiam pronunciatam, Omnis arbor quæ nõ facit fructum bonum excidetur & in ignem mittetur, quòdque iam securim manu apprehẽderit, & arbori uitiosæ admoueris. Sicut Christus alibi dicit, nec ulli sunt vsui, quàm vt in ignem tartareum coniiciantur. Sic enim memoria proditum, Omnis plantatio, quam non plantauerit pater meus, eradicabitur. Obserua ex hoc loco duplicem malæ arboris, hoc est damnati hominis pœnam: alteram qua exciditur arbor, hoc est priuatur uisione beatifica, & consortio sanctorum: & hanc doctores vocant pœnam damni, quam Chrysostomus hunc locum tractans grauiorem dicit altera, qua arbor siue damnatus in ignem perpetuum cruciatúmq; flammarum infernarum præcipitatur: quam doctores dicunt pœnam sensus. Noui (inquit Chrysostomus) quia plurimi pertimescunt gehennam: ego tamen illius glorię amissionem multo amarius, quàm ipsius

Vitatio mali & boni operis exhibitio necessaria ad uitam æternam habendam.

Soli Ecclesiæ regendę præficiuntur indocti, & malis moribus imbuti, cęteræ artes habent peritos artis præfectos.

Damnatorũ duplex pœna, una damni, altera sensus.

gehennæ, dico esse supplicium. Et quanuis hoc uerbis uel exprimere uel probare non possum: sciuit tamen hoc Paulus, qui & ideo summam iudicauit esse miseriam atque infelicitatem excidere ex gratia Dei. Et si quis infernos sexcentos statuat, aut plures, nihil est id omne, si conferatur ad amissionem, gloriæ fœlicitatis æternæ, ubi audire cogatur illud Matth. 25. Nescio uos. Hactenus ille.

Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Colligit ex superioribus ueluti in orbem rediens. Hoc igitur indicio dignoscetis eos, nimirum ex ipsis fructibus. vbi obserua non dixisse, Cognoscite aut uidete: aut cognoscere potestis, ut ostendat uel minimo negotio etiam citra magnam operam, ac industriam ingenium & naturam pseudoprophetarum cognosci posse, & hoc ex fructibus quales producent uelint nolint, duntaxat hoc uidendum est, ut ab illis caueamus, submoueantur à cura gregis, nec recipiantur pro Christianis, sed pro hostibus, non ut illos lædatis si fortè resipiscant, sed ut caueatis ne gregi noceant admixti. Nihil est enim perniciosius impietate, cui sanctimonię falsa species fidem addit, & autoritatem. Obserua. Opera & obseruatio mandatorum Dei sunt fructus bonæ arboris, quæ uerò aduersantur mandatis Dei sunt mali fructus, quibus facilè seipsos produnt pseudoprophetæ.

Fructus bonus obseruatio mandatorum Dei.

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine intrabit in regnum cœlorum.

Pergit Christus superiorem alegoriam apertius declarare simul & exitium ac sententiam aduersus istos sanctitatis simulatores, & hypocritas pronuntiare, quos cœlo excludet. Horrendum auditum & uisu terribile est hoc iudicium, nemirem profundius in tartara mersum iri, quàm magnos istos scilicet qui ore tenus tantùm, se sanctissimos dicunt, & suo se nomine uenditant, quòd battologi sint, clamantes, & solo ore, non autem ex puro & Christiano corde, diu noctúque profitentes, Domine Domine, & simulantes se Dei ministros, idque apud eos (quibus Christus magni est) quatenus sese sub Christi & Euangelij nomine uenditent & se Christi ministros prætexant. Hac ouilla uoce & habitu incedentes, ac dicentes, Vnicus prædicã dus Christus, Purum uerbum & Euangelium annuntiandum, nolo alterius quàm sacræ scripturæ autoritatem adferre: audies autem in ore eius uersari hæc uerba, Paulus habet, Matthæus scribit, Præceptor noster Iesus Christus ita apud Ioannem monet. Quis, quæso, non audiet prætexentem uerbũ Dei? Quis ab huiusmodi cauere desiderauerit? Vide opera hoc est fructus, & facilè uidebis. Audies quidem dicere, sed non facere uolũtatem patris cœlestis: audies plerunque allegantes scripturam, sed falsò interpretantes & lacerantes. Aut si quãdoque recta docuerint, illa tamen operibus non exprimunt. Non enim qui dicit mihi Domine Domine, &c. Quasi dicat, Nõ omnis qui me uerbis duntaxat profitetur, dignus habebitur regno cœlorum. Neque enim titulus Christianum facit, sed uita: neque protinus eos pro discipulis agnoscam, qui mihi religiosis in speciem uerbis dixerint, Domine Domine, quum reipsa longè aliis Dominis seruiant, Mammonę, uentri, ambitioni. Obserua hoc loco Christum nihil aliud uoluisse his uerbis, non omnis qui dicit mihi Domine Domine, &c. exprimere, quàm eum qui se seruum Christi simulat, non esse uerè suum ministrum. Vt cognoscamus quod obseruatio legis, & sententiæ eius, non tantùm externa, sed perfectissima & absolutissima à nobis exigatur. Vnde ad legem perfectè implendam, & ad regnum cœlorum merito iustitiæ suæ possidendum non sufficit me uocare Domine Domine. Hoc iuxta phrasim Hebræorum dictum est, qui appellando Deum, maioris honoris gratia dicunt, Dominator Domine. Hoc ergo loco, uocare Deum, Dominũ Dominum, est orare in multiloquio, iuxta sensum superius expressum: est simu-

Vna enim fide opus est integritate uitæ ad assequendam uitam æternã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lare se seruum & ministrum Dei. Obserua. Hoc loco regnum cœlorum non sumi tur pro Ecclesia in terris adhuc existẽte, quemadmodum capitur infrà. 13. cap. sed pro uita illa æterna & futura. Colligamus ex his summam uerborum. Non omnis qui dicit mihi Domine Domine, id est non omnis qui legem in speciem facit & externo tantùm opere, &c. Vbi obserua sermonis Hebraici proprietatem, quæ quod exaggerat, congeminatione auget, quod genus illud apud Hieremiam cap. 7. legitur, Templum Domini, templum Domini, &c. Vt ergo diligenter pseudoprophetas hypocriseos notet, non semel tantùm dicit Domine, sed ingeminat illam dictionem, ut magnam exprimat hypocrisin eorum qui appropiant Domino labiis suis, cùm corde sint remotissimi. Tales erant illi tempore Esaiæ. 29. & tempore Christi, Matth. 15. Obserua. Quia hoc loco nudam reiicit fidem Dominus, intelligendum est, cùm scriptura de fide, inuocatione, credulitate, confessione & huiusmodi loquitur, aliquando illa accipi simpliciter, non coniunctis operibus, ut apud Paulum, Corinth. 13. Si fidem habuero. Et apud Iacobum reiicientem fidem operibus uacuam: interdum uerò sunt opera coniungenda, nec scriptura accipienda est secundum literam & corticem. vt Ioel. 2. Omnis qui inuocauerit nomẽ Domini saluus erit. Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Inuocatio hæc non solo ore fieri debet, sed ex affectu cordis, confessione oris & protestatione operis. Sic etiã inquit propheta, Iustus ex fide uiuit: & Rom. 5. Iustificati ex fide: non intelligenda est ibi fides nuda & mortua, sed uiua quæ per charitatem operatur. Cõsiderandus est locus qui præcedit & sequitur cum scopo autoris. Et hæc est una clauis scripturæ.

Fides plerũque in sacra scriptura cõprehendit opera.

Sed qui facit uoluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in regnum cœlorum.

Ferit, repellítque Dominus, & è regno cœlorũ excludit, qui solam & nudam fidem iactãt, nihil interim opera curantes: uolens non solùm sciamus, aut dicamus uerbum uoluntatis paternæ, sed etiam opere compleamus, hoc est ut non tantùm uerbo dicamus, Domine Domine, sed & opere ipso exhibeamus nos eius ministros. Vtrunque enim seruis Dei necessarium est, ut & opus sermone & sermo operibus comprobetur. Implenda est patris cœlestis uoluntas, quam ut impleret, eõ se descendisse dicit Ioannis. 5. & 6. Hoc olim præcepit, Deuter. 6. Audite uocem meam, & ero uobis Deus, & uos eritis mihi populus, & ambulate in omni uia, quam mandaui uobis, ut bene sit uobis. Paulus quoque ad Romanos 2. cap. Non enim auditores legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Et 1. Corinth. 7. Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Infrà 19. Vis ad uitam ingredi, serua mandata Dei. Porrò uoluntas patris est expressa in lege Moysi, quæ lex antè quidẽ per Prophetas, nunc autem per ipsum Christum ita explicata est, ut perspicuum sit eam esse spiritalem, & requirere non solùm externam operam, uerùm etiam affectum internum & spiritalem, hoc est quod te ad uoluntatem patris ex animo comparare studeas, ac his quæ Dominus mandauit magno studio incumbas, etiam si perfectè omnia non perficias. Dum tamen perfectam legis impletionem, seu Dei dilectionem expectamus, nostris operibus piis subscribamus, quod pictor ille Apelles solebat adpingere, faciebat, nõ fecit. Ambulemus semper in uia Domini facientes & operantes, ut quę in ea faciebamus completa & perfecta in æterna uita habeamus. Rogat Chrysostomus, cur non dicat Christus: sed qui facit uoluntatem meam. Et respõdet illud fieri propter infirmitatem audientium, quibus nondum cognitum fuerat eandem esse Christi & patris uoluntatem: atque ideo ponere illud quod minus erat offensiuum. Rursus huc missus erat, ut faceret uoluntatem patris. Ioan. 4. 5. & 6. non suam, hoc est non priuatam. Vnde propter formam serui acceptam, &

Opere & sermone impletur uoluntas Dei legislatoris.

grandem tapinosin omnia ad patrem refert. Imò hoc sermone ostendit, eum patris uoluntatem facere, qui Christum Dominum non solùm uerbo, sed & reipsa coluerit, sibíq; ex animo ministrauerit, iuxta illud, Qui me suscipit, nõ me suscipit, sed eum qui misit me. Et sermo quem loquor non est meus, sed eius qui misit me. Obserua verum & genuinum ministri Christi ingenium esse, ut faciat uoluntatem patris, hoc est totus in hoc sit, ut ex animo Christo seruiat, nihil quærens nihílque in uotis habens, quàm ut regnum Christi promoueatur. Dignabitur ergo Christus regno cœlorum, qui uerè repudium miserunt terrenis cupiditatibus, & ex animo obtemperant uoluntati patris cœlestis, cuius uoluntatem nobis prædicauit: siquidem ab illo est quicquid nos docuit Christus.

Multi dicent mihi in illa die, Domine Domine.

Grauis est hæc comminatio, qua ab hypocrisi deterret, & suos ad studium pietatis incitat. Multos dicit, ut cautiores sint discipuli ne terreantur multitudine hypocritarum, & attentiores sint, ne protinus credant quibusvis, quoniam futurum est multos aduenturos hypocritas, nomen Christi profitentes, & miraculis ita conspicuos, ut nemo alios putet, quàm certissimos esse regni Dei ministros, tanta illorum erit hypocrisis & simulatio sanctitatis, quum tamen illos nũquam pro suis habiturus sit. Clamabunt quidem Domine Domine, hoc est inuocabunt me cum ea fiducia qua etiam hypocriticè in mundo viuentes putabant se certissimos esse de regno cœlorum. Quando clamabunt? Proculdubiò nimis tardè, quãdo neque meriti neque demeriti tempus erit, nimirum non proderit nomen meum inuocatum, Domine Domine, his qui spiritu factísque meis caruerint in illo die, quum non iam humano iudicio quod sæpè fallitur, sed diuino, pro suis cuique meritis præmia designabuntur, & separabuntur oues ab hœdis: ut nec illa sint eis profutura, quæ nomine uerorum discipulorum simulauerunt.

Mortuo non relinquitur locus merẽdi.

Nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in tuo nomine uirtutes multas fecimus?

Mimetica est hæc oratio. Verba enim hypocritarum & pseudoprophetarum recenset. Multi in illo die metu territi uenient, & agnosci iam cupient apud Deum, quum apud homines simulauerint, præcipuos quosdam & eximios discipulos Christi, Euangelíque præcones, dicéntque mihi, Domine Domine non agnoscis famulos tuos? Nónne per tuum nomen futura prædiximus? Nónne per tuum nomen dæmonia profligauimus? Nónne per tuum nomen, uenena, morbósque pepulimus? Nónne per tuum nomen alia prodigiosa quædam, ac stupenda multa fecimus, atque his factis nomen tuum illustrauimus? Tot argumentis docuimus nos esse tuos, & nunc non agnoscis? Tunc confitebor & illis, id est tunc audient ex me tale responsum, Nunquam noui uos. Quò facilius hæc intelligamus, cognoscendæ sunt uerborum significantiæ. In nomine Christi, idem est atque uirtute & numine Christi. Dei enim nomine in scriptura ipsum Deum, uel potius maiestatem & gloriam eius designari constat. Psal. 8. Domine Dominus noster quàm admirabile est nomen tuum in vniuersa terra! Vnde omnino orationes istæ, per nomen tuum, uel in nomine tuo, aut propter nomen tuum, & huiusmodi, cum sensum habẽt Hebræis (à quibus ueniunt) quem illæ nostræ, Oro tuam maiestatem, tuam reuerentiam, maiestati, præstantiæ, uel reuerentiæ tuæ placeat, & ut enim his nihil plus dicitur, quàm si diceretur, oro te, & tibi placeat: nisi quòd hoc modo simul honorare videmur eum, cui, vel de quo, ad hunc modum loquimur: ita cùm Christus dicit patri, Manifestaui nomen tuum, perinde est ac si dixisset, manifestaui te. Ita cùm idẽtidem in scripturis dicitur, Libera nos propter nomen tuũ, idem est ac si diceretur, Libera nos propter temetipsum. Sic quod alij hoc loco dicunt, Nónne in nomine tuo prophetauimus, idẽ est ac, Nónne per te, tuo nomi-

Dei nomine hic uirtꝰ Dei intelligitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne & uirtute prophetauimus. Prophetare in primis accipitur tã pro præteritarum quàm futurarum rerum enarratione. Hoc modo Moses dicitur propheta. Secundò est futura prædicere, res diuinas agnoscere. Tertiò est uerbo ad uerbum prophetiam enucleare, hoc est exponere, res diuinas denuntiare, & psalmos ac uerba Dei canere, spiritu doctore & duce. Quartò accipitur ut satis nobis est hic, sicut Paulus. 1. Corinth. 14. usus uidetur, nempe pro prædicare, sensum scripturarum populo aperire, docere, monere, consolari, arguere, increpare, & ex peculiari afflatu spiritus Christi de mysteriis Dei ad profectum pietatis auditoribus differere. Huius pars quædam est præsensio ac prædictio futurorũ antè etiam reconditorũ, pars, & quædam diuinior de Deo ac pietate dexterius differendi facultas. Sic enim Paulus ait, Nam qui prophetat, hominibus loquitur ad ædificationem, & exhortationem, & consolationem, id est, prophetæ officium est, sacrarũ literarum sensum, quem à Deo didicit, populo depromere: deinde demoliri & eradicare quicquid contra Deum erectum erat: plantare & ædificare, quicquid Deo placet: vigilare ne in populum Dei irruat quid noxium. Loquẽdo enim uerbum Dei uel ædificat, dum quæ fidei sunt docet: uel cohortatur, ut pergant qui in Domino cœperunt: uel consolatur, ne frangantur, quos crux Domini durius premit. Virtus interdum pro potentia, maiestate, autoritate, & dicendi libertate accipitur. Vt ad Hebr. 2. & Act. 4. Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi. Hoc loco uirtutes multas dicit, ut intelligas potenter facta quæuim diuinam demonstrarent. Ex his liquet, spiritu Christi etiam hypocritas quosdam in initio Ecclesiæ, mysteria regni Dei docuisse, dæmonia eiecisse, aliásq; uirtutes perfecisse, inter quos certè Iudas, Demas, ac alij plerique fuerunt, quos Paulus à ueritate aberrasse queritur. Proindè hæc dona Dei (quæ à theologis gratiæ gratis datæ uocantur, & nec iustificant hominem) sunt clarissima. Quæ (ut Christus his uerbis significat) possunt quidem reddere hominem coram hominibus illustriorem: non autem reddant eum coram Deo iustiorem, nec impleant legem Dei, nec mereantur dignitate sua uitam æternam. Vnde cum apud Lucam, 10. ca. septuaginta discipuli redirent ad Christum, & gloriarentur quòd etiam dæmonia subiicerentur ipsis per nomen eius: Respondet illis Christus, Ecce do uobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Veruntamẽ in hoc nolite gaudere quòd spiritus uobis subiiciuntur, sed gaudete quòd nomina uestra scripta sunt in cœlis. Et si donum edendi miracula, esset impletio legis & iustificatio, cur Christus iuberet apud Matthæũ cap. 24. fugere pseudochristos & pseudoprophetas, qui tanta signa & prodigia edituri sunt, ut in errorem inducantur, si fieri posset, etiam electi? & Paulus ad Corinthios. 13. scribens. Si habeam prophetiam, & nouerim omnia mysteria, omnẽque scientiam, & si habeam omnem fidem ita ut montes transferam: charitatem autem non habeam, nihil sum. Hoc loco Paulus insolẽtiam Corinthiorum quam ex miraculis cõceperant repressurus, omnibus postpositis miraculis, unam exigit charitatem. Mirabitur fortasse quispiam, quomodo homines impij quos Christus nunquã nouit, possint tot atque tanta facere miracula, idque in nomine & uirtute Christi. Respondeo. Deus nõnunquam uera signa homines malos & impios facere sinit, sicut Cayphas sacerdos summus, Ioan. 12. prophetauit. Et Balaã, Numeri. 24. Neque inficiandum est, Iudam proditorem, & alios non paucos discipulos qui etiam à Christo defecerunt, Ioan. 6. multa signa edidisse, quales & multos adhæsisse Paulo legimus, qui tamen postea ab ipso relapsi sunt: Quos nihil dubitauerim pro temporis illius ratione miracula patrasse, prophetasse, dæmonia eiecisse. Proinde Ioannes ad hanc quæstionem uidetur multum lucis attulisse, ubi inquit de Caypha, Cùm esset pontifex anni illius, prophetauit. Fieri enim potest (cũ prophetia aut uirtus edendi miracula sit gratia gratis data, & quæ non reddit nos

Propheta à doctore & interprete sacrarum literarum.

Virtus interdum maiestatem & dicendi libertatem significat.

Prophetianõ reddit hominem meliorẽ & Deo gratiorem.

Sinit Deus impium prophetare, & miracula facere, in aliorum utilitatem.

Deo acceptos ac gratos) ut talis in publico officio positus, aut magistratus uaticinetur, & signa faciat, ac præterea multorum bonorum & maximæ utilitatis autor sit, multos homines Deo lucrifaciens, cùm tamen interim pro se malus sit & flagitiosus, haud dubiè (nisi resipuerit) ad diabolum descensurus. Sicut prædicator in publico uersatur officio, & si rem rectè expenderimus, talis maxima quæque opera facit, ad hæc signa & mitacula, nullis comparanda, quæ in terris fieri solent. Nam officio suo, quo te per uerbum docet, & sacramentis quæ tibi ministrat ad fidem & charitatem te pertrahit, éque diabolica potestate, & morte perpetua temet eripit, & cœlestis regni consortem facit. Quæ opera longè latéque omnia externa signa, & prodigia excedunt: licet ipse à quo sunt incredulus & improbus homo es se posit. Quare in talibus subindè ad uerbum respiciendum est, & secundum eius regulam iudicandum est, & non secundum personam uersantem in officio, sicut Cayphæ summi sacerdotis prophetia significabat Christum sua morte homines à morte, peccato & diabolo redempturum, & hęc uera & præcellens erat prophetia, licet ille eandem uirulento & malitioso pectore protulerat. Ita quoque propheta Balaam, quanquam homo nequam fuerit, quòd malum dedisset consilium, nimirum ad suggestionem eius mulieres Madian deceperunt filios Israël in Beelphegor, rectè tamen ut propheta prædicebat de populo Dei & Christo, & Deus loquebatur per illum. Iam ubicunque prædicator legitimè officio suo fungitur, & uirtute illius signa facit, audiendus est. Verùm si exorbitare uelit, & aliam uiam persequi, non amplius uerus prædicator habendus est, sed pseudopropheta. Ita quoque dum Iudas Apostolus Euangeliũ docuit, & signa fecit, quem cõstat fuisse diaboli, etiã Christi testimonio, ea uirtute officii apostolici facta esse negare nõ possumus, nimirum Christi confirmandi gratia, quo homines in ipsum crederent. Et ad hunc modum de omnibus cæteris iudicandum est, quibus officia in Christiana Republica cõmissa sunt. Neque enim omnes Christiani qui in officio sunt & prædicant boni & studiosi sunt. Hæc enim dona, prophetare, miracula edere, sunt gratiæ gratis datæ, non autem gratiæ gratum facientis. Qualiscunque enim persona fuerit, officium rectum & bonum est, & non hominis, sed ipsius Dei. Sicut Cayphas prophetauit, non ut Cayphas, aut ut homicida & funestus latro, sed ut summus sacerdos. Ita parrochus aut prædicator baptizat, & ad uitam immortalem allatos infantes perducit, non ut Claudius Guilliaudus, sed ut parrochus: nam officij honorandi & confirmandi gratia, hæc Deus per ministrum fieri permittit. Cùm itaque Iudas in certo officio publico fuerit, quod Christus ordinauerat: ideo officium in ipso honoratum est, & non persona. Ita quoque in rebus mundanis accidit, sicut inquit Salomon prouerb. 16. cap. Diuinatio in labiis regis, in iudicio non errabit os eius, id est, Omnia quæcunque magistratus constituerit, recta sunt. Quare quoties facinorosos & maleficos iudicat, & supplicio capitis afficit, Dei iudicium est, quod ipse in cœlo pronuntiat, & seruari cupit, licet extra officium hominem interficere interdictum sit. Ita scriptura eos quibus alicuius officij administratio commendata est, non raro prophetas aut uates facit, quanquam secundum suas personas frequenter latrones sint & tyranni. Sicut Salomon iterum testatur Prouerb. 9. Per me reges regnant, hoc est ipsorum leges & iudicium mea sunt, & quicquid officij gratia faciũt rectè regnantes. Nihilominus tamen nonnulli inuẽti sunt in mundo latrones, qui iure & potentia sua pro animi sui libidine strenuè abusi sunt: quorũ nomina legere licet in Bibliis, Iustino, Liuio, Valerio maximo & aliis historiographis. Attamen in suo officio manẽtibus, & quod iuris est facientibus, omnia Dei mandata sunt. Cùm itaque Deus hæc in rebus mundanis facere soleat, quanto impensius eadem in spiritualibus tueri studet, quo officium eius uigeat & efficax maneat. Ideo, ut paulò antè diximus, mera sunt ista, & illa quidẽ magna miracula, quoties parrochus aliquis, Euangelium docet, aut sacramenta

Malitia ministrorum non minuit ualorem sacramẽtorum.

Prophetia & edendi mira cula potestas sunt gratiæ gratis datæ.

Potestas oĩs à Deo est, abusus uerò potestatis ab impio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ministrat, eatenus tamē quatenus Euangelij doctrinam, & sacramentorum usum non uitiat & adulterat, siue bonus ipse fuerit siue malus. Et quanquam ipse uelut ipsius huius thesauri non sit particeps, eundem tamen is consequitur, qui uerbum accipit & credit. Proinde in huiusmodi duo probè discernenda & segregāda sunt, officium & persona, ne ob personam officium reiiciatur & contemnatur, sicut fere accidit, ut ubi unus aliquis probæ uitæ fuerit, sint uicissim uiginti improbi. Sed eò defigendi sunt oculi, num officium & signa eò tendant & seruiant, quibus doctrina laudetur, & confirmetur, ut in Christum credatur: & num cum his conueniant quæ Christus dixit, præcepit, & ordinauit. Hæc omnia dum uideris, dicito: Hæc doctrina recta est, tametsi persona nullius momenti sit, hoc signum accipiam ut conforme doctrinæ Christi, de persona nihil laboraturus. Non pauci sunt pastores, prædicatores, & huiusmodi in aliis & aliis officiis positi, putantes Deo suas personas intuendas magis quàm officia, & ob id se maxima illa & ardua operari, sed id illis non erit subsidio, quanquam in extremo iudicio uelint dicere & gloriari: Domine nónne in nomine tuo multa signa fecimus? Dominus enim officiorū gratia & pro ipsorum confirmatione uirtutem hanc & dona personis iuxta suum beneplacitum ad officium uocatis, dedit. Sed hæc de publicis officiorum personis dicta sufficiant, per quas signa & miracula fiunt. Rogabis forsitan. Quid de his dicendum est, qui signa edunt & prophetizant, neque tamen sunt in officio? sicut apud Lucam ca. 9. de quibusdam legitur, qui signa faciebant, neque tamen Christi erant discipuli. Mihi dicendū uidetur, ubi uera signa à priuato homine fiunt, credibile est illum iustum & bonum esse: sicut sunt nonnulli qui priuatas reuelationes habēt per uisa & insomnia: sed ea signa omnia eò tendere oportet, ut Christum & Euangelium celebrent, & promoueant. Ex his collige signa duplicia quæ bona sunt & legitima, primùm quæ fiunt à probis hominibus & Christianis: Deinde ea quoque quæ faciunt improbi, sed qui uersantur in officio & rectè docent. Verùm ut semper ad hunc Lydium lapidem probentur, num edita signa ad laudem & gloriam Christi, & fidei commendationem tendant. Quare contra catholicam fidem nullum signum accipiendum est. Porrò hoc unum obseruandum est, quod quemadmodū Deus legem suam per Mosen promulgatam innumeris portentis Iudæis commendauit: ita Euangelium & Iudæis & Gentibus commendare uoluit: Vtque frequentia miraculorum illis postquam in terram sanctam uenerunt, paulatim remissa fuit: Ita etiam Ecclesia (postquam in bona orbis parte Euangelium innotuit) uirtutes edendi miracula habere cœpit rariores: quæ etiam magis adeò ad celebritatem Euangelij, quàm ad fidem credentium faciebant. Non enim ex miraculis petenda est fides, sed ex scriptura, iuxta quam, quum aliquid audium credendum proponitur, dici solet, secundum scripturas, aut sicut dicit scriptura. Potius ad inquirendum de Euangelio animos hominum miracula excitabant quàm illi fidem arrogabant. Multi enim innumera miracula uiderant, qui tamen non crediderunt. Vnde id quod Marci ultimo scribitur, Domino cooperante & sermonem confirmante sequentibus signis, aliud non fuit, quàm sermonem Apostolorum celebrem & admirabilem reddere: ut tanquam diuinus ad se omnes pelliceret. Vt ergo satis celebre Euangeliū per miracula euasit, Dominus non abs re miracula in suis operari cœpit rariora. Quo nomine, ne nobis displiceamus, tanquam Domino parum accepti, quòd scilicet non ea uideremus, & tam frequentia miracula atque in prima Ecclesia, uoluit his uerbis, Multi dicent in illo die Domine &c. cōmemorare nobis, tam non eximium esse hoc donum edendi miracula, ut impiis etiam hypocritis olim illud dederit: & Ioanni (quo non surrexit maior inter natos mulierum) non dederit. Nam hic nullum signum fecit, Ioan. 10. Deinde obseruandum est hoc, quoniam, ut Paulus, 2. Corinth. 11. testatur, Satan pro sua astutia in angelum lucis sese trāsformat, ubi uti operum Dei simiā agens,

In susceptione sacramētorum, officium spectādum est, non persona.

Initio nascētis Ecclesiæ miraculorū editio fuit necessaria.

quò credentes etiam electos Dei (si fieri posset) à regno Dei impediat, & excludat. Vbi primùm uidit illam miraculorum lucem facere ut promoueret Euangelium, & credentes illa confirmarentur, subornauit & ipse suos Apostolos hypocritas, & subdolos ministros, quibus synceritatem Euangelij corrumperet. Hos instruxit & id ingenii dedit, ut passim sese pro Apostolis Christi uenditarēt. Deinde etiā subtili & fucata arte signa & miracula (falsa tamē) & alia huiusmodi (quæ incautis stuporem faciunt) addidit: idque adeò potenter & copiosè, eáque uehementia & mēdaci specie, ut ad hos nihili uiderentur ueri Apostoli, tantus erat horum fucus, qui tantùm effecerunt, ut passim à Paulo recederent, quos Christo lucrifecerat. Hic est spiritus erroris, falsum miraculum, impostura. Quæ omnia sunt ex spiritu Satanæ ad corrumpendum Euangelium Christi. Atque illa Deus permittit apud eos qui dilectionem ueritatis non habent, & non solùm non illam admittunt, sed & illam corrumpere contendunt. De qua re habes apud Paulum. 2. Thessal. 2. Quemadmodum & accidit Iudæis in uetere testamento, & hodie frequentia audies miracula, sed falsa, apud Turcas. Perpetuò enim hoc studio frequentia audies miracula uel apertis impugnationibus tollat, uel occultè uitiet & corrumpat. Sed non latius quàm quousque permiserit Deus. Exemplum habemus in magis Pharaonis, deinde in falsis prophetis uerorum æmulatoribus, per quos Satan uerū Dei cultum, qui erat per legem Dei, ad innumeram idololatriam, idque adhuc prætextu & sub nomine Dei, perduxit. Iam quia hi impostores, & falsi Apostoli etiā in lege Euangelica finxerunt se non alios quàm Christi Apostolos, ut & reliquos præ se damnarent, dum operarentur admiranda, sed fictitia, non dubito in die iudicii dicturos per admirationem Christo, Domine Domine, cur reiicis nos? cur nos non agnoscis? Nunquid per tuum nomen stupenda & admiranda fecimus? Nunquid in nomine tuo prophetauimus? Quomodo ergo nō agnoscis nos? Sed audient, Nunquam noui uos. Obserua, quantùm ad partem prophetię quæ per omnia secula, & apud quaslibet identidem sese exeruit Gentes, tum per insomnia, tum per portenta, tum per instinctum quendam, & afflatum diuinum, denique de imposturis & fallaciis in his, tam hominum quàm dæmonum, non uanum fuerit legere Marci Tullij libros de Diuinatione. Nihil enim negligendum, quod Domini donum esse liquidò constat.

Et tunc confitebor illis, nunquam noui uos.

Tunc, id est in die iudicij, cùm hypocritæ uolent agnosci à me, & uerè demum uanitatem suorum studiorum agnoscentes, seriò cupient, sed frustra, & nimis serò mei esse uolent discipuli. Tunc ego illis palàm faciam, & extra dubium cognoscēt se prorsus à me ignorari, quem solidè ipsi quoque cognoscere nūquam antea quę-sierant, tum, inquam, audient ex me tale responsum, Profectò nunquam agnoui uos, ne tum quidem cùm ista (quibus gloriamini) faceretis, quòd syncera fide per dilectionem officiosa, careretis. Audio Domine Domine, sed fidelium seruorum animum nunquam sensi in uobis. Audio, multam mentionem nominis mei, sed spiritum meum nunquam expertus sum inhabitasse in uobis. Audio miracula per nomen meum gesta, sed non audio fructus illos proprios & peculiares, per quos uerè discipulus Christi agnoscitur. Tum sentietis uos ter miseri, quòd miracula in nomine meo fecistis citra fidem quæ per dilectionem operatur, aliasque uirtutes præstitistis, penitus nullius uobis ad salutem momenti futura. Obserua, verbum Noui, pro dilexi accipi. Hoc enim loco, ait Theophylactus, charitas cognitio dicitur. Hac significatione uerbi usus est Ioannes. 1. Ioan. 2. cap. In hoc scimus, quoniam cognoscimus eum, si mandata eius obseruamus: qui dicit se nosse eum, & mandata eius non custodit mendax est, & in hoc ueritas non est. 2. Pet. 1. Gratia uobis & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu Do-

Cognitio pro charitate hic sumitur.

Deus nō nouit reprobos quorum opera non approbat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mini noſtri. Obſerua vocem, nunquam, qua cum verbo ſequenti omnimodam exprimit abnegationem ac reiectionem. Quaſi dicat, Non eſtis ex electis, nunquam excepi uos in caulas meas, nunquam tracti fuiſtis à patre meo, nunquam uoluiſtis audire uerbum meum, nunquam fuiſtis ex ouibus meis, dum miracula faciebatis.

Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem.

Terribilis ſermo, & horrida ſententia, cunctos veritatis aduerſarios & incredulos, quaſi gladio ancipiti confodiens. Quaſi dicat, Quia nec tum uerè mei fuiſtis, cùm meo nomine uos uenditabatis inter homines, ſed ſub ſimulata mei profeſsione ſeruiſtis diabolo, diſcedite nunc à me uos iniqui & praui, cum iniquitate, impietate, fraude & malitia quibuſcũ habuiſtis cognitionẽ: & accedite diabolo, cuius ſpiritum hauſiſtis, cuius uolũtati obtemperaſtis: miniſtri eſtis illius mali, id eſt Satanæ, qui per uos uelut organa ſua, iniquitatem ſuam prætextu pietatis, & ſub nomine meo perfecit. Nunquam enim regni mei conſortes erunt, qui in impietate & iniuſtitia ueritatem detinuerunt, & perſeuerauerunt, quocunque etiam titulo fuerint. Rogabit quiſpiam. Cùm dæmonia eiicere nomine Chriſti, uirtutes item multas eodem nomine facere, ſint bona opera, quare uocat hos qui hæc operati ſunt, malos operarios? Reſpondeo, Chriſtũ non hîc loqui ſimpliciter de omnibus qui miracula fecerunt, & prophetarunt, ut de Apoſtolis & prophetis ſanctis uiris Dei: nec de adulteris, homicidis & aliis huiuſmodi per ſe notis malis, ſed de his qui ſanctimoniæ ſpeciem præ ſe ferebant, intus autẽ doloſi, volentes interim coram mũdo primi haberi, qui ad regnum Dei pertineãt. Et hos pſeudoapoſtolos Paulus, 2. Corinth. 11. uocat operarios ſubdolos. Vnde malus operarius non ſolùm dicitur qui quod malum eſt, facit, aut qui bonum non facit, quod debet facere, talentum ſibi concreditum abſcondens: ſed etiam qui bonum quidem facit, ſed animo malo, ſubdolo, & hypocritico. Cuiuſmodi erant Scribæ & Phariſæi, in ſuis ieiuniis, orationibus & eleemoſynis, de quibus ſupra cap. 6. & infrà 13. ca. Obſerua. Non dixit qui operati eſtis iniquitatem (ait Hierony.) ne uideretur tollere pœnitentiam: ſed qui operamini, hoc eſt qui uſque in præſentem horam cùm iudicij tempus aduenerit, licet non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum. Hic locus deſumptus ex pſal. 6, Conueniunt hæc cum illis infrà 25. Diſcedite à me in ignem æternum maledicti: Eſurij enim & non dediſtis mihi manducare. Vt planè idem ſit agere iniquitatem, & poſthabere dilectionem.

> Omnis ergo qui audit uerba mea hæc, & facit ea, aſsimilabitur uiro ſapienti qui ædificauit domum ſuam ſupra petram: & deſcendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerũt uenti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit.

Pulcherrima ſimilitudine Chriſtus ſermonẽ ſuũ concludit, ac ueluti uice epilogi ſuperiorẽ ſententiam cõtra hypocriſim exponit, ut intelligãt cùm pij tũ impij, quæ ruina aut fortuna utroſque maneat: omnis qui doctrinam meam audit, id eſt legem Euangelicam excipit, & facit, id eſt ex animo iuxta ſenſum ſpiritalem implet eam, ille ſolers & induſtrius architectus eſt, id eſt uerè diſcipulus Chriſti eſt, non ſuper arenam ædificat, ſimiliſque eſt homini ædificanti, hoc eſt ſic ſe per omnia habet, ut homo ædificãs domum, id eſt ſeipſum in habitaculum Deo, qui non ſuper arenam, id eſt opera in ſpeciem bona, ædificat: ſed ante firmam petram profundamento quærit: quærit Chriſtum qui eſt fundamentũ, 1. Corinth. 3. & idem firma petra. 1. Corinth. 10. quo poſsit firmiter conſiſtere, & uim perferre. Irruentibus tandem tempeſtatibus & imbribus deſuper & externè, & aquarum inundationibus infernè, tum uentorum procellis & turbinibus in medio furentibus, fundamentum emollire & labefactare conantibus, aduerſus omnem impetum illa domus perſtat immobiliter, tanquam omnes inſultus reſpuens, hac ſimilitudine nos fideliter præmonitos eſſe cupit, ut imprimis demus operam omníque ſtudio nitamur, ipſius doctrinam retinere, ne Chriſtum é corde labi ſinamus, ut unicum noſtrum & firmiſsimum quidem fundamentum, & ſalutis noſtræ angularem lapidem à Petro, 1. Petri, 2. & Paulo Epheſ. 2. ex Eſaïa 28. cap. dicitur: ſuper hunc fundati & ædificati fide uiua, facilè inconcuſsi manebimus, diabolum, mundum, & omnes falſos doctores & pſeudoprophetas tanquã furentiſsimos uentos cõtemptui, cæteráque irruentia pericula, ac omnes difficultates & neceſsitates quamlibet intollerabiles, nihili faciemus. Is profectò legem implet, ac eius ſpes & fiducia ipſo Chriſto per Spiritum filiorum ſolidè nixa confundi non poteſt. Et ne inferorum quidem portæ, hoc eſt uis omnis & poteſtas Satanæ contra hanc domum, id eſt cõtra hunc pium, contra eum quicquam poteſt. Cur Ita? Quia fortior eſt is, nimirum Chriſtus, qui in pio agit, quam qui dominatur in mundo. Hanc immobilitatem & ſoliditatem hac ſimilitudine ſignificatam, Dominus aliàs multis ſcripturæ locis cõprobauit. In Leuitico Dominus inquit, Cuſtodite leges meas atque iudicia, quæ faciens homo uiuet in eis. Et in pſalmo. 14. Quis habitabit in tabernaculo tuo, aut quis ſtabit: & tandem concludit pſalmus, Qui facit hæc, non mouebitur in æternum. Et pſalmo. 118. Tunc non confundar cùm perſpexero in omnibus mandatis tuis. Pſal. 124. Qui confidunt in Domino, ſicut mons Syon, non commouebitur in æternum. In prouerbiis quoque Salomon ait, Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius, iuſtus autem quaſi fundamentum ſempiternum. Senſus huius loci eſt, eos contra omnes tentationes poſſe ſubſiſtere, qui fide uiua ædificati ſunt ſuper Chriſtum Ieſum. Qui uenit ad Chriſtum, id eſt qui credit in Chriſtum, & demum ex ea charitate ipſius præcepta conſeruat, fundat domum ſuam hoc eſt ſeipſum, ſupra petram firmiſsimam Chriſtum, dum omnia ex fide uiua & nomine Chriſti operatur. Obſerua in hac ſimilitudine, quæ ſit uera ſapientia, illa ſcilicet quæ ſalutem noſtram in ſolo Chriſto ita collocat, ut nullis periculis queat concuti, nedum deiici.

Qui unicè Deum amat & eius præcepta obſeruat nullis periculis poteſt cõcuti, nulliſq; tentationib⁹ obrui.

Fundata enim erat ſupra firmam petram.

Aetiologia eſt, cur tot modis pulſata domus conſiſtat immobilis. Diſpexerat ille bonus architectus ante omnia ſolidum & immobile fundamentum, cui crederet ſubſtructionem aduerſus omnes iniurias tempeſtatũ duraturam. Tranquillo quidem cœlo quoduis ædificium facilè conſiſtit, cæterùm hyems arguit ſtructuræ ſoliditatem. Adueniente etiam hyeme cum ſuo iniuriarum exercitu, domum oppugnauit, ſed manſit immobilis. Cur ita, quia ſolido nititur fundamento. Prouiderat hæc exoritura ædificator: & ideo impoſuit illam ſolido ſaxo, cuius præſidio nihil illos inſultus metueret. Hæc ætiologia docet pios non poſſe ex ſeipſis ſubſiſtere in tentationibus, ſed ideo perſiſtunt, quia ædificati ſunt, & durant ſuper Chriſtum ſolidum fundamentum.

> Et omnis qui audit uerba mea hæc, & non facit ea, ſimilis eſt uiro ſtulto, qui ædificauit domum ſuam ſuper arenam: & deſcendit pluuia, & uenerunt flumina, & flauerũt uenti, & irruerunt in domum illam, & cecidit.

Declarato ædificio quod eſt ſuper Chriſtum ſolidum fundamentum, ualens contra omnes inſultus dæmonum, alterum adducit ædificium ſuper arenam fundatum. Quo ſimili uult monere Chriſtus, eos qui ſibi confeſsione oris tantùm nomen dederunt, & audiunt quidem uerbum Dei, ſed id faciunt nõ ex animo & ſolida ac uiua fide, ſtultè & inſanè agere. Quòd hæc ipſorum hypocriſis & uana re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ligio, tandem ingenti ipsorũ malo, detegẽda & euanitura sit. Sicut nimium imprudenter egerit, qui domum super arenã extruit, quæ simulatque uel paululum ui aquæ & uentorum pulsatur, corruit tota, magnáque sua ruina, damnum dat, multò maximum. Cur ita? Quia splendida quidem in speciem erat structura: uerùm nitebatur non solido, sed fluido & inutili fundamento: habenda est in primis fundamenti cura: ieiunia, eleemosynæ, preces, uigiliæ, humilis uestitus, denique miracula sunt quidem instar splendidi ædificij: cæterùm si animus ista gerentis spectat inanem hominum laudem, si quæstum, si uoluptatem, ut sit in pseudoprophetis & falsis prædicatoribus & hypocritis pastoribus, qui non habent fiduciam in Christum, non enim stant super petram, hoc est super doctrinam de Christo proditam, sed super turbidam arenam suæ opinionis & somniorũ: corruet, non subsistet omnis ædificatio, si quando ingruerit uehemens tentationum procella: ideo mortis acerbitate ingruente, hi ter miseri & stulti homines tum demum sentient, quando ipsis cum diabolo, morte, & peccatis, pugna ineunda erit, quod omnem suam fiduciam, super incertam & fluidam arenã collocarint, & ipsorum status & opera consistere nequeant. Quemadmodũ non paucis contigit (proh dolor) qui hoc non dissimulanter senserunt, ita ut præ trepidatione ac consternatione, tum etiam infirmitate conscientiæ in mentis alienationem inciderint, & nonnulli in perpetua desperatione permanserint. Eius rei non alia causa fuit, quàm quòd Christo non fisi sunt: sed suæ bonæ opinioni, hoc est carni confidebant, & de Christo ne uerbum quidem tenebant, super arenam ædificantes. Quare oremus sedulò spiritum filiorum augeri in nobis, qui impellat & accendat animos nostros cùm ad fiduciam in Christum, tum vt gnauissimè, faciendis præceptis Dei incumbamus, & alacri fiducia in uia Domini curramus, ponentes affectus nostros in doctrina promissísque Euangelicis, non ab alio, quàm à solo Deo rectè factorum præmium expectantes. Qui huiusmodi affectu & animo ductatur, stabit inconcussus & infractus, aduersus omnes impiorum atrocissimas persequutiones, & omnes magnas Satanæ machinas usque ad illum diem, quum perseuerantia uictrix malorum, suam feret coronam. Hac similitudine docemur, quæ sit uera stultitia, quæ spem suam in opinionem humanam & fucos, res uidelicet instabiles & perituras, statuit, quę instar arenæ super structum ædificium irruentibus procellis non subsistit. Nomine arenæ significatur inconstantia infidelitatis & hypocrisis, qua ore confitentur Christum, factis autem negant. Arena enim res est mobilis, & fluens, quæ sine dubio instabilitatem, atque inconstantiam designat animorum. Si enim constantia fidei (ait August.) dicitur petra, rectè & inconstantia infidelitatis arena uocatur, id est idololatria, quæ per uarias idolorum culturas semper dispersa est. Obserua in petra Christo ædificare, est audire uerbum & facere. Obserua quòd uerbo facit, præmittit uerbum audit, significans multos quidem uerbi auditores, paucos uerò qui facerẽt. Quòd si qui auditores tantùm sunt, punientur, quid erit de his qui non solùm non faciunt, sed ne audiunt quidem, & audire negligunt, ac contemnunt, damnantes alios qui audiunt, dicentes: Ecce isti omnibus intersunt concionibus, & tamen nihil facti sunt meliores, quasi opprobrantes auditum uerbi Dei loco uituperij, ac mox addentes, Et cur audiremus? Quid est enim si perpetuò audiamus, & nunquam quæ facienda sunt faciamus? Obserua Christum hoc loco simpliciter per augmenta damni & utilitatis suasisse, quid nobis agẽdum sit, si persistere uelimus perpetuò: & quid incommodi erit, si illud neglexerimus. Quare hæc doctrina Christi exigit animum salutis proprię cupidum, & ad illam promptum & expeditum qui præstet quicquid ad illam facere cognouerit: & uitet quicquid contrarium illi deprehenderit. Obserua uerbum cecidit, quo denotatur effectus impotentiæ operum, seu fiduciæ in opera citra fauorẽ Dei. Rursus aduerte. Audire uerbum solùm non facit Christianum, sicut nec labiis & lingua loqui, aut ore confiteri tantùm: sed ex animo credere & amare Christum, hoc est opere ex animo fidenti implere uerbum Euangelij. Obserua hanc similitudinem pertinere ad omnia quæ Christus in monte docuit. Atque in his uerbis, Omnis qui audit, & quibus parabolam struxit, repetendum est quod dixit supra, 5. cap. Qui soluerit unum de mandatis istis minimis, &c.

Firma petra est ipsemet Christus, uel doctrina de Christo prodita.

Qui ore tantùm Deũ profitetur super arenam ædificat.

Fuítque ruina eius maxima.

Horribile iudicium in hypocritas, & uerbi neglectores. Qui uerbum audit & facere contemnit, ruina eius est maxima, nimirum in eo statu cadens, id est moriens, perpetuò prorsus perit, erítque in maiori desperatione, q̃ si nunquam audisset uerbum. 2. Pet. 2. Melius enim erat illis non cognoscere uiam iustitiæ, quã post agnitionem retrorsum conuerti ab eo quod illis traditum est sancto mãdato. Obserua. Vox magna siue maxima indicat altum pręcipitium. Commodissimum erat pro diabolo ædificium super arenam, quod facile diruitur & præceps fit, deiectis in unum cumulum omnibus.

Et factum est cùm consummasset Iesus uerba hæc, admirabantur turbæ super doctrina eius.

Cùm unicus magister cœlestis Iesus Christus datus sit mundo, cuius Spiritu afflati sancti Prophetæ prophetantes de hoc magistro spiritali, non solùm turbis, sed etiam regibus admirationi erant: non est mirum si admirentur turbæ, dum uident, audiúntque tantum præceptorem magna cum autoritate uerba fecisse, eóque declarasse se esse, cui pater potestatem omnis carnis dederit, ut quotquot dederit ei, det illis uitam æternam. Admirabantur nouum genus doctrinæ, admirantes stupent, stupentes laudant, præterea nihil aliud. Vnde dicebant, Quæ est hæc doctrina noua? Marci. 1. Et unde huic hæc sapientia? Matth. 12. Marc. 6. Magis profectò horum admiratio ad Christi gloriam, quàm ad ipsorum fidem pertinet, ait Chrysostomus. Hi more corũ faciunt, qui si tibicinem quenquam præcipuum audierint, ad eius artem attoniti, nihil aliud regerunt quàm stuporem, & illud, quàm egregiè cecinit! Huic non absimile est quod legitur Ezechielis. 33. Et tu fili hominis, filij populi tui, qui loquũtur de te iuxta muros & in ostiis domorum, & dicunt unus ad alterum, uir ad proximum suum loquentes: Venite & audiamus quis sit sermo egrediens à Domino. Et ueniunt ad te quasi si ingrediatur populus, & sedent coram te populus meus & audiunt sermones tuos, & non faciunt eos, quia in canticum oris sui uertunt illos, & auaritiam suam sequitur cor eorum. Et est eis quasi carmen musicum, quod suaui dulcíque sono canitur. Et audiũt uerba tua, & non faciunt ea: & cùm uenerit quod prædictum est (ecce enim uenit) tunc scient quia propheta fuerit inter eos. Tale quid & Christo hic accidit. Proindè plaudebant quodãmodo turbæ admirantes super doctrina Christi ad Scribarũ doctrinam collata, qui tantum frigidis, futilibus ac deliris fabulis scatentes, impendiò loquaces erant, nulla uirtute orationis legem Dei tractantes, aut explicantes. At Christus aliter prædicandi officio functus est, his tradẽdis quæ antea fando nunquam audierant, ueram uitam & doctrinam indicans, & uitia reprehendens. Scribæ interpretum duntaxat munere fungebantur ad hoc spiritu nullo, nimirum hypocritæ docebant, sua tantùm quærentes. Atque hoc erat quod turbæ stupebant uidentes & sentientes ipsum maiorem autoritatem in dicendo præ se ferre.

Erat enim docens eos, sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ & Pharisæi.

Aetiologia est, Cur admirarentur turbæ super doctrina Christi. Quia legem à Scribis & Pharisæis obscuratam & eneruatam suo loco & nitori Christus restituit,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& declarat, admirantur turbæ. Cùm enim hæc docet, doctrinæ perfectæ uigore & genuina ueritatis uirtute adflantur turbæ, nihil tale in suis Scribis hactenus expertæ. Sentiunt itaque ipsius doctrinæ uim, uirtutem & uiuam quandam energiam, unde dicere coguntur, hunc cum autoritate aliqua docere populum, cui Scribæ collati inutiles tantùm & frigidi loquutores apparent. Credo firmiter ita factum esse, neminémque piũ dubitare crediderim de uigore & occulta ui & energia sermonis Christi seipsum exerentis, dum ab ipso proferretur, adeò ut cõstanter adserendũ sit, Quotquot spiritu Dei pollent (præsertim si ad docendum alios diuinitus sint delegati) potestatẽ (& si Christo inferiorem) mirificã tamen habere. Est enim uerbum Dei gladius spiritus. De hac potestate data in ædificationem sibi, non in destructionem, multa & mira Paulus, 2. Corinth. 10. &. 13. prædicat. Nam arma militiæ nostræ (inquit) non carnalia sunt, sed potentia Deo, ad destructione munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinẽ extollentẽ se aduersus scientiam Dei, & in captiuitatẽ redigentes omnẽ intellectum in obsequium Christi, & in promptu habẽtes ulcisci omnẽ inobedientiã, cùm impleta fuerit uestra obediẽtia. Hanc potestatem siue autoritatẽ raram apparere coniecturamus, quando apud cùm prædicatores tum auditores (penes quos designatus est Christianismus) opera & facta ex mutua dilectione frigere ac ceu sopita iacere uidentur: cùm non in sermone, sed in uirtute regnum Dei consistat, 1. Corinth. 4. Magna igitur necessitas orandi ab optimo patre bonum spiritum nobis immittat, ut uerba factáque nostra (præcipuè autem eorum quos ad regendã Ecclesiam Dei, Spiritus sanctus constituit episcopos) energiam & uirtutem spiritus cum autoritate & dignitate (qua Christi gloria adseratur) habeant: quo facilè ædificare possint pietate, & demoliri queant omnem impietatem, nec uituperetur ministerium ipsorum, neque habeantur contemptui & ipsi. Quod certè & Christi gloriam obscurat, & offendit pusillos, salutémque multorum remoratur. Vnde Paulus diligenter adeò præcepit ut à contemptu ministri uerbi se uindicent. Quare Timotheo, 1. Timoth. 4. scripsit, Nemo adolescentiam tuam contemnat: sed exemplum esto fidelium in uerbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate, & his simul, & in autoritate debere ministros uerbi esse, & quibus illa comparanda sit, docet. Neque enim ab ulla alia re, quàm potentia spiritus, fideique amplitudine & dexteritate sternentis fœliciter proximis uiam uitæ, petenda erit. Non absimile fere & Tito scripsit, 2. cap. Hęc loquere, & exhortare: & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat. Qui nanque Deum timent, & amant, in pretio habent uerbi ministros. Matth. 10. Qui uos recipit, me recipit: Et qui uos contemnit, me contemnit. Quare quemadmodum prædicatori summæ curæ esse debet, ut Dei uerbum plurimi fiat: ita danda est ei simul opera, ut ipse quoque nequaquam despiciatur, non sua causa, sed ut mandata Dei quæ perfert, suum pondus & autoritatem habeant. Estq; hæc autoritas comparanda à uitæ innocentia, fidei uiuacitate, uirtute spiritus, & flagranti studio gloriæ Dei propagandę. Obserua cùm dicit, sicut potestatem habẽs, hoc est uelut Rex in regno suo habens autoritatem & ius aliquid faciendi. Non ut Scribæ & Pharisæi qui sibi uindicabant autoritatem, cùm tantùm essent seruli & legis interpretes: hic, Dominus, & legis autor. Non enim dicit, hæc ait Dominus, sed, ego dico uobis. Et in edendis miraculis nõ implorat opem patris: sed ait, Adolescens tibi dico surge. Patris non propriã doctrinam docebant, hic propriam docet, quam sua potestate miraculis confirmat, & dæmonibus imperat. Vnde uidetur uerè docere, sicut potestatẽ habens. Ex superioribus colligimus, Scribas & Pharisæos persuasionibus humanis in humana sapientia, Christum autem & ueros prædicatores pronuntiasse uerbum, quod potenti spiritu operatur in cordibus auditorum. Non enim in sermone, sed in uirtute est regnum Dei, 1. Corinth. 4. Qui penitius Græcam dictionem perpenderit obseruabit Euangelistam, respexisse ma-

Virtus, autoritas & dignitas in cõcionatore posita, reddunt ipsum honore dignũ, & uerbum Dei gratius in animis auditorum.

Vita impura omnẽ adimit autoritatẽ cõcionatori.

Vitæ integritate autoritatem sibi conciliat præco uerbi diuini.

Solus Christus potuit sibi arrogare hunc docendi modum: Ego dico uobis, ego inquã qui propria autoritate facio miracula.

gis ad eam Christi autoritatem, qua sententiis magis quàm rationibus egit, tanquam habens autoritatem.

CONCILIATIO I.

Cùm uerus Christianus sit homo spiritalis, omnia diiudicat, 1. Corin. 2. Quid est ergo quod hic dicitur, Nolite iudicare? Nunquid Paulus à Christo dissentit? Absit. Nam & ipse Christus in Paulo loquebatur, 2. Corinth. 13. An experimentum quæritis eius qui in me loquitur Christus? Ergo Christiano aliquod iudicium prohibetur, aliquod conceditur. Prohibetur iudicium carnis & secundum faciem, Ioan. 7. conceditur iudicium spiritus. Porrò tum cognosces, an in te sit iudicium & condemnatio spiritus, nécne, si secundum aut contra Dei eloquia, aliquid iudices & damnes. Nam si secũdum ea iudicas & damnas, indubiè hęc in te agit Spiritus sanctus, alioqui non nisi iudicium carnis habens. Proculdubiò scopus Christi dicentis, Nolite iudicare, &c. est, ut nos à iudicio infirmorũ fratrum, ad propriarum infirmitatum cognitionem ducat. Quod ubi fiet, semper ipsi tot infirmitates apud nos inueniemus, quòd facilè desistemus à iudicio fratris infirmi. Et Apostolus ad Galat. 6. propriæ infirmitatis remedium ponit contra iudicium nostrum in fratres infirmos.

CONCILIATIO II.

Quomodo conuenit hic locus, Nolite dare sanctum canibus, & nolite mittere, &c. cum eo quod Christus iusit, ut quæ discipuli secretò in aurem audierant, prædicarẽt super tecta. Item, Euangeliũ prædicare omni creaturæ? Imò ipse à cõcionibus suis, quas publicas & frequentes habuit, neminem exclusit, nec Scribas, nec Pharisæos, nec Sadducæos, nec quemquam horum: qui tamen ipsissimi erant canes, & porci. Ergo Christus ipse non solùm per se margaritas suas ante porcos proiecit, sed & discipulis hoc facere iusit. Respondeo. Neminem ut opinor latet, Christum sic sacra tractasse, ut illa uoluerit, aut iusserit etiam dedita opera canibus, & ueritatis impugnatoribus proiici, sed in nuntianda patris uoluntate, & tam læto ac salutari redemptionis humanæ nuntio prædicando, ordinem seruasse. In primis quia mixtam habuit plebem, hoc est & canes & ouiculas habuit, regnũ Dei & pœnitentiam in genere prædicauit. At ubi quidam sua malitia mores caninos & suilos imbiberunt, cœpit uti parabolis ad uulgus, interim discipulis secretò mysteria regni reuelans, Matth. 13. Luc. 8. Marc. 4. Qua ex re, docemur hunc locum intelligendum esse, ne temerè quibusvis omnia credamus, unde uoluit Apostolos esse prudentes: similiter & uerbi prædicatores, qui primùm in genere quæ ad pœnitentiam, uitæque mutandæ rationem pertineant, prædicarent, & auditorum animis inculcarent. Quæ si reciperẽt, & ad ea se benuolos præstarent, exhiberẽtque, ad reliqua & magis ardua pergerent, & cum summa reuerentia subiungerent ac reuelarent. Si uerò inter homines caninis & suilis moribus imbutos incidisse agnoscerent, & gloriam Dei nihil emolumenti habere uiderent, tum quæ reliqua sunt, illis non communicent. Hoc modo iubet discipulos secedere ab illis quos noluerint indignos: & apud filios pacis manere, si tales in ciuitate offenderint. Hic ergo locus nihil facit ad publicas conciones, in quibus permixti sunt auditores, canes, & oues, sed magis pertinet ad eos qui seorsum instruendi sunt. Adhæc non quosvis statim & prima fronte pro canibus & porcis habere debemus, sed sensim cognoscendi sunt. Quos si tales offenderimus, nihil illis, ut uerbi impugnatoribus & ueritatis cõtemptoribus communicemus, sed uitemus & fugiamus, quemadmodum Paulus quosdam uitare docet. Et cum his neque disputandum de fidei mysteriis, neque conuersandum sacra docet historia. Respondebis. Quid faciendum erit si huius seculi potentes porci & canes, te compulerint, & extorserint ex

Præco uerbi diuini habeat rationem auditorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Poscenti ueritatem, non eam neges.

te confessionem Christi? Proculdubio nemo te hic melius quid facias docebit, quàm ipse spiritus Christi. Sed ut in summa dicam, Si ueritatem rogatus fueris (ait Augustinus) non erit neganda: sed, iuxta dictum Petri, cuiuis illius reddenda ratio. Hic enim qui negauerit, Christum negauerit. Si de ueritate non fueris rogatus, non peccaueris, si canibus illam non reuelaueris. Sicut Christus Hærodi & Pilato, tanquam porcis, mysteria sua promere noluit: Ac rursus cùm locus poscebat, & gloriæ patris referebat ad contestationem impietatis illorum, uerbum Dei inuitis etiam illis fuit attestatus liberrimè. Tantùm ergo rogatus non neges ueritatem, nec mendaciis unquam consentias.

CONCILIATIO III.

Si Dominus tam promptæ uoluntatis est ad exaudiendum preces, ut indicat exhortatio illa in hoc capite, Petite & dabitur uobis, Quærite, &c. quid est quod tam multorum preces reiiciuntur? Clamauerunt (inquit Dauid, psal. 17.) nec erat qui saluos faceret, ad Dominum, nec exaudiuit eos. Si Dominus exaudit orantes iuxta prophetam antequam clamauerint, cur multos non exaudit, quãtumuis ualidè clamantes? Respondeo. Absit ut dicamus, promissiones Dei de exauditione precum uanas & mendaces esse. Verbo enim Domini Dei nostri nihil est uerius. Sed multæ aliæ sunt causæ, propter quas Deus aut clamantem omnino non exaudit, aut exauditionem aliquandiu differt. In primis enim interdum non petuntur aut quæruntur ea, quæ Dominus petere & quærere iusserit. Deinde nonnunquam petuntur noxia, ut Paulus, 2. Corinth. 12. orans ut discederet à se stimulus carnis angelus Satanæ, &c. non exauditur. Videbatur illi quidem bonum quod petebat, sed alia erat uoluntas Christi erga illum, quæ omnino spectanda erat. Ideo legimus, 1. Ioan. 5. Et hæc est fiducia, quam habemus ad Deum, quia quodcũque petierimus secundũ uoluntatẽ eius, audit nos. Vide si iuuat quæ scripsimus in eum locum, Audiuit tamẽ Paulus, Sufficiat tibi gratia mea. Adhæc fiunt interdũ precationes, sed sine fide. Tales fuerunt illorum de quibus psalmus ait, Clamauerunt, nec erat qui saluos faceret. Præterea fieri solet, ut Deus exaudiat quidem preces, sed non continuò reuelet exauditionem, quò uel fidem orantis probet, uel interim maiora beneficia oranti præparentur, quàm uerbis petita sunt. Et hæc est precipua causa propter quam exauditio precum, quas pij ex uiua fide effundunt, in lõgum differtur. Huc pertinet quod ait Augustinus, Bonus Dominus, qui negat quandoque quod uolumus, ut tribuat quod mallemus.

Rationes uariæ propter quas Deus non exaudit clamantem.

CONCILIATIO IIII.

Non conuenit hic locus, Non omnis qui dicit mihi, Domine Domine, intrabit in regnum cœlorum, cum Paulo dicente, 1. Corinth. 12. Nemo potest dicere Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto: hunc autem quisquis habet, regnum intrat cœlorum. Respondet Augustinus, Apostolum propriè posuisse uerbum dicit, ut significet uoluntatem atque intellectum dicentis. Dominus uerò generaliter posuit uerbum, ut uideatur dicere, qui neque intelligit, neque vult quod dicit. Vide scholium suprà, in eum locum, Domine Domine.

CAPITIS OCTAVI
Epitome.

Iesus mundato in descensu montis leproso, Centurionis puerum à paralysi, & Petri socrum à febre curat, à somno excitatus discipulos increpat, ac legionem in porcos mittit.

CAPVT OCTAVVM.

Leprosus Christi potẽtiam confessus, sanatur. Marc. 1. d. Luc. 5. c.

a Mundate [uel mũdus esto. Primum Christi miraculũ secundum Matthæũ.

CVM autem descendisset Iesvs de monte, secutæ sunt eum turbæ multæ: & ecce leprosus ueniens adorabat eum, dicẽs: Domine, si uis, potes me mũdare. Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo, [a] mundare. Et confestim mũdata est lepra eius. Et ait illi Iesus, Vide nemini dixeris, sed uade, ostende te Sacerdoti, & offer munus tuum, quod præcepit Moyses in testimoniũ illis. Leuit. 14. a.

Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens, Domine puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur. Et ait illi Iesus: Ego ueniam, & curabo eum. Et respõdens Centurio, ait: Domine, nõ sum dignus ut intres sub tectum meum, sed tantùm dic uerbo, & sanabitur puer meus. Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic, Vade, & uadit: & alij, ueni, & venit: & seruo meo, fac hoc, & facit. Audiens autem hæc Iesus, miratus est, & sequentibus se, dixit: Amen dico uobis, non inueni tantam fidem in Israël. Dico autem uobis, quòd multi ab Oriente, & Occidente uenient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cœlorũ: filij autem regni eiicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & stridor dentium. Et dixit Iesus Centurioni, Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer [b] ex illa hora. Et cùm uenisset Iesus in domum Petri, uidit socrum eius iacentem, & febricitãtem: & tetigit manum eius, & dimisit eam febris, & surrexit & ministrabat eis. Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dęmonia habentes, & eiiciebat spiritus uerbo, & omnes malè habẽtes curauit, ut adimpleretur, quod dictũ est per Esaiam prophetam, dicẽtem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit. Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit discipulos ire [c] trans fretum. Et accedens unus Scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocunque ieris. Et dicit ei Iesus, Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos: Filius autem hominis nõ habet ubi caput suum reclinet. Alius autem de discipulis eius ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum. Iesus

Secũdum miraculũ.

Centurionis fides in Christi uerbo, Luc. 7. a

Gentium uocatio, Iudæorũ abiectio.

Fides. Socrus Petri sanatur.

b. Ex illa] in illa. Tertiũ miraculum.

c. Trans fretum] in ulteriorẽ ripam, & infrà.

Scriba terrenum Christi regnum spectans. Luc. 9. g.

Christi paupertas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vocatus ad prædicandũ aliud non curet.

autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Quarta miracula.
Et ascendente eo in nauiculã, sequuti sunt eum discipuli eius: & ecce
motus magnus factus est in mari, ita ut nauicula operiretur fluctibus, ipse uerò dormiebat. Et accesserunt ad eum discipuli eius, & suscitauerunt eum, dicentes: Domine, salua nos, perimus. Et dicit eis

Tentatis in mari discipulis & inuocãtibus adest Christus. Marc. 4. d. Luc. 8. d.

Iesus: Quid timidi estis, modicæ fidei? Tunc surgens imperauit uentis, & mari: & facta est trãquillitas magna. Porrò omnes mirati sunt, dicentes: Qualis est hic, quia uenti, & mare, obediunt ei? Et cùm uenisset Iesus trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrebant ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, sæui nimis, ita ut nemo posset transire per uiam illam. Et ecce clamauerunt, dicentes:

Dæmoniaci sanãtur. Marc 5. a. Luc. 8. d.

Quid nobis & tibi Iesu fili Dei? Venisti huc ante tempus torquere nos? Erat autem non longè ab illis grex multorum porcorum pascens. Dæmones autem rogabant eum dicentes: Si eiicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis: Ite. At illi exeũtes, abierunt in porcos. Et ecce magno impetu abiit totus grex per præceps

Gadareni affliguntur.

in mare, & mortui sunt in aquis. Pastores autem fugerunt, & uenientes in ciuitatem, nuntiauerunt hæc omnia, & de iis, qui dæmonia habuerant. Et ecce tota ciuitas exiit obuiam Iesu: & uiso eo, rogabant eum, ut transiret à finibus eorum.

Cùm autem descendisset IESVS de monte.

POsteaquam Christus tam sublimia in monte fuisset loquutus, non quibuslibet, sed præcipuè discipulis suis, & his qui spiritus alacritate potuerant illos cõsequi: rursus ad humilitatẽ promiscuæ turbæ multos debiles, claudos & ægrotos habentis, sese demittit, ut post doctrinam traditam, accingat se operi & miraculis doctrinam confirmantibus, quæ sunt ceu sigilla & testimonia doctrinę, ne sit doctor in uerbo tãtum sine

Miracula sũt sigilla doctrinæ Christi.

opere, quia regnum Dei non consistit in sermone, sed in uirtute, 1. Corinth. 4. Hoc exemplo docemur, quòd Christianis omnibus, præsertim doctoribus, & his qui aliis pabulum spiritale ministrant opus sit, ut non verbis, sed re uera sint Christiani, & uerbum factis dignis ornent. Quod hodie rarum est: multos enim tam diserte de Euangelio loquentes, quasi sint Angeli, audies: sed si opera spectes, sunt diaboli, & ueri carnis professores. Quæ hîc Matthæus de leproso, sanatione paralytici, uocatione sua, & aliis, scribit post Christi sermonem in monte: Lucas, & Marcus præmittunt, eandẽ quidem historiã, sed non eodẽ gestorũ ordine, describentes. Neque ob id pugnare inuicẽ uidentur Euãgelistæ. Non enim propositum illorũ est ordine historico, quomodo quæq; sunt gesta narrare, sed selecta quæque (quantum memoria ductu spiritus suggerebat, adnotare: quantúmque satis esset ad splendorem veritatis, ferendúmque suffragium gloriæ, & honori Iesu Christi Dei & hominis. In eo uerò potissimùm inter illos conuenit, quòd nullus eorum quicquam quod ab aliis scribitur factum esse negat. Proindè non est necesse angamur, & anxij simus de tam diligenti solicitudine perueſtigandæ seriei historiæ Euangelicæ: sed hoc magis curandũ est nobis, ut credamus & sciamus quid Christus fecerit & docuerit, quàm soliciti obseruemus, ubi & quando, dicta & gesta sint: nisi forsan ad historiæ cognitionem & sensum illustrandum, circũstantias di-

ctorum & factorum scilicet, ubi aut quando dixit aut fecit, adducere referret ac conduceret. Proindè hoc capite & tribus præcedentibus noster Euangelista quædam succinctè narrat, quæ Lucas explicatius scribit. Vterque Christum ascendisse in montem dicit. Lucas. 6. cap. addit ad orandum, & Christum pernoctasse in oratione, non ut turbas dimitteret, sed ut præmissa oratione operarios in messem, quæ multa apparebat & matura, deligeret, & orto sole rediisse. Hoc tacet noster Euãgelista, narrans illum sedisse, ac discipulos ad eum accessisse. Lucas dicit eos uocatos & electos esse in apostolos, nimirum ad futuram messem, turbam scilicet, quam præsentem uidebat. sedit ergo ad eligendum apostolos. Lucas addit quod in locum campestrem descenderit, ibique stando turbas docuerit: hæc Matthæus omisit.

Secutæ sunt eum turbæ multæ.

Natura comparatum est, ut beneficiis concilietur amor, & ei credamus quem amamus: ac facilè apud nos pondus habeat illius oratio, quem experimur & conspicimus potentem. Hoc præstitit Christus turbæ, quam corporalibus beneficiis nimirum sanandis ægrotis alliciebat ad studium rerum cœlestium. Atque dum ægrotos sanabat adumbrabatur, quod ipse per doctrinam agebat sanandis animi morbis. Vnde utraque res alteri conciliabat fidem atque autoritatem. Cùm ergo Iesus relicto monte uenisset in planiciem, uariæ hominum cateruæ secutæ sunt eum, pendentes iam ab ore eius (antea enim iam ad illum confluxerant, ut uidere est Matth. 4. in fine) stupefactæ scilicet & doctrinam quam tanta cum autoritate tradiderat. Petebat autem Dominus hoc itinere Capharnaum, Luc. 8. Aliæ uerò turbæ aduentabant & confluebant ad illum, audiendi ac uidendi cupiditate. Vnde miracula per eum edẽda plures habebant testes. Obserua hoc loco uim uerbi Dei cum autoritate prædicati, quod post Dominum tot turbas traxerit, quæ etiã obstupuisse feruntur, super doctrina eius, ut uidere est in fine præcedẽtis capitis. Inter has, etsi multi fuerint, id quod esse solet in petrosa aut senticosa terra iacto semini: indubiè tamen qui bonæ terræ similes uerbum optimo corde receperunt, postea suo tempore fructum afferent copiosum. Est enim magna & efficax prædicationis Euangelicæ uirtus, maximè sicubi illa iusto feruore dispensata fuerit. Rursus obserua hoc loco, turbam magno ueritatis cognoscendę feruore ad tempus raptam, quam mox aliò uersam, si quid molestiæ ingruerit, imò prorsus tepescentem, etiam nulla imminente persequutione uidebis. Qua in re nihil legis præter communem sapientum sententiam, qua vulgus solet inconstantiæ argui.

Beneficiis cõciliatur & retinetur amicitia.

Et ecce leprosus.

Congregato numeroso theatro, ecce prodit quidam miraculi præbiturus occasionem, simúlque typo quodam docturus eos, qui lepra laborarent animorum, unde & qua fide deberent remedium petere. Qui enim lepra infectum corpus habebat ad Christum uenit. Hic morbus habebatur in primis apud Iudæos abominabilis, maiórque esse creditur q̃. qui arte medicorum curari posit. Porrò quod apud nos in diiudicãda lepra corporis sunt medici & chirurgici, hoc in politia Israëlitica erãt sacerdotes. Hi enim erãt diuina lege ordinati iudices lepræ, ut quem iuxta legẽ iudicassent leprosum, is ab omnibus leprosus haberetur, & à cõtubernio reliquorum hominum separaretur. Quem autem iudicassent lepra mundum, is ab omnibus quoque mũdus censeretur, & in consortia ciuilia admitteretur. Hanc legem legito Leuit. 13. & 14. damnatis ergo nephas erat admisceri cœtibus hominum, & ipsius corpus hoc morbo inquinatum contingere. Obserua. Christus ubi primùm de mõte descendit, obuiam habuit leprosum: vbi primùm è cœlo descendit, id est homo factus est, primò obuiam habuit genus humanum leprosum. Om-

Hic leprosus nobis designat genus humanũ spiritali lepra infectum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes enim peccauerunt & egent gloria Dei, Rom. 3. Rursus aduerte uocem leprosus, id est plenus lepra, qua exaggeratur morbus, ut potentia Christi cõmendetur, qui potuit tam magnum, deploratum & arte medica incurabilẽ morbum pellere.

Et veniens.

Aduentus est signum & effectus fidei solidæ, & magnæ, nimirum homo damnatus à sacerdotibus, certáque lepra impurus, ausus est accedere ad Iesum purificatorem omnium. Accedentem enim ad Deum oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator est, Hebr. 11. cap. Ergo hic accessus magnam in eo fidem, spe & charitate comitatã subindicat. Pudorem certè adimebat salutis amor, fiduciam addebat Iesu iam in omnes spectata benignitas: spem faciebant tot aliorum exempla, qui sani domum redierant. Quare hic fiducia pulsus, nihil remoratus est ad Christum animose cõtendere, non ueritus, uel legem uel homines, uel denique Christi & munditiam & sanctitatem. Hic obserua, ut ipsa uiua fides ipsam exerat in hoc leproso, qui desiderantissimè & studiosissimè mũditiæ quærendę gratia ad Christum contendit, suam cùm indignitatem tum immunditiam probè sentiens, Christi uerò gratiam & inexhaustam bonitatem cogitans, quam non dubitat sibi gratis expositam, atque quærenti & oranti paratã atque expromptam: hic ergo uere animatur, ut Deum seria fiducia adeat, & inuocet. Rogabis. Vnde huic leproso tanta in Christum fiducia, ac tam solida fides, plenáque adeò bonitatis Christi cognitio? Nunquam certè ex propria ratione contigisset, si non audisset antea famam incomparabilis bonitatis eius, qui tam benignus, propitius ac misericors esset, ut iuuare, consulere & consolari dignaretur, quicunque ad ipsum ueniissent. Huiusmodi fama de Christo indubiè ad ipsum peruenerat, qua excitatus animum istum concepit, sibi quoque tam benignum, & ad sanandum se, æquè futurum propensum. Ita sibi eam famam utilem fecit, nihil dubitans se quoque beneficentiæ eius posse participem fieri, si adiret. Ita fides eius haudquam ex ratione, sed ex huiusmodi Christi fama fuit concepta. Iuxta illud Rom. 10. cap. Fides ex auditu, auditus autem per uerbum Dei uel prædicationem Christi. Hæc autem fama Euangeliũ est omnis boni & salutis principiũ, mediũ, & finis. In primis audiendũ est uerbum salutis, deinde credendũ & diligendum, bonísque operibus incumbendũ. Euangeliũ ergo fama est, sermo, ac præconiũ de Christo nihil ipsum esse nisi merã bonitatẽ, dilectionẽ & gratiã. Respõsabit quispiã, Multi hanc famã de Christo audierũt, qui tamẽ Christo nõ crediderũt. Respõdeo. Nihil hoc impedit. Audiunt quidem uerbum, sed ex animo non recipiunt, Spiritui pulsanti fores non aperiunt, contemnunt, negligunt, ideo nõ credunt. Huius leprosi curationem Marcus & Lucas pariter narrant: ille, primo cap. hic. 5. Lucas memorat id in quadam ciuitate accidisse. Marcus scribit proximè ante hoc prædicasse dominum in Synagogis in tota Galilæa, & dæmonia eiecisse, testatúmque in hoc se missum: uerisimile est Dominum, dum repeteret Capharnaum, à loco in quo superiorem sermonem habuit, in uia ad aliquod oppidum diuertisse, ac inibi hũc leprosum sanitati restituisse. Hoc miraculum eisdem adeò uerbis & circunstãtiis, Matthæus, Marcus, & Lucas describunt, ut idem narrari ab omnibus tribus nihil dubium sit. Licet non pari rerum gestarum ordine: Non enim describendorum ordinem curarunt Euangelistæ, ut paulò antè diximus. Quare de loco ac tempore factorum Christi, imitati Euãgelistas, ne simus nimium solliciti, ipsa potius qualia fuerint, qualémque Christum prædicent expendamus.

Stabili & firma fide paralyticus deprecatur sanitatem.

Adorabat eum.

Quod hic noster habet προσεκύνει αὐτῷ, id est adorabat eum, interpretãtur Marcus & Lucas: ille primo capite ait, γονυπετῶν αὐτόν, id est accidẽs siue procidens ad genua. Lucas uerò. 5. cap. πεσὼν ἐπὶ πρόσωπον, id est cadens siue procidens in faciẽ.

Nostra translatio apud Marcum habet, Et genu flexo dicit ei. Apud Lucam, & procidens in faciem suam. Ex quibus colligitur, quòd adorare hoc loco accipitur pro accedere ad genua, aut in faciem incuruare se & prosternere, reuerentiæ exhibendæ supplicandíque causa. Legimus in sacris literis reges & præstantes uiros adoratos, hoc est prostratione corporis reueritos, & honorem summis & nominatis uiris exhibitum sæpè legimus, ut 3. Reg. 20. 4. Reg. 9. sic & patriarcha Abraham adorauit populum terræ, id est gratias egit: sed cum geniculatione & gestu corporis decoro, atque honesto, Gene. 23. cap. Inuenitur tamen adorationis uocabulum usurpatũ pro cultu præcipuo, & tenore integráque religione Dei, id quod circunstantiæ facillimè declarabant. Sic sanè non nisi unus Deus adorari debet. Ita 1. Reg. 1. de Elcana Samuëlis patre, & ascendebat uir ille de ciuitate sua statutis diebus, ut adoraret, & sacrificaret Domino exercituũ in Sylo, hoc est ut solennem Deo cultum exhiberet. Eodem significatu scribit Lucas uenisse Eunuchum illum æthiopem Hierusalem adoraturum. Vide August. lib. uno cap. 23. contra sermonem Arianorum, Quid adorare & honorare. Et Chrysost. in cap. Ioan. 4. Homilia 32. de dulia, hyperdulia, & latria alibi scripsimus. Obserua leprosum ad pedes Christi procidentem: hac corporis prostratione significatur mentis humilitas seruanda oraturis. Sordet enim coram Deo omnis fastus: omninò, humiliantis se, nubes penetrat oratio.

Adoratio uitis summis exhibita.

Solus Deus adoratur adoratione significante cultũ præcipuum.

Dicens.

Feruebat in leproso charitas fidem inflammans, quæ statim prorumpit & seipsam exerit. Confitetur enim ore, & opere manifestat quod animo concipiebat. Rom. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Huius confessio est ad salutem & sanitatẽ. Continuò enim Christus facit leprosum uoti sui compotem, & uerbo fugauit ab ipso lepram, qua toto corpore infectus erat. Cõspecto Iesu, prostratus ad genua eius, uidetur sic animo cogitasse, & dixisse: Ecce ergo precabor, & indubiè salutẽ referam. Dicam igitur aperto ore, Domine, &c. Proinde hæc docent quòd rogare & dicere, fidei uiuæ sunt ueri effectus, qui testãtur leprosum de philanthropia & officio Christi audiuisse, & fidem uiuã habuisse. Psaltes inquit, Credidi, propter quod locutus sum. Apostolus clamat ad Roma. 10. Quomodo inuocabunt, in quem non crediderunt? Quomodo autem credent ei, quem non audierunt?

Ardẽter Deũ rogare effectus est uiuę fidei.

Domine si uis potes me mundare.

Paucissima quidem, sed maximè efficacia uerba habet hæc leprosi oratio. Hac enim fit uoti compos, & à Christo impetrat lepræ emũdationem. Rogabis. Quid adeò magni & præclari in hac oratione inest, quo Christus tam citò persuadetur, ut mox leprosum mundet? Profectò fides uiua, fiducia in Christum. Hæc enim est eloquentia, hic est ornatus orationis, quo Christus ita persuadetur, ut supplicantium uotis satisfaciat hîc & in sequentibus non fit mentio de fide nuda, sed de ea quæ per charitatem operatur. Ad centurionẽ pro famulo suo orantem ait, Quemadmodum credis ita fiat tibi. Ad cæcos orantes pro restitutione uisus, ait, Iuxta fidem uestram fiat uobis. Patri pro filio oranti, ait, Omnia possibilia sunt credenti. Cùm igitur leprosus de quo nunc nobis sermo est, breuissima oratione maximum beneficium à Christo impetrauerit, necesse est quòd in hac oratione, tanto maiorem habuerit fidem in corde, quantò pauciora uerba ore protulit. Porrò nullum est artificium quod nobis utilius, ac magis necessarium fuerit, quàm ut sciamus rectè Deum orare. Nam cùm Deus irascitur, necesse habemus iram Dei oratione auertere. Cùm affligit nos Deus, auertendę sunt afflictiones oratione. Cùm in pe-

Oratio humilis efficacissima ad impetrandũ quod petim⁹ à Deo nobis irato.

Universidad de Deusto
Biblioteca

riculis comprehẽdimur, ad orationem uelut ad sacram anchoram confugiendum est. Cùm penuria rerum laboramus, & his indigemus, oratione à Deo impetrare debemus. Et, ut in summa dicã, Oratio est quæ Deum expugnat ita, ut recte oranti nihil deneget. Inuoca me (inquit Dominus) in die tribulationis, & eruam te, & honorificabis me. Et iterum, Omnis qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

Discamus orare Deum à leproso.

Proponitur ergo nobis hoc loco leprosi oratio, ut ab ipso tanquã præceptore nostro, orare discamus. Rogabis. Quæ fuit huius leprosi fides? Quid in oratione credidit? In primis fuit fides uiua, non solùm qua se contradidit amore ipsi Christo, sed etiã qua apud se certò statuit, Christum posse nos iuuare & seruare: deinde uelle ac paratum promptumque esse nos iuuare. Hoc idem in oratione credere debemus. Nam ut in afflictionibus à Deo seruemur, & uoti nostri compotes efficiamur, operæpretium est, Deum talem esse, & hunc nos talem credere, qui potens & uolens sit ad iuuandum nos. Neque enim potentia Dei sine uoluntate eius, neque voluntas eius sine potentia quicquam auxilij nobis afferret. Si Deus posset nos seruare & non uellet, quid nobis commodi accederet? Rursus, si uellet & non posset, quid utilitatis hinc consequeremur? Necesse est igitur nobis talem Deum esse, qui simul & possit & uelit nos seruare. Et hoc ipsum oportet in oratione credamus, & apud nos certò statuamus. Rogabis. Vbi docemur, Deum nostrum satis potẽtem, seruare nos? Respondeo. In prima nostræ fidei parte, cõfitentes dicimus, Credo in Deũ patrem, omnipotentem, creatorem cœli & terræ. Atque hîc fidei articulus nõ solùm multis autoritatibus sacræ scripturæ uerumetiam magnis & stupendis miraculis confirmatus & obsignatus est. Quare Dominus Deus noster satis potens est, ut nos in omnibus periculis seruet. Quòd autem uelit etiam nos seruare, docemur è secunda fidei nostræ parte, Qua confitemur dicentes, Credo in Iesum Christum

Fides uiua requiritur in auxilio impetrãdo à Deo.

filium eius unicum Dominum nostrum. Nam Dominus Deus noster, misit huius Iesum Christum filium suum in mundum, ut per ipsum nobis propitius redderetur: & declaret se non nisi animum paternum, & uoluntatem seruandi in omnibus aduersis, erga nos gerere. Sic enim Deus (inquit Christus apud Ioannem) dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: ut omnis qui credit in eum non pereat, sed habeat uitam æternam. Non enim misit Deus filiũ suum in mundum, ut condemnet mundum, sed ut seruetur mundus per eũ. Itaque reuelatum est nobis per Christum Iesum, quod Deus uelit nos in omnibus nostris afflictionibus seruare. Orantes igitur, & Dominum Deum nostrum inuocantes, necesse habemus credere, quòd Deus & possit & uelit nos iuuare, & seruare. Iuxta quam uiuam fidem nobis orantibus cõtinget, statim & implebitur illud Esaiæ, 65. Et ipsi adhuc, antequam clament, ego exaudiam: adhuc illis loquentibus, ego audiam. Et illud Christi dicentis, Marci. 11. cap. Omnia quæcunque orãtes petitis, credite quia accipietis, & eueniẽt vobis. Respondebit quispiam, Si requiritur in oratione credamus, nõ solùm quòd Deus possit, sed etiam velit nos seruare, quid est quòd leprosus dicit, Si uis, potes me mũdare? Hæc enim ita dicuntur, perindè ac si de uoluntate Christi dubitaret. Ac ne fortè insolens hoc uideatur, etiam ipse Christus apud Lucam in mõte Oliueti sic orat, Pater, si uis, transfer à me calicem, &c. si uis (inquit) quasi de uoluntate Dei ambigere uideatur. Dubitatio autẽ ab oratione longè abesse debet. Quid igitur dicendum? Respondeo. Aliud est pro salute animæ, peccatorum remissione, & reconciliatione ad Deum, orare: aliud pro rebus corporis, uitæ temporariæ necessariis, bonis fortunæ, & huiusmodi, rogare. Illã quidem uocant generalem salutem, hanc appellant specialem. Illam promisit Deus omnibus in ipsum per Iesum credentibus, siue in uita siue in morte, siue in corporis siue in animæ periculis, illâmque petenti ex animo, fiduciam in Christum habenti non negat. Hac salute seruauit Deus Abelem, etiam si non liberabat ipsum gladio fratris sui, & à morte corporali. Similiter & hac salute seruauit prophetas

Dubitatio impetrandi contraria est efficaciæ orationis.

Remissio peccatorũ & salus animæ sine cõditione petẽda sunt: hæc enim Deus pollicetur se daturũ ex animo petenti.

impiis occisos, quanquam sinebat impios gladium in capita prophetarum stringere. Hac salute seruat omnes pios in paupertate, in morbis, in ipsa denique morte, quanquam non auferat ab ipsis paupertatem & morbos, nec conseruet eos ab externa morte. De hac salute scribit Paulus Rom. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Et Rursus, Mihi uita Christus est: mori autem pro Christo, lucrum. In huius igitur salutis (quæ est uita & salus animę) haud quaquam licet, nec de potentia, nec de uoluntate Dei dubitare. Est enim Dominus Deus noster, non minus misericors, ac uoluntarius ad seruandum, quàm omnipotens. Qui cum proprio filio (ut ait Paulus) non pepercerit, sed pro nobis omnibus tradiderit illum, quî fieri potest ut non & cum eodem nobis omnia donet: siue sani simus, siue morbis affecti, siue uiuamus, siue moriamur? Alteram salutem specialem dicunt, quod speciali quodam modo afflictis illam præstet, ut cùm seruat febricitãtem, non tantum ut non perpetuò damnetur, sed etiam ut ab externa febri liberetur. Aut cùm seruat in periculo mortis comprehensum, non solùm ut non in æternum moriatur, uerumetiam ut in eo periculo corporalem mortem effugiat. Hac salute liberauit Dominus Iosephum è carcere Pharaonis, non tantùm ut carcer nihil illi incommodaret ad salutem animæ, sed etiam ut ab ipso externo carcere educeretur, & ad principatum eueheretur. Hac salute liberauit Nathaniam Syrum à lepra uidelicet, ut non tantum lepra nihil perpetuæ saluti Nathaniam noceret, uerumetiam ut corpore sanus & mundus fieret. Et quis omnia mirabilia Dei siue occulta, siue manifesta, enumerare posset? In huius igitur salutis specialis petitione, nimirum cùm quis maximis febrium æstibus ardet, orat Dominum ut ab ipsa externa febri liberetur: aut cùm quis in periculo mortis comprehenditur: precatur Dominum ut ab ipsa externa morte conseruetur: In huius, inquam, specialis saluris petitione necessarium est primùm, ut credamus quòd Deus possit nos seruare: deinde nostram explicemus necessitatem: & uoluntatem nostram in petitione, uoluntati diuinæ resignemus & subiiciamus. Quod magna fidei prudentia factum esse à leproso uidemus: si uis (inquit) potes me mundare nihil dubitat de potestate & bonitate Christi: Omnia enim uoluntati Christi adscribit quam ita facit potentem, ut planè quod uelit possit. Magnámque modestiã nobis orantibus imitandam proponit in his uerbis, Si uis, &c. Ponit enim sanitatem suam & salutem suam, in uoluntatem Christi omnia in manu habentis. Cùm enim dicit, Si uis, uox est reiicientis uoluntatem suam, in uoluntatem diuinam. Sic enim orandum est omnibus nobis, & hac fiducia, quod speramus Christum daturum quicquid petimus, modò in spiritu, hoc est si fuerit è re nostra & gloria Domini: perinde ac puer qui à patre charissimo aliquid petit, non dubitat quin sit impetraturus, & tamen omnia patris relinquit iudicio, si cõueniat quod petit. Ita fides leprosi non dubitabat sibi Christũ omnino propitiũ & ad benefaciendũ paratum: uerùm cùm incertus esset an id quod petebat sibiipsi saluti futurũ esset nec ne, omnia in arbitriũ benevolentis Christi posuit, qui solus sciebat an idipsum in gloriam patris rederet, quã uitæ suę saluti pręposuit: tantùm ergo uoluntatẽ eius excipit, id est si sit pro gloria & regno eius & salute nostra quod petimus, quia sępè petimus quod non expediret dari, ut Paulus Roma. 8. Nescimus quomodo oporteat orare, ipse autem nouit solus, quæ sint pro gloria sua & nostra salute. Ideo referenda sunt omnia ad eius uoluntatem, nihil dubitantes quod faciet petita omnia, si ipse cognouerit expedire, & uoluerit, vult autem omnia expedientia. Obserua, ne Deum tentemus, non esse præscribendum Deo modum, tempus, horam, & huiusmodi circunstantias in oratione nostra, quemadmodum uidemus obseruatum ab hoc leproso exemplari nostro, qui pro salute sua & mundatione lepræ orans, nullam horam, locum, modum, præscribit, sed uoluntati Christi sese submittit. Et subito hac ipsa hora, hoc loco, quibus non putabat, accipit intentam mundationem. Hoc

Bona externa sub condi tione petẽda sunt, nempe si fuerit nobis utile ea habere.

Omnis oratio ad Deũ fusa pro impetrãdis bonis externis & abiiciẽdis periculis referenda est ad Dei uoluntatem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

exemplo docemur, & nobis significatur quàm grata sit Deo ista certa de ipsius fauore fiducia. Similiter & humilis de eius consilio & uoluntate, patientia, quam fides uiua libenter præstat, uidelicet in omnibus Patriarchis, prophetis, & sanctis, qui nihil dubitantes de Dei fauore erga se, tamen longanimiter eius consilium & uoluntatẽ expectabant, ut hæc res potest exemplis, Adæ, Abrahæ, & multis aliis ex. 11. Pauli ad Hebræos amplificari. Deinde dictis eorum cõfirmari, ut, Expecta, sustine, si moram fecerit, quibus plenum est psalterium & prophetæ. Hoc certè peculiare est Deo, quandoque differre effectum orationis nostræ, ut cumulatius & plusquam petimus, aut intelligimus (Paulo teste Ephes. 3.) faciat, & melius cùm expedierit, recipiamus. Obserua, historias Christi esse quædam sacramenta, id est promissiones, quibus certi reddimur Deum gratiam suam daturũ omni credenti, & ex fiducia in ipsum roganti. Adhæc non temerè hoc exemplum primo loco commemoratur, in quo est pollicitatio Christi, quòd uult mundare leprosum, ut uiuam omnium supplicantium fidem confirmet. Rursus obserua uocẽ Domine, qua confitetur Christum potentem. Est enim Dominus uox potentiæ. Inchoat orationẽ à commendatione diuinæ maiestatis: deinde explicat suam necessitatem. Quod & obseruatum uidemus in Ecclesia Catholica, cuius orationes primo loco nomen Dei celebrant, ut, Omnipotẽs sempiterne Deus, cuius prouidentia cuncta gubernantur. Deinde necessitas explicatur, & humilis de re postulanda fit petitio. Ita passim fit in prophetis. Sed de his non est modò tractãdi locus, quæ satis superque satis in Ioan. expendimus.

Deus differt auxiliũ suũ ut abundantius det.

Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens.

Aliis, atque aliis gestibus ac mediis utitur Christus inter sanandum. Modò solo uerbo curauit, ut mox de filio Centurionis dicetur, modò contactu simul & uerbis sanauit. Illud quidem egit, hoc est solo uerbo plerosque curauit, mortuos suscitauit, & dæmonia eiecit, ut declararet omnem sibi potestatem traditam, uerbóque se omnia posse, etiam corpore suo absente. Nam etsi salus nostra nõ nisi per carnem Christi potuerat perfici, nõ tamen simpliciter necesse est eam semper præsentem esse: multi enim salui facti sunt qui morientes neque carnem Christi manducarunt, neque præsentem habuerunt: sed credentes & baptizati, hinc abierunt salui. Hoc uerò fecit, hoc est contactu & mediis inter sanandum est usus, ut carnis suæ pretium & utilitatẽ declararet, cuius solius immolatione salus omnibus reparata est, ut nemo sine illa possit uitam æternam consequi, ne media contemnere-mus, quę eo instituta sunt, ut finem salutarem consequamur. Porrò cùm Christus leprosum tangebat, lubens uidissem quid hìc facturus erat superbus Pharisæus, aut sacerdos Mosaïcus. Abominatus fuisset hominem impurum ac immundum (ut arbitror) imò ne colloquio quidem dignatus fuisset. At Iesus boni pastoris imaginem exhibens, delectatus hominis uiua fide coniuncta cum tanta modestia, qui non ausus sit petere, ut mundaretur, nisi uellet ipse qui nouit quid expediat, sed tamen non dubitabat posse, si uellet, non auersatus est immundum, sed porrecta manu tetigit eum, docens charitatem sibi pluris esse quàm legis corticem, & literam de non tangendo leproso, uti & de sabbatho. Quæ mandata, tametsi bona & sancta sint, docuit tamen uerbo & facto illa charitatis imperio subesse: & huiusmodi omnia propter hominem esse instituta, non hominem propter illa. Tangere leprosum nulla causa, iniuria erat aliorum, cum quibus erat agendum, cùm propter contagionem, tum propter naturæ horrorem, ac etiam puritatis obseruandæ publicitus neglectum. Verùm non erat ea mens legis, ut leprosum contactu sanare potens, ipsum contingere non debeat. Hoc exemplo Christi monemur etiam hoc tempore, quàm diligenter considerare debeamus leges, quibus etiam politia Ecclesiastica consistit, quòd ad salutem hominis non ad perniciem datæ sint. Ce-

dunt enim charitati, quæ illarum corticem ac rigorem reiici, mentem autem ac medullam earundem seruari docet. Hoc si meditarentur & considerarent aduersarij, neque de ieiuniis, neque de uigiliis, neque de precationibus, & aliis in Ecclesia Christi obseruatis, mandata contemnerent. Obserua quomodo per contactum Christus leproso puritatem exhibeat. Deinde considera de modo exhibendi inuisibilia & incomprehensibilia per uisibilia & externa. Non est silentio prætercundum quod Marcus addit. 1. cap. Iesus autem misertus, &c. Misericordiæ enim summęque bonitatis Christi documenta (quibus ad se allicere uolebat populum) huiusmodi beneficia erant, debèntque commemorata augere in nobis fidem in ipsum. Qualem enim se leproso ex fide uiua oranti præstitit, talem se & nobis simili fide orantibus præstabit. Obserua. Tangit leprosum ostendens quòd non obnoxius sit legi, qui præcipit ne tangatur leprosus, sed quod Dominus legis sit, & quod mundo nihil sit immundum, quódque sancta eius caro, sanctificationem communicet, mundum de immundo faciens. Helisæus obseruans legis diligentiam non exiuit domum uisurus aut tacturus Naaman pro foribus existentem, sed per puerum Giezi significat eundum esse ad iordanem, ut ibi septies lotus mutata cute relinqueret eum morbus. Christus autem docet, quoniam non ut seruus, sed ut Dominus legis curat, & tangit leprosum.

Nefas erat contingere corpus uitiatum lepra. Leuit. 13. 4. Reg. 5.

Volo mundare.

Contactui adiicit sermonem, quo simul & uoluntatis bonitatem, & potentiæ suæ magnitudinem declararet. Quasi diceret, Quandoquidem credis me posse id beneficij conferre, si uelim, uolo, nec in aliam horam differam: iam mũdus esto. Cùm dicit uolo, id facit non propter solum leprosum, sed ut multorum succurrat conscientiis, ut certissimi sint Christum uelle seruare, quotquot se totos in ipsum concrediderint. Obserua, uerbum mundare passiuum esse, modi imperatiui, id est mundus esto.

Et confestim, mundata est lepra eius.

Domino mandãti cedit natura, obedit morbus ceu miles Domini in corpore leprosi, qui quia non distulit in Christum credere, non differtur sanatio: quia non distulit confessionem, non tardatur mundatio. Contactui itaque addens sermonem Dominus, simul & cum dicto mutata cute reliquit eum morbus. Hęc discessio lepræ effectus est contactus & potentis uerbi Christi operantis per contactum, & uerbum: vnde nobis cònspicua fit potentia Christi. Aduerte, confestim, temporis circunstantia exaggerat uerbi & Christi potentiam. Quis enim unquã mortalium medicorum solo uerbo restituit leprosis sanitatem? Notum est ex 13. cap. Leuit. quòd Moses omnem scabiem, diuersum colorem, siue pustulam in cute & sanguine ortam, lepram uocet, unde conciliari possit morbus ille incurabilis & immedicabilis. Lepra autem propriè designat doctrinam humanam & falsam, quæ ut cancer serpit: & ut paucis perstringam, omne contagium impietatis. Proinde quia peccatũ uerè lepra est animæ: ideo Dominus in curatione huius leprosi docuit uim & uirtutem quæ est in sacramẽtis quibus ditauit sponsam suam Ecclesiam. Non enim solùm requiritur tactus (ait Thomas) sed & uerbum. Quia cùm accedit uerbum ad elementum, fit sacramentum, ut ait August. Atque hoc mysterio & miraculo Dominus tres excluſit errores. Nam tangens ostẽdit corpus suum uerum & non fictitium, contra Manichæos. Verbo volo, pronuntiauit contra Apollinarem, & uerbo imperatiuo mundare, ostendit se Deum uerum, contra Fotinum.

Lepra pulchrè designat falsam doctrinam.

Et ait illi Iesus, Vide nemini dixeris.

Quò maior esset fides miraculo, uoluit populum testem miraculi esse. Præcepit in primis ne cui reuelaret beneficium, antequam sacerdotem adiisset: propter duas

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus alienus ab aura inanis gloriæ.

causas præcipuas. Altera fuit, ne priuatam uideretur quærere gloriam, nolens ante mortificationem & crucem suam glorificari. Altera, ne ullam calumniandi causam daret sacerdotibus, quòd sibi uendicaret autoritatem iudicandi de lepra, unde lucrum sacerdotibus debitum eriperet. Vide (inquit) caue ne cui dixeris te esse purum à lepra, nolo palàm efficias, neque enim tuum est iudicare de teipso, nec ego mihi sumo quod est sacerdotum. Est enim in hoc negotio publica ordinatio instituta. Idem interminatum legimus Marci 1. & Luc. 5. Sed Marcus affectum quo Christus leprosum tacere iusit, & à se ablegauit, manifestius explicat. ἠμὲν ἐμβριμησάμενος (inquit) αὐτῷ, hoc est seueriter & acriter obiurgauit eum, & eiecit ipsum à se ad sacerdotem.

Sed uade, ostende te sacerdoti.

Marc 1. & Luc. 8.

Quid est quòd Christus leprosum à se, obiurgando, & interminando repulit, ac tacere iusit? Num miracula Dei non sunt prædicanda? Redi (inquit aliàs) in domũ tuam, & narra quæcũque fecerit tibi Deus. Hoc autẽ admirabilius est quòd mittat leprosum ad sacerdotẽ. Si diligenter statũ eius tẽporis, quo Christus Euangeliũ prædicauit, perscrutati fuerimus: duas inueniemus præcipuè causas, cur etiã obiurgando & indignando, leprosum à se ad sacerdotẽ remiserit. Primùm enim impij calumniabantur miracula Christi, quòd non uerè sanaret homines, sed spectatoribus nebulas quasdam ob oculos offunderet, ut existimarent homines sanatos, qui tamen re uera non essent sanati. Porrò autem quod apud nos in diiudicanda lepra sunt medici & chirurgici, hoc in politia Israëlitica erãt Sacerdotes diuina lege ordinati in iudices lepræ, ut quem iuxta legem iudicassent leprosum, is ab omnibus leprosus haberetur, & à contubernio reliquorum hominum separaretur: quem autem iudicassent à lepra mundum, is ab omnibus quoque mundus censeretur, & in consortia ciuilia admitteretur, vt legitur Leuit. 13. & 14. Cùm igitur Christus uerbo suo mundasset leprosum, & reuocaret in memoriam, quòd impij calumniarentur sanationes suas, uehementer indignatur aduersus malignas hominum calumnias: & ea indignatione mittit leprosum ad sacerdotem iudicem lepræ. Vide, inquiens, ne cui dixeris. Nolo palàm effutias & diuulges, te à me sanatum, priusquam publico & ordinario sacerdotis iudicio mundus declaratus fueris. Abi igitur mox ad sacerdotem, & offer ea quæ iuxta legem leprosi mundandi offerri debent, ut ordinario iudicio, & legalibus cæremoniis uerè mundus esse declareris. Quòd si factum fuerit, nihil prorsus habebunt impij, quòd in hac sanatione calumniari queant: Si dixerint me non uerè à lepra sanare, reclamabit publicum sacerdotis iudicium. Si reprehenderint iudicium sacerdotis, in suam ipsorum legem impij erunt. Quòd autem Christus in sanationibus suis, impiorum calumnias diligenter cauerit, ex aliis etiam locis manifestum est. Nam cùm paralyticum nudato tecto ad se demissum sanaret, non tantùm dixit, Surge & ambula, sed ut nullus calumniæ locus relinqueretur, ac omnibus conspicuum esset, ipsum uerè sanatum, addidit etiam, Tolle grabatum tuum & abi in domum tuam. Adhæc cùm resuscitasset mortuam puellam Archisynagogi, quò palàm fieret, ipsam uerè uiuere, iussit ut daretur illi quod ederet. Quare eodem quoque consilio misit leprosum ad sacerdotem, ut eo per ordinarium iudicem mundo declarato, non haberent impij, quod in hoc miraculo calumniarentur. Proindè hoc exemplo docemur, ut quanquam (iuxta prouerbium) non sit remedium aduersus morsum fycophantæ, tamen quantum in nobis est, summam operam dare debemus, ne calumniis occasionem demus. Altera causa cur ablegauerit leprosum ad sacerdotem est, ut ostenderet conseruandam esse publicarum & ciuilium ordinationum autoritatem. Nam sicut hodie non pauci sunt qui usurpant sibi autoritatem Euangelij in licentiam carnis, ut quia Christus promisit se perpetuò mansurũ cum piis, Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi, & quandiu sponsus est cum filiis, non ieiunant, ideo abiiciunt ieiunia. Et quia in orando multiloquium damnatur ab Euangelio, ideo damnant psalmodiam & publicas illas preces, quas canonicas dicimus: & quia Christus uocat nos fratres, ideo quidam contemnunt maiores ac magistratus suos, nulli ciuilem honorem exhibent, nihil soluũt quod debent. Si debitum ab ipsis exigitur, continuò exclamant, Hoccine est Euangeliũ, debitum repetere? Atque adeò quia iubentur ex uerbo Domini superstitiones & impietates abiicere, ipsi omnem etiam ciuilem honestatem abiiciunt. O ueros Euangelicos scilicet. Ita ex multis argumentis manifestum est, quòd eo tempore quo Christus inter Iudæos Euangelium prædicauit, magna pars auditorum, præsertim eorum qui curiositati operam dabant, magis licentiam carnis, quàm pietatem spiritus sectati sint. Atque alius quidem prætextu libertatis detrectabat tributum Cæsari, alius prætextu fraternæ charitatis non reddebat mutuũ, alij prætextu auaritiæ, non soluebant quod iure debebatur sacrificis, quemadmodum & hodie fit. Et ut paucis absoluam, maxima pars eorum qui Christum sequebantur, existimabant sibi impunè licere, tã ciuiles quàm ecclesiasticas ordinationes contemnere & uiolare. Huiusmodi multos fuisse manifestat ipsa accusatio, qua pontifices Christum coram Pilato accusabant, dicentes: hunc deprehendimus euertentem gentem, & prohibentem dari tributa Cæsari, dicentem se Christum regem esse. Ac mox, Commouet populum docens per uniuersam Iudæam, incipiens à Galilæa usque ad hũc locum. Scio quidem has accusationes falsissimas esse, sed tamẽ argumento sunt, multos fuisse inter auditores Christi, qui sua licentia his accusationibus occasionem præbuerint, & eas uerisimiles reddiderint. Cùm igitur Christus leprosum mundasset, & meminisset multos, prætextu sanitatis, ab ipso mirabiliter consecutæ, contemnere ciuiles ordinationes, & politicam legis Mosaicæ (sub qua uiuebant) disciplinam, magna indignatione aduersus importunam & ineptam eorum hominum morositatem indignatur, & ex ea indignatione iubet leprosum mox adire sacerdotem, & obseruare eas ordinationes, quas lex leproso obseruandas præscribit. Colligamus ex superioribus duas causas, propter quas ablegauit Christus leprosum ad sacerdotem. Prior est ne uideatur esse turbator publicarum ordinationum, ac legum: altera est, ne leprosum in periculum mitteret, qui non fuisset ad consortium hominum admissus, nisi præcedente cognitione per sacerdotem, essẽt ne uerè mundatus, an secus. Vt dum illorum iudicio approbatus esset, testimoniũ contra se haberent sacerdotes, impiè se facere, qui Christo reluctarentur.

Principi sacerdotũ delegatũ munus erat iudicãdi de mũdatione lepræ.

Christus politicæ legis Mosaicæ disciplinæ obseruantissimus.

Et offer munus quod præcepit Moyses.

Ritus leprosi quando mũdandus est.

Lex, Leuitici 14. iubet leprosum mundãdum ad Sacerdotem accedere, & duas uiuas ac mũdas aues cum ligno cedrino, cocco bis tincto, & hysopo afferre, ut una ex auibus mactetur, alia autem sanguine alterius tincta libera dimittatur, ut auolet: deinde lauat mũdandus uestimẽta sua, & radit omnes capillos corporis, ac lauatur: deinde iubet die octauo assumere duos agnos immaculatos, & ouem anniculam, & tres decimas similæ, ac sextarium olei, quæ offeruntur partim pro delicto, partim in holocaustum. Aut si pauper est leprosus, iubet eum unum agnum, & duos turtures siue duos pullos columbę afferre: ut hæc iuxta cæremonias in lege præscriptas sacrificentur, & leprosus publicum habeat testimonium, se à lepra mũdatum, & contubernio hominum restitutum esse. Cùm igitur Christus mittit leprosum ad Sacerdotem, vult, ut has cerimonias, & has publicas legis ordinationes obseruet, præcipiens ei ne cui diceret, Sed uade (inquiens) ostende teipsum, & offer pro emundatione tui, quemadmodum Moses præcepit, in testimonium illis. Sensus uerborum est: Nolo prætextu sanitatis mirabiliter consequutæ, in contu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

bernium hominum te immiſceas, & hoc miraculum diuulges, priuſquam ordinario iudicio mundus declaratus, & ad conſortia ciuilia admiſſus fueris. Es enim antea publica legis autoritate & cognitione leproſus iudicatus, & ex hominum contubernio abiectus. Quanquam igitur ſanitatem mirabiliter conſequutus ſis, nolo tamen ut hoc prætextu publicas ordinationes contemnas: ſed præcipio ut quemadmodum publica autoritate ad leproſorum numerum ſeparatus es: ita eadem autoritate ad numerum & conſortium ſanorum hominum recenſearis, ac offeras, quod lex offerre iubet leproſos, ut habeant publicum & ordinarium teſtimonium, ſe uerę ſanitati reſtitutos, & ad ciuilia hominum contubernia admiſſos eſſe. Hoc igitur mandato quod Chriſtus dedit leproſo, docet omnes in ipſum credentes, ut prætextu Euangelij publicas & ciuiles ordinationes haudquaquam contemnant, ſed eam politiam, in qua uiuunt, diligentiſsimè obſeruent, ac unicuique quod debent, fideliter exoluant. Reddite inquit Chriſtus Cæſari, quę ſunt Cæſaris. Et Paulus Rom. 13. Reddite ergo omnibus debita. Cui tributum, tributum, cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. Nemini quicquam debeatis, niſi ut inuicem diligatis. Quòd ſi Dominus hac miſsione leproſi ad ſacerdotem ſignificauit, ac uoluit ordinationes ciuiles non cõtemnendas, ſed obſeruandas, quantò magis vult & Eccleſiaſticas ordinationes, imò & Sacramentum confeſsionis ſeu pœnitentiæ ab ipſo ordinatum non contemni, prætextu ſanitatis internæ mirabiliter conſequutæ? Quod hoc miraculum uerò adumbrat. Ordinauit enim miniſtros, quibus detegẽda ſunt conſcientiarum vulnera, ut abſoluant à peccatis ea autoritate, quam uerè conſequuti ſunt per manuum impoſitionem, & verbum, Accipite Spiritum ſanctũ, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, &c. Proculdubiò neque Chriſtus, neque ſpõſa eius ſpiritu afflata, ullas populo ſuo cæremonias præſcripſit, quæ non conſentiant cum lege charitatis, ſingularęmque habeant utilitatem, quę certa ratione diuinæ bonitatis nõ admoneãt: indéque fidem populi & totius pietatis ſtudium inflammẽt. Iam quia hic ritus de leproſo mundando à Deo erat inſtitutus, & pertinebat ad publicam incolumitatem, ideo diuina ordinatio dicebatur, cui neceſſe habebant obedire quotquot in politia Moſaïca uiuebant. Adhæc ordinationes illæ & cæremoniæ quæ in lege fuerunt, erant ueluti conciones de futuro ſacrificio Chriſti, & prædicatione Euangelij. Nam cùm altera auis mactatur, ſignificauit Chriſtum pro peccatis noſtris mactandum: quòd autem altera auis ſanguine alterius aſperſa libera dimittitur auolare, ſignificauit prædicationem Euangelij de expiatione per ſanguinẽ Chriſti facta, vulgandam & liberè annuntiandam, non inter Iudęos ſolùm, uerumetiã inter Gentes, adeóque in toto orbe terrarum. Lotio ueſtimẽtorum adumbrabat, ſuperfluas, vanas & impias cogitationes excutiendas corã ſacerdote, lotore ſeu abſolutore, & purgatore. Per lotiones & aſperſiones ſanguinis ſuper auiculam, & pollicem, & alios huiuſmodi ritus, quibus leproſus mundus declarabatur, adumbrauerunt ipſam uim & uirtutem ſanguinis Chriſti, qua leproſum, hoc eſt peccatorem pœnitentem, & peccata confitentem, abluit, hoc eſt abſoluit à peccatis. De reliquis Moſaïcæ legis ritibus in curando leproſo, non eſt modò narrandi locus, ſatis ſint pauca illa quæ adduximus. Iam cùm politicus ſtatus Iudęorum una cum populo ſuo diſsipatus ſit, & nos non ſub Iudaïca, ſed ſub Chriſtiana & Romana politia uiuamus, iuſtum eſt ut in negotio lepræ, non Moſaïca, ſed Romana conſuetudine cognoſcendi de leproſis utamur.

Ordinationes ciuiles obſeruandæ.

Lotio ueſtimentorũ leproſi deſignabat, impias cogitationes excutiendas coram ſacerdote.

In teſtimonium illis.

In teſtimonium, id eſt ius ſeu legem. Teſtimonium enim paſsim Dauid, ſimiliter & Paulus, pro mandato & lege accipiunt, quod nobis de uoluntate Dei teſtatur. Vnde pſal. 118. Inclina cor meum in teſtimonia tua, nihil aliud eſt, quàm uo-

luntatem meam, cogitationes meas, deſiderium meum inflecte ad ea quæ loquutus es, ad tua oracula, præcepta tua, in quibus uita & animi & corporis poſita eſt. Vocatur ergo lex teſtimonium. Vnde horum uerborũ ſenſus eſt, In teſtimonium, id eſt in legẽ ſiue in ius. Illis, ſupple Sacerdotibus, & populo. Quaſi dicat, Tametſi à lepra ſis abſterſus, & uerè ſis mundus, neque opus ſit ut te homo approbet, volo tamen ut quæ Moſes ex iuſſu Dei, illis, nimirum ſacerdotibus & populo, in teſtimonium, id eſt legem & ius ſtatuit, ſancta habeas. Facito ſecundum ius illis conſtitutum, & legitimam obſeruationem, quam uolo religioſe obſeruari, donec mea morte medium parietem fuero demolitus. Non deſunt qui ad hunc modum interpretantur, Oſtende, id eſt indica ſacerdoti te eſſe mundatum, & offer munus quod præcepit Moſes in teſtimonium illis, id eſt ut hoc teſtimonio accepto credãt & cognoſcant me habere hanc poteſtatem mundandi à lepra, à qua cognitione in eam ueniant fidem, qua ſibi perſuadeant, me quoque mundare poſſe hominem à lepra animæ id eſt à peccato. Magis mihi arridet prior interpretatio, ut ſimpliciter accipiam in teſtimonium illis, id eſt ſecundum ius illis conſtitutum. Reſponſabit quiſpiam. Cùm nos cæremoniis externiſque ritibus præſcripto Moyſi ſancitis liberi ſimus, & omnia iuxta nouum Chriſti mandatum, ut inuicem diligamus, attemperare debeamus, an nobis liceat leproſos ita conuictu hominum eiicere, uti mos publicus obtinet, & Moſes Leuit. 13. præcipit? Certum eſt omnes cæremonias cultus Dei, ad fidem: formulas iuris ciuilis, ad dilectionem: ritus purificandi corpora, ad morum puritatem, decentiámque pertinuiſſe, ac quicquid externum in eis per ſe ad fidem, dilectionẽ, decentémque uitæ modũ non attinet, abrogatum eſſe: fidem autem ipſam, dilectionem, uitæque modeſtiam & decorem, minimè. Ita neque abrogata ſunt ea, quæ licet externa ſint, habent tamen cum illis fide, dilectione, & modeſtia connexionem quandam, adeò ut ſi hęc præterires, illa uiolarent huiuſmodi, ut ut externa ſint obſeruabis, quatenus coniuncta fuerint cum illis in quibus uera pietas ſita eſt. Et, ut uno & altero uerbo abſoluam, Moralia (ut dicunt) manſerunt, Legalia autem & cæremonialia ceſſerunt. Iam cũ lepra ſit morbus contagioſus, & charitas longè præferat plurium ſalutem, paucorum delitiis, certè cum charitate connexionem habebit, leproſos è publico eiicere: non ut negligantur, ſed ut citra damnum aliorum curentur, & ita eis prouideatur, ne qua uitæ neceſſaria deſiderent.

Externa cum pietate coniuncta obſeruanda ſunt.

Cùm autem introiſſet Capharnaum.

Poſtquam nouam & inauditam doctrinam conſummauit, eandem cœpit externis miraculis confirmare, atque auditores ad credendum allicere. Nam finita oratione uidetur ſanaſſe leproſum in itinere, quo ueniebat Capharnaum.

Acceſſit ad eum Centurio.

Hanc hiſtoriam Lucas 7. cap. deſcribens, ait, Centurionem indignum ſeſe exiſtimaſſe, qui Ieſum ipſe adiret, cóque ſeniores Iudæorum miſiſſe ad ipſum oratum, ut ſuum puerum paralyticum ſanaret. Et hic noſter Euangeliſta ait, Centurionem Chriſtum adiiſſe, & pro ſeruo ſuo paralytico oraſſe. Hoc qualecunque diſcrimen in ſpeciem uideatur, ita conciliandum uenit, Lucas hiſtoriæ textũ ſcribit, ex quo uidere eſt, quomodo precationem ſuam inſtituerit Centurio, nempe non per ſeipſum, ſed per ſeniores Iudæorum, quos ad Chriſtum amandarat legatos. Matthæus Centurionis affectum, & ſermones quos per alios Chriſto miſit, qui apud Deum ſunt, perindè atque ipſe proprio ore loquutus fuiſſet, ſic expreſsit ac ſi ipſemet ad Chriſtum acceſsiſſet. Hæc nos docent, quòd ea quæ per alios fieri curamus, haud ſecus nobis imputantur, atque ſi nos ipſi eadem perſonaliter age-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rernus. Porrò notandus est hìc primùm ordo miraculorũ, quem hìc noster Euangelista obseruauit. Priore miraculo expressit quo modo sanatus est Iudæus, hoc posteriore explicat beneficium exhibitum Ethnico: cuius fides & dilectio multò præstantius sese exeruerunt, quàm Iudæi. Nam ille sibi sanitatẽ quærebat, hic, seruo. Ille coram existentem credidit posse se sanare, hic etiam absentis uerbo hoc tribuit. Ille ex animi submissione in faciem procidens insigni profectò modestia orauit, Si uelis potes. Hic adhuc submissius egit, indignum sese ducens, qui uel ipse Dominum appellaret, aut ad se uenire sustineret. Rogabis. Quid his adumbratum est nobis? Profectò regnum Dei, Iudęis primùm ex promissione offerẽdum: Roma. 1. Euangelium uirtus Dei est omni credenti Iudæo primùm: suósque ex illis (licet pauciss imos) ciues habiturum. Multò enim plures filij desertæ, quàm eius quę habet uirum, Galat. 3. cap. sed mox multo cumulatiore cum fructu transferendum ad Gentes. Proindè dicturus de Centurione & fide eius, in primis explicabo, quis fuerit: deinde quæ & quantæ fuerint eius uirtutes, ut discamus qua in parte nobis in exemplum imitationis propositus sit. Igitur quod ad gentem huius Centurionis attinet, fuit Ethnicus incircuncisus, id quod Christus perspicuè indicat, cùm ait, Ne in Israël quidem tantam fidem inueni. Quod autem attinet ad officium aut functionem eius, præfectus fuit centum militibus in exercitu, vnde & Centurio dictus est. Nam apud Romanos exercitus diuidebatur in Cohortes: Cohortes autem in Centurias: harum Centuriarũ præfecti, Centuriones uocabãtur.

Fides Centurionis longè stabilior fide paralytici à Christo sanati.

Rogans eum, & dicens.

Accessit ac rogauit Christum Centurio non per se, ne ut Ethnicus repulsam (ut putauit) à Christo pateretur: sed per seniores Iudæos & amicos. Qua in re quamquam fuerit decem decuriis præfectus, tamen magnam exeruit modestiam, nimirum agnitionem suiipsius, dum seipsum humiliat, ac abiicit, & alios magnifacit. Propter suam indignitatem nõ audet ad Christum uenire, quòd agnosceret se hominem Ethnicum, abiectum & alienum à sorte sanctorum. Propter quod dicebat (vt scribit Lucas) & meipsum non sum dignum arbitratus vt uenirem ad te. Nec Christum passus est ingredi ædes suas, dicens, Domine non sum dignus ut intres sub tectum meum. Mittit itaque ad Christum legatos, non quosuis aut è turba seruorum, aut è media fęce plebis: sed eos qui in populo Iudæorum, tum ætate, tum autoritate maximè uenerabiles erant, seniores: sic enim ea gens Senatores & Magistratus urbis uocabat. Vna quidem impulsiua causa cur miserit Centurio ad Christum, fuit necessitas serui. Altera fuit fama auditus de Christo, ut scribit Lucas. Tertia fuit fides uiua, quam neuter Euangelista apertis uerbis ponit, sed lectio Lucæ permittit illam colligere ex auditu uerbi, & effectibus fidei, qui sunt mittere Seniores ad Christum & rogare eum. Hac oratione erigit se Centurio humiliatus ad Christum.

Domine, Puer meus iacet in domo paralyticus, & malè torquetur.

Centutio genus morbi declarat medico clemẽtissimo.

Hæc est propositio sequentis euentus. Male habere seruum Centurionis, occasio est præsentis miraculi: exprimunt & illa uerba necessitatẽ, qua præsente Christus medicus locum habet. Hac uoce, Domine, qua potentem illum confitetur, captat beneuolentiam Christi. Puer meus (siue ut Lucas scribit) seruus meus, iacet, non simpliciter, sed toto corpore prostratus, id quod uerbũ illud βέβληται satis ostendit, qualiter solent qui grauibus morbis decumbunt. Voce paralyticus morbum explicat, non quomodo solet fieri apud medicum, ut sciat quid curandũ sibi sumat, sed ut animum dolentẽ exprimat, quo non satis habet dixisse infirmatur puer meus, nisi & morbi genus miserabile exprimat. Et malè torquetur. Græcis legitur δεινῶς βασανίζομενος, id est grauiter siue acerbè discruciatur. Et ut Lucas

ait, qui erat moriturus, id est qui iam agebat animam. Hæc morbi seu cruciatus expressio, indicat quanta compassione Centurio ferat serui sui morbum, & cruciatus. In domo. Hæc circunstantia ostendit quomodo seruum suum, quo sano fuerat commodè usus, ægrotum ex ædibus suis non eiecerit: quemadmodum plerosque uerè inhumanos uidemus hodie facere, qui tamen nihil minus uolunt audire (dũ hæc faciunt) quàm non esse se Christianos. Cùm itaque hic Gentilis homo nondum Christo initiatus, tantam seruo suo exhibeat humanitatẽ, quánam quæso fronte Christum nos Christiani profitemur, dum ęgrotos, quos colligere in ædes nostras, aut certè illos inuisere debemus, eiicimus etiam? Quare in primis hoc loco admonemur, quàm debeamus esse humani & misericordes, qui aliorum miseriam etiam sentiamus. Hæc enim natura piorum est, ut alienis miseriis condoleścant, & suas ducant ac sentiant. Impij uerò (quorum ingenium non est ad ingenium Patris cœlestis comparatum) sunt ἄστοργοι hoc est sine affectu, id quod Apostolus illis, Rom. 1. cap. impingit. Veræ humanitatis exemplum nobis proponitur à Paulo Christus, qui non est ἄστοργος, sed planè humanus & philanthropus, tactus aliorum miseria usque ad lachrymas & mortem. Paulus ad Philip. 2. cap. satis exprimit qua fuerit mœstitia propter ægrotum Epaphroditum affectus. Deinde admonemur, ne Stoica illa inhumanitate laboremus, qua famulos ægrotos domo nostra eiiciamus. Quod si fecerimus, Ethnicis proculdubio inhumaniores sumus. Discamus hæc facere ab hoc Ethnico Centurione. Cuius charitas maximè hic commendatur. Nam tametsi miles professione sua fuerit (quod genus hominum rarò admodum, ne in parentes quidem, aliquo humanitatis affectu ferri solet) tamen non mediocri amore seruum suum complexus est. Seruorum quidem ea tempestate conditio tam abiecta erat, ut non pro hominibus, sed pro iumentis reputarentur, tamen tam eximia dilectio & humanitas obseruantur in Centurione, ut quantò contemptior erat seruitus, tantò maiori commendatione dignus est humanus ille affectus Centurionis in seruum suum. Hæc est uirtus & obseruanda & imitatione dignissima, ad quam etiam inuitat Paulus ad Ephes. 6. capit. Et uos Domini eadem facite illis remittentes minas, scientes, quia & illorum & uester Dominus est in cœlis, & personarum acceptio non est apud Deum. Collos. 4. cap. Domini, quod iustum est & æquum seruis præstate, scientes quoniam & uos Dominum habetis in cœlo. Quod rogant seniores (ait Lucas) ut Christus ueniret domum Centurionis, & sanaret seruum, exemplum profectò est infirmæ fidei in legatis Centurionis, qui non credunt Christum sanare posse nisi ueniat. Ampla & firma fuisset fides, qua credidissent Christum posse sanare, etiam si non ueniret ipse præsens. Verba tamen, ut sanaret seruum, ostendebant ipsos habuisse fidem qua statuebant apud se Christum posse sanare seruum. Orationis Seniorum suasiones adducit Lucas, à dignitate personæ Centurionis, & à præstitis in Iudaïcum populum beneficiis. Dignus est (inquiũt) ut hoc illi præstes, diligit enim gentem nostram, & Synagogam ipse ædificauit nobis. Aetiologia est dignitatis in Centurione à dilectione in Iudæos, & aliis beneficiis in gentem Iudæorum collatis. Magna est hæc uirtus, quam Centurio cum pauciss imis suę uocationis habet, plerique alij milites solent deprædari ac diripere templa, monasteria, & quicquid ad conseruãdam doctrinam religionis à maioribus institutum est. Quartò quoque uerbo blasphemias in Christum filium Dei uomunt, erga suos frequentius tyrannidem exercent, quàm ipsos defendant, raptu suorum uiuunt, nihil non malum agunt. Omnia illis licent, quòd ita placeant. Leges contemnunt, tantùm cuticulam curant, pro carnis suæ licentia uiuentes. Hic autem Centurio tantùm abfuit ab hac impia crudelitate, ut Iudæis sumptu suo ædificauerit synagogam, in qua uera religio doceretur. Vnde apparet quòd etsi habitu Ethnicus fuerit, fide tamen cordis sui approbauit religionem Iudæorum, quæ erat, quòd in semine Abrahæ benedicendæ

Pius & humanus herus miseriam & ęgritudinem serui fidelis, suam esse duceet & sentiet

Miles ut plurimũ omnis humanitatis expers.

Homo gentilis synagogã ædificat, & qui se Christianos profitentur, templa diripiunt & deiiciunt. Centurio nihil commune habet eũ militibus huius temporis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

essent omnes Gentes. Quid quæso hac uirtute admirabilius? qua nimirum Centurio primùm Ethnicus, deinde miles, postremò etiam hospes in regione Iudæorum uidetur maiorem penè cognitionem ueręq religionis habuisse, q̄ ipsi Iudæi. De huius fidei magnitudine posteà fusius dicemus. Satis erit hoc loco obseruare quod hic Centurio surget in iudicio, cum his centurionibus & militibus, qui sine delectu pauperum bona corroserunt, Collegia sacerdotum & monasteria, à maioribus ad conseruandam doctrinam religionis nostræ institutа, abrogarũt, & condemnabit illos, quòd contentus suis stipendiis, neminem concusserit, suo sumptu Synagogam ædificauerit, in qua pietas docebatur & exercebatur: illi uerò Ecclesias ac monasteria aboleant & opes ac redditus ipsorum in priuatum suum cómodum transferant. Non inficior multas esse impietates sacrificorum & monachorum: sed impietates & abusus abrogentur, ipse autem legitimus Ecclesiarum ac monasteriorum usus, tam religiosè & sanctè institutus, conseruetur, præsertim cùm & leges dicant, Nullius sunt res sacræ, & religiosæ, & sanctę. Quod enim diuini iuris est, hoc in nullius bonis est. Propterea leges uolunt opes Ecclesiarum inuiolatas esse, ut ministeria Ecclesiastica, & doctrina Christianismi hoc adminiculo inuiolata conseruentur. Sacrilegum uocant qui paucos numulos ex Ecclesiæ gazophylacio surripit. Quo igitur nomine censendus est is, qui omnes templorum & monasteriorum facultates in suum prophanum usum, imò abusum transfert? Magistratus Iudæorum & Gentium aut occidebant quondam, aut exigebant suis regionibus Apostolos & alios Euangelij de Christo prædicatores. Sed quæso, diripere opes Ecclesiarum, ac uel præsentes ministros Ecclesiæ ad famem adigere, uel hac crudelitate (ut solent pedites perditissimi homines, & quidam in suis pagis titulo tenus nobiles) pastores, parochos, aut uicarios, probos & doctos persequi, ut paucos inuenias qui audeant ruri agere, & uerbum suis prædicare, quid aliud uidetur quàm quadam alia specie, sed fere non minus atroci, Ecclesiam more Iudęorum & Gentium persequi ac deuastare? Quare qui nolit ab hoc Cęturione Ethnico in iudicio Dei condemnari, & cum persequutoribus Ecclesiæ perire, imitetur exemplum Centurionis, & quantum in ipso est, studia ueræ pietatis & religionis, quoquo modo potest adiuuet atque conseruet.

Et ait illi Iesus, ego ueniam, & curabo eum.

Magna profectò Christi philanthropia, qui uult & uisere & sanare Ethnici seruum. Quid quæso potest aut dici aut audiri hoc responso & benignius & facilius? Quis hoc apud se perpenso, non expectet ab ipso omnia? Tametsi enim Ethnicus esset cuius negotiũ agebatur, & essent legati satis rudes, tamẽ illico non tantùm se exorari passus est qui redderet sanitatem, uerumetiam inuisere Ethnici seruũ ultro uoluit. Delectatus enim Centurionis fide, qui non dubitaret Christũ uerbo etiam absenti seruo mederi. Quò igitur magis redderet omnibus perspicuam insignem uiri fiduciam cum summa mentis humilitate coniunctam, ait, Ego ueniam, & sanabo eum. Sicut superiore exemplo Christus pollicitus est uelle se, ita & hic pollicetur se cùm uenerit, medicaturum. Deinde quomodo ueniat ac mederi soleat, declarant sequentia uerba. Addit Lucas, Iesus autem ibat cum illis, quo uerbo ostenditur effectus orationis factæ ex fide & animo fidenti. Ad alienam fidem & orationem it Christus, quantò magis ibit ad propriam? Hac cõmendatione hortamur ut unus pro altero oret. Christum aduentantem audiens Centurio mittit amicos ad Christum, unde Lucas ait, Et quum iam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio, amicos dicens, Domine noli uexari. Sic enim cogitasse uidetur Centurio, sicut & nos plerunque cogitare solemus, Ego iniustus sum peccator, mittam igitur iustiores, quos exaudiet Christus. Domine, uox est fidei non dubitantis de potentia Christi. Est enim Dominus uocabulum potentiæ. Noli uexari, non est

opus tantum laboris sumas, qui citra tantum laborem sanare potes seruũ meum: adhæc non sum dignus.

Domine non sum dignus, ut intres sub tectum meum.

Aetiologia, ne offendatur Christus indignitate Centurionis. Irem ad te Domine, sed Iudæus non sum. Centurio sum ethnicus, duplici nomine Iudæis abominandus, tum quòd sim incircuncisus & à Mose alienus, tum quòd hoc genus uitæ infame sit uulgò. Et ob hæc indignus, cuius tu tectum subeas, meóque contubernio contamineris. Adhæc uidetur humiliatus in uera humiliatione & sic affectus, Domine ego miser sum peccator, tu autem solus iustus: eam ergo quam tu habes iustitiam, mihi nudo & ter misero peccatori impartito, & illud quod tu habes auxilium mihi ne negato. Hæc est causa missorum amicorum, & cur ipse non uenerit ad Christum, sumpta ab indignitate. Sic enim Lucas, Propter quod & meipsum non sum arbitratus dignum, ut uenirem ad te.

Sed tantùm dic uerbo & sanabitur puer meus.

Non contentus præmissa humiliatione Centurio, uires resumit, & è sua humiliatione & indignitate seipsum erigit, ardentiorem fidem exercens: nimirum reiectis omnibus scandalis (qualia esse possunt, quia homo gentilis erat, alienus à promissionibus, &c.) credit in uerbo uitam esse, pro omnibus qui in ipsum credunt, sine personarum respectu. Quasi dicat, Non pendet sanitas serui mei è tui corporis præsentia, non est opus uexeris huc uenire: tantùm uerbo iube: &, quæ tua potestas est, protinus sanabitur puer meus. Obserua, Centurionem hoc dicto, dic tantùm uerbo, tribuere Christo diuinam potentiã. Prominet enim magnorum dominorum potentia in illorum uerbo, si quod iubent, citius dicto fiat. Vnde scriptura omnipotentiam Dei significans uerbo adscribit, Genes. 1. cap. psal. 146. & 147. & 148. Vnde cùm dicit, Dic tantùm uerbo, eam potentiam Christo tribuit quę sit humana maior, ut qui in manu sua habeat potestatem & uitæ & necis, nec habeat necesse orare pro sanandis infirmis, ut prophetæ aliquando: sed iubere possit, & si iusserit, absque dubio saluum credit fore puerum suum. Nõ enim dicit, ora Deum, & sanabitur puer meus: sed, dic uerbo, hoc est iube. Nec simpliciter dicit, dic, uel iube, aut præcipe: sed dic uerbo, hoc est audito tuo uerbo, abscedet morbus, obediet ægritudo, recedens à puero meo. Magna proculdubio fides quæ Dei dicere, credit esse facere. Obserua exemplum ueræ humiliationis in Centurione, quæ ex ueris terroribus cordis cõstat, & oritur ex cognitione peccatorum & indignitatis propriæ, abiiciens omnem sanctimoniam ex propriis uiribus, accusansque se tanquam puluerem in conspectu Dei, quomodo & Dauid humiliatus fuit cum obiurgaretur à Nathan propheta: deinde peccata & indignitatem apprehendens nõ desperat (quemadmodum Cain & Iudas, qui cognito suo peccato non se erexerunt ad Dei misericordiam, ideo perierunt) sed fide uiua & fiducia se erigit ad gratiam. Quo exemplo docemur, ne propter nostram indignitatem, gratiam excludamus, sed speremus, & ut ita cognoscamus nos esse indignos, quo ad gratiã rursus confugiamus. Rursus aduerte hoc uerbũ. Sed tantùm dic uerbo, esse uerbum uiuæ & ueræ fidei alterius in pœnitentia partis, qua se rursum erigit Centurio è sua indignitate, pergens orare, & impetrare pro seruo. Colligamus ex supe rioribus quæ in charitate & syncerissima Centurionis fide uidenda sunt. Primùm credidit Christum omnia ubique posse, ideo illius tantùm uerbum expostulauit, seseque fœlicissimo eius colloquio reputauit indignũ. Prætulit quoque sibipsi eos quos misit, cùm in ueritate illis omnibus, ob uiuæ fidei puritatem, Deo gratior, esset. Viua enim fides, Deo acceptum facit. Parit autem mox (ut hìc uidetur) fructus suos, nempe cor, uerba, factáque uerè humilia. Vnde Dauid ait, psal. 125.

Centurio omnipotentiã Christo tribuit.

Dei dicere est facere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Credidi propter quod loquutus sum, ego autem humiliatus sum nimis. Verè ergo fidelis & humilis fuit Centurio, nam alioqui Christo minimè placuisset. Odit enim Deus quicquid supercilioſum, mẽdax & fictitium est, & solam veritatẽ amat. Psal. 50. Ecce enim veritatem dilexisti. Admiranda profectò Centurionis uirtus, quæ tibi proponitur non ut admireris tantùm, sed ut imiteris. Imitaberis autem, si ueré agnoscas, qualis sis natura tua in iudicio diuino. Sic enim fiet, ut quantumcumque præstans fueris humano iudicio, cristas tamen demittas, & te abiectissimis etiam hominibus inferiorem reputes. Neque id sine autoramẽto facies. Nam quò te submisius geres, hoc altiorem te euehet Dominus Deus noster, qui etsi in altis habitet, humilia tamen respicit in cœlo & in terra, suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem.

Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites: & dico huic uade, & uadit: & alij ueni, & uenit: & seruo meo, fac hoc, & facit.

Non contentus Centurio simpliciter fateri Iesum posse seruum suum uerbo sanare, contendit etiam singulari collatione, & argumento à minori ad maius, à seipso, ad Christum ipsum, explicare, quãtam fidei magnitudinem in Iesum conceperit. Siquidem ego homo alterius potestati subditus, quasi dicat, ego potestate nihil tibi conferendus sum, id est ut qui adhuc alterius sim potestati subditus, cùm tu in manu omnia habeas, possum uerbo efficere quod uolo apud meos, quanto magis tu Iesu, quem ex tot miraculis agnosco, uerum Messiam & omnium rerum Dominum, uno uerbo aut saltẽ nutu oculorũ efficere potes, ut quicquid est infirmitatis in seruo meo fugetur. Quasi dicat, Quomodo facit ut iubeo seruus meus, ita quæ tu iusseris, omnis creatura. Obserua. Hominis uoce, ego homo sum, exeruat se Centurio præ uerbo potenti, ut potentiam uerbi extollat. Quasi dicat, Si mihi uermiculo miserrimo peccatori, & qui nihil in tuo conspectu sum, serui mei obtemperant, multo magis te (qui omnipotens es) imperante, puer meus sanabitur, aut quanto plus tu uerbo quodcunque uolueris præstabis in rebus omnibus, morbos abigens, sanitatem restituens, arcens mortem, uitam conseruans. Accommodationem exempli à persona Cẽturionis ad Christum relinquit Matthæus, similiter & Lucas, lectori accommodandam. Estque hæc commodatio, Ego dictis rego milites meos ad exequutionem mandati: ergo & tu potens es uerbo restituere seruum meum, &c. Proinde in hac comparatione primùm obseruãdum est, quòd Centurio uerbi sui efficaciam erga milites suos proponens, non tam sui ipsius autoritatem, quàm Romanam seueritatem in conseruanda militari disciplina commendat. Nam ut milites dicto audientes retinerentur, nec Posthumius, nec Manlius suis ipsorum filiis, qui aduersus edicta extra ordinem in hostem, quamuis fœliciter pugnauerant, pepercerunt: sed securi eos feriri iusserunt. Quibus tristissimis exemplis milites tam obediẽtes facti sunt, ut posteà Scipio Aphricam expugnaturus, non alia re magis se fidere affirmaret, quàm militum suorum obedientia. Cùm enim à quodam rogaretur, qua re fretus classem in Aphricam educeret, pararet, ostendit ei uiros armatos trecentos, prætereà turrim mari imminentem, & ait, Nullus horũ est, qui non conscensa turri semet in mari præcipitaturus sit, si iussero. Admirãda obediẽtia, sed multo admirabilior humani uerbi energia, qua fit ut homo non solùm seipsum huc atque illuc moueat, uerumetiam in præsentaneam mortem sese coniiciat. Secundo, obseruandum est quantam maiestatẽ Centurio hac sua comparatione Christo tribuat. Nã cùm affirmat Iesum posse seruum suum uerbo sanare, apertè confitetur Iesum esse Dominum super omnes morbos & afflictiones. Hoc autem de Iesu sentire & confiteri, est sentire ipsum esse uerum Messiam. Apud Esaiam enim Messias dicit: Spiritus Domini super me eò quòd unxerit

unxerit me, ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde. Et mox, Vt consolarer omnes lugentes, ut ponerem fortitudinẽ lugentibus Sion: & darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris. Adhæc cùm Centurio asseuerat, Iesum posse morbum serui depellere uerbo, satis apertè significat, se sentire Iesum esse uerbũ Dei, ac creatorẽ cœli & terræ. Qui autem ad hunc modum de Iesu sentit, profectò necesse habebit sentire, Iesum esse uerum & naturalem Deum. Quare etsi Centurio, non omnia hæc in comparatione sua distertis uerbis explicet, tamen cùm ait: Tantùm dic uerbo & sanabitur puer meus, satis apertè declarat, se fide & ex animo tribuere Iesu maiestatem ueri Messiæ, & filij Dei. Oportebat enim ut Centurio antè omnia statuerit apud se, Christum esse filium Dei, antequam illum ista posse crediderit. Nõ enim protinus sequitur. Ego multa possum iubendo, propterea quiuis hoc potest. Sed si ego possum qui homo sum, quantò maiora potest uerbo suo Deus, qui omnia potest, nulli subiectus, sed omnibus imperãs? huiusmodi ratiocinatio ualet. Sed quid ista ad hominem fabri filium, nisi credidisset ipsum esse diuinæ uirtutis? Illud autem quòd talem eum credebat, non ex eo collegerat quòd ipse plura posset, sed ex eo quòd esset filius Dei: quod testabantur uerba & opera ipsius, quibus credebat.

Audiens autem Iesus miratus est.

Hæc audiens forsitan dices, Quid est quòd Christus Centurionis fidem admiratur? an non est natura Deus, & omnium rerum gnarus? Cur ergo tanta huius fidei admiratione capitur, quasi prius hanc ignorauerit? Respondeo. Rectè sentis & ais quòd Christus est natura Deus, & omnium rerum gnarus: sed interim homo quoque est: quare nihil humani alienum ab ipso præter peccatum putandum est. Vt ergo esuriit, ut sitiit, ut gaudio affectus est, ut tristatus est, ita etiam insolita, more humano admiratus est. Enimuero non est imperfectionis, pro his quæ Deus operatur in credentium cordibus admirari: & qui cordis abdita nouit, inde rectè admirari potest. Cùm itaque Christus palàm fecerit, quòd Centurionis uel absentis, fidem & ueram humilitatem agnouit, unde & demirabatur, sui perfectionem ostendit. Non enim ob uerborum folia miratus est ille, qui omnia externa ab internis metitur. Neque sermone, fides eius cognita est ac placuit, sed quia eius fidem primùm nouit & gratiam habuit, eius demum eloquia accepta fuerũt. Verè ergo ob fidem tam insignem, quam in eo ut Deus per spiritum suum operabatur, ut homo, admiratus est. Ex eo inquam admiratur, quod hactenus erat insolens, utpote qualem antea non inuenisset: deinde, ne in Israël quidem: & tertiò, quòd homo Gẽtilis, & prophetarum & legis diuinę ignarus, ita perfectè credebat.

Christus, ut homo admiratur fidem Centurionis.

Et sequentibus se dixit.

Dum admiraretur fidem Cẽturionis quam non ignorabat, sed ut omnibus admirabilem redderet, conuersus est ad Iudæos, præsertim Senatores illos Capharnaitas, qui sequebantur, eisque uelut exprobrans incredulitatem suam, dixit.

Amen dico uobis: non inueni tantam fidem in Israël.

Iurat Christus in re seria & uera, extollens ac commẽdans fidem Centurionis, & traducens incredulitatem, uel certè duritiam cordium ad credendum, quam habebant qui primi esse debebant professores regni Christi, quod haberent prophetas, legem, promissiones, & quicquid ad cognitionem regni Christi facere debebat. Verùm quò diuinitus ampliorem Dei fauorem oblatum, & in promptu habebant, eò amplius Spiritui sancto resistebant. Horum profectò duritiam non obscurè prodit hic homo religione gentilis, prophetarum planè & legis diuinæ ignarus, adhæc & conditione non philosophus, sed uir belli. Et tamen tanta præ-

ditus est fide, ut Christus illam præponat omnibus Israëlitis, dicens, Ne in Israël quidem tantam fidem inueni. Quasi dicat, Illud affirmo uobis, hactenus non inueni tantum fidei in populo meo Israëlitico, quantum in hoc alienigena, qui nec prophetas nouit, nec nostram doctrinam accepit, nec miracula uidit. Respõsabis. Num Apostoli talem habuerunt? Num & Ioannes Baptista, quando dixit, Et ego nesciebam eum? Respondeo ad primum, quòd in Apostolis Christus non inuenit tantam, quando illos uocauit, etiam multo tempore post uocationem, quantam in hoc Centurione. Scio quidem ipsos maiorẽ posteà consequutos: sed initio quando uocati sunt, frigida admodum erat ipsorũ fides, etiam post ipsorum uocationem. Nam in hoc capite, & Luc. 8. legimus Apostolos admiratos & stupefactos dixisse, Quis est hic, qui etiã imperat uentis & mari, & obediunt ei? Si hac & tanta prędita fuissent fide, qua Centurio, non fuissent admirati, sed credidissent ipsum esse Deũ qui uel solo uerbo mari & uentis imperare poterat. Huc pertinet quod sæpius illorum imbecillem fidem notauit, & arguit. Sed tulit eos ac prouexit, donec paulatim solidarentur, & hoc Centurione maiores essent. Ad secundum, de Ioanne Baptista dicente, Et ego nesciebam eum: sciebat quidem Christũ uenisse, & esse Dei filium & hominem ex uirgine natum, imò confessus est in Christo diuinam naturam ac passionem & reconciliationem mũdi per eum. Quare huius fides amplior erat quàm Centurionis, sicut & fides Virginis Mariæ: sed nesciebat eum, id est nõ erat illi notus de facie, donec spiritus reuelauit & ostendit Ioanni. Vide quæ in eũ scripsimus Ioannis locũ. Quare uidetur mihi dicẽdum, Christum cùm diceret, Non inueni tantam fidem, &c. loquutum de uulgo Israëlitarum, quorum maior pars neglexit potius Christum, præsertim cùm à summatibus damnaretur, quàm obseruauit. Aut de ipsa admirãdi ratione sentit. Quanquam enim multi pij Israëlitæ (qui legem & prophetas, rursus Christum prædicantem, & eius miracula habebant) magna prædití essent fide in Christum, tamen multo admirabilius est, quod Ethnicus & miles, quàm quòd Iudæus in lege & prophetis uersatus in Christum credat. Obserua tametsi præclaram Centurionis fidem extollat Christus, tamen eam quam in Israëlitis pusillam reperit, non reiicit, sed tolerat ac prouehit. Quare admonemur, ne protinus fratrem qui pusilla fide fuerit, reiiciamus, considerantes quantò tempore Christus cum Apostolis agens tolerauit imbecillam illorum fidem. Tantò (dicebat illis Dominus) tempore uobiscum sum, Philippe, & non cognouistis me. Rursus aduerte quàm alieni sint à uero, qui putant armis & bellis consecratos planè non posse placere Deo, cùm uideas hunc Centurionem non solùm militiæ adscriptum, sed etiam ducem militum (erat enim Centurio, hoc est decem decuriis præfectus: aut, ut Hilario placet, Tribunus erat) tanta polluisse fide & gratia, ut meruerit etiam cum asseueratione commendari à Christo suprà Israëlitas. Talis erat & Cornelius ille Centurio, de quo Lucas meminit Act. 10. capite. Cui magna quoque pietas tribuitur, qui & euidentissimis signis Deo placuisse demonstratur. Nec Ioannes Baptista pœnitẽtię prædicator, rogatus à militibus quid facere deberent, Luc. 3. respondit, eos non posse acceptos esse Deo, sed si pergerent militiæ seruire, simpliciter ait, ne quempiam concuterent, & nemini calumniam facerent. Quòd si militiæ seruire impium fuisset, in primis illos admonuisset, ne se duci ad præliandum & militiam exercendam adstringerent. Obiicies. Quid igitur est, quòd hoc hominum genus hodie tam malè & uiuit & audit? Certè bona est illorum uocatio & licita conditio, propter quam non male audiunt, sed quòd illa male utantur. Est enim à Deo magistratus institutus, qui gladio utatur ad innoxios defendendum, & puniendum malos, doctore Paulo Rom. 13. Obserua: si ad uerbum Græca reddideris dices, Ne in Israël quidẽ inueni, &c. Vt intelligas Centurionem non fuisse Israëlitam, id quod indicant Hilarius & Hieronymus.

Sublimior fuit fides Centurionis gentilis, quàm uulgi Israëlitarum.

Non est impium seruire militiæ.

Dico autem uobis.

Apertè Dominus de uocatione Gentium, quarum hic Centurio quodam modo primitiæ est, & abiectione Iudæorum uaticinatur.

Quòd multi ab oriente, & occidente uenient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in regno cœlorum.

Vos placetis uobis Iudæi, quòd sitis filij patriarcharũ quos Deus amauit: quòd sitis Deo populus peculiaris, cui salus hæc præcipuè promissa uidetur. Verùm illud affirmo uobis, quòd ad exemplum huius alienigenæ (qui est ueluti primitiæ Gentium credentium) multi ex gentibus uenturi sunt, qui credent in me, sicut hic Centurio, ex qua fide in me fructum consequentur, nimirum venient per fidem uiuam, Hebr. 11. Accedentem ad Deum oportet credere quia est: & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob, id est in regno Dei erunt, fœlicitate & uita æterna donati. Non dicit in regno meo, aut in regno Dei, ut ostendat suscitatos etiam ex lapidibus filios ipsi Abrahæ esse, & spectare ad regnum Dei, quod sinus Abrahæ uocatur, siue sanctorum requies. Et hoc propter fidem in promissionem seminis, quo uniuersæ gentes benedicendæ ueniunt: quam tam eximiam & singularem Abraham habuit, ut qui in simili fide seu fiducia in illius seminis benedictionis promissionem defuncti sunt, in sinum Abrahæ, hoc est regnum Dei, translati dicantur. Quę promissio cùm non absimilis facta fuerit Isaaco & Iacob, ideo cũ Abrahamo, Isaac & Iacob recumbent: id est in regno Dei perpetuò beati uiuent. Quo in uerbo, recumbent, obseruanda est metaphora recubitus ad mensam scilicet, qua gaudium & requiem regni Dei Christus hic uoluit exprimere, quemadmodũ & Luc. 22. facit. Sic & Dauid psal. 22. Deinde uerbo venient intellige quæ Paulus Rom. 11. narrat & differit de ramis ex oleastro insertis, & ad Ephes. 2. de eo quòd Gentes aliquãdo procul ac longè abfuerint ab hæreditate Dei. Nõ enim Iudæi ad Gentes: sed Gentes ad Iudæos fideles in Christo uenisse dicũtur, quando ad Christũ accesserunt per fidem charitati coniunctam. Huc pertinet illud Esaię. 2. Ascendamus ad montem Domini, &c. & fluant ad eum omnes Gentes. Proinde his uerbis recumbent cum Abraham, &c. retundit cristas & supercilium Iudæorum, qui propter legem & legis opera aduersus gentes tumescebant, putantes se ex legis operibus & non ex fide uiua habere iustitiam. Non memorat hoc loco Christus Mosem, Aaronem, & alios qui sub lege fuerunt: sed Abrahamum, Isaac & Iacob sanctificatos quadringentis triginta annis antequam esset lex: ut ostendat omnes in se credentes etiam citra legem, sicut Abraham, Isaac & Iacob, saluandos esse, & recubituros cum Abrahamo, Isaac, & Iacob. Rursus aduerte uoces, ab Oriente & Occidente, quibus regni sui amplitudinem significat, quod per uniuersam terram & totum orbem propagandum ac promulgandum erat. Vos eritis mihi testes (dicebat ille Act. 1. cap.) in Ierusalem, & in omni Iudæa, & usque ad ultimum terræ. Quibus uerbis manifestabat se eum esse regẽ, in quo debent impleri promissiones illæ, psal. 2. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatẽ tuam, & possessionem tuã terminos terrę, & psal. 71. Et dominabitur à mari usq; ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarũ, &c. Et adorabunt eũ omnes reges, omnes gẽtes seruient ei. Esaïe 49. Et sis salus mea usque ad extremũ terræ. Quapropter emittens discipulos suos, ait Marc. vltimo, Euntes in mundũ uniuersum, prædicate Euãgelium omni creaturæ. Et in Matthæo, Docete omnes gentes. Et Act. 1. ut paulò antè scripsimus. Hæc facta sunt prædicãtibus Apostolis, quorum sonus exiuit in totum orbem terrarum. Rom. 10. ex psal. 18. Impletúmque est illud quod Malachias 1. cap. cecinit. Ab ortu solis usque ad occasum, magnum erit nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificabitur, & offeretur nomini meo oblatio mundo, quia magnum erit nomen meum in gentibus dicit Dominus Deus exercituum. Hic locus

Gentiũ uocatio prædicitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& similes monuerunt magnum illum Augustinum scribere aduersus Donatistas, qui uolebãt regnum Christi coartare in angulum Africę: ita ut extra sectam suam, quæ uigebat in Africa, negarent uspiam esse Christianos. Certè ubi ubi in Christum credideris, ibi te esse Christianum agnoueris: & recubiturum cum Abrahamo & aliis, si in fide Abrahæ perseueraris. Quos (ut in summa dicam) notanter recensuit, ut ostenderet unum esse populum, eos qui ex gentibus, & qui ex Iudæis in se crediderunt, & credunt. Deinde & unum esse regnum, & unam fidem, & unum mediatorem, se scilicet, inter Deum & hominem. Quòd expressisse uidetur, cùm ait, & recumbent cum Abraham, &c. Nam si cum Abraham, Isaac & Iacob, hoc est Israëlitarum patribus & radice coniunguntur qui credunt in Christum: ergo unus est Dei populus ex Iudæis & Gentibus. Vnus est & mediator Christus ipsos Deo coniungens. Vna est fides, nimirum fides uiua, qua Christo inserũtur & fiunt unum cum illo, ut iam siue Iudęi siue Gentes dicantur filij Dei, hæredes Dei, & cohęredes Christi. Cùm ergo iam congregentur cum Abrahamo in unum regnum, ergo sub unum Dominum congregantur, nempe Christum. Ergo si regnum illud est regnum Dei, ergo utrobique est unus Deus, Deus scilicet Abrahæ, Isaac & Iacob, & omnium in regnum congregatorum & congregandorum.

Filij autem regni eiicientur.

Iudæorũ abiectio ex corundem incredulitate pendet.

Filios regni uocat Iudæos, eò q̃ ad eos pertinebant promissiones regni Christi, & testamenta. Disputat de his Paulus, Rom. 9. 10. 11. adducens duas huius excidionis Israëlitarũ causas, alterã quæ culpã habeat Iudæorũ, nẽpe incredulitatẽ, Rom. 11. Propter incredulitatẽ (inquit) fracti sunt. Alterã quæ prouidentiã Dei cõcernat, ac misericordiam in Gẽtes, nempe salutem Gentiũ, ut inibi dicit Paulus. Sed illorum delicto salus est Gentibus, ut illos æmulentur. Quòd si delictum illorum diuitiæ sunt mundi, & diminutio eorum diuitiæ gentium: quantò magis plenitudo eorum? Et paulò post ait, Cæcitas ex parte contigit in Israël, donec plenitudo gentium intraret. Hoc ut est res ualde stupenda, ita partim consolatur fidem nostram, partim incutit nobis timorem Dei. Quid enim admirabilius, quàm quòd ea gens, qui sunt Israëlitę, quorum est adoptio & gloria & testamenta & legis constitutiones, & cultus & promissiones, quorum sunt patres, & ex quibus est Christus, quantum attinet ad carnem, à Domino Deo suo & ab hæreditate regni cœlestis abiecta sit, in huius autẽ locum electa sit gens aliena à Republica Israëlis, extranea à testamento promissionis, nec spem nec Deum in mundo habens? Cur igitur & nos ex incircuncisis gentibus simus? agitedum, confirmemus ex hoc Christi vaticinio fidem nostram in omnibus afflictionibus: & certam spem concipiamus, quod nulla aduersitas tam horrenda sit, quæ possit nos separare, ab ea dilectione, qua Deus ad accubitum cum Abraham, Isaac & Iacob in regno cœlorum uocauit. Deinde ex hoc loco discamus timorem Dei, uidelicet, ut in ipso ambulemus obsequio nostro erga Deum grati simus, & uocationi Dei obediamus. Nã si Deus reiecit Iudæos electam suam gentem, propterea quòd ingrati fuerunt & fastidierunt beneficij Dei, quantò magis puniet Deus in nobis Gentibus ingratitudinem, & fastidium donorum suorum?

Iudæorum prærogatiuę

In tenebras exteriores.

Incredulis & lucem auersantibus horrendum minatur exitium, nimirum non solùm non recipientur ad fœlix illud conuiuium cum Abraham, sed expellentur quoque in tenebras exteriores, hoc est in cruciatum perpetuum, & damnatorum locum, qui rectè tenebris exterioribus propter horrorem comparatur: sicut beatorum locus luci, propter gaudij æterni amœnitatem. Eiicientur in tenebras, quia à

facie Domini, quæ perpetuò solùm in suis lucet & amica est, expellentur in perpetuam noctem. Aut exteriores tenebras uocat cruciatum & mortem æternam, culpæ & reatui peccati (quod est internæ tenebræ) coniunctam. Sunt certè stipendia peccati (ut Paulus ait) mors, mors inquam æterna perpetuis pœnis immersa. Aut tenebræ dicuntur exteriores (ait Hierony.) quòd qui à Domino foras expellitur, lumen relinquit.

Ibi erit fletus, & stridor dentium.

Metaphoricẽs damnatorum pœnas & angustias sic exprimere uisum est. Hac metaphora comparat ter infœlicem & miseram illam damnatorum conditionem, & statum, captiuis in loco caliginoso, & horroris pleno sedentibus: quos conscientia mali & iudicij futuri misere cruciat, & ad fletum & dentium stridorem cogit. Vt membris & rebus corporeis sensiles & corporeæ respondẽt pœnæ: ita spiritibus suæ respondent spiritales, & suo modo sensiles pœnæ. Vnde quemadmodum locus caliginosus & fumo plenus oculis lachrymas inducit, & nimio frigore dentiũ stridorem incutit: ita & in inferno, loco tormentis & molestiis intolerabilibus pleno, reprobi ignem intolerabilem, & frigus sustinebunt. Iob. 24. Ad nimium calorem transiet ab aquis niuium, & usque ad inferos peccatum illius. Si itaque fletus oculorum est, & stridor dentium ossa demonstrat (ait Hieronym.) uera est corporum, & corundem membrorum quæ ceciderant resurrectio. Obserua his tribus nominibus tenebræ, fletus, & stridor, describũtur uniuersæ pœnæ sensus quæ erunt in inferno.

Corpus hominis damnati pœna sensibili & corporea punietur.

Et dixit Iesus Centurioni, vade.

Dixit Dominus iis quos miserat Centurio, uade, quo uerbo annuit supplicationi Centurionis, remittens illum domum pacatũ, & uoti compotem. Vsurpatur enim imperatiuus, uade, hic & alibi, pro eo quod est, Sis bono animo & pacato. Non enim simpliciter dicit abitionem ad sua: sed includit quoque in se assensum super eo quod petierat. Nam pro more & in usu habemus, quando facultatem abeundi à nobis ad sua aliquibus damus, & hos uoti compotes significare uolumus, ut dicamus, Vade, bono animo esto. Non absimili responso est usus Dauid, 2. Re. 14. ad mulierem Thecuam rogantẽ pro liberando filio. Vade (inquit) in domum tuam, & ego iubebo pro te. Hoc quid aliud erat, quàm, esto bono & securo animo de filio tuo, cujus gratia noli amplius molesta esse, sed quieta, uade in domũ tuã, ego enim expediam, ut quod times non eueniat. Ad hunc modum Christus legitur afflictos impetrata à se consolatione dimisisse, ut Marc. 5. dicebat mulieri à sanguinis fluxu sanatæ post contactum fimbriarum uestimenti Christi, Vade in pace, & esto sana à plaga tua. Ita, Luc. 17. dixit uni ex decem leprosis, Vade, fides tua te saluum fecit. Et Ioan. 4. ad regulum, Vade (inquit) filius tuus uiuit.

Vade, sis bono animo.

Sicut credidisti.

Non dicit secundum iustitiam tuam, aut probitatem tuam ex tuis propriis uiribus partam, sed sicut credidisti, hoc est secundum fiduciam tuam sublimẽ. Quare admonemur Deum in orationibus piorum præcipuè attentum fiduciæ. Vnde fit ut frequenter legamus dictum à Christo, fides tua te saluum fecit. Iuxta fidem tuam fiat tibi: & uidens fidem illorum, &c. ut Matt. 9. &. 15. Marc. 5. &. 10. Luc. 5, 8. &. 18. adeò ut talem nobis habeamus Deum, qualem illi certè ueraci & misericordi fidem uel habuerimus uel negauerimus. Proculdubio iure optimo Deum sibi immisericordem aut huiusmodi sentiunt, quotquot illi malè fidunt. Quid enim iniquius dici potest, quàm optimo bono (in quo nulla mali ratio inueniri potest) malè fidere? Omnia bona sperantibus in se promittit, nihil à nobis exigens, nisi quòd ipsi, tanquam ueraci & misericordi, ex animo fidenti & charo adhæreа-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mus, ceu qui ab illo toti pendere uelimus. 1. Ioan. 5. Et hæc est fiducia quam habemus ad Deum, quia quodcunque petierimus secundum uoluntatē eius, audit nos. Cur ita? Quia tantæ bonitatis & ueritatis est, ut fallere nesciat sperantes in se.

Fiat.

Maximus gratiarum dispensator, & uelut magnus Imperator (cui cuncta parent) hoc uerbo fiat, supplicationi Centurionis subscribit, manifestans suam bonitatem & omnipotentiam, qua in manu habet, & uitæ & necis potestatem, simul & facultatem solo uerbo expellendi morbos, & restituendi sanitatem huic seruo iam animam agenti. Obserua: non dicit, orabo pro seruo tuo, sed uerbo dominātis utitur, ueluti qui in arbitrio suo habeat, uel assentire petitis, uel abnuere.

Tibi.

Non dicit seruo tuo, sed tibi Centurioni fiat sicut credidisti, vt ostenderet hunc seruum apud Deum, & omnia quæ seruum concernebant, Centurioni non aliter deputari, quàm quemadmodum Centurio per charitatem suam, seruum seruique ægritudinem suam fecerat. Vnde perspicuum est, beneficentiam quam Christus Centurionis seruo præstitit, non tam seruo quàm ipsi Centurioni præstitisse, quandoquidē ipse Centurio causam serui suam fecerat. Quo exemplo monemur quādo per charitatem & misericordiam alienis incōmodis & infirmitatibus condolemus, adeò, ut nostra duxerimus, & pro his Deū precati fuerimus, illud quoque apud Deum pro nostro incommodo habebitur. Id quod ualde Dei erga nos beneuolentiam exprimit. Ita enim Deus nos amat, ut non solùm nostris incōmodis opem sit laturus tanquam nostris, sed etiam alienis, quæ per charitatem in nos trāstulerimus, hoc est, per dilectionē nostra esse duxerimus. Obserua ex his, quàm utile fuerit quempiam uiris piis esse affinem, piorúmque habere gratiam & patrocinium. Respiciuntur quidem pij dum pro aliis orantes, diuinam beneuolentiam & gratiā impetrant: ita ut quæ Deus præstat bona, illis pro quibus orant, illa non minus præstet piis quàm istis, interim tamen isti beneficentia per pios impetrata potiuntur. Ad hunc modum ciuitas Seir, precibus Loth seruata est, ne cum aliis ciuitatibus periret, Genes. 19. Similiter illi qui cum Paulo Romam nauigabant naufragium passuri, dabantur quidem omnes Paulo, quemadmodum legimus Act. 27. Ecce donauit tibi Dominus (ait Angelus Paulo) omnes qui nauigant tecum. Interea tamen ipsi potiebantur ea salute, quæ Paulo data erat.

Plurimi facit Deus orationem iusti.

Et sanatus est puer ex illa hora.

Lucas 7. cap. ait, Et reuersi qui missi fuerant domum, inuenerunt seruum, qui languerat, sanum. Audito uerbo fiat, redeunt domū, & ex illa hora experiuntur rem ipsam sequutam uerbum Christi. Siquidem compertum est, eodem tempore subitò Centurionis seruum fuisse morbo liberatum, nequis suspicari posit, casū, aut medicorum ope factum. Nam ut nemo subitò liberatur à lepra iuxta naturæ cursum, ita nec paralysis subitò quenquam relinquit. Hic commendatur Christus, uerbum, & fides, à suo effectu, qui est sanitas: inuenire enim seruum, qui animam agebat, sanum, effectus est potentis uerbi, & Christi per uerbum potenter operantis. Statim iussu Christi annuentis supplicationi Centurionis uerbo fiat, recedit morbus, & redit sanitas in seruum. Sunt certè morbi corporales, milites & ultores Dei. Statuunt sacri doctores, seruum & in corpore & in anima fuisse sanatum. Obserua & admirare uelocitatem, quæ non solùm sanare, sed inopinatē & in momento temporis hoc facere uirtute Christi demonstrat.

Et cùm uenisset Iesus in domum Petri.

Hoc idem miraculum narrant Marcus 1. cap. & Lucas 4. cap. Cùm Dominus prædictis miraculis, & dæmoniaco sanato magnificentius inclaruisset, à turba (ut

ferè semper solitus erat) sese paulisper subduxit, & ingressus est domum Simoni Petro & Andreæ fratri communem. Primùm animaduerte ingentem Christi humilitatem. Cui cùm uisum esset ingredi hospitium in urbe celeberrima Galileæ metropoli Capharnao, in qua iam propter miracula clarissimus habebatur, non diuertit ad diuites, & claros Pharisæos, quorum fauorem uel uno uerbo, sibi conciliare potuisset, & qui ipsum nondum exosum, nondum proscriptum, nondum publicis diris deuotum, magna obseruantia excepissent: quippe qui ex tanto hospite nonnihil sibi gloriæ (ut hoc genus hominum laudis appetentissimum est) parassent: sed diuertit ad pauperem casam piscatoris, & ut ita nominem, ad nosocomion, id est hospitale languentum, in quo infirma anus lecto decumbebat, id autē fecisse uidetur Christus hoc consilio, non ut significet diuites & nobiles prorsus à Deo reiectos esse. Deus enim non est acceptor personarum, sed in quouis hominum statu, qui timet Dominum & operatur iustitiam, is acceptus est illi. Nec id facit, ut significet impietates pauperum, quas prætextu paupertatis interdum designant, sibi placere: qui enim impiè agit, siue ille pauper, siue diues fuerit, suum accipiet iudicium. Sed diuertit ad pauperē casam, in qua ægra anus paroxysmis febrium concutiebatur: ut significet paupertatem & ægritudinem, non tantò contemptu coram Deo negligi, quātò coram hominibus laborant. In hoc enim seculo nihil est abiectius pauperibus, nihil neglectius infirmis. Sed Christus ad hos diuertit ut ostendat, ipsos sibi maximē omniū curæ esse. Quare qui paupertate premuntur, & infirmitate affliguntur, non existiment se propter paupertatem & infirmitatem, à Deo reiectos, sed confidant se tantò magis à Deo respici, quātò grauioribus afflictionibus percelluntur. Obserua. Marcus dicit non solùm Christum, sed & alios cum eo mox è synagoga in domum Petri uenisse. Quod nō repugnat Matthæo. Nam credibile est multos è populo post editum miraculum curati dæmoniaci stupefactos, & cum Christo è synagoga egressos, & ipsum cum magna frequentia deduxisse. Rursus aduerte, quod ait, & uenit in domum Petri, Marcus addit & Andreæ. Certè fratres erant, hanc domum habentes communem. Rogabis. Quomodo domus Petri & Andreę erat in Capharnao, cùm scriptum sit, Ioā. 1. Erat autem Philippus à Bethsaida ciuitate Andreæ & Petri. Si ciues erant Bethsaidę, quomodo & domum dicuntur habuisse in Capharnao? Respondeo. Primo dici potest, ipsos natos & educatos fuisse Bethsaidæ, & adultos habitasse Capharnaum, propter lacum Genezareth uicinū ad piscandum aptum: ita ut parentes illorum illuc diuerterint & habitauerint. Aut dici potest, ipsos illuc diuertisse & habitasse post uocationem suam, cò quòd illic Christus habitaret posteaquam à Nazareth iectus est, Luc. 4. cap. Obserua, quòd Christum multi sequantur & deducant domum, ostenditur magna Christi uirtus & potentia, qua ad se multos allicit. Obserua. Si hæc domus erat Petri & Andreæ, quomodo conuenit ei quod Petrus dixit Domino, Ecce nos reliquimus omnia & sequuti sumus te? Hic locus indicat Apostolos non ita reliquisse omnia, ut illis postea non fuissent usi, & quasi derelicta semel omnia sua habuissent: reliquerunt enim sua, facti Christi peculiares discipuli & perpetui comites, non ut antea essent curandis illis addicti, pendentes scilicet per omnia ab ore Christi. Nihilominus quoties res poscebat, & per munus ad quod uocati erant, licebat, suis potius rebus quàm alienis utebantur. Vnde uerisimile est, cùm Dominus cœpisset Capharnai habitare, hoc est frequētius uersari illic quàm alibi, ut & Petrus ex Bethsaida domicilium eodem trāstulerit, quò curam suorum, quantùm illi per Dominum licere potuit, commodius gereret.

Christus ad infirmos diuertit.

Vidit socrum eius iacentem & febricitantem.

Marcus dicit, Et protinus egredientes de synagoga uenerunt in domum Simonis & Andreæ cùm Iacobo & Ioanne. Decumbebat autem socrus Simonis febri-

Universidad de Deusto
Biblioteca

citãs,& ſtatim dicunt ei de illa. Lucas 4. cap. ait, & rogauerunt pro ea. Qui ergo cum Chriſto uenerant in has ędes, ut puta Simon, Andreas & alij domeſtici indicauerunt ęgrotantem, & pro ea rogauerunt: & Dominus uidit ſocrũ illam iacentem & febricitãtem. Non eſt oſcitanter conſideranda pietas huius familiæ quæ erat in domo Simonis Petri. Nã nutriunt ſocrum, hoc eſt matrem uxoris Petri, & annis & febribus grauem. Adhæc rogant pro incolumitate eius. Immanè quantũ hæc pietas à moribus impiorum hominum differat. Hi enim magno faſtidio contemnunt mulieres anus, & citius petunt, ut anus à Satana auferantur, quàm vt ſanitati reſtituantur. Quid autem tali animo inhumanius? Quid crudelius? Nam ſenectus etiam inter barbaras & efferas nationes venerabilis eſt, & tu audes eam in muliere natu grandiori execrari? Inter dona Dei ſenectus non poſtremum locum obtinet: ut apud Dauidem, Et videas filios filiorum tuorum. Et in mandato de honorandis parentibus, ut ſis longæuus ſuper terram. Quæ eſt ergo illa inſania, mulierem propter donum Dei diris deuouere? Sed iuſto Dei iudicio fieri ſolet, vt donum Dei quod tu in alio faſtidis, nunquam in te conſequaris. Quare niſi uolueris immatura morte perire, da operam ut exemplum familiæ Petri imiteris. Hi enim ſocrui ſuæ, tum anui, tum febricitãti ſeruiunt quàm poſſunt diligenter, ac tantùm abeſt ut mortem eius precentur, ut magis pro illius quàm pro ſua ipſorum ſanitate ſoliciti ſint. Vnde & Chriſtus ad domum illam pietatis plenam diuertit. Mane igitur in charitate, ut & Chriſtus Dominus Deus noſter apud te non ſolùm hoſpes, ſed etiam incola & domeſticus maneat. Iam & hoc loco diſcendum eſt, id quod charitas poſtulat, infirmandum cum infirmo, dolendum cũ dolente, flendum cum flente, hoc eſt febricitandum cum febricitãte, paralyſi laborandum cum paralytico, & alij huiuſmodi morbi ſufferendi ſunt cum ægrotantibus. Nam cùm familia Petri ſeruiat anui febricitanti, & roget pro ſanitate eius, manifeſtò ſignificat, hoc demum, uerè eſſe infirmari cum infirmo, non eundè ſibi morbum temerè adſciſcere, ſed infirmo ſeruire, infirmũ conſolari, & pro incolumitate ac ſalute eius apud Dominum intercedere. Hæc qui facit rectè dicitur alterius onera portare, & legem Chriſti, quæ eſt de charitate, implere. Obſerua uoces iacentem, & febricitãtem, & ut Lucas ait, tenebatur magnis febribus, profectò exaggerant neceſsitatem & morbum, ut poſtea magis innoteſcat potentia Chriſti, qui potuit tam magnas febres pellere. Rurſus aduerte, quomodo rogant pro ſocru. Exemplum eſt charitatis, in quo uidemus alienam orationem pro aliis efficacem eſſe, unde hortamur ut alter pro altero fundat preces. Si quis rogauerit, Quomodo hoc factum eſt miraculum, quod Matthęus non eo ordine hiſtoiriq recẽſet quo Marcus & Lucas? Reſpondeo. Non eſt in his anxiè inſudandum, cùm certum ſit miraculum hoc factum eſſe. Nam Euangeliſtæ non omnino in hoc fuerunt (hæc eſt una clauis ſcripturæ) ut quando quodque ſit factum commemorarent, ſatis habentes & contenti, uirtutem Chriſti orbi propoſuiſſe. Adhæc ſatis eſt cùm quis aliquid refert, quod id non aduerſetur eadẽ narranti, nec ſibi nec alteri. Quia enim nullius in poteſtate eſt, ait Auguſt. res opportunè cognitas, quo quiſq; ordine recordetur, ſatis probabile eſt quod unuſquiſque Euangeliſtarum, eo ſe ordine credidit debuiſſe narrare, quo uoluit Deus. Quapropter ubi ordo temporum non apparet, nihil noſtra intereſſe debet, quem narrandi ordinem quilibet eorũ tenuerit.

Venerabilis ſenectus, & donum Dei maximum.

Oratio inſti pro alio efficax.

Et tetigit manum eius.

Marcus habet, Et accedens eleuauit eam, apprehenſa manu eius. Lucas ait, & ſtans ſuper illam, imperauit febri. Hi explicantes apertius modum curationis ſocrus, non repugnant Matthæo dicenti, & tetigit manum eius, quam apprehendens erexit ſocrum imperando febri. Verbis adiungit contactum, ut, quemadmodum paulò antè diximus de leproſo, moneret nos à uerbo quidem ſuo expectandã

eſſe ſalutem, ſed non niſi per ſacrificium carnis ſuæ, quam contactus uiuificam demonſtrat. Non enim ſolùm contactu febrim depulit, ſed & mox toti corpori uigorem ſuum reſtituit. Obſeruanda eſt in Chriſto diuina potentia, quod ſcribitur febri imperaſſe ſicut & paulo infra cùm narratur imperaſſe mari & uentis.

Et dimiſit eam febris.

Magna Chriſti potentia hic ſignificatur, qui imperat morbis, qui ad eius imperium cedere coguntur, non ea ratione qua homines medici mederi ſolent, qui pro imperio non poſſunt pellere morbos, & ſi quos ſua arte curauerint, hos multò tempore lãguor & faſtidium à morbo tenet. At ubi Chriſtus tetigit languentem & febri imperauit continuò tota febris abiit, & alacritas rediit, adeóque ualida redita eſt, & nullum ſui ueſtigium febris in ea reliquit, ut è lecto ſurrexerit, & menſis miniſtrauerit. Huc pertinet quod ait Hieronymus, Natura hominum iſtiuſmodi eſt, ut poſt febrem magis laſſeſcant corpora, & incipiẽte ſanitate, ægrotationis mala ſentiant. Verùm ſanitas quæ confertur à Domino, totum ſimul reddit.

Chriſtus ſanando nihil moleſtiæ & ignauiæ relinquit.

Et ſurrexit, & miniſtrabat eis.

Exaggeratio eſt, & proceſſus ſeu intentio fortitudinis & reſtitutæ ſanitatis in ſocru. Miniſtrat ſocrus, miniſtrat & manus quæ tacta fuerat, bonis & ſtudioſis operibus uiuam ſuam fidem manifeſtans. Exemplum uide charitatis & gratiarum actionis in ſocru. Quæ ad cibum & reliquum corporis miniſterium attinebant, curauit. Qua in re notabis opera Domini in hominibus huiuſmodi eſſe, ut inde ad proximos utilitas aliqua redeat. Ergo donis diuinitus acceptis non ociabimur, ſed utemur in miniſterium Dei, à quo illa accepimus. Nam ſi hoc exigunt homines ab illis quos iuuerunt, & nemo eſt qui neget illos hoc debere, cur non idem deberemus & Deo? Iam quid habes (inquit Paulus) quod non accepiſti? Proinde huius exemplo admonemur, qui per uerbum & Spiritum Chriſti à morte liberati uitæq; & ſanitati ſpiritali reſtituti ſumus, noſtro miniſterio in Eccleſia Chriſti erga quoſuis hanc gloriã Chriſti prædicemus, non uerbis duntaxat, ſed ipſo facto. Et hoc ipſum eſt quod Chriſtus docet Matth. 5. Sic luceat lux ueſtra corã hominibus, ut uideant opera ueſtra bona, & glorificent patrem ueſtrum qui in cœlis eſt.

Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes.

Ex Marco manifeſtum eſt commotam & ſtupefactam fuiſſe uniuerſam ciuitatem curato dæmoniaco, quæ ſub ueſperam cùm occidiſſet ſol (eam enim uidetur horam expectaſſe, quòd pro loci regione & calore opportunum nõ fuiſſet ęgrotos adhuc ſolis exiſtente ardore, in publicum educere) omnes ſuos ægrotos ad portam Petri attulit, expectans ut ſumpto cibo Chriſtus ad beneficia rediret, & prodeunti offerret quos habebat innumeros uariis morborum generibus obnoxios, atque etiam dæmoniacos. Tametſi noſter Euangeliſta dicat, turbam obtuliſſe dæmoniacos: Marcus uerò & Lucas dicãt, omnes malè habentes, etiam dæmoniacos: non propterea noſter diſſentit ab illis, cùm ſubiungat, Et omnes malè habentes curauit. Hæc circunſtantia temporis, ueſpere facto ſiue occaſu ſolis certificat hiſtoriam, & ſimul præſcribit quo tempore Chriſtus potiſsimùm iuuare ſoleat, nimirum tum quando ſol occidit, id eſt rebus prorſus perditis & deſperatis. Atque hîc multum relucet Chriſti benignitas, qua neminem excludit, ſed quoſuis ſanat, idque adeò importunè importuno tempore irruentes. Nihil exprobrat, nihil contriatur, nihil reluctatur, nihil cauſatur, ſed ut uenerant, ut adducti fuerant, ſanat omnes malè habentes. Et quanquã ſciens illos nõ niſi corporalia iſta quærere, tolerat tamen iſtam ipſorum infirmitatem, ut hoc pacto ſe animis illorũ inſinuaret, quò poſteà eſſent ad capiendam animorum curationem aptiores. Satis habebat initio corporalibus beneficiis illos ſibi deuinxiſſe, quòd poſteà benemerenti faci-

Universidad de Deusto
Biblioteca

lius credatur. Deinde quòd dicit hîc, multos deportatos, & alij dicunt, omnes malè habentes, sicut & hic posteà scribit, & omnes malè habentes, &c. significatur Christus medicus pro omnibus. Ergo Euangelium est uniuersalis doctrina, ergo gratia Dei uniuersalis est, ergo misericordia Dei, ergo regnum Dei uniuersale est, ergo fides & charitas, ergo iustitia, ergo remissio peccatorum, ergo uita æterna, ergo quicquid est in regno Christi, uniuersale est pro omnibus hominibus. Obserua, quod de superioribus miraculis dictum est, hoc idem de omnibus his, quę hic perstringuntur intelligendum est. Omnia enim hæc miracula sunt ueluti cœlestia sigilla, quibus ueritas Euangelij confirmatur, nimirum quòd habemus remissionem peccatorum propter Christum, quando nos totos ipsi consecramus, ac dedimus: & quòd Christus uictoriam à Satana reportauerit, ac nos in Christo Satanã uincere possimus.

Et eiiciebat spiritus uerbo.

Marcus ait, Et dæmonia multa eiiciebat, & non sinebat ea loqui, quoniam sciebant eum. Lucas, Exibant autem dæmonia à multis clamantia & dicentia, quia tu es filius Dei, & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant eum esse Christũ. Exitus Dæmoniorum effectus est potentiæ uerbi, & Christi per uerbum potenter operantis. Profectò quicquid spiritus immundi in nobis est, id est infidelitatis, non eiicitur nisi uerbo Christi hoc est Euangelio credito, & recepto ex animo.

Et omnes malè habentes curauit.

Non solùm dæmoniacos, sed etiam quouis morbi genere laborantes sanauit. Nullaque erat tam fœda, támque horribilis morbi species, nulla tam uehemens aut insanabilis, quæ non statim ad iussum Christi relinqueret hominem. Verbo sanabat omnes, gratis sanabat omnes, interim tamen in hisce hominibus præposterum uidisses studium sui, nimirum qui corporum sanitatem tam auidè quærentes, uerba interim quæ fundebat, nihil sitiebant. In Domino autem mira illa benignitas exosculanda est, quòd is nihilominus omnes curauit, & dum spiritalium non essent capaces, corporalibus beneficiis affecit. Obserua. Noster Euangelista ait, uerbo sanauit: Lucas dicit, singulis manus imposuit. Proculdubiò & uerbo suam potentiam, & contactu efficaciam uiuificæ suæ carnis (ut paulò antè diximus) demonstrauit. Et ut uerum dicam, manus siue contactus & uerbum, sunt herbæ & emplastra quibus Christus malè affectos curat, Atque ex his colligimus etiam rationem sacramentorũ quæ Christus in Ecclesia exercenda & utenda instituit. Habent enim sacramenta à Christo potentiam diuinam, uim & energiã mortis & resurrectionis Christi, quibus confertur gratia credentibus, & ritè illa suscipientibus. Impositio manus gestus quidam est quo & aliàs usus est Christus, ut cõmendaret nobis media & præsentes occasiones, quæ ubi adsunt non sunt negligendæ. De impositione manuum diximus in Paulum, & in Ioannem. Obserua, quãdmodum hîc docemur quòd benignus & misericors est Dominus, atque eo fides nostra in ipsum roboratur: ita si uerè ipsius sumus, ad similem misericordiam & benignitatem, ipsius nos spiritus pariter impellet. Ex eo uerò quòd tam facilis fuit ad sanandum malè habentes quoslibet, docemur multo faciliorem esse, ut sanet morbos animæ, id ab ipso ex animo fidenti petentibus.

Christus tactu suæ mundissimæ carnis purgat immundum

Vt adimpleretur quod dictum est, per Esaïam prophetam, dicentem, Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portauit.

Ne putaremus, id fortuitò contigisse, Euangelista adducit propheticum testimonium, quo intelligamus longissimis antè seculis prænuntiatum, præuisumque esse. Remittit nos ad locum Esaiæ cap. 53. omnium selectissimum, quantũ ad Christi mysterium, nostrámque redemptionem pertinet. Etenim hic locus propriè de infirmitatibus morbisque animi, quibus nos morte sua Christus liberauit, loquitur. 1. Petr. 2. Sed quòd Matthæus hoc uaticinium ad ægrotos sanatos accommodet eò respexit, quòd cùm Christus curans ita morbos quoslibet, idque mirifica & gratuita bonitate, declararet se eum esse qui credentes in se ab omni malo esset liberaturus, non abs re tum impletum hoc esse uaticinium Esaię testatur, cùm mirificum se adeò Dominus in depellendis morbis exhiberet. Quare ex hoc loco obseruandus est canon Catholicus, per corporalem Christi benignitatẽ, spiritalem, & per corporea beneficia, spiritalia esse & meditanda & speranda. Rogabis. Quomodo Christus nostras infirmitates accepit, & ægrotationes nostras portauit? De hac re copiosè scripsi in Paulum, & in canonicam primam Petri, & in Ioannem. Significauit propheta, Christum fore talem, qui adeò infirmitatibus nostris tãgeretur, & per omnia cõpateretur, ut illas in se susciperet, hoc est nostra miseria cordetangeretur, & has auferret, non secus hoc negotium agens ac si res sua esset. Aut dici potest quòd Matthæus Esaïam citat de toto Christo & qualibet eius parte, hoc est non tantùm de triduo passionis Christi, sed de tota uita Christi. Tota autem uita Christi fuit suscipere & portare nostra mala, quia propter nos natus, circuncisus, conuersatus, comedit, bibit, dormiuit, &, ut Paulus ait Philipp. 2. Formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus & habitu inuentus ut homo. Et hoc propter nos. Ideo si quis Esaïam, de qualibet parte uitæ Christi allegaret, rectè allegaret. Quia propter nos sitiuit, ne sitiremus, ita nostram sitim tulit: propter nostram tristitiam tristis fuit, ita nostram tristitiam tulit, ut læti efficeremur: ita & hîc comparatur obsessis & ægrotis, & fert in corde, corũ mala, ut eos liberet, quia omnia propter nos fecit, uixit, duxit, tulit. Et sicut hic corporales morbos hominum compassione tulit, ut corporaliter auferret: ita in passione corporaliter tulit nostra peccata, ut spiritualiter tolleret. Et, ut in summa dicam, Christus noster est, nostra omnia ferre & tollere uoluit siue corporalia siue spiritualia mala, quocunque modo oportuit. Ideo Matthæus locum Esaiæ rectè fecit generalem de toto Christo, & applicat eum ad partem hanc qua tulit & curauit infirmos. Quia Christus est uniuersalis & totalis saluator, corporis & animæ. Obserua Matthæum inducere locum Esaïæ, qui de Christi aduentu prædixit, ut ostendat Iudæis, hunc esse Christum promissum, & nullum alium expectandum. Quia hic opere probauit & impleuit quæ Esaias prophetauit.

Christus tristis & egenus factus est, ut nos lętitia afficeret & diuites redderet.

Videns autem Iesus turbas multas circum se, iussit discipulos ire trans fretum.

Cùm Christus uideret etiam iam sanatis ægrotis, & nocte ingruente (occiderat enim sol) turbam non abire, sed magis ac magis undique condensari: uidérétque has turbas plus æquo carnales, & carnali admiratione impulsas, & aliquid acturas ac tentaturas, quod seditionis speciem daret: nam & Ioannis 6. commorantur istæ turbæ Capharnaitæ, cum uicinis suis, tale quid tentasse, nimirum uoluisse Christum rapere & Regem facere, unde illic illos declinauit, præcepítque discipulis, ut appararent nauim transmissuro lacum, quò uel sic à turbis liberaretur. Certè turbas non declinasset si sationi spiritali fuisset locus. Cùm enim iam ægrotos curasset, & non nisi terrena quærerent, noluit præpostero illorum studio & stupori diutius inseruire, causamque dare tentandi aliquid sinistri. Atque ideo legitur frequenter declinasse turbas, aut à se dimisisse. Incertum est an istud hoc ipso uesperi, aut quoto sequenti die auctis ex rumore turbis sit factum, nam Marcus 1. cap. narrat, Et diluculo ualde surgens, egressus abiit in desertum locum, ibíque orabat. Et persequutus est eum Simon, & qui cum illo erant: & cùm inuenissent eum, dixerunt ei, quia omnes quærunt te, & ait illis: Eamus in proximos ui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

cos & ciuitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim ueni. Lucas 4. cap. præter hæc memorat, Turbæ detinebant illum, ne discederet ab eis. Quibus ille ait, Quia & aliis ciuitatibus oportet me Euangelizare regnum Dei: quia ideo missus sum. Et erat prædicans in Synagogis Galileæ. Traiectionem uerò in ulteriorem ripam, hoc est in terram Gergesenorum vel Gerasenorum, quam hîc noster Euangelista memorat, Marcus & Lucas alio narrant loco, verùm ita, vt quo tempore facta sit, certò non indicent. Videtur mihi Dominus postridie, cùm ad præcedentẽ vesperã, ita dæmoniacis & morbidis obrutus fuisset, congregata ad ostium domus Petri tota ciuitate, multa adhuc nocte Capharnao egressus, & desertum orandi gratia pro more suo petiisse. Cúmque illuc & turbæ uenissent, atque detinere illum uellent, migrasse ad alia Galilææ loca, atque illis quoque regnum Dei prædicasse: actum demum quæ hîc Matthæus recenset facta esse: quippe iussisse Christum, utque suos, ut abirent in ulteriorem ripam, hoc est traiicerent lacum Genezareth. Neque ait noster, Christum illico ubi sanasset tot male habentes Capharnaï, traiecisse. Sed cùm uidisset (inquit) Iesus turbas, nimirum die quodam alio, ut ex Luca apparet, & ad uesperam, ut in Marco legimus. Manifestũ est (inquit Augustinus) alium esse diem quo iussit ire trans fretum, non eum qui sequitur illum, in quo Socrus Petri sanata est, quo die Marcus Lucás que eum in desertũ exiisse affirmãt. Obserua Christi modestiam: cùm iubet abeundum, non dicit, recedite, duriuscule enim sonat hoc uerbum, sed ultro iubet discipulos ire trans fretum, spem dans turbæ eundi etiam illuc.

Et accedens unus Scriba, ait illi.

Narrat Matthæus quæ inter iussionem Christi & traiectionem gesta sunt. Inter discipulos qui Christum audierant & miracula facientem uiderant, quidam literator & non spiritualis auditor Scriba, hoc est ex hominum genere quos Hebræi suo quodam nomine uocãt, quorum hæc erat professio, ut quemadmodum apud Romanos in rebus dubiis ex Sibyllæ libris per aruspices responsa petebantur, ita isti consulti ex libris prophetarũ responderunt, quos & Herodes consuluisse narratur, Matth. 2. Hi quasi librarij dicebantur ab euoluendis enarrandísque sacris libris, qualis fuit Esdras. Hic Scriba accessit animo subdolo, ut ex respõso Christi subodorare licet. Signorum enim magnitudinem uidens ait Hieronymus, sequi uoluit saluatorem, ut lucra ex operum miraculis quæreret, hoc idem desiderans, quod & Simon Magus à Petro emere uoluerat, Act. 8. Hic accessus nõ est per eam fidem quam requirit in accedente ad Christum Paulus ad Hebr. 11. cap. Obserua ultro accedit, non ut Apostoli, uocatus: sic solent ultro currere qui sua quærunt, quales fuerunt Pseudoapostoli.

Hic Scriba simili auaritiæ morbo laborauit quo & Simon Magus.

Magister sequar te quocunque ieris.

Hæc Scribæ petitio ualde religiosa uidetur, & tanto ornata fuco, ut qui cor & animum Scribę non nouerit, non alium quàm sanctissimum duxerit. Primo uerbo captat beneuolentiam magistrum uocans, cuius se declarat discipulũ. Deinde offert promptam & continuam adhæsionem, nec id simpliciter, sed addit sequar te quocunque abieris. Quasi dicat, relictis omnibus tibi uni ad omnia adero & adhærebo, quocunque tandem abieris. Iam quis auditis his non iudicaret hunc Christi Discipulum? Quid quæso mellitius, quid sanctius proferri potest aut dici ab eo qui agnoscere vult quempiam esse præceptorem & magistrum suum? Hæc profectò sunt perfecti hominis uerba, sed ab hypocrita falsissimè usurpata, ut ex responso Christi discemus, quia cor eius non est tale. Ideo Christus in exemplum nobis omnibus reiicit: ut discamus non credere uerbis hypocritarum, quæ sonant angelicam sanctimoniam, ut hîc uides. Atque hæ sunt multorum tum Ecclesiasticorum, tum secularium nocentissimæ pestes. In ore quidem uersant hæc uerba sanctitatẽ præ se ferentia, Laus Deo, gratias ago Deo: fingunt se uelle sequi Euangelitũ, & mira iactant, Magister sequar te discipulus ego fidelis, non in aliquam unam operam, sed quocunque abieris, nihil excipiam. Interim obseruabis huiusmodi laruas, ambientes, neque diu neque noctu quiescentes, huc illuc abeuntes congerendarum opum gratia: quos hoc loco Christus reiicit. Certè qui sua tantùm quærunt, Christum sequi non possunt. Lucas. 9. idem recenset & scribit ambulante Domino cum suis in uia, hunc ipsum ita alloquutum, Sequar te quocunque ieris. Vnde coniectura superior de traiectione confirmatur, Dominũ Capharnao egressum nõ illico traiecisse, sed aliquot dies in citeriore Galilææ regione prædicasse, atque interea quæ hic noster & Lucas. 9. scripta reliquerunt, accidisse. Aut ex uerbo, Sequar, sumi potest exemplum carnalis effectus, intentionis, præsumptionis, & securitatis, quod uideatur sibi polliceri se posse Christum sequi, etiam non petito eius fauore: nimirum simpliciter dicit, Sequar te. Hic profectò extra crucẽ nihil non magni sibi persuadet de sequẽdo Christum: sed cùm audit crucem ferendam esse cum Christo, facilè deterretur à sequela. Hic typum gerit eorum qui ex securitate quadam propter libertatem carnis cupiunt sequi Christũ, sed crucis tempore recedunt. De quibus Christus loquitur infrà. 12. cap. in secundo genere auditorum uerbi, qui ad tempus tantùm credunt.

Et dicit ei Iesus, Vulpes foueas habent, & uolucres cœli nidos, filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.

Oratio Scribæ digna erat futuro discipulo, si uoci respondisset animus. Vltro se ingessit, & ad omnia semet obtulit, neque quicquam moræ prætexuit. At Iesus absolutæ mansuetudinis exemplar, neque importunitatem hominis repulit, neque animum insyncerum exprobrauit: sed tacitè admonuit, & eius hypocrisim acutissimè damnauit, dicens, Vulpes, &c. Quasi dicat, O bone frater, quàm dulcia loqueris, quàm grandia promittis, quum sis nequam intus & in cute: uerbis me uis ludere, sed erras longè. Magistrum me uocas, discipulum te promittis, sequi uis perfectissimè, sed sic, ut gloriam, ut regnum, ut opes, ut quæ tua sunt, inuenias apud me, quem ex tot miraculis clarum, turbísque tam admirabilem, putas secundum carnem regnum inuasurum & regnaturum, unde cupis illius regni consors fieri. Sed dico tibi, adeò abest, ut apud me regnum aut opes carnis expectes, ut vulpibus seu bestiis terræ ac uolucribus cœli pauperior sim: non habens nimirum quò caput reclinem, cùm vulpes foueas suas habeant, & uolucres nidos. Vide ergo quid dicas, sequar te quocunque ieris, non solùm non regnum, sed neque domum apud me, imò nec foueam vulpis, nec nidũ uolucris reperies. Tametsi vulpes domos non habent, tamen cauos habent effossos, quibus abdant sese. Volucres in aëre uagantes, tamen nidulos habent uice domicilij, in quibus conquiescant. At filius hominis, id est ego ipse cui loqueris, adeò destitutus est omnibus huius mũdi præsidiis, ut nihil usquam habeat ubi caput istius magistri tui reclinare possit. Quisquis huius mundi commoda spectare & quærere uellet, stultè huic magistro & filio hominis sese adiungeret, qui nec opes, nec gloriam, nec regnum huius mundi, uel haberet uel quæreret, sed summam paupertatem, summam ignominiam, summam afflictionem amplecteretur: adeò ut nec illa suppeterent, quæ uolucribus & bestiis non deessent. Crux itaque erit regnum ô Scriba, & abiectio in mundo erit palatium tuum. Sed ista tu non cupies, scio. Quia qui uolet Euangelium profiteri non potest istis rebus studere, aut quærere quæ tu quæris. Sed paratum esse oportet, ut si etiam nec foueam, nec nidum habeat tamen paratus sit ferre. Quia regnum Euangelij non est regnum mundi. Hoc responsum ostendit Christum declarare regnum suum non esse regnum mundi. Et quod oporteat Christianum, si res postulet, etiam pauperiorem fieri, quàm sit vulpes aut

Christianus re & nomine omnia bona externa abiiciet, si res postulauerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

auis, ut nec nidum certum habitādi, nec foueam refugij habeat. Sed libenter periclitetur omni hora propter Euangelium. Quod faciunt & obseruant uerè Christiani, & ad hūc modum suis utūtur bonis habentes nidos & foueas. Sed ubi opus est propter Christum ista relinquere, faciūt, & libenter carent loco, etiam in quo, tanquam suo, caput reclinare possunt: sūnque libenter hospites in mundo, & canunt cum Propheta, Incola ego sum in terra. Et iterum, Quoniam peregrinus sum apud te, sicut omnes patres mei. Pingit ergo Christus hoc responso formam hominis Christiani, qui non debet quærere, quæ huius mundi sunt, tanquam regnū eius in his situm sit: sed uti tantum præsentibus, tāquam hospes citò migraturus, & paratus esse hæc omnia propter ipsum relinquere. Sed hoc nolebat hic hypocrita suis magnificis uerbis. Sicut nec hodie uolūt, qui ambiūt uideri Euāgelici plaquā ipse Christus. Odibile genus hominū, qui dicūt Domine Domine, Magister Magister, sequar sequar, quocunque quocūque, cùm sint auarissimi, cupidissimi, ambitiosissimi, & toto corde mundum, & quæ mundi sunt quærentes. Mira certè Domini & suorum tenuitas fuit, & nunquam satis admiranda demissio, quod nihil domicilij habuerit, cùm huius ferè prima apud homines cura sit: adhæc apud Iudæos persanctè hæreditates custodiri, solitū. Vnde Naboth tanta illi religio erat, ut ne regi quidem suum hortum uendere, quem hæreditare acceperat, auderet. Malebátque sese in capitis periculum adducere. 3. Reg. 21. Non peccant autem ob hanc Domini tenuitatem, hi qui domos & alia iure possident. Dona enim Dei sunt & Dominus possidere ea non prohibuit. Obserua. Cùm sese filium hominis, hic uerò hominē prędicat, mirè suam nobis iuxta & humilitatē & bonitatem commendat, qui nostræ salutis causa, eo usque demiserit sese, ut nihil nisi homo haberetur ceu aliquis plebeius è medio vulgi, id quod docet Paulus ad Philippēs. 2. ut paulò antè diximus. Obserua Christi respōdentis modestiā, qua Scribæ huic non apertè exprobrat animū sinistrū & subdolū, sed ad ipsius duntaxat conscientiā respondet, occulto morbo occultum remedium exhibens. Hac malignitate usus est cùm tangeret morbū eorū qui in se confidebāt, ueluti iustos & alios aspernabātur, Luc. 18. Parabolam adduxit de duobus ad templum ascendentibus. Hoc exemplo docemur, ne frattem occultè peccantem traducamus, sed occultè illi medeamur. Obserua modum expressæ paupertatis Christi, quàm tenuem & abiectum seipsum fecerit. Non dixit homines huius seculi habent sua prædia, &c. ego uerò nequaquam: sed bestias producit, ut ostendat se etiam in hac re illis inferiorem, neque magnas bestias, ut ursos, leones, boues & huiusmodi adducit, sed uiles & minores ut vulpeculas & aues cœli, dicens, vulpes foueas habent, &c. quibus me superant in hoc, non habentem in hoc seculo quò caput reclinem. Obserua. Hic nihil legitur Christo respondisse, Scriba enim erat, & Christum forsan pauperem sequi erubuit. Denique exterritus fortè fuit Christi sermonibus, quod summum terrenorum contemptum, ac ueram paupertatem indicarent, quam non potest caro amare. Vide infrà conciliationem. In hoc responso Christi obseruandum est, quòd Christus non iudicat (ut dicit Esaias) secundū uisionem oculorum, aut secundum auditum aurium: alioqui meliora apparent in speciem uerba Scribæ uolentis sequi, quàm alterius de quo mox fiet sermo.

Non prohibet Christus Domos possidere.

Occultè peccantem, occultè reprehende.

Alius autem de discipulis eius ait illi, Domine permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum.

Audito Christi responso ad Scribam, quidam ex eorum numero, qui iam esse cœperant in nu mero discipulorum, commotus imbecillitate humana, cùm audisset extremam paupertatem Christi, quærens ansam aliquo prætextu elabendi à disciplina Iesu, Domine (inquit) Priusquàm totus sequar te, quócunque ieris, fine, ut domum reuersus, sepeliam patrem meum. Lucas. 9. cap. hanc historiā nar-

rat, ex quo loco clarius est, quod hic agitur. Hunc discipulum uidetur Christus ad hoc elegisse, vt prædicaret regnum Dei, erátque ille ipsum iamiam cum aliis emissurus ad prædicandum, ut uidere est, Luc. 10. Sed hic non perpendens negotij magnitudinem, carnalem erga patrem affectum vocationi suæ, hoc est spirituali & cœlesti ministerio, præfert, rogans, ut prius uadat, sepulturus patrem. Hic typus illorum est, qui statuunt posteriorem tabulam præponendam esse priori, & eorum, qui respectum habent parentum, magistratus, amicorum, &c. in suscipiēdo Euangelium. Luc. 9. cap. scribit huic à Domino dictum, Sequere me, & tum cum respondisse, Domine permitte, &c. Cui rursus Dominus dixit, Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos. Apud Lucam additur, Tu autē uade, & annuntia regnum Dei: id est, profitere Euangelium. Obserua: uoce, Domine, captat beneuolentiam. Vox, primùm, ostendit discipulum non prorsus abdicasse sequelam. Ire, & sepelire, &c. est prætextus ex operibus misericordiæ, & charitatis pro suspendenda sequela.

Sepelire mortuos, opus plenum pietatis.

Iesus autem ait illi, sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.

Quale, quæso, est hoc respōsum? An Christus prohibeat, ne discipulus patrem sepeliat? Nónne sepelire patrem, est opus pietatis & misericordiæ? Ita sanè. Et cùm Deus præcipit parentes honorandos, mandat etiam honore sepulturæ afficiendos, Dauid. 2. Reg. 2. commendat ciues Iabes Galaad, quòd sepelierant Saulem dominum suum, dicens, Benedicti uos à Domino, qui feciſtis misericordiam hanc cum domino uestro Saul, & sepeliſtis eum. Et nunc retribuet uobis quidem Dominus misericordiam & ueritatem. Quomodo igitur in filio non esset cōmendandum, quòd cupiat defunctum parentem sepelire? Cur ergo discipulum suum ab hoc humanitatis officio auocat? Sequere me, inquit. Certè ire post Christum, & ipsum sequi, ut Apostolos uocauit, iussitque se sequi, & post se uenire, perinde est, atque eius comites esse, sectarique illū perpetuò. Hic enim uidemus, quòd hunc noluerit redire domum, sed iussit adhærere sibi, atque ire ad prædicandum regnum Dei: quod munus Christus tum obibat: & ad idem Apostolos atque discipulos, præsertim quos simul secum circunducebat, habere comites & cooperarios uolebat. Quare cùm hunc auocat, non auocat, quòd condemnet, aut ipsam sepulturam, aut officia humanitatis, quæ sepeliendis mortuis præstantur. Nam & Patriarchæ commendantur, quòd maiores suos honestè sepelierint: & Scriptura testatur religiosos uiros sepeliisse Stephanum. Sed auocat, quòd condēnet posterum studiū. Non est præferenda posterior tabula priori. Homines enim sunt sub Deo, & Deus non sub hominibus. Deus creauit homines, non autem homines Deum creauerunt. Sic enim pater, princeps, frater, est sub Deo, non Deus sub ipsis: & ipse fecit eos, & ipsi non fecerunt eum. Damnat igitur præposterum studium discipuli uocati ad Euangelium prædicandum. Vulgaris profectò non tam huius discipuli, quàm ferè omnium morbus est, quòd, quæ sunt grauiora legis, relinquunt, minutiora autem studiosè sectantur, &, ut Christus ait, excolant cumicem, Camelum autem deglutiunt. Atque adeò quæ sunt personalis actionis, ea minoris momenti generali uocatione ducunt. Vult quidem Christus, ut minutiſsi ma quæque legis & generalis uocationis faciamus. Sed si ita res sese tulerint, ut necesse sit alterum omittere, quò alterum fiat, ibi tum seueriſsimè exigit, ut omittamus potius minutiora legis, quàm grauiora: & sectemur magis quæ sunt personalis, quàm quæ sunt generalis uocationis. Verbi gratia, Generalis est uocatio, ut salutemus amicos, est enim charitatis opus: sed si officium impedierit legationem apostolicam, quæ est personalis uocatio, ibi magis exequenda est legatio, quàm officium salutationis. Vnde Christus ad legatos suos dicit, Neminem in uia salu-

Vt uoti sim' compotes nō solùm quæ honesta sunt petam' à Domino, sed quæ sunt necessaria.

In superstitiosulos, gratia fortiter contemnentes, & leuiū curiosiſsimos.

Vocatio generalis & personalis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

taueritis, hoc est, non diuertatis, salutandi gratia, ad amicos uestros, ne legatio uestra & prædicatio Euangelij hac mora impediatur. Sic generalis est uocatio, parétibus & magistratibus obedire: sed si acciderit, ut non possimus simul personali uocatione Deo, & parentibus ac magistratibus obedire, ibi tum audimus, Qui patrem & matrem plus amauerit, non est me dignus. Et, Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. Cùm igitur discipulus ille, de quo nunc nobis est sermo, designatus esset personali uocatione ad prædicandum Euangelium regni Dei, maiorem autem curam haberet sepeliendi patris, quod erat generalis tantùm uocationis, quàm prædicandi Euangelij, iure optimo reprehēditur, & audit, Sequere me, & dimitte mortuos, &c. Tu autem uade, & annuntia regnū Dei. hoc est, prædica Euangelium, nempe quòd aduenerit regnum Messiæ, quod dicitur regnum Dei. Hoc dictum Christi rectè accommodari potest ad singulas hominum uocationes tum publicas, tum priuatas, & mox obseruabitur omnes homines admoneri, ut minutiora quidem legis & uocationis suæ non negligant, si commodè fieri potest, grauiora autem uocationis maximè omnium obseruent. Episcopo licet fortasis uenari, & principi adsidere: sed si grex esurierit, & aulæ, aut uenationis aut alterius rei, etiam non impię, gratia neglexerit administrationem uerbi, & pabuli gregis, ibi tum audiet à Christo, Dimitte Aulicos in sua Aula, & vt feræ uenentur feras suas: tu autem administra gregi tuo, & prædica Euangeliū, ad quod designatus es. Ciui honestum est arcus & sagittationis officium: sed si præ hoc studio negligat exercitium artificii sui, & curam administrādæ familiæ suæ, ibi tum audit, Sine, ut sagittarii excutiant sagittas suas, tibi autem curæ sit familia tua. Summa huius doctrinę est, Vnusquisque grauiora uocationis suæ præponat minutioribus, si hæc cum illis fieri non possint. Porrò obserua Christum hoc loco trāslationibus uti: mortuos dicit, qui curam regni Christi (quod est regnum uitæ, & in quo solo uita est) non habent, id est, quibus non est iniunctum prædicandi officium. Non enim oportet Deo mortuos esse, quibus remittitur cura sepeliēdi mortuos suos. Ad generalem spectat uocationem sepelire mortuos, & officium est humanitatis, spectans ad bonos, & malos. Cùm itaque ad personalem uocationem spectet prædicatio Euangelij, ad quam vocabatur hic discipulus, debuit dimittere mortuos sepelire suos mortuos, hoc est, relinquere generalem functionem, cui obnoxii sunt mortui, id est, homines, qui omnes moriuntur, imò mortui sunt coram Deo: & sequi vocationem personalem, hoc est, prædicationem, quæ pro eo tempore non ferebat, ut hic discipulus daret operam sepeliendis mortuis & huiusmodi rebus faciēdis. Verbum itaque Christi est, Sequere me & permitte mortuos, &c. ac si diceret, Quid tibi negotii est cum iis, qui mortui sunt, qui ad hoc es electus ut sis in uita, & uitę seruias? Habebit pater tuus, qui eum sepeliāt, & mortuum terræ infodiant. Obserua, quàm debeant seriò vocationi suæ inseruire episcopi, parochi, & alii ministri uerbi. Nam si Dominus hunc discipulum bonę mentis præfectò, sed imbecillem, sub pietatis prætextu testamentariis negotiis implicari non permisit, post quam vocatus est, & illi inseruiendum fuit prædicationi & Euangelio, quid respondebunt delicatuli ministri, Apostolorum successores, quibusvis nugis ita occupati, ut non liceat ipsis prædicare Euangelium? Rursus aduerte: ob hoc exemplum non est putandum, quòd omnes abire debeant relictis rebus aliis annuntiatum regnum Dei, sed qui ad id vocantur solùm. Pius siquidem sese consecrat Deo, & ex charitate uiuit, facitque quæcunque sua vocatio, qualis qualis sit fert & poscit, semper paratus cum Abraham è sua terra egredi, & cum Apostolis, parentes & omnia derelinquere, cū necessitas postulârit. Si itaque uocetur ad annuntiandum regnum Dei, non poterit curare mortuos, neque ministrare mensis, sin minus, hæc & minutiora adhuc charitatis officia, non relinquet. Rursus notāda sunt duo. Primum, si nomine mortui intellexeris infideles, (ut multi interpre-

Vocatio personalis præferenda generali.

Præciputorū præcipua sit & habeatur cura.

Mortui, qui Christo.

Episcopi q̄ sedulò inseruire debeant suæ functioni.

Non omniū est annuntiare regnum Dei.

Nomine mortui intellige infidelem.

tantur) & fide in Christum destitutos, etiam parentes increduli & impij propter Christum deserendi sunt. Alterum, quòd Christi discipuli, id est, fideles, sunt per episcopos à carnis affectibus retrahendi, nec illis permittenda sunt libera, quæ secundum carnem agere concupiscunt. Obserua. Verbum, sequere, ostendit, quòd Christus hunc discipulum uocali uerbo uocauit. Deinde Christus suo responso monet, misericordiæ & charitatis opera postponenda esse nomini Euangelij, hoc est, posterioris tabulæ opera, operibus prioris tabulæ. Vult ergo Christus, ut Euangeliū præponamus: & postea misericordiæ & charitati (hoc est operibus misericordiæ, ut dicunt, qualia sunt, ægrotos uisere, afflictos consolari, & huiusmodi) inseruiamus.

Summa pietas est in negotio Euangelij esse erudelem.

Et ascendente eo in nauiculam, sequuti sunt eum discipuli eius.

Hanc historiā narrant Marcus. 4. & Luc. 8. cap. Marcus scribit, Et dimittētes, turbā assumunt eum, ita ut erat in naui, & aliæ naues erant cum illo. Lucas uerò, Et nauigantibus illis, obdormiuit, & descendit procella. Plurimum nobis affert consolationis, quòd Christus ascenderit nauiculam eandem cum discipulis. Significatur enim Christum in eadem uersari cruce nobiscum. Nauicula crucē adumbrat à duabus crucis partibus, quæ sunt immergere in aquam, sed non submergere. Quemadmodū nauicula innatat aquæ, & tamen non submergitur. Partes illas crucis aliàs apertioribus uerbis uocamus mortificationem & uiuificationem. Quia Christus prior ascendit in nauiculam, igitur sequuntur discipuli. Et sanè si Christus nos non præcessisset in crucem, nemo posset sequi, quia ipse solus uia est ad patrem: &, ut ille dicebat, Nemo uenit ad patrem, nisi per me. Et, Sine me nihil potestis facere. Lucas ait Christum dixisse, Trāsfretemus, quod uerbum magnam affert consolationem: ostendit enim nos non ideo proiici in crucem seu tentationes, ut succumbamus & pereamus in illis, sed ut emergamus & trāsfretemus. Quòd discipuli sequuti sunt Dominum, exemplum est obedientiæ in discipulis, qui ad uerbum Christi præcipientis ascenderunt in nauiculam.

Christus nobiscum in eadem naui, hoc est, cruce.

Crucis partes duæ, mortificatio & uiuificatio.

Christus retari nos finit, sed ut uincamus.

Et ecce motus magnus factus est in mari, ita, ut nauicula operiretur fluctibus.

Marcus & Lucas addunt, nauiculam ipsam impletam fuisse irruentibus vndis. Nihil horum, quæ hîc legimus, casu factum est: sed omnia illo, à quo, per quem, & in quo sunt omnia, prædefiniente aduenerunt, ut Christi potentia, & mira fidei efficacia panderetur. Hic nouus euentus est, in quo Christus institutos in uera doctrina aliquandiu discipulos, nunc probare vult, quid didicerint, nō quòd ignoret, quales sint, sed ut ipsi cognoscant & experiantur quàm longè processerint, siue quantum promouerint in fide erga uerbum. Verùm, ut fieri solet, post tam longā institutionem, reperit eos adhuc infirmos & uacillantes. Id quod solari nos potest in nostris infirmitatibus, ne animos despondeamus, si non statim perfecti simus, cùm ne Apostoli quidem ilico perfecti fuerint. Estque nobis hîc notandum, Christum non ante, sed post doctrinam immisisse occasionem crucis & tentationis, ut doceat nos debere tentationi crucis resistere uerbo & fide. Huius tentationis causa finalis est, probatio fidei. Nam in hoc affligimur & tētamur à Deo, ut fides nostra probetur. 1. Petri 1. cap. In quo exultabitis, modicum nūc, si oportet, contristati in uariis tentationibus, ut probatio uestræ fidei multò pretiosior sit auro, quod per ignem probatur, &c. Rogabis: cur tam magna tempestas discipulis orta est? Respondeo, vt quæ uiderant alios sentire, Christi beneficia, etiam in seipsis experirentur. Viderant alios liberari à lepra & infirmitatibus, in se autem non senserant tam manifestam operationem. Ideo uoluit hanc fieri tempestatem, ut per liberationem, manifestiorem accipiant beneficij sensum.

Christus docet primùm, deinde tētationem adhibet.

permisit christus suos deuira perclitari, ut liberati à naufragio agnoscerent beneficiū acceptū.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ipse uerò dormiebat.

Somn⁹ Christi, quid.

En causam, seu potius occasionem crucis, quæ est, obdormitio Christi. Dormit Christus, ut det tempus formidini. Tum enim crux incipit, quando Christus obdormit. Dormit autem Christus, quum suum præsidium & suam consolationem ad tempus nobis subtrahit, sicut ait Ioan. 16. Modicum & non uidebitis me. Aut

Christ⁹ quare obdormit in naui.

hic obdormit, ut ex periculorum confessione magnitudinem miraculi, Apostoli perdiscant. Nam si uigilantem uidissent, aut non adeò pertimuissent, aut petere ab eo salutem, qui pericula eorum uideret, neglexissent: aut non posse ipsum fluctus sedare putassent. Ideirco dormit, ut & timoris causa ipsis maior præberetur, & sensus eorum apertior ad uidenda miracula redderetur. Obserua hoc loco graphicè depictam tentationis naturam: vnde uidere licet, quo pacto Deus sanctos suos

Tentationis à Deo immissę aut permissę forma.

soleat tentare. Tempestatem immittit sæuam, neque hoc contentus, operiti etiam fluctibus nauim finit. Adhæc summè periclitantes uidetur prorsus negligere. Illis enim extrema expectantibus securè ipse stratus in puppi dormit. Ad hūc modum probantur sancti, ut non solùm suprà quàm uideantur sibi ferre posse, affligantur: sed simul ita se Deus erga illos, etiam cùm iam actum de eis uidetur, exhibet, ut nullam eorum rationem habere existimetur. At non finit tamen spiritus, utcunque deplorata omnia uideantur, sanctos animum despondere. Ita uideas hic discipulos, & si nihil certius morte expectarent, nequaquam tamen omnem prorsus

Christus sese uerum hominem esse cōfirmat.

spem abiecisse: Dominum excitant & precantur. Obserua, ut & hic Christus uerè sese hominem exhibuerit, dormiens super ceruical, ut habet Marcus, utque humani nihil à se præter solum peccatum, alienum habuerit. Quid ergo negabit nobis, qui usque adeò nobiscum communia habere omnia dignatus fuit? Est profectò res mirabilis & stupenda, quòd is, qui nunquam dormit neque dormitat, dormire dicitur. Dormiebat quidem corpore, sed uigilabat deitate, demonstrans, quòd uerè humanū portabat corpus, quod mortale induerat. Corpore itaque dormiebat, ut Apostolos faceret spiritu uigilare.

Et accesserunt ad eum discipuli, & suscitauerunt eum, dicentes.

In tempestatibus omne genus, à Christo petēdum auxilium.

Non sic Dominus illis obdormiebat, ut omnem spem exuissent. Remanserat adhuc scintillula fidei & spei, qua excitì uenerunt ad Christum: docentes hoc suo exemplo, in his tempestatibus unde petendum sit auxilium. Siquidem hi metu exanimati, Christum uellicant, expergefaciunt. Hic accessus, signum est fidei alicuius, promittentis sibi præsidium Christi. Obserua. Verisimile est discipulos tanto metu fuisse conterritos, & penè animo alienatos, ut & non modestè ac benigniter excitarent, sed turbulentè suscitarent.

Domine, salua nos, perimus.

Voce, Domine, captant beneuolentiam eius, quem potentē confitentur, & qui possit ac uelit iuuare. Aut, si legeris cum Luca, Præceptor, in idem redit. Sensum hoc loco enthymema illustrat, Dominus siue præceptor es: Ergo decet te iuuare discipulos. Perimus, verbū est modicæ & subdubitantis fidei, quam parit necessitatis magnitudo, quæ auertit à consideranda magnitudine præceptoris, potentis & uolentis adesse suis, ex animo petentibus. Diligenter autem obseruādum est, quòd

Marcus narrat ipsos dixisse, Nō est tibi curæ, ꝙ perimus.

hic describitur gemitus ille inenàrrabilis, Rom. 8. cap. vbi iamiam desperabundi clamant, Domine, salua nos, perimus. Hic gemitus est (ut hic dicitur) perimus. Sic enim senserunt, quòd iam perirent. Et iste gemitus iam pereūtis, & iamiam

Gemitus in tentatione, fortis & uocalis in auribus Dei.

rè desperantis, est ipsa infirmitas fidei. Sed quàm infirmus est in nobis, tam fortis est & clamosus in auribus Dei. Hunc gemitum edebat Moses Exod. 14. cùm Dominus dixit ad eum, Quid clamas ad me? quasi dicat, cur ita desperas? Cur pereris te putas instante mari, montibus, Pharaone, & tota morte? Non fiet sicut putas.

Sed in infirmitate tua hac, perficietur uirtus mea, & saluus eris. Percute tantū virga mare, & uidebis salutem, &c. Ideo Paulus Galat. 3. vocat hunc gemitum, clamorem, dicens, In quo clamamus Abba, pater. Nobis non uidemur clamare, sed tantùm gemere, imò uix hiscere. Sed hunc gemitum Deus habet pro clamore, sicuti uerè est clamor. Quare hoc totum miraculum accommodandum est ad consolationem infirmorum in fide, & quorum vox est, perimus. Nam sicut in præcedentibus sanauit corporis morbos, ita hìc sanat animi ægrotationes, quæ sunt, pauor, pusillanimitas, infidelitas, perturbatio conscientiæ, ut ostendat se posse, & uelle etiam in talibus morbis saluatorem & medicum esse, si inuocemus eum: imò si gemamus & corde clamemus, quantacunque sit infirmitas uiuæ fidei, nulli excluduntur ab eius auxilio, quocunque etiam diabolo uel malo uexētur, modò inquam hac uiua fide etiam pusilla inuocauerint. Ideo proponitur huius rei exemplum, Discipuli intrant nauiculam, nauigant, fit tempestas magna, ipse dormit, denique fluctus obruunt nauiculam, & peruenitur ad punctum mortis. Hic in extremo puncto adhuc emicat una scintillula uiuæ fidei, quę uix seipsam sentit, quia dicit, perimus. Si enim sese sentiret, non diceret, perimus. Sed sentit perditionem, uix adhuc cognoscens, quòd ipsa adhuc uiuit & ardet. Nam ne sentiret quidem, nisi adhuc viueret & arderet. Sed ecce Christus hanc scintillam, hoc linum fumigans, hanc arundinem quassatam, non reiicit, sed ita auget, ut fiat incēdium, quo uenti & mare sedentur. Nimirum exaudiuntur Apostoli gementes, & Christum excitantes. Sic facit nobis omnibus pauentibus, modò gemamus, suspiremus, & saltem bono animo in corde dicamus, Iesu Christe fer opem, aut actum est de mea salute. Mox sentietur leuamen, quia per hunc gemitū mouetur Christus ad increpandum ventos & mare. Et sic fit tranquillitas magna, id est, lætitia & pax, deinde laus & gratiarū actio. Hæc accommodari possunt ad Ecclesiam, politiam & œconomiam: quando pericula putantur tanta, vt impossibilis appareat salus, aut cum res ferè in desperationem abierunt. Sicut hodie quoque Ecclesia putatur ruitura propter tot hæreses: Politia propter tot bella & seditiones: Domus casura propter paupertatem vel alia mala. Sed gemitus cordis boni, licet infirmi, omnia seruabit & augebit, quia ualidè clamat in auribus Dei. Ideo oremus, clamemus, gemamus contra hæc omnia. Et Christus faciet tranquillitatem magnam, ut mirentur homines. Amen.

Christus uerè Depulsor malorum, & Alexicacus.

Deus adiuuat & promouet infirmitatem nostrā

Christ⁹, quū iam propè conclamatū est, fert opē.

Quid timidi estis modicę fidei?

Christus experrectus, & ceruicali adhuc innixus, uolens discipulos aduersus omnes quamuis atrocium malorum insultus, intrepidos & inuictos reddere tantam illorum formidinem increpuit, dicens. Quid sic timetis, ὀλιγόπιστοι, modicæ & exiguæ fidei? quasi dicat, Vos tot conspectis miraculis, auditáque doctrina mea, non oportebat ulla re terreri, quasi uos usquam destituat auxilium Dei, si modò uos non defecerit fiducia, quam nondum in uobis tantam uideo, quātam oportet. Si fide, seu fiducia, fortes essetis, nihil uobis obessent hi uenti, nihil mare, nihil uniuersæ dæmonum myrmeciæ. Hoc est, si integrè crederetis, fideretísque, tunc in morte quoque uiueretis, & ipsa mors ad uitam esset uobis utilis. Ioan. 11. Qui credit in me etiam si mortuus fuerit, viuet. Ergo si etiam mortuus uiuet, etiam in periculis securus erit, etiam in aquis habebit solum seu terram, etiam in uentis habebit sedem & fundum. Quòd si res aliter habet, signum est, quòd non credis, sed fiducia destitutus sis, & per ignauum timorem uerbum potentiæ Dei amiseris. Aut dici potest, quòd antequam mari imperet, suos confirmat, dicens, Quid timidi estis? Quibus uerbis primùm corda suorum à timore reuocat, & fidei imbecillitatem corrigit, significans id, quod alibi dicit, Nolite timere. Proinde etiam si multa in hoc seculo aduersa uideantur accidere, non tamen sentiendum est do-

Fides uiua ac utilis, amuletum potentissimum aduersus omnia.

Frangi periculis, argumentum pusillæ fidei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

minum nostrum dormitare, hoc est, suos pro derelictis habere, & res humanas negligere. Quod in discipulis ita opinantibus reprehensum uidemus. Quorum non dico fidem, sed incredulitatem, non orationem ad Christum, sed importunitatē, & somni exprobrationem arguit. Dicunt illi, Præceptor, Præceptor, perimus, perimus: uel, ut alius habet Euangelista, Præceptor, nō est tibi curæ, quòd perimus? Periclitamur fortasis propter te. Nunquam enim antea tanta maris discrimina te absente sustinuimus. Cur igitur tu interim rerum omnium incuriosus suauiter dormis? quin surgis & adiuuas nos? Promisisti nobis uitā æternam, ecce nunc nobis nec uitam corporis tueris. Si maiora largiris, cur in minoribus tam negligens es? Dixisti patrem etiam capillos capitis nostri numerasse, & nos maxima cura ab ipso defendi: ubi ergo manet ille pater tuus, ut & nos & te conseruet? Ad eundem modum etiam nostra cōscientia in grauioribus affectionibus aduersus Deum tumultuatur. Nunc enim exprobramus Deo, quòd auxiliari negligat, nunc obicimus ei suas ipsius promissiones, idque non ex fide, sed ex mera incredulitate. Multa uerbis promittis, sed re ipsa nihil præstas. Iactas te potentem & clementem dominum, sed interim salutem meam strenuè negligis. Hæ sunt cogitationes & uoces increduli cordis, quas uerè possumus uocare blasphemias horribiles aduersus Deum. Non negauero rectè fieri posse, ut & animus credentis siue ipsa fides in grauioribus calamitatibus instet & urgeat, ut est apud Dauidem, Vsquequo Domine obliuiscēris me, in finem? Vsquequo auertis faciem tuam à me? Et iterum, Exurge, quare obdormis Domine? Exurge, & ne repellas in finē. Quare faciem tuam auertis, obliuiscēris inopiæ nostræ, & tribulationis nostræ? Et Christus in cruce, ait, Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti? Sed hæc orationis uehementia est ex fidē & spiritu proficiscens: ideo grata & accepta Deo. Incredulitas autem non orat, sed tumultuatur: non petit auxilium, sed indignatur & consilia Dei execratur. Cur ita? Putat certè incredulitas, Deum esse reprehensibilem, quòd aut finat nos in pericula uenire, aut non statim seruet nos in periculis. At fidelis probè considerat ac meditatur ad hunc modum, Deus iustissimus & innocētissimus est, Nos autem illi sumus, qui propter nostram incredulitatem, execrationes & blasphemias non solùm grauissimam reprehensionem, uerumetiam sæuissima supplicia meremur. Discipuli hìc audiunt, Quid timidi estis adeò? qui fit ut non habeatis fiduciam? Quid ergo audiremus, discipulis in calamitatibus multò infideliores & importuniores? Num ideo derelinquimur à Deo, quia procellæ oriūtur? Quasi uerò non & procellas ciret Deus. Num derelinquimur à Deo, quia morimur? Absit. Est & Deus, mortis Dominus. Breuiter persuasum habeamus cū Paulo, quòd neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque potestates, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque ulla creatura alia poterit nos separare ab ea dilectione, qua Deus nos in Christo Iesu Domino nostro complectitur. quare ortis calamitatibus & afflictionibus, non est aduersus Deum tumultuandum, sed in fiducia & ex animo pio precādum, ut eam dilectionem, quam erga nos etiam in afflictionibus nostris habet, opportuno ac suo tempore nobis re ipsa manifestet. Obserua: Si quis ita obiecisset discipulis, ô bellos & ueros discipulos, qui saluatorem & præceptorem uobiscum habetis, & de periculo timetis? uita uobiscum est, & de uita solliciti estis? Respondissent, ut arbitror: paruuli sumus adhuc infirmi, ideo timemus. Vnde Christus timidos uocat, arguit, & non condemnat. Qui enim modicum credit, arguetur quidem, sed non condemnabitur. Qui uerò nihil credit, contemnetur, & condemnabitur.

Expostulatio cum Deo, trepidæ & aduersis perturbatæ conscientiæ.

Improbæ & argumentorum plenæ preces animi ærumnis fatigati.

Incredulitas non orat, sed strepit tantum.

Aduersus dilectionē animi in aduersis.

Precatio tēpore calamitatis.

Fides ut ut pusilla, dum modò uiua saluat hominem.

Tunc surgens.

Piis consolationem affert, quòd audiunt Christum, statim post orationem discipulorum, surgere, ut iuuet etiam ad modicam fiduciam, quid nō faceret ad ma-

gnam? Et quia Christus admonitus sui officij, in uoce præceptoris, surrexit: monemur, qua parte apprehendendus sit Christus, præsidij obtinendi gratia, nimirum officio. Cæci secus uiam sedentes, apprehendunt Christum, Matth. 20. Domine, miserere nostri, fili Dauid, id est, qui uenisti in carnem, & filius Dauidis factus es, ut nos in carne miseros iuuares. Obserua. Antequam mari & uentis imperet, & tranquillam reddat nauigationem, surgit: ita resurgens, ut uictor, imperauit inferno & omnibus aduersariis, adeò ut omnimodam tranquillitatem piis & credentibus, ac in ipsum fidentibus dederit. Aut dormitio Christi, mors eius erat, qua turbati sunt discipuli. Visis etiam tempestatibus circa crucem Domini factis, clamant Discipuli, salua nos resurgēdo, quia perimus turbatione tuæ mortis. Iam uerò resurgens increpat duritiam cordis discipulorum, Marci ultimo, & imperat uentis & mari, hoc est, ligat ac uincit Satanam, & omnes eius assecias, reddēs magnam tranquillitatem conscientiæ, expulsa magna tempestate.

Fide & officio apprehendus Christus.

Dormitio christi, mors eius.

Imperauit uentis & mari.

Vt cognosceremus in Christo diuinam potentiam, non dicit, Christum excitatum saluasse discipulos, sed imperasse mari & uentis, etiam furentibus. Porrò sicut ex superioribus cognouimus eum posse in terris purgare lepram, curare paralysim, fugare febrim: ita & hoc loco intelligimus eum posse saluare in aëre, uentis, aquis, fluminibus, & quamlibet aliis magnis periculis, adeò ut uere dicatur perfectus & uniuersalis Saluator, qui in cœlo, terra, mari & in omnibus Abyssis, quæ uult facit, ait propheta. Proinde hoc miraculo suam Christus confirmauit doctrinam: & licet omnia Christi miracula huc præcipuè respiciant, quòd sint testimonia maiestatis Christi, hoc tamen miraculum, quo Christus uentos & mare compescuit, quod etiam multis præsentibus spectatoribus & testibus ēdidit (dicit enim Marcus, alias quoque nauiculas unà cum Christo stagnum traiecisse) maiestatem potentiæ suæ maximè cōfirmat. Nam si mare & uenti, quibus nemo minus quàm homines dominatur, uerbo Iesu obediunt, quis non iudicet ipsum esse uerum & naturalem Deum, creatorem cœli & terræ? Obediuit & mare rubrum uirgæ Moysi Exod. 14. cap. Obediuit aqua Iordanis uestigiis Sacerdotum, Iosue 3. cap. & pallio Heliæ, 4. Reg. 2. Obediuit etiam Sol ipse in firmamento uoci Iosue, & stetit in medio cœli: nec festinauit öccumbere spatio unius diei, Iosue, 10. capit. Sed hi omnes ingenuè confessi sunt, se hęc miracula nō sua propria, sed aliena uirtute, nimirum uirtute Domini Dei nostri, edidisse. Christum autem compescuisse uentos & mare, non aduentitia, sed sua ipsius propria uirtute, testantur resurrectio eius à morte, ascensus in cœlum, & missio Spiritus sancti in discipulos, qui & ipsi in nomine Christi miracula fecerunt. Quare manifestum est, quòd hoc miraculum declaret, Iesum, non solùm esse uerum Messiam, sed etiam uerum esse Deum, creatorem cœli & terræ, & maris & omnium, quæ in eis sunt. Deinde hoc etiam miraculo, declarat Christus clementiam uoluntatis suæ erga eos, qui in uocatione diui na periclitantur. Quod non minus in Christo obseruandū est, quanquam de maiestate omnipotentiæ eius dicimus, Quid quæso prodesset nobis Christi potentia? Bonitate enim & clementia eius seruamur, Threnorum. 3. Misericordiæ Domini, quia non sumus consumpti. Quare cùm Christus timidulis, & in fide infirmis discipulis, ualdè tamen periclitātibus succurrit, manifestat se non solùm omnipotentem Deum, sed etiam clementem auxiliatorem in necessitatibus. Potrò in hac nauigatione proponitur nobis egregium humanarum rerū exemplar. Nā quemadmodum discipuli aliàs sepenumerò hoc stagnum, ut sine Christo, ita etiam sine ullo periculo traiecerant: nunc autem cùm secum uehant Christum, tantus procellarum tumultus oritur, ut animum despondere, ac de uita desperare uideantur. Ita fieri solet, ut qui in hoc seculo, in Christum nondum credit, & uocationi diui-

Christ⁹ ubique saluat.

Elementa obediunt creaturæ, & peccatori, quantò magis Deo?

Virtute Christi maxima quæque patrantur.

Potentia Domini terremur, clemētia saluamur

Impij, iusta mundum facies.

Universidad de Deusto
Biblioteca

næ nondum obsequitur, fœliciſsimam uitam ſine ullo externo rerum ſuarum diſcrimine uiuat. Cùm uerò ad ſe in nauim ſuam Chriſtum recipit, id eſt, cùm incipit in Chriſtum credere, & diuinæ uocationi obſequi, mox oriuntur omnia genera afflictionum. Exemplum eſt Abraham, qui cùm adhuc apud parentes ſuos idololatras ageret, magna huius ſeculi fœlicitate abundabat, patria, nempè Chaldæorum, fertiliſsima, dulciſsimiſque amicis fruebatur. At dum contempta idololatria uerum Deum colere inciperet, eiicitur è patria, priuatur hęreditate paterna & amicis: ac neceſſe habet in exilium proficiſci, & incertis ſedibus uagari. Moſes dum in aula Pharaonis gentilitio more uiueret, tractabatur ut filius regis, & hæres regni: ſed poſteaquàm derelicta aula contulerat ſeſe ad ſuos Hæbræos, ac ueram religionem ſectabatur, non ſolùm regio honore deſtituitur, ſed etiam è regione Aegyptiaca, tanquam homicida eiicitur, & ex hærede regis neceſſe habet fieri paſtor ouium. Iſraëlitæ in Aegypto magna ex parte idololatræ, & ritu gentium uentes, & ſi grauiter affligebantur, ſatis tamen habebant, quod ederent & biberẽt: ſed cùm uocationem Dei, quæ eos uocabat in deſertum, ſequerentur, facti ſunt omnium rerum indigi, & interdum nec aquam habebant, quam biberent, ita ut ad Aegyptum reſpicerent, & allia & cepas Aegyptiacas ſpirarent. Et apud Ieremiam. 44. cap. palàm ſe fœlicius in impietate, quàm in pietate uixiſſe aſſerunt. Dicunt enim ad Ieremiam: Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te, ſed facientes faciemus omne uerbum, quod egredietur de ore noſtro, ut ſacrificemus Reginæ cœli, & libemus ei libamina, ſicut fecimus nos & patres noſtri, Reges noſtri & principes noſtri in urbibus Iuda, & in plateis Ieruſalem: & ſaturati ſumus panibus, & benè nobis erat, malúmque non uidimus. Ex eo autem tempore, quo ceſſauimus ſacrificare Reginæ cœli, & libare ei libamina, indiguimus omnibus, & gladio & fame conſumpti ſumus. Occurrit & adhuc exemplum in Paulo, qui adhuc Eccleſiæ perſequutor, multis honoribus afficiebatur, poſtquam autem conuerſus eſt, & factus Euangelij prædicator, quos non ab impiis hominibus & à falſis fratribus inſultus, quæ non incommoda paſſus eſt? Vnde ad Timotheum ſcribens, Omnes (inquit) qui uolunt piè uiuere in Chriſto Ieſu, perſequutionem patientur. Quid igitur faciendum? Num ideo non ſectabimur Chriſtum, quòd ij, qui non ſequuntur Chriſtũ, fœliciter uiuunt? Num ideo eiiciemus Chriſtum è naui noſtra, ac negabimus ipſum, quòd præſente ipſo tantis procellis obruimur? Abſit. Niſi enim ſequamur Chriſtum, non ſumus diſcipuli eius: & ſi abiicimus atque abnegamus eum, noſtram ipſorum ſalutem eiicimus & abnegamus. Proinde ſi uerè ſalutis cupidi ſumus, neceſſe habemus Chriſtum ſequi, & ipſum nobiſcum in naui retinere. Eſt autem Chriſtus ſequendus & retinendus, non iuxta ingenium carnis, ſed iuxta ingenium fidei & charitatis. Carnales ſectantur Chriſtum, & amplectuntur Chriſtianiſmum ob hanc unam cauſam, ut in hoc ſeculo fœliciter uiuãt, & externis uoluptatibus fruantur, adeóque libere agant, quicquid libet. At hoc non eſt Chriſtum, ſed ſuum Epicureiſmum ſectari. Fidelis autem ſectatur Chriſtum, non, ut nullas patiatur afflictiones in hoc ſeculos, ſed potius, ut eas, quas homo Chriſtianus ex conditione ſua neceſſe habet ferre, patienter ferre diſcat & poſsit. Nam cùm homo ſit conceptus & natus in peccatis, certè etiam ad peccatorum ſtipendia, quæ ſunt afflictiones, calamitates, cruces, & mortes, natus eſt, &, ut ſcribit Iob. 5. Homo naſcitur ad laborem. Et cũ hęc ſit hominum ſors, præcipuè tamen Chriſtianorum eſt, quibus Satan immiſis calamitatibus maximè omnium inſidiatur hoc uidelicet conſilio, ut per calamitates Chriſtum ipſis auferat. Quare Chriſtianiſmus non in hoc ſectandus eſt, vt afflictionũ in hoc ſeculo expers ſis, & iucundam, quantum ad carnem attinet, uitam ducas: ſed potius, vt conſequaris remiſsionem peccatorum in Chriſto per fidem in ipſum, ac perferas quidem in fide uiua calamitates huius ſeculi, effugias autem

Abraham. Deus accedẽtes ad illum, & illi fidentes, uariè exercet.

Moſes.

Iſraëlitæ.

Paulus.

Chriſtũ per aduerſa omnia ſequi neceſſe eſt.

Fidelis cur ſequitur Chriſtum.

Hominum, ſed præcipuè Chriſtianorũ eſt, aduerſis afflictari.

Chriſtianiſmus quare amplectendus.

futuras, & æternas afflictiones: deinde ut exoriẽte magna uenti procella, & fluctibus in nauim irruẽtibus (& ſi Chriſtus uideatur tibi ſuauiter in naui dormire, hoc eſt aliquantiſper te relinquere) clames, Domine, ſalua nos, perimus. Obſerua. Ex his admonemur, in aduerſitatibus, quas à mundi tyrannide patitur homo, fortiter perſiſtendum eſſe, nec ſtatim trepidandum, ſi non continuò aſſerat nos Chriſtus in tranquillitatem. Deinde uenti & tempeſtatis nomine uenit intelligenda tentatio magna. Rurſus aduerte: uerbo iuuat Chriſtus, & liberat à tentatione atque cruce.

Et facta eſt tranquillitas magna.

En effectus potentiæ Chriſti, per verbum potenter operantis. Ad verbum Chriſti ceſſat tempeſtas: ergo Chriſtus Deus eſt, cui tempeſtas obedit. Signanter hæc adiicit Euangeliſta, ut magnæ tẽpeſtati magna opponatur tranquillitas. Et ut ſciamus, Chriſtum non ſolùm abigere pericula, ſed etiam reducere gaudia unà cum tranquillitate. Eſt profectò tranquillitas, effectus ſeu res cognata, quę ſequitur prędidium Chriſti. Iuſtificatos opera Chriſti ſequitur pax conſcientiæ, Rom. 5. Iuſtificati ex fide, pacem habemus ad Deum per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Interno à periculo liberatos, ſequitur tranquillitas externa. Porrò ex hoc loco per Allegoriam adnotare licet, quòd quemadmodum Chriſto uolente & dormiente, uenit tempeſtas, quæ demum ad illius ceſſauit imperium: ſic & nunc illo dormiente, id eſt, cùm uidetur nos deſeruiſſe in medio aduerſitatum & tentationum, tranquillitas, ad eius imperium uenit, quo ſolum uolente redit grata ab omni preſura tranquillitas. Cæterùm hanc tranquillitatẽ hi tantùm adſequuntur, qui Chriſto plenè fidunt, eandem alioqui nunquam adepturi. Proinde hoc loco Chriſtus non ſolùm confirmat autoritatem & veritatem epitheti ſui, quo dicitur auxiliator in neceſsitatibus, ſed etiam oſtẽdit nobis ſuo exemplo formam, qua poſsimus per ipſius ſpiritum & uirtutem, motus & tempeſtates conſcientiæ noſtræ compeſcere, ac ſedare. Chriſtus uerbo ſuo tumultus maris ſedauit: oportet ergo & nos uerbo Dei tempeſtatem conſcientiæ noſtræ tranquillam reddere. Hæc ut apertius & melius intelligamus, uno & altero paradigmate declaremus. Qui diuitiis & rerũ omnium opulentia abũdat, nauigat in mari ualde periculoſo: & ſi baptizatus eſt, & credit in Chriſtum, habet in naui ſua Chriſtum prędentem. Quicunque enim, ait Paulus Galat. 3. in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Sed interim, nauigante illo in mari diuitiarum, Chriſtus obdormiſcere, & conniuere interdũ ſolet, donec orto uehementiſsimo aduerſæ fortunæ vento, maxima diuitiarum pars diſſiciatur, ut qui paulò antè ditiſsimus fuerat, nunc pauperrimus uiuat. Ex hoc uento deinceps oriuntur ingentes procellæ in conſcientia, de cura uictus, de ſollicitudine pro liberis & familia: oritur & ipſa ſalutis deſperatio, quę eſt procella longè omnium truculentiſsima. Hinc exurgunt blaſphemię in Deum, & poſtea impoſturæ in negotiationibus, periuria in extrudẽdis mercibus, interim & furta, aut latrocinia. Vides maximam tempeſtatem? Quid igitur faciendum, ut hanc compeſcas? habes Chriſtum præſentem, ſed tamen dormientem. Quid ergo faciendum? Num excitandus eſt? excitãdus quidem eſt non tamen tumultu increditatis, ſed fide & piis precibus. Ipſe uerò increpauit tempeſtatem uerbo, & fugit tempeſtas. Capeſſamus & nos verbũ Domini in fide & charitate, uidelicet, Qui cuſtodit veritatem in ſeculum, facit iudicium iniuriam patientibus, dat eſcam eſu riẽtibus. Idem ipſe eſt, qui ait, Nouit pater ueſter cœleſtis, quòd opus habeatis his omnibus. Et, Reſpicite uolatilia cœli, quia non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & pater ueſter cœleſtis paſcit illa. Nónne uos longè præcellitis illa? Hæc & huiuſmodi uerba Domini obiiciamus in fide procellis conſcientiæ noſtræ. Tunc enim re ipſa ſentiemus tempeſtatem continuò miteſcere. Eſt alius,

Beneficia iuſtificantis Chriſti.

Tranquillitas, perinde atque Tempeſtas, nõ niſi à Deo.

Auxiliator Epitheton Chriſti.

Verbo Dei omnes æſtus cõſcientiæ noſtrę leniẽdi.

Fide & piis precibus pulſandus Deus, quoties noſtri oblitus eſſe uidetur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

qui cùm in hoc seculo sanam uitam ducat, in tranquillo mari nauigat. Et quia piè uiuit, habet secum in nauigio Christum: sed Christus obdormiscit, & sinit irruere grauissimã morborũ tempestatẽ, & ipsam mortis procellam. Hic tum oriuntur in conscientia pauores, trepidationes & desperationes. Quò ergo respiciẽdum? certè ad Christum, qui excitandus est fideli oratione. Et ad exemplũ Christi occurrendum est tantæ tempestati uerbo Domini, Ero mors tua ô mors, morsus tuus inferne. Et, Ego sum Resurrectio & vita (inquit Christus) Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, viuet: & omnis qui uiuit, & credit in me, non morietur in æternum. Hæc sunt, & alia huiusmodi, quæ dum obiiciemus conscientiæ tempestatibus ac terroribus, statim sentiemus maiestatem Dei & uirtutem, qua sedabitur & tranquilla fiet conscientia, & aliò sese proripient terrores & tempestates illæ tam uehementes. Et quemadmodum Moses diuisit mare rubrum uirga, ut Israelitæ sicco pede transierint: & misit lignum in amaras aquas, ut uersæ sint in dulcedinem. Ita si virga Dei, quæ est uerbum eius, percutiamus aquas afflictionis in conscientia nostra, & mittamus lignum uitæ, quod est Christus, in amaritudinem tribulationum nostrarum: non solùm patebit nobis tutum effugium per medium afflictionum, uerumetiam ipsæ afflictiones nobis dulcescent, & adiumento erunt ad fœlicitatem. Eiecerunt quondam Nautæ Ionam in tempestate maris, & continuò stetit mare à feruore suo. Eiiciamus & nos nostrum Ionam, Iesum Christum in tempestates afflictionum nostrarum: Eiiciamus autem eum non per incredulitatem, ut impij faciunt, sed per fidẽ in ipsum, hoc est, credamus Christum expiasse peccata nostra, & reconciliasse nos patri cœlesti, ut qui in Christum crediderit, uiua fide, saluus sit. Sic enim consequemur non solùm tranquillitatem in calamitatibus huius seculi, sed etiam perpetuam fœlicitatem in futuro seculo per Iesum Christum. Obserua. Magnus paulò antè fuit tempestatis motus, nunc rursus magna tranquillitas. Ita pro modo afflictionis, modus esse consolationis solet, ut abundè expanditur, psal. 93. & 2. Corinth. 1. cap.

Verbum Domini quædã uelut Halcione est, nam mare trãquillum exhibet, &c.

Verbum Dei uirga Mosis est.

Christus, Ionas noster, sedat omneis fluctus, & pericula dispellit.

Porrò homines mirati sunt, dicentes, Qualis est hic, quia uenti & mare obediunt ei?

Quia erant & aliæ nauiculæ, cùm res tam prodigiosa facta est, ut testatur Marcus: Et alię naues (inquit) erant cum illo. Noster Euangelista ait, homines mirati sunt. Marcus uerò, & Lucas 8. etiam discipulis hunc sermonem tribuunt, vnde uidemus, nondum plenam Christi cognitionem fuisse in Apostolis. Admirantur, dum uisu & somno ipsum iudicant hominem, & sedato mari opinantur maiorem homine. Propterea admirantur, dicentes, Quantus est hic? Somnus enim, & statura, qua uidetur, hominem ipsum declarat. At uerò maris tanta per eum facta tranquillitas, Deum eum clamat. Moses quidem aliqua ex parte tale quid fecerat: sed ille, ut seruus, hîc uerò, ut Dominus, operatur. Non enim virgam, ut ille, tetendit, non manus in cœlum sustulit, non precibus indiguit. Verùm, ut Dominus seruo imperans, & conditor suæ creaturæ, sic fluctus maris depressit, ut subitò cessauerit tẽpestas, & tranquillitas magna fuerit. Hæc admiratio, effectus est & signũ animorum, per fiduciam erigentium se ex timore. Obserua hoc loco vsum miraculorũ Christi, qui est, homines facere timere & mirari, vt loquantur ad inuicem, Qualis est hîc? Ad hæc vera miracula efficiunt, quòd potentia Dei & Christi illustratur, vt pij videant, quàm illi tutò sese committant, habenti scilicet potestatem omnium: quantóque timore & reuerentia vt Deum, ipsum suspicere, atque adorare debeant. Rursus aduerte, hæc uerba, Quia uenti & mare obediunt ei, esse ætiologiam admirationis, & horum verborum, Qualis est hîc? sumpta à potentia Christi in uentos & mare, & ab istarum rerum obedientia. Vnde signanter obedientiam addit, vt causam præcipuam admirationis. Nam nihil magni est imperare

Admiratio hominum in miraculis Christi, quid significat.

Miraculorũ Christi effectus.

rare uentis & mari, nisi & obedientia sequatur. Græcis legitur duplex coniunctio, quia & uenti & mare. Vbi prior coniunctio non tantùm connectit, uerumetiam auget. Quia mare quoque & uenti, quæ nulli solent obedire, obediunt ei: quasi dicerent, non solùm morbi, non solùm sanitas, illi obediunt, sed & uenti & mare. Collige ex his grandem consolationem: & disce, nihil esse tam arduum, tam sæuum, & desperatum in hoc mundo, cui Christus non posit sæuiendi finẽ facere.

Et cùm uenisset Iesus trans fretum, in regionem Gerasenorum.

Idem narratur Marc. 5. & Luc. 8. Legunt Græci Gergesenorum. Diuus Hieronymus in locis Hæbraicis prodidit sua etiam tum ætate uiculum extitisse in monte, situm haud procul à lacu Tyberiadis, ubi porcos in mare isse præcipites memorabant. Quanquam apud Marcum & Lucam hic ipse locus Gadarenorum uocatur, à Gadara, cuius multa apud Iosephum mentio, unde colligere licet, eidem urbi, quæ regioni dedit nomen, diuersa fuisse nomina: & eandem dictam Gerasam ac Gadaram, siue, ut idem mox ait, Gergesam, ac uiculum fuisse in regione Gadarenorum. Ad huius agrũ hoc traiectu Dominus applicuit, eóque scriptum est à Matthæo, uenisse Dominum in regionem Gergesenorum. Obserua: hæ circunstantiæ locorum certam reddunt historiam, & simul seruiunt cohærentiæ, ac simul suppeditant sequentis euentus aliquam occasionem. Noster ait, Trans fretum in regionem Gerasenorum. Lucas interpretatur, dicens, Ad regionem Gadarenorum, quæ est contra Galilæam ex oriente inter Tyberiadẽ, & Decapolitanos.

Gadara, Gerasa, & Gergesa, eadem.

Occurrerunt ei duo habentes dæmonia.

Pergit Euangelista ultimum huius capitis miraculum narrare, quo confirmatur doctrina Christi, atque, ut superioribus manifestauit, cognoscitur Christus esse Dominus maris, terræ & omnium eorum, quæ sub cœlo sunt: ita hoc miraculo pingit nobis Christum, etiam super dæmonum uirtutem esse Dominum, & in ipso nobis per fidem in ipsum proponi uictoriam, contra totam & summam potentiam diaboli. Cùm igitur traiecto lacu uenisset Iesus in regionem Gerasenorum, ecce nouus fit miraculo euentus, & maioris prodigij materia obiicitur. Occurrunt enim duo dæmoniaci. Occurrunt, non uocati, non adducti: quid enim magis oderunt, quàm Christum, quem perditum uellent? Sed, ut uictus quispiam, sentiens uictoris præsentiam, cuius potentiam suo periculo est expertus, magno metu percitus, obuiam ultro ac supplex prodit, magnis illum titulis demulcens, seseque totum dedens uictori, non quòd ipsum amet, sed quòd omnimodam perditionem, quam se benè meruisse cõscientia teste cognoscit, anxiè & metuat & auertere studeat, alioqui mallet cum planè perditum. Ita & hi dæmones trahunt miseros duos Gadarenos, ita ut ueniant obuiam Christo, non amore, sed coacti uirtute & potentia Christi, quam sentiunt, & aliàs sunt experti, suo profectò malo. Qua in re obseruabis: primùm, dæmones non ideo suo impetu hos duos homines agunt ad Christum, ut saluentur, quos magis uoluissent perditos: sed coẽgit eos uirtus Christi, quam hoc loco insignem & stupendam uidemus ad saluandum suos. Secundò uide, quòd hi duo obsessi non sua sponte obuiam eunt Christo, consequendæ salutis gratia, sed planè à malis spiritibus aguntur. Iam ex his quis non uideat, quàm ingens sit Christi philanthropia, quantáve sit eius bonitas, si modò animo aduertat, neque malos spiritus horum obsessorum, neque hos obsessos suam apud Christum quærere salutem, ac neque ullos horum aut illorũ studio & sponte sua Christo occurrisse. Ergò id factum ex mera Christi potentia ac bonitate, ut illi occurrerent & liberarentur. O egregiam Christi uirtutem & clementiam, qui etiam inimicis suis dæmonibus ita imperat, ut quod rapuerant ad pernitiem, reddere cogantur ad salutẽ. Iam quid hoc loco, pie lector, tibi meditandum uenit? Si

Christus nobis uicit Dæmonas.

Simile.

Dæmones inuiti uenerantur Christum.

Bonitas christi expositia, & ultronea.

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentia Christi, cùm adhuc esset in forma crucis, tam vehementer pertertuerit malos spiritus, tantóque pauori ac formidini ipsis fuerit, quàm putas iam post triumphum crucis, esse illis horrendum, iam triumphantem in forma regni & potentiæ Dei? Obserua: præsente medico statim adesse infirmos. Marcus & Lucas unius dæmoniaci tantùm meminerunt. Cur ita? Certè quòd in altero eorum

Consensus Euangelistarum.

æquè atque in ambobus uirtutem Christi potuerint describere. Neque enim de iis, quos Dominus sanauit, sed de Domino sanante historiam scribere suscepe-

Clauis scripturæ.

runt: satis habentes, quòd uirtus Christi, non numerus eorum, qui ab ipso adiuti fuerunt, innotesceret & celebraretur. Et hæc est una è clauibus sacræ scripturæ. Rursus aduerte, verbo, occurrunt, &c. nudi, ut ait alius, Euangelistam significare eos, quos infidelitate adhuc detinet diabolus ad uoluntatem suam, qui uestimento gratiæ carent. Nudi certè sunt Adam & Eua, sed à Christo, per Christũ,

Dæmõ, quid.

& in Christo uestiendi. Obserua: Dæmon Latinè peritus, & rerum sciens dicitur, autore Platone in Cratyllo, quem & Lactantius sequutus est libro secundo: Similiter August. li. 9. de Ciuitate Dei. Sic dictus Dæmon ἀπὸ τῦ δαίω, id est scio. Eusebius, Dæmonas putat dictos ab eo quod est δαιμαίνω, exterreo, pauefacio, quod spectrorum dæmonúmque sit propriũ. Dæmon Hebræis dicitur Shadaim, id est euersor, destructor. Nostræ religionis homines, ait Augustinus, appellant spiritus, in cœlo à Deo creatos, qui de cœlo deiecti, partim in terræ infimo, partim in hoc aëre damnati sunt. Vocantur autem ferè dæmones aut dæmonia, cùm

Dæmoniaci.

mentes hominum perturbant. Vnde quos ista infestant, dæmoniaci dicuntur, id est, acti à dæmonibus. Veteres græca uoce eos ἐνεργουμένους appellabant. Dæ-

Energumeni

mones etiam Paulo appellantur, cùm ex idolis ludificant hominum superstitionem. 1. Corinth. 10. cap. Alibi uocat Paulus κοσμοκράτορας, id est, mundanos principes.

Exeuntes de monumentis.

Sepulchreta olim iuxta uias publicas

Continebant sese Dæmoniaci in locis sepulchrorum, quæ ueteres ita struxerunt, & plerunque iuxta uias publicas, ut latere quisquam in illis potuerit. Opi-

Opinio impia antiquorum de animabus.

natur diuus Chrysostomus hoc loco, ideo factum, ut ingererent hominibus pernicioſam opinionem de animabus defunctorum, nempe quòd dæmones fiant, & quod huc illuc uagentur, maximè apud mortuorum sepulchra. Eò rapti fuerant dæmoniaci, currentes præ irrequietudine, & illinc prodeuntes, Christo occurrerunt. Testatur scriptura dæmones siue malos angelos cecidisse è cœlo & primo suo statu, quorum pars deturbata sit in hunc aërem à concauo Lunæ: idcóque dicatur à Paulo Ephes. 2. Secundum principem potestatis aëris huius: Pars uerò in abyssum, & in infimum terræ. Apoca. 20. Ad deserta illos nonnunquam relegari,

Variæ dæmonum è cœlo deturbatorũ sedes ac fraudes.

experientia conuincitur. Certè domos nonnunquam infestasse usum est, neque item negari poterit uehementissimas tempestates, aliáque tum maris, tum aquarum magna pericula, atque occultiores pestes, machinamenta esse dęmonum, qui ibi denique habitare, ubi potissimùm lędunt, non absre dicũtur. vbi vbi habitant, irrequieti sunt.

Sæui nimis, ita ut nemo posset transire per uiam illam.

Exaggeratio est necessitatis, à sæuitia & potentia Satanæ in homines obsessos. Spectat autem hæc necessitatis exaggeratio eò, ut postea potentia Christi inclarescat, qua potuit tantam calamitatem pellere. Horum tanta erat sæuitia, ut nullis catenis cohiberi possent, ut Marcus 5. cap. dicit. Sed frequenter disruptis catenis & comminutis compedibus insilirent in uiatores: sic, ut nemini tutum esset illac iter facere, ac nullus illos auderet ad Iesum adducere, quemadmodum de nonnullis legimus, sed hos inuitos attraxit tacita uirtus Iesu. Discamus ex his naturam & ingenium dæmonis, ut quum probè cognitus fuerit, cautius & diligentius ab ipsius insidiis & machinationibus caueamus. Nam si Turca totis uiribus suis obsideret urbem, quis non operam daret, ut ingenium & cõsilium Turcę exploratissima haberet, quo posset ipsi in tempore occurrere, & sibi salutem parare? Atqui Satan omnibus Turcis potentior est (non enim est super terram potestas quæ comparetur ei) & obsidet, nõ externos urbis muros, sed unumquemvis hominem, sine intermissione, & obambulat, tanquam leo rugiens, quærens, quem deuoret, tam corpore, quàm anima. Quare ne securitas nostra, qua solemus iactare, Satanam non esse tam crudelem, quàm pingitur, nos in omnia mala coniiciat, natura & ingenium Satanæ diligenter cognoscenda sunt. Primùm ergo Satanæ potentiam, deinde studium & uoluntatem aliqua ex parte explicabimus. Solent pictores, Satanæ suis coloribus uarias, & eas horribiles, affingere formas. Sed ne Apelles quidem summè ingeniosus posset adumbrare Satanã, ac ne Satanas quidem seipsum queat dignè exprimere: tantùm ipse Spiritus sanctus, cui Satan longè omnium cognitissimus est, Satanam nobis pro dignitate effingit. Primùm igitur uide mihi, quo modo Satan crudelem suam potentiam nobis ob oculos ponat in his duobus Gadarenis dæmoniacis, de quibus nobis est sermo. Miserè ipsos discruciat, & impellit, adeò ut faciam humanam exuisse, & belluinam induisse uideantur. Nudi enim sunt, non habitant in domibus, sed in monumentis, inter ossa mortuorum: neque catenis, neque compedibus cohercerí possunt: sed ruptis omnibus aguntur in deserta. Ad hæc lapidibus seipsos concidunt, ac in tantũ sæuiunt, ut nemini tutum sit illac transire. Quæso, si Satan non esset potentissimus, an posset homines ad tantam insaniam & crudelitatem adigere? An non uires suas & potentiam adumbrauit in iis, quæ inflixit ipsi Iob? Sabæorum & Chaldæorum gentem concitat, ut regionem Iob depopulentur, & seruos eius trucident: deiicit ignem è cœlo, ut consumantur omnes oues Iob, excitat uehementissimum uentum, quo concutit angulos domus, in qua filij Iob conuiuabantur, & opprimit eos. Postremò percutit etiam Iob ulcere pessimo à planta pedis usque ad uerticem eius. An non sunt hæc clarissima argumenta maximarum uirium Satanæ? Christus uocat Satanam, principem mundi, & in Paulo dicitur Satan princeps cui potestas sit aëris. Dicitur & Deus huius seculi, & ad Ephesios 6. cap. Satanæ exercitus his epithetis explicatur, principatus, potestates, Domini mundi, rectores tenebrarum seculi huius, & spirituales nequitiæ in cœlestib⁹. Quibus epithetis quid nobis adumbratur, nisi magna Satanæ in hoc seculo potentia? Habet tantas uires, ut possit modico tempore, non tantùm maria concitare, Grandines & fulmina ex aëre demittere, totam terram seditionibus turbare, uerumetiam cœlum terræ miscere. Adeóque superat potentia sua corporeas creaturas, etiam si ad unum omnes illæ uires suas conferant. Hactenus de potentia Satanæ: perscrutemur de uoluntate eius. Qui scripturam & sacros doctores legit compertum habet studium & uoluntatem dæmonum, in hoc totam esse, ut hominibus noceant, ac si nequeant pietati, persuadendo quæ impia sunt, saltem animo, corpori, aut rebus incommodent. Animo, cùm agunt homines in furorem, quod dęmoniaci experiuntur. Corpori, dum aliis atque aliis illud morbis excarnificant, id quod in ipso Iob, atque quotidie in aliis multis manifestum est, in iis autem potissimùm, qui à maleficis mulieribus dicuntur lædi. Et ut uno & altero uerbo dicam, quàm potens est Satan, tam maleuolus etiam est. Cuius uoluntas nihil aliud est, quàm libido mentiendi, decipiendi nocendi ac omnia perturbandi & perdendi. Atque adeò, si quis eius imaginẽ pingere posset, quid aliud explicaret ac exereret, quàm potentissimam uoluntatem nocendi & perdendi omnia? Iam incipiamus ab ipso mundi exordio explicare hanc peruersam Satanæ uoluntatem. Genes. 3. Nequaquam (inquit) moriemini, sed aperientur oculi uestri, & eritis sicut Dij, scientes bonum & malum. Hac uoce primùm mentitur, & peruertit uerba Dei: deinde seducit hominem ad perpetuum

Vetustiæ Satanæ ad nos perdendos.

Locus solennis in Satanam.

Satanã cuius non licet exprimere.

Dæmonis potestas quanta.

Satanę malignum erga homines studium.

Satanæ præstigiæ ac doli graphicè depicti.

Universidad de Deusto
Biblioteca

interitum. Liquet ex his, quàm parata fuerit libido Satanæ perdendis filiis Dei. Calumniatur Iobem coram Deo, ut perdat ipsum. 3. Reg. 22. stat Satan coram Domino Deo, & ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium prophetarum Achab. Et Zakariæ. 3. cap. stat Satan à dextris magni sacerdotis, ut aduersetur, ne quid prosperi accidat urbi Ierusalem. Plagę Aegyptiorum, immissiones dicuntur per angelos malos, Psal. 77. &. 1. Reg. 16. Malus angelus agitabat Saül. Luc. 22. Expetit, ut cribret Apostolos. 1. Petri. 5. Obambulat tāquam leo rugiens. Quid facturus? Quærens, quem deuoret. Iam & Christus ipse Ioan. 8. vocat Satanam, mendacem, & homicidam: Cùm (inquit) mendacium loquitur, ex propriis loquitur. Quibus uerbis perspicuè docet in Satana non esse aliam uoluntatem, quàm mentiendi & perdendi. Sed cur aliò abimus, inuestigaturi malam eius uolũtatem, cùm ad uiuum expressam habeamus in his duobus Gadarenis obsessis? Primò ipsos impellit Satan, ut nudi incedant, ut in monumentis uersentur, ut catenas & uincula rumpant, & ad deserta aufugiant, ubi seipsos lapidibus cõcidant, & adeò in uiatores insiliant, ut nemini tutum sit illac iter facere. Quibus rebus quid aliud significat, quàm se hoc unum velle, optare, & conari, ut homines perdat? Deinde cùm præceptum huic esset, vt ab hominibus discederet, obserua, ut tergiuersetur, ac sese in omnes formas uertat, ne cogatur cessare à perdendis hominibus. Nunc exclamat, nunc procidit ante Iesum, nunc Iesum reiicit, Quid rei, inquiens, mihi tecum? Nunc rursus confitetur, Iesu, fili Dei altissimi: nunc supplex precatur, imò adiurat Iesum, ne, quod sibi maximum tormentum est, ex hominibus eiiciatur: Obsecro te, inquiẽs: vel, vt Marcus habet, adiuro te per Deum, ne me torqueas. Nunc rogat ne extra regionem in abyssum abiiciatur, ubi non sit ipsi integrum homines cruciare & perdere. Hæc certè omnia manifesta sunt argumẽta, quibus Satan declarat, se nihil aliud poscere, quàm malefacere & perdere. Ex his cognoscere possumus, qualem & quantum habeamus hostem, cerũcibus nostris sine intermissione imminentem. Quò fit ut nobis non sit dormiẽdum, sed nos excitare debeamus ab ignauia nostra, per quam in tanta carnis securitate uitam ducimus, perinde ac si Satan dormiret, aut planè extinctus esset. Respondeo. Tametsi magnam habeat potentiam Satanas, non tamen est omnipotẽs. Est profectò alius illo superior, Iesus Christus Dominus noster, omnipotens, cui uirtute & potentia superans omnes Satanæ uires. Cuius tanta est clementia erga creaturas suas præsertim autem erga homines, ut nõ solùm ordinârit legiones bonorum angelorum aduersus angelos Satanæ: sed etiam sine intermissione certet bus Satanæ ita incumbat, ut Satan ne tantillum quidem uel possit uel audeat, nisi quantùm ipsi à Domino permittatur. Hoc uerò ipsum experiamur & discamus ex Iob. Satanas circuit terram, & perambulat eam, ac uellet quidem, & quanquam attinet ad humanam protectionẽ, posset etiam Iobem omnino perdere. Sed cohibetur diuinitus: id quod ipse coram Deo confitetur dicens, Iob, 1. capit. Nõne circumuallasti eum, ac domum eius, uniuersamque eius substantiam per circuitum? Deinde cùm permitteret Deus Satanæ, ut pro libidine sua grassaretur in substantiam Iobis, ponit ei certum terminum, intra quem consistere debeat, dicens, Ecce uniuersa, quæ habet, in manu tua sunt, tantummodò in ipsum ne extendas manum tuam. Ac mox sæuit in substantiam Iobis, crudelissimè opprimens nõ seruos tantùm, sed etiam liberos ipsius, & maximè omnium optaret in ipsum etiam grassari, sed cohibebatur hoc uerbo, Tantummodò in ipsum ne extendas manũ tuam. Posteà cùm etiam potestatem acciperet inuadendi ipsum, etsi percutiat ipsum ulcere pessimo à planta pedis usque ad uerticem, mallet tamen ipsum quoque uita priuare, quàm corpore tantùm affligere, sed audit à Domino, uerumtamen ani-

Dæmonis studium in hoc omne, ut nos perdat.

Satanas potens, at non omnipotens.

Satanas nihil potest præter nutum Dei.

Satanæ fines ad tentandũ circunscripti

mam eius serua. Vides Satanam cogi intra eos limites consistere, quos ipsi præscribit Dominus Deus noster. In Luca, Satan expetiuit ut cribraret Apostolos, sicut triticum. Optauit quidem, & conatus est omnes Apostolos ad laqueum adigere, quemadmodum adegit Iudam proditorem, sed erat ei certus terminus constitutus, intra quem necesse habuit consistere. Dicit enim Christus ad Petrum: Ego rogaui pro te, ne deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus, confirma fratres tuos. In his etiam dæmoniacis, de quibus est præsens sermo, manifestũ est, Satanæ certos terminos à Domino constitui. Acceperat enim Satan potestatem inuadendi hos homines, & perturbandi rationes ipsorum, ut insanirent. Cùm ergo adigat hos homines ad nuditatem corporis, ad monumenta, ad deserta, & ut se ipsos lapidibus concidant, quid est, quòd non adigit etiam ipsos ad suspendendum se laqueo, aut ad suffocandum in aquis? Certè Satan nihil minus in his hominibus, quàm in grege porcorum exoptauit: ac perfecisset etiam, nisi constitutus fuisset ipsi terminus, quem non potuit transgredi. Proinde quantùm ad salutem horum dæmoniacorum, licebit dicere & iudicare, quòd nequaquam perpetuæ damnationi & exitio æterno addicendi sunt, quia dæmoniaci sunt, & dæmon turbauerit ipsorum rationem, ac redegerit eos ad insaniam. Nam tametsi fieri possit, ut multi horum, quos Satan ratione insanos reddit, perpetua internicione pereant (hæc enim uoluntas est Satanæ, ut non solùm insanos, sed etiam sanos in exitium & damnationem perpetuam trahat) hæc tamen damnatio siue hoc exitium non contingit ipsis, eò quòd à Satana priuati sint ratione, sed quòd priusquàm priuarentur ratione, fuerint impij, & in impietate sua moriantur. Nam, qui habuerunt uiuam fidem (per quam propter Christum iustificamur) antequam & dum facti sunt dæmoniaci, etiam si morbo insaniæ moriantur, non est tamen de salute ipsorum desperandum. Licet enim accipiat Satanas, potestatem à Domino ad turbandam rationem hominis: non tamen consequitur, ut propter hoc accipiat etiã potestatem turbandę & auferendæ uiuæ fidei hominis. In Iob Satan accepit potestatem grassandi in substantiam & corpus eius, coercetur tamen, ne sæuiat in animam seu in uitam eius. Quomodo igitur non posset coerceri, ne sæuiat in fidem & ueram salutem horum, in quorum humanam rationem sæuiendi potestatem accepit? Certè nolenti Satan non aufert fidem uiuam, licet humanam rationem & intellectum perturbet. Hæc enim fides uiua, animæ uita est, nec datur Satanę potestas auferendi illam. Speciale & supernaturale donum Dei est per Spiritum sanctum. Ratio autem humana inest nobis dono quidem Dei, sed tamen per naturalem generationem. Quare fieri potest, ut ablata ratione naturali, maneat donum fidei uiuæ supernaturale. Luc. 13. producitur mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, erátque contracta, nec omnino poterat erigere caput. Hanc mulierem uocat Christus filiam Abrahæ, & dicit eam alligatam esse à Satana. Si ergo in hac infirmitate mortua fuisset, quis tam inclementer pronuntiasset ipsam propter corporalem infirmitatem perpetuò damnatam esse? Et uocat tamen Christus infirmitatem eius, uinculum Satanæ. Quare sicut infirmitas corporalis, à Satana immissa, non damnat hominem: ita nec insania rationis turbatæ à Satana, damnat hominem. Adhæc Paulus, 1. Cor. 5. tradidit Corinthium fornicarium Satanæ, non in exitium, sed ut spiritus saluus fieret. Et, 1. Timoth. 1. cap. tradidit Alexandrum, & Hymenæum Satanæ, non ut perderentur, sed ut discerent non blasphemare. Respondebit quispiam. Solent interdum dæmoniaci blasphemas uoces in Dominum nostrum Iesum Christum proiicere: excluduntur igitur à gratia, qua accepti erant Deo. Respondeo. Quemadmodum Paulus dicit Romanorum sept. de eo, quod agit, non tamen probat, Si autem quod nolo (inquiens) illud facio, consentio legi quoniam bona est. Nunc autem iam non operor illud: sed quod habitat in me, peccatum. Scio enim, quia

Satan uexare potest, perdere nõ potest, nisi uolentes

Fraudibus & astu Satanæ quinam pereunt.

Fidẽ & charitatem nemini potest inuito Satan. auferre.

Neque ægritudo, neque rationis turbatio immissa à Satana, perdit hominem.

An energumenos blasphemiæ in Deum suæ condemnẽt,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non habitat in me, id est, in carne mea, bonum. Ita de insano dæmoniaco, qui cùm fieret insanus, fide uiua præditus erat, dici potest, quòd & si horribiles blasphemias loquatur, tamen quia nequè procedunt ex animo libero, neque illas approbat, neque illis oblectatur, ideo non censetur homo illas loqui, sed inhabitans in homine Satan: quare non homini, sed Satanæ imputantur. Atque hoc sentiendum omnibus est, Dominum Deum nostrum potentiorem esse ad seruandum hominem per fidem in ipsum, quàm Satanam ad perdendum per humanæ rationis turbationem & insaniam. Colligamus ex superioribus, Quòd dæmones, vt ut potentes sint, & malignum sit ipsorum studium, nequeunt tamen uel pilo plus, quàm optimus pater noster Deus decreuerit & illis permiserit, nocumẽti inferre, aut damni dare. Et ut totus Satanas non est nisi uoluntas quędam & libido nocendi ac perdendi: ita totus Christus in hoc est, ut benefaciat, & seruet credentes in se. Adhæreamus igitur Domino nostro Iesu Christo, ut per hunc semper à Satana tuti simus. Non enim ij tantùm in potestate Satanæ sunt, qui manifesta insania à Satana exagitantur: sed etiam omnes homines, qui in peccatis concipiuntur, & nascuntur, potestati Satanæ subiecti sunt. Et ob hanc potissimùm causam permittitur interdum Satanæ, ut hominem ad insaniam adigat, quò in uno aut altero dæmoniaco admoneamur naturalis nostræ omnium captiuitatis: videlicet quòd eramus natura filij iræ, Ephes. 2. & traditi in potestatem Satanæ. Quòd si permitteretur Satanæ, non unum aut alterum tantùm hominem, sed totum genus humanum ad eum modum, quo dæmoniacos, exagitaret. Quod cùm ipsi negatum sit, alia tamen uia in homines sæuit, & tyrannidem exercet. Audiamus quam nobis aduersus inimicum dedit potestatem Satanæ uictor, Luc. 10. Ecce dedi uobis potestatem calcandi supra serpẽtes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere, quòd spiritus uobis subiiciuntur: sed gaudete, quòd nomina uestra scripta sunt in cœlis. Paulò antea præmisit Christus, Videbam Satanam, sicut fulgur de cœlo cadentem, quod uerbum tametsi insinuet, Christum uidisse, fuisse & adstitisse, quando Satanas cum suis è cœlo deturbaretur, tamen ex his uerbis, Ecce dedi, &c. admodum patet, Christum illud, Videbam, &c. de eo dixisse, quòd regno suo ille iam esset deturbandus, cuius præludium fuit, quòd etiam à discipulis per nomen Domini dæmonia eiiciebantur. Et quia tam certum erat, quòd iamiam deturbandus esset, ideo more scripturæ loquens, factum esse adserebat, dicens, Videbam, &c. Quasi diceret, Non mirum est, si uobis subiiciantur spiritus mali. Iam uidebam Satanam, aduersariam illam potestatem, de cœlo cadere, hoc est, deturbari è sublimi, atque exui sua potestate: fortior enim superueni, qui robustum alioqui & armatũ illum, deuincam & exarmem. Iam quia copiosè dictum est de potentia & uoluntate, seu studio dæmonis, forsitan rogabit quispiam, quo modo in his Gadarenis erat legio, & an dæmon inhabitare dicatur corpus alicuius hominis. Respondeo. Cùm nulla corporalis dimensio impediat spiritum, dæmon per naturæ suæ subtilitatem & spiritualitatem potest naturaliter quodcunque corpus penetrare, cùm corpus spiritui obstaculum præbere nõ possit. Verbi gratia, quemamodum lumen ætrem penetrare potest usque ad profundum, ita spiritus corpus humanum subintrare potest, & in eius interioribus habitare. Vnde dæmon, nisi à Deo prohibeatur, potest humanum corpus substantialiter subintrando obsidere, & inibi habitare, & substantialiter præsens esse & corpori & animæ. Atque ratione naturalis suæ potentiæ, potest ipsum corpus mouere, turbare, uexare, affligere, sensus & rationem perturbare: & dum hoc operatur, Deo permittente, dicitur obsidere hominem. Rogabis: an dæmon possit menti humanæ illabi? Respondeo. Vox, illabi, non sonat denotat intimam præsentiam rei illapsæ, & cui illabitur, sed etiam plenam præfecturam & dominium illabentis super illapsum, quorum si alterum deest, nõ

Deus potentior ad seruãdum, quàm Satanas ad perdendum.

Quinam in potestate Satanæ.

Potestas nobis à Deo aduersus Satanam, quanta.

Casus Satanę mundo ineũte, præludiũ fuit sequuturæ postmodum ruinæ.

Dæmon an corpus hominis inhabiter

Dæmon, quãdo ac quomodo obsideat hominem.

Illabi, quid.

est illapsus. Quò fit, ut solus Deus menti humanæ illabi dicatur, non dæmon, qui non potest plenè præsidere & dominari animæ. Quare dæmon neque uidet cogitationes hominis, neque sua uirtute potest producere in nobis cogitationes & affectiones. Hoc enim solius est potẽtiæ cognitiuæ, & omnipotentiæ diuinę. Atque licet posit nos mouere & excitare ad eas formãdas, nõ tamen potest simpliciter cõpellere ad cogitanda mala, vt ut posit offerre obiecta, & phantasmata mouere. Quo modo autem illudere possunt dæmones sensibus humanis, &, an possint facere miracula, si scire delectat, legito Augustinum parte 3. lib. De Trinitate 4. ca. 11. Rursus parte 2. & 6. ac plerisque aliis locis. De his tractant Doctores 2. senten. lib. dist. 8. Obserua: ut ad historiam redeamus, hi Gadareni obsessi, ac miræ inquietudinis, eos manifestissimè referunt, quos spiritus ueræ pacis non repleuit, in quibus non nisi turbulentia & inquietudo esse potest. Hinc Isaïæ 57. Non est pax impiis.

Vnus ac solus Deus menti humanæ illabitur.

Dæmon quid possit in cogitationes nostras.

Et ecce clamauerunt, dicentes.

Pergit Euangelista narrare, quid hi obsessi apud Christum egerint, quid dixerint. Marcus ait, quòd dæmoniacus uidit Iesum à longè, cucurrit & adorauit eũ. Vbi uidere, pro cognoscere seu sentire metaphoricãs dicitur. Quod autẽ procederit, siue adorauerit, gestus est, quo testatur diabolus se Christo inferiorem, & Christum se potentiorem. Dixissem lubens, Quis uos premit? Quid uobis tumultuantibus accidit? Sed quis uos uocauit? non uocati ultro occurritis. Cruciabantur certè impij spiritus, nec ferebant uim diuinam, adeò ut sibi malè conscij, sentirent nouum quendam & occultum cruciatum, etiam priusquam illis loqueretur Iesus. Sanè metuebant, ne iam instaret ille dies, quo relegarentur in profunda tartari, suppliciis æternis afficiendi: neque posthac sinerentur hominibus esse molesti. Cruciatus igitur ac metus ab inuitis extorsit uocem, testem diuinæ uirtutis in Christo. Hoc ut exprimeret Euangelista, non dicit eos dixisse, sed clamasse, seu uociferatos esse. Hæc exclamatio effectus est Christi, potenter urgentis diabolum. Hic enim, quia sentit potentiam Christi, exclamat ac uociferatur per ora miserorum. Hoc loco Christus exhibet se concussorem capitis serpentis, Genes. 3. Quòd Marcus ait, clamans uoce magna. Vox, magna, exaggeratione commẽdat potentiam Christi aduersus Satanã. Obserua, Dæmon mouet obsessorum ora, linguas & labia, & per hos formatuoces articulatas. Imò potest angelus disponere in aëre uoces quales arbitramur per angelos prophetis, & uiris sanctis significatas.

Videre pro cognoscere.

Quid accidebat spiritibus malis, quòd ultro cõpellabant Christum.

Dæmon ore à se obsessorum quomodo loquitur.

Quid nobis & tibi Iesu, fili Dei?

Quia mira intelligendi facultate prædíti sunt dæmones, vnde à peritia nomen sortiti sunt, utcunque Christum agnouerunt, aut, ut autor est Hilarius, suspicati sunt esse ipsum, sanctum Dei filium, & unctum Regem sanctorum, nõ tamen illi sese subiiciunt, sua prauitate & malitia, ut & impiis hominibus usu uenit, transuersi acti. Neque cognouerunt diuini consilij dispensationem: si enim cognouissent nunquam Dominum gloriæ crucifixissent. Augustinus lib. 9. de ciuitate Dei, inquit, Tantum innotuit illis Deus, quantum uoluit: tantum autem uoluit, quantum oportuit. Innotuit ergo eis, non per id, quod uita æterna est, & lumen, quod illuminat pios: sed per quædam temporalia suæ uirtutis effecta, & occultissimæ præsentiæ signa, quæ angelicis spiritibus, etiam malignis potius, quàm infirmitati hominum possunt esse perspicua. Cùm uidebant ipsum miracula facientem & mirabilem eius uirtutem sentiebant, suspicabãtur ipsum esse filium Dei: Quòd autem esurientem & sitientem conspiciebant, purum putabant hominem, ait Hilarius. Coniectura itaque ducti, aiunt, Quid nobis, &c. & alibi, Noui te, quis scis, nimirum ille sanctus Dei. Et in Actis de Paulo & Barnaba clamat, Isti homines, serui Dei altissimi sunt, qui annuntiant uobis uiam salutis. Aiunt autem, se neque

Dæmones uel nouerũt, uel suspicati sunt Christũ esse filiũ Dei

Christi quomodo dæmonibus innotuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nihil Dæmonibus cum Christo.

quidquam habere, ac neque uelle habere commune cum Christo. Profectò non abs re istuc dicunt, cùm horum ingeniũ ex diametro pugnet aduersus Christi bonitatem & naturam. Natura comparatum est, ut pares sint cum paribus, & mutuo oblectentur consortio. Dispares sunt Christus & dæmones, cùm hi sint ueri Antichristi, nihil igitur commune ducunt cum Christo, cùm nihil uelint cum Christo cõmune. Et Christus uenit, ut saluator. Profitentur igitur hoc loco, se nullam sperare nec uelle salutẽ à Christo, sed expertes esse omnino regni Christi. Quòd si nihil inter hos commune habetur, nec fidelis cum infideli quidquam habere debet commune. 2. Corinth. 6. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Christi ad Belial? aut quæ pars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo Dei cum idolis? Dolosus admodum & fallax est diabolus: nam interdum ueri ssima affert testimonia, ut se ueracem iactet, & illi habeatur fides. Rursus ne semper uideatur perdere, sed etiã in periculis seruare & liberare, interdum liberat homines è morbis per incantatrices (quæ sunt organa Satanæ) ut ut tamen uera dicat, & uera faciat, nihil commercij cum illo habendum est. Quia non est, nisi spiritus mendax & homicida, qui, ut manifestum est, ueritate, non nisi ad decipiendum, & liberatione, non nisi ad perdendum, aburitur. Quare sicut Iesus non agnouit confessionem ueritatis prolatæ à dæmone, quanquam sanè malitia Pharisæorum, dæmoniũ ipsum habere, & per uirtutem principis dæmoniorum, dæmonia eiicere calumniabatur: sed ostendens se nihil commune habere cum dæmone, ipsius testimonium (quamvis uerum) reiicit. Imò potius ipsum increpat, dicens, Obmutesce, & exi ab homine. Sicut & Paulus ægrefert clamorem Satanæ, uociferantis, Act. 16. Isti homines serui Dei excelsi sunt, qui annuntiãt uobis uiam salutis: & conuersus, præcepit ei, ut exiret à puella. Ita cùm lex iubeat nos in unum Deum credere, & nec Phytones, nec diuinos consulere: magna seueritate præcipitur nobis, ne ullum apud Satanam auxilium quæramus. Proinde cùm Dominus prohibet Satanam ferre sibi testimonium, declarat, quàm inuisum Deo sit eorum quoque hominum testimonium, qui item ut dæmones fallaci animo ipsum prædicant. Hoc ipsum est, quod psalmo 49. dicitur: Peccatori dixit Deus, Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum? Vnde & Paulus ideo potissimùm inculpatum per omnia Episcopum requirit, ne uerbum Dei blasphemaretur, aut certè contemneretur. Quòd autem Paulus ad Philipp. 1. ca. scribit se gaudere, quòd Christus prædicaretur etiam per cõtentionem, ex immẽso gloriæ Christi desiderio scripsit, quam illustrari uel quocunque modo, ut optabat, ita non potuit non gaudere: licet si ipsi in manu fuisset, longè alios prædicatores Christi substituisset. Ad hæc non ita infamabatur Euangelium, licet per occasionem & non syncero corde falsi Apostoli ipsum prædicarent, atque infamatum fuisset, si Christus passus fuisset præcones sui esse dæmones, qui malis tantùm rebus delectantur, nec alias laudare solent. Hortatur ergo nos Christus, ut Euangelium integerrimos uiros præcones sui habeat. Deinde monemur, ne nos impiorum & malorum laudem ac commendationem moremur, satis habentes si Deo & bonis ac piis probati fuerimus. Solus enim uerè commendatus est, quem commendat Deus, 2. Corinth. 11. Obserua, quòd Christum filium Dei hic arreptitius uocauit, non fuit credentis & scientis, sed opinantis, ex eo quòd mirabilẽ in Christo uirtutem signis mirificis agnoscebat. Aut uocat filium Dei, tentatione, quasi inflaturus eum uana gloria. Quasi dicat, O Iesu, quàm magnus es, cui etiam nos dæmones credimus. Solet enim diabolus magnos uiros philautia frequenter tentare, ut quos alioqui non potest, per superbiam deiiciat. Adhæc (ut est spiritus amphibolus, potest filium Dei appellare (ut quælibet sanctum hominem scriptura appellat) quem tamen metuere cogitur propter fidem, aut opinionem, quam

Dæmones ipsissimi Antichristi.

Nihil fideli cũ infideli.

Diabolus interdum simulat se seruare, uerùm ut perdat.

Sagæ, organa Diaboli.

Domin⁹ prędicari non uult à quibuslibet.

Paulus quare Christum gaudet prædicari à quibusuis.

Quare noluit Christus se à dæmonibus prædicari.

Optandũ nõ est, commẽdari à malis.

Dæmones quare Christum fatentur.

de illo induit. Nihil igitur certi loquitur Satan: tentat, simúlque metuit, ut solent dubij homines, seu in salebra existentes, ut est in prouerbiis. Rursus obserua hæc uerba, Quid nobis & tibi, posse in hunc sensum accipi. Dæmon furibundus Christum accusans, quòd inuaderet regnum Satanæ, ait, Quid nobis & tibi, &c? Ac si diceret, Nostri sunt isti homines, peccatis seruientes: nullo iure eripis nobis hanc potestatem, quantúmlibet uidearis sanctus. Quia iusti Deo, peccatores nobis debentur. Certè hanc iuridicam actionem multis uerbis egit diabolus, defendens suum regnũ super impios: sed prævaluit Christus. Obserua, ut ut potentes, horribiles & formidabiles sint dæmones, tamen solo cõspectu Christi torquentur ipsi, & metuunt, adeò ut clament etiam conquerentes, & cũ desperatione dicentes, Quid nobis, &c. hoc exemplo monemur, ut securi simus in Christo, contra omnem suam Satanæ, quia ipse cogitur trepidare coram Domino nostro uiso. Cuius uictoria nostra est per fidem in Christum, sicut infrà. 10. cap. ait, Dedi uobis potestatem supra omnem potestatem inimici, & nihil uobis nocebit. Heb. 11. cap. Sancti per fidem uicerunt regna, &c. 1. Ioan. 5. Et hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. 1. Petr. 3. Cui, scilicet diabolo, resistite, fortes in fide. Et hanc consolationem confirmat ipsa historia, quòd dæmones tam infirmi sunt coram Christo, ut ne in unum quidem porcellum possint quicquam, nisi antea petita & impetrata licentia.

Dæmones suam sibi prę dam eripi fe runt ægrè.

Nihil metuendus Satanas, qui Dominum nostrum tantoperè metuat.

Infirmitas Satanæ quanta.

Venisti huc, ante tempus torquere nos.

Cùm non permittuntur dæmones uexare & lædere hominem, putant tormentum & cruciatum maiorem sibi infligi, ut hic locus submonere uidetur: & hoc ipsum docet August. parte 1. libro uno, de uera religione, cap. 40. Bonorũ, inquit, liberatione torquentur dæmones. Sed quo modo ante tempus, qui ad salutem uenit? Certè patribus non uenit ante tempus, qui multo desyderio aduentum eius expectarunt, sicut nec piis & fidelibus ante tempus uenit, quem uotis omnibus expetere uolunt, & cum Paulo dicunt, Cupio dissolui, & esse cum Christo. Piis igitur non ante tempus uenit. Sed dæmonibus hoc loco dicitur ante tempus uenire, quòd existimarent, Christum non ferentem ipsorum immensam tyrannidem & malitiam, non expectaturum tempus suppliciorum, id quod tamen non est uerũ, ait Theophylactus: Nam usque ad consummationem mundi permittentur certare nobiscum. Ex his collige miserrimam dæmonum conditionem, qui nihil aliud expectare possunt, quàm damnationem, nihilque aliud optare, quàm dilationem seque tum beatos putant (& si miserrimi sint, & suas secum ferant pœnas, nunquã interituras) si plusculum detur moręad miserrimam infœlicitatem. Ad hunc modum omnibus impiis continget, quos iustè iustus iudex torquebit & puniet, qui & ipsi conscientia ipsorum teste, nihil aliud expectabunt, quàm tormentum in aduentu Christi. Imò etiam frequenter in mortis articulo iis, qui in hoc seculo impiè uiuunt, & securè libidinantur, parata sunt tormenta, & ante tempus Christus aduenire uidebitur. Demus igitur operam, dum uiuimus, ne & cum illis adnumeremur Amen per Christi gratiam. Sed potius simus de illis, quibus Christus ueniet expectatus & desyderatus: hoc est, quibus ueniet ad salutem & redemptionẽ. 2. Timoth. 4. Tit. 2. Luc. 21. cap. Porrò hanc torturam, quam metuebãt, Chrysostomus & alij intelligunt de futuro illo igne, qui paratus est diabolo, & angelis eius. Quasi timuerint, ne se in illum iam eiecerint. Aliis uidetur ex Marco hæc formidata fuisse tortura, ne uidelicet extra regionem abigerentur. Videtur mihi hæc tortura fuisse, ne arcerentur à vexandis hominibus. Videbant enim tyrannidem suam & regnum suum minui, regnum autem Christi multũ promoueri, multos item à suis castris ad Christum deficere, nec se posse illud impedire. Vnde torturã illam, id est, inuidiam, & ægritudinem, ob Euangelium ubique disseminari ac

Torquetur diabolus, cũ hominem lędere non potest.

Christus dæmonibus ante tempus uenit, idq; quo modo.

Dæmones sę uituri usque ad finem mũdi.

Dæmonum miserrima conditio.

Mors cuique sua, iudiciũ est.

Pœna dæmonibus in hoc seculo formidata, quæ.

proficere incipiens (quæ illis multò maxima pœna est) metuunt. Quò enim magis impediuntur à malo inferendo, eò magis uexantur. Vnde apud Marcũ 5. cap. ait Dæmon, Adiuro te per Deum, ne me torqueas. Quod erat hoc tormentũ? Respondet Euãgelista: Dicebat enim illi Iesus, Exi spiritus immunde ab homine isto. Tormentum enim illis erat, si ab omni prorsus hominum diuexatione à Christo prohiberentur. Obserua: cùm dicit, ne me torqueas, exponit Satan, quã de Christo habeat notitiam. Nimirum talem, qua agnoscit Christum uenire, ut torqueat eum. Ne me torqueas, supple, iuxta tuum officium. 3. cap. Lucas ait, Et rogauerunt eum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent, sine dubio ad cruciatum. Dissimulat infernum, utitur uoce Abyssus, quæ alioqui aquæ profunditatem, uel potius aquam fundo carentem significat: hic pro inferno accipitur, ad quem relegãdæ sunt aëriæ potestates. Quòd autem orarunt dæmones sese non detrudi in abyssum, perinde uidentur orasse, atque si ex hoc orbe non depelli petissent, & ne nocendi hominibus facultas ipsis adimeretur. Quanquam ut in deserta, ita & in abyssos aquarum illos relegari, uerisimile est: quod & ipsum experientia comprobat. Aiunt Marcus & Lucas Dominum interrogasse, Quod tibi nomen est? Christus interrogat diabolum de nomine, ut præsentibus ponat miseriam ob oculos, & potentiam Satanæ, ut postea sua ipsius potentia illustrior fiat, & maiorem habeat commendationem. Deinde cùm de nomine rogatur, ostenditur dæmones habere nomina, quæ plerunque aut à potentia, aut à sæuitia trahunt. Respondet dæmon, Legio mihi nomen est, quia multi sumus. Hoc responso significat dæmon, hoc unum se conari, ut quamplurimùm noceat. Legio enim militare uocabulum est, & constitit apud Romanos propriè ex sex millibus peditum, & septingentis triginta equitibus. Satan igitur uocans sese legionem, exaggerat potentiam suam à multitudine simul præsentium diabolorum, dicens, Quia multi sumus. Vnde in prouerbio est, Diabolus non est solus. Hic docemur, quo animo sit in homines Satan, qui tametsi tam potens sit, ut ei non comparanda ueniat potestas ulla super terram, tamen quò maius damnum homini inferat, non unum tantum angelum, sed totam legionem angelorum suorũ in hominem immittat. Et ut militaris exercitus in terra hostili omnia conculcat, proterit, & deuastat, ita cùm Satan se legionem uocat, significat se hoc unum cupere, curare, & conari, ut omnia proterantur & deuastentur. Vnde Christus ita de Satana concionatur, infrà, 12. Cùm immundus spiritus exierit ab homine, tunc dicit, reuertar in domum meam, unde exiui, & ueniens, inuenit eam uacantem, scopis mundatam & ornatam. Tunc uadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se: & intrantes habitant ibi: & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Septenarius numerus significat perfectam & completam multitudinem. Quòd autem dicit spiritus se accipere septem alios spiritus nequiores se, declarat in Satana, tantam esse libidinẽ nocendi & perdendi, ut collectis totis suis uiribus, tota sua fortitudine ad nocendum & perdendum feratur. Obserua, hunc locum, Quid uenisti ante tempus torquere nos? tractari ab Augustino, lib. de Ciuitate Dei. 8. in fine capitis. 23. Item li. 9. ca. 21. Obserua ex hoc loco, quàm nostræ uexationis & perpetui interitus auidi sint diaboli.

Abyssus pro inferis.

Dæmonibus sua insunt nomina. Legio Romana.

Diabolus nũquam solus, uulgi parœmia.

Dæmonis ad nos perdendos obstinatũ studium.

Septenarius numerus perfectionem significat.

Erat autem non longè ab illis grex porcorum multorum, pascẽs.

Adducit Euangelista occasionem sequentis petitionis ad Christum. Non procul ab eo loco, quo hæc gerebantur, pascebat ingens grex porcorum.

Dæmones autem rogabant eum, dicentes.

Dæmones sentientes sese uehementer urgeri uirtute diuina, ne sine noxa abirent, tanta erat ipsorum malitia, deprecabantur Iesum. Consolatorium est pius, quòd diabolus roget Christum, ut abeat, &c. quò intelligas diabolum nocere non

Diabolus rogat Deum, & exauditur, quãtò magis nos?

posse, nisi permittente Deo.

Si eiicis nos hinc.

Hæc uox est reclamantis & perturbatæ conscientiæ malæ. Quis quæso dixit illis, quòd eiiciendi essent? Certè timor ex impietate & tyrannide. Quod timet impius, uenit super eum, ait Sapiens. Hæc uox adumbrat illos, qui male possessa ablatum sibi iri timent.

Impio, quod timet, tandẽ contingit.

Mitte nos in gregem porcorum.

Si prorsus (inquiunt) non pateris nos manere in hoc domicilio, saltem permitte, ut hinc demigremus in porcos, animalia immunda & abominanda. Quòd rogant, declarant, & confitentur non esse potestatis suæ, uel in porcos ire. Quod uerò dicunt, mitte, siue permitte nobis, tribuunt Christo potestatem & super se, & super duos illos obsessos, & super porcos. En uides: cùm diaboli non possint nocere hominibus, moliuntur aliis creaturis periculum, in damnum tamen hominum. Fortassis non sine consilio petunt diaboli à Christo, ut in porcos abeant, ut perditione uictuum seu porcorum iactura excitẽt homines ad persequendũ Christum, sicut & factum postea audiemus. Voluntate igitur diuina Satan (ut uictus) confugnos. Diuina enim uirtute diabolus ipse cogitur definire, quo loco dignus sit, nẽpe non humano corpore, sed porcino, quod inter omnia animalia maximè terrenum est, & solùm usui uentri suo, dum uiuit, est porcus: adeò ut etiam nonnulli dixerint hoc animal habere animam pro sale. Nam neque cantu (ut uolucres cœli) neque labore, neque ullo officio homini prodest, sicut prosunt equus, uacca, gallinæ, &c. tantùm grunnire, & uorare quæ sunt apud homines, didicit. Quamobrẽ in lege Mosaica prorsus illius usus & esus interdicitur. Cæterùm, diserte significabãt dæmones & subscribebat Christus, quòd diabolus in hominibus habitet tantùm porcinis, ut pote, qui uentres sunt, & nulli prosunt, insolescunt, & deploratè uiuunt, suillam uitam ducentes, edendo, bibendo, scurrando, scortando, & quorum, ut in summa dicam, Deus uenter est.

Quantulum possunt dæmones.

Dæmonib. unicus scopus, ut noceãt hominibus.

Sus, animal spurcissimum. & quoad uiuit, nullius usus.

Dæmon hospes porcorum, hoc est, uoluptuariorum.

Et ait illis, ite.

Permittit Christus, ut in porcos abeant, non quòd à dæmonibus sit persuasus, sed multa hinc doctrina uoluit nos erudire. Hoc enim fecit primò, ut per interfectionem porcorum, salutis occasio hominibus præberetur. Deinde ut perspicuum haberes, quòd nihil possit ex se tyrannus ille Satanas, etiam cum suo exercitu uniuerso, ut qui ne in porcos quidem, animal immundissimum, nisi Christo eis facultatem dante, intrare ualuerint. Quærunt plerique, cur Christus permiserit dæmonibus inuadere & perdere porcos. Sunt qui opinantur hos Gadarenos, quorum erant porci, ex Gentibus fuisse, quas rex Assyriorum, capta Samaria, in ditionem regum Samariæ traduxerat, ut 4. Reg. 17. legimus. Hi partim Iudæorum leges & ritus amplexi fuerant, partim secundum patrios mores uiuere solebant. Siue ueròex his Gentibus, siue germani Iudæi fuerint, non debebant uesci carne suilla: quandoquidem lex Mosaica, recepta illis, id uetabat. Iure ergo pœnas contemptæ legis Dei dederunt, amittendo porcos, quos contra uerbum Dei alebant. Sed done mus adhuc ipsos hac in re nihil peccasse, grauiora tamen meruerat illorum impietas, quam de se manifestam fecerunt, repellentes, ob leuiculã adeò iacturam porcorum, saluatorẽ mundi, ut paulò post uidebimus. Certè cùm ab Euãgelista non memoretur causa, cur hoc Satanæ Christus permiserit, nec ego aliam fum allaturus, nisi quòd sic uisum placitúmq; illi est, quem scio omnia rectissimè, & pro gloria patris fecisse ac curauisse, ut quemadmodũ Satanæ studium non est aliud, quàm obscurare & perturbare regnum Dei: ita Christi studium & scopus nõ alius

Dæmones quare in porcos abire permissi.

Gadareni ob impietatem in Christum, mulctari porcorum iactura.

Multa fecit, dixitq; Christus quorum rationem tacent Euangeliographi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

intelligatur, quàm promouere regnum & gloriam Dei. Permittit ergo diabolis, ut intrarent in porcos, non ut gratificaretur illis: sed ut illis ceu subditis uteretur, ad manifestandam suam potentiam, & gloriam Dei promulgandam. Collige ex his & superioribus, naturalem dæmonum potestatem super res corporeas, coarctatam alligatamque à Deo esse. Quandoquidem petunt à Christo, nec quicquam possunt, nisi Christo permittente. Ergo à Chtisto legati sunt in porcos. Quòd si in porcos nihil iuris habuerunt, nisi Christo permittente, minus profectò habent in homines, qui multò pluris sunt apud Deum, quàm porci. Obserua: hac permissione Christus declarat, qua amaritudine & odio erga homines ferantur dæmones: & si potestas eis daretur, & non prohiberentur, peius nos, quàm porcos illos, affligerent.

Dæmon nihil potest in porcos, nedũ in homines nihil habet iuris, nisi, &c

Et illi exeuntes, abierunt in porcos.

Hoc simul atque permisisset Iesus, cui satis erat humanæ saluti consulere, relictis obsessis dæmonum multitudo demigrauit in gregem porcorum. Hic exitus, est effectus & opus potentis Christi, commendans nobis uerbi potentiam. Abierunt, id est, relictis obsessis intrauerunt diuina permissione in porcos. Obserua: vt non est unum genus porcorum, ita non est unum genus dæmonum. Sunt porci bruta animalia, sunt & porci homines, porcinam uiuentes uitã. Atque ut multi & uarij sunt homines porci, ita uarij & multi sunt Satanæ, intrantes in homines porcos. Est enim Satan scortationis, est Satan auaritiæ, est Satan arrogantiæ. Quis quæso omnia Satanarum genera enumerare possit? Tot certè sunt nobis Satanæ, quot sunt peccatorum genera, qui in porcos homines intrant, id est, eis dominantur: suo enim peccato seruit homo Satanæ, & ipsius captiuus dicitur, 2. Timoth. 2. Conferamus uerbi gratia, nostrum Gadarenum, à Satanæ insaniæ obsessum, cum eo qui captiuus tenetur à Satana scortationis. Qui insania tenebatur obsessus à dæmone, nullo corporis utebatur uestimento, nudus incedebat. Scortator autem dæmoniacus uestimentis quidem corporis induitur, sed nudus incedit, spoliatus uestimentis gloriæ & famę bonę coram Deo & hominibus. Ille quidem nõ domi, sed in monumentis habitabat: hic autem scortator, ut maximè interdiu domi maneat, noctu tamen in plateis, uelut œstro percitus, discurrit, ad fornices abit, & ad meretricum domos, quæ sunt omnibus monumentis fœdiores, & unde est iter ad inferos, diuertit. Ille, & si compedibus & catenis uinciebatur, discerpebat tamen compedes & comminuebat, nec quisquam poterat eum domare: hic autem eò insanior est, quò magis uidetur sibi sanus. Neque enim cõtinetur parentum minis, neque domatur publicis legibus, nec constringitur præceptis Dei, quæ sunt uelúti compedes & catenæ. Non obsequitur cognatorum precibus, non amicorum admonitionibus, sed prius Deum ipsum, parentes, cognatos & amicos derelinquit, quàm scortum. Ille lapidibus suum ipsius corpus concidebat: hic autem scortatione interficit etiam animam suam. Quid, quæso hac insania excogitari potest insanius? Nam dæmoniacus ille, de quo Euangelista scribit, uno tantũ uerbo Christi à dæmone purgatus est: at qui à scortationis Satana captiuus tenetur, & si quotidie audiat uerbum spiritus Christi, Scortatores & adulteri regnum Dei non possidebunt: pergit tamen in scortatione sua impudentissimè sese uolutare, tanquam sus in cœno. Adducamus & aliam collationem. Sit alius, qui uexetur à dæmone auaritiæ, hic insanissimo insanior facilè commõstrabitur. Nam dæmoniacus ille, de quo Euangelista scribit, uestimenta quidem sua disrumpit, & nudus incedit. Sed quid dici potest magis nudũ homine auaro, cui tam deest, quod habet, quàm quod non habet? Insanus ille in monumentis, non domi habitat, auari autem ipsemet animus monumentum est, ossibus mortuorum, id est, cupiditate alienarum hæreditatum & opum fœtidissimum. Insanus ille nullis cõpedibus tenetur, nullis uin-

Satanæ pluri mi.

Peccator, seruus Satanæ.

Scortator, arrepto à dæmone simili.

Auarus idololatra, & dæmoni obnoxius.

Dei timore, nulla honestate, nulla amicitia continetur, quo minus impostu ras suas sectetur. Si spes lucri arrideat, ibi neque parentibus, neque liberis, imò neque Domino Deo suo parcit. Dæmoniacus ille uno uerbo Christi curatur: Auarus autem indies seipsum auaritia uincit, etiam si subinde magis ac magis inculcetur ei, ipsissimũ uerbũ Christi, Nõ potestis Deo & mãmonæ seruire. Itẽ illud, Auaritia est idolorum seruitus. Auari regnũ Dei nõ possidebunt. Quid ergo dæmoniacum magis, auaro? His collationibus docemur obnoxios peccatis, conferẽdos esse dæmoniacis, imò multò ipsis deploratiores esse: propterea quòd de his adhuc sit aliqua spes salutis, etiam si moriantur in morbo insaniæ, ut paulò antè docuimus: de illis autem, hoc est, scortatoribus, auaris, & huiusmodi Satanæ captiuis, nulla sit spes, si moriantur in peccatis suis. Demus igitur operam, ut liberemur à peccatis, quod fiet, si respuerimus, de peccatis dolentes, & uiua fide Christum amplexantes. Quia tum operabimur & meditabimur in lege Domini die ac nocte. Amen. Obserua hunc locum contra eos, qui insanissima impudentia negant dæmones esse, affirmantes, quæ de his dicuntur, nugas & spectra esse. Qui cùm urgentur huiusmodi locis, quibus cõmemoratur Christus eiecisse spiritus immundos, respondent fuisse peccata aut morbos. Respõdeant quæso, quæ peccata miserit in porcos, aut quæ ægritudo fingi potest, quæ adeò uexarit totum gregem, ut subito in præceps abierit, & suffocatus fuerit. Taceant quæso huiusmodi indoctè docti: & discãt ex hoc loco testimonium & signum, quòd dæmones uerè sunt, & Deo permittente uexant homines, & uideant, caueantque, ne aliquando olim in ditionem illorum ueniant, ac tum, cogantur uel experimento discere dæmonas uerè esse.

Supra 6. Ephes. 5.

Peccatores dæmoniacis infeliciores.

In eos, qui negant dæmonas esse ullos.

Et ecce magno impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis.

Specta in primis potentiam Satanæ, quam habet in creaturas Deo permittente. Deinde ingenium eius, natum, paratum, & cupidum ad perdendum, nisi impediatur. Nam ecce protinus totus ille grex correptus furore, è monte per præcipitium ferebatur in lacum, atque illic interiit suffocatus. Horribile est hoc Satanę ofᵀficium, quod est prorsus perdere. Sed quid commodi hinc Satanæ accidit? Fit quidem uoti sui compos in perdendis porcis: interim tamen manifestissimè declarat Iesum Christum potentissimum dæmoniorum esse Dominum, ac se potestati Iesu Christi ita subiectum esse, ut ne hiscere quidem contra unum uerbulum eius audeat. Singulariter obseruandum est, quòd dæmones duos illos Gadarenos uexauerunt quidem, sed non occiderunt. Porcos autem simpliciter occidunt & suffocant in aquis: significante spiritu, quòd diabolus potest affligere homines, ad Christum pertinentes, sed non perdere. Sibi uerò deditos porcos perdit, & talem merce dem dedititiis suis reddit, qualem lictor seruo suo. Rursus obserua hoc loco diuinam prouidentiam, qua cõseruati sunt duo illi Gadareni, ne studio dæmonis perirent, qua etiam nostra omnia conseruantur, & nos ipsi, ne perdamur ab istis malis spiritibus. Rursus admirare bonitatem Christi erga nos, qui pluris facit duos homines multis porcis, imò mauult duo millia porcorum perire, quàm duos homines. Auarus mallet duos porcos, quàm duo millia hominum. Huius ingenij fuerunt ciues Gadareni, qui à desiderio cœlestium rerum adeò aberant, ut sibi ipsis quoque possessionem gregis porcorum potius, quàm doctorem & largitorem uitæ æternæ optarent: ut mox audiemus. Quid, quæso, nõ meruisset ultionis tam stupida & fœda auaritia? Iure ergo optimo porcorum suorum iacturam fecerunt.

Satanas persentiscit christi dominationi subditũ se esse.

Corporibus Satan nocere potest, nobis inuitis: animabus nõ item.

Prouidentia Christi.

Bonitas Christi erga nos.

Pastores autem fugerunt, & uenientes in ciuitatem, nuntiauerunt hæc omnia: & de his, qui dæmonia habuerant.

Cœpit statim miraculi rumor dilatari. Nam pastores, uiso hoc horrendo spe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctaculo, territi fuerunt, & ingressi ciuitatem Gadaram, renuntiauerunt ciuibus quicquid uiderant, & quid accidisset dæmoniacis, quibus restituta erat sanitas, quid item gregi porcorum. Hi pastores typum gerunt eorum, qui ad potentiam uerbi credunt, & ad salutem aliorum illius potentiam prædicant, sed ab aliis contemnuntur, qui uictum pluris faciunt, quàm uerbum.

Et ecce tota ciuitas abiit obuiam Iesu.

Ecce, Quasi dicat, Auditis pastoribus, & tam horrendi spectaculi & magni miraculi rumore propagato, tota ciuitas Gadarenorum, & ex agris undique uicina, animo consternata, exierunt in occursum Iesu, metuentes, ne ad se ueniret. Viderunt porcos extinctos, uiderunt duos homines ex nudis iam uestitos, ex phreneticis sanos, ex rabidis quietos, adeò ut sederent ad pedes Iesu, agnoscentes autorem suæ salutis.

Gadarenorũ stupida ingratitudo.

Et uiso eo, rogabant eum, ut transiret à finibus eorum.

Posteaquam Gadareni omnẽ rem gestam de dæmoniacis explorârũt, nonnullam quidem modestię speciem exhibent, quòd Christum rogant, & patiuntur Iesum, gregis sui submersorem, illęsum abire: sed in hoc produnt maximam suam, dicàm ne stultitiam, an insaniam? quòd magis metuebant uirtutem Iesu, quàm amabant bonitatem, ac pluris faciebant iacturam porcorum, quàm salutem hominum. Rogant enim, ut excedat à finibus ipsorum: quem rogare debuissent, cognito miraculo, ut in suam ciuitatem uenire dignaretur, hoc facturus in animis illorum, quod in duobus fecerat dęmoniacis. Mirabile auditu, & conspectu horribile. Crasso admodum ducuntur ingenio hi Gadareni, cùm ex tanto miraculo non agnoscunt Christum uenisse ad ipsorum salutem, ut concipiant fidem: sed potius existimant, eum uenisse ad ipsorum internecionem. Putant enim, si hic hospes diutius apud ipsos maneat, opera Satanæ nón solùm iumenta omnia, sed etiam totam & uniuersam annonam sibi perituram: vnde & ipsis pereundum esset. Hi malè docti sunt, dum Christum pro tyranno, non pro saluatore accipiunt. Magis respiciunt, quòd porcos dæmonibus tradiderat, quàm quòd homines à dæmonibus liberauerat. hæc est generalis cogitatio carnis, quòd plus mouemur pœna, qua puniuntur impij, quàm gratia, qua saluantur pij. Debemus profectò sequi, quod ille Sapientiæ, 1. ait. Sentite de Domino in bonitate. Et, Confitemini Domino: quoniam bonus. O rem deplorandam, quòd Gadareni non bonitatem Domini conspiciunt, imò præsentem timore seruili timent, & è suis finibus exire iubent! Putant se tutiores esse abiecta iustitia, quàm pręsente iustitia. Hi multos hodie adumbrant, etiam magistratus, & Reipublicæ administros, iudices, & huiusmodi, qui uehementer timent, ne si liberè ipsis annuntietur Euangelium, maximis periculis obiiciantur, nimirum quòd intellecturi sint se multa quæsiisse bona, quæ restituere deberẽt, & tum in paupertatem uenirent. Sunt & priuati homines, mercatores & negotiatores, qui cùm admonentur ad sectandã iustitiam in cõtractibus suis ciuilibus, hoc unum maximè timere solent, ne si in mercibus emendis & uendendis iustitiam sectentur & impostura fugiant, ad paupertatẽ & inopiam redigantur: & non timent neque uerentur obuios quosque imposturis decipere, fœnore opprimere, nugari, & peierare: magis optãtes Christum absentem, quàm præsentem, quem etiam è suis finibus abire iubent. Sed quæ est hæc præpostera formido? An iniustitia nos tutiores seruabit, q̃ iustitia? Maiorém ne salutem & securitatem nobis pollicemur in sectanda uocatione Satanæ, quàm Dei Patris & Domini nostri Iesu Christi? Amabo te, quid unquã mali nobis fecit Dominus noster Iesus Christus? Ambulantes in ipso (inquis) & in uocatione ipsius, crucem & persequutiones præsentaneas sustinent. Sed dic quæso, an putas piorum infœlicitatem in hoc seculo, quòd dura patiantur, esse perditionem & interitum? minimè

Caro minimùm generosa, magis pœnam horret, quã amet gratiam.

Euangelium quid est, & multi audire detrectant.

In præposteras formidines filiorum huius seculi.

omnium: quin potius, est exercitium ad fœlicitatem perpetuam consequendam. Est re uera Deus, pater eorum, qui credunt in Christum, & sectantur iustitiam: Qui fieri igitur potest, ut sineret eos in afflictionibus perire, & non multò magis per afflictiones in ueram salutem adsereret? Homo pater castigans filium suum uirga, non perdit, sed seruat ac erudit filiũ: & putas tu Deum patrẽ abiicere filios suos in perpetuũ interitũ, quũ ferit eos uirga tribulationis? Solenne est, & id te non latet, ducẽ exercitus obiicere fortiores & expeditiores milites maioribus periculis: & prudentes milites non sibi hoc ignominiæ, sed laudi, non ignauiæ, sed uirtuti tribuunt. Cuius igitur est iudicium tam præposterum & peruersum, qui arbitretur eos, qui à summo omnium imperatore afflictionibus obiecti sunt, exitio potius, quàm gloriæ & saluti destinatos esse? Quæso percurre & relege totam historiam sacram, & tum ostende uel unum saltem eorum, qui iustitiam sectati sunt, cui Deus nõ pro momentanea infœlicitate, seu afflictione, maximam fœlicitatem reposuerit? Ioseph continetur aliquandiu in carcere, ut adulter, sed idem mox magno honore educitur, & creatur princeps Aegypti. Iobi auferuntur omnia bona, sed paulò pòst restituuntur ipsi duplicia. Dauid ciicitur à Saule in exilium: sed, ab exilio in regiam dignitatem exaltatur. Daniel obiicitur leonibus, sed mox in summum Persarum principem erigitur. Quòd si Dominus Deus noster non rependit infœlicitatem fœlicitate in hoc seculo: at reliquum est aliud seculũ, in quo infœlicitas huius seculi tantò maiori fœlicitate rependitur, quantò grauior est infœlicitas, & quantò diutius differtur fœlicitas. Audi Dominum dicentem, Libera bo populum meum ex omnibus tribulationibus eorum: & putas Deum fore mendacem? Cœlum & terra (ait) transibunt, uerba autem Dei non transibunt. Adhęc uideamus Christum filium Dei: hunc enim cùm humiliatus esset usque ad mortem crucis, exaltauit Deus in summã sublimitatem, ac donauit illi nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine Iesu omne genu flectatur cœlestium, terrestrium, & infernorum. Iam quod in capite, qui est Christus, gestum est, an non putas idem gerendum in membris Christi, qui sunt credentes in ipsum? Non est cabesse, ut afflictionibus pereant, ut maiorem per ipsas salutem consequantur. Porrò contrà prospicito, amabo. Quid unquam benefecit tibi Satã, quòd polliceri debeas tibi maiorem securitatem & benedictionem in obsequio ipsius, quàm in obsequio Dei? Re ipsa (inquis) experior, quòd qui obsequũtur Satanæ, & comparant se ad iniquos mores huius seculi, fœliciśimam in hoc seculo uitam ducãt, & non solùm magnam gloriam, sed etiam diuitias & uoluptates consequantur. Profectò longè latèque falleris. Num existimas hanc impiorũ fœlicitatem fore perpetuam? Minimè, ut arbitror. Nam non ignoras totum Satanæ studium totámque uoluntatem in hoc consistere, & huc spectare, ut perdat. Quare si cui bene facit, non benefacit ipsi, ut seruet, sed ut perdat. Quemadmodum enim homines saginant porcos, oues, & boues, non ad diuturnam illorum uitam, sed ad lanienam: ita Satan saginat suos, non ad fœlicitatem, sed ad infernum. Et fures suspendendi, in altum ducuntur, non ut honorentur, sed ut laqueo deiiciantur: ita Satan tollit suos impios in altum, ut lapsu grauiore ruant. In obsequio igitur Satanæ tantò perniciosiorem maledictionem & interitum timeamus, quantò nobis fœlicior rerum successus in eo affulget. Obserua ex Marco & Luca, Christum, Gadarenorum precibus annuisse, & ab indignis se, discessisse. Nam docuerat porcis margaritas uerbi Dei non spargendas esse, suprà. 7. cap. & discipulis præcepit infrà. 10. cap. ut ubi porcos, & repellentes à se Euangelij thesaurum, ualere sineret. Nihilominus Domini mira etiam in hos, quamlibet ingratos, benignitas & tolerantia obseruanda est: qui postquam electus fuit à Gadarenis, non ita discedit, ut prorsus salutẽ eo-

Aerũnæ piorum in hoc seculo, fœlicitates sunt incomparabiles.

Deus pusillas afflictiones summis fœlicitatibus remeritur.

Catalogꝰ eorum, quos è summa miseria in summos honores Dominus euexit.

Ioseph.
Iob.
Dauid.
Daniel.

Christus.

Fœlicitas q̃ obsequentibus Satanæ.

Christi benignitas, etiam in ingratos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum negligat, sed aliam uiam inquirit, qua ipsos seruet. Nam uir ille (ut Lucas scribit) à quo dæmonia exierant, Gadarenis suis Christum expellentibus valde dissimilis, rogabat Iesum, ut cum eo esset. Sed ablegauit eum Iesus, dicens, Redi in domum tuam, & narra, quanta tibi fecit Deus. Ac si diceret Dominus: Compatriotæ & populares tui nolunt me audire, fortassis te audient, & salutē consequentur. Me liberatorem timent, ne ob meam præsentiam pereant: te liberatum non timebunt. Quare uolo domum redeas, & beneficia Dei publicè annuncies: ut tui audiant, & resipiscant. Hæc certè prudētissima ratio est, propter quam non retinuit liberatum, nempe ut insania Gadarenorum corrigeretur, & ad sanitatem reduceretur. Quare si repulsus Dominus à Gadarenis, illos quidem, ut meruerant in præsens ipse deseruit, quia tamen nondum desperabatur de eorum salute, reliquit illis Apostolū, se illis paulò gratiorem. Quin & ipse illos reuisit, ut est apud Marcū. 7. Per medios namq; fines illorū reuersum à finibus Tyri & Sydonis iter illum fecisse memorat. Et haud scio, an non ex regione illa fuerit surdus ac mutus ille, quē ibidem Euangelista scribit à Domino sanatum, cuius miraculi causa homines illi Christum passim prædicabant, dicentes: Bene omnia fecit, & surdos fecit audire, & mutos loqui. Nam in Decapoli Gadarenorum regio sita est, ut ex Marco in historia dæmoniaci, de quo agimus, notatur. Liberatus ille à dæmone, fecit, quod iussit Dominus, abiens enim, prædicauit per uniuersam ciuitatem, quanta illi fecisset Iesus. Vnde & illi admodum mirabantur, atque indubiè aliqui Christo crediderunt. Si quis igitur rogauerit, quare rogantem, ut sequeretur, ablegauit: Respondeo, ut Dei gloriam prædicaret. Noluit enim secum retinere illum, quem alibi uidebat in uerbi ministerio fore utilem: ut uideamus, quàm timendum sit, ne quis alios à salutari euangelizandi opere impediat. Item hoc Domini exemplo monemur, ne mox desperemus, si qui Euangelium à nobis prædicatum non illico recipiant: sed tentemus potius omnia, tam per alios, quàm per nos, ut uel aliquos lucremur: experturi indubiè & nos, id fructum tandem aliquem allaturum. Non enim eadem est credendi omnibus hora constituta. Siquidem admiraberis forsan admirabilem rerum dispensationem. Paulò antè uidimus quendam uocatum à Christo, qui uolens domum repetere, ac pietatis officio, in sepeliendo parente, defungi, prohibetur, & audit: Sequere me, &, sine ut mortui sepeliant mortuos suos. Rursum alius, ut paulò antè diximus, volens Christum sequi, non permittitur, sed ablegatur domum, & audit: Redi in domum tuam, & narra quanta fecit tibi Deus. Quid sibi vult (quæris) illa uocationum diuersitas? Hoc profectò nihil aliud vult, quàm quòd docemur, sequendum uerbum Dei, relictis etiam nostræ bonæ intentionis (ut uocant) consiliis, à uerbo uocationis auertentibus. Abrahamo præceptum erat, ut mactaret filium suum Isaac: aliis parentibus prohibitum est. Abraham iubetur patriam suam relinquere, & in aliam terram demigrare: Israëlitæ autem iubentur Aegyptum alienam terram relinquere, & in patriam suam migrare. Israëlitis ex Aegypto proficiscentibus mandatur, ut spolient Aegyptios aureis & argenteis uasculis. Aliis præcipitur, ne omnino furentur. Hæc nos docent, Dominum exigere à nobis, ut respiciamus in verbum Dei, & in uocationem nostram, non autem tantùm in personalia Sanctorum exempla, & alienas uocationes. Nam ut in uno corpore diuersa membra, diuersa etiam habent officia: nec posset salus corporis constare, si pes uellet fungi officio oculi, & oculus officio pedis: ita omnes pij in Christo quidem unum corpus sunt, inter se autem sunt diuersa unius corporis membra, diuersa dona, &, ut Paulus ait, diuisiones ministeriorū & operationum. Vnde & is, qui liberatus erat à dæmoniis, & si uidebatur ipsi multò diuinius opus esse, indiuiduo comitatu Christum sequi, tamen iussus domum redire, obsequitur uerbo Christi. Atque cùm in Luca 8. cap. dicitur, Redi in domum tuam, mandatum est de curanda vocatione post suscepturn

Christus uicarium substituit aliis luerifaciendis.

Ne desponderat animū Ecclesiastes, cùm, non, ut vult, recipitur.

Non eodem omnes tempore conuertuntur.

Ratio diuersitatis uocationum Christi.

Respiciendū in uerbū Dei & in uocationes nostri.

Euangelium. Et narra.) ita inseruiēdum est uocationi, ut tamen ad aliorum salutem confitearis veritatem. Et abiit.) exemplū est gratiarū actionis in restituto obsesso, in quo non fuit fides uiua ingrata: sunt enim gratiarum actiones, fidei uiuæ opera. Prædicans.) in aliorum salutem, & ut ipse se gratum pro tanto beneficio exhiberet Christo. Obserua: Gadareni, Christum repellentes, adumbrant nobis illos, qui spiritu Christi carent, & ipsum contemnunt. Nam non possunt cū Christo lubenter manere, neque illius uoluntatem implere, qui non habent spiritum Christi, quo & illum & facta eius agnoscant. Rursus obserua, quòd non priùs ab illis discessit Christus, quàm se illum nolle ostenderent, ut scias, quod nullum deserit, nisi ab eo deseratur. Qui autem Christum deserit, propterea illum deserit, quòd eum minimè agnoscat, & cæcus sit. Ergo carnales sunt, & absque Dei spiritu, qui Christum pellunt.

Gratiarū actio, fidei uiuæ opus.

Deus nō deserit, nisi deseritur.

Qui agnoscit Christū, nō deserit Christum.

CONCILIATIO.

Pugnare uidetur hic locus, à Christo hoc capite pronuntiatus, Filius hominis non habet, ubi reclinet caput, cum iis, quæ Dauid de ipso filio hominis Messia dicit psal. 71. Et dominabitur à mari usque ad mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Et alibi, q̄ Deus subiecerat illi uolucres cœli & terræ. Respondeo: Christus diebus seu tēpore carnis suę abnegauit hanc maiestatē, & suscepit tantam paupertatē, ut indigentia etiā ipsas bestias superaret. Atque cùm dicit, Filiū hominis nō habere, ubi caput suū reclinet, perspicuè significat, regnū suū nō esse de hoc mundo. Si enim esset de hoc mūdo, necesse haberet omnes huius seculi diuitias, regiones & agros possidere. Sed non habet, in quo reclinet caput suū. Quis ergo non uideret, regnū eius non esse terrenū? Iam si regnū Christi nō est terrenū, certè non uenit Christus, ut mutet externū statum huius seculi. Sed quia rex est spiritualis, uenit ut mutet statū spirituū, hoc est, ut auferat Satanæ suam tyrannidem, ut expiet peccata coram Deo, ut pacificet Deum cum homine, ut purget conscientiam hominis, ut largiatur Spiritum sanctum ad obediendum uocationi Dei, ut post hanc uitam tribuat uitam & fœlicitatem sempiternam. Nam quòd ad externum huius seculi statum attinet, quemadmodum in priori aduentu Christi nihil mutatum est in externo illo cœlo & in terra, (ut enim antea sic & nunc Sol, Luna & Stellæ lucent, nox & dies uicissim sibi succedunt, & terra gramina, herbas & arbores producit) ita non hoc agit Christus, ut prætextu Christianismi, ciuilis hominū conditio mutetur. Diues est quispiam, non exigit Christus, ut extrinsecus pauper fiat, si modò alioqui possit diuitias cum bona conscientia & pietate retinere. Pauper est quispiam, non uenit Christus, ut reddat ipsum in hoc seculo diuitem. Rex est quispiam: non exigit Christus, ut regnum abiiciat, si modo alioqui possit regnum legitimè retinere. Seruus est quispiam, non uenit Christus, ut creet ipsum dominum aut regem huius terræ. Vir est quispiam, non uenit Christus, ut faciat ex uiro mulierem. Mulier est, non uenit Christus, ut faciat ex muliere uirum. Breuiter, non uenit Christus, ut mutet externam hominum formam, & ciuilem ipsorum conditionem. Exigit quidem, ut unusquisque in ciuili sua conditione Deo obediat: & ferre potest, ut qui non est diues, legitimè diues fiat: & qui non est rex, legitimè rex fiat. Sed ut prætextu Christianismi, ciuilis conditio mutetur, hoc certe non exigit. Dicit enim Paulus. 1. Corinth. 7. Vnumquemque sicut uocauit Deus, ita ambulet. Circumcisus aliquis uocatus est, non adducat præputium. Inpræputio aliquis uocatus est, non circumcidatur. Circumcisio nihil est, & Præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum Dei. Nihil igitur minus licet Christiano, quàm in Christo, prætextu Christianæ fidei, externas diuitias, honorem & potentiam ambire. Dices. Cur ergo oramus, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie? Non oramus id carnali, sed spirituali affectu: utpote quia Christus hoc

Christus nō in hunc mūdū uenit regnaturus, sed ministraturus.

Regnū Christi non huius seculi.

Christus ad quid uenit.

Christus externām rerū cōditionē nō uenit mutaturus, sed mētes.

Christianū nihil minus decet, quàm ambire, quæ sunt huius mundi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

iussit petere: & quia uitæ nostræ necessarium est, ut habeamus panem quotidianum: & quia Deus promisit, se nostris necessitatibus subuenturum. Si rogaueris:

Christus quare tantopere pauper esse uoluit.

Cur Christus coniecit se in tantam paupertatem? Respondeo, hoc fecit, primùm ut declaret regnum suum non esse de hoc mundo, ut paulo antè docuimus: deinde, ut paupertate sua expiaret coram Deo peccata nostra, & redderet nos diuites in futuro seculo: postremò, ut ostenderet, quòd paupertas non ita displicet Deo, quèadmodum displicet mundo. Hic enim mundus, ut sentit diuitias Deo plurimùm placere: ita iudicat paupertatem Deo summè displicere. Christus autem pauper factus est, ut re ipsa ostenderet, non tam diuitias, quàm paupertatem Deo gratam & acceptam esse. Quæ cùm ita se habeant, reliquum est, ut unusquisque Deo in sua conditione seruiat. Ac diues quidem non sit elato animo, sed in fide Christi, diuitias suas administret. Pauper autem nec diripiat alienas facultates prætextu Christianismi, nec despondeat animum suum in paupertate, sed confidat Deo per Christum, & ambulet in uocatione Dei. Sic enim & diues & pauper, ueram salutem, quod unum maximè omnium quæritur, in Christo Iesu consequentur.

CAPITIS NONI
Epitome.

In ciuitate sua paralyticum curat, murmurantes erudit, Archisynagogi filiam suscitaturus, hæmorrhoïsim sanat, duos cæcos, & mutum, & plures alios curat, ac discipulos in moribus & doctrina confirmat.

CAPVT NONVM.

Paralyticus sanatur à corporis infirmitate, & à peccatis.

Marc.2.a. Luc.5.d.

ET ascendens IESVS in nauiculam, transfretauit: & uenit in ciuitatem suam. Et ecce offerebant ei paralyticum iacentem in lecto. Et uidens Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Et ecce quidam de Scribis dixerũt intra se: hic blasphemat. Et cùm uidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: ut quid cogitatis mala in cordibus uestris? Quid est facilius, dicere, Dimittũtur tibi peccata tua: an dicere, Surge, & ambula? Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata: (tunc ait paralytico) Surge, tolle lectum tuum, & uade in domum tuam. Et surrexit, & abiit in domum suam. Videntes autem turbæ [a] timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit potestatem talem hominibus. Et cùm transiret inde Iesus, uidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi, Sequere me. Et surgens, sequutus est eum. Et factum est, discumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores, uenientes discumbebant cum Iesu, & discipulis eius: Et uidentes Pharisæi, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister uester? At Iesus audiens, ait, Non est opus ualentibus

Per Christũ remissio peccatorum.

Matthæi uocatio. Marc.2.b. Luc.5.f.

misericordia Osc.6.c. Infr.12.a.

medico, sed malè habentibus: euntes autem, discite, quid est, Misericordiam uolo, & non sacrificium. Non enim ueni uocare iustos, sed peccatores [†]. Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, dicentes, Quare nos, & pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autẽ tui non ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij [b] sponsi lugere, quãdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cùm auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt. Nemo autem immittit [c] commissuram panni [d] rudis in uestimentum uetus: tollit enim [e] plenitudinem eius à uestimento, & peior scissura fit. Neque mittunt uinum nouum in utres ueteres: alioquin rumpuntur utres, & uinum effunditur, & utres pereunt. Sed uinum nouum in utres nouos mittunt, & ambo conseruantur. Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus accessit, & adorabat eum dicens: Domine filia mea modò defuncta est: sed ueni, impone manum super eam, & uiuet. Et surgens Iesus, sequebatur eum, & discipuli eius. Et ecce, mulier quę sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam uestimenti eius: dicebat enim intra se, Si tetigero tantùm uestimentum eius, salua ero. At Iesus conuersus, & uidens eam, dixit: Confide filia, fides tua te saluam fecit. Et salua facta est mulier ex illa hora. Et cùm uenisset Iesus in domum Principis, & uidisset tibicines, & turbam tumultuantẽ, dicit illis: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cùm eiecta esset turba, intrauit, & tenuit manum eius, & dixit, Puella surge. Et surrexit puella. Et exiit fama hæc in uniuersam terram. Et transeũte inde Iesu, secuti sunt eum duo cęci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri fili Dauid. Cùm autem uenisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Iesus: Creditis, quia hoc possum facere uobis? Dicunt ei, utique Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundum fidem uestram fiat uobis. Et aperti sunt oculi eorum. Et cõminatus est illis Iesus, dicens: videte, ne quis sciat. Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa. Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et eiecto dæmonio, loquutus est mutus. Et miratæ sunt turbæ dicentes: Nunquam apparuit sic in Israël. Pharisæi autem dicebant, In principe dæmoniorum eiicit dæmones. Et circuibat Iesus omnes ciuitates & castella, docẽs in synagogis eorum, & prædicans Euangelium regni, curans omnem languorem, & omnem infirmitatem. Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant uexati, & [f] iacentes, sicut oues non habentes pastorem. Tunc dicit discipulis suis: Messis quidem multa, operarij uerò pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

[†] ad pœnitentiam: Ex Luca additum Matthæo à Græcis.

[b. Sponsi] thalami nuptialis.

[c. Cõmissurã] assumentum.

[d. Rudis] imperi, uel impoliti.

[e. Plenitudinẽ] supplementũ.

Septimũ miraculũ.

Octauum miraculũ.

Nonum miraculũ.

Decimum miraculũ.

[f. Iacẽtes] dispersi.

Principis filia mortua fuscitatur. Marc.5.b. Luc.8.f.

Sanatur mulier à fluxu sanguinis.

Tibicines.

Cæci duo, fide in Christum, sanantur.

Prædicat Iesus Euangeliũ, & sanat infirmos. Marc.6.e. Luc.10.a.

Messis. Operarij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et ascendens IESVS in nauiculam, transfretauit.

Iuuiris non cõferrur grãtia.

REsus à Gadarenis repulsus, nolens sanctum dare canibus, neque margaritas obiicere porcis, nauem ingressus, rursus lacum traiecit. Marc. 5. & Luc. 8. hoc exemplo docens inuitis non conferri gratiã. Quo etiam suos Apostolos instruxit, ut si non susciperentur in una ciuitate, in aliam se reciperent. Sic & Paulus fecit, Act. 16. In hoc

Christi mansuetudo.

abscessu ab ingratis, uide mihi, quàm admirabiliter doceat suam mititatẽ & mansuetudinẽ! Poterat abiens uel trisulco fulmine Gadarenos percutere, tamen, quæ est eius immensa bonitas & mansuetudo, placidè ab illis recedit, non indignatur, non maledicit, non minatur, non ulciscitur.

Et uenit in ciuitatem suam.

Capharnaũ quare dicta ciuitas Christi.

Repetiit Capharnaum ciuitatem suam, ut ex Marco 2. ca. liquet. Vocat autem Matthæus hoc loco ciuitatem Christi Capharnaum, non quòd ibi esset uel natus, uel educatus, aut quòd habuerit in ea uel tantulum proprij, quo caput reclinaret, suum, de quo iam capite octauo diximus: sed quòd frequentius illic habitaret. Hinc

Res quæpiã, quomodo nostræ.

monemur res terrenas, etiam more Christiano, dici nostras, quatenus nobis obseruiunt ad tempus. Alioqui quo modo hæc ciuitas, in qua Christus nihil proprium, ubi caput reclinaret, habens, diceretur esse ciuitas Christi? Quare sanctissime Paulus monuit, ut rebus utamur terrenis, tanquam non utentes, & possideamus, tanquam non possidentes, seu tanquam nihil habentes. Quod fiet, si usum duntaxat

Omne solũ fert patria est.

spectauerimus, & illis iuxta necessitatem utamur. 1. Corinth. 7. Rursus obserua, uiro Christiano patriam esse, ubilibet consistere datur, etiam si inibi neque natus neque educatus fuerit.

Et ecce offerebant ei paralyticum, iacentem in lecto.

Huius historiæ uidetur hæc esse series. Posteaquam Dominus ingressus est Capharnaum, mox percrebruit ipsum domi esse. Confluebant ad illum multi, ut nec uestibulum quidem, & loca ianuæ uicina immensam multitudinem caperent.

Historia paralytici curati, ex tribus Euangelistis.

Marc. 2. Nam conuenerant ad eum præter alios & Pharisæi legisque doctores ex omni castello Galileę & Iudeę & Ierusalem, quos docebat & sanabat omnes. Luc. 5. cap. Tum aduenerunt quidam, adducentes quendam tam uehementi paralysi detentum, ut à quattuor baiulis unà cum lecto decumbens, deportaretur, cadaueri hominis uerius quàm homo. Cúmque ad cõspectum Christi uenire non possent, & præ turba nulla esset spes aditus ad ipsum, conscenderunt tectum: ac submotis regulis, perfoderunt, & per hiatum funibus demiserunt grabatum una cum paralytico, in medium ante pedes Iesu. Quorum fidem uidens Iesus, ait paralytico, Fili, dimittuntur tibi peccata tua. Hic obseruare debemus laborem, & periculosum illum audium horum baiulorum, qui nihil non, quamlibet durum & difficile, audent pro sanitate paralytici. Primum, asportant paralyticum in lecto decumbentem, nec grauitatem & pondus fastidiunt. Deinde cùm præ turba non possent ipsum in domum, in qua Christus concionabatur, inferre, ascendunt supra tectum ædium, & adtrahunt ad se paralyticum, ut erat in lecto iacens. In ea enim regione domus

Tecta ædiũ plana in Palæstina.

sic ædificabantur, ut tecta essent plana, & velut plateæ, lapidibus strata, in quibus licebat conuenire, conuiuari & ludere, & ne quis fortè deorsum caderet, muris per circuitum munita erant iuxta legem, quæ est Deutero. 23. Cùm ædificaueris (inquit lex) domum nouam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur quis deorsum ceciderit, sanguinem super domum tuam inducas. Postremò audant & perfodiunt tectum, ac funibus demittunt grabatum, in quo paralyticus decumbebat, quod certè sine magno ipsorum periculo fieri non poterat. Et hic tamen labor periculosus, uidetur carni prorsus uanus & irritus. Nam afferunt hominem

paralysi laborantem. Est autem paralysis, neruorum resolutio, quæ hominem in tantum stuporem coniicit, ut & motu & sensu destituatur, ac reciproco tantũ oris flatu relictam adhuc uitam significet: in reliquis nihil à mortuo differat. Quis ergo talem speraret pristinam sanitatem recuperaturum? Sed hi quatuor uiri nõ consternati animo, & hac specie morbi nihil territi, periculosum laborem subeunt, & paralyticum in conspectum Christi demittunt & offerunt. Sed quid quæso, aliud declarant, quàm quòd ardentissimam fidem in Iesum conceperint, & credent ac fidant, quòd Christus & possit, propter uirtutẽ suam, & uelit, propter misericordiam suam, sæpenumerò aliàs, tum uerbis tum factis testatã, paralyticũ ipsorum sanare? Hæc igitur fides, hæc charitas effecit, ut nullũ laborem, nullũ periculum recusarent, quò saltem paralyticum in conspectum Christi proponere possent.

Paralysis, qd

Baiulorũ paralytici fides

Videns autem Iesus fidem illorum.

Cùm amici huius paralytici audissent de uirtute atque benignitate Christi, fuere persuasi per Spiritum sanctum, id non modò ut audierant, habere, uerùm indubiè se quoque eius bonitatis in ægroto suo participes fore, si modò illum Dominus uidisset. Hac fide per charitatem operante ægrotum statuunt coram Domino. Neque putandum est ægrotum huius negotij insciũ fuisse, quem in fide & euangelio doctum fuisse arbitror. Vnde relatiuum, illorum, non solùm refert baiulos, sed etiam paralyticum, fide uiua erga Christum, motum, alioqui quomodo consecutus esset remissionem peccatorum secluſa fide, quæ per charitatem operatur? Certè nemo adultus aliena fide saluatur, si propria caruerit. Hæc fides Dominum permouit, ut uotis ipsorum annueret, ut sequens euentus comprobat. Vnde apertum est & clarum, quantùm prosit fides aliena. Vtique huic paralytico salutem impetrauit, uti & Paulo impetrasse quidam putãt Stephanum, ut ex persecutore fieret Apostolus. Obserua, quanta sit utilitas fidei, per charitatem operantis, & operum, quæ ex fide proficiscuntur. Hęc enim non solùm credenti & facienti, verumetiam multis aliis prosunt. Loth erat uir iustus, qui ex fide fugiebat Sodomam, & diuertebat ad urbem Segor, Genes. 19. Quare non se tantùm & familiam suam, sed etiam ciues & vrbem Segor ab incendio Sodomitico tutam seruaturat. Et paulò antè palàm affirmauerat Dominus, se propter decem iustos seruaturum Sodomam. Ad Mosem quoque dicens, mitte me, ut irascatur furor meus contra Israëlitas, & deleam eos, quid aliud significat, quàm se propter Mosem Israëlitis parcere? Et in Actis Apostolicis, ait Angelus Dei ad Paulum, naufragio periclitantem. Ne timeas Paule: ecce donauit tibi Deus omnes, qui nauigant tecum. Rursus obserua. Non ait Matthæus, Videns Iesus illorum uocalem orationem, sed fidem illorum, quę per charitatem operabatur, ut sciamus Christum etiã mutas orationes audire, id est, uotum & affectum cordis, sine uerbo uocali: Et, ut intelligamus, nos posse assiduò orare, ut Luc. 11. Oportet semper orare. Nã quandiu in corde suspiramus, cupimus, & anxiè uellemus aliquid accipere à Deo, tandiu oramus, non ore, sed gemitu illo & perpetuo, quo clamat Moses, Exod. 14. Quid clamas ad me? Rursus aduerte: hoc exemplo prouocamur ad credendum, & sic pro aliis orandum. Hoc familiare est Matthæo, similiter & Lucæ, ut omissis originalibus fidei causis, permittant eam Christo urgendam aut proclamandam, aut finant illam ex effectibus colligendam. Obserua uocem, uidens, metaphoricẽs per deflectionem accipi pro cognoscere aut intelligere. Vnde cùm dicitur, uidens, siue, ut uidit fidem illorum, dixit, &c. quid aliud est, quàm quòd motus fide illorum, adeò ardente & sedula, salutem contulit laboranti?

Nemo adultus aliena fide tantũ saluatur.

Fidei etiam alienæ uis & uirtus.

Paulus.

Stephanus.

Exempla utilitatis fidei alienæ.

Loth.

Moses.

Paulus.

Christus etiã mutas orationes audit.

Videre pro cognoscere.

Dixit paralytico.

Verbo utitur Christus in remittendis peccatis, ergo nec uerbum contemnendum est, quod in absolutione audis, ex ore tui parochi, Absoluo te à peccatis tuis in

Verbum absolutionis sacerdotalis in pœnitentia, magnipendẽdum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, idque iuxta autoritatẽ Christi, qui talem
Ioan.22. dedit suis ministris autoritatem, Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis,
&c. Iesus itaque baiulorum importunitate non offensus, sed potius ardorem fidei
approbans, quanquam oportuit non minorem esse fidem ægroti, qui sic demitti
se uel iusserit uel passus sit, conuersus ad decumbentem, ut circunstantibus fidem
etiam atque etiam commendaret, dixit.

Fili.

Lucas ait, Christum dixisse, Homo remittuntur, &c. Certè filium & hominem
uerè dixit. Inaudita enim mansuetudine filium uocat. Et, ut tacitè Scribis & Pha-
risæis supercilium & arrogantiam exprobret, hominem dicit, id est, peccatorem:
& talem depingit, dicens, peccata tua, ut fidem & animum ipsius excitet ad ago-
scendum se, utraque sui portione calamitosum, atque hac methodo peccatorum
pœnitentia correpto, remissio & gratia præstò sunt. Quasi dicat: homo es, ergo
Peccator peccator, qui opus habes remissione peccatorũ. Rogabis. Si peccator est, quo mo-
quomodo fi- do dicitur filius Christi, qui est summa iustitia? Quòd si peccator, est filius Chri-
lius Dei. sti: ergo Christus est pater peccatorum. Iam per quem ista concordabunt? profectò
legisperitus, philosophus, aut quiuis alius, sola ductus humana ratione & philo-
sophia, iudicabit hoc impossibile: sed fidelis dicet, nihil esse uerius. Quandoqui-
dem Deus pater est peccatorum curandorum. Quemadmodum enim filius medi-
ci est, ægrotus, cùm tamen medicus sit sanus: ita & Christus, cœlestis medicus,
ter est peccatorum, sed curandorum. Hæc suauissimã peccatoribus, remissionem
peccatorũ sitientibus, afferunt consolationem. Quid quæso mellitius aut suauius
audire potest peccatrix & gemens conscientia, aut filius ille prodigus, peccator,
omnium bonorũ tum corporis tum animæ decoctor, dicens, Pater, peccaui in cœ-
lum & coram te, iam non sum dignus nominari filius tuus, &c. quàm audire hãc
uocem, Fili, &c. qua etiam peccatores hoc nomine Christus dignatur, ut sint filij?
Peccator Colligamus ex his, ad huius quæstionis solutionem, duplicem esse peccatorem.
duobus mo- Est enim peccator, seipsum agnoscens, pœnitens sui, & Dei implorans misericor-
dis dicitur, diam. Est & peccator securus, & peccatum non agnoscens, sed iustus sibi videns:
peccator bo- hic est Dei hostis, & diaboli filius, licet creatione sit Dei filius, hoc est Dei creatu-
nus, peccator ra. Ille erigitur, iste arguitur, cum his, quos Christus, Ioan. 8. reprehendit, di-
malus. cens, vos ex patre diabolo estis, & desideria patris uestri vultis facere, ille homici-
da erat ab initio, & in ueritate non stetit.

Confide.

Hoc uerbò fiduciam facit paralytico. Solenne est medicis, & prima in curatio-
cura, ut primùm deiectum ac mœstum ægroti animum solentur, cognoscẽtes non
postremam restituendi ægroti partem, in animo esse sitam. Et id iure fit, nam ani-
Ab animo incipiat cura tio mus maximè omnium laborat: vnde primò omnium illi occurrunt. Hoc loco ad
facit cœlestis medicus Iesus Christus, in primis occurrens morbo animi, & licens
paralyticum non solùm corpore laborare, sed potius animo. Vult ergo primo loco
Animi mor- animum restituere. Qua uia? Indita fiducia & spe rerum meliorum, & promitten-
bus frequen- do his uerbis & auxilium & curationem. Confide, id est, esto bono animo. Audi,
ter causa mor esto fortis, fide mihi, medico longè maiora præstituro, quàm credas. Faciunt qui-
bi corporis. dem tua te peccata pusillanimem & deiecto animo, recipito animum, ipsum-
que erigito, atque tu ne cede malis, sed contrà audentior ito. En uide doctissimum
& peritissimum medicum, quàm pulchrè & certò nôrit morbos afflictę conscien-
tiæ! Quasi diceret: Video (inquit) pauere te, nec satis audere sperare auxilium:
hoc unum moliuntur tua peccata & caro. Sed conentur te pusillanimem & deli-
rabundum facere, Tu tamen aliud concipe, quàm peccata: fide mihi medico, &
me audi. Obserua magnam Christi & bonitatem & humanitatem, qua afflicto-

rum animos (apud quos potissimùm hominis miseria esse solet) dignatur cogno-
scere, miserari, & curare, atque hoc suo exemplo nos monere, ut mœstorum ani-
mos solemur, & interim re ipsa ægrotos iuuemus: Quòd si tibi corpus ægroti reb⁹ Animi ægri
tuis releuare non licet, uel hoc potes, ut animum eius cõsoleris, dicens cum Chri- medicamen-
sto, bono animo esto. Hoc re uera non parum solatij & releuationis animis afflì- tum, oratio.
ctorum affert, cùm uidemus proximos nostros nostrę miserię condolescere, & cu- Hortatio ad
pere nos interim bono animo esse. Rursus obserua, quo modo non parum confert spem, plurì-
ad restituendum & releuãdum animum mœstum, spes rerum meliorum. Quam mùm erigit
si afflicto amico cupis indere, in primis salutabis ægrotum: & non solùm uerbis, animum lan
uerumetiam rebus tuis, quibus indiget, solaberis. Quòd si morosus fuerit, & talis, guentem.
ut hoc non sinat te facere, tu tamen ita solator illum, ut primùm condoleas, unde
non modica est afflictis consolatio: deinde ad medicum & consolatorem hunc di
rigas, de cuius bonitate & fide plurimum tibi illique promittas, nihil ueritus, ne
non hoc illi placeat.

Remittuntur tibi peccata tua.

Quid, quæso, sibi vult hoc inexpectatum uerbum? Baiuli petunt paralytico suo
sanitatem corporis? Ecquid aliud ægrotus animo concipere potuit, quàm se fore
sanandum cùm Christus diceret, esto bono animo? Christus autem de sanitate ne
ullum quidem uerbum fecit. Certè Christo dicenti, Fili, confide, siue, bono ani-
mo esto, Paralyticus impulsu Spiritus sancti totum se concredidit & commisit, ut
sanus fieret. At enim sanitas corporis pendebat è salute animæ. Vnde Christus
prius animam curat, quàm corpus. Primùm enim omnium, regnum Dei quæ-
rendum est, Matth. 6. posteà uel sua sponte omnia accedent pro corporis susten- Christus an-
tatione. Quasi dicat Christus, Facile est morbum corporis sanare, si morbus a- tè omnia me
nimæ tollatur, qui est causa morbi corporalis. Ideo primò sanat & erigit a- detur animis
nimum: erecto animo, plus iam dimidio erectum est corpus. Est autem em-
phasis in uerbo, remittuntur, scilicet, quòd non liberatur homo à peccatis, nisi
per remissionem, quę remissio liberalem & gratuitã condonationem peccatorum Remissiope
per Christum significat. Gratis enim iustificamur, ait Paulus Rom. 3. Vbi, pie le- catorum.
ctor, obserua particulã, gratis, & similes exclusiuas, in hoc loquendi genere, non
excludere contritionem seu pœnitentiam, sed meritum seu conditionem dignita- Voces exclu
tis præcedentem. Vt fusius docuimus in primo cap. ad Roma. in dictione, iustifi- siuæ, quum
catio, utitúrque Paulus, & alij, hac particula, gratis, ut Christo tribuatur honos, de iustifica-
qui ei debetur, quòd ipse sit propitiator & mediator, quòd propter ipsum contin- tione & fide
gant nobis hæc admiranda beneficia, remissio peccatorum, liberatio à peccato & agitur quid
morte, & donatio uitæ æternæ. Et ut promissio uitæ eternæ sit nobis certa, cùm excludunt.
illam à Christo pendere audimus, quem certò scimus fidelem esse in promissis. Gratis, quid
Proinde Christus hac uoce, Remittuntur tibi peccata tua, perspicuè explicat ho- in sacris.
norem & maiestatem diuinitatis suæ. Remittit enim peccata, sua ipsius autorita- Admiranda
te & potestate. Remittuntur (inquit) peccata tua, uidelicet mea non alterius auto- per Christũ
ritate. Nam uerba sic esse intelligenda significant Pharisæi, cogitantes, ad hũc mo beneficia,
dum, Quis potest remittere peccata, nisi solus Deus? Et Christus ipse sic interpre- quæ.
tatur, ut autem sciatis, quòd filius hominis habet potestatem in terra remittendi
peccata. Iam cùm remissio peccatorum autoritate propria, sit gloria & potestas, Christus ad-
quæ soli Deo competat, & hanc autoritatem sibi adserat Christus, profectò simul serit sibi de-
& asserit sibi ueram & naturalem diuinitatem. Si ergo Christus uerus & natura- itatem:
lis Deus est, quid relinquitur, nisi quòd sit creator, omnipotens, Dominus cœli & Item dignita
terræ? Secundo his uerbis remittuntur, &c. uendicat sibi Christus maiestatẽ Mes- tem & mun⁹
siæ, & clarè significat se uerum esse Messiam illum, qui patriarchis promissus & Messiæ.
per prophetas prædicatus est. Apud Isaiam cap. 43. Messias dicit, Ego sum, Ego Messiæ erat
sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recor- remittere &
tollere pecca
ta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dabor. Et. 53. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Ac mox, Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. His uerbis significat Isaias, quòd Christus ille, solus sit agnus, qui tollit peccata mundi: quod ad se pertinet illa tollere, passione sua & sanguine suo: idque, ϕ ad nos pertinet, primariò, gratis, & sine ullis nostris meritis præcedentibus, non tamen sine bono & pio motu liberi nostri arbitrij, qui tamen est à gratia præueniente: ideo id totum Christo debetur: ait enim, Ego sum, qui deleo, non tu, eodem modo, iniquitates: propter me, propter meam clementiam, propter meam passionem, propter meum sanguinem, quem ego uolens effudi. Hæc nos docent, quòd potestas remittendi peccata, & placandi iram Dei ad solum Iesum Christum pertinet autoritatiuè, cùm unus sit ac præcipuus mediator, teste Paulo ad Timot. 2. Quare qui hanc gloriam & potestatẽ remittendi peccata ad solam & puram creaturã transferunt, certè idololatræ sunt, relinquentes creatorẽ, & creaturæ adscribentes, quod solius creatoris est primariò. Iudæi transferunt remissionem peccatorum in legem, & arbitrantur Deum remittere ipsis peccata propter legẽ & opera legis. Gentes putant Deum sibi propitium propter sua sacrificia, & virtutes suas morales. Turcæ existimant Deum remittere ipsis peccata propter sacra sua Mahumetica. Nos uerò Christiani, si re & nomine tales fuerimus, credimus expiationem & remissionem peccatorũ nobis contingere gratis, propter Christum, per fidem in ipsum. Adhæc cùm Christus ad paralyticum accedens, prius dicat remittuntur, &c. quàm sanet ipsum corpore, palàm ostendit, quod est præcipuum suum officium, propter quod in hunc mundum uenit. Non enim uenit potissimùm hac causa, ut corporaliter ægrotos sanet, ut ut ediderit magna & stupenda miracula in sanandis infirmis, eiiciendis dæmonibus, & suscitandis mortuis. Nec uenit, ut externa maiestate in hoc mundo dominaretur, pro more regum huius terræ. Dominatur quidem Christus à mari usque ad mare, in cœlo & in terra, sed partim inuisibili maiestate, partim externa tantum Euangelij prædicatione, quæ fide comprehenditur. Nec uenit, ut legem soluat, & nouam aliam condat. Explicuit quidem legem Moysi, & docuit, quid in ea requireretur: sed non fuit hoc præcipuum eius officium. Præcipuum eius officium his uerbis, Remittuntur tibi peccata tua, explicatur, significatúrque regnum Christi: quod esse est, ut in consolatione & remissione peccatorum consistat, non uerbo solùm, sed etiam opere, uti in hoc paradigmate obseruari potest. Neque huic ægroto uerba hæc in aurem solùm ingessit, sed peccata etiam illi sua dimisit, adhibita consolatione. Quare præcipuum Christi officium, & scopus aduentus eius huc spectabat, ut hominibus peccata remitteret, & homines patri reconciliaret. Et hoc est Euangelium, in quo summa Christianismi cõstat. Non misit (inquit) Deus filiũ suum in mundum, ut iudicet, id est, condemnet mundum, sed ut mundus saluetur per ipsum. Non potest autem saluari mundus, nisi remissione peccatorum. Ergo ad hoc Christus præcipuè missus est, ut peccata remittat. 1. Timoth. 1. Fidelis sermo, & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus uenit in hunc mundum, peccatores saluos facere. Non possunt autem peccatores salui fieri, nisi accepta remissione peccatorum. Venit igitur Christus præcipuè ob hanc causam, ut secum afferret remissionem peccatorum. Quid quæso maius & utilius nobis afferre potuisset remissione peccatorũ? Quid, si attulisset nobis glorias humanas, sanitates corporales, diuitias terrenas, imperia huius mũdi, & maiestates regias, & nihil præterea? Quid quæso hæc prodessent sine remissione peccatorum? Sed quid aliud est, gloriosus, sanus & potens uir absque remissione peccatorum, quàm uitulus ad suũpsius macellationem saginatus, & ad occisionem destinatus? Quando uerò Christus secum attulit remissionem peccatorum, attulit una cum ipsa thesaurum omnũ bonorum. Vbi enim est remissio peccatorum, ibi est gratia Dei & iustitia & liberatio omnibus

Quomodo nobis peccata remittuntur gratis.

Christus, solus, mediator: ergo solus remittit, solus placat sua autoritate.

Soli Christiani nõ faluntur, quod ad remissionem peccatorum attinet.

Christ⁹ quorsum uenit.

Dominatio Christi, quæ.

Remittere peccata, præcipuum officium Christi

Euangelij & Christianismi summa. Ioan 3.

Omnia uana & manca absque remissione peccatorum.

Remissio peccatorum, felicitas Christiani.

omnibus periculis, & perpetua fœlicitas. Hæc sunt, quæ mouere nos debẽt ad excipiendum ex animo fideli officium Christi, ut eo ad sempiternam salutem in charitate fruamur. Obserua, in sermone Christi duo illa pronomina, tua & tibi, quibus duo significantur & fiunt. Primò confirmatur te esse peccatorem, quia tibi fit remissio tuorum peccatorum. Secundò, quòd non alteri, sed tibi condonari scias, hoc est, ut cogites ad te, te inquam peccatorem, pertinere Euangelicam uocem, Confide fili, remittuntur tibi peccata tua. Proinde cùm Christus hoc loco prius paralytico peccata remittat, quàm ipsum à paralysi purget, haud obscurè uidemus morbos corporis plerunque prouenire ex peccatis, id quod scriptura etiam tam ueteris quàm noui testamenti multis locis declarat: ut Deuter. 28. ex transgressione legis uide quos morbos Deus minitetur. Hinc & Christus, illi, quem apud piscinam probaticam sanauerat, dicebat, Ecce sanus factus es, iam noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat. Et Paulus, 1. Corinth. 11. ob contemptum sacratissimæ cœnæ Christi, testatur multos apud eos morbo laborasse, ac quosdam fuisse mortuos. Et psal. 15. Propter iniquitates eorum multiplicatæ sunt infirmitates eorum. Vnde potest in hoc sensu accipi sermo Christi, Laborasti hactenus, Deo, hac paralysi peccata tua puniente. Sed confide, peccata tua iam tibi condono, cóque & pœnam peccatorum uolo facessere, nempe, morbum hunc mox abigam. Copiosè scripsimus in illud uerbum Ioan. 9. Sed ut manifestẽtur opera Dei, an morbi & afflictiones semper sint propter peccatum afflicti. Obserua, nos hoc paradigmate admonitos, ut primò omnium, causam ipsam morbi amputemus, hoc est, iram Dei auertamus, & peccatorum remissionem quæramus, & uerè ac diligẽter quæramus à uero medico cœlesti, & meditantes audiamus, quæ hic loquitur, Ecce fili mi (inquit) ϕ adeò ægrotus decumbis, pœna est peccatorum: ex peccatis tuis hoc habes: peccasti contra Deum. Sed bono sis animo, remittuntur tibi peccata tua. Sed quid hic ægrotus iudicio tuo posteà cogitauit aliud, quàm hęc aut similia, Dabo ergo operam, ut non peccem, ne rursus in huiusmodi morbum incidam. Hoc & nos faciamus, si sapimus: & non sequamur eos, qui præpostero ordine agunt. Cùm ægrotant, primò omnium medicos accersunt, peccatorum nulla habita ratione. Hoc profectò signum est deploratæ obstinationis, quòd ægroti non recurrunt ad Deum. Scriptura. 2. Paralip. 16. regem Asa culpat, quòd neque in infirmitate sua conuersus sit ad Dominum. Quasi dicat, in eam deploratam obstinationem deuenerat, ut neque ægritudine sua, eáque mortifera, permotus sit vt ad Deum sese conuerteret.

Morbi corporis plerunque ex morbis & peccatis animi.

Paralyticus apud Matthæum propter peccata sua afflictus.

Aegrotorum mos hodie pœnitendus.

Asa rex culpatus, quòd neque ægrotus reuersus sit ad Dominum.

Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se, hic blasphemat.

Luc. 5. legitur. Et cœperunt cogitare Scribæ & Pharisæi, dicentes, &c. Araneo fel est, quod api mel, ita nihil tam salutare uel fieri uel dici potest, quod impiis, placeat. Porrò doctrina euangelica plena est offensionibus, non ex se, sed malitia auditorum, ut Paulus. 1. Corinth. 1. dicit, Iudæis scandalum Christus est. Aderat turba plurima plebis, quæ tanto spectaculo præsens, glorificabat Deum. Sed Scribæ & Pharisæi inueniebant sua malitia & calumnia, quod culparẽt. Meminerunt in sacris literis sic loqui Deum: Ego sum qui deleo peccata hominum. Sed cùm in tanta frequentia Christo fauentium nõ auderent palàm murmurare, taciti loquebantur apud se. Hic blasphemus est in Deum, qui cum homo sit, Dei potestatem sibi uindicat. Quod enim solius Dei est, non est hominis: Remittere peccata solius Dei est: Et hic est pusillus homo, & abiecta persona: ergo blasphemat, adscribens sibi, quod solius Dei est. In speciem uidetur Pharisæorum iusta offensio, imò caro iustissimam & æquissimam iudicat. Primò quòd cogitant non esse hominis cuiusquam, quod ad Deum spectat, hoc uerum est. Deinde, quòd dicunt neminem esse, qui peccata remittere possit, hoc uerum est. Nec enim homo propria

Araneo fel, quod api mel.

Doctrina euangelica, plena offensionibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

remittit autoritate, sed ministeriali. Tertiò, quòd dicunt eum blasphemiam committere, qui sibiipsi assumit, quod solius Dei est, hoc uerum est. Vt enim reus sit læsæ Cæsareæ maiestatis, qui quod Cæsaris est sibi assumit, ita qui quod Dei est usurpat, reus est obleſæ diuinæ maiestatis. Quòd autem concludunt hominem blasphemum esse, qui assumit sibi potestatem remittendi peccata propria autoritate, Quis hoc neget? Iam quando aiunt, ergo hic blasphemus est, agnoscant hunc ex operibus & doctrina, non solùm hominẽ, sed & Deum esse: abigant liuorem ab animis suis, & cognoscent Messiam. Adhæc audiant, quòd non dicit, Fili confide, remittet tibi peccata tua Deus: Nathan dicebat ad Dauidem, 2. Reg. 12. Et Dominus transtulit peccatum tuum: Aut, orabo pro te Deum, ut remittat tibi peccata tua: aut, ego, ego minister Dei te absoluo, more eorum, qui ad hoc munus ordinati sunt. Sed ait, Remittuntur tibi peccata tua. Iam uideant hi Scribæ & Pharisæi suam iustitiam. Scriptura perspicuè cõcionatur de Messia, quem promittit, quòd in ipso benedicentur omnes Gentes: quòd Dominus positurus sit in ipsum omnium hominum iniquitates: quòd daturus ille sit animã suam pro peccato: quòd sit medicaturus contritos corde, & prædicaturus captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, ut ex suo Isaïa cognoscebant. Cùm autem hoc loco Pharisæi cogitarent secum, dicentes, Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus? manifestè apparet ipsos scripturas ignorare, nec intelligere, quod sit uerum officiũ Messiæ. Hunc autem Iesum pro Messia recipere, & agnoscere debebant, iuxta hebdomades Danielis, designantis tempus aduenturi Messiæ: Ex operibus item & doctrina Iesu, atque Isaïæ vaticinium, si ueri fuissent Theologi, & scripturarum professores, Iesum uerum esse Messiam in lege promissum. Quare suam ipsorum inscitiam & ruditatem, in cognoscenda scripturæ veritate, produnt. Ad hæc uerbum, remittuntur, non indicat usurpatam gloriam Dei, sed nuntiatiuum est remissionis. Secus autem esset, si dixisset, mea autoritate remitto tibi peccata tua, quod dicere tamen poterat. Vnde ex uerbo, remittuntur, non habent, quod calumniari possint, cum & uiri sancti hoc dicendi genere fuerint sine controuersia usi. Obserua. Vox blasphemus mediam producit: & dicitur is qui suæ autoritati ac dignitati tribuit & usurpat quod solius Dei est, aut qui temeraria conuitia & maledicta congerit in Deum, in uerbum, & in legem Dei, & autoritati diuinæ legis resistit. Vnde blasphemia, de qua Marc. 3. quæ peccatum ad mortem à Ioanne appellatur, fit quando aperta Dei veritas uidetur, ita ut uictus sis apud temetipsum, in tuo cordis & cõscientia, quòd res ita habet, & aliter esse nequit: attamen impiè audes dicere & contrà contendere, hoc non esse uerum, non esse à Deo, esse peruersum, esse à diabolo. Qua horrenda blasphemia non ueretur gladium Domini contra ipsum testantis, quasi etiam impunè liceat pugnare uoluntariè contra Deum. Hæc Marc. 3. uidere licet, ubi Iudæi manifestum opus Dei tribuebant contra conscientiam, ipsi Beelzebub. Blasphemia fit contra secundum præceptum prioris tabulæ.

Christus ut Deus remittit peccata: homo, ut minister.

Iudæis ignoratæ prophetiæ de officio futuri Messiæ.

Remittere uerbum.

Blasphemus, quis.

Blasphemia, quid.

Et cùm uidisset Iesus cogitationes eorum.

Pergit Christus duobus miraculis, quæ sunt testimonia cœlestia, & sigilla Spiritus sancti, comprobare, quòd falsò non asseruit sibi maiestatem diuinitatis & Messiæ. Alterum est, quòd occultas Pharisæorum & Scribarum cogitationes cognoscit. Quis autem potest occulta cordium cognoscere, nisi solus Deus? Tu solus (inquit Salomon) nosti corda filiorum hominum. Et apud Hieremiã 17. Ego Dominus, scrutans cor & probans renes. Cùm ergo Christus agnoscat cogitationes Scribarum & Pharisæorum, uerè Deus est. Nam agnoscere cogitationum, effectus est diuinitatis in Christo. Potuisset Dominus adduxisse scripturas ex Mose, prophetis & psalmis. Maluit illos conuincere signo & miraculo, obstruens calumnias, quibus abundabant. Nam si scripturas adduxisset, mox suggessis-

Christ⁹ Deũ se probat.

In calũnias propensi Iudæi.

sent illi, attinent quidem illæ scripturæ ad Messiam nostrum, quem expectamus, uerùm tu non es ille. Ad hæc, quid ad te ista spectant? Certissimum enim est & Iudam, & Theudam, & alios pleroſque, qui sese pro Christo promisso uenditarunt, scripturas adduxisse, tanquam ad se pertinentes, quod euentis ipsis falsum apparuit. Quare horum calumnias Christus repercutiens, omnium certissimo & firmissimo usus est testimonio, nimirum diuinæ uirtutis & efficaciæ, quam nemo impostor sibi usurpare potest.

Dixit.

Ratio responsi Christi est gloria patris, qui ab antecedenti contemnitur, contempto Christo filio. Hoc paradigmate monemur, quo tempore respondendum sit illis, qui nos iniuriis afficiunt: uidelicet tum, quando propter nostras personas calumnia afficitur uerbum, nomen, & gloria Dei, tum nihil non faciendum est, ut obuiemus calumniatoribus, ne quid detrimenti patiatur doctrina & gloria Dei propter quod hoc loco Christus indignabundus respõdet ad ea quæ Scribę & Pharisæi tacita secum cogitatione loquebantur.

Calũniatoribus & conuiciatoribus, quando respondendũ.

Vt quid cogitatis mala in cordibus uestris?

Cur tam amaro & liuido estis animo, ut candida in nigra vertatis, & quod bonum est, malum iudicetis, & hominibus etiam gratiam Dei inuideatis, cùm tamen nihil inde uobis pereat? Hìc subocculte taxat eorum auaritiam, & idololatriam. Quia sacerdotum hæc erat cogitatio, Quòd, si quis uellet Deum placare, hoc oporteret fieri per sacrificia legis & intercedentibus sacerdotibus, ut in lege Mosi & libris Regum præcepta & exempla sunt, nec aliter posse fieri cogitabant. Nunc autem cùm Christus sine sacrificiis & illorum intercessionibus pronuntiat remitti peccatum, & Deum placatum fide in ipsum: hi metuentes suo uentri, cogitant, Quid istud est, quod, nobis etiam præsentibus, sed inconsultis & neglectis sacrificis, uidemus hunc hominem operari, nimirum adserere peccata remitti fiducia in ipsum sine nostris sacrificiis? Certè actum est de nobis, perimus funditus, si res ita habeat, & huic non restiterimus: Nec hoc solùm, sed totus Moses cum suis sacrificiis corruet. Quis enim porrò sacrificabit, si Deum placare possum per fidem charitati coniunctam? Ideo certum est, quòd ipse est blasphemus in sacrificia & Mosen: ergo & in Deum. Hæ sunt malæ ipsorum cogitationes. Porrò cùm uerba Christi, Remittuntur tibi peccata tua, ea sint, quæ prophetæ & Sancti, ex spiritu Dei, loquentis, & remissionem peccatorum annuntiantis, uerba esse poterant, maleuolentia erat, & mala cogitatio in cordibus Pharisæorum, blasphemiæ insimulare Dominum in quo adeò nihil uidebatur, quod non ad Dei gloriam faceret. Quo exemplo monemur, quæ ex se mala non sunt, in meliorem partem interpretari. Id enim beneuolentiæ atque charitatis est, eorúmque, qui ipsi quæ uera atque sancta sunt, sectantur. Nam hi potissimùm aliena insectantur uitia, qui ipsi sua negligunt, eóque in uitiis planè demersi sunt.

Iudæi opinabantur Deũ placari non posse, nisi externis sacrificiis.

Ex se nõ mala, boni cõsulenda.

Quid est facilius dicere, dimittuntur tibi peccata tua, an dicere, surge & ambula?

Christus interrogat Scribas & Pharisæos, ut ipsi sibi uicti in conscientiis respondeant. Quid est facilius, &c. Quasi dicat Christus, Quia hæc duo opera æqualia sunt, & æqualem diuinitatis potentiam requirunt, si alterum facio, nimirum si ægrotum istum incurabilem mox uno uerbo, non paululum releuo, sed planè restituo in momento, nulla etiam præuia oratione ac precatione, nullo item externo adminiculo, non dicetis me blasphemare, & tamen hoc opus Dei est. Aut si existimaueritis id humanum esse, uos ipsi iubete, surgat paralyticus: agnoscitis id uestra non posse fieri autoritate & potestate, ergo diuinitatis est operatio. Iam si sa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nando hunc uel unico uerbo, non uideor uobis blasphemus, nec cùm peccata remitto, blasphemus sum. Argumentum defensionis Christi est ex paribus in hunc modum collectũ: Ego potentia uerbi possum sanare corpus, Ergo & potentia uerbi animam sanare possum à peccatis. Aequalem uerbi seu Dei potentiam requirit ambo opera. Ergo si Christus non est blasphemus, uel uno uerbo sanans corpus paralytici: nec erit blasphemus, cùm peccata remittit. Huius defensionis scopus est, ut Christus probet se Deum esse, qui habeat autoritatem remittendi peccata. Quia Diuinitatis opus est, ad unum solum uerbum sanare homines in corpore. Quare & diuinitatis opus est in Christo, remittere peccata. Qui ergo habet potestatem unico uerbo, imò etiam solo nutu sanandi, habet & potestatem uitæ & necis. Iam respondete ò Pharisæi, cùm non minus non sit hominis, uerbo sanare ægrotos, & uerbo excitare mortuos, quàm peccata uerbo remittere, qui fit, quòd hic uerbum blasphemus est, & illic non est?

Christi potestas omnia comprehendit.

Vt autem sciatis, quia filius hominis habet potestatem dimittendi peccata in terra.

Pergit Christus probare se non esse blasphemum, sed iusta & sua potestate hoc facere & posse. Iam qui operatur, quod in sua potestate habet, neque malè agit neque blasphemus est. Vt autem sciatis, id est, aperto facto & opere uideatis, quia filius hominis, id est, hæc persona, coram oculis uestris contempta, habet potestatem, uti uerus Deus, quem uos ex abiectione personę purum hominem iudicatis, in terra, id est, tametsi hic uobiscum in terra uersetur, habet tamen potestatem remittendi peccãta hominibus, quandiu hic agant. Quasi dicat, post hanc uitã nulla erit peccatorum remissio. Aduerte: non dicit, quia, potestatem habet à Deo filius hominis, aut, quia dedit sibi Deus potestatem, sed ait, potestatem habet filius hominis, quasi dicat, æqualem habet cum patre, nec ad gloriam dico, sed ut uobis persuadeam quia non blasphemo, cùm meipsum patri æqualem ostendo. Manifestam singulari quadam miraculorum gradatione potestatem suam fecit: in primis cùm leproso dixit, Mundus est. Deinde, cùm absens Centurionis filium sanauit, cùm mari & uentis frenum imposuit & imperauit. Rursus cùm dæmonibus imperauit, & dæmoniacos liberauit. Modò cùm latentem ęgritudinem animæ paralytici abstulit, & mox corpus eius morbo deplorato curauit. Obserua: hoc loco non dicit, uirtutem, sed potestatem habet. Aliud enim est habere τὴν δύναμιν, aliud τὴν ἐξουσίαν. Virtutem faciendi pleraque habet & latro & tyrannus, sed ἐξουσίαν, id est potestatem, id est ius, non habet. Proinde cùm Christus hîc dicit ὅτι ἐξουσίαν habet, potestatem habet, satis ostendit se non uirtutem iniustam ac tyrannicam prositurum, sed iustam potestatem, ac ius remittendi peccata. Porrò differt potestas remittendi peccata, quam Christus habet, ab ea quam sancti ab ipso accipiunt, ita eo, quòd ipse non tantùm, ut sancti, ex spiritu & uerbo Dei, remissa à Deo peccata credentibus in ipsum, pronuntiat, quomodo ministri Christi etiam remittunt: uerumetiam morte sua illa expiat, & spiritũ placati patris, atque remissionis peccatorum pignus, summus pontifex & rex noster donat: ut ita sua potestate & merito suæ mortis omnia peccata mundi deleat. Hæc omnia meditari & perpendere debemus dies & noctes, ut toti ab ipso, qui solus nos à peccatis saluabit, pendeamus, mirantes cum turbis, & glorificantes Deum, qui talem potestatem dedit hominibus: nimirum ei, qui est frater noster, nostri sanè amantissimus, quique tribus per omnia fuit similis, & tentatus est, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi, Hebr. 2. Qui non tam morbos, quàm morborum causas, hoc est, peccata, uerbo suo pellit, filiósque Dei saluos & beatos reddit, quotquot in ipsum crediderint, quibus etiam ipsis hanc potestatem remittendi peccata communicat, dum illis ad hoc munus, ut ministris, utitur.

Post hanc uitã nulla peccatorum remissio.

Virtus & potestas diuersi significat.

Aliter remittit Christus peccata, aliter Christi ministri.

Potestas & dignatio Christi nobis assiduè perpendenda.

Tunc ait paralytico.

Vt ex his, quæ uidetis, uobis persuadeatis & illa quæ non uidetis esse uera, & utrunque filio hominis æquè procliue esse, & morbũ uerbo tollere, & peccata condonare, signum dabo omnium sensibus conspicuum. Vnde, uidete, nũc, an uerba mea uana sint: & probate ex hoc uisibili signo, quid statuere apud uos debeatis de inuisibili. Alij ad suam autoritatem & fidem probandam literas suas & diplomata exhibent, quibus manifesta fit ipsorum autoritas & potestas: Sed uultis uidere literas meas seu instrumentum meum, fide dignissimum? Attenti estote, audite, & memoria tenete, quæ dicens facio, Surge & ambula.

Surge, tolle lectum tuum, & uade in domum tuam.

Emphatica sunt omnia, ut firmiter probet Christus æquali opere diuinitatis se quoque posse remittere peccata: Diuinitatis autem opus est, restitutio paralytici, quæ ad uerbum Christi statim est sequuta. At nemo hominũ medicorũ unquam ad uerbum statim restituit infirmum: licet possint quandoque sensim sanare corpus, arte medica. Cæterùm, Surge, tolle, & uade, uoces sunt, quæ integram paralytici restitutionem circunloquuntur.

Et surrexit, & abiit in domum suam.

O Pharisæi uidete alterum miraculũ, & literas testimoniales, quibus conuincamini, & uel inuiti iudicetis, Christum non esse blasphemũ, cùm dicit, Remittũtur tibi peccata tua. Surge, dixit, mox obtemperat uerbo, qui resolutione neruorum planè stupidus erat, ac sensu & motu destitutus, surgit incolumis. Tolle lectum tuum. Subleuat in humeros suos lectum, & mutatis rerum uicibus portat lectum, quo hactenus gestabatur. Vade in domum tuam, ut hi, qui te nouerunt ægrotum, ac saluum posse fieri desperabant, uideant te subitò factum ualidum, ut pedibus tuis solidè uidearis ambulare, qui paulò antè à quatuor baiulis portabaris. Sublato in humeros lecto abit in domum suam, longè alia pompa quàm paulò antè fuerat exportatus. Quid nunc de Iesu, qui hoc miraculum edidit, sentiendum putatis, ô Scribæ & Pharisæi? Certè miraculo isto manifestè comprobauit se, quanuis hominem in terra uersantem, habere potestatem remittendi peccata. Profectò cõprobatum est etiam, ipsum uerum esse filium Dei & Messiam. Hoc igitur miraculum reuelat & obsignat nobis maiestatem Iesu, & ueritatem Euangelij: nimirũ, quòd Iesus sit uerus filius Dei, & uerus Messias: & quòd per ipsum habeamus remissionem peccatorum, placatum patrem in cœlis, & uitam sempiternam.

Miraculis innotuit Christus.

Videntes autem turbæ, timuerunt.

En fructus miraculi: quod tam euidens cùm uidissent turbæ, & planè intelligerent rem non esse potestatis humanæ, sed diuinæ, admiratæ sunt. Quid? Nimirum talem potestatem datam esse hominibus. Græcis legitur ἐθαύμασαν, id est admiratæ sunt. Ita legit Chrysostomus Homilia 30. & huic concinens Theophylactus, etiam si Hilarius legit timuerunt. Marc. 1. legitur abiit inde coram omnibus, ita ut mirarentur omnes. Luc. 5. legitur, Et stupor apprehendit omnes. Stupor hic filialem habet timorem cũ admiratione. Vulgarisque effectus est, sequens ferè omnia miracula, potenter facta. Solatur quidem Euangelium homines, & securos facit, ita tamen ut timere eos faciat, docens nos, ne ad oblatam gratiam superbiamus, sed timeamus, cum Apostolo in timore & tremore uersantes.

Admiratio, stupor, timor, & laus corollæ ferè omnium miraculorum Christi.

Euangelij pars est, timere.

Et glorificauerunt Deum.

Conspecto miraculo, Pharisæi & Scribæ inuidi, ac cæci, obmutuerunt, sed turbæ glorificauerunt Deum, id est, gratias egerunt Deo. En gratitudinem turbæ. Est certè gratitudo opus & fructus charitatis. Cuius natura est, non posse

Gratitudo, opus & fructus charitatis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non esse gratam. Nimirum charitate ducti admirantur & suspiciunt, laudant & prædicant Deum, affirmantes se nihil unquam tale uidisse gestum ab iis, qui inter Iudæos pro summis uiris habebantur. Scribis autem sic erat impositum silentium, ut magis etiam exacerbarentur inuidia, nimirum magis quærētes suam gloriam, quàm gloriam Dei, qua in dies per Iesum illucescente, se uidebant obscurari. Quemadmodum enim Sol obscurat lucernam, ita diuina gloria obscurat, & euanescere cogit inanem hominum gloriam. Sed horum liuor non in aliud profecit, nisi quòd Christi gloriam obsistendo reddidit illustriorem.

Qui dedit potestatem talem hominibus.

Christus homo non inuidit suam potestatem hominibus.

Hæc ætiologia est stuporis, glorificationis, & timoris, sumpta à uiso miraculo, quo non solùm cognita est potentia Christi, per uerbum potenter operantis, sed etiam patuit, quòd in Christo remissionem peccatorum & uitam æternam, hominibus absque auro & argento annuntiatam, inueniunt omnes: cuius gratia, & hęc reperiatur potestas in hominibus relicta, efficax & firma, ex eò, quòd Christus homo, eam uerè habet, & ita, ut & aliis committere potuerit. Rogabis. Quid igitur discriminis est inter Christum & Parochum, cũ utrisque hęc potestas sit communicata? Respondeo. Multum certè differentiæ est. Nempe quantam inter Dominum & seruum legatum. Legati officium ad præscriptũ munus est alligatum: & quod ex commisso officio facit & dicit, ratum est, eò quòd Christi nomine & cõmisso hoc faciat. At Christus missus quidem est, sed missus est, ut filius, & Dominus omnium. Parochus uerò missus est, ut seruus & minister. Christus missus est, ut redimeret nos, & ut morte sua & sanguine suo à peccatis liberaret, patrique reconciliaret, & credẽtes in se, filios Dei efficeret, & in æternum saluaret. Ad hoc Parochus non est missus. Christus missus est, ut spiritu suo corda nostra inneoret & purgaret, fidem & charitatem, & omnia bona daret, ut Dominus omnium. Ad hoc etiam missi sunt Apostoli, sed ut ministri Christi, & ministri spiritus. Intelligamus ergo hanc potestatem non solùm Christo, (nisi quòd præcipuè Christo, non rapinâ, sed naturâ Deo) sed etiam hominibus, id est, ministris eius, esse traditam. Nec erat hæc potestas alliganda personæ Christi, quatenus in hac uita ad præscriptum tempus agebat, sed potius ipsi dispensationis perpetuitati: cũ non secundum Leui, sed secundum ordinem Melchisedech sit sacerdos in æternum. Vnde hanc potestatem apertè suis Apostolis commisit, abiturus in cœlum, ad dispensandos cœlestes thesauros in orbe terrarum in nomine suo, Luc. 24. & Ioan. 20. quibus in Christo efficimur filii Dei, hæredes Dei & cohæredes Christi. Hac inquam potestate Apostoli absoluunt, & remittunt peccata, uel retinent, quatenus dimittenda uel retinenda iudicant cum forma absolutionis.

Differentia inter Christum & curionem.

Potestas tradita capiti, ergo & membris.

Et cùm transiret inde Iesus.

Restituto paralytico, Dominus Iesus (ut Marc. 2. ca. scribit) rursus egressus est ad mare, ubi & ualde copiosam turbam sequentem docuit. Christus enim philanthropus, adeóque sui muneris obeundi studiosus semper fuit, ut docere nunquam intermiserit, cùm adesset opportunitas.

Vidit hominem sedentem in telonio.

Matthæ' uocatus nullo suo merito.

Veniens à Galilæa, præteribat telonium, ac conspexit publicanum quendam illic desidentem, unde oblata est occasio uocationis unius Apostoli & Euangelistæ. Sedentem in telonio, id est, ad telonium sedentem, & telonem, seu publicanum agentem, hoc est tributum exigentem. A Domino uidetur & uocatur qui sedet, nihil interim tale cogitans, ut stabilias gratiam & liberalitatẽ Christi uocantis, & uocati meritũ excludas. Non enim meruit Matthæus uocationem sui. Observa: ubi uidit Christus oculo suæ uirtutis Matthæũ, mox resplenduit facies eius

in Matthæo, factúsque est Matthæus conformis imagini filij Dei, ut qui præscitus erat ab æterno, iam uocaretur in tempore, iustificaretur, magnificaretur, & tãdem glorificaretur. Obserua. Homo sedens in telonio siue ad telonium periphrastice exprimit magnum peccatorem, quod telones plerunque sint magni peccatores, raptores, deprædatores, fitque hìc mentio magni peccatoris, ut commendetur magna Christi potentia, qua sic potuit tam magnũ peccatorem conuertere, ut relicto etiam auro multo, cui immersus erat, pauperẽ pauper sit secutus. Obserua. Telonium, græcè τελώνιον, locus est, in quo sedet Telones, id est Publicanus, exigens tributum, quod Græcis τέλος dicitur. Dicitur & teloneum.

Matthæus, magni peccatoris typus.

Telones Telonium Telos.

Matthæum nomine.

Admirare fidem huius historiographi, qui de se mentionem faciens, præter nomen, etiam uitam suam & officium ac statum inuulgat: quemadmodũ & Paulus se maximũ peccatorem, blasphemũ & persecutorem Ecclesiæ ostendens, quo animo sit ad prædicandũ Christũ, ac eius gratiam erga se, manifestat, eòque uoluit nos simul animare, ut peccatorum remissionem ab hoc clementissimo Domino, quamlibet peccatores simus, certò speremus, uel in ipso uidentes, adeò Christum peccatores nõ auersari, ut ex ipsis, etiam gratiæ suæ nuncios & Apostolos, & quidem præcipuos, ac denique insignes Euangelistas fecerit. Est ergo diligens hæc Matthæi descriptio à nomine & conditione uitæ, ut sciamus peccatorẽ, uocatum esse à Christo medico & saluatore. Marc. 2. ca. scribit Leui Alphæi nominatim, significans ipsum Iudęũ ex tribu Leui. Vulgare fuit Apostolis binomines & trinomines esse. Quòd autem Matthæũ sese nuncupauit, uulgatiore nomine, quo apud fratres nũcupabatur, est usus. Aiunt hoc nominis accepisse, cùm à Domino uocaretur. Matthæus Græcè scribitur ματθαῖος, & dicitur à Mathan, quod donum significat, id est donatus. Legito catalogum Hieronymi.

Matthæi, & Pauli cãdor & ingenua professio.

Christi clementia non auersãtis peccatores.

Apostoli binomines & trinomines.

Et ait illi.

Christus uocali uerbo uocat ad Euangelium, ut commendet nobis etiam externum uerbum, quod hodie, ut inutile, sugillant Anabaptistæ. Significatúrque hac externa uocatione & interna, quòd uox Christi uocantis sit internæ uocationis indicium. Nullus enim, quantumlibet extrinsecus commonefaciat, Christũ sequetur, nisi primùm intus à sancto spiritu illustretur & excitetur. Nam etiam si extra sequi uideatur, non nisi ipsissima hypocrisis erit. Proinde ad nihil efficax unquam esset externa uerbi prædicatio, nisi spiritus Domini intus doceret. Plãtamus quippe & irrigamus, dum uerbi ministerium fideliter exequimur. Cæterùm Deus est qui incrementum dat. Audiamus igitur uerbum Christi.

Verbum externum, necessariũ, contra Anabaptistas.

Vocatio externa Christi, indicium internæ.

Sequere me.

Totus in hoc est Christus, ut declaret se eò uenisse, ut promoueatur Euangelium, & ceu medicus, ægrotis peccatoribus medeatur. Hoc ut fiat, deligit sibi ministros, quibus utatur in hoc munere, quos post abitum suum ad patrem, emittat in orbem uniuersum. Vnde qui prius Simonem & Andream, Ioannem & Iacobum, ab humili quidem, sed tamen licito quæstu uocauerat ad se, ut palàm faceret, se nullum omnino genus hominum fastidire, modò se conuertat ad meliora, Matthæum artem sordidi quæstus exercẽtem ad se uocat, ac sequi iussit. Sequere me, id est, Esto comes meus, sectare me, nimirum ad annuntiandum regnum Dei. Aduerte: finis uocationis omnium hominum ad Euãgelium, est sequi Christum, id est, amplecti Euangelium siue cum fide Christum suscipere, & tam in doctrina, quàm uitæ moribus imitari. Obserua. Telonem uocat, & alibi idiotas & piscatores, quibus ad obeundũ munus Apostolicum nihil uidetur ineptius, si mundi iudicium respexeris, qui regni sui promotionem per glorioſos, potentes, & nobiles quærit. Sed, quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes, &

Christus uenit, ut Euangelium promoueret.

Sequi Christũ, tota Euãgelij methodus.

Sequi Christum, quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea, quæ non sunt, ut ea, quæ sunt destrueret, ut non glorietur omnis caro in conspectu Dei. 1. Corinth. 1. Negotium mundi uiribus humanis nititur & agitur: contrà uerò Christi negotium diuinis agitur uiribus, & Dei uirtute. Vt ergo cõspicua redderetur Dei gloria, hoc est, ut manifestum fieret, hoc negotium Euangelij à Christo susceptum, non geri humanitus, sed diuina prorsus uirtute, decens erat, tanti ministerij ministros & nuntios tales esse, qui non essent mundo conspicui, potentes & glorioſi, ne mundus gloriaretur tam cœleste mysterium à suis ministris, & sua potentia fieri. Ad hæc cõsolationem, sed & miraculum quoque adfert, quòd Christus tam indignos se, & peccatores eligat. Sed cur ita? ne illi superbiant de officio tam sublimi, sed facilè fratri peccãti, etiam septuagies septies, condonent, agnoscentes se peccatores fuisse, & esse ministros illius, qui nulli poscẽti misericordiam fores occludit. Deinde ne ullus peccator diffidat aut desperet de Christo. Nam in regno illo cœlesti qui sedent? peccatores & publicani. infrà. 21. cap. Amen dico uobis, quia publicani & meretrices præcedent uos in regno Dei. Qui modò secundum carnis seu suam iustitiam meritò sederent in centro inferni, relicta mundi, & apprehensa Christi uocatione, regni cœlestis participes effecti sunt. Idoneos igitur elegit suæ gratiæ præcones Christus peccatores, ne seſe ex magnitudine officij extollerent, & ne peccatores uel contemnerent uel durius tractarent. Verùm potest ne quicquam uel magnus exercitus, uel conflictus rationis humanæ, carnis, & mundi aduersus hanc uocationem, ut ne Matthæus Christum sequatur? Aiunt enim aduersarij: Amice Matthæe, caue, huius Nazaræi uocẽ audias. Telones haberis optimus, stultus es, & eò demẽtiæ uis te præcipitẽ dare, ut relinquas diuitias partas, & quæstuosum, é quo annuatim ingentem recipis pecuniam, ut interim sequaris hunc pauperem hominem qui (ut ipsius testimonio utamur) non habet, ubi reclinet caput? qui, quò uadat, ignoras? vnde non solùm tua perdis, & paupertatem tibi concilias, sed & in pericula uitæ te coniicis. Nam hic homo apud principes populi audit, hæreticus, seditioſus, seductor, & extremo supplicio digniſsimus. Ergo qui huic adhæserit, profectò iudicabitur præsentaneæ se internecioni exponere, & in suum ipsius exitium festinare. Adhæc domum instructiſsimam habes, ille ne domunculam quidem habet: tu diuitias, ille Codro pauperior: tu apparatum prandium, ille sub cœnam adhuc ieiunus mittit suos, ut emant panem: frequentius illi aqua potus est, tibi uerò uinum (ut uis) suauiſsimum: tibi assident seruicompti, & ad omnia parati, illi uerò idiotæ & simplices piscatores. Quid igitur uideris aliud facere, si hunc fueris secutus, quàm tuam ipsius ignominiam, exitium, adeóque mortem sequi? At Matthæus uocatione iam fortis factus miles, accepto gladio quo uincitur mundus, 1. Ioan. 5. Et hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra, relictis omnibus, secutus est Christum.

Aduersa & contempta mundo Christus elegit.

Peccatores & tã uiles quare deligat Christus.

Peccatores & publicani in cœlo regnant.

Voces mũdi uocationem Christi molientis impedire.

Et surgens.

Vires accipit Matthæus aduersus carnis suadelas & deliria, & credit uocanti Christo, ipsíque ex animo adhæret, quem sentit esse uerum Messiam, in quo habeat remissionem peccatorum, iustitiam, uitam & salutem perpetuam. Surgit à uolutabro telonei, & cœno mundi, ad puritatem Euãgelij, fitque ipsi possibile, facile, & iucundum, quod ipsi sequenti mundum erat impossibile, difficile & molestum. Difficile erat carni relinquere diuitias, ipsíque impossibile est suis uiribus euenire, vt opes contemnat, cui molestum est, & iniucundum, pauperem & inopem ducere uitam, cùm abundet. Sed tamen surgens, relinquit, id est contemnit, & pro stercore habet hęc omnia, Teloneum, pecunias, & huiusmodi Mammonæ arma. Estque tam efficax hæc uiua fides in Matthæo, ut opus, ad quod à Christo uocabatur, fieret ipsi tam possibile, quàm facile & iucundum. Hic monemur,

quid nobis agendum est, ut præcepta Dei fiant nobis possibilia, facilia, & iucunda. Non recurras oportet ad carnem seu prudentiam eius, quoniã prudentia carnis mors est. Roma. 8. Prudentia autem spiritus, uita & pax. Quoniam sapientia carnis inimica est Deo. Legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt: ergo non ad carnis, sed spiritus sapientiam, hoc est, fidem per charitatem operantem, recurrendum est, ut præcepta impleamus. Sumamus nobis exemplum ex uno & altero præcepto. Lex est, Non occidas, qua non solùm prohibetur homicidium, sed etiam ira, & concupiscẽtia ultionis, mandatúrque, ut non tantùm amico, uerùm etiam inimico benefacias. Hui (dices) benefaciam inimico, & non ulciscar iniuriam mihi illatam? Mallem profectò omnes dentes figillatim excuti mihi, quàm uel hunc meum inimicum humano uerbo salutare & alloqui. Certè non hic quæritur, quid tu malles, sed quid Deus postulat, ac facere debes. Postulat Deus, ut non ulciscaris iniuriam tibi illatam, & uocat te ad benefaciendũ inimico. Dices, Nõ inuenio in carne mea, ut hoc facere possim. Rectè respondes. Non tamen animum despondeas, quin potius capesse fidem uiuam, & cum Matthæo surge, ac Christum audi & sequere. Quo modo? Audi Euangelium Christi: audi promissiones Dei, in Christo confirmatas. Est autem Euangelium Christi, quòd gratis redempti sumus, & nobis, petentibus in nomine Christi remissionem peccatorum, condonantur peccata propter Christum, qui pro nobis mortuus est, cùm adhuc essemus peccatores, & inimici Dei, Rom. 5. Promissiones item Euangelicæ sunt, Matth. 6. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & uobis pater uester cœlestis delicta uestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec pater uester dimittet uobis peccata uestra. Deute. 32. Mea est ultio, & ego retribuam. Hæc qui ex animo audit & recipit, ac seriò credit, statim non solùm dilectio inimici, uerumetiam obliuio ultionis fit ipsi possibilis, facilis, & iucunda. Et quanquam reliquiæ carnis reclament, & aliò uocent, non tamen imputantur ad peccatum, propterea quòd spiritus fidei dominatur. Secũdò, lex est, Non fureris, qua non tantùm uocamur ad uitãda externa furta, sed iubemur etiam egenos & pauperes nostris opibus iuuare. Hoc profectò molestum & difficile est carni, nostris opibus iuuare egenos. Sed facile erit & iucundum, si contempta carne audieris Dominum dicentem, Prouerb. 19. fœneratur Domino qui miseretur pauperis, & uicissitudinem suam reddet ei. Itẽ, Beatus, qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eũ Dominus. Iam qui has, & similes promissiones seriò crediderit, is certè magna alacritate ege nos & pauperes suis opibus iuuabit. Quare ad facienda mandata Dei surgamus cũ Matthæo, & obediamus uocationi Dei, audientes Euangelium Christi, & promissiones diuinas, ex quibus fidẽ concipiamus, & charitate confirmemus. Tunc fiet, ut, quod nostræ uirtuti durũ, difficile, ac impossibile est, hoc uirtute fidei, uiuæ, hoc est, charitati coniunctæ, possibile, facile & iucundum euadat. Obseruandum hoc loco, ut uocantem Christum oremus, ut & nos sua uirtute uocet, hoc est, spiritu suo corda nostra imbuat, consilia rationis nostræ obtundat & extinguat, fidẽ uiuam donet, qua simpliciter & confestim ac promptè uocantem sequamur, mandatis obediamus, & ea impleamus.

Fides per charitatẽ operans, præcepta exhibet facilia & suauia.

Fides cõtraria carni persuadet.

Euangelium Christi, quid

Promissiones Euangelicæ.

Sequutus est eum.

Lucas 5. cap. ait. Et relictis omnibus, exemplo Matthæi ostendens nomine Euangelij charissima quæque postponenda esse, etiam conditionẽ uitæ, ab eo, qui ad ministerium uerbi uocatur quemadmodum Matthæus, & reliqui Apostoli, ad Apostolatus officium uocati, uitæ conditionem reliquerant. Quod non perinde fieri necesse est ab illis, qui ad cognitionem Euangelij, & non ad prædicandi officium uocãtur. Aduerte. Relinquere omnia, surgere & sequi Christum, fidei uiuæ

Conditio uitæ ab eo, qui ad ministerũ uerbi uocatur, non mordicus tenenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt effectus, non diu deliberantis de sequela. Qua in re præscribitur nobis uiua uocationis forma. Ex alia atque alia conditione uitæ uocamur, atque tum, cùm sumus occupati in nostra uocatione & officio. Quod quemadmodùm fiat, audi.

Fides uiua haudquaquā diu est deliberabunda.

Verbo uocamur, & illo uocali, uocamur inquam ad sequendum Christum, ut Euangelium eius amplectamur, & Christum fide uiua suscipiamus, quem in doctrina & moribus uitæ exprimamus. Cùm ad Euangelium uocamur, obtemperandum est uocationi, sine deliberatione, cum carne & sanguine habita: atque necessitate urgente, charissima quæque, & sic omnia, nomine Euangelij postponenda sunt. Hæc nobis aperta fiunt in Matthæo, qui ut audiuit Christum uocantem se, nihil contatus est, sed relictis rationibus imperfectis, nihil disputans apud se (imitatus Abrahamum, uocatum à Domino, ut exiret de patria & cognatione sua) quò esset abiturus cum Christo, homine nihil habente in hoc mundo, relicto quæstu, sequi cœpit Iesum, subitò ex publicano factus discipulus. Vox enim

Vocis & vultus Christi energia mirabilis.

Iesu energiam quandam admirabilem habebat, & in vultu eius relucebat uis quædam occulta, qua ad se pelliciebat, quos uolebat, ut magnes ferrum: volebat autem, quos sciebat à patre donatos. Obserua Matthæum promptè sequutum Christum, nec offensum tenuitate pauperis Christi, nec conditione ea, qua periculis erat obnoxius. Surgit, & sequitur uelociter, nihil moratus, non secus, atque qui ex

Alacritas Matthæi, sequentis Christum.

summa miseria ad summam uocatur fœlicitatem.

Et factum est, discumbente eo in domo.

Matthæus simul atque uocatus fuit, ilicò surrexit, & Christum comitari cœpit, relictis quidem rebus suis omnibus, sed non abiectis, in præsens, quod optimum erat, amplexans, non abiiciens tamen in posterum commodum usum eorum, quę Dominus dederat, cùm id sua ferret uocatio. Quemadmodum & Petrus reliquerat quidem omnia, sed non ita abiecerat, quin, quoad apostolica patiebatur functio, legitimè domo sua (Domino adhuc in Galilæa uersante in Capharnao) uteretur, & reti. Sed etiam post resurrectionem ad retia rediit, quod & alij Apostoli fecerunt, quandiu per munus Apostolicum illis potuit licere. Recepta autem plenitudine spiritus, reliquerunt & abiecerunt omnia, facti non Galilææ tantùm, sed etiam uniuersi orbis principes. Ac tum iam non priuatam in Galilæa aut alia patria domum, sed quamlibet regionem communem sibi duxerunt, quòd salus (cuius nuntij erant) ad uniuersos, sine personarum acceptione, spectaret. Ita & Matthæus, sequutus Dominum, reliquerat quidem omnia, sed non abiecerat. Nam

Apostoli uocati à Christo, attem tamen uocationis pristinæ non abdicârunt à se.

Spiritu ad plenum imbuti apostoli, omnia sua omnino abiecerunt.

Abiicere pl' est, quàm relinquere.

vnde mox ei domus, in quam uocasset Dominum? Vnde tam magni cōuiuij suptus, quibus & Dominum & copiosam conuiuarum multitudinem excepit? Quādo igitur Matthæo integrum fuit per susceptum munus sectandi Dominum, et cultatibus suis Domino conuiuium instruxit: & hoc instructo, rogauit Iesum, ut in ædibus suis conuiuium agere dignaretur. Quod neque recusauit Dominus neque facere est grauatus, ut suos doceret, nec impiorum consortium esse uitandum, si spes sit illos nostra consuetudine fore castigatiores. Iam post acceptam spiritus plenitudinem, cùm Matthæus tum alij Apostoli sua & reliquerunt & abiecerunt, nimirum ut ab omnibus auocatum animum suum ad munus diuinitus iniūctum

Apostoli etiā post ascensionem Domini temporalia messuerunt.

applicarent, & neutiquam iniuncto muneri deessent, quod munus ubi illos totos uendicabat, non dubitabant metere temporalia, qui fide optima serebant spiritalia. Obserua in Matthæo conuiuij instructore gratiarum actiones, quæ sunt gratæ fidei effectus. A quouis enim reconciliato requiritur gratitudo & dilectio. Hic Euangelista non exprimit, cuius erat domus, in qua instructum est conuiuium, quod tamen explicat Lucas 5. cap. dicens, Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo sua. Vbi uoce magnum, ostenditur liberalitas in Matthæo, quæ charitatis est, nescientis modum. Hoc conuiuium, & idem magnum, à Matthæo appara-

tum Christo, priusquam à suis ille abscederet, & eis ualediceret, signum est, quòd non animo tristi, sed cum gaudio Matthæus Christum est sequutus. Conuiuium enim esse solet gaudij signum ac symbolum. Atque ita comparatum est, ut per conuiuia lætitiam nostram exprimamus. Vnde Matthæus significare uolens, se cupidissimè & hilarissimè hanc uocationem amplexari, conuiuium instruit, & id magnum. Ad hunc modum suum animum erga Christum ac suam lætitiam explicabant Martha & alij. Hinc est, quòd Isaias, 66. cap. seculi futuri lætitiam & gaudiū exprimere uolens, hoc conuiuandi symbolo utitur. Id quod etiam facit Christus Luc, 22. cap. dicens, Vt edatis & bibatis super mēsam meam in regno meo. Atque hactenus gratū est Domino hoc Matthæi conuiuium, in quo dignatur conuiuari. Nam si gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente magis quàm supra nonaginta nouem iustis, quo putas gaudio Christum hic apud Matthæum conuiuari, qui propter peccatores in hunc mundum uenerat? Obserua: Cōsolatorium est, audire & uidere Christum inuitari à publicano & peccatore, & non grauari, sed delectari uenire & ingredi domum inuitantis. Quòd Dominus in ædes Matthæi uenit, quòd accumbit, & cum ipso conuiuatur familiarissimè, significat Matthæum peccatorem prorsus sibi gratum esse, sic, ut ipse iā prorsus sit illi amicus, nec metuendus, sicuti iudex seuerus: sed colendus amandúsque, sicuti pater benignus & sanctus. Obserua, Matthæum sua omnia reliquisse, priusquàm fecerit Christo conuiuium. Quo docemur, neminem posse Christo facere conuiuium, qui sua nondū omnia reliquerit, hoc est, seipsum abnegauerit. Quod si rogaueris, quomodo Christo apparabis conuiuium, cùm in cœlis sit, & iam nihil horum, quæ in culina nostra apparātur, comedat? Profectò rectè apparabis illi, & tuo delectabitur conuiuio, si teipsum abnegaueris, & illi teipsum consecraueris corde bono, fide uiua, & charitate non ficta. Respondebis: an hic animus, sic apparatus, sit illi conuiuium? Est certè. Audi hunc præsente Samaritana peccatrice discipulis respondentem, Ioan. 4. Meus cibus (inquit) est, ut faciam uoluntatem patris. Iam quæ est illa uoluntas patris? Ioan. 6. Vt qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam. Si uis ergo hodie Christo parare conuiuium, crede in illum, hoc est, illi adhærescito & totum te illi consecrato, tanquam filio Dei, & unico saluatori. Adhæc poteris & illum cōuiuio etiam corporali excipere, si feceris, quæ ille te hortatur ac monet. Matthæi, 25. Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Et, quod uni ex minimis istis feceritis, mihi feceritis. Quare posteaquam à Deo uocatus es, & ipsam sequeris, nimirum habens remissionem peccatorū, consolationem aliquam spiritalem, aut simile aliquod beneficium, agendæ sunt gratiæ Deo hilariter & alacriter. Hoc gaudium exprimes, si Christo apparaueris conuiuium. Hoc autem ut facias, excipe Christum conuiuio: hoc est, uoca pauperes, afflictos, esurientes, & huiusmodi, in quibus Christum certissimè pasces. Nam hi testimonium Christi habent, quòd illius uicarij sint, Proculdubio si nostrę uocationis gratiam agnosceremus, neq; tam tenaces ac diffidentes essemus, semper Christum conuiuio exciperemus, cum ipso conuiuaremur, & omnia nostra non pluris quàm stercora propter ipsum existimaremus.

Conuiuium, lætitiæ symbolum.

Christus, libens conuiuio Matthæi interfuit.

Relinquat se suáque omnia, qui Christum vult accipere conuiuio.

Animus ritè Deo dedicatus, dignum Christo conuiuium.

Qui agit gratias, & charitatem operibus exercet, Christum habet conuiuā.

Et uidentes Pharisæi, dicebant discipulis eius: Quare cum publicanis & peccatoribus manducat magister uester?

Hic locus, & quos cum Christo uocauerit Matthæus, & quale fuerit ingenium Pharisaicum, manifestat. Ad conuiuium præter Christum Matthæus multos sui ordinis homines uocauit, publicanos & peccatores, quos exemplo sermonéque suo pertraxerat in admirationem & amorem Iesu. Qua in re iam cœpit suo munere apostolico fungi, quod est uocare & adducere peccatores ad Christū, ut cum ipso conuiuentur. Marcus 2. & Lucas 5. Scribas Pharisæis coniungunt, hoc est ho

Matthæus ab ipso statim uocationis suę initio, ministerio uerbi incubuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mines, qui cum scientia scripturarum uitæ religionem coniunxisse uidebantur, eóque nomine populo insigniores erant. Qui cùm liuore & inuidia pleni essent, & gloriæ Christi inuiderent, captabant undique calumniandi materiam: totique in hoc erant, ut uel uerba uel facta Christi culparent. Nocebat enim ipsis lux Christi, quòd ipsorum hypocrisim detegeret, & absconditam impietatem reuelaret. Istorum namque in primis studium erat, ut Christi uitam, si possent, carperent, & apud populum traducerent. Vnde subinde, cùm non aliud possent, ipsum uiolati sabbathi accusabant. At quia nihil procedebat hæc calumnia, reluctante miraculorum splendore, ut scribitur Ioan. 9. cap. quod huic propinquum erat, adhuc inter homines, ut quis duobus modis malè audiat. Primo, si quid ipse mali fecerit: altero, si ipse per se non malè fecerit, tamen sese malis coniunxerit, illisque familiarem sese exhibuerit. Obseruantes itaque Christum, uiderunt illum cum publicanis & peccatoribus comedere, unde calumniam illi struebant, qua traducerent illum populo. Sed uide, dum suæ maleuolentiæ conscij essent, pudore quodam ducti Dominum coràm monere nolebant, ipsúmque interpellare non audebant, ne quod nollent, audirent. Vnde apud discipulos sæuiebant, quos à Domino (quem proscindebant) auertere conabãtur. Nam apud Lucam legimus illos murmurasse aduersus discipulos, atque dixisse, Quare cum publicanis & peccatoribus editis & bibitis? Quod aliud non est, quàm quod & hoc loco & apud Marcum legimus, dicere Domino istos conquestos fuisse. Et licet uideretur communis culpa, tamen Dominum calumniabantur, ut eius culpæ autorem. Nam si zelo iustitiæ moti fuissent, Dominum monuissent. Sed hoc peculiare est hypocrisi, ut bonis obtrectet, & malos non corrigat. Charitas uerò malos corrigit, & bonos prouehit. Quare, inquiunt, Magister uester, cui uos hæretis, ut eximiè sancto, conuiuium agit cum publicanis & peccatoribus? his non solùm se simpliciter iungit, sed etiam cum illis bibit & comedit, quos nos, ut abominãdos, uitamus. Desciscite à magistro uestro, ut uero peccatore. Nimirum pares cum paribus facilè congregantur: & tales ferè reddimur, quales sunt hi, quibuscum uiuimus. Magister uester non solùm consuetudinem habet cum peccatoribus, sed etiam conuiuatur: est ergo ut peccator habendus. En habetis præceptorem, publicanorum amicum, nimirum uita illorum grata est ipsi: ergo non est amicus Dei. Quòd si Dei & legis amicus esset, non amaret istos impios & contra statuta Dei uiuentes. Cùm itaque uita ipsorum ipsi non displiceat, manifestum est, quòd ipse quoque malus sit. Similes enim similibus gaudent, nec potest fieri, ut homini probo placeant improborũ institutа. Iam uidete, quem sequamini, hominem peccatorem, & publicanorum amatorem. Et quos deseratis, nimirum uiros sanctos, Scribas & Pharisæos, Dei & legis cultores. Si hic ex Deo, & amicus Dei esset, ut uobis persuasit, neque horum improborum uita oblectaretur, neque hos amaret: sed detestaretur & fugeret ipsorum consortium, iungerétque potius se Scribis & Pharisæis, legem custodientibus, & Dei cultoribus. Iam uobis compertum est, quomodo nos legis cultores fugiat, nos insectetur, nobis sit infensissimus, & amet istos peccatores & publicanos. Sequatur illum, qui Deum non amat, qui perire cupit: nos fugiemus hunc hominem, peccatorum socium & amicum. Non enim potest ex Deo esse, qui tãtoperè illis delectatur, quorum tota uita Deo repugnat. Iam nunc uidete & perpẽdite, quos deseruritis, & quem sequamini. Magno certè uobis comparatis longum pœnitere: sed tandem sapietis. Sed quemadmodum Satanas faciebat Euæ, mandatum Dei cultando, dicens: Cur præcepit uobis Deus, ut non comederetis ex omni ligno, &c? Genes. 3. ita & hîc faciunt isti. Non enim in hoc sunt, ut si quid malè gestum esse, emendaretur: sed toti in hoc sunt, ut Christum populo traducãt. Occultè quidem discipulos culpant q; talẽ sequerentur magistrũ: sed aperto ore Dominũ damnant.

Quasi

Pharisæorũ inuidia in Christum.

Duabus de rebus quis audit male.

Pharisei, Satanæ discipuli.

Quasi dicant, Culpandus est hic uester præceptor, q; uos seducat suo malo exẽplo. Vide Satanæ astutiam, quomodo simplicibus imponat. Nouit enim, q̃ facilè fuscipiant homines calumniã aduersus alios, dũmodo illa nõ tangãtur. Obserua. Pharisęi & Scribæ Christo non loquũtur. Cur? Quia timẽt ceu ferui. Est certè timor, fidelis comes hypocrisis. Rursus aduerte: hoc cõuictu Christi cũ peccatoribus mirabiliter scãdalizantur Pharisæi, qui peccata & peccatores secundũ legis literã oderunt, & hæc omnia Christi opera in siniſtram opinionem & sententiam interpretantur. Contra autem legem quod fit, monet piis iustissimam (ut ratio humana seu caro dictat) causam indignandi. Sed facessat hinc & ratio & omnis caro cum uniuersa hypocrisi. Hypocritæ enim carent lumine uiuæ fidei: ergo nihil uident, nec purè iudicant de rebus diuinis. Non intelligunt gratiam Dei: ergo non glorificant Deum, sed seipsos mirantur, & sese iustissimos esse arbitrantur, omnésque alios præ se contemnunt. Homo enim non cognoscit ea, quæ sunt spiritus, 1. Corinth. 2. Maleuolus est istorum Scribarum & Pharisæorum animus: qui quæ bona sunt, uel quæ certè mala in se non sunt, ad malum interpretantur, ideo non potest in ipsos introire sapientia. Quemadmodum confidenter ipsis dixit Christus Ioan. 8. cap. ostendens suæ doctrinæ certitudinem, & uitam suam inculpabilem, Quis ex uobis (ait) arguet me de peccato? Adhæc tam manifestè illos arguebat, ut uel cæcis ipsis manifesta essent ipsorum mala. Reprehendebat enim ipsorum hypocrisim, fastum, auaritiam, immisericordiam, proculcationem mandatorum Dei, Matth. 15. uastationem templi, & domus Dei, spoliationem uiduarũ, Matth. 23. & pleraque alia, quorum nihil tamen emendabant, sed obstinatiores fiebant: & quicquid Christus operabatur, in malum interpretabantur. Sed cùm agnoscerent, etiam inuiti Christum esse inculpatæ uitæ, & doctrinæ irreprehensibilis, poterant apud se meditari, & uerè dicere, Cùm homo hic, ut uerè est, sit inculpatæ uitæ, & comedat cum publicanis & peccatoribus, non animo malo id facit, imò ne facere quidem potest, quandoquidem ea est uitæ innocentia, ut nullius peccati argui possit. Vnde coniiciendum est hunc conuictum esse ad aliquod bonũ, & sub eo aliquid boni latere. Sed istorum ea erat insania, ut etiam candida in nigra uerterent, imitati magistrum suum Satanam, qui, quod bene erat à Deo præceptum, malè interpretabatur, ut paulò antè diximus ex Gen. 3. ca. Sicut & ille, homicida ab initio, timorem Dei, quem Iob habebat, coram Deo, in malam uertebat partem, dicens, Iob, 1. cap. Nunquid frustra Iob timet Deum? Quasi dicat, Quia illi benefacis: uallasti enim uniuersam substantiam eius per circuitum: ideo te obseruat & timet, aliter facturus, si tu aliter feceris. Age ergo extende paululũ manum tuam, & tange cuncta, quæ possidet, & uidebis, quid sit facturus. Huius ergo Satanæ simiæ dicuntur, qui, quod bonum est, siniſtrè interpretantur. Colligamus ex his. Euangelium mouet scandalum Iudæis, id est literatoribus, & qui propria nituntur prudentia. Et stultitia uidetur esse Gentibus, id est, Epicureis & Atheis. Illi furiunt contra ipsum, tanquam contra summam pestem: isti rident, tanquã uanam & ociosam opinionem hominum. Illi putant esse blasphemias: isti putant esse fabulas, quòd credant animam simul cum corpore interire. At mater Ecclesia (quam pij omnes suspiciunt & pro matre habent) transit per medium illorum, & dextra aure blasphemias, & siniſtra fabulas eorum contemnit, & uiuit in ueritate fidei uiuæ, qua Deum colit sine blasphemiis & fabulis. Hoc loco obseruemus, quomodo Christus ibi sedet, lætus inter publicanos & peccatores, tanquam socius peccatorum, dum Pharisæi circunstant, rugantes frõtem, ringentes, indignantes, iudicantes, damnantes, &c. nihil legis, nisi literam spectantes, contra eum qui sub lege non est, nec esse potest, & omneis à lege redimit, insaniẽtes. Rursus aduerte hoc loco declaratam Christi bonitatem, quæ non solũ oblatos curat, ut paulò antè uidimus de paralytico, sed etiam anteuertit, & ultro peccatores ad se conuocat,

Q

Satanæ astu, simplices aspectantis.

Hypocritæ falsò oderũt uitia, & feriò uitantes.

Hypocritæ graphicè depicti.

Vitia Phariſæorum quę Christus uituperauit.

Satanas, malignus interpres.

Euãgelium, Iudæis scandalum, Gentibus stultitia.

Christi bonitas, ultro ad se nos uocãtis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut Matthæum, & hos, quibuscum conuiuatur. Cur ita? Vt spem & fiduciam nostram confirmet. Qua in re duplex beneficium Christi obseruandum est. Alterum est condonatio delicti, alterum euocatio è medio cursu delicti. Obserua: dum Scribæ & Pharisæi reclamant aduersus bonitatem Christi erga peccatores, ostendunt ueriſsimum esse, quòd meretrices & publicani præcedent eos in regno cœlorum. Obserua: Non iidem sunt publicani & peccatores, sed diuersi, quos tamen sæpe coniunctos reperimus, ut hîc: & Luc. 7. uocant Pharisæi Christum, amicum publicanorum & peccatorum, &c. Erant appropinquãtes ad Iesum publicani & peccatores. Vnde apparet eos diuerso inter se fuisse instituto. Dicuntur publicani, ob publici peccatores, quemadmodum imperiti interpretantur, sed publicorum uectigalium, tributorum, censuum, & aliarum id genus rerum exactores & collectores: Græcis dicuntur τελῶναι. Atque inter Iudæos quidem hoc genus hominum pessimè audiebat, & connumerabatur inter extremè sceleratos ac flagitiosos. Amicus (inquiunt) est publicanorum & peccatorũ. Romani uictis gentibus publica tributa imposuerunt, quæ annuo censu elocârunt personis dignis, & primis, ut autor est Cicero. Sic Iudæos, gentem liberam, mira pertinacia temporale super se imperium recusantem, grauârunt. Vnde Iudæi uidebantur de publicanis ad hunc modum iustissimè iudicare. Primò, quia existimabant iniquissimum esse, quòd Romani exigerent ab ipsis tributa, uectigalia, & alia reipublicæ onera. Sentiebant enim se, quia populus Dei essent, diuino iure liberos, & nulli extraneo ac ethnico regi subiectos esse debere. Quare iudicabãt hos Iudæos planè impios & patriæ suæ proditores, qui à Romanis officium colligendi uectigalia & tributa redimebant, ac Romanam, ut ipsi loquebantur, tyrannidem sua opera adiuuabant. Deinde habebatur odio etiam publicanorũ ordo hoc nomine ab hominibus, quod id genus hominum, crudeli sua auaritia plus ferè à ciuibus & inhabitatoribus cuiusque regionis exigebat, quàm à magistratu constitutum erat. Propter hominum igitur iniquitatem, sentiebant Iudæi hypocritæ, etiam ipsum publicanorum ordinem iniquum & impium esse. Sed apud Romanos, & eos qui de ciuilibus hominũ ordinibus non iuxta personarum uitia, sed iuxta ipsorum ordinum ac statuum naturam iudicant, longè alia erat opinio de publicanis. Vocantur publicani à Cicerone in oratione pro lege Manilia, homines & ornatissimi & honestissimi. Negotiatores sanè minoris hodie habentur etiam apud Christianissimos, si titulum spectes. Huic muneri & Matthæus genere Leui, à Romanis susceptо, præfuit: sed ex tali ut Euangelistam mutatus est. Cæterùm scriptura interdum peccatores uocat, quorum totus animus malis sese dedidit, non qui quóuis modo peccatis obnoxij sunt, sed qui tam perfricta fronte ita sese peccatis addixerunt, ut inde meruerint cognomen, qualis erat illa in ciuitate peccatrix. Et hoc nomine Gen. 13. Sodomitæ &c. Reg. 15. Amalechitæ, peccatores uocantur. Putauerim eos dici à Iudæis peccatores, qui ab ipsis excommunicati fuerant, tanquam infames, ob aperta forlan scelera: aut eos, qui dissolutiori uita imbuti, quibusuis communicabant Gentibus & publicanis, id quod Pharisæis magni peccati loco erat. Verisimile est multos Iudæos Gentibus sese associasse, & ritus legis & traditionum paternarum parum curasse. Ideóque eos à reliquis peccatores cõmuni & publico probro fuisse appellatos. Dauid primo psalmo non alios peccatores, quàm quos & improbos, scelestos atque flagitiosos uocat. Aliàs scriptura etiam peccatorem exteriorem hominem impium uocat, non secundum externa facta solùm (de quibus tantùm mundus dicat) sed etiam secundum cor.

Publicani & peccatores, non iidem.

Publicani, qui.

Iudæi Romanorum iugũ iniquissimo animo ferebant.

Publicani quare Iudæis, & hodie uulgo inuisi.

Aduersus eos, qui ordinem & conditionem dãnant propter eos, qui in ordine perperã uiuunt.

Peccatores, qui in Euangelio.

Peccatores Iudæis, qui.

Peccatores à Dauide qui uocati.

At Iesus audiens ait.

Cùm Scribarum & Pharisæorum sermonem Iesus excepisset, pro discipulis adhuc infirmis patronum agit, cum omni mansuetudine, docens Euangelij præco-

nes non inquinari conuictu peccatorum, quibuscum non alio animo agunt aliquando consuetudinem, nisi ut illos allectent ad bonam frugem, & quatenus hoc congressu illorum morbis mederi liceat. Et hic est piorum scopus, dum cum peccatoribus uersantur. At Pharisæi non uitant publicanos & peccatores ne malis illorum inquinentur, sed ut ipsi, cùm sint publicanis deteriores, apud homines habeantur sancti. Obserua: vt ut Sycophantæ & uersipelles fuerint Scribæ & Pharisæi, his tamen aliqua ex parte agere debemus gratias: quòd occasione huius calumniæ audierunt è Christo tria (sic enim uocare libet) apophthegmata, ut diuinissima, ita doctrina pietatis & consolatione plenissima, ac perpetua memoria dignissima: nec aliter conseruanda, quàm margarita, uniones & reliquiæ sanctissimæ. Et quemadmodum suprà, autoritas remittendi peccata hominibus data, non tam potenter probata fuisset, nisi Phariſæorum & Scribarum improbitas Christũ stimulasset: ita sanè & hîc, occasione ipsorum tres egregias & aureas sentẽtias Christus pronuntiauit. Rursus obserua: Tametsi Christus agnosceret hoc suo responso Scribas & Pharisæos nihilò meliores fore, dignatur tamen respõdere propter discipulos, ne scandalum paterentur: & obuians murmuri Pharisæorum, facti sui rationem reddit, ut hoc exemplo nos subinde aduersariorum calumniis propter auditores uerbi, obuiemus, etiam si cognouerimus huiusmodi sycophantas in sua sententia permansuros, maximè eos, quos spiritus inuidiæ aduersus ueritatem exagitat. Rursus obserua ex hoc loco: quò magis aduersarij ueritatem extinguere moliuntur, eò magis illa ac magis illucescit. Aduerte hoc responsum ualde consolatorium pro omnibus peccatoribus, quorũ causam suscipit Christus defendendã.

Pij quare cũ impiis habeant consuetudinem.

Pharisæis nõ nihil debemus.

Respondeat Ecclesiastes aduersariorũ calumniis.

Veritas agitata illustratur.

Christus peccatorum patronus.

Non est opus ualentibus medicus, sed malè habentibus.

Quia accusatio hæc à Pharisæis facta non uergit in priuatam personam, sed in officium Christi publicum, & illi à patre diuinitus traditum, Christus generali ac prouerbiali sententia utitur, sumpta à conditione uitæ seu officio suo: vt, Ego medicus sum: ergo decet me infirmorum curam agere. Officium meum est, mederi infirmis. Quid ergo mirum est, me edere cum illis? Ego ueni propter peccatores: ergo iustum est, ut illos mihi associem: uersus ad Pharisæos (qui sibi iusti uidebantur, cùm essent præ cæteris peioribus uitiis infecti) suum & Matthæi amici sui factum defendit, manifestissimè demonstrans gratiam Dei pertinere ad omneis peccatores resipiscentes. Nam gratiam Matthæo communicatam extendit ad omneis peccatores, cùm dicit, Non est opus ualentibus (inquit) medicus, sed malè habentibus. Quasi dicat, Ideo uersor cum publicanis & peccatoribus, quia medicus sum animarum, & salutem humanam sitio. Quorsum autem attinet uersari cum iustis, quales uos uobis uidemini, cùm illis medico non sit opus? Reum me peragitis, quòd uobis relictis cõiungam mihi publicanos & peccatores. Quid? Arguetis ne etiam, si medicus ad ægrotos ueniens, sanos deserat? Minimè. Quid enim apud sanos faceret? Hæc sententia, Non est opus, &c. ætiologia est çonuersationis Christi apud peccatores, ad quam adducta argumenta, Ego medicus sum, ergo agam apud infirmos, & cætera, apud Rhetores sumuntur à uitæ genere, seu officio. Antecedens suas uires habet ex communi sententia. Porrò hæc suauissimã afferunt cõsolationem peccatoribus, terrore damnationis & desperatione afflictis, dum cognito peccato, & peccati supplicio desponent animos, putantes se à Deo derelictos, & abiectos, & Christum ad se non pertinere, ipsúmque in adflictionibus non adiuturum, nec in morte seruaturum. Quare non audent in Christum credere, in nomine Christi patrem inuocare, conciones audire, sacram Eucharistiam recipere, iam huic timori ac propemodum desperationi Christus medetur, dum hoc dicto, Non est opus, &c. profitetur se publicum medicum, sed longissimè à corporalibus medicis distantem. Nam hi corporibus tantùm remedia admo-

cõsolatio infirmarum & afflictarum conscientiarum.

Christus, medicus, sed lõgè aliter, atq; cæteri alij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uent: ille autem medetur animis & conſciẽtiis. Hi interdum corporalem uitam aliquot horis aut annis medela ſua proferunt: ille uitam in perpetuum profert iis, qui remedia eius accipiunt. Hi non niſi accepta aut certò ſperata mercede medicantur: ille autem gratis, & non ex operibus quæ fecimus nos, ſed ſecundum magnam ſuam miſericordiã ſaluos nos facit. Atque id mirabiliter & præter ordinem ac methodum medicorum corporalium, nimirum qui propter iniquitates noſtras vulneratus eſt, ut vulnus peccatorum noſtrorum ſuo vulnere ſanaret, morte ſua mortem noſtram tolleret, & uitam donaret. Hi medicantur herbis mane uirentibus, ueſperi areſcentibus: ille medicatur uerbo Euangelij, quod in æternum uiret & floret. Hi nonnũquam aut inſcitia, aut errore, aut ignauia, ægroto exitium afferunt: ille tam doctus medicus eſt, ut omnia morborum & remediorum genera exactiſsimè cognoſcat: tam prudens, ut nõ poſsit falli: tam ſedulus, vigil ac promptus, ut, iuxta prophetam, pſal. 32. Oculi eius ſemper ſuper metuentes ipſum, & ſuper eis qui ſperant ſuper miſericordia eius, ut eruat à morte animas eorum, & alat eos in fame. Et Iſaïæ 49. Numquid obliuiſci poteſt mulier infantem ſuum, ut non miſereatur filio uteri ſui? Et ſi illa oblita fuerit, tamen non obliuiſcar tui. Ecce in manibus meis deſcripſi te: muri tui coram oculis meis ſemper. Hæc ſunt, quæ aperte docent, quàm non debeamus deſpondere animos de medico, qui poſsit conſcientias noſtras ſanare. Et quò quis magis animo ægro eſt, eò certius confidere debet hunc medicum Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ad ſe pertinere: tantum abſit, ut propter animi ęgritudinẽ & peccata, non audeat ipſum inuocare. Quis enim hunc non iudicet infirmum magis inſania mentis, quàm morbo corporis laborare, qui de aduocando medico admonitus, diceret, Non audeo medicum uocare, quia ægrotus ſum? quandoquidem hæc præcipua cauſa eſt, propter quam adhibetur, ut medicum uocet: Ita quis non ſentiat hunc peccatorem furere, qui de inuocando Chriſto admonitus, reſpondeat, Non audeo, quia peccator ſum? quandoquidem ob hanc cauſam Chriſtus inuocandus eſt, & ſe inuocari iubet: Venite (inquit) ad me, omnes qui laboratis & onerati eſtis, & ego reficiam uos. Hoc præceptum omnem timorem ſeruilem potens eſt pellere, ſi uis. Eſto igitur bono animo, & promiſsis Chriſti medici adhęreſcito. Obſerua: Chriſtus, qui pro meritis generis humani poterat uenire, ut iudex, & damnare, ecce uenit ut medicus. Iam quis infirmorum & ſanitatem deſiderantiũ fugit, & non magis expetit medicum, qui neque aurum neque pecuniam, ſed tantùm ægrotorum animos petat? Huic non abſimile eſt, quòd Chriſtus Ioan. 6. cap. ſe uelut panem è cœlo deſcẽdiſſe teſtatur, alludens ad eſurientes & famelicos, quibus nihil gratius eſſe poteſt cibo. Non aſimile item eſt, quòd ſe dicit lucem, ſimiliter & uitam, ueniſſe ſedentibus in tenebris, & in umbra mortis, quibus nihil fœlicius luce & uita contingere poteſt. Rurſus aduerte: Conſolatorium eſt, quòd filio Dei peccatum pro infirmitate, quam curare vult, & peccatores, quibus cupit mederi, pro ægrotis habeantur. Vode ſingulari comparatione peccatores uocat male habentes ſeu infirmos, quòd peccatũ ipſos male habeat & premat, ueluti morbus ipſum corpus. Atque ut ſanitatis recuperandæ gratia currendum eſt ad medicum: ita ad ſalutem conſequendam, currendum eſt ad Chriſtum, qui, niſi uocati ad illum cum deſiderio conſequendæ ſalutis curramus, non curabit. Quare obnixè orandus eſt, ut timore Domini qui uelut theriaca quædam eſt aduerſus morbum peccati, & amore iuſtitiæ, qui deſiderium eſt ſalutis, donet nos. Id quod profectò faciet, nimirum medicus ut doctus, ita bonus & munificus, nihil magis optans, quàm ut nos totos ſanet, tantum abeſt, ut nos contemnat. Si ergo is, qui peccatum non fecit, & peccati omnino neſcius eſt, condolet peccatoribus, quantò magis huic pio operi ſtudere debemus, qui & ipſi peccatores ſumus? Obſerua, Chriſtum in his uerbis, Non eſt opus, &c. philoſophari, id eſt de natura rerum loqui, & eam philoſophiã optimè applicare

Chriſt⁹ quãtus medicus.

Aduerſus puſillanimitatẽ & diffidentiam.

Inſr. 11.

Chriſtus uenit cibus, Lux, Vita.

Peccator, ægrotus, peccatum, morb⁹.

ad propoſitum, hoc eſt, ad rectum uſum philoſophiæ cœleſtis, & diuinæ, hoc eſt, ad religionem ſeu fidem, quæ per charitatem operatur. Rurſus obſerua: nomine ſanorum intelligi poſſunt turgidi propria ſua iuſtitia, nolentes agnoſcere ſe infirmos eſſe, cùm tamen omnes peccauerint, & egeant gloria Dei. Hi Dei iuſtitiam ignorantes, ſuam conſtituere adnituntur, quales impij iſti Phariſæi & innumeri Iſraëlitæ erant, ut liquet Rom. 8. Malè habentes, nudi ſunt peccatores, qui ſentiũt ſe egere medico Chriſto. Aduerte: Hæc ſententia, Non egent, &c. generalis eſt, & experientia probata. Colligamus ex ſuperioribus pollicitationem quandam, qua Chriſtus peccatoribus omnibus commendat benignitatem.

Sani.

Malè habentes.

Euntes autem, diſcite, quid eſt, Miſericordiam uolo, & non ſacrificium.

Scribas & Phariſæos remittit Chriſtus ad locum Oſeæ, ca. 6. ubi legimus prophetam conqueri, quòd cum fide omnis ſimul humanitas atque beneuolentia in populo Iſraël interiiſſet. Nam populus Iſraëlis enormiter ſeſe per idololatriã polluerat, & à Deo ſuo defecerat. Deus tamen eos ad reſipiſcentiam uocabat, & à permè Deo placere per multitudinem uictimarũ & holocauſtorum, ita ſeductus per pſeudoprophetas, & auaros Scribas ac ſacerdotes, quaſi Deo placerent hoſtiæ pecudum citra fidem & charitatem, quas tamen Deus ante omnia requirit. Prophe-
ta igitur pro ſuo more diu conqueſtus, inuitat ad reſipiſcentiam, & uaticinatur per Chriſtum breui, ut fidem, ita & charitatem ueram reſtituendam. Miſericordia (inquit propheta) ueſtra, quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiẽs. Quibus uerbis certum eſt reiici confidentiam, quam habebant in oblationes & holocauſta, neglecta interim uera reſipiſcẽtia. Simúlque his ſignificare uoluit, quòd poſtquam nacti eſſent uiuam fidem, & per reſipiſcentiam ad Deum eſſent conuerſi, benè illis faceret Deus, ſimul & in omneis quoque benefici eſſent: atque orbem fœcundarent, cùm doctrina tum exemplis uitæ ſanctioris, ſicut ros agrum. Hæc cœperunt impleri tempore aduentus Chriſti, quo ut aderat regnum Dei, ita derelictis cæremoniarum umbris, præcipua ac ſumma ueritas mutuæ dilectionis omnia conſummantis (qua ſola rectè Deum referimus) obtinere debebat. Phariſæis itaque in cæremoniis iſtis externis plus æquo curioſis, & ſolidam iuſtitiã plus nimio negligentibus, cùm idem facerent, quod maiores ipſorum tempore prophetæ Oſeæ, nimirum errantes & ſeducentes, imò ex pietate quæſtum facientes, dum omnem cultum Dei in ſacrificia ſolùm externa transferrent, quibus non delectatur Deus, Iſaiæ, 1. cap. Hiere. 7. & bonitatem ac miſericordiam in iuuandis aliis negligerent, quam unam exigit Deus, magis cupiens ſalutem peccatorum, quàm holocauſta, & pecudum ſacrificia, dixit Chriſtus: Quin potius ite, & diſcite, quid ſit illud, miſericordiam uolo, & non ſacrificium. Quaſi dicat, confiditis in ſacrificatis ueſtris pecudibus, & in ſacrificiis ueſtris arbitramini uos placere Deo, & interim erga proximos eſtis immiſericordes: ſed ite, & diſcite, quid ſit illud, &c. Mihi non creditis? uel prophetis credite, quorum ſepulchra ueneramini. Cur hos peccatores adeò contemnitis, ipſis multò ſceleratiores? quid ſumendo cũ his cibum, adeò contaminari ſanctimoniam putatis? Si ea uoluntas Dei eſt, ut ueſtris nõ oble
ctetur ſacrificiis, ſed miſericordiam uelit, cum primores ſitis (ut uobis uidemini) & quaſi paſtores in populo, medici, infirmorum curam habentes, & miſericordes erga miſeros: cur bene monẽti prophetæ non obeditis? Verùm non ſolùm nõ hoc facitis, ſed & contra miſericordiam exercentem obmurmuratis, & illum calũniamini. Externæ uſque ſanctitati ſtudetis, miſſam facientes charitatem & miſericordiam in proximum. Præſtaret certè, ut legem, quam tantoperè iactatis, & cuius profeſſores uocamini, tandem propius inſpiceretis, & quodnam tempus uobis ad-

Fides & charitas p Chriſtum reſtituẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

misericordia hominis, nubi & roris matutino similis.

uenerit, perpenderetis. Nam tempus uenit, & nunc est, ut uerus Israël non his externis uestris cæremoniis & sanctitate sese uenditet: sed sicut nubes matutina (ait uester Oseas) & ros mane cadens fœcundat agros, ita Christus humanum genus, uera misericordia & beneuolentia perfundat. Iam demum uerè pij legem mētemque Domini cognoscent, qui misericordia semper præ uestris sacrificiis, hoc est uerum studium benemerendi de quibuslibet (quo sancti seipsos Deo hostiã offerũt) præ uictimis pecudum uoluit atque probauit, & scientiam Dei, nimirum solidam fidem, efficacem per charitatem huc impellentem, omnibus holocaustis plurisfecit. Hunc locum uestri prophetæ si intelligeretis, non contemneretis hanc misericordiam meam, & beneficentiam & benignitatem, qua ego meipsum demitto ad sordes horum peccatorum, ut ipsos abluam, & ad meliorem mentem reuocē. Hæc humanitas erga hos miseros non uos offenderet, neque ipsam fastidiretis, quòd ipsam agnosceretis hostiam esse Deo gratissimã. Mittite igitur hoc supercilium, tollite hanc libidinem damnandi quidvis. Sed date operam eidem misericordiæ, addicite uos simili beneficentiæ, Deo patri gratissimæ. Obserua: uidetur Christus multò minus, quàm par sit, obseruare ac reuereri (si ad mundum respicis) magnos doctores Scribas, & summè religiosos Pharisæos. Neque enim modico illos rubore suffundit, eo quòd haberẽtur scripturarum expertissimi, dum imputat illis scripturæ ignorãtiam: Ite, inquit, & discite. Tolerabile erat, si Scriba id dixisset idiotæ: sed quòd, qui habebatur idiota, id dixerit doctissimis Scribis, hoc profectò ipsos malè habebat, quemadmodum Ioannis, 9. dicebant ad cæcum, In peccatis natus es totus, & nos doces. Neque dixit, ite, & legite locũ illũ Oseæ. Quasi diceret, Scio uos frequẽter legisse locũ illũ, sed nõ diligẽter perpẽdistis. Non satis est, quòd legitis, & uerba numeratis, sed discẽda est mẽs Dei, & sentẽtia in uerbis Dei & scripturæ: Legere enim & nõ intelligere, negligere est. Rogabis, Cur non potius ipse docuit sensum illius loci, q̃ aliò remiserit. Primò, quod in tantũ liuore acti erãt, ut ipsum sequeretur, nõ ut discerẽt, sed ut ipsum carperent. Adhæc adeò erat ipsis sui prophetę apertus (si uoluissẽt) sensus, ut ad eorũ confusionẽ dixerit, Ite & discite, &c. Cõuenite in unũ, & perpẽdite, quòd dum accũbo cũ peccatoribus, implore prophetiam ab Osea prænuntiatam. Obstabat igitur obstinatio, cæcitas, & pertinacia ipsorum, ne illis locum illum aperiret, cùm tamen aliàs ultrò offerat, ut infrà, 11. cap. Discite à me, quoniam mitis sum, & humilis corde. Et Luc. ultimo intellectũ aperuit discipulis, ut scripturas intelligerent. Vnde cognoscere possumus, qui sunt illi, qui nequeunt esse Euangelij discipuli. Nimirum qui in primis sitiũt magistratu applaudunt, ac seipsos pro magistris haberi gloriantur, uolúntque aliorum doctores esse, dum tamen à quoquam doceri non sustinent. Deinde reciendi sunt, nec dicendi ueri auditores Euãgelij, qui nulla alia ratione doctrinam ueritatis subinde audiunt, quàm ut illam carpant. Vnde non absre dictum est à Christo, Patri, quòd doctrinam hanc ueritatis abscondisset à sapientibus & prudentibus huius seculi: & reuelasset illam paruulis, Matthæi. 11. capite, ac cõbibuit ad audiendum, quid est, quod magnus Deus noster uelle se dicit, ac quæ sit uoluntas illius, qui omnia habet in manu, in quo omnis nostra salus sita est, qui uitæ & necis potestatẽ habet, qui & saluare & perdere potest. Hæc uox, volo, non tantùm simpliciter, quod sonat, significat, sed & beneplacitum est, delectat, & ex animo cupio, ut omnibus modis certi simus de Dei beneuolentia & complacentia. Quòd si studiosissimi sumus intelligere ac cognoscere alicuius principis uoluntatem, ut ipsi placeamus & gratificemur, cùm tamen nihil sit uolubilius ac incertius uolũtate illius, nimirum hominis (prauum enim est cor hominis, Hier. 17. & inscrutabile, & quis cognoscet illud?) quantò magis studendum est, ut Deo placeamus, cuius certa est & nobis cognita uoluntas, tum per prophetas, tum per

Iudæi legis suæ nucem arrodunt tãtùm, nucleũ non edunt.

Christus non aperuit semper Iudæis sensum scripturarũ.

Discipuli Christi quinam esse non possunt.

Volo, quid, quũ Dei est.

Volũtas Dei summoperè discenda, ut illi gratificemur.

filium Iesum Christum, qui est in sinu patris, & nobis illam reuelauit, dicens, Misericordiam uolo, &c. Vt enim non agnoscimus uoluntatem hominis, nisi uerbo hominis: ita nec uoluntas Dei sine uerbo Dei. Est autem Christus uerbum Dei. Audito Christo auditur uoluntas Dei, cui me totum consecrans, & conformem reddens, placeo gratúsque sum & acceptus Deo. Proinde Christus uoluntatem patris & suam hoc loco explicat, ut intelligas, quid ipsi gratum & acceptum est, ut nullus sit excusationi locus prætexentibus se nescire, quomodo colendus sit Deus. Colitur misericordia & beneficentia: hæc est uoluntas eius. Volo (inquit) misericordiam. Huc pertinent loci illi, Ioan. 6. Hæc est autem uoluntas patris, qui misit me, ut omnis qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam. Rom. 10. Idem Dominus omnium, diues in omneis qui inuocant eum. 1. ad Thessal. 4. Hæc est enim uoluntas Dei, sanctificatio uestra. Porrò quemadmodum Dominus urget misericordiam contra summa opera totius Synagogæ, etiam in Mose ordinata, scilicet sacrificia. Ita & hanc urgere debemus contra nostra opera, quęuacua sunt fide & charitate. Ex Augustino lib. de ciuitate Dei. 9. cap. 5. & aliis sacris doctoribus uidetur misericordia esse alienæ miseriæ quædam in nostro corde compassio, qua utique, si possumus, subuenire compellimur. Siue, ut testatur Cicero, & experientia docet, est animi dolor & ægritudo de alterius concepta miseria, ad succurrendũ illi propensi. Hæc definitio priori consentiens, explicat, quis sit misericordiæ usus. Benefacere proximo in suis miseriis seu necessitatibus. Qui sunt miseri & necessitatibus subiecti? Omnes homines, quandiu in hac ualle miseriæ peregrinãtur. Atque tot misericordię officia sunt, quot necessitates proximi. Quin & in una necessitate multas reperies misericordias. Verbi gratia, qui peccato laborat, & in eo sordescit, uenit docendus, monendus, arguendus, tolerandus, consolandus. En uides aliquot misericordias in una necessitate. Similiter qui tristitia, morbo, aut alio corporali defectu laborat, iuuandus est, huic adsis oportet, si non re, pecunia, opera, obsequio, saltem fauore & bono uerbo: hæc dum facis credito firmiter te audire Deum dicentem, Hæc uolo, hæc mihi placent, in his permane fili, & rectè incedes. Rursus quis enumeret, quot officiis iuuare possumus pauperem, & eius paupertatem leuare, misericordiam exercentes erga ipsum, pane, ueste, potu, & aliis id genus, quæ Matthæi 25. scribuntur, Esuriui, & dedistis mihi manducare, &c. Hanc condolentiam, & hunc sensum alienæ miseriæ requirit à nobis Dominus. Sic Paulus Colos. 3. Induite, &c. uiscera misericordiæ. Et alibi, quis infirmatur, & ego non infirmor? Hanc igitur condolentiam ab hominibus exigit Deus, ut sciant & cognoscant, quid sit miseria. Miseriam uerò nesciunt, qui non sunt illam experti. Christus ut fieret pontifex misericors, tentatus est per omnia, Hebr. 2. & 4. Et licet cor misericors sit donum Dei, plurimùm tamen ad acquirendam misericordiam facit, si fueris ipse adflictus, & miserias expertus. Adeò urget ad misericordiam Deus, ut neminem excludat, sed eam omnibus præcipiat. Vnde non dixit, Volo, ut alius alij largiamini pecuniam, cibos, uestes, &c. sed, misericordiam uolo: illud dicens, ac ponens, quod & pauperrimus pro suo modulo, sicut & quisque ditissimus, præstare potest. Quare nemo seipsum excusare potest, quasi propter rerum penuriam, nequeat uoluntati Dei obsequi. Caue, uel sim plicitate uel imprudentia ductus, accipias sic illud, Misericordiam uolo, ut putes Christianis usum magistratus propterea esse interdictum. Nam Deus nihil hîc de magistratibus & usu gladij differit, sed exigit, ut quisque erga proximum in sua ipsius causa misericors sit. Possunt in eodem esse & misericordia & iustitia, quòd fortes sint diuinæ & cœlestes: alioqui neque Deus ipse diceretur iustus & misericors, sed cogeretur, uel relicta iustitia seruare misericordiam, uel, relicta misericordia tantummodo iustus esse. Iam scriptura utrunque de Deo prædicat, quòd est & misericors & iustus. Quare quatenus qui magistratum gerit, imitator est pater-

Dei uolũtas agnoscitur per uerbum Dei, id est, Christum.

Deus colitur misericordia & beneficentia.

Misericordia, quid.

misericordię usus, & officia.

Vna afflictio multas exigit misericordias.

Tentatus nõ est, quid sit.

Nemo est, q nõ queat esse misericors.

misericordiæ præceptũ nõ excludit solium punitionis.

Iustus & misericors sit Christianus Dei exẽplo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

næ misericordiæ, in sua ipsius causa condonabit delicta: quatenus uerò iudex est, minister sit iustitiæ Dei, uindex ad iram illis qui malè agunt, ut tueatur innocentes. Roma. 13. Ad misericordiam autem exercendam licet impellat auditus, plus tamen aspectus miseriæ alienæ confert ad commisereſcendum miseris. Vnde frequēs est locutio in scriptura, videns miseratus est. Vt Exod. 2. de filia Pharaonis: Cernens (inquit) infantem uagientem, miserta est eius. Et Matth. 14. Et uidens Iesus turbas, misertus est. Luc. 7. Quam cùm uidisset Dominus, misericordia motus super illam. Et licet affectus misericordiæ sit donum Dei, tamen eget medijs, maximè conspectu miseriæ.

Plus mouent uisa, quàm audita.

Et non sacrificium.

Vox, Sacrificium, multifariam sumpta in sacris.

Sacrificium iustitiæ.

Sacrificium laudis.

Sacrificium crucis.

Parit fortasis non parum difficultatis hæc sententia, quòd uox Sacrificium uariis modis in scriptura accipitur. Est sacrificium, generale nomen omnium, quæ inferebantur altari secūdum legem, ut erat sacrificium matutinum & uespertinum, cùm offerrentur pecudes, & alia id genus. Est sacrificium iustitię, dum nos ipsos sacrificamus, & exhibemus corpora nostra hostiam uiuentem: & hoc tam in ueteri quàm in nouo testamento piis omnibus commune fuit. Nempe cor contritum, & spiritus contribulatus, Psal. 50. Est & sacrificium laudis, dum non solùm ore, sed etiam uitæ innocentia Deum laudamus, & sacrificamus. Est & sacrificiū unicum illud Christi, quod in cruce pro nobis oblatum est ad reconciliationem & redemptionem mundi. Iam si rogaueris, de quo sacrificio intelligatur hic locus, profectò nemo pius intelliget de eo, quod Christus obtulit, quódque in sacrosancto sacrificio ex ipsius instituto celebramus, in quo pretiosum corpus & sanguine Christi sumimus. Neque de eo, quod dicitur cor contritum, cùm Dauid dicat, Cor contritum & humiliatum Deus non despicies. Neque de sacrificio laudis, cuius Deo dicatur, Sacrificium laudis honorificabit me. Quare de sacrificio peculum, & aliorum, quæ mactabantur iuxta Moysi institutum, intelligendus est hic locus.

Animus impurus omnia externa reddit ingrata.

Et non sacrificium. Certè his uerbis declarat Christus se nolle sacrificium, quod neglecta misericordia præstatur: scilicet nos admonens, ut interim non fidamur nostris, vt ut in speciem piis & religiosis, operibus, dū impius & immisericors est animus. Proculdubiò Deus spiritus est, & spiritum hominis quærit, non pecudes. Quare in spiritu & ueritate colendus & adorandus est. Est misericordia, uitus spiritualis, secundum se Deo grata. Sacrificium autem erat res corporea, non secundum se Deo grata, sed ratione fidei & charitatis, uirtutum spiritualium, ipsi annexarum. Vide infra Conciliationem.

Non enim ueni uocare iustos, sed peccatores.

Veni, pro, missus sum.

Actiologia est, reddens rationē conuersationis Christi apud peccatores, sumpta ab officio Christi. Definit enim Dominus his uerbis, uocationem seu missionem à patre, nempe ut peccatores uocet, non iustos. Quod, alibi dicitur missus sum, idem est, quod hîc dicitur, ueni. Siquidem uenit patre uolente, iubente, & mittente. Ergo patris uoluntatem esse dicit, quòd debeat peccatores, non iustos, uocare. Quòd si hoc est Christi officiū, ut uerè est, quid propter peccata tua Christum fugis? Quid ad conspectum eius trepidas? Quid desperas? Nam ut confidenti animo te adiungas Christo, imò patiaris saltem Christum tibi adiungi, præceptum hoc Christi dictum, audi & aliud, Filius hominis non uenit ad perdendū animas hominum, sed ad seruandum. Et iterum, Venit filius hominis quærere & seruare, quod perierat. Responsabis: Cur ergo dicitur, diligit Dominus iustos, & uitam peccatorum disperdet? Hîc iusti appellantur pœnitentes, & in uocatione Domini ex fide uiua ambulantes. Peccatores autem uocantur hic propriè, impij, qui uerbo Domini ad pœnitentiam uocati, nulla prorsus ratione adduci queunt, ut resipiscant, sed pergentes in sua impietate, Domino Deo nostro, & uerbo eius, modis

Christi apud peccatores, sumpta ab officio Christi.

Christus uenit peccatoribus.

Iusti in sacris, sunt pœnitentes.

quod aiunt, digitum ostendunt. Hos tantisper odit Deus, dum in impietate sua perseuerant: & odit, non quia perdere uelit si resipiscant, sed quia uocati, resipiscere nolunt. Quare, qui perit, profectò non perit simpliciter, quia peccauit, alioqui enim nullus non hominum periisset, sed quia cùm in peccato existens, uocaretur ad pœnitentiam, non obediuit uocanti. Vnde suo uitio moritur & perit, qui uocatus ad sanitatem, uenire noluit, & pœnitentiam non egit. Dicit enim Dominus, Si impius egerit pœnitentiam, omnium iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor. Indiuulsè ergo hoc adhæreat, & fixum sit animis nostris, quòd ministerium Christi est, non ministerium peccati, nec mortis, sed iustitiæ & uitę. Hoc ministerium uult pater à nobis credi & amari. Iam agnoscamus in hac sententia, Iesu Christi philanthropiam, ut mirificam inde & suauissimam recipiamus consolationem. Primò non dicit, Veni, uocatus à peccatoribus, sed ueni uocare peccatores. Hac in re longè humanior est nostris medicis: nimirum illi, tametsi sciant infirmorum necessitatem & morbum, tamen non currunt ad ægrotos, nisi uocati: idque solùm agunt mercede & pecunia sperata & promissa, putantes satis esse, si animum paratum exhibuerint, dummodo uocentur. Hic uerò ultrò accurrit, & curandos ad se uocat, quos gratis medicetur, & sanet. Verbum, veni uocare, emphasim habet, quo significatur Christi animus ad iuuandum & curandū propensiſ simus. Quòd si etiam ultrò ad se uocat peccatores, qui fieri poterit, ut repellat ad se uenientes? Huc pertinet, quod infrà. 11. cap. scribitur, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. Isaiæ. 65. Ecce ego ad Gentes, quæ non inuocabant nomen meum: Expandi manus meas tota die ad populum incredulum, qui graditur in uia non bona, post cogitationes suas. Secundò non dicit, Veni cogere peccatores, sed uocare. Certè beneficium non solet cōferri in inuitum. Et cœlestis medela non fugienti & nolenti, id est, indigno, cui præstetur, sed esurienti & ipsam sitienti confertur & prodest. Esurientes enim impleuit bonis, & diuites dimisit inanes: Et, Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam. Studeamus igitur excipere grato & humili animo, gratiam uocantis. Scientes iusto iudicio perire ægrotum, qui ad certissimam medelam uocatus, uenire recusat. Tertiò, uocandi uerbo generalissimā uocationem explicat: Omnes uocat peccatores Christus, neminē excludens. Qui uult (ait Paulus) omnes homines saluos facere, & ad agnitionem ueritatis uenire. Tam perfectus & bonus est hic medicus, ut neque peccatum iuxta rationē humanā incurabile, neque inaudita & maximè execrabilis iniquitas te reuocare debeat, quin potius ad hunc uocantem curras, & te ad ipsum pertinere, ut cureris, intelligas. Cuius maior gloria est, quòd etiam quoſvis incurabiles morbos & potest & uult curare. Exemplo nobis erunt ij, quibuscum in domo Matthæi accumbit, qui non mediocres, sed maximi habebantur peccatores, nimirum tales, qui & infames & reiecti essent. Hoc si diligenter perpenderemus, suauissimam afferret consolationem contra nostram pusillanimitatem & propensionem ad diffidentiam. Obserua: Græci addunt huic sententiæ, ad pœnitentiam. Nam & si non addit Hieronymus, apud Chrysostomum tamē, & eius abbreuiatorem Theophylactum repetio. Lucas, 5. cap. scribit, Non ueni uocare iustos, sed peccatores ad pœnitentiam. Quasi dicat, Non ueni uocare iustos, quia nulli sunt. Omnes enim peccauerunt, & egent gloria mea. Et omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Neque uos iustos, id est, qui in uestra & propria iustitia gloriamini, uobisque placeris, sed peccatores, id est, non obstinatos in peccatis, & pertinaces, sed qui cognoscunt se in peccato esse, & ob id egere meo præsidio & medicina: unde dolentes de peccato, me audiunt, & ueniunt, fide instructi, spe erecti, & amore accensi ad me uocantem, non, ut peccatores maneāt, sed ad pœnitentiam, hoc est, ut à peccando desistant, pleni contritione, hoc est, dolore & displicentia de peccato, & amore in me. Quo amore facient satis proximo,

Peccata hominem non perdunt, sed cōtēptus pœnitentiæ.

Peccator sua culpa perit.

Ministerium Christi, ministerium uitę.

Christus, medicus, aliis lō gè tùm humanior, tum facilior.

Inuitum qui seruat, operā ludit.

1. Timoth. 2.

Nullus morbus Christo incurabilis.

Quos iustos non uenit uocare Christ⁹.

Peccatores uocati à christo, qui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

si quid habet aduersus illos, & confitebuntur iuxta præscriptum meum. Hæ sunt pœnitentiæ partes, contritio, cõfessio & satisfactio: de quibus alibi copiosius scripsimus. Facessant ergo hinc impœnitentes, cùm necessaria sit pœnitentia uenientibus ad Christum, & remissionem peccatorum recepturis, ut sint noua creatura in Christo. Sit conuersio animi, & uitæ pristinæ immutatio. Hinc legimus Luc. ultimo, in nomine Christi prædicari oportere pœnitentiam & remissionem peccatorum in omneis gentes. Et Act. 2. Petrus prædicans ait, Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum. Marc. 1. Pœnitemini, & credite Euangelio hac pœnitentia iram Dei euadimus. Exemplo nobis erunt Niniuitæ: amissa gratia restituitur, iustique reddimur. Pœnitentes uerè sunt, qui seriò & intus & foris resipiscunt. Porrò ironiam afferre uidetur Christus contra Pharisæos his uerbis, Non ueni, &c. qui forte dicerent, nónne & nos docemus peccatores debere conuerti ad pœnitentiam? Quid noui affers tu? An non ministerium Moysi seu legis uocat peccatores ad pœnitentiam? Imò (inquit) uos, cùm sitis peccatores, uultis esse iusti, & nihil facitis, nisi quòd iustos esse decernitis tum uos tum alios, quos tamen Deus peccatores horribiles iudicat. Hos iustos ego non uoco ad pœnitentiam, nec ipsi egent pœnitentia (ut putatis) cùm uobis iudicantibus sint iusti. Valete ergo uos iusti, cum uestris iustis. Estote sancti cum uestris sanctis: & sinite me cum meis peccatoribus agere, donec & ego eos iustos faciam, non, sicut uos, operibus legis, sed gratia & remissione. Vos uocate peccatores ad pœnitentiam secundum iustitiam legis, ut faciatis duplo peccatores, sicut uos estis. Ego uoco ad pœnitentiam secundum remissionem peccatorũ, ut faciam duplo iustos, scilicet gratia & ueritate. Gratia, quòd remissa sunt eis peccata. Veritate, quòd uerè incipiunt boni esse, & operari bona. Vos duplo facitis peccatores, uestra pœnitentia, scilicet culpa & mendacio. Culpa, quòd magis superbiũt de iustitia legis, quàm dum essent peccatores. Mendacio, quòd ficta opera putant esse bona. Ita sunt corde intus magis culpabiles propter incredulitatem & superbam fiduciam: opere foris, sunt mendaces & hypocritæ, propter falsam speciem operum & gloriam, tales & uos estis, & uobis bellos filios effingitis. Insigniter notanda est appendix, Ad pœnitentiam, contra quosdam pessimos & abutentes gratia Dei, seu, ut sanctus Iudas dicit, transferentes gratiã Dei in luxuriam. Nam Christiana libertate abutuntur hodie plurimi, dicẽtes, Gratia, gratia. Ergo nõ est opus bona facere aut mala pati. Hi faciunt ex gratia luxuriam, id est, propriam libidinem faciendi quæ uolunt: & ex remissione peccatorum, decentiam peccatorũ, ut hodie multi nimis, prò dolor, quos existimaueramus uere orthodoxos, nunc cõperimus uerè Atheos. Sed Christus hîc dicit sese uocare quidem peccatores, non ad licentiam peccandi, neque ad libidinem faciendi, quæ uelis, sed ad pœnitentiam, scilicet ad mortificationem carnis, & peccatorum extinctionem. Sicut Paulus Roma. 6. ait. Quid ergo dicemus? Manebimus in peccato, ut gratia abũdet? Absit. Qui enim mortui sumus peccato, quomodo adhuc uiuemus in illo? Quid enim est pœnitentia, nisi antidotum & pharmacum contra peccatum? Vnde peccatores ad pœnitentiam uocari, est remissis quidem peccatis per pœnitentiam, uocari ad studium perpetuum peccata cognoscendi, fugiendi, mortificandi, sepeliendi, extinguẽdi, ut docet Paulus Roma. 6. Non ergo regnet peccatum in uestro mortali corpore, ut obediatis concupiscentiis eius. Sed neque exhibeatis membra uestra arma iniquitatis peccato: sed exhibete uos Deo, tanquam ex mortuis uiuentes: & membra uestra arma iustitiæ Deo, peccatum enim uobis non dominabitur. Colligamus ex superioribus, & summam rei dicamus. Nonnit Christus ad uocandũ iustos, id est, eos, qui suæ & propriæ iustitiæ confidunt. Ignorantes enim (ait Paulus Roma. 10.) iustitiam Dei, & suam quærentes stabilire, iustitiæ Dei non sunt subiecti. Sed peccatores qui agnoscentes suum peccatum,

Pœnitentia placeamus Deum.

Diuersa uocatio Christi & Pharisæorum.

Aduersus hæreticos, nihil habentes in ore, nisi, gratiam Dei, &c.

Pœnitẽtiam autem fortiter negligũt.

Pœnitentia, pharmacum aduersus peccatum.

desperant de sua propria iustitia, & sperant ac fidunt in Christum, ut cum Abrahamo in spem contra spem credant, & reperiantur filij Abrahę non iuxta carnem, sed fidem & promissionem. Hoc Paulus fusius tractat in epistola ad Romanos. Officium igitur Christi est, uocare peccatores ad pœnitentiam, id est, ut uocet, & uocati, pœniteant, pœnitentes remissionem peccatorum habeant. Aut uocare peccatores ad pœnitentiam, id est, officium Christi est, pœnitentibus peccatoribus remittere peccata. Ergo, ut ex superioribus uidere est, Euangelium est doctrina, docens Christum esse medicum pro infirmis peccatoribus: & uenisse propter peccatores, ipsósque uocare ad pœnitentiam.

Christi officium.

Euãgelium.

Tunc accesserunt ad eum discipuli Ioannis, dicentes.

Cùm superiore sermone Iesus perstrinxisset, & quodammodo derisisset arrogans supercilium Pharisæorum qui sibi iusti uidebantur, quum non essẽt: mox aliam ipsi struunt calumniam. Obiiciunt enim illi Ioannis discipulos, quò causam illius uel autoritate Ioannis degrauent. Duplices uidetur Ioannes baptista habuisse auditores, & discipulos. Alteros, qui ex concionibus eius uerum Messiam didicerunt, quem postea sequuti sunt, quorum aliquot mentionem facit Ioannes Euangelista cap. primo. Alteros, qui in Ioanne non conciones de Messia & rectã fidei ac operum rationem, sed nescio quod durum uiuendi genus obseruabant. Et hi humano quodam affectu subinuidebant Iesu (ut scribitur Ioan. 3.) de magistro suo Ioanne, ueluti de præstantiore gloriantes. Vnde ex hoc loco Marc. 2. & Luc. 5. colligimus conspirasse Pharisæos cum discipulis Ioannis, quòd utrique inuidiæ spiritu aduersus Iesum ducebantur. Iuncti itaque, non secus atque Graculus graculo adeunt Iesum, putantes se habere instructissimam & ineluctabilem calumniam, quam Christus abstergere non posset. Obserua: signum pertinaciæ est, rursus fatigare Christum, & nolle ueritati credere, qua quantò apertius prædicatur, tantò magis excæcantur hypocritæ. Sed nõ minimum hîc obseruatur miraculum, quòd Christus ueritatem suam per improborum impugnationem subinde manifestiorem reddere soleat. Quò enim magis conantur ueritatem obscurare, & Christum extinguere, eò magis ueritas eluescit, & Christi potentia ac uirtus fit manifestior.

Ioannis Baptistæ discipuli, duplices.

Pharisæi cũ discipulis Ioannis coniurati aduersus Christum.

Veritas impugnatione aduersariorũ magis emergit.

Quare nos & Pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autem tui, non ieiunant?

Lucas 5. cap. In hac expostulatione, ieiuniis addit obsecrationes, paulò latius & clarius de hac quæstione scribens. Quare discipuli (inquit) Ioannis ieiunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum? Duabus enim rebus, ieiuniis scilicet & precibus opinionem sanctimoniæ, apud populum, Pharisæi captabant: itaque cum discipulis Ioannis iungunt hanc expostulationem, imò uerius intentatam calumniam & occasionem calumniãdi sumunt duplici potissimùm causa. Priore, quòd Dominus cum discipulis suis frequentius inuitatus, conuiuiis interesset, & iam iam rediret ex ædibus Matthæi, in quibus medius inter publicanos ac peccatores accubuerat. Posteriore, quòd dixerat se uocare peccatores ad pœnitentiam. At ieiunium est pars pœnitentiæ, ut notum est in Niniuitis, & aliis, tum exemplis tum dictis scripturæ. Cùm itaque uiderentur discipuli Christi non duci pœnitentia, eò quòd non ieiunarent, uocatio eorũ uana erat. Vana item prædicatio Christi uidebatur, quòd suos (qui peccatores erant) non uocaret ad pœnitentiam. Habes hîc prætextum calumniæ. Iam sententiam, quam habet istorum expostulatio, explicemus. Heus tu (inquiunt) Nazarene, istud factum tuum, quòd cum publicanis & peccatoribus uersaris (magna profectò reprehensione apud nostros Scribas, omnium doctissimos, & Pharisæos religiosissimos dignum)

Preces & ieiunia, arma, sed fucata, Pharisæorũ.

Ieiunium ad pœnitẽtiam pertinet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

purgare & excusare conatus es, adducto prophetæ loco: misericordiámque nobis obiicis, & prętexis salutem peccatorum, uelut ægrotorum, ad quam restituendam dicis te instar medici uersari cum peccatoribus, uelut infirmis. Hoc tibi condonamus, ut sit tibi animus adimplendi dictũ prophetę, qualis & nobis omnibus pijs & religiosis, qui docemus populum legẽ seruare, qua iusti fiant. Sed non uocas peccatores ad pœnitentiam. Nimirum, non obseruas regulam magnorum Pharisæorum, & discipulorum illius magni prophetæ Ioannis Baptistæ, qui præscripserunt discipulis suis certos dies, certas horas ieiunij, & certas ordinationes orandi, ut partes pœnitentiæ: quas magna diligentia obseruant. Adhæc nos, qui sumus discipuli Ioannis, proposuimus nobis Ioannem in exemplar uiuendi, è quo nobis ipsis præscripsimus certam uitæ regulam, à vulgari hominum consuetudine longè dissidentem. Tui uerò discipuli nullum certum uiuendi genus habent. Edunt, cùm esuriunt, nulla habita temporis ratione: bibunt, cùm sitiunt: orant, cùm libet: dormiunt, cùm somno grauãtur. (Hæc enim sonare uidentur uerba apud Luc. 5. Tui autem discipuli edunt & bibunt) adeóque talem uitam ducunt, ut quendam potius Epicurum, quàm cœlestem doctorem imitari uideantur. Quid ergo tu, qui te tantum diuinæ iustitiæ professorem gloriaris? Quomodo hæc defendere poteris, quòd discipulos tuos (quos iam lucratus es, qui te audiũt, qui tecum perpetuo uersantur) nec ad ieiunia, nec ad obsecrationes, nec ad pœnitentiam (ad quam te uocare peccatores dicis) nec ad alia sanctæ uitæ opera instituis? Cur toleras in eis tam delicatum uitæ genus? An non sunt bona opera, ieiunia & preces? Si bona, cur tui perpetuò bibunt & comedunt? Si non sunt, ut nos sanè reiicias, an & Ioannem Baptistam carpere potes? qui suos non aliter ad ieiunia & preces obseruandas instruit & assuefacit, quàm Pharisæi suos, quos exufflas & contemnis. An & hic habes, quod prætexas? Si Ioannes suos benè instituit, ergo tu malè doces tuos. Si uerò ille malè, edicito nobis palàm, ut hoc ei significemus, quatenus & ipse suos addendum & bibendum, hoc est cultum, non Dei, sed uentris, imbuat. Hæc neuno pius probauerit ut putamus. Nos igitur & Pharisæi, sumus multò iustiores secundum uerbum tuum, quàm tu, cum tuis discipulis. Obserua, istos non dixisse, Tu autem non ieiunas, sed, tui discipuli non ieiunant, quòd scirent Iesum ieiunijs assuetum: discipulos uerò non ieiunare. Hæc est expostulatio & intentata calumnia Pharisæorum cum discipulis Ioannis, quam ineluctabilem putabant. In qua in primis uides, ueterem illum errorem semper serpere, ut discipulus præceptorem, sus uidelicet Mineruam, doceat. Et, ut Christus ait infrà. 11. sapientia à filiis suis iustificetur. Deinde obserua, quàm morosum sit ingenium hypocritarum, quòd nullum uitæ genus probent, nisi quod ad ipsorum exemplar institutum sit. Adde quòd hanc quęstionem de ieiunio & oratione, non ideo proponunt, quòd ueritatem edoceri cupiant, sed quia priore calumnia, quam tentarent, non probè successerat, rimaces isti aliam quærunt rimam, & aliunde Christo calumniam struunt, in speciem quidem discipulos, reuera autem Christum appetẽtes. Obserua. Ex hac quæstione, & Luc. 5. cap. videmus consuetudinem Mosaïcæ politiæ explicari, quę ieiunia & obsecrationes coniungebat. In publicis enim afflictionibus obseruarunt Israëlitæ solenni more publicas litanias ac precationes, &, quò commodius hæ obseruarentur, à mane usque ad uesperam ieiunauerunt. Oportet sanè orationem uiua fide ardere, & ob id hominem requirit, non ebrium, sed sobrium. Vnde ubi scriptura tradit ieiunia obseruata, ibi memineris litanias & precationes obseruatas. Sic Israëlitæ à Benjamitis uicti, quemadmodum scribitur Iudic. 20. ieiunauerunt usque ad uesperam, hoc est, sobrij & ieiuni obseruauerunt litanias: & in oratione usque ad uesperam perseuerârunt. Sic Achab audiens uaticinium Eliæ de internecione domus suæ, 3. Reg. 21. operit cilicio carnẽ suam, & ieiunat: hoc est, ieiunio orationes addit. Sic rex Iosaphat, 2. Paralipp. 20. irruptione hostium per-

Morosum hypocritarũ ingenium.

Iudæis solẽne precibus iungere ieiunia.

territus, prædicauit ieiunium, totúmque se contulit ad obsecrandum Dominum, & omnes de urbibus suis uenerunt ad orandum Dominum. Niniuitæ quoque, quamuis non fuerint de corpore Israëliticæ Reipublicæ, hunc tamen ritum obseruârunt, & ad prædicationem Ionæ prædicauerunt ieiunium, uidelicet ut clamarent (ut in Iona scriptum est) ad Dominum in fortitudine, ut ignosceret ipsis, & reuerteretur à furore itæ suæ. Coniungit etiam illa Christus in Euãgelio, dicens, Marc. 9. Hoc genus dæmoniorum non eiicitur, nisi in ieiunio & oratione. Similiter & iuncta reperiuntur in Actis Apostolorum, Act. 14. Et cũ constituissent illis per singulas Ecclesias presbyteros, & orassent cum ieiuniis. Quod & uidemus hactenus obseruatum in Ecclesia Dei. Estque hic legitimus ieiunij & orationis usus, uidelicet ut ieiunio carnem mortificemus, & ad orationem aptiores efficiamur, qua in cognitione & amore Dei eiúsque Euãgelio promoueamur, accendamur, & foueamur. Huius loci scopus non est, ut quæratur hic simpliciter, an ieiunandum sit, de qua re nemo pius dubitat, nempe quin sit ieiunandũ. Quod alibi fusius tractauimus. Obserua: Cùm dicunt, Nos & Pharisæi ieiunamus, hæ uoces, Nos & Pharisæi, ualde emphaticẽs ab ipsis pronuntiantur, Nos, nos, inquam discipuli magni illius prophetæ Ioannis Baptistæ, quorum exemplo alij ad uitæ sanctitatem mouentur, ieiunamus in confirmationem nostræ doctrinæ de pœnitentia. Et sacratissimi Pharisæi ieiunant in confirmationem suæ religionis, quæ tota uersatur in pœnitentia, quam (ut ais) prædicas. Rursus aduerte: cùm dicunt, Quare discipuli Ioannis, &c. prætextus impietatis est copulantium sibi Pharisæis Ioannis discipulos, qui docti erant à magno præceptore Baptista, ieiunare, ad lasciuiam carnis refrenandam, hic enim ieiunij unus est è præcipuis finis & usus. Cùm dicitur, Ioannis, commendantur discipuli à doctore.

Ieiunium quorsum oratioui coniungitur etiã à Christianis.

Nemo pius dubitat, quin sit ieiunandum.

Ioannes baptista docuit suos ieiunare.

Ieiunij finis.

Et ait illis Iesus.

Respondet Iesus humanissimè. Sic enim attemperata est eius responsio, ut nec Ioannis taxet institutionem, nec aliorum ieiunia simpliciter damnet: sed singulari quadam comparatione tantùm ostendit, indulgentiam, qua erga suos utebatur, non esse negligentiæ, sed artificij, quò scilicet sensim ad maiora illos adduceret, ueluti quum prudens literator, & peritus artifex formandæ pueritiæ, primam ac teneram ætatem non statim deterret rebus asperioribus, sed blandimentis allectat ad difficiliora. Vnde ostendit discipulis nondum esse ieiunij tempus, sed fore aliquando, ut & ipsi luctum acturi, & ieiunaturi sint: nunc esse magis tempus gaudii, nimirum nuptiarum, posteà ieiunii. Deinde docet hæc responsio, omnia in Christo reposita esse fidelibus: in hoc uno esse tranquillitatem conscientiæ, omne gaudium ac omnem lætitiam: ieiunium uerò nõ aspernandum negligendúm ue, sed tum maximè adhibendum esse, cùm discedit sponsus, cùm scilicet praui affectus dominaturi pulsuríque sponsum uidentur. Cùm sentimus sponsum parare discessum, aut excessisse illum è pectoribus sanctorum, id est, ubi sentimus frigere fidem & charitatem, opprimi bonum spiritum, ac insolescere carnem, tunc operæpretium est, ut intelligamus abstinentia, ieiuniis & ardentibus precibus maximè nobis opus esse, quò uel spiritum amissum recipiamus, uel sponsum discedere parantem retineamus. Comparatio est, Nunquid possunt filij sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus? Vbi filij sponsi siue thalami more hebraïco dicuntur amici & domestici, ad nuptias inuitati, qui sunt Ecclesia, quam opponit Synagogæ, quæ seruorum est, non filiorum.

Christus indulgens erga suos.

In Christo omnia fidelibus.

Quãdo ieiunandum.

Filij sponsi, Hebraismus

Nunquid possunt filij sponsi lugere, quandiu cum illis est sponsus?

Obiicitis (inquit Christus) cur discipuli mei non ieiunent, sed edant & bibãt, quasi parum religiosè illos instituam. Iam rogo uos & obtestor, nónne iuxta solennem morem licet filiis sponsi, id est, amicis, ad nuptias inuitatis, cum sponso

Universidad de Deusto
Biblioteca

lætari, & paulò splendidius conuiuari? Quis discipulos meos ad obseruationes ieiunij hoc tẽpore adigeret, quãdo nunc nõ lugent, sed in nuptiis uersantur? hac sponsione & comparatione maximè perstringit discipulos potissimùm Ioannis Baptistæ, à quo mutuatur hanc responsionis occasionem. Vnde intelligere illi oportebat, & quid de Iesu, & quid de genere uitæ eius, ac discipulorum eius iudicandum esset, sed hypocrisi sua excæcati, harum rerum nihil intellexerunt. Quare Christus eos tacitè hac cõparatione, stuporis & ignauiæ arguit, perinde ac si diceret: Quòd discipulis meis iam non luctus, sed gaudij tempus sit, si mihi non creditis, uel Ioanni (quem obiicitis) credite. Huius concionem si diligenter audiuissetis, iam nihil mecum hoc tempore de ieiunio expostularetis, sed ex ipsius concione, quam de sponso habuit, animaduertere potuissetis, quam ob causam discipuli mei, nimirum nuptiales, non ieiunant. Vobis narrantibus, ac de me quærentibus, Rabi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat & omnes ueniunt ad eum, respondit Ioannes, Ipsi uos mihi testimonium perhibetis, quòd dixerim, non sum ego Christus: sed quia missus sum ante illū. Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet, propter uocem sponsi. Hoc autem gaudium meum impletum est. Illum oportet crescere, me autem minui. Si ergo uester præceptor Ioannes ostendit me sponsum, quem psalmi uaticinium promiserat, tanquam sponsum processurum de thalamo suo, se uerò sponsi amicum: isti qui sunt, nisi filij, qui in recentis sponsi thalamo uersantur, (ubi læta decet esse omnia) sodales & amici sponsi, atque ideò in gaudio nuptiali constituti? Quomodo, ubi rident & læta sunt omnia, possunt iudaico tristique ieiunio torqueri, præsertim cùm sponsum habeant præsentem? Obserua, sponsum seipsum uocat, quod cooptet sibi nouam cõgregationem, id est, Ecclesiam mortua ueteri, id est synagoga. Per sponsi præsentiam ac nuptias intelligimus Christi dispensationem in carne, & corpoream eius cum Apostolis conuersationem. Apostolos uocamus filios nuptialis thalami. Sunt etiam, ut dixi mus, filij sponsi siue thalami, more Hebraico, inuitati ad nuptias. Obserua, Christus ieiunium Pharisæorum uocat luctum, dicens, Non possunt filij sponsi lugere, cùm tamen illis postulantibus de ieiunio, uidetur respondendum fuisse, Non possunt filij sponsi ieiunare, sicut postea dicit, Tunc ieiunabunt, non dicit, Tunc lugebunt. Certè id uidetur factũ, quò significaret Christus, iustitiam legis & hypocritarum esse luctum, id est, tristem. Vnde suprà uocat hypocritas tristes. Fides uerò ujuæ iustitia, de qua Paulus sæpè loquitur, uiuentium & lætantium est, semper uiuente & regnante Christo, nostra iustitia & uita. Modica & momẽtanea est piorum tristitia, mox in gaudium uersa: alacri enim & liberali animo omnia propter Christum faciunt. Si quid triste & molestum esset, mors esset: sed hanc

Universidad de Deusto
Biblioteca

suasione, assuetudinéque detineri, ut ipsos uera ac syncera religione imbuat, ac docéat, qui capaces ac idonei sint auditores negotij ac prædicationis Euãgelicæ. Hoc autem facit per meram allegoriam, siue per binas parabolas, dicente. Lucæ 5. cap. Dicebat autem & similitudinem ad illos. Hæc prima similitudo petita est ab arte sartoria: Nemo immittit commissuram, id est, nemo assuit assumentum, siue, ut vulgus uocat, frustum panni rudis, id est, noui, cum à pannario recens uenit, in uestimentum uetus, id est, assuit pannum nouum & recentem uesti laceræ & diutino usu detritæ. Portio enim panni rudis tollit plenitudinem eius à uestimento, hoc est deformat uetus uestimentum: siue, hęc immissura noui nõ quadrat ueteri. Et peior fit scissura, id est, segmen illud panni adeò non sarcit hiatum siue rupturam, ut maior ac deformior sit futura. Hac similitudine significat Dominus doctrinam Euangelicam (quæ noua est) non esse assuendam doctrinæ ueteri Phariſæorum. Similiter animos, qui capiant doctrinam Euangelicam, oportere esse nouos & expurgatos ab omni fæce erroris antiqui. Erit ergo huius similitudinis applicatio ad hunc modum. Summam religionis in crebris ieiuniis ac prolixis precationibus, uariisque baptismatibus, Iudæi collocant. Quæ ad tempus obseruata, damnanda non ueniunt, modò non ad uanam gloriam, sed ad pietatem adhibita fuerint. Iam nouum est, quod doceo, & nouæ doctrinæ noua conuenit institutio: spectátque hęc noua institutio longè fortiora ac magis ardua, quàm uetus, ad quæ propterea paulatim meos fingo formóque. Quare non conuenit mihi instituendi ratio cum Phariſæis aut cum Ioannis discipulis. Non enim oportet uetera misceri nouis. Nam ut nullus assuit ueteri uestimento particulam panni noui rudisque, &c. ita nec meos, quos fingo & formo ad fortiora, quæ postulat Euangelium, non assuo ueteri disciplinæ, mox collapsuræ. Hæc similitudo, ex ipsa uetustatis & nouitatis antithesi manifesta, sicut & sequens, non eò tendit, ut rationem reddat cur discipuli Christi non ieiunent, sed rationem adducit, cur Ioannes hanc libertatis Euangelicæ doctrinam, uelut uinum nouum aut pannum nouum, discipulis suis non commiserit, non quòd hæc mala esset, & alia, cui assueuerant, postea sed agnoscebat Ioannes, optimus & non præposterus præceptor, suos discipulos lõgè imbecilliores esse, quàm quibus ista noua & insueta infundi seu tradi possent.

Noui animi sint, quos doctrina Euangelica imbuas.

Ioannes Baptista, cur discipulis suis doctrinam Euãgelicam non tradiderit.

Neque mittunt uinum nouum in utres ueteres, alioqui rumpuntur utres, & uinum effunditur, & utres pereunt. Sed uinum nouũ in utres nouos mittunt, & ambo cõseruantur.

Hanc secundam similitudinem mutuatus est à re uinaria. Quasi dicat, Quod discipuli Ioannis non sunt hac mea doctrina imbuti, neque ipse Ioannes, neque hæc mea doctrina est in culpa, sed ipsi discipuli, qui adeò uetere uino, id est, ueteribus traditionibus assueuerunt, ut prudenter uisum fuerit hãc doctrinam meam non ipsis concredere, sed tantùm illos præparare, ut fierent noua uasa, ad uinum nouum excipiendum. Non oportet uetera misceri nouis. Nam ut nemo prudens & in re uinaria doctus, uinum nouum utribus uetustis credit, alioqui duplici afficitur damno, dum uinum effunditur, & utres diffinduntur, & pereunt: quia pertius uinum nouum infundit nouis utribus, qui ferãt uim uini, nec diffiliant efferuescente musto. Ita doctrina uetere & corrupta imbuti homines, efferuescũt & insaniunt ad doctrinam Euangelicam, & perit doctrina sancta, quòd ipsam inuidiosis modis proscindunt, & tum exoriuntur schismata & horribilia offendicula. Addit Lucas huic sentẽtiæ, aliam similitudinem quæ huc maximè pertinet, dicitur: Et nemo (inquit) bibens uetus, statim vult nouum, dicit enim, uetus melius est. Qua sententia significat doctrinam uerè spiritalem non posse persuaderi nisi spiritu renatis, carnalia carnalibus magis placere. Id quod ueerissimum est, & compertissimum habemus hodie. Nam qui mẽdaciis, erroribus, & superstitionibus

Bona doctrina in corruptis hominib perit.

sis superstitionibus assueuerunt, & in ipsis fuerunt educati, pluris errores & impietatem faciunt, quàm ueram purgatámque religionem. Cur ita? Vix quicquam placet cuiquam, diuersum ab eo, cui diu assueuit: protinus enim offenditur ad gustũ inusitatæ rei. Quemadmodum qui diu bibit uinum uetus, non statim delectatur musto: requirit enim gustũ cui assueuit, & dicit uetus fuisse melius, non ob aliud, nisi quòd ita assueuit. Ita qui assueuerunt Iudaismo, non oblectantur gustu doctrinæ spiritualis, sed requirunt illa crassiora, quibus assueuerunt. Quæ? Circuncisionem, sabbathismos, discrimina ciborum, uestium fimbrias, Hierosolymã, templum, uictimas, lotiones, constitutiunculas Pharisaicas, aliáque his similia, quæ longum esset recensere. Et illa non solùm requirunt, uerumetiam præferunt iis, quæ sunt longè potiora, cuiusmodi sunt, animus à prauis cupiditatibus circunsus, animus ab omni malorum affectuũ tumultu tranquillus, animus fide, charitate, modestia, puritate redimitus, animus hospitium Spiritus sancti, seipsum semper offerens Deo uictimam gratam & puram. Hoc certè est uinum doctrinæ Euãgelicæ nouum, quod non ferunt utres assueti uapæ Mosaicæ, & traditionibus Pharisaicis. Oportet certè hæc uasa, hoc est, discipulos, nouos fieri, & regenerari, ut expurgati ab omni fæce erroris antiqui, musti capaces sint. Vnde utres incolumes sunt, & seruatur uinum nouum. Quare huc tendunt uerba Christi, ac si diceret, Ego meos totos uolo nouos, eósque mihi sic paulatim fingo, ut olim fortes, ac firmi, queant Euangelicæ doctrinæ uim perferre. Ioannes non est ausus uetustis utribus aliud, quàm uetus, uinum committere, sed uoluit admonere, ut præpararentur uasa nouo regi noua formanda. Quantùm ad me attinet, ego meæ doctrinæ mustum non credo nisi nouis uasculis. Obserua. Dominus uinum nouum uocat plenitudinem Spiritus sancti, & profunda cœlestium mysteriorum, quæ tunc discipuli ferre non poterant. Sed post resurrectionem, & spiritus plenam missionem utres noui facti sunt, & in missione spiritus, uinum nouum receperunt. Vnde quidam, licet non intelligerent, quod iuxta spiritum pronuntiabant, dixerunt: Omnes isti musto pleni sunt. Verè musto pleni erant, hoc est, doctrina spiritali efferuescente: quòd nisi utres noui fuissent, dirupti fuissent. Hic locus docet, quomodo uterè ac sanè possimus aliqua superstitione imbutos instituere, & syncera religione imbuere. Si uidelicet eximamus ad uiuũ ex ipsorum cordibus omnes opiniones & sententias falsas, hoc est, uerbo Euangelij uel dissonas vel cõtrarias, quibus nouimus eos ex ueteri & carnali persuasione assuetudinéque detineri. Quod Paulus diligenter & diserté fecisse uidetur Galatis, dum tanta diligentia ex Iudæorum animis legalia illa, quibus ipsi fidebant, eradicare contendit. Exemplo Pauli curare debent omnes uerbi ministri, ut per synceram ac liberam Euãgelij prædicationem uetera uasa radant, & nouos utres sibi parent, quibus committant mustum, doctrinam scilicet Euangelicam puram & synceram: cui non admisceant uetera, & ea quæ non conueniunt: tantùm committant quæ ab orthodoxis probata sunt. Sunt qui his parabolis intelligunt Dominum significasse, non oportere mox rudibus adhuc discipulis, grauissima quæque imponere, sed quodvis suo tradi oportere tempore. Primùm quidem, quod planum, facile & expositum est: deinde uerò grauiora ac intricatiora. Ad hunc modum discipulis meis (ait Christus) nihil hactenus de ieiuniis inculcaui, quæ post ascensionem rectius intelligent. Hæc lectio bona est: uidetur tamen mihi prior lectio magis conuenire ad scopum Christi, diluentis obiecta discipulorum Ioannis.

Consuetudo, durissimum telum.

Quæ potissimum sectanda.

Vinum nouum plenitudo Spiritus sancti.

Quomodo animus uera sit religione imbuendus.

Ecclesiasta rum prima cura, quæ.

Hæc illo loquente ad eos, ecce princeps unus accessit.

Hæc illo loquente, id est, Cùm sui instituti rationem Christus ad hunc modũ discipulis Ioannis, & Phariſæis redderet, à quibus habebatur pro homine impio, & publicanorum socio, & qui suos ad nullam pietatem formaret, quemadmodum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecce, uocula aures uellicans.

Ioannes & Pharisæi suos. Ecce particula est attentionis, qua significat Matthæus, similiter & Lucas. 8.ca. se subiecturum & subscripturum magnum aliquem euentum. Mox offertur occasio, qua iam non uerbis, sed reipsa & Dei uirtute declaratur, uerum esse, quod loquebatur Christus, & utri sanctiores essent Pharisæi cum discipulis Ioannis, an Christus cum suis, dum se in filia Iaïri ostendit se Dominũ mortis esse, & datorem uitæ, etiam ubi nulla est præsens uitæ expectatio. Princeps nomine Iairus, qui, qualis princeps fuerit, paulò copiosius scribitur à Marco 5.ca. & Luca 8. nempe primarius quidam Synagogæ, ex hoc certè hominum genere, qui, quò in populo Dei maiore potiebantur honore, hoc Christo erant infensiores. Ideo magis mirum est talem principem accedere ad Christum. Accessit tamen, & uenit ad Christum. Accessus huius causas non scribit Euangelista, quas sunt, uerbum auditum de Christo, & fides in ipsum. Heb. 11. Accedentem ad Deũ oportet credere quia est, & quòd inquirentibus remunerator sit: quas tamen præsentes adfuisse, & præcessisse accessionem principis, adoratio ipsius testatur, quæ est, uiuæ fidei effectus seu gestus. Iam ô Pharisæi & Ioannis discipuli, apud uos sanctuli, & turgidi uestris iciuniis, cur hic primas ad uos non accessit, sed ad hanc publicanorum socium, & quem uocatis uoracem? Profectò hic primas synagogæ nihil miratur uestras sycophantias, imposturas, & hypocrises, nihil hac in Christum contumelia est offensus. Vobis derelictis, tanquam mortuis, & nullius frugi uiris, accedit ad eum, à quo uirtutem Dei implorat. Huius exemplo resipiscere, & Christum cum Iairo adorate. Obserua, quantum huic principi profuerit afflictionis. Hic necessitate filiæ adactus, ad Christum se recepit, & opem illius implorat, aliqui forsan, vt ut de eo senserit, nihil habiturus cum illo cõmercij propter mentem Iudæorum. Iairus suo exemplo monet, non esse impossibile, homines magnos, principes & sapientes conuerti, ut suscipiant Euangelium, quanquam difficile sit.

Principẽ synagogæ credere Christo, magnũ quidpiam & nouum.

Afflictio plurimum prodest homini ad salutem.

Magnos huius seculi posse conuerti ad Dominũ.

Et adorabat eum dicens.

Hic gestus, est uiuæ fidei, testans de ardore charitatis Iairi: vnde Euangelista ait, Et adorabat, id est (ut Lucas 8. scribit) cecidit ad pedes eius, rogans eum. Et, ut paulò apertius ait Marcus, 5. cap. procidit ad pedes eius, & deprecabatur eum multùm, dicens. Est autem ad pedes procidere, humiliato corpore honorem alicui ferre, seséque illi submittere. Hoc modo Iacob sese frequenter incuruabat ante faciem Esau fratris sui. Hic gestus siue ista corporis prostratio uel incuruatio, etiã apud quasvis nationes, spectat ad animum submissum ac humiliatum, ambitiosum gratiam alicuius. Est & adoratio siue incuruatio hæc, cultus, qui soli Deo conuenit, unde oraturi, in genua coram Deo procumbimus. Quòd si hęc incuruatio siue genuflexio fit sine pio cordis affectu, & non in spiritu, certè ludibrium, & irrisio diuinæ maiestatis dicitur.

Accidere ad pedes, genus quoddam adorationis.

Domine.

Captat benevolentiam à uerbo, Domine: Dominus enim uox est potestatis, qua hic Archisynagogus fatetur Christum potentem, & posse præstare, quod rogat. Non est postrema pars uiuæ fidei orantis, credere Deum posse, & si potest, uelle iuuare.

Dominus, vox potestatis index.

Filia mea modò defuncta est.

Hæc est necessitatis propositio, & exemplum charitatis in Iairo, qui intercedit pro filia sua, & illa (ut Lucas ait) unica: unde hæc circunstantia, ut causa impulsiua, magis urget ad rogandum.

Sed ueni, impone manum tuam super eam, & uiuet.

Imperfecta est hæc fides, quæ præscribit media Christo ad aliquid operandum. Non opus erat Domino, ut domum proficisceretur, & manu filiam tangeret. Sa-

nius dixisset, dic tantùm uerbo, & sanabitur filia mea. Vnde manifestum est, Iairum adhuc fide tenellum, de Christo sensisse tantùm, quòd uir magnus quidam, & præcellens propheta esset, qui oratione & interpellatione sua apud Deum multa posset. Sed vt ut illa uerba, veni, & impone manum, &c. uideantur extenuare Iairi fidem, tamen si diligenter considerauerimus obseruanda in hoc Archisynagogo, magnam in ipso obseruabimus fidem. Qui tametsi nõdum attigerit eum gradum fidei, quem Centurio, qui dicebat, Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum, sed dic tantùm uerbo, & sanabitur puer meus: tamẽ hæc fides magna est, quòd credat Iairus, Iesum posse filiam, manus tantum impositione, sanare. Atque hac fiducia eò perductus est, ut quanuis esset princeps synagogæ, & uir magni nominis, non erubesceret coram toto populo, ad pedes Iesu procidere, & uirtutem ac maiestatem eius confiteri. Hoc certè peculiare est uiuæ fidei, & hanc habet uera fides energiam, ut ubi ubi fuerit, ibi etiam sit Christi confessio. Quem enim Christi puduerit, eum uiua fide carere manifestum est. Ad hæc licet hic Iairus crederet præsentiam Christi, cum tactu manus, plurimùm filiæ suæ profuturã, sicut Martha & Magdalena Christo dicebant, Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus: Et Naaman ille, 4. Reg. 5. mandatum Helisæi contemnens, eò quòd non descendisset ad eum, & manu lepram tetigisset: Putabam, inquit, quòd egrederetur ad me, & stans inuocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ & curaret me. Sic & Sunamitis illa, 4. Reg. 4. cogebat quodammodo Helisæum, ut ueniret & tangeret puerum mortuum: Noster tamen Archisynagogus sentiebat de Christo altiora, quàm de puro homine, uiro Dei & sancto, cùm dicit, & uiuet filia mea: nimirũ certissima fiducia ductus de uiuificatore Christo, quòd Christus is sit, qui uiuificet, det uitam, & faciat uiuere. Vnde constanter ait, & uiuet. Iam uita, effectus est Christi seu uerbi. Porrò, animaduerte in Iairo magnitudinem σπεργῆς, hoc est, affectus paterni in filiolam. Salutem enim filiolæ suæ tanto ardore affectat, ut præter personæ decorum maluerit publicè fortunam suam deplorare, & Christo coram toto populo exponere, quàm filiæ suæ deesse: adeóque non obscurè demonstrans, se malle morti occumbere, quàm filiæ mortem uidere. Et hic est naturalis affectus parentum erga liberos, quem certè Deus parẽtibus indidit: unde per se neque malus neque impius est, sed bona fide creatur à Deo, qui indidit hunc affectum naturaliter parentibus erga liberos suos, solùm ob eam causam, ut infantes, quorum educatio constat magna cura, molestia, labore & sumptu, & cùm, quod ad ipsorum ætatem attinet, omni ope destituti sint, habeant qui ipsos solicitè foueant & educent: sed maximè omnium propter hanc causam, ut in parẽtibus huius seculi haberemus qualecũque exemplar eius affectus, quem gerit in filios suos Deus pater noster cœlestis. Et si Deus unum tantùm filium naturalem habet, Dominum nostrum Iesum Christum, is tamen filius obedientia sua impetrauit, ut Deus tradat sese in patrem omnibus iis, qui in Christũ credũt, & agnoscat ipsos in Christo suo filios charissimos, & dulcissimos. Hic affectus in filios qualis sit, scriptura explicat, Matth. 7. Aut quis est ex uobis homo, quem si petierit filius suus panem, nunquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, nunquid serpentem porriget ei? Et apud Isaiam, 49. cap. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Et si illa oblita fuerit, ego tamen (inquit Dominus) non obliuiscar tui. Et Luc. 11. Si ergo uos, cùm sitis mali nostis bona data dare filiis uestris, quantò magis pater uester cœlestis de cœlo dabit spiritum bonum petentibus se? Cùm igitur tantum patrem, & adeò tui studiosum habeas, ut tui non obliuiscatur, quid times interim in afflictionibus, in paupertate, in exilio, in morbo, in infamia, denique in morte ipsa? Putásne Deum patrem non agnoscere filium suum, de profundis tribulationibus ex fiducia ad ipsum, Abba, pater, clamantẽ? Exaudit pullos coruorũ inuocantes ipsum, psal. 146.

Iairi fides dilata.

Iairi fides non exigua.

Vera fides non potest non confiteri Christum.

Pusilla fides multorũ de Christo.

Iairi affectus paternus.

Affectum erga liberos quare Deus indidit parẽtibus.

Affectus parentum in liberos expressio in sacris literis.

Deus paternos per Christũ agnoscit, & audit filios suos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& non exaudiret filios suos per unigenitum filium Iesum Christum auxilium implorantes? Obediamus igitur huic tam magnifico & potenti patri, ut filij. Excitet nos tam uehemens affectus paternus erga nos, ut mandatis eius obsequamur, & ab eius gremio nunquam recedamus, spe uiua interim nitentes, qui cùm filij Dei simus, 1. Ioan. 3. nondum apparuit, quid erimus, sed cùm ille apparuerit, similes ei erimus. Et omnis qui habet hanc spem, sanctificat se, sicut ille sanctus est. Porrò huic affectui paterno Iairi non aduersatur Christus, sed hunc probat. Quòdquidem non obiicit, quòd amicis, mortem alicuius flentibus, dicimus: Quid quereris, quòd mortua sit filia? An nesciebas eam mortalem fuisse, ut & te quoque? Ad quid eam vis uiuere vitam istam miserabilem? Tu princeps es Synagogæ, & tam parum adhuc philosopharis? Vis ne Deo repugnare? Nihil horũ obiicit, sed benignè ipsum excipit, & uotis eius acquiescit. Obseruamus & hoc in Dauide, quàm etiam sanctos uiros afficiat liberorum calamitas, 2. Reg. 12. Ideo hodie putauerim esse inhumanos, etiam si sibi ipsi duplo reliquis spiritualiores uideantur, qui neque ad uxorum, neque ad liberorum mortem uel unam lachrimulam effundunt. Cùm tamen Christus & uiduæ, plorantis filium suum mortuum, sit misertus, Luc. 7. & super mortuum Lazarum fleuerit. Rursus hodie alios reperies, qui liberos suos uel negligunt, uel mori cupiunt, magis bestias exprimẽtes, quàm homines, imò ne bestiarum quidem sensum imitantes, dũ negant liberis suis, quod bestiæ fœtibus suis summoperè procurant ac subministrant. Sunt etiam moneri liberi, ut parentum amorẽ referant, & ipsis in amore respondeant. Frequens est in scriptura, ut parentes pro liberorum salute & uita interpellauerint: at nusquam legis in scriptura, filios pro parentum uita rogasse. Quin potius plerùnque uidis à quibusdam liberis (sed corruptissimis & deprauatissimis) mortem parentum cupidè expectari & optari, tantùm abest, ut anxiè cupiant eos uiuere, adeò depraua tæ sunt naturæ. Paucos imò nullos audies dicentes, Domine, pater meus modò mortuus est, sed ueni, & impone manum tuam super eum, & uiuet. Paulò antè cap. 8. audiuimus quendam ad Christum dixisse, Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum: nõ autem, Domine, pater meus iam mortuus est, ueni, & excita eum: aut, pater meus grauiter decumbit, ueni, & cura eum. Hæc à nobis dicuntur, cùm propter quosdam, quos huius naturæ deprauatæ offendimus, ut ne patrem aut matrem quidem sepelirent, quò citius hæreditatem inuaderent: tum ut admoneatur iuuentus, ut ab hac sibi caueat inhumanitate. Tantùm debent parentibus filij, ut nũquam sint soluendo: Diis & parentibus non redditur æquiualens. Vnde inter præcepta decalogi relatum est de honore parentibus à filiis exhibendo, non autem de filiis à parentibus honorandis, quòd hoc satis parentum uisceribus infixum. Interim tamen caueant parentes nimiam seueritatem, & amaritudinẽ in filios. Vnde Paulus, Ephes. 6. sanctissimè hortatur: Eruos parentes (inquit) nolite ad iracundiam prouocare filios uestros, sed educate illos in disciplina & correptione Domini, ne in hunc deprauatæ naturæ morbum incidant. Nam plerunque uitio parentum succesit hic morbus, quòd delicatiùs aut nimis duriter illos fouent, aut quòd nulla alia ratione liberis consulũt, quàm quòd magnas illis diuitias colligunt, & mortui relinquunt, quarum desiderio fit, ut liberi non admodum de morte parentum doleant, relictæ hæreditati cupidissimè inhiantes. Quî ergo fieri possit, ut ueniant ad Christum, clamantes, Domine, excita patrẽ meum, &c. cùm fastidiant parentes, dicántque perditissimi liberi, diutius uiuit pater, quàm sperabamus, imò etiam, quàm uelimus, uel è re nostra sit. Quid hic bonus uir, senio confectus pater meus, amplius commodat mundo? Benè actum sit, si hunc Deus in suum regnum exciperet.

Deo, affectus erga liberos gratus.

In astorgos, & pij affectũ expertes.

Rara liberorum erga parentes pietas.

Liberi nunquã queunt facere satis parentibus.

Manliana ne sint parẽtum imperia.

Inuersa parẽtum cura, tãtùm de cogẽdis opibus solicitorum.

Liberorum, mortem parentum optãtium, abominãdæ uoces.

Et surgens Iesus, sequebatur eum.

O ingentem, & ter quatérque magnam Iesu Christi mansuetudinem & philanthropiam, qui nihil moratus, sequitur Iairum! Ac licet principes & pontifices synagogæ (è quorũ numero hic erat) excluſissent eos extra synagogam, qui Christum confitebantur. Ioan. 9. id quod uerisimile est non fuisse factum absque consensu huius Iairi, synagogæ principis, tamen Christus hoc loco nihil Iairo exprobrat. Non ait, Quid huc uenis ad me, quem tu & tui similes, principes synagogæ, persequimini? Iam non ad tuos Pharisæos aut pontifices, sed ad me tãdem curris, quando te tuorum calamitas premit. Neque obiicit illi fidem imbecillam, quę putabat Christum non posse aliter excitare puellam, nisi coràm impositis manibus. Non dicit, Indignus es, cui præstem beneficium, quandoquidem non credis me etiam uerbo posse sanare filiam tuam. Quid opus est me illuc abire? etenim si credideris me, etiam absentẽ, & uerbo posse præstare, quod petis, curabo filiam tuam. Nihil tale obiicit, nihil opprobrat, sed facilis, benignus ac mansuetus, ilicò surgens, sequutus est Iairum properantem domum, si fortè filiam adhuc spirantem offenderet. Hic locus nos admonet mansuetudinis & beneficentiæ in Christo propositæ, qui omnibus sine personarum acceptione expositus erat ad benefaciẽdum, qui cum simplici fiducia postulabant aliquid, siue pauperes essent, siue diuites, siue Iudæi, siue Græci. Hic ergo duo maximè iis, quibus datum est cæteris plus prodesse, imitanda proponuntur. In primis ne quicquam vllis aut iniuriæ præteritæ, aut mali anteà perpetrati, exprobrent, sed mox, vt illius immemores, beneficentiam impendant. Secundò, ut ad imbecillitatem eorum, qui fortasis aliquando minus bene senserint, quàm æquum erat, conniueant, ita ut placidissimè eos ferentes, nihil tale apprehendisse uideantur. Hæc sanè est non postrema humanitas & mansuetudinis pars. Obserua, uiuam, etiam si modicã, fidem Iairi, impetrasse apud Christum, ut quæ mortua erat, surgeret. Hæc efficacia uiuæ fidei ostendit, quàm uerum sit, quod alibi ait Dominus, Si habueritis fidem, quantum granum sinapis, & dixeritis huic monti, &c.

Christi mansuetudo.

Benignitas Christi, omnibus parata

Duo pietatis officia, iis, qui præsunt, in primis obseruanda.

Vina fides, etiam minuta, quantum possit.

Et discipuli eius.

Iesum discipuli sequebantur, ut præceptorem. Marcus 5. cap. ait, Et sequebatur eum turba copiosa: profectò partim curiositate uidendi miraculi, partim animo audiendæ doctrinæ. Vnde nemo non satagebat Christo esse proximus. Quando Christus ciuitates & castella circuibat, docens, sanans, & omnibus benefaciens, plures habuit sectatores ac spectatores, potius quàm pios & iustos auditores: at cruce aduentante, omnes fugerunt, relicto illo.

Christum patientem multi, patientem pauci sequũtur.

Et ecce mulier.

Abrumpit Matthæus euentum cum principe Iairo, & alium interspargit, quò mulieris infirmæ exemplo, & Iairi imbecilla fides corroboraretur, & simul ostenderetur, quomodo etiam infirma Deus elegit, quæ ea fide & sanctimonia prominerent, qua sanctos & potentes huius seculi confunderent. Vnde Euangelista uoce, ecce, utitur, ut attentos reddat lectores, quasi de iis rebus dicere uelit, quæ & sunt difficiles & omnipotentiam Christi commendãt, nimirum ut declaret magnum illud mysterium, de intercepta per Gentes gratia, quæ propriè ad Iudæos pertinebat. Christus enim, in Iudæa notus, missus erat ad Iudæos: & tamen Gentes ueniunt, & intercipiunt gratiam. Obserua, vox, mulier, emphasim habet à sexu. Magnæ consolationis exemplum legitur in hac muliere pro omnibus mulieribus, quòd non minus pertineant ad Dei gratiam, quàm uiri. Pergebat certè Christus ad Iairum Archisynagogum, uirum magni nominis & dignitatis inter Iudæos, ut filiam eius sanaret. Ne igitur mulieres & abiectiores homines suspicarentur se contemptos à Deo, fit, ut inter eundum lubens Christus mulieris pauperis, immundæ, ac propter immunditiam inhonestæ, misereretur. Atque hoc exemplo omnibus miseris & abiectis hominibus spem faceret, se tanto gratiores esse Do-

Per infirma mundi fortissima quæque enervat Deus. Ecce.

Gratia Iudæis debita, à Gentibus intercepta.

Mulieres nõ excluſæ à gratia Dei.

Christus beneficus erga omnes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mino Deo nostro, quantò in hoc mundo abiectiores sunt.

Quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis.

Christo morbi omnes cedunt.

Quemadmodum leprosi, febricitantis socrus Petri, & paralytici historia paulò antè narrata, ita quoque & hæc fluxu sanguinis laborantis fœminæ docet, Christum & medicum esse, & Dominum morborum omnium, neque quicquam tam desperatum esse ac deploratum, quod non possit Christi uirtus curare. Ergo quod hîc de morbo mulieris narrat noster Euangelista, paulò copiosius attingunt, & multis circunstantiis morbum, seu necessitatem mulieris, exaggerant Marcus 5. & Lucas 8. cap. nempe à circunstantia temporis, quòd integris annis duodecim hoc grauissimo morbo sit uexata. Ecce morbus inueteratus. A circunstantia personarum, curationem promittentium. Multis annis medici de ea solliciti, spem aliquam sanitatis recuperandæ faciebant. A dilapidatione omnium bonorum ab medicos, Omnes enim suas opes, & omnem suam substantiam erogauerat, ac effuderat in medicos. Quid enim non facimus sanitatis gratia? Nec tamen quicquam interim sensit auxilij, sed grauius subinde laborauit, & in dies habuit deterius, quàm si medicis nunquam fuisset usa. Ecce morbus deploratus. Non enim uocatur, ab uno aut altero medico, sed à compluribus: quo significauit, quorumuis medicorum operam in hac muliere sananda fuisse inualidam, atque adeò in medicos dilapidata fuisse illius bona, ut nihil superfuerit quod aliis erogaret medicis, vnde perdita erat ualetudo, nihil salutis sperabatur, iacta erat alea, nihil præter mortẽ uidebat mulier, desperata erãt omnia. Spectat hæc exaggeratio eò, ut posteà magis inclaresçat potentia Christi, qui potuit curare morbum coram hominibus incurabilem. Quare si conferantur omnia, & aptentur iuxta spiritum, procul dubio facient ad ornandam amplificandámque Domini Iesu Christi uirtutem & gloriam, qui uel sola suæ uirtutis umbra morbum deploratissimum & tenacissimum sanat. Præterea ex his agnosces adumbratum, quid uires hominum, quid studia, & artes ualeant, si non adsit uigor diuinæ potentię ac gratiæ. Nec propterea quòd hæc mulier impenderat omnem suam substantiam in medicos, & nihil adiumenti senserat, sed magis in deterius uenerat, damnanda uenit medicina, sive ars medendi, & ordinarius medicinæ usus. Vt enim uerba Petri, Ioannis 20. per totam noctem laborantes, nihil prendidimus, non damnant laborem. Ita nec illa Euangelistarum uerba de frustrato sumptu in medicos impenso, damnant medicinam, quæ est donum Spiritus sancti. Nam qui medicinæ usum damnant, non sanius agunt, quàm si etiam cibo interdicerent. Cibus enim magni morbi, nempe famis, remedium est. Et quemadmodum cibus & potus organa sunt, diuinitus ordinata ad conseruandam uitam, ita & medicina organum est diuinitus ordinatum ad conseruandam uitæ sanitatem, & ad mitigandum morborum dolorem. Adhæc si res inuisa esset usus medicorum, in lege sua Deus haudquaquam statuisset, ut qui proximum suum percussisset, mercedẽ medici persolueret, Exod. 21. Neque etiam omnium plantarum & animalium cognitionem, quæ præcipua medicæ artis portio est, tanquam eximium donum Salomoni regi & contulisset & in ipso prædicasset, 3. Reg. 4. Quare Ecclesiasticus rectè scriptum, 38. capite reliquit, Altissimus creauit de terra medicinã, & uir prudens non abhorrebit ab illa. Vnde & Rex Ezechias, etsi habebat promissionem Dei, se adhuc quindecim annos uicturum, vritur tamen medicina, quemadmodum scribitur, Isaiæ ca. 38. Doctrina igitur dæmoniorum est, impium pronuntiare, si quis bona Dei creatura utatur. Respondebit fortassis aduersarius, adducens locum, 2. Paralip. 16. de Asa, quem scriptura propter usum medicinæ reprehendit. Sed reuera scriptura nõ reprehẽdit Asa ob medicinam, sed quòd Dominum non requisierit, magis confidens in medicinam, donum Dei, quàm in Deum ipsum: ita enim scribitur, Aegrotauit Asa

Christi uirtus, nullis finibus circũscripta.

Ars medicinæ, nequaquam damnanda.

Medicinæ ars a Deo, idque in literis sacris eõmendata.

Asa rex Israël reprehenditur, quòd medicis magis, quàm Deo fideret.

dolore pedum uehementissimo, & nec in infirmitate sua Dominum quæsiuit: sed magis in medicorum arte confisus est. Certè quòd Domino medicos prætulit, culpatur, nunquam culpandus, si spe in Dominum in primis collocata, medicorum postea opera, tanquam Dei beneficio fuisset usus. Quare non damnatur usus medicinæ, sed nimia confidentia in medicinam, donum Dei. Vtendum igitur medicina, tanquam dono Dei, sed confidendum est in solum Dominum Deum nostrum, à quo solo medicina suum incrementum & benedictionem accipit. Dabit igitur operam pius, morbo correptus, in primis, ut cognoscat sese à Domino ideo corripi, ne cum mũdo damnetur, 1. Corinth. 11. Et ad percutientem se patrẽ conuertens, peccatum suum illi confitebitur, veniámque orabit, & sanitatem precabitur, si ita patri cœlesti visum fuerit. Deinde in nomine ipsius, quæ ad medelã corporum nostrorum condidit, cum gratiarum actione utetur, omni tamen fiducia in bonitatem patris percutientis (qui idem rursus sanat) collocata. Hoc dum pius fecerit, nunc uidebit Dominum, ministerio rerum medicarum, ualetudinem sibi commodè restituere, & ita in creaturis, patris sui cœlestis bonitatẽ effusam agnoscet: nunc frustra illis utetur, & ita uidebit Deum suã uirtutem haudquaquam alligasse rebus externis. Colligamus ex his summam rei. Cùm nos oporteat non solùm nobis, sed etiam proximo uiuere, ergo illi ualetudinem nostram debemus & conseruare integram, & restituere collapsam, quatenus in nobis fuerit, & Dei consilio concessum erit, siue id exhibeat Deus insolitis remediis, siue secus. Quibus enim medicorũ opera non potest contingere, quòd neque medici, neque pharmacopolæ cum pharmacis adsunt, iis non minus à Domino corporum salus speranda est, cùm in rem eorũ fuerit, atque si mille Aesculapiis uterentur. Sed cùm dono Dei & medici & medicinæ adsunt, & illarum usum negligunt, ac damnant, non secus peccant, quàm qui cibis à Deo conditis interdicunt, & bonas esse Dei creaturas negant. Iam ad textum redeamus. Quæ sanguinis fluxum patiebatur, id est, hæmorrhoousa erat, & sanguinis profluuio laborabat. En necessitatem morbi, qua mota fuit mulier adire Christum. Propter hunc morbum immunda erat iuxta legem Leuitici, 15. cap. Duodecim annis, exaggeratio est necessitatis, à circunstantia temporis ad quod durauit necessitas, quò inde magis inclaresçat potentia Christi.

Pi' æger corpore, quid agat.

Deus nõ semper medicinæ ope sanat

Aduersus rei medicæ osores.

Accessit retrò.

In rebus ita desperatis, uideamus, quid hæc prudens hæmorrhoousa prudenter fecit, & quid uirtus & beneuolentia Christi præstiterit. Desperans de propriis uiribus & omni opera medicorum, vt filia Abrahæ, in spem credidit. Nam tantam sibi fidem & persuasionẽ ex operibus beneficiisque Christi, tã auditis, quàm uisis, per spiritum Dei parauerat, ut iam planè nihil dubitaret, cõtactum uestimẽti Christi longè efficaciorem esse omni medicãdi peritia, & omnibus medicamentis. Vnde ea mota est in Christum fiducia, ut nihil dubitauerit accedere ad eum, quẽ credidit posse, quibusvis morbis imperare, & eos aliò relegare. Hoc accessu à posteriore parte (qui est signũ humiliationis in animo mulieris) Matthæus ostendit, quàm ualdè hæc mulier sese abnegauerit, & infra Christum deiecerit, ueluti apud seipsam ita colligens: Hic tam mansuetus, ac erga omnes benignus est, ut neminem contemnat, quosvis excipiat, & omnibus benefaciat. Tanta eius est potentia & uirtus, ut & morbi, etiam deploratissimi, uerbo eius obediant. Iam nihil opus est ipsam Dei potentiam tantam contingere, imò ne integumentum quidem, ipsam inquam uestem eius: satis fuerit uel fimbriam orámque pallij seu togæ summam tetigisse. Cùm itaque summam hanc fiduciam animo concepisset de Iesu, clanculum accessit à tergo, ueluti suffuratura beneficium. Retrò accedere, humiliationis est signum, quam parit propriæ indignitatis cognitio. Certè peccata

Rom. 1.

Hæmorrhoousæ fides.

Peccata probè agnita, qd faciunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

faciunt nos rettrò accedere ad Christum: peccata faciunt, ut nos indignos gratiæ Dei iudicemus: peccata faciunt nos non audere cum publicano leuare oculos in cœlum. Hæc omnia fiunt, dummodo spe uiua erigamus nos ad misericordiã Dei pro peccatorum remissione, & certò statuamus apud nos Christum posse & uelle iustificare nos. Similia exempla ueræ humiliationis habes in Centurione suprà, 8. cap. & Luc. 17. in peccatore non audente leuare oculos suos in cœlum.

Et tetigit fimbriam uestimenti eius.

Derelictis medicis, & ipsis iam uale faciens, quòd opera ipsorum bis misera esset, nimirum malæ ualetudini accesserat inopia, & ingraueſcere morbum magisque senserat, turbæ sese immiscet, nihilque moratur suam legalem immunditiem, certa de eius bonitate, & clementia, ad quem tanto cum desiderio festinabat, à tergo uestimenti oram contingit, nihil dubitans, se uoti fore compotem, tantus erat fiduciæ conceptæ ardor. Obserua. Fimbria uestimenti, est gustus bonitatis Christi, per quem liberamur ab affectu impietatis.

Dicebat enim intra se: si tetigero tantùm uestimentum eius, salua ero.

Hæc sunt uerba, hæ sunt cogitationes uehementissimæ & ardentissimæ fiduciæ. Hanc ætiologiam addit Euangelista, ut necessariam, ne tibi persuadeas hanc mulierem confisam fuisse in fimbriæ contactum, sed quòd tantam haberet in Christum fiduciam, ut crediderit se posse ad sanitatem pertingere, si tantùm daretur illi fimbriam attingere, etiam si non loqueretur ei Christus. Et salua ero, hic est effectus, in quem tendebat fiducia. Adeò magnam de Christi potentia induerat expectationem, ut nihil dubitaret de salute, modò si uel fimbriam uestimenti Christi tangeret. Et hoc est, ex certa fiducia salutem sperare de Christo, non de fimbria: licet fimbria medium quoddam fuerit per quod ex Dei gratia sensit mulier beneficentiam Christi. Nam quemadmodum umbra Petri, Act. 5. cap. & sudariola Pauli, Act. 19. sanauerunt infirmos, non quoniam fiducia esset in umbram & sudaria, sed ut confirmaretur fides piorum in ipsum Christum, operãtem per suos sanctos, aut per aliquid ad ipsos pertinens, ita & in tactu fimbriæ confirmata est mulieris fiducia in Christum. Vnde Hilarius, in hoc (inquit) magna est uirtutis dominicæ admiratio, cùm potestas, intra corpus manẽs, rebus caducis efficaciam adderet sanitatis, & usque in uestium fimbrias operatio diuina procederet. Non enim comprehensibilis erat Deus, ut corpore clauderetur. Assumptio namque corporis non naturam uirtutis inclusit, sed ad redemptionem nostram fragilitatem corporis uirtus assumpsit. Obserua hanc mulierem longè Archisynagogo præstantiorem. Non enim dicit, Veni domum meam, non apprehendit uestimentum, non quicquam detinuit, digitis solùm tetigit. Vnde cùm posterior uenisset, prior tamen curata recesit. Et ille quidem medicum ducebat domum, huic uerò solus tactus sufficit. Nam & si ægritudine tardabatur, fidei tamen uoluntate nequaquam labat. Marcus paulò copiosius narrat: Et confestim (ait) siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore, quòd sanata esset à plaga. Hæc circunstantia temporis (confestim) commendat nobis potentiam fiduciæ mulieris à suo effectu, quem impetrat, qui est sanitas. Certè neque falli neque fallere nouit Deus. Non fefellit illã fiducia, de Iesu cõcepta: uoti compos facta est mulier, attacta ueste sistebatur profluuium, sensitque mulier natiuum corporis uigorem restitutum, ita ut sentiret iam se ex omni parte sanatam esse. Hæc nos admonent manifestè, quòd non fit de salute desperandum, etiam si omnia naturalia deficiant. Exemplo erit hęc mulier, quam uides, nullas amplius habuisse opes, quas in medicos conferret: & quamquã diuitias Crœsi possedisset, ac omnes è toto orbe terrarum medicos conuocasset, eiusmodi tamen morbo laborabat, qui medicinæ usu magis augebatur, quãm colebatur.

Omnia Christi, admirandæ potestatis per Christũ.

Mulier uiro præstantior.

Fides aduersus naturæ imbecillitatẽ pugnat.

lebatur. Quid ergo fecit? Num de salute sua desperauit? Minimè omnium. Quod enim apud homines impossibile est, hoc Deo non possibile tantùm, sed etiam facilimum factu est. Si nihil iuuent naturalia & ordinaria, noli animum despondere, sed eleua mentem tuam ad Deum, & inuoca ipsum ex fiducia, tunc ueniet tibi auxilium à Domino. Dominus enim Deus noster non tam inops est, ut non nisi ordinaria & naturalia habeat ad conferendam afflictis salutem. Habet plura extraordinaria, quàm mens humana capere possit: habet supernaturalia, habet cœlestia, quibus ex afflictione liberare potest. Mare rubrum, ad quod Israëlitæ ab exercitu Pharaonis coartabãtur, neque pontem neque nauigia habebat, fiebat tamen ita permeabile, ut Israëlitæ sicco pede transierint in desertum: in quo nec erant agri, nec frumenta: inuenit tamen Deus rationem, qua Israëlitas pasceret. In afflictionibus igitur attollamus oculos nostros ad Dominum Deum nostrum, qui ut diues est in misericordia propter Iesum Christum filium suum, ita etiam sapientissimus est in excogitandis rationibus, quibus nos in omnibus etiam desperatis rebus seruet.

Dominus, omnipotens ad saluandũ.

Deus tũ maximè potentiam suã exerit, quum nihil quidquã spei aliundè affulget.

At Iesus conuersus.

Exemplum Philanthropiæ Christi: qui nolens latere tam insigne fidei exemplum, simúlque docens non esse celandam Dei gloriam, ut eliceret beneficij confessionem, conuersus est ad turbam. Quæ conuersus egit Christus, paucis quidem perstringit Matthæus, sed paulò copiosius ac plenius Marcus & Lucas referunt his uerbis, Mulier accesit retrò, & tetigit fimbriam uestimenti eius: & confestim siccatus est fons sanguinis eius, & sensit corpore, quòd sanata esset à plaga. Et statim Iesus in semetipso cognoscens uirtutem, quæ exierat de illo, conuersus ad turbam aiebat, Quis tetigit uestimenta mea? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant, Præceptor turbæ te comprimunt, & tu dicis, quis me tetigit? Et dixit Iesus, Tetigit me aliquis. Nam & ego noui uirtutẽ de me exiisse. Et circunspiciebat uidere eam, quæ hoc fecerat. Videns autem mulier, quia nõ latuit, & sciens, quod factũ esset in se, timens & tremens uenit, & procidit ante pedes eius, & ob quã causam tetigerit eum, indicauit coram omni populo, & quẽadmodum confestim sanata sit. Iesus autem dixit ei: Filia, fides tua te saluam fecit: uade in pace, & esto sana à plaga tua. Hactenus Marcus & Lucas. Hæc pulchrè depingũt, quæ sit uirtus Christi diuina, & uis ac effectus uiuæ fidei. Quid est autem, cur Christus tam sollicitè inquirit, Quis me tetigit? Certè ut hac inquisitione mulierem in publicum produceret, ac spectaculum ex ipsa faceret. Profectò facta est spectaculum publicum. Nimirum procidit ante pedes Iesu, & indicauit coram omni populo, ob quam causam tetigisset eum, & quemadmodum confestim sanata fuisset. Quanto existimas pudore, quantáque confusione mulierem affectam fuisse, quòd necesse habuit pudendum morbum suum manifestè coram omni populo confiteri? Sed bene habet. Christus coniicit eam in hanc confusionem, non ut afficiat ipsam ignominia, sed ut illustretur miraculum, & mulieris fides commẽdetur. Atque hoc Domino Deo nostro solenne est, quòd pudefaciat suos, ut glorificet eos. Ioseph coniiciebatur in carceres, ut adulter, qua infamia quid potuisset nomini eius turpius accidere? Sed hæc ignominia erat schola Ioseph, qua eruditus batur ad capessendã gloriam principatus in Aegypto. Dauid expellebatur in exilium, ut seditiosus, & reus criminis lesæ maiestatis regiæ. Quid potuisset ei ignominiosius accidere? Sed hac ignominia exercebat Deus Dauidem, ad exaltãdum ipsum in fastigium regiæ maiestatis. Quid referam de ipso Christo, qui ignominiosissimo mortis genere affectus est? Sed exaltauit illũ pater in summam sublimitatẽ, & donauit illi nomen, quod est super omne nomen. Non ergo Christus Hæmorrhoousam publicè pudefacit, ut perdat ipsam ignominia, sed ut glo-

Nemo est Christi, sine cõfusione in hoc mundo. Ioseph. Dauid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria eam afficiat. Quantò autem honore illam affecerit, mox dicemus, explicatis, Confide filia, &c. Deinde hæc Hæmorrhoousa protrahitur in lucem ad confessionem salutis, idque ad eruditionem non ipsius solùm, sed & astantium etiam, qui inde ad fidem allicerentur. Huius enim exemplo uoluit Christus Archisynagogo, Iudæis item, & omnibus nobis plenæ fidei exemplum statuere ob oculos, ac uirtutem suam maximam illustri mulieris confessione ac reuelatione plenius exponere. Fuit clara & illustri fide præditus Abraham: at manssisset illa hominibus obscura, nisi Deus ipsam insigni illa ac rara tentatione de immolando filio produxisset in lucẽ. Ita & hoc miraculũ, & hæc fiducia huius mulieris latuisset nos, ni si illam in publicum Christus produxisset. Rursus quòd illa ueniat timens ac tremens ante pedes Iesu, significat, quàm diligenter retinere debeamus timorem Domini ac tremorem in omnibus, non arroganter, sed reuerenter ambulãtes coram illo in humilitate cordis, ac uitæ innocentia. Certè malè habent multorum conscientiæ, plus æquo securæ & temerariæ, nullo timore Dei præditę. Aduersus quas clamat & inuehitur Paulus, sed cum admonitione, Roma. 11. Tu autem fide stas. Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. Et ad Philipp. 2. Cum metu & tremore uestram salutem operamini. Aduerte, quòd mulier dixit, quemadmodum confestim sanata est, &c. Hæc pertinent ad gratiarum actiones: quibus & commendat mulier beneficium Christi, & pro illo simul gratias agit. Sanitatis enim confessio, est quædam species gratiarum actionis.

Christus insigni aliqua tẽtatione insignẽ suorum uirtutem prodit.

Timor Domini nũquã non mordicùs retinendus.

In conscientias plus satis securas.

Confide.

Christus procidentem ad pedes, & ingenuè confitentem rem omnem, ut erat, mulierem trepidam, ac metuẽtem, ne iratus suum beneficium repeteret, consolatus est, dicens, Confide, id est, bono animo esto. Quantum quæso solatium, quanta gloria est, à Christo consolationem accipere, iubente bene sperare?

Filia.

Quantus quæso honor est huic, dici filiam Christi? quanta item fœlicitas? Adfiliam enim pertinet patris hæreditas. Christus igitur uocans hanc suam filiam, significat ipsam hęredem esse omnium bonorum Christi, quę sunt, remissio peccatorum, uita æterna, & perpetua fœlicitas. In hac uoce Christi, ô filia, expressum est, quicquid habet totum Euangelium, quod nihil aliud est, quàm doctrina annuntians nos esse filios Dei, atque fieri filios in Christo.

Bona Christi, quorum filij hæredes sunt, quæ.

Euãgelium, quid.

Fides tua, te saluam fecit.

Fidem intelligit, non historicã, sed eam, quæ & intellectus & uoluntatis actum comprehendit, hoc est, fidem, quæ charitati iuncta est, quæ per charitatem operatur, qua nos ipsos abnegamus, & totos Christo contradimus. Fides tua, id est, tua fiducia in me summũ medicum, fecit te saluam, id est, peperit tibi sanitatem. De hac fide copiosius scripsi in Ioannem. Vide si iuuat: index te docebit locos. Cùm dicit saluam, intelligit & corpore & anima. Obserua, quòd non dixerit, Virtus mea te saluam fecit, sed fides, &c. Tametsi manifestum sit uirtute diuina omnes saluos fieri, tamen ita uoluit refellere errorem quorundam, dicentium, uirtute Dei salui sumus, & Christus sua morte peccatum omniũ expiauit, & pro omnibus satisfecit, quid igitur necessaria est mea opera? Profectò hi nebulones scientes errant: idque aliquando sentient, nisi egerint pœnitentiam: propterea Christus, licet omnibus sit expositus, uelitque omnes sua uirtute saluare, vult tamen ut ab ipso petamus hoc beneficium: vult, hanc beneficentiã sentiamus. Et ita præueniente eius gratia uelimus hanc salutẽ, & ut necessarius est actus liberi arbitrij, quem tamen præuenit fauor spiritus siue gratia, qua possimus fidere:

Fides Euangelica, quæ saluat.

Bona sua cuique opera, necessaria ad salutem.

Qui iustificatur peccator.

Christus, ut hanc mulierem in ea fide siue fiducia confirmaret, & eidem manifestaret uiam acquirẽdæ salutis, dixit, Fides tua. Iam si solùm dixisset, Virtus mea, prædicasset quidem uirtutem suam, sed non uiam apprehendendæ salutis, & participandi uirtutem diuinam. Hac enim uiua fide efficiuntur filij Dei. Sciebat quidem mulier se saluam uirtute diuina, sed hoc mysterium & hanc potentiam uiuæ fidei nesciebat. Quid quæso mihi conduceret, si quis diues prædicaret & se magna suis opibus fecisse, id quod alioqui non ignorarem, nisi ostenderet uiam, qua fieri possem particeps potentiæ & opulentiæ illius? Colligamus ex superioribus: Tametsi sola uirtus Christi hanc mulierem, sicut & reliquos omnes, saluat, tamen huius uirtutis Christi talis est natura, ut neminem saluet, nisi adfuerit uiua hæc fides siue fiducia in Christum, quæ donum Dei est, & non ex operibus nostris, ut ne quis glorietur, Ephes. 2. licet non sit sine bono motu nostro, qui est à uoluntate & gratia præueniente. Quare totum Christo debetur, licet ea sit Christi bonitas, ut dicat nostrum opus, fidem tuam, aut uestram, non autem meam fidem. Atque hinc tuæ uiuæ fidei meritedem reddit. Hęc uiua fides, siue in Christum fiducia, habet se correlatiuè ad gratiam & misericordiam Dei, ita ut nulla earum sine altera prosit. Vnde cùm Paulus, Ephes. 2. semel posuisset, Per gratiam estis saluati; ne quis putaret id factum sine fide, mox idem resumẽs, dicit, Gratia enim estis saluati per fidem. Marcus & Lucas scribunt Christum, post hæc uerba, fides tua, &c. dixisse, Vade in pace. Pax, res salutis cognata est. Roma. 5. Iustificati ex fide, pacẽ habemus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum. Nomine pacis intellige conscientiæ tranquillitatem, unde certum est, mulierem etiam in anima fuisse curatam. Theophylactus ait, Nisi hæc mulier habuisset fidem, nunquam recepisset beneficium, quanuis sanctas contigisset uestes. Dicunt autem (ait ille) quòd statuam Domino fecerit, ad cuius pedes nascatur herba, quæ profluuio sanguinis laborantibus medeatur, quam Iuliani temporibus impij contriuerunt.

Virtus Christi neque saluat neq; seruat fide uacuos.

Omne bonũ, Dei donum est.

Christ⁹, quæ in nobis agit, dicit nostra esse.

Pax, salutis comes.

Pax est uera animi tranquillitas.

Statua Christo ab hæmorrhoousa posita.

Et salua facta est mulier ex illa hora.

Fuerat sanata, quando fimbriã tetigit: referenda sunt ergo uerba iuxta id, quod supradictum est. Ex illa hora, circunstantia est temporis, commendans potẽtiam Christi iuuãtis, & efficaciam uiuæ fidei credentis. Marcus scribit, Esto sana à plaga tua. Esto, hoc loco, uox est consentientis, & confirmantis incolumitatem mulieris. Quo uerbo mulierem adhuc timidulam confirmat, & excitat spiritũ eius, ut sciat hanc sanitatem, esse Christi donum, quod potest etiam acceptum auferre. Absoluto hæmorrhoousæ miraculo posteà redit Euangelista ad integrandam de Iairo historiam, nouo miraculo interruptam. Priusquam tamen peruenissẽt Dominus ad ædes Archisynagogi, Lucas ait.

Esto.

Christus sua dona auferre potest.

LVCAS. 8. Adhuc illo loquente uenit quidam ad principem synagogæ, dicens, Ex mortua est filia tua.

Instabat uehementer Archisynagogus, ut Christus profectionem suam acceleraret, uehementer anxius de uita puellæ, & ne accideret, quod mox per nuntios audiuit. Tentabatur ad desperationem de uita puellæ, ita apud se cogitans, Si mortua fuerit filia, ut fortasis est, frustra adduxero magistrũ. Dum apud se hac tam graui & molesta tentatione propè conficeretur, qua luctabatur fides cum diffidentia, profectò, quod uerebatur, accessit, nimirum eorum, qui domo uenerant, testimonium, quòd, quæ cogitabat de morte filiæ, uera erant. Aiunt enim: mortua est filia tua. Non est opus magistro, ablata est occasio sanitatis. Hi typum gerunt eorum, qui credunt Christum quidem iuuare posse præsente occasione, qua tamen adempta desperant de præsidio Christi. Nam in hunc sensum argumentatur hic de morte puellæ nuntius iuxta rationis iudicium: Mortua est filia, ergo noli uexare magistrum. Item filia mortua est, ergo frustra disputatur de sanitate. Rur-

Rationis humanæ argumenta, secũdũ Deũ futilia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus, Si puella parum uitæ adhuc haberet, posset restitui sanitati. Sed quia ne minimum quidem uitæ habet, ideo non potest restitui sanitati per Christum. Adempta enim est occasio sanitatis & uitæ. De uiua non esset desperandum: at de mortua nulla relinquitur spes.

LVC. Noli uexare magistrum. MARC. Quid ultra uexas magistrum?

Hi sentiebant de Christo, ut homine diuino, & medico, nondum planè ac recte de ipsius diuinitate ac humanitate iudicantes. Siquidem putabant Iesum esse quendam insignem medicum, qui uiuæ quidem filiæ salutem dare posset. Et ideò eo superuacaneum esse iudicabant ad exanimem puellã iam accersere medicum quamlibet egregium. Hic adumbratur rationis ingenium & argumentũ aduersus prædicationem de pœnitentia, in qua audiuntur omnia mortua esse, & mortificata, & ideo currendum esse ad medicum Christum, qui mortuum peccatorem uiuificet. Prædicanti occlamat ratio, Noli uexare Magistrum. Mortua enim est anima, & nihil habet uitæ. Non poterit igitur Christus pœnitentem, cùm sit mortuus, uiuificare.

Ratio humana cum prædicatione pœnitentiæ pugnans.

MARC. Iesus autem audito uerbo, quod dicebatur, ait Archisynagogo.

Pro suo more Christus permittit prius contristari Iairum, & in desperationem auxilij humani incidere, ut ex desperatione in spem ueniat: hoc est, quod de Abrahamo dictum est, in spem contra spem credidit. Audito itaque uerbo de morte filia nihil ad istos nuntios, qui è domo Iairi uenerant, nimirum è medio ablantium ac gementium, dixit, quòd ad istos potissimùm non spectaret mortuæ liæ calamitas: sed ad patrem conuertitur, ipsúmque consolatur, confutans atque mentum rationis, & diffidentię luctantium contra fidem Iairi: & ostendẽs se posse iuuare etiam sublatis occasionibus præsentibus, hoc est se posse mortuum uiuificare. Quo responso insinuat se Christus esse Dominum mortis, id quod postea restitutione puellæ declarat. Obserua hoc loco Christi benignitatem ac curã, quam de erigendis pusillis & infirmis habet. Deinde ipsum non ignorare infirmitates, tentationes nostras, nec negligere suos, sed mox, atque necesse fuerit, opem ferre, etiam non rogatam.

Ex desperatione spes.

Christus, Dominus mortis.

Christi benignitas erga nos.

MARC. Noli timere, tantummodo crede. LVC. Et salua erit.

Summa Euangelij his uerbis, Noli, &c. comprehenditur, quòd Euangelium annuntiet pacem & tranquillitatem cum uictoria aduersus carnem, diabolum, & peccatum. Quasi dicat Christus: O Iaire, quia filia tua mortua est, noli timere, id est, noli dubitare de præsidio meo, tibi promisso: tantùm crede, id est confide mihi. Certò statue apud te, me ueracem esse, crede me esse Dominum mortis, qui & morti & omnibus aduersariis imperare possum. Obserua. Verbum timere hoc loco opponitur uerbo credere. Estque hic timor signum infidelitatis. Dicit ergo, tantummodo crede. Quasi dicat, Et si non habeas magnam fidem, tu tamen duntaxat ne diffidas. Et salua erit, id est, uoti compos euades, nimirum uiuet filia tua. Vox tãtummodo crede, uidetur hoc insinuare, ac si diceret, Tametsi alij aliter de me sentiant, & de mea potestate ad suscitandam puellam, desperent, ac neque intelligant neque credant me posse filiæ tuę mederi, tu tamen crede, hoc est, in me fidito, & uiuet filia tua, quam tibi mox uiuam reddam. Obserua. Verbum, & salua erit, promissio uitæ est, etiam in ipsa morte. Qua in re agnoscitur Christi potentia.

Timor, modi cæ fidei argumentum.

Promittere uitam, etiam media morte, potentiam Christi arguit.

Et cùm uenisset Iesus in domum principis.

Cùm iam uentum esset ad domum prefecti synagogę, non permisit (ait Lucas)

intrare secum quenquam in locum, ubi iacebat funus, sed omnes eiecit, ut mox dicetur, præter Petrum & Iacobum & Ioannem, primarios in suis discipulis, & patrem & matrem puellæ, quos secum assumpsit, & hos certos ac numeratos testes introduxit. Quòd hos tres ex discipulis secum, ab aliis seperatos, deduxerit, sicut & infrà, 17. cap. quando transfiguratus est, & cùm esset luctaturus cum mortis angustia in horto, antequam raperetur ad crucem, significat se delectum habuisse in instruendis & formandis discipulis. Ita ut quosdam uoluerit latere, quę cæteris patefaceret. Atque hos tres ueluti potiores ad ista secretiora spectanda elegit. Vnde admonemur in ecclesia seruandam esse discretionem quandam in administranda Christi & regni sui cognitione. Sicut & ipse Christus non pari ratione mysteria regni sui uulgo promiscuo & discipulis suis tradidit, sed uulgo per parabolas, discipulis uerò secretò & apertius. Certè pro captus nostri ratione dispensanda est Christi & regni eius cognitio: quemadmodum fit in ludo literario, ubi non statim auditi tyrunculus sublimia philosophiæ præcepta, sed omnia certo ordine pro captu discipulorum traduntur. Vnde Paulus, 1. Corinth. 3. tanquam paruulis in Christo lac uobis potum dedi, non escam, nondum enim poteratis. Et Augustinus libro de catechizandis rudibus pulchrè docet, quomodo in cognitione sacramentorum aliter rudiores, & aliter doctiores sint instruendi.

Christ⁹ treis ex discipulis suis quare cõ scios fecerit secretiorum suorum operum.

Dispensationis mysteriorum Christi ratio habenda.

Et cùm uidisset tibicines.

Qualis fuerit luctus, ex eo manifestum fit, quòd Matthæus narrat tibicines adfuisse, hoc est conductos aliquos auletas, qui cantu lugubri reliquos ad ploratum & eiulatũ incenderent. Conducebãtur enim etiã, sicut & hodie apud quosdam, personati quidam, qui ceremonias illas luctuum exequerentur. Sic tempore Chrysostomi uocabantur ad agendum luctum quædam mulierculæ (quales & his temporibus uidi in Vasconia hoc lugubri fungentes officio) quæ in hoc fictè lugendi ac plorandi artificio exercitatę erant & instructæ. Ad quem usum uidemus hoc loco uocatos tibicines, uelut requiem cantantes. Certè uidentur Iudæi à Gentibus suos illos tibicines mutuati esse. Indicat enim Plato. 3. dialogo de republica, siue de iusto, ueteribus fuisse quatuor harmoniæ genera, Ionicam uidelicet, Lydiã, Doricam & Phrygiam: & hisce concentibus uariè illos commouisse animos hominum uel ad iram ac indignationem, uel ad misericordiam atque luctum. Dorica quodam modo referebant clamorem uiri fortiter ineuntis prælium, Lydia sonabant quiddam lugubre ac funebre, cuius generis & hos nostros tibicines cecinisse certum est.

Auletæ & auletrides.

Præficæ.

Cantus sepulchrales à gẽtibus ad Iudæos defluxisse.

Et turbam tumultuantem.

Vox, tumultuantem, & uerbum ex Marco, Quid turbamini, indicant luctum istorum, qui uenerant comitaturi funus puellæ ad sepulchrum, immodicum, superstitiosum, & ethnicum fuisse, quem ob id Christus reprehendit. Non solùm tumultus hic erat, nec duntaxat flentes erant, sed & eiulantes, quod est sine modo ululantium. Si te delectet agnoscere, quàm absurda in luctu mortuorum passim Gentes olim admittebant, legito Lucianum de luctu. Hic luctus planè interdictus est Christianis, nec permissus, ut more Gentium lugeant. Quod pulchrè docet Paulus, 1. Thessal. 4. dehortans à luctu, quo Gentes utebantur, spem non habentes. Non tamen adimendus est omnis luctus, ne Stoicis ipsis stupidiores uideamur, qui in mortibus suorum nullam prorsus compassionem, ne naturæ quidem erga suos ostendunt. Gratus erit Deo luctus moderatus, atque dolor de morte fratris & necessariorum, qui naturæ & charitatis est. Fidei autem erit, ut non doleamus supra modum. Alioqui, cur Christus dicitur misertus mulieris uiduæ, quæ filium suum mortuum flebat, Luc. 7. Deinde cur fleuerit etiam, quando ad Lazari sepulchrum ducebatur, Ioan. 11. Item cur Paulus Philipp. 2. scribit de Epaphrodito,

Luctus in pompa funebri, gentibus solennis, Christianis interdictus.

Luctus quatenus Christianis permissus.

Stoica apathia.

Luctus in sanctis laudi ducti.

Christus.

Paulus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iacob. Ioseph. Nam & infirmatus est (inquit) usque ad mortem: sed Deus misertus est eius, non solùm autem eius, uerumetiam & mei, ne tristitiam super tristitiam haberem. Pater Iacob impendiò luxit super Ioseph um, cùm discerptum à bestia putaret: uicissim mortuum ipsum filius magnifico & sumptuoso luctu prosequutus est. Mors enim suapte natura (ut quæ cùm peccati nostri, tum iræ Dei nos admoneat) luctuosa est: & desyderium eorum, quos habemus charos, non potest non esse molestum. Neque Deus ἀπαθὴς ἰάτρος, hoc est, indolentiâ, & sine affectu ac compassione animum, requirit, de qua Stoici disputarunt. Certè diuina percipiuntur spiritu, qui & animam ad illa trahit. Veruntamẽ pro isto statu & modo, qui uitæ præsenti competit, in qua & anima adhuc carni & sensibus immersa est, sensus ipse adhuc urget iudicium, quod affectus ipsi sequuntur. Vnde cùm nihil æquè atque mortem natura horreat, non potest non moueri, cùm mors rapit quæ chara habemus. Putauerim ego cuidens argumentum & testimonium esse raræ admodum erga uos charitatis, quòd id genus homines nihil compassionis erga mortuos sentiunt. De sepultura & pompa funebri aliàs in Ioannem scripsimus. Superba & sumptuosa pompa funebris abrogetur, decens curetur, qua fidem resurrectionis testemur. Opes in pauperes (quos semper secum habent) diuites insumant, quorum bonum numerum si pullatis uestibus gratis induerint, nõ improbauero. Hoc enim pium & spiritale est, nudos uestire, qui funus comitentur, & preces ad Deum fundant in gratiam eorum, quorum diuitiis uestiuntur.

A pathia Stoica.

Mortis sensu & metu omnes afficiuntur.

Pauperum maximè habeatur ratio in exequiis Christianis.

Dicebat, Recedite.

Iubet & tibicines & turbam recedere à funere, & ab instituto deducendi funeris actum sit de uita puellæ. Vnde hoc loco non flere, siue cessare à luctu & lachrymis, est credere Christum esse Dominum mortis, & posse dare uitam etiam ipsa morte. Obserua. Hæ uoces, Nolite flere, hoc loco sunt euangelicissimæ, mirum promittentes uitam, ubi nulla est amplius uitæ spes, hoc est, ubi mors est, & nihil uitę. Hoc loco, flere aduersatur, credere. Meditare, pie lector, & disce, quo tempore iuuare soleat Christus, nimirum etiam tum, quando omnia sunt desperatissima.

Lucas scribit Christum dixisse, Nolite flere: id est, ne sitis incredduli, quasi iã peractum

Christus, unicum, post omnia afflicta, suffugiũ.

Non est enim mortua puella.

Aetiologia est cur sit recedendum à funere puellæ, & non sit flendum, non deperandum de uita puellæ, & non esse dubitandum de filiæ restitutione, sumpta à potentia Christi & Euangelij, cuius potissimus effectus est uita, seu uitam dare. Ille enim Dominus est mortis. Euãgelium uirtus Dei est in salutem omni credenti. Doctrina est de uita, & quòd Christus est Dominus mortis. Turbæ tumultuantes, naturæ & rationi puella erat uerè mortua, non item Christo filio Dei, cui omnia uiuunt. Non negat Dominus puellam uerè mortuam esse secũdum naturam, sed cùm ita loquitur, narrat, ut res habet in oculis suis, non autem, ut habebat in oculis eorum, qui mortuam lugebant. Obserua in his uerbis, Nõ est mortua puella, totam Euangelij uim exprimi, quod nihil aliud est, quàm lætum nuntiũ, quod nuntiat uitam, etiam in ipsa morte, uel mortuis peccatoribus.

Euangelium quid, & qui effectus eius præcipui.

Christo omnia uiuunt.

Euãgelium, nuntium uitæ.

Sed dormit.

Deflexione quadam siue molliore metaphora, scriptura mortem uocat somnum. Sicut duce natura in omnibus linguis uides ea quæ uel nimium sordent, uel horrori sunt aut pudori, periphrasi, aut alio, non suo nomine appellari. Neque enim (ut quidam adserunt) sola mors sanctorum (quæ uerè somnus quidam est, cùm ad uitam illi resurgant) somnus uocari solet, sed etiam impiorum: qui, ut resurgant maximè, resurgunt ad iudicium nõ ad uitam. Aequè enim de impiis regibus legimus, Obdormiuit cũ patribus suis, atque de piis. 1. Reg. 14. & 15. sermo

Mors in sacris somnus.

Isaię, 14. Propter futuram ergo resurrectionem mors à scriptura somnus appellatur. Sic Stephanus Act. 7. dicitur obdormiuisse in Domino. Et Christus, Ioan. 11. dicit Lazarum mortuũ, dormire Paulus, 1. Corin. 15. uocat Christianos mortuos, dormientes in Christo. Item, 1. Corinth. 11. cap. Et dormiũt multi. 1. Thessa. 4. Nolo uos fratres ignorare de dormientibus. Et, Eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum illo. Et, Nõ præueniemus eos, qui dormiũt. Augustinus tractatu. 9. super Ioannem, pulchrè dicit: Vnusquisque cum causa sua dormit, & cum causa sua resurget. Hic locus suauissimam uiris Christianis affert consolationem, eũ audiunt Dominum dicere, mortem esse somnum. Et cùm non dicat solùm, hanc puellam mortuam dormire, sed facto quoque ipso ostendit mortuam dormire, quia alloquitur eam facilibus uerbis, uelut dormientem excitans. Hanc sapientiã nulli philosophi assequuti sunt. Et cùm apud ipsos infinitæ sint opiniones, hic uno uerbo solluuntur omnium quæstiones, scilicet, dormit. O dormit! Mors ubi es? Absorpta est mors in uictoria, ait propheta. Iã mors non est mors, sed dormitio apud Christianos, qui pro more habent locum suorum sepulchrorum κοιμητήρια, id est, dormitorium uocare, quod uoluerunt iuxta ædes Dominicas, siue templa esse, & ut sanctum haberi, ut eo conuenientes & dormientium memorias agant, quales & magni illi Apostoli in tremendis illis mysteriis obseruandas sanciuere, & futuræ recordentur mortis, ac Christianè mori siue dormire discant, ut dormientes dicantur propter futuram resurrectionem, non autem quòd stupidi & nihil sentientes sint usque ad resurrectionem. Siquidem horum dum funus est in sepulchris, animæ in sinu Abrahæ quiescunt beatæ & fœlices cum Christo, cuius sunt. Adhæc publica Gentium testimonia significant, mortem, non posse esse mortẽ, sed somnum. Hebræi enim uocant sepulturam, domum uiuentium. Græci cœmeterium, id est dormitorium, & uariæ nationes uocant agrum Dei, uidelicet in quẽ tot grana, fructum in perpetuam uitam productura, seminantur & sparguntur, quot illic homines in Christo obdormiscentes, sepeliuntur. Qui ergo peccatores sunt, resipiscant. Portent in uinea & uocatione Domini laborem diei & æstus, & obediant Domino tam in ferendis malis, quàm faciendis bonis, ut ad hunc tandem modum dormiant. Sic nõ possunt Gentes appellare sua sepulchra. Soli Christiani dicũt, sepulchrum meum est, meus lectulus, meum dormitorium, non morior, sed dormio. Ioan. 11. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Porrò in iis, quæ in fusciranda puella geruntur, ostenditur, quæ sunt impedimenta huius fidei de uita æterna in quolibet fideli. In primis est desperatio uitæ, quasi non sit uicturus in æternũ. Ad id consonant turbæ (id est exempla totius mundi) quæ dicũt: Quid tu unus dubitas, cùm sis sicut omnes nos, in æternũ mortuus? Secũdò, Tibicines etiã rident promissiones uitæ, hoc est, lex, & sapiẽtia carnis dictat, mortẽ esse mortem: contrà, promissiones uitæ æternę, esse quædam spectra, & nihil aliud, quàm mera somnia. Quia lex occidere nouit. Sic enim conscientia, carnem & magnam suam rationem sequuta, sentit. Ideo hoc istud uerbũ Christi (dormit) tot turbis & scandalis obrutum, est acriter attendendum, & pro clypeo sumendum contra legem & omnia argumenta mundi: ut ori Christi adhærentes & attenti, dicamus, Ecce hic magnus propheta Christus, dicit, quòd dormiat puella, non curo, quid obstrepant uniuersæ cogitationes. Nihil audio inter tot turbas, nisi illum unicum, qui obscure auditur præ turbis, sed mihi clarè sonat, dicẽs, Recedite, dormit puella, imò non est mortua. Hæc sunt uerba digna tali doctore, & ipse dignus, cui credant fideles. Narranti, & nobis dicenti, Mors mihi mors non est, sed somnus: mihi nemo moritur, sed omnes dormiunt tantùm, respondere debemus: Amen, Iesu Christe. Neque mẽtiris, neque mentiri nouisti. Tantùm da, ut ego mihi non mentiar, & fortiter credam, ac in te fidam me non moriturum in æternum: & quòd morior, nihil sit aliud, quàm quòd ad tempus dormiam. Age, Domine, tu da mi-

Mors Christianis, non mors, sed dormitio.

Cœmeteriũ Christianũ quare sacrosanctum.

Sepulchreta uariè à uariis appellata

Impedimẽta fidei.

Christus unus audiendus, per quẽ spes resurrectionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hi hanc fiduciam in te, & die istis turbis & tibicinibus, recedite, ut recedant, & cessent meam hanc fidem in te, turbare & ridere. Nisi iusseris, ac dixeris, ut recedant, non potero illis resistere. Interim tuum sequutus uerbum, credam, me morientem non mori, sed sopiri & dormire, & me mortuum etiam uiuere: quia nihil uiuo, in quem credo, & tu uiuificas me, qui dicis de me, Non est iste mortuus, sed uiuit mihi, dormiens interim, donec eum suscitem, ut etiam sibi uiuat in me. O utinam hæc sententia & hæc fama uirtutis Christi suscitatoris, in orbem diffusa, ab omnibus exciperetur, & ipsi indiuulsè adhærerēt omnes, credentes, & certò apud se statuentes, Christum esse talē, qui nos mortuos, habet pro uiuis, & à somno excitandis. O quàm lęti contemneremus mortem, securi, quòd ipse non mentitur, excitaturus nos, qui nobis uidemur mortui, cùm illi dormiētes simus. Obserua, Mors habentibus uerbū non est mors, sed potius larua mortis, quæ, ubi detegitur, nihil deterret pios, & credentes.

Mors Christianorū, nō mors, sed similitudo tantùm mortis.

Et deridebant eum.

Cùm sermonem Domini de dormitione puellæ non intelligerent familiares & amici præfecti Iairi, deridebant eum, uidelicet certò scientes puellam esse mortuam, quam ipsi morientem uidissent. Profectò animalis homo, 1. Corinth. 2. non percipit, quæ sunt spiritus Dei: Stultitia enim est illi, & nō potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Hoc Pauli dictum pulchrè expressum est in his Ratio humana in negotio Euangelico cæca.
gentibus, qui cum rident Christum, genium rationis explicant. Mundus & mundi sapientes ductricem habent rationem, profectò in rebus Euangelicis cæcam. Offensi enim abiectione personæ Christi, uerbum contemnunt, quo contempto, neque credere neque apprehendere possunt, Christum esse Dominum mortis, & autorem uitæ. Nec Euangelium esse doctrinam uitæ, & in qua sit uita. Eamobrem sicut nunc mundus non credit, sed opus Christi putat stultitiam, sic neque Christus neque Euangelium mundo fit uita. Ratio nunquam credit, nisi quod uidet & palpat. Ideo quia uiderant isti mortuam, ut ait Lucas, scientes, quòd mortua esset, nec uident aut palpant illam ambulantem, & seipsam mouentem, ideo non credunt illam dormientem. Suo risu nihil aliud exprimere uolebant, nisi Christi esse insanum, qui mortuam puellam diceret uiuere. Omnem quidē Christi doctrinam ratio humana ridet: sed potissimùm offenditur articulo de resurrectione carnis. Exemplo erit, quòd Athenienses, Act. 17. sancti Pauli doctrinam irriserunt, dum perhibuisset fore, ut mortuorum corpora reuiuiscerent. Ergo quoniam salutarem consolationem & aspernabantur & irridebant, abegit ipsos Dominus à cadauere mortuo. Quòd derisum Christum ob hoc uerbum, Nō est mortua, &c. Euangelistæ scribunt, arbitror id factum, ut miraculum Christi clarius fieret, quod eam in uitam reduxit, quæ tam certò obierat diem suum, ut rideretur Christus, quòd dormire illam dixisset. Discе ex hoc loco discernere iudicium rationis de uerbo, à iudicio piorum ex uerbo per fidem comparato. Et quemadmodum hic irridicant irrisores Christi de uerbo, ita totus mundus iudicat de omnibus rebus spiritualibus & operibus Dei. Huc pertinent loci, 1. Corint. 1. Sermo crucis, iis qui perent, stultitia est: at nobis, qui salutē consequimur, potentia Dei est. Item, Christus crucifixus Iudæis offendiculum est, gentibus stultitia. Cur autem est ipsis aut scandalum aut stultitia? Quia prędicat afflictiones esse uoluptates, paupertatem esse diuitias, ignominiam esse gloriam, & mortem esse somnum, hoc est, requiem ab omnibus malis, & refocillationem ad ueram uitam. Quemadmodum somnus est requies ab omnibus laboribus, qui & hominem ita refocillat, ut remittat ipsum, multò quàm acceperat, aptiorem & alacriorem ad opera sequentis diei, ita & mors maximè piis est requies ab afflictionibus huius seculi, in qua mortui ita recreantur, ut ex ea resurrecturi sint longè omnium fœlicissimi

Ratio humana, & fides opposita.

Resurrectionem mortuorum ratio humana nō potest credere.

Christus scādalū & stultitia carni, & cur.

Mors, quies.

non in hanc caducam, ut fit à somno, sed in perpetuam uitam. Corpora mox ad iudicij diem excitabuntur, & animabus reiungentur. Interim animæ piorum uiuunt apud Deum cum Christo & in Christo: impiorum uerò miserrimè habent.

Et cum eiecta esset turba.

Eiecit turbam, ut indignam uidere mirifica Domini opera, ne daret sanctum canibus, & margaritas ante porcos spargeret: incredula enim erat. Docuit hoc exemplo Christus se nihil agere, nisi eiectis incredulis. Nam Euangelij uirtutes non nisi credentibus prosunt. Interim manēt fideles tres illi præcipui discipuli, relicta alia discipulorum turba, antequam domum ingrederetur, & parentes puellæ, pater & mater, de quibus paulò antè diximus. Vnde Marcus ait, Ipse uerò eiectis omnibus, assumit patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingreditur, ubi puella erat iacens.

Euangelium non nisi credentibus salutare.

Intrauit, & tenuit manum eius, & dixit.

Si hæc consideraueris, & cum superiori dicto Christi (Non est mortua, sed dormit) contuleris: facilè cognosces Christi actionem respondere uerbo, dormit. Pro more habēt, qui quempiam excitaturi pergunt, ut intrent cubiculum: Christus intrat, ubi iacet puella. Manum apprehendunt: Christus manum puellæ capit, quasi adhuc esset in ea tactus sensus. Clamant illi, surge: Christus uoce inclamat, tanquam adhuc in illa esset sensus audiendi: quæ omnia in mortuis nō sunt.

Puella surge.

Verbo sanat Christus. Magna & admirabilis uirtus Christi. Mortuis loquitur perinde atque si dormirent, & à somno excitandi essent. Audiunt, & uerbo obediunt. Marcus ipsa uerba Domini copiosius recenset, Et tenens manum puellæ, ait illi, Tabitha cumi, quod est interpretatum, puella (tibi dico) surge. Marcus hęc duo uerba, tibi dico, scripsit, quò significantius redderet & sensum uocantis, & autoritatem imperantis. Et hoc ipsum testatur Hieronymus ad Pammachium, in libello, cui titulus, De optimo genere interpretandi. Græci scribunt Talitha per λἀμδα, nō Tabitha per θῆτα. Harum uocum, altera, Cumi, germanè hebræa est, & surge significat: & Tabitha siue Talitha, Chaldæa est uel Syriaca, & significat puellam: qua uoce utitur Targum, hoc est, Chaldæa paraphrasis libri Esther, ca. 2. Videtur Marcus peculiariter oblectatus in referendis uerbis Domini, quibus in edendis miraculis est usus. Nam septimo cap. narrans surdi & muti sanationem, ait Dominum dixisse surdo, Ephphetha, quod est, adaperire, quo uerbo aures & os surdo reserauit. Voces profectò humiles, & è medio uulgi sermone desumptæ, à Christo autem pronuntiatæ, tantam uirtutem habuerunt. Fortè illas uoluit Euāgelista scribere, ut meditaremur & proficeremus in illis. Est & huius Euangelistę, sicut & aliorum, (qui toti in hoc fuerunt, ut Christi uirtutem & potentiam nobis magnificè commendarent) signum humanitatis, quòd dignatus sit nobis hebræam uocem interpretari.

Talitha siue Tali-atha.

Marcus uerba Domini, edentis miracula, libenter retulit.

Christus humilibus uocibus usus.

Et surrexit puella.

Marcus scribit, Et confestim surrexit puella. Lucas, Et reuersus est spiritus eius, & surrexit continuò. Hæc omnia faciunt ad exaggerandam amplificandamque Christi potentiam. Nam non solùm puellam mortuam suscitat, &, præter morē prophetarum, morti imperat, & iubet spiritum, id est, animam corpori restitui, siue in corpus reuerti, sed etiam ita suscitat, ut secluſa omni mora subitò uiua facta sit puella. Et non solùm uiua, sed & omni expulso & abacto morbo, surgens ambulat & manducat. Nam, ut Lucas ait, & iussit illi dare manducare. Cur iubet hoc? Ne humana media ad confirmandam sanitatem negligat. Quare uerbo sanamur, non ut postcà omnia media & præsentes in hac uita occasiones contēnamus,

Non ideo, ꝙ uerbo sanamur, media contemnenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed ut illis porrò in augmentum & conseruationē sanitatis utamur. Secundò iussit dari, quod ederet, ad certificandam suscitationis ueritatem, ne uideretur esse phāntasma. Vnde & suscitatum Lazarum, conuiuam habere uoluit. Nam esus non solùm est corporis uiui indicium, sed & benè sani. Porrò quemadmodum hic argumentum est uitæ & sanitatis, quòd puellæ datur cibus, & quòd comedit: ita & in iis, qui spiritaliter excitati ad uitam sunt, argumentum est ueræ uitæ & sanitatis, si comederint uitæ cibum, nimirum sermonem uitę. Nota diligenter uerbum Luc, Et reuersus est spiritus eius, non alius spiritus siue alia anima, sed illa anima, quæ ab illo corpore exiit, in illud corpus informandum rediit. Hic locus militat contra quosdam Atheos, qui dicūt animas simul cum corporibus interire. Hic pestilētissimus error de animę mortalitate repserat, imò pręualuerat, in Arabia tempore Origenis. Atque huius erroris extirpandi gratia coactum est concilium distante contra istam hæresim Origene, & illam extirpante. Huius rei mentionem facit Eusebius in historia Ecclesiastica, lib. 6. ca. 27. Vnde Augustinus in libro de quinque hæresibus, ad Quod-vult-deum, hæresim istam Arabū uocat. Quintiam nostris temporibus eadem rursus (uel certè ea, cuius Cicero meminit in Tusculan. quæst. lib. 1. dicens, quosdam sensisse eam uim, qua uel agimus aliquid uel sentimus, in omnibus corporibus uiuis æqualiter esse fusam, nec separabilē à corpore, quippe quæ mortuo corpore nulla sit, nec sit quicquam nisi corpus uiuum & simplex, quorum errorem refellit Cicero) apud multos inualescere cœpit. Cæterùm & in concilio Romæ decretum est, animam esse immortalē. Constanter ergo credendum est, & satis manifestum ex Bibliis, Animas hominum morientibus corporibus superstites relinqui, quæ, cùm Dominus ad iudicium uenerit, suis restituentur corporibus, ante tribunal Christi magni iudicis sistendæ. Obserua, cū dicitur, Et surrexit puella. Quasi dicat, Surrexit, & surgens, omnibus approbauit Christum, & uitæ & mortis esse Dominum. Deinde, surgit illa, quia Christus iubet. Marcus ait, Erat autem annorum duodecim. Confirmatio est illius, quod præscribit, Et ambulabat, ne putaretur esse infans, cui nondum fuerit ambulandi usus, & ætas. Posteaquam enim dixit, Et ambulabat, mox subdit rationem, Erat autem annorum duodecim. Lucas subiungit, Et stupuerunt parentes eius. Et Marcus, Et obstupuerunt timore magno. Hic stupor est affectio, seu res cognata, quæ sequitur potentiā uerbi ac Christi, ipsam mirū in modum cōmendans. Est etiam quædā admirationis, species ex magnitudine miraculi proueniēs, ita perstringens & occupans mentē uidentiū, ut etiā impediat inuestigationē causæ miraculi apparentis. Hæc enim suscitatio, magnæ & diuinæ uirtutis erat argumentum. Rogabis: Stupent cùm uident eam, quæ mortua iacebat, ad uitam uerbo Christi redire: cur non etiam stupebant parentes & alij, cùm eadem ipsa puella primùm in utero matris conciperetur, & nascereturque, prodirétque ex matris utero, in quo antea nihil huius erat? Certè id fit, quia consuetum hoc scilicet est, & quòd quotidie ob oculos nostros uersatur. Rogabis: An ideo minus habet miraculi? Certè non. De his legito Augustinum Epistola. 49. ad Deo-gratias presbyterum. Marcus & Lucas scribunt Christum iussisse parentibus, ne alicui dicerent, quod factū erat. Cur ita? Primò, ut doceret nos fugere auram popularem, & uanam gloriam, sic ut satis haberemus iuuisse proximū, gloriam autem hinc nullam quærereremus. Et pater (inquit) qui uidet in abscōdito, reddet uobis. Aut putauerim id prohibuisse parentibus, quòd parentes essent, quibus de propriæ filiæ suscitatione testimonium perhibentibus, minus cæteri credidissent, sed magis carnis illud affectui imputassent. Aut fortasis id celandum iusit, ne fama tam celebri aduersarios magis irritaret, uolens, non pompa mundana celebrari, sed gloriam suam magis custodire ad id temporis, quo uictor resurgens aduersarios confunderet. Vnde & infrà eosdem discipulis uetuit, ne se manifestum facerent, hoc est, ne cui dicerent uisionem de

Esus, uitę uel subsistentis, uel redditæ, indicium.

Animas esse immortaleis

Origenes hęresim de mortalitate animæ profligauit.

Stupor hominum post miracula Christi.

Miracula solita, quanuis maiora nouis, tamē de fierunt afficere homines.

Christus uetuit sua miracula euulgari, & quare.

transfiguratione in monte Thabor, donec ipse resurgeret, rationem hanc addit: Oportet enim filiū hominis multa pati, & reprobari à principibus & senioribus, &c. Cur autem aliquando uoluerit, & aliquando noluerit miracula sua promulgari, nihil temerè adsero. Præcepit obsesso suprà, ut narraret, quanta illi fecisset Deus: hoc loco uetat de puella suscitata. Sequamur uoluntatem eius, quando nobis manifesta fit aut scriptura, aut certa reuelatione. Nemo ergo posthac miserè mortem metuat: sed fide uiua eamus ad Christum & uitæ & mortis Dominum. Is enim nos è morte in uitam transponet, Ioan. 5.

Et exiit fama hæc in uniuersam terram illam.

Commendatur potentia Christi, quæ protinus per totam Galilæam ac Syriam innotuit, ac plurimos ad Christum exciuit. Hæc fama, quæ exiit, est prædicatio philanthropiæ Christi.

Et transeunte inde Iesu.

Relictis ædibus Archisynagogi, ueniens domum suam, noui miraculi nouam ex priore miraculo occasionem habuit. Vnde nouo experimento nouóque beneficio demonstrauit, uniuerso orbi, quòd nullus sit morbus adeò deploratus, cui non imperet, ut Dominus, & qui illi, ut Domino, non obediat. Ostendit prętereà nos suorum beneficiorum participes fieri, fide, non qualibet, sed firma ac solida, quæ per charitatem operatur.

Sequuti sunt eum duo cæci.

Perspicuum est, & piis omnibus peruium ac manifestum fit, omnem Christi uitam, hominum necessitatibus releuandis impensam fuisse. Quia Deus uult (ut paulò antè dixit) misericordiam & benignitatem, nō sacrificium. Vnde cùm duo cæci rumorem miraculorum accepissent, atque ex eo cōcepissent spem adipiscendæ sanitatis, præsertim cùm audissent, Christi beneficentiam nulli non patere, quantumuis humili, accingunt se itineri, scipione innixi, ut sequantur Iesum. Hi cæci, sunt cæci uidentes, propter quos uenit Christus, Ioan. 9. In iudicium ego in hunc mundum ueni, ut qui non uident, uideant, & qui uident, cæci fiant. Non uident oculis carnis, sed fidei. Ita agnoscamus nos peccatores, nos ipsos abnegemus, & ille, quem sequimur, illuminabit intellectum, & inflāmabit cor nostrum, tollens & intellectus & cordis cæcitatem. Qui enim sibi applaudunt, & cæcitatem suam non agnoscunt, imò cæteris uolunt oculatiores uideri, ideóque pro ducibus cæcorum habentur infrà 15. uerè cæci sunt, & cæcitate laborant, qua inexcusabiles fiunt: de quibus Ioan. 9. Si cæci essetis, non haberetis peccatum. Nunc uerò dicitis, quia uidemus, peccatum uestrum manet. Deinde alios seducunt, & in foueam præcipitant, ut infrà. 15. dicetur. Nostri uerò cæci cæcitatem suam agnoscunt, cupiúntque illa liberari, atque ideo ueram lucem sequuntur.

Vita Christi, tota necessitatib' nostris releuandis impensa.

Cæci, quibus uenit Christus.

Verè & infeliciter cæci.

Clamantes.

Cùm cæci neque cernere neque adire Iesum possent, tamen ingenti clamore (quem sanitatis amor, & ardor fiduciæ in Christum, exprimebat) procul appellant Iesum, & ipsum inuocant. Hæc sequela cæcorum, clamor, & inuocatio, tanquam effectus testantur fiduciam cæcorum in Christum, ut causam.

Fides clamorem parit.

Et dicentes, Miserere nostri.

Iesum clamore ualido appellantes, inuocāt ea fiducia, qua & ipsius fiduciæ obiectum, hoc est misericordiam non ociosam, sed efficacem, nimirum quę ipsorum miseriam tolleret, & reipsa ipsis succurreret, ablegando cæcitatem, & conferendo usum. Ipsorum miseria erat, quòd luce carebant. Vnde auxilium & misericordia erat, dare eis & præbere usum.

misericordia uiuida est, quæ miseriā tollit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fili Dauid.

Blandimentum & beneuolentiæ captationem precibus adiungunt, Fili Dauid, quòd esset propria Christi periphrasis, & ipsum non solùm pro simplici quodam propheta, sed pro Christo filio Dei in prophetis promisso haberent. Vnde colligitur, vulgò Dominum tum pro Christo habitũ. Expectabat enim tota Iudæorum gens in id tempus Christum. Vnde & de Ioãne opinionem conceperat, eum Christum esse, Luc. 3. Ex quo perspicuũ habes, quàm inexcusabilis fuerit Phariæorũ obstinatio, qui tempus uisitationis suæ, tot signis & indiciis admoniti, noluerunt cognoscere. Docent sua oratione hi cæci, qua parte apprehẽdendus sit Christus, uidelicet à promissione ueniendi in hanc carnem. Quasi dicerent, Qui in lege & prophetis promissus es uenire in carnem, ut medearis adflictis, miserere nostri, medendo huic nostræ cæcitati, quam tollere potes, & usum ac lucem conferendo. En effectus fiduciæ & uiuæ fidei, nimirum inuocare & clamare saluatorem in necessitate. Diuus Hieronymus ad hunc modum adnotauit: Audiant Martion & Manichæus & cæteri hæretici, qui uetus laniant instrumentum, & discant Saluatorem appellari filium Dauid. Si enim non est natus in carne, quomodo uocatur filius Dauid? Obserua: Cæci clamant (miserere) ut Deo: ut homini autem dicunt, fili Dauid, eò quòd apud Iudæos receptissimũ esset, Messiam è semine Dauid uenturum. Mirabilis ardor charitatis, & fiduciæ uehementia in his duobus cæcis, qui nihil cogitant, quantum uitæ aut periculi discrimen subeant, dum tanto clamore imperterriti uias replent, & tam ingenuè pleno ore fatentur, Iesum esse Messiam & filium Dauidis: cùm tamen scirent decretum à maioribus Iudæorum, ut extra synagogam eiiceretur, qui fateretur hunc Iesum esse Christum filium Dauidis. Ioan. 9. Sed hi nullo huius decreti metu tenentur. Cur ita? Quia licet iuxta carnem cæci essent, non tamen iuxta mentem & spiritum quo ductabantur, & obiuidẽtes erant. Hoc exemplo monemur, quòd qui carne uident, & mente cæci sunt, nihil agunt in iis, quæ sunt fidei, imò quò oculatiores sunt iuxta mundum & seculi sapientiam, eò meticulosiores sunt in negotio Christi & Euangelij. At qui sapientia seculi non ita oculati sunt, quin oculis mentis ualeant, illi uelut oculis clausis, etiam quæ periculosa sunt, in negotio fidei aggrediuntur. Quare quò quis plus mentis & spiritus, quàm carnis habet, eò aptior est ad fidei confessionẽ. Vide nihil pestilentius quàm in rebus fidei luce solius rationis humanæ uti ac niti. Eruendi sunt & carnis & rationis humanæ oculi, hoc est postponendi ueniunt, & accipiendi mentis oculi, cum rebus Euangelicis accingimur. Nam quæ impossibilia, stulta, absurda, inutilia, & periculosa uidentur carni, ea fidei oculis uidentur possibilia, sapientia, recta, utilia & tuta. Certè cùm Paulus conuerteretur, & ad regnum Christi promouendum, & ad innumera pericula Christi nomine perpetienda pararetur, primùm luce carnis priuatus, illu minabatur oculis mentis. Deinde ueluti scãmæ ex eius oculis ceciderunt, opera Ananiæ ministri Christi ipsum docentis. Quo exemplo significatur, oportere eum, qui uult regnũ Christi promouere, iuxta carnem cæcum, & mentè uidentem esse. Rogabis: Ergo in rebus fidei agendum erit sine prudentia & consilio. Certè probo & consilium optimum & rationem bonam in rebus ciuilibus, in rebus autem Euangelicis nihil habent uirtutis ex se, nisi adsit uis fidei: alioqui stulta iudicabuntur. Vnde quòd Luc. 14. scribitur de supputando sumptu, optimum quidem est consilium, quod certè non est sapientia carnis, sed ex fide petitum. Pij profectò suum habent consilium, quod est fides ac spes in ueritatem & bonitatem Dei. Iam cùm mundus sit tenebræ, est stuldubio & consilium eius, ut ut sit ex ratione solùm humana progrediens, est tenebræ, & ipsissima stultitia. Consilium autem fidei & spei (quibus superna & cœlestia attinguntur) est lux & uera sapientia. Operæpretium est igitur, stultum iuxta hoc seculum fieri, ut cœlestis sapientia (quę sola uerè sapientia est) apprehendatur. 1.

Iesus, Christus uulgo Iudæorũ creditus.

Caro ignorat, quæ sunt fidei.

Caro & ratio humana cæcutiant, ut spiritus uim suam exerat.

Paul⁹ occęcatus, ut uideret.

Prudentia & consilio quali & quando opus est in negotio Euãgelico.

Stultos oportet fieri seculo, qui sapiẽtes Deo uelint esse.

tur. 1. Corinth. 3. Si quis uidetur inter uos sapiens esse in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi stultitia est apud Deum.

Cùm autem uenisset domum.

Clamorem cæcorum Dominus in itinere non audit, sed patitur illos post se clamare, donec domũ uenisset. Cur ita? Certè quò desiderium ipsorum accenderet, & probatam ipsorum fidem nobis in exemplum proponerer, ac spectatam redderet.

Fides spectata.

Accesserunt ad eum cæci.

Cùm illorum etiam piis clamoribus nihil in uia responderetur, & uiderent ad primam auxilij implorationem se non euasisse uoti compotes, non tamen fide infirmiores fiunt, sed pertinaciores spe, quam concipiebant ex philanthropia Christi, neminem patientis pudefieri & confusibilem reddi, domum (quam Iesus ingressus erat) constantes ac seduli pergunt, nihili faciẽtes consilium carnis & rationis humanæ, reclamãtis ac dicẽtis, Frustra proficiscimini ad Iesum Nazarenũ: nimirũ si uoluisset uel potuisset uobis usum præbere, hoc in uia fecisset. Iã quia hoc nõ fecit, adẽpta & frustrata est uestra omnis spes. Desistite ergo hũc sequi, & ipsius auxilium implorare. Has tentationes, ut tenebras & impostu ras, negligunt, & à se abigunt cæci, sumentes scutum fidei, galeam salutis, spem ac fiduciam charitati coniunctam, & gladium spiritus, uerbum Dei. Atque animosiores facti, ingrediuntur domum, eandem pronuntiantes orationem, Miserere nostri fili Dauid. Quasi dicerent, En miseros & calamitosos, nimirum cæcos, uides: tu es, qui promissus es Dauidi, & de quo cecinit Isaias, quòd cùm aduentares, cæcorum oculos aperires: tu, tu inquam fili Dauid, uera lux mundi, precamur te, illumines hos nostros ocellos, nobis tam charos, & teneros, qui te iam omnibus adeò beneficum exhibuisti, ut neminem ad te uenientem (modò fiduciam in te habuerit) repuleris, quę est tua immensa bonitas. Obserua: Accessus ad Christum fit per fidem in ipsum, doctore Paulo ad Hebræ. 11. cap. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est, & quòd inquirentibus se, remunerator est. Rursus obserua: Christus non statim hos cæcos sanat, sed sinit eos sequi, clamare, & domũ accedere: ut doceat, fidem seu fiduciam oportere esse pertinacem, perseuerãtem, inuerecundam, improbam, importunam: sicut ipse laudat Luc. 18. improbitatem mulieris coram iudice iniquo. Gaudet nostræ fidei improbitate & pertinacia, hoc est, uehementi feruore, assidua fide, ut, quemadmodum est apud poẽtam, labor improbus omnia uincit, ita & fides uiua & assidua exuperet omnia. Non uult nos dubitare de sua bonitate, neque defatigari & frangi impatientia, cùm statim non fert opem, sed uult, ut insequamur per uiam, ut clamemus, & irrumpamus in domum, ad ipsum, ut fecerunt hi duo cæci. Vnde fide, supple, uiua, cœlũ uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Hoc modo nostram, sicut illorum cæcorum, fidem tentat.

Per fidem acceditur ad Deum.

Cæcorum fides non cæca.

Fidei necessaria epitheta.

Et dicit eis Iesus.

Consolatorium est, quòd Christus tandem non solùm hos excipiat & audiat, sed etiam benignè ipsis colloquatur. Hoc nobis erit in exemplum, ne despondeamus animos, si prima, secunda aut tertia oratione non exaudiamur: sed certò statuamus, Christum nos tandem, hoc est, tempore opportuno, &, cum nobis usui erit, exauditurum.

Creditis, quia hoc possum facere uobis?

Docet hic locus, cùm oramus, quid sentiendum est nobis. Imprimis credendũ est, hoc est, habenda est fides, cuius obiectum est Deus: habẽda est fiducia in promissiones Christi, quem apprehendamus, & posse & uelle dare petita iuxta suam uoluntatem: ipsúmque à patre & propositum & expositum, ut omnibus beneficiat. Hæc omnia in meam gratiam à Domino facta esse credo: & ob id ex animo

Orans qua fide esse debeat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

non ficto, sed ardenti cum fiducia in ipsum, peto & rogo. Hoc ipsum, quod est, rogare cum fiducia & credere illa facta esse in meam gratiã, est sentire in se beneficia Christi: qui sensus spiritalis est, & ab ipso spiritu Domini. Interrogat ergo Iesus, quid sentirent de ipso cæci: Non quòd ignoraret, quid animo conceperant, sciebat enim ipsos pertinaci spe ad se in domum accessisse, sed ut doceret nos, gratissimam Deo esse uocalem orationem, internæ meditationi correspondentem: Nec satis esse, animo sanctissimè de Christo concipere, & meditari, nisi & ore (quum opportunum fuerit) confiteamur. Prius igitur stipulatur ab eis fidnciam. Quasi diceret, Si quid vultis à me cõsequi, oportet in primis, ut credatis, & in me fidatis nimirum quòd postulata possum facere. Non dico, credatis me posse impetrare, id est, quòd non possum uos iuuare, nisi mea oratione id à Deo impetrem. Necessarium est, credatis me quoque id mea autoritate posse facere, hoc est, ut credatis, me Deum. Ex his colligimus nullum fructum præsidij Christi fore, nisi in ipsum tendat fides nostra, ea potissimùm ratione, quòd & possit & uelit iuuare.

Christ⁹ quare á sanandis fidem exegerit.

Dicunt ei, utique Domine.

Cæci constanter respondent, Credimus, Domine. Domine, uox est potentiæ, qua captant beneuolentiam, & fatentur Christum esse potentem præstare, quod rogant. Credunt, quod rogauerunt. Iã oratio indicat ipsos rogasse misericordiã ueram & efficacem, hoc est, quæ re ipsa miseriam tolleret. Miseria autem erat cæcitatis cæcorum. Huic miseriæ succurrere, erat tollere cæcitatem. Hoc præstare non humanæ uirtutis erat, sed diuinæ. Quare apertè sua oratione demonstrabant se uerè credere, Christum, non solùm filiũ esse Dauidis, in lege promissum, sed etiam esse Deum, qui etiam nulla præmissa oratione, sed sua ipsius autoritate poterat hanc cæcitatem tollere. Vnde uerè fatentur ipsum Deũ, qui potest & vult ipsis benefacere, tollendo cæcitatem.

Tunc tetigit oculos ipsorum.

Audita fidei cæcorum confessione, Christus manu tetigit oculos cæcorum, quo gestu & aliis cùm ægrotos sanaret, est usus. Cur autem tangit? Ad præstandũ uisum, non quòd non potuerit cæcorum oculos aperire, nisi digitis tetigisset, cum & solo uerbo potuerit mortuos ad uitã reuocare: sed quia ita placuit, uoluit eum hoc medio, hoc est, contactu sanare: qui licet non fuerit necessarius, non tamen frustraneus erat. Nimirum percommodus ipsis cæcis, ut fides ipsorum, quæ exigebatur, in ipso opere iuuaretur. Tetigit ergo manu sua Christus oculos cæcorum, id est, locum illum, in quo deficiebant ea membra, quæ curata & restituta tamen perè affectabant cæci. Id quod certè non mediocriter ipsis cæcis fiduciam ac spem recipiendæ lucis corroborabat. Qua in re apertè cognoscimus bonitatem Christi, qui imbecillitatem nostram in eo ipso, quòd fidem exigit, expendat & adiuuet. Est igitur rogandus assidua oratione, ut dignetur mentis nostrę oculos, ad iuuandam fidem nostram (ut firmi in fide consistamus) suo spiritu contingere.

Tactu usus Christus, restituẽs ægros.

Felix Christi contactus.

Dicens.

Contactui Christus uerbum addit, quo sanat cæcos: in hoc docens & aperiens usum sacramentorum, quo sponsam suam, hoc est Ecclesiam ornauit: Adde uerbum ad elementum, ait Augustinus, & fit sacramentum.

Tactui uerbum iungit Christus.

Secundum fidem uestram fiat uobis.

Quò nos ad se pelliciat, uidetur non sibi uindicare redditi luminis officium, sed cæcorum fiduciæ adscribere, cùm tamen fides illa uiua, sit donum Dei, & quæ Deo debetur, cuius autor est. Sed pro sua immensa bonitate hoc pro more habet, ut etiam bona opera & meritoria, uocet nostra, ut quibus mercedem uelit reddere, cùm tamen quicquid illud est, sit reuera ipsius. Ita & hîc, secundũ fidem uestram,

De⁹ in nobis sua dona coronat.

dicit, cùm tamen sit illa fides ab ipsius spiritu impulsore & ductore cæcorum. Cur ita loquitur, & fiduciæ hoc beneficium refert? Certè ut declaret incredulitatem præcipuè nos indignos reddere beneficẽtia diuina, alioqui nulli non exposita prõptáque. Hæc docent nos tantum aquæ misericordiæ haurire è fonte salutis, quantam habemus situlam, hoc est, fiduciam & fidem in Christum: atque tantum nos assequuturos donorum Dei, quãtum diuinis promissionibus fide uiua adhæserimus. Rursus hic docemur solida & uiua fide à Deo omnia petẽda esse, neque quicquam frustrà pios credentes à Domino petituros, modò id sit ad salutem. Nam hi petunt, à spiritu illuminati & impulsi, qui nouit, quæ Dei sunt. Consolatorium est, quòd hîc uideamus Christum misericordiam rogatum, intelligere & cognoscere, quid uera misericordia exigat, nempe opem efficacem, hoc est, sublationem miseriç. Vnde facilè coniectamus, apud Christum esse quendam sensum, seu cognitionem nostrarum miseriarum. De quo scriptura prædicat, quòd Christus sit nobis datus misericors pontifex, Hebr. 2. & 5. Et ex prophetis, paulò antè audiuimus, Deum misericordiam amare, naturáque misericordem esse. Cùm igitur suapte natura Deus misericors, imò ipsa misericordia sit, misericordiã amans, qua miseris succurrere nouit, ex fiducia & fide uiua misericordiã Dei implorare debemus, nihil dubitantes, Deũ scire, quid nostra miseria exigat, & quomodo nostræ miseriæ sit succurrendũ. Nimirũ supra 6. cap. ait, Scit pater uester, quia his omnibus indigetis. Simus igitur inuicem misericordes, si germani filij Dei sumus, ut & misericordiam à patre cœlesti consequamur.

Incredulitas hominem beneficiis diuinis priuat.

Tantum esse quimur, quãtum credim⁹

Pi⁹ nihil frustra petit á Deo.

Christo notæ, atq; adeò expertæ miseriæ nostræ.

Et aperti sunt oculi eorum.

Mox vt loquutus est Iesus, aperti sunt oculi cæcorum, sic ut clarè uiderent. En effectus potentiæ uerbi, cui qui credit, & se totum committit, accipit, quod se acceptum confidit. Omnis enim, qui credit in illum, non confundetur, Rom. 10. Isai. 28. Nam idem Dominus omnium, diues in omnes, qui inuocant illum. Omnis enim, qui inuocauerit nomen Domini, saluus erit.

Verbi Dei uirtus.

Et comminatus est illis Iesus, dicens, Videte, ne quis sciat.

Tametsi gloria suapte sponte rectè factum comitetur, tamen Iesus uolens nos per imaginem admonere, gloriam à nobis fugiendam, potius quàm affectandam, uehementer interminatus est cæcis, ne factum hoc quisquam rescisceret. Nec simpliciter eos admonuit, sed cum comminatione & diligenti iussione, ne cuiquam hoc dicerent, ut uerbum ipsum indicat, quod non est ἐπετίμησεν, quod aliquando interpres uertit increpare, aliquando comminari: sed ἐνεβριμήσατο, quod propriè significat acriter ac uelut iracũdè comminari cum austeritate, uox à fremitu dicta. Quòd interminatus est cæcis, ne quis, quod beneficiũ accepissent, resciret, quidam aiunt, hæc uerba præceptũ Christi fuisse nolẽtis hoc factũ in præsens prædicari. At qui gloriam Dei hac iussione nõ promouisset, saltẽ per hos cęcos, quos uidetur his uerbis noluisse fungi prædicationis munere, & ad id idoneos facere. Alij putant hanc Christi interminationem, ne cui hoc dicerent, non esse præceptum, sed modestiæ tantùm gratia factam esse, nempe ut admoneremur, ne glorietur aut honorem quærat, qui benefacit, sed hilariter & liberaliter in Dei gloriam faciat, nec, sicut mundus & caro, uel retributionem seu gloriam quærat, uel ingratitudine offensus, cesset benefacere. Hanc posteriorem sententiam communiter sequuntur sacri doctores: cui subscribo.

Bonum opus suum quur diuulgari uetuerit Christus.

Inanis gloria uitanda.

Illi autem exeuntes, diffamauerunt eum in tota terra illa.

Cùm Dominus superiore uerbo, Et cõminatus, &c. non prohibuerit gratitudinem & confessionem, sed magis commendauerit humilitatem ac modestiam, ne de acceptis Domini beneficiis insolentius gloriemur: Quid enim habemus quod non accepimus? 1. Corinth. 4. non peccant cæci, diuinum opus quàm latissimè

Universidad de Deusto
Biblioteca

spargentes: ita enim docent omnem gloriam Deo tribuendam, & gratiam pro beneficiis rependendam. Charitas Christiana, quamuis, ob fugiendam priuatam gloriam, nolit prædicari, tamen, quum accepit beneficium, tacere nō potest, imò non debet, ne ingratitudine labefactetur. Sic in psalmo dicitur, Credidi, propter quod loquutus sum. Diuulgatione igitur nominis Christi non malè faciant qui cæci fuerant, sed ostendunt se Christo gratos, & operantur charitatis opus, quū patefacta gloria ac fama Christi, & alij ad eundem Christum adcurrant, eumque pro medico suscipiant. Diuulgatio famæ Christi, effectus est uiuæ fidei, ostendens tis se gratam pro acceptis à Christo beneficiis. Huiusmodi effectus fidei scripturæ uocat sacrificia laudis & labiorum nostrorum. Fama Christi, id omne bonū est quod de Christo dici potest, & maximè de eius philanthropia, seu bonitate erga homines. Respondebit quispiam: Gloriam Christi promouendam esse nemo negat, sed uoluntati diuinæ obtemperandum esse nemo dubitat. Cùm ergo his caret interminatus sit, ne quis sciret hoc miraculum, peccauerunt illi inuulgantes gloriam Christi. Rursus dices: Gratitudinem benefactori Christo præstandam esse non nego: sed hoc rogo (ais) an ea sit uera gratitudo, quæ cōtra benefactoris mentem, imò expressam inhibitionem impēditur? Quis mortalium ad eum sibi motum obsequi uellet? Respondeo, verbum Christi non fuisse uerbum præceptū, sed humilitatis humanæ, qua docuit, quàm debeamus, auram popularem & nam gloriam ex rebus bene gestis fugere. Atque, ut argumento satisfaciam deo luntate Dei, cui obtemperandum est, dico, quòd diuinæ uoluntati beneplaciti, qua Deus vult aliquid esse uel fieri, non semper obligamur uelle conformes esse. Vt cùm domus proximi ardet, non uritur domus nisi Domino uolente: non tamen obligor uelle hanc domū comburi, cùm & proximo tenear subuenire aquam & aliis ad ignis extinctionem. Sed uoluntati diuinæ signi, qua vult aliquid agendum aut fugiendum à me, hoc est, qua præcipit aut prohibet aliquid, teneor me conformare. Volebat quidem Christus gloriam Dei promoueri: sed nolebat procuratam quærere gloriam ex opere miraculoso. Hæc diuulgatio signum erat gratitudinis in cæcis. Cùm rogabantur, cuius beneficio uidentes essent, procul dubio summè ingratos sese præstitissent, tacentes, aut negantes nomen Iesu Christi, eius gratia usum recepissent. Quare gestientes noua fœlicitate, sparserunt famam Iesu per uniuersam illam regionem apud omnes, quos habebant pristinæ cæcitatis testes.

Charitas acceptum beneficiū celare non potest.

Sacrificium laudis & uituli labiorū pro acceptis beneficiis.

Volūtas Dei duplex.

Cui uolūtati Dei debem⁹ consentire.

Egressis autem illis.

Vix cæcis egressis domo, in qua beneficentiam Christi acceperant.

Ecce.

Attentionis est particula, qua nos attentos facit Euangelista ad grande & portentissimum miraculum contemplandum, in quo subitò & potenter Christus dæmonium eiicit, & in uno quatuor miracula facit: obsessum liberat, cæcum, sordum, & mutum sanat. Hoc dum scribit Euāgelista, & sic nos attentos reddit, nihil aliud agit, quàm ut ipsa curandorum sedula uicissitudine & accessione, agnoscamus perennem diuinę bonitatis & uerę salutis in Christo fontem fluere, & omnibus peruium esse. Nam sanato paralytico, accedit præfectus synagogæ: deinde hæmorrhoousa, mox cæci, modò alius longè deploratissimus. Quo nouo exemplo admonemur de efficacia famæ de Christo per cæcos sparsæ.

Quatuor miracula in uno homine à Christo facta.

Miraculorū Christi catena.

Obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem.

Quidam alius sanatur, longè miserrimus, & ipse auxilij indigus, nimirū dæmonio obnoxius, quod illi linguæ usum adimebat, ut homo nec mēcis esset compos, ut salutem optaret, nec linguæ ut postularet. Hic igitur, quoniam aliena fide opus habebat opus, oblatus est Iesu. Qua in re obseruamus fontem salutis quibuslibet

apertum, & inexhaustum, unde hauriant, ac saturētur, nō solùm qui ultrò opem implorantes ueniunt, sed etiam, qui non sua, sed aliena uoluntate adducuntur. Hæc qui obseruant, & quales fuerint, qui ad Christum curandi uenerunt, non sine fructu illa meditantur. Nobis itaque meditantibus quadruplex illorum genus occurret. In primis quidam sponte sua ad Iesum, opem imploraturi, ueneru ot, ut cæci, de quibus paulò antè diximus, & leprosi. Alij fuerunt, ad quos Christus per alios adductus est, ut filia præfecti synagogæ: vel pro quibus rogatus est absentibus, ut seruus Centurionis, & filia Chananeę mulieris. Alij fuerunt, quos ipse ultrò non uocatus adiit & curauit, qualis fuit is, qui morbo deplorato decubuerat in grabato. 38. annis, Ioan. 5. Deinde filius uiduæ, Luc. 7. Quarti sunt, qui nō solùm ultro non ueniebant, sed uel inuiti adducebantur, qualis fuit hic dæmoniacus mutus: in quo nobis conspicua fit Iesu Christi bonitas, & singularis ad sanandum procliuitas, cum quadam eius philanthropiæ gradatione. Nam magna quidem reluxit Christi bonitas in curandis iis, qui ad ipsum ueniebant, opem posturari: maior apparuit in illis, quos uocatus adiit & curauit: deinde maiorem declarauit in iis, quos absentes rogatus curauit: ampliorē rursus manifestauit in iis, quos non rogatus curauit: multò tamen maiorem, imò maximam in iis declarauit, quos inuitos, nedum salutis suæ nihil cupidos, curauit, quod uidemus in hoc dæmoniaco muto. Certè tam procliuus est ad benefaciendum Iesus Christus, ut quouis modo, loco, tempore; ac ubi ubi sese offert occasio, benefaciat, & beneficētiam impendat. Quemadmodum pater liberis suis impense fauens, in eo totus est & delectatur, ut liberis bene consulat & benefaciat: nec addicit se statis aliquot horis, aut certę alicui regulæ, sed omnibus horis, ubique & modis omnibus ad benefaciendum liberis appositus est: ut, si rogatur à filio, & ad succurrendum imploratur, paratus est: si quispiam alius pro absente filio rogat, paratus est: si tales sunt liberi, ut opem implorare nesciant, imò etiam auersentur, non animum uel linguam, sed magis ipsam eorum necessitatem considerans, pro uiribus opitulatur. Ita & talem esse Christum Euangelistę nobis depingunt. Rogatus, exaudit & adiuuat: vocatus, accedit. Non accedentes adit ipse: & ultro curat, non rogantes. Attractos ab aliis, ac nihil opis rogantes, quin etiam auersantes, non minore facilitate, quàm si opem ipsi rogassent, curat, & sanitati restituit. Offerunt itaque hunc à dæmone obsessum (Quid sit obsidere, & quàm habeant uirtutem dæmones, superiore capite fusius declarauimus.) Christi fama impulsi & commoti. Huc pertinet dictum Isaiæ, 55. de potentia uerbi: Verbum meum, inquit Dominus, non redibit ad me uacūum. Verbo offerendi Matthæus inclusit causas præcedentes miracula, scilicet uerbum auditum de bonitate Christi, & fidem illud apprehendentem, simul & fiduciam in ipsum. Est ergo hæc oblatio, effectus uiuæ fidei, ex certa fiducia apud se statuentis de exauditione & restitutione dæmoniaci. Cùm dicit dęmoniacum mutum, proponit necessitatem, & uoce, mutum, exaggerat Euangelista necessitatem, & peius dæmonium intelligit: sed hoc facit ad commendandam potentiam Christi, qui potuit etiam mutum dæmonium eiicere. Ademptus erat sermonis & linguæ usus huic homini per dæmonium, à quo obsidebatur. Iste est genius Satanæ, occupare & auditum & linguam hominis: ne homo in quo Dei opificium commendatur, quòd audiat loquatur, uideat, & intelligat, ea quæ sunt uera, salutaria & recta audiat: inde uerò & linguam impedit, & corrumpit sermonem. Adeóque inuidet Satanas homini, ut dona, quæ diuinitus habet homo, ad hoc, ut in cognitione Dei crescat, & ad gloriam Dei uiuat, audiendo, uidendo, loquendo, intelligendo, ipse pro uiribus supprimat reddátque hominē planè mentis inopem. Nam nemo non nouit Satanam gloriæ Dei & saluti humanæ infensissimum esse. Cùm igitur ita res habeat, nequeunt eius machinamenta omnia aliò tendere, quàm ad hoc unum, ut & Dei gloriam deturbent, & nos in

In Christo fons beneficentiæ inexhaustus.

Quatuor genera sanato-rum à Christo.

Affectus misericordię, & beneficentiæ Christo, mirabilis.

Christus piè tisimo cuique patri filiolum.

Satanæ ingenium & molimē aduersum nos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

præceps deiiciant. hoc ipsum est dæmonis ingenium.

Et eiecto dæmonio.

Virtus uerbi Christi.

Noster Euangelista tacet medium, per quod Christus eiecit dæmonium, quod tamen subintelligendum est, ut intelligas Christum per potentiam uerbi dæmonium eiecisse. Verbo enim pellitur Satanas, & uerbo sanat Christus. Matth. 8. Et eiiciebat spiritus uerbo, & omnes malè habentes curauit. Liberauit igitur Dominus hunc à dæmone obsessum uerbo suo. Neque obsesso dicit, sicut & aliis, fide fili, aut, potes credere, &c. sed mox neglectis istis omnibus, dæmoni imperat, & adductum liberat, respiciēs magis, quid ipsa miseri calamitas dicat, quàm quid lingua, uel animus à malo spiritu obsessus, non dicat. Sed quis pater hoc non facit filio suo? Quantò magis Christus? Cùm ergo agnoscamus Christi bonitatem tam propensam ad miseris succurrendum, non desponeamus animos de illis, qui fidei suæ parum cupidi, nescio quo dæmonio uexantur, sed nostris orationibus adducamus eos ad Christum, nihil dubitantes, auxilium affore. Magnum profectò hoc loco legimus miraculum, cùm hunc obsessum, cæcum & mutum, etiam nullam fidem habentem, curatum uidemus. Fidem non habebat, quādoquidem nec uisu, nec auditu, nec loquela, fortè etiam nec olfactu ualuit, adeò ut nec uerbo nec facto aut moueri potuerit aut moneri. Vt enim nō potest dici, quòd uiderit aliquod signum à Christo fieri, ita nec quòd unquam de eo audierit aliquod signum. Ac planè est iste cæcus ferè tantùm massa, truncus, seu corpus sine uisu, sine auditu, uelut informe, quod tantùm nouerit tactu & gustu uiuere. Sicque à diabolo obsessus erat, ut nec, quid gustus aut tactus esset, intelligere aut nosse potuerit. Et, ut in summa dicam, tantùm figurâ homo uidebatur, sibiipsi ignotus, ac nescius, an aliquid esset, an uiueret, aut quid ageret. Adeò ut Christus, hunc liberans & curans, idem feciisse uideatur, ac si hominem nouum ex nihilo fecisset: sicut Adam & Euam ex luto & costa, & omnes homines ex semine, &c. Nec dubium est, quin iste cæcus post acceptam sanitatem cogitārit sese antea non fuisse quicquam in mundo, sed ab eo puncto incœpisse fieri, quia nihil priorum meminerat: sicut Adam non potuit aliter sentire, quàm se antèà non fuisse. Ideo grandissimum est hoc miraculum, gratia & potentia Christi factum. Non deest tamen aliorum fides, qui eum offerunt, inuocantes & orantes Christum, quorum fiducia exaudita est: scilicet alliciamur ad orationem fidei, etiam pro aliis, de qua re paulò antè dixi-

Salutis suæ obliti ad christum adducendi.

mus. Proinde ualde hoc consolatorium est iis, qui timent, sibi rationis usum sub tempus moriendi ademptum iri, atque ita futurum, ut nequeant animas suas offerenti atque ad misericordiam suspirante corde cōmendare. Vnde animos deiicient frequenter, putantes se ob id, hoc est, propter alienatam mentem (si ita contingerit) misericordia Dei priuādos. De hac re superiore capite, cùm de obsessis tractaremus, mentionē fecimus, & adhuc pauca dicere non pigebit. Huiusmodi homines non bene expēdunt ingenium & naturam diuinæ bonitatis, tam manifestè in hoc exemplo declaratam. Magnum profectò est, spiritum seu animam suam in extremis agentem, Domino Deo commendare, cùm adhuc integra mente fuerit. Sed si res eò deuenerit, ut te cōmendare non possis, ob mentis inopiam, non propterea à Dei misericordia & cœlesti beatitudine excluderis, modò ante mentis inopiam fueris fidelis, & te fidelem occupauerit alienatio sensuum, etiam opera dæmonis facta, qui & linguæ & sensuum usum ademerit. Nam non est iudicium dæmoni aduersum nos decretum ad mortem propter mentis inopiam, aut super eam blasphemias per dæmonem in te obsesso prolatas, cùm non sint uoluntariæ, & reliquas cognitæ, sed super incredulitatem & infidelitatem, si quam habebas, quando deliberare, aut obsideri cœpisti. Imò potius ipsa mentis inopia diuinam misericordiam imploraret, & clementiam ad se pelliceret. Rogabis: An hoc miraculum sit idem

Hæc expendāt, qui metuūt sibi sub mortem rationis usū ademptum iri.

Pijs nihil obest in morte alienatio aut consternatio mentis.

cum illo infrà 12. cap. ubi surdus & obsessus curatur, & turbis Dominum laudantibus, Pharisæi blasphemant, dicentes, In principe dæmoniorum eiicit dæmonia? Respondeo, diuersa hæc esse miracula. Euangelistæ enim idem miraculum nunquam ferè repetunt. Atque quemadmodum Christus sæpius eundem sermonem bis fecit, & eadem uerba sæpè repetiuit, & eosdem eadem docuit: ita multa miracula similia sæpè fecit: adeò ut etiam in textu dicatur, quòd multos etiam ab omni genere morborum sanauit. Et cùm infrà 11. cap. locus Isaiæ affertur, non dicit, Vnus cæcus, unus mortuus, &c. sed in plurali, cæci uident, surdi audiunt, leprosi mundantur, mortui resurgunt, &c. Ita & huius cæci miraculum, licet sit simile cum cap. 12. tamen aliud fuisse credendum est. Eiecit ergo dæmonium Christus ab hoc cæco, quo demonstratur Iesus Christus esse Dominus & uictor Satanæ, quem & fideles in Christo uincere possunt quotidie.

Christus plurima eiusdē generis miracula edidit.

Satanam & Christus nobis uicit, & nos per Christū quotidiē uincimus.

Loquutus est mutus.

Fugato dæmone, qui cæci & linguam & sensum obsidebat, restituit Christus donum sermonis suo loco, ut uindicator gloriæ Dei in creaturis & operibus suis, qui non vult hominem esse mutum. Restituit autem linguæ usum, maximè propter duo, ut scilicet gloriæ Dei & proximorum commoditati seruiat. Atque ista ita sunt seria, ut Christus dicat infrà 12. cap. nos reddituros esse rationem de quolibet uerbo ocioso in die iudicij. Et Paulus Coloss. 3. Omne quodcunque facitis in uerbo, aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi facite, gratias agentes Deo & patri per ipsum. Ad Ephes. 5. Fornicatio autem & omnis immunditia aut auaritia nec nominetur in uobis, sicut decet sanctos: aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarū actio. Quod uerò attinet ad affabilitatem erga proximum, vult Christus supra 5. ca. nos, non solum amicos, sed & inimicos salutare. Quin ipsa tota Christi uita etiam hac in re exemplar quoddam nobis proponit. Certè vult Paulus hominem nō lupum, sed comem esse erga homines. Coloss. 3. Atque hodie Christus opera spirituum immundorū, superbiæ & inuidētiæ, item incredulitatis & ignorantiæ dissoluens, spiritu suo, spiritu fidei non solùm corda nostra, sed & ora resoluit ad laudem Dei. Vnde Dauid ait, Credidi, propter quod loquutus sum. 2. Corinth. 4. Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi, propter quod loquutus sum, & nos credimus, propter quod & loquimur. Ita & spiritu charitatis tam ora quàm corda nostra, eiecto spiritu superbiæ & inuidiæ, ad affabilitatem & comitatem resoluit. Obserua. Hæc loquella in eo, qui fuerat mutus, est effectus potentiæ uerbi testans aperto signo eiectum esse dæmonium.

Linguæ usū Christus restituit mutis propter duo.

Linguæ usus quorsum nobis cōcessus.

Christus suo spiritu cōtraria Diaboli opera dissoluit.

Et miratæ sunt turbæ, dicentes, Nunquam apparuit sic in Israël.

Hucusque ab initio. 8. capitis Matthæus undecim miracula Domini, magna profectò, diuina, & stupenda, exposuit. Vnde quoniam non parum facit, ad res bonas pro dignitate æstimandas, pius & magnus in Dominum affectus, mirari & quærere quis poterat, quomodo affecti erant homines erga doctorem tantum: & quomodo exceperint salutem ac potentiam tantam sibi missam cœlitùs. Miracula hæc omnino in se bona erant, & apertissima indicia regni Dei: & tamē uidemus, quam non eodem modo exponantur. Et hoc breui perstringit Euangelista, assignans duo fuisse hominum genera. Alterum simplex, bonum ac probum, vulgus scilicet, affectu præditum simplici & minus uitiato, nullo infectum inanis gloriæ, nullo inuidentiæ spiritu. Proinde miratur hæc opera Domini, quæ puris oculis intuetur, ac sui temporis fœlicitatem, & quod uerum erat, ingenuè fatetur, Israëlitico populo tantam nunc gratiam diuinitus esse concessam, quantam unquam à gentis huius origine: imò nunquam apparuisse sic in Israël, scilicet, quòd aliquis tam claris miraculis innotuisset, & qui tam facilè potuisset eiicere dæmonia, mor-

Piè affectus piè iudicat.

Vulgus simplex candidè iudicat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tuos suscitare, & omnes morbos curare. Vnde nimirũ gratias Deo egerunt, & ut plenitudinem omnis gratiæ, Christum Dominum, magno cum desiderio amplexi sunt, dicentes, Nullus unquam exortus est in gente Israëlitica, qui tam multa prodigia tam facilè patraret. Hæc turbæ cõfessio subindicat animũ, potentia uerbi tactum, quod agnoscit, tacere non posse, quod certè signum est fidei & charitatis uehementis. Ex hoc & similibus locis habebimus nobis commendata miracula, quæ Deus in animis seu conscientiis auditorum, uerbi potentia operatur.

Pharisæi autem dicebant.

Pharisæorũ liuor.

Auditorum alterum genus est hypocritarum, qui propria sanctitatis iustitiæque opinione inflati, gratiam Domini aspernantur. Huiusmodi erant Pharisæi, qui iam in dies gliscente liuore cæci, conuertuntur ad calumnias. Atque cùm, quæ gerebantur in oculis omnium, inficiari non possent, quin bona & sancta essent, tamen ut animos turbæ Christum suspicientis ab eo alienarent, calumniantur ipsum eiicere dæmonia, non uirtute diuina, sed opera Beelzebub, dæmoniorũ principis. Hoc exemplo nobis manifestum fit, quàm nequeant de rebus bonis bene iudicare, qui excæcatis sunt mentibus per inuidiam & liuorem: non secus atque iis, qui palato sunt corrupto & amaro, etiam dulcissima, amara sunt. Et, quod hic uidemus, etiam hodie usuuenire nostris corruptissimis tẽporibus, perspicuum est. Simplices & vulgus interdum minus corrupto est iudicio quàm primores, qui delicatuli, & aliquando melius de ueritate iudicant, & suo uiuendi exemplo uerius docent puriter uiuere, quàm ipsi primores. Prætereundum non est, quod hic opponit inter se Euangelista turbam admirantem, & Pharisæos iniquos de-peribus Christi iudices: ut demonstret, qui potissimùm sint, in quibus fructifer uerbum, & in quibus contrà pereat. Aduerte, non esse nouum, quòd hodie Ecclesiasticæ conciones etiã ab auditoribus tam uariè ac tã sinistrè iudicantur. Quid habet, quod carpat, cùm iste idem laudet: & quod hic laudat, iste uituperat. Quid causæ est quò d tã uariè eadem res iudicatur? Certè quòd diuersis auditur affectibus. Sunt enim audiendæ conciones amore simplici, fideli & obediente, & attentione ad personam loquentem, sed ad uerbũ ipsum, cum animo parato ad excipiendum uerbum. Sed hoc uitium, quo candida in nigra uertũtur, & bona sinistrè exponuntur, non solùm in causa fidei fit, & corrigendum est, sed etiam in aliis studiis publicis siue priuatis negotiis. Vnde autem tanta iudicij corruptio? Certè à liuore inuidiæ, qui non habet aliud ingenium. Nam si non habet apertè malum, quo ducat, conatur, etiam quæ bona sunt, conspurcare, & suspecta sinistris interpretationibus reddere. Rursus aduerte: Tametsi ueritas ita dilucidè oculis hominum sese suffundat, ut non possint non eam agnoscere, tamen adeò malè feriati sunt, ut illam non ad salutem usurpent, unde proculdubio inexcusabiles sunt. Hic locus nobis hoc apertè demonstrat. Nam turba agnouit aduentum Christi, confessa est nunquam talem in Israëlitica gente apparuisse. Et hoc beneficiũ accepta quod crucem Christi, quando conuersa est ad Dominum. Sed Pharisæi cognitione illa abuti contendunt, & sinistrè omnia iudicant. Aduersus quos loquitur Christus Ioannis, 15. Si non uenissem, & opera fecissem, quæ nemo alius fecit, peccatũ non haberent. Iam uerò excusationem non habent de peccato suo. Iam quod hic loquitur Dominus, quid aliud est, quàm quod hoc loco plebecula clamat, Nũquam apparuit sic in Israël. Cùm Dominus ait, Feci opera, quæ nemo alius fecit: ergo nũquam sic apparuit aliquis alius ab eo in Israëlitica gente: iure igitur bono iudicium istorum erit ex suo ipsorum ore. Rursus obserua: ferè usuuenict, ut ubicunque prædicabitur Euangelium regni Dei, ibi quoque erunt boni aliquot, ac veri simplices homines, quibus thesauri loco erit ueritas: erunt & hypocritæ aeperam homines, qui opera Domini, eius gratiam, beneficia promissiones & iudicia sugil-

A plebe nonnunquã melius exemplũ uitæ, quàm à primatibus.

De Ecclesiasticis conciõnibus uariũ auditorũ iudicium.

Liuor nõ potest æquis oculis res ut sunt, uidere ac censere.

Vbique & boni & mali.

labunt: &, ut uno uerbo absoluã, semper Abel habebit suũ Cainum. Quòd si hoc Christo prædicante, & in carne apparente, contigerit, quo nemo unquam maiores designauit uirtutes, nemo spectabiliore apparuit autoritate, nemo unquam fœlicius, uiuidius & efficacius proposuit negotiũ pietatis, haud dubiè ministris eius prædicantibus idipsum aduenier. Aduerte: Misericordiæ diuinæ opus est, turbam admirari uerbum, & recipere illud: iudicij uerò Dei est, non conuerti Pharisæos, ut perdat Deus sapientiam sapientum, & prudentiam prudentium, 1. Corinth. 1. ex Isai. 29. & Abdia, primo capite.

Ministris Christi prædicãtibus idẽ contingit, quod & ipsi Christo.

In principe dæmoniorum eiicit dæmonia.

Cùm non auderent Pharisæi negare factum ipsum, id quod maluissent, quemadmodum & Ioan. 9. conabantur in cæco nato, neque ipsum, tanquam in seipso, culpare, quemadmodum reprehendebant, quòd cum publicanis mãducaret, neque dicere illud opus factum uirtute humana, sed neque cõtradicere possent, quòd tam conspicuum esset, ut neminem lateret, fatentur quidem quod uident, sed aliã uia struunt calumniam, conantes Christo summam ignominiam ex hoc ipso facto inurere. Totum ergo factum principi dæmoniorum adscribunt, ut intelligat turba, Christum nullum sua potestate, sed solùm dæmonis uirtute fecisse miraculum, & ut traducãt ipsum pro homine diabolico, ut qui non uulgari dæmone, sed ipso dæmonum principe agatur. Quid hac calumnia poterat esse demẽtius? Quasi dæmon exigat dæmonem, aut quasi Beelzebub, hostis humani generis, confe-rat mortuis uitam, ægrotis sanitatem, cæcis uisum, mutis linguam. Ab dæmonibus ea mala proficiscuntur plerunque, quæ Iesus sua bonitate, misertus hominũ, tollebat. Adhæc morbos & peccata quomodo soluebat, & regnum Dei prædicabat Christus, si omnia uirtute dæmonis agebat, cùm modo cõtrario dæmon morbos augeat, & à Deo separet? Obserua: Principis uocabulum oblique significare uidetur quosdam gradus esse inter diabolos, ut in eis quidam uocentur principes à maiori nocendi potestate, quam habent. Christus hic tacet, & non confutat istos blasphemos, sicut infrà, 12. cap. fortè quòd Pharisæi non fuerint coràm, sed absentes, audito hoc miraculo, sic blasphemauerint. Quemadmodum etiam Ioan. 5. & 9. dicebant de absente, Non est hic homo à Deo, qui sabbathum nõ custodit; Et, nos scimus, quòd hic homo peccator est.

Christus quã sit contrarius Dæmoni.

Inter dæmonas principatus quidam.

Et circuibat Iesus omnes ciuitates, & castella.

Quasi dicat Euangelista, Quia sigillatim & per partes exprimere longum esset, & pro rerum gestarum copia & dignitate impossibile est explicare, quæ docendo & sanando circunquaque fecit Iesus, in summa dico, nullum in Iudæa, siue ciuitates spectes, siue uicos, quem non diligenter inuiserit bonus ille pastor, doctor, & medicus: neminem uspiam negligens, omnes ubique diligentissimè inquirens, tam nobilibus quàm ignobilibus, diuitibus quoque & pauperibus, doctis & indoctis, omni denique sexui sese totum impendens, prædicans inquam & sanans, atque hoc isto facto ostendens ad quid esset in hunc mundum à patre missus. Obserua sedulitatem Christi in expediendo officio, ad quod diuinitus erat missus. Hic feruor Christi, & incomparabile studium prosequendi muneris sui, hoc est, docendi & sanandi, nihil aliud erat, quàm beatum uelle efficere genus humanum corpore & anima. Obserua. Quemadmodum agnoscis ex 1. Petr. 3. Satanam peripateticum & circumeuntẽ, ac quærentem, quem deuoret. Ita hic locus ostendit Christum circumire, & quærere, quem sanet. Cuius exemplo, studio & feruore, moneri debent Euãgelij ministri, & qui pro Christo legatione funguntur, ut ciuitates & uicos suæ ditionis inuisant, non in magno fastu & luxu delitiantes, sed in simplicitate, ne uicum quidẽ unum intermittetes, quem non inuisant, semper apud se reputantes, quòd Rex cœli & terræ, quem tre-

Quãmgnaniter Christus munus à patre demandatum obiit.

Studia Christi & Satanæ ex diametro pugnantia.

Christi ministri Christũ imitentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

munt angeli, nonaginta nouem relictis, vnam ouem errãtem non neglexerit. Spectat & hoc ipsum ad eos, quibus commissa sunt regna, creditę ditiones, & regiones. Vt quemadmodum Apostoli, hoc est, Episcopi, circumire debent suas ecclesias, ita qui Magistratus sunt, mittant eos, qui ubique populum instruant, & pacẽ publicam seruent. Ita feciſſe legimus Iosaphat 2. Paralip. 17. Qui sacerdotes & Leuitas, adiunctis ministris suis in omnes ciuitates & uicos regni sui emisit, ut circunquaque docerẽt populum, idque simul in id itineris assumpto uolumine legis.

Magistratibus cura sit, ut popul⁹ in lege Dei eruditur.

Docens.

Vox, docens, officij est uocabulum, non imperij. Aliud enim est docere conscientias, aliud nomine docendi imperare conscientiis. Apostolus imperandi suspitionem à se amotam vult, cùm ait, 2. Corinth. 1. Ego uerò testem uoco Deum in animam meam, quòd parcens uobis, nondum uenerim Corinthum. Non quòd dominemur uobis nomine fidei, sed adiutores sumus gaudij uestri: nam fide statis. Certè multò præstantius & generosius est, docere, quàm imperare, imò & maioris utilitatis, siquidem dignitatem doctrinæ in primis consideremus, in eo, quòd doctrina non potest administrari sine rerum, quæ docendæ sunt, cognitione. Quid enim docebit rerum omnium ignarus? Doctor ergo opus habet rerum illarum, quas docet, cognitione. Qui uerò Dominum agit, nihil curans, quomodo imperet, sed dicens, Sic uolo, sic iubeo, rem agit, quam quilibet stultus agere potest. Quantò itaque præstantius est id, quod omnes præstare non possunt, quàm quod uel stultissimi possunt, tantò præstantius & generosius est munus docendi, quàm imperandi & superbiendi. Quòd autem maioris sit utilitatis docere, quàm imperare, uel hinc constat, quòd imperio non dicitur quis iuuari, sed doctrina, cui quum obeditur, contingit salus. Propterea Isa. 3. comparantur doctores pastoribus, & doctrina pabulo. Dabo uobis (inquit) pastores iuxta cor meum, & pascent uos scientia & intellectu. Et Ioan. 17. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te, &c. Atqui istud non fit imperando, sed docendo.

Imperãdi fastus procul absit à Christi legatis.

Docere nobilius, quàm imperare.

Imperare uel stultus queat docere non item.

Doctores, pastores sunt.

In synagogis eorum.

Ne quis putaret Christum docere, more seductorum & impostorum hæreticorum, qui subintroeuntes, irrepunt in latebras, & nocturnis tenebris zizania seminant. Cùm enim lucem publicè ferre nequeant, & sua publico iudicio omnium ferre non ausint, tenebras captant ad seducendum incautos: id quod est iudicium falsæ doctrinæ. Euangelista expressim cõmemorat de Christo, Et circumibat omnes ciuitates, &c. Deinde subdit, in synagogis, hoc est, loco publico, in quem conueniebant audituri legem. Veritatem docebat, lucem amans, & fugiens tenebras, doctrinam suam publicè cunctis audientibus proponebat. Nam, Ioan. 3. Omnis qui malè agit, odit lucem, nec uenit ád lucem, ne arguãtur opera eius. Qui autem operatur veritatem, uenit ad lucem, ut manifesta fiant opera eius, quia in Deo sunt facta. Vnde Christus suam apud pontificem doctrinam defendens, respondit Ioan. 18. Ego palàm loquutus sum mundo. Ego semper docui in synagoga & in templo, quo omnes Iudæi conueniunt, & in occulto loquutus sum nihil. Non abs simile legimus in circuitu Pauli & Barnabæ, Act. 13. 14. 15. 16. etiam in oratoriis Gentium, 17. Hoc ubique ferè inculcat Lucas, dicens, Et docebant in synagogis. Atque ut Christus fecit, & doctrinam suam hoc pacto defendit, Apostolis quoque suis, ut ita facerent, præcepit. Matth. 10. Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Hoc studiosè fecerunt Apostoli ad exemplum pariter & præceptum magistri sui.

Clanculárij doctores, ferè falsi.

Christus & Apostoli palàm docuerunt.

Et prædicans Euangelium regni.

Posteaquam ostendit Euangelista scholam & locum in quo docebat Christus, pergit declarare, quid docebat, Non Sabbatha, non circuncisionem, uel traditiones seniorum, sed, prædicans Euangelium regni. Qui uenerat ad saluandum quod perierat, salutis doctrinam prædicat. Est profectò, ut Paulus ait Roma. 1. ca. Euangeliũ, uirtus Dei, in salutem omni credenti. Nihil aliud spirat Euangelium, quàm salutem, bonum scilicet nuntium. Non quoduis bonum nuntium, sed tale nuntium, quod rem omnium lætissimam & saluberrimam adfert, eamque non priuatam, sed communem & uniuersalem, qua soli contemptores & increduli priuantur. Rogabis: De qua re fit hæc Euangelica prædicatio? De regno. Prædicans (inquit) Euangelium regni. Iam cuius regni? Regni Dei, regni cœlorum, hoc est de redemptione humani generis. Hoc certè uocat regnum Dei, siue Euangelium regni. Marcus Euangelista formam huius prædicationis exprimit, 1. cap. Postquã autem traditus est Ioannes, venit Iesus in Galilæam, prædicans Euangelium regni Dei, & dicens, Quoniam impletum est tempus, & appropinquabit regnum Dei. Pœnitemini & credite Euangelio. Rogabis: Quare uocatur hoc mysterium dispensationis Christi, Regnum? Cùm regnum à regnando dicatur, & regimen hic oportet esse & regem, & populum, & protectionem ac conseruationem populi. Alioqui non erit regnum, sed tyrannis. Cuius est regnum? Dei. Quis est rex? Christus. Quale est regnum? Cœleste & spiritale. Regnum meum (inquit) nõ est de hoc mundo. Cùm ergo Christus regnum prædicat & regnum Dei, operæpretium est, ut ipsissimam salutem prædicet, quæ sit uniuersalis. Iam ubi prædicatur hæc salus, siue illud regnum Dei? In mũdo, inter mortales, peccatores, &c. 2. Corinth. 5. Deus erat in Christo, mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum, & posuit in nobis uerbum reconciliationis. Reconciliatio uerò exigit peccatorum remissionem, & omnimodam concordiam cum Deo & summam beneuolentiam. Rogo te, pie lector, hoc quid est aliud, quàm prædicare perfectissimam beatitudinem & fœlicitatem? huius regni est rex Christus, rex iustitiæ. Atque hæc omnia præuiderunt prophetæ, de hoc regno prædicantes, Isa. 11. ca. Hier. 23. Ezechiel. 34. psal. 71. Et Luc. 1. Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris sui, & regnabit in domo Iacob in æternum. Et suprà, 1. cap. Ipse saluum faciet populum suum à peccatis eorum. Ergo prædicare Euangelium Dei est prædicare reconciliationem, remissionem peccatorum, instaurationem omniũ, Ephes. 1. Coloss. 1. & æternam beatitudinem. Vnde Christus ait, Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum. Hæc qui prædicat, annuntiat captiuis liberationem, Luc. 4. Et Ioan. 8. Si uos in sermone meo manseritis, liberi eritis, & ueritas liberabit uos. Gala. 5. Vos in libertatem uocati estis fratres. Colligamus ex superioribus commendationem doctrinæ Christi. Primò, quòd illam Euangelista uocat Euangelium, non tristem aliquam annuntiationem, qualis aliquando erat prophetarum. Deinde, quòd non cuiusvis vulgaris boni nuntium, sed regni, id est, liberationis de seruitute & tyrannide, & uniuersalis cuiusdam salutis. Tertiò, neque cuiusvis regni, sed Dei, quod tam diu anteà promiserat. Quartò, quod ipse Dei filius, regni huius rex, ultrò aduenit, prædicationem huius regni per se administrat, fitque suipsius præco. Proinde qui prædicat Iesum Christum, unicum saluatorem, hoc est, in cuius nomine oporteat nos saluos fieri, is uerè indicat regnum Dei. Act. 4. Et non est aliud nomen sub cœlo, datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. 1. Timoth. 2. Vnus est Deus, & unus mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus. Qui prædicat Euangelium, prædicat pœnitẽtiam erga Deum, id est, conuersionem à regno Satanę & peccatorum, annuntians peccata populi, magnatum, & omnium, ut ab illis resipiscãt per fidem in Christum. Vnde Christus dicebat, Luc. ultimo, Oportebat Christum pati, & resurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes. Et Paulus, Act. 20. Vos scitis, &c. testificans Iudæis simul & Græcis eam, quæ erga Deũ est, pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrũ Iesum Chri-

Euangelium quid contulit mundo.

Euangelium regni, & regni Dei.

Regnũ Christi, cœleste & spirituale.

Reconciliatio.

Regnũ Dei prædicare, quid.

Doctrinæ Christi commendatio.

stum. Et quia in prædicando non parum refert, quales animi, qui affectus, & quis spiritus exigatur. Euangelista non dixit, loquens, sed prædicans regnũ Dei. Prædicare Latinis, quemadmodum & Græcis κηρύττειν, est rem aliquam collaudare, celebrare, multisque & palàm apud omnes commendare. Quòd ergo Euangelista dicit, Christum, prædicasse Euangelium regni Dei, intellige eam, quę nunc ferebatur, reconciliationem humani generis: & instaurationem omnium, plenis buccis & magno spiritu apud omnes celebrasse, laudasse, & commendasse. Vnde ex hoc loco colligere licet, quàm parum sint accommodi prædicatores, id est, præcones Euangelij regni Dei, qui simpliciter ad populum narrant, quæ scripta sunt, cũ opus sit, ut magno animi gaudio & totis uiribus ista gratia prædicetur, & magnificetur. Licet enim uera dicat narrans more historico, quæ scripta sunt, eamen non uidetur idoneus prædicator, nisi prædicantis referat conditionem: hoc est, nisi apertè, palàm omnibus magno gaudio, non tantùm narret, sed prædicet, celebret, commendet, ex affectu moueat auditores, & extollat iucundissimum illud Euangelij nuntium. Nec sint enarratores, ueluti qui tantùm curent, & ad horam dicant ad populum utcunque, quique ita dicant, ut nescias an aliquo sint affectu ad ea quæ dicunt: quorum quidam ita dicunt, ut quasi ex libro legere uideantur: quidam de composita industria uoce eodem accentu uerius canunt, quàm prædicant: quidam ita frigidè, ut totum auditoriũ tepescere faciant. Nonnulli neglecta Euangelij materia, toti in hoc sunt, ut phalerata dictione suspendãt magis, quàm ædificent auditorem. Sed huiusmodi non sunt idonei prædicatores. Iam, ut non cuiusvis est uerè prædicare Euangelium regni, ita non cuiusvis est illud ritè audire, & ut decet, accipere. Exigit enim regnum Dei talem auditorem, cui Euangelium sit Euangelium, id est, quem hoc nuntium summoperè adficiat, & exhilaret in eo, quod prædicatur. Porrò cùm uideamus Christum regem illum cœlestẽ tanto feruore Euangeliũ istud regni Dei prædicasse, atque suis apostolis nihil aliud quàm id prædicare iniunxisse, alioqui Paulus vult talem esse Anathema, arbitremur satis manifestum esse, eum non esse ministrum Christi, nec gloriam Christi quærere, qui aliam doctrinam prædicauerit.

Prædicare, quid.

Idonei minisftri uerbi nõ rem, ut est, nudè annuntiant.

Idonei uerbi ministrii, qui.

Qui aliud, quàm uerbũ Dei prædicauerit, anathema.

Et curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Eleganter Matthæus connectit officia Christi. Post medelam conscientiarum (prædicare enim Euangelium regni Dei pertinet ad conscientias) medelam corporibus adhibitã declarat: Nã curare ad corpus pertinet. Hoc officium Christi adducẽs, cõfirmat nos ne de illo dubitemus, & declarat Christi potentiã in eo, quemuis morbum, & languorem curauit. Est autem inter morbum & lãguorem ea differentia, quòd morbus, ut pote uehementior, hominem correptũ in lectum proiicit: languor uerò, id est, imbecillitas quædam corporis, hominem, etsi non permittat esse sanum, lecto tamen non affigit. Quòd autem omnem languorem & omnem infirmitatem, hoc est, morbum, curat, argumentum est, quàm sit philanthropus, & quàm magna eius bonitas, quę quibusvis ad succurrendum, etiam leuiter uexatis, parata est. Hanc potentiam & liberalem bonitatem declarauit Petrus, prædicans, Act. 10. quomodo Iesum Nazarenum unxerit Deus Spiritu sancto & uirtute, qui obambulauit benefaciendo & sanando omnes, etiam oppressos à diabolo. Quoniam Deus erat cum illo. En uides, quomodo Spiritus sanctus per os Apostoli Petri usum istius loci aperiat, ostendátque quid ex eo debemus capere, & colligere: nempe Iesum, qui ita circuit, benefaciendo & sanãdo, à Deo unctum esse Spiritu sancto & uirtute, ad hoc, ut saluator esset omnium. Et quòd hoc ueluti testimoniis declaratum sit, Deum fuisse cum eo, imò & ipsum Deum esse 2. Corinth. 5. Deus erat in Christo, mundum sibi reconcilians. Et Christus ipse Joan. 5. cap. Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quòd pater misit me.

Morbus à lãguore quid distet.

Christ⁹ ideo Spiritu sancto unct⁹, ut sit Saluator omnium.

rit me. His ergo testimoniis confirmetur nostra fides in ipsum. Et quũ uideamus hanc nostram Ecclesiam esse, uelut quoddam Nosodochium, in quo uarij sunt ægroti, partim planè decumbentes & morituris similes, partim imbecilles & lãguidi: oremus Iesum Christum unicum nõstrum saluatorem, quatenus pro sua innata bonitate, non solùm uehementer in Ecclesia ægrotos curet, sed & utcunque languidos plenæ sanitati restituat. Amen.

Ecclesia quoddã Nosocomium.

Cætera, quæ desunt huic capiti, enarrantur in fronte sequentis.

CONCILIATIO I.

Si clausula illa, & non sacrificium, intelligatur de legali, refutato & repulso, ut ingrato sacrificio: quomodo Deus se id nolle dicit, cùm tamẽ ipsum sæpissimè legatur Deo placuisse? Et ipse quoque populo suo, licet ad tẽpus, tamẽ offerre illud præcepit. Abel obtulit Deo, & placuit, Hebr. 11. cap. Obtulit Noé, & odoratus est Dominus sacrificium eius, quasi odorem suauẽ. Obtulerunt Abraham, Isaac, & Iacob, & reliqui patres, & placuerunt illorum sacrificia. Deinde inter reliqua legalia statuta etiam sacrificia præcepit Deus. Quomodo ergo se sacrificia nolle dicit? An ideo, quòd mala sint? Si mala sunt, cur aliquando placuere, & cur populo suo illa sibi offerre præcepit? Si mala non sunt, cur ea se nolle dicit? Respondeo. Quemadmodum Deus sacrificia, non propter seipsa, tanquam bona, in seipsis exigit ac præcepit, quomodo fidem & charitatem & nominis sui cultum exigit: ita ea rursus hoc loco non ideo reiicit, quòd in seipsis mala sint (alioqui enim nunquam ea præcepisset, nec illi unquam grata fuissent) quomodo incredulitatem & crudelitatem, ut mala reprobat: sed ut ea propter fidem & charitatem alẽdam præcepit, ita ea sine fide & charitate præstita reprobat & damnat.

Sacrificia cur Deus uel exigat uel reiiciat.

CONCILIATIO II.

Non conuenit, quod Matthæus narrat de Iairo, dicente, Filia mea modò defuncta est, cum iis quæ Marcus 5. de eodem, Filia mea in extremis est: & Lucas 8. Et hæc moriebatur, narrant. Respõdeo, nihil pugnantiæ esse. Nam cùm Iairus domo ueniret ad Christum, filia eius iam animam agebat, uenerátque ad extrema. Hoc ipsum augebat affectus patris, filiam, & adeò puellã, duodennem uidelicet, unicè amantis. Et hunc affectum explicans pater, dicebat, Modò defuncta est. Nam natura luctuosior adultæ uirginis mors est. Vnde Iuuenalis Satyra 15.

Naturæ imperio gemimus, cùm funus adultæ uirginis occurrit. Sermone calamitatem augere solemus, ut medicum ad nos facilius pelliciamus. Iairus sic animum despõderat de uita filię, ut pro mortua illam haberet. Hoc Iairi iudicium explicat Matthæus: Marcus uerò & Lucas statum morbi, cùm filiam lecto decumbentem, & animam agentem Iairus reliquisset.

CAPITIS DECIMI Summarium.

Discipulos potestate accinctos mittit: corporis occisores timere prohibet, prædicationem Verbi iubet, & omnia Deo postponenda demonstrat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT X.

Apostolis datur gratia sanitatum. Marc.3.b. Luc.6.b.c. apostoli qui.

ET CONVOCATIS duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem [a] spirituum immundorum, ut eiicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnẽ infirmitatem. Duodecim autem Apostolorum nomina sunt: Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, Philippus & Bartholomæus, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater eius, Thomas, & Matthæus publicanus, & Iacobus Alphæi, & Lebbæus, qui cognominatus est Thaddæus, Simon Cananęus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum. Hos duodecim misit Iesus, præcipiens eis, dicens: In uiam Gẽtium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis: sed potius ite ad oues, quæ perierunt, domus Israël. Euntes autem, prædicate, dicẽtes, Quia appropinquauit regnum cœlorum. Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones eiicite. Gratis accepistis, gratis date. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis uestris: non peram in uia, neque duas tunicas, neque calceamẽta, neque virgam. Dignus enim est operarius cibo suo. In quãcunque autem ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus sit, & ibi manete, donec exeatis. Intrantes autem in domum, salutate eam, dicẽtes, Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, ueniet pax uestra super eã. Si autẽ non fuerit digna, pax uestra reuertetur ad uos. Et quicunque non receperit uos, neque audierit sermones uestros, exeuntes foras de domo uel ciuitate, excutite pulueren de pedibus uestris. Amen dico uobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati. Ecce ego mitto uos, sicut oues in medio luporum. Estote ergo prudentes, sicut serpentes: & [b] simplices, sicut columbæ. Cauete autem ab hominibus. Tradent enim uos in conciliis, & in synagogis suis flagellabunt uos, & ad reges & præsides ducemini, propter me, in testimonium illis & gentibus. Cùm autem tradent uos, [c] nolite cogitare, quomodo aut quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora, quid loquamini. Non enim uos estis, qui loquimini, sed spiritus patris uestri, qui loquitur in uobis. Tradet autẽ frater fratrẽ in mortem, & pater filium: & insurgẽt filij in parentes, & morte eos afficient, & eritis odio omnibus hominibus, propter nomen meum. Qui autem [d] perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Cùm autem persequẽtur uos in ciuitate ista, fugite in aliam. Amen dico uobis, non consummabitis ciuitates Israël, donec ueniat filius hominis. Non

Apostoli mittũtur ad prædicandũ Euãgelium. Marc.6.a. Luc.9.&. 10.

Aurum & argentum.

Apostoli ingressi domum. Luc.10.c. 1.Timot.5.c.

In reiicientes Euangelium

Excussio pulueris de pedibus. Act.13.g. Luc 10.a.

Prudens. Simplex. Afflictio.

Luc.12.b. Act.2.b.

Perseuerare.

Fuga.

est discipulus super magistrum, nec seruus super dominum suum. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius: & seruo, sicut dominus eius. Si paterfamiliãs Beelzebub uocauerunt, quantò magis domesticos eius? Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non reueletur: & occultum, quod nõ sciatur. Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta. Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Nónne duo passeres asse uæneunt: & unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro? Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis uos. Omnis ergo, qui cõfitebitur me coram hominibus, cõfitebor & ego eũ corã patre meo, qui in cœlis est. Qui autẽ negauerit me corã hominibus, negabo & ego eum corã patre meo, qui in cœlis est. Nolite arbitrari, quia pacem ueni mittere in terram. Non ueni pacem mittere, sed gladium. Veni enim [e] separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrũ suam: & inimici hominis, domestici eius. Qui amat patrem aut matrem plus quàm me, non est me dignus. Et qui amat filium aut filiam super me, non est me dignus. Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus. Qui inuenit animam suam, perdet illam. Et qui perdiderit animã suam propter me, inueniet eam. Qui recipit uos, me recipit. Et qui me recipit, recipit eum, qui me misit. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet. Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet. Et quicunque potum dederit uni [f] ex minimis istis calicem aquæ frigidæ, tantùm in nomine discipuli, Amen dico uobis non perdet mercedem suam.

Discipulus, Magister. Luc.6.f 15.c.

Timor.

Passeres duo.

Capilli.

cõfiteri Christum. Marc.8.d. Luc.9.c.& 12.b.

2.Timoth.2.b.

Gladius. Pax. Luc.12.f

e. Separare Dissidere facere.

Dissidia. Mich.7.b.

Amor. Luc.14.f.

Perdere animam. Ioan.12.d.

Recipere euangelistam. Luc.10.c. Ioan.13.c. Marc.9 f.

f ex minimis ję pusillis vel paruis.

Videns autem turbas.

Sequentia superioribus connectit Euangelista. Christus conspecto populo, & eius statu & conditione animaduersa, cùm ciuitates & uicos circuiret, videns turbas (inquit) promiscuè incedentes, & undique confluentes, ac indies frequentiores, tam auidas salutis ac doctrinæ melioris, hoc est, Euangelicæ, quam tametsi nondum intelligerent, tamen non auersabantur. Contrà uerò uidens Scribas & Pharisæos, qui licet tenentes prophetas & scripta legis, tamen obcæcatos mundanis cupiditatibus, obluctari etiam Euangelicæ doctrinæ. Atque cùm ab his populus hactenus pependisset, tamen hunc nihil curabant, toti seruiẽtes non Dei, sed suæ glorię, seruientes inquam lucro suo, seruiẽtes uentri, uoluptatibúsque suis, in quibus si quid religionis uideretur, hoc ipsum erat adeò fucatũ, ac simulatum, ut officeret etiam ueræ religioni. Hæc infœlicitas populi Christo uehementem misericordiæ affectum excitauit.

Infelicitas tẽporũ, quibus uenit Christus.

Misertus est eis.

Optimus pontifex, & pastor misericordissimus, qui eò uenerat, ut ægrotos sa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

naret, & disperſos colligeret, tactus est affectu misericordiæ, & super disiectione, ac disperſione populi commota sunt uiscera eius intima, ueluti solet affectus commoueri paternus, cùm ob oculos fames filiorũ acerbissima obuersatur. Obserua. Oculus magis mouet, quàm auris. Non dicit Euangelista, Iesus audiens, sed uidens: plus enim ad commiserandum tangimur uisu, quàm auditu. Nec dicit, audiẽs querelas vulgi: tantùm ait, Videns turbas: declarans Christum ipso duntaxat conspectu populi, miserrimè habentis permotum esse ad misericordiam & commiserationem. Adeò res ipsa miseriam exprimebat, ut nullo opus fuerit, qui tantam declararet calamitatẽ. Non legitur Samaritanus querimoniis & longa oratione Iudæi vulnerati, sed solo conspectu permotus. Damnatus est uicissim diues ille epulo, quòd Lazari iacentis ante fores suas, non est misertus.

Quia erant uexati, & iacentes.

Aetiologia cõmiserationis Christi, sumpta à miseria, & calamitate turbæ, non habentis ueros pastores in tanta pastorũ turba. Voluit enim Euãgelista ob oculos ponere, quàm miser fuerit populi status, & q̃ miserè habentẽ inuenerit populum Christus in isto suo circuitu. Itaque duobus utitur uerbis, quæ hoc ipsum luculentius declarant, ἐκλελυμένοι καὶ ἐρριμμένοι, quorũ prius idẽ est, atque dissoluti & dissipati, quemadmodum sunt, quæ extra iustum ordinem diuulsa uidentur, ut ne nulla pars alteri cohæreat. Alterum significat disiectos uel sparsos, id quod dissolutis rebus dicitur, quæ negligenter, & sine ordine sparsæ sunt ac proiectæ. Quibus sanè uerbis conspicuum est, quàm miser & calamitosus erat populi status, qui per ciuitates & uicos circũiens Christus, reperit dissolutum, dissipatũ, destitutumque, hoc est palabundum, & planè eorum cura, à quibus debebat regi, destitutum ac neglectum. Hæc est grandis illa miseria populi, ob oculos Christi posita, quam licet turba non consideret, Christus tamen magna cõmiseratione expendit, quippè uerus pastor. Non minores commiserationes gestant in animis suis omnes pastori pastores exemplo Christi. Quòd ad turbam attinet, adhuc miserè fluctuante & ipsis pastoribus, huc afferi possunt Ezechielis loca de falsis & auaris pastoribus, qui uentris alendi gratia non parcunt suis ouibus.

Turba simplex & fraudis opportuna. Oues.

Ouium & caprarũ ingenium ex Aristotele. Arcuicus.

Sicut oues, non habentes pastorem.

Ad euidentiorem sui instituti declarationem, subiungit similitudinem, ab oue bus sumptam. Quemadmodum (inquit) pastores mali & negligentes permittunt oues palabundas errare in montibus sine omni custodia, unde omni periculo obnoxiæ exponunt: ita turbas Christus pastorum custodia & doctrinę pabulo destitutas inuenit. Obserua hac uoce, Oues, significatur simplicitas turbæ, non consideratis fraudes suorũ pastorũ, regnantiũ usque in suas oues mera impietate ac hypocrisi, donec misereatur Christus. Mira sunt, quæ de ouibus Aristoteles, 9. libro de animalibus, cap. 3. prodit. Genus ouile, inquit, amens, & moribus, ut dici solet, plumbeis, stultissimis est, quippe quòd omnium quadrupedum ineptissimum sit. Proinde in deserta nulla de causa ac sæpenumero hibernis mensibus foras è septis egreditur, cúmque à niuibus occupatum fuerit, ni pastor compulerit, discedere nouit, sed relictum cessansque perit, nisi pastores, mares adduxerint: nam ita demum consequuntur. Caprarum ex grege si quis unam uillo mento dependente, quem aricum uocant, apprehenderit, cęteræ stant ueluti stupidæ, suos in unam illam oculos coniicientes. Ex iis uerò mirificè adumbratur stoliditas inepta, ideóque similia insipidæ carnis, & populi rarissimè rectè sapientis, carentis sale uerbi diuini & uitæ magistris siue moderatoribus. Non habentes pastorem, supple, uerum, scuis pascentem: interim enim habebat turba multos pastores in specie. Tamen interea & Pharisæorum & Iudaicorum sacerdotum incuria, quòd patrũ illorum exempla imitantes, se pascerent, non gregem. De quo & Ezechiel. 34. cap. obse-

querens, clamat, Væ pastoribus Israël, qui pauerunt seipsos. Nónne pastorum est pascere gregem ipsum? Pinguedinem comeditis, & lana induimini, & quod crassum est mactatis: oues autem ipsas non pascitis, dolore correptã non cõsolidastis, ægrotam non sanastis, confractam non ligastis, propulsatam non reduxistis, & perditam non quesiistis: quin & cum duritia & sæuitia dominati estis eis. Horribilis oscitantiæ & negligentiæ exemplum, à quo ne alieni quidem hodie sunt plerique nostri pastores, qui non miserentur turbæ in tanta Ecclesiæ dissipatione, & aduersitate. Miserum profectò spectaculum fuit cordi Christi, uidere tot animas, à pastoribus & doctoribus suis derelictas. Hoc triste & miserandum spectaculum depingit Christus & amplificat, sub figura ouium desertarum. Iam hoc unum te rogo, meditare, & apud te finge, quàm triste sit uidere gregem istũ, per se miserum, in primis fame & siti consumptum, ut cui neque pabulum, neque potus ministratur, sed sinitur fame & siti tabescere. Secundò, nullo stabulo aut septo custodiri, aut curari, sed errabundum, uagum, & omnium uoracitati expositum relinqui. Hæc duo necessariò contingunt gregi, qui caret pastore, neque seipsum potest alere aut tueri. Ita animæ, sine uerbo Dei relictæ, fame & siti pereunt, dum non est qui pascit & alit. Deinde disperguntur & dissipantur, dum nullus est custos & nullum ouile, in quo curentur. Hæc duo uastant Ecclesiam & populum Dei. Primò scilicet, quando priuantur uerbo Dei, quo alitur Ecclesia. Secundò, cùm non defenduntur contra impia dogmata. Vnde fit, ut amissa pietatis doctrina (quæ fide catholica cõseruatur) conscientiæ tristes & exhaustæ uagentur, & discurrãt in infinitas sectas & superstitiones, quærentes sanari. Vnde his duobus uerbis uexati & dissipati copiosè Euangelista expressit uniuersum chaos malorum, quibus animæ pereunt, quando sine uerbo sunt, nec potest utrunque satis explicari & amplificari. Proinde si tam horribile est gregem sine uerbo relinquere, quid putas erit, esse uel fieri ex pastore lupum? Quales sunt, qui non solùm negligunt uerbum, sed etiam contraria docent, & deuorant ipsimet oues. Huc si accedat, ut etiã tyranni fiant, & propter uerbum occidant pios, quòd in prima Ecclesia cõtigit, iam nihil potest esse pastor huiusmodi, quàm ipse diabolus. Tales fuerũt Pharisæi & scribæ. Talis iã Turca est, magnus ille Antichristi præãbulo. At ex oppositio Ezechiel loco adducto mox boni pastoris officium describit, in persona Domini loquens: Ego (inquit) pascã oues meas, & ego faciam accubare eas, dicit Dominus Deus. Perditam requiram, propulsatam reducam, confractam sanabo siue ligabo, infirmam roborabo, pinguem uerò & fortem † exterminabo, & pascam eam in iudicio. Porrò hic locus Matthæi non loquitur de externæ & mundanæ potestatis administratione derelictã, quòd uidelicet ea tunc temporis caruerint (nam erant sub Imperio Romano) sed de pastorum in uerbo negligentia. Si itaque hoc loco uidemus, quanta sit populi dissectio & dissolutio ex defectu boni pastoris, uicissim coadunatio & stabilimentum est populi bono præditum esse pastore. Apud Paulum, ad Ephesios. 4. uidere est, quis sit in populo Dei, usus boni pastoris, quomodo ad ædificationem corporis Christi faciat, ad unitatem fidei, ad agnitionem ueritatis, atque stabilimentum certum ac firmũ, ne uelut oues palantes oberremus, expositi seductoribus.

In pastorum socordia, & negligentiã.

Gregis, pastore destituti, miseria duplex.

Internecio gregis quum ex pastore quis sit lupus & tyrannus.

Turcarum princeps Antichristi præambulo.

Boni pastoris partes ex Ezechiele.

† Alias, custodiam.

Tunc dicit discipulis suis.

Christus considerans in Pharisæis lupos agentibus, non pastores, nullam esse spem gregis, iámque populum miraculis utcunque præparatum ad accipiendam doctrinam Euangelicam, tunc, in illa commiseratione, dicit discipulis suis, quos iam multos collegerat, ut eos ad commissi officij administrationem à penuria prędicatorum, & copia auditorum prouocet. Hic locus est querela pathetica. Nam deficientibus prædicatoribus syncris & fidelibus non saluantur homines: fides e-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nim uiua, ex qua salus ex auditu est: auditus uerò per uerbum Dei.

Messis quidem multa.

Collatio culturæ agri spiritualis & terreni.

Peruenusta admodum metaphora à re rustica, nomine messis significat multitudinem siue populum, approperantem, ac uelut maturum, id est, sitientem uerbum Euangelij. Nam ut in agricultura, sua sunt tempora & necessarij progressus, donec fruges matureſcant, & messis aduenias: primò enim ager proscinditur aratro, deinde seminatur, posteà semen in gramen erumpit & in aristam excrescit, ad extremum fructus matureſcit, succiditur, & in horreum conuehitur. Ita cultura dominici agri sua habet tempora, suos progressus, & sua incrementa. Principiò Moses proscidit agrum Domini aratro legis: deinde prophetæ seminauerunt post tempora Ioannis Baptistæ, apparuerunt aristæ: postremò cùm aduenisset Christus, & emisisset Apostolos, aduenit & messis, & incepit triticum conuehi in horreum Dei. De hac messe Christus discipulis est loquutus, Ioan. 4. Nónne uos dicitis (inquit) adhuc quatuor menses sunt, & messis uenit? Ecce dico uobis, Leuate oculos uestros, uidete regiones, quia albæ sint iam ad messem. Et qui metit, mercedẽ accipit, & congregat fructum in uitam æternã: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit. In hoc enim est uerbum uerum, quia alius est, qui seminat, & alius, qui metit. Ego misi uos metere, quod uos non laborastis: alij laborauerunt, & uos in labores eorum introistis. Huc pertinet, quod Ioannes Baptista concionatur, Matth. 3. & Luc. 3. Ventilabrum (inquit) in manu Christi, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili. Cùm igitur tempus, quo prædicatur Euangelium regni Dei, sit tempus messis, uideamus, quæ sunt frumenta illa, quę conuehuntur in horreum Dei.

Frumentum Euangelicũ, quod.

Frumenta haud dubiè sunt, partim homines ipsi, qui per prędicationem Euangelij congregantur in horreũ Ecclesiæ Christi, partim ea sunt bona, quę hominibus Euangelio per fidem charitati coniunctam colligunt. Et quæ sunt illa? Num triticum aut hordeum, quo uenter pascitur? Huiusmodi frumenta sunt, quæ quærebat Scriba ille, cui Dominus dixit, Vulpes foueas habent, & uolucres cæli nidos, filius hominis nõ habet, ubi reclinet caput suum. Talia quærebat is, qui dicebat, Anima mea multa bona habes, &c. Et alij passim in Euangelio: qui cùm admonentur ad sectandum Euangelium Christi, impudenter affirmant se contentos esse, modò frumenti, uini & olei copiam habeant, atque, ut uili pretio emant & uiuant. Sed hi uicissim Paulum audiant, dicentem. 1. Corinth. 6. Esca uentri, & uenter escis. Deus autem & hunc & hanc destruet. Rom. 14. Non est enim regnum Dei esca & potus: sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto. Frumenta igitur, quæ pij in messe Euãgelij colligunt, spiritualia sunt,

Iustitia duplex.

videlicet primùm quidem iustitia coram Deo & hominibus, quorum alterum est per fidem in Christum, iustus enim ex fide uiuit: alterum, per obedientiam & fructus uiuæ fidei: deinde æterna uita & gaudium cœleste. Hæc sunt frumenta illa, quæ ex messe Euangelij colligũtur. Sed ut in messe corporali, frumẽta non sine magno sudore & labore in horrea conuehũtur: noctu enim diúque uigilandũ est, ardor solis tolerandus, manus callis obdurandæ sunt: ita dum frumenta spiritualia colligas, multa aduersa tolerãda sunt. Quantò autẽ plus laboraueris, & quanto maiora aduersa tuleris, tanto plura frumẽta in horreũ tum conueheris. Quare, cùm nunc sit tẽpus messis nostræ, neque ociemur, neq; stertamus, sed messis laborem

Labor Ecclesiastis, etiam improbis, necessarius.

alacri animo capessamus. Qui cõgregat, inquit Salomon, Prouer. 10. in messe, filius sapiens est: qui autẽ stertit æstate, filius confusionis. Et Prouer. 6. ca. Vade ad formicam, ô piger, & considera uiã eius, ac disce sapientiã, quæ cùm non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate, cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat. Obserua: uocabulo, messis, Christus subindicat hoc

ue tempus, ut declaret Euangelij prædicationem, esse occasionem ad consequendum regnum Dei, quæ cùm hodie sit capillata, retinenda seruandáque est, quia fieri potest, ut eras sit calua. Rursus aduerte. Cùm dicit messem multam, operarios uerò paucos, apertè declarat huius iacturæ spiritualis culpam, non fuisse populi, sed pastorum & doctorum: quando quidem populum comparat messi ad falcem iam maturæ, cui nihil defuerit, nisi manus metentium & colligentiũ. Quẽ admodũ & in priore similitudine, non dicit, quòd erant, sicut oues, non ferentes pastorem, sed, sicut non habentes.

Operarij autem pauci.

Operarij probi, qui.

Per allegoriam uocat operarios, qui uerbo, ceu falce, ex mundo homines demessos, in horreum, id est, Ecclesiam Dei, recondunt. Hoc est, opecarij sunt, qui rectè metere possunt, & qui ita prædicant, ut rectè secent uerbum, & non euellant fruges unà cum radicibus, hoc est, sua indigesta & inordinata prædicatione non perdant conscientias. Debet profectò prædicatio uerbi ita esse comparata quemadmodũ collectio frugum in horrea tẽpore messis. Messores sunt prædicatores, qui rectè nôrunt abscindere & colligere fruges, hoc est, qui intelligũt Dei uerbum, & aliis rectè præscindunt, ut auditores uerbi colligantur in manipulos, in usum Domini. Fruges uerò iam collectæ in manipulos, tamen non statim cedũt in cibum, aut perueniunt ad eam requiem, ad quam ordinatæ sunt: oportet enim eas prius triturari, mola conteri, posteà comedi. Ita & pios collectos iam per prædicatores, in manipulos in usum Domini, oportet per multas tribulationes in uitã æternam ingredi. Paucos dicit, declarans, quàm rari sunt boni pastores, quum tamen numerus laruatorum in Ecclesia magnus sit: quòd, ut Paulus ait, Omnes quærunt, quæ sua sunt, non quæ Iesu Christi.

Messores, prædicatores.

Pastores germani pauci, laruati multi

Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.

Quia suprà humanã uirtutẽ est, huiusmodi operarios in hanc messem ablegare, præcipit Dominus orare Dominum messis, utique Deum patrem, ad quẽ spectat tota messis, ut ipse mittat operarios, id est, ueros prædicatores, qui & intelligant rationem metendi, & uerè merãt, in messem, id est, in Ecclesiam suam. Hæc uox, suam, emphasim habet. Quasi dicat: messis est Domini, ergo non licet prædicatoribus dominari ac sæuire in conscientias. Atque hac uoce, accusat Christus temeritatem pseudoprophetarum, qui immittunt falcem suam in alienam messem, neque uocati neque iussi à Domino. Vnde Paulus de hac re ipsa loquens. 2. Corinth. 3. ait. Fiduciam autem talem habemus per Christum ad Deum: non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficiẽtia nostra, id est, quicquid idonei sumus, ex Deo est, qui idoneos nos fecit ministros noui testamenti. Loquitur autem de ministerio suo erga Corinthios, quos fecerat prædicatione sua epistolam Christi, spiritu in cordibus scriptã, hoc est, uerè Christianos. Operatur autem Deus omnia in omnibus suo spiritu, 1. Corinth. 12. Significat igitur hic locus concionatores Euangelij non decuti (ut aiunt) ab arboribus, sed necesse esse, ut cœlo precibus impetrentur. Rectè itaque Roma. 10. Paulus ait, Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Quasi diceret, Non est possibile, ut Euangelium quisquam annuntiet, nisi à Deo in hoc destinetur: nihil itaque tale potest quisquam sine Dei impulsu uel cogitare, ut iã ex Paulo ad Corinthios adduximus. Ergó ne, inquies, nullam dabimus operam literis? An nõ est opus erudire adolescentes in sacra scriptura? Nimirũ, Cùm opus habebimus Ecclesiaste, fundemus publicas preces, & mox de cœlo mittetur nobis. Scio imperitos quosdam, quibuscum sum loquutus, ita iudicare, sed docti & catholici longè aliter sentiunt. Nam cùm Christus iubet nos petere Ecclesiastas seu concionatores

Messis est Domini, in imperiosos & feroculos Ecclesiastas.

Synceram Euangelistã præstare, rem haud leuis negotij.

Ecclesiastæ, tũ formandi tum implorãdi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euangelij à patre cœlesti, Domino messis, non reiicit, sed præmittenda intelligit humana nostra officia, studia in sacris literis, uirtutum exercitia, morum optimorum compositionem, & huiusmodi, quibus parantur, idoneique probantur Ecclesiastæ, & addendas his preces, ut ea quæ nos agimus, suum habeant incrementum. Est enim tum episcopi, tum magistratus, tum priuatorum parentum officium, ut quoquomodo possint, iuuẽtuti consulant, & adolescẽtes parent, qui in literis sanctis erudiantur, & ad ministerium prædicandi Euangelij præparentur. Non existiment autem se omnes officij sui numeros absoluisse, etiam si iuuentus probè erudita fuerit, sed necesse habent preces addere, ut Dominus det incrementũ, & quos nos erudiuerimus, ac in ministerium Ecclesiasticũ debito ordine uocatos uiderimus, eos spiritu suo illustret, quo Euangelium synceriter annuntient, & Ecclesiam Domini fideliter administrent. Ego, inquit Paulus. 1. Corinth. 3. plantaui, Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat Deus. Ergo nec est plantandum nec rigandum? Absit, ut hoc sentiamus. Mox enim sequitur, Vnusquisque propriam mercedem accipiet iuxta suum laborem. Dei enim sumus adiutores, Dei agricultura estis, Dei ædificatio estis. Quare cùm uocantur Ecclesiæ ministri & concionatores ab iis, quibus hoc munus incumbit, ita orandum est, ut interim episcopus autem ij, quorum hæc est cura, suum faciant officium, atque ita faciẽdum est, ut interim etiam fundantur preces ad patrem cœlestem, ut dignetur incrementum, & benedictionem impartiri uocatis electis, ministris, & concionatoribus. Obserua uocationem duplex à Deo, ab homine. bum, mittat, quo significatur, ϕ nullus seipsum debet glorificare aut intrudere, sed quilibet debet uocari. Primò facta est uocatio immediatè à Deo, qualis est uocatio Apostolorum & prophetarũ. Secunda fit per homines, autoritate & ministerio Christi fungentes, sicut Apostoli suos successores uocârunt, & ipsorum successores alios elegerunt. Rogabis an seipsum offerre ad uocationem sit licitum. Respondeo: si fiat carnali sensu, id est ambitione uel auaritia, prorsus non licet. Verùm si sic quis intret, & posteà conuertatur in aliam uiam, ut mentẽ ad melioremscopum traducat, bonum est ei, sic manere. Si uerò fiat studio seruiendi Deo, proficiendi Ecclesiæ, & promouendi Euangelium, hoc licet, & est bonum opus, ille Paulo. 1. Timoth. 3. Si quis episcopatum desiderat, bonum opus desiderat. Sic & in Deuteronomio Moses præcipit recipi eum Leuitam, qui ex aliqua regione uenit ad locum domus Dei, ad seruiendum Domino. Proinde à Græcis hic legitur, ὅπως ἐκβάλῃ, id est, emittat & extrudat, ut intelligamus uel celeriter mittendos, ac uel inuitos & cõtantes extrudendos in opus Dei. Nemo enim, qui intelligit grauitatem ministerij prædicandi uerbum Dei, sua sponte illud ambit, sed necesse habet à diuino spiritu impelli, ac etiam cogi. Vnde & Hieremias agnoscens, quàm difficile esset obire hoc prædicationis munus, cùm ad prædicandum uocaretur, dixit, Ah Domine Deus, Ecce nescio loqui, quia puer ego sum. Ex his intelligimus Dominum nolle operarios seu ministros titulotenus tantùm. Exigit certè hoc ministerium laborem nõ otium & ambitionem: postulat Dominus operarios, quòd habeat messem demetendam, id est, uult operarios & messores, qui portent onera terræ, hoc est, peccata populi. Qua in re non est opus otio, sed magno labore. Est profectò pastura omniũ, res magni laboris, & negotiosissima. Deinde messis exigit, non ignauos, sed fortes operarios. Adde, quòd ministerium hoc agriculturæ & plantationis (quæ laborem exigunt) comparãtur cum doctrinæ ministerio, quod laborem efflagitat, ut fiat, quod iusserit Dominus, Ite docete omnes gentes. Facessant ergo hinc delicatuli, & oremus Dominum, cuius est messis, cuius sunt messores, qui sumus messis eius, & uelut oues errantes, ut messores fallos extrudat, & pastores immittat, qui nos ad unitatem fidei colligant, & pabulo uitæ fideliter pascant, ad gloriam Dei, ad promotionem regni Christi, & in Christo æter-

Offerre sese ad uocationẽ an liceat.

Nemo se obtrudit prædicando uerbo Dei, nisi qui ignorat, quã magni momenti sit op⁹

Dominus seruos otiosos respuit.

num Amen. Obserua uerbo, rogate, præcipit Christus omnibus ætatibus ac seculis hominibus, rogare ac petere synceros & fideles prædicatores. Etenim precibus oportet synceros ac fideles prædicatores impetrare. Domini uocabulo Christus utitur, ut ostendat Deum potentem esse, qui mittat prædicatores synceros, & fideles, qui sunt dona Dei, & messioni suæ Deus aptos facit illos, quò synceriter & fideliter prædicent. Vult ergo Dominus suæ messi operarios, quorum animi dispositi sint ad metendum, hoc est, ad functionem subeundam, quique ut Dominum, ita & messem eius ex animo diligant, benéque curatam & purgatam cupiãt & curẽt. Præmisit Dominus mandatum precandi, ut operarij intelligant se (cùm mittuntur) diuinitus mitti, & in opus & messem Domini amandari, tanquam operarios Domini, id quod summoperè agnoscendum est ab operariis Domini. Qui planè omni carebunt philautia, & omni inuidia, & quæstus amore in hoc opere: nihil ita in uotis habentes, atque hoc unum, ut promoueatur regnum Christi, quàm felicissimè per quoscunque: ita gaudebat Paulus, Philipp. 1. ca. eò quòd Christus annunciabatur. Tales operarij erant Apostoli, ut in Actis legitur, cap. 6. Dicebant enim, Non est æquum nos derelinquere uerbũ Dei, & ministrare mensis. Considerate ergo fratres, uiros ex uobis boni testimonij septem, &c. Nos uerò orationi & ministerio uerbi instantes erimus. Atque hoc exemplo prodesset etiam rebus publicis curandis & administrandis, deligere tales uiros, qui non, quę sua, sed quæ reipublicæ essent, quærerent, qui simul essent & circunspecti & amatores populi, quibus nihil esset gratius, quàm ut reipublicæ benè cõsuleretur. Adduci possunt in exemplum Moses, Iosue, Samuel, & plerique alij. Qui & ipsi senserunt sese à Domino extrusos in messem, & quicquid laboris insumpserunt, in gratiam Domini, insumpserunt.

Quos sibi ministros Dominus uelit.

Reip. prospiciendi prouidi atque boni uiri.

Et conuocatis.

POsteaquam Matthæus commemorauit, quousque Christus sua prędicatione, & miraculorum potentia, exordia regni Dei prouexisset, nimirum eò usque, ut iam ad falcem copiosa appareret messis maturata, & ipsa tanta, ut multorum operariorum desideraret manus: Nunc ostendit quàm fœlix sit dispensatio regni sui: imò quomodo Dominus ipse, & regni sui rex, Christus, præsenti necessitati, hoc est, turbæ desertæ & derelictæ, ex suo officio succurrerit. Ipse enim uerus pastor, diu antè in prophetis promissus, ut Ezechiel. 34. Et suscitabo pastorem unum, qui pascat, &c. incipit de ueris pastoribus prospicere, & ad se, quos diuina sua prouidentia iam antea selegerat, uocare, & instructos, ad functionem prædicandi regnum Dei, emittere. Neque arbitrandũ est, quòd Dominus hos hic primùm uocauerat, propterea quòd primùm hîc ipsorum nomina scribit Euangelista. Nam iam antea ipsos uocauerat, ut uidere est Ioannis primo & suprà. Voluit certè ipsos aliquandiu antea in futuram legationem, prępărare, ut præparati commodo tempore ad opus prædicationis amandarentur. Iam nunc ex suis, quos sibi peculiares fecerat, instituit duodecim præcipuos, quos Apostolos nominauit, & in symmystas suos cooptauit, hisque, ut eruditioribus ac firmioribus docendi munus cum autoritate delegauit, ut Euangelium regni Dei, inter Iudæos (ad Gentes enim, non nisi post missionem Spiritus sancti emissi sunt) annuntiarent. Ad cum modum & illis hodie, quibus populi cura demandata est, prouidẽter agendũ est, ne in futurũ desint necessarij Ecclesiæ & Christianæ reipublicæ administri. Ad hoc enim institutæ sunt scholæ: atque hoc fine instituta collegia canonicorum, quæ & uerbi diuini, & sanctioris uitæ exercitia, ac totius perfectionis exemplaria esse debent, Marc. 3. Et ascendens in montem, uocauit ad se, quos uoluit ipse, & uenerunt ad eum, &

Scholæ, & canonicorum, quos uocãt, conuẽtiones, ad quid institutæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fecit, ut essent duodecim cum illo, & ut mitteret eos prædicare. Luc. 6. Cùm dies factus esset, uocauit discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominauit. Hos uocasse necessarium erat, quòd futura esset mutatio totius Ecclesiæ, scilicet synagogę, in gentium Ecclesiã, & ob id facta est insignis uocatio & electio eorum, qui tantam nuntiaturi essent mutationem. Nam legem & regnum legis abrogare & antiquare, fuit mutatio non dissimilis ipsi diluuio, quo mundus in nouum mundum uersus fuit. Et reuera, Euangelium fecit nouum mundum. Ideo & uocari oportuit ab ipsomet Domino nouos noui regis ministros, & fideles dispensatores. Obserua ex superioribus, nulla re perinde opus esse Ecclesiæ, atque sanctis ministris: deinde tales fidelibus precibus poscendos esse à Domino: & quod hos oporteat iusta ordinatione constitui, neque alios ordinari, quàm delectissimos, uariáque facultate instructos, ut mox uidebimus.

Nihil cõmodius aut magis ex usu Ecclesiæ, atque frugi ministri.

Duodecim discipulis suis.

Posteaquàm Christus aliquandiu solus prædicauit & sanauit, interim non immemor futuri, selegit sibi duodecim, quos secũ haberet individuos comites, & discipulos, & ad futuram legationem instrueret. Vbi obseruandum est, quòd non quouis, sed duodenario numero elegit Apostolos. Hunc numerum pro sacro habet sacra scriptura, & ex claris operibus Dei illustrem esse docet. Videntur autem hi duodecim Apostoli tanquam fermẽtum veri, id est spiritualis, Israëlis, per prædicationem apostolicam ex omnibus Gentibus congregandi. Quemadmodum enim Deus Abrahamum ex gentibus assumpsit, & hunc in duodecim Patriarchas & duodecim tribus Israëlis per Iacob multiplicauit: ita rursus ex Israëlitis sumpsit Apostolos duodecim, qui essent uelut fermentum spiritalis Israëlis, undique ex fidæis & Græcis colligendi, ut esset unum ouile & unus pastor. Ex quibus multò copiosius impleretur multiplicandi Israëlis promissio Abrahæ facta, quàm ex filiis illis Iacob. Atque quemadmodum ex duodecim Israëlis filiis carnali generatione, Iudæorum multitudo prouenit: ita ex duodecim Apostolis spiritali nativitate progressa est multitudo credentium iuxta multitudinem arenæ, quæ est in littore maris. Secundum quod dictum est Abrahæ, Roma. 4. ex Genes. 15. Sic erit semen tuum, sicut stellæ cœli, & arena maris. Nam si Paulus eos, quos ad fidem Christi instituit, 1. Corinth. 4. Ad Galat. 4. & ad Phile. genuisse se rectè dicit: quomodo nõ & de reliquis Apostolis illud diceretur? De hoc numero duodenario Diuus Augustinus parte octaua suorum operum in psal. 59. & de aliis numeris passim in suis operibus philosophatur. legito indicem. Obserua. Discipuli initio prædicationis Christi non 12. duntaxat Apostoli dicti sunt, sed omnes auditores Euangelij, & studiosi nominis Christi (à quo ceu à præceptoris imperio pẽdebant) uocati sunt discipuli. Obserua: ut præfiguratum adduximus duodenarium Apostolorum numerum ex filiis Iacob, ita adumbratũ obseruabis per 12. tribus Israel, Exod. 24. per 12. fontes in Helim, Num. 33. per 12. lapides in Rationali Aaron, Exo. 39. per 12. panes propositionis, Leuit. 24. per 12. exploratores à Mose missos Numer. 13. per 12. lapides, unde factũ est altare. & 12. lapides sublatos de Iordane, Ios. 4. In nouo etiam testamento per 12. stellas in corona sponsæ, Apoc. 12. cap. per 12. fundamenta Ierusalem, quæ Ioannes uidit Apoca. 21. & per 12. portas, Apoc. 21. ca. Rogabis: Qui fit, quòd Christus nec plures nec pauciores Apostolos elegit, quàm duodecim? Respondeo: quanquam lex dicat, In ore duorum aut trium stat omne uerbum, hoc est testimonium: in iis tamen rebus, quæ certissimæ ac firmissimæ esse debent, maior testium numerus adhiberi solet, & id seruat ius Romanum & ciuile, quod ad ordinatum testamentum septem testes adhibet. Iudaica autem consuetudine duodenarius testium numerus sacro-sanctus est, qui proculdubio autoritatẽ suã inter Israëlitas è numero duodecim patriarcharũ,

Duodenarij numerus, sacer.

Apostoli, fermẽtum ueri Israëlis.

Discipuli Christi dicti omnes credẽtes.

Figuræ ex lege duodenarij apostolorum numeri.

Ex nouo testamento.

Plures testes duobus uel tribus nõnisi quam necessarij.

filiorum Iacob, accepit. Vnde quòd Nouum testamentum, per Iesum Christum consummatum, sit res longè omnium certissima ac firmissima, elegit Christus Apostolos numero duodecim, ut emitteret eos tanquam publicos testes in orbem terrarum, qui testificarentur resurrectionem Christi à mortuis, & prædicarent nomine eius pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes. Elegit itaque eos, ut testes testamentarios, hoc est, qui uoluntatem testatoris publicè testificarentur, & exequerentur. Sunt enim, ut intelligas, duo testamenta, quæ Deus in populo suo condidit. Alterum uocatur Vetus: & hoc est pactum illud, quod Deus iniit cum Abrahamo, quando promisit se multiplicaturum Abrahamo semen: Semini Abrahami terram Canaam daturum, & politiã in ea instauraturũ: adeóque semen Abrahamo daturum, in quo benedicerentur omnes gentes terræ. Alterum uocatur Nouum testamentum: & hoc est, quod Deus per Iesum Christum filium suum condidit, in quo in primis promisit se placatum fore patrem, omnibus in Iesum Christum credẽtibus, & remissurũ ipsis peccata propter Christum: deinde se adoptaturum in filios & hæredes bonorum suorũ quotquot in Christum credent: postremò se seruaturum in afflictionibus & morte ipsa omnes in Christum credentes, atque fœlicitate perpetua donaturũ. Vocatur autẽ testamentum, nouum, non quòd antea non fuerit promissio prædicata in mundo, sed quia Christus nouissimis temporibus in carne uenerit, & Euangelium eius toti orbi terrarum reuelatum fuerit. Vnde Paulus ad Hebræos. 9. uocat Christum noui testamenti mediatorem, sponsorem, intercessorem, seu conciliatorem, propterea quòd hoc testamentum sit per ipsum à Deo patre suo conditum, perfectũ, & impletum. Quare hac causa Christus elegit suos Apostolos, ut per ipsos tanquam per testamentarios nouum testamẽtum toti orbi inuulgaret, ac publicè testificaretur. Ait enim Iesus ad eos, Act. 1. Eritis mihi testes usque ad extremum terrę.

Duodecim Apostoli, testes Christi testatoris.

Testamenta duo.

Vetus.

Nouum.

Christus, noui testamenti mediator.

Dedit illis potestatem.

Quia Apostoli habebantur homines idiotæ & ignobiles, ne planè contemnerentur & exploderentur, fortiter illos munit & armat Christus, priusquam illos emittat. Nimirũ imbuit eos tali potestate, qua animos populi, cùm in stuporem, miraculorum potentia, tum ad amorem, sanandorum morbidorum beneficentia, permouerent. Oportebat certè primos Euangelij concionatores magna signorum uirtute instructos esse. Nam doctrina (quam afferebant) uidebatur noua: ipsi uerò doctores, quamuis iam diu instituti essent à Domino, apud imperitũ tamen uulgus idiotæ erant & piscatores: unde non habebant aliquam autoritatem apud populum. Præterea cùm Moses legem promulgaret, multis prodigiis ac miraculis ipsi autoritatem parabat Dominus. Ergo idem nunc quoque Euangelij sui prædicatoribus fidem parat ex uirtutibus. Certè citra doctoris autoritatem elumbis uidetur omnis doctrina, quantumuis aliàs egregia sit ac illustris. Habent autem hæ Apostolorum uirtutes usum suum in Ecclesia uel hodie. Ideo enim doctrinę Apostolicæ credimus, quòd didicimus, uel horum signorum testimonio iudicióque, doctrinam ab autore Deo, ministríque eius Apostolis, esse profectam. Nam ut ad Mosem olim Dominus dixerat, Ego ueniam ad te in densa nube, ut audiat populus me tecum loquentem, & credat tibi in perpetuum. Ita his quoque signis Dominus fidem suis Apostolis apud nos parare uoluit, ut ipsis quoque crederemus in perpetuum. Porrò potestas Græcè ἐξουσία est, hoc est, ius aliquid faciẽdi. Quæ potestas licet nõnunquam inter homines suo careat effectu, quando caret ἀυτεξουσία, id est uirtute & facultate exequẽdi iuris, nõ tamen ita habet in diuinis. Nam ἐξουσία, id est potestas, & δυναμις apud Deum sunt coniuncta, ut Lucas. 9. ἔδωκεν, inquit, αὐτοῖς δυναμιν καὶ ἐξουσίαν, dedit eis uirtutem siue facultatem & potestatem. Quia ergo Apostoli à Christo, uero Dei filio, potestatem hîc accipiunt, accipiunt simul

Suos, emissurus Christus, munit & armat.

Prædicatoris neglecti doctrina mãca.

Doctrinæ Euangelicæ assentimur propter signa.

Ius & potestas aliquid faciendi hũ quam apud Deum dissũcta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& facultatem seu uirtutem effectricem. Porrò duplex legitur, potestas. Altera li-
Potestas duplex. bera & absoluta: altera ministralis & definita. Prior nulla lege, nullo superioris ar-
bitrio coerceri potest. Hæc solius Dei, non autem creaturæ est. Hâc habuit Chri-
stus Iesus, unigenitus Dei filius, uerus quidem homo, sed uerus etiam Deus. De
qua ipse Matthæi ultimo ait, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Al-
Potestas apostolis data, certis limitibus cohibita tera est ministralis & determinata: quæ aliunde accepta, subest maioris potestatis
arbitrio, quæ & ipsa quidem ius habet & facultatem faciendi, sed ea duntaxat,
quæ in cõmissis habentur, ultra quorum limites non ualet accepta potestas. Hanc
potestatem hoc loco, siue post resurrectionem, à Christo acceperunt, ait Lucas. 9.
super omnia, non super omnia simpliciter, nimirum non super angelos, non su-
per homines, sed super omnia dæmonia, & super omnem morbum & lãguorem.
Nec absolutam acceperunt potestatem, ut mox illis licuerit agere erga dæmones
quicquid placuerit pro arbitrio: additur enim, ut expellerent ea. Similiter, non
ut infligant morbos hominibus, sed ut ægrotos sanent, & ex ægrotis sanos reddã.
Rursus Ioannis. 20. post resurrectionem acceperunt potestatem ligãdi & soluen-
di, de qua Math. 18. verùm non absolutam. Neque enim ideo mox potestatem
habuerunt ea ligandi, quæ in cœlis sunt, & ea soluendi, quæ in inferno sunt. Non
enim dicit, Quæcunque ligaueritis in cœlo: sed, Quæcunque ligaueritis super ter-
ram. Nec dixit, Quæcunque solueritis in inferno, sed super terram. Neque etiam
super terram licuit quenuis ligare aut soluere: nam ut credentem & pœnitẽtem
apostolus aut apostolicus non ligat, ita impœnitentem non soluit. Acceperunt ergo
potestatem docendi, sed non quiduis. Ea, inquit, docentes eos, quæ ego præcepi
Legati munꝰ uobis. Proprium legati munus est, ut ea, quę in commissis habet, fideliter nuntiet,
ultra uerò de suo nihil addat, ait Chrysostomus super epistolã ad Romanos, ho-
milia. 2. Et committitur potestas non ad destructionem, sed ad ædificationẽ, non
aduersus ueritatem, sed pro ueritate. Solet Dominus potestatem suis dare, longe
Potestatem suis dedit Christus ad salutem populi. aliter quàm imperatores potestates super integra regna conferre soleant. Consue-
tudinis est apud Imperatores, etiam apud plerosque Ecclesiæ præfectos, ut confe-
rant potestatem super regna, aut parœcias, non in gratiam populi ut præficiant
bonos reipublicæ administros, aut ut parœcianis uerbo & doctrina proficiant: sed
potestatem dant in gratiam eorum, quibus illam conferunt, ut habeãt, unde spe-
Abusus horũ temporũ in potestatibus & præfecturis conferendis. didè, magnificè & delicatè uiuant. Deus uerò non ita. Nam quancunque super
alios potestatem cõmittit, committit eam, non tam in eius, quem præficit, quàm
eorum, quibus eum præfecit, commodum. Vnde potestatem committit, nõ pe-
rendi sed curandi. Sunt enim ministri, medici spirituales. Vnde & Lucę. 9. roga-
tibus Dominum, an orarent, ut descenderet ignis de cœlo, & cõsumeret illos, &c.
Respondit, ipsósque increpauit, dicens, nescitis, cuius spiritus estis: filius homi-
nis non uenit animas perdere, sed saluare. Verbi gratia, Qui in magistratu sunt, ut
potestate sunt, quam à Deo habent non ut dominentur, & libidinentur: sed ut po-
pulo prosint, populum pascant, noxia pellant, commoda procurẽt & prouehant.
Rursus uir potestatem habet super uxorem: In potestate, (inquit) uiri eris, &c. &
ipse dominabitur tibi. Verùm non ut pro libidine sua abutatur uxore, sed magis
eam habet potestatem in gratiam uxoris. Atque ideo iubetur uxorem diligere. Non
mitũ ut amoris impulsu, officio & potestate sua erga uxorem (alioqui abusurus)
recte in commodum uxoris utatur. Ad eum modum & ministris suis Christus po-
In pastores dominabundos & depastores, testatem commisit, non ut magnificè & splendidè uiuant & dominentur, sed ut
ministrent, quæ à Domino acceperunt. Alioqui non placebunt supremo pastori,
qui & de fallis pastoribus conqueritur Ezech. 34. quòd auferè gregi misero impe-
rauerint. Vide, quæ scripsimus (si iuuat) 1. Pet. ultimo, Non dominantes in cleris,
&c. Non est igitur mens Christi, ut feramus parochum aut similem in Ecclesia,
qui sibi omnem potestatem adscribat, qua audeat quiduis pro sua libidine. Ob-
diamus

diamus tamen iis, quibus nos subiecit hoc est, quos sua potestate munitos nobis
præfecit. Obserua: Tribuit eis potestatem, & uirtutem faciendi miracula, quod
maximè fuit necessarium in tanta rerum nouitate seu mutatione: non autem dat
eis arma, ut notum esset regnum Christi esse spirituale, non corporale. Ideo dat
Arma Christi, spiritualia. eis arma spiritualia contra spirituales nequitias, Ephes. 6. id est, contra Satanam,
peccata, mortem, morbos, & contra omnia, quæ diaboli sunt, &c. Rursus aduerte
benignitatem & bonitatẽ Christi magistri, qui non inuidet seruis atque discipulis
potestatem & uirtutem suam, quandoquidem hanc ipsis dedit aduersus potesta-
tem inimici Satanæ, &c.

Spirituum immundorum.

Dedit potestatem Apostolis aduersus omnes spiritus immundos, impuri autem
dicuntur, non à natura, sed à sua superbia, qua in impietatem delapsi sunt. Simi-
liter & impuri sunt, ab effectu seu officio, quia immundos faciunt, qui eis parent.
Spiritus, qua re immundi. Et profectò spiritus isti potẽtes sunt. Vnde in uerbo potestatis exaggeratur potẽ-
tia spirituum immundorum. Nam potentes à potentioribus eiiciuntur: nisi enim
potens esset Satanas, frustra dedisset Christus Apostolis uirtutem & potestatẽ su-
Dæmonum potestas magna. per dæmonia. Et cùm Satanas sit spiritus, difficile est illum cauere. Proinde pote-
stas hæc discipulis à Christo data, extendit se tam ad eos spiritus, qui conscientias
captiuas tenent impietate, ad eos, qui reuera obsident homines. Obseruanda est
Potestas apostolis demandata in dæmonas. potentia Christi in eo, quòd Apostolis & ministris suis (quibus usurus erat ad de-
structionem regni Satanæ) tribuit potestatem aduersus dæmonas, non aliquos
tantùm, sed aduersus omneis, nullo excepto. Id est, quòd omnes aduersarios spiri
tus subiicit Apostolis. Quare quid significatur, nisi quòd regnũ Dei uenit, quòd-
que ligatus est Satanas, immundorum spirituum princeps? Vnde Christus infrà,
12. cap. dicit, Quòd si ego digito Dei eiicio dæmonia, ergo peruenit ad uos regnũ
Dei. Alioqui quomodo potest aliquis intrare domum potentis, & uasa illius di-
ripere, nisi prius uinxerit seu ligauerit potentem? & tunc domum illius diripiet.
Colligamus ex his, diuinam Christi potentiam maximè exprimi in eo, quòd non
Deus & potest, & aliis dat posse. solùm ipse Christus omnes spiritus immundos habet sibi subiectos, sed etiã quòd
& aliis illos subiicere potest. Multi enim sunt, qui etiam si præstare aliquid præ cę-
teris possunt, illud tamen non poterunt mox aliis præstare.

Vt eiicerent eos.

Finis & usus potestatis, est eiicere spiritus impuros, & sanare omnem morbum
& languorem. Cæterùm eiicere dæmonia, & languentes curare, & similia præsta-
re miracula, singularia Dei ac peculiaria dona sunt. 1. Corinth. 12. Alij uerò dona
sanationum per eundem spiritum.

Et curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.

Dedit Apostolis Christus potestatem & uirtutem, qua impuros spiritus abiice-
rent, & omne genus morbi, & omne corporis uitium sanarent. Significanter uer-
bum, curarent, addit, ut significaret in Apostolis uirtutem effectricem esse. Neque
enim quidquam eximium esset habere potestatem aliquid faciendi, sine effectu.
Apostoli per Christum & poterant & præstabant. Obserua hic gradus miraculorum: Quædam eiiciunt dæmonia, quædam sanant
morbos, quædam languores. Morbus genus, languor species est.

Duodecim autem nomina Apostolorum hæc sunt.

Apostoli quare ex nominibus noti. Cùm magni illi Apostoli, fuerint maximi nostræ religionis antistites, ueritatis
catholicę testes, & orbis lumina, nõ decuit ipsos manere obscuros, sed ipsos suis
nominibus exprimi oportuit. Primò ne quis pseud'apostolos pro ueris Apostolis
amplecteretur: deinde, ut discereмus non quoslibet idoneos esse ministerio uerbi,
sed uiros graues & illustres, in quibus nulla hæreat infamiæ macula: quemadmo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dum & Apostolus Paulus ad Timotheum repetiit. Tertiò, ut discęremus consuetudinem scripturæ, quæ solet nominatim eos explicare, quorum opera Deus ad suum ministerium usus est. Adhæc dignum & congruum est, ut iuxta illud, In memoria æterna erit iustus, maneant in hominum memoria, qui Deo fideliter ministrârunt. Ad hunc modum Moses, Exod. 35. ponit nomina eorum, quorum industria factum est tabernaculum. & 1. Paralip. 15. commemorantur eorum nomina, qui arcam Dei in tabernaculum à Dauide factum reduxerunt. Et passim. Regum etiam ex nomine commemorantur qui ad ornatum templi egregia opera perficiebant. Quantò igitur dignius est, ut eorum nomina sint in memoria apud credentes, quorum ministerio domus Dei, quæ nos sumus, in uniuerso orbe fabricata est? Rectè etiam fecerunt, qui certos quosdam festos dies his nominibus insignierunt, & liberis suis eadem nomina imposuerunt, ut & illos imitemur, & admoneamur doctrinę Apostolicæ, super quam fundata est Ecclesia Christi. Obseruabimus, hoc loco hæc nomina scribi simplicissimè, ac sine magnificentissimis, reuerendissimis, illustrissimis, religiosissimis, deuotissimis, & huiusmodi titulis, quos discamus semper uersari in humilitatis & simplicitatis schola, quibus tamen cum humilitate uramur in alicuius excellentis personæ commendationem, non putauerim reprobandum, quòd his usos fuisse uideam Hieronymum & Augustinum in epistolis suis cum omni simplicitate, sine omni adulatione. Aduerte, Matthæum in scribendis nominibus, incedere per paria, ceu iuga. Nam & Marcus dixit, Cœpit emittere binos. Iugum uerò coniunxit, quòd, iuxta Salomonis sententiam, difficilius rumpatur funiculus duplicatus, aut triplicatus. Et quòd per imbecillos ipsos propter infirmitatem coniungi oportebat, quò uincti essent robustiores, ualentioresque in opere Domini. Rursus obserua, hæc nomina recensita ob certitudinem historiæ. Elegit ex omni discipulorum suorum numero duodecim, quos nominauit Apostolos, hoc est, emissos (uerbum enim apud Græcos ἀποστολὴν, idem nomen Apostoli descendit, emittere & amandare significat) nuntios aut legatos: Vt emitteret eos (inquit Marcus) ad prædicandum.

Nomina sanctorum indi & diebus festis, & infantibus laudabile.

In cupidos & satores titulorum splendidorum.

Apostoli, bini à Matthęo nominati.

Apostoli.

Primus.

Hæc uox uidetur subindicare quandã Petri pręminentiam, qui primus & ante alios firmiter de fide respondit, cui & cuius nomine aliis promissæ sunt, deinde datæ claues regni cœlorum.

Simon, qui dicitur Petrus.

Simon cognomento Petrus, qui aliâs uocatur Bar-iona, hoc est, filius Ioannis, & à Christo nominatur Syriacè Cephas, quòd Græcè & Latinè petram significat. Hinc Simoni nomen Petri uenit, Tu uocaberis (inquit Christus) Cephas, quod sonat, si interpreteris, lapis. Vocatur autem Petrus, hoc est lapideus, aut saxeus, propterea quòd Christus fundauerit Ecclesiam super Petrum, nõ dico personam, sic enim solus Christus Ecclesiæ fundamentũ est, sed super Petri tũ ministerium, quod est prædicatio Euangelij, tum confessionẽ. Hoc enim ministerium firmum, & tanquam saxeum fundamentum est, quod nulla humana potentia destruere possit. Vnde ad Petrum dicitur: Tu es Petrus, & super hanc petram, id est, super me qui sum petra, aut super petram, quæ est ministerium Euangelij, ædificabo Ecclesiam meam: & portæ inferorum nõ prævalebunt aduersus illam. Petrus Pontum, Galatiam, Bithyniam, Cappadociam, cæteráque confines prouincias, Iudæam tantaxat prædicans, circumisse legitur, & ad ultimum in urbe Roma crucifixus, ubi & crucifixus est. Hactenus Eusebius lib. 3. cap. 2. Ecclesiast. historiæ. Quia hanc nomenclaturam Simoni impositam, sicut & Iacobo & illius fratri Ioanni imposita fuisse nomina Boanerges, commemorant Euangelistę: non pigebit imponendorum nominum rationem referre. Prima ratio generalis est, ut aliquando

Nomina principis apostolorum Simõ, Bar-iona, Cephas, Petrus.

Ecclesiam super Petrum fundatã quo modo intelligas.

Christus fundamẽtum Ecclesiæ.

Petrus ubi prędicauerit

Nomina diuersa quare hominib⁹ imponuntur.

aliis discernamus, propter multitudinem indiuiduorum, alioquí cõfusio magna esset in mutuo colloquio. Altera, ut rei alicuius prętęritæ memoria indito nomine conseruetur, ut ex ipso nomine sit admonitio rei gestæ simul & conseruatio. Sic à Deo uocatus est Adam, id est terreus, eò quòd de terra esset sumptus. Sic Genes. 16. datur puero Agar, adhuc in utero existenti nomẽ Ismaël, ex re uidelicet gesta, propterea quòd Dominus audisset uocem & calamitatem Agar. Quia enim iste puer futurus erat caput magnæ posteritatis, separandæ à populo fœderis Dei, uoluit Dominus, ut uel ex autoris nomine, à quo Israëlitæ dicendi erant, admonerentur eius Dei, qui matrem generis, in calamitate constitutam, audisset, & adiuuisset. Item, ut ex ipso nomine redderentur inexcusabiles istius gẽtis abominationes, & idololatriæ. Similiter & nobis impositum est nomẽ à Christo, quòd Christiani uocamur, ex quo nomine admonemur, cuius religionis & fidei sumus. Et Genes. 41. posteaquam luctatus est Iacob cum angelo, & prævaluisset, immutatum est illi nomen, ut uocaretur Israël, id est, prævalens contra Deum, nimirum ex re gesta, & ut gestæ rei memor, confidentior esset in posterum, & timorẽ illum inanem, quo fatrem timebat excuteret. Deinde factum hoc est, ut posteri ipsius, Israëlitæ dicti, admonerentur paternæ fidei. Hæc nos docent, quo studio fuerint pij qui nomina suis imposuerunt, ut conseruarent rerum gestarum, maximè beneficiorum Dei, memoriam. Huc pertinet, quòd quidam memorias parẽtum per nomina liberorum studiosè conseruant, quod etiam in usu fuisse uidemus in nativitate Ioannis Baptistę, Lucę. 1. quem uolebant in circuncisione Zachariam uocare. Hunc morem etiam hodie quidam, maximè nobiles, studiosè conseruant, ita ut aliquando duo nomina cõiungant: quod non reprobo, si id fiat propterea quòd ea parentis uita fuerit, & conditio, ut ex memoria paterni nominis habeat filius causam sectandæ pietatis, nõ alicuius mali exemplum. Alia ratione quandoque imponitur nomen, utpote ad significandum rem aliquam futuram. Sic Eua uocata est uxor Adæ, eò quòd futura esset mater omnium uiuentium. Sic Abraham pater multarum gentium, & Sara, eò quòd multi principes egressuri erant ex ea, Genes. 17. Sic Ioãnes, quia futurus erat prærursor gratiæ. Sic Iesus, quia futurus erat saluator populi sui. Sic & Simoni impositum est nomen Petrus, quo significatur, quàm constanti fide Petrus Euangelij præco esset. Alia ratio est eorum nominum, quæ ex religione imponuntur, ita ut quisque religionis suæ, uel ex nomine, quo censetur, admoneatur. Ita cœptum est Antiochiæ, ut illi, qui in Christũ credunt, uocentur Christiani, ex autore suo, quem colunt. Neque putandum (ut quidam arbitratur) nomen profesionis nostræ Christianæ obscurari, quòd quidam dicuntur Augustiniani, quidam Franciscani, Dominicani, Benedictini, aut Bernarditæ, quasi testari uideantur ipsis nominibus, defeciśe se à Christo, posteaquã suæ religionis autorum nomina sibi uendicârunt. Quandoquidem fuerunt Sancti illi patres exemplaria ad imitandum Christum. Sicut & Paulus hortatur Philipp. 3. cap. imitatores mei estote fratres, & obseruate eos, qui ita ambulant, sicut habetis formam nostram. Vnus quidẽ Christiani scopus est. Christiani sunt enim Bernarditæ, Christiani Franciscani, &c. sed diuersa sunt media ad eum finem, ad quẽ alius sic, alius autem sic, contendit, unusquisque secundum proprium donum, 1. Corinth. 2. cap. Ad hæc uoluit Christus alios Apostolos, alios Euangelistas, alios doctores, alios diaconos, alios episcopos, alios presbyteros, alios aliis nomẽclaturis ornari, quibus & Paulus & alij scripturæ interpretes ac scriptores usi sunt, quæ neque fidem Christiani neque nomen obscurant, sed illustrius reddunt.

Eua.

Abraham. Sara.

Ioannes.

Iesus.

Christiani.

Nominari à sanctorũ probatorũmque uirorũ nominibus, nihil obest rei Christianæ.

Et Andreas frater eius.

Andreas penultima correpta, ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς, id est à uiro dicitur. Primus cum Petro fratre à Christo uocatus, Ioan. 1. qui Achaiam prouinciam Euangelio repleuit,

Andreas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& in ea cruci affixus, magistro suo Iesu spiritum reddidit.

Philippus.

Philippus Apostolus.

Philippus, Græcis φίλιππος, Latinis equorum amator, & bellicosus dicitur, quo nomine dictus est hic Apostolus, qui uiginti annis regnum Dei per uniuersam Scythiã prædicauit. Apud Hierapolim occubuit. Fuit & alter Philippus, diaconus, qui primus Samaritanis uerbum Dei prædicauit, & apud Cæsaream fignis & prodigiis clarus, obdormiuit. Philippus, os lãpadis interpretatur: uocatus enim à Domino, mox inuẽto Nathanaëli lumen, quod agnoscebat, prædicauit, dicens, Ioan. 1. Quem scripsit Moses in lege, &c.

Philippꝰ diaconus.

Bartholomæus.

Bartholomæus Syrum est non Hebræũ (ait Beda) & interpretatur filius suspendentis, hoc est filius Dei, qui prędicatorum suorum mentes ad contemplanda cęlestia suspendit. Grauis & illustris fuit Apostolus, quãuis non multa fiat eius mentio in sacris. Indiam citeriorem ad prædicandum uerbum sortitus est, Indorũ qui dicuntur fortunati, Apostolus, quòd apud illos prima fidei semina condiderit, & Matthæi Euangelium, Hebręis scriptum literis, interpretatus fuerit & derelinquerit. Legito Eusebium libro. 5. capit. 10. Hist. Eccles. Dormiuit autem Albanopoli oppido maioris Armeniæ, ait Hierony. in libro de scriptoribus Ecclesiasticis.

Bartholomęꝰ

Iacobus Zebedæi.

Iacobus maior.

Iacobus penultima longa, filius, supple, Zebedæi: hic est, ille Iacobus maior siue senior, quem occidit rex Herodes Agrippa gladio, ut scribitur Act. 12. Cuius gratia nunc non pauci Compostellam Galitiæ peregrini adeunt. Dictus maior, quòd prior uocatus sit à Christo, aut quòd Christo familiarior, aut quòd primus inter Apostolos suo sanguine Euangelio subscripsit. Is duodecim tribubus, quæ erant in dispersione, prædicauit Euangelium Domini nostri Iesu Christi. Iacobus interpretatur supplantator.

Compostella, aliàs Iana sum.

Et Ioannes frater eius.

Ioannes Zebedæi.

Ioannes dictus est gratia, Zebedæi filius, & Iacobi maioris frater: conscripsit Euangelium, quod legitur secundum Ioannem: totas Asię fundauit rexitque Ecclesias, & confectus senio, sexagesimo octauo post passionem Domini anno mortuus, iuxta eandem urbem sepultus est. Hi duo fratres, Ioãnes & Iacobus, cognominantur à Christo. Marc. 3. cap. Boanerges, hoc est filij tumultus seu tonitrui, ueluti magno & horrisono tonitru totum orbem concussuri essent, ac pietatis aduersarios ita exterrituri, ut nequaquam cõsistere possent. Vnde Ioannes è cœlestibus intonans, uocem illam theologicam, quam nemo prius edere nouerat, emisit, In principio erat uerbum, & uerbum erat apud Deum, &c.

Thomas.

Thomas.

Thomas, qui Dicitur didymus. Hebræis enim Thom, idem est, quod Græcis δίδυμος, Latinis gemellus. Perperam igitur aliqui non satis literati asseuerãt uocari didymum, ob id, quòd dici uolunt incredulum. Nam Thoma Hebraicè, & didymos græcè, idem est quod geminus latinè. Hic Apostolus, (quemadmodum traditum est nobis, ait Hieronymus in catalogo scriptorũ Ecclesiast). Parthis & Medis & Persis & Germanis & Hyrcanis & Bactris & Magis prædicauit. Dormiuit in ciuitate Calamina, quæ est Indiæ. Hactenus ille.

Et Matthæus publicanus.

Matthæus dicitur donatus, à Mattan, quod donum significat: uocatur & Leui, quod Hebraicè sonat additum siue applicatum, ex publicano Apostolus factus: adeò non nocuerat ipsi crimen, quod fideli ac syncera eluerat pœnitentia. Primùm quidem post receptum Spiritum sanctum, uiua uoce, sicut & alij Apostoli, Domini Euangelium Iudaicæ genti prædicauit. Dehinc uerò, ubi Domino uisum est, & oraculo Deus iussit Apostolos aliis quoque nationibus, adeóque omnibus per orbem Gentibus Euangelium prædicare, primus quod hactenus uiua uoce annuntiarat Euangelium, non sine Domini iussu, & inspiratione, literis commendauit, inque Hebræorum gratiam Hebraïca lingua conscripsit. Nam Papias autor uetustissimus, Matthæus (inquit) scripsit Hebræo sermone. Et quum, ut ait Eusebius, pararet ire ad Gentes, patria lingua scripturam composuit, & ea quæ prædicauerat, comprehendens, dereliquit, his ad memoriam, à quibus proficiscebatur, ut gentibus prædicaret. Sed & Hieronymus, ueterum inhærens uestigiis, Matthæus (inquit) primus in Iudæa, propter eos, qui ex circuncisione crediderant, Euangelium Christi Hebraicis literis composuit, quod quis postea in Græcum transtulerit, non satis certum est. Diuus Athanasius ac Eusebius in chronicis iudicant Euãgelium hoc à Matthæo editum esse octauo aut nono anno ab ascensione Domini. Quorum sententiæ subscribo libentius, quàm Irenæi, cuius supputatio ultra trigesimum ab Ascensione Domini annum progreditur. Non est silentio prætereundum, quòd Matthæus probrosum illud ueteris uitæ cognomen suo nomini addiderit, dicens, Et Matthæus publicanus. Poterat simpliciter nomen suũ scribere, & cùm unus esset, non erat opus nota, qua discerneretur ab aliis: &, si opus fuisset, habebat & alterum nomen, nempe Leui, tamen addit, publicanus. Profectò insignis est Matthęi ταπεινοφροσύνη, id est, animi modestia, humiliatio & sui demissio, qua se gratum ostendit erga ineffabilem Christi misericordiam, qui publicanum in gratiam accipere non est dedignatus. Deinde hoc fecit, ut suo exemplo admoneremur, ne gratiam Dei, quæ nobis liberaliter omnia præstat, silentio obscuremus, sed prædicemus, etiam si illud fiat nostro probro, quoties id agnoscimus ad gloriam Christi pertinere. Gloria Dei est, quòd ex publicano Apostolum fecit. Vnde hoc nominis Matthæus retinuit. Sic seipsum deiecit latro ille in cruce, sic & mulier peccatrix, sic Paulus hoc ipsum non tacet, 1. Timoth. 1. capite.

Matthæꝰ primùm prædicauit, mox primus scripsit Euãgeliũ.

Matthæus hebraicè scripsit Euangelium, idque quamobrem

Matthęus publicanum se nominat.

Gloria Dei prædicanda, etiam cũ nostro probro

Et Iacobus Alphæi.

Iacobus Alphæi, qui & minor.

Iacobus, frater Domini.

Maria Cleophæ.

Iacobus iustus & sanctꝰ

Hegesippus, uicinus Apostolorum tẽporibus.

Iacobus, episcopus Hierosolymorũ.

Iacobi epistola.

Iacobus Iudæis Euangelium Matthæi enarrauit.

Iacobi mors.

Iacobus, filius Alphæi dictus, nimirũ ad differẽtiam Iacobi filij Zebedæi. Hinc frater ipse, Simonis & Iudæ Thaddæi, cognominatus est minor, ad differentiam maioris, hoc est senioris, qui Hierosolymis occubuit, de quo paulò antè. Hũc Paulus, Galat. 1. cap. uocat fratrem Domini, uel quòd Christo simillimus fuerit, uel quòd cognatus & consobrinus: huius enim mater, soror uirginis matris Domini fuit, dicta Maria Cleophæ, uel à patre, uel familia Cleophæ, quæ & Iacobi nonnunquam dicitur, Iacobi inquam mater. Iacobum hunc Iustum sacrę literæ nuncupauerunt, qui de matris utero sanctus fuit: uinum & siceram non bibit, carnem nullam comedit, nunquam attonsus est, nec unctus unguento, nec usus balneo. Cui soli licitum erat ingredi sancta sanctorum, ut refert Hegesippus, uicinus temporibus Apostolorum. Vestibus laneis non utebatur, sed lineis: tam frequens flexis genibus pro populo orabat, ut camelorum duritiem traxisse eius genua crederentur. Alia multa dicit Hegesippus, quę longum esset numerare. Post passionem Domini statim ab Apostolis Hierosolymorum episcopus est ordinatus. Vnam tantùm scripsit epistolam, quæ inter canonicas siue catholicas annumeratur. De hoc Apostolo, fratre Domini refert S. Athanasius, quòd Euangelium secundum Matthæum Hierosolymitanæ Ecclesiæ enarrauerit. Venerabilis Beda in. 1. capite Actο. eos redarguit qui tertium quendã confinxere Iacobum, quasi is, qui Iustus & frater Domini appellatus fuit, alius fuerit à Iacobo Alphęi. Ostendit enim unũ duntaxat eum fuisse Iacobum, qui & Alphæi filius, & Iustus, & Iudæ Thaddęi, & Domini frater nuncupatus est, qui tandem, cùm præcipitatus de pinna templi, cõfractis cruribus, adhuc semiuiuus, tendẽs ad cœlum manus, dicebat, Domine,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ignosce eis, quod enim faciũt, nesciunt: fullonis fuste, quo rudia uestimenta contorqueri solent, in cerebro percussus, interiit. Triginta annos Hierosolymis rexit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, & iuxta templum, unde & præcipitatus fuerat, sepultus est. Vir, tantæ sanctitatis & celebritatis in populo fuit, ut propter eius necem creditum sit subuersam esse Hierosolymam: quemadmodum ipse quoque Iosephus Antiquit. lib. ultimo, cap. 20. apertis uerbis prodidit. Alphæus interpretatur millesimus, uel doctus, aut dux, pater Iacobi minoris, Marc. 2. Lucę. 6.

Alphæus.

Et Thaddæus.

Iudas Simonis, Trinomius.

Thaddęum uocat Iudam Apostolum, dictum Iudam Iacobi, supple, minoris, non utique patrem aut filium, sed fratrem. Hic apud Euangelistas trinomius est. Lebbæus enim dictus est, quod interpretatur, corculum. Et Iudas Iacobi minoris frater, & Thaddæus, à nomine suæ familiæ. Huius dicitur esse epistola, quæ ultimo loco ponitur inter canonicas.

Iudæ epistо.

Simon Cananæus.

Simon, qui & Cananites & zelotes. Cana.

Simon Apostolus, & ipse Iacobi, & Iudæ Thaddæi frater, ex eadẽ matre Maria Cleophæ siue Iacobi, matertera Domini, natus, dictus Hebræis Cananites uẽ Cananæus, Græcis Zelotes, à Cana, ut autor est Hieronymus, uico Galilææ, ubi Dominus aquam in uinum conuertit. Cana enim significat zelotem seu æmulatorem. Aut Cananæus dictus, quia hoc familiæ illius cognomen fuit.

Et Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum.

Iudas Iscariotes, qui postea prodidit Iesum, in cuius locum post ascẽsum Christi in cœlum surrogatus est Matthias, quemadmodum in Actis apostolicis cap. 1. scriptum est. Iudas interpretatur confessio. Cognomentum habet Iscariotes uel à uico aut urbe, in qua natus est, uel à tribu Isachar, uel à facinore. Nam Isachar locauit Ecclesiam, id est, usque ad septimum Neronis annum, & iuxta templum, unde & præcipitatus fuerat, sepultus est. Vir, tantæ sanctitatis & celebritatis in populo fuit, ut propter eius necem creditum sit subuersam esse Hierosolymam: quemadmodum ipse quoque Iosephus Antiquit. lib. ultimo, cap. 20. apertis uerbis prodidit. Alphæus interpretatur millesimus, uel doctus, aut dux, pater Iacobi minoris, Marc. 2. Lucę. 6.

Iudas Iscariotes.

Isachar.

Iudas, proditor Domini propter cupiditatem.

Iudas præuisus à prophetis.

Iudas, hypocrita.

Iudas, fur.

Iudæ proditoris typum qui gerunt.

Contra Donatistas, Malos ministros etiam conferre sacramenta.

Nat Hebręis mercedem, & pro mercede quidem iniquitatis hic uendidit Dominũ, non tunc quidem, cùm primùm ad Euangelij prædicationem emitteretur, sed postea demum, cùm effuso in caput Domini unguento indoluisset, homo impurissimus, sibi suffurandi occasionem esse præreptam. Prædictum erat hunc futurum discipulum, ut adimpleretur, quod prædixit, Dauid psal. 40. Qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Nec solùm fuit discipulus, sed etiam, in sacro-sanctum istum duodenarium numerum admissus, & hoc dignitatis prætextu abusus, maiorem proditionis occasionem quæsiuit, tanta etiam simulatæ pietatis specie subornatus, ut omnibus sodalibus imposuerit. Quanuis enim fur esset, & loculos haberet, tamen furtum suum ita tegebat operculo & prætextu pietatis, ut nihil in eo appareret fraudis. Vnde Ioã. 12. dicebat, Quare hoc unguentum non uæniit. 300. denariis, & datum est egenis? Typum igitur gerebat Iudas eorum, qui sub pietatis prætextu Christum uendunt, id est, gratiã Christi produnt ac uendunt, & quæ pauperibus data sunt, furantur. Proinde miscetur Iudas Apostolus proditor inter sanctos, necessario exemplo scilicet cõtra Donatistas, & multos alios, qui negant sacramenta, seu gratiam Dei conferri per malos ministros. Qui error est pessimus. Nam si uirtus Sacramenti, penderet ex dignitate ministri, omnia essent incerta, quum nullius dignitas & idoneitas nobis sit euidens, docente Paulo. 1. Corinth. 4. Nihil mihi conscius sum, non tamen in hoc iustificatus sum. Hic agit Paulus de idoneitate ministri, & ministrorum iudicio. Pendent autem omnia ex ordinatione & uocatione Dei, qui operatur omnia in omnibus, per dignos & indignos, ideo per Iudam operatur Christus eadem, quæ per sanctum Petrum. Hic locus omnibus ministris diligenter notandus obseruandúsque uenit, ut certi sint ministerium suum esse tale, id est, tam diuinum, ut nullius sanctitate melius reddatur, nullius indignitate peius efficiatur. Hoc modo conseruatur pax

& concordia in Ecclesia, quæ alioqui ualde turbaretur, si ministrorum dignitas semper spectanda ueniret. Obserua: hoc loco docemur, Ecclesiam generaliter sumptam, ex bonis & malis, uerè credentibus & hypocritis constare. Deinde significat hic locus Euangelium suos hypocritas & proditores pati, & uix aliquam societatem adeò sacro-sanctam esse, quin in ea sit aliquis Iudas. Quare studendum est, ne externa larua ueritatis, aut specie, imò ne miraculis quibusuis externis simamus nos decipi, cùm uideamus Iudam accepisse potestatem aduersus immundos spiritus, & sine dubio edidisse miracula. Obseruandum tamen uenit, ne unius mali gratia reliquos bonos abiiciamus.

Ecclesia, sagena est, homines omne genus complectitur.

Decipimur specie recti.

Hos duodecim.

Hæc sunt nomina duodecim Apostolorum, hoc est, corum, quorum ministerio Ecclesia Christi in toto orbe terrarum fundata est, & qui sunt publici testes, quòd non ex operibus quæ fecimus nos, sed secundum magnã suam misericordiã Deus saluos nos fecit, hoc est, propter Iesum Christum, & per fidem uiuam in ipsum. Iam uide mihi quæso quàm abiectus, quàm inhonestus sit hic duodenarius testium numerus coram mundo, si externam tantùm speciem consideres. Quidã enim sunt piscatores, quidam publicani, unus ex ipsis fur & proditor, omnes certè indocti, inglorij, & coram mundo contempti. Rogabis: An non potuit Dominus Iesus celebriores uiros inuenire, quos in Apostolos eligeret? Certè si ita illi placitum uisúmque fuisset, inuenisset multos sapientes, principes & reges, quibus hoc ministerium demandasset, sed ita uisum est ipsi, ut deligeret, quæ stulta erant secundum mundum. Quare? ut pudefaceret sapientes (ait Paulus) & deligeret, quę erant in mundo ignobilia & contempta, & ea quæ non erant. Quam ob causam? ut ea quæ sunt, obliteraret, & ut (quod maximum est) non gloriaretur ulla caro, coram ipso.

Dominus cõtemptibilia mũdi elegit.

Misit Iesus.

Hoc uerbum magnam & ingentem Iesu Christi philanthropiam subindicat, quòd non rogatus mittit ad homines, qui, eos uelut errantes, & nihil de salute cogitantes, & in caulas Domini ut salui fiant, cogant. Huiusmodi erant homines, qui profectò omnes peccauerunt, & egent gloria Dei. Atque quemadmodũ oues, à stabulis errantes, non quærunt ipsæ pastorem, sed nisi pastor eas quærat, & ad stabulum compellat, subinde longius ac longius uagantur, donec à lupis comprehensę discerpantur: ita homines, postquam coniecti sunt per Adam in omnia erro rum genera, non quærunt ipsi saluatorem, sed nisi saluator ipsos quærat, ab errore non reuertuntur, donec perpetua internetione pereant. Iam mihi uide philanthropiam Iesu Christi, qua homines etiam errantes complectitur, qui salutis humanæ tam sitiens est, ut non expectet, donec legati urbium Asiæ, Africæ, aut Europę postulent ab ipso parochos aut ecclesiastas, qui annuntient ipsis Euangelium, sed sua sponte emittit, & cum mandatis ablegat Apostolos suos, qui nihil tale expectantibus, ac ne requirentibus quidẽ, summam salutem afferant. Scriptura hãc misericordiam Dei frequẽter nobis commendat, ut nos ad mutuum amorem Dei inuitet, & ad præstanda obsequij officia tam clementi salutis nostræ amatori accendat. Dominus in Isaia. 65. dicit, Inuẽtus sum à non quærentibus me: dixi, Ecce ego, ecce ego: inuentus sum à gente, quæ nomen meum non inuocauit. Hanc gratiam significauit Christus in parabola de homine relinquente nonaginta nouem oues in deserto, & quærẽte unam, quæ perierat, quam inuentam magno gaudio in humeris suis reportat. Et ad Apostolos ait: Non uos me elegistis, sed ego elegi uos, &c. 1. Ioan. 4. In hoc est charitas, non quasi nos dilexerimus Deum: sed quoniam ipse prior dilexit nos, & misit filium suum propitiationem pro peccatis nostris. Rogabis. Quando, & quomodo nos quærit Dominus? Quando reuelat

Homines propter stolidita tem comparati ouibus.

Christi charitas erga genus humanũ

Christus inuentus à non quęrentibus.

Dominꝰ quãdo nos quærit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nobis uerbum ſuum, & promittit clemẽtiam ſuam, ut reſipiſcamus. Itaque ſi non ſinamus nos inueniri in promiſsione clementię, neceſſe habebimus paulò pòſt inueniri in ſeueritate iræ, & grauitate ſupplicij. Quærebat quondam priſcum mundum per prædicationem Noé, quærebat Sodomitas per Loth, quærebat Iſraëlitas per prophetas ante deuaſtationẽ Hieruſalẽ: quærebat poſtea Iudæos per Chriſtum & Apoſtolos: quæſiuit tandem & uniuerſum mundum, per Apoſtolos & uerbi prædicationem. Sed quum multi nollent inueniri per miſericordiam, neceſſe habebant inueniri per iudicium & crudelitatem. Demus igitur operam, ut inueniamur à miſericordia Dei, ne pereamus grauitate ſuppliciorum. Audiamus Euangelium, quod Apoſtoli prædicarunt. Et hoc tanta obſeruãtia audiamus, ut ſi Angelus de cœlo aliud Euangelium prædicet, anathema ſit. Cæterùm cùm Apoſtoli emittuntur, ut publici legati (Apoſtolus enim Latinis legatum ſignificat) neceſſe etiam eſt, ut à Chriſto pro more publicarum legationum inſtruantur. Ad legationem autem requiritur, ut legati inſtruantur, primùm mandatis, hoc eſt, ut ſuæ legationis capita habeant, ut ſciant, quid nomine legantis agere debeant. Capita legationis apoſtolis demandatæ, ſunt, ut prædicent regnum Dei aduentaſſe: Ite, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti. Et ne uiam gentiũ intraueritis, ſed ite potius ad oues quæ perierunt, domus Iſraël. Deinde munit illos literis fidei, quas vulgò uocant, literas credentiæ, quibus præparent ſibi fidem apud eos, ad quos legati ſunt. Sunt autem literæ credentiæ, quas Dominus legatis ſuis dedit: Dedit (inquit Lucas) illis poteſtatem ſuper omnia dæmonia. Et paulò antè, Dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, ut eiicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem. Hæ ſunt illæ fidei ſeu credentiæ literæ, quas Chriſtus legatis ſuis dedit. Solent huius ſeculi principes literis legatorum ſuorum ſigilla annorum aut nobilitatis ſuæ, nimirum ſignacula aut buffonum, aut liliorum, aut leonum, aut aliarũ id genus rapacium beſtiarum appẽdere. Rarò enim uideas nobilium inſignia eſſe agnum aut columbam, ſed eò ſe nobiliores putant, quo horribiliores imagines pro inſignibus uſurpant, uidelicet armorum ſuorum figuris publicè plerunque ſignificãtes, quo ingenio præditi ſunt. At Chriſtus, & ſi fuerit princeps cœli & terræ, non uſurpauit tamen ulla armorum inſignia, pro more principum huius ſeculi, ad confirmandam autoritatem legatorum ſuorum, ſed uſurpauit illa inſignia, quæ reportauit à patre ſuo cœleſti in hunc mundum. Hæc autem ſunt, poteſtas ſuper omnia dæmonia, morbos & languores, & poteſtas omnis in cœlo & in terra. Vice igitur literarum credentiæ, Chriſtus communicauit poteſtatẽ edendi miracula ſuis legatis, ad confirmandam illorũ autoritatem, & creandam apud auditores fidem illorum prædicationi, nempè quòd uerìſsimum ſit, regnum Dei iam appropinquaſſe. Huc pertinet, quòd Chriſtus ſuperiore capite reſpõdit Scribis & Phariſæis, malè interpretantibus hanc poteſtatem in morbos & aliud genus. Vt autem (inquit) ſciatis, quia filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata, tunc ait paralytico, Tibi dico, ſurge, tolle grabatum tuum, vade, & ambula. Sequitur. Turbę glorificauerunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus. Rurſus inſtruit illos uiatico, commeatu, & aliis id genus, ad profectionem & legationem neceſſariis, longè aliter quàm huius ſeculi principes ſuos legatos. Nam nihil (inquit) tuleritis in uia, neque uirgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis. Hos tantùm muniuit ſuo ſpiritu, qui ſuppeditaturus erat omnia, ut nihil horum, quæ ad uictum faciunt, eſſent ſoliciti, quòd illa daturus ſit patre abundè, qui enim etiam coruos paſcit, & ueſtit lilia, quantò magis ſuos legatos?

Præſtat inueniri à Deo clemente, q̃ uindice.

Capita legationis apoſtolicæ.

Imagines gẽtilitiæ nobilium, rapacibus beſtiis inſignes.

Inſignia Chriſti, quibus ſuos muniuit.

Chriſtus inſtruit ſuos commeatu.

Præcipiens eis, & dicens.

Incipit oratio Domini ſatis prolixa, de uariis rebus, ſingulis tamen ad miniſterium miniſtrósque uerbi pertinentibus, inſtituta: & ideo partim præceptiua, partim uerò hortatoria, ac conſolatoria. Primo igitur loco mandat ac præcipit (quæ ſunt ueluti capita legationis) ut intelligant legantis uoluntatem, & ab ea non recedant. Et hæc eſt forma miſsionis, una cum ſcopo officiorum Apoſtolorum. Tota uerò officiorum farrago conſiſtit in his tribus, ut contemptoribus uerbi nõ prædicent, quales tum erant Gẽtes & Samaritani. Deinde, ut prædicent inſtare Euangelium ſeu regnum Dei populo Iſraëlitico, cui promiſſus erat Chriſtus. Tertiò, ut hanc prædicationem miraculis, & charitatis operibus confirment, idque gratuitò. Et ex his forma mittendi prædicatores, petenda eſt habita ratione temporis.

Summa eorũ, quæ Chriſtus ſuis à ſe dimiſsis, mãdauit.

In uiam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis.

Nationum, quibus prædicaturi erant, limites in primis præſcribit, uetátque, ne Iudæam egreſsi, conferant ſeſe uel ad Gentes finitimas, uel in ciuitates Samaritanorum, qui iidem Gentes erant, licet legem Moyſi recepiſſent, quam integrè tamen non obſeruabant, 4. Reg. 17. Volens primùm Euangelium annuntiari Iudęis filiis regni, ad quos peculiariter facta fuerat Euãgelij promiſsio. His ergo primùm oportebat prædicari regnum Dei, ſed mox cũ ſe illo indignos feciſſent tranſferri ipſum ad Gentes debuit, ut dicitur Act. 13. Tunc conſtanter Paulus & Barnabas dixerunt: Vobis oportebat primùm loqui uerbum Dei, ſed quoniam repellitis illud, & indignos uos iudicatis æternæ uitæ, ecce conuertimur ad Gentes. Sic enim nobis præcepit Dominus, Poſui te in lucem Gentium, ut ſis in ſalutem uſque ad extremum terræ. Hoc igitur pro illo tempore ſic oportuit fieri: Chriſtus enim iuxta conuerſationem huius uitæ temporalem, ſolùm Iudæis promiſſus fuit, ut Paulus Roma. 15. ait. Dico enim Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circũciſionis, propter ueritatem Dei, ad confirmandas promiſsiones patrum. Id perficit, donec lex per paſsionem Chriſti fuit abrogata: & ſic nouo præcepto nõ ſolùm ad Iudęos, ſed in uniuerſum mundum miſsi ſunt Apoſtoli. Habet profectò curſus & promotio regni Chriſti ſua tempora, ab ęterno diſpoſita, ſuúmque propagandi ordinẽ. Non enim mox omnibus Euangelij Dei cognitio impertienda erat, ſed ſenſim & per ordinem diſpenſanda: in primis certo & ſelecto populo, nimirum Iudaico, propter promiſsiones, quòd ſalus ex Iudęis eſſet, & ex ipſo, quaſi ſumpto fermento, ad alios demum progrederetur. Quod indicauerant Paulus & Barnabas loco paulò antè citato. Adhæc, hoc præſcripto uſus eſt Dominus, ne Iudæis daret anſam cauſandi, ſe ſpretos fuiſſe, ſibíque Gentes & Samaritanos fuiſſe prælatos. Et ne quis eſſet excuſationi illi locus, quòd prius iuiſſet ad Gentes, ablegat ſuos prius ad Iudæos, ut omnibus perſpicuum ſit, eos ſuaptè peruerſitate ſubmotos à regno Dei, & Gentes ſua ſimplici credulitate & obeditione fuiſſe receptas. Poſteaquam uerò uenit plenitudo temporis miniſterij de uocãdis gentibus, hoc eſt tempus receſſus Chriſti ad patrem, & Spiritus ſancti miſsi, diſcipuli à Iudęa in totum orbem abierunt, & prædicauerunt uerbum. Obſerua: uidetur Dominus ſuos uoluiſſe Apoſtolos prius ad Iudæos mittere, ut in Iudæa, ueluti in quadam palęſtra, exercitarentur, & exercitati facilius ad agones orbis terrarum intrarent: & ut eos, uelut quoſdam debiles pullos, ad uolatum exerceret. Obſerua: hic profectò locus unus eſt ſecretorum iudicij Dei. Quandoquidem uides Gentes & Samaritanos oportere tantiſper priuari luce Euangelij per apoſtolos prædicandi, donec malitia Iudæorum finem ſuum ſortiretur, & quædam hinc-inde ſparſæ ouiculæ colligerentur. Vnde obſeruare poſſumus ex hoc loco, ſecreto Dei conſilio fieri, ut quibuſdã regni Dei ad tempus negetur cognitio, quibus tamen non in uniuerſum negata eſt, ſed ab æterno præordinata eſt diuinitus. Ad hunc modum legimus. Act. 16. Paulum à Spiritu ſancto prohibitũ, ne uerbum Dei prædicaret in Aſia, & tamen poſtea act. 19. Legimus illum magno fructu prædicaſſe in Aſia. Præter hæc, hic

Euangelium quouſque Iudæis fuerat prædicandũ.

Euangelium paulatim diſpenſandum mundo.

Chriſt' ſuos miſit primũ ad Iudæos ſolos.

Vocatio Gẽtium poſt Iudæos, ad arcanum Dei iudicium pertinet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

locus nos docet, non ſtatim in uniuerſum priuatos eſſe uerbo Dei, qui illo ad tempus priuantur. Incognitum erat Apoſtolis, ſalutem Gentibus promiſſam eſſe. Tandem recepto ſpiritu, & uerbo ac ſigno, nimirum linteo cœlitus demiſſo coram Petro, agnouerũt Gentes, ad Euangelij conſortiũ ſeſe uocatas eſſe. Obſerua: Gentes, dictio eſt uſitatiſsima in ſacris Bibliis, oppoſita his uocibus, Iudæi & Iſraëlitæ, ut Eccleſia gentium, & Paulus gentium Apoſtolus contra Iudaicam Eccleſiam, celebri autoritate & uſu frequenti dicitur. Pſalmus nonus gentes uocat, quotquot non credunt Deo, & uerbi perſequutores, ut quum dicit, Conuertantur peccatores in infernum, omnes gentes, quæ obliuiſcuntur Deum. Et, uia Gentium, mores eorum ſunt & inſtituta negotia, incœpta opera, in quibus, quaſi in uia, gradientes, uerſantur. Metaphora eſt, qua non ſolùm ratio certa uiuendi, aut negotij gerendi, aut ſucceſſus, ſed & rerum quarumlibet conditio & adfectus ſignificatur.

Gentes, dictio.

Sed potius ite ad oues, quæ perierunt domus Iſraël.

Vehemens & grandis eſt hæc deploratio Chriſti, ueri Iſraëlis, ſuper Iſraëlitas, quos perditas oues uocat, quia inſtar ouium, non habentium paſtores, diſperierant per impios prædicatores. Qua in re manifeſtum eſt, quàm tenax ſuæ promiſionis ſit Chriſtus præcipiens diſcipulis, ut Iudæis prædicent, relictis gentibus, alienis à promiſsionibus & teſtamentis Dei. Ad Epheſios. 2. Rogabis: Quare non dicit, Ite potius ad Iſraëlitas aut ad domum Iſraëlis, ut uniuerſum Iſraëlem comprehenderet, ſed ad oues, quæ perierũt, hoc eſt, ad oues perditas? An nõ uniuerſi Iſraëlitæ perditi? Erant certè omnes perditi paucis exceptis. Sed nõ erant omnes ad uitam præordinati. Mittit ergo ſuos Dominus ad electos, ſeu ad uitam præordinatos. Vocat oues perditas domus Iſraël, electos ex Iudæis, Dei cognitione adhuc deſtitutos. Quòd electi erant oues uocauit: Quòd ignari adhuc Dei, oues perditas. Sic Ioannis. 10. ait, Alias oues habeo, quæ non ſunt ex hoc ouili, illas quoque oportet me adducere, &c. Hoc quid aliud eſt, quàm, Et alios electos ad uitam habeo, ex Gentibus ſcilicet, qui, quòd patrem & me adhuc ignorant, nondum nocati, non ſunt ex eccleſia eorum, qui me modò receperunt, Iudæorum. Adducam autem illos, miſſo & ipſis Euãgelio, quod recipient, uocem meam audituri. Rogabis: Quid uocat domũ Iſraëlis? Vocat paſtores Iſraëlis, qui ab Iacob deſcẽderant. Huius domum & poſteros elegerat ſibi Deus in populum peculiarem, fœdus cum illis inierat, & illos, quaſi hæreditatem ſuam, quam haberet in terris unicam, ſummo ſtudio coluerat. Iſa. 1. Vnde toties Iſraëlem uocat hæreditatem ſuam, uocat dilectum ſuum, uocat filium ſuum, & id genus multa. Dederat illi uẽdi leges, præſcripſerat certum cultũ, dederat ſacerdotes, miſerat prophetas, præmiſerat ſaluatorem: quibus omnibus quomodo uſi ſint Iſraëlitæ, teſtatur ſcriptura. Præter hęc, nunc dat tantam prærogatiuam Dominus, ut antè quàm ad gentes, ad Iſraëlem mittat Apoſtolos. Quæ omnia licet diuinitus hic populus acceperit, tamen his omnibus ita pertinaciter abuſus eſt, ut nulla unquam natio fuerit, quæ iuxta uerbum Stephani, Act. 7. tãta obſtinatione Spiritui ſancto uocationique Dei reluctata ſit: ut & meritò in prophetis uocatus ſit populus incredulus & contradicens. Rogabis. Quomodo erant perditæ, & qualis erat hæc perditio? Non erat corporalis perditio, ut quòd eſſent in carceribus, aut deſertis: ſed ſpiritaliter perditi erant. Enimuerò multò maxima perditio eſt, quum quis ueræ & futuræ uitæ coram Deo perditus eſt, etiam ſi hîc apprimè floreat, hoc eſt, quum uera ac ſolida Chriſti cognitione careat, & extra ueri & unici paſtoris ac ſaluatoris cuſtodiam poſitus in tenebris & umbra mortis errat. Cùm itaque extra Chriſtum non ſit uita ac uera Dei cognitio, multò minus uita & ſalus. Iam cùm Apoſtolis prædicatibus Iſraëlis populus Chriſtum recipit, tollitur perditio, & inuenitur Iſrael in Chriſto uita & ſalute, cuius & pabulo fruitur, & cuſtodia ad ſalutem potitur. Col

Iudæi, oues perditæ.

Chriſtus promiſſorum à ſe ſeruantiſsimus.

Oues Chriſti.

Iſraël, hæreditas Dei.

Iſraelé quãtum præpoſuit Deus Gẽtibus.

Populus Iudæorum præcunctis aliis rebellis lumini.

Perditio quæ tãdem uera.

Extra Chriſtum non eſt ſalus.

ligamus ex his: perditas oues Iſraëlis appellauit populum Iſraëliticum, & peccatis corruptum, & iuſtis ac fidelibus paſtoribus deſtitutum.

Euntes autem, prædicate, dicentes, quia appropinquabit regnum cœlorum.

Præcipit ac docet, qualem doctrinam debeant prædicare, & quonam ſuos omnes ſermones referant, ad regnum uidelicet Dei, ſeu cœlorum, ergo primarium Apoſtolorum officium (cui omnia alia, quæ coniunguntur, auxiliantur) eſt prædicare regnum Dei. Hæc eſt noui teſtamenti prædicatio, prædicare regnum cœlorum, in quo includitur uerbum Dei de iuſtitia, gratia, remiſsione peccatorum, uictoria mortis, carnis, mundi, diaboli, & omnium malorum. Quia regnum cœlorum eſt regnum iuſtitiæ, uitæ, ſalutis æternæ: ubi nullum peccatũ, neque mors, neque infernus erit. Hæc prædicatio regni cœleſtis de gratuita remiſsione peccatorum in Chriſto, prorſus contraria erat Iudæis, qui ignorantes gratuitam Dei iuſtitiam, propriam ex operibus legis quærebant, ad Roma. 16. ca. Porrò regnum Dei in genere, idem ſignificat, quod Euangelium, ad quod pertinẽt & hæ ſpecies, fides in Chriſtum, remiſsio peccatorum, iuſtitia, uita æterna, atque adeò quicquid ad regnum Chriſti, ſeu Euangelium pertinet. Vel uocat regnum Dei, ipſum uerbum, quo regnat in nobis Deus, & nos regnamus per illud in omnes ſpirituales hoſtes illius regni. Vocatur Euangelium, regnum cœlorum ab effectu, quòd per illud euehantur pij ad cœlum: aut quòd per illud cœleſtes & ſpirituales fiant: aut quòd per illud uictores ſint aduerſus omnem poteſtatem inimici. Quemadmodum enim præconi ſolenne eſt in primis nuntiare aduentum regis, antequam leges regis nuntiet: ita Apoſtoli primò nuntiauerunt aduentum regis cœleſtis, dicentes, Appropinquauit regnum cœlorum: hoc eſt, nũc adeſt regnum cœlorum, olim promiſſum. Quandoquidem Chriſtus in lege & prophetis promiſſus præſens eſt: ſiue adeſt regnum, quod Deus per prophetas orbi terrarum in Meſsia ſuo promiſit. Iam hos legatos legatis terrenis conferamus. Quòd ſi hos ſpectaueris, nihil eſt, quòd terreſtres legatos laudes. Terreni regis legatus negotium terreni & tranſituri regni agit. Apoſtoli regnum prædicant cœleſte & æternum. Et quòd ad ſplendorem & inſignia regni attinet, legatus terreni regni, prædicat gloriam regis ſui in auro, argento, aulæis, domibus, palatiis, ſerico, & aliis rebus perituris: Apoſtoli uerò prædicant ſuum regem, & proficiſcuntur cum poteſtate omnium ſplendidiſsima, quã totus orbis dare nequit: nẽpe tollendi morbos, mũdandi leproſos, eiiciendi dæmones, ſuſcitandi mortuos. Hæc ſunt inſignia, quibus muniti Apoſtoli manifeſtant ſui regis ſplendorem. Quis, quæſo unquam, etiam potẽtiſsimorum Regum aut Cęſarum, tale quicquam legato ſuo dare potuit, ut inuocato regis nomine, uel cæcum illuminare, uel leproſum mundare, uel infirmum alioqui curare potuiſſet? Quare licet iuxta carnis oculos Apoſtoli pannoſi, humiles, & ſine apparatu emiſsi ſint, tamen longè omnium legatorũm ornatiſsimi, ſplendidiſsimi & inſtructiſsimi fuerunt. His ſiquidem, dum ſua fungerentur legatione, nihil defuit, dicente Domino, Quando miſi uos ſine facco & pera, &c. Num quid defuit uobis in uia? Reſponderunt illi: Nihil defuit nobis. Reſponſabis: Quomodo appropinquauit hoc regnum Dei, cùm nihil uideamus in cõditionibus regnorum huius ſeculi mutatum: adhuc enim bellatur & peccatur, adhuc homines inuicem opprimunt & opprimuntur, adhuc eſuritur & algetur, adhuc ægrotatur & morti ſuccumbitur. Quis igitur ſibi perſuaderet, aduenisse vnà cum Chriſto in orbem terrarum regnum illud Dei, de quo prophetæ tam magnifica uaticinati ſunt? Sed agnoſce duos eſſe Meſsiæ aduentus, alterum in humilitate, alterum in gloria & maieſtate. In priori aduentu, quo emiſit legatos ſuos ad prædicandũ regnum Dei, ut aduenit humilis, ita aduexit etiam ſecum, regnũ illud Dei, humi-

Apoſtolorũ præcipuæ partes, Prædicare Euangeliũ

Prædicare regnum cœlorum uel Dei, quid.

Iudæi, iuſtitiarij.

Regnũ Dei, quid.

Euãgelium, quare regnũ cœlorum.

Apoſtoli, legati Domini, cum regum terrenorum legatis conferuntur.

Legati Chriſti, omnium longè cũ ſplẽdidiſsimi, tũ potentiſsimi.

Meſsiæ aduẽtus duo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Regnũ Christi duobus modis manifestum.

le quidem illud, itidelicet ut hoc regnum non constaret iam externa maiestate in hoc seculo, sed constaret publica prædicatione Euangelij de Messia: & comprehenderetur, non exteriori sensu, sed fide in Messiam. In posteriori autem aduentu quemadmodũ Christus aduenierit in maiestate, ita aduehet etiam secum regnum Dei in maiestate, ut quod nunc in priori aduentu uerbis Euangelij publicè prædicatur, & fide apprehenditur, id tũc manifesta maiestate sentiatur, & perpetua fruitione possideatur. Quare hoc nunc nobis agendum, ut Apostolicæ legationi adhibeamus fidem, & resipiscamus, resiliamúsque à peccatis. Sic enim fiet, ut re ipsa in nobis suo tempore regnum Dei reueletur, quod nunc fide percipimus. Hoc satis apertè explicuit Ioãnes, 1. Ioan. 3. Charissimi nunc filij Dei sumus, & nõdum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et omnis, qui habet hanc spem, sanctificat se, sicut ille sanctus est. Obserua: Græcis legitur uerbum præteriti non futuri temporis, appropinquauit, non appropinquabit. Quod uerti poterat, adest, siue instat, siue iam propinquo est, scilicet præsente Christo, quo præsente patefit regnum cœlorum.

Regnũ Dei suo tempore reuelabitur piis.

Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate.

Suos armat Christus Apostolos aduersus omnem inimici potestatem: & miracula ab illis facienda prædicit, & charitatis opera exercenda, quibus nouam doctrinam Euangelij confirment: simul ut magnificis & portentis & operibus hæc doctrina uitæ toti orbi commendetur, non minus insigniter, quàm lex fuerat commendata Iudæis, & ut declaretur, regnum Christi animabus pariter atque corporibus salutem adferre. Vnde non quæuis miracula regno Dei præmittũtur, sed talia, quæ naturam etiam huius regni, imò ingenium ipsius regis exprimunt. Non enim hoc loco legis de baculo in serpentem uerso, de manu lepræ maculis tacta, neque de fluuio sanguineo, nec de ranis, nec de grandine & huiusmodi, quæ aliquando facta, adeò magnum incutiebant terrorem, non solùm hostibus, sed & populo Dei. At quæ hîc fiunt, nihil minus, quàm horrorem præferunt, ideo cunctis sunt gratissima. Nam nihil magis spirant, quàm semel effusam Dei gratiã in miseros & afflictos homines: quæ non solùm à naturalibus & incurabilibus siue uorum siue mortuorum malis, sed à Satanæ ipsius tyrannide liberat, & saluat. Quid, quæso, humanius, quàm infirmos curare? Quid acceptabilius, quàm mortuos suscitare? Quid plausibilius, quàm leprosos mundare? Quid potẽtius, quàm Satanam deturbare, & ceu communem omnium hostem eiicere? Quid hæc præuia miracula aliud præseferunt, quàm quale sit regnum Dei, & qualis sit eius regni rex? Nimirum gratus, beneficus, liberalis, & potentissimus. Cuius dispensatio tam mirabilis est, ut quæ uel ex peccato & transgressione, uel ex Satanæ tyrannide hominibus ad perniciem acciderunt, cogantur materiam & argumentum præstare illustrandi regni Dei. Vnde morbi, imò mors ipsa, unde lepra, unde satanica obsessio, nisi partim ex transgressionibus, partim ex tyrannide Satanæ? Nisi enim peccatum per unum hominem intrasset in hunc mũdum, neque morbis, neque satanicæ tyrannidi obnoxium fuisset genus humanum. Et ecce, dum hæc obediunt uerbo Dei, dum sanãtur morbi, curantur leprosi, excitantur mortui, fugantur & abiguntur dæmones, hæc omnia seruiũt gloriæ Dei, & manifestant regnum Christi, ac qualis & quantus sit huius regni rex, annuntiant. Obserua: sub his paucis enumeratis miraculis, infirmos curate, &c. intelligit Christus omnia alia miracula, quæ tam ad corpus, quàm ad animam trahi possunt, sicut & infirmitates utriusque esse possunt. Indicat & hic locus tempus aduentus Messiæ ab Isaia. 35. cap. prædictum. Deus ipse ueniet (inquit) & saluabit eos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Marcus hunc locum narrans, memorat Apostolos unxisse oleo multos ægros, ac sanasse. De qua unctione copiose scripsimus in 5. caput.

Quænã externa miracula fieri in tẽrat regni Christi.

Miracula noui testamenti, qualia.

Regnũ Dei, etiam quæ uidentur impugnare, adiuuant.

Omnis pernicies uel à peccato, uel à Satana.

Gratis

Gratis accepistis, gratis date.

Quoniã Dominus sciebat semen uerbi Dei suffocari à diuitiis, & præuidebat futuros quosdã impios, qui omnia, etiã ipsissima spiritualia, propter solum quæstum & dicerent & exercerent & administrarent: deinde, quoniam sciebat istam legationem summoperè ad quæstum facere posse: Quid enim non daret ægrotus pro recuperanda sanitate? Quid non darent parentes, pro suscitandis liberis suis? Sciebat & humani cordis peruersitatem, quæ prætextu religionis & pietatis lucrum & gloriam ambire solet: Ideo disertè expresso mandato prohibet uitium Auaritiæ, Simoniæ & Ambitionis: id est iubet, ut syncerè doceãt, non propter gloriam, lucrum, fauorem, sed gratis, propter Deum ista Dei beneficia, infirmorum curationẽ, & huiusmodi, hominibus impertiant. Quia & ipsa ipsis Apostolis & Euangelij ministris gratis contigerunt. 2. Corinth. 11. Gratis Euangelium Dei euangelizauit uobis. Hanc artem medendi & prædicandi non ab hominibus, sed cœlitus didicerunt Apostoli, & neque à seipsis, sed à Deo acceperunt, idque nullo pretio, nulla commutatione, sed gratis. Quasi dicat Dominus, Quòd si ista beneficia in miseros diuinæ liberalitati adscribenda, uendi deberent, quis ea iustius uenderet, quàm ego, qui ex me ipso ea possum, & uobis administranda confero? Iam si ego illa gratis dedi, qui uendere possum, quantò magis æquum erit, ut uos ea gratis detis, qui à me gratis accepistis? Quæstus autem huiusmodi maximè Deo displicet. Giezi ac Simon Magus medendi uirtutem cœlestem in lucrum ex auaritia conuertere cogitauerunt. Ergo hic audit à Petro, Pecunia tua tecum sit in perditionem, Act. 8. Ille uerò lepra infectus est, 4. Reg. 5. Certè Euangelium non est lucri causa prædicandum. De honesto uictu & amictu paulò post tractabimus in uerbo, Dignus est operarius, &c. Abiicienda est omnis auaritiæ, ambitionis, & simoniæ labes à legatione Apostolica, imò & à quauis alia. Quid quæso magis conspurcare potest regiã legationẽ, q̃ cùm legatus sibi lucrosum, subditis uerò sumptuosum facit, quod gratuita regis liberalitate gratis administrandũ suscepit? Nam sic liberalitatis & beneficentiæ regię inuertitur ordo. Quando quidẽ donũ non est donũ. Quod enim liberaliter datũ est, uenditur, & gloria beneficẽtiæ, quæ à subditis ad principem redire debebat, impeditur & subuertitur. Quare nihil est, quod magis auertat gloriã liberalitatis regiæ, quàm legati ambitio, & quæstuosus animus. Date, inquit. Quòd si uendis, si commutas, si gloriam, aut aliquid huiusmodi uenaris, non tu das, sed aut uendis aut commutas. Quod si quis memor beneficij, rependere quippiam uelit, certè non prohibeo, sed impendat pauperibus: non tamen eo animo, quasi uelit suis donis æquare accepta: sed tanquam qui animũ gratum cupiat ostendere in eo præstando, quod Christus iussit. Porrò æquitatis & charitatis est, gratis expendere quod gratis acceperis. Quid enim (ait Paulus) habes, quod non accepisti? Et (ut paulò pòst audiemus) licet Christus Apostolis præcipiat, ut gratis administrent, quæ gratis acceperunt, tamen illis tantùm inde sumere permittit, quantum exigit corporalis necessitas. Vnde illis copiam & potestatem fecit sumendi aliquid ab iis ad sustentamentum uictus, quibus seruituri erant. Videtur, gratis dare, hoc loco non esse aliter accipiendum, quàm pro, ita quęque dispensare, & administrare, ut inde nihil lucri & quæstus aucupemur, nisi hoc unum, ut uictum habeamus & amictum. Est enim, ut Christus inquit, hoc loco, operarius dignus cibo seu mercede sua. Quare ponderanda sunt uerba, Gratis accepistis, gratis date, quibus non prohibemur accipere uictum & uestitum, pro necessitate. 1. Timoth. 6. Habentes alimenta, & quibus tegamur, his contenti simus. Quia mox sequetur, Dignus est operarius mercede sua. Ergo mercedem nobis accipere concedit, & operarios uocat mercede sua dignos. Tantùm auaritiam prohibet, & fastum eorum, qui de bonis Ecclesiæ superbire & lasciuire uo-

Euangelica negotiatio, quæstuosissima.

Giezi & Simon, cauponantes opera Dei.

Quæstuarij beneficia Dei auctionãtur & uendunt.

Per Christũ licet ferentibus spiritualia, mereri tẽporaria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auaritiã imprimis Christus prohibet suis.

lunt. Quare autoritate Christi licet uiuere de Euangelio. Tantùm auaritia, fastus, & luxus damnantur, quia non sinunt istæc docere purè & syncerè uerbum.

> Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis uestris, non peram in uia, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque uirgam.

Christus hactenus docuit, quibus prædicent Apostoli, quid item doceant, addidit miraculorum uirtutem ad euidentiam, & ut ipsis pararet autoritatem: deinde prohibuit, ne dona Dei conuertant in negotiationem. Iam uerò quia solicitu esse poterant de commeatu atque uiatico, idcirco eam anxietatem nunc eximit, & iubet de uictu & amictu, hoc est, de omnibus ad uitam necessariis rebus dissertè, ut & modum in his seruare doceat, auaritiam & luxum, non autem moderatum usum, & frugalem iustámque possessionem prohibeat: interea cõsolationem adducens, dum pollicetur, suis nunquam quicquam defuturum, tametsi ipse nunc eis nihil horum largiatur. Docet itaque, quomodo Apostoli se gerere debeant, ne ipsi impediantur à prædicandi officio, & suis moribus impediant alios, & offendãt, quominus suscipiant Euangelium. Qua in re uidetur optimum medicum imitatus, dum traditis sanis pharmacis, & præscriptis officiis, præmonet, quid faciendum sit: & commonefacit res esse fugiendas, quæ prędicationem Euangelij impediunt, quales res sunt, aurum, argentum, pecunia, pera, tunicæ, calceamenta, & uirga, quibus rebus qui studet, is strenuè expedire non potest prędicationem Euangelij: huius rei causas supra posuit Christus capite sexto, Vbi thesaurus tuus, ibi cor tuũ.

Auariam cupiditatem siue solicitudinem rerum damnat Christus, non res ipsas.

Item, Nemo potest duobus dominis seruire, uidelicet diuersa præcipientibus. Ergo uerbis damnat ac prohibet simpliciter studium, amorem, uoluptatem, auaritiam & solicitudinem harum rerum, siue pro rebus: non autem res ipsas, quas, ut bonas Dei creaturas, priuatas habere possunt prędicatores, sicut & alij Christiani. Nam si omni Christiano cura uitæ præsentis tota optimo patri cœlesti cõmendanda sit, quantò magis id necessarium est ei, qui debet regnum Dei, uelut dux aliorum Christianorum, annũtiare? Hoc tamen ægrum & molestum sibi esse manus, plerique satis indicant, flagrantes prępostera solicitudine rerũ necessariarum, qua ostenditur, quàm parum uel principi uel susceptæ causæ fidatur. Vnde non solùm uerbo, sed & facto & experimento quodam, hanc securitatem, & in Deum patrem fiduciam, ut pleraque alia, uolens Christus suos Apostolos docere, commeatu, uiatico, armis, atque omni adeò instrumento uiatorio nudos & destitutos ad prædicandum Euangelium in præsens amandat, non permittens illis gestare secum quicquam auri, argenti, aut æris, non peram, non binas uestes, ut sordidatis alteris, alteras induerent. Hoc quid aliud significat, nisi quòd in officio uersari debent esse simpliciter nudi iis omnibus? id est, affectu pecuniæ, gloriæ, rerũ, &c. debent carere in docendo seu ministrando, nihilque dicere aut facere propter

Affectum nõ possessionẽ rerum tẽporalium damnat Christus.

pecuniam, gratiam, aut honorem. Sicut mundus necessariò cogitur in suo regno ista quærere, & libenter etiam nimium quærit. Sed hoc uerbi officium aliud quærit, aliud spectat, scilicet æternam salutem, & Dei gloriam, interim tamen utitur hoc mundo (ut Paulus ait) tanquam non utatur. Sic ergo in uia non portant æs, id est, in docendo non quærunt pecuniam nec abundantiam: sed nec baculum, id est potentiam dominandi: nam reges gentium dominantur, uos autem non sic, ait Dominus. Sed nudè & syncerè Dei uerbum portant, sine affectu & studio gloriæ, aut potentiæ, quia aliud spectant, nempè regnum Dei. Quare hoc loco Christus affectum erudit, & docet solùm uerbum spectare: interim usum necessariarum rerũ approbat, dicens, Edite, quæ apud illos sunt. Et, Dignus est operarius, &c. Obserua: Posidere, est cordis uerbum, adhærentis auro & argento, aut cogitantis de

Aes portare. Baculum.

Posidere, uerbum cordis.

illis rebus. Rursus aduerte: per aurum, argentum & æs, pecuniam intelligit, ut & alij Euangelistæ, Marcus. 6. & Luc. 9. &, 10. ponunt: propterea quòd (ut quidam adnotant) ex istis metallis fiat pecunia, quæ primùm fuit ærea, deinde argentea, tertiò facta est aurea: ut contrarium acciderit monetæ, & moribus. Nam illi primùm fuerunt aurei, deinde argentei, posteà degenerârunt in æreos, imò ferreos. Cùm dicit, in zonis uestris, id est, cingulis, iuxta morem ueterum loquutus est: estque castrensis loquutio, sumpta à militibus, qui si quid erat æris, id in zonis gestabant. Hinc castrensi prouerbio in eum, qui nihil numorum habet, dicitur, Zonam perdidit. Peræ uocabulo prohibet studium reponendi & condendi thesauros in certa loca & cistas, quod studium & impedit prædicatorem in suo officio, & simul cognitum in prædicatore, offendit alios. Cùm dicit, duas tunicas, prohibet studium amictus prædicatoribus: qui si ipsi non fidant Deo de amictu, quomodo quęso auditores fiderent? Et quemadmodum prohibet binas tunicas, ita & calceamenta, id est amictum superfluum, hoc est, alia præterea, quæ iam tum pro more suis in pedibus habebant. Cùm dicit, neque uirgam, quasi diceret, ne uideamini uelle imperare aut dominari in conscientias, à quo uitio & Apostolus se alienum esse testatur Corinthiis, 2. Corinth. Nam uirgæ seu baculi nomine intelligitur imperium seu regimen. Iam ambitio regnãdi ac imperandi aliis, occasio est nõ suscipiendi Euangelium, & ipsis prædicatoribus obstaculum est, quò minus rectè curent prædicandi officium. His ergo significat Christus se uelle suos legatos absque omni cura & solicitudine rerũ necessariarũ liberrimos & expeditissimos in istam legationem abire, nihil dubitantes affatim adfore, si qua re opus fuerit ad absoluendam legationem. Vnde prima legatione uoluit Christus suos experiri, quàm nihil esset defuturum ministris suis, si fideles fuerint, & syncerè uocationẽ suam secuti fuerint: atque ideo omnibus istis, quibus principes huius seculi omnes legatos suos ornãt, destitutos ac nudos emisit, idque ad tempus. Nam in Petro reperitur gladius. Et Paulus legitur ad iter penulam accepisse, imò & legimus quasi loci istius & ueluti mentis Christi interpretationem & expositionem, Luc. 22. Quando misi uos, inquit Christus, sine sacculo & pera & calceamentis, nunquid aliquid defuit uobis? At illi dixerunt: nihil. Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet sacculum tollat, &c. Quibus uerbis perspicuum fit, istam præceptionem temporariam fuisse, atque ob id institutam, ut discipuli experirentur, quod dictum est, nihil deesse uerbum syncerè prædicantibus, & fidelibus Christi ministris. Quare hæc uerba, Nolite possidere aurum, &c. habent suas manifestas promissiones, tam de defensione ab hostibus, quàm de uictu & amictu. Nam de ipsorum defensione infrà dicetur, Cùm tradiderint uos, ne sitis soliciti, quomodo aut quid loquamini, dabitur enim uobis in illa hora quid loquamini. Non enim uos estis, qui loquimini, sed spiritus patris uestri est, qui loquitur in uobis. Et iterum: Nolite eos timere, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Sed metuite magis illum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennã. Nónne duo passeres asse uæneunt, & unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro? Vestri autem capilli capitis numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis uos. His promissionibus munit Christus Apostolos suos fortius, quàm si adhibuisset ipsis exercitum innumerabilium ac fortissimorum militum. Legito infrà conciliationem.

Moneta, ærea primùm, deinde argẽtea, &c.

Mores primùm aurei, abierunt in ferreos.

Aes in zona gestare, militum erat.

Zonam perdere.

Pera.

Tunicæ duę

Virga.

Baculus.

Christus iubet suos periculum facere, num quid deesse possit strenuè obeũtibus munus suum.

Præcepta quę dam Christi pro tempore tãtùm facta.

> Dignus enim est operarius cibo suo.

Per occupationem necessaria ætiologia adiicitur à Christo, Dignus est operarius τῆς τροφῆς αὐτοῦ. Est autẽ τροφή, non tãtùm esca, sed & uictus, alimonia & commeatus, etiam & potus: omne uidelicet, quo sustinetur homo. Lucas. 10. cap. ait, Dignus est mercede sua. Mercedem appellat præmium, uidelicet laboris, quod merenti penditur. Dignum posuit pro, æquum & conueniens: scilicet quòd diui-

Cibus. τροφή. Merces. Dignus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

no, communi & naturali iure ab auditoribus debetur uictus ipsis prædicatoribus. Quasi diceret Christus: Nihil de curando cõmeatu attinet ad laborantem, sed ista prouincia incumbit ei, cui laboratur: curate potius, ut fideliter laboretis, nihil soliciti de cibo. Nã is ultro aderit subministratus ab illis, ad quos diuertetis: ubique homines cordati & benigni, qui ipsa regula naturæ (quæ dictat quemque ubique homines cordati & benigni, qui ipsa regula naturæ (quæ dictat quemlibet operarium sua mercede esse dignum) docti, intelligent indignissimum esse, ut quis suis militet stipendiis. Quare uobis gnauiter in uinea Domini laborantibus dabuntur uictus necessarij, tantùm hoc præ oculis habetote, ut seduli, alacres & strenui sitis, nihil soliciti de uictu aut amictu, sed potius qua fide & uigilãtia regnum cœlorum prædicabitis. Communi sententia satis intelligitur, oportere laborantem uictum sumere ab eo, in cuius bonum laborat: atque ita Apostolos ab iis, quibus regnum Dei annuntiant. Quod apertis uerbis demonstrat Christus Lucæ 10. dicens, In eadem domo manete, edentes & bibentes, quæ apud illos sunt: dignus est enim operarius mercede sua. Et, In quamcunque ciuitatem ueritis, & susceperint uos, manducate, quæ apponuntur uobis. Hunc locum non aliter intellexit magnus ille Gentium doctor & prædicator Paulus, qui, 1. Corint. 9. ait, Nescitis, quoniam qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt, edunt? & qui altario deseruiunt, cum altario participant? Ita & Dominus ordinauit, his qui Euangeliũ annuntiant, de Euangelio uiuere. Obserua. Signanter addit Christus, cibo suo, hoc est, qui conuenit prædicatoribus. Boui triturãti, in cibum datur palea aut fœnum. Hęc prædicatoribus, in cibum non conueniunt. Durus ruficus caseo, lardo, lacte, & aliis huiusmodi crassis alimentis, etiam in summa tate utitur: At alia ratio est uictus in prædicatore, qui ex studiis sæpè immodicos ac intolerabiles fluxus & languores sibi conciliauit. Docet itaque hæc causa qualitatem cibi, quo alantur ministri uerbi, quos non decet sordidè alere, sed liberaliter. Et, sicut Apostolus inquit ad Galat. 6. Communicet autem is, qui catechizatur uerbo, ei, qui se catechizat, in omnibus bonis. Nolite errare, Deus non irridetur. Vbi nota, in omnibus bonis: & non dicit, in uilioribus.

Cibus Ecclesiastis suus debetur.

Cibus nõ sordidus decet ministros uerbi.

> In quamcunque autem ciuitatem aut castellum intraueritis, interrogate, quis in ea dignus sit: & ibi manete, donec exeatis.

Hic locus præsumptio est, multas continens occupationes. Occurrit enim mul tis, quæ obiicere potuissent Apostoli, dicentes: Nudos omnium rerum exemplos ad ignotos, addens, operarium cibo suo dignum. Sed utcunque digni cibo fuerimus, operaturi in messe patris, quis illũ nobis ministrabit? Quis nos excipiet hospitio? Quoniam hospitis improbitas frequenter ministerio Euangelij plurimùm incommodat. Adde, quòd etiam cõsortium ac cohabitatio multum semper ualuit in rebus hominum. Vnde apparet etiam prouerbio datum esse locum, cuius meminit Dauid, Cum sancto sanctus eris, & cum peruerso peruerteris. Proinde Dominus præcipit de hospitio, docens, cauendum esse ab improbo hospite, & ab inconstantia & morositate ministrorum, quæ plurimùm cursui Euangelij obsistunt. Cùm in ciuitatem aut castellum seu uicum (ait Dominus) fueritis ingressi, non est opus, ut diuertatis in diuersoria meritoria: inquirite potius, quis in ea sit dignus, id est, dignus, cõmodus, aptus & idoneus instituto uestro: hoc est, inquirite, num quis sit illic, probitate uitæ commendatus, ueritatis & puritatis studiosus, & amicus regni cœlestis, cui mundus hic tędio sit, qui piis querimoniis subinde suspiret, promissum Messiam, qui simplicitate morum, qui beneficentia in pauperes, moderatione etiam profectus spem de se præbeat. Is enim futurus est uobis idoneus hospes, & uos illi uicissim hospites gratissimi. Quòd si talem inueneritis, in eius ædes diuertite: & ibi manete. Quòd si obiecissent Apostoli, Licebit ne ad alium subinde

A bono & cõmodo hospite bona & cõmoda multa.

Dignus Euãgelio, quis.

hospitem diuertere? fortasis enim graue futurum est nos, tales legatos, perpetuò eosdem habere hospites. Respondet Christus: Ibi manete, non mutantes hospitium, donec Euangelij negotium hortabitur in aliam demigrare ciuitatem, uno hospitio contenti estote. Et ut Lucas, hunc locum interpretatus, ait, Nolite transire de domo in domum. Honestissimum præceptum, quo Christus admonet Apostolos, primùm ne in hospitem peccent, uidelicet ne discessu suo coniiciant hospitem in infamiam, quasi aut sordidus sit, aut impius. Deinde ne & ipsi hospitiorum frequenti mutatione uideantur leues aut morosi, aut præbeant de se suspicionem, quòd fastidita forsan primi hospitis tenuitate lautiorem quærant, & magis sectentur delitias & uoluptatem gulæ, quàm pietatem & uocationem Dei. Vnde apud Lucam Dominus, in quancunque ciuitatem, ait, intraueritis, & susceperint uos, edite, quæ apponuntur uobis. Quasi dicat: ne sitis palato delicatiore, sed in uictu faciles ac temperantes. Obserua: Dominus subiicit personas, à quibus iure accipiunt prædicatores uictum, tãquam illorum operarij. Vnde dicit Dominus, Ibi manete, in hoc, ut accipiatis corporis necessaria, quæ auditores Euangelij iure uobis debent, ut suis operariis. Hæc uox, manete, exprimit mandatum, quo certi sunt prædicatores se iure & bona conscientia accipere posse corporis necessaria à suis auditoribus. Et inde ne exeatis. Quia iure debent uobis uictum, quibus prædicatis Euangelium: & ne putetis uos cum mala conscientia ab illis accipere uictum. Rursus, aduerte Christum docere uitandas uagationes & discursiones. Quia hoc est studium pseudoapostolorum & fanaticorum, qui circumeunt domos, & seducunt mulierculas, ut Paulus ait, qui etiam suum quæstum sectantur. Certè ipsa uagatio signũ est incertæ mentis, & inconstantis doctrinæ. Vnde dicit Dominus, Nolite ire de domo in domum. Nam hoc solent facere uagi & instabiles prædicatores. Rursus, obserua Christum ualde laudare hospites ministrorum, quia dicit, si dignus sit. Quasi dicat, magnum donum, & grandis honos est, si quis dignus sit meos ministros recipere, & hospitio excipere. Quia talis, hospitio suscipit me & patrem meum: estque eius domus tunc, uerè domicilium cœleste, in quo Deus cum omnibus suis moratur. Quantùm, quæso, excedit hæc dignitas omnium regum gloriam? Et tamẽ mundus (quia indignus hac gloria) persequitur ministros, ideo fit hospes omnium diabolorum. Rursus aduerte, non dicit, Si quis in ea dies sit, aut habeat bonum hospitium, sed si quis sit dignus: vt quoniam uocatus est ad regnum cœlorum, & ad id electus, uideatur etiam esse idoneus hospes, & rationabile sit, ab ipso uos excipi hospitio, qui regnum cœlorum annuntiatis.

Hospes minister uerbi nõ temerè mutandus.

Palationes & excursiones uitandæ ministris uerbi.

Excipere hospitio ministros Dei, donum Dei.

> Intrantes autem in domum, salutate eam dicentes, Pax huic domui.

Posteaquam admonuit de diligenti inquisitione eorum, qui digni essent hospites nuntiorum regni cœlestis, præoccupat, & tacitę obiectioni respondet. Fortè enim obiecisset aliquis, Quis talem mihi in urbe, hactenus incognita, demonstrabit hospitem, qualem sacro-sanctum Euangelij sacramentum requirit: præsertim cùm hominum indicia iudiciáque de aliis hominibus non rarò fallant ac fallantur, ac pessimus ferè sit, qui putatur optimus esse? Respõdet Dominus, quasi diceret, Nolo uos temerè ac sine certa experientia de dignis, aut indignis iudicare, ne fiat, ut sola suspicione ducti prætereatis, quod ego iubeo inquirere de dignis. Quòd si diligenter fueritis percontati eos, qui & urbis, & hominum in urbe ingenia nórunt, atque hi domum, id est, familiam aliquam, indicarint synceriorem, iam uestrum erit explorare huiusmodi familiæ uirtutem. Porrò priusquam illos in domos emittat, uult illos instituere in ciuilitate morum, quos apud hospites suos, ad quos diuerterint, obseruare debeant, ut sciant, non solùm, quid prædicandum sit publicè, sed etiam qua morum honestate uiuendum sit priuatim cum ho-

Ecclesiastæ maxima dos, candidè omnia interpretari.

Candor morum & honestas cum primis decet ministros uerbi.

ſpitibus, dicens, Intrabitis, &c. Intrabitis ergo domum illam, ac ſalutabitis eam. Quod plerique de vulgari ſalutandi mõdo exponunt, quo utuntur Latini dicentes, Salue, Græci χαῖρε, Hebræi Syríque Scholom lecho, id eſt, Pax tibi. Et hoc eſt ſignum beneuolentiæ & dilectionis, qua uidelicet optima quæque precamur illis ad quos accedimus. Alij de prædicatione Euangelij exponunt: ut ſit ſenſus, Salutate domum illam, id eſt, ſalutem prædicate familiæ illi. Atqui ſalus noſtra, iuſtitia, pax & redẽptio Chriſtus eſt. Dicite ergo, Pax huic domui: quod perinde eſt, ac ſi dixerint, Dominus huic familiæ certò erit propitius: ipſáque pax, ſalus & incolumitas ad uos peculiariter pertinet, ſi crediderit. Hac autem pacis ſalutiſque prædicatione uoluit ſuos indagare, exploraréque, idoneá ne ſit domus illa ſuſcipiendo Apoſtolo, an minus. Vbicunque enim corda hominum pia ſunt, & honeſta, ibi oblatã ſibi mox honeſtatem agnoſcunt, & recipiunt. Vnde ait Dominus, Et ſiquidem fuerit, &c.

Salutatio Euangeliſtarum, quæ.

Et ſiquidem fuerit domus illa digna, ueniet pax ueſtra ſuper eam: Si autem non fuerit digna, pax ueſtra reuertetur ad uos.

Hac nota deprehendetis (inquit Chriſtus) qui reuera ſint idonei hoſpites Apoſtolorum: illi nimirum, qui receperint prædicationem ueſtram. Et qui receperint uolo (ait Dominus) ut ueniat pax ueſtra, id eſt, ſalus à uobis prædicata, ſuper ipſos. En uides, pie lector, Dominum habere ratum, quod legati eius nomine cum hominibus paciſcuntur. Si autem non fuerit digna, id eſt, ſi offenderitis eos indignos & ingratos, nolite deſpondere animum, quaſi fruſtra inſumptus ſit ueſter labor, & ſine fructu: quia tametſi uanus apud illos fuerit ueſter labor, tamen ideo plus gloriæ apud Deum conſequimini. Nempè pax ueſtra reuertetur ad uos: id eſt, non fruſtra oblata erit illis: vobis enim hæc oblatio erit in cumulum meritorum & gloriæ. Nam quod aſpernantur illi, redibit ad uos. Sic boni miniſtri quam inutiliter laborant, docendo: quia uel aliis proſunt, qui credunt: uel ſibi ipſis, dum alij non recipiunt uerbum, & non credunt. Hìc locus militat contra eos, qui iactant, uerbum prædicatoris, ideo non eſſe uerum, quia multi non emendantur: cùm hîc Chriſtus confiteatur, quòd multi non recipient uerbum, & erunt indigni, & pacem non capiẽt. Obſerua: cùm dicitur, & ſi fuerit domus illa digna, id eſt, ſi ibi fuerint filij pacis, ſeu electi, requieſcet ſuper illam pax ueſtra, hoc eſt, ſimilem ueſtræ paci pacem habebunt. Nam ego, qui ſum ueſtra pax, eorum quoque pax ero. Sin minus, id eſt, ſi non fuerint ibi electi, pax quàm illis optãſtis, ad uos reuertetur. Spiritus enim mei actione, ueſtra pax augebitur.

Nihil perit ſyneeris uerbi miniſtris, utcunque ſe habeant auditores.

Pax ueſtra, pro, pax ſimilis ueſtræ.

Reuerti, pro Augeri.

Et quicunque non receperit uos, neque audierit ſermones ueſtros: exeuntes foras de domo uel ciuitate, excutite puluerem de pedibus ueſtris.

Poſteaquàm ſuos inſtruxit Apoſtolos, quomodo declinatis indignis hoſpitibus, accedere debeant ad dignos, ſubiunxit modum, quo quærendi ſunt digni, nempe oblatione pacis, addito ſimul euentu pacis apud quos illa ſit manſura, uel non manſura. Iam planius ſeſe exponit, ac ſuis indicat, quid agant, ſi uel hoſpes uel interea aliqua urbs repellat Euangelij prædicationem: Exite (inquit) ex ædibus, aut ciuitate illa, & excutite puluerem de pedibus ueſtris, Marc. 6. ca. & Luc. addunt, In teſtimonium illis, ſupple, quòd nullam occaſionem habuerint à uobis non ſuſcipiendi Euangelium. Eſt autem hæc prophetica quædam Chria, ceu quædam commemoratio, celerem habens demõſtrationem ipſo actu, & loquens & ſignificans, quales apud prophetas multæ ſunt. Principio ſuo teſtari uoluit Apoſtolos adeò nihil terreni commodi ab his uenari debere, quibus uenerant prædicatum Euangelium, ut ne puluerem quidem utiliſsimum (qui pedibus adhæſerat)

Chria.

Excutere pulueremẽ pedibus.

uelint ſibi uẽdicare. Deinde uoluit ſuos, etiam tacitos ipſo ſuo facto ſic loqui, ac ſi illis dicant: Quia ſanctũ Dei uerbũ repuliſtis, omnia, quæ à uobis habemus, etiã puluerem ipſos, abiicimus. Veruntamen ne impunè uos id crimen admiſiſſe cogitetis, eſtote memores, quòd idem uerbum, uobis prædicatum, non ſuſceperitis. Nam quemadmodum puluerem ueſtros à noſtris pedibus excuſsimus, ita uos ipſi ab electorum conſortio, & à facie terræ, tanquam puluis, proiiciemini. Hæc phraſis, Excutite puluerem de pedibus ueſtris, maximam iram ſignificat. Eſtque hæc Icon apud prophetas vulgatiſsima. Vbique enim, Impij (aiunt) diſiicientur à facie Domini, ut ſolet puluis à facie uenti. Exemplum excuſsionis puluris habemus Act. 18. Corinthi contradicentibus Iudæis & blaſphemantibus, excutiens ueſtimenta ſua dixit Paulus ad eos, Sanguis ueſter ſuper caput ueſtrum: mundus ego, ex hoc ad Gentes uadam. Similiter cùm Athenienſes eiecíſſent de finibus ſuis Paulum & Barnabam, Act. 13. Abierunt illi excuſſo puluere pedum ſuorum in eos. Ligarunt autem hoc modo illos Apoſtoli, quos ex ore & ſententia Domini, cœlo excludere, ac diabolo tradere uoluerunt.

Impij puluri ſimiles.

Excutere puluerem ligare eſt.

Amen dico uobis, tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die iudicij, quàm illi ciuitati.

Si quis forſitan dixerit, Quod hoc genus ultionis? Hæccine ſatis ſufficiens eſt pœna impietatis, uidelicet, excutere puluerem in impios & Euangelij contemptores? An non impij, uidentes tale ſpectaculum, magis irridebunt, quàm reſipiſcent? quid enim incommodi afferret ipſis puluis, ex aduerſo proiectus, niſi quòd fortè tenebras oculis ad tempus offundat? Satis quidem ridiculũ eſt ſpectaculum, ſi externa tantùm conſpicias. Sed Chriſtus aliud addit horrendum ſupplicium, idque cum iuramento: Amen (inquit) dico uobis. Quibus uerbis non tam denuntiat, quàm amplificat ſupplicium, contemptoribus uerbi Dei paratum diuinitus. Vnde primo illud per iuſiurandi ſacramentum & religionem aggrauat, ne quis longanimitatem Dei, ceſſationem eſſe crederet. Pro certo (inquit) habetote, non impunè aſpernabuntur nebulones iſti meos miniſtros. Et hanc grauitatem ſupplicij per collationem indicat. Tolerabilius erit terræ Sodomorum, &c. in futuro illo magno iudicij die, in quo excuſationem fortaſsis aliquam illi habebunt, cùm non ita patenter neque tantis ſignis ad reſipiſcentiã fuerint uocati, ſicut ij Iudæi, ſiue ciuitas illa, cui apertè oblata fuerit Euangelij prædicatio, & illa gratuita. Quanquam de futuro illo iudicio, in quo Deus pœnas commeritas exiget, hic locus intelligitur: tamẽ per collationem poteſt hunc ſenſum facere: Tolerabilius erit, &c. Ac ſi diceret Chriſtus: In die iudicij, quod uos manet, quum per Romanos ultionem de uobis Pater ſumet, ita affligemini & eruciabimini, ut uaſtatio Sodomorum ueſtro excidio collata, futura ſit tolerabilior. Nã hi ſubito igne exuſti & aboliti fuere, uos lentis & indicibilibus cruciatibus conficiemini. Solet autem ſcriptura exemplo & commemoratione excidij Sodomitici ſociarúmque urbium, grauiſsimum & ineffabile, modíſque omnibus horribile adumbrare ſupplicium: túmque maximè illius meminit, quando minatur ſingularem aliquem & horrendum populis interitum, ut Deut. 29. Iſa. 13. Hiere. 23. 49. Thren. 4. Ezech. 16. Sopho. 2. Moſes, Geneſis 19. Sodomorum excidium deſcripſit. De quo apud Ezechielem 16. Dominus inquit, Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & luxus, ſecuritáſque. Hæc habuit ipſa, & filiæ eius, & manum pauperi ac egeno non porrexit. Eleuatæ itaque ſunt, & fecerunt abominationem coram me: ideo abſtuli eas, ſicut mihi uiſum eſt. Quid his quæſo ad damnationem dici poterat horribilius? Colligamus nunc peccata Sodomæ in unum faſciculum, & habebis peccata ſtupẽda. Sodomitæ peccauerunt ſuperbia, luxu uitæ, ſupina & impia ſecuritate, duritia, ferocia, immiſericordia, & abomniandis rebus corã Domino,

Dies iudicij Iudæorum, uel extremus dies mundi, uel excidiũ Hieroſolymitanum.

Sodomorum internecio, pro horrẽdo ſupplicio.

Sodomitarũ peccata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tyrannide & homicidiis, quapropter radicitus excisi sunt. Quid his peccatis & sceleribus potest aut maius aut horribilius excogitari? Veruntamen cùm Christus dicat, tolerabilius erit, &c. apertè significat, quod grauius iudicium impendet illis, qui ad prædicationem Euangelij non resipiscunt, quàm Sodomitis. Vnde peripsi- cuè ostendit hos atrocius peccare, quàm Sodomitæ peccauerint. Durum hoc uerbum est, sed uerum, & ex ore ueritatis profectum. Videant ergo quid agant non solùm contemptores Euangelij, & ministrorum uerbi, sed etiam, qui audiũt uerbum, & non resipiscunt: atque apud se cogitent frequenter, si uelint sustinere iudicio cum Sodomitis connumerari, imò durius iudicium aduersus se audire. Infrà, 11. cap. & Luc. 10. uidere licet collationem huius peccati cum idololatria, his uerbis, Væ tibi Corozaim, væ tibi, &c. Iam cõfer, quid proderint isti ciuitati, in die iudicij, tam luculentæ diuitiæ, tantus urbis splendor, & regis fauor. Nihil sanè. Quid tum proderit regnum Dei admisisse, & nihil promouisse, imò contempsisse? Obserua ex hoc loco contra Stoicos & alios hæreticos, peccata non esse paria, neque pœnas. Hæc sunt, quæ hactenus Christus discipulis ad prædicãdum Euangelium primùm delegatis mandauit, ut ea quidem tam hîc, quàm apud Marcum, 6. & Lucam, 9. Act. 10. leguntur.

Grauis damnatio contẽptorum uerbi, & pœnitẽtiæ.

Peccata paria non sunt, neque paribꝰ pœnis luenda.

Ecce ego mitto uos, sicut oues in medio luporum.

Quemadmodum solent militiæ gnari, & militum duces suos præmonere, ac illis prædicere pericula & uarios belli euentus, quò sint cautiores ac constantiores, Iacula enim præuisa, ut est in prouerbio, minus lædunt ac feriunt: Ita Dominus, cuius oculis omnia nuda & aperta sunt, & qui nihil hîc dissimulat, imò singula tam exactè describit, pingítque, ut persecutiones, carceres, uincula, cruces & tormenta coram cernere uidearis, suis exponit pericula, quibus ob prædicatum Euangelium, & ueritatis præconium, prædicit illos inuoluendos: addens & consolationem, ne à cœpto opere desistant. Hîc (inquit) quasi dicat, attẽti estote. Rem enim nouam, uobisque inexpectatam sum expositurus, sed non oportet uos animis consternari. Ego emitto uos, uelut oues in medio luporum, id est: Oues estis uos mei Legati: inter lupos crudeles agetis. Iam quid uobis à lupis expectandum sit, uidetis. Itaque parate & formate uos ad luporum tolerandam tyrannidem. Est autem hic locus intelligendus de periculis, quæ subierunt Apostoli post receptum Spiritum sanctum. Prima nanque profectio non absque periculo modò, sed & multa cum commoditate fuit, ut nihil omnino illis defuerit, ut notũ est ex Luca, 22. cap. Item cum gaudio, 70. discipulorum, quĩ & ipsi prædicatum ablegati fuerant, cùm reuersi gloriarentur, sibi subiecta fuisse dæmonia, ac nihil quererentur se perpessos persecutionis. Prima ergo legatione (ait Christus) mitto, quasi dicat, iubeo uos nullo uiatorio instrumento munitos abire, ut experti iam nunc etiam patris de uobis, porrò agatis tantò confidentius: atque licet indulgẽtissimus pater semper omnia, quibus opus fuerit, suppeditaturus sit abundè, uos tamen nihilominus ingentia pericula adibitis. Quorum uolui uos præmonere, non ut animi uobis concidant, sed ut magis confirmentur fiducia in patrem. Oquàm iniqua (dicet aliquis) conditio, ubi oues lupis prędicant, & dant iura leones! Certè leones aut alias bestias ferociores oportuit mitti in medium luporũ. Sed hæc fiunt, ut ait Paulus, 1. Corinth. 2. ut fides nostra non sit ex uirtute humana, sed diuina, quã Deus etiam inter lupos & hostilissimos hostes uult suas oues saluare. Et licet dicerum sit hoc uerbũ, Ecce ego, &c. tamen necessariò dicendũ fuit Apostolis & discipulis, ne putarent regnum Messiæ corporale & temporale esse. Verbo addit Christus satis magnificas promissiones, quibus fidem suorum conseruet, & in uocatione Dei retineat, quæ & à sanctis prophetis prænuntiatæ sunt. Multiplicabitur, inquit Isaias, 9. ca. eius imperium, & pacis non erit finis. Et iterum, Habitabit lupus

Viuo Christo apostolis legatio sine persecutione cessit.

Fides nostra non ex uirtute nostra, sed diuina.

Prędictis periculis suorũ Christus addit promissiones.

cum agno, & pardus cum hœdo accubabit. Ac mox, Delectabitur infans ab ubere super foramina aspidis, & in cauernam reguli, qui ablactatus fuerit, mittet manum suam: non nocebunt, & non occident in uniuerso monte sancto meo. Cùm itaque suos emisit ad prædicandum, regnum cœlorũ appropinquasse, monuit illos de futuris afflictionibus ac persecutionibus, ne arbitrarentur illud regnum esse terrestre, & ne existimarent prophetas in iis locis, in quibus de regno Messiæ uaticinantur, loqui de externa pace ac trãquillitate, sed de spirituali & perpetua maiestate, nunc quidem per Euangelium prædicata, in nouissimo autem die toti orbi sensibiliter manifestãda. Porrò cõstat ouẽ animal esse, omniũ infirmissimũ, sicut & stultissimum, teste Plinio lib. 8. cap. 49. Adhæc quia oues naturâ, placida sunt animalia, igitur oues dicuntur Apostoli, homines placidi, atque benigni, qui nemini noceant, seruiant ac prosint omnibus: coram mundo stulti ac deliri, sed coram Deo sapientes. Lupos intelligit falsos prædicatores, & ipsum mundum, à natura, & effectibus luporũ, qui sunt, rapere, perdere, & dilaniare. Haud dubiè, sic à Christo dicti sunt propter ferum & insanum studium proprij commodi, cuius causa nulla iura æquitatis aut humanitatis non uiolant. Vnde lupi uocabulo exaggerat Christus crucem prædicantium, ac profitentium Euangelium. Item eodem docet Euangelium esse, doctrinam mundo contrariam. Quare diserte notãdum est, quòd nos, qui sumus in officio docendi, persuasissimi esse debemus, nos agere & docere inter lupos: & opus nostrum, quod est, & aliud esse non debet quàm prædicatio regni Christi, est uelut, si ouis lupos iudicet, arguat, irritet: idque agat, ne illi porrò sint lupi, sed ex lupis fiãt oues. Quia igitur uerbo Dei, quod est signum & testimonium Christi, contradicitur, quisquis illud syncerè annuntiarit, se quasi ouem in medio luporum agnoscat necesse est. Quòd si lupos, id est, aduersarios, minimè habes, te neque ouem esse, neque uerba Dei syncerè pronuntiare, apertum indicium est. Semper enim Abel suum habet Cainum: & Euangelium, suum mundum & Satanam. Ad huius loci amplificationem faciet, si recensemus naturalia luporum officia, quæ sunt nullo iure rapere, perdere, laniare innocentes oues. Propterea à mundo nihil aliud expectet uerbi prædicator, quàm suiipsius lacerationem certissimam, hoc est, potẽtium, auarorum, luxuriosorum, flagitiosorúmque hominum odia, persequutiones uerbera, diráque dilaniationes. Cæterùm quod Christus Apostolis concionatur, idem etiam cõcionator priuatis hominibus, uerbo Apostolorum credẽtibus. Mittũtur enim & hi pro sua uocatione, sicut oues inter lupos. Nam & ipsi necesse habent per multas afflictiones ingredi regnum Dei, Act. 13. Et, ut Paulus ait, 2. Timoth. 3. Omnes, qui piè uiuere uolunt, persequutionem patientur. Quòd si ueri tam Apostoli, quàm Apostolorum discipuli emittũtur, uelut oues inter lupos, quantùm ergo peccant, qui prætextu apostolatus aut Euangelij, non uelut oues inter lupos, sed uelut lupi inter oues uersantur? Quorum alij impia doctrina, & crudeli tyrannide oues diripiunt: alij simplices quosque prætextu Euangelij, mutuum postulando, expilant: alij prætextu charitatis, sed non ueræ, Sardanapalicam ducũt vitam, & Nicolaitæ sunt. Obserua: quasi quadam summa omnes insidias, omnia pericula hac luporũ & ouium similitudine complectitur. Et valde emphaticè dicitur, in medio: multum fuisset ad confinium luporum mitti ouiculam, nedum in illorum medium. Obserua: his uerbis, ego mitto, &c. satis apertè declarat, quis fuerit Ecclesiæ Dei, tum temporis in populo Israëlis status, nimirum talis, ut qui populo præficiebantur, & fauere debebant, cùm debuissent pastores esse, in lupos conuersi, lupos agerent. Nam de illis hoc loco loquitur, sub quibus oues domus Israëlis perditæ erant: ad quos, suos emittebat Apostolos, ita vt huius legationis apostolicæ ratio non aliter habuerit, quàm ut eriperentur miseræ ouiculæ ex ipsis luporũ faucibus. Vnde necessarium est, ut Apostoli in medium luporum sese cõiiciant, non propter

Regnũ Messiæ, internum & spirituale.

Oues.

Lupi.

Euangelista in mundo, ouis inter lupos.

Ouis nõ est, cui non insidiatur lupus

Nullus, qui sit syncerè Christianus, non inter lupos.

Plures hodie lupi inter oues, quàm oues inter lupos uersantur.

Luporum huius temporis genera multa.

Ouium & Ecclesiæ tẽpore Christi, miserrimus status.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lupos, quos magis cauendos Christus iubet, sed propter eripiendas & liberandas ouiculas. Et quia Christus è cœlo descendens, in medio luporum steterit, & per medium luporum transiit, liberans oues, quarum gratia huc uenit, operæpretium est oues Apostolos, sequi pastorem ouium, & eò ire, quo iubet magnus ille pastor, oues eripiendi gratia è luporum faucibus. Huc pertinet Pauli exhortatio, Act. 20. Ephesiis facta: Attendite (inquit) uobis, & uniuerso gregi, in quo uos Spiritus sanctus posuit episcopos, regere Ecclesiã Dei, quam acquisiuit sanguine suo. Ego scio, quoniam intrabũt post discessionem meam lupi rapaces in uos, non parcẽtes gregi. Rursus aduerte magnam consolationem in uerbis Christi. Cùm enim uideas ipsum prædicere futura pericula, signum est, quòd scit futuram suorum conditionem. Quòd si futuram nouit, quantò magis præsentem? non ergo simus anxij, ne nos deserat. Quis enim pastor oues, quas scit in medio luporum constitutas, deseret? Maximè is pastor, qui animam suam pro ouibus posuit? Rursus, aduerte Christum non inescari aut moueri titulis magnatum, vt religiosissimi putarentur Pharisæi, & doctissimi uocarentur Scribæ, & pro pastoribus vigilantissimis haberentur. Hos ipse nũcupat lupos, etiam rapacissimos. Ex uita enim & animi affectibus æstimat Christus homines, nec finit se falli titulis ampullatis, & sesquipedalibus.

Christus bonus pastor & scit egere suas oues, & tempori adiutat.

Christus nihil uerit⁹ est titulos aut autoritatem hypocritarũ.

Estote ergo prudentes, sicut serpentes.

Ac si diceret Christus, Quia futurum est uobis negotium cum hominibus, quos lupos esse pronuntio, quibuscum perpetua geretis bella: Nolo tamen, ut uolmec imprudentes coniiciatis in pericula, aut imprudentia uestra remoremini cursum Euangelicum. Estote ergo prudentes, sicut serpentes. Quæ sit hęc prudentia, à serpentibus mutuanda, uariè traditur. Multæ enim sunt huius animantis astutiæ, Genesis 3. scriptura uocat serpentem, cunctis animantibus callidiorem. Et qui de animantium natura scribunt, uaria tradunt. Sed oportet certam quandam prudentiam serpentis à Christo respici. Aiunt quidam serpentes capiti suo prudenter cauere, & totum corpus ictibus obiicere, tantùm ut caput saluum retineant. Habent & hoc prudentiæ, quod cùm homines natura dissideant cum serpentibus, diligenter cauent serpentes, ne cicurentur, & ne cum hominibus domesticum contubernium agant. Intelligunt enim natura, sibi inter homines planè nihil salutis relictum esse. Hanc prudentiam iubet Christus Apostolos suos imitari, ut quæuis pericula subeant, quò caput, quod est Christus, saluum conseruent: & quia sciunt impiis naturale esse odium, aduersus uerbum Dei, nunquam ita cicurentur, ut contrahant familiaritatem cum impiis: nec aliter sibi ab ipsis caueant, quàm serpentes ab hominibus, & à uoce incantantium sapienter, quemadmodum psalmus 57. loquitur. Estote ergo prudentes, &c. Nihil aliud est, quàm, agite circunspectè & cautè omnia, posteaquam in medio luporum agitis, ne quid peccetis, & incommodi aliquid accipiatis. Et quemadmodum serpens colligit se in gyrum, ac circulum, ne quo modo caput offendatur, ita uobis quoque faciendum est, ut eius mini caput, hoc est, fidem in Christum, cuius legati estis. Et sicut serpens angustam quãdam cauernam circungyrat se, ut trãsitu angusto ueterem pellem exuatis liet, ita & uos per angustam portam & pœnitentiam incedite, ut ueterem exuatis hominem. Et quia serpens noxius est, iubet nos esse simplices sicut columbas, ut dicemus. Potest hæc allegoria referri in hanc sententiam, quòd debeamus esse contra malos cauti, id est, inoffensibiles seu irreprehensibiles, ne quid contra nos iusti iuris habeant: & sic tuta conscientia possimus dicere, His turbis & scandalis ego non dedi causam. Deinde simus benefici erga omnes, ut per Christũ gloriam possimus. Mali non habent, quòd iure contra nos querantur. Boni uerò & omnes habent, quod iure gratias agant. Hoc est prudẽtem esse contra malos, & eorum insidias, & syncerum erga omnes. Hanc sententiam Paulus Rom. 16. cap. aliter tra-

Serpentis calliditas.

Serpẽtũ prudentia.

A serpentib⁹ discant ministri uerbi prudentiam.

Prudens quì sit concionator, & quinis Christianus.

ctare uidetur: vbi iubet nos esse prudentes in bono, & simplices in malo. Quo quidem Paulus non loquitur de malo ab aliis uitando, sed de malo non faciendo aliis. Quasi diceret, Debent Christiani cauere diligẽter, ne aliis noceãt, & non discernãt inter dignos & indignos. Sed hoc loco Christus loquitur de malo ab aliis uitando prudenter, id est, ne occasio illis detur. Imò diuersa est illic significatio mali, scilicet, passiui & actiui. Hoc est, quod ipse mox exponit istam prudentiam, dicens, Cauete ab hominibus, id est, uidete ne uos fallant insidiis, & occasionem iustam inueniant contra uos, & illiciant ad malum. Quia scitote ipsos hoc agere unicè, ut tradant uos. Ergo serpentes estote, custodientes caput uestrum: id est, ne conscientia pallescatis datæ occasionis seu scandali. Conscientia enim seu fides illa, quæ charitatẽ operatur, est caput & gloria nostra coram Deo per Christum, quòd syncériter (ut Paulus) uixerimus in hoc seculo, nulli dantes ullam offensionem, sed exhibuerimus nos, sicut Dei ministros, tã doctrina quàm uita, 2. Corinth. 6. uide locum Pauli. Quia ergo diabolus & mundus nostram doctrinam student seditiosam & hæreticã facere, uitam uerò impiam & sceleratã, ideo sic est docendum & uiuendũ prudẽter, ut nulla iusta causa, nec doctrinã nostram nec uitam possint reprehendere: & si reprehendant, mendaciter, confundantur in tẽpore inspectionis, seu uisitationis: sicut, 1. Petri 3. scribitur, Vt in eo, quòd detrahunt uobis, confundantur, qui calumniantur uestram bonã in Christo conuersationem. Item ad Tit. 3. Verbum sanum & irreprehensibile, ut aduersarius nihil habeat contra uos. Hoc est igitur prudenter docere & uiuere, ut in conscientia nostra nulla sit culpa, si mundus & lupi nos damnarint uel occiderint.

Malum duplex, uitandũ

Fides una caput nostrũ, quod, more serpẽtis, uniceè tuendum.

Prudenter tũ uiuat, tũ doceat Christi minister.

Et simplices, sicut columbæ.

Ne Apostoli existimarent superiore sententia de prudentia, concedi sibi potestatem negligendi suam uocationem, aut acuendi linguas suas, ueluti serpentes, in aduersarios, statim addidit Christus, Et simplices, sicut columbę. Scribunt quidam, columbam animal esse innoxium, & tantæ simplicitatis, ut imperiosum marem, subinde etiam iniquum, patiẽtissimè ferat, nec relinquat domum suam, nisi aut cœlebs aut uidua. Vide Plinium lib. 10. cap. 34. Ad hanc igitur simplicitatem uocauit Christus suos Apostolos, ut & si multis malis adficiantur ab aduersariis, non tamen derelinquant suam uocationem, nec malum malo referiant, sed ita sibi caueant ab impiis, ut nihilominus officium legationis iustè perficiant. In primis igitur studendum est, ut serpentina insit nobis prudentia: deinde ut columbinus sit candor, ac synceritas. In persecutione enim necessarium est prædicatorem uerbi habere hæc duo, scilicet, ut cautus sit contra falsos & insidiosos, & tamen sit syncerus & apertus erga bonos & pios. Nempe diabolus & mundus mille artibus quærunt occasionem contra iustos, ut meritò uideantur eos persequi. Ideo cauendum est prudenter, ne ulla eis detur occasio iustæ persequutionis, sed semper cogantur coargui à propria iniustitia, quòd gratis oderint Christum. Sic serpens astutissimè custodit caput suum, & diligentissimè uitat, quæ sibi nocere possunt, ut est astutissimus sua natura. Porrò cùm malis non dederimus scandalum aut occasionem, & sic prudentes in malo fuerimus: requiritur tunc, ut etiam simplices in bono simus, id est, ut nullis iniuriis quempiam afficiamus: sed doceamus, seruiamus, adsimus tam gratis quàm ingratis, non accipientes cuiusquam personam, sicut columba pro sua simplicitate educat indifferenter fœtus tam suos quàm alienos. Obserua, Christum hoc loco suam doctrinam nobis ob oculos ponere, per similitudinem ab animantibus sumptam, notis quidẽ, sed quorum ingenia non statim cognoscuntur. Profuerit certè animalium & rerum naturalium naturam aliqua ex parte non ignorare. Vnde Augustinus li. 2. De doctrina Christiana, cap. 16. dicit, quòd ignorantia rerum naturalium multos

Columbinus sit prædicator.

Colũbæ simplicitas.

Ecclesiastes nullius respiciat personã. Rerum naturalium scientia non mediocriter iuuat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

scripturæ locos reddit obscuros. Rursus obserua, Christum epitheto simplicitatis respicere ad patientiam, qua ornati esse debent prædicatores, quando à lupis exagitantur: deinde, uocare pios ac simplices natura, columbas, quòd datam fidem sponso Christo non uiolant.

Cauete autem ab hominibus.

Clarius seipsum exponit, & explicat de quibus loquutus sit lupis, ad quos oues mittat: & quomodo ipsas oporteat moderata uti prospicientia. Non hortatur omnes homines obseruare, sed malos, de quibus mox dixerat, ac paulò post loquitur. Et hoc declarat articulus Græcus. Cauete, inquit, ab illis hominibus: ab illis, inquam, quos prius appellaui lupos. En modestiam Christi: tacet illorum cognomina & titulos. Erant enim satis noti discipulis, qui doctrinam Christi auersabãtur, nimirũ Scribæ, & Pharisæi, sacerdotes, seniorésque populi. Cauete, id est, uidete, ne uos fallant homines isti, & occasionem iustam inueniant contra uos, & illiciant in nassam suam. Mirabilis est hæc admonitio, Cauẽdum esse ab hominibus, Quid igitur sunt homines? An dæmones? Respondeo: In hac causa, scilicet Euangelij, prorsus nudè fidẽdum est primariò soli Deo, Quia omnis homo mendax, solus Deus uerax. Est certè omnis homo mutabilis, quasi alius Vertumnus, quèadmodum psalmus 147. dicit, Nolite confidere in principibus, neque in filiis hominum, in quibus non est salus. Hoc enim sit uobis de hominibus persuasissimum, quòd si hodie fauerint, cras persequentur: nusquam tuta fides. Lupi sunt, ideo sic parate animum, ac si soli essetis in mundo, tanquam oues in medio luporum. Cum uos audierint, erunt uobiscum oues. De reliquis, cogitate, quomodo ab illis cauendum fuerit, potissimùm iis qui sunt homines, id est, sapientes: qui non sunt stulti, sicut fideles & simplices: sed homines, id est, sapientia humana potentes, qui uel contemnunt fidei doctrinam, uel simulant se credere. Nam hi semper oderunt prædicatores, ut Herodes Ioannem. Rogabis. Vnde hæ furiæ, ut in Christianos & uerbi prædicatores sæuiatur? Certè à principe mundi, cui nihil est æquè inuisum, atque pietas: qui quos captiuos tenet ad suam uoluntatem (tenet autem, quotquot non sunt per Christum renati, & oues facti) in sanctos Christi concitat.

Christi modestia.

Homo uitãdus.

Homo Proteusquida m & Vertũnus.

Satanas suos continenter in seruos Christi impellit.

Tradent enim vos.

Cautionis ætiologia est ab occasionibus, quibus conabitur mundus syncerus prædicatores à uera doctrina abstrahere. Atque hac Christus exponit lupinam rabiem, indicans, quid sui sint passuri propter functionem Euangelicam. Quia (inquit) nouam mundo nuntiaturi, abitis, & quæ nihil commercij cum carne & mundo habet, profectò excitabit uestra doctrina magnos in orbe tumultus, ideo cautiores uos oportet esse, ut caueatis ab istis hominibus, siue uerius, lupis: futuri est enim olim, ut pertrahãt uos, tanquã maleficos, in concilia sua. Hæc mala non ad præsentẽ legationẽ pertinent, sed ad eam potius, quam post Christũ glorificatum, & receptam plenitudinem spiritus, obituri erant Apostoli. Nam in ista nihil tale legimus Apostolis accidisse, uerùm trãquilla omnia succesisse, ut uidere est, Luc. 22. Quando misi uos sine sacco, &c. nunquid defuit uobis aliquid? Respondẽrunt, nihil. Et, ut est apud Lucam, redierunt gaudentes, & Christo congratulantes, quòd etiam dæmonia sibi subiecta essent in nomine ipsius. Rogabis, Cur iubet Christus cauendũ esse ab improbis hominibus, cùm mox subiungat, Tradent enim uos, &c. adserens certissimè, quòd non solùm conabuntur tradere pios, sed etiam tradent, & trahent in cõcilia, & flagris cædẽt. Si enim impij tradituri erant, & tracturi Apostolos in concilia, & flagris cæsuri, quid opus erat admonitione ut ab illis cauerent? Respondeo, non uana est exhortatio, qua monet suos Christus, ut attendant & caueant à lupis. Nõ enim ideo hoc ait, quòd uelit illos securos simpliciter à persecutione, cùm aliter dictum sit ab eo, & reipsa futurũ est, quòd multa

Prima legatio Apostolorum, plena pacis & quietis.

patientur ab impiis. Sed eò tendit admonitio, ne imprudenter se in manus impiorum coniiciant, & ut nullam improbis dent sæuiendi occasionem ante tẽpus. Hoc ipsum Dominus aliquando fecit, Iudæorum furorem declinans, cùm tamen sciret se à Iudæis occidendum. Vult certè Dominus suos quidem paratos esse ad malorum tolerantiam, sed nõ uult ipsos imprudenter ac temerè cum improbis uersari, & dare occasionem sæuiendi, uerùm prudenti consilio illorum malitiam fugere, licet sint parati ferre omnia propter Christum. Huc spectat exhortatio Pauli ad eos, qui inter Gentes uiuebant. Ephes. 5. Videte fratres, quomodo cautè ambuletis, non quasi insipientes, sed ut sapientes: redimentes tẽpus, quoniam dies mali sunt. Et ad Colost. 4. In sapientia, inquit, ambulate erga extraneos. Et. 1. Petr. 2. Conuersationem uestram inter Gentes habentes bonam, ut in eo, quòd detrectant de uobis, tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus uos considerantes, glorificent Deum, in die uisitationis. Colligamus ex superioribus, impiorum insidias prudenter fugiendas, ne aliquo modo ipsos ad insaniam & furorem imprudenter prouocemus: deinde præparemus nos fortiter per Christum ad malorum tolerantiam, si piè uixerimus. Sensus uerborũ, Tradẽt uos, &c. est, Quòd in speciem apparebit iustum, quòd tradentur Apostoli pro nomine Euangelij, flagris, & aliis pœnarum generibus. Quid enim aliud prædicit Dominus, nisi Apostolos, & pios eorum successores olim iudicandos, publicéque potestati, ut puniantur, tradẽdos? Vnde uidebuntur consultò ac iusti iudicij titulo & specie condẽnandi: atque ita condemnandi, ut nemini liceat contradicere. Quis, quæso, contradicet concilio Seniorum, maximè Scribarum doctissimorum, & Pharisæorum religiosissimorum? Adhæc, quis synagogæ populi reclamauerit, si quid illa condemnarit, & punierit? Rursus potestati principum & regum quis obsistet? Sed confidere iubet & non despondere animos, quandoquidem satis uirium & consolationis in illa hora dabitur illis, ut uictores euadant aduersus lupos & bestias truculentas, sub hominis tectorio delitescentes.

Peticula qua tenus ministro Christi adeunda.

Etiã specie optimi iuris, dãnatur pij.

Synedria.

In conciliis.

Hæc est prima species crucis, qua irritantur piorum prædicatorum animi. Pertrahent (inquit) uos in concilia sua, εἰς συνέδρια, hoc est in confessus iudicum ac senatorum, quasi Christum, qui in uobis erit, sua potentia, autoritate, & sæuis minis facillimè absterrere possint. Synedria sunt cõcilia & confessus seniorum & primorum populi.

Et in Synagogis suis flagellabunt uos.

Hæc est alia crucis species, aliquantò grauior præcedenti. Cùm autem non uideatur tantùm de templis Iudæorum loqui, per synagogas intelligit conciliabula, seu conciones hominum, promiscuè omnium. Pertrahent (inquit) uos in sua conciliabula, & in conciones hominum, in quibus dogmata, à uobis asserta, discutientur, ac damnabuntur ceu erronea, seditiosa, & hæretica. Tum uos, tanquam schismaticos & seditiosos, in cõciliis condemnatos, in synagogis populi communi consensu castigatos, publicæ potestati puniendos & condemnãdos offerent, quò suam impietatem pallient, & prætextu iustitiæ ueritatem obscurent, ac personas perdãt seruato hoc ordine. Ad concilia tradent, in conciliis accusabunt, & in cõciliis condemnabunt. Deinde publicæ potestati puniendos tradent: eò uidelicet, ut non solùm homines perdant, sed magis, ut ueritatem obscurent. Ad hunc modum cùm Christum ipsum cepissent per suos satellites, potuissentque per uiolentiam occidere, iustitiæ prætextum quærunt. Hoc enim peculiare habet ipsa hypocrisis: non uult uideri cuiquam iniuriam inferre, sed magis omnia amore ueritatis, pietatis, & iustitiæ facere. Maluerunt illum primùm concilio seniorum sistere, ibique condemnare, deinde autoritate concilij condemnatum, præsidi offerre puniendum.

Synagogæ & cõciliabula.

Iustitiã suis scelerib⁹ imprij prætẽdit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vnde Luc. 22. scribitur, Et ut factus est dies, cõuenerunt seniores plebis, & principes sacerdotum, & scribæ, & duxerunt illum in cõcilium suum, illicque innocentem condemnarunt, atque ita condemnatum præsidi Pilato sistunt. Et rogant, respondent, Nisi hic esset malefactor, Ioann. 8. non tibi tradidissemus illũ. Ad huius formam rapti sunt Petrus & Ioannes. Act. 4. Et Apostoli omnes Act. 5. Et Stephanus Act. 6. & 7. Obserua: magnum est constantiæ donum, non desistere à prædicatrina, propter copiam ac præsentiam hominum, ab Euangelio euocantium.

Et ad reges & ad præsides ducemini.

A conciliis & synagogis, ut reipublicæ subuersores, producemini ad reges & præsides. Hæc dicit, quòd Iudæi non haberent eo tempore potestatem exercendæ iurisditionem ad mortem, ut testantur, Ioan. 18. Nobis non licet interficere quemquam. Quare non contenti flagellis, uolentes uos occidere, trahent ad præsides & reges, uitæ & necis potestatem habentes. Hæc species crucis eo uehementior est, quantò personę sunt maiores, à quorum iudicio, autoritate, potentia, &c. pleruncque omnes pendemus. Hæc pericula primus subiit Christus, deinde Apostoli: quis enim Christus à satellitibus captus ad Annam, ab Anna ad Caipham, & cõcilium ductus, tandem ad præsidem Pilatum productus est. Mirabile auditu: Sunt & synagogæ & magistratus à Deo, quos tamen erga suos ministros Apostolos malos propitios habuit. Sed hæc operatur Satanæ tyrannis, quæ in hoc mundo obtinet, & omnes uires mundi, omnẽq; potestatem excitat aduersus Christum: idque eam stutia & peruersitate facit, ut eam potestatem quę est ad uindictam malorum, & ad impios reprimendos data, & ob id ministra Dei est, ad sui regni defensionem, & regni Christi impugnationem excitet. Et, quod omnium est allutissimũ, ita suos, siue prę sides, siue reges, regit, & ea cæcitate irretit, ut dum pios & uerbi præcones persequuntur, putent se probè seruire Deo, & defendere ac tueri pietatem reperbata impietate, quum tamen prorsus contrarium faciant. Tam potens malum est cæcitas, ut per ipsam Satanas principatum in mundo obtineat. Sentit certe ille aduersarius, quantum suo regno ueritas ipsa incommodet: & se non posse regnare, nisi in tenebricosis mẽtibus, propterea ex diametro ueritati aduersatur, & illius est hostis iuratissimus. Huc pertinet, quod Paulus scribit, 2. Corinth. 4. Quòd si etiam opertum est Euangeliũ nostrum, in iis, qui pereunt, est opertum, in quibus Deus huius seculi excæcauit mentes infidelium, ut non fulgeat illuminatio Euangelij gloriæ Christi, qui est imago Dei. Iam si in hoc sita est regni Satanæ tyrannis, ut mentes hominum cæcitate percussas in sua potestate detineat captiuas, ut & Paulus, 2. Timoth. 2. commemorat, Quis non cognoscit, quantum habeat uirium in eos, qui cæcitate percusi sunt, & potiuntur mundana potestate, qua impietas coniuere deberet? Rectè profectò Paulus consulit, 1. Timoth. 2. & obnixè admonet, ut Deũ oremus pro iis qui in sublimitate constituti sunt. Cur ita? ut tranquillam & quietam (inquit) uitam agamus in omni pietate & honestate. Obserua: in his enarrandis periculis Christus tacet pericula mortis, ne infirmos abiterreat.

Iudæis non erat ius mortis inferendę.

Potestas, quę à Deo est, Deũ in suis persequitur.

Cæcitate Satanas immittit mundo, ut latius & liberius regnet.

Satanas maximè omniũ ueritatẽ odit.

Satanas primò captat magistratus, & potentat'.

Paulus quur monet imprimis orandũ pro iis, qui publicis muneribus funguntur.

Propter me.

Ne putarent Apostoli hæc omnia mala & pericula accidere propter sua merita, ait, propter me, id est, scitote hæc uobis euentura nomine meo, siue propter nomẽ meum, quod annuntiabitis, non autem propter merita uestra, sed mea tantùm causa: hoc est, hoc titulo & nomine hæc patiemini, quia estis Christiani: non de nõ tam uos, quàm ego in uobis à Satana patiar. Totus enim in hoc est Satanas, ut Christum impugnet, & de terra tollat. Quod feciſſe putabat, cùm per suos ministros ipsum cruci affixit. Sed Christus uictor euasit, & uictum se agnouit Satanas: pertinaciter tamen pergit in Christi sæuire ministros, hoc tantùm nomine, quòd Christiani sunt, & se Christi esse confitentur: propter hoc tormenta & om-

Christus in suis patitur.

cem uariis modis ipsis per suos infligit. Legito Apologeticum Tertulliani cap. 3. & 4. Obserua pro eodem accipi, propter Christum pati, nomine Christi pati, & propter uerbum Christi pati.

In testimonium illis, & Gentibus.

Occupatio est: Possem impedire & prohibere, inquit, ne traderemini in manus impiorum, & sic cum ouiculis solùm esset uobis negotium. Sed hæc fieri patiar, ut inexcusabiles sint & Iudæi & Gentes, nec possint negare sibi esse prædicatũ Euangelium, & ut omnibus testatum sit, ac perspicuum, illos suopte uitio perire: nimirum, qui tot miraculis, qui tot beneficiis, qui tam obuia & sancta doctrina, qui uestra simplicitate, lenitatéque prouocati, tam odiosè retecerint salutem oblatam. Certè uincula Apostolorum cesserunt tam Iudæis quàm Gẽtibus in testimonium quòd Dominus ipsis misit uerbum suum, ac eos sanare uoluit, ipsi uerò renuerunt: Vnde iam sunt inexcusabiles, & hæret in ipsis culpa perditionis eorum. Atque dum persequebantur Euangelium, hac ipsa persequutione clarius reddebant Euangelium: & notum fiebat mundo, hoc esse uerum, pro quo audebant prædicatores mori. Audiamus Paulum ad Philipp. 1. cap. hæc exponentem: Scire autem uos uolo (inquit) fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum uenerunt Euangelij: ita ut uincula mea manifesta fierent in Christo, in omni prætorio, & in cæteris omnibus, ut plures è fratribus in Domino, confidentes in uinculis meis, abũdantius auderent sine timore uerbum Dei loqui. Obserua: in testimonium illis, supple, Iudæis, quòd promissum & oblatum Euangelium de suo Messia contempserint, neque receperint. Gentibus in testimonium, quòd idem Euangelium, ex gratia oblatum, non receperint. Aduerte, hac duplici uoce, illis & Gentibus, omnes comprehendimus. Rursus aduerte, quod Apostolis propter Christum, & propter annuntiatam ipsius resurrectionem euenit. idem & aliis fidelibus Euangelij ministris, quandiu hic mundus erit, euenire curabit. Nemo ergo propter uincula & carceres, Martyres Christi cõtemnat. Nam ista perpessi sunt propter Christum & iustitiam, non propter dolos, malas artes, scelera & fraudes.

Iudæi inexcusabiles.

Iudæi & Gẽtes suapte culpa pereunt.

Euangelium Euangelistarum morte illustrius & certius redditum.

Quod sibi Christus uoluit, idem & suis vult accidere.

Cùm autem tradent uos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini.

Posteaquam de magnitudine periculorum, quæ imminebant, monuit, nunc declarat, cuius uirtute, illa superaturi sint, salutem & uictoriam promittens, non qua uita ipsorum in tuto sit, sed qua, inuicta stet, atque triumpher gloria Euangelij. Hoc itaque faciens occurrit cogitationi, qua fortasis excidissent animi Apostolorum. Auditis enim tam horrendis periculis, quòd in consessibus non solùm accerserentur capitalium rerum, sed etiam ut disputetur de doctrina & concionibus ipsorum: poterant non parum animis deiici Apostoli, propriæ ruditatis sibi probè conscij, & mox cogitare, Qui fieri potest, ut nos, cùm simus idiotæ, præter lacum & pisciũ capturam nihil scientes, disputãdi artem parum instructi, tantam causam Euangelij ante reges, præsides, & concilia defendere ac tueri ausimus? & nos, literarum ignari, congrediamur cum Rabinis, & eruditissimis Iudæorum, exercitatissimisque in omni disciplinarum genere Philosophis? Hoc certè metu & hac solicitudine teneri poterant. Sed his occurrit ac medetur Dominus, magnã adducens consolationem & erectionem animorum imbecillium contra crucem, ne aut propter illam, prorsus ueritatem denegent, aut de ueritate addubitare incipiant, aut desperent de præsidio diuino in cruce. Hæc consolatio est ab infirmitate & impotẽtia aduersariorũ & persecutorũ ueritatis. Quum ad tam multos (inquit) pauci, ad tã potentes, infirmi & inermes, ad tam eruditos, idiotæ producemini, ut in synagogis & scholis suis inquirant aduersus doctrinã uestram, Nolite cogitare, &c. id est, nolite esse soliciti, quomodo causam meam sitis acturi, aut quomo

Dominus addit animum suis aduersus cruces futuras.

Universidad de Deusto
Biblioteca

do uos iudiciorum, legum, foríque rudes & imperiti, sitis responsuri illorum accusationibus, calumniis & obiectionibus, non erit opus, ut ad ea confugiatis praesidia, quibus hominum vulgus in iudiciis solet uincere. Adhibẽt peritum & bene linguacem patronum, adulantur iudicibus, supplices se prouoluunt ad genua, flauores redimunt pecunia: absint hæc à uobis. Tantùm prodite uocati, omnem animam curam abiicientes, & respondete simpliciter ac fortiter, etiam oratione non meditata, sed quæ fortitudinem præ se ferat, cum prudentia modestiaque conuenientem. Atque ut uictus uobis citra solicitudinem uestram ubique suppetet, ita lege peditabitur oratio. Aut: nolite cogitare, quomodo, &c. id est, nolite inniti uestræ prudentia uestróue præsidio, quasi uos positis in cruce, istarum rerum uestrarum auxilio, consistere. His uerbis sanè non præcipit supinam quandam securitatem & indiligentem securitatem: sed anxiam excludit excruciantem diffidentémque curam siue solicitudinem. Nam μὴ μεριμνήσητε, ait, ne sitis, uidelicet, anxij: quo uerbo suprà 6. cap. usus est. Hæc apud Lucam significantius leguntur, cap. 21. Ponite ergo in cordibus uestris, non præmeditari, quemadmodum respondeatis: id est, nolite anxiè præmeditari apologiam siue defensionem. Obserua, quid hic locus nos docet: Christũ scilicet non deserere suos, quorũ opera usurus est ad promouendum regnum suum: ipsúmque expendere, quibus rebus opus habeant. Nouit certè suorum tenuitatem & imbecillitatem, non ignorans, quàm nihil efficturi sint, nisi sua illis uirtute adsit. Rursus obserua, Christum addere amaris dulcia, hoc est, admiscere cruci insignes consolationes. Prima est à præsidio Spiritus sancti. Hæc in genere opponitur præcedentibus crucis speciebus. Rursus aduertite hunc locum esse promissionem, qua Christus munit discipulos aduersus periocula, quæ propter confessionem & prædicationem Euangelij in publicis iudiciis subituri erant.

Aufert Christus suis Apostolis confidentiam inseiplos.

Christ⁹ vbique adest & ꝓspicit suis.

Christus cruces futuras suorum promissione cõsolationum condit. Promissio.

Dabitur enim uobis in illa hora, quid loquamini.

Aetiologia, cur non debeamus esse soliciti in defendenda Christi causa, nec inniti nostro præsidio in cruce. Ea uerò sumpta est ab officio Spiritus sancti, cuius est, conseruare nos, atque defendere in cruce. Siquidem sic fortasis cogitare poterant Apostoli, Quare de re maximè necessaria non debemus esse soliciti? Necessarium enim erit omnino, scire, quid respondeamus, ante reges & præsides constituti. Iam hac cogitatione illos leuat, & causam aperit, cur abigenda sit solicitudo responsionis: Dabitur enim uobis in illa hora, id est, opportuno tempore, & cum potissimùm opus fuerit, quid loquamini: pater enim uester scit, quid uobis, rebus ita habentibus, sit opus. Anxiè enim istæc meditari non est eius, qui totus pendet ab auxilio diuino. Etiam nihil præmeditatis dabitur in tempore oratio, non orata, sed prudens & efficax, dignáque Euangelio. Apud Lucam 21. paulò significantius hic locus scribitur. Ego enim dabo uobis os & sapientiam, cui non poterunt contradicere omnes aduersatij uestri. Quasi dicat: non est humanum hoc negotium, quod geritis, sed diuinum, cuius uos non autores estis, sed organa. Cum admiratione fortasis quispiam his reclamabit, dicens: Quum Christus eam promittat spiritus sapientiam, ut non possint ei omnes aduersarij contradicere: Quid igitur est, quòd aduersarij non solùm discipulis, uerùm etiam ipsi Christo frequenter ita restiterunt, & contradixerunt, ut multò pertinaciores discesserint? Respondeo. Non est uana Christi promissio. Nam Christus non promisit, aduersarios mutos fore, sed significat potius eos loquaces futuros, siue contradicturos, pertinacissimè omnibus sapientiæ & eloquentiæ suæ uiribus repugnaturos. Promittit autem nullam aduersariorum sapientiam, aut eloquentiam fore, quæ possit subuertere ueritatem Euangelij. Aduersabuntur quidem impij, sed non praualebunt: contradicent, sed non obtinebunt in causa: resistent, sed non uincent. Re-

Spiritus sancti est, solari in cruce.

Non restituros Ethnicos Apostolis, quo modo accipias.

sponsabis forsitan: Quomodo non erant uicturi, cùm & Christum & Apostolos oppresserint atque trucidarint? Trucidárunt quidem corpus, sed non extinxerũt ueritatem Euangelij: Oppresserunt uitam eorum corporalem, sed non oppresserunt prædicationem eorum de Christo Iesu. Quantò enim Apostoli crudelius à Iudæis & Gentibus trucidati sunt, tantò latius sparsa est Euangelij prædicatio, dò nec peruasit in totum orbem terrarum. Imò res ipsa declarat, quòd iuxta promissionem Christi, tanta uiguit in Apostolis spiritus sapientia, ut nec eloquentia, nec etiam tyrannide potuerint aduersarij Euangelium eorum (quod de Iesu Christo confessi sunt, & prædicauerunt) opprimere. Porrò hanc præmonitionem de Spiritu sancto frequenter inculcat scriptura à Domino factam, non solùm hoc loco, sed etiam Marc. 13. Luc. 12. & 21. Atque uidemus ita ubique factum, etiam in ueteri testamento, Exod. 35. cũ uellet Dominus uti opera Bezeleel filij Huri, ad conficiendum tabernaculum, instruxit eum suo spiritu, sapientia & industria, quantam ad perficiendum opus poscebat ipsa necessitas: Item Numeri. 11. cùm iussisset Mosem eligere de senioribus populi 70. uiros, in quorum humeros diuideret onus moderandi populi, statim dat illis de spiritu suo, quo essent ad regendum populum idonei. Et in libro Iudicum, cùm uellet populum de manu hostium liberare, atque ad liberationem uti ministerio alicuius iudicis, dabat illi mox per spiritum suum & industriam & mentis fortitudinem. Ita & Iosue spiritu Domini repletus est: & Saul, quandiu illius opera utebatur Deus. Sic & Dauid & Salomon, 3. Reg. 3. Quis quæso potentissimorũ regum uel principũ hoc suis potest præstare ministris? Ex his & superioribus docemur cauendũ esse, ne iuxta quorundã errorẽ hallucinemur, putantes hanc Spiritus sancti adsistentiã debere facere ipsum Christi ministrum securum & negligentem, ita ut iam non sit opus studio, lectione & aliis purioris uitæ exercitiis. Deinde dicentes, quòd cùm non deceat nos esse solicitos de præmeditanda apologia, eò quòd Spiritus sanctus daturus sit quicquid necessarium fuerit in illa hora, ideo negligenda sit sacra lectio, & nihil prosit studium sacræ scripturæ. Adhęc facit quod uulgus obiicit: Ad quid (inquiunt) docemur religionem tot & tam uariis concionibus, quando, ut Christus hoc loco de doctore Spiritu sancto, ita & Hieremias de tempore reuelati Euangelij scribit, Non docebit ultra uir proximum suum, & uir fratrem suum, dicens, cognosce Dominum: Omnes enim cognoscent me à minimo usque ad maximum, ait Dominus. Si nullus proximum docebit, cur pueri in catechismo eruditiuntur? Cur nos natu maiores in Euangelio instituimur? Respõdeo: Ignauos odit Spiritus sancti gratia, amãs cupientissimos pietatis promouendæ. Nec prohibet Christus laborem & diligentiam, sed anxietatem & solicitudinem, seu curam anxiam. Nec uult hoc ut uel Apostoli nullam operam sumant in meditanda apologia, uel nos nullam diligentiam adhibeamus in discenda sacra scriptura: quandoquidem ipse dixit, Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis, seu impia doctrina. Hæc autem qui cupit attendere, multàm certè diligentiam exhibere debet. Sed rogo aduersarium, an credat Spiritum sanctum etiam in Timotheo loquutum esse? Puto fatebitur. Quid ergo opus fuit Paulo scribere, 1. Timoth. 4. Dum uenio, attende lectioni, exhortationi, & doctrinæ. Item, 2. Timoth. 3. Et quia ab infantia sacras literas nosti, quæ te possunt instruere ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Iesu. Omnis enim scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, &c. Quis, hæc legens, non uideat tantùm abesse, ut, studium legendæ sacræ scripturæ gratiæ Spiritus sancti repugnet, ut magis ille Spiritũ sanctũ negligat, qui lectioni sactæ scripturæ uigilanter non attenderit? Atque hoc apertum est ex admonitione Paulina, 1. Timoth. 4. Cùm enim dixisset, Dum uenio, &c. subiunxit, Noli negligere gratiã, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyterij. Hęc exerce, &c. Quis hic non ui-

Solenne est Deo, & promittere & dare spiritum suũ, iis quorũ opera est usurus.

Spiritus sanctus nõ sinit hospites sitos, desides esse.

Christus nõ prohibet laborem, sed anxium studium.

Spiritum sanctum negligit, qui sacras literas non colit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

det, neglectus Spiritus sancti accusandum esse ministrum Christi, non attendentem lectioni sacræ? Certè uidere est Paulum, 2. Timoth. 1. dicẽtem, Propter quam causam admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionẽ manuum mearum, pulchra similitudine ostẽdere, non esse negligendã gratiam Dei, sed excitandam, quemadmodum excitatur igniculus quidam flatu & impositis lignis, uel alterius generis alimoniis, ut alatur, nisi uelis ipsum neglectum & extinctum. Quare certum est gratiam Spiritus sancti amare studia & exercitia legendarum sacrarum scripturarum, atque illis quasi igniculis quibusdam quærdam excitari & ali. Non quòd his studiis opus habeat Spiritus sanctus, sed quòd non amet corda ignaua, uerùm magis sancto studio collaborantia. Atque dum in hoc extemplo prohibet Christus solicitudinem præmeditandæ apologiæ, non prohibet diligentiam præmeditationis, aut studium sacrarum literarum, sed prohibet desperationem, quæ solet nos ad abnegandam ueritatem Euangelij solicitare. Nam qui in persecutione propter confessionem Euangelij captiui tenẽtur, uarijs cogitationibus occupantur. Quid faciam? aiunt: & si enim agnosco confessionem fidei meæ, ueram esse, tamen quia rudis sum & indoctus, nõ potero tam doctis, tam impientibus, tam eloquẽtibus resistere. Cedam igitur ore, & interim retinebo ueram fidem in corde. Sed absit (inquit) hæc solicitudo, absit hęc desperatio. Tu quidem dum tempus habes, da operam sacræ scripturæ, meditare apologiam, compone responsionis orationem, ne ignauia & torpore Dominum Deum tuum tentes. Sed cùm constitutus fueris in publico iudicio aut concilio, noli diffidere, noli desperare, dabit Dominus, quod loquaris. Si præmeditata non fuerint commoda, dabit Dominus commodiora, tantùm modò ne aduersariorum uel sapientia uel eloquentia ita terrearis, ut à ueritate deficias, & Euangelium abneges. Malè ergo argumentantur, dicentes: Cùm tradiderint uos, nolite soliciti esse, quid loquamini: dabitur enim uobis in illa hora, quid loquamini: ergo ministri Christi nõ debent legere sacras scripturas, neque ex sacris literis loqui, sed expectare quid ora perto suggeret ille Spiritus Christi promissus. Quemadmodum nõ sequitur, Matthæi 6. Nolite soliciti esse, quid manducetis, quid bibatis, aut quid induatis: Ergo Christiani non debent laborare, neque ex labore manuum suarum uiuere. Obstat consequentiam! scilicet illis uerbis non prohibet Christus laborem, studium & diligentiam quærendi uictum & amictum, cùm alibi præcipiatur, ut unusquisque seruiat diligenter suæ uocationi: & patrumfamiliàs uocatio sit, uictum & amictum quærere. Sed prohibet impiam curam, qua quis, derelicta uocatione Dei, sectatur illegitimam, quò corpori suo cõsulat. Sed de his suprà, 6. capite differuimus. Proinde si diligẽter perpenderimus, non solùm quid uetat, sed & causam, propter quam uetat, non ad uerbi ministros duntaxat, sed & ad omnes reliquos Christianos ista doctrina pertinebit. Nam si in genere, nõ debet in tempore necessitatis anxius esse pro re maximè uocationi necessaria, qui opera & beneuolentia diuina fruitur, propterea quòd cœlestis pater talem nequeat deserere: quid aliud sequitur, quàm omnes filios Dei non debere quacunque in re necessaria esse anxios, & cura ac solicitudine affligi? Quare hæc admonitio, Nolite soliciti esse, &c. ad omnes pertinet. Porrò quod ad Hieremiam attinet, cum Dominus ait, Non docebit ultra uir proximum suum, non abrogat in Christianismo externũ ministerium prædicandi Euangelij. Christus enim dixit, Ite, prædicate Euangeliũ omni creaturæ. Et Paulus, Fides ex auditu est, auditus autẽ per uerbum. Necessarium igitur est in Ecclesia Christi externum ministerium prædicandi Euangelij. Sed Dominus his uerbis, Non docebit ultra uir proximum suum, non docet, sed firmat potius externum ministerium Euangelij, & explicat perspicuã & publicam eius reuelationem, ac docet, quòd postquam Christus aduenerit, Euangelium illustrius tã dilucidè, támque perspicuè manifestabitur, atque sic ubiuis prædicabitur,

Gratiam Dei euoluendis sacris literis non parum foueri.

Spiritus sanctus bonam spem fouet in nobis.

Studio sacrarum literarũ erudimur ad resistendum insultib' aduersariorum

Causam præcepti nõ minus quã præceptũ ipsum spectare oportet.

Locus ex Hieremia explicatus, nõ docebit uir proximum suũ.

ut iam nemo indigeat priuato præceptore ad discendam pietatẽ, quales præceptores Iudæi habebant, quòd publicè tum annuntiabitur Euangeliũ, quò omnes ueram Dei cognitionem discant: non quòd opera priuati præceptoris contemnenda sit: sed quòd citra illam poterit quis Christianismum discere, modò diligẽs & beneuolus fuerit publicæ concionis auditor.

Publicæ cõciones citra operam priuati præceptoris erudire possunt Christianum.

Non enim uos estis, qui loquimini: sed Spiritus Patris uestri, qui loquitur in uobis.

Non est, cur tam anxij & soliciti esse debeatis de præmeditãda apologia. Quandoquidem non est humanum negotium, quod geritis, sed diuinum, cuius uos non autores estis, sed organa. Nec enim uos illic loquemini, sed Spiritus Patris uestri loquetur per ora uestra. Quasi dicat, Causa non est uestra, unde neque patrocinium eius uestrum erit: quare neque uos pro defensione solicitos esse conuenit. Causa, Patris est, patronus Spiritus sanctus, qui in uobis loquetur: is citra anxiam uestram curam uel studium, causam euincet. Deponite ergo inanem solicitudinem responsionis, quando sistemini coram regibus & præsidibus. Obserua: donum & uirtus est Spiritus sancti, nos posse in cruce subsistere. Etenim officium eius est, seruare in cruce, ne uincamur, & efficere, ut de testimoniis Dei, exẽplo Dauidis, psal. 118. loquamur, & non confundamur: huius præsidio fretos non oportet ullis malorum procellis commoueri. Rursus, obserua hunc locum ostendere, ad quem autorem referamus doctrinam Apostolorum, ad ipsum scilicet Spiritum sanctum, qui loquutus est per Apostolos, sicut olim per Prophetas. Item aduerte, Si

Universidad de Deusto
Biblioteca

du personarum, se inuicem insectaturarum propter ueritatem. Primus fratrum est, leuissimus, aliorum respectu. Secundus parentum est contra filios, hic grauior est. Tertius filiorum in parentes, qui grauissimus est, & omnium molestissimus. Hæc potentissima est tyrannis, quæ futura legitur inter has, sibi tam affinitatis quàm consanguinitatis iure coniunctas personas, pulchrè ab Euangelista collectas. Sed huius mali & odij pluspuam vatiniani principium est ab illo homicida Satana: cuius furori nulla naturæ iura ualent obsistere. A deóque uehemẽs est eius odium aduersus regnum Christi, támque potenti tyrannide dominatur inter filios huius seculi, ut etiam fratrem in fratrem, patrem in filiũ, filios in parentes armet. Iam quid in suos non potest, qui hoc potest, ut frater, oblitus germanæ charitatis, nulla etiam adfectus iniuria, fratrem nihil mali meritum adacturus sit in mortem? ut pater oblitus pietatis naturalis, filium (à quo nihil est læsus) quem genuit, quem habet successorem, ac bonorum suorum hæredem, accersat capitis? ut filij, abiecta omni reuerentia, consurgant aduersus patrem & matrem, & eos mactent, tradant, à quibus initium uitæ sumpserunt? Et, quod omniũ est mirabilissimum, licet regeneratio, quæ per baptismum fit in Christo, humanissimos, benignissimos, & mansuetissimos ferè reddat eos, qui Christum profitentur, & in ipsum credunt, adeò ut nihil queat æquè reddere fratrem fratri, patrem liberis, & liberos parentibus morigeros & obsequentes, atque in Christum credere: nihilominus tanta est uiolentia Satanicæ tyrannidis, ut suos armet, non solùm contra communem naturam, sed & contra regeneratam & amabilissimam naturam, quæ nihil, præter comitatẽ & amabilitatem spirat & præ se fert. Captiuos habet Satanas, quos lacte odij corrumpit, & contra Christianos armat & inflammat: & adeò uenenato odij spiritu ipsos imbuit, ut non solum alius alium oderit, sed etiam odio dignos sint. Subiungit, In mortẽ, hoc ad exaggerationẽ crucis facit: posstremus eius crucis effectus est mors. Porrò Michææ. 7. cap. hæc uerba ferè leguntur, uade putant ea Dominum mutuatum esse: Nolite credere amico (inquit Michæas) & nolite confidere in duce: ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi clausstra oris tui, quia filius contumeliam facit patri: & filia consurget aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum suam: & inimici hominis, domestici eius. Hactenus ille. Sed enim apud Michæam calamitas populi Hebræi describitur, qui eò relapsus erat, ut multatibus, odiis, & inimicitiis, dolis & insidiis se mutuò cõficeret, haberet dissecta, dispersa omnia, nec ulla fœdera uel iura sancta seruaret. Hic autem Christus prædicit suos, ab aliis ista passuros. Subiicit enim: Et eritis odio omnibus hominibus: quibus uerbis satis significauit ad suos hæc pertinere.

Satanæ furẽti inuidię nulla naturæ iura queũt obsistere.

Impotens Satanæ odium, odij semina & clades ubique spargit.

Fides Christum candidos, morigeros, & benignos reddit.

Mors, ultima crux.

Et eritis odio omnibus hominibus.

Pergit Christus exaggerare crucem, progrediens à singularibus ad omnes ingenere homines, in uoce, omnibus, synecdoche est, id est, multis. Odium, communiorem & uulgatiorem speciem crucis, ponit Christus pro aliis omnibus: tam carnis metsi qui uerè Christiani sunt reuera amabiles sint, & nihil agant, quod odio dignum sit: nihilominus contra eos Satan odium excitat omnium, quasi sint digni, quos omnes odio prosequantur. Non leue sanè est istud odium, quo Satan, huius mundi princeps, pugnat ex diametro cum Christi officio. Nam Christus uiuificat, Satan autem in peccatis detinet: Christus tribuit cœlum, Satan infernũ. Quare Satan primum quidem se opposuit, quantis potuit uiribus, Christo adhuc in terris uersanti, ut eius gloriam eius extingueret. Posteaquam uerò Christus euasit per mortem in summam maiestatem, adoritur nunc Satan omnes credentes in Christum, atque modò excitat reges & principes, organa sua, ut persequãtur: modò Gentes & populos, ut trucident: modò etiam propinquos, amicos, cognatos, fratres, adeóque

Omnes pro multi.

Odij nomine omnes crucis species comprehensæ.

Christus & Satan ex diametro oppositi.

Satan quod non potest in Christum, in Christianos molitur & exercet.

parentes, ut prodant suos ipsorum liberos, in Christum credentes, & obiiciãt eos extremis suppliciis: & tam atrox est inuidia atque impietas, ut maior excogitari nequeat. Nam aliis in rebus, si quid aduersi acciderit cognatis aut liberis, etiam si homicidæ, latrones & proditores patriæ fuerint, amici tamen & parentes cupiunt eos à suppliciis liberare. In professione autem Christi, Satan tantùm odium inspirat parenti impio & infideli erga filium Christianum, ut sentiat se præstare cultum Deo, si suum ipsius filium, alioqui honestissimum & innocentissimum, ad supplicia tradat. Publici illi scelerati, latrones, homicidæ, fures, incendiarij, & id genus alij, si publicis afficiuntur suppliciis, habent qui cõmiserentur, & uicem ipsorum doleant: Satan uerò tantam inuidiam erga Christi discipulos excitat, ut homines manibus præ lætitia plaudant, si uiderint eos ad supplicia rapi, ac iudicent terram, horum supplicijs, expiari. Sic Christo insultarunt aduersarij, de quibus ipse in psalm. 39. conqueritur, dicens: Ferant confestim cõfusionem suam, qui dicunt mihi euge, euge. Et isti acclamant ei in cruce pendenti, Vah, qui destruis templum Dei, & in triduo reædificas illud! Et Paulus de Apostolis ait, 1. Corinth. 4. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. Nec id tantùm contigit discipulis Christi eo tẽpore, quo Iudæi nondum deleti erant: sed etiam postea Gentes existimabant Christianos omnis publicæ cladis autores, & tanquam hostes humani generis, è medio tollendos. Si Tyberis ascendit in pomœria, uel in mediam urbem exundat, si Nilus non ascendit in arua, si cœlum fremuit, si terra mota est, si grando segetes percussit, si fames, si lues grassata est, statim, Christianis ad bestias, ad palos, ad sarmẽta, aut ad leones acclamabatur. Legito Tertullianum in apologetico.

Quantã immanitatẽ in hominib⁹ seculi odium in Christum excitãrit.

Christiani ab Ethnicis habiti, p hostibus & peste humani generis.

Christiani olim cathar mata & hostiæ piacularis.

Propter nomen meum.

Causam adducit propter quam naturalis etiam affectus parentum erga liberos, dissoluitur, & propter quam parentes fiant suorum liberorũ proditores, ac etiam interfectores. Quænam causa? Propter nomen meum, inquit. Multi nomine Iesu uocati fuerunt, ut Iosué successor Moysi, & pontifex Iesus, cuius mentio fit in Zacharia. Sed propter hoc nomen externũ, & literas sic scriptas, nemo passus est persequutionem. Nomen igitur Christi, de quo in præsenti sermo fit, est ipse Iesus Christus, ac officium eius. Eò huc ipse missus est, ut omnes in ipsum credentes, iustificẽtur & seruentur. Non misit Deus (inquit) filium suum in mundum, ut iudicet, id est condemnet mundum, sed ut saluetur mundus per ipsum. Qui credit in eum, non condemnatur. Qui uerò non credit, iam condemnatus est, quia non credit in nomine unigeniti filij Dei. Huius ergo odij causa nomẽ est Christi, non propter se aut ex se: Christus enim nullius dissidij autor est, sed princeps pacis: sed hominum malitia rebellióque turbas excitat. Nam filij Dei non ex uoluntate carnis aut uiri, sed ex Deo & spiritu nati sunt, Ioan. 1. & 3. Ideo parentes & amici carnis, nisi & ipsi ex Deo nati sint, natos ex Deo filios, etiam usque ad mortem, sæpenumerò persequuntur. Propterea ipsi filij Dei, inuisi sunt carnalibus, propter Christi nomen, quod profitentur, & ob cuius confessionem filii Dei uocãtur. Huius tam magni odii causam Dominus Ioan. 7. adducit, dicens, Non potest mũdus odisse uos, me autem odit, quia testimonium perhibeo de illo, quòd opera eius mala sint. Ecce causam odii, Quia arguit mundum de peccato, iustitia & iudicio. Hic mundus, à Satana, suo principe, imbutus ambitione, superbia, auaritia, libidine, ceterisque terrenis cupiditatibus undique corruptissimus, non recipit nomẽ Christi, seu eius doctrinam cœlestem, nimirum aduersantem studiis ipsius. Tam inuisum est nomen Christi, & eius officium, ipsi mundo & Satanæ, ut atrocius iuxta mundum crimen sit, quempiam esse Christianum, quàm paricidam, uenificum aut incendiarium. Obserua uox, nomen, similiter &, meũ, designat, quic-

Nomen Iesu multis olim commune.

Nomen Iesu ipse Iesus, & officium eius. Ioan. 3.

Filios Dei, etiam suos, si lij seculi persequuntur.

Mund⁹ odit, qui illum arguunt.

Christi nomen quàm inuisum mũdo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nomẽ Christi est, quicquid de Christo dicitur.

quid de Christo dicitur. Propter nomen meum, id est, propter uerbum meum, & meam doctrinam, propter summa bona, propter summam uirtutem, propter ueritatem, propter iustitiam, propter uitam æternam: &, ut in summa dicam, propter nomen meum, id est propter id, quod de me prædicatis & docetis. Ego tamen causa (inquit) sed per occasionem tantùm acceptam, uestrorum malorum & tribulationum: non quòd illis dem causam, sed illi sua malitia & impulsu Saranæ accipiunt scandalum, & occasionem mali, uertentes candida in nigra. Si de mundo essetis, dicebat Christus, Ioan. 15. mundus, quod suum est, diligeret. Sed quia de mundo non estis, & ego elegi uos de mundo, ideo uos mundus odit. Hæc fauentibus afflictis propter nomen Christi afferunt consolationem, quando certum sit, quòd non propter facinora & flagitia, sed propter Christum affliguntur. Et hoc docet Paulus, 2. Corinth. 1. Nam gloria nostra (inquit) hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, quòd in simplicitate cordis, & synceritate Dei, & non in sapientia carnali, sed in gratia Dei conuersati sumus in hoc mundo: id est, quòd fiocciam affligimur & patimur. Nulli enim nocuimus, imò cũctis proficimus, mala pro bonis accipientes: propter nomen Christi erga omnes benefici, & in quibus multa agnosci potest causa odij.

Consolatio Christianorum, quòd nulla sua culpa uexãtur, sed tantùm, quòd Christiani sunt.

Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit.

Ne quis ob magnatũ totiúsque mũdi dira odia à diuino & eo perutili ministerio sese subduceret, aut in medio cursu concideret, animos suorũ confirmat, apponitque simul ingenti & magnifico prẽmio. In tantis enim scãdalis, & tribulationibus propetuis firmandus est animus ad perseuerantiam. Nam aliquando in principio ostenditur, etiam carni, doctrina Euangelij esse amabilis, & multi eam amplectuntur. Sed ubi fuspe gloriæ, diuitiarum, fauorum, qui pietatem esse quæstum putant. Sed ubi defertiunt nihil, nisi odia, persequutiones, tribulationes, pro mercede reddi, deseruntur eam, & fiunt plerunque hostes. Significat ergo Christus multos aggredi doctrinam cœlestem, sed paucos perseuerare. Cur ita? Quia incipiunt affectu carnis, non est, quærunt, quæ sua sunt, non, quę Dei sunt. Ideo quando illis omnia non succedunt pro uoto, mutant sententiam, & non perseuerant. Huc pertinet parabola, de semine inter petrosa seminato, & inter spinas suffocato. Siquidem hilariter accipiunt, sed inter spinas suffocantur. Quare sequẽda est exhortatio Christi: Qui perseuerauerit, hoc est, sustinuerit in finẽ, hic saluus erit. Quod idẽ est cum eo, quod Lucas scribit cap. 21. In patientia uestra possidebitis animas uestras. Non enim satis est cœpisse rem sanctã, neque satis est prorepsisse aliquò, imò nec permultis quidem ac diu fideliterque laborasse, nisi operi addas colophonem. Perseuerantia piáque cõstantia operis cuiusque & uirtutis, colophon & absolutio est. Dum ecce hic sumus, non pensandum, quandiu peregrinati sumus, sed semper ad finem respiciendum est. Qui æstimat, quantum perfecerit itineris, contingit frequenter, ut aut superbiat, aut lassetur: qui uerò solùm ad finem, ad quem properat, respicit, neque superbiet, sciens sibi adhuc multa deesse: neque cessabit, donec apprehenderit præfixum scopum. Vnde Paulus. 1. Corinth. 9. Sic currite, ut comprehendatis. Et Hebr. 12. Manus remissas & soluta genua erigite: item recogitate eam, quę talem sustinuit contradictionẽ, ut nõ fatigemini, animis uestris deficientes. Item Hebr. 3. Cuius domus sumus nos, si fiduciã & gloriã spei usque in finem firmam retineamus. Adhæc quam utilitatem pullulatio seminum posset habere, si colus usque ad flores creuerint, postea exaruerint? Huic labori addit splendidam mercedem, hic saluus erit, id est, liberabitur à malis, præsentibus quidem, quæ multorum & per uiuæ fidei fortitudinem, & consolationem Sancti spiritus facilius ferimò in futura gloria coronabitur serto uitæ ac immortalitatis perpetuæ. Hoc pradicat Paulus dicens, 2. Timoth. 4. Bonũ certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus, iustus iudex, in illa die, non solùm autem mihi, sed & iis, qui diligunt aduentum eius. Et 2. Timoth. 1. Scio, cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum, meũ seruare in illum diem. Obserua hoc loco, uirtutem patientię, qua in omnibus aduersis uictores euadimus. Exemplis plena est scriptura, in qua occurrunt Iacob, Dauid, Ioseph, Prophetæ, Christus, Apostoli, &c. Deinde, non esse ueram patientiam, quæ non durat ad finem usque. Quòd si dixeris, Ecquis potest perpetuò ista tolerare? Respondeo: Quisquis propter Christum patitur, fiducia in ipsum poterit ad finem usque etiam in grauissimis tormentis durare & pati. Rursus obserua hæc uerba: Qui autem perseuerauerit, &c. esse certam promissionem liberationis à cruce: sensúmque huius promissionis esse, eos liberatum iri à cruce, qui in ferenda cruce non recesserint à ueritate.

Paucis datur in bene cœptis perseuerare.

Constantia ac perseuerãtia, cuiúsque boni operis coronis est.

Saluum esse, quid.

Christiani patientia uincunt.

Fiducia in Deum, patiẽtiam perpetuat.

Cùm autem persequentur uos in ciuitate ista, fugite in aliam.

Occupatio est. Ne perseuerantia abiret aut degeneraret in audaciam aut contumaciam, vult, ut modus sit in constantia, & certa ac iusta ratio in perseuerantia, monens nos, ne temerè & præfractè coniiciamus nos in pericula. Quasi dicat, Nolite uobis persuadere, non licere ex ea ciuitate discedere ac fugere, in qua contigerit oriri persecutionem, ex rabie & ferocia luporum aduersus uos. Vobis non est pronocanda malorum sæuitia, nec accersenda persequutio, nec uiribus repugnandum: sed licebit uobis saluti uestræ fuga consulere, & periculum declinare, non solum, ut uos sitis incolumes, uerùm etiam ut hac occasione latius spargatur rumor Euangelicæ doctrinæ. Itaque si quando uos aduersarij impetent in una aliqua ciuitate, date locum insanię, & fugite in aliam, dum modò indiciis & experimentis satis efficacibus deprehenderitis uos gloriam meam porrò nihil promouere posse, neque aliud restare, quàm ut cædamini ab impiis. Quare, si fortassis Apostoli obiecissent, Præcipis nobis perseuerantiam: quid si nobis non licet perseuerare, eò quòd lupi isti nolint nos ferre in sua ditione? Respondet. Hoc non impedit perseuerantiam. Quia non de perseuerantia corporali hic loquor, sed de perseuerantia spirituali: id est, ut non frangatur animus uester, neque moueatur ad cessandum, & deserendum uerbum & officium. Sed perseuerate & docete, si non in hoc ipso loco, saltem in alio. Tantùm durate, & uosmet rebus seruate secundis, nec definite docere. Hanc doctrinam & hoc præceptum seruarunt Apostoli, in primis uerò Paulus, sicut testantur Acta Apostolorum. Putauit Tertulianus hoc præceptum Christi, de fuga in persequutione, omnino temporale fuisse sicut & alia quædam præcepta, quæ hic dantur Apostolis. Sed scripturæ, & exempla Christi & sanctorum martyrum, manifestè euincunt, præceptum illud Domini ad omnes ætates pertinere. Vnde sanctus Hieronymus in catalogo scriptorum ecclesiasticorũ, Tertuliani uolumina enumerans, librum ab eo, de persecutione, nominatim aduersus Ecclesiam scriptum testatur. Interea fateor turpe esse fugere, quando per intempestiuam fugam subuertuntur Ecclesiæ, & gloriæ Dei plurimum incommodatur. At quoniam sunt euentus rerum uarij, & circunstantiæ multiplices, nemo opinor queat numeratis legibus cõprehendere aut decernere, quando fugere liceat, quando non liceat. Ipsa potius rei præsentis qualitas, ueraque pietas certissimè quid optimè honestissimèque feceris, docebunt. Regnum Christi quærẽdum est Christi ministris & omnibus fidelibus. Si ad illius profectum facit ut fugias, fuge: si proderit, ut maneas, mane. Obserua, hoc loco Dominum refutare opinionem Donatistarum, olim poscentium à Deo crucem, & ut morte trucidarentur, in quam opinionem & hodie Anabaptistæ lapsi sunt.

Cedendum nonnunquã persecutoribus.

Perseuerantiam animi Dominus requirit potiùs, quam corporis. Act. 9.

Præceptum Christi de fuga persecutionum, non temporale.

Fugere quãdo liceat, quãdo non, difficile est præscribere.

Amen dico uobis.

Iuramento confirmat Christus Apostolos, ne dubitent certo præsidio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Non consummabitis ciuitates Israëlis, donec ueniat filius hominis.

Obscurus est hic locus, & uariè expositus à patribus pariter & recentioribus. Chrysostomus & eius abbreuiator intelligunt de persequutione facta ante Christi crucem: & uerbum illud, Donec ueniat filius hominis, non de secundo aduentu, sed de exhibita illis à Christo consolatione, antequam pateretur. Missi enim ad prædicandum, iterum ad eum redierunt, & cum eo conuersati sunt. Quasi dicat, hoc nunc tantùm uobis agendum est, ut per omnem Palæstinam iparga-

Verbum Domini, Donec ueniat filius hominis, quo modo intelligendum in Euangelistis.

tur Euangelij fama. Quòd si persequutor non permiserit uos eodem in loco diutius sedere, nolite timere: in proximo enim est regnum Dei. Illud confirmo uobis, priusquam consummaueritis, id est, perambulaueritis omnes ciuitates Iudææ, exercendo uobis à me cõmissa officia, ut pote prædicando, & faciendo miracula, iam filius hominis se proferet, & aderit uobis periclitãtibus. Diuus Hilarius de secundo aduentu Christi interpretatur, nimirũ ad extremum iudiciũ. Quasi dicat Christus, non consummabitis id est, ad fidem meam non cõuertetis uniuersas Israelis ciuitates, donec filius hominis ad iudiciũ ueniat. Nam expellemini ad Gentes: illæ credent. Israëlis reliquiæ non credent, donec rediero. Alii interpretantur per occupationem, ut si quis obiecisset Domino, Deerit tandem locus in quem fugiant: respondisset ipse, priusquam uos eiecerint ex omnibus suis locis Iudæi,

Aduentus filij hominis aliis seuerus, aliis lætus & fœlix.

aderit filius hominis. Id quod in malam partem interpretandum est. Venit enim filius hominis, non tantùm cùm suis fert auxilium, sed etiam cùm suos hostes punit. Ergo priusquam uos eiecerint, & nullus uobis, ad quem uos recipiatis, locus superfuerit, ego perfidorum ingratitudine & rebellione euocatus, bellum ipsis inferam, atque excindam: uos autem emittam ad Gentes. En discę hinc, quid uerbi

Verbi Dei contemptoribus quid expectandũ.

Dei contemptoribus sit expectandum, & qualem finem fortiantur impij. Auferetur ab ipsis regnum Dei, & exscinduntur hinc stirpitus. Quidam sic interpretantur, Donec ueniat filius hominis, id est, donec regnum filij hominis appareat, & declaretur uirtus illa regni Christi, quæ à resurrectione, spiritúsque sancti missione cœpit. Quo sensu accipitur id quod infrà ca. 16. Marc. 9. & Luc. 9. legitur, Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec uideant filium hominis, uenientem in regno suo cum uirtute. Videtur itaque ad hunc modum loqui: Nolite anxiè cogitare de uestra fuga, si de una ciuitate in aliam uos persequentur fugerint, ne in uanum abeat uester labor. Pro certo habetote, quòd non perambulaueritis ciuitates Israelis, exercendo, quæ uobis demandaui, quum filius hominis uenerit, id est, declarauerit se uenisse iuxta promissiones prophetarũ. Aut, quum curauerit, ut inueniatis amicos Euangelij, qui uos recipient, & patrocinabuntur uobis.

Non est discipulus super magistrum: nec seruus super Dominum suum.

Elegans est hæc consolatio, mixtam habens adhortationem, à duplici similitudine de discipulo & seruo, ut his, ceu duobus exemplis, discipuli omnibus persequutionibus conuitiis, iniuriis, ipsa denique morte, & quibuslibet periculis contemptis, constanter pergant ueritati Euangelicæ ferre testimonium. In primis uitum infamiæ, deinde mortis tollit. Nam receptissimum fuit semper apud seditiosos, & nihil aut parum Euangelicos, fideles uerbi Dei ministros appellare seditiosos, hæreticos, sacrilegos, maleficos: deinde aduersus hos acclamare, ad furcas, ad sarmenta, ad crucem, ad bestias, &c. Sed ne his calumniis discipuli impediantur, Dominus suum profert exemplum, ac ipsum adaptat per eõparationem. Cogitate (inquit) quid mihi usuueniat, &, uel hoc tantùm meditemini, quando hoc uobis contingẽt, nempè quis ego sum, magister & Dominus uester, sanctus & iustus: mox nõ tepescet uobis animus, imò cor ipsum uobis dicet, idque impulsum

Infamiæ metum prohibet Christus discipulis.

moso, Si Dominus meus pro me ob istam causam crucifixus est, quid me, uilissimum seruum, non oportet pati? Cur attonitus & mirabundus intueor mihi tot mala accidere, cùm præceptori longè maiora & grauiora contigerint? Causa est optima, propter quam patior: exẽplum est incomparabile, ad quod patior. Quòd si spectem, quis sit ille magister meus, quis ego: quid ille passus, quid ego patior: Iam hęc meditatus, uidebor, patiens, in delitiis esse, imò nihili pendam hanc passionem. Nihil erit mea passio, ad tanti præceptoris passionem collata. Magnus igitur, in hac collatione Domini & discipuli, obseruabitur impetus, & ingens energia ad consolandum & exhortandum, dum urget Christus necessitatem crucis à suo exemplo, ut consoletur Apostolos communi sui magistri sorte: quemadmodum olim apud philosophos, coniurati discipuli in uerba alicuius philosophi, simul ferebant eiusdem sectæ fortunam. Obserua argumentum Christi esse ab eo, quod communi mortalium sensu, æquum æstimatur, & cuius contrarium apud omnes pro absurdo & insolenti habetur, non est discipulus super magistrum, & non est seruus maior Domino suo. Quæ sententiæ, tanquam prouerbia uulgatissima, in ore & corde ministrorum uerbi uersari debent. Vt si quid acciderit propter uerbum & Euãgelium, in promptu sit, quod regeratur, ac dicatur, Discipulus non est supra magistrum, &c.

Christus suo exemplo urget necessitatem crucis.

Nõ est discipulus supra, &c. telum ministri uerbi in persecutionibus.

Sufficit discipulo, ut sit sicut magister eius: & seruo, sicut dominus eius.

Argumento, à uulgari sententia petito, argumentatur Dominus, Sufficit discipulo, ut sit sicut præceptor ipsius, &c. Quasi diceret: uulgò creditur & dicitur, satis bene agi cum discipulo & seruo, si habeatur sicut suus præceptor & dominus. Sit ergo uobis persuasum, si cõtingat uos haberi, ut ego quidem habitus sum & habebor, nihil adhuc neque mali neque noui uobis accidisse. Considerate me, dilectum Patri filium, cui indubiè Pater & bene uult & benefacit, quomodo tamen me exercet per malos, ita ut multa patiar passurúsque sim, sed hoc pacto, ut dum illi putant me lædere, promoueant meam fœlicitatem. Idem uobis usuueniet, ubi perseueraueritis mei esse discipuli. Nam propter nomẽ meũ persequutionem patiemini. Sufficit igitur discipulo, ut uersetur in eadem fortuna cum magistro suo. Hoc argumentum ualet à digniore ad indignius, propter æqualitatem eiusdem professionis. Obserua: Exemplo Christi, 1. Petri 2. Petrus suos consolans, ait, Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius. Similiter & Paulus, 1. Thessal. 2. admonet & consolatur etiam exemplo Christi.

Si patremfamiliâs Beelzebub uocauerunt, quantò magis domesticos eius?

Alterum exemplum à persona Christi digniore ad Apostolos inferiores. Videte, quid mihi usuueniat, quo nihil inculpatius uideri & esse potest. Et famam & nomen contumeliis impetunt, appellantes me Beelzebub. Quod conuitij genus, Christi & Apostolorũ seculo fuit omnium ignominiosissimum. Semel enim hac uoce complectebantur quicquid erat impuritatis Satanicæ, nequitiæque diabolicæ. Quòd si ulli sanctorum debebatur reuerentia & honor, ipsi patrifamiliâs & sancto sanctorum Christo debebatur. Sed huic non solùm non est redditus honor meritus, uerùm etiam uocatus est Beelzebub. Quantò facilius & magis domesticos eius, in eadem domo uersantes cum patrefamiliâs, uocabunt Beelzebub. Obserua: Beelzebub ex etymologia significat Dominum aut Deum muscarum, Græcis dictus μυίαγρος. Idolũ fuit, quod Palæstina, præcipuè autem Palæstinorum præcellens urbs Accaron, fortasis contra muscarum infectorúmque omnium diuexationes coluit, ut scribitur, 4. Reg. cap. 1. ex quo quidẽ capite colligere licet, Beelze-

Beelzebub uocari, summa olim ignominia.

Beelzebub muscarum Deus, uel muscæ idolum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bub rogatum edidisse oracula. Apparet ergo Accaronitas Idolum habuisse, pu-
Magorũ impia religio. quod mendax spiritus oracula ediderit consultus: quemadmodum hodie quoque dicuntur quidã magi familiares habere spiritus in uitro aliquo, specie uel muscæ, uel aranceæ, inclusos, ex quorum reuelationibus uaticinantur. Vt ut autem de illo fœdo Idolo res habeat, certum est Iudæos per conuitium Beelzebub intellexisse hominem diabolicum, magum, & ex diaboli consortio scientem quædam, sed eundem Deo & hominibus abominabilem. Vocauerunt Iudæi principem dæmoniorum, Beelzebub, id est, Dominum muscarum, uel quòd iudicauerint Idolum illud Accaronitarum fuisse maximè omnium abominabile, uel quòd Dæmones
Dæmones muscæ sunt. sint ueluti muscæ. Sicut enim harum examina circunuolitare solent capita nostra in æstate & molestiam inferre, ita illorum exercitus semper nos circundant, quærentes, quem perdant ac deuorent. Obserua pie lector, & hoc loco perpende pro mens, quid nostra causa Christus, ipsa iustitia & sanctitas, pertulerit. Quid ergo ab illo sperare nõ debemus? quid nobis negabit, quomodo nos deseret, pro quibus tanta perferre uoluit?

Ne ergo timueritis eos.

Epiphonema. Epiphonema, hoc est ad rem narratam acclamatio, est, cum adhortatione ad animositatem aduersus crucem. Nolite (inquit) in afflictione animos despondere, nec sitis anxij de præsidio & liberatione. Non durabit afflictio, sed mox euanescet. Nam cùm uideatis eos hac cæcitate impelli, ut præter omnem rationem odio persequantur immeritum, imò benemeritum, & amore pariter & honore dignum, neque solùm odio prosequantur, sed & Beelzebub uocent, non est quòd eos timeatis, ut pote quorum insania imbecilla, & breui peritura sit. Confidite, ueritas uicit, ui reuelabit & uestram uirtutem, & conuitiatorum malitiam.

Nihil enim est opertum, quòd non reueletur: & occultum, quod non sciatur.

Hæ sunt generales regulæ & gnomæ, quæ possunt ad uarios usus accommodari. Sed ut in Luca 12. cap. ita & in hoc loco usurpantur ad exhortandum discipulos, ut diligenter obseruent, & alta mente reponant doctrinam (non Pharisæorum, sed Euangelicam, quæ est uirtus Dei in salutem omni credẽti) ob ri per ipsos prædicandam & inuulgandam. Et hunc sensum indicant sequentia, Quod dico uobis in tenebris, &c. id est, futurum est, ut quod modò auditis, aut quod auditis in tenebris, hoc est, loco obscuro in domuncula, dicitis, aut in parua regione Iudææ prædicatis, hoc postea reueletur, hoc est, in toto orbe prædicetur. Est profectò hic locus, iuxta hunc sensum, uaticinium de spargendo Euãgelio in totum terrarum orbem. Quod quidem agnoscimus impletum, quum iam uniuersi Christum colamus & adoremus. Cæterùm licebit & hanc sententiam, Nihil enim est opertum, &c. in hunc transferre usum, primùm, ut admoneamur, ne spe impunitatis occa-
Dei oculis omnia, etiam penitissima, patent. tæ peccemus. Nam non desunt, qui arbitrantur se oculos Dei fallere, si hominum oculos fallant, psal. 83. Quomodo scit Deus? nõ intelligit Deus Iacob. Habacuc. 3. Lætatur, sicut qui deuorat pauperem in abscondito. Imò non solùm speratæ impunitatem, sed adeò insaniunt, ut, quod purulẽtiam cordis sui foras erumpere non sinunt, ideo putent se obsequium præstare Deo. Qua persuasione fit, ut pessima quæque scelera occultè designent. Sed uulgò dicitur, & à Christo, nihil esse occultum, quod non reueletur: Tantum enim abest, ut occulti peccatores oculos Dei
Omnia tandem reuelat Dies. fallant, ut etiam coram uniuersis creaturis peccata illorum aliquãdo patefiat. Proinde iuxta hunc sensum uidetur Christus hoc prouerbio usus per occupationem, ut significet hypocrisim omnem, quanuis in speciem Euangelio cognatã, tandem olim euanituram, tum scilicet, quum reuelabitur ueritas. Tametsi (inquit) homines pietatis hostes, æstimati à mundo sanctissimi & probatissimi, uos, ut scelerosissi-

hæreticos ac sacrilegos, persequantur, imò occidant, putantes de uobis actum esse: tamen ueniet tandem dies, & non tardabit, in qua & uestra uirtus ac innocentia, & hostium uestrorũ nequitia & iniuria detegetur. Persuasum esse uobis puto id quod in omnium ore tritissimum est, nihil opertum, quod non reueletur. 2. Timoth. 3. cap. Insipientia eorum manifesta erit omnibus. Quod Paulus dicit, manifesta, significat eam insipientiam fuisse & esse ad tempus absconditam. Tertullianus in apologetico suo contra gentes capit. 8. indicat hoc adagium, maioribus fuisse decantatissimum, dicens: Benè autem, quòd omnia tempus reuelat, testibus etiam uestris prouerbiis ac sententiis ex dispositione naturæ, quæ ita ordinauit, ut nihil diu lateat, etiam quod fama non diu distulit. Quod autẽ prouerbio celebra-
Occulta tandẽ proferri, probat exemplis. tur, idipsum uerissimum esse, ipse rerum euentus experientiãque approbat. Cain occultè occidit Abelem: sed nunc toti mundo nihil hoc fratricidio notius. Filij Iacob occultè uendiderunt fratrem suum Ioseph: sed nunc totus terrarum orbis tantam perfidiam etiamnum execratur. Prophetæ à sanctissimis & maximæ autoritatis hominibus (quemadmodum tunc de ipsis iudicabat mundus) tanquam patriæ proditores, ac publici religionis hostes, cæsi sunt. Apostoli quoque Domini & multæ martyrum myriades à diuis (ut his applaudebat mundus) Romanorum imperatoribus, principibúsque, à deorum sacerdotibus, & religiosissimis quibusque Gentilium, ducebantur damnabantúrque pro impiis, sacrilegis & conscelera-
Posteritas sine liuore ac metu syncerius iudicat de maioribꝰ. tissimis in orbe nebulonibus. Nunc uerò tempus ipsam ueritatem aperuit, cessatque post tantam infamiam liuor, ut nunc rectè iudicare queamus, uideréque ministros Christi fideles fuisse, innoxios, & de Republica & Ecclesia optimè meritos: aduersarios uerò ipsorum, fuisse homines nequam, superstitiosos, impios paticidas, & religionis ac reipublicæ non hostes tantùm, sed pestes. Præterea sanctos Christi martyres per corporeã temporariámque persequutionem & ignominiam peruenisse ad æternam gloriam & immortalitatem. Persecutores uerò protinus à morte corporea in tartara præcipitatos, sempiternam pœnam ac ignominiã luere. Ergo quemadmodum istorum laus & decus floret perpetuò, sepulta omni infamia, imò infamię etiam suspicione: ita horum opprobrium & dedecus uiget semper, deleta interim conuulsáque inani, de ipsis aliquando concepta, fœlicitatis uirtutísque opinione. Nihil ergo absconditur, quod non reueletur. Quare fugiamus peccata, non manifesta tantùm, uerùm etiam occulta. Aut si humana imbe-
Sola pœnitẽtia omnia peccata delet. cillitate iam perpetrata fuerint, resipiscamus. Sola enim pœnitẽtia seu resipiscentia fit, ut peccata in conspectu Dei non occultentur solùm, uerùm etiam in uniuersum deleantur.

Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.

Pulchra antitheti & schemate prouerbiali ornat præceptum de promulgando Euangelio. Opponit enim tenebris lucem, opponit sibiipsis & hæc duo, in aurem uel audire uel dicere, & in tectis prædicare. In tenebris dicere, significat, secreto colloquio aliquid committere. Ergo in luce siue in lumine dicunt, quum apertè coram toto mundo, palàm & diserté efferunt, quod acceperunt. Quo fit, ut Euan-
Euangelium non amat latebras. gelium sit aperta & manifesta prædicatio, non clancularia, qualis est hodie furtiua Anabaptistarum & multorum hæreticorum doctrina, quæ quia lucem fugit, meritò suspecta nobis esse debet. In aurem uel audire uel dicere, est priuato consessu aliquid excipere, uel silentio committere. Translatum id uidetur ab iis, qui propius adiuncti, ad aurem insusurrãt, quæ nolint ab aliis exaudiri. Ergo in tectis prædicare, siue super tecta, periphrastica quadam notatione ponitur pro eo quod est, palàm in uulgus spargere commissum, & quàm significantissimè, latissimèque euulgare, quod tibi est concreditum. Hæc autem prouerbialiter dicuntur, ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

Prædicare super tecta.

non oporteat inhærere literæ, & è tecto concionari. Vnde super tecta prædicare dictum putant, more illius regionis, in qua ita constructa sunt tecta, ut in illis libeantur consessus & stationes. Atque ideo Deuter. 22. ita legitur, Cùm ædificaueris domum nouam, facies murum tecti per circuitum, ne effundatur sanguis in domo tua, & sias reus labente alio. Et Iudicum 16. Ludēte coram principibus Philistæorum Samsone, in tecto ac solario domus illius fuisse scribitur tria fere millia rum ac mulierum milia Samsonis ludum spectantium. Huiusmodi sermones tum nobis vulgares hodie. Sensus igitur uerborum est: Non est quur metu determini, quominus liberè prædicetis Euangelium regni. Euangelium enim nihil habet pudendum aut celandum. Imò etiam si quid à me auditis in tenebris, id est uobis priuatim loquente, uos prædicate palàm & clara in luce. Et si quid uobis dicitrim in aurem, id est quæcunque quantùm libet secretò à me dicta percepistis, prædicate super tecta, id est, quàm maximè palàm prædicate orbi. Certè Euangelium nescit fucos, nihil tenebrarum habet. Vult in lucem & aures omnium proferri, neque cuiusquam ueretur conscientiam, ad omnes pertinet. Vniuersalis est doctrina, cuius autor cōmunis & ūniuersalis est saluator, apud quem neque Iudæus, neque Græcus, neque dominus, neque seruus ualet, sed noua creatura, Galat. 6. Obserua hoc loco, quàm uelit & exigat Christus, doctrinam suam magna fiducia & optima conscientia publicè & in luce coram omnibus prædicari.

Tecta domorū olim plana.

Euangelium omnibus missum, nulli celandum.

Et nolite timere eos, qui occidunt corpus.

Quoniam ad res arduas obeundas, nihil est quod magis impediat, quàm metus rerum aduersarum, quem tum Apostolis subministrare poterat considerandum periculum, tam uarium, & horribile, quod de Domino audierant subeūdum esse in administranda functione Euangelica: postquam hactenus disputauit Dominus eōtra metum infamiæ, nunc timorem ignauum, etiam diræ & probrosæ mortis, illis adimit, quò alacriores sint, in prædicanda veritate: iubens illos esse infractos & imperterrito animo, & ut quod in aurem audierant, cōstanter, & intrepidè palàm prædicarent. Primò igitur, argumento ab impotentia tyrannorum sumpto, pusillanimitatem ipsorū abigit. Possunt (inquit) aduersarij in corpus solum seuire, anima illæsa, neque id possent, nisi Deo permittente. Iam uos dixi amicos, dixit illis post hæc Christus, Amicorum autem bona sunt cōmunia. Efficiemini ergo (inquit) meorum bonorum participes. Vos autem agnoscetis me uictorem omnium, non periculorum tantùm, sed etiam mortis, ac inferni. Nimirum ubi dixeris me, non posse à morte detineri, sed per mortem euadere in perpetuam, & beatissimam uitam. Quid his significabat Christus, nisi quòd etiam Apostoli, si in Christo occiderentur, magis consequerentur uitam per mortem, quàm aberat, ut in morte perirent? Nolite ergo (ait) metuere homicidas, qui fide uita Deum ornati estis, quibus nihil plus in uos permittitur, quàm ut in solum corpus agant, & ipsum fortè occidant, quod alioqui deponendum est, ut ad immortalitatem perueniatis. Valde extenuat Christus, & uilem, ac debilem reddit mundi furorem, & uim, quasi irridens eius ferociam. Quid quæso, isti possunt, qui uos occidunt? Scilicet occidere corpus istud ærumnosum, fragile, calamitosum, caducum, & infinitis obnoxium morbis, malisq; , quod etiam per se erat moriturū, O grandem potentiam scilicet, occidere id, quod iam moriturum est, ac planè iam ex parte mortuum est! Quis tales occisores formidet, qui, non uitam tollere possunt, sed tantùm accelerare mortem, ac mortem solùm eius partis, quæ aliàs moritura est? Nolite ergo metuere eos, qui non possunt animam occidere. His uerbis non abigit à nobis omnem timorem, quum posteà doceat timendum eum, qui potest animam perdere. Sed eum dissuadet, quem ex prima transgressione concepit homo, quem star cæcorum metuit non metuenda, & quæ uerè metuenda sunt, nō metuit. Ver-

Si Christus omnium uictor, & qui Christi sunt, per Christū uincent omnia.

Minimū est, posse obesse corpori.

de uerus timoris usus non est, timere ea, quæ certam perditionem afferre nō possunt, cuiusmodi est mors corporalis. Iam si mortem hanc timere, nō est Christiani hominis, nec etiam bonorum temporalium iacturam pro defensione ueritatis.

Metus mortis, indecorus Christianis.

Animam autem non possunt occidere.

Durissima homini uidetur mors, uerùm huic considerandum est, se constare corpore, & anima: & altera quidem sui parte mortalem, altera immortalem esse. Corpus obnoxium est morti, moritúrque, cùm ab anima deseritur, siue id fiat naturali, ut uocant, cursu, siue per uiolentiam. Anima uerò immortalis est, quæ, postquàm Dei beneficio cœpit uiuere, nunquàm desinit uiuere, etiam à corpore separata. Mori tamen spiritualiter dicitur per peccatum, per quod destituitur gratia, gaudio, luce, Christo, & gloria Dei optimi maximi. Atque hanc manent propter peccatum dolores, & gemitus æterni cum infamia, & ignominia nūquam terminanda. Iam Christus suos consolatur, apertè confitens, suos fideles uiuere, nec posse occidi in æternum, etiam tunc cùm corpore occiduntur. Viuitis (inquit) anima uestra. Imò uos uiuitis, etiam in ipsa occisione corporis uestri, quia animam (inquit) non possunt occidere. At anima est uita corporis. Quid ergò possunt occisores? Animam, id est, uitā separare possunt à corpore, sed occidere planè non possunt. Velint, nolint, anima occidi nō potest. Quemadmodum si Cæsar morte ciuili occidat ciuem (ut Ouidium) id est, in exilium mittat: hic Ouidius non occiditur persona secundum substantiam, sed secundum corpus, id est secundum conuersationem politicam, id est, separatur à domo, coniuge, liberis, & amicis. Domus est mortua, ei non est Ouidius ciuis: Domus est deserta, sed Ouidius uiuit. Sic Paulus, Philipp. 1. dicit, se cupere peregrinari à corpore, & esse cum Domino, id est, uelle, esse corpore mortuū, & cum Christo secundum animam uiuere. Cùm igitur res ita habeat, quid timent mortem uerè pii, & fideles, qui mori nō possunt, sed immortales sunt, & nihil interim aliud in ipsos homicidæ possint, quàm animam ipsorum, id est, uitā, separare à domo sua, id est, à corpore, & eam expellere ex hoc mundo, tanquam ex carcere, in locum suum, ubi in Deo semper uiuit? Quare pij, & fideles imperterriti, & infracti sint, contemnentes huiusmodi tyrannos, qui minantur pluſquam possint, scilicet mortem, cùm tamen, non possint mortem inferre, nec uitam auferre, nisi Deo permittente. Et id dum faciunt, tantùm uitam transferunt in aliam domum. Huc pertinent egregia apophthegmata, & responsa Apostolorum, & aliorum martyrum in cruce existentium: ut Andreæ, gaudentis quòd cruci affigeretur, Laurentij clamantis, prunas sibi refrigeria esse, ac dicentis tyranno, Versa has meas carneis, & assas manduca. Et Ignatij uidentis bestias, quibus exponendus erat, O salutareis bestias, quæ mihi pręparantur, quando uenient, quando emittentur, quando ipsis frui licebit carnibus meis, ut citius ad Dominum meum euolem? Atque dum leonum dentibus discerpereтur, ardore martyrij dicebat: Frumentum ego sum Dei, bestiarū dentibus ego molor, & subigor: ut panis mundus efficiar Christo. Certè hoc lucrum est piis, dum bona Dei uoluntate, & pro Euangelio corpus amittūt. Aufertur enim corpus mortale, & redditur tandem immortale: aufertur uita paucorum aunorum, & restituitur uita sempiterna. Tyrannus trucidat corpus, sed Deus suscitat corpus, unà cum anima in perpetuam fœliciratem. Quid hac permutatione utilius? in lucro igitur deputandum est, si in uocatione Dei uita corporis auferatur. Lucas, 12. cap. huic sententiæ addit, Et posthæc non habēt amplius, quid faciant. Hæc uerba pertinent ad extenuationem, quæ certè per contemptum adiecta est, ostendens imbecillitatem uirium, & potentiæ persequutorū ueritatis. Obserua Christum his uerbis, animam autem, &c. significare perspicuè, animam occisi, aut alioqui mortuo corpore, superstitē esse, id quod aliàs etiam indicat, Hodie, inquiēs ad latronem,

Mors corporis.

Mors animę

Anima, immortalis.

Mors ciuilis, Exilium.

Virorum sanctorum, mortem contemnentiū Apophthegmata. Andreas. Laurentius. Ignatius.

Lucrum & commodum à morte quātum piis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mecum eris in paradiso. Et iterum: Pater in manus tuas commẽdo spiritũ meum.

Falsæ de anima opiniones, explosæ.

Quare uana, & explodenda est eorum opinio, non solùm qui mortalem animam dicunt, sed etiam, eorum qui sentiũt illam post mortem euanescere, donec in nouissimo die unà cum corpore resuscitetur. Obserua: hoc loco nolite metuere sine terreri, uox terreri, aut metuere, non est simpliciter accipienda, cùm à terrore ue metu uix possit aliquis in cruce alienus esse. Est igitur metuere, siue terreri, in cruce, (quum uetatur) ita affici metu, ut de ueritate addubitare incipias, de cura Dei erga te fluctues, indigneris Deo & ueritati, ut causis tuæ crucis.

Terreri cruce aut in cruce, quid.

Sed potius eum timete, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.

Hic locus, inter primos nostræ religionis consignandus, pauciss imis quidem Domini nostri Iesu Christi uerbis efficaciss imis comprehẽdit maxima religionis, fideique nostræ capita, & mysteria uitæ potiss ima. Animarum uidelicet immortalitatem, corporum resuscitationem, æterna gaudia, atque supplicia, quibus facilè confutari possunt, quæcunque contra nostram religionem afferunt & philosophi, & hæretici, adde & Epicuri de grege porci. Corrigit & hic locus uanum illum metum, de quo paulò antè diximus, & adducit usum ueri & pij timoris: qui est, timere eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehenna: qui uere, & perpetuò damnare potest, qui omnem nostrã salutem habet in manu sua. Stultum certè & uanum fuerit, timere eum, qui non dat, sed accipit lædendi potestatem, & eum non timere, qui illam dat: qui enim dat, quãdo uult dat, & cui uult, & quod uult, & quousque uult. Qui uerò accipit, nõ accipit quod uult, nec quando uult, nec in quemuis. Timeamus igitur filiali timore Deum, ut patrem, cui obedire æquum est non seruili timore ex metu pœnæ, à potenti Deo infligendæ, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Timeamus uerò, non propter ipsam gehennam, sed quia quisquis in gehenna ponitur, à Deo optimo maximo separatur. Hic timor expellit peccatum: est initium sapientiæ, permanet in seculum seculi, Nam facit, ut semper humillimus, Deóq; uero subiectus sit homo, ac illius gloriam toto corde requirat. Huius pij, ac religiosi timoris exemplum habes in Susanna, quæ cùm audiisset minas duorum senum, dicebat, Angustiæ sunt mihi undique: si hoc egero, mors mihi est: si non, non effugiã manus uestras, & melius est mihi absque opere incidere in manus uestras, q̃ peccare in conspectu Dei. Hoc exemplo pium, ac Christianum amorem ob oculos expressum habes. Metuendus igitur Deus, in cuius manu mors & uita sunt posita. Vnde Deut. 32. de ipso legimus, Ego occido, & ego uiuere facio. Et 4. Regum 5. dicebat Iosaphat rex Israël. Num ego Deus sum, ut occidere, & uiuificare queam? Quibus uerbis sanè fatetur, ne in regis quidem manu esse, non solùm uiuificare, sed nec occidere, sed utrumque in solius Dei potestate positum. Huc pertinet, quod dicebat Christus Pilato, Non haberes potestatem ullam aduersum me, nisi tibi datum esset desuper. Et Anna, 1. Reg. 2. Dominus mortificat, & uiuificat: deducit ad inferos, & reducit. Vnde ut ostendatur hæc lædendi potestas in tyranno, esse solùm permissiua, in Deo uerò, ut in autore propria: cùm loquitur de tyrannis, non ait, Nolite metuere eos, qui habent potestatẽ, uel qui possunt occidere corpus, sed simpliciter, qui occidunt corpus. De Deo uerò non dicit, qui, & animam, & corpus perdit, &c. sed, qui potest: uel, ut Lucas scribit, 12. cap. qui habet ἐξουσίαν, id est, ius & potentiam efficacem perdendi in gehenna. Quibus uerbis perspicuum est, tyrannis occisionem quidem corporum, potentiam uerò, & potestatem non illis, sed Deo tribui. Hanc sententiam loco allegato Lucas explicat, dicens: Ostendam autem uobis, quem timeatis. Quasi dicat, Germanus, & uerus timoris usus, est, ut filiali amore timeas Deum, qui, ut totum hominem condidit, ita potest totum

Timor uer⁹, pius & salutaris, quis.

Gehẽna quare metuenda

Susannæ timor ingenu⁹

Nulla nõ potestas à Deo.

hominem æterno damnatum exitio tradere gehennæ. Obserua exaggerationem potentiæ Dei, cùm non dicat, qui potest occidere: sed ait, perdere corpus, & animam in gehennam æternæ damnationis. Plus certè significat perdere, quàm occidere. Cùm dicitur gehenna, significatur perpetua pœna. Gehenna, ait Theophylactus, dicitur à semper nascendo. Obserua: Sunt, qui timent Deum, non timore, quo obseruatur, & amatur, ut pater: sed seruili, præcipuè propter pœnas uitandas. Hic timor seruorum est, non filiorum, de quo, Roma. 8. cap. Non enim accepistis spiritum seruitutis iterum in timore, sed spiritum adoptionis filiorũ Dei, in quo clamamus, abba pater, 1. Ioan. 4. Timor non est in charitate. Secundò, non desunt, qui timore Dei, eò adiguntur, ut uoluntati diuinæ aduersentur per prudentiam, cuiusmodi sunt, qui zelum quidem Dei habent, Roma. 10. sed non scientiã Dei. hi facilè mouentur, & pèrturbantur. Certè nisi timori Dei coniuncta sit diuinæ uolũtatis cognitio, frequenter uidetur obesse, quod debebat prodesse. Quemadmodum autem freno & calcaribus regitur equus, ut obediat sessori, & hic usus est rectus: ita & nunquam uerè pius, nisi timore Domini regitur, sed eo timore, qui pertinet non ad Antichristi, sed Domini uoluntatem. Colligamus ex superioribus, amputãdum esse peruersum abusum timoris, ut bono bene utamur. Deum, & magistratus propter Deum timeamus, in uocatione Dei perseueremus, à qua timore hominum non recedamus, scientes, & in ore semper uersantes, quòd Petrus in concilio impiorum pronunciauit, Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus.

Perdere plus est, quàm occidere.

Gehenna.

Timor & zelus Dei non secundũ scientiã.

Timor Domini est Domini uoluntate conueniat.

Nónne duo passeres asse uæneunt?

Accommodatissimis utitur exemplis, ut euidenter quod suadet, probet, & iis, quæ tamen ipsa fide opus habent. Atque huc tendit Domini concilium, ut suos animet, atque confirmet, ne uel mortem metuant prǫproperam, uel malis, ipsaque morte circũuenti, arbitrentur Dominum ipsorum neque curare labores, neque aliquam curam habere. Singulari ergo comparatione, & argumento à uirtute, & natura diuinæ prouidentiæ, docet, Dominum habere de ipsis curam, & esse solicitum adducens in medium talia, & tam minuta animalia, quæ sine controuersia longè sunt infrà mortalium, etiam abiectissimorũ æstimationem, ut posteaquam in minimis diuinam cognouerimus prouidentiam non dubitemus nos multò magis illa potiri. Neque solùm minutissimum animalculum, & id uilissimum, & notissimum inducit, uerùm etiam pretium commemorat, idque tale, ut, unus solus passerculus nequeat certo pretio æstimari. Atque ideò duos coniungit, qui simul uilissimo pretio prostant. Et hanc tantillam æstimationem, & prætij attenuationem Lucas uolens significare, quinque numerat passerculos, qui duobus minutis assibus comparantur. Sensus uerborum est, Quid uilius passerculis, quorum par emitur asse, minimo minuto? Assis, numulus erat uilis, ut teruncíolus.

Prouidentia Dei quanta erga omnia, etiam minutissima.

Et unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro.

Argumento à minori ad maius, hoc est à passerculis animalculis ad homines, & à communi, atque generali prouidẽtia Dei, ad singularem, ac peculiarem, qua Deus prouidet piis, sic argumentatur. Tam latè patet diuina prouidentia, ut cùm seruet passerculos, nec sinat ipsos interire, atque expirare citra suam uoluntatem, permissúmque, quantò magis curæ illi erunt ministri Euangelij Iesu Christi unigeniti filij eius? Seruat Deus passerculos, ne cadant in terram, sine uoluntate sua. Ergo Deus seruabit credentes in se, ne quid periculi eis accidat ab aduersariis Euãgelij sine uoluntate sua. Hæc suauissimam piis afferunt consolationem, cùm audiunt Deum, sic fauere & prospicere confessoribus ueritatis, ut non possint persequutores aliquid incommodi illis addere, sine uoluntate, & permissione ipsius. Vnde agnoscunt, quòd si piis aliqua crux cõtingat ab aduersariis Euãgelij, ea non

Consolatio ingens piis, quòd nihil nisi uolente Deo patiantur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fiducia in Deū duplex.

nisi permissu Dei contingit. Obseruandum est, duplicem esse confidentiam erga Deum, alteram communem, & generalem, qua Deus, ut creator, prouidet omnibus creaturis, sustentat, & conseruat illas. Alteram, qua singulariter, & peculiariter custodit, & seruat pios, & illis, ut amicis, prospicit. Dat enim his legem scriptam, spiritum suum & fauorem specialem, fidem, spem, & charitatem ac beatitudinem æternam, non item irrationalibus, de quibus ipsi non est hæc specialis cura, dicente Paulo, 1. Corinth. 9. Nunquid Deo cura est de bobus? Aduerte in terram cadere posuit iuxta dialecton Hebraïcam, pro interire, & speciem proferre, hoc est, pro quibusuis auibus. In terrā igitur cadere est, occidi, capi, aut interire: Quòd huiusmodi auiculæ, siue ultro moriantur, siue sagittis percutiantur, in terram mortuæ cadunt, alioqui sublimia incolunt. Rursus obserua Christum dixisse, sine patre uestro, ut his uocibus, pater, & uester, inuiteret ad fiduciam in prouidentiam Dei, & Deum, in oculis semper habere ut patrē, quia omnia agit in utilitatem, ac gloriam filiorum suorum: qui item nusquam dormit, nusquam cessat, sed ubique, & semper, & in omnibus salutem procurat liberorum. Verus ergo Dei filius omnem curam suam conijcit in Dominum, parum, aut nihil se superuacaneis curis affligit, sed hoc potius cogitat, quomodo Deum amet, quomodo eius fauorē retineat, ac in prēceptis eius ambulet, reliqua omnia Deo cōmendans.

Deo peculiariter curæ sunt pij.

Cadere in terram.

Piorum unicum studiū, & quod.

Vestri autem & capilli capitis omnes numerati sunt.

Altera consolatio cōtra crucem argumento ab eadem prouidentia Dei, sed illa singulari erga pios. Quid in homine uilius & abiectius est capillis capitis? Sunt tamen & hi Deo ita curæ, ut & omneis numeratos teneat: & sine uoluntate eius, ne unus quidem de hominis capite decidat. Quòd si pili numerati sunt, quanto magis aures, oculi, nasus, sensus, denique caput totum, corpus item integrum, adeoque ipsa mors hominis, & uita! His significat Dominus nihil tam esse uile, exiguum, & contemptibile in homine, quod ignoret Dei prouidentia. Obserua coniunctionem, &, siue, etiam, non esse otiosam, quòd occultam faciat diminutionē. Quasi dicat: non solùm uita, corpora, & quæ uobis pretiosa sunt, sed pili quoque, ut ut uiles & abiecti sint, tamen apud patrem uestrum in numerato habentur. Ita nihil in uobis est, cuius ille non habeat rationē. Aduerte: vox, omnes, plenariam, & omnimodā diuinæ curæ diligentiam ostendit, sicut & vox, numerati, singulorem, & præcipuam curam inculcat. Nec dicit, numerabuntur, sed, iam numerati sunt: ut significet, nos iam esse in ipsam Dei patris nostri prouidentiā assumptos.

Nostra omnia Deo numerata & curæ.

Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis uos.

Concludit confidenter, ne metuamus tyrannos, facitque epilogum huius argumenti à prouidentia Dei cum exhortatione, ut pij erigant animos, & certi sint, Deum illorum habiturum curam in cruce. Quasi dicat, Si de passeribus, quibus meliores estis uos, id est, pluris æstimamini (à dignitate hominis, ut nobilioris creaturæ, argumentatur) & de brutis, imò de capillis, rebus abiectissimis, illi curæ est, multò magis de uobis, qui estis ministri Euangelicæ doctrinę, idcirco nolite timere, id est, diffidere, sed confidite: quòd illi homines nihil in uos possint, sed ubique quàm patri uestro cœlesti uisum est, qui uestri iugem agit curam. Colligamus ex superioribus, Quòd Christus Apostolis suis concionatur, hoc idem per apostolicum uerbum, in Christum credentes sibi dictum existiment. Apostolorum uocatio fuit, prædicare Euangelium de Iesu Christo. Aliorum alia est uocatio, nec licet, aut in persequutione confiteri Euangelium, aut agere magistratum ciuilem, aut alia negotia ciuilia administrare. Porrò in quouis genere uocationum soleunt multa incidere, quæ à sectanda Dei uocatione absterrent. Crudelis mors, exilium, aut direptio bonorum auocat confessorem à uocatione Christi. Magistratum, & iudicem auocat à recta officij sui administratione, potentia partium. Quod ergo

In unaquaq; uocatione in sunt multa, quæ terreāt etiam pios.

Apostolis hic dicitur, ita omnibus prædicatur, ut magis timeant Deum, quàm homines, & non intermittant uocationem Dei, propter hominum crudelitatem.

Omnis ergo.

Argumento à præmio, suos, præcipuè nominis sui, confessores consolatur, quò nullo metu crucis territi apertè, & fiducialiter profiteātur ueritatem, & sinceram doctrinam. Omnis (inquit) qui, id est, sine respectu, aut exceptione. Nihil certè hoc argumento crebrius occurrit in scriptura. Nec uideo aliud præsentius, aut fortius ad erigendos animos, contra scandala crucis: ut certiores reddamur, futurum aliquando, ut liberemur à cruce, ad æternam gloriam. Non absimili argumento usus est Paulus, ad Roma. 8. & alibi sæpè. Existimo enim, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Argumenti summa, hæc est: Qui imperterriti synceram doctrinam, id est, Euangelium, confitebuntur coram mundo, habebunt gloriā in æterna uita corā Deo.

Promissio & spes uitę æternæ, fortissimum propugnaculum in cruce.

Qui confitebitur me.

Hic locus agit contra Helchesaïtas hæreticos, qui contenderunt in cruce fidem tacendam esse, & sufficere corde & animo ueritatem non negare. Neminem certè pudere decet Christi. Apostolus Roma. 1. de se ait, Non erubesco Euangelium: uirtus enim dei est, in salutem omni credenti. Hæc ut explicemus, obserua: Confiteri, est apertè loqui, sine metu, coram illis, quibus loqueris, dicente Dauide psal. 118. Et loquebar de testimoniis tuis in conspectu regum, & non confundebar. Interim tamen hæc confessio non recipit temeritatem, & audaciam illam effrenem in prædicando uerbo, qua quidam, gloriæ cupidi, & ambitiosi, sine omni Dei metu, utuntur. Hæc proculdubio, neque clamosa, neque contentiosa est, sed omnem sine supercilio præ se fert modestiam. Me, sonat personam Christi, quæ pro omnibus rebus ad Christum pertinentibus, ut pro Euangelio, fide, spe, charitate, iustitia, & huiusmodi posita est. Cōfiteri Christū, non solùm est, nomen eius simpliciter confiteri: sed hoc est Christum confiteri, coram hominibus disertè, & constanter doctrinam eius confiteri, & omnia, quæ fides Christiana, ac mater nostra Ecclesia, eius dilecta sponsa, iuxta verbum Dei, de illo tenet, ac prædicat. Cuiusmodi est, Confiteri Iesum Christum, uerum Deum, & hominem, unicam esse orbis salutem: per eum iustificari homines, & in ipso habitare etiam corporaliter omnem plenitudinem: quódque sit filius Dei, in cuius manu pater omnia dedit, & posuit: quòd sit unicus mediator redemptionis inter Deum, & homines: quòd sit saluator: quòd sit uia, ueritas, & uita: quòd morte sua nos redemerit: quòd fides uiua in ipsum, nos iustificet, ac saluet: quòd extra ipsum nō sit salus. Et quicquid est huiusmodi, quod nos oporteat cōfiteri. Hanc Christianam confessionem fecit Petrus, à Christo rogatus, infra 16. Vos autem, quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus dixit, Tu es Christus filius Dei uiui. Et iterum, Ioan. 6. Domine, ad quem ibimus? (Rogarat enim discipulos suos, Nunquid & uos vultis abire?) uerba uitæ æternę habes. Et nos credimus, & cognouimus, quia tu es Christus filius Dei. Idem stans coram senatu, & collegio sacerdotum Hierosolymitano, Christum Dominum, quem isti condemnarant, & in crucem adegerant, confitens, ait Act. 4. Hic est lapis, qui reprobatus est à uobis ædificantibus, qui factus est in caput anguli, & non est in alio aliquo salus. Nec enim aliud nomen est sub cœlo, datum hominibus, in quo oporteat nos saluos fieri. Tota Pauli gloria est in Christo, cuius crucem prædicat. Absit (inquit ille) mihi gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi, per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Ex his concluditur, necessarium esse ad salutem, cōfiteri & ore, & animo, disertè, & constanter Iesum Christū, & ea, quæ fides catholica de ipso prædicat. Nec solùm oportet confiteri illa: uerùm simul necesse est, nihil negare eorum, quæ illius

Helchesaitę hęretici.

Confiteri.

Confessores Christi imprimis decet modestia.

Cōfiteri Christum, quid.

De Christo quę prędicāda.

Cōfessio Petri & Apostolorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

habet doctrina, sed quum expedierit, illa narrare, testificari, & prædicare. Obser-
Oportet credere, confiteri, & pati. ua, non satis esse ferre crucem, nisi & Christum, seu ueritatem confitearis. Nec-
Fides, crux, confessio, dona Dei. tis est credere in Christum, nisi & confitearis eum in cruce, quę confessio, donum
Dei est. Ad Philipp. 1. Quia uobis donatum pro Christo, non solùm, ut in eum
credatis, sed etiam, ut pro illo patiamini. Theophylactus legit, qui confitebitur in
me, id est, in mea uirtute: quòd hæc confessio nõ fiat sine superna uirtute. Postea
cùm de negante loquitur, non dicit, in me, sed me, quòd qui negat ex se, & ne-
gat, & peccat.

Coram hominibus.

Euãgelium, doctrina omnibus communis. Cùm Euangelium nihil habeat pudendum, & sit doctrina uniuersalis, quæ ad
omneis pertineat, non est, cur oporteat illud celare homines: imò omnibus præ-
dicandum est, ut quod unum certam omnibus salutem afferat. In genere dicit, co-
ram hominibus, id est, coram omnibus sit hæc confessio, non delicata, sed solida,
ut, qui me confitebitur, contemptis etiam hominum prọbris, profiteatur me Do-
minum, & saluatorem omnium hominum: declaret quoque uita & conuersatio-
ne, se meis credere dictis. Obserua, quòd hîc dicitur, coram hominibus, apud
Marcum 8. legitur, in generatione ista adultera, & peccatrice. Quod uerbum
Marci, quanquam peculiariter in gentem Iudæorũ dictum sit, ut quibus primùm
Euangeliũ annunciari oporteret, & quibus in lege, & prophetis identidem promi-
sum fuerit, in omneis tamen impios pronuntiatum est: propterea que noster Euan-
gelista simpliciter posuit, coram hominibus.

Confitebor & ego eum, coram patre meo.

Confessionem nostram apud homines opponit confessioni suæ apud patrem:
unde ingenuè & constanter confitentibus seipsum apud homines, pollicetur be-
Christum cõ fiteri suos, quid. neficium ingens, & præstantissimum, quòd uidelicet hos, pro suis uelit agnoscere
coram patre cœlesti. Nam quid aliud esse uidetur, confitebor & ego eum, &c. nisi,
agnoscam & ego eum pro meo? Quos autem & quando agniturus est coram pa-
tre? Verè Christianos, & Christianæ pietatis confessores pro suis habet: in iudicio
coram patre, & omnibus angelis confitebitur illos, & suos agnoscet, ut illis redda-
tur corona iustitiæ.

Qui est in cœlis.

Quasi dicat, coram quo sunt cœlestia gaudia, longè maiora omnibus terrestri-
bus trịpudiis. Non solùm coram patre cœlesti, sed etiam, ut Marc. 8. Et filius ho-
minis confitebitur, cùm uenerit in gloria patris sui, cum angelis sanctis, Luc. 12.
Præclarũ uir- tutis & beati tudinis san- ctorum testi monium à Christo. Et filius hominis confitebitur coram angelis Dei. Quid quæso gloriosius, maiús-
que dici, audiríve potest, quàm hoc elogium audire, quo Iesus Christus, æterni Dei
filius, uerè Christianum confitetur in conspectu patris, & in corona omnium an-
gelorum, consessu item omnium patriarcharum, prophetarum, Apostolorum,
denique in cœtu uniuersæ creaturæ, & sanctorũ omnium, & hunc pro fideli minis-
tro agnoscit, & eius fidem, confessionem ingenuam, uirtutem, constantiam, ui-
gilias, & diligentiam toti creaturæ prædicat? Si prædicari à filio regis coram rege,
Verę cõfessio nis de Chri- sto, quã am- pla sint præ- mia. homine terreno, gloriosum uidetur, quantò gloriosius iudicabitur, cùm id fiet à
Christo, Deo & homine, corã Deo, & sanctis eius? Habet igitur hæc confessio sua
hæc commoda. In primis uerè Christianus tãtam nominis sui gloriam consequi-
tur, ut ea superet omnium huius seculi regum amplitudinem, & maiestatem. Ad-
hæc, quem Christus commendat patri, eum pater in filium adoptat. Pater enim
(inquit Ioannes) diligit filium, & omnia dedit illi in manu. Hæc est autem uolun-
tas Christi, ut omnes, qui credunt in ipsum, & confitentur ipsum ex fide per cha-
ritatem operante, adoptentur in filios Dei. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei
fieri: id est, ut liceret eis, filios Dei fieri. Quare quem Christus Deo patri cõmen-

dauerit, is sine omni tergiuersatione in filium Dei adoptatur. Tertiò quem Chri-
stus commendat angelis, ei magna solicitudine seruiunt angeli, psal. 33. ait immit-
tet (uel ut alius habet textus) immittitur angelus Domini in circuitu timentium
eum, & eripiet eos. Et ad Hebr. 1. Nónne omnes sunt administratorij spiritus in
ministerium missi, propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis? Postremò, quem
Deus adoptat in filium, is summam, & perpetuam salutem consequitur. Quare
manifestum est, quòd qui confitetur Christum, & uicissim commẽdatur Deo pa-
tri per Christum, summam habeat salutem. Vnde Paulus, Roma. 10. Corde credi-
tur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Hæc sunt, pie lector, confes-
sionis Christianæ præmia.

Qui autem negauerit me coram hominibus, negabo & ego eum coram patre meo, qui est in cœlis.

Comminatio est ab antitheti, in eos, qui metu crucis deterriti, tacent ueritа-
tem, ostendens supplicia & pericula, quæ ferent post hanc uitam illi, qui metu cru
cis negabunt ueritatem. Qui negauerit me, id est, personam, doctrinam meam, fi-
dem in me, negabo, &c. Id est, nisi hic negator ductus fuerit pœnitentia, non erit
particeps uitæ æternæ, neque consortij angelorum in cœlo. Quid æquius dici po-
test, quàm eum seruum à Domino tempore gloriæ suæ negari, qui herum suum
negauerit tempore belli? Variè abnegatur Christus, & fides Euãgelij. Primò qui- Christ' quo- modo abne- gatur.
dem simpliciter, cùm nec ipsum pro uerò Deo, & homine, nec pro nostro saluato-
re, iustificatore, & redemptore, neque ipsius doctrinam, pro ueritatis doctrina,
agnoscimus: imò illius nos & piget, & pudet, idque uel ex malitia & contemptu,
uel ex trepidatione aliqua, & metu pudendo. Ex contemptu & malitia abnegauit
Iesum Christum impius rex Iulianus: ex metu diuus Apostolus Petrus. Hodie ex
malitia negant Dominum Turcæ & Iudæi, non ignorantes Euangelij mysteria.
Ex pauore negant, qui metu mortis, tormentorum, exilij & proscriptionis, postu-
lati à magistratu, negant se Euangelij studiosos esse.

Nolite arbitrari, quia uenerim pacem mittere in terram: Non ueni pacem mittere, sed gladium.

Hactenus uariè disseruit, quomodo sit ferenda crux, nunc singulari occupatio-
ne anteuertit cogitationes Apostolorum, ne, quia uident propter ueritatem oriri
dissidia, tumultus, persecutiones, scandalizentur, aut suspectam habeant doctri-
nam Euangelij, quasi interturbatricem communis pacis, & tranquillitatis. Insе-
derat certè animis Apostolorum, ex carnali Iudæorum interpretatione expecta- Pax summa in terra, expe ctata tempo- re Messiæ.
tio copiosissimæ pacis, sub futuro Messia, quam conceperant ex dictis prophetа-
rum, qui de regno Christi prophetantes, maximam futuram pacem, cùm aduen-
tasset Messias, uaticinati fuerãt. Vnde Apostoli, audientes Christum Dominum,
toc cruces & pericula prædicentem & pollicentem, obstupuerunt. Siquidem pote-
rant hæc cogitasse, Quid audiuimus? Qualia nobis prædicis? Nihil audiuimus,
præter calamitates, omnium odia in nos, fulminum, & malorum immissionem
contra ueritatis prædicatores. Longè alia te duce fore sperabamus, hoc est, tran-
quilla, prospertima, & pacatissima. His cogitationibus Apostolorum medetur
Christus, ostendens necessitatem dissidiorum, tumultuum, & persequutionum,
præsente Euangelio: Et quàm uerè de ipso prędixerat Simeon, Ecce positus est hic
in ruinam, & resurrectionem multorum in Israël, & in signum, cui contradice-
tur. Ait ergo nunc Dominus: Nolite arbitrari, &c. Quod dicendi genus uehe-
mens est, & urget non mediocriter: perinde atque cùm dicimus, Nolo unquam
speres, aut unquam uel in animum inducas, id aliquando futurum, quod expe-
ctas. Id enim sonat oratio. Nullo modo, & nullo unquam tempore, id consеque-
ris, quod speras. Ita Dominus, Nolo quisquã meorum (inquit) putet me ideo ue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pax mundi.

nisse, ut talem in terris pacem seram, hoc est, talem inter homines concordiam si-
ciam, qualem optat mundus, securam, supinam, uoluptuariam, luxuriosam: &
qua pulchrè conueniat animis iisdem morbis uitiisque laborantibus. Certè Chri-
stus neque peccati minister est, neque scelerum patronus, & propagator. Hoc u.
significantius explicaret, subiungit, Non ueni pacem mittere, sed gladium. Est re-
Pax Christi, quæ. uera Christus, princeps pacis: & regnum Christi, regnum pacis. Pacem enim de
suis, pacem suis relinquit: sed pacem, quam dare nequit, imò quam odit, & exe-
cratur mundus. Est enim Christi pax, pax conscientiarum, qua benè nobis cum
Deo conuenit, quem credimus propter Christum nobis pœnitentibus esse pla-
tum, atque idcirco ambulamus in præceptis eius, fugimus, & execramur mun-
danas concupiscentias, conuenimus cum bonis omnibus & dissentimus à prauis,
ac peruersis. Christus est pax perpetua, non desinit, non rumpitur, eius non est
finis. Est mũdana, siue terrestris pax, quæ mundum in maligno positum respicit,
de quo scribitur, 1. Ioan. 2. Omne, quod est in mundo, concupiscentia carnis est,
& concupiscentia oculorum, & superbia uitæ, quę non est ex Patre, sed ex mundo
Christus, tur baror pacis mundanæ. est. Pace ergo mundana consentiunt scortatores, ebrij, potores, lurcones, milites
sanguinarij, ambitiosi, libidinosi, & quicunque æqualibus, similibúsque impiet-
tis delectantur studiis. Horum omnium turbator uenit Christus in mũdum, non
missurus pacem, aut firmius, arctiúsque connexurus, concordes alioqui in studio
uoluptatum, sed immissurus potius gladium uerbi Dei, quo corruptelæ illę inue-
danæ amputentur & ad uiuum resecentur à malis boni. Chrysostomus hunc lo-
cum interpretatus, ait, Præcipua, singularisque pax tunc præstatur, quando quod
tabo uel sanie corruptum est, abscinditur, atque proiicitur: quando factiosa & im-
proba pars repellitur, aut omnino destruitur. Sic certè cœlis terra coniungi potest.
Nam & medicus hoc modo reliquum corpus conseruat facilè, si, quod reluctatur,
sanitatem non potest, ęciderit, atque abiecerit, &c. Hactenus ille. Non contemnit
Dominus dixisse, se, non huc uenisse ad mittendam mundo pacẽ, quò significan-
tius hoc dissidium, & diuisionem hanc explicaret, non bellum, sed gladium di-
Gladius & separatio pro eodem. xit, qui apud Lucam, 12. uocatur separatio: Gladio enim resecamus superuacua,
& diuidimus, ac separamus, quæ nolumus cohærere. Vnde Paulus ad Heb. 4. cum
huius diuisionis, & separationis per uerbum Dei explicans, nomine gladij, & ei-
VerbumDei, gladius, & piu squá gladius. lius ad uerbum comparatione utitur. Viuus est (inquit) sermo Dei, & efficax, &
penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad diuisionem animæ, ac
spiritus, compagúmque, ac medullarum, & discretor cogitationum, & intentio-
num cordis. Duo itaque dicit hoc loco Christus. Primum, non putandum, quòd
huc uenerit missurus pacem. Secundum, quòd uenit ad mittendum gladium, &
Pax Christi, mundo odio sa. dissidium. Non quòd huius dissidij, & talium rerum malarum propria causa sit
Christus, seu Euangelium, sed quòd filij huius mundi, non ferentes cœlestem, ac
ueram pacem, omnia pacis & concordiæ uincula odio Christi, & spiritus aduersus carnem
rumpant. Caro semper concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnem.
Galat. 5. Hismael semper persequitur Isaachum, & Esau Iacobum, Cain Abelum.
Et quæ conuentio Christi cum Belial? 2. Corinth. 6. De hac pace uide, si iuuat,
quæ scripsimus in eum locum Ioan. 14. Pacem meam do uobis. Euangelium enim
doctrina est, quam odit diabolus. Et Christus, persona est, cuius calcaneo insidia-
Satan & mũdus causam dederunt dissidio, exorto cum Euangelio. tur serpens, Genes. 3. Huius igitur dissidij causæ remouendæ sunt ab Euangelio, &
transferendæ in diabolum, osorem ueritatis, & in mundum, aduersantem, ex in-
stinctu sui patris diaboli, ipsi ueritati. Adhæc Euangelium aduertant mundo, non
probat rationem humanam in negotio pietatis: mundus ucrò rationis iudicia in
omnibus sequi vult. Hinc fit, quòd dissidia, tumultus, & persequutiones obijciat.
Rogabis: Quid faciendum est, cùm uidemus talia fieri, & ad præsentiam Euan-
gelij suboriri? Num poterit humanus animus à scandalo sibi temperare? Num pos-
sit

terit non suspectam habere Euangelij doctrinam? Respondeo: Cùm ad prædica-
tionem Euangelij uidemus prodire dissidia, tumultus, & persequutiones, consolationẽ accipere debemus, hac Christi occupatione, Nolite arbitrari, scientes pro-
pter prædictas causas gladium necessariò ibi futurum, non pacem, supple, terre-
nam, ubi Euangelium præsens fuerit. Item huic scandalo opponendum est illud
Petri in Act. Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus. Id est, oportet maio-
rem respectum habere syncerę doctrinæ, quàm omnium dissidiorũ, tumultuũ,
& persequutionum: modò nos, qui Euangelium prædicamus, nõ præbeamus tan-
tis malis iustas occasiones. Obserua. Christus gladium hunc immittens, est instar
medici, qui, dato pharmaco, totum corpus perturbat, dum malos humores exci-
tat, ut bonos separet, ac extrudat, ne peruersa quiete, ac tranquillitate tandem om
ne corpus incipiat letaliter ægrotare, & planè mori. Quis quæso hanc perturbatio-
nem prudens damnárit, & nõ malit hac perturbatione corporis sanus fieri, quàm
letali concordia pessimorum humorum perire? Rursus cùm hanc, & sequenteis
Christi sententias legis, obserua mirabilia paradoxa, quæ tota philosophorũ scho
la neque intelligit, neque explicare potest: & tamen credenti sunt notissima, Pax
est bellum, dissidium, tumultus, seditio, ignis, & gladius acutissimus. Non quòd
Christus, aut sermo eius, qui est pax, sit per se bellum, aut seditio, &c. sed aliorũ,
hoc est, malorum, uitio conciatur seditio. Quemadmodum pharmacum per se
res est salutifera, sed interim in corpore mouet tumultum, dum consulit omnium
membrorũ tranquillitati. At enim fœlix est hoc dissidiũ, quod syncera prouehit,
& putria resecat: fœlix gladius, qui noxias cupiditates omneis ab animo recidit.

Mũdus non potest nõ odisse Euangelium.

Christianos non debere terreri scandalis ortis cũ Euangelio.

Christus, medicus.

Paradoxum, Pax est bellũ

Fœlix bellũ.

> Veni enim separare hominem aduersus patrem suum, & filiam aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam.

Præcedentium ętiologiam adducit, cum distributione, qua partitur Christus
gladium, & dissentiones in suas species. Atque ut explicet, non fore vulgare dissi-
dium, gladio spiritus excitandum, adducit coniunctissimos naturæ gradus, quos
hic gladius tam anceps, & utrinque secans, separaturus erat. Nempè patrem, & fi-
lium: matrem, & filiam: socrum, & nurum. Parẽtum ergo, liberorum, & dome-
sticorum appellatione, intelligit coniunctissimos quosque, qui etiam plus negotij
facessunt agnatis suis, fidelibus, ut eos abstrahant à uerbo. His certè significatur,
tantùm fore Euangelij studium simul & odium, ut cognatissimi, illius gratia, à se
inuicem sint dissensuri, nedum reliqui ciues, amici, & exteri. Quum itaque do-
ctrina Euangelica diabolo & mundo sit res adeò inuisa, & tam ardẽs sui studium
requirat, ut oporteat illi humanos affectus, quantumuis impotenteis, cedere: fie-
ri non potest, quin magna dissidia inter coniunctissimos etiam exoriantur: dum
& hi, qui mundum deamant, citius sæuient in sibi charissimos, quàm uitia, qui-
bus assueuerunt, relinquant: & quos semel attigit ardor Euãgelicæ charitatis, nul-
lis affectibus patientur se auelli ab eo, quod cœperũt amplecti. Ergo cũ filius Euan
gelium recipit, Christum recipit: ergo errores abiicit, & scelera fugit. Pater uerò
adhuc his innexus, & corruptelæ mundi adhuc addictus, non potest non odisse fi-
lium, quem uidet secus esse animatum, ac diuersa sectari studia: augetúrque ira,
cùm pater uidet filium obstinatè in suo instituto pergere, neque quicquam patri
credere. En uides modum, pie lector, quo Euangelium patrem cum filio commit-
tit. Similem habes rationem in sequentibus iugis. Vnde huc res illa recidet, ut qui
olim fuerint domestici, hoc est, amici intimi, coniunctissimique, porrò futuri
sint longè inimicissimi, alienissimique. Obserua: non simpliciter dicit necessariũ
esse, ut filius à patre, filia à matre, & nurus à socru dirimantur: sed dum non con-
ducunt, & impediunt salutem.

Euãgelij studiũ & odiũ

Patrẽ à filio &c. quomodo separat Christus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et inimici hominis, domestici eius.

Communi hac sententia concludit, eò rem uenire, ut per prædicationem Euangelij infideles seiungendi sint à fidelibus: & fidelis filius, domesticus, inimicus fiat patri infideli: & filia fidelis, matri: & nurus, socrui. Et ut uno, aut altero dicam uerbo, nullus est naturæ aut amicitiæ nexus tam tenax, quem gladius uerbi non queat dirumpere, nullos tam domestica consuetudo fecit homini cõiunctissimos, quos per inimicitiam subitam non diuellat. Proinde piis magna opus erit prudentia & cautione, dum inter illos uersabuntur, apud quos nihil erit tutum: ut hic maximè oporteat ad diuinum confugere auxilium. Huc enim sanctos periculosissimis pressos temporibus uocauit Michæas, 7. cap. è quo sumptus est hic locus, dicens, Nolite credere amico, & nolite confidere in duce. Ab ea quæ dormit in sinu tuo custodi claustra oris tui: quia filius contumeliã facit patri, & filia consurget aduersus matrem suam, nurus aduersus socrum suam, & inimici hominis domestici eius. Ego autem ad Dominum aspiciam, expectabo Deum, saluatorẽ meum: audiet me Deus meus. Hactenus Michæas. Ad hæc prophetæ uerba Dominus alludens, fortasis commonere uoluit auditores, ut cõsulerent scripturas prophe-ticas, ex quibus deinceps consolationem, & spem acciperent, Roma. 15. idque maximè in maximis illis turbis postea ob Euangelium exortis. Potest & hic locus intelligi de conflictatione impiorum inter se. Dissidium enim, de quo hic fit mentio, est impiorum, & ab impiis ortum: aduersus quos hæc uerba diriguntur, Venim separare hominem, &c. Nam tametsi pij ferant, ut à se dissideant alij, atque contrà se insurgant, ipsi tamen bono malum perpetuò uincunt, neque insurgunt aduersus quenquam, quantum in ipsis est, pacem habentes cum omnibus hominibus, Roma. 12. Impij autem pios persequuntur, & in mortem tradunt, ut paulò antè diximus. Pij autem pro illis etiam anathema esse cum Paulo, Roma. 9. exoptant. Colligamus ex superioribus, Christum positum fuisse in ruinam, & in resurrectionem multorum. Luc. 2. Hoc est, piis pacem afferre, & impiis gladium & turbationem, eò quòd hi impatientes sint ueritatis, nolentes ferre iudicium spiritus, arguentis ipsos de peccato, iustitia, & iudicio. Nolunt sua damnari. Vnde excæcati, seditiones commouent ad opprimendũ Christum, concitant alios aduersus ueritatem, ne uictrice ueritate ipsi confundantur. Omnia, quæ loquitur populus iste, coniuratio est, Isa. 8. Fremunt, & conueniunt aduersus Christum Domini, Psal. 2. Sed Dominus irridet eos, & nihil proficiunt. Non est prudentia, & consilium contra Dominum, Prouerb. 21. Dominus dissipat cogitationem eorum, quoniam uanæ sunt. Et dissipat impios rex sapiens, Prouerb. 20.

Gladij verbi efficacia.

Dissidiũ ob Euangeliũ, impiorũ est, & ab impiis ortum.

Christus ruinæ fuit & resurrectioni multis.

Impij quare ringuntur aduersus pios.

Qui amat patrem, aut matrem, plusquam me, non est me dignus. Et qui amat filium, aut filiam super me.

Occupat Christus, ne, quia dixerat, Veni separare hominem aduersus patrem suum, &c. quis forsitan pietatem obtenderet, ac reuerentiam parentum præferret fidei, ac obedientiæ euangelicæ. Et, quemadmodum suprà docuit, quis uerus sit timoris usus, ostendens seruilem timorem auocare à rectè obeundo munere prædicandi Euangelij: ita quia non minus auocat à rectitudine Euangelij peruersus amor, & affectus: docet quis sit rectus amoris usus, & in parentes affectus: qui facilè corrumpitur, quòd gratificemur omnium facillimè illis, quos ardentius amamus: hoc est, nos illis placemus, & uoluntati illorum nos accommodamus, morémque illis gerimus, siue per fas hoc fiat, siue per nefas: adeò nos excæcat affectus ille carni annexus. Corrigit ergo hunc amoris affectum, non simpliciter, in quo busuis turpibus (quæ plerunque sectatur animalis homo) sed in gradu omnium honestissimo, nimirum inter consanguineos, & parentes, ut cùm uinculum sanctissimum nominat, in hoc comprehendat amantissima quæque, gloriam, hono-

Affectus carnis, quantus Tyrannus.

res, amicos, necessarios, parentes, liberos, uxores, opes, & quicquid nobis extrinsecus euenit. Hæc proculdubiò sunt, quæ maximè impediunt uerbi profectum, & à uerbo ab Euangelij amore suapte natura dimouent. Qui amat (inquit) patrem aut matrem, &c. id est, quod Luc. 14. dicitur. Si quis uenit ad me (id est, credit in me) & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam, non potest meus esse discipulus. Id est, qui ad Christum accedit, abneget semetipsum: id est, parentes, amicos, & omnia huius mundi bona gloriæ Christi postponat, & propter Christum, ut stercora, habeat. Neque hic iubet Christus simpliciter & absolutè contemnere parentes, sed cum conditione addita, plusquam me, qua admittit (contra Anabaptistas, qui putant hodie Christianũ esse non posse, nisi qui relicta domo, uxore, ac liberis aufugerit: quasi duo contraria sint, amare Christum, & uxorem, ac liberos habere, & curare) amorem parentum, & liberorum. Qua in re summo studio cauendum est, ne priorem tabulam præposteram faciamus. Conditionem ergo addit, ueluti si res ita ferre tulerit, ut uel Deus, uel parentes sint deserendi, nequeant autem utrique retineri: hic potior nobis esse debet religio diuina, quàm pietas in parentes. Non tamen, cùm deseritur pater, est aspernè spernendus, sed blandè, reuerentérque monendus, ut non repugnet Deo. Atque ita cum cæteris agendum est quibus ex natura, moréque ciuili debemus officium humanitatis, & obedientiæ. Proinde Christus non abrogat naturæ legem, quam perficit. Danda profectò est opera modis omnibus, ne per nos Christi discipulos, quantùm in nobis erit, turbetur communis reipublicæ status: & ne desimus officio, quod filius patri, quod filia matri, quod frater fratri, quod maritus uxori, quod affinis affini, quod amicus amico, quod familiaris familiari debet ex lege naturæ. Ergo in omnibus obtemperandum est publicis magistratibus, nisi cùm præscribunt impia. Tum enim oportet Deo magis, quàm hominibus obedire. Nec tamen sunt conuitiis irritandi, sed sobriè reddenda est ratio, cur magis deceat obtemperare omnium principi Deo, quàm humanæ potestati. Porrò hic locus aperit, quàm non uulgarem sui amorem Christus exigat, sed planè summum, & qui nos totos in ipsum rapiat, paratos etiã, pro eius gloria non solùm parentes, & omnia bona relinquere, sed sanguinem etiam & uitam propriam profundere, alioqui nequimus illius ueri discipuli dici. Neque hoc insolens uideri debet, quandoquidem & idipsum in ueteri testamento exactum præstitúmque esse legimus. Moses enim, Exod. 32. dicit, Si quis est Domini, iungatur mihi. Hæc dicit Dominus, &c. Occidat unusquisque fratrem suum, & amicum, & proximum suum. Fecerúntque filij Leui iuxta sermonem Mosi. Non absimile factum legimus Num. 25. ubi ait Moses, Occidat unusquisque proximos suos, qui initiati sunt Beelphegor. Et Deuter. 13. Si tibi uoluerit persuadere frater tuus, filius matris tuæ, aut filius tuus, uel filia, &c. clàm dicens: eamus, & seruiamus diis alienis, &c. non acquiescas ei, nec audias, neque parcat ei oculus tuus, ut miserearis, & occultes eum, sed statim interficies, &c. Cùm hæc occurrãt tibi legenda in ueteri testamento, ubi non tam aperta erat Dei cognitio, quid mirum si hic supremus amor in nouo testamento requiratur? quanquàm hic locus non exigit, ut occidas dissentientes parentes, uel liberos, sed ut illos Christo non præponas, uerùm posthabeas. Singularem hũc amorem docuit, & exhibuit Abrahamus, filium immolaturus. Colligamus ex superioribus, quenque nostrum se talem debere parentibus exhibere, ut neque deserturus eos, neque neglecturus sit, nisi unius Christi Domini ac saluatoris gratia, quem omnibus præferre, & præponere debet.

Parentum cõtemptũ quatenus permittit Christus. Aduersus Anabaptistas.

Parentes nõ cum asperitate aut contẽptu deserendi.

Christianus ne sit publicę paris turbator.

Amari se iubet Christus, sed plusquã omnia.

Etiã in uetere testamẽto parẽtes licuit odisse, nõ obsequentes legi.

Nihil neque odisse neque amare licet, nisi propter Christum.

Non est me dignus.

Quemadmodũ nemo uel in militiam adscribitur, uel in cõmunionem ciuitatis admittitur, uel in seruitutem conducitur, uel in discipulatum opificij assumitur,

Universidad de Deusto
Biblioteca

nisi præscriptis antea pactorum conditionibus, quibus unusquisque suæ uocationis officium cognoscat. Ita Christus leges discipulis suis præscribit, è quibus facilè intelligant rationem regni Christi, quas si receperint, agnoscent se uerè eius esse discipulos. Primo (inquit) loco statuo: quòd quicunque uoluerit esse discipulus meus, necesse habebit omnem huius seculi fœlicitatem odisse. Fœlicitatis est, habere parentes, uxorem, fratres, & sorores quibuscum iucundam agas uitam, habere denique uitam ipsam corporalem, qua commodis huius mundi utaris. Iam autem qui uoluerit esse dignus me, id est, uoluerit esse idoneus discipulus meus, huc ego propono hanc legem, ut omnem hanc fœlicitatem odio prosequatur. Vbi aduerte odisse hoc loco non est mala animi inuidentia parentes, fratres, uxorem, & liberos prosequi, non est, malis eos afficere, non est, conuitiis proscindere, aut tradere: sed est ita erga hos affectum esse, ut Christum filium Dei super omnia diligas: ac propter parentes, liberos, uxorem, fratres, aut etiam conseruandam uitam corporalem, à Christo non deficias, Christum, ac Euangelium eius non abnegas, nec alioqui aduersus uerbum Dei pecces. Omnino enim parētes honorandi sunt, & uxor diligenda, & liberi. Præterea uita corporalis non est ita contemnenda, ut exponas eam temerè extremis periculis, aut, ut tibi ipsi uim inferas: sed superomnia: Christus diligendus, & sectandus est. Habes huiusmodi sancti odij exempla in Abrahamo. Hic unigenitum habuit filium Isaac: quem præcipiebat Deus, ut holocaustum offerret. Aliò uocabat Abrahamum charitas erga unicum filium, etiam in senectute habitum. Quid fecit Abraham in hac concertatione præcepti diuini & paternæ pietatis? Abraham maluit crudelis in filium uideri, quàm Deo suo inobediens esse. Quod dicit, non est me dignus, exponit Lucas, cùm dicit, non potest meus esse discipulus, id est, non potest me dignè sequi, nō est idoneus auditor scholæ meæ. Nam nemo duobus Dominis seruire potest, ut dignus quali seruitio.

Leges discipulis à Christo præscriptæ.

Odisse parētes, uitā, &c. quid.

Sancti odij exempla.

Dignum esse christo, quid.

Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me: nō est me dignus.

Posteriorem adducit legem, quam proponit acceptandam, & excipiendam, et qui uolet germanus, ac uerus esse ipsius discipulus. Et qui non accipit, &c. Quasi dicat. Apud uos statuite, & persuasum habetote, neminē prorsus idoneū esse magistrum philosophiæ discipulū, nisi qui semetipsum prorsus euacuat & abnegat, adeoque totū se cruci & morti consecrat, imitatus me ipsum, quem uider contēpta hac uita temporaria contendere ad æternam. Aut qui non accipit crucē suam, id est, qui detrectat crucem ferre propter ueritatem, aut qui negligit ueritatē ex metu crucis. Et sequitur me, meo exemplo ueritatem confitendo, & ferendo crucem propter ueritatem, non potest me dignè sequi. Non dicit simpliciter accipiēdam esse crucem, sed, cuique suam. Est profectò crux cuiusque propria, quicquid Dominus eam Euangelij ferendum dispensauit. Nec satis est ferre crucem, nisi & sequamur Christum, qui accepta sua cruce nos præcessit. Aspiciendus est dux, & sequendus. Sectamini (inquit Petrus) uestigia eius. Ad Hebr. 12. Aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem confusione contempta. Nihil maledicti in uia crucis, quòd per Dominum uitæ & gloriæ sanctificata sit. Respondebit quispiam, Horrendum est audire has duas leges, quàm detestari eas tolerare? An non est hoc potius à Christi discipulatu deterrere, quàm ipsum inuitare? Durum quippe est huiusmodi in parentes affectus (quos natura nobis penitus inseuit) uincere, & exuere. Deinde, ut, qui uelit germanus esse discipulus Christi, non polliceatur sibi externam, & corporalem in hoc seculo felicitatem, sed suam ipsius crucem baiulet. Respondeo. Heroas requirit Euangelium professio, forteis, ac masculos, quíque nullis affectibus dimoueantur à cœlesti negotio. Hanc uiam Christum ingressum uides, eadem ipsum sequaris oportet, si uelis haberi in numero discipulorum Christi. Ad hęc si de his iuxta carnalem iu-

Crucem suā accipere, qd.

Sequi Christum.

Crux cuiusque sua.

In cruce nihil horrēdū.

Heroas requirit Euangelium.

sum iudicaueris, fateor leges illas durissimas esse. Sed si consideres, quis eas proponat, & quid promissionum adiiciat, & quid beneficiorum uicissim reddat, ibi tum tantùm abest, tibi ut sint durę, ut etiam fiant iucundissimæ. Nam ad priorem legem pertinet ea promissio infrà 19. cap. scripta, Amen dico uobis, quòd uos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos, super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domum, uel fratres, uel sorores, aut patrē, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Quid hac promissione liberalius? centuplum nunc in tempore hoc, & post hanc uitam, æternam fœlicitatem accipere? Ad posteriorē legem pertinet promissio scripta, Ioannis 16. In mundo pressuram habebitis: sed confidite, ego uici mundum. Et tametsi Christus non semper adiuuet afflictos externo, & uisibili auxilio, afflictionibus tamen eorum (qui in ipsum credunt) ita afficitur, ut quia ipse uicit mundum, mutet etiam afflictiones piorum, in summam ipsorum salutem. Vnde Paulus Roma. 8. Existimo enim, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis, ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Et ibidem, Scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Porrò hoc tantùm beneficium non percipitur quidem externo sensu in hoc seculo, fide autē iuncta charitate non solùm cognoscitur, uerùm etiam, aliqua ex parte (ut ita dicam) intus palpatur, & per Spiritum sentitur, donec futurum seculum reueletur: tunc enim, quod ex parte est euacuabitur. Et quod nunc credimus, re ipsa perpetuò sentiemus. Cùm enim ille apparuerit, 1. Ioan. 3. similes ei erimus. & Philipp. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori charitatis suæ.

De afflictionibus afficiatur suorum.

Qui inuenit animam suam, perdet illam: & qui perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.

Pergit Christus confirmare discipulos, ne animo concidant, & ab Euangelio deficiant: urgétque sensim, ac sensim à rebus dilectissimis, donec ad omnium rerum charissimam peruenit, quæ est hæc ipsa uita, quæ seruari non potest æterna, nisi postponatur Euangelio, manifestè indicans, uitam his amitti rationibus, quibus mundus retinere contendit: teneri uerò iis, quibus putat deperdi. Qui deserto Euangelio, & abnegato Christo placauit iudicē, effugit carceres, uitauit crucem, & mortem euasit, quum uideatur hominibus lucrifecisse uitam, uerè iacturam uitæ fecit, quam reuera perdidit, cùm indignationem summi Dei incurrit, excidit que uita cœlesti, & incidit in mortem æternā. Rursus, qui constanter adhæret Christo, & intrepidè Euangelicam confitetur ueritatem, & propter hanc fortiter sese periculis omnibus, ac mortibus obiicit, & occumbit, uiderur hominibus subire uitę dispendium, & interiisse, cùm is demùm uerè uitam lucrifecerit. Nam is, ut Christi manibus ipsam commendauit. Ita uerè illam inueniet, id est, solida cum fœlicitate possidebit. Quisquis enim propter Christum, & salutare eius Euangelium cæditur, in æternum seruatur. Quod Christo committimus, & pro eius nomine expendimus, putat mundus perditum: sed certi sumus nos omnia ab illo in futuro seculo recepturos. Est enim potentissimus, & fidissimus omnium. Cùm itaque simus alioqui amissuri omnia, omninóque perdituri, etiam si nihil planè nomine Christi impenderimus: certè & stulti, & insani fuerimus, nisi nos nostráque omnia pro Euangelio contradiderimus, & commendauerimus Christo, custodi fidelissimo, apud quem, tantùm abest, ut quicquā nostrum pereat, ut idipsum etiam cum fœnore recepturi simus. Ad hanc spem thesauri conseruandi apud Christum hortatur Petrus. 1. Pet. 1. Regenerauit nos (inquit) in spem uiuam per resurrectionem Iesu Christi ex mortuis, in hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarcessibilem, conseruatam in cœlis: in uobis, qui in ueritate Dei cu-

Vitam mundus iis artib⁹ amittit, quibus retinere nititur.

Mortu⁹ mūdo, uiuere incipit Christo.

In Christo omnia possidemus, recipimus & retinemus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stodimini per fidem in salutem, paratam reuelari in tẽpore nouissimo. Obserua tropo scripturæ, inuenire animam significat hic uelle seruare animam, & esse alienum à cruce, ac detrectare crucem. Perdet eam, id est, non poterit me sequi, & carebit futura illa uita, ac gloria æterna. Nam si simul cum Christo crucẽ tulerimus, unà quoque cum illo glorificabimur, ad Roma. 8. Risu planè dignum in rebus similibus uideretur, si quis uellet eorundem præmiorum particeps esse, qui non esset eiusdem fortunæ socius. 2. ad Timoth. 2. Fidelis sermo. Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus: si negauerimus, & ille negabit nos: si non credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. Et qui perdiderit animam suam, id est, se, suáque omnia morti, & periculis exposuerit, propter me, id est, causa Euangelij: hoc est, qui propter nomen meum non detrectauerit crucem, seu qui pro ueritate aliquid passus fuerit: inueniet eam, id est, habebit futuram uitam, & gloriam, recipiet, nempè glorificationẽ, & gaudium. Obserua: non dixit simpliciter, qui perdiderit animam suam, sed addidit, propter me. Nam crucifigitur, & moritur latro: similiter & seipsum strangulãs, moritur, sed non propter Christum. Innumeros reperias, qui uitam suam (prò dolor) pauculæ pecunię gratia uęnum exponant, ne pedem quidem pro Christi gloria moueri. Rursus non paucos offendas, qui eam sibiipsis quoque, aut laqueo, aut submersione, aut præcipitio in æternum perdituri auferant. Et pauci sunt, qui eam Christo non dubitent impendere, in æternum recepturi. Sunt rursus pauci, qui uitam suam, ne Christi quidem gratia sustinerent amittere, illam perditè amantes. Offenduntur tot deplorati homines, qui tanta leuitate uitam suam proiiciant, perdant, illam odio habentes. Rogemus ergò Deum, ut det nobis uitam nostram uerè, & legitimè amare, uerè, ac rectè odio habere, hoc est ut nos totos ipsi cõseramus, & conseruandos committamus. Colligamus ex superioribus, hunc locum nos admonere, eos carituros æterna gloria, ac uita, qui in hac terra detrectant ueritatis nomine crucem. Quare si quis uitam suam uerè diligit, consecret eam Christo, impendat eam illius uoluntati, paratus amittere eam, si ita tulerit ipsius uoluntas. Hoc quisquis fecerit, uitam seruabit, siue per tyrannos illi hìc auferatur, siue non auferatur.

Innenire ani mã, aut perdere, quid.

Vita fusa aliter, quã propter Christũ, mortem parit, & animã perdit.

Erga uitam suam uarij uariè afficiũtur.

Vitã nostrã quomodo pereuò retineamus.

Qui recipit uos, me recipit.

Suos consolandi gratia occupat, annectens superioribus promissiones, quibus benedictionem, & præmia promittit tam illis, qui ministri uerbi idonei & digni fuerint, q̃ iis, qui omnibus aliis piis benefecerint. Discipulis suboriri fortassis poterant hę cogitationes, si uerbum Dei prædicãtes, reiicimur, ab omnibus odio habemur, ab omnibus explodimur, imò ita ad mortem petimur, ut putetur obsequium præstari Deo, si quàm atrocissimè occidamur: nemo erit, qui tectum, & uictum suppeditet, quòd ab omnibus odio habiti, etiam à parentibus, cognatis, affinibus, & amicis destituemur. Huic morbo mederi, & antidotum aduersus hoc scandalum afferre uolens, ait, Qui recipit uos, &c. Quasi dicat, potestas, quam donamini, dotes item, quibus uos instruo uestráque synceritas parabit uobis ubique domos, parentes, filios, cognatos, & amicos. Tot enim habebitis fratres, ac filios, quot habebitis discipulos. Atque ut nunquam defuturi sunt, qui uos persequantur & aspernentur, ita nunquam non erunt qui uos syncero refocillent affectu. Vt ut igitur insaniat mundus contra uos, qui cùm uos perdidisse uidetur, fefellerit, uauit, pergendum est in confessione, & prędicatione ueritatis. Satis hospitalitatis & uictus suppeditabit uocatio prædicationis. Cuius ministri quanquam sunt contemptæ personæ, tamen illarum dignitas magna est propter Christum præceptorem, & Deum patrem, qui misit Christum. Consolatur igitur illos, ac si diceret, Quantumlibet mundo futuri sitis odio, atque omnium reiectamenta habendi, tanti tamen mihi, patri, atque electis omnibus futuri estis, ut qui uos receperit, &

uerbis uestris fidem habuerit, & uobis beneficia impẽderit, me recepturus sit. Hoc loco recipere est profugos, & exules aut afflictos propter ueritatem, hospitio diguari, illis benefacere, & iuxta hospitalitatis beneficentiam pacificè tractare. Vos (inquit) id est, qui habetis uerbũ meum, qui estis membra mea, qui uersamini in cruce propter nomẽ meũ. Cùm dicit, me recipit, inuitat ad omnia charitatis opera exercenda, ut piis beneficiamus: idque ab æqualium spe præmiorum, quòd non minus fecerit, nec minus præmij accipiet, qui piis charitatis operibus inseruierit, quàm qui simul cultum, aut Christo, aut Deo patri præstiterit. Christus his uerbis, curam omnem suis lenit & eximit, ac ipsis magnam cõciliat autoritatem apud homines propter uerbum Dei, ut uidelicet ipsi cùm doctrina sua promptius, faciliúsque recipiantur.

Recipere, quid.

Ministri uerbi præmium feret, qui uerbũ ministrũ, receperit.

Et qui me recipit, recipit eum, qui me misit.

Gradatio est, qua transit Christus ab effectibus ad effectum, donec peruenit ad causam, hoc est à discipulis ad se præceptorem, & à se ad patrem, qui misit illum. Est huius gradationis sensus simplex. Charitatis opera in pios afflictos & egentes propter ueritatem, sunt Deo gratissima: eáque Deus non minoribus præmiis reponere uult, ac si sibiipsi fierent. Peccant igitur nõ uulgariter, qui prædicatores, & legatos Iesu Christi aspernantur, repellunt, & affligunt. Nam redundat ea contumelia in illum, qui legatum misit, quemadmodum is, qui recipit legatum, cum recepisse dicitur, qui legatum misit. Communi enim sensu uerum, & indubitatũ habetur, in misso recipi eum qui misit. Iam si Christus in suis legatis & Apostolis recipitur, ergo & pater in Christo, patris legato, recipitur. Recipientur ergo in Apostolis & pater & filius, & contemptis Apostolis contemnentur & pater & filius. At grauissimum est in huius incidere manus ultrices: contrà plenissimum est suauissimis fructibus, uita, & omni bonitate, Christum benedictum Dei filium saluatorem mundi recipere, & in pectoribus nostris inhabitantem habere. Hac igitur gradatione colligitur, Deum ipsum toties contemni, quoties eius ministri contemnũtur. Propter hæc Paulus Galatis congratulatur, 4. cap. Testimonium enim perhibeo uobis, quia si fieri posset oculos uestros eruissetis, & dedissetis mihi. & paulò antè, Non me respuistis, sed sicut angelum Dei excepistis me, sicut Christum Iesum. 1. Thessal. 1. Cùm accepissetis à nobis uerbũ auditus Dei, accepistis illud, non ut uerbum hominum, sed, sicut est, uerè uerbum Dei, qui operatur in uobis, qui credidistis. Et 2. ad Corinth. 5. Pro Christo ergo legationem fungimur, tanquam Deo exhortante per nos. Obsecramus pro Christo reconciliamini Deo. Singularis igitur, & excellens est hæc ministerij uerbi Dei dignitas, cùm apertissimè audiamus, ministros legatione Christi fungi, imò Deũ, & ipsum Christum hortari, & rogare homines, per ora, ac uerba ministrorum. Quare non est præcipuè spectanda ministri persona inter docendum, sed ipse potius Dominus, cuius uerba proferuntur. Nã quanuis homo sit qui loquitur, interim tamen Christus, & sua esse, quæ dicũtur, & pro suis agnosci vult. Vnde signanter dicit, recipit uos, uos inquam, Apostolos utique meos, & meum uerbũ ex ore, & spiritu meo proferentes: & Apostolorum similes, ueritatis doctores, non impostores, non audaces, non mercatores, non uerbum Dei cauponantes. Non enim hos mittit Dominus, sed auaritia, libido, & affectus corruptus. Colligamus ex superioribus, Christum commendare autoritatem & dignitatem suorũ, & obiter præcipere, ut Euangelium ex sua dignitate, non ex personis contemptis iudicemus. Quæ quanquam sunt contemptæ coram mundo, tamen magna est illorum dignitas coram Christo præceptore, & Deo patre, qui illorum curam agunt.

In misso recipitur qui mittit.

Homo loquitur, Deus fugerit.

Ministri uerbi, legati christi.

Qui recipit prophetã in noïe prophetæ, mercedẽ ꝓphetæ accipiet.

Christus ornat, & copiosè exponit præmium eorum, qui legatos suos hospitali-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tate, & beneficentia dignabuntur, idque studiosè, & consultò facit, ut maiorum apud homines gratiam suis ministris conciliet. Et ad quos paulò antè, in genere dixit, vos, nunc per distributiũculam distribuit in personas. Est propheta, qui per reuelationem docet alios in Ecclesia, uir profectò diuinus, Dei minister, peritus mysterij regni Dei, doctor Euangelij, ac gratiæ Christi. Qui recipit prophetam, non quia homo consanguineus, aut amicus est: sed in nomine prophetæ, hoc est, quia uenit ut propheta, minister Dei, & præco regni Christi, à quo mysterium regni Dei audire, ut in gratiam cũ Deo redeat, & hæres beatæ uitæ sit, cupit, is mercedem prophetæ accipiet, cùm à propheta mercedem accipiet, quam ipse dare potest, nimirum institutionem in uerbo, quæ merces omnium copiosissima est: tum mercedem accipiet à Deo, quam promittit pro charitatis operibus, hic corporalẽ, & spiritalem benedictionem, & post hanc uitam, beatitudinem æternam. Proinde hic est sensus uerborum, & promissionis Domini. Quicunque uerbi præconem, & prædicatorem recipit, & eo quidem animo, & fine recipit, quia minister est mysteriorum Christi, ideóque ab ipso discere cupit mysteria regni Dei, is haud dubiè intelliget negotium salutis: atque pro temporaria beneficentia, & hospitalitate, quam propter Christum in ministrum Christi confert, particeps fiet omnium bonorum, ac meritorum illius prophetæ, & accipiet bona in cœlis nunquam peritura. Pronuntiabit enim Dominus, cùm uenerit in maiestate sua: Sitiui, & dedistis mihi potum, &c. Quod uni ex minimis istis feciſtis, mihi feciſtis. Matth. 25. Venite benedicti patris mei, possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi, &c. Apertè declarat hic locus, mercedem, & præmia reddi bonis hominum operibus. Quæ quia à gratia præueniente, & informante (ut ita dicam) sunt, dicuntur meritoria, non ex dignitate operum nostrorum in se, sed ex illis cum fide, & Dei gratia coniunctis, per quæ, ex Dei bonitate ita nobiscum pacisentes, etiam & laurem mereri dicuntur. Et hæc est secunda iustificatio, qua iam iustificatus, iustior fio: hoc est, qua, iam accepta fide, in iustitia proficio. Et iam, per fidẽ iustificatus, gratis iustificatus, rursum iustificor, id est, amplius iustus efficior. De hac mentio fit Apocal. 22. Qui iustus est, iustificetur adhuc, sanctus sanctificetur adhuc. Legito, si iuuat, quæ de his copiosius scripsimus in primo cap. ad Roma. in dilatione Iustificatio. De promissa mercede bonis operibus, scribit diuus Augustinus, epistola. 105. ad Sixtum presbyterum contra Pelagianos. Item de gratia, & libero arbitrio ad Valentinum, cap. 6. & 7. & plerisque aliis locis.

Propheta.

Prophetam recipere, ut prophetam, quid.

Mercedem prophetæ accipere.

Bonis operibus præmia reddi.

Bona opera quomodo meritoria.

Iustificatio duplex.

Et qui recipit iustum in nomine iusti, mercedem iusti accipiet.

Diuus Hieronymus arbitratur hãc appendicẽ appositã, ueluti superioris sententiæ exegesim. Quia enim Dominus dixerat, Qui prophetã recipit, &c. ne quis intelligeret, quosuis, sese prophetarũ nomine uenditantiũ, promiscuè audiendos esse, ut excluderet pseudoprophetas, adiecit: Et qui recipit iustum, & uerum propheta, iustitiam omnem in Christo docentem, iustificabitur certè per Christum. Quid si prophetæ figuram gerat, opere autem non idem præstet, túque ut prophetam susceperis? Certè operam non perdidisti: Deus enim quasi iustum susceptisti, & credidisti tibi retribuet, eò quòd audieris ex confessione, eum esse amatorem uerbi, & creditus est Domino. Mercedem (ait Hieronymus) non perdunt susciptentes: licet indignus fuerit, qui susceptus sit. Mercedem iusti accipiet, primò à persona iusti, cuius conuersatione potest fieri eruditior in uerbo: deinde à Deo, cui receptio iusti est opus gratissimum.

Benè quod fit, perit nunquam.

Et quicunque potum dederit.

Occupat Christus, ne quis prætexat paupertatem, dicens se non posse abundè dare prædicatoribus, quòd res angusta illi sit domi, aut ne credant minima opera

charitatis in pios, non esse grata Deo. Habent & hæc uerba mirabilem amplificationem, qua docetur, quàm cumulatè redditurus sit hominibus Dominus, si quid beneuolentiæ, beneficentiæque in ipsius contulerint ministros. Dicit ergo, Quicunque potum dederit calicem aquæ frigidæ. Quasi dicat, Nihil est, quòd doleas, si propter inopiam non possis magna dare: si nihil præter aquam frigidam ad cõsolandum prædicatorem habueris, & hanc bono animo obtuleris, gratum feceris opus Deo. Arbitror certè eum, qui se usque ad frigidam offerendam demittit, nihil præter hanc habens, quo se compatientẽ pio ostendat, non reiici, sed gratum esse Domino, qui in opere ipso præcipuè animi intentionem respicit. Exemplo erit paupercula illa uidua, quę in gazophylacium minutum æs proiiciens, plus proiecisse dicitur, sententia Domini, quàm quotquot diuites erant. Certè uidua illa saraptana, cuius meminit sacra historia, 3. Reg. 17. magnam accepit mercedẽ, quòd mente beneuola calicem frigidæ, cum pane subcinericio Eliæ prophetæ esurienti obtulisset. Neque illiberales, neque sordidos oportet nos esse erga ministros Dei, & pauperes Christianos. Tractãdi sunt humanissimè, & hilariter his dãdum est. Vnusquisque, ait Paulus. 2. Corinth. 9. prout destinauit in corde suo, non ex tristitia, aut necessitate. Hilarem enim datorem diligit Deus. Non eò hæc scribo, quasi regna, & Luculli uel Crassi opes illis dari flagitem, sed ut moneam id saltem his tribuere, quod Iesus Christus omniũ Dominus hoc loco submonuit, & post hunc Paulus, 1. Corinth. 9. Si nos uobis spiritalia seminauimus, magnum est, si nos carnalia uestra metamus? Rogabis: quantũ prædicatoribus uerbi, & pauperibus Christianis impendendum est? Respõdeo: pietas, gratitudo, modestia, ac humanitas, ipsa, denique æquitas syncera facilè suggeret, quantum cuique sit pendendum.

Pusillus per charitatẽ facta, magna gratia Dominus remuneratur.

Exempla pusillæ eleemosynæ, magna mercede honoratæ.

Libenter & pro facultate & fortunis dandum egenis.

Vni ex minimis istis.

Valde emphaticẽs pronunciandum est. Sunt enim hæc uerba, ueluti quædam exaggeratio ad augendum consolationem, qua asserit hæc, quæ dicta sunt, non solùm ad Apostolos, & prædicatorum hospites, seu præconum uerbi receptores pertinere, sed & ad minimum quenque suorum: ita ut mercedem sit habiturus, non solùm qui Apostolos, sed etiam, qui unum ex pusillis suis receperit: infr. 25. Quicquid uni ex minimis istis feciſtis, mihi feciſtis.

Calicem aquæ frigidæ.

Periphrasis est tenuis & minuti operis, quod etiam bono ac pio animo exhibitum fideli, gratissimum est Deo.

Tantùm.

Quasi dicat, & si ex necessitate amplius, aut plus dare non possit; tamen acceptum est Deo, qui pro hac beneficentia, tenui quidem in speciem, sed magna ex intentione, & diuite fide distribuentis, amplissimam reddet mercedem.

Hominis tenuis & egeni cor magnuolũ Dominus pro magno habet & probat.

In nomine discipuli.

Omittit Euangelista correlatiuũ, ipsum scilicet præceptorem Christum. Correlatiuè enim dicuntur præceptor & discipulus. In nomine discipuli, id est, quem ex confessione audit esse discipulum, siue eò quòd nominatur discipulus.

Amen dico uobis.

Quia parum admodum credibile uidebatur, propterea quòd nihil magni feciſe putatur, qui potum aquæ frigidæ (qui bestiis quoque dari solet) dederit, iramentum addit Christus promissioni, ne dubitemus de mercede beneficentiæ, vt ut minutæ, etiam nihil sumptus facientis, tamen in afflictos Christi discipulos collocatæ.

Non perdet mercedem suam.

Non ait, recipiet, sed non perdet, ut nostræ pusillanimitatis cogitationi occurrat, qua putamus (adeò infirmi sumus) Deum respicere magis magnitudinem ope

Universidad de Deusto
Biblioteca

ris externi, quàm piam, & studiosam intentionem, ac fidem uiuam: & pro paruis operibus nihil mercedis fore apud Deum, si quid tale collocauerimus in afflictos Christi discipulos, quod nihil magni sumptus habet.

Et factum est cùm consummasset Iesus, præcipiens duodecim discipulis.

Verba sunt Euangelistæ Matthæi, qui, ueluti epilogo, repetit, quæ hactenus scripsit hoc capite. Quasi dicat: Hactenus quidem præcepta recensui, quæ Dominus suis de propagando regno spiritali tradidit. Porrò enarrabo, quę post ista sunt gesta. Lucas 10. cap. præter ablegationem duodecim, memorat Christum amandasse septuaginta alios, quos binos miserit ante faciem suam, in omnem ciuitatem, & locum, quo erat ipse uenturus. His eadem mandata dedit, ut nihil uideatur iis, quæ dicta sunt, adiiciendum.

Transiit inde, ut doceret, & prædicaret in ciuitatibus eorum.

Redit Euangelista ad id, quod cœperat narrare in fine noni capitis. Et circuibat Iesus omnes ciuitates, & castella, docens in synagogis eorum. Facit hoc ad commendandum circuitum Christi, & prædicandi, sanandique studium ac diligentiam. Et factum est, cùm fecisset finem mandandi duodecim Apostolis, transiit inde, à loco Iudææ (in quo tum uersabatur, quum præciperet discipulis) ut doceret, &, pro id est, prædicaret, altera uox, altera uoce declaratur. Aut, ut doceret colloquiis priuatis, & prędicaret palàm ac publicè. Hic docemur, quàm non fuerit Christus otio & quieti deditus, qui tametsi plureis ad prædicandum ablegasset, tamen ipse nihilominus pergit & docere & prædicare.

Christus nihil minus, q̃ otio clãguit.

CONCILIATIO I.

Quì fit, quòd Matthæus hoc loco, & Lucas 10. cap. scribunt quædam prohibita esse à Christo, quæ Marcus concessa esse commemorat? Quandoquidem Matthæus & Lucas scribunt, neque uirgã: Marcus uerò è contrario dicit, nisi uirgam tantùm. Rursus Matthæus dicit, Neque calceamenta: Marcus uerò, sed calceatos sandaliis. Ad hanc controuersiam quid respondendum est? Imò & ad factũ Christi, huic prædicationi collatum? Et ad Paulum, & Petrum? Nam Dominus binis tunicis tectus fuisse legitur, Ioan. 19. cap. Item quæstorem ærarium habuisse dicitur Iudam, Ioan. 13. Paulus & pallium, & succinctorium possedit, ut est notum ex Actis Apostolorum, & Epistolis eius. Sãctus Petrus sandaliis usus est, ut scribitur, Act. 12. Præterea possessio iusta, & moderatus usus rerum externarum nullibi prohiberi leguntur. Quomodo igitur hæc conueniunt cum enumeratis hoc loco, Nolite possidere aurum, &c. Diuus Augustinus lib. 2. de consensu Euangelistarum cap. 30. ita respondere uidetur, ut eadem dictio in hoc Euangelista sine figura, in altero figuratè sit accipienda. Ad hunc scilicet modum, ut baculus apud Matthæum & Lucam sit purè baculus: apud Marcum sit potestas, per baculum sine uirgam figuratè designata. Ac si diceret Christus, Nihil ad iter uobiscum nec magnum, nec paruum sumatis, sed tantùm uirgam, id est, potestatem istam (quam uobis tribuo) prædicãdi, & sanandi, qua fiet, ut affatim, & abundè omnia sint adfutura. Similiter sanctus ille doctor intelligit Matthæum de calceamentis ueris loquutum: Marcum uerò de mysticis, nempe quibus significetur, nec Euangelium tegendum, nec terrenis fidendum: propterea quòd sandalia supernè pedem non tegant, infernè tellurem nudè contingere nõ permittant. Huius sancti uiri sententia cum honore excipienda est. Non pigebit tamen, exercendi ingenij gratia aliam subscribere non contrariam. Quod Matthæus & Lucas de uirga scribunt, intelligi potest de baculo, qui à uiatoribus quibusdã ad defensionem gestari solet, quemadmodum est, quem à nuntiis portari uidemus. In Marco uerò intelligitur baculus ipse

Consensus Euangelistarum.

Virga siue Baculus pro potestate.

Sandalia siue calceamẽta mysticè quid.

uirga, quæ ad sustentationem à uiatore sumitur, sed ad defensionem inepta: ita ut & baculus, & calcei præcipiantur simpliciter, & externè. Primò, ut alacres accingantur itineri, id quod significatur per baculi sumptionem, & calceorum inductionem. Nam qui in procinctu stant, & iam ipsum iter ingressuri sunt, baculum tollunt. Rursus, qui calceos induunt pedibus, profectioni sese quasi dedicarunt. Vnde factum est, ut uirgam tollere, & sandaliis calceari Dominus apud Marcum posuerit pro eo, quod est, expeditè ad iter accingi. Secundò, ut contenti sint paupertate, significata per baculum, seu uirgam, & sandalia. Atque id moris fuisse legitur patriarchis, & prophetis, quòd taleis uirgas gestauerint. Est enim huiusmodi uirga, signum pauperum, & nudorum. Vnde Iacob, iam dives factus, dicebat, Genes. 32. Cum baculo meo transiui Iordanem istum, & nunc cum duabus turmis regredior. Similiter & Moses, Exodi 4. & Helisæus. Hoc sine dubio est, quòd eadem sæpè docuit Christus, deinde etiam diuersis figuris alio, & alio tempore. Ideo non pugnant baculus prohibitus in illo loco & tempore, & idem præceptus hoc loco & tempore: cùm diuersa sit ratio, & tamen eadem sententia. Quia utrobique damnat studium auaritiæ in ministris suis, ita, ut nec baculum quidem permittat auaritiæ & cupiditatis causa: & rursus solum baculum admittit ferendum, sed contra auaritiam. Sic eadem sententia diuersis figuris docetur, ut sæpè aliàs. Nam alibi docet relinquere patrem, & matrẽ: & tamen uituperat eos, qui patrem, & matrem non honorarent prætextu sacrificij, & doni; infrà, 15. capit. Hæc apertè ostendunt, quamobrem uoluerit Christus suos, omni terreno splendore destitutos, ad præconium regni sui emittere. Nempè quòd præter omne decorum fuisset, si, qui cœlesti splendore conspicui, & diuitiarum cœlestium distributores erant, rebus terrenis & caducis inhiassent, ueluti illas cœlestibus coniuncturi. Quòd autem obiectum est de tunicis Christi, pallio Pauli, & sandaliis Petri, non habet locum aduersus Christi præceptionem, quę ad Apostolos duntaxat pertinuit, & fuit temporaria, quemadmodum & illa, In uiam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum: cùm tamen posteà in uniuersum orbem ad omnem creaturam eos emiserit. Vnde in his præceptis studiosè obseruandum est, quòd tametsi illud externum de non tollendis pecunia, pera, baculo, & id genus aliis apparamentis itinerariis, & de aditu ad genteis, & Samaritanos, fuerit temporarium, & neque ad nos, neque nostra tempora pertineat, imò neque ea Christus seruauit, neque postea Apostoli extra istam perfectionẽ: præceptionis tamen illius nucleus perpetuò gustandus, & ratio omnibus seruanda uenit. Ratio igitur uerborum Christi siue apud Matthæum siue Marcum est, quòd nihil diffidendum est omnibus, qui fideliter regno Dei seruiunt, quin abundè omnia illis suppeditentur: perinde ac si diceret Christus, nolite posidere, &c. hoc est, Nolo uos esse solicitos, quomodo paretis uobis uictum, & amictum, aliàque ad hanc functionem sustinendam necessaria, nolo, ut istarum rerum cura anxia uos impediat, & remoretur. Vnde à Matthæo scriptum legitur μὴ κτήσησθε, id est, ne acquiratis, quod magis significat parare, quàm posidere, siue magis sonat studium acquirendi, quæ non habentur, quàm præsentium possessionem. Nam & Marcus ait. 6. ca. Et præcepit eis, ne quid tolleret in uia. Et Lucas, ne quid tuleritis in uia. Adiungitur mox causa planè euidens, & clara. Nam dignus est operarius cibo suo, siue mercede sua, hoc est, præmio laboris, quod merenti penditur.

Calceamẽta & uirgã quare gestarì à suis præcepit Christus.

Baculus siue uirga, & Sandalia, gestamina pauperum.

Eadem semper docuit Christus, sed pro tempore diuersis figuris adumbrata.

Rerum exterarum contẽptũ suis præcipuè imperat Christus.

Præcepta quędam Christi, temporaria.

CONCILIATIO. II.

Videtur multùm esse pugnantię inter hunc locum. Qui me confitebitur coram hominibus, &c. Et cum qui legitur suprà. 7. cap. Nolite sanctum dare canibus, neque margaritas proiicere ante porcos. Respondeo. Nihil dissidij inter hos locos offendes si diligenter sensum, & scopum illorum prospexeris. Hic enim locus hortatur, ne timor humanus auocet nos à confessione ueritatis, sed ut intrepidè, con-

temptis etiam hominum probris, Christum confiteamur. Septimo capite non dicit, Nolite doctrinam uestram, &c. sed, sanctum dare canibus. Per sanctum pulchrè eos admonens, quàm religiosè debeant administrare mysteria regni cœlorũ: qua cura, diligentia, & reuerentia regni Dei sancta, & margaritas dispẽsate: quomodo non sint hæc quibuslibet proiicienda, nec indignis communicanda. Vnde non dubium est, quin illic Christus (ut pro more habet) Phariſæos, & id genus hominum notet, ut quibus nihil sit communicandum de mysteriis regni cœlestis, eò quòd illa non solùm non agnituri sint, aut laturi, sed & conculcaturi, illiúsque assertores persecuturi, & laceraturi, nimirum qui omnino affectibus sint, & carnalissimis, nihil cœlestia curantes, & mordacissimis, nempè ad lacerandum ueritatis assertores parati.

Docerí vult omnes Christus, sed non omnibus credi mysteria regni.

CAPITIS VNDECIMI Epitome.

Christus Ioannis præconia discipulis eius enuntiat: ciuitates, quæ, visis virtutibus, pœnitentiam negligunt, increpat, & pœnitentes ad quietem inuitat.

CAPVT XI.

Prædicat Christus, ubi prędicauerãt apostoli.

ET FACTVM est, cùm consummasset Iesus, præcipiens duodecim discipulis suis, transiit inde, ut doceret, & prædicaret in ciuitatibus eorum. Ioannes autem, cùm audisset [a] in uinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi: [b] Tu es, qui uenturus es, an aliũ expectamus? Et respõdens Iesus, ait illis: Euntes, renuntiate Ioanni quæ [c] auditis, & uidistis. Cæci uidẽt, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes [d] Euangelizantur: & beatus est, qui non fuerit [e] scandalizatus in me. Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioãne, Quid existis in desertum uidere? arundinẽ uento agitatam? Sed quid existis uidere? hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestitis uidere? hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Sed quid existis uidere? prophetam? Etiam dico uobis & [f] plusquam prophetam. Hic est enim, de quo scriptum est, Ecce ego mitto [g] Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit uiam tuam ante te. Amen dico uobis: non surrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptista. Qui autem minor est in regno cœlorum, maior est illo. A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Omnes enim prophetæ, & lex, usque ad Ioãnem prophetauerũt: & si uultis recipere, ipse est Elias, qui uenturus est. Qui habet aures audiendi, audiat. Cui autem similem existimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes, [h] coæqualibus suis, dicunt: Cecinimus uobis, & non saltastis: [i] lamentauimus, & non

Ioannes Baptista mittit suos discipulos ad Christum ut sciret Messiam uenisse.

Testimoniũ Christi de Ioanne.

Malach.3.a.

Luc.16.d.

Lex & ꝓphetæ. Malach.4.

Luc.7.e.

non planxistis. Venit enim Ioannes, neque mãducans, neque bibẽs, & dicunt: dęmonium habet. Venit filius hominis, manducans, & bibens, & dicũt: Ecce homo [k] uorax, & potator uini, publicanorum, & peccatorum amicus. Et iustificata est sapientia à filiis suis. Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ uirtutes eius, quia non egissent pœnitentiam. Væ tibi Chorozaim, væ tibi Bethsaïda: quia si in Tyro, & Sidone factę essent uirtutes, quę in uobis factæ sunt, olim in [l] cilicio, & cinere pœnitentiam egissent. Verumtamen dico uobis, Tyro, & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm uobis. Et tu Capharnaum, nunquid usque [m] in cœlũ exaltaberis? Vsque in infernum descendes: quia si Sodomis factæ fuissent uirtutes, quæ in te factæ sunt, fortè mansissent usque in hanc diem. Verumtamen dico uobis, quia terræ Sodomorum remissius erit in die iudicij, quàm tibi. In illo tempore, respondens Iesus dixit, [n] Confiteor tibi Pater Domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater: quoniam sic fuit [o] placitum ante te. Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Et nemo nouit filium, nisi Pater: neque Patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego [p] reficiam uos. Tollite iugum meum super uos, & discite à me, quia mitis sum, & humilis corde: & inuenietis requiẽ animabus uestris. Iugum enim meũ [q] suaue est, & onus meum leue.

k. Vorax] edax.

l. Cilicio] sacco.

m. In cœlum exaltaberis] q. usque ad cœlum exaltata.

n. Confiteor] iam gratias ago.

o. Placitum] bona uoluntas.

p. Reficiam] recreabo uel refouebo. q. Suaue] commodũ uel blandum.

Testimoniũ populi de Ioanne & Christo.

Exprobrat Christus ciuitatibus, quæ non credidere runt. Luc.10.e.

Paruulis cognitum Euãgelium. Luc.10.d.

Iugum Christi. Hier.6.a.

Et factum est, &c. Ioannes autem, cùm audisset in uinculis opera Christi.

HVnc nouum euentum de Ioãne Baptista, suæ historię annectit Matthæus, & ueluti per digressionem in gratiam discipulorum eius, adducit, idque facit certis de causis. Prima est propter commendationem potentiæ: suam enim potentiam, ut confirmaret Christus, tam discipulis ipsius Ioannis, quàm turbæ, sequutus est hic euentus. Secunda est, propter necessitatem, nempe ut Christum, & eius officia cognoscamus, quæ nunquam uerè, & cum fructu intelliguntur, nisi potentia præcesserit. Præcipuus enim gradus accessus ad Christum est, sui abnegatio. Tertia est, ut ex ipso Christi responso, discipulis Ioannis facto, intelligamus, unde, & quibus ex rebus agnoscendus sit Christus, & ad quos potissimùm spectent officia Christi, Nimirum ad discipulos Ioannis, hoc est, ad homines, pœnitentia conterritos, ut inde consolationem accipiant, & in conscientiis confirmentur. Porrò cùm audis Ioannem, magnum prophetam, in uincula coniectum, memineris, quàm hæc congruant cum superioribus, in quibus de regno Dei prædicando, & ministris prædicationis tractatum est. Cùm audisset, supple, à discipulis suis, Ioannes opera Christi, id est, filium uiduæ suscitatum, Luc.7. cap. Accepit autem omneis timor, & magnificabant Deum dicentes, Quia propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus uisitauit plebem suam. Et exiit hic sermo in uniuersam Iudæam de eo, & omnẽ circa regionem. Et nuntiauerunt Ioanni discipuli eius de omnibus his. De uinculis Ioannis infrà 14. cap. dicemus.

Veré Christũ agnoscere non potest, nisi qui resipuerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mittens duos de discipulis suis.

Ioannes an ignorârit Iesũ esse Christum.

Quanquam superuacanea uideatur quæstio, ut quæ ad pietatem nihil faciat, an Ioannes nescierit Iesum, Christum fuisse, id est regem, & sacerdotem, & saluato-rem illum mundi, quem omnes sancti à condito orbe, cum desyderio eatenus ex-pectarant, tamen nõnihil torsit etiam sanctos patres. Diuus Ambrosius censet Io-annẽ ex nulla dubitatione, aut ignorãtia, sed pio, & Christiano animo hanc que-stionem Christo proposuisse, quò magis etiam ipsius oraculo confirmaretur ipsius fides. Gregorius scribit eum de aduentu suo ad inferos rogasse, an nimirum etiam illic eius debeat esse præcursor, quod certè parum proposito conuenit. Nam hæc uerba, Tu es, qui uenturus es, an alium expectamus? apertè admodum de aduen-tu inter homines, quem solum præcipuè Iudęi norant, loquuntur. Alioqui dicere oportuisset, an expectant illi apud inferos alium? Ad hæc cùm Christus sua opera obiiciat, quibus nimirum probet, se aduenisse, satis patet de aduentu eius in car-nem Ioannem rogasse, quippe cùm ita Christus ipse intellexerit, atque de hoc ad-uentu responderit. Descendisse autem eum etiam ad inferos, ut in fidei symbolo expressum est, nemo fidelis inficiatur. Quare in confesso est, Ioannem haud igno-rasse Iesum Christum aduenisse, ut quem baptizarit, testatúsque sit, agnum esse, qui peccata mundi tollat: denique uiderit Spiritum sanctum super eum sedentem, ac paternam uocem audierit, dicentem: Hic est filius meus, in quo mihi compla-cui, ipsum audite. Nemo autem miretur, quòd nihilominus rogauerit: hoc enim non sine urgente causa fecit. In primis agnoscees, si singula expenderis, quòd mi-

Ioannes qua re misit discipulos suos ad Christum.

nit Ioannes, discipulorum suorum causa, ad Christum, de quo nõdum sicut opor-tebat, sentiebant. Iam Ioannes non sibi, sed Christo discipulos collecturus uene-rat, ut cui uiam parare debebat, & plebem perfectam. Discipuli autem Ioannis quanquam de Christo, à suo magistro multa præclara audissent testimonia, ipsum agnum Dei, & dilectum filium esse, quem crescere oporteret, se uerò minui, adhuc non credebant, neque, quæ audiebant de Christo, capiebant. Vnde cũ populo Ioan-nẽ ex nulla dubitatione, aut ignorãtia, sed pio, & Christiano animo hanc que-stionem Christo proposuisse, quò magis etiam ipsius oraculo confirmaretur ipsius fides. Gregorius scribit eum de aduentu suo ad inferos rogasse, an nimirum etiam illic eius debeat esse præcursor, quod certè parum proposito conuenit. Nam hæc uerba, Tu es, qui uenturus es, an alium expectamus? apertè admodum de aduen-tu inter homines, quem solum præcipuè Iudęi norant, loquuntur. Alioqui dicere oportuisset, an expectant illi apud inferos alium? Ad hæc cùm Christus sua opera obiiciat, quibus nimirum probet, se aduenisse, satis patet de aduentu eius in car-nem Ioannem rogasse, quippe cùm ita Christus ipse intellexerit, atque de hoc ad-uentu responderit. Descendisse autem eum etiam ad inferos, ut in fidei symbolo expressum est, nemo fidelis inficiatur. Quare in confesso est, Ioannem haud igno-rasse Iesum Christum aduenisse, ut quem baptizarit, testatúsque sit, agnum esse, qui peccata mundi tollat: denique uiderit Spiritum sanctum super eum sedentem, ac paternam uocem audierit, dicentem: Hic est filius meus, in quo mihi compla-cui, ipsum audite. Nemo autem miretur, quòd nihilominus rogauerit: hoc enim non sine urgente causa fecit. In primis agnoscees, si singula expenderis, quòd mi-nit Ioannes, discipulorum suorum causa, ad Christum, de quo nõdum sicut opor-tebat, sentiebant. Iam Ioannes non sibi, sed Christo discipulos collecturus uene-rat, ut cui uiam parare debebat, & plebem perfectam. Discipuli autem Ioannis quanquam de Christo, à suo magistro multa præclara audissent testimonia, ipsum agnum Dei, & dilectum filium esse, quem crescere oporteret, se uerò minui, adhuc non credebant, neque, quæ audiebant de Christo, capiebant. Vnde cũ populo Ioan-

Ioãnẽ Christo quare Iudæi præferebant.

nẽ & baptizare, & discipulos sibi adiungere, populúmque post se trahere, ut de hoc, magistro suo Ioanni quererentur, quemadmodum legitur, Ioan. 3. Duæ autem adducuntur causæ, propter quas tam malignè de Iesu opinantes, omnia magistro suo Ioanni tribuerent. Prior est, quòd nondum fama Iesu cognita erat, nullũ ad-huc ediderat Iesus celebre miraculum: sed solus Ioannes apud omneis in pretio erat, & in ore omnium uersabatur. Quare insolens eis uidebatur, quòd Ioannes à se eos, & quoslibet ad alium mitteret, quum præter eum nemo in pretio esset. Al-tera, quòd Christus contemptim adeò, & simpliciter uersaretur, pauperis fabri, & tenuis mulierculæ filius creditus, non ex genere sacerdotali, aut eruditorum, sed planè laicis, & ex uulgo opificum ortus. Ideo secundum faciem iudicantes, nõ po-terant uidere, quomodo tam magnificum Ioãnis testimonium de Iesu, compete-re posset in tam abiectam & contemptibilem personam. Atque licet uera dicere magistrum suum non dubitarent, tamen animo suo non poterant persuadere, hũc tam pusillum Iesum, esse omnium instauratorem. Cogitabant apud se: forsasis alius quispiã est, de quo loquitur, eruditus in lege, sacerdos, aut magnificus, certè, ac glorioſus rex. Cùm igitur cœpisset Iesus signa edere, eóq; insigniori iã fama ce-lebrari, tempestiuũ arbitrabatur Domini præcursor discipulos suos à se ad Iesum ablegare, (cui posthac adhærerent) ut iam non solùm suo testimonio, sed ipsius quoque admirandis cùm uerbis, tum operibus, mouerentur ad ipsum suscipien-dum: & ad agnoscendum, quòd præter eum nullus esset Christus uenturus, & ne-quaquam necessarium esse, imò ne licere quidem, ut magnifica pompa, & stre-pitu adueniat, ut cuius regnum non sit nisi spiritale, sed conuenire magis, ac cùm spirituali uirtute, & gratia regnum suum auspicetur, non ungulis equorum

Christus rex spiritualis, nihil indiget põpa & strepitu mundi.

quatiat terram, & calcet pretiosos tapetes, sed ut suscitet magis mortuos, uisum red dat cæcis, auditum surdis, & mala semel omnia profliget. Ista pompa hunc regem, & huiusmodi aduentus decebat, quem in minimo horum signorum, & operum æquate non possent summi reges, & quicunque in orbe doctissimi, & ditissimi sunt. Summa horum est. Mittit Ioannes discipulos suos ad Christum, ut reddan-tur certiores, & confirmentur à Christo. Siquidem prædicatio Ioannis ex se frigi-da est, quæ non nisi frigida facit pectora, & frigidos discipulos: qui ne frigore pe-reant, opus habent Christo calefactore, uiuificatore, redemptore, iustificatore, & confirmatore. Quem ut talem oportet credant, fide uiua, & sentiant, quotquot sal-ui esse cupiunt. Proinde quemadmodum Christus interrogabat de Lazaro sepul-to (ait Hieronymus) ubi positus esset, ut qui locum sepulchri indicabant, saltem sic pararentur ad fidem, ut uiderent mortuum resurgentem. Sic & Ioannes, inter-ficiendus ab Herode, discipulos suos mittit ad Christum, ut per hanc occasionem illi uidentes signa atque uirtutes, crederent in eum, & magistro interrogante sibi discerent. Hæc igitur est uerborum sententia: Cùm audisset, &c. Quasi diceret, Auditis ipsi modò charissimi discipuli, huius Iesu (de quo uobis testatus sum, quòd ipse sit Christus) magnifica opera, quorum sanè nullum tale à me, uel à pri-scis editum unquam fuit. Deponite igitur falsissimam illam uestram opinionem, quòd Christus cum seculi maiestate uenturus esset. Accedite ad eum, & ipsi inter-rogate: Tu es, qui, &c. Iam uidetis impleri, quod prædixi. Crescit enim, ego uerò imminuor, & obscuror. Mea finem accipient, quę autem ille agit iam, & molitur, fine carebunt. Quare, & uos à me, ad illum debetis deficere, si uultis, quam apud me, ut autorem, frustra expectatis, consequi salutẽ. Hoc semper prædicaui, & mo-dò opus est, ut mea monita sequamini. Ipse est, in quo uno omnes salutem, & be-nedictionem adsequemur. Cuicunque alij, ut saluatori, adhæseritis, in morte eri-tis, & maledictione. Obserua insignem Ioannis lenitatem, & mansuetudinẽ, qua suos discipulos tam rudeis, atque ægrè adeò suo ipsius testimonio fidem habentes, nequaquam repulit, aut increpuit duriter. Verùm tulit etiã fide infirmos, & fouit, donec confirmarentur. Rursus aduerte, Quòd discipulos ad Christum mittit, ad-monemur omneis ad Christum esse ablegandos. Et quum uidemus Ioannem uin-ctum, & proximum morti, suorum saluti, & Christi gloriæ consulere, hoc exem-plo admonemur, ut ad mortem usque, quæ regni Christi sunt, & quæ ad salu-tem eorum (qui nobis adhærent) spectant, curemus.

Ioannis doctrina, præpa ratoria tan-tum.

Ioannis Bapti stæ lenitas erga suos.

Vsq; ad mor tem, quę iu sta sunt, age-da.

Ait illi.

Ioannes, sciens Iesum melius infirmitati, & morbo discipulorũ medicaturum, ait Christo per discipulos: hoc est, iubet discipulos ad hunc modum loqui, & in-terrogare Christum.

Tu es qui uenturus es, an alium expectamus?

Lucas, 7. cap. ait, Cùm autem uenissent ad eum uiri, dixerunt: Ioannes Bapti-sta misit nos ad te, dicens, Tu es qui uenturus es, &c. Videntur autem discipuli ne-que intellexisse, neque olfecisse consilium sui præceptoris, qui rogat de Messia, ut sui docceantur. Hac interrogatione alludit, uel ad prophetiam Iacob, Gene. 49. ubi ita uaticinatur Iacob: Non auferetur sceptrum de Iuda, & dux de femore eius, donec ueniat, qui mittẽdus est: & ipse erit expectatio gentium. Aut: donec ueniat Schilo, ut habet alia trãslatio. Et Schilo quidẽ Chaldæ⁹ interpres simpliciter uertit Messias, alij fortunator, sospitator, ac fœlicitas. Alij (ut iacet ipsum postremũ mẽ-brum) Donec ueniat qui mittendus est. Et ipse erit expectatio gentium. Prior uer-sio nostro magis instituto congruit. Exod. 4. Orat Moses Dominum mittentem se ad Pharaonem, atque dicentem: Perge igitur, & ego ero in ore tuo doceboque, quid loquaris. At ille, Obsecro Domine (inquit) mitte quem missurus es: quasi di

Scripturę, de uenturo & mittendo Christo te-stimonia. Schilo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cat, Pollicitus es patribus nostris, missurum te ipsis redemptorem: quandoquidem ergò illum missurus es, nunc maximè opportunũ tẽpus fuerit ueritatẽ tuam confirmandi, mittendíque filij tui in mundũ. Ex his & similibus sacrę scripturæ locis. Patres uocauerunt Christum, siue Messiam sibi promissum, uenientem, ueturum, expectatum, expectationem gentium, desyderium gentium. Alludens ergò Ioannes ad hæc hac interrogatione uidetur ita proponere: Tú ne ille Messias es filius Dei, rex, & redemptor, quem omnes patres nostri expectarunt, credidérúntque mittendum in mundum à Patre: an is non es, ut alium expectemus Messiam? Expectare uocabulum spei est, certa fiducia expectantis promissum Christum. Acerrimè de hac quæstione inter Iudæos, & Christianos disceptatum est. Sed dimissis Iudæorum fabulosis inuentis, prolixis item, ac intricatis, & laboriosis illis concertationibus, audiamus à Ioanne per discipulos propositam quæstionem, An Christus Iesus, Mariæ virginis filius, sub Augusto Cæsare natus, & sub Tyberio reuelatus, crucifixus, mortuus, & sepultus, idémque resuscitatus, & promissus & expectatus ille Messias, an post ipsum alius sit expectandus? Ad quæstionem respondet sequens textus.

Messias expectatus, uariè à prophetis nominat'

Expectare.

Et respondens Iesus, dixit illis.

Cùm quæstionem proposuissent discipuli Ioannis, & responsum expectarent, non multo tempore suspensos detinet Dominus, sed euidentissima docendi, demonstrandíque ratione illis satisfacit. Et tametsi illos non ignoraret inuidia, liuore, & multis scatere erroribus, tamen ad quæstionem propositam, primùm factis, deinde uerbis respondens, ipsos benignissimè recipit.

Euntes, renuntiate Ioanni, quæ audistis, & uidistis.

Post propositam quæstionem, & dum expectaretur quæstionis solutio, Christus in eadem hora, ut scribit Lucas 7. cap. multos curauit à morbis, plagis, & spiritibus malis: & cæcis usum, surdis auditum donauit. Deinde his mirabilibus, & irrefragabilibus præmissis, uerba adiecit, nõ ignarus certius esse testimonium, quod à factis proficiscitur, quàm quod à uerbis, præsertim si quis ipse sit sibi testis. Ait itaque: Euntes renunciate, &c. Hoc responsum ita attemperatum est, ut maxime admoneat. Quasi dicat, Nihil opus est, ut de me, qui sim, pronuntiem: nec arbitror multis uerbis aut proprio meo amplius opus esse testimonio. Quandoquidem ipsi testes estis rerum, quæ à me geruntur tantùm Iam in memoriam reuocate, quid Isaias, 35. & 61. de futuris Messiæ temporibus prædixit. Et quoniam hæc hodie palàm per me impleri uidetis, colligite, & contemini me illum esse expectatum hactenus Messiam, nec alium post me expectadũ. Maluit Christus factis, quàm uerbis, quæstioni satisfacere, quòd à discipulis Ioannis, opera, non uerba, desiderabantur. Certè res arduas & graueis nõ tantùm uerbis, quantumuis euidentibus, sed factis potius illustribus, irrefutabilibúsque demonstrare oportet: id quod Iesus manifestissimè fecit. Certè hoc loco Dominus allusit ad uaticinium Isaiæ, 35. cap. Deus ipse ueniet, & saluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cerous claudus, & aperta erit lingua mutorum, &c. Item, 61. quod etiam Luc. 4. repetitur, & de Christo Domino nostro dictum, ac in eo completum esse manifestè asseritur, Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit me: ad annuntiãdum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & claudis apertionem, &c. Proinde hic locus diligentissimè obseruandus est, quòd doceat ueram, & præcipuam rationem eorum miraculorum, quæ Iesus Christus edidit. Nam præterquam quòd miracula Christi priuatas quasdam utilitates contulerint, in hunc usum maximè omniũ edita sunt, ut declarent, & testificentur, hunc

Validius testimonium à factis, quàm uerbis.

Miracula Christ' quorsum edidit.

Iesum Mariæ filium, esse uerum Messiam, ac filium Dei. Et hunc miraculorum usum Christus ipse non tantùm in hoc loco, uerùm etiam multis aliis in locis cõmendat. Ioan. 5. Ego testimonium habeo, maius testimonio Ioãnis. Opera enim, quæ dedit Pater, ut perficiam ea, ipsa inquam opera, quæ ego facio, testificantur de me, quòd Pater miserit me. Et. 10. cap. Opera, quæ ego facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me. Et mox eodem capite, Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi: si autem facio, & si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoscatis, & credatis, quia Pater in me, & ego in Patre. De hoc usu miraculorũ Christi Ioannes scribit cap. 20. Multa & alia signa fecit Iesus, &c. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est filius Dei: &, ut credentes, uitã habeatis in nomine eius. Verus ergò, & legitimus usus miraculorum Christi est, ut nobis aperiant, quòd Iesus, filius virginis Mariæ, est Messias: & cõfirment nos, quòd cùm credimus in Christum, habemus uitam, & fœlicitatem propter ipsum. Responsabis, An non, & prophetæ ediderunt miracula, & tamen non sunt Messiæ? Certè miracula sunt figilla doctrinæ. Prophetæ miracula ediderunt, sed, ut ministri, & aliena uirtute: Christus uerò, ut autor, & propria uirtute. Vnde miracula, quæ ediderunt prophetæ, confirmant uocationẽ ipsorum, uidelicet quòd sint diuinitus in prophetas electi: & quòd uaticinia eorum, de regno Israëlis, & futuro Messia, uera sint. Nunquã autem Elias, Elisæus & alij docuerunt se esse Messias. Quare nec miracula, ab ipsis edita, tribuũt ipsis manifestatẽ Messiæ. Sic & miracula, quæ Iesus Christus edidit, probant, & confirmant uocationem, & doctrinam eius. Is autem docuit se ipsum esse Messiam, ex uaticinio Isaiæ iam adducto, Spiritus Domini super me, &c. Et, quum diceret, ego sum panis uitæ: Ego sum uia, ueritas, & uita: Ego sum resurrectio & uita. Et alia innumera, quibus significauit se uerum esse Messiã. Cùm igitur miracula sint figilla doctrinæ, & Iesus docuerit se esse Christum: profectò confirmant etiam, & probant consequenter Iesum esse, uerum Christum, tot seculis expectatum. Adhæc patriarchæ, & prophetæ uaticinati sunt, quòd eo tẽpore, quo Iesus inter homines uitam egit, uenturus esset Messias. Hoc significauit Iacob Genes. 49. Nõ auferetur sceptrum de Iuda, &c. Et Daniel suis hebdomadibus, quæ tempore Iesu cõpletæ sunt. Et sceptrum Iudæ abstulerat alienigena Herodes. Miracula igitur Iesu testantur, hunc ipsum esse Messiã, qui patriachis promissus, & per prophetas prædicatus est. Obserua Christum hoc loco pulchrè reducere discipulos Ioannis, interrogantes de persona Messiæ, à persona ad ipsa officia, ne in persona hæreant, quæ sine officiis nihil prodest nobis. Rursus aduerte hoc responso Christi nos commoneri quid sit, unde Christus uelit cognosci, nimirum ex uerbo & eius effectis. Audire, ad uerbũ respicit: uidere, ad miracula effectus uerbi.

Verus usus miraculorũ Christi.

Miracula, figilla doctrinæ.

Miracula edita à pphetis nõ arguebant eos esse Messias.

Miracula Christi cum cæteris, Christũ esse Messiam confirmabant.

Christus nihil nobis profuisset ortus* Christus unã de uelit agnosci.

Cæci uident.

Aliquot miraculorum farraginem adducit, è quibus facilè cognoscitur, Messiam adesse. Hæc enim Christi miracula, & officia prædixit Isaias 61. cap. ubi duo obseruanda sunt: infirmitas, quæ est occasio officiorũ Christi, & tam ad animum, quàm corpus referri potest. Et effectus, qui sequitur Christum exercentem suum officium. Nam cæcitas, infirmitas est, & occasio Christo ad exercendũ suum officium. Visio reddita est effectus Christi, suum officium exercentis. Hæc miracula fuerunt aperta gloriæ Christi testimonia. Vnde ob has mirificas sanationes, turbæ demirabantur. Restituit igitur uisum cæcis. Hoc si quis ad allegoriam transferre uoluerit, nihil fuerit aberratum, cùm sit consuerudo scripturarum, ut capiant, per cæcos, non cognoscentes ueritatem. Et tum hi, cæci uident, dum spiritus Christi munere ueritatem agnoscunt.

Cæci, à uerò alieni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Claudi ambulant.

Claudi, qui.

Pergens Christus probare se esse à patre missum mundo, claudis reddit gradiendi, & ambulandi facultatem. Allegoricè claudi sunt, qui carnis desyderia sequuntur. Sed ambulant dum ab obliquis carnis gressibus expiati, secundum rectissima Domini iussa gradiuntur.

Leprosi mundantur.

Christus leprosum genꝰ humanum suo sanguine purgauit.

Miracula sua Christus in morte perfecit.

Leprosos decem, & plerosque alios à lepra curauit. Mundaturus uenit genus humanum à lepra peccati. Ad lepræ purgationem non mediocriter confert pueri, & innocentis sanguis. Christi uerè innocẽtis (in quo non est macula) sanguis non lauat à quauis lepra animæ. Obserua: miraculorũ operatio, initiũ est eorũ operum, quæ Christo dedit Pater, ut perficiat ea, Ioan. 4. Rogabis: quãdo perfecit? Respondeo. In morte & resurrectione sua, quando mortem nostram moriẽdo destruxit, & uitam resurgendo reparauit. Ita ut iam non moriatur, mors illi ultra non dominabitur, Roma. 6. Et dato Spiritu sancto perficit illa opera. Dono enim fidei uiuæ, rectè ambulamus, audimus, à peccatis resurgimus, à lepra peccati mundamur: & pauperes facti spiritu, omnium ditissimi sumus, & euangelizamur.

Surdi audiunt.

Surdi Deo, qui.

Alio miraculo confirmat Isaïæ vaticinium, & manifestat Messiam præsentem esse. Surdis restituit auditum. Allegoricãs scriptura intelligit per surdos, eos, qui audire nolunt, & quibus non placent eloquia Dei: qui audire dicuntur, dum vera tati credunt, & acquiescunt. In quem sensum accipitur illud Isaïæ. 29. Et audient surdi in illo die uerba libri.

Mortui resurgunt.

Mortui.

Commendant nobis hæc miracula potentiam Christi, ostendúntque eum (dum talia in carne operatur) esse, qui mittendus erat. Ipse enim est qui mortificat, & uiuificat, deducit ad inferos, & reducit, 1. Reg. 2. Mortuos dicit, & corpore & animo. Et hi opera & clementia Christi resurgunt è peccatis uiui, & à temporali etiam morte.

Pauperes Euangelizantur.

Pauperibus annũtiari & offerri afferríque Euangeliũ, quàm magnum ac nouum sit.

Pauperes q, quibus promittitur regnum Dei.

Alludit ad uerba prophetæ, Isa. 61. narrata, Luc. 4. Euangelizare pauperibus misit me. Hoc scilicet Euangelium pauperibus prædicari, omnium maximum, & optimum: post alia omnia, nimirũ cæcos uidere, surdos audire, &c. ponitur. Quæ certè leuia sunt, si huic, quod est, Euangelium pauperibus annuntiari, contuleris. Quandoquidem idem sonat, atque quòd pauperibus annuntiatur diuina promissio, qua tibi, si in Christũ credideris, omnis gratia, & consolatio in Christo promittitur, & offertur, ac planè proponitur. Nempè tibi sicut oportet credenti, omnia peccata esse remissa, lex impleta, est conscientia liberata, &, ut summatim dicam, uita æterna donata. Quod certè longè maius, meliúsque beneficium est, quàm uisum oculis, & auditũ auribus restitui. Quid (amabo) queat cor afflictum, & perturbata conscientia audire lætius? Quomodo queat hominis pectus roldi animosius, ac confidentius, quàm huiusmodi lætis, tam solida consolatione, & opolentissimis promissionibus refertis, uerbis? Peccatum, mors, gehenna, Satanas, mundus, & mala omnia non pilo æstimantur, ubi cor contritum, & afflictum tam diuinæ promissionis consolationẽ perceperit, & senserit, ac crediderit. Obseruandum, quod dicit, pauperes Euangelizantur, id est, pauperes lætum accipiunt Euangelij nuntium, quasi id solis pauperibus annuntietur, quum oporuerit tamen in uniuerso orbe omnibus creaturis, Marc. ultimo, prædicari. Vnde profecto liquet, hîc Christum haud quaquàm loqui de pauperibus illis mẽdicis, quibus nulla, aut perparca est res familiaris: sed de pauperibus spiritu, hoc est, qui nõ cupiunt, aut amant hunc mundum, & non adhærent animo bonis præsentibus: ut pote, qui

ita contrito, & afflicto corde sunt, ac ob cõscientiæ propriæ occultos cruciatus, ita desyderant iis per Dei fauorem, & gratiam liberari, támque ardentibus uotis ad peccatorum remissionem obtinendam anhelant, ut nulla apud eos opum, nominis, aut cuiusuis rei externæ ratio habeatur: nihil aliud cupientes, uel quærentes, quàm, si possint, propitium habere Deum. Atque hæc demùm illa uera, spiritualisque paupertas est, quam hîc Dominus significauit. Hi illi pauperes, quibus prædicatio Euangelij, id quod est, sapit: quam ubi audiunt, transferri sibi uidentur ex inferno in cœlum, ex morte transponi in uitam æternam. Proinde licet toti orbi, Euangeliũ annuntietur, hi tamen, hoc est pauperes spiritu, soli sunt, qui illud amplectuntur. Et nemo diuitum illud percipit, neque quisquam percipere potest, nisi antea pauper spiritu euaserit. In nullis enim uerbum Christi fructus suos profert, nisi primùm pauperes spiritu fiant. Quemadmodum suprà. 9. cap. ait, Nõ ueni uocare iustos, sed peccatores: cùm tamẽ omneis uocet. Sed uocatio eius est huiusmodi, ut soli peccatores eam possint amplecti, oporteátque planè peccatorem fieri, hoc est se peccatorem agnoscere, & seipsum abnegare, quicunque uolet illam amplecti. Id quod nolebant facere Pharisæi, qui iustos, & diuites sese arbitrabantur. Ideo turgidi manentes, à Dei illa uocatione, & Euangelio excluduntur. Pauperes autem spiritu, & qui seipsos agnoscunt peccatores, uocationem sequuntur, & recipiunt Euangelium. Quò fit, ut toti orbi sanctissimè prędicetur, quòd Deus solùm humilibus dat gratiam. Huc pertinet, quòd Christus in hoc cap. sanctissimè orabat, Confiteor tibi Pater Domine cœli, & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus, & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.

Pauperũ fœlicium affectus uerè dines.

Verbũ Christi solis pauperibus spiritu, utile.

Solis peccatoribus uenit Christus.

Humilibꝰ tãtùm gratia Dei exposita.

Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in me.

Pulchrè finem suo responso faciens, addit epiphonema quò subtaxat inuidiam discipulorum Ioannis, qui sola ducti humana ratione, scandalizabantur ciuili, & humili Christi conuersatione: adeò iuxta mundum sibi aduersabantur humillima hæc Christi conditio, & magnificum de Christo Ioãnis testimonium, ut nulla sanè ratione potuerint à natura coniungi: Nam neque Christum, neque doctrinam eius potest quispiam agnoscere, nisi ad id fuerit è Spiritu sancto illustratus. Tota scriptura Christo ferebat testimonium, ut difficile potuerit, siquis hanc consuluisset, ignorari. Rursus cõsiderata Christi humillima cõditione, & paupertate, nihil minus potuit, q̃ à natura, & ratione humana cognosci: quę uisa tãta abiectione, apud se dicebat, Quid? illũ Christũ esse? Regẽ illum celsissimũ, cui Ioannes indignus sit corrigiã soluere calceamenti? quẽ equidẽ haud dignũ ducerẽ qui mihi meos calceos extergeret. Quare nõ vulgaris est gratia, in Christo nõ offendi. Alius contemnit Christũ, quia non uidet ipsum, cum exeterna maiestate regnare. Alius reiicit Euangeliũ Christi, quia uidet illud potentissimorũ & sapientissimorum hominũ persequutioni patere. Alius fastidit opera ciuilis uocationis illius. Sed incredula caro sibiipsi hæc offendicula fingit. Nam, quòd ad maiestatẽ Christi attinet, regnat quidem ille in summa, & omnipotẽti maiestate, tam in cœlo, quàm in terra. Dedit enim illi Deus nomen, quod est super omne nomen, ut in nomine eius, omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorũ. Sed interim affirmat ipse Christus, regnum suum non esse de hoc mundo. Et Petrus Act. 3. dicit, Iesum oportet quidem cœlum suscipere usque in tempora restitutionis omnium, quæ locuutus est Dominus per os sanctorum suorum à seculo prophetarum. Significat igitur Dominus hoc epiphonemate, Beatus est qui non fuerit scandalizatus in me, tantundem, atque si diceret, Beatus, qui crediderit in me. Et non tantùm testari uoluit, se esse Messiam, saluatorem mundi, sed adiicere insuper, quomodo mundo salutaris sit futurus, nempè si in ipsum credamus, & non offendamur eius humilitate, exinanitione, incarnatione, & cruce. Hoc item uerbo allusit ad uer-

Christus humilis, haud facilè à mundo cognosci potuit.

Caro sibi ipsi somnia fingit, ne agnoscat Christũ.

Non scandalizari in christo, & credere Christo, eadem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ba prophetarum, uaticinantium, plurimos Christi temporibus futuros, qui sint in hunc lapidem scandali grauiter impacturi. Et ad id, quod iustus ille Simeon dixit, Ecce hic positus est in ruinam multorum. Beatus est, &c. ac si ita discipulis loquitur, Ecce hic positus est in ruinam multorum. Beatus est, &c. ac si ita discipulis loquitur, annis responderet, Sentio quidem uos nonnihil offendi, quòd non exigam uitam meam in eremo, quòd non tantam sanctitatis speciem præ me feram, quanta in præceptore uestro elucet: at enim beatus est, qui in me ita non offenditur, ut magis iudicet de me secundum testimonia, quæ mihi dat Dominus Deus meus per miracula, quàm secundum externam meam conuersationem, qua inter homines uersor, & dego. Quare si & uos sapitis, ac si vultis beati esse, abiicite præpositum uestrum iudicium: & sentite de me, quod miracula, & scripturæ testantur, non quod externus uitæ habitus solùm ostendit. In hac disputatione Christus duo egregia de se testimonia adducit, alterum mirandorum operum, alterum in declaratione scripturarum. Verè mirabilia testimonia hęc, & ideo scrutari ea debet animatem semper pessimè in hoc mundo audire: & Satanam mendacij patrem esse, & huius seculi principem, qui cùm non possit ferre ueritatem, commouet omnes genteis aduersus Euangelium. Et Christus ipse hoc illum facturum affirmauit. Ego mitto (inquiens) uos sicut oueis in medio luporum. Si ipsum Patrem familias uocauerunt Beelzebub, quantò magis domesticos eius? Et, Non ueni ut mitterem pacem, sed gladiũ. Et alia innumera, his similia, quibus monemur, Euangelium de Iesu Christo, tantò magis uerum esse, quantò acrius ab hominibus huius seculi impugnatur. Proinde in Christo, & omnibus quæ ad Christum attinent, sentiendum est. 1. Corinth. 2. Nos autem sensum Christi habemus. Neque enim potest non offendi caro, cùm carnis offenditur: ideo sensus Christi ad salutem necessarius est, de quo, 1. Corinth. 2. Christus positus sit in eius ruinam, & in signum, cui ab ea contradicatur. Quæsso, Christus Iudæis factus est scandalum? eò quòd ipsi neglecta doctrina, & officiis Christi, à prophetis diligenter, ut certissimis signis præsentis Messiæ cõsentiptis, ad personam exinanitam, & contemptam respexerunt. Gentibus autem factus est stultitia, quòd gentes neglecta doctrina, & officiis Christi, persona decepti, Christum pro stulto iudicârunt, 1. Corinth. 1. Obserua: Cõmune est uitium inhiare personis, & negligere doctrinam, & officia. De duplici scandalo actum licet, quod dicto, uel facto præbet proximo occasionem ruinę: & passiuo siue Pharisaico, quod propria accipitur malitia, alibi, & in Paulum, & in Ioannẽ diximus. Obserua: hoc loco Christus nos remittit ad testimonia scripturarũ de se, & adductu suo. Commendantur enim opera, & miracula Christi prophetici testimonii. Cur? Ne uidelicet extra scripturas, quæcunque de Christo suscipiamus. Vnde decet Augustinus discendum esse Christum in scripturis. Quare autem Christus discipulis Ioannis, potius operibus, quàm factis respondit? Respondeo: Factis, quod cum decet, qui de seipso testimonium dare possit. Deus enim est, quem magis decet opere, quàm uerbis testari. Quòd ad nos attinet, & ad confirmationem nostræ doctrinæ, nostrum non est, qui eam prędicamus, ut miraculis istis eam confirmemus. Christi hoc erat, qui his probauit se à Patre missum mundi saluatorẽ. Quòd si hoc negotium nostrum esset, aut nostrum illud esse profiteremur, merito à nobis miracula exigerentur. Cùm uerò simus ministri Christi, satis fuerat confirmatam illam de Christo doctrinam, purè, ac simpliciter proponere, & affere Christi miracula, ceu sigilla doctrinæ eius, qui dabit nobis uirtutem maiora operandi, si necesse fuerit. Ex superioribus colligimus responsionẽ planam, ad quæstionem propositam. An Christus Iesus Dominus noster, sit uerus Messias, an alium exspectemus? Ostensum est Iesum esse Christũ, & post hũc, non alium esse expectandum. Reiectis igitur Iudæorum nugis, firmiter credamus Christum Iesum, esse salua-

Euangelium tot afflictionibus cur patet.

Euangelij ueritas ex atrocitate afflictionum inclarescit.

Christi sensus necessarius.

Christus Iudæis quare factus scãdalum:

Quare Gentib⁹ stultitia.

Scandalũ duplex.

Christus agnoscendus in scripturis.

Deus paucis loquus, sed magnificus.

Miraculis iã opus non est ad confirmãdam doctrinam Euangelicam.

torem, regem, & principem nostrum, quem prophetæ prædixerunt uenturum in mundum, qui & hoc uirtutis, fidei uiuæ dedit, ut fide in ipsum nobis salus, & omnes cœlestes thesauri per ipsum eundem patati, communicentur.

Iesus, Messias promissus à prophetis.

Fide uiua in Christũ salnamur.

Illis autem abeuntibus, cœpit Iesus dicere ad turbas de Ioanne.

Necessaria occupatione Ioannem commendat, ne turba, quæ istam discipulorum Ioannis legationem audierat, Tu es qui uenturus es, &c. posset ob id in sinistra illa de Ioanne opinione, & contemptu corroborari. Prædicat quidem laudes Ioannis Dominus, sed posteaquam recesserunt discipuli Ioannis: ut doceret nos cauere omnem adulationis suspicionem, & interim tamen neminem sua laude esse fradandum. Magna gloria est, si quis à bono & probo uiro commendatur: & tamẽ hic etiam uiri boni, & probi falli, & fallere possunt. Quanta ergo gloria est, ab ipso Christo filio Dei, qui nec falli, nec fallere potest, commẽdari? Audiamus igitur attentè tantum encomiasten Ioannis. Est uerò in primis obseruãdum, quòd, qui laudantur, solent partim à bonis fortunæ, partim à bonis corporis, partim à dotibus, & uirtutibus animi laudari. Sed non est magna apud probissimos uiros ratio earum laudum, quæ à bonis fortunæ, & corporis ducuntur. Quæ autem ducuntur à uirtutibus animi, hæ dæmum ueræ laudes putantur. Quare etiam Christus non commendat hoc loco Ioannem, à proceritate staturæ suæ, nec à nobilitate parentum ipsius, sed, quæ est uera laus, à dotibus animi. Et quum quatuor sint præcipua uirtutum animi genera, uidelicet fortitudo, iustitia, temperantia, & prudentia: ab his etiam singulis Christus Ioannem (audiente turba) commendat. Occupatione igitur Christus it obuiam suspicioni, ne turbę suspicentur, Ioannem ideo misisse discipulos suos ad Christum, quasi dubitaret Ioãnes ipse de sua ipsius doctrina. Christus ergo confirmat doctrinam Ioannis, & simul commendat personam, à constantia, & officio.

Ioannes Baptista à Christo laudatus.

Vera tãdem laus, quam animi uirtutes pariunt.

Ioannẽ Christus commẽdauit à quatuor uirtutibus, quas uocãt cardinales.

Quid existis in desertum uidere? arundinem uento agitatam?

A iustitia, & fortitudine animi Christus Ioannem commendat. Suprà 3. cap. legimus, quòd longis, & laboriosis itineribus ad Ioannem in deserto prædicantem, egressa sit Ierosolyma, tota Iudæa, totáque regio undique finitima Iordani, Pharisæi, milites, publicani, & innumerabilis hominũ turba. Ad hos dicit Christus, Quid existis uidere in desertum? num arundinem in deserto agitatam uento, quales multæ in Iordane, & uestris paludibus nascuntur? Si putatis Ioannem mutasse sententiam de testimonio quod de Messia perhibuit, leuem ipsum arbitramini. Sed si leuis, & inconstans uobis uidetur, cur tanto labore contendistis hunc uisere in desertũ? Accursu uestro tam frequenti, & crebro, testati estis, uos agnoscere Ioannẽ, pro uiro sancto, ac propheta Dei cõstantissimo. Quis enim ad leuẽ, & inconstantem hominem, uel extra limen prodierit? Figurauit argumentum schemate rhetorico, quod uocant ἀνακύκλωσιν, siue communicationem, ac parœmia. Arundine enim, ad quemlibet se uenti impulsum, nunc huc, nunc illuc inclinante, significatur leuium, & inconstantium hominum ad quamlibet occasionem uacillatio, rerum item quarumlibet reciprocatio, & inconstantia. Nam, 3. Reg. 14. de regno Israëlis loquens propheta, Percutiet (ait) Dominus Israëlem, sicut cùm arundo mouetur in aqua: id est, ipsum regnum nihil habebit firmitatis, stabilitatisve, sed continuis bellorum motibus concutietur. Christus igitur hac metaphora explicat iustitiam, ac constantiam Ioannis. Magno (ait) concursu uos in desertum recepistis: ubi non reperistis, qui partim aliena sibi usurpet, partim aliud sedens, aliud stans loquatur: qui ex eodem ore calidum, & frigidum efflet: & qui, uelut arundo agitata uento, nunc ad hanc, nunc ad illam partem, sese applicet. Sed talem reperistis, qui nulla hominum gratia, nullo honore, nullis minis, nullis terroribus, nullis denique mortibus eò adigi potuerit, ut aut honorem Messiæ

Arundo pro inconstante.

Ioannis Baptistę fortitudo & constãtia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

siæ sibi delatum usurparet, aut testimonia sibi non probè constantia, de uero Messia proferret. Has profectò uirtutes præstitit Ioannes, in primis apud Iordanem, cùm Christus peteret ab Ioanne baptismum: imò (respondit Ioannes) debeo, à te baptizari, & tu uenis ad me? Deinde quando Concilium Ierosolymitanum publicam misit legationem ad Ioannem, & detulisset ei honorem Messiæ: Etenim confessus est, quia non sum ego Christus, Ioan. 1. Rursus in omnibus suis cõcionibus, tam priuatis, apud discipulos, quàm publicis apud turbas, ingenuè testatus est nõ se, sed Iesum, esse agnum Dei, tollentem peccata mundi. Habes, pie lector, testimonium Christi de iustitia, & constantia Ioannis. Porrò sunt homines tam iniqui, ut ubicunque occasionem nacti fuerint, sua commoda, aliorum incommodo augeant: & tam imbecilles animo sunt, ut obiectis minis mox negent, quod prius affirmarunt, & affirment, quod prius negarunt. At enim alius est Ioánes, qui tanta iustitia, ea uidelicet, quæ unicuique tribuit quod suum est, tantáque animi fortitudine præditus est, ut nec commodo, nec incommodo suo alienum honorem sibi usurpare, & ueritatem abnegare uoluerit. Hic locus docet, ut qui Deo probari, & Ecclesiæ prodesse cupiunt, constantes sint, puri, simplices, & syncери, in negotio Euangelij Christi: caueant uersutiam eam in primis, quæ docet hominem duabus sedere sellis. Obserua. Allusit huc Apostolus, ad Ephes. 4. dicens, Iam non simus paruuli, fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ in nequitia hominum.

Hominũ iniustitia.

Cãdor & fortitudo in primis decent Ecclesiastas.

Sed quid existis uidere? hominem mollibus uestitum? Ecce qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt.

Pergit Christus commendare Ioannem baptistam à continentia, & temperantia, partim etiam iterum à constantia. Nostis Ioannem uitę fuisse continentissimæ, nec ullo usum luxu, uel in uictu, uel in amictu. Quid enim (inquit) uisuri concurrebatis tum in desertum? Num hominem uestibus indutum sumptuosis, sericis, holosericis, damascenis, argento & auro intertextis? Hoc spectaculum non conueniebat eremo. Siquidem qui uestiuntur lineis, & holosericis, in palatiis regum sunt, quibus luxus, uitæque delitiæ conueniunt. Vos igitur uocauit in desertum uita Ioannis, sancta, temperans, & innocens, qui tam austeræ, & continentis uitæ fuit, ut non inter homines, sed in deserto uixerit: nec usus est consuetis indumentis, sed habuit indumẽtum è pilis camelorum: & zonam pelliceam circa lumbos suos. Prætereà non uixit usitatis hominum cibis, sed cibus illius erant locustæ, & mel siluestre: tantúmque abfuit à deliciis aulicis, ut quòd ad uictum, & amictum attinet, magis beluinam, quàm humanam uitam duxerit. Et quãtum abfuit à delitiis aulicis, tantum etiam abfuit à moribus aulicis. Ergo oculati testes estis, Ioannem esse idoneum, & sanctum testem, quem uidistis in carne uitam uitæ ceterum angelicam. Vidistis in ipso seueritatem, & grauitatem, autoritate plenissimam, ut nemo uestrum uel suspicari possit, uirum tam grauem, tam seuerum, quicquam in cuiusquam hominis gratiam fecisse, neque quicquam per simulationem, aut assentationẽ (cui uitio alioqui molles & delicatuli homines obnoxij esse solent) egisse. Quid? Num & Ioannes aliquando apud aulicos uersatus, contraxit aliquid aulicarum adulationum? Minimè omnium. Maluit certè extremis uitæ suæ periculis obiici, quàm adulari. Nihil profectò adulationis præ se ferebat respondens ad Pharisæos, & Sadducæos (penes quos summa erat autoritas inter Iudæos) baptismum uenientes. Progenies (inquit) uiperarum, quis monstrauit uobis fugere à uentura ira? Quanto hic putas uitæ suæ discrimine istorum impietatem, & hypocrisim reprehenderit? Ad Herodem Tetrarcham quidem Galilęæ, reprehendit autem coniugis fratris sui, & publicum adulterum, liberrimè dixit: Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Potuisset Ioannes, si uoluisset, ad hoc faciuus esse

Ioannis Baptist. temperantia.

Ioannes in aula non aulicus.

Ioannes, q̃ fuerit ab omni assentatione alienus.

uere, & principi assentari, magnum honorem in aula habere, sed tantæ fuit integritatis, ut maluerit, tanquam seditiosus, in carcerem coniici, & capite truncari, quàm adulari. Oportebat igitur uos tam incorrupto testi, de me testanti, adhibere fidem. De uita aulica lectu dignissima scripsit Lucianus in eo libello, quem edidit De iis qui mercede conducti, in diuitum familiis uiuunt. Sed uereor, hodie in aulis quorundam magnatum, lõgè dissolutiora, corruptioráque opera esse, quàm ut ea ullus digne persequi possit Lucianus, quantumuis ad carpendum hominum mores instructus, & exercitatus. Audiant hic Dominum, qui electi ministri ad prædicandum uerbum, relinquunt & uerbum, & gregem, ut ministrent mensis. Ecce, particula attentionis est. Qui mollibus uestiuntur, in domibus regum sunt. Quasi dicat: meis ministris nihil commune est cum strepitu, pompa, & luxu mũdano, cum aulicis ineptiis, & hominum corruptela, inter quos locus est incõstantiæ, & adulationi, ut dicant cum gnatone Terentiano, Quicquid dicunt, laudo: uegant, nego: aiunt, aio. Obserua: cùm dicit, Qui mollibus, &c. non simpliciter tollit omnem ornatum: conceditur enim modestus ornatus. Verùm ad quid tam passim inauratus, atque gemmatus? Modestus est, si non fuerit lasciuienti, & peregrino artificio singularis, ac conditioni tuæ inconueniens. Nihil enim diffiteor, uariis statibus uarium cõpetere ornatum, ut aliter reges, & summi principes, aliter magistratus, & nobiles, aliter populares uestiantur. In his tamen simplicitatis Christianæ semper meminisse oportet, de quibus certam dare regulam nemo potest. Nam quis uarios omnium regionum mores, & omnium hominum tam uarios status nouit? Solus Spiritus sanctus cũctorum similium regula certissima est. Nulla ratione Christianis tutum putauerim, curiosa exquirere indumenta, & auro, gemmisque, curiosius circumtegi. Nam tametsi cuncta, in Christo iuxta spiritum facta, sint libera fidelibus: sic tamen liberi sunt, ut non faciant contra uerbum Christi. Nimirum non sunt liberi, nisi ut melius uiuant. Demum cùm ipse optimus Saluator diuum Ioannem, uestimentorum molliciem reiicientem, laudauit, illi contraria agentes damnauit: at illi cõtraria agunt, non qui melioribus uestiuntur, quàm ille uestitus fuerit, sed qui ex uestibus carnis delitias, ac mundi superbiam quærunt, quas ille summopere deuitauit. Verùm regibus, & summis principibus, quòd maiestatem Dei referant, aliquid præ cæteris licet habere, & pretiosius uestiri: sic tamen decorem habeant in ornatu & cæteris, ut immoderatas in eiusmodi concupiscentias frenent. Magis autem soliciti sint super populo, cui præsunt, & misericordiis pauperum se magnificos ostendant. Qualem deceat ornatum, & amictum esse, fusius scripsimus in secundum caput Ioannis.

Lucianus sophista, mordacissimus.

In seruos aulicos, & asinos bipedes

Ornatus uiri boni, modestus.

Spiritus sanctus, unus, modestiam docet.

Veræ libertatis scopus, iustè & piè uiuere.

Vestiũ molli tiem damnat Christus.

Principes quos in re magnificos & lautos esse oporteat.

Sed quid existis uidere? Prophetam?

Hæc commendatio est à prudentia, & sapientia, non quidem humana, sed diuina. Nam ordo prophetarum maximè omnium admirabilis est nomine diuinę sapientiæ. Prophetæ enim præceptore Spiritu sancto uaticinantur: ac præuidẽt iram Dei, immissiones, pestem, bellum, famem & huiusmodi: quæ non solùm ipsi auertunt à populo (id quod Moses, Samuel, & Dauid, declarauerũt) uerùm etiam docent alios uiam, & rationem, qua possint supplicia, & calamitates effugere, ac ueram & perpetuam salutem consequi. Hæc est sapientia, qua ornatus est Ioánes, quam nemo satis explicare possit. Vnde Christus, Sed quid existis, &c. ac si dicat, Certum est, uel ex uestris ipsorum testimoniis, in desertum uos ad Ioannem concurrisse, tanquam ad prophetam, nempè ceu ad uirum sapientem, diuinum, rerum diuinarum peritum, ac testem ueritatis. Cùm igitur ille testificatus sit me esse Messiam, quid est, quòd illi honores Messiæ tribuitis? Is propheta est, ergo uerax est, ergo testimonium eius de me recipere debetis. Obserua. Hæc interrogatio, Prophetam? commendat Ioannem ab officio. Est enim propheta nomen officij.

Prophetis sapientiæ laus potissimùm data simul & prudentiæ.

Ioãnis Bapt. sapientia & prudentia.

Propheta, officij nomen.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Etiam dico uobis, & pluſquam prophetam.

Exaggeratio laudum Ioannis. Etiam, ſiue, utique, affirmantis eſt particula. Pro certo habetote Ioannem, non ſolùm prophetam, ſed præſtantius quiddã eſſe pheta. Nam hactenus prophetæ dicti ſunt, qui, diuinitus inſpirati, aduentũ Meſſiæ prædixerunt. Cæterùm Ioannes nihil prædixit de futuro, ſed aduenißẽ, & præſto iam eſſe Meſsiam teſtatur: & digito illum oſtendens, ait, Ecce agnus Dei, &c. uel quia proximè, & antè faciem præcedit Chriſtum, quem alij prophetæ longè antè præceſſerunt. Et quemadmodum multæ ſunt ſtellæ, quæ lucem præcedunt, aduentum illius nuntiantes, nulla tamen illarum luciferi nomen meretur, niſi ea, quę cum ipſa luce procedit: ita omnes propheтę ante Chriſtum, fuerunt aduentum illius nuntiantes, ſed è longinquo: Ioannes uerò cum ipſo propè Chriſto uenit: unde præcurſoris nomen obtinuit: & maior reliquis prophetis dictus eſt.

Ioannes plus quàm ꝓpheta.

Simile. Ioannes dignior cęteris prophetis.

Hic eſt enim, de quo ſcriptum eſt.

Aetiologia eſt commendati Ioannis ab autoritate ſcripturæ, qua probat Chriſtus, Ioãnem plus quàm prophetam eſſe. Probatio procedit à proxima antecęſſione Ioannis, & officio, hoc eſt, à teſtimonio præſentis Chriſti, quem præſentem ille teſtabatur. Certè prophetarum dignitas, & præcellentia, prophetiæ pretio æſtimatur. Quare cùm nullius prophetia potior fuerit ea, quam attulit Ioannes, utpote Chriſtus Ioannem, præſtantiſsimum omnium pronuntiauit. Quódque Chriſtũ orbis ſaluatorem Ioannes prædicauit reliquis prophetis plenius & expreſsius, hoc fuit omnibus præſtantior, ac ſuprà quàm propheta: ad quod probandum addúcit Chriſtus Malachiæ ſcriptum.

Ecce.

Propheta attentos reddit auditores, quod de re graui & magna dicturus ſit: tũ mirum de præcurſore, & nuntio Dei magni, qui aduenißẽ ſaluatorem mũdi nuntiat, & digito ad ipſum dirigit.

Ego.

Valde emphaticẽs, pronuntiandum eſt, ego: ego, inquam, Dominus exercituum, & non alius.

Mitto.

Tollitur ſuſpicio de propria Ioannis ingeſtione: Ioannes ipſe non eſt de numero ueniẽtium, quos fures uocat ſcriptura. Quotquot (Ioann. 10.) uenerunt, ſi ipſi currebant: non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant. Ioannes neque uenit, neque cucurrit, niſi iuſſus: neque ſeipſum ingeſsit, uerùm miſſus eſt diuina uocatione. Ad Hebr. 5. Nec quiſquam ſumit ſibi honorem, ſed qui uocatur à Deo, tanquam Aaron.

Ioãnes Bapt. iuſſus & miſſus uenit.

Angelum.

Angelus hic, ſiue nuntius Dei, Ioannes eſt Baptiſta, à Deo in mundum miſſus. Angelus nomen eſt officij, non naturæ. Quòd nuntiauit Chriſtum, Angelus dictus eſt, ſimiliter, quòd angelicam duxerit uitã. Scriptura Angelum dicit, quem aliàs nuntium uocamus. Non uerò nuntium, qui tantùm abſentis literas aſſerat, ſed qui nomine eius, à quo mittitur, negotium agit. Eſtque nomen hoc, Angelus, commune omnibus, qui mandata Dei perferunt, ſiue ſpiritus illi cœleſtes ſint, ſiue prophetæ aut Apoſtoli in terra. Malach. 2. de officio ſacerdotis ſcribitur, Labia ſacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & ex ore eius requirunt legem Dei, quia Angelus Domini exercituũ eſt. Qui ergo mandata Domini perferunt, & uerbum eius annuntiant, Angeli eius ſunt, & legati. Vnde & Euangelium bonus nuntius dicitur. Spiritus quoque illi cœleſtes, ideo Angeli uocãtur, quòd nuntiorum Dei ſuprem[a] ſunt.

Angelus.

Sacerdos, angelus.

Angeli & legati Dei. Euangelium.

Meum.

Id eſt, à me miſſum, & uoluntatem meam expedientem. Ioannem præcurrere, & nuntiare Chriſtum, eſt ſingularis uoluntas Dei, & conſilium ſingulare.

Ante faciem tuam.

Id eſt, ante te, filium meum, ibit hic nuntius, ut te præſentem demonſtret. Hoc enim fecit Ioannes, quando Chriſtum digito oſtendit. Præſentem ergo oſtendit. Quòd ipſum uocabulum, faciem, indicat, ſignificans præſentiam, ut pſal. 37. A facie iræ tuæ, id eſt, à præſentia iræ tuæ, quam ſentio.

Facies pro præſentia.

Qui præparabit uiam tuam ante te.

Autoritate ſcripturæ, Chriſtus officiũ Ioãnis confirmat. Qui præparabit, &c. id eſt, qui remouebit obſtacula, quę tibi Chriſto ſaluatori eſſent impedimẽto. Qualia ſunt, fiducia in ſemetipſum, ſanctimonia ſibi uindicata ex propriis operibus, ceu ex ſe ſanctis, & ſimilia. Quamobrem clamat Ioannes, Iſa. 40. Omnis uallis exaltabitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Malach. 4. Et ipſe conuertet corda patrum in filios, id eſt, ab infidelitate abſtrahet filios: & docebit eos, exemplo patrum credere in Meſsiam. Cùm igitur ilico poſt hunc nuntium Ioannem, Chriſtus adfuerit, prædicans Euangelium regni, & ſaluatorem ſeſe uariis ſignis demonſtrans, certè ante faciem Chriſti fuit ille miſſus, præparans baptiſmo pœnitentiæ, & prædicatione populum Chriſto. Nam poſt pœnitentiam ſequitur remiſſio peccatorum, quam Chriſtus dat. Parare uiam, eſt è uia abiicere quicquid ingredienti Domino poſſet offendiculo eſſe: quemadmodum & vulgò ſerui ante dominos ſuos gradientes, lapides, ligna, & quicquid huiuſmodi uiam dominorum remorari, aut inexpeditam reddere poſsit, remouent. Quid iam id eſt, quod Ioannem oportuit è uia abiicere, & remouere, ne Chriſto eſſet offendiculo? Profectò multa, & uaria peccata: ideo prædicauit pœnitentiam, qua Chriſtus remittit peccatum. Non abſimile teſtatus eſt Zacharias, pater Ioannis, Luc. 1. Et tu puer propheta altiſsimi uocaberis: prębis enim ante faciẽ Domini, parare uias eius. Ad dandam ſcientiã ſalutis plebi eius, in remiſsionẽ peccatorũ eorum. Per uiſcera miſericordiæ Dei noſtri, in quibus uiſitauit nos oriẽs ex alto. Illuminare iis, qui in tenebris, & in umbra mortis ſedent, ad dirigendos pedes noſtros in uiã pacis. Obſerua: cùm dicit ante te, id eſt, te præſente in carne, & corpore. Aduerte: poſt hunc textum continuò apud Malachiam ſequitur, Et ſtatim uenier ad templũ ſanctum ſuum Dominator, quem uos quæritis, & Angelus, id eſt, nuntius, teſtamenti, id eſt, fœderis, quem uos vultis. Ecce uenit, dicit Dominus exercituum. Mox à prædicatione Ioannis, Chriſtus in templum ſuum uenit: ad ſuum inquam populum, uerum Dei templum. Idem Ioannes eſt nuntius fœderis, ſeu teſtamenti. Chriſtus hoc fœdus conſtitutum inter Deum, & hominem, ſuo ſanguine confirmauit, ac conſummauit. Ideo uerò deſyderatus eſt à patribus, quòd crediderunt, per hunc omneis promiſsiones Dei eſſe cognoſcendas, 2. Corinth. 1. ſalutémque fidelium per hunc plenè perficiendam. Ex hac autoritate formant ſyllogiſmum, Hic eſt (ait Chriſtus) de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelũ meũ, qui præparabit uiam tuam, ante faciem tuam. Sed (ita enim aſſumit Chriſtianus) ſequitur ſtatim in eodem propheta, Et ſtatim uenier ad tẽplum ſanctum ſuum Dominator, quem uos quæritis, &c. Ergo iam non eſt expectandus alius: certiſsimè enim iam uenit, qui expectabatur uęturus Dominator, quem uos quærebatis, ô ſerui Domini. Obſerua: hunc aduentum huius pręcurſoris, & functionem uoluit Dominus prophetico uaticinio, longè anteà prædicere, ne qua ab incredulis prætexeretur ignorantia & excuſatio. Vnde hæc ipſa ſatis nos mouent, quanto ſtudio Dominus ſategerit, ut Meſsiæ aduentus in carnem agnoſceretur, & humiliter exciperetur. Quando non

Quænã impediunt aduẽtum Chriſti in nos.

Ioannes parauit uiã Domino.

Explicatio uerborũ Malachię de aduentu Chriſti.

Ioannes, nũtius teſtamẽti.

Chriſt⁹ quare deſideraꝰ patribus.

Syllogiſmus.

Quantopere uoluerit Deꝰ filium ſuum aduentárem agnoſci & recipi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſolùm per ſuos prophetas longo antè tempore prædixit, quæ ad ipſius Chriſti aduentum, perſonam & officium pertinebant, ſed & ante faciẽ Chriſti legauit nuntium, & eum non vulgarem, ſed tanto ſplendore, & nomine, ornatum, ut quoſuis in ſui admirationem induceret, ídque in hoc unum, ut aduentus Chriſti agnoſceretur, & uia illi pararetur.

Amen dico uobis, non ſurrexit inter natos mulierum maior Ioanne Baptiſta.

Iurat Chriſtus in re ſeria, & certa, ac pro auditorum neceſsitate, quibus neceſſarium erat, & commendationem Ioannis, & teſtimonium eiuſdem de Chriſto accipere. Cùm enim talis, & tantarum rerum nuntius fuerit Ioannes, meritiſsimò ſubiungit Dominus commendationem Ioãnis, à ſingulari gratia, cuius Deus participem fecit Ioannem: & ab officij dignitate: quia Dominus inſigni laude extulerat Ioannem, dicens, ipſum eſſe plus quàm prophetam. Modò dicit, Non ſurrexit, &c. Qui locus ex Luca. 7. cap. exponendus uenit. Dico enim uobis (aut Chriſtus) maior inter natos mulierũ propheta Ioanne Baptiſta nemo eſt. Non uidetur eſſe hoc loco Chriſti inſtitutum tam Ioannem commendare, quàm eius officium, & doctrinam neceſſariam ad apprehendendum Chriſtum: vnum enim Ioannem (ut Lucę locus docet) cum omnibus prophetis committit, & illos omneis lõgè excellere pronuntiat: nimirum in miniſterio Euangelico, ſiue prophetandi eximia, quòd nemo ſanctorum ante Ioannem tam diſertè annũtiauit uenisſe regnum Dei, & regem regum Meſsiam, remiſſa eſſe peccata, & omnibus ſatisfactum Dei promiſsis, quàm Ioannes Baptiſta. Hoc igitur dicto Chriſtus confert dignitatem & officium Ioannis, cum officio & dignitate aliorum prophetarum. Sanè in prẽmis uidetur alios uincere prophetas, quòd hi quodam modo fuerunt miniſteri Ioannis, & prophetauerunt de Ioanne: Iſaias de Ioanne uaticinans, ait, Vox clamantis in deſerto, parate uiam Domini, rectas facite ſemitas Dei noſtri. Malachias de Ioanne ait, Ecce ego mitto angelum meum, &c. Secundò, alios uiderur ſuperare prophetas, quòd præcipuus inter ipſos, uidelicet Elias Thesbites, fuerit umbra Ioannis. Legitur enim apud Malachiam, Ecce ego mittam uobis Eliam prophetam, antequam ueniat dies Domini magnus, & horribilis. Hunc autem Eliam eſſe Ioannem teſtatur, tam angelus, qui apparuit Zacharię parenti Ioannis, quàm Chriſtus ipſe, Si vultis (inquit) recipere, ipſe eſt Elias ille, qui uenturus erat, &c. dico uobis Eliam iam uenisſe, & non agnouerunt eum, ſed fecerunt in eum quęcunque uoluerunt. Tertiò, in hoc uincit alios, quòd alij longè antè uaticinati ſunt de Chriſto uenturo: Ioannes autem fuit primus omnium publicus de Chriſto iam præſente prędicator, & primus omniũ Chriſtianiſmi inſtaurator, ut paulò antè diximus. Quòd ſi ad alios hoc dictũ referre uelimus, & de uirtutibus, quas moraleis dicunt, nobis dicendũ ſit, Certè reperiemus Ioannẽ alios præcellere, tã Iudæos q̃ Ethnicos. Iuſtum pronuntiant Abrahamum, qui noluit quicquam de præda regis Sodomorum ſibi retinere, hîc mentionem facio de iuſtitia, quæ unicuique, quod ſuum eſt, tribuit. Apud Ethnicos, Ariſtides etiam iuſti cognomentũ habuit, ſed in hac uirtute longè excellit Ioannes, qui in tantùm ab alienis abſtinuit, & unicuique ſua tribuit, ut maieſtatem Meſsiæ (quæ omnem regiam dignitatem ſuperat) à Iudæorum primatibus ſibi oblatam, reſpuerit, & uero ſuo Domino Ieſu Chriſto detulerit. Apud Iudæos conſtantes animo fuerunt Moſes, Dauid, Daniel: Apud Ethnicos Marcus Regulus, Mutius Scæuola, Horatius Coeles, & non pauci alij. At conſtantia animi in Ioanne multò admirabilior, quippe qui nec ſanctitate ſanctiſsimorum hominum, nec potentia potentiſsimorum principum euinci potuerit, ut teſtimonium ſuum de Chriſto mutaret, & aliud ſedens loqueretur. Apud Iudæos commendatur continentia Moyſi, quòd maluerit inter Ioannes omnib⁹ prophetis prælatus.

Propheтę Ioannem prędicauerunt.

Elias Ioãnis typus.

Ioannes primus Chriſtianiſmi prędco

Abraham.

Ariſtides.

Ioannem bonis animi dotibus ſic confert utris prę claris, ut prę ferat.

tas ſuos ſordidè, quàm in aula regis Pharaonis ſplendidè uiuere, Hebr. 11. capite. Apud Ethnicos commẽdatur Marcus Curius Romanorum Imperator, quòd neglectis delitiis ligneo catino cœnarit. Et Agatocles, quòd fictilibus, cœnans, utere tur, & ſamio luto abacum ornaret. Sed multò continentior Ioannes, qui contempta aula Herodis, locuſtas, & mel ſyluęſtre ederit, ac indumentum è pilis camelorum habuerit. Quòd ſi de ſapientia dicendum ſit, cùm hac uirtute ſuperarit omneis Iudæorum prophetas, quantò magis ſuperauit omneis Ethnicorum philoſophos? iuxta igitur hanc explanationem ſenſus uerborum erit, Amen dico uobis, &c. id eſt, illud affirmo uobis, tãtam eſſe Ioannis conſtantiam, tantáſque uirtutes, quas illi Deus manu neutiquã parca cumulauit, ut, inter uniuerſos, quos ulla fœmina produxit in lucem, nemo ſit illo maior. Hic enim Meſsiã oſtendit, & doctrinam prædicauit cœleſtem, quam patriarcharum typi, quam vatum oracula, per ęnigmata quædam promiſerant. Obſeruat Theophylactus, quòd cùm Chriſtus dicit, mulierum, ſeipſum excepit. Chriſtus enim à virgine natus, non muliere quæ uirum paſſa eſſet.

M. Curius.

Agatocles.

Ioanne maior natus nemo, ſi à Chriſto diſceſſeris.

Qui autem minor eſt in regno cœlorum, maior eſt illo.

Correctio eſt per occupationem, qua ſe excipit Chriſtus, etiam ex muliere natus, uocans ſe hoc loco minimum in regno cœlorum. Minimum quidem non reipſa, ſed opinione. Hæc ut intelligamus, regnum cœlorum hoc loco accipitur pro negotio prædicationis Euangelicæ in hoc ſeculo, ſiue pro præſenti Eccleſia, in qua Deus regnat, & pios regit. Hic uſus frequens eſt in Euangelio, Colligent de regno eius ſcandala. Non enim in regno beatorum ſunt ſcandala. Ergo de Eccleſia præſente intelligitur. Item infrà, Aſsimilatum eſt regnum cœlorum homini ſeminãti bonum ſemen in agro ſuo. Quod quid aliud eſt, quàm ſi diceretur, In prædicatione Euangelij accidit idem, quod homini ſeminãti bonum ſemen in agro ſuo? In quibus & multis aliis locis, niſi pro regno cœlorum intelligas ipſam Eccleſiã præſentem, ſiue regimen in ea, & negotium Euangelicæ prædicationis, nullam habebis aptam ſententiam. Quin & prophetæ, de Meſsia prophetantes, uocant id tempus, & ſpiritale illud negotium, regnum Dei, ſeu cœlorum, quo & ipſe Meſsias, ac Apoſtoli eius, ac omnes Apoſtolorum ſucceſſores, Euangelium, de remiſsione peccatorum, & uita æterna, in terris prædicant. Porrò Chriſtus ſe minorem dicit, Ioãnem uerò maiorem, iuxta vulgi opinionem. Hoc ut intelligas, Cùm Chriſtus cœpit uoluntatem patris aperire, & in terris prædicare Euangelium: duo tantùm magis præcipui, & cæteris omnibus celebriores in negotio Euangelico habebantur, uidelicet Ioannes Baptiſta, & Ieſus, filius (ut dicebatur) fabri. Ieſus multò minor habebatur Ioanne Baptiſta. Nam populus excipiebat Ioannem Baptiſtam, ut Meſsiam, & uerum huius mundi ſaluatorem, quòd prognatus eſſet è nobilibus parentibus, agerétque duriſsimam, & ſanctiſsimam uitam in deſerto: Ieſus autem putabatur humilibus parentibus ortus, adhæc agebat uitam non eremiticam, ſed ciuilem: conuiuabatur enim familiariter cum hominibus, etiam cum publicanis, & peccatoribus. Quare multò minor Ioãne Baptiſta putabatur. Volens itaque occupare obiectiunculam, qua dixiſſent, Tu Chriſte igitur minor es Ioanne: natus enim es ex muliere: ſed inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne: ergo minor es, aut ſaltem ille tibi æqualis eſt: addit hanc correctionem, Attamen qui in regno Dei, id eſt, in Eccleſia præſente, quæ in terris nunc uerſatur, minor eſt, id eſt, præ Ioanne contemnitur, is maior eſt illo, natura, gratia, & dignitate. Filius enim Dei, Deus & homo, ipſe, non Ioãnes, uerus Meſsias eſt, cui Ioãnes ipſe teſtimoniũ perhibuit, Ecce agnus Dei, &c. Habetur quidem hic filius hominis minor iuxta populi opinionem: ſed Ioannes ipſe minorem ſe pronũtiat dicens, Qui poſt me uenit, fortior me eſt, cuius nõ ſum dignus, ut ſoluam corrigiam calceamenti.

Christus, in regno cœlorum minim⁹ Regnũ cœlorum.

Regnũ Dei pro negotio Euangelico.

Ioãnes à mũdo prælatus Chriſto.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iste ergo minor in regno cœlorum, id est, in præsente Ecclesia uisibiliter uersans, Christus est, qui factus est hominum nouissimus. Isa. 53. & omnium seruus, qui se humiliauit, & exinaniuit, formam serui accipiens, Philipp. 2. Minutus item paulominus ab Angelis, ille enim uerè minoratur, qui à maiore statu descendit.

Nemo magis se deiecit, q̃ Christ'

Quis autem magis descendit, quàm ipse saluator, dum carnem pro nobis assumpsit, in qua & mori dignatus est? In qua sic descendit, ut tamen diuinitatis sublimitatem nũquam dimiserit. Sanctus Hieronymus hunc locum interpretatus, ait, Multi de saluatore hoc intelligi uolunt. Quòd qui minor est tempore, maior est dignitate. Nos autem simpliciter intelligamus, quòd omnis sanctus, qui iam cum Deo est, maior sit illo, qui adhuc consistit in prælio. Aliud est enim coronam victoriæ possidere, aliud adhuc in acie pugnare. hactenus ille. Sunt qui hunc locum interpretantur de iis, qui in nouo Testamẽto facti sunt ministri mysteriorũ Euangelij. Nam si Ioannes propterea maior fuerit antecessoribus prophetis, quòd præcursor Christi uenerit, nuntiarit mox aduẽturum, præparauerit illi uiam, & præsentem ostenderit, quomodo non maior est Apostolus, aut alius minor Christi minister, qui non solùm aduenisse Christum prædicat, sed regni illius mysteria nuntiat, & uniuerso orbi proponit? De his iudicabis, lector. Quantum ad me attinet, magis mihi arridet prima interpretatio. Colligamus ex superioribus, primò Christum uoluisse demonstrare, Ioannem, omnium, qui ab orbe condito fuerunt testes præstantissimum, & uerè maximum esse. Deinde commendationem & laudem Ioannis cò tendere, ut intelligamus, & inde colligamus, quòd & aliorum, qui in mundo fuerunt testimonia, & doctrinæ meruerunt fidem, ut recipiantur, quantò promptius Ioannis excipiendum erit testimonium? Testatus est autem Iesum esse Christum. Hoc itaque pronuntiatum, saluificum omnino, & ab omnibus recipiendum, & indubitanter credendum est.

A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, regnum cœlorum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud.

Aduers' pertinacem Iudæorum impœnitẽtiam.

Argumento, ab aliorum exemplo, Christus pertinacem Iudæorum impœnitentiam arguit, quam iam tertiò reprehendit. Primùm enim arguerat eam Deminus à studio ipsorum erga Ioannem, quem, ut prophetam, & non tanquam arundinem, aut mollibus uestitum, adierant: & tamen non habuerant ei fidem. Deinde à dignitate, & diuinitate prophetiæ Ioannis, quam usque tamen contemnebant. Tertiò à prophetiæ ipsius præstantia, cæteris omnibus amplioris, quam etiam persequebantur. Iam hic quartò istam Iudæorum impœnitentiam arguit à fide, studióque promiscui populi, præsertim gentilis, qui cupidissimè in regnum cœlorum irrumpebat, quem illi interim execrabantur. Deinde his uerbis plenius ostendit Ioannem, primum & maximum esse prophetam, imò, & excellentius quiddam propheta, ut qui animos mortalium, ad regnum cœlorum sua prædicatione inflammauerat, ita, ut magno feruore, & quasi uiolentia quadam, in ipsum regnum passim irrumperent. Et hic feruor à prædicatione Ioannis, & illius baptismate primùm cœperat. Nam antea omnia frigebant sub ministerio legali. Scribis, & Pharisæis. Sensus uerborum est: Nouistis quòd à diebus Ioannis Baptistæ, id est, ab eo tempore, quo Ioannes uniuersalem Dei gratiam omnibus hominibus, siue Iudæis, siue Græcis, in Christo prædicare cœpit, usque nũc. Quasi dicat Christus, ne nunc quidem cessauit, neque cessabit etiam, donec hoc regnum statuerit.

Vsque nunc.

Aut, usque nunc, id est, quandiu dicitur nunc: siue, ut apostolus ait Hebr. 4. dum dicitur, hodie si uocem eius audieritis, &c. scilicet ab illis diebus Ioannis, usque ad consummationem seculi. Similem phrasim reperis apud Paulum Roma. 5. Vsque ad legem peccatum erat in mundo, id est, etiam adhuc præsente lege, regnum cœlorum, id est, uera Ecclesia, quæ tunc apud solos Iudæos erat, uim patitur, id est,

Regnum cœlorum uim patiũtur, quid.

ex quo tempore Ioannes prædicare cœpit pœnitentiam, usque in hunc diem, magno uidetis impetu peccatores, publicanos, milites, meretrices, Ethnicos, & calamitosissimos quosque, ceu acie instructa, ac impetu quodam facto, ueluti uiolenti, irruere, & regnum cœlorum, hoc est, Euangelicam gratiam ueluti diripere, id est, auidissimè haurire. Nemo, uel mediocriter in sacris uersatus, ignorat prophetas prædixisse Christum, futurum desiderium, & expectationem gentium, peccatorum, miserorum, & maximè afflictorum hominum. Itaque in huiusmodi aduentu, & reuelatione Messiæ magno cum ardore, ad regnum Dei ceu rapiendum, non tantùm recipiendum, acceleraturos prænuntiarunt. Nam Michęas ex Isaiæ imitatione, Futurum est (inquit) in nouissimo dierum, & erit mons domus Domini præparatus in uertice montium, eleuabitúrque ipse supra uertices, & confluent ad eum populi. Ibunt gentes multæ, & dicent, uenite, & ascendemus in montem Domini, & ad montem Dei Iacob, &c. uidetis itaque (ait Christus) quod prædixit Michęas uester propheta, uidelicet magno impetu turbas ad oblatam sibi gratiam, & diu adeò expectati Christi Ecclesiam sese conuertere, ac ceu ui irrumpere. Et certè uiolenti rapiunt illud, id est, qui regni cupiditate adeò flagrant, ut uitam, & omnia neglectui habeant, modò participes sint Euangelij, & ciues regni cœlorum: uos autem ut oblatam gratiam contemnitis: ita ardens hoc populi studium irridetis. Hoc certè ex ipsis scribis, & Pharisæis etiam cognoscimus, qui indignè ferebant, quòd liber pateret ad Christum aditus publicanis & peccatoribus.

Violenti regnum cœlorum possidẽt

Pharisæi, regni Dei conceptores, atque adeò osores.

Hæc indicauit Lucas septimo capite, qui post illud, Qui minor est in regno cœlorum, maior est illo, subiũxit, Et omnis populus audiens, & publicani iustificauerunt Deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem, & legis periti consilium Dei spreuerunt in semetipsos, non baptizati ab eo. Ex his inferre licet, Quòd totus mundus aguoscere potest Iesum esse Christũ, nec alium porrò expectandum Messiam: illa item tempora, in quibus Christus hæc proponebat, ipsissima esse Messiæ tempora, & in his oriri regnum Dei, quod per temporum successionem, & Apostolorum prædicationem per totum orbem est propagatum. Obserua: uis iuri contraria est: & uiolenter dicitur agere, qui sine iure agit, aut præter ius. Ius ad hoc regnum uidebantur habere Iudæi, quòd scribit Paulus ad Ephes. 2. ut, circuncisum esse in republica Israëlis, habere testamenta, promissionis spem, & Deum habere. Idem ius describit Apostolus ad Romanos, 3. habere commissa oracula Dei: & ad Romanos. 9. habere adoptionem, gloriam, testamenta, legis cõstitutionem, cultum, promissiones, patres, esse populum Dei, ex quibus natus est Christus secundum carnem. Ius ab antitheti dicitur, quæ prædictum ius pro se non habet. Vn de uiolenti, qui ueluti ius, non habentes, irruunt in ipsum regnum, sunt gentes, incircuncisi, abalienati à republica Israëlis, extranei à testamentis, promissionis spem non habentes, Deóque carentes in mundo, non habentes oracula Dei. Et, ut summatim dicam, uiolenti dicuntur gentiles, ad quos regnum cœlorum iure, id est lege non pertinebat. Quod autẽ iure non erat gentibus, id ex gratia illis contingit, & quia ex gratia contingit, meritò ab illis ingentes habendæ sunt gratiæ. Sunt qui aiunt hæc dicta, propter Pharisæos, & huiusmodi ueritatis aduersarios, ac derisores. Nam usque ad Ioannem ipsi impij legi Dei, & prophetis contradixerunt, ut passim in scriptis ueteribus repertimus. Similiter Euangelium regni Dei, & quicunque ex eodem regno sunt, à Ioannis tempore (quum uidelicet primùm à Christo fuit prædicatum) uim, persequutionem, contemptum, & derisionem à quouis impio sufferunt. Attamen propter eorum persequutionem, nec legis, nec prophetarum, nec Euangelij, Christi ueritas euacuabitur. Ideo ait, cœlum & terra transibunt, uerbum autem meum manet in æternum. Nam quantumlibet à ueritatis hostibus impugnetur uerbum, suo tamen tempore implebitur. Plus mihi arridet prior interpretatio. Violenti illi sunt, qui uim in regnum cœlorum faciunt,

Vis.

Ius quodã Iudæi habebãt in regno Dei.

Perfectio aduersus regnum cœlorum, & hæredes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ac ui ipsum rapiunt. An non ui rapere uideatur, qui, ut illud consequatur, capitis periculũ adeat? His certè significatur thesaurum Euangelij non contingere, nisi iis, qui summo, & flagrantissimo ipsum desiderio quæsierint, próque eo nihil non periculi subire, & amittere ament. Hanc Euangelij æstimationem commendant parabolæ infrà. 15. de thesauro, & margarito. Obserua: grandis est uiolentia terrenos homines fieri cœlestes: corpus, (quod natura in terram descendit) in cœlum cuehi: carnales fieri spiritales: impios, pios: & homines, deos. Quæ est tam uiolenta uis, ut tam inauditam metamorphosim faciat? Respondeo: Fides in Christũ. Hac resipiscimus, regeneramur, renascimur, recreamur: & abiecta, & abnegata tota ueteris Adami regeneratione, noua sumus creatura in Christo. Cõsidera quæso, quàm magna, & instructa sit hæc acies, uidelicet, uniuersa caro, Satan, mors, infernus, tota impietas, & huiusmodi, quanta armorum uiolentia, & impetu irruant, & insurgant aduersus hãc fidem uiuam: quæ tamẽ uel ad grani sinapis mensuram habita, totam illam aciem, & tantum exercitum tanta uiolentia & impetu præcipitat in abyssum, ut nusquam apparere audeat, si in ea perstiteris. Obserua: Tempore prophetarũ promissa sunt regna Cananæorũ, & alia quæ ui, & uiolentia acceperunt Israëlitæ. A diebus autem Ioannis cœpit prædicari, & promitti regnum cœlorum, ad quod ui tendunt homines, hoc est, contendunt ire fide, præsentia, & operibus bonis. Erant quidem temporibus prophetarũ uiri iusti, ac pij: sed his non tam apertè manifestatum fuit regnum cœlorum, atque à diebus Ioannis. Et quia homo ex se non est habilis ad obtinendum regnum cœlorum, quod fide, spe, & charitate acquiritur ab homine, ideo ipsum regnum uim pati dicitur. Patitur autem à uiolentis, id est, ab hominibus, qui fide uiua, & obseruantia mandatorum rapiunt illud, non ex dignitate operũ ex se, sed ex gratia Dei, ita suã misericordia pacisscentis nobiscum, & ex ui spiritus ductantis filios regni, & habentis potestatem super regnum cœlorum. Rursus, Quia opus est uirtute multa, si quis uult sequi Christum, relinquendo patrem, matrem, fratres, imò &, si necessarium fuerit, uitam propriam, quam perdentes in hoc mundo, seruamus in uitam æternam: dixit, & uiolenti rapiunt illud. Quanta uis est, relinquere patrem, matrem, imò nihil non periculi subire, propter regnum cœlorum? Adhæc magna fuit uis, & uiolentia ab Elia cœlo facta, quando sua oratione adeò compressit cœlum, ut cœlum ipsum, ueluti spongia manu expressa, pluuias terræ dederit. Vis Iosue conspicua facta est, quando uim soli intulit, nimirum Iosue, 10. capit. scribitur. Stetitaque sol in medio cœli, & non festinauit occumbere spatio unius diei. Non fuit antè, & posteà tam longa dies, obediente Domino uoci hominis, & pugnante pro Israël. Rursus magna fuit uiolentia orationis Ezechiæ regis, cuius gratia dictum est à Domino, Isaiæ. 38. Ecce ego reuerti faciam umbram linearum, per quas descenderat in horologio Acham, in sole retrorsum decem lineis. Et reuersus est sol decem lineis, per gradus, quos descenderat. En uides cœlum uim, & uiolentiam magnam à sanctis uiris passum. Quòd si res ita habuit, ut uerè habuit, etiam tempore umbrarum, & legis, quantò maior erit uiolentia tempore reuelati Euangelij? Magna ui Paulus auertit à se præfecturam ab Ierosolymitanis sibi in Christianos datam, in inimicos crucis Christi. Non minore est usus, quando fratres secundum carnem, arguit, Christum per synagogas prædicans. Magna item ui cœlũ rapuit, quando usque ad tertium cœlum raptus est. Stephani protomartyris ingẽs fuit uiolentia, qua fidit cœlos, dicens, Ecce uideo cœlos apertos, & Iesum stantẽ à dextris uirtutis Dei. Patitur itaque uim cœlũ ipsum à uiris piis, & fidelibus: idque dono, & beneficio Christi, qui uiam ad cœlum strauit, donans credentibus fidẽ, spem, & charitatem, quæ sunt uis, & uiolentia aduersus obstacula uiæ. Obserua uerbum rapiunt, quo significatur, non solùm, quòd ui & uiolentia arripiendũ est regnum, sed etiam, quòd non iure, & merito nostro proprio, sed gratia Christi datur, aliqui, si iure debitum esset, non foret rapiendum.

Summũ desideriũ ac studium ad regnum cœlorum qui adfert, uim magnam adfert.

Regnum cœlorum nõ nisi ni quæritur

Fides robusta, eadem & uiolenta.

Fides uincit omnia.

Homines ui iam rapiunt regnum cœlorum.

Vim cœlo q fecerint.

Elias.

Iosue.

Ezechias.

Paulus.

Stephanus.

Charitas, fides & spes, arma Christianorũ, quibus rapiunt cœlum.

Rapitur regnum, quia non debitum iure.

Omnes enim prophetæ, & lex, usque ad Ioannẽ prophetauerunt.

Aetiologia est eius, quod dictum est, Cœlum uim patitur à prædicatione Ioannis: qua simul confirmat non esse expectandum alium Messiam à se, & iam adesse tempus Messiæ, de quo, & lex, & prophetæ anteà prædixerunt. Item præteriisse tempus pædagogię, typorum, umbrarum, uaticiniorum, & expectationis eorum, quæ prædixerant sacri prophetæ. Per legem intelligit omne illud tempus, quod in lege, hoc est, quinque libris Moysi describitur: hoc est, ab Adamo, usque ad Iosue. Per prophetas autem intelligit omne illud tempus, quod fuit à Iosue, usque ad Ioannem Baptistam. Sensus uerborum est, ac si diceret Christus: Quæ uobis narraui de Messia, & Ioanne eius præcursore, uolo uobis explicatius dicere: hoc uobis persuadete, non aliam prophetiam expectandam de futuro Messia. Omnes enim typi, quibus lex designarat Messiam uenturum, omnia prophetarum uaticinia, quæ promittebant Messiam uenturum, simul atque uenit Ioannes, desierunt rem futuram promittere: nam Ioannes attestatur hunc Iesum esse Christum, filium Dei, & agnũ Dei, qui tollit peccatum mundi. Prædicante Ioanne cœpit gratia annunciari uniuersaliter ab omnibus. Dicebat enim: De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia. Quia lex per Mosen data est, gratia, & ueritas per Iesum facta est. Cœpit item abrogari lex, cœpit Ecclesia etiã abire ad Genteis. Alia certè multò diuinior lux exorta est Ioanne prædicante, ad quam collatum quicquid claritatis lex, & prophetæ habent, umbra magis, quàm lux censenda est. Locus cõmunis hìc tractari potest de abrogatione legis, quæ ad prædicationẽ Ioannis abrogatur. Est enim lex pædagogus ad Christum, Galat. 3. Huc referri debet. 3. cap. posterioris epistolæ ad Corinthios, de abrogatione legis, & abrogationis autore Christo, qui suo aduẽtu uelum tollit. Prophetæ testes sunt legis, & proclamatores. Vnde cessante lege (quæ doctrina cohærens erat usque ad Christum ad Galat. 3.) & prophetæ cessant. Obserua. Non dicit, usque ad me, uel de me, qui tamen est finis legis, & prophetarum, quod fortasis rusticitas auditorum non bonitas uoluit auditorum captui sese accommodare, satis habens docere, hoc tempus à Deo destinatum regno suo, ut sensim auditorum animos excitaret ad excipiendam lucem, & ueritatem, relictis tenebris, & umbris. Obserua: cùm dicitur Omnes prophetæ, & lex usque ad Ioannem prophetauerunt, intelligito, prophetauerunt, supple, de primo aduẽtu Christi siue regni Dei. Aut ualet idem hoc uerbum, ac si dicas: Quod Ioannes prædicat, id ipsum est, de quo lex, & prophetæ prædixerunt. Nam quæ complenda dixerunt illa ipse completa esse, atque in dies compleri attestatur. Est igitur Ioannes confinium, non utique in totum, omnem legis prophetarúmque usum abrogans, & lectionem eorum prohibens: sed diriuens legem cum legis figuris, & prophetas cum prophetarum promissis, ab Euangelio, quod reipsa illud exhibet, & quod lex ipsa umbris suis designarat, & quod prophetæ uenturum prædixerunt. Dies ergo Ioãnis omnia legis, & prophetarum docent iam uel completa esse, uel compleri.

Lex.

Prophetæ.

Ioanne occipiente prædicationẽ, umbræ desinere cœperũt, &c.

Ioan. Baptiſt. limes utriuſque teſtamẽti.

Et, si uultis recipere, ipse est Elias, qui uenturus est.

Ex prophetia. 4. cap. Malachiæ Christus tacitè hortatur turbam, ut hinc certò cognoscant se, uerum Messiam, præsentem esse, quia Elias præcursor eius præsens est. Et, si uultis recipere uestrum Malachiam, & illi credere, dicenti, 4. cap. Ecce ego mittam uobis Eliam prophetam, antequàm ueniat dies Domini magnus, & horribilis, & conuertet cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum: Ne forte ueniam, & percutiam terram anathemate. Ipse, supple Ioannes Baptista, est Elias, à Malachia promissus, qui uenturus erat, id est, qui debebat diem Domini

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dies Domini magnus, Euangelij tẽpus.

magnum, & horribilem præcedere. Hic dies Domini magnus, & horribilis, est tempus Euangelij gloriosum, & ob diuinam præsentiam, mirificam adeò & clarã, cum timore, & tremore susc ipiendum. Aut dies Domini comprehenditur illud tempus, quod ab incarnatione ad iudiciũ usque Domini currit. Antequã igitur morte filij orbem redimam, ait Deus, antequam urbem sanctam, & populum meum terribiliter exscindam, & repudiem, orbémque iudicem, mittam primùm Eliam. Hoc antequam increbresceret, missus est hic Ioãnes spiritu & uirtute Eliæ, qui incredibili scilicet seueritate, & incomparabili autoritate impietatem infectãs, conuerteret cor filiorum ad patres eorum, hoc est, doceret filios, fidem patrum Abraham, Iacob, Isaac, Dauid, &c. & ipsos communi studio resipiscentiæ, atque Euangelij elucescentis fide uiua conglutinaret, ne Dei hac gratia contempta, anathemate percussi, inaudito scilicet exterminio destinati, iram Dei experirentur. Proinde quia nouum ipsis forsitan uidebatur, quod Christus Ioannem uocaret Eliam, quem ante magnum diem Domini uenturum prædixerit Malachias, hoc dictum præfatiuncula præmollit, dicens, Et si uultis recipere, ac si diceret, intelligo durum, & inauditum uobis uideri, quod dicturus sum: sed si probè omnia expenderitis, ipsi concedetis Ioannem hunc Eliam esse, illum inquam, quem propheta dixit præcessurum aduentum Messiæ. Hoc inquam si recipitis, recipietis & illud, uenisse Messiam ipsum, quandoquidem confitemini uenisse illum, qui proximè præcedit aduentum Messiæ. Sed cùm Elias iste, nempe Ioannes, diserte testatus sit, me esse Christum, benedicti Dei filium, à patribus expectatum, & desyderatum, debetis fateri & tempus Messiæ aduẽtasse, & me esse Messiam, & non alium expectandum: quandoquidem non alium hic Elias digito monstrauit. Tempus proculdubiò erat, ut loco legis, & prophetarum, huic Ioanni, alteri sicut Eliæ, auscultarent: ut qui, quę lex & prophetæ continent, apertius, & spiritu potentiore iam explicabat, prædicans prætereà aduenisse modò regnum Dei, & in gnum gratiæ, & salutis. Sed hoc contemnentes Scribæ, & Pharisæi, & in impietate perstitentes, anathemate percussi sunt & inauditum exterminiũ experti. Hoc uerò regnum populus, & publicani senserunt, & eo ipso insecati, ceu ui irruperit. Hanc huius prophetię interpretationem approbare confirmaréque possumus uerbis archangeli Gabrielis, ad Ioannis patrem Zachariã, Luc. 1. cap. dicentis, Vxor tua pariet tibi filium, & uocabis nomen eius Ioannem, &c. ubi simul exponitur dicatur Ioannes, Elias: quia, inquit, prȩcedet Christum in spiritu, & uirtute Eliæ. Non quidem persona Ioannes, Elias Thesbites est, sed est Elias officio, spiritu, & uirtute: quippe, ut conuertat corda patrum in filios, & cor filiorum ad patres eorum. igitur Ioannes ille est, quem Malachias per antonomasiam, siue metonymiam, sub Eliæ nomine, quem uictus & amictus austeritate, quem libertate in arguẽdis regibus retulit, uenturum esse prædixit, antequam ueniret Messias. Hue pertinet, quòd Hieronymus ait: Elias Ioannes dicitur, non secundum stultos philosophos, & quosdã hæreticos qui μετεμψύχωσιν introducunt, sed quòd, iuxta aliud testimonium Euangelij, uenerit in spiritu & uirtute Eliæ: & eandem sancti spiritus, uel gratiam habuerit, uel mensuram. Sed & uitæ austeritas, rigórque mentis Eliæ, & Ioannis pares sunt. Ille enim in eremo, iste in eremo: ille zona pellicea cingebatur, & iste simile habuit cingulum: ille, quoniam regem Achab, & Iezabel impietatis arguit, fugere compulsus est: iste, quia Herodis, & Herodiadis illicitas arguit nuptias, capite truncatur. Hactenus Hieronymus.

Ioãnes Bapt. loco legis & prophetarũ audiendus.

Ioannes Baptist. quomodo Elias.

Aduersus metempsychosin Pythagoricam.

Idem spiritus eadémq; uirtus in Elia & Ioanne.

Qui habet aures audiendi, audiat.

Adiicit Christus epiphonema ceu summam rei acclamationem, qua solitus est uti, quoties singularem animaduersionem requirit. Hoc loco excitat auditorum animos, & hortatur hac acclamatione turbam, ne certissima signa præsentis Mes-

Epiphonemata, familiaria Christo.

siæ negligant, aut contemnant. Ac si diceret, Tam abundè & apertè uobis ueritas aperta, explicatáque est, de tempore uisitationis uestræ, & oblato regno Dei, ac uita æterna: de Elia item, qui restituturus est omnia, ut arbitrer, non pluribus opus esse uerbis. Nil ergo supereſt, nisi ut is ueritatem admittat, cui aures sunt, & sensu non omnino destituitur. Verùm contemnuntur uobis omnia, aures desunt, quæ Euangelium exaudiant, ut ei credentes, anathema, & iram Dei non experiamini. Si quis hic aures suas obturauit, sibiipsi non mihi imputet exterminium, & exitiũ. Obserua: uulgare admodum est hoc epiphonema in historia Euãgelica, quo pertinet animos auditorũ ad diligentissimã attentionem excitat. Et certè arrigendæ sunt aures, dũ de regno Dei agitur. Aures fidei uiuæ & cordis postulat Dominus. psal. 24. Audiam, quid loquatur in me Dominus. Tropo scripturæ, audire, accipitur pro credere, & corde suscipere. Luc. 11. Maria audiebat uerbum illius, hoc est, credebat Christi uerbis, & diuinæ eius promissioni fidem habebat, conferens nimirum uerba ipsius in corde suo.

Aures cordis ac uere uinque fidei exigit Christus.

Audire, pro credere.

Cui autem similem æstimabo generationem istam?

Posteaquàm magnis, & uariis encomiis Ioannem Christus commendauit, ab austeritate loci, & uitæ: dignitate item, & autoritate officij plus quàm prophetici, quam confirmauit à locis propheticis. Item ubi docuit legem & prophetas, usque ad Ioannem pertigisse, quibus omnibus allicere uoluit Iudæos ad credendum Ioannis testimonio, ut tandem reciperent seipsum, credentes ipsum esse Christum, omnem mouens lapidem, & nihil intẽtatum relinquens, ut tempus suæ uisitationis agnoscerent, accidit, quod his à Luca, 7. cap. adiicitur, nempè, quòd omnis populus audiens, & publicani iustificauerunt Deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem, & Iurisperiti, Scribæ, & seniores consilium spreuerunt aduersus semetipsos, &c. Vnde acerbè nũc inuehitur Dominus aduersus ipsorum duritiẽ, & impœnitentiam, aduersus (inquam) deploratissimos homines, quibus frustra omnia occinũtur: quorúmq; corda marmore, chalybe, & adamãte duriora sunt. Profundissima est illorum cæcitas, qui nullis signis, etiam apertissimis commoueutur ad recipiendum oblatum uerbum, & olim promissam, nunc uerò præsentem, gratiam: atque, quomodocunque uerbo Dei tententur, in impietate tamen perseuerant, neque id solùm, uerùm inueniunt simul, quo ueritatem & gratiam Dei blasphement. Hic locus elegantissimam habet antithesim, quæ demonstrat diligentiam Dei, nimirum ipsum nihil earum omisisse rerum, quæ ad salutem Iudæorum promouendam pertineant. Rursus ipsos, ceu sumpta cum Deo contẽtione, nihil omisisse, quod modò ad impediẽdam eorum incolumitatẽ, & repellẽdam diuinam erga se curam, ac beneuolentiam pertinuerit. Vnde iam non Dei morositate, sed sua ipsorum culpa, & malitia pereunt. Nomine generationis, intelligit Scribas, & Pharisæos, ut ex loco Luc. 7. adducto, uidere est. Vox, istã, ualdè emphaticãs pronuntianda est: istam, istam inquam cæcam, incredulã, duram, pertinacem generationem, quæ nullis, neque scripturis, neque signis, neque miraculis, neque doctrina pura, neque puris doctrinæ moribus ad suscipiendum uerbũ commouetur. Cui autem similem æstimabo, &c? Qualem esse dicam generationem hanc: aut qua similitudine posim illam adumbrare?

Indæi in medio cæci.

Indæi inexcusabiles.

Similis est pueris, sedentibus in foro, qui clamantes, coëqualibus dicunt: Cecinimus uobis, & non saltastis: lamentauimus, & non planxistis.

Tota hæc similitudo, allegorica est, & aperit Iudæorum morositatem. Quam ut intelligamus, obseruandum est, Iudæis, & ueteribus uarios fuisse harmoniarum modos, & diuersas in canendo consuetudines (ut ex Platone, 3. dialogo de republica, seu de iusto, patet) quibus uarios mouerunt auditorum affectus. Harmonia

Varij harmonię modi antiquis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ionica uidelicet, Lydia, Dorica, & Phrygia. Lydia ſonabat quiddam funebre. Iu-
Tibiis etiam in luctu uſi Iudæi. dæi cantauerunt tibiis, non ſolùm in publicis gaudiis, ut in nuptiis, diebus feſtis, & triumphis: uerumetiam in publico luctu, ut in funeribus: id quod apud nos pulſu tintinnabulorum, fieri ſolet. Vnde ſuprà, 9. cap. in funere filiæ cuiuſdam principis, præter turbam etiam tibicines adhibiti ſunt. Quod enim nobis ſunt tinnabula, quę uocamus campanas, hoc Iudęis fuerũt tubæ. Deinde quod inter nos uidemus in diebus feſtis pueros ludere, carminibus alternis certare: hoc etiam non
Pueris luſitare & cantillare, ubique ſolenne. tam ex hoc loco, quàm ex prophetis apparet apud Iudæos ſolenne fuiſſe. Et platee ciuitatis (ait Zacharias. 8. cap.) complebuntur infantibus, & puellis ludentibus in plateis eius. Tempore autem, quo Chriſtus inter Iudæos agebat, ſoliti ſunt pueri in plateis ludere, carmen, hoc argumento conſtans, quòd nemo poſſit quicquam tam benè, tam aptè, tam prudenter, agere, ut omnibus placeat. Ad explicandam igitur Phariſæorum & Iuriſperitorum impietatem, Chriſtus à pueris mutuò accipit hoc carmen. Videtúrque ad hunc modum dicere: Cur hæc tam magnifica de Ioanne, & de tempore uiſitationis ueſtræ uobis induratis occino, quum nõtim omnia uobis fruſtra eſſe expoſita, ut quibus nihil ſatis eſt ad reſipiſcentiam, quibus omnia carpuntur, qui non ſolùm, quod bonum eſt, non acceptatis, ſed & ſiniſtrè traducitis? Profectò uideo uos ſimiles eſſe iſtis pueris moroſis, rebellibus, contumacibúſque, quibus ſtudia, & inſtituta ſuorum ſodalium nunquã probantur perpetuò aliud contendentibus approbãtibúſque. Nam ſi canentur alij læta quæpiam in re illis gratificari, continuò occlamant, malle ſe nunc lugubria: Sin eligant illi lugubria, mox diſplicent, quæ modò placuerant, clamántque, ſe malle læ
Euãgelium, læta ies & placida, ſaltationi, & modis muſicis comparatur. tiora. Huiuſmodi ergo cerebroſis pueris ſolebant alij in foro, loco publico, (quia Euangelium doctrina eſt publica, & uniuerſalis) occinere. Coæqualeis dicit, cum quibus uiuunt in pari conſortio, & æquali loco, &c. Cecinimus uobis, ſupple lęta. Verbum canere notat placidam Euangelij prædicationem. Saltare inſinuat ſuauiſsimum illum Euangelij fructum, remiſsionem peccatorum, &, rem cognatam huic, gaudium, ſeu pacem conſcientiæ. Et non ſaltaſtis, id eſt, Euangelium, placidè uobis prædicatum, non ſuſcepiſtis, nec fructus Euangelij percepiſtis. Lamentauimus, hoc eſt, ad pœnitentiam uos prouocauimus. Lamentare, inclusam ha-
Planctus & contritio, pœnitentię pars. bet alteram Euangelij partem, prædicationem pœnitentiæ. Plangere enim pœnitentiæ pars eſt, uidelicet ipſa contritio, qua damnamus impietatem noſtram ad ſuſcipiendum uerbum: & commonefaciens nos ueræ pietatis, & admoneas credẽdum in Chriſtum. Seipſos olim manibus cædebant, qui in luctu erant, quę plan-
Pyttaci Sapiẽtis cõſilium. ctum propriè dicimus. Apparet autem vulgarem fuiſſe cantiunculam, quam pueri inter ſe canerent. Quemadmodum & Pyttacus conſultorem ſuum ad pueros, trocho luſitantes mittit, ut audiat, περὶ τῆς τῶν κατὰ φυσιν ἴλας, id eſt, Secundũ te dat

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudicari & æstimari debeat ex seipsa, aut ex uerbo, quod non fallit: Mores autem uitæ unà cum personis ex doctrina. Edere, & bibere, & esse amicum publicanorum & peccatorum, nihil officit doctrinæ, nimirum tali doctrinę, quæ est in proiectum publicanorum & peccatorum ordinata, ut conuertantur & salui fiant. Doctrina ergo non fit conuersatione peccatorum peior, neque inde personæ peiores fiunt, quæ prædicant. Obserua: Manducare & bibere, opera & mores uitæ, ea sunt, quę testantur de philanthropia & de doctrina Christi. His enim se facilè omnibus exhibet, ut doceat, & ad fidem alliciat.

Versari cum scelleratis nõ inquinat doctrinam.

Et iustificata est sapientia à filiis suis.

Insigni sententia Christus adductam similitudinem claudit, & proponit Pharisæis ac sapientibus mundi absurditatem, quæ omnium maxima est, iudicare, licet sapientiam, id est, uerbum: & nolle iudicari à uerbo: cùm tamen spectet ad uerbum, iudicare nos, an simus ex Deo, nec ne. De hoc iudicio loquitur Christus Ioan. 16. ubi promittit Apostolis, Spiritum sanctum iudicaturum mundum peruadit, & meretur iustitiam ualentem coram Deo: & de iudicio, quia princeps huius mundi iam iudicatus est. Per ironiam autem hoc sensu pronuntianda est hæc sententia. Sapientia diiudicata est à filiis suis, hoc est, à Pharisæis & iurisperitis Iudæis, qui erant filij Dei. Constituunt hi se iudices uerbi, à quo iudicandi sunt potius. Similes in suo genere sententiæ huic Euangelicæ extãt & apud scriptores gentiles, quales sunt, Insipientissimi sapientiam docent. Sus Mineruam docet. Sus cum Minerua certamen suscipit. Ouum gallinam docet, discipulus præceptorem. Hinc spectari potest causa, cur Pharisæi & sapientes huius mundi nõ recipiant uerbum. Quia ipsi constituunt se iudices in uerbum, & nolunt à uerbo iudicari. Sed quoniam in scripturis uix legitur iustificare, aliter acceptum, quàm pro iusto censere & laudare, huius loci sensus uidetur mihi, hic esse, Vtcunque uos supercilioši iudices in perditionem uestram Euangelium & sapientiam Dei contemnatis, tamen sapientia, id est, uerbum Dei, est iustificata, id est, ut uera Dei sapientia, suscepta & obseruatum à filiis suis, id est, à piis & credentibus, qui illud approbant, & laudant in Ioanne, tum in filio hominis, ut quotquot illius participes sint, à patre extollantur electi, ab aliis autem nequaquam: quin potius illi modis omnibus contradixerunt. Nimirum credentes diuinæ sapientiæ filij sunt: increduli uerò non cuiusdã sapientiæ, sed stultitiæ, mendacij, & perditionis filij sunt, à quibus Dei sapientia pro iusta non habetur. Quidam intelligit filios sapientiæ, omnes siue electos siue reprobos. Et illud iustificata est, positum arbitratur, pro uicit in iudicio, quòd nihil illa omiserit erga filios suos, quod ad ipsorum salutem faceret, ut libera & excusata sit ab omni perditionis ipsorum culpa. Quasi dicat, Fecit quod in se erat: effecit, quod quouis modo prodesse poterat. Nihil omisit eorum, quæ ad omnium salutem faciunt, ita ut nos simus inexcusabiles. Vnde nec electi nec reprobi habent, quòd querantur. Et qui pereunt, iam propria malitia & stultitia, nulla autem Dei morositate pereunt. Nam Deus illos uoluit seruare. Vult enim omnes hominis saluos fieri & ad agnitionem ueritatis uenire, 1. ad Timoth. 2. Ipsi autem salutem oblatam respuerunt. Ioan. 5. Et non uultis uenire ad me, ut uitam habeatis. Et alibi, Et hoc est iudicium, quia dilexerunt magis tenebras, quàm lucem. ergo sua culpa & non Dei negligentia (quæ nulla est) pereunt.

Verbi est, iudicare.

Spiritus sanctus iudicat mundum.

Inuersum iudiciũ Iudæorum.

Iustificare in sacris, pro iustũ censere.

Credentes, filij sapientię.

Iustificari, pro uincere iudicio.

Homines suapte culpa pereunt.

Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ uirtutes eius.

Generalem quandam nunc Christus instituit exprobrationem, seu expostulationem, aduersus cùm uerbi contemptores, tum ingratos, qui iam uerbum audierant, & aliquandiu habuerant. Hoc loco exprobrare est ingratitudinẽ (rem etiam ciuiliter turpem) erga uerbũ obiicere. Ciuitatibus, supple, quæ ad tẽpus habuerũt uerbum. Sunt autẽ ciuitates Corozain, Bethsaida & Capharnaum, lacui Genesareth adiacentes. In ea enim Galilææ portione Dominus frequenter egit, ut suprà, 4. capit. diximus. Virtutes uocat miracula tam foris, quàm in conscientiis per uerbum, quod certè omni gladio ancipiti est penetrabilius, & pertingens usque ad diuisionem animæ ac spiritus, Hebr. 4. cap. Virtutes testantur, ut effectus, de uerbo prædicato ut causa.

Exprobrare.

Virtutes.

Quia non egissent pœnitentiam.

Huc uenit Christus, & omnia superiora ad hunc finem dicta sunt, ut illas ciuitates (in quibus magnifica fecit) obiurget, quòd post uisas & habitas multas uirtutes, scelerum suorum non pœnituerint, nec solùm illarum sed multarum pariter urbium peruicacem culpat impœnitentiam: uario dicendi genere utens in docendo. Vt enim diuersa sunt in scripturis tum iustitiæ tum misericordiæ exempla, ita diuersæ quoque sunt prædicandi rationes. Nam alia blandior & suauior est, quæ docilibus & Deum timentibus congruit. Alia uerò acerbior est, malè gratis & durioribus destinata ingeniis, sicut duro certè nodo durus cuneus adhibendus est. Hoc duro genere utitur Christus hoc loco. Hoc omnibus uerbi Dei ministris insignè erit exemplum, quomodo cum his agant, quibus diu ac multum, sed citra omnem fructum uitæ melioris, prædicarunt ueritatem Euangelicam. Duris ergo utitur uerbis, quia non egissent pœnitentiam, id est, non credidissent uerbo, damnanti impietatem, ac infidelitatem nostram: hoc est, non exuissent ueterem Adamum, ut induerent nouum, hoc est, non mutassent uitam priorem in melius. Ridiculum est ergo definire pœnitentiam, esse mutationem uitæ exterioris tantùm. Cùm Ioannes suprà, 3. cap. dicens, Agite pœnitentiam, moneat, iubeátque, ut totam uitam priorem mutemus in melius, eam scilicet, quam uiximus ante cognitionem Euangelij. Obserua, quanto desiderio salutem nostram optet Dominus: qui ut nostræ salutis sitiens, & non gloriæ propriæ cupidus uideatur, nõ dicit, quia non laudauissent magna sua facinora, & ea non admisissent: quòd spectatores & admiratores ipsius nõ fuissent: sed quod scelerum ipsos minimè pœnituisset. Hoc exemplum intelligat sibi propositum, quisquis uerbi Dei minister est.

Diuersæ prædicãdi rationes.

Ecclesiastes ne uereatur per occasionem subaccere bus esse.

Pœnitentia ne sit externa tantùm.

Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida.

Christus, ueluti demiratus inuincibilem istorum ciuium malitiam, & pertinacem impœnitentiam, cœpit, ut duris & deploratis hominibus, horrendum væ occinere, imò intonare. Quæ uox, væ, exprobrantis est particula, qua non tam animi quàm corporis, & externarum facultatum, & fortunæ mala comprehendit: quibus omnibus subiiciendos fore minatur, quotquot post auditũ uerbum, impuram & impœnitentẽ uitam uiuunt, nec resipiscere uolunt. Corozain & Bethsaida illustres & nõ ignobiles fuerũt Galilææ urbes, ad lacum sitæ Genesareth, siue Tyberiadis: in quibus Dominus diligentissimè regnũ Dei prædicauit, & magnifica fecit miracula, ceu certa certæ & sanctæ ueræq; doctrinæ testimonia. Idque eò fecit, ut resipiscerent, uitã emendarent, & Euãgelio crederent. Sed surdis (ut dici solet) canebat. Ciues admirabantur quidẽ non autem resipiscebant. Timeant hîc urbes Euãgelicæ, quibus præ aliis ueritas Euãgelica illuxit, nisi gratiã Domini bene colant. Ex his colligere possumus, quódnã grauissimum illud sit peccatũ, quod urbes euertat & regna. Haud dubiè illud peccatum est contẽptus reuelati Euangelij, & uita impia, ac pœnitentię neglectrix & contemptrix. Rursus si rogaueris, Quis sit finis prædicationis euangelicę. Respondeo: Nõ est canere Euangeliũ, aut disputare de Euangelio, sed uiuere secundum Euangelium: hoc est, mutare prauum uiuendi genus, ac uiuere porrò sanctè. Nam nisi uita pura, & Christiano homine digna post Euangelij prædicationem sequatur, prædicatio adeò nobis non prode-

Væ.

Corozain, Bethsaida.

Neglectus uerbi Dei & pœnitentiæ urbibus pestẽ adfert & internecionẽ

Finis Euãgelicę prędicationis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit, ut grauius etiam nos damnet. Quod & apud Lucam. 12. expresius scribitur, Seruus, qui cognouit uoluntatem Domini sui, & non se præparauit, & non fecit secundum uoluntatem eius, uapulabit multis: qui autem non cognouit, & fecit digna, plagis, uapulabit paucis. Bethsaïda ciuitas, è qua fuerunt Andreas, Petrus & Philippus Apostoli: & interpretatur domus frugum. Corozain interpretatur hoc secretum: hoc oppidum est nunc desertum, inquit Hieronymus in ecloga, in secundo lapide à Capharnao.

Quia si in Tyro & Sidone factæ essent uirtutes, quæ factæ sunt in uobis, olim in cilicio & cinere, pœnitentiam egissent.

Tyrus. Sidon.

Actiologia est exprobrationis, sumpta ab extrema ingratitudine, & cæcitate prædictarum urbium, quarum amplificat peccatum per collationem cum gentibus peregrinis & barbaris, quibus Euangelium nondum erat prædicatum. Adeò autem ingrata est Christo ingratitudo illarum, ut ne quidem cum gentium ingratitudine & cæcitate conferri possit. Tyrus & Sidon urbes sunt maritimæ, in confinio Galilææ sitæ, in Phœnicia, magnis emporiis celebres, & proinde, propter uarias importatas merces, & homines peregrinos, moribus corruptissimis. In his morabantur non Iudæi, sed Ethnici inciteunciſi, & Idololatræ. Atque horum hic libenter meminit Christus, ut per homines, gentes ab omnibus promissionibus Dei alienas, confundat Iudæos, qui se populũ Dei iactitabant esse, & filios Abrahæ, esse in fœdere Dei, habere uerum cultum Dei: atque ita eò pertinacius in malis suis, falsa securitate præditi, perdurabant, nec resipiscebant. Cùm tamen Tyrij & Sidonij, etiam si deploratissimi fuerint, citius conuerti potuissent, si in Tyro & Sidone hæ uirtutes editæ fuissent, quæ in Corozain & Bethsaida factæ sunt. Ro-

Quur Deus hunc, & non illum uocet, ne uelis quærere, nisi uelis errare.

gabis: Cur ergo non & illis ciuitatibus Tyro & Sidoni suo splendore succurrit? Respondeo cum Paulo ad Rom. 9. O homo, quis es, ut respondeas Deo? Et alibi, Noli altum sapere, sed time. Certè prouidentia diuinæ sapientiæ non est in ius uocanda. Tametsi deploratissimi, & maximè Iudæis execrabiles essent Tyrij & Sidonij: tamen Christus illis Iudæos deteriores pronuntiauit, quibus cum tantis miraculis & frustra diu adeò prædicauerat. Atque id persuasum esse uoluit, ut qui inter eos essent sanabiles, resipiscerẽt: qui uerò indurati, inexcusabiles essent. Colligamus ex his, diligenter perpẽdendum esse à nobis, Deum non secus factarum quippe eos, quibus regnum Dei peculiari uirtute annuntiatum fuerit, si non resipiscãt, peius habituros, quàm habituri sint Tyrij & Sidonij. Cùm dicit, In cilicio & cinere pœnitẽtiam egissent, hoc est, externis & apertis testimoniis declarassent suam internam resipiscentiam, simul & carnem mortificassent. Nam cilicium & cinis, similiter & saccus signa sunt pœnitẽtis cordis. Vel iuxta August. lib. de pœnitentia. Sicut pœnitentiæ comes est dolor, ita lachrymę testes sunt doloris. Olim sacco uestiri, & cinere spargi solebant peccata lugentes, ac seriò pœnitentes, pecinde ut nos consueuimus in mœrore uestiri pullis. Deiiciebant isti sese prætereà in terram, uolutantes sese in puluere, ac conspergentes cinere. Ita enim animum plenè deiectum, & sese excruciantem prodebant, & semetipsos suæ commonebant sortis: quòd uidelicet ex puluere exorti, in puluerem essent redigendi. Vt de Dauide & Niniuitis legimus. Psal. 101. Quia cinerem, tanquam panem, manducabam, & potum meum cum fletu miscebam. Saccus nõ tam pro cilicio, quàm prophetali ueste accipitur, quæ propter uilitatem, sacci nomen induit. Isa. 20. Vade, & solue saccum tuum de lumbis tuis. Saccus & cinis symbola sunt pœnitentiæ. Daniel. 9. Saccos & culeos induere, Hebræa locutio est, significans uile & abiectum habitum gestare, atque sine omni ornatu uestium incedere, quemadmodum illi faciunt, qui mœrent, & propterea pullati inambulant. Saccus fiebat ex camelo. Hic ponitur, non pro culeo, sed pro strictiore ueste, quam aliàs uocarũt cilicium.

Cilicium, cinis & saccus, argumenta pœnitentię.

Puluis.

Saccus olim prophetarũ.

Cilicium.

Fiebat autem cilicium ex hircorum & caprarum pilis, & eiusmodi materia, à Cilicibus ita dictum, apud quos (ut inquit Varro) cilicia primùm confecta sunt. Adhibebantur cilicia (ut Vegetius inquit) ad excipiendum impetum sagittarum. Asconius scribit cilicia tegumẽta esse ex pilis, in castrorũ usum atque nautarum. Inde cilicina uestis. Scriptura, ciliciũ induere, usurpat tam pro lugere, quàm pœnitentiam agere. Legimus, Genesis 37. de Iacob, Scissisque uestimentis, indutus est cilicio, lugens filium suum multo tempore. Solet alicubi scriptura per hãc bitum significare affectum, & symbolum ponere pro re significata: alioqui enim nullius momenti apud Dominum erit externa illa species, nisi animus uerè pœniteat, animique mœrorem sequatur uitæ emendatio.

Cilicium induere.

Veruntamen dico uobis, Tyro & Sidoni remissius erit in die iudicij, quàm uobis.

Horribile dictum, Impœnitentibus obiicitur dies iudicij futurus. Cuius certè oportet eò maiorem nos habere rationem, quòd hoc pronũtiatum audiamus non à quouis gregario & uano homine, sed ab ipso Iesu Christo, qui est ipsa ueritas, in cuius ore nunquam inuentus est dolus. Quis ergo de ueritate huius sententiæ dubitaret? Deinde, ad huius maiorem explicationẽ, obseruemus, quòd Christus loquitur, non de quibusuis ciuitatibus aut hominibus impœnitentibus, sed de iis hominibus, qui cum audiant Euangelium de Christo, non tamen resipiscunt, sed manent impœnitentes. Postremò amplificat Christus impœnitentiã eorum, quòd ad prædicationem Euangelij non resipiscunt, per collationem cum Idololatris Tyriis & Sidoniis. Tyro (inquit) & Sidoni remissius erit in die iudicij. Si Tyrij & Sidonij minorem pœnam sustinebunt in die iudicij, quàm qui ad prædicationem Euangelij non resipiscunt: manifestum est minus etiam Tyrios & Sidonios peccasse, quàm Corozain & Bethsaidam, in quibus tam insignes factæ sunt uirtutes. Hoc loco discernit inter grauitatem pœnæ. Quemadmodũ & Lucas 12. eo loco, in quo docet, seruum habentem cognitã sui heri uoluntatem, acrius puniri, quàm seruum nescientem heri sui uoluntatem. Hic locus & apud Luc. 12. confundit Stoicos, & eorum imitatores Iouinianistas hæreticos, qui adserunt omnia peccata esse paria. vnde remissius illis erit, supple, quia tam apertam uerbi prędicationem non habuerunt. Obserua, emphaticè dictum, quàm uobis, qui audiuistis uerbum Dei, & uidistis uirtutes eius: & adhuc auditis, & uidetis, & tamen contemnitis. Obserua: uetus Tyri iudicium describitur apud Ezechielem. 26. 27. 28. Collusio uerò similis tractata est paulò antè 10. cap.

Dies iudicij multò antè nobis prœuidenda.

Min⁹ peccãt alieni ab fidei auditu, quàm impij Christiani.

Et tu Capharnaum, nunquid usque in cœlum exaltaberis?

A postrophe est, qua se Christus conuertit ad Capharnaïtas, cum mira epitasi seu uehementia & exaggeratione aduersus illorum ingratitudinem, qua uincebãt adhuc omnes alias urbes, in quibus multa Christus ediderat miracula. Quemadmodum si tu cœtum aliquem perditissimorũ & deploratissimorum nebulonum obiurges, tandem uerò omnibus aliis præteritis in certum aliquem, grandi impietate insignem, feraris, dicens, Commisistis grandem impietatem omnes. Quare omnes quoque dabitis pœnas acerbissimas: attamẽ tu perniciosissime nebulo, præ aliis longè grauius subibis supplicium, qui peccando alios omnes longè superasti: Ita & tu Capharnaum, quæ usque ad cœlũ exaltata es, id est, quæ præ reliquis Iudææ urbibus, & apertiorem & frequentiorem Euangelij prædicationem habuisti, plura miracula uidisti, & experta es, singularémque præ aliis urbibus gratiam à Deo accepisti, Christum hospitem habuisti (unde & eius ciuitas dicta est hæc ciuitas nominatissima, ac apud remotas etiam Syriæ gentes facta fuerat laudatissima) Tu tamen & uerbum & diuitias gloriæ Dei contemnis, & obstinata manes. Valde emphaticè hæc pronuntiãtur. Est enim pathetica querimonia cum expro-

Granissima in Capharnaum inuectio.

capharnaum ciuitas Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bratione, in qua uidemus Christum dolere noſtrum interitum. Hieronymus hunc locum tractans, ait, In altero exemplari reperimus, & tu Capharnaum quæ uſque in cœlum exaltata es, uſque ad inferna deſcendes.

Vſque in infernum deſcendes.

Tu exaltata, id eſt, elata, ac laudatiſsima facta es, & ſuperba tibi places, nimiã attollens criſtas, nec curans gratiam tibi gratuitò oblatam. Detraheris ergo ad inferos. Periphraſis eſt extremæ ac maximæ pœnæ, in hac uita incipientis, in certiſsimum ſignum omnium maximæ pœnę poſt hanc uitam futurę. Iuſtum enim iudicium Dei vult ingratos erga oblatum, auditum, & ſuſceptum Euangelium, in extremam cæcitatem irruere hic in terris, & poſt hanc uitam in æterna ſupplicia. Vſque ad infernum deſcendes: ac ſi diceret, Fama tua cadet, gloria tua commaculabitur ingenti ignominia, uaſtaberis & excindêris funditus per Titum & Veſpaſianum: & tandem poſt hanc uitam perpetuis addicêris cruciatibus & ſupplicijs. Qui deſiderauerit cognoſcere quæ contra Galilæam geſſerint Veſpaſianus & Titus, legat Ioſephum lib. 3. de bello Iudaico. Arrigamus aures ad hæc Domini uerba, ne poſt auditam & receptam Euangelij prædicationem, ſimus ingrati diuinis beneficiis.

Terrificum Dei iudiciũ in ingratos Euangelio.

Quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent uirtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem.

Aetiologia eſt exprobrationis, ſumpta ab ingratitudine Capharnai erga uerbi. Si Sodoma & reliquæ quatuor urbes, adeò corruptæ, ut uobis Capharnaitis uiderentur irreparabiles, aut incurabiles, olim habuiſſent uerbum uobis prædicatum, cum uirtutibus apud uos factis: & ſi tam aperta ac frequens Euangelij prædicatio illis contigiſſet, fortè ita ingratæ non fuiſſent: & fortè manſiſſent uſque in hanc diem, id eſt, non periiſſent ſulphure & igni, Geneſ. 19. Nota quòd à Chriſto additur, fortè: ut intelligas urbes, quæ propter gratitudinem erga Euangelium, etiam præmia ſuæ gratitudinis acceperunt, tamen perire poſſe, niſi ad finem uſque gratæ permanſerint.

Veruntamen dico uobis, quia terræ Sodomorum remiſsius erit in die iudicij, quàm tibi.

Pro modo ſcelerum dabũtur pœnæ.

Per comparationem, & pœnæ & ſceleris exaggerationem ſubiungit, diſcretionem faciens inter grauitatem pœnę ex diuerſitate & grauitate ſceleris. Vt enim peccata peccatis grauiora ſunt, ita pœnæ pœnis futuræ ſunt atrociores. Cauendum ergo tur, ne peccata peccatis cumulemus, & uerbum contemnamus: ne impœnitentia laboremus, peccato omniũ grauiſsimo. Si igitur Sodomitæ in die iudicij non tam graui pœna punientur, quàm Capharnaitæ, Euangelij contemptores, grauius hi committunt peccatum, quàm Sodomitæ, qui olim horrendo ſupplicio ſceleruma ſuorum dedere pœnas. Videamus ergo, quæ ſunt Sodomitarum peccata, ut ex his cognoſcamus magnitudinem huius peccati, quod deſignant, qui audito Euangelio manent impœnitentes & obſtinati. Ex Geneſ. cap. 13. & 19. & ex Ezechiel. 16. colligere poſſumus Sodomitarum horrenda peccata. Peccauerunt Sodomitæ ergo pula, ebrietate, ſuperbia, faſtu, contemptu pauperum, uiolentia, ſtupris neque nominandis neque ſcribendis, tyrannide ac homicidiis. Iam quid his peccatis & ſceleribus poteſt aut maius aut horribilius excogitari? Attamen Chriſtus pronuntiat Sodomitis remiſsius fore, hoc eſt, plectendos mitiore damnatione & pœna Sodomitas, quàm hos Capharnaitas, ſeu impœnitentes poſt auditum & apertè prædicatum Euangelium. Ergo iſtorum uerbi contemptorum & impœnitentium ſceleratius eſt, quàm peccatum Sodomitarum, imò quàm totus ille peccatorum cumulus, ex Geneſi & Ezechiele collectus. Quid igitur ſceleratius & grauius excogitari poteſt, quàm impœnitentia eorum, qui audiunt quidem Euangelium, ſed il-

Impœnitentia, peccatũ omnium grauiſsimum.

Sodomitæ quibus peccatis meruerint tãtum excidiũ.

Sodomitis peiores Capharnaitæ.

lud contemnunt, & non reſipiſcunt? Vide, quæ ſcripſimus ſuprà capit. 10. in eum locum, Amen dico uobis, tolerabilius erit, &c.

In illo tempore reſpondens Ieſus, dixit.

Poſt exprobrationem factam illis, quibus ſine fructu prædicatur Euangelium, rectè ſubiungit exemplum contrarium, nempè ſupereſſe alios interim, qui promptis animis doctrinam recipiant. Vnde ſubindicatur, qui ſint philoſophiæ Euangelicæ auditores idonei, & qui minus: differentia item inter ueram & falſam ſapientiam. In illo tempore, ſupple, cùm Chriſtus ſic exprobraſſet ciuitatibus Galilææ, &, ut Lucas, 10. cap. memorat, cùm reuerſi ſeptuaginta diſcipuli, gloriarentur, ſe multos curaſſe, & ſibi dæmonia ſubiecta fuiſſe. Rogabis, quomodo Ieſus hic dicatur reſpondiſſe, cùm nullus quicquam interrogarit, niſi fortè ideo reſponſum dicitur, quòd ſuperiori ſermoni ſubiiciatur. Alii malunt hoc eſſe idiomatis Hebraici ſermonis, ut reſpondere ponatur pro dicere.

Reſpondere in Euãgeliis, quid.

Confiteor tibi pater, Domine cœli & terræ.

Huic uerbo Lucas, 10. cap. præponit, In ipſa hora exultauit in ſpiritu Ieſus, & dixit, &c. In ipſa hora, poſt exprobrationem factam impœnitentibus: & poſt receptos ſeptuaginta diſcipulos, qui uenerant à curandis infirmis, Exultauit in ſpiritu, id eſt, ſerio gaudio fuit adfectus: non in carne, hoc eſt, non iuxta carnem, ſed in ſpiritu, hoc eſt, intus ſerio gaudio adfectus eſt: quòd paruuli, hoc eſt, diſcipuli ſui, ut uiles & contẽptibiles eſſent perſonæ, tamen non ſolùm credebant, ſed ſimul fœliciter Euangeliũ propagabant. Vnde exiliit præ lætitia, ac geſtiit animus eius, erumpens ilico in gratias erga patrem, gloriam eius mirificè adeò, ſed ſecundum prophetarum uaticinia, prouehentem. Quemadmodum enim Dominus in aduerſis orat: ita nunc in proſperis exultat, & agit gratias Deo pro beneficiis ſuis. Nam Deus quidem eſt, ſed & uerus homo eſt tentatus per omnia pro ſimilitudine abſque peccato, Heb. 4. Vt uerus igitur homo, adfectibus uiuis, ſed ad gloriam Dei comparatis, exultauit. Hunc adfectum humanum Chriſtus aſſumit: & commendat patrem, quòd Euangelium ſuum paruulis & abiectis mundo hominibus reuelauerit, & per hos mirificè promouerit, quódque in reuelando Euangelio pater non ſit προσωπολήπτης, qui reſpectum perſonarum habeat, aut Iudæorum aut gentium. Gratiarum actio pertinet ad genus demonſtratiuum. Confiteor tibi, Hebraiſmus eſt, pro eo, quod eſt, gratias ago, uel prædico te. Atque hic uides tapinoſin, hoc eſt humiliationem Chriſti. Domine, hac uoce utitur, ad oſtendẽdam potentiam Dei patris. Cœli & terræ, periphraſis eſt omnipotẽtiæ patris. Súntque hæc uerba, Pater, Domine cœli & terræ, inſinuatio, conſtans commendatione potentiæ Dei patris, qui in cœlo æquè potens eſt, atque in terra. Cœlum & terra, ut generaliora, comprehendunt ſub ſe quicquid ubique eſt. Súntque hæ uoces, Pater Domine, &c. ſigna & indicia animi, ſanctæ uoluptate perfuſi, diuinàque quadam lætitia geſtientis, tum Dei potentiam & maieſtatem dignè admirantis. Hos affectus Paulus non ignorauit, & norunt omnes, quibus gloria Dei chara eſt. Nam qui nihil æquè, atque nomen Domini, ſanctificari optat, is etiam ſumma lætitia exultet, neceſſe eſt, cùm uoti compos, ſanctificari illud uidet. Scilicet hinc profluebat tantum illud gaudium, illa diues gratiarum actio in Paulo ex profectu fratrũ, & rurſus dolor ille & cruciatus intolerabilis ex ipſorum ſcandalo, & caſu. Deinde hoc elogiũ Dei (quo uocatur Dominus cœli & terræ) quod pronuntiat Chriſtus, non ſolùm fit ad hoc, ut boni cõſulamus, laudemus, & acceptemus, quæ iudicio illius fiunt, ut ut carni abſurda ſint: ſed etiam ad hoc, ut non dubitemus nihil poſſe fieri in cœlo & in terra ſine ipſius nutu & prouidentia. Vide infra conciliationem.

Confiteor.

Cœlũ & terra pro uniuerſo.

Affectus pietũ erga Deũ & fratres.

Quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus.

Aetiologia eſt gratiarum actionis, ſumpta ab opere potentiæ patris, quo abſcõ-

Chriſtus in aduerſis orat in proſperis gratias agit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dit hæc, scilicet mysteria Euangelica, à sapientibus & prudentibus, id est, à Scribis & Pharisæis ac horum similimis. Hoc loco non complectitur Christus illos

Sapientia uera, quæ. sapientes, qui uerè in rebus diuinis sapiunt. Siquidem magna gratia est, si quis sapiens aut prudens uocari dignus sit. Vera sapientia, est Dei cognitio: quum scilicet, quid de Deo sentiendum sit, scio, & eius uoluntatis gnarus sum. Prudentia uerò id significat, quod de omnibus rebus mundi iudicare possim, quid rectum

Prudentia. aut prauum sit. Quæ duo Paulus sæpè coniungit, præsertim Ephes. 1. & Colos. 1. De huiusmodi sapientia Christus non hîc loquitur, uerum de mûdana sapientia,

Stulta humanæ sapientiæ prudentia. quæ homines inflat, & ueram Dei sapientiam excludit. Tam prudens sibi uidetur humana sapientia, ut non contenta sit hæc mundana tantùm & temporalia administrare, sed etiam diuinorũ curam sibi permittit. Subinde noui aliquid scrutatur & comminiscitur, etiam in spiritalibus & diuinis rebus. Hinc & cæcitas & error

uanus nascitur: propterea de errore in errorem prolabuntur huiusmodi sapientes,

Arrogantia & nimia sui fiducia, calamitas longè maxima. alta sapientes & nihil timẽtes: qua calamitate nulla maior immittitur à Deo. Proinde Paulus 2. ad Thessalo. 2. Ideo mittet illis Deus (inquit) operationem erroris (id est efficaciam illusionis) ut credant mendacio, ut iudicentur omnes, qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati. Adcóque eò tandem cæcitas ueniũt, uti de Deo nihil prorsus intelligant: quemadmodum, in psal. 13. Dicit insipiens in corde suo, non est Deus. Qui enim fieri potest, ut animalis homo, qui totus ex carne & sanguine confutus est, nec per spiritum Dei instructus, iudicet & adsequatur ea, quæ Dei sunt? Hoc Paulus. 1. Corinth. 2. testatur. Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Stultitia enim est illi, & non potest intelligere, quia spiritaliter examinatur. Prætereà prudentes hîc sunt, qui deliberant de

Iudæi, prudentes, sed carnaliter. Euangelio, an expediat illud recipere. Hi, quia utilitate terrena metiuntur Euangelium, concludunt cum Caipha, Expedit, ut unus moriatur pro populo, &c. Rationes

Sapientibus mundi nihil cũ Euangelio. ferendæ sunt huc omnes sapientum Iudæorum consultationes, & deliberationes contra Euangelium. Proinde hic locus horrorem incutere debet omnibus sapientibus mundi, quòd hîc uideant se reiici ab Euangelio, tanquam ad quos Euangelium non pertineat. Obseruãdum est hoc loco iudicium Dei de excæcandis multi di sapientibus, & illuminandis paruulis. Cur hoc uerò ita fit? In promptu causa est, Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam. Colligamus ex his, Sapientes huius mundi, id est, qui metiuntur Euangelium, & res ad hoc pertinentes, & iudicant illud pro sua sapientia, & nolunt ab eo iudicari: item prudentes, qui deliberant, num expediat Euangelium suscipere: non esse philosophiæ Euangelicæ idoneos auditores & discipulos.

Et reuelasti ea paruulis.

Paruuli qui, quibus reuelantur mysteria regni. Ab antithesi cognoscũtur, qui uerè paruuli, quibus cõtrarij sunt sapiẽtes & prudẽtes. Paruulos hic uocat humiles, simplices, pauperes spiritu, qui seipsos abnegantes, suã ferunt crucẽ, Christũ sequẽtes. Non enim de uerè infantibus pueris hîc loquitur, nec etiã stupidis corã mũdo. Fieri enim potest, ut aliquis insignis doctor tã, quẽ hîc paruulũ uocitat: cõtrà rusticus esse potest, quẽ hîc sapientẽ ac prudentẽ appellat. In psal. quoq; 8. Dauid hos infantes & pueros uocat, quum dicit, Ex ore infantiũ & lactentiũ perfeciſti laudẽ (id est potentiã instituisti) ppter inimicos tuos, ut destruas inimicũ & ultorẽ. Eos itaque Dominus paruulos uocat, qui nihil sapientiæ, nihil boni sibiipsis, tanquam ex ipsis, tribuunt, sed Deo omnẽ gloriam adscribunt, quem unum sapientem & prudentem arbitrantur. Et ab illo uno immutabilem ueram sapientiam pendere & oriri credunt. Hi sentiunt non in uerbis nuda uerborum elegantia, sed in ipsa Dei summi cognitione, uirtutúmque studio consistere uerum, iustum & bonum. Hi uocantur stulti, non quòd reuera stulti sint, sed tales mundo esse uidentur, quemadmodum plenius exponitur, 1. Corinth. 1.

Paruuli, habiti pro stultis. Sapientia duplex. Obserua igitur ex superioribus, duplicẽ sapientiam, alteram quidem ueram, falsam. Vera sapientia est facultas in hómine, diuinitus concessa, qua sapiens rectè de Deo, de uirtutibus & uitiis iudicare potest. Hæc humilis est, ut ait Iacobus, modesta, tractabilis, pura, pacifica, & bonis operibus plena. Falsa sapientia, titulo tenus sapientia dicta, & perperam sic nũcupata, est, quæ idem sibi iudicium de Deo, de bono, ac malo usurpat, secundum faciem & externa tantùm iudicans. Sed errat, quòd diuinitus nõ sit donata homini, sed ex carne, & è corruptis hominum sententiis profecta.

Vera. Falsa.

Ita, pater: quoniam sic fuit placitum ante te.

Deo patri ita placuit, responsio, quia tis plentissima. Ita, pro, certè

Hęc est approbatio uoluntatis patris in reuelando Euangelio sine acceptione & respectu personarum. Hæc approbatio consilij patris, in eligendis paruulis, & reiiciendis sapientibus & prudentibus, est à benenola Dei patris uoluntate: ne amplius disputemus cur Deo patri placuerit eligere paruulos, & reiicere sapientes: Quia Deo patri sic placuit. Quasi dicat, quòd cœlestem sapiẽtiam simplicibus reuelasti, & hi ipsam receperunt, id in solidum transcribendum est natiuę tuæ beneuolentiæ. Vox ita, pro, certè, posita, estque affirmandi particula: Græcis est ναὶ, id est, certè, & habet affirmationis epitasin, id est uehemẽtiam. Vbi interpres posuit placitum ante te, Græcis legitur εὐδοκία, quæ est affectio propẽsissima in aliquem. Sensus igitur uerborum est, Quia uideo tibi placere, ô Pater, ut simplices & contempti homines in hoc seculo, Euãgelium regni mei agnoscant, & orbi terrarum administrent, ideo etiam mihi placet consilium tuum: & gratias tibi pro paruulis istis & contemptis hominibus ago. Rogabis: Quæ causa est, propter quam placuit Deo patri, ut reuelaret potius Euangelium νηπίοις, hoc est stultis, insipientibus & paruulis coram mundo, quàm sapientibus? Et quid est, quòd maluit Euangelium de Christo filio suo spargere in orbem terrarum per abiectos, inglorios & imbecilles (quales uidebantur Apostoli, & discipuli, turba impotens & ingloria) quàm per celebres, gloriosos, & potentes uiros? Quãquam curiosum & profanum sit, abscondita Dei scrutari uelle, tamen, ea quæ vult Deus manifestè cognosci, in quorum numero etiam id, de quo nunc tractamus, continetur, diligenter inuestigare, non solùm pium est, uerùm etiam necessariũ. Primùm igitur elegit Deus in Apostolos & nuntios Euãgelij, homines abiectos, ut ex ipsa Apostolorum persona perspicuè significaret, regnum Christi nõ esse de hoc mundo. Potuisset quidem uel uno uerbo, imò nutu, omnes totius orbis terrarum monarchas monere, ut statim Christum agnouissent, & in suo quisque regno, apostolatu cum maxima maiestate functi essent. Sed quis tunc nõ exisſtimasset regnum Christi fore carnale, & fœlicitatem huius seculi esse ueram illam fœlicitatem in Christo promissam? Quare ne uana carnalium hominum expectatio de regno Christi, & fœlicitate eius confirmaretur, elegit Deus in Apostolos & nuntios Euangelij, non principes huius seculi, non sapientes coram mundo, sed eos, qui in hoc seculo contempti & stulti iudicabantur. Vnde etiam prædixit & permisit, maiorem partem Apostolorum ac discipulorum turpi ac ignominiosa morte perire: uidelicet omnibus modis cauens, ne regnum suum iudicaretur esse huius seculi. Quare crudelia genera suppliciorum, quibus Apostoli à tyrannis affecti sunt, explicant prophetas, ac sunt uelut commentarius prophetarum, ut sciamus prophetas in his locis, in quibus magnifica & fœliciſsima de regno Christi uaticinantur, non esse intelligendos carnaliter, iuxta maiestatem huius seculi, sed spiritualiter, iuxta eam maiestatem, quæ nunc quidem uerbo Euangelij prædicatur, in futuro autem seculo reuelabitur. Secundò, elegit abiectos & inglorios homines in Apostolos, hoc est, in clariſsimum illud ministerium, quo nullum unquam nec maius nec excellentius in orbe terrarum fuit, ut publico exemplo declararet, humiles & abiectos homines maximè sibi curæ esse: neque eos propterea à Deo abiici, quòd abiiciantur à mundo: sed Deum tantò magis ipsos respicere, quantò contemptius à mundo

Christus abiectis iuxta mundũ quare credidit sua mysteria, & tradidit dispensanda.

Christus omnibus modis prospexit, ut ne iudicaretur regnum suum huius esse seculi.

Abiecti iuxta seculũ præcipuè Deo curæ sunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

do tractantur. Postremò elegit imbecilles homines in Apostolos, & peregit in terris, per ministerium ipsorum, negotium longè omnium optimum & diuinissimum, ut non gloriaretur coram ipso ulla caro, quemadmodum, Paulus ait, 1. Corinth. 1. Cùm hoc gratissimum fuerit Deo patri, ut reuelaret Euangelium paruulis, per quos manifestaret Christum toti orbi terrarum: intantum etiam hoc Dei consilium Christo filio eius placet, ut exultet in spiritu, & commẽdet nomen Dei magna gratiarum actione. Quòd si quis obiecerit: Ergo sapientes & potentes non pertinent ad Euangelium Christi? Certè pertinent. Non enim est personarum respectus apud Deum. Et Paulus ipse fuit profectò uir sapientissimus. Adhæc Cornelius Centurio, & Paulus Sergius Procõsul, quorum fit mentio in Actis Apostolorum, ac multi alii potentissimi, crediderunt in Christum: sed ita tum ad Euangelium pertinent, si & ipsi stulti abiectique fiant. Si quis (inquit Paulus. 1. Corint. 3.) uidetur esse sapiens inter uos in hoc seculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim huius mundi, stultitia est apud Deũ. Hoc autẽ non est ita intelligendũ, quasi uti homo non debeat dono sapiẽtiæ suę in negotiis suis, aut discedere illũ oporteat extrinsecus à principatu suo. Necesse est enim, ut unusquisque suę seruiat uocationi, omni qua possit sapientia, diligentia, & potentia. Sed exigitur, ut nec sapientes nec potentes sperent se posse humana sapientia Euangelium adsequi, aut carnali potentia morti resistere, & uitam æternam consequi: ut semetipsos abnegent, & totos se Christo consecrent, per quem uerè sapientes & beati erunt. Obserua: hic admonemur non esse discutienda consilia Dei in operibus & iudiciis illius, (nisi istuc ita faciendum ex uerbo didicerimus, & reuelatum acceperimus) sed magis laudanda illa & prædicanda esse, tãtùm hac ratione, quòd Deo placeat quicquam ita uel ita fieri. Non enim ad discussionem operum Dei, sed ad adorãdum Deum conditi sumus. Nec sumus iudices actorum Dei, sed serui præceptorum eius. Ad bonum dominum spectat, prouidere quæ agnoscit usui esse seruo. Partes boni serui sunt, bene & fideliter operari in gratiam sui heri, & non discutere actus domini sui. Sic Iob post amissa bona omnia, nullam rationem exigebat, cur sic Dominus ageret: sed exultans, dixit, Sicut Domino placuit, ita factum est: sit nomen Domini benedictum. Obserua: ante te, id est coram te, siue in oculis tuis. Hoc peculiari uerbo significant scripturæ fauorem & beneuolentiam Dei erga nos, tribuendam esse gratuitæ bonitati ipsius.

Carni ansam omnem gloriandi Christus uoluit demptam.

Sapientes & potentes seculi quando Euangelij consortes fiunt.

Cõsilia & iudicia Dei nõ esse anxiè disquirenda.

Domini est imperare, serui, parẽre, nõ causari aut discutere.

Ante, in sacris quid.

Omnia mihi tradita sunt à patre meo.

Quia ingenti gaudio exultauit, quòd pater Euangelium paruulis reuelarit, & accepit (ut Lucas. 10. cap. narrat) à legatis suis, hoc est, à septuaginta duobus discipulis, nomen suum, etiam eiectione dæmonum illustrari, & Euangelium suum per paruulos & abiectos homines egregiè promoueri: aperit nunc, quantus ipse sit, ut omnes paruuli, abiecti, & miseriis onusti homines discant, quid sibi de ipso polliceri, & ab ipso expectare debeant. Itaque dicit, Omnia mihi tradita sunt à patre meo. Meritò & iure optimo gratias ago patri, & cur non agerem, cùm omnia mihi in manus tradiderit, & per me dispensari cuncta uoluerit? En habes, quãtus est Christus. Si ad diuinitatem aspexeris, Omnia tradita sunt à patre filio. Quia pater generando filium omnia sua filio tradidit, non illa deferendo, sed eadem cõmunicãdo. Significat certè Christus his uerbis, Omnia mihi, &c. se esse expressam imaginem substantiæ Dei, ac distinctam quidem à patre personam, cæterum eandem cum ipso essentiæ. Sed de his fusius scripsimus in. 3. & 8. capit. Ioannis. Aut, Omnia mihi homini tradita sunt à patre meo, propter exinanitionem, & assumptam serui formam, qua humiliatus, merui nomen super omne nomen. Omnia dicit, non omnes, ait Chrysostomus. Strictius enim & angustius loquutus fuisset, quàm ut exprimere potuisset amplitudinẽ dominij sui. Omnia ergo dicit, id est, omne ius, omnem potestatem, omne dominium cœli & terræ pater mihi tradidit.

Christ', quãtus.

Omnia Christo tradita à patre.

Et hoc ipsum est, quod Paulus Hebr. 2. cap. ex psal. 8. commemorat, Christo omnia esse subiecta. Mihi, inquit Christus, mihi inquam, ut ut uili & abiectæ personæ coram mundo, mihi stulto coram gentibus, mihi, in quo scandalizantur sua malitia Iudæi, nescientes neque patrem neque me, mihi data est illa suprema potestas, quam uobis egoipse communicaui, in cuius nomine uobis etiam discipulis meis dæmonia subiiciuntur. Iusta igitur est Christi potestas, quam non rapuit, sed traditam à patre accepit. Cùm dicit, à patre meo, ostenditur potestas Christi firma & potens, cùm sit iure hæreditario sumpta à patre omnipotente. Similiter significatur & primogenitura ipsius, ex qua illius est regnum, & sacerdotium. Est ergo Christi potestas, plenissima, iustissima & firmissima. Ipse omnium rerum Dominus, omnia in manu, id est in pleno dominio habens, Deus uerus, æternus, iustus, uiuus, omnipotẽs, omnisque boni fons inexhaustus. Proinde probat Christus ab exemplo suæ personæ, Deum patrem delectari paruulis. Nã tametsi Christus esset iuxta mundum abiecta & contempta persona, tamen erat diuinæ uoluntatis ueluti proclamator & buccinator, docens uiam ad patrẽ, imò ipsa ad patrem uia. Iam cognoscere fidum esse talem, non est humanarum uirium, sed donum Dei, qui tam magnum reuelat mysterium. Vt ne ergo excludamur ab hac agnitione rogemus Christum dicentem, Omnia, scilicet consilia & opera Dei patris, nota & cognita mihi sunt, etiam hoc iudicium Dei, de reiectis sapientibus & prudentibus. Imò, ut apertius dicam, his uerbis significat, quòd Deus pater effuderit in ipsum omnes affectus & omnem uoluntatem suã. In hunc uidelicet modum, quod quencunque filius in gratiam suam recipit, & amat: eum etiam recipiat in gratiam suam, & amet pater. Cuicunque remissionem peccatorum, salutem, & sempiternam fœlicitatem filius promittit, idem & pater promittat: adeóque nihil uelit filius, ut non & idem non uelit pater. Si ergo placet scire uoluntatem patris, à filio reuelatore pete. Si placet scire, quomodo erga te Deus pater adfectus sit, à Christo pete. Si fidem habere placet, à Christo pete, &c. Omnia tradita sunt Christo: ergo extra Christum non est patris cognitio, non est salus, non est remissio peccatorum, unde ait filius.

Potestas christi, rapina nõ est.

Potestas christi quæ & quanta.

Patris & filij eadem uolũtas & idem affectus.

Nihil agit pater, nisi per filium.

Et nemo nouit filium, nisi pater.

Receptissimum habent sacri doctores, quòd inter Dei & patris cognitionem hoc intersit, quòd Deum naturaliter nouimus, Rom. 1. Inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciũtur, & multò magis Angeli Deum naturaliter nouerunt. At patrem, ut patrem seu personam, neque Angeli neque homines naturaliter nouerunt. Quoniam mysterium trinitatis, ad quod spectant Pater Filius & Spiritus sanctus, supra naturalem cognitionem omnium creaturarum est. Proterea dicitur, Nemo nouit filium, quia notitia personę seu trinitatis reseruatur soli Deo, licet notitia Dei sit naturaliter cõmunicata. Particula, nisi, excipit Patrem simul & Spiritum sanctum, quòd Pater & Spiritus sanctus noscant filium. Ad hius difficultatis & nodi explicationem, obseruanda est regula theologica, Dictio exclusiua seu exceptiua, addita termino personali in essentialibus non excludit alteram personam diuinam: ut huius propositionis, Solus pater est omnipotens, sensus est: Pater est omnipotens, & nihil aliud à patre est omnipotens. Iam neque Filius, neque Spiritus sanctus est aliud à patre. Nemo ergo nouit Filium nisi Pater. Sensus est: Pater nouit Filium: & nihil aliud à patre nouit Filium. Spiritus sanctus nouit Filiũ, qui est alius, sed non aliud à patre, cùm sit eiusdem substantię cum patre. En habes hic extremam humanarum uirium infirmitatẽ egregiè depictam, quæ nihil ex se possunt, in rebus Dei mysticis & Euangelicis perfectè intelligẽdis. Nemo igitur nouit filium, id est, nemo scit, quis scit, filius Dei naturalis, proclamator diuinæ uoluntatis, uia ad Patrem, salus nostra, iustificatio, sanctificatio, redemptio, cur uenerit, quid nobis suo aduentu attulerit, quomodo erga nos adfe-

Deus aliter cognoscitur, atque pater.

Cognoscere Trinitatem, seu personas, soli Dei est.

Regula theologica de particulis exclusiuis in diuinis personis.

Noscere filium, quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ctus sit, & similia. Nam hæc scire, est noscere quis sit Christus, nisi pater, hoc est, si noueris Christum talem esse, uti nunc diximus, hoc donum Dei est patris, qui tibi reuelauit. Matth. 16. Caro & sanguis non reuelauit tibi, &c. sed pater meus, qui est in cœlis.

Cognoscere Filium, donũ est patris.

Neque patrem quis nouit, nisi filius.

Si quid de patre cognoscere desyderaueris, hoc certè per filium, cui omnia tradita sunt, cognoscendum est. Quare filius audiendus est, & uerbis filij fides adhibenda, ut pater uel aliquo tantùm modo cognoscatur. Deum (Ioan. 1.) nemo uidit unquam: unigenitus filius qui est in sinu patris, ipse enarrauit. Deinde adhuc Pater seipsum in filium effudit, ut & Patris & Filij una sit uoluntas, una essentia, una potentia. Vnde quemadmodum nemo tam probè cognitam habet uoluntatem Filij, quàm Pater, ita uicissim nemo tam probè cognitam habet uolũtatem Patris, quàm Filius. Rogo te, quomodo reuelatur animus meus proximo? Dicis, per uerbum. Certè sicut uerbum est imago animi, & uerbo reuelatur quod in animo concepi: ita Christus Filius Dei est imago & uerbum Patris. Nemo igitur patrem nouit, nisi reuelatore filio, qui interdum per uerbum, interdum per inspirationem internam reuelat. Sensus uerborum est, uoluntatem, bonitatem, philãthropiam, misericordiam patris, & quòd nobis sit pater placatus, reconciliatus, &c. nemo neque certò nouit, neque statuit, neque experitur sine Christo filio reuelatore. Colligamus ex superioribus, duplicem esse cognitionem Dei, alteram generalem, quæ per creaturas Dei colligitur, de qua loquitur Paulus, Rom. 1. Hæc est omnium, & quodam modo naturalis. Non est hæc ex se sufficiens, ut immutet animũ ad Christianismum. Altera est singularis & præcipua, qua non solùm potentia & bonitas illa Dei uniuersalis (qua repleta est terra) sed & consilium illud de salutandis per Christum mortalibus, à seculo absconditũ, cognoscitur. De hac loquitur Christus: & ideo non dicit, nemo nouit Deum, sed patrẽ & filium. De hac etiam est illud Ioan. 17. Pater sancte, mundus te non cognouit. Et Ioan. 8. Cognoscetis ueritatem, & ueritas liberabit uos. Solet autem hæc uiua Dei cognitio habere adiunctum pietatis negotium. 1. Ioan. 2. Qui dicit se Deum nosse, & mandata eius non seruat, ueritas in illo non est. 1. Ioan. 4. Qui nõ diligit, non nouit Deũ, quoniam Deus charitas est.

Verbo patris cognoscitur pater.

Cognitio dei duplex.

Quæ cognitio Dei necessaria Christiano.

Cognitio Dei cum pietate

Et cui uoluerit filius reuelare.

Ex misericordia & bonitate filij est, ad notitiam patris peruenire. Licet enim Pater, Filius & Spiritus sanctus reuelẽt, quòd opera trinitatis ad extra sint indiuisa, & reuelare sit opus externum, tamen appropriatur (ut ita dicã) ipsi filio. Quia filius, factus homo, manifestauit hominibus mysterium trinitatis, Ioan. 17. Pater, manifestaui nomen tuum hominibus. Reuelat filius pro suo arbitrio, reuelat quando uoluerit, quibusdam maturius, quibusdam serius. Reuelat, quãtùm uult, quibusdam multum, quibusdam minus, omnibus tamen, quòd satis est. Non est igitur hæc cognitio patris, & mysterij absconditi à seculo, ex carne & sanguine, infrà. 16. non est ex operibus creationis, non ex litera scripturarũ, & magna scientia, sed est ex reuelatione, &c. 1. Corinth. 12. Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto. Huius reuelationis medium uulgatissimum, est Verbum. Rarius siquidem fit reuelatio à Spiritu sancto solo, sine uerbo. Obiter ex superioribus discamus, Deum per filij uelut ministerium uelle innotescere mundo: imò ob amplius de Deo nobis reuelati, nisi quantum nobis per filij ceu ministerium elucescit. Deinde neminem de patre quicquam certi intellecturum, nisi reuelante filio, qui suo spiritu uerè, & sanctè eruditos facit. Obserua: cùm paulò antè legeris patrem reuelare paruulis, & hîc, filium reuelare, cui uoluerit, agnosce patrem & filij unam esse uirtutem & potentiam.

Vnius est filij, reuelare.

Cognitio patris, &c. ex sola reuelatione.

Reuelatio per uerbum.

Vna potentia personarum.

Venite ad me.

Hic aures arrigendæ sunt diligẽtissimè, atque summa hîc opus est animi attentione, quòd in hac re tota salutis nostræ ratio consistat. Continent autem hæc amãtissimi saluatoris nostri uerba, quouis melle mellitiora, tria: primùm suauissimam illam uocationem ad se, laborantium & oneratorum, quibus pollicetur refocillationem, hoc est, & corporis & animæ requiem. Deinde docet methodum assequendæ illius requiei. Postremò, adducit rationem, quare scilicet ex iugo suo sint, qui uolent, requiem inuenturi, dicens, Iugum enim meum suaue, &c. Verbo, uenite, uocat, & inuitat ad se. Sed quo pede ad ipsum ambulandum & ueniendum est? Fide, quæ per charitatem operatur. Hebr. Accedentem ad Deum oportet credere, quia est. Iam rogabis. Quis est qui uocat nos? Christus Iesus, unigenitus Dei filius. Sed necesse est, ut potens sit, qui auxilium aliis pollicetur, & id præstare possit ad se uenientibus. Nihil uerius. Paulò antè huius gratia audiisti, Omnia mihi tradita sunt à patre meo: hoc est, ut alibi dicit, Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Rectè igitur ad se inuitat, postquam omnia tradita à patre accepit: & cognitionem patris solus dat. Nihil igitur disputandum de Christi potentia, quæ omnino plena & perfecta est, iusta & firma. Deinde uerbo, uenite, ultro se offert, & cunctabundos, animo propensiore ad se allicit. Vnde hic exprimitur, quanta sit huius inuitantis & potentissimi Domini bonitas, quàm propensa, & ad auxiliandum parata. Non enim dicit, si quis uenit ad me, &c, sed, uenite. Quo uerbo apertè manifestat, se patris æterni imaginem ferre, illam, quam prophetæ cõmendant, & de qua scribunt. Isaiæ, 55. Omnes sitientes uenite ad aquas, &c. Et toties repetitur illud, Conuertimini ad me, & salui eritis. Hier. 2. Lætabor, cùm benefecero eis. Hinc illę querimoniæ, Tota die expandi manus meas, Roma. 10. & Hiere. 2. Me dereliquerunt, fontem aquæ uiuæ. Et 32. Verterũt ad me terga. Iam si ista duo coniunxerimus, nempè quòd omnem habet potestatem, & quòd paratissimo est animo ad iuuandum nos, quæ excusatio esse poterit. Imò quid prætexere poterimus, ut excusemur, si ad Christum uenire detrectauerimus? Imò quid molestius in Christo designare, cùm ita diligat, ut gaudeat benefacere? & ultro ad se quosuis uocet, Obserua: uox, uenite, manifestat, mandatum ac præceptum esse, recipere Euangelium, & Christo credere & fidere. Vnde non recipere Euangelium, & non credere Christo, peccata sunt contra illud præceptum, uenite ad me, &c. Rogo te, pie lector, quid habemus, si æternam uitam nõ habemus? Hanc iam si solus Christus suis donat, dementes sunt, quotquot non pronis animis ad ipsum, benignè adeò inuitantem, accurrunt. Rursus aduerte, hoc uerbo, uenite, &c. significatur, quòd uim ille & facultatem ad se ueniendi dat, ne quis de auxilio desperet. Rursus, obserua uocem, ad me, quasi dicat, ad me potentissimum Deũ & hominem, in quo pater æternus sibi complacet. Huc nos dirigit Paulus, & causam dicit, cur eò abire debemus. Coloss. 1. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliari omnes in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt.

Fide ad Deũ uenitur.

Christ' quęcunque polliceatur, præstare potest.

Christ', imago & exemplar patris.

Inexcusabilis Christianorum negligentia.

Recipere Euãgelium, & credere, & fidere christo, præceptũ est.

Quod præcipit Christus, iuuat, ut exhibeatur.

Omnes.

Est Euangelium, uniuersalis promissio, quæ sine acceptione personarum ad omnes pertinet. Nullum hominem, nullum genus hominum uult Christus à se repellere. Nam non uocat unum aut alterum, non Iudæos tantùm: non doctos, aut nobiles, aut opulentos duntaxat: sed omnes uocat, tam uiros, quàm mulieres: tam pueros, quàm senes: tam pauperes, quàm diuites: tam priuatos quàm Reges, tam inhonestos, quàm honestos: tam seruos, quàm Dominos: tam incircuncisos quàm circuncisos: tam Barbaros, quàm Græcos. Breuiter cuiuscunque professionis, sexus, nationis, & ætatis homines sint, neminem prorsus ab hac uocatione expellit, omnes uocat.

Euangelium ad omneis pertinet.

Christus de' omnibus idẽ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui laboratis, & onerati estis.

Euãgelium, quorum est.

Expolit & corrigit Christus uocem, omnes, ut intelligamus Euangelium esse, ceu morborum medelam: & ad pœnitentes, ac agnoscentes sua peccata, pertinere, & non ad homines securos, qui suo uitio obdurati, non sentiunt se laborare morbo peccati, neque oneratos illis esse, adeò sensum peccatorum amiserunt. Sunt & hæc uerba, per occupationem dicta. Obiiciet quispiam: si Euangeliũ solis paruulis datur, & solus Christus huius cognitionis reuelator est, certè in magno discrimine conscientia mea uersabitur, priusquam audiam & cognoscam Euangelium ad me pertinere. Perditus ego peccator sum, & Euangelium fortè ad me non attinet: quid si ego indignus sum? Respõdet Christus. Venite omnes, qui laboratis, &c. Quasi dicat, Non est, quòd propter morbos cùm corporis tum animi, animos despondeatis: Non est, quòd ullis à me abstrahamini morbis, anxietatibus, laboribus, sarcinis, grauaminibus, atque peccatis: nam hoc potissimùm nomine aduenisse me, ad annuntiandũ mansuetis misit me: ut mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clausis apertionem: ut prędicarem annum placabilem Domino, & diem ultionis Deo nostro: ut consolarer omnes lugentes: ut ponerem fortitudinem lugentibus Sion. Idem legitur Luc. 4. cap. Ideo uos uocabo, quòd laborare, atque oneribus premi uos uideam. Adeste ergo, ad me concedite. Quicquid uos urget, apud me deponite. Certè ex hoc loco perspicuum est, Christum, eam potestatem, quam Christus, in hunc mundum missus, à patre accepit, non tam sui, quàm afflictorum gratia accepisse, scilicet, ut paratum afferret laborantibus auxilium. Non enim hoc solùm agebat pater, ut filium ostenderet omnium rerum Dominum, quemadmodum solent principes huius seculi, qui nihil aliud quærunt, quàm ut uel ipsi uel filij rerum potiantur, & in omnibus prouocent dominentur: sed magis hoc agebat, ut miseris & pereuntibus succurreret. Ideoque misit filium suum Deus in mundum, ut mundus saluetur per ipsum, qui potestatem in hoc accepit, ut miseris succurreret. Exemplum hîc accipiant magistratus, quibus à Deo data est potestas, scilicet nõ ut priuatæ libidini liberius obsequantur, sed in gratiam laborantiũ & afflictorũ, ut ipsis succurrant & auxilientur. Obserua: hac oratione, Qui laboratis, & onerati estis, significatur, quicquid est curarũ, afflictionum, & uitiorũ, quibus homines uel animo uel corpore discruciari solẽt, nempe legis onus, peccati iugum & adflictio, & quicquid aliud conscientiam turbare potest. Ideo nominatim hoc exprimit. Siquidem non dicit, hac uel illa calamitate tentati, sed simpliciter, qui laboratis, & onerati estis. Vniuersa hæc apud se deponere iubet omnes homines.

Christo potestas data, propter nos.

Magistratus imprimis miseros respiciant.

Et ego reficiam uos.

Recreare & reficere, præcipuus Euangelij effectus.

Reficiendi uerbo quid continetur.

ἀναπαύω.

O uerè uocem Euangelicam! Quicquid Euangelium continet, id totum hac uoce expressum est. Est enim reficere, præcipuus Euangelij effectus. Sonat quippe reficere idem, quod tranquillare. Promittit omnibus laborantibus, at neque simpliciter omnibus laborantibus, sed laborantibus simul & ad se uenientibus: promittit, inquam, summam animi trãquillitatem, securitatémque, adde & omnium bonorum satietatem, defensionem promptissimam, liberationémque à malis omnibus, ac consolationem in omnibus adflictionibus & curis amplissimam. Vetus ἀναπαύω significat idem, quòd reficio, &, ut sic dicam, quiesco aut interspiro, & referendum est ad lassitudinis remedium. Perseuerat enim adhuc in allusione, qua dixerat, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis. Hinc respondens, ait, Ego reficiam uos, ego exonerabo, interspirare faciam, requiem à laboribus præstabo, æstúmque animi leuabo. Diuus Chrysostomus, hunc enarrans locum, ait, Ego requiem uobis retribuam, Non dixit, uos saluos faciam: sed quod multò maius est, in omni quiete uos constituam. Hæc ut amplius explicemus, his uerbis significat Christus, se omnes corpore infirmos & afflictos sanaturum & consolaturum. Christus enim ueniens in hunc mundum, & nolens in hoc mundo iuxta externam maiestatem regnare, accepit tamen hanc potestatem & uirtutem, non ad captandam quidem auram popularem diebus carnis suæ, sed ad confirmãdam prędicationem Euangelij: ut quotquot infirmi sanitatem ab ipso, uel per se, uel per alios peterent, hos uerbo suo sanaret. Vnde Petrus Gentibus de Christo ita concionatur, Act. 10. Pertransiit, benefaciendo & sanando omnes oppressos à diabolo: quoniam Deus erat cum illo. Et nos testes sumus omnium, quæ fecit in regione Iudæorum & Ierusalem. Et in Matthæo dicitur, Adduxerunt illi dæmoniacos multos: & eiecit spiritus uerbo, omnésque malè habentes sanauit. Primò igitur uerbis illis, Et ego reficiam, &c. ostẽdit se uelle omnes, infirmitatibus corporalibus laborãtes, & ad se uenientes, sanare. Sicut & uaticinio Isaiæ 61. & apud Lucã, 4. demonstrat. Quod quidem uerbo expresit, & re ipsa tempore carnis suæ implenuit. Deinde hoc uerbo significat se uelle quoque mederi omnibus animi afflictionibus & oneribus. Nã sanatione corporis testificabatur, se præcipue uenisse ad tollendos animi labores & onera. Maxima autem animi onera sunt peccata, ira Dei, Mors, Satan, & infernus. His oneribus nihil nec grauius nec molestius est. Quare cùm omnes peccauerint, Rom. 3. onerati sunt omnes. Accedãt igitur ad Christum, sine personarum acceptione uocãtem, eundémque paratissimum, quod pollicetur, præstare. Oneratus est quispiam peccatis? Christus expiat & remittit ea. Oneratus est ira Dei? Christus fauet, & patrem placat. Onerat⁹ est morte? Christus uita, uitam confert. Oneratus est tyrannide Satanæ? Christus Satanam opprimit & conculcat. Oneratus est inferno? Christus transfert in cœlum. In summa quacunque quis adflictione oneratus est, habet Christum refocillatorem. Huc enim tota uoluntas eius confertur, ut afflictos refocillet. Obserua: nostri medici nõ absolutè sanitatem pollicentur: dicunt enim, Conabor, uidebo, tentabo, experiar, num queam te refocillare & sanare. Sed hic summus medicus, qui uult & potest, sanare simpliciter promittit. Et ego reficiam uos, Ego, ego (inquam) solus, mea propria autoritate & uirtute. Ergo in me fidite. Operabuntur quidem & has uirtutes ministri mei, sed mea autoritate & meo nomine. Obserua ex his, extra Christum & gratiam illius, nihil aliud quidquam esse, nisi laborem & adflictionem, quicquid homo tentet. Item, quàm turpe sit homini Christiano dicere, Nescio quò eam, cui adhæreã, cui credã. Discat uerò hic tenebrio, quid faciendum. Quo ibo, inquis? Ad Christũ. Cui adhærebis? Christo. Cui credes? Christo. Iam mihi uide, quid nominis feras: Christianus uocaris, & dubitas, quò eas, cui credas, cui adhæreas? Abi ad antesignanum, ducem inuictissimum, uictorem mũdi, carnis & Satanæ. Non ergo diuites, & huiusmodi, quietem desiderantes, currant ad suas diuitias, aut uoluptates & delitias carnis, in quibus neque Crœsus ditissimus, neque Alexãder magnus, neque Xerxes rex regum, illam inuenerũt. Ad Christum igitur, qui nos inuitat ad hanc quietem, eámque uult & potest dare, fide uiua confugiamus & curramus omnes. Huc igitur referri debent alia, his uel paria uel euidentiora, loca, ut Ioan. 7. Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat. Qui crediderit in me, flumina de uentre eius fluent aquę uiuæ. Item, quisquis biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non sitiet in æternum. Sed aqua, quã ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ, salientis in uitam æternam. Paulus act. 13. ait, Quia per hunc uobis remissio peccatorum annuntiatur ab omnibus, quibus non potuistis in lege Moysi iustificari. In hoc (id est per hunc) omnis, qui credit, iustificatur. Ergo uani sunt, & uanitatis doctores, qui docent requiem & incolumitatem animarum, præterito Christo: utpote qui solus sit salutis autor, & per quem salus nobis contingit. Nõ enim est nomen aliud sub cœlo, in quo oporteat nos saluos fieri. Itaque si rogabis, Quomodo

Christus corporis & animę medicus, sed præcipuè animæ.

Onerib⁹ animi nihil grauius.

Christus onera omnia deiicit.

Christus, medicus bonus & incomparabilis.

Extra Christum nihil, nisi labor.

Christiani nõ est, incertum unquã esse, quò se uertat.

Nullibi, quã in Christo requies.

Quies cõsciẽtiæ quomodo paranda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

id nobis contingit, ut quieta simus conscientia? Respõdeo. Prædicatur tibi Euangelium. Huic prædicationi credis. Cùm primùm ergo huic fidem habes, & Christo te addicis, ac pœnitet te peccasse, & Christum amplexaris, adest ilico Spiritus sanctus, qui tranquillat tuam conscientiam de remissione peccati, testimonium reddens spiritui tuo, quòd tu es filius Dei. Hoc uerè est reficere & refocillare eos, quorum conscientia est perturbata, quum scilicet senserint, peccata esse remissa, seque regni Dei hæredes euasisse. Et ut suprà adnotauimus, non solùm spiritus ille in peccati lucta & tentatione refocillat, uerùm etiam in aliis calamitatibus & ærũnis nobis adesse vult. In fame, ut patriarchæ Iacob per Iosephum filium: in bello, ut Dauidi, &c. & aliis huiusmodi, si ad eum recurrerimus, nunquam sua ope nos destituet. Fidelis enim est, seipsum negare non potest. Promisit, uerax est, stabit promissis.

Spiritus sanctus aduersus omneis calamitates præsto est.

Tollite iugum meum super uos.

Totus hic locus, cum sequenti textu, pertinet ad genus deliberatiuũ. Et est adhortatio ad crucem à pietate, quia crux mandatum Dei est: à facili, propter ultro oblatam gratiam: & ab utili, scilicet ad refrenandam carnis lasciuiam. Quia uocauerat & inuitarat omnes ad refocillationem, seu quietem, & communionem omnis boni, nunc explicat, quid uicissim à nobis postulet: hoc est, quid facere debeamus, ad hoc, ut requiem animarum, quam pollicetur, inueniamus. Tollite (inquit) iugum meum super uos: hoc est, seruite Domino Deo, ipsúmque colite perpetuò. Est profectò iugum, seruitutis symbolũ. Vult igitur significare per iugum, ut nosipsos disciplinæ magisterióque suo subdamus, & concredamus: amplectentes ipsum, ceu magistrum, dominum, ac præceptorem. Præceptum est ferre crucem, quam ne quis portare detrectet, extenuat illam Christus, & facilẽ esse ostendit, si exemplo Christi portetur, hoc est, nomine ueritatis, nõ autem quemadmodum fur aut latro, illam portat. Porrò gentes in rebus aduersis ac persequutione consolationem acceperunt à cõscientia recta. E contrario quid iniquius mala conscientia, quæ, ut est mille testes (ut ait Cicero) ita sanè ob meritã crucẽ mera est carnificina? Tollite igitur iugum meum, hoc est, impositam crucem patienter sustinete: uocationem uestram æquo animo portate, & exercete. Iugum meum nullum affert homini dispendium, nihil præcipit imponít ue inhumanum. Et quanquam uideatur carni inhumana esse mea religio, & onus afferre importabile: portabile tamẽ, miniméque asperum est aut seuerum. Nam uiuere secundum Euangelium, non modò conducit ad consequendam uitam æternã in futuro seculo, sed in præsenti quoque uitam nostram reddit iucundam. Scortari enim, potare, & uoluptatibus huius seculi indulgere, optimam & suauissimam uitæ nostræ partẽ corrumpit, & irreparabilibus implicat calamitatibus: cùm tamen nihil cõtrà magis conueniat cum natura hominis uideatur, quàm philosophia Christi, quæ fere nihil aliud agit, quàm ut naturam collapsam suę restituat innocentię ac synceritati. Adhæc nihil tam amarum est, quod non condiat, condulcétque charitas. Quæ facit ut onus Christi, ueris Christi cultoribus leue esse uideatur. 1. Ioan. 5. Hæc enim est charitas Dei, ut mandata eius custodiamus: & mandata eius grauia nõ sunt. Quoniam omne, quod natum est ex Deo, uincit mũdum: & hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Obserua: Quoniam huc tota uoluntas Christi tendit, ut afflictos refocillet, hoc est, ut requiem inueniamus, ideo adiecit modum adquendæ illius requiei, dicens, Tollite iugum meum super uos, quod est commodum: & onus meum, quod est leue. Tollere iugum Christi, est credere uiua fide in Christum, quòd propter ipsum habeamus remissionem peccatorum (operantes in charitate) placatum patrem, & uitam æternam. Cùm ita credimus, uocationem nostram seu crucem nostram post Christum suauiter ferimus.

Iugum.

Crucis acerbitas temperatur exemplo Christi.

Nihil magis naturam hominis neque iuuat, neque ornat, quam Euangelũ.

Charitas omnia condit & lenit.

Tollere iugũ Christi, quid

Et discite à me, quia mitis sum & humilis corde.

Discite à me, scilicet formam ferendi crucem, & propter quid ferenda sit. Hoc loco mitis significat pacificum & patientem, qui de suo iure cedit, & patienter fert iniuriam. Humilis est, qui contra persequutores non insurgit. Discite à me, qui maledicentibus mihi non remaledico: qui malis adficientes me, non retalio, 1. Petri. 2. Debent discipuli Christi discere humilitatem & mansuetudinẽ, ut requiem, quam pollicetur Christus, inueniant. Atque in hũc sensum hæc uerba Diuus Augustinus accipit. Qui tametsi probè doceat, uidetur tamen mihi Christus his uerbis nos blandè inuitare ad suam doctrinam. Ac si dicere uellet: Quia ego dixi me omnium potentissimum, & omnia mihi à patre tradita esse, caro & meticulosa natura pro uultuoso & tetrico rigidóque homine me habet: sed nõ sum talis ingenij, imo mitis & humilis corde sum. Ego homines non, ut Moses, perterrefacio. Prædico remissionem peccatorum: nec quæro, mihi ut detur aliquid, nisi animus fiducia comitatus: sed potius, ut quicquid boni est, accipiatur. Nõ mihi Pharisæorum ambitio & supercilium adest, qui se magnifieri cupiunt: sed totus mansuetus sum & humili corde, paratus ad excipiendum peccatores. Quos, si rursus in peccata recidant, tamen à me non reiicio, si modò ad me confugiunt, & solatium ac auxilium à me certa fiducia expectant. Non, Pharisæorum exemplo, homines diris denouco, qui etiam ob suas institutiunculas, & humana commenta, anathemata homines faciũt, citius permissuri, omnia præcepta Dei negligi, quàm unum ex suis statutis & placitis non obseruari. Proinde singulari significatu Christus dicit hic, se mitem esse, ac si diceret: Ego noui, quomodo peccatores tractandi sunt: ipse periculum feci, quæ sint infirmitates humanæ (Epistola ad Hebræos. 5. testatur, ipsum tẽtatum per omnia pro similitudine, absque peccato) Quare nemo me abhorreat. Ego placidè & amicè omnes tractabo, nihil furiato vultu dicam, nemini terrorem incutiam, ut non cum fiducia omnes (si uolent) & intrepidi me adeant, apud me animabus suis requiem inuenturi. Quare cùm uideatis me tanta mansuetudine & humilitate præditum, ut nullum abiiciam, quantumcunque misserum, nullum fastidiam, quantumcunque peccatorem, agite, uenite, credite, præcepta mea seruate, & inuenietis requiem animabus uestris.

Mitis, quid.

Humilis.

Christus, nihil minus, q̃ (qui putabatur) rigidus

Omnibus licet Christũ adire.

Et inuenietis requiem animabus uestris.

Argumento ab utili, adducit fructum & effectum crucis, ut eam exemplo suo portare discamus & eam spiritualẽ. Quasi dicat, Forinsecus quidem in corpore afflictio & persequutio uobis accidere potest. Calamitates premere uos possunt. Verùm hæc omnia leuiter ferre debetis. Hoc ipsum monebat & quũ diceret apud Ioannem, In me pacem habebitis, in mundo autem pressuram. Quapropter etsi extrinsecus omnia nobis aduersa obtingant, perinde atque opprimere & deuorare nos uelint, nihili tamen facienda sunt. Si quidem intus in conscientia, id est, in animabus seu animis nostris, pacis sensum habemus. Atque hic est primus fidei uiuæ fructus, ut Paulus ad Rom. 5. ait, Iustificati ex fide, pacem habemus ad Deum. Iam enim conscientia nostra pacata cùm sit, & cum Deo pacem habeat, nihil nos mouere poterit, nihil etiam nobis incommodabit, quamlibet in speciem malum & aduersum existat. Colligamus ex his, quòd ait Christus, Quanquam foris crucem feratis, sentietis tamen in ipsa cruce consolationem in animis: & hanc sentire, est inuenire requiem animabus.

Christi mores, ab omni fastu alienissimi.

Pax cũ Deo & conscientia, fructus primus fidei.

Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.

Aetiologia est, quamobrem tollenda sit crux, ab utili & facili. Iugum quidem & onus, est, seipsum abnegare, quod durum carnalibus uidetur, non autem sanctis & credẽtibus, cùm spiritu ducantur, & uiuant, eóque sciant Deo se curæ esse, &, pro omnibus quæ Dei causa relinquunt, centuplum in hoc quoque seculo, &

Crux, iugũ, nõ filiis Dei sed seculi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

æternam insuper uitam recepturos. Tum denique & momentaneam leuémque afflictionem nostram, mirè supra modum, æternum pondus gloriæ parere, 2. Corinth. 4. Sed licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem. Id enim, quod in præsenti est, momentaneum, & leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis: non contemplantibus nobis, quæ uidẽtur, sed, quæ non uidentur. Quæ enim uidentur, temporalia sunt, quæ autem nõ uidentur, æterna. Cùm dicit, Iugum meum, &c. confert per antithesin iugum, hoc est, Euãgelium suum, cum iugo legis, quam portare non poterant Iudæi. Ne igitur detrectent Euangelium, aut laborantes & onusti fugerent, sed ut inuitantem adirent, ab eo exonerandi, ait, Iugum meum audacter accipite & portate: facile est & commodum ac utile, nemini afferens dispendium. Aliud est ab eo, quo dominantes in hoc seculo premunt suos. Nam qui hîc præsunt rebus, iuga subditis imponunt, non ad hoc, ut illis paretur requies, sed ut sibiipsis liceat pro libidine uiuere, ut ut habeant subditi. Christus uerò non ita, sed iugum meum (inquit) non adfliget uos, sed requiẽ præstabit. Deinde qui dominantur, curant, ut graui onere premant subditos, ne reluctentur, ita ut uix illis respirare liceat. Exempla sunt in sacris literis Pharaonis, deinde Roboam. 3. Reg. 12. & cæterorum. Obserua: mundo quidem graue & intolerabile esse apparet iugum Christi, sed secus res habet, quandoquidẽ nusquam non adest, qui onustos adiuuet: & vulgò dici solet, Cum commodo sodali, graue non est cantare. Vos duo, (inquiunt) onus facilè gestabitis, etiam si alter, non admodum fortibus humeris subnixus sit.

Iugum principum huius seculi.

Onus Christi leue facit ipsius auxilium.

CONCILIATIO I.

Quid est, quòd hoc capite Christus confitetur, laudat & commendat nomen patris, ob absconditum Euangelium sapientibus & prudentibus huius seculi, & reuelatum paruulis, cùm Luc. 19. fleuerit ipse super Ierusalẽ, in qua erant sapientes & prudentes, quòd non agnoscerent tempus uisitationis suæ, seu suæ salutis? Respondeo iuxta Chrysostomi doctrinam. Non exultat Christus propter ignorantiam sapientum: sed utitur in hac loquutione vulgari modo loquendi. Cùm enim quis ex horribili casu sibi frãgit crus aut brachium, solemus dicere, Gaudeo, quòd crus fregeris, & non toto corpore quassatus fueris. Hîc non intelligimus fractionem cruris nobis gaudio esse, sed significamus nos id demum gaudere, quòd cùm tam horribilis casus minatus sit interitum totius corporis, euaserit tamen, fracto duntaxat crure. Eadem forma loquendi etiam Paulus utitur Rom. 6. Gratias ago Deo meo, quoniam fuistis serui peccati, obedistis autẽ ex corde, in quam traditi estis, formam doctrinæ. Nõ agit gratias Paulus, quòd peccauerint, sed agit gratias, quòd cùm magna peccata perpetrauerint, è peccatis liberati sint, & obedierint Euangelio. Sic & Christus hoc loco non gaudet de cæcitate sapientũ: sed cùm sapientes & prudentes huius seculi, abiiciant, contemnant, & persequantur Euangelium, exultat & gaudet, quòd Deus Pater uel saltem abiectis & imprudentibus hominibus, hoc est, simplicibus & spiritu pauperibus reuelauerit Euangelium, & elegerit ipsos, ut per ministerium ipsorum, Euangelium in toto orbe terrarum promoueat.

Christus an gaudeat, Euãgeliũ abscõdi prudentibus seculi.

CONCILIATIO II.

Quomodo iugum Christi suaue est, & onus eius leue, afferens requiem animabus, cùm uideatur nullum unquam grauius extitisse, & maiorem turbam in conscientia excitare? Dixit enim supra, 5. cap. Ego autem dico uobis, nõ resistere malo: sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alterã. Item: ego autem dico uobis, diligite inimicos uestros, benefacite iis, qui oderunt uos, & orate pro persequentibus & calumniantibus uos. Et multa alia, his non solùm

similia, sed & grauiora præcepit Christus. Quid autem hoc iugo grauius? Et quis sibi ex his seueriſsimis legibus non citius promitteret damnationẽ, quàm requiem & salutem, quando additur, eum, qui hæc præcepta non obseruauerit, obnoxium esse gehennæ incendio? Respondeo: durissimæ & seuerissimæ sunt hæ leges carnalibus, non autem spiritalibus, quos hîc instituit Christus. Quæ autem suprà capite. 5. & 6. leges scribũtur, non nouę quidẽ sunt, nec recens à Christo latæ, sed sunt ueteris legis expositio, nec alia expositio, quàm quæ ab ipso Mose & prophetis indicata, à Pharisæis autem humanis traditionibus obscurata fuit. Lex igitur nõ est iugum Christi. Et cùm Christus legem recenset & explicat, non imponit discipulis aut suum aut nouum iugum, sed ostendit tantùm ipsis, quanto iugo & onere à lege premantur qui secundum carnem obseruant. Aduentus autem Christi in hũc mundum fuit, potius, ut homines à iugo legis liberaret, quàm ut nouo legis iugo oneraret. Ad Galat. 4. At ubi uenit plenitudo temporis, misit Deus filium suum, factum ex muliere, factum sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret. Galat. 3. Christus nos redemit de maledicto legis (quę est iugum) factus pro nobis maledictum. Quare cum Christus dicit, Iugum meum suaue est, & onus meum leue, nõ loquitur uel de lege Moysi, uel de sua expositione, qua legem Moysi explicuit: sed de proprio suo officio loquitur, propter quod in hunc mundum missus est, uidelicet de Euangelio suo. Suaue est profectò & leue seu facile credere in Christum, neque minus delectabile, quum per hanc fidem tum paretur requies in animis nostris, tum annũtietur nobis libertas à peccatis, morte & inferno. Cùm igitur Christus legi perfectè satisfecerit, peccata expiauerit, promittat & ostendat gratiam & clemẽtiam Dei, quid hoc iugo suauius, præcepta seruantibus? Feramus igitur hoc iugum: id est, credamus in Christum, quotquot laboramus & onerati sumus, & dabit nobis requiem, remittendo peccata, ac placando iram Dei. Graue erat iugũ lex Mosaica. Proinde his uerbis, iugum meum suaue, &c. Idem significare uidetur Christus, ac si diceret, Lex multa & magna exigit, quibus caro non potest quidem perfectè satisfacere. Sed ego, quia satisfeci perfectissimè toti legi: dono & cõmunico meam satisfactionem omnibus, qui in me credunt, ut non aliter ea in conspectu Dei fruantur, quàm si ipsi legem perfectè impleuissent. Quid hoc ergo iugo suauius? Obserua: iugum hoc non est iugum, onus item hoc non est onus. Nimirum iugum hoc, siue onus, uerius est exoneratio, atque alleuatio à fasce. Quid quæso grauius ponderosiús ue peccato, quod hoc iugum siue onus tollit? Est igitur hoc iugũ & hoc onus diligenti assumptum, remissio peccatorum, antiquatio mortis, condonatio uitæ & beatitudinis æternæ. Hæc reuera, & commoda & suauia sunt. Quis ergo, nisi demens, iugo huic submitti, & huic oneri subesse recusarit?

Lex euangelica, carnalibus prædura

Lex, non est iugum Christi.

Euangelium iugum Christi.

Christus & legi satisfecit, & satisfactionem suam cũ omnibus cõmunicat.

Iugum non iugum, onus non onus.

IN CAPVT XII.

Epitome.

Confutatis Pharisæis de euulsione spicarum in sabbatho, manum aridam sanat, & dæmoniacum, eósque signum petentes arguit, & qui sint filij Dei, demonstrat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT XII.

Discipuli esurientes spicas in sabbatho uellunt. Marc.2.d. Luc.6.a. 2. Reg.21.6. Nume.28.a.

IN illo tempore, abiit Iesus per sata sabbathor discipuli autem eius esurientes, cœperũt uellere spicas,& manducare. Pharisæi autem uidentes, dixerunt ei: Ecce discipuli tui faciũt, quod nõ licet eis facere sabbathis. At ille dixit eis: Non legistis, quid fecerit Dauid, quãdo esuriit,& qui cum eo erant: quomodo intrauit in domũ Dei, & panes propositionis comedit, quos nõ licebat ei edere, neque iis, qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus? Aut nõ legistis in lege, quia

Misericordia sacrificiũ Ose.6.c.

sabbathis sacerdotes in templo sabbathum uiolant,& [a] sine crimine sunt? Dico autem uobis, quia templo maior est [b] hîc. Si autem scitis, quid est: Misericordiam uolo,& nõ sacrificium, nunquam condemnassetis [c] innocentes. Dominus enim est filius hominis, etiam

Arida manũ sanatur in sabbatho. Marc.3.a. Luc.6.b.

sabbathi. Et cùm inde trãsisset, uenit in synagogam illorum. Et ecce homo manum habens aridam: & interrogabant eum, dicentes: Si licet sabbathis curare? ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex uobis homo, qui habeat ouem unam,& si ceciderit hęc sabbathis in foueam, nónne tenebit,& leuabit eam? Quantò magis melior est homo oue? Itaque licet sabbathis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit,& restituta est sanitati, sicut altera. Exeuntes autem Pharisæi, cõsilium faciebant aduersus eum, quomodo perderent eum. Iesus autem sciens, secessit inde: & secuti sunt eum [d] multi,& curauit eos omnes, & præcepit eis ne manifestũ eum

Isa.42.a.

facerent. Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam propheram, dicentem: Ecce puer meus, quem elegi dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam spiritum meum super eum, & iudicium gentibus nunciabit. Non contendet neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis uocem eius. Arundinem quassatam non confringet,& linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad uictoriã

Gentiũ spes Christus. Dæmoniacꝰ sanatur. marc.3.c. Luc.11.b.

iudicium. Et in nomine eius Gentes sperabunt. Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cęcus & mutus: & curauit eum, ita ut loqueretur & uideret. Et stupebant omnes turbæ, & dicebant, Nunquid hic est filius Dauid? Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non eiicit dæmones nisi in Beelzebub, principe dæmoniorum. Iesus autem sciens

Blasphemia.

Regnum diuisum.

cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum diuisum contra se, desolabitur: & omnis ciuitas uel domus diuisa contra se, non stabit. Et si Satanas Satanã eiicit, aduersus se diuisus est. Quomodo ergo stabit

Spiritus Dei Regnũ Dei.

regnũ eius? Et si ego in Beelzebub eiicio dæmones, filij uestri in quo eiiciunt? Ideo ipsi iudices uestri erũt. Si autem ego in spiritu Dei eiicio dęmones, igitur peruenit in uos regnum Dei. Aut quomodo potest quisquam intrare in domũ fortis, & uasa eius diripere, nisi prius alligauerit fortem,& tunc domum illius diripiet? Qui non est mecum, contra me est: & qui nõ congregat mecũ, spargit. Ideo dico uobis: Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus [e] spiritus autem blasphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit uerbum contra filiũ hominis, remittetur ei. Qui autẽ dixerit cõtra Spiritum sanctum, non remittetur ei, neque [f] in hoc sæculo, neque in futuro.

Arbor bona aut mala. Luc.6.g.

Aut facite arborem bonam,& fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Siquidem ex fructu arbor agnoscitur. Progenies uiperarũ, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de

Viperę.

Verba bona ex bono corde.

bono thesauro cordis ꝓfert bona,& malus homo de malo thesauro profert mala. Dico autem uobis, quoniã omne uerbũ otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationẽ de eo in die iudicij. Ex uerbis enim tuis iustificaberis,& ex uerbis tuis condẽnaberis.

Verba testãtur de homine.

Tunc responderunt ei quidã de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister uolumus à te signũ uidere. Qui respondens ait illis: Generatio mala & adultera signũ quærit: & signum nõ dabitur ei, nisi signũ Ionæ prophetę. Sicut enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terrę, tribus diebus & tribꝰ noctibus. Viri Niniuitæ surgent in iudicio cũ generatione ista,& condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plus quàm Ionas [g] hîc. Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista,& condemnabit eam: quia uenit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hîc. Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem,& non inuenit. Tunc dicit, Reuertar in domũ meam, unde exiui. Et ueniens, inuenit eam uacantem, scopis mundatam & ornatam. Tũc uadit,& assumit septem alios spiritus secum, nequiores se,& intrantes habitant ibi, & fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus. Sic erit & generationi huic pessimę. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius & fratres stabant foris, quęrentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua & fratres foris stant, quęrentes te alloqui. At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea,& qui sunt fratres mei? Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit uoluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, soror, & mater est.

Signa quęrunt Iudęi. Luc.11.d.

Ionę 3. Resurrectionis signum, Ionas.

2. Petr.2.d.

Christũ vult mater alloqui.

Marc.3.d. Luc.8.c.

Mater Christi, frater, soror.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In illo tempore.

Sabbathum, bona religionis Iudaicę pars.

FOrmula est connexionis historicę. Posteaquam enim Matthæus de uera Dei cognitione, fide & pietate, hoc est, de cultu Dei interno, & ipsa religione rectè disseruit, nunc initio duodecimi capitis commodè differit de externa religione corrigenda seu constituenda. Atque huius disputationis occasio oritur ex obseruatione Sabbathi, quod Christus à Iudaïca superstitione repurgat. Bonam enim partem Iudaicæ religionis Sabbathum comprehendit.

Abiit Iesus per sata sabbatho.

Huius disputationis, seu sequentis euentus occasio, talis est, Dominus Iesus sabbathis proficiscebatur, & iter faciebat per segetes. Luc. 6. cap. legimus sabbatho secundo primo. Quidam cum Hilario, & ita Græci, σαββάτοις, legunt, sabbathis, eò quòd Iudæis nonnũquam toti septem dies essent feriati. Totum ergo illud tempus uocabatur sabbathum, & singuli dies, sabbatha. Iudæi (inquit Theophylactus) omne festum, sabbathum uocabãt. nam sabbathum requiem sonat. Sępenumerò igitur incidebat festum in parasceuen, & uocabant parasceuen, sabbathum, propter festum. Itaque quod proprié sabbathum erat, nominabant secundo primùm, quod secundum esset ab altero festo, & à sabbatho, quod præcesserat. hactenus ille. Chrysostomus homilia in Matth. 40. indicat hoc esse sabbathum, à Luca appellatum δευτεροπρώτῳ, id est, secundo primum, quando scilicet quies atque otium duplex erat, tam sabbathi Domini, quàm solennitatis succedentis: hoc est, prima festiuitas, quæ proximè sabbathum secuta fuisset, sabbathum secundo primum uocabatur. Quidam opinantur, quòd primus solẽnitatis dies dicebatur primum sabbathum: ultimus uerò dies, qui æquè celebris erat, secundo primum. Adnotauit sanctus Ambrosius nouè dictum, secundo primum, pro eo, quod est, primo secundum, id est, primum sabbathum, ipsam diem utique Pentecostes mox secundo loco insequens. Cùm uerò oporteat hoc secundoprimum sabbathum circa messem fuisse, nempè cùm iam spicæ esui aptæ erant, uideri potest uel ipsum diem Pentecostes sic uocatum esse. Nam circa festum hebdomadarum falcem mittebãt in segetem, quemadmodum legitur Deutero. 16. Ideo uerò & festum messis primitiuorum appellatur, Exod. 23. Et oportuit hæc circa messem esse gesta: alioquin enim nullas inuenissent spicas discipuli. Alij uocant secundoprimum, quòd dies celeberrimus esset. Phrasis enim est, qua aliquid præcellens designatur, quemadmodum & dum quis dicit, Hoc est bis pulchrum, id est, ualde pulchrum. Ita illud sabbathum Lucas uocauit secundo siue bis primũ, quòd dies præclarissimus erat. Cuiusmodi erat Paschę, Pentecostes, aut similis. Sed de his nolo cũ quoquam contendere. Satis est indicasse, diem fuisse sacrum, in quo nefas esset operis aliquid facere.

Sabbathũ Iudæis pro feriis.

Sabbathum, quid.

Sabbathum secundoprimum.

Sabbathum primosecundum.

Multiplicat numerus ad excellentiam facit.

Discipuli autem eius esurientes, cœperunt uellere spicas, & manducare.

Qui etiam quinque milia hominum modico pane pauit, poterat discipulos suos abundè satis pascere. Sed non sine peculiari dispensatione Dei factum est, ut sabbathis potissimùm ita discipuli esurirent, & per segetes iter facerent, & id præsentibus Pharisæis, qui omnia Christi opera calumniabantur. Necessarium enim erat dari Domino occasionem prodendi, quid de sancta & magnifica sabbathi religione statueret. Cùm dicit, Esurientes cœperunt, &c. Euangelista necessitatem uiolati sabbathi signanter addit: ne quis opinaretur discipulos ex temeritate aut contemptu uiolasse sabbathum. Confricant manibus spicas, & in eisdem consolationem accipiunt: hoc signo ostendentes, uitam suam austeriorem, qui nec simplicem cibum, nec præparatas haberent escas. Qua in re admirari licet discipu-

los, qui nullam rerum corporalium curam habent, sed contempta carnali mensa, & si fame oppugnentur, non tamen auertuntur à sequendo Christum. Deinde reliquit Dominus suos esurire, ut ferendæ fami assuescerent, discerentque modicis esse contenti, Futurum enim erat, ut post abscessum eius, famem experturi essent: de qua re legito Paulum, 2. Corinth. 11. In fame & siti, in ieiuniis multis, &c. Et ipse Dominus Luc. 22. admonens illos, Quando (inquit) misi uos sine sacculo & pera & calceamentis, nunquid aliquid defuit uobis? At illi dixerunt, nihil. Dixit ergo eis, Sed nunc, qui habet sacculum, tollat, similiter & peram. Præterea tanto desiderio promouendi Euangelij tenebatur Dominus, adeóque totus erat in prædicando, ut nullum tùm reliquerit tempus uentri curando. Marc. 6. Erant enim, qui ueniebant & redibant, multi, & nec spatium manducandi habebant. Quòd si per otium licuisset, multos habebãt, qui lubenter ipsos hospitio excepissent, & lautè tractassent ac cibassent, sed prius erat Domino Euangelij propagandi studiũ cura uentris alendi. Hic locus arguit delicatulos, qui curandi uentris gratia, prædicationem Euangelij deserunt, atque ita uentri saginando student, ut nihil planè famis sentiant, & se nulli tolerantiæ idoneos reddant. Præstaret profectò ad exemplum Christi in tempore institui, & exerceri ad futura. Paulus profectò hoc didicerat, Ad Philipp. 4. dicens, Ego enim didici in quibus sum, sufficiens esse. Scio & humiliari, scio & abundare. Vbique & in omnibus institutus sum, & satiari & esurire, & abundare, & penuriam pati. Omnia possũ in eo, qui me cõfortat. Cùm dicitur, Cœperunt uellere spicas, supple, coacti necessitate famis. En opus necessitatis, propter quod scandalizantur Pharisæi, qui libertatem Christianam non intelligunt. Et manducare, iste est finalis usus, propter quem discipuli uellerent spicas. Et hac manducatione demonstratur necessitas famis.

Discipuli patientes inediæ.

Quãtũ Christo studium promouendi Euangelium.

Pharisæi autem uidentes, dixerunt ei.

Quemadmodum anteà inuida Pharisæorum exprobratio nobis optimè profuit, propterea quòd occasione eius didicerimus è Christo, quod sit uerum ipsius officium, & quæ sit uera Pharisaicarum traditionum ratio. Ita nũc nobis magnam affert utilitatem, quòd Pharisæi expostulant cum Christo de uiolatione sabbathi: hac enim occasione explicat Christus, quid rectè sentiendum sit de obseruatione, non solùm sabbathi, sed etiam omnium legum tam politicarum, quàm cæremonialium. Quare si nobis recta publicarum legum cognitio curæ est, diligenter animaduertamus, quod hoc loco scribitur. Vide autem mihi (prò facinus) impia hypocrisis, maximorum suorum uitiorum oblita, semper inuenit in altero, quod fastidiat, calumnietur, arguat, & reprehendat.

Iudæi lacessêres Christum, nobis profuerunt non parum.

Hypocrisis, erimè horrẽdum.

Ecce discipuli tui faciunt, quod non licet eis facere sabbathis.

Offenduntur Pharisæi, neque personas, neque necessitatem in opere considerantes. Ecce, attentionis est particula, qua significant Pharisęi, se nunc iustam aliquam habere causam damnãdi Christum. Discipuli tui faciunt, accusatio discipulorum est, de uiolatione sabbathi, quòd, quia mandatum Dei præ se habet, iustissima creditur esse accusatio. Quod non licet, scilicet diuina lege. Hic locus & alij, aperiunt, quomodo Pharisæi, uelut uehementer iusti, Christum comitabãtur inter reliquam turbam, non ut ab illo discerent, sed ut obseruarent illius dicta & facta: haberẽntque quod carperẽt, tanquam diuinæ legis custodes, quibus quasi peculiariter, hoc demandatum esset officij, ut singulorum uitam & religionem obseruarent & arguerent. Non exprobrant, quòd alienas segetes discipuli uellant. Hoc enim iuxta legem, Deuter. 23. licebat. Si intraueris segetem amici tui, franges spicas, & manu conteres: falce autem non metes: sed id exprobrant, quòd id faciant die festo. Audiamus sententiam expostulationis, qua Pharisæi exprobrant Christo, quòd discipuli eius uiolent festum diem. Condonare (inquiunt) & tole-

Pharisæi, aliæ uitę speculatores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rare quidem possumus, ut edas cum peccatoribus, ut Pharisaïcas cõstitutiones non obserues: at tolerari non potest, ut lex diuina uioletur. Huius autem diei obseruatio est ab ordinatione diuina. Voce enim diuina dictum est, Nullũ opus seruile facietis in eo. Quibus uerbis perspicuè significat Dominus, quòd nõ minori religione hunc diem festum obseruari uelit, quàm ipsum septimi diei sabbathum. Quid quæso religiosius obseruari præceptum est, quàm sabbathum? Nam quòd Deus post creaturas recens conditas, septimo die quieuerit, argumentum est manifestum, nihil operis seruilis sabbatho faciendum. Quid? huius diei obseruatio, an nõ etiam miraculo confirmata est? Nam quum Israëlitæ ex Aegypto in desertum proficiscerentur, pluit Dominus manna de cœlo singulis diebus, & cùm reseruaretur usque ad mane alterius diei, cœpit scatere uermibus, & computrescere. Sexta autem die dedit Dominus duplices cibos, qui usque in sabbathum reseruati, non computruerunt. Voluit igitur hoc signo Dominus demonstrare, diem sabbathi summa sanctitate, otio sancto & quiete obseruandum esse. Vnde quum filij Israël (Numerorum. 15.) deprehendissent hominem in sabbatho ligna colligentem, & Moses nesciret, quo supplicio hic homo afficiendus esset: respondit Dominus, Morte moriatur homo iste, obruat eum lapidibus omnis turba extra castra. Et, ut huius diei obseruatio maiori religione inculcaretur, præceptum de sabbatho relatum est in catalogum decem illorum uerborum, quæ totius legis summam continent: & sortitum est tertium locum, ut quò illustriori loco positum esset, eò sanctiori religione obseruandum significaretur. Cùm igitur hic dies sit sabbathum, nec solùm sabbathum, sed & sabbathum secundo primum, hoc est, dies septima festi solennis, non minori obseruatione seruanda, quàm sabbathũ, apertissimum est discipulos tuos tantò grauius aduersus Deum peccare, quantò præfractius legem Dei uiolant. Profectò prorsus intolerabilis est tanta peccandi licentia. Vobis ne solis impune erit, tam humanas quàm diuinas leges uiolare? Nihil minus feremus. Quare diligentem da operam, ut discipuli tui legem Dei obseruent: alioqui breui curabimus, ut porrò non libeat uobis tam præfractè peccare. Hæc potuit esse hypocritarum expostulatio, qui uidentes festucam in oculo fratris, nõ animaduertunt se trabem in oculo suo gestare. Quid autem huius cæcitatis est causa? Tot madebant liuore, inuidia, auaritia, arrogantia, contemptu proximi & impietate. Hi typum eorum gerebant, qui nihil hodie aliud obseruant in auditoribus & prædicatoribus Euangelij, quàm unde aucupentur traductionem eorum, qui Euangelium docent. Non obseruant, quid illi doceant, sed qui uiuant: ut si concionator quicquam deliquisse putetur, nusquam non coram auditoribus suis traducatur, ut illorum mentibus suspectus reddatur. Certè hi Pharisæi typum gerebant istorum inuidorum hominum, omnia calumniantium.

Sabbathum quàm religiosum Iudęis.

In arcanos insidiatores Ecclesiastarum.

At ille dixit eis.

Dignatur Dominus discipulos suos defendere duobus exemplis, & duabus sententiis, quibus inter se collatis refellit Pharisæos aduersarios suos, & legem Dei de sabbatho exponit.

> Non legistis quid fecerit Dauid quando esuriit, & qui cum eo erant: quomodo intrauit in domum Dei, & panes propositionis comedit, quos non licebat ei edere, neque iis qui cum eo erant, nisi solis sacerdotibus?

Exemplum Dauidis patriarchæ (cui nusquã aduersari uellent sanctissimi licet illi Pharisæi) adducit ex. 1. Reg. 21. Christus: Non legistis, &c. Quasi dicerет. Nota est uobis historia de Dauide: qui, quum, paucis comitatus seruis, fugeret Saulem persequutorem suum, diuertit ad urbem Niobe, in qua habitabat summus sacerdos, nomine Achimelech. Et quum esuriret, postulauit à sacerdote pa-

nes. Sacerdos autem respondit: Non habeo panes laïcos, sed tantùm panem sanctum, seu panes propositionis. Si mundi sunt pueri, maximè à mulieribus, mandducent. Et respondit Dauid sacerdoti, & dixit ei: Et quidem si de mulieribus agitur, continuimus nos ab heri & nudiustertius, quando egrediebamur, & fuerunt uasa puerorum sancta. Porrò uia hæc polluta est, sed & ipsa hodie sanctificabitur in uasis: hoc est, scimus quidem non licere ex lege laïcis manducare panes propositionis, sed quia & fame cogimur, & mundi sumus, & mundis omnia sunt munda, ideo licebit & nobis his panibus uesci. Porrò de his panibus lex Leuit. 24. ita dicit, Accipies similam, & coques ex ea duodecim panes, qui singuli habebunt duas decimas: quorum senos altrinsecus super mensam purissimam coram Domino statues: & pones super eos thus lucidissimum, ut sit panis in monimentum oblationis Domini. Per singula sabbatha mutabuntur coram Domino, suscepti à filiis Israël fœdere sempiterno: erúntque Aaron & filiorum eius, ut comedant eos in loco sancto. Lex inquit, erunt Aaronis & filiorum eius. hoc est, non liceat aliis hominibus manducare hos sanctos panes, qui coram Domino per totam hebdomadam positi erant (unde & panes propositionis dicti sunt) & pertinent tantùm ad summum sacerdotem, & filios eius: quia sanctum sanctorum est de sacrificiis Domini iure perpetuo. Iam si conferantur hæc ad euulsas & comestas spicas à discipulis in sabbatho, reperient Pharisæi nihil peccatum esse à discipulis. Nam in lege non minus præcipitur, ut laïci non uescantur panibus propositionis, quàm ut sancta religione obseruetur hoc sabbathũ. Lex extat de sabbatho, Non facies opus seruile in sabbatho. At discipuli uellicant spicas in sabbatho, sed postulante necessitate, & excusante eos fame. Dauid & socij eius ederunt panem prohibitum, discipuli ederunt, non prohibitum quidem cibum, sed communem, prohibito tamen tempore illum sibi pararunt. Atqui fames & necessitas Dauidem & socios excusauit, absoluat & discipulos à crimine legis uiolatæ, fames & necessitas, præsertim cùm hîc quoque nulla accesserit irreuerentia. Obserua: non simpliciter exemplum Dauidis proponit, sed primùm rogat, an non illud legerint. Eò certè fit ut cogat eos agnoscere, aut, etiam si non agnouerint, incurrere notam aut ignorantiæ sacrarum literarum, aut animi excæcati & maligni. Non legistis, ait: Quasi dicat, Qui uidemini peritissimi, imò qui apud plebeculam iactatis uos, legem & prophetas memoria tenere, & scire: quid hoc rei est, quòd ignoratis adhuc id, quod in scripturis uulgatissimum est? Qui fieri potest, aliorum ut sitis doctores, quum tam apertè uestram prodatis ignorantiam? At, forsan legistis. Si legistis, quomodo fit quòd cùm Dauidem non incusetis, discipulos meos in facto pari cõdemnatis? Vnde est uobis ista iniquitas, nisi ex liuore, contemptu proximi, auaritia & ambitione uestra? Sanè bellum & honestum fuerit, excæcatos homines & ambitiosos ac turgidos, fieri aliorum mortalium doctores & iudices. Rursus obserua, quòd licet magna sit famis prærogatiua etiam in præcepta diuina, tamen non simpliciter tuetur Christus discipulos, obiecta famis necessitate, dicens, Esuriunt, famem patiuntur: quod faciunt, non id agunt legis contemptu, sed necessitate famis. Sed alia defensione, Nimirum quia inhumanis ac saturis respondebat, qui ista ratione fine autoritate alicuius exempli non fuissent cõtenti. Fieri enim solet, ut qui nunquam expertus est, quæ sit famis uiolentia & necessitas, nequeat esuriem patiẽtibus condolere, id quod contingit diuitibus. Vnde dives ille epulo Euangelicus, nesciebat Lazaro esurienti compati. Obserua. Obiter dixerim hos panes propositionis sanctos, qui erant duodecim, & quotidie proponebãtur sex in dextera parte, sex in sinistra, adumbrauisse Euangelium, quod est per duodecim Apostolos in orbem terrarum vulgatum, & est panis cœlestis, cor hominis cõfirmans, potentia nimirum Dei, ad salutem omni credenti, semper in Ecclesia Domini prædicandum, & subinde repetendum, iterandum & inculcandum esse, ac propriè pertinere ad fi-

Famẽ, durũ telũ, quia nõ experiũtur diuites, ideo asperi sunt esurientibus.

Panes propositionis Euãgelium figurabant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lios summi sacerdotis, qui est Iesus Christus Dominus noster. Obserua. Marcus 2. cap. scribit, hoc factum sub Abiathar principe sacerdotum. Certè is Abiathar filius erat ipsius Achimelech, & in sacerdotio successor: vnde mirum non est, quòd pro patre ipsum Euangelista posuerit, qui etiam tunc cum patre sacerdotio iuxtà functus est. Hic Achimelech, exemplum est prudentis ac fidelis dispensatoris, qui, in necessitate constituto Dauide, locum dat charitati, legémque cedere docet. Talis dispensator legis erat etiam Moses, qui propter peregrinationes & molestias deserti, circuncisionē omisit, annos quadraginta, cùm tamen à Deo data esset Abrahæ in fœdus sempiternum, Iosue. 5. Perpendamus igitur, qua prædití debeant esse prudentia, qui aliis præfecti sunt: quàm debeant perpetuò obseruare, ut, quod caput & summa est omnium legum, cuius gratia conditæ sunt leges, ubique ac in primis promoueatur. Hoc qui ignorant, dum summum ius seruant, summa committunt iniuriam. Legibus opus est, & ordinationum statutis, propter temerarios & imperitos. Sed interea opus est & Mose in magistratu, & Achimelech in Christi ministris, qui omnia moderētur ad normam charitatis. Auriga suas leges habet, quibus in disponendo, uehendo, & reliquis, quæ sui sunt officij, utitur. Verùm nisi fuerit prudens, ut cogente necessitate, deserto præscripto, hoc faciat, quod eorum utilitas exigit, quos uehit, illo uectore non libenter utar. Ita & de magistratu sentiendum est. Rursus obserua, hoc ualde consolatorium esse Apostolis & piis omnibus. Si Dauidi, typum Christi gerenti, & persequutionem à Saule, & famem patienti, Dominus panes indulsit propositionis, ut comederet, quanto magis Apostolis, & piis Christum sequentibus non est defuturus? Rursus hinc pij consolationem accipiant, si quādo fame laborent: cogitent se posse famem ferre cum Christo, uero Dauide, cùm socij Dauidis illam ferre potuerint cum Dauide, typo Christi.

Abiathar.

Achimelech.

Prudentis ac fidelis dispē. satoris mun' Moses.

Domin' suis deest nūquā.

Aut non legistis in lege, quia sabbathis sacerdotes in templo sabbathum uiolant, & sine crimine sunt?

Secundum argumentum, ab exemplo ductum, à maiore ad minus, quod ualet, propter similitudinem æqualis transgressionis in æquali lege. Hic obserua, Matthæum simpliciter argumentari suo more, & tacere in hoc posteriori argumento causam uiolandi sabbathi ab sacerdotibus, quæ tamen aperta est in discipulis ex præcedentibus. Non legistis, id est, ignoratis morem legis, qui in lege exerceatur? Lex uetat, nequis ullum in sabbatho opus seruile faciat. Cæterùm sacerdotes Domini non in syluis aut agris, in macello, aut priuatis ædibus, sed in ipso Dominu templo, & tota spectāte Ecclesia, sabbathum uiolant. Quandoquidem hoc ipsum exercent in templo, quod lanij in macello solent. Nam iugulant pecudes, detrahūt pelles, dissecant membra, lauant, purgant, congerunt ligna, componunt ignem pyras, coquunt, aliáque his similia opera multa faciunt. Et tamen inculpabiles sunt. Hæc scitis fieri, & probatis hoc nomine, vt ut contra legis literam fiāt. Et tamen nemo uestrum illos, ut sabbathi transgressores, damnat. Ergo si sacerdotes in tam operosis negotiis sabbathū non uiolant, quomodo putatis discipulos meos illud in re tam minuta, tam facili & necessaria, uiolasse?

Dico autem uobis, quia templo maior est hic.

Occupat, ne regerant, & prætexant, quòd sacerdotes in templo die sabbathi operantur quidem, sed ad cultum Dei, qui per sacrificia adimpletur. Discipuli autem operantur extra templum, ideò sacerdotes excusantur propter templum à uiolato sabbatho, non autem discipuli. Dico, id est, constanter affirmo uobis, quòd si templum excusat sacerdotes, excusantur & mei discipuli: quandoquidem dico uobis, hic maiorem esse templo, hoc est, in hoc loco sanctiorem esse uestro templo. Diuus Hieronymus admonet particulam, hic, aduerbium esse demonstrādi, non pronomē. Proinde si templi religio sacerdotibus patrocinatur, & ipsos repurgat à crimine, cur idem ego, qui templi dominus sum, non potero? Templo seruiunt sacerdotes: mihi templi domino seruiunt mei discipuli, & Ecclesiæ, uerissimo Dei templo. Si non profanant sabbathum, qui laborant in sacrificiis Mosaicis, multò magis excusandi sunt, qui seruiunt Euangelio, quę uictima longè Deo est gratissima.

Inseruire Euangelio, uictima lōgè gratissima Deo.

Si autem sciretis, quid est, misericordiam uolo & non sacrificium, nunquam condemnassetis innocentes.

Satis durè istos (qui uolunt uideri doctissimi & sanctissimi, cùm tamen nihil aut eruditionis aut sanctitatis habeāt) arguit, & duplici nomine culpat, nimirum ignorantiæ & criminationis innocentum. Acerbum profectò hoc erat auribus eorum, qui sibi clauem scientiæ uindicabāt. Si sciretis: Quasi dicat, Fortassis legistis apud uestrum Oseam ultimo cap. sed non attenditis spiritui. Vultis de quouis negotio haberi iudices, sed cæci estis: nam de religione sabbathi, imò de rebus omnibus ad religionem pertinentibus, perperam iudicatis. Quid uerò causæ hic habetis? Quia perpetuò & nimiùm inhæretis literæ, quæ occidit, & rebus externis, quibus, plus quàm uera ferat pietas, tribuitis: interim neglectis & præteritis fide in Deum, timore Dei, charitate & misericordia, quæ sunt ueræ & internæ pietatis partes. Potuerat uos uel unicus Oseæ locus, rectè expensus (si essetis curabiles) reuocare in uiam, ac rectè informare ad melius, rectiúsque iudicandum de religione uera, nedum de sabbatho. Verba prophetæ docent, uerum Dei cultum in spiritu esse, ac consistere in fide, uitæ puritate, innocentia ac charitate siue beneficētia. Sed hæc negligitis, & tantùm externa aspicitis, admiramini, & probatis. Sed attenti estote uerbis prophetæ meo nomine dicentis, Misericordiam uolo, &c. Id est, Hæc est uoluntas Dei, ut credatis me, Messiam esse superiorem & maiorem omnibus uestris externis sacrificiis, & cæremoniis, quæ necessitate salutis proximi, urgente, & charitate postulante, possunt uiolari hoc est omitti, ut urgentior pietas exerceatur. Vide huius loci copiosiorem expositionem suprà ca. 9. Si ergo, ô Pharisæi, iuxta spiritum, non iuxta corticem literæ tantùm, generalem hanc regulam Oseæ, rectè expendissetis, nunquā insontes meos discipulos, nihílque uel in Deū, uel in fidem ipsam, ac charitatem peccantes, condemnassetis. Sunt certè quædam rectè instituta, non quòd per se bona sint, aut mala, sed quòd aliquo modo conducant ad pietatem. Sunt & quæ magis præstant sanctimoniam, quàm significant: quod genus sunt, cibi genus, uestis color, aut forma materiēs ve, iciunium, festi dies, & huiusmodi, quatenus sunt res externæ. Harum rerum neminē oportet adeò superstitiosè tenacē esse, ut ob has uel omittat, quæ per se sempérq; bona sunt, aut faciat, quæ per se, sempérque sunt mala. Adulterium, homicidium, obtrectatio, liuor, & his similia uitia, nullo non die mala sunt ac nefaria: & tamē qui Pharisaica religione sunt imbuti, minus abhorrent ab his, quàm à uiolando sabbatho. Subuenire proximo egenti, nullo non die pium & sanctum est: & tamē Pharisæi, seruandi sabbathi prætextu, patiebantur affligi proximum. Hanc superstitionem perniciosissimam Iesus Christus studuit penitus ex animis suorum eximere.

Verus Dei cultus, quis, & in quo cōsistit.

Cæremoniæ & externa charitati cedant.

In superstitionem Pharisæorum & pharisaicorum.

Dominus est enim filius hominis, etiam sabbathi.

Ad huius loci cognitionem intelligamus oportet, quæ sit huius nominis, filius hominis ratio. Apertissimum est in sacris, quòd Christus sæpissimè sese filium hominis uocet. Quidam arbitrantur Christum, ideo dici filium hominis, quòd cùm alij homines sint filij duorum hominū, patris uidelicet & matris, Christus unius tantùm hominis in terra filius sit, nimirum uirginis Mariæ. Malo alios sequi, qui dicunt Christum dici filiū hominis (quo nomine Hebræi simpliciter hominē intelligunt) per antithesim ad Adam primum hominem. Fuerunt enim tantùm duo

Christus filiū hominis quare se uocat.

Filius hominis Hebræis homo est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Homines præcipui duo.

præcipui homines in toto orbe terrarum, unde totum genus humanum pendet. Adam, à quo pendemus generatione carnali: & Christus, à quo pendemus generatione spirituali. Factus est, inquit Paulus, 1. Corinth. 15. primus homo Adam in animam uiuentem: nouissimus Adam in spiritum uiuificantem. Primus homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo cœlestis. Hęc expositio filij hominis ad dè commoda est. Antequam tamen ulterius progrediamur, obseruandum uenit, quòd Hebræi more suo hominem uocant, filium Adam seu hominis: sicut mortis obnoxium uocant filium mortis: pacificum, filium pacis: perditum, filium perditionis, & multa id genus alia. Deinde nō solus Christus uocat se filium hominis, sed etiam propheta Ezechiel filius hominis sæpissimè uocatur. Et generaliter quiuis homo, filius Adam seu hominis appellatur. Iob 25. ait, Stellæ non sunt mundę in conspectu eius, quantò magis homo, putredo, & filius hominis uermis? Et Isaïas, Quis es tu, inquit, ut timeas ab homine mortali, & à filio hominis, qui quasi fœnum arescet? Et Hieremias de uastatione Idumææ, Non habitabit ibi (inquit) uir, & non incolet eam filius hominis. In his, & multis aliis scripturæ locis, filius hominis non pro Christo, sed simpliciter pro homine, iuxta Hebræū idiotismum accipitur. Vnde cùm Christus se filium hominis uocat, non usurpat sibi nouum quoddam & insolitum cognomen, sed significat se hominem. Aut si singularem causam quęsierimus, cur se filium hominis dixerit, profectò hanc potissimum esse puto, quòd hoc cognomine humilitatem & contemptum sui coram mundo significare uelit. Nam Hebræi cùm aliàs pro homine, filium Adam seu hominis dicāt, tum præcipuè hoc faciunt, cùm uolunt hominis miseriam & calamitatē, ab Adamo in ipsum transmissam, exprimere: ut sit filius hominis, quasi dicas, miser & calamitosus homo, qui à primo suo parente Adam in omnium genera afflictionū cōiectus est. Quid est homo, inquit Dauid, quia innotuisti ei, aut filius hominis, quia reputas eum? Homo uanitati similis factus est, dies eius, sicut umbra, præterent. Et iterum, nolite cōfidere in principibus, neque in filis Adam, in quibus non est salus. Vocat igitur Christus se filiū hominis, ut hoc cognomine significet, omnes calamitates, ab Adam propter peccatum meritas, in se cōiectas: ac se hominem esse, qui, iuxta uaticinium Isaiæ, sit despectus & nouissimus uirorum, plenus doloribus & infirmitatibus, in quem Deus omniū peccata reiecerit. Ergo cùm hoc loco dicitur, Dominus est filius hominis etiam sabbathi, intelligi potest filius hominis, dici non tantùm Christus, sed & quiuis homo. Nam Marcus 2. cap. perspicuè hoc ipsum indicat, apud quem Christus ita dicit, Sabbathum propter hominem factum est, & non homo propter sabbathum. Itaque hæc sententia, Dominus est filius hominis etiam sabbathi, potest bifariam exponi. Primo, de ipso Christo filio hominis, qui omnium rerum est Dominus, etiam sabbathi. Qui ergo sabbathum instituit, idem potest & sabbathum tollere: & qui sabbathum instituit, hominis gratia instituit: non contrà, sabbathi causa condidit hominem. Sensus uerborum est, filius hominis Christus, cùm omnium Dominus sit, etiam sabbathi Dominus est. Nam ut omnibus legibus quas condidit, hominis incolumitatem spectauit quæsiuitque Deus: ita hac quoque lege, de sabbatho lata, hominem seruare non perdere uoluit. Hoc certè explicant Marci uerba. Hac sententia Dominus Iesus Christum se prædicauit, cui esset in cæremonias Dei ius & plena potestas: sed superbus Pharisæus hoc Euangelium percipere non potuit. Aut locus hic potest intelligi de quouis homine, vt ex addu&ta Marci sententia facilè cognoscitur. Cùm enim sabbathum institutum sit propter hominem, æquum est, vt obseruatio sabbathi cedat hominū vtilitati, non ut homo, sabbathi causa, pereat. Nam si tantùm tribuitur sacrificio, vt qui illi seruit, impunè uioler sabbathum, cur non & illum habemus excusatū, qui necessario beneficio subleuat proximum in sabbatho? Quandoquidem hoc sacrificium (vt Oseas ait) Deus sibi fieri uult

Filius cum substantiuo gignendi casu pro adiectiuo nominis eiusdem.

Filius hominis, nomen contemptus.

Isa. 53.

* Sabbathum propter hominem institutum.

Legem omnes hominis causa conditæ.

Sabbathi instituti ratio.

gratius, quàm si quis immolet pecudē. Marci sententia uidetur desumpta ex Deutero. 5. cap. ubi uacatio ab opere in die sabbathi ideo præcipitur, ut seruus & ancilla, æquè sua quiete atque herus fruantur. Quanquam, præter hanc, scriptura duas alias causas instituti sabbathi adsignat. Prior est, quòd Deus, creaturis per sex dies perfectis, septimo uacauerit seu quieuerit, Exod. 20. Altera est, quòd Deus fecisset suos uacare à seruitute Aegyptiaca, Deuter. 5. In his ergo apparet sabbathū propter homines esse institutum, nimirum ut Dei beneficia aliis negotiis uacui, diligentius pensitarent, & religiosius gratias agerent. Si igitur sabbathum propter hominem constitutum erat, debuit sabbathum necessitati discipulorum cedere. Proinde quicquid creatum & ordinatum est in utilitatem hominis, huius rei homo constitutus est dominus, & id totum necesse habet utilitati humanæ cedere. Sed non solùm animantia terræ, maris, ac cœli in utilitatem humanā creata sunt, uerùm etiam sabbathum in utilitatem humanam diuinitus ordinatum est. Ergo manifestè consequitur, hominem esse dominum, etiam sabbathi. Quòd si homo est dominus sabbathi, quid reliquum est, nisi ut liceat ei etiam sabbatho pro iure dominij sui uti? Nemo non nouit, quod ius habeat dominus in possessiones suas: habet enim potestatem administrandi eas pro suo commodo & utilitate: ac ipsas possessiones necesse est utilitati domini sui seruire. Præterea discipuli Christi sunt cum Christo domini sabbathi. In promptu ratio est, Omnes quotquot sunt membra Christi, cum capite in huiusmodi rebus potestatem habent, quando Dominus omnia sua discipulis per communionem spiritus communicat. Hæc uirtus Christi in credentibus sic existit, spiritu suo eos adeò verè doctos, & id quidem scientia sanctorum efficit, vt rectè de omnibus iudicent & sentiant. Nōrunt enim, quid & quantum, ac quo tempore sibi sit operandum. Nempè ipse, cuius spiritus est lex uiua in corde eorum, in eis regnat & triumphat in omnibus. Ideo rectè dicit, Dominus est filius hominis etiam sabbathi. Ac si diceret, isti sunt mei, & in eis ego uiuo & regno, ac omnibus etiam quibusvis diebus impero, ita nihil acturi sunt contra sabbathi simum, lege spiritus in eorum pectoribus integra manēte. Obserua: sabbathum vox est petita ab Hebræis, quæ requiem significat, & pro ea die vsurpatur, quæ consecrata est quieti. Vetustissima est quietis illa obseruatio, non per ipsum Mosem primùm lata, lege prodita, & inuenta. Nā in decalogo, Memento, inquit, ut diem sabbathi sanctifices: hisce uerbis ceu ueteris commonefaciens constitutionis. Allegat & antiquam esse obseruationē, dicens, quoniam sex diebus fecit Dominus cœlum & terram, mare, & omnia, quæ in eis sunt, & quieuit die septimo, & idcirco benedixit Dominus diei sabbathi, & sanctificauit eum. Est igitur vetusta & celebris, septimæ diei siue sabbathi obseruatio. Præcipit autem Dominus diem sabbathi sanctificare, non quòd dies per nos, vel sanctior reddatur, uel impurior, sed quòd iubemur ea opera sancta in sabbatho facere, quibus sanctificantur homines. Et tametsi dicatur, non facies omne opus, hoc est, quòd nullum opus faciendum sit in sabbatho, tamen ita munitū est hoc verbum circunstantiis, vt non possit intelligi indiscriminatim de quouis opere, alioqui ne incedere quidem, aut manum leuare, aut loqui, aut vigilare, aut etiam dormire sabbatho liceret, sed de opere seruorum & opificum, quod genus sex diebus in agris aut officinis fieri solet. Pharisæi præter hæc addiderunt traditiones suas, hoc est, uanissimas nugas de operibus. Dixerunt, sabbatho non ambulandum super herbam, ne pedibus eam euellas. Nec conscendendam arborem, aut aliquid in ea suspendendū, ne ramum aliquem frangas. Poma sabbatho decerpta, non comedenda, non ascendendum in equum, uestem, vino aut oleo madefactam, non exprimendam aut eluendam, sinapin die sabbathi non commiscendam aqua aut uino, nec pomum ad ignem assandum, non uenandum pulicem huc illuc saltātem, nisi te pungat, non legendum ad lucernam, nisi duo simul legant. Dies me deficeret, si pergerem enumera-

Discipuli Christi, atq; adeò sancti omnes, domini sabbathi.

Sabbathum.

Sanctificare sabbathum, quid.

Traditiones Pharisaicæ de sabbatho.

Universidad de Deusto
Biblioteca

re omnia Phariſæorum ſomnia de ſabbathi operibus. Nam quæ erant grauiora legis, de rectè adminiſtrando iudicio, de miſericordia præſtanda miſero, de fide uel in Deum habenda, uel proximo conſeruanda, ea iam, non dicam obſeruatione, ſed, ſaltem expoſitione ſua, uix ſummis, quod aiunt, digitulis attingebant. At quæ erant cæremonialia, de oblationibus, de ſabbatho, & id genus aliis, ea ut ſuperſtitioſiſsimè explicabant, ita etiam maximo ſtudio urgebãt, culicem uidelicet, quod aliàs Chriſtus ait, excolantes, camelum autem deglutientes. Proinde tradit duplex eſſe ſabbathum, internum, ſiue ſpiritale, & externum, ſiue corporale. Spirituale & internum eſt perpetua pœnitentia, & ceſſatio ab opere ſeruili, à peccato uidelicet: dum ſcilicet aduigilamus ſumma diligentia, ne inueniatur in nobis noſtra & propria uoluntas, ſed ut iuxta Dei uoluntatem & auxilium omnia operemur, qui & totus uiuat in nobis. Erit igitur ſpirituale ſabbathum, perpetuum pietatis ſtudium. Et ſecũdum hanc rationem Iſaias cap. 66. dixit, ſabbatho cõſequuturum, id eſt, Chriſtianos perpetuum uicturos ſabbathum, & perpetuas ferias celebraturos. Sequitur autem hoc internum ſabbathum requies quæ æterna in æterna patria. De qua pluribus Paulus ad Hebr. 4. diſſeruit. Corporale ſiue externum ſabbathum eſt ordinatio externa, diuinitus in hoc tradita, ut externa religio internæ reſpondeat, & Dei cultus in eo exerceatur. Vbi enim interna & uera religio eſt, in animis piorum, ibi ſe prodit confeſsione & opere externo. Neque poteſt externus Dei cultus eſſe ſine tempore & loco. Ideo hæc ſuis deſignauit Dominus. Viſum enim illi eſt, ut homo, qui corpore conſtat & anima, aliquo ſaltem deſtinato tempore, & corpore & animo interquieſcat, totus laudi, contemplationi, ac ueneratioñi Dei intentus: ut & corpus labore fatigatum, alterna requie non careat: & mens ipſa, externis laboribus diſtracta, diuinæ legis meditatione, & diuinorum beneficiorum recordatione reficiatur, ſaginetúrque. Vnde conſequens eſt, nedũ apud Iudæos, ſed & apud Chriſtianos iuris eſſe diuini, ut ſaltem aliquo deſtinato tempore, cęremoniæ inſtitutæ ad audiendum uerbum Dei, & ad uacandum precationibus, aliiſque ſpiritualibus ſacrificiis retineantur & conſeruentur. Deinde conſtat externum ſabbathum, in hoc datum & præceptũ eſſe, ut eſſet certum ſignum inter Deum & homines Deum agnoſcentes. Nã Exod. 21. ſcriptum eſt, Videte, ut cuſtodiatis ſabbathum: quia ſignum eſt inter me & uos. Hic autem Dei cultus uerſatur circa hæc quatuor potiſsimùm capita, Lectionem ſiue doctrinam ſacram, orationem Eccleſiaſticam, circa ſacrificia, & collectam. Sabbatho ergo prælegebatur cœtui ſacro, & ad cultum Dei congregato, Lex diuina. Conuocabantur prophetæ, legem interpretantes, & adhortantes Eccleſiam ad ſtudium pietatis. Orabãt item in cœtibus publicis pro uariis neceſsitatibus: laudabãt Deum de acceptis beneficiis, quemadmodum uidere licet in pſalmis aliquot, compoſitis pro ſabbathinis cœtibus. Ad hæc ſacrificabatur, non in ſynagogis quibuſlibet, ſed tantùm in tabernaculo ſiue templo Domini. In ſacrificiis autem fiebat, Paulo reſtante ad Hebr. 10. commemoratio peccatorum, & expiatio: id eſt, per ſymbola ſacra repręſentabatur toti Eccleſiæ, quòd peccato omnes obnoxij, potuiſſent iure occidi à diuina iuſtitia: uerùm intercedente miſericordia, tranſtuliſſe Deum morte ſuppliciũ in filium ſuũ, qui morte ſua omnibus in ſe credentibus reſtituat uitã. Cõmunicatione autem participationéque ſacrorum ſignificabatur, fideles reuera participare merito uenturi Meſsiæ. His aliquoties coniungebantur collectæ: hoc eſt, colligebatur à cœtu pecunia (qua res ſuſtentarent Eccleſiaſticas) maximè in feſto tabernaculorũ. Nam Dominus præter ſabbatha, etiã aliquot ferias ſiue feſtas maximarũ uidelicet rerũ memoracula, inſtituerat, quorũ mẽtio fit Exod. 23. Leuit. 23. Num. 28. & apud Nehemiã. 8. Cæterùm ubi Chriſtus Dominus uenit in mundum, ſabbathũ nullibi uiolauit temerè, quia uenerat legẽ implere, non diſſoluere. Imò repurgauit ipſum ubiq; Iudaïcis ſuperſtitionibus. Interim dubiũ nõ eſt, quin

Præpoſtera Phariſæorũ religio.

Sabbathum duplex. Spirituale.

Sabbathum externum.

Dies quidã, etiam iure diuino, Chriſtianis ad nacidum Deo decreti.

Sabbathum externũ quare iuſſum.

Sabbathi religione quatuor compręhenſa.

Collectæ.

Feſti dies Iudaïs plurimi

Sabbathum perfecit chriſtus.

antiquarit & abrogarit feſta illa, futurarum rerum Meſsiæ prænuntia. Stultum eſt enim expectare, quod aduenit: ſtultius eſt umbras mirari, & mordicus retinere, cùm ipſum teneas in manibus corpus. Itaque Apoſtoli nuſpiam urſerunt legalem feriarum obſeruationem, quin damnarunt potius, ut uidere licet apud Paulum, Galat. 4. & Coloſſ. 2. Obſeruauerunt tamen illi ipſi iuſtũ ordinem, in exercenda religione externa. Et quæ fidei ac charitatis ſunt in lege, per Chriſtum non abrogantur. Neque Dominus noſter, confuſionis Deus eſt, ſed ordinem approbat in omnibus. Porrò dubium non eſt diuinitus ſtatim poſt abitionẽ Chriſti ad patrem mutatum eſſe ſabbathi tempus in ſequentem ſeu octauam diem, ut cęremonia noſtra diſpenſationi operum Chriſti reſpondeat. Deus enim quodammodo bis condidit mundum, & in hoc hominem, imò mundum propter hominem. Primò creauit, quod non erat utique per filium: deinde per eundem incarnatum reſtituit, quod perierat. Atque tùm bis requieuiſſe dicitur ab opere, condendi ſcilicet & reſtituendi. Chriſtus enim ab operibus diſpenſationis requieſcens, dum corpore requieſcit in ſepulchro, uelut abrogat Iudaicum ſabbathiſmum: dúmque octaui diei diluculo reſurgit immortalis, ſabbathum Euangelicum (quod Apoſtolica ſcriptura iuge appellat, Hebr. 4.) nobis commendauit, eóque is dies Dominicus dicitur, de quo canit Eccleſia cum Dauide, Hæc dies, quam fecit Dominus. Itaque poſt Chriſti reſurrectionẽ ſabbathum Iudaicum deinceps celebrari deſiit, quod Chriſtus eo die in ſepulchro requieſcens, re ipſa indicaret, antea requiem quidem mortuorum fuiſſe, ſed non glorificatam: uerùm reſurrectione ſua apertè declarabat, iam aditum factum eſſe ad requiem ſempiternam, ac nunquam finiendam, quam die dominico recolimus. Dies ergo dominicus ex reſurrectione dominica declaratus eſt, & ex illa cœpit habere feſtiuitatem ſuam, ſtatim poſt Chriſti abitionem, ab ipſis Apoſtolis inſtitutus. Vnde Apocal. 1. ſcribitur, Ego Ioannes fui in ſpiritu in Dominica die. Conſtanter ergo fatendum eſt, eam, quam hodie nominamus, celebramúſque, Dominicam diem in memoriam dominicæ reſurrectionis, pertinere ad tertium præceptum, imò eſſe præceptum, per quod non licet in ea opus ſeruile facere. Nec putandum eſt ſolum hoc iuberi, ut tantùm hic dies ſanctificetur, ſed accipi debet præceptum de diebus feſtis, non ſolùm quos Apoſtoli inſtituerunt, cuiuſmodi ſunt Paſcha, Aſcenſio Domini, & Pentecoſte, ſed etiam de iis qui communi conſenſu Eccleſiæ recepti ſunt. Nam quum Deus omnino uelit, ut aliquo ſaltem tempore ab omnibus operibus ſeruilibus abſtineamus, & ipſi ſoli uacemus, is rectè dies ſabbathi putandus eſt, quem ad hoc Eccleſia communi conſenſu deſtinauit. Nec ullus eſt, qui ſit in ueteribus & Latinis & Græcis ſcriptoribus uel mediocriter uerſatus, qui ignoret præter dies dominicos, ab ipſis fermè Apoſtolorum temporibus in Eccleſia celebres, etiã plurimos alios fuiſſe ad recolẽdum mirabilia Dei opera, in uirgine matre, in ſanctis Apoſtolis & martyribus exhibita. Et cur hoc non liceat Eccleſiæ in natalibus martyrum, qui cum Chriſto de hoſtibus triumphantes, regnant, quod licuit ſynagogæ, in dedicandis diebus, ob quaſpiam inſignes uictorias, Dei ope per illuſtres uiros aut mulieres, ueluti per Heſter, Iudith, Iudam Machabæum, ac ſimiles, partas? Quantum ad cæremonias, quibus uniuerſalis utitur Eccleſia, cauendum eſt, ne eas abiiciamus, ſed ſtudioſè, ceu diuinitus inſtitutas, excipiamus, quòd nos ad pietatem prouocẽt. Nam quòd aquam aſpergi die dominico uidemus, quid aliud eſt, niſi quòd, nos baptiſmi, per quem Chriſto in ſpiritualem requiem conſepulti ſumus, commonefimus, ac ueluti ſigno monemur, nos oportere ſubinde mortificare carnem, & cum Chriſto quieſcentes, obedire Deo? Quòd item proceſsiones celebrat Eccleſia, in quibus populus ſignum crucifixi, & uexilla ueluti trophęa quædam reſurgentis Domini, comitatur, quid aliud eſt, niſi pia quędam cęremonia, qua admonemur quòd nos potiſsimùm ea die toti intenti ſimus, ut per omnẽ uitam Chriſtũ crucifi-

Cæremoniæ Iudaicæ, relictæ.

Sabbati dies mutatus Dominico.

Mundus bis conditus.

Sabbathũ in lege & Euãgelicũ à Chriſto introductum.

Dies Dominicus ab Apoſtolis inſtitutus.

Dies feſti in Eccleſia ad præcepta Dei pertinent.

Cęremoniæ Eccleſię neutiquã contẽnendæ.

Aquę benedictę ſiue luſtratorię myſterium.

Proceſsiones ſiue ſupplicationes ad quid inſtituęę.

xum ſequamur, ut carnem unà cum uitiis & concupiſcentiis ſuis, cum Chriſto cruci configamus: ut parati ſimus (ſi res ita poſtulauerit) pro Chriſti nomine, & in carcerem & in mortem ire ac omnem crucem tribulationis, undecunque nobis impoſitam, patienter poſt Chriſtum portare. Deinde quòd thure infunduntur altaria, quódque thus ad pſallentes defertur, quid aliud deſignat, niſi quòd externo ſigno excitamur nos, ut corda ſurſum habeamus ad Dominum, in laudem & gratiarum actionem & preces, profuſa? Quid ſignant altaria, niſi corda noſtra? Quid ignis, niſi feruor charitatis? Quid thus, niſi orationes ſanctorum? Quẽadmodum Dauid dixit, pſal. 140. Dirigatur oratio mea, ſicut incenſum, in conſpectu tuo. Apocal. 8. legimus, Angelo (cum impleuiſſet thuribulũ de igne altaris) data eſſe incenſa multa, ut offerret de orationibus ſanctorum. Quis ergo negauerit huiuſmodi cæremonias eſſe pias, modò ad eum finem adhibeantur, ad quem ſunt inſtitutæ, & in illis non putemus ſalutem conſiſtere? Sanctæ ſunt, & piæ, ac obſeruandæ iuxta conſuetudinem Eccleſiæ, quam qui pro lege nõ habuerit, hunc Anathema dicit Paulus, 1. Cor. 11. Non eſt omittendum, quod etiam Apoſtolorum temporibus obſeruatum legimus, Cultum dominicum uerſatum circa quatuor capita. Conuenit enim Eccleſia etiam temporibus Apoſtolorum ad audiendum uerbum Dei, ad precandum, & ad preces ſupplicationéſque Domino faciendas, ad ſacrificium & ſacram communionem exercendam, & ad conferendam eleemoſynam, ut teſtãtur acta Apoſtolica. Obſerua. Exigitur ſabbathum, ut unum illud neceſſarium, quod eſt, audire uerbum Dei, & ueram religionem diſcere, publicè obſeruetur & conſeruetur. Hunc diem Dominicum maieſtas legum ciuilium ita ueneratur, ut cogat ei cedere non ſolùm opera ciuilia, ſed etiam publica iudicia, & quicquid eſt contentionum forenſium. Omnes (inquit) iudices urbanæque plebes, & cunctarum artium officia, uenerabili die ſolis, quieſcãt. Et iterum: Dominicum diem ſemper honorabilem decernimus uenerandum, vt à cunctis exequationibus excuſetur, &c. Hactenus de ſabbathi & feſtorum inſtitutione.

Thuris ſuffumigatio.

Altaria.

Cæremoniæ Eccleſiæ pro ſacroſanctis habendæ.

Cultus Dei capita quatuor.

Sabbathum audiẽdo uerbo Dei præcipuè conſecratum.

Dici Dominici maieſtas, legibus ſancita.

Et cùm inde tranſiiſſet.

Connectendi eſt particula. Poſteaquam diſputauit cum Phariſæis de ſabbathi obſeruantia, nec ſatis illam Iudæis perſuaſiſſet, adhibuit miraculum, ceu teſtimonium patris, quo fidem illis faceret, recta ſe & pia docere. Nec enim eo ſabbatho, quo ob euulſas ſpicas diſputatum eſt, facta eſt ſequens hiſtoria: ſed alio ſabbatho, ut narrat Lucas 6. cap.

Venit in ſynagogam eorum.

Locus ad docendum accõmodus, ſynagoga, confirmat munus & profeſſionem Chriſti. Qui quia doctor eſt, locum quærit, ubi doceat, & munus ſuum diligenter obeat. Proprium uidelicet locum eorum, qui factum diſcipulorum nuper condemnauerant, quaſi ſabbathum uiolaſſent. Horum ergo intrat ſynagogam Chriſtus, ubi ipſi planè regnabant improbi Phariſæi, nihil ueritus palàm comparêre, ut qualis eſſet ſua doctrina, manifeſtaret: & haberet eos teſtes, quos ſuperſtitionis morbo obnoxios ſciebat: & hos ſi curabiles ſeſe præſtarent, à ſuperſtitione pernicioſiſſima purgaret.

Et ecce.

Hac particula attentos reddit lectores Euangeliſta, exprimens nouum euẽtum, & occaſionem, quæ oblata fuit, ut nouo miraculo totam præcedentem defenſionem contra Phariſæos probet & confirmet. Vrget pariter neceſſitatem & charitatem ut cauſam, propter quam nõ ſolùm in collectione ſpicarum die ſabbatho, ſed etiam in omnibus externis, pia quadam diſpenſatione à litera legis & ſeueritate nonnihil receditur.

Charitas & neceſſitas uim legibus ſiue potius interpretãmẽtum adſcribit.

Homo, manum habens aridam.

Ecce ſtatim, & ubi primùm ingreſſus eſt Chriſtus ſynagogam, ſeſe offert occaſio miraculi: nimirum, conſpiciendum ſeſe præbet homo quidam, dextram (ut Lucas ait) mancam & arefactam habens. Qui, ut in Euangelio Nazaræorũ (ſicut indicat Hieronymus, hunc enarrãs locum) legitur, iſtiuſmodi uocibus auxilium poſtulauit, Cæmentarius eram, manibus uictum quæritans, precor te Ieſu, ut mihi reſtituas ſanitatem, ne turpiter mendicem cibos. Hîc utriſque oblatam occaſionem oſtendit Euangeliſta, cùm Chriſto manifeſtandi ſuam uirtutem, tum Phariſæis exerendi ſuam & improbam & obſtinatam cæcitatem. Manum habens, &c. Propoſitio eſt neceſſitatis, quæ, quia per ſe ſatis magna eſt, à Matthæo non exaggeratur. Obſerua hoc loco, quomodo Deus omnia certis prouidentiæ legibus diſponat. Neque enim huic temerè manus exaruerat, neque ad hoc tempus ſine peculiari Dei uoluntate aderat.

Et interrogabant eum, dicentes, Si licet ſabbathis curare, ut accuſarent eum.

Neque apud Marcum. 3. neque apud Lucã. 6. legitur, quòd interrogarint Phariſæi: ſed contra, Dominus interrogat. Scribit Marcus: Et obſeruabant eum, ſi ſabbathis curaret, ut accuſarent illum: & ait homini, habenti manum aridam, Surge in medium. Et dicit eis, Licet ſabbathis benefacere, an male? animam ſaluam facere, an perdere? At illi tacebant. Lucas 6. ait. Obſeruabant autem Scribæ & Phariſæi, ſi in ſabbatho curaret, ut inuenirent unde accuſarent eum. Ipſe uerò ſciebat cogitationes eorum, & ait homini, qui habebat manum aridã, Surge, & ſta in mediũ. Et ſurgens, ſtetit. Ait autẽ ad illos Ieſus: Interrogo uos, ſi licet ſabbathis bene facere, an malè: animã ſaluam facere, an perdere? Matthæus ſcribit, Et interrogabant eum, &c. Videntur itaque Euangeliſtæ inter ſe diſcrepare. Reſpondeo: In huiuſmodi obſeruãdum eſt, nullum Euangeliſtam omnia ſcribere, quę à Chriſto ſunt uel dicta uel geſta. Sed id pro obſeruatione tenendum eſt, ut quod alter tacuit, alter intelligatur poſuiſſe. Vnde Matthæus commemorat Phariſæos interrogaſſe Dominum, quod Marcus & Lucas tacent. Licet igitur id tacuerint, interim tamen uerum manet quod Matthæus ait, ipſos ad hunc modum propoſuiſſe quęſtionem, Si licet ſabbathis curare? Neque, quod Lucas ait, Ipſe uerò ſciebat cogitationes eorum, ita intelligendum eſt, atque ſi quæſtionem illam tantùm in animis uoluerint, & palàm non illam propoſuerint. Sed his uerbis ſignificat, quòd Chriſtus aſtutas ipſorum cogitationes & prauum conſilium, ipſis profectò, ut ſolet, huiuſmodi conſultoribus etiam peſſimum, cognouerit: hoc eſt, intellexerit, quo animo, quáve fraude quæſtionem iſtam mouerint. Nam quęſtionem nudè & ſimpliciter propoſuerunt, An licet ſabbathis curare? Calumniam uerò & fraudem celabant. Calumniam tamen detegunt Euangeliſtæ, dicentes, vt accuſarent eum. Huius enim interrogationis finis non eſt, ut interrogando inſtituantur Phariſæi: ſed uenantur, nonnullam, in ſpeciem honeſtam, cauſam accuſandi Chriſtum. Marcus & Lucas ſcribunt, Et ait homini illi, qui habebat manum aridam, Surge, & ſta in medium: & ſurgens ſtetit. Cùm hoc iuberet Dominus, uolebat omnibus palàm facere quæſtionem Phariſæorum non ex religione proficiſci, ſed ex inuidia. Deinde iuſſit Marcum prodire in medium, ut uitium manus eſſet omnibus conſpicuum, & uel miſericordia ſpectatores miraculi mox futuri, commouerentur erga calamitoſum, qui membrum, omnium maximè neceſſariũ pauperi, mortuum & inutile circunferebat. Ac priuſquam ſanaret hominem, non inſcius, quid cogitarent Phariſæi, commodiſſimè interpretari uoluit, quod Phariſæi in ſua quęſtione uocauerunt θεραπεύειν, id eſt curare: manifeſtans, ſuum curare, eſſe benefacere, & animas hominum ſaluare. Atque ita, quod in quæſtione Phariſæorũ obſcu-

Conſenſus Euangeliſtarum.

Phariſęi calumniam ſtruunt.

Curare Chriſti, eſt ſaluare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum poterat esse auditoribus, uicaria sua quæstione planè reddit elatum ac manifestũ, ita ut imprudentiæ fuerit, negare. Quis enim dubitat sabbathis benefacien-

Dilemmatibus ferè utitur Christus.

dum esse, animásque saluãdas? Hęc Christi quæstio & interrogatio est dilemma, ad quod utrumlibet respondeant Pharisæi, capti sunt. Interrogabo uos, (sic habet Lucas) si licet sabbathis benefacere, &c. Quasi diceret, Videtis hunc miserum, cui nemo bonus non optet bene consultum esse, & quem, qui negligendum duxerit, nihil humanitatis, nedum religionis, habeat, necesse est. Ad quid ergo putatis, ô Pharisæi, institutum esse sabbathum? ad malefaciendum, ut negligantur, quos iuuare possitis, an ad benefaciendum? Exemplum hîc habemus pertinaciæ & mali-

Malitia præfracta Phariſæorum.

tiæ in Pharisæis, qui neque præcedenti exemplo de Dauide, sine dubio in cõscientiis uicti, uolunt subiici sapientiæ, ut illa iustificetur (pertinaciæ enim est, nolle cedere post uictoriam, & malitiæ est, obseruare Christum, ut accusent, atque ipsum penitus perdant) neque miseria huius morbidi, ob oculos ipsis posita, neque æquitate causæ, tam luculenta & aperta potuerunt à tam nefaria crudelitate immutari. Cúmque nihil haberent, quod responderent, maluerunt tacere, quàm fateri, quod uerum sentiebant. Animaduertebãt enim, si negassent sabbathis benefaciendum, saluandásque esse animas, se notandos impudentiæ crimine: si uerò cõsensissent, ansam calumniandi sibi amissam esse. Visu auditúque mirabile. Obmutescunt, & interrogati tacent illi, qui sibi etiam solis uendicãt autoritatem respõdendi de lege, de iusto & iniusto, de licito & illicito. Non abs re igitur Christus cum

Iram cepit Dominus ad uersum Phariſæos.

iracundia illos circunspiciebat, ut Marcus 3. cap. scribit, Et circunspiciẽs eos (inquit) cum ira, contristatus super cæcitate eorum. Quis nõ indignatus fuisset illis, qui non tam apertè, quàm insanè insectabantur adeò manifestissimam Dei uoluntatem & bonitatem? Significauit autem præterea his affectibus, se uerum esse hominem, sed per omnia ad Dei uoluntatem comparatum. Ira illa fuit zeli, pro gloria patris, condolescentis, & dilectionis erga bis miseros Pharisæos, sibiipsis tantoperè infestos.

Ipse autem dixit illis.

Exemplum philanthropiæ est & ardentissimæ charitatis in Christo, qui saluersariis, & illis pertinacibus, mederi pergit, ut ex ueteribus utribus, nouos faciat, & eos ad cognitionem Christianæ libertatis perducat. Quæstio quæstionem soluit, & sensim Christus progreditur ad causam, quam uult esse occasionem operandi in sabbatho, quæ est necessitas & charitas: quibus urgentibus dispensatur de externa legis obseruantia. Summa igitur cum mansuetudine quamlibet obstinatis Pharisæis quæstionem proponit: & rationem reddit, propter quam hic manecus, sibi sanandus est.

Quis erit ex uobis homo, qui habeat ouem unam: & si ceciderit hæc sabbathis in foueam, nónne tenebit & leuabit eam?

Quanto magis melior est homo oue?

Hæc Christi quæstio, quæ est ceu dilemma, includit argumentum & speciem inductionis à comparatis, & à minori ad maius, seu ab indigniori ad dignius. Siquidem his uerbis respondet Christus tam apertè, ut ne uerbo quidẽ possint Pharisæi contrà hiscere, arguens ipsos stultitiæ, auaritiæ, & crudelitatis, adde & impietatis. Non dicit, quis mortalium, aut Iudæorum, sed quis ex uobis? Quasi dicat, tam rigidis censoribus, tam accuratè sabbathi religionem obseruãtibus? Quasi dicat, non iam infero, sed quid uos agatis, uestras ipsorum actiones & conscientias appello. Dicite, Quid ita stupetis? Quid est quòd uos piget respondere, & pro uero agnoscere, quod iustum esse uos uestro ipsorum exemplo comprobatis? Sabbathis siquidem ipsis benefacitis, & quidem iumentis atque pecoribus uestris, quantò magis ergo licebit homini, tanto præstantiori, quàm sit ouis? Homo adeò

omnibus præstat & antecellit animantibus, ut nulla inter se possint collatione conferri. At sabbathis si periclitentur uel pecora uel iumenta uestra, omnes confestim confertímque adestis, iuuatísque strenuè, ne pereant. Ergo hominem periclitantem sabbatho iuuare licet. Sed alieni estis (ut dixi) ab omni dilectione, & uestra tantùm curantes: unde auarissimi estis, nec intelligitis, quid sit, Misericordiam uolo, & non sacrificium. Ideo erga pecus, sed uestrum, plus propensi estis, quàm erga fratrem. Nam inuiolata religione sabbathi, pecora uestra ipsi curatis, fratrem à me curari non permittitis. Quod dicit, Nónne tenebit & leuabit eam, fiduciam habet inuicti argumenti. Quasi dicat, Negate si poteritis: & certè non potestis, quandoquidem ita operamini, etiam sabbatho. Iam si uos, quæ uestra sunt, curatis, ídque non sine labore & opere, ut ouem seruetis, in die sabbathi: quomodo me iure culpabitis, qui non quod meum sit, quæro, sed per charitatem proximis seruio, animas saluans, non oues, atque id sine aliquo laborioso & operoso negocio, sed uno uerbo? Si ergo apud uos tantum ualet auaritia, ut malitis uiolare sabbathum, quàm unam pecudem interire rebus uestris, quantò magis hoc debet impetrare charitas, ut proximum (qui melior est oue) subleuetis etiam die sabbathi?

Inuictis christi argumentis resistere perstant inuicta malitia Phariſæorũ.

Itaque licet sabbathis benefacere.

Apertissimum est, etiam uobis iudicibus, & conscientiis uestris testificantibus, quòd fas est beneficio iuuare proximum sabbatho.

Tunc ait homini.

Cùm Iesus, ne his quidem interrogationibus, exemplis, & argumentis sentiret illorum inuidiam mitescere, nec illos hominis miserandi conspectu, nec ratione tam euidenti commoueri, circunferens oculos suos in signum, quòd essent uicti in conscientiis, & obseruans, num quis illorũ, quopiã uerbo contradicere auderet, indignabundus & indolescens, ut Marcus narrat, de tanta cæcitate cordis illorũ, iungit factum uerbis, ostendens benefaciendum etiam sabbatho. Et uertens se ad eum, qui manum aridam & contractam habebat, pergit facere, quod se decet. Curat miserum, & licet crepent & rumpantur Pharisæi, nihil illorum improbitatem moratur. Sed uerbo sanat.

Extende manum tuam.

Verbo, & non alio medio, est usus, quo minus illi causam haberent contra ipsum insaniendi. Extende, uerbũ est iubens ac præcipiens, &, quod iubet, euenit.

Et extendit: & restituta est sanitati, sicut altera.

Simul cum dicto Christi protendit manum suam qui mancus erat, scilicet iussus à Christo per uerbum. Exemplum est obedientiæ in homine erga uerbum iubens: & est illa obedientia effectus uiuæ fidei & fiduciæ, certam sibi sanitatem promittentis. Et restituta est manus sanitati: hoc est protendit manum, sanam & agilem, non minus, quàm erat altera. Restitutio manus, effectus est potentis uerbi, & Christi per uerbum potenter operantis. Effectum uerò illum restitutionis impetrat fides uiua. Hoc factum pulchrè congruit quæstioni de sabbatho. Nam manus est symbolum operis. Docemur ergo sabbathis bona opera operari, omnémque boni operis laudem & gloriam Deo transcribere, quia, aridam alioqui, manum nostram sua uirtute reddit vegetam.

Fides ſanat.

Exeuntes autem Phariſæi, consilium faciebant aduersus eum, quomodo perderent eum.

En fortunam uerbi, quam experitur propter sua beneficia quæ cõfert in mundum, qui pro beneficiis uerbo reddit ingratitudinem. Nequitia mũdana ferre non potest puritatem & simplicitatem Euangelicam. Vnde ministris Euãgelij mirum in modum insidiatur, in omnes formas, ueluti Vertumnus quidam, se uertit, & consilia captat, quomodo constringat ipsam ueritatem unà cum ministris, & per-

Mundus erga ſuum cõditorem ingratus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dat. Nã Pharisæi, cũ uiderent hanc ansam accusandi Iesum sibi ereptam, (non enim culpare poterant factum, quòd euidentem & apertam Dei uirtutem referret: ac neque negare quæstionis ueritatem, quæ adeò claram se ingerebat, ut non habe rent, quid responsarent, & contradicerent) deinde cùm uiderent gloriam Christi crescere, suam uerò minui, non poterant quiescere præ nimiis inuidiæ stimulis, quibus agitabantur: sed digressi è synagoga, relictáque turba, quam intelligebant

Pharisæi per niciem Chri sto intentant

esse propensiore studio in Iesum, repleti sunt amentia (ait Lucas) ad morem eorum, qui furiis agitantur: & conuertuntur cum Herodianis (ut Marcus scribit) id est, cum magistratibus, ab Herode in Galilæa institutis (etenim apud Herodem erat Galilææ imperium) ad praua consilia, nimirum de occidendo Christo. Interea tamen summo astu, quod moliuntur, agunt, nulla temeritate irruẽtes: sed cum consilio, quod cupiunt, adornantes, dum cum Herodianis coëunt, & quomodo Christum perdant, deliberant. Legimus, Numer. 15. in quendam grauissimè animaduersum, quòd ligna sabbatho collegisset. A quo nimirum exemplo argu-

Lignilegus in sabbatho quare punit'

mentantes Pharisæi, grauiter Herodianis persuadebãt, Christum diuino iure cædi posse, ut qui uiolasset sabbathum longè impudentius, quàm is fecerat, qui sabbatho collegerat ligna. Non autem adiiciebant istius factum, de quo sumebatur in lege supplicium, ex contemptu tam Dei quàm diuinę legis esse profectum, quocir-

Inuidię mos.

cà nihil faciebat contra Dominũ. Sed iste est inuidiæ genius, ut de nullis rebus rectè iudicet, peruertat & conturbet omnia, tándem & semetipsam conficiat. Videpie lector, iam adesse homicidij uoluntatem: nec quicquam deesse, prçter occasionem idoneam. Obserua, Pharisæos sibi adiunxisse Herodianos, qui commercium habebant cum discipulis Ioannis, subinuidentibus gloriæ Iesu. Annotat hoc loco

Inuidię nihil prosunt neq; miracula neque uirtutes.

Chrysostomus, nihil facere miracula ad illuminationem animorũ inuidia laborantium, contra eos, qui clamant, oportere fieri miracula, quemadmodum facta sunt à Christo & Apostolis. Horribile uisu auditúque est Pharisæorum factum, qui uicti in conscientiis, certissimis argumentis, quibus se nullis neque scripturis neque rationibus opponere possunt: tamen refragãtur & aduersantur uerbo, clàm ineuntes consilium, qua uia Iesum tollerent è medio: apertè declarantes Christi superius dictum, uerum esse, nempè, utres ueteres non esse capaces noui uini: nec bibentes uetus, statim uelle nouum. Imò quantò apertius prædicatur Pharisæis Euangeliũ, tantò magis excæcantur & dementantur, non ab Euangelio, sed propria malitia, qua cæci facti cæciores fiunt.

Iesus autem sciens, recessit inde.

Non ignarus Iesus, quid molirentur, quorum uesaniam & ingratitudinẽ oliẽ

Iesus subducit se periculo mortis, & furori Phari sæorum.

cerat, non coniicit se temerè in periculum, sed subducit sese ab eo loco ad tempus, melioribus se seruans rebus, ne furentibus ansam aliquam dedisse uideretur ad extrema ueniendi. Et ut suis exemplum daret, quò ipsi quoque prudenter discant hostium declinare insidias, tum maximè, quum illorum periculo nec hostes possunt fieri meliores, neque ipsa ueritas reddi uel amplior uel illustrior. Poterat illos odiosè retundere, poterat miraculis obruere, poterat & perdere, sed ostendere uolens Euangelicam mansuetudinem, cedit illorum furori, si forte mitescant aut resipiscant. Obserua: Recedit Christus nõ ex metu crucis, sed quia uidet se nihil posse apud illos efficere. Rogabis. Quò recessit? Respondet Marcus. 3. cap. Iesus autem cum discipulis suis recessit ad mare.

Et secuti sunt eum multi.

En potentia uerbi: multos ad se pellicit. Tametsi enim Christus multos habet antichristos & aduersarios, tamen semper habet suos, qui sequuntur eũ. Marcus nominatim memorat, unde conuenerant, dicens, Et multa turba, à Galilæa & Iudæa, sæquuta est eum. Et ab Ierosolymis, & ab Idumæa, & trans-Iordane, &

& quæ circa Tyrum & Sydonem multitudo magna, audientes quæ faciebat, uenerunt ad eum. Multorum hic accessus est, id quod urebat Pharisæos: siquidem hoc ipsum amentes metuebant, quemadmodum alibi dicunt, Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum. Cæci isti non cogitant, an hic multorum concursus sit à Deo, uel non sit: sed hoc unum cogitant, quomodo populum non amittãt. Non quòd illorum salutem sitiant, sed quòd potius quæstum ex illis quærant. Obserua: Hæc sequela signum est & effectus uiuæ fidei.

multos sequi Christum do lent Pharisæi

Et curauit eos omnes.

Vox, omnes, commendat Christi potentiam. Non significat Euangelista, omnes, qui sequebantur, ægrotos fuisse, sed his uerbis non tam hoc agit & studet, ut ostendat simpliciter, ægrotos aliquos à Christo sanatos esse, quàm ut propensam illam, & nunquam satis æstimatam Christi bonitatem, & benefaciendi facilitatem, quibusvis obuiam, exprimat: & doceat magis, qualis sit Christus, bonitate, quàm sanandi uirtute.

Christi boni tas omnibus accessibilis.

Et præcepit eis, ne manifestum eum facerent.

Duplicem sensum habent hæc uerba, Ne manifestum eum facerent. Aut enim idem est, atque, ne ipsum, ubi locorum agat, inimicis reuelarent, quasi in latebras quasdam sese abditurus esset. Sed hic sensus non uidetur quadrare proposito. Aut idem est, atque ne manifestum facerent aliis, quis esset, nempè filius Dei, & uerus Messias. Et hic sensus quadrare uidetur. Idem enim scribit Marcus dicens, Et uehementer comminabatur, ne manifestarent illum: sed hoc peculiariter ad dæmones pertinet, quibus, cùm procidentes dæmoniaci clamarent, ac dicerent, Tu es filius Dei uiui, uehementer fuerat interminatus, ne se manifestum facerent. Si hæc prohibitio cùm dæmonibus, tum omnibus, qui aderant, facta fuerit, eò pertinebat, quòd hoc tempore humilitatis & seruitutis suæ Christus noluit supramodum inclarescere. Aut quòd noluit in negotio pietatis, priuatam gloriam quærere. Aut quòd esset alius, qui ipsum in tempore manifestaret, nimirum pater æternus. Si autem solis dæmonibus facta est hæc prohibitio, in promptu causa est, quòd noluit laudibus malorum infamari.

Christ' quare prohibuerit seipsum manifestari.

Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam prophetã, dicentem.

Bono ac pio zelo Euangelista studet docere, quæ per Christum acta sunt, diuinitus ordinata & prædicta esse (quæ profectò futura non sunt quia prædicta, sed prædicta sunt, quia futura) vt cognoscamus & credamus Iesum esse Christũ, in prophetis promissum, uidẽtes scripta prophetarũ de ipso, in ipso, & ab ipso adimpleta. Præsertim hoc loco, cùm post memoratũ secessum prohibuit, ne se manifestũ facerent. Quasi dicat, Ideo nolo, vt uos reddatis me manifestum, quia alius est, qui promisit meam manifestationem & glorificationem coram toto mundo. Hic uerò Deus est, qui inquit per prophetam Isaiam 42. cap. Ecce puer meus, &c. Hæc prophetia multa complectitur. Primo continet glorificationem Christi per patrem. Secundò statuit Christum eam personam, in qua Deus pater complacentiam habeat. Tertiò agit de uocatione Gentium, & de officiis, quæ obiturus erat Christus in Gentes. Quartò proponit mansuetudinem Christi erga suos persequutores. Quintò monet de philanthropia Christi, erga omnes infirmos peccatores, & de officiis eius in illos. Summa huius prophetiæ est, Commendat admirabilem illam Christi mansuetudinem & modestiam: qua & aduersariis suis cessit: cùm perdere illos posset: & omnem gloriam & strepitum mundi reiecit, per patiẽtiam expectans, donec eiiceret ad uictoriam iudicium, ipsa sese ueritate ad lucem clarius atque clarius exerente, aduersariorúmque malitia ad summum pergressa. Obserua: licet paulò aliter habeant Hebræa, aliter 70. aliter citatio Matthæi, nemo tamen huius lectionis diuersitate offendatur. Nam quòd ad sensum attinet,

Sensus scripturis expendendus magis quàm verba.

probè conueniunt omnes uersiones. Boni autem uiri nihil solliciti sunt, quibus uerbis utantur apud hos aut illos prophetæ ac Euangelistæ, dum modò conueniãt in ipsis rebus ac sententiis. Magis autem studuerunt Euangelistæ (cùm scripturam citarunt) sensum scribere, quàm uerba numerare. Discutiamus huius prophetiæ singula.

Ecce.

Attentos hac particula facit auditores. Quasi dicat: Rem inauditam & maximè admirabilẽ propono. Hanc non alio quàm fidei oculo, videte, & ad eam aures arrigite in hunc solum attendite, tanquam in eum, qui ex populo non Dei, populum Dei facere queat. Defixos in eum (quem describo) habetote oculos, & agnoscite qualis sit, docendo agendóque, cum hominibus futurus, quàm benignus, mitis, clemens, & humanissimus.

Puer meus.

Quem hîc Matthæus puerum seu filium dicit, Isaias 42. (unde sumptus est hic locus) uocat seruum. Sed in idem recidit. Nam Dominus noster Iesus Christus est Dei patris filius naturalis. Sed propter nos humiliauit se & factus est seruus, dicente Paulo ad Philipp. 2. Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est se æqualem esse Deo, sed semetipsum exinaniuit, formam serui accipiens. Contemnitur (inquit Deus pater) quem propono uobis audiendum, tamen puer meus est, in quem mea omnia infudi, non illa deserens, sed illa eadem communicans: ideo meus, hæc uox meus emphasim habet. Et hoc vult pater notum esse mortalibus. Nam in eo sita est illorum salus. Qui credit in filium, habet uitam æternam: qui non credit, iam iudicatus est, quia non credit in nomine unigeniti.

Christ' Dei & filius & seruus, quandoquidem & puer seruus est.

Ioan. 3.

Quem elegi.

Elegit eum Deus pater iuxta suam uolũtatem. Vox elegit, tam ad Deum, quàm ad eos, qui debent suscipere Christum respicit. Deus elegit sibi Christum in suum seruitium, scilicet ad opus, quod nemo alius poterat facere. Nobis uerò à Deo electus est peculiariter, ut electitia persona, quam suscipere debemus. Electi sumus in ipso, ut ipsum eligamus, & simus sancti in ipso Ephes. 1. cap. Electus est, ut seruus, nuntius, & Apostolus Dei, in hunc mundum ad nostram redemptionem faciendam, & parandam nobis salutem missus.

Christus, electus, & nos electi.

Dilectus meus.

Vox dilectus nomen est, plus quiddam significans, quàm dilectus participium: ueluti si dicas, unicè charissimus, electus & pretiosissimus. In uaticinio Isaiæ ponitur Bechir, id est electus. Quo quidem commendatur nobis maiestas & dignitas Christi, qui patri coniunctissimus & charissimus est. Hanc autem coniunctionẽ & hoc ineffabile amoris uinculum nobis expressius exposuit Dominus Ioãnis 17. Deinde uox dilectus nobis insinuat inexplicabilem Dei in homines charitatem, qua in nos pretiosissimum suum thesaurum effudit. Vnde Paulus ad Roma. 5. Commendat autem suam charitatem Deus in nobis, quoniam cùm adhuc peccatores essemus secundũ tempus, Christus pro nobis mortuus est. Hanc dilectionẽ impensissimè in nos demonstrauit, dicente Paulo ad Ephes. 1. Benedictus Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionẽ, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secũdum propositum uoluntatis suæ in laudem gloriæ gratiæ suæ. Idem planius significatur per uerba sequentia.

Christus dilectus Patri.

Charitas Dei erga nos.

In quo bene complacuit animæ meæ.

Complacentia hæc Dei in Christo, Græcis dicitur εὐδοκία, qua significatur animus

nimus intimè propensus in aliquem, bona item uoluntas & affectio propẽsissima, ab omni ira & affectu sinistro remotissima. Huius uocis uim expressit Lucas 2. cap. in eo carmine natalitio saluatoris, ab Angelis decantato, Gloria in altissimis Deo: Et in terra pax, &c. Hanc uocem interpretis græci, Ioan. Chrysost. in explicatione epistolæ ad Colosss. uertit reconciliationem. Per incarnationem igitur filij Dei canunt angeli Deum nobis reconciliari. Hebrei certè utuntur suo Razon. Significat autem placatum & sedatissimum uoluntatis affectum in aliquem, cui iam bene uolumus, omni animi conturbatione sepositа. Anima metaphoricè ponitur pro affectu, qui tametsi in Deo non sit, affingitur tamen ei propter nostram imbecillitatem, quæ diuinas res per collationes ad res nostras, rectius intelligit. Dixerat autem Dominus: pœnitet me fecisse hominem: incanduerátque prorsus aduersus genus humanum. Quod cùm inspiceret cœlitus, inquisiturus, num superesset intelligens aut requirens Deum, nihil aliud in tota illa uniuersitate inuenit, quàm corruptionem & conscelerationem & abominationem. Nunc uerò cùm cœlitus respicit filium innocentissimum & sanctissimum, in quo nihil est, quod non possit placere Deo maximè & impensissimè, fit beneuolus erga genus humanum, & sepositа omni ira, placatur propter Christum nobis omnibus, quos & pro filiis habet, dilectis propter dilectum, cui sumus insiti, ceu membra capiti, & fratres Christi, adoptitiique filij Dei. Porrò ut hæc reconciliatio plus autoritatis haberet apud omnes homines, ipsissima Dei patris uoce pronuntiata, & à propheta prædicta est. Hanc reconciliationem eandem hisce uerbis significauit expressitque Paulus ad Colosss. 1. cap. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipsum, pacificans per sanguinẽ crucis eius, siue quę in terris siue quæ in cœlis sunt. Hoc ergo est, quod testimonium patris significat, dari in Christo hominibus, reconciliationem, redemptionem, satisfactionem iustitiam, lucem, uitam æternam, denique omnia diuina, cœlestia & salutaria dona, ut eorum fiat particeps, quisquis in Christum credit. Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est. 1. Ioan. 5. Hoc est autem testimonium, quod ipse testatus est de filio, quòd in ipso sit nobis placatus & recõciliatus, quódque in dilecto nos iam impensè diligat, & propenso in nos sit animo, tanquam in filios charissimos. Obserua, Cùm dicit, complacuit animę meæ, periphrasis est uehementissimi adfectus Dei patris erga Christum.

Anima pro affectu.

Graphica explicatio modi reconcilia tionis nostrę erga Deum.

Quàm propitius factus sit nobis Deus per Christũ.

Ponam spiritum meum super eum.

His uerbis respicitur ad incarnationis mysterium. Nam filius, secundum naturam diuinam, patri coæternus & coæqualis est, qui secundum humanam inferior est, & accipit spiritum, quem pater ponit super ipsum: id est, efficit, ut uirtute Spiritus sancti agat, quicquid agit: adest illi in omnibus, quæ acturus est, ordinando eum ad parendum uoluntati suæ: hoc est, datus est nobis saluator, redemptor, lux, & doctor. Ad huius loci explanationem pertinet, quod Ioannis primo capite scribitur, Qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem uideris spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Vidi spiritum descendentem, quasi columbam de cœlo, & mansit super eum. Super eum, supple, puerum meum. Quidam legunt, Ego suscipiam eum. Est uerò suscipere Christum, sustentare eum, glorificare, & magnificare. hoc modo pater filium suscipit.

Christus homo accepit spiritum.

Et iudicium gentibus nuntiabit.

Impartiam, inquit, puero meo spiritum meum mansuetum & lenem, cuius instinctu iudicium annuntiabit, non solùm Israëlitico populo, uerùm etiam omnibus Gentibus. Christi officium, ex uirtute Dei acceptum, est, Gentibus prædicare Euangelium, quod damnat & iudicat omnem carnis iustitiam, ostendit omnes

Christi officium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse peccatores, & indigere gloria Dei. Hoc est, quod scribitur Ioann. 16. Arguet mundum de peccato, de iustitia, & iudicio. Ad Roma. 1. Reuelatiram Dei de cœlo super omnem impietatem & iniustitiam hominum, eorum, qui ueritatem Dei in iniustitia detinent. Obserua. Iudicium est effectus Euãgelij, sed hic ponitur pro Euangelio, siue doctrina & cognitione ueritatis, quæ per regnum Christi, cùm repudiata esset à Iudæis, ad Gentes peruenit.

Iudiciũ pro Euãgelio seu ueritate.

Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis uocem eius.

Propheta modum explicat, quo usurus est Messias in prædicando iudicio, siue Euangelio. Non contendet, non aget contentionibus, non erit morosus, itacundus, & rixator. Non clamabit: id est, non erit clamosus, nõ debacchabitur immodestius in peccatores, sed moderatus erit ubique, pacificus, placidus & mansuetus prædicator, qui non turbabit respublicas, non erit tumultuosus, non uindex illatæ iniuriæ. Neque audiet aliquis, &c. id est, foris non faciet audiri uocem suam, non erit ostentator aut iactator, qui uel omnes uires suas semel proferat, uel in suo ministerio, donisque uidéri & laudari cupiat, sed fugiet omnem auram popularem & ostentationem.

Messiæ descriptio ex Isaia.

Arundinem quassatam non confringet.

Duabus allegoriis ab arundine comminuta, & lino fumigante sumptis, pergit propheta docere, quàm mitis, benignus, lenis & mansuetus futurus esset Dominus. Arundini (quæ omni uento mouetur) similes sunt homines inconstãtes, uanidè excipiant. Hoc quotidie fit, & fiet, donec gloriosus redeat & terribilis, ad iudicandum uiuos & mortuos. Obserua hic uocationem Gentium, quæ cadente Israële, ingressæ sunt. Vide mihi. Vrbem sanctam iusto iudicio Christus excidit, Gentem Iudaïcam repudiauit, & Gentes sibi adiunxit. Vnde facilè obseruabis, rebelles & contumaces aduersus Euangelium, & interim benignitate & clementia Christi abutentes, tandem nõ impunè mansuros. Quare cauendum est, Domino obmurmurare, quòd uideatur aliquando cum indulgentia tractare rebelles. Est profectò Deus longanimis, expectans peccantium pœnitentiam, quam si tandem egerint, liberabunt animas suas: sin in impietate sua perrexerint, sentient iustum & seuerum iudicem, qui tarditatem supplicij grauitate compensabit. Hunc locum ueritatis doctores diligenter meditentur, & ob oculos frequentius uersent.

Arundo, inconstãtia est.

Christus arũdinem quassatam nõ cõfringet.

Gentium uocatio.

Christus aliquando ultor erumpet in impios.

Tunc oblatus est ei dæmonium habens.

Eleganter prædictæ prophetiæ subiectus est hic euentus de muto dæmoniaco sanato, quo manifesta facit Christus sua officia, quæ prophetia proponit. Licet enim cesserit furori hostium ipse lenis ac mansuetus, potius quàm ipsos potenter oppresserit, interim tamen pergit quibuslibet benefacere, & ueritatem defendere contra aduersariorum impias & contumaces blasphemias, idque apologia non leni, sed satis acerba, moderata tamen. Tunc, scilicet post datam doctrinam, oblatus est ei dæmonium habens. Qui adducunt & offerunt, non sine fiducia multa id agunt. Hæc adductio testatur adductores uerbum audiuisse, cui credentes magnam sibi spem & fiduciam de philanthropia & potentia Christi cõceperant. Offerunt igitur cum fiducia ipsi Christo, hominem habentem dæmonium, id est, dæmoniacum, hoc est, obsessum à dæmone. Qua in re obseruanda est maleuolentia & potẽtia Satanæ, qui noctu diúque nihil aliud meditatur, quàm quomodo hominem in totũ perdat & occidat. Quòd faceret momento, nisi Dominus impediret. Nihil enim potest dæmon, magnus ille aduersarius, nisi quantum illi à Domino permittitur.

Satanæ misanthropia.

Cæcus & mutus.

Exaggeratio est necessitatis, ut porrò illustrior appareat potentia Christi, qui pessime habentem restituere potuerit, & tam infestum dæmonium fugârit, cuius tyrannide & uiolentia hic miser & cæcus & mutus redditus fuerat.

Præterita apud Matthæũ ex Isaia.

Christus doctor primũ, post iudex.

Iudiciũ pro agnitione peccati.

Victoria Ecclesiastæ, est expugnatio conscientiarum.

Et curauit eum, ita ut loqueretur, & uideret.

Satanæ uim tyrannicam depulit Christus ab hoc obsesso: & qui mutus & cæcus erat, uidit & loquutus est. Curatio, effectus est potentiæ uerbi: loqui & uidere, signa sunt perfectę curationis. Obserua hìc tum clemẽtiam, tum potentiam Christi super Satanam. Clemẽtiæ est, quòd miseretur hominis tam afflicti, & longè omnium miserrimi: Pòtẽtiæ est, quòd expellit Satanam uerbo suo, & dæmoniacum, mutum ac cæcũ, sanitati ita restituit, ut & loquatur & uideat. Satanas nobis semper inuidet hanc gratiam, & inuidens, insanit: Christus tamen miseretur, & cogit Satanam cedere. Diuus Hieronymus ait: Tria signa simul in uno homine perpetrata sunt, Cæcus uidet, mutus loquitur, possessus à dæmone liberatur. Adiicit idem & tropologicum sensum, dicens: Quod tunc carnaliter factũ est, quotidie completur in conuersione credentium, ut expulso dæmone, primùm fidei lumen aspiciant, deinde in laudes Dei tacẽtia prius ora laxentur. Hæc ille. Hoc miraculum haud dubiè significat Iesum, esse Christum, & regnum Dei uenisse. Nam diabolus, Dei aduersarius, expellitur, & omni potestate & imperio suo spoliatur, ídque per Christum, qui post eiectum aduersarium, ipse in suis fidelibus regnat. Obserua. Quòd obsessus tacet, liberatus autem loquitur, significat eos non proficere ueritatem, quos Satanas suis uinculis tenet, quales sunt, qui spiritum Christi non habent. Porrò ubi trãllati fuerint in Christi possessionem, mox per Spiritum sanctum eius gloriam profitentur & annuntiant. Hinc palàm fit, eos à dæmonio uinctos esse, qui ueritatem, quam nouerunt, tacent.

Christi clementia & potentia.

Tria miracula in uno homine sanato.

Regnũ Dei.

Veritatem tacent mancipia Satanæ.

Et stupebant omnes turbæ, & dicebant, Nunquid hic est filius Dauid?

Declarat Euangelista, quomodo spectatores, hoc miraculum excipiunt. Proponítque tres hominum ordines, qui de hoc miraculo iudicant, prout in eis aut carnis, aut spiritus iudicium erat. Alij stupebant: Hi pij & ueri Christiani sunt, quibus scilicet Dominus cum suis etiam operibus tam magnus est, ut inde etiam illupeant. Alij calumniabantur miraculum: Hi erant Scribæ & Pharisæi, quos maiè vrebat, quòd paria non possent, timentes scilicet, ne apud vulgum uilescerent, & pluris ipsis Christus haberetur. Alij autem ridebant, ac promittebãt se creditouros in ipsum, si non tantum terrenum, sed etiam cœleste miraculũ ederet: Hi signum poscunt, & ut ipsorum stultis ac impiè curiosis uotis inseruiat, sitque eis uice spectaculi, qualis Herodes fuit. Primi obstupescunt. Hic stupor est effectus uerbi, quo commendat potẽtiam uerbi in conscientiis auditorum, & eorum qui cognoscunt, miracula uerbi. Huius præsentis historiæ scopus & usus est, manifestare & confirmare doctrinam Christi, & quòd Iesus est Christus: id est, rex ille & sacerdos, in lege ac prophetis promissus, cum quo reuelatur regnum Dei. Hũc usum, qui adsunt, agnoscunt, & ex diuino facto colligunt Iesum esse Christũ, & Messiam uenisse, dicentes, Nunquid hic est filius Dauid? Quod non putauerim ita accipiendum esse, quasi dubitanter id dictum sit. Hæc enim oratio magnã præ se fert asseuerationem, ueluti illa apud Ioannem 7. cap. eiusdem turbæ oratio, Christus cùm uenerit nunquid plura signa faciet, quàm hic facit? Ita hìc quoque, Nunquid hic est, &c. ac si dicerent, Quis tam cæcus, & iudicij inops fuerit, qui nolit ex tantis colligere uirtutibus, hunc, illum Dauidis esse filium, quem in solio patris regnaturum prophetârunt sancti prophetæ? Non absurdè istud colligebant ex tam insigni miraculo, & aliis, quæ & ipsa in propheris erant de Christo prædicta. Vnde & Christus illa superiori cap. 11. discipulis Ioannis obiicit, Cæci uident, surdi audiunt, muti loquuntur. Et alibi dicit, Opera, quæ ego facio, testimonium perhibent de me. Obserua: Solus Dei spiritus rectè sentit de iis, quæ ad Euangelũ pertinent. Proinde ij soli, qui per eum iudicant, rectum iudicium habẽt. Hi ob Christi mysteria lætantur, & demirantur, ac ea reuerentur, etiam si non omnia plenè intellexerint.

In turba, q dã admirantur.

Pharisæi calumniantur.

Impijillyd ũt ac rident.

Scopus miraculorũ Christi.

Tantum spiritus Dei prædicti, rectè de euãgelio sentiunt.

Pharisæi autem audientes, dixerunt.

Pharisæi & Scribæ, & quidem, ut Marcus 3. cap. scribit, qui uenerant ab Ierosolymis. Quasi dicat, qui uidebantur omnium præstantissimi, doctissimi, & religiosissimi, calumniantur miraculum: & statim omnem mouẽt lapidem, quò turba impediatur, ne credant, & conuertantur. Scilicet cùm aliud nõ possunt, calumniantur & damnant uerbum. Insignis est istorum malignitas, qui quámlibet aliquid candidum fuerit, in atrum uertunt. Væ uobis, inquit Isaias, qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes lucem tenebras, & tenebras lucem.

Pharisæi, homines nigri, & interpretes maligni.

Hic non eiicit dæmones, nisi in Beelzebub, principe dæmoniorũ.

Mirabiliter Pharisæi suam ipsorum produnt calumniam & sycophantiam, aduersus cuius morsum, ut prouerbialiter dicitur, non est remedium. Quandoquidem nihil tam bonum, tam diuinum proponi potest, quod non in pessimã interpretentur partem. Iam Christus stupendum & magnum edidit opus, quod natura sua nec aliter uidetur, nec aliter iudicari potest, quàm diuinissimum. Quia eiecit dæmonem magna potentia, & sanauit dæmoniacum, ac restituit ei usum, & loquendi usum, quod est beneficium longè optimum. Attamen quod optimè & diuinissimè factũ erat, hoc Pharisæi sycophantæ pessimè adeóque satanicè, factum deblatterant. Horum sycophantia in hunc modum uidetur instructa fuisse: Vos (inquiunt ad plebem, rectè de Christo sentientem) arbitramini Iesum istum, esse Christum, Dauidis filium, idque colligitis ex factis eius miraculosis: sed aberratis toto cœlo. Insipientes, & nimis creduli estis, ueluti ad omnem uentum & auram ducti vos consilij inopes estis, & ignari. Nos uerò in lege doctissimi, qui nihil magis in uotis habemus, quàm uestri conseruationem: sumus enim è principibus synagogæ, à quibus pendet totus reipublicæ cardo. Cauete ita iudicare de hoc Iesu: nam cùm uerus Messias, germanus Dauidis filius ueniet, diuina uirtute instructus ueniet. Ergo quæcunque designabit, uirtute digitóque Dei designabit. Hic uerò uester ille Iesus, quæcunque facit, non Dei, sed diaboli uirtute facit. Habet enim Beelzebub, familiarem spiritum, exercet magiam, & necromanticis artibus dementat imprudentem ac rudem populum. Hoc profectò intolerabile, & nec coram Deo, nec coram hominibus excusabile est, quòd quis rem optimam, optima quoque specie præditam, pessimè interpretatur. Hoc uerè est peccatũ in Spiritum sanctum, hoc peccatum & opus Satanæ. Et qui hoc designant, magis obsessi sunt à dæmone, quàm is dæmoniacus fuit, de quo nunc nobis sermo est. Satan mendax est, & mendacij pater. Calumnia autem tantò perniciosius mendacium est, quãtò honestiori specie ornatur. Horũ damnatio (quæ procedit à posteriori ad prius, id est, ab effectibus ad causas) extendit se ad tria, nimirũ damnant verbum, Spiritum sanctũ, & opus Spiritus sancti, quod operatur per uerbũ. Hisque tribus opponunt Satanæ præsidiũ, & eius uerbũ falsum, uerbo Dei cõtratiũ. Item ipsum Beelzebub cum opere, quod potest per suum uerbũ operari. Qui enim opus Christi damnat, & ipsum Satanæ adscribit, simul dãnat & Satanę adscribit & personã, & uerbũ, & Spiritum sanctũ, cuius præsidio operatur Christus. Non absimilia conuitia, nec minus certè horribilia didicerunt in hac schola impiorũ, præside in cathedra pestilentiæ magistro & doctore Satana, quorquot in sequentibus temporibus Christum blasphemarunt, & Euangelium Christi caninis lacerarunt dentibus. Sanè Lucianus Samosatenus, ob mores impios, Atheos cognominatus, homo impurissimus, & Apostata perditissimus & perfidissimus, non alio spiritu impulsus, ea dixit, quæ contra religionem nostram euomuit. Sed miser ille & infœlix, tandem sensit Domini Dei manum fortem, cuius religioni falsis insultauerat dibutus,

Rem optimã pessimè accipere, peccatũ in Spiritum sanctum.

Lucianus Samosatenus, atheos, impius, impur⁹, & apostata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lucianus à canib⁹ discerptus.

Porphyri⁹ & Iulianus desertores & hostes iuratiſs. noſtræ religionis.

Beelzebub.

cteriis. Nam Suida autore, à canibus eſt laceratus & interfectus. In eadem ſchola inſtituti fuerũt Porphyrius philoſophus Tyrius, & Iulianus Auguſtus, homines impuriſsimi & impiiſsimi, quibus uiciſsim repenſum eſt à Domino noſtro pro meritis, & reſpõſum editis libris à noſtris hominibus doctis, piis, & uerè Chriſtianis. Non abſimiles fuere uſque in hodiernum diem, qui ſucceſſum Euangelij & conſtantiam martyrum Chriſti ad diabolum referunt autorem. Sed ſequenti diſputatione Chriſti potentiſsimè confutantur. Obſerua: Beelzebub fuit idolum in Accaron, quemadmodum ſcriptum eſt, 4. Reg. 1. Et ſignificat magiſtrum ſeu principem muſcarum, aut præcipuam muſcam. Zebub enim muſcam, Baal uerò ſiue Beel maritum uel herum ſignificat, quæ cùm coniungis, principem muſcam habes, id eſt, regem muſcarum, aut grandem fucum uel ueſpam. Vnde Iudæi uocarunt principem dęmoniorum Beelzebub, hoc eſt Dominum muſcarum, uel quòd

Beelzebub, quare dęmoniorum princeps.

iudicauerint idolum in Accaron fuiſſe maximè omnium abominabile, uel quòd dæmones ſint ueluti muſcæ. Sicut enim harum examina circunuolitare ſolent capita noſtra in æſtate, & moleſtiam inferre, ita illorum exercitus, nos circundant, quærentes, quem perdant ac deuorent. Et quia impius huius idoli cultus cæteris omnibus celebrior fuit, pro dæmonum principe habitus eſt. Obſerua: Voce, principe, obliquè ſignificatur, quoſdam gradus eſſe inter diabolos, ut quidam uocentur principes, à maiori nocendi poteſtate, quam habent.

Gradus quidã inter dæmonas.

Ieſus autem ſciens cogitationes eorum, dixit eis.

Notitia cogitationũ, Chriſti deitatem arguit.

Argumentum & certum indicium eſt Chriſti diuinitatis, quia ſcit cogitationes Phariſæorum, & cordium occulta intelligit. Sciens, &c. id eſt, cùm ſciret, quòd ueritate uicti eſſent in conſcientiis: tamen damnarent opus Dei, & adſcribetent Satanæ, reſpondit eis. Hæc memorabilis apologia, ob uberes fructus ex ea progerminantes, tanquam maximè neceſſaria, ab hominibus Chriſtianis obſeruãda eſt. Rogabis. Quid eſt, quod Euangeliſta dicit, Sciens cogitationes eorum, cùm Phariſæi non tantùm iſta cogitarent, ſed etiam apertè dicerent? At Phariſæi (inquit) cùm audiſſent, dicebant, hic non eiicit dæmonia, &c. Si aperto uerbo dixerunt blaſphemiã, quid opus eſt ſcrutari cogitationes, quæ ore expreſſæ ſunt? Reſpondeo: nihil hic redundat, nihilque fruſtra poſitum eſt: ſed res ita habet atque hîc & apud Lucam. 11. cap. ſcripta narratáque eſt. Nam Phariſæi iſtam blaſphemiã non ſolùm cogitarunt, ſed etiam falsè expuerunt: & multa aſtuta conſilia, technas & impoſturas cogitarunt, quibus auerterent plebem ab opinione ſancta, quam de Chriſto induerat. Has cogitationes celabant intra ſe. Sciens ergo cogitationes eorum, id eſt, ſciens malitiam & aſtuta conſilia illorũ. Quibus uerbis ſignificat Euangeliſta Phariſæos iſtud conuitium dolo malitioſo fabricaſſe, & in uulgus contra ſuam ipſorum conſcientiam ſparſiſſe: quare ſubindicat Chriſtum ad hanc apologiam magis callida Phariſæorũ malitia motũ eſſe, quàm impudenti iſto conuitio: magiſque ſpectaſſe, quid malitioſè quęrerẽt, quàm quid impudẽter blaſphemarẽt. Quia uerò cogitationes illæ eò inſtitutæ erant, ut populo nocerent, & à fide auocarent, & plus nocumenti allaturę erant populo, quàm blaſphemia illa Chriſto, magis ſpectauit Chriſtus, quid populo utile eſſet, quàm quid ſibi glorioſum: magiſque ſtuduit auertere aſtum Phariſæorum, populo noxium, quàm impudentiam ſibi probroſam. Opprobria enim paſſus & flagella, nos ab opprobriis & flagellis liberauit. Obſerua autem, quàm manſuetè ad hanc execrabilem blaſphemiam, & aſtuta conſilia reſponderit Dominus: ſine iracũdia & furore loquitur, qua re, hoc eſt mãſuetudine & modeſtia, Chryſoſtomus putat non minus innocentiam Chriſti declaratam fuiſſe, quàm ipſis miraculis. Si igitur opus fuerit & neceſſarium, conuitiis aduerſariorum reſpondere, imitemur nos & iſtam Ieſu Chriſti manſuetudinem. 1. Petri. 3. Dominum autem Chriſtum ſanctificate in cordibus ueſtris

Chriſtus magis ſaluti populi, quàm ſuæ gloriæ proſpexit.

Manſuetudo Chriſti.

parati ſemper ad ſatisfactionem omni poſcenti uos rationem, de ea, quæ in uobis eſt, ſpe, & fide: ſed cum modeſtia & timore, conſcientiam habentes bonam: ut in eo quod detrahunt uobis, confundantur, qui calumniantur ueſtram bonam in Chriſto conuerſationem.

Omne regnum contra ſe diuiſum deſolabitur: & omnis ciuitas uel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit.

Incipit Chriſti apologia, qua defendit ſe non eiicere dæmonia in Beelzebub. Huius totius deſputationis ſcopus eò dirigitur, ut oſtendat Dominus ſe nõ uirtute Satanę, ſed diuina adeóq; propria uirtute facere diceréque, quod dicit & facit. Eóque amplius quiddam colligit, Dei ſcilicet regnum ueniſſe, & ſe regem eſſe regni Dei, qui principem huius mundi Satanam expellat: ipſe potens regnet, & ſuos aſſerat. Hac defenſione conſolatur nos Chriſtus contra iudicia ſapiẽtum mundi, de Chriſto, uerbo, utriuſque operibus, & Spiritu ſancto. Quæ licet damnet mũdus, & adſcribat diabolo, tamen à Deo ſunt, ſimul & tales perſonæ ac res, quæ poſſunt eiicere Satanam, & per quas, poteſt ipſe eiici, imò perſonæ illæ & res ſuperiores ſunt Satana. Secundò monemur circa hanc defenſionem, quando liceat ſe opponere hoſtibus ueritatis, nimirum tum, quando blaſphematur ueritas. Primum argumentum dialecticus uocat ex relatiuè oppoſitis: & ſumitur ex perſonis, Chriſto & Satana, naturà inter ſe oppoſitis. Quæ cùm inuicem adeò pugnent & contrariæ ſint, tendunt quoque ad diuerſa ſeu oppoſita officia. Exprimitur autem hæc oppoſitio & perſonarum & officiorum, Geneſ. 3. his uerbis: Inimicitias ponam inter te & mulierem, & inter ſemen tuum & ſemen illius: ipſa conteret caput tuum, & tu inſidiaberis calcaneo illius. Syllogiſmus eſt in Darij. Cuius diſpoſitio hæc eſt, Maior eſt ex loco communi, experientia probato. Minor certa eſt ex damnato Chriſto per Phariſæos. Syllogiſmus eſt, Omne regnum contra ſe diuiſum deſolabitur, imò deſolatur & interit, nec uires ullas habet reliquas: ſed ſi Satanas Satanam eiicit, aduerſus ſe diuiſus eſt. Ergo Satanæ regnum deſolabitur. Item, Omnis ciuitas uel domus diuiſa contra ſe, non ſtabit: Dum ciuis ciuem & domeſticus domeſticum eiicit aut perſequitur, ciuitas eſt, uel domus inter ſe diuiſa. Ergo ciuium & domeſticorum mutuò ſe eiicientium & perſequentium, ciuitas uel domus non ſtabit. Omne regnum, &c. Neceſſaria profectò ſententia, qua pax, unitas & concordia mirè commendantur. Enimuerò etiam in externis, quò aliqua ſunt magis unita, eò quoque ſunt fortiora, ut in parietibus ac tignis domorum uides. At diuiſa, facilè corruunt. Diuiſa ergo regna deſolari, ac domos, id eſt, familias, ſupra, id eſt, iuxta domos cadere, id eſt, deficere, neceſſe eſt. Certum ruinæ ſignũ eſt, diuiſio. Ex maiore illius adducti argumenti patet, quantũ ſit malũ, inteſtinũ diſſidium, nimirum tantum, ut & domos & urbes & regna deſtruat. Natura enim comparatũ eſt, ut regnum in ſeipſum ſic diuiſum, ut ex eo alius alĩ pellat, ultro deſoletur citra externum hoſtem, uſque adeò ut nihil neceſſe ſit inſtituere bellum contra tale regnum: quippe quod ſua ipſius opera longè peius uaſtetur, quàm ſi extrinſecus oppugnetur: ſic nec domus opus habet externo uaſtatore, in qua inter ſeſe domeſtici diſſideant. Huius rei multa ſunt exẽpla cùm in gentium, tum in ſacris hiſtoriis. Vnde & ab hiſtoriographo Salluſtio uerè dictum eſt, Concordia res paruæ creſcunt: diſcordia magnæ dilabuntur. Iſa. 3. Cùm uellet prophera caſum regni Iudaĩci prophetare, prædicebat inteſtina fore diſſidia. Iam antequam funditus euerteretur & rueret Ieroſolyma, maxima inteſtina diſſidia præceſſerunt. Partita ac diuiſa erat in tres exitiales ſectas, quarum capita erant Simon, Ioannes & Eleazarus. Legito Ioſephum li. 6. cap. 1. 3. Inteſtino diſſidio decidit Carthago, ſimiliter & urbis Romæ regnum collapſum eſt. Nam duorum Imperatorum Cõſtantinorum diſſidio uia facta eſt Turcico imperio, & labefactationi imperij Ro-

Conſolatio aduerſus iudicia ſapientum mundi.

Quando liceat reluctari hoſtib⁹ ueritatis.

Chriſtus & Satanas ex diametro diſſidentes.

Diuiſio, certum ruinæ ſignum.

Quanta pernicies ex inteſtino diſſidio.

Exempla urbium & imperiorũ per inteſtinas diſcordias cõuulſorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mani. Et regnum Vngariæ, Rhodus item, & pleraque regna uim huius mali experta sunt. Quare facile est diuinare, cur tandiu durent nostri temporis bella intestina: in promptu enim causa est, diuisio & intestinum disidiũ: quod quia præcipuè inter primores & capita Reipublicæ, & magis in ipsorũ manibus est ipsum sedare, quàm in tenuibus & plebecula, ideo studere & moueri debent ex his ad concordiam. Quando enim in capitibus nõ bene conuenit, statim est huic metus mortis & periculi. Quemadmodum in naui, si naucleri, & qui nauis moderamen sustinent, non consenserint, sed mutuò inter se pugnent, præsens timetur submersio & interitus. Vnde maiores obseruare studuerunt, ne radix aliqua disidij roboraretur in Senatu. Colligamus ex his, nullum firmius esse uinculum concordiæ quippe qua, etiam alioqui inter se pugnantissima, constant. Item nihil esse pernicio sius, neq; inter priuatos homines, neque inter magistratus, ipsa discordia, quippe qua & honestissimæ familiæ & potentissima regna pereunt. Porrò quid putas habuisse blasphemos, quod ad rationem tam manifestam & certam responderent? Os planè illis obturatum fuit, sed corde tantoperè fuerunt indurato, ut nihil inde fuerint moti. Pectus enim obstinata malitia obsignatum, sui simile esse persuerat, quicquid ei dixeris, & quàmlibet clarè ueritatem obiecceris. Piis tamen inde fidei robur accedit, dum uident, quàm firmo & certo fundamento nititur. Horum certè causa obstinatis respondendum, & os obturandũ est. Tametsi enim ipsi nec conuertantur, nec etiam se sustineant cõpesci: ad id tamen conducit eos reprehendi, ut interim stultitia ipsorum manifestetur, dum continuò stultius respondent, quò uel hoc modo etiam pueris dementia ipsorum innotescat, & nullam habeant speciem ueri aut recti. Id est quod Sapiens, prouerb. 26. scribit, Responde stulto, ne sibi prudens uideatur: hoc est, responde ad stultitiam eius, ut cõfusioni pateat, propter profectum aliorum, ne ipsum sequantur, & decipiantur, existimantes recte loquutum. Alioqui si aliorum saluti & necessitati non consulatur, præstiterit tacere, uti & ibidem Salomon docet: Noli respondere stulto, secundum stultitiam eius, ne euadas illi similis.

Concordia nullam uinculum firmius.

Piorum salꝰ exigit, ut malitiæ impiorũ obsistatur.

Et si ego in Beelzebub eiicio dæmones, filij uestri in quo eiiciunt?

Secundum argumentum defensionis Christi, quòd in uirtute Beelzebub non eiicit dæmonia, ducitur à pari. Christus enim hîc Iudæus confertur cum Iudæorum filiis, qui eiiciebant dæmonia per uerbum & Spiritum sanctum: sicut credebant Iudæi, & pro certo habebant, ex traditione Salomonis: legito Iosephum in antiquit. lib. 8. cap. 2. Habétque simul inclusa media, per quæ pellit Christus dæmonia. Ea autem sunt, Verbum & Spiritus sanctus, &c. Hoc argumentum dilemma est cum interrogatione, qua utitur Christus, ut Pharisæos propria confessione uincat. Vtrumuis enim respondeant, capti sunt. Nam si dicant, filios suos eiicere dæmonia in Beelzebub, habent accusantes conscientias. Si uerò dicant filios suos eiicere dæmonia spiritu Dei, accusabuntur de iniusta calumnia & accusatione aduersus Christum. Siquidem Christus erat quoque ex illorum filiis. Veniamus ad textus expositionem. Et si ego in Beelzebub, &c. Quasi diceret: Nunquid manifestus furor est, quod in filiis uestris laudatis, id ipsum in me, maledictis incessere? Nam cùm filij uestri eiiciunt dæmonia, dicitis hoc ex Deo esse: Cùm uerò id facio, dicitis ex Satana proficisci. Sed filij uestri, id est, discipuli mei, eiiciunt in nomine meo dæmonia in uirtute Dei, ut uos fatemini: Ergo & ego in nomine meo eiicio. Quòd si illi in nomine meo dæmonia eiiciunt, quid opus est, ut ego alieno præsidio illa eiiciam? An ego non possum meapte uirtute, quod discipulis meis tradidi, præstare? Quomodo discipulis suis dederit potestatem expellendi dæmonia, legimus suprà. 9. cap. Luc. 9. & 10. cap. Hoc argumentum enthymema est, in hac formam: Filij uestri, uobis sic certò credentibus, eiiciunt dæmonia per uerbum &

Iudæi exorcismis abigere se putabãt dæmonia.

Spiritum sanctum. Argumentum propter præposterum ordinem implicatum est. Potest tamen sic erui per syllogismum in Darij, Filij Iudæorum eiiciunt dæmonia uerbo & Spiritu sancto. Ego Christus eiiciens dæmonia, sum filius Iudæorum. Ergo & ego Christus eiicio dæmonia uerbo & Spiritu sancto. Maior nota est ex confessione Iudæorum, confitentium filios suos eiicere dæmonia uerbo & Spiritu sancto. Hos filios quidam intelligunt exorcistas fuisse, quorum publica professio inter Iudæos fuit, ut ad inuocationem nominis Dei, dæmones expellerent. Alij autem per filios intelligunt Apostolos & discipulos Christi, qui & ipsi à Christo potestate accepta, dæmones eiiciebãt. Minor argumenti nihil habet difficultatis. Est enim Christus secundum carnem filius Dauid ex Iudaïco populo. Videtur argumentũ procedere similiter atque hoc, Si ego tibi uideor esse hæreticus quid quæso de diuo Hieronymo Iudicas? Ille tibi Hęreticús ne, an orthodoxus esse uidetur? Sic autem relinquis ex his colligẽdum. Quando uerò Hieronymum credis orthodoxum esse doctorem Ecclesiæ, non potero ipse uideri hæreticus, qui eadem cum Hieronymo sentio atque credo. Aut uidetur argumentũ simile esse, atque si quis dicat, Ambo sumus eiusdem ministerij, ergo eisdem utimur instrumentis. Ambo sumus sartores, ergo paribus instrumentis utimur ad sarciendas uestes, ut acu & filo, &c. Obserua, quale sit impiorum sycophantarum Pharisæorũ ingenium. Hi, quod amicis, quos fauore complectuntur, laudi ducunt, hoc idem iis, quibus inuident, summo probro adscribunt. Et quod in alio, Spiritui sancto, in alio Satanæ attribuunt. An non tanta iudicii diuersitate manifestè proditur, non immundus tantùm in Pharisæis, uerùm etiam impius animi affectus? Quare? quia implacabili odio contra Christum insaniebant. Alioqui sciebant Satanam non pelli à Satana: atque ideo non rem ipsam, sed personam Christi odiosè impugnabant, ita ut quæ in aliis non culpabant, in Christo, tanquam Satanica, calumniarentur. Hic morbus, uel potius hæc obstinata malitia, etiam hodie communis est, ut subinde, quæ, quia bona sunt in se, & in aliis, nõ culpamus, in quibusdam culpemus odio personarum: uel etiam quæ mala sunt quidẽ, sed in aliis à nobis non arguuntur, in illis arguimus, quos odimus: non odio mali in se, sed odio personarum. Atque hoc ideo fit, quòd satisfacere uolentes concepto odio, toti in hoc rapimur, ut quem odimus, omnibus etiam aliis odiosum siue meritò siue immeritò reddere cupiamus. Vnde fit, ut omnia illius taxemus, notemus, siniſtrè interpretemur, nulla habita ratione, an uerum sit uel falsum, quod impingimus.

Inuidi eadẽ iam laudant, iam uituperant.

Ideo ipsi iudices uestri erunt.

Comminationem subiungit, ut ostendat eos, iure damnãdos, qui scienter ueritatem impugnant. Ideo, id est, Quia opera mea iniustè adscribitis Satanæ, quæ ad Spiritum sanctum & uerbum referri debent, non erit opus, ut alios inter me & inter mea opera & uestram accusationem, constituam iudices, qui pronuntient qualia sint opera mea, & qualis accusatio uestra, quàm filios uestros, hoc est, discipulos meos, qui hîc uestri iudices erunt, & pronuntiabunt uos iniquè iudicare de meis operibus: ego ad illos prouoco de uestro iniquo & præpostero iudicio. Hi iudicabunt me à uobis blasphemari, & me meapte uirtute miracula facere, & nihil cum Beelzebub commune habere.

Si autem ego in spiritu Dei eiicio dæmones: igitur peruenit in uos regnum Dei.

Obiter interspergit enthymema, ductum à signis, seu à medio ad medium, hoc est à Spiritu sancto ad uerbum, quo probat Christus præter institutum, accepta occasione à medio, per quod & ipse, & discipuli eiiciunt dæmonia, Euangelium seu uerum uerbum, diu expectatum, Iudæis prædicari, quod hæc signa certo certius comprobant. Quasi dicat, Videte in quod præcipitium uestra malitia caditis,

quòd non credatis. Si ſpiritu & digito Dei, non potentia dæmonum, dæmonia
e eiicio, ut planè res habet, peruenit profectò in uos regnum Dei, & adeſt Chriſtus
uobis, & Euangelium tam diu deſideratum. Hunc locum illuſtrat hoc enthyme-
ma: Ego eiicio dæmonia digito Dei: ergo regnum Dei ad uos peruenit. Si reduca-
tur in ſyllogiſmum, dicemus: Vbi ſpiritu Dei eiiciuntur dæmonia per Chriſtum,
ibi uerum uerbum prædicatur: Apud uos Iudæos eiiciuntur dæmonia per Chri-
ſtum ſpiritu Dei: Ergo apud uos Iudæos uerum uerbum ſeu Euangelium prædi-
catur. Et quia ad uos peruenit, & uobis prædicatur, debetis illud ſuſcipere, & non
Digitus Dei Spiritus ſanctus. blaſphemare neque cõtemnere. Obſerua: cùm hic Euangeleſta de Chriſto loqua-
tus, dicat ipſum in ſpiritu Dei eiicere dæmonia: & Lucas 11. ipſum in digito Dei,
Regnũ Dei. &c. ſatis conſtat, digitum Dei uocari Spiritum ſanctum: ſimiliter & donum ac
potentiam & uirtutem eius. Hoc loco regnum Dei non eſt intelligendum de im-
perſcrutabili illa maieſtate, qua Deus regnat in cœlo & in terra, ſed illud, quod
promiſſum eſt per Meſsiam, in hoc mundo reuelandum & adminiſtrandum. De
hoc enim regno prophetatum eſt, quòd ſemen mulieris ſit contriturum caput ſer-
pentis. Hoc eſt, quòd Meſsias cõculcaturus ſit omnem potentiam Satanæ, & ſub-
laturus omnes maledictiones eius. Nunc autem aduenit Ieſus, ille Mariæ filius,
qui manifeſtis miraculis Satanam expellit, & potentiam Satanæ conculcat. Quid
ergo aliud reliquum eſt, quàm nunc illud ipſum tempus eſſe, de quo vaticinati
ſunt prophetæ, quo & ipſe Meſsias præſtò adeſt, & regnum Meſsiæ aduenit? Bre-
uiter hoc loco Chriſtus hęc ſibi uoluit. Si debet ad uos peruenire regnum Dei, ne-
ceſſe eſt, antè eſſe expulſum Satanam, cuius regnum ipſos uos fateri oportet,
Satanas non uincitur neque expellitur alia, quã diuina uirtute. pugnare cum regno Dei. Iam Satanas per Satanam non expellitur, multò minus
per hominem ex ſe, aut per humanam uirtutem, ſed per ſolam Dei uirtutem &
ſpiritum. Hinc ſequitur, ubi digitus Dei Satanam non pellit, illic adhuc regnum
Satanæ uigere: ubi autẽ hoc uiget, ibi non poſſe eſſe regnum Dei. Obſerua Chri-
Satanæ regnũ, magnũ & forte. ſti uerbum, quo Satanæ tantum regnum tribuit, quod, non niſi ſpiritu Dei, queat
pelli: quod niſi cœleſti & diuina potentia diſperdatur, nõ poſsit nobis regnum Dei
aduenire. Aduerte. Adueniente regno Dei, regnum Satanæ corruit. Nimirum in
his tantùm Satan regnare deſinit, qui ad Chriſti regnum tranſierint. Quod cum
fit, dum ſyncerisſimè in Chriſtum credis, & te totum illi cõtradis. Quod ex his,
quæ ſequuntur, confirmat.

> Aut quomodo quiſquam poteſt intrare in domum fortis, & uaſa eius diripere, niſi prius alligauerit fortem, & tunc domum illius diripiet?

Demonſtrat Chriſtus, ſimili ab experiẽtia mutuato, quòd adeò nullum habeat cum Satana conſortium, ut hoſtis potius ſit, atque debellator Satanæ. Aut quomodo, &c. Ac ſi diceret, Vos impudenti blaſphemia calumniamini, me prædicto Beelzebub eiicere dæmonia. Ego autem probabo Beelzebub potius eſſe captiuum, & à me uinctum, quàm adiutorem meum. Nam cùm expello ab obſeſsis angelos Beelzebub, quid aliud ago, quàm quod ego incurro in fines regni Beelzebub, & diripio arma eius, ac diuido ſpolia eius? Iam propter peccatum homines ſunt Satanæ regnum, in quibus ob peccatum regnat, ut pote obſeſsis à ſuis angelis. Ego autem libero homines ab angelis Satanæ, & reſtituo eos priſtinæ incolumitati, fugatis dæmonibus, quod eſt ſpolia diuidere. Iam nemo poteſt fortis & armati uim arma auferre, & ſpolia diuidere, niſi prius uicerit & uinxerit eum. Alioqui fortis ille armatus ita ſtrenuè ſua defendet, ut omnia quæ poſsidet, tuta ſint ab hoſtibus. Cùm igitur ego diripiam arma Beelzebub, qui eſt princeps dæmoniorum, & conii-ciam in fugam angelos eius, id quod miracula teſtantur, perſpicuũ eſt me, & uinciſſe & uinxiſſe ipſum Beelzebub principem dæmoniorum, tantùm abeſt, ut mihi

ſit auxilio. Hic locus apertè demonſtrat dæmonem & uictum eſſe, & uinctum teneri à Chriſto. Quòd ſi princeps uictus eſt, profectò & miniſtri ſeu angeli eius uicti ſunt. Si igitur Chriſtum habes, quid trepidas? Quòd ſi ille dixerit tam conſtanter, Si ambulauero in medio umbræ mortis, non timebo mala, quoniã tu mecum es. Licebit & pio ac Chriſtiano uiro audacter & conſtanter dicere, Si ambulauero in medio omnium dæmoniorum, non timebo mala. Cur? quoniam Chriſtus Dominus noſter mecum eſt. Reſponſabis, Satan adhuc tumultuatur per angelos ſuos, & horrenda minatur: imò tanquam leo rugiens circuit, & quærit, quem deuoret. Reſpondeo, nihil hoc eſſe certius. Nam hodiéque illius fortitudinem magnam eſſe prædicat Iob, 40. cap. Sed nihil poteſt, niſi permittente Chriſto uictore, tãtùm quicquid molitur & conatur, fulgur eſt (ut prouerbio dicitur) ex pelui: uana eſt & ſine uiribus ira, ut ille ait. Quare fortis eſto in bello, conſta, & perſiſtito in fide charitati coniuncta, contrade animum tuum Chriſto, & tutus eris inter omnia Satanæ mala. De poteſtate dæmonis ſuprà, 8. cap. ſcripſimus. Obſerua, & ex ſuperioribus collige ſyllogiſmum ex relatiuè oppoſitis, Qui eiicit diabolum fortem, fortior eſt illo, qui eiicitur: Chriſtus eiicit diabolum fortem: Ergo Chriſtus fortior eſt illo. Aduerte: Quemadmodum angeli & homines dicuntur uaſa Dei, ita rectè dicuntur uaſa Satanæ ſpiritus immundi. Aut uaſa, more linguæ Hebraicæ, poſuit pro omni poſſeſsione, inſtrumento & ſupellectili, adeóque & pro eo, quod Iſa. 49. cap. appellat rapinam, dicens, Nunquid auferetur à forti rapina, & nunquid captiuitas iuſti ſoluetur? Cui ſententiæ alludit parabola, hoc loco propoſita. Fortis ille tyrannus, Satanas eſt: rapina uerò, quam abduxit, genus eſt mortaliũ, mortigat, litigabo. Quaſi dicat, Putat Satanas iure ſe retinere genus mortaliũ in morte. Sed ego: ego, inquam, uerus Deus, & filius Dei, coæqualis patri Deo delitigabo cauſam hominum, tuebor eos contra Satanam, & ſaluabo filios tuos, id eſt, fideles, & qui in me credunt. Hæc uerba dirigũtur ad Eccleſiam. Eccleſiæ filij ſunt, qui credunt in Chriſtum, Eccleſiæ ſponſum. Ad hęc, inquã, uerba prophetæ Iſaię, alludit Dominus. Fortis quidem eſt tyrannus (inquit) qui abripuit & obtinuit hactenus rapinam. Verùm ego robuſtior ille gigas ſum, qui uenio in mundum, ut illum uincam, uinculis meis uinciam, & ſpoliem, eripiens ab eius faucibus meos, ut hic ſanctè & innocenter uiuant: in futura autem gloria, uita perfruantur æterna. Ad Coloſſ. 2. Expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in ſemetipſo, &c. Ex his collige, quale ſit regnum Chriſti, ſpirituale ſcilicet & cœleſte. Regnum Chriſti eſt iuſtitia, pax, liberatio à peccatis: innocentia in præſenti ſæculo, & perpetuum gaudiũ in futuro: Ciues huius regni Chriſtiani, ſunt homines fideles, qui in Chriſtum omne ſuum præſidium collocant, Satanæ reclamant, huius inſtituta perpetuo oppugnant bello, Chriſto in ſanctitate & inſtitia ſeruiunt, & cum Chriſto æternùm uiuunt. Obſerua: Quando Chriſtus aſſerit uenisſe regnũ Dei, id maximè aſſerit, liberari nunc à poteſtate diaboli peccatores, ad ſe per fidem uiuam confugientes, recipi eos in conſortium Dei, infringi diabolo ſuas artes, proteri uanitatis ſtudia: rurſus autem excitari ac coli omnem iuſtitiam, uiámque reſerari ad cœlos. Obſerua, filios Dei à filiis Satanæ diſcerni dilectione, ut ſcribitur 1. Ioan. 3. Quam apertisſimè docuit Chriſtus infrà. 25. Eſurijs enim, &c. Obſerua: uirtute & potentia fortis eſt diabolus. Iob, 41. Non eſt poteſtas, quæ ualeat huic comparari. Fortior autem fit per cõſenſum. Qui enim conſentit, dat uires in ſeipſum. Sed Dominus hunc ligauit: iam uinculis cohibetur poteſtas ligati, adeò ut nihil poſsit, niſi permittente eo, qui ligat. Tempore tamẽ An-

Dæmon à Chriſto uictus & uinctus.

Nihil in contubernio Chriſti formidandum.

Satanas nihil poteſt inuito uictore Chriſto.

Immundi, uaſa Satanæ.

Vaſa, p quouis inſtrumẽto.

Satanas, fortis tyrannus.

Regnũ Chriſti quidnam eſt.

Ciues regni Chriſti.

Regnũ Dei uenisſe, quid

Dilectio, diſcerniculum eſt inter filios Dei & filios Satanæ.

Satanas noſtro tempore & tepore fortis eſt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Satanas in fine seculi aliquandiu solutus, mox in igne inextinguibilem retrudetur.

tichristi aliquantisper soluetur Satanas, Apoca. 20. sed mox mittetur in stagnum ignis & sulphuris, ubi & bestia & pseudoprophetę cruciabuntur die ac nocte in sęcula seculorum.

Qui non est mecum contra me est.

Epiphonema est, ex contrariis collectum, quo Christus concludit suam defensionem, ostendens ex personarum & officiorum oppositione, se nihil cõmune habere cum Satana, imò Satanæ aduersarium esse. Cùm enim personæ inter se sint contrariæ unà cum officiis: idcirco altera alterius interitum quærit: non aliter atque hostis hostem insequitur. Esse cum Christo, est pari cũ eo sensu & animo esse. Illustratur hic locus syllogismo, Qui non est mecum, contra me est. Satan non est mecum. Ergo Satan cõtra me est. Iam quorum sunt contraria officia & opera, eorum alter alterum iuuare non potest. Sed mea & Satanæ officia ac opera sunt contraria. Ergo iuuare me non potest Satanas ad depellendos dæmones. Hæc sentẽtia maximè pronuntiata est contra diabolum, & ex contextu sermonis ad ipsum diabolum refertur. Illustrior autem redditur per ea, quæ sequuntur.

Esse cum Christo.

Et qui non congregat mecum, spargit.

Congregare seu colligere cum Christo quid.

Hæc pars conclusionis, allusionem seu similitudinem habet. Congregare seu colligere cum Christo, est ad exẽplum eius benefacere proximis per dilectionem, & bonis abundare operibus ad quoslibet. Colligere dicũtur, qui rem aliquam pari studio in unum aliquod corpus compingunt. Spargunt siue dispergunt, qui compacta dissoluunt & disiiciunt. Ex contrariis igitur studiis, & operibus conuincit Scribas & Pharisæos, quòd non habet Satanam socium aut amicum, sed insensissimum aduersarium, quippe qui omnibus uiribus, demoliri & proterere cogitet, quæ ipse extruit. Certè tam longè & latè à se disident Christus & Satanas, quàm ortus solis & occasus, cœlum & terra. Quare qui non est mecum (ait Christus) id est, qui non habet eadem mecum officia, is nõ potest mihi esse adiutor. Et qui non colligit mecum, is certè dispergit: & cùm dispergat, aduersarius meus est. Quare fieri non potest, ut Satan sit mihi adiumento in expellendis dæmonibus. Vt autem palàm fiat, quàm immane disideant Christus & Satanas, quę sequuntur, subiungere uisum est.

Antithesis Christi & Satanæ.

Christus	Satan
Nos nexu indissolubili cum Deo cõstringit.	Contẽdit studiosè nos à Deo auellere.
Studet omnes sanctos in unum corpus per charitatem coniungere.	Nititur cõpactos in charitate, per discordiam dissoluere.
Vocat omnes ad salutem.	Vocat ad exitium.
Serenat & complacat conscientias.	Perturbat conscientias.
Euehit ad cœlos.	Demittit ad tartara.
Veritas & uita est,	Mendacium & mors est,
Lux æterna.	Tenebræ perpetuæ.
Inspirat suos ad	Inspirat suos ad
Sui abnegationem,	Superbiam & fastum,
Orandum Patrem nostrum,	Contemptum aliorum,
Beneficentiam,	Auaritiam & inclementiam,
Pacem,	Bella & discidia,
Iustitiam,	Iniustitiam,
Innocentiam,	Damna inferenda,
Puritatem,	Impuritatem,
Temperantiam,	Luxuriam,
Omnem sanctimoniam.	Omnem nequitiam.

Ex his

Ex his manifestum est, Belial nihil commune habere, nihil congregare cum Christo: sed potius quod Christus congregat, illum nihil non facere, ut disperdat & dissoluat. Proinde ut est inter hos duos principes intestinum odium & discidium, ita & aduersissima studia consistere reperiemus etiam ab exordio mundi, inter ciues ciuitatis & regni cœlestis, & inter ciues ciuitatis & regni Satanæ. Abel pius est, benignus, lenis, tractabilis: Cain impius, irritabilis, asper, crudelis & rigidus. Ciues urbis diabolicæ colunt Idola, sectantur carnem, & corruptionem mundi: Ciues urbis Dei execrantur Idola, Deum adorant in spiritu, sectantur impulsum boni spiritus, carnem crucifigunt cum uitiis & concupiscentiis, contemnũt mundum cum omni uanitate sua. Quare constanter confitendum est, ut manifestissimum, quòd nullum est consortium Christi cum Belial, piorum cum impiis, cùm partes inter se sint dissitissimæ, & sibi aduersissimæ. Proinde si Philosophorum & Prophetarum siue Apostolorum doctrinam inter se composueris, signa item Magorum & Christianorum, facilè inuenies, quàm longè latéque dissideant: & quod doctrina & facta nostrorum Prophetarũ & Apostolorum, in primis autem Christi & Moysi, nequaquam possint referri ad diabolum autorem. Nam diabolus ab illis unicè fuit expugnatus, & ab illis omnia eius studia constat esse confracta. Mentiti ergo sunt impiissimi & impudẽtissimi canes Porphyrius & Iulianus: mentiuntur hodie Iudæorum Rabbini & Iudæi, hostes Christi Domini, quando doctrinam & miracula Christi & Apostolorum, uirtute diaboli & per artem magicam facta, & ex tartareo fœdere dicunt esse profecta. Concertarunt Magi Aegyptiorum cum primariis nostræ religionis philosophis & professoribus, Mose & Aarone, atque tandem cedere, & herbam porrigere, ac disertè confiteri coguntur, adesse ipsis Mosi & Aaroni digitum Dei: ac ipsum digitum Dei, siue minimam, quam in Deo possimus concipere, potẽtiam, esse ualidiorem omni arte diabolica, inani, infami, & inutili. De Simone quodam Samaritano, insigni & instructissimo Mago, quo uix alius in orbe, post Zoroastrem & Appollonium Thyaneum, illustrior in illa arte extitit, tradũt Iustinus Martyr & Irenæus, quòd magicorum miraculorũ uirtute, tantus Romæ euaserit, ut pro deo sit & receptus & adoratus, posita ipsi in flumine Tyberi inter duos pontes, ingenti & splendida statua, hunc habente affixum Latinis literis titulum, Simoni deo facto. Addunt Iustinus & Irenæus mox, impostorem illum turpissimũ, doctrina euangelica & uirtute Christi tãdem prorsus esse subuersum. De his & huiusmodi legito Acta Apostolorum, Egesippum lib. 3. de excidio Ierosolymitano, ca. 2. Eusebium de pręparatione euãgelica, lib. 5. cap. 1. Et passim August. in lib. de ciuitate Dei. Porrò non pigebit memorare ex Actis Apostolorũ & prophanis scriptoribus, Ephesum urbem Asiæ nobilissimã claros habuisse in magia uiros: sed ubi primùm Ephesini ciues audierunt Paulum prædicantem, comportauerunt libros à magicis doctoribus scriptos ad pedes Pauli, & omnes exusserunt, quorum pretio supputato repererunt pecuniæ quinquaginta milia. Quam summã eruditissimus uir Guilelmus Budæus 50000. aureos Francicos, quos coronatos appellamus, ualere contendit. Quòd si Christianorum religio & uirtus niteretur auxilio dæmonũ, & hi ab illis euocarentur in obsequia & ministeria per artem magicam, profectò magiæ studiosi, non tantam fecissent suę artis iacturam recepta religione Christi. Regnat ergo rex Christus Dominus noster, in æternum. Obserua. Has sentẽtias: Omne regnum, in se diuisum, &c. Et qui non est mecum, &c. Et qui non congregat mecum, &c. esse prouerbiales, quæ uel experientia hominum comprobantur, ut & illa, Nemo potest duobus dominis seruire. Item, Nihil manet occultum, &c. Mala arbor non fert fructus bonos, &c. & similes, quibus Dominus cum uulgo agens, ad suum institutum libenter usus est.

Inter Ecclesiam Dei & Eccle. Satanę ab incunte mundo usq. perpetuata discidia.

Fidei nostræ mysteria ad diabolũ, eiu autorem, referri non possunt.

Magi cedũt nostris.

Simõ Magꝰ, quantus per magicen habitus.

Ephesij magi ces studiosi. Act. 19.

Ephesij libr. de magia cõ busserunt.

Prouerbia uulgaria à Christo libẽter usurpata.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ideo dico uobis.

Ideo, ac si diceret, Hæc cùm ita habeant, iámque multis & irrefragabilibus argumentis constet tam dicta quàm facta mea nõ à diaboli uel consensu uel auxilio sed à diuina proficisci potentia: & tam apertam Spiritus sancti operationem blasphematis: &, quod agnoscitis uerum, etiam uestris reclamantibus conscientiis, negatis: Ego, ego inquam, filius Dei, & uerus Deus, hoc uobis calumniatoribus & blasphemis pro certo assero. Adiicit profectò minas, eásque satis terribiles, ut quos sua benignitate & lenitate non attraxit, minis, & his horribilibus, perterreat. Rem seriam Christus hîc tractat, ideo diligenter expendenda est. Marci. 3. cap. specie quadam iurisiurandi Dominus figurat orationem suam, quò plus fidei ac roboris haberet, dicens, Amen dico vobis, &c.

Christus minis agit, ubi nihil benignitate profecit.

Omne peccatum & blasphemia remittetur.

Ad huius loci declarationem notanda est uis uocum. Peccatum (autore Augustino) est dictum uel factum uel concupitum contra legem Dei, siue quicquid delinquitur contra iustitiæ rectitudinem. Blasphemo media longa. Idem est quod execror, maledictis calumniam infero, ac dignitati honorique alterius detraho. Vnde blasphemia, est maledicentia, & conuitium, quo fama proximi læditur & denigratur, & cùm aliquid execramur & detestamur. Peccatũ est genus: blasphemia est species. Omne ergo peccatum simplex & cõuitium ex infirmitate aut ignorantia, pœnitentibus remittetur. Blasphemabant seu execrabantur Iudæi, dicentes Christum, Samaritanum, filium fabri, socium publicanorum, comedonem. Blasphemia non est simplex peccatum. Hæc fit & committitur, quando nõ solùm contra quod rectum & æquum est, delinquitur, sed etiam uituperatur illud, contra quod delinquitur. Vt qui magistratui non obedit, peccat: qui uerò non solùm non obedit, sed & conuitiis illum insectatur, blasphemus est. Filius, qui patri nõ in omnibus obedit, peccat, nondum tamen in illum blasphemat, nisi & conuitiis eum prosciudat. Vnde satis apertum est, blasphemiam habere quiddam in se, quo excellat simplex peccatũ. Atque hoc est, quod hic Christus, cùm dixisset, Omne peccatum (tanquam minus) subiunxit, Et blasphemia seu conuitium (tãquam maius) remittetur hominibus, supple, pœnitentiam agentibus. Hæc ueluti leuia quodam modo præmittit, ut exaggeret & ostendat magnitudinem blasphemiæ in Spiritum sanctum, ex eo notandam, quòd sit irremissibilis.

Peccatum, quid. Blasphemo.

Blasphemia, quid.

Blasphemia, peccatum nõ simplex.

Spiritus autem blasphemiæ.

Superioribus addit grauius peccatum, quod est blasphemia, non ex ignorantia, aut ex passione itacundiæ, sed quæ est ex spiritu humano, promptitudine mentis, ex inclinatione & uitali impulsu supremæ partis animæ aduersus ueritatem agnitam: immediatè hoc conuitium seu iniuria & blasphemia, est in Deum. Exempli gratia. Peccat in Spiritum sanctum, seu spiritum blasphemiæ habet, aut blasphemiam spiritus agit, qui post agnitam ueritatem, ipsam spiritus illuminationem & operationem negat esse illuminationem & operationem spiritus, sed contendit & impudenter asserit impostura esse captiosam, seductionem Satanicam, & uirtutem magicam. Itaq; blasphemia est uituperatio aduersus spiritum seu Dominum & uerbum cognitum. Dum enim spiritus, & uis Dei esse ignoratur, blasphemari & uituperari propriè non dicitur. Sicut ille nequaquam regi cõuitium dixisse esse uinci poterit, qui ei, ignorans ipsum regem esse, fuerit cõuitiatus. Ergo necesse est, ut Spiritus sanctus siue diuina uirtus sese exerat, ut qui illum, euidenter sese prodente, blasphemauerit, & non solùm nullo in honore habuerit, sed &(infandum) probro & contumelia asperserit, inexcusabilis sit, & pœnas subeat nunquam remittendas.

Blasphemia in Deum.

Non remittetur.

Non dicit, non est remissibilis, siue non potest remitti. Nam neque diuina potentia neque Dei bonitas & misericordia alligata est ad non remittendum spiritus blasphemiã, siue spiritum blasphemiæ. Quacũque enim hora (inquit) ingemuerit peccator, non recordabor amplius iniquitatũ eius, Ezechiel. 18. Satisfecit Christus pro omnibus omnium hominum peccatis: & quicunque in Christum sicuti ad decet, crediderit, redditur particeps huius satisfactionis, quantuncunque magnum & atrox peccatum uel in homines uel in Deum ipsum designauerit. Ipse enim est (inquit Ioannes) propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autẽ tantùm, sed & etiam pro totius mundi. Et alibi, Omnis, qui credit in eum, non perit, sed habet uitam æternam. Ad hæc non potest negari, quòd hæc blasphemia originem habeat à peccato originali ueluti è fonte. Christus autem expiauit morte sua non solùm actualia peccata, sed etiam ipsum originale peccatum, doctore Paulo ad Romanos. 5. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, sic & per unius iustitiam in omnes homines in iustificationem uitę. Quare manifestum est, quòd etiam spiritus blasphemię peccatum grauissimum expiatum sit morte Christi in iis, qui Christo sese totos consecrant, & ipsum fide uiua amplexantur. Quid ergo est, non remittetur? Certè non remittetur ut plurimum & frequenter: quia hic blasphemus exigentibus meritis suis malis ad pœnitẽtiam non est uenturus. Huic non absimile est, quod Ioan. 10. occinit, propterea non poterant credere. Item præmonuit Isaias, 61. cap. Excęcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum, ut non uideant oculis, & intelligant corde, & conuertantur, & sanem eos.

Nullum peccatum Deo irremissibile

Christus satisfecit pro omnibus omnium hominum peccatis.

Peccatum in Spiritum sanctũ quomodo irremissibile.

Et quicunque dixerit uerbum contra filium hominis, remittetur ei.

Docet blasphemiam in filium hominis, non solùm aliam esse à blasphemia spiritus, siue in spiritum sanctum, sed esse longè inferiorem illa. Hoc loco, offensa in filium hominis dicitur ea esse, quæ fit in Iesum, ut hominem. Offendebantur Iudæi humiliatione Christi, quem cùm uiderent manducantem & bibentem, ac uersantem cum publicanis & meretricibus, aliàque omnia more filij hominis facientem, arguerunt eum, ut comedonem, & uini potorem: ipsum contempserunt, & honorificè non sunt de ipso loquuti. Sic Paulus blasphemauit Christũ: sed propter ignorantiam, inuenit ueniam, 1. Timoth. 1. Petrus negauit Christum ex infirmitate, & peccauit in filium hominis. Iudæi tradiderunt ipsum Pontio Pilato, clamantes, crucifige crucifige eum: sed Christus ait in cruce, Pater ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Petrus, Act. 3. volens eos, qui filium hominis blasphemauerant & crucifixerant, ad pœnitentiam, fidem Christi, & remissionem peccatorum percipiendã adhortari, dicebat: Et nunc fratres, scio, quia per ignorantiam fecistis, sicut & principes uestri. Pœnitemini igitur, & conuertimini, ut deleantur peccata uestra, &c. Hæc ignorantia, aliqua ex parte, hoc est, ut dicunt doctores, à tanto, nõ à toto, excusabat. Quia enim Christus tam abiecta specie inter homines ambulauit, ut non apparuerit, tantam maiestatem in ipsum cõpetere, iuxta externam speciem, quantam prophetæ de Messia uaticinati sunt, nonnullam coram hominibus excusationem uisus est habere, is, qui Christum eo tempore, quo inter homines ambulauit, non pro Messia agnouit. Quare peccatum in filium hominis dicendum est, quod etsi magnum sit, habet tamen quãdam excusationis speciem coram hominibus. Remittuntur ergo peccata, etiam grauissima: & est locus pœnitentiæ iis qui contra filium hominis peccauerint. Collige ex superioribus, blasphemiam in filium hominis esse remisibilem, & eam dici, quæ in humanitatem Christi per ignorantiam, & errorem committitur. Remittetur enim hoc peccatũ,

Offensa in filium hominis.

Ignoratio Christi quatenus excusabilis.

Peccatum in filium hominis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

agnitum in hac uita: idque exemplo Petri, qui post uerbum, dictum in filium hominis, abiit foras, & fleuit amarè.

Qui autem dixerit uerbum contra Spiritum sanctum.

Peccatum in Spiritum sanctum.

Quidam hunc locum interpretantur de peccato, quo quidem malè sentiunt de Spiritu sancto, ut qui illum minorem faciunt, quàm patrem & filium: cùm tamen reuera coæqualis & consubstantialis sit patri & filio. Diuus Augustinus alicubi, obiicet, peccatum in Spiritum sanctum, esse finalem impœnitentiam: alicubi, obstinatam impugnationem gratiæ Dei. Haud dubiè quod dicit Augustinus, uerum est: sed hîc nominatim & specialiter Christus de illo loquitur, quo Pharisæi veritatem agnitam impugnabant, dicentes, Christum habere spiritum immundum. Quod apertis uerbis declarat Marcus.3.cap. Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti: quoniam dicebant, Spiritum immundum habet. Peccatum in Spiritum sanctum tale dicitur, quod immediatè in Deum committitur, ut qui non per ignorantiam, ueritatem cognitam, scienter contra conscientiam propter inuidiam obstinatámque malitiam blasphemant. Et hoc peccatum tam manifestam habet impietatem, ut nullus pateat excusationis locus, nec coram Deo nec coram hominibus.

Spiritus sancti officium.

Officium enim Spiritus sancti, est diuinas res manifestare & confirmare. Fides certè à spiritu donatur, donum enim Dei est, Ephes.2. Docetur spiritu ueritatis, doctrina pietatis, & uirtutibus siue operibus diuinis solidatur. Sic Spiritus sanctus reuelauit & confirmauit autoritatem Mosi & decalogi in Exodo. Sic reuelauit & confirmauit autoritatem prophetarum in Elia & Eliseo. Sic reuelauit & confirmauit autoritatem Euangelij in Christo & Apostolis. Vnde dicitur, Cùm uenerit paracletus, qui est spiritus ueritatis, ducet uos in omnem ueritatem. Est ergo peccatum in Spiritum sanctum, quod in manifestam & omnibus approbatam ueritatem committitur, & quod ita apertam habet impietatem, ut nulla ratione excusari queat. Obserua. Tametsi nomine Spiritus sancti intelligatur tertia persona in trinitate, cui hoc nomen est proprium & personale: tamen hoc nomē dici potest, essentiale tribus ex æquo personis conueniens. Pater enim spiritus est, & sanctus: similiter & Filius, similiter & Spiritus sanctus. Ideo appellatione Spiritus sancti significari potest hoc loco, Deus, secundum quod officium Spiritus sancti exercet: hoc est, secundum quod spiritales & sanctificatos efficit animos hominum, illorúmque fructus & opera sanctificat. Vnde dicere uerbum contra Spiritū sanctum, est uerbis impugnare Deum, negare ipsum esse, qui sanctificat homines, & adiuuare opera diuina, esse à dæmone. Dicere uerbum in filium hominis, est dicere in ipsum, ut hominem. Sed dicere in Spiritum sanctum, est in ipsum Deum immediatè peccare. Magister sententiarum lib.2.distinct.43. Dicuntur (inquit) in Spiritum sanctum peccare, qui contra appropriata Spiritui sancto, peccant. Cuius modi sunt bonitas, illuminatio, fides, amor, charitas, & huiusmodi. Et, ut summatim dicam, qui ex pertinacia & uicta conscientia ueritatem agnitam damnant, & impugnant, peccant peccato irremissibili, quod immediatè est contra Deum, Patrē, Filium, & Spiritum sanctum. Qui Spiritus sanctus, quia habet pro officio docere ad agnitionem & illuminationem, hanc quum impugnas, directè impugnas & offendis Spiritum sanctum.

Spiritus sancti nomen etiam tribus personis cōuenit.

Spiritus sancti appellatione Deus.

Dicere uerbum in Deū Filium Spiritum sanctū.

Propria Dei.

Non remittetur ei.

Marcus.3.cap. scribit, Non habet remissionem in æternum, hoc est, est irremissibile, id est, difficulter remittetur. Nō enim irremissibile dicitur, quòd remitti nō possit per pœnitentiā & fidem in Christū. Nam summa Euangelij, remissiō omnium peccatorum, quòd omnia peccata, siue parua siue magna, per pœnitentiam & uiuam fidem in Christum remittantur. Quare igitur non remittetur hoc peccatum? Respondeo,

Summa Euāgelij, remissiō omnium peccatorum.

Tu impugnator ueritatis, scis neminem saluum fieri, nisi qui in Christum crēdiderit. Hanc uiuam fidem confert Spiritus sancti illuminatio. Quare quandiu non credis hanc illuminationem, esse illuminationem, sed impostoram & obtenebrationem, nulla tibi fides conceditur. Iam impossibile est sine fide placere Deo, Heb: 11. Ergo displicent Deo, & manent in suis peccatis qui conuitiantur spiritui. Ad hæc hoc peculiare est reprobis, ut nesciant amare ueritatem cognitam, sed illā contra conscientiam damnent. Aguntur certè toti à Satana. Huc pertinet, quod Paulus ad Hebr.6. scribit, Impossibile enim est, eos, qui semel sunt illuminati, gustauerunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti, gustauerunt nihilominus bonum Dei uerbum, uirtutésque seculi uenturi, & prolapsi sunt, rursus renouari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis filium Dei, & ostentui habentes. Impossibile dicit pro ualde difficili. Quandiu enim hîc uiuitur, uocat Dominus, & uocanti obedientem non reiicit. His Paulus elegantem addit similitudinem, quæ certè nostro seruit instituto. Terra enim (ait) sæpè uenientem super se bibens imbrem, & germinans herbam, opportunam illis, à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima, cuius consummatio in combustionem. Ac si diceret, Terra deprehenditur esse maledicta, quòd, cùm culta, & bene pluta sit cœlitus, non tamē fructum commodum, sed spinas, & tribulos gignit: cùm contrà terra sit benedicta, quæ his beneficiis acceptis fructum bonum adferat. Rogabis: Cur igitur hi obstinati ueritatis oppugnatores, docentur ueritatem? Respondeo: ut sint inexcusabiles, propria conscientia damnati. Atque ideo plerunque aliquantò lucidius ueritatem cognoscunt, quàm ipsi electi, ut maiore & grauiore iudicio damnentur. Aliquando etiam illam profitentur, si uel commodum illis sit, uel gloriosum, uel lucrosum. Et hinc quoque denuo relabūtur, si uel aduersa ingruerint, uel aliqua alia ratione à Satana abrepti fuerint. Dominus misereatur nostri, ut cognoscamus in terra uiam eius, in omnibus gentibus salutare eius, ut agnita ueritate, cum timore Domini uerſemur, amorem ueritatis recipiamus, receptum contineamus: & oremus Dominum, ut nos omnes à tanto malo, hoc est, impugnatione ueritatis, defendat & conseruet, ceu sua uasa, non itæ, sed gratiæ.

Reprobis inuisa ueritas.

Impossibile pro difficile.

Impugnatio ueritatis, quā tum sceleris.

Neque in hoc seculo, neque in futuro.

Id est, nunquam remittetur. Sed pro illo peccato & in hoc seculo & in futuro impij punientur, ait Chrysostomus. Hoc peccatum uocat Ioannes, prima sua canonica, peccatum ad mortem, propterea quòd certō in perpetuum interitum eos demergat, qui in finem usque hoc peccato fuerint obnoxij. Et pro quibus (ait) dico, ut non roget quis. Non quòd nulla salus eiuscemodi peccantibus ad mortem reliqua sit, si resipuerint, aut quòd non sit orandum, ut resipiscant, & salutem consequantur. Sed quòd tales peccatores non sint ferendi in Ecclesia, & tion sint admittendi in publicam communionem orationis & sacramentorum, donec resipiscant. Et orandum quidem est priuatim, ut hi agnoscant peccata sua & conuertantur ac uiuant: sed non est orandum, ut Deus remittat ea, si maneant & perseuerent in huiusmodi peccatis. Huc pertinet, quòd Dominus apud Ioannem ait, Amen amen dico uobis, Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non uidebit in æternum. Ergo qui sermonem Dei non seruauerit, sed contempserit, uiolauerítque & impugnauerit, mortem uidebit, id est, experietur & sentiet, æternā. Proinde hic locus confutat errorem Origeni adscriptum, quòd omnes in futuro seculo aliquando consequentur remissionem peccatorum. Videtur autem hic locus significare, quòd aliquod peccatum in futuro seculo remittatur. Nam si in eo seculo nullum remitteretur, uanum & superfluum esset, dixisse & addidisse, neque in futuro: sicut si peccatum remitteretur in hoc seculo, non dixisset, neque in hoc secu-

Blasphemia in Deū, peccatū ad mortem.

Quomodo non orandū pro blasphemo.

Error Origenicus.

Purgatorioet locum esse & tempus in alio seculo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lo. Cùm igitur simili contextu seorsum & distinctè utriusque seculi mentionem faciat: significauit aliqua peccata remitti in hoc seculo, & aliqua in futuro, in quo Ecclesia prædicat esse purgatorium. Hanc interpretationem amplexantur Gregorius & Venerabilis Beda. Porrò peccatum in Spiritum sanctum, atrocissimũ quidem est: & quia manifestam & inexcusabilem habet impietatem, superat atrocitate sua omnia alia peccata, ut & meritò præ omnibus aliis peccatis dicatur, neque in hoc neque in futuro seculo remissibile. Sed si quis ad Christum per uiuam fidẽ & pœnitentiam cõuersus fuerit, ibi tum uerè fieri solet, quod Paulus ait, Vbi abundauit peccatum, ibi superabundauit gratia.

Peccatum in Spiritum sanctum quàm atrox.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum: aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Siquidem ex fructu arbor cognoscitur.

Posteaquam præmisit, ad terrendos hos calumniatores, generali sententia, iudicium, quod manet, quotquot Spiritum sanctum blasphemant: nunc, quò nihil omittat, quod quouis modo facere possit ad hoc, ut resipiscãt, adducit exemplum bonæ & malæ arboris, quod ad uarios usus accommodari potest. Nam eodem fere modo Christus, ad significandum, quomodo doctrina pseudoprophetarum cognoscenda sit: A fructibus (inquit) ipsorum cognoscetis eos. Hoc autem loco, & apud Lucam 6. cap. utitur Christus ipso ad detegendos & illustrandos calumniatores & obtrectatores. Vt autem probè intelligamus, quid sibi uelit Christus exemplo arboris bonæ & malæ, obseruandum est, quòd sicut in arbore ex fructu iudicatur radix & medulla, ita in homine ex operibus iudicatur cor. Et quod in arbore est fructus, hoc in homine est sermo, & quicquid est externorum operum. Iam ut una quæque arbor è suo fructu cognoscitur, sic & è sermone cognoscitur homo, bonús ne sit, an malus: bonúm ne habeat cor, an malum. Chrysostomus, Hieronymus & Hilarius hanc sententiam referunt ad præcedentia: Versari enim uidetur adhuc Christus in eodem argumento, demonstrans opera sua non esse à malorum colluuie, Satana: sed ab omnium bonorũ fonte perenni, Deo. Quò enim obstinatior & licentiosior est hominum temeritas in res diuinas, tantò refellenda est operosius. Vt ergo manifestetur, Euangelium non esse conspirationem compositionémque Christi cum Satana, copiosissimè refellit Christus impuras & horrendas istas blasphemias, adducens probationem à re omnibus sota, à re scilicet rustica, à re naturali, nimirum ab arbore. Huius argumenti basis hæc est. Cùm iudicare uultis de arbore, bonã ne, an malã sit, spectatis fructus ipsorum quos profert. Cur non idem in me quoque diiudicando facitis? Iam quæ facio, talia sunt, ut ex ipsis facile sit iudicare, quis sim. Scitis opera mea, quæ facio: uidetis me subleuare miserias hominum, neminem lædere, nec quicquam facere ad inanem ostentationem aut quæstum, sed ad beneficentiam & opitulationem. Ego enim Satanam eiicio, oculos cæcorum aperio, mutorum linguas relaxo, claudos restituo, leprosos repurgo, mortuos exuscito, Euangeliúmque regni de pœnitentia & remissione peccatorum annuntio. Hæc esse bona, nemo potest negare. Gratis benemereri de afflictis, bonum esse, nemo inficiabitur. Nolite itaque hanc beneficentiam, & hos suauissimos fructus, malæ arbori, hoc est, malo autori tribuere. Bonus enim fructus coarguit bonam esse arborem. Aut euincite iustis argumentis, non conuitiis, contumeliis, & blasphemiis, opera illa mea, esse mala. Sed hoc non potestis, cùm beneficentia non sit malum, sed bonum opus. Ergo bona illa mea opera, ex Deo, & non ex Beelzebub, neque ex omnium scelerum collumine, Satana proficiscuntur. His addi possunt, quæ ad doctrinam Christi pertinent. Poenitentiam & uitæ immutationẽ docuit Christus, ut derelictis tenebratum operibus amplectamur regnum lucis, ut abnegata omni impuritate carnali sanctè & iu-

Calumniatores arbori malæ comparati.

Opera & sermones Christi nullo prætextu potuisse tribui Satanæ.

stè uiuamus. Promisit in se credentibus uitam æternam, & liberationem è regno Satanæ. Iam cœlum non tanto interuallo à terra distat, quantũ interest inter Christum & Belial: inter huius suggestiones, & illius prædicationem publicam, & internam inspirationem. Quare non à Satanæ schola & malitia profectum est, quicquid Christus fecit & docuit. Quò fit, ut pro indubitato habeamus, ac teneamus, Euangelium esse potentiam Dei ad salutem omni credenti. Quidam Neoterici referunt hanc sententiam ad sequentia, quibus seuerè ac durè pro sua autoritate Iudæos increpat, perinde atque dicat, Calumniamini me, & quę bona sunt, mala esse dicitis: sed estis malæ arbores, id quod ex fructibus uestris agnoscitur. Hæc calumnia & blasphemia in Spiritum sanctum, manifestat, quales arbores sitis, profectò malæ, putres, & letales: neque expectãdus est alius à uobis, quàm malus fructus, qui nihil ueri loquimini, nihil boni facitis. Obserua hic potentiam Christi in confutandis blasphemis. Siquidem fulmine quodam, latè circunquaque ferienti, pestes istas percutit, ita ut non solùm apertis argumentis suam tueatur innocentiam, sed & illorum traducat & prodat calumniam & nequitiam. Vterque sensus bonus est. Nihilque uetat, quominus utroque sensu dicta capiamus.

Progenies uiperarũ, quomodo potestis bona loqui, cũ sitis mali?

Post sui defensionem pronuntiatam & Pharisæorum detectas calumnias, iam deinceps Christus pergit, sed nõ sine acrimonia & feruore spiritus, retorquere accusationem in ipsos Pharisæos calumniatores & impostores callidissimos, ostendens ipsos & omnes ipsorum sequaces, omnia, quæ aduersus Euangelium dicunt, moliuntur & faciunt, ex Satanica impulsione & dicere & facere. Hac increpatione urget Christus causas malitiæ Pharisaicæ naturales, quæ donec adsunt, non possunt Pharisæi aliter sentire de uerbo, effectionibus eius, & Spiritu sancto, atq; sentiunt. Progenies, &c. Quasi dicat: Pessimi estis, siquidẽ uiperarũ progenies estis: id est, pessimorum hominum non solùm estis filij, sed etiam ipsorum ferociam & auitam malitiam refertis, more uenenatarum bestiarum. hanc malitiam didicistis à Satana & pessimis doctoribus. Vbi uide mihi, pie lector, quàm aptè introducat, non simplicem ferociam, sed uenenatam animantis uenenosissimi similitudine usurpata. Patres (inquit) uestri aduersus prophetas ferocissimi fuere, & uenenatam malitiam in ipsos fuderunt, quos non solùm falsitatis insimulabant, unde doctrinam Dei suspectam reddebant, uerùm etiam occiderunt. Hos imitamini, qui dicitis, In Beelzebub principe dæmoniorum eiicit dæmonia. Quid, quæso, pestilentius proferre potestis, quàm doctrinã ueritatis, ipsósque doctores per sinistram interpretationem suspectos reddere? Vere refertis parentes uestros, uiperas, & uenenatos. Tales sermones profertis, quales estis. Diabolici & Satanici estis, diabolicos, Satanicos, & uenenatos sermones profertis. Nec mirum est, quòd calumniamini, & malè loquimini de me. Nam cùm sitis mali, supple, natura, & uitiosi, hoc est, nati uiperæ & uenenosi, quomodo potestis benè loqui? id est, quomodo candidè de meo uerbo & effectibus eius sentire potestis. Hæc interrogatio magnã ostendit in Christo confidentiã. Vbi obserua, quòd non dicit, non loquimini, sed, quomodo potestis, quasi dicat, non potestis loqui bona, supple, ex ea radice malitiæ, nisi exueritis imbibitos parentum uestrorum mores, & sustuleritis uenenatũ cor, ambitione & iracundia plenum. Malitia plenum est cor uestrum, ea necesse est per uerba redundet. Responsabit aliquis: Boni hominis nõ est, malè loqui, etiã Christo hic teste. Et, ut ille in Tusculanis quæstionibus ait, Non est cũ hominibus contitio decertandum, ne tantisper compar illorum fias, dum paria & consimilia reddere queas. Respondeo: Cùm ueritas blasphemijis inceisitur, & petitur, Euangelio repugnatur, & honori Dei uis infertur, non est silendum. Respondeo, inquit, prouerb. 26. stulto iuxta stultitiam suam, ne sibi sapiens esse uideatur. Profectò nõ sta-

Iudæi natura impij & mali.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Viris etiam Euangelicis licet duriusculè interdū ueritatis hostes appellare.

tim est maledicus, qui pro ueritatis defensione calumniatores ueritatis & blasphemos suis depingit coloribus, & uocabulis malitiæ illorum cõgruis appellat: ut qui mansuetudine præconis uerbi nolunt flecti, duritia uerborum ex feruore spiritus arguti, rumpantur, mollescant & resipiscant. Profectò ut est in adagiis, Duro nodo durus cuneus adhibendus est. Obserua huius accusationis summam, Malos nõ bene de rebus bonis loqui. Deinde aduerte, quòd non solùm propriæ malitiæ ipsos arguit, sed & opprobrat auitam & paternam, quã ut exaggeret, similitudinem usurpat ab animante uenenosissimo, cuius naturam retulimus suprà cap. 3. Obserua: hic locus ostendit, quibus maiorum improbitas debeat obiici. Certè iis, qui auitam malitam induerũt, referunt & exprimunt, quæ non punita in maioribus, plerunque in minoribus, iisdem uestigiis ambulantibus, punitur. Qui uerò malos parentes non sequũtur, sed iustè uiuunt, speciali amore digni sunt: nec debent ignominiam portare pæternam.

Quinã auitas & paternas culpas præstare debeant.

Ex abundantia enim cordis, os loquitur.

Singulari gnome siue sententia prouerbiali confirmat, & rationem adducit, cur Pharisæi nequeant candidè de Euangelio sentire: Quia (inquit Christus) ex abundantia cordis, os loquitur. id est, ut quisque affectus est in corde suo, sic foris loquitur. Sunt enim sermones, indices animi, non aliter atque vultus index est cordis. Profertis blasphemias: ergo affectus habetis blasphemos. Regeritis pro benefactis calumnias & maledicta: ergo captiosum & maledicum cor habetis. Obserua. Cor appellat Dominus, thesaurum bonorum & malorum, id est, locum & repositorium, unde promuntur bona & mala. Nam infrà. 15. ait, Ex corde exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, &c. Proinde scriptura simplicissimè cor hominis, affectuũ sedem facit. Licet philosophi uim irascibilem in pectore, & concupiscibilem subter præcordia locent. Sed hæc parum momenti habent. Nec propter hoc cum quoquam ducendus est funis contentiosus, cùm inueniatur, scriptura etiam renes assignare concupiscibili uirtuti. Porrò Persius, Satyra 5, sententiam hanc allegoria texit, cùm ait,

Index animi oratio.

Cor, thesaurus boni & mali.

Cor, affectuũ sedes.

-Pulsu dignoscere cautus,
Quid solidum crepet, & pictæ tectoria linguæ.

Nimirum innuens, haud aliter animum hominis oratione spectari, quàm uasa dignoscuntur crepitu, quem reddunt, digito pulsata. Idem in Satyra 3.

-Sonat uitium percussa, maligne
Respondet, uiridi non cocta fidelia limo.

Idque prouerbij non solùm locum habet, cùm improbum aut probum uitum arguit oratio, uerùm etiam cùm ex stylo perpendimus ingenium cuiusque, omnemque mentis habitum ex ipsa dictionis ratione coniectamus. Etenim tumidi stylus, turgidus: abiecti, humilis & exanguis: asperi, scaber: amarulenti, tristis ac maledicus: delitiis effluentis, picturatus ac dissolutus. Breuiter omne uitæ simulachrum, omnis animi uis, in oratione, pẽrinde ut in speculo, repræsentatur, ac uel intima pectoris, arcanis quibusdam uestigiis deprehenduntur. Itaque Seneca Mecœnatis delitias ac mollitiẽ ex ipsa hominis dictione colligi scribit: Huc pertinet, quòd Socrates apud Platonem iubet loqui Charmidem, ut eum uideat, nimirum hominem ex oratione æstimaturus. Animus igitur hominis ex oratione perspicitur. Vnde obtrectator, maximus suiipsius proditor est, propterea quòd alienæ famæ detrahendo palàm declaret, se maximum in sinu nebulonem gestare. Si enim ex abundantia cordis os loquitur, multò plura continet cor, quàm os proferat. Emittit enim & loquitur, quod superabundat. Similiter & bona dicens, plura habet in corde.

Oratio hominem ipsissimum nobis exhibet.

Mecœnas & Charmides ex oratione cogniti.

Bonus homo de bono thesauro profert bona: Malus autem homo de malo thesauro profert mala.

Exegesis est prouerbialis sententiæ prædictæ copiosior, ut illius expolitionem afferat, sumpta à similitudine illustrante effectus utriusque naturæ bonæ & malæ in homine. Huius, id est, malæ, per uerbum & Spiritum sanctum non purgatæ: Illius, id est, bonæ, per uerbum & Spiritum sanctum regeneratę. Bonus hic homo spiritalis est. Malus homo is est, quem Paulus. 1. ad Corinth. 2. vocat animalem. Bona de bono thesauro, id est, de corde uiri pij & boni, sunt, quæ Paulus ad Galat. 5. scribit: Fructus autem spiritus, est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Hæc est abundantia & thesaurus cordis boni. Malus autem homo, hoc est, carnalis & animalis, de thesauro suo, id est, de carnali suo corde & animo, profert mala, quæ infra. 15. enumerantur. De corde autem exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ. Hunc thesaurum sese possidere demonstrat is, qui de proximo suo pessima quæque scelera spargit & amplificat. Porrò includit hæc sententia argumentum ab effectu ad causam, ut quemadmodum risus effectus est lætitiæ, & sic argumentamur, hic ridet, ergo lætus est: ita hìc uideatur ad hunc modum argumẽtari Christus: Vos blasphemias & mala loquimini, ergo estis mali & blasphemi. Nam malus homo è malo thesauro cordis sui profert mala. Vos profertis mala de malo uestro thesauro. Ergo estis mali. Obserua. Reprehenduntur hoc loco Pharisæi non vulgaris cuiusdam, sed insignis & pestilentis malitiæ, qua non poterant, quod bonum erat, commendare, & de bono bene loqui. Ergo bonorum ingenium est, de omnibus, quantum licet, bene loqui: & malorum ingenium est, etiam de bonis malè loqui. Colligamus ex superioribus: quòd cùm maledictis petemur, simus patientes. Hoc scientes, quòd de malo thesauro non exeunt, nisi maledicta. Quòd si responderimus his & hostibus ueritatis doctrinam ueritatis blasphemãtibus, dicamus: Progenies Antichristi, filij tenebrarum, quomodo potestis bene loqui, cùm sitis mali? Quomodo potestis amare veritatem, cùm diligatis mendacium? Quomodo amplectemini lucem, cùm tenebras ametis? Obserua. Cordis bonorum, id est, piorum & credentium, pretiosus thesaurus est Spiritus sanctus: Cordis uerò malorum reprobus thesaurus, est caro.

Fructus bonæ arboris.

Arboris malæ fructus.

Argumentũ ab effectu ad causam.

Filij lucis modestè ferant filiorum Satanæ blasphemias.

Thesaurus bonorũ, Spiritus sanctus: Malorum, caro.

Dico autem uobis, quoniam omne uerbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo, in die iudicij.

Rem seriam, & quam vult audiamus attentè, & diligenter perficiamus, pronuntiaturus, ait, Dico: hoc est, Ego, ego inquam, filius Dei, & Deus, uobis affirmo, quòd, qui liberè blasphemant, & quæcunque in buccam ueniunt impudenter expuunt, tanti sceleris pœnas luent, non effugient supplicium æternum: in tremendo illo & maguo Dei iudicio damnabuntur, sentientes & uidentes, quem blasphemârunt, pupugerunt, & calumniis affecerunt. De tantis grauibus peccatis reddent rationem supremo & iustissimo iudici Deo. Hanc sententiam exaggerat & grauiorem ponderosiorémque reddit per comparationem à minore ad maius. Cuius sensum breuiter ad hunc modum complectitur Diuus Hieronymus. Hoc hæret (inquit) cum superioribus: & est sensus, Si otiosum uerbũ, & quod nequaquam ædificat audientes, non est absque periculo eius, qui loquitur, & in die iudicij redditurus est unusquisque rationem sermonum suorum, quantò magis uos, qui opera Spiritus sancti calumniamini, & dicitis, me in Beelzebub principe dæmoniorum eiicere dæmonia, reddituri estis rationem calumniæ uestræ? Idẽ Hieronymus ait: otiosum uerbum, est, quod sine utilitate & loquentis dicitur & au-

Verbum otiosum, quod.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dientis, si omissis seriis, de rebus friuolis loquamur & fabulas nartemus. Cæterùm qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissoluit, & aliquid profert turpitudinis, hic, non uerbi otiosi, sed criminosi, tenebitur reus. Non absimilia his seruus Iesu Christi Paulus ad Ephes. 5. præcipit dicens, Non nominetur in uobis, sicut decet sanctos, aut turpitudo, aut stultiloquium, aut scurrilitas: quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Et ad Colloss. 3. Nunc deponite & uos omnia, iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpem sermonem de ore uestro. Et. 4. cap. Sermo uester semper in gratia sale sit conditus, &c. Si piè & Christianè uolumus uiuere, obseruanter meditabimur qui simus, cuius simus, undè uenimus, quò abeamus, quid Deo debeamus, qualis esse debeat uita nostra, quàm non sit satis, non facere mala, nisi & bona faciamus. Nam ut exciditur arbor, non solùm, quæ malos, sed & quæ non fert bonos fructus: ita & iusto Dei iudicio excidemur, nisi bona fecerimus, ut ut à malis abstinuerimus. Exemplo erit, qui talẽtum, à Domino acceptum, abscondit, & tandẽ fine fructu reddidit Domino, siquidem is proiectus est in tenebras. Exigitur certè, ut quisque pro dono suo profit reliquis. Caueamus igitur non solùm magna, sed etiam parua delicta, ne paulatim in maiora incidamus, si maiora fugere neglexerimus. Sed demus diligentem operam in uitandis minoribus, ut eò cautiores simus & in maioribus. Nam quemadmodum qui bonæ ualetudini student, non solùm magnos, sed & modicos quosuis morbos, atque ipsas etiam morborum utcunque suspectas causas fugiunt. Et quemadmodum auari non solùm magnos pecuniarum cumulos, sed & modicum assem studiosè colligunt. Illi, propterea quòd cupiant perfectam conseruare sanitatem: isti, quòd cupiant omnino ditescere. Ita pij & uerè Christiani affecti sunt in causa iusti tiæ & bene collocandæ uitæ. Præsentissimum ergo fuerit remedium, dicere cum Dauide, In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi. Item audire uerbum Dei, credere uerbo Dei, Deum timere ex animo, honestatẽ amare, recta uelle, quæ contexit natura, hoc est, illa in lucem non proferre, quæ occultata cupit natura: item sæpè animo reuoluere quod semel es dicturus, & cogitare prius, in quẽ finem sis dicturus, loqui cum Deo, tanquam homines audiant, uiuere sic cum hominibus tanquam Deus uideat. Hæc sunt, quæ nos à magnis & paruis peccatis, defendent. Obserua: Non dicit, de aliquo uerbo malitioso, sed de otioso. Quòd si de otioso, quid de malitioso & pernicioso? Nõ dicit de aliquo otioso, sed de quocunque. Prò! quid sunt nostra tripudia, nostri cantus, nostræ delitiæ, nostra prandia, & gaudia, in quæ plerũque resoluimur? Quæ, quæso, est uanitas uitæ nostræ? Quot, quæso, in his otiosa & facta & uerba? Hęc ut sanctè dispensemus, hoc est, ut conuiuia & cantus & gaudia & alia huiusmodi Christianè agitemus, & exerceamus, proposito uerbo Dei agnoscamus uocationem nostram, quã iuxta uerbum sequamur: & tum sanctè uiuemus, cum metu & tremore nostram salutem operantes, Philipp. 2. Obserua: cùm hìc iudicij extremi mentionem facit & minatur hoc futurum, constringit leuitatem nostram, & uitæ reformandæ nos admonet. Age, hanc uitæ nostræ inanitatem expendamus. Quid est in omni uita nostra, cuius rationem minus habeamus, quàm uerborum? Et tamen de illis, etiam otiosis, rationem reddituri sumus. Si de otiosis, quid de noxiis? Quid de mendaciis? Quid de maledictis? Quid de irrisionibus? Quid de periuriis futurum est? Obserua, duplex otium esse: Alterum ignauum, quo inertes parant se non ad negotia, sed ad delitias & uoluptates. Est profectò hoc otium, indicium malitiæ, de quo ait Salomon. Qui operatur terram suam, saturabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est. Alterum, est honestum & necessarium, quo boni uiri reddunt se aptiores ad negotia, & uocationes suas sectandas.

Quid debeat expendere Christianus.

Pusilla delicta qui negligit, paulatim decidit.

Nota similia

Quomodo sibi caueat homo aduersus peccatũ.

Si de uerbo otioso, quid de pernicioso?

Quãta in rebus humanis uanitas.

Otiũ duplex.

Ex uerbis enim tuis iustificaberis, & ex uerbis tuis cõdemnaberis.

Aetiologia est, communi sententia è foro huc adscita, qua concludit Christus

præcedentem disputationem cum Pharisæis. Sensus autem huius ætiologiæ est, Quia iam antè præmonitum, & pro confesso habitum est, cordis animive sordes agnosci ex sermone, per quem despumant: & cùm nihil certius sit, quàm exquisitissimum de omni uaniloquio, in primis autem de conuitiis, atque blasphemiis, contra Deum & ueritatem eiaculatis, iudicium fore habendum, in quo conuitiatores perpetuis condemnabuntur cruciatibus: persuasissimũ habeto, quòd Ex uerbis tuis (si ea ostenderint animum tuum esse iustum) iustificaberis: id est, absoluẽris à pœna, siue iustus & innocens pronuntiaberis. Et ex uerbis tuis condemnaberis: id est, malus declaraberis, & ideo supplicio addicẽris, si uidelicet ea profanum & impium redarguerint animum. Hactenus & facto, quo tã potenter expulit diabolum, surdúmque & mutum restituit: & persuasissima apologia tam euidenter demonstrauit Christus, quòd dicta & facta sua, neque ex Satana neque ex ulla arte impura proficiscerentur, sed ex diuina potẽtia, qua ipse, ceu uerus Messias, instructus, uenerit annuntiaturus regnum Dei, & liberaturus mundum à tyrannide diaboli, ut omnes palàm deprehenderent, atque crederent, Iesum esse Christum, & expectatum illum Messiam. Hæc, inquam, tam clarè & dilucidè proposita sunt à saluatore, ut omnes aduersarij non haberent, quod opponerent, sed planè muti obstupescerent. Lucas. 11. capite, his subscribit, & refert mulierem quandam è turba, tam uiuaci ualidóque Christi sermone captam, exclamasse, Beatus uenter, qui te portauit: & hubera, quæ suxisti. Ita nimirum exclamabat, ut efficacem & admirãdum Christi sermonem laudans, canere epinicium, seu ignem gaudij (ut dicunt) facere uideretur: & ueritatem palàm commendans, eã omnibus patefaceret.

Christus obturat os Pharisęis blasphemantib⁹

Pharisæis blasphemantib⁹ credit muliercula.

Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes.

Quomodo respondent Scribæ, cùm interrogent? Hæc interrogatio est uice responsionis introducta, ad ea, quæ Christus ad blasphemiam Pharisæorum respondit. Et hic euentus, post absolutam Christi apologiam, ostendit, quales erant arbores Scribæ & Pharisæi. Malæ profectò, quòd non simplici, sed malo & astuto animo responderent: ut ex Luca discimus, Et alij (inquit) tentantes, signum de cœlo quærebant. Tentandi itaque gratia, non discendi, Christum interpellant, signum quærentes. Ecce, quantunuis efficax fuerit Christi sermo, nihil tamen permouit Scribarum & Pharisæorum animos, qui tametsi uicti essent, nolebant tamen uel ueritati cedere, uel uideri uicti. Ideo nouam nunc cõtexunt quæstionem. Et ne herbam porrigere, & se uictos fateri uideantur, mira uafricie pollicentur, se nonnihil credituros, si modo editis signis probet Dominus, quod dixerat, se Messiam esse. Obserua: Admirabundus Euangelista adposuit, tunc. Quasi diceret, Mirabile uisu auditúque: cùm obedire illos oporteret propter signa præcedentia, tunc, signum petunt, non pœnitetes, sed tentantes.

Iudæi uafri & dolosi.

Magister.

Vox insinuationis est, dolosa profectò, & assentatoria. Appellant magistrum, cuius nolunt esse discipuli. Hic est & Scribarum & Pharisęorum genius, ut sibi placentes, uelint omnium optimi & religiosissimi haberi.

Magister, uox subdola Iudæorum.

Volumus à te signum uidere.

Marcus. 3. cap. his addit, è cœlo. Ideo non quoduis signorum genus quærebant, sed cœleste. Si è cœlo (inquiũt) uenisti, ut Satanam expugnares, & ab eius tyrannide oppressos liberares, & Deo redderes: si, quæ operaris, non facis ex Satana, sed diuinitus & cœlitus, ex uirtute Dei: age, signũ aliquod cœleste ostende nobis, unde certò sciamus, & ex cœlesti opere colligamus, te de cœlo nobis aduenisse præceptorem & Messiam. De cœlo petunt signum, putantes quòd signa super terram potestate Diaboli (qui rector mundi dicitur) faceret. Nec dubium est, quin cùm signum de cœlo peterent, ad Mosen respicerent & Eliam, qui, ut manifestarent se,

Signa petunt Iudæi è cœlo.

à Deo missos esse, de cœlo signa dederunt: propterea & Ioan. 6. dicebant, Quod ergo signum tu facis, ut uideamus, & credamus tibi? Quid operaris? Patres nostri manducauerunt manna in deserto, sicut scriptū est, Panem de cœlo dedit eis, &c. Ita & hic potuerūt dicere, Testimonium habebat Moses, quòd à Deo esset missus, ex tonitruis, igne, fumo, uocibus & buccina cœlesti in monte Sina: Tu aliquid tale exhibe, ut credamus tibi. Quæ hactenus fecisti, solùm terrena sunt & curandis corporibus accommoda. Volebant certè uel ad imitationē Eliæ, ignem de sublimi uenire, uel, sicut olim ad preces Samuëlis, contra naturam sereno tonare cœlo, coruscare fulgura, imbres decidere: uel huiusmodi aliquid fieri, ut Solem stare in medio cœli, ut Iosue. 10. Aut solem retrocedere, sicut Isa. 38. Obserua. Posteaquam opus Christi, Beelzebub adscripserunt, incidunt in aliud peccatum. Nam non contenti simplici uerbo, præter illud petunt externa miracula & signa. Haud dubiè summa est impietas, non esse contentum simplici uerbo, nec solùm hoc impium est, uerùm & magnæ infidelitatis signum, uelle per externa miracula de certitudine Euangelij confirmari, quasi ipsum, quod est potentia & uirtus Dei, non satis efficax, dignum & certum per se sit. Iam qui uerbum seu Euangeliū inefficax, indignum, & incertum iudicat: is nec potest aliter iudicare de internis miraculis & effectibus uerbi, quàm quòd sint nihili, inefficaces, indigni & incerti. Si quidē contemptis causis, contemnitur & effectus. Cæterùm uerbo & effectibus eius internis contemptis, non aliud restat, nisi ut, exemplo Scribarum & Pharisæorum, externa signa quæras: hoc est, cupias rebus maioribus certificari, quàm sunt uerbum & effectus eius interni. Respondebis. In quem igitur finem Christus & Apostoli fecerunt miracula? Dico: Apostoli fecerunt quidem miracula, cùm primùm spargerent Euangelium, & seminarent uerbum in mundum: Et Christus miracula fecit, sanè in confirmationem Euangelij, nouæque & eatenus incognitæ doctrinæ. Respondebis. Quid igitur peccant Scribæ & Pharisæi? Quid item hodie peccarent homines, petentes externa miracula ad confirmationem Euangelij? Dico: Peccant Scribæ & Pharisæi, & his similes, in hoc, quòd externa signa petunt, & quia illa externa signa pluris faciunt, quàm uerbum, & effectus eius internos. Deinde non contenti sunt simplici uerbo, quasi uerò uerbum Dei non sit uirtus siue potentia Dei in salutem omni credenti, nisi simul habeat & externum miraculum. Neglecto enim uerbo, negliguntur & effectus uerbi in conscientiis. Qui effectus uerbi in conscientiis, morte & resurrectione Christi, ut certissimis signis, confirmati sunt, adeò ut, qui nunc uerbo per mortem & resurrectionem Christi confirmato, non credit, is neque effectibus uerbi in cōscientiis credat: qui effectus, sunt, tranquillare conscientias, pacificare, ac reddere certas, ut apud se certò statuant, quòd per mortem & resurrectionem Christi habeant placatum patrē. Qui huiusmodi est, nimirum impius est, & Scriba, & Pharisæus. Facessant igitur, qui post mortem & resurrectionem Christi de ueritate & efficacia uerbi dubitant. Facessant, qui externa miracula flagitant ad confirmationem uerbi. Beati autem sunt, qui cognoscunt & fatentur cum Apostolo, Roma. 1. Christum esse declarātum filium Dei cum potētia, secundum spiritum sanctificationis, ex eo, quòd resurrexit à mortuis Iesus Christus Dominus noster. Aduerte signum esse naturæ corruptæ & uitiosæ, quærere miracula, nec esse contentum uerbo & internis uerbi effectibus. Deinde infidelitatem esse, præter uerbum & uerbi effectus petere miracula. Rursus, post mortem & resurrectionem Christi nullum amplius miraculum quærendum ad confirmandas conscientias de ueritate uerbi. Ergo contentissimus signis illis, hoc est, septem sacramentis, quibus uis mortis & resurrectionis Christi, nobis credentibus in ipsum, applicatur. Obserua Scribarum arrogantiam in uerbo, uolumus. Quasi dicant, ita nobis placet, ut si uis, tibi credamus, facias cœleste signum. Volumus aperto aliquo signo & miraculo certificari de doctrina tua, num ex Deo sit, nec ne.

Signa qui quærūt, iniuriam faciunt uerbo.

Miracula quorsum edita à Christo & Apostolis.

Quid peccabant Iudæi, signa petentes.

Verbi effectus in conscientiis.

Mors & resurrectio Christi satis signorū dederunt, quòd uerbum Dei uerum est.

Qui

Qui respondens, ait illis.

Paulò ante diximus tres hominum ordines eiectioni dæmonis præstò adfuisse. Alij admirabantur: alij calumniabantur: alij non contenti hoc miraculo, aliud signum de cœlo expectabant. Calumniis à Christo responsum est. Nunc autem respondet iis, qui signum de cœlo petebant, quò certò cognoscerent, hunc Iesum, uerum esse Messiam. Atque hoc responso uaticinatur imminere grauissima exitia, adeóque totius gentis internecionem, opprobrans illis auitam quandam & peculiarem simul & obstinatam prauitatem, quę isti genti peculiariter inhæserit.

Generatio mala.

Hos Iudæos, signum de cœlo petentes, uocat generationem prauam & adulteram. Mala seu praua est, &, ut Græcis legitur, πονηρὰ, qua dictione notatur non uulgaris malitia, sed singularis quædam improbitas, & pronitas ad omne genus malitiæ. Sic legitur, Sed libera nos à malo. Hìc malus dicitur πονηρὸς Satan, ut cuius ingenium perpetuò sit subdolum, peruersum, nunquam integrum, sed ubique & in omnibus malæfidei, ut summæ molestiæ sit quicquam cum eo agere. Ita & huic genti obiicit peculiarem & genuinam quandam prauitatē, qua laborat. Nam plerunque fit, ut peculiarem quandam malitiam deprehēdas in gente aliqua, quæ non adeò obtineat in alia. Vt Cretensibus Paulus, Tit. 1. obiicit consuetudinē mentiendi: Cretenses (inquit) semper mendaces, uentres pigri, malæ bestiæ. Ita & hic populus habebat hoc peculiare, ut esset durus ceruice, prauus, pertinax, & ad credēdum uerbo Dei cessator maximus. Rarò enim admodum fuit syncero animo & bona fide ad Deum, ut ut illum Deus magnis ditauerit beneficiis. Moses hanc prauitatem illis obiecit, Deuter. 32. Generatio (inquit) praua & peruersa. Et capit. 9. Cùm sis populus duræ ceruicis. Similiter Stephanus Act. 7. Dura ceruice & incircuncisi corde, uos semper restitistis Spiritui sancto: quemadmodum patres uestri, ita & uos, &c. Ita & Christus hoc loco illis obiicit consuetam & auitam incredulitatem & malitiam. Sanè hæc generatio corruptæ mentis est, quæ non uult credere uerbo, nisi externis miraculis, sensu & ratione perceptis, cōfirmetur, licet interim sæpè uicta sit in conscientiis. Grandis profectò nequitia est, qua ueritatē uerbi ex miraculis externis, & non ex natura uerbi, æstimamus. Siquidem sic agere, est se iudicem in uerbum constituere, nec uelle à uerbo iudicari. Ergo non leue est peccatum, quærere signa & miracula. Certè animi est diffidentis de bonitate Dei, & non credentis uerbo.

Peculiaria nationibus quibusdā uitia.

Obstinatio & incredulitas, propria Iudæorum.

Et adultera.

Impios & calumniatores Iudæos uocat Christus generationem adulterā: hoc est, filios ex adulterio aut fornicatione genitos, propterea quòd, cùm gloriarentur filios se esse legitimos Abrahæ, non tamen haberent eam fidem, quam Abraham habuit. Quasi dicat: adulterina estis soboles, minimè respondens uel Deo ipsi uel Abrahæ, quos iactatis esse patres uestros. Refertis autem ingenio & affectibus diabolum, genuinum nimirum patrem uestrum. Vos sectamini impietatē maiorum uestrorum, qui fornicati sunt post deos alienos, & consecrauerunt filios suos per ignem, Moloch, Hiere. 32. 3. Reg. 10. Nam tametsi Iudæi, qui fuerunt tempore Christi, non adorabant externa idola, tamen adorabant opera manuū suarum: & sicut patres eorum confidebant alienis Dei cultibus, ita ipsi confidebant humanæ suæ iustitiæ, & operibus legis externis. Quod profectò conferri potest idolorū cultui. Quare recto cognomine uocantur generatio adultera, seu filij fornicationis, quippe quòd sectabantur non legitimam religionem Abrahæ, sed illegitimam superstitionē, & impietatē maiorum suorū. Vnde non simpliciter dicit illam adulteram seu mœcham, sed μοιχαλίδα, inclinatā uidelicet ad adulterium. Fieri siquidem potest, ut quæ nupsit, & uirum habet, semel atque iterum adulterium cōmittat,

Iudæi quare nothi & spurij

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec tamen admodum habeat animum ad hoc facinus propensum. Verùm quæ huic crimini ita dedita est, ut singulari quodam ingenio nata uideatur ad adulterium, utpote cuius omnia spirant adulterum animum, oculus, incessus, sermo, gestus, omnes mores, ea non simpliciter mœcha & adultera, sed magis μοιχαλὶς uocanda est, eò uidelicet peior simplici adultera, quòd nulla sit spes, ab ista improbitate illam aliquando auocari posse. Hoc ingenium, hanc inclinationem, & adulterum hunc animum quantum spirârit hæc generatio aduersus uerbum & uerbi nuntios, uidere est in Mose, Iosue, Iudicibus, & aliis prophetarum monumentis. Non rectum igitur erga Deum habet animum hæc generatio, quòd nullo Dei timore capiatur aliis affectibus mundi occupata. Quemadmodum si, quæ nupsit, mulier animo sit erga uirum impuro, erga alios adultero, ea certè nullo pacto poterit flecti per maritum, quouis modo conetur eam ad animi puritatem reuocare. Ita & hi corruptis animi affectibus & pertinaciæ mentis inuidæ innutriti, ad sanitatem haud quaquam poterant reduci, fœtus scilicet degeneres & adulterini. Respondebis quispiam: Nũquid hoc cõuitium est, uocare honestos homines, religiosos item Pharisæos, & doctissimos Scribas, generationem malam & adulteram, seu filios fornicationis? Respondeo: Minimè omnium. Christus enim designatus est à Spiritu sancto publicus concionator circuncisionis seu Iudæorum. Cõcionatoris autem officium est, peccatores arguere, & in agnitionem peccatorum ducere. Ducuntur autem homines in peccatorum agnitionem, si peccata eorum propriis nominibus perspicuè explicentur & producantur. Quare sicut magistratus non designat homicidium, occidendo latronem legitimè: ita concionator nõ designat conuitium, reprehendendo malos, iuxta rationem suæ uocationis.

Christus, Iudæorum Ecclesiastes.

Vitia hominum proferens Ecclesiastes, non peccat.

Signum quærit.

Quasi dicat: Hęc generatio ductatur solo rationis impulsu, ut petat signa. Animalis est, non potest credere, nisi quæ uidet, & palpat, & quatenus palpat & uidet. Perpetuò laborat diffidentia & incredulitate, adeò ut nunquam sustineat ueritati locum dare. Tot signa uidit, tot miracula & portenta ac prodigia per me facta, experta est, & adhuc signum quærit, quasi non satis signorum uiderit, alioqui non creditura. Sed ut Moysi, magnis portentis diuinitus commendato, nõ crediderũt istorum maiores: sic nec credunt mihi, licet uiderint, à me fieri, quę nemo unquam ante me fecit.

Et signum non dabitur ei.

Non dabitur signum, quale quærunt. Quare? Tentant, & quærunt, ut nouam calumniandi occasionem inueniant. Verè & doctè scribit Sanctus Hieronymus. Quasi non possint (inquit) & cœlestia calumniari, & dicere, ex occultis & uarijs aëris passionibus accidisse. Nam qui calumniaris ea, quæ oculis uides, manu tenes, utilitate sentis, quid facturus es de iis, quæ de cœlo uenerint? Vtique respondebis, & Magos in Aegypto multa signa fecisse de cœlo, Exo. 7. Hæc ille. Marc. 8. scribitur, Et ingemiscens spiritu, ait, Quid generatio ista signum quærit? Amen dico uobis: si dabitur generationi isti signum. Quia hæc signorũ petitio non erat, nisi hypocritica, & subdola contra ueritatis agnoscẽdę lucem tergiuersatio. Multis iam editis portentis non credebant, imò nulla eorum, quæ fiebant, erant illis signorum loco, per quæ ad ueritatem inducerentur, quia uidelicet nolebant induci. Infœlix generatio nullo signo, quamlibet portentoso, abducta fuisset ab incredulitate ad fidem & charitatis fœcũditatem, similis telluri arenosæ, quæ nulla imbrium assiduitate fœcundari potest: & illis, qui perpetuò discunt, nunquam uerò quæ docentur, capiunt: aut certè illis, qui, quæ non libenter audiunt, etiam si millies audiant, nihilo tamen amplius tenent, quàm si nunquam audissent.

Nulla signa obstinatis Iudæis profuerunt.

Iudæi quibus similes.

Nisi signum Ionæ prophetæ.

Hoc signum signatum, hoc est, mors & resurrectio Christi, est omnium miraculorũ maximũ & efficacissimũ. Quod inter cætera satis est omnibus ad salutem & conscientiarum confirmationem & tranquillitatem, si modò iustè applicetur. Hoc ipsum est, cùm potenter & gloriosè per potentiam & gloriam Dei patris resurrexit Christus, in quo confirmatur uerbum & Euangelium, uim habens & uirtutem in salutem omni credenti. Certè qui non credit uerbo, ad hoc signum resurrectionis, nunquam credet. Quæ enim potuerunt dari maiora signa, quàm fuerunt mors & resurrectio Christi? An non uerissimum fit illud uerbum, pro quo quis non dubitauit mori? Ad hoc signum allusit Simeon Euangelicus, Luc. 2. ca.

Signum Ionæ, mors & resurrectio Christi.

Resurrectio Christi, maximum omnium signorum.

> Sicut enim fuit Ionas in uentre ceti tribus diebus & tribus noctibus: sic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.

Aetiologia est, qua Christus explicat typum suæ mortis & resurrectionis, cuius signum fuerit Ionas propheta, & quale signum ipse Iudæis futurus erat: uaticinãs, quantæ calamitates obuenturæ essent impiis & crudelibus Iudæis in hoc seculo: posteà dicturus, quid illis accidet in futuro, Luc. 11. cap. ita scribit: Nam sicut fuit Ionas signum Niniuitis, ita erit & filius hominis generationi isti. Discimus hinc, Ionam fuisse signum in eo, quòd tres dies & tres noctes fuit in uentre ceti. Deinde iuxta historiam Ionæ. 1. & 2. cap. discendum est, quomodo & ad quid fuerit signũ Niniuitis, nimirum ad interitum Niniuitarum, nisi pœnitentiam egissent: ita & Christus uaticinatur de deuastatione & abiectione Iudæorum, quæ facta est quadraginta annis post resurrectionem ipsius, duce Tito Vespasiano. Porrò hæc intelligemus per collationem cõcionis Ionæ cum tempore, quod fuit intra resurrectionem Christi, & deuastationem gentis Iudaïcæ. Missus est Ionas Niniuem prædicatum pœnitentiam: abiit in mare, & absorptus est à cete. Cùm autem post tres dies exoneretur in terram, abiit in Niniuitas, absoluturus suam legationem, & prædicauit, Niniuem post quadraginta dies subuertendam esse. Sic & Christus, tertio die resurgẽs à morte, discipulis suis (quos donis Spiritus sancti instruxit) apparuit quadraginta diebus: & impetrauit, ut respublica Iudæorũ staret adhuc incolumis quadraginta annis, intra quos diuulgaretur signũ Ionæ, hoc est, Euãgelium de morte & resurrectione Christi: & qui uellent, resipiscerẽt. Post hos autem annos Iudæi ita deuastarentur, ut non solùm dispergerentur in omnes fines terræ, uerùm etiam abiicerentur, ne essent ultra, populus Dei. Iudaïcæ ergo genti Euãgelica prædicatione & diuina longanimitate concessi sunt quadraginta anni, iustum pœnitentiæ spatium. Et quoniam intra hos non sunt conuersi ad regẽ Christum, ideo gladio Romanorũ funditus sunt excisi. Matt. 22. Rex autẽ cùm audisset iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, &c. Atq; hoc signũ (ait Christus) dabitur impiis Iudæis, uidelicet deuastatio gentis, & excæcatio populi, post quadraginta annos futura. Et quia neque Euangelij promissionibus neque minis, neque miraculis testificantibus Iesum esse Messiam, nolunt fidem adhibere, sentient, sentient tandem afflictiones & calamitates, ex quibus certificabũtur, Messiam non solùm iam uenisse, sed etiam se ipsos planè ab hæreditate omnium bonorum Messiæ exclusos & abiectos esse. Hæc ueniunt nobis obseruanda, uiri Christiani, ut Christum Dominum agnoscamus, Regem nostrũ adoremus, obedientia & fide cum charitate concedamus in regnũ eius. Caueamus petere experimentum deitatis illius, ualeat apud nos signum Ionæ prophetæ. Equidem efficax est mors Domini, multis signis & prodigiis testata: illustris & gloriosa fuit resurrectio, quam patres, à mortuis excitati, & multis Ierosolymitanis conspicui, testati sunt. Tantis item cõfirmata consistit testimoniis, quantis non aliud Christi

Ionas, signũ Niniuitis & Iudæis.

Collatio Ionæ & Christi

Quadraginta ãni à christi passione, Iudæis concessi ad pœnitentiam.

Omnia Christi, testatissima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mysterium. Testatissima ascensio, in cœlum enim uidentibus suis eleuatus est: mox spiritum misit in discipulos, & infinitis signis prodidit, probauitque se regē esse regum, cui omne debeatur imperium, cui omnes nationes & linguæ sint subiectæ. Amplissimum est regnum, & ineffabilis regis nostri potentia. Hanc Iudæi experiri maluerunt, quærentes signum de cœlo, quàm se in elementissimi regis fidem, curam & tutelam coniicere. Itaque senserunt non imbellem principem, sed qui totum quasi orbem in hostes suos nullo cōcitauit negotio, quos & stirpitus excidit, ac pauculas illorum & ualde calamitosas per totum orbem reliquias dispersit. Obserua. Quòd Christus post diem tertium rediuiua in carne gloriosus surrexit, signum fuit Iudæis, quòd ipse à Deo missus fuerat in resurrectionem & gloriam fidelium: & in ruinam incredulorū. Aduerte, atque ex hoc loco disce ueteris testamenti, quod typus fuit noui & Euangelici. Obserua. Cor terræ, & cor maris, hebraismi sunt, pro medio terræ & maris, in quo nulla est spes uitæ aut reditus. Cùm de hoc signo Ionæ tractamus, utile fuerit expendere scandalum crucis Christi. Submersio Ionæ, submersoribus & Niniuitis simplex factum esse uidebatur, hoc est, interitus Ionæ. Sed non agnoscebatur ab illis esse signum rei, quæ gerebatur: hoc est, non agnoscebant Ionæ liberationem post triduum, neque uirtutem & iudicium Dei, neque quid ista præfigurarent. Sed magis uidebatur illis ira Dei sæuire in Ionam, quàm in Niniuitas, quum ille submergebatur, ut reliqui euaderent. Ad eum modum & Iudęis mors Christi ob oculos erat. Iudicium uerò & propositum Dei, & quale signum esset Iudęis, interituris, nisi resipiscerent, nō item. Nihil tale cogitabant: sed securi erant, putantes iram Dei esse aduersus hominem, quem mori uidebant. Cuius mors mortis fuit destructio, & omnium credentium uitę reparatio. Huius resurrectionem post tres dies non uidebant, neque animaduertebāt futuram breui totius gētis suę subuersionem. Obserua: Cùm in aliqua ciuitate probi ac pij affliguntur, signum est irę Dei aduersus impios. Vade Christus crucem ferens, & ad mulieres flentes conuersus ait, Nolite flere super me, sed super uosmetipsas, & super filios uestros flete, &c. Si enim hoc fit in uiridi, quid fiet in arido? Ad eundem modum afflictio illa Israëlis in Aegypto, signum erat adfligendæ Aegypti. Captiuitas Israëlis in Babylone, signum erat futuræ euersionis & Babylonis. Adflicto Lot in Sodomis, Sodomitis signum erat futuræ euersionis & interitus. Rogabis: Quomodo fit, quòd tribus diebus & tribus noctibus Christus fuerit in sepulchro? Synecdoche est, pars pro toto. Fuit corpus in sepulchro, & anima apud inferos in limbo cum patribus, feria sexta, sabbatho, & Dominica.

Iudæi hodiéque perfidiæ suę pœnas luunt.

Testamēta uetus, typus noui.

Cor terræ & cor maris.

Niniuitę in Ionę submersione, & Iudęi in Christi morte, dei propositum ignorabāt.

Afflictio piorū, signū irę Dei, breui sese prodituræ.

Christ⁹ quomodo tribus diebus & tribus noctibus in sepulchro.

Viri Niniuitæ surgent in iudicio, cum generatione ista, & condemnabunt eam, quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plusquam Ionas hîc.

Postquam uaticinatus est Christus, quantæ miseriæ & calamitates obuenturæ essent impiis & obstinatis Iudęis in hoc seculo, uidelicet, quòd post 40. annos resciderit publica eorum deuastaretur, & ipsi aut crudeliter trucidarentur, aut ducerētur captiui in omnes fines terræ: Nunc autem prædicit, quid in futuro seculo ipsis accidet: ibi enim perpetuò condemnabuntur, & sempiternum cruciatum sustinebunt: idque non simpliciter, sed (quod uehementissimè dolebūt) cum magna omnium insultatione & exprobratione. Grauiter hoc negotiū exaggerat, ad hoc adducens bina exempla, quorum prius est ab historia Ionæ. Et in utroque alludit ad iudicia forensia, in quibus discutiuntur causæ: ibi sunt accusatores ac rei, testes item & iudex cussurus & inquisiturus accusatos siue reos, qui in hac actione sunt Iudęi, Christo rebellantes, Niniuitæ ceu accusatores ac testes resurgent cum generatione ista Iudaïca, & condemnabunt eam, supple, ut incredulam & contemptricē uerbi: quia

pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Aetiologia est condemnationis, à susceptо uerbo. Quasi dicat: Qui, quoniam ad unius peregrini hominis prædicationem, uitam suam emendarunt, uel tacentes ipso facto suo accusant Iudæorum perfidiam, qui efficacissima Christi Messiæ doctrina, & tot miraculis non sunt ad pœnitentiam commoti. Testabūtur item iustissimam esse damnationem eorum, qui tanta pertinacia rebellarunt Deo, cùm tamen Iona maiorem & illustriorem haberent coram adstantem: nimirum Christum qui est plusquam Ionas, quia est filius Dei, quia plusquam propheta, quia ad ipsum omnes prophetæ, ut serui illius, respiciunt, quia efficacior prædicator.

Niniuitæ quomodo eō damnabunt Iudæos.

Obserua, propter quæ Iudæi præ Niniuitis reprehensibiles & condemnabiles sunt.

Niniuitæ.	Iudæi.
1 Gentes extra œconomiam Dei.	1 Populus in fœdere Dei.
2 Ionas ignotus ad eos venit.	2 Notus in Iudæa Deus.
3 Ionæ aduentus, à nullo prædictus.	3 Christ⁹ oraculis ꝓphetarū ꝓmissus.
4 Ionas nullum edidit miraculum.	4 Christ⁹ miraculis & doctrina clarus.
5 Ionas neminem beneficiis sibi conciliauit.	5 Christus multos gratuitis beneficiis adiuuit.
6 Ionas nihil magni promittebat.	6 Christus ultro pollicetur remissionē omniū peccatorū, & regnū Dei.
7 Ionas tātùm comminabatur exitiū.	7 Christus ſquas nō intonabat minas.
8 Ionas solùm triduo prædicauit.	8 Christus multo tēpore docuit, & doctrinā suā miraculis confirmauit.
9 Per unum duntaxat admoniti.	9 Per tot proph. Ioan. deinde & Christum ipsum.
10 Tantùm unius prædicatione.	10 Tanto tempore admoniti.
11 Pœnitentiam egerūt ad prædicationem serui.	11 Ipsum Dominum crucifixerūt, tantum abest ut pœnitentiā egerint.

Eam ob rem Niniuitæ meritò insultabunt impietati Iudæorum in iudicio Dei, propterea quòd ipsi conuersi sunt ad pœnitentiam prædicatione Ionæ, Iudæi autem pœnitentiam sectari neglexerint etiamsi cum audirent, qui non tantùm Iona, sed omnibus prophetis maior est. Magna profectò fides, & parata obeditio Niniuitarum, qui tametsi neque legem Dei, neque prophetas habuerint, neq; aliquod etiam ex Iona miraculum uiderint, sed tātùm audierint, Adhuc 40. dies, & Niniue subuertetur: tamen non rogauerunt Ionam, quis esset: Et Iudæi rogauerunt Christum, Quis es? Quid de te ipso dicis? Hi sciebant quales essent ipsi: Iudæi phi lautia ducti, nesciebant quales essent. Hi nullum signum quæsierunt, satis signorum illis erat, quòd malitia creuisset, unde facilè moti sunt, ut quæ Ionas minabatur, futura crederent: Iudæi non contenti multis miraculis, signū petierunt de cœlo, & obstinatiores manserunt. Hi non expenderunt uetustatem urbis, quæ fuerat mox à diluuio condita. Non dicebant, Hęc ciuitas tot annorum centurias stetit, est omnium antiquissima, putas iam subuertetur? Non dicebant multus est populus in hac ciuitate: nunquid perdet Deus tantum populum? Sunt etiam, & si non omnes, tamen aliqui in illa probi & iusti: nunquid illi interibunt? Nihil horum præterebant, simplici uerbo crediderunt, & pœnitentiam egerunt. Iudæi uerò neque multis miraculis, neque uerbo & sancta doctrina contenti, semper aliquid suæ malitię prętexuerūt & prętexunt, iure optimo à Niniuitis condēnandi. Colligere possumus ex superioribus, Niniuitarū resipiscentiā, à nobis imitandā: obstinatam uerò Iudæorum perfidiam, fugiendam: propter quam multæ calamitates & damnationes manent ipsos. At enim quod Christus concionatur & uaticinatur Iudæis,

Comparatio Niniuitarū cum Iudæis

Admonitio ad pœnitentiam.

hoc idem etiam cõcionatur nobis Christianis. Nam si perrexerimus uerbum Dei contemnere, & in impœnitentia perdurare, primùm quidem abiiciet nos Deus etiam in hoc seculo, in omnia genera afflictionum. Si enim non pepercit naturalibus ramis (ut Paulus ait) quomodo parcet nobis alienis? Deinde in futuro seculo iniiciet nos in perpetuam damnationem, cum magna omnium gentium insultatione. Surgent enim gentes idololatræ, & exprobrabunt nobis nostrã impietatem: quòd cùm multi ex ipsis maluerint uitam suam præsentaneo mortis periculo expone re, quàm fidefragi esse, nos tamen tam leues & inconstãtes fuerimus, ut ne tantillam quidem rationem datæ fidei habuerimus. Surgent & maiores nostri in iudicio Dei, & condemnabunt nos impietatis nostræ: quòd, ut exemplo suo nos moderent, ritus sacros, in Ecclesia sanctè obseruandos, docuerint, multa in pauperes expenderint, multa in conseruanda studia religionis cõtulerint: nos autẽ audentes claríssimam Euangelij lucem, neque sanctos ritus diligenter obseruemus, & neque pauperum neque religionis curam habeamus. Quare si ad tanta supplicia & tam graues exprobrationes horremus, multò magis horreamus ad impœnitẽtiam nostram, & resipiscamus, ut in primis Deo seruiamus, & supplicia effugiamus.

Idololatræ condemnabunt impios Christianos.

Maiores nostri nos pergent reos in iudicio.

Regina Austri surget in iudicio cum generatione ista, & condemnabit eam. Quia uenit à finibus terræ, audire sapientiam Salomonis: & ecce plus quàm Salomon hîc.

Adducit alterum exemplum de Regina Austri, ex rebus Salomonis petitum. 3. Reg. 10. Quo probat Christus, eos nullam habituros excusationẽ, qui Euãgelium non suscipiunt. Vtitur autem Christus gentium & Ethnicorum exemplis. Impromis, ut confundat Iudæos, qui uolunt esse populus Dei, nec tamen uerbo Dei credunt. Cùm gentes nihil non laboris pro audiendo uerbo susceperint. Secundò ut prouocet Iudæos exemplis gentium ad susciendum uerbum & si non uideãt externa signa, aut miracula, quę gentes non curârunt. Tertiò commendat Christus hoc gentium exemplo, eos qui simplici uerbo contenti sunt, & illi credunt, non quęsitis externis miraculis. Arbitrantur hãc reginam ex Arabia fœlice, siue Sabæorũ, cuius regio thurifera, Saba cognominata est, uenisse. Alij contẽdunt uenisse illam ex Aethiopia, in qua nobilissima est insula, Nilo circunflua, Meroë dicta. Cęterùm est urbs in Meroë uetustissima, Saba, quam posteà Meroën denominauit Cambyses Rex in sororis memoriam, quod pariter & Iosephus & Strabo annotarunt. Plinius li. 2. cap. 73. Meroën appellat caput gentis Aethiopum. Idem 6. lib. cap. 29. Regnasse hîc (ait) fœminam Candacem, quod multis iam annis nomen ad reginas transiit. Vnde & locus ille, qui Act. 8. ca. de eunucho Cãdaces extat, rectius intelligi potest. Putant itaque reginam hanc, quam scriptura appellat reginam Saba, siue Sabæam, ex insula Meroë Ierosolyma uenisse, & eius regiam Meroën posterioribus seculis, prioribus autem Sabã cognominatam fuisse. Nonster Euangelista eandem uocat reginam Austri. Vergunt enim ad Austrũ Aethiopia & Aegyptus. Et Iosephus indicat eam tam Aethiopiæ quàm Aegypto præfuisse. Vtcunque uerò res habeat, siue uenerit ex Arabia fœlice, siue ex Aethiopia, & ex regia sua Saba, utraque sanè regio longissimo itinere ab Hierosolymorum urbe distat. Hæc regina non uenit à terræ finibus, hoc est, longinquissimo itinere, ad Salomonem, nisi ut per eum audiret uerbum & sapientiam Dei. Venit enim ad illum in nomine Domini. Et quoniam Dei sapientiam è longinquo tam diligenter ab homine requisiuit, condemnabit eos, qui neque in proximo ipsam Dei sapientiam, ab unigenito filio eius, in carne apparente, audire uoluerunt. Ex his habemus argumentum, quòd hi qui cum ingenti labore, ueritatis participes fieri quærunt, eos in iudicio condemnabunt, qui ipsam sese offerentem aspernantur.

Christus utitur Ethnicorum exẽplis.

Regina Saba, quæ & unde.

Meroë insula & urbs.

Candace, nomẽ reginis Aethiopum commune.

Auster pro Aethiopia aut Aegypto

Collatio Reginæ ad Iudæos.

Regina Austri.	Iudæi.
1 Mulier ethnica.	1 Viri Iudæi.
2 Longum iter emensa.	2 Domi & in præsentia.
3 Nullis sacramentis Deo initiata.	3 Populus Dei, lege ornatus.
4 Venit.	4 Audiunt.
5 Cum periculo.	5 Sine periculo.
6 Labore magno.	6 In quiete.
7 Grandi sumptu.	7 Gratis & sine impensa.
8 Ad Salomonem.	8 Christum.
9 Auditura sapientiam.	9 Contemnunt.
10 Afferens munera.	10 Auferunt, quæ possunt.

Hos profectò condemnabit Regina Austri, qui tot modis ad pœnitentiam uocati, resipiscere noluerint. Cùm enim in die iudicij uiderint reginam tanta fide & diligentia tantóque zelo, Salomonem, minorem & inferiorem Christo, ad audiendam & discendam sapientiam, quæsiisse, facilè colligent se tantò grauius puniendos, quantò contemptius summum Dei donum fastidierint, ipsum item Dei filium, & gratis oblatos cœlestes thesauros contumaciter & pertinaciter repudiarint, ipsum habere spiritum Beelzebub dixerint, capitalibus insidiis & odiis appetierint, tantum aberat ut flexi fuerint ad pœnitentiam. Quid quæso in die iudicij respondebunt, quibus hodie prædicatur Euangelium, & offertur uita sanguine Christi parta, à quibus interim nihil aliud postulatur, quàm obedientia, puritas & honestas uitę, ut calcatis prauis affectibus rectè sapiant & uiuant. Sed uideas omnia præpostero quodam ordine agi. Quorũ enim interest prædicare uerbum, relictis mensis, ut pascant gregem, illi tacent, relictóque grege aliò abeunt, ministraturi mensis, & uitam, suę uocationi nihil admodum respondentẽ, acturi. Quin & fastidiunt tam uerbum, quàm eos, qui uerbum prædicant, adeò, ut non putent hoc munus ad se pertinere, sed ad mendicos referunt, & uiros pauperes, quasi hoc fungi munere, sordidum sit, & parum ipsorum dignitati respondens. Alios uideas plebeios, agricolas, & altioris gradus uiros, pessimè transigere dies, diuinitus sapientiæ audiendæ & discẽdæ consecratos, nempe dies festos, in quibus alius mauult uentri indulgere, ut farcimina deuorare, uinum potare, & rebus se oblectare uanis & noxiis, ludo, & iocis adesse, quàm sacrificiis & prædicationi, quàm uenire in cœtum sanctum, & supplicia uota, & gratias omnipotenti cum tota per sacrificium offerre Ecclesia. Videas & alios ciues & oppidanos non minori impietate laborare. Nam die etiam dominico, cum tractatur uerbum Dei, mercẽs suas componunt, negotiatum abeunt, uel domi occupantur rebus prophanis, conciones sacras negligunt. Eodem morbo ductantur plerique aduocati, & qui causis præsunt forensibus, uix ab illis datur horula sacrificio & sacræ lectioni, audiendæ, adeò animus quæstui est attentus. Quòd si huiusmodi ciues semel & iterũ templa Christi ingrediantur, domi mercibus, diuitiis, aut saccis incluſum deuinctúmque relinquunt animum. Non enim, dum uerbum Dei tractatur, perpendũt quæ ipsis dicuntur de uita christianè instituenda, de iustitia, & charitate, de contemnendo mundo, de uiua fide, pœnitentia & beneficentia. Vbi si concionator grauius contrectet (ut negotium postulat) ipsorum ulcera, auaritiam, usuram, furta, rapinas, oh quàm hîc saliunt imò exiliunt molles isti mercatores, impostores, & publicani! Si adulteris, scortatoribus & potoribus, uitam opprobret porcinam, mores plus quàm brutos, & fœditates plus quàm diabolicas, mirum, quàm hic grunniant porci, latrent canes, quàm impudenter & confidenter ualedicant Christi Euangelio & prædicatoribus. Plerique nobiles, & nõ pauci aulici,

Iudæos condemnabit regina Austri.

Præpostero ordine omnia hodie agi, præcipuè quod ad uerbũ pertinet.

Abusus circa dies festos

Verbi Dei quantus hodie contemptus.

Veritas odiũ parit & fugã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uix homines, ut sibi uidentur, sed semidei, adeò sibi placent, ut quasi dicam Deo

Nobiles ignobiles, sibi indecorũ putant, concionibus adesse

scribant, tum ij maximè, qui militiam profitentur, & qui rapto frequentius uiuũt, & adulantur, indignũ se putant, probrosúmque suæ illustrissimæ nobilitati (fortassis rectius dicerent, densissimæ obscuritati, ac extremæ uanitati) audire concionnes sacras. Et in suis pagis & parœciis aut alibi, concionatori præscribunt, quid & quatenus doceat, moneat, & accuset. Imò uideas illos, quò citius uenarum abeat, præscribere atque edicere sacrificio, ut breuiter & citra uerbum ad populũ, absoluat sacrificiũ. Timeant hi salutis suæ hostes, ne participes fiãt illius increpationis, quæ apud Isaiam cap. 30. legitur his uerbis: Populus ad iracundiam prouocans est, & filij mendaces, filij nolentes audire legem Dei. Qui dicunt uidentibus (id est episcopis & prędicatoribus) nolite uidere, aspicientibus, nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt. Loquimini nobis placentia, uidete nobis errores, &c. Sunt & hodie do-

ciceronianis putet inculc. scripturarũ fermoi nempè similibus amaracus.

cti quidam, & quorum aures ex Ciceroniana phrasi, molliores & delicatiores factæ sunt. hui quàm hi offenduntur ad scabrum istum & parum suauitatis habẽtem stylum bibliorum! His admodum graue & molestum est audire agrestem, simplicem, & probum aliquem concionatorem, nihil aliud proponentem, quàm simplices istos & incultos (ut dicũt) Prophetarum & Apostolorum sermones, eadem subinde chorda oberrantes, & nihil aliud inculcãtes, quàm fidem, spem, charitatem & innocentiam. Interim, si Deo placet, dum uerbum prædicatur, legunt hi doctuli poëtas, libros amorum, Pantagruelem, & huiusmodi librorum sordes, quorum quàm auocant ab amore Dei, & ad Ethnicismum prouocant. Nisi ergo & episcopi & sacerdotes, parochi & monachi, principes item & nobiles, mercatores & agricolæ, nósque adeò omnes diligenter operam demus audiendis cõcionibus, & zelo pio ac bono, iuxta uerbum Dei auditum, uiuamus, profectò surgent in iudicio Niniuitæ, & regina Austri, & condemnabunt nos, dabimúsque grauissimas nostræ impietatis & ingratitudinis pœnas ultori Deo.

Cùm autem immundus spiritus exierit ab homine.

Lucas. 11. cap. hunc locum subiicit responso Christi, Pharisæis facto, quòd Satanam non eiiceret in nomine Beelzebub. Videtur autem hic locus exaggeratio esse potentiæ & insidiarum Satanæ, fortis & armati illius uiri, quem nemo superare potest, nisi fortior illo fuerit. Proinde hoc exemplo probat Christus auditores uerbi, & posteà contemptores, iusto Dei iudicio in extremam cæcitatem ruere, ex qua reuerti nequeant. Timendum igitur nobis est, ne cognito Euangelio, aut superbire incipiamus, aut illud fastidire. Item hic locus est uaticiniũ supplicij, quod futurum est super Pharisæos ac totam ferè gentem Iudæorum. Cùm immundus

Satanas, spiritus quare immundus.

spiritus, id est, Satan, dictus immundus, quòd sua culpa datam diuinitus puritatem amisit, & quoniam immunditia delectatur, immunditiam in mundo fouet & plantat, omnémque persequitur sanctimoniam. Exierit ab homine, mancipio Satanæ propter peccata. Exierit inquam potentia uerbi, & fide in Christum coactus. In baptismo enim & in sacramẽto pœnitentiæ seu cõfessionis, ac quoties ad Deum

Satanas quomodo eiicitur.

conuertitur homo audito uerbo & credito fide uiua, pellitur Satan. Et Petrus. 1. epist. ca. 5. hortatur, ut resistamus Satanæ, fide, supple, quæ per charitatẽ operatur.

Ambulat per loca arida, quærens requiem, & non inuenit.

Quasi dicat: Errat Satan, ceu exul, & regno suo pulsus, inops consilij & omnium

Satanas, hostis quantus.

pariter rerum indigus. Et ob id circuit sicut leo rugiens, èstque regni deperditi sitientissimus, unde perpetua agitat consilia de illo recuperando. Quæ nos maximè incitare debent ad preces & uigilias, cernentes, quàm strenuum & infatigabilem habeamus hostem. Verbum, ambulat, uox est sedulitatis & diligentiæ, qua &

Ambulare.

Petrus loco adducto paulò antè utitur. Hinc discę, Satanam non dormire, & si nos

Satanas semper insomnis

dormiamus. Cùm dicitur ambulare per loca arida, &, ut Lucas scribit, inaquosa

quærens requiẽ, significatur Satanas neque feriari neque dormire: perpetuò enim occasiones captat, quomodo hominem occupet. Circuit enim loca arida, id est, corda uerbi & fidei cupida, & sitientia iustitiam, ut illa expugnet, & illa expugnata occupet. Nec loquitur hic Christus de impiorum cordibus, aridis, & priuatis gratia Dei & cognitione uerbi. Si quidem in his cordibus facilè inuenit requiem Satan. Aut sunt uasta & adusta loca passim obuia in regionibus, in quibus nulli habitant homines, ut sunt profundi saltus, magnáque deserta, quò fugit præ ira & indignatione, quòd pulsus est ex hominibus. Sic legimus Christum in deserto à dæmone inuentum. Iam in Iudæa pauce aquæ sunt. Huc respexit cùm dixit, inaquosa, eiusmodi enim sunt Iudææ deserta. In aliis autem regionibus, ubi etiã deserta aquis abundant, habitant etiam dæmones, in desertis paludibus & fluminibus, ubi & subinde homines submergunt qui illic lauant uel nauigant, inueniuntur etiam in fluminibus quibusdam & aquis aliis monstra, quæ pueros in ripa forte lusitantes alliciant in aquam, & demergant. Hęc uocantur Noxæ à quibusdam: sunt autem dæmones. Expellitur igitur in loca arida, hoc est in deserta, ubi non quiescit, obambulans undique, si uel in ipso deserto damnum dare queat. Nam hęc sola requies, hoc solum refrigerium eius est, ut damna inferat. Quid autẽ damni dare posset in locis arentibus, & inhabitabilibus? Hoc donemus, exurat ibi terram fulmine. sed nullus inibi est, qui agrum colat. Depopuletur illic segetes grandine. sed ne gramina quidem illic reperies. Immittat pestem. sed inde absunt tam homines quàm bestiæ, quos infectus aër perdere possit: adeóque nullam planè opportunitatem nocendi habet in locis desertis. Quare nec ullam ibi requiem inuenit. Quid ergo? Num desperato animo descendit in abyssum? Minimè omnium. Sed cùm sit spiritus totus compositus ad inferenda damna, tunc dicit, reuertar, &c.

Arida pertẽtat Satanas.

Corda impiorum arida.

Dæmones ubique incommodant.

Tunc dicit, reuertar in domum meam unde exiui.

Mille artibus & dolis plenus ad nocendum, rugit, & super terram repens, suæ maledictionis uires exerit, moliens ac comminiscens, quomodo noceat. Regni eiusdem deperditi sitientissimus est. Vnde perpetua agitat consilia de illo recipiendo. Consultat igitur, qua uia poterit redire ad eum, à quo potentia uerbi exire coactus est. Non libenter recedit Satan, sed coactus recedere, tamen redit. Vnde facilè cõiicimus, quàm magnum immineat periculum uitris piis conuersis, quibus etiam metuendum est à Satana. Horribile est Satanam uocare pios conuersos, suam domum, fortasis ea spe, ut rursum occupet ad tempus dimissam. Ferre quidẽ potest Satan, ut ad tempus eiiciatur, modò pateat illi posteà reditus. Quemadmodum electi ipsius Dei, ita reprobi malignorum spirituum sunt habitacula, etiam si fores obsideri haudquaquam uidentur.

Satanas eiiã pios aggredi tur, ut inhabitet.

Et ueniens, inuenit eam uacantem, scopis mundatam, & ornatam.

Redit Satanas, & inuenit eam domum, id est, conscientiam hominis, uacantem, supple, uitiis, mundatã, & purgatam scopis, id est fide uiua, & pœnitentia: & ornatam, supple, fructibus Euangelio dignis, sine quibus non consistit, sed moritur fides, Iacobi 2. cap. Quasi dicat, inuenit hominem iam sanctificatum, & egregiis spiritalibus dotibus ornatum, ut facilè uideat, se prioribus artibus illum non posse obtinere, quòd artes illæ ipsi notæ sint.

Tunc uadit, & assumit septem alios spiritus secum, nequiores se.

Cùm uidet, quem prius occupauerat, conuersum, & donis spiritalibus ornatũ, fluctuat rursum occupare ipsum. At rursum agnoscens se uiribus imparem grauius urget adiungens sibi omnes spirituales nequitias, quas significauit Christus per septenariũ numerũ, omnibus uiribus annitens, ut ereptum sibi regnum recuperet. Ideo resistendum est fortiter in fide, ait Petrus. Pugnandum est cæsim, punctímq;

Universidad de Deusto
Biblioteca

Satanas fortis, forti animo repellendus.

cùm instat pugna. Et profectò semper instat pugna, quæ fortes deposcit uiros, alioqui uincit Satanas, & reuera recuperat regnum sibi ereptum, nobis securè interim conscientias nostras tuentibus, & uerbum Christi cum fiducia non amplexantibus. Hauddubiè Satanas desperatissimis quibusq; malis malè gratos implicat & opplet: ut tandem non possint non perdi cœlitus, ac noua quadam crudelitate à iustissimo Deo excindi funditus: id quod Iudæis, uerbum & præsentem Messiam negligentibus & contemnentibus usu uenit in famoso illo lachrymabilique urbis & gentis per Romanos excidio. Quemadmodum enim excæcatio tum sic excreuerat, ut solitò esset maior se ipsa septuplo: ita oportebat ipsos quoque Iudæos multiplici flagello cædi, malisque extingui cumulatissimis. Cum Iudæis expedient idem supplicium, qui nolunt regnare Christum super se, qui cum Iudæis clamant, Non habemus Regem, nisi Cæsarem. Senserunt sanè isti se non tantùm Cæsarem, sed & inclementissimum habere cæsorem. Sentient etiam hi, quos clementissimo principi Christo præferant. Obserua: cùm dicit, Assumit septem spiritus, &c. Magnum quidem significat laborem & magnam Satanæ potentiam requiri ad recuperandum homines euangelicos ad tempus: tamen posteà Satanam uincere, nisi perstiterint fortiter in fide, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Obserua. Hic locus nos inuitat ad timorem & uigilantiam, ne Satan nos securos & dormientes rursum occupet. Aduerte: ut sancti spiritus sunt septem dona, ita maligni spiritus sunt septem malitiæ.

Iudæis similes, qui.

Et intrantes habitant ibi.

Oscitantia nostra & negligétia uerbum & amor Dei pereunt in nobis.

Intrant, propter nostram oscitantiam, & negligentiam, quibus rebus cognitio uerbi in nobis obfuscatur, & amor Dei extinguitur: his autē amissis nō possumus resistere Satanæ, & exercitui eius nequissimo, & ad nobis nocendum paratissimo simul & concitatissimo. Habitat Satan ibi, id est in homine, ut suo mancipio, propter peccata, quæ sunt uis & potentia Satanæ tyrannica, qua occupat hominē.

Contemptor saluris suæ inhabitatur à diabolo.

Obserua: dum quis suæ salutis & negligens & contemptor est apertius signum habet, quòd sit dæmonum habitatio, quàm si obsessorum more seipsum dilaceret, ac totos dies & totas noctes succlamaret & insaniret. Sic Satanæ habitaculum factus est Iudas, dum in eum intrauit, Ioann. 13. Intrat: quia vult peccator, & Satanæ fenestram aperit.

Et fiunt nouissima hominis illius, peiora prioribus.

Tyrannis Satanæ quanta in homine sub iugū remisso.

Restitutus Satanas in regnum deperditum, hoc est in hominem, sæuit clementius, unde fœdiorem uiuit homo uitam, ueritatem oppugnat impudentius, superstitionem & impietatem feruentius exercet, surdius audit uerbum, obscurius ueritatem cernit, nulla uirtus siue palato siue olfactui illius sapit, breuiter omnia sinistrius illi habent, quàm anteà. Obserua pœnam, qua puniuntur redeuntes ad uomitum, ut magis ac magis excæcētur, &c. Operęprecium ergo est non obliuisci eius dicti, quod Dominus ad paralyticum dixit, Iam sanus factus es, Noli ergo amplius peccare, ne quid tibi grauius contingat, Ioan. 5. Ne itaque simus inertes & socordes, si in nobis regnare cœpit Christus, sed uigilemus, ubique & semper, orantes Dominum, ut regnum ipsius aduenias, liberétque nos à malo.

Sic erit & generationi huic pessimæ.

Infelicissima gentis ecclesiæq; conditio, & portentosa malitia.

Accommodat Christus, adductum exemplum ad impios Scribas & Phariseos: atque hoc nomine notat pertinacem malitiam Israëliticæ gentis, subinde relabentis ad suos mores. Olim uitiis & cupiditatibus dæmoniacis seruiebat: per legem ac prophetas utcunque liberata est, sed subinde rediens ad ingenium, redibat ad idola, sacrificabat in lucis, occidebat prophetas, emendabatur afflictionibus per Pharaonem in Aegypto, per Nabuchodonosor in Babylone, per Philistinos & Moabitas bello & aliis uariis calamitatibus. Tandem à filio Dei tot modis prouocata,

nimirum à quo palàm demonstrata est uera salutis ratio, ut omnis qui crederet in Christum, haberet uitam æternam, non solùm renouauit, uerùm etiam multis partibus omnem impietatem maiorum suorum superauit. Non solùm omni genere contumeliarum, Christum, Euangelium & miracula Christi uirulentissimè calumniati & execrati sunt, uerùm etiam ipsum innocentissimum Iesum Christum ad crucem falsis criminibus adegerunt. Vnde prodigiosa quædam cæcitas, & septuplo miserabilior, quàm fuerat maiorū, cepit animos illorum. Et ita afflicti sunt, ut nulla grauior calamitas potuerit eis accidere. Primùm respublica eorum ad internecionem usque deleta est. Deinde ita excæcati sunt, ut hodie non solùm apertam lucem non uideant, sed etiam apertissimis mendaciis suorum Rabinorum fidem adhibeant. Postremò quia excisi sunt à Christo, sunt & excisi ab omnibus cœlestibus bonis, & obnoxij perpetuæ damnationi. Iam quid hac calamitate uel horribilius uel calamitosius? Hoc demum uerè est, postrema hominis peiora fieri primis. Porrò tunc tua res agitur (ut est in prouerbiis) paries cùm proximus ardet. Quod impiis Pharisæis ob ipsorum obstinatam impietatem uaticinatus est Christus, idem nobis & uaticinatum esse agnoscamus. Nam, ut Paulus ad Titum. 3. cap. scribit, Apparuit nobis benignitas saluatoris nostri, non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per Iesum Christum saluatorem nostrum: ut iustificati gratia ipsius, hęredes simus secūdum spem uitæ æternæ. Si autem, quemadmodum admonemur, 2. Petri. 2. ca. posteaquàm refugerimus ab inquinamentis mundi, per agnitionem Domini & saluatoris nostri Iesu Christi, tamen his rursum inuoluti, superamur, fiunt certè & nobis postrema peiora primis. Satius enim fuisset, non cognouisse uiam iustitiæ, quàm ubi cognouerimus, cōuerti ab eo, quod traditum est, sancto præcepto. Tum enim accidere solet, quod prouerbio dicitur, Canis reuersus ad suum ipsius uomitum: &, Sus lota, reuersa ad uolutabrum luti seu cœni. Demus igitur operā fratres, ut per fidem & charitatem conseruemus nobis Christum: & declaremus nos gratos obedientia fidei uiuæ, ut credentes, exultemus lætitia inenarrabili & glorificata. 1. Petri. 1. reportantes finem fidei nostræ, salutem animarum nostrarum, per Iesum Christum, qui sua misericordia dignetur nobis aperire oculos, & animos inflammare, ut cum ipso æternùm uiuamus. Amen.

Pœnæ à Iudæis datæ.

Pharisęis qđ dicit christ⁹ dicit & nobis.

Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius & fratres stabant foris, quærentes loqui ei.

Nondum plenè apologiam suam absoluerat Christus, qua docebat, & apertè manifestabat, se, non præsidio Beelzebub eiicere dæmonia, sed propria uirtute, quum, ecce mater eius, virgo Maria, & fratres eius, ad fines & cognati Christi, stabant foris extra turbam, quæ præmebat Christum, ut audiret uerbum, quærentes loqui ei. Pertinet quidem hoc exemplum Christi ad omnes homines, in primis tamen ad uerbi ministros: quòd scilicet & alibi tam beatæ uirgini matri & cæteris cognatis suis, quàm aliis, de eisdem legimus Christum asperius loquutum, quàm caro expostulet. Porrò in suis responsionibus, suum ad uerbum & opus Dei, ad quod missus erat, nempe ad nostram redemptionem, ostendit affectum: ut nos erudiat, quòd omnia uerbo & uoluntati Dei cedere debent. Nimirum ille maledictus est, qui Dei opus facit fraudulenter, Hiere. 48. Opus enim Dei, est, quicquid ipse vult & mandat. Denique nullum affectum carnis habuit Christus, neque syncerè annuntiare, neque adimplere unquam poterit, qui carnis affectum habet. Nam affectus carnis & spiritus sibi inuicem aduersantur. Profectò dum tractamus Euangelium, spiritu, ut sciamus, quòd ille Dei opus, id est, uoluntatem, neque syncerè annuntiare, neque adimplere unquam poterit, qui carnis affectum habet. Nam affectus carnis & spiritus sibi inuicem aduersantur. Profectò dum tractamus Euangelium, spiritu, non affectu cognationis seu carnis, duci debemus. Vnde cognati foris stabāt, quòd ad illud negotium, quod tunc tractabat Christus, nihil attineret affectus cognatio-

Verbi ministris carnales affectus ante omnia amputandi.

Verbo & uoluntati Dei omnia cedere addecet.

Opus Dei.

Cognati Ecclesiasię foris stent.

nis. Vt enim anima corpori præferenda est, ita pluris facienda est animorũ, quàm corporum cognatio, quæ uirtute non sanguinis propinquitate conciliatur. Iam uerò quia locus sese offert de matre Christi & eius fratribus, paucis absoluemus, quæ sit mater Christi, & qui sint fratres Christi. Maria virgo, Annæ & Ioachim filia, concepit de Spiritu sancto, & peperit Iesum, Messiam, filium Dei, Deum uerum, & hominem uerum, saluatorem & redemptorem mundi, ante & post partum manens virgo, & intacta usque ad mortem. Quam (iuxta dotes à Christo filio illi donatas) credo orare pro me peccatore Iesum filium suum. Nec puto Christianum quempiam dici, qui dixerit impium esse, illam & honoribus & nominibus sanctitatis salutare, & precari. Mutuò se iuuant membra corporis, illa est de corpore Christi mystico, habente bonorum communionem, vt est in symbolo apostolico. Ergo suis precibus iuuare potest me & alios. Hoc ego quum credo, nihil honori Christi detraho, imò id ipsum abit in honorem Christi, quem adoro. Mariam autem interea honoro & supplex rogo: & hæc de illa firmiter credo, & constanter asserо. Huius virginitatẽ negauit Heluidius impudicus, aduersus quem diserтè scribit Sanctus Hieronymus. Alij, ut Marcion & Manichæus, negauerũt ipsam matrem esse Christi, ita ut per illos natus de phantasmate putari potuerit. Sed scriptura passim hos confutat, appellans virginem, matrem Domini, ut quę filio ueram carnem dederit ex seipsa, non aliundè fœcundata, quàm à Spiritu sancto, etiam testimonio scripturæ, Ioan. 2. Et Matthæus in exordio sui Euãgelij sic habet, Christi autem generatio sic erat. Cùm esset desponsata mater Iesu Maria, &c. Eu matrem eam appellat, ideo quod Dominum peperit & ipse ex ea natus est. Luc. 1. Et unde hoc mihi, ut ueniat mater Domini mei ad me? Ecce aperta confessione uocatur mater Domini ab Elizabeth. Tamen remurmurabit aduersarius, dicens, hoc pronuntiatum esse ex affectu muliebri. Respondeo. Illic præmittitur, Et replera est Spiritu sancto Elizabeth. Spiritus ergo ueritatis appellat Mariam matrem Domini. Respondebit Marcionista. Hoc condono, peperit Dominum: nõ tamen confequitur, quòd substantiæ eius quicquam contulerit. Cœlitus enim in ipsam delapsus, resedit in utero eius, ueluti in thalamo, donec emittendus esset. Respondeo: à spiritu docta Elizabeth, ait, Et benedictus fructus uentris tui. Iam cùm Dominus sit hic fructus, profectò est & de substantia Mariæ, alioqui non diceretur fructus uentris virginalis. Audiamus adhæc Paulum occinentem, Rom. 1. Qui factus est ei ex semine Dauid secundum carnẽ. Item ad Galat. 4. Misit Deus filium suũ, factum ex muliere, factũ sub lege. Potẽtia ergo Dei, hoc est, obumbratione Spiritus sancti, sine uirili semine, ex substantia matris, & in utero matris, conceptus est filius Dei, & natus ex matre Maria virgine. Vnde uerè mater, & non hospita est filij Dei. Et quia factus siue genitus est illi ex semine Dauid, ut ait Paulus, & spiritus non est semen Dauidis uel Abrahæ: Virgo autem est semen siue filia Dauidis & Abrahæ. Ergo ex virginis substantia, citra semen uiri, fœcundante ipsam Spiritu sancto, conceptus & natus est Dominus noster. Iam ueniamus ad alterum Heluidianorum errorem, ex hoc loco colligentium, quòd virgo Maria post enixum Iesum saluatorẽ plures Iosepho uiro suo liberos peperit. Scilicet hi tam obtuso sunt ingenio, ut apertè ostendant se non intelligere scripturam, quæ quatuor modis fratres appellare solet, Natura, Gẽte, cognatione, & affectu. Natura fratres sunt, qui ex eodem patre, eadém ue matre, aut ex utrisque iisdem nati sunt, ut Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes fuerunt fratres, & huiusmodi fratres nullos habuit Christus. Gente, omnes inter se Iudæi fratres appellantur. Deuter. 17. Cõstitues ex fratribus tuis Regem. Cognatione uerò fratres uocantur, qui sunt de eadem familia. Ita Lot dicitur frater Abrahæ, qui reuera fuit patruelis Abrahæ, filius, inquam, Aram, fratris Abrahæ. Ad hunc modum Christus nuncupatur frater Iacobi & Ioseph & Iudæ & Simonis, Marc. 6. qui reuera erat cõsobrinus Iacobi, filius inquam Mariæ

Mater Christi quæ, & fratres, qui.

De beata Maria, matre Christi, quid sentiendum.

Maria, mater Iesu dicta ab Euangelistis

Aduersus Marcionistas defensio Marię.

Aduersus Heluidianos, de perpetua uirginitate Marię.

Fratres in sacris, quatuor modis dicũtur.

Natura.

Gente.

Cognatione.

Mariæ virginis, quæ erat soror Mariæ Iacobi. Legitur enim Ioan. 19. capit. Stabat iuxta crucem Iesu, Mater eius, & soror Matris eius Maria (supple filia) Cleophæ, & Maria Magdalene. En uocat Ioãnes Mariã Cleophæ, nimirum filiam (Alphęo enim nupserat, unde Iacobus cognominatur etiam Alphæi, uidelicet filius) sororem Mariæ virginis. Porrò affectu dicũtur fratres uel spiritualiter, uel communiter. Spiritualiter, quemadmodum omnes Christiani appellantur: communiter, quia omnes ex uno & eodem nati sumus patre. Diuus Hieronymus copiosius de his disputat in lib. contra Heluidium.

Maria Cleophæ. Iacobus Alphęi. Fratres affectu.

Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris stant, quærentes te.

Voce quasi per manus tradita, quidam interpellans sermonem Iesu, renuntiauit illi, adesse pro foribus matrem & fratres ipsius, qui postularent eius colloquium. Enimuerò parum ciuilis & ualde importunus interpellator erat hic, qui publicè & in magna turba hominum euocabat Christum concionantem & in graui argumento uersantem, ad curam & memoriam priuatorum negotiorum. Potuit fortassis esse è numero eorum, de quibus Marc. 3. cap. scribit, Et cùm audissent sui, (id est, qui ad illum attinebant) exierunt tenere eum: dicebant enim, quoniam in furorem uersus est. Et mox Marcus scribit, quæ ad calumniam Pharisæorũ Christus respondit: quibus absolutis, resumit, quæ de fratribus Christi, siue de iis, qui ad Christum attinere uidebantur, dicere cœperat. Et ueniunt (inquit) mater eius & fratres: & foris stantes, miserunt ad eum, uocantes eum. Inter eos, qui uenerãt, fuerunt fortassis quidam malo animo: quod satis subindicat durum Christi respõsum, per interrogationem factum. Arguit enim interpellatorem. Certè qui renuntiant Christo, adesse fratres, typum gerunt eorum, qui inter confitendum & docendum uerbum, sentiunt habendum esse respectum honestatis cognatorum hominum. Item qui præferunt præcepta posterioris tabulæ præceptis tabulę prioris. Ac sic sentire est prærogatiuam in carne statuere, quasi quæ debeat pro respectu circunstantiarum regere uerbi confessionem & doctrinam.

Cognatorũ & carnis ratio nulla habenda in docendo uerbũ

At ipse respondens, dicenti sibi, ait.

Huic ignoranti, & fortassis male affecto, ut dixi, Christus mederi vult, docens, ne finamus nos impediri quacunque honestate ciuili, & quibuscũque circunstantiis, quò minus amplectamur, confiteamur & doceamus uerbum.

Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?

Cautè & prudenter interpretandus est hic locus, ne immorigeris uel superstitiosis detur occasio negligendi & contemnendi parentes, fratres, sorores, cognatos, uxorem ac liberos. Non enim hoc loco Christus negat simpliciter matrem suam & fratres suos, sed reprehendit importunitatem, cui resistit, ueluti offensus, quòd euocaretur à negotio patris, ut seruiret carnis cognationi. Ad eum modum legitur Luc. 2. respondisse: Quid est, quòd me quærebatis? Nesciebatis, quòd in iis, quæ patris mei sunt, oportet me esse? Illic tamen surgens, sequitur parentes: erat enim subditus illis, ut scribit Euangelista. Hic uerò non ita: nam totus erat in promouendo regno Dei. Quasi diceret, Quid mihi matrem & fratres obtenditis? In negotio regni Dei exequendo non oportet ullam carnis necessitudinem spectare, imò ueritati & regno Dei posthabere omnes necesse est affectus. Scio honorãdam matrem, & diligendos fratres, sed super omnia Deum obseruare oportet: cuius mãdatum pluris mihi esse necesse est, quàm quorumlibet necessariorum affectus. Hic ergo cùm agam patris negotium, nullius hinc charitate, uel cura debeo auocari. Filius Dei sum, talem referam me addecet: eóque eos, qui mihi, ut filio Dei, diuinâ cognatione coniuncti sunt, ut hi sunt qui uerbum Dei audiunt & faciunt,

Christus matrem & fratres minimè negauit.

Cognatio diuina infinitis modis potior ac fortior humana.

Universidad de Deusto
Biblioteca

longè pluris facere, & propinquiores mihi agnoscere debeo, quàm qui ex carne & & sanguine ad me attinent. Huc pertinet, quod Diuus Augustinus libro uno de sancta uirginitate, cap. 3. scribit, Scriptum est (inquit) in Euangelio, quòd mater & fratres Christi, hoc est consanguinei carnis eius, cùm illi nuntiati fuissent, & foris expectarent, quia non possent eum adire præ turba ille respondit, Quæ est mater mea, aut qui sunt fratres mei? Et extendens manum super discipulos suos ait, Hi sunt fratres mei, ipse mihi frater, & mater & soror est, quid aliud nos docens, nisi carnali cognationi genus nostrum spiritale præponere: nec inde beatos esse homines, si iustis & sanctis, carnis propinquitate iunguntur, sed si eorum doctrinæ ac moribus, obediendo, atque imitando, cohæresc unt? Beatior ergo Maria, percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi. Nam & dicenti cuidam, Beatus uenter, qui te portauit, ipse respõdit: imò beati, qui audiunt uerbum Dei, & custodiunt. Denique fratribus eius, id est, secundum carnem cognatis, qui non in eum crediderunt, quid profuit illa cognatio? sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi fœlicius Christum corde, quàm carne gestasset. Hæc Augustinus.

cognatio carnis, etiam cũ beatissimis, neminé reddit beatum.

Maria, beatior, percipiendo fidé Christi quàm cõcipiendo carnem Christi.

Et extendens manum in discipulos suos, dixit.

Ad maiorem assecurationem facit, quod dicebat protensa manu in discipulos suos, qui iuxta sedentes, auidè tacitique combibebant doctrinam salutiferam. Extendens manum, id est, apertè demonstrans, qui sint ueri consanguinei & cognati: subindicat ingens præmium, obsequentibus uidelicet, & regnum Dei constanter persequentibus, paratum, nempe Dei consortium, & sui quoque generis communionem, nobilitatem cælestem, uerè generosam & illustrem.

Præmiũ Deo obsequentiũ.

Ecce.

Demonstrãtis est particula, quasi dicat, Estote attenti, si vultis uerè cognatos meos nosse, eósque, qui mihi sunt charissimi.

Mater mea, & fratres mei.

Qui meo exemplo omnia postponunt euangelio, qui ex aqua & spiritu sunt nati, qui ex Deo sunt, & spiritu Dei ducuntur.

Quicunque enim fecerit uoluntatem patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.

Aetiologia est, cur discipuli uocentur mater & fratres Christi. Quia, inquit, faciunt uoluntatem patris. Est autem facere uoluntatem patris, se Christo consecrare & dedere, & in ipsum credere, quem pater, ut dilectum filium suum, in mundum misit, & vult, ut illi credamus: iuxta illud Matth. 17. ipsum audite. Respondet Iacobus: Nemo scit, quæ sit uoluntas hominis, ait Paulus, 1. Corinth. 2. nisi spiritus hominis. Ergo nemo scit, quæ Dei sunt, siue, quæ sit Dei uoluntas, nisi spiritus Dei. Respondeo: nihil est certius: ideo huc missus est filius, qui est in sinu patris, ut nobis reuelet uoluntatẽ patris. Et hanc nõ occultauit, sed omnibus manifestam fecit, dicens, Ioan. 6. cap. Hæc est uoluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis, qui uidet filium, & credit in eum, habeat uitam æternam: & ego resuscitabo eum in nouissimo die. Et Matth. 3. Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Ergo credere in Christum filium Dei, & audire uerbum Christi, est facere uoluntatẽ patris, qui in cœlis est. Ioan. 8. Qui ex Deo est, uerba Dei audit. Iam ex Deo esse, est Christo cognatum esse. Et Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis, qui credunt in nomine eius: qui non ex sanguinibus, neque ex uoluntate carnis, neque ex uoluntate uiri, sed ex Deo nati sunt. Hoc loco extensa manu, circumspiciebat, ait Marcus, 3. cap. eos, qui in circuitu ipsius sedebant, discipulos suos ostendens, & hos pronuntians fratres suos. Quid autem aliud discipuli faciebant, quàm quòd audientes erant uerbum, & illi obtemperabant? Magna profectò dignitas est

Facere uolũtatem patris, quid.

Filius, index uolũtatis patris.

Esse ex Deo.

Dignitas proborum Christianorum, magna.

Christianorum credentium, & uerbo Dei adhærentium. Efficeris frater, mater, & soror Christi, imò ipsi Christo propinquior, quàm si solùm iuxta carnem frater esses Christi, cùm ex animo audis uerbum, uerbo adhæres, & totus à uerbo pendes. Hic enim locus manifestè ostendit, discipulos Christi præferri carnalibus cognatis, ob eam causam, quòd uerbum audirent, crederent, & sequerentur. Quicunque ergo, siue masculus, siue fœmina, siue dominus, siue seruus, fecerit uoluntatem patris mei, ille meus frater, &c. Imò parum id uidetur, si consideres, quòd uxor Dei es, caro de carne Christi, & os de ossibus Christi, dicente Paulo, 2. Corinth. 11. cap. Despondi enim uos uni uiro virginem castam exhibere Christo. Et Ephes. 5. Nemo suam carnem unquam odio habuit, sed nutrit eam, sicut Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, de carne eius & ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico in Christo & Ecclesia. En maiorem hîc legis dignitatem, quàm sit uel matris, uel fratrum, uel sororum Christi. Hanc cognationem, qua Christi fratres & cognati sumus, admirantur angeli, hanc nobis supramodum inuident, & aduersantur dæmones. Obserua quo loco & honore habere debeamus eos, qui studiosè audiunt & faciũt uerbum Dei: qui uerbum syncerè prædicant, & perseuerant in fide & puritate uitæ: procul dubio maximo, cùm sint membra & fratres Christi. Hoc si frequenter expendemus, à tam frequenti fratrum læsione caueremus. Obserua: cùm dicit, qui est in cœlis, tantundem dicit, atque, qui omnia uidet, & prospicit, quem nihil latet. Potens est suæ uoluntatis obseruatores defendere & seruare. Cœlestis & spiritalis est, qui hominum more non habet personarum respectum. Obserua duplicem cognationem: carnalem, quæ ducitur ex eodem sanguine & semine: spiritualem, quę ducitur ex communicatione eiusdem spiritus ac seminis. Seminis, inquam, immortalis & incorruptibilis, iuxta id, quod scribitur, 1. Petri. 1. Renati, non ex semine corruptibili, sed incorruptibili, per uerbum Dei uiui, & permanentis in ęternum. Hoc autem semen exerit uim suam, sibi simile progiguens, scilicet sanctitatem & puritatem in animis obedientium Deo, Vt renati hoc semine, faciant uolũtatem patris, sicut Christus fecit, cuius fratres sunt spiritus participatione: quòd si fratres, & hæredes, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Iesu Christi, Roma. 8. Diuus Hieronymus hunc locum enarrans, ait: Isti sunt mater mea, qui me quotidie in credentium animis generant. Isti sunt fratres mei, qui faciunt opera patris mei. Colligamus ex hoc Christi responso, Christum non simpliciter repellere parentes, quos coluit & quibus subditus fuit, Luc. 2. ut suo exemplo seruemus mãdatum de honorandis parentibus. Sed cùm hic de religione & religionis affectu agat, docet, in negotio pietatis ac regni Dei oportere pietatem in Deum præcedere pietatem in parentes. Alioqui enim non uenit Dominus soluere legem, sed implere. Manet igitur confutatus error illorum, qui, huius loci præsidio freti, putant, se in re qualibet parentum mandata impune contemnere posse. Et manet mandatum illud, Honora patrem, &c. illæsum, adeò ut religionis causa grauissimè in Deum pecces, quoties parentes aspernaris, duriúsve excipis, uel negligentius illorũ subuas egestatem & inopiam extremam. Secundò, hoc responsum docet, quòd facere uoluntatem Dei, est uerbum Dei audire, credere, & iuxta illud operari. Quódque uerbum Dei exigit fructus uiuæ fidei: ut quemadmodum Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Volũtas igitur Dei fit, cùm mandatis Dei obedimus, & bona opera ex fide facimus, unde cum Christo coalescimus, & pater pro filiis nos habet in suo germano & naturali filio Iesu Christo.

Anima, uerbo Dei mocigera, sponsa Dei est.

Vnũ aliquẽ ex minimis, & qui lędit, nideat, quẽ lædat.

Pater, qui est in cœlis.

Cognatio duplex.

Cognatio sine natiuitas spiritualis.

Pietas in deũ pietatem in parentes antecat.

Voluntatem Dei facere.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPITIS DECIMITERTII
Argumentum.

Regnum Dei sub quadruplicis seminis in agro, & margarita figura, aliisque parabolis declaratur.

CAPVT DECIMVMTERTIVM.

Parabola quatuor seminum.

IN ILLO die exiens IESVS de domo, sedebat secus mare. Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in nauiculam ascendens, sederet: & omnis turba stabat in littore. Et locutus est eis multa in parabolis, dicens: Ecce exiit, qui seminat, seminare. Et dũ seminat, quædam ceciderunt secus uiam: & uenerunt uolucres cœli, & comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam, & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinẽ terræ. Sole autem orto [a] æstuauerunt, & quia non habebant radicem, aruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas, & creuerunt spinæ & suffocauerunt ea. Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Qui habet aures audiendi, audiat. Et accedentes discipuli dixerunt

Dominus in parabolis quare locut' est turbis.

ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respõdens, ait illis: Quia uobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, illis autem non est datum. Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem nõ habet, & quod habet, auferetur ab eo. Ideo in parabolis loquor eis, quia uidentes non uident, & audientes non audiunt, neque intelligunt. Vt

Exceptio Iudæorum.

adimpleatur in eis prophetia Isaïæ, dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis: & uidentes uidebitis, & non uidebitis. Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserũt, nequãdo uideãt oculis, & auribus audiãt, & corde intelligãt, & conuertantur, & sanẽ eos. Vestri autẽ beati oculi, quia uident,

Apostoli beati.

& aures uestræ, quia audiunt. Amen quippe dico uobis, quia multi prophetæ & iusti, cupierũt uid ere, quæ uidetis, & nõ uiderunt: & audire, quæ auditis, & non audierunt. Vos ergo audite parabolã seminãtis. Omnis, qui audit uerbũ regni, & nõ intelligit, uenit malus, & rapit, quod seminatũ est in corde eius: hic est, qui secus uiã seminatus est. Qui autẽ super petrosa seminatus est, hic est, qui uerbũ audit, & cõtinuò cũ gaudio accipit illud: nõ habet autẽ in se radicẽ, sed est tẽporalis: facta autẽ tribulatione & persecutione propter uerbũ, cõtinuò scãdalizatur. Qui autẽ seminatus est in spinis, hic est, qui uerbũ audit,

Declaratio parabolæ seminum.

Seculi solicitudo & diuitiæ suffocant uerbum.

Dei audit, & solicitudo seculi istius, & fallacia diuitiarum suffocat uerbum, & sine fructu efficitur. Qui uerò in terram bonam semina-

tus est, hic est, qui audit uerbum, & intelligit, & fructum affert, & facit, aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud uerò tricesimum. Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factũ est regnum cœlorum homini, qui seminauit bonum semen in agro suo. Cùm autem dormirent homines, uenit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. Cùm autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliãs, dixerunt ei, Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerũt ei: [b] Vis, imus, & colligimus ea? & ait, Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticũ. Sinite utraque crescere usque ad messem: & in tempore messis dicam messoribus, colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam proposuit eis, dicens: Simile est regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo, seminauit in agro suo: quod minimum quidem est [c] omnibus seminibus: cùm autem creuerit, maius est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut uolucres cœli ueniant, & habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus est eis: Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatũ est totum. Hęc omnia locutus est Iesus in parabolis ad turbas, & sine parabolis non loquebatur eis. Vt impleretur, quod dictum est per Prophetam, dicentem, Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Tunc dimissis turbis, uenit in domum Iesus: & accesserunt ad eum discipuli eius, dicentes: Edissere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui respondens, ait: Qui seminat bonum semen, est filius hominis. Ager autem est mundus. Bonum uerò semen, hi sunt filij regni. Zizania autem, filij sunt [d] nequam. Inimicus autem, qui seminauit ea, est diabolus. Messis uerò, consummatio seculi est. Messores autem, angeli sunt. Sicut ergo colligũtur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi. Mittet filius hominis Angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, & eos, qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & stridor dentium. Tunc iusti fulgebunt sicut sol, in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi, audiat. Simile est regnum cœlorum thesauro abscondito in agro: quem qui inuenit homo, abscondit, & præ gaudio illius uadit, & uendit uniuersa, quæ habet, & emit agrum illum. Iterum, Simile est regnum cœlorum homini negotatori, quærenti bonas margaritas. Inuenta autem una preciosa margarita, abiit, & uendidit omnia, quæ habuit, & emit eam. Iterum, Simile est regnum cœlorum sagenæ, missę in mare, & ex omni genere

Parabola de zizaniis superseminatis bono semini.

Parabola grani sinapis.

Parabola de fermento.

Per parabolas quare Iesus locutus.

Declaratio parabolæ de zizaniis.

Parabola thesauri, in agro occulti.

Parabo. margaritorum.

Parabola sagenæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

piscium congreganti: quam, cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in uasa, malos autem foras miserũt. Sic erit in consummatione sęculi: exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium. Intellexistis hæc omnia? Dicunt ei, Etiam Domine. Ait illis: Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum, similis est homini patrifamiliâs, qui profert de thesauro suo noua & uetera. Et factum est, cùm consummasset Iesus parabolas istas, transiit inde. Et ueniens in patriam suam, docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Vnde huic sapientia hęc & uirtutes? Nónne hic est fabri filius? Nónne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus & Ioseph & Simon & Iudas: & sorores eius, nónne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo. Iesus autem dixit eis: Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua: & non fecit ibi uirtutes multas, propter incredulitatem illorum.

Doctus ad regnum cœlorum.

Christo non credunt sui Nazaræi.

Marci. 6. Luc. 4. Ioan. 6.

In illo die exiens IESVS de domo.

POsteaquam de ministris uerbi Dei, & quibusdam primariis religionis Christianę capitibus dictum est, sequitur iam de uerbo Dei, eius uirtute, fructu & pretio, copiosior tractatio, quæ in hoc capite septẽ parabolis illustratur. In illo die, quo disputatum & manifestatũ est, Christum, non in Beelzebub eiicere dæmonia, sed sua diuina potentia restituisse dæmoniacum, surdum, & mutum, creuit miraculorum splẽdor, & hoc crescente, accreuit & populi concursus: adeò ut de ciuitatibus ad eum properarent, Luc. 8. Et, ut Marcus. 3. cap. ait, ita ut non posset panẽ manducare. Egreditur ergo domum, in qua, quæ præmissa sunt, disseruit. Hæc domus ex fine huius capitis uidetur fuisse in patria Christi. Egreditur autem ut locus esset commodior promouendo regno Dei. Videbat certè locum non esse tantæ multitudinis capacem.

Sedebat secus mare.

Egressus domo, concesit ad lacum, quò cùm uenisset sedit in ripa, dispensans prudenter multitudini, salutis suæ sitibundę, diuitias regni Dei.

Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ.

Confluit ad Christum undique hominum multitudo, insatiabiliter inhians doctrinæ ipsius. Docebat enim eos, ait Marcus, 4. cap. in parabolis multa. Observua Christum, uerbum, auditores uerbi & prædicatores frequenter agere circa mare, id quod signum est, dictas res & personas multum commercij habere cum true.

Crux nũquã abest à uerbo.

Ita ut nauiculã ascendens sederet. Et omnis turba stabat in littore.

Cùm Dominus uideret multitudinem adeò condensari ut premerent ipsum, quò liberior esset à turba, & ab ipsa audiretur, ac rectius intelligeretur, conscendit nauim, atque ex ea, uelut è suggesto, loquutus est multitudini stanti in littore, sinu quodam ambiente nauim. Sic enim commodius à multis, & uideri poterat & audiri, quòd arena littoris paulatim insurgens, & ipsa littoris ora speciẽ quandam præberet amphitheatri. Obserua, commoditatem, si qua haberi potest, exemplo Christi non esse repudiãdam. Aduerte: Christus in nauim ingreditur, ut pe-

Commoditates, Ecclesiastę non repudiandę.

fectior: turba, ut imperfectior, manet in littore.

Et loquutus est multa in parabolis.

Quoniam uaria erant auditorum genera, & in ea multitudine non erat eadem mens omnibus, ideo unam & eandem Euangelij & regni Dei doctrinam multis & uariis similitudinibus populo tradit. Mirabile auditu: conueniunt, ut audiant aliquid magnum: sed ecce, dum expectant admirãda quædam, & cœlestia, Christus concionatur ipsis de seminatore rustico. Num ignorant, quid de seminibus, in agrum iactis, eueniat? Num Christus de cœlo descendit, ut rem rusticam doceret? Sed non est, quòd fastidias Christum propter tam humilem, ut apparet, docẽdi rationem. Potuisset certè Christus angelorum lingua loqui, si uoluisset, tamen quia noluit priori suo aduentu regnum suum pro externa maiestate administrare, elegit etiam rationem docendi, humilitati suæ aptam. Deinde, quemadmodũ prudentibus quibusdam uiris apud Ethnicos magni nominis solenne fuit, auditores & discipulos suos per apologos docere: Ita Iudæis familiare fuit, parabolis aut similitudinibus dogmata sua inculcare. Cùm igitur Christus inter Iudæos uitam ducret, ciuiliter admodum facit, quòd etiam utitur genere docendi, apud Iudæos usitato. Multa (inquit) docebat in parabolis. Quasi dicat, aliquando parabolis, aliquando alio genere dicendi (prout conueniebat, & prudẽter sciebat thesauros cœlestes dispensare) utebatur. Est parabola, collatio seu similitudo quædam, qua res uel personæ duæ inter se conferuntur, ad certum aliquid significandum, quod demonstratum uolumus. Parabola uox græca, interpretatur, iuxta sententiam. Sumi solet similitudo ab iis, quæ fiunt, aut quæ natura casúue rebus adiuncta sunt. Rogabis: quare Christus populo proponit multa per parabolas siue similitudinum inuolucra: Respondeo parabolæ & similitudines miram quandam energiam habent, rem, de qua est sermo, illustrandi & explicandi. Christus igitur, ut, quod de regno Dei docebat, dilucidius explicaret, & memoriæ hominum tenacius infigeret, usus est parabolis. Primò ut commodius institueretur populus. Secũdò, ut scirent Apostoli, & alij, interrogantes Christum, quum parabolis ageret, uerbum esse parabolam & mysterium, quod nostris uiribus aut intellectu non capiatur, sed esse donum Dei, intelligere uerbum. Tertiò quòd hoc genus orationis familiare sit prophetis, siue quòd accommodatissimum est ad docendum, & ad flectendos animos populi, quòd collatio sumpta à rebus, omnium, etiam idiotarum, sensibus notissimis, statim permoueat unum quemlibet: siue quod hac illecebra & iucundius irrepunt in animos hominũ, quæ dicuntur, & hærẽt tenacius: siue quòd hæc admonitio, nullum traducens, sed tacitè per imaginem taxans cuiusque conscientiam, minus offendere solet. Obserua, accommodationem parabolarũ Euangelicatum sępè omitti, sæpè adiici: cęterùm ubi omissa est, diligenter explorari debent circunstãtiæ & natura rei, à qua ducitur parabola, ne per accommodationem absurda applices.

Christus cœlestia sed per humana exẽpla docet.

Parabola, quid.

Christus qua re parabolis usus.

Parabolarũ usus, familiaris prophetis.

Ecce exiit, qui seminat, seminare semen suum.

Nudam proponit auditoribus parabolam. Cuius summa & sensus est: Quemadmodũ non est culpa seminis, si non semper ferat fructum: ita non est culpa Euangelij, si non in quouis auditore suum fructum producat, sed est uitium auditoris. Simul & subindicat non parem gigni fructum in iis qui audiũt: sed ut quisque affert animum à mundanis curis & cupiditatibus uacuum, ita sermonis auditi esse fructũ. Ecce, nox attentionis est, ut qua parat sibi attentos Christus turbæ animos ad parabolam talem propositam. Egressus est (inquit) quidam seminator in agrũ, ut seminaret semen suum. Seminator est summus ille agricola Deus summus. Ego sum uitis uera (ait Dominus) & pater meus agricola est. Huius agricolæ, conducitij seminatores, sunt prædicatores, qui primùm grana frumenti spargunt. Christus suo spiritu rigat, & pater incrementum dat. Semen uerbum Dei est, quod

Ioan. 15. c. Agri, seminis, satoris & armorum rusticorum sensus mystic⁹.

sensim ac sensim excrescit, & augetur in auditorum animis. Agri, sunt auditores uerbi, qui prout sunt culti, ita ferunt fruges. Aratrum & sulcus, quo paratur ager, est ipsa pœnitentia, per quam coluntur agri, auditores uerbi. Accommodatio parabolæ hæc est. Verbū Dei cōfertur cum semine, quod seminator proiicit in agrum, ea spe, ut cadat bene, & crescat fœliciter, ferens fructum magnum & numerosum. Verùm ut semen à seminatore proiectum, non æqualiter cadit, neque æqualia occupat loca, aut æquè excrescit: nam aliud iuxta uiam, aliud in saxosa loca, aliud inter spinas, aliud tandem in bonam terram cadit: Ita & uerbum Dei prædicatum, in alia atque alia corda cadit, & aliter atq; aliter suscipitur, atque seruatur ab illis.

Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam: & uenerunt uolucres cœli, & comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam, & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æstuauerunt: & quia non habebant radicem, aruerunt. Alia autem ceciderunt in spinas, & creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Alia uerò ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud cēntesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimū.

Non hìc loquitur Christus de iis, qui uerbum persequuntur, aut qui minimè auscultant, sed de iis qui audiunt, & uolunt Christi discipuli haberi, Christiánóque nomine uerè censeri, inter Christianos haberi, baptismum & omnia sacra nobiscum habere communia. Sunt tamen atque permanent eorum corda, carnalia, quæ uerbum non admittunt, iuxta prouerbium, Aurem alteram ingreditur, altera rursus egreditur. Non necesse habeo hanc explicare parabolam, quòd mox illam Dominus est interpretaturus.

Qui habet aures audiendi, audiat.

In re seria, & in designanda re mystica, ut & auditores credant se audire rem seriam & mysticam, utitur epiphonemate seu ad rem prolatam summa acclamatione, Qui habet aures audiēdi, audiat. Quòd perinde sonat, acsi dixisset, ô quàm pauci sunt ueri Christiani! Non est credēdum omnibus, qui Christiani uocantur, & audiunt Euangelium: pluribus adhuc & maioribus opus est ad hoc, ut uerè sint, quod dicuntur. Non est oscitanter audiendum Euangelium, sed cum tui abnegatione. Audi quid per uerbum loquatur in te Dominus: Crede & contradenti te uerbo loquenti, facito & operator creditum. Aures audiendi, sunt aures mentis, supple, ad intelligendum & faciendum, quæ præcipiuntur. Sunt aures spirituales aliæ prorsus à carne, quæ nihil spiritale audit. Surda est spiritui pulsanti, huic nūquam aperit, hoc est, obedit caro.

Pauci, germanè Christiani.

Aures audiēdi.

Et accedentes discipuli, dixerunt ei.

Quia hactenus tam crebris parabolis Christum uti non audissent discipuli, & ipsis hoc dicendi genus uideretur rarum & insolens, audierunt quidem Christum Marc. 4. sed cùm esset singularis, interrogauerunt eum ij qui cum eo erant, duodecim, parabolam.

Quare in parabolis loqueris eis?

Exemplum ignorantiæ in discipulis, qui adhuc ignorant causas, quur Christus parabolis loquatur turbæ. Non enim simplex est hæc discipulorum quæstio, qua hoc tantùm rogare uideantur cur Christus parabola, id est, hoc genere schematéque orationis utatur, sed hoc unum potius interrogant, Quare mysteria regni cœlestis inuoluat ænigmatis, & ea proponat obscurè, & non potius clarè, & citra figurarum inuolucra loquatur turbæ & simplici populo. Interrogant ergo Christū

discipuli, non propter se, quibus iam datum erat noscere mysteria regni, sed propter imperitam turbam.

Qui respondens ait illis.

Hoc suo responso Dominus manifestè ostendit, quibus conueniant ænigmata & obscura doctrina Euangelij, quibus clara: & qui idonei sunt Euangelij auditores, qui minus idonei: quódque causa parabolicæ loquutionis, est, quorundam, qui aderant, obstinatio. Illi autem potissimum erant Scribæ & Pharisæi, Sadducæi & Sacerdotes, qui Christum, obseruandi & carpendi tantùm gratia, sequebātur. Vnde meritò illis uelabantur mysteria regni Dei.

Ferè propter obstinatos Christus parabolis utebatur.

Quia uobis datum est, nosse mysterium regni cœlorum: illis autem non est datum.

Potentissimè Christus ostendit his uerbis, neminem posse intelligere mysteria regni Dei, quæ in scriptura sacra referuntur, præter eum, cui ad id spiritum donauerit Deus. Ergo summè errant, qui Dei eloquia, secundum carnis prudentiam enarrare præsumunt. Nimirum eorum intelligentia non est à sapientia hominis, sed à Spiritu sancto, qui omnia scrutatur, etiam profunda Dei. 1. Corint. 2. Vox, uobis, emphasim habet, uox item, datum est, ostendit intellectum uerbi, esse donum Dei: similiter cùm dicitur, mysterium regni cœlorum, periphrasis est uerbi seu Euangelij, & earum rerum, quæ sub uerbo seu Euangelio latent. Mysterium significat secretum aliquod, quod remotum est ab oculis atque absconditum, præcipuè uerò in uerbis: ut cùm aliquid dicitur, quod obscurum est, & intellectu difficile, solemus dicere, hoc mysterium est, subest his uerbis tectū aliquid & abstrusum. Dei igitur mysteria (quorum Apostoli sunt œconomi) non alia sunt, quàm fides & Euangelium de Christo, imò Christus ipse uocatur mysterium, quòd res spiritualis sit, & omnino tecta manet, nisi spiritus ipsam reuelet. Quæcūque enim Euangelium prædicant, à sensibus & ratione sunt remota, adeò ut totus orbis terrarum ea nequeat capere neque à quoquam discantur, nisi fide & reuelatore spiritu, adeò res est carni abstrusa & abscondita, attestante Christo superiore capite, Confiteor tibi pater Domine cœli & terræ, quia abscōdisti, &c. Et D. Paul. 1. Corinth. 2. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: sapientiam uerò non huius seculi, neque principum huius seculi, qui destruuntur: sed loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam nemo principum huius seculi cognouit. Diuus Chrysostomus excellentiā prædicationis uocat mysteriū. Sic enim cōsuescunt appellare scriptura, quæ præter spē, & præter humanā fiūt opinionem. Ecce mysterium uobis dico, Omnes quidem, &c. Multos etiam hodie uideas, qui prædicant & audiunt, Christum pro nobis traditum nos redemisse, sed in ore illis ista uerba sunt duntaxat, non etiam in corde. Nam neque ipsi suis uerbis credunt, neque gratiam hanc aliquatenus sentiunt. Cur ita? Respondet Paulus, 1. Corinth. 2. Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei: Stultitia enim est illi, & nō potest intelligere, quia spiritualiter examinatur. Propterea Christus hoc loco ait, uobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, uobis, inquam, & uestri similibus, etiam in turba consistentibus, amantibus uidelicet, sitientibúsque ueritatem, pijs, religiosis, & zelo pio affectis. Hoc est spiritus donat uobis, ut hæc non solùm audiatis & uideatis, sed & animo iam sentiatis, & iam pernoscatis & credatis: eóque iam non est uobis mysterium, hoc est, res occulta, sed reuelata salus & ueritas. Illis autem, seu, ut Marcus scribit, illis autem, qui foris stant, non est datum: id est, aliis qui æquè ac uos iuxta aurem externam audiunt, uacant autem fide, parum curantes ueritatem, suam potius, quàm Dei gloriam, suā magis compendia terrestria, quàm animæ cœlestes thesauros, sitientes. Siquidem irreligiosi, impij, torpentes, & frigidè mysteria regni Dei inquirentes, ea non possunt perui-

Mysterium.

Mysteria dei.

Mysteria dei, carni ignota.

Differentia auditorum uerbi Dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dere & intelligere: eóque sunt & manent ipsis hæc mysteria res tectæ & occultæ, quas cùm audiunt, tam ignorant, ac si ænigma aliquod, & inexplicabilem parabolam audirent. Collige ex superioribus, quòd quales Christo adferunt animos auditores ad audiendum, tales illis proponit sermones. Et propterea quum, quæ manifestissima sunt, nolunt intelligere: ideo Christus tenebris inuoluit sermones, ut uel sic prouocet eos ad discendi uestigádique studium. Quia uerò discipuli, quod datur, simpliciter auidéque accipiunt, digni sunt, quibus secretiora quædam Euangelicæ philosophiæ communicentur. Obserua: sicut misericordia & donum Dei est, aliquos audire & intelligere quod audiunt. Ita iudicium est Dei, quod aliqui non audiant, quæ audiunt, &c. Siquidem habenti dabitur, &c.

Tales sermones Christi, quales animi auditorum.

Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet, auferetur ab eo.

Ex prouerbio vulgari & usu humano ætiologiam adducit, cur discipuli credant & intelligant: alij uerò uerbũ non intelligant, habentes in cordibus suis uelamen. Quasi dicat: uidetis quid pro more suo mundus facit: diuitibus libenter dat, pauperibus nõ ita. Et, Quilibet æquoreas semper fluit amnis in undas, Pauperiora cuiex tecta rotundus adit. Imò à pauperibus tolluntur, quæ habent, ut plane sint egentes. Quàm igitur mundus malè facit! Sic cùm pauper in hoc regno Dei modicam habet gratiam, & hanc negligenter exercet, imò oblatam repudiat, iure fit, ut quod habet, auferatur ab eo, tanquam talenti absconsore, & agriculturam aut spiritalem fœnerationem negligenti & contemnenti: detur autem diuitibus, qui cupidi sunt cœlestis gratiæ, ut abundent magis. Hoc loco habere dicitur, qui recta exercitatione utitur rebus habitis, ingenio, appetitu, fide, ac reliquis bonis, siue naturalibus siue gratuitis. Oppositio modo definitur is, qui non habet. Hæc autem ostendunt, uitium obscuritatis & ignorantiæ non in ipsum Dei uerbum esse regendum referendúmve, sed in humani ingenij ignauiam malitiámque, quod ideò non intelligit, quia uires suas non exerit. Respondebis: Quî fieri potest, ut homo uires suas exerat ad fructum & profectũ bonum, cùm nascatur filius iræ (eramus enim, ait Paulus, Ephes. 2. natura filij iræ, sicut & cæteri) corruptus planè & cœcus, ipsaque Dei & rerum diuinarum ignorantia percussus, ut scriptura ait, ab utero matris? qui cùm in honore esset, non intellexit, cõparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Respondeo. Nihil est certius: nascimur omnes filij iræ. At tam bonus & philanthropus est Dominus, ut unicuique nostrum ex gratia & propensa in nos uolũtate pater propter filium Iesum Christum Dominum nostrum impartitus sit donum suum, ne inanes & uacui simus cœlestis luminis: hoc est, Dedit nobis potestatẽ filios Dei fieri, hoc est, dedit nobis, ut liceret filios Dei fieri. Præter illud lumen naturale (quo cum nascuntur omnes, & cuius uniuersorio non possemus resipiscere) dedit nobis scintillam luminis cœlestis, qua potentes sumus, ut bene uelimus & operemur, non quòd illa scintilla necessariò nos impellat ad bene operandum, sed quòd sumus idonei ad benè operandũ per illam gratiam. Iam Dominus non vult ut ociosi uiuamus, sed iubet, ut hanc scintillam cœlestis luminis, seu semen diuinum, nostris iniectum pectoribus, excitemus & colamus exercitiis piis quibus promoueamus in donis spiritalibus, & in ipsis augmentum faciamus, ne oscitantes, & scintillam illam non excitantes meditationibus & exercitationibus spiritalibus, torpescamus: & desides facti, quod cœlitus recepimus, amittamus. Hoc ipsum nobis abundè significauit Dominus instar parabolam afferens de talentis distributis. Similiter & hoc iam proponit & explicat sententia ænigmate inuoluta. Qui enim habet, dabitur ei, &c. Perinde ac si dicat, Ideo uobis datum est nosse mysteria regni cœlorum, quia scintillam illam cœlestem, siue lumen illud, uobis inditum cœlitus, non extinguitis: quia pio ac bo-

Habenti dabitur, quid.

Obscuritas, non uerbo, sed ignauiæ malitiæque nostræ tribuenda.

Ex uasis iræ quomodo faciat Deus uasa misericordiæ.

Apostolis quare datũ, nosse mysteria regni dei

no animo & uestri abiectione ipsum fouetis, dum ex uobis tanquã ex uobis nihil putatis uos posse, ueritatem indagatis, quæ uobis grata uidetur, & quam in uobis augeri quotidie desideratis. Datur uobis nosse, ut ueritas in uobis, iam scintillam illam cœlestem habentibus, accessionẽ multam faciat & ditiores efficiamini. Alij uerò, quia donum, sibi cœlitus concessum, parui faciunt, oscitãter & otiosè uiuentes, nihil de ueritate interrogantes, & minus de ea soliciti: nec scintillam illam luminis, à Domino concessam, fouere satagunt, nec donum illud cœleste, sibrà Deo concessum, curant, aut locupletant, imò egrè illud, quod ante pedes iacet, subleuant. Ideo auferetur ab eis, auferetur hoc modicum donum: id est, Dominus subtrahit illis suum fauorem & suam gratiam, tanquam indignis tanto beneficio. Ideò sua culpa, & inertia, ea, quæ alioqui satis intelligibilia sunt, non intelligunt. Tandem & omni amissa gratia occæcantur, & indurantur. Nam qui hoc exili dono, seu modica hac scintilla donatus est, habet unde illi crescat & inflammetur animus bonus, nimirum hoc talento sibi credito, quo locupletior & ditior reddatur, si fideliter negotiatus fuerit. Huic sanè fœneratori & fideliter negotianti, & habenti, dabitur abundantius & locupletius. Solet enim Dominus uiris piis, ac rerum spiritalium studiosis, augere dona sua, idque gratis. Rursus qui non habet, qui, quia exile donum à Deo habere se putat, ideo aut contemnit, aut non arbitratur se quicquam diuinitus habere, quia modicum illi & exile est, quod habet, & propter doni tenuitatem putat se nihil habere, licet reuera grande donum habeat, tũc hoc, quod habet, tolletur ab eo. Rogabis: quo modo, qui nihil habet, auferetur ab eo quicquam? Respondeo: ingratus nihil habere dicitur quia, quod habet, nihili, aut quasi prorsus nihil habeat, iniquissimè æstimat. Vitio ergo suo & optimo iure, nulla autem Dei morositate, difficultate aut tyrannide, huiusmodi homines suis relinquuntur erroribus & ignorantiæ crassæ, recedente ab ipsis Dei spiritu, quem negligunt atque contemnunt. Placet his subiungere Chrysostomi interpretationẽ, sic scribentis: Hic locus non parua caligine obductus est, & ineffabilem diuinę mansuetudinis iustitiam aperit. Huiusmodi enim est, quod dicitur. Cùm enim quispiam desiderat (ait) & magno studio atque cura inquirit uirtutem, tunc ei ex Deo cuncta præstabuntur. Cùm autem nullo studio nullaque uoluntate ad rectè faciẽdum pronus est, tunc ei diuinum auxilium non conceditur, quin & quod habet, etiam auferetur ab ipso. Non aufert certè Deus, sed non præbet indignis fauorem & patrocinium suum. Hoc ipsi quoque nos factitamus. Cùm enim negligentem aliquem ad audiendum perspeximus, adhortamur & admonemus, ut diligentius attendat: quòd si crebrò id facientes, non persuaserimus, silentio utimur, præsertim cùm uideamus ex maiore cura in maiorem illum deuolui desidiam: attentiores autem discendique cupidos attrahimus libenter, & complura docemus. Hactenus Chrysostomus. Porrò Dominus hac sentẽtia uidetur ad res & negotia hominum alluuisse. Nam uidemus industrios & laboris patientissimos agricolas aliquando ex modico & petricoso aruo, fideliter culto, uberrimum percipere fructum. Rursus otiosos & segnes ex simili prorsus agro, ne pugillum quidem demetere, quòd agrum ipsum sterilem esse putant, atque ideo labore improbo & cultura diligenti fertilem illum reddere nolunt. Videas & alium, qui modicam quidem sortem accipit, sed ea negotiatur gnauiter, unde breui ultra illam sortem exilem, lucrum facit ingens. Alius uerò, quia modica illi sors obtigit, nullam instituit negotiationem, ut quam sibi nihil putat futuram, è tam modicis scilicet prodeuntem initiis: itaque breui sic dilabuntur illius ignaui hominis res, ut neque sortem amplius vllam, neque lucrum ullum habeat, uerùm ad extremam redactus inopiã, intereat. In aliis facultatibus, tyrannicum quidem & crudele est spoliare egentẽ: at in hoc Euangelij negotio, quoniam inopia nascitur ex uitio egeni: iure aufertur, quod habet ingratus. Iam Christus gratis offert aliqua cœlestis philosophiæ rudimenta,

Scintilla luminis diuini unicuique fouenda.

Ignicul⁹ gratiæ, nobis à Domino initio præstitæ, quam iuuat.

Ei, qui nihil habet, quid auferas?

Torpidis & ingratis perit etiã quod acceperant.

Deus, quum nõ iuuat, plectere dicitur.

Similibus patebat desides iure optimo bonis omnibus exui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ueluti semina iaciens, pro capacitate simplicitatéque animorum. Quæ si quis auditis animis imbiberit, prouocat Christum, ut plura illi credat. Cõtrà, si, quod datum est, reiecerit, sibíque uerterit in occasionem maioris malitiæ, nónne dignus est, ut eo spolietur, quod indignus habebat? Propter hanc autẽ causam Christus ita loquitur illis, quòd ueritatem apertam aut nullo fructu, aut suo malo audirent. Laborandum igitur est in negotiatione talenti, nobis à Domino crediti: & excitanda est scintilla spiritus, ut in nobis ardeat, & omnis carnis putorem extrudat, & prorsus adurat: ut toti spiritu uiuamus, donec ueniamus in unitatem fidei, uirum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, Ephes. 4.

Ideo in parabolis loquor eis: quia uidentes, non uident: & audientes, non audiunt, neque intelligunt.

Parabolis tum locꝰ est, ubi nudæ & simplici ueritati occlusæ sunt aures.

Alia adducitur causa, cur Christus parabolis utatur, & inertibus mysteria regni Dei semper uideantur obscura. Iusto siquidem Dei iudicio fit, ut magis excæcentur, quòd oblatam gratis lucem recusent. Audiunt enim uerbum, & tamen nequε intelligunt, neque intelligere uolũt. Loquor illis in parabolis, quia si nudã & apertã illis proponerẽ ueritatem, aut nullo fructu, aut suo damno audirẽt. Quòd si rogaueris, unde id accidat, profectò fit, illorum peruersitate & propria malitia. Habent certè oculos, & manifesta signa cernunt, sed liuore & inuidia excæcati, quod cernunt, non uidẽt. Non enim diuinam uident uirtutem in operante miracula: habent item aures, & audiunt ueritatem irrefutabilem: sed audientes non audiunt corde, neque intelligunt: id est, neque ex operibus meis uisis, neque ex doctrina mea audita, neque ex testimonio Ioãnis uolunt intelligere, regem cœlorum me, in me, & per me adesse. Audita enim non expendunt, neque ea, quæ audiunt, reponunt in animos: adeóque sua malitia intelligere nolũt, quod reuera intelligunt, & rectius subinde intelligerent, si modò rectè intelligere cuperent. Hoc modo uerbum, intelligunt, exponet mox Dominus in explicatione parabolæ.

Vt adimpleatur in eis prophetia Isaiæ, dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis: & uidentes, uidebitis, & non uidebitis.

Prophetia Isaiæ in obduratos, & ingratos, frequẽter in nouo testamento citata.

Autoritate Prophetiæ Isaiæ. 6. cap. confirmat, hypocritas & obstinatos magis execari aperta uerbi prędicatione. Simul & notat nescio quos sciolos & sanctulos, qui se uidere & audire putant omnia. Hæc uerba Isaiæ tantæ autoritatis sunt, ut in scriptura noui testamenti frequentissimè inculcentur. Allegãt enim ea Matthæus hoc loco, Marc. 4. Luc. 8. Ioan. 12. & Paulus in Act. 28. Non paruum sanè est offendiculum, quòd maior & præcipua pars populi, nec requirat Euangelium, nec intelligat, nec ex prædicato Euangelio resipiscat. Hoc profectò signum est, quòd isti indicant Euangelium, non esse uerbum Dei, sed figmentum hominis & nugas uanissimas. Ad medendum igitur huic offendiculo, citatur locus Isaiæ de excæcatione Iudæorum, in quo Dominus perspicuè docet, non prædicatione Euangelij, sed impietatem hominum in causa esse, quòd tam pauci Euangelium intelligant, & ex Euangelio resipiscant. Cùm enim homines suapte impietate Euangelion fastidiant & contemnant, iusto Dei iudicio fit, ut in tantum stuporem & obdurationem labi sinantur, ut nec intelligant magnitudinem maiestatis Euangelij, nec resipiscant per Euangelium. Iusto igitur iudicio completur in ipsis prophetia Isaiæ de excæcatione Iudæorum, qui tempore prophetarum excæcati & obstinati, nec propheticis minis, nec plagis Domini euidentibus permouebãtur, ut ab Idolis suis, & nimia illa malitia resipiscerent. Porrò quemadmodũ tam præfractus erat populus Iudaïcus tempore prophetarum, ut neque persequutionibus, neque sanctis prophetarum admonitionibus resipisceret, etiam post cæsa ex Iuda centum uiginti milia hominum, & ducenta millia mulierum & puerorum captiua abducta, 4. Reg. 15. & 2. Paral. 28. sed in obstinatione persisteret. Ita cùm Dominus per signa

Quid, quòd tam pauci, audito Euangelio resipiscũt

Iudæorũ pręfracta malitia tempore prophetarũ.

signa euidentia & sermones efficaces, mysterium regni Dei Iudæis proposuisset, in hunc certè finem, ut ipsi audirent, intelligerent, crederent, & saluarentur: tamen maluerunt ueritatẽ agnitam impugnare, quàm amare & suscipere. Propterea accommodans hanc prophetiã Christus, inquit, Auribus audietis: id est, prædicabitur uobis quidem uerbum Dei: & uidentes uidebitis, id est, uobis etiam cernentibus edentur signa spectabilia: sed neque intelligetis, neque uidebitis, id est, neque credetis, neque recipietis ea, quæ uobis uerbo & signis proponentur.

Incrassatum est enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt: & oculos suos clauserunt.

Aetiologia est sublati intellectus & ademptæ cognitionis, continens translationem culpæ à Deo in hypocriticum populum Iudaïcum, durum & blasphemãtem syncerum uerbum, quo explicatur uera iustitia. Qua in re obseruabis nostram duritiem in causa esse, non Deum, quòd non intelligamus ueritatem. Deserimus Deum, priusquam ille nos deserat. Ideo permittit nos incrassari, id est, obtenebrari, hoc est, fauorem & lucem subtrahit iis, quos præuidet futuros blasphematores uerbi. Cor dicit, sine quo auribus auditum uerbum non intelligitur. Qui cupit saluus esse, in primis aperiendum est illi cor, & permouendum ad auditum uerbi Dei. Quòd si fuerit incrassatum, non potest fieri, ut aures audiant. Cor & uoluntatem & intellectum cõprehendit: & utrũque ipsis Dominus aperit. Quod tamen ipsi sua malitia uitiant & corrumpunt. Nam affectus praui, in hominibus delitescentes, illud lumen Dei, quod illucescit ipsis, obtenebrant: & nisi fide uiua & pia uigilia compescantur, non sinunt quemquam syncerè iudicare de mysteriis regni Dei. Cor populi huius, id est, Pharisaïci & hypocritici, qui uult populus Dei esse, & non facit uoluntatem Dei, sed affectibus suis prauis habenas laxat. Vnde auribus grauiter audierunt, & oculos suos clauserunt, id est, ex incrassato illo corde duo sequuti sunt in ipsis effectus: nempe grauedo aurium, & cæcitas oculorum. Grauedo quidem, qua apertè à Domino proposita mysteria Dei habebant ingrata: ideo sese difficiles præbuerunt erga uerbi Dei prædicationem, ac ita ipsi sua culpa corda sua incrassarunt. Clauso enim auditu, & corde incrassato, non potest fieri, ut aures audiant, & cor ipsum intelligat, & fiat ad salutem conuersio: hinc Act. 16. de Lydia purpuraria legimus, Et aperuit illi Dominus cor, ut attenderet uerbis Pauli. Nec solùm isti grauiter audierunt, sed etiam oculos suos clauserunt suo uitio & malitia. Quandoquidem oculos habuerunt per Domini gratiã, sed propria malitia uicti, his uti noluerunt, quin etiam eos, ne uiderent, occluserunt. Ideo Dominus apud Ioan. 3. cap. Et hoc est iudicium: quia lux uenit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quàm lucem.

Desertus deꝰ nos, nostra culpa, desertus, & in tenebris sinit esse

Cor primùm excitetur ad audiendum uerbum.

Iudæi, auribꝰ decurtati, & oculis orbati

Nequando oculis uideant, & corde intelligant, & conuertantur, & sanem eos.

Ecce impietatis pœnas, & finales effectus incrassati cordis, grauedinis aurium, & cæcitatis oculorum in Iudæis, & ipsorum similibus. Estque hic locus, occupatio, ne credas populum Israëliticum non uidisse aut non audisse uerbum. Audierunt quidẽ, & uiderunt etiam nolentes, sed non in hoc audierunt & uiderunt, ut uiderent & audirent: & ut intelligerẽt corde, & conuerterẽtur. Haud dubiè ad remissionem peccatorum necessaria est cõuersio & pœnitentia: ad quam prædicandam Christus Apostolos misit: Imò à patre ipse missus, cò uenit, ut prius prædicaret remissionem peccatorũ, deinde faceret. Cùm ergo fides ex auditu sit, & chari tas, cordis sit ornamentũ: neque occludẽdæ sunt aures, neq; grauandi sunt oculi, neque incrassandum est cor. Nam conuersio & pœnitentia haberi non potest, nisi illuminetur & aperiatur cor, & intelligens reddatur. Intellectus autem cordis, qui est reuelatio ueritatis, non est nisi per auditum uerbi: Propterea exiguntur

Universidad de Deusto
Biblioteca

aures audiendi cupidæ, & oculi ad uidendum auidi, nempe qui uelint uidere & intelligere, quæ ad salutem faciunt. At enim cùm oculis uidere & audire auribus recusant, atque intelligere corde nolunt, minimè conuertũtur ad Deũ, animarum medicũ, ut sanentur. Pereunt ergo in peccatis suis, ac merito suo maximo reiiciũtur à iustissimo Deo, subtrahẽte gratiam & fauorẽ, quo illos donauerat. Quia ergo tam præfractus est hic & tã incrassatus populus, ut nõ solùm nõ recipiat, sed & cõdemnet Euangeliũ, traditur tãtæ excæcationi, ut neq; intelligat quę se putat intelligere, neque uideat, neque resipiscat. Nolunt benedictionem: elongatur igitur ab ipsis benedictio. Reiiciunt lumen: fiunt igitur cæci. fastidiunt iustitiam: uiuunt ergo in iniustitia. abominantur uitam: pereunt igitur in morte. Non habent, quòd conquerantur: quod uolunt, quod cupiunt, hoc accidit eis: iustissimum igitur est, ut nec Euangelium intelligant, nec ex Euangelio sanentur, sed in reprobam mentem tradantur, & suo malo pereant. Hæc prædixit de Iudæis Isaias. 6. ca. quæ tempore Christi completa sunt in Iudæis, & adhuc complentur cùm in Iudæis, tum in plerisque aliis, qui ob id traduntur in reprobum sensum, ut faciant, quę non cõueniunt, meritò habentes uelamen super oculos suos, ut non uideant. Huc pertinet quod scribitur. 2. Corinth. 3. usque in hodiernum diem idipsum uelamen in lectione ueteris testamenti manet non reuelatum, quod in Christo euacuatur: sed usque in hodiernum diem, cùm legitur Moyses, uelamen positum est super cor eorum. Cùm autem conuersi fuerint ad Deum, auferetur uelamen. De piis autem sic subiungit Paulus, Nos uerò omnes reuelata facie gloriam Domini speculãtes, in eandem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tanquam à Domini spiritu. Obserua: nequando, &c. quo sermone significatur omnium præmissorum pertinacia. Significatur enim: quòd clauserunt oculos, non ad horam, nõ ad mensam aut animum, sed ne aliquando uideant, audiant, & corde intelligant, & conuertantur ad ueritatem: adeò enim peruicaci pertinacia occalluerunt illis corda, ut tanta duritia oppressi, non resipiscant. Obserua. hæc excæcatio reproborũ, occasione uerbi facta, signum est perditionem adesse pro foribus. Ad hũc modum duo filij Heli. 1. Reg. 2. non audiebant uocem patris admonentis, quia uolebat illos occidere Dominus. Similiter excæcati & indurati Israelitæ ducti sunt in Assyriam: Iuda & Ben-iamin in Babylonem. Sic post ascensum Christi ad patrẽ, prædicatione Christi & Apostolorum excæcati Iudæi sua malitia, uastati sunt per Romanos. Ioannes Baptista huius excidij illos prænonuerat, dicens: Iam securis ad radicem posita est. Ergo & hodie iis, qui ad prædicationem Euangelij obstinati & duriores facti sunt, nihil aliud expectandum est, quàm perpetuum excidium, & horribilis interitus.

Iudæi suapte culpa pereũt, imò accersũt sibi pedib' & manibus exitium.

Cor Iudæis etiamnũ uelatũ, & Moses obscurus.

Cæcitas in lumine uerbi, iustitis pernicici præsagium.

Vestri autem beati oculi, quia uident: & aures uestræ, quia audiunt.

Totus hic locus, collatio est eorum, qui audiunt uerbum & intelligunt, & illorum, qui audiunt, & non intelligunt. Post enarratam infœlicitatem, & promãtium excidium rebellium & inobedientium Euãgelio, fœlicitatem explicat eorum, qui audito uerbo credunt, & auidè Euangelium excipiunt, appellans nunc beatitudinem, quod prius nuncupauit donum cognoscendi mysteria cœlestia, ut intelligamus beatitudinem præsentis uitæ consistere in assequutione mysteriorum cœlestium. Vnde hæc periphrasis, Vestri autem beati, &c. tantundem pollet, ac si quis dicat, Vos beati estis & fœlices, quia gratiam Dei non aspernamini, sed donũ eius exercetis, & oculis mentis, hoc est, spiritalibus, utimini & uidetis, & auribus spiritalibus auditis, mysteria regni Dei: & beati sunt oculi uestri, quia non sunt excæcati, & beatæ aures, quia non obsurduerunt, sed cupidæ fuerunt audire mysteria regni: & externo inter nõq; oculo uidetis, externa & interna aure, auditis Messiam, cui creditis, & uos totos consecratis. Christus his uerbis nõ beatificat ipsam

Beatitudo ꝓgnitione rerum cœlestium.

Oculi Apostolorũ beatu.

per se externam oculorum uisionem. Multi enim impij homines, ut Caiphas, Pilatus & Herodes, imò & bestiæ uiderunt Christum in carne, nihilo tamen fœliciores fuerunt. Sed Christus explicat his uerbis, cum sequente sententia collatis, fœlicitatem eius temporis, quo ipse in carne reuelatus est, de quo tam pręclara & magnifica uaticinati sunt sancti prophetæ Dei. In primis enim promissum fuit semen mulieris, quod contriturum esset caput serpentis. Posteà promissum fuit semen Abrahæ, in quo omnes gentes benedicendæ, essent. Deinde promissus est Dauid Messias, qui in æternum regnaturus esset, & ad dexteram Dei patris sui sederet. Postremò uaticinatus est Isaias & alij prophetæ, quòd Messias esset nasciturus de uirgine, & imperium eius multiplicandum, ac per totum orbem terrarum dilatandum. Quis talem ac tantum prophetam, Messiam, Deum, non desideraret oculis suis coram cernere? De fœlicitate huius temporis loquitur hic Christus. Vnde subiungitur:

Fęlicitas tem poris Christi

> Amen quippe dico uobis, quia multi prophetæ & iusti cupierunt uidere quæ uidetis, & non uiderunt: & audire, quæ auditis, & non audierunt.

Viderunt quidem fide hoc tempus Abraham, Dauid Rex, & prophetæ, & gauisi sunt. Sed longè maiore gaudio exultassent, si præsentẽ in carne uidissent Messiam. Quare hoc loco Christus discipulis suis commendat tempus illud, quo in carne reuelatus est is, in quẽ tota lex & prophetę respexerũt. Vnde Paulus, Rom. 13. Nũc enim (inquit) propior est nostra salus, q̃ cùm credidimus. Nox pręcesit, dies autẽ appropinquauit. Et, 2. Cor. 6. Ecce nunc tẽpus acceptabile, ecce nunc dies salutis. Christus anteà oculis mundi absconditus, nunc mundo ita reuelatus est, ut etiam potuerit corporalibus oculis uideri. Certè Simeon iustus hoc nomine sibi uehementer gratulatur: quòd ipsi daretur cernere & ulnis complecti Dominum. Respondebit quispiam. Fuerunt igitur infœlices patriarchæ, prophetæ, iusti & pij reges, qui fuerunt ante Christum, quòd non uiderunt Christum, in carne reuelatum? Respondeo: Minimè omnium. Nam quantum ad reuelationem Messiæ attinet, aliud quidem tempus alio fœlicius dicitur, quòd Christus hoc aut illo tempore manifestius annunciatur & reuelatur, quàm alio tempore. Sanè huius fœlicitate temporis, quo in carne uidetur Christus, Patris opera faciens, & legationem suam exercẽs, & huic creditur, non fuerunt donati prophetæ & reges, qui aduentum Christi pręcesserunt. Sed quòd ad fœlicitatẽ pertinet, quæ fide uiua in Christum habetur, nullis fuerunt illi inferiores. Iesus enim Christus heri, & hodie, & in secula. Et qui ex promissione, ad Adam aut Abraham aut Dauidem de Christo dicta, in Christum uenturũ credidit, non minus fœlicitatis in Christo consequutus est, quàm ille qui credidit in Christum iam præsentem in carne, aut qui nunc credit in Christum, iam in cœlo sedentem ad dexteram patris. Audiamus Christum Pharisæis dicentem: Abrahã pater uester exultauit, ut uideret diem meum: uidit, & gauisus est. Et ad Thomam: Quia uidisti me Thoma, credidisti: Beati, qui non uiderunt, & crediderunt. Sensus igitur uerborum Christi est, Quàm putatis beatos & fœlices se æstimassent prophetæ & reges, Abraham, Isaac & Iacob, & similes, qui cupierunt uidere, id est, seriò optarunt. Specta studium patrum ueteris testamẽti erga Christum Messiam, & regni illius manifestationem, scilicet, ut uiderent & cernerent præsentem in carne Messiam, apertam item regni Christi prædicationẽ, & similia, quæ uos humiles Deo obedientes, uidetis, supple, ex singulari gratia Dei: & tamen nõ uiderunt, intercepti atque impediti morte. Obserua. Oculus intellectus, est, quem scriptura appellatione luminis multoties proponit. Visio autem illa, qua fideles Christum & eius eloquia norunt, non ab eo naturali lumine, sed à sancti spiritus illustratione proficiscitur. Lumen quippe no-

Prophetæ & iusti, qui prę cesserũt christum, etiam beati.

Beati, nõ qui uiderunt, sed qui credide runt. Ioan. 8. Ioan 22.

Non lumine naturali, sed spiritus Dei uidetur Christus.

strum à Dei lumine perficitur, sine quo est admodũ fuscum & tenebrosum. Ergo cognitio, quam ipse spiritus credentibus suggerit, est ista uisio seu inspectio, qua mysteria Dei agnoscuntur, & credita intelliguntur. Non desunt, qui interpretantur Dominum per prophetas non intelligere sanctos suos prophetas, sed sapientes philosophos, quos scriptura aliquando uocat prophetas. Per iustos autem intelligere illos, qui mundo uidentur esse iusti & boni, cuiusmodi fuisse dicuntur Socrates, Xenocrates, Aristides, ac reliqui multi, qui cupierunt intelligere, quodnam sit summum bonum, qua uia eatur ad uitam & fœlicitatem, sed non potuerunt, eò quòd non eo in loco, & ea ratione bonum ac fœlicitatem inquirebant, ubi erat, & unde poterat hauriri. Humanæ enim innitentes sapientiæ, dorsum uerterunt Deo. Plato item, Apollonius Thyanæus, & multi alij, periculosas, remotas, nec non & sumptuosas susceperunt peregrinationes, pro assequenda uera sapientia, quam tamen non sunt assequuti. Hos igitur, & solos, meritò beatos dixeris, qui in unico Dei filio omnem sapientiam ueram, supremum bonum, & ueram fœlicitatem habent. Plus mihi arridet prior interpretatio, quæ est ex diui Hilarij sententia.

Etiam pphetas & iustos suos habuit ethnicismus.

Philosophi prisci iustitiam, sapientiam & felicitatem frustra quæsierunt.

Vos ergo audite parabolam seminantis.

Hæc sententia non sine emphasi est: vt sit sensus, Vos ergo, supple, qui habetis, id est, talentũ uobis creditũ non absconditis, sed exercetis, dum cupidi estis audire & intelligere mysteria regni Dei, audite parabolã seminantis. Ac si diceret: Ideo uobis habentibus dabitur apertior & ditior parabolę intelligentia. Quod Dominum uidemus facere discipulis, idem quoque expectemus, quotquot ex animo syncero Dominum quærimus. Docemur præterea non modò uerbum Domini, sed uerbi quoque Domini sensum & intellectum ex Dei gratia profluere. Ad parabolæ expositionem in primis obseruandum est, quòd hic nulla fiat mentio eorũ, qui contemnũt aut persequuntur Euangelium, sed tantùm sermo fit de auditoribus Euangelij. Seminator Christus est, qui ab æterno à patre exiit, hoc est genitus est, Deus de Deo: & exiit ad nos, homo factus, & à patre missus, ut qui in sinu patris est, nobis reuelet uoluntatẽ patris. Huius conductitij seminatores, sunt prędicatores, qui seminare quidem possunt, sed semen uiuificare non possunt, doctore Paulo. 1. Corinth. 3. Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incremẽtum dat, Deus. Viuificant tamen & miracula faciunt uerbo uiuifico, & summi seminatoris autoritate. Semen (inquit Lucas. 8. cap.) est uerbum Dei. Id est, semine adumbratur nobis uerbũ Dei, & natura eius: quòd sensim ac paulatim excrescit, & augetur in auditorum animis. Agri, sunt auditores uerbi, qui prout sunt culti, ita ferunt fruges. Aratrum, quo paratur ager, est ipsa pœnitentia, per quã coluntur agri, auditores uerbi. Satio prædicationem uerbi adumbrat: propterea quod idem illi accidat dum prædicatur, quod semini dum seritur. Quemadmodũ enim ex uerbo Dei, Genesis. 1. cap. Germinauit terra herbam uirentem, & facientem semen, &c. Semen autem habet uim uegetatiuam, ex qua oritur motus, cupiens sui simile progignere, & eo fine seritur, ut sui generis fructum proferat. Ita & uerbũ seu Euangelium Dei, habet in se uirtutem uegetatiuam spiritualem. Ipsum enim, dum prædicatur operãte sancto spiritu, uirtutem & agitationem habet perpetuam ad edendum fructum suæ naturæ, & sui ingenij: & hoc, in agro, id est, in homine, in quo seminatur. Eóque fine prædicatur, ut suæ speciei naturęque fructum in homine proferat. Est autem natura uerbi Dei, simplex, pura, pacifica, sancta, diuina, uerax, & optima in omnibus & per omnia. Seminatum igitur in homine, parturiet & enitetur modestiam, simplicitatem, ueritatem, & sanctimoniam omnem. Huic tamen accidit dum prædicatur, quod semini dum seritur. Nam quamuis in se bonum sit semen & ad bonam frugem aptum, multum tamen refert, in quam tellurem iaciatur. Ad eum modum & uerbum Dei, licet bonum sit, & ad

Christus, seminator, egressus.

Verbum dei, semen.

Seminis spiritualis cum externo comparatio.

Verbi Dei natura.

pietatem promouendam accommodum, plurimum tamen refert, quem auditorem sortiatur. Quoquò proiiciatur uerbũ Dei, semper uerax est, & efficax, & sui simile apud omnes & in omnibus. Sed quòd fructum non proferat in omnium pectoribus, id non uerbi uitio fit, sed terræ; id est, hominis, cui inicitur & prædicatur. Nam quemadmodum in re rustica reperiuntur arua diuersi generis, quæ pro ingenio suo semen sibi concreditum uel fertile uel sterile reddũt: ita uaria sunt auditorum genera, qui pro suo quisque ingenio, uel bono uel prauo, semẽ uerbi Dei acuirtutem eius, uel ad fructificandum proliciunt, uel corrumpunt. Nõ quod uerbum Dei putrescat & corrumpatur: sed quòd nostri respectu, id nobis corrumpi dicitur, quod nostra culpa & nostro uitio suam uim non exerit, neque fructum suum profert. Itaque Dominus in explicatione parabolæ facit quatuor genera auditorum Euangelii.

Verbum Dei semper efficax, quocunque perueniat.

> Omnis, qui audit uerbum regni, & non intelligit, uenit malus, & rapit quod seminatum est in corde eius: Hic est, qui secus uiam seminatus est.

Accommodatio parabolæ est, in qua dictum est, & dum seminat, quædam ceciderunt secus uiam, & uenerunt uolucres cœli, & comederunt ea. Explicantur primi ordinis auditores Euangelij, qui audiunt quidem, sed nulla mente, nulla animaduersione, sed aliò per Satanam detorto ipsorum animo: quo fit ut nulla omnino auditi uerbi adhæreat illis cogitatio, ad sua ilico studia raptis & relapsis. Omnis, qui audit uerbum regni, id est, uerbum, quod regnare facit, sic dictum ab effectu. Et nõ intelligit, id est, corde non recipit ut saluificum, ut per illud uiuat & saluetur. Venit malus, id est, diabolus, sic dictus, quòd malus sit, & faciat alios malos, inclinérque ad omnia mala. Et rapit, quod seminatum est. Hinc disce, quàm difficile sit, auditores uerbi coram Sátana subsistere. Nimirum bona pars eorum, qui sedent in concionibus, audiunt, quæ dicuntur, sed nullo affectu tanguntur eorum, quæ audiunt, ideóque neque intelligunt. Mox à concionibus in uias suas abeunt, quales uenerant, ita ut nihil eorum, quæ dicta sunt, uel in memoria illis adhæreat. Ambulant iuxtà ueteres iniquitatis suæ mores, & sequuntur tritam peccatorum uiam. Dederant paulò ante operam ebrietati, sed adhuc eam, & si Euangelium audiunt, sectantur: scortati sunt, & adhuc scortantur: nomine Dei ad maledicta & execrationes fuerunt abusi, & adhuc abutũtur. Breuiter ueteres impietatis mores, ut anteà, ita nũc quoque sequũtur. His etiam si sanctissima prędicentur, tamen quia accõmodant uerbo Dei aures tantùm, & corde aliò peregrinantur, uenit Satan, & uiolentiã facit uerbo: (Rapere enim, uox est uiolẽtiæ) id est, Satan aufert uerbũ Dei, ut neque credant, neque fructũ afferant. Nã hæc uis diaboli non solùm efficit, ut corda, sensu & uita prophana indurata, uerbũ nõ admittant, & quod autem diunt, nõ intelligãt, neque uerbũ Dei agnoscãt: sed simul in locũ eius immittit doctrinas falsas, quibus & corda cõprimuntur, ne uerbũ Dei recipiant: & ipsum quoque uerbũ Dei eõculcatur & cõteritur summo contẽptu. Sũt enim proculcata mente, corrupti affectibus, leues & prophani, protriti in scelerũ assuetudine, qui quibusuis malis ineptissimæ impurissimæq; carnis cogitationibus, suggestionibus Satanæ, & lasciuissimorũ corruptissimorúmque hominũ corruptissimis sermonibus, contra uerbum Dei, & omnem honestatem institutis, oculos, nares, cor, sensus, aures & seipsos totos pandunt: nihilque firmitatis habentes, quibusuis Satanicis impulsibus cedũt. Causa huius corruptionis est, quòd non intelligant uerbũ. Non quòd nihil intelligant eorum quæ proponuntur ipsis per uerbũ. Intelligunt enim: alioqui quomodo raperet malus, quod in corde eorum seminatum est? Ergo in intellectum peruenit, quod seminatum est. Cor certè, affectuum, uoluntatis, & intellectus est sedes. Sed non intelligunt, id est, corde non retinent firmiter, neque

Verbum dei, uerbum regni.

Malus, diabolus.

Sathanas quid operetur in supinis auditoribus uerbi Dei.

Defides audi tores intelligunt & non intelligunt uerbum.

gnauiter excoluntquod Dei bonitate reuelationéque acceperunt. Nam Satanæ
suggestionibus non obstiterunt,& ideo suapte culpa & inertia depositum Dei per-
diderunt, thesaurúmque cœlestem diabolo & prauis hominibus diripiendum ob-
tulerunt. Proinde per uolucres significantur curæ uolaticæ; homines leues, adeó-
que ipsi Dæmones, qui uerbum tollunt, & uorant. Id quod faciunt, cùm audien-
tium corda auertunt & excæcant, ut neque percipiant rectè illud, neque expendát.
Auertunt enim, ut Paulus ait, 2. ad Timoth. 4. cap. auditum à ueritate, ad fabu-
las autem conuertuntur. Per conculcationem autem hominum, intelliguntur do-
ctrinæ falsæ & uanæ, quæ pro uerbo Dei, in cordibus primas tenent. Id & Matth. 5.
significatum est, cùm Christus testatur insipidum sal proiici foras, & ab homini-
bus conculcari. Iure enim fit, ut mendaciis credant, ut Paulus ait, 2. Thess. 2. qui
ueritati noluerunt obedire. His adnumerantur omnes hæretici, factiosi, & turba-
tores spiritus: qui Euangelium accipiunt carnaliter, & pro suo sensu torquent at-
que inuertunt. Hi omnes Euangelium quidem audiunt, sed tantum abest, ut fru-
ctum ullum ferant, ut durius inde à diabolo uincti teneantur. Horribile & terrore
plenum est, quod hîc dicitur à Christo, diabolum rapere uerbum ex cordibus ip-
sorum, quo utique significauit, diabolum cordibus ipsorum potenter dominari,
tametsi Christiani dicantur & uerbum audiant. Nec minus miserum est, quod di-
cit, conculcari eos ab hominibus, hoc est, subiici & uinciri perniciosis ipsorum
doctrinis, quæ cùm titulum & speciem Euangelij præ se ferant, sub eis, non ani-
maduertentibus miseris, diabolus uerbum Dei surripit, ut id nunquam intelligát,
neque salui fiant, sed in æternum pereant. Quid ergo his faciendum, ne pereant?
Primùm accedentes ad concionem, inuocent nomen Domini, ut detur illis uerbú
purum, & illud recipiant & seruent, uerbóque aperiant auidè animũ & cor. Dein-
de qui ad concionem accedit, ante omnia cogitet sibi infestum fore diabolum, ue-
lut furem ac latronẽ, qui, si queat obtinere, ut ab auditu uerbi, & Ecclesiastico con-
uentu planè auocet, & abstrahat, studiosè hoc facit. Sta igitur fortis in fide, & esto
animo attẽto. Discant huiusmodi auditores ex uerbo Domini aperire oculos mea
tis suæ, ut uideant, quàm turpe spectaculũ Domino Deo & omnibus angelis eius
præbeant, & in futurum timorem Dei concipiant. Nam Dominus ita ordinauit ut
angeli eius circunuallent timentes Deum, & circundent Ecclesiam Domini. Im-
mittet (inquit Dauid) angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.
Hi autem, qui in ueteri sua malitia perdurant, & sacram Euangelii concionem au
ribus tantùm corporis audiunt, angelos Domini, quantum quidem in ipsis est, ex
Ecclesia Domini eiiciunt, & dæmones suos secum adducunt. Si enim liceret spiri-
tuales astutias, & rectores tenebrarũ corporalibus oculis aspicere, uideres in qua-
uis concione Euangelica, in qua huius ordinis auditores sunt congregati, dæmo-
nes super capita ipsorum saltare, & choreas ducere, nimirum exultantes, quòd
tot inueniant libidini illorum seruientes, & uerbum Euangelii negligentes. Quid
autem hoc spectaculo magis horribile? Quid magis stupendum? Quisquis igitur
es, qui ad auditum Euangelii, ueterem impietatem nondum exuisti, hoc diligen-
ter age, ut ponas tibi ob oculos fœditatem eius spectaculi: quod impietate tua tot
cœlesti exercitui, exhibes, & concipe timorem Dei, quo etiam cordis ac fidei au-
res uerbo Domini adhibeas. Deinde omnino tibi parendum est admonitioni Pau-
li, qui, ad Romanos. 13. scribens, ait, Et hoc scientes tempus, quia hora est, iam
nos de somno surgere. Nũc enim propior est nostra salus, quàm cùm credidimus.
Nox præcessit, dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum,
& induamur arma lucis. Sicut in die, honestè ambulemus, non in comessatio-
nibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, nõ in contentione & æmu-
latione, sed induimini Dominum Iesum Christum, & carnis curam ne feceritis
in desideriis. Huiusmodi passim reperies exhortationes apud Paulum.

Voluceres, stulta hominũ inania.

Infelicitas neglectim ac cipientium uerbũ Dei.

Accessuri ad conciones si quid agant.

Angelis Domini in primis placent & curæ sunt seduli auditores Euangelij.

Miserãdum cœlitibus spectaculum exhibent, qui negligunt uerbum.

Qui autem super petrosa seminatus est, is est, qui uerbum audit,
& continuò cum gaudio accipit illud: non habet autem in
se radicẽ, sed est tẽporalis. Facta autem tribulatione, & per-
secutione propter uerbum, continuò scandalizatur.

Secundus ordo auditorum uerbi, de quibus in parabola dicitur, Alia autem ce-
ciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuo exorta sunt;
quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æstuauerunt: &, quia non
habebant radicem, aruerunt. Hos auditores uocat Christus temporarios & προσ-
καίρους, qui ad omnem uentum mouentur. Præmaturi sunt, & animos habent
præcoces. Audiunt, & cum gaudio recipiunt uerbum: sed non perseuerant. Ho-
rum magnus est numerus. Probè quidem uerbum percipiunt sine hæresi aut praua
interpretatione: gaudent quoque se illud ita recepisse, & ueritatem puram agno-
uisse. Sed ubi propter ueritatem adeundum est periculum rerum, famæ aut corpo-
ris, ubi damnum accipiendum, perferenda ignominia, iactura facienda uitæ est,
recedunt, & quam cũ gaudio ueritatem perceperant, pernegant. Nondũ enim re-
ceptum uerbum Domini altas fidei & charitatis radices in cordibus ipsorum egit,
non altè satis demissum est semen: neque irrigatum fœcundis sancti spiritus fluẽ-
tis: sed ex admiratione nouitatis recepta est religio, & uerbum, ad tempus. Obser-
ua. Non habere radicem est nondum seriò adfici uerbo, non esse obsignatum aut
confirmatũ ueritate uerbi per Spiritũ sanctum, quem qui nõ habent, ut custodem,
in tentationibus non subsistunt. Proinde assimulantur semini in petram iacto &
sato, quod alacriter quidem in herbam erumpit, ut pulchrè uidentibus adblandia-
tur, bonámque de se spem polliceatur: sed simulatque æstu solis fuerit percussum,
aresc it: deest enim terra & succus. Ita & hi, ubi sæuire incipit persequutio, uel pa-
làm uerbum negant, uel certè tacent, facientes, loquentes & perferentes, quæcun-
que persequutores postulant, qui paulò ante, ubi aberat æstus persequutionis & pa
cata omnia erant, liberrimè de uerbo loquebantur, & tale exibebant specimen
futuræ segetis, ut seminatori magnam spem facerent cum fœnore redituræ frugis:
id est adeò animosè de uerbo loquebantur, ut spes esset illos multum fructus & u-
tilitatis apud homines reliquos allaturos. Rogabit quispiam ex his auditoribus:
Quid remedii supereſt? Respondeo: Noli æstimare satis esse, audiuisse & recepis-
se uerbum, nisi in finem usque perseueraueris. Vt autẽ perseueres, confirma fidem
tuam frequenti auditu Euangelii, piis orationibus fidei, exercitiis & operibus cha
ritatis, ut per fidem, charitati coniũctam, durissimã humani cordis petram exein-
das, adeóque cõsequaris, quod Dominus per Ezechielem. 36. cap. pollicetur. Da-
bo uobis (inquit) cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio uestri: & aufe-
ram cor lapideum de carne uestra, & dabo uobis cor carneũ, & spiritum meum
ponam in medio uestri. Et faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea
custodiatis, & operemini, &c. Colligamus ex superioribus, spiritum ac fidem ui-
uam nonnunquam esse in hominibus, sed ea hominum uitio ac culpa amitti: ini-
tia item pietatis concedi non rarò hominibus, sed ipsorum inertia aut malitia non
deduci in perfectum opus, sed ex integro extingui ac deperdi. Exemplo sunt Saul,
Iudas, Demas, & alii multi, quorum scriptura meminit. Obserua: scandalizatur,
id est, aduenientе persecutione incipit dubitare de ueritate uerbi, uerum scilicet
hæc doctrina sit uera, quæ tot procellis & tentationibus exposita est. Contra hoc
scandalum Christus subinde consolatur suos discipulos, præcipuè Ioan. 14. 15. 16.
17. Et Apostolus ad Roma. 8. Christus ipse identidem reuocat suos ad uerbum, &
monet de cruce, ut re necessaria ad gloriam æternam, interim proponens crucis
dulcissimos fructus. Apostolus uerò consolandi occasionem accipit plerũque à spe
futuræ uitæ.

Auditores tẽporarij.

Non habere radicem. Sine spiritu tentationib⁹ nõ resistitur.

Antidotus aduersus tepores auditorum.

Malitia nostra spiritum bonum, iam dari cœptũ, extinguum⁹.

Christus & Paulus celeustæ & hortatores ad crucem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui uerbum Dei audit, & solicitudo istius seculi, & fallacia diuitiarum suffocat uerbum, & sine fructu efficitur.

Christus tertium genus auditorum Euangelij his uerbis adumbrauit, Alia autem ceciderunt in spinas, & creuerunt spinæ, & suffocauerunt ea. Tertij auditores uerbum Dei recipiunt, sed ab eo ad uoluptates, uitæque tranquillitatem, & exteriora commoda deficiunt, quorum magnus est numerus. Quanquam enim nulla aliena doctrina uerbi synceritatem fermentēt aut oppugnent, ut primi faciunt, sed purum uerbum retineant: neque tententur à sinistris per aduersa & persequutiones, ad negandum uerbum, ut secundi: cadunt tamen à dextris: & est permicies eorum, rerum tranquillitate frui. Vnde socordes redduntur, & uerbum suspendūt quod habent, immergentes se curis, diuitiis, honoribus & uoluptatibus præsentis uitæ, ut penitus euanescant, & nullam frugem adferant. Ideo similes sunt semini, quod inter spinas cecidit: ibi enim & si nulla petra sit, sed terra commoda: neque uia, sed satis altè proscissus fundus: spinæ tamen semen enatum suffocant & disperdunt: ita isti in uerbo habent quæcunque ad salutem faciunt, sed non utuntur illis, uerùm computrescunt & pereunt, dum carni indulgent: & eius cupiditatibus obsecundant. Huius gregis sunt, quicunque uerbum Dei audiunt, & carnem non castigant. Sciunt quidem uerbum, at non sequuntur illud uita & opere. Docent, quod ipsi negligunt, manent assiduè sui similes, semper homines uetusti & carnales. Per spinas significatur solicitudo seculi, quæ & gloriæ studium habet, & anxiam curam ac diligentiam conficiendi, quæ dictat libido, & studium huius seculi idque ab effectu, qui est instar spinarum. Voluptates certē & diuitiæ turbant & pungunt siue excarnificant conscientiam. Deinde miserè conficiunt corpus. Augent etiam ut spinæ, incendium gehennæ. 1. Timoth. 6. Nam qui uolunt diuites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & in desyderia multa, quæ mergunt homines in interitum & perditionem, &c. Voluptarij, uoluptatum studio, gula, ebrietate, scortatione & intemperantia sua eneruant sibi corporis uires, & incolumitatem siue sanitatem iustam euertunt. Sallustius in Catilina scribit homines ex auaritia molles reddi. Item quid non facit ambitio? Hęc non solùm pungit cor, uerumetiam dementat. Neque uerò omnis cura & solicitudo damnatur, sed cura huius seculi, hoc est rerum mundialium, & ad mundum pertinentium, quæ pelliciunt ad malum: hæ sunt nimirum, quibus uetamur toti adhærere. Vnde significanter dicitur, fallacia diuitiarum, id est, quę ex deceptione colliguntur, uel quæ hominem decipiunt, atque abusu & nimia sui admiratione seducunt. Eleganter (inquit Sanctus Hieronymus) addit, fallacia diuitiarum suffocat uerbum. Blandæ enim sunt diuitiæ, aliud agentes, & aliud pollicentes. Certē Christianismus approbat honores, quales sunt magistratus, similiter & diuitias. Sed requirit, ut si ista contigerint dono Dei, ita possideas, tanquam non habeas: ac si quidē habueris, bene his utaris: si non habueris, sapienter careas: si amiseris, moderatē feras. Diuitiæ si affluant (inquit Dauid) nolite cor apponere. Paulus. 1. Timoth. 6. Diuitibus huius seculi præcipe non sublime sapere, neque sperare in incerto diuitiarum, sed in Deo uiuo: (qui præstat nobis omnia abundē ad fruendum) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facilē tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant bonā uitam, id est æternam. Lucas addit his, uoluptates, quibus intelligimus, comessationes, ebrietatē, scortationem, stupra, adulteria, & si quæ his sunt similia, aut impuriora, quæ & ipsa suffocant enatum fructum. Videas enim hodie multos aliquandiu egregiè fauentes Euangeliō, qui malunt interim Euangelium deserere, quàm adamato scortillo, aut ebrietati & cōpotationi intemperatissimæ, uale dicere. Obserua: ab Euan-

Auditores uoluptarij.

Spinæ, solicitudo seculi.

Non omnis solicitudo dānanda.

Diuitiæ seculi, falsæ & fallaces.

Circa diuitias & honores qui se gerat.

Voluptarij studium etiā Euangelicos transfugas rapit.

gelij auditore exigitur animus liber omnibus curis ac uoluptatibus huius uitæ, si quidem fructum referre uelit. Huc pertinet admonitio Christi, Matth. 6. cap. & Pauli. 1. Timoth. 6. Habentes alimēta, & quibus tegamur, his contenti simus. Ob ferua: Suffocari est, nimia quadā copia obrui. Vnde nimia solicitudo suffocat uerbum, id est, obruit seu reddit inutile & infrugiferum.

Qui uerò in terram bonam seminatus est, hic est, qui audit uerbum, & intelligit, & fructum affert: & facit, aliud quidem cētesimum, aliud autem sexagesimum, aliud uerò tricesimum.

Accommodat, quod dixit in parabola, Alia autem ceciderūt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud tricesimum. Quartus auditorum Euangelij ordo, est eorum, qui (ut Lucas. 8. expressius ait) in corde bono & optimo audientes uerbum retinent, & fructum afferunt in patiētia, id est, qui corde, per spiritum filiorum uerè immutato, atque ad Deum tracto, Euangelium audiunt, auditum intelligunt, & retinent. Retentio, omnium operosissima est, habens irremissas meditationes uerbi Dei, quibus animus credentis renouatus, exercetur in mortificatione ueteris hominis, & renouatione noui hominis: dum, sicut primus psalmus habet, in lege Domini uoluntatem habēt, & in lege Domini meditantur die ac nocte: dum, instar ligni plantati iuxta decursus aquarum, ferunt fructum suum in tempore suo. Hi fructum adferunt, Alij trigesimum, alij sexagesimum, &c. Id est, alii aliis copiosiorem, secundum quod alii aliis spiritu locupletius donantur, & in hoc dono alacrius operantur, & seipsos in opere bono studiosius exercent, reportantes finē fidei uestræ, inquit Petrus. 1. Pet. 1. salutem animarum uestrarum. Et hoc, in patientia, ait Lucas. Nam per multas tribulationes oportet intrare in regnum cœlorum. Permulta pati necesse est propter uerbum, uidelicet ignominiam & opprobrium ab hæreticis & spiritibus perturbatoribus: odium, & damna corporis & rerum à persequutoribus: præterea, quæ à spinis, hoc est, diuitiis, ambitione & propriæ carnis tētationibus perferēda sunt, ut rectè uerbum crucis dicatur, quod si uelis seruare, crucē & omne genus incommodorum per patientiam seu tolerantiam ferre & superare est necesse. Quemadmodum enim fieri nequit, ut semē in agro fructum afferat, & maturitatem apprehendat, nisi constanti patientia & hyemis frigora, niues & imbres, atque æstatis ardorem ferat & uincat: Ita reuera non poterit auditor Euangelicus, suscepto uerbo Dei, fructum facere, nisi patientia uincat omnes tentationes. Atque ideo Christus ait, In patientia uestra possidebitis animas uestras. Et Paulus, Roma. 5. ait, Tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationē, probatio uerò spem, spes autem non confundit. Et, ut ille ait, Virtutes animi patientia dirigit omnes. Omnes, qui piè uolunt uiuere in Christo Iesu, ait Paulus. 2. ad Timoth. 3. persecutionem patientur. ergo semper est opus patientia.

Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est regnum cœlorum homini, qui seminauit bonum semen in agro suo. Cùm autem dormirent homines, uenit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. Cùm autem creuisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliâs, dixerunt ei, Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea? Et ait, Non: ne fortè colligentes zizania, eradicetis

Auditores, probi & synceri.

Retinere uerbum, sicuti opus est, operosissimum.

Amor uerbi crucem, ut ea cias nubes trahit.

Verbum dei, uerbum crucis.

Dura omnia per patientiā uincēda christiano.

Patientia nūquam deserēda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

simul cum eis & triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem, & in tempore messis dicam messoribus, colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum.

Pios & impios inueniet finis mundi.

Hæc parabola, in genere docet, opus esse in negotio Euãgelico, uigilantia, & sedulitate, ne contaminetur uerbum, & pro uera pietate, ingerat se in Ecclesiam impietas, & pro piis impii, prædicens, purum & impurum uerbum, pietatem & impietatem, pios & impios mansuros usque ad finem mundi, sed hos ad supplicia,

Regnum cœlorum, pro toto negotio Euangelico.

illos ad uitam. Regnum cœlorum in hac parabola non accipitur pro uita beata, qua perfruuntur in cœlo beati: sed totum mysterium siue negotium Euangelii & regni Dei comprehendit. Ergo & doctrinam significat, quæ dicitur uerbum siue sermo regni. Comprehendit & ipsos pios (qui uocantur filii regni) hoc est totam congregationem & rempublicam credentium siue sanctorum, adhuc in hac uita uersantiũ, quam in terra inuisibiliter Deus regit & inhabitat. De regno cœlorum legito Cyprianum martyrem in explanatione illa orationis dominicæ, admodum egregia. Superiore parabola facta est mentio eorum, qui uerbum Dei non suscipiunt. Hic autem de iis, qui suscipiunt, sed corruptum, falsam scilicet ueri imaginem, quam nonnulli ueritati Euãgelicæ, ceu lolium tritico, miscent & inserunt. Hoc autem fit, cùm Satan eos, quos hactenus à puritate Euangelica, neque uanis cogitationibus, neque persequutionum procellis, neque illecebra uoluptatum detorquere potuit, per hæreticorum blandiloquentiam aggreditur & à ueritate abducere contẽdit. Hoc modo inuadit uitium seu corruptio agrum siue auditorem, & semen. Rectè confertur zizaniæ, quam Græci ζιζάνιον siue θύμαρον, Latini appellant lolium, ut est apud Dioscoridem) corrupta & hæretica doctrina. Loliũ enim

Lolium pro doctrina corrupta, & falsa.

Plinius iam morbum frugum, iam pestem, ut pote suo complexu triticum enecans, & Virgilius infœlix appellauit: quemadmodum & Ecclesia, doctrina corrupta & hæretica nihil habet neque pestilentius neque infœlicius. Corrumpit enim ea nonnunquam fœlicia & egregia ingenia: & quos non corrumpit, indefessẽ tamen diuexat. Hodie enim pestifera dogmata, & uirulentę opiniones ab hominibus impurissimis introducuntur, & fiunt cœtus contentiosorum hominum, qui non minore studio & uigilantia falsum tuentur, quàm Ecclesiastici uerum. Mi-

Ex lolio nocumenta.

ram enim uim habet doctrina erronea: sicut de lolio quoque ferunt, quòd in pane coactum & sumptum, somnum inducat grauissimum, uertiginem item atque uomitum, corpus etiam fœdis oppleat ulceribus. Idem nocet oculis quamplurimùm,

Lolio uitiare.

caliginem ipsis concilians, unde nimirum iocus prouerbialis petitus est, Lolio uictitant, in eos dictus, qui luscioſi & cæcutientes sunt. Doctrina enim corrupta & erronea excæcat, uertiginem & animi ulcera gignit, totúmque statum sanæ mentis subuertit, & tandem enecat. Diuus Ambrosius lib. Hexamerón. 3. capite 10.

Zizania pro quolibet adulterino & noxio semine.

zizania paulò latius extendit. Nam lolium, ait, & reliqua adulterina semina, quæ frugibus sæpè miscentur, zizania nuncupari Euangelii lectione cognouimus. Quin Græci ζιζάνιον appellârunt, quasi αὐτάκιον, παρὰ τὸ αὖθις καὶ αὖθις ἡμῖν αἴνο, quòd uidelicet tritico noceat. Verùm non nocet duntaxat lolium, sed & carduus, lappa, & tribulus, aliáque nonnulla, quæ inter morbos & pestes frugum recensẽt Plinius. Copiosiora de lolio leges apud Theophrastum, etiam apud Ioan. Ruelliũ de natura stirpium lib. 2. cap. 30. Explicationem huius parabolæ ad preces discipulorum Christus paulopost addet. Tantùm hìc obserua admonitionem, qua in hac parabola admonemur non offendi, si quando etiam iis, qui frugiferi sunt in agro regni cœlorum, uiderimus immixtos reprobos, & multa quotidie in Ecclesia Dei succrescere offendicula, cùm tamen bonum semen sit per Euangelii doctrinam seminatum.

Aliam parabolam proposuit eis, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis: quod accipiens homo, seminauit in agro suo, quod minimum quidem est omnibus seminibus.

Hoc loco regnum cœlorum non intelligitur de illa beatitudine, qua sancti in cœlis fruuntur, sed de negotio & prędicatione Euangelij, quod Ioannes inchoauerat, & Christus absoluebat. Quia autem prophetæ prædixerant hoc regnum expectatum, illustrissimum omnium fore, ne Apostoli, auditores uerbi, & qui ad hoc regnum uellent accedere, offenderentur, quòd quæ per Christũ initiò gerebãtur, uiderẽtur humillima in oculis mundi, licet in se essent augustissima, nimirũ diuina & cœlestia: unde accedẽtibus, & in regno uersantibus uiderentur non planè respondere, nec consona esse splẽdori regni cœlorum, qualem descripserãt & prædixerant prophetæ. Nam qui uocabãtur, erãt personæ abiectæ & humiles, doctrina & religio dispar splendori Iudaico: nullus aderat opũ, potentiæ & regalis gloriæ fulgor. Huic offendiculo uolens Christus mederi, adducit hanc parabolã, qua comparat regnum cœlorum grano sinapis, Quod ut minimum est, ita & regnum cœlorum initiò uidetur humillimũ & abiectissimum: sed ut simul adsit consolatio, declarat illius abiecti regni uires ex collatione uirtutis grani sinapis, quod natum, arboris instar exurgit in altum. Ita hoc regnum ex humillimo tandem euadit supremum & illustrissimum. Spectat ad hanc parabolam primum cap. prioris ad Corinth. quod multis argumentis docet sermonem crucis, pereũtibus quidem stultitiam esse, hoc est contemni, & pro nihilo ab illis haberi: iis autem, qui salui sunt, Dei uirtutem esse. Cur uerò uoluerit Deus uerbũ suum esse, ueluti granum sinapis, in oculis carnis, respondet Paulus ex Isaia cap. 29. Perdam sapientiam sapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Simile est regnum cœlo rum, id est, sic se habet uerbum seu prædicatio de regno Dei instituta. Granũ humile & abiectum uidetur: prædicatio de regno principiò uidetur uilis & contẽpta esse, adeóque nulli philosophiæ generi cõferenda, quippe quæ uideatur habere absurda & inepta quamplurima, & pugnantia ex diametro cum maximorum philosophorum receptis dogmatibus. Per Euangelium enim prædicatur Deus uerus, incarnatus, captus, & uinculis constrictus, consputus, flagellatus, crucifixus, mortuus & sepultus, quæ omnia philosophiæ candidatis & magistris uidẽtur plane absurda esse. Adhæc utitur doctrina euangelica & apostolica stylo minimè elaborato, negligit planè omnem eloquentiam, & apparatum seculare: ideo ab iftis damnatur ceu barbaries mera, & ueluti ineptissima uocum & rerum congeries. Verbum item seu prædicatio uerbi per similitudinem dicitur granum sinapis, ab acore, qui alteram uerbi partem notat, nempe ipsam pœnitentiam. Deinde à medendo. Quia sinapis uarius est usus in medicina, & hoc effectu sinapis notatur altera uerbi pars, quæ est per spem remissionis peccatorum mederi per pœnitentiam territis & tremulis conscientiis. Quemadmodum autem in grano sinapis non secernitur acor à medendi effectu: ita in uerbo oportet pœnitentiam & remissionem peccatorum coniungere. Item sicut granum sinapis non medetur, nisi iis quos idẽ granũ suo acore affecerit, sic nec uerbum medetur conscientiis, nisi pœnitentia cõtritis. Et hic est præcipuus sinapis usus. Rursus fieri potest, ut acor sinapis melle aut alio dulcore supprimatur aut tollatur, sed tunc inane & insipidum fit granum. Et sicut Christus suprà 5. cap. de sale mentionem faciens, aut, quòd cùm sal acorem suum amittit, infatuatur, & ad nihilum ualet, nisi ut eiiciatur foras, & pedibus conculcetur: ita & inane est uerbum sine prædicatione mortificationis carnis & pœnitẽtiæ. Cognita huius leguminis natura (de qua Plinius li. 20. cap. 22.) multa possunt huic negotio accommodari, ut quòd, si cum Beda senseris, quemadmodum sinapis uenena expellit, ita uerbum Dei omnia prauitatis dogmata, sua simplicitate & humilitate fugat & expellit. Obserua. Quidam scrupulo moti,

Regnum cœlorũ pro negotio Euangelico.

Regnum cœlorum ex paruis initiis mirabiliter creuit.

Verbum, granum.

Doctrina Euangelica quare mundo sordeat.

Duæ uerbi partes per sinapim significatæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aiunt: Quomodo granum sinapis omnium est minimum: quum semen papaueris & rutæ minus sit illo? Imò cupresi semen adeò minutum est, ut uisum etiam fallat. Certè Dominus in genere loquitur, & ipsum granum sinapis cum seminibus olerum numerat. Atqui papauer non censetur inter olera, sicut nec ruta, quòd utraque herba in medicinis usum habet uerius, quàm in culinis.

Cùm autem creuerit, maius est omnibus oleribus.

Consolatur pios Christus, adumbrans his uerbis potentiam Dei, operantem & uincentem in fidelibus, ut ut caro iudicet hoc regnum cœlorum humile esse & periturum. Granum sinapis ita specie sua abiectum uidetur, attamẽ in hortum proiectum, in tantum caulem, seu (ut scriptura loquitur) in arborem excrescit, ut & uolucres cœli nidulentur in ramis eius. Quo enim semina minora sunt, eò etiam fertiliora esse solent. Facilius enim augescunt, & celerius aëris qualitati obtemperant. Sic & Euangelium Christi uidebatur eo tempore, quo Christus in terris uitam egit, abiectum & internetioni proximum, quippe quod impotentius iudicabatur, quàm ut posset aduersus potentiam tot persequutorum consistere. Sed Christus hac grani sinapis similitudine uaticinatur, hoc Euangelium ad tantam amplitudinem in toto terrarum orbe euasurum, ut non Iudæi tantùm, sed etiam Gentes in eo salutem consequuturæ sint. Et quod Christus uaticinatus est, hoc tam reipsa impletum esse uidemus. Quanquam enim totus orbis terrarum restiterit Christo & Euangelio eius, & Iudæi gentilésque à principio Christum ipsum occiderint, deinde Apostolos & Ecclesiam crudelissimè persequuti sint, tamen quò magis illi restiterunt, eò latius Euangelium propagatum est in quatuor usque plagas cœli. Et hoc, uictrice fide uiua, seu quę per charitatem operatur: inseruit enim omnibus, excipit exules, benefacit omnibus. Vnde accelerant ad hanc doctrinam, ceu summam & absolutissimam sapientiam, amplexandam optimi quique in mundo homines, Isaia testante, ca. 49. Hæc dicit Dominus Deus. Ecce leuabo ad gentes manum meam, & ad populos exaltabo signum meum. Et afferent filios suos in ulnis, & filias suas super humeros portabunt. Et erunt reges nutricij tui, & reginæ nutrices tuæ. Vultu in terra demisso adorabunt te, & puluerem pedum tuorum lugent, &c. Testantur item ueteres historiæ Ecclesiasticæ, doctissimos quosque in philosophia uiros, deserto philosphiæ studio ad Euangelicam doctrinam se contulisse, & huic uni, ceu ueræ & supremæ sapientiæ sese mancipasse. Huc accedit, quòd in cruce & resurrectione Domini nostri Iesu Christi, in uerbo, inquam, gẽtilibus stulto & absurdo, uerissima & purissima mundo proponitur sapientia. Illic enim tanquam in clarissimo speculo, relucet peccatorum remissio, ostium ad cœlum, pabulum animarum, iustitia, misericordia, ueritas, hominum iustificatio, restitutio, integritas, salus & uita. Quæ quidem rectè noscere & sentire in se, meritò absoluta esse putatur sapientia, ut uerè est. Rectè igitur dictum est, quòd quamuis sinapi minimum sit omnium seminum tamen ubi excreuit, maximum est inter olera. Quòd si quis obiecerit: Satanas suos habet per uniuersum orbem. Respondeo: verum est: sed regnum Satanæ non consistit in una religione, sed diuersis, & in odio mutuo. In regno autem Christi aliter habet, in quo est unitas pietatis, una fides, una religio, & mutua charitas. Ergo nulla est religio amplior ista religione Christiana, quæ totum occupat & obtinet orbem. Nam scriptum fuerat, In omnem terram exiuit sonus eorum. Et, Prædicabitur hoc Euangelium regni in uniuerso mũdo. Obserua: Cùm autem creuerit, supple, per fidem, intellectum, & per charitatem exercitatum augetur uerbum, id quod & paulò antè promisit Christus dicẽs, Habenti dabitur. Quod autem dicit, Maius est omnibus oleribus, commendatio est uerbi à potentia quam exaggerant & amplificant sequentia uerba, Et fit arbor: in hoc, ut ferat fructum, alium centesimum, alium sexagesimum, &c. Obserua, Auditores uerbi non statim esse arbores: ergo non mirum est, si statim non ferant fructus

Euãgelium, quomodo granũ sinapis.

Fides uiua uincit mundum

Euãgelium, toto orbe receptum.

In uerbo omnigena felicitas omnibus proposita.

Christiana religione nulla amplior aut latior.

Nemo repentè summus.

fructus. Primùm discendum est: & simul amandum, quod didicimus, ut sensim, prosimus & proficiamus.

Et fit arbor, ita ut uolucres cœli ueniant, & habitent in ramis eius.

Amplificat uerbi potentiam: significat enim, quòd licet Euangelium eo tempore, quo Christus prædicabat, impotens, & humile, ac paruum uidebatur: tamen ad tantam amplitudinem in totum orbem terrarum euaderet, ut in eo nidos, & quietem tranquillissimam consequuturi essent cùm Iudæi, tum gẽtiles. Vnde congruè, & aptè comparatur incrementum Euangelii patulis arborum ramis, qui & auibus sedem, ac substentaculum nidorũ præbent, & hominibus defessis umbram exhibent, ac præterea fructus ad cibum proferunt. Quemadmodum autem aues, licet aliquoties à ramo, & nido suo aberrent, semper tamen ad nidum suum cogitationes suas reflectunt, & reuertuntur: ita omnis sensus, & cogitatio hominum, ad Euangelium tanquam ad nidum, in quem se tuto recipiant, semper intendere debet. Atque sicut labore lassus homo, aut æstu solis percussus, suam in arboris vmbra recreationem quærit: ita si quis afflictionum æstu laborat, non potest, nec prę- sentiorem, nec commodiorẽ recreationẽ inuenire, quàm in Euangelio Iesu Christi. Quem defatigat agnitio peccatorũ, hunc refocillat Euãgelium. Quem adurit sensus mortis, & inferni, hunc obumbrat Euangeliũ. Breuiter Euangelii vmbra refocillatio est in omnibus tã corporalibus, quàm spiritualibus afflictionibus. Voluceres ergo cœli nobis adũbrare uidentur credẽtes, & pios, qui in uerbo seu Euãgelio nidificant, quod est cœleste, aut quod rapit ad cœlestia. Aut pii dicuntur uolucres cœli, quòd nidos suos non ponant in terra, exemplo Abrahę, qui ne uestigiũ quidem pedis de terra habuit. Huc spectat locus Apostoli ad Colosſ. 3. Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Multa hic à natura auicularum sumpta conuenient, & accommodabuntur ad pios & credentes. Et scriptura libenter meminit auicularum, quas subinde nobis pro doctoribus proponit, ut Iob. 12. & Matth. 6. Videtur Lucas 13. cap. hanc parabolam obliquè deflectere in hanc partem, quòd Christo crediderit vulgus citius, quàm qui supra vulgi captum sibi sapere videbantur. Postquàm enim offensos uidisset Christus hypocritas doctrina sua, vulgum verò amplecti eam, subiunxit hanc parabolam, dicens, Simile est regnum cœlorum grano sinapis, &c. Obserua: quia tam corruptè audio pronuntiatam uocem, sinapis, non pigebit admonere, mediam producendam: siue dixeris hoc sinapi, siue hæc sinapis, siue, cum Columella, hoc sinape.

Succeſſ⁹ Euãgelij, ſimilis arborum ramis.

Auibus.

Arborũ umbris.

Pij, uolucres cœli.

Sinapis.

Aliam parabolam locutus est eis.

Ad eundem scopum refertur hæc parabola, qua Christus idem, quod superiori similitudine, uaticinatur: uidelicet, quòd etsi Euangelium suum infirmius ac impotentius iudicetur, quàm ut diu constare possit, tamẽ tantæ uirtutis est, ut totum orbem terrarum peruagaturum sit. Proinde in hac parabola, sicut & in reliquis omnibus, diligenter consideranda est natura rerum, à quibus parabolæ ducuntur. Item circunstantiæ omnes, quæ in res illas incidunt.

Simile est regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.

Fermentum est remperatura aquæ, & farinæ, aliquid habens farinæ simile, & aliquid conspersionis: atque, ut Augustinus ait, & in bonum, & in malum accipitur. Apud Paulum semel, & iterum inuenitur in malam partem usurpatum: Hic in bonam. Huius natura est, aciditate quadam frigida, & caliditate ex putredine nata, paulatim totam farinam fermentatam reddere, quæ posteà mediocriter tum & calefacit, & digerit. Sic uerbum pedetentim immutat totum hominem,

Fermentum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verbum, fermentum. in hoc ut calidior, & digestior fiat, accedente Spiritu sancto, & igni, quo rursus uiuificatur. Fermenti enim natura, de qua diximus, parteis pœnitentiæ, & renascentiæ adumbrat. Res admodum uilis, & abiecta uidetur esse fermentum, atque ad nihil aliud utilis quàm ut ante porcos proiiciatur: attamen si commisceatur in tria sata farinæ, tantæ est efficaciæ, ut fermentet totam farinæ massam, & in suum conuertat saporem. Hic autem sapor, hæc uis fermenti quanuis acida sit, reddit tamen panem gratiorem, suauioremque, qui alioqui sine fermento futurus erat insipidus. Rursus exerit fermentum, tum maximè, suam uirtutem, cùm maximè uidetur absorptum. Pari modo euangelium apparet uilissimum mundo, ipsum tamen propositum, ex insipido, & fatuo efficit sapientissimũ hominem, adeoque ferè in suas parteis attrahit, & in suam naturam trãsformat. Vt ut ergo primò paruum, & abiectum uisum est Euangelium, tamen totum peruasit orbem & in omnem terram exiuit sonus Euangelistarum, illud publicè, annuntiantium. Iam autem ubi intra cor hominis absconditum, & fide uiua acceptum, atque agitatum fuerit, totum hominem ita fermentat, ut fiat sapidissimus panis, dignus mensa regni cœlestis. Hæc planè diuina est uirtus, quæ grauius increpat, & pungit scelera, adeò ut obiurgatio illa stolido mundo uideatur satis acerba, & minimè ferenda. Sed nisi doctrina Euangelij talis esset, id est paulum acida, computresceret haud dubiè in suis sordibus homo. Et licet mundus persequatur Euangelium, adeò ut illud omni studio sublatum, & extinctum cupiat, eò quòd doctrina Euangelij suis aduersetur studiis, & cupiditatibus prauis: serpit nihilominus uirtus Euangelica per mortalium pectora, & regnat tum maximè in mundo, cùm uicta, & oppressa uidetur: insinuat se hominũ animis, ac sensim tacitéque his illabens ex corruptissimis integerrimos reddit. Sumamus nobis unum, & alterum exemplum. Fermentum est: Qui credit in Christum, habet uitam æternam. Recepta hac doctrina in animo cum charitate, ita fermentatus est animus, ne sit inuidus, sed omnibus beneficus: fermentatur lingua, ne loquatur malum aduersus proximum suum fermentatur manus, ne malefaciat proximo: ita denique totus homo fermẽtatus, ut & inimico benefaciat. Rursus fermentum est hęc doctrina, ne soliciti sitis, animæ uestræ quid mãducetis, neque corpori uestro quid induamini. Scit enim pater uester, quia his omnibus indigetis: qui cùm nutriat uolatilia cœli, & uestiat gramen agri, multò magis id uobis faciet. Hoc fermentum, per fidem, & charitatem in corde conceptum, primùm expurgat auaritiam, deinde impostu ras, ac nugas, postremò reddit hominem liberalem tam erga benefactorem, quàm malefactorem. Quid hoc fermento efficacius? Absconda mus igitur fermentum, non hypocriseos, quod Christus fugiendum & abominandum docuit, sed sincerę doctrinæ Euangelij, in corda nostra, ut efficiamur sapidus panis in conuiuium regni cœlorum. Obserua. Chrysostomus putat non uanè tria fata posita esse pro multis. Nam ostendit Dominus modicæ fermenti particulæ esse magnam uim agendi in multam farinæ copiam, uerbo, inquam, Euangelij in totum hunc orbem, quem maxima ex parte in suam trãsformauit naturam. Aut tria fata farinæ, id est, quid est in homine naturalium uirium, uerbum natiua sua uirtute immutat fœliciter, ac pro sua disponit qualitate. A duerte. Satum mensuræ genus est aridorum, quemadmodum batus liquidorum. Vnde rectè quidam monuit fata non hic participium esse, à serẽdo, sed uocem Hebræam, siue Syram, significantem mensuræ genus, capientis sesquimodium, iuxta morem prouinciæ Palęstinæ, autore Diuo Hieronymo, qui id haud dubiè mutuum accepit ex Iosepho, dicente. Satum fert modium unum & semis Italicum. lib. antiq. 9. cap. 4. Iuxta Hebræorum mensurandi rationem, satum cõtinet mensuram centum quadraginta quatuor ouorum. Vnde tria fata faciũt mensuram Ephi. Obserua in scriptura triplex doceri fermentum: vnum Apostolicum, de quo hoc loco: alterum est Pharisæorum doctrina, de

Doctrinam Euangelicã sine acore esse non debere.

Verbum Dei quomodo totam massam hominis afficit.

Sata tria.

Satum.

Fermentum triplex.

quo infrà. 16. Cauete à fermento Pharisæorum. Tertium est malitiæ & nequitiæ, 1. Corint. 5. Colligamus ex superioribus: Mulier, Ecclesia est: fermentum, uerbum Dei: Farinæ modij tres, id est, multi, homines. Ternarius namque perfectionis est numerus. Et hæc parabola uim uerbi adumbrat, ipsum scilicet, fermentum esse, quo condiatur hominis animus. Quare ubi defierit hoc fermentum, necesse est insipidos esse animos nostros. Quod additur, donec fermentaretur totum, significat subinde nos purgari & instaurari, donec absoluatur iustitia, & fiamus noua creatura. Hoc est, uerbum Dei in credentibus ueterem hominem quotidie mortificat, & crucifigit, illósque renouare non cessat, donec tandem in Christum plenè transformentur.

Hæc omnia loquutus est Iesus in parabolis ad turbas & sine parabolis non loquebatur eis.

Turbæ loquitur Christus in parabolis, ut pij commodius instituantur, impii uerò illis magis excæcentur, non à uerbo, sed sua ipsorum malitia. Et sine parabolis non loquebatur eis, supple, tum, cùm ageret in nauicula, prædicans turbę: quòd simul & animos illorum, obscuritate sermonis ad discendi studium excitaret, nec ansam tamen daret, occasionem uenantibus, calumniandi, Marc. 4. cap. ait. Et talibus multis parabolis loquebatur eis uerbum, prout poterant audire. Sine parabola autem non loquebatur eis, seorsum autem discipulis suis differebat omnia. Scriptura interdum sententias grauiores uocat parabolas, quod illę ferè cum collatione efferantur. Aut pro sentẽtiis simpliciter usurpat, forsan ideo, quòd sentẽtiarum est, habere in se aliquid quasi reconditum, quod nõ cuiuis obuium sit, ut ita, imperitioribus possit haberi aliquo modo ænigmatis loco.

Christi quare locutus in parabolis.

Parabola.

Sententia.

Vt impleretur, quod dictum est per prophetam, dicentem.

Adeò nihil temerarium facit Christus, aut sine præscripto uerbo, ut ne parabolas quidem, sine autoritate uerbi loquatur. Sensus uerborũ est, Adeò parabolis est usus, ut impleretur, &c. id est ut quadrarit in eum, ac meritò de eo dici potuerit, quod propheta Dauid in psalmo, 77. dixit.

Aperiam in parabolis os meum: eructabo abscondita à constitutione mundi.

In hoc psalmo, 77. Asaph propheta loquitur de mirabilibus facinoribus, quæ Deus cum populo suo gessit, cùm in Aegypto, tum in deserto, deinde & in terra Canaan usque ad tempora Dauidis. Vnde hic psalmus est deliberatiui generis, quod hortetur ad fidendum Deo, propositis in hoc imitatoriis exemplis, & operibus Dei, quæ olim præstitit Israëli. Ad imitationem ergo ueteris exempli parabolas dicit Dominus ut impleretur, &c. Quasi dicat Euangelista, Quod olim in psalmis fecit Asaph, in erudiendo populo, commendandísque Dei operibus: idẽ nunc facit Dominus, uariis parabolis commendans suis uerbum Euangelii. Asaph autem in psalmo ait, Attendite populę meus legem meam, inclinate aurem uestram in uerba oris mei. Aperiam in parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione mundi. Quasi dicat Dauid: hæc beneficia Dei, quanquam aperta & certa, tamen à multis non considerantur, imò ne ab ipsa quidem carne, cui omnia opera Dei abscondita sunt. Vocat Matthæus κεκρυμμένα, id est, abscondita, quæ uidelicet attentum requirunt auditorem. Et ænigmata dicuntur, quæ in se habent sensum acutum, & latentem, siue abstrusum, quæ denique ipsa sui acutie excitant auditorem ad diligentiorem perueſtigationem. Non itaque insolens est res gestas, uerba item mystica uocare parabolas, propterea quòd non hoc tãtùm, quod foris patet, sed & aliud quid per eas expẽdendum traditur. Quemadmodum Asaph, commemorando ea, quæ Deus cum populo suo gessit, & exponẽs uetera patrum suorum exempla. Quanta audiuimus (inquit) & cognouimus ea, & patres nostri narraue-

Parabolis uti, antiquum

Abscondita.

Aenigmata

Universidad de Deusto
Biblioteca

runt nobis. Non sunt occultata filiis eorum in generatione altera, narrantes laudes Domini, & uirtutes eius, & mirabilia quæ fecit, &c. Filii, qui nascentur, & exurgent, enarrabunt filiis suis. Sed in quem finem hæc dicit? vt ponant in Deo spem suam, & non obliuiscantur operum eius, & mandata eius exquirant. Ne fiat, sicut patres eorum, generatio praua, & exasperans. Ita & Christus, cùm tractaret ingenium, conditionem, uires, & precium regni cœlorum, parabolicè hoc egit, similitudinibúsque, & exemplis usus est, ut animos acueret auditorum, simul & uerbum Euangelii omnibus quàm diligentissimè commendaret. Aperiã (inquit propheta in persona Christi) os meum, siue per linguam, siue per res gestas, siue per scripturam, siue per meos Apostolos: & loquar parabolas, & ænigmata: atque sub huiusmodi ænigmatũ inuolucris ego de plenitudine omniscientiæ meæ eructabo, proferámque hominibus admiranda, & occulta Dei consilia, abscondita à constitutione mundi, hoc est, quæ ab æterno pater meus fieri decreuit. Decens enim est, ut tam sacrosancta mysteria non nudè, sed parabolis, & grauissimis sententiis proponantur, ut maiore honore excipiantur, & attentius audiantur, ut crescentes, ac pij intelligant, & increduli sua malitia excæcentur, quando magis diligunt tenebras, quàm lucem, omnibus gratuitò oblatam. Obserua, quæ scripta, sic ctáque sunt, cedere in posteritatis exemplum & admonitionem. Roma. 15. Et. 1. Corinth. 10.

Discipulus prioris posterior dies.

Tunc dimissis turbis uenit in domum.

Tunc, id est, finita hac concione, parabolis instructa, subduxit se à turba aliquantisper, & uenit in domum. Turba non est sequuta Dominum quòd nec intelligeret, quid hic secessus sibi uellet, Quod autem neque Scribæ neque Phariszi sequuti sunt Dominum, signum est, ipsos non illuc alio animo uenisse, quàm ut caperent Dominum in sermone.

Et accesserunt ad eum discipuli eius dicentes.

Cùm esset Christus domi, adierunt illum discipuli & familiares, rogantes, ut explanaret ipsis parabolam. Confidentius modò interrogant, quia audierant dicentem, Vobis datum est nosse mysteria, &c.

Edissere nobis parabolam zizaniorum agri.

Præceptor bone precamur te ut parabolam illam de zizaniis in agro superseminatis tritico, nobis suo ordine digneris exponere. Obserua: etiã Apostolis uerbum Dei manet parabola, nisi Christus explicet. De grano sinapi, & fermento nihil dubitant. Clarè enim intelligebant illis adumbrari latentem, & ingẽtem uim uerbi Dei. In parabola zizaniorum erant quædam, quæ non usquequaque assequebãtur. Rogant ergo Dominum, ut ipse agat interpretem. Exemplo discipulorum oremus & nos Dominum, ut nobis explicet abstrusa in uerbo suo mysteria.

Verbum Dei etiã Apostolis parabola est, nisi Christus aperiat.

Qui respondens, ait.

Bonus præceptor delectatus discipulorum studiosa diligentia, & animo discendi cupido, annuit illorum supplicationi. Consolatorium est Christum imperitis discipulis explicare parabolas, & mysteria.

Qui seminat bonum semen, est filius hominis.

Bonus interpres ait, Qui seminat bonum semen, est filius hominis, qui cò in terras uenit, ut seminaret bonum semen, id est, Euangelium è quo nascuntur filij Dei. Obserua: Ait, seminat, quasi dicat, seminauit quidẽ, cùm uenit in mundũ, filius Dei, factus homo, non tamen cessat suo spiritu seminare, & spargere semen in corda hominum, donec steterit hoc regnum cœlorum.

Quotidie seminat Christus.

Ager autem, est mundus.

Ager Christi, est mundus, id est, homines, in hoc mundo existentes, quorum cultor, & Dominus est, non habens respectum personarum. Est profectò Euange-

lium, uniuersalis quædã promissio: ideo in parabola dicitur in agro suo: ubi uox, suo, ualdè emphaticos pronuntianda est. Quasi dicat Christus, Iure quidem meus est hic mũdus, pro cuius salute missus sum ego: ego inquam, qui, ut illum colam, & fertilem reddam, me, meáque omnia expendo, sanguinem, & animam meam, ut uitam mei habeant, fundo: & iterum sumo eam, ut æternùm uiuant, nisi diabolus sua zizania intermisceret. Prædicatores ergo, ministri Christi, non minus curare debent agrum, hoc est, homines, suæ fidei per uerbum cõmissos, ac si essent proprij agri Domini.

Mundꝰ, Christi est.

Bonum uerò semen, hi sunt filij regni.

Hoc semen bonum hi sunt filij regni, nati è sermone regni, è sermone immortali, id est, é uerbo uirtutis Dei, & permanentis in æternum. 1. Pet. 1. Iesus enim Christus, æterni, & summi Dei filius, uenit in mundum, ut cœlesti sua doctrina uera, & salutari, omneis imbuat, & cõsorteis faciat uitæ æternæ. Et hoc est semen, quod filius hominis, id est, ipse Iesus Christus, seminauit in agrum, id est, in pectora hominum, toti mundo annuntians pœnitentiam, & remissionem peccatorum. Et hoc semen ex animo qui excipiunt, nascuntur, & sunt filij regni. Regnat enim in ipsis Christus fide, charitate, puritate, omnique iustitia, & uirtute, quibus omnibus sancti florent, & gratissimo odore coram Deo & hominibus, ceu ager plenus suauissimis pulcherrimísque fructibus, suauiter fragrant.

Filij regni.

Pij, ager sũt, ut odoratissimus, ita bonorum fructuum feracissimus.

Zizania autem, filij sunt nequam. Inimicus autem, qui seminauit ea, est diabolus.

Inimicus, id est diabolus, natura cuius, est, insidiari calcaneo Christi, Gen. 3. hoc semen bonum, in agro seminatum, hic inimicus inuido cernens animo ad nocendũ sese accinxit, cùm dormirent, & oscitanter agerent homines. Occasio enim aduentus Satanæ, & impietatis, est oscitantia, & otium. Harum enim rerum præsentia irrumpunt impij in regnum cœlorum, deprauatur purum uerbum, exurgit impietas. Itaque ferre nõ potens inimicus Dei, & salutis nostræ, omnísque iustitiæ, Satanas bonum Dei semen apparat & ipse semen suum, zizania, hoc est, doctrinam falsam, atque impiam: & instructis suis seminatoribus, id est, pseudoapostolis, & hæreticis, curat per istos sycophantas, & impostores, zizania, suam scilicet impiam doctrinam, seminari media intra triticum, unde mox enascuntur filij diaboli, homines hypocritæ, impij, & scelerati, Dei gratiam crucémque Christi calcantes, contentiosi insuper, impuri, & omnibus, quibus queunt, modis societatem Ecclesiæ disiungentes. Non seminarat zizania paterfamiliàs, seu filius hominis, quoniam fecit hominem rectum, & absque omni iniquitate. Diaboli uerò inuidia, peccatum in homines primùm introiuit, nec cessat huc usque ad omne malum homines inducere. infœlix hoc lolium unà cum semine bono, & tritico, excrescit: sed hoc interim uenenato suo amplexu ferè enecat. Nam prauis, & impuris hæreticorum colloquiis, & cõtinua assuetudine corrumpitur ferè integritas bonorum hominum, ac mox & ipsi etiam detorquentur in hæreseos præcipitiũ. Hæc est illa pestilentissima lues, à qua suos, tum multis aliis locis, tum in præsenti maximè uult sibi metuere Christus, ne & ipsi impia doctrina seducantur. Obserua, tum primùm prodire Satanam, quando bonum semen seminatum est, ipsúmque non prorsus tollere filios regni, neque purum uerbum, neque ueram pietatem: sed tantùm interseminare zizania: non, ut parcat, sed ut magis incommodet, & corrumpat. Rursus aduerte, quòd zizania citius excrescunt tritico, & breui in tempore latissimè serpunt: ita & hi, quorum conscientia à Deo auersa est. Pij autem seu filij regni sensim, ac paulatim ad perfectionem excrescunt, & subinde fiunt perfectiores, donec ueniant in unitatem fidei in uirum perfectum, in ætatem plenitudinis Christi, Ephes. 4. Nam primùm sunt semen, ut diximus: deinde fiunt herba,

Oscitantia & otium senestrã aperiunt diabolo.

Zizania Satanæ, quæ.

Satanæ astus.

Malum celerrimè succrescit, Bonũ non item.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut est in parabola, quòd ut nulla herba potest esse, cuius usus non possit esse in medicina, sic filii regni, sani, & firmi, aliis etiam uerbo mederi studeant: charitas enim

Triticum. ædificat. 1. Corinth. 13. Posteà sunt triticum, quod, teste Paulo Aegineta medico, libro de ratione uictus, elixum, coctu difficile est, & inflat: redactum uerò in panem, inflandi uim, & coctionis difficultatem deponit, ut pote cum fermento, saléque participans: ita homo ante receptum salem sapientiæ, & fermẽtum, quod est Euangelium (ut paulò antè dictum est) inflatur, & superbit, coctúque difficilis est, id est, non facilè morem gerit: sed ubi Euangelio est fermentatus, & sale uerbi conditus, ualẽtissimam præbet alimoniam. Porrò ut bona, & sancta doctrina originem habet à Deo: ita impia doctrina oritur à diabolo. Ioan. 8. Diabolus homicida erat ab initio, & in ueritate non stetit, quia non est ueritas in eo. Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, & pater eius, supple, mendacii. Rursus hîc docemur, quæ sit sors sanctorum in hoc mundo, scilicet, ut sint semper afflictionibus expositi, ut ipsis semper insidietur Satanas, & malis suis eos artibus supplantare contendat. Deinde quòd inter pios usque ad finem mundi uersabuntur hypocritæ, Ecclesiæ proditores, corruptores, atque latrones. Proinde hæc nos omnes excitare debent ad diligentem uigiliam, & sobrietatem, ut aduersario nostro, insidiatori Satanæ, & eius assecl̃is, fortes in fide resistamus. Dent inprimis diligentissimam operam Dominici gregis pastores, & caueant, ne sua oscitantia, & ignauia, pestis frugum, lolium, Dominicam corrumpat segetẽ. Quare maturè, atque in tempore caueant, & laboranti medelam adhibeant, memores illius consilij Ouidiani,

Sanctorum sors in hoc seculo.

Diligẽtia pastoribus necessaria.

Principiis obsta, serò medicina paratur,
Cùm mala per longas conualuere moras.
Vidi ego, quod fuerat primo sanabile, uulnus,
Dilatum longæ damna tulisse moræ. Et mox,
Dicimus assiduè, cras quoque fiet idem.
Intereà tacitæ serpunt in uiscera flammæ,
Et mala radices altius arbor agit.

Porrò Dominus non hîc reddidit omnes parabolæ parteis: uidelicet, Cùm autem dormirent homines, uenit inimicus eius, & superseminauit zizania in medio tritici, & abiit. Cùm autem excreuisset herba, & fructum fecisset: tunc apparuerũt & zizania. Accedentes autem serui patrisfamiliàs, dixerunt ei, Domine, nónne bonum semen seminasti in agro tuo? vnde ergo habet zizania? Et ait illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: vis imus, & colligimus ea? Et ait, non, ne fortè colligentes zizania, eradicetis simul & triticum. Sinite utraque crescere, &c. Quanquam filij Dei, sint filij regni, tamen hic nihil est omni ex parte beatum: homines sunt libero donati arbitrio, sunt & uolubiles: vnde aliquando dormiunt & labuntur, cessántque oscitantes, tam ipsi pastores gregis, quàm ipse grex, nimium quandoque securus, cùm prouerbio iactatum sit, Quandoque bonus dormitat Homerus. Hac igitur occasione irrumpit Satanas, inimicus salutis nostræ in agrum Domini, falsam interserens doctrinam, hypocrisim, scãdala, scelera, & prauas artes. Dúmque illa in lucem proruperint, miramur omnes, unde lolium illud infœlix exortum sit: cùm apertum certúmque sit patremfamiliàs non aliud, quàm bonum semen in agro seuisse. Petunt serui, si eradicabunt zizania. Respondet Dominus, Non. Dominus non dicit simpliciter, non: sed, non, ne simul eradicetis cum illis & triticum. His significans, interdum simulandum esse, quando scilicet plus incommodaremus, quàm essemus commodo, Ecclesiæ, uolentes mulctare pœna impios. Vnde uidemus frequenter multitudini parci. Idque fit ratione finis, qui semper spectandus est, maximè in hoc negotio. Finis correctionis est, pax, & tranquillitas sanctorum, denique assertio diuinæ gloriæ, scan-

Pœna impio rum nõ semper acceleranda uel urgẽda.

Correctionis finis.

dalique excidium. Iam si Ecclesiæ perturbaretur incolumitas, & nomen Dei blasphemaretur, atque innumera excitarentur scandala, per importunam & intempestiuam cõsceleratorum pœnam, & mulctam: satius esset paulisper dissimulare, quàm grauius animaduertere, ut faciliori compendio peruueniretur ad optatum finem. Sed ubi periculum incommodi Ecclesiæ non est, quis quæso prohibeat colligere zizania, non expectata etiam messe? hoc est, hæreticos & cõsceleratos coërcere opprimeréque homines, præsertim cùm hoc ipsum aliis, & infinitis scripturæ locis præcipiatur, nullibi autem prohibeatur.

Messis uerò, consummatio seculi est.

Messis, est dies iudicij extremi, & seculi consummatio: in qua utrunque regnum, & cœlorum, & Satanæ, unà cum utriusque regni subditis, manifestabitur. Et sicut tempore messis secernuntur zizania à bonis frugibus, locóque distinguũtur, & usu, quæ prius erant commixta, sic quantum ad bonos, & malos, tum fiet, ueniet enim Iesus Christus in maiestate sua, separans impios à piis, non secus, atque pastores, hœdos ab agnis.

Messores autem, angeli sunt.

Messores sunt angeli, tuba canentes, Venite ad iudicium. Nam cum angelis ueniet Christus ad iudicium: & congregabuntur ad eum omnes gentes. Vbi angeli ministri erunt iustitiæ, & executores sententiæ tunc ferendæ per iudicem.

Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, sic erit in consummatione seculi.

Quemadmodum zizania in messe colligũtur à messoribus, & in fasciculos collecta, in ignem mittuntur, sic erit cùm aduenerit filius hominis in consummatione seculi. Augustꝰ. de quæstion. Euangel. Tribulatione præcedente (inquit) separabuntur impij à piis, quod per bonos angelos intelligitur fieri, quia officia uindictę possunt implere boni bono animo: quomodo lex, quomodo iudex. Officia uerò misericordiæ mali implere non possunt.

Officium ultionis diuinę commissum angelis.

Mittet filius hominis angelos suos, & colligẽt de regno eius omnia scandala, & eos qui faciunt iniquitatem. Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dentium.

Filius hominis, æquissimus Iudex, eo tempore consummationis, in iudicis forma, & gloria manifestandus, mittet angelos suos, qui de agro, & regno suo, hoc est, præsenti Ecclesia, siue de mundo isto colligent omnia offendicula, falsa, & impia dogmata: id est, homines obnoxios hæresibus & sceleribus, & malo nexu colligatos præcipitabunt in tartareum ignem, ut in eo ardeant semper igne inextingui bili, sed & frigore torqueantur intolerabili. His duabus speciebus comprehendit grauissima quæque supplicia, & ineffabilia tormenta. Illic audietur grauis ululatus, & terribilis dentium stridor, pro amissis æternis bonis, & inuentis æternis malis.

Ignis et frigꝰ damnatorũ pœnæ.

Tunc iusti fulgebunt, sicut sol in regno patris eorum.

Vix hîc deprehenditur differentia piorum ab impiis, 1. Ioan. 4. Nunc filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus: sed cùm ille apparuerit, similes ei erimus, & uidebimus eum, sicuti est. Longè tunc alia erit retributio, ait Christus. Impij enim in obscurissimas tenebras præcipitabuntur: pij uerò qui per me patri meo facti sunt filij, in me, & per me splendidissima gloria fulgebunt in regno patris mei supra claritatem solis. Hic locus alludit ad id, quod scribitur Daniel. 12. Et multi (inquit) de iis, qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt, alij in uitam æternam, alij in opprobrium, ut uideant semper. Qui autem docti fuerint, fulgebunt, quasi splendor firmamenti: & qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellę

Præmia in alio seculo diuersissima.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in perpetuas æternitates. Obserua: fulgor est effectus uitæ æternæ. Item solis uocabulo commendat Matthæus magnitudinem, & maiestatem gloriæ filiorum Dei. Regni autem, & patris mentionem facit, ut ostẽdat iustos regnaturos, &, ut filios adoptiuos, possessuros suam hæreditatem, ad quam adoptati sunt.

Solis fulgori gloria cœlorum similis.

Qui habet aureis audiendi, audiat.

Epiphonema est, quo acclamat, & declarat Christus se loqui de re magnifica, & certa. Vnde vult attentissimos esse auditores, & patulas præbere aureis spiritualeis, ut hæc secum expendant: magisque eligant studium iustitiæ (cui respondet, & comes est salus, uita æterna, & illustris corporum clarificatio) quàm studium impietatis, & hypocriseos, quod consequitur miseria perpetua, mors æterna, incendium, & opprobrium sempiternum. Frequens autem est hæc acclamatio in scriptura, præsertim in Apoc. Si quis habet aurem audiendi, audiat. Quasi dicatur, Hæc uerba fidelissima sunt, & uera, omnique attentione dignissima, quibus æquum est, intendat, quisquis aureis habet. Nam hæc quisquis audierit, & custodierit, fructum consequetur magnum. Audiet autem, si intellectum habuerit, & animum discendi cupidũ. Sunt enim huiusmodi aures spiritales, necessariæ: quia hæc omnia mystica sunt, & mysticè intelligenda.

Aures ad audiendum.

Aures spirituales, necessariæ.

Simile est regnum cœlorum thesauro.

Hac parabola de thesauro abscondito, & sequente de margarito (quàs solus Matthæus memorat) Christus vult ostendere pretium Euangelii, & quanto desiderio oporteat ipsum susc ipere & custodire. Obseruata thesauri natura & considerationis circunstantiis ad thesaurũ pertinentibus, facilis intellectu fiet hæc parabola, omnium iucundissima, in eo, quòd regnum cœlorum comparatur thesauro. Thesaurus, copia est facultatum, ad omnem euentũ iam parata. Quicquid enim nondum paratum est, & ad manum non habes, non dicitur thesaurus. Iam in regno cœlorũ, est omnis fœlicitas, bonorũ omniũ abundantia, pax, gaudium, uita, &c. Ergo rectè regnum cœlorum thesauro confertur. Et diuites sunt, quotquot regni cœlorum ciues sunt. Vnde. 1. Corinth. 3. Paulus ait, Omnia uestra sunt, &c. Et. 2. Corinth. 6. Sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes. Ephes. 1. Qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo. Et Roma. 8. Quomodo non etiam omnia nobis cum illo donauit? Porrò thesaurus appellatur uerbum, à pretiositate, & quia uerè diuites, id est beatos, ac fœlices facit in Christũ credentes. Thesaurus non ex uno aut altero numo constat. Sic uerbũ Dei multa in se habet bona. Thesauris omnes studemus: sic omnes uerbo studere debemus. Nihil nõ facimus, etiam charissima postponimus gratia thesauri accipiendi: sic nomine uerbi omnia postponere, etiam charissima quæque, debemus. Thesauros repertos, solidis seris & munitionibus obfirmamus: sic uerbum diligentissimè custodiendum est, ne aut securitate, aut oscitantia nostra tollatur à nobis. Cum magno thesauro accrescunt simul & periculà, & curæ magnæ, iuxta illud, Quantò quis ditior est, tantò magis solicitè uiuit. Ita solicitos oportet nos esse de uerbo, quod mox uno periculo præsente centũ alia euenient, & pro uno diabolo accedent septem fortiores, tanta est horum inuidia, & tantus furor aduersus uerbi auditores, & credentes. Obserua: regnum cœlorum thesauro, seu rebus terrenis simile fertur, ut ex iis quæ animus nouit, surgat ad incognita, ut per hoc, quod scit notum diligere, discat ignotum amare.

Regnum cœlorum comparari cum thesauro, iucundissimũ. Thesaurus.

Regnum cœlorum uerè thesaurus.

Verbum, thesaurus.

Abscondito in agro.

Non omnibus patet hic thesaurus, neque palàm expositus: sed absconsus est. Nam non in regia, & aula, ubi mollibus uestiuntur, reperitur: sed in agro, ubi simplicitas, & fœcunditas est, ac ubi non statim quæritur: nimirum in abscondito est. Mysterium enim est: ergo non cuiuis cognitus thesaurus, siue hoc regnum non o-

mnibus obuium & cognitum est. Atque hæc est causa, quòd à paucis ambitur. Quis enim amplectetur thesaurum incognitum? Verbum haud dubiè carni, & naturæ incognitum est, & absconditum prudentibus, & sapientibus huius mundi, ut suprà, 11. cap. & opus habet reuelatore, scilicet Christo. Reuelatur autem paruulis. Absconsus dicitur hic thesaurus, quòd summa cura sit inquirendus: totus hic thesaurus est in Christo, quem cùm consequutus fueris, habes eũ, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ reconditi, Colos. 2.

Thesaurus uerbi abscõditus.

In Christo thesauri omnes.

Quem qui inuenit homo, abscondit.

Hunc thesaurũ (ait Hilarius) inuenisse est gratissimũ. Procul dubio sicut Sauli, similiter & Dauidi nihil tale cogitantibus oblatum, & acceptum est ab eis regnũ: Mulieri item Samaritanæ, uenienti ad hauriendam aquam, & nihil de gratia Dei cogitanti, oblata, donatáque (consentienti) est gratia. Ita nobis nihil tale de prima gratia cogitantibus offertur cõtingítque illuminatio affectus, & amor lucis, quem abscondimus, non quòd inuidia, & liuore id agamus, sed more seruantium, & nolentium perdere quod habent, abscondimus uerbum in corde, timentes, ne nobis ab aliquo eripiatur.

Et præ gaudio illius.

Quia in Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ait Paulus Colos. 2. & estis in illo repleti. Hic, qui inuenit thesaurum, uehementer gaudet: non iactat apud alios, ne quis sibi præripiat, sed in sinu gaudet, sibique congratulatur, sentiens in hoc uno haberi omnia, quæ ad ueram pertinent fœlicitatem: & extra hunc nihil ueræ fœlicitatis esse: rursum eos omnibus numeris fœliciss imos esse, qui Deũ uerè cognoscunt, & habent in se regnantem. Hoc gaudio gaudebat Dauid, dicens, Dominus regit me, & nihil deerit mihi: in loco pascuæ ibi me collocauit. Et alibi, Beata gens, cuius est Dominus: & populus, quem ille sibi elegit in hæreditatem. Obserua: gaudium est effectus uerbi reperti. Describit autem hic summam totius Euangelij, quæ in hoc consistit, ut faciat tranquillas & gaudentes conscientias. Rursus obserua: thesaurum inuenire, est tangi spiritu charitatis, & rapi amore cœlestium: qui amor efficit, ut gaudeamus uendere, hoc est abdicare omnia nostra propter Christum.

Thesaurus ubi repertus, exhilarat. Gaudium. Summa Euãgelij.

Verbum inuenire, quid.

Vadit, & uendit uniuersa, quæ habet.

En studium hominis, salutis suæ cupidi, & fides erga uerbum. Is non diu deliberat de recipiendo uerbum. Credit, nec curat charissima quæque uerbo postponere. Adumbrata, & ad uiuum depicta est huius hominis fides iuxta fidem Abrahæ: qui Genes. 12. cap. relicta patria acquiescit uerbo, quod longè præfert patriæ. Similiter & in Paulo, qui præ gaudio reliquit synagogam, & magnos magistratus: imò Philipp. 3. ait, Propter Iesum omnia detrimentum feci (id est omnium iacturam feci, siue, præ Iesu omnia mihi damnosa uisa sunt) & arbitror, ut stercora, ut Christũ lucrifaciam. Hoc faciens, uendidit omnia, quæ habebat, hoc est, seipsum abnegauit. Nam qui semel ex uerbo Euangelij intelligit omnia se in Deo per Christum habere, omnia, quæcunque habet, in hoc impendit, ut Christo fruatur: ubi autem ipse uerè frui cœperit, ea quę aliquando uidebantur illi pretiosissima, nunc pro ruderibus & fimo habet. Sentit enim Christum, cuius odor non patitur mundi, & delitiarum eius fœtorem: vadit igitur, id est, à mundo deficit, & non grauatim uendit omnia, id est, seipsum abnegat. Qui enim propter regnum cœlorum non sustinet terrenam substantiam, imò & uitam propriam, si necessarium fuerit, expendere, is profectò nondum thesaurum hunc cœlestem agnouit. Haud dubiè natura comparatum est, ut libenter, quod minus est, impendamus, ut acquiramus, quod maius est. Huius thesauri natura est, ut acquiri nõ possit ab illis, à quibus luto terrestri postponitur. Vnde & adolescens ille, infrà. 19. cap. qui à Domino

Fides per uerbum.

Vendere omnia propter uerbum.

Regnum cœlorum non emit, qui nõ nouit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

abibat, tristis, quòd dictum esset ei, ut uenderet omnia, & daret pauperibus, & Christum sequeretur, sua mœstitia satis aperte docuit, quàm non agnouerit pretium regni cœlorum.

Et emit agrum illum.

Cōflata, quāta potuit, pecunia, ex diuēditis omnibus suis possessionibus, emit agrū, qui uoluptatibus carnis renuntians, cuncta sua terrena desideria per discipli næ cœlestis custodiā calcat: non tamen tam emit agrū, q̄ thesaurū. Agrum emit, hoc est, renuntiat carni, & mūdo, ut habeat thesaurū. Ager illi charus est propter thesaurū: alioqui non tanti fecisset agrū. Imò, ut hic textus habet, non emit thesaurum, qui incomparabilis est, nihil dat Domino agri pro thesauro: sed hoc dat, id est, spoliat, & abigit ueterem hominem, offerens cor, & animum Domino. Et sta tim in corde habetur & possidetur thesaurus. Quòd si ager terrestris est, & uilis, oportet meminisse eius, quod ait Paulus. 2. Cotinth. 4. Habemus autē thesaurum istum in uasis fictilibus, ut sublimitas sit uirtutis Dei, & non ex nobis. Roma. 8. Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba, pater. Proinde uidentur mihi sacra scriptura, prædicatio, inopia, & reliqua, quæ infrà 25. cap. expenduntur, ea esse, in quibus reperitur Christus. Sitiui (inquit) & dedistis mihi potum. Esuriui, & dedistis mihi manducare. In carcere erā, & uisitastis me. Ego ubi ubi officia charitatis exercuerimus, & fecerimus, ememus agrū, in quo tantus reperietur thesaurus, Iesus Christus. Obserua clauem scripturæ: Non omnia in parabola, siue non omnes similitudinis partes ad mysticum sensum semper referendæ sunt, sed sufficit, quæ instituto seruiunt, afferre, & accommodare. Vt quòd is, qui inuenit, non reuelarit thesaurum, ne Dominus agri pluris uēderet agrum, aut retineret, aut alteri uenderet. Hoc esset fallere. Satis est hac parabola cognoscere, quanto studio uerbum Dei recipiendum custodiendúmve sit: & ex illa accipere, quod ad scopum pertinet.

Thesaur⁹ cæ lestis omni pretio maior

Vbinā Christus reperiatur.

Malta ferè in parabolis prætereūtur sine mysterio.

Iterum, simile est regnum cœlorum homini negotiatori.

Ad eundem refertur scopum præsens parabola margaritæ quæ significat, Euangelio seu uerbo dei, regnique Dei negotio non esse ullum in orbe pretiosiorem, aut præstantiorem thesaurum. Propterea que manibus, pedibúsque enitendum, accommodandum omni studio, ut uel omnium bonorum nostrorum iactura incomparabilem hunc thesaurum (omnia bona continentem) inquiramus, & inuentum adsequamur, assequutum summa fide ac diligentia custodiamus. Simile est, &c. Id est, si negotiatoris optimi parteis, & studium diligenter consideraueris, qui rem pretiosissimam empturus abit, & emere quærit, uidebis uerè, & ad uiuum expressum esse uerbi, seu Euangelij negotium, ipsúmque regnum cœlorum. Hic regnum cœlorum accipitur pro præsente Ecclesia, cuius membrum est, negotiator homo, qui iam uerbo negotiari cœpit, sed opus habet, ut excitet urgeátque, quod cœpit.

Euāgelium, margaritum est pretiosissimum.

Regnum cœlorum.

Quærenti bonas margaritas.

Studium huius negotiatoris cò respicit, ut inueniat margaritum pretiosissimū. Otioso autem, & nihil quærenti non contingit margaritum. Videtur hic species pro genere poni, hoc est unio pro omnibus gēmis, seu pretiosis lapidibus, pro smaragdo, saphiro, topazio, chrysolito, ac reliquis. De margaritis plura Plinius tradit, lib. 9. ca. 35. Ibi, Principium (inquit) culmenque omnium rerum pretii margaritæ tenent. Obserua: dicitur hoc margaritū penultima producta: similiter hæc margarita, margaritæ, & margarites. Seruius declinat margaritis margaritidis.

Margaritæ, omnium rerum pretiosissimæ.

Inuenta autem una pretiosa margarita, abiit, & uendidit omnia quæ habuit: & emit eam.

Adumbratur nobis ingenium eorum, qui margaritas coëmunt: quo labore, quo studio, quibus periculis eas regiones adeant, in quibus margaritas uenales inue-

niāt: quo sumptu illas emāt, quibus itē curis distrahāt. Est optimi negotiatoris nullis grauari laboribus in exercēda sua negotiatione: nullis, quāuis oppidò quāmultis, parasangis, & quantumuis longis peregrinationibus, nullis item periculis à negotiatione distrahi & deterreri. Talē negotiatorē describit poeta quidā dicens,

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Per mare pauperiem fugiens, per saxa, per ignes.

Negotiatorū est in primis esse impigros. Horat.

Studio suæ negotiationis magnus ille negotiator Paulus nihil non cùm periculorum tum laborum sustinuit. 2. Corinth. 11. Ministri Christi sunt, & ego. Vt minus sapiens dico, plus ego: in laboribus plurimis, in carceribus abundātius, in plagis supramodum, in mortibus frequenter. A Iudæis quinquies quadragenas, una minus, accepi. Ter uirgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, nocte & die in profundum maris fui, in itineribus sæpè, periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore, & erūna, in uigiliis multis, in fame & siti, in ieiuniis multis, in frigore, & nuditate, præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, solicitudo omnium Ecclesiarum. Ita oportet quemuis studiosum uerbi Euangelici, nullum non mouere lapidem, nihil non periculorum, & laboris subire, ut gemmā uerbi Domini, adeóque ipsum Dominum Iesum Christum (quem margarita Euangelica, & docet & repræsentat) requirere, & inuentum complecti. Deinde boni negotiatoris est, occasionem emendi, & rursus uendendi merces obseruare. Ita & negotiatoris Euangelici, hoc est, hominis pij, est occasionem oblati uerbi obseruare, & aliis studiosè impartiri, uigilaréque, ne sua oscitantia amittat oblatum uerbum. Dum lucem habemus, hanc excipiamus, ne quæ fronte nunc est capillata, post hæc occasio calua sit. Tertiò negotiator libenter agit cū negotiatoribus. Ita hunc negotiatorē Euangelicum non pudebit fratrum suorum, sed cum illis de uerbo aget, & conferet, &c. Porrò hic negotiationes sunt uariæ, respectu uariarum mercium. At una est certa negotiatio, quæ de margaritis agitur. Hunc negotiatorem uocant iubilatorem, qui re quapiam adeò exultat, & gaudet, ut nequeat suum gaudium neque continere, neque satis explicare. Hic iubilator eò egreditur, ut emat margaritas, nihil curans de aliis mercibus: imò & si plureis uiderit margaritas, tamen unam pretiosam, relictis aliis, non ita pretiosis, emet. Nam etiam si uiderit oblatum aliud uerbum, fortasis in speciem pretiosum, tamen nō illud curabit, sed eo relicto, sequetur pulo lætabitur. Et quia hic negotiator iubilator est, emit margaritam illam summa cura, omnia enim sua uendidit, ut illam emeret. Hoc autem fit, cùm abnegatis no bisipsis, & calcato uniuerso mundo, ex animo fidéque uiua Christū, ac ueritatem eius, seu Euangelium recipimus, & huic ceu primo solique bono, ac æternæ ueritati innitimur, adhærentes Christo: redemptori. Hoc sua doctrina, & exemplo docuit bonus ille negotiator Dauid, psal. 118. Ideo dilexi mandata tua super aurum & topazion. Et eodem psalmo, Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua, super mel ori meo, psal. 18. Desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multū, & dulciora super mel & fauum. Huius parabolæ summa docet, occasionem oblati uerbi non esse negligendam, ut, quemadmodum mercatores maximo studio margaritas præstanteis inquirunt. Ita & quisquis est cupidus suæ salutis, summa cura gemmam uerbi Dei, imò ipsum Iesum Christum requirere, & inuentum amplecti, & in sinu charitatis custodire, & meditari in lege eius die, ac nocte, ut det fructum in tempore suo, consuescat. Obserua, uero & uiuo uerbo omnia esse postponēda. Rursus aduerte uocem, una, quasi dicat, non plureis margaritas, sed unam, hoc est, unum Christū, unam legem, unam fidem, unam Ecclesiam catholicam quærito: extra hanc margaritam non est salus, nullæ ueræ diuitię, nulla uera uita, sed labor,

Paulus, negotiator nobilis.

Omnis in unius margaritæ comparatione cura sit.

Vendere omnia sua unā margaritæ amore, quid.

Dauid probē negotiator.

Nulla occasio proficiendi ad pietatē, negligenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& languor perpetuus. Est quidem doctrina ciuilis iustitiæ, margarita: similiter & medicina, aut alia huiusmodi, sua æstimatione digna, ut ematur. At non est pretiosa illa margarita, uiuens æternùm, & conseruans in uita æterna, & beatitudine perpetua quotquot illam, non dico possident tantùm, sed & pio sedulóque affectu tum amant, tum inuestigant, ut aliquando possidere possint.

Iterum simile est regnum cœlorum, sagenæ missæ in mare, & ex omni genere piscium congreganti.

Sagena, uerbum.

Mare, mūd⁹.

Pisces, homines.

Bonorum genera duo.

Horatius.

Germanè & ex animo boni.

Sagena.

Hæc parabola (quę ordine septima est) idem declarat, quod superior illa de zizaniis: esse scilicet & bonos, & malos, pios, & hypocritas in Ecclesia, quos, quia secundum externam speciem nemo commodè separare potest, in fine sęculi separabunt angeli, uerè pios ad uitam æternam colligentes, hypocritas uerò ad æterna supplicia. Regnum cœlorum & sagena, Ecclesiam & uerbū Dei significant, quod est simile sagenæ iactæ in mare, extrahēti bonos & malos pisces: hoc est uerè pios, & hypocritas. Mare adumbrat mundum, plenum fluctibus, & procellis, ipsósque homines in hoc mundo uiuenteis, & uariæ obnoxios fortunæ. Pisces uocātur promiscuè homines omnes in generali Ecclesia. Sed inter hos pisces, boni quidē alij, alij autem mali sunt: sic in Ecclesia promiscuè & boni homines, & mali sunt. Boni sunt bifariam, primùm metu pœnæ: sed hi boni sunt in speciem, & titulo tenus, iuxtáque externam faciem. Hi enim, nisi lege coërcerentur, peccaturi essent, iuxta illud, Oderunt peccare mali formidine pœnæ. Hæc iustitia dicitur simulatitia & hypocritica, prima fronte splendida, sed intus affectibus pietati repugnantibus conspurcata. Et hi thesaurum ignorāt, hi legem oderunt, & dolent se non posse explere cupiditates suas: tantum abest, ut gaudeant de thesauro inuento. Boni uerò spiritu charitatis, hi sunt ex animo boni, qui ex animo fastidiunt cupiditates suas. Horum iustitia non est simulatitia, sed uera, & solida, & superior affectibus carnis. Hi sunt, qui oderunt peccare uirtutis amore. Proinde ut omnes pisces frigidiori, humidiorique temperatura sunt: ita omnes homines per se sunt frigidi, & humidi, nisi aliunde calidioris naturæ fiant: sic homines Spiritu sancto, & igni efficiuntur per uerbum (illud opere sequentes) boni, & calidi, & aliam naturam ab ea, quam habent ex natura, induunt: id quod fit in baptismo, & renascentia. Hypocritæ, frigidi & humidi manent, quia non renascuntur. Ideo sua humiditate crescente submerguntur. Ad hęc ut magna est uarietas piscium in mari, alij enim aliis sunt melioris succi. Ita inter uerè pios, unus quidem est scopus, & finis: sed magna est uarietas, quantum ad illorum usum attinet. Sagena (σαγήνη) penultima producta Latinis dicitur uerriculum, seu paruum rete, à uerrendo mari dictum, quòd ingens longissimis funibus circunducitur. Quia sagena rem cognatam habet, nimirum aquam, siue mare, quo significatur crux: ideo adumbrat ipsum Euangeliū, quod non per seipsum prædicat, sicut nec sagena seipsam mittit in mare, sed per piscatores vult mitti. Ita & Euangeliū uult non per angelos, sed per homines, & hos piscatores, pauperes, & humileis prędicari. Huc pertinet, quod Christus ait suprà 4. ca. Petro, & Andreæ, Venite post me, & faciā uos fieri piscatores hominū. Vnde impletū est quod prædixit Hier. 3. ca. Et dabo uobis pastores iuxta cor meū, ut pascāt uos scientia & doctrina. Adde, ꝙ ut piscatores spe pisciū capiendorū sagenam iaciunt: ita & prædicatores Euangeliū prædicāt, ut homines euangelico reti irretiant. Sed ut nō semper est in potestate piscatoris capere pisces: ita nec in potestate prędicatoris, conuertere auditores Euangelij, quod hoc fiat benedictione Dei. 1. Cor. 3. Ego plantaui, Apollo rigauit, Deus autem incremētum dedit. Nam neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat: sed qui incrementum dat, Deus. Præterea sicut uariis afflictionibus marinis afficiuntur piscatores, ita & cruci prædicatores sunt subiecti. Sua piscatione piscatores uictum nanciscuntur, ita

Prædicatores piscatores sunt.

ita prædicatores à suis auditoribus nutriri debent. Vt piscatores non desponden animos, nec suam abiiciunt piscationem, quòd non magnam aliquando piscium copiam acceperint: ita prædicatores nec animos demittere, nec suam uocationem deserere debent, licet non statim multos ad Euangeliū conuerterint. Quemadmodum sagena perforata est, & foraminū plena, per quæ minutuli pisces erumpunt, uel potius excidunt: ita nondum cōfirmatis Spiritu sancto de uerbo, facilè occasio contingere potest relinquendi Euangelium: quanquam elapsi pisces, si in littore manserint, facilè iterum capiūtur à piscatoribus, qui uerò in mare, & profundum prolapsi sunt, non itidem: ita lapsi ex infirmitate aliqua & peccato leui, possunt à prædicatoribus capi: redeuntes uerò in mundum, & in mundo, seu profundo mūdi natantes, non possunt, nisi magna admodum cum difficultate sagena euangelica irretiri. Quæ ut contrahit omne genus piscium: ita Euangelium colligit omnis generis homines, siue Iudæos, siue Græcos: & hoc sine respectu, & acceptione personarum. Vult enim Deus omneis homines, saluos facere, ait Paulus. Et omneis inuitat Christus uenire ad se, ut uisum est superiore capite. Venite ad me omnes, qui laboratis, &c. Vnde hac similitudine, & hoc uerbo, ex omni genere, &c. declarat regni cœlorum prædicationem non in unius Iudęæ angustiis concludendam, sed dispergendam in uniuersum orbem, & omnis generis nationes, & homines comprehensuram.

Euangelica sagena contrahit homines omne genus.

Quam, cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in uasa sua, malos autem foras miserunt.

Comprehendit quidem sagena pisces omnis generis, sed nō omnes æquè in uasa piscantium reponuntur. Nam cùm impleta est sagena, hanc trahunt piscatores ad littus, iámque sedentes in sicco, seligunt pisceis bonos, & utileis humano usui, ab illis, qui nullius sunt usus, & pretii apud homines, bonos quidē in uasa sua reponentes, malos uerò foras proiicientes, tanquam nulli bono usui seruientes.

Sic erit in consummatione sęculi.

Accommodatio parabolæ est, In consummatione sęculi sic erit. Quandoquidem sagena trahetur ad littus, id est, prædicatio Euangelica cessabit, traditum erit tunc regnum Deo & patri per filium. 1. Corinth. 15. & finis erit.

Exibunt angeli, & separabunt malos de medio iustorum.

In iudicio per ministerium angelorum separabuntur mali à bonis. Exibunt enim angeli, dispecturi, quid trahat rete Euangelicum: nec sinent amplius malos bonis admixtos intra eandem sagenam: sed ex meritis, nō ex professione quēquam existimabunt, & malos semouebunt à consortio iustorum. Vox, separabūt, indicat reuelationem filiorum Dei, de qua scribit Apostolus Roma. 8. Nam expectatio creaturæ (inquit) reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non uolens: sed propter eum, qui subiecit eam in spe, quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei. Dicit, malos de medio iustorum, quòd hypocritæ in hoc mundo, sic piis & bonis impliciti, & coniuncti sunt per externam quandam pietatem, & participationem sacramentorum in Ecclesia, ut non uideantur, & separentur, nisi iudicio Dei, siue particulari in morte, siue uniuersali. Vt enim neque cognoscuntur neque secernūtur arbores steriles, aut mortuæ, à frugiferis, nisi uere prodeunte: ita in hoc mūdo, ceu in hyeme, non agnoscuntur boni & mali distincti, donec aduenerit uer, hoc est, iudicium illud, in quo boni à dextris, & hypocritæ à sinistris uidebuntur, inter se seiunctissimi.

Separatio malorum à bonis per angelos.

Reuelatio filiorum Dei.

Et mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus, & stridor dētium.

Pij congregabuntur cum suo capite, cum quo regnabunt uiuéntque in æternū: impij autem & hypocritæ addicentur perpetuis cruciatibus. Hunc cruciatum per-

petuum explicant caminus, id est, fornax, ignis, fletus, & stridor dẽtium. Caueant igitur sibi hypocritæ, quibus tunc non proderit, quòd modò in cœtu sacro sacras audiunt conciones, quòd orant publicè cum sanctis, quòd in Ecclesia non arceantur à sacramentorum communione: quòd denique nomine & titulo tenus recensentur in numero sanctorum. Certè præter hæc opus est solida pietate, fide, charitate, & innocentia, ac uitæ puritate. Resipiscant igitur, dum tempus habent: & deposita hypocrisi, ingenuè & ex animo requirant Deum, apud quem misericordia est, & copiosa redemptio.

Hypocritarũ spes, uana.

Intellexistis hæc omnia?

Conuersus ad discipulos Dominus Iesus, & uolens eorum excitare animos, proponit hanc interrogationem, & utilem quæstionẽ: ostendẽs, in quem finem has produxerit parabolas, & quid in ipsis obseruare oporteat, non modò ut rectè intelligantur, & ut commendatiora sint nobis mysteria regni Dei: sed ut ministri quoque uerbi Domini hoc exemplo discant, parabolis & omnigena eloquutionis gratia erudire populum. Rectè ne (inquit) ea, quæ modò loquutus sum, intellexistis? an ampliorem dictorum quæritis declarationem? Intellexistis, id est, credidistis, & animo amplectimini, quæ modò dixi? Opus est fide ad intelligentiã, doctore Isaia dicente, Nisi crediderit is, non intelligetis. Vnde non dixit, audistis, sed intellexistis. Audiunt quidem, qui corporaleis habent aureis, sed non intelligunt, nisi spiritalis adsit auditus.

Qui credit, intelligit.

Dicunt ei, etiam.

Respondent Apostoli: Satis hæc, quæ hactenus dixisti, intelligimus, tua declaratione adiuti. Rerum spiritalium nondum erant periti, nec in illis uersati: ideo datum illis est, ut paulò antè audiuimus, noscere mysteria regni Dei.

Ideo omnis scriba doctus in regno cœlorum.

Scribæ.

Hæc parabola eò tendit, ut doceat omnis generis eruditionẽ ac probitatem, ut ex piscibus bonis ex sagena collectis docetur, requiri in uero doctore Christiani populi. Scribę Hebręis, nõ scriptores, sed scripturarũ legísque periti dicebãtur, qualis Esdras prædicatur fuisse. Regnũ cœlorũ hic uocat, Ecclesiã credentium, in qua solùm uerè docti Scribę. Scriba doctus in regno cœlorũ, uocatur solidè intelligẽs uerbum, & simul aptè docens ac facieus. Siue qui ad prædicandum Euangelium doctus sit, id est, instructus per Dei spiritum, & uocatus, ut Aaron, Hebr. 4. ut regnum cœlorum magnoperè promoueat. Paulus. 1. ad Timoth. 3. uult epiſcopum διδακτικὸν esse, id est, qui aptè doceat, qui uerbum aptè secet, qui methodicam illã, & certam, quæ ex methodo est, uiam inter docendum seruet. Imperiti putant eum esse scribam, siue Ecclesiasten doctum in regno cœlorum, qui multos scripturæ locos, ut scriptos, repetit aceruatim, & sine delectu inducit. Et si quem audierint, qui non multos usurpet, sed rem ipsam clarè & per similitudines dicat, prout patitur exigere captum auditorum, eum putant non esse doctum, cùm tamen hoc ipsum sit hominis, docti in regno cœlorum.

Regnum cœlorum. Scriba doctus in regno cœlorum.

Similis est homini patrifamiliâs, qui profert de thesauro suo noua & uetera.

Qui destinatus est doctor populi, ut doceat mysteria regni cœlorum, conferitur prudenti & opulento patrifamiâs, qui sibi parauit domi thesaurum quendam de omni genere frugũ, ac inde hospitibus suis fructus omnis generis & uina noua siue horna, id est huius anni, & uetera, id est, superiorũ annorũ, pro cuiusque palato proferre potest. His uerbis tantundem significat Dominus, ac si diceret, Quia instituẽdi estis per me prædicatores & doctores orbis, & dicitis, uos hæc, quæ hactenus sum loquutus, intellexisse, hæc & huiusmodi uobis multa difcenda sunt, & in memoriæ penario reponenda, quæ mox ad omnem occasionem positis de-

promere, siue præmiis alliciendus sit auditor, siue suppliciorum metu territandus. Operæpretiũ est pectus ecclesiastæ seu prædicatoris Euangelici esse quendã mundum, ac diuitem, & opulentum thesaurum sapientiæ diuinæ, & uariegatæ eruditionis: è quo in auditores dimãnet suauis & instructissima pietatis doctrina, nunc parabolis exornata, nunc exemplis culta, mox sentẽtiis cùm ex ueteris testamenti, tum ex euangelica philosophia libris, illustrata, reliquísque eloquutionis speciebus distincta attemperatáque, prout auditorum utilitas exegerit. In unum certè conspirant uetus, & nouum testamẽtum: unam pronuntiant ueritatem, utrunque unum Christum docet. Ab utroque peti debet ueritas, licet diuersus sit modus atque habitus orationis, qua ueritas proponitur. Proinde fit plerunque, ut ineptia cõcionatoris hispidi & ignari, auditoribus reddatur ipsa ueritas exosa. Quod frequenter & in aliis disciplinis euenit. Paradigma sumamus in medicina. Quemadmodum enim frequenter medicina, quæ ægroto grata & non amara uidetur, non grauatim sumeretur, si temperata offerretur: sed quoniam imperitia, & stupiditas medici medicinam ineptius condit, & gustum ei addit ægroto ingratissimũ, fit, ut, & ægrotus haustã reuomat, & pereat medicina inefficax & inutilis, satis alioqui futura salubris, nisi sua ineptia hanc uitiasset imperitus medicus. Ita fit in prædicatione ueritatis, quæ pluribus non sua culpa, sed prædicantium ineptia, audacia, proteruia, aut incommoda lenitate leuitatéque nimia parum sit salutaris. Væ igitur illis, quorum uitio contemnitur uerbum Dei. Satius esset taleis agere pastores porcorum quàm populorum. Ad hunc locũ pertinet, quod scribitur. 1. Corin. 4. de dispensatoribus, & uirtutibus ad dispensationem spectantibus. Verum dispensatorem spiritalem & hunc patremfamiliâs proximè retulit Paulus, cùm ubique, tum apud Ephesios, quibus dicebat, Act. 20. Quapropter contestor uos hodierna die, quia mundus sum à sanguine omnium. Non enim subterfugi, quominus annuntiarem omne consilium Dei uobis.

Veritas prædicata parũ nonnunquã prodest uitio prædicatorum.

Paulus, ipsissimus paterfamiliãs.

Et factum est, cùm consummasset Iesus parabolas istas.

Pergit Euangelista, quæ Christus gesśit, imò quomodo in patria acceptus est, describere, idque facit succinctius, quàm Lucas. 4. ca. & Marcus. 6. cap. qui satis apertè docent, quæ hîc Matthæus narrat, non multùm ab initio prædicationis Christi, certè antequam prædicatum ablegasset discipulos, gesta esse. Lucas uerò scribit, Cùm Dominus uenisset Nazareth, secundum consuetudinem ingressus est synagogam, atque, ut legeret, surrexit: mox accepto libro, & explicato, inuenit locum Isa. 61. Spiritus Domini super me, &c. De quo suprà, 9. ca. diximus. Quòd subinde scribit Lucas, quosdam dixisse. Nónne hic est fabri filius, &c. id de peruersis, ac quærentibus, unde admirabilem Christi doctrinam calumniarentur, accipitur: qui iidem offendebantur in eo, ut Matthæus, & Marcus habent.

Transiit inde.

Posteaquam parabolas istas coram turbis palàm proposuisset, & coram discipulis secretò exposuisset, mutauit locum, quo latius spargeretur doctrina Euangelij.

Et ueniens in patriam suam.

Natura comparatũ est, ut dulci & suaui affectu patriã nostram amplectamur. Et quanuis à nostratibus malè interdũ accipiamur, tamẽ patriæ nõ possumus nõ meminisse. Christus autẽ, qui nostrã naturã induerat, induit & nostros affectus pro similitudine absq; peccato, ait Paulus. Ideò Christus hũc quoque affectũ, uidelicet amorẽ patriæ induit, & relicta Capharnao urbe celebri, uenit Nazareth, ait Lucas, obscurã quidẽ ciuitatulã, patriã tamen suã, in qua non natus, sed nutritus fuit, ut popularibus & ciuibus suis regnum cœlorum afferret. Exemplo Christi docemur benefacere omnibus, in primis uerò patriæ: cui si quis uolẽs, & data opera nocue-

Soli natalis amor naturæ insitus unicuique.

Nazareth, ciuitas nutritia Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rit, non uideo, quomodo hominis nomine dignus sit. Vbi uerò, quando, quid, & & quomodo apud Nazaræos docuerit, discito ex, 4. Luc. qui singula describit exactius.

Docebat eos in synagogis eorum.

En Christi doctoris & regis officium. Lucas. 4. hunc locum apertius scribit, Et uenit Nazareth, ubi erat nutritus, & intrauit secundum consuetudinem suam die sabbathi in synagogam, & surrexit legere. Et traditus est illi liber Isaiæ prophetæ. Et ut reuoluit librum, inuenit locũ, ubi scriptum erat, Spiritus Domini super me, &c. Et cùm plicuisset librum, reddidit ministro. Et sedit, & omnium in synagoga oculi erant intendentes in eum. Cœpit autem dicere ad illos, Quia hodie impleta est hæc scriptura in auribus uestris. Tametsi Christus nõ fuerit subiectus humanis synagogarum ordinationibus, & uocationibus, quippe qui paulò ante, uoce cœlesti, & Spiritu sancto è cœlo delapso ad officium docendi uocatus & sanctificatus fuerat, tamen quia hominem induit, humanis quoque legibus, & ordinationibus obediit. Ex quo apparet, ipsum non, nisi obseruata synagogæ ordinatione, ad legendum assurrexisse. Quare si quis uolebat apud Iudæos legere, docere, aut concionari, licebat, obseruata interim publica, & legitima synagogæ ordinatione, nimirum si ad locum lectoribus, & doctoribus dedicatum à principibus uocaretur, & ibi sederet. Alioqui si unicuique licuisset sine ordinata uocatione in medium prorumpere, & concionari, quæ turba fuisset magis confusa? Vnde in actis Apostolicis, cap. 13. Lucas scribit, quòd Paulus & Barnabas ingressi sunt in die sabbathorum synagogam Antiochiæ Pisidiæ, & sederunt, supple, in loco, qui lecturis aut concionaturis præscriptus erat. Post lectionem autem legis, & prophetarũ miserunt principes synagogæ ad eos dicentes, Viri fratres, siquis est in uobis sermo exhortationis ad plebem, dicite. Ita & hodie seruari debet legitima ordinatio, ut nemo concionatoris honorem sibi sumat, nisi uocatus, ut Aaron, & missus sit ab episcopo, aut talem habente potestatem, sicuti uidemus in Ecclesia catholica obseruatum. Publicæ ordinationes in conuentibus populi propter decentẽ honestatem, concordiam & debitum ordinem institutæ, non sunt profanæ, sed diuinæ ordinationes. Quare qui temerè sibi usurpant officium docẽdi in Ecclesia, aut publicam concionem in Ecclesia interrumpunt, hi peccant in Dominum, & inter seditiosos numerandi sunt. Nam nõ est Deus dissensionis autor, sed pacis, ait Paulus in prima ad Corinth. Et mox addit, Omnia decenter, & secundum ordinem fiant. Obstat uia: Si Christus sabbathi diem hoc studio custodiuit, ut scribatur hoc illi fuisse cõsuetudini, cùm tamen nihil ipsi opus esset lectione Mosis, quid excusationis habebunt hodie, qui uel nimio fastu uel contemptu Ecclesiam Dominicis & festis diebus negligunt, in qua non legis obseruatiunculæ, sed doctrina uitę traditur? Quis non uidet hîc Christum, bonæ consuetudini sua præsentia seruiisse?

Christus homo, humanis ordinationibus paruit.

Ordinationes ritè factæ, non profanę sunt, sed diuinæ.

Ita ut mirarentur, & dicerent.

Declarat Euangelista, quomodo Christus exceptus fuit in patria sua, & quomodo populus affectus fuit ad prædicationem uerbi Dei. Propter duo in Christo, patiebatur in illis grandis admiratio. In Christo enim relucebat incõparabilis quædam in sermone sapientia. Secũdò diuina & admirabilis uirtus in opere, quæ quosuis sanabat. Mirabantur quidem omnes, unde tanta docendi gratia, uirtus, atque potentia: non autem mouentur ad pœnitentiam, quia non intelligunt illa sibi doctrina opus esse: neque credunt eum esse Christum, quanquam se Christum esse & sermone, & miraculis ostendebat.

Christum & doctrina & uirtus admirabilem reddebat.

Vnde huic sapientia hæc, & uirtutes?

Vox, huic, emphasim habet. Debuissent hæc ipsis Nazarẽis satisfuisse, ut cõterrerentur, & resipiscerent, audito sermone admirabilis & salutiferę sapientiæ, & uisis miraculis: sed malunt considerare, unde petant offendiculum, nimirum ex humilitate generis, quàm quæ ad salutem faciebant. Vnde (aiunt offensi) habet hanc doctrinã Iesus, & an amplius aliquid sit, quàm purus homo: hi nihil uident, sua malitia occæcati. Offendebantur in Christo, quòd ipsis notus esset, & apud ipsos educatus: deinde quòd uideretur conditione humili & contempta esse, nempe fabri filius, unde dicunt.

Humilitas generis Christi offendiculo est Nazaræis.

> Nónne hic est fabri filius? Nónne mater eius dicitur Maria? & fratres eius Iacobus, & Ioseph, & Simon, & Iudas? & sorores eius, nónne omnes apud nos sunt? Vnde ergo huic omnia ista? Et scandalizabantur in eo.

Superiore capite. 12. declarauimus, qui essent fratres Domini. De Iosepho patre putatitio mentionem fecimus suprà. 1. cap. Vnde huic (aiunt isti) de pauperculis & indoctis parentibus nato, in familia ignobili educato, cuius tota progenies, neque literas nouit, neque mira operari, unde inquam ista omnia? Tanta uidelicet sapientia, tanta facundia, tanta confidentia, ac denique tam magnifica potestas edendi prodigia? Paulò antè, multitudo Christum honorificè exceperat, & subinde mox refrixit. Sed iste est plebeculæ genius, ut uulgò neque mobilius, neque inconstantius quicquam reperias: imò ut iudicio eius nihil est præcipitatius, ita nullam unquam mediocritatẽ seruat. Aut enim extremè laudat, aut perditissimè execratur. Et quẽ modò in cœlũ, si queat, posuisse cupit, eum mox diris omnibus deuouet. Primò nõ mediocri fauore illũ exceperũt, nec fastidiebãt generis humilitatẽ. Sed ubi calor ille tẽporarius refrixit in ipsis, tãto maiore fastidio ipsum contẽnunt, quãtò honoratius ipsum prius exceperũt, & tractãrunt. In primis autẽ fastidiunt ipsum propter generis abiectionẽ, deinde propter ignobilitatem artificij, quod exercuerat cũ nutritio suo. Nónne hic est (inquiunt) filius fabri, &c. Hæc est humana sapientia, quæ sentit, quòd qui in hoc seculo ob generis, & artificij uilitatem, non magni reputatur, is nec coram Deo pluris æstimetur: & qui in hoc mundo contemptibilis est, is nec apud Deum gloriosus sit. At hæc sapientia mera est stultitia, imò impietas. Tantò enim magis apud Deum nobilis est quicunque timet Deum, quantò in hoc seculo contemptior est. Quis (inquit psalmus) sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo, & in terra? Magna haud dubiè in his regnat tum cæcitas, tum impietas. Habent oculos Christi admirabilem sapientiam, & uirtutem conspicuam, qua debebant respiscere, & ad fidem promoueri: sed prò dolor, relicta, & contempta utraque, malunt defiectere oculos in personam, ut quòd sit humilis & abiecta: & hac impingi & offendi, quàm sapientiæ & splendore illustrari, & sublimitate ad fidem promoueri. Habent, quod prætexant, scilicet, ne credant, & resipiscant. Primò prætexunt, quòd sit fabri, & pauperis hominis filius: quasi uerò credidissent, & nõ fuissent offensi, si non fuisset uisus fabri filius. Cur ergo ô Nazaræi non credidistis Ioanni, de Iesu testimoniũ perhibenti, quòd Messias esset, in lege, & prophetis promissus? Clarus erat Ioannes & genere, & prosapia: is non erat fabri, sed sacerdotis filius, cuius natales apud Iudæos minimè erant obscuri. Secundò offenduntur, quòd sciant, unde sit natus. Vnde Ioan. 7. dicebant Ierosolymitæ, Sed hũc scimus unde sit: Christus uerò cùm uenerit, nemo sciet, unde sit. Sed enim crederent si fuisset ignotus? nequaquam. Nam ita legitur Ioan. 9. Nos scimus, quia Iouutus est Mosi Deus, hunc autem, nescimus unde sit. Hi scandalizantur, quòd nesciant unde sit: alij, quòd ipsis esset cognitus. Hæc profectò ferè est natura reproborum, & malignantium, ut quacunque uia ad ueritatem pelliceantur, semper offendantur, & habeant, quod prætexant. Hos imitantur hodie non pauci, qui in concionibus obseruant, non quid sit, quod docetur, sed qui sint illi, qui docẽt.

Vulgi inconstantia erga Christum.

Sapientiæ humanæ stultitiã iudicium

Hodie, ut olim, maior ratio ministrorũ habetur, quàm uerbi.

Obserua: quia rationis iudicium tantùm hæret in externis, ideo statim rapitur ad admirationem, & talia suppeditat offendicula. Quare hìc docemur, ut doctrinam ex se ipsa, non ex personis metiamur. Contemptis enim personis, facilè contemnitur & doctrina, facilè contemnuntur & officia personarum.

Doctrina ex seipsa, nõ ex personis æstimanda.

Iesus autem dixit eis.

Incredulitatem & duritiam cordis Nazaræorum Christus increpat, qui hominem non ex ipsius uirtutibus, sed ex fortunis, generisque splendore æstimarent.

Non est propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua.

Apud Luc. 4. huic sententiæ adiũgit Dominus exẽpla Eliæ, & Elizæi, huc pertinentia, q̃ gentiles sanctius iudicârint, de Iudæorũ prophetis, ac plus tenerit fiducia prophetas, quàm Iudæi ipsi. Vnde hanc obiurgationẽ ab anteactis ducit Christus. Quasi dicat, Contẽnitis me, prophetã missum uobis: sed hoc non nouũ est uobis, & uestro generi, quod nũc facitis, qui contẽpsistis eos quoq; qui ante me nenerũt. Patres, & maiores uestri, quorum mores, & genium induistis, omneis prophetas, quos ex ipsis excitauit Dominus, contempserunt. Hoc ipsum facitis, adeò, ut nulli perinde prophetas contemni uideamus, atque in prophetarum patria Iudæa. Potest aliter intelligi hic locus, ut sit communis sententia à naturâ hominũ sumpta, cuius tanta est morositas, ut domestica fastidiat, & peregrina appetat, multoque pluris faciat, qui peregrini sunt, quàm qui domestici, etiamsi hi eruditiores & prudentiores sint. Familiaritas enim (ut dici solet) parit contemptum. Et uulgo aiunt ultroneas merces putere. Sed hoc parit nescio quis liuor, ex quadam ambitione (qua uis maior uideri) excitus. Nihil est autem quod Dominus Deus nostro minus inultum ferre possit, quàm contemptum suorum prophetarum, & eorum qui uerbum Dei annuntiant. Nam qui prophetam reiicit, certè uerbum Dei reiicit, & porrò Deum ipsum reiicit. Ad Samuelem ait Dominus, Non te abiecerũt, sed me, ne regnem super eos. Ad Apostolos quoque Christus ait, Qui uos audit, me audit: & qui uos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me. Proinde ex hoc loco, discant Ecclesiastæ fideles animo ferre moderato, & patiente, si & ipsorum contemnatur doctrina etiam ab iis, à quibus debebat grantissimè susci pi. Solentur sese exemplis prophetarum, adeóque ipsius filij Dei: quo ut nemo munificus, & benefícus magis fuit, ita nemo uicissim in iis, quibus benefecit, maiorem expertus est ingratitudinem.

Prophetæ Iudæorum plurimis habiti apud Gentes, quàm apud Iudæos.

Deus nihil fert grauius, quàm cõtemptum suorũ.

Ecclesiastæ ne concidant animo, contempti.

Et non fecit ibi uirtutes multas propter incredulitatem illorum.

Cùm alibi promptam fidem reperisset, multis floruit miraculis. Hic apud Nazareth nulla edidit, nisi quòd impositis manibus (ut ait Marcus. 6.ca.) paucos infirmos nauit ægrotos. Atque id beneficij præstitit suis conterraneis, ne uiderentur non bene uelle patriæ suæ: Et ne locus esset excusationi, si nullas ab eo uidissent fieri uirtutes: ideo paucas & non multas ibi fecit. Idque (ut aiunt Chrysostomus & Hieronymus) ne maiori condemnationi eos redderet obnoxios. Et Matthæus hîc coram Nazaræis non multas fecerit uirtutes, id est, miracula & externa, & interna, rationem reddit, dicens, propter incredulitatem illorum. Non ergo pauca quòd illius esset uel contracta potestas, uel mutata uoluntas: sed quod obsisterent illorum incredulitas. Nam quemadmodum medicus non potest benefacere egroto, qui reiicit pharmacum: non quod ars medici sit inefficax, sed quòd in culpa ægrotus: ita quoniam fides (præcipuè qua nos Christo credimus) est, cui damnamiracula, incredulitas obstat, quominus possit ea promere. Cui uirtus aliqua deest, nisi prohiberet aliena culpa. Quare malitiam illis exprobrans, uidetur dicere (ut ex Luca licet coniicere.) Non est nouum, quod mihi nunc accidat: olim contigit sanctissimis prophetis Eliæ & Elisæo, quorum sepulchra nunc tis. Nam cùm non pluisset annis tribus, & mensibus sex, & ob id ingens fame

Christ⁹ apud suos quare pauca signa edidit.

Fides operatur miracula

gionem uniuersam occupasset, Elias fame periclitãs, ad nullam uiduam iussus est ire, quum plurimas haberet Iudæa, nisi ad alienigenam illam Sareptanam, in regione Sydoniorum. Apud hanc unam receptus, fidem inuenit, & miraculum edidit. Adhæc uiuente Elisæo complures erant leprosi in gẽte Israëlitica, nec ullus tamen ab hoc sanatus est: sed solus Naaman Syrus, cuius fides à propheta miraculũ extorsit. Respõsabit quispiam: Ergòne abbreuiata, & definita est potentia Christi, ut queat cohiberi mortalium incredulitate, ne sit efficax? Ergo non est omnipotens? Respondeo. Bifariam debemus considerare potentiam Dei. In primis ut est absoluta & infinita, quam nemo queat impedire, & quam ipse Dominus exercere posit ubiuis. Et de hac non loquitur Marcus, dicens, Et non poterat ibi uirtutem ullam facere. Secundò consideranda est iuxta dispensationem susceptam, in qua tum uersabatur, uolens omnia fieri ordine iusto, & per media à se instituta, inter quæ est ipsa fides, quæ requiritur ab iis, qui uolunt beneficiorum Dei participes fieri. Erat quidem uirtus Christi parata ad sanãdum omneis, uerùm ingratitudine, & incredulitate mortalium, poterat impediri: non quòd impossibile fuisset Christo, etiam incredulos, sanare: sed quòd indignitate incredulorum fiebat, ut riuus iste diuinæ uirtutis sese non effunderet. Obserua: Bonus quidem Dominus est, omnibus benefacere paratus, uerùm iis, qui esuriunt, & sitiũt iustitiam. Vnde hic admonemur, quòd, ut frequenter uidemus dona Dei reddi inefficacia per ingratitudinem & contemptum alicuius: ita non ratò fit, ut donum uerbi Dei, seruor spiritus, & si quod aliud est donum in Ecclesia, prorsus obtundatur & reddatur inefficax, uitio, & culpa populi. Obserua. Miracula fiunt in confirmationem eorũ qui credere debent, & qui credunt. Obserua: his uerbis, Nemo propheta, &c. & sequentibus, cum exemplis à Luca adductis, Christus quasi per transennam alludit ad uocationem gentium, quæ sine personarum aut contemptu, aut offendiculo debuerunt Euangelium susc ipere. Obserua ex superioribus doctrinam: Si à fratre, filio, cognato, aut aliàs noto, aut cõciue Dei sermonem audieris, hoc etiam atque etiam uideas, necesse est, ne personam, sed Dei eloquia quæras. Alioqui ipsa eloquia, non nisi in tuam perniciem, & interitum audies. Seponendus est ergò omnis carnis affectus, & à cognato aut alio quocunque, perinde atque à Deo ipso, ipsa ueritas eius, est syncerissimè audienda.

Potentia Dei dupliciter pu randa.

Deus potentiam suã uelut astrinxit uoluntati nostræ.

Vitio nostro, dona Dei ne ẽsse nobis, facimus.

Eloquia Dei à quibusuis syncerè accipienda.

CAPITIS DECIMIQVARTI
Epitome.

Interfecto Ioanne, Christus in deserto quinque milia hominum satiat. Super aquas ambulans, Petrum mergi incipientem, erigit. Atque in terra Genezareth plurimos, etiam fimbriæ uestimenti sui tactu, sanat.

CAPVT DECIMVMQVARTVM.

In illo tempore, audiuit Herodes tetrarcha famam Iesu, & ait a pueris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & ideo uirtutes operantur in eo. Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem, propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes, Non licet tibi habere eam. Et uolens eum occidere, timuit populum, quia sicut

a pueris) familiis

Herodis iudicium de Christo.

Marc. 6. b. Luc. 9. a.

Ioannes quare uinctus. Marc. 6. c. Luc. 9. d.

Universidad de Deusto
Biblioteca

prophetam eum habebant. [b]Die autem natalis Herodis, saltauit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare, quodcunque postulasset ab eo. At illa præmonita à matre sua, Da mihi (inquit) hîc in disco caput Ioānis baptistæ. Et cōtristatus est rex. Propter iusiurandum autē, & eos, qui pariter recumbebāt, iussit dari. Misitque, & decollauit Ioānem in carcere. Et allatum est caput eius in disco, & datum est puellæ: & illa attulit matri suæ. Et accedentes discipuli eius tulerunt corpus eius, & sepelierunt illud: & uenientes, nuntiauerūt Iesu. Quod cùm audisset Iesus, secessit inde in nauicula, in locum desertum seorsum. Et cū audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus. Et exiens, uidit turbā multam, & misertus est eis, & curauit languidos eorum. Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli eius dicentes: Desertus est locus, & hora iam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas. Iesus autem dixit eis, Non habent necesse ire: date illis uos manducare. Respondérunt ei: Non habemus hîc, nisi quinque panes, & duos pisceis. Qui ait eis: afferte mihi illos huc. Et cùm iussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit discipulis panes: discipuli autē turbis. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorū plenos. Manducantium autē fuit numerus quinque milia uirorum, exceptis mulieribus & paruulis. Et statim compulit Iesus discipulos ascendere in nauiculā, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi. Nauicula autem, in medio mari iactabatur fluctibus: erat enim contrarius uentus. Quarta autem uigilia noctis, uenit ad eos ambulans super mare. Et uidentes eum super mare ambulantem, turbati sunt dicentes, Quia phantasma est. Et præ timore clamauerunt. Statímque Iesus loquutus est eis, dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere. Respondens autem Petrus, dixit, Domine, si tu es, iube me ad te uenire, super aquas. At ipse ait, Veni. Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, ut ueniret ad Iesum. Videns uerò uentum ualidum, timuit, & cùm cœpisset mergi, clamauit, dicens: Domine saluum me fac. Et continuò Iesus extendens manū, apprehēdit eum, & ait illi, Modicæ fidei, quare dubitasti? Et cùm ascendisset in nauiculam, cessauit uentus. Qui autem in nauicula erant, uenerunt, & adorauerūt eum, dicentes: Verè filius Dei es. Et cùm transfretassent, uenerunt in terram Genesar. Et cùm cognouissent uiri loci illius, miserunt in uniuersam regionē illam, & obtulerunt ei omneis malè habēteis, & rogabant eum, ut uel fimbriā uestimenti eius tāgerent. Et quicūque tetigerūt, salui facti sunt.

Die autem cùm ageretur natalis.

Caput Ioannis petitur, pretium saltationis.

Caput amputatur Ioanni. Sepelitur Ioannes.

Iesus in desertis. Luc. 9. d. Marc. 6. d. Ioan. 6. a.

Gratiarum actio.

Quique panibus, & duobus piscibus saturantur 5000.

Marc. 6. f. Ioan. 6. b. Orat Christi

Fiducia.

Petrus infidelis demergitur in mari.

Fides.

Marc. 6. g.

Fimbria uestimenti.

Discipuli primū admirantur.

a Quasi ens phan tasma.

In illo tempore.

POst parabolas, quibus declarata expressáq; est natura & potētia uerbi, simul & descriptum auditorum uerbi uarium genus, cum circunstantiis, & uirtutibus uerbi, consultò subtexuit Euangelista historiam de Ioanne Baptista, & miserabili eius nece. Nam in Ioanne & Herode nobis uiua boni, & mali seminis exempla proponuntur. In hoc item capite apertē demonstratur, quomodo mundus erga uerbum, & prædicatores sit affectus, quódque etiam si hi unà cum uerbo contempti sint coram mundo: tamen (ut Christus miraculo docet) uerbum sit potentia Dei. Siquidem Christus uirtute uerbi, idémque uerbum Patris, quinque panibus, & duobus piscibus quinque hominum milia pascit. Tandem post longam discipulorum institutionē in uerbo hactenus per præcedentia capita factam, incipit Christus ipsorum fidem explorare. Hæ uoces, In illo tempore pertinent ad connexionem historicam, nullum interim iudicantes tempus, perinde ac si dicas, Et quodam quidem tempore.

Verbum, uirtus Dei.

Audiuit Herodes tetrarcha.

Fuit hic Herodes, illius magni Herodis Antipatri, Ascalonitæ à nonnullis cognominati, & regis Galilææ trans-Iordanem, qui infantulos trucidārat Bethlehemiticos, filius, homo tyrannus, & adulter, proculdubio è malo ouo pessimus prognatus coruus. Hunc quidam Antipam cognominant. Is ipse est, qui & saluatorem nostrū à Pilato ad se missum, candida ueste amiciuit, & diuinæ sapientiæ illusit, totique illam aulæ ridendam obiecit. Hæc nomina tetrarcha, & tetrarchia usurpata sunt à scriptoribus Romanis, sed petita à Græcis, uocantibus τέτρα quatuor, & ἀρχεῖον, curiam regiam, siue principatum. Sunt igitur tetrarchæ, principes, quartam aut aliquam regni portionem obtinentes, ut iidem sint, qui & toparchæ, locorum uidelicet præsides. Romani enim regna findentes, quò minus ad rebellandum uirium haberent, ipsa certis discreuerunt limitibus, datísque singulis partibus præfectis, hos toparchas, seu tetrarchas, ipsas regiones appellarunt toparchias, siue tetrarchias. Id uidere licet apud Plinium libro. 5. cap. 18. Tradunt Syrię administrationem primò quadripartitam fuisse: atque inde tetrarchias ipsas regiones suis limitibus determinatas, ac ideo & præsides earum tetrarchas appellatos fuisse. Deinde illis amplius diuisis, & aucto portionum numero, uetus interim & primò datum nomen mansisse.

Herodes Ascalonita & Antipas.

Tetrarcha. Tetrarchia.

Toparchæ.

Syria quadrifariam partita.

Famam Iesu.

Cùm fama nominis Iesu, uirtutúmque, & doctrinæ eius iam inualesceret, & per uicina circunquaque loca diffunderetur, tandem & ad Herodem tetrarcham ex aliorum relatione peruenit. Sed mirum, cur tardius ad hunc peruenit fama Iesu, & non statim ab exordio. Certè, ut Chrysostomus sentit, id regio imputatur fastui, propterea quòd huiusmodi res parum admodū curent, qui fastu nimio ebrij sunt, & rerum superbarum fumo afflati. Hoc loco pulchrè depingit Matthæus, quomodo mundus affectus sit erga Christum, tam miraculosum prædicatorem, & quid de illo iudicet. Cùm enim mundus audit tam magnificam Christi doctrinam, & miracula ultra humanum captum magna, admiratur: & fortasis Christum unà cum doctrina susciperet, scilicet, nisi offenderetur abiectione, ac contemptu personæ, qua contempta non potest non postea mundus de Christo uaria iudicia spargere. Si quidem persona contempta, foris non apparet tam potentis doctrinæ, & tam magnorum miraculorum effectrix. Proinde hic locus admonet, quàm uaria, & mutabilis semper sit fama, quæ uires quidem acquirit eundo, sed magis ficta, quàm uera nuntiat. Obserua hoc loco, famam, de Iesu multa quidem spargere, sed nondum certa, & solida. Nam Iesus ab aliis dicitur Ioannes, ab aliis Elias, ab aliis propheta quispiam, à mortuis excitatus. Quotusquisque autem est,

Mysteria regni cœlorū aulicis non admodū curæ.

Mundus splēdida tantùm & strepentia miratur.

Famæ inconstantia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus magnatibus uel ferò, uel parum fęliciter innotescit.

qui dicat ipsum esse Christum, seu Messiam? Hic fama, cùm ueritas dicenda esset, piſce magis muta est. Quare cauendum, inconstanti famæ credas: sed, ut rectè iudices ueritatem inquire. Obserua hoc loco, quàm serò Christus cum sua ueritate magnatibus innotescat, quámque parũ fœliciter. Huius rei causa est, non solùm,

Ministri regii aureis tũ suas tum regias occludũt ueritati.

magnatum fastus, sed & ministrorum improbitas, qui res uirtuti cognatas, ad aureis regias, aut nunquam, aut maligně deportant.

Et ait pueris suis.

Cùm super auditis de Ioanne admiraretur Herodẽs, tantùm recolens Ioannis sanctitatem, dixit suis ministris. Quòd de his agat Herodes cum famulis suis, & non cum aliis, apparet, quòd timuerit Baptistam.

Hic est Ioannes Baptista.

Eadem habet Marcus. 6. cap. Videtur Lucas. 9. cap. dissentire cum Matthæo. Nam Matthæus, & Marcus aiunt Herodẽ, Ioānis suscitationẽ adfirmasse, Lucas scribit Herodẽ dubitasse. Et hæsitabat (inquit) eò quòd diceretur à quibusdã, quia Ioannes surrexit à mortuis. Respondeo. Haud dubiè primo (ut ait Lucas) Herodes de eo dubitauit, quod demum (ut alij dicunt) asseruit. Corroborata enim miraculorũ cognitione, descendit in opinionẽ eorũ, qui dicebant, Ioannẽ surrexisse ex mortuis. Quasi diceret, Hic, de quo tam mira narrant, non est Iesus, qui ìpridem periit, interfectus à patre meo magno Herode in turba puerorum Bethlehemiticorum: sed est Ioānes, qui surrexit à mortuis: & ideo factus diuinior, claresćit miraculis. Obserua. Quia mundus & Christum & Euangelium, non è uerbo, aut ex natura uerbi, sed ex euentu metitur, diuersa iudicia fert de Christo, & eius Euangelio.

Ipse surrexit à mortuis.

Palingenesia siue regeneratio.

Quidam putant Christum esse Eliam. Alij unũ ex prophetis. Herodes ductus errore gentilitio de palingenesia, arbitratur ipsum esse Ioannem, à se antea decollatum, qui surrexerat. Hæc uerba, Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit, &c. collata cum iis, quæ apud Lucam referuntur, Et ait Herodes, Ioānem ego decollaui: Quis autem est, de quo talia audio? & quærebat uidere eum: ostendunt Herodem magno percussum fuisse timore, & tanto mentis horrore comprehensum fuisse (conscius enim sibi erat suæ tyrannidis, & iniquissimæ necis Ioannis) ut iam gladium ceruici suæ impendere putaret. Cùm enim dixit, Ipse surrexit à mortuis: &, Ego decollaui Ioannem: uidebatur despondere animum. Quasi diceret, Putabam actum esse de Ioanne, ideo securus in utramque aurem dormiebam, pro nihilo peccatum meum ducens. Deus certè nunc suscitauit Ioannem, ut uindicet iniuriã sibi à me tyrãnicissimè illatam, & me non solùm regno, uerùm etiam & uita pręuabit. Quò nunc me recipiam? Quò me uertam? Quem implorabo? Quò confugiam? Ne exteri quidem me recipient. Excitatus est a mortuis Ioannes, huic omnes fauebunt, & nusquam mihi tutus erit locus. Vide, quàm grauiter peccent, qui securos se faciunt, adeò ut peccatorum suorum obliuiscantur, aut quæ grauissima sunt crimina pro leuissimis ducant, sibi nimium placentes! Hæc securitas in magnis solet esse peccatoribus, priusquam iudicio Dei tangantur. Exemplo nobis etiã hic Herodes, qui post tam scelestum scelus commissum aduersus innocentem Ioannem Baptistam, contemnit suum peccatum. Propterea enim quòd ferè fit, ut temporis lapsu homines negligant & obliuiscantur, tam sua quàm aliorum peccata, Herodes, putat Deum etiam illius sui sceleris oblitum. Hoc genere securitatis, audi & uitij laborauit Cain, contemptor fratricidij sui. Quàm ille fuerit securus, audi quid Domino respõderit, Nunquid custos (inquit) fratris mei sum ego? Sic Dauid designato adulterio cum uxore Uriæ, & homicidio ipsius etiam Uriæ, 2. Reg. 11. securus erat: Varius (inquiens) est euentus belli, & nunc hunc, nunc illũ confumit

Herodes metuebat Ioannem.

peccator quò grauius, hoc & securius peccat.

Securitate peccantium nihil periculosius.

gladius. Sic Iudas uendito Christo negligebat peccatum suum præ securitate, dicens, Nunquid ego sum, Rabbi? Rogabis: An quia caro secura est, & negligit peccatum, Deus etiam negliget? Respondeo. Nihil minus. Nam Cain Dominus ait, Genes. 4. Quare iratus es, & cur concidit facies tua? Nónne, si bene egeris, recipies? sin autem malè, statim in foribus peccatum aderit? Sed sub te erit appetitus tuus, & tu dominaberis illius. Id est, Nónne si bene egeris, erit oblatio? sin autem malè, peccatum quiescet, donec reueletur. Et Ecclesiastæ. 9. cap. ait Salomon, Attamen peccator (inquit) ex eo, quod centies facit malum, & per patientiam sustentatur, ego cognoui, quòd erit bonum timentibus Deum, qui uerentur faciem eius. Non autem sit bonum impio, nec prolongentur dies eius: sed quasi umbra transeant, qui non timent faciem Domini. Deinde Herodis, & aliorum exemplo docemur, & agnoscimus quàm timida, quàm formidolosa, & quàm inquieta sit mens, sibi malè conscia, postquam iudicio Dei perculsa est. Si audisset Herodes magnum hostium exercitum in fines sui regni incurrisse, non uehemẽter permotus fuisset. Sed ubi persuasit sibi Ioannem à mortuis suscitatum, mox audiit reuelatum sibi Dei iudicium, quo apprehenso, tanto perculsus est timore, & tremore, ut de salute sua actum esse in animum induxerit. Sic Adam ad uocem Dei in paradiso fugit. Sic Cain ad iudicium Dei, uagus & profugus in terra oberrat, & ad quẽuis strepitum, tanquam gladium ceruici suæ imminentem, exhorrescit. Sic Archithophel, sic Iudas iudicio & reuelatione peccatorum suorum, in conscientia ita exterrentur, ut seipsos suspendant. Sic & apud Mosen Leuitici. 26. cap. de peccatoribus dicitur, Dabo pauorem in cordibus eorum in regionibus hostium. Terrebit eos sonitus folij uolantis, & ita fugient, quasi gladium. Cadẽt nullo sequente, & corruent singuli super fratres suos, quasi bella fugientes. Rursus Deuter. 28. Dabit tibi Dominus ibi cor pauidum, & deficientes oculos, & animam consumptam mœrore: & erit uita tua quasi pendens ante te. Sed quid remedij in tantis periculis? Cauendum est ne post agnitum peccatum, ibi maneas: sed per intimum dolorem & pœnitentię affectum propositúmque emendatius in posterum uiuẽdi, cum fiducia diuinæ misericordiæ, erige animum, & à peccato tuo iam auertens te, respice ad faciem Dei placati, hoc est, ad Christum, peccati expiatorem, & clamantem: Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, &c. Huic uocanti totum te concredito, & consequeris non solùm remissionem peccatorum propter Christum, uerùm etiam uinces omneis terrores conscientiæ, & iudicium, saluus euades. Proinde hic considerandum est, quàm impotens, quámque imbecillis sit iniquitas, etiam si regia maiestate munita sit. Nam tametsi Herodes fuerit potens tetrarcha, & principali exercitu stipatus, tamẽ quia iniquitate fuit obrutus, quam in Ioannem designauerat, ita exarmatus est, ut non potuerit constanter leui rumusculo de Ioanne, resistere. Nec id mirum uideri debet. Quandoquidem iniquitas exarmat hominem omni diuino præsidio. Iam absente diuino fauore & præsidio, quid quæso est humana potentia, nisi umbra, & (ut quidam sapienter dixit, quod multò uanius est) somnium umbræ? Caue igitur iniquè agere, sola fretus humana potentia, ne simul & diuina prudentia prijeris. Sentiet sanè olim Herodes, quàm potens fuerit Ioannis innocentia, etiam si (ut ita dicam) sepulta iacuerit. Innocentissimus Ioannes, occisus quidem est ab Herode, & à discipulis sepultus: tamẽ sanguis eius ita Herodem affligit, ut & si magno exercitu munitus sit, ad nomen tamen eius expallescat, & mortem ipsam sibi iam iam impendêre existimet. Sic & sanguis innocentis Abel iam mortui, ita affligit Cainum, ut nusquam ipsum securum ambulare permittat. Tanta est uis innocentiæ, ut habeat à se stantes non solùm omneis angelos Dei, uerùm etiam Deum ipsum, omnipotentem rerum gubernatorem. Iam quid potentius & fortius eo, qui habet Dominum Deum adiutorem? Quare si iniuria affectus fueris, & desideras iuxta spiritum Dei aduersarios

Mẽs sibi malè cõscia sem per meticulosa & inquieta.

Antidot' aduersus terrores conscientiæ.

Iniquitas sẽper imbecillis, etiam in fastu regio.

Potentia humana sine præsidio diuino, umbræ est somnium.

Innocentię uires, quàtę.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Nulla neque nobilior neque potẽtior ultio, quàm innocentiæ.

ulciſci, non referas iniuriam iniuriæ, non rependas malefacta malefactis, non proſcindas inimicos conuitiis: ſed uiuas innocenter, reddas bonũ pro malo, & intercedas pro aduerſariis apud Deũ. Quo genere ultionis potẽtius conuinces aduerſarios, quàm ſi omnia bellica tormẽta admoueris? & eris per innocentiã terribilis, non ſolùm regibus, & principibus huius ſeculi, uerùm etiã ipſis dæmonibus. Proinde quòd Herodes dicit Ieſum eſſe Ioannem, qui reſurrexerit à mortuis, ſequitur errorem eorum, qui dicũt animas in corpora remigrare. Huius opinionis fuerunt Iudæi, qui rogaturi uenerant, Ioan. 1. Num Elias, uel propheta eſſet, Baptiſta, ad eſt, an reuelatus eſſet ille Elias, qui ſub rege Achab fuerat, aut quiſpiam aliorum prophetarum, qui antè uixerant. Herodes credit animam Ioannis in corpus remi-

Metempſicoſis Pythagorica etiam fidem inuenit apud Iudæos.

graſſe Saluatoris, uirtutéſque eas, quas in corpore Ioannis prius egerat, nunc per corpus agere Saluatoris. Ferunt nonnulli Pythagoram nonnihil huius tradidiſſe, de quo nunc diſputare, non eſt animus. Iudicabat Herodes quàm ſimpliciſsimè mortuorum reſurrectionem, exiſtimans Ioannem, diuina uirtute excitatum, reſurrexiſſe in Chriſto.

Herodes quo modo dicebat Ioannem

diiſſe, & tum maiori uirtute inclareſcere. Aut fortaſsis conſueto loquẽdi more Herodes dicit Ioannem à mortuis reſurrexiſſe, quòd Ioannis mores, & ingenium ro tiúſque uitæ habitus in Saluatore noſtro cæteráque pleraque, ceu renata, reparatáque (quæ tamen in Ioanne extincta uidebantur) conſpicerentur, & reperirentur: dicimus enim uel hodie in illis eos reſurrexiſſe, quos proximè uidemus eorum expremere ingenium, quorum uicem, & locum iam obtinere putantur. Quia ergo gratia, & libertas docendi, dicendíque, & ſanctimonia uitę talis in Saluatore conſpiciebatur, qualis olim fuerat in Ioanne (id enim per famam Ieſu intelligere licet) ideo Herodes putauit Ioannem in Chriſto reſurrexiſſe. Atque hic ſenſus uidetur omnium ſimpliciſsimus.

Et ideo virtutes operantur in eo.

Quaſi dicat: Quia in uita Ioannes Deum timuit, & pro iuſtitia occubuit: ideo nunc mirabilia diuinæ uirtutis opera uigent in eo, & efficiuntur per eum. Hoc dicto Herodes tribuit aliquid Ioanni: quaſi dicat, Ioannes operatur in hoc, de quo tanta audio. Antequam decollaretur Ioannes, nullum fecerat miraculum, ut ſcribitur Ioan. 11. cap. Poſt decollationem uerò exiſtimatus, quòd redierit ad uitam, putatur eſſe maioris uirtutis, tanquàm attuliſſet ex alia uita, & ex prioribus meritis uirtutem faciendi miracula, quam prius non habebat. Obſerua. Putabat Herodes actum eſſe de Ioanne, & ob id neminẽ poſteà inceſtas eius nuptias accuſaturi: uerùm cæſo Ioanne adeſt nunc ipſe Dominus unà cum duodecim Apoſtolis, qui

Verbum Dei non eſt alligatum, neq; unquam precone caret.

omnes uno ore puritatem uitæ docent, impuritatem condemnant. Propter quod uerè dixit Apoſtolus. 2. Timoth. 2. Verbum Dei non eſt alligatum. Capi, cæði, & occidi poſſunt miniſtri uerbi, uerbum uerò & uerbi miniſterium immortale eſt & perpetuum. Vno uerbi miniſtro occiſo, centum alij excitantur & reſurgunt.

Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum, & posuit in carcerem, propter Herodiadem uxorem fratris sui.

Quia Ioannis meminerat Matthæus, obiter hiſtoriã necis ipſius ſubtexit. Non enim proprium eſt Euangeliſtæ aliorum extra Chriſtum res geſtas, ac mortes deſcribere. Hanc necem ut intelligamus, operæpretium duxi tũ ex euangeliſtis, tum aliis ſcriptoribus præſertim Ioſepho lib. antiquit. 18. capit. 9. hic, quæ de uitiis, & ſceleribus, déque aliis huius Herodis rebus ad propoſitum noſtrum pertinẽtibus, uerè tradita ſunt, adſcribere. Poſteaquam Herodes, Bethlehemitarum infantium homicida, defunctus fuerat, & in ultimo teſtamẽto reliquiſſet ſucceſſorem regni,

Herodis Antipę res & geſta.

non hũc Herodem Antipam (de quo nunc nobis eſt ſermo) ſed fratrem huius natu maiorem, Archelaum nomine, indigniſsimè id ferens Herodes Antipas, uxorem habens filiam Aretæ regis Arabum, ad Cæſarem Romam profectus eſt, apud quem

quem traduxit fratrem Archelaum, & accuſauit multorum, & grauiſsimorum criminũ, ceu impietatis in templum, latrocinij, crudelitatis, & contemptus Cæſaris, idque, ut à Cæſare maieſtatem regiam impetraret. Iam in Herode uide liuorem & odium in fratrẽ primæuum. Quòd ſi fratri ſuo non pepercit, quid obſecro flagitiorum non deſignauit, uel in ſubditos ſuos, uel in alienos? Deinde, cùm iterum Romã euocaretur, diuertit in itinere ad Philippum fratrem ſuum tetrarcham Iturææ, & Trachonitidis regionis, fratrem (inquam) ex eodem patre, non eadem matre. Hic enim Philippus ex filia Simonis ſacerdotis, Mariamne uidelicet, fuerat procreatus, ut docet Ioſephus, antiquit lib. 11. cap. 17. Huic Philippo legitima uxor erat Herodias filia Ariſtobuli, ſoror autem Agrippę maioris. Audet Herodes cum muliere Herodiade de nuptiis ineundis miſcere ſermonem, illius amore ardenter captus. Herodias auſcultat, poſtulanti acquieſcit, & pacta cõfirmat: ut cùm ille Roma reuerſus eſſet, connubij iura ſuſciperet: at ea lege, & præcipuo pacto ſeruato, ut legitimam uxorem, filiam regis Aretæ, excluderet. Talibus pactis firmatis, Romam aduehitur: ubi peragens, propter quæ fuerat euocatus, reuerſus eſt in ædes Philippi fratris uiuentis, ciúſque uxorem Herodiadem abduxit ſecum, & loco uxoris habuit, eiecta legitima uxore, filia Aretæ regis Arabum. Paucis hæc abſoluimus. Sed uide, quàm ingentem nefandiſsimorum ſcelerum aceruum his paucis comprehenderimus.

Philippus frater Herodis ſecundi.

Herodes cũ Herodiade fratris uxore, nuptiarũ fœdus pangit.

Herodes violat ius hoſpitij, abducens uxorem ſui hoſpitis: Ius matrimonij frangit, nulla cauſa uxorem ſuam eiiciens: Adulter eſt, iungens ſe uxori alienæ: Inceſtas facit nuptias, copulans ſibi uxorem fratris uiuentis, contra prçceptum Domini, iubentis per Moſen, Leuit. 18. Turpitudinem uxoris fratris tui non reuelabis, quia turpitudo fratris tui eſt. Quodlibet autem horum criminum ſatis per ſe atrox eſt. Quid ergo ſentiẽdum eſt, de ipſis in unum aceruum accumulatis? Ex his apertè ſatis colligere poſſumus, qualia ſint ingenia, ac ſtudia, & tyrannorum & impurorum hominum, quorum animi fœda libidine infecti, nihil iam moderati habent. Principiò fiunt immemores legum Dei, & naturæ, omnis denique humaniratis, & amicitiæ, belluarum inſtar rabidi eò feruntur, quò rapit affectus. Violare ius hoſpitij, & fratris uxorem abducere ingens & graue eſt ſcelus, legi diuinę, & naturali repugnans: & id præcipuè in principe, & rege longè turpiſsimum fœdiſsimúmque uidebatur. At ratio uincitur in Herode à beluina libidine, perrumpitque hæc, &, quod libet, facit. Hoc alioqui malum, & graue eſt ſcelus, ſed auget huius grauitatem rebellio quædam, imò crudelitas magis. Huiuſmodi enim hominum malitia, & corruptio tanta eſt, ut nolint argui uel increpari, aut à cœpto malo retrahi: ſed omnino cupiunt quod male optant, peſsimè perficere. Quòd ſi quis ſe tanto facinori opponat, & ſcelus accuſet cum ſceleroſo, ſuadens pœnitentiam, mox ſeu capitalis hoſtis petitur, capitur, cæditur, occiditur. Solent tamen arte mirifica tyranni malitiam ſuam integere, cùm non omnibus uulnus ſuum tegunt, neque quid uerè doleat, dicunt, ſed prætexunt aliud, quod uel plus habeat fauoris, uel nonnullam etiam ipſis opinionẽ ſanctimoniæ conciliare poſsit. Quod fecit hic Herodes, ut mox uidebimus.

Nihil eſt, qđ non auſi ty-rãnis & libido.

Tyrannorũ aſtus.

Dicebat enim illi Ioannes, Non licet tibi habere eam.

Cùm Ioannes eſſet concionator Herodis: frequénſque præſente Herode palàm prædicaret, & Meſsiam doceret, audiens, ac uidens tam magno ſcelerum aceruo onuſtum eſſe Herodem, qui perfricta fronte, tam nefanda ſcelera pro nihilo haberet: noluit tam ſanctus uir, & propheta, ad tam impia ſcelera eius conniuere, & illa ſilentio ſuo approbare: ſed ad exẽplum Eliæ, qui, Achab Regem increpuerat, magna animi fortitudine Herodem corripuit. Nam ut Chryſoſtomus in homilia ſuper Apoſtoli uerba, Modico uino utere, ſcribit: Ioannes corripuit Herodem in

Herodem Ioannes increpat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

medio foro, & frequentia populi, apertè, Non licet tibi habere uxorem fratris tui. Vide mihi, quæso, qua castigandi dexteritate ac libertate utatur homo Dei: nimirum qui audeat increpare tantum tyrannum, etiam in faciem, & hoc non in secreto, sed apertè, & in publico: idque discretè, & singulariter, nõ confusè: nõ enim dicebat, Iniustum est si quis ducat uxorem fratris: uel, Quisquis fratris uxorem ducit adhuc uiuentis, peccat, faciens quod non licet: sed constanter, & in faciem, absque figura, & uerborum inuolucro, manifestè, & disertè opprobrat, &, quàm se indignam rem faciat, ostendit, dicens: Te alloquor, ô Herodes, Non licet tibi neque iure naturæ neque diuino habere uxorem fratris tui Philippi uiuentis, cuius gratiâ incestas ducis nuptias, & legitimam uxorem eiecisti: indignissimum est regem, caput & principem populi (qui sanctissimæ uirtutis exemplar uiuum esse debebat) fœdissimum, & infamæ scortationis, impuritatis, adulterij, & incestus prostare exemplum. Proinde si rem te dignam, iustam, & honestam facere uolueris, repudiabis illam, quam fœdo tibi coniugij uinculo copulasti. Non enim rectè & firmiter cohæret, quod contra legem Dei, & naturæ conglutinatum est. Sed nõnne Herodes correptionem Ioannis, eo, quo facta est, animo accepit, & resipuit? Nihil minus. Tantùm enim abfuit, ut resipuerit, ut super omnia mala etiam hoc addiderit, & incluserit Ioannem in carcerem. Loco citato Iosephus ait, Cùm ad audiendum Ioannem frequens multitudo concurreret, ueritus Herodes, ne fortè doctrinæ eius persuasione, populi à suo regno discederent (uidebat enim quòd præceptis eius, ac monitis, parata esset plebs in omnibus obedire) melius credidit, priusquam noui aliquid fieret præuenire hominem nece, quàm postmodum turbatis rebus seram pœnitudinẽ agere. Ex sola hac suspicione Herodis uinctus in castellũ Machermita abducitur Ioãnes, ibiq; obtrũcatur. Hactenus Iosephus. Matthæus uerò, & Marcus propius attingẽtes cõtrectantésq; Herodis ulcus, in carcere (inquiunt) coniecerat Herodes Ioannẽ, propter Herodiadẽ, uxorẽ Philippi fratris sui. Iosephus itaque eam causam posuit in historia sua, quam rex publicè prætexuit, neci Ioannis: Euangelistæ ipsam rem & ueritatẽ, & quod in animo Regis delituit, prodiderunt. Sed cur seditiosum dicis Ioannẽ ô Herodes? Respondes. Quia seditionẽ excitat. Euge, ô bone, dic, obsecro, ecquis seditionẽ excitat? Tú ne, qui scelera satanico opere designas, an Ioãnes qui scelera uerbo Domini arguit? Tú ne, qui flagitiis Deum ad iram accendis, iniquè iudicas, populũ tyrãnide opprimis, delitiis sectaris, & subditos tuos satellitibus impiis, ueluti lupis ac vulturibus, diripiendos obiicis, an Ioannes, qui correptione horum scelerum te ad pœnitentiam inuitat, qua ira Dei placatur? Profectò si rectè iudicare uis, ô Herodes, tu seditionis auctores es, Ioannes uerò pacis, qui arguendo scelera hoc agit, ut Deus per pœnitentiã propitius reddatur, & publicam pacẽ largiatur. Grauiter quidem peccauit Herodes, uinciens Ioannem: grauius multò peccauit, nolens in uiolatione legis diuinæ corripi. Nolle autem in peccato legitimè ex uerbo Domini corripi, quid aliud est, quàm non solùm peccatum suum non agnoscere, sed etiam uelle & contendere, ut peccatum suum habeatur pro iustitia? Qui uerò sciens ac prudens peccatũ suum pro iustitia habet, haberíque contendit, quomodo is unquam ad remissionem peccati per pœnitẽtiam ueniet? Profectò hoc peccatum est in spiritum sanctum, quod neque in hoc seculo neque in futuro remittetur: imò pro quo (ut Ioannes ait) non est orandum. Ex his colligimus interim gradus, quos uocant, consanguinitatis, & affinitatis Euangelica prædicatione & libertate non esse abolitos aut deletos. Audiuimus enim Ioannem prædicantem, Non licet tibi, &c. Proinde nemo tibi hîc prætextu Euangelij nimium permittat: sequatur autem quod diuina, & naturæ lex, præterea Ecclesia, ac decorum Christianum iubent.

De Herodis tyrannide uetiora scripsere Euangelistæ, quàm Iosephus.

Ioannes Baptista contra quàm cõminiscebatur Herodes, minimè omniũ seditiosus.

Detrectans correptionẽ p uerbũ, quãtum peccet.

Affinitatis nexus nõ soluti per libertatem Euangelicam.

Et uolens eum occidere.

Hæc est occasio, qua perire solent pij in mundo: uidelicet tum, quando ueritatem prædicant, odiosam toti mundo, qui sibi placens, non vult argui. En præmiũ tam sanctæ monitionis, in carcerem retrudi, & obtrũcari. Cur uult occidere? Quia liberius à Ioanne corripitur. Duplici libidine Herodes tenebatur, regnandi uidelicet, & mulieris non suæ. Herodias malè sibi conscia, metuebat diuortium: unde uterque castigatoris necem quærebat. Nam & Marcus. 6. cap. hoc propositum mulieri dat: Herodias autem (inquit) insidiabatur illi, & uolebat occidere eum, nec poterat. Obserua hoc loco, sortem eorum, quibus commissum est munus arguendi peccata mundi, maximè diuitum, ac potentum.

Nec uiolẽta pro præmio synceris Ecclesiastis à mundo repẽditur.

Timuit populum.

Herodes metuebat turbam, de Ioanne sentientem magnificè, ne illam in se cõcitaret, si præfractius & crudelius quippiam in caput Ioannis decreuisset. Vehemẽter offensus erat hac correptione Herodes, adeò ut fuerit illũ interfecturus, ni metuisset tumultum populi, apud quem nouerat Ioannem uehemẽter esse gratiosum, quòd & baptizasset plurimos, & complureis haberet discipulos, & à plerisque crederetur esse Messias: sed hunc metum Herodis posteà excusit luxus, & insanus erga puellam fauor. Hic metus commune medium est, quo sæpè arcentur tyranni à persequutione piorum. Hæc suauissimam nobis afferunt consolationem, quum ut demus amicos Dei curæ esse Deo: ac tyrannos non posse uitam ministris Dei eripere, quoties libet, quum etiam uidemus tyrannos à terroribus & metu nunquam uacuos, ac liberos. Rogabis. Quare nõ dicit, Et metuebat Deum? Respondeo. Hęc est miserrima, & stultissima impiorum conditio: metuunt non metuẽdos: & metuendũ non metuunt. Quid opus erat metuere turbam, quæ ipsa potius tyrannum metuebat? Et si non timuisset, tamen ita est inconstans, ut à nemine metui debeat. Huius exemplo monemur, quid expectandum ueniat ab hoc genere hominũ, qui populum magis metuunt, & obseruant, quàm ueritatem Dei: qui uerbi Dei præcones uidentur libenter audire, auditísque aliquid in gratiam illorum facere, quibus tamen nihil aliud in corde sedet, quàm, ô si liceret per populum, quàm uellemus nebulones istos egregiè tractare! Et hoc fortasis fine Herodes obseruabat Ioannem: sicut meminit Marcus, dicens: Herodes autem metuebat Ioãnem, sciens eum uirum iustum, & sanctum: & custodiebat eum, &c. Hæc præstabat Ioanni, & sese tempori accõmodabat, nimirum gratificaturus populo. Erat enim vulpes, atque ita illum appellat Christus ipse, Luc. 13. Et hinc est, quòd in gratiam Iudæorum Iacobum occidit, & Petrum quoque occidere conatus est.

Metuere & odio haberi, tyrannorum est.

Metus tyranorum, præposterus.

Herodes vulpes.

Quia sicut prophetam eum habebant.

Turba magnificè sentiebat de Ioanne, tanquam propheta, docẽte uerbum Dei, & iuxta illud uiuente. Vnde illum multi, ut magnum illum prophetam expectatum & desyderatum, habebant & sequebantur. Magnificebat ab Herode Ioannes, ut testatur Marcus. Hic autem obseruabis Herodi uoluntatẽ occidendi Ioannem non defuisse, etsi à cæde propter certas causas prohibebatur. In aliud ergo tempus distulit necem Ioannis: nimirum donec opportunum inueniret tempus. Hic uides, quàm sit Satanas irrequietus, quámque uigilet, ut quærat, & inueniat, in quo semper piis nocere possit.

Die autem natalis Herodis.

Marcus paulò copiosius hæc explicat. 6. cap. dicens, Et quum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit principibus & tribunis, & primis Galilææ. Quærebat undecunque occasionem occidendi Ioannem Herodias, & tandem pro opportuno die ad perficiendum conceptum facinus habuit natalem diem Herodis, in quo, ceu lupa, fœliciter monstrũ quod alebat in pectore, proderet, & tandem pareret, quod iam diu parturierat. Considerabat, quòd in hoc natali gentilitio multa offerrentur media, ad necem sancto uiro struendam opportuna: ni-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cõuiuia quę damnanda.

mirum conuiuium luxuriosum, dissolutissima hilaritas, iucunda magnatum præsentia, tripudium, & lasciua saltatio, quam per puellam fieri curaret, & huiusmodi, in quibus uiuum nobis exhibetur exemplar omnium conuiuiorum, & pomparum, in quibus impij & luxu perditi homines impurissimas suas cupiditates explent. Sunt & alioqui honesta conuiuia, in quibus nullius læditur fama, nullæ bonis immeritisque struuntur insidiæ, in quibus denique nulla obscœnitas, nulla libido, aut ebrietas conspicitur, sed humanitas, decus, & gratiarum actio. Hoc conuiuium Herodianum certè omnibus numeris impurissimum, multam habet similitudinem cum luxurioso Baltazaris Babylonici Regis conuiuio, de quo meminit Daniel. 5. cap. Et cum Antoniano siue Verrino illo, de quo uidere licet Tullium in Philippicis, aut Verrinis. Insignis erat uanitas in Herode, quòd cùm esset Rex Iudæorum, Ethnico more diem natalem celebraret. Et hic cernis captatam occasionem interficiendi innocentem, & iustitiæ prædicatorem. Iam uide mihi, quid sit, nasci Regem ac principem impium: profectò nihil aliud est, quàm nasci pestem omnis pietatis, ac iustitiæ, & interitũ eorum, qui iustitiæ student. Et hunc diem ortus celebrem crapula & lasciuia faciunt gentiles, quem plerunque obsetuabis notatum quibusdam de cœlo portentis, signis uidelicet iræ Dei. Quid enim aliud est, regnare impium, quàm bellum indictum esse omni iustitiæ, &c. Beatus Marcus subindicat hæc natalitia non nisi magnatibus, tribunis, chiliarchis & nobilibus esse exhibita: in quibus splendorem, id est, uanitatem, & superbiam huiusmodi magnatum conuiuarum cernere licet. Qui tametsi frequenter sint propudiosi & obscuri, quemadmodum & Herodianũ stemma omnibus modis erat infame, inglorium, & fœdissimum: tamen nullam popularium, & pauperum suorum rationem habent: imò hos mirificè contemnunt, se deos illorum esse credunt, inque uanis nobilitatis titulis gloriantur: cùm plerunque istud hominum genus facinorosissimum sit, & ne micam quidem scintillámve diuinitatis, aut uerę uirtutis habeat, sed duntaxat inani tumore elatum turgeat. Prætereà huic conuiuio adfuit apparatus insignis: nimirum uini præstantissimi copia, nobilis crapula, & compotatio spurca, & hæc ad æqualeis haustus, quam libenter sequitur impudica saltatio & nobilitant chori spurci cum omni lasciuia, obscœnitate, & immunditia, de quibus mox dicendum est.

Conuiuia luxuriosa.

Natales quorundam prodigijs infames.

In homines nouos, sed arrogãtissimos

Saltauit filia Herodiadis in medio.

Herodiano conuiuio non defuit saltationis genus lasciuum & petulans, quale & hodie Græcis & gentilibus est in delitiis. Olim huiusmodi saltatio Ionica ab Athenæo dicta, quòd Iones molles essent, perinde atque Sybaritæ. Valerius libro memorabilium secundo prodidit, Ionas, primos unguenti coronarúmque in conuiuio dandarum, & secundæ mensæ consuetudinem (haud parua luxuriæ irritamẽta) reperisse. Maximus Tyrius in dissertatione, cui titulus, Quis sit philosophi finis, Crotoniates (inquit) olympiarum oleastrum adamat, Spartiates armaturã, uenationes Cretensis, luxum Sybarites, Ion choros. Hinc Horatius in Odis. Motus doceri gaudes Ionicos matura virgo. Lasciuas saltationes, & parum decoras gesticulationes significãs. Species saltationis enumerat Iul. Pollux in suo Onomastico, lib. 4. cap. 14. Herodias, mater impia, lasciua, adultera, crudelis, nata habens satis sua ipsius dedecorari temeritate, nisi & puellam germanam sibi similem adfingat, & instituat, ut in filia discas, qualis fuerit mater, sciebat, & frequenter fuerat experta, nihil delicatius acceptiúsue esse luxuriosè conuiuantibus, quàm spurcã, & lasciuam saltationẽ, ꝙ huius choreæ genius sit, eripere hominibus rationem, ne amplius sint homines, eáque ipsis impensè placeant, quæ sana utentes ratione abominantur. Mittit ergo filiam suam, omne lasciuiæ genus à se doctam, ut lasciua gesticulatione ad mensam regiam saltaret, & inuerecundis choreę gestibus spectatorum oculos ad se pelliceret. Indecorum sanè, imò turpissimũ erat iuuenculam (quam nihil magis decet quàm uerecundia: hac enim amissa, etiam pudicitia, quæ maxima est puellarum uirtus periclitatur) in tot principum uirorum consessu saltare: sed impudicæ lupæ, impudens catulus, germana scilicet Herodias filia, lasciua gesticulatione totiúsque corporis salaci motu, impurissimos conuentium oculos pascit, animos irritat ad maiorem immunditiam.

In spurcas & propudiosas saltationes.

Verecundia in puella profligata, nihil saluum.

Et placuit Herodi.

Regi stulto, impuro, incesto, & iam uino incalescenti placent hæc, tam putida & impura: cui quanuis plures assiderent principes & consultores, nullus tamẽ regem uel decori, uel honestatis admonuit. Exaltato enim rege impio, & impuro non audiuntur aut amantur alij consultores, quàm impuri & impij. Approbant igitur conuiuæ saltationem, seipsos, quales sunt, manifestè prodentes. Nam si cõtra animi sui sententiam, tantùm ad retinendum Herodis fauorem, saltationi applaudunt, quos dicas ipsos esse? an non meros sycophantas, & adulatores? Si uerò ex animi sui sententia approbant saltationem, an non suo iudicio produnt, se gesta re animum libidine plenum? Cui enim arridentindecoræ, fractæ, & molles chorearum saltationes, mirum si non eidem arrideat & ipsa mollicies & turpitudo. Quid autem dicit scriptura? Qui uiderit mulierem, ad concupiscendam eam, iam mœchatus est in corde suo. Et, Neque scortatores, neque adulteri, neque molles hæreditatem Dei accipient. Quantum igitur peccant saltatrices mollibus suis gestibus, tantum peccant spectatores, approbando, & concupiscendo. Sed quid placuit Herodi? Puella saltans. Quæ? Filia Herodiadis, inquit. Quare non filia Herodis? Quia erat ex fratre. Ergo placuit Herodi puella, testis nuptiarum incestarum? Placuit. Qui fieri potuit, ut non meminerit fratris, cuius hæc erat filia, & contumeliæ fratri illatæ, ut pœnitentiam ageret Herodes? Certè hoc est lasciuorũ & uoluptuosorum ingenium: Gloriantur in eo, de quo erubescere debent. Amor cæcus, & cupido mox suo arcu eruunt mentis oculos, & absorbent rationem, ut uidentes non uideant. Placet igitur filiola, sed qualis? Orans? nihil minus: saltans placet, ut simileis habeant labra lactucas. Qui fieri enim potest, ut lasciuo, & incenso regi, placeant quæ castitatem, & pietatem referunt? Lasciuo igitur placent, quæ lasciuia sunt. Obseruandum uenit in his, quod sit ingenium carnis nostræ, quomodo caro huiusmodi conuiuiis hilaribus affecta reddatur, nimirum ita ut reiecto omni timore Dei, præceps ruat in omnis generis flagitia. Iob, uir sanctus. 1. cap. magna cura tenebatur, si quando liberos suos sciebat conuiuiis indulgere, ne quid contra Dominum delinquerent. Numer. 25. capite, dum Israëlitæ accedunt ad conuiuia Moabitarum, tandem etiam ad fornicationem, & idololatriam, postquam genio indulserant, abducti sunt. Ezechielis. 16. legitur peccatum Sodomorum fuisse otium, abundantiam, & saturitatem panis, &c.

Regis impij & ministri impij.

Quid deceat non uidet ulcus amans.

Carnis indoles.

Proxima uetri genitalia.

Vnde cum iuramento pollicitus est ei dare, quodcunque postulasset ab eo.

Marcus habet Regem, his addidisse, Quia quicquid petieris dabo tibi, licet dimidium regni mei. Quis temeritatem Herodis satis explicare possit? Iureiurando promittit se daturum puellæ, propter elegantem saltationem, quicquid peteret etiam si dimidium regni sui peteret. O elegantem promissionem! Si egenus quispiam, fame iam moriturus, fragmentum tantùm panis propter ipsum Dominum Deum nostrum petiisset, uix impetrasset ab Herode. Et, ô impietatem! saltatrici propter mollem quandam saltatiunculam iuramento promittit, dimidium etiam regni sui. Exemplum hic habemus carnalium hominum, qui, quod Domino Deo nostro exhibendum est, ignauissimis exhibent: quod autem Satanæ dandum est (si quid tamen dandum est) promptissimè dant: imò nihil non pro-

Largitionũ præcipuè principalium abusus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fundunt in gnatones & parasitos, interim tenacissimi erga honesti studiosos. O quàm hic Herodes Antipas dissimilis est patri Herodi, qui eius regni gratia tot modis afflixit miseros Iudæos, idque tot annos, deinde & uxorem Mariammem, & proprios liberos occidit propter suspicionẽ affectati regni. Quin Christum recẽs natum huius rei gratia ad necem quærebat, & tot infantes circà Bethlehẽ occidit, ut securus esset in regno suo: Et hic filius eius pollicetur daturũ se puellæ saltatrici dimidium regni, unius choreæ, quæ est effusio quædam eius uanitatis, quæ latet in animis, gratia. Leuissima est hæc & insana prodigalitas dum pollicetur Herodes impudicæ saltatrici uel dimidium regni sui, id est, præmium uerè magnificum & munus per omnia regium. Vide, quæso, hic quò lingua eat in conuiuio: Pollicetur dare, quicquid petet. Quid est hoc, quicquid? nimirum hoc est, siue iustum siue iniustum, siue æquum siue iniquum, siue bonum siue malum: nisi enim sic intellexisset suam pollicitationem, non dedisset caput Ioannis. Pollicitationi adiicitur iuramentum, quod certè est periurium, cùm sit iuramentum temerè sumptum. Quale enim uidetur hoc iuramentum? profectò nõ solùm impudens & temerarium, sed etiam impium: quòd impiè præstet Rex uæcors, quod impiè petebatur. Causa profectò debet esse iusta, grauis, & honesta, non leuicula, & turpis, ob quam suscipitur iuramentum: expendendum quoque, quid iures, an conueniat sic iurare, & an possis, debeàsque, quod iuras præstare: deinde, ut cùm iuras, animus tuus sit liber, & nullis uel corruptus, uel turbatus affectibus. Adhæc iuramẽta non sunt suscipienda inter pocula. Obseruandum est in emittendo iuramento, ut sit pro re necessaria, salute proximi, & honore Dei: ut ritè fiat, & ritè obseruetur. Herodes leui, imò turpi occasione adducitur, ut iuret: nec scire potuit, an quod petitura erat saltatricula honestum esset an inhonestum, an in sua potestate situm, an minus: tamen dicit, Quicquid petieris, &c. Quo promisso nihil unquam imprudentius, stultius, proteruius, arrogãtiúsue excidit ex ore hominis. Quis enim hominum, omne id præstare potest, quod ab eo postulatur? Peccauit item, quòd sine omni necessitate in re ludicra iuramento usús est: debebat timere, ne quid, quod cum Deo pugnaret, peteretur. Vide animum Herodis temulenti. Cur Herodes uis etiam dimdium regni tui puellæ dare? Quia placuit (ais) cùm mihi, tum conuiuis. Qua in re tãtoperè placuit? Saltatione. Ergo quæ egregiè saltat, & choreas ducit, digna est regni administratione? An ita bene consules tuis subditis? An saltatrix poterit probè, acceptum regnũ gubernare? Quin credibilius est, fore dissipatricem regni, quàm altricem. Sed enim uideas plerunque ditiones pessimis nebulonibus dari, quibus uix dari debet casula gubernanda.

Herodes, impiè uanus ac prodigus.

In iureiurando quę obseruanda.

Regna sæpè iis committi, quibus ne ea latisceum quidem pomoerũ crederes.

At illa præmonita à matre sua.

Puella, ne tantam perderet occasionem, & ut statim hac regij pectoris abutere-tur libidine, cõsuluit matrem, quid esset petendũ. Illa uerita, nequando Ioanni, reconciliatus regis animus, diritneret incestas nuptias, suasit filiæ, ne quid peteret, nisi ut absq; mora sibi daretur in disco caput Ioãnis Baptistæ. Hoc habẽt omnes adulteræ, ut è medio sublatos esse cupiãt, quotquot sentiũt libidinis suę uel testes uel aduersarios. Hic, siquidẽ uires non desunt, nemini parcitur, neque marito, neque liberis, nemini prorsus, ne sanctissimo quidem. At uide mihi, an non impiã Herodis temeritatem longissimè superat crudelis impietas Herodiadis. Hæc enim non contenta deseruisse maritum suum, & adhærere adultero, latrocinium & homicidium insuper designat, & una suasione tam se quàm filiam suã, & Herodem ac omnes ministros eius, latrones, & homicidas efficit. Adeò rectè dictum est, Eccles. 25. cap. Non est caput nequius super caput colubri: Et non est ira super iram mulieris. Et mox, Breuis omnis malitia super malitiam mulieris: sors peccatorum cadat super illam. Obserua. Herodias & Herodes suis exemplis ostendunt

Herodias Herode truculentior.

Mulierę sæuã nihil sęuius.

prædicationem ueritatis acerbissima odia ciere, quæ non nisi sanguine piorum deleantur. Vide, quid cupiat animus, adulterio, libidine, & incestu occæcatus, caput istius, qui cupit omneis in uiam iustam, & ad puritatem uitæ reducere.

Odiũ, quod ueritas ciet, non nisi sanguine restin guitur.

Da mihi (inquit) in disco caput Ioannis Baptistæ.

Accepto sceleratæ matris consilio puella prodiit in conuiuium, & expectãtibus omnibus quid nam esset optatura, petiit ilico sibi dari caput Ioãnis in disco: simul & discum, quem in hoc paratum in promptu habuit, proferens, & mirum in modum regem urgens, & in cruenta postulatione festinans: iámque tum & citra dilationem ullam caput petens, ne quid uidelicet morarum interueniens, nefariũ infringeret consilium. Impietas est in filia Herodiadis, acquiescere matri contra uerbum iubenti: sed, Matrem sequitur sua proles.

Qualis mater, talis filia.

Et contristatus est rex.

Affectus plenus hypocrisi: dolorem simulauit paricida, quò posset commodius innocentis sanguinem fundere. Et (ut Hieronymus ait) dissimulat mentis suæ malitiam artifex homicida, cùm tristitiam in facie, & lætitiam haberet in mente.

Herodes, hypocrita uafer rimus.

Propter iusiurandum autem.

Suum scelus Herodes iuramento excusat, ut sub prętextu pietatis impius fieret. Hoc mali peperit inanis & uana gloria. Nolebat uideri iurisiurandi contẽptor, sed religiosus obseruator. Hac specie pietatis conatur Herodes placare conscientiam, non aliter quàm Pilatus suarum manuum lotione uolebat sceleris innocentis sanguinis Christi sceleratissimè effusi, purus uideri. Non debebat Herodes iuramentum hoc seruare, cùm scriptũ sit, Non habebit insontẽ Dominus eum, qui assumpserit nomẽ Domini Dei sui frustrà. Scio iuramẽta magno Dei timore & tremore obseruanda esse: sed pia, iusta, ęqua, addo & quãdoque iniqua: non autem impia, & uerbo Domini ex diametro aduersa. Aliud est iuramentum iniquum, aliud impium. Iniquum est, quod alius quidem nullo iure à me extorquet, ego autem sine peccato præstare possum: ut exempli gratia, Si quis iniusta uiolentia cogat me in nomine Domini iurare, quòd uelim ipsi de facultatibus meis centum aureos dare, is iniquè quidem agit, quòd me ad tale iuramentum cogat, sed opus ipsum, scilicet dare centum aureos, non est peccatum aduersus Deum: quare tale iuramẽtum omnino obseruandum est, impium autem est, quod sine peccato non potest præstari, quale est iuramentum Herodis, qui, ut iurando peccauit, ita multomagis peccauit seruando: ac rectius fecisset, si de impietate sua pœnitentiam egisset, & iuramento non stetisset. De temerario iuramento si quid desideraueris, legito Lombardum. 3. senten. distinct. 39.

Iuramenta quæ, obseruãda.

Iuramentum impiũ aliud ab iniquo.

Consentit facinori qui, quòd in ipso est, nõ it obuiam.

Affligitur iustus iniustis delitiantib⁹.

Et eos, qui pariter recumbebant.

Aliam adducit causam, quæ occasionem occidendi Ioannem præbet. Vult Herodes accumbentes in participatum paricidalis criminis rapere. Qui certè uidẽtur omnes in necem innocentis consensisse, cùm ne unus quidem in tãto numero reperiatur, qui funestissimo & indignissimo se opposuerit facinori. Vnde facilè conijectare licet, qualeis habuerit principes conuiuas, Herodes rex ebrius, paricida, & incestus. Et assentatores delitiantur cum rege impio, Ioannes interim captiuus est in carcere, & rapitur ad mortem. Sic prophetæ olim ueri affligebantur, & in speluncis latitabant: cùm falsi interea palcerẽtur mensa regia, ut in domo Achab.

Iussit dari.

Impius Herodis animus partim cæcitate, partim peruersa religione, deinde inanis gloriæ uinculis irretitus spiritu itẽ uanitatis, & fornicationis, obsessus quasi bos ad arã: ita ad impetrandã effusionẽ sanguinis innoxij contra conscientiã, trahitur: adeò ut iusserit fieri, quod optãrat puella. Huc pertinet, quod rectè dicit Pau-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hypocrita fratri semper est damno.

lus. 2. ad Timoth. 2. Satanam suos captiuos tenere ad suam ipsius uoluntatem. Obserua, finē hypocriseos tēdere in perniciem & extremum proximi interitum.

Misitque.

Spiculator.

Marcus ait, Misso spiculatore, præcepit afferri caput eius in disco. Mittuntur ab impio rege spiculatores. Sunt autem spiculatores, principum stipatores, & regij corporis custodes, à spiculo gerendo sic denominati. Fuit autem illis temporibus mos receptissimus, homines conclamatos, & morti obnoxios, condemnatósque militum opera occidere. Quemadmodum & Christus Dominus à militibus flagellatus, coronatus, & in crucem sublatus est. Et Banaias præfectus rerum capitalium regis Salomonis, Adoniam fratrem regis, mox Ioab militiæ principem, gladio percussit.

Milites olim lictores erāt & carnifices. 3. Reg. 2.

Et decollauit Ioannem in carcere.

Cadit obtruncatus Ioannes per impias cruentissimorum hominum manus. Et hoc fit in carcere. Certè leuius fuisset occidi publicè, ut licuisset uel aliquo pacto testari innocentiam, declarare tyranni impietatem, alloqui plebem, illam docere, & huius petere intercessionem. Verùm hæc omnia denegantur uiro sanctissimo. Occiditur in carcere nulla ex more formula iuris. Examini causæ supplicium prælatum est. Tantùm ex libidine regis dānatur, sine sententia publica, nemine præsente, nemine consolante, nemine condolente & plorante, tyrannique impietatem & crudelitatem detestante. Quòd si idem mortis genus cuiquam fuerit inflictum, meminerit huius tam sancti uiri, & aliorum, qui hoc pacto interfecti sunt occultè. Illis quidem, qui occiduntur propter malefacta, acceptius est clanculum occidi, quàm cum publico dedecore: non autem iis, qui & insontes sunt, & vulgò pro insontibus habentur. Discamus hoc exemplo patientiam in afflictione, si quando à peruersis hominibus contigerit affligi immeritò. Hìc etiam considerandum uenit, quanta bonitas & longanimitas Domini Dei fuerit, quòd hoc cōuiuium, impium & sanguinarium, non mox uel terræ hiatu est absorptum, uel igne cœlesti consumptum. Obserua hic, fructum conuiuiorum, fructum saltationis, fructum denique illiciti amoris: nimirum his artibus occisum fuisse sanctissimum uirum Ioannem Baptistam, contra Dei, & naturæ iura: eodémque tempore, quo etiam nocenti impunitas sperari debuerat: nempe in natali principis, quo publica lætitia uolebat omneis exultare. Rursus obserua, quod ait, in carcere, ne si publicè fieret, tumultus oriretur. Metuebat enim Herodes populum, ut dictum est suprà.

Ioannes Baptist. tolerāntiæ & uirtutis exemplar.

Ioannes innocens tum cæsus, quum etiam sontibus scelerum fit gratia.

Et allatum est caput eius in disco, & datum est puellę, & illa attulit matri suæ.

Decussum caput componitur in patinam ut hostibus suaue præbeat spectaculū. Datur in manus turpis, & crudelis puellæ. Puella infert in conuiuium, & hoc spectaculo inescantur oculi conuiuarum, uino incalētium. Illa adponit sanctum hoc caput matri, ter quatérque paricidæ, & totius tragœdiæ architectrici, quò oculos in nece uiri sanctissimi pascat, animúmque impurissimū diu optata nece exaturet. Certè mirabile uisu auditúque fuerit, si hæc crudelis & impura mater pepercerit linguæ sanctissimi hominis, quò minus illam terebello perforarit: quod historiæ de Fuluia Antonij uxore, in linguam cæsi Ciceronis sæuiente, tradunt. Legimus in historia Romana (uerbis sancti Hieronymi utor) Flaminium ducem Romanū (quòd accumbenti iuxta meretriculæ, quæ nunquam se uidisse diceret hominem decollari, assensus sit, ut reus quidam capitalis criminis in conuiuio truncaretur) à censoribus pulsum curia, quòd epulas sanguini miscuisset, & mortem, quamuis noxij hominis, in alterius delitias adhibuisset, sic ut libido & homicidium pariter miscerentur. Quantò sceleratiores Herodes, & Herodias, ac puella, quæ saltauit? In pretium ludicri tripudij caput postulat prophetæ, ut habeat in potestate linguā,

Fuluia Antonij, linguam Ciceronis cęsi acu pupugit.

L. Flaminius ob crudelem libidinē senatu à Catone amot⁹.

quæ illicitas nuptias arguebat. Hactenus ille. Hìc uide intestinum odium in Herodiade sanguinis sitibunda, quo flagrabat in sanctum uirum. Nam non ei satis erat, audire de nece illius, nisi & præsens interfecti caput cernat, & ludibrio habeat, non domi & in occulto, sed publicè, & in conuiuio. Ita solent se gerere impij erga hostes suos, potissimùm uictores facti. Tum demùm quiescunt hypocritæ, & osores ueritatis, cùm uident piorum sanguinē. Hæc est, quæ penditur merces Ioanni, & omnibus fidelibus uerbi Dei ministris, ab impio, & ingrato mundo. Nec est quòd quisquam sibi meliorem promittat, donec hìc immundus mundus fuerit mundus. Hoc consolationis in nece sua habent sancti, quòd norunt corpora tantùm permitti à Deo tyrannis, animas securas & fœlices requiescere in manu Dei, sed & corpora cæsa suo tempore excitatum iri. Obserua. Obtruncatus est Ioannes in arce Macheronte, anno 16. Herodis, cuius exilium accidit anno primo Caij. Punitio, & uindicta in Herodem legitur satis copiosè apud Iosephum Antiquit libro. 18. cap. 9. & 14.

Consolatiō piorū, dum necantur.

Herodes amandatur in exilium.

Et accedentes discipuli eius, tulerunt corpus eius, & sepelierūt illud.

His auspiciis dedicatus est ille fœlix natalis Herodis. Hoc spectaculo pasti sunt oculi conuiuarum, quos rex sua mensa dignos iudicārat. Caput Ioannis cesit incestæ. Corpus uerò asportarunt discipuli Ioannis, ac sepelierunt illud. Misericordiæ est opus, sepelire mortuos: & apud Ethnicos inter humanitatis officia numeratur. Hoc certè erat supremum munus dilectionis, quod discipuli magistro suo impendere debuerunt & potuerunt. Et hoc est, quod ex ordinatione Dei debetur mortuorum corporibus, etiam sanctorum, uidelicet ut sepeliantur, & terræ, unde sumpta sunt, restituātur: iuxta illud, Terra es, & in terram ibis. Christiani uiri pij sancta religione dicant sua cœmeteria huic pio operi. Vbi pro defunctis orare, & supplicationes fundere, sanctum & pium est. Quod discipuli accedunt ad sepeliendum magistrum suum, signum est magnæ constantiæ & amoris erga magistrum. Hoc exemplo nos docebant, non oportere animis frangi ac cōcidere, ob persequutionem, motam in sanctos: sed nihilominus sanctis adhærere, in primis autem doctrinæ sanctorum.

Sepulturæ etiā fuorum ethnicis maximè curæ fuere.

Cœmeteria Christiano rum.

Persequutiones nullū debentalienare ab amore & doctrina sanctorum.

Et uenientes, nuntiauerunt Iesu.

Hoc tam immane & crudele facinus discipuli eius, uel Ioannis uel Christi Domini, qui primò fuerant Ioannis, postèà Domini, uenerunt nuntiaturi Iesu Domino nostro, ad quem missi fuerant, Ioanne adhuc in uinculis existente.

Quod cùm audisset Iesus, secesit inde in nauicula, in locum desertum seorsum.

Huius secessus in desertum occasionem hìc scribit fuisse auditum Ioannis martyrium, cùm tamen Marcus aliam afferat rationem, dicens: Et conuenientes Apostoli ad Iesum, renuntiauerunt ei omnia, quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim, qui ueniebant & redibant, multi, & nec spatiū manducandi habebant. Videtur itaque Marcus scripsisse, Christum secessisse in desertū, ut liceret discipulis paulisper requiescere ab ea molestia, quam ex populi frequentia capiebant. Ad hæc dico, non esse inconueniens unius facti plureis esse causas, cùm inter sese non repugnant. Alteram huius rei scribit Matthæus, alteram Marcus. Frequenter enim fit, ut quod unus Euangelista taceat, alius exprimat. Nec putandum est in ea causa, quam Matthęus assignat, fuisse speciem animi, mortem timentis. Secesit certè Christus in desertum post auditam Herodis tyrannidem: suo exemplo docens, ut furori impiorum ad tempus cedamus, nullámque occasionem sæuiendi demus: & ex una ciuitate fugiamus in aliam, cùm nos persequuti fuerint impij. Itaque licet im-

Vnius effectę multę aliquādo causæ.

Christus aliquando secessit, propter nos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fugere interdum licet, atque adeò necesse est, etiã piis.

pios, ad cædem paratos, uitare, ut posteà maiore fructu liceat inseruire piis. Hoc secessu condemnatur sæuitia Herodiana, quæ tanta erat, ut tutius fuerit habitare cum bestiis in loco deserto, quàm in illius urbibus. Hoc factitatũ est à multis Christianis tempore primitiuæ Ecclesiæ, cùm undique immineret periculum sub impiis principibus. Deinde hoc præstiterunt anachoretæ, quando uiderunt seculum corruptum. Siquidem detestantes pseudochristianorũ facinora, præcipuè eorum, quorum intererat, prælucere, & docere: receperunt sese in loca deserta, potius eligentes uitam cum bestiis, quàm cum Herodibus, Sardanapalis ac Epicuris. Elegãter Euangelista non ait, fugit, sed secessit, ut persequutores (ait Hieronymus) uitasse Christum, magis quàm timuisse constaret. Porrò hic locus consolationem affert ex humanitate Christi, qui suorum imbecillitatem agnoscens, & irremissorum laborum molestiam, spatium, & locum dat illis requiescendi. Ergo hic sequitur, qui continuis laboribus in functione suorũ munerum fatigãtur, siue sint in magistratu, siue in ministerio uerbi. Similiter & qui irremissis & diuturnis morbis premuntur, in Christi facto consolentur sese. Auriga nouit equis suis indulgere spatium respirandi & quiescendi, & Christus non sciet aliquantisper indulgere suis? Aurifex considerat, quantum ignis ferre ualeat argentum in camino fusorio, & Christus, ceu otiosus & suorum negligens, scilicet, non considerabit, quid sint in passionibus ferre ualeant? Audi Paulum, dicentem, Non sinet uos Deus tentari, supra id, quod potestis: sed dabit cum tentatione prouentum, ut possitis sustinere. Atque ut uidemus Dominum, cum discipulis secessisse, ut paulisper quiescerent, ita & Domini seruos & domesticos suos eadem indulgentia tractent. Ad hoc instituta olim sunt sabbatha, Exodi. 20. ut requiescat seruus tuus, &c. Verùm utendum, ne hæc refocillatio temeritati aut uanitati detur, sed corporeæ relaxationi, & talis, ut cum ea Christus ipse sit iunctus, neque sit præter Christum. Quiescendum, Christiane, diebus festis, & cessa ab opere seruili, & totus serui & uaca Deo. Sed hodie sabbatha, siue festi dies, non dantur quieti: dantur ludis, luxui, & turpitudini, ita ut planè consumatur quietis tempus in uitiis laboriosissimis, & reiicitur Christus. Secessit quidem Christus in desertum, sed ad tempus. Ad auditores enim fideles denuo prodiit, boni pastoris officio functus, dum afflictos cõsolatus est doctrina, & medicatus ægrotis. Hisce rebus declarauit Christus se omnino delectari sedula & docili auditorum mẽte, at ipse neque segnius, neque frigidius uel hodie tangitur affectu misericordiæ erga nos, quàm tangebatur, cùm hic uisibilis uersaretur, quandoquidem sacerdotium eius perpetuum est. Et Christus heri, & hodie, ipse & in secula, Hebr. ultimo. Colligamus ex his: Christus assumptis discipulis, ut porrò eos institueret, & miraculis confirmaret, uel ut paulisper refocillarentur, & quiescerent, uel propter alias causas, secesit nauigio trans-mare Galilææ, quod est Tiberiadis, id est, lacum Genesareth, ut scribitur Ioan. 6. Et hoc, ne uideretur ad ostentationem docere: quia non expediebat de solido cibo apud infirmam turbam loqui: uel ut uires repararent fessas, uel ut loco alluderet ad sequentem euentum de quinque panibus. Secesit ergo Christus, non ad ignauum otium, sed sectatus sibi iniunctum negotium, ut hoc secessu sese ad maiorẽ laborem capesendum, & sufferendum pararet. Hoc otium honestum & necessarium est, quo boni uiri reddunt sese aptiores ad negotia, & uacationes suas sectandas. Non ergo hic secessus est metus mortis, sed prudentia singularis, nempè uitare pericula mortis, cùm legitimè id potes facere: ut enim fortis uiri est, illatam mortem constanti animo ferre: ita cauti & prudentis est, non se temerè periculis mortis exponere.

In abus⁹ dierum festorũ.

Christus idẽ nobis semper, qui olim

Secessus christi, qualis.

Fugeret uitare pericula prudẽtis est.

Et cùm audissent turbæ, sequutæ sunt eum pedestres de ciuitatibus.

Non multum quietis sibi indulsit Dominus. Nam simul ut auditum est Christum, uitatis ciuitatibus, in desertis agere, ob metũ (ut putabant) Herodis, turbæ,

relictis ciuitatibus, adibant eremum: & recondentem sese in abditis secessibus, quoniam nauibus, aut uehiculis ob impedita loca peruenire illò non poterant, pedestres sunt insequutæ, nec itineris difficultate, nec inediæ aut famis periculo deterritæ: adeò iam doctrinam euangelicam cœperant esurire. Certè non poterant non congregari aquilæ, ut dicit solet, ubi erat cadauer. Obserua: Euangelium, etiam cùm maximè opprimitur à potentibus & sapientibus, tamen habet suos amicos & sectatores. Aduerte uox pedestres, ostendit studium turbæ in audiendo uerbo. Et hæ turbæ sequutæ sunt. Sequi, est uiuæ fidei effectus, quæ nihil non molestiarum subit, ut audiat uerbum. Magnus profectò huius populi feruor erga Christum ostenditur, qui adeò cupidè Christum sequitur, ut relictis urbibus (ubi quæ ad uitam sunt necessaria, in promptu habebantur) in desertum post Christũ ierit, quo in loco erat omnium rerum necessariarum penuria, præter reliquas eius loci molestias. Sed quid hanc turbam in hunc feruorem inflammauit? Respondet Diuus Ioannes, Quia uidebant eius signa, quæ faciebat super iis, qui infirmabantur, &c. Mirabile est, quomodo hæc turba meticulosa non auocabatur ab hac profectione, quum putaret Christum metu Herodis in desertum fugisse. Non dicunt, Vt quid hunc sequemur, qui fugit, qui meticulosus est, qui mortem timet, id quod forsan ideo facit, quòd sibi mali cuiusdã cõscius est? Nihil tale cogitant, aut dicũt, sed simplicitate sua ambulant, & uirtute miraculorum mouentur. Et hoc reuera signum erat animi candidi, pij, & fidentis, qui tanto desyderio audiendi Christũ ardet, ut cibi desyderiũ huic studio posthabeat. Certè ubi gratia Christi sentitur, illi nihil non posthabetur.

Sequi Christũ, uiuæ est fidei.

Studium populi erga Christum.

Gratiã Christi qui sentit, facilè cætera alia contemnit.

Et exiens, uidit turbam multam.

Cùm Christus sensisset turbam uenisse prodiit, & occurrit auidis, qui se subduxerat impiis. Lucas habet, Et excepit eos amicè & cum gaudio. Excipere enim uox est euangelica, commendans nobis philãthropiam Christi & Euangelij. Legis potius est deterrere, quàm excipere, dicente Paulo, Lex iram Dei operatur. Addit Lucas, Et loquebatur eis, supple, iuxta suum officium, de regno Dei, id est, de Euangelio, & rebus omnibus ad illud pertinentibus. Doctrina pulchrè præcedit uictum, quia prius anima saturari debet, qua saturata, de corporis sustentatione agendum esse nullus dubitat. Suprà. 6. cap. Quærite primùm regnum Dei, & hæc omnia adiicientur uobis. Turbam multam dicit, quia erant circiter quinque milia uirorum, absque mulieribus & paruulis, Vox, multam, indicat uim & potentiam uerbi, quæ tam copiosam multitudinem ad se pelliciat.

Excipere, uox Euangelica.

Doctrina præcedat pastũ.

Et misertus est eis.

Cùm uidisset Christus confluxisse frequentem hominum multitudinem, qui secum adduxerant multos, uariis morbis obnoxios, misericordia commotus est, siue, tactus est affectu misericordiæ: nõ solùm, quòd multi morbis & uariis ægritudinibus afflicti essent, sed etiam, quòd ignorantia, & cæcitate laborarent: nimirum ut suprà in fine. 9. cap. quòd essent uexati, & iacentes, id est, destituti ac dispersi, uelut oues, non habentes pastorem. Inter uirtutes animi non minimum locum obtinet misericordia, qua quis aliena, perinde ac sua ipsius calamitate afficitur. Nec putandum est Christum nunc minori erga nos moueri affectu, quàm cùm huic turbæ prædicaret. Semper sui simillimus est. Heri & hodie est, ut paulò antè diximus. Et noster est sacerdos, rex, & pontifex: non temporarius, sed æternus. Non enim (ut Hebr. 4. scribitur) habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Adeamus ergo cum fiducia, ad thronum gratiæ eius, ut misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno.

Misericordia non potest uirtus uitiũ.

Christus semper fuit similimus.

Christus nũquam oblini sciuit misereri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et curauit languidos eorum.

Antequàm sanaret ægros (ut Marcus ait) cœpit illos docere multa. Et Lucas 9. cap. Et loquebatur eis de regno Dei, & eos, qui cura indigebant, sanabat. Doctrina regni Dei, salus & medicina est animæ, quâ sanatâ facilè sanatur & corpus. Affectus cõmiserationis simul & effectus in Christo, erat, miseros & ægros iuuare. Vnde ex itineris difficultate Christus perspectam habens fidem illorum, ultro sanauit, quotquot habebant ægrotos, & quinque panibus omneis pauit, ut mox legemus.

Doctrina regni Dei.

Veri pastoris est,
Ab errore reducere,
Pascere,
Aegrotas oues sanare.

Falsi pastoris est,
Seducere,
Morbidas negligere,
Sanas uorare.

Diuina uirtus
Docet omneis, Ioan. 6.
Sanat omneis, psal. 36. Homines & iumenta saluabis, &c.
Misit uerbum suum, & sanauit omneis.
Pascit omneis, psal. 104.

Seruiunt ergo diuinæ uirtuti, quotquot docent, sanant, & pascunt alios.

Vespere autem facto, accesserunt ad eum discipuli.

Circunstantiæ temporis & loci exaggerant necessitatem turbæ, ut postea innotescat potentia Christi. Huius miraculi summa est, Christum non tantùm animæ curam agere, sed etiam corporis. Nos ergo ipsi quæramus, exemplo turbæ, primùm regnum Dei, audiamus Euangelium, & omnia adiicientur nobis. Ad huius historiæ cõmendationem plurimùm facit, quòd ab omnibus euangelistis tractatur, præsertim, quòd Ioannes non omiserit illam, cùm tamen post reliquos scribens, sciret eam iam à reliquis scriptam. Certè cùm Ioannis scopus præcipuus fuerit, afferre, quæ Iesu Christi diuinitatem exprimerent, signum est, quòd in hac historia de multiplicatione panum, probè diuinitatem Christi obseruare possimus. Cùm itaque appeteret nox, & stomachus stimularetur fame: cùmque nõdum satis perfectè sentirent discipuli de Iesu, etiam iam tot perspectis miraculis: Sic enim ui sum est diuinæ sapiẽtiæ, paulatim illos ad perfectionem fingere: quò firmior esset rerum gestarum fides, simúlque ipsos doceret, quibus rationibus aliorum infirmitati mederentur, accedunt ad præceptorem.

Multiplicatio panũ diuinitatẽ christi in primis arguit.

Dicentes, desertus est locus, & hora iam præteriit, dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas.

Explicatur hîc ingenium infirmitatis, & incredulitatis in Apostolis, qui rationis iudicio tantum innixi, non credunt Christum in deserto cibare posse turbam sine præsentibus uictus occasionibus, molitoribus scilicet, pistoribus, furno, farina, & aliis id genus, ad commeatum pertinentibus. Ad hunc enim modum argumentabatur ratio, Dies incipit declinare. Ergo dimittenda turba, ne fame pereat. Item, Locus est desertus: ergo huic turbæ pereũdum est fame. Ablata est uictus occasio, nimirum in deserto: ergo non potest sequi uictus: ergo fame illis pereũdum est. Cùm tamen fiducia in Christum aliter argumentaretur: Etiam si dies declinet, etiam si uictus, & sufficiens occasio desit, tamen potens est Christus cibare in deserto desertissimo. Adeunt itaque suum præceptorem discipuli, consulturi, quid esset agendum. Sed hîc parcendum ignorantiæ discipulorum, prudentia carnis admísque animis auditorum, ut nullam de uentre curam habere uideatis: sed quid profuerit, si mens satiata sit, & corpus interim fame intereat? Num expectatorum

Ratio humana & fiducia in Christum ex diametro contrarię.

bunt hîc in deserto donec columbæ affæ in ora ipsorum deuolent? Vespera est, locus desertus est, populus durus est: nimirum hi sunt minores eorum, qui simili occasione uoluerũt lapidibus petere Mosem in deserto. Prætereà ęgrotos secum pueros non paucos habet hæc turba: adsunt & mulieres, & hos omneis diuexat fames, ipsorum corpora debilitans. Quare, uidetur nobis consultissimum, ut dimittas turbam, ut omnes abeant in finitima castella, & coëmant sibi cibos, cras, si libet, ad concionem tuam reuersuri. Hæc si extrinsecus consideres, uidentur prudentissimè dicta: sed si introspexeris, nihil hîc leges, præter prudentiam carnis, & Apostolorum ignorantiam. Sua enim opinione ducti, arbitrabantur Christum adeò incogitantem esse, ut nullam haberet curam salutis populi sui, & necesse esset, ut ipsi Christo leges rerum agendarum præscriberentur. Sed dum hęc faciunt, incredulitatem suam produnt, nimirum paulò antè audierant, Primùm quærite regnum Dei, & hęc omnia adiicientur uobis. Et quandiu iuxta hoc uerbũ uocationi Christi seruierunt, nihil defuit ipsis. Nunc autem & si uidebant populum quærere regnum Dei, obliti tamen diuinæ liberalitatis, existimant populum in deserto fame moriturum. Videbant item eo ipso tempore, Christum, non solùm prædicare regnum Dei, sed etiam infirmos sanare, ut Lucas ait. Qui ergo abigebat morbos, & ægritudines à corporibus, an is nõ poterat etiam famem à stomacho abigere? Qui maiora præstabat, minora non poterat? Ad hæc sciebant Israëlitas in deserto, sequentes suam uocationem, mãna etiam cœlitus depluto, pastos fuisse. Quare hoc consilio suo Apostoli, & suam infirmitatem & ignorantiam produnt.

Apostolorũ pusilla fides.

Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire.

His extenuat Christus necessitatem, quam ita multis amplificârant Apostoli, reuocátque illos ad potẽtiam uerbi: ut sciant ibi non defuturũ uictum, ubi ipse sit.

Nihil deest, ubi Christus est.

Date illis uos manducare.

Hic dialogismus Christi cum discipulis, de cibandis turbis, quòd ipsos iubeat eis cibum dare, quòd Philippum peculiariter interroget, ut Ioan. 6. ca. memorat, hæc omnia ad id faciebant, ut magis attentis, miraculum (quod facturus erat) cõmendaret. Hanc historiã copiosius explicuimus Ioan. 6. vide si delectat. Mirabile auditu, iubet Apostolos facere hoc, quod facturus est, cùm tamen illis esset impossibile: sed probat illorum fidem, ut sensim illos ad maiora promoueat.

Respondent illi: non habemus hîc, nisi quinque panes, & duos pisceis.

Manifesta confessio infirmæ fidei in Apostolis, qui relicto uerbo, solùm respiciunt ad præsentem occasionẽ. Certum erat uerbum, Nõ habent necesse ire. Quasi dicat Christus, Curabo, & prospiciam illis de uictu. Ex quo manifesta fit ignorantia discipulorum, qui, ne admoniti quidem à Christo, credunt, quòd nulla adsit necessitas, ubi Christus sit. Hic locus docet, quàm sit difficile, credere, simplex uerbum esse potẽtiam Dei ubi adempta est occasio. Hac in necessitate dum fueris, est tibi necessaria fides Abrahæ, Roma. 4. qui contra spem in spem credidit, dans gloriam Deo, plenissimè sciens, quia quæcunque promisit Deus, potens est & facere. Huc referenda sunt exempla Israëlis, difficulter credentis in deserto uictum sibi non defuturum. Sed hæc copiosius tractauimus in cap. Ioan. 6.

Fides, in rerũ necessariarũ penuria, in primis necessaria.

Qui ait eis, Afferte mihi illos huc. Et cùm iussisset turbam discũbere super fœnum: acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit discipulis suis panes: discipuli autem dederunt turbis. Et manducauerunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

decim cophinos fragmentorum plenos.

Christi respectus in cœlũ quid significabat.

Tractata sunt hæc omnia Ioan. 6. Afferte, &c. Iubet afferri modicam occasionem, quam oblatam non negligit. Aspiciens in cœlum: de hoc gestu diximus in Ioan. 17. Hoc gestu declaratur affectus Christi erga patrem. Benedixit, diuina potentia adauxit, & fœcundauit. Et fregit, in signum, quòd benedictio Domini distribuenda sit. Et dedit discipulis, in signum ministerij, quo aliis seruire debent.

Pij nunquã non saturantur, impij nũquam.

Et manducauerunt omnes & saturati sunt. En effectus potentiæ uerbi, & benedictionis Domini. Edunt pij, & saturantur: edunt aliquoties impij: sed non saturantur, tantùm onerant uentrem. Hæc saturitas commendat miraculi ueritatem. Nam magica signa, cibum quidem præbent, sed non alunt, aut saturant quenquã. Et tulerunt reliquias, &c. Exaggeratio potentiæ uerbi, & benedictionis Domini. Tanta est Dei munificentia, ut supersit quoque semper plurimum. Deus enim non ieiunè nutrit, sed copiosè. Ne ergo simus soliciti, quid edamus, aut quo uestiamur. Adeò enim non deerunt seruis Dei necessaria, ut multò plura relicturi sint, quàm inuenerint. Quis enim opes cœli, & thesaurum illum Dei exhauriri posse credat?

Manducantium autem fuit numerus quinque milia uirorum.

Vno pane mille uiros Dominus satiauit. Miracula dei non annua solùm, sed etiã quotidiana.

Ad epitasim exaggerationémque miraculi, & ad excitandam fidem nostram facit hæc circunstantia numeri, in quo analogia seruatur. Nam quinque dicuntur fuisse panes. Iam uerò numerantur uiri quinquies mille. Proinde uno pane pauis mille uiros. Eadem Dei potentia quotannis è modico, & unico tritici semine per culmum in spicam deportãtur grana tritici quamplurima: & ex illo aruo aliquot frumenti plaustra onerantur, in quod modicum seminis sparserat agricola, semen illud in agrum non curru conuehens, sed modico impositum sacco humero infe-

Verbum, pãnis.

rens. Similiter prædicatorum uerbum, tantùm parua quædam occasio est ad saturandum auditores uerbi: At Christus uerbum prædicatorum benedicit, hoc est, efficax reddit, dum addit incrementum. Panem benedictum frangit, hoc est partitur, & digerit, prout uidetur auditorum ratio poscere: fractum dat discipulis, in

Verbum nũquã deficit.

hoc, ut illud uerbum distribuant in auditores, quo hi refocillentur ad satietatem usque in conscientiis. Porrò quanquam uerbũ largissimè prędicatum est, & distributũ in alios, tamen de uerbo semper supereſt, quod in cophinos, hoc est, in alios atque alios auditores recondatur: donec & ipsi plenè saturentur.

Exceptis mulieribus & paruulis.

Hæc circunstantia anxesim seu argumentum miraculi demonstrat. Non solùm quinque milia uirorum quinque panibus pauit, sed & mulieres, quæ aderant cum paruulis. Qui numerus certè non minor fuisse credendus est, quàm uirorum, nisi non fuerit eadem tum, quæ nunc est, mulierum, non dicam, curiositas, sed uerbi diuini audiendi auiditas.

Et statim compulit Iesus discipulos ascendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas.

Posteaquam satisfactum est uentri, & necessitati turbæ, nõ ad lasciuiã, aut somnum, edito tanto miraculo in confirmationem fidei discipulorum, cõpulit Christus discipulos suos (ægrè enim à dilecto Domino distrahebantur) ut naui præcederent se Bethsaidam (ut habet Marcus) postremus manens apud turbam, quia ei curæ erat. Discipuli simpliciter iussis obtemperant, quanquam inuiti à Domino diuellerentur, non obmurmurant, non causantur imminentem noctem, non pergant, quando ipse sequuturus sit, sed abeunt, quò præcepit Dominus. Obserua hic

De⁹ semper exercet suos.

eximiam curam fidelissimi pastoris erga suas oueis. Deus enim suos perpetuã exercet disciplina. Compulit suos discipulos, ut conscenderent nauim, quò uidelicet ipsos periculis obiiceret, fidem ipsorum exerceret, tandem & eriperet, atque hoc exemplo totum mundum erudiret.

Et dimissa turba.

Christus noluit in mundo fieri rex.

In Ioanne. 6. cap. apertè causa scripta est, cur uoluerit Christus turbam maturè amotam, nempè quòd uellent ipsum regem facere. Iam terrenum regnum nolebat, qui rex erat cœlorum, & in serui, non regis figura uolebat à mundo conspici.

Ascendit in montem solus orare.

Christ⁹ quare solus orauit.

Dimissa turba, cui modis omnibus satisfecerat, ascendit in montem: ut illic oraret solus. Hoc suo exemplo monens nos, non ad ostentationem orare, & omnia facere, ne in oratione impediamur. Dominus nõ semel, & iterum, sed sæpius, diu, & instantissimè Patrem orauit, ut summus pontifex, sanctus, purus & innocens, non pro suis delictis, à quibus planè erat immunis, sed pro nostris. Hic orauit, pro

Christ⁹ quid orabat.

fœlici regni sui successu, uel pro discipulorum fide, quæ adhuc infirma erat. Vbi uide mihi, & diligenter obserua, quomodo inter conuiuium & periculum tempestatis (quod mox audietur) medius interponitur orãs Christus, suo nimirum exẽplo nos docens, pro acceptis beneficiis agere gratias: interim nullam nobis ex nobis securitatem polliceri, sed ad futura nos pericula præparare precibus, indefessaque obsecratione. Vox, solus orans, exprimit naturam priuatæ orationis, quæ amat secessus.

Nulla nobis ex nobis securitas.

Oratio priuata secessum amat.

Vespere autem facto.

Vespera apud Euangelistas, quid.

Paulò antè dictum est, uespere autem facto, siue cùm appetisset uespera. Et ab ea uespera compulit discipulos abire, deinde dimisit turbam, & conscendit montem. Modò ait, uespere facto solus orat: an hoc dictum, quasi anteà non aduenerit uespera? Respondeo, Vesperam uocari totam eam partem, quæ à tertia hora est pomeridiana, ad noctis usque tenebras. Habet certè uespera initium suum, & finem: ut rectè paulò antè dictũ sit, uespere facto, seu cùm appeteret nox, id est, inclinare cœpisset dies. Et modò, uespere facto, id est, cùm iam incumberent noctis tenebræ.

Solus erat ibi.

Iam satis supérque explicuerat Euangelista, Christum solum mansisse in deserto, cùm scripsit discipulos coactos nauigio abiisse, deinde, & turbam dimissam. Sed magis eò respexit Euangelista ut explicaret, quòd omnibus dimissis discipulis, & iam aliquandiu in mari periclitantibus non adfuerit, sed adhuc in monte, ubi orabat, manserit solus.

Nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus.

Christus nos erudit, ut agnoscam⁹ eũ.

Aduersa tentatione uult Christus suos erudire, atque animorum ipsorum crassitatem pertundere, ut tandem animaduertant, quem habeant magistrum, in cuius scilicet agnitione ipsorũ omnis salus sit sita. Excitari igitur ipsis passus est tempestatem, satis formidabilem.

Erat enim contrarius uentus.

Tempestas in mari, tentatio Satanæ.

Aetiologia est tempestatis seu tentationis, à causis, quæ tempestatem seu tentationem excitant. Periclitantur in undis discipuli. Nam illis ingressis lacum, stratim obortus est uentus aduersus: ac nauis intumescentibus fluctibus, non sine periculo iactabatur. Aduersaria Satanæ potestas, qua discipuli Christi in hoc mundo iactantur, adumbratur per uentum contrarium. Qui nõ solùm cursum nauis impedit, sed & nauim cum nauigantibus planè subuertere molitur. Ita ut præterquã quòd in dubio, incerti, quò rapiantur, fluctuant, mortem etiam ante se uideant, de uita periclitantes ac desperantes. Ad hunc planè modum facit Satanas. In primis contra cursum Euangelij magna sæuitia luctatur, iréque uetat, quò Christus iussit. Iusit autem Euangelium prædicare in uniuerso mundo. Deinde molitur incertum reddere Euangelij profectum, ut illius aliquando ministri dubitare co-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gantur, quò sint promoturi, & an sint aliquid effecturi. Adde, quòd in periculum mortis rapit pręcones Christi. Hunc uentum cõtrarium sensit Paulus. 2. Corint. 1. senserunt & Apostoli mox Ierosolymis. Suprà. 8. cap. periclitantibus discipulis. præsens quidem erat Christus, sed dormiebat in naui, hîc studiò absens est. Certè diuina dispensatione hæc tempestas disposita est, ut post illam sedatã agnoscerent discipuli, Christum esse filium Dei, & interim tolleretur ab ipsis crassities illa ingenij, & tarditas ad credendum, atque hac occasione in fide solidarẽtur, & firmiores fierent. Deinde hac tempestate Christus typum quendam exhibuit earum aduersitatum, quas discipuli erant in mundo passuri, iuxta id, uos in mundo pressuram habebitis.

Quarta autem uigilia noctis uenit ad eos.

Formidabilis, & errore plena erat hæc tempestas metum incutiens, quem & nox duplicabat. Quid facerent? Vrgebat periculum: nec aderat, cuius implorarent opem. In hoc periculo totam ferè noctem Iesus suos reliquit, ut paulatim duraret eos aduersus omnes formidines, docerétque nunquam defuturam opem diuinam periclitantibus, etiamsi paulò serius obtingat. Quarta igitur demum uigilia noctis penè desperantibus illis, ac iam iam despondentibus animum, uenit Iesus. Quarta uigilia, id est, paulò antè diluculum matutinum. Vnde colligatur ipsos ferè per totam noctem laborasse. Nox diuiditur in quatuor uigilias. Duæ priores mediã noctem præcedunt: posteriores sequuntur. Dicuntur uigiliæ, quod toties custodiæ nocturnæ mutarentur. Obserua, non esse desperandum tibi, etiam si in profundis periculis fueris, & Dominus non statim adsit. Aderit tempore opportuno, quemadmodũ & his adfuit, quando ita uisum est, nempe quarta uigilia.

Deus finit, sed non obliuiscitur suos in periculis.

Nox in quatuor uigilias scinditur.

In periculis non relinquẽdus animus.

Ambulans super mare.

Cùm putarent discipuli de se actum esse, & desponderent animos, quòd iam cum undis totam ferè noctem cõflictati essent, & iam naui gassent stadia fermè uiginti quinque aut triginta, Iesus aduenit ad eos, non cimba uectus, sed ambulans super aquas, & mare ipsum procellosum, & sæuiẽs, & furens, ut ipsos magis terreret, & post sedatos fluctus, agnoscerentur ab ipsis esse Dominus, etiã sæuientis maris, hîsque adumbraret, nullã aduersariã potestatem posse impedire, quo minus opem ferat suis. Reiiciat nos potestas Satanæ, impediat cursum, rapiat in mille discrimina uitæ, non poterit tamen neque uento suo aduersario, neque excitatis fluctibus, imò omnibus suis furiis infernalibus, prohibere Iesum Christum saluatorem, quin occurrat & adsit suis.

Auxiliũ Dei nulla uis aduersa remorari potest.

Et uidentes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes, quia phantasma est.

Nox metum quidem incutiebat. Sed quum uidissent per tenebras ambulantem aliquem, nec satis agnoscerent Iesum, turbati sunt, hoc est magis exhorruerunt. Malis enim & tẽpestate circunuẽti, infirmitate sua ita dementati & debilitati sunt, ut præsentem salutem uix agnoscerent, imò inter se dicerent spectrũ esse quod uiderent, non hominẽ. Vulgus autem nautarum putat huiusmodi uisa præsens exitium portendere nauigantibus. Solent maligni spiritus assumptis creaturarũ corporalium formis, siue in solitudine, siue in maris tempestatibus, noctu errantibus & laborantibus molesti essẽ. De qua re August. li. de spiritu & anima cap. 26. 27. 28. Et psal. 90. fit mentio timoris nocturni, & pestis ambulantis in caligine. Ad huiusmodi spectra propè naturaliter omnes homines exanimantur & horrent. Phantasma uisum seu spectrũ sonat, & est effectus τῆς φαντασίας, hoc est imaginationis. Nam spectra siue uisa obiici hominibus non uana est opinio. Imaginatur quidem homo nonnunquam præ corruptis cerebri humoribus, ea se uidere, quæ non uidet, & quæ nusquam sunt. Interim uerò obiiciuntur hominibus non cæci

Spectra nocturna.

Phantasma.

spectra quædam, non citra iustum Dei iudicium, per ministerium bonorum malorúmque spirituum erudientia uel admonentia homines, aut etiam imponentia hominibus incredulis, & tenebras amantibus. Sed non est animus hîc differendi de huiusmodi, de quibus tantoperè apud eruditos rixatum est. Augustinus huius nonnihil attingit ad Nebridium, Epist. 72. In præsenti phantasma quoddam, uisum simpliciter ac spectrum sibi apparuisse putant apostoli, idque per humanam imbecillitatẽ. Obserua, quanta sit imbecillitas humana, propter quam hîc agnosce quid possit opinio mali, quámque affligat animos pusillos, etiam ubi nihil est mali. Certè Christus non erat spectrum. Atque ideo per se non dabat timori causam. Quò fit, ut hæc discipulorum turbatio non acciderit, nisi ex sola spectri opinione: usúque uenit frequenter, ut inani metu uexemur, dum putamus adfore malum, quod non aderit, uel certè nocere non poterit, etiam si uenerit. Ea profectò nobis inest peruersitas, ut quæ uerè mala sunt, non timeamus: & ea, quæ nocere non possunt, formidemus: id quod nihil aliud facit, quàm inanis ista malorum opinio. Orandũ igitur est, ut spectra huius mundi, & inania terriculamenta, quibus Satanas pusillos animos à ueritatis sententia absterret, cognoscere & contemnere det: & iuxta timere ea, quæ uerè timenda sunt.

Opinio mali quãtum possit.

Falsæ nos opiniones fere perdunt.

Et præ timore clamauerunt.

Tantus terror illos inuasit, ut uelut impotentes sui facti, præ formidine exclamauerint. Vide, quò cæca opinione ducti sint, ut ob eam rem, quæ ad summam erat instituta consolationem, & in qua uirtus diuina declarabatur, statim, uelut desperabundi, exclamauerint. Hoc certè malum habemus, ut non solùm inaniter metuamus aliquando, quæ nocere non possunt, sed peruersè etiam horreamus ea, quæ ad salutem faciunt. Ad hunc modum Herodes & omnis Ierosolyma turbabatur post auditam Christi natiuitatem, quæ non erat cuiquam per se formidabilis, sed, si fuisset agnita, supramodum amabilis. Herodi tamen, & eius assectis Christus natus, erat spectrum formidabile. Hanc sortem habet Christi doctrina, dum aliud est, & aliud putatur: dum ad aliud uenit, & ad aliud peruersitate mortalium abripitur. Mundo Euangelium est perpetuò spectrum, quod illi pro hæresi habetur & semper damnatur. At in culpa sunt nocturnæ tenebræ, uidelicet ignorantia Dei & fluctus impurorum affectuum, quibus uolutãtur mortalium pectora & excæcantur per potentiam Satanæ, ut Christum non agnoscant.

Imbecillitas hominũ, formidantium, quæ admodum optabilia sunt, & contrà.

Euãgelium, mundo spectrum est.

Statímque Iesus loquutus est eis, dicens.

Iesus non passus est suos diutius periclitari, sed adest illis, adeò ut miseros, & metu propè malorum exanimatos, consoletur, & contra omnia mala tueatur: loquens illis, ut quem per caliginem uidere non poterant, indicio uocis agnoscerẽt. Hoc profectò nobis fidentibus sperandum est, & expectandum à Christo, quòd suos, in angustiis constitutos, deserere nequeat. Sed uide bonitatem Christi, qui illis succurrit, & consolationem adfert, antequam tempestatem sæuientem, & uentum aduersum sedet, & cùm adhuc in medio tempestatis laborant. Hęc omnia tra ctauimus Ioan. 6. ubi eadem narratur historia. Vox, dicens, ostendit, quòd Christus uerbo illos consolatus est.

Christ' suos deserere non potest.

Habete fiduciam.

Hoc uerbo eximit illis mentis angustias, & metum, quo affligebantur. Habete fiduciam, hoc est, bono animo sitis, id est securo, & fidenti. Vide. Primò non ignorat suorum metum & anxietatem, sed illam probè nouit. Hebr. 2. & 5. Secundò, ei parti primùm succurrit, & medetur, quæ potissimùm in afflictione laborat. Ea est mens, anxietate & metu pressa. Obserua potentiam Dei, qui non habet necesse aduersas res tollere, ut suos reddat securos & pacificos: cùm hîc uideas apostolos,

Deo nihil est necesse tollere aduersitates suorũ, ut illos consoletur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

etiam in mediis tempestatibus laborantes, animæquiores fieri & securos esse. Non absimiliter factum est tribus illis in medio incendio liberatis. Daniel. 3. Hoc genus pacificandi, & consolandi afflictos non agnoscit mundus.

Ego sum, nolite timere.

Consolatur suos, argumento à causa ad effectum. Ego sum, ergo nolite timere. Quia præsens sum, do uobis potestatem expellendi, & excutiēdi ex animis uestris timorem, ut non credatis me spectrum esse. Certè non sufficit Christum præsentem nobis esse, nisi fide uiua in ipsum ducamur, alioqui nobis spectrū erit. Dominus est essentia æterna, uerè subsistens, omnibus uitam conferens, omnipotens, diues & benignus in omneis inuocāteis illum. Sed requirit, ut hæc firmo animo credamus, & nos totos in ipsius tutelam & curam coniiciamus. Hæc qui agnouerit, & firmiter apud se stabilierit, firmus & immotus stabit cōtra omnium malorum assultus. Quòd si etiam aliquando infirmitas carnis recurrerit, & nōnihil nos deiecerit, erigit tamen perpetuò uiuæ fidei uirtus. Hæc dicit Dominus, Ego sum: non solùm, ut opinionem & errorem spectri ex animis discipulorum eximat: sed etiam, ut ipsos ex afflictis & meticulosis reddat securos & confidentes.

Christ', quibus spectrū tantum est.

Viuæ fidei uirt' semper surrigit hominem.

Ego sum, cuius uox.

Cuius est hæc uox, Ego sum?

- Dei,
- Dei & hominis,
- Saluatoris, qui in quauis necessitate succurrere potest:
- Eius, qui non solùm potest, sed etiam gaudet succurrere:
- Eius, qui eò occurrebat, ut succurreret:
- Qui ita loquitur, ut suis metum adimat, & fiduciam det.

Obserua, Christum nō dixisse, Ego sum Iesus Nazarenus, sed simpliciter, Ego sum. Quæ uox est familiarium ad notos, eorum, qui ex familiari cōmercio adeò noti sunt, ut uel ex uoce agnoscantur, etiam si ex conspectu sint ignoti. Cùm ergo suis conuictoribus loqueretur Iesus, hac uoce usus est: non item ad Saulum persequentem Ecclesiam: sed, Ego (inquiebat) sum Iesus Nazarenus, quem tu persequeris. Ergo Christianorum est ex uoce agnoscere Christum, ut illis satis sit, loqui Christū, ad hoc ut consolationem accipiant & animi fortitudinem. Sic Ioan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt.

Christianorū est ex uoce agnoscere Christum.

Respondens autem Petrus, dixit.

Ad hanc uocem, Ego sum, illico redditus est illis animus. At Petrus, qui singulari quodam amore flagrabat erga Iesum, nihil omnino credens difficile, quod ille iuberet, ait.

Petri erga Christum dilectio.

Domine, si tu es, iube me uenire ad te super aquas.

Non miratur Petrus Christum ambulare super aquas, qui credit id quoque sibi licere, si Dominus dederit. vbi uide fidem Petri. Primò, uoce, Domine, capta beneuolentiam, & eum credit potentissimum. Deinde non ait, Ora patrem tuum, in hoc, ut det mihi, &c. sed, iube. Quasi dicat, Si tu iusseris, possibile erit, ut faciam, quod uires meas excedit.

Fides.

At ipse ait, veni.

Iesus modis omnibus fingens ac formans Petri imbecillitatem ad robur perfectæ fidei, ait, veni. Noluit Dominus feruorem Petri extinguere, sed uisum est, per experientiam, fidem illius alere & fortiorem reddere. Ideo ait, Veni. Obserua consolationem. Siquidem hoc exemplo Christus tētatis dat subinde apertius uerbum, quo in fide confirmentur. Esto igitur bono animo, quisquis es pius, quia si mecum

bundus, & proximus morti, dixeris cum Petro, Domine, iube me uenire ad te, audies Christum dicentem, veni. Et mox traiicies hoc mare, hoc est, præsentem mundum pedibus calcabis, seu prorsus cōtemnes, & ad Christum recipieris. Obserua, uoce, veni, alludit ad id, quod superiori capite dixit, Venite ad me omnes, qui laboratis.

Consolatio piorum etiā media ī mor te.

Et descendens Petrus de nauicula, ambulabat super aquam, ut ueniret ad Iesum.

Fidei ardor in Petro erat, alioqui non cupiisset in apertum se coniicere discrimen, hoc est, deserta naui sese marinis committere fluctibus. Audita itaque uoce Christi, Petrus, nihil contatus, deiecit se è nauicula, cœpitque properare ad Iesum. Atque hæc fides efficax est. Nam Petrus ambulat super aquas. Et quandiu nihil uacillabat illius fides, subseruiebat illi liquidum elementum. Obserua fidei exemplum in Petro, qui ad uerbum audet se mortis periculo committere. Nam quid præsentius morte, ubi sine naui in mari fueris?

Petri fides.

Videns uerò uentum ualidum, timuit.

Vbi dimotis paulisper oculis à Iesu, cœpit circunspicere uentorum uehementiam, undarum tumultum, suámque imbecillitatem: rursus consternatur animo, & timet: quemadmodum nos quoque fidem habemus, dum extra teli iactum cōsistimus: at ubi in nos irruunt undique mala, concidimus & fide & animo. Hic discamus, unde nobis insit timor & diffidentia in rebus aduersis. Quia Petrus plus attendebat impetum venti, quàm uirtutem uocis Christi dicentis veni, cœpit diffidere & timere. Proinde cùm in periculis uersabimur, cauendū est ne attendamus, quanta sit aduersaria potestas, tentans nos impedire ne ad Christum accedamus: sed magis respiciendum est ad uirtutem Christi, uocantis ac dicētis, venite ad me. Ad quam si respexeris, nihil est, quòd uerearis ac timeas aduersariam potestatem. Alioqui terreberis, ac diffidere incipies, exemplo Petri, qui, ut hic dicitur, uidens uentum ualidum, id est, confideras tentationem, relicto uerbo, veni, timuit, id est, diffidere, seu fides eius infirma fieri cœpit. Timor enim dubitationis & infirmitatis est signum.

Timor & diffidentia in aduersis unde.

Timor dubietatis & debilitatis index.

Et cùm cœpisset mergi.

Hæc est incredulitatis, imò oligopistiæ, siue paruæ fiduciæ pœna, submersio. Metus ex uentorum uehementia nascebatur, periculum ex metu, metus ex diffidentia. En uide. Nonnunquam aduersariæ potestati succumbimus. Cur id? Quia illam timemus, & de Christi uirtute dubitamus, aut certè promissioni & uerbo eius nos non planè committimus. Obserua. Merguntur quidem aliquo modo pij, sed non percunt prorsus. Incipiunt quidem in crucem incidere, sed in cruce non desperant. Nam clamauit Petrus dicens.

Aduersariæ potestati quare nonnunquam succūbimus. Pij submergi incipiūt, sed non submerguntur.

Clamauit dicens.

Quoniam non omnē prorsus fidem Petrus reiecerat, sed oligopistia, seu modica & infirma fide laborabat. Nam, Domine, salua, &c. Vox est fidei. Magnitudine periculi excitatus est rursus fidei igniculus, adeò ut Petrus, penè undis obrutus, cœperit clamare. Hic clamor signum est uiuæ fidei, quæ posteà inuocat. Petri exemplo docemur, quò nobis periclitantibus confugiendum sit.

Clamor in oratione uiuæ fidei argumentum.

Domine, saluum me fac.

Domine, uox est potentiæ, qua confitetur Petrus, Christum iuuare posse. Saluum me fac, petitio est, ex animo fidentis. Tantùm, ait, Domine, serua me peruntem. Hoc exemplo discamus nihil murmurare, si propter Euangelium in tribu-

In tribulationes propter pietatem lapsis non murmurandum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lationes inciderimus. Nam Petrus non dicit, quare permittis, ut demergar: sed, Domine salua me. Nihil opprobrat Christo, sed simpliciter auxilium ipsius implorat.

Et continuò Iesus extendens manum, apprehendit eum.

Explicatur magna Christi philanthropia, & prompta ad auxiliandum uoluntas. Nam adest continuò inuocanti, & apprehensa subsidentis manu, erigit eum, ac in maris superficiem statuit. Quòd hîc uisibiliter fieri uides, aliàs geritur inuisibiliter. Quandocunque enim ex afflictionibus & periculis eripimur, quid aliud fit, quàm quod hîc legimus? Sic Dauid psal.17. Misit de summo, & accepit me: & assumpsit me de aquis multis. Psal.72. Tenuisti manum dexteræ meam, & in uoluntate tua deduxisti me, & cum gloria suscepisti me. Obserua: uox, continuò, circunstantia temporis est, denotans, quàm libenter iuuet Dominus, etiam eos, qui infirma fide præditi sunt. Rursus aduerte effectum fiduciæ esse ipsam liberationem.

Christus quę contulit uisibiliter iuues, inuisibiliter conferre nõ cessat.

Et ait illi, Modicæ fidei, quare dubitasti?

Non ἄπιστον, id est, infidelem & sine fide, sed ὀλιγόπιστον, id est modicæ fidei uirum, siue modicè fidentem Petrum uocat Christus. Atque admonens periculum, quod metuebat, non esse ab undis aut uentis, quæ prius subseruiebãt, sed ab imbecillitate fiduciæ, porrecta manu corripuit illum, ac subleuauit, dicens, O parum mihi adhuc fidens, quare uacillabas? Hæc interrogatio emphasim habet. Quasi dicat, Cur dubitas? Quid causæ est, cur hæsites? An non habuisti præsentiam meam? An dubitasti de fide seu promissione mea? An de potentia? Cùm huc uenisti, & in aquam descendisti, magno fidei feruore tenebaris, qui mox repsit, ut uideo. Non satis est habere fidem uehementem ac temporariam, sed oportet habere perpetuam ac constantem. Neque dispicere, quantum sit periculi, aut quid tuæ uires possint ferre, sed quid ego fidenti possùm præstare. Obserua: exemplo Petri nemo fidat sibi nimium, & tametsi sentiat se habere fidem, cogitet tamen subinde, quanta sit uniuersę carnis nostræ imbecillitas, ac clamet, Domine, salua me. Certe hîc admonemur, constanti fide opus esse in his fluctibus, qui nobis ad Christum properantibus, interitum minantur. Hos superabimus uiuido intuitu in Christum.

Pericula nostra ferè ab imbecillitate fidei.

Fides fortis fit & pertinax.

Nemo sibi fidat nimium.

Et cùm ascendisset in nauiculam, cessauit uentus.

Mox ut Christus ingressus est nauim, uenti cõquieuerunt. Mirabile uisu auditúque est. En mare sæuiens, uenti & omnia elementa Christo ac membris eius pro uoluntate Christi, subduntur. Hic, quæso, agnosce & studium Christi erga suos, & uirtutem eius, qui non solùm corda suorum in mediis periculis solatur, & eos conseruat, uerùm etiam ipsam aduersitatem, & quæuis externa pericula tollit. Ergo ex his collige, Christum esse, qui tam externam quàm internam pacem præstare potest suæ Ecclesiæ. Obserua: Ioannes 6. cap. dicens, Voluerunt ergo recipere eum in nauim, & ilico nauis appulerat in terram, &c. non repugnat Matthæo & Marco, apertè affirmantibus Dominum ingressum esse nauim: nec negat Dominum ingressum esse nauim, sed dicit tantùm: Voluerũt ergo accipere eum in nauim, & statim nauis fuit ad terram, ad quam ibant. Non addidit, priusquam eum recepissent. Fieri enim potuit, ut inter recipiendum ipsum, uel simul atque receptus esset, ipsi eum adorarent, & tempestas resederit, & nauis terram contigerit.

Christus & solatur in aduersis, & ipsa aduersa tollit.

Christus pacis omnimodæ dator.

Consensus Euangelistarum.

Qui autem in nauicula erant, uenerunt, & adorauerunt eum.

Experti uirtutem & præsens auxilium Christi in rebus extremis & periculosis-

simis, statim ex tam diuino opere collegerunt discipuli, hunc hominem esse homine quiddam maius: hoc est non solùm hominẽ, sed & uerũ Deum, filiũ Dei uerũ: ac idcirco, prociderunt ad pedes eius, & adorauerunt eũ, hoc est, summo cultu dignum esse fassi sunt, & gestu externo, & animo. Liberatos è tentatione decet gratias agere, & agnoscere beneficia Christi. Fuit in his uera animi sinceritas (profecto hodie rara) quòd nihil indignati leguntur Petro, qui solus relictis aliis ad Christum properauerat.

Sinceritas animi Apostolici hodie rara.

Dicentes, verè filius Dei es.

Quam animo conceperant de Christo fidem, uoce explicant, & confitentur Iesum esse Christum, agnoscentes eum ex suo illius officio, quod est iuuare: & non offensi abiectione eius, credunt, & confitentur ipsum esse filium Dei, hoc est, credunt Christum à Deo missum, ut iuuet ac liberet æquali potentia cum Deo. Discamus & nos ex operibus agnoscere & fateri diuinitatem Christi, atque adorare gloriosum illum Dei filium, Deum de Deo, æqualem & consubstantialem patri: faceſſant autem hinc, & erubescant Arrius & homousionistæ Arriũ sequuti, blasphemantes filium Dei, negantésque ipsum, eum esse, qui est, ac dicitur coæternus, consubstantialis, & potentissimus Dei filius, adorandus in secula, Deus uerus, qualem agnouit uera, & orthodoxa Petri fides.

Officiũ christi, iuuare.

In Arrium & Homousioni stas.

Et cùm transfretassent, uenerunt in terram Genesar.

Hæc regio adiacet stagno Galilææ, quod dicitur Genesareth, ubi prius multa ediderat miracula.

Et cùm cognouissent eum uiri loci illius.

Cognouerunt ex fama, rumore, miraculis, & audito uerbo. Sentiamus hoc loco, quid efficiat cognitio Christi, quóque nos ducat, & promoueat.

Miserunt in uniuersam regionem illam.

En gaudium Genezarenorum propter uerbum. In uniuersam regionem, exaggeratio est studij. Cùm cognouerunt Christum adesse, emiserunt nuntios, qui per omnem illam regionem diuulgarent, adesse Iesum, ut adducerent, si quos haberent ægrotos. Hîc habes ingenium charitatis. Non satis habent hi priuata Christi fruitione gaudere, nisi illam communem faciant uicinis omnibus. Memineri-mus hîc nos Ecclesiarum agrestium, quæ pessimè negliguntur. Pauci ad rusticos emittuntur, qui diuulgent Christum adesse. Profectò charitatis est, & aliorum curam habere.

Charitatis est, quæ sua sunt impartiri aliis.

Pagani hominesque hodie plerique ecclesiastũ nõ admodum nõrunt.

Et obtulerunt ei omneis malè habenteis.

Obtulerunt, &c. Quo uerbo significatur, quòd crediderunt, & firmiter apud se statuerunt restitutionem ægrotorum per Christum exhibendam. Vide suprà, 8. cap.

Et rogabant eum, ut uel fimbriam uestimenti eius tangerent.

Rogare effectus est uiuæ fidei, quæ postulans, impetrat, Roma. 10. cap. Quomodo inuocabunt, in quem nõ crediderunt? Fimbria ex se non sanat malè habenteis: sed qui certò credunt, attingentes fimbriam Christi, tantam esse potentiam eius, ut sibi non opus sit loqui, modò detur attingere fimbriam uestimenti illius, & statim secuturam sanitatem, hi sanantur.

Et quicunque tetigerunt, salui facti sunt.

Cõempta in Christo, potentiora uniuerso mũdo.

Christus Dominus non tantùm ex aquarum liberat periculis, sed omnia semel mala, omneis morbos tollit, & curat, modò in ipsum credamus, & ipsi supplicemus, imò fimbria uestimenti eius, id est, id, quod in Christo & minimum est, & extremum esse uidetur, potentius, & ualidius est uniuerso mundo. Offerentes rogant. Et non fefellit eos sua fiducia: Nam quotquot attigerant, sanati sunt. Obserua. Quòd undique afferuntur ægroti, indicium est, Christum esse Saluatorem, qui potentissimam afflictis & miseris opem ferre gaudeat: id quod nobis & fidem in ipsum & dilectionem erga proximos augere debet, ut & nobis eadem ab ipso expectemus, & fratribus pro nostra uirili eadem præstemus.

De tactu fimbriæ suprà. 9. capite, in historia mulieris, quæ profluuio sanguinis laborauerat, diximus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPITIS DECIMIQVINTI
Epitome.

Phariſæorum traditiones, diuinis aduerſas, improbat: Cananæ filiæ, & pleriſque aliis, à dæmonio liberatis, quatuor hominum milia cibat.

CAPVT DECIMVMQVINTVM.

TVNC acceſſerunt ad eum ab Ieroſolymis Scribæ & Phariſæi, dicẽtes: Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant. Ipſe autem reſpõdens, ait illis: Quare & uos tranſgredimini mandatũ Dei, propter traditionem ueſtram? Nam [a] Deus dixit, Honora patrem, & matrem: Qui maledixerit patri, uel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicunque dixerit patri uel matri, [b] Munus quodcunque eſt ex me, tibi proderit, & non honorificabit patrem ſuum aut matrem ſuam. Et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem ueſtram. Hypocritæ, benè prophetauit Iſaias dicens: [c] Populus hic labiis me honorat, cor autem longè eſt à me. Sine cauſa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum. Et conuocatis ad ſe turbis, dixit: Audite & intelligite: Non quod intrat in os, coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes diſcipuli eius, dixerunt ei: Scis, quia Phariſæi, audito hoc uerbo, ſcandalizati ſunt? At ille reſpondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantauit pater meus cœleſtis, eradicabitur: ſinite illos. Cæci ſunt, & duces cæcorum. Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. Reſpondens autem Petrus, dixit ei, Ediſſere nobis parabolam iſtam. At ille dixit, Adhuc & uos ſine intellectu eſtis? Non [d] intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in uentrem uadit, & in ſeceſſum emittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, & [e] blaſphemiæ. Hæc ſunt, quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem. Et egreſſus inde Ieſus, ſeceſſit in parteis Tyri & Sydonis. Et ecce mulier Cananæa, à finibus illis egreſſa, clamauit, dicens ei: Miſerere mei Domine, fili Dauid: filia mea malè à dæmonio uexatur. Qui non reſpondit ei uerbum. Et accedẽtes diſcipuli eius, rogabant eum, dicentes. Dimitte eam, quia clamat poſt nos. Ipſe autem reſpondens, ait: Non ſum miſſus, niſi

Quòd manè non lauent, reprehenduntur Apoſtoli. Marc. 7. a.b.

Mandata hominum.

Exod. 20. c. Deuter. 5. b. Epheſ. 6 a.

Iſa. 29. d.

Doctrina hominum. Marc. 7. c.

Impuris reddentia homines.

Plãtario, quæ eradicatur. Ioan. 15. a. Luc. 6. f.

Cor.

Cananæa filia ſanatur. Marc. 7. c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus propter quos missus. Supr 10.a. Ioan.10.c.

ad oues,quæ perierunt,domus Israël. At illa uenit, & adorauit eum, dicens:Domine,adiuua me. Qui respondens, ait: Non est bonum

Panis filiorũ Canes. Fides. Sanatur filia Chananęę. Sedẽs in mõte Christ⁹ ſanat infirmos. Matc.7.d

sumere panem filiorum,& mittere canibus. At illa dixit, Etiam Domine. Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. Tunc respondens Iesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua:fiat tibi, sicut uis. Et sanata est filia eius ex illa hora. Et cùm transisset inde Iesus,uenit secus mare Galilææ:Et ascendens in montem,sedebat ibi,& accesserunt ad eum turbę multę, habẽtes secum mutos,cęcos,claudos, debiles,& alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius,& curauit eos. Ita ut turbę mirarentur,uidentes mutos loquentes,claudos ambulantes, cęcos uidentes: & magnificabãt Deum Israël. Iesus autem conuocatis discipulis suis,dixit: Misereor turbę,quia triduo iam perseuerãt mecum,& non habent,quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo,ne deficiant in uia. Et dicunt ei discipuli:Vnde ergo nobis in deserto panes tantos,ut saturemus turbam tantam? Et ait illis Iesus: Quot panes habetis? At illi dixerunt,

Satiat.4000. hominum. Marc.8.a.

septem,& paucos piscículos. Et prœcepit turbę,ut discumberent super terram. Et accipiens septem panes,& pisces,& gratias agens,fregit,& dedit discipulis suis,& discipuli dederunt populo. Et comedérunt omnes,& saturati sunt. Et quod superfuit de fragmentis, tulerũt

Discipuli erant mediatores inter Deum & populum: sicut nunc sunt. ut 2.Corinth.5. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi,& dispensatores mysteriorũ Dei.

Septem sportas plenas. Erant autẽ qui manducauerunt, quatuor milia hominum, [f] extra paruulos & mulieres. Et dimissa turba, ascendit in nauiculam,& uenit in fines [g] Magedan.

Matth.16.a. Marc.8.a. Ethnici pro Gentibus. Magedan Dalmanutha Marc.8.a.

Tunc.

Connectendi particula, Tunc, id est, quando famam Iesu miraculorum gloria promouebat, & reddebatur ipse Christus illustrior.

Accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisæi.

Quò maiore cum gloria Dei restituebantur apud stagnum Genesareth, quot quot malè habebant,eò magis urebantur inuidia Scribæ & Pharisæi, uidentes hac ipsa ægrotorum restitutione,& tam salubri doctrina, suam obscurati gloriam, qua se hactenus uenditárant apud homines. Ducti itaque spiritu inuidentiæ cá-

Scribarum & Pharisæorũ inuidentia.

lumniatores, accedunt ad Iesum, obscuraturi (si quo modo fieri posit) hanc Christi lucem. Quòd si rogaueris, qui sint hi, tanto liuore tumentes: Euangelista dicit, Scribas & Pharisæos esse Ierosolymitanos. Sanctos uiros scilicet, & præcipuos in populo Israëlis, multum sibi arrogantes, quia maiores honores in repub. Iudaica consequebantur. Qui tamen primi & auidissimè debebant ueritatem amplecti. Diuisa erat Scribarum & Pharisæorum secta in omnes Iudæorum tribus. Sed qui propter Ierosolyma, locum sanctum, aliis Scribis & Pharisæis ex alia tribu, siue non Ierosolymitanis, prælucere debebant, erant insolentiores, nequiores & arrogantiores. Neque prophetæ neque Christus infensiores unquam habuerunt Ierosolymitis. Ideo Christus ait, infrà 23. Ierusalem, quæ occidis prophetas, &c. Non unus, sed plures Christum adeunt, qui numerus fidem astrueret calumniæ. Quasi dicerent: Nos sumus magni doctores in lege, & uiri religiosi, magno numero co-

Nulli Christo & apostolis ffectiores, quàm Ierosolymitæ.

acti, & in unam legem à Deo datam, & per prophetas probatam, conuenientes, non ignari, sed habentes clauem scientiæ. Quod pronuntiamus, pro arresto & placito habendum est: alioqui qui nobis & doctrinæ nostræ aduersabitur, pro hæretico & schismatico habendus. Haud dubiè uenabantur undique calumniam: sed quò magis impetunt Iesum, hoc magis traducunt suam cæcitatem, adeò manifestam, ut populo esset perspicua.

Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones seniorum?

Quemadmodum ab Ierosolymis legati ad Ioannem, noua, ut ipsis uidebatur, molientem, uenerant, inquisituri in doctrinam illam nouã, qui sibi inter Iudæos censuram in omnem doctrinam usurpabant: ita & hi, multo supercilio turgentes ueniunt ad Christum, non tam interrogaturi, quàm correpturi: nec tam discipulos quàm magistrum, quem uolebant haberi pro hoste, ac degenerante à uestigiis patrum, adcóque & hæretico & fugiendo. Si hos uidisses accedere, quid aliud expectasses, quàm enorme facinus obiectum iri Christo? tantus istorum erat liuor. En uides: non quærunt, Quare tu & discipuli tui trãsgredimini legem & uerbum Dei? Quare non doces illos uoluntati Dei obedire, omnémque in illam fiduciam collocare? Certè intelligebant Christum ista in primis curare. Id quod dolebat sacerdotibus auarissimis, quippe cùm in dies & autoritati ipsorum, & quæstui decederet plurimum. Sed de traditionibus humanis uiolatis queruntur, Christúmque accusant, Quare discipuli tui maiorum nostrorum instituta, traditiones siue decreta non seruant? Obserua: Sunt traditiones seu leges, ab hominibus quidem scriptæ & pronuntiatæ, sed quæ habent originem suam è legibus naturalibus: & sunt, quæ diuina ordinatione ad conseruationem publicæ tum Ecclesiasticæ tum ciuilis politiæ ponuntur & constituuntur. Et quia duplex est politia, altera Ecclesiastica, altera ciuilis: duplex quoq; est ordo legum positiuarum. Aliæ sunt Ecclesiasticæ, quas uocant cæremoniales: & sunt, quæ instituuntur ad docendam & conseruandam fidem seu religionem in Ecclesia. Harum multę sunt in lege Moisi, ut de cultu Leuitico. Sunt etiam in nostro Christianismo. Hoc certè habet potestatis magister Ecclesia uniuersalis, firmamentum & columna ueritatis (ut Pauli uerbis utar) cui profectò Christus, ut suæ sponsæ, dat os & sapientiam, cui non licet resistere. Huiusmodi sunt institutiones & ordinationes ad porrigenda & sumẽda sacramenta, & ad exercendum peragendúmque ministerium uerbi. Huiusmodi traditiones & institutiones, etiam sola consuetudine uniuersalis Ecclesiæ obseruatæ, pro diuinis habendæ & obseruandæ ueniunt. Hãc enim energiam & uim habet sancta consuetudo, ut Pauli uerba ostendunt. 1. Corinth. 11. Adhæc, quæ à patribus & maioribus sancita sunt, ut omnia fiant in Ecclesia decenter, & secundum ordinem, hæc pro diuinis habenda sunt, ut ut ab hominibus dicta statutaque fuerint, propterea quòd Deus requirat à nobis publicam decentiam, ordinem, honestatem, & modestiam. Vnde cùm Paulus Ecclesiam Corinthiorum honestè ordinasset, & uiris ac mulieribus sua cuique officia in Ecclesia præscripsisset, addit, 1. Corinth. 14. Si quis uidetur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat, quæ scribo uobis, quia Domini sunt mandata. Quamobrem? Quia Dominus uult & præcipit, ut omnia decenter & secundum ordinem fiant. Contra has sacras institutiones non potest afferri hic Matthæi locus. Huiusmodi enim traditiones humanæ quidẽ sunt, quòd per homines eduntur, non autem, quòd ab hominibus natæ sint. Sed diuinæ traditiones sunt dimanantes scilicet ex lege dilectionis, capite mandatorum Dei. Sed hic agitur de iis, quæ ab hominibus uel contra scripturam uel citra scripturam ex bona uel stulta potius intentione superstitionéque, aut alio quopiam affectu prauo natæ, conditæ atque confirmatæ sunt. Traditiones hominum, aduersus quas inuehitur hoc loco Christus, sunt merè inuenta hominum, pro libidine & placitò hominis, prætextu quidem cuiusdam pietatis, tamen sine spiritu Dei. Cùm enim

Pharisæorũ & Scribarũ uersipelle eõ filium.

Traditionũ siue legũ differentia.

Legum positiuarum ordo duplex.

Ecclesiæ licuit ac licebit leges ponere.

Ecclesiæ decreta & consuetudines pro diuinis habẽdæ.

Patrum sanctia, obseruãda.

Traditiones quomodo & cur humanæ.

Quæ humanæ traditiones non magni æstimandæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Moſes Deutero. 4. uetuiſſet, dicens, Non addetis ad uerbum, quod uobis loquor, nec auferetis ex eo: Phariſæi tamen & Scribæ, quò uiderentur ipſi legum nõ interpretes modò, uerùm etiam conditores, minuta quædam adiecerant. Quod genus

Traditiones Phariſaicæ, additiæ.

ſunt illa, Ne quis cibum capiat manibus impuris. impuras autem appellabant illotas, quaſi manus cibum aut hominem contaminaret, aut quaſi liquor aquæ ſordes animi abſtergeret. Item, Ne quis à foro reuerſus, & in promiſcua turba uerſatus, ci bum capiat, niſi prius abluto corpore. perinde quaſi cõtactus hominum inquinaret hominem: aut quaſi purus ſit, qui lotus ſit. Rurſus, vt ſubinde lauarẽtur urnæ, pocula, æramenta, ſellæ, lectícæ, reliquáque ſupellex, cuius uſus erat quotidianus. His atque huiuſmodi traditiunculis onerabant ſimplicem plebem: quibus tantum tribui poſtulabant, ut harum præceptiuncularum gratia, nonnunquam ea negligerent, quæ præceperat Deus.

Non enim lauant manus ſuas, cùm panem manducant.

O ſanctulos uiros! ô uerè hypocritas! Hæc ſcilicet tranſgreſsio eſt, quá putatis ô doctiſsimi Ieroſolymitani, culpandã eſſe. Singularis quidẽ & eximia eſt ſcilicet, quæ exhibeat ac exigat curã tãtorum uirorũ. Quid ſtatuitis ô religioſi uiri? Nullã dedit uobis Moſes poteſtatẽ condendi has ſuperſtitioſas leges. Statuite igitur, quod ad pietatẽ, & Iudaiſmi ueſtri integritatẽ ſpectat, vt religio & pietas conſeruentur. Vos, nõ ſeniorũ ueſtrorũ, ſed ppriã agitis cauſam, uolẽtes ſeniorũ autoritate, ut dicitis, ſed reuera ueſtra malitia, innocentẽ Chriſtũ grauare. Quaſi uerò id uobis licitis, ſed reuera ueſtra malitia, innocentẽ Chriſtũ grauare. Quaſi uerò id uobis liceat, ꝙ primas in cauſa religionis teneatis. Proinde vultis uideri probi ac genuini ſectatores maiorũ, interim uerò Chriſtũ contrà pro hoſte haberi. Vide, pie lector, ingeniũ hypocritarũ quale ſit. Amãt puritatẽ, ſed corporis nõ animi. Lauãt ueſtes, ſed habent conſcientias pice nigriores, & ſordibus ſordidiores. Amant lucem, ſed tenebricoſa corda amant. Cùm ergo non haberent, quod impingerent diſcipulis Ieſu, præceptorem ſugillant, quòd patereturdiſcipulos negligere conſtitutiunculas, non quòd eas cõtemnerent, ſed (ut Chryſoſtomus ait) quòd rebus ſeriis intenti nonnunquã illas pro nihilo ducerent. Obſerua: non queruntur de omnibus traditionibus, ſed de una duntaxat, nempe de non lauando manus. Obſerua, certa Dei diſpenſatione factum eſſe, ut diſcipuli, communibus, id eſt illotis (commune enim profanum in ſcripturis dicitur, ut Act. 10. cap. apertè docetur) manibus coram cenſoribus iſtis, cibum ſumerent, ſicut & ſuprà, 12. cap. cùm diſcipuli ſabbatho eſurirent, & per ſegetes iter facerent, ut ſic Chriſto daretur occaſio diſſerendi de humanis traditionibus, quæ ad tranſgreſsionem mandatorũ Dei pertrahũt.

Natura hypocritarum.

Diſcipuli an Phariſaicas conſtitutiones contemſerint.

Commune pro profano in ſacris.

Ipſe autem reſpondens, ait illis.

Nolens Chriſtus ferre tam malitioſam de re nihili criminationem, percutit aduerſarios atrociore recriminatione, ceu per antiſtrophõ, hoc eſt uice uerſa in ipſos regerens, quod in ipſum eiaculabantur. Nec reddit rationem, quare diſcipulis permiſerit ſeniorum traditiones negligere, ſed umbone umbonem repercutiens, aliam opponit quæſtionem, ut ſenſim ac paulatim Phariſæi & Scribæ ſibi ipſis rependeant prodita ueritate. Neque enim decẽs neque honeſtum eſt, ut, qui magnis ſceleribus laborant & ſunt obnoxij, examinent eos, qui nulla in re alia accuſari poſſunt, quàm quòd traditiones humanas negligunt. Imò conuenientius eſt, ut refundantur, & ſcelerum ſuorum admoniti cõfundantur. Ideo ipſos Deus hoc loco fortiſsimè retundit.

Iudæos ſuis ipſorum armis conficit Chriſtus.

Quare & uos tranſgredimini mandatũ Dei propter traditionem ueſtram?

Dicite ô Phariſæi, Si diſcipuli mei peccauerunt contrà leges maiorũ ſiue patrum tranſgrediẽdo, quantoperè delinquunt, obſecro, qui diuinam legem præuaricantur? Sed qua fronte me interrogatis? Si iure me interrogatis, cur diſcipuli mei tranſgrediantur traditiones patrum, Ego multò iuſtius à uobis cauſam poſtulauero, cur uos tranſgrediamini legem Dei, ídque propter traditiones ueſtras. Obſerua extenuationem in pronomine, ueſtram: quaſi dicat, Veſtræ traditiones diuinis legibus cedere debent. Aut, veſtram: quaſi dicat, quæſtuoſam, nullo modo pendentem à uerbo, ideo inutilem & perituram. Nam uerbum Dei manet in æternum: &, Omnis plãtatio, quam non plantauerit pater cœleſtis, eradicabitur. Hic locus diſtinguit mandata Dei à traditionibus humanis, quæ Dei mandatis cedunt. Rurſus aduerte. Nõ ſolùm ideo culpat illos, quòd præcepta Dei tranſgrediantur multò facilius, quàm traditionem aliquam ſenioruum: ſed quòd etiam traditionibus ſuis præcepta Dei irrita faciãt. Qua re quid grauius ſceleratiúſve committi poteſt ab iis, qui ſeſe pro miniſtris Dei uenditant? Nomine Dei contra Deum abutuntur: & cùm uelint uideri miniſtri Dei, & gloriam Dei promouere, inueniuntur aduerſarij Dei, cuius gloriam & cultũ ſuis uanis traditionibus uel obſcurant, uel ludificantur.

Tabulæ Moſis, tabulæ fœderis dictæ.

Honorãdi ac iuuandi patẽtes lex naturæ & diuiniſima.

Honor pro penſatione.

Nam Deus dixit.

Chriſtus Deum & præcepta Dei, ſenioribus & ipſorum traditionibus opponit: Eſtque hæc oppoſitio cauſarum & effectuum. Dignior cauſa præfertur indigniori, ſicut & effectus digniores, indignioribus. Græcis dicitur ἐνετείλατο λέγων, id eſt præcepit dicens. ut reſpondeat ad id, quod præceſsit, ἐντολήν, mandatum ſiue præceptum.

Honora patrem & matrem.

Scribas & Phariſæos tranſgreſsionis diuinæ accuſauit. Accuſationem ſequitur probatio, ab exemplo omnium clariſsimo, & de quo nemo Iudæorum, imò ne Gentium quidem, dubitare poteſt, quin ſit præceptum Dei, & illud ſumptum ex tabulis Moyſi, quas Iudæi receptiſsimas, & in ſummo pretio habebant. Quæ & tabulæ fœderis dicebantur, ad declarandum, quòd qui præcepta, in illis inſculpta, tranſgrederentur, fœderis Dei tranſgreſſores dicerentur. Videtur autem ad hunc modum incipere probationem, quaſi dicat: Nónne lex Dei palàm præcipit, Exo. 20. ut quiſque parentes ſiue patrem & matrem, à quibus proximè poſt Deum, uitæ beneficium habet, honoret, foueat, &, ſi neceſſe ſit, alat? Non negabitis, opinor. Ad huius loci maiorẽ explicationem obſerua Græcis legi τίμα quod ſignificat, honorem habe. Verùm, iuxta proprietatẽ Hebraici ſermonis, magis pertinet ad ſubſidium, quàm ad honorem, hoc eſt, ad ſalutationem ac ciuilia illa uitæ officia. Id quod etiam adnotauit in hunc locum Diuus Hieronymus. Præcipit enim Deus, id quod gentilium, quoque legibus cautum eſt, ut liberi parentibus uel ætate defectis, uel inopia laborantibus, uel alioquin afflictis, opitulentur. Ad eundem modum Paulus uſus eſt. 1. Timot. 5. Honora uiduas, quæ uerè uiduæ ſunt. Ac rurſus, Presbyteri duplici honore digni ſunt. Quin & apud Latinos, honor pro præmio gratiáque uſurpatur, quæ pro merito refertur. Et apud Græcos τιμὴ à τίω deductũ eſt, quod quoties in bonam accipitur partem, ſignificat depẽdo ſiue perſoluo. Obſerua: tãetſi Scribæ & Phariſæi circa præcepta prioris tabulæ ſœdiſsimè ac impiiſsimè errarent, tamen Chriſtus accipit præceptum ſecundæ tabulæ, duplici ex cauſa. Prior eſt, ut oſtendat Scribas & Phariſæos grauiſsimè peccare, quia parentes negligant, quorum honorem longè fœliciſsima promiſsione ornauit Deus: & inobedientiam erga illos horribili pœna uetuit. Quibus omnibus contemptis, humanas iſti & ſuas traditiones præferunt tãto præcepto. Poſterior cauſa eſt, ut declaret Scribas & Phariſæos potius uelle exuere humanam naturam, quàm ferre, ut traditiones ſuæ contemnantur. Rurſus aduerte, non dicit parentes, ſed patrem & matrem nominatim, ut illorum memineris, & caſti matrimonij, ac honorabilis connubij. Obſerua: hoc genus hominum non incuſat Chriſtus de minorum aliquorum tem

Universidad de Deusto
Biblioteca

porariorum ac cetimonialium præceptorum Dei, id quod tolerabilius fuisset, sed de primariorum transgressione, nimirum quòd sancta Dei præcepta, in tabulis diuinitus scripta, & ore Dei iussa, suis traditionibus postposuerint.

Et qui maledixerit patri uel matri, morte moriatur.

Hæc pœna immorigeris filiis indicta ex Leuit. 20. cap. desumpta est. Adeò districtè præcepit Deus honorare parentes, idque ita seriò, ut si quis iniurius, etiam uerbo tantùm, sit parenti, morte debeat puniri. Maledicere uerbis quidem fit, sed grauius punientur, qui facto patrem aut matrem læserint.

Vos autem dicitis, Quicunque dixerit patri uel matri, Munus quodcunque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum aut matrem suam.

Philargyria Phariseorũ.

Ac si dicat, Iam componite huic legi Dei de honorandis parentibus, uestram traditionem. Vos, consulentes auaritiæ uestræ, quò, quod subleuandis parentibus erat impendendum, uertatis in lucrum uestrum, docetis populum, quòd melius sit inferre munera templo, & templum donariis locupletare, quibus iuuari debebant parentes, quàm opitulari parentibus egenis. Vos profectò technam & imposturam commonstratis, qua parentibus opem flagitantibus illudant filij. Nimirũ ut ita loquantur patri aut matri, Munus, quod ego filius tuus offero templo, tibi collatum puta. Siquidem non tam meo, quàm tuo, nomine impendo, ut iam non minus tibi impenderim, cùm Deo offero, quàm si in tuam necessitatem insumpsissem, quod enim Deo offertur, summo parenti, rectè collocatum est: ac filij pietas proderit & parentibus. Nam præmium, quod à Deo expecto pro munere, mecum commune habes. Atque hac arte sub prætextu falsæ pietatis, contra præceptũ Dei deseritur pater, vt melius habeatis, ô Scribæ & Pharisæi. Res ad uos redit: adparentes subleuandos, præter uerba, nihil redit. Proinde non simpliciter eos culpat, quòd donaria templi exegerint à populo: sed quòd docuerint ea, quæ templo dabantur, cùm essent Deo data, ideo tẽplo dare longè esse melius, quàm parentibus,

Ecleipsi subinde utitur Christus.

etiã egenis, succurrere: quòd qui tẽplo dederint, dederint simul & parentibus, sed non contrà. Hæc oratio uidetur ἐλλειπτικὴ, id est defectiua, Quicũque dixerit, &c. Ideo aut addendum aut subaudiendum est aliquid in fine, scilicet, benefacit. Videtur locus sic ordinandus: Vos dicitis, scilicet docendo liberos uestros, ut habeant, quod respondeant parentibus, sustentationem petentibus à liberis, Munus quodcunque est ex me, subaudi, Deo dicatum siue deuotum, proderit tibi, uidelicet magis quàm si dicatum non esset templo. Quasi uerò peccatum sit, conferenda in templum propter usum parentum uel retinere, uel non offerre. Et non honorificabit, id est, non adiuuabit patrem aut matrem, sed illis relictis dederit templo hoc munus, quo iuuandi erant parentes. Is filius benefacit. Hæc est doctrina uestra, ô Pharisæi, rectè & ex diametro pugnans cum mandato Dei, de honorandis parẽtibus. Atque hanc ob rem liberi, hoc modo à uobis docti, nõ honorant parentes, quemadmodum honorare debent, & lex Dei exigit, non præcipiens sic templo offerre, sed parentum necessitatibus subuenire. Non prohibet Christus offerre templo. Sed non vult, ut quo releuandi sunt parentes, egestate & necessitate pressi, id offeratur templo, & parentes pro derelictis habeantur.

Et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem uestram.

Et pro ergo.

Nunc concludit Christus, quod probandum sumpserat, videlicet Pharisaica traditione legem Dei irritam fieri, id est, dissolui & conculcari. Vbi obserua iunctionem, &, hoc loco poni pro ergo uel igitur, sicut passim in scripturis accipitur, ut adnotauimus in primum cap. Ioan. Nam per illationem dicit, Hinc consequitur uerum esse, quod mihi probandum sumpsi, uestris traditionibus legem

Dei spurcari & dissolui. Quid magis arrogans & supercilioſum, quàm uestras traditiones anteponere præceptis Dei, & harum prætextu sanctissimum Dei præceptum abrogare? Iniquum erat istiusmodi traditiunculis onerare populum, satis oneratum legis onere. Sed impietatis est non ferendæ, uestris commentis antiquare legem diuinam, cum ipsa natura congruentem. Ista nimirum est uestra, ista fucata religio, quæ nihil est minus, quàm quod uidetur.

Hypocritæ.

Pharisæi & Scribę, hypocritę.

Veritatis solidæque pietatis adsertor Christus, suo illos nomine exspiritus grauitate & autoritate, Hypocritas appellauit, quòd non sint ueræ pietatis hostes nocentiores, quàm inuentores & uindices traditionum humanarum sub prætextu pietatis, cum mandatis Dei pugnantium, ac nihil nisi uanissimi hypocritæ: qui sesto pacto pro uiris religiosis ac Dei cultoribus uenditant: cùm corde sint à Deo quàm alienissimi. Ideo nominatim & palàm uocat illos hypocritas. Quasi dicat, Arbitramini me ignorare, qui sitis, quid quæratis? Habemini pro iustis, & amicis Dei, propterea quòd mundus, solùm iuxta faciem iudicans, audit, quòd in ore uestro multa est mentio cultus Dei. Ego uerò scio, qui sitis. Hypocritæ estis: religiosissimi quidem habitu externo & iuxta faciem, sed quibus animus plenus est liuore, auaritia, impietate, & superbia.

Bene prophetauit de uobis Isaias.

Hypocritę iã olim mũdũ occupârunt.

Testimonium prophetæ Isaiæ Christus adducit, ut plus roboris & autoritatis habeat increpatio & assertio in aduersarios, propter hypocrisim & studium traditionum cum uerbo pugnantium, ostendens hanc hypocrisim non recens natam, sed iam inueteratam, nec iam à se primùm reprehendi, sed reprehensam olim à prophetis, & talem quæ summè displicuerit Deo. Vnde illud προεφήτευσε, non est idem, quod uaticinatus est: sed hoc loco tantum sonat, ac si diceres, iam olim locutus est, iam olim uos arguit. Nec putaueris hanc prophetiam solùm ad eos, qui tempore prophetæ Isaiæ erant, aut aduersus quos Christus hîc inuehitur, dirigi, sed ad uniuersum genus hypocritarum, quocunque tempore fuerint. Non enim hoc loco Christus, ait, Pharisæi rectè de uobis prædixit Isaias: Sed, hypocritæ, bene de uobis, &c. ut intelligatur locus prophetæ non ad quosdam seperatim pertinere, sed in genere ad omnes hypocritas. Bene igitur prophetauit de uobis Isaias. Quasi dicat, Similes estis per omnia patribus uestris, ut quæ in patres uestros Isaias dixit, uobis prorsus conueniant, uideríque propheta posit hoc de uobis uaticinium contexuisse. Nam repudiatis uerbum Dei, quod pater per me ad uos misit: corrumpitis scripturam legis & prophetarum, negligitis legem Dei. Vestras traditiones iniquas certè proponitis populo, & quodam prætextu pietatis ornatis, ut pro diuinis excipiantur. Interim uidemini uobis sanctuli esse, & egregij cultores Dei, cùm reuera sitis hypocritæ.

Dicens.

Euangelistę prophetarũ mentẽ, non uerba, plerũque citant.

Verba prophetæ cap. 29. iuxta nostram translationem sunt, Et dixit Dominus, Eò quòd appropinquat populus iste ore suo, & labiis suis glorificat me, cor autem eius longè est à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis: ideo ecce ego addam, ut admirationem faciam populo huic, miraculo grandi & stupendo. Peribit enim sapientia à sapientibus eius: & intellectus prudentium eius abscondetur. Nulla est in sensu, etsi in uerbis parua sit, uarietas, apud propheram & hunc Euangelistam narrantem locũ prophetæ. Consueuerunt Euangelistæ locũ ueteris testamenti citantes, sensum scribere, non uerba numerare. Satis est recensere, hos Pharisæos laborasse non dissimili hypocrisi, qua laborabant ipsorũ maiores tempore Isaiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.

Hæc est Dei querimonia, qua intelligere potes, & quod sit ingenium hypocriseos, & quàm Deò displiceat. Nam cùm animo sint quàm longissimè à Deo, id est uacui sint timore ac dilectione Dei: sintque toti in eo, ut uel gloriam suã uel quæstum promoueant, tamen uolunt uideri sanctuli, qui summoperè Deum colant: atque ideo omnia instituunt ad externam solùm sanctitatem, & ore nihil aliud sonant, quàm Deum, & cultum Dei, corde interim alienissimo ab omni pietate. Hic locus notat zelum & studium quoddam, sed sine scientia fuisse in his Pharisæis. Ad Roma. 10. Testimonium enim perhibeo illis, quòd æmulationem quidem Dei habent, sed non secundum scientiam. Ignorantes enim iustitiam Dei & suam quærentes statuere, iustitiæ nõ sunt subiecti. Vbi obserua, Apostolum notare in primis zelum sine scientia: deinde finem, scilicet, & suam quærentes statuere iustitiam: idque unde quæso, nisi ex lotione manuum, & similibus traditionibus? Obserua: Cùm meminit cordis & labiorum, subindicat Deum quoque intelligere & queri non adeò de mediocribus hypocritis, quàm de præcipuis, qui perpetuò de Deo loquuntur, quasi ex abundantia cordis os loquatur, cùm tamen animo & spiritu alienissimi sint ab ipsa pietate: nimirum quærentes suam constituere iustitiam.

In Iudæis zelus, sed non secundũ scientiam.

Sine causa autẽ colunt me, docentes doctrinas & mãdata hominũ.

Quia non habent suum cultum in uerbo Dei, sed solùm iuxta externam speciem ipsum curant: ideo ceu inuisum sibi & tãquam hypocriticum Deus damnat, quòd timor sui & cultus apud populum Iudaicum, nihil nisi huiusmodi mandata hominum esset, quibus tandem ex doctrina hominum tantùm adsuescebant. Nam corde non docebantur diuinitus. Ideo præcepta Dei illa externa, quæ de cæremoniis data erant, tanquam humana amplectebantur, iuxta institutionem scilicet sacerdotum & parentum. Id autem est hominibus & non Deo seruire: & cùm sic res habent: homines semper sua commenta adiiciunt. Propterea colunt me sine causa, id est, frustra & sine fructu, quippe qui missam faciunt fidem & charitatem, & omnẽ suam fiduciam collocant rebus externis, sequentes doctrinas, quæ sunt mandata hominum, non fundata in uerbo Dei. Cùm autem Deus suis legibus & uiua fide delectetur, quicunque cultui externo fiduciam adhibent, & neque super hoc iussum Dei, neque promissionem habent, non possunt Deo placere, quandoquidem fide carent. Frustra igitur hoc cultu Deum colere dicuntur. Deus profectò spiritus est, & tales quærit cultores, qui adorent eum in spiritu & ueritate.

Cultus Dei apud Pharisæos qualis.

Et conuocatis ad se turbis.

Cùm grauis illa accusatio Christi aduersus hypocritas Pharisæos tam manifesta esset, ut conuicti tacerent, non enim habebant, quid responderent, nisi quòd forsan inter se tantùm musitabãt, &, ut maleuoli solent, quædam murmurabant. Dominus illos, utpote insanos incurabilésque humanarum inuentionum asserores, & nihil aliud aucupantes quàm ansam calumniandi, reliquit, & ab illis auersus, ad simplicem populum conuertitur: cui hanc controuersiam explanat de lotione manuum, & non solùm de hac, sed & de quauis re externa, quòd scilicet nihil coinquinet hominem, nisi quod à corde malo procedit, ostendens scopum, & summam iustæ legis & sanæ doctrinæ, nimirum huc tendere leges bonas, & hoc conari doctrinam sanam, ut cor rectè sit institutum, rectè sapiat, recta uelit & efficiat, hoc est, ut animi pietas uigeat. Nam uera religio uersatur in interna pietate, in fidei, inquam, uiuæ integritate, ac corde Deum uerè amãte: quibus rectè dispositis, externa quoque uitæ officia ritè consequentur. Nam, ut. 1. Timoth. 4. scribitur, Corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Pietas autẽ ad omnia utilis est, promissionem habens uitæ, quæ nunc est, & futuræ. Obserua, Christum auersum

Maleuolorũ est murmurare.

Scopus legũ bonarum.

Vera religio in quo consistat.

à Pharisæis, ut incurabilibus, & conuersum ad simplicem turbam. ut intelligas, ad doctrinam Euangelij exigi animos obedientes, simplices, candidos, ductiles, ueritatis studiosos, & timore Dei præditos, non autem superbos & quæstuosos, non liuore turgentes: & astutos. Profectò simplicitas, utut rudis, digna est fauore, ergo astutia & uafricies odio digna.

Doctrina Euangelica cuiusmodi animos exigat.

Dixit eis.

Has ad se uocat, & blandè alloquitur, quòd sciat illas accepturas uerbũ, & suam doctrinam illis cordi futuram. Eadem narratur historia à Marco. 7. cap. Habes hic exemplum, ad quos doctor Euangelicus sermonem suum dirigat, quibus doctrinam Euangelij impertiat, & quos debeat derelinquere, tanquã ueritatis hostes.

Audite & intelligite.

In re magna & seria, qualis reuera est, scire & intelligere, quid maculat cor, & quid propriè sit peccatum, Christus turbam attentam parat. Hic locus ostendit Christũ exigere à nobis studiũ ueritatis cognoscẽdæ. Tãetsi autem ignorantes, rudes, & simplices essent hi, & simplices amet Christus, odit tamẽ oscitantiã, ignorantiam crassam, & negligentiam cognoscendæ ueritatis, unde hic rudes docet, ut intelligentes reddantur. Christus hoc exigit non solùm, ut ueritatem audiamus, sed & ipsam intelligamus: hoc est, ut uerbum & aure excipiamus, & cognitum corde ac animo concipiamus, hoc est, sentiamus fide uiua. Christus enim uult in nobis cognitionem ueritatis promoueri. Hæc ut fiant, audiamus Christum dicentem, Audite, &c. Ac si diceret, Audite & intelligite, quàm sint friuola, quæ uobis prescribunt Pharisæi, de minimis anxij, maxima negligentes.

Studium ueritatis cognoscendę requirit Christus.

Non, quod intrat in os, coinquinat hominem: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.

Ad hãc doctrinam uocat omnes Dominus, quòd ad omnes pertineat. Quæ uerò est tam generalis doctrina? Impuritas hominis non est à re externa, tanquam à radice: siue, peccatum non dicitur peccatũ ab actione externa, sed à cupiditate siue ab animo impuro, à quo res externę impuritatem accipiunt, & peccata sunt. Rectè igitur definitum est peccatum à magno illo doctore Augustino, Dictum uel factũ uel concupitum contra legem Dei. Siue, ut hìc dicitur, quod procedit ex ore, hoc est ex corde, contra uerbum Dei, hoc peccatum est, & coinquinat hominem. Non igitur peccatum est, non lauare manus, cùm manducatis panem, & cùm transgredimini traditiones illas Pharisaïcas, quas hypocritæ putant cultum diuinũ. Cùm sint contra uerbum Dei, & à malo & quæstuoso animo. Hypocritæ sunt & iniquitatis doctores, qui hæc docent, præpostero iudicio summam pietatis collocantes in rebus externis, ueluti in lotione manuum, & solùm in externo ciborum delectu, interim ea, quę ad animum spectant, negligentes. Nam cyathos horrent illotos, & animos impuros negligunt: manus & cutem subinde lauant, animum patiuntur omnibus uitiis fœdari. Non quod intrat in os, coinquinat, id est, non tam expendit Deus, quid extra agas, siue quo uescaris cibo, aut quanam re alia utaris, quàm quo animo, à quo pendet bonitas aut malitia actionis externæ. Quare quum cibo interdicto uteris, huius cibi ingressus in os, ex se nõ est peccatum, sed propter animum inobedientem. Procedit enim hæc immissio cibi in os ab ipsa uoluntate mala & inobediente, quæ uim habet imperandi facultatibus & potentiis, localitet motiuis. Vnde actiones illarum potentiarum (ut ita loquar) bonæ uel malæ, à uoluntate bona uel mala dicũtur. Sicut, qui sub lege comedissent carnem porcinam, illi non fuissent immundi propter carnem porcinam, quia creatura Dei bona est, sed propter contemptum & infidelitatem cordis, qua neque credidissent, neque obediuissent uerbo præcipientis. Obserua: coinquinat hominem, hoc est conspur-

Externa declarant, qui sit homo, nõ faciũt hominẽ esse, quod est.

Peccatum quid Augustino.

Animorum scrutator deus.

Voluntas creat peccatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cat hominem, & efficit peccatorem, & arguit impietatem cordis. Porrò eò tendit institutum Christi, ut probet Scribas & Pharisæos esse peccatores, quia suis traditionibus docent & faciunt contra uerbum Dei: contrà, discipulos suos non esse peccatores, quòd manus non lauent, cùm non agant contra uerbum Dei.

Tunc accedentes discipuli eius, dixerunt ei.

Discipuli non intelligentes sermonem sui præceptoris Iesu Christi, dum expectant opportunitatem secreti, & illius declarationem, quòd crederent illi inesse ueritatem, accedunt ad præceptorem, ut eum commonefaciant eius, quod uiderant. Viderant certè Pharisæos ira efferuescere, & inuidia rumpi aduersus Christum, quòd tam egregiè & apertè conuicti & traducti essent. Non audent quærere sermonis explanationem præsente turba. Quare postea Petrus eum domi interrogat seorsum.

Scis, quia Pharisæi audito uerbo hoc scandalizati sunt.

Præceptor bone, non te latet, quomodo Pharisæi isti audito hoc tuo responso, & uerbo de coinquinatione, grauissimè offensi sunt, & ægerrimè uerbum acceperunt, propterea{que} tibi grauem parant calumniam, quòd tu ueluti discretionem omnem ciborum, quam in lege Deus præcepit per Mosen, abstuleris atque confuderis. Nemo haud dubiè unquã diligentius scãdala cauit, quàm Dominus Iesus Christus: hoc est, dicere quidpiã aut facere, quo quisquã posset à pietate & salute uel reuocari, uel impediri: id enim scandalizare est, hoc est, dare occasionẽ ruinæ proximo. Tamen non effugit, quin ex dictis & factis suis impij frequentissimè ipsis scandala obiicerent. Sed id fiebat culpa & malitia impiorum. Et hoc est, quod uocamus in scholis nostris, scandalum passiuum seu Pharisæorum: ut, quòd uirginis Mariæ & Iosephi filius ac Nazarẽus haberetur, quòd humilis esset, peccatoribus conuiueret, sabbatho curaret, se Christum prædicaret, traditionem Pharisaicam & supercilio sam antiquaret. Quid? cuncta ferè dicta & facta eius, Iudæi improbi scandala sibi fecerunt: hoc est occasiones acceperunt suæ malitiæ, unde alieniores sese ab ipso uitæ autore facerent, & ueritati infensiores euaderent. Certè ut Christus in resurrectionem multorum, ita & in ruinam multorum positus erat: nec ulla molestia destitit ab officio & legatione sua, ut ueritas apud electos promoueretur.

Scandalum adferre quid

Scandalum Pharisæorũ.

At ille respondens, ait.

Iesus uolens docere offendiculum improborũ, aliquando ex rebus nihili sumi, & fortiter esse cum suis autoribus contemnendum, dignatur respõdere: ut intelligamus, doctrinam ueritatis propter malos & excæcatos non esse tacendam, neque habendam esse rationem eorum, qui malunt esse hostes ueritatis, quàm discipuli.

Veritas tacẽda non est, quãliber obstrepant eius osores.

Omnis plantatio, quam non plantauerit pater meus cœlestis, eradicabitur.

Singulari allegoria, mutuata à re rustica, confirmat Christus discipulos suos, ne Pharisaico scandalo dimoueãtur à sua doctrina ac uitæ synceritate. Plãtauit pater cœlestis quod è uerbo Dei enascitur, ac Spiritus sancti gratia uirtutẽque irrigatur. Siue, omnis doctrina aut uita, cuius non est autor spiritus, inutilis est plantatio. Non autem plantauit, quod ex hominibus, ut hominibus, profectum, & à uerbo Dei non petitum, spiritu humano & fuco hypocriseos uegetatur conseruatrique. Hæc infirma & inualida est plantatio, eò quòd spiritu caret. Plantatio itaque patris cœlestis est doctrina scripturæ, tradens fidem uiuam in Deum, & dilectionem erga proximum, &, quæ ex his sequuntur, officia uitæ iustæ, opera uidelicet fidei & charitatis. Inuenies interdum in prophetis, plantari aliquos à Domino, pro eo, quod est, per Dominum in suum populum aliquos asciscí & constitui, ut Iſaiæ 5.

Plãtatio patris cœlestis, quæ.

capite. Hier. 2. & 12, & Amos. 9. Quo loco ita per Dominum populo Israëlitico promittitur, Et plantabo eos super terram suam, & non euellentur amplius de terra sua: quam dedi eis, dixit Dominus Deus uester. Sic in regnum cœlorum plantauit quosdam pater, quos nimirum filio ad uitam iustificãdos donat. Offert quidem omnes pater filio, Nam uult omnes homines saluos fieri, ait Paulus. Sed quare non omnes plantantur, & salui fiunt? Respondet Christus Ioan. 3. Et hoc est iudicium (ait) quia dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem. Plantat pater & res & personas per uerbum, quod à personis uult & audiri & intelligi: ut in uerbo (quod manet in æternum) permanentes, non eradicentur, sed cum uerbo uiuãt æternùm. Obserua, unde sit stabilitas uera & solida eorum, quæ in hoc mundo aguntur. Certè si quid est solidũ, ex Deo est. Qui solus dat robur ad persistendum. Reliqua uerò omnia caduca sunt & pereuntia, quòd ex Deo nõ sint. Ex hac ratione Gamaliel sumpsit sibi (ut est in Actis. 5. cap.) quod in concilio sacerdotum respondit, Si est ex hominibus consilium hoc, aut opus, dissoluetur: Si uerò ex Deo est, non poteritis dissoluere. Sensus igitur uerborum Christi est: Quicquid à patre meo non proficiscitur, uel ab eo fundatum & plantatum non est (procedit hæc cõfirmatio à necessario) non habet stabilitatem: caro enim est (nam omne, quod nascitur, aut à carne, aut à spiritu nascitur) ideo radicitus euelletur ac destruetur. Hęc doctrina Pharisaica de coinquinatione & aliis traditionibus, à patre cœlesti neque profecta neque plantata est, sed conficta ab ipsis Pharisæis. Ergo mea prædicatione, & plantatione, debet euelli. His non aduersatur, quod Paulus. 1. Corinth. 3. ait, Ego plantaui, &c. Plantauit Paulus, non solus, sed ut cooperator Domini, qui solus sua bonitate dat incrementum.

Plãtare in sacris.

Quare nõ omnes saluũ fiunt.

Nihil solidũ uerũ aut stabile, nisi à Deo.

Sinite illos.

Dehortatio est à Pharisæis & illorum doctrina atque operibus, Sinite, id est dimittite illos scandalizari, & offendi, ut uelint. Non ego illos, sed ipsi se scandalizãt sua malitia. Ego eò huc ueni, ut testimonium perhibeam ueritati, & falsitatem destruam: ergo mei officij est, quæ sunt ueritatis, semper docere, & falsitates ac uitia redarguere. Si illi propter malitiam & cæcitatem suam, unde profectum accipere debebant, inde scandalum sumere malunt, habeant sibi, nõ est, cur mihi indignẽtur: suo malo pereunt, & in ipsis sita est omnis culpa. Quare cùm iam sacrosanctæ philosophiæ initiati sitis, Sinite illos, nihil rei sit uobis cum fucatis illis Pharisæis, qui talibus traditiunculis promittunt absolutã sanctimoniam, in quibus aut nihil est, aut quàm minimum pietatis. Obserua, in uerbo, sinite, emphasim. Quasi dicat, Cauete quicquam commercij cum illis habere: prorsus excutite à uobis omnem Pharisaicam ciusmodi traditionẽ, ac ne minimũ quidem huius apud uos relinquatur. Sic enim loquimur, quoties significamus, non magnoperè dolendum de lucri occasione amissa & ablata, quoties reiectum ac repudiatum maiori est utilitati, quàm acceptum si esset.

Lucrũ in tẽpore contemnere, lucrum est non pœnitendum.

Cæci sunt, & duces cęcorum.

Causam adducit, cur omittere debent discipuli Pharisæos. Iactant sese doctores, ac duces ad ueram religionem, quum ipsi nesciant, quibus in rebus sit sita uera religio. Sunt ὁδηγοὶ, quos hic interpres uertit duces, proprię, qui commõstrant uiam: ab ὁδὸς uia, & ἄγω duco, siue ἡγέμων, præcedo. Hoc pulchrè quadrat doctoribus, qui ueluti uiã simplici plebeculæ monstrãt. Hi dicũtur cæci, cùm nõ uident Domini uiã, id est, non intelligũt uerbũ Dei. Est proculdubio uerbũ Dei, illustrissima lux, unica & certissima uia, quę ad uirtutes & uitã uirtute Christi in cordibus nostris meis. Ergo qui pro uerbo Dei traditiones similes humanitus inuentas ducit, & docet alios, is reuera cæcus est dux, & dux cæcorum. Dicitur uulgus cęcum, quòd

Verbum dei, una ad uitã uia.

Vulgus cęcũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

rarò sapiat, & ignoret, qua pateat ad cœlos uia, aut quanam ratione placeat Deo. Venit ergo ad doctores, ut discat, intelligat, & rectè sapiat. Aut quemadmodum
Cæci cęcorũ. legimus, cœlos cœlorum poni pro supremo cœlo & extimo, ita fortasis positum est, cæci cæcorum, pro cæcissimis.

Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt.

Cæci ipsi sunt, & duces cæcorum, unde quid aliud expectandum, quàm ut & se, & quos ducunt, in foueam (ut prouerbium habet) dent præcipites, id est, deducant in gehennam? Atque hic est exitus falsæ doctrinæ & seditionis. Hoc adagio,
Cæcus cęco dux, Adag. Cęcus cæco dux, uti licebit, quoties indoctus indoctum docere, inconsultus imprudenti consilium dare conabitur. Discе ergo, sed à doctis: consilium pete, sed à con-
Christus unus imitandus. sultis. Proponamus nobis unicum Christum, aut alios in Christo formatos, quem non solùm, quòd uixit purissimè, imitabimur, sed etiam, quòd ille solus doceat iustam bene uiuendi formam, & uires suppeditet, dum mittit nobis Spiritum sanctum, qui formam mundi in nobis explodit, atque spiritalem & iustam in nobis format. Christus is est, qui tam uerè, perfectè, & perspicuè tradidit sensum legis. Cuius plantatio uiua est, & fructum affert copiosum: vt fieri non possit, quin ij, qui Christo ceu caudici, non inserunt suam plantationem, & aliter interpretantur legem, sint steriles satores, cæci & imperiti interpretes. Quare qui uoluerint fœliciter plantare, & rectam legis sententiam perspicere, ac noluerint in profundam cæcitatis foueam collabi, necesse habent cauere hos Scribas, Pharisæos, & pseudoprophetas, quia ducunt ad interitum. Discamus ex his, nullam esse rationem habendam scãdali, quoties nobis corrupta, & cum Euangelio pugnans, traditur do-
Cadere in foueam, quid. ctrina, sed hanc semper, ut uenenum, esse fugiendã, & doctores, ut doctores mendaciorum, habendos, & ob id contemnendos, & prorsus fugiendos. Quorum iudicium incipit, hîc in conscientiis, & quum feriuntur cæcitate, duratque post hãc uitam in æternum. In quam cæcitatem cadere, & in ea cum impostoribus perire, est in foueam cadere. O mirabile & damnandum hominum ingenium qui immaculatis Dei sermonibus nequeunt lætari, quin potius dolent & rumpuntur maximè suáque figmenta, traditiones, & mendacia illis postpositis annuntiant. Vnde cum suis, quos seducunt, pereunt, nisi, dum tempus habent pœnitentiam egerint.

Respondens autem Petrus, dixit, Edissere nobis parabolam istam.

Cùm in domum uenisset Saluator seorsum à turba, Petrus unà & reliqui discipuli, non planè intelligentes, & nondum sibi persuadẽtes, quòd absque periculo possent negligi eiusmodi constitutiones, cùm à maioribus traditæ essent, non ausi amplius refragari sermonibus Iesu, blandè rogant, ut quod inuolutè dixerat apud populum, de his quæ intrant & exeunt os, hoc est, de esca non coinquinante, dignetur explanare, quòd eis parabolicum intellectúque difficile iudicabatur. Cedit nobis in bonum, quòd Petrus petit explicari sibi parabolam, id est, sermonem, non-
Petrus, os discipulorum. hil mysterij in se continentem. Obserua, Petrum ex consuetudine habuisse, ut pro suo feruore, si qua cum Domino agenda essent, reliquorum uelut os, primus loqueretur, & interrogaret. Quod facit hoc loco, ut docet responsum Christi, qui non ait, Adhuc & tu, &c. sed adhuc & uos sine intelligentia estis, &c. Rursus aduerte, in Petro exemplum animi ueritatis cupidi, & ignorantiam nõ dissimulantis, ad hoc, ut ueritatem ediscat.

At ille dixit, Adhuc & uos sine intellectu estis?

Iesus uolens acuere studium suorum (quos oportebat iam in coniectandis parabolis esse peritiores, & ex aliis alia diuinare) ipsósque reddere ad sua uerba, eorũque intelligentiam attentiores, obiurgatiuncula illos ferit, priusquam parabolam aperiat, dicens, Adhuc & uos caretis intelligentia? ubi uox, adhuc, emphasim habet,

bet. Quasi dicat, Post toties & tandiu iam auditam ueritatis doctrinam, ignoratis sermonem meum? Et uos. Quasi dicat, Vobiscum ago, qui diu uersati estis in meo auditorio, ad quos familiarius sum loquutus, & quibus plura enarraui, quàm aliis, qui illam ita non audierunt, tantúmque occasionis cognoscendæ ueritatis non acceperunt. Adhuc uos caretis intelligentia in rebus iis, quæ pertinent ad causas seu fontes peccati?

Non intelligitis, quia omne, quod in os intrat, in uentrem uadit, & in secessum emittitur?

Christus parabolam accommodat, qui quanuis crassitiem & indiligẽtiam suorum obiurgaret, plenius tamen exponit dissertationẽ illam, qua suprà confutauit Pharisæos, ostendens hominem nulla re externa pollui posse, si animus fuerit integer. Non pro nondum positum est. Græcis enim legitur οὔπω, id est, nondum, Non pro nõdum.
ut respondeat ad id, quod præcesserit, adhuc. Nondum intelligitis, quòd cibus, qui manibus, siue lotis siue illotis, sumptus, intrat in os, demittitur in stomachum, deinde quod crassius est per aluum in secessum reiicitur? Corporalia sunt hæc, nec afficiunt nisi corpus. Animum nec iuuant nec lædũt, nisi si quis abutatur. Si quis autem abutitur, non ciborum, sed abutentis uitio fit. Cùm ergo nihil, qualecunque sit, quod in os hominis ingreditur, cor hominis attingat (in quo omnis immunditia nascitur) sed in stomachum & uentrem mittitur: ac deinde quod superfluum fuerit, & ad nutritionem corporis minus sufficiens, in secessum expellatur, non potest, quicquid hominis est, impurum reddere hominem coram Deo qui non uentris, sed cordis est scrutator & æstimator. Cor non polluit, nisi quod in corde nascitur.

Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.

Discernit Christus inter peccatum & non peccatum, inter iustitiam & non iustitiam. Quæ progrediũtur ex ore, sunt illa, quæ loquuntur homines. Oratio nascitur, non ex uentre, sed ex corde, in quo fontem suum habẽt noxiæ cogitationes, Cor, fons omnium tam uirtutum, quàm uitiorum.
quæ impurum reddunt hominem coram Deo, quòd mandatis Dei aduersantur. Iam mala illa, quæ de ore procedunt, de corde etiam proficiscuntur, ubi & gignũtur, & ea sunt, quæ coinquinant hominem. Sunt enim à mala uoluntate, & ob id impurum coram Deo reddunt hominem.

De corde autem exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, & blasphemiæ. Hæc sunt, quæ coinquinant hominem.

Subiectum ostendit, è quo nascuntur noxiæ cogitationes. Primò omne malum seu peccatum in genere ponit, cùm dicit cogitationes. Deinde aliquot species enumerat. Hæc si non prodeant per os, tamen impurum reddunt hominem, & abominandum in oculis Dei. Si prorumpunt, uelut è putri cloaca pestilens halitus, ut declarant hominem esse impurum, ita contagio afflatúque suo etiam alios in- A corde procedũt hominis
quinant. Hauddubiè hominis mũdicia uel immundicia secundum eam partem considerari debet, quæ præcipua est, id est, secundum cor & spiritum, non secundum corpus aut carnem, quæ est uilior pars hominis. Obserua: Christus coniungit cogitationes & externa facta, ut declaret facta externa non tantùm esse actualia peccata impij cordis, sed etiã cogitationes & adfectus, quales sunt, diffidere Deo, non timere Deum, dubitare de promissionibus Dei.

Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

Quemadmodum lotio manuum ante cibum non sanctificat, ita nec manducare cibum illotis manibus inficit hominem, quum hoc tantùm corporalem quandam

Universidad de Deusto
Biblioteca

inferat immunditiam, nec ad spiritum pertingat. Nec potus, ex illoto calice sumptus, inquinat hominẽ, modò modicè sumas ad usum, non ad luxum. Itidem iusserat illotæ sellæ, nõ conspurcat animum hominis, uti nec lota sella puritatem addit sedenti. Cùm igitur has ineptias & friuolas superstitiones doceant ac seruent Pharisæi: tamen non exhorrent ea, quibus uerè inquinatur animus. Nam benemerenti insidiantur, subornant falsa testimonia, obtrectant famæ proximi sui: & ita suæ consulunt gloriæ, ut inuideant gloriæ Dei, calumniantes opera, quæ illius spiritu geruntur, & attribuentes ipsi Beelzebub, quæ uerè conuicti agnoscunt esse à Deo. Profectò hæc erant illis abominanda, si saperent. At quoniam omnia illis prorsus inuersa erant, ideo habentes manus lotas, iudicant se puros & sanctulos esse, & nihili faciunt, quòd mentem simul ac linguam uariis & horrendis sceleribus corrumpit.

Pharisęorum nefaria religio.

Et egressus inde Iesus.

Ab ingressu in terram Genesareth hucusque, Dominus Iudæos docuit, negligere traditiones hominum, inutiles ac noxias, & colere suspiceréque uiuum, uerum, & æternum uerbum Dei. Item, hominem nulla re externa inquinari, si animus sit integer. Sed praua & indurata gens Iudaica maluit sese oblectare nugis, & sua studia impendere cultui uanitatis, quàm ueritatis. Propterea iusta indignatione commotus Dominus docuit, cæcos illos omittendos, imò ipse relictis illis ad Gentes concedit.

Secessit in partes Tyri & Sidônis.

Iudæos, qui salutaribus Christi operibus indignos sese faciebant, Christus reliquit, ad Gentes concedens: velut ipso facto vaticinans, Iudæos ob superstitionem suarum traditionum expulsuros euangelicam doctrinam, quam Gentes essent percupidi synceritatẽ sibi uindicaturæ. Siquidem Tyrus & Sidon ab idololatris incolebantur. Cùm igitur per uicos & castella, quæ erant circa Tyrum & Sidônem, ambularet, non ut prædicaret (Christus enim minister erat circumcisionis, & missus peculiariter ad oues, quæ perierãt, domus Israël, quare suprà 10. cap. monuit suos, ne in uiam gentium abirent, nõdum enim tempus aduenerat) sed ut lateret. Nam Marcus. 7. ait, Et ingressus domum, neminem uoluit scire, & non potuit latere. Latentem certè fama prodidit. Proinde cùm tempus imminueret, quum Gentes reiectum à Iudæis Christum reciperent: noluit Pater uel tum Gentibus penitus abscondi. Hæc gratia primum oblata est Iudaicæ genti, vt ut inuincibili malitia laboraret, ne queri possent sibi prælatas nationes impias & profanas. Quòd si obieceris illic miracula facta esse: certè multa respondeo non fuisse, ut in Iudæa, deinde non affectata, sed casu oblata, imò Christus propemodum extorta uideri ea uoluit. Tyrus metropolis Phœniciæ quondam insula, septingentis passibus diuisa à continente, mari prælto, sed uix credibili opere, comportatis aggeribus per Alexandrum magnum adiuncta continenti. Hanc urbem Phœnices ante bellum Troianum condiderunt: ubi serui dominos aliquando omnes interfecerunt, præter unum Stratonẽ: cui seruus misericordia pepercit. Igitur cùm inter eos conueniret, ut is Rex esset, qui primus orientem solem, uidisset, reliquis omnibus in occidentem conuersis: Strato delitescens à seruo præmonitus, in occidentem respiciens primus solis radios uidit. Tyrus est in tribu Nephthali, uicesimo fermè miliario à Cæsarea Philippi. Iosue. 19. Isa. 13. Sidon urbs in Phœnicia, situm habens in pulcherrimo continentis portu, ait Strabo, ad mare est sita in termino Iudæ, à Sidone filio Chanaan, condita. Ios. 11. quæ sorte ducta, tribui Aser obuenit, Ios. 19. In has urbes non peruenit Christus, ut diximus, sed in partes Tyri & Sidônis, quas Marcus plenius & significantius exponens, ait, Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis, haud dubiè in Syrophœniciam. Nam trans-libanum quicquid Phœnicię

Christus, ministet circumcisionis.

Miracula apud Gentes quonam modo Christus edidit.

Tyrus.

Serui Tyrij heros occiderunt.

Sidon.

Syrophœnices.

est, Syria circunfundit, eôque terrarum confinio factum est, ut qui iuxta habitãt, uoce cõposita Syrophœnices dicti sint: perinde ut aliis locis sæpè, ceu in Asia Gallogræci, in Africa Libyæthiopes. Et Phœnicia quidẽ fermè maritima est, cõtigua Galilææ, quoadúsque Libano monti approximat.

Et ecce.

Ecce, particula attentionis est, qua vult Euangelista nos admirari studiũ Gentium in suscipiendo Euangelio: proponens in sequenti miraculo duo exempla. Alterum fidei & charitatis in Cananæa muliere. Alterum Philãthropiæ & charitatis in Christo. In hac muliere expressam inuenies naturam uiuæ fidei, Quæ omne bonum sibi de Christo promittit, Quæ non offenditur dilatione petitorum, Quæ non desistit omne bonum à Christo expectare, Quæ non est otiosa, Quæ agnoscit suam infirmitatem, Quæ accipit tandem, quod petit.

Cananęæ mulieris uirtutes.

Mulier Cananæa, à finibus illis egressa.

Cùm rumor latè sparsisset adesse Iesum, cuius fama paulatim glisceus, Iudææ terminos exierat. Ecce mox Cananæa quædam muliercula. Cananæi erant Gentes, quas Dominus iusserat Iudæis eiicere ex ea terra, hoc est, è Palæstina. Hi erãt inter Iordanem & mare Syriæ Syriámque & Arabiam Petræam, Gene. 15. Sed interaliquas tribus remanserant reliquiæ Cananæorum, è quibus erat hæc muliercula, dicta Syrophœnissa, à regione, in qua habitabat. Suprà in Phœnicia fuit oppidum Cana, cuius etiam mentio fit Iosue, 19. Maior cognominata, ad differẽtiam nimirum alterius Canæ, quæ in Galilæa sita est, in tribu Zabulon, atque idcirco dicta & Cana Galilææ & Cana minor, in qua Dominus ex aqua uinũ fecit. Ex maiore autem Cana quæ in Phœnicia est, oriunda erat prodieratque mulier, quam hic Matthæus ab urbe Cananæam appellauit, Marcus. 7. à genere siue gente, Syrophœnissam & Græcam, ubi non oportet Græcam intelligere, pro è Græcia oriundam, sed Græcam, id est, alienam à repub. Israëlis & Ethnicam. Gentilem ergo appellauit Græcam, Apostolicum & eo seculo vulgarem modum loquẽdi imitatus. Paulus enim ad Roma. 1. Iudæos & Græcos sibi opponit, per Iudæos intelligens peculiarem Dei populum, per Græcos profanas gentes quasuis. Cananæa ergo dicta est à Cana ciuitate Phœniciæ. A finibus enim illis egressa est. A quibus: à finibus Tyri & Sidônis, è Syrophœnicia, inquam, in qua erat Cana urbs, unde & illa nomen accepit. Proinde cùm audieris Cananęam, non poteris non memisse iniquissimarum illarum gentium, apud quas etiam leges ipsius naturæ funditus euersæ fuerant, ait Chrysosto. Quod cùm memoria repetieris, uirtutem quoque aduentus Christi diligentius cogita. Qui enim electi sunt, ne Iudæos peruerterẽt, hi adeò ipsis Iudæis meliores fuerunt, ut terminis suis relictis, ad Christum accederent, cùm Iudæi ad ipsos uenientem extruserint. Obserua: Mulier, infirmum uas, & ipsa gentilis, proponitur hic ad confusionem Pharisæorum, hominum sapientum in hoc mundo. Obserua: hæc mulier typum gerit eorum, qui ad pœnitentiam accedunt. Sicut enim illa de finibus gentium idololattrarũ exiuit, ut Christo conciliaretur, ita & necessarium est, ut exeamus è peccatis, & carnis amore, ut Christum adeamus.

Græci in nouo testamẽto pro Gentib⁹.

Gẽtiles olim à Deo explosi, meliores denique Iudæis.

Mulier Cananæa respiscentium typus.

Clamauit.

Fides ex auditu est. Rom. 10. Verbum, rumor, & fama Christi præcedunt fidem erga Christum & inuocationem Christi. Audita igitur fama Iesu, vt Marcus ait, mox mulier illa, alienigena, & scripturarum ignara, &c. Cananæa certò & inducitanter persuadet sibi, Christum esse potentissimum, qui potest & vult facere, quod humiliter & ex animo petitur ab eo. Ideo absque mora, omnibúsque impedimentis animi & corporis posthabitis ilico, fortique animo præteritis, confidentissimè è finibus suis egressa non ad suæ gentis idola, sed ad Dominum, omnis salu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Clamor. Clamare, uiuę fidei effectus.

tis fontem & autorem, festinat: ad quem non est ausa propius accedere, ne impura purum contaminare uideretur, quòd Gentilis & ethnica esset, sed procul clamore miserabili compellat, clamans. Clamor, signum est doloris & angustiæ. Et uerbo clamandi exprimitur studium & fides mulieris. Clamare est effectus uiuæ fidei, quam præmittit Euangelista à Christo posteà urgendam. Ingens spectaculum elamore suo hæc mulier concitauit. Res hauddubiè miserabilis erat mulierem aspicere, tam magno dolore coactam exclamare, mulierem, inquam, & matrem, & pro filia, quæ malè uexabatur.

Miserere mei Domine, fili Dauid.

Confessio Cananęę mulieris, absoluta.

Inuocatio est, qua apprehendit Christum mulier à promissione Dauidi facta, & confitetur eum esse promissum Messiam, id est, saluatorem mundi, unctum Domini. Neque maior, neque grandior, neque planior poterat fieri de Christo confessio. Dominum eum uocat, significans ipsum Deum, & potentissimũ, ideo quòd iuuare possit. Domine, vox est potentiæ. Beda putat, mulierem hanc credidisse Christum uerum esse Deum & hominem: dum enim Dominũ uocat, Deum fatetur: filium Dauidis appellans, hominem agnoscit. Fili Dauid, id est, qui natus es ex semine Dauid secundum carnem, Roma. 1. id est, qui es homo factus. Vnde datur nobis animus facilius adeundi te, qui promissus es Dauidi, quòd uenires, dispensaturus thesauros cœlestes, & ut omnibus benefaceres. Certè hæc omnia includuntur in his uerbis, fili Dauid, quibus illa admonet cum dispensationis tuæ.

Christus apprehẽdendꝰ, non tantum ut Deus, sed ut homo.

Qui Christum in maiestate sua solùm contemplantur, facilè deterrentur, ideo apprehendendus filius Dauid. In hac inuocatione præscribitur nobis forma quædam orandi. In primis apprehendendus est Christus Deus & homo, qui huc propter nos, & ut nos in regnum suum euehat, uenit. Secundò meminisse oportet promissionis de ipso factæ nobis. Vnde in psalmo cantatur, Propter Dauid seruum tuum non auertas faciem Christi tui: id est, promissum Dauidi filium da, in quo placaris. Ipse enim est facies patris placati. Lex uerò, quæ iram operatur, Roma. 7. est facies Dei irati: Nimirum ostendit tibi peccatum, quo apprehẽso, mox uides Deũ iratum tibi, apprehendis infernum, Satanam, te auersum & alienum à Deo, mortem ipsam æternam. 1. Corinth. 15. Stimulus autem mortis peccatum est: uerus uerò peccati lex. Caue in hac facie morari, ne animum despondeas cum Caino & Iuda. Sed fuge ad faciem Dei placati, cum hac Cananæa: & clama, Domine, fili Dauid, miserere mei. Hac priore inuocationis parte solemus laudare & captare beneuolentiã: ut, Omnipotẽs sempiterne Deus: aut, Qui deducis Israel uelut oue Ioseph: aut, Domine Deus, qui cuncta scis & potes, &c. Tertiò apprehendendus est Christus à promissione, qua promisit exauditionem, Ioan. 14. cap. Quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam. Quartò fide statuendũ est firmiter apud se, Christum posse & uelle iuuare petentem in fide, quæ comitem habeat charitatem.

Christus, facies patris placati, Lex irati.

Christus qua dupliciter apprehendẽdus.

Miserere.

Non intrat Serua cum Domino suo in iudicium, sciens, quòd in conspectu eius non iustificabitur omnis uiuens: sed ad misericordiam, ueluti ad anchoram suæ salutis, confugit, dicens, Miserere. En nil nisi misericordiam postulat, hoc solùm petit, ut Dominus respiciat miseriam & calamitatem ipsius: veluti clamans illud Sapientis Eccli. 36. Miserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende nobis lucem miserationum tuarum. Obserua. Hæc non proponit sua merita, sed confugit ad nudam Dei misericordiam. Gentes enim nihil habent meritorum, quod opponant Christo.

Gentes laudant Deum super misericordia eius.

Mei.

Non ait, Miserere filiæ meæ: sed, mei. Quasi dicat, Ego sum, quę isto malo la-

boro, premor & crucior: sicut infrà non dicit, adiuua filiam meam, sed me, adeò insignis erat huius mulieris amor in filiam suam, cuius malum, suum esse dicit. Ita profectò habet ingenium charitatis: ut legere potes. 1. Corinth. 13. 2. Corint. 11. item. 1. Corinth. 12. Discant ab hac matre parentes dilectionem erga liberos suos. Nam ut liberi ex lege Exod. 20. amare tenentur parentes suos, ita uicissim parentes amare debent liberos suos, Isaię. 49. Nunquid obliuisci potest mulier infantem suum, ut non misereatur filio uteri sui? Huiusmodi affectum & compassionẽ habent omnes perfecti homines erga quoslibet Christianos, iuxta illud Pauli. 2. Corinth. 11. Quis infirmatur, & ego non infirmor? Ad hunc modũ hæc mulier dolorem & miseriam filiæ suæ usurpauit, Quasi diceret, Miserere, non filiæ meæ, sed mei. Nam illa mente alienata iacet. Ego uerò, quam sensus morbi nõ fugit, quæ sentiens atque intelligens, insanio, mille uexor ærumnis. Miserere igitur mei Domine. Ego enim infœlix sum, & mœstissima mater. Habes hic, pie lector, ingenium & exemplum ueræ charitatis, quæ eius, quem diligit, calamitatem sibi proprtiam faciat, déque illa non aliter cogiter, doleat, afficiatur, quàm si illi propria esset. Hoc experimur in hac muliere, cuius filia laborat, uexata à dæmone. Vnde maternum mulieris pectus non aliter mœrore atque ingentibus animi dolo ribus conficitur, quàm si ipsa in seipsa, hoc mali pateretur. Et forsan etiam uehementius, quàm ipsa laborans filia.

Verę charitatis imago.

Filia mea malè à dęmonio uexatur.

Didicisti, pie lector, iam huius mulieris fidem opus item & naturam fidei, nimirum, dum audiuisti inuocantem Dominum, & illius misericordiam imploran tem, in quem credit. Cui nunc, quid uelit & cupiat, paucis exponit, dicens, filia mea, &c. Hæc cùm clamaret, non stabat. Nam non erat audax & impudens mulier, fides enim reuerentiam uerecundiãmque habet, sed ad pedes Domini (Marco teste) procumbebat. Ad hunc etiam modum Centurio, Non sum dignus (ait) ut intres sub tectum meum. Mulier item peccatrix apud Luc. 7. cap. non irruit in conuiuium, aut ob oculos Domini se proterua statuit, uerùm stabat ad pedes eius, atergo flens. Præterea fidem Cananęæ ex eo quoque ualidam, uehementem, mini méque frigidam fuisse constat, quòd præter hoc, quòd indesinenter clamabat, non secum filiam suam adduxit ægrotantem, quod Iudæi facere consueuerant, nõ credentes Christum, etiam absentem, aliquem curare posse. Sic adduxerunt cæcum Marc. 8. variósque infirmos Matth. 4. & 9. Paralyticum quoque Luc. 5. Qui Iudæorum mos adeò prænaluit, ut electæ quoque sorores duæ Magdalena & Martha mortuo sibi fratre, dicerent ad Dominum, Si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus. Longè firmior fuit huius fides, quæ non adducens filiam suam, credidit, quòd Christus, etiam absentem, posset curare, imò nec rogauit ut ueniret domum, quemadmodum regulus ille Ioan. 3. sed tantùm clamans ac credens, ait, Miserere mei fili Dauid, filia mea malè, &c. Quasi diceret, sic procumbens ad pedes Iesu: Mi Iesu Christe, qui ad iuuandum homines, filius Dauidis factus es, & te in carnem humanam deiecisti, ut in carne miseris opem feras, peto, ut filiã meam à dæmonio liberes. Hoc enim facto nihil præstabis honestius pro tua persona, officio, & uocatione, ac pro uoluntate Dei patris, qui te in hunc mundum nostra causa misit. Quid præterea utilius facere poteris mihi, quàm ut matri filiam suã (quæ à dæmonio misere agitatur) sanam restituas? Hoc potes, & quod peto facto facile tibi est, quia Dominus es, quia omnipotens, medicus, &c. Obserua hic orationem petitoriam, qua ex necessitate & fide uina, seriò petimus aliquid à Christo, cũ spe certa exauditionis, quam etiam uiua illa fides impetrat. Deinde hic legis formam iustificationis, quæ exigit, ut primùm sentiamus nos egere iustitia, & agnoscamus nostram iniustitiam & peccatum: posteà pœnitentia & fide confugiamus ad Chri-

Fides reuerẽtiam habet & uerecundiã.

Ganança mulier, fide auxerit Iudęos.

Christi officium est misereri.

Oratio petitoria.

Iustificationis forma.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stum petituri iustitiã, quam etiam illa fides impetrat. Rogabis, quomodo factũ est, ut cùm & alij multi eandẽ de Iesu saluatore nostro, quã Cananæa hęc, famã audierint, non tamen sint ipsum sequuti, imò famam illam planè contempserint? Respondeo: Sicut non est opus sanis medico, ita neque qui sani sibi uidentur, tenentur desiderio medici. Hæc autem muliercula adfligebatur, & necessitatem sentiebat, proinde fuit fama illa ei tam plausibilis, qua excita, ilico sequebatur, currens post odorem tam illicibilẽ, Cantic. 1. Itaque oportet Mosen semper præire, qui peccatũ doceat sentire, quò optabilis & chara gratia fiat. Propterea nihil prodest Christus, quamlibet amabilis & optabilis prædicetur, si non homo per agnitionem sui sese deiiciat, & desideret Christũ, iuxta illud ex cantico virginis matris, Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes. Obserua, hanc historiam scriptã esse in consolationem & erectionem miserorum, pauperum, egentium, peccatis pressorũ & abiectorum hominum, ut nõrint quacunque in necessitate, ad quem confugiant, & ubi auxilium & salutem quærant.

Christus qui bus prodest.

Qui non respondit ei uerbum.

Explicat Euangelista probationem & tentationem fidei, qua fortitudo illius elicitur. Mulieri nimirum hîc interueniunt & obiiciuntur impedimẽta potissimùm tria hæc durissima, à Domino exhibita, qui dissimulauit, negauit, exprobrauit. Graues item occasiones, causæque exponuntur, ob quas, nisi solidam habuisset fidem, mulier, à Christo deficere, & Euangelium regni conuitiis onerare potuisset. Iesus ille misericors & exorabilis, qui solet omnibus obuius esse & expositus, quò simul & mulieris constantissimã fidẽ omnibus patefaceret, & Iudæis suã pertinacissimam incredulitatem exprobraret: paritérque doceret nos, quantum ualeant apud Deum continuæ preces, ex humili corde profusæ, adeò contemnere se finxit supplicem ac uociferantem præ dolore animi, ut nec responso illam dignaretur. Non, quòd misericors medicus miserorum preces despiciat, de quo ueracissimè scriptum est, psal. 9. Desiderium pauperum exaudiuit Dominus. Sed ut perseueratiam mulieris nobis semper imitabilem demonstraret, quæ quo magis contemni uidebatur à Domino, eò ardentius in oratione perseuerabat. Adhæc respondere differt, ut discipulorum quoque suorum misericordes animos, ad postulandũ cum ea, prouocaret. Deinde, ut ne daretur occasio Iudæis calumniandi, quòd Gentiles docendo & sanando, ipsis prætulerit. Iudæi enim Cananæos, ceu hostes ueteres & idolorum cultores, habebant abominandos: séque contaminari putabãt, si uel colloquium cum illis commiscerent. Hi gestus Christi, tales erant, quibus uidebatur quasi frustrari uelle omnem mulieris fiduciam, falsámque suam famam efficere: ita ut cogitare potuerit mulier ad hũc modum. Hiccine est ille uir, tam benignus, & omnibus expositus? Siccine responder laudatissimæ suæ famæ? Vbi apparet uel simile aliquid iis, quæ tam multi de ipso mihi narrarunt? Falsi fuerũt, & me quoque fefellerunt. Hostem potius quàm benefactorem se exhibet. Cur non uel uerbum loquitur, ut blandè neget auxilium, si eo indigna sum? Tacet, similis stipiti, & ne uerbo dignatur me, nedum ope sua. Hîc sanè Christus grauem plagam animo mulierculę inflixisse uidetur. Ita incomparabile tormentum est credentibus & necessitatem patientibus, cùm talem se Deus ad preces ipsorum exhibet, similem irato, inexorabilem, atque ueluti abscondentem tam altè suam gratiam, ut nihil aliud iam sentiat orans, quàm nequaquam eum præstiturum, quæ promiserit, sua uerba sua ipsum falsa demonstraturum. Id certè euenerat Israelitis apud mare rubrum, & Iosepho uendito, posteà in carcerem coniecto: & multis aliis eximiis sanctis. Sed quid ad hæc muliercula? Nihil profectò tale meditatur, omnia bona consulit, submouet ex oculis & animo, quod inhumanum & inexorabilem Christum ostendere uidebatur. Fortis manet, nihil hinc mota: in fiducia bonitatis eius,

Domin⁹ Cananæam mulierem, sese abiicientem, quare contẽnere uideri uoluit.

Grauissimũ est pijs, in oratione sibi sese Deũ sentire iratum.

de qua audierat, & quam animo conceperat, perseuerat: nequaquam patitur se ab ea auerti: quanuis repulsa non desistit, sed à tergo sequitur, uociferatur, inclamat lamentabili uoce, Miserere mei Domine, fili Dauid. Sic & nobis faciendum est: uerbo Dei nitamur necesse est, etiam si Deus ipse ac uniuersæ creaturæ aliud, atq; ipsum uerbum prædicat, præ se ferrent. Hoc autem naturæ & rationi humanę ter difficillimum est, sic suspendi, & citra ullum sensum à uerbo Dei pendere, etiam cùm omnia contraria sentit atque experitur. Deus donet nobis, præcipuè in morte, & extremis necessitatibus, talem animum ac fidem.

Nitendũ per tinacissimè uerbo Dei.

Et accedentes discipuli eius, rogabant eum, dicentes, Dimitte eam, quia clamat post nos.

Cùm clamor istius mulierculæ ac fides uiderentur non exaudiri, sed repelli, accedunt discipuli, sua fide & misericordia moti, non dubitantes se exoraturos. Dicunt ei, dimitte eam, &c. Quasi dicerent, Amitte & ablega illam: ἀπόλυον, id est, absolue illam: fine, ut impetrato, quod petit, abeat, rogamus, ut aliquo pacto illi satisfiat. Quia clamat post nos, Aetiologia est, exprimens studium ac fidem in muliere, propter quam rogant discipuli, ut exaudiatur. Videtur autem molesta & importuna fuisse discipulis: vnde Hieronymus ait, Vel importunitate eius carere cupientes, interpellábant pro ipsa. Ex his colligit Diuus Augustinus, discipulos cum præceptore iam in itinere fuisse, & mulierem sequutam, semper clamasse. Qua in re iterum commendatur memorabilis & perseuerans mulieris fides. Tametsi enim Dominus, muliere præterita, proficisceretur, inserit tamen illa se comitatui, & clamat post Saluatorem auxilium flagitans incessanter. Obserua charitatis exemplum in discipulis, qui rogant pro muliere. Consolatorium est, uidere Sanctos pro nobis orare. Quod si hîc fit, quid uetat & à cœlitibus id fieri posse, cùm sint de corpore, cuius caput Christus, & membrorum ingenium sit, mutuò se iuuare? Nobiliores igitur illæ partes corporis iuuabunt nos, imbecillas & infirmas partes, & id uirtute elabente à capite Christo, in quo sunt omnes uirtutes, quæ hoc corpus uegetant & nutriũt. Sed de oratione Diuorum copiosius scripsimus in cõmentariis nostris in Ioannem.

Sancti, qui in cœlis sunt, orant pro nobis.

Ipse autem respondens, ait.

Iesus itaque responsum addit, durius profectò repulsa priore, quò magis ac magis admirabilem redderet barbaræ mulierculæ constantiam ac modestiam, & huius exemplo Iudæis suam exprobraret arrogantiam.

Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt, domus Israël.

Cùm discipuli expectant præceptorem suum faciliorem, experiuntur multò difficiliorem, repellentem, scilicet (ut apparebat, & illi sentiebant) utrorumque & fidem & preces. Neque enim hîc tacet, & in dubio eos reliquit, ut antè, sed planè & prorsus negare uidetur, quod petunt, dicens, Non sum missus, nisi ad oues, quę perierunt, domus Israël. Quis non uidet plagam hanc multò grauiorem priore? ubi non solùm precantis persona repellitur, sed præscinditur simul, quicquid reliquum spei solet esse: nimirum cõsolatio intercessionis aliorum sanctorum & electorum. Vltimum enim præsidium ferè est necessitatem patientibus, ac Dei indignationem sentientibus, ut ad homines pios & sanctos sese recipiant, consilium & opem quærentes, ad quam ferendam illos, uti dilectio poscit, pronos quidem & uoluntarios inueniunt. Quid autem, si hi etiam frustra pios consulunt & orant, & si non exaudiuntur? An non tum res eorum deteriores redduntur ac deploratiores? Qui sic affliguntur, & deserti uidentur, possent quidem Christo omnia illa uerba obiicere, quibus ille promisit se exauditurum precantes. Vt, quum dixit, Si duo super terram consenserint, de omni re, quancunque petierint, fiet illis à patre meo. Item: Quicquid petieritis, credite, & accipietis. Et similia multa. Sed si obiicienti

Sancti, Triarij quidam, & ultimum perfugium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ista, & roganti, quomodo posit suis ipsius uerbis & promissis deesse, ipse respondeat: Ego uerò non desum promissis meis. Non promisi me auditurum quaslibet preces, sed meorum, qui sunt de domo Israël, nó quorumlibet. Quid tum, putas, cogitare poterit cor ita repulsum? Responsum tale fulmen est, quo cor ac omnis fiducia, in mille partes dissecta, comminuitur. Quid enim reliquum fiduciæ et potest esse, qui audit, uerbum Dei, quo uno nitebatur, ad se nequaquam pertinere, sed ad alios? Sed quid muliercula? Ne sic quidē à spe decidit: verbis (quæ de Christo audierat) adeò inhæret, etiam si ui quadam extorquere illa è corde ipsius prior repulsa conaretur, ut non sinat se absterreri, neque inamabili illo priore silentio, neque hoc tam duro responso: sed firma perstat in fiducia, credens sub ista difficultate, quam præ se Christus ferebat, absconditam & repositam sibi adhuc illam gratiam, quam audierat de ipso prædicari. Nondum sustinet hæc mulier, Christum iudicare non benignum, aut posse negare, quam orabat, opem. Hoc ipsum profectò erat, in fiducia fortiter perstare. Huius exemplo, similiter & mulieris viduæ ac mali iudicis, Luc. 18. perseueremus in fide, ut à petendo non desistamus. Portò hæc uerba, Non sum missus, &c. non sunt iuxta literam accipienda. Quasi uerò Christus non fuerit communis Saluator & Iudæorum & Gentium, sed tantum Iudæorum. Profectò constanter credendum est, Christum uenisse in redemptionem mundi, ut omnis, siue Iudæus, siue Græcus, qui credit in eum, non pereat, sed habeat uitam æternam. Et hoc ipsum testatur utrūque testamentum. Hic ergo est sensus uerborum Christi: Quoniam ipse nō solùm Iudæis prædicauit, sed etiam deinceps per Apostolos suos toti orbi. Ad designandum autem Christum ipsum in propria persona apostolum esse Iudæorum, dicit, Non sum missus, &c. Ideóque & plurimùm Iudæis tātùm prædicauit, inter quos miracula operatus est, & cum ipsis est conuersatus: Gentibus autem omnia hæc non item, præstitit, nisi personis pauculis, idque ex aduentitia & accidenti causa, ut ostenderet Ecclesiam suam, in Gentibus quoque fide extruendam, quod apertè etiam Paulus testatur ad Rom. 15. Dico Christum Iesum ministrum fuisse circūcisionis, propter ueritatem Dei, ad confirmandas promissiones patrum, Gentes autem super misericordia honorare Deum. Id ipsum & Iudæis idem testatus est, Act. 13. nempe, quòd eis primùm loqui oportuerat uerbum Dei. Cæterùm quòd ad Christum Gentes quoque pertineant, ipse apud Ioānem. 10. cap. testatur, Adhuc alias oues habeo, quæ non sunt ex hoc ouili: & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, & erit unum ouile, & unus pastor. Collige ex his, hunc uerborum Christi sensum: Non est (inquit) mei officij prædicare, & miracula facere in persona propria, coram Gentibus, sed tantùm coram filiis Israël, quibus, propter electionem patrum & populi, promissionésque, patribus ac semini eorū factas, peculiariter ego missus sum, tanquam eorū minister, prædicator & doctor, ad confirmandas & implendas promissiones patrum: & coram his mihi incumbit prædicare Euāgelium, ipsūmque signis & prodigiis confirmare. Ad Gentes autem post meam passionem, per Apostolos meos salus ex superfluenti Dei bonitate diffundetur. Non ergo sum missus, ut in hac terra gentilium edam miracula. Obserua. Israël interpretatur fortis Deo, nomen, Iacob inditum ab angelo, Gene. 32. Fortis enim fuit in fide: propterea respondit ei angelus, Nequaquam Iacob appellabitur nomen tuum, sed Israël. Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quantò magis contra homines prævalebis? Obserua in hoc responso benignitatem Domini Dei, qui mordacissimos istos canes, lupósque rapacissimos Iudæos, oues appellare non dedignatur. Similiter & reliquos, oues appellat, ad quos. 1. Petri. 2. fit sermo, Eratis aliquādo sicut oues errantes, nunc autē cōuersi estis ad pastorem & episcopū animarū uestrarū. Hi sunt, qui respiscūt, & cū Isaia. 53. dicunt, Omnes nos, quasi oues, errauimus: unusquisque in uiā suā declinauit. Sed de his suprà. 10. cap. & in ca. Ioā. 10. copiosè scripsimus.

Persistendū in oratione.

Christus, Iudæorū Apostolus.

Etiam Gentes ad Christū pertinēt.

Israel nomē quando & quare inditū Iacob.

Iudæi, oues.

Atilla uenit, & adorauit eum.

Quod uerbo explicuerat, hoc est, quòd Dominum seu Deum confessa erat, nūc facto & opere exprimit. Quæ adeò tot repulsis non est defatigata, ut ausa sit etiam propius accedere ad Iesum: Et accidens, inquit Euāgelista, ad genua, adorauit: id est, ad pedes Christi procidens, seipsam abnegauit, & quem potuit, cultum & honorem Christo, ut Deo & uero Messiæ, exhibuit. Res haud dubiè mirabilis. Cogimur reuera obstupescere ad tantam fidei mulieris Ethnicæ constantiam. Toties repulsa redit, nec redit modò, sed sæpius procumbens in terram, adorat. Quàm pauci erant in tota Iudæa, qui uerum illum confitebantur aut etiā credebant Deū? Et ecce, Gentes eum adorant Deum uiuum & uerum. Et obstinata etiamnum hodie gens Iudæorum credere recusat Messiam, (quem etiam adhuc uenturum anxiè, sed frustra tamen expectat) Deum esse.

Iudæi nō credunt Messiā suum Deum esse.

Domine adiuua me.

Non refellebat hæc mulier, quod dixerat Iesus. Sed precibus iteratis, id quod impetratum cupit, postulare non cessat: Domine (inquit) adiuua me, & mihi periclitanti succurre. Hæc oratio ostendit multò maiorem fuisse huius mulieris fidem, quàm illius, qui Marc. 9. dicebat, Si quid potes, &c. dubitabat enim, an posset Christus iuuare: hæc autem mulier constanter credit & confitetur, Christum posse & uelle iuuare, ut ut auxiliari ipse procrastinaret, etsi etiam indigna sit, & nihil dignitatis habeat quod opponat Christo. Ideo constanter pergit in cœpta oratione, & adorat. Obserua naturam uiuæ fidei, quæ non finit se deterreri. Venire & adorare sunt uiuæ fidei effectus.

Mulieris Cananæ fides.

Non est bonum sumere panem filiorum: & mittere canibus.

Tametsi magnus esset huius mulieris feruor, nihil aliud flagitantis, quàm misericordiam: tamen nondum impetrat, quod postulat. Illi nanque proponitur adhuc aliud certamen, longè acrius superioribus, Nimirum ad tam feruentem orationem adhuc Dominus durus & inexorabilis perstare uidetur, & id non citra contumeliam. Iudæos hic, qui patre Deo gloriabantur, filios: Gentes, alienas à religione, canes appellat. Exod. 19. Si audieritis uocem meam, & custodieritis pactū meum, eritis mihi in peculium de cunctis populis. Mea est enim omnis terra, & uos eritis mihi in regnum sacerdotale, & gens sancta. Itaque, quos iam antè ad Apostolos loquens, oues dixerat: nunc, cum muliere uerba faciens, etiam filos uocat. Nomine autem panis intelligit uerbum Dei, miracula quoque, & quicquid in uniuersum saluti nostræ cōmodum est. Propter idololatriam Gentes uocat canes. Quo nomine dici possunt & Hæretici, aliiq; impij iuxta uarias canū proprietates. Siquidem canes uoraces sunt, libidinosi, cōtentiosi, æqualem nō ferunt, &c. Certè canes in scripturis notam habent uilissimorum hominum, quemadmodum uidere licet Ecclesiastæ. 9. & 3. & 4. Reg. 9. Dicit itaque Christus, Non decet neque pulchrum honestúmve est, panem, filiis destinatum, liberis quidèm præripere, & proiicere canibus. Quasi dicat, Mulier, nosti, opinor, quanti tu fias, non tu modò, sed & Ethnici omnes, apud meæ gentis homines. Nam vulgari conuitio appellant uos canes. Ergo si quid tibi conferrem beneficij, peinde me facere dicerent, ac si quis liberis præreptum panem, canibus diuidat. Si ad literam respexeris, uidetur hic Dominus letalem ac supremam inferre mulierculæ plagam, cùm illam canem esse dicit, & indignam, quæ panem filiorum participet: significans (ut uidetur) his uerbis ipsam esse è numero damnatorum & reproborum, qui non sunt filij, sed canes, nullam expectantes cum electis partem. Sed non in hoc sensu uerba ista hæc sunt illi obiecta. Certè erat quidem canis hæc mulier, sed nomine & titulo tenus, quia ethnica genere, tamen filia Abrahæ, & ouis, ac de domo ac familia Israëlis, quia forti & cōstanti fiducia in Christum iam ornata erat. Obserua: Apud

Iudæi, oues, & filij.

Panis pro necessariis ad salutem.

Gentes, hæretici & impij, Canes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marcum legimus, Dominum respondisse, Sine prius saturari filios: Non est enim bonum, &c. In quo responso, nonnihil spei illi dabatur, ac gentibus omnibus, cibum uitæ, & ipsis, sed saturatis Iudæis, donandum: hoc est, fore, ut & ipsi Euangelium regni audirent, & Christo fruerẽtur, postquam Iudæis fuisset prędicatum.

At illa dixit: Etiam Domine, Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.

Adhuc muliercula animum nequaquam despõdet, toties repulsa, & postremò non sine graui contumelia, impacto uidelicet impurissimi canis probroso cõuitio, ueluti scutica, abacta. Tamen neque irritatur neque infirmatur fide, sed subindè semetipsam uincere cõtendens, quò constantius negare uidetur Dominus, eò pertinacius ipsa petere ac impetrare contendit. Nam licet amplecteretur responsum, in speciem contumeliosum, tamen subscribens iudicio Domini, neque recusat canis cognomen, neque Iudæis inuidet honorificum titulum: & dominos etiam eos appellans, quos Iesus uocârat filios. Miro autem, si attẽdas, usa est artificio. Nam ex ipso, quo uidebatur omnino repulsa, arripit ansam, ne posit repelli, adeò ut Christũ illaqueet (adsit reuerentia uerbo) in propriis uerbis. Non inficior, inquit, Israëlitas esse filios, nos canes, sed ideo non sum repellenda penitus. Non enim illis præripio suum panem delicatum, quo uescuntur, accumbentes in mensa patris: hoc tantùm peto, quod Domini nõ solent negare canibus. Oro duntaxat, ut finas canem me esse secundum tuam ipsius sententiam. Cani utique conceduntur micæ sub mensa, id iuris canibus debetur. Mensa filiorum patris tam locupletis, & diues & fœcunda est. Mihi satis est, si contingant micæ, quæ decidunt de mensis illorũ. Quæ mihi donaueris, sanando filiã meã, sunt, ueluti mica, respectu eorum, quæ Iudęis filiis cõfers & operaris. Pie lector obserua mirabilẽ mulieris fidem, in eo potissimum, quòd de bonitate Christi, tam magnificè sentit, ut contulerit illam diuiti mensæ: & quod petebat, comparauerit, aliorum respectu, quæ in se Christi bonitas & potentia habebat, micis, de diuiti mensa cadentibus. Obserua: His uerbis, Etiam Domine, Nam & catelli, &c. uidetur mulier admonere Christum sui officij, quòd ideò uenerit, ut indignos, indigósque catellos recipiat.

Modestia mulieris.

Bonitas Dei, diues mensa.

O mulier, magna est fides tua.

His auditis, Dominus, ut olim Ioseph patriarcha erga fratres suos in Aegypto, non potens amplius bonitatem suã dissimulare, uelut si anxiè laborasset, dilsimulando eam tandiu, & non posset ultrà sese continere, exclamatione cœpit commẽdare fidem mulieris, ô Mulier, &c. Magnam dicit fidem, qua coactus, ac ceu uictus, supplicanti acquieuit: & in uota mulierculæ concedens, facit, ut iam non canis, sed uerè filia Israël existat. Sed enim an magnæ fidei fuit, quòd credíderit seu iudicârit, Iesum, esse filium Dauidis? Non. Nam & diabolus hoc credidit, imò & contremiscit, ut Iacobus ait. Quid ergo hîc est, quod à Christo magnum dicitur, & cum exclamatione commendatur? Haud dubiè ardens per charitatem fiducia in Christum, de impetranda filiæ sanitate. Hæc omnes tentationes deuicit, primò Silentium Christi, quando clamanti nihil respondit: deinde denegationem expressam discipulis rogantibus. Tertiò quando repulsa est, ueluti canis. De hac fide, quæ profectò uiua est, sunt ista Marc. 11. Infrà. 21. Et. 1. Ioan. 5. Hæc est uictoria, quæ uincit mundum, fides nostra. Cæterùm hîc consolationem accipiamus, ac discamus, quàm altè nonnunquam nobis suam gratiã Christus absondat, & quàm minimè iuxta sensum & nostram existimationem de Deo nos iudicare oporteat, sed secundùm uerba ipsius. Nam hîc uidemus, quòd licet difficilem admodum se Christus isti mulierculæ exhiberet, non tamen planè opem negabat. Nã quisquid responderet, licet uidebatur quidem præ se ferre negationem, non tamen erat negatio, sed pendebat, & fiduciæ aditum (licet tenuem) relinquebat. Non enim ad

Credere, res non magni momenti.

Ardens fiducia in Christum cõiuncta cũ charitate, omnia superat.

Verbis Christi nõ nostro iudicio standum.

primam precem respondit Christus, Nolo eam audire, sed tacebat, neque pollicẽs, neque negans opem. Ita ad secundam precem, quæ Apostolorum erat, non ait, Non est de domo Israël, non possum igitur illi præstare, quod petit, sed tantùm ait, Non sum missus, nisi ad oues, &c. suspensa omnia relinquens, & media inter apertam promissionem & negationem. Sic cùm tertiò ipsa orasset, non ait, Canis es, abi, non tibi debetur panis filiorum, sed, Non est bonum sumere, &c. iterũ in dubio relinquens, an canis sit, necne. Nihilominus tamen omnia ista in speciem, magis negationem opis præ se ferebant, quàm ad sperandum prouocabant: re autẽ ipsa, plus in se promissionis & spei, quàm negationis continebant. Imò nihil nisi promissio certáque expectatio opis, sub illo silentio, & quámlibet duris responsis, erat, sed absconsa altissimè, ac penitus occulta: sola negatione foris sonãte. Ex his colligimus ac discimus, quomodo soleat se nostrum cor habere in tẽtatione. Dum enim tentamur, sentit cor nostrum omnia negari, cùm longè secus res habeat. Itaque dum in hoc statu uersatur cor, operæpretiũ est, ut misso suo sensu, auxilij promissionem, altè sub negatione apparente absconditam, certámque fiduciam in uerbum Dei concipiat, & mordicus retineat, Deíque sententiæ, iudicantis nos esse peccatores, subscribat: ut hęc mulierecula fecit. Ita enim euademus, & hac uiua fide uincemus, certóque impetrabimus. Paradigma. Si quando in conscientia senserimus increpationem Dei, pronuntiantis nos peccatores, & indignos regno cœlorum: tunc ibi apprehendimus gehennam, & uidetur actum esse de nobis, si in ea apprehensione manserimus: ibi, si quis artem huius mulieris calleret, caperet Dominũ in suo iudicio, & diceret, Etiam Domine, peccator sum, & gratia tua planè indignus, sed peccantibus remissionem promisisti, neque uenisti uocare iustos, sed, quemadmodum & tuus Paulus ait, ad saluandum peccatores: is profectò efficeret, ut Dominus cogeretur etiam suo ipsius iudicio, eius misereri. Ad hunc modũ agebat Manasses, dum pœnitens, ueniam oraret, uti legimus in eius oratione, scripta in fine. 2. Paralip. Iudicio ille Domini subscribebat, agnoscens se grauissimũ peccatorem: ac ita constrinxit peruicitque Dominum sua ipsius promissione, ut qui remissionem peccati, peccatoribus promisisset, non iustis. Idem & Dauid psalm. 50. Tibi soli peccaui, & malum coram te feci, ut iustificeris in sermonibus tuis, & uincas cùm iudicaris. Si quidem ægrè fert Dominus, & indignationem eius nobis cõciliamus, cùm iudicio eius non assentimur: hoc est, nos non agnoscimus peccatores. Cùm autem Deum iustũ pronuntiamus, nos ipsos peccatores esse fatemur: hoc dum facimus, licebit uti iure quoque peccatorum, quod illis Deus fecit, nimirum orare cum certa expectatione, remissionem peccatorum. Tum datur nõ tantùm micis, more canum, uesci sub mensa, sed filiosfamiliàs esse, & mensę ipsius Dei assidere, atque adeò habere iam Deum ipsum, quantus quãtus est, tibi pro tuo arbitrio deditum. Proinde huc pertinet, quod scriptum est, Cœlum uim patitur, & uiolenti rapiunt illud. Verè uim hîc patitur regnum cœlorum magna huius mulieris fide uiua, qua Christum ceu uictum, uictorem tamẽ in ea uincentem, rapit ad se, & præ magnitudine uiolentiæ audit exclamantem, O mulier, magna est, &c. Porrò, tres in hac muliere leguntur excellentes fuisse uirtutes: Fides, qua credidit, sanari posse filiam suã à Christo, cui se totam fiducia commisit. Secunda est Patientia, qua, toties cõtempta, in precibus perseuerauit. Tertia, Humilitas, qua se nõ canibus, sed catellis cõparat, & humiliter hoc se nuncupari nomine patitur.

Etiam quæ dura ab Deo immittitur, miram suauitatem redolent.

In tẽtatione fiducia ad Deum, mordicus retinẽda.

Ars ualidissima ad impetrandam Dei misericordiã

Manasses quomodo domini misericordiam extorsit.

Peccatorẽ se se agnoscere, ingens ad misericordiam dei præludiũ.

Ius peccatorum.

Christo uis à muliere illata.

Fiat tibi sicut uis.

Verbo medetur, & sanat Christus. Quasi dicat, O mulier, ut accenderem te, & illustrius imitabiliúsque fidei tuæ exẽplum aliis redderem, hactenus dissimulaui erga te bonitatem meam: sed ita fide inuicta stas & urges, ut nequeam amplius illam differre. Cedo fidei tuæ ingẽti, uicisti: habe ergo, quod petiisti. Propter hanc istam tuam fidem, siue, ut Marcus. 7. scribit, propter hunc sermonem, uade: exiit

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fiat, nocula, propria Dei.

dæmonium à filia tua. Hæc uox, fiat, indicat Christi potentiam, habéque affinitatem cum ea, qua dictum est, Fiat cœlũ, & factum est cœlum. Non autem ait, sicut credis, sed sicut uis, quasi dicat (ait Chrysostomus) fides quidem tua maiora, quàm petis, posset impetrare, uerùm tamen, fiat, ut uis. Hoc est, hæc deuotio tam insignis fidei meretur, ut, licet tempus nondum aduenerit palàm edendi miracula coram gentibus, speciali tamen priuilegio tibi concedatur, quod postulas.

Et sanata est filia eius ex illa hora.

Nihil hîc operantur Magi & Aegyptij diuinatores, quorum opera imaginaria, falsa, & uanitatis plena sunt. Certè beneficia, quæ fidelibus à Deo conferuntur, uera sunt. Hîc habes effectum, qui sequitur uerbum & fidem uiuam. Siquidem uerbum creditum, est potẽtia & uirtus Dei, Rom. 1. cap. Prolato enim Dei uerbo, fiat, &c. mox illo ipso in tempore compertum est, filiam mulieris fuisse à dæmonio liberatam. Nam hoc uerbum, fiat, potens est, perinde atque dixisset Christus, Ego impero dæmoni, filiam tuam uexanti, ut quantocius exeat ab illa, nec illam amplius uexet. Tu autem uade in pace: habes, licet diu dilatum, tandem tamen impetratum, quod postulas.

Et cùm transiisset inde Iesus, uenit secus mare Galilææ.

Vnde sit progressus Dominus, Marcus 7. ait, Et iterum exiens de finibus Tyri, uenit per Sidônem, ad mare Galilææ, inter medios fines Decapoleos. Vno igitur miraculo, ad suam Gentem prouocandam in confinio Sidoniorum & Tyriorum facto, & ueluti extorto, Christus in Iudæam sese recepit, ut declararet, se multò propensiorem fuisse in diebus carnis suæ erga populum suum, quàm fuerit erga alienigenas, si modò beneficiis uinci potuissent. Venit autem ad lacũ, qui dicitur mare Galilææ. Cõsolatorium est Iudæis, ita abire Christum ad Gentes, ut tamen redeat in Galilæam, ubi sua sponte, nec prouocatus Iudæorum gratitudine, nec fide, innumera beneficia distribuit, & passim diffundit in omnes.

Christus propensus ad benefaciendũ Iudæis.

Et ascendens in montem, sedebat ibi.

E finibus Tyri regressus, nõ ingreditur urbes, sed per medios fines Decapoleos, id est, ulteriorem regionẽ Iordanis, ad mare Galilææ contendit, ibique, orationis ac quietis gratia, montẽ conscendit. Volebat certè secessu locique difficultate paulatim ad firmitudinem euehere fidem suorum.

Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos.

Non poterat lux, supra montem posita, diu abscondi. Mons, & in monte consessus idoneam occasionem cuiuis ad hanc lucem accedendi præstabant. Egresso itaque Iesu ab oratione, confluebant ad eum multi greges hominum (hæc est potentia uerbi, multos auditores ad se trahentis) adducentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, aliósque, diuersis morbis obnoxios. Hæc congeries infirmorum commendat potentiam Christi medici, qui non solùm unum morbi genus pellere potest, sed etiam uaria. Obserua: Græcis χωλὸς, est claudus, & κυλλὸς, debilis, qui altera manu deficit ad usum, vt prius nomen ad pedis, posterius ad manus defectum pertineat. Irrumpamus & nos ad Christum cum nostris ægrotis, sedentem, non in monte Galilææ, sed ad dexteram patris, nec latere uolentem, sed ubique regnantem multò opportuniores accessores futuri, quàm illi, de quibus hîc scribitur. Hanc generalem malè habentium curationem Euangelista iam antecà aliquoties descripsit, ut suprà cap. 4. 8. 9. 14. In quibus plura de Christi uirtute & bonitate adnotata sunt.

Christ', medicus potentissimus.

Accedendũ ad Christum

Et proiecerunt eos ad pedes eius.

Tam ingens erat ægrotantium multitudo, ut eos abiicerent ad pedes Iesu cum magna fiducia. Verbum, proiecerunt, subindicat non modicam eorum fuisse fidẽ. Si enim

Si enim non credidissent turbæ restitutum iri suis sanitatem, non proiecissent eos infirmos ante pedes Christi. Similiter manifestatur & eorum fides, in hoc, quòd tanto labore cum ægrotis suis ad Christum in montem ascendunt. Nec feruntur quicquam dixisse, sed solùm proiecisse ad pedes Christi infirmos suos: ueluti existimantes satis esse, si adducerentur in conspectum illius, humiles sanè ab ipso gestu magis, quàm uerbis supplices. Consolationis plenum spectaculum, quod ante pedes Christi, summi medici, potentis & uolentis sanare, iaceant infirmi, sicut oviculæ, ante pedes pastoris, ægrotæ ac morbidæ.

Turbæ promiscuæ fides ac fiducia in Christum.

Et curauit eos.

Immemor iniuriæ sibi illatæ antea à Pharisæis, Dominus, ut uidit, & perspectã habuit fiduciam illorum, cùm ex itineris fatigatione, tum ex proiectis infirmis: quantumlibet grauibus, & humano iudicio insanabilibus ac deploratis morbis detentos, potenter sanauit. Hoc beneficio declarat Dominus se esse pastorem illum animarum, fidelem, qui suos pascat, & nunquam deserat. Manifestat item quàm sit in omnes animo propenso, quòdque nostra tangatur afficiatúrque miseria, & prompte succurrat.

Christus ger man' pastor.

Ita ut turbæ mirarentur, uidentes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos uidentes.

Rarum & insolitum factum, ac uires humanas excedens, admirationem parit. Propterea in tam aperta uirtute prodigiorum uidentes simplices turbæ tanta celeritate, tam multos sanitati restitutos, nimirum cæcos celeriter recepisse usum: qui fuerant claudi, ambulare rectè: integros esse membris, qui fuerãt debiles: dæmoniacos curatos, sanatos paralyticos, atque ita alios haud parum multos, tanquam nulli antea fuissent morbo subiecti, perfectè sanatos, nec ullas morbi remãsisse reliquias, uehementer obstupuerunt. Hæc confirmabant doctrinam Christi, & confirmatiores reddebant turbas ad doctrinam Euangelij recipiendam. Atque is unus est in præcipuis fructibus miraculorum, quæ ipsa sunt ceu obsignationes ac sigilla doctrinæ sanctæ.

Miracula, quædam ceu sigilla uinificæ doctrinę.

Et magnificabant Deum Israël.

Alter effectus secutus ad miracula Christi, fuit glorificatio. Glorificare uerò Deũ est ipsi gratias agere, ipsum magnificare, & laudare. Conspectis miraculis mox turbæ dederunt Deo gloriam, cuius solenne erat nomen, Deus Israël (quòd p æci quidè ab Israëlitis coleretur) à quo omnem illã proficisci credebant uirtutem, quam insignis istis conspiciebant, & à quo missum credebant suum Messiam hunc, qui tam potenter uerbo operabatur, quæ secundum naturæ uirtutem erant impossibilia. Obserua: Miracula uisa tibi nihil prosunt, nisi his uisis, surgas altius ad uidendum Deum Israël per fidem, qui talia operatur: & glorifices Deum Israël. Deum ergo Israëlis uocat, quòd Israël Deo esset ueluti peculium, diceretúrque populus Dei. Nam Abraham unum Deum, solum adorandum docuit. Et qui sequebãtur Abrahamum, seu de domo eius erant, unum solum Deum & habebant & adorabant. Audi Israël (inquit Moses) Dominus Deus tuus, unus est. Et, non habebis Deos alienos, Exod. 20. Gentes uerò Deos plures habuerunt. Ideo etiam Deus Israëlis dictus est, quòd in Israële purus esset cultus, non autem inter Gentes. Diuus Augustinus disputat, quare Romani, cùm omnes omnium gentium Deos coluerint, nunquam Deum Israëlis colere sustinuerint. Huius esse rationẽ dicit, quam etiã Socrates alicubi tradit, quòd ille uerus Deus exigat à suis cultoribus solus coli: falsi autem dij perinde atque scortatores, non exigant, ut soli colantur: ideo factum esse ut à Romanis Deus Israël coli nequiuerit. Neque enim illi unius gratia omnes reliquos ut abiicerent persuaderi se siuerunt.

Deus Israël, nomen olim Dei notissimum.

Romani, cæterique ethnici quare christum non cũ reliquis suis diis coluerit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iesus autem, conuocatis discipulis suis.

Quum Iesus intelligeret turbam tertium iam diem hærere sibi, tantóque ardore sequi se quocunque abiret, ut si quid attulissent secum cõmeatus, id iamdudum esset consumptum: multos item periclitari fame, & iter esse longum, nec uicos uicinos aut opida esse in propinquo, conuocat ad se discipulos suos: quorum ministerio populũ uolebat pascere. Vide, pie lector, quomodo gratitudo populi fecit, ut Christus ultro beneficium beneficio cumularet. Summa autẽ sequentis miraculi in hoc consistit, ut agnoscamus, Christum, non solùm animæ, sed etiam corporis curam agere: & eos perire non posse, qui sequuntur uerbum. Ipsúmque hoc miraculo ostendit occasio uictus, sic argumentatur: Hic locus est desertus, ergo impossibile est tot panes, hic inuenire aut parare, ut sufficiant ad saturandam tantam turbam. Nõ absimili argumẽto uisus est uti Moses Num. 11. Vnde mihi carnes (inquit) ut dem tantæ multitudini? Flent contra me, dicentes, Da nobis carnes, ut comedamus. Non possum solus sustinere omnem hunc populum, quia grauis est mihi, &c. Obserua. Hæc oratio defectiua est, supplendúmque est uerbum, comparabimus, aut, inuenire poterimus. Vnde ergo, supple, ememus nobis, panes in deserto, &c. Dictio, tantos, ponitur pro tot. Designat enim numerum & quantitatem discretam. Tantos, id est, tam multos, tam magnum panum numerum.

Verbum Dei qui sequitur, perire nõ potest.

Ratio humana quàm cæcutiat in rebus diuinis.

Et ait illis.

Suo exẽplo Christus hoc loco nobis relinquit formã tractandi fratres infirmos, quam & pluribus uerbis describit Paulus ad Galat. 6. dicens, Fratres, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, &c. Simul & eodem suo exemplo uetat hic Christus, ne statim iudicemus, contemnamus, aut damnemus infirmos fratres. Qua de re & diligenter etiam præcepit suprà 7. cap. Desperantibus igitur discipulis, ut clarius fieret ad patris gloriam, quod parabat ostendere miraculum, rogat discipulos.

Infirmi quomodo ferendi.

Quot panes habetis?

Sciebat quidem, quot panes aderant: sed interrogat, ut occasionem tam exiguam & paruam inculcet diligenter Apostolis diffidẽtibus, & ipsi tenacius postea, moti magnitudine miraculi, uerbo adhæreant.

At illi dixerunt, septem, & paucos piscículos.

Modicam aiunt adesse uictus occasionem, qua ostendunt se adhuc fide infirmos esse, qui tamen sibi persuasum habere debebant, quòd præsente Domino nihil deesse uerbum sequentibus poterat. Sed uide hoc loco Dominum obseruasse media, & non exclusisse oblatas occasiones, ut doceremur non tentare Dominum. Est autem tentare Deum, uelle saturari sine mediis seu occasionibus, à Deo in hoc ordinatis. Sunt nobis (respondent) panes septem, & obsonij paululum, nimirum pisciculi pauci, ut spes nulla sit, uia naturali, unicuique ex turba hac, porrigendi uel micam unam, ut uiuant, cùm hic uictus noster sit nimis tenuis & perexiguus. Facit ad magnitudinem miraculi, & gloriam Dei, quòd discipuli duplici sint usi diminutione. Non enim dicunt, pisces, sed piscículos: eósque rursum non multos, sed paucos.

Tentare deũ vult, qui media ab ipso inducta contemnit.

Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram.

Christus ad miraculum se parans, iubet discipulis, & discipuli turbæ, ut discũbant in terra.

Et accipiens septem panes, & pisces.

Consolatorium est, Christum accipere paucos, ut ex paucis multos distribuat, qui turbæ satisfaciant. Otiosum esset repetere, quę superiore ca. & Ioã. 6. diximus.

Dixit, Misereor turbæ.

Vehementissimum hic Christi affectum exprimit Euangelista, indicans, nos habere regem, qui suorum miseria tangatur. Suprà. 11. cap. Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, &c. Hebr. 5. Non enim habemus põtificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, &c. O si nos Christo ardenter adhæremus, haud dubiè eundem misericordiæ & bonitatis affectũ in ipso experiemur. Nihil esset, diffidendum, ne non prouideret nobis, qui etiam non rogãtus, dicit, Misereor turbæ.

Christũ tangunt calamitates nostræ.

Quia triduo iam perseuerant mecum.

Aetiologia est commiserationis, à circunstantia temporis, unde consurgit necessitas, propter quam Christus miseretur. Verbo perseuerandi ostẽditur studium turbę erga uerbum. Et uox, mecum, emphasim habet. Vt audiat (inquit) turba uerbum meum, iam triduum magna patientia, in loco deserto, consumpto etiam allorum uiatico, sustinet, cupida uerbi mei.

Et non habent, quod manducent.

Corporalis necessitas huius turbæ, à Christo exaggeratur. Et non habent, quod manducent. Miseria omnium maxima est, ubi deficit occasio, qua possit adhiberi necessitati remedium. Magna est tentatio, rerum necessariarum penuria. Statim enim, si abest uictus occasio, desperat caro, non item fidelis.

Fame perire, miserrimum

Et dimittere eos ieiunos nolo.

Consolatorium est, Christum, nolle dimittere turbam ieiunam. Hæc audiant, qui rerum penuria premũtur, discántque, quid à Christo sperare & petere debeãt. Obseruent, Christum non dixisse, si dimisero eos ieiunos: sed, Nolo, eos ieiunos dimittere.

Ne deficiant in uia.

Aetiologia à periculo sumpta, cur non uelit Christus dimittere turbam ieiunam: ne deficiant (inquit) in uia, prolixiore, quàm ut à ieiunis peragi possit. Et habes hoc loco, quomodo bonitas dilectionis & misericordiæ adiunctam habeat prudentiam, & cautionem futuri, cùm non solùm præsentia curet, sed & imminentis miseriæ rationem habeat. Sensus uerborum est: Nolo famelicos à me dimittere, ne fortè, si ieiuni, miniméque cibo refecti abscedant, in uia eos cõsequentes destitui uiribus, præ cibi defectu, simul & labore itineris, antequam domum perueniant, aut diuersoria inueniant, ubi uictum sibi comparent. Expressè hic admonemus, Christum, suorum maximam curam agere. Ex superioribus, item colligere possumus populi fidem qui hoc habuit, ut parum iuxta hoc seculum prudens fuerit, nimirum qui sine commeatu tam prolixo itineri sese commiserat: deinde eorum duo perseuerat. Tertiò nec sic cedit, nisi dimissus. Verùm succurrit prudentia Christi.

Bon' qui est, is etiam est prudens.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et gratias agens, fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo.

Posteaquam sublatis in cœlum oculis, gratias egisset, id est, benedixisset, & patrē laudasset, de cuius benedictione & munere præsentes illi panes processerant, & cuius liberalitate pascenda erat turba, cœpit frangere panes illos, & discipulis, distribuendos turbæ, dedit. Hæc docent uictum benedictione Domini augeri, non nostris laboribus. Ipse enim solus est, qui incrementum dat. Laboribus nostris plantamus & rigamus, sed Deus benedicit laboribus nostris, & rei plātatæ dat incrementum. Ille enim, cùm aperit manum suam, adimplet & omne animal benedictione. Hìc docemur, antequam Dei dona contrectemus, benedictionem & gratiarum actionem præmittere, & ne contingamus, quod nō prius fuerit gratiarum actione sanctificatum.

Non labore nostro, sed Dei benedictione crescunt & augētur quæ ad uictum faciunt.

Et comederunt omnes, & saturati sunt.

En effectus potentiæ Christi: modica quidem erat uictus occasio, tamen non solùm omnes comederunt, sed etiam saturati sunt. Quid enim iuuisset comedere, & non saturari?

Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.

Abundans & copiosum fuit hoc conuiuium, cui Christus benedixit largiter. Sic nobis danda est opera, ne saturati, sinamus perire fragmenta, hoc est, ne abutamur iis bonis, quibus donauit nos Christus, ad luxum & dilapidationem. Hoc enim est grauissimum peccatum, quod aliquando accusabunt, & quotidie accusant creaturæ Dei quæ nostrum abusum ferre coguntur.

Perit, quod in luxum impenditur.

Erant autem, qui manducauerunt, quatuor milia hominum, extra paruulos & mulieres.

Vt certus ille numerus septem sportarum, ita & hic quatuor milium hominum exaggerat potentiam Christi.

Et dimissa turba, ascēdit in nauiculam. Et uenit in fines Magedan.

Iesus, tam insignibus miraculis in monte editis, quibus accensa est turba ad excipiendam doctrinam ueritatis, statim à se illam dimisit iussitque abscedere ac reuerti in propria. Ipse uerò conscensa nauicula, uenit in fines Magedan. Hęc ciuitas est inter stagnum Genesareth, siue mare Galilææ, & Thabor montem sita.

Magedan.

Interpretatur autē turris, uel magnitudo. Obserua. Frequēs est scripturis dicere, in partes, siue fines, quando loca significantur uicina, ut paulò antè & in cap. sequenti, in partes Cæsareæ Philippi, pro qua dictione Marcus expressè ponit, in uicos uel castella Cæsareæ Philippi.

In parteis.

CAPITIS DECIMISEXTI

Epitome.

Cœlestē signum Pharisæis negat Christus, & illorum fermentum docet cauendum. Deinde discipulis, post expressam de se confessionem, suam prædicit passionem.

CAPVT DECIMVMSEXTVM.

Et accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducęi, tentantes: & rogauerunt eum, ut signū de cœlo ostenderet eis. At ille respōdens, ait illis: Facto uespere, dicitis, Serenum erit: [a] rubicundum est enim cœlum. Et mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Hypocritæ, faciem quidem cœli diiudicare nostis: signa autem temporum non potestis? Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Ionę prophetæ. Et relictis illis, abiit. Et cùm uenissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere. Qui dixit eis, [b] Intuemini, & cauete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum. At illi cogitabant [c] inter se, dicentes: Quia panes non accepimus. Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis inter uos, modicæ fidei, quia panes nō habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum & quinque milium hominum, & quot cophinos sumpsistis? neque septem panum & quatuor milium hominum, & quot sportas sumpsistis? Quare non intelligitis, quia non de pane dixi uobis, Cauete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum? Tunc intellexerunt, quia nō dixerit cauendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæorum. Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogauit discipulos suos, dicens, Quem dicunt homines esse filium hominis? At illi dixerunt: Alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij uerò Ieremiam, aut unum ex prophetis. Dicit illis Iesus: Vos autem quem me esse dicitis? Respōdens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus filius Dei uiui. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hāc petram ædificabo Ecclesiam meam. Et portæ inferi non prævalebūt aduersus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris super terram erit ligatū & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis. Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Iesus Christus. Exinde cœpit Iesus ostēdere discipulis suis, quia oporteret eum ire Ierosolymam, & multa pati à senioribus & Scribis & Principibus sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere. Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens [d]: Absit à te Domine: non erit tibi hoc. Qui conuersus, dixit Petro [e]: Vade post me [f] Satana, Scandalum es mihi: quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea, quæ hominum. Tunc Iesus dixit discipu-

[a] Rubicundum est] rutilat uel rubicundat.

Signum de cœlo petunt Pharisæi. Matt.8.b. Luc.12.g.

Ionæ 1.a.

[b] Intuemini] animaduertite.

[c] Inter se] secū.

A fermento Pharisæorū cauendum. Matt.8.b. Luc.12.a.

Inter, intra. Sup.14.c. Ioan.6.b. Supr.15.d.

Fermentum pro doctrina

[d] Absit] propitius esto tibi.

[e] Vade] abscede.

[f] Satana] aduersarie.

Opinio populi de Christo. Matt.8.c. Luc.9.c.

Apostoli fatentur Iesum esse Christū promissum. Christus, filius Dei. Ioan.6.g.

Fides à Deo.

Petra.

Claues.

Ligare. Soluere.

Apostolis Christus prædicit mortē suam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Abnegatio sui & crux. Marc.8.d. Luc. 9 g. 14.f 17.g. Ioan.12 d. Perdere animam. Christus iudex. Roma.1.a. Marc.9.a. Luc.9.c. Act.17.g.

lis suis: Si quis vult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam & sequatur me. Qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam. Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam. Quid enim prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? Filius enim hominis uenturus est in gloria patris sui, cum angelis suis, & tunc reddet unicuique secundum opera eius. Amen dico uobis, sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec uideant filium hominis, uenientem in regno suo.

Et accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi.

Veritas nunquã sine hostibus.

NOn contentus Euangelista scripsisse doctrinam, & narrasse miracula Christi, proponit aduersariorum incursus & tentationes, ut doceat, tùm quòd ueritas suos semper habet aduersarios: est enim peregrina in terris: iam inter extraneos facile est inimicos inuenire: tum quòd aduersariorum insultus plurimum ad confirmandam ueritatem faciunt. Ab ipso statim principio suæ dispensationis Christus, atque mox à baptismo habuit impiorum caput Satanam tentatorem. Cuius discipuli Scribæ & Pharisæi cum Sadducæis & Herodianis ab illo tempore aduersati sunt Christo, adeò ut inter primam Satanæ tentationem & passionem Christi, si diligenter hãc Euangelistam legeris, reperias quindecim uehementes incursus ac tentationes à Scribis & Pharisæis aduersus Christum factas, in quo numero hæc præsens nona est. Pharisæi, qui religiosissimi putabantur, & Sadducæi, id est sancti & iusti, ut tum putabantur, secta quidem dissidentes, sed ad insidias struendas Iesu, concordes, accedunt ad Iesum. Certè magnoperè facit ad scandalum, si doctrinæ cuidam reluctentur, qui in populo doctores & sanctiores habentur. Iã si uita Christi aliud non est, quàm uitæ nostræ institutio, quis non uidet uitam nostrã esse perpetuam militiam super terram? Christus enim perpetuò accinctus, stat in procinctu militiæ. Et nunc quidem conflictatur cum Pharisæis, mox audit minas Herodis, iterúmque insidias tum Pharisæorum tum Sadducæorum experitur. Proculdubiò enim nescit uel uicta silere, aut à persequutione interspirare impietas. Quare nemo piorum, quandiu in hoc mundo uersatur, polliceatur sibi tranquillam hîc securitatem. Nam quem diligit Deus, hîc castigat: & quem probatum cupit, cum afflictionibus uariis exercet. Observa: Impietas perpetuò secum pugnat, præterquam ubi illi cum pietate est negotium.

Quam sæpè Pharisæi molesti fuerint Christo.

Christi uita, atque ideo quoque nostra, militia super terram

Impietas nescit, uel uicta, silere.

Impietas semper à se dissidet, nisi cùm pietatem impugnat.

Tentantes.

Finalis accessionis causa, non ut discerent, sed ut tentarent: quia nulla iusta de causa experimentum quærebant uirtutis Christi. Legimus Sanctos signa à Deo petiisse, sed ut certi redderentur de ipsius uoluntate, cui cupiebant sese dedere. Sic Gedeon Iudic. 6. Sic Ezechias 4. Reg. 20. aç alij, Deum timentes, signa à Deo petentes, animo prophano & contemptore Dei, ut tentiæ duntaxat, qua uel iuuentur secundum carnem, aut qua se per impiam curiositatem oblectent, experimentum facere uolunt: & externis miraculis de ueritate uerbi certi fieri cupiunt, non in hoc, ut recipiant uerbum, aut, connectantur per uerbum, sed ut uerbo illudant, & tentent Christum. De tentatione supra 4. cap. & in 1. cap. Iacobi scripsimus.

Quo animo sancti à Deo signa petierunt: Quo impij.

Et rogauerunt eum, ut signum de cœlo ostenderet eis.

Impij signa requirunt, prætexentes suam simplicitatem, uidelicet, quòd non-

dum plenè instituti sint, quòd metuant, ne sibi fiat fucus: proinde se signa ex fideli religionis cura requirere, certè ne seducãtur. Enimuerò audiuisses hic Pharisæos & Sadducæos ita Christum compellare, Salue Nazarene. Nos miro tenemur Messiæ desyderio, & expectamus ipsum iam multis annis, nec aliud perinde habemus in uotis, quàm Messiæ aduentum: ideò prorsum te non grauatim reciperemus, ô Iesu, si certò constaret nobis te illum esse Messiam uerum, quem promiserunt prophetæ. Quia ergo uides nos tuæ doctrinæ sitientissimos, dociles, & promptos auditores, agè erudito & doceto nos. Hactenus licet per te multa edita sint signa in his locis inferioribus, dum cæcis reddidisti uisum, mutis loquelam, & claudis gressum rectum ac solidum: dum dæmoniacos liberasti, paralyticos curasti, paucis panibus multa milia satiasti, aliàque huiusmodi, omnia tamen, quæ uidimus, signa, terrena sunt, & hic agũtur in infimo mundo: propter quòd signis aliquot supernaturalibus, & è cœlo petitis, aut in aëre expressis, ostende te illum esse, quem multi credunt, & qui uideri uis. Agedum huiusmodi signis confirma mentes nostras, vt credamus tibi. Hoc præstitit noster Moses, qui de cœlo fecit descẽdere mãna. Hoc Elias, qui ignẽ. Obserua. Extremæ impietatis & malitiæ est, nõ esse contentũ uerbo, & internis miraculis, quæ operatur uerbũ in cõscientiis. Rursus magnę temeritatis & impietatis, præscribere Christo signa, quę tantũ exigit ratiõ humana, credẽs quod uidet, prætereà nihil. Ergo temeritatis & impietatis arguendi erãt hi impostores & rogatores, qui nõ urgebãt Christũ syncero animo, neq; doceri aut credere cupiebãt, sed calumniandi, accusandíque occasionẽ solùm quærebant. Ideo ait Euangelista, Tentantes rogauerunt, &c. Quibus si acquieuisset Christus, & è cœlo signa dedisset, hi maximè ac primi protinus clamassent, uirtute Satanæ illa facta esse. Et hoc ipsius docendi genus esse deceptionem, impostură, & meram impietatem.

Pharisæi, temerarij & impij.

At ille respondens, ait eis.

Iesus, cùm animaduerteret post tot edita miracula istos adhuc in sua perseuerare malitia, adeò scilicet dolebat illorum deploratam cæcitatem, ut ingemuerit spiritu, ait Marcus 8. cap. Sciens ergo, quòd uanitate ducti, signum è cœlo peterẽt, non respõderet eorum calumniis, sed exprobrat illis cæcitatem & stupiditatem, qui ex signis præsentibus scirẽt aut serenum cœlum futurum, aut pluuiam proximam: Et tamen ex tam prodigiosis signis & miraculis, Messiæ tempus, à prophetis prædictum, nollent agnoscere, tantus stupor illos occæcauerat.

> Facto uespere dicitis, serenum erit, rubicundum est enim cœlum: & mane, hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli diiudicare nostis, signa autem temporum non potestis?

Hac concione Christus vult docere, Pharisæos, Sadducæos, & reliquos huius ingenij homines, non esse simplices aut imperitos, quemadmodum prætexebant, ipsi, sed merè malitiosos & hypocritas. Quapropter dicebat, Non estis adeò simplices & stupidi, quin habeatis notitiã signorũ cœlestiũ, nouilunij, plenilunij, eclipsiũ, solstitij, & si qua sunt huiusmodi: facto enim uespere, seu cùm aduenerit uespera, ex inspectatione dispositionis cœli siue aëris, prædicitis atq; cõcitis, futurã esse serenitatẽ, quod ita coniicitis ex rubore cœli, significante uapidũ humorem interdiu, ad infimam, non ad mediam regionem aëris, calore solis eleuatum. Aduentante igitur noctis frigore, uapor humidus non permittitur altius ascendere, sed noctu in rorem commutatur, & sequitur serenitas. Quòd si uerò cœlum appareat præ rubore triste, signum est, multum uapidi esse humoris inter nos & solem, qui præcedenti nocte non est conuersus in rorem. Calore igitur ascendentis solis altius trahitur, & in pluuiam mutatur. Faciem ergo cœli diiudicare nostis,

Vade facilis coniectatio sereni aut pluuij temporis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hoc est, causas istas physicas nouistis, quæ sunt uobis vulgo pluuiæ & serenitatis nota argumenta. Signa autem temporum non potestis: id est, Si ea uobis est facultas, ut ex unico signo possitis iudicare de futura tempestate, certè & est uobis facultas cognoscendi signa huius temporis, si vultis: & quomodo signa istorum temporum non agnoscitis? Quæstio est, an sim Messias, missus in hunc mundum? Vos ex tam tenuibus signis cognoscitis, quid sit futurum in cœlo: quare ex tam efficacissimis & apertissimis signorum tantorum (quæ hactenus mundo palàm ostendi) argumentis non colligitis, quis sim ego, aut unde uenerim, & quale sit tempus istud nouum, & insolitum, quod tantis & fulget miraculis, & gaudet beneficiis? Sed quæ est hæc præpostera sapientia, quòd de naturalibus quibusdam argumentis, tam diligenter & exactè de futura aëris tempestate iudicetis, & tamen interim tam oscitanter obseruetis ea argumenta, quæ certò ostendunt uobis, Messiam aduenisse, & tempus illud adesse, ad quod oracula prophetarum, de aduentu Messiæ respexerunt? Prophetia enim patriarchæ Iacob, Genes. 49. qua dictum est, Nõ auferetur sceptrum de Iuda, donec ueniat, qui mittendus est, siue Silo, id est Messias, iam completa erat. Implebantur & hebdomadæ Danielis. Prophetia item Isaiæ. 35. Ecce Deus uester ueniet (inquit) & saluabit uos, tunc aperiẽtur oculi cæcorum, & aures surdorum reserabuntur: tunc saliet, sicut ceruus, claudus, & in laudem prorumpet lingua muti, &c. Sed & Elias, qui Ioannes Baptista officio fuerat, iam aduenerat, & præsentiam Messiæ testificatus fuerat. Quæ igitur hæc est ignauia, quæ impictas, & quis diuinarum rerum contemptus, quòd tam sollicitè inquiritis in futuram aëris tempestatem, & non inquiritis, quid hoc tempore, è uestra uera salute futurum sit? Videte qualia sint uestra tempora, ô Pharisæi. Cæci uident, surdi audiunt, muti loquuntur: ac inde colligite, uenisse Deum in mundum, adeòque me esse illum Deum, qui in mundum uenturus erat. Nam ego omnes omnium infirmitates curo, & omnia illa impleo, quæ prophetæ impleturum prædixerunt Messiam. Id quod negare nõ potestis. Rectè igitur hypocritas illos uocat. Nam & quidam textus ueteris codicis habet, Hypocritæ. Faciem ergo cœli, &c. Quia signum de cœlo quærebant, quasi tenerentur cura agnoscendi regni Dei, cũ longè diuersum agerent, rectè uocat eos hypocritas, id est, aliud agentes, & aliud simulantes, homines subdolos, & uersipelles. Quasi dicat, Hypocritæ estis, qui uicti in conscientiis, simulatis uos non uidere & cognoscere, quæ tamen maximè uidetis & cognoscitis. Tantum in uobis animorum malitia cæteris animi dotibus præponderat. Obserua. Nõ reiicitur hic sobria rerum naturalium cognitio, neque scientia rerum cœlestium, quam astronomiam uocant. Hæc enim donũ Dei est, in hoc collatum, ut ex cognitione rerum uisibilium, & admirabilium obseruationum astronomicarum assurgamus in cognitionem & admirationem inuisibilium Domini Dei nostri quemadmodum Paulus ad Roma. 1. docet. Est autem considerandum, quòd opera Dei sunt duplicis rationis. Primùm quædam sunt certi cursus ac status, ut sol & luna, dies, nox æstas, hyems, ignis, aqua. Horum ratio possis obseruari ad usum uitæ humanæ. Deinde quædam sunt incerti cursus, ut pax, copia annonæ, sanitas mortalium, bella, &c. quæ pendent à secreta & libera prouidentia Dei, non ab astris. Itaque ex hoc loco non possunt defendi prognostici illi libelli, qui passim uenduntur, quoniam magnus est in eis abusus, maximè apud usurarios, ut magnates taceam, qui plerunque prognostarum consiliis frequentibus mendaciis utuntur.

Iudæis facilè fuit cognoscere Messiã aduenisse.

Cognitio rerum naturalium ac cœlestium, magni pendenda.

Opera Dei duplicia

In prognostas nostros.

Generatio mala & adultera signum quærit, & signum nõ dabitur ei, nisi signum Ionæ prophetæ.

Dictio Hebraica hikkes, respondens huic, generatio mala, significat contrarió rectí & plani, hoc est, incuruum, distortum, gibbosum, quódque non eodem te-

nore est tractúq;, sed planè nũc illò, nunc aliò auersum ac reuersum. Prauitas ista impiorũ est subdola, astuta, incurua, ac miris modis peruersa quædã iniquitas & malitia. Hæc prauitas nunquã satis agnoscitur, quòd multiplex sit, uaria, & subdola, iuxta illud Hierem. 17. Prauum cor hominis & inscrutabile, quis cognoscet illud? Hinc fit, ut res sit omnium difficillima, corripere istam prauitatem humani cordis. Exemplo sit hodie incredibilis illa in fœnerando astutia, obscuritas & uarietas, quam nemo satis deprehendere poterit, de qua gloriantur etiam homines planè peruersi. Adulterã uocat generationem, quòd recesserit à Deo, legitimo marito, quemadmodum in cantico Moysi Deuter. 32. dicitur: Hæccine reddis Domino Deo tuo populе stulte & insipiens? Deum, qui te genuit, dereliquisti, & oblitus es Domini creatoris tui. Aut dicuntur generatio adultera, id est, filij adulterini, filij nothi, paternæ probitatis haudquaquam imitatores, & à paternis moribus degeneres. Sensus uerborum est, Vos ex uno signo pronuntiatis futuram serenitatem. Et uos, uos, inquam, qui tenetis scripturas, uidetis, quæ gerantur: & ex tot signis, quæ quotidie uidetis, non vultis intelligere id quod adest? O nationem prauam & adulteram, longéque degenerantem à maioribus suis, quorũ titulis se uendicat: Subdolè quærit è cœlo, quod calumnietur: sed olim illi dabitur, quod horreat, non, quod carpat. Interim non dabitur illi signum, nisi è terra, quod frustrabitur omnes illorum conatus, cùm uiderint rediuiuum, quem putabãt extinctum ac sepultum. Prodigiosum illis uidetur, quod accidit Ionæ prophetæ. Dabitur illis simile signum, sed admirabilius. Hoc sermone satis obscuro significabat Dominus Iesus, se prius occidendum ac sepeliendum ab illis (quem illi nihil aliud existimabant esse, quàm hominem) ac mox diuina uirtute reuicturum. De hac concione uide suprà cap. 12. ubi eadem tractauimus.

Cordis humani prauitas.

Iudæi, generatio adultera.

Iudæi postulantes signũ è cœlo, acceperũt è terra

Et relictis illis, abiit.

Aliquando Christus aliò secesit, inuisendi gratia, ad quos ibat. vt, quum dixit, Oportet me & aliis ciuitatibus euangelizare. Aliquando & propter indignitatem & malitiam eorũ, à quibus recedebat. Et hos rebelles nunc deserit, ostendens, quid propter parem totius gentis rebellionem toti genti esset euenturum. Non ait simpliciter Euangelista, Et abiit, sed relictis, &c. ostendens, q̃ Dominus contemptores uerbi sui deserit, & suorum ipsorũ affectibus & erroribus permittit, in quibus omnino implicantur & pereunt tandem. Petulantia igitur Sadducæorum & Pharisæorum offensus, mox reliquit illos, traiecto rursus lacu. Nihil enim intolerabilius ueritati & synceritati, quàm fucus & dolosa simulatio. Obserua. Cùm uideamus migrationes Christi diligenter ab Euangelistis descriptas, profectò studio fius ueniunt à nobis notandæ, ut discamus, ad quos ueritas doctrinæ Euangelicæ pertineat, ad quos non pertineat.

Secessus & diuerticulorum Christi. causæ.

Et cùm uenissent discipuli eius trans fretum, obliti sunt panes accipere.

Cùm discipuli nauigio transmisissent lacum, & in alteram maris partem peruenissent, aduerterunt se per obliuionem nõ accepisse secum commeatum panum. Festinantes enim ad iussionem Domini transmigrare, aut alia quauis occasione obueniente, obliti fuerant, antequam nauem ingrederentur, secum panes accipere aduersus penuriam loci deserti, ubi non facilè habebatur panis. Obserua nouũ euentum, in quo denuò ostenditur, quàm sit difficile homini, etiam habenti uerbum, recedere à rationis argumentis posse, & se soli Deo per fiduciam committere. Item quàm difficile sit credere, Christum esse omnipotentem sine præsente occasione. Item quàm difficile sit, credere, uerbum esse uirtutem Dei & potẽtiam. Rursus obserua ipsum uictum non minimam esse infidelitatis ansam, ut per quem etiam Satan non dubitauit Christum adoriri.

Credere ita ut oportet, haud quaquam facilè.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui dixit eis.

Pharisæi, hypocritæ insignes.

Magni, religiosi & oculatissimi doctores plebis habebantur Pharisæi & Sadducæi, quos tamen luce clarius est ex iis, quæ hactenus tradita sunt, homines fuisse hypocritas, perfidos, & insignes contemptores uerbi Dei, imò hostes fidei ueræ ac pietatis conscelleratissimos. Proinde uoluit Christus seria præmonitione suos præmonere, quid in hoc negotio agere debeant. Dixit ergo eis, hoc est, admonuit eos, accepta occasione à Pharisæis & Sadducæis.

Intuemini, & cauete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.

Imminet grande periculum, ô discipuli mei, ideo intuemini, id est, diligenter uidete & attendite, atque etiam, etiámque cauete à fermento Pharisæorũ & Sadducæorum. In Marco additur, & Herodis. Nominatim explicat genus hominum, in quo hoc nocẽtissimum uirus cauere oportet, nempe in Pharisæis & Sadducæis.

Fermentum Pharisæorũ, quod.

Quid autem illud sit, quod cauere iubet, propriè non exprimunt ipsa uerba, nisi metaphoricῶs & per tropum. Igitur per fermẽtum horum intellexit ultm hypocriseos, ut Luc. 12. scribit, nocentissimam. Similiter & hic intelligit horum doctrinam & institutum, qui omnem iustitiam in externis ponebant, quò spectabiles hominibus essent, uacui interim omni fide, ueritate, dilectione & misericordia, quibus Deo probarentur. Respõsabis. Quî fieri potest, ut hìc per fermentum intelligat doctrinam Pharisæorum, & hanc reprobet: cùm infrà, cap. 23. doceat & admoneat, ut illam seruent, dicens: Super cathedram Moysi, &c. Omnia ergo,

Eequando Pharisæi audiendi erant.

quæcunque dixerint uobis, seruate & facite? Respondeo: Eo cap. 23. Christus expressè loquitur de doctrina legis ac Moysi. Iam doctrina legis ac Prophetarum, doctrina est Dei, non Sadducæorum aut Pharisæorum. Hic uerò loquitur de tali doctrina, quæ sit, nõ Dei, sed Scribarum, Pharisæorum, Sadducæorum & Herodianorum. Dominus ergo noster Iesus Christus, doctor cœlestis, assertor ueritatis, & lux totius mundi, iubet suos cauere à doctrina Pharisaica, adeóque ab omni doctrina praua & hypocritica, certante cum uerbo Dei, quam appellat per tropum

Doctrina mala, fermentũ.

fermentum, quod quidem alia quibus miscetur, inficit: inflatur, ac tumet, præterea amarum siue acidum est. Talis enim est & doctrina Pharisaica. Serpit enim, Apostolo dicente, 2. Timoth. 2. ut cancer, inficit quoscunque attigerit, & sensim totum syncerum uerbum, uel synceri uerbi intellectum corrumpit, initar fermenti, totam farinæ massam paulatim immutantis, & acidam reddentis. Quos infecit hæc doctrina, arrogantes & superbos reddit, tumoréque hypocr[illegible] eos sibi-

Fermentum & mel nunquam sacrificiis addebantur.

ipsis planè eripit, neque micam vllam dulcedinis spiritus in homine relinquit, sed omnia amara efficit atque acerba. Vnde Lucas 12. cap. fermentum hypocrisim dicit, quod hìc noster Euangelista doctrinam interpretatur. Habet profectò originẽ doctrina Pharisaica ab hypocrisi, serítque ac progignit hypocrisim in animis auditorum. Præceptum erat Leuit. 2. ne quod fermentũ misceretur sacrificiis: nèue mel ullum ipsis adderetur. Per fermentum adumbrabatur corruptio, insynceritas, hypocrisis, affectus animi praui. Per mel, delitiæ & uoluptates, mollicies & animus instabilis. Copiosius suprà, 13. cap. tractauimus de fermento.

At illi cogitabant inter se, dicentes, quia panes non accepimus.

Exemplum est ignorantiæ in Apostolis, quam parit incredulitas & fidei infirmitas, quæ rapit Apostolos ad ignorantiam. Sed quid eos in hanc opinionem impulit, ut putarent Christum loqui de panibus. In primis uidetur modicus commeatus. Nam per obliuionem naui non imposuerant cõmeatum: unicum enim panem secum tulerant. Secundò, quòd scirent, Christũ, Pharisæis infensum. Tertiò non meminerant se oblitos esse uirtutis Christi, quam ipsorum ministerio exseruerat in saturanda multitudine. Rogabis. Quare Christus, ut ab hac ignorantia

discipulos liberaret, neque hìc neque in Marco. 8. neque in Luca. 12. cap. siue admonendo, siue exponendo fermentum doctrinam Pharisæorum uocauit? Respondeo: hactenus sese in disputando & refutãdo aperuit, ut licuerit intelligere, qua de re loquatur, licet non sit apertis uerbis proloquutus. Et id etiã consultò quidem factum puto. Noluit hypocrisim ac pestilentẽ doctrinã Pharisæorũ, dignari appellatione doctrinę, sed magis eã uocare fermentũ & hypocrisim, id quod erat, q̃ id quod non erat. Vnde suprà. 5. cap. multiplicitatem illam uerborum in oratione non uocat orationem, sed multiloquium seu battologiam. Et Paulus, quæ falsi doctores tradebant, non dignatus est uocare doctrinam, sed magis κενοφωνίας, uaniloquiũ: λογομαχίας, contentionem, & uerborum pugnam: ἀδολεσχίας, garrulitatem seu futilem loquacitatem, & id genus alia. Ex his discere possumus & nos, res inanes ac pernicioſas, suis, quibus dignæ sunt, propriis uocabulis notare: non quibus, iuxta seculum, falsò ornantur, honestare. Sensus uerborum est, At illi cogitabant, &c. Audientes, Dominum fermenti mentionem fecisse, nec intelligẽtes, quid sibi uellet per hanc monitionem & quid per fermentum intelligeret, cogitant in semetipsis, atque adinuicem conferunt, dicentes, Fortè præceptor nos arguit, quòd negleximus imponere naui commeatum: & fortasse nos uult monere, ne cogamur ob defectum panum, mendicare panem ab inimicis Pharisæis, dum dicit, Cauete à fermento Pharisæorum.

Pleraq; Christus paraboli cos dicta à se, non exposuit.

Doctrina adulterina nihil minus q̃ doctrina.

Omnia, uti merentur, appellanda.

Sciens autem Iesus, dixit.

Argumentum est diuinitatis in Christo, qui scit cogitatus hominum. Iesus autem cognoscens, discipulos suos, uerbum illud de fermento, iuxta carnem & literam interpretatos, uoluit illos à carnali ruditate eripere: hoc ut faceret, hoc est, ad spiritualia eueheret, per increpationem quandam illos alloquitur, opprobrans illis incredulitatem atque animi stuporem, quòd ex binis illis miraculis, per manus ipsorum ueluti peractis, quorum altero ex quinque panibus quinque milia, altero ex septem panibus quatuor milia hominum sua uirtute saturauit, nondũ animaduerterent nec intelligerent, quem magistrum sequerentur, apud quem nulla omnino re salubri possent egere. Dixit illis.

Quid cogitatis inter uos? modicæ fidei, quia panes non habetis?

Hæc reprehensio ex ipsa pronuntiatione & opprobratione interrogatoria, est acris ac uehemens. Arguit autem Dominus incogitantiam ac stupiditatem discipulorum. Vtut tamen Christus increpet suos, tamen erga ipsos totus manet humanus ac mitis, ut qui non reiiciat lapsos, & in fide hæsitantes. Quid cogitatis in uobis, Græcis legitur π' διαλογίζεσθε, quod non est simpliciter, sed nõnihil anxiè cogitare, & quasi disceptare. Quasi dicat, quid ex cogitationibus uestris adinuicem disceptatis atque musitatis? Modicæ fidei, Græcis est ὀλιγόπιστοι, id est, parum fidentes: quasi dicat, Cur hæc cura torquet animum uestrum, quòd panum obliti estis? quasi quicquam nobis defuturum sit, etiam si non prospexeritis. Malum, quod in Apostolis arguebat Christus, erat superflua cura de cibo.

Christus ut quehuman⁹.

Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum & quinque milium hominum, & quot Cophinos sumpsistis? neque septem panum & quattuor milium hominũ, & quot sportas sumpsistis?

O parum mihi fidentes, tot modis docti monitíque, nondum intelligitis, nondum meministis! Adhuc cor habetis huiusmodi curis obcæcatũ: & Pharisæorum more, quod cernitis oculis, non uidetis: quod auditis auribus, perinde est, quasi non audiatis. An excidit, quod nuper uobis, non solùm testibus, uerùm etiam ministris, gestum est, cùm quinque panibus hordeaceis quinque milia hominum,

Universidad de Deusto
Biblioteca

& septem panibus quatuor milia hominum paui? Exprobrat illis obliuionem beneficiorum & mirabilium Dei: quæ profectò non parum nocet fidei, facit enim, ut obliuiscamur, quòd Deo curæ simus. Propterea toties à Mose inculcatum legis populo: Vide, ne obliuiscaris operum & mirabiliũ Dei. Et in psalmis, ubi fit mentio, quomodo à Deo recesserint Israëlitæ, adiungitur, Et obliti sunt mirabiliũ Dei. Et Christus, cùm uellet suos retinere in memoria tanti beneficij, quod sua morte nobis communicabatur, instituit sanctam cœnam, in qua uerè corpus & sanguinem eius sumimus, & mortis eius, qui amplius non moritur, recordamur, & memoriam celebramus. Porrò experimur hodie, quanta sit obliuio beneficiorũ Dei. Nam egressis è concionibus, à communione corporis & sanguinis Domini, à lectione sacrarum scripturarum, mox excidunt audita & intellecta. Iam cùm ad ñdem Christi requiratur intellectus eorũ, quæ à Christo aguntur, & intellectorum tenax memoria: nos uerò uel utroque, uel certè posteriore carcamus, quomodo essemus magnæ erga Deum fiduciæ?

Obliuio diuinorum beneficiorum fidei obest.

Obliuio beneficiorũ dei hodie quãta.

Quare non intelligitis, quia non de pane dixi uobis, Cauete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum?

Cur nondum agnoscitis, quòd non de pane corporali dixi vobis, cauete à fermento Phariſæorum? Ex iis quæ prius gesta sunt, agnoscere potuistis genus fermonis mei, non ad curam rerum corporalium trahendum esse, cùm prosp iciun a-nimis magis, quàm corporibus. Quia non de pane dixi uobis, quem me dare posse credere debuistis, etiã deficiente occasione: sed magis de illorũ praua doctrina.

Tunc intellexerunt, quia non dixerit, cauendum à fermento panum, sed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum.

Tunc, id est, postquam hac obiurgatiuncula, discipuli facti sunt attentiores, intellexerunt, quòd Iesus sensisset diligenter cauendum, non à fermento panum corporalium, sed à doctrina Phariſaïca, ambitione, auaritia, liuore, cæterisque uitiis corrupta, quàm Dominus fermentum appellabat, ratione corruptionis, eò quòd sicut fermentum modicum, totam massam corrumpit, & acidam facit: sic doctrina praua, & diuinæ legi contraria, facilè totum hominem inficit, atque corrumpit, omnémque cordis synceritatem tollit, totámque massam & corpus humanæ conuersationis uitiat.

Doctrina Phariſaica, fermentum.

Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi.

Habita institutione de doctrina Phariſaica uitanda, meditullium terræ Iudææ, quasi offensus Iudæis, propter malitiam seniorum, Scribarum, Phariſæorum & Sadducæorũ, fugere uidetur: dum ad terminos illius, in quibus ista Cæsarea sita est, abscedit. Et licet ad uicos & confinia iam Tyri, iam Sidõnis, iam Samariæ, & hîc Cæsareæ accedat, ciuitates tamen ipsorum non ingreditur, quòd in illis, teste Iosepho, habitarent cùm Iudæi tum Gentes. Hoc autem suo abscessu, quo terram Iudææ propè egrediebatur, significabat auferendum à Iudæis regnum Dei, tanquam indignis. Quod uerò non planè egreditur, nec ciuitates Samaritanorum aut aliarum Gentium ingreditur, hoc faciebat, ne offendiculo esset iis, quibus primò promissa est salus, & ut impleret suum ministerium. Non enim præputij, sed circuncisionis minister erat. Interim hîc obseruabis, Christum nulla loca nõ perlustrasse, quò plures saluaret. Ad certitudinem historiæ Euangelista notauit locũ more historico. Marcus 8. ait, Et ingressus est Iesus, & discipuli eius castella Cæsareę Philippi. Tradũt Geographi duas fuisse Cęsareas, alterã clarissimam urbium Palæstinæ anteà turrim Stratonis uocatã, quam bellis fractam, Herodes ille magnus continuo decennio ambitiosissimè inter Doram & Ioppem extruxit, & in gratiam Augusti Cæsaris, Cæsaream appellauit. De his copiosè scripsit Iosephus, Antiq. lib. 13. cap. Eadem est, cuius mentio fit frequens in Actis Apostolorum cap. 10. 12. 21. & aliis. Altera Cæsarea fuit in Phœnicia, sita ad radices montis Libani, inter riuos fontium, ac in ipso confluente Ior & Dan: anteà dicta Panneas, quam ipsam Philippus, Herodis tetrarchæ (qui Ioannem decollauit) frater, & ipse Tetrarcha, ad imitationem patris sui Herodis magni infanticidæ in honorem Tiberij Cæsaris ampliauit, & Cæsareã appellauit, eapropter Philippi postea cognominata est, & ab instauratore Philippo, & ad differentiam eius, quam in Palæstina pater Philippi, Herodes extruxerat. hanc Philippi Cæsaream postea magis exornans Agrippa, in honorem Neronis, Neroniam appellauit, ut est autor Iosephus lib. Antiq. 18. cap. 3. & lib. 20. cap. 16. Terminus uerò erat regionis Iudæorum, ideóque pariter à Syris & Iudæis habitabatur, quod postea seditionis inter eos causam præbuit. Sed quid nobis adumbrat hæc nominum huius Cæsareæ uarietas, progressu temporum facta, nisi quòd admonemur, quanta sit regnorum mundi mobilitas, & mutatio, qua huius mundi infirmitatem & uanitatem in animum reuocamus. Nominum mutatio signum est mutatæ potestatis. Et quod in urbibus factum est, fit hodie quoque in splendidis ædibus ac possessionibus, quæ cum heris suis simul & cognomina sua mutant. Demus igitur diligentissimam operã, ut relicto seculo, Christo indiuulsè adhæreamus, & fiemus ciues regni Dei, cuius status perennis & perpetuus, nec herum, nec ciues, nec nomen immutat.

Cæsareæ urbes duæ.

Cæsarea Philippi.

Omnia mundi mobilia.

Et interrogabat discipulos suos, dicens.

Marcus 8. scribit, Et in uia interrogabat discipulos. Lucas. 9. ait, Et factum est, cùm solus esset orans, erant cum illo & discipuli: & interrogauit illos, dicens. Verumtamen hîc nihil discrepantiæ est. Nam quod Marcus ait, in uia, interpretatur Lucas, qui alicubi factam esse interrogationem significans, ait, Factum est, cùm solus esset orans. videlicet cùm in itinere solus oraret, nemóque adesset, præter discipulos. Et quod hîc Matthæus ait, ipsum uenisse in partes Cæsareæ Philippi, &c. interpretandum est per Marcum, dicentem, In uia: factum uidelicet in uia, qua tendebat in partes Cæsareæ Philippi. In uia ergo interrogat Christus discipulos, quid de se homines sentiant: ut ita ex incerta uulgi sententia, ipsorum de se sententiam rogaret, indéque illos in fide confirmaret. Nam quia in præcedenti euentu de fermẽto Phariſaico, ipsi exeruerãt, quàm parum aut nihil in fide promouissent, rursum à Christo ad fidem & intelligentiam uerborum Christi fuerunt instituti. Nunc Christus pergit urgere fidem ipsorum erga se, ut illos in sui cognitione confirmaret, consolidarétq;. Procul à Iudæis abduxit discipulos (ait Chrysost.) ut ab omni solicitudine liberi, nõ dubitarent apertè dicere, quæ sentirent. Volens Christus periculum facere, quantum profeciſſent discipuli, ex tot sermonibus auditis, & ex tot miraculis conspectis: & an aliquid sublimius de ipso sentirent, quàm uulgus ad nostram instructionem, percontatur illos, dicens.

Conciliatio Euangelistarum.

Quem dicunt homines esse filium hominis?

Cùm circa fidem semper uariârint in mundo uulgi sententiæ, aliis aliud sibi de Christo confingentibus, ideo Dominus interrogat suos, Quem dicunt, &c. non quòd nesciat uariare de se uulgi opiniones, non enim ideo interrogat, ut, uelut ignarus, doceatur, sed ut doceat potius, nũquam defuturas in mundo de fide uariãtes sententias. Quæ (inquit) opinio de me, quæ fama est inter homines, seu inter eos, qui natura sapiunt tantùm humana? Quæ æstimatio de me filio hominis, qui secundum carnem & temporalem natiuitatem uilis habeor & contempta abiectáque persona in oculis carnis, & ut purus homo? De filio hominis suprà, & in Ioan. similiter & in. 2. ca. ad Heb. copiosè scripsimus. Marcus & Lucas scribũt Christum interrogasse, Quem me dicunt, &c.

In mundo nunquã deerunt, qui natiuè de fide sentiant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

At illi dixerunt, alij Ioannem Baptistam, alij autem Eliam, alij uerò Ieremiam, aut unum ex prophetis.

Palingenesia credita Iudæis.

Varia de Christo opinio nata est partim ex eò, quòd Iudæi palingenesiam, animarúmque remigrationem crederent. Vnde quos uidebant inter cæteros uirtute prominere, arbitrabãtur à mortuis rediisse, quòd hi qui à mortuis restituti essent, longè maiore uirtute diuinitus prædíti essent, quàm anteà, dum uiuerent. Vnde cùm uiderent tot ac tanta miracula à Christo perpetrari, quot & quanta nullus unquam ante illum facere usus esset, colligebant, eum non esse aliquem recèns hac uita donatum, sed esse de numero defunctorum prophetarum. Quamobrem famil-

Christus habitus pro Ioanne Bapt. Elia & Ieremia aut quopiã propheta rum.

iariter respondentes discipuli, aiunt: Varia est de te in populo sententia. Alij namque sentiunt ac opinantur te esse Ioannem Baptistam. Sic enim suspicati sunt Herodiani, de quibus suprà. 14. cap. diximus. Alij Eliam, quòd is raptus esset, & ideo tunc suspicarentur eum apparere iuxta prophetiam Malachiæ. Certè non existimant te Messiam posse uideri, propter humilitatem tuam nimiam. Eliam tamen non negant esse te propter zelum prædicationis, & fiduciam reprehendendi quoslibet. Alij Ieremiam, quòd is typum gereret Christi, quódque de illo dictum sit, Ecce constitui te hodie super gentes & reges, ut euellas, & dissipes, & plantes, quæ uerè in Messia complenda sunt. Siue aiunt te Ieremiam, quòd Scribas & sacerdotes plurimùm reprehendas, & multa cum autoritate doceas populũ, quemadmodum Ieremias fidentissimè sacerdotum & pontificum arguit uitia. Alij te dicunt esse unum aliquem ex prophetis cæteris, iste hunc, alius alium pro suo quisque iudicio: quòd his functione & actione sis quamsimillimus. Hi omnes licet errarunt, quòd non confiterentur Iesum, esse Christum, humaniter tamen errarunt & excusabilius, quàm qui Christum, Samaritanum & hominem Satanicum uocarunt. Nam confitentes Christum esse Ioannem, adhuc magnum aliquid Christo tribuunt, si expendere uelis officia Ioannis in scripturis Isa. 40. & Malach. 3. & 4. Similiter cùm Eliam dicunt, quem constat magna operatum esse, ut docet. 4. Regum. Ieremiam item literæ sacræ docent in utero matris sanctificatum esse. Et cui, prophetam, asserunt, aliquid adhuc magnum Christo tribuũt, quòd propheta sin gulares à Deo habeat reuelationes. Sed enim non tribuerunt hi Christo quantùm satis est, & quantùm tribuit ipsa ueritas, nec quantùm tribuere iuber ipsa religio. Obserua, & uide mihi, Turba, ut natura mutabilis est & inconstans, ita de Christo, uix potest non uaria habere iudicia. In causa est magna abiectio & humilitas

In Ecclesia, uaria semper de Christo iudicia.

personæ Christi iuxta faciem & speciem externam. Posterioribus seculis prodierunt uana & nouarum rerum studiosa ingenia, quorum alia tradiderũt Christum esse prophetam: alia deificum hominem non Deum: item spiritualem hominem, non nostræ substantiæ. Alia docuerunt esse Deum, sed non consubstantialem patri. Alia aliud commenta sunt, & subinde monstrosius aliquid protulerunt. Sed in

Quæ de christo tenenda & credenda.

his omnibus constanti fide teneamus, Iesum esse Christum, filium Dei, uerum Deum & hominem, patri consubstantialem, secundum diuinitatem Deo inferiorem secundum humanitatem, in quem quicũque crediderit, saluus erit, nec aliunde esse, in quo sit salus nostra.

Dicit illis Iesus.

Auditis uulgi opinionibus, tam uariis & inuicem pugnantibus, uoluit Dominus discipulorum suorũ audire sententiam, ut pro confessione ueritatis præmium acciperent, & in uera sua assertione ipsos solidaret. Huc certè ibat Iesus, ut suos certius de se edoceret, qui posteà hoc puro fermento uniuersum mundum debebant imbuere. Non longè enim tempus aberat supplicij.

Vos autem quem me esse dicitis?

Cùm populus uariis fluctuet erroribus, inconstans & uento mobilior, necessarium est, non uulgarem hanc, sed singularẽ, peculiarémque, atque adeò solidam, certam, diserta, ueram & apertam habere & cõfiteri fidem. Hoc docet Christus, qui secernẽs discipulos suos à uulgo, cum separata interrogatione, ait, Vos autem quem me esse dicitis? quasi dicat: Audio, quę sint uulgi iudicia, sed ea nihil moror: ad uos conuertor, discipulos meos: uos alloquor, qui mei estis discipuli & Christiani: qui iam tantas res audistis ac uidistis ex me, quibus secreta regni cœlestis patefeci, quos suprà uulgus cæterum speciali electione honorau i, & peculiari eruditione instruxi, qui perpetui estis operum meorum inspectatores: quid de me sentitis? quem me putatis? quo loco uobis sum? quãtum profecistis in cognitione mei? Vox, dicitis, ostendit Christum exigere, ut uiuæ fidei & fiduciæ addatur nominis Christi confessio, quæ & ex animo & aperto ore fit. Iuxta illud, Credidi, propter quod loquutus sum. Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Cùm ergo Christus Apostolos suos missurus esset in mundum, quibus non esset satis, quòd bene sentirent de illo, sed esset necesse etiam, ut quod bene sentirent, intrepidè quoque docerent: rectè exigit confessionẽ oris, alioqui non ignorans, quid illi animo conceperant & de se sentirent. Porrò quemadmodum in regno huius mundi, primùm à ciuibus regni quæritur, ut regem suum agnoscant, & de illo congrua sentiant, quod similiter fit in omnibus humani generis ordinibus, & in omni humani conuictus statu, nempè ut in primis de capitibus bene sentiant subiecta membra, uxor de marito: liberi de parentibus: serui de Dominis: subditi de magistratibus: hoc est, ut quique subditi agnoscant suos superiores, ita, imò quãtò magis & hoc requiritur in regno Christi, & Ecclesia eius? Rectè igitur Christus rex noster cœlestis, primũ hoc à suis exigit, ut dignè de se sentiãt, & loquãtur. Vnde necessarium est in Ecclesia Christi, primùm, ut Christus agnoscatur pro eo, qui sit à patre ad salutem nostrã missus, Dominus ac saluator. Deinde ut submittamur & its, quos uoluit sui thesauri administros esse.

Cõfessio nominis Christi non desit fidei.

In primis rectè sentiendum de Christo.

Respondens Simon Petrus, dixit.

Quod in tam clatam & apertam confessionem, adeóque promptam sine omni addubitatione Petrus proruperit, ostendit se aliis discipulis feruentiorem. Id quod & alias fecit, Ioan. 6. & 13. Qui, ut erat amantissimus Iesu, tanquam futurus ordinis Apostolici princeps, omnium nomine respõdet. Vnde & à Patribus os Apostolorum dictus est, ut quod ipse affirmat, nomine omnium suorum symmystarum affirmet, quemadmodum habes in Actis Apostolicis cap. 2. Non enim solus Petrus, sed omnes Apostoli interrogati erant à Christo, quid de ipso sentirent.

Petrus Apostolorum os ryphæus.

Tu es Christus, filius Dei uiui.

Hæc est orthodoxæ confessionis fidei Christianæ formula catholica, ipsaque epitome, compendium, summa & scopus totius Euangelij, & doctrinæ Christianæ. Hanc discipuli non ex uulgi sermonibus, neque ex humana ratione, sed ex Euangelio Christi per Spiritum sanctum conceperant. Hac confessione ut nihil est breuius, ita nihil illustrius, plenius, absolutiúsque. Singula enim uerba, singula & maxima habent mysteria, diligenter nobis meditanda & expendenda. Tu, emphasim habet. Hæc enim dum Petrus pronuntiat, uidetur mihi oculos, uocem & mentem in illum Iesum Christum intendere: Tu, ait, tu (inquam) ille es, qui regnante Augusto Cæsare, ex Spiritu sancto conceptus, & ex Matia uirgine de tribu Iuda natus es, ac nunc sub imperio Tyberij Cæsaris regnum Dei prædicas.

Simplicis & germanæ cõfessionis christianæ formula.

Christus.

Christus Græca dictio, Hebræis Messias, & Latinis unctus dicitur, indicans in Iesu naturam & functionem duplicem. Nam Prophetæ prædixerunt, Christum fore geminæ naturæ, Deum uerum, & hominẽ uerum. psal. 109. Isa. 7. Ierem. 23. Micheæ. 5. &c. Vngebantur reges, ungebantur & sacerdotes, unde unctio symbo-

Christus.

Christus rex & sacerdos.

lum habet & regni & sacerdotij. Qui in regnum terrenum, terrenúmque & corporale sacerdotium inaugurabantur, oleo inungebantur terrestri. Christus uerò ex

Iesus unctus. & sacerdos in regnum spiritale Spiritu sancto est unctus, Luc. 4. & Isa. 61. cap. Va-

Regis munia, quæ & obiit Christ'. ectus est autem plenitudine Spiritus sancti, ac illo obsignatus, quòd ipse sit rex & sacerdos omnium fidelium. Regis est, suos asserere è tyrannide & captiuitate in libertatem, in hac defendere ac prouehere, omnia mala auertere, bonis legibus instituere, disciplina coërcere, adesse suis ac regere. Hęc omnia officia & singula omnibus numeris impleuit & præstitit Christus Dominus noster. Ideo uerus est rex populi Dei: ad saluandum homines, credentes, in ipsum missus mundum. Et hoc ipsum hîc fatetur Petrus. Officium sacerdotis intercedere apud Dominum, oran-

Sacerdotij partes, quas & Christus impleuit. dóque & sacrificando expiare peccata, tum sua tum populi. Item sanctificare alios, docere quoque, & cultum Dei uerum tradere & defendere, superstitionem exsandere. Item affici infirmitate populi sibi crediti, ut sit misericors & fidelis pontifex. Hæc omnia absolutè præstitit munia Iesus Christus summus inter Deum & hominem mediator, summus ac præcipuus intercessor, clemens, benignus, fidelis, & misericors factus sacerdos, tentatus per omnia pro similitudine absque peccato, ut iis, qui tentantur, possit succurrere. Idem in diebus carnis suæ semetipsum pro nobis in cruce obtulit: orauit pro nobis, & exauditus est: idem ascendit in cœlum, ac sedet ad dexteram patris, ut in conspectu Dei appareat pro nobis, nos adducat Deo, qui in eum credidimus. Idem absolutum doctrinæ genus nobis tradidit, sacramenta & ritus nobis instituit: Et ut uno & altero uerbo absoluam, dilexit nos, absoluit, & lauit nos à peccatis nostris per proprium sanguinem, & consecrauit nos reges & sacerdotes Deo & patri suo, ut offeramus illi spirituales

Iesus credit' Apostolis is esse, in quem omnia uaticinia competerent. hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. Est igitur Dominus noster Iesus Christus summus pontifex & sacerdos populi Dei. Obseruemus iam, qualis fuerit hæc confessio Sancti Petri & omnium Apostolorum. Confitetur hunc Iesum esse Christum. Ergo & eum esse, cui cõpetant omnia, quæ prophetæ de Messia vaticinati sunt, uidelicet, quòd ipse portauerit iniquitates hominum, quòd sederet super solium Dauid, & super regnum eius, & confirmet illud in iudicio & iustitia usque in sempiternum, quòd adnuntiauerit miseris Euangelium, quòd prædicauerit captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, breuiter quòd in ipso benedicantur omnes Gentes terræ, quæ in nomen eius credunt. Talis sit nostra fides & confessio,

Christus qd nobis. Domino nostro ex animo, dicamus, Tu es Christus ille, id est, unctus Messias, rex ille, & sacerdos, liberator, & assertor, defensor, princeps, caput, redemptor, mediator, hostia & intercessor, sanctificatio, expiatio, iustitia, salus ac uita, qui patrem nobis placas, qui nos uiuificas, qui nos Spiritus sancti gratia inungis, ut tanquam filij Dei porrò in bonis operibus Deo placeamus. Tu es uiuentis Dei filius, homo uerus, & Deus uerus. Non Elias aliquis aut propheta magnus, aut nuncupatiuè Deus uel homo, sed iuxta diuinam naturã patri, iuxta humanam nobis consubstantialis. Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque credi-

diderit, saluus esse non poterit.

Filius Dei.

Filius Dei. Tu es Christus ille, filius Dei: id est filius, Deus coæternus, & consubstantialis patri Deo, Deus de Deo, æternus in sinu patris. Aut filius Dei, etiam secundum

Natura assũpta à filio Dei, humana & diuina. naturam assumptam, quam & humanam & diuinam dico. Humanam quidem, propter ueritatem assumpti hominis ex carne virginis, propter quod, scribit Ioannes, Verbum caro factum est. Diuinam autem, quòd supra naturam, nimirum non ex uiri semine, sed ex Spiritu sancto concepta est, natura seu uirtute virginis, subministrantis, quod ex parte matris ad tam admirabilem conceptionem requirebatur. Et hoc priuilegij habet caro Christi, cuius gratia dicitur Christus filius Dei,

etiam secundum hominem. Tanta enim est utriusque naturæ unio in una hypostasi, ut Christus dicatur filius Dei & virginis Mariæ: & rectè ac catholicè confiteamur, dicamúsque, filium Dei natum esse ex Maria virgine, passum, mortuum pro nobis, cœlos ascendisse, & nunc sedere ad dexteram patris. Huc pertinet, quod Gabriel, Luc. 1. cap. dixit ad virginem Mariam, Spiritus sanctus superueniet in te, & uirtus altissimi obumbrabit tibi: ideóque & quod nascetur ex te, Sanctum, uocabitur, id est, erit, filius Dei. Est ergo Iesus Christus, filius Dei unigenitus, primogenitus & naturalis filius, non adoptiuus. Alij sunt adoptiui, & per hunc, filium Dei naturalem unigenitúmque, fiunt adoptiui, adeò ut pater ipsos pro filiis habeat, & hæredes suos ordinet. Ipse omnium primogenitus est, ad quam primogenituræ dignitatem facit, quòd ex Spiritu sancto conceptus, filius Dei est, Dominus & hęres omnium, adeóque & Dauidis Dominus. Et id est, quod in Symbolo confitemur, Et in Iesum Christum filium eius, unicum Dominum nostrum, qui conceptus est de Spiritu sancto, &c. Profectò huius genituræ gratia, qua est primogenitus & Dominus omnium, Dominus infrà. 22. cap. ubi Pharisæos interrogauit, Quid uobis uidetur de Christo? cuius filius est? Dicunt ei illi, Dauid. Ait illis, Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eum Dominum, dicens, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo Dauid uocat eum Dominum, quomodo filius eius est? hoc ipso responso non negat se filium Dauidis, quem & noster Euangelista in fronte sui Euãgelij uocat filium Dauidis. Et angelus ad Mariam, Luc. 1. ca. Dabit illi Dominus Deus sedem Dauid patris eius, &c. Sed respicit ad istam primogenituræ dignitatem, qua ex Spiritu sancto conceptus, filius est Dei: Dominus & hæres omnium, adeóque & Dauidis Dominus. Obserua, & hoc, filium Dei, adiectum esse designandi gratia, & ad differentiam eorum, qui & ipsi Christi, id est, uncti uocabantur apud Iudæos, ut reges & sacerdotes. Sic Dauid uocabat Saulem Christum Domini.

Vnio naturarum in Christo, quanta.

Christus, unigenitus Dei filius, cæteri, propter eũ, adoptati.

Christus Dauidis & filius & Dominus.

Viui.

Deus, uiuẽs, uiuus, uita, & fons uitæ. Quia Deus solus est, qui in seipso uitam habet, ex se & per se uiuit, ex se operationem habet, & uim motus & operationis aliis pro sua bona uoluntate dat, dicitur uiuẽs, uiuus & ipsa uita, imò & fons uitæ: Et ab Ieremia. 2. capite dicitur fons aquæ uitæ. Et Act. 17. dicitur, quòd in illo uiuimus, mouemur & sumus omnes. Iam cum Christus sit uita, Ioan. 1. & 14. uitam habens in semetipso, Ioan. 5. uiuificandique uim & uirtutem, Ioan. 5. tanquam propriam ueræ diuinitatis notam: imò sit character substantiæ patris, Hebr. 1. expressam imaginem patris præ se ferens: & non sit aliud certius indicium, quàm ista uis uitæ in Christo, qua se declaret genuinum esse uiuentis Dei filium, rectè & catholicè confitemur Iesum Christum esse filium Dei uiui seu uiuentis, ipsúmque esse Deum uiuum. Hanc obrem audimus apud Ioannem. 5. cap. ipsum dicentem, Sicut pater habet uitam in semetipso, sic dedit & filio uitam habere in semetipso. Ecce, uides Deum patrem habere uitam in semetipso, deinde obseruas filium habere uitam in semetipso: ut Christus sit filius Dei uiuentis, id est ipsissimus, naturalis uidelicet, non adoptatus, expressam patris imaginem præ se ferens, & quàm proximè patrem referens. Ioan. 6. Sicut misit me uiuens pater, & ego uiuo propter patrem. Item, Ego sum panis uiuus, qui de cœlo descendi. Vnde Christus rectè se uitam uocat, Ioan. 11. 14. &. 15. Similiter comparat se uiti, & suos palmitibus, ideo quòd extra illum non est uita, quẽadmodũ palmiti extra uitem nec uiuere nec fructificare datur. Homines ut uitam ex seipsis non habent; ita nec operibus suis uitam dare ex se queũt: sunt enim mortua. Dei uerò omnia sunt uiua, id est uiuificata. Nam solus Deus uiuus est, uitam à nemine habens aliũde, sed in semetipso & ex se: imò quicquid habet, ipsemet est. Eapropter uiuificatus dici non potest, quia uita eius aliundè non pendet. Porrò di-

Christus filiꝰ Dei uiui, quare.

Omnis uita à Christo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dij factitij antiquorum. Dij iã olim mortui.

uus Hieronymus, hunc locum enarrans, ait: Deum uiuum appellat ad distinctionem eorum deorum, qui putabantur dij, sed mortui sunt: Saturnum, Iouem, Cererem, Herculem, & cætera idolorum portenta significans. Colligamus ex superioribus. Trinitas, Pater, Filius & Spiritus sanctus, tres hypostases seu personæ, quarum quælibet est Deus. Et tres sunt unus Deus, nõ tres dij. Pater neque Filius est, neque Spiritus sanctus. Similiter Filius neq; Pater est neque Spiritus sanctus. Spiritus sanctus neque pater est, neque filius. Pater generat filium, omnia transfundens in filium, non illa deserendo, sed eadem communicando: Spiritus sanctus à patre & filio procedit, pater à nullo est de his uide primum sententiarũ Petri Lombardi. Et licet filius coæternus & consubstantialis & unius potestatis cum patre sit, tamen ad nos saluandos ultimo tempore uenit, missus à patre, non desinens esse cum patre. Qui conceptus est de Spiritu sancto, & natus ex virgine: carnem & animam & sensum, hoc est, perfectum assumpsit hominem: nec amisit, quod erat, sed cœpit esse, quod non erat: ita tamen, ut perfectus in suis sit, & uerus in nostris. Nam qui Deus erat, homo natus est: & qui homo natus est, operatur ut Deus: & qui operatur ut Deus, ut homo moritur: & qui ut homo moritur, resurgit à mortuis per gloriam patris. Qui deuicto mortis imperio cum ea carne, qua natus, passus, mortuus fuerat, & resurrexit, ascendit ad patrem, sedétque ad dexteram eius in gloria, quam semper habuit, & habet: in huius morte & sanguine credimus nos emundari posse, nec esse aliam ad nos purgandos medelam: deinde ab eo resuscitandos die nouissimo in hac carne, qua nunc uiuimus. Et habemus spem nos ab eo consequuturos uel præmium bonorum nostrorum operum ac meritorum, uel pœnam supplicij æterni pro peccatis non purgatis sanguine Christi per resipiscentiam ac pœnitentiam nostram. Hoc est symbolum Damasi papæ. Quod certè catholicum & orthodoxum est: Hoc legito, Hoc retineto, Hoc credito, Huic fidei animam tuam subiugato, ut uitam consequaris æternam. Summa ergo uerborum Petri, Tu es Christus filius Dei uiui, est, Tu es uer⁹ Deus & homo. Deus quia uiui Dei filius: Homo, quia Christus. Circa hæc, suborta est duplex opinio & sententia de Christo. Altera humana siue ex naturali cognitione: altera diuinitus inspirata. Humana, siue quæ est à naturali ratione, facit ex Christo Eliam, Ioannem Baptistam, aut alium prophetam, non Deum. Et hanc humanam opinionem significauit, cùm dixit, Quem dicunt homines esse filium hominis? Altera, quæ diuinitus inspirata est, ostendit nobis Christum, esse filium Dei uiui, qui saluet, liberet, seruet & uiuificet. Hanc diuinitus inspiratam significauit, cùm dixit, vos autem, quem me esse dicitis? Iam harum considera genium & proprietatem. Natura habet inconstantem opinionem de Christo: id est, non confidit Christo, nec credit, quòd sit autor iustitiæ, pacis, & vitæ. Deus autem inspirat constantẽ fiduciã, qua apprehendimus, Christum, iustitiæ, pacis vitæque autorem & pignus. Quare naturæ opiniones & rationes circa Euangelium & Christi mysteria eradicandæ sunt, & conseruanda fides diuinitus infusa: donum enim Dei est, & non ex operibus, vt ne quis glorietur. Ephes. 2. Humana opinio & ratio naturalis Christum contemplatur, & argumentatur de illius natura & maiestate, ad quam attingere nequit, cùm sit suprà naturam. Diuinitus autem quæ est inspirata, quiescit, fruitúrque Christo, & in eo uiuit: Christum hunc amabilem complectitur, & omnes res humanas à Christo alienas exhorret, fatetur Christum patrem, dicendo cum Paulo, Abba pater. Facitque hæc inspirata fides, ut desperabundi de omnibus aliis rebus ex se, confidenti animo Christum inuocent, quotquot sunt, quorum animis insculpsit promissionem suam, ut cũ dixit, Si quis sitit, ueniat ad me, &c. Item, Qui credit in me, de uẽtre eius fluent aquæ, &c. Item, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam uos.

Credenda de Christo.

Humanis siue naturalibus rationibus non apprehenditur Christus.

Solo lumine Christi cognoscimus Christum.

Fidei opera.

Respondens autem Iesus, dixit ei.

Quemadmodum suprà. 11. cap. singulari quodam congratulationis affectu, erga patrem effuso, dixit, Confiteor tibi pater, &c. propter reuelatum Euangelium paruulis. Ita nunc quodam modo ipsum gestire (tanta est erga suos dilectione præditus) & exultare uidemus de nostra fœlicitate, & de reuelatione Spiritus cõmunicata. Hac igitur tam alacri támque solida Petri professione delectatus, respondet Christus, significans huic tam Christianæ cõfessioni subsequi aliquod præmium. Vbi obserua: Licet Christus in responsione sua unum quidem Petrum nominet, tamen non ut uni tantùm Petro respondet. Nam responsio Christi respicit in confessionem Petri: Petrus autem non tantùm suo nomine confessus est, sed nomine omnium Apostolorum. Quare & respõsio Christi ad omnes pertinet Apostolos, non ad unum tantùm Petrum.

Christ⁹ exultat commodis nostris.

Beatus es Simon.

Huic uiuæ fidei & confessioni, Tu es Christus filius Dei uiui, qua te totum contradis Christo, & sentis tibi talem Christum, hoc est, regem ac sacerdotem, liberatorem & iustificatorem, respondet beatitudo: hoc est, iustificatio & liberatio à ui Satanica, & hoc in uitam æternam. Hęc Petri, siue tua confessio uim habet mortis & resurrectionis Christi, propter hoc iustificat te Dominus noster, id est absoluit, & liberũ pronuntiat à peccato, morte, & damnatione: ac hæres efficeris uitæ æternæ. Nam ideo morte condemnatus est Christus, ut peccata nostra expiaret, ne propter ipsa morti adiudicaremur: sed liberati à morte ac diabolo, participes efficeremur uitæ æternæ per gratiam & redemptionem illius. Et hæc fides Petri, hoc est, fides uiua, qua in illum credimus, & totos ipsi nos consecramus, applicat nobis istam iustitiam & redemptionem. Nam. 1. Ioan. 5. cap. Hæc scribo uobis (ait Ioan.) ut sciatis, quoniam uitam habetis æternam, qui creditis in nomine filij Dei. Beatus es, supple, ex hac tua confessione, quæ te & tui similes facit beatos. Vita siquidem æterna, est, cognouisse patrem & filium, Ioan. 17. Et certò cognoscitur pater cognito filio, Ioan. 14. Ergo rectè beatum esse Simonem ex ista confessione Christus pronuntiat. Apostolus. 1. Corinth. 1. hanc beatitudinẽ uerbo salutis, siue, salui fiunt, effert, dicens, Verbum enim crucis pereuntibus quidem stultitia est: iis autem, qui salui fiunt, id est, nobis (supple, qui salutem consequimur) Dei uirtus est, id est, potentia Dei: id est, Christus, potentia Dei, fit nobis in salutem, qui, in eum credentes, ipsum excipimus, & confitemur esse potentiã Dei. Vnde ad Roma. 1. Euãgelium uirtus Dei est in salutem omni credenti. Beatus itaque est Petrus, qui sua confessione credit, & confitetur Christum esse potentiam Dei, & filium Dei uiui. Hæc beatitudo hoc in statu obscura quidem est, certa tamen est ex uerbo uerè credenti, quia & Parrem & Filium & Spiritum sanctum habes. Ioan. 14. & 1. Ioan. 5. Sed cùm hinc soluemus, quod obscurum est, apertum & nudum conspiciemus, & eo fruemur. 1. Ioan. 3. Nunc filij Dei sumus (Ergo Spiritu Christi ducimur, ergo uitam æternam habemus: Nam qui credit in me (ait Christus) habet uitam æternam: & nondum apparuit, quid erimus. Scimus autem, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum, sicuti est.

Viua fides nos beat.

Beatitudo nostra, nostri est iustificatio.

Christus potentia Dei.

Beatitudo hic obscura, sed per uerbum certa.

Bar Iona.

Ex confessione fortitur Petrus uocabulum (ait Hieronymus) quòd reuelationem ex Spiritu sancto habeat, cuius & filius appellandus sit. Siquidem Bar Iona significat in nostra lingua, filius columbę. Alij simpliciter accipiunt, quòd Simon, id est Petrus, sit filius Ioannis, iuxta alterius loci interrogationem, Simon Ioannis diligis me? Qui respondit, Domine tu scis: Et uolunt scriptorum uitio depraua-

Petrus, Bar-Iona, & Bar-Ioanna.

tum, ut pro Bar Ioanna, hoc est, filius Ioannis, Bar Iona scriptum sit, una detra-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ćta syllaba. Ioanna autem interpretatur Domini gratia. Vtrunque autem nomen mysticè intelligi potest, quòd & columba Spiritum sanctũ, & gratia Dei donum significet spirituale. Hæc Hieronymus. Certè columbam hic signanter indicare uoluit Dominus, nominans illum Bar, id est, filium, Iona, id est, columbæ, ut ipsum à Spiritu sancto (qui in columba signatur) loquentem commendaret. Quasi dicat, Verè tu beatus es Simon Bar-Iona, id est, filius columbæ, nimirum per Spiritum sanctum regeneratus, ac proinde columbæ filius: propter hãc fidei agnitionem & confessionem es & eris beatus, quandoquidem ad ćternam te adducet beatitudinem, ut eum, quem modò per speculum in ænigmate credis & confiteris, uideas olim facie ad faciém. Obserua: Iona, nomẽ est patris naturalis ipsius Petri. Videtur allusisse Dominus ad id, quod quemadmodum Petrus confessus est, Christum esse filium Dei uiui, non adoptione, sed filiatione naturali, ita & Dominus meminit natiuitatis naturalis ipsius Petri, ut sensum reuelatæ diuinæ filiationis etiam ipse Petrus in exemplo propriæ filiationis clarius intelligeret. Hoc est, ut ait Chrysostomus, ut ostendat, quòd ita naturaliter est Christus filius Dei, sicut Petrus filius Ionæ, eiusdem substantiæ cum eo, qui genuit.

Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus, qui in cœlis est.

Aetiologia est, cur beatus sit Petrus atque omnes huius confessionis professores. Quia, inquit, ô Petre, confiteris ex reuelatione patris, quod caro & sanguis, id est, homo, ut homo, non percipit, quod caro & sanguis non docet, quod ultra humanæ naturæ intellectum est. Est caro & sanguis periphrasticõs hominis & omnium uirium humanarum notatio ac descriptio. Sicut & Galatis primo capite, Continuò non acquieui carni & sanguini, neque ueni Ierosolymã ad antecessores meos Apostolos, sed abij in Arabiã, &c. Quibus uerbis Apostolus dicere uoluit, quòd simulatque uocatus fuisset ad prædicandum Euangelium, se fiducia Spiritus Dei, rectà ad id muneris obeundum, abiisse, inconsultis carne & sanguine, hoc est, hominibus: nec iis tantum, quibus secũdum carnem addictus, uel cognatus erat: sed neque Apostolis quidem, qui ante ipsum eo munere fuerant functi. Sensus itaque uerborum Christi est, Hanc uocem & confessionem non suppeditauit tibi affectus humanus: Hoc nequaquam accepisti à parẽtibus, aut aliis tibi necessariis, uel omnino ullis hominibus. Huc pertinet, quod suprà, 11. cap. ipse ait, Et nemo nouit filium, nisi pater: neque patrem quis nouit, nisi filius, & cui uoluerit filius reuelare. Obserua. Licet ex nobis, tãquam ex nobis, nihil boni ac meriti corã Deo agamus, sed opus sit & reuelatione & gratia auxiliatrice præueniente actus nostræ uoluntatis: imò licet accepta feramus omnia Deo & bonitati eius, tamen uoluntati liberè conanti, & actum suum elicienti, Deus pro sua immensa bonitate & liberalitate laudem tribuit, opúsque meritorium ex illa gratia procedens nũcupat, & illi præmium reddit. Nam fide illa, charitati coniuncta, efficimur filij Dei: & quia filij Dei sumus, ideo & hæredes omnium Dei bonorum dicimur: unde nostrũ quoque opus & nostra uirtus appellatur ab illa uoluntatis operatione elicita, quę reuera præcipuè Christi est operantis ac uiuentis in nobis: & laudamur ab illa, non ut aliena, sed nostra uirtute. Et hoc non ex dignitate operis nostri ex se, tanquam ex se, sed ex pacto Dei, ita nobiscum pacisccntis. Qui enim reddit mercedem laborũ sanctorum suorum, & hic reddit præmium & laudem Petro pro tam egregia & sancta confessione, licet confessio sit à patre reuelatore.

Caro & Sanguis, pro homine.

Bonitate Dei meremur uitam.

Opus nostrũ dignitatem accipit non ex se, sed à liberalitate Dei nobiscũ pacisccntis.

Et ego dico tibi.

Quoniam Petrus fideli sua cõfessione, debito honore Christum ornauit, Christus uicissim post talem confessionem confirmatam, confitetur, quid de Petro, & omnibus fidem Petri habentibus sentiat, & quo illos loco habeat. Quasi dicat, Et

ego uicissim illud affirmo tibi,

Quia tu es Petrus.

Quoniam reuelatore patre, dixisti mihi, Tu es Christus, filius Dei uiui, ego in approbationem simul atque remunerationem huius confessionis, uicissim tibi dico, & de te testificor, quòd ob illam constantiam & solidam confessionem meritò nomen habes, & diceris Petrus. Nomen proprium filij Iona est Simon. Hoc nominis, Petrus, pollicitus fuerat Dominus Simoni (ut nonnulli interpretãtur) quãdo apud Ioannem. 1. cap. Simonem intuitus, dixit, Tu es Simon filius Ioanna, tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus. Nunc exhibet ac præstat, quod Simoni promiserat: ideo non ait, Tu uocaberis, sed tu es Petrus. Augustinus tamen (quem malo sequi) libro. 20. de consensu Euangelist. cap. 17. Intelligendus est, inquit, hoc nomen Petrus accepisse, quando dictum est illi, Tu uocaberis Cephas. Tunc uocatus est Perrus. Et nunc nominis Petri significantiam exerit. Cephas Syrum est nomen, Petrus Græcũ, saxum siue petra Latinum. Quæ tria nomina eandem habent significationẽ. Sic ergo à Christo dictus est, quòd solidus esset in confessione fidei, & non cæterorum hominum more huc atque illuc uacillarit. A robore igitur & constantia fidei commendatur Simon, iuxta quam agnominatus est, ut hac agnominatione doceamur, nõ quid sit Simon Bar-Iona iuxta carnis substãtiam uel sapientiam, sed quid sit iuxta fidem Christi, quam Deo reuelãte accepit: & quòd quotquot in Christum credunt, & ipsum ingenuè fatentur, sint propter solidam fidem, Petri, id est robusta saxa. Propter hanc fortem fidem uocatus est Iacob ab angelo, Israël, id est fortis Deo, dicente angelo, Gene. 32. Nequaquam, inquit, Iacob appellabitur nomen tuum: sed Israël. Quoniam si contra Deum fortis fuisti, quantò magis contra homines præualebis? Obserua: Non mediocris est laus, qua nomine geminato appellatur Simon Petrus. Honorificum erat & splendidum ualde Romanis, nomina sortiri ex rebus fœliciter gestis. Vnde Scipio Africanus, ab Africa deuicta. Alij ergo nuncupabantur Asiatici & Africani, quòd armis domuissent Asiam & Africam. At longè illustrius illud est, quòd sanctus Petrus ab ipsa Petra, quam ingenuè confessus est, nomen adipiscitur. Petra, Christus est ipse, filius Dei uiui. A qua Simon appellatur Petrus, quòd Christo impositus atque innixus, cum Christo communionem habet naturæ, & societatem spiritus iustitiæ & uitæ. Hoc ipse Petrus docuit, quod hic expertus est. 1. Petr. 2. Ad quem accedentes, lapidem uiuum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: & ipsi tanquam lapides uiui superædificamini, domus spirituales, in sacerdotium sanctum, offerentes spiritales hostias, acceptabiles Deo, per Iesum Christum. Ex superioribus, attinentibus ad ipsam fidem, ac confessionem Petri de Christo, colligimus, quid deceat quemque fidelem & Christianum hominem: uidelicet ut & ipse Petrum agat, sit constans & solidus, & non uacillãs in fide, adeóque templum Dei per cor humiliatum & abiectum contritúmque, in quo regnet Christus, & ut Deo offerat semetipsum hostiam spontaneam, offerat item gratias, preces, misericordiam, & sacrificium iustitiæ. Hæc sunt, in quibus est laus & uirtus sanctorum, imò, quæ Christianorum officia dicuntur.

Simon.
Petrus.
Cephas.

Simon, quando nocatus Petrus.

Petrus, maior fide, quã sanguine.

Fortes fide, Petri.

Simõ à Christo Petra Petrus dictus.

Christianus quilibet sit Petrus.

Et super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam.

Petre, propter hanc tuam confessionem, & ardentem fiduciam pronuntiaui te beatum & iustificatum esse: & nomen Petri tibi do, quod à Petra, id est, meipso, cui adhæsisti, rectè & meritò tibi inditum uolo: ideóque ædificabo, id est, conuocabo omes meas dispersas, & colligam eas super hanc petram, id est, super me: id est, Quotquot me tuo exemplo cõfessi fuerint, esse Christum, filium Dei uiui, & omnem suam fiduciam in me collocãrint, erunt & ipsi Petri ac beati, ut quemadmodum tu mihi, qui Petra sum, innixus es, & ob id Petrus factus es, ædificatus super me fundamẽtum, ita & credentes in me, & mihi, fide tua, hoc est, fide uiua,

Universidad de Deusto
Biblioteca

innixi, ædificabuntur super me Petram, à me denominabuntur Petri & Christia-
ni. Meam Ecclesiam quia meo sanguine construendam, & in unum coniungen-
dam. Meam dicit, non tuam: non enim est Petri Ecclesia, ut autoris, sed Iesu Chri-
sti, & Domini & autoris & fundatoris, imò ipse est fundamentum, & non Petrus
aut quiuis alius homo, cùm Ephes. 2. dicatur Christus fundamentum & Apósto-
lorum & prophetarum. Item 1. Corinth. 3. Fundamentum enim aliud nemo po-
test ponere, præter id, quod positum est, quod est Christus Iesus. Iam Petrus est a-
liud à Christo, & Petrus non est Petra, sed à Petra dictus, ueluti à lapide, quis dici-
tur lapideus, ipse autem Christus solus est Petra seu lapis angularis, in quo omnis
ædificatio constructa, crescit in templum sanctum, &c. Et Petra est firmitas ac soli-
ditas siue fundamentum Ecclesiæ, cui ipse Petrus imponitur unà cum aliis mem-
bris Ecclesiæ: & non imponitur siue superædificatur Petro: Non enim credit in Pe-
trum, cùm Petrus sit creatura, & non Deus. Aedificari super Petram, est credere
in Petram Christum. 1. Corinth. 10. Bibebant autem de spirituali, consequéte eos
Petra. Petra autem erat Christus. Cuius minister est Petrus, cui Christus cõmisit
oues pascẽdas, de qua re tractauimus in. 21. ca. Ioan. Hue pertinet, quod magnus
ille Auguſt. scripsit lib. retract. primo cap. 21. Dixi (inquit) in quodã loco de Apo-
stolo Petro, ꝙ in eo, tanquã in Petra, fundata sit Ecclesia, qui sensus etiã cantatur
ore multorũ in uersibus beatissimi Ambrosii, ubi de gallo gallinaceo, ait: Hoc ip-
sa Petra Ecclesiæ, canẽte, culpã diluit. Sed scio me postea sæpissimè sic exposuisse,
quod à Domino dictũ est, Tu es Petrus, & super hãc petrã ædificabo Ecclesiã meã,
ut super hãc, intelligeretur, super illum, quem confessus est Petrus, dicens, Tues
Christus filius Dei uiui, ac si Petrus ab hac Petra appellatus, personã Ecclesiæ figu-
raret, quæ super hanc Petram ædificatur, & accepit claues regni cœlorũ. Non enim
dictũ est illi, Tu es Petra, sed, tu es Petrus. Petra autẽ erat Christus, quem cõfessus
Simon, sicut eum tota Ecclesia cõfitetur, dictus est Petrus. Obserua, quòd hic Pe-
tram Matthæus dicit, Apostolus fundamentum. 1. Corinth. 3. cap. uocat. Rursus
aduerte cùm Christus dicit, ædificabo Ecclesiam meam, declarat se esse suæ Eccle-
siæ architectũ, & ædificationem esse in fidei & charitatis incremento sitam. Nam
ipse est ædificator suæ Ecclesiæ, licet ipse sit illius & fundamentum & lapis angula-
ris, totum ædificium sustinens: qui per spiritum pectora mortalium & fide & cha-
ritate donat, & addito incremento ædificat. Vnde dictus est caput corporis Eccle-
siæ suæ, ex quo (ut scribitur Coloss. 2.) totum corpus per nexus & coniunctiones
subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei. Et ad hanc ædifica-
tionem utitur ministerio eorum, quos ad hoc elegit: de quibus uide Ephes. 4. ca.
inter quos facilè concesserim Petrum esse primum & principem propter ordinem
& administrationem, in ædificationem corporis Christi, cuius caput uerum & u-
nicum est Christus, Petrus uerò minister est, autoritate tamen super reliquos emi-
nens. Quod magnus ille Leo, sermone tertio declarat, dicens: Ego (inquit) dico ti-
bi, hoc est, sicut pater meus tibi manifestauit diuinitatem meam, ita & ego tibi no-
tam facio excellentiam tuam, quia tu es Petrus, id est, cũ ego sim inuiolabilis Pe-
tra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum, præter quod
nemo potest aliud ponere, tamen tu quoque Petra es, qui mea uirtute solidaris, ut
quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia. Vnde
& Petrus primus, & reliqui patresfamiliàs dicuntur cooperatores Christi, ut
liberos & concreditam familiam in pietate instituunt. Et ad hanc ædificationem
præter ministros Ecclesiæ, incumbit etiam cuilibet Ecclesiæ membro pro sua por-
tione aliquam adferre operã. Vnde Paulus. 1. Thessal. 5. docet, quomodo per mu-
tuam subministrationem, quodque corporis Christi membrum alterum, alteri ui-
res incrementi suppeditet. Propter quod (inquit) consolamini inuicem, & ædifica-
te alterutrum, sicut & facitis. Obserua: quòd dicit se super Petram ædificasse Ec-

Christus unus, unsi Ecclesiæ fundamentum.

Christus, sol' lapis angularis.

Aedificari super petram, quid.

Retractatio Augustini de Petræ expositione.

Christus suæ Ecclesiæ fundamẽtum, lapis angularis, & architectum.

Inter ministros Ecclesiæ Christi, Petrus facilè primus.

Aedificationi Ecclesiæ unũquodq; Christi membrum pro uiri li sua profit.

clesiam suam, non super arenam. Quasi dicat, super solidum & immotum funda-
mentum. Porrò totum hoc negotium metonymia discutit, qua Petra ponitur ipse
Christus, pro fide & cõfessione de Petra Christo. Neque quicquam aliud hìc do-
cetur, quàm confessores exemplo Petri, & qui cognitionem eãdem, quam Petrus,
de Christo habent, esse ueræ Ecclesiæ uera membra.

Petra, pro fide & confessione de christo, qui Petra est.

Et portæ inferi non prævalebunt aduersus eam.

Annotauit Origenes, & ita in Græco est, ambiguum esse, an uox, eam, referatur
ad Ecclesiam, uel ad Petram. Certè de utroque rectè intelligitur. Frequentius ta-
men doctores referunt ad Ecclesiam, solidè fundatam supra Christum Petram.
Per portas inferorum intelligit potestatem Satanæ, & omnia illius cõsilia, artes ac
robur. Nam olim in portis publica comitia habita sunt, & eò multitudo conuoca-
batur. Gene. 34. Et uenit Hemor & Sichem filius eius ad portam ciuitatis eorum,
& loquuti sunt ad ciues. Vnde metaphoricẽs portæ accipiuntur pro potẽtia & pru-
dentia eorum, qui rerum potiuntur. Et cùm nihil horribilius truculentiúsve infe-
ris reperiatur, his uerbis, Et portæ inferi, &c. significauit Dominus, nullam, quã-
tumuis ualidam uim, siue Satanæ, siue mundi, siue ullius sub cœlo potestatis ad-
uersariæ, prævaliturum Ecclesiæ. Hoc ergo nomine comprehendimus, insidias
& accusationes Satanæ, qui miris modis semper impugnat Ecclesiam, cùm exter-
no marte per tyrannos, tum domestico per hæreticos & suos cacodæmones, per
peccata, inferos, hæreticorum artes, persequutorum minas, ignes & enses, carnis
& totius mundi tentationes omnes, item res omnes, quæ (ut breuiter absoluam)
pertinent ad regnum Satanícum. Nam ut fundamẽtum immobile & inexpugna-
bile est, ita & electi, qui superextruuntur. Christus, Ioan. 10. ait, Et nemo rapiet
eas de manu mea: adeò potenter fundata est hæc Ecclesia. Sensus ergo uerborum
Christi idem est, ac si dicat: Ego hanc meam Ecclesiam tanta soliditate obfirma-
bo, ut nulla hostilitate, quantumuis maxima, possit expugnari, ac neque portæ
inferi possint prævalere aduersus eam: Non item omnes exercitus illi dæmonum,
qui inferos habitant, etiam si soluantur uniuersi, & prorumpant ad subuertendam
Ecclesiam, sic aduersus eam poterunt prævalere, ut penitus deficiat. Huic loco plu
rimum lucis affert Paulus, dicens, ad Rom. 8. Quis nos separabit à charitate Chri
sti? tribulatio, an angustia, an fames, an nuditas, an periculum, an persecutio, an
gladius? sicut scriptum est, Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus
sicut oues occisionis. Sed in his omnibus superamus, propter eum, qui dilexit nos.
Certus sum enim, quia neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus,
neque uirtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo,
neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ
est in Christo Iesu Domino nostro. Porrò hęc sententia, Et portæ, &c. pollicitatio
est, conueniens cum multis aliis, quales sunt, Si quis sitit, ueniat ad me, &c. Ve-
nite ad me omnes, qui laboratis, &c. quæ scriptæ sunt, ut nostram fidem & ani-
mos laborantium confirment. Atque hic locus præcipuè refertur ad spiritum. Nã
Euangelista loquitur hic præcipuè de confessione facta spiritu, quæ & ore quan-
doque necessariò facienda est: item de ædificio spirituali, de Ecclesia secundum spi-
ritum ædificanda, & de pugna spiritalis Ecclesiæ. De hac confessione loquutus est
Paulus ad Roma. 10. Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salu-
tem. Deinde ædificium spirituale, noua est hominis conditio, uel noua creatura in
Christo. Iam Ecclesia credentiũ est ex interiore consensu in unam fidem, in unum
Iesum Christum. Pugna spiritalis est cum peccato & morte. Sensus ergo uerbo-
rum est, Ego Christus promitto omnibus credentibus in me, quòd uincent nomi-
ne meo & peccatum & mortem, quibus nominibus intelligitur omnis aduersaria
potestas. Hanc uim & uirtutem supra omnem aduersariam potestatem, Christus

Portæ inferorum, potestas Satanæ.

Portæ pro autoritate præsidum.

Robur Ecclesiæ inexpugnabile.

Confessio ex corde in os prodeat, quã est necesse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

expresit Luc. 10. Ecce (inquit) dedi uobis potestatem calcandi supra serpentes & scorpiones, & super omnem uirtutem inimici, & nihil uobis nocebit.

Et tibi dabo claues regni cœlorum.

Clauis uocę quid designatur.

Nomine clauis scriptura intelligit summam quandam autoritatē, potestatem, gubernationem, & domesticam administrationem. Nam etiam in profanis ac ciuilibus rebus, clauium traditio in manus translationem dominij ac possessionis significat & operatur. Habenti enim claues, non solùm cuncta, quæ domi sunt, patent, sed & ei potestas fit, quoslibet uel admittendi uel secludēdi, atque etiam quæque secretissima cubicula reserandi, uel occludendi. Summam hanc autoritatem in regno Dei habet Iesus Christus, non tanquam famulus, sed filius in domo sua, Isa 22. Et dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit, qui claudat: & claudet, & non erit, qui aperiat. Apocal. 3. Hęc dicit Sanctus & uerus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.

Clauis in manu Christi.

Apocal. 1. Noli timere: ego sum primus & nouissimus, & uiuus, & fui mortuus, & ecce sum uiuens in secula seculorum, & habeo claues mortis & inferni. Quo nihil aliud significatur, quàm, Christum esse summum caput super uniuersam Ecclesiam, eúmque accepisse à Patre autoritatem super omnem principatum, potestatem, uirtutem, & dominationem, & super omne nomen, quod nominatur non solùm in hoc seculo, sed & in futuro, ut ei omne genu flectatur cœlestium, terrestrium & infernorum. Hìc promittit Christus, sed postea abiturus ad patrem stat

Clauis multiplex.

promissis, & suas non alias claues Apostolis commisit, nimirum claues regni cœlorum. Sacri doctores partiti sunt claues in clauem ordinis, & clauē iurisdictionis. Et utranque clauem in clauem scientiæ, quam & discretionis appellant, & clauem

Clauis ordinis.

potestatis. Clauis ordinis est potestas uocationis, functionis, seu ministerij sacerdotalis, qua qui fungitur, Christi personam in Ecclesia repræsentat, omniáque nō suo sed Christi nomine, & autoritate agit, quæ complectitur potestatem prædicādi uerbi, seu annuntiandi Euangelij, consecrandi corpus Christi, remittēdi & retinendi peccata, & impetrandi seu administrādi sacramenta. Clauis iurisdictionis,

Iurisdictionis.

est potestas coërcens, non corporalis, sed spiritualis: quæ adhibetur, non ut homines tollantur, sed error & peccatum: non, ut homines lædantur, sed ut corrigantur: non ut perdantur, sed corripiantur & instruantur. Veniamus ad textus declarationem. Et dabo tibi, &c. Quasi dicat, Polliceor me daturum tibi post resurrectionem meam (quando secundum corporalem & uisibilem præsentiam abscessurus ero) plenariam commissionem ministerialē autoritatis meæ. Conuenit enim, ut ille primus sit autoritate, qui primus est fidei professione & charitate. Pater dedit tibi reuelationem, uolo & aliquid tibi dare: Constituam te (qui hanc ueritatis confessionem protulisti) cum plenitudine potestatis, meum in terris uicarium, dabòque tibi claues regni cœlorum: ut aperire & claudere ualeas, per autoritatem tibi commissam, quomodo expediens fuerit. Obserua ex superioribus, & colligi-

Christum dare Ecclesiæ claues regni cœlorū, quid

Claues regni cœlorum Christus dat Petro, hoc est omnia illa, quibus aperitur ingressus in regnum cœlorum, qualia sunt, docere Euāgelium, administrare sacramenta, autoritate uerbi absoluere pœnitentes, excommunicare publicis criminibus obnoxios, & huiusmodi omnia exercere. Hæc clauis Petri est ministerialis potestas, quæ cum in regno cœlorum exerceri debeat, & hoc spiritale regnū sit, ideo certum est, hanc potestatem non extendi ad illa, quibus ciuile regnum & regitur & conseruatur. Vnde hìc dicitur, regni cœlorum, non autem, terrarum, ut potestas Petri referatur ad regnum cœlorum, ad gubernandum mundum in ordine ad

potestas data Petro, spiritualis est.

regnum cœlorum, ad salutem animarum, ad ea, quibus regnum cœlorum in hominibus seruatur ac augetur. Ergo spiritalis est hæc potestas, dicta clauis, eò quòd (ut uno uerbo absoluam) est ministerialis facultas intromittendi uel excludendi. Et

Et quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cœlis.

Christus exponit, quam potestatem intelligi vult per claues, nimirū eam, quæ in remissione peccatorum aut ligatione consistit. Eleganti metaphora transferuntur hæc à corpore ad animum. Nam soluere, est uinculis enodatis liberum dimittere uinctum. Ligare, est liberum, aut qui sibi uidetur liber esse, uinculis innodare atque constringere. Hæc corpori competunt. Porrò animus peccatis cōstringitur, ac propter peccata fit totus homo morti & Satanæ obnoxius. Iam hac potestate ac

Soluere, quid.

cepta Petrus obnoxium peccatis, pœnitentem, non solùm absolutum declarat, sed uerè absoluit, & liberum reddit à peccato, imò, ut apertius dicam, cooperatur solutioni, sed ut minister, & non sua, sed Christi autoritate: & eum absoluit, quem absoluendum, nimirum pœnitentem & credentem, iudicat. Soluit autem uerbo Dei dicens, Absoluo te à peccatis tuis in nomine patris, &c. Et eius resipiscentię nō mediocriter fauet ac medetur, ut fide grandescat & charitate ardeat, idque testimoniis scripturarum, & exhortatione uirtutum. Hic ante pœnitentiam ad regnum pertinebat inferorum, sed pœnitentem tua claue intromittis in regnum cœlorum. Et quem probasti & introduxisti, probatur & excipitur in cœlis. Proinde soluere, est non solùm à uinculis peccatorum, pœnarum, præceptorum, iuramentorum, uotorúmque liberare, sed à nodis emergentium difficultatum circa ea, quæ sunt fidei, declarando, absoluere. Similiter ligare non solùm est præceptis adstringere

Ligare, quid.

ad ea quæ sunt regni cœlorum, sed etiam diffiniendo, errores ac hæreses arcere, ne damnata credantur. Si igitur uolo meum remitti peccatum, adire teneor Petrum seu parochum meum confessarium, cui aperire debeo uulnus meum, ut medeatur

Adeund' sacerdos, qui ab ignito peccato absoluat

illi, & me absoluat, alioqui quomodo absoluet? Quòd si Petrus ob id non esset adeundus, frustra hanc contulisset potestatem Christus Petro. Hoc nemo catholicus & orthodoxus dixerit. Quare confessio hæc, qua peccata confitemur, & uolumus à parocho absolui, non est humanitus instituta, sed diuinitus inspirata: & ex hoc loco & aliis similibus ad salutem excipienda. Sensus ergo uerborum Christi est,

Confessio sacramentalis à Christo instituta.

Quodcunque solueris super terram, Deus id ratum habebit in cœlis: quencunque tu debitè & rectè, tua fungens autoritate, solueris à uinculo, quo alligatus fuerit, hunc & Deus soluet, & solutum habebit. Tanta erit tua autoritas, & eorum, qui in tuum locum successuri sunt, usque ad consummationem seculi, ut tuum & tuorum successorum iudicium probaturus sit Deus, modò fiat iuxta claues, & ex spiritu proficiscatur. Et quodcunque tu, ex autoritate tibi tradita, ligaueris super terrā, id ratum habebitur in cœlis: quencunque tu rectè ac debitè, tua fungens autoritate, ligandum duxeris in terris, hunc & Deus ligatum habebit in cœlis, id est, uinculā illa, quibus quempiam ligabis, id est, siue obligabis, siue corripies prohibendo aliqua, siue pœnitentiam iniungens, probabit Deus. Hæc appendix, in cœlis, excludit uoluntarias & sine ratione imò malas Petri ligationes & solutiones. Non enim prout collubuerit, pontifex aut alius claues exercens, ligat aut absoluit super terram: sed tunc tantùm, quando solutio uel uinculum ratum habetur in cœlis. Ratum autem est, quod fit iuxta Dei uerbum. Diffiniens autem Petri potestatem Dominus, addidit, super terram, ut ostendat iurisdictionem Petri non extendi sudo, & quandiu hìc uiuitur.

Clauibus utendum omnino iuxta uerbi Dei præscriptū, non ex arbitrio humano

Tunc præcepit discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Iesus Christus.

Docet Sapiens esse tempus tacendi, & tempus loquendi. Præcepit quidē Christus, ne se esse filium Dei & Messiam Apostoli prædicarent, sed tacendum perpe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Est & reuelãdæ ueritatisuum temp⁹. Quare Christus noluit à suis Apostolis aliquandiu prædicari quod erat. Christus nõ sine cruce p̃dicandus.

tuò non iussit. Habet profectò ueri cognitio suos gradus, & sua tempora, extra quæ non est proferendum, quod cum fructu proferri non potest. Præcepit itaque Iesus suis discipulis, ut hanc magnificam de se opinionem apud se seruarent, neque cuiquam cæterorum aperirent, quòd ipse esset Messias. Prius enim erat peragendum sacrificium crucis, & declaranda naturæ humanæ ueritas: deinde per resurrectionem & Spiritum sanctum declaranda diuinitas. Certè cõuenientius erat, ut prius implerentur scripturæ, & non sine cruce prædicaretur Christus. Cùm ergo præcedere debeat humilitas & obscuritas crucis claritudini cognitionis Christi, non iam opportunũ uidebatur, ut ante deuictã mortẽ, & erectum trophæum aduersus principem mundi, prædicaretur Christus. Maluit igitur expectare destinatũ tempus, hoc est, tẽpus glorificationis, in quo res ipsa magna luce gereretur, Apostolisque prædicãtibus testimoniũ daret emisso suo Spiritu. Proinde non conueniebat illo tẽpore populo, alioqui rudissimo, tãta proponi mysteria, quorũ non dũ erat capax. Imò & Apostoli adhuc rudiores erant, q̃ qui possent illud maximũ tradere mysteriũ cõmodè, præsertim cùm animi ipsorũ adhuc imbuti essent nescio quibus opinionib⁹ de carnali Messiæ regno. Adhuc habeo (dicebat illis Christus) multa uobis dicere, quæ non potestis portare modò. Quasi diceret, Nondum tempus aduenit, ô discipuli mei, neque uos suscepistis paracleti robur & instructionẽ, quæ ad id summè necessaria sunt. Neque etiam meæ crucis mysteria capitis, quæ tum sanè capietis, cùm à mortuis surrexero, & uobis Spiritum meum, omnẽ ueritatem uos docturum, transmisero. Cæterùm, Apostolos hæc ignoraſſe mysteria, liquet ex eo, quòd, ut mox legemus in hoc cap. Petrus, qui præ cæteris ardentior uidebatur, Christo, suam passionem prænuntianti, obstitit: propter quod illum Satanam Christus appellauit: quod profectò minimè fecisset, si Christi ille mysteria plenè cognouisset. Hoc idem amplius manifestat linteum illud, quod è cælo decidit, quo edoctus est Petrus, nihil in posterum commune dicendum, ut est in Actis. Habebant quidem discipuli fidem & cognitionem Christi, sed nondum defæcatam purgatamque. Sed posteà Spiritu sancto perfecta confirmataque est. Vnde constat fidem grandescere in sanctis per certa incrementa. Nunc quidem agnoscebant Apostoli, Iesum esse Christum uiuentis Dei filium, saluatorem mundi. Posteà hoc ipsum ex morte & resurrectione, ascensione in cœlos, & Spiritus sancti missione plenius intellexerũt. Certè si quis uult Christum plenè prædicare, operæpretium est, ut plenè cognoscat mortem, resurrectionem, & ascensionem eius ad cœlos. Quia ergo Apostoli nondum plenè in his mysteriis erant instructi, prohibuit ipsis, ne cui dicerent, quòd ipse esset Christus. Ipse interim hoc apertè & disertè prædicabat ubique. Obserua ex his, Non omnia mox dicenda & inuulganda, quæ scimus uera esse, etiam si sint in se salubria, nisi adsit & tempus & occasio, qua queant cum fructu proferri.

Apostoli rudes mysteriorum Dei.

Fides auctus suos habet.

Exinde cœpit Iesus ostendere discipulis suis, quia oportet cum ire Ierosolymam, & multa pati.

Actiologia est, cur iusserit, ne cuiquam adhuc aperirẽt, quòd ipse esset Messias, Filius Dei uiui. Simul & occupatio est, ne audita potestate sibi commissa, putarent se ciuilem aliquam potestatem in ciuili & terreno regno accepisse. Proinde plenius illos de mysterio redemptionis, id est passionis & resurrectionis, illos instruit, antequam tantum mysterium prædicent. Sentiebant quidem, Dominum esse liberatorem, redemptorem ac saluatorem Israëlis, sed modum & rationem redemptionis nondum planè intelligebant. Quare, ut plena constaret confessio, & omnibus numeris absolueretur fides eorum, declarat & exponit eis, quomodo aut qua ratione nobis parta sit salus, quomodo redemerit mundum, hoc est, quid oporteat credere & animo pio sentire ac fateri sanctos, qui profitẽtur Iesum esse Christum. Nempe, quòd per mortem & amaram passionem suam diuinæ satisfaciẽs iustitiæ.

De Christo quid Apostoli intrio sentiebant.

Professuros Iesum esse christũ, quid de illo sentire oportet.

iram patris, propter peccata, in homines concitatam, placauerit, expiauerítque peccata. Hæc autem passus est Ierosolymis, loco destinato suæ passioni, quò dicit nunc discipulis sibi abeundum esse, ex uoluntate patris & iuxta prophetarum uaticinia. Hoc enim significat per uerbum, oportet, Deo patre sic uolente, & disponente, ut humanũ genus, lapsu Adæ perditum, ad hunc modum redimatur. Lucas, vltimo, Oportebat Christum pati, &c. Neque enim alia erat redemptionis nostræ uia, quàm crux. Hęc illos præmonet, ne nimis cùm aduenerint, terreantur, deinde ut longè ante ostendat, quam fortunam & ipsi discipuli experturi essent in hoc mundo, ubi cœpissent suam potestatem exercere. Suæ passionis signanter locum designat Ierosolyma, ubi ipsa pietas habitare putabatur. Communis & publicus saluator erat Christus, ideo passus Ierosolymis loco omnium celeberrimo. Quod Ierosolymis debebat pati, id quidem præcesit in typo agni paschalis, qui non debuit, nisi Ierosolymis mactari, Deuter. 16.

Vna redemptionis uia per crucem.

In Ierusalem immolari Christũ oportebat.

A senioribus, & Scribis, & principibus sacerdotum.

En hostes Christi, dignitate potentissimos, & senio, autoritate, religione, sapientiáque præpolenteis. Passus est Christus, non per aliquam obscuram plebeculam, sed per celeberrimos eius Gentis homines, Seniores, Scribas & principes, &c. Hæc indicant, quæ futura esset Christi sors in hoc mundo, non solùm in sua persona, sed & in membris ipsius: videlicet, quòd aduersarios habiturus esset huius mundi sapientes, sanctos, potentes & doctos. Et hoc ad gloriam ueritatis ita ordinatum est, ut eò esset speciosior uictoria. Debilia eligit (ait Paulus) ut fortia quæque confundat.

Per potentiores & in speciem sanctiores passus est Christus.

Et occidi.

Hæc est postrema crucis species. Prænonet suos Christus de morte sua, ut discipulos in confessione retineat, ne ubi aliquando uiderint eum subiici cruci, deiciãt animos, & dubitare incipiant, num sit ipse Christus Dei, sicut in cruce plerunque fieri solet. Hæc mors, omnium manifestissima fuit, idque non sine ratione. Nam quoniã per crucem redimendi eramus, mórsque Christi per crucẽ spectabat ad omnes, ergo erat uniuerso orbi prædicanda, non occultanda. Nasci quidem uoluit in Bethlehem, loco obscuro: Pati uerò non ita. Quia plus erat sitũ in cruce, quàm in natiuitate, ut redimeremur. Paulus nihil uoluit scire, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, 1. Corinth. 2. cap.

Mors Christi, omnium notissima.

In cruce christi plus ponderis, quã in eius natiuitate.

Et tertia die resurgere.

Dulcis est mors, quæ uitam annexam habet. Consolatorium fuit Apostolis, didicisse & sciuisse Christum ita passurum, ut tertia die resurgeret. Et nos exemplo præceptoris ita nos passuros credere debemus, ut aliquando liberemur. Constãter apud te statuere debes, quòd Christus tertia die resurrexit, & q̃ sua resurrectione uitam reduxerit, ac certò omnibus fidelibus impetrarit, demonstrauerítque etiam ipsorum animas à morte corporea uicturas, & corpora in nouissimo die resuscitanda ad æternam gloriam. Scilicet ut conformia fiant corpori Christi glorioso Philippens. 3.

Mors dulcis, quæ uitã aut uitæ speciẽ annexam habet.

Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens.

Petrus, plus cæteris feruens & fidens, audito uerbo Domini de morte Ierosolymis ferenda à senioribus, rem indignam iudicans, quòd filius Dei pateretur, manu abduxit Dominum, quemadmodum solent, qui ferij aliquid & familiariter sunt colloquuturi, & pio quodam affectu ac zelo, quanuis non secundum scientiam, cœpit illum increpare, id est, durius alloqui. Notat certè Euangelista serium studium & seriam sententiam Petri. Obserua adfectus omnium hominum in Petro erga crucem, quam nemo natura libenter fert. Ignorantiæ etiam exemplum est in

Petri zelus non secundũ scientiam.

Affectus humani in Petro mirè repræsentati.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Petro, qui adhuc ignorat uiam glorificandi patrem. Infirmitatis item quòd detrectat crucem. Petrus putabat Christum impotenti quodam zelo ardere ac ferri aduersus improbitatem seniorum. Quin & attoniti fuerant discipuli, cùm audirent, Dominum suum uelle Ierosolymam proficisci, ad supplicium. Putabant isti Dominum, quia erat Christus, redemptor & filius Dei uiui, semper uicturum, regnaturúmque, ceu Salomonem, Cyrum, uel Alexandrum aliquem, oppressis Iudeorum hostibus, & Iudæis super omnia regna mundi exaltatis. Nam & ascensurum in cœlos Dominum ita interpellarunt, Quando restitues regnum Israel? Quare Petrus, reliquis feruentior, accedit, & Dominum alloquitur.

Apostoli qd sibi promittebant de Christo.

Absit à te Domine.

Absit à te Domine, ne patiare crucem, Esto tibi propitius. Quasi dicat, Ne tam duro, inhumano, & inclementi in teipsum sis affectu. Age, qui aliis admodum sapis, & alienis incommodis probè consulis, qui fit, quòd in rebus ipsis tuis sic cæcutias? Quid sibi vult importuna illa tua humilitas, qua te obiicere paras manibus pontificum, & prohibes, ne gloriam nominis tui palàm prædicemus? Num conuenit, ut Messias tam turpiter tam ignominiosè tractetur? Eò ne animo es, ut qui Dominus es, ac pro tua uirtute omnipotenti crucem & mortem subterfugere potes, spontè tua te coniicias in acerbæ mortis periculum, ac tuiipsius exitii tu ipse autor sis? Tu, qui potes uerbo efficere, ut dæmones fugiant, ut tempestates maris sedentur, ut ægritudines à corporibus discedant, quomodo non eadem uerbi potentia efficies, ut aduersarij tui aduersum te ne mutire quidem audeant? Nó aduertit Petrus ad uerbum à Christo dictum, Oportet, &, ideo sic uisum est patri. Sed uehementer atque adeò magis quàm prudenter Dominum Petrus amabat.

Non erit tibi hoc.

Indignitatem rei his uerbis significat Petrus. Quasi dicat, Nemo æquis auribus audierit, crucifigi oportere Dei filium. Non potest fieri, ut mors cadat in uiuum, uiuentis Dei filium (quem te esse credimus, uti uerè es) qui alios excitat à mortuis: & tot argumentis támque ualidis euicit se esse & uitæ & mortis Dominum. Nullo ergo pacto id tibi euenier, quod futurum dicis, in ea urbe, in qua te aliquando & in sempiternum amplissima cum gloria regnaturum speramus. Quantum ad me attinet, id iniuriæ tibi fieri non sustinebo. Moneo igitur te amicè & candidè, ut nó sis adeò negligens salutis tuæ, quin potius permittas, ut nos diuulgemus, te esse uerum Messiam, quò omnes aduersarij, maiestate nominis tui terreantur, & tu regnum tuum, diuina, qua præditus es potestate & uirtute inuadas, & summa cum tranquillitate ac fœlicitate possideas.

Qui conuersus, dixit Petro.

Petrus seuerè increpatur à Christo

Hunc affectum carnalem, ut in suis corrigeret Iesus, conuersus est, & intuitus (ut est in Marco. 8.) discipulos suos, quos sciebat similiter affectos esse, tametsi solus Petrus ausus fuerat increpare Dominum, respondet Petro seuerius ac acrius, quàm unquam alias. Duro nodo, ut est in prouerbio, durum adhibuit conenum. Acerbissima fuit hæc reprehensio, nec iniusta: quia consilium Petri uidebatur impedire uiam perueniendi ad patrem, & glorificandi patrem.

Vade post me Satana: scandalum es mihi.

Ex superiore loco, Assumens illum Petrus, &c. Coniectura est, quòd Petrus secretò Christum increpauerat: Quia tamen reliqui eodem affectu cum Petro (ex intuitus Christi & conuersio subindicare uidentur) laborabant: Christus increpationem eius palàm, ut & alij discipuli audirent, seueré adeò reiecit, eóque docuit talem affectum à suggestione Satanę esse, & ob id prorsus abiiciendum. Vade, &c. Ac si dicat, Facesse cum tuo consilio. Nihil prius habere debeo, quàm patri obedire, & eius iussa facere, quamlibet dura sint carni. Tam diu ac multis iam & uos sum adhortatus, & tu, qui donatus ampliore patris cognitione, mihi adiutor & consors, ut mandatum patris perficerem, esse deberes, tamen scandalum mihi es? id est, mihi impedimento es, ne obediam patri dehortarisque, ne sequar iussa patris, idque non leuiter, sed increpando etiam. Quæ hæc tua audacia, ac importuna præsumptio? Tú ne mihi, quid faciam, præscribes, & quasi præcurrens, uestigia delineabis, quibus insistens, te sequar? Quin potius abi post me, & ad meum incessum tete componito: ad mea potius dictata & imperia spectato. Apage cum ista tua sapientia. Satanam te mihi exhibes, aduersarium planè & consultorem pessimum, quantumuis amore mei ista facias. Diabolo suprà. 4. cap. non dixit, Vade post me Satana: sed simpliciter, Vade Satana, prorsus illum abigens & relegans ad suum perpetuæ confusionis locum. Hic uerò ait, Vade post me, non illum omnino ablegans. Appellans Petrum Satanam, non intelligit diabolum, sed aduersariũ, quòd sibi obstaculo esset. Abi igitur post me: id est, Petre, meum spectato imperium, & meam doctrinam è cœlo profectam. Noli autem mihi ex humana inuentione aut cupiditate, aut diaboli suggestione, quod faciam præscribere, hoc dum facis, conaris impedire Dei gloriam.

Petrus iubetur à Christo post abire, ut sequi.

Quia non sapis ea, quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum.

Priorem refutationis Petri causam dixit scandalum. Nunc secundam afferens, vacuum esse illum spiritu pronuntiat, clarius & euidentius omnium carnalium argumenta refutans & euincens. Non sapis, quę Dei sunt, sed quæ hominum, hoc est, quæ homines, Deo uacui, sapiunt. Sapere oportet, quæ sunt Dei, id est, quæ congruunt scripturis sanctis ac genuinæ, simplici, orthodoxæ ac catholicæ Christi Ecclesiæ, sententiæque fidei. Docet Ioannes. 1. Ioan. 4. quomodo cognoscimus, quæ sunt Dei, & quæ sunt Satanæ, & Antichristi. In hoc (inquit) cognoscitur Spiritus Dei, Omnis spiritus, qui confitetur, Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo est. Et omnis Spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus. Hoc ipsum declarat Christus in hac refutatione, Quia non sapis, &c. Ac si diceat, Tamesi paulo antè ex reuelatione patris rectè & piè de me senseris, nunc tamen diuina, id est, quæ Dei sunt, non te afficiunt. Ex scripturis apertum est Christum debere pati, & ita intrare in gloriam suam. Modò increpas, quòd me uolo exhibere uerè Christum, & filium Dei, quem dudum uerè esse me confessus es. Vide, quàm non tibi constes, imò uerè tibi pugnes. Si Christus sum (ut uerè sum) occidi pro electis debeo, iuxta scripturas. Si filius Dei sum, cur non gererem morem patri, qui vult me hostiam pro peccatis esse omnium? Beatus eras priùs, cùm me prædicabas ex reuelatione patris: nunc dum ex instinctu Satanæ ab obedientia patris me reuocas, mihi factus es Satanas, id est, aduersarius. Abi ergo cum humano isto tuo affectu, pugnante cum præcepto Dei. Obserua, sapere ea quæ sunt hominum, siue humana, est, Deo aduersari, atque Satanam agere. Vnde Paulus Roma. 8. Nam prudentia carnis mors est: quoniam sapientia carnis inimica est Deo: legi enim Dei non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt, Deo placere non possunt.

Sapere quæ Dei sunt, & quæ hominum, quid.

Tunc Iesus dixit discipulis suis.

Postquam retudit Christus intempestiuam Petri increpationem, conuersus ad omnes discipulos, cœpit pluribus uerbis explanare, quid esset, quod dixerat Petro, Vade post me. Hac enim occasione accepta de cruce discipulorum concionem facit, sed optimo ordine, ut præmissa Christi præceptoris cruce, sciant discipuli, pro decoro quoque patiendum esse, ne sit discipulus supra præceptorẽ. Item quia Christus præceptor in crucem suos discipulos præcesit, igitur discipuli sequi potuerũt, & adhuc possunt. Et quemadmodum ille non succubuit, sed tertia die cum magna

Christus suis crucem tam suam quàm illorum prædicit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

gloria è cruce uictor surrexit: ita & discipuli, fiducia in magistrum uictorem, eua dere potuerunt uictores, & adhuc possunt. Hæc præmonitio eò ualet, ut suos paret sibi ad æquo animo ferendam crucem, & ut illis persuadeat, non aliam esse uiam ad gloriam, quàm crucem. Totus hic locus adhortatorius est ad crucem, à cõmodis & præmiis secuturis eos, qui cruce adfligẽtur. Commoda & præmia uertantur circa glorificationem & uitam æternam.

Si quis uult post me uenire.

Per crucem gloria Deo sua uindicatur, & nobis quæritur.

Vrget Christus, & ostendit crucem esse necessariam: quòd crux sit ueluti medium à patre constitutum, per quod & glorificetur Deus, & nos transeamus ad gloriam. Neminem cogo, neminem cor nibus attraho, uoluntariam crucem & sponcaneam peto. Sed neminem etiam excludo: si quis siue Græcus, siue Iudæus, siue masculus, siue fœmina, uelit post me uenire, id est, meus esse discipulus, & mæstatis meæ particeps fieri. Quasi dicat, Non satis est, scire & credere, me esse filium Dei uiuentis, nisi & sciatis & credatis hanc esse uiuentis Dei uoluntatẽ, ut sua cuique crux tollatur ad gloriam. Aliud est candidatum gloriæ esse, aliud esse glorificatum. Candidati gloriæ esse possunt, qui sciunt & credunt, me esse filium Dei uiuentis. At, ut hi glorificentur, id fit per crucem. Post Christum uenire siue sequi

Venire siue abire post Christum, quid.

Christum, est conformem se Christo facere, Christo adhærere: eius dicta & facta diligenter obseruare, & obseruata, quàm fieri potest proximè, exprimere tam in dictis quàm in factis. Cohærent, Christo seruire, & Christum sequi, Ioan. 12. Si quis mihi ministrat, me sequatur. Venit ad Christum, qui in illum credit. Ioan. 6. Nemo potest uenire ad me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Et iterum, Omnis qui audiuit à patre, & didicit, uenit ad me.

Abneget semetipsum.

Negotium hîc diducit Euangelista per quasdam species, ostenditque significantius, quomodo seruiamus Domino, & quomodo sequi possimus Christum, idque iugo quodam sanctissimo connectit. Duo enim proponuntur, alterum, Abneget semetipsum: alterum, tollat crucem suam. Prius est abnegare seipsum, quàm crucem suam ferre. Nam quò minus feramus crucem obstat philautia, nostri existimatio grauis, adeóque nimia, propriæ nostræ iustitiæ fiducia, studium & dilectio huius seculi, & quicquid suggerit & operatur in nobis uetus ille homo & carnalis. Hæc ergo oportet ante omnia deponere, id est oportet nos regenerari cœlitus. Hic primò uideamus quid est, abnegare aliquid. Abnegare non est carere, ac destitui re aliqua per occasionem uel penuriam: neque est cohibere se ad tempus à re quapiam: sed est, etiam si adsit & retinere liceat, prorsus tamen abiicere, & non agnoscere aliquid, ita ut nullum planè commercium habeamus, nec habere cupiamus cum eo, quod abnegamus. Verbi gratia: Si abnegaueris filium, quem possis quidem, si uelles, habere, illíque benefacere, & tamen ita prorsus reiicis, ut pro tuo nõ agnoscas, nec illius perditione mouearis, atq; ita nihil cõmercij cum eo habeas, ac si prorsus esset alienus. Hoc scilicet est abnegare aliquid, uidelicet, cõstantes & plenè nõ agnoscere, nõ solùm foris, sed & intus in animo. Rogas: Quid iubemur abnegare? Respõdeo, non omnia, sed ea iubemur abnegare, quæ pietatis proposito & professioni Christianæ contraria sunt & impedimẽto. Non iubemur abnegare quæ nos alioqui fugimus, ut pote inimicos, & huiusmodi carni contraria. Neque iubemur abnegare, quæ naturæ nostræ sunt necessaria, utpote quæ ad usum uitæ humanæ pertinent. Nam hæc omnia usui esse possunt, imò inimicos diligere iubemur, & domesticos, uxorem, liberos, & huiusmodi curare: solùm hoc abnegare tenemur, quod à professione Christiana impedit. Quid igitur istud est, quod iubet, à nobis abnegari: Respondeo, Semetipsum. O durum uerbum! Saltem si dixisset, abneget ebrietatem, lasciuiam, superbiam, auaritiam, & talia, quæ certè mala

Abnegare seipsum, & tollere crucem suã, duo præcipua doctrinæ Christi capita.

Quid obest, ne feramur crux.

Abnegare quidpiam, quid.

Quænã abnegare iubemur.

sunt, hoc tolerabile fuisset. Sed hoc maximũ est, quòd iubeor abnegare memetipsum. Non satis est & lasciuiam, & alia mala abnegasse, nisi & teipsum abnegaueris. Magnus ille Basilius ad Gregorium Theologum Epistola prima queritur se urbana quidem reliquisse negotia, & ad solitudinẽ concessisse, attamen seipsum nondum relinquere potuisse. Certè in hoc negotio & ad instituendã hãc abnegationem, opus est gratia & cooperatione Spiritus sancti. Deinde orandum est ad Deum patrẽ, exemplo Christi, ac dicendũ, Non nostra, sed tua uoluntas fiat. Tanquam digitos & nomen nostrum teneamus nostram professionem, & illius semper meminerimus. Atenim professioni nostræ nihil ita aduersatur, atque animo esse non mortificato. Hæc frequens meditatio plurimum proderit huic instituto de sui mortificatione. Semetipsum abnegare, est exuere omnes affectus proprios: & iam non sibiipsi, sed ei uiuere, cuius sese addixerit uoluntati: est sibiipsi renuntiare, humiliari, mortificare ueterem Adamũ, carnem, inquam, cum uitiis & concupiscentiis crucifigere: &, ut uno uerbo dicam, est renouari spiritu, soli Christo fidere, totúmque se contradere: Et cum Abrahamo, ad Rom. 4. contra spem in spem credere, diffidere propriis uiribus, & committere nos totos Deo, cuius potentia & uirtute qui ex nobis sumus ipsa impotentia, colligemus uires, fortitudinem & robur potentissimum. Necessaria est nostri abnegatio, cùm perfectio & summa Christianismi sit obedientia diuinæ uoluntatis. Hæc autem obedientia præstari non potest, nisi uoluntatem nostram abnegauerimus: hoc est, uoluntatem nostram diuinæ submiserimus uoluntati. Quod facere non pigebit, si consyderemus quòd & Christus ipse dixerit de seipso, Ioan. 5. Non ueni facere uoluntatem meam, sed eius, qui misit me, Patris. De hac abnegatione scripsi in. 12. cap. Ioan. in uerbo, Si quis mihi ministrat, me sequatur, &c.

Post cætera alia homo abnegare debet seipsum: quod omniũ longè est difficillimum.

Abnegare seipsum, quid.

Obedientia, neruus Christianismi.

Obedientia I primis facit ad abnegationem sui.

Et tollat crucem suam.

Occupatio est, ne quis tantùm uerbis statuat semetipsum abnegãdum esse. Tollere enim crucem re ipsa est pati. Nomine crucis metaphoricè intelligitur calamitas, miseria, & quælibet afflictio, qua solet Dominus exercere homines, & maximè extrema: & hoc ad imitationem suæ crucis, quam extremam laturus, & per quam omnem adflictionum tolerantiam absoluturus erat: idque, ut suo exemplo doceret non solùm leues adflictiones, sed & planè extremas discipulis suis ferendas esse. Quidam discrimen ponunt inter ferre crucem, & tollere crucem: quòd ferre crucem, est simpliciter adsumere crucem, siue animo molesto, siue læto fueris. Tollere autem, est, animo prompto & auido, non solùm accipere, sed & rapere etiam & complecti crucem. Ergo exigitur, non solùm ut feramus quæuis aduersa pro Christo, sed ut & cum gaudio & alacri mente feramus. Sic pergebat lætus ad crucem sanctus Andreas, cuius hodie ferias agimus 1547. Sic & Petrus. Et Dominus supra. 5. cap. admonuit, dicens, Gaudete in illa die, &c. Act. 5. Ibant gaudentes à conspectu concilij. Coloss. 1. cap. Qui nunc gaudeo in passionibus pro uobis. 1. Thessal. 1. cap. Et uos imitatores nostri facti estis, & Domini: excipientes uerbum in tribulatione multa cum gaudio Spiritus sancti. Hebr. 10. Rapinam uestrorum bonorum suscepistis cum gaudio. 1. Petri. 4. Communicantes Christi passionibus, gaudete, &c. Iacob. 1. Omne gaudium existimate fratres, cùm in uarias tentationes incideritis. Non simpliciter autem dicit crucem, sed addit, suam, id est, quæ cuiusuis uocationi respondet, siue quam cuilibet certo consilio, & certo modo ferẽdam imponit Dominus, qui non finit nos tentari supra id, quod possumus, imò sic iuuat nos, ut ferocientem alioqui & luxuriantem carnem possimus opprimere, spiritúsque bonus subiugatæ carni imperitare queat. Hoc qui est consecutus, abnegauit semetipsum, & tollit, id est, patienter fert crucem. Apud Luc. 9. additur, quotidie. Quæ circunstantia temporis notat quotidianam crucem,

Tollere crucem suã est pati.

Crux, quid.

Ferre crucẽ, & tollere crucem.

Crux hilariter & alacriter ferenda.

Crux cuique tollenda, eáque sua.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christianis crux quotidiana atque adeò perpetua.

quæ reuera apud Christianos quotidiana est, & si non externa, tamen interna. Nã dum foris tentamur, intus simul affligimur. Galat. 5. Caro enim concupiscit aduersus spiritum: Spiritus autem aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Colligamus ex superioribus, Suam tollere crucem post Christũ, est mundo planè mortuum esse, & soli Christo uiuere. Sic Paulus Galat. ultimo, dicit se mundo crucifixum esse, & mundum uicissim sibi.

Tollere crucem suã post Christum. quid.

Et sequatur me.

Incrementum uide & copiam Euangelistæ. Primùm, abnegatio sui præstanda est: posteà crux sua tollenda: tertiò, Christus sequendus. Non enim satis est abnegare semetipsum, & tollere crucem, nisi & sequaris. Hoc à nobis exigit Christus. Nam non ait, Sit obediens patri, uel sequatur uerba mea, uel prophetas, uel prioris seculi sanctos uiros: sed ait, Sequatur me, exigens, quod prior facere dignatus est. Hac nota cognoscimus optimum ducem & fidissimum præceptorem. Quæ cò ualet, ut plus moueamur exemplo quàm præcepto. Qui enim docet faciendum, quod nec ipse fecit, nec facere cupit, suspectus est doctor, & parum utilis. Qui uero non solùm docet, sed & ipse præstat, quod docet: & non solùm uiam ostẽdit ad nitam, sed & ipse illam primus ingreditur, is optimus est doctor, plures suo exemplo permouens, quàm uerbis. Quid enim habet discipulus, quod causetur, ubi uiderit præceptorem ipsum præstare, quæ docet? Confundentur ergo summo pudore, qui præeuntem Christum sequi detrectauerint. Quatuor sunt in cruce Christi, quæ nobis imitanda proponuntur, 1. Petri. 2. Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, ut sequamini uestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: qui cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat enim iudicanti se iniustè. Primùm, quod crux exigit, est obedientia fidei, quæ spectanda est in Christi exinanitione, de qua Philipp. 2. factus est obediens patri usque ad mortem. Deinde uitæ innocẽtia spectanda in cruce, ut caueamus ne propter crimina aliqua, ut malefactores, sed ut innocentes uiuentes, patiamur. 1. Petri. 4. Nemo autem uestrum patiatur, ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine. 1. Petri. 3. Melius est enim, benefacientes (si uoluntas Dei uelit) pati, quàm malefacientes. Tertiò, Manifestanda & patientia ut propter iustitiam afflicti, nemini maledicamus, nec uindicare nosmetipsos quæramus, sed ut dicitur, 1. Petr. 4. fideli creatori commendemus animas nostras in benefactis. Quartò, uera charitas erga proximos, quam Christus in cruce declarauit. De hac scribitur Ephes. 5. cap. & 1. Ioã. 3. quòd Christus animam suam pro nobis posuit, & nos debemus animas pro fratribus ponere. Reliqua, quæ fecerunt in cruce Christi, utpote, quòd sine peccatis prorsus fuit, quod morte sua nos redemit, ad nostram imitationẽ non pertinẽt. In peccato enim nascimur, ipsius Domini redemptione indigentes. Et, si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & ueritas in nobis non est. 1. Ioan. 1. Cùm itaque iter Christi ad gloriam sit per crucem & multas tribulationes, & hunc sequi oporteat. Consolationem accipiamus quòd ille nobis uiam strauit & fecit, ac uictor cuasit, promittens omnibus in se credentibus uictoriam & auxilium opportunũ in ferenda cruce post ipsum. Est ergo Christum in cruce sequi, exemplo Christi patienter ferre crucem: non impatientem esse, non indignari Deo, non dubitare de præsidio Dei, non scandalizari, ut dubitare incipias de ueritate, propter quam pateris. Postremo exemplum, ac ita apud te meditator, Si innocens Dominus passus est, cur ego peccator crucem detrectabo? Sequar igitur Dominum, eius auxilio freturus. Porge hoc animo: & spe tua sancta non frustraberis. Crux certè humiliat: uitia ille ic-

Christus, ut & quilibet alius, plus exemplo mouet, quàm uerbo.

In cruce christi quatuor.

Obedientia.

Innocentia uitæ.

Mãsuetudo.

Charitas.

Quædam in cruce Christi ad nos non pertinent.

Sequi Christum in cruce, quid.

Crux quid prodest.

patienter, susceptra, expurgat, excoquens affectus carnis, libidinis impetum frangit: timoris uiolentiam reprimit, incendium simultatis extinguit, coercet potentiam diuitum, auget spirituales opes pauperum: breuiter spiritum iuuat, ut uincat carnẽ: efficitque ut ubique modestè sentiamus, & omnia prudẽter agamus, & tandem uita fruamur æterna. Hic est triũphus, & hæc est gloria crucis. Quàm fœlix est, qui sic Christum sequitur, &, perinde atque bona ouis, summi pastoris, uocẽ audit, nosci t, amat, & seruat, resipiscit, quotidie ac ueterem hominem crucifigit, & in Christo renouatur, ipsi peccato moritur, Christo autem commoritur, & illi conresurgit, ad id modis omnibus cum fiducia tẽdit, ut in se uetus Adam caróque succumbat spiritui, & noua creatura fiat, donec ad imaginẽ Christi perfectè transformetur: Hoc uerum & germanum est studium Christianum, quod in ferenda cruce post Christum discimus, & experimur.

Sequi Christum quomodo absoluta est felicitas.

Qui enim uoluerit animam suam saluam facere, perdet eam.

Hæc Aetiologia est á periculis & incommodis, quæ sequentur eos, qui crucem unicam uiam ad gloriam, detrectabunt. Et hac persuadet Christus, quàm necessarium sit ad salutem, ut abnegatis nobisipsis, crucem quisque nostram tollamus, & illum sequamur. Qui uoluerit (inquit) animã suam saluam facere, id est, seipsum in æternam uitam seruare, seu, qui iuxta mundi carnisque rationem, petentis ex gloria ad gloriam ascendere, &, exemplo Petri, dicentis, Domine absit hoc à te odisse crucem, & quærere aliam uiam glorificandi patrem, & perueniendi ad patrem, quàm crucem, uoluerit: perdet eam, id est, non habebit aliam post hanc uitam, non perueniet ad gloriam. Ad Roma. 8. cap. Si tamen compatimur, ut & cõglorificemur. Quasi dicat Paulus, Qui cum Christo patietur, cum Christo & regnabit. &. 2. ad Timoth. 2. Si commortui sumus, & conuiuemus.

Qui autem perdiderit animam suam propter me, inueniet eam.

Animam perdere, est uitam huius seculi despicere, & ea calcare, in quibus hic mundus uitam & ueram beatitudinẽ collocat. Et hoc nihil aliud est, quàm semetipsum abnegare, sibi renuntiare, & patienter ferre immissas calamitates, quò facilius conatus & impetus carnis nostrę confringamus. Hæc ætiologia est per contrarium à commodis & præmiis, quæ sequentur eos, qui exemplo Christi crucem tollent, & per illam tendent ad gloriam. Qui perdiderit animam suam propter me: id est, Qui uitæ suæ iacturam fecerit, & uoluptates mundi calcârit, seu qui maluerit uitam suam extremis periculis obiicere, & derelinquere, quam me abnegare, nõ amittet uitam suam, sed potius seruabit, & reponet eam in sempiternam fœlicitatem, inueniétque interim securam ac honestam in hac uita conscientiã. Et ne quis de certitudine huius uiæ ad salutem dubitet, Christus ipse filius Dei in hac ambulauit uia, ut maluerit uitam suam amittere, & mortem crucis subire, quàm uoluntati patris non obedire, aut ei resistere. Sed quò peruenit? Respondet psal. 15. Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis sanctum tuum uidere corruptionem. Notas mihi feciſti uias uitæ, adimplebis me lætitia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem. Audi & Paulum ad Philipp. 2. Christus factus est obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltauit, &c. Quod autem factum est in capite, fiet & in membris. Quomodo enim caput non traheret post se etiam membra sua? Ioan. 12. Volo, ut ubi ego sum, illic sit & minister meus. Cùm dicit propter me, siue mea causa, monet de materia & causa crucis. Nam non simpliciter uerum est, quod qui uitam amittit, sit illam recepturus, sed qui Christi gratia patitur. Qui crucem fert propter Christũ & Euãgelium, uitam inueniet sempiternam, amissa temporali. O quàm mirabile & uisu & auditu est hoc paradoxon coram iudicio carnis, quæ non potest agnoscere, quomodo uita perdatur dum seruatur, & quomodo seruetur, dum perditur. Qua-

Animã suam perdere, quid.

Christus hic animam suã perdidit.

Inuenire animam suam quid.

Paradoxon Christianũ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paradigma.

re in hoc iudicio & negotio opus est fide, & obedientia in uerbum Christi. Ad huius negotij cognitionem adducamus simile. Finge tibi, regem aliquem potentissimum, uelle gerere letale & cruentissimum bellum cum aduersarijs, ita ut militibus illius impendenda sit pro uendicatione regni, ipsa etiam uita. Deinde fingere gem hunc hoc posse, & facturum etiam, ut uictoria potitus, & regnum uniuersum adeptus, gratiam rependat militibus suis, occisisque uitam amissam reddat, & honore illos cumulet regni: Eos uerò, qui amore perituræ uitæ bellū detrectarint inre contra hostes, uita spoliet & occidat, tanquam degeneres & inobedientes. Quòd si hic rex militibus suis in ipso belli procinctu dicat, Qui vult miles meus esse, abneget semetipsum, tollat arma sua, & sequatur me. Qui enim uoluerit uitā suam seruare, perdet eam. Nam hanc ei tollam, adeptus uictoriam. Et qui perdiderit eam propter me, inueniet eam. Nam illi uitam amissam cum gloria restituam. Hunc regis sermonem nemo non intelligit, si regis potentiam & futurū iudicium agnoscat. Ita planè habet, hic quod Christus dicit. Proinde si contextus connexionem diligenter conspicimus, hic uersus est correlatiuū quoddam ad id, quod præ

Anima pro uita corporis
Pro spiritu:
Pro toto homine.

dicitur, Abneget semetipsum, tollat crucem suam, & sequatur me. Nam qui seipsum uerè abnegat, seipsum iudicio carnis perdit, ideo inuenit uitam. Observa: sepè in scripturis anima pro uita corporis accipitur, aliquando pro spiritu hominis, sicut dum animam non posse occidi Christus adserit. Sæpissimè autem pro tota persona, qua ratione hîc textus uidetur capiendus. Nam tametsi fideles omnes corde abrenuntient uitæ ob Christum, illam tamen profectò non perdunt.

Quid enim prodest homini, si mundum uniuersum lucretur, animæ uerò suæ detrimentum patiatur?

Aliam adducit Aetiologiam argumento ab inutili & incommodis, quæ ferent aliquando, qui oderint crucem, nec eam sibi sumpserint ut unicam uiam ad gloriam. Damnat & insatiabilem illam lucrādi libidinem, quæ semper ad maiora tendit, affectat, & nunquam quiescit. Et hoc tractat duobus, sibi mutuò oppositis, in medium prolatis. Vniuersa, quæ in mundo sunt, ambire, & animam saluam facere, oppositæ sunt. Totius mundi opes sunt thesaurus omnium maximus. Delitiæ & honores non in postremis numerantur. Et tamen, hæc non euehunt ad gloriam, quæ uera est, quin potius iacturam animæ inuehunt. Quid autem profuerit homini, si hæc omnia ampla, dulcia, pretiosa in possessione habuerit, ita ut his utatur iam pro libidine & uoto liberrimè? intereà uerò hoc suo mūdi studio ac usu luxurioso animæ suæ detrimētum patiatur, id est, seipsum perdat, salutis & gloriæ suæ, quæ non contingunt sine cruce, iacturam faciat, ita ut, diuina sic expostente ultione, audiat, quod auarus ille locuples post repleta frumento horrea audiit, Luc. 12. Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te. Quæ autem parasti, cuius erunt? Sic est, qui sibi thesaurizat, & nō est in Deum dives. Atque his auditis præpropera morte è mediis rapiatur uoluptatibus, & abducatur in æterna supplicia. Habemus & in Euangelio diuitem epulonem, qui quotidie epulabatur splendidè, uestiebatúrque honorificè, sed postea anima eius in inferno sepulta est. Ergo præstat abnegare semetipsum, quàm lucrari uniuersum mundum, & perire. Iam cōfer, quid is, qui abnegat Christum, lucretur, etiam si uniuersum mundum lucretur, & quid uicissim amittat. Habeat multas diuitias, imò & uniuersum mundum. Quid tum postea? Quid? an non habet fœlicitatem, qui diuitias habet? Imò diuitiis quid miserabilius? Diuitias comitantur curæ, noctes insomnes, labores, odia uicinorum, interim & extrema uitæ pericula. Quòd si etiam quantas olim Crœsus, diuitias fueris lucratus, cogēris eas paulò post derelinquere, id quod comprobant omnium diuitum exempla. Fortè lucraris imperium. Quid ergo? An ideo fœlix es, quia Imperator aut Rex es? Certè & Saul & plerique alij forsitan fœlicius uixissent, si

Fœlicitate, qui dat mundus, nihil infœlicius.

Potestas & gloria mundi multis fuit exitio.

tantam non fuissent adepti potestatem. Ieroboam Rex fuit Israëlis, sed regnum fuit ipsi occasio, quòd in extremam internectionem abductus est. Quid præterea? Etiam sis Rex Salomone sapientior, potētior ipso Nabucōdonozor, & Alexandro fœlicior, necesse tamen habes, uel tandem regnum relinquere. Vides enim reipsa nullum regem, quanuis potentem aut fœlicem, perpetuò in hoc seculo regnare. Sed lucraris tandem uoluptatem aliquam corporalem. Verùm corporalis uoluptas quid aliud est, quàm tristitiæ & doloris proœmium? In diebus Noe & in diebus Loth dabant homines operam uoluptati. Sed quid accidit? Repentinus superuenit illis interitus. Sed uide, & paulisper apud te morare, cogitans, quid relicto Christo amittas. Certè omnia. Quid enim salui relinquitur, amisso Christo? Christus est sapientia, iustitia, sanctificatio, & redemptio nostra. Amisso igitur Christo, amittitur sapientia: Quid ergo reliquum erit, nisi stultitia? Amittitur iustitia: Quid ergo remanet, nisi peccatum? Amittitur sanctificatio: Quid ergo relinquitur, nisi profanæ sordes? Denique amittitur redemptio: Quid ergo superest, nisi extrema & perpetua internetio atque damnatio? En quàm probè scilicet suæ saluti consulat, qui uitam & alia bona huius seculi seruat, ditissimus, honoratissimus & undique uoluptatibus diffluens, & abnegat Christum, diuésque in Deum non est.

Voluptas corporis, proœmium doloris & pœnæ tiæ.

Nihil salui relicto Christo.

Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua.

Totus hic locus est hortatorius ad amorem crucis, per quam ex promissione seruatur uita. Et dehortatorius ab odio crucis, quod perdit, & nobis aufert uitam. Amplificat & pretium animæ, quò clarius ostendat maximam & prorsus irrecuperabilem esse animæ iacturam, ut abnegationem nostri, & carnis mortificationem, potius quàm studia uoluptatis eligamus. Quam dabit homo commutationem? Id est, quid habet homo suum, & ex se, siue sit pecunia, siue caro, siue anima sua peccatrix, quod permutationis gratia commutet cum uita amissa? Spiritus uadens, & non rediens: id est homo per se cadit, non autem resurgit. Est ergo omnium rerum iactura citius facienda, quàm uitæ, qua Christo uiuis, & in te uiuit Christus. Quæ si semel pereat, nihil est tam charum, cuius permutatione possis illam redimere, quicquid dederis, quod tuum sit. Nihil est in te, nihil tuum, quo cum Deus uelit uitam commutare. Quare postulanda uenit misericordia diuina, qua possis crucem Christi amplecti, hoc est, pœnitentia duci, quæ tibi crux erit, nimirum qua oderis peccatum, te totum Christo committes, & teipsum abnegabis. Hanc crucem tolles, & Christum sequēris. Vide, quàm nihil habebas quod commutares huic uitæ cœlesti, sed liberalitate Dei communicata est tibi Iesu Christi satisfactio, hoc est, mors & resurrectio eius, qua mortuus es ipsi peccato, & uiuis Deo: id est, commortuus es Christo, & resurrexisti cum illo per fidem uiuam, cui hoc uirtutis dedit Iesus Christus merito suæ crucis. Hic meditantes coniectemus, quantum dispendium sit iacturam facere uitæ æternæ, cùm tanti etiam uita peritura reputetur.

Vita æterna nihil eorum, quæ homo habet, ex se dignum.

Filius enim hominis uenturus est in gloria patris sui.

Minas adducit simul & promissiones, à iudicio Dei petitas. Habent (inquit) homines & putant me abiectā & humilem personam, nec sibi persuadere uolunt, crucem & sui abnegationem esse uiam ad uitam, & præmia æterna. Nec putant multi uitæ uerę ac beatæ ullam habendam esse rationem, sectantes fallacem mundi deceptionem, & falsa gaudia. Sentient uerò isti aliquādo, sed suo malo & damno, quid illis peperit sua incredulitas: credentes autem, qui meo exemplo patienter ferentes crucem, me sequuntur, præmia, hoc est, uitam & gloriam suo magno commodo experientur. Futurum enim est iudicium iustissimum, quo omnibus & singulis hominibus rependet, iuxta illorum merita filius hominis: is, qui hîc ha-

betur contemptibilis, qui inglorius est, & nunc infra angelos diminutus, psal. 8. qui adhuc in forma serui & humilitatis est: is, inquam, uenturus est, id est, redibit in altero suo aduentu, non inglorius, sed in gloria patris sui, id est, in summa maiestate, potentia & gloria, quia iudex uiuorum & mortuorum uenit. Gloriam patris uocat ab effectu, qua glorificat pater filium Christum, & declarat filium suũ Dominum esse super omnia.

Aduentus secundus Christi totus gloriosus.

Cum angelis suis.

Declarat qui futuri sint huius maiestatis spectatores & ministri, quibuscum uenit. Sanctorum Angelorum est maiestas, quia ipsi simul uenient cum Christo in maiestate, infrà. 25. & 1. Thessal. 4. Seruiunt ipsi Angeli omnes, ministri uidelicet Dei, in hoc conditi, ut faciant uerbum ipsius. Quorum quanta sit ex Deo uis & potentia, ex eo notum est, quòd unus Angelus potentissima Assyriorum castra fudit una nocte cæsis centenis & octoginta quinque milibus. Porrò si unus hoc potuit, quid non subuersuros atque domituros credas ubi omnes coniunctis copiis ac uiribus cum Domino uenerint in iudicium? Nemo ergo putet ullam potẽtiam mũdi in illo iudicio iudici summo prævaliturum.

Angelis quãtæ ex Deo uires.

Et tunc reddet.

Tempus erit retributionis, tunc, quando hic, qui iudicatus fuit & condemnatus ad ignominiosam crucem, in maiestate iudicem aget omnium & uiuorũ & mortuorum: retaliabit enim tunc. Quasi dicat, Si hic non recipis, cogita nõ huius temporis esse paria recipere, cùm id sit reseruatum futuro iudicio. Hic admonemur patientiæ, ut expectemus illud tempus, quod pater redditioni destinauit.

Tẽporis huius non est, paria recipere.

Vnicuique.

Firma stat sententia, quòd ferentibus crucem post Christum uita donabitur æterna, delicatulis autem sua respondebit pœna. Nec erit in hoc iudicio personarum acceptio, iusti iudicij æquitas seruabitur. 2. Corint. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, &c. Non euadent potentes, non erunt in obliuione pauperes. Quòd si boni quicquam feceris, noli cogitare, dicens, putásne mei ratio habebitur? Aliorum quidem forsan, sed mei non ita. Certè unicuique reddet. Qui peccat, non euadet pœnas. Qui iustus est, recipiet pro sua iustitia. Omnium uita hæc nostra non est in obliuione coram Deo. Hæc uita est ueluti sementis quædam, quam sequetur messis.

Nullius non habebitur ratio in die iudicij.

Vita nostra, quasi semẽtis quædam.

Secundum opera eius.

Reddet ille iustus Iudex cuique pro suis factis. Tunc morti addicentur æternæ, qui hîc uitam pluris fecerint, quàm Christum. Et uita donabũtur immortali, qui causa Euangelij uitam corporis ad tempus contempserint. Nunc certaminis tempus est, erit olim præmiorum. Atque hæc quidem fœlicitas tum absoluetur, cùm uisum erit patri.

Amen dico uobis.

Cùm aliquid ualdè serium, certum, & maximè indubitatum esse significat, Christus, libenter utitur hac uocula, Amen, quæ est iurantis, confirmantis, siue contestantis particula. Et in præsenti quidem rem maximam per iuramentũ promittit: esse scilicet in corona discipulorum aliquot, quibus suam gloriam etiam in terris ostendere uelit.

Amen, uox iurisiurandi, confirmationis, siue testimonij.

Sunt quidam de hîc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec uideant filium hominis uenientem in regno suo.

Sunt, qui exponunt hunc locum generaliter de omnibus in Christum credentibus, quòd quicunque credat in Christum, non uideat mortem in æternum, &c etiam si mortuus fuerit, uiuat tamen. Bona quidem & uera est hæc sententia, sed quam

quam non spirat hic locus. Alij interpretantur de maiestate regni Christi & ingenti uirtute, quam per orbem à resurrectione circunquaque exerturum erat per Euãgelij prædicationem, & portenta innumera, signáque sermonem sequentia & confirmantia: ac denique per extirpationem errorum regni Satanæ, & conuersionem Gentium, ad Euangelium. Vt Christum uidere uenientẽ in regno suo nihil aliud sit, quàm, quod Marcus & Lucas habent, uidere gloriam Dei. Cæperat quidem uenire regnum Dei. Nam suprà, 10. cap. Christus præceperat prædicare, regnum Dei appropinquare. Et. 12. ad Pharisæos ait, Si ego in spiritu eiicio dæmonia, peruenit in uos regnum Dei. Sed quia tanta claritate nondum illustratum erat, quanta illustrandum fuerat post ascensionem, rectè dicit, ut Marcus scribit, donec uideant regnum Dei ueniens in uirtute. Itaque hi faciunt emphasim non in uerbo ueniendi, sed uidendi. Prædicitur enim à Christo, non uenturum demũ regnum Dei & filium hominis, cùm iam adesset & filius hominis & regnum Dei, sed tantam fore regni Dei, & filij hominis claritatem, gloriam ac maiestatem, idque breui, in uniuerso orbe, ut liquidum esset futurũ iis, qui tum in uita superstites fuerunt, uenisse regnum Dei. Bona est, inquam, hæc sententia, commoda, & nõ contemnenda, sed hic locus non eò respicit, si prioribus cõiungatur. Sed quia paulò antè dixerat, se in gloria patris uenturum Dominus, & mox subtexitur historia de transfiguratione Iesu Christi in monte Galilææ, qua specimen aliquod suæ gloriæ aliquot & non omnibus suis discipulis exhibet, uidentur mihi hæc uerba proprie de transfiguratione intelligenda esse. Ad hæc non semel asseruerat se esse Messiam, benedicti Dei filium. Iam ergo euidenti demonstratione, quod dixerat, uult ostendere: Amen dico, &c. Quasi dicat Christus, ego multa uerba hactenus feci de maiestate & mercede regni cœlorum, quam in me habituri sunt, quotquot abnegant se, & me sequuntur, credentes in me: quæ, quoniam non sentiuntur nunc apertè, possent fortasis uobis uana uideri. Ego igitur iureiurãdo affirmo me quosdam ex uobis hîc stantibus (intelligit Petrum, Ioannem & Iacobum) ueluti publicos testes, electurum, quibus, antequàm hinc excedant, ostendam regnum cœlorum, hoc est, gloriam meam, hoc est, me, in gloria & claritate refulgentem, per nouam corporis huius transfigurationem in monte sancto, in quali gloria olim in oculis omnium ueniam ad iudicium, ut capiant gustum futuræ fœlicitatis, ac reipsa uideant, me summa præditum maiestate, & communicaturum omnibus in me credentibus perpetuum gaudium, & honorem regni cœlorum: ut quod ipsi uiderint, & re ipsa senserint, posteà omnibus palàm opportuno suo tempore testificentur. Regnum ergo Dei hic uocat suam transfigurationem, eò quòd inibi & ineffabilis eius potestas refulserit, & germanus filius patris ostensus sit, & dignitas secũdi aduentus in splendore faciei eius, ineffabili claruerit. Obserua, Venientem in regno suo, dictum uidetur pro apparentem in gloria regni sui. Vnde Lucas simpliciter dicit, Donec uideant regnũ Dei. Et Marcus, Donec uideant regnum Dei, ueniens in uirtute, id est, gloriam regni, se monstrantem & manifestantem in uirtute. Aut: videbũt me eo habitu & ea gloria qua usurus sum in regno meo, & quali uenturus sum ad iudicium. Gustare mortem, idiotismo linguæ sanctæ, nil aliud significat, quàm mori: habet tamen idiotismus peculiarem gratiam ac allusionem ad cibos, quos gustamus. Propriè refricat schema, uetus illud factum protoplastorum, qui uetitum cibum gustantes, toti mundo mortem induxerunt. Præterea gustare est gustu leuiter attingere. Pij ergo gustant mortem propriè. Nam his uicit Christus mortem, ut temporaria illa mors, ianua sit ad uitam, credenti in Christum.

Regnum dei quomodo exeturum erat ante finem suã post resurre. Christi.

Videre Christum uenientem in regno suo, quid.

Regnum dei pro trãsfiguratione.

Gustare mortem, quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPITIS DECIMISEPTIMI

Epitome.

Post sui transfigurationem Christus lunaticum liberat: discipulos miraculi impotentes informat: Cæsari tributum pro se & Petro dari imperat.

CAPVT DECIMVMSEPTIMVM.

Transfiguratio Christi.

ET POST dies sex, assumpsit Iesus Petrum, & Iacobũ, & Ioannem fratrem eius, & [a] duxit illos in montẽ excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos. Et resplenduit facies eius sicut Sol: vestimẽta autẽ eius facta sunt alba, sicut nix. Et ecce [b] apparuerunt illis Moyses, & Elias, cum eo loquentes. Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hîc esse: si uis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi unũ, Moysi unum, & Eliæ unũ. Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbrauit eos. Et ecce uox de nube, dicens: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene cõplacui, ipsum audite. Et audientes discipuli, ceciderunt in facies suam, & timuerunt ualde. Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixítque eis: Surgite, & nolite timere. Leuantes autem oculos suos, neminem uiderunt, nisi solum Iesum. Et descendentibus illis de monte, præcepit illis Iesus, dicens: Nemini dixeritis uisionem, donec filius hominis à mortuis resurgat. Et interrogauerunt eum discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primùm uenire? At ille respondens ait eis: Elias quidem uenturus est primùm, & restituet omnia. Dico autem uobis, quia Elias iam uenit, & non cognouerunt eum. Sed fecerunt in eo, quæcunque uoluerunt. Sic & filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne baptista dixisset eis. Et cùm uenisset ad turbã, accessit ad eum homo, genibus prouolutus ante eũ, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur. Nam sæpè cadit in ignẽ, & crebrò in aquam: & obtuli eum discipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Respondens Iesus, dixit: O generatio incredula & [c] peruersa, quousque ero uobiscum? usquequo patiar uos? Adferte huc illum ad me. Et increpauit illum Iesus: & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora. Tunc accesserunt discipuli ad Iesum [d] secretò, & dixerunt: Quare nos nõ potuimus eiicere [e] illum? Dicit illis Iesus. Propter incredulitatem uestram. Amen quippe dico uobis, si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, transi hinc illuc, & transibit. Et nihil impossibile erit uobis. Hoc autem genus non [f] eiicitur nisi per oratio-

Christus dilectus, audiẽdus. 2. Pet. 1. d.

De Elia uenturo id est, de Ioanne baptista. Marc. 9. b. Malach. 4. b.

Lunaticus sanatur.

Infidelitas discipulorũ reprehenditur.

Fidei uirtus. Luc. 17. b.

nem & ieiunium. Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum, & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt uehementer. Et cùm uenissent Capharnaum, accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt: Magister uester non soluit didrachma? Ait: Etiam. Et cùm intrasset in domum, prœuenit eum Iesus, dicens: Quid tibi uidetur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt censum, à filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filij. ut autem nõ scandalizemus eos, uade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore eius, inuenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.

Oratiõ & ieiunium.

Passionẽ suã prædicit. Marc. 9. c. Luc. 9. c.

Tributũ soluit Christus.

Filij.

Et post dies sex.

EXto die à concione de cruce ferenda, & Christo sequendo facta: Lucas enim. 9. cap. ait, Factũ est autem, posthæc uerba ferè dies octo. Nihil certè disidentiæ est inter Euangelistas. Nam Matthæus & Marcus scribunt dies intermedios. Lucas etiam extremos utrosque commemorat. Hæc circunstantia temporis facit ad certitudinem historiæ.

Conciliatio Euangelistarum.

Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem fratrem eius.

Nouus euentus, scilicet occasio transfigurationis. Nam cùm discipuli ex certa fide & reuelatione patris, confessi fuissent, Christum esse filium Dei uiui, hisque eorum uerbis Christus propter certas causas concionem de ferenda cruce adiecisset, nempe ne ex commendata à Christo confessione insolescerent, incipit nunc transfigurationem subiicere, idque propter aliquas causas. Prima: stans promissis, & fidelis permanens, præstat nunc certis amiculis, quod promiserat, se ostensurum, adhuc hac aura frũentibus, gloriam suam, qua conspicuus & gloriosus erit in regno suo. Et hic est scopus certus ad quem dirigitur historia. Secunda: ut declaret, se reuera esse, quod Apostoli confessi sunt. Tertia ad confirmandum animos discipulorum contra scandalum crucis, & ut illos uindicet ab offendiculo. Nam alioqui discipuli cogitare potuissent, Si Christus subiicietur cruci, & nos subiiciemur. Ergo actum erit de Christo, & nobis: à quo offendiculo ut liberaret suos discipulos Christus, uidetur se transfiguasse; ne dubitarent neque de suo præceptore, quin, quanquam subiiciatur cruci, tamen sit filius Dei dilectus, neque de seipsis, quin sint etiam dilecti filij Dei, etiamsi cruci subiiciantur. Proinde hac transfiguratione, docti sunt, rationem mortis Christi ita diuinitus esse destinatam, ut transitus esset ad gloriam regni. Et regnum Christi non esse terrenum, sed spiritale & æternum. Tres selegit arbitros huius transfigurationis, quos & ad puellam suscitandam introduxerat suprà. 9. cap. ut iterum ostenderet delectum se habere inter eos, qui ueritatem edocendi sunt: & gradus ordinémque certum in reuelando eam obseruare. Horum itaque gratia transfiguratus est Christus: &, ut in ore duorum uel trium testium staret omne uerbum, per quos ad Dei gloriam res ista post resurrectionem opportuno tempore cum autoritate denunciaretur fidelibus.

Christ⁹ quare se trãsformauit.

Et duxit illos in montem excelsum seorsum.

Tres delectos abducit secum, non in aliquem angulum aut syluam aut specum, quod præstigiatores solent, opera & artibus utentes diaboli, sed in montem excelsum, ut ipsa loci conditione submoneret expectanda esse sublimia, & animos ele-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Thabor siue Thabyrius uel Thabyrius Mons.

nandos ad meditationem rerum cœlestium. Hunc montem iudicat uetustas esse Thabor, qui alio nomine Ithabyrius, in Aegesippo Thabyrius appellatur. Mons est medius campi maximi Galilææ, in tribu Nephtali, non longè à ciuitate Sacerdotali Chedes, & prope Edrehi, à parte boreali inaccessus, sublimis ad stadia 30.

Mõs sanct⁹.

admittens planiciem mirè rotundam per stadia 20. Sanctus Petrus in sua canonica secũda, cap. primo, nominat sanctum montem, nimirum ex reuelatione hanc rara & sacrosancta. Lucas ait Christum eò ascendisse, ut oraret: Certè non pro se,

Preces Christi.

sed pro nobis: & id orauit, ut in gratiam discipulorum fieret hæc transfiguratio.

Oratio orantem uelut rapit & transformat i deũ.

Vnde inter orandum transfiguratus est. Hoc monet, & nos quoque orantes, quodammodo in Deum transformari, ut certè cupidius cum Deo colloqui, id est, orare uelimus. Legitur autem Christus frequentissimè orasse, qui tamen nullum unquam peccatum fecit. Sed quia assumpserat humanas infirmitates, orauit, ut & nobis impetraret spiritum orandi & clamandi in infirmitatibus nostris, Abba, Pater: & exemplo suo prouocaret nos ad frequentem orationem. Hæc est uirtus orationis, qua nos in communicationem & consortium Dei quodammodo transfiguramur. Hinc illæ ecstases & mentis raptus, de quibus legimus, inter orandum

In oratione ecstases & raptus plerũq; accidere.

plerunque contingunt sanctis. Sic Petro contigit, Act. 10. Et Dan. 9. Danieli oranti apparet angelus, instruens illum de rebus futuris. Ita & Cornelio oranti facta est uisio angeli, Act. 10. Colligamus ex his, quanto cum feruore deceat nos ad orandum accedere, & quantum emolumenti adferat charitate feruens oratio.

Et transfiguratus est ante eos.

Quoniam huius historiæ amplitudinem, magnitudinémque neminem mortalium putauerim perfectè animo concipere, nedum lingua exprimere, posse, quod Christus per eam non solùm gloriã, sed & mysteria regni cœlorũ ob oculos hominum exponere uoluit: pro meo more, sequutus orthodoxorum lectione, scribam, si non omnia pauca tamen, quæ ad ædificationem facient. Et transfiguratus est, id est, assumit ad tempus formam immortalitatis & perpetuæ fœlicitatis coram discipulis suis, non mutatione lineamentorum, sed qualitate glorię. Erat enim & apparebat etiam tunc Iesus eiusdem & non mutatæ figuræ, sed mutatæ qualitatis per quam non apparebat, ut filius hominis, id est, abiecta & contempta persona, sed gloriæ & claritatis plenus, ut declararet se uerum esse Messiam illum, qui non solùm in se præditus sit diuina maiestate, & perpetua fœlicitate, sed etiam communicaturus sit fœlicitatem omnibus in ipsum credẽtibus. Atque adeò Christus hac transfiguratione manifestè comprobat, quòd etsi uideatur mundo & carni abiectus, contemptus & damnatus, tamen si aperias ipsum (quod fide uiua fiet) uideas planè eum esse reipsa, quem alias sæpè uerbis se esse prædicauit, Ego sum (inquiens) lux mundi, Ego sum uia, resurrectio & uita: quem item Paulus, cùm inquit, Ipse est sapientia, iustitia, sanctificatio & redemptio nostra. Et ad Coloss. 2. in quo sunt omnes thesauri sapientię & scientiæ Dei. Transfiguratur autem Christus coram nobis seu fidelibus, quando proponitur nobis uidendus, credendus & concipiendus animo, filius Dei uiuentis, potentia & uirtus Dei, &c. Coram quibus uerò non transfiguratur Christus, illis idẽ manet, quod Iudæis & impiis Gentibus. His stultitia, illis offendiculum, utrisque autem uilis & contempta persona. Nam sicut à Paulo dicitur. 1. Corinth. primo cap. Verbum crucis pereuntibus quidem stultitia est, &c. Obserua, Hæc trãsfiguratio Christi, typus eius erat quæ non solùm in ipso, sed & in omnibus ipsius membris & electis Dei futura est.

Culusmodi formam & figuram sumpsit Christus in Transfiguratione.

Christus in transfiguratione sese aperuit.

Transfiguratio Christi spiritualis p fidem.

Et resplenduit facies eius, sicut sol.

Periphrasis est maximæ claritatis. Quid enim sole maius & clarius? Transformatus est Christus ex humilitatis forma in formam illam cœlestem & diuinam, per gloriam lucis & splendoris in facie & corpore: non quòd putandũ sit (ait Hie-

ronymus) ipsum pristinam formam & faciem perdidisse, uel amisisse corporis ueritatem, & assumpsisse corpus uel spiritale uel aëreũ. Sed quomodo transformatus sit, Euangelista demonstrat, dicens: Et resplenduit facies eius, sicut Sol. Certè transformatus est Dominus in eam gloriam, qua uẽturus erat posteà in regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciẽ non subtraxit. Hæc ille. Ergo hæc transfiguratio facta est in testimonium glorioſi aduentus Christi. Hæc sic considerantes, fide uidemus hanc claritatem & gloriam internam, animæ Christi coęquam ab initio creationis suæ, diuina dispensatione emanasse & nõ externè aduenisse, qualis accidit Moysi splendor. Sic enim fuisse eadem uidetur gloria corporis, quæ post resurrectionem erit, quanuis non eodem modo. Quia tunc erit tanquam connaturalis corpori, in transfiguratione autem tanquam passio transitoria. Vnde apertũ est, qualis Christus sit futurus in gloria, & qualis, cùm ueniet ad iudicandum uiuos & mortuos. Neque enim corpus suũ exuet, non annihilabit, non deificabit, hoc est, non absorbebit in diuinam naturam, ut quidam hæretici somniarunt. Manebit certè humana substantia, sublata ab ea omni corruptione, ut ait Apostol. 1. Corinth. 15. Nam Dominus apertissimè dixit Apostolos uisuros, qualis erit cùm ueniet in gloria. Quanquam enim à resurrectione demum sublata sit corruptio è carne Domini, mors scilicet & aliæ infirmitates, uoluit tamen hîc testari, corporis & carnis ueritatem in clarificatione ac gloria illustrari, non deperdi. Dices fortasis, Quæ ad nos utilitas redit, si maximè intellexerimus, quale fuerit Domini corpus, cùm resurrexit, & quale futurum, cùm ueniet ad iudicium? Certè ex hoc colligimus, qualis futura sit & nostra gloria: hoc est, quomodo sancti sint in cœlis glorificandi maximè in fine sæculi, ubi corpora nostra resurrexerint. Vt enim nihil meremur boni, nisi in Christo, per Christum, & propter Christum, nihilque præmij meritis nostris correspondebit nisi propter Christum, præcipuam causam nostri meriti, & boni operis: ita totus fulgor & splendor in beatorum corporibus erit à splendore Christi, ut & stellarum lux à solis splendore & luce. Communicat enim gloriam suam caput cum membris: Christus, inquam, cũ omnibus fidelibus, ut docet Paulus. 1. ad Corinth. 15. Certè ipse Dominus & hoc ipsum declarat in ardentissima illa ad patrem oratione, quam habuit Ioan. 17. priusquàm in hortum montis Olineti ingrederetur, Pater (inquit) quos dedisti mihi, uolo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut uideant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi. Videbimus ergo Deum in gloria sua, sicuti est, in quo erit satietas omnium gaudiorum, & bonum quoddam ineffabile. Tum conformes reddemur Christo. Nam Roma. 8. quos pater præsciuit & prædestinauit conformes fieri imaginis filii sui, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus. Adhæc scriptum est primæ Ioannis. 3. Charissimi, nunc filii Dei sumus: & nondum apparuit, quid erimus. Scimus autem, quoniam, cùm apparuerit, similes ei erimus, quoniam uidebimus eum, sicuti est. Philipp. 3. Nostra autem conuersatio in cœlis est, unde etiam saluatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ secundum operationẽ uirtutis suæ. De his iam multa recensuimus in. 20. ca. Ioannis, & plura dicemus infrà, ubi de resurrectione Domini, Deo fauente explicabimus. Sed quia & hic inter fideles, & in cœlis regnat Christ⁹, huius regni Christi claritas bifariam consideranda est: in primis quomodo habeat in præsenti uita. Secundò quomodo in futura. Lux regni Christi ac splendor gloriæ eius, in hac uita, est in animis credentium, illuminatis per cognitionem Christi: unde hac uita cognitione habita, fit transfiguratio, qua ex tenebris ignorantiæ ac regni Satanæ in lucem cognitionis diuinę ac uirtutum Dei per spiritum Christi trãsformamur. De his tenebris regni Satanæ, & abductione ab illis scribit Paulus Ephes. 4. & Coloss. 1. cap. Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & trãstulit in regnum filii sui

Gloria corpori Christi interiùs aduenit, exteriùs non item.

Corpus idẽ in gloria, quod prius in miseria.

Omne nostrum & meritum & præmium à Christo.

Gloria Christi, fons gloriæ omnium electorum.

Claritas regni Christi duplex.

Lux Christi in hac uita.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dilecti, &c. Ephes. 5. Eratis enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.

Lux Christi in futura uita. Hanc regni Christi claritatem fusè tractat Paulus. 2. Corinth. 3. & 4. Item 1. Petri. 2. In futura uita erit claritas seu gloria illa immortalitatis & transformatio eorum nostrorum, qua ex ignobilitate, humilitate, miseria corruptione, mortalitate, obscuritate, ad cœlestem nobilitatem, sublimitatem, gloriã, scelicitatem, incorruptionem, immortalitatem & splendorem, & ex tẽporariis ad æterna, ex terrenis ad cœlestia, ex imperfectis ad perfectissima, ex humanis ad diuina transformamur, &c.

Vestimenta autem eius facta sunt alba, sicut nix.

Non solùm facies, uerùm etiam uestimenta ipsa, quibus beatum illud corpus operiebatur, ex abundantia transfigurati & clarificati corporis, maximo sunt candore perfusa, súntque facta splendentia ad modum niuis, qua nihil potest inueniri super terram albius, candidius, aut magis splendidum. Processit quippe hæc claritas ex diuinitate, in homine Christo inhabitante, atq; ex plenitudine animæ gloriosæ, in corpus adiunctum redũdante. Ipso sic uolente, ad suæ diuinitatis gloriam doctrinęque confirmationem in tali claritate apparere. Obseruandum est in his comparationibus, sicut sol, sicut nix, & huiusmodi scripturarum consuetudinem esse, cum quippiam uolunt, quod supra naturam est, extollere, ut cum illo faciant huius rei comparationem, quæ secundum naturam maximè talis inuenitur. Sic enim legimus pleraque, ut apud psal. 118. In uia testimoniorũ tuorum delectatus sum, sicut in omnibus diuitiis. Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Et psal. 18. Iudicia Domini desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum, & dulciora super mel & fauum. Vestimenta autem, &c. id est, erant gratissimi aspectus. Candidus enim color ut omnium gratissimus est, ita & hæc uestimenta candida, aspectu fuere gratissima.

Mos scripturarum in collationibus faciendis.

Color albus, gratissimus.

Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias.

Omnium præcipui atque ardentissimi cultus Dei adsertores Moses & Elias, ad declarationem gloriæ Christi & regni eius proponuntur. Quorum alter Moses mortuus est, & ab ipso Domino sepultus. Nullus enim hominũ cognouit sepulchrum eius, Deuter. 34. Alter uerò Elias, igneo curru corpore & anima subuectus in cœlum, 4. Reg. 2. ut iam hi duo maximè & euidentissime de immortalitate & futuræ gloriæ statu conditione ve testari queant. Hi demonstrant hoc suo aduentu, Christum, legis & prophetarum uiuentiúmque ac mortuorum esse Dominũ, atque expectatissimum & absolutissimum gloriæ Dei uindicem atque restitutorẽ. Huic Moses, id est, lex: & Elias, id est, prophetæ omnes testimonium perhibent: hunc & non alium spirant, & pro scopo & fine habent. Ergo non erat Christus legi aduersatius, ô Pharisæi: non enim suo adstitissent aduersario Moses & Elias. Deinde non apparent simpliciter cum Iesu, sed in gloria & maiestate: clarè hoc facto demonstrantes, non solùm esse uitam post hanc uitam, in qua ipsi hactenus uixerunt, sed etiam repositam esse perpetuam fœlicitatem omnibus in Christum credentibus. Quod uidentur, & nominatim nuncupantur, etiam ab iis, quibus nunquã de facie noti fuerant, significat, quòd, in cœlo beati, uidebimus & cognoscemus Noe, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Mosem, Aaronem, prophetas, & omnes ueteris testamenti sanctos. Videbimus & sacrosanctam illam uirginem, Matrem Iesu Christi, Petrum, Paulum, ac omnes alios Dei fideles seruos. Neque illos colore & lineamẽtis corporis, quæ hic habebãt discernemus, neque ergo illos aliquo adfectu carnali ducemur, sed per lucem & gratiam Christi cognoscemus eos, nempe moniti à spiritu ipsius, & lætabimur cum illis in Domino, laudantes Dominum, qui ministris suis tantam contulerit gloriam, ipsis quoque congratulantes, qui digni Deo uisi fuerint tantam accipere gloriam. Rogabis: Cur possis

Moses à Domino sepultus.

Moses & Elias lex & prophetæ.

Moses & Elias transformati cũ christo, typus nostræ resurrectionis.

Angeli non apparuerunt, cum Christo loquentes, quàm hi duo Moses & Elias? Respondeo: magis hi faciebant ad declarandam regni Christi ueritatem. Nam in Mose lex, & in Elia Prophetæ repræsentantur, non autem in Angelis. Hæc epiphania seu appãritio in hac transfiguratione, significat opus esse prophetis ad confirmationem animorum nostrorum & fidei, quòd Christus sit filius Dei uiui, uirtus & potentia Dei. Obserua ex hoc loco usum totius ueteris testamenti, qui est, confirmare nos de Christo, quòd sit filius Dei uiuentis. Nam prophetæ de Christo non aliter docent, rectè intellecti. Adscribunt enim illi diuinitatem, scribunt eum esse naturalem Dei filium, & iustitiam nobis à Deo propositam, &c. Isa. 7. Et uocabitur nomen eius Emmanuel, &c. id est, nobiscum Deus. psal. 2. Dominus dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Et psal. 109. Dauid Christum uocat Dominum suum, ergo agnoscit Christum maiorem homine, ibidem: Sede à dextris meis. Obserua. Ecce est particula attentionis, monens de re subita & insperata.

Vtilitas ex ueteri testamento, quæ. Messias à prophetis declaratus filius Dei.

Cum eo loquentes.

Hoc colloquium uocale erat. Dicebant uerò excessum eius, quem completurus erat Ierosolymis. Id faciebat fidem iis, quæ Dominus prędixerat, scilicet se uerum & indubitatum esse Christum, ac filium Dei uiuentis, tradendum tamen in manus seniorum, principum, Sacerdotum atque Scribarum, ab eisque occidendum, sed mox tertia die à mortuis rursus reuocandum. Vocat Lucas excessum, &c. pœnas & mortem Christi. Pœnarum quippe excessum tum pertulit, quas ab ipso summæ dilectionis ipsius excessus exigebat. Ideo omnis labor mortis eius, excessus appellatione rectè capitur. Vide amoris excessum. Maiorem hac dilectionem nemo habet, q̃ ut animam suã ponat quis pro amicis suis, Ioan. 15. quod ipse facere dignatus est. Porrò amici eius sunt, qui obediunt mãdatis eius. Ioan. 15. Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio uobis. Ad hunc excessum attinet, quòd Ioan. 10. dicitur sub typo pastoris, qui pro suis ouibus seruandis animam suam ponit. Et illud Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret. Ephes. 2. Propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo. Quod autem ait Lucas, quem completurus erat, pertinet ad prophetias & ueritatem Dei, ut quod Deus promisit, impleatur. Quid? Nihil ne hi iucundius potuerunt adnuntiare Christo, quàm ærumnas, contumelias, dolores, cruces, & mortes? Hic nihil erat, nisi cœleste gaudium, & in tanto hoc gaudio præcipuus sermo est de afflictionibus & cruce? Quomodo hæc maiestas & gloria, & hic tantus splendor conueniunt cum hac concione de explendo excessu Ierosolymis? Huius rei nulla te admiratio capiet, si, quod diximus, consideraueris: utpote Mosem, ut legislatorem, legis personam gerentem: & Eliam in ordine prophetarum præcipuum gerentem prophetarum personam. Iam scopus totius legis & omnium prophetarum est, quòd Christus non dominaretur in hoc seculo, secundum externam maiestatem, sed multa aduersa, adeóque mortem ipsam in hoc seculo pateretur, & per passionem ac mortem ingrederetur in gloriam suam. Nam Moses prædicauit de passione Christi in omnibus sacrificiis suis. Effundere enim sanguinem ouis aut bouis in sacrificium, nihil aliud erat, quàm concionari Christum esse pro peccatis passurum. Sic & prophetæ hoc unum de regno Christi maximè omnium docuerunt, quòd illud non sit de hoc mundo, & quòd Christus per mortẽ ingressurus erat in maiestatem suam. Quorum omnium testimonia, quæ in scriptura sunt, hic iam recensere nimis longum esset. Sed prophetas hoc præcipuè tractare, Christus ipse, non tam antè quàm post resurrectionem suam, testatur. Luc. 24. inquit, O stulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ loquuti sunt prophetæ. Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam? Et incipiens à Moyse, &

Excessus Christi, supplicia & mors ipsius.

Excessus amoris Christo.

Nihil frequẽtius propè de Christo nuntiauerunt prophetæ, quàm crucem & mortem.

omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis, quæ de ipso erant. Et mox rursum: Quoniã necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in lege Mosi, & prophetis, & psalmis de me. Et inibi, sic scriptum est, Et sic oportebat Christum pati. Cùm igitur præcipuus legis & prophetarum scopus fuerit, prædicere & adumbrare, in hoc seculo passurum esse, & per passionem in maiestatem suam intraturum, cõueniens erat, ut Moses & Elias in apparitione sua de passione Christi conarentur & colloquerentur. Non quòd recitent illum excessum Christo, tanquam ignoranti, sed recitant ea audientibus tribus discipulis, propter nos, ut discamus, quis esset scopus legis & prophetarum. Lucas. 9. cap. Ista plenius scribit diligens, Petrus uerò, & qui cum illo erant, grauati erant somno. Et euigilantes, uiderunt maiestatem eius, & duos uiros, qui stabant cum illo. Et factum est, cùm discederent ab illo, ait Petrus. Hæc Lucas. Mirabilis in discipulis ruditas & ociositas, qui eò in montem abducti erant, ut explicaret illis Christus maiestatem suam, & exhiberet gustum perpetuæ fœlicitatis. Et ecce orante Christo, & maiestatem suã exerente, grauantur somno: & grauati somno, dormiunt, id quod & in horto, ubi capiendus erat Christus, fecerunt. Quænã uerò est horum infirmitas? Et tamẽ à Christo non abiiciuntur, sed tolerantur, & paulatim finguntur, donec perfectiores euadãt. Hoc exemplo discamus infirmos tolerare. Diuus Chrysostomus interpretatur ita hunc locum: Et grauati erant (inquit) somno: Somnium (inquit) hic uocauit magnam resolutionem uirium, quæ ab illa uisione facta fuit. Nam oculi ipsorum, ueluti ex nimio fulgore, obtenebrabantur. Splendoris ergo excellentia imbecillitatem oculorum aggrauabat. Cæterùm quod nunc imperfectionis est ex carnis imbecillitate, id sublata per mortem carne, & glorificata ipsa tandem per resurrectionem, in uniuersum auferetur. Euigilantes autem uiderunt maiestatem eius, & duos uiros, qui stabant cum illo. Hic est typus futuræ resurrectionis. Nam ita & nos à somno corporis experrecti, omnium primò uidebimus maiestatem Christi, cumque illo non iam Mosem & Eliam tantùm, sed uniuersam uirtutem cœlorum. Quo spectaculo quid potest expectari iucundius?

Discipulorũ imbecillitas & grauitas multa.

Transfiguratio Christi exemplũ futuræ resurrectionis.

Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum.

Expauefactis & attonitis tam incredibili spectaculo discipulis, Petrus nondum satis sui compos, sed totus raptus uoluptate ac maiestate spectaculi, quæ procul abesse uidebatur à mẽtione mortis, à senioribus & principibus, Ierosolymis Christo infligendæ, & uidens, quòd Moses & Elias pararent discessum, narrante Luca. Et factum est, cùm discederent ab illo, ait Petrus, animo abituros Mosem & Eliam retinendi, loquutus est. Hic in Petro nonnihil adumbratur, qualis sit futura cœlestis uita & gloria. Obliuiscitur hic omnium, quæ sunt in mundo, totúsque in uisionis uoluptatem ac pulchritudinem intentus, neque aliud iam præterea maius exoptans gaudium, sed præsenti per omnia contentus, clamat.

Christũ qui habet, omnium facilè obliuiscitur.

Domine.

Captatiò est beneuolentiæ à dignitate & potentia personæ. Ex ardentissimo autem affectu hæc uox exeritur.

Bonum est nos hîc esse.

Omnibus sepositis curis suis, Christi & Sanctorum consortio contentus, in ea beatitudine permanere cupit. Quasi diceret: Omnium iucũdissimus ac lætissimus est hic locus, hic nobis est cõmorandum. Valeat Galilæa cum uoluptatibus suis. Valeat Ierosolyma cum honore, principatu & maiestata sua, quæ etiam te filium Dei, & prophetarum maximum occidere cupit. Imò ualeat totus mundus, una cum omni sua terrena fœlicitate. Hic enim sentio ueram esse fœlicitatẽ. Hic perpetuum elegerim mihi habitaculum: nec iucundius mihi unquam spectaculum, nec fœliciorem uitam optauerim, quàm conspectu uestræ illius maiestatis

semper frui, & perpetuò hic esse ubi tua nobis iucunda se monstrat gloria, ubi tam grata & uenerabilis adest tantorum Patrum societas. Chrysostomus dicit, Petrũ hic idem dicere, licet aliis uerbis, quod suprà, cùm conaretur Christum à crucis ignominia auocare. Quasi dicat: Hîc melius est esse, quàm ire Ierosolymam ad Scribas & Pharisæos ac Sacerdotes: melius est hic esse in gloria cum Mose & Elia, quàm Ierosolymis cum ignominia occidi. Nã habemus & Mosem & Eliam nos adiuuantes, si qui huc contra nos uenturi sunt. Moses quidem Aegyptios deuicit. Elias autem ignem è cœlo deduxit. Et tales se præstabunt aduersus inimicos, si qui uenerint. Consentit & Origenes. Profectò credibile est adhuc fuisse horrorem istum crucis Christi in animo Petri, atque ex illo hæc uerba manasse. Longè autẽ hallucinabatur Petrus. Non enim erat bonum ibi Christum permanere, sed bonũ erat ire Ierosolymam, & ibi pro salute humani generis occidi, Patrique obediẽtem fieri usque ad mortem, mortem autem crucis. Quia hæc nondum Petrus intelligebat, fugiebat: in quo uidemus, quod in nobis experimur: nempè ingenium carnis esse, ut crucem fugiat, & ipsum, licet unicam ad gloriam uiam, horreat, uel certè non agnoscat.

Petrus crucẽ, cuius pretiũ non nouerat, horrebat.

Si uis, faciamus hîc tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.

Dum ait, Si uis, ita proponit Petrus suam sententiam, ut eam tamen ratam uelit ex uoluntate Christi. Sic, non quod nobis uidetur, statim amplectendum est & faciendum, sed uoluntas Dei prius inquirenda est, & an nostra sententia probetur Deo. Quasi dicat, si ita tibi uidetur, si tu meam approbas, quam propono, sententiam, extruamus hîc ad diuturniorem mansionem, tria tabernacula, uidelicet unum tibi ac tuis, alterum Moysi, tertium Eliæ. Marcus. 8. copiosius hæc explicat, addens, Non enim sciebat, quid diceret: erãt enim timore exterriti. Quod non est de crassa illa (quam uocant) ignorantia interpretandum. Nam præ gaudiorũ immensitate, & insolita uisione obstupescens, quid diceret, nesciebat, uelutíque ecstasi extra se raptus, & ad gloriã, saluatoris immensam obstupefactus, hærebat. Porrò hic Petrus noster, oblitus omnium rerum, in monte sacro habitare desiderans, & totus in uisionis uoluptatem & pulchritudinem intentus, adumbrat nobis locum beatorũ, ubi nullæ curæ mortales aut rerum mortalium, obturbant beatos. Fruuntur enim plena & absolutissima quiete. Id quod Ioannes in Apocal. significantius expresit, Absterget Deus (inquit) omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors ultra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit ultra, quia prima abierunt. Et dixit, qui sedebat in throno, Ecce noua facio omnia. Quibus placet mundus, dicunt, Bonum est nos hîc esse. Sed qui meliorem expectant in cœlis habitationem, hi non terrenis sed cœlestibus inhiant. Obserua, Tabernaculum figere, periphrastica est notatio eius, qui in loco manere statuit. Vnde Petrus hic significat, quòd omnibus sepositis suis curis, Christi & sanctorum consortio contentus, in ea beatitudine permanere cupit. Cùm dicit: faciamus, emphasim habet, ostendens, quàm profundè inhęreat humanis mentibus opinio de gloria sine cruce. Tria tabernacula, Quasi dicat, in quibus perpetuò maneamus, alieni à cruce.

Nõ quod nobis uidetur, sed quod iubet Deus, faciendum.

Petrus ĩmẽmor rerum omnium oblitus, locum beato rũ exptimebat.

Gloria quẽlibet mũdi amasitoptabilis, sed quæ sine cruce est.

Adhuc eo loquente.

Vixdum uocem istam Petrus finierat, non reddita ipsi à Domino responsione, subitò nubes lucida apparuit, quæ Apostolos circundedit & obumbrauit. Vbi uotum Petri, uolentis retinere Eliam & Mosem abituros, corrigitur statim uoce paterna, cũ adhuc Petrus loqueretur. Quasi dicat: Petre, quid cupis Mosem & Eliam retinere? Quasi non sit satis hic filius meus? Habuerunt illi quisque suam dispensationem, suum cursum & ministerium, suámque rationem mihi seruiendi. Iam

Universidad de Deusto
Biblioteca

adest illis maior & potior, in quo uno salus est omnium. hoc esto contentus.

Ecce nubes lucida.

Euāgelium, nubes, sed lucida.

Ecce, attentionis particula est, monstrans rem inopinatam. Nube lucida significatur Euangelium, quo adumbrati homines, audiunt, commendationem illam magnificam de Christo, Hic est filius meus, &c. Ex nube auditur, & discitur Christus, Verbum. Lucida nubes indicat ueritatē, & nō typum aut figuram, ut Moses. Et licet ueritatem habeamus, & typi ac figuræ transierint, tamen adhuc in nube, id est, in fide, discimus Christum, qui etiam tectus humanitate, ad nos uenit, & se uerè nobis tradidit. Sed cùm receperit nos post hanc uitam, euacuabitur, quod ex parte est, ait Paulus, & ut Ioannes dicit. Videbimus tum eum, sicuti est. Ex nube igitur, id est, ex Euangelio auditur & discitur, quòd Christus sit filius Dei dilectus. Quòd uox patris audita est ex nube, hoc planè conuenit cum ueteri consuetudine, qua Deus seipsum reuelauit in nube, tanquā re cœlis uiciniore. ut Exo. 13. 14. 16. 40. & aliis locis, ut cùm Israëlitæ proficiscerētur ex Aegypto, præcesserit eos

In nube uenire, Deo proprium.

Deus, noctu quidem per columnam ignis, interdiu autem per nubem, Exod. 13. Et posteà, cùm Salomon dedicaret templum suum, impleta est domus Dei nube: ita ut non possent sacerdotes Dei stare, & ministrare propter caliginem. Compleuerat enim gloria domum Dei. Tunc Salomon ait, Dominus pollicitus est, quòd habitaret in caligine. Sic enim Leuit. 16. scribitur, In nube apparebo super oraculum. Huc pertinet, quod scribitur, psal. 96. Nubes & caligo in circuitu eius. Quod Paulus exponens. 1. Timoth. 6. Lucem (inquit) habitat inaccessibilem: quem nullus hominum uidit, sed nec uidere potest. Item Dauid describit, quòd nubem pro curru suum. Et Christus in nube cœlos ascendit, Et rursus in nube uenturus. Et nos rapiemur in nubibus obuiam Christo. Sed hæc nubes lucida est, id est, iucunda & amœna, utpote signum placati & non irati Dei. Exprimit enim Deus nobis filium, qui est imago patris placati. Lex autem, quia iram operatur, est imago Dei irati. Et Dauid irato Deo dat tenebrosam nubem, cuiusmodi oriri solet in tempestatibus.

Obumbrauit eos.

Cùm discipuli nimium illum Christi transfigurati splendorem ferre non possent, nubes obumbrauit illos: alioqui sublimitate spectaculi absorpti fuissent. Quare declarata est Dei beneuolentia & beneficentia. Est enim nubes diuinæ præsentiæ quasi symbolum. Et hæc diuina obumbratio symbolum habet diuinæ protectionis & acceptationis, ut psal. 90. Scapulis suis obumbrabit tibi, &c. Item beatæ

Obumbrare Dei, diuinæ protectionis indicium.

virgini dicebat Angelus, Luc. 1. Et uirtus altissimi obumbrabit tibi, id est, acceptabit te, tuebitur te, operabitur in te. Adumbrabat ergo significabatque iam hæc obūbratio patris, qua tres Apostoli obumbrabātur, quòd eos, qui Christo adhærent, pater uelit charos habere, complecti ac tueri, & in suum acceptare consortium. 1. Ioan. 1. Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus adinuicem. Et sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato. Non absimile explicatur, 2. Petri. 1. cap.

Et ecce uox de nube, dicens.

Pater in Euāgelio ter testatus Christū esse Deū & suum filiū.

Non est mutum hoc spectaculum: Nam quid nobis significet, ne ipsi aliòtrahamur à nostro ingenio, uox patris interpretatur & aperit mysterium. In Euangelistis legimus cœlestem uocem ter auditam esse, qua pater de Iesu testatus est, quòd sit uerus Messias, filius Dei uiui. Primùm cùm Ioannes baptizasset Iesum, Ecce uox de cœlo audita est: Hic est filius meus dilectus, &c. Deinde eadem uox auditur hoc loco in transfiguratione Christi. Tertiò, Christus in Ioanne cap. 12. precatur dicens, pater clarifica filium tuum, &c. Venit ergo uox de cœlo, dicens, Et clarificaui & clarificabo. De hac uoce Christus ait, Nō propter me hæc uox ac-

nit, sed propter uos. Quod ergo de hac dictum est, idem etiam de priori intelligendum, uidelicet, quòd non tantum propter Christum, sed maximè omnium propter nos dictum sit, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui, ipsum audite: ut ex hac uoce discamus, quis sit uerus Messias, & in quo salutem nostram quærere debeamus. De hac uoce, quomodo formata est, similiter & de columba, copiosius scripsi in Ioan. cap. 13. & suprà. 3. cap. Videamus iam, qualis fuerit uox, & quòd ipsum testimonium patris, ut inde discamus, quis & quantus sit Christus, & quæ ac quanta per ipsum donarit mundo cœlestis pater. Certè nusquam atque adeò nunquam alius Messias quærendus est, quàm hic Iesus: nec alteri cuipiam maiestas Messiæ tribuenda, quàm huic Iesu, nec ab alio salus, in Messia promissa, speranda, quàm ab hoc Iesu. Nam in hac patris uoce, de cœlo delata, continentur tria selectissima selectissimorum prophetarum oracula, de Messia salutatore mundi. Dauid enim psal. 2. in persona Messiæ ita loquitur, Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te. Isaias cap. 42. de Messia ita ait, Ecce puer meus, suscipiam eum, complacuit sibi in illo anima mea. His accedit & Moses, qui Deuter. 18. de Messia sic uaticinatur, prophetam de gente tua, & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus. Et addit, Ipsum audies. Hæc præcipuorum prophetarum præcipua de Messia testimonia, Deus pater hac uoce comprehendit, & super Iesum pronuntiat, ut palàm demonstret, ac testificetur, nullum alium, præter hunc Iesum, uerum esse Messiam, illum, de quo in lege & prophetis scriptum est.

Quantum pater dederit mū do, quum donauit Christum.

Tria præcipua triū præcipuorū prophetarū elogia de Christo.

Hic.

Hic, cuius hîc gloriam in transfiguratione uidetis: cui adstant Moses & Elias, qui uos in montem istum secum adduxit. Hic ipse, & non alius.

Est filius meus.

Hic est Iesus ille, quem per os Dauidis uocaui filium meum: Quem per Isaiam uocaui electum. Filius meus est naturalis, non adoptiuus: qui ex uirgine Maria è Spiritu sancto conceptus & natus in tempore factus est homo: quem ab æterno genui singularem & unigenitum: qui substantia unus & idem est mecum: Deus uerus de Deo uero, bonus, sapiens, iustus, misericors, omnipotens, immensus, & æternus.

Iesus filius dei

Dilectus.

Græcis legitur ὁ ἀγαπητός. Est autem dilectus nomen, non, participium: & omnino plus quiddā significat ἀγαπητός, quàm dilectus, ueluti si dicas, unicè charissimus, electus, & pretiosissimus. Apud Isaiam ca. 42. ponitur Berhio, id est electus, Quo quidem uerbo, commendatur nobis maiestas & dignitas Christi Domini, qui patri coniunctissimus, & unicè charissimus est. De qua quidem coniunctione, & ineffabili amoris uinculo, quædam exponuntur planius ab ipso Domino Ioan. 17. Vide, si iuuat, quæ in eum locum scripsimus. Deinde hic locus nobis cōmonstrat inexplicabilem Dei in homines charitatem, qua ita nos complexus est, ut liberalissimè in nos summum & pretiosissimum suum thesaurum effuderit. Nam & Paulus Roma. 5. Commendat (inquit) suam charitatem erga nos Deus, quòd cùm adhuc essemus peccatores, Christus pro nobis mortuus fuit. Imò apertissimè declarauit, quòd non posset non diligere, & impensissimè quidem, eos, qui Christo insiti, & Christi membra facti sunt, quandoquidem ita complectitur filium. Vnde Ephe. 1. Benedictus (inquit) Deus, & pater Domini nostri Iesu Christi, qui elegit nos in ipso: Qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum uoluntatis suæ.

Iesus, dilectus patri.

Dei erga nos charitas ineffabilis.

Quàm nobis benè uelit deus propter filium.

In quo mihi benè complacui.

Qui mihi totus est gratus atque acceptus: cuius ego prædicationem omnem &

Universidad de Deusto
Biblioteca

facta omnia confirmo, ac rata habeo: cuius uerbum, meum uerbum est, cuius opus omne, meum opus est. Colos. 1. Quia in ipso complacuit, omnem plenitudinem diuinitatis inhabitare, & per eum reconciliari omnia in ipso, pacificàs per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris, siue quæ in cœlis sunt. Quasi dicat: Ego respexi hactenus ab orbe cõdito super filios hominum: sed inter hos nõ inueni, nisi filios Adã, & mãcipia Satanæ (præter hos, quos priuilegio excepi.) Nunc autẽ hoc spectaculum iucundissimum inuenio inter homines, nempè eum, qui est uerè filius Dei, in quem Satan nihil prorsus iuris habet. Respexi hactenus super homines, sed non inueni inter ipsos tam dilectum, in quo mihi complacitum esset: inueni quidẽ Adam, Noe, Abrahamum, & quosdam alios, sed ut hos mihi gratos & iustos faceret, necesse habui prius peccata ipsis remittere, & ex misericordia eos pro iustis habere. Nunc autem inuenio hunc Iesum, tanta iustitia & sanctitate præditum, ut ex suo ipsius merito mihi longè omnium acceptissimus sit & electissimus, in quo solo sibi complaceat anima mea. Iam si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est. Hoc est autem testimonium, quod ipse testatus est de filio suo, quòd in ipso sit nobis placatus, & reconciliatus: quòd in dilecto nos iam impensè diligat, & propenso in nos sit animo, tanquàm in filios charissimos.

Iesus quàm placuerit Deo patri.

Ipsum audite.

Declaratur Christus præceptor, doctor & magister omnium, quem omnes audire debeant unum. Hoc est, quod dicit, Ipsum audite. Mandatum Dei patris est, audire & suscipere unicum Christum. Pronomen, ipsum, magnam habet emphasim: hoc enim pronomine declaratur nihil placere Deo, nisi solum Christum, & quod in hoc Christo sit. Quæcunque igitur opera fiunt, ea probantur eatenus Deo patri, quatenus in Christo fiunt. Videtur ergo hoc pronomine tantundem dicere, atque, Nolo, ut à quoquam pendeatis, siue is Moses sit, siue Elias: huc uolo ut audiatis. Hic est unus omnium præceptor ac magister. Si quis me uolet audire, hunc audiat: Si quis uolet mihi obedire, huic obediat. Hactenus quidẽ audistis Mosen, audiistis prophetas, ut ex ipsis uoluntatẽ Dei de salute uestra discretis: nunc autẽ, hunc audite, quia in hunc, quẽ modò mea ipsius uoce & testimonio declaro, respexerũt Moses & prophetæ. In hoc meã uoluntatem, in hoc omnia ad salutem uobis necessaria cognoscetis, & ab eo accipietis. In hunc ego meipsum ita tradidi, ut quod ipse iudicat, meum sit iudicium: quod ipse loquitur, meum sit uerbum: quod ipse docuerit, mea sit doctrina, quod ipse decreuerit, meum sit decretum: breuiter quod ipse uelit & faciat, mea sit uoluntas & meum opus. Audiamus igitur paucissimis, quid Iesus uoluerit, docuerit, & fecerit. Voluit, ut omnis, qui credit in ipsum, adoptetur in filium Dei. Docuit, quòd omnis, qui credit in ipsum, habeat uitam æternam. Fecit, ut passione sua expiarentur peccata nostra (quod neque lex, neque prophetæ facere potuerunt) & placaretur pater, ut quot quot in ipsum crederent, haberent remissionem peccatorum, & placatum patrem in cœlis, atque acciperent unà cum ipso hæreditatem omnium cœlestiũ bonorum. Hæc uoluit, docuit & fecit Christus. Hoc ergo vult docet, & facit, hoc est, eatũ & gratum habet Pater cœlestis. Certè duplici causa necesse fuit discipulos cœlitus audire hanc uocem. Prior est, ut in hac fide Christi, quam iam ex reuelatione patris habebant, & confessi erant, confirmarentur etiam uoce paterna, ad aures ipsas delata. Futuri enim erant testes Christi, & in orbem abituri & prouulgaturi, quæ in Christo uiderant, & à Christo didicerant. Altera causa est, Quòd Apostoli, licet crederent Christum hunc, esse filium Dei, illi tamen non per omnia perfectè obediebant, id quod in hac crucis & mortis ipsius causa uisum est: ideo cœlitus admonentur uoce paterna, ut, quemadmodũ credunt eum, esse filium Dei, ita illum quoque in omnibus audiant. Obserua, Consolatorium est hoc mandatum, illis, qui recipiunt Christum, ut sciant se hac receptione placere Deo, & illi rem gratissimam facere. Hoc autem mandatum est, audire Euangelium, & Christum pro unico saluatore tenere. Ipsum audite, id est, ipsum sequimini quodcunque docuerit, quocunque abierit, etiam per crucem & in crucem. Obserua: Cùm baptizaretur Christus apud Iordanem, uox paterna non dixit, ipsum audite, quod modò addit, propter mysterium. Tunc enim regeneratio, modò doctrina significatur, ideo tunc satis fuit, testificari, quòd esset filius: modò doctrina significatur, ideo testificandum fuit, quòd est doctor, ab omnibus audiendus, præsertim de futuris in alia uita, quæ Iesus prædicabat, quorum gratia facta est præsens transfiguratio.

Nihil placet Deo patri, nisi per Christum.

In Christo totus pater explicatur.

Christ⁹ quid uoluerit, docuerit, fecerit.

Apostoli uoce patris confirmati.

Credere & obedire iubẽtur Apostoli.

Et audientes discipuli ceciderunt in faciem suam & timuerunt ualde.

Hanc uocem, diuinæ maiestatis plenam, non ferebant humanæ aures. Siquidem uox Dei terribilis est omni carni. Procidunt igitur in facies suas discipuli, metuentes fortasis uitæ suæ, quòd didicissent Deum ita loquutum, Non uidebit me homo, & uiuet. Certè terribile est homini terreno & mortali, uocem tanta refertam maiestate audire. Sic & Israëlitæ in monte Oreb, Deutero. 5. cap. uocem Domini audire non ualebant, dicẽtes ad Mosem, Si audierimus ultra uocem Domini Dei nostri, moriemur. Quid est omnis caro, ut audiat uocem Dei uiuentis, qui de medio ignis loquitur, sicut nos audiuimus, & possit uiuere? Tu magis accede, & audi cuncta, quæ dixerit Dominus Deus noster tibi, loquèrisque ad nos: & nos audientes, faciemus ea. Quod cùm audisset Dominus, ait ad me, Audiui uocem uerborum populi huius, quæ loquuti sunt tibi: bene omnia sunt loquuti, &c. His significatur nos, hac corporis mole grauatos, haudquaquam in plenum consortium Dei posse peruenire. Ideo deponendum antè est, quod carnale est, ut contingat quod est spiritale. 1. Corinth. 15. Deinde monemur, & mediatore erga Deũ nobis opus esse, quem pater, dedit prophetam, Dominum Iesum Christũ, in quo inhabitat omnis diuinitas corporaliter. Et proinde propter hanc nostram tam imbecillam naturam condescendit nobis diuina maiestas, ut loquatur nobiscum per ministerium hominum. Hebr. 1. Multifariam multisque modis loquutus olim Deus patribus in prophetis, nouissimè diebus istis loquutus est nobis in filio. Et ipse filius posteà ad cœlos ascendit, loquutus est mundo per Apostolos, & hodie loquitur per ministros suos. Sed obserua, quod hîc geritur. Quandoquidem enim nostræ utilitatis & infirmitatis gratia, diuinitus institutum est, audiamus, & ex animo excipiamus uerbum Dei, humana uoce prolatum. Verbum quidem Dei est, tamen (quæ est mortalium peruersitas fit, ut hoc uerbum Dei non tantæ sit autoritatis, atque si à Christo pronũtiaretur: imò tunc Christi uerba discipulis non tanti fuerunt, quanti erat uox patris, è nube audita. Autoritatem enim uerborũ Christi aliqua ex parte imminuebat forma carnis, & humilitatis Christi. Quamobrẽ necessariũ fuit, ut hæc uox patris audiretur ab Apostolis, qua admonerẽtur, ut, si Deũ audire uellent, audirent Christũ, filium Dei: tantique facerent uocẽ filij, quanti eam quam de patre audiebant. Paucissimi sunt, qui hodie uerba hæc ponderent, ac expendant etiam id quod dicit Christus, Qui uos audit, me audit: Et qui me audit, audit & eum qui me misit. Non merẽtur hi proculdubio encomiũ, quo Paulus ipsos Thessalonicenses ornat. 1. Thessal. 2. Ideo & nos (inquit) agimus gratias Deo sine intermissione, quoniã, cùm accepissetis à nobis uerbum auditus Dei, accepistis illud, non ut uerbum hominum, sed (ficut eſt uerè) uerbum Dei. Obserua ex superioribus, quanta sit diuini luminis ac gloriæ, quãque ineffabilis maiestas: rursus calamitosissimæ infirmitatis humanæ quãta corruptio miseriaq;.

Vox Dei, carni horribilis.

Carni nihil cõmercij cũ Deo.

Mediatore opus nobis.

Deus nobis loquitur per ministros.

Verbum Dei humana uoce ad nos delatum.

Pauci hodie reputant sacras literas esse uerbũ dei.

Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixítque eis.

Dominus Iesus, qui timentibus illum nusquàm abest, deposita specie gloriosa,

Universidad de Deusto
Biblioteca

in forma humili ac seruili officiũ suum exercet, quò perterritos soletur. Obserua:

Christus quãdo tãgat suos

suos Christus tangere dicitur, quando Euangelio suo consolatur & liberat illos timore. Obserua miram gratiam Christi, qui uoce suos consolaturus consueta nostra, blandè colloquitur, attingit & contrectat illos familiariter, ne putarent ipsum esse phantasma.

Surgite, nolite timere.

Christi ipsissimum munus, consolari & metum discutere.

O uocem uerè Euangelicã! Quicquid enim habet Euangelium, in hac uoce expressum est. En absolutum Christi officium, consolari & metum excutere. Vitio hominis peccato cecidimus omnes in terram: Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei: Omnes peruasit timor mortis. Ergo hoc officio omnes indigent. Sed quemadmodum Paulus, Ephes. 5. ostendens Christũ illuminare omnes, ait, Propter quod dicit, Surge, qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Christus: ita suos excitaturus Christus, & lumen exhibiturus, & metum excussurus ab ipsis, ait, Surgite, nolite timere. Prostratos apprehendit, & erigit. Nolite, inquit, timere. Quare timendum non est? Quia uox, quam audistis, non est irati, sed placati Dei: Non est ab irato Deo, sed ab omnium beneuolentissimo. Proinde surgite, nihil est hìc periculi. Hìc apertè uides Christum agere interpretem animi paterni, solarique mentes hominum perterritas. Vbi uide mihi rogo te, pie lector, quòd quemadmodum Christus discipulos istos in hunc montem duxerat, adeque in hunc terrorem, ex uoce patris conceptum: duxerat, inquam, quòd illi necessarium esset, & iterum illos consolatus est: ita & hodie cum suis faciat. Nam ubi uisum est illi, pro sua immensa prouidentia & bonitate ducit seu permittit nos in uarios incidere terrores, quia his opus habet nostra negligentia: sed tẽpore opportuno sic perterritos, iterum suo spiritu & uerbo suo consolatur, prostratoque erigit, ac bono animo esse iubet, ne timeamus. Nam singulari quodam beneficio se illis reuelârat Christus, quos destinârat nationibus magistros. Cùm enim hi postea de uita beata, & de Christo uero Messia, in prophetis promisso, salutare mundi totius, uero Deo & homine, disseruerunt, non audita solùm aut leuiter credita, docuerunt, sed uisa, certa, compertissimáque, quemadmodum & Petrus manifestissimè dixit. 2. Petri. 1. Obserua: uerbo, surgite, Christus infirmitatem nostræ fidei subleuat, ut non trepidemus ad comprehensam tantam maiestatem, sicut olim trepidabant Iudæi ad montem Synai.

Deus deiicit & erigit, terret & solatur

Apostoli sibi uisa & cõperta prædicârunt.

Leuantes autem oculos suos, neminẽ uiderunt, nisi solum Iesum.

Ad hunc contactum simul & ad consuetam & blandam magistri uocem recepserunt discipuli animos: quibus receptis erigunt sese à terra, & attollẽtes oculos suos, circunspiciunt, ubinam essent Elias & Moses, sed neminem uiderunt illic, præter solum Iesum eúmque talem, qualis uenerat in montem. Quo significatum est, in Christo ceu in compendium quoddam, redactam esse legem & prophetarum doctrinam: solum illum esse mundi saluatorem: solum & unicè ad saluandum satis potentem, & solum & unicè audiendum, & ad solùm Iesum directam fuisse uocẽ. Ecce. Obserua, quòd lex & prophetæ in Christo finiuntur. Lex enim & prophetæ usque ad Ioannem, &c. Diuus Hieronymus hunc locum enarrans, ait: Rationabiliter, postquam surrexerunt, non uiderunt, nisi solum Iesum, ne si Moses & Elias perseuerassent cum Domino, Patris uox uideretur incerta, cui potissimùm daret testimonium. Vident ergo Iesum stantem, ablata nube, & Mosem & Eliam euanuisse. Quia postquam legis & prophetarum umbra discessérit, quæ uelamento suo Apostolos texerat, utrunque in Euãgelio reperitur. Iam non auditur amplius uox patris, quæ etsi semel & iterum loquuta est, ideò loquuta est, ut audiretur filius: per filius: & nihil aliud loquuta est, quàm hoc ipsum, ut audiretur filius, habereturque pro unico Domino saluatore ac præceptore. Obserua, leuare oculos, est ex terrore surgere.

Christ⁹ un⁹, audiendus.

Patet non loquitur, nisi propter filiũ.

Et descendentibus illis de monte, præcepit Iesus dicens, nemini dixeritis uisionem, donec filius hominis à mortuis resurgat.

Cùm descenderent de monte, priusquam redirent ad reliquum discipulorum cœtum, præcepit illis Iesus, ne cuiquam narrarent de iis quæ uiderant in monte, donec filius hominis resurrexisset à mortuis. Prouidebat frustraneum futurũ, hæc prædicare, & fortassè aliis incredibile. Volebat eos expectare tempus resurrectionis, in quo declarandus erat, per spiritum sanctificationis, filius Dei. Simpliciter non prohibet Dominus prædicari hanc transfigurationem, sed iubet prius ueritatem rectè intelligi & expectari misso Spiritu sancto rectam & solidam cognitionẽ regni Christi, ut posteà magno totius orbis commodo ueritatem rectè intellectam publicè doceant: ita, ut, quod iam in monte seorsum gestum est, ex rebus illustrioribus ac potioribus fidem inueniat ac fructum. Memorabile præceptum, quo unusquisque hìc admonetur, ut prius sit catechumenus, id est, instructus siue audiens, quàm catechista, id est, instructor: discipulus, quàm doctor. At hi tres Apostoli, quod ad hanc quidem rem attinet, obsequũtur uerbo Christi, & tacuerunt, nec ulli dixerunt in illis diebus quicquam ex iis, quæ uiderant.

Intempestiuam prædicationẽ prohibet Christus.

Discendum prius, quàm docendum.

Et interrogauerunt cum discipuli, dicentes.

Marcus. 9. ante hanc quæstionem, habet: Et uerbum continuerunt apud se, conquirentes, quid esset, cùm à mortuis resurrexerit. Hoc uerbum ostendit, discipulos nequaquam intellexisse, quod suprà. 16. cap. de morte & resurrectione sua Dominus dixerat. Itaque hìc suam ignorantiam produnt, propter quam tamen indulgentissimus magister non eos abiecit, quòd simplices adhuc essent, & bono, quod dicitur, animo, ceu discipuli sequebantur magistrum. Adeò densis tenebris cor habebant obuolutum, ut ea uox, toties audita, non descenderet in pectus illorum. In descensu montis quidam scrupulus cœperat animos illorum, ex eo, quòd Eliam conspexerant assistentem Iesu: ideo inter eundum proponũt quæstionem præceptori soluendam, quæ ad superiora refertur, & docet ac confirmat Iesum esse Christum.

Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primùm uenire?

Domine, inquiunt, uidemus nunc re ipsa te esse Messiam, in lege & prophetis promissum. Quid igitur nobis de Scribarum doctrina sentiendum est, qui, aduentum Messiæ docentes, solent dicere ex autoritate Malachiæ, 4. cap. quòd priusquã ueniat Messias, uenturus sit Elias Thesbites? At is non præcesserit aduentum tuum, sed hodie demum uisus est in mõte. Non uidemus quis te præcesserit Elias. Non enim colloquium, quod in monte modò tecum habuit, interpretari possumus, illam esse uiæ præparationem, quam illius, ceu præambulonis, opera parandam dicunt. Cùm ergo tres isti Apostoli uidissent Mosem & Eliam cum Iesu in monte, rogarunt Christum de isto Scribarum sermone. Obserua hic, quàm subinde ueri-similiter possit simplicioribus negotium fieri ab his Scribis, qui ueritati aduersantur, & scripturas nõrunt, & non intelligũt. Omnino neri-simile erat, quod Scribæ docebant, sed non ita habebat prophetia, ut quòd Elias Thesbites in persona præcursor esset Messiæ. Obseruandum est diligenter exemplũ prudentis animi, quærentis ueritatem, in Apostolis, qui sermonem istum Scribarum non discutiunt, nec interpretantur, sed ad Christum præceptorem deferunt. Vtinam hodie & hoc ueritatis studio teneantur simpliciores, & quorum non est frequens cùm literis cõsuetudo: ut si quid contra ueritatem ab aduersariis audierint, ad doctores suos deferant. Vulgus hodie, prò dolor! promiscuè & docere & pronuntiare uult de tota religionis doctrina. Scribæ, ut alibi diximus, fuerunt legisperiti, & scripturarum interpretes, populique doctores.

Iuridici atq; adeò theologi hodie nõ omnes quod nõrunt intelligunt.

Simpliciores de obscuris fidei & scripturarum locis doctos cõsulant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

At ille respondens, ait eis.

Indulgentissimus Dominus & præceptor dignatur discipulis locum Malachiæ interpretari, & Scribarum errorem detegere, ac repurgare. Atque id tam diserte atque significanter explicat, ut discipuli eius non de alio Elia, quàm Ioanne Baptista, intellexerint.

Elias quidem uenturus est, & restituet omnia: dico autem uobis, quia Elias iam uenit.

Elias quis, quomodo & quando præcessit' Christum.

Verum est illud, quod de Eliæ aduentu Scribæ docent: &, iuxta prophetiam Malachiæ, præcurret ille aduentum meum, ac restituet omnia, conuersis ad Euangelium Iudaïcæ gentis reliquiis, ne condemnetur tota natio. Verùm is aduentus erit olim, quum rursus adero cum maiestate patris, redditurus unicuique, pro suis factis, præmia. Veruntamen occultiorem uobis intellectum prophetiæ, quam illi ignorant, declarans, hoc dico uobis, etiam priorem hûc meum aduentum, quendam præueniisse Eliam, qui, antè quàm mundo ego manifestarer, in spiritu præcessit & uirtute Eliæ, ut populum sua prædicatione pararet in hunc aduentum meum: qui hoc ipsum egit in priore meo aduentu, quod ille alter Elias Thesbites

Elias christo præiuit & præibit.

acturus est in aduentu meo secundo. Vterque autem uno eodémque officio, unius quoque nominis meretur appellationem. De his suprà 11. cap. copiosius diximus. Hoc officium Ioannis Angelus patri Zachariæ prædixit, Luc. 1. cap. dicens, Multos filiorum Israël conuertet ad Dominum Deum ipsorum. Et ipse præcedet ante illum in spiritu & uirtute Eliæ, ut conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam iustorum, parare Domino plebem perfectam.

Et non cognouerunt eum.

Quia nulla tenebantur cura, eorum maximè, quæ tanta in Christo uiderant, & à prophetis prædicta erant, unde facilè cognoscere poterant præsentiam Christi, & tanta audierant à Ioanne, nec latebat eos testimoniũ Christi de Ioanne, ut potuerint agnoscere ipsum esse præcursorẽ: ideo sua culpa facti sunt indigni qui ista cognoscerent. Vnde hîc admonemur, quàm cauti esse debeamus in nostræ salutis studio, ne & nobis hoc idem usuueniat. Nam mittuntur, qui nos pœnitentiæ admoneant: sed dum huius studium à tergo relinquimus, fit ut in pios frequenter incidamus, & salutis nostræ negligentes simus.

Doctores & Ecclesiastæ, præcursores Christi.

Sed fecerunt in eo, quæcunque uoluerunt.

Hac periphrasi exprimitur impiorum ingenium, & alluditur ad mottem Ioannis. Non ait, Quæcunque debuerunt, aut quæcũque Deus fieri statuerat, sed quæcunque uoluerunt: id est fecerunt, non pro meritis ipsius, sed quicquid ipsis collibitum est. Significatur hîc innocentia Ioannis, quem pro uoluntate & animi libidine tractàrunt. Obserua: faciunt impij, quæcunque uolunt, sed non sine permissione diuina. Nihil enim possunt impij, nisi Deus permiserit. Permittit ergo Deus, ut impij aliquando faciant Sanctis, quæcunque uolunt, quod attinet ad corpora ipsorum, & utitur illorum ministerio, ad gloriam suorum. Quòd si & nobis hodie tale quid usuuenerit, non ideo putemus nos à Deo esse desertos.

Impij, etsi nõnunquam faciũt, quod uolũt, nunq̃ tamen sine permissu Dei.

Sic & filius hominis passurus est ab eis.

Quemadmodum meum præcursorem non cognouerunt, sed persequuti sunt, & malè tractauerunt, facientes, quæcunque uoluerunt pro sua libidine: nam eum tempserunt & insectati sunt illum, calumniantes ipsum dæmonium habere, tandem Herodes ipsum decollauit, indubiè ipsorum si nõ impulsu, certè cum magna gratia: ita & filium hominis modò ignorant & contemnunt, perficiéntque & in ipso, sicut scriptum est, quæcunque uoluerit sua ipsis impietas. Obserua, Augusti-

Christus prædicit passionem suam.

nus, Hieronymus, Chrysostomus, & sancti patres cõcedunt Ioannem esse Eliam, præcursorem prioris aduentus Domini. Cæterùm secundum aduentum Christi contendunt Eliam, iuxta hoc vaticinium, Elias quidem uenturus est, & restituet omnia, corporaliter præcessurum uenturúmque ante extremum illud iudicium.

Elias Thesb. ultimum iudicii præcederet.

Tunc intellexerunt discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.

His magistri uerbis instructi discipuli, intellexerunt, quòd Ioannem cognomento baptistam diceret Eliam qui iam uenisset, ob uitę similitudinem, & in carpẽdis regibus libertatem. Obserua. Donum Dei est, intelligere super uerè sanctos, qui non ex personis cognosci possunt, sed ex officiis, quæ exercent in docendo & confitendo Christum.

Viri sancti ex officio, nõ ex persona deprehendũtur

Et cùm uenisset ad turbam.

Et cùm, &c. Post solutam quæstionem de Eliæ aduentu. Lucas. 9. capit. memorat, hæc postridie, quàm Christus transfiguratus in monte apparuisset, accidisse, dicens: Factum est autem in sequenti die, descendentibus illis de monte, occurrit illis turba multa. Et ecce uir de turba exclamauit, &c. Marcus. 9. narrat turbam circunfudisse discipulos, & adfuisse Scribas, qui cum discipulis disputabant. Et confestim (ait Marcus) omnis populus, uidens Iesum, stupefactus est, & expauerunt, & accurrentes salutabant eum. Et interrogauit eos, supple, Scribas, Quid inter uos conquiritis? In his ostenditur, quàm magna fuerit Christi apud uniuersam turbã autoritas, Cuius exemplo, uerbi prædicator sanctam habere famam, & conseruare summo studio debet, & accurare, ut pura & sanctæ doctrinæ uita respondeat, ut sanctum Domini uerbum in pretio habeatur. Deinde ostenditur dolus Pharisæorum, qui cum Domino congredi non audentes, diuexare rudes discipulos, absente magistro, instituerant, quò uel uictoriæ speciem, contra ueritatem, apud imperitam plebem obtinerent. Sed Dominus & hîc suos nonnihil confundi passus est, eò quòd non potuissent dæmoniũ eiicere: in tempore tamẽ ipsis adfuit, ne per Scribas in speciem uicti, ignominia afficerentur, ac neque iam ipsi solùm, sed & Euangelium, quod prædicabant. Veruntamen omnis ignominiæ (si quam passi erant) causa erat incredulitas ipsorum. Fidamus igitur Domino fortiter, & non pudefiamus. Obserua: posteaquam de rege Christo, & de magnifica eius gloria, & in ipsam fide disseruit, pergit Euangelista declarare singulare beneficium, quo demũ declarat Christus se esse regem Ecclesiæ, qui hostem nostrum superet ac pellat. Atque ut regnet in nobis, fidem uiuam prædicat, & eius uires adiungens certam rationem, qua expellatur è singulis diabolus, hoc est, ne regnum in nobis obtineat. Marcus ait, Cùm uenisset ad discipulos, &c. Et interrogauit Scribas, Quid disputatis inter uos, &c. Ex his, & quæ sequuntur, apparet Scribas, ex eo, quod discipuli non potuerant eiicere spiritum immundum, occasionem sumpsisse calumniandi & ridendi, non discipulos tantùm, sed etiam totam doctrinam Euãgelij, adéque ipsum Christum. Videte (inquiunt) qualem magistrum sequamini. Promisit uobis donum edendorum miraculorum, nunc autem, quia non potest præstare, quod promisit, subduxit sese à uobis, & reipsa declarat se impostorẽ esse, ac fumos uendere. Quòd si in hac re fefellit uos, quomodo non etiam in tota Euangelii sui doctrina falleret uos? Hæc aut his non dissimilia Scribas obiecisse discipulis apparet, non tantùm è uerbis Marci, uerumetiam ex ipso impiorum ingenio. Natura enim impietatis est, ex uno aut altero priuati hominis delicto uniuersam professio nem ac religionem condemnare. Huius rei exemplum etiam hac nostra tempestate editur. Nam nonnulli tam sinistro affectu aut in theologicam professionem, aut in Franciscanorum religionem, aut in aliam huiusmodi ducũtur, ut si quis impuram uitam duxerit, statim tota religionis professio in calumniã rapiatur, & condemnetur. Profectò impiissimè & iniquissimè agũt, qui ex uno aut altero priuati

Ecclesiastæ uita cũ uerbo cõsentiat.

Christus, rex Ecclesiæ.

Impiorũ est ex unico uitiis alicuius delicto ordinem uniuersam damnare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hominis delicto, totum doctrinæ ac religionis genus damnant. Quod enim ullum tam pium, aut tam sanctum doctrinæ genus extat, ut non inter huius sectatores reperiantur quidam mali? Aut quæ uitæ conditio tam honesta est, in qua non magna eius ordinis hominum pars inhonestè uiuat? Scilicet quia Cain occidit fratrẽ suum Abel, num ideo ipsa fraternitatis cognatio damnanda est? aut homicidæ omnes fratres sunt? Num quia Dauid rex & propheta designauit adulterium & homicidium, ideò totus regius & propheticus ordo, imò totus Israëliticæ nationis status conculcandus & condemnandus est? Quid his iudiciis esset iniquius? Quare Scribæ, qui, propterea quòd Apostoli non poterant sanare Lunaticum, totã Euangelij doctrinam reiiciunt, non tantùm iniquè iudicant, sed etiam à communi hominum sensu aberrant. Cæterùm cùm gestirent Scribæ ob pudefactos discipulos, & uelut uictores ostentui ipsos haberent, Christus commodè aduenit, una cum tribus discipulis, quos secum in montem duxerat. Et cùm animaduerteret disceptationem inter discipulos suos & Scribas fuisse, interrogauit, quid negotii esset. Ad quem accedens pater Lunatici ait.

Accessit ad eum homo.

Marcus ita narrat: Et interrogauit eos, Quid inter uos conquiritis? Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum: qui ubicunque eum apprehenderit, allidit illũ, & spumat, & stridet dentibus, & arescit, & dixi discipulis tuis, ut eiicerent illum, & non potuerunt. Vir ille de turba est, qui huic disceptationi occasionem dederat: rem enim ut erat, exposuit Christo. Hoc autem disceptationis argumentum est. Obtuli discipulis tuis filium meum Lunaticũ, qui à dæmonio miserrimè affligitur, ut dæmoniũ eiicerent: sed quia illi conatu suo frustrati sunt, ridentur nunc à Scribis. Cæterùm in hoc nouo euentu concurrunt aliquot insignia exempla. Primùm, ardentis fidei in patre Lunatici, qui, cùm uideret discipulos non posse restituere filium, tamen non dubitat de philanthropia & officiis beneficiisque Christi promulgatis. Deinde charitatis exemplum est in Christo, qui credentem patrem exaudit, & filium eius restituit sanitati. Incredulitatis exemplum in Apostolis est, qui propter incredulitatem non potuerunt eiicere dæmonium. Præter hæc, occurrit exemplum uirtutis alienæ fidei, in patre lunatici, quæ corporis restitutionem aliis impetrare poterit. Ad hæc commendatur uiua fides à sua efficacia, cui nihil est impossibile: & è contrario damnatur diffidentia, cui nihil est possibile. Porrò hic accessus signum est ardentis fidei. Ardens profectò erat patris pro sanitate filii desiderium, quia unicus ei erat, ut apud Lucam memoratur. Qua in re uidemus, quãtum ad ferendam orationem compellat urgens necessitas.

Fidei alienæ uirtus.

Fidei uiuæ omnia possibilia, diffidentiæ nihil.

Genibus prouolutus ante eum.

Hic homo rectè instituit suam petitionẽ, cùm rectè supplicem agit, procidens in genùa ante Iesum. Hæc prouolutio genuum, forma est animi, humiliantis se coram eo, cuius opem implorat.

Dicens, Domine.

Viua fides, serè blanda.

Vide, pie lector, quàm blandè uiua fides soleat seipsam insinuare apud Christũ: & quàm amicè captet beneuolentiã à dignitate & potentia personæ Christi, Quę Dominum uocat, propterea quòd illum esse potentem & uelle iuuare credit. Ego decorum est Christo iuuare, qui sunt eius. Dominus est uox potentiæ.

Miserere filio meo.

Patris est, sortuna filiorũ afflici.

Cùm dicit, Miserere, admonet Christum proprii sui officii, quod est misereri aliorum. Voce, meo, ostenditur uehemens patris in filium adfectus. Quod pater orat pro filio, cóque tam miserè affecto, atque adeò unico, omnino erat æquum, & dignum fauore cùm apud Deum, tum apud homines. Quis enim nõ commisera-

bitur patrem, pro unico filio, tam adflicto auxilium implorantem? Haud dubiè acceptissimus est hic paternus affectus Deo, quem & ipse mortalibus indidit.

Quia lunaticus est.

Lunaticus quis.

Valde calamitosa de hoc puero narrantur. Primùm obsidebatur à Spiritu immundo, deinde hic reddebat eum surdum ac mutum. Tertiò affligebat etiam lacerando, & in terrã proiiciẽdo. Quartò, faciebat hoc periculosè, ut perderet, ideóque frequenter illum uel in ignẽ, uel in aquam abiiciebat. Quintò, & ista faciebat tempore interlunij. Lunaticũ dicit, qui habebat dæmonium mutum & surdum, ut Marcus ait. Quem ego non dubito, uerè lunaticum fuisse, atque deficientis lunæ temporibus, in furorem potissimùm actum, ut frequenter in ignem & aquas rueret. Nã non perpetuò agitabat eum diabolus. Dicẽte Luca, Vix discedit, dilanians eum. Propterea & mutũ ac surdũ, hisq; malis à puero fuisse obnoxiũ, credidero, fecit & pater eius apud Dominũ queri uisus est. At quia hæc mala omnia immissio nes sunt per angelos malos, & opera dæmonũ, simul rectè dæmoniũ habuisse dicitur. Obserua interim, Lunaticos non dici, quasi à sola luna uexatos: sed quia secundũ diuersos lunæ respectus, & uarias immutationes, obsessos homines torquẽt, qui obsidẽt eos, dæmones. Idque, ut uel creaturã Dei bonã mali dæmones, hoc callido consilio infament (quæ est sanctorum plurium sententia) uel quòd certis temporibus ex lunæ influentia cerebrum est magis dispositum ad suscipiendam influentiam dæmonis, quàm alio sit tempore. Quemadmodum hi quoque, qui naturali tantùm infirmitate laborant, ad certas quasdam lunæ mutationes plus minúsue torqueri se sentiunt, prout amplius multiplicantur uel sursum trahuntur humores mali, uel quatenus cerebrum magis cuacuatur, uel alia huiusmodi causa consimili.

Dæmones tẽpora & occasiones captãt, quibus magenoceant hominibus.

Lunæ accessum uel recessum corpora humana uariè afficere.

Et malè patitur.

Propositio necessitatis in genere, Miserè affligitur.

Nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam.

Causam adducit miseræ adflictionis: idque facit per distributiunculam illarum adflictionũ, quibus lunaticus agitabatur. Est profectò totus hic locus exaggeratorius, à magnitudine necessitatis, ut inde potentia Christi magis innotescat, qui potuit tantæ necessitati succurrere. Simul & notatur potentia Satanæ, qui derelictos à Deo tractat pro libidine, sed ut vult, id est, ut permittit Deus. 2. Timoth. 2. Nequando Deus det illis pœnitentiam ad cognoscendam ueritatem, & resipiscant à diaboli laqueis, à quo captiui tenentur, ad ipsius (supple Dei) uoluntatem. Non enim plus potestatis habet in nos, quàm quod illi à Deo est permissum. Quemadmodum autem Christus, ab initio bonus uita est, & missus ad seruandum: ita cõtrà, Satanas ab initio homicida est, & propensus ad perdendum. Hoc scilicet est, quòd toties puerum & in ignem & in aquã Satanas abiecit, Cur? ut perderet puerum. Cur non est perditus? Christus propensus ad seruandum, seruauit puerum. Deo enim non seruante perderetur puer: non est autem perditus ut ut laceratus & adflictus fuerit à Satana, quia uolebat Deus. Enimuerò hic locus magnam affert afflictis consolationem. Hic nanque legimus imbecillitatem Satanæ, & curam ac prouidentiã Dei, eò quòd hic puer toties seruatus est, & toties in ignem & aquam, ut perderetur, abiectus.

Diabol⁹ peccatores tractat pro libidine sua, sed non præter aut extra nutum Dei.

Dei prouidẽtia & charitas erga nos.

Et obtuli discipulis tuis.

Audito uerbo de te, attuli puerum meum hùc, ut tibi offerrem eum curandum. Et quoniam tui non erat copia, ductus certa fiducia in uerbum, de te spartum, obtuli illum discipulis tuis, quos è tua persona iudicaui, Quia tu, cùm potens esses sanare ita & tuos discipulos tua autoritate idem speraui facturos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et non potuerunt curare eum.

Audieram (inquit) discipulos tuos, dæmonia pellendi, à te accepisse potestatem, sed non potuerunt oblatum sibi puerũ curare: ac proinde ad te necessitas me compellit confugere. Nihil enim spei est ultra reliquum, nisi in te. Magnæ fidei exemplum habemus in hoc patre lunatici, non offenso ob impotentiam discipulorum, sed constanter pergente & sequente Christum ac uerbum, in quibus certò statuit neque impotentiam neque imperfectionem ullam esse. Christus filius est Dei uiuentis, suprà 16. Verbum, uirtus & potentia Dei est in salutem omni credenti, Roma. 1. cap.

Respondens autem Iesus, ait.

Christus uerbo omnia potest & facit.

Hoc suo responso declarat Christus incredulitatem, causam esse, quòd nihil nobis est possibile. Contrà statuit fidei uiuæ omnia esse possibilia. Ideò uidetur & discipulos suos, & Scribas, & ipsam etiam turbam increpare, & incredulitatem omnium arguere.

O generatio incredula & peruersa.

Incredulitas & diffidentia omnia impossibilia reddunt.

Exclamatio est increpatoria aduersus omnium incredulitatem. Vos adloquor, inquit, ô Scribę, Quid hoc sibi vult, quòd propter unũ erratum discipulorũ meorum, meipsum & doctrinã meam cõdemnatis? An tot signa & miracula anteà edita uana sunt? An, quia discipuli non ualent, non ualet & præceptor? An autẽ, priusquam me damnaretis, nõ potuissetis culpam reiicere, uel in obsessi indignitatem, uel in parentis incredulitatem, uel in discipulorum insciitiam? Sed hoc unum est Satanæ artificium, ut in peiorem partem quæuis interpretetur. Vos contrà, ô discipuli, adloquor: Vbi est uestra fides? An non anteà toties dæmones expulistis, infirmos curastis, leprosos sanastis? Quid non potestatis cõtuli uobis? Quę miracula non edidistis? Vbi ergo nunc est fides uestra? Sed & uos, ô qui adestis e vulgo, homines, adloquor. Quid sibi hæc vult uestra oscitantia? An non reipsa experti estis, quòd liberi & amici uestri à uariis morbis, nõ tantum à me, sed & à discipulis meis curati sunt? Quomodo ergo fit, quòd tam citò à fide defeceritis, & in sententiam Scribarum concesseritis? O generatio incredula & peruersa (alludit hic Christus ad totius Iudaici populi gentem, duram & incredulam) Quasi dicat, ô homines praui, iniqui, duri, præfracti, impersuasibiles, cum quibus, nihil recti, nihil æqui aut boni possit quis instituere: qui nihil doceri se, nihil sibi, quod commodum sit, persuaderi sustinent. Similes profectò Israëlitæ in deserto se exhibuerant, toties contra Dominum murmurando, toties contra seruos eius Mosem & Aaronem rebellando, quos nec inaudita illa portenta & prodigia, quæ in salutem ipsorum facta uiderant, in fide erga Deum, nec horrẽdæ adeò rebellionis suæ ultiones, quas identidem experiebantur, in timore, nec tam incomparabilis Moysi mansuetudo & infinitus pro eis fidúsque labor, in officio erga Deum retinere potuerant. Opprobrat certè, quòd maiores suos infidelitate referant. Incredulam igitur uocat nationem, quæ neque uerbo neque miraculis commoueatur, ut credat. Peruersam uerò dicit, quæ alia uia quærit salutem & dæmoniorum ejectionem, quàm per Dei uirtutem & uerbum eius: & quæ aliter concipit uerbum, quàm debet. Obserua diligenter, quàm sit grauis hæc increpatio Domini, qui aliàs mansuetissimus esse solcat.

Iudæorũ natio nũquam non prædura & infida deo.

Quousque ero uobiscum? Vsquequo patiar uos?

Hoc uehementer dolebat illi, quòd hanc nationem uideret perpetua quadã incredulitate & pertinacia, gratiæ Dei reluctari. Iam ipse uenerat, ut medicus & saluator, ducebaturque affectu paterno erga salutem eorum, & nihil illi erat prius, quàm ut crederent. Aderat, ut saluaret in se credentes, nec potuit illis salus, nisi per ipsum, cõtingere: eóque omnia tum dicta, tum facta sua ad hoc instituebat, ut fides haberetur, & Christus tandem agnosceretur. Sed erat distorta & praua adeò ista natio, ut Christi uerbis & operibus, ad salutem ipsorum institutis, magis offenderetur, & pertinacius illis resisteret. Quid ergo potuit illi tristius contingere? dolebat igitur illorum uicem quum hæc diceret, ueluti ita eos affatus, Quousque ero uobiscum? (quibus uerbis significat se desiderare pati crucem, & ab ipsis secedere.) Vsquequo uersabor cum irrisoribus & incredulis? Quid faciam? Tanto tempore prædicaui inter uos Euangelium, & confirmaui autoritatem eius tantis miraculis, nullam tamen adhuc firmam inter uos fidem reperio. Quò igitur me uertam? Num quia uos cessatores & neglectores officii uestri estis, negligam & ego officium meum, & sinam uos unà cum uestra incredulitate, & uestris morbis ualere? Num, quia fructus non respondet labori, otiabor? Absit à me hic affectus. Si uos nolueritis uestrum officium facere, ego tamen meum faciam officiũ, & meæ seruiam uocationi. Adferte illum huc ad me.

Christi desideriũ ab incredulis Iudæis secedendi in crucẽ.

Adferte huc illum ad me.

Iesus, ut omniũ incredulitati mederetur, iussit puerum adduci, & in publicum proferri, quò miraculum redderet omnibus magis conspicuum & insigne. Adferte, inquit, ut uideatis me esse potentem Dominum in Satanam: & omnes, in me credentes, esse potentes: atque ut ostendam, non ex rei impossibilitate, sed ex uestræ fidei imperfectione accidisse, quod non sit sanatus puer. Consolatorium est, Christum ita corrigere adhuc incredulos discipulos, ut tamen non abiiciat, quia sinunt se moneri. Obserua memorabile exemplum, quo admonemur, ut, etsi alii suam uocationem negligant, nos tamen, non negligamus nostram. Et quanquam fructus non respondeat labori, tamen in labore legitimè demandato pergamus. Quid enim ad nos aliorum cessatio? Dominus Deus noster non iussit nos in cessatorum exempla, sed in suum ipsius uerbum respicere. Et aliena peccata non excusant nostra, sed potius accusant, & grauiora multitudine sua reddunt. De fructu autem laboris nostri, quid solliciti sumus? Non respondet legitimo labori fructus coram hominibus. At respondet coram Deo. Nihil ne fructus obtingere iudicas, uocationem Dei sectanti? Imò hoc ipsum satis fructus est, Deo gratum officium præstare. Tota Asia deficiebat à Paulo, qui Euãgelium ex uocatione Christi dilgentissimè prædicauerat. Scis (inquit. 2. Timoth. 1.) hoc, quod auersi sunt à me omnes, qui in Asia sunt. Num Paulus ideo defecit à sua uocatione, aut nihil fructus è suo labore percepit? Absit. Ob quam causam (inquit inibi) etiam hæc patior, sed non confundor. Scio enim, cui credidi: & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem. Et iterum. 2. Timoth. 4. Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui, in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iustus iudex: non solùm autem mihi, sed & iis, qui diligunt aduẽtum eius. Quare etsi alii suum officium negligant, & nos uideamur frustra in nostra uocatione sudare, nos tamen nostrum faciamus officiũ, & nostram sectemur uocationem. Vt, si non in hoc seculo, at saltem in futuro fructum laboris nostri percipiamus.

Christus nõ incredulos, sed indociles abiicit.

Cessatorum desidia magis excitari quã torpere debemus.

Qui hue cõtendit, ut glorificetur deo, satis iã fructus retulit.

Et increpauit illum Iesus.

Marcus copiosius narrat historiam. Et attulerunt, inquit, eum. Mox obediunt Christo, & cum fiducia de liberando puero, adduxerunt illum ad Christum. Et cùm uidisset eum, statim spiritus conturbauit illum: & elisus in terrã, uolutabatur spumans. Cùm igitur adductus esset, & à Iesu conspectus, protinus ibi in oculis omnium, corripuit eum spiritus, & elisus in terram uolutabatur, spumans. Miserabile certè spectaculum. Profectò cùm Satanæ coram Christo consistendum est, magis furere incipit. Hic enim uides, quid agat, cùm sentit potentiam Christi, mox eludit & dissipat puerum, omnia sursum deorsúmque miscet. Hoc in puero

Satanæ adstare propius Christo durissimum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

facit, ostendens præsentem esse Dominum suum, cui non libenter cedit. Sed cur tanto cum impetu hoc facit? Certè magno astu solet sic omnia perturbare. Nimirum ut & fidem patris lunatici impediret, & Christo apud populum inuidiam moueret, quasi qui id prohibere non posset, uel si posset, pateretur tamen coram se tot queri puerum. Non absimili modo Satanas instigabat Pharaonem, ut ante exitum & liberationem Israëlis, magis atque magis opprimeret populum, ut tandem miseros ad desperationem adigeret, & Mosi Aaronique Dei ministris ingentem inuidiam excitaret. Sic insaniit in Pharisæis & pontificibus, quando Christus iudicio Pilati obtrudebatur: in propinquo enim erat gloria resurrectionis Christi. Sic insaniit in Iudæis & gentibus, quando Apostoli prædicauerunt Euangelium Christi, post missum Spiritum sanctum. Tunc enim incipiebat maiestas Christi toti orbi reuelari. Hic docemur quanta sit Satanæ tyrannis. Cuius uoluntas omnis huc solùm spectat ut perdat homines: & quanta est eius uoluntas ad perdendum, tanta est etiam potestas eius, si non diuina potentia opprimatur. Vide quàm miserabile sit hoc spectaculum, quàmque miserè hunc infœlix ille spiritus tractet adolescentem! Nunc iactat ipsum in ignem, nunc in aquam: nunc ita lacerat ac discerpit, ut spumet, & dentibus suis stridat: nunc in terram deiicit, ut uelut saxum uolutetur: & hæc omnia agit, ut adolescentem perdat. Et talem affectū non in hunc tantùm adolescentem gerit, sed exprimit potius in hoc adolescente, qua sit uoluntate erga omnes homines, nimirum nunquam non obambulat, tanquam leo rugiens, & quærens, quem deuoret. Non est igitur, quòd ignauus torpescas, & somnies Satanam tertere: sed expergiscendum tibi est, & inuocandus est Christus, qui non sinet te tentari supra id quod potes, sed dabit tibi, vt fortis resistas in fide. Quòd autem ante oculos patris uolutari & laniari Christus miserum aliquādiu sinebat, ut fidem patris exerceret, fecit, docerétque, se etiam præsente, nonnunquam dæmoniis aliquid permitti, atque in eos quoque, quibus statuit ferre opem: sed tandem, si fide sustineant sese, fore huiusmodi sua ope omni ui aduersaria liberos. Et interrogauit patrem eius, Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait, Ab infantia: & frequenter eum in ignem, & in aquam misit, ut eum perderet. Hic uide & considera, sed non oscitanter, quòd Christus non statim liberet adolescentem à dæmonio, sed interim adolescentis patrem interroget, & cum eo disputet, quantum temporis sit quòd hoc accidisset puero: adeóque ita se gerat, perinde ac si non uellet, aut non posset adolescentē liberare à dæmonio. Qua in re nobis proponitur solennis consuetudo Dei in seruandis & liberandis afflictis. Nam tametsi Dominus promiserit liberationem ex afflictionibus: non tamen mox inuocātem se liberare solet, sed conniuet aliquandiu ad adflictiones, interdum etiam illas augeri permittit: & omnino longè aliud agere uidetur, quàm ut meditetur de salute inuocantis. An ergo propterea obliuiscitur promissionis, & misericordiæ suæ? Nihil minus. Nam quantò diutius differt liberationem, tanto illum illustriorem parat, & tanto gratiorem salutem meditatur, & affert. Id quod non solùm sacræ scripturæ exemplis, uerumetiam nostræ ætatis experientia sæpenumerò comprobauit. Est enim auxilium Dei, ut granum iniectum in agrum, quo & si agricola aliquādiu caret: interim tamen ita cum fœnore crescit, ut suo tempore, aliud ferat frustum trigecuplum, aliud sexagecuplum. Sic & auxilium, diuinitus promissum, tantò maiori usura ad credentem uenit, quantò diutius differtur. Quare & si non mox, post inuocationem nominis Dei, sentias auxilium cœleste, non tamen despondeas animū, sed tantò certiorem & gratiorem expectes salutem, quantò diutius auxilium Dei differri uidebitur. Sed, si quid potes, adiuua nos, miserus nostri. Cùm Christus diu, sermonem traheret, nec adolescentem statim à dæmonio liberaret, mora etiam ipsi parenti adolescentis molesta fit. Propterea instat ipse & urget, ac si diceret, Scio morbum atrocem esse, attamen, si quid potes, opitulare,

Satanas iamiam superandus, mirè furit.

Satanæ infanum studiū ad perdendū

Christus etiā maximè præsens, suos interdum finit diuexari.

Dominꝰ non nunquā conniuet ad clamorem suorum afflictorum.

Auxiliū Dei grano simile

misertus nostri. Infirmus & incredulus loquitur, & ad implorandū necessitate impellitur. Dubia & infirma fides hoc agebat, q̄ morbus puerū affligeret ab incunabulis, & q̄ discipuli hic nihil poterāt. Tertiò q̄ præsente etiā Christo spiritus puerū uehemētius discerpebat. Et hęc omnia uerè superasset fiducia in Christū. Iesus autē ait, Si potes credere, omnia possibilia sunt credēti. Cùm ille infirma fide esset, imò dubitaret, nihil poterat impetrare. Propterea Christus uicissim urget, & exigit fidē, dicēs, Si potes credere, hoc est, ego quidē possum uobis subuenire, si saltē tu potes credere. Noli quærere, quid ego possim efficere, sed uide, num tu possis credere. Etenim si planè cōfidas, nihil est tā difficile, quod nō possit cōtingere fidenti. Omnia enim possibilia sunt credēti: id est, nihil est, quod credēs & fidens, à Deo nō possit impetrare. Non intelligitur tamen hæc sententia simpliciter, quòd scilicet omnia quæ humano animo allubescunt, sint possibilia: sed omnia, quæ uerbo Domini promissa sunt & fide uiua ex uerbo Domini concipiūtur. Quare, ut tu (inquit) qui rogas pro filio, intelligas uiam, qua sanetur puer tuus, hoc ex parte in te situm esse crede. Dubitas, quid ego possim præstare, credere debes me id quod cupis, & posse & uelle præstare. Ego quidem paratus sum, ut præstem, quod petis. Tu uerò paratus non es, ut capias, quod ego præstare possum. Tantundem capere poteris, quantum credideris. Si diffidas, nihil impetrabis: si credideris, omnia impetrare poteris. Potest quidem Christus simpliciter sanare citra cuiuscunque fidem, sed ordinauit & uoluit fidem, præcipuè eam, quæ per charitatem operatur, medium esse ad impetrandum. Et continuò exclamans pater pueri, cum lachrymis aiebat. Credo Domine, adiuua incredulitatem meam. Ad hanc uocem pater fiducia concepta, spéque certiore, cum profusis lachrymis exclamans, respondit, Credo Domine: sed etiam si quid deest fiduciæ meæ, supple de tua bonitate, & adiuua incredulitatem meam. Verbo, credo Domine, ostendit se habere fidem, & confiteri Christum potentem. Cùm verò dicit, adiuua incredulitatem meam, significat fidem suam adhuc infirmam esse, qualis frequenter solet esse in magnis tentationibus. Vocat hic incredulitatem suam, fidei suæ infirmitatem, quam petit corroborari. Non enim succurritur incredulitati, cùm sit prorsus tollenda, sed infirmitati fidei. Clamor cum lachrymis ostendit maximam cordis anxietatem pro curatione filij.

Infirmitas fidei quantūm incōmodet.

Credenti omnia possibilia.

Deus omnia per se potēs, tamen propè alligauit fidei potentiā suam.

Incredulitas pro infirmitate fidei.

Et increpauit illum Iesus.

Cùm Iesus conspiceret concurrentem populi multitudinem ad spectaculum, auidam uidendi, num succederet Iesu quod discipulis non successerat, increpauit eum, scilicet spiritum, id est, uirtute & potentia diuina ad exeundum coēgit. Siue comminatus est spiritui immundo (ut ait Marcus) dicens, Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, abi ab eo, & ne amplius introeas in eum, Marcus narrat, non solùm, quid hîc factum, sed etiam quomodo factum sit, uidelicet quomodo sit argutus spiritus malus, quomodo ille exierit & post exitum eius quomodo actum est cum puero. Hæc increpatio ostēdit indignationem Christi erga Satanam. Qui enim fieri potest, ut nō irascatur Spiritui perditionis, & inimico generis humani, is qui ad saluandos homines uenerat? Quantò enim maior est charitas Christi erga genus humanum, tanto maius est odium illi aduersus eos, qui impediunt salutem hominum. Eam malitiam spiritui malo exprobrat, qua huic puero ademerat & auditum & sermonem. Et non indignatur puero, sed spiritui immundo, dicens, Surde & mute, Spiritui adscribens hanc malitiam adempti auditus & sermonis, qua opus Dei, id est, hunc puerum uitiauit. Deinde Marcus addit præceptum, Ego præcipio, &c. Quod uerbum non sine emphasi & magna autoritate prolatum est, ut agnoscas mandatum nō serui alicuius, sed ipsius Domini. Quod perinde est ac si dicat, Spiritus mute & surde, qui discipulorum meorū imperium contempsisti, audi meum imperium. Ego tibi impero (cuius imperium contem-

Christus indignatur malefacto spiritui.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus munificētia sua superat petitiones nostras.

nere non poteris) ut exeas. Addidit autem Dominus, de quo non cogitauerat pater, Et ne posthac ingrediaris in illum. Quo admonemur Christum abundantius dare, quàm petamus. Et ut reprimeret propensum aduersarij animum, qui studet, indesinenter nostræ perditioni, & ut fortior sit, assumit alios spiritus, nequiores se, ut ad id, quod perdere cœperat, regrediatur, & scopo suo potiatur, qui est hominū perditio. Sed hic Dominus istuc cohibet, dicens, Et ne posthac amplius ingrediaris in eum.

Et exiit ab eo dæmonium.

Salubritas corporis nō ilico tota redit.

Beatus Marcus modum, quo exiit malignus spiritus, copiosius & apertius narrat, dicens: Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo, & factus est, sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est. Hactenus ille. Quemadmodum, Si quid mali est in stomacho, quotidiana toleranda est molestia, metuendúmque, ne malū, indies magis ac magis auctū, tandem fiat lætiferum. Curritur ad medicā operam, sumūtur potiones medicæ, quibus pellatur morbus, liberetúrque corpus, & à quotidiana molestia & à metu futuri exitij. Quid autem fit sumpta, illa ui medica, pulsóque malo? Totum corpus ita debilitatur, & abiectum prosternitur, ut periculum, quod futurum olim metuebatur, iam præsens, & per imprudentiam accersitum, irritato malo magis quàm curato uideatur: adeò ut medicus aliquandiu malè audiat, ingratúsque sit ignaris harum rerum, donec liquidum fiat, curatum esse ægrotum. Ita & hîc uides Christum iam malè audire apud eos, qui iuxta carnem iudicabant. Iudicauerunt enim deterius actum esse cum puero spiritu eiecto, quàm ante præceptū Christi. Mortuus est, inquiunt, An non satius erat, pristinam illum tulisse miseriam, quàm prorsus enecatum esse? Quasi uirtus Christi non uiuificet, sed occidat homines: nec sanet malè habentes, sed miserios res ac deploratos reddat. At Christus adest, ait Marcus, Iesus autem tenens manū eius, eleuauit eum, & surrexit. Iesus correpta manu pueri erexit illum in pedes, & ille surrexit. Vt ægrè credebat pater, ita ægrè sanatus est filius.

Et curatus est ab illa hora puer.

Manus Christi continentes requirēda, quæ nos erigat.

Erexit Christus iacentem, conspicuúmque fecit ex illa hora non perditum, sed curatum esse puerum. Circunstantia temporis, ex illa hora, exaggerat uerbi potentiam. Requiramus & nos hodie hanc Christi uirtutem, & istam manum erectricem qua aduersus omnes aduersarias potestates uictores resistamus. Omnibus enim fidelibus Satanam uicit Dominus: ab omnibus expellit illius malitiam: omnibus confert ueram sanitatem, in ipsum credentibus. Nam rex est ac sponsus electæ suæ Ecclesiæ, liberans ipsum è potestate Satanæ, & asserens ipsam sibiipsi, ceu peculium, in quo solus per fidem in ipsum regnet.

Tunc accesserunt discipuli ad Iesum secretò.

Intereà mœror quidam (ut arbitratur Chrysostomus) occupauit discipulorū animos, metuentes, ne qua culpa sua perdidissent potestatem edendi miracula, cùm anteà gloriati fuissent etiam dæmones sibi esse dicto audientes: propterea, ut Dominum rogarent, exciti sunt. Tunc id est, posteaquam sanatus est lunaticus, discipuli, ex quadam suspicione ac sollicitudine anxia de amissa potestate accesserunt, non palàm, sed secretò, id est seorsum, cùm fuissent ingressi domum, ne confunderentur publicè, si fortè aliquid commisissent, propter quod ea potestate priuari meruissent.

Et dixerunt, Quare nos non potuimus eiicere illum?

Cùm Iesus domi solitarius esset, interrogant eum, Quamobrem non potuimus hunc spiritum immundum eiicere, cùm potestas hæc abs te nobis semel sit tradita? Hæc quæstio apertè declarat discipulorum ignorātiam, & stupiditatem quādam, qua

putant hanc sententiam, Omnia possibilia sunt credenti, eò quòd dicta esset patri lunatici, solùm ad patrem lunatici pertinere, & non ad se. Vnde facilè, qui donati iam fuerant potestate expellendi dæmonem, poterant cognoscere suam incredulitatem, causam fuisse, cur non illis obediuisset immundus spiritus.

Dicit illis Iesus.

Iesus, ut suorum etiam fiduciam confirmaret, quam oportebat esse tantam, ut nonnunquam & alienæ diffidentiæ posset esse præsidio, ait.

Propter incredulitatem uestram.

Imbecillitas fidei uestræ fuit in causa cur non eieceritis dæmonium, non autem quòd defecerit uobis potestas à me accepta super dæmonia, sed quia non credidistis mihi, & uerbo meo, quod est potentia Dei. Roma. 1. Quasi dicat: Vos absque fide ardenti, quæ omnia potest, congredi audetis cum dæmonio. Ideo mirum nō est, quòd uobis illud non obedierit neque cesserit. Vide: non dicit, propter incredulitatem patris lunatici. Nam licet incredulitas illius potuisset impedire eiectionem maligni, tamen maluit Christus causam hāc discipulorum incredulitati hoc loco adscribere, quò, quid sibi deesset, cognoscerent.

Amen quippe dico uobis.

Rem seriam & certam dicturus Christus, iurat: Pro certo dico uobis, qui habetis uerbum meum, unde credere potestis. Totus hic locus est commēdatio fidei à suis effectibus, qui illam certam & indubiam sequuntur.

Si habueritis fidem, sicut granum sinapis.

Fides historica.
Fides uiua, siue iustificās.
Fides miraculorum.

Fidem uocat hoc loco, non eam, qua res creduntur tales esse, quales in scripturis proponuntur, aut eam qua creditur promissionibus Dei & apprehenditur misericordia & gratia Dei in Christo Iesu, cui ideo me totum dedo, quæ uocatur fides uiua siue iustificans. Sed eam, qua creditur firmiter, Deo nihil esse impossibile & animus, quodam afflatu spiritus, ad res mirandas perficiendas impellitur, adhærens uerbo firmiter credito, quæ uocatur fides miraculorum, ait Chrysostomus. Sensus igitur est, In ueritate dico uobis, quòd fidem habēti perfectam & integram ac similem grano sinapis (quod licet sit paruum quantitate, plenum tamen est uirtute, & in proceram arborem excrescit) nihil, quantunuis humano iudicio magnū aut arduum, erit impossibile. De hac collatione, & de grano sinapis permulta dicta sunt suprà, 13. cap.

Dicetis monti huic, transi hinc, & transibit: & nihil impossibile erit uobis.

Fides uiua, omnipotens.

Et montes quoque transtulerunt, uide epistolam Eucherij Lugdun. ad ualerianum, & histo. trip.

Per translationem montium iuxta hyperbolem, intelligit res quaslibet, in orbe grandes, firmas, & immobiles: res difficillimas, & iudicio rationis impossibiles. Quasi dicat fidem habenti ardentem & integram nihil est impossibile, adeò, ut etiam si monti huic, quantunuis magno & alto, dicat, præcipio tibi in nomine Domini ut locum istum, in quo nunc consistis, derelinquas, atque ad locum alterum transeas, ita sit futurum, ut ille in perfecta fide iusserit, ubi id ad Dei gloriam, utile aut necessarium fuerit. His significat Dominus, quòd fides uiua perficit omnia, impetrat omnia, adsequitur omnia. Credēti nihil impossibile est, iuxta uerbum, creditum: id autem impossibile uidetur, quod uerbo Dei repugnat. Fidelis ea credit duntaxat, quæ sunt ex Deo, & uerbo Dei conformia. Si quis rogauerit, ait Chrysostomus, Quando montes Apostoli aut successores transtulerunt? Respondebimus (inquit) quia multa maiora fecerunt. Multos enim mortuos excitauerūt. Patria certè non sunt, montes transponere, & animam homini reuocare. Si opus fuisset, montes quoque transtulissent. Si autem non fecerunt, non est argumētum impotentiæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hoc autem genus non eiicitur, nisi per orationem & ieiunium.

Præcipua adduxit media, orationem & ieiunium, quibus eiicitur ac pellitur Satanas. Cùm dicit, Hoc genus, &c. uniuersum (ait Chrysostomus) dæmonum genus, non lunaticorum solummodo, intelligit. Ieiunium ergo, quo maceratur & crucifigitur caro, ut corpus offeratur Deo, & oratio, qua mens ad Deum erigitur, & anima offertur Deo, tutantur nos aduersus omnes diaboli artes, impuritates, atque tentationes: atque adeò omnia uaframenta diaboli eludit, & explodit. Quali dicat, Varia Satanæ malitia, immunditia & tentatio nõ superabitur, nisi probe instructi sitis abstinentia & precibus ardentibus. Congressuro igitur cum dæmoniis, præsertim nocentioribus, eò quòd scilicet Deus plusculum interdum malis quibusdam spiritibus permittit, fide sanè opus est non vulgari, sed quæ deprecationi intenta sit adeò, ut & corpus ab omnibus delitiis & carnis desideriis abstineat, & quod orat, etiam exorare conetur. Hoc nanque genus dæmoniorum non ita facile cedit. Debueratis ergo illud aggredi fideli deprecatione, & ardenti, quam & uerum ieiunium comitaretur. Sed fides hæc seria & uiua uobis defuit, eóque inferiores ex hac pugna discessistis. Collige ex his, quòd fidei coniungenda est precatio, & precationi ieiunium aduersus nequitias diaboli, aduersus quem est nobis frequens colluctatio. Ergo arma sumamus, quæ Paulus Ephe. 6. ministrat. Et Pet. 1. 5. Sobrij estote, & uigilate: quia aduersarius uester diabolus, tãquam leo rugiés, circuit, quærens, quem deuoret. Cui resistite, fortes in fide, supple, ardenti & solida. Rursus aduerte: hoc sermone docuit Iesus, atrocia diúque consueta animitia, remediis grauioribus oportere propelli.

Oratio & ieiunio arteis Satanæ eliduut.

Arma aduersus impressiones Satanæ.

Inolita uitia grauibus remediis profligãda.

Conuersantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus.

Lucas. 9. habet, Stupebant autem omnes in magnitudine Dei. Omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos, Ponite uos in cordibus uestris sermones istos. Filius enim hominis futurum est ut tradatur in manus hominum, &c. Marcus. 9. sic hæc memorat, Et inde profecti, prætergrediebãtur, Galilæam: nec uolebat quenquam scire. Docebat autem discipulos suos, & dicebat illis, Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, &c. Quod ergo hic noster Matthæus ait, Cõuersantibus, &c. ita accipiendũ est, ut perinde sit, atque, Cùm iter faceret per Galilæam. Itaque uidetur ordo historiæ sic habere. Vbi Dominus reddidisset: lunaticum sanum patri, stupebant omnes. Dominus autem hunc uulgi stuporẽ, ac etiam laudes nihil morans, illinc mox digressus, hoc est, ex finibus Cæsareæ, ubi uerisimile est, superiora esse gesta: uersus Hierosolymã per Galilæam iter instituit: vtque ad supplicium iam ibat, ita omnium, maximè suorum, animos, ut illud rectè ferrent, confirmare uolebat. Igitur turbis facta ipsius admirantibus, uoluit ac iussit discipulos suos potius cogitare, quæ erat breui passurus, ne crucis scandalo offensi, ab illo (quem modò confitebantur) deficerent. Proptereà aiebat, Ponite in cordibus uestris istos sermones. Filius enim hominis, &c. Ac si dicat, Sinite alios mea facta mirari, paulò pòst aliter sentient, & ad crucem me postulabunt. Ne ergo cum his à me deficiatis, obseruate hos sermones. Futurum enim est, ut filius hominis, &c. Istis cogitandis animum uestrum potius intendite, & ad crucis humiliationẽ uos parate, ne olim scandalum in me patiamini.

Dominus iubet suis, ut, quã laturus esset ipse, crucem, præcogitarent.

Filius hominis tradendus est in manus hominum.

Docturus suos, quale suum regnum sit coram mundo, nimirum contemptum & ignobile, magnificum uerò & gloriosum in conspectu Dei, conciunculam instituit de sua cruce, & ut præmuniret illos, ne olim uidentes ipsius crucem, scandalizarentur & ab ipso deficerent. Filium hominis se uocat Christus, nempe uilem & contemptam personã coram mundo. Iam qualis Christus habetur, tales & habentur subditi Christi. Tradi Christum, est pro constituto tempore à Deo patre

Christũ tradi, quid.

ipsum dari & permitti hominibus ad crucifigendum. Apost. Ephes. 1. constitutum hoc tempus uocat plenitudinem temporis. Et Christus inquit, Non haberes in me potestatem, nisi datum esset tibi desuper. Manus, potestatem hic significat.

Manus pro potestate.

Et occident eum.

En præmium repensum Christo à mundo pro ueritate. Cædes postremus effectus crucis, ponitur pro omnibus præcedentibus causis, quibus itur ad cædem.

Et tertia die resurget.

Quos cruce declarata perturbauerat, modò resurrectione consolatur. Duæ crucis partes ex hoc & similibus de cruce locis, concipiendæ sunt, mortificatio & uiuificatio. Mortificamur enim cruce, ut ad uitam & gloriam resurgamus. Resurrectione sua ostendit Christus suam potentiam, quę longè superat tyrannidem mũdi & potentiam Satanæ. Tertia die resurgit Christus ad confirmandum typum, qui erat, Ionas in uentre piscis ad triduum.

Crucis partes duæ, mortificatio & uiuificatio.

Et contristati sunt uehementer.

Quare quæso mœrore tam uehementer affecti sunt? Respondent Marcus & Lucas, quia non intelligebant uerbũ hoc. Ex mortis cõmemoratione dolebant, resurrectionis prędictę gloriam non cogitabant, crucis mysterium ignorabant. At enim si de cruce magistri tantum dolebant, cur hunc dolorem non subleuabat resurrectionis memoria? Certè opinio de externo regno in hac terra, adeò infixa erat discipulis, ut ne clarissima quidem & maximè omnium perspicua uerba de passione Messiæ intelligere potuerint, aut si quid intellexerint, nihil minus sibi persuaserint. Non enim potuerũt in animum inducere, quòd aliquid mali Messiæ inferretur: ea propter de resurrectione nihil cogitabant. Rogabis: Quam induerant opinionem de Messia? Haud dubiè adhuc carnalis erat. Cùm enim Iesus tot & tã stupenda miracula ederet, habitus est tam à discipulis suis, quàm à vulgo hominum, pro uero Messia, per prophetas promisso. Et hactenus quidem non malè sentiebant, dicentes, quòd Messias esset. Sed præter hoc habebant nescio quam carnalẽ opinionem de Messia & regno eius, sentientes regnũ Messiæ fore in hac terra corporale & instar regnorum huius seculi, maiestatis plenum: & pollicebantur sibi, si Iesu adhærerent, nescio quas fœlicitates & maiestates terrenas. Ab hac igitur opinione (quæ carnalis est) Christus suos auocat, & quo tempore tãtam sibi gloriam ex miraculis comparabat, ut putaretur Messias: eodem planè concionatur discipulis suis de passione & cruce sua, dicens, Filius hominis tradendus est in manus hominum. Occident eũ, quem uos nunc agnoscitis Messiam. Quibus uerbis perspicuè docet se non regnaturum in hoc seculo gloriosè, ac iuxta maiestatem regum huius seculi, sed potius in afflictionibus, ignominia, contemptu, & cruce uitã suam transfacturum. Et hoc mœrore afficiebat illos: quod tamen ita futurum in animum non poterant inducere. Nihil enim tale accidere posse Messiæ cogitabant, rationis iudicio & argumentis excæcati, quæ iudicat gloria gloriam parandam, nec credere potest cruce eundum esse ad gloriam. Sed nec tum patiebatur, ut aures illorum ullam paterentur mortis mentionem. Nondum enim intelligere poterant, quòd Moses & Elias Iesu mortem appellãrant excessum, quódque mors illa salutem esset paritura toti mundo. Attamen licet tunc non intelligerent Apostoli, tamen illos de hac re admonere uoluit, sciens illis profuturum olim ista audiisse crebrius. Et ideo dicebat, adhuc multa habeo uobis dicere, quæ non potestis portare modò: Sed spiritus paracletus, quem mittã uobis, suggeret uobis omnia, quæ dixi uobis.

Apostoli caeteris de Messiia sentiebant.

Christus tũ subiicit suis crucis futurę memoriam, quum maximè illi à turbis applaudetur.

Et cùm uenissent Capharnaum.

Rationi humanæ crux Christi imperuiabilis.

Nouus est euentus, qui duos insignes locos cõtinet. Alter demonstrat quale re-

Universidad de Deusto
Biblioteca

gnum Christi sit, uidelicet non de hoc mundo. Alter, quid deceat subditos Christi, regis spiritualis, in regno mundi facere, nimirum sui regis exemplo, ordinationibus & legibus magistratus cum summa animi alacritate obedire. Capharnaũ urbs metropolis Galilææ, cui subiectum erat oppidulum Nazareth, in quo conceptus & nutritus fuit Iesus Christus.

Capharnaũ.

Accesserunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum.

Cùm igitur Christus, suis comitatus discipulis, introisset Capharnaum, præcipuam Galilææ ciuitatem, in qua tributum imperatorium exigebatur, accedunt telonarij, hoc est, ij quorum erat officium tributa huiusmodi colligere, ad Petrum. Obserua: non per. g. scribendum est didrachma, sed per. ch. cuius nominatiuus singularis est didrachmũ, & pluralis didrachma: id quod ex Græco manifestum est, ubi cum articulo plurali dicitur τὰ δίδραχμα. didrachmum duplũ est drachmę, quæ ualet tres solidos nostros cum dimidio. Dragma uerò, huius dragmatis, latinè donarium dicitur. Drama, dramatis fine. c. &. g. dicitur repræsentatio, ut in scenis agi fabula solet, ubi diuersæ personæ introducuntur: & aliis discedentibus, aliis ad tem accedentibus, à diuersis & ad diuersos textus narrationis expletur, sicut in mœdiis & tragœdiis, quod genus carminis (inquit Hieronymus) cantari solebat: unde etiam apud Cantica scribitur, Ante torum huius uirginis, frequentate nobis dulcia cantica dramatis. Porrò hic accessus ad Petrum non fit citra diuinam dispositionem, nimirum ut inde corriperetur contumacia carnis, quæ hic adeò impatiens & irritabilis est, ut subinde nouas occasiones rebellandi, tumultuãdique inquirat, uidelicet sibi corradens contrahénsque præsidia, quibus adiuta, imperio se se subducat, ac nulli quicquam pendat. Dominus itaque contumaciã illam carnis coercens, suo ipsius exemplo hoc ipsum in præsenti docet, quod Paulus hisce uerbis tradidit ad Roma. 13. Reddite ergo omnibus debita: cui tributũ, tributum: cui uectigal, uectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem.

Didrachma.

Dragma.

Drama.

Carnis cõtumacia.

Magister uester non soluit didrachma?

Verbum, soluit, præsentis temporis est. Græcis enim legitur πτλ. Quare hæc non sunt pronũtianda per expostulationem, quasi telonarius cum Petro expostulet, quòd magister non soluerit didrachma. Sed per quæstionem legi debet: Soluit ne magister tuus didrachma? Id est, uult ne magister tuus soluere? aut, solet ne soluere? est ne soluturus? debét ne soluere? an illius est soluere? an moris est illi soluere? Tantam uidelicet parârat sibi autoritatem Dominus apud Ethnicos magistratus, ut suspicarentur illum fortasis nec pendere, nec repetendum quidem tributum ab eo. Tributum, de quo hic agitur, primùm Iudæis ab Augusto indictum fuit, Cyrenio præside, qui censum apud Iudæos primus egit. Vnde & Ioseph cum Maria cognata imò uxore sua professus est in Bethlehem. Rursum quia Christus nutritus erat in Nazareth, quod est oppidum Galilææ, urbi Capharnao subiacens, ex more poscunt tributa, & pro signorum magnitudine à Christo editorum, ti, qui exigebãt, non audent ipsum compellare, sed discipulum cõueniunt. De indictione huius tributi Cyrenio præside, Lucas 2. cap. & Iosephus lib. Antiquitatum Iudaïcarum 18. cap. primo. Quanquam his locis non exprimatur, quantum pendere oportuerit. Libro autem belli Iudaici septimo cap. 26. scribit idem, Vespasianum, stipẽdium Iudæis indixisse ubicunque degerent, binásque drachmas singulis annis deferre in capitoliũ iussisse, ita ut ante Hierosolymorum excidium templo pendebant. Quantũ autem pependerint templo manifestè exprimitur, Exod. 30. ubi sic legitur. Hoc autem dabit omnis, qui transit ad nomen (id est, qui uenit in censum, siue qui in censu erat à uiginti annis & suprà) dimidium sicli iuxta mensuram templi. Siclus, numus est ualens quatuor drachmas, quantũ & stater ualet, unde media eius pars (quam uiritim pendebant, cùm etiam in sua terra

Christus etiã ethnicis magistratib' uenerabilis.

Tributum. De censu siue professione uide Iosephum lib. antiq. Iudaï. 17.

Census siue professio Iudæorum.

Siclus. Stater.

agerent, ex edicto Augusti) didrachmum est, binas drachmas ualens, id est, quintam partem coronati, hoc est, septem solidos turonenses, qui sunt quinta pars coronati ualentis triginta quinque solidos. Hæc ita expendit uir, iudicio & eruditione magnus, G. Budæus in libro de Asse & partibus eius. Sanctus Hieronymus præter ea, quæ paulò antè ex eo adduximus, hunc locum enarrans, ait: Siue maliciosè interrogant de Christo, utrum reddat tributa, an cõtradicat Cæsaris uoluntati, iuxta quod alij, ut Marci 12. legimus, Rogantes illum, dicebant, licet tributa soluere Cæsari, an non? hactenus ille.

Ait, etiam.

Iuxta sensum, & mentem, quam scripsimus exactores census habuisse, Petrus respondet, etiam. Non quòd uelit indicare, magistrum soluisse tributum: sed tantùm de solutione exactores certos facit. Ac si dicat, Vtique Dominus noster & solet & uult soluere censum: ne dubitate, certam accipietis persolutionem. Neque enim is est, qui uelit principibus obsistere, aut cuiquam esse scandalo. Ego illum commonefaciam, simulatque separatum à turba illum nancisci licebit.

Et cùm intrasset in domum, præuenit eum Iesus.

Cùm iam domum essent ingressi (nam illic domicilium Christus Iesus habebat) Petrus anxius, captabat occasionẽ sermonis cum Iesu miscendi de soluendo tributo: promiserat enim, nec habebat, quod daret. Tum Iesus, non inscius, quid in animo uolueret Petrus, non expectata eius oratione, anteuertit & præuenit illius interrogationem.

Quid tibi uidetur, Simon?

Scio, Petre, quid habeas in animo: scio, quid à te exegerint in uia telonarij: scio & quod uolueris mihi proponere. Verùm unum te interrogo: tu secundum rationis sententiam & æquitatis naturalis dictamen responde.

Reges terræ à quibus accipiunt tributum uel censum? à filiis suis, an ab alienis?

Reges & principes, qui dominantur super terrã, ac proinde tributa accipiunt, ut principes, an à filiis suis, id est, subditis propriis, an ab alienis, id est peregrinis & non subditis suis, accipiunt? Interrogat Christus Petrum, quod scit: ut Petrum à iure debiti doceat, & ostendat se esse à censu liberum, & tamen communitatis, tranquillitatísque gratia ex charitate soluere uelle, quod non debeat. Hęc omnia Christus facit, instituendi gratia Petrum, ut discat Petrus, quid hominem pium deceat in mundi regno facere, scilicet, sæpè, cum suo etiam damno, cedere de iure suo, ne offendantur alij.

Iacturam fortunarum facere multò præstat, quã charitatis ac pacis.

At ille dixit, ab alienis.

Non solent (ait Petrus) principes terreni tributa accipere, nisi ab alienis, ab iis scilicet, qui non sunt filij, neque familiares aut domestici. Non enim debent filij thesaurizare parentibus, aut eis tributum pendere: sed parentes potius filiis dare & thesaurizare debent. Ab alienis uerò debent accipere terrarum principes, & thesaurum colligere, unde quæ sui sunt officij perficere ualeant, populum scilicet & regnum potestate defendere, & iustitiam cunctis administrare.

Dixit illi Iesus, Ergo liberi sunt filij.

Ex Petri responso infert, se & suos cùm filij essent altissimi, longè meliore iure pro liberis habendos, quàm alios quosuis, etiam filios principum. Quasi dicat: Si ita res habet, ut certum est, ergo filij regũ à tributo pendendo sunt liberi. Ac proinde secundum ueritatem ego tributi non sum debitor, quod à me exigitur. Nam omnes regum filij, liberi & à tributo immunes sunt. Sed ego sum filius regis, patris

Christus rex & regis filij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uidelicet cœlestis, regum regis, iuxta naturam diuinam, Dauidis autem, regis gloriosissimi, iuxta naturam humanam. Vos quoque estis à tributo liberi, qui estis domestici atque filij Dei, qui sum princeps regum terræ, & totius terræ secundum diuinitatem uerus Dominus: ergo tributi debitores non sumus, neque ego filius altissimi patris, neque uos mei discipuli atque filij.

Vt autem non scandalizemus eos.

Insigne Iesu Christi exemplum, quo discimus quid magistratui debeamus. Filius Dei erat, regis regum omnium, cui pater dederat in manus uniuersa. Dū autem in similitudine hominum uiueret, adeò nihil uoluit in se desiderari, quod magistratui à subditis debetur, ut etiam miraculo pecuniam, quam illi penderet, parárit, tantoperè caueri à suis uolebat, ne quem uel leuiter offenderent. Vt autē, &c. ac si dicat, uerùm ne simus offendiculo simplicibus ac rudibus illis, quibus occultum hoc mysterium nondum potuit esse cognitum, néue illi quæstuolo generi hominum demus occasionē de nobis conquerendi, aut malè loquendi, uel opinādi.

Vir bon' im primis prospicit, ne cui sit offendiculo.

Vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle.

Citius per miraculum Christus pecuniam sibi parat, quàm uideri uelit magistratui non gerere morem. Cauendum, ne quenquam offendamus, cùm in rebus aliis, tum præcipuè in parendo magistratui: Quo contempto, non unus & alter, sed tota respublica offenditur, & dissipatur. Consolatorium est, uidere Dominū, potius miraculo uelle inopiæ suæ succurrere, ut soluat etiam non debitum, quàm magistratui occasionem scandali præbere. Ita & tu bono & fideli esto animo, ubique morem geras tuo magistratui: hoc si facies, Dominus benedicet labori tuo, abundabis, & non deerit, quod soluas. Sed interim caueant magistratus esse inclementes, & meminerint illius Tyberiani dicti, Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere. Item illius Alexandri Macedonis sententiæ, Odi olitorem, qui radicitus herbas euellit. Quid quòd exactiones nimiæ parum sunt fœlices, & regna caduca atque respublicas instabiles reddunt, & magistratui infideles? Multò sanè præstabilius est, magistratum fideles habere subditos, quàm turgidos loculos. Fide non auro conseruantur, & augentur respublicæ.

Magistratus summa habēda ratio, ne inobedientia nostra offendatur.

Magistratus ne sanguisugæ sint.

Tyberij & Alexan. māgni apophthegmata.

Et aperto ore eius, inuenies staterem.

Miraculoso & nouo facto demōstrare uoluit Dominus suā præscientiā simul & potentiam, quódque omnes creaturæ ipsi obediant: itaque ut omnipotentis Dei omnipotēs filius sit rex regum terrę, & omnium creaturarum. Quid primùm imiter (inquit Hieronymus) hūc enarrans locum, nescio, præscientiam ne an magnitudinem saluatoris: Præscientiam, quòd nouerat piscem habere in ore staterem, & quòd primus ipse capiendus esset. Magnitudinem atque uirtutem, si ad uerbum eius, statim stater in ore piscis creatus est, & quod futurum erat, ipse loquendo fecerit. Hæc ille. Verbo, mitte, dat facultatem iaciendi hamum: uerbo, inuenies Petrus accipit uim capiendi, & capit piscem. Simul & cum hæc profert Christus uerba, creat in ore piscis staterem. Stater ualet duo didrachma. Nam eùm didrachmum, exigeretur à singulis, Iesus staterem reddi iussit duorum nomine, suo ac Petri. Coniecturam facit hic locus ut dicamus ex institutione Romanorum, transeuntem quemlibet per ciuitatem illam Capharnaum (quæ metropolis erat Galilææ) debuisse dare didrachmum unum, etiam si solus transiret. Si uerò cum sua familia transiret, aut comitatu maiore, non quidem pro singulis illorum, sed pro toto simul comitatu atque familia debuisse persoluere didrachmum alterum. Atque ob hoc exactores telonarij dicebant, Magister uester nō soluit didrachma? significanter utentes plurali numero, ueluti pro se ac suo comitatu duo didrachma postulantes. Obserua: quemadmodū Christo iubente Petro immittere hamum, Petrus, uerbum Christi sequutus, capit piscem: ita iussu & benedictione Domini, sequentes uerbum Dei, in nostra uocatione, acquirimus uictum, diuitias, & omnia, quæ nobis usui sunt, adeò ut nihil defuturum sit nobis.

Mos Romanorū in exigendo tributo.

Verbum Dei sequentibus nihil defit.

Et illum sumens, da eis pro me & te.

Aperto ore piscis, Petre, inuenies in eo staterem, id est tetradrachmū unum, duo didrachma ualentem. Quem staterem accipiens, abi ad eos, qui à te tributum exegerunt: & quod sibi putant debitum, persolue illis, uidelicet duo didrachma: alterum didrachmum pro me tantùm patrefamiliās inter uos, alterum pro te ac sociis tuis, pro toto meo comitatu, cuius futurus es princeps, ne de me, siue meo comitatu possint conqueri. Nam in re, quæ non est Deo aduersa, præstat quocunque tandem uti consilio, quàm infirmis esse scandalo: & iurī potius nostro cedere, quàm infirmis scandalum gignere. Nam non multùm uero simile est, quod quidā dicunt, pro capitibus solùm debuisse solui didrachmum, ac proinde pro Petro, ceu capite Apostolorū, factam fuisse solutionem alterius didrachmi: Non enim sic erat caput Petrus, ut nouam faceret familiā, præter eam, quam Christus habebat. Neque uerisimile est, tali illum singularitate coram populo eminuisse præ cæteris Apostolis, ut propter ipsum homines rudes duo peterent didrachma, si alioqui sufficisset unum. Vnde uidetur probabilius, quod unū exigebatur didrachmum pro Christo, ut patrefamiliās, alterum pro Petro ac sociis, ut familia Christi. Et cùm dicitur, pro te, intelligitur pro te ac sociis tuis. Diuus Hieronymus hunc enarrans locum, ait, Dominus tantæ fuit paupertatis, ut unde tributa pro se & Apostolo redderet non habuerit. Quòd si quis obiicere uoluerit: An non Iudas in loculis portabat pecuniam? Respondebimus: Christus rem pauperum in usus suos conuertere, nefas putauit, nobisque idem tribuit exemplum. Hactenus ille. Aut (ut quidam ait) Noluit, ad proprium personaléque debitum persoluendum, uti communibus bonis, quorum Iudas quæstor & custos erat, exemplum præbens prælatis, ut communibus Ecclesiæ bonis non utantur ad propria, sed communia.

Petrus caput & princeps Apostolorū, sed sub Christo capite.

Christus pauper.

Peculium cōmune non insumēdum in usus priuatos.

CAPITIS DECIMIOCTAVI.

Epitome.

Humilitatem sectari, & scandalum uitare quantum debeamus, docet per membrorum abscisionem, fratris correptionem, perditæ ouis inuentionem, clausi solutionem, & indigni serui repetitionem.

CAPVT DECIMVMOCTAVVM.

IN illa hora accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes, [a] Quis putas maior est in regno cœlorum? Et aduocans Iesus [b] paruulum, statuit eum in medio eorum, & dixit: Amen dico uobis, nisi conuersi fueritis, & efficiamini, sicut paruuli, non intrabitis in regnum cœlorum. Quicunque ergo humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum. Et qui susceperit unum paruulum talem in nomine meo, me suscipit. Qui autē scandalizauerit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei, ut suspēdatur mola asina-

Quis maximus i regno Dei. Marc. 9. c. Luc. 9. d.

Puellos nos esse oportet.

Suscipere paruulum. Scandalizare Marc. 9. d. Luc. 7. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Væ mundo, à scandalis. Necesse est enim, ut ueniant scandala. Veruntamen, væ homini illi, per quem scandalum uenit. Si autem manus tua vel pes tuus scandalizat te, abscinde eum, & proiice abs te: bonum tibi est ad uitam ingredi [c] debilem uel claudum, quàm duas manus, uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & proiice abs te. Bonum tibi est, unum oculum habentem in uitam intrare, quàm duos oculos habentem, mitti in gehennam ignis. Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis, quia Angeli eorum in cœlis semper uidét faciem patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis saluare quod perierat. Quid uobis uidetur? Si fuerint alicui centum oues & errauerit una ex eis, nónne relinquit nonagintanouem in montibus, & uadit quærere eam, quæ errauit? Et si contigerit, ut inueniat eam, Amen dico uobis, quia gaudet super eam magis, quàm super nonagintanouem, quæ non errauerunt. Sic nō est uoluntas ante patrem uestrum, qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis. Si autem peccauerit in te frater tuus, uade & corripe eum, inter te & ipsum solum. Si te audierit, lucratus eris fratrem tuum. Si autem te nō audierit adhibe tecum adhuc unum uel duos: ut in ore duorum uel trium testiū [d] stet omne uerbum. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ. Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & publicanus. Amen dico uobis, quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo. Et quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. Iterum dico uobis, quia si duo ex uobis consenserint super terram de omni re, quācun que petierint, fiet illis, à patre meo qui in cœlis est. Vbi enim sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? vsque septies? Dixit illi Iesus: Non dico tibi usque septies, sed usque septuagies septies. Ideo, assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit rationem [e] ponere cum seruis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem milia talenta. Cùm autem non haberet, unde redderet, iussit eum Dominus eius uænundari, & uxorem eius & filios, & omnia quę habebat, & [f] reddi. Procidens autem seruus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Misertus autem Dominus serui illius, dimisit eum, & [g] debitum dimisit ei. Egressus autem seruus ille, inuenit unum de cō seruis suis, qui debebat ei cētum denarios, & tenens, suffocabat eum, dicens: Redde, quod debes. Et procidés cōseruus eius, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum. Vi-

De manu uel pede abscindendo. Marc. 9. g.

Ertio oculi

Pueri. Angeli puerorum Ecclesiast. 5. b. Psal. 33. a. Christus quare uenit. Luc. 19. b. Luc. 15. a.

Correptio. Luc. 17. a. Leuit 19. d. Eccles. 19. b. Iacob. 5. d. Deuter. 19. b. 2. Corint. 5. a. Hebr. 10. c. Ioan. 8. cap. Excommunicatio. 2. Thess. 3. d. 2. Cor. 5. d.

Ligare & soluere. Supr. 17. Ioan. 20. f.

Consensus in Christo omnia impetrat.

Fratri resipiscēti semper parcendum. Luc. 17. a.

[c] Debilē] mancum.

[d] Stet ore tribus.

[e] Parabola. Comparatio.

[f] Reddi. Ridiculum fuit.

[g] Debitū dimisit.

dentes autem conserui eius, quæ fiebant, contristati sunt ualde: & uenerunt, & narrauerunt Domino suo, omnia quę facta fuerant. Tūc uocauit illum Dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: Nónne ergo oportuit & te misereri cōserui tui, sicut & ego tui misertus sum? Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet uniuersum debitum. Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus uestris.

In illa hora.

Osteaquam uenerunt Capharnaum, & domi prospectum est, ut solueretur didrachmum.

Accesserunt discipuli ad Iesum, dicentes.

Marcus 9. cap. narrat discipulos primùm à Christo esse interrogatos, Et uenerunt Capharnaum (inquit) Qui cùm domi essent, interrogabat eos, Quid in uia tractabatis? At illi tacebant. Siquidem in uia inter se disputauerant, quis eorum maior esset. Lucas. 9. cap. commemorat, Christum cognouisse disputationē cordium ipsorum, dicēs, Intrauit autem cogitatio in eos, quis eorum maior esset. Hic uides Marcum dicere, discipulos in itinere disputasse de hac re, antequam uenissent Capharnaum, imò addit rogatos discipulos siluisse. Hæc autem uidentur dissentire cum nostro Euangelista, dicente Christum interrogatum etiam esse à discipulis, quis maior esset. Saluo meliore iudicio dicam, quod sentio. Reuera disputauerant in itinere de hac prærogatiua. Et interrogati, siluerunt in uia. Cùm autem domi fuerunt, subiit rursus ipsorum animos stimulus quidam prærogatiuæ. Hos cogitatus uidens Dominus, rogat quid in uia tractauerāt. Collecti assident Domino, & interrogati respōdent, Hoc quæstionis nobis in uia erat Domine, Quis maior sit in regno cœlorum.

Conciliatio Euangelistarum.

Quis putas maior est in regno cœlorum?

Quidam rogant, Cur in hanc disputationem discipuli uenerant: respondeo, Audierāt dictū Petro, Beatus Bar-iona. Et, tu es Petrus, &c. Et, tibi dabo claues regni cœlorum. Item uiderant Iacobum, Ioānem & Petrum, se relictis, assumptos ad suscitationem filiæ Archisynagogi, Matth. 9. & seorsum in montem subductos fuisse. Vnde cœperunt forsan ex eo colligere, istos fore primates in regno cœlorum, & somniare tales in regno Christi dignitates futuras, quales uidemus in regum & principum aulis, magna simul flagitantium inuidia, & improbis ambitiosorum laboribus. Ideò ad Dominum quæstionem deferunt, quisnam ex Apostolorū numero esset futurus primas in regno cœlorum. Quod autem de se, non de aliis loquantur, hoc explicat Lucas dicens, intrauit cogitatio in eos, quis eorum maior esset. Ergo hoc disputauerant, Quis inter se, uidelicet Apostolos, futurus esset primas ac potior in regno cœlorum. Sed de quo regno cœlorum loquuntur? Chrysostomus exponit de futuro seculo. Quod certè ita (ut ait) intelligi potest. Tamen saluo meliore iudicio, uidetur mihi iuxta totum contextum non solùm hîc, sed & infrà. 20. & Luc. 22. satis apertum esse ex responsione Christi, Apostolos non de cœlesti futuro regno, sed de tali, quod in hac uita breui futurum putabant, instar regnorum huius mūdi, disputasse. Qua in re plurimum errabant: carnalem enim affectum gerebant, carnale affectantes regnum.

Regnū cœlorum pro futuro seculo.

Regnum cœlorum Apostolis pro fastu & maiestate regni terreni.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et aduocans Iesus paruulum, statuit eum in medio eorum.

Marcus scribit, Et residens, uocauit duodecim, & ait illis, Si quis vult primus esse, erit omnium nouissimus, & omnium minister. Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum, quem cùm complexus esset, id est, cùm accepisset eum in ulnas suas, dixit illis, &c. Sua Christus usurus autoritate, & serij quicquam traditurus, sedet, quemadmodum suprà, cap. 5. sermonem summè necessarium habiturus, in primis sedit. Deinde conuocat duodecim ad se, quos sciebat carnali affectu dominandi ductos, ut illos admoneret, regnum cœlorum aliud quiddam esse, quàm quod ipsi censerent: & ut reuocaret eos à sensu carnis ad spiritum. Atque quò infigeret altius, quod docere uoluit, χρείᾳ utitur mixta, tam oratione quàm actione constante. Non enim uerbis duntaxat admonitionem instituit: sed facto simul tali, quod & rem ipsam ob oculos exponeret, & è memoria nunquam excideret, ut pote quòd puellum arreptum, tanquam uiuum exemplar, statuit in medio illorũ, & tanquam doctorem Apostolorum: & si non uerbis, tamen re ipsa loquentem, & hunc prauum affectum corrigentem. Hac chria usi sunt persæpè prophetæ, eò quòd utilissima sit tum ad docendum, tum ad demonstrandum, & ad permouendum infigendúmque animis res, quas commendatas uolumus. Nam actio subiicit rem oculis: uerba, quid sibi uelit paradigma seu exemplum & actio, explicant. Itaque Hieremias non tantùm dicit urbem uastandam, sed simul confringit hydriã, ut interim illud quoque indicet, quàm nullo negotio uastari illa posset. Idem profert iugum, prodit catenas, ostendit has omnibus: deinde uerbis, quid illis uelit, exprimit, omnibúsque modis, quod commendatum uoluit, hac ratione inculcat. Dominus hoc ipsum in præsenti chria etiam exhibere conatur, ideóque puellum accersitum, primùm in ulnas accepit, ut narrat Marcus, ut ostenderet charissimam sibi esse modesti animi simplicitatem & humilitatem. Deinde statuit puellum in medio Apostolorum, ut diximus, & adhuc alienum ab omnibus affectibus ambitionis, & inuidiæ, simplicem, purum, solóque naturæ ductu uiuentẽ. Mox quid hoc paradigmate puelli effectum cupiat, docet. Proinde attentissimas arrigere aures debemus uerbis Iesu Christi, quoniã non paucos reperias, qui hoc affectu carnali & morbo hodie laborent. Nam postquam alius Euangelium audit, existimat sibi concedi licentiam agendi quiduis. Alius putat, ex Euangelio omnes omnium opes, agros, uineas & pecunias, publicas & communes fieri. Alius opinatur sibi ex Euangelio licere ab omnibus mutuum sumere, nihil autem cuiquam reddere. Alius existimat Christum debere externo suo auxilio statim in afflictione præstò adesse, & liberare, ac nisi fecerit, exclamat totum Euangelium uanissimum esse. Hæc certè omnia nihil aliud sunt, quàm existimare regnũ Christi esse de hoc mũdo. Cùm igitur eodem morbo (quo quondam discipuli) etiam nunc multi laborent, necessarium est, ut & hi, quod Christus hoc loco discipulos docet, diligentissimè obseruent.

Sedere Christi.

Chria utitur Christus, usi & prophetæ.

Puellus, exẽplar & uelati doctor Apostolorum.

Simplicitas & humilitas, Deo gratissimæ.

Affectus carnalis quàm latè hodie dominetur.

Regnũ Christi quinam putẽt esse mũdi huius.

Et dixit, Amen dico uobis.

Non parum ponderis habet hoc, quòd Christus admonitioni præmittit grauissimam asseuerationem & obtestationem. Nota enim iuramenti confirmat præmunítque uerba sua: Quæ quanquam omnia uera & certa habenda sint, consipicuum tamen est quòd ea singulari quadam & seria cum emphasi prolata sunt, consique ob eam rem, singulari quoque diligentia audienda. Rogabis. Cur tanta asseueratione & attestatione hîc est usus Dominus? Profectò, quòd fidem nobis quasi extorquere uelit, & admonere nos, nisi credamus, certò perituros.

Ferè asseuerat Dominꝰ, quod maximè mentibus insculpẽ cupit.

Nisi conuersi fueritis.

Particula, Nisi, adeò facit necessarium hoc unum, quod exigit, & ad quod hortatur, ut sine illo, non sit cuiquam aditus ad regnum cœlorum. Vos contenditis de primatu & prærogatiua, ac quis primas in uobis futurus sit, & quis maximus saluandus in regno cœlorum. At ego uobis pro certo dico, quòd nisi ab huiusmodi ambitiosis, fastúmque & pompam spirantibus disputationibus mẽtes uestras auerteritis, & religiosè fueritis conuersi, adeò non efficiemini in regno meo magni, & illustres, ut ne pro discipulis quidem meis uos agnoscere possim. Rectè igitur Augustinus humilitatẽ dixit fundamentum sanæ doctrinæ. Primus enim gradus introitus in Ecclesiam Christi & in doctrinam Euãgelij, est obeditio & sui humiliatio. Hæc eadem est sententia cum ea, quæ Ioannis. 3. dicta est ad Nicodemum, Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest uidere regnum Dei. Obserua: aliò discipulorum quæstio, & aliò Christi responsio prospicit. Nam discipuli quærunt de regno cœlorum, quod temporale & carnale futurum, adhuc infirmi, putant. Christus uerò euehit eos ad regnum cœlorum, hoc est, ad Euangelium, regnum spirituale, per quod ad regnum illud beatorum perueniendum est.

Obedientia cum humilitate, sanæ doctrinæ fundamentum.

Et efficiamini, sicut paruuli.

Hoc est, piæ conuersionis formula, quam Paulus, 1. Corinth. 14. breui complectitur sententia, dicens: Fratres nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote: sensibus autẽ perfecti estote. Ante oculos demonstrato paruulo totam rem posuit (ait Chrysostomus) ipso aspectu eos cõuertens atque persuadens. Sensibilia enim exempla in moralibus peculiarem quandam uim habent animum mouendi, & quæ dicuntur, tenendi memoria. Iam uideamus genium & conditionem puerorũ, ut & intelligamus, quales oporteat esse discipulos Christi, dum hic uersantur. Hæc facilè discemus ex sententia Petri. 1. 2. Deponẽtes igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & simulationes, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modò geniti infantes, & sine dolo. Hoc conspicuum est, non exigi, ut ad puerorum ætatem, staturam, & rerum ignorantiam ac stultitiam redeamus: sed in eo oportet nos assimilari puellis, ut quemadmodum illi, ita & nos absque omni fastu, malitia, dolo, simulatione & inuidentia, modesti, simplices, humiles & aperti simus. Illa paruuli ætas ab omni arrogantia, omni inanis gloriæ furore, omni liuoris insania, omni contentionis cupiditate, cæterísque huiusmodi immunis est. Cúmque præcipuis muniatur uirtutibus, ait Chrysostomus, simplicitatis scilicet ac humilitatis, de nulla istarum superbit. Ita duplici philosophia ornatur: nam & hæc bona possidet, & nihil sibi ex his arrogat. Horum igitur conditiones habere studeant, qui Christi discipuli uolunt esse. Obserua: non dicit, nisi efficiamini, sicut Abraham, qui necesse habuit patriam suam relinquere: uel sicut Ioseph, qui in carceres coniectus est: uel sicut Ieremias, qui lapidibus obrutus est: sed maluit remittere eos ad pueros, ut quod doceret, præsenti exemplo tenacius inhæreret. At ne quem pudeat exempli puerorum, Christus dignitatem eorum grauissimè explicat. Nam ut ex Marco habes, accepit puerum in ulnas suas. Et ex Luca, discis ipsum imposuisse manus suas super pueros, quæ sunt magnę dilectionis erga pueros significationes. Deinde commendat eos ab angelorum cura, dicens, Angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris mei, qui est in cœlis. Ad hæc promittit ipsis regnum cœlorum: Talium, inquiens, est regnum cœlorum. Postremò ostendit, ut sequens textus docet, & in Marco, & in Luca, quòd ipse & pater sese pueris ita tradiderint, ut qui benefecerit pueris, Deo patri & filio eius benefaciat: qui malefecerit pueris, Deo patri & filio eius malefaciat.

Paruuli quomodo iubemur esse.

Sẽsilia exempla in moralibus magnã uim habent ad mouendũ Puerorũ mores, & studia.

Quatenus referre nos puellos oportet.

Pueris Christus delectatus est.

Non intrabitis in regnum cœlorum.

Vide, non ait, non eritis maiores in regno Dei, quod tolerabilius fuerat, sed nõ intrabitis in regnum cœlorum. Quasi dicat, Certum habetote, quòd nisi quis totus fuerit immutatus, ac prorsus abiecerit omnes affectus carnis, transformatúsque

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuerit in habitum & simplicitatem huius paruuli, nec recipietur quidem in regnũ cœlorum. Tantum siquidem abest, ut ambienda sit eminentia in regno cœlorum, ut ne ullam quidem portionem, imò ne aditum quidem sitis habituri ad regnum cœlorum cum hac prærogatiuæ & primatus ambitione.

Quicunque ergo humiliauerit se, sicut paruulus iste, hic est maior in regno cœlorum.

Humilitas, quæ exaltat, quid.

Hæc sententia totam rem cõprehendit, & quæstionem dissoluit, Qui seipsum abnegauerit, siue se deiecerit, ut efficiatur huic paruulo similis, hoc ipso maximus erit, ꝙ sit minimus in regno cœlorũ, hoc est, in præsenti Ecclesia. Nã qui minimus est, is uirtute est maximus. Hæc humilitas, qua demitti debemus, est affectus quidã animi, sese inter quosuis abiicientis, nec sublimia, sed humilia & abiecta sapientis. Idque nõ tũ tãtùm, cùm magnarũ rerũ est copia nulla, sed etiã ubi locus est captãdę glorię & occasio rerũ sublimiũ. Vbi uide, ꝙ non dicit Christus, Quicũque humiliauerit Deus: sed, quicũq; humiliauerit se. Aliud enim est, uelis nolis humiliari à Deo: & aliud, humiliari à temetipso. De illis hîc loquitur Christus, qui sunt pauperes siue humiles spiritu. Humilitatis huius exemplũ habes in Christo, lauãte pedes discipulorũ, Ioan. 13. Paulus ad istã uerã animi humilitatẽ nos reuocat per exẽplũ Christi ad Philip. 2. Hæc humilitas non tollit officia siue laïca, siue Ecclesiastica. Talis est, quã habere potest rex quisque potentissimus, episcopus, doctor, pastor, præses, iudex, ac in officio quisque suo, quod diuinitus administrandum suscepit. Breuiter hæc humilitas pertinet ad omnes, etiam eos, qui sunt infimæ sortis. Licet enim illorum res angusta sit domi, & externo habitu sint abiecti, tamen ex humani ingenij corruptione (quæ ex Adam omnibus inest mortalibus) sæpè fastum intus alunt, quem per affectum cordis humiliati tollere oportet.

Non quẽ humiliat Deus, sed qui semetipsum humiliauerit, exaltabitur.

Humilitas omnibus omnium ordinũ hominibus necessaria.

Et qui susceperit unum paruulũ talem in nomine meo, me suscipit.

Susciperе paruulum in nomine Christi quid.

Qui susceperit, id est, non offensus fuerit, si paruulus est & humiliatus ad formam huius puelli, imò etiam si habeatur, ut peripsema mundi, &c, uel hospitio, aut quauis re alia iuuerit talem humiliatũ, in nomine meo id est, propter me, & quia talis humiliatus confitetur nomen meum, uel quia audit talem confiteri nomen meum, me suscipit, id est, id omne mihi factum puto, & recipit me filium Dei uentis, quanquam talem mundus me non iudicet, abiectione & demissione mex personæ offensus. Hic locus commendat pios à dignitate. Qui quanquam sint infirmi & cõtempti, tamen Deo curę sunt, adeò ut Christum recipiat, qui illos recipit. Cùm igitur omnia opera charitatis sint cùm patri, tum filio grata & acẽpta, meritò illa exercere debemus. Obserua: Paruulũ hic dicit non ætate, sed uirtute, hoc est qui seipsum abnegauit. Rursus obserua, suscipere nõ tantùm sonat, in hospitium excipere & admittere, sed sese extendit ad quodlibet obsequium uel corporale uel spirituale, ut dicatur suscipere quempiam, qui ulla in re adiuuat eum: quo modo cũ apud Paulũ Ro. 15. dicitur, Suscipite, inuicem, &c. id est, adiuuate uos inuicẽ, uobis inuicẽ proficite, uos inuicẽ euehere ac promouere in bonis laborate.

Paruulus.

Suscipere in sacris, quid.

Qui autem scandalizauerit unũ de pusillis his, qui in me credunt.

Altera pars antithesis. Dixi qui receperit, &c. Ex aduerso quoque grauissimum est malum, ullo nocumento afficere huiusmodi paruulos. Nam si quis scandalizauerit, id est, læserit unum quemlibet ex illis humilibus: aut offenderit, id est, contempserit, neglexerit, atque ita dicto aut facto, aut malo aliquo exemplo occasionem perditionis aut peccati dederit, & à salute, quę est in regno Christi, impedierit eos, qui in me credunt, id est, qui mihi fidunt, totique pendent ex me.

Scãdalizare.

Expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris.

Expressit supplicij genus (ait Hieronymus) peculiare Palæstinis, quod ob enormia

mia crimina solebat exigi. Suspẽdebatur enim è collo noxij saxum molare, & demergebatur in profundũ. Græcis ὀνος, id est asinus. Vnde mola asinaria, inferior est lapis in mola, & per hunc intelligit prægrandem lapidem. Cæterùm atrocitate pœnæ demonstrat culpæ magnitudinem. Hoc supplicium, non furum est, sed paricidarum, lege Pompeia quondam definitum. Expedit, dictum est, pro eo, quod est, leuius esset, aut (ut Marcus scribit) bonum est ei magis, si quis insuceretur culeo, & præcipitaretur in præterfluentem. Vtilius enim fuerit huic noxio seu scandalizanti fratrem, uitam corporalem, quocunque etiam infami & publico supplicio amittere, quàm per suum malum exemplum, doctrinam falsam, aut quodcunque aliud malum factum, perdere animam alicuius pij & fidelis in damnationem æternam. In profundum maris dictum est per epitasim seu incrementum, ut certum notaretur exitium: Perinde enim est ac si dixisset, in medium maris. Nam longius à littore, solet esse profundius. Certum igitur exitium duabus rebus significat, magnitudine saxi, & profunditate maris. Qui igitur offenderit, siue scandalizauerit untim, siue puellum iam doctrinæ capacem, siue adultum, pium simplicem & fidelem, pœnas daturus est atrociores, quàm si saxo molari, collo illius alligato, demergeretur in profundum maris. Quid enim sceleratius, quàm eos offendere, qui nulli malè uolunt, qui nulli inuident, nulli se præferũt, & qui omnes amant ex æquo? Porrò hoc dicto admonentur primùm magistratus, ut magna cura instituant scholas, in quibus pueri & adolescentes bonas literas ac pietatem discant, quod facient, si Rempublicam amant, & meminerint hos adolescentes, futuros Reipub. administratores, sed tales, quales effigiarit schola. Deinde admonentur pędagogi & ludimagistri, ut pueros, fidei suæ commissos, quanta poterunt diligentia, in bonis literis & pietate erudiant. Adhæc admonentur magistri artificiorum, ut pueros, disciplinæ suæ traditos, fidelissimè, non artificium tantùm, sed etiam timorem Domini doceant. Nec solùm hoc Domini dictum, sed etiam ipsa natura monet puerorum parẽtes, ut liberos suos in timore & correptione Domini maxima solicitudine educent. Postremò admonentur omnes seniores, uiri, & mulieres, ut nulli pio, humili, & fideli sint offendiculo: sed uiuant omnes unanimes in uinculo pacis & charitatis, ut uitæ suæ honestate sese mutuò inuitent ad sectandam uitæ puritatem.

Molæ asinariæ sorte collo iumentis, supplicii crebrius in Iudæa, nec ignotum Romanis.

Expedit uerbum.

Profundum maris, pro certo exitio.

Magistratui magna cura sit, ut rectè pueri ab initio instituan tur.

Væ mundo à scandalis.

Cùm acerbitate supplicij ex mola asinaria, significasset grauitatem peccati quod fit per scandalum, mox per digressiunculam planè patheticam cœpit exclamatione subita & eadem pathetica prorsus exaggerare eam, quæ proficiscitur ex scandalo, perniciem, simul & uaticinari, quid futurum sit. Et hoc, ut offendicula omnia diligentius caueamus. Væ, maledictionem & damnationem significat. Mundum hîc dicit non elementa, aut electos, sed impuros, sceleſtos & reprobos homines, qui & in mundo, & de mundo esse dicũtur, & piis præbent offendicula. Vnde hic mundus scandalis semper est plenus: semper enim uel scandalizat, uel scandalizatur. Hæc exclamatio horribilis est. Vę, id est, maledictio est ipsi mundo, à scandalis, id est, propter scandala, quibus est plenus totus ipse mundus, in maligno positus. Nimirum tum, quia dat scandala, quando falsam doctrinam, sapientiã suam, & alias res, in mundo magnificas, proponit piis, obstacula contra uerbi simplicitatem: tum quia ipse scandalizatur recta doctrina, & necessariis operibus. Væ particula, exaggerat grauitatem supplicij.

Scandalum oblatum quã tum noxiũ.

Væ.

Mundus, quid.

Mundus plenus scãdalis.

Necesse est enim, ut ueniant scandala.

Quandiu mundus erit, omnino erunt scandala. Quia ergo præuidet Christus, mundum, hoc est, arrogantes, impuros, & corruptissimos quosque homines, sem per habituros in pretio uitia, quæ mundo inhærent, qualia sunt sapientia mundi,

Vitia, quibus scatet mundus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

potentia, ambitio, magni honores, falsæ doctrinę persuasio, sapere ultra syncerum uerbum, dicit futura scandala. Et quia hæc peccata, ut causæ scandalorum, semper

Scãdala quo modo, ut cõtingãt, necesse. adhærebunt mundo: ideo manentibus ac operantibus causis, non possunt non sequi effectus. Iam semper erit stultorum infinitus numerus: semper erunt ad malũ procliues homines, donec ueniat consummatio. Ergo necesse est, ut ueniant scandala, id est, omnino ita futurũ est usque ad consummationem seculi. A posteriori causæ necessitatis esse possunt, ut ueniant necessaria offendicula, quò offendantur & pereant, qui iusto Dei iudicio perire debent. Euentus offendiculorum nõ est simpliciter necessarius, sed propter præcedentes & sequentes causas. Non est ergo intelligenda absoluta necessitas, quasi non possit efficere Deus, ut non sit ullum scandalum ante consummationem seculi: aut quasi simpliciter non possint homines, cum adiutorio gratiæ Dei (quam nemini constat deesse) sibi singuli cauere ab omni scandalo, si admittantur pro uiribus: sed significatur, hoc modo loquendi, quid certò futurum sit: ac si dicamus, Hauddubiè ita est futurum, semper ita se res habebit, non est, quòd expectes aliud. Sic enim, cùm omnino ac certissimè futurum aliquid significare uolumus, dicere solemus, Oportet te hoc agere, necesse est ut hoc facias. Sic & Apostolus, Oportet & hæreses esse. Obserua. Hęc oratio, necesse, &c. ætiologia est prioris clausulæ, quæ ecliptica est, nisi & huic ætiologiæ coniungantur, quam ascisces ad redintegrandam sententiam: ueluti, cùm dico, Necesse est te febribus esse obnoxium, addendum est, quandoquidem tam uiuis licèter. Similiter, Necesse est enim, &c. id est, Quia in mundo nunquã defuturi sunt malis impune erit, quòd nolint uelint, cùm scandalizant instrumenta sunt Satanę à quo captiui detinentur ad ipsius uoluntatem. 2. Timoth. 2. Væ, inquam illis, etiam si hoc fiat ex necessitate iudicij Dei, in quod tamen ipsi non respiciunt offendendo, etiam si fiat in bonum bonis, quod tamen ipsi impij non quærunt. Sic lodi ligni, qui perpetuò spretis optimis quibusque, & summa cum piorum offensione pergent suas cupiditates prauas persequi, & sæpè rebus pessimis sese exaturare, deo dico, Væ mundo à scandalis. Responsabit quispiam: Si necesse est, ut ueniant scandala: ergo impune esse debet, quod uitari non potest. Respondeo. Minime omnium: neque enim scandala per se sunt necessaria. Et uitari possent, si uitare uelemus peccata. Nam quòd scandala sunt, non est culpa Dei creatoris, sed malitiæ

Scãdala quur dissimulat et esse Dei finit tam Satanicæ, quàm humanę. Cur igitur (inquis) Dominus ea permittit? Hic & si cum Paulo Roma. 11. exclamandum est, O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei, quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius! hoc tamen reuelatum est nobis in scriptura: quòd scilicet, cùm Deus natura bonus sit, non permitteret malũ, nisi esset tam ingeniosus & industrius, ut bonum aliquid per malum conficeret.

Malum ideo finit Deus cõtingere, ut ex eo eliciat bonum. Omnia certè cooperãtur in bonũ (ait Paulus Ro. 8.) iis, qui secundũ propositum uocati sunt sancti. Quare cùm permittit scandala fieri, ideo permittit ut pij probentur. Vnde Paulus ait, Oportet hæreses esse, ut, qui probati sunt, manifesti fiãt inter uos. Ergo (inquies) cùm per scandala bonum eueniat, ij, qui scandalizant, siue per quos scandala eueniunt, excusationem habent. Nihil minus. Non enim faciendo sunt mala, ut eueniant bona. Et si aliquod bonum per ipsa eueniat, industriæ Dei est, qui & malis bene uti potest. Malis enim Pharaonis bene usus est in bonum Israëlis. Quod autem scandalum ipsum, id est, offendiculum, quo quis ita retrahitur aut collabitur, ut non pergat ire in uera uia pietatis ac salutis, fiat, impietatis & malitiæ hominum est, qui nec bonis quidem frequenter benè utuntur.

Deus malis bene utitur: nos interdũ nec bonis quidem bene.

Veruntamen uæ homini illi, per quem scandalum uenit.

Ne, qui præbent offendiculum, putarent se impunè euasuros, & immunes à pœna fore, si cupiditates suas expleant, grauissima supplicia, & infensissimam Dei iram illis minatur: Væ erit illi homini, cuius uitio natum erit offendiculum. Nec malis impune erit, quòd nolint uelint, cùm scandalizant instrumenta sunt Satanę à quo captiui detinentur ad ipsius uoluntatem. 2. Timoth. 2. Væ, inquam illis, etiam si hoc fiat ex necessitate iudicij Dei, in quod tamen ipsi non respiciunt offendendo, etiam si fiat in bonum bonis, quod tamen ipsi impij non quærunt. Sic lodę

uæ fuit, etiam si pater non pepercerit proprio filio, sed pro nobis omnibus illum tradiderit. Ita Christus dicebat, Filius hominis quidem uadit, sicut de illo scriptum est, ueruntamen uæ homini, per quem tradetur. Non erit igitur excusationis locus scandalizatoribus, quin uæ recipiant, nisi resipiscentiæ beneficio à malis desistant. Suprà, & in Ioan. multis locis diximus, scandalum distinctum in scandalum datum, & scandalum acceptum. Datum dicũt actiuum, quod est dictum uel factum minus rectum, prębens proximo occasionem ruinæ: & de hoc totus hic locus intelligitur. Acceptum dicunt passiuum, quod est dictum uel factum non malum, quod ascitum siue acceptum est malum, non tua, sed aliena malitia, cùm tu nihil peccas, nec dicto nec facto, nihil agis intempestiuè aut insolenter, & tamen alius offenditur: quod, quia Pharisæi audito Christo, frequenter eo laborarunt, uocatur scandalum pharisaïcum.

Scandalum aliud datum, aliud acceptum.

Scandalum passiuum uel pharisaicum.

Si autem manus tua.

Singulari allusione orationis, à chirurgis petita, docet Christus modum, quo possit à nobis caueri & uitari offensio, præcipuè agens de offendiculo, quod oritur ex causis, quæ apud nos sunt. De quibus copiosè suprà declarauimus cap. 5. vbi ad uerbũ idem scribitur textus. Quæ causæ longè excellũt supradictas, quia inhærent in natura, & ideo firmiores sunt ad excitãdum offendiculũ, retrahens nos à simplicitate uerbi. Imitatur hoc loco Christus optimi medici studium, qui non solùm morbi causas & grauitatem ægroto aperit, ut sciat quàm periculosè decumbat, sed simul, quid faciendum sit præcipit: & ut infirmitatis suæ rationem habeat, admonet, quatinus & si nequeat in uniuersum excutere morbum, uires illi tamen & occasionem inualescendi amputet. Atque hac oratione iubet, quæcunque morbo uires addunt studiosè uitare, nisi uelit de ipsa uita periclitari. Prorsus ad hunc modum uerus ille animarum nostrarum medicus, de uitanda peccati occasione adhortationẽ suam ornat contra scandala. Nomine manus intelligere possumus priuã potentiam, & omnia illa, à quibus iuuaris, sustentaris, & proueheris ad potentiam, honores, dignitates, &c. cuiusmodi sunt diuitiæ, bona, parentes, liberi, coniuges, amici, &c. quæ res & personæ maximum præbent offendiculum, cùm illæ uel deserendæ sunt, uel cùm altius perlustrantur. Sic enim plerunque cogitamus, Euangelij doctrina uidetur obesse potentiæ, honoribus, diuitiis, bonis. Excitare uidetur dissidia inter parentes & liberos, &c. Quid si hæc doctrina non esset uera? Item, qui Euangelij recipit doctrinam, ille contemnitur, damnatur ab omnibus, fugatur, spoliatur bonis, &c. Quid si hæc doctrina non esset recta? Tales cogitationes non sunt raræ, apud illos, qui in contemptu sunt propter susceptum Euangelium, qui propter illud fugati sunt, & suis bonis spoliati. Dicit ergo Dominus. Si autem manus, &c. Ac si dicat, Da operam, ne uel potentia tua, uel honor tuus, aut diuitiæ tuæ, &c. sint tibi occasio offendiculi, ut à simplicitate uerbi abstraharis.

Manus.

Vel pes tuus.

Perseuerat in metaphora, & tacita collatione transit à corpore ad animã. Quẽadmodum corpus membra habet quibus mouetur & operatur, & quæ tanquam acetabula & instrumenta sunt uoluptatis: ita animus hominis ducitur adfectibus: affectus autem uoluptatibus sese oblectant: ergo adfectus sunt animi membra, qui in scriptura significantur per pedes, Ioan. 13. Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lauet, & in psal. 25. Pes meus stetit in uia recta: id est, non malè uolui, ut uiri sanguinum. Et psal. 35. Non ueniat mihi pes superbiæ: id est, adfectus & cogitatio superbiæ. Hi quoties inuitant ad adulterium, scortationem, & immunditiam, resecandi sunt protinus, id est eiiciendi ex animo.

Simile.

Affectus per pedes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scandalizat te.

Id est, te auocare & retrahere à simplicitate uerbi, & puritate uitæ laborat.

Abscinde eum, & proiice abs te.

Obserua, quanto studio & feruore Dominus hortatur amputandas & prorsus abiiciẽdas esse scãdali occasiones, undecunque irruẽtes. Leuius fuisset dixisse, caue, obserua, cohibe. Sed quis non uidet quanto desiderio & studio, & q̃ penitus vult ut abscindamus, prorsus eruamus, & omnino proiiciamus omnẽ offendiculi occasionẽ, ut demonstret, quanta sit magnitudo periculi, ut nisi id fiat, prorsus sit percundum: non minus atque si quis uiperam è manu pendentem nõ concitus abripiat & abiiciat. Verbum, abscinde, siue, proiice, emphasim habet, ut indicet pedem prorsus abiiciendum, siue rescindendum, sicut res noxiæ prorsus abiici solẽt.

Bonum tibi est ad uitam ingredi, debilem uel claudum, quàm duas manus uel duos pedes habentem, mitti in ignem æternum.

Adhortatio est ab utili & commodo conseruandi uniuersi. Satius enim est, ut pereat pars aliqua corporis, quàm ut uniuersa totius corporis salus in periculum uocetur. Vbi totus homo periclitatur capite, præstabilius est unius membri iactura totius reliqui coporis salutem redimere, quàm seruato membro, luxato & putrescẽte, totius corporis salutem in discrimen coniicere. Hæc ratio habet simile, sumptum ab illis, quibus morbida membra per chirurgos amputantur, ut seruetur, quod reliquum est corporis, sanum. Ad hunc modum & comparata est prudentia spiritus, quæ unicum hunc scopum habet, ut uera ac perpetua salus retineatur, quicquid sit interea aliud, quod sit abiiciẽdum. Nullus igitur adfectus, nec diuitiæ, parentes, potentia, magistratus, honor, in summa nihil adeò charum sit, quin amputetur ilico, si fuerit offendiculo, properanti ad regnum cœlorum. Vtilius enim est tibi ut ad uitã æternam recipiaris, mutilus, aut claudus, quàm ut integris manibus aut pedibus, totus coniiciaris in ignem æternum. Per enallagem sue immutationem dicitur, Bonum est, pro melius ac præstabilius est: ad uitam ingredi, id est, saluari, aut recipere uerbum, quod uitam parit: debilem uel claudũ, id est, contemptibilem & ignobilem coram mũdo haberi, quàm nobilem, magnificum & præstantem coram mundo esse, & totum præcipitem fieri in ignem æternum, & inquietudinem conscientiæ perpetuam habere. Certè hunc animum nobis à natura insitum habere debemus, ut dispendio membri (si aliter fieri non potest) uitam seruemus: cùm & bruta animantia hoc ipsum habeant. Nam auicula, laqueo irretita, uel alæ uel pedis dispendio, si id liceat, intentatam perniciem rapidissimè fugit. De Elephantis meminit Solinus cap. 38. quòd cùm uenatu precuntur, utrosque dentes pariter confringunt, ut ebore donato amplius non requirantur: hanc enim sibi causam subesse periculi sentiunt. Quale est, & quod idem de Castore cap. 23. scribit, uidelicet, quòd seipsum castret, sciens quidnam gestet, quare in uitæ à uenatoribus quæratur periculum. Iam si tanto studio corporis uita retinetur quantò maiore retinenda est animæ salus ac uita? Quid enim habet eximij momenti, si corpus abscissa dextera seruetur, breui postea moriturum? animæ uerò longè alia est ratio: id quod & Poëta gentilis agnouit, quum canit,

Vt corpus redimas, ferrum patieris & ignes,
Arida nec sitiens, ora lauabis aqua:
Vt uales animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars hæc, corpore maius habet.

Obserua: Claudus dicitur χωλὸς, cui in altero pede defectus est debiti usus. Debilis κυλλὸς, qui altera manu deficit ad rectum usum. Rursus: caue iuxta carnem

Prudẽtia spiritus etiã iactura corporis animæ salutẽ retinet.

Bonum, pro Melius.

Et bruta animantia dispẽdio membrorum uitæ cõpẽdium quærunt.

Elephas.

Fiber ponticus.

hunc locum interpreteris, ut quidam fecerunt, mutilantes seipsos. Non enim hic locus significat hominẽ debere mutilare seipsum, pedéque aut manu aut alio quouis membro truncare, cuius non ipse est Dominus, sed Deus, & cuius non ipse habet potestatem, sed Deus. Sed per membra ista, homini præ omnibus charissima & commodissima, manum, pedem, & oculum, significat nullam rem ita charam nobis esse debere, quãtumuis nos consoletur, aut adiuuet, quãtumuis etiam sit nobis commoda aut necessaria, quam non pro effugiendo scandalo propter salutem animæ debeamus à nobis libenter abiicere, & prorsus abnegare.

Nemo sit sibi homicida aut mutilet membra, quę non ex se habet.

Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum & proiice abs te.

Id idem pronuntiat ac iubet de oculo, re, tibi omnino charissima, quòd te plurima doceat, & multum exhilaret. Sed si (inquit) oculus tuus, id est, tuus doctor, si sapientes omnes mundi, si iudicium rationis, & communis sensus carnis, si quæcunque magni facis in hoc mundo, auocauerint te ab Euangelio, erue omnia. Profectò magni laboris & ingentis difficultatis est istæc eruere, his resistere, & hęc damnare. At enim non erue solùm, sed etiam abiice, ne in negotiis Dei, oculus ille amplius obstrepat. Aliàs in rebus politicis, sapientia, iudicium, & communis sensus rationis, magna dona Dei sunt, nec reiicienda.

Oculi nomine eruendi, quid.

Bonum tibi est, unum oculum habentem, in uitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.

Magis expedit tibi, ut luscus admittaris in uitã æternam, quàm ut utroque oculo incolumi totus præcipiteris in gehennę incendiũ. Deponenda est sapientia tua, seu mũdi, quæ ne cõferenda quidẽ est cũ stultitia Dei. 1. Corin. 1. Quoniã stultitia Dei sapientior est hominibus, id est, quàm omnis humana sapientia. Intrare in uitam, id est, suscipere uerbum, in quo est uita, & quo uitam æternam consequeris. Quàm duos oculos habentem, id est, tuæ sapientiæ, & intelligentiæ, tuóque iudicio innitentem, mitti in gehennam, id est, in perpetuam irrequietudinem, & perpetuum incendium. Obserua. Pro eo, quod hic dicitur, unum oculum habẽtem, Græcis legitur μονόφθαλμος, quod Latinè dicere possumus, unoculum, uel luscum: quemadmodum apud Marcum interpres uertit. Luscus enim est, non qui distortis aspicit oculis (hic enim strabus dicitur) sed qui altero caret oculo.

Luscus. Strabus.

Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis.

Eleganti epanodo, seu decoro regressu, redit, sed non sine grauissimis argumentis, ad commendationem pusillorum ac humilium, siue pauperum spiritu, contra tentationes, quibus negotium facit piis & humilibus ipse Satan. Est hic locus tam seria admonitio, ut, quò attentiores nos redderet Christus ad excipiendam exhortationem, subita & grauitatis plena usus sit acclamatione. Videte, Quasi dicat, etiam atque etiam curate, soliciti & diligentes estote, ne pios ac humiles contemnatis, id est, fastidio habeatis seu negligatis, quasi illi propter sui abiectionẽ, & infœlicitatem coram mundo, Deo non sint curæ. Non absimile est, quod à quibusdam dictum sibi scribit Dauid, psal. 3. Multi, inquit, dicũt animæ meæ, non est salus ipsi in Deo eius. Et psal. 21. ad Christũ, Sperauit in Domino, eripiat eum, saluum faciat eum, quoniam, aut (ut habet alia trãslatio) si, vult eum. Ita contemptus fuit Lazarus in oculis diuitis, Luc. 16. Epicurus, consyderata infœlicitate hominum, negauit prouidentiam Dei, & asseruit Deum non curare res humanas. Vnum, Quasi dicat, tantùm abest ut contemnere debeatis multos. Ex his pusillis, qui credunt in me. Non hic pusillos dicit ætate, sed qui humili & contrito sunt corde. Non enim coram Deo aliquid discriminis affert ætas, sed magis animorũ qualitas. Ad quem respiciam (ait Dominus, per Isaiam, ultimo cap.) Non dicit ad senem aut iuuenem aut puerum, sed ait, Nisi ad pauperculum, & contritum

Epicur⁹ prouidentiã dei negauit.

Pusillos corde, hoc est modestos & humiles quę tit Domin⁹. Aetatem Dominũ nõ mutat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

spiritu, & trementem sermones meos. Porrò non est usus uerbo, ne offendatis, ne lædatis, ne perdatis unum ex his, &c. Sed, ne cõtemnatis, &c. Quo uerbo omnem fontem uniuersæ offensionis ac læsionis, qua pusilli læduntur, & offenduntur, obturat. Is contemptus dicitur καταφρόνησις. Est autem καταφρονεῖν, humiliter & abiectè sentire de aliquo, ac minus & infrà, quàm de seipso. Qui ita agit, haudd ubiè facilè eò deueniet, ut & offendat & lædat, quem contemnit.

Dico enim uobis, quia angeli eorum in cœlis semper uident faciem patris mei, qui in cœlis est.

Prima ratio, sumpta à prouidentia custodiæ angelicæ, & cura patris cœlestis erga pusillos. Dico uobis, hoc est, pro certo habetote, quòd pusillos & humiles tanti facit pater meus, ut ad custodiam illis assignare, & in ministerium eorum mittere dignetur sublimes illas angelicas creaturas. Quæ licet in ministeriũ mittantur, tanquam administratorij spiritus, propter eos, qui ex hominibus hæreditatem sunt accepturi (ut ait Paulus Hebr. 1. cap.) salutis, assiduè tamen contemplantur faciem patris cœlestis, cuius beatifica uisione semper fruuntur, ac nunquã sic ad ministerium mittuntur, ut ab interna patris mei uisione recedant. Hinc æstimare licet, quanti sint pusilli apud Deum, cùm illis tales addiderit custodes ac pædagogos. Rudes quidem sunt, labi possunt, falli possunt, sed simplicitas subsidio digna est, non supplicio. Diuus Hieronymus hunc enarrans locum, ait, Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat, ab ortu natiuitatis, ad custodiam sui angelum deputatũ. De hac custodia scribitur psal. 33. Angelus Domini immittet in circuitu timentium eum, & eripiet eos. Et psal. 9. Angelis suis Deus mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uiis tuis. Quo loco promittit Deus defensionem omnibus iis, qui habent uerbum, & illi credunt. Discè hìc officium angelorum, ad quod creati sunt à Deo: hoc est, ut ministrẽt piis. Vnde ab hoc officio Scriptura, Hebr. 1. uocat illos administratorios spiritus. Proinde, hæc custodia maximè excitare debet fidem nostram in Deum, qua & porrò per omnem uitam nostram sumus, tum constantiore trãquillioréque animo in omnibus aduersitatibus nostris, scientes angelos Dei fortissimos, nobis additos esse, ceu quosdam propugnatores: tum temperatiores sanctiorésque in conuersatione nostra, utpote qui uimus nos habere angelos beatos, omnium dictorum factorúmque nostrorum testes ac spectatores. Vident faciem patris, id est, beati sunt: adstant Deo patri, & pro uolũtate patris seruiunt piis. Patris mei, quasi dicat, qui mei curam habet, & omnium illorum, qui credunt in me. Qui in cœlis est, quasi dicat, qui non humano more gladiis, bombardis & armis tuetur suos. Certè extremo cum contemptu & odio mundi perficit & suam & piorum gloriam ac tutelam. Quare Paulus, 2. Corinth. 12. rogans Dominum, ut discederet ab illo Satan, audit respondentem, Sufficit tibi gratia mea. Nam uirtus in infirmitate perficitur, id est, uirtus mea per infirmitatẽ perficitur. Vnde eodem capite Paulus ait, Cùm enim infirmor, tunc potens sum.

Angeli, etiã hucdemissi, semper uident Deum.

Angelorum officium.

Quid nobis cõferat custodia angelorũ

Pater, qui in cœlis est.

Venit enim filius hominis saluare, quod perierat.

Secunda causa, cur non sint contemnendi pusilli, sumpta est ab aduentu Christi in hunc mundum, & officio eius, quod infirmorum, contemptorum & pusillorum gratia suscepit. Quasi dicat, humiles & fideles meos adeò pater honorauit, ut ad eorum salutem perficiẽdam me, filium suum unigenitũ, ad terras demitterit, ut in mundum ueniens, factus homo, quærerẽ, quod perierat: & uniuersum genus humanum, quod perierat in Adamo, ac sub morte conclusum seruabatur, uitæ restituerem, non autem ut magnos ac nominatos à mundo sapientes, doctos, potentes, iustos, ac sanctos colligam, sed pauperes spiritu, abiectos, & errantes, quorum mundus nullam habet rationem. Viderint ergo homines, quàm graue iter peccent, si, quos tam charos pater, item & filius tam dilectos habet, contemplerint.

Christus quare à patre missus in mundum.

Quid uobis uidetur.

Quasi dicat: Estote uos ipsi iudices, & ex uestro sensu coniecturam facite, quantopere sit huius negotij pater studiosus, qui natura bonus est, quàmque uelit, ut ne quis hominum pereat, quos ideo condidit, ut sint beati.

Si fuerint alicui centum oues, & errauerit una ex eis, nónne relinquet nonagintanouẽ in deserto, & uadet quærere eam, quæ errauit?

Hæc parabola intimum amorem Domini Dei erga peccatores, ita cognoscendum proponit, ut de affectu & fauore Dei, prorsus nihil ambigui relinquatur. Cùm Deus Moysi dixit, Posteriora mea uidebis, facies autem mea uideri non potest, significauit Deum in hoc seculo non posse cognosci, nisi ex uerbis & operibus eius. Vnde Paulus, Rom. 1. Inuisibilia (inquit) Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta, conspiciuntur. Ideo nunc Deus suam uoluntatẽ nobis aperit per exemplum suæ creationis omnibus cognitum, ac certos nos facit quo animo sit erga homines. Iam autem natura comparatum est, ut homo multò maiorem curam & solicitudinem cõcipiat ob unam rem amissam, quàm ob omneis ferè alias res, quas saluas habet & possidet. Exemplum habes in patrefamiliãs, qui uerus & fidus pastor & Dominus quum sit centum ouium, magis est pro errante unica ouicula solicitus, quàm pro reliquis omnibus adhuc saluis. Extãt nõ dissimilia in scripturis exempla. Iacob magis lugebat unum suum Ioseph amissum, quàm ex reliquis liberis adhuc saluis consolationem accipiebat. Dauid magis dolebat propter unum Absalonem trucidatum, quàm gaudebat propter reliquos adhuc saluos. Hæc exempla satis apertè docent, naturaliter fieri, ut de rebus amissis lõgè maiori cura & solicitudine afficiamur, quàm de rebus adhuc saluis. Atque hic affectus, non est res fortuita, aut spontè nostra concepta, sed est opus & creatio Dei. Deus enim qui creat animam, creat etiam hunc naturalem animi adfectum, ut plus amissa quàm salua nos tangant. Certè hunc affectum Iesus Christus induit. Et proponit hanc parabolam, ut cognoscamus, uoluntatem Dei erga peccatores propensissimam esse, ut saluentur. Accommodemus iam parabolam, Dominus Deus noster est tãquam paterfamiliãs (quo cognomine etiam singulariter gaudet) qui ouem suam perdidit. Ouis autem perdita, homo est. Omnes nos (inquit Isaias. 53. cap.) uelut oues errauimus, unusquisque in uiam suam declinauit. Et psal. 118. Erraui, sicut ouis, quæ periit. Vt enim ouis tam stolidum animal est, ut si à stabulis aberrauerit citius frigore pereat, quàm ad stabula reuertatur, nec ipsa unquam pastorem quærat, sed pastor necesse habeat ipsam quærere, ac cùm inuenerit eam, ex errore tam stupida redditur, ut ne sic quidem pastorem sequatur, nisi compulsa ducatur, aut humeris asportetur. Ita homo, cùm per peccatum Adæ semel à stabulis regni cœlorum aberrauerit, & uagetur per deserta huius seculi, nunquam in animum suum inducit ut uerè ad Deum pastorem suum redeat, ut salutem consequatur: Potius enim ducit in peccato, & huius mundi deserto, frigore, ac calamitate perire, quàm ad Dominum Deum suum reuerti. Sensus (inquit scriptura Gene. 8.) & cogitatio humani cordis, mala sunt ab adolescentia sua. Et iterum psal. 50. Ecce in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea. psal. 77. Spiritus uadens, & non rediens: id est, homo ex se peccat, & non adiutus, resurgere nequit. Cùm igitur Deus multam habeat solicitudinem de re amissa, uideamus, quãta cura salutem perditæ suæ ouis, hoc est, hominis peccatoris quæsiuerit. Postquam posuit arcum fœderis, in quod aspiceret, in signũ extincti diluuij, promisit Abrahæ semen, in quo benedicerentur omnes gentes: & reuelauit legem, qua homines in agnitionem peccatorum ducti, ad respiscendum & inquirendum

Deum naturã inuisibilẽ, per opera uidemus & agnoscimus.

Rebus perditis magis q̃ saluis mouemur.

Homo, ouis.

Stupor & socordia hominis lapsi & deuij, ac de salute periclitantis.

Deo quanta nostræ salutis cura.

Universidad de Deusto
Biblioteca

semen Abrahæ per fidem solicitarentur. Pòst primùm misit prophetas, per quos perditam suam ouem tanto desyderio quæsiuit, ut maluerit ipsos, quanuis innocētes & sibi gratos, extremis periculis obiicere, quàm peccatores in errore ac interne tione derelinquere. Deinde misit suum ipsius unigenitum filium cui in tantum nō pepercit, ut etiam tradiderit eum morti crucis, tantùm modò, ut perditā ouem suam ab interitu uindicaret, ac seruaret. Ac ne sic quidem curā suam abiecit, sed postquā Christus in cœlum ascendit, misit Apostolos in totum orbem terrarum, ac maluit tolerare, ut & hi crudelissimè trucidarentur, quàm ut salutem ouis suæ negligeret.

Et si contigerit, ut inueniat eam, amen dico uobis, quia gaudebit super eam, magis quàm super nonaginta nouem quæ non errauerunt.

Christus ouē perditā, hoc est, peccata nostra, quæ nosperdebat, imposuit humeris suis.

Et si inuenerit eam, imponit eam humeris suis, id est, resipiscens & pœnitēs reponit onus suū (propter quod nō potest ipse redire in caulas) in humeros Christi. Ecce enim agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi. Et Christus fert, uolens, illic maledictionem, ut ouem benedictione repleat, & gaudens ueniénsque domum, ut scribit Lucas. 15. cap. conuocat amicos, & uicinos, & gaudet. Amen dico uobis, &c. id est, pro certo habetote, quòd magis gaudebit ob unam ouem receptā, quàm de cæteris omnibus, quæ non perierant. Quæ hîc, & apud Lucam scribūtur de gaudio & congratulatione, significant Dominum Deum nostrum tanto gaudio exci pere peccatorem resipiscentem, ut non solùm ei benefaciat, & in omnibus adue sis eum seruet, & quodammodo humeris suis gestet: sed etiam efficiat, ut propter salutem resipiscentis omnes creaturæ, adeóque angeli ipsi in cœlo, exhilarentur, congratulentur, & nullo non officij genere ipsum prosequātur meditare pie lector. Quis miserum peccatorem quærit? Deus. Quis peccatorem humeris suis imponit & seruat? Deus. Qui nam salutem & resipiscentiam peccatori gratulantur & ei ferunt? Angeli. Vide obsecro, quātus est ille, quem Deus ipse in humeris portat, & cui angeli seruiunt. Sed quot (amabo te) sunt angeli? Mille (inquit Daniel) millia

Resipiscentis peccatoris amore Dominus nihil nō agit.

Homo felix custodia angelorum.

ministrabant ei, & decies centena millia adsistebant ei. Hoc certè non est numerare, sed innumerabilem numerum designare. Quòd si tanta est unius angeli potentia, ut una nocte occidere queat centum octoginta quinque millia hominū, quanta obsecro, erit uirtus innumerabilium? Et hi non tantùm congratulantur resipiscenti, sed conferunt etiam omnem potentiam suam, ut seruiant ipsi, & custodiant eum in omnibus uiis suis. O fœlices oues ad quarum pœnitentiam, tanta in cœlo exultatio, tam coram Deo, quàm coram angelis eius, excitatur! O oues infelices, si impœnitentia tantam salutem negligimus! Apud Lucam quod dicitur, quàm sit per nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia, debet intelligi de iis, qui iam ueritatem amplexi sunt, & ambulant in spiritu, licet nunquam non orandum sit, Pater noster, & dimitte nobis debita nostra. Habetur quidem de his gaudium, sed non tam ardens. Gaudium enim, affectus est, qui de recenti bono oritur, & postquam illo aliquandiu quis fruitus est, remittitur.

Iusti, qui.

Sic non est uoluntas ante patrem uestrum, qui in cœlis est, ut pereat unus de pusillis istis.

Hæc sententia epilogus est causarum, propter quas simplices & pusilli non sunt contemnendi. Simul & accommodatio est superioris exempli, qua Christus ostendit pusillos Deo patri curæ esse. Si sic (inquit) adfectus & animatus est homo pastor, erga gregem suum, quem possidet tantùm, non etiam condidit, quantò magis hæc est uolūtas patris mei, qui est in cœlis, ut ne quis pereat ex iis pusillis, quos condidit, & sic habet curæ, ut angelos suos horum custodię præfecerit, & his ad-

lutem reuocandis, filium suum unicum impēdat? Obserua, hac accommodatione obiter nos moneri, propria uoluntāte perire quosdam pusillos (si qui pereant) non uoluntate patris. Nam, quantùm ad uoluntatem Dei attinet, Deus vult omnes homines saluos fieri. 1. ad Timoth. 2. & ad agnitionem ueritatis uenire. Siquidem promissiones Euangelij uniuersales sunt. Quòd autem non omnes salui fiāt, id hominum uel negligentia uel oscitantia fit, aut quia nō credunt uerbo, aut quia non perdurant in fide.

Quare nō omnes saluantur, quum Deus uelit omneis saluos fieri.

Si autem.

Connexio sequentis loci de correptione fraterna ex affinitate contemptus, & iudicij seu damnationis. Sūntque hæc præcedentibus (quibus admonuit Christus ne pusillos contēnamus, ideo q̄ non sit uoluntas patris, ut uel unus pereat de pusillis suis) adiecta per antypophoram, qua tacitæ respondet obiectioni, & occupat, seu anteuenit discipulorum animos & cogitatus. Qui fortasis potuissent quæri, Si pusilli non sunt contemnendi: ergo nec culpandi sunt, ubi peccauerint? Quid agendum est de eo, qui per iniuriam charitatem fraternam lædit? Est ne loco fratris habendus, & cum pusillis adnumerandus? Acri oratione Dominus paulò antè aduersus scandalizantes, usus est. Quid agendum est his qui scandalizantur? Certè ita sumus comparati, ut peccātes in nos, aut prorsus abiiciamus (quasi iam amplius fratres non sint, & planè perditi) aut quouis modo ulciscamur, ita ut utroque modo plurimum hîc delinquamus omnes. Quare cùm tam infirmi & fragiles simus, ut omnium facillimè peccemus in fratres, idque creberrimè, necessaria omnino est hæc Christi instructio, ad hoc ut nostræ saluti consulamus, fratrum saluti non impediamus, sed magis promoueamus, & mutuò ignoscamus. Ad huius loci sensum usque ad Quæcunque alligaueritis, &c. faciunt quæ suprà. 7. cap. scribuntur: sūntque ueluti huius loci exegesis. Totus hic locus pertinet ad priuatas iniurias in priuatos. Fiunt autem publicæ quando referuntur ad Ecclesiam: unde dicitur excommunicatio hîc esse de publicis criminibus, non tam quia publicè peccatur, quàm quia etiam priuatæ iniuriæ, in priuatos, publicæ fiunt, propter illarum delationem ad Ecclesiam, quæ priuatim admonitos publicè excommunicat nolentes audire fratres. Obserua: hoc uerbum Domini de correptione, &c. non passim quemlibet obligat, sed eos maximè qui spirituales sunt, & tales qui in admonendo & corripiendo ualent proficere proximo. Obserua Christi propositum, Quemadmodum patris uoluntas non est, ut pereat unus ex pusillis: Ita nos quoque compositos & animatos esse vult, ut neminem perdamus, sed magis ad exemplum ipsius, quæ perdita sunt diligētius quæramus & saluemus, relictis etiam aliis qui perditi non sunt. His contrarium agebant Iudæi, quorum quisq; delinquentem erga se fratrem, mox ad iudicium rapiēdo, planè perdebat ac destruebat, tantùm in hoc intentus, ut se uel uindicaret uel sua quęreret. Habebant enim hoc consuetudinis Iudæi, ut uel sabbatis uel ieiuniorum diebus in unum collecta Ecclesia, iudicia exercentes, in ipso conuentu quæ malè acta fuerant corrigerēt, id quod uides, 3. Regum. 21. in historia Naboth. Hîc itaque accusabantur delinquentes, & iudicabantur. Cùm itaque abusus iste inter Iudæos obtinuisset, quo maximè contra charitatem & curam fratrum peccabatur: uoluit Christus suos ab illo auocare.

Excommunicari debent contumaces & rebelles Ecclesiæ.

Peccauerit.

Præceptum fraternę correctionis obseruandum est, quando creditur eo opus esse ad salutem fratris.

Vult Christus offendicula procul esse à nostro contubernio, quæ pacē dirimunt fraternam, uerùm adsit mutua charitas, qua uicissim alij aliorum erratis amanter medeamur, si qua inciderint. Methodus medendi huic morbo erit, Si peccauerit frater tuus, id est si quid admiserit, quod sit animaduersione dignum. Non hîc dicit quēuis errorem, sed grande scelus & offendens: in genere dicit, peccauerit, ne possis excipere offensam aliquam fratri non ignoscendam. Si igitur pro humana

Universidad de Deusto
Biblioteca

fragilitate à concupiscentia abstractus & illectus, aut ignorantia lapsus, aut impij dæmonis suggestionibus seductus, peccauerit.

In te.

In te peccare quis dicitur.

In te ut priuatam personam peccauit tali peccato, quo te peculiariter læsit aut quod in eo tu singulariter deprehẽdis, quo tu illum lapsum aut etiam lapsui proximum (de quo idem ferè est iudicium) aduertis, noli ouem lapsam in foueã (cuius extrahendæ adhuc spes relinquitur) pertransire, noli dissimulare quasi non aduerteris, id quod neque in uacca neque in boue aut quolibet iumento lex Mosaica patitur, quę docet nõ præterire debere bouem fratris collapsum in foueam, Exod. 25. Peccat ergo in te qui coram te peccat, cuius peccatum est tibi cognitum. In te igitur peccat qui personam tuam læsit iniuria uel contumelia. In te, id est coram te, uel te conscio.

Frater tuus.

Frater quis censetur.

Proximus tuus qui tecum audit idem uerbum. Valere profectò debet hæc disciplina admonitionis fraternæ, inter fratres, id est inter eiusdem corporis Ecclesiastici membra & Christianæ religionis consortes, præcipuè exercenda uenit ab his maximè, ut dixi, qui admonendo & corripiendo proficere proximo possunt. Quid salubrius admonitione fraterna? Quid magis propriè ad charitatem facit, quàm conseruare fratrem errantẽ, ne pereat? Proinde cùm ab omnibus crebrimè peccetur & erretur, orandũ est ut una nobis spiritu Dei infundatur charitas, quę nos hilarem in uiam restituat. Sed uideris qui Cainam illam uocem imitentur, Nunquid custos fratris mei ego sum? putantes nihil ad se pertinere, quid quisque faciat, quo modo alij uel pereant uel saluẽtur, satis esse ut seipsos curent, uideritne quisq; ut uiuit, uel benè uel malè. Hęc cogitatio mala. Nemo sibiipsi uiuit, ait Paulus Roma. 14. Quomodo igitur uiues proximo, nisi iuuando proximum? Iam quæ maior iuuandi necessitas obuiam it, quàm ubi de salute ac uita periclitatur fratris? Quomodo censebitur amicus qui in summa necessitate fratrem deserit, & ita deserit, quasi interitus ipsius nihil ad se pertineat? 1. Corinth. 12. Membra sumus inuicem unius corporis. Quomodo stabit hæc ratio coadunatorum in corpore Christi membrorum, si ad te non pertinet interitus alterius membri? Monet itaque nos Paulus huius rei Galat. 6. Ephes. 5. 1. Thessal. 3. 2. Thessal. ultimo, Iacobi ultimo. Curandum igitur est in primis, ut persuadeamur fratris curam & salutem nobis non minus esse commissam, quàm nostram ipsorum. Quandoquidem hæc una Christianorum lex est, ut proximum diligamus sicut nosmetipsos. Dilectio uerò fratris, fratris interitum ferre nequit.

Interitus fratris ad spirituales pertinet.

Vade.

Caue prosilias ad uindictam, néve silentio tuo sinas illum perire, dum uelut uinolentus affectibus suis peccat impunè. Sed primùm experire remedio quàm maximè blando, quod ne pudoris quidem incommodo fratrem aspergat.

Vade, Adito, sed prius considerata externa tua conuersatione. Num quid hic sit, quod corrigendum sit, quod oculis omnium pateat, omniúmque adeò iudicio & conscientiis expositum sit: & ut hac in re manuductionem habeas confer extemplo tuam uitam duabus diuinæ legis tabulis.

Aliorum uitia correpturus, diligèter examina uitam tuam.

Vade, Adito, sed prius (si uacat) consideratis & emendatis, quæ internè latent. Nam licet in externa tua conuersatione nihil corrigendum inueneris, non tamen putandum est te adeptum esse angelicam puritatem. Sunt enim adhuc alia, quæ si inhæreant, nihilominus, imò maiore etiam diligentia tollenda erunt. Agnosce quid intus latet, & corde premis. Hìc fœtidæ latẽt sordes: odium & neglectus Dei & proximi, animus sui amantissimus, inuidus, zelotypus, iracundus, concupiscentiæ peruersæ, & id genus. Rursus pessimum illud uitium, φιλαδελφία, quo tibi

ipsi primùm placens ab omnibus magni æstimari cupis. Hinc aliorum contemptus, iudicium temerarium, superbia mentis, detractio, & id genus. Pharisæus ille ieiunans bis in sabbato, & decimas soluens omnium quę possidebat, iustus erat coram mũdo, sed quanta esset cordis impietas, tu coniice ex uerbis Christi. Sed quid pluribus est opus? cùm omnia malefacta sint à corde ceu fonte malitiæ operum suprà. 15. cap. Sed ut plerique sunt fontes qui sua sponte non emanant, ita & pleraque sunt pectora, quę quod intus premunt non facilè emittant, nisi suo more, nõ adeò cuiuis notabili. Quare non usque adeò tibi placeas, si externis uitiis non fueris notabilis.

Emendatus uitiosam & corruptam proximi uitã emenda & corrige.

Vade, Accinge te uiæ. Sed agnosce prius, an ea mala, quæ reliqui foras emittunt, tu non in pectore premas. Quòd si premis, etiã si non extra miseris, ex iudicio Dei scis esse mala. Vide igitur, & apud te considera ac meditare. Vadis correpturus aperta idololatria delinquentem: siste pedem, & uide, Tu intus in corde habes idõlum tuum. Vadis ad blasphemantem aperto aut temerario periurio: paulisper ad te redito, Tu per idõlum cordis tui, quod honoras, nomen Dei blasphemas. Vadis correpturus exterius Dei sabbathum polluentẽ: adesdum, priusquàm uadas, uide: Tu internè non Deo uero, sed idolo tuo sabbathum agis.

Abis ad corrigendum qui publicè parentes dehonestãt: heus tu, in corde etiam parentibus tuis, te digniorem æstimas, & nisi te filium haberẽt, planè nihili putares. Vadis argutum manu occidentem: sed agnosce quantus sis in corde homicida: Tu corde & lingua quoque plerunque occidis, dum & inuides & detrahis.

Vadis emendaturus furantem bona fratris: tu interim furripis illi quod reddere nequis, dum famam illius uel apud alios uel apud reipsum in corde tuo lædis. Vadis correpturus mœchum: tu uerò mœcharis cum idolo cordis tui, quod fornicationis genus omnium est pessimũ & minus curabile. Vadis arguturus eum, qui coram iudice, falsò de fratre testatur: tu quotidie illud passim & apud quosuis & in corde tuo facis, dum illum & iudicas & defers. Vadis correpturus eum, qui concupiscit quæ fratris sunt, & uxorem & bona: Tu uerò quæ Dei sunt, gloriam & honorem concupiscis, imitatus Satanam qui quod Dei est, desiderabat. Vadis emendaturus ebrium uino qui neminẽ agnoscit: Tu uerò philautia inebriatus, quosuis contemnis. Vadis correpturus auri sitientẽ & auarum: Tu uerò quid sitis aliud quàm gloriam? Auarus omnia facit propter aurum: tu uerò propter gloriam & sanctimoniæ speciem. Alium uis carpere externo cultu uestiũ superbientem: Tu quidem fortassis sordidè uestitus externè, intus tibiipsi purpura indutus uideris. Hæc indicant quòd non satis sit, externis uitiis carere, nisi & interna tollamus. Et proinde qui uolet alios iudicare uel corrigere, uideat ut non solùm externam uitam suam corrigat, sed & internas animi sordes eluat.

In dilectione & fraterna correctione quis ordo seruandus.

Vade. Posteaquam consideraueris & propria emẽdaueris uitia, non est quiescẽdum, sed procedendũ ad corripiendũ fratrem, hoc tamen (si uacat) seruato ordine. Obseruandũ enim est, ut suam quisque conditionem perpendat. Si priuatus es, habes fratrem germanum, uel sororem, uel consanguineum: hoc exposcit ordo charitatis, ut hos primũ corrigas, qui tibi propinquiores sunt. Si enim ad propinquorum errata conniuere uelis, non poteris ritè aliorum delicta castigare. Si paterfamiliàs fueris, in primis considera & emenda domum tuam: neque enim cum fructu alios corriges, tuorum neglector. Videris non paucos in hoc promptissimos ut quæ in aliorum ædibus delinquntur dente canino mordeant, uel in cordibus suis secretò iudicent: uerùm qui domos suas ritè instituant, paucos inueneris. Et in hac tua familia corrigenda, seruandus est ordo. Primò omnium dirigenda est uxor, quæ altera tui pars est, deinde liberi, tertio familia, tum recto ordine foras prodibis. Hic habebis uel consaguineum, uel uicinum, uel contribunũ. Si fueris in magistratu, non satis erit uel penes te, uel in ædibus tuis inculpatè uixisse, nisi & om-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nium ciuium delicta publica pro officio correxeris, alioqui illorũ perditio à te repetetur. Si Ecclesiæ minister, audies, Si dixero impio morte morieris, & tu nõ dixeris ei, animam illius de manu tua requiram, Ezechiel. 18. cap. Exemplum Pauli Act. 20. Quomodo inquit unumquemque uestrum admonuerim nocte ac die.

Vade. Vade tu seruus ad dominum cum reuerentia & decoro: Tu sodalis ad sodalem amicè: Tu dominus ad seruum cum imperio. Vade mansuetus, non animo uindictæ, sed ut ædificetur frater & saluetur.

Et corripe eum inter te & ipsum solum.

Primus gradus arguendi fratrem.

Adito illum solus solum, non ducas illum ad Ecclesiam ut Iudæi, sed nullis arbitris rem inter uos transigito. Si nondum agnoscit culpam, corripe, id est monei illum, & ob oculos pone, quãtum aberrarit ab officio fraternæ charitatis. Sit autem hæc admonitio inter te & inter ipsum, id est talis, ut declaret, te nihil aliud quærere, quàm ipsius salutem, & amicitiæ pristinæ sarturam. Siue ut uidearis in hoc corripere fratrem, non ut confundas, sed ut illius salutẽ quæras, ut ex priuata & mansueta correptione attendens tuam erga se charitatem, & ex ea procedentem correptionem, mansuetudine uictus acquiescat bene monenti. Sic enim est animus hominis, eius maximè qui nondum in profundum obstinati cordis est immersus, ut mansuetudine & charitate magis, quàm duritia & seueritate proficiat: vtque eius libentissimè suscipiat, de quo habet bonam existimationem amicitiæ, quam prosecto monstrat, qui sic priuata correptione leniter fratrem corripit. Observa: Non sufficit ut parcas fratri qui te læsit, uidelicet ut benigno oculo, placata lingua, ac

Quando spe ratur emendatio uitæ, argue.

benefactis tractes eum: sed tibi præcipitur ut cures salutem illius: quod facis, cùm uerba fraternæ correctionis adhibes. Hoc præceptum affirmatiuum est, quod intelligitur exequẽdum, quando creditur opus esse ad salutẽ fratris. Rursus aduerte, corripere & arguere hoc loco pro eodem accipiuntur: & est diserte edicere, ob oculos statuere peccatum, & citra figuram, palàm explanare, ut intelligat quo cum agis, quàm egerit turpiter.

Si te audierit.

Id est, si ad tuam correptionem resipuerit à peccato frater. Hic enim audire significat idem atque correptionem admittere, & cum pœnitentia delictum agnoscere, fateri & reconciliationem petere. Nam hęc requiruntur ab eo qui læsit, suprà 5. cap. & Luc. 17. sic legimus, Si peccauerit in te frater tuus increpa illum: & si pœnitentiam egerit dimitte illi. Vbi hæc ueniunt obseruanda. Primùm, perire illum qui non vult reconciliari ei quem læsit. Secundum, reconciliationem hãc exigere pœnitentiam facti & ueniæ petitionem. Tertium, eum qui fratrem arguit delicti, debere ueniam petenti remittere offensam.

Lucrari Deo proximum, quid.

Lucratus eris fratrem tuum.

Finis in quem tendit admonitio siue correptio fraterna, pariter & admonitionis fructus, est lucrum fratris, luctifacias autem Deo, eripias è consuetudine diaboli, cui hactenus per consortium scelerum fuit implicitus: & hic quidem finis & modus quoque admonitionis. Vbi enim fratrem lucratus fueris, non longius progreditur admonitio. Prætereà animam Deo lucrari, & peccatorem in uiam reducere, est lucrum respectu damni quod accidit Ecclesiæ, lucraris fratrem non aliter atque negotiator lucrãtur aliquid in merce perdita & mala, quam recuperat & restaurat. Cùm igitur se sanabilem præstiterit & lucratus sit, non est quòd ulciscaris, aut illum traducas, tibi satis est quod lucrifeceris fratrem tuum. Interim & tuo lucro consuluisti. Periturus enim tibi erat amicus, peritura erat Deo anima.

Si autem te non audierit.

Quòd si grauior est morbus, quàm ut hoc leuissimo remedio sanari queat, non est

est prorsus abiicienda spes, nec statim ad extrema remedia ueniendum. Cauendum enim est ne præcipitemus iudicium de fratre errante, ne facilè damnemus illum, & ne festinanter aut temerè reiiciamus, tanquã eum qui non possit cõuerti.

Adhibe tecum unum uel duos.

Secundus gradus corripiẽdi delinquentem.

Si tibi soli & priuatæ monitioni non præbuerit aurem, noli desistere salutem errantis tui fratris quærere. Rursus adito fratrem adhibito uno aut altero, quos apud reum autoritate ualere, & ad eam rem secundum charitatẽ magis idoneos, atque in corripiendo alacres, & efficaces esse noueris. Iam his præsentibus uehementius urgeto, quem à consuetudine scelerum depressum cupis: siue ut pudore mediocri corrigatur, qui non progrediatur usque ad infamiam, siue ut testimonio duorum aut trium possit reuinci.

Qui uni⁹ correctione flecti nõpotuit, fortitan plurium monitione flectetur.

Vt in ore duorum uel trium testium stet omne uerbum.

Vt omne uerbum, id est, tota actio inter te & fratrẽ, totum negotium (Sic enim uerbum accipitur, 1. Ioan. 1. Et manus nostræ contrectauerũt, de uerbo uitæ) stet, id est certum sit, te nulla temeritate aut præcipitantia corripere fratrem. Eo enim adiungis tibi testes, ut uel eorum autoritate & præsentia adhortationẽque percellatur: uel si ea sit impudentia, qui postèà negare uelit, hactenus ne tantillũ quidem cum ipso de resipiscẽtia actũ esse, ut tum isti tres iuxta legẽ, In ore duorũ, &c. testificari possint, omnia esse tentata, quæ ad correptionem & emendationẽ pertinere uidentur, sed frustrà, illo aspernante omnem adhortationem. Hic Christus respexit ad Mosem, qui Deut. 17. & 19. cap. nõ vult admittere unum testem. Ait enim: Non stabit testis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: sed in ore duorum aut trium testium stabit omne testimonium, &c. Vbi Moses uidetur nos retrahere à facilitate damnãdi & iudicandi infirmos atque errantes fratres, id quod & Christus hic facit. Assumito igitur hos duos aut tres (quibus priuatim negotium fratris exposuisti) quasi tuæ admonitionis testes, & adiutores, qui tecum uno ore loquantur, qui simul arguant, simul moneant, simul exhortentur, ut sic in ore duorũ uel trium, sit ualidum quicquid dixeris. Potest & hæc adhibitio testium intelligi, ut seruiat subsecuturæ delationi ad Ecclesiam, uidelicet, ut si secundo monitus non obtemperet, corripiens unà cum testibus ad Ecclesiam deferat negotium fratris, qui testes perhibebunt testimonium coram Ecclesia, quod monitionem priuatam admonitus contempserit.

Quòd si non audierit eos.

Si adhibitos testes noluerit audire, imò fuerit intractabilis, durus, impœnitens, & frontis adeò perfrictæ, ut omnem contemnat admonitionẽ & adhortationem: pergat autem turpi conuersatione, & sese & alios contaminare, non est desistendum: adhuc mouere oportet omnem lapidẽ, ante quàm ipsum relinquas. Quemadmodum enim cùm iumẽtum collapsum in foueã, nec per te solum, nec per eos quos aduocasti socios, potueris educere, ad Dominum iumenti referendum est nuncium, si fortè modum nouerit suum iumentum eruendi de fouea: ita posteaquàm & per te ipsum, & per adhibitos testes uiros idoneos, nihil apud fratrem proficis, dic Ecclesiæ.

Dic Ecclesiæ.

Rem defer ad Ecclesiam, id est, ad eos penes quos est Ecclesiastica autoritas, nõ quod hic intractabilis deferẽdus sit ad uniuersalem illam omniũ sanctorum & catholicorum congregationem: sed ad prælatum Ecclesiæ, qui ordinarius iudex est fratris impœnitentis, ad quem ex officio spectat inuigilare saluti sibi commissarũ ouium, utpote penes quem est potestas ligandi & soluendi, ut sic peccantem corripiat, aut in impœnitentia persistentem debita punitione feriat: & tandem uel supe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rioris potestatis autoritate, uel metu inferendæ punitionis, resipiscat, qui semel atque iterum in charitate monitus, benè monentibus acquiescere noluit. Obserua. Hic est tertius gradus corripiendi errãtem fratrem, & hic postremus est, quem posteà sequitur excommunicatio. Prohibemur & hoc gradu, ne festinemus iudicium, sed sinamus (priusquam excõmunicetur errans frater) deliberare Ecclesiã.

Si autem Ecclesiam non audierit.

Cæterùm si nihil proficiat, & iam reprehensio siue increpatio Ecclesiæ, hoc est si ei penes quem est ecclesiastica potestas legitimo suo præposito, obtemperare recusauerit, eligens permanere in peccato suo, tanquam sanctæ obedientiæ & ecclesiasticæ potestatis contemptor.

Sit tibi sicut ethnicus & publicanus.

Periphrasis excõmunicationis his uerbis cõtinetur, Sit tibi, &c. id est excõmunicetur, & relinquatur, abscindatur tanquã mutilũ membrũ à cõsortio fidelium. Hunc habeto pro non fratre, donec resipuerit. Nam resipiscentibus non est negãda gratia in hac uita. Sic Apostolus scribit Corinthiacæ Ecclesiæ, ut illum in gratiam recipiat, qui incestum perpetrauerat, 2. Corint. 2. Vbi & docet Paulus, quomodo excommunicati tractandi sunt, ne immodico dolore absorbeantur. Cũ igitur ille insanabilem adeò sese præstiterit, ut nec secreta fraternáque correptione, nec duorum aut trium conscientia, consensúque, nec prolati criminis pudore, nec præpositi legitimi, seu primorum autoritate resipuit, excommunicetur, extra cõsortium catholicorum & Ecclesiæ reponatur, ac talis declaretur per episcopum, aut alium autoritate Ecclesiastica pollentem. Et sit tibi in quem peccauit, & rotiquam qui non amplius curat uerbum: & publicanus, quem nõ pudet apertè & publicè spernere iudicium Ecclesiæ. Cæterùm qualis fuerat Ethnicorum & publicanorum reputatio, facilè colligi potest ex Euangelio, & Paulo ad Ephesios. i. Certè alieni sunt à gratia, nihil consortij aut communionis habentes cum sorte sanctorum.

A consortio fidelium prorsus alienus sit qui prælati monitionẽ spreuerit.

Amen.

Iurat Christus in re uera, certa, & necessaria, pro utilitate fidelium, certitudinem excommunicationis confirmans, ne cum primores & præpositi Ecclesiæ exercent excommunicationem, aliquis dubitet eam esse ratam coram Deo. Vnde totus huc locus est confirmatio excommunicationis, ut spectaculi & iudicij placentis Deo, & certi coram Deo.

Christus approbat potestatem excõmunicandi rebelles Ecclesiæ.

Dico uobis.

Pro certo habetote uos, quorum interest exercere excõmunicationem. Hæc ad superiora per antypophoram, seu præoccupationem subiunguntur. Quia dixerat, Si Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, id est excommunicetur, & pro non fratre & prophano habeatur. Vnde poterat excommunicati hæc occulta esse responsio uel tacita cogitatio, Si me despiciunt, & ego eos despicio: & si me cõdemnant, & ego eos condemno: Deus non me condemnat. Hanc igitur tacitã responsionem Christus occupat, dicens.

Quæcunque alligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo.

Docet & declarat cùm Ecclesiam, tum Apostolos, & præpositos Ecclesiæ prius habere potestatem ligandi, hoc est anathemate & excommunicatione feriẽdi, hoc est eiiciendi extra ipsam Ecclesiam. Similiter & obligandi sibi commissos modò legitimè sua utantur autoritate. Adeò ut quòd ligauerint, id ratum habeatur in cœlis. Cùm dicit quæcunque, uniuersaliter, intelligit de omnibus peccatis: alli-

gaueritis, in personis nolentibus audire, neque fratrem amicè admonentem, neque Ecclesiam & admonentem & præcipientem. Super terram, id est in superstites, non in mortuos hanc potestatem ligandi exercueritis. Erunt ligata, id est erunt indonata, & non remittentur: in cœlo, id est coram Deo, qui habitat in cœlis. Ergo formidabilis est excommunicatio iusta, & obseruanda ceu maxima autoritas, utpote cuius sententia de absolutione uel damnatione pronuntiata diuino etiã roboratur iudicio. Sit ergo tibi sicut ethnicus, qui non audierit Ecclesiam. Quare? Quia, qui pertinacia sua meretur à uobis uestróque cõsortio repudiari, is & in cœlis repudiatur, & condemnationi obnoxius habetur.

Potestas excõmunicãdi non se effundit ad mortuos.

Et quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.

O magnam Dei bonitatem, & immensam gratiam, in eo quod potestatem facit Ecclesiæ, & ministris seu præfectis ac præpositis Ecclesiæ remittẽdi peccata fratrũ, & absoluendi illos. Quis satis poterit istam dignitatem ministrorum Ecclesiæ expendere, quòd in cœlis ratum esse dicit Christus, quicquid uel ad salutem, uel ad condemnationem peccatorum ab ipsa Ecclesia, seu ab ipsis præpositis Ecclesiæ, seu presbiteris ab ipsa designatis, hic in terris conclusum fuerit. Quæcunque solueritis, id est soluenda seu condonanda iudicaueritis, & illa remiseritis, siue condonaueritis in resipiscentibus, & absolutionem petentibus: erunt soluta, id est cõdonata & remissa: in cœlo, id est coram Deo, id est, Deus in cœlis confirmabit & approbabit ratúmque habebit in cœlis quicquid uos ô Apostoli mei & uestri successores in Ecclesiam presbyteri, præfecti, secundum debitũ uestræ potestatis usum in terris egeritis, ut quomodo peccantem & inobedientem fratrem potuistis ligare, atque à sancto consortio proiicere, sic & pœnitentem obedire paratum positis recipere in gratiam, ut sit penes uos potestas resecandi infecta, rursúmque sanata adglutinandi.

Magna à Christo collata potestas Ecclesiæ præfectis.

Presbyteri sẽtentia diuinâ sententiã coboratur.

Iterum dico uobis.

Declarata potestate iudiciaria ecclesiastica, modò communem potestatẽ ostendit, qua donantur fideles ad impetrandum à Deo, simul confirmat nos contra paucitatem hominum in Ecclesia aliqua, quæ hic Eduæ, numerosior est, alibi paucior est. Potest autem Ecclesia esse ubi tantùm duo aut tres congregati sunt in nomine Christi, ne quis putauerit paruipẽdendum esse, si pauci declarauerint, ipsum ab Ecclesia abscindendum, & pro non fratre habendum.

Quia si duo ex uobis.

Respicit ad id quod dictum est, Si te non audierit, Vade, & adhibe tecum duos aut tres, &c. Non dixit, Si omnes, ne de uniuersali Ecclesia tantum intelligeretur: neque ait, Si multi, ne hæc gratia ad magnam & copiosam Ecclesiam solùm referretur: sed ait, Si duo, ut etiam minimi numeri fidelium quanta sit uirtus explicetur. Dico uobis, proculdubiò discipulis meis, fidelibus meis.

Consenserint.

Tantum est commodum eorum qui in ecclesiastica unitate permanẽt, ut si duo aut tres consenserint, fuerint in oratione unanimes, in concordia fraterna in una fide, una spe, una charitate, uno desiderio absque diuisione, tanquam fratres in unum habitantes, consenserint, uel in alligando pertinacem fratrem, uel in soluẽdo resipiscentem, uel in petendo aliquid, & sic in omnibus aliis rebus.

Mutua charitate exorandus est Dominus.

Super terram.

Si eodem uiuæ fidei sensu ducantur, non solùm circa ea quæ sunt credenda, sed etiam in his quæ sunt super terram, hoc est circa agenda, sustinenda, patienda, & huiusmodi occurrentia in terra. His significat plenam concordiam in his duobus uel tribus concordibus & consentientibus. Tracta similitudine ab instrumento-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum muſicorum melodia, in qua eſt omnimoda ſymphonia ſonorum, illa melodia auribus hominum gratiſsima eſt. Sic eſt & de oratione qua multi quaſi de uno ore, abſque diſſonantia, in unitate charitatis pro eodem orant negotio: non enim poteſt huiuſmodi oratio Deo non eſſe accepta.

De omni re quamcunque petierint.

Auxeſim ſiue augmentũ habent hæc uerba, De omni re, &c. Quaſi dicat, Non ſolùm in eo caſu de quo iam locutus ſum, ſed in re quacunque petita à Deo exaudiemini, ſiue alligantes, ſiue ſoluentes, ſiue aliud facientes.

Fiet illis à patre meo, qui in cœlis eſt.

Hæc eſt promiſsio qua pollicetur concordes & conſentientes exaudiendos à patre, qui in cœlis eſt. Quaſi dicat, Ipſe eſt omnipotens, ne dubitemus de potentia exauditoris Dei. Fiet illis, id eſt, certò impetrabunt à patre meo, adeò pater amat euangelicam ſanctámque concordiam. Cùm igitur tãtum ualeatis cõcordes apud eum principem, non eſt quòd uos pœniteat ueſtræ poteſtatis, etiam ſi apud homines imbecilles & impotentes uideamini. A Cæſare non protinus impetratur quod petitur: nec ille quicquid rogatur præſtare ualet. Nec enim ille poſſet uel febrim depellere, uel muto linguam reddere. Nihil autem tam eſt arduum, aut incredibile quod pater meus non ſit uobis præſtaturus, ſi concorditer ab ipſo petieritis. 1. Ioan. 36. Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum, & quicquid petierimus accipiemus ab eo, quoniam mandata eius cuſtodimus. Et adhuc planius, Et hæc eſt fiducia quam habemus apud eum, quòd ſi quid petierimus ſecundum uoluntatem eius, audit nos. Huius loci ſententia ſecundum Chryſoſtomum hæc eſt: Animaduerte (inquit) quemadmodum etiam hic diſsidia & inimicitias diſſoluat, & homines ad unam congreget uoluntatem, non pœnarum tantummodò terrore, ſicut hactenus uidimus, uerumetiam his donis, quæ à charitate profluunt. Nam poſteaquam contentionis extrema ſupplicia poſuit, magna concordiæ præmia exponit: cùm & à patre, qui conſenſu & charitate coniuncti ſunt, facilè impetrent quod petunt, & ipſum Chriſtum in medio ſui poſſideant. Hæc Chryſoſtomus.

Poſtulans conducibilia uoti ſit compos.

Vbi enim ſunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.

Prius promiſit concordibus, Accipient quodcunque petierint. Poſterius promiſſum eſt, Habitabo in medio illorum. Ergo ſi plures cõſenſerint, cùm Dominum in medio habeant, quid non impetrabunt à Domino? quomodo non mediũ in medio ipſorum habebunt Chriſtum præſentiſsimum, & per conſequens omne bonum? Ibi ſum in medio eorum, tanquam adiutor & director illorũ, in eo quod ad gloriam mei nominis tractant, uel poſtulant. Vbi autem adſum ego, non poſſunt non omnia proſperè ſuccedere, & fœliciter tranſigi. Contrà uerò his qui diuiſi ſunt ab unitate nominis mei, & fidei, his ego longè abſum. Non illis præſum conciliabulis, ſed præſidet in illorum medio Sathanas, cuius poteſtati traditi ſunt, quia non de gremio ſunt Eccleſiæ. Obſerua. Congregare, eſt uerbum unionis, non diſcordiæ, cuius eſt diſsipare. In nomine meo, id eſt credentes in me, & in me fidem uiuam habentes. Ad exauditionem enim requiritur fiducia, qua nõ ſolùm te ipſi totum committis, ſed etiam apprehendis promiſsionem factam de exaditione.

Satan præſidet conciliabulo diuiſorum.

Congregare.

Tunc accedens Petrus ad eum, dixit.

Occaſio occaſionem parit, & locus cognatus cognatum. Nam ex admonitione de uitando ſcandalo, eò deductus eſt ſermo Chriſti, ut inſtrueret ſuos, ne abiectione, puſillorum offenderentur, ne cõtemnerent infirmos, neque temerè iudicarent errantes fratres. His cognatus & affinis eſt locus de remiſsione & ignoſcẽdo,

de qua hîc quærit Petrus: Nam ſi temerè non eſt iudicandus peccans frater, ſed admonendus amicè de peccato: Ergo ubi petit errans frater ſibi ignoſci, ignoſcendum eſt. Hinc uidetur nata occaſio quæſtionis Petri de ignoſcentia, quæ in regno Euangelij inter fratres perpetua eſſe debet, nullis circunſtãtiis, neque perſonarum, neque locorum, neque temporis alligata, ſemper peruia & aperta eſt omnibus pœnitentiam agentibus, & reſipiſcentibus, dicente Domino, Quacunque hora ingemuerit peccator, Ezech. 18. non amplius recordabor iniquitatum eius. Nota has uoces, quacunque, &, non amplius. Ignorantiæ exemplum erat in Petro, ſi circunſtantias prædictas in regno Chriſti conſideraſſet.

Domine.

Inſinuatio, cum captatione beneuolentiæ. Ex tuis uerbis ſatis colligimus, debere nos inuicem donare iniurias: quandoquidem etiam in nos peccantes iubemur requirere, & ad uitam rectã magna ſolicitudine reducere. Sed remanet mihi dubiũ propterea quòd dixiſti, poſt tertiam correptionem, ſit tibi uelut ethnicus & publicanus, uideris certum numerum præſcribere, quem qui trãſgreſſus fuerit, etiam ſi reſipiſceret, qui peccarat, non eſſet recipiendus in gratiã. Hac igitur de re exactius doce nos.

Quoties peccabit in me frater meus & dimittam ei? vſque ſepties?

Quæſtio eſt de forma ignoſcendi ſeu ratione reiterandi ignoſcentiam. Quoties condonabo fratri, ſi in me peccauerit, & poſt quotam culpam repelletur à uenia? Num poſt ſeptimam? Hunc numerũ proponebat Petrus, uelut abundè magnum, cùm Ieſus tertiæ duntaxat correptionis meminiſſet. Videtur Petrus metuiſſe, ne aut ſæpius remittendo, cauſam daret negligentiæ & temeritati delinquendi, aut ſi parcius remitteret, non ſatisfaceret charitati & ſaluti fraternæ. Putat autem abundè ſatis eſſe, ſi uſque ſepties remittat, & magis inclinare uidetur in eam ſententiam, rarius eſſe remittendum, quàm ſæpius. Sumus enim ferè omnes ita comparati ut ægrè dimittamus delinquentibus in nos.

Iniuriosis in nos ægrè ignoſcimus.

Dicit illi Ieſus, Non dico tibi uſque ſepties, ſed uſque ſeptuagies ſepties.

Ieſus oſtendens facillimos eſſe oportere ad huiuſmodi condonationem, numero certo pro incerto, finito pro infinito utitur, ſignificans remittendum eſſe quoties frater reſipuerit. Efficiunt quidem ſeptuaginta per ſeptem multiplicata, 490. uerùm Chriſtus interim nullum numerum præſcribere, continuam autem condonationem docere uoluit. Penitus eximens ex animo Chriſtiano omnem: ulciſcendi libidinem. His Chriſtus apertè expendit noſtram omnium fragilitatem, quàm ſimus ad delinquẽdum proni omnes, quæ pronitas delinquẽdi maior eſt quàm quæ poſsit certo numero includi. Ideo oportet nos ſemper propẽſos eſſe ad ueniã condonandam. Deinde apertè inſinuat, ſe non habere rationem dignitatis eius qui lædit ac pœnitet, ſed ſalutis & illius qui læſus eſt, & eius qui læſit. Scit enim ſalutẽ noſtram ſine concordia conſtanti conſiſtere non poſſe. Illa autem non eſt inter mortales, ſine perpetua peccatorum remiſsione. Obſerua: In ſcripturis ſeptenarius numerus eſt numerus perfectionis. Nam Hebræi per hunc numerum infinitam multitudinem intelligunt, pſal. 11. Eloquia Domini eloquia caſta, argentum igne examinatum, probatum, purgatum ſeptuplum, id eſt, multipliciter & perfectè. Et ad Hebr. 4. pro plenario & indefinito numero accipitur. Et communi loquendi tropo ſignificat ſæpius, totaliter, & prorſum: ut ſuprà. 12. Et adſumit alios ſpiritus ſeptem nequiores ſe, id eſt ſæpè multos. Et. 1. Reg. 2. Et quæ fuit ſterilis peperit ſeptem, id eſt plurimos aut multos. Et hîc ſeptuagies ſepties, qui eſt ingẽs numerus, poſitus eſt pro infinito. Quem tropum indicauit Chryſoſtomus. Et ita loquimur,

Semper dimittendum peccatũ illi qui nos offẽdit.

Septenarius numerus eſt numerus perfectionis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

trecentos insere, pro innumeris & millies. In eadem sententia fuit diuus Hilarius. Videtur hic Dominus allusisse ad id quod scribitur Genesis. 4. ubi Deus comminatur ei qui occiderit Cain, pœnam septuplam: Lamech autem, qui ipsum occidisset, daturum pœnas septuagies septies. Quo significat etiam copiosissimam peccatorum multitudinem, quæ etiam pœnitenti condonanda est, & recreationem, qua fuimus recreati sanguine, & resurrectione Christi, quæ est noster septimus dies siue sabbathum nostrum.

Ideo assimilatum est regnum cœlorum homini regi, qui uoluit rationem ponere cum seruis suis.

Præsentem Ecclesiam, seu statum, aut administrationem, in qua mera fit peccatorum remissio, uocat hìc regnum cœlorum. Status & consilium huius parabolæ, ad finem capitis ab ipso Domino appenditur paucis hisce uerbis, Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis suo quisque fratri ex cordibus uestris delicta ipsorum. Diuus Hieronymus doctè & rectè huius parabolæ scopum indicans, ait, Familiare est (inquit) Syris & Palęstinis maximè ad omnem sermonem suum parabolas iungere, ut quod per simplex præceptum teneri ab auditoribus non potest, per similitudinem exemplaque teneatur. Præcepit itaque Petro sub comparatione Regis & Domini & serui, qui debitor decem millium talentorũ à Domino rogans ueniam impetrarat, ut ipse quoque conseruis suis dimittat minora peccatibus. Si enim ille Rex & Dominus seruo debitori decem millia talentorum tam facilè dimisit: quantò magis serui conseruis suis debent minora dimittere? Hæc Hieronym. Ideo assimilatum, &c. Quasi dicat quia inter fratres perpetua debet esse ignoscentia, ideo sic se habet regnum cœlorũ, quomodo subsequens indicat parabola, de homine rege qui uoluit rationem ponere computúmque suscipere à seruis & debitoribus suis, atque ab eis exsolutionem exposcere. Aut sensus est: Sic se habet cum regno cœlorum, sicque agere oportet eos qui in regno Ecclesiæ conuersari, uel ad regnum gloriæ, peruenire desiderant, quomodo parabola subsequens indicat, quæ est de homine rege, &c. Hic rex pater est cœlestis, seruus debitor, quilibet homo peccator, qui peccãdo fit debitor Deo. Quoniam ipsi peccat homo, & ipsi fit per peccatum ad pœnã obnoxius. Cum debitoribus rationẽ ponit Deus, quoniam à peccatoribus vult placari, & suum honorem, cui per peccatum derogatur, vult restitui.

Rex clementissimus est Christus, cui debitores simus quando eum offendimus.

Et quum cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta: cùm autem non haberet unde redderet, iussit eum Dominus eius uænũdari, & uxorem eius, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.

Non est soluendo peccator, nec ad cõdignum potest satisfacere pro suis sceleratissimis uitiis.

Talentorum non idem ualor.

Hìc nobis adumbratur eximia Domini bonitas, remittentis nobis benignè peccata nostra. Et amplificatur quidem illa per debiti magnitudinem. Poluit enim decies mille talenta, pro debito maximo, &, ut sic dicam, insolubili. Certè si Deus uellet nobiscum stricto iure agere, nemo nostrum saluaretur. Ideo enim & Dauid dixit, Non intres in iudicium cum seruo tuo Domine, quia non iustificabitur in conspectu tuo omnis uiuens. De talento Iullius Pollux lib. nono, hæc tradit. Atticum talentum sex millia drachmarum ualebat Atticarum: Babylonium uerò septem millia, Aeginæum decem millia, Syrium mille, & quingentas, iuxta Atticæ drachmæ rationem. Hæc Pollux. Talentum ualet sexcentos coronatos. Iam & aureum est talentum. Dubium igitur esset de quo talento sermo Domini intelligendus esset, nisi constaret Dominum per maximum numerum significare uoluisse debitũ ingens. Cùm autẽ dicitur, Iussit eum uænũdari, & uxorem eius, &c. ex more gentis dictum est. Erat enim antiquitus lex, ut qui soluendo non esset, is

obligatus addiceretur creditori, luiturus corpore, id est opera, quod ære non posset. Extat apud Gellium libro Noctium Atticarum 20. cap. 1. Iex duodecim tabularũ, quæ iubebat dissecari corpus eius qui multis creditoribus deberet, nec esset soluendę rei. Explicemus hanc partem. Decem millia talentorum debet peccator, quoniam in multis offendimus omnes, & septies in die cadit iustus, propter multitudinem & magnitudinem peccatorum, quibus Deum offendimus. Vehemẽter enim magnum est debitum quo Deo obligamur, tum propter grauitatem, tum propter frequentem iterationem & multitudinem peccatorũ. Tanto igitur obnoxium debito iubet Dominus uęnundari cum omnibus quæ ipsius sunt, quando per uerbum & prædicationẽ terribilia minatur peccatori si non recõciliet, per pœnitentiam, ut comminationibus huiusmodi eum auocet, ne ultra adiiciat debita, seu ne prioribus peccatis plura addat. Cùm dicitur, iubet uęnundari, urget Deus solutionem pro peccatis. Sed cùm non simus soluendo, & dicamus nos adhuc seruos inutiles, ubi etiam fecimus quod debueramus, quare sic hanc solutionem Deus urget? Respondeo. vt ducat nos ad cognitionem debitorum nostrorum, & infirmitatis, atque inopiæ nostræ, quò intelligamus nos tanquam ex nobis non sufficere ad prędandam solutionem, & inde confugiamus ad misericordiam Dei in Christo promissam. Hic est qui nostro nomine siue pro nobis semel in uniuersum satisfecit pro debitis totius mundi. 1. Ioan. 2. Et ad Hæbræos 10. Vna oblatione in sempiternum consummauit sanctificatos.

Peccator ultro culpam suam agnoscat, & importunè roget condonari sibi ueniã, & certò ueniam consequetur.

Procidens autem seruus ille orabat eum, dicens, patientiam habe in me, & reddam tibi.

Debitor comminatione Domini exterritus, procidit ad pedes Domini, dilationem petens supplicij. Is peccator est qui mutata sententia uenit supplex ad misericordiam & clementiam diuinam. Patientiam habe in me, hoc est, miserere mei, omnia reddam tibi, non ex me, sed ex filio tuo, cuius satisfactionem pro meo peccato offero, hoc est rogo te ut propter filiũ tuum Iesum Christum parcas mihi, & remitte mihi debita mea, & peccata grauissima, propter quæ, agnosco me dignum ira tua: sed, Domine, ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. Patientiam habe in me, hoc est longanimiter age, uel longanimis esto erga me.

Non nisi ortã ti ignoscitur

Misertus autem Dominus serui illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.

Auditis serui precibus (ut sunt reges magnamini, simul & munifici atque liberales, maximè autem pij erga supplices) non solùm seruum impunitum abire permisit, uerumetiam debitum omne ex abundanti munificentia liberaliter dimisit, quod ille quidem postulare nõ ausus fuerat, ita expectationẽ & postulationem uicit clementia Domini: ita cœlestis pater precibus pœnitẽtis flexus, postulanti dilationem dat & remissionẽ. Tam enim benignus & liberalis est, ut supplicum uota bonitate semper excedat: concedítque tempus pœnitendi, dimittens peccata omnia seriò pœnitenti.

Deus humiliate pœnitentis plura tribuit quàm ab eo petatur.

Egressus autem seruus ille inuenit unum de conseruis suis qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eũ, dicens, redde quod debes. Et procidens conseruus eius, rogabat eum dicens, patientiam habe in me, & omnia reddam tibi: ille autem noluit, sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.

Hac secunda parte depinguntur maligni hominum mores, malè respondentium bonæ Dei gratiæ, præsertim fastus & insolentia eorum, qui cum multorum debitorum condonationem à Deo acceperint, nolunt aliis paruã sæpè noxam aut

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mores hominis ingrati depingit.

debitum remittere. Emphaticè pronunciandum est, seruus ille. Quasi dicat, cui multa, id est decem millia talentorum remissa sunt, egressus à rege, forte fortuna inuenit unum de conseruis suis, id est proximum suum in eodem regno cœlorum morantem, idem uerbum audientem, sub uno rege militantem, debitorem centum denariorum, quæ summa modica est, si illam conferas ad debitum remissum. Cui durè ait, Redde quod debes. Mimesis uerborum, nolentium remittere noxam fratribus proximis. Et procidens, &c. Gestus fuit proximi ex animo cupientis reconciliari offenso, sicut & rogare opus est illius desiderij. Ille autem noluit. Hicha bes exemplum impatientiæ in seruo insolenti ex gratia, qui conseruum (cui pauxillum pecuniæ dedit) mirificè excarnificauit, & miserabiliter supplicem tandem in uincula coniecit. Huius rei indignitas amplificationis collatione increscit. Nam ibi rex remisit debitum seruo: hìc sæuit in conseruum seruus. Rex non iniecit seruo manum: at seruus inuolat in conseruum, iniectáque illi manu, obtorto collo trahebat. Seruus ueniam precatus facilè exauditur: at idem conseruum supplicantem non modò non repellit, sed insuper coniicit in carcerem. Budæus lib. 2. de asse, sequutus Plinium, censet denarium & drachmam eundem fuisse nummum, aut eiusdem certè ponderis & æstimationis. De drachma dictum est suprà, cap. 17.

Denarius & drachma eiusdem æstimationis.

Videntes autem conserui eius, quæ fiebant, contristati sunt ualde. Et uenerunt, & narrauerũt Domino suo omnia, quæ facta fuerant.

Non potuit non uehementer spectatorum conseruorum oculis displicere tyrannica illa crudelitas, ab eo præsertim facta, quem sciebant tantam experum fuisse Domini clementiam, quandoquidem natura homo crudelitatem & iniustitiam execratur, in his potissimùm qui priores ipsi experti sunt misericordiã & clementiam. Cùm igitur uidissent tantam crudelitatem conserui in conseruum, dolore graui cõmoti, rem omnem denarrant Domino, cum querimonia oppressori indignantes, & oppresso cõdolentes. Egressus ille seruus postulans centũ denarios solui à conseruo, adumbrat eum qui pro offensa in se commissa exposcit uindictã. Seruus in conseruum manus iniicit, & stringit apprehensum gutture, cùm rex nihil tale in seruum egisset, quoniam pro leui offensa solẽt subinde homines multo grauiores ab inuicem uindictas exposcere, quàm exigat Deus pro peccatis plurimis atque grauissimis. Seruus rogat conseruum, sed nihil impetrat, etiam quãdo is qui offensus fuit nullis flectitur precibus eius qui læsit, quin ius suum extremum exigat, & uindictam quam meditatur exerceat, etiam si pro sua uirili is qui læsit pol liceatur totam sarturam, aut rationabilem satisfactionem. Mittit seruus conseruũ in carcerem pro pauxillo, donec uniuersum debitum reddat, quando pro leui offensa plenam exigit homo uindictam, nihil de suo uolens iure cõcedere, ubi Deus totum liberaliter dimittit, tam immensum debitum. Mœrore afficiuntur cõserui, quoniam non potest non uehementer displicere sanctis, & angelis, ista tyrannis seruorum aduersus inuicem, qui tam liberalem erga se experiuntur Dominum. Rem denarrant Domino, quoniam sancti homines & angeli Dei pro miseria afflictorum & eorum qui opprimuntur, quærentium & non inuenientiũ à fratribus suis misericordiam, orant, & diuinæ iustitiæ rectitudinem aduersus illos pauperũ oppressores inuocant.

Homo summo iure agit cum debitore suo, Deus uerò leniter amicè & benenolè.

Tunc uocauit illum Dominus suus, & ait illi: Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me, non ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut & ego tui misertus sum?

Audita tam immani crudelitate & tyrãnide, Dominus reuocauit ad se seruum

cui condonarat omnia. Serue (inquit) male, & crudelis nebulo, quæ est hæc quam de te audio inaudita crudelitas? Nónne ego Dominus tantam summam tibi condonaui, non ob aliud nisi quòd supplex rogares me, tibi dilationem solui postulãti, totum debitum dimisi: non igitur par erat, ut tu conseruus conseruo paululum pecuniæ condonares? Quòd si etiam in integrum non tibi uisum fuisset debitũ dimittere, ut ego tibi dimiseram, nónne ut minimum, dilationem quam ille postulabat, in memoriam præstitæ tibi misericordiæ, rogãti debueras concedere? Tu autem in nullo prorsus misertus es conserui tui, oblitus omnis misericordiæ, quam ipse iam senseras. Tibi itaque qui noluisti erga conseruum facere misericordiam iudicium fiet amodo sine misericordia. Certè in die iudicij quando ueniet Christus in maiestate, implacabilis erit ira Dei, quæ in hoc mundo placari per pœnitentiam potuit. Obserua, hoc uerbo, Quoniam rogasti me, causam propter quam ignoscat Deus.

Ignoscit Deus quando rogatur.

Et iratus Dominus eius, tradidit eum tortoribus, quoadusque redderet uniuersum debitum.

Rex ille qui antè cùm rationem poneret tantum per comminationem uerbo uerius quàm animo irascebatur, ut seruos perterreret, & ad rationem excitaret, implacabiliter iratus mox sua sententia definitiua, consimile aduersus eum protulit iudicium sine misericordia, quale aduersus suum conseruum ille exercuerat, tradens illum tortoribus seruandum in carcere, donec resolueret totam summã prius condonatam, quam quia omnino non potuit soluere ob debiti magnitudinem, in tormentis illis permanere illum necesse fuit. Obserua: Peccatum remissum nõ redit puniendum. Non enim amplius recordatur remissorum: sed ob ingratitudinem & recidiuum dicitur puniri.

Peccata pœnitudine dimissa, ob ingratitudinẽ puniũtur.

Sic & pater meus cœlestis faciet uobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus uestris.

Accommodatio parabolæ in qua idem docetur, quod in petitione dominica: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Remittentibus debitoribus suis, promittitur remissio à Deo: non remittentibus promittitur reseruatio peccatorum apud Deum. Remittendum est ex corde. Impium enim & hypocriticum est ore condonare, & in corde repositam seruare iniuriam. Sicut illi impij loquũtur de compositis iniuriis: Composita est iniuria, sed alta adhuc hæret mente. Item, Condonata est iniuria, sed nondum tradita obliuioni. Totus hic locus monet de forma ignoscendi & condonandi peccata.

CAPITIS DECIMINONI Epitome.

Cùm libelli repudij rationem tentantibus reddidisset, triplices esse docuit eunuchos, ac diuites reiiciens, paruulos complectitur, & pauperes æterna uita donat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CAPVT DECIMVMNONVM.

Sanãtur infirmi. Marc. 10.a.

ET factum est, cùm consummasset Iesus sermones istos, migrauit à Galilęa, & uenit in fines Iudęæ trans-Iordanem: & secutę sunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi. Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam, quacunque ex causa? Qui respondens ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam

Genes.1.d.

Genes.2.d. Ephes.5.g. 1.Corint.6.d.

fecit eos? Et dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo [a] in carne una. Itaque iam nō sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet.

Libell' repudij continebat repudiationis causã, repudiatam, & substantiã ei assignatã. Deuter.24.a. Marc.10.b. Luc.16.d. 1.Corint.7.b.

Dicunt illi, Quid ergo Moyses mãdauit dari libellum repudij, & dimittere? Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis uestri permisit uobis dimittere uxores uestras. Ab initio autem non fuit sic. Dico autem uobis, quia quicunque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur. Et qui dimissam duxerit mœchatur. Dicunt ei discipuli eius: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit [b] nubere. Qui dixit illis, Non omnes [c] capiunt uerbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt. Et sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui seipsos castrauerunt propter regnum cœlorum. Qui potest capere capiat.

Eunuchi.

Mannũ impositio cum oratione. Marc. 10.b. Luc.18.c.

Tunc oblati sunt ei paruuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Iesus uerò ait eis: Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me uenire. Talium est enim regnum cœlorum. & cùm imposuisset eis manus abiit inde. Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam uitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? unus est bonus, Deus. Si autem uis ad uitam ingredi, serua mãdata.

Vitæ æternæ possessio. Marc.10.b. Luc.18.d.

Dicit illi: Quæ? Iesus autem dixit: Non homicidium facies. Nõ adulteraberis. Non facies furtum. Non falsum testimonium dices. Honora patrem tuum & matrem. Diliges proximum tuum sicut teipsum. Dicit illi adolescens: Omnia hęc custodiui à iuuentute mea: quid adhuc mihi deest? Ait illi Iesus: Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me. Cùm audisset autem adolescens uerbum, abiit [d] tristis. Erat enim habens multas possessiones. Iesus autem dixit discipulis suis: Amen amen dico uobis, quia diues difficilè intrabit in regnum cœlorum. Et iterum dico uobis: Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum. Auditis autem

Mandata seruanda. Exod. 20.

Perfectus. Vendere possessiones.

Diues.

his, discipuli mirabantur ualde, dicentes: Quis ergo poterit saluus esse? Aspiciens autem Iesus, dixit illis, Apud homines hoc impossibile est, apud Deum autem omnia possibilia sunt. Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: Quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico uobis, quòd uos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos super sedes duodecim, iudicantes duodecim tribus Israël. Et omnis qui reliquerit domum, uel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrẽ, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, cẽtuplum accipiet, & uitam æternam possidebit. Multi autem erunt primi nouissimi, & nouissimi primi.

Saluari est potestatis diuinæ.

Relinquere omnia, & Christũ sequi.

Marc.10.d.

Et factum est cùm consummasset Iesus sermones istos.

HActenus declarauit Euangelista, quomodo Christus suos ad beneficentiam erga simplices hortatus est, & ad lenitatem erga delinquentes instruxit, differendo de correctione fraterna, de adhortatione seueriore, & excommunicatione, déque curandis & tollendis offendiculis, & de facili condonatione delictorum. Iam pergit describere disputationem siue colloquium, quibus uariæ quæstiones de rectè instituẽda fidelium uita explicantur. Confutantur interim errores multi, quibus corrumpuntur bona Dei instituta, erratúrque rerum diuinarum imperitia.

Migrauit à Galilæa, & uenit in fines Iudęæ trans-Iordanem.

Relicta Galilæa recepit sese Iesus in fines Iudææ trans-Iordanẽ, uelut occurrens ad futuram mortem, quam clanculum moliebantur Pharisæi. Et Lucę. 9. cap. uidetur hæc profectio Domini fuisse ultima, qua Hierosolymam petiit. Factum est autẽ (inquit) dum cõplerentur dies assumptionis eius (id est circa tẽpus passionis, quo fuit Christo patiendum) & ipse faciem suam firmauit, ut iret in Ierusalem: mox sequitur, Et non receperunt eum, quia facies eius erat euntis in Ierusalẽ. De hac profectione loquutus est Christus discipulis suis suprà cap. 16. & 17. Qua prœmonitione & uerbo Lucæ, faciem suam firmauit ut iret in Ierusalem, ostenditur quanta animi constantia uolens subierit pro nobis mortem. Huius exemplo monemur, quanta fiducia debeamus aggredi, ea quæ scimus nobis diuinitus (ut ut tristia) esse iniuncta. Animo hic opus est masculo, forti & constanti: nihil hæsitandum, sed constanter pergendum facie obfirmata, hoc est animo fidẽti in Deum uocantem. Talis facies dabatur Ezechieli, quæ esset instar adamantis ac silicis, Ezech. 3.

Læto & alacri animo aggredere quę tibi diuinitus iniungũtur.

Et secutæ sunt eum turbæ multæ, & curauit eos ibi.

Fama & uerbo audito de Iesu, uisis item multis prodigiis, numerosi greges hominum sequuti sunt Iesum à Galilæa in Iudæam deportantes uehentésque secum uariis & grauibus morbis obnoxios. Horum misertus, sanauit omnes: declarans ubique & euidentissimè, uenisse se ad salutem totius mundi, quam & possit & uelit perficere. Viua igitur fide accedamus ad beneficum curatorem, ac pastorem nostrum Christũ Iesum, apud quem deponemus quicquid est quod nobis incommodat. Vox, multæ, cõmendat potentiam uerbi trahentis post se auditores multos. Turbæ uocabulum ostendit qualitatem auditorum.

Christus totum se contulit ad sanandum & saluãdũ hominẽ.

Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Visis tot prodigiis, perspecto itē studio multitudinis erga Iesum, recruduit Pharisęorum inuidia, qui callidè & insidiosè adorti sunt illum occasione captata ex sermone suprà. 5. cap. quo docuerat non esse repudiandam uxorem. Vide ingenium impiorum. Candida uertere conantur in nigra: & quod apertè nequeunt reprehendere, astu adoriuntur non sine hypocrisi, quoniam doctrinam & facta Christi apertè & uerè reprehendere non poterant, ad fraudem tentationum confugiunt, an aliquid ex responsis ipsius liceat aucupari, quod calumnientur.

Impius omnia in peiorē partem trahit.

Si licet homini dimittere uxorem quacunque ex causa.

Hæc uerba non præ se ferunt tētationem, sed simplicē, imò ut uidebatur, propter corrigendos abusus multos, necessariam quæstionem. Dominus enim reparat coniugium à multis erroribus, & restituit primæuæ institutioni diuinæ, resecans quicquid accesserat abusus & prauarum consuetudinum à seculis aliquot. Sed quoniam non animo discendi, sed tentandi gratia quærebant, ideo Euangelista præmisit, quòd tentantes hoc quæsierint. Prætextu huius quæstionis, Si licet, &c. tentabant Dominum, id est constituebant ipsi tendiculam qua irretirent & caperent, quasique cornuto syllogismo eum implicarent, hoc est quodcunque eādem responderet teneretur nexus, implicatúsque perpetuò. Nā si respondisset esse phas, dimittendas esse uxores quacunque ex causa, & ducendas alias, uideri poterat parum purus esse pudicitiæ prædicator, secúmque pugnare, cùm docuisset non licere repudium. Si negasset, uideretur aduersari legi Mosaïcæ, quæ permittit quibus de causa dare repudij libellum, ac uxorem dimittere. Prætereà habebat diuortium, fauoris plurimum apud vulgus promiscuum, quod admodum delectatur licentiosis legibus, aut disputationibus. Cogitabant autem Pharisæi, plebem à Domino defecturam si damnasset diuortium. Solet enim vulgus odisse eos, qui suis obsistunt affectibus. Obserua, nō hîc fit quæstio de diuortio quo ad thorum solùm, hoc est de cognitionis coniugalis separatione solùm, sed de diuortio simpliciter, quod est matrimonij solutio, quo ita repudiatur uxor ducta, ut rursum ab initio matrimonio liber fias ad ducendā aliam, pro uoluntate utriusque. Quacunque ex causa, dictum est: quasi dicat, siue grauis fuerit causa, siue leuissima, qualis est uel fœditas quædā, id est an quælibet causa sit sufficiens ad hoc, ut licitè quis possit dimittere uxorem. Sicut tunc, ita & hodie inter theologos in. 4. sententiarū tractatur de causa libelli repudij, An quælibet causa reddens uxorem exosam uiro sufficeret ad licitè dimittendum uxorem. Moses enim Deuter. 24. utitur uerbis generalibus dicens, Si non inuenit gratiam in oculis uiri. Obserua: cū Pharisæi maximè Christo inuiderent, doleréntque se à plebe deseri, cupiunt & gloriam Christi extinguere, & negotium religionis supprimi, sed uel inuiti adsunt: & Deo ita disponente, bonāque sua gratia conuertente, iuuant, nam Domino occasionem præbent differendi de coniugio, & arguendi errores circa coniugium introductos.

Qui respondens ait eis.

Iesus Christus responsionem ita temperat, ut nec Mosi lædat autoritatem, nec suum dogma recantet, & decipulam Pharisæorum transeat, ipsorúmque legispericorum legis peritia os obtundat. Naturalem legem, primámque Dei sententiam secundæ opponens, quæ non uoluntate Dei (uerbis utor Hieronymi) sed peccatoꝝ necessitate concessa est. Duobus argumentis utitur Christus, non licere diuortium celebrare inter coniugatos propter quācunque causam. Alterum est sumptū à prima mattimoni institutione: alterum à maiore ad minus, hoc est à parentibus ad alias causas leuiores.

Non legistis quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos.

Reuocat Pharisæos à permissione diuortij, ad primam matrimonij institutionem.

nem. Sciebant certè Pharisæi, diuortium natura haberi ut fœdum & iniquum, quod mens honestior detestetur: lex tamen ipsum admiserat, sed ob duritiā cordis Iudæorum. Ad scripturam igitur Christus Pharisæos remittit, ut intelligant diuinam sententiam in lege scriptam, qui quæstionem de lege mouent, nec audiant ipsum Iesum respondentem, sed ipsam legem. Argumentum ita haberi uidetur: Deus omnia condidit optimè: nec potest quicquam habere melius, quàm si ita habeat, ut est conditum diuinitùs. Iam qui fecit hominem, masculum & fœminam eos condidit: & dixit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, erúntque duo in carne una, id est, in carnem unam, hoc est amore uir uxorem omnibus præferet, adhærebítque ei, ut uelut unus homo censeantur. (Nā mulieri caput uir, caro uiri mulier est, Ephe. 5. cap.) Quod itaque adeò Deus coniunxit ut uelut unus homo habeantur, non debet homo separare. Non igitur licebit marito repudiare uxorem, multò minus uxori uirum, ob causam quālibet. Ex eo ergo quòd Moses iussit dare libellum repudij, non colligitur licere vxorem repudiare. Necessarium est, ut ad primam matrimonij institutionem ac legem respiciamus, non ad ea quæ ab hominibus posteà uel facta, usurpatáve, uel concessa sunt. Cæterùm ita lex à Domino adducta est ex 2. cap. Genes. ut propemodum uerba singula & efficacia contineant argumenta. Fecit ab initio, creauit marem & fœminā, creati matrimonio iuncti sunt. Obserua. In productione aliarum creaturarum, vtpote piscium, auium, &c. nulla fit mentio maris & fœminæ, sed in sola productione hominis dicitur, masculum & fœminam fecit eos, quo significatur mysterium hic à Domino Iesu declaratum, scilicet quòd ideo scriptum est in solo homine, Masculum & fœminam creauit eos, ut in solo homine coniugium institutum, & locum habere intelligamus, hoc est cùm creauit marem & fœminam, simul instituit coniugium solum esse inter homines, marem & fœminam. Et id non diuortendum neque dissoluendum, quòd una caro dissolui non possit: unitas enim non diuiditur. Argumentum sic habet, Deus fecit masculum & fœminam: Ergo inter masculum & fœminam non debet celebrari diuortium.

Diuortiū repugnat primæ matrimonij institutioni.

Peccantium necessitate diuortiū fuit in lege concessum.

Coniugium solùm est inter homines.

Et dixit.

In Genesi legitur, q. Adam dixit sequentia uerba. Sed Iesus sciens diuino motu Adam illa dixisse, attribuit illa Deo, sicut & in prophetis frequens hoc fit. Dixit Deus per Adam: qui post extasim raptus in spiritu, de uxore sua ita loquens, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea, addidit, Propter hoc, &c.

Propter hoc, dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.

Instituens coniugium, & uinculum declarans, personas excludendas adduxit, filia patrem non poterit accipere, & filius prorsus non poterit matri coniungi matrimonio. Tam singulare est hoc uinculum, ut ipso nec patri nec matri adglutinetur homo. Filia igitur patrem dimittet à coniugio, & filius matrem dimittet à coniugio. Et adhærebit, non repudiabit, sed adglutinabitur & indiuulsè cohærebit. Metaphora sumpta ab his quæ glutino sic committuntur, ut putes unum esse, dixit vxori, non vxoribus, non enim licita est polygamia, suæ, non alienæ. Non dixit, ait Chrysostomus, quia virum & mulierē unam solūmodo fecit. Verumetiā, quia iussit ut unus uni coniungatur. Nam si uoluisset alteram etiam conduci uxorem, uni uiro creato multas conformasset mulieres. Nunc uerò ui creationis, & sanctionis modo, unam uni perpetuò coniungi & nunquam rescindi oportere perdocuit. Hactenus ille de singulari illa adhæsione.

Hæc sententia Dei excludit filium & matrem, filiā & patrem à lege cōiugij.

Et erunt duo in carne una.

Præmium nuptiarum est (ait Hieronymus) ex duobus una caro. Castitas con-

Universidad de Deusto
Biblioteca

iuncta uni ſpiritui, unus ſpiritus efficitur. Salubri conſilio Dei factum eſt, ut portionem ſui corporis vir amplecteretur in fœmina, ne à ſe putaretur diuerſum eſſe quod de ſe cognoſceret fabricatum. Hæc ex gloſſa ord. Duo inquam, non plures, erunt in carnem unam, id eſt copulabũtur uinculo coniugij & fient unum corpus, & quaſi unus homo. Iam ex hoc loco contra Iudæorum diuortium poteſt ſumi argumentum ab unitate, qua inter ſe maſculus & fœmina unum ſunt, uel in carne una, uel una caro. Formari poteſt argumentum hoc modo: Maſculus & fœmina una eſt caro: ergo ſeparari non poſſunt. Sunt in una carne communi utrique. Sunt una caro unitate communitatis. Obſerua: Erunt duo in una carne ſiue in unam carnem, hoc eſt è duobus fiet unus ſiue unum. Hanc ſermonis Hebraïci formam adnotauit Auguſtinus. Quod genus ſunt & illa libro Iudicum, Et eris nobis in caput omnibus habitantibus Galaad. Item in pſalmis, Eſto mihi in Deum protectorem. Græcus articulus οἱ δύο, non uidetur otioſus. Quaſi dicat, Erunt qui duo fuerant in carnem unam. Nam totum hominem carnem uocat. Vt & alibi ſcriptura diuina totum hominem animam appellat. Ex operibus legis (ait Paulus) non iuſtificabitur omnis caro, id eſt omnis homo. Collige ex his. Duo, non plures, erunt in carnem unam, id eſt copulabuntur uinculo coniugij & fient unum corpus, & quaſi unus homo. Nam hoc quoque nomine mulier nõ de terra ſumpta eſt ſicut uir, ſed de uiri latere & ex oſsibus uiri.

Vir & uxor ſunt una caro, unitate cõmunitatis.

Itaque iam non ſunt duo, ſed una caro.

Quia igitur iuxta diuinam inſtitutionem iunguntur in carne una uir & uxor, non ſunt duo ſecundum carnem. Sic ut qui prius erant duo, ſeu erant diſtincti ſecundum proprias carnes, iam deſinunt eſſe duo, & eſſe diuiſi ſecundum carnem: ſed una caro, ad propagandum ſibi ſimile. Vbi obſerua: Non dicitur unus, aut unus animus, aut unus ſpiritus, ut intelligas coniugium non tollere diuerſitatem perſonarum, non conſiſtere in communitate animę aut ſpiritus, ſed in communitate & unitate carnis. Neutrius enim caro remanet propria, ſed communis utrique reddita eſt. Sunt igitur duo ſecundum carnem, ſed una caro ſunt.

Quod ergo Deus coniunxit, homo non ſeparet.

Epilogus reſponſi Chriſti, quo concludit primam inſtitutionem matrimonij ſeruandam, & præferendam eſſe permiſsioni factæ duræ ceruicis populo. Quod ergo Deus coniunxit, ſeu coniugauit, ſeu eodem iugo iunxit (tracta metaphora à bobus ſimul idem iugum ducentibus) homo non ſeparet: id eſt, quod Deus inſtituit, & ita inſtituit, ut duo inter ſe nexu cohæreant indiſſolubili: id nulla audacia humana, aut diſpenſatio uiolare debet. Hoc coniugium ſeparare & dirimere tam eſt contra naturam, quàm membrũ à corpore reſcindere. Rogantibus igitur Phariſæis, ſi licet dirimere coniugium, & uiro uxorem dimittere: reſpondendum eſt negatiuè, ſecluſa tamen cauſa quam Paulus, 1. Corinth. 7. adducit, Quòd ſi infidelis nolit habitare cum fideli uxore, & recedat infidelis, liberum erit uxori fideli accipere uirum alium: ſed tantùm in Domino.

Diuortiũ eſt præter naturam, quia ea-to incidũtur.

Dicunt illi.

Ex uerbis Chriſti probè intellexerunt Phariſæi ſententiam Chriſti, quòd non liceret dimittere uxorem quauis de cauſa. Vnde aliam ſtruunt tendiculam, & quam in promptu habebant obiectionem, non tamen ſine dente, fidenter protulerunt, quaſi indiſſolubilem.

Quid ergo Moyſes mandauit dari libellum repudij & dimittere?

Audientes Phariſæi ſe autoritate ſcripturæ uictos, & ſatis intelligentes ſenten-

tiam Chriſti, & ſcripturæ ſanctæ, eſſe, quòd non licet dimittere uxorem quauis ex cauſa, ſtatim Chriſto opponunt ſuum Moſem: ipſúmque, ad quem, tanquam ad autorem recurrentes, proponunt ut ſummum prophetam à Deo miſſum, qui non poſsit errare, & cui reſiſtere nephas & impium eſt. Vnde magna eſt emphaſis in uoce Moſes. Quaſi dicant, Quãti facis noſtrum Moſem magnum prophetam, quem certò ſcimus loquutum eſſe Deo, & à Deo legem accepiſſe? Aut te oportet falſa docere, aut Moſem eſſe mendacem. Tu enim concludis, Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet. At Moſes libellum repudij dare iuſsit abiiciendæ, & liberè abiicere. Miramur ergo num putes Moſem hoc contra Dei inſtituta conceſsiſſe. Legem legi obiiciunt, Si homo ſeparare non poteſt coniugium, quod à Deo ſit inſtitutum, qui fieri potuit, Moſem ſtatuiſſe legem de libello repudij Deuter. 24. Libellum repudij dicit, in quo maritus reſignat omne ius quod habuit in uxorem. Hebræi libellum ſucciſionis uocant, quia prior copulatio ſuccidítur. Formula libelli repudij talis ex Iudæorum literis reperitur. In quarta ſabbati, in uigeſima mẽſis Sinam, anno quinques milleſimo ducenteſimo nonageſimo tertio à creatione mundi: hic & in hac ciuitate. N. ego Iacob. N. filius Rabi Iizah, uolui ex animo, atque citra ullam coactionem dimiſi & eieci hãc. N. quæ hactenus fuit uxor mea, filia Rabi. N. & cõcedo ei licentiam & poteſtatem, ut pro libito ſuo uadat quò uoluerit, ducíque poſsit ab omni uiro, nec eam quiſquam prohibere præſumat. In cuius rei teſtimonium dedi ei libellum repudij, & ſchedam dimiſsionis, atque ſignaculum diuortij iuxta conſtitutionẽ Moſi & Iſraël. Hæc formula eſt libelli repudij.

Formula libelli repudij.

Et ait illis.

Ieſus Chriſtus ferre nolens, ut lex Dei tenebris humanarum opinionum obſcuretur, Phariſæis reſpondet, Moſem excuſans, & transferens culpam diſpenſatę uoluntatis diuinæ in duritiam populi Iſraëlitici, cui (ne grauius peccaret) indultum eſt minus malum & permiſſum diuortium, qua in re obſeruanda eſt communis cauſa omnium conceſsionum apud Iudæos, ueluti Polygamiæ, diuortij, &c. refragante interim æterna & immutabili uoluntate Dei.

Quoniam Moyſes ad duritiam cordis ueſtri permiſit uobis dimittere uxores ueſtras.

Leuius indulſit Moſes ne grauius à uobis committeretur. Atque hæc permiſsio non pro lege Dei excipienda eſt. Verba Moſis ſunt Deuter. 24. Si acceperit homo uxorem, & habuerit eam, & non inuenerit gratiam antè oculos eius propter aliquam fœditatem, ſcribet libellum repudij, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo ſua. Hic tanquam legiſlator conſiderato Iudaicæ nationis prauo ingenio & duritia, neceſsitate coactus, uerba illa de libello repudij ſcripſit, ut hac permiſſiua lege, quòd per ſe non erat bonum, ſed reprehenſibile, maioris mali uitandi gratia, decerneret. Et hoc eſt quod ait Chriſtus, ad duritiã cordis ueſtri, &c. Quaſi dicat, Quæ Moſes de tradẽdo libello repudij tradidit, non pro lege ex Deo tradidit, uerum illud ut permiſsionem & diſpenſationem conceſsit. Conſidera (inquit Hieronymus) quòd non dixit Chriſtus, propter duritiam cordis ueſtri permiſit uobis Deus, ſed Moſes, ut iuxta Apoſtolum, conſilium ſit hominis, nõ imperium Dei. Diſpenſationis ſiue permiſsionis cauſa eſt duritia cordis ueſtri, id eſt perſpexit Moſes qualibus prædíti eſſetis ingeniis, inhumanis, crudelibus, aſperis, trucibus, & adeò impotentibus impatientibuſque, ut ne à funeſtiſsimis quidem latrociniis, cædibus, ueneficiis & huiuſmodi temperaturi uobis ſitis, modò priſtinas uxores nouis aſcitis liceat mutare. Nec latebat Moſem, coniugij uinculum ita nexum à Deo, ut ab homine nõ debeat infringi (quomodo nãque ignoraſſet quod ipſe ſcripſerat) nec ſciebat tantùm, ſed maluiſſet etiam quemque Iudæum animo erga uxorem ſuam eſſe bono & integro, ut de dimittẽda illa, uel iniquè affligenda, aut pror

Chriſt⁹ Moſem excuſat ſiquidé permiſerit diuortiũ fieri, nõ ut licitũ, ſed ad uitandum uxoricidium.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sus enecanda, ne cogitaret quidem. Verùm quæ illorum erat duritia, hoc nec obtinere poterat, nec sperare, quo infirmo sexui succurreret, & obstinatâ maritorum duritiam hactenus cohiberet, ne ad oppressionem coniugum inualesceret, malo illi nodo cuneum hunc repudij adfigi permisit. Cùm hanc repudij permissi rationem non intelligerent Iudæi, cœperunt hac lege absque ulla peccati cõscientia, tãquam nequitiæ suæ operculo abuti, quasi prorsus liceat quacunque de causa dimittere uxorem, modò iuxta legem hanc detur repudij libellus. Iam Christus cœlestis doctor delictum Iudæorum in hac causa arguit, docens Mosaicæ legis non eam esse rationem, ut quod in se est illicitum, coram Deo reddat licitum, sed ut maioribus malis occurrat, culpam hanc in Iudæorum malitiam reiicit, non in Moysem, nec illi uideatur cõtrarius. Obserua: Moses dimissionem uxoris permisit, sed libellum repudij dari mandauit si dimitterent uxores.

Diuortium permitteba-tur, sed libellus repudij dari præcipiebatur.

Ab initio autem non fuit sic.

Spectare oportet ad legem, non ad permissionem, hoc est quid fieri debeat, & uoluit Deus, non quid aliquando & ab aliquibus factum sit. Nam ad tempus & ob certas causas conceduntur dispensationes. Lex autem perpetua est omni tempore ualens, & omnibus hominibus præcepta uitæ præscribens. Quare oportet ad rerum initia, & originesinstitutionum recurrere, & ex his legem metiri & obseruare. Institutio coniugij non fuit talis, quæ daret libellum repudij. Hæc dimissio non consonat primariæ institutioni coniugij quod instituit Deus in Adam & Eua primis coniugibus, ubi uir & vxor iudicantur esse una caro, ac proinde debere uirum adhærere uxori suæ, & è contrario. Contra quam primam institutionem faciunt, qui quauis ex causa putant dimittendas uxores. Inter theologos occasione horum uerborum quæstio in 4. sententiarum agitatur, An in lege ueteri diuortium cum libello repudij fuerit licitum.

Diuortium erat cõtra legem.

Coniugiũ à Deo institutum.

Dico autem uobis.

Quoties Christus his uerbis utitur, significat mysterium aliquod magnum, cum declaratione alicuius, quod singulari quadam obseruatione uult & mandat attendamus. Amplius dico uobis legis imperfectionem mea autoritate ad perfectum adducens, & quod illa ob cordis uestri duritiem tacuit aperte pro Euangelij libertate explicans.

Quia quicunque dimiserit uxorem.

Quisquis suam uxorem repudiauerit, atque à se dimiserit, ex alia causa, quàm ob fornicationẽ (ob quam licitum est uxorem à se dimittere) quique sua repudiata duxerit alteram in uxorem, hic in adulterij statu se constituit, & mœchum se facit, & quoties hanc posteriorem cognoscit siue sui copiam facit, adulterium & mœchiæ actum exercet. Ex Augustino glossa. ord. ait, Vxor ut dimittatur una causalis causa est fornicatio: una spiritualis, timor Domini: ut uiua ea alia ducatur, nulla causa in lege Dei est. Ergo si dimittatur quò ad torum & redditionẽ debiti (ut dicitur) separabitur. Hic nolo laboriosius disputare: remitto ad locum doctorum citatum, & Ecclesiam.

Coniugiũ ob fornicationẽ quo ad torum dissolui tur, sed quo ad uinculum est inseparabile.

Et qui dimissam duxerit, mœchatur.

Et qui dimissam duxerit, quia durat dimissæ coniugium, & uinculum cum illo qui dimisit illam, mœchum se facit. Quasi dicat, Nihil hic moror quid lex permittat. Nolo mihi obiici, Mosem ista permisisse. Ego ueni legem adimplere. Volo iustitiam discipulorum meorum abundare supra iustitiam Scribarum atque Pharisæorum, & tanquam potestatem autoritatemque habens ad consummandam legem Moysi: quæ illa propter duritiem cordis uestri tacuit, & non expresse prohibendo quadam necessitate, ad uos à maioribus malis continendos, permisit. Ego

palàm pronuntiabo & apertè explicabo his qui me sunt audituri, amatoribus Euãgelij mei, quoniam ad hoc missus sum. Qui dimissam duxerit, mœchatur: viuente enim uiro, non est soluta à lege uiri.

Dicunt ei discipuli.

Cùm discipuli obseruarent ex benemonitis sui præceptoris longè aliter sentiendum esse in negotiis matrimonij, atque hactenus docuerant Scribæ & Pharisæi, interrogant magistrum dicentes.

Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere.

Si hæc est cõditio maritorũ, ut ab uxore (si displiceat) non possint absolui: cogetur qui semel infœlicem coniugem sortitus est, in multa molestia & adflictione cum illa uitam ducere. Graue pondus uirorum est (ait Hieronymus) si excepta causa fornicationis, eas dimittere non licet. Quid enim si temulenta fuerit, si iracunda, si malis moribus, si luxuriosa, si gulosa, si uaga, si iurgatrix, si maledica, tenenda erit huiusmodi? Volumus nolumus sustinenda est: cum enim essemus liberi, uoluntariè nos subiecimus seruituti. Videntes ergo Apostoli graue uxorum iugum, proferunt motum animi sui, & dicunt, Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Hactenus Hierony. Quæstio Apostolorum subindicat ipsos arbitrari, longè præstabilius esse nullam prorsus uxorem ducere, quàm eam ducere cui hærendum sit perpetuò, & leuius esse matrimonium non contrahere, sed pugnare & certare cum naturalibus cõcupiscentiis, quàm sustinere malam mulierem. Duram enim seruitutem esse putant, domi ferre morosam, rixosam, temulentam, aut simili uitio molestam mulierem. Vbi obserua in discipulis quantum spectrum, & quàm horribilis status uideatur matrimonium suis molestiis confideratum sine promissionibus Dei. Non considerauerunt promissiones seu benedictiones matrimonio adiectas, quarum omnium pulcherrima est illa, quæ extat psal. 126. Vxor tua sicut vitis abundans, in lateribus domus tuæ: Filij tui sicut nouellæ oliuarum in circuitu mensæ tuæ. Ecce sic benedicetur homo, qui timet Dominum. Et Paulus ait, Honorabile connubium, torus immaculatus. Sanctum est coniugium, sed multas habet molestias, quæ proculdubiò in pœnitentiam & exercitium patientiæ ferendæ sunt: Et id certè est animi Christiani qui pro bona Dei uoluntate fert talem sortem. Quidam adscripsit capitio suæ uxoris, hanc epigraphem, Iucundæ molestiæ theca. Aiunt igitur discipuli, Non expedit, id est, satius est, non accipere uxorem propter infinitas molestias quas ferre coguntur qui habent morosas & ingratas uxores. Obserua, causam hominis cùm uxore dicit perpetuam & inseparabilem unionem.

Consideratis matrimonij benedictionibus, æquo animo ferunt coniugij molestiæ.

Qui dixit illis.

Dominus Iesus non imperat quod dicunt discipuli, quos propter tanti ministerij statum cupiebat esse liberos à matrimonij seruitute, sed subindicat in continendo difficultatem. Nam hic affectus carnis sic communis est, ut non alius sit uiolentior aut inuincibilior. Ergo quanuis liberius sit nullo astringi matrimonio, tamen tutius est intra coniugij honestissimos cancellos, quàm uagè pollui: quod certè malum est & inhonestum. Sanctum autem in carne, propter carnem uiuere. Quæ uita ab omnibus molestiis libera est, præterquàm à solicitudine continentiæ.

Non omnes capiunt uerbum istud.

Qui hactenus de coniugio disputarat, paucis nunc differit de cœlibatu, ostendens quibus tutum sit uiuere sine uxoribus. Hoc loco uerbum capiunt non pollet idem quod intelligunt, siue apprehendunt: sed capiunt, id est capaces sunt: quomodo locum capacem uocamus, qui est tam spacious, ut possit recipere quod infertur. Ita Paulus vult dilatari Corinthios, quo se capiant. Pronomen, istud, demonstrat id quod dicebant Apostoli, Non expedit nubere. Procliue est intelligere

Capere hic significat capacem esse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uerbum istud, scilicet de non ineundo matrimonio, id est, consilium cœlibatus, quod discipuli attigerant. Verùm id dictum non descendit in animos omnium, quòd sint affectibus occupati. Cõtinentiæ tantę ab omni re uxoria non omnes sunt capaces. Non cuiusuis est hominis prorsus ab uxore, & re uxoria continere. Non cuiusuis est in carne præter carnem uiuere, sed horum duntaxat quibus hoc datum est diuinitùs.

Sed quibus datum est.

Tametsi per se melius sit & magis expediens, cœlibem agere & uiuere, quã uxorem ducere, tamen hoc uerbum solùm capiunt, id est continentiam & castitatẽ huiusmodi amplexantur, quibus à Deo datur: hoc neque à nãtura, neque ab homine donatur. Virginitas uel cœlibatus non est naturæ nostræ uirtus, sed merum Dei donum, quod cui vult concedit. Huç conuenit quod Paulus ait, Non est uolentis neque currentis, sed Dei miserentis. In eos quos tantus habet ardor Euangelicæ sanctimoniæ: ut hunc etiam affectum nuptiarum sponte, uolentéque negligant. Nec enim alioqui laudem habet, quanuis castus cœlibatus, nisi fuerit susceptus studio pietatis Euangelicæ. Obserua hoc loco, datum est, ualet, quibus cooperatur Deus. Vnde Diuus Hieronymus hũc locum interpretans ait, Nemo putet sub hoc uerbo uel fatum uel fortunã introduci: quòd hi sunt virgines quibus à Deo datum sit, aut quos quidã ad hoc casus adduxerit: sed his datũ est, qui petierũt, qui uoluerunt, qui ut acciperent laborauerunt. Omni enim petenti dabitur, & quærens inueniet, & pulsanti aperietur. Hæc ille.

Continentia merum Dei donum.

Continentiæ donum petẽti tribuitur.

Sunt enim eunuchi qui de matris utero sic nati sunt.

Præcedentis sententiæ ætiologia, quæ per distributionem fit, ut perspicaciora sint omnia, uidelicet qui cœlibes uiuere possunt. Ex etymo Eunuchus sonat cubilis custos, ab εὐνὴ, id est cubile, & ἔχω, id est custodio, quòd barbari huiusmodi hominibus suas uxores seruandas committere solebant. In scripturis alioqui appellãtur eunuchi omnes principum ministri & aulici, etiam qui non sunt spadones, id est quibus ui non sunt execta uirilia. Eunuchorum primum genus est eorum qui de matris utero sic nati sunt, id est qui natura non possunt aut non appetunt congredi cum muliere, hoc est, qui sic nascuntur uitio naturæ frigidioris, ut abhorreãt à re uxoria, aut alio quopiam naturæ affectu, nascuntur priuati officio genitalium propter naturæ frigidioris complexionem.

Et sunt eunuchi qui facti sunt ab hominibus.

Secundi ordinis sunt qui à natura quidem non sunt eunuchi, sed hominum arte & operã, per genitalium abscisionem, eunuchi facti sunt, & ad generãdum impotentes redditi. Neque hi, neque primi ordinis sunt, de quibus hic loquitur Dominus, quorum castitas non meretur laudem, quod à necessitate proficiscatur, non à studio uirtutis. Possunt tamen carne lacessiti, & concupiscentia pronoti, seipsos contaminare aliquando uehementius, quàm qui seipsos corpore conspurcant. Qui enim uiderit mulierem ad concupiscendum eam, hic iam mœchatus est eam in corde suo. Sed oratione & ieiunio insultus illos reprimant, & fructum consequentur copiosum.

Oratione & ieiunio, carnis insultus reprimũtur.

Et sunt eunuchi qui seipsos castrauerunt.

Sunt eunuchi non secundum carnem, sed secundum spiritum, non membrorum abscisione, sed cœleste illud donum adepti, uolentes facti sunt eunuchi abdicatione officij generandi, seu potius uoto virginitatis. Castratio enim subindicat non solùm abdicationem usus, sed etiam potestatis. Quo fit, ut insinuet uotum, quo homo se priuat potestate utendi seipso ad officium generandi. Significantur hi qui cùm nec natura, nec ui sint castrati, aut spadones, sponte tamen abstinent à con-

Castratio qd subindicet.

iugio, adeò ut neque animo concupiscant, neque corpore congredi cupiant: quod natura non fit, sed beneficio & dono Dei, quo lic seipsos castrauerũt. Obserua: verbum, castrauerũt, includit conatũ uoluntatis nostræ, ut precibus fatigemus Deum pro castitatis dono, & ut in castitate nos conseruet, quo possimus Deo & Euangelio commodius seruire.

Propter regnum cœlorum.

Finis huius castrationis est, ut expeditius & commodius seruiant Euangelio, & indiuulsius adhæreant Domino, cui seruiant sanctè tum corpore, tum spiritu, facilliúsque intendant his rebus discendis, & distribuendis, quæ spectant ad regnum cœlorum, & ritum uiuendi spiritalem, quẽ uouerunt. Nam ut Paulus. 1. Corinth. 7. ait, Qui sine uxore est, solicitus est quæ Domini sunt, quomodo placeat Deo: Qui autem cum uxore est, solicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat uxori: & diuisus est. Et mulier innupta, & uirgo, cogitat quæ Domini sunt, ut sit sancta corpore & spiritu: Quæ autem nupta est, cogitat quæ sunt mundi, & quomodo placeat uiro. Habet igitur Euangelium suos eunuchos planè beatos, qui neque natura spadones sunt, neque ab hominibus execti, sed ipsi seipsos castrarunt propter regnum cœlorum, non amputato corporis membro, sed ob amorem Euangelij & uitæ purioris, deuicto affectu rei uxoriæ.

Qui potest capere capiat.

Finalis hæc est Christi sententia, Sanctam hanc perfectionem non præcipio, sed liberum omnibus permitto, ut qui sentit se habere donum cœlibatus, aut si qua experitur se donatam dono virginitatis, fruatur: & siquidem ita conducere arbitratur, à coniugio abstineat. Hæc castratio propter regnum cœlorum est eorum, qui capaces sunt illius uoluntariæ abdicationis rei uxoriæ propter regnum cœlorum. Consilium est ut castres te, sed si uoto teipsum addixeris huic uitæ ducendæ, præceptum est & uoto obfirmaris, ut serues quæ uouisti. Quare priusquam quis seipsum castret spiritaliter, probet seipsum ac uideat, Num par sit tanto negotio, sentiat ac uideat si tam est promptæ & ardentis erga Euangelium uoluntatis, ut pro eius amore uelit prorsus interdicere sibi, atque à se abdicare omnem usum & affectum rei uxoriæ. Nam non tam probanda est qualitas corporis siue naturalis complexionis, quàm bonæ uoluntatis synceritas, & firmitas bonæ fiduciæ erga Deum. Ei enim qui bonæ & fidentis est uoluntatis in Deum, etiam si sit corpore ad venerẽ promissimo, nihil erit impossibile apud Deum, omnia poterit in eo qui se confortabit, exẽplo Pauli dicentis, Omnia possum in eo qui me confortat: &, ut Christus ait, Marc. 9. Omnia possibilia sunt credenti. Neque dubium quin fides illa, quæ etiam montes transferre potens est, poterit item tentationibus omnibus illum superiorem reddere, præcipuè cùm sit fidelis Deus, pro cuius amore seipsum eunuchũ facit, qui ipsum non patietur tentari suprà id quod possit, sed cum tentatione prouentũ facier, ut sustinere possit. Obserua: hoc loco uerbũ, capiat, accipitur in ea significatione de qua & paulò antè dictũ est in uerbo non omnes capiunt. Non cogit virginem esse, neque nuptias destruit Christus, sed virginitatẽ præfert.

Virginitas suadetur & præfertur, nõ præcipitur.

Tunc oblati sunt ei paruuli ut manus eis imponeret, & oraret.

Ferè fit ut propter liberos procreandos coniugium à piis suscipiatur, & hi ueluti fructus matrimonij reputentur. Quoniam igitur Dominus abundè docuerat de coniugio, per consequentia agit de liberis, ostendens quo loco habeantur, & quòd omnis generis homines ad suam gratiam admittit. Euangelium enim prædicatio est uniuersalis gratię. Ergo & baptismus ad omnis ætatis homines pertinet. Tunc, quando soluta est quæstio de diuortio, & datum est responsum discipulis de matrimonio, aderant parentes paruulos suos portantes, qui cùm uidissent Dominum attactu suo omnes sanasse morbos, contactúque ingentia hominibus contulisse be-

Christus omnes sine delectu ad se uocat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

neficia, sperantes item cõtactum infantulis suis profuturum, obtulerunt Iesu suos infantulos, ut manus eis imponeret, & oraret, id est, ut illos ceu Deo consecraret, & diuina bonitate orando pro ipsis, pro suo modo redderet participes gratiæ diuinæ, seu, ut eorum misereretur, eos reciperet in gratiam, & in gratia confirmaret. Præter hanc gratiam existimabant fore, ut quemadmodum illius contactu uiderant fugere morbos, ita Iesu cõtactus seruaret eos à morbis, ruinis, dæmonio, cæterísque malis, quibus ætas illa sæpenumerò perit. Natura comparatũ est ut parentes pueris suis bene consulant, sed hic affectus horum parentum erga filios illis inditus est diuinitùs ad utilitatem, & necessariam educationem liberorum. Ita enim solet Deus cõsulere imbecillibus, qui sibi ipsis nec cõsilio nec ope prodesse possunt. Pueris uerò uicissim hoc non est inditum, ut æqua dilectione parentibus respondeant. Hoc ipsum in plantis obseruamus. Vt enim humor qui ex radicibus in propagines quidem ac fructus sursum tendit, unde habeant necessariam alimoniam incrementi, uicissim uerò ad radices nullus è propaginibus redit: ita etiam fit parentibus à liberis, ut affectus dilectionis à liberis ad parẽtes non ita redeat, quomodo à parentibus ad liberos naturaliter dirigitur. Obserua, quòd impositioni manuũ, deprecationem coniungi postulant, manifestũ est, parentes à Domino etiam incolumitatem sanitatémque postulasse. Qua in re parẽtibus præferunt exẽplum, quid parentes quoque liberis suis postulare debent à Domino. Aduertè. Apparet oblatorum puerorum parentes fuisse pios, quòd crediderint salutem paruulorum suorum pendêre à gratia Dei, quam in Christo & per Christum ambiuerunt. De quo (ut opinor, propter uerbum & oraret) nihil altius senserunt, quàm ceu de sancto quodam uiro & propheta, cuius preces plurimum apud Deum ualerent, si illas pro liberis suis ad Deum destinare dignaretur. Aut certè si Christum illum credebant, modica adhuc erat ipsorum fides de uirtute Christi, quam adhuc magna ex parte ignorabant. At, quia hoc principium bonum est, facilè grãdescit fides, & ad perfectum uenit: cùm etiam modica fides uiua suas uires habeat quas facilè exerit, nolens otiosa manere, 1. Corinth. 13.

Naturaliter parentes amãt filios, à quibus non redamantur.

Discipuli autem increpabant eos.

Exemplum ignorantiæ in discipulis hîc uidemus. Qui cùm duo maximè obstarent in Christo (quibus promoueretur gloria Christi) doctrinam scilicet, & miracula: doctrinam quidem quæ concerneret adultos, & miracula ægrotos & malè habentes, ridiculum & stultum, imò ipsi Christo inglorium putarunt quòd offerrentur infantes, quos nec curaret, cùm neque ægroti essent neque malè haberent, nec doceret, cùm infantes essent & doctrinæ incapaces. quasi uerò Euangelium ad omnis ætatis homines non ualeret. Et sancto parentum conatui sese opponebant, imò ipsos obiurgabãt, uel quòd indignum putarent uirum tantùm tantum lassari cura infantium, uel quòd negotiorum Domini (ut diximus) capaces esse non crederent: siue dispensationem ipsius putabant esse sublimiorem, quàm cui possit uel debeat esse negotium cum infantibus. Audierant quidem discipuli frequenter de summa sui præceptoris modestia, sed nõdum penitus exuerant humanos affectus cũ ignorantia, qua ignorabant per occasionem in pueris offerri exemplum simul & absolutæ puritatis, & summæ modestiæ, sine qua nihil promeretur laudis uirginitas, de qua factus est sermo.

Iesus uerò ait illis.

Animaduertens Iesus quod agebant discipuli, quò magis ac magis infigeret animis ipsorum Euangelicam modestiam, quæ nullum, quantumuis humilem, fastidit, ait, Marc. 10. cap. Quos cùm uidisset Iesus indignè tulit, & ait illis. Sed quur indignatus est discipulis? In primis quòd rem facerent indignã, abigẽtes eos quos habebat sibi quàm commendatissimos: hoc ipsum uerba, Sinite paruulos, &c. ex-

primunt. Secundò quòd paulò inhumaniores uidebantur, quàm par esset, cũ parentes non solùm abigerent, sed & increparent, qua re plurimum deiiciebãt fidem parentum, quam erga Christum induerant. Deinde quòd ista facerent post recentem admonitionem de susciipiendis paruulis, qui ueluti exemplaria ipsis proponebantur, ad quæ essent conformandi, quotquot regnum cœlorum essent ingressuri. Horum omnium obliti uidebantur repellentes pueros, & parentes offerentes.

Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me uenire.

Vehemens sanè est hic sermo, dupplicata sententia inculcans quod significat. Primò enim dicit, Sinite paruulos uenire ad me: deinde additur eadẽ sentẽtia per oppositum elata, Et nolite prohibere eos ad me uenire. Grauissimè igitur & manifestissimè à Domino refutantur, quicunque obstant quò minus pueri ad Dominum uel apportentur uel adducantur. Resipiscãt Anabaptistæ, & pueros baptismo offerant, & adultos baptizatos non rebaptizent. Perferuntur pueri ad Iesum, cùm ad Ecclesiam adlati offeruntur baptizandi, ubi parochus minister, nomine Christi puellum recipit, & uisibili signo, hoc est baptismo, imponit illi manum, & orat, ac tangit illum aqua, addens & uerbum, & interne obsignatur hic puellus spiritu Christi donatúrque uirtutibus illis theologalibus fide, spe, & charitate. Alioqui non placeret Deo, doctore Paulo, Impossibile est sine fide placere Deo. Sinite ergo paruulos, &c. quanquam sint inscij & incapaces uerbi uocalis, non tamẽ gratiæ Euangelicæ interne operantis.

Pueri non sunt à baptismo abiicien di.

Puer in baptismo donatur fide, spe & charitate.

Talium est enim regnum cœlorum.

Hæc est ætiologia cur non sint arcendi paruuli à Christo, quæ sumpta est à natura regni cœlorum, quod est pro omnis ætatis hominibus regnum. Non enim respicit personam, quomodo regnum mundi. Regnum cœlorum comprehendit sub se omnia quæ sunt in hoc regno, ut gratiam Dei, Euangelium, fidẽ, iustitiam, sacramenta, & uitam æternam, quæ est per Christum: & hîc quidem in cordibus piorũ pro portione fidei & dono Spiritus sancti sentitur, in futuro uerò seculo planè percipitur, quæ omnia sine acceptione personarum pertinent ad omnes. Obserua, non dicit istorum, sed talium, ut ostenderet (ait Hieronymus) non ætatem regnare, sed mores: & his qui similem haberent innocentiam & simplicitatem, præmium repromitti. Apostolo quoque in eandem sententiã congruente, 1. Corinth. 14. Fratres nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensu autem ut perfecti sitis. Hæc ille. Obserua quàm sit admirabile regnum cœlorum, quod tale est, ut nõ nisi paruulos capiat. Hoc non sustinet ratio humana, quæ putat opus esse usu rationis ad consequendam beatitudinem. Quid enim (inquit) commercij habere potest infantulus cum Deo? Nihil, quòd usu rationis & scientiæ careat. Sed faceſſat hinc ratio, & Christum audiamus recipientem paruulos ad se, & significare hoc exemplo regnum suum non esse de hoc mundo, nec constare externa maiestate. Sensus uerborum est, Requirit Dominus talium non ætatis imperfectionem, sed innocentiæ & simplicitatis imitationem.

Innocentib⁹ promissum est regnum cœlorum.

Et cùm imposuisset eis manus.

Marcus scribit, & complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos. His significat Marcus, Christum maximè diligere paruulos. Amplexabatur illos, & manibus impositis orationem fundebat (ut mos est benedicentium) ita benedixit eis, & ita benedictos à se blandè dimisit. Sed qualis fuit hæc benedictio? An carnalis seu temporaria fuit, uidelicet, ut precatus sit, quòd illis concederetur uita longæua & prospera, diuitiarũ copia, gloria, & magnus huius seculi honor, &c. Certè Christus non uenit nos secularibus, sed spiritalibus bonis donare. Ergo oportet istam Christi benedictionem conformem fuisse, non huius mundi, sed

Universidad de Deusto
Biblioteca

cœlorum regno. Quemadmodum & rationem reddit, cur uoluerit eos ad se adferri, cùm dixit, Talium est enim regnum cœlorum. Hæc benedictio fuit spiritalis, nimirum ea de qua facta est promissio ad Abrahamum de Christo, In semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Hoc semen est Christus, quemadmodum Paulus ad Galat. interpretatur. Benedictio autem Christi est non carnalis, sed spiritalis, videlicet remissio peccatorum, adoptio in filios Dei, & ius hæreditatis regni cœlestis. Hæc est benedictio, quæ dignitate & utilitate sua superat omnes humanas maiestates & diuitias. Cùm ergo Christus infantibus oblatis benedixerit, credendum est ipsum remisisse infantibus peccatum, adoptasse eos in filios Dei, & tradidisse ipsis ius cœlestis regni. Quod similiter facit cùm baptizantur infantes (quibus per ministrum & manus imponit, & benedicit) ut cum ipso sint cohæredes omnium diuinorum bonorum. Adportantur infantes ad Christum, & illis communicatur Christi benedictio, quando ad baptismũ afferuntur & baptizandi offeruntur. Baptismo enim tollitur peccatum, & donatur gratia Dei, communicatur fructus mortis & resurrectionis Christi, renascitur obsignatus Spiritu sancto, & adoptatus est in filium & hęredem Dei. Sensus uerborum est, Imposuit illis manus Iesus, sacri corporis contactu uirtutem occultam infundens puellis obparentum fidem.

Baptismi fructus.

Abiit inde.

Impartita puellis benedictione, è finibus Iudææ ad quos uenerat secessit, ut ueniret Ierusalem, re ipsa docens satisfaciendum esse pusillis, sed nequaquam illis hærendum, quin magis properandum est ad perfectiora.

Et ecce unus accedens, ait illi.

Hæc historia iucundissima & saluberrimis referta documentis, quæ cum superioribus ad hunc modum cohæret. De infantium & puerorum nondum adultorum salute Christus suprà concionatus est, nunc concionabitur de salute adolescentum & natu grandiorum. Et ecce, quasi dicat Euangelista, nouus quidam euentus non casu aut fortuna, sed diuino quodam consilio fit: Cùm Christus pergeret proficisci in Ierusalem ut in ea urbe peccata nostra, juxta uoluntatem patris, morte sua expiaret, ecce adcurrit princeps quidam, ut Luc. 18. scribit, qui ut Marcus. 10. narrat, procurrens genu flexo ante eum, rogabat eum. Hic subiungitur uides adulti siue adolescentis exẽplum, unde discamus quçstionem de regno Dei maximè pertinere ad adolescentes, in primisque Christum uelle, ut adolescentes instituantur in lege Domini & uera religione: retrahantur autem ab omni corruptione. Hic uenit ad Dominum non tentandi gratia, quomodo ille apud Lucã, 10. legisperitus, sed discendi gratia propositurus quæstionem. Cui? Non scribis & Pharisęis, quos corruptione morum fortasis alienissimos agnoscebat: Sed Christo, quem uerbo, uita, & potentia clarum, atque à Deo esse uidebat.

Magister bone.

Blandimento captat beneuolentiam à persona, qua se insinuat adolescens apud Christum, bonum appellans Iesum, cùm tamen nihil aliud suspicaretur Dominũ quàm purum hominem, quanquam cæteris præeminẽtem. Huius gestus modusque rogandi & personæ circunstantiæ, ostendunt hunc non prorsus fuisse mundanum. Multi Christum sequebantur recuperãdæ sanitatis corporeæ gratia tantùm: alij, ut audirent & reprehenderent. Vnus hic inuentus est, qui de uita rogarit æterna, idque adolescens, cuius ætatis ingenium rarissimè de futuris solicitum est: deinde & diues: præterea in honore quoque constitutus: nam princeps erat. Itaque hæc indicant hanc salutationem & quæstionem non fuisse impij animi. Adhęc genuflexio cum blanda salutatione declarat cùm animi modestiam, tùm reuerentiã tali magistro debitam. Et præterea significabat, quòd seriò quæstionem hãc de-

ta æterna moueret, uerbis immiscens encomium dignum tali magistro, & Christo omnium competẽtissimum, Magister, quo insinuat à Christo omnem synceram doctrinam pendere, & eum qui alios docet, & extra quem non est doctrina pia. Bonum salutat, sentiens & de ipso bonitatem in multos liberalissimè fluxisse. Certè ciuilitate honesta præditus erat hic adolescẽs. Etsi enim obtineret principẽ autoritatis locum inter suos, non tamen erubuit ad Christum, alioqui principibus Iudæorum exosum, accedere, atque etiam flectẽdo genua publicè honorare, & magistrum, ac bonum quidem magistrũ, appellare. Quibus commendatur iuuentuti ciuilitas morum, ut uerbi præcones & seniores honore præueniat, non sit arrogans, confidens, insolens agrestis, atque irreuerens.

Quid boni faciam ut habeam uitam æternam.

Post ornatum Dominum honestissimo epitheto, interpellat ipsum, nõ de asini (quod aiunt) umbra, sed de re longè omnium grauissima, de consequenda uidelicet æterna salute. Quid boni (inquit) faciam, ut habeam uitam æternam? Hanc mouet adolescens quæstionem, ut ipsam omnes adolescẽtes qui hodie sunt, & adhuc futuri sunt, omnibus modis cupiant cognoscere rectè, quid uidelicet boni faciant, & quomodo uitam æternam consequantur. Certè oportet nos quidem omnes solicitos esse de uita æterna, sed pauci sunt qui ueram uiam ad æternam uitam sciunt. Hoc Iudæi, hoc Ethnici tractarunt. Hoc nunc tractant Christiani & Turcæ: hoc hypocritæ, & uerè pij sermonibus suis agitant. Etenim re ipsa compertum est, quod nulla planè sit in hoc seculo firma fœlicitas. Necessitas igitur cogit, ut quæramus aliud seculum, & aliam quàm huius mundi fœlicitatem. Et cùm hic animi affectus in nobis excitatus fuerit, proxima est quæstio, quomodo hanc fœlicitatem consequamur. Sed quantò uulgatior est quæstio, tantò magis uariæ hominum opiniones de ea exortę sunt. Alius enim aliam fœlicitatis uiam cõmentus est: Iudæus persequitur fœlicitatem operibus legis: Ethnicus honestis uirtutibus: hypocrita solis externis operibus: pius & fidelis in obseruatione mandatorum Dei, quæ consistit uiua fide in Christum, ut mox docebimus. Adeóque quot homines tot ferè sententiæ, de uia consequendæ fœlicitatis. Quare ne in hac uarietate opinionum aberremus, audiamus Christum qui in hoc nobis diuinitùs propositus est. Obserua: Cũ hic adolescens de bono percontatur, non de quouis bono sentit, sed de insigni quopiam bono, quod promereatur uitam æternam.

Solicitiq; sim⁹ de uita æterna.

Obseruatione mãdatorũ cõsequimur fœlicitatem

Qui dixit ei.

Dominus adolescentis quæstione delectatus, excitat ipsum ut magnificẽtius de ipso sentiat, & auocet illum à fiducia operum, quasi uerò sola opera illa externa iustificent, & non fiducia in Christum. Vnde proponit & ipsi quæstionem, ex qua illum quædam coniectari uoluit quæ faciebant ad solutionem, & genuinũ ac plenum quæstionis sensum. Mox autem differtè respondens, docet quid boni faciat, & quomodo consequatur uitam æternam.

Quid me interrogas de bono. Vnus est bonus, Deus.

Quæstio adolescenti proposita à Domino talis est, Quid me interrogas de bono, siue cur me bonum dicis? Nullus est bonus, nisi solus Deus. Non negat Christus se esse bonum, quandoquidem fatetur solum Deum esse bonum, qui alibi fatetur se esse æqualem patri: ergo Deus est, & bonus est: sed hoc suo responso respicit ad mentem & intellectum adolescentis, nondum plenè imbuti uera Christi cognitione, atque ideo nondum confitentis Iesum esse Dei filium. Hic princeps salutarat Christum bonum, quem non credit esse Deum, arbitrans tam se, quàm alios homines natura & propriis operibus bonos esse. Cur me uocas bonum, aut quid me interrogas de bono? Quasi uerò putãdus sit homo esse bonus à dignitate & bo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nitate operum ex se, tanquam ex se. Falletis mi adolescẽs. Nullus enim hominum sic bonus est. Nam, ut Dauid ait, Omnis homo mendax. Et, Omnes declinauerũt, simul inutiles facti sunt: non est qui faciat bonum, non est usque ad unum. Et, In conspectu Dei non iustificabitur omnis uiuens. Vnus igitur est bonus, Deus, uerax & iustus, fons & origo totius bonitatis. Ergo apud hunc solum quęrẽda est bonitas. Ergo homines boni, pij, & sancti, à Deo hoc beneficij habent. Nascuntur peccatores, & renascuntur boni & pij. Ergo si quis te salutauerit, bonum, & sanctum, caue hæc recipias epitheta ut tua, & à te. Agnosces esse à Deo, cui dabis gloriam bonitatis, sapientiæ, iustitiæ & clementiæ. Si igitur rogaueris, quare nemo sit bonus, nisi vnus Deus: in promptu causa est, Quia corrupta est vniuersa caro, Genes. 7. & cogitatio cordis humani prona est ad malum, à iuuẽtute. Psal. 14. Omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt, &c. Deus autẽ natura bonus est, in quo nulla reperiri potest ratio mali. Interea Dominus hoc suo responso uoluit dare adolescenti occasionem cogitandi de responsione iusta ad quæstionem. Quæ fierat ille, Quid boni faciã, &c. Iam dicit Dominus, neminem bonũ esse nisi solum Deum. Vnde colligere poterat adolescens si sapuisset, Si nemo nisi solus Deus bonus est: Ergo id bonum esse duntaxat necesse est, quod è Deo proficiscitur. Ergo si ego fecero quod Deus præcepit, faciam quod bonum est. Si Deus dedit tibi uires illa perficiendi, acceptissimus Deo eris: ergo & beatus. Quoniam uerò tardioris erat ingenij adolescens ille, quàm qui ex quæstione Domini illa colligeret, Christus rem apertius declarat, & propositam soluit quæstionem.

Solus Deus natura bon⁹.

Si autem uis ad uitam ingredi, serua mandata.

Breuis quidem sententia paucis contenta uerbis, sed quæ omnibus proposita ueluti generalis γνώμη, ceu regula qua docetur quid boni faciendũ, & qua pateat ad cœlos uia, siue quomodo ingrediaris in uitam. Bonum & uerè bona opera facies, si seruâris mandata. Vitam ingredieris, si seruâris mandata. Deus nos ad mandata Dei relegat, quæ ut obseruemus, alius hac, alius illac, alius istac transit, iuxta Domini uocationem, quæ ob oculos habeat mandata Dei siue decalogum, ceu regulam uocationis tuæ à Deo. Nam ait Dominus Deute. 12. Non faciet unusquisque quod rectum est in oculis suis, sed quod ego præcipio uobis, id obseruabitis ut faciatis. Hæc profectò summa cura iuuentuti inculcanda sunt, ut uel à cunabulis (ut sic dicam) statim assuescant meditari & seipsos exercere in lege Dei, opera & piorum & doctorum præceptorum. A qua lege Dei necessarium est Deo petant, in primis, ut uitam suam ad illam effigient & componant. Secundò formulam bonorum operum ab ipsa petant: firmiter enim & constanter credendum est certissimam uiam esse obseruationem mandatorum. Responsabit aliquis: Quid hic audio prædicare opera meritoria? Vbi igitur fides toties à Ioanne decantata in suo Euangelio, Qui credit in filium Dei, habet uitam æternam? Rectè. Tamen si bene & studiosè intellexeris, nihil pugnantiæ est inter has propositiones: Per obseruationem mandatorum Dei ingredimur in regnũ Dei. Et, Per fidem in Iesum Christum ingredimur in regnum Dei. Nam qui illud facit propter quod institutus est lex, is haud dubiè legem Dei obseruat, & mandata Dei facit. Sed lex Dei in hoc diuinitus instituta est, ut nos cõuincat peccati & damnationis: Nam lex iram Dei operatur. Rursus, ut hominem abstractum à seipso & suis uiribus, hoc est abnegantem seipsum, releget ad Christum, in quo quærat plenam & perfectam iustitiam per uiuam fidem in ipsum, nempe remissionem peccatorum, & legis satisfactionem. Horum testimonia firmissima habes, Roma. 3. 4. 7. 10. Galat. 3. Ergo seipsum abnegans, seu in spem contra spem credens, nimirum de propriis operibus desperans, se per Christi gratiam, meritum & redemptionem, totum Christo confidentem, saluari credit, is uerè obseruat legem. Vnde apertum & indubitatum

Præcepta legis obseruata & fides in Christũ sunt meritoria uitæ æternæ.

tum habetur, fidem in Iesum Christum esse obseruationem mandatorum. Hæc fides uiua est à gratia præueniente quæ gratuita est: & gratiam illam non mereor. Non tamen fides illa est sine bono motu uoluntatis, qui est ab illa gratia præueniente: & hac fide iustificor à Deo, & remissionem peccati habeo. Iam ab hac prima institutione procedunt boni actus uoluntatis in obseruantia mandatorum, qui actus sunt meritorij uitæ æternæ, non ex dignitate actus in se, sed ex gratia Dei ita nobiscum pacisccntis. Quare si rogas, quid boni faciam, ut habeam uitam æternam: respondeo, iuxta Christi dictum ad adolescentem, serua mandata. Primò ordire à tui abnegatione, & te totum contrade Christo. Hanc primam tui iustificationem non habes ex tuo merito, licet non sine tuo bono motu à gratia præueniente. Tunc sic iustificatus perge in mandatis obseruandis: & mereberis ex illa prima gratia, qua tua opera & interna & externa sunt grata Deo, ingressum in cœlum & uitam æternam. Neque omittendum est, superesse adhuc unum finem legis, uidelicet, ut quod præcepit Dominus, à nobis fiat. Sed ad hæc promisit Deus spiritum suum auxiliatorem, ne præcepta sint nobis grauia, ut ait Ioannes. Deus enim est, ait Paulus, qui operatur in nobis & uelle & perficere pro bona sua uolutate, hoc est agit in nobis, ut uelimus & efficiamus pro bono animi proposito.

Primam gratiam, qua ex iniusto fit homo iustus, nõ meremur. Actio hominis, ex gratia Dei, est meritoria uitæ æternæ.

Dicit illi, Quæ?

Quia adolescens audierat Iesum docentem præcepta legis Mosaicæ non esse satis ad consequendum regnum cœlorum, Dei item præcepta esse uarij generis, ideo cupit exactè doceri, quæ ex illis talia sint, ut uitam queant sui obseruantibus adferre sempiternam.

> Iesus autem dixit, Non homicidium facies. Non adulterabis. Non facies furtum. Non falsum testimonium dices. Honora patrem tuum & matrem: &, diliges proximum tuum sicut teipsum.

Christus secundæ tabulæ præcepta adolescenti ex Exod. 20. & Deutero. 5. recenset, ut uel ex his leuioribus colligat difficultatem mandatorum prioris tabulæ. Charitas enim in secunda tabula tradita, ea est quæ ex puro corde & conscientia bona, & fide non ficta procedit. 1. Timoth. 1. Ingressus ad uitam est effectus seruatę legis. At ridiculum est prius disputare de effectu, antequàm agas de causa, an ad eam satis tibi uirium sit. Vita re uera sequeretur seruatas leges, si seruaremus legẽ perfectè, hoc est externis factis & consentiẽte animo simul. Reliqua quæ Christus non recensuit sub his comprehendit, imò colophonem adiungens omnium præceptorum, Diliges (inquit) proximũ tuum sicut teipsum. Nam in hoc compẽdium colligit etiam sanctus Paulus omnia præcepta tabulæ posterioris ad Rom. 13. Causa finalis responsi Christi de lege, hæc est ut adolescentem ducat ad suam imperfectionem, qui se perfectum putabat, & ut cognoscat suam imbecillitatem erga legem, quæ perfectam fidem & charitatem requirit, hoc est præter externam completionem, etiam purum animũ externæ completioni per omnia consentientem. Hæc nos docent quàm debeamus diligenter cõmendare & infigere mentibus adolescentum, cognitionẽ uidelicet corruptionis & infirmitatis humanæ, per legem, uiuam, item fidem in Christum iustificantem, & uera officia uitæ, ex uiua fide, & spirituali lege.

Vita æterna est effectus legis obseruatæ.

Dicit illi adolescens.

His auditis adolescens exhilaratus, quòd nihil aliud expectaret faciendum, & putaret se omnibus satisfeciſſe.

> Omnia hæc custodiui à iuuentute mea.

Exemplum arrogantiæ in adolescente, qui propter externam adimpletionẽm

Universidad de Deusto
Biblioteca

Arrogantis est, sibi persuadere omnia legis præcepta exactè se absoluisse.

tam arrogans est, sicut & ille Pharisæus Luc. 18. ut credat se coram Deo iustum esse. Hæc est profectò humani ingenij uanitas. Tantùm sibi adeò tribuit, ut se exactissimè omnia legis absoluisse persuadeat, cùm uix umbram illius legis absoluerit. Nemo nostrum sibi propius inspicit in sinum, ac corruptionem illam carnis omnibus agnatam, sentit ac iustè implorat. Omnes exultamus potius in uanitate nostra, expectãtes ingẽtia laudum præconia, quasi nobis nihil desit, cùm uitupertio simus dignissimi. Hanc igitur uanitatẽ Dominus apertissimè ostẽdit adolescenti, quem ualidissimè conuincit iniustitiæ: & quod nondum implerit legem Dei. Nam non perficit legem qui Deo creaturam præfert, uel iubente Domino fratri egẽti quicquam negat. Iam si hic adolescens seruasset legem, Deum suis opibus, Dei mandatum suis facultatibus, deinde egenorum necessitatem suis diuitiis præstuisset, Dominóque præcipienti, Vade, uende omnia, &c. obediuisset.

Quid adhuc mihi deest?

Expectabat adolescens ut Iesus responderet illi, nihil deesse. Hoc commendatione dignũ in adolescente, qui uolebat esse perfectus in studio iustitiæ. Haud dubiè necessarium est eum qui cupit hæres esse uitæ æternæ, aspirare debere ad ueræ religionis, & pietatis perfectionem, nec contentum esse si multũ in eo studio promouerit ac processerit, sed semper prospicere ad consummationem. Et hoc fit iure. Nam quis uiator contentus est, si plurimũ de itinere suscepto absolucrit, nisi peruenerit quò uenire desiderabat? Proculdubio qui uitam æternam quærunt, eo sunt affecti studio, ut licet multum in Euangelio profecerint, & promouerint, aspirant tamen perpetuò, & de eo semper soliciti sunt, quod adhuc restat. Ad hũc modum Paulus Philipp. 3. oblitus posteriorum ad anteriora se extendebat quia quod sectabatur nondum apprehenderat.

Quandiu uiuit homo solicitus sit de uita æterna.

Ait illi Iesus.

Totus philanthropus & humanus est Dominus, qui rogãtem de uia, & quid sibi perfit absoluendum, dignatur suo responso. Quem docet residuũ uitæ, idque blandè & comiter, ne animum despondeat. Non dicit, desunt adhuc innumera, nihil adhuc promouisti. Sed quasi collaudans adolescẽtis studiosum animum, extenuat quod supereſt agendum, ut animum anhelantem ad ulteriora prouehat, dicens, Si uis perfectus esse. Et, ut Marcus & Lucas scribũt, Adhuc unum tibi deest. Quod certè non est absterrentis, sed magis prouocãtis ad perfectionem. Perinde est atque qui ciuiliores sunt, ad hunc modum roganti de uia, quãtum supersit, respondent, Paululum adhuc supereſt, potes adhuc hodie illò peruenire si mediocriter contenderis. Non absimile est quod faciunt hi qui ægrotis cibum ministrant, ubi adhuc pluſculum supereſt, dicere solent, Ferè nihil est, iam propè habes omnia, adhuc una tantùm supereſt sorbitiuncula. Ita nobis quoque faciendum est, eũ illis qui pietati & Euangelio studeant. Si quid profecerunt, ut ut parum sit, laudandum & magnifaciendum est. Si quid supereſt, ut ut multum sit, extenuandum, ne deiiciantur animi imbecilles: sed magis concepta perfectionis, ueluti sanitatis, spe, ad ulteriora prouocentur.

Extenuatione agendorũ prõpcioc redditur animꝰ ad ea agenda.

Si uis perfectus esse, uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & ueni sequere me.

Animo bono certè hic adolescens interrogauit Dominum, quantum mihi liceat coniicere ex Marco scribente: Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei, Vnum tibi deest, uade, &c. Si mendace & ficto animo rogasset, non scriptum uideres, dilexit eum. Ad huius loci declarationem duo sunt obseruanda in obseruatione mandatorum, siue studio iustitiæ. Alterum, non facere quod malum est: Alterum, facere quod bonum est. Hactenus promouerat adolescens in obseruatione mandatorum quo ad priorem partem, uidelicet, non facere quod malum est. In al-

tera parte, quæ est, facere quod bonum est, deprehenditur defeciſſe: & id est quod Christus dicit, Adhuc unum tibi deest. Dilectio proximi non erat in eo perfecta. Non enim satis est non malè facere proximo, nisi & ei benefacias: deerat huic contemptus diuitiarum, quibus pauperibus subueniendum erat. De perfectione Christus interrogatus, nimirum de defectu ad perfectionem, ut fiat adolescens aptus ad uitam æternam accipiendam, respondet de perfectione, deerat adolescenti, ut iuuaret proximum suum animo consentiente: deinde foris etiam cum suo damno, & periculo bonorum, postulante necessitate: deinde, ut sequatur Christum, hoc est, nomine Christi omnia relinquat, & ex certa fiducia committat se Deo, qui in primo præcepto promisit se nobis fore Deum. Perfectum hic uocat, qui ferens suam crucem sequitur Christum, & consentienti animo & externis operibus iuuat proximum. Si uis perfectus esse, scilicet ad uitam æternam. Aut si uis perfectus esse, si uolueris id euincere ac comprobare, quod dicis, te mandata Dei perfeciſſe, Age, uende quæ habes, & da pauperibus. Hoc enim si feceris demonstrabis palàm te Deum ex animo, & proximum tanquam teipsum diligere, cœlestiáque pluris quàm terrena æstimare. Habebis enim thesaurum in cœlo. Non tamen ita te plenè absolueris hoc opere, nisi me quoque sequaris, te inquam mihi consecraueris, & omnem tuam fiduciam in me collocaueris. Diligo quidem te, hoc nomine, quòd præceptis Dei ita ab adolescentia studueris. Sed unum tibi deest adhuc, uidelicet abnegatio tui, uera solidáque in Deum fiducia, sine qua omnia alia nihil sunt. Adhuc hæret animus tuus diuitiis, quas cùm adhuc non abnegaueris, declaras te non omnia custodiuisse mandata, ut dicis. Vbi obserua: uerbum, uendere, aperit & penetrat affectus in adolescente. Vendere & dare pauperibus comprehẽdit sub se totam illam perfectionem, quæ pertinet ad posteriorem tabulam de dilectione proximi. Aduerte. Vendere & dare, ebullire faciunt affectus in adolescente. Et habebis thesaurum in cœlo, id est, tum accipies uitam æternam. Tu me bonum præceptorem salutasti, quia tu me talem existimas. Iubeo te, ut quæcunque habes uendas, & des pauperibus, thesaurum habiturus in cœlo, seu uitam æternã: ac uenias, me sequuturus sublata cruce. Hoc cùm nequeas, ab affectibus impeditus, scito tibi adhuc unum, & id quidem maximum, deesse, tui nimirum abnegationem & syceram in Deum fiduciam sine qua reliqua omnia frigẽt. Obserua. Quòd hîc iubet Christus omnia uendere, speciale & personale, non autem generale est præceptũ quod iusſit omnia uendere & dare pauperibus. Abusi sunt his uerbis Pauperes de Lugduno, credentes, ac docentes, neminem posse pertingere ad perfectionem, nisi propria eroget, mendicus fiat, & uiuat ex alieno. Cæterùm non intellexerunt consilium & finem in quem hęc Dominus dixit, nimirum ut euinceret adolescentem nondum eò perfectionis peruenisse quò putabat, sed deesse ipsi adhuc plurima. Non debebant illi pauperes ex speciali quopiam experimẽto, generale præceptum & dogma facere. Quemadmodum ex mandato Dei ad Abrahamum de immolatione filij facto, ut probaretur fides Abrahæ (angelo enim retrahente gladiũ Abrahæ ad iugulum Abeli, auditus est scopus illius præcepti, Iam cognoui quòd tu timeas Deum) non est tractum generale præceptum quo patres obligarentur filios suos immolare, & urgerẽtur ad infanticidium ita & in præsenti uerba Domini nõ præcipiunt Christianis mendicitatem, sed euincunt adolescentem non obseruaſſe mandata, qui audito Christo tristis abiit, quem oportebat esse hilarem, & datorem. Hilarem enim datorem diligit Deus, ait Paulus. Nullibi inuenias in Euãgelicis & Apostolicis literis proprietatem rerum ac usum opum esse prohibitum, & mendicitatem esse præceptam. Non hîc loquor de mendicitate quam liberè uouerunt multi uiri mea sententia Dei spiritu ducti, qua uoluntariè à se abdicarunt rerum proprietatem, ut facilius & liberius Deo seruiant, Euangelio uacent, & ædificandis proximis exemplo & doctrina studeant. Quis horum uitam nisi insanus &

Error paupe rum de Lugduno.

Proprietas rerũ ac usus à Christo nõ prohibentur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

à spiritu Christi alienus improbarit? Hęc mendicitas post uotum præcepto obstricta est, & seruanda. Obligantur omnes ad paupertatem Euangelicam, qua sic quis à se studium opum abdicat, ut nec nimis affecter, si desint opes, nec doleat auferri quod habet, pro gloria Christi & necessitate proximi. Deinde sentiat & intelligat se ei quod habet diuinitùs præfectum tum curatorem, tum dispensatorem: ut cuiusuis necessitati commodet. Atque hoc est quod iubemur uendere, hoc est abdicare affectum & amorem opum, ut habeamus tanquam nō habeamus. Sic iubemur dare pauperibus, id est accommodare nostra omnium usibus: sic tamen ut & nostri rationem habeamus, quod Paulus. 2. Corinth. 8. monet, Non enim ut aliis sit remissio, uobis autem tribulatio, sed ex æqualitate. Hæc paupertas nō consilij, sed præcepti est: & ad omnes homines pariter pertinet, comprehenditúrque præcepto quo furtum prohibetur. Deinde paupertas Euangelica uerè est illa communio rerum quæ sancitur Euangelio, non quòd non liceat habere diuitias, & rerum proprietatem. Hæc enim habuerunt Abraham, Iacob, & Dauid uiri sancti, nó quòd in omnes omnia dissipari debeāt: aut quòd cuiuis grassari liceat in opes aliorum: sed quòd oporteat Christianum pectus sic constitutum esse, ut optet tantùm aliis curator, & dispensator esse, & dare petenti & indigenti. Quemadmodum enim diuinitùs aliis eloquentia, aliis rerum agendarum consilia, aliis magnus animus in periculis obeundis, breuiter aliis alia donata sunt, ita quibusdam opes quoque datæ sunt, non ut suæ quisque libidini seruiat, sed perinde ut eloquēs aliis seruit, prudens aliis consulit, ita diues aliis commodet. Atque ut impium est roganti negare consilium, ita impium est negare egeno & petenti necessitatem leuari. Et in hoc sita est cōmunio rerum. Colligamus ex superioribus. Auferendū est cor nostrum ab omnibus quæ possidemus, & sic illis toto corde abrenūciamus, ut iam illa animo uēdamus, hoc est simus parati illa uēdere, si proximorū necessitas id expostulet. Adfectui ergo & fiduciæ possessorū semper renuntiandū est: rebus autē ipsis, & earū possessioni, tunc cùm fratrū indigētia id requirit: nā si aliūde nō potes fratri indigenti esse auxilio, quàm tua uendendo: tunc illa uendere oportet. Dethesauris in cœlo recondendis diximus suprà cap. 6. de ferenda cruce suprà. 16.

Paupertas Euangelica præcipitur, non autē abdicatio proprietatis rerum.

Abraham diues.

Quando renuntiādū est rerum possessioni.

Cùm audisset autem adolescens uerbum, abiit tristis: erat enim habens multas diuitias.

Cùm uerbum Christi de perfectione in complenda lege audisset adolescens, uictus in conscientia de imperfectione sua, mox uultu prodidit quod latebat. Animo deiecto mœstóque abiit, q̄ dominus esset multarū possessionū, quas durū existimabat semel uniuersas relinquere & dare pauperibus, ac nudus nudū sequi præceptorē. Cupiebat adipisci uitā æternā, ambiebat perfectionis honorē: sed hunc affectū ueluti bonū semen obruebant spinæ diuitiarū. Itaque mœstus abiit domum, nequaquā intelligēs Iesum damnare nō diuitias, sed affectū & amorē, curasque diuitiarū, quibus uix possunt nō esse obnoxij qui eas possidēt. Neque enim Dominus uoluit illas semper relinqui, sed tamen semper contēni: Relinqui etiam, si quando nos auocent ab euangelica pietate. Hæc tristitia declarat diuitiarum dilectionem. Quis enim mœret siue tristis est, si amittat quod nō diligit? Qui amissā uxore non apparet admodum tristis, arguitur quòd eam uel non dilexerit, uel certè perparum dilexerit. Ita scilicet agnatum est nobis, ut quę diligimus, ægrè amittamus. Rogabis: Cur igitur Euangelista non dixit amabat diuitias, sed, erat enim multas habēs diuitias. Respondeo: voluit cum emphasi exprimere non solùm adolescentis hujus, sed in genere omnium eorum morbum, qui animo à terrenis bonis pendent. Imò ut apertius dicā, hoc pacto morbi huius ingeniū significauit. Hoc agnatū habet hic morbus, ut quò plures habentur possessiones, eò ipse morbus reddatur maior ac robustior. Sic ille ait: Crescit amor nūmi, quantum ipsa pecunia crescit. Bellè igitur & rectè uolens Euangelista reddere rationem, cur hic adolescens mœstus abierit, scripsit, quòd habuerit multas diuitias, ut significaret illum magnopere opes suas dilexisse. Miserrimus & perditissimus est hic morbus, quo fit, ut quo plus possideas hoc minus habeas, hoc sis pauperior: id quod hydropicis usuuenire solet, qui quantò plus bibunt tantò plus sitiunt: dum quod bibendo insumunt ad nihil aliud illis prodest, quàm ut sitim adaugeat. Et hoc est quod Chrysostomus exclamans, Nunquam (inquit) magna uoce clamare cessabo, accessione pecuniarum cupiditatem habendi magis atque magis adeò inflammari, ut rerum copia crescente, egestas quoque crescat. Erat enim habens possessiones multas, id est, corde adhærebat possessionibus.

Amor diuitiarum prohibetur, non ipsę diuitiæ.

Qui opes diligit, similis est hydropico.

Iesus autem dixit discipulis suis.

Digresso adolescente, Iesus ad discipulos conuersus, Nam illis hoc spectaculum ediderat, nequando illos pœniteret paupertatis suæ, aut tenerentur amore pecuniæ. Sumpta occasione à digressu adolescentis mœsti, cœpit admonere quanta sit pestis affectus diuitiarum. Christus non damnat diuitias, sed affectum in illas.

Amen dico uobis.

Iurat Christus in re seria & certa. Nam ne uideretur hoc obiter dicere præmittit asseuerationem. Et in Marco 10. cap. loquitur cum admiratione, Quàm difficilè (inquit) qui pecunias habent, &c. Marcus ait, Christum circunspexisse, ac tum ista uerba dixisse, Quàm difficilè, &c. Deinde ingeminasse quoque, quò plus fidei apud nos inueniat, & altius demergatur in pectora nostra.

Quia diues difficilè intrabit in regnum cœlorum.

Huius difficultatis & impedimenti causæ ab exemplo illius adolescentis sumptæ sunt: Cura pro diuitiis, studium diuitiarum, fidere diuitiis, & huiusmodi. Nam hæ res cognatæ sunt diuitiis, ut uisum est suprà 6. cap. Intrare in regnum cœlorum est seriò amplecti Euangelium, & doctrinam uerbi sequi ex animo non frigido, sed charitate obfirmato. Circa hunc locum & suprà 6. & 1. ad Timoth. 6. obseruatu necessarium est, quòd uera pietas cum studio pecunię subsistere non possunt. Item obseruandum est, diuitias non esse in causa quòd minus intrent diuites in regnum cœlorum. Nam illæ bonæ Dei creaturæ sunt, sed sunt in causa res illis cognatæ circa diuitias ludētes, uidelicet studium pecuniæ, fiducia in pecuniam, &c. Non ergo uituperantur diuitię, neque damnantur diuites, nisi cùm accedit abusus diuitiarum, in primis uerò fiducia in diuitias.

Studium & amor pecuniæ perdunt hominē, non autem diuitiæ.

Facilius est camelum per foramen acus transire, quàm diuitem intrare in regnum cœlorum.

Vt rei difficultatem discipulis admirantibus exaggeraret, hæc adiecit: quasi dicat, Quin & amplius dico uobis, facilius est ut camelus ingens animal ac tortuosum trāseat per foramē acus, quàm ut diues ingrediatur in regnum cœlorum: (diuitem hic uocat diuitiarum studiosum & illas affectantem.) Siquidem humilis & angusta est porta, nec recipit camelos opū sarcinis onustos. Sic enim notauit diuites auaros, quibus diuitiæ magis sunt oneri, quàm usui. Nam haud dubiè studiū congerendarum opum, carúmque possessio undique sceleribus circunseptum est. In parandis enim opibus interueniunt furta, rapinæ, cædes, mendacia, deierationes, & quod terrenis tandem toti immergimur, ac cœlestium planè obliuiscimur. Possidendo & usurpando hæc interueniunt auaritia, sorditas, asperitas, luxus, libido, superbia: accedit & ipsarū studiosis, quòd rebelles fiunt Deo. Obmurmurant enim Deo per seruos suos auaritiam, studiúmque rerum terrenarū uerbo suo corripienti. Et in amissione uel iactura opum non mediocriter peccant impatientia, & fœdo dolore. Verè ergo pronuntiatur, facilius camelū transire per foramē, &c. Quidam putant absurdum esse per camelum hîc intelligi animal, quòd illo

Camelus.

Diues hic p affectante diuitias usurpatur.

in sarturis formandis non utimur. Sed si prospexeris intimius quicquid dixeris, absurditas hæc in sua causa suam habet gratiam & uenustum lepòrem. Teophylactus per camelum intellexit rudentem nauticum, quòd magis uideatur quadrare ad foramen acus. Sed ueteres & optimi quique interpretes de animali exposuerũt, quibus subscribo. Cæterùm quis sit uerus diuitiarum usus, disce ex Pauli uerbis. 1. Timoth. 6. Certè tota scriptura uetat, ne ullam fiduciã ponamus in incertas opes, sed ita potius illas possideamus, quasi non possideamus. 1. Corinth. 7. cap.

Auditis autem his, discipuli mirabantur ualde, dicentes.

Hic sermo non satis ab Apostolis intellectus iniecit illorum animis mœstitudinem quandam, quòd dolerent tot homines diuitiarum gratia secludendos à regno cœlorum. Vnde uehementer admirantes quid sibi uellet hoc de camelo & foramine acus, tandem intellexerunt probè ex comparatione cameli, impossibile esse diuitem seu studiosum opum intrare regnum cœlorum.

Quis ergo poterit saluus esse?

Marcus narrat, Qui magis admirabantur dicentes ad semetipsos, Et quis potest saluus fieri? Loquũtur in semetipsis: Si res ita habet, diuites ita ingressuros in cœlum, ut camelus solet transire per foramẽ acus: Quis ergo poterit saluus esse? Quasi dicant, Colligimus ex uerbis Domini pauculos, aut certè nullos fore saluandos: eóque nomine expauescunt, turbantúrque supramodum. Hic affectus de communi hominum salute & calamitate solicitus in discipulis est laude dignus.

Aspiciens autem Iesus dixit illis.

Dominus qui intuetur cor, ut uidit cogitationes eorum, & solicitudinẽ quam conceperant ex simili de camelo per foramen acus, dignatur illos suo responso. Et ut leniat conceptum in animo dolorem, ostendit nonnullam esse spem diuitibus quoque perueniendi in regnum cœlorum.

Apud homines hoc impossibile est: apud Deum aũtem omnia possibilia sunt.

Humana facultate siue uiribus humanis, quę solùm humana generãt, (nã caro nõ potest generare spiritũ) nõ saluatur homo. Est profectò salus supra uires humanas, ideo neque uestris puris seu solis viribus, neque puris naturalibus saluẽ assequi potestis. Hoc non possunt homines suis uiribus conferre, non minus quàm ut camelus eat per foramen acus, sed apud Deum nihil est impossibile. Qui solus pro sua potentia potest homines ab affectibus erga diuitias liberare: & efficere ut homines studium & fiduciam in diuitias deponant. Hìc commendatur potentia Dei quæ est super naturam. Omnia dicit, scilicet quantumuis impossibilia naturæ aut rationi. Deus mutat animos, ut abiiciant malos affectus. Dat diuitibus, ut alacres etiam uel abiiciant quod possident, uel possideant tanquam communes, non proprias, semper parati relinquere, si quando id postulet Euangelij negotium. Cur enim ægrè contemnant opes qui non grauantur & uitam impẽdere. Exempla huius diuinæ potentiæ, habemus in Abraham, Iacob, Isaac, Loth, Dauide & aliis patribus.

Saluabitur diues, si diuina gratia accessus, auaritiã suam detestetur.

Tunc respondens Petrus, dixit ei.

Occasio occasionem parit. Hic sermo quem Iesus dixerat adolescenti, uade & uende omnia quæ habes, &c. & sequere me: nonnihil bonæ spei conciliauit Petro, Qui quanquam diues non fuisset, tamen hoc ipsum quod habebat, alacriter reliquit, nauim & retia, ac Dominum fuerat secutus. Obserua ex præcedente occasione oriri disputationem de prẽmio uirtutum, & quàm modestè oporteat eos sentire, qui sunt in gratia Domini, & expectant præmia diuina.

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo nobis erit?

Apostoli expectarũt prẽmium, quod suis meritis & indefessis laboribꝰ rependeretur.

Vox attentionis est, ecce, qua Petrus insinuat se dicturum de operibus longè diuersissimis à natura diuitum, qui sua bona conseruant, non relinquũt. En reliquimus omnia. Grandis fiducia (ait Hierony.) Petrus piscator erat, diues non fuerat, cibos manu & arte quærebat, & tamen loquitur confidenter, reliquimus omnia & animo & opere, idque ex fide qua nos donasti. Discipuli hìc separant se à diuitibus, corde adhærentibus diuitiis. Et quia hoc Socrates & multi philosophi præstiterũt, & non sufficit, quia non sufficit tantùm relinquere, addidit Petrus, quod perfectũ est, Et secuti sumus te. Domine nos fecimus quod postulasti ab adolescẽte. Nam quanquam non fuerimus diuites, paupertatem tamen nostram nobis non minus adamatam, quàm opulentissimis opes suas, alacriter propter te reliquimus, & te secuti sumus. Quid igitur nobis dabis præmij? Si auocas potius à diuitiis, quàm tribuis, quid nobis præmij erit, quòd relictis omnibus facultatibus te sumus secuti? Speraũimus maximam huius seculi fœlicitatem, iuxta uaticinia prophetarum de regno Christi, quod etiam externi reges sint nobis adlaturi diuitias. Omnes, inquiunt, de Saba uenient, aurũ & thus deferentes, & laudẽ Domino annuntiantes. Et iterum, Suges lac Gentium, & mamilla regum lactaberis. Pro ære afferam aurum, pro ferro afferam argentum, pro lignis æs, & pro lapidibus ferrũ. Nos igitur reliquimus nostra pauca, ut multa & magna aliena consequeremur. Nunc autem quia doces perspicuè, diuites nõ intrare in regnum cœlorũ, quid nobis erit, si diuitiæ, quas iudicamus non esse minimã fœlicitatis partẽ, nobis non contingant? Vt enim hanc consequeremur fœlicitatem, nostra omnia reliquimus, quę etsi non sint fortasis preciosa si conferantur ad opulentiam Cræsi, nobis tamen non minus necessaria & chara fuerunt, quàm regi cuipiam regnũ suum. Quid ergo nobis pro his omnibus relictis erit?

Iesus autem dixit illis.

Promissione uitæ æternæ Christus consolatur afflictos.

Quãquam Christus ex hac interrogatione opportunam habuisset occasionem discipulos suos seueriter propter carnales de regno suo cogitationes, obiurgãdi: tamen quia uidebat eos ab hac opinione non nisi missione Spiritus sancti auelli posse, ideo clementer ipsos alloquitur.

Amen dico uobis.

Respondet Christus, & sermonem suũ iureiurando more suo confirmat, ostendens præmia parata esse uirtutibus, & principio quidẽ ministris Euangelij, deinde omnibus sanctis Dei cultoribus. Amen, id est certè dico, promitto uobis, id est qui habetis uerbum meum, & qui nomine uerbi reliquistis omnia, facti estis miseri & cõtempti in terra, id est uobis pauperibus spiritu, & qui propter me abnegastis uos ipsos. In hac promissione Christus discipulis suis, & sic omnibus piis proponit solatia in hac uita, quibus consolabuntur se etiam in extremis necessitatibus. Hæc autem solatia consistendi in promissione uitæ æternæ. His solatiis passim & aliis locis Christus suos discipulos consolatur contra crucem, & omnes aduersitates, Marc. 13. Qui perseueraverit usque in finem, hic saluus erit. Paulus ad Rom. 8. à uita æterna seu gloria futura consolatur credentes. Similiter & Petrus. 1. Petr. 1. Breuiter hoc genere consolationis ut non est fortius in hac lachrymarum ualle, ita solum est quod unicè consolatur afflictos pios. Nec habet nouum testamentũ unà cum ueteri frequentiora & potentiora solatia, quàm ea quæ à uita æterna prodeũt. Hæc est liberalissima & maximè omnium memorabilis promissio, quę nobis diligentissimè obseruanda est, ut excitetur per eam in nobis uiua fides, & per hanc fidem obsequamur uocationi Dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd uos qui sequuti estis me.

Sequi Christum quid.

Signanter non addit, & reliquistis omnia, ne det occasionem necessariò relinquendi bona propter uerbum, ubi necessitas non urget. Sequi Christum proximo intelliges exemplo Abrahæ, qui ad uerbum Dei exiit è Mesopotamia in terram quam uolebat illi monstrare Dominus, Genes. 12. Auditum uerbum ex ore Domini Abraham non contulit cum carne & sanguine, quid sibi esset faciendum, sed statim uerbo acquieuit per fidem, atque in ipsum credidit. Vos igitur qui præter scapham & retia, mea causa nihil reliquistis, sed tamen hoc animo, ut opes quantumuis magnas mea causa fueritis relicturi, & nudi nudum hactenus estis sequuti, si perseueraueritis magno donabimini præmio. Obserua: virtus relinquendi omnia, æstimatur magis ab affectu relinquentis, quàm à modo rei relictæ. Videbatur magni aliquid futurum, si adolescens ille tantas opes propter regnum cœlorum reliquisset, uerùm plura non reliquisset, quàm Apostoli iam reliquerant. Reliquerant autem omnia. Non poterant plura relinquere. Qui omnes suas uires ad facinus aliquod impendit, non minus reus est, quàm is qui, quia robustior fuit, robustiorem etiam operam ad facinus attulit: nã si plura potuisset, plura fecisset: ita & qui pauca reliquit, multò plura reliquisset, si habuisset.

In regeneratione.

Regeneratio duplex, una corporis, altera animi.

Regeneratio hic pro transfiguratione seu renouatione in aliã conditionem sumitur.

Cùm sancta scriptura regenerationem in hac uita talem nobis commendet, quæ aqua & Spiritu sancto fit cum uerbo, Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, &c. Et Paulus dicit, lauacrum regenerationis: quomodo hic uocat regenerationem tempus illud extremi iudicij? Quemadmodum duplex est resurrectio, ita & regeneratio: Altera animorum, quę fit per uerbum ac fidem in Christum, operante Spiritu sancto. Altera corporum, quæ est futuri seculi, in quo corpora è mortuis excitabuntur ac regenerabuntur in gloriam cœlestem, non in terrenam corruptionem. 1. Corinth. 15. Seminatur in corruptione, resurget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate, surget in gloria. Seminatur in infirmitate, surget in uirtute. Seminatur corpus animale, surget corpus spiritale: in qua regione humilia piorum corpora conformia reddentur glorioso corpori Christi. Ad Philipp. 3. ubi quod hîc Christus uocat regenerationem, appellat ille trãsfigurationem. Si consideraueris futuri iudicij tempus, in quo omnia renouabuntur, idque in aliam conditionem, aptiori uocabulo nõ poterit appellari, quàm regenerationis. Si primus liber Moysi, quòd creationem mundi continet, rectè dictus est liber Geneseos siue generationis, quomodo non æqua ratione id tempus quo aliud seculum orietur, regeneratio uocabitur? Cæterùm tota hæc promissio Christi, periphrasis est uitæ æternæ. Ad quam nos erigit uerbo in regeneratione, ut consideremus totum hũc mundum corruptũ, nec speremus ante istam παλιγγενεσιαν, id est regenerationem, mundum hunc esse renouandum, intereà omnia in peius degenerabunt: in regeneratione, id est in consummatione seculi, in nouissimo die resurrectionis & regenerationis, quando omnia innouabuntur, & omnes homines ad uitam nouam redeundo in corporibus resuscitatis reuiuiscent, uelut regenerati ad immortalem uitam. Obserua: Potest hic ablatiuus, in regeneratione, iungi præcedentibus, Qui secuti estis me in regeneratione. Sequi Christum in regeratione est per Euangelium in Christum credere, & uocationem eius ex fide sectari. Aut regenerationem uocat Euangelij negotium. Vt sit sensus, Quò me secuti estis in Euangelij & regni Dei negotio, quod regenerationem tradit. De qua Ioan. 3. Vtraque lectio probatos autores habet. Accedo magis ad priorem.

Cùm sederit filius hominis in sede maiestatis suæ.

Ad amplificationem facit, cùm dicit, In sede maiestatis: Et, Sedebitis uos super sedes, &c. His alludit ad regum mores, quibus apponuntur throni atque subsellia. In thronum isti magna cum maiestate conscendunt & considunt: subsellia occupant magnates, consiliarij, & amici regum. Humana ergo, sed magnifica similitudine, diuina ac maiestate ueneranda Dei iudicia adumbrat. Porrò adhuc in humilitate constitutus, nimirum filius hominis contempta & abiecta persona, idque in loco ubi de ferenda cruce pro nomine suo ac omnibus deferendis disserit, inculcat & satis apertè declarat futuram suam gloriam, ut conceptum in discipulis formidan dolorem de ferenda cruce leniat: & uerbis utitur ad nostrum captum accedentibus. Sede explicatur potentia & regimen, maiestas, gloria, & apparatus. Cùm sederit, id quod nunc non apparet, filius hominis, quem Iudæi ut contemptam & abiectam personam habent.

Sedes Christi gloriã & magnificum apparatũ explicat.

Sedebitis & uos sup sedes duodecim, iudicãtes duodecim tribꝰ Israel.

Hæc de præmio ministrorum uerbi, uidelicet quòd primas tenebunt in die illo, magnâque cum gloria sedebunt tanquam assessores apud iudicem. Hoc est quod Coloss. 3. Apostolus dicit, Cùm autem Christus apparuerit, uita uestra, tunc & uos apparebitis cum ipso in gloria. Assistentes iudici, toti mundo declarabũt uera se prædicasse orbi, & mundum damnari à iudice meritò, quòd uera docentibus nõ crediderit. Idẽ fere traditur à Daniele 12. cap. Ad omnes uerò promiscuè pertinẽt quæ sequuntur, Et omnis qui reliquerit domos, &c. Proinde scriptura aliquoties usurpat sedere pro quiescere ac habitare: aliquoties, regnare. Hoc loco Christus pollicetur suis tranquillitatẽ, & consortiũ sui in cœlis glorioſum. Additque promissioni ipsos futuros iudices Israëlitarum tunc, quando extremo illo & exactissimo iudicio in totius orbis peccata inquisiturus est. Et hæc sanè gloria est sanctorum non postrema. Neque hoc ipsum pugnat cum eo quod legitur Ioan. 5. Patrẽ omne iudicium filio dedisse. Quoniam iudicare in præsenti non significat iudicio decernere: sed testificari potius. Vt sit sensus, Non solùm beatam accipietis retributionem, uerum etiam in superuenienti autoritate sedebitis, hoc est apparebitis mihi in maiestate mea sedenti, tanquã assessores mei & coniudices, approbatorésque meæ sententiæ, iudicaturi uniuersum populum Iudaïcum, qui uobis credentibus & prædicantibus noluit in me credere, imò & uniuersos infideles qui credere noluerunt. Et quemadmodum nunc super terram relicturus sum uobis ceu uicariis meis & coadiutoribus prædicandi officium, simúlque claues regni cœlorum. Ita & illo die uos autoritate præeminere faciam & dignitati sublimi effulgere, ut orbis iudices unà mecum appareatis, sicque omnibus fiat palàm, non inanem fuisse uestram in terris autoritatem. Et manifestè uideant uerbi contemptores, ut quomodo nunc socij estis passionum: ita tunc inueniamini consolationis & gloriæ consortes. Huc conferto. 3. &. 5. ca. libri Sapientiæ, & accedet lux mirifica. Colligamus sanctam admonitionem, ne committamus ut condemnemur in iudicio Dei, per eorũ pietatem ac fidei obedientiam, qui fortè minus occasionis ad pietatẽ habuerunt, quã nos. Non enim poterit ullum esse iustius iudicium. Meritò cõdemnatur terra quæ non minus culta, quàm ea quæ fructum attulit, ipsa sterilis permansit, ut docet Paulus Heb. 6. Iudices nostri erunt, non solùm qui nos docent, sed & condiscipuli nostri, qui in schola pietatis proficiũt, si nos nihil profecerimus. Zachæus iudicabit omnes & usurarios & defraudatores. Centurio iudicabit omnes milites, præfectos & magistratus. Pauper Lazarus ante fores diuitis, iudicabit quosuis pauperes impatientes & impios. Obserua: Per sedes. 12. non solùm. 12. intelligit, sed uniuersitatem iudicantiũ, & credentium. Sed propterea. 12. dixit, quia duodecim tantùm erant quibus loquebatur.

Iudicare hic sumitur pro testificari.

Sedibus. 12. intelligitur uniuersitas iudicantium & credentiũ.

Et omnis qui reliquerit domum, uel fratres, aut sorores, aut patrẽ, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meũ.

Ad omnes spectat hæc promissio, & uerè dixit Paulus, pietatem habere promis-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Relinquere aliquid propter Christũ, quid.

sionem præsentis uitæ atque futuræ. Relinquere aliquid propter Christũ, est Christum omnibus præponere, suprà omnia amare. Sunt profectò quę iuxta Christum & habere & amare potes: cuiusmodi sunt pater, mater, ager, opes, & cõgeries rerum significatarum in hoc textu. Nec opus est ut statim in Christum credens, illa relinquas, nisi illorum gratia, cogare facere quod cõtra gloriam Christi sit. Tum demum scilicet relinquenda sunt ista omnia. Haberi non possunt iuxta Christum diuitiæ malè partæ. Vnde Zachæus dicebat, Si aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Haberi iuxta Christum non potest tale uitæ genus quod cum Euangelio & regno Dei pugnat, de quo legis. 1. Corinth. 6. Huic loco satisfacis si eo animo erga Christum fueris, ut illius gratia paratus sis omnia relinquere, ipsam etiam uitam ubi necessitas postulauerit. Fortuna enim non hîc iudicatur, sed uoluntas. Addit propter nomen meum, id est propter me, quæ est causa & ratio meritoria beatitudinis, hoc est derelictio patris, matris, &c. sit non stulta, irrationalis, nõ contra aut præter charitatem Dei aut proximi, sed sit necessaria, aut expediẽs ad honorẽ Dei.

Centuplum accipiet.

Marcus scribit, Qui non accipiet cẽties tantùm in tempore hoc: mox addit, & in seculo futuro uitam æternam. Quod hîc & apud Marcum dicit cẽtuplum in præsenti uita, Lucas. 18. cap. interpretatur, multo plura, ut intelligas certum quidẽ numerum dici, infinitam autem & immensam commoditatem significari. Et usurpatur uocabulum centupli, quod solet fructificationem boni seminis in agro explicare. Vt hac ipsa dictione admoneamur, ea quę propter regnum Dei relinquuntur, multò copiosius fructificari in manu Dei, quàm semen in agro. Nam si proiecerit semen in agrum, aliud quidem fert fructum trigecuplum, aliud sexagecuplum, aliud centuplum. Quòd si ager tam fertilis & liberalis est, ut reddat semen sibi commissum, centuplum: profectò multo fertilior & liberalior erit manus Domini, ut quicquid in eam, uelut in cœlestem agrum pij proiecerint, multo maiori fœnore reddatur. Marcus ait, in temopre hoc, hoc est in hac uita & dum uiuitur.

Qui propter Christũ carnalia relinquunt, copiosas recipient benedictiones.

Pro relictis caducis ac uilibus possessionibus possessurus pretiosum illud margaritum Euangelicæ mentis, nullis huius mundi mercibus æstimandum. Pro una domo relicta toto orbe plurimas uobis aperiet Euangelij doctrina. Pro unico fundo plurimi fundi seruiẽt uestris usibus, pro unico patre aut matre, tot habebitis quot senes & anus conuerteritis ad professionem Euangelicam. Tot habituri fratres, sorores, ac filios filiásque, quot æquales aut minores uestra prædicatione perduxeritis ad uitam æternam. Hi passim & ultrò suppeditabunt, si quid opus fuerit: longéque uicerit eorum affectus, quos uobis sola sanguinis propinquitas coniunxit. Arctior est enim Euãgelicę societatis cognatio, quàm carnis affinitas, & uehementius amat quem conciliauit pietas, quàm quem adiunxit natiuitas. Adhæc ex derelictione illa quæ fit uiua fide consequitur remissionem peccati, augmẽtum itẽm fidei, timoris Dei, dilectionis, & cognitionis ipsius uerbi cũ trãquillitate conscientiæ, quæ infinito maiora sunt, quàm quæ derelicta. Obserua, centuplum respicit ad præsentem uitam, in qua credẽtes etiã copiosius Domini benedictiones sentiẽt.

Et uitam æternam possidebit.

Ait Marcus, Et in seculo futuro uitam æternam. Similiter & Lucas. Post ablutam præsentem uitam, qui propter me reliquit omnia, gloriosam accipiet retributionem pro spretis mundi diuitiis, nimirum uitam æternam & gaudium perpetuum. Quod certè longè omnium maximum est, ut pro rebus mox periturus & fiducia in Deum uitam æternam habeas, hæres Dei, cohæres autem Christi fias, omnium uidelicet donorum Dei consors.

Multi autem erunt primi, nouissimi: & nouissimi, primi.

Epiphonema ne insolescant, aut superbiãt discipuli promissione uitæ æternæ,

sed timeant: quia facillimum est, ex primis posse fieri nouissimos. Ad omnes siue Iudæos siue Græcos pertinet hæc sententia, qua nunc deprimit insolentiã nostram exemplis rectè propositis. Fit enim ut homines sint religiosi opera facientes egregia, sed iidem mox uicti cupiditatibus carnis pudenda patrant. Rursus sunt alij qui cùm hactenus fœda designarint: pudet tamen ipsos fœditatis, & operãtur opera iustitiæ, Deóque grati & accepti sunt. Certè Iudæi aliquando fuerunt populus Dei, Gentes contrà fuerunt populus sine Deo. Tandem induratis Iudæis, Gentes fidei uiuæ beneficio in cõsortium fœderis Dei uenerunt repudiatis Iudæis. Sic autem primi facti sunt nouissimi, & nouissimi primi. Huc refer quæ Hieremias docuit 9. cap. & Paulus ad Roma. 11. cap. Videtur mihi Christus hoc loco perstringere Petrum, Ecce reliquimus omnia, &c. idque subiecto timoris argumẽto. Perinde ac si dicat, Petre receptus es, uide ne huiusmodi gratiam amittas. Esto reliqueris omnia: at nondum ita reliquisti, ut non queas redire ad uetus institutum. Ereptus es peccato, uerùm non ita quòd peccare nunquam possis: ne nimium tibi fidas, quia multi nouissimi erunt primi, & primi nouissimi. Multi nouissimi in hac uita, quo ad honores & bona temporalia, erunt primi in alia uita: è contra, Multi primi hîc in honoribus & reliquis tẽporalibus, erunt nouissimi in alia uita: Quia non censum, sed affectũ: non quantum, sed ex quanto offertur, pensat Deus.

Qui stat, uideat ne cadat.

CAPITIS VIGESIMI
Epitome.

Præmium operantibus in Vinea Domini, Vnum datur, ac negata matris filiorum Zebedæi petitione, duos cæcos in Iericho Christus illuminat.

CAPVT XX.

Operarij cõducuntur in uineam.

SIMILE est regnum cœlorũ homini patrifamiliâs qui exiit [a] primo mane conducere operarios in uineam suam. Conuentione autem facta cũ operariis, ex denario diurno, misit eos in uineam suam. Et egressus circa horam tertiam, uidit alios stantes in foro otiosos: & dixit illis, Ite & uos in uineam meam, & [b] quod iustum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt. Iterum autem exiit circa sextã, & nonã horã, & fecit similiter. Circa undecimam uerò exiit, & inuenit alios stantes, & dicit illis: Quid hîc statis tota die otiosi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis: Ite & uos in uineam meam. Cùm serò autem factum esset, dicit Dominus uineæ procuratori suo: voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à nouissimis usque ad primos. Cùm uenissent ergo qui circa undecimam horam uenerant, acceperunt [c] singulos denarios. Venientes autem primi arbitrati sunt quòd plus essent accepturi. Acceperunt autem & ipsi singulos denarios. Et accipientes murmurabant aduersus patremfamiliâs, dicentes: Hi nouissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis feceris, qui portauimus pondus diei & [d] æstus. At

ille respondens, uni eorum dixit: Amice, non facio tibi iniuriam. Nónne ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, & uade.
Marc.10.d. Luc.13.f. Volo autem & huic nouiſsimo dare, ſicut & tibi. An non licet mihi quod uolo facere? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?
Sic erunt nouiſſimi primi, & primi nouiſſimi. Multi enim ſunt uocati, pauci uerò electi. Et aſcendens Ieſus Hieroſolymam, aſſumpſit
Paſsionē ſuā Chriſtus præ dicit apoſtolis. duodecim diſcipulos,[c] ſecretò, & ait illis: Ecce aſcendimus Hieroſolymam, & filius hominis tradetur principibus ſacerdotū & ſcribis,
Marc.10.e. Luc.18.e. & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum: & tertia die reſurget. Tunc
Vxor Zebedæi pro filiis ambit. Marc.10.c accеſſit ad eum mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei: Quid uis? Ait illi: Dic, ut ſedeant
hi duo filij mei, unus ad dexterā tuam, & unus ad ſiniſtram, in regno tuo. Reſpondens autem Ieſus dixit: Neſcitis quid petatis. Poteſtis bi-
[c] Calix] poculum. bere[c] calicem, quem ego bibiturus ſum? Dicunt ei: Poſſumus. Ait illis, Calicem quidem meum bibetis: ſedere autem ad dexterā meam,
& ſiniſtram, non eſt meum dare uobis, ſed quibus paratum eſt à pa-
Marc.10.g. Luc.22.c. tre meo. Et audientes decē, indignati ſunt de duobus fratribus. Ieſus autem uocauit eos ad ſe, & ait: Scitis quia principes gentium domi-
nantur[g] eorum, & qui[h] maiores ſunt poteſtatem exercent in[i] eos. Non ita erit inter uos: ſed quicunque uoluerit inter uos maior fieri,
[g] Reges] eorum. [h] Maiores] ſuperiores. [i] Eos] ſubditos. [k] Miniſtrari] ſeruiri. [l] Miniſterium] ſeruitus.
ſit ueſter miniſter, & qui uoluerit inter uos primus eſſe, erit ueſter
Miniſter noſter Chriſtꝰ. ſeruus. Sicut filius hominis non uenit[k] miniſtrari, ſed miniſtrare, & dare animam ſuam in redemptionem pro multis. Et egredientibus
Cæci duo ſanantur. illis ab Hierico, ſequuta eſt eum turba multa. Et ecce duo cæci ſedentes ſecus uiam, audierunt quia Ieſus tranſiret, & clamauerunt dicen-
Vigilate] mutate.
Marc.10.g. Luc.18.f.g. tes: Domine, miſerere noſtri fili Dauid. Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miſe-
rere noſtri fili Dauid. Et ſtetit Ieſus, & uocauit eos, & ait: Quid uultis
ut faciam uobis? Dicunt illi: Domine ut aperiantur oculi noſtri. Miſertus autem eorum Ieſus, tetigit oculos eorum. Et confeſtim uide-
runt, & ſequuti ſunt eum.

Simile eſt regnum cœlorum

In parabolis non oportet in ſingulis uerbis curā perangi.

EXpoliturus & illuſtraturus ſententiam hanc, Multi autem erunt primi nouiſsimi, &c. pro ſuo more Chriſtus elegantem parabolam ſeu ſimilitudinem ſubiungit, in qua cauendum eſt ne omnes ſimilitudinis illius partes per allegoriam ad regni Chriſti uerigitatem trahamus. Quæ res multis plurimum parit moleſtiæ, & incertam reddit & inconſtantem uerborum Chriſti expoſitionem, & præterea multis in locis abſurdas gignit opiniones, ut in parabola de illo procuratore, qui debitori fecit ſcribere quinquaginta cados olei ſolutos. Non ſunt omnes illius partes per allegoriam adducendæ ad ueritatem, alioqui proponeretur ut nos noſtros heros falleremus & fraudaremus. Sed ſola induſtria procuratoris

ris imitanda commendatur, qui tam prouidè ſibi ipſi conſuluerat, etiam ex rebus heri. Quòd ſi quis iam multis ueſtigaret, ac doceret, quid in ea parabola debitores, quid liber rationum, oleum, triticum, & menſura ſignificet, is facilè à ſcopo aberraret, & Eccleſiam offenderet, non doceret. Quare neque præſens ſimilitudo, neque reliquę proponuntur, ut ſingulæ earum partes ſint obſeruandæ: ſed ad ſcopū aduertere decet, atque expendere quid ea nos Chriſtus docere, aut monere uoluit, nihil tam ſoliciti aut curioſi, quid denarius ſit, quæ prima, tertia aut reliquæ horæ, ſed multò magis conſiderare, quid pater ille familiâs uoluerit. Voluit autem ut non ignoremus quo pacto denarium ſequamur, & intelligamus Deū diuerſis temporibus pro ſua bona uoluntate in gratiam recipere homines: & his quidem præmia dare pro ſua bonitate, interim nemini ullam irrogare iniuriam. Proinde hæc parabola eſt uelut exegeſis illius ſententiæ, Multi erunt primi nouiſsimi, &c. Sicut enim in his, qui in uinea laborarunt, nonnunquam primi ultimis comparantur, & ultimorum opera pluris fiunt, quàm primorum: ita in regno cœlorū, anteuertent primos aliquando ultimi. Multi enim ſunt uocati, pauci uerò electi. Sic anteuertit Iudam apoſtolum Magdalena meretricula: ſic Simonem Samaritam Paulus. Iam accingamur interpretationi, hoc præludio contenti. Regnū cœlorum intelligit Eccleſiam, & omnia quæ ad regnū illud pertinent. Sic fit in eccleſia Chriſti, & regni eius datione, quomodo in hac parabola, de patrefamiliâs expenditur. In Eccleſia & inter homines unus nunc primus eſt in cognitione ueritatis, ut Petrus, Tu es Chriſtus filius Dei: mox fit nouiſsimus, ut, Vade poſt me Satana. Vnus nunc in Euangelio multum intelligit, mox parum aut nihil, ut Iulianus apoſtata. Vnus nunc habet iuſtitiam, & experitur in conſcientia uitam æternam, mox iniuſtus fit, & à uita æterna longiſsimè recedit. Hæc dum uidemus ita fieri, caueamus altum ſapere, & timeamus, ne qui ſtamus nunc, mox cadamus.

Regnum cœlorum eſt Eccleſia.

Homini patrifamiliâs.

Pater cœleſtis pulchrè nuncupatur paterfamiliâs, quòd ſuorū domeſticorum curam gerat.

Dicitur paterfamiliâs qui ex certa prudentia & legibus œconomicis diſponit omnia quæ ſpectant ad augendam rem domeſticam, & conſeruandam. Huius nomine ſignificatur Deus tum propter bonitatem natiuam, animūque in genus mortalium propenſiſsimum atque pluſquam paternum, tum propter curam & gubernationem orbis.

Qui exiit primo mane, conducere operarios in uineam ſuam.

Vinea patris cœleſtis eſt, eius populus ſeu Eccleſia militans.

Vinea huius patrisfamiliâs eſt populus eius ſiue Eccleſia, quæ à primo iuſto ſumpſit originem, perduratura ad conſummationem uſque ſeculi. In hac uinea laborat quicunque operatur opera Dei, & exequitur quæ Deo ſunt placita. Vide diligentiam patris noſtri in cultu uineæ ipſius. Nam à primo diluculo uſque ad ueſperam egreditur ad conducendum operarios. Neque uineam ſuam negligit quæ illi chariſsima eſt. Idem & in ueteri teſtamēto feciſſe legitur. Vide Hiere.7. Quis ergo dicit Eccleſiam deſertam eſſe hactenus à Domino? Ecce ego uobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſeculi: & eſt curans illam à ſummo diluculo, quando creauit omnia. Exiit conducere, id eſt per uerbū uocare. Vocatio ad cognitionem Euangelij neque æqualis neque uniformis eſt. Nam alij alio modo, loco, & tempore uocantur: hic ex hac, alius ex alia occaſione. Occaſiones autem ſunt uariæ, & hæ præcipuè. Spiritus ſanctus nunc internè uocans ſine uerbo, id quod rarò facit: nunc per uerbum, id quod uulgatiſsimū eſt medium uocādi ad cognitionem Euangelij. Quidam uocantur uita & conuerſatione aliorum Chriſtiana ac honeſta. Quidam per contemplationem rerum naturalium accuratius meditatam, è qua Deus cognoſci poteſt, cum æterna potentia & diuinitate, quod creet, gubernet & conſeruet omnia. Quanquam propter corruptam naturam non admodum lucidē tamen occaſio eſt, illa notitia, ubi accedit Spiritus ſanctus illuminator natu-

Variis occaſionibus uocat Deus uarias perſonas ad excolendam uineam ſuam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ræ. Et ſicut nunc occaſiones ad cognoſcendum Euangelium ſunt uariæ: ita & perſonæ homines, quibus utitur Deus in uocando, uarij ſunt. Nam hic uocatur per uirum, ille per mulierem: hic per puerum, ille per ſenem: hic per contentioſum prædicatorem, ille per placidum, &c. Attamen quouis modo, inquit Paulus ad Philipp. 1. ſiue per occaſionem fortè oblatam, ſiue per ueritatem, &c. ſiue per hunc, ſiue per illum: ſiue hoc uel illo tempore, ſiue hoc uel alio loco: certum tamen eſt nos ad idem Euangelium, unumque præmium uocari, ad eundem unúmque denarium, tandem ad eandem unámque æternam uitam, non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum magnam ſuam miſericordiam & gratiam, iuxta quam in uinea Domini operantes reddet unicuique ſecundũ opera, dabitque denarium diurnum unicuique pro bona ſua uoluntate. Obſerua, operarios non altrò uenire in uineã, ſed à patrefamiliâs uocari & mitti, non otioſos & delicatulos, qui ut vultures ad cadauera, ultrò ad pinguia ut uocant beneficia aduolant, habentes os apertũ ut maiori hiatu ſorbeant, ſed operarios, quo nomine ſignificatur Euãgelium non ſpectare ad homines otioſos, ſed opera & labore claros. In uineam ſuã id eſt in Eccleſiam, cõſortium ſanctorum ſeruiẽtium Deo in ſanctitate & iuſtitia. Et finis diuinæ uocationis eſt ut operentur in uinea, opera nimirum ſanctorum, & quæ in Eccleſia fieri iuſſit Dominus: vnde operarij dicuntur. Non enim ad ſomnum, dormitationem, ac otium, ſed ad ſtudia uirtutum uocati ſumus.

Diurn⁹ denarius eſt fœlicitas æterna æqua omniũ beatorũ mercedis ratione finis.

Vocantur à patrefamiliâs operarij & laborioſi ad ſeruiendũ Eccleſię, non deſides & otioſi.

Conuentione autem facta cum operariis ex denario diurno, miſit eos in uineam ſuam.

Hæc eſt pactio ſiue conuentio facta à Deo cum operariis uocatis qua ipſos ſibi fœdere aſtringit, pollicens ſe Deum fore fidelium, & hos uita ſiue immortalitate donaturum æterna. Poſtulat tamen uicißim fidem, obedientiam & ſtudium iuſtitiæ, innocentiæ & beneficentiæ. Exiit ergo ſummo diluculo, id eſt à principio mũdi conducere patres ad operandum tam in ſeipſis quàm in aliis, & omnes inuitauit præmio propoſito æternæ uitæ, quod eſt redditurus fideliter laborantibus. Hoc præmium certum propoſuit, ne quis ſua mercede fraudetur. Denarius diurnus, id eſt ſecundum diem unum, ut quemadmodũ dicitur merces annua, quæ pro opere totius anni ſoluitur: ita denarius diurnus dicitur, qui pro unius diei opera ex pacto perſoluitur. Obſerua: cõuenit cum operariis ex denario diurno, id eſt in ſingulos dies. Hic Dominus alius eſt ab his qui nihil mercedis ſoluunt famulis, niſi annum abſoluerint, ſoluit in ſingulos dies: ut intelligas nulla opera carere ſuis recompenſatoriis præmiis, & promiſsis ex conuentioue patrisfamiliâs. Nota uerbum miſit: Quia qui non ſunt uocati & miſsi, fures ſunt & latrones, Ioan. 10. cap.

Et egreſſus circa horam tertiam, uidit alios ſtantes in foro otioſos, & dixit illis: Ite & uos in uineam meam, & quod iuſtum fuerit dabo uobis. Illi autem abierunt.

Sequitur de diuerſo hominum genere, & diuerſo tempore, quo in Eccleſiam uocãtur operarij. Poſt primos emiſſos ad uineam, nondum contentus paterfamiliâs, ſed magis cupiens ſuæ uineæ culturam, poſt duas horas ab hora ſexta noſtra matutina, hora uidelicet tertia ab ortu ſolis, quæ nobis eſt nona à media nocte, uenit ad forum, locum publicum in quo ſtant operarij cõductitij, ubi inuenit otioſos & miſit illos in uineam ſuam. Otioſos uocat homines extra Eccleſiam ſine notitia Euangelij: & extra Eccleſiam diuagantes otioſe. Et quod iuſtum fuerit, &c. Nota facit cum his conuentionem de denario diurno, quòd non eſſet dies integra, neque proinde deberi eis uidebatur merces laboris integra, ſed fidei ſuæ committi uoluit precium, dicens, Quod iuſtum fuerit, &c. Quaſi dicat, vos tantum ite operatum, de pretio mihi confidite, non fraudabimini. Quo audito, tanquam beneficentes

Pater cœleſtis reddit ſingulis ſuam mercedem.

uerbo patrisfamiliâs abierunt ad laborem. Obſerua hîc promiſsionem præmij iuſti, ne dubitemus de præmio, modò nos fideliter operemur. Obſerua & hos bene morigeros qui contenti promiſsione abierunt operaturi. Hoc eſt abire, eſt ſignum boni animi non dubitantis de promiſsis patrisfamiliâs.

Fidẽdum eſt promiſsionibus Dei.

Iterum autem exiit circa ſextam & nonam horam, & fecit ſimiliter. Circa undecimam uerò exiit, & inuenit alios ſtantes. Et dicit illis, Quid hîc ſtatis tota die otioſi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit. Dicit illis, Ite & uos in uineam meam.

Inueniens & alios in foro otioſos, ait, Quid totum diem hîc ſtatis otioſi, nihil operis honeſti operãtes? iam dies ferè pertranſiit & ſol occaſui proximus eſt, & nihil adhuc operis feciſtis. Hi ſui otij rationem reddunt, Nemo nos conduxit. Circa horam undecimam, paterfamiliâs ſpecialius exiit: quandoquidem filius de ſinu patris ueniens in plenitudine temporis, quando aduenit hora nouiſsima, & finis ſeculorum, inuenit gentiles qui olim in uitiis conſenuerant, nunquam diuinis intenti operibus. Quos ſua & ſuorũ Apoſtolorũ prędicatione arguit. Qui ſe à nemine conductos, hoc eſt admonitos, aiunt, quoniam ueritatis doctores & prophetas non habuerunt qui eos cultum Dei docuiſſent. Hi conducti, id eſt uocati, ſtatim abierunt in uineam operaturi. Qua re ſignificatur gentes in plenitudine temporis, in ætate nouiſsima alacriter obediuiſſe Euangelio. Obſerua. Hæc parabola accõmodari poteſt diuerſis humanæ uitæ ætatibus, ut dicatur uocaſſe prima hora pueros, hora ſexta adoleſcentes, &c. De hac horarum accommodatione ad uocationem noſtram, dixi in cum locum Ioannis, Nónne ſunt duodecim horæ diei. Hora duodecima nemo uocatur ad laborem, ſed omnes conuocantur ad laboris ſtipendium. Quoniam in conſummatione ſeculi (quæ per horam duodecimam, nouiſsimam & ueſperam ſignificatur) nemo ad laborem uocabitur, ſed ad remunerationem omnes uocabuntur. 1. Corinth. 15.

Gentiles nouiſsimo in loco uocati.

Omnium ætatum operationes uocat Deus ad colendam ui neam ſuam.

Cum ſerò autem factum eſſet, dicit Dominus uineæ procuratori ſuo, Voca operarios, & redde illis mercedẽ, incipiens à nouiſsimis uſque ad primos.

Cùm ſerò factum eſſet, appropinquante morte cuiuſque, aut fine huius ſeculi. Periphraſis eſt nouiſsimi diei in quo manifeſtabitur & reddetur credentibus ſeu laborantibus uita æterna illis promiſſa. Dicit Dominus uineæ, &c. Accommodat ſe Chriſtus aptis cœptæ parabolæ & perſonis & rebus. Nomine procuratoris intelligitur Chriſtus, qui ut iudex alios proclamabit ad uitam æternam, alios ad æterna ſupplicia. Hora duodecima nemo uocatur ad laborem, ſed omnes ad recipiendam mercedem uocantur. Quoniam in conſummatione ſeculi, quæ per horam duodecimam, nouiſsimam & ueſperam ſignificatur, nemo ad laborem uocabitur, ſed ad remunerationem. Non enim ultrà erit tempus operandi, ſed fiet tantùm pro operibus prioribus retributio. Committit hoc retributionis negotium paterfamiliâs procuratori ſuo uocãti omnes: Quoniam dedit pater filio, Ioan. 5. cap. poteſtatem iudicium facere, cúmque iudicem conſtituit uiuorum & mortuorum.

Procuratoris nomine intelligitur Chriſtus cui data eſt poteſtas iudicandi.

Cùm ueniſſent ergo qui circa undecimã horam uenerant, acceperunt ſingulos denarios. Veniẽtes autem & primi, arbitrati ſunt, quòd plus eſſent acceperuti. Acceperunt autem & ipſi ſingulos denarios. Et accipientes murmurabant aduerſus patremfamiliâs, dicentes: Hi nouiſsimi una hora fecerunt, & pares illos nobis feciſti, qui portauimus pondus diei & æſtus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ad hunc procuratorem singuli ueniũt. Quoniam nos omnes manifestari oportet, 2. Corinth. 5. ante tribunal Christi, ut referat unusquisq; quæ gesit in corpore. Veniunt ultimi simul cum primis, nec prius mercedem accipiunt, quàm nouissimi, quoniam simul omnes sistentur eius tribunali, & simul accipient retributionis præmium. Hæc merces denarius est in pacto primis tantùm promissus, tamen çquè singuli, & qui hora undecima & hora tertia & prima uenerunt, singulos accipiunt denarios. Quoniam idem præmium uitæ æternæ quod primis illis promissum fuerat, æquè accipient qui in fine seculorum laborauerunt in uinea Domini, atque hi qui in mundi exordio, Hebr. 11. & hi omnes testimonio fidei probati non acceperunt repromisionem, Deo pro nobis melius aliquid prouidẽte, ut non sine nobis consummarentur. Denario igitur nobis adumbratur beatitudo quæ omnibus & singulis in uinea Domini iustè laborantibus ex æquo donatur. Est enim eadem beatitudo obiectiua beatorum, uidelicet Deus ipse benedictus, propter quẽ uidendum & ut eo fruamur laboramus, & est beatitudo essentialis, qua tamen pro suo quisque bono opere & sancto labore in uinea susçepto, magis minúsq; gaudebit (uide magistrum sentent. in. 4. dist. 50.) Et hoc non ex opere nostro, tanquam nostro ex nobis, sed ex gratia, liberalitate, & promissione Dei, ita nobiscum paciscentis quod laborantibus in sua uinea dabit uitam æternam. Hic labor tali gratia & promissione opertus, hoc est ex animo obedienti & propter Deum susceptus, est meritorius denarij, est gratus, sanctus, & acceptus Deo. Quòd autem primi putãt plus se accepturos, & ubi non amplius accipiunt quàm nouissimi murmurare dicuntur: hoc dictum est, non quòd sit ulla inter beatos concertatio in alio mundo de gloria, sed Dominus vult perstringere humanum illud iudicium quo hîc iudicatur, quòd primi plus debeant percipere, aut nõ esse çquum ac iustum quod facit, & confundat, adeóque humiliet quorundam satis confidentem superbiam qui putant pluris fieri à Domino opus & laborem, quàm animum gratum, humilem & à sua bonitate pendentem. Cùm dicitur, qui portauimus põdus Dei & æstum, exaggeratio & expolitio est laborum seu operum nomine Euangẽlij susceptorum.

Deus est obiectũ nostræ fœlicitatis, quo magis fruetur q̃ pl⁹ laborauerit.

Nulla est inter beatos cõcertatio de beata uita.

At ille respondens uni eorum dixit.

Declarat Christus pluribus rationibus Deum in reddendo præmio æquum & iustum, nulli irrogare iniuriam.

Amice, non facio tibi iniuriam.

Huic pro omnibus respondet Dominus: Amice, cur inuides aliis benignitatem meam? Mea in alios gratuita liberalitas te non lædit. Nullam enim iniuriam facio tibi.

Nónne ex denario conueniſti mecum?

Probat quòd obmurmuranti non fiat iniuria, & hoc ab inita conuentione & facta promissione certi prẽmij. Nónne sic pactus sum tecum, ut pro opera diurna denarium acciperes?

Tolle quod tuum est, & uade.

Amice præstitisti operam, habes mercedem pactam, nihil tibi rei mecũ est amplius. Tolle quod tibi debetur, & abi.

Volo autem & huic nouissimo dare sicut & tibi.

Omnes credentes in Christum æqualem mercedem accipient, nimirum singuli singulos denarios, hoc est singulis dabitur uita æterna, erit æqualis beatitudo obiectiua, hoc est Deus ipse omnibus conspicuus erit, & eo omnes & singuli fruentur. Sed ut hîc uides, decem & uiginti baptismo donatos, & ob id Christianos uno baptismo præfulgentes, & Christianos, tamen sub hoc dono Christianitatis alium

plus alio intelligere mysteria Dei. Ita & inter beatos, omnes quidem beati sunt, id est clara Dei uisione fruũtur, tamen alius alio plus gaudij ex reuelatis sentit, quàm alius. Cùm tamen interim ex pacto fœderis, det singulis denarium, hoc est uitam æternam. Ergo nihil peccat contra fœderis & pactionis leges, cùm eũ recipit in gloriam qui à puero seruiuit Domino. Simul autem & illum beat qui sero & multa grandæuáque in senecta resipuit.

Beatorũ alia clarius Deũ intuetur alio.

Aut non licet mihi quod uolo facere?

Expostulatio Dei cum illis, qui pacto denario non sunt contenti, à iure, quod Deus liberum habet, ut rebus suis pro libito utatur. Quasi dicat, An mihi liberum per te non erit, de meo quod uolo facere?

An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum?

Propriissima mea natura est esse bonum, misericordem, & liberalem. An uerò uasci, obmurmurare, & subinuidere debebas, quòd pro ingenij mei natura beneficus sum? An ideo oculus tuus liuore torquetur quia me uides benignum in eos, in quos libitum est? Obserua: oculus affectuum animi symbolum est, & opponitur bonus oculus liuido. Malus ergo oculus affectus est liuidus aut subinuidus. In oculis maximè apparet liuor, aut ira, aut gaudium, aut alius animi affectus.

Oculi quemadmodũ affecti simus animo loquũtur.

Sic erunt nouissimi primi, & primi nouissimi.

Hanc similitudinem adduxit Iesus, uolens discipulorum animis infigere, quod Deus natura beneficus in omnes, uariis modis ac uariis ætatibus, non cessat inuitare mortales omnes, ad cultũ ueræ pietatis, in qua qui se gnauiter exercuerint præmium habebunt, uitam æternam. Et quemadmodum uidemus in hac parabola primos & nouissimos æquari mercede, nec in retributione haberi rationem primi aut ultimi, cùm æquam omnes portionem, hoc est singuli singulos denarios acceperint: sic & in regno Dei res habet. Non erit consideratio qui primi fuerint operati in uinea Domini, qui posteriores, qui nouissimi. Non ideo potiores portiones habebunt in regno Adam & Noe, Abraham, Moyses, Dauid, qui in priori seculo missi sunt operari in uineam Domini: neque fuerunt Apostolorum partes detestiores quòd in nouissima ætate ad opus missi sunt. Sed erunt primi tanquã nouissimi, & nouissimi tanquam primi. Quia singulis ex æquo dabitur denarius, id est uita æterna. In retributione æquantur qui primi laborauerunt, & qui nouissimi. Propter quod, neque Iudæi in genere debent confidere, neque gentes propter genus metuere, quauis in ultima hora conducti fuerint. Sed quisque uiriliter agere debet, ut postquam uocatus fuerit, fiat electus. Rogabis quomodo hæc æqualitas mercedis subsistet cum eo quod Paulus. 1. Corint. 15. ait, Alia est claritas solis, alia lunæ. Et sicut stella à stella differt in claritate, ita & resurrectio mortuorũ. Aut, Nónne sanctior beatiórque est virgo Maria quauis alia virgine? Ergo nõ est æqualitas denariorum. Respondeo. Omnium sanctorum æqualis est beatitudo, quòd æquè omnes contenti sint, nullúsque eorum plus appetit fœlicitatis quàm habet. Sicut & si habeas uasa aliquot inæqualis capacitatis seu magnitudinis, æquè tamen omnia plena: nullum utique eorum plenius est altero, & tamen aliud alio plus capit. Ita quilibet beatus gloria plenus est & beatitudine pro modo suæ comprehensibilitatis. Sicut in persona beati Dauid psal. 16. ait, Satiabor cùm apparuerit gloria tua. Huc pertinet quod Diuus Augustinus super Ioan. 14. scribit, Et si alius alio est iustior, alius uerò sanctior: in domo patris mei mansiones multæ sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi mansionẽ pro suo quisque accepturus est merito. Denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem paterfamiliâs eis qui operati sunt in uinea, iubet dari omnibus: non in eo discernens, qui minus & qui amplius laborauerunt. Quo utique denario uita significatur æterna, ubi am

In omni çtate præcepta Dei obseruãda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Diuersis meritis respondent inæqualia præmia.

plius alio nemo uiuit, quoniam uiuendi non est diuersa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diuersas meritorum in una uita æterna significant dignitates. Alia est enim gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum: stella enim à stella differt in gloria: sic & resurrectio mortuorum. Tanquam stellæ sancti diuersas mansiones, diuersas charitates, tanquam in cœlo sortiuntur in regno: sed propter unum denariũ nullus separatur à regno: ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cùm amat in altero, quod ipse non habet. Nõ erit itaque aliqua inuidia imparis charitatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis. Hactenus ille.

Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi.

Aetiologia à facilitate labendi, simul & epiphonema, quo Christus claudit parabolam, Cur multi primi nouissimi & nouissimi primi. Quia multi sunt uocati: Deus enim vult omnes homines saluos fieri. 1. Timoth. 2. Multi audiunt uerbum, & ad fidem uocantur, sed citò à uerbo cadunt, ideo pauci electi sunt, id est pauci sunt qui certam suam uocationem faciant per fidem & obedientiam præceptorum Dei. Hæc enim sunt electionis symbola. Obserua, vocati & electi nominaliter accipienda sunt. Græcis enim κλητοὶ, & ἐκλεκτοὶ, nomina sunt, non participia. Vocati appellantur ad uitam à Deo per prædicationem Euangelij, alibi appellantur inuitati ad nuptias. Electi uerò sunt fideles qui ex animo credunt. De electione diximus in Ioan. & in Paulum ad Ephes. Huius epiphonematis sensus est, ac si diceret Christus, Nemini uel mirum uel nouum uideatur quod dixi, nouissimos futuros primos, & primos nouissimos. Nam multis quidem prædicatur Euangelium, sed non omnes uerè & ex animo recipiunt. Fit enim ut multi ad tempus simulent se ex animo fauere Euangelio, & in eo primas uelint: Alij interim reclamant. Mox fit ut redeant isti ad ingenium prauum: hi uerò mutent ingenium prauum, & Euangelium, cui hactenus reclamarũt, uerè recipiant. An non hic quoque nouissimi fiunt primi, & priminouissimi? An uerò non illa inuersio inde existit, quòd multi sunt uocati, pauci electi?

Prædicatione uerbi diuini omnes uocantur ad uitam æternã. Electi suã uocationem ad bonam frugẽ perducunt.

Et ascendens Iesus Ierosolymam.

Hæc profectio postrema erat qua Ierosolymam petebat à finibus Iudææ trans-Iordanem. Instabat enim tempus passionis. Marcus 10. ait, Et præcedebat illos Iesus, & stupebant, & sequentes timebant.

Assumpsit duodecim discipulos suos secretò.

Seorsum est discipulis loquutus, ut illis qui iam post multiplicẽ institutionem sciebant, aut ad minus scire debebant, glorificationis uiam esse crucem. Hoc sedulò agebat discipulis, ut animis illorũ infigeret, se scientẽ ac uolentem ire ad mortẽ.

Cruce itur ad gloriam.

Et ait illis, Ecce ascendimus Ierosolymam.

Voce, ecce, parat discipulorum animos, & attentos reddit ad concionẽ de cruce carni duram & molestam. Ascendit Ierosolymam, ut uel loco destinato ostendat & probet præcedens epiphonema, Multos quidem uocatos esse, paucos uerò electos.

Ierosolyma locus passionis & mortis Christi.

Et filius hominis.

Quem ut contemptam & abiectam personam habent. At consolatorium est, Christum esse ducem crucis.

Tradetur principibus sacerdotum & scribis.

Christus his non habebat infensiores hostes, ideo maximè idonei erant ad tantum facinus perpetrandum. Oderant enim ueritatem, & toti iam in hoc erant, ut Christum morti darẽt, ceu organa & instrumenta Satanę. Quare siue perspexeris

ipsius Dei patris, siue Satanę, siue Iudæ proditoris consilia, non erant qui aptiores inuenirentur ad hanc causam perficiendam. Consilium Dei patris fuit, filiũ suum maledictum facere, ut nos à maledicto liberaret, hostiam facere quæ peccata mundi expiaret. Ad hoc perpetrandum cõueniebat & opus erat concilio malignãtium, in quo tanquam blasphemus in Deum iudicaretur & condemnaretur agnus ille immaculatus. Iam illud colligendum erat non ex piis, ueritatis amicis, sed ex impiis, & ueritati summè inimicis: hi autem erant, principes sacerdotum & scribæ. Satanæ consiliũ fuit, ut non solùm Christum, sed & doctrinam ipsius extingueret. Deinde putabat futurum si nomen ipsius Christi ubique redderet inuisum & abiectum, quòd doctrina quoque ipsius scandalum esset Iudęis, & stultitia Gentibus. Huc tendebat Satanæ consilium: unde hoc mortis ac probri genus parabat. Hoc ut fieret, conabatur ut à potioribus totius gentis, illisque in consilium selectis, communi suffragio condemnaretur ad crucem maledicto obnoxiam. Quare non uidebantur ipsi Satanæ, ad hanc causam commodiores ministri, quàm hi principes & scribæ, quorum ope & consilio est usus Iudas, ad tam impiam proditionem. Obserua diligenter aduersarios Christi, qui nõ sunt infimi homines in mũdo, sed maximi.

Et condemnabunt eum morte.

Innocentem enim Christum per inuidiã sine causa in suo consilio, mortis reum iudicarunt infrà. 27. Mane autem facto consilium inierunt omnes principes sacerdotum & seniores populi aduersus Iesum, ut eum morti traderent.

Et tradent eum gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum.

Hic locus distributiuncula est crucis Christi in certas species, quales sunt illudere, flagellare & crucifigere. Alludit ad Pilatum iudicem qui erat ex Gentibus, Romanus magistratus, aut ad ministros Pilati, quos Gentes, ipse Gentilis præses Pilatus habuit. Ipsi principes sacerdotum tradent me gentili potestati utpote prędidi & tius ministris, à quibus suæ sententiæ executionem petent. Gentibus autem traditus illudar & opprobriis afficiar, flagellis cædar, & cruci suffixus animam meã ponam, & moriar pro redemptione generis humani.

Et tertia die resurget.

Cùm fit crucis mentio duo solent occurrere, mors & resurrectio. Alterum terret: Alterum rursus solatur. Tertia die resurget uictor ad uitam gloriosam & immortalem. Vt prædixerat illis crucem, ne cùm uenisset hora scandalizarentur: ita glorificationem prædixit, ne timerent & ipsi crucem subire. Lucas 18. hîc addit, Et ipsi nihil horum intellexerunt, & erat uerbum istud absconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. Quia difficile erat Apostolis, cum quem & factis & sermone tam potentem esse agnouerant, gentibus fore tradendum, & illudendum, &c. Ideo uim sermonis eius ignorabant, nec sciebãt quid loqueretur. Populo quidem mortem prædixit, sed sub inuolucro cùm loqueretur de Iona, & templo soluẽdo posteà instaurãdo triduo: at ita prędixit ut non antè intelligerẽt quod esset dictum, quàm posteaquàm uiderent factum. Discipulis autem absque inuolucro aperuerat illis semel & iterum hoc arcanũ, idque clarius, ut confirmaret illos aduersus tempestatem imminentem, nec tamen intelligunt uerbũ. Certe nondum illuxerat illis donum illud spiritus: & facilè obliuiscuntur homines quod non libenter audiunt: nec facilè dimittunt in pectus, à quo abhorret animus. Tametsi uim sermonis Domini ignorarent discipuli, nec scirent quid loqueretur, tamen uerba illius uera esse non dubitabant, sed quia illa non intelligebant, se ea nescire profitebantur, fortassis quòd eum parabolicè loqui autumarent. Hæc nos admonent quòd ubi secretiora Dei eloquiorum mysteria non capimus, nihil nostro sensu

Glorificatio Christi clarè prædicta Apostolis, aliis non item.

Universidad de Deusto
Biblioteca

definiamus, quin potius noſtram ignorantiam humiliter fateamur. Sic enim fiet ut quæ tum nobis abſconduntur, quantum opus eſt, etiam ipſa aliquādo hora nobis miſericorditer reuelentur.

Tunc acceſsit ad eum mater filiorum Zebedæi, cum filiis ſuis adorans, & petens aliquid ab eo.

Poſt concionem crucis nouus accidit euentus, in quo elucet quàm corruptum ſit hominis ingenium. Item ignorantia hæc iudicium humanæ naturæ de regno Chriſti. Quid rurſus caro quærat in Euangelio ſiue regno Dei. Quæ imaginatur illud carnale eſſe & de hoc mundo. Et quale nunc iudicat regnum eſſe, talia præmia ambit & petit ſcilicet carnalia atque terrena. Somniabant autem diſcipuli peruò regnum carnale & mundanum, licet eximium (quale non fuerat) antea fore Chriſti regnum. Quoniam filij Zebedæi Iacobus maior & Ioannes audierant Petro promiſſas claues regni cœlorum, audierant de honore duodecim ſtellarum, & iam futuram breui eſſe Domini reſurrectionem, poſtquam putabāt regni illius ſequuturam maieſtatem, atque ita tempus petendi adeſſe coniiciebant, ut liceret ſibi primas obtinere in regno Dei, ſiue ut primi eſſent Chriſto aſsidentes. Marcus 10. cap. ait. Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filij Zebedæi dicentes, Magiſter uolumus ut quodcunque petierimus facias nobis. Veriſimile eſt, matrem ſubornatam fuiſſe ab illis, ut quoniam ipſi quod uolebant petere non audebant, ipſa apud Dominum intercederet. Quanquam ut matrum eſt ingeniū, nihil prohibet, quominus credamus filios ad hāc petitionem à matre ſolicitatos, & ipſam pro filiis confidentius apud nepotem interpellaſſe. Rogabis: vnde ſubiit piſcatoribus rogandi affectus, quorum conuerſatio non in aulis principum fuit, ſed in rerum penuria, piſcatione, & labore manuū? Deinde qui iam annos aliquot cum Chriſto circuierant: apud quem, ne per ſomnium quidē aliquam regni ſpeciem, ſed omnia humillima uiderant. Certè homines erant adhuc & ipſi, per reliquias ſerpētis ex Adamo corrupti: adhæc cognati erant Chriſti ſecundum carnem, cuius cognationis prærogatiua ad hanc petitionem illos plurimum permouit. Adorans: hæc adoratio eſt geſtus exhibendi honorem, ſicut & geniculatio. Et petens. Marcus ait filios poſtulaſſe, dicens: Magiſter uolumus ut quodcunque petierimus facias nobis. Non proferunt quid ſint petituri, ſed aſſenſum Chriſti antequā petant, uenantur, ne poſtea liceat illi à promiſsis reſilire. Et præſumptio quædam erat, expreſſa uerbo uolumus. Deinde addunt, quicquid petierimus, quaſi futuræ petitionis inquiſitionem & cognitionem niſi dato primùm aſſenſu, excludentes. Certè hæc omnia matri ſuggerunt.

Apoſtoli exiſtimarunt regnum Chriſti foremundanū & tēporarium.

Qui dixit ei, quid uis?

Marcus ſcribit: At ille dixit eis, Quid uultis ut faciam uobis? Agnoſce hic benignitatem & lenitatem Chriſti, qui matri & filiis non opprobat ipſorum temeritatem: interea tamen, nihil pollicetur, ſed iubet proferre quid petant. Quaſi dicat, Non parum refert quid ſitis petituri: neque enim licebit accipere quiduis. Quare dicite quid petatis. Obſerua hic quanta patientia Chriſtus diſcipulorum ſtultam temeritatem toleret, & quàm parato ſit animo ad dandum, modò æqua ſit petitio.

Chriſti benignitas in toleranda ſtulta diſcipulorum temeritate.

Ait illi: Dic ut ſedeant hi duo filij mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad ſiniſtram, in regno tuo.

Petere ſeſsionem ad dexteram & ſiniſtram Chriſti in regno illius, eſt ambire primas in regno Chriſti, & uelle ſupremam poteſtatem. Nam qui proximi ſtipant in cōſeſſu regis latus, collaterales ac primales in regno appellātur. Putabant certè regnum Chriſti carnale futurum, quale fuerat Salomonis, Cyri, Alexandri, & aliorum monarcharum. In eo itaque hi duo fratres cupiebāt ſibi prima loca & ſu-

premas dignitates concedi. Dic, ait mater, ut duo iſti filij mei iuncti ſanguine & animo (nempe cognati & diſcipuli) primi ſint apud te, & digniora apud te loca obtineant, cùm poſt reſurrectionem tuam regnabis ſuper terram in gloria. Obſerua: dextera in principū confeſſu, locus eſt primus, ſummus & digniſsimus: & qui ad dexteram ſiue ad latus ſedere dicuntur, ſummę rerum præeſſe dicuntur.

Reſpondens autem Ieſus, dixit.

Sapientiſsimus Dominus agnoſcens petitionem ex ambitione quadam & ignorantia procedere, ipſāmque irrationabilem & uanā eſſe, præterita matre, diſcipulis (qui matrem ſubornauerant & uelut per matrem loquebantur) increpationem direxit.

Neſcitis quid petatis.

Non annuit ineptis uotis noſtris ſapiens ac bonus Dominus, imò reiiciens atque refutans ſtultitiam noſtram, docet quid maximè ſpectemus expectemúſque in regno ſuo. Cognoſcenda eſt res, quæ & qualis ſit, antequam petatur. Sed neque quid ſit regnum cœlorum, neque quale ſit agnoſcebant. Quare, dixit Chriſtus, neſcitis quid petatis. Neſciunt quid petant, quotquot nec ad gloriam Dei reſpiciunt, nec ad uſum neceſsitatis, ſed ad ſuas concupiſcentias, vt qui diuitias, uoluptates, uindictam inimicorum & huiuſmodi petunt. Ad hunc modum Iſraelitæ Regem ſibi dari petebant: petebant autem rem ſibi noxiam & Deo diſplicentem. 1. Reg. 8. Salomon expendit quid peteret, Prouerb. 30. Mendicitatem & diuitias ne dederis mihi, &c. Paulus non intellexerat petitionem ſuam de qua 2. Corint. 12. ubi rogauerat ut tolleretur à ſe ſtimulus carnis, Angelus Satanæ, ſe collaphizans. Poſteà uerò cur illam non acceperit, licet tertio petierit, intellexit. Similiter & mater Salomonis non exaudita à filio, poſtea intellexit petitionem eius, ambitum regni continere: ideo agnouit cur non fuerit exaudita. 3. Reg. 2. Proinde his rogantibus reſpondet, Temporalē dignitatem in regno meo petētes, neſcitis quid petatis: putantes regnum meum cōmune eſſe cum monarchiis mundi, ignorantiā veſtram profertis: putantes me habere alia arma quàm prędicationem & uim uerbi aduerſus inimicos, erratis. Vos ſomniatis neſcio quam temporalem in mundo gloriam poſt reſurrectionem meam, & ambitione quadam illam affectatis: non expedit iſta petatis. Docebo uos quid magis petere debeatis, & de quo magis expediat cogitare.

Neſcit quid petat qui ambitionis uitio laborat.

Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?

Marcus ſcribit Chriſtum interrogaſſe, Poteſtis bibere calicem quem ego bibo, & baptiſmo quo ego baptizor, baptizari? Calicem ſuum & baptiſma, ut mox dicemus, uocat paſsionem & crucem ſuam. Hac interrogatione ſubinſinuat quàm intempeſtiuè ambiant regni gloriam, cùm nihil adhuc ſint paſsi. Veluti ſi miles ambiat coronam, nondum expertus ullū certaminis ſudorem. At ita comparatū eſſe in regno ſuo, ut qui unà cupiat ſecum regnare, primò crucem tollat, è calice ſuo bibat, & baptiſmo eius abluatur. Cæterùm uidetur ad hunc modum dicere, Vos ad dignitates & honores aſpiratis, ego uerò nihil huius pollicor uobis. Nam non huc ueni ut orbem armis occupem, & meos cultores præfectos prouinciarum faciam. Sed moriar, & morte redimam mundum, meóſque doceam meis inſiſtere veſtigiis, pompam huius ſeculi calcare, & per multas tribulationes intrare in regnum patris. Proinde interrogo uos, Num calicem illum amaræ paſsionis atque mortis poſsitis bibere, quem ego ſum bibiturus? Num uos ipſos ſufficientes iudicetis ad paſsionem & mortem conſimilem pro meo nomine perferendam, qualem ego ſum pro veſtra ſalute perlaturus? Mallem uos deflectere oculos ad harum paſſionum humilitatem, quàm ad regni terreni quod uos ſomniatis, gloriam. Hoc potiſsimùm à uobis exigo, ut meditemini quomodo ferentes crucem me ſequemi-

Calix Chriſti, baptiſma, paſsio, crux, mors, idem ſignificant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

In Euangelio quid spectandum.

ni. Obserua: duo potissimùm quærenda spectandáque in Euãgelio. Dominus hoc loco proponit alterũ, mortem & passionem suam, in qua est remissio peccatorum, iustitia & uita nostra. Alterum uerò mortificationem carnis nostræ. De qua Paulus ad Galat. 4. Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum uitiis & concupiscentiis. Et Petrus, Christus passus est pro nobis, uobis relinquens exemplum ut sequamini uestigia eius. Ideo obiicit, Potestis mecum bibere de eodẽ calice & eodem mecum perfundi baptismo? Obserua. De eodem bibere calice prouerbialis est sententia, quę ponitur pro eo quod est, mali esse participem, malisque communibus esse obnoxium. Translata uidetur loquutio uel à bibendi certaminibus, uel à confœderatione quam poculis prælibatis, & mutuò porrectis confirmabant, uel ab his qui metuunt uenena. Neque nouum est quòd passionem suam calicem siue baptismum uocat. Frequens enim mentio est Babylonici calicis in prophetis, quo significarunt afflictionem, calamitates, stragésque inferendas per Babylonios. Præterea afflictiones in sacris etiam per aquas & aquarum inundationes significantur, & baptizari est perfundi aut tingi aqua ideo metaphoricãs baptizari baptismate est affligi.

Calicem Domini bibere est eius exẽplo persequutionem pati.

Dicunt ei, possumus.

Suarum uirium nondum gnari discipuli, sed prę auiditate quod petebant impetrandi temerè uerius quàm fortiter, respondent, possumus. Hoc exemplo monemur, quòd simus liberales & faciles promittendo, ubi res nostras cupimus confectas. Vt illi duo magna confidentia Domino respondent, possumus: ita nos quoque spe succensi honorum atque opum, magnifica pollicemur, ne exilia quidem præstamus.

Honoris cupido nihil difficile.

Ait illis, calicem quidem meum bibetis.

Agnosce hîc Christi philãthropiam, qui nõ increpat tantam præsumptionem, sed tectè prænuntiat illis crucem quam suo exemplo ferrent. Bibetis meum calicem, id est patiemini aliquando meo exemplo. Bibit Iacobus cum ab Herode capitis damnatus est. Ioannes bibit quando persequutiones & labores uarios pertulit propter nomen Christi, licet cruenta persequentium manu non ceciderit. Nam & Paulus. 2. Corint. 4. In omnibus tribulationem patimur, sed nõ angustiamur: aporiamur, sed non destituimur: persequutionem patimur, sed non derelinquimur: humiliamur, sed non confundimur: deiicimur, sed non perimus: semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circunferentes, ut & uita Iesu manifestetur in corporibus nostris. Semper enim nos qui uiuimus in mortẽ tradimur propter Iesum, ut & uita Iesu manifestetur in carne nostra mortali. Hieronymus hunc locum enarrans, ait; Si legamus historias Ecclesiasticas, uidebimus martyrium animo Ioannis non defuisse, & bibisse Ioannem calicem confessionis, quem & tres pueri in camino ignis biberunt, licet persecutor non fuderit sanguinẽ. Hæc ille. Cæterùm tametsi multa propter Christum patiaris, caue superbias, perẽs propter tuos labores primas siue primum locum in cœlis: sed fide sta, & humiliare sub potenti manu Domini.

D. Ioannes martyrũ catalogo adscribitur.

Sedere autem ad dexteram meam, aut ad sinistram, non est meum dare uobis.

Quia prœcellentiam & honorem magnum ambitis, quia cõsanguinei mei estis, non est meum dare. Non do ratione cognationis. Et licet ego omnem potestatem acceperim à patre, non tamen accepi ut dem aliis, quàm his quibus à patre est prædestinatum. Hæc neque iustitiam neque gloriam Christi minuunt, sed iustitiam illis commendant, quòd non respicit personas, ne cognatorum quidẽ in elargiendis honoribus regni cœlorum, sed magis uoluntatem patris respicit. Non est meũ dare uobis, sedes illas petitas secundum præsentem hunc statum. Non enim uenit

Cœlum cœlorum nõ datur cognatione, non persona, sed uitæ.

distributurus honores & magistratus: sed passurus, ut pateat uia ad illos honores iis qui mecum patientur, & portantes crucem suam me sequentur.

Sed quibus paratum est à patre meo.

Piis parata est uita æterna ante iacta mundi fundamenta, dicente Paulo Ephes. 1. cap. Sicut elegit nos in ipso (supple Christo) ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate: qui prædestinauit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum. S. Ioan. Chrysost. hunc enarrans locum, ait: Vt clarius fiat quod dicimus, exemplo id ante oculos ponamus. Ad æditorem munerum atque certaminis quò multi atque præclari athletæ confluant, duos quosdam ipsi præcipua familiaritate coniunctos accessisse fingamus, qui amicitia principis freti postulare audeant, ut uictores ipsi præconio declarati coronentur, quibus ille respondeat, Nõ est meum id dare, sed quibus labore atque sudore præparatum est. Num igitur quasi non potentem illum id facere condemnabimus? Nequaquam, sed iustitiam eius admirabimus, & quoniam non personam, sed rem respicit, laudabimus. Quemadmodum igitur æditionis munerum atque certaminis principem, non quia non potest, sed quia non vult luctationis leges trãsgredi, & iustitiæ ordinem conturbare: sic utique Christum id dixisse affirmamus: ita illos undique compellebat in gratia Dei primùm, deinde in laboribus propriis omnem salutem & gloriæ spem reponere: ideo dixit, Quibus paratum est. Nam etsi alij præstantiores uidebuntur, si excellentiora quàm uos opera facturi sunt, quomodo illis expulsis locum eorum occupabitis? An quia mei discipuli estis? Huc pertinet quod in hunc locum scribit Hieronymus. Regnum cœlorum non est dantis, sed accipientis. Non est enim acceptio personarum apud Deum: Sed quicũque talem se prębuerit, ut regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet, quòd non personæ, sed uitæ, paratum est. Si itaque tales estis qui consequamini regnum cœlorum, quod pater meus triumphatoribus & uictoribus præparauit, uos quoque accipietis illud. Hæc ille. Obserua: Sedentium in regno cœlorum nomina non dicuntur, ne paucis nominatis (ait Hierony.) cæteri putarentur exclusi. Rursus aduerte uocem, paratum, qua alludit ad id Christus quod in maiestate sua sedens & iudicans dicet, infrà 25. Venite benedicti patris mei possidete paratum uobis regnum à constitutione mundi. Qua sententia ostenditur certa promissio uitæ æternæ, & liberalitas ac beneuolentia Dei patris erga nos. Hi sunt qui ad hoc prædestinati & præordinati sunt, dignique fient per eius gratiam (qua in uinea cœlesti operabuntur) ut ad eam dignitatem subleuẽtur: cuiusmodi erunt illi, qui pro amore calicem, quem ego bibam prior, post me sunt bibituri, quibus ego disponã, sicut disposuit mihi pater meus regnum, ut edant & bibant super mensam meam in regno patris mei.

Simile.

Regnum cœlorum est accipientis cõsiderata Dei iustitia.

Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.

Ob oculos hic positum habemus, quod manifestum facit, quòd sit uerum quod Hieremias dicit, Cor hominis prauum esse & inscrutabile, imò cõspicuum habemus carnem esse uelut hydram, cui abscisso capite uno, septem renascũtur. Nam etiam in discipulis uidere licet, quòd uno uitio aliquo exciso, alia in excisi locum, imò illa ipsa quæ putabamus excisa pullulant. Vix Dominus cõpescuerat duorum discipulorum ambitionem, mox cogitur eandem una cum inuidia è decem discipulorum refellere pectoribus. Duos cæteris præsentibus corripuerat ambitionis, & hæc correptio apud decem nõ plus ualuit, nihílque amplius effecit, quàm si non fuissent facta: quandoquidem ambitioni suæ (huic enim erant obnoxij ut suprà 18. & Luc. 22.) adiecerunt inuidiam. Inter æquales ferè fit, imò ita comparatum est, ut ægreferatur, si quisquam cupiat aliis præferri. Quòd si morbus ambitionis uel omnes uel aliquos corripuerit, mox liuor & contentio suboriuntur: dum quisque

Discipuli nimis ambitiosi in honoribus perendis, & inuidi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uel se mallet reliquis præferri, uel certè non sustinet ei subdi, cui se putat æqualem esse. Vnde factum est, ut decem moti fuerint animo aduersum duos: & Luc. 22. in cœna de primatu contenderint. Ita filiis Iacob, Genes. 37. duodecim patriarchis usuueniebat, qui egreferebant fratrem suum Ioseph sibi præferri. Huiusmodi profectò sunt omnium hominum ingenia, nõdum plenè regenita per spiritũ Christi, imò regenita adhuc uehementer frequentérque, reliquiis peccati adficiuntur. Vnde Apostolicum illud dictum manauit, Caro concupiscit aduersus spiritum, & spiritus aduersus carnẽ. Galat. 5. Hæc enim sibi inuicem aduersantur, ut non quæcunque uultis, illa faciatis. Obserua quanta sit ambitionis pestis, & quàm altis radicibus serpat & corda hominum occupet, quæ inter fratres, æquales eiusdem uocationis, inter quos debebat esse summa concordia, excitat dissidia & lites. Certè nondum acceperant plenè Spiritum sanctum: humanis adhuc adfectibus ducebantur discipuli inuicem subinuidentes.

Decorat' amplissimis honoribus multos habet inuidos.

Ambitio nutrix dissidiorum inter æquales.

Iesus autem uocauit eos ad se, & ait.

Suorum dissidium Iesus non ferens, sed uolens ipsos esse unanimes ac planè concordes, uocat ad se. Et sicut retudit ambitionem stultè postulantium, quòd nescirent quale esset, quod postulabant: ita liuorem & indignationẽ cæterorũ repressit ex eodem ambitionis fonte scatentem, aperiens longè diuersam esse rationem regni mundani & regni Euangelici. Obserua hìc benignitatẽ Christi, qui non prorsus à se abiicit piscatores illos, tam ambitiosos, sed patienter tolerat & ad se uocat blandè illos correpturus. Hoc exemplo maximè admonentur hi qui aliis præsunt, ut sint mites & longanimes. Certè ita comparati sumus, ut sicubi malo aliquo fratrem laborare uiderimus, mox abiiciamus & fastidiamus. Et si semel adinueneritmus errantem, plus satis nostro functi officio uideri uolumus.

Blandè & leniter exemplo Christi fedare oportet aliorum dissidia & cõtentiones.

Scitis quia principes Gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt, potestatem exercent in eos.

Affectui mundano quo primas ambiebant Apostoli mederi uolens Dominus, pulchrè discernit functionem politicam ab Ecclesiastica, & nominatim eam quæ est gentium proponit, ut illa repurgata, cæteræ si quid tale corrigendum habent, emendent & corrigant. Verba quibus Dominus utitur, occultam habent emphasim. Primo uerbo, in dictione Gentium, subindicat illum affectum quo primas petebant esse mundanũ, malum, & politia regni Dei alienum. Quasi dicat: Scitis, & non est opus multo sermone, ut uos horum admoneã, constitutos esse inter Gentes magistratus, principes atque præfectos, ut non sit necesse uos præficere populis Reges, Præsides, magistratus, cẽturiones, & huiusmodi. Non enim ueni pugnaturus cum Cæsare aut Herodis familia, ut his pulsis uos in ipsorum loca substituam Principes, Proceres siue Tetrarchas: his diuinitus datus est gladius & potestas qua utuntur. Sed hi principes Gentium dominatum & tyrannidem exercent in illos quibus imperant: & quo quis superbissimus est, ita uideri uult maximus. Quasi dicat, Vos scitis, & ideo cauere debetis, quia ita dominari solent Gẽtes, quibus nõ est notitia Dei, qui carnis ducũtur affectibus, quibus uos iam similes esse pergitis. Obserua passim in scriptura Deum solitum esse suos dictione Gẽtium auocare uel ab erroribus uel corruptis affectibus, ut suprà cap. 5. & 6. Nam prorsus indecorum est regni cœlorum candidato iisdem laborare affectibus, quibus laborant & Gentes, nec meliorem esse Gentibus. Ita & Paulus passim Christianos urget ad uitæ innouationem. Totus hic locus collatio est regni Christi & mundi, quæ duo regna inter se diuersissima sunt: in hoc mundano regitur humano more, in illo nõ itidẽ, sed spirituali. In hoc sunt principes & magistratus, in illo sunt ministri. In hoc gladiis & armis agitur, in illo spiritualibus armis, qualia describit Paulus Ephes. 6. cap.

Gentium tyrannis.

Gentes uocat scriptura eos qui rationi non parent.

Regnũ Christi totum diuersum est à regno mundano.

cap. In hoc dominãtur alij aliis, in illo alij aliis seruiunt, & ministrãt. In hoc magni sunt homines, in illo contempti & humiles. In hoc qui minor est premitur tyrannide potẽtioris, in illo primatus nihil aliud est quàm summum studium benefaciendi omnibus. In hoc ut quisque superbissimus est, ita uult uideri maximus: in illo nullus submissior est animo, quàm qui maximè meretur esse primus. Si his quæ gessit Christus in reuocandis discipulis ab ambitione attenti fuerimus, agnoscemus Christum nobis exemplũ præstituisse, ut odorari & cognoscere possemus, eum paternum amorem in nos habere, atque lapsos tanta cum placiditate erigere, quo ei adhæreremus & crederemus, tum quid de eo nobis sperandũ sit, sciremus. Nam hæc uiuæ & Christianæ fidei natura est, ut in gratiam fidei, fiduciam concipiat, ac bonam existimationem, & spem erga eum sibi formet. Sic cogitans, haud dubiè Deus te respiciet, & ope sua non destituet. Siquidem uiua fides de bona erga se Dei uoluntate nihil dubitat. Certè huiusmodi de Deo existimatio, omnis bonæ spei plena fiducia, & nihil hesitans confidentia, aut quocunque alio nomine uocari potest, Christiana fides & bona conscientia in scriptura appellatur. Huius fidei præcipuum est, libera deditio, ut alacri animo quis se bonitati diuinæ, (quam nullo suo sensu experitur, nec præsentem uidet) exponat. Tam deditam & deuotam uoluntatem hominis reddit, illa tot præconiis decantata commoditas Dei, qua plusquam materno affectu nos tractat. Sustinet enim nos ne pereamus. Obserua. Gentium appellatio simpliciter hìc opponitur Iudaïco populo, qui cum hęc loqueretur Christus discipulis, nullum habebat Dominum, alioqui dixisset principes Iudæorum. Vnde noster magistratus non est è populo Iudaïco, sed è Gentibus. Gentes certi populi uocabulum est. Ideoa it, Principes Gẽtium, quasi dicat, penes quos nunc est dominium ferè per totum terratum orbem, etiam hìc in Iudæa. Dominantur, id est certis legibus ac fœdere certo exercẽt imperiũ, unde & dominium est: & dominantur eorũ, hoc est in eas Gentes, quæ prępositio in malũ sonat, quòd Tyranni populi malo & incommodo gerant principatum. Et qui sunt magni, supple potentia, uirtute, dignitate, &c. Magnus dicitur magistratus, respectu subditorum infirmorum, aut magnos intelligit magnates. Siquidem id proprium erat cognomentum regis Persarum, unde Alexander magnus dictus est. Quidam per Principes Gentiũ & magnos, sentiunt circũscriptum esse totum magistratum hoc est superiorem & inferiorem. Potestatem exercent pro suo officio, ut exercere potestatem sit effectus principum Gentium & magnorum. Ideo potestatẽ, id est ius siue autoritatẽ exercent. Vbi prępositio similiter in malam partem sonat, indicans eam potestatem esse tyrannicam, & cum incommodo ac malo obedientiũ, seu parentium, coniunctam.

Fidei uiuæ magna uis.

Genriles omnationi dominantur.

Non ita erit inter uos.

Hoc non solùm de tyrannide & principum uitiis intelligendum est, sed de politica quoque administratione. Nõ ita erit inter uos, idem est quod suprà cap. 6. dicit, Nolite similes illis esse. Non enim in hoc uos elegi ut constituam uos principes uobis, qui uel tyrannidem uel iura & leges exerceant: sed ministros Ecclesiarum, qui uel orbem doceant Euangelium, & sancta uitæ conuersatione, humilitate, sanctimonia, patientiáque præferant omnibus uitę exemplum. Quæ omnia significãtius planiúsque narrantur à Luca. 22. cap. Vos autem (ait Iesus) non sic: sed qui maior est in uobis, fiat sicut minor, & qui præcessor est sicut minister. Dicit itaque Dominus, Non sic inter uos erit. Quomodo? Quemadmodum est inter Gentes. Quomodo est inter Gẽtes? Ita scilicet, ut qui in eos potestatem exercent, autoritate utantur qua ipsos opprimunt. Hoc est quod taxat in magnatibus & principibus, tyrannidem scilicet. Non damnat quod sint Principes ac magnates, alioqui eqùe dicere poterat, Scitis quòd in Israële sunt Principes & magnates, qui subditos

Dominandi libido & tyrannis uitio datur, non autem potestas ad castigandum improbos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

moderantur & iustitiã exercẽt, uos autẽ nõ sic. Habebat enim & populus Dei suos principes. Non ergo damnat hoc in Gentibus quod principes habeãt & magnates, id quod necessariũ est etiã hodie. Neq; reprobat, q̃ principes potestate utãtur ad castigandũ reprobos, & defendendũ insontes, dũ iudiciũ & iustitiã exercent, quod nõ pertinet ad Gentes magis q̃ ad populũ Dei, qui tales habuit in scriptura laudatos.

Quid in principibus improbet Christus.

Quid ergo hic in Gentibus reprobat? Libidinẽ scilicet, & ambitionẽ dominandi, qua nõ quæritur, ut populus cõmodè habeat, sed ut dominãtibus pro uoto omnia succedãt. Hoc qui laborãt morbo, haud dubiè nõ regunt, sed premũt & exarmificant populũ, fuíque affectibus seruire cogũt. Sũt ergo Christiani principes & magistratus necessarij & summè utiles, qui morbo ambitionis & tyrãnidis nõ laborãt. Qui uerò seipsos componunt, gentiliter & ad formã regni quale scribitur. 1. Reg. 8. oppressores subditorum non rectores, Gentiles principes, non Christiani sunt. Rogabis. Quare hoc uitij Gentilibus datur? Quia in illis naturæ corruptio maximè uiget: similiter & deprauatio: vnde & exleges frequentius sint, & nihil aliud in uotis habeãt, quàm cuticulam curare & secundum desideria carnis uiuere. Aliquot quidem leges seruare ad unguem uidentur, sed interim nihil præter horrorem & abominationem uideris, adeò carne occæcati sunt.

Sed quicunque uoluerit inter uos maior fieri, sit uester minister: & qui uoluerit inter uos primus esse, erit uester seruus.

Præfecti populi non suã sed eorũ quibus præsunt utilitatẽ quærant.

Declarat qualis esse debeat magistratus Christianus, qui solùm populi commodum respicit. Ambitioni & inuidiæ (qua laborabant Gentiles) antidotum affert, humilitatem & sui abiectionem commendat, qua præcipuè ornatum uult esse magistratum Christianum, dicens, Quicunque uoluerit, &c. Non dicit, Nemo inter uos magnus sit, nemo primus, &c. Quod tamen dicendũ erat, si omnino nõ liceret in politia Ecclesiastica seu regno Euangelico & primos esse & magnos: & necesse esset omnes in omnibus prorsus esse æquales. Spiritus cœlestes non sunt æquales, nimirum sunt Archangeli & Angeli. Stellæ neque sunt æquales, neque æqualiter lucent. 1. Corinth. 14. Apostoli ipsi non erant omnino æquales, & deprehenditur in multis locis Petrus primus fuisse inter reliquos, & primas habuisse in Ecclesia Christi sub Christo. Christus item, doctore Paulo Ephes. 4. & ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios uerò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores ad consummationem sanctorum. Christus igitur non hîc agit, ut nolit aliquem esse inter Christianos primũ uel magnum, cùm ipsa status nostri necessitas exigat, ut aliqui sint potiores & maiores, tam abest ut illud repugnet charitati. In republica necesse est esse qui alios præcedant, ita & in domo bene cõstituta, ita & in Ecclesia debent esse gubernatores, Episcopi, Doctores, Ecclesiastę, parochi, diaconi, subdiaconi & præsides, quorũ Paulus meminit Rom. 12. 1. Corinth. 12. Hebr. 13. vt in corpore quædam sunt principaliora membra, quædam minus principalia. Quare hoc loco non exigit hoc Christus, ut in Ecclesia sua sint omnes æquales, & nulli sint magistratus. Sed hoc exigit, ne quispiam ambiat dominari, & cupiat uideri magnus supra reliquos, tanquã potestatem habens, & imperiose dominãs. Sed exigit quod Paulus suo exemplo docet. 2. Corint. 1. cap. Non ueni ultra Corinthum, non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij uestri. Imò potius ut inseruiat & alterius onera portet. De quo dominio seu potius subiectione pulchrè monet Apostol. Galat. 6. per totum caput. Non ergo dicit Dominus, qui uult inter uos primus uideri, in honore præcipuo esse, sed qui uult primus esse. Hoc est qui sibi uoluerit iuxta spiritum & uocationem, comparare aliquam præcellentiam in Ecclesia seu regno Euangelij, hanc humilitate & sui abnegatione comparet. Eandem animi humilitatem inculcauit suprà. capit. 18.

Petrus iurisdictione fuit superior cæteris Apostolis.

Vt tranquillè uita ducatur, aliũ aliis præesse oportet.

Dominium Christianorum est subiectio.

Sit uester minister & uester seruus.

Præcipua commẽdatio in dominio Christiano est, mutua subiectio cum perpetua ignoscentia. Rogabis. Quid Episcopo aut alij præposito in Ecclesia faciẽdum? Respondet Christus, Sit omnium minister & seruus. Quorum omnium? Inferiorum scilicet, inter quos ipse magnus est & primus. Hoc nõ potest capere caro, quæ quòd sibi placeat, neque ministrare neque seruire vult. At magistratus in regno meo, non est carnalis, sed spiritalis, ideo seruus. Qui apud Gentes dominantur, primi sunt, illis seruitur & ministratur. In regno autẽ Christi, qui vltimus est, hoc est, seipsum abnegat, & seruit, is primas habet, & inter primos habetur. Non hic fit mẽtio de seruitute, qua serui hodie coguntur libidini dominorum seruire, ad ipsorum perditionem, (hæc enim seruitus non decet ministrum Christi) sed loquitur de seruitute, qua tu omnibus prodes & seruis ad aliorum utilitatem, salutem & necessitatem. Seruit, inquam, non qui ambit dominatum nomine seu prętextu serui, & nulli seruire vult. Aliud profectò est seruire, & aliud omnium uocari seruũ, nomine & titulo tenus. Obserua quanta sit æquitas & iustitia regni Euangelici, in quo uides magnos & primos, hoc est magistratus, aut potioribus donis præditos constitui seruos inferiorum & imbecilliorum: cùm in regno mundi & inter Gentes, infirmiores cogantur seruire firmioribus. Certè id fit prouidentia diuina, ut consultum sit imbecillibus, quorum gratia pleraque & præcipua dona quibusdam largitur, ut possint illis prodesse. Similiter & maiorem prudentiam & fortitudinem rerũmque gerendarum dexteritatem uiro dedit, ut possit esse caput vxori, & totam administrare domum. Primas igitur in Ecclesia habet qui omnibus seruit, ut quò te plus abieceris, eò ipsi Deo proximior fias. Obserua. Potest hic locus ad omnes referri. Vnde non dicit, Ego constituam te magnum, &c. Sed, qui vult esse primus. Quasi dicat, Qui vult non ambiendo, sed humiliter petendo, esse primus inter uos, hoc est, donis multis esse præditus: Sit seruus, hoc est de se infra alios sentiat, se ipsum abneget, & sic fratribus donis acceptis seruiet, & magnus ac primus erit.

Quò quis abiectior est & aliorum magis seruit miseritati, eo maior est in regno Christi. Seruire aliorum commodis, pulchrũ & honestũ.

Prælati Ecclesiæ serui inferiorum.

Maioribus donis ornantur, qui Deo iubente aliis præsunt.

Sic filius hominis non uenit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam in redemptionem pro multis.

Quò potẽtius suos permoueret Dominus suo præcepto, suum addit exemplum: quasi dicat, Si uobis durum uidetur quod dico, me uidete. Cùm ego sim unus uester, princeps uitæ, uictórque mortis & Satanicæ potestatis, tamen non arrogo mihi dignitatem, nec mea potestate aburor in commodum meum: sed ideo ueni ut omnium commodis subseruiam, adeò ut nec uitam grauer impendere, quo iacura unius animæ multas redimam. His uerbis Christus tria facit. In primis, humilitatem suæ dispensationis cõmemorat, quæ est forma nõ Domini aut alicuius regnãtis & imperãtis, sed serui cõstituta. De qua abiectione & humilitate Christi, egregiè scribit Paulus ad Philip. 2. Huic adiũgit & declarat suũ ministeriũ. Nõ uenit ministrari, sed ministrare: hoc est, mea ministratio propter quã ueni, est redimere mortales, captiuos liberare. Quæ declaratio quoq; ad instructionẽ facit discipulorum, quomodo debeant & in qua re seruire & ipsi. Tertio per auxesim addit & illud dicens, Veni in hunc mundum, ut uitam impendam pro peccatoribus, hoc est, ut dem uitam in redemptionem pro multis. Pro multis, id est pro his qui credetis, id est uitam æternã consequentur, licet non omnes. Sufficiens quidem est pro omnibus, sed non omnes fructum illum uitæ consequentur. Cur ita? Respondet Christus, ut scribit Ioannes: Et hoc est iudicium, id est condemnatio impiorum, quia dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem. Cùm hic meminit redem-

Christi ministratio.

Mors Christi sufficiens pro salutẽ omnibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus in tota uita ministrum se exhibuit.

ptionis, intelligit de ea redẽptione, qua è regno Satanæ in regnum Dei, è morte in uitam æternã, per mortẽ ipsius redempti sumus, quã sanè ipse solus absoluit & absoluere potuit. Nec solùm hic in redemptione se ministrũ exhibuit, sed etiam in reliqua uita suis ministrauit. Luc. 22. in cœna suos instruẽs ait, Quis maior est, qui recumbit, an qui ministrat? Nonne qui recumbit? Ego autem in medio uestrùm sum, sicut qui ministrat. Vnde uidemus Christum suis ubique formam ministrãdi prętulisse. O ingentissimam & suauissimam consolationem, qua ter beati & ter lices sumus, quod unigenitus Dei filius peccatorum & captiuorum factus est minister, & animam suam dedit ut redimeremur. Redempti inquam, non corruptibili auro uel argento, ait Petrus, sed pretioso sanguine Iesu Christi, agni immaculati & incontaminati, &c. Et tam ardenti amore & liberali fecit, ut etiam cùm adhuc inimici eius essemus peccatores & impij, nos tamen redemit, & pro inimicis suis uitam dedit. Vide mihi, & meditare quis & quãtus est qui tibi & omnibus ministrauit, imò seruit? Est filius Dei unigenitus: quis inquã se tam humiliauit quàm uerbũ Dei Filius Dei? Quoúsq; se humiliauit? usque ad mortẽ, non naturalẽ, sed uiolentam à Pilato & aliis inflictam, eámq; ignominiosissimam & turpissimam. Deinde hoc ministerium subiit pro peccatoribus. Considera ergo hoc exemplũ tibi propositum ad tui abnegationẽ: & cogita iam an aliquid queat potẽtius contra ingenij nostri superbiam, hoc Christi exemplo proponi. Magnus es, & rubore afficeris te ad paruulum demittere. Te ipso Christus maior est, & paruulis ministrat. Doctus es, & pauperem ignorantem docere contemnis. Christus doctior est, qui usque ad subsellia nostra se demittit, & literatim syllabatímque abecedariũ docet. Diues es, & inhonestum putans pauperum sordiciem tollere: Christus te ipso ditior, pauperũ pedes lauit. Absterreris ministrandi uilitate. Sed quid uilius erat in mundo & abiectius morte crucis? Adhæc expẽdis uilitatem eorũ, quibus debeas seruire, illamque personæ tuæ confers. Quid autem uilius & abiectius, si ad Deum conferas, impiis peccatoribus, æternæ morti obnoxiis? Exemplo igitur nos ipsos demittamus, aliis seruiamus, & si necessitas exigit quantusquantus fueris, pauperrimo seruito, & nihil denegato. Et quò magis à Deo aliquid accepisti, eò te submissiorem præstes & aliis seruias. Quòd si rogaueris: qui fieri potest, exemplo Christi redemptor sim? Redemptorem te præstabis, si captiuos redemeris, hoc est liberos reddideris. Hoc profectò diuinum est. Est autem captiuitas mortalium pro uarietate calamitatum uaria. Qui pauper est, captiuus est rerum penuriæ. Hic liberare potest qui habet substantiam huius mundi, & redemptorem agere. Qui morbis detinetur, captiuus est. Hic qui facultatem habet curandi quouis modo corpora, si hoc faciat redemptorem agit. Qui non potest corpus redimere, si saltem consolerur animum adflictum, & hac parte redemptoris uicem subit. Qui in errore & cæcitate est, captiuus est Satanæ, ut & ille qui peccatis seruit. Quisquis hic succurrit uerbo doctrinæ & admonitionis, aut aliis modis quibus saluus fit frater, redẽptor est. Studeamus ergo seruire Deo in istis. Sequamúrque Christũ, ut quisquis alterius sit liberator: & qui præ aliis aliqua præditus est facultate, totum se in hoc impendat, ut seruiat quibuscunque poterit. Miserrimus igitur est & nomine Christiano indignus, qui omnia in suum ipsius compendium consumit, neque aliqua in re mortalibus utilis sui est. Terra non seruiens in ferendis frugibus, est maledicta. Fons liquorem suum sibi seruans, execrabilis est. Arbor pro inutili habetur, unde nulli colliguntur fructus. Diuinam uerò habent uitæ conuersationem quicúque aliis ministrant. Quo fit ut cùm aliis inseruimus & usui sumus, lęta esse debeamus conscientia, dum modo ex fide & charitate proximo seruiamus. Obserua, hæc sententia, Non uenit filius hominis ministrari, non est simpliciter & absolutè intelligenda, quasi nolit Christus sibi seruiatur. Est proculdubio seruiendum Christo, tanquam uero Deo & saluatori totius mundi. Noluit autem sibi in hisce terris tanquã regi terreno ita

Christi humilitas & demissio.

Christi imitator redimet captiuos à calamitatibus, aliorum inopiam sub leuabit.

Maledictus homo infructuosus.

Seruiendum Christo, qui cùm apud nos degeret ministrũ se exhibuit.

seruiri ministeriis, quibus delectari solent huius seculi principes. Itaque suus quoque honor debetur Apostolis, & uerbi Dei ministris. Verùm non arrogabunt hi sibi quod principum est, & dominorum huius seculi. 1. Corinth. 4. cap. Sic nos æstimet homo ut ministros Christi, & dispensatores misteriorum Dei. Inter hos igitur dispensatores & ministros, nec est cur quisquam ambiat honorem, nec est cur quisquam inuideat alteri dignitatem. Quis enim illi inuideat, qui nihil aliud studet, quàm alteri prodesse uel uitæ suæ dispendio? His etiam si defertur honos, hunc non arrogant sibi, sed Deo transcribunt.

Et egredientibus illis ab Hierico, secuta est eum turba multa.

Quum unà cum discipulis exiret Hierico Christus, sequuta est illum ingẽs hominum turba: ubi uide Christi auditorum copiosam multitudinem, simul & potentiam uerbi quæ tam magnam hominum turbam ad se trahit.

Et ecce duo cæci.

Marcus cap. 10. unius cæci mentionem facit nominatim dicẽs, Proficiscẽte eo de Hierico & discipulis eius, & plurima multitudine, filius Timæi Bartimæus cæcus, sedebat iuxta uiam mendicans. Matthæus duorum meminit. Lucas. 18. narrat miraculum de restituto cæco factum, cùm Iesus peteret Hierico, & unius tantùm cæci meminit. Matthęus conuenit cum Marco, quòd egredientibus urbem factum est, sed alter unius meminit, & alter duorũ. Verùm Matthæus è duobus historiam texens comprehendit & eum cuius Marcus meminit. Vterque uidetur pugnare cũ Luca dicente, factum esse miraculum antequam ingrederetur. Tres (ut arbitror) curauit cæcos Dominus, unum antequam ingrederetur Hierico, cuius historiam descripsisse satis habuit Lucas, modò ex ea Domini benignitas, & in cęco fidei exẽplum nobis commendaretur. In egressu autem urbis duobus restituit uisum, quorum hic meminit Matthæus, & Marcus ex his duobus notiorem nominatim prædicat. Aut ut à multis etiam doctissimis dicitur, Euangelistæ non admodum ista parerga & circunstantias uel temporis uel locorum anxiè curauerunt, sed satis habuerunt & contenti fuerunt, si describerent Christi uirtutem, uel in cæcis illuminatis, uel in dæmoniacis liberatis, uel ægrotis curatis, non semper uel numeri, uel loci uel temporis rationem habentes, quippe qui omnes in hoc fuerunt, ut Iesum Dominum nostrum ex dictis & factis suis ostenderent Christum saluatorem esse.

Euangelistæ diligẽter curarunt Christi uirtutem describere.

Sedentes secus uiam.

Periphrasis mendicitatis cęcorum, quorum alter nuncupatur Bartimęus, hæc est. Erant mendici, paupertatem habentes cæcitati coniunctam: unde uias obsidebant, ut uictum à transeuntibus emendicarent. Hæc publica mendicitas quæ neque uoluntaria neque ex uoto erat, argumentum est uiolatæ & corruptæ legis inter Iudæos, sicut & hodie inter multos Xenodochiorum præfectos. Non peccauerunt quidem cæci, quod cùm non potuerint legitimo labore, uitam suam mẽdicitate sustentauerint, huc enim illos uocauit paupertatis suæ necessitas: sed peccauit magistratus Iudæorum, quòd non conseruauerit eas ordinationes legis quæ instituæ erant ad sustentandos pauperes absque publica mendicitate. Scribitur enim Deuter. 15. Omnino indigens & mendicus non erit inter uos. Hoc est, Respublica uestra, ita constituatur, ut pauperes sua habeant alimenta, ne cogantur publicè mẽdicare. His uerbis additur promissio, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus, in terra quam traditurus est tibi in possessionem. Adduntur & ordinationes quibus constitui potuit ut nullus publicè panem emendicaret, & tamen pauperes sua haberent alimenta. Leuit. 19. dicitur, Cùm messueris segetes terræ tuæ, non tondebis usque ad superficiem terræ, nec remanentes spicas colliges, neque in uinea tua racemos & grana decidentia congregabis, sed pauperibus & peregrinis carpenda di-

Dei ordinatione uetita erat publica mendicitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mittes. Et Deutero. 14. Anno tertio separabis aliam decimam ex omnibus quæ nascuntur tibi eo tempore, & repones intra ianuas tuas, uenietque Leuites, qui nó habet aliam partem nec possessionem tecum, & peregrinus ac pupillus & uidua, qui intra portas tuas sunt, & comedent & saturabuntur. Et additur hic promissio,

Promissio facta ãlentib⁹ pauperes.

ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in cunctis operibus manuum tuarum quæ feceris. Et his & aliis ordinationibus potuisset magistratus pauperibus honestum uictum reponere & ad necessarios ipsorum usus promere: sed ex mendicitate horum cæcorum, & aliorum mendicorum, manifestè apparet Iudæos, nec adhibuisse

Iudæi incertis sedibus uagantur.

fidem promissis Dei, nec conseruasse ordinationes Dei. Quare pro benedictione quæ promissa erat, ita maledicti sunt, ut non solùm præ inedia uescerentur suis infantibus, sed etiam suis facultatibus, magistratu, regione, uita, denique tota salute priuarentur. Et quod Iudæis accidit, hoc profectò nobis Christianis, præsertim qui Xenodochiis præsunt, nisi resipiscamus, expectandum erit. Nam & si lex de mendicis, non extet diserte in nostris legibus, ipsa tamen proximi charitas, & publica Christianæ politiæ honestas exigit, ut pauperum necessitati consulatur. Sed de his supra cap. 6. dixi. Porrò his cæcis fœliciter cessit, quòd uiam obsederint, per quam ambulabat lux mundi, illuminans omnem hominem uenientem in hunc mundum. Euãgelium est lux illuminans oculos mentis. Verbum Domini lucerna est, inquit Dauid psal. 118. Qui igitur cæci sunt obsideant confinium lucis huius, & quærant eum qui lucis habet potestatem, ut illuminentur.

Audierunt quia Iesus transiret.

Fides ex auditu.

Cùm cæci ex strepitu sensissent immensam esse multitudinem: & percontati quidnam esset, cognouerunt adesse Iesum qui illac faceret iter. Paulus Roma. 10. Fides ex auditu est, auditus autem per uerbum. Ita cæci fidem quam animis erga Christum conceperant, ex auditu gestorum Christi hauserant. Illa rursus hic per auditum excitatur. Audierunt quòd Iesus esset, statim concipiunt officiũ Christi de quo audierant, quòd esset saluator, quódque omnes & sanaret, & saluaret. Hoc statuunt apud se & firmiter credunt, quòd is sit saluator missus, qui paratus est, uult, & potest omnes ad ipsum confugientes excipere & cuiuis necessitati succurrere. Obserua: Cæcorum fides hic graficè depingitur, ut inde quoque discamus qualis fides nostra esse debeat, qua Christi beneficium, & salutem consequamur. Transferamus igitur in nosipsos personam cæcorum. Cæci sumus omnes

Cæcus mente ad Christum accedat ut illuminetur.

mente ex natiuitate carnis nostræ, ut prorsus actum sit de salute nostra, nisi Dominus oculos nostros aperiat, qui dicit se in mundum uenisse, ut omnibus benefaciat. Quare fide quæ per charitatem operatur, opus erit, qua adeamus Dominum & beneficia ipsius percipiamus.

Et clamauerunt dicentes.

Immẽso clamore prouocatur Christ⁹ ad misericordiam.

Cùm hi cæci Iesum uidere non possent, nec si uidissent adire licuisset præ turba, magna uoce compellarunt Iesum. Vehemens hic clamor est effectus uiuæ fidei. Clamant ad Christum in quem credunt, opémque ab eo petunt, quam uniuersus mundus dare non poterat. Ex fide est inuocatio eius in quem creditur. Roma. 10. Quomodo (inquit) inuocabunt, in quem non crediderunt?

Domine, miserere nostri, fili Dauid.

Firmissimũ fundamentum nostrarum precum misericordia Dei.

Hæc inuocatio est effectus uiuæ fidei, qua agnoscit Iesum cùm potentem & Dominum qui possit iuuare, tum hominem, nimirũ filium Dauidis, Messiam illum in lege & prophetis promissum misericordem, certóque statuit ipsum Christum qui possit & uelit iuuare. Quid inuocant? Hauddubiè, misericordiam Domini: quæ est uelut sustentaculum quoddam fiduciæ credentis, & immobile præsidium nostrarum fundamentum. Promissio est ex misericordia, quæ comitem habet ue-

ritatem. Misericordia & ueritas obuiauerunt sibi, &c. Domine Iesu, qui tua misericordia promisisti te uenturum, ut homines malè habentes curares, adiuua nos tet miseros, miserere, misericordiam erga nos tuam exere fili Dauid. Certè fide fatebantur ipsum filium Dauidis gloriosum Israëlis regem.

Turba autem increpabat eos, ut tacerent.

Illorum clamorem Iesus dissimulauit, quò magis perspicua omnibus esset fides, & ardor illorum. Cùm itaque turba uideret Iesum nihil ad clamorem illorum respondere, suspicata hoc illi molestum esse, quòd duo cæci mendici publici sic occlamarent auribus ipsius, increpabat eos, iussitque tacere. Homines (inquiunt) quid acclamatis Iesum? Putatis ne uos qui mendici & abiectissimi estis, respiciat? Propheta magnus est, de cœlo missus ut cœlestia negotia tractet, & uos cæci, pauperes & mendici eritis ei curæ? Non facilè agnoscit Pharisæos uiros sanctissimos, & principes uiros potentissimos, & uos cognoscet? Tacete igitur & hinc facescite, & nolite uel nos uel ipsum uestra importunitate obtundere. Agnosce hoc loco ra-

Rationis humanæ & carnis ingenium.

tionis humanæ & carnis ingenium. Cæcos tacere iubens putat, mẽdicos facere negotium Christo, quasi gloriæ illius obesset, si quicquam cum hoc hominum genere in mundo abiecto, negotij illi intercederet. Aut putabant fortè cæcos stipem aliquam petere à Christo, quod erat sordidũ. Aut fortassis (ut credibile est) in ea turba aderant, qui offendebantur, quòd cæci Christum filium Dauidis uocabant, quo encomio & nomine confitebãtur eum esse messiam in prophetis promissum. Vnde qui in turba prominebant, seu offensi clamorem hunc sistere conati sunt. Ita scilicet solet ratio humana in utraque parte. Vel cùm sibi uidetur optimè de Christo sentire, uel dum illi aduersatur. Cùm de Christo benè sentire uidetur, tunc nõ uult homines abiectos & humiles habere aliquid commercij cum Christo, ideo obstrepit turba miseris & calamitosis, ubi Christum inuocant, suggerens illud ἀπαγορευτικὸν, hoc est prohibitiuum seu interdictoriũ, Tacete obsecro. Putatis aures Christi uobis sordidulis, inani pulueri, idque peccatoribus, patere, cuius ne ὁμόφυλοι,

Abiecti & humiles Deo curæ sunt.

id est eiusdem generis siue tribus homines, quidem ullam habent rationem. Cùm uerò turba de Christo sinistrè sentit, tunc non potest ferre syncerã de Christo confessionem. Atque ibi reclamat intus & foris. Intus, in ipso credentis animo mouet hæsitationem: foris ui per ministros Satanæ supprimere tentat, uiuã & ingenuam de Christo fidem.

At illi magis clamabant, dicentes.

Infractus animus quò pluribus angustiis urgetur eò altius prouehitur.

Agnosce hîc pie lector naturam fiduciæ in Christum, quę quò magis premitur, & maiori procellarum turbine obuoluitur, eò fortius sese exerit, & neruos excendit. Exemplo sunt hi cæci, qui cùm prohiberentur à turba ne clamarent & inuocarent, eò constantius uociferantur, & tam abetat ut à clamore cessarent, ut iam amplius & clarius uocem ingeminantes, clamarent: ita scilicet fiducia in Christum, tentationibus crescit, quæ turbam sua perseuerantia uincit.

Domine, miserere nostri, fili Dauid.

Hæc ingeminata inuocatio manifestè declarat qua fide, fiducia & charitate Christum apprehenderint: tanta scilicet quæ Christum sistere pedem, exaudire, & uisum dare fecit. Vnde constanter dico, si eo modo Christum apprehenderimus quo illi cæci, sicut illi per Christum consequuti sunt uisum, sic nos consequemur per Christum ea bona quæ Euangelio Christi nobis promissa sunt. Meditemur ergo & uideamus quid cæci de Christo senserunt, & quomodo apprehenderunt, ut & nos exemplo eorum, Christum apprehendere, & salutem consequi discamus. Christo enim uerè apprehenso, omnis salus apprehensa est. Posteaquam igitur cæci audierũt quòd Iesus Nazarenus transiret, cœperunt clamare, Domine mise-

Universidad de Deusto
Biblioteca

rere nostri fili Dauid. Aut, ut ex Marco uidere est, Iesu fili Dauid miserere: ubi duo

Nomine filij Dauid intelligūtur quæcunque scripserint prophetæ de Christo.

faciunt cæci, ut liberentur à cæcitate. Alterum, quòd credunt Iesum esse uerum illum Christum per prophetas promissum. Cùm enim uocant illum Iesum filium Dauidis, perspicuè significāt se credere, quòd Iesus sit Messias ille Dauidi promissus. Et cùm hoc de Iesu credant, certè credunt etiam de ipso omnia, quæ per prophetas de Christo scripta sunt. De Christo autem scriptum est, quòd sit filius Dei, quòd sit ipse Deus, quòd sit pater futuri seculi, quòd sit princeps pacis, quòd iustitia sit cingulum lumborum eius, & veritas cinctorium renum eius, quòd medeatur contritis corde, quòd prædicet captiuis indulgentiam, & clausis apertionem, quòd regnum eius sit perpetuū: &, ut in summa dicam (quis enim posset nunc recensere omnia, quæ prophetæ de Christo scripserunt?) quòd sit uerus saluator. Et hæc omnia hi cæci, sua inuocatione, confitentur se de Christo & credere & sentire. Vnde hi cæci, licet cæci, tamen plura uiderunt in ipso Iesu Christo, quàm Pharisæi omnes, legisperiti & pontifices Christo aduersantes. En habes pie lector ex repetita inuocatione fiduciam cæcorum cum ardenti perseuerantia, qua profectò impetrauerunt quod tantopere desiderabant. Reliquū nunc est ut cæcorum exemplum sectemur, & salutem consequamur. Ambulandum nobis est in uariis & periculosissimis itineribus, & per aspera, & prærupta loca. Hic per paupertatem, quæ est durissima uia, ille per infirmitatem corporis, quæ & ipsa est uia salebrosa. Hic per agnitionem peccatorum, ille per horrorem mortis, adeóque dolores infernī: quibus uiis nihil est asperius, & indigent qui in his ambulant maximo uisus acumine, ut illæsi & inoffenso pede transeant. At nos natura magis cæci sumus, quàm ut per nos solùm queamus rectam uiam inuenire, tantùm abest, ut in ea rectā pergere possimus. Quid ergo nobis faciendum? Hic proponitur Christus à quo cæci uisum consequuti sunt. Quomodo? Primò crediderunt in Christum, quòd propter ipsum habeant Deum sibi propitium, & consequantur salutē. Deinde ex hac fiducia & charitate inuocant Christum, quæ licet sit à turbis & uariis impedimentis impetita, tamen perstitit fortiter. vnde cæci uoti compotes euaserunt. Sic & nobis faciendum est in omnibus duris & aduersis. Obstabit enim nobis & turba ne credamus in Christum, né ue in oratione perseueremus. Alia turba, est mora & dilatio diuini auxilij, quæ obstrepit fidei & orationi, dicens: Quid tu pergis credere & orare? Vides enim manifestè, Deum nolle orationem tuam exaudire. Benedic ergo Deo, & morere. Alia turba est indignitas & abiectio nostra, quæ animum nostrum, ita percellere solet: Quid? Putàs ne Deum omnipotentem creatorē & ministratorem cœli & terræ, tantum sibi otij sumere, ut te abiectissimum hominem respiciat, te tamen propter peccata & scelera tua auersatur. Quid ergo crecendo & clamando frustra laboras? Hæc sunt ignita iacula Satanæ. Quibus fortes resistamus in fide & perseueremus constanter cum cęco clamantes, Domine miserere nostri, & veniam certò impetrabimus, ut ut turba obstrepat. Et quemadmodum Christus initio ad clamorem cæcorum auxilium dissimularat, nō quòd non uellet exaudire, sed ut hac mora fidem & clamorem illorum uehemētius accenderet, & illustrius miraculum ederet, adeóque maius beneficium cæcis conferret, ita & si illi clamarent, Quare obdormis Domine, quare faciem tuam auertis, & obliuisceris inopiæ & tribulationis nostræ? Tamen non dormitabit neque dormiet qui custodit Israël. Differt enim auxilium non ut auferat, sed ut afferat maius beneficium. Conniuet ad exauditionem, non ut repellat nos, sed ut nos sibi fortius per fiduciam & charitatē copulet, ut in ipso inuitis etiam inferorum portis saluemur.

Turba auocantium nos ab oratione, & iacula Satanæ.

Christus dissimulat clamorem nostrū, ut fidem nostram accendat.

Et stetit Iesus.

Fides uiua, & fidelis inuocatio retinet Dominum ne recedens à nobis, gratiam subtrahat, né ue accedens ad nos iratus puniat. Et quanquā cæci, peccatores, mise-

ri & calamitosi simus, tamen non respuit preces nostras, modò in fide uiua perseueremus. Cuius uis & efficacia tanta fuit in oratione cæcorū, ut clamore suo Christum lucem & illuminatorem stare fecerit, non minore ui quàm olim Iosue solis cursum remoratus est, & ita ardor ille orationis, Domine fili Dauid miserere nostri, impetrauerit quod natura negauerat, iuxta id quod suprà dixit, Omnia possibilia sunt credenti. Valde consolatorium est, Christū stare, nec præterire fide uiua inuocantes eum.

Et uocauit eos.

Cùm Iesus satis spectatam reddidisset omnibus illorum fidem, nósque illorum exemplo docuisset, feruenter & constanter pulsandas aures Dei, si quid uelimus impetrare, constitit, quandoquidē illi sequi non poterant, nisi clamore tantùm, & iussit illos uenire ad se. En philanthropiæ & charitatis exemplum in Christo, qui exaudit clamantes ad se, & credentes.

Et ait, Quid vultis ut faciam uobis?

Ad uocem ueniunt cæci, & interrogantur à Christo, nō quòd nesciret quid cuperent impetratum, sed ut appareret omnibus, calamitosos & pauperes, nullam postulare pecuniam, quin magis uisus restitutionem: vtque doceret, quid imprimis postulandum à Domino, ut in hoc mundo uideamus, & intelligamus quod Deo placet, ipsiúsque Dei conspectu in futuro seculo æternū fruamur. Aut interrogat, quia non mox uisum petit qui cæcus est. Reperias hodie mendicos qui nollēt adēptam sibi calamitatem, in qua cum turpi otio quæstum faciunt. Sunt & alij cæci, qui tenebras suas quæstus quoque gratia amant, & lucem fugiunt. Quia ergo turbæ non liquebat quòd rem tam magnam & uires humanas excedentem cæci peterent, ideo interrogat Dominus, Quid vultis ut faciam uobis?

Quorundā mendicorū improbitas.

Dicunt illi, Domine, ut aperiantur oculi nostri.

Dicunt hæc cum magno affectu, declarantes sibi molestissimam esse cæcitatē. Domine, uox est fiduciæ, statuens Christum iuuare posse. Domine potens es, cui parent & obediunt uniuersa, fac, & hoc facere potes, ut aperiantur oculi nostri. hęc est necessitas, quam cæci petunt tolli.

Misertus autem eorum Iesus.

Visis auditísque cæcis Christus tactus est miseria ipsorum, vultu quoque ipso & oculis præ se ferens affectum misericordiæ, quo decet unūquemque uirum Euangelicum indolescere malis alienis, misericordiam fecit.

Tetigit oculos eorum.

Tactu utitur Christus, sicut & aliàs non rarò inter sanandum, ut commendaret nobis gestus, & ne media qualia sunt sacramentalia nostra, imò & ipsa sacramenta, contemnamus. Duo hic potissimùm obseruanda ueniunt, affectus misericordiæ in Christo, & affectus illius misericordię, id est potentia & uirtus Christi relucens in restituto uisu. In primis adfectus ille philanthropia & charitate plenus est. Et hoc potiuntur quotquot ex animo fidenti & pio dicunt, Miserere nostri Domine fili Dauid. Dicunt autem hoc qui miseriam suam agnoscunt, & deplorant pœnitentes, unde digni, quorum Christus misereatur. Qui autē tenebras suas amant & lucem fugiunt, ut ipsi miseria propria non tanguntur, ita nec dicunt, Miserere nostri Domine, &c. ut aperiantur oculi nostri: ita neque misericordia Christi potiuntur. Secundò declarat nobis tactus ille potentiam & uirtutem Christi, quod protinus uisum recipiunt oculi eorum. Aut tetigit, ut discamus omnia suæ sanctæ carnis membra uiuifica & Dei membra esse.

Tactu oculorum edocemur, sacramēta non esse contemnenda.

Humanitas Christi est, organū diuinitatis faciens tus miracula.

Et confestim viderunt.

Id est, uisum receperunt. Qua in re ostenditur potentia & uirtus Christi. Hunc

Universidad de Deusto
Biblioteca

effectum impetrauit pia cæcorum inuocatio, ut dicere posſint id quod pſalmus habet, Tibi poteſtas eſt & miſericordia. Obſerua, Viderunt, poſitum eſt prouiſum receperunt, uel uidentes facti ſunt, ut non tam uidendi actus illis datus ſignificetur, quàm uidendi potentia.

Et ſecuti ſunt eum.

Virtutem fidei commendant cæci, quòd Dominum ſequãtur illuminati. Nam fides uiua primò iuſtificat, mox in uiam Domini dirigit, ut faciamus ea quæ Deo placent. Signum animi grati eſt, ſequi Chriſtum. Sequebãtur, inquam, eum à quo illuminati fuerant. Ad hoc enim illuminati fuerant à Chriſto, ut ſe ueram lucem & lucis autorem ſequerentur. Obſerua effectum uiuæ fidei non diu deliberantis, ſed committentis ſe Chriſto. In hoc enim datur lumẽ, ut illius ſequamur ueſtigia.

CAPITIS VIGESIMIPRIMI Epitome.

Chriſtus ſuper aſinam, Hieruſalem ingreſſus, negotiatores à templo eiicit, infirmos ſanat, ſolo eius uerbo ficulneã aruit, Iudæos ſub uineæ locatæ parabola arguit.

CAPVT XXI.

Chriſtus aſinæ inſidens ingreditur Hieruſ.

Matt.11.a. Luc.19.c.

Eſa.62.d. Zach.9.b. Ioan.12.b.

Pſal.117.d. Matt.21.b. Luc.19.g.

Vendentes è templo eiecti.

ET cùm appropinquaſſent Hieroſolymis, & ueniſſent Bethphage ad montem [a] Oliueti: tunc Ieſus miſit duos diſcipulos, dicens eis: Ite in [b] caſtellum quod cõtra uos eſt, & ſtatim inuenietis aſinam alligatam, & pullum cum ea: ſoluite & adducite mihi. Et ſi quis uobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet. Et cõfeſtim dimittet eos. Hoc autem factum eſt, ut adimpleretur quod dictum eſt per Prophetam, dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus uenit tibi manſuetus, ſedens ſuper aſinam, & pullum filium ſubiugalis. Euntes autem diſcipuli fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus. Et adduxerunt aſinam & pullum, & impoſuerunt ſuper eos ueſtimenta ſua, & eum de ſuper ſedere fecerunt. Plurima autem turba ſtrauerunt ueſtimenta ſua in uia. Alij autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in uia. Turbæ autem quæ præcedebant & quæ ſequebantur, clamabant, dicentes: Hoſanna filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine Domini, Hoſanna in altiſſimis. Et cùm intraſſet Hieroſolymam, commota eſt uniuerſa ciuitas, dicẽs: Quis eſt hic? Populi autem dicebãt: hic eſt Ieſus propheta à Nazareth Galilææ. Et intrauit Ieſus in templum Dei, & eiiciebat omnes uendentes & ementes in templo, & menſas nummulariorum, & cathedras uendẽtium columbas euertit. Et dicit eis: Scriptum eſt, Domus mea, domus orationis uocabitur. Vos autem feciſtis illam ſpelun-

[a] Oliueti.

[b] Caſtellum ſuper Ioſ.18.

Vigeſimũ primum miraculũ.

cam latronum. Et acceſſerunt ad eum cæci & claudi in templo, & ſanauit eos. Videntes autem Principes Sacerdotum & Scribæ, mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in templo, & dicentes, Hoſanna filio Dauid, indignati ſunt, & dixerunt ei: Audis quid iſti dicunt? Ieſus autem dicit eis: utique. Nunquam legiſtis, quia ex ore infantium & lactentium perfeciſti laudem? Et relictis illis, abiit foras extra ciuitatem, in Bethaniam: ibíque [c] manſit. Mane autem reuertens in ciuitatem, eſuriit. Et uidẽs fici arborem unam ſecus uiam, uenit ad eam: Et nihil inuenit in ea, niſi folia tantùm. Et ait illi: Nunquam ex te fructus naſcatur in ſempiternum. Et arefacta eſt continuò ficulnea. Et uidentes diſcipuli mirati ſunt, dicentes: Quomodo cõtinuò aruit? Reſpondens autem Ieſus, ait eis: Amen dico uobis, ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis non ſolùm [d] de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis, [e] tolle & iacta te in mare, fiet. Et omnia quæcũque petieritis in oratione credentes, accipietis. Et cùm ueniſſet in tẽplum, acceſſerunt ad eum docentem Principes Sacerdotum, & ſenio res populi, dicentes, In qua poteſtate hæc facis? Et quis tibi dedit hãc poteſtatem? Reſpondens autem Ieſus dixit eis: Interrogabo uos & ego unum ſermonem, quem ſi dixeritis mihi & ego uobis dicam in qua poteſtate hęc facio. Baptiſmus Ioannis unde erat, è cœlo, an ex hominibus? At illi cogitabant [f] inter ſe dicentes: Si dixerimus è cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidiſtis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebant Ioannem, ſicut Prophetã. Et reſpondentes Ieſu, dixerunt: Neſcimus. Ait illis & ipſe: Nec ego dico uobis, in qua poteſtate hæc facio. Quid autem uobis uidetur? Homo quidam habuit duos filios, & accedens ad primum dixit: Fili, uade hodie operari in uinea mea. Ille autem reſpondens, ait: Nolo. Poſteà autem pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens, ait: [g] Eo domine: & non iuit. Quis ex duobus fecit uoluntatem patris? Dicunt ei, Primus. Dicit illis Ieſus: Amen dico uobis, quia Publicani & meretrices præcedent uos in regno Dei. Venit enim ad uos Ioannes in uia iuſtitię, & non credidiſtis ei: Publicani autem & meretrices crediderunt ei. Vos autem uidentes, nec pœnitentiam habuiſtis poſtea, ut crederetis ei. Aliam parabolã audite: Homo erat paterfamiliãs, qui plantauit uineam, & ſepem circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim, & locauit eã agricolis, & peregrè profectus eſt. Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agricolas, ut acciperent fructum eius. Et agricolæ apprehenſis ſeruis eius, alium cæciderunt, alium occiderunt, alium uero lapidauerunt. Iterum miſit alios ſeruos plures prioribus: & fecerunt illis ſimiliter. Nouiſſimè autem miſit ad eos filium ſuum, dicens: Verebuntur fortè

[c] Manſit] deuerſatus eſt.

[d] De ficul nea] id eſt, de arbore ficulnea.

[e] Tolle, &c. ſolitarie & tutiore.

[f] Inter ſe] apud ſeſe.

[g] Eo domine] Ego Domine.

Pueri proſpera Chriſto optantes.

Pſal.8.b.

Ficus arefacta.

Matt.21.e. Fides in oratione.

Ioan.15.a.

Interrogatur Chriſtus de poteſtate ſua. Marc.11.d. Luc.20.a.

Baptiſm⁹ Ioannis.

Qui uoluntatem Dei faciunt. Publicani & meretrices.

Vinea, Iudæi qui Chriſtũ occiderunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Marc 12.a. filium meum. Agricolæ autem uidentes filium, dixerunt intra se: Hic
Luc.20.b. est hæres, uenite occidamus eum, & [h] habebimus hæreditatem eius.
Esa.5.a. Et apprehensum eum, eiecerunt extra uineam, & occiderunt. Cùm
Hierem.2.d. ergo uenerit Dominus uineæ, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi:
Malos malè perdet, & uineam suam locabit aliis agricolis, qui red-
dent ei fructum temporibus suis. Dicit illis Iesus: Nunquam legistis
Lapis angularis. in scripturis, Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus
Psal.117.d. est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in o-
Act.4.b. culis nostris. Ideo dico uobis: quia auferetur à uobis regnum Dei, &
Rom.9. dabitur genti facienti fructus eius. Et qui ceciderit super lapidem
1.Petr.2.a. istum, cõfringetur: super quem uerò ceciderit, conteret eum. Et cùm
Iudæi reiecti & assumptæ Gentes. audissent Principes Sacerdotum & Pharisæi parabolas eius, cogno-
Esa.18.d. uerunt quòd de ipsis diceret. Et quærẽtes eum tenere, timuerunt tur-
bas, quoniam sicut prophetam eum habebant.

[h] Habebimus nostra ipsius.

Et cùm appropinquassent Hierosolymis.

CVM instaret tempus quo Christus nos adsereret in libertatem filiorum Dei, suo progressu cum discipulis proximus factus est urbi Hierosolymitanæ, hoc sedulò agens ut animis illorum infigeret, quod uolens ac sciens iret ad mortem, quam nemo (si uoluisset) incutere posset. Et id est quod toties inculcarat, sibi cunctis aliquoties uisus est se subducere periculo, non erat formidinis, sed eratdum esse Hierosolymam, & illic oppetendam mortem. Quod uantis se tempori præfinito à patre. Quod cùm id temporis adesset, non solùm non latitat, sed ultro se ingerit, & ita se ingerit, ut nouitate pompæ totius urbis animos in se cõcitaret. Interim neque à miraculis neque à veritate prædicanda cessat, quin & liberius insectatur uitam Pharisæorum, & negotiatores eiicit templo, quibus rebus sciebat omnium illorum animos uehementius irritandos. Quibus facultatem reliquit, ut quod moliebantur facere, possent etiam.

Et uenissent Bethphage ad montem Oliueti.

Bethphage, domus maxillarum. Venissent ab Hierico, Bethphage, id est uillam siue uicum situm iuxta mõtem, ab oliuarum copia appellatũ Oliuetum. Bethphage interpretatur domus oris uel domus maxillarum, quæ (ut ait Hiero.) sacerdotum uiculus erat, & confessionis portabat typum. Obserua, quia Christus rex pacis erat: igitur decebat eũ auspicari regnum suum ad montẽ oliuarum. Oliua enim pacis est signum. Esa.9. uocat Christũ principem pacis. Et cùm Christus nasceretur sub Augusto Cæsare, erat pax per uniuersum mundum: & Iani templum Romę clausum erat, quod nõ claudebatur nisi tempore pacis per totum orbem terrarũ. Obserua. Summus sacerdos secũdum ordinem Melchisedech Iesus Christus ingressurus in sancta sanctorum, idque nõ per sanguinem hircorum aut uitulorum, sed per proprium sanguinem, quicuit Bethphage, quæ erat uilla sacerdotum. Quo significauit, se uelle sacerdotium illud uetus consummare. Vnde ab eo emittit & ablegat discipulos, qui ueteris testamenti sacerdotibus succesturi erant.

Tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis.

Aulici regni Christi sunt uniuersi Apostoli, atque prædicatores, qui emittuntur, & suo ministerio iuuant propagare regnum Christi. Vnde & discipuli hic uocantur,

cantur, alibi ministri uerbi, dispensatores mysteriorum Dei, fideles serui Christi, testes Christi, Scribæ docti ad regnum cœlorum, uoces clamantes in deserto, præparatores uiæ Christi. Qui seipsos non ingerunt, sed mittuntur, quare propria ingestio hîc damnatur, & legitimæ uocationis causæ unà cum legitima uocatione commendantur. Hebræo.4. Nemo assumit sibi honorem, nisi uocatus ut Aaron. Hieremię.23. Currebant & non mittebam eos. Per duos hos discipulos prædicatores in orbem emissi præfigurati sunt, eò quòd duobus testibus Euãgelica prædicatio consistit, de quibus Paulus Roma.3. Nunc autem sine lege iustitia Dei manifestata est, testificata à lege & prophetis, qui de Christo sunt vaticinati. Nimirum ut seruaretur quod Moses ac etiam Christus supra.18. ait, in ore duorum aut trium testium consistere omne uerbum. Opus est igitur duobus testamẽtis ad propagationem regni Christi, quæ unum spirant Christum: & in unum Christum conueniunt. Deinde nihil pro priuato cerebro in regni Dei propagatione asserendum aut faciendum est, ne propriæ innitaris prudentiæ, sed omnia cum aliis communicanda, & iuxta spiritũ mutuò conferenda. Tunc quando appulit Bethphage misit duos discipulos, hoc est destinatos propagatores regni sui & aulicos.

Non quibuslibet datur potestas dispensandi mysteria Dei.

Ite.

Mandatum Christi est, propagare regnum eius, & facit hoc mandatum ad certitudinem uocationis, ne dubitemus nos quando regnum eius propagamus. Huic respondet, quod Christus ascendens ad patrem præcepit discipulis, Ite in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ, &c. Finalis huius mandati effectus est, absoluere animas à peccatis, & illas adducere ad pastorem.

Finis missionis Apostolorum in uniuersum orbẽ est absolutio animarum à peccatis.

In Castellum quod contra uos est.

Græcis legitur εἰς τὴν κώμην, id est uicum aut oppidum, ne quis putet arcem aut magnatis palatium. Solent plerunque urbibus uici adiacere, in quibus uehendorum onerũ gratia hoc genus animalium in usu habetur. Et illud τὴν ἀπέναντι ὑμῶν, non est qui uobis contrarius, sed qui uobis è regione situs est. Ite igitur in uicum aut pagum uicinum, qui è regione siue ex opposito uestri situs est. Hic uicus ita uillæ Bethphage obiectus erat, ut non posset ex ea conspici urbs, eo autem superato tota urbs patebat. In huius collis descensu Christus deplorauit calamitatem futuram urbis & gentis, quod copiosè exponit Lucas.cap.19. Plerique exposuerunt de Hierosolymis dicentes, quòd nomine suppresso grandem illam ciuitatem Hierusalem, uicum appellet. Estque ideo factum, quòd nomen hoc Hierusalem, spirituale habeat significationem: significat enim regnum cœlorũ, & fœlicitatem, quæ illa nimirum Hierosolyma est, quàm Christus ingreditur. Iam Apostoli missi sunt in mundum inter hostes suos qui nomine carent. Christus ergo consolatur atque confortat eos, ac simul prædicatores uniuersos, appellando magnam adeò ciuitatem, uicum, addens, qui contra uos est, quasi dicat id quod supra.10.ca.dictum est, Ecce ego mitto uos sicut oues in medium luporum, mitto in mundum, qui contra uos est, & apparet res esse immensa. Habet enim reges suos, principes, doctos, diuites multos: quicquid autem habet magni aut alicuius pretij, id uobis contrarium erit, ut sensuri sitis uerum quod aliàs dixi uobis Matth.10. Eritis odio omnibus hominibus propter nomen meum. Sed absit metus, ite duntaxat, quantus quantus apparet mundus, non ciuitas Hierusalem est, sed desolata malorũ colluuies & uiculus quidam. Ne moueat uos magnifica species, cõfidenter contra eos prædicate: necesse est ut uicus hic cõtra prædicatores sit, atque ipsi contra illũ, quẽ & contemnant planè oportet: magnáque ipsum cum fiducia ingrediantur, adductum Domino, ex medio eius quos sibi delegerit. Nullum etenim prædicatorem Christus sustinet, qui blandiatur, quare non ait, Ite circum uicum istũ, aut ite præ-

Hierosolymitani hostes & inimici acerrimi Apostolis.

Ciuitas Hierusalem uicus quidam nuncupatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ter uicum, sed, ite in uicum qui contra uos est, utique non tam situ, quàm uoluntate. In uicum, inquam, istum uobis cõtrarium ingredimini, quin potius cõfidenter aggredimini eos, ac dicite eis, regnum Dei uenisse.

Et statim inuenietis asinam alligatam, & pullum cum ea.

Ex uerbo dei prædicato, maximè percipitur fructus.

Hæc suauissimam prædicatoribus afferunt consolationem, ut non nimia se cura macerent, ne non habeatur ipsis fides, & ne non recipiantur. Nam definitum est semel, ut uerbum Dei nusquam sine fructu prædicetur, dicente Esaia. 55. cap. Verbum meum quod egredietur de ore meo, non reuertetur ad me uacuum. Paulus Colos. 1. Euangelium quod peruenit ad uos, sicut & in uniuerso mundo, & fructificat & crescit. Quare non fit ut uspiam Euangelium prædicetur & illic non sint aliqui, qui ipsum recipiant, fidéque amplectantur. Hoc eo significatur, quod Dominus prædicit, ilico inuenturos asinam & pullum cum ipsa, si tantùm eant. Quam uos audituri sint, eam curam mihi relinquite, mundus aduersabitur uobis, id autem uos nihil moretur, inuenietis nihilominus, qui uos audituri sint, atque sequuturi: eos uos modò ignoratis, equidem uerò non ignoro: solùm prædicate uos, reliqua meæ prouidentię committentes. Cauete dicere, tam morosi sunt & difficiles, ut nulla sit spes futuri profectus, quid iubes nos ingredi in uicum qui cõtra nos est, quid referemus commodi? Hanc obiectiũculam occupat & prœuenit Christus, dicens, Inuenietis asinam, &c. Quasi dicat, Ite modò uos, prædicate tantùm, quid posteà, quòd contra uos est uicus iste? Inuenietis nihilominus, quicquid uos uolo inuenire. Adumbrant, pullus cui nullus hominum insederat, Gentes à iugo legis liberas, & asina Iudæos iugo legis subiectos. Obserua Christum manifestasse se Deum esse, quia disponit de futuris, & quia cognoscit euentura. Procul erat locus ille, nec uidebatur quid in illis erat, tamen ait discipulos asinam & pullũ inuenturos. Quo signo significauit sibi nihil occultũ esse, sed omnia sibi nuda & cõspicua, sicut & agnitus est esse Deus, quando dixit Nathanaëli, Ioan. 1. Priusquam te Philippus uocaret, cùm esses sub ficu uidi te: Nathanaël respondit, Rabi tu es filius Dei. Quicquid hîc factum est, nihil temerè contigit, sed consilio Dei.

Pullus indomitus populum Gentilẽ adumbrat, asina uerò synagogam Iudæorum multis peccatorũ nexibus ligatam.

Christo omnia nuda & aperta.

Soluite & adducite mihi.

Soluere & adducere peccatores ad christum, officia sunt prædicatorum.

Officia discipulorum & prædicatorum sunt, soluere & adducere asinam & pullum ad Christum, hoc est utrumque testamentum dirigere in Christum, docere Euangelium, baptizare, absoluere à peccatis, ut liberi sint à molesta conscientia, peccato, morte, inferno & Satana, ut perfusa conscientia, spiritu & gratia Christi læta sit, & sentiat sibi placatum Deum propter Christum, cuius Euangelium recepit, & eidem obediuit. Accommodari potest hic locus unicuique nostrum priusquam uocetur ut adducatur ad Christum, ut accommodemus membra nostra arma iustitiæ Deo. Cùm ergo incipimus hunc asinum soluere & ad sobriam uitam ducere, ut uocationi Christi obsequamur: hîc tum statim increpat nos Satan, qui propter peccatum exercet dominium in corpus, & resistit caro. Quid (inquiunt) facias? Iuuenis es, satis adhuc temporis superest quò sobriã uitam ducas. Senex es, sed tamen tum demum opportunum erit pietatem sectari, cùm ad nouissimum uitæ tuæ momentũ ueneris. Interim fruere desiderio tuo. Aut dicet caro, icauniam non decet hanc ætatem. At hæ uoces surda aure nobis transeundæ sunt, & pergendum est in uocatione Dei, ac respondendum, Dominus iusit, Domino obediendum est: hoc si fiet, non solùm subiiciemur Christo, uerùm etiam pergemus unà cum ipso ad accipiendum regnum cœleste.

Corpus nostrum, ueluti asinus ignauissimus, socordia torpescit.

Et si quis uobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet.

Si quis uobis fuerit aduersatus, interrogans quam ob causam asinam alligatam soluatis, cuius autoritate id faciatis, aut quo eam uelitis abducere, aut huiusmodi aliquid, uos ita respondete, Dominus misit nos huc, & ita iussit ut solueremus ea, iumentum istud, ipsúmque cum pullo simul ad se adduceremus, quoniam ipse eorum vult uti ministerio. Statímque hoc audito responso, ille uos absque contradictione sinet iumenta abducere. Hic locus docet quòd nunquam deerunt impedimenta contra regnum Christi: semper caro, humana ratio, Scribæ & Pharisæi Euangelico sermoni obgannient. Quare prœmonet Christus prædicatores, ne obstantia impedimenta curent: sed cũ Petro respondeant Act. 5. Oportet Deo magis obedire, quàm hominibus: uel, Dominus his opus habet. Res ipsa admonet, inquit Chrysostomus, ut quæramus quamobrem Dominus uoluerit hoc pacto Hierosolyma ingredi cum asino, cùm antea nunquam hoc fecerit, licet aliquoties Hierosolyma uenerit. Assignat autem idem Chrysostomus, primùm eam rationem, quòd uoluerit Christus uitam nostram hoc modestiæ exemplo instruere: uidelicet, ut discceremus mundanæ gloriæ contemptum, uidentes Dominum cœli & terræ regémque regum tanta modestia & submissione auspicari regnum suum. Verùm ista modestia non hoc tantùm facto, sed uniuersæ uitæ Christi exemplo nobis præscripta est. Secundum, quòd & discipulis suis uoluerit qualecũque solamen dare futuræ suæ mortis. Tertiùm, quòd ita illi uisum sit, Iudæorum contra se excitare inuidiam, & ostendere mortem se tam non expauescere, ut illam etiam non dubitet contra se prouocare. Quartò loco, quidam assignant pro facti huius ratione figuram ac typum uocationis Gentium, pariter & Israëlitarum ad regnũ Dei, futuræ per Apostolos. Vtpote quòd per asinam subiugalem populus Israël legis oneri assuetus & alligatus, expressus sit: per pullum adhuc indomitum, non alligatum, sed uagum, à sarcina legis liberum Gentium populus: per duorum discipulorum missionẽ munus Apostolicum, & numerum binarium, ministri circuncisionis & præputij significatur. Crediderim præcipuam causam & rationem huius ascensus esse ab Euangelista positam, ideo Christum tali pompa usum, ut impleret prophetiã Zachariæ prophetæ. Nam omnino debebat Christus omnia facere quę de ipso in omnibus prophetis conscripta fuerant, ut Iudęi omnino nullam excusationem incredulitatis suæ haberent.

Euãgelio cõtradicitur.

Multiplex ratio assignatur cur Christus insedendo asinæ uoluerit ingredi Ierosolymam.

Et confestim dimittet eos.

Propagationi regni Christi nemo potest resistere, unde regni Christi potentia commendatur: quod instar palmæ est, quæ quantò magis opprimitur, tantò magis resurgit in altum. eiusdem potentiæ est quicquid spectat ad regnum Christi.

Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est, per prophetam dicentem.

Confirmat & certã reddit historiam de ingressu Christi in Hierosolymam ab autoritate prophetæ Zachariæ. Zacharias prędixit hunc Christi ingressum in Hierusalem: ergo certum est hoc futurum fuisse. Et sicut certa est hæc historia, ita nihil temerè circa Christũ contigit. Verùm omnia singulari Dei consilio atque præ-dispositione. Adhæc, hic ingressus factus est à Christo ad commendandam comprobandámque ueritatem suam, qui nihil eorum quæ promittit, non cumulatissimè præstat. Hic locus unus ex eorum numero est, in quibus promissum Euangelium fuit. De quo Paulus Roma. 1. Segregatus in Euangelium, quod ante promi-

Ingressũ christi in Ierusalem, non temerè, sed Dei consilio contigit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſerat per prophetas ſuos in ſcripturis ſanctis, de filio ſuo Ieſu Chriſto. Obſerua & alium huius prophetiæ uſum, ut conſolationem accipiat filia Sion contra ſcandalum contempti regis, qui tamen uerus Meſsias eſt, etſi eius in Hieruſalem ingreſſus ſit humilis.

Dicite filiæ Sion.

Hic locus exrat apud Zachariam. 9. capit. ubi initio limites ſiue termini regni Chriſti delineantur, orbis uidelicet cardines. Mox depingitur ipſe Rex, cuius auſpiciis regnum hoc condendum & ſeruandum. Exulta (inquit) uehementer filia Sion, iubila filia Hieruſalem. Vbi in uoce, Sion, expreſſum habes, quibus uenerit Chriſtus, nempe filiæ Sion, hoc eſt credentibus & ſuſcipientibus uerbum. Hęc, Exulta uehementer filia, &c. Matthęus non recenſuit ad uerbum, ſed pro his hæc tam tùm repoſuit, Dicite filiæ Sion, &c. Appellarunt autem prophetæ tam urbes ipſas quàm carum ciues, filias. Sanctus Matthæus reſpexit ad ſenſum myſticum, & intellexit per filiam Sion cœtum ſanctorum, ſiue Eccleſiam Hieroſolymitanam. Et alluditur in his ad ingreſſum maximorũ principum in urbes. His ſolet obuiam effundi ciuium turba, exultare, iubilare, pęanáque canere. Iuxta hunc morẽ euocat iam propheta ciues Hieroſolymitanos, adeóque omnes ſanctos in occurſum Chriſti Domini, & iubet hos tripudio & iubilo Chriſtum excipere. Dicite, inquit. Quaſi dicat, Annũtiate pro certo, ne filia Sion expectet alium regem quàm qui hic deſcribitur, ſpecie quidem abiectum & humilem, ſed tamen omnium maximum.

Nomine filiarum Sion intelligitur Eccleſia Ieroſolymitana.

Ecce Rex tuus, uenit tibi manſuetus.

Græphicè deſcribitur meſſiæ promiſſus.

Hæc copioſe tractauimus in 12. cap. Ioan. Vocula ecce attentos facit Iudæos, ut certi ſint de ſuo rege, & ſignis è quibus promiſſus Meſsias cognoſci debeat. Rex tuus, non à te alienus, ſed caro de carne & os de oſsibus tuis, frater, ac ſemen Abrahæ, homo conſubſtantialis tibi, ô filia Sion. Venit tibi: diu expectaſti ô Sion & oculos contuendo defatigaſti, ubinam & quando cerneres regem illum omnibus ſeculis pollicitum uenire in mundum: ecce uel digito oſtendo tibi regem tuum.

Venit Chriſtus ſ noſtrã utilitatem.

Venit, nec eſt ut ipſum porrò expectes uenturũ. Et uenit quidẽ tibi, hoc eſt in tuum uſum, & tuam utilitatem, non ut ſuam rem conficiat, quod plerunque ſolent reges, ſed ut te ſaluet, eruat, beatúmque reddat. Venit, inquam, tibi manſuetus, id eſt pacificus, &, ut ita loquar, amabilis. Oportuit Chriſtum regem uenire manſuetum & inſidere Aſinæ & pullo, hoc eſt contemptim & humiliter incedere ut alliceret ad ſe homines, non à ſe deterreret. Maieſtas enim, magnificentia, grauitas & huiuſmodi aliæ res, deterrent potius quàm alliciunt. In propheta amplius mores, uirtutes, ac conditiones regis noſtri deſcribuntur. Legitur illic, iuſtus & ſaluator, quæ uoces ab effectu Chriſti ducuntur, deſcribentes officia eius præcipua, quæ ſunt, ex impiis pios facere, & ſaluare.

Sedens ſuper aſinam & pullum filium ſubiugalis.

Signa hæc eſſe vult propheta Iudæis è quibus cognoſcant Chriſtum. Certè nota hæc prophetia eſt periphraſtica quædam ſeu accidentalis definitio & regis Chriſti & regni eius. Cùm citra faſtum & pompam Chriſtus ſedet ſuper pullum aſinæ, oſtendit quàm nolit eſſe oneroſus ſuis: magnos enim ſumptus ſuppeditat ſubditis, & quò maiores & inſolentiores ſunt, eò ſubditorum res domi anguſtior fit. Non uehitur, mulla regia phaleris aureis ornata, gemmis onerata, ſericóq; cõtecta, ſed uulgari, cui uiliſsimas ſuas ueſtes inſtrauerant diſcipuli. Neque aſina Domini erat propria, ſed alterius neſcio cuius uiri, qui mutuò dederat, ita iubente Domino. Precaria erat aut vulgaris. Iam uerò nullo ſtipatus ſatellitio armis horrẽdo urbem ingreditur, ſed imbelli & pauperum diſcipulorum turba. Neque tectus eſt paludamento regio, ſed ueſte amictus vulgari. Neque ingreditur aut regiam aut prætorii,

ſed in ipſum Domini templum aſcendit. Vide quæ ſcripſimus in locum Ioannis citatum 12. cap.

Euntes autem diſcipuli, fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus.

Diſcipulorũ Chriſti obedientia.

Exemplum obedientiæ in diſcipulis, qui audito mãdato mox præcepta & commiſſa expediunt. Hæc obeditio eſt uiuæ fidei effectus, nihil deliberat cum carne, ſed ſtatim facit quod præcipitur. Hoc exemplo hortatur prædicatores, ne ad ſuam uocationẽ diu cum carne & ſanguine deliberent, nec uocationi obſtrepẽt. Quemadmodum Petrus uerbo Chriſti iubentis proiici rete in mare adhęrens, & nihil dubitans, ait: In uerbo tuo laxabo rete, quo laxato magnam accepit piſcium multitudinem. Ita hi diſcipuli iuxta mandatum Chriſti abeuntes, & de uerbo nihil dubitantes, inuenerunt aſinam & pullum, quos adduxerunt.

Et adduxerunt aſinam & pullum, & impoſuerunt ſuper eos ueſtimenta ſua, & eum deſuper ſedere fecerunt.

Poſteaquàm adducta ſunt ad Dominum iumenta, ex geſtis Domini agnoſcentes diſcipuli quòd eis inſidere uellet, atque ab eis uehi, ob reuerentiam & deuotionem qua erga ipſum erant, palliis quibus erant circumamicti, ſe nudauerunt, iumentiſque ea impoſuerunt, ac deinde ſuo miniſterio deſuper illum locauerunt, & ſedere fecerunt, prius quidem ſuper uno, deinde ſuper altero. Quid eſt quòd Apoſtoli iniuſsi ueſtes ſuas inſternunt? Hic rurſus neque omnes Apoſtoli, neque omnes ueſtes inſtrauerunt, id quod uerba uidentur ſonare, ſed fortaſſe unius tantùm pallium diſcipuli, uel ad ſummum duorum ueſtes, qui iumentum adduxerant, nihilominus propter myſterium, ita id deſcribitur, quaſi omnes omnium diſcipulorum ueſtes fuiſſent inſtratæ. Vtcunque autem fuit, uili admodum ſella Chriſtus & neglectis ornamentis uſus eſt. Puto autem has diſcipulorum ueſtes exempla eſſe Apoſtolica, quibus Eccleſia tum tegitur, tum ornatur. Vnde Paulus ait, Induamus arma lucis, ſignificans indubiè bona opera uice eſſe ueſtium, quibus coram hominibus tecti atque ornati ambulamus. Diligentiſsimè ſunt Apoſtolorũ exempla in nouo teſtamento nobis ſpectanda, atque ſectanda. Vnde Paulus ait, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Hebręo. 13. Mementote præpoſitorum ueſtrorum, quorum contemplantes exitum, imitamini fidem.

Veſtibus diſcipulorũ intelliguntur eximiæ uirtutes, quibus ornandus eſt qui Deum vult habere ſeſſorem.

Plurima autem turba ſtrauerunt ueſtimenta ſua in uia.

Hæc ueſtimenta exempla ſunt Patriarcharum, & Prophetarum, aliáque geſta ueteris inſtrumẽti. Nam populus qui præibat, ſanctos ſignificat, qui Chriſtũ præceſſerunt, per quos prædicatio & uia noui teſtamẽti ornatur & illuſtratur. Ita Paulus Abraham, Iſaac & Iacob, ſimiliter Petrus Sarram: & ad Hebræos, 11. multos adeò Patriarchas adducit pro exemplo, quo cùm fidem uiuam, tum ex fide manantia uera bona opera egregio artificio doceat atque confirmet.

Alij autem cædebant ramos de arboribus, & ſternebant in uia.

Rami adumbrant mihi ſententias Prophetarum, qualis eſt & quam hîc hiſtoriæ ſuæ Euangeliſta ex Zacharia inſeruit, quæ ſcilicet diuinas promiſsiones continent. Arbores unde hi rami decerpũtur, libri prophetarum ſunt, qui huic populo ſententias eiuſmodi prædicant: hi ramos defrangunt, & in uia Chriſtianæ fidei eos ſternunt.

Turbæ autem quæ præcedebant & quæ ſequebãtur, clamabant dicentes, Hoſanna filio Dauid, Benedictus qui uenit in nomine Domini, Hoſanna in excelſis.

O admirabile Dei cõſilium quòd rudibus & abiectis hominibus, diſcipulis ſcilicet, & turbis tum Hieroſolymitanis, tum aliis quæ uenerant ad diem feſtum, ut

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ioannes scribit. Non autem primoribus ciuitatis Hierosolymorum, Scribis, Pharisæis & sacerdotibus ad excipiẽdum filium suum, & decorandum illius regni auspicium utitur: mentésque illorum ita excitat, & tanta alacritate afficit, ut abiecto omni metu aduersariæ potestatis, & excommunicationis latæ sententiæ (Nam decretum erat in consilio Sacerdotum & Seniorum, ut extra synagogam eiicerentur & excommunicarẽtur, si qui hunc Iesum cõfiterentur esse Messiam Domini) publico clamore exciperent illum, & ueluti damnantes sententiam illam Seniorum de excommunicatione aduersus Christum, occurrunt obuiã lęti, confitentes Christum esse regem illum olim promissum, nunc cœlitùs præstitum.

Clamant Seniores,	*Clamant Turbæ,*
Maledictus est,	Benedictus filius Dauidis,
Venit in nomine Beelzebub,	Qui uenit in nomine Domini,
Non habemus Regem nisi Cæsarem.	Benedictus Rex Israël, & benedictus
Precantur Iesum extinctum,	regnum eius.
Tristantur & mœrent.	Precantur Iesu fœlicem successum,
	Lætantur & cantant laudes Deo.

Ex ceremoniis uidemus qua mente turbæ exceperunt Christum. Palmas ergo uirentes, & uestes cunti Hierosolyma sternũt in uiam, uictoriæ & fidei testes. His enim seu arrha data sese Principi obstringunt, quem sperant uictoriis insignem futurum, fidem ipsi dantes, & omnia sua offerentes. Veste enim nihil charius, nihil est corpori necessarium magis. Vnde hanc non diuendimus, nisi nihil aliud supersit amplius, quod necessitati nostrę subueniat. Vestem ergo si alicui impendas, certissimum de te argumentum exhibes, nihil te usque adeò charum ac necessarium possidere, quod non sis illius gratia expensurus, si modò ipsa res postularit. Hoc

Traiani imperatoris cõmendatio.

nomine commẽdatur Traianus, quòd cùm multi milites uulnerati essent in clade Dacorum, fasciæque ad obligandas plagas desiderarentur, pro sauciorum copia, Vestem sibi Traianus cõscidit, in eum usum, eámque sauciis benignè partitus est. Prætereà omnes tam præcurrentes quàm sequentes Dominum, bona & fausta, uictorias, fœlicémque successum suo principi optant siue imprecantur, acclamantes Regi geminata ac repetita uoce Hosanna. Quam toties ingeminant occasione palmarum, uictoriam, & oliuarum gratiam seu misericordiam significãtium. Solemne erat Iudæis, Leuit. 23. in festo tabernaculorum portare ramos palmarum, & ac-

Hosanna id est saluũ fac obsecro.

cinere Hosanna, quæ significat salua nos, aut salua obsecro. Cùm igitur quidã adcurrerent ad hoc spectaculum, portantes in manibus ramos palmarum, admoniti fuerunt huius uocis Hosanna & proruperunt in hanc acclamationem. Neque vulgus id temporis norat Christum esse Deum simul: quanquam putaret redimendum Israëlem per hunc Christum, tamen ei salutem precatur diuinitùs & ut homini gratulatur, acclamat & excipit ut seruatorẽ in nomine Domini uenientem. Sunt hæc uerba petita ex Psal. 117. O Domine saluũ me fac, ô Domine bene prosperare: Benedictus qui uenit in nomine Domini. Atque hunc psalmum decantatum fuisse quotidie in expectationẽ saluatoris, in Iudaicis synagogis testatur Hieronymus. Et quantus hic populi plausus fuit, tanta fuit & prophetæ gratulatio, clamantis, Hæc dies quã fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea. Iam ad emphasim pertinet quòd Hosanna non est interpretatus: sed illam ipsam acclamantis populi triumphalem uocem historiæ inseruit, eámque ingeminatam. Hosanna, id est salutem imparti, filio Dauid, id est confirma eius regnum. Benedictus id est inclytus, gloriosus, qui uenit in nomine Domini, qui uenit missus benedictus adfuturus Israël, & ad propagandam gloriam, famam, laudem, & honorem Domini. Hosanna, hæc repetitio ostendit ardorem turbæ ex animo recipientis Christũ regẽ. In altissimis, id est ex altissimo cœlo, tu qui sedes & regnas in altissimis Deus, nunc salua & da salutem Christo regi. Quasi dicerent, Hactenus uariis Tyrannis

pressi sumus, nunc gloria Deo, salus uerò & prosperitas huic nostro Regi, qui in nomine Domini, hoc est à Deo destinatus & unctus nobis aduenit: faue nunc, iua & salua qui habitas in altissimis. Addũt hîc regis uocabulum Lucas & Ioãnes, certè quòd hîc planè noui cuiusdam regni auspicia describuntur, & nouus quidã Rex festis iam acclamationibus excipitur, qui diaboli regnũ excindat & deuastet. Hæc omnia nobis Christi regnum commendant, quod solum in nomine Dei uenit: alia, sua quærunt, & Satanæ merent: in hoc solo salus, prosperitas, benedictio, pax, & gloria: in quo tum sumus, quando fide uiua Christo adhæremus, & nos ipsi committimus, eúmque talem animo fidenti excipimus, qui morte sua nos Satanæ tyrannide liberauit, qui spiritum iustitiæ dedit, qui demum peccatis omnibus nos purgaturus, & solida iustitia, patrisque uoluntate repleturus sit, per quem filij & hæredes Dei in æternum, interim huius turbæ fidem & constantiã imitemur, ut ut reclamet sapientia mundi: excipiamus & nos publica fidei confessione Christũ datum esse nobis regem & saluatorem, qui solus sit nobis rex salutãdus ac adorandus. Nam perfidi sunt qui alium regem quærunt. Eamus item illi obuiam, & obediamus mandatis eius. Deinde sumamus in manus nostras ramos palmarum. Pal- Victori data tur palma.
ma symbolum est uictoriæ, quoniam natura eiusmodi ligni est, ut urgentibus opprimentibúsque non cedat, sicut ex Aristotele & Plutarcho pulchrè docet Gellius libro Noct. Attic. 3. cap. 6. Credamus itaque regem nostrum Christũ uicisse nobis omnibus omnem potestatem aduersariam, diabolum, mortem & peccatum, quódque in diem certantibus nobis in fide uiua, uictoriam conferre possit & uelit. Proiiciamus insuper uestes nostras, hoc est opera uiuæ fidei, & parati simus omnẽ nostram substantiã impẽdere pro nomine & gloria eius. Propterea oremus perpetuò, Saluifica nos Christe. Agamus gratias pro beneficiis diuina miseratione impẽsis. Gratulemur de patta salute. Laudemus gloriã regis nostri. Benedicamus eum qui exaltata carne nostra, iam regnat in altissimis, rediturus inde in fine seculi ad iudicandum uiuos & mortuos.

Et cùm intrasset Hierosolymam, commota est uniuersa ciuitas.

Hunc triumphum rebus humillimis & à triũpho ac pompa mundi remotissimis expressum, proculdubiò illustrem Dominus Iesus (qui semper humilis uixerat) sibi passus est exhiberi, quo declararet sibi non defuturam fuisse gloriam huius mundi, nisi maluisset eam aspernari quàm amplecti. Quò turpius uideretur hoc affectari, ab his qui se discipulos illius profitentur, quod ille spreuit, qui solus promeruit. Decuit tamen hic honos aduentum eius, qui morte sua redempturus erat orbem uniuersum. Pompa igitur tam illustri, cùm Iesus ingressus esset Hierosolymam, insolito spectaculo commota est uniuersa ciuitas, id est omnes urbis ciues commoti sunt. Hæc commotio effectus fuit potentiæ & uirtutis uerbi Dei, qua omnium hominum in Hierosolyma animi concussi fuerunt, & admoniti de promisso Messia, & nunc præsente. haud dubiè, hæc cõmotio fuit signum præsentis Messiæ. Obserua, primò concutitur Hierosolyma: deinde totus orbis concussus est ad ipsam Euangelij prædicationem, quemamodum testantur Acta Apostolica. Sed nihilominus recipitur Christus rex regum à sanctis, vt ut ferociat mũdus. Obserua hic, quàm maximè uirtus in infirmitate perficiatur.

Dicens, Quis est hic?

Non miror si ciuitas ad nouitatem spectaculi commouetur, quando in populo regnat uidendi curiositas. Sed totus miror quòd hæc ciuitas commota fuerit, cùm metropolis esset Iudæorum, regia, & prima, in qua cultus Dei & autoritas sacerdotum sedem habebat: & quæ Scribas in lege peritissimos doctores habebat, Christum in prophetis promissum, tótque miraculis declaratum, tam ignoret, ut roget adhuc quis sit iste, tanta cum populi congratulatione, & tam illustri pompa urbem

Summi ciues & princi pes sacerdotum liuore perciti dicebãt, Quis est hic.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ingrediens. Cùm uice uersa, etiam si turbę agrestes illum non agnouissent, hæc ciuitas agnoscere debuisset. Quis est hic? Cui turba regiam fœlicitatem precatur, cùm uideatur contemptus, atque uilis homo, nullo apparatu regio præditus. Quis hic? qui noua pompa vrbem regiam ingrediens comitatui permittit, ut Rex saluetur? Obserua. Et si uerbum sua potentia non plus efficit in hominibus, tamen eos de uerbo inquirere facit, quid sit.

Populi autem dicebāt: Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ.

Plebeij & simplices profesti sunt Christū esse summū prophetam.

Quod credit fides, hoc constanter fatetur. Psal. 115. Credidi, propter quod locutus sum. Huius fidei uiuæ natura est, non erubescere ad confessionem uerbi, & abiectione personæ non offendi. Vnde turbæ præclarè fatentur, & respondent Hierosolymitanis rogantibus, Quis est hic? Hic quem uos despicitis, & propter quem excommunicatis illos qui fatentur ipsum esse Christum, est Iesus. Quo nomine separat illum turba ab aliis prophetis, qui proclamatores uerbi Dei apud Iudæos fuerunt, sed non Iesus, hoc est: non fuerunt saluatores. Atque hac uoce Iesus, turba confitetur ipsum promissum Messiam iam adesse. Confitetur item proprium officium Messiæ, quod est saluare, aut saluum facere. Nomine prophetæ significat turba, qualis rex futurus sit Christus. Non talis rex qui mundiali pompa oblectetur, aut qui belligerabit & terrena imperia ampliabit, aut hostes armis & bombardis subiugabit. Sed erit spiritalis rex, qui uerbum Dei docturus sit, gladio spiritus dimicaturus, & regnum pro cōscientiis erecturus. Proinde nō simpliciter de quouis prophetarum genere loquutæ sunt turbæ, sed de eo qui erat Israëli specialiter promissus Deuter. 18. à Nazareth, ubi nutritus fuit. Luc. 4. Vnde & Nazaræus appellatus est, suprà. 2. cap. Galilęæ, quia Nazareth uiculus est Galilææ.

Officiū Messiæ est saluū facere.

Et intrauit Iesus in templum Dei.

Ostendens Christus qualis rex esset, cuius item filius, negotia patris exturus ingreditur in templum Dei, eum uideliceţ locum qui diuinæ gloriæ consecratus erat, ut ostendat se nihil aliud quærere quàm gloriam patris. Hue pertinet locus ille, Primùm quærite regnum Dei. Templum Dei intellige templum Salomonis, ad quod ligauerat se Deus per uerbum suum. Non enim licebat alibi tempore legis sacrificia facere.

In templo Salomonis dūtaxat immolabantur hostiæ.

Et eiiciebat omnes uendentes & ementes in templo: & mensas nummulariorum, & cathedras uendentium columbas euertit.

Prætextu promouendi cultus Dei, & earum rerum quæ pertinebant ad sacrificia, peruasit simul & irrepsit auaritia, & quæstus in templum Dei. Nam nomine religionis exercebant quæstum suum, commoda priuata quęrebant & sacrificantes deprædabantur. Hanc fori & mercatus speciem uidens Dominus in templo, mox facto è funiculis flagello omnes uendentes, ementes, & assidentes nūmularios, rei indignitate commotus, expulit è templo, unà cum suis mercibus. Mensas nūmulariorum siue trapezitarum seu campsorum euertit manibus propriis, ostendens non esse in eo loco negotiationes exercendas. Et æs in terram effudit. Sellas uendentium columbas disiecit, uindicans cultum Dei ab abusu & impietate. Hæc manifestè declarant, quòd Iudæi templum suum mercatibus ita contaminabant, ut non solùm exponerent ea ibi uenalia, quæ ad sacrificia & oblationes pertinerēt, sed exercerent etiam prophanas negotiationes. Quare Christus uindicat sanctitatem templi, & non tam proturbat è templo turbam uēdentium & ementiū, quàm subuertit mensas, & effudit æs nūmulariorum. Existimauit Sanctus Hieronymus pōtificiarū actionis & mortificationis carnis, de quibus loquitur Paulus ad Rom. 12.

Templū sordidissimis mercimoniis prophanatū.

Omnium miraculorū maximum fuit eiectio multitudinis & mēsarū subuersio.

bitrantur maximum esse signorum, quòd Lazarus suscitatus est, quòd cæcus ex utero, lumen acceperit, quòd ad Iordanem uox audita sit patris, quòd trāsfiguratus in monte gloriā ostenderit triūphantis. Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc uidetur mirabilius esse, ꝙ unus homo & illo tēpore contēptibilis, & in tantum uilis ut postea crucifigeretur, Scribis & Pharisęis cōtra se fœuientibus, & uidētibus lucra sua destrui, potuerit ad unius flagelli uerbera tantam eiicere multitudinē, mensasque subuertere, & cathedras confringere, & alia facere quæ infinitus exercitus non fecisset: igneum etenim quiddam atque sidereū radiabat ex oculis eius, & diuinitatis maiestas lucebat in facie. Cúmque manum non audeant iniicere sacerdotes, tamen opera calumniantur, & testimonium populi atque puerorum qui clamabant, Hosanna filio Dauid, uertunt in calumniam, quòd uidelicet hoc nō dicatur, nisi soli filio Dei. Hactenus Hieronymus. Antea idem fecisse legitur Ioan. 2. ca. repurgasse scilicet, sicut nunc, templum Dei. Hoc documento significans quàm sit hoc quæstus & auaritiæ malum in cultu Dei, si semel obtinuerit, pertinax & immedicabile. Nam auaritiæ genus est, ut planè excęcet mentes, non sustineat ueritatem, nec admittat emendationem. Certè nihil magis odit Dominus quàm huiusmodi homines, qui sub specie pietatis quæstum exercent, uolens in primis ut ea quæ gloriam Dei propius concernūt ante omnia repurgare studeamus, tum quòd nullum malum sit æquè exosum Deo, atque id quod specie nominis ac cultus sui obtegitur, tum quòd nullum sit nocentius, ait Chrysostomus. Proinde quēadmodum Dominus non solūm uerbo, sed etiam ipso facto exturbat, quæ displicebant in templo Dei: ita qui potestate à Deo data in Ecclesia potiūtur, studere debent non solùm doctrina, sed & facto repurgare in Ecclesia Christi quæ cultum Dei uiolāt, & piorum mentes & oculos corrumpunt. Hoc facto usi sunt & idem fecerunt ante Christum religiosi aliquot reges Iuda & sacerdotes sancti tēpli, Ezechias, Ioiadas, Iosias, ac reliqui, ceu typo quodam adumbrantes, quid uerus & unicus pontifex summus & rex regum Dominus noster Iesus Christus in templo Dei esset facturus. Id quidem in hoc templo Christus incepit, sed per Apostolos & uiros Apostolicos per totum terræ orbem in innumeris deorum & superstitionis templis absoluit. Dum ex omnibus propè aræ remotæ, idola elata, & omnia superstitionis instrumenta sunt eiecta. Idque iuxta uaticinium Esaię. 2. ca. Obserua. Hęc eiectio à Christo facta, ostendit officium Euangelij esse, impietatem cultus Dei detegere, uendicare uerum Dei cultum ab impietate & hypocrisi, & falsum Dei cultum destruere, uerum autem restituere.

Auaritiæ genus immedicabile.

Repurganda in Ecclesia quæ Dei cultum uiolant.

Et dicit eis.

Aetiologia sumpta à finali institutione templi à Christo adducitur, qua causatur templum eò institutum iuxta Dei uerbum, ut in eo exerceretur pietas, non autem ut prætextu pietatis ageretur in illo impius quæstus.

Pietas in templo exercenda, nō impiꝰ quæstus.

Scriptum est.

Confirmatio est facti siue expulsionis uendentium factę à Christo, ab autoritate scripturæ sumpta, Esaiæ. 56. ubi de domo orationis mentionem faciens consolatur proselitos, ne putent se alienos esse à populo Dei, & si non sint de semine Abrahæ, tamen illorum sacrificia & preces placere Deo. Quia domus Dei, domus orationis est cunctis populis. Obserua. Christus rex nihil facit temerè, nihil pręter uerbum & suam uocationem in uerbo fundatam agit.

Domus mea, domus orationis uocabitur.

Hic locus sumptus est ex Esaia. cap. 56. ubi Dominus præcipuè loquitur de uocatione omnium Gentiū in consortium & Ecclesiam sanctorū, inque participatū Christi, in quo & per quem dicit Dominus sibi grata futura sacrificia, hauddubiè gratiarū

Universidad de Deusto
Biblioteca

& ad Hebr.13. Causam adiungit quare exhilaraturus sit illos in domo sua, & quare acceptæ futuræ oblationes illorum. Quia domus mea (inquit) domus orationis uocabitur. Ita diuino consilio institutum est, ut una colligatur ex Iudæis & Gentibus Ecclesia, in qua omnes offerant per Christum spirituales hostias. Cæterùm licet præcipuè Esaias significet in eo loco fore, ut omnes gentes locum habeant in populo Dei, quia domus mea (inquit) domus, &c. Tamè quia iuxta uerbum Dei templum institutum erat Hierosolymis, ut orationes & cultus diuini fierẽt, docet etiam ne hoc quidem externum templum mercatibus & impietatibus prophanandum esse. Siue enim loquaris de externo templo in Hierusalem, certè deputatum est ad orationem, hoc est peragẽdum in eo legitimum cultum. Nam in dedicatione templi Salomon. 3. Reg. 8. ait, Quodcunque orauerit populus tuus in loco isto, exaudies in loco habitaculi tui in cœlo, & cùm exaudieris propitius eris. Siue loquaris de Christo per externum templum adumbrato, & omnibus gentibus patefacto, non est domus ciuilium negotiationum, quia regnum eius non est de hoc mundo, sed est domus orationis, de qua dicitur: Si quid petieritis patrem in nomine meo, dabit uobis. Siue dixeris de nostro templo in quo Christũ habemus, & sumimus, quod certè propheta significauit purum esse oportere, non pollutũ mercatura turpi, sed in quo potius tradatur uerbum Dei, ex quo deinde cognoscatur Deus, colatur uitæ puritate, innocentia, fide & dilectione, inuocetúrque precibus sanctis, quibus & gratiæ laus & hymnus offerantur pro omnibus Dei beneficiis. Sacramenta item dispensentur, legitimus ille & cœlestis cultus quo offertur Christus celebretur: & reliqua congruo ac bono ordine exerceantur ad Dei laudem & piorum consolationem. Domus mea, id est, domus uerbo meo instituta, uocabitur id est erit, domus orationis, id est in eum destinata erit usum, ut in ea exerceatur nera pietas, uerus Dei cultus, in quo orabitur in spiritu & ueritate, hoc est in renouatione mentis sine hypocrisi.

Templum locus est à Deo deputatus ad orandum & ad prædicandum Dei uerbum, & ad dispensanda sacramenta.

Vos autem fecistis illam speluncam latronum.

Hic locus sumptus est ex Hieremia cap. 7. hîc hortatur Hieremias Hierosolymitanos ad pœnitentiã. Qui eo insaniæ & erroris abierant, ut putarent se à furtis, latrociniis aliisque malis impendentibus liberandos, per templi religionem, per sacrificia, & externum cultum. Ecce (inquit) uos confiditis uobis in sermonibus mendacij, qui non proderunt uobis, furari, occidere, adulterari, iurare mendaciter, libare Baalim, & ire post deos alienos quos ignoratis. Et ueniſtis & stetistis coram me in domo hac, in qua inuocatum est nomen meum, & dixistis, Liberati sumus, eò quòd fecerimus omnes abominationes istas. Nunquid ergo spelunca latronum facta est domus ista, in qua inuocatum est nomẽ meũ in oculis uestris? Quasi dicat, Non aliam opinionem de domo mea concepistis, quàm de spelunca quadam latronum. Latro hîc sumitur pro spoliatore ac deprædatore, qui in speluncæ tenebris sese abscondit & uias occultè obsidet, ut transeuntes adoriatur, nihil minus cogitãtes. Ita qui in domo Dei quæstum exercent, specie cultus Dei sese obtegunt, ut inde ueluti ex insidiis simplicem plebeculam adoriantur, ac spolient. Et quemadmodum latronem occulit speluncæ obscuritas, ita hypocrisis & species cultus Dei istos auaros & latrones obtegit ne agnoscantur. Vos è templo & domo orationis feciſtis domum mercatus, & speluncam latronum, in qua latitatis prætextu pietatis excusati, quasi pij homines, & syncerè iuuantes religionem. Omnes enim latrones, fures, adulteri, homicidæ & impij homines ad templum confertim currunt, ut ibi mercentur hostias, & his se à peccatis purificent. Vestra itaque auaritia ex templo factum est integumentum, operculúmq;, quòd omnes sibi obducunt homines scelerati. Obserua uocabulo speluncæ, notat difficultatem cognoscendi impios fuco pietatis prætextos. Hoc habet fortuna impietatis hypocriticæ,

Christus detexit sacerdotum auaritiã specie cultus Dei occultã.

quòd eam nemo potest intelligere nisi ueniat Christus, & eiiciat uendẽtes & ementes ex templo, detegátque occultam impietatem. Falsus igitur Dei cultus non facilè cognoscitur, quia in spelunca exercetur, & à latronibus, qui non apertè, sed ex insidiis agunt.

Et accesserunt ad eum cæci & claudi in templo: & sanauit eos.

Seniores, Scribæ & Sacerdotes solo quæstu ducti, nihil beneficentiæ exercebãt in templo, tantùm suum commodum quærentes, spoliabant pauperes, nemini benefaciebant. At Christus nunquã otiosus suum exercebat officium, quod erat, omnibus benefacere, pauperes & aduersa fortuna oppressos, inopes & afflictos benignè excipere consolari atque iuuare, item uindicare conscientias ab impietate, id quod in anima fit. Et posteà sanare in corpore, quod exhibuit in his claudis & cæcis, qui audita fama de aduentu Christi & audito uerbo de humilitate eiusdem, accesserũt: hic accessus est uiuæ fidei effectus, certò statuentis de Christo saluatore qui possit & uelit saluare. Videntur primò quæsiisse regnum Dei, quòd accedãt ad Christum in templo: ideo in templo sanantur, ut intelligas eos facillimè in corpore restitui posse, qui primùm quærunt regnum Dei, & audiũt uerbum quod in templo prædicatur. Obserua. Accesserunt ad Iesum in templo claudi & cæci, quos lex arcebat ab ingressu templi: sed Iesu templum omnes recipit qui properant ad sanitatem. Venerunt cæci, ut uisu recepto uiderent Iesum, quem audiebant sic prædicari. Veniebant claudi ut illius uestigia sequentes peruenirent in regnum cœlorũ. Quotquot igitur adibant illum sanabat, hi accesserunt ut miraculorũ testimonio fidem clamantium Hosanna confirmaret & aduersarios confutaret.

Christi officium.

Claudi & cæci in templũ Dei non ingrediebãtur.

Videntes autem Principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros in templo clamantes, Hosanna filio Dauid, indignati sunt.

Recensetur Euangelista aduersarios Christi regis & regni sui Scribas, Principes sacerdotum, Pharisæos & huius farinæ uiros speciem religionis habentes, & ab hominibus religiosi homines iudicati, sed qui una manu panem ostentant, altera ferunt lapidem, qui cùm aperto marte non auderent aduersus Christum congredi, calumniantur sanctissima eius opera quibus oportebat illos tandem resipiscere: sed magis exarserunt inuidia, cùm uiderent mirabilia in restituendis infirmis, tantis item studiis undique applaudentem populum, & præsentem uim in sanandis claudis & cæcis, autoritatem in eiiciendis mercimoniis, nemine auso resistere, pueros etiam in templo clamantes Hosanna filio Dauid, nimia indignatione commoti sunt cùm aduersus pueros cantantes, tum aduersus Christum hoc encomium filio Dei dignum permittentem. Vide quàm in profundum malorum ruant isti malè fetiati homines auaritia occęcati. Pharisęis dolebat ex animo, quòd ipsorum negotiatio & quæstuosa merx per Dominum esset oppressa, & conuulsa. Proinde oderunt Christum cane peius & angue, extinctúmque cupiunt, interim suæ inuidiæ pro uafro hypocriseos ingenio prætexentes pietatẽ, simulant se religiosè discrucia ri, quòd gloria Messiæ debita, à pueris caneretur, & Iesu Nazareno adscriberetur.

Et dixerunt ei.

Clamantium uocem indignè ferentes submonuerunt Iesum, ut eum clamorem compesceret, alioqui fore ut uideretur agnoscere tantum honoris, quo iudicabant illum indignum, quum ipsi natu maiores debuissent potius prædicare ipsum esse Messiam docti miraculis & prophetarum ac legis doctrina, quàm pueri literarum ignari: sed quos agnoscere poterant ex instinctu & afflatu spiritus encomium illius ceciniſſe Hosanna filio Dauid, &c.

Audis quid isti dicunt?

Principes cæci inuidia & ira temulenti dicunt, Audis quid isti (per contemptum

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæc efferuntur) isti, id est contemptæ turbæ, infimi in populo, homines ignobiles, peccatores, congratulantur tibi, tibi inquam contempto & uili homini, tanquam uero Messiæ & promisso regi à Deo. Putabant principes Seniorum, Scribæ & primores, suum officium esse, probare & excipere Messiam uenturum: & quia horum puerorum & aliorum gratulationem erga Christum, sicut nec ipsius opera probabant, arbitrantur Christum malefacere, quòd suam exceptionem communi vulgo committeret. Quasi dicerent, Quis es tu, qui è templo eiicis negotiantes? nunquid hoc facis ut sacerdos? Et tu quidem sacerdotalẽ dignitatem non habes. Nunquid ut rex? Sed neque præ te fers regiam dignitatem. Cur permittis regium honorem, & Messiæ titulos tibi adscribi? Mirum sanè si illam agnoscas acclamationem, putésque ipsam ad te pertinere: uideris certè cõsentire his uociferantibus quæ ad Messiam spectant, quandoquidem non reclamas, non indicis ipsis silentium. Apud Lucam cap. 19. Legimus quomodo hi primores acclamationem discipulorum non ferentes, dixerunt, Magister increpa discipulos tuos. Quibus ipse ait, Dico uobis, quia si hi tacuerint lapides clamabũt: perinde ac si dicat, hoc est Dei propositum, & ita constituit ut hoc tempore manifestetur Christus, & ingrediatur in regnum suum. Quis autem posset decretum Dei infirmare? Quod agitur, siue ejectio negotiatorum, siue hæc acclamatio, Dei opus est. Quis autem opus Dei, quominus promoueret, impediret? Si uiri tacuerint, pueri clamabunt. Si & pueri conticescant, lapides uociferabuntur. Omnino enim Christus reuelandus est, cuã si rumpantur omnes Pharisæi & Pontifices. Proinde nihil agitis qui conamini obstruere ora simplicium, in me credentium. Obserua ex his, quanta sit cæcitas eorum, qui quæstum ex pietate aucupantur. Vident signa ingentia, audiunt puram doctrinam, & tamen nihil inde ad fidem mouentur. Et qui natu grandiores ac legis & oraculorum periti erant, etiam ex conspectis miraculis adhuc non intelligebant hunc esse Messiam, quem tot seculis expectauerant.

Dei propositum infirmari nequit.

Auaritia pietate prætexta incurabile malum.

Iesus autem dixit eis utique

Iesus ad particulam illam isti, seu quid isti, dicunt, respondens, suamque asserés sibi gloriam, ait, vtique. Audio certè quid isti dicant.

Nunquam legistis.

Qui vultis haberi capita religionis, & dici in lege periti, nunquam legistis? Arbitror quòd legistis, sed non intellexistis. Vult istis sycophantis obturare os Christus autoritate scripturæ, & docere contemptos & uiles homines in mundo esse uestros exceptores Christi, auditores Euangelij & subditos regni Christi spiritalis.

Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem.

Psalmus è quo decerptus est hic uersiculus, est octauus, cõtinens commendationem regni Christi, & media per quæ cœpit Christus ad institutionem sui regni peruenire, in quo psalmo mentio & descriptio fit passionis, ascensionis & gloriationis Christi. Et hic uersiculus, Ex ore infantium, &c. effertur ac dicitur de illis siue qui regnum Christi admirati sint, accepturi & prædicaturi uerbum, siue infantes, homines coram mundo contempti: siue qui non potentes adhuc loqui, instinctu siue afflatu spiritus prorumpunt in laudes Dei, siue ex rebus in se mutis gloriam Dei magnificè efferunt. Nam si quis spectet quomodo infantes concipiantur, alantur in utero materno, edantur in lucem, foueantur in sinu matrũ & enutriabiliter adolescant, uidebuntur hi laudes & gloriam Dei ceu demõstratione quãdam certissima ostendere & prædicare priusquã loqui possint. In his posuit Deus firma & immobilia fundamenta pietatis aduersus omnes impios hæreticos & philosophos, Deum ipsum, deique prouidentiam negantes. Nam hac uiua ac irrefragabili infantium prædicatione hos compescere, ipsorúmque blasphema ora obstruere uoluit Dominus. Intelliguntur hæc dicta à Dauide etiã interpretanda de omnibus infantibus. Sensus itaque uerborũ est, Ex ore simpliciũ infantium, atque lac sugentium puerorum perfectam fecisti atque monstrasti, ô Deus, laudem tuam, ut destruas inimicum, & contradictorem seu persequutorem gloriæ tuæ. Ideircò pueros & turbas simplices clamantes non prohibeo, quoniam Dei cõsilio non est reluctandum: & scripturam impleri uolo, qua Spiritus sanctus per os Dauid olim prædixit vos ac uestri similes ueritatis inimicos confundendos esse ex ore infantiũ atque lactentium, & Dei laudem ex ore eorum perficiendam, id quod oculis uestris apertè manifestatur, ut nullus uestræ malignæ infidelitati relinquatur excusationis locus. Aut sic per collationem exponatur locus, Ne uobis uideatur mirum principes sacerdotum, quòd hi pueri debitam mihi gloriam tribuentes, mihi ut uero Messiæ acclament. Nam hoc faciunt, quod omnes pueros dixit facturos prophetа, ut negantibus Deum aut inuidentibus Deo gloriam suam magna in hoc seculo autoritate pollentibus uiris, puelli sint Deum cõfessuri laudaturique. Idem enim fit atque completur in his pueris. Nam abnegantibus & persequentibus me uobis, pueri me regem & saluatorem salutant, idque tanta uirtute, ut uideãtur uobis hostibus meis ora sanè quàm blasphema penitus obturare. Ad hũc sensum cõfirmandum faciunt ea quæ paulò antè adduximus ex Luca. 19. Dico uobis, quòd si hi tacuerint, lapides clamabunt. Quibus uerbis significatur gloriam Dei omnino reuelari oportere, ut ut fremat, strepat & insaniat mũdus. Obserua admirabile Dei consilium, qui longè aliter facit atque magnates huius seculi. Hi uolunt à magnis & nominatis uiris celebrari ac laudari, ipse contra paruulorum & abiectorum laudem amplectitur. Demus igitur operam ut paruuli & abiecti efficiamur, ut possimus ex ore nostro laudare & celebrare Deum ad confusionem sapientiæ & potentię huius mundi. Obserua: cùm dicit perfecisti laudem, id est perfectam & absolutam ostendisti laudem, etiam si illi propter ætatem imperfecti & uiles uideantur. Non enim dicit ex mente, sed ex ore infantium, &c. quod nõ ex mente (ait Chrysost.) illa uerba procederent, sed uirtute Dei tenera illorum lingua ad formanda hæc uerba ducebatur. hauddubiè spiritus sancti organa fuerunt.

Ex cõfessione infantiũ confundũtur principes sacerdotum.

Et relictis illis abiit foras extra ciuitatem in Bethaniam, ibique mansit.

Principibus sacerdotum & aliis cum suo liuore relictis abiit Iesus, & egressus urbem Hierosolymorum petiit Bethaniam quæ interpretatur domus obedientiæ. Venit ab inobedientibus ad obedientes, Mariam Martham & Lazarum, malens cum illis agere, quàm in urbe corrupta: hoc suo exemplo docens ut aduersariis ueritatis uerbo resistamus, quod ubi recipere recusant, relinquendi sunt. Agnosce pie lector, hoc loco populi ingratitudinem & inconstantiam. Multi occurrerant & salutarant ipsum regem, sed nemo illum hospitio excipere dignatur, adeò metuũt omnes iram & indignationem principum sacerdotum. Hoc etiam significat Christum fuisse pauperem, qui nõ habuerit ubi reclinaret caput. Aduerte: exiit è ciuitate in Bethaniam, nolens illis ante tempus occasionem dare, ut manus in se coniicerent. Atque ideo nulla nocte in ciuitate mansit, præter eam in qua capiendus erat. Iam uides quòd non in armis aut ulla uiolentia hominum cõsistat regnum Christi, sed in uirtute & potentia Dei. Vilipẽdebatur quidem Dominus, sed nihilominus regnabat regnátque rex in secula benedictus.

Bethania interpretatur domus obedientiæ.

Infideles & obstinati relinquendi.

Manè autem reuertens in ciuitatem.

Lucas narrat. 21. cap. Christum per diem fuisse & docuisse in templo, noctu uerò in monte. Et populum ad illum diluculò ueniisse in templum, ut illum audiret. Reuertebatur rure in ciuitatem manè, & summo diluculo in templum uenie-

bat, quo tempore se recipiebat populus uerbum auditurus. Proinde quo magis accelerabat tempus passionis, tanto feruentius instabat Christus docendis turbis, ut qui boni erant, nonnihil corroborarentur ac præmunirentur, & hostibus ueritatis omnis adimeretur excusatio. Manè, id est die sequenti Dominicam nostram palmarum, quæ tunc fuit. 21. dies Martij.

Esuriit.

Rara uictus parsimonia Christi.

Infirmitates carnis omnes pro similitudine absque peccato expertus est Christus, & per omnia fratribus factus similis, ut tentatus posset tentatis succurrere. Ad Hebr. 2. Esuriit in ueritate, ut pote tantæ sobrietatis fuit & abstinentiæ à cibo, ut etiam manè esuriret.

> Et uidens fici arborem unam, secus uiam, uenit ad eam, & nihil inuenit in ea, nisi folia tantùm: & ait illi, Nunquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continuò ficulnea.

Carnalis quispiam ridebit & fabulam narrari dicet ista audiens. Nimirum quòd fructum ex ficu petiit, quum non esset ficorum tempus, ut est in Marco dicẽte cap. 11. Non enim erat tempus ficorum: & arbori maledixit eius nomine, quòd ficos non haberet, cùm intempestiuè illos ab ea requireret. Certè Christus hoc facto aliud spectabat, quàm sonet litera. Typica enim seu allegorica quædam est hypocritarum descriptio, qui foliis hoc est externa specie religionis præditi sant sine uiua fide & charitatis operibus, & ad reuelatum uerbum magis ac magis exacerbantur & arescunt. Christi esuries desiderij est salutis nostræ, & gloriæ patris. Nam Ioan. 4. Meus cibus est ut faciam uoluntatem patris. Esurit autem & expetit hũc cibum manè. Ista enim esuries in filio Dei, docet nos debere in primis quærere regnum Dei, & iustitiam eius. Ficus ista est Hierosolyma, ad quam ibat Christus, Folia habet, & præterea nihil. Procul constitutis apparet frugifera, quia humida fa-

Synagoga ficulnea sterili figurata maledicitur.

tis ac uiridis: propè uerò intuentibus & fructum ex ea quærentibus deprehenditur sterilis, & infrugifera. Sic Hierosolyma specie uiridis, fuco sanctimoniæ & cultus diuini conspicua, reipsa omni cultu Dei & pietate destituta, uisitata toties, ante Christum à prophetis, inuenta est sterilis, plena hypocrisi. Maledicitur à Christo. Nam ea est pœna sterilitatis deploratæ. Sed & omnis homo exponens se delictus huius uitæ, sicui comparatur, quia fructum non habet spiritualem ut esurienti Iesu det: folia autem tantùm & temporalem ac defluentem apparentiam. Hic igitur maledictum audiet, Ite maledicti in ignem æternum. Porrò ob oculos ponit hortendum iudicium in hac arbore, his certè qui deploratæ sunt malitiæ. Sed hominibus relinquit locum resipiscentiæ iuxta parabolam ficus, Luc. 13. Atque quod in ficu reipsa demonstrauit, hoc postea uerbis proposuit primoribus Hierosolymæ, ut mox audiemus.

Foliis designantur uanę sacerdotũ superstitiones & elegantissima uerborum ornamenta.

Et uidentes discipuli mirati sunt dicentes, Quomodo continuò aruit?

Marcus. 11. cap. ait, Et cùm manè transirent, uiderunt ficum aridam factam à radicibus. Et recordatus Petrus dixit ei, Rabbi, ecce ficus cui maledixisti aruit. Nester Euangelista non dissentit à Marco: idem enim narrat, significans, uidentes discipuli, mirati sunt, dicentes, Quomodo continuò aruit? id est, quum eadem rediret discipuli, uidentes ficũ cui imprecatus fuerat Iesus, iam foliis positis exaruisse, admirati sunt, dicúntque ei tanquã gaudentes & congratulantes, Ecce ficus quam execratus es, iam exaruit. Qui fieri potuit ut ad unum aut alterum uerbum exaruerit?

Respondens autem Iesus, ait eis.

Ne maledictionem deploratorum & obstinatorum Iudæorum incurramus, qui quòd fide, dilectione & obedientia caruerint, exaruerunt perinde atque ficus, dignatur Dominus hoc suo responso commendare suis fidem charitati coniunctam, & declarare quantas hæc habeat uires: tacet mysterium quod hîc agebatur, quod satius esset admonere discipulos quæ sit uirtus uiuæ fidei, ut eam obnixè peterent, quàm exponere quid hoc factum adumbrabat. Deinde discipuli non de facti ratione rogabant, sed potentiam uerbi admirabantur. Et huic respondet.

Amen dico uobis.

Iurat Christus in re seria, & necessaria.

> Si habueritis fidem, & non hęsitaueritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, tolle & iacta te in mare, fiet.

Quid hoc admiramini ô discipuli mei, quod non est magnum, exarescere arborem? Fidei uis maiora potest. Fidẽ habere non est opinari, non est leuiter credere, non est tantùm historiæ notitiam tenere: sed est certò apud te statuere & indubiè fidere, te omnia & facere & accipere posse propter promissionem Dei. Et non hęsitaueritis: id est, nihil discutiendũ est an hoc factu facile sit, difficile aut impossibile apud Deũ, sed fidendũ omnia possibilia esse credenti. Iacobi. 1. Postulet autem in fide, nihil hæsitans. Fides cum hæsitatione nõ subsistit. Huius exemplũ uiuũ habes in Abrahamo, Roma. 4. qui cõtra spem in spem crediderit, &c. Et non infirmatus est in fide, &c. non hęsitauit ad promissionem Dei. Sensus uerborum est, Certè admiratione dignum est quod cernitis. Sed si fidem constantem ac perfectam habueritis, non solùm facietis quod uidistis accidisse ficulneæ, sed alia longè etiam maiora, & quæ humano iudicio difficiliora, imò impossibilia uidentur. Ita ut & montes solo uerbo & iussione positis de loco suo transferre in mare, adeò nihil est tam humano iudicio magnum, difficile aut impossibile, quod non per fidem firmam & perfectam (ubi gloria Dei poposcerit) efficere poteritis in uirtute fidei, atque nominis mei. Diuus Hieronymus ait, Latrant contra nos Gentilium canes in suis uoluminibus, quæ in impietatis proprię memoriam reliquerunt, asserentes Apostolos non habuisse fidem, quia montes transferre non potuerint. Quibus nos respondebimus, multa facta esse signa à Domino iuxta Ioannis Euangelistæ testimonium, quæ si scripta essent mundus capere non posset. Igitur & hæc credimus fecisse Apostolos, sed ideo scripta non esse, ne infidelibus contradicendi maior daretur occasio. Alioquin interrogemus eos utrum credant his signis quæ scripta narrantur, an non. Et cùm incredulos uiderimus, consequenter probabimus, nec maioribus eos credituros fuisse, qui minoribus non crediderint. Hactenus ille. Tam impossibile erat Abrahamo centenario ex Sarra uxore nonagenaria (cuius muliebria defecerant) excipere filium, quàm transferre hunc montem hinc illuc, sed fide non hęsitans Abraham ex Sarra sterili habuit filium. Ergo si transferre montem æquè necessarium fuisset atque excipere Isaacum ex sterili, mõtem haud-dubiè trãstulisset. Ad hæc Dominus nõ simpliciter dixit, transferetis montes, sed, si dixeritis, &c. Quasi dicat. Si necessitas postulauerit. Ad hæc ubi ubi est mons, à Domino est positus. Ergo potentia & uerbo Domini poterit credens transferre necessitate postulante.

Credere qd.

Magna uis fidei uiuæ.

Et omnia quæcunque petieritis in oratione, credentes, accipietis.

Obseruanda est, uniuersalis particula, quæ nihil excludit, modò adsit fiducia. Omnia quæ in oratione iuxta fidem & promissionem postulaueritis, accipietis, si ea uobis esse salutaria nouerit Deus, uel pro his alia quæ Deus uobis magis utilia esse cognouerit. Nam cùm pro his oratis, quæ per se salutaria sunt, nihil dubium

Quæ per se salutaria sunt absolutè petẽda sunt: alia uerò uoluntati diuinæ submittenda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est, quin uobis ea Pater cœlestis concedat, qui uestræ salutis est plusquam uos ipsi amantior. Cùm nerò pro his oratis, quæ per se quidem salutaria non sunt, suadet fides & Spiritus sanctus, talem postulationem diuinæ uoluntati submittere: Patet, si ita uis, si sic est uoluntas tua, aut huiusmodi aliquid, quo fit ut quicquid dederit, sit quod postulaueris, nimirum, postulasti pro bona eius uoluntate. Vide eundem locum à nobis declaratum in Commentariis nostris in Ioan. cap. 15.

Et cùm uenisset in templum, accesserunt ad eum docentem, Principes sacerdotum & Seniores populi.

Iuxta regiam potestatem prius è templo expulerat ementes & uendentes, nunc iuxta officiũ sacerdotale, docet in templo, mixtim & regis & pontificis munia complens. Cæcitas Sacerdotum, Scribarũ, Pharisæorum ac Seniorũ populi ægre ferebat lucem Christi extra ciuitatem. Verùm in ipsa iam ciuitate, idque in templo resplendentem, & omnia occupantem, nullo pacto ferre potest. Miraculorum splendorem uidebant, cernebant populi feruorem ac studium erga Christũ, sentiebant quandam autoritatem docentis, & templum repurgantis, ex quibus omnibus nihil expectabant aliud, quàm autoritatis ac potestatis suæ contemptum, & priſtinæ gloriæ obscurationem. Ex consilio itaque & de composito obuiam ire statuunt, occasionẽ calumniæ uenantes. Tres erant præcipui hostes Christi, Sacerdotes, hoc est illi qui specie religionis: Scribæ, qui prudentia & sapientia mundi: & Seniores, qui autoritate atque æstimatione pollebant.

Christi hostes capitales

Dicentes.

Maluissent quidem Dominum è uiuis sublatum, uerùm præ uulgi metu non audebant illi uiolentas inferre manus. Et quoniam uicta nescit interea quiescere impietas, conuertuntur ad consuetas artes: quæstiones enim concinnant artificiosas, quibus captum teneant Dominum, quem (quum in templum ingressus doceret populũ) non ferentes illic in suo regno regnare impunè, Primores Sacerdotũ & quidam ex populi senioribus adeunt illum, & quæstionem proponunt. Obserua hoc factum esse tertio die postquam Dominus Hierosolyma cũ pompa ingressus est, ut ex Marc. 11. cap. clarè liquet. Rursus aduerte. Principes sacerdotũ sunt qui nomine religionis pollebant in populo: Seniores populi erant sapientes & potentes, quos nos uocamus Senatores, qui ciuilis magistratus officio fungũtur. Quibus nominibus intelligere potes, principes Christi aduersarios.

Impius uicti non quiescit.

Seniores populi.

In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?

Hæc quæstio est de iure, quod respicit ad uocationem. Est & de potestate, quæ ad causas efficientes seu personas uocantes respicit. Et proinde hac quæstione Principes Sacerdotum & Seniores populi obliquè insinuãt se esse personas, quæ uocent, & dant potestatem docendi & interpretandi scripturam: nihil rogant de doctrina quòd illa respectissima esset, & pro cœlesti apud populum haberetur: neque miraculorum splendorem culpant, quòd ille omnino diuinam exprimeret uirtutẽ. Ideo his relictis, aliam struunt calumniam. Conspiciunt Iesum Christum, quantum ad seculum attinet, pusillum & contemptum, neque Principis neque Sacerdotis fortunam præseferre, nec esse de tribu Leuitica, quæ diuina institutione ministris templi sola erat consecrata, tamen ista gerere magnifica, quæ si quis citra Seniorem autoritatem gerat, meritò temerarius & seditiosus habeatur: atque hinc putant, se in utramque partem suas construere posse tendiculas. Veniunt igitur magno apparatu & potestatis ostentatione Principes sacerdotum & Seniores populi, ut ipse conspectus sublimium personarum potestatem supra populum habentium, calumniæ intentatæ patrocinaretur. Qua (inquiunt) autoritate hæc facis? Et quis dedit tibi istam autoritatem, eiiciendi uidelicet instrumenta è templo, item docendi publicè in templo? Num ignoras, Christe, nos esse Principes sacerdotum? Nos esse pontifices? ut quibus obstrepere nõ liceat? quorum sit censere, & non censeri, de quibus non licet inferioribus iudicare? Cæterùm arbitrantur responsurum Dominum, ista se facere uel diuina, uel humana autoritate. Atque hic suos parat laqueos hæc interrogatio utrinque paratos: ita ut uel blasphemus in Deum diceretur, si diceret se potestate Dei fusſultum ista facere, quòd homo cùm esset usurparet sibi diuinam autoritatem, uel seditionis accusaretur, si propria se uti autoritate responderet. In qua potestate facis hæc, uidelicet quòd sine uocatione doceas in templo, quòd euertas cathedras uendentium, quòd nouo modo interpreteris legem, quòd contemnas traditiones & ritus religionis nostræ. Obserua: uidetur hæc quæstio speciem quandam pietatis præ se ferre. Quòd non solùm corã Deo, sed etiam communi hominum sensu, ita habeat, & necessitas conseruandę εὐταξίας, bonæ ordinationis, hoc exigat, ut nemo quicquam publicè tentet ex propria potestate, ut qui hoc fecerit temerarius habeatur, & tanquam seditiosus coerceatur. In huius itaque temeritatis suspicionem ueniebat Christus coram oculis mundi & carnis, qui nullam præ se ferebat iuxta mundum magistratus dignitátem. Simplex enim & humilis ambulabat, & cum hominibus ceu minister & nouissimus uersabatur.

Versuta sacerdotũ interrogatio.

Respondens autem Iesus dixit eis.

Ad subdolam Seniorum populi quæstionem non respondet Christus planè & directè: non enim interrogabant simpliciter ut discerent, sed ut respondentem illaquearent: sed figuratè quæstionem quæstione contundens. Atque ita responsionem suam temperat, ut nihil ueritatis dissimulet subticeát ve, interim illis omnem calumniandi ansam præripiens. Quæstionis Christi summa est, ut ab exemplo Ioãnis (cuius uocatio, doctrina & officiũ è cœlo sunt, & in prophetis satis fundata) probet, & suam uocationem, doctrinam & officium à Deo esse, & in prophetis passim expressa, nec se temerè agere etiam si in templo doceat, nouo modo interpretetur legẽ, & discedat à traditiunculis Pharisaicis. Cur clauũ clauo trudit, & quæstionẽ quæstioni opponit? ut astutos in astutia sua cõprehendat & cõfundat, artem pia arte eludens, & par pari piè referens, ut digni erant. Obserua hoc exemplo Christi nos admoneri, non esse à pietatis proposito alienum ut contra astutos, maliguos & captiosos ueritatis hostes, cauti simus, non simpliciter ad omnia quod res est, respondentes: sed demus operam magis, responsionem ita temperare, ut primùm laqueos illorum rumpamus, & illorum captiones eludamus: deinde illos in ipsorum malitia comprehendamus, & confusioni exponamus.

Exẽplo Christi non omni interroganti respõdendũ est.

Interrogabo uos & ego unum sermonem, quem si dixeritis mihi, & ego dicam uobis in qua potestate hæc facio. Baptismus Ioannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus?

Hanc sententiam habet quod Christus interrogat, Interrogabo uos & ego λόγον, uerbum, ænigma siue problema quoddã, quod ubi declarueritis mihi, ostendam ex eo uobis qua autoritate hoc faciam, hoc est uestra responsione ad uestram quæstionẽ uobisipsis respondebitis. Quæstio Christi est de uocatione Ioãnis, doctrina & officio. Vult quoque Christus hac sua quæstione ostendere, se non egere humana uocatione, quia propheta nõ ab hominibus, sed priuatim à Deo uocatur, unde & habet priuatas reuelationes. Quæstio est huiusmodi. Baptismus Ioãnis unde erat? è cœlo an ex hominibus? Quasi dicat Christus, Quod ego facio, uocatione, autoritate & potestate diuina facio. Et si requiritis testimonium, probo illud testimonio Ioannis Baptistæ qui de me testificatus est, quòd sim ille à Deo missus, de quo prophetæ uaticinati sunt. Intelligit autem per baptismum Ioãnis totam Ioannis functionẽ ac etiam doctrinã. Nam mox sequitur, Sacerdotes ex uerbis Domi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ni collegisse, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, quare ergo non credidistis illi? Credendum igitur doctrinæ Ioannis. Docuit autem Ioannes Iesum esse filium Dei, & patrem ipsi omnem dedisse potestatem, Ioan. 1. &. 3. nihil tamẽ peccaueris si per baptismum intelligas, ipsum baptismũ pœnitentię quo baptisabat Ioãnes in Christum qui uenturus erat. Sicut dicit Paulus Act. 19. Quòd si baptismus Ioannis fuit è cœlo, cõsequens est & Iesum esse filium Dei, & ea quæ faciebat, diuina facere potestate. Alioqui enim non baptisamur in homines puros, sed in eum qui uerus simul Deus & homo est. Summa quæstionis Christi (quæ dilemma est) utrinque concludens aduersarios, est ut ducat Principes sacerdotum & Seniores populi ad prophetas, ut uicti in conscientiis respondeant sibiipsis. Nam prophetæ passim de doctrina & officiis Christi scribunt, & quod illi scribũt, hoc Christus facit. Obserua: non dixit Christus, Opera quæ ego facio, an è cœlo sunt, uel ex hominibus? quod facere potuisset: sed maluit istorum hominum malitiam ubique sibi similẽ, in alio quàm in se declarare, quod fecit in Ioanne Baptista, in quo nihil potuerunt culpare. Rursus obserua è cœlo esse cùm fit sermo de rebus spiritualibus, non est in aëris regione, ut nix & pluuia, generari, & ad terram descendere: sed est, ex mandato Dei & autoritate diuina institutum esse ac fieri: ut baptismus Ioannis è cœlo erat, non quòd aqua è cœlo delapsa, & Ioanni in manus tradita fuerit, sed quòd Ioannes susceperat munus docendi & baptisandi autoritate diuina, & exercebat illud ex mandato Dei. Ex hominibus esse, est originem suam ducere, non ex mandato Dei, sed à prudentia carnis, & ex arbitrio hominis absque nerbo Dei. Sic seditio Theudę de qua fit mentio in actis Apostolicis, erat ex hominibus, licet Theudas iactaret se diuinitùs missum ut liberaret Iudæos à tyrannide Romana: sed citra uerbum hoc faciebat, & ex prauo affectu.

Rẽ spiritualẽ è cœlo esse, est eam ex autoritate diuina institutam esse.

> At illi cogitabant inter se dicentes, Si dixerimus, è cœlo, dicet nobis, quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, ex hominibus, timemus turbam. Omnes enim habebãt Ioannem sicut Prophetam.

Hoc est diuinæ prudentiæ administratio, ut qui iustis insidiantur, in suis ipsorum insidiis rapiantur. Lacũ (inquit) aperuit & effodit eũ, & incidit in foueã quam fecit. Et rursus, In laqueo isto quẽ absconderunt, cõprehensus est pes eorum. Tria continebat pericula quæstio Christi, in quorũ unũ illos incidere necesse erat, nisi per impudentiã prorsus nihil respõdere uoluissent. Nã respondendum erat, aut è cœlo, aut ex hominibus, aut nescimus. Si dixissent è cœlo, periculum erat reprehensionis, cur illi nõ crediderint. Si uerò ex hominibus, periculũ erat à populo: nam omnes Ioannem habebant pro propheta. Ideóque baptismũ illius susceperant. Reliquũ ergo erat, ut dicerẽt, Nos nescimus: quod certè nõ erat sine turpitudinis nota. Obserua: in hac impia astutia, aut si mauis astuta impietate, nullũ reperis Dei timorẽ. Nam nõ dicunt, Si dixerimus è cœlo, mẽtiemur: aut, si dixerimus ex hominibus, mentiemur, & peccabimus contra Deum: sed solùm cauent opinioni & uitæ suæ. Opinioni cùm dicunt, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, quare ergo non credidistis ei? Ecce agnoscunt impij isti reprehensione dignum esse, si quis credat doctrinam esse ex Deo, illámque tamen non apprehendat & sequatur. Nam non latet scire, ex Deo aliquid esse, nisi illi & obtemperetur. Cauent suæ uitæ, cùm dicunt, Si dixerimus ex hominibus, timemus turbam. Hęc duo uitia cognata suis impietati, nempe studium inanis gloriæ, & metus non Dei, sed mortalium. Vano igitur timore deterriti, non responderunt quod in animo conceperant: ita periculosa res est impietas. Obserua: in has angustias meritò incidunt qui contra cõscientias insidiantur ueritati. His angustiis subinde agitantur aduersarij Euangelij, quoties uicti in conscientiis de ueritate, à neutra parte sibi mederi possunt.

Impius Deũ non timet.

> Et respondentes Iesu dixerunt, Nescimus.

Vide carnalium reprobos affectus, & impium timorem, quorum responsio est apertę contumaciæ & pertinaciæ uerbum. Eorum scopus est, non Dei, sed propriam gloriam undelibet quærere, idque modis omnibus uitare, ne inglorij reddantur: & timere, ne confundantur: sed impio accidit quod timet, & incidit in foueam quam fecit. Horum aperta est hoc responso pertinacia. Ecce pertinaciam ex uictis ipsa ueritate conscientiis, quæ se nescire dicunt quod certò sciunt.

Insidiæ iustis paratæ, in caput impiorũ redundãt.

> Ait illis & ipse, Nec ego dico uobis in qua potestate ego facio.

Quasi dicat Christus, Et si dicerem uobis non crederetis mihi, qui nec Ioanni nec aliis prophetis creditis, de quorum uocatione, doctrina & officio certi estis. Satis erat sua interrogatione significasse se testimonio Ioannis probare, quòd quæ faciat, diuina autoritate faciat. Id quod etiam Pontifices & Seniores probè intellexerunt, qui cogitant, Si dixerimus è cœlo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi de me testimonium ferenti? Meritò igitur, sed prudenter, à Christo repellũtur, ut qui propter impietatem indigniores erant, quàm quibus longiori disputatione rem manifestam comprobaret. Quid enim manifestius erat in Iudaïco populo quàm Ioannem esse prophetam & uirum sanctum, adeò ut nihil in eo reprehensione dignum offenderetur? Quid & manifestius erat, quàm Iudæos, obtulisse quidem Ioanni honorem Messiæ, ipsum autem constanter à se reiecisse? Et huic Iesu filio Mariæ Domino nostro maiestatem Messiæ testimonio suo tribuisse? Quare & si Iesus Christus nullis fuisset miraculis illustris, tamen cùm tanti uiri testimonium haberet, debuisset à Pontificibus & Senioribus pro uero Messia agnosci.

> Quid autem uobis uidetur?

Postquam impiorum laqueos intentatos euasit, & sua interrogatione de Ioanne proposita, certos fecit Sacerdotes, Scribas & Seniores, quod ex uocatione Dei omnia agat quæ agit, habeat doctrinam de cœlo, & exerceat officium cœlitùs acceptũ. Nunc proponit Iesus alia sub ænigmate, ut imprudentes contra se ferrent sententiam. Proponit enim parabolam, qua illos ceu κατ' ἐπαγωγὴν, hoc est, per inductionem eò perrahit, ut suo se iudicio damnent, uerúmque confiteantur, & qui prius dixerant nescimus, nunc contra animi sui sententiam & institutum, uere tamen, tantum dicunt quantum si dixissent, non ignoramus baptismũ Ioannis esse è cœlo, uerùm id non credimus. Simul obiurgat grauiter ipsorum impœnitentem audaciam, perfidiam, & incurabilem impietatem. Proinde tota sequens parabola ostendit eos uictos de ueritate, declarátque causas propter quas abiecti sint Iudæi, & propter quas receptæ fuerint Gentes. Quia illi non fecerunt uoluntatem Dei patris in recipiendo Christo: hæ fecerunt, & Christum receperunt. Illi operari in uinea noluerunt, quanquam sese laboraturos promiserant: hæ operatæ sunt, quanquam non promiserant. Illi increduli fuerũt, hæ creduli. Prior filius Gentes significat, alienas à testamentis Dei, spem non habentes, Deóque in mundo carentes, ad Ephes. 2. Posterior filius Iudæos significat, qui fingunt se populum Dei esse, interim non credunt promissionibus Dei de Christo. Quid uobis uidetur? Quasi dicat, Volo uobis quales uos sitis, & quid de uobis agetur, aptis parabolarum compa rationibus ostendere. Vestrum ipsorum requiro iudicium, uosipsi super eo quod proponam proferte iudicium.

Causæ ob quas Gẽtiles in Iudæorũ locum eminentissimũ subrogan.

> Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum dixit, Fili, vade hodie operari in uineam meam. Ille autem respondens ait, Nolo. Posteà pœnitentia motus, abiit.

Homo, Deus est: duo filij, Iudaicus & gentilis populus, uterque adoptiuus, ad

quorum priorem accedens, dixit illi, Vade fili, & operare in uinea mea. Vox filii uocatio est Gentium, operare in uinea mea, id est sis membrũ Ecclesiæ meę. Accuratius, in uineam meam, ad primum imperatiuum referatur. Græcis tamen legitur ἐν τῷ ἀμπελῶνί μου, id est in uinea mea. Ille autẽ durè & inobedienter respondens patri dixit, Nolo, id est, nõ uadam ad opus tuum in uineam. Exprimit hoc uerbũ adfectus Gentium erga Deum ante conuersionem. Post tamen prolatum inobedientiæ uerbum ad cor rediens, & seipsum arguens pro culpa in patrem commissa, pœnituit ipsum dicti, & morem gerens patri, abiit in uineam operaturus iuxta patris præscriptum. Hoc est, ex gratia uocatæ Gentes serò conuersæ fuerunt. Abiit id est fecit uoluntatem Dei, & Christum recepit.

Gentilis populus pœnitẽtia tactus, se totum Deo conseruauit.

Accedens autem ad alterum dixit similiter. At ille respondens ait, Eo Domine: & non iuit.

Accessit ad alterum, id est ad populum Iudaïcum, qui simulat se facere opera legis, quæ tamen non facit, interim incredulus erga promissiones Dei de Christo ait huic posteriori, Fili uade ad opus hodie in uineam meã, hoc est audi legem tibi datam, & prophetas ad te missos. Ille uerbis blandis spondet obedientiam, dicens: Libenter, pater, tuis iussis parebo: non exhibet tamen opere quod uerbo promittit. Obserua in uerbo, Eo Domine, quidam codices Græci habent ἐγὼ κύριε, ego Domine, qui sermo est, sese præstò ac prõptum offerentis ad quidquis. Ita puer Samuel cùm se uocatum crederet ab Heli. 1. Reg. 3. dicebat, Ecce ego, Pro quo Latini dicũt, Eccum, Ecce hîc, aut præstò sum. Alij autem ὑπάρχω κύριε, uado Domine.

Quis ex duobus fecit uoluntatem patris?

His in medium adductis atque propositis, Christus iam quæstionem adiungit qua uerũ extorqueat dicens, Ex his duobus filiis, quis oro uidetur uobis exequutus esse mandatum patris? Illé ne qui absolutè negauit patri, attamen pœnitentia ductus amplissimè præstitit quod postulauerat pater? an is qui splendidè & multa promisit, & ne hilum quidem præstitit?

Dicunt ei, Primus.

Doctores legis suo se iudicio dãnãt.

Quemadmodum Dauid parabola prophetæ Nathan. 2. Reg. 12. illectus ignorauit, quòd contra seipsum proferret sententiã: ita Sacerdotes quoque & seniores populi nesciebant parabolam contra ipsorum capita fore detorquendam, ingenuéque contra seipsos ferentes iudiciũ respondent, Prior ille qui mox resipiscens abiit in uineam. Hoc responso seipsos damnant Iudæi, & sibi ipsis constituunt iudiciũ,

Dicit illis Iesus, Amen dico uobis, quia publicani & meretrices præcedent uos in regno Dei.

Christus parabolam accommodat, & non sine iurisiurandi religione in re uera & seria retorquet sententiam in ipsorum capita. Amen dico uobis, pro certo habete quia lubricæ meretrices, & iniusti publicani, qui Ioanne prædicante egerunt pœnitentiam, & conuersi sunt à peccatis suis, præferentur uobis in regno Dei, quoniam illi rebelles Deo impia uita, tamen ilico tacti pœnitentia obtemperarũt Euãgelicæ doctrinæ. Vos qui titulo ac professione estis populus Dei, quique & olim dixistis, & hodie dicitis, Omnia quæcunq; dixerit Dominus faciemus, quique semper habetis in ore præcepta Dei, & templum Domini, templum Domini, templum Domini, tot modis prouocati non potestis ad pœnitentiam permoueri. Summa huius accommodationis est, Gentes peccatores cõuerti, Iudæos suo iudicio iustos, contemptores interim promissionum de Christo, damnari atque reiici. Huius reiectionis causa diligenter obseruanda est, ipsa scilicet incredulitas, quam urgebit Christus, & in sequentibus unà cum incredulitatis effectibus, qui sunt odisse, per-

Incredulitas causa reiectionis Iudæorũ à Deo

sequi & occidere uerbi prædicatores, additis simul pœnis, cùm tẽporalibus, ut infrà cap. 24. tum æternis, ut infrà. 25. cap. Præcedent, id est citius uenient ad cognitionem Euangelij, quàm uos impœnitentes & superbia turgidi. Ibi obserua uerbũ præcedent impropriè accipiendum, ut non ducat ordinem ad subsequentes. Nam Pharisæi impœnitentes non erant posteriore loco constituendi in regno cœlorum, in quod non erant introituri. Ideo autem dicuntur præcedere, quoniam illi ad regnum eligentur, his ab eo exclusis.

Venit enim ad uos Ioannes in uia iustitiæ, & non credidistis ei.

Durissimum erat Pharisęis, imò grauiter sustinuerunt se conferri cum peccatoribus, quando sese crediderunt uix conferendos cum sanctis, utpote mortalium innocentissimos. At Dominus peccatores illis longè prætulit. Aetiologiam per hanc sententiam, Venit enim, &c. apponit à causis diuersis sumptam, quarum aliæ ducunt ad regnum, aliæ ab illo impediunt. Priores causę sunt amplecti Euangelium, credere illi, & iustitiam gratuitam recipere, &c. Posteriores causæ sunt prioribus contrariæ. Ioannes uenit ad uos in uia iustitię, perinde est ac si dixisset, Ioannes uenit & uersatus est uobiscum docens & uiuens iustè, docens ueram iustitiam, & tollens sua prædicatione omnia obstacula iustitię uerę: inculpata erat eius uita similiter & doctrina, uixit irreprehẽsibilis. Et non credidistis ei, uidelicet doctrinę & testimoniis eius de me prolatis: alioqui enim agnosceretis me pro Dei filio, Messia, rege, sacerdote & saluatore uestro uero. Talẽ enim me esse Ioannes testificatus est.

Publicani autem & meretrices crediderunt ei.

Meretrices Ioãni ad uitã resipiscentiæ cohortanti crediderũt.

Ioanni resipiscentiam prędicanti Publicani & meretrices relicta uita impia obtemperarunt. Hi similes sunt priori filio, qui prius quidem fuerat inobediens, postea morem gessit & operatus est in uinea, propter quod iuxta Seniorum responsionem, istos scilicet Publicanos qui Ioanni crediderunt, habet ut filios. Obserua hîc multò facilius esse deploratissimos peccatores ad meliora reuocare, quàm uel permouere quidem ad resipiscentiam eos, qui cùm sint impij, specie tamen pietatis sese uenditant pro cultoribus Dei.

Vos autẽ uidentes, nec pœnitẽtiam habuistis posteà ut crederetis ei.

Hæc mirum in modum Seniorum populi & Antistitum incredulitatem aggrauant, nempè quòd nihil sint permoti tot pœnitentium exemplis. Vidistis, uidistis inquam istis uestris oculis, quot peccatores & deplorati homines sese per fiduciam in me à peccatis conuerterunt ad iustitiam. Exempla itaque pœnitẽtiæ neque pauca neque leuia, sed innumera & grauissima habuistis, quæ uel lapidem commouere potuissent. Sed uos nec singulari Ioannis sanctimonia, nec illius salubri doctrina, nec minis, (cùm iram diuinam imminere, & securim admotam arboris radicibus, ni statim resipisceretis prædicaret) nec exemplo Publicanorum ac meretricum resipiscentium prouocari potuistis ad pœnitentiam uel hodie. Nam nondum creditis Ioannis Baptistæ testimoniis, quæ unde profecta aut exorta sint dicitis uos nescire, cùm re uera sciatis, credere autem his nolitis. Hæc omnia auxesim habent impœnitentiæ istorum omnium profectò turpissimæ & ignominiosissimæ. Quid quæso turpius uitiis religiosis, & altari seruientibus, nisi meliores sint laïcis, & laïcos in uia iustitiæ non præcedant, quod tamen ex professione debẽt. Deinde quid inhonestius est, si à laïcis superentur studio resipiscentiæ, ac postponantur publicanis & scortis? tandem turpissimum est & signum deploratissimæ malitiæ, impudentiæ & impœnitẽtię, si non solùm nõ præueniant laïcos, nec solùm à laïcis præueniantur, sed nec subsequãtur etiam. Et hoc est quod Senioribus & Sacerdotibus exprobrat. Vos cùm uidissetis multos ab impietate ad pietatem & fiduciam in me reuocari, nihil commoti estis: iure ergo fit ut fide præripiant uobis regnũ Dei, uos

Sacerdotes debent laïcis anteire uirtute.

Bonorũ exẽplo ad beneagẽdum inciẽtari debem⁹.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fruſtra Deum ore profitentes, ob incredulitatem animi ueſtri exeludamini. Obſerua: videre per deflectionem ponitur pro intelligere. Quaſi dicat Chriſtus, vos uicti in conſcientiis prædicatione Ioannis, tamen noluiſtis illi credere. Obſerua, uox, poſteà, hoc loco, Nec pœnitentiam habuiſtis: poſteà, magnam habet emphaſim, & cauſam Phariſæorum oſtendit deteriorem, quòd etiam Publicanorum & Meretricum pœnitentium exempla præuia cernentes, nihil moti fuerint.

Aliam parabolam audite.

Excidiũ Hieroſolymitanũ ob enormia Iudæorũ peccata obuenit.

Cùm ter miſeri iſti Seniores & Principes ſacerdotum, neque uehementi adhortatione Chriſti ad pœnitentiam, neque exemplis fidelium commouerentur, ut uicti eſſent in conſcientiis ſuis, ſed pergerent conſtanter in perfidia ſua, Dominus etiam adducit parabolam qua ſignificat iudiciũ Dei aduerſus illos, urbis item excidium & Gentis Iudaïcæ abiectionem ſiue repudium, docens interim hæc omnia mala ipſis nulla Dei moroſitate, ſed ſua ipſorum culpa & propter enormia peccata obuentura. Ideo enim declarat magna Dei in illos beneficia, addit & quã ingrati fuerint erga Deum. Sed omnia tam prudenti conſilio condit, ut uel reluctantes adigat ore proprio confiteri iuſtiſſimo Dei iudicio ſe & uaſtari & repudiari. Quanquam ſub finem parabolæ apertè & ſine ulla orationis figura pronũtiet (unde huius parabolæ cum ſuperiore oſtenditur unus eſſe ſenſus) Iudæos incredulos & ingratos erga Euangelium reiici atque damnari: Gentes uerò, ut ut peccatores, credentes Euangelio, recipi atque conſeruari. Proinde quod in præcedentibus ad ſolum Ioannem retulit, nunc partitur in omnes prophetas, quorum non fuit alius uſus, niſi ut de Chriſto & iuſtitia per Chriſtum teſtificarentur. Hanc parabolam tranſſumpſit Chriſtus ex Eſa. cap. 5. Nec ſolus Eſaias huius uineæ meminit, uerũ etiam Moſes Deuter. 32. Hieremias. 2. & Dauid pſal. 79.

Homo erat paterfamiliâs, qui plantauit uineam.

Vinea Domini populus Iudaicus.

Homo qui plantauit uineam Dominus Deus noſter eſt, qui ſumma prudentia & labore inſtituit uineam ſuam. Quæ uinea eſt populus eius, ſpecialiter autem dominus Iſraël. Eſa. 5. Vinea Domini exercituũ, domus Iſraël eſt. In hac uinea, ſinguli palmites, uel germina ſingula, ſunt ſinguli de populo, cultores Domini: id quod Eſaias loco adducto ait, Et uiri Iuda germen, germen delectabile eius. Hanc uineam plantauit Deus per ſpecialem electionem patriarcharum & patrum, à quibus Synagoga duxit originem.

Et ſepẽ circundedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificauit turrim.

Sepes uineæ Domini lex Moyſi.

Hæc eſt periphraſis paratæ uineæ, in qua nihil potuit deſiderari. Eſaiæ. 5. Quid ultra debui facere tibi, ô uinea mea, & non feci? Hæc quibus perfectè inſtructa eſt uinea, ſunt lex Moyſi, & promiſsiones de Chriſto, quibus conſtituta eſt Reſpublica Iſraëlis, ut Iſraëlitę tam ciuiliter tuti, trãquilli & honeſti uiuerent, quàm ſpiritualiter in morte ad uitam æternam conſeruarẽtur. Nam quòd ad externam rerum publicarum conſeruationem attinet, honeſtæ leges, multò plus muniunt & conſeruant reſpublicas, quàm externi illi muri & turres. Sunt quidem & muri & turres ædificandæ ſi commodè fieri poteſt, ſed leges multo magis tuendæ & conſeruandæ ſunt. Extant in ſacris & aliis hiſtoriis uaria exempla, quòd Iſraëlitæ & aliæ Gentes tunc etiam ſine muris conſeruatæ ſunt, cùm ordinarias leges ſuas conſeruarent: tunc autem periiſſe etiam intra muros, cùm neglectis legibus, muros tantùm & foſſas curarunt. Quare Magiſtratus tunc uerè dicitur Rempub. tueri, non quum muros ædificat, ſed cùm leges tuetur & conſeruat. Quod autem ad conſeruationem pietatis attinet, murus aheneus eſt uerbum Domini, quo non ſolùm erudimur, ad ſectandam uocationem Dei in externis operibus, ſed etiam munimur aduerſus Satanam, mortem & infernum. Recipiamus igitur nos in hoc propugnaculum ut tuti in omnibus aduerſis, & ad omniũ hoſtium noſtrorum incur-

ſiones conſtemus. Circundedit igitur ſepem, id eſt, ſuo circunſepſit auxilio & ſua defenſione. Nam legimus Eſaię. 5. Dominum dixiſſe, Auferam ſepem eius, ut ſit in conculcationem: interrumpam maceriam eius, ut ſit in uaſtationem. Torcular ſignificat abundantiam omnium rerum, uel ipſum uerbi Dei miniſterium, ac legũ exercitium, adeóque totam diſciplinam pietatis, per quam ueluti exprimitur ſuauiſſimus ſuccus iuſtitiæ & innocentiæ. Turris uigiles habet atque propugnatores Epiſcopos & ſanctos Magiſtratus, qui Eccleſię Dei ,ppugnaculi uice ordinati ſunt.

Torcular in uinea.

Turris.

Et locauit eam agricolis.

Agricolæ Principes & ſacerdotes.

Cùm Dominus plantaſſet, ac muniiſſet uineam ſuam legibus & ſacris tanquam muris & turribus: hanc non ſudore pauperum, ſed ſuo ipſius ſumptu & labore ita paratam & munitã, ut nec feræ ſyluęſtres depopulari eam queant, & fertilitate ſua non ſolùm ad dandos annuos redditus, ſed etiam ad uictum colonorũ ſufficiat, locauit, id eſt commendauit regendam & colendam agricolis, id eſt, Principibus, Regibus & Sacerdotibus, & ſic totus populus Iudaïcus quibus uineam præ cæteris locauit, dum eos ſibi populum elegit, & eloquia ſua illis commiſit. Oportuit enim aliquem populum à Deo eligi, cui primùm illa crederet. His Deus non dat, ſed locat uineam, quoniam præpoſitos populi ſui non vult dominari, ſed operari in eo, ipſe ſibi ſoli reſeruans uineæ dominium. Locat tamen agricolis uineam, quia præpoſitis fideliter in populo ſuo laborantibus, mercedem promittit. Sub conditione locatur, nẽpe ut ſub autumnum Patrifamiliàs fructum per ſuos miniſtros poſcenti tribuant. Qui autem ſint illi fructus quos cupit à nobis afferri Dominus, expoſuit Eſaias cap. 5. Iudicium, iuſtitia, æquitas, fides, modeſtia, temperãtia, miſericordia & ſimiles uirtutes. Et quemadmodum is qui conducit uineam, aliquid ipſi locanti tribuit, & interea omnem uineæ fructum colligit: Sic Deo ex uineæ ſuæ fructibus reddere oportuit quod ſuum eſt, nempe gloriam, honorẽ atque uirtutem, quæ ſibi ſoli debentur. At fructus operum uiuæ fidei tum in ſinum noſtrum conuertentur, cùm Deo primùm quod ſuum eſt reddiderimus.

Fructus uineæ Domini iudicium, iuſtitia, & ſimilia.

Et peregrè profectus eſt.

Abitio Dei à uinea liberũ operandi arbitrium deſignat.

Periphraſis temporis, in quo expectauit Deus pater, ut faceret uinea uuas, Eſa. 5. Hoc dictum eſt ad imitationem, & iuxta mores hominum: qui poſtquam poſſeſſiones ſuas colonis elocarunt, abeunt. Alioqui enim nuſpiam abeſt Dominus, operans omnia in omnibus. Diuus Hieronymus ideo abiiſſe putat, ut uinitoribus liberum operandi arbitrium relinquat: per liberum utique, nõ coactũ intelligens.

Cùm autem tempus fructuum appropinquaſſet.

In omni tempore ſunt ,producendi noui fructus.

Accommodatur parabola noſtro captui. Videtur tempus fructuum uocare totum illud tempus, in quo quiſque debuit fide & charitate ſuſcepiſſe Meſsiam promiſſum. Aut hoc tempus eſt, quoties Deo gloria eſt reddenda. Illi autem gloriam reddimus, cùm ipſum iuſtum, ſanctum, bonum, perfectum & ſummum, nos uerò peccatores agnoſcimus & pronuntiamus.

Miſit ſeruos ſuos ad agricolas ut acciperent fructus eius.

Prophetæ miſſi ad reciendũ fructum uineæ.

Paterfamiliàs emiſit ſeruos ſuos exactores, id eſt uerbi miniſtros, petitum inquam fructus: ſicut inter ipſum & colonos conuenerat. At ſolent exactores parum grati eſſe debitoribus. Nam exactorum officium eſt, fideles eſſe Domino à quo miſsi ſunt, indefeſſẽque poſtulare, ac urgere ut ut tergiuerſentur debitores. At hæc miniſtrorum diligens fides, conſtánſque pertinacia debitoribus malignis ingratiſsima eſt. Hi ſerui Prophetæ ſunt, quos miſit Dominus, ut de fructu uineæ ſibi rederent quod ſuum erat, id eſt, ut ſe peccatores agnoſcentes, darent gloriã Deo. Fructum uocat fidem in Chriſtum, quam docuerunt prophetæ & propter quam docendam fuerunt miſsi. Habakuc. 2. Si moram fecerit, expecta illum, quia ue-

Universidad de Deusto
Biblioteca

niens ueniet, & non tardabit. Ecce qui incredulus est, non erit recta anima eius in semetipso. Iustus autem in fide sua uiuet. Malachiæ ultimo de propheta Ioanne, Ecce ego mittam uobis Eliam, &c. & conuertet corda patrum in filios, &c. hoc est docebit, filios ut exemplo patrum credant in Christum promissum Messiam. Proinde respõsabit quispiam, Quomodo cõuenit quod emiserit qui debita exigerent, cùm alibi dicat, Mutuum date nihil inde sperãtes. Et iterum, Ab eo qui aufert tua, ne reposcas. Si non licet reposcere ea quæ per uiolentiam nobis ablata sunt, quomodo licebit ea reposcere quæ nos nostra sponte alteri dedimus? Respondeo, Cùm Christus ait, Mutuum date, nihil inde sperantes: docet quid pauperibus in necessitatibus ipsorum debeamus, & cùm mutuò damus nihil ui mutui accipiamus; Non prohibet debita iuxta ciuiles leges exigere ab his, qui sunt soluendo. Quod autem dicit, ab eo qui aufert tua, ne reposcas: prohibet ne malum malo rependamus, ac potius ne nostra quidem reposcamus, quàm ut ea illegitimè & iniustè recuperemus. Nam qui sua legitimo iure, hoc est, diuina ordinatione, uel debita repetit uel ablata recuperat, is quantum ad hoc quidem legitimum opus attinet, non peccat.

Lege ciuili potes exigere debitũ, & reposcere ab latum.

Et agricolæ apprehensis seruis eius.

En ingratitudo Israëlis & maximè Principum Sacerdotum, Scribarum, Pharisæorum & Seniorum populi, quibus populus docendus & regendus, commissus erat erga prophetas doctores fidei in Christum. Hi agricolæ non solùm non dederunt fructus debitos, uerumetiam seruis iniecerunt manus.

Alium ceciderunt, alium occiderunt, alium uerò lapidauerunt.

Ingratitudo seniorũ populi Israelitici.

Distributio cruciatuum, quibus ingratitudo Israëlis affecit prophetas, & doctores fidei in Christum. Primùm emisit Mosen & Aaron, qui proposita lege & iustitutis sacris in Israël, hoc maximè omnium egerunt, ut Israëlitæ capesserent uocationem Dei & seruarentur. Sed hi à suo ipsorum populo, quem liberauerant è grauissima tyrannide Aegypti: tanta contumelia affecti sunt, ut audierint seductores & impostores, ac parum abfuerit, quin lapidibus obruti essent. Deinde emisit Dominus alios prophetas Eliam, Elizæum, & post hos, Oseam, Amos, Esaiam, Micheam, Hieremiam & reliquos. Sed nec his pepercerunt coloni, tantùm abest ut ex concionibus ipsorum resipuerint.

Iterum misit alios seruos plures prioribus. Et fecerunt illis similiter.

Videamus hìc immensam Dei clementiam erga Israëlitas, qui & si pessimè tractarint nuntios Dei, non tamen alienato animo Deus abiecit ipsos ab hæreditate sua. Sed mittit alios atque alios, si fortè uineam ipsam in ordinem possit redigere & perfidos colonos ad fidem conuertere. Verùm hi posteriores non mitius tractantur prioribus, adeò ut sanguine prophetarum repleretur Hierusalem usque ad eos, quèadmodum de Manasse legitur: ut meritò ipsis exprobrauerit Dominus, Quæ prophetarum nõ occiderunt patres uestri: & rursus, Hierusalem, Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt. Et quod semel misisse satis nõ fuit Domino uineæ, sed crebrius misit, illud significat quod Dominus illis postea exprobrauit, Quoties uolui congregare filios tuos, quomodo congregat gallina pullos suos sub alas, & noluisti.

Deus sua patientia & longanimitate peccatores expectat ad pœnitẽtiam.

Nouissimè autem misit ad eos filium suum dicens, Verebũtur forsitan filium meum. Agricolæ autem uidentes filium, dixerunt intra se, Hic est hæres, uenite occidamus eum, & habebimus hæreditatem eius. Et apprehensum eum eiecerunt extra uineam, & occiderunt.

Cupiens Dominus (tanta est eius philãthropia) post tot illustrium & optimorum hominum cædem, parricidis & latronum filiis adhuc benefacere, & ad salutẽ pellicere, quos iam olim si districto iure agere uoluisset, nouo exemplo extinguere potuisset. Sed unicum adhuc habens filium, & hũc in quo sibi complacitum est, post plurimos diuersis uicibus missos seruos, & hos ab illis interfectos, nouissimè filium mittit: quoniam postquam multipariè multisque modis loquutus fuisset Deus patribus in prophetis, nouissimè omnium locutus est nobis in filio suo, & quando uenit plenitudo temporis, ac fines seculorum aduenerant, misit Deus filium suum in mundum. Ad uineam autẽ istam, & eius agricolas, missus est filius, dicens, Non sum missus nisi ad oues quæ perierunt domus Israël. Sed in quẽ finem obsecro? Hactenus (inquit) non sunt commoti autoritate prophetarum, nunc reuerebuntur hauddubiè filium meũ: ubi uidelicet uiderint in eo diuinam potẽtiam ac maiestatem, miraculorum splendorẽ & amplitudinẽ, ubi item audierint cœlestẽ eius, puram ac omni parte inculpatã doctrinã. His nimirum commouebuntur, dura alioqui pectora, ut cõuersi expetitum Deo fructum benignè reddant. Sed quid actum est, & quomodo delitias patris sanctissimum Dei filium exceperũt? hic (inquiunt) hic est hæres, occidamus eũ, ut nostra sit hæreditas. hæc mimesis est deliberantium de perdenda ueritate, qua obliquè notat Iudæos non ignorasse hæredẽ esse Christum. Et quæ est illa hæreditas? promissa erat per Christum remissio peccatorum & uita æterna: hæc est hæreditas cœlestis, quę superat omnia regna & imperia huius seculi: quam Pontifices & Pharisæi contemnentes, aiunt, Hic est hæres: quasi dicerent, hic sibi hæreditario iure uineam uendicat, faciens se regem populi Dei. Arrogat sibi diuinam maiestatem, æqualem se faciens patri. A deste ergo & occidamus hominem blasphemum, quo nobis portò liceat tuto possidere eius hæreditatem: quæ est potestas rerum omnium, populus Domini, ipsa urbs sancta, sacerdotij dignitas, & imperium in sanctos. Quare ut retineamus sacerdotij dignitatem, & imperium in populum, occidamus eum, ne fortè Romani audientes ad nos uenisse Regem ac Saluatorem, infestis armis adsint, ac urbem uastẽt, populúmque captiuum ducant, nobis ante omnia à sacerdotij dignitate amotis, & exciso atque exusto templo. Itaque apprehẽsum filium eiiciunt è uinea & occidunt, quoniam extra portam passus est Dominus morte turpissima condemnatus. Captum enim Dominum Iesum & pro blasphemo excommunicatòque damnatum, Pilato præsidi Romano tradunt crucifigendum. Quod maximè Primorum culpa factum, qui & imperitam ac stolidam plebeculam induxerunt ut postularẽt Christũm crucifigi, Barabam uerò dimitti. Obserua ut nostra sit hæreditas, id est ut penes nos sit autoritas interpretandi legem, & dominãdi in populũ. Et ut lubet, ideo (horum sermonẽ prædixit Sapiens) circũueniamus (aiunt) iustum, quoniã inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & filium Dei se nominat. Et post pauca, Gloriatur patrem se habere Deũ. Videamus ergo si sermones eius ueri sint: ac deinceps, Morte turpissima condẽnemus eum. Ex his colligẽ quomodo præpositi Synagogæ cogitauerunt occidere Christum, quia non dominari illos permittebat in populo, eorum ambitionem, auaritiam & cupiditatem redarguebat, & falsas ipsorum doctrinas ambitiosasque fictiones traducebat & patefaciebat coram populo, ne seduceretur ab eis, & in omnibus erat (ut dicebant) contrarius operibus ipsorum. Quare è medio sustulerunt ipsum, ut ipsi pro uotis, & animi cupidine dominarentur in populo, & docerent ac interpretarentur legem ad suum quęstum & ambitionem.

Dominus uineæ inaudita facinora tolerat ut impios ad resipiscentiam prouocet.

Iudæi cognouerunt Christum esse hæredem.

Auaritia ad omnem impietatem sui ciuis pidum detrudit.

Veritas odiũ parit.

Cum ergo uenerit Dominus uineæ, quid faciet agricolis illis?

Quæstio est de iure. Quasi dicat Christus, Hactenus Domini uineę longanimi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tatem audistis tam magnam, tam diuturnam: audistis nefandam & in dies crescẽ tem agricolarum impietatem. Nunc uestrum interrogo iudiciũ: ipsi proferte sententiam. Cùm Dominus uineæ post cæsos & occisos seruos, post etiam filium crudeliter interfectum, ipse ad ulciscendum consummatum agricolarum istorũ scelus, aduenerit, quid faciet illis? quam exercebit (ut putatis) in illos ultionem?

Aiunt illi, Malos malè perdet, & uineam suam aliis locabit agricolis, qui reddent ei fructum temporibus suis.

Suo gladio iugulantur Iudæi.

Conuicti in conscientiis Principes Sacerdotum & Seniores respondent, adeò ut non habeant opus condemnatore Christo, cùm se ipsos aperta iuris confessione damnent. Dominus uineæ ueniet & perdet colonos istos Iudæos, ab illis auferẽdo

Gentiliũ uocatio ad colendam Ecclesiæ uineã.

regnum Dei, id est repellendo eos, ne sint populus eius & priuando spiritu ac uerbo suo. Et uineam suam, id est, idem regnum aliis, nempe Gentibus, dabit faciendo eos populũ suum, & eis ueritatẽ suam reuelãdo. Sicut apertè docetur, Osee. 2. cap. Et dicam nõ populo meo, Populus meus es tu: & ipse dicet, Deus meus es tu. Hoc uaticinium de abiectione & internecione Iudæorum, ac electione Gentium. Quod postea, reipsa impletum est. Nam posteaquam Christus ascendit in cœlum,

Iudæi exhęredati bonis cœlestibus.

Iudæi à Romanis ita deuastati sunt, ut non politiam tantùm & terram suam amiserint, uerumetiam ex hæreditate cœlestium bonorũ propter impietatem exclusi sint. Gentes autẽ incircunciſæ electę, ut essent populus Dei, ac fruerẽtur beneficiis patris per Christum, & per Euangeliũ in toto orbe terrarum sparsum reuelatis. Huic respõso, Malos malè perdet, &c. inest simul accommodatio parabolæ, cuius summa est, Iudęos incredulos & ingratos erga Christum promissum iusto Dei iudicio reiici, nec sibi fieri iniuriam, & si uocentur Gentes. Obserua malos quidem pro suis sceleribus perdet mala morte & crudeli supplicio. Sed non perdet uineam

Vinea infructuosa nõ est succidenda, sed cultores pigri puniendi.

neque succidet, sed tradet aliis agricolis profectò melioribus, à quibus, suis temporibus, id est non tumultuarię, non immaturos recipiet fructus. Psal. 1. Et erit tanquam lignum, quod fructum suum dabit in tempore suo. Videntur apud Lucam, 20. cap. simul atque contra se pronuntiarunt sententiam hanc, Malos malè perdet, &c. adiecisse, Absit, quod est deprecantis uerbũ. Intellexerant certè hoc, Malos malè perdet, &c. uaticinium esse de abiectione Iudæorum, sed quia uidebantur esse populus Dei, qui non posit cœlestibus bonis excludi, abominantur dictum Christi, & aiunt, Absit. Quasi dicant, Quod loqueris stultum est: quod minitaris uanum est. Narras nobis fabulam nescimus quam, de locatore uineæ & colonis, & significas nos peiores esse impiis gentibus, ac perituros. Sed absit ut tam male simus, & pereamus. Sumus enim populus Dei sanctus, ex omnibus gentibus electus. Quomodo autẽ populum suum Deus reiiceret & condemnaret? Filij Abrahæ sumus. Promisit autem Deus se fore Deum seminis Abrahæ in æternũ. Quomodo igitur periremus? Non pereunt filij Abrahæ ex fide, hoc est spiritales, sed carnales qui in carne gloriantur.

Dicit illis Iesus.

Cùm dicerent absit, Iesus autem aspiciens eos (ut ait Lucas 20.) sine dubio eorum cæcitate, ignorantia & pertinacia motus, & nolens apertè in eos retorquere sensum parabolæ, occultè tamen ad ipsos dictam esse significauit, idque ex auctoritate scripturæ.

Nunquam legistis in scripturis.

Lucas scribit, Quid est ergo hoc quod scriptũ est? uos respondetis, absit. Nolite ita alienam à uobis hanc parabolam existimare, eo quòd ego humilis, & idoneus uobis uideor contra quem sæuiatis. Nunquam legistis? arbitror certè uos legisse, nimirum estis legis & prophetarum doctores & interpretes. Autoritate scripturæ

(ex qua discenda est salus) confirmat Christus præcedentis parabolæ partem de electione filij è uinea: & simul quasi per occupationem consolatur credentes ex Israël, ne putent totũ populum esse reiectum, sed sciant Iudæos credentes & Gentes credulas in uno angulari lapide concurrere. Probat itaque Dauidis uaticinio Pharisæos ac religionis Antistites Messiæ fore occisores.

Lapidem quem reprobauerunt ædificantes, hic factus est in caput anguli.

Hic locus desumptus ex psal. 117. eò adducitur, quòd cùm primores illi nollent tales haberi qui Christum Dei, quem prophetæ promiserant, si ueniret ad uineam suam, occisuri essent, uel ex scriptura intelligãt id uerum esse, ut ut dixerint, absit. Hunc psalmum sub persona Dauidis de Messia compositum esse etiam Iudæi fatentur: & eo quoque tempore communi sensu uulgi de Messia intellectum testatus est clamor populi, & puerorũ acclamãtium Hosanna filio Dauid, Benedictus qui uenit in nomine Domini. Quem ex psalmo desumpserant ad literam, Dauid eo psalmo celebrat beneficia Domini. Illud in primis quòd rex esset creatus. Perinde (inquit) mecum factum est, ut cum lapide aliquo, qui à magistris ædificij abiicitur, ne ullum in ædificio locum occupet, mox tamen resumitur, & in ædificij summum reponitur locum. Saul enim & consiliarij eius expulerunt me regno, nec ullum mihi in Israële locum concesserunt, adeò ut è syluis etiã excedere, & ad Ethnicos concedere oportuerit. Nunc tamen is qui exul, abiectus, extorris, atque condemnatus fueram, rerum gubernaculis admotus, Rex & Princeps in populo Dei impero. Id quod non tribuo uiribus meis, sed diuinæ bonitati atque potentiæ. Et re uera mirabile quiddã, & inexpectatum est apud omnes, regnare uidelicet illũ, cui hactenus ne infimus quidem in toto regno locus concedi potuit. Hic sensus est prophetici loci ad literam. Cæterùm cùm Dauid typum gesserit Christi, propriissimo sensu eadem uerba etiam Christo filio Dauidis congruunt. Aedificantes sunt Pontifices & Scribæ, qui hoc publico officio fungebantur, ut ædificarent doctrina sua Ecclesiam populi Dei, quo fieret electum Templum Dei. Ecclesia enim non ædificatur propriè externis lapidibus, quanquam & illa externa suum habeãt in publica politia necessarium usum: sed ædificatur uiuis lapidibus per doctrinam uerbi Dei. Lapis iste reprobatus (à quo reliqui dicuntur uiui lapides) est Dominus noster Iesus Christus. Esaiæ. 28. Ecce ego mittam in fundamẽtum Sion, id est Ecclesiæ, lapidem, lapidem probatum, angularem, pretiosum, in fundamento fundatum. Reprobare, est Christum cum extremo cõtemptu tanquam inutilem reiicere atque damnare: hoc facit omnis caro. Christum factũ esse in caput anguli, est ipsum coniunxisse quæ longissimè distabant, Deum scilicet & hominẽ: in hoc angulo natura humana unita est diuinitati: est ipsum expiasse peccatum, & congregare in unum quod dispersum erat, legi satisfeciſſe & illam antiquasse, ut coalescerent Iudæi & Gentes in hoc angulo: est ipsum esse, fundamentum fidei nostræ & compagem iustitię: est nullam esse solidam iustitiam, nullam esse absolutam pacem, nisi quam à Christo accepimus. Et in hunc modum exposuit Petrus. 1. Petr. 2. ut in eo crescatis in salutem, si tamen gustastis quoniam dulcis est Dominus. Ad quem accedẽtes lapidem uiuum, ab hominibus quidem reprobatũ, à Deo autem electum & honorificatum, & ipsi tanquam lapides uiui superædificamini domus spiritualis: in sacerdotium sanctum, offerentes spiritales hostias, acceptabiles Deo per Iesum Christum. Deinde esse anguli caput, significat nos omnes unum esse in Christo, quæ unitas per charitatem perficitur. Hunc tam pretiosum lapidem reiecerunt ædificatores Pontifices & Pharisæi, tanquam inutilẽ ædificio. Cũ enim concionaretur, & uoluntatem patris nuntiaret, & legem impleret, existimarunt Pontifices hanc doctrinam non solùm deuastationem bonorum operũ, sed etiam

Ecclesia Dei doctrina uerbi diuini ædificatur.

Lapis angularis reprobatus est Christus.

Reprobare Christũ qd. Christum in caput anguli factum multis modis exponitur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

totius legis abrogationem, & suæ autoritatis eleuationem ac demolitionẽ. Quare condemnauerunt eum, & occiderunt tanquam Ecclesiæ perniciẽ. Sed mirabile auditu uisúque: nam quem lapidem ædificatores reiecerunt, eum fecit Deus caput anguli, id est, est lapis angularis. Idcirco sic dictus, quòd sicut lapides angulares multis percussionibus expoliuntur, ita pressuris, conuitiis, terroribus, blasphemiis, morte attritus fuit. Et quemadmodum lapis coniungens duos parietes in unum, dicitur angularis: ita quia solus Christus coniunxit Iudæos & Græcos, qui solus mediam macerie̅ fregit, id est legi satisfecit, & hanc antiquauit, vniuit hominem Deo, & dispersos in unum congregat, ut paulò antè dictum est, factus est in caput anguli, eò-que sunt Iudæi & Gentes unus populus, cuius ipse est caput, doctor, & redemptor. Hunc locum satis illustrat Paulus ad Ephesios. 2. Quod hic Dauid caput anguli uocat, Paulus & Petrus uocant fundamentum, Ephes. 2. 1. Petr. 2. Vide ad Ephes. 2. Diruto interstitio maceriæ inter Iudæos & Gentes.

Lapis angularis Christ⁹.

Caput anguli & fũdamẽtum idẽ significant.

A Domino factum est istud.

Occupatio est. Dicet aliquis, Qui fieri potuit, quòd duo populi longè diuersissimi potuerint coadunari, quòd impius fiat pius, quòd Deus fiat homo, & homo Deus? Ait Christus, hoc opus à Deo est. Vox istud refertur ad caput uel ad angulum, quod utrumque κεφαλὴ, id est caput, & γωνία, id est angulus sit fœminini generis, uelut αὕτη pronomen, facta est ita, & est mirabilis. Quòd lapis ille reprobatus, sit factus in caput anguli, non ab hominibus, sed à Deo factũ est. Cõcurrunt igitur Iudæi credentes & Gentes credulæ in uno angulari lapide, & superunum lapidem angularem ædificantur. Huc spectat quod Paulus ad Roma. 11. tractat, Dico ergo (inquit) Nunquid Deus repulit populum suum? Absit. Similiter huc spectat postrema pars secundi capitis ad Ephes. 2. de diruto interstitio macerię: Et Petrus de coadunatione Iudæorum & Gentium per fidẽ in uno angulari lapide Christo. 1. Petr. 2. Qui locus bonam & difficilem contextus huius partem exponit.

Et est mirabile in oculis nostris.

Admirandus est hic angulus, qui est Deus & homo, & euexit hominem ad diuinitatem, qui accessum dat & aditum in cœlum his qui longè distant, qui unit maximè disiuncta & separata. Cuius gratia non est distinctio Iudæi & Græci, Ro. 10. Admirabile est hoc caput anguli eorum iudicio carnis, quæ non potest intelligere hunc lapidem esse caput anguli, id est Regem ac Principem domus Dei, & quomodo coeant & in unum cõueniant filij Abrahæ, & filij qui neque ex Agar neque Sara descenderunt, nimirum quòd beneficio Christi sint stabiles & cõiuncti, quem oppresserunt Pontifices, nolẽtes hũc regnare super se. Sed gloriam huius opprimere nõ potuerunt, vt ut turpissima morte mori fecerint. Nam mox à mortuis resurgens, cœlos ascendit, & regnum sibi debitum occupat Dominus & Princeps uniuersorum declaratus. Et hoc stupendum & admirabile est, crucifixum mortuum & sepultum, iam sedere ad dexteram patris, & regnare in secula seculorum, super quem ædificatur domus spiritalis, lapides uiui Iudæi & Græci, unam fidem, unum Euangelium, & unum Dominum Iesum Christum confitẽtes. Porrò manifestum est Dominum uoluisse hoc testimonio Dauidis demonstrare suis hostibus etiam spirantibus flagra, cruces & supplicia, non posse uel abolere uel obscurare Christi gloriam. Vt ille modico tempore humiliatus est, sed mox uictor exaltatus: ita humiliabuntur quidem pij & Christiani aliquantisper, sed mox exaltabuntur uirtute Christi cui seruiunt, ad gloriam perpetuam. Colligamus ex superioribus, Christus factus est in caput anguli quo tota structura, id est, Ecclesia teneretur & clauderetur. Id uerò à Domino factum est propter spem omniũ: atque multis adeò summis uiribus repugnãtibus, unde & mirabile fuit in oculis omnium. Mirãtibus quibusdam cum indignatione, nempe reprobis: quibusdam cum

Mors turpissima Christo inflicta, eius gloriam non oppressit.

Humilitatetur ad cœlũ

summa exultatione, nẽpe electis. Vnde sequitur in psal. Hæc dies quam fecit, &c.

Ideo dico uobis.

Accommodatio parabolæ præcedentis continens pœnam infidelitatis. Vbi aduerte uerbum dico, emphasim habere, & hoc Christum uelle aliquid magnum & obseruatione dignum significare, quo uerbo in hoc significatu est usus supra 6. ca. Dico autem uobis, Nisi iustitia uestra, &c. & passim alibi.

Quia auferetur à uobis regnum Dei.

Hæc est parabolæ conclusio, & expositio: auferetur à Iudæis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius. Quoniã testimonio Dauidis, uos illi estis interfectores agricolæ: consequenter quoque (iuxta uestræ responsionis decretum) pœnã uobis denuntio subsequuturam. Auferetur à uobis regnum Dei, id est cognitio Euangelij atque ideò quicquid est in regno Dei, & foras excludemini.

Incredulitas Iudæorũ expulit eos à regno Dei.

Et dabitur genti facienti fructus eius.

Qui Christiani sumus hoc agnoscimus, Iudæis ablatum esse regnum & datum Gentibus. Sed utinam hoc dignè expenderemus, & frequenter animis nostris reuolueremus, cur ab illis ablatum & nobis datum. Hoc subindicant uerba Christi, propter fructus, scilicet (qui sunt credere Euangelio, recipere Christum, credere in Christum propter quem transimus in regnũ Dei) quos quia Iudæi reddere noluerunt, regnum Dei amiserunt, & Gentes ut fructus redderent, id est, crederent in Christum, acceperunt. Vult igitur Dominus uineæ fructus non alienos, sed è uinea sua, cuius uitis est Christus. Vnde Christus non solùm hortatur, quæramus primùm regnum Dei, sed adiecit, & iustitiam eius. Iam consideremus & uideamus diligenter nos Gentes, quos adferamus fructus regni Dei: Eò enim datum est nobis regnum Dei, id est, Christus seipsum nobis offert, datur & declaratur nobis Euangelium, & illud recipimus, non ut infrugiferi simus sicut Iudæi, sed ut fructus illius reddamus suis temporibus: non quoslibet fructus, sed fructus eius, id est, qui sint peculiares regno Dei. Quemadmodum unaquæque arbor suos proprios fructus habet, ita & ununquodque regnum suam habet iustitiam, iudicium & mores. Et ut non exigitur à uinea, ut ferat ficos uel poma, sed ut ferat uuas: ita non exigitur à ciuibus regni Dei, ut ferãt alterius regni fructus, sed ut adferant ueros ac proprios regni Dei fructus. Regnum Satanæ habet suos fructus, omnis generis iniustitiam & impietatẽ: regnum Dei habet omnis generis iustitiam, fidem, spem, charitatem ac ueritatem. Fructus regni Dei sunt secundum naturam & ductum Spiritus Dei, per quem filiis suis regnat Deus. Ergo qui cupit scire fructus regni Dei, cognoscat qui sint fructus Spiritus quos enumerat Paulus ad Galatas. 5. cap. Regnum Dei habet uerbum suum uerbique ministerium, ex quo discere debemus, qui sint fructus regni Dei: ut scilicet credamus, afficiamur & uiuamus ex spiritu & uerbo Dei.

Fructus regni Satanæ est impietas.

Fructꝰ uineę Domini est, fides in Christum & iustitia.

Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: super quem uerò ceciderit, conteret eum.

Epiphonemate claudit Christus hunc locum. Hic lapis durissimus est, & hanc habet naturam, ut si quis super illum ceciderit, id est, eius humiliatione & abiectione scandalizatus fuerit, confringetur, id est, perpetuò reiicietur, nisi pœnituerit. Psal. 2. Reges eos in uirga ferrea, & tanquam uas figuli confringes eos. Talis casus siue offensio fiet ei ad mortem: Super quem uerò ceciderit hic lapis, suo pondere prorsus comminuetur: id est, Quicunque Christũ & Euangelium auersatus fuerit, ceu Euãgelio scãdalizatus, is morte subita & manifestissima peribit. Tanta est durities & magnitudo huius lapidis, ut qui offensus fuerit in Christo, & reiecerit ipsum, is ita conquassabitur, vt non solùm pedes lædat, uerumetiam corpus & animam perdat. Et qui propter impietatem à Christo reiectus fuerit, is prorsus ita

cadere super lapidem angulare, quid.

Lapidẽ hunc cadere super impios quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cõteritur ut nihil in ipso salutis relinquatur: peccato enim ad mortem peccat. Vnde Esaias. 8. cap. de ipso ait, Erit in lapidem offensionis & petram scandali duabus domibus Israël, & in laqueum & ruinam habitantibus Hierusalem. Et offendent ex eis plurimi, cadent & conterentur, irretientur & capientur. Habes Christũ ut à Deo in lapidem angularem electum: ita exitium Israëlis factum, quanquam impij Iudæi nihil minus sperauerant. Quid ergo dicemus? Num Christus uenit in hunc mundum, tantum ut perdat, ut conquasset, ut conterat & comminuat homines? Minimè omnium. Nõ ueni (inquit Christus) ut perdam, sed ut saluem. Nam si qui pereunt, non Christi sed suo ipsorum uitio & culpa pereũt. De hac re audiamus Esaiam concionantem, Erit uobis in sanctificationem, in lapidem autem offensionis & petram scandali duabus domibus Israël: hoc est, hic positus est (ait Symeon Euangelicus Luc. 2.) in ruinam & resurrectionem multorũ. Christus quidem aliis est sanctificatio, qua constant & consequuntur æternam fœlicitatẽ, aliis autem est offensio & ruina. Vide de hac re concionem Petri in Actis. 4. & 1. Petr. 2. Colligamus ex his, Tametsi Christus sit incredulis lapis offendiculi, quo cõquassantur & conteruntur, credentibus tamen est adminiculum & fundamẽtum, quo constant tam in morte quàm in horroribus inferni, & consequuntur ueram iustitiam ac perpetuam salutem.

Venit Christus ut saluet

Christus lapis offendiculi incredulis.

Et quum audissent Principes Sacerdotum: & Pharisæi Parabolas eius, cognouerunt quòd de ipsis diceret.

Quantò manifestius concionatur Christus Pontificibus & Pharisæis de sua maiestate, tanto maiori crudelitate insidiantur uitæ eius. Mirabile audieu, tametsi miseri cognoscerent quod dicta parabola eos contingeret, & in se illius ueritatem experirentur: tamen non nisi deteriores facti sunt. Qua in re uides, quòd ueritatis cognitio in his quos non illuminat, dirigit, erudit, & accendit ipse ueritatis spiritus, nihil efficaciæ habet. Nimirum reproborum mens, ex ea sumit occasionem, unde semper deterior fiat, tantum abest, ut in eis efficax sit. Isti scripturis & ratione sana euicti, palmam non cedunt ueritati: & quanquam diuinum audissent iudicium, tamen nihil sibi metuunt, carnalia solùm timent non Deum. Vade in solita pergentes perfidia & inuidia, adeóque semetipsos quodam modo uincentes in malitia, consilia captant de uinciendo Domino. Obserua hic fortunam ueritatis, quæ acerbissima odia parit, & extremas insidias. Eò uaticinatus est Christus, non ut pereant, sed ut resipiscant & à uentura ira seruentur: Ipsi autem in tantum non resipiscunt, ut impietatem impietate augeant, & quærant Christũ interficere. Obserua hîc pie lector depictum induratorum hominum ingenium, qui data opera in suam ipsorum perniciem festinant, atque proruunt. Solenne est inter homines ut odio prosequantur reprehensores uitiorum: & mortem inferre cupiant his qui ipsis propter peccata minantur mortem & damnationem. Sed quid hac insania furiosius, persequi prædicatores qui uitia non reprehendũt ut homines pereãt, sed ut agnoscentes peccata resipiscant, & effugiant damnationem.

Impi⁹ admonitione fit deterior.

Pulchrè depingitur ingenio induratorũ hominũ

Reprehẽdũtur uitia, ut per resipiscentiam uitetur damnatio.

Et quærentes eum tenere, timuerunt turbam.

Tametsi cognoscerent ex sua ipsorum conscientia interprete parabolæ à Christo prædicatæ, in seipsos Christi sermonem dirigi & uerificari: tamen quanquã in ipsis est, hoc conantur implere, quod facturos eos in parabola dixerat Dominus. Clamant, absit quòd simus interfectores Prophetarum: nihilominus ipsum opus & mensuram patrum adimplere gestiunt. Quare non magis dicunt, absit ut occidamus filium Domini uineæ? Faciemus te mendacem. Sed hoc est impiorum cæcitas, ut etsi nolint uideri quales sint, indignantur si reprehendantur, & ductantur quò illos rapit ambitiosa caro. Quærunt Christum tenere: sed non permittitur il-

lis facere protinus quicquid instituunt. Nam metuentes promiscuum uulgus, continent sanguinarias manus. Adhæc, nõdum uenerat hora & potestas tenebrarum. Consolatorium est, Deum semper habere sua media, quibus cohibet atque impedit hostes ueritatis à persequutione. Quanquam Euangelium non innitatur armis atque hominum uiribus, tamen Deus utitur aliquando his, ut Act. 23. & hic turba, & hodie ac frequenter ad reprimendam ferociam tyranni aut alterius, ne officiant herbescenti ueritati.

Impiorũ conatus impediũtur à Deo

Quoniam sicut prophetam eum habebant.

Aetiologia, cur sanguinarias manus non iniecerint in Christum. Quia omnis populus magna erga Christum afficiebatur reuerẽtia, tanquam prophetam magnum quem misisset Deus singulari beneficio ad salutem populi sui, timebant, ne partes Christi teneret turba, & tumultus fieret in populo.

CAPITIS VIGESIMISECVNDI Argumentum.

Reprobatis nuptiarum contemptoribus, & Cæsarei census exploratoribus, mortuorum resurrectionem, & præceptum primum affirmat, & se Dauid filium approbat.

CAPVT XXII.

ET respondens Iesus dixit iterum in parabolis eis, dicens. Simile factum est regnum cœlorũ homini Regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos uocare inuitatos ad nuptias. Et nolebant uenire. Iterum misit alios seruos, dicens: Dicite inuitatis, Ecce prandium meum paraui: tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata: uenite ad nuptias. Illi autem neglexerũt: & abierunt, alius in uillam suam, alius uerò ad negotiationem suam: reliqui uerò tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderunt. Rex autem cùm audisset, iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatem illorũ succendit. Tunc ait seruis suis, Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui inuitati erant nõ fuerunt digni. Ite ergo ad [a] exitus uiarũ, & quoscunque inueneritis, uocate ad nuptias. Et egressi serui eius in uias, congregauerunt omnes quos inuenerunt, malos & bonos, & impletæ sunt nuptiæ discumbentium. Intrauit autem Rex, ut uideret discumbentes, & uidit ibi hominem nõ uestitum ueste nuptiali, & ait illi: Amice quomodo huc intrasti, non habens uestem nuptialem? At ille obmutuit. Tunc dixit Rex ministris, ligatis pedibus eius & manibus, mittite eũ in tenebras [b] exteriores. Ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt uocati, pauci uerò electi. Tunc abeuntes Pharisæi consilium inierunt, ut caperent eum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis,

De inuitatis ad nuptias. Luc. 14. d. Apoc. 19. b.

Gentium uocatio.

Vestis nuptialis.

Marc. 12. b. Luc. 20. d.

[a] Vide alia cum Gallicano, quæ Quercetanus.

[b] Exteriores, qui penitus sunt abiecti & longe à Deo positas extra lucem.

dicentes: Magister, scimus quia uerax es, & uiam Dei in ueritate doces, & non est tibi cura de aliquo. Non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis quid tibi uidetur: Licet censum dare Cæsari, an non? Cognita autem Iesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Iesus: Cuius est imago hæc & superscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quę sunt Dei Deo. Et audientes mirati sunt: & relicto eo, abierunt. In illo die accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogauerunt eum dicentes: [c] Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit, non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta defunctus est, & non habens semen reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius, usque ad septimum: nouissimè autem omnium, & mulier defuncta est. In resurrectione ergo, cuius erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam. Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes scripturas, neque uirtutem Dei, In resurrectione neque nubẽt, neque nubentur, sed erunt sicut angeli Dei in cœlo. De resurrectione autem mortuorum, non legistis quod dictum est à Deo, dicente uobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob: Non est Deus mortuorum, sed uiuentium. Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina eius. Pharisæi autem audientes quòd silentium imposuisset Sadducæis, conuenerunt in unum, & interrogauit eum unus ex eis Legisdoctor tentans eum: Magister, quod est mandatum magnum in lege? Ait illis Iesus, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum. Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum, sicut te ipsum. In his duobus mandatis uniuersa lex pendet & prophetæ. Congregatis autem Pharisæis interrogauit eos Iesus dicens: Quid uobis uidetur de Christo, cuius filius est? Dicunt ei, Dauid. Ait illis: Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, Donec [d] ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. Si ergo Dauid uocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Et nemo poterat ei respondere [e] uerbum, neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

Licéat ne tributum pẽdere Cæsari.

Rom.13.b.

Marc.12.b. Luc.20.d. Act.23.b. Deut.25.a. De resurrectione.

c Magister Moyses scripsit.

Exod.3.b.

Marc.12.c.

Mandatum maximum. Deut.6.a. Luc.10.c.

Dilectio dei. Dilectio proximi. Leuit.19.d. Marc.12.c. Luc.20.g.

Interrogat Iesus Pharisæos de Messia. Psal.109.

d Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

e uerbum omittit.

Et respondens Iesus dixit iterum in parabolis eis, dicens.

PRincipum Sacerdotum, & Seniorum Hierosolymitanorum feritati Christus nolens credere, pergit parabolico sermone obuiare eorũ insidiis & prauæ cogitationi de morte sua. Parabola sequens ad eundem scopum refertur, ad quem superior de homine habente duos filios, &

de uinea parata: adumbrat enim Iudæos sua culpa perfidiáque excindendos, reiiciendósque esse à Domino: Gentes uerò in repudiatorum locum recipiendas.

Loci qui obiter occurrit circa hãc parabolam. De
- Priuilegio Israëlis primùm uocati ad nuptias.
- Gratuito Euangelio, quia nuptiæ paratæ erant, ut ueniret Israël & frueretur delitiis.
- Misericordia Dei, qua uocati fuerunt inuitati.
- Prædicatoribus inuitandis ad nuptias, qui sunt uascula testacea.
- Vocali uerbo, quo facta est inuitatio.
- Ingratitudine Israëlis erga gratuitum Euangelium oblatum.
- Pœna ingratitudinis neglecti Euangelij gratuitò oblati, in hac uita.
- Vocatione gentium promiscua.
- Generali Ecclesia, in qua pij & impij: illi in nuptiis sedent gaudentes, hi cõfunduntur.

Simile factum est regnum cœlorum homini Regi qui fecit nuptias filio suo.

Rex ille magnificentissimus est pater cœlestis. Nuptiæ.

Sic res se habet quãtum ad regnum cœlorum, quomodo in hac sequenti significatur parabola. Homo Rex, Deus est: filius, Christus sponsus. Nuptiç Euangelium signant à rebus cognatis seu ab effectibus, qui dulcissimi sunt, ut gaudium, pax, tranquillitas conscientiæ, &c. Per nuptias intelligimus consortium filij Dei, communionem & participatum Ecclesiæ, & in primis æterna gaudia, lętitiámque cœlestem, qua per Christum & propter Christum exhilarat Pater credentes.

Et misit seruos suos uocare inuitatos ad nuptias, Et nolebant uenire.

Primi serui regis inuitãti ad nuptias, fuerũt prophetæ.

Serui sunt prophetæ à rege emissi, qui ad cœlestia gaudia, ppter promissum Messiam cõmunicanda inuitarunt Gentem Iudaicã, quibus credita erãt eloquia Dei, & promissiones factę, sed contempserunt prædicationem salutarem. Inuitati dicũtur Iudęi peculiariter, quoniam in Abraham uocati & peculiaris Dei populus facti sunt, Exod. 19. Obserua facere nuptias, emittere seruos, & uocare inuitatos ad nuptias, circunloquuntur causam uocationis, quæ est misericordia Dei. Emissi sunt prophetæ, non sua sponte seu propria autoritate cucurrerunt. Obserua diligẽtiam & affectum patris erga has filij sui nuptias, uidelicet in eo quòd inuitat diligenter amicos suos. Sponsus Christus, Sponsa Ecclesia, Nuptiæ Christi sunt, quæ destinatæ sunt ab æterno, institutæ per incarnationem uerbi, quæ ex duobus facta est una caro, celebrandæ uerò post ascensionem Christi usque ad consummationem seculi, quod tempus omne diem nuptiarum includit, donec in fine mundi sponsa perfectè finito nuptiarum die ueniat in complexus spõsi sui: hoc est, tunc finis erit (ait Paulus) cùm tradiderit regnum Deo & patri.

Christ⁹ sponsus Ecclesiæ.

Iterũ misit alios seruos, dicens, Dicite inuitatis, Ecce prãdium meum paraui. Tauri mei, & altilia occisa sunt, & omnia parata: uenite ad nuptias.

Deus auidus salutis sui populi Israelitici.

En studium & diligentia Dei pro salute Israëlis, ne quam sui interitus culpam in Deum reiicere possent iam inuitati Iudęi, rursus alios prophetas emittit, qui hoc ipsum prædicarunt, quòd priores tribuit, tamen his copiosiorem & explanatiorem prædicationem, formulam adumbrans, quam in inuitando sequantur. Dicite inuitatis. Ecce, Particula est attentionis, qua vult omnes attentissimos esse ad has nuptias. Prandium meum paraui. Vacate omnes non ad labores & ad luctum, sed ad nuptias. Addite me parasse prandium, id est omnes promissiones de Euangelio apertę sunt, & testantur adesse tempus reuelati Euangelij. Tauri mei, & altilia mea,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tantis & altilibusoccisis designatur Christus immolatus.

&c. His adumbrat immolationem Christi ueri & cœlestis cibi, quo in his nuptiis & hoc prandio fruendum est. Terrenis enim adumbrari solent cœlestia, alioqui enim in regno cœlorum non erunt ullæ nuptiæ, aut carnalis uoluptas. Sed figmficatur per hæc absoluta beatitudo, & plena salus, quam sua uirtute nobis parauit filius Dei, si uidelicet ipsum uiua fide recipiamus. Cœlestis paterfamiliâs apparauit prandium. In quo quod dictu quoque mirabile est, primu m omnium in escâ proponit suum ipsius unigenitum filium Dominum nostrum Iesum Christum. Sic enim Christus ipse docet, Ego sum (inquiens) Panis uiuus qui de cœlo descendi, si quis manducauerit ex hoc pane, uiuet in æternum. Et panis quẽ ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Accedit huc quod & ipse Christus in nouissima cœna exhibet discipulis suum corpus in cibum, & sanguinem in potum. Atque hunc cibum Dominus ita temperauit, ut non sit nobis horrori, sed ingenti uoluptati, nec potuisset alio beneficio amicissimum suum erga nos animum apertius demonstrare, quàm quòd proposuit nobis unigenitum filium epulandum. Deinde pro ferculis proposuit nobis, remissionem peccatorum, iustitiam coram Deo, redemptionem, Spiritum sanctum & omnia alia omnibus, quibus Christus primarius cibus cõditus est. Qui enim proprio filio non pepercit (ait Paulus) quomodo non omnia nobis cum donauit cum illo? Sed interim adiungitur quoque his escis, ut in aliis conuiuiis fieri solet, succus quispiã acidus, aut sinapi, hoc est crux, calamitas & omne genus afflictionum. Vt enim quæ acrimoniam habent, cibi appetentiam faciunt: ita crux & calamitates iniiciunt desiderium Christi, & omnium aliorum cœlestiũ bonorum. Postremò apponit cœlestis paterfamiliâs pro bellariis perpetuũ gaudium & sempiternam fœlicitatem. Quid huius conuiuij apparatu lautius dici, aut etiam excogitari potest? Ad hoc autem conuiuium Deus statim ab orbe recens condito multos inuitauit. Principio inuitauit Adamum cum sua posteritate per hanc uocem, Semen mulieris conteret caput serpentis. Deinde inuitauit & Abrahamũ una cum sua posteritate, per hoc uerbum, Ego ero Deus tuus & semini tuo: in semine tuo benedicentur omnes gentes terræ. Deinde missi sunt prophetæ, ad Gentem Israëliticam qui hanc inuitationem urgerent, inculcarent, sæpiúsque monendo reperent. Nec mirum est quòd inuitatio tam longo tempore ante horam conuiuij facta sit. Publica enim consuetudine sic comparatum est, ut si cui uolueris lautum conuiuium exhibere, eum aliquot diebus antè inuites. Sybaritæ inuitarunt conuiuas suos ante annum, ut interea temporis & is qui inuitauerat, & hi qui inuitati erant, potuerint sese per otium ad conuiuium præparare. Cùm igitur pater cœlestis apparasset conuiuium longè omnium lautissimum, decebat etiam, ut lõgo antè tempore hospites inuitaret, quo ex inuitatione tam lõgè præcedenti, splendidissimus conuiuij apparatus aliqua ex parte intelligi posset. Postea hora prãdij, hoc est quando uenit plenitudo temporis, quo misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, emisit Deus seruos: Primum Ioannem Baptistam: deinde ipsũmmet filium suum Iesum Christum: postremò & Apostolos qui Israëlitas longè antè promissionibus ad Adam, ad Abraham, ad Dauidem dictis & per prophetas explicitis, inuitatos ad cœleste illud prandium inuitarẽt. Dicẽtes, venite ad nuptias, id est pœnitentiam agite & credite Euangelio, ut accumbatis mensæ cœlestiProinde cùm dicit, venite ad nuptias, adhortatio est ad gratuitũ Euãgelium. Nihil certè amplius requirit quàm ut ueniat Israël, &, perpetuò benè uiuendo, fruatur instructo prandio: parata enim sunt omnia. Cùm igitur Christi beneficio sint adeò omnia parata, ut nihil desideretur: quid superest ut famelici prãdeamus quàm ut uocantem gratis ad instructissimum prandium, audiamus, & ipsũm cum fiducia adeamus, certi quòd nos excipiet. Spes enim non confundit, Rom. 5. Obserua. Altilia Græcis dicuntur σιτιστὰ, id est saginata.

Primarius cibus cõuiuij est, unigenitus Dei filius epulandus.

Fercula cõuiuij spiritalis sunt gratia Dei, peccatorum remissio.

Afflictionib' desideratur Christus.

Statim ab orbe cõdito inuitatus fuit homo ad cõuiuium filij Dei.

Sybaritarum conuiuium.

Hora prãdij est tepus quo filius Dei factus est homo.

Illi autem neglexerunt.

Vocati Israëlitæ neglexerunt, id est, contempserunt. Hæc negligentia, si ad dictionem Græcam respexeris, significat incuriam & contemptum. ἀμελήσαντες, id est, non eis curæ fuit, nec tanti fecerunt nuptias, ut uenire uellent. Obserua hic ingratitudinem Israëlis erga Euangelium. Qui cùm neglexerit, fuit illi liberum uocantem sequi, alioqui uocatis non pateret aditus ad nuptias.

Liberum arbitrium hominis confirmatur.

Et abierunt, alius in villam suam, alius uerò ad negotiationem suam.

Voce abierunt subindicat ingratitudinis speciem, neglectum scilicet, contemptũ & persequutionem: deinde distributione subiungit causas neglecti & contempti Euangelij. Maluerunt illi & prætulerunt terrena Euãgelio: distrahuntur cura augendæ dignitatis, & possessionum. Abeunt ad negotiationem qui à doctrina ueritatis & uerbo Dei distrahuntur studio diuitiarum. Hæc sunt impedimenta & prætextus cùm Iudæorum primò, tum reliquorum causantium cur ad paratum prandium non ueniant. Súntque huiusmodi impedimenta talia, quæ coram mundo locum haberent & subsisterent, quia honestatis prætextum habent. An non honestum est, augere dignitatem suam? Curare bona pro familia? Agere curam rei familiaris? Et sanè hæc impedimenta merentur excusationem coram mundo. At coram Deo alia res est, qui præcipit ut regnum Dei primùm quæramus, & priorem tabulam posteriori præponamus. Abire in uillam & ad negotiationem suam, nõ est malum per se: sed talia facere, & præ illorum studio negligere uerbum, hoc graue peccatum est. Hi non grassati sunt ferro in nuntios, tantùm negligunt & contemnunt uocantem Deum per prophetas.

Fœlici conuiuio sordidas rerum fluxarũ curas prætulerunt Iudæi.

Præferre curam rei familiaris uerbo Dei, ingens peccatũ est.

Reliqui uerò tenuerunt seruos eius, & contumeliis affectos occiderunt.

Tertios adducit contemptores Euangelij qui inhumanitatẽ & crudelitatem cõiungunt, dum seruos Christi, per quos ad nuptias uocantur, contumelia afficiunt & occidunt. Primi qui noluerunt uenire, sunt Athei, & præfracti contemptores rerum cœlestium, arbitrantes omnia cum morte interire, & animam mortalem esse, magna cæcitate ducti in præcipitium errorum labuntur. Secundi sunt qui non ita contemptim has respuunt, sed licet uideantur uenturi, tamen per temporalium curam abstracti uenire negligunt. Tertij sunt inhumani & sanguinarij quales erãt Principes Sacerdotũ, Scribæ, Pharisæi, & Seniores populi, de quibus sequẽti proximo capite apertius loquetur, Ecce ego mitto uobis, &c. Idem Apostolis prædixerat. Ioan. 15. & 16. Matth. 10. Quod factum esse Acta Apostolorum testantur. Obserua. Tenere, uiolentiæ est: contumeliis afficere, est uerborum: occidere, est extremum uiolentiæ factum.

Pharisæi ingrati, inhumani, crudeles & sanguinarij.

Rex autem cùm audisset, iratus est: & missis exercitibus suis perdidit homicidas illos, & ciuitatẽ illorũ succẽdit.

Consolatorium est, regem Deum audire necessitates confessorum Euangelij, & propter illos irasci. Quo uerbo ostenditur supplicium quod de Iudæis Euangelij contemptoribus sumendum erat, simul & declaratur, quòd nulla Dei morositate, sed propria & insuperabili malitia sua oppressi sint. Verbo, missis exercitibus, &c. alludit ad Romanos, quorum Imperatores Titus & Vespasianus Hierosolyma funditus exusserunt: de qua miseranda clade uidẽdum est in Iosepho. Estque hæc sententia, Et misis, &c. Periphrasis extremæ perditionis in contemptores Euangelij. Vox suis emphasim habet, ut intelligamus exercitum punientem ingratos erga Euangelium, esse Domini exercitum, qui iussu Domini punit. Nam ex scripturis discimus Dominum sic Nabugodonosore, Senacherib & aliis sæpè usum aduersus Israël. Vide Esa. 10. de sertis illis commissis Senacherib à Domino

Deus iniuriã suis illatam ulciscitur.

Sub Tito & Vespasiano imperatorib' Hierosolyma diruta, & templum cõcrematum.

datis. Obserua Deum per peregrinos plerunque castigare ingratos erga uerbum. Vnde Dominus exercituum dicitur Deus in scripturis. Sunt & exercitus Dei proprie dicti, qui ad ultionem mittuntur. Quorum ductu & auspicio, ut Deus ipse per Esaiam testatur, uastatur & deuastatur terra, & uniuersa habitatio eius. Quibus ductoribus

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpiritalibus. Huc pertinet quod ſcribit Paulus ad Galatas.3.capite, Quicunque in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Idem Roma. 6. Vt Sponſus ſponſam

Chriſtũ induimus uiua fide.

ueſtit, ita & Chriſtus nos ueſtit, & hunc induimus fide uiua in ipſum cuius iuſtitia incomparabiliter fortior eſt meo peccato, & uita eius in immẽſum robuſtior mor-te. Eſt enim ille ipſiſsima uita, à quo omnis uita incenditur. Quare in ipſius uita mors mea euaneſcit, & peccatum meum in eius ſalute: ibi peccatũ meũ in cardine oſtij cõprimitur, perit, ac tranſit. Poſtquã igitur peccatũ, hoc eſt, ſordes meæ abla-tæ ſunt, ueſtire me & ornare vult æterna ſua iuſtitia, & cum omni gratia ſua, do-nec ſpecioſa fiam, ſponſa nanque eius ſum. Tum ego omnẽ eius rem & conditio-nẽ aſſumo, & ipſe rurſus meã, ut Ezech.16. inquit: Præteriui, & nuda fuiſti, & mã-mæ tuæ intumuerant, nubiliſque eras, tum ueſtem meam expandi ſuper te, & ue-renda tua cooperui, ac calciamentis rubicundis calciaui te. Credens igitur plenè in Chriſtum, Chriſtum induit, ac dicere poteſt, Chriſtus meus eſt: cùm igitur Chriſtus meus ſit, & ego illius. Si mors me impetierit, Chriſtum habeo, qui uita mea eſt. Si peccatum ingruerit, Chriſtum habeo iuſtitiam meam. Si inferi & dam natio, Chriſtus ſalus & beatitudo mea, adeſt mihi, illum obuertere queo, ut nihil mihi damni contingat.

Ait illi, Amice quomodo huc intraſti non habens ueſtẽ nuptialẽ?

Diſcumbentem Rex aſpiciens, ita alloquitur, Amice cui amicitiam magnam mea bonitate indicaui, & quem ut amicus eſſes & accumberes inuitaui, modò uo-

Nulli ad æterni regis nuptias patet aditus, niſi charitate ornatæ fuerit.

cantes audires, qua fronte huc es ingreſſus ad meas nuptias, ac cum cæteris una ad menſam accumbis, ueſtem non habens nuptialem? id eſt, charitatem quæ inter-ſe ſeipſum damnet uictus in conſcientia. Amicum uocat quia inuitatus eſt ad nu-ptias, quaſi per fidem amicus. Hoc exẽplo docemur ne etiam in notorio facto iudi-cemus inauditum, ſed examinemus abſque contumelia & conuitio, ſed cum dile-ctione hominum & odio uitiorum.

Peccator leniter corripiendus.

At ille obmutuit.

Conuictus propria conſcientia nihil habet quod cauſetur: ſeipſum tacens con-demnat. Neque paupertatem, neque defectum cauſari poterat. Nam & pauperes &

Confuſus ad uerſus ſeipſum ſententiã protulit.

nudi è compitis & uiis coadunati erant ad nuptias. Petierunt ueſtiri, & ueſtiti ac-cumbunt ueri conuiuæ. Certè conuictus pudeſit, & nihil reſpondet. Cur? Quia ſpe non eſt ornatus, uiua fide deſtitutus eſt. Ro. 5. Spes non confundit. Idem docetur Roma. 10. Et. 1. Petri. 2. Obſerua coram diuino iudicio nullam eſſe exceptionem, ueritas enim palàm accuſat, conuincit, confundit.

Tunc dixit Rex miniſtris.

Sequentibus explicatur iudicium & pœna hypocritarum. Tunc, etiam non ex-pectato uniuerſali iudicio obſtinatorum & reproborum pœna incipit in hoc mun-

Damnatis adepta eſt benè operandi facultas.

do. Prima enim pœna inferni eſt obſtinatio in malo: ligatis manibus, ne operetur bonum etiam morale: & pedibus, ne affectum habeat ad bonum: & mittitur in tenebras quando priuatur luce illa gratuita, manẽte ſolo lumine naturali. Hæ ſunt pœnę, de quibus Paulus ad Rom. 1. Tradidit eos in reprobum ſenſum, tradidit eos in paſsiones, &c. Hoc reuera eſt magis excæcari, & in conſcientiis irrequietari. Et huc pertinet quod dicit Chriſtus, Qui non credit in me, iam iudicatus eſt: qui cre-dit in me habet uitam æternam.

Ligatis pedibus eius & manibus, mittite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus, & ſtridor dentium.

Depingitur hypocritarum & impiorum iudicium quod in hoc mundo eſt ma-ior excęcatio & irrequietudo conſcientiæ. Verbis temporariis utitur, ſed his ad-umbrat pœnam ineffabilem, & nunquam terminandam. Principes enim ſolent

ſceleratis & mortem commeritis, colligare manus atque pedes, & in tenebras ex-teriores, id eſt, extimas planéq; Cimmerias demergere, ut in ſumma miſeria uitã ſuam exigant. Periphraſticẽs tenebræ exteriores, fletus & ſtridor dentium, deno-rant pœnas inferni, & damni, id eſt, priuationis beatitudinis, & ſenſus, id eſt dolo-ris ſiue triſtitiæ & intranquillæ conſcientiæ. Ligatio illa manuũ ac pedum ad tene-bras adumbrat, nullam in inferno redemptionem. Nam quemadmodum cupiam ſubmergendo in aquam ligantur manus & pedes, ne enatet & mortem euadat: ita damnatis ligantur pedes & manus, hoc eſt in ſupplicium mittuntur, ẽ quo enatare & exire non dabitur. Neque illic mutuo iuuabunt, neque quicquã quod ſolatium afferat operabuntur. Sed ſtridorem dentium flentes continuò experientur, id eſt, tormenta inæſtimabilia patientur. Aut fletus ad dolorem pertinet, & ſtridor den-tium ad indignationem. Nam in damnatis nõ ſolùm erit dolor maximus, uerùm etiam erit indignatio uehementiſsima & ira feruentiſsima aduerſus ſemetipſos po-tiſsimùm, quæ ex eo orietur, quòd uidebunt ſe propria culpa infinita bona perdi-diſſe, quæ beneficio Chriſti conſequi potuerãt, ſi illi perpetuò adhęſiſſet, & ex ad-uerſo infinita mala inueniſſe, quæ euadere poterant.

Damnat' duplici pœna cruciatur, nẽpè priuatione gloriæ æternæ & perpetuo ſupplicio.

Stridore dentium experimitur magnitudo ſupplicij.

Multi autem ſunt uocati, pauci uerò electi.

Singulari & egregio epiphonemate concludit parabolam, Multi ſunt uocati, pauci uerò electi: quaſi dicat, plurimi ultrò uocantur omnes, multis prædicatur Euangelium, multi audiunt prædicationem Euangelicam, ſed non omnibus ſalu-taris eſt, non ſua quidem culpa, ſed auditorum & uocatorum uitio. Hi enim au-diunt ſine fide. Iam accedentem ad Deum oportet credere. Et impoſsibile eſt place-re Deo ſine fide, Hebr. 11. cap. Electi non ſunt niſi qui uocati parent, quique uſque in finem reſpondent diuinæ erga ſe beneficentiæ in pietatis Euangelicæ ſtudio per-ſeuerantes. Proinde nemo ſibi ſatis eſſe ad ſalutẽ putauerit, quòd ſit intra Eccleſiã, quòd fidem habeat ſine operibus, quòd ad uitam uocatus ſit & uocatus uenerit ui-uens in Eccleſia, ſed iuxta Pauli monita, prouideat unuſquiſque dignè ambulare uocatione qua illum dignatus eſt Dominus, abiiciendo opera tenebrarum, & in-duendo arma lucis ſatagatque (iuxta Petri conſilium) per opera bona certam face-re ſuam uocationem.

Electi in religionis & pietatis officiis perſeuerant.

Tunc abeuntes Phariſæi.

Poſt tam fideles præmonitiones Chriſti de reiectione Iſraëlis propter incredu-litatem aduerſus Euangelium, cùm Phariſæi agnoſcerent, & ſentirent ſe iam nar-ratis parabolis perſtringi, adeò non ſunt compuncti ad pœnitentiam, ut ſubduxe-rint ſeſe à præſentia Chriſti, & nihil aliud animis cogitarint, quàm de occidendo Ieſu. Tantum malum eſt liuor & ambitio.

Conſilium inierunt ut caperent eum in ſermone.

Cùm uiderent non benè ceſsiſſe intentatam ſeditionis calumniam, ea uia qua cœperant, interrogantes, in qua poteſtate res tantas in templo gereret: & quod ſpe tauerant, & ſimul quæ nolebant audierant non mutato animo, ſed mutato aſtu, alia uia tentant. Conſilium ineunt non ſolùm Phariſęi, ſed & Principes Sacerdo-tum, Scribę, Seniores ad dolum conuerſi, quum ui nihil auderent. Benè habet: res optima, conſilium: ubi conſilium, ibi prudentia. Sunt uiri ſapientes & pij ſcilicet Phariſæi, audierunt Chriſtum differentem de ipſorum malitia, & futura uindi-cta, & pœna, abeunt ad conſultandum. Emendabunt forſan malum ingenium & impietatem conſuetæ malitiæ, nihil minus. Conſultant de capiendo & decipiendo, Chriſto in ſermone. Quem quum neque in prædicatione, neque in operibus cul-pare poſſunt, ac lubenter tamen occaſionem occidendi ipſum uellent, illum calli-diſsimè adoriri conſultant ſyllogiſmo ſubtili, qui adeò acutus erat, ut humana eũ

Universidad de Deusto
Biblioteca

ratio comprehendere non potuerit, & illo acutior alius excogitari nequeat. Aderat illis homicidij uoluntas, sed deerat opportunitas: non metuebãt Deum taliũ farinorum ultorem, sed metuerunt populum. Vide & obserua quàm solicita, quàm negotiosa res sit impietas. Nõ cessant impij Pharisæi noctes & dies cogitare de perdendo Christo, & nullum non mouent lapidem, quò Christum opprimãt, & desiderio impietatis suæ satisfaciãt. Sic inuidus magna animi inquietudine meditatur malum aduersus proximum. Obserua in his Phariseis exemplum malitię & pertinaciæ, qui tot insignis Christi concionibus instituti, tamen credere nolũt, sed pergunt in malitia. Deinde obserua sapientiam humanam, quibus utatur modis ad oppriendum Christum: qui sunt dolus, fraus, astutia, dilemmata, captiunculæ, &c. Quos modos omnes & proponit sapienter & obpalliat hypocrisi. Rursus monet consilium, quod est opus industriæ, sapientiæ & prudentiæ, & hoc agunt ne temerè aliquid agere uideantur. Finis huius consilij (sed dolo tectus) est, ut capiant. Impij hoc habent, vt seip sis subinde reddantur deteriores, & ueritatem magis ac magis exosam habeant, vnde cæciores fiunt dum cum reliquis consulunt. Hac sua inquisitione, quid aliud ostendũt, quàm se esse reprobatores lapidis, & se cadere super lapidem, ad perpetuam cõquassationem? Rursus uide hîc fortunam ueritatis, quæ acerbissima odia parit, & extremas insidias.

Impi⁹ in hoc totos neruos suos intendit ut perdat.

Fidelib⁹ prę-monitionib⁹ deteriorẽ fieri extremæ malitiæ est.

Et mittunt ei discipulos suos.

Nolunt ire ad Iesum Pharisæi, quæstionem proposituri, quòd uicti redissent: sed mittunt discipulos, quos Christo incognitos arbitrantur, ut facilius Christum illaqueent. Vnde Lucas de his narrans cap. 20. addit, Qui se iustos simularent, ut caperent eum in sermone, & traderẽt illum principatui, & potestati præsidis. Qui se iustos simularent, hoc est, qui timorem Dei & studium ueritatis quæstioni prætexerent. Hoc enim declarat, salutatio cum præfatiuncula. Quis enim non dixerit partem esse iustitiæ, solicitum esse de ueritate cognoscenda, quid Deo placeat, quid non? Faciebat quoque hæc præfatiuncula ad instruendum dolum, ad fraudẽ componendam, & insidiandum Christũ. Ad decipiendum enim in primis requiritur laqueus & fraus: deinde ut occultetur laqueus seu dolus. Nam frustra iacitur rete ante oculos pennatorum. Huc scilicet pertinebat, quòd animo insidiantes simplici, ac Dei timente, interrogabant. Rursus faciebat, quòd non ibant ipsi Scribæ & Pharisæi, ceu Domino suspecti. Tandem exigitur ut etiam proiiciatur laqueus. Vnde insidiatores illos uocat Lucas, tanquam missos in hoc, ut insidientur Christo. Obserua: hęc missio certum signum est, Pharisæos aut malè sibi conscios fuisse, aut uictos in conscientiis de ueritate, aut metu turbæ cohibitos, quòd ipsi minus uenirent ad Christum.

Pharisæi captatores.

Cum Herodianis.

Herodiani milites & aulici erant: Quum enim Iudæa iam cœpisset esse tributaria Romanis, Rex Herodes Antipatri filius ab Augusto præfectus est censui colligendo. Atque hac de re non erat omnium eadem sententia. Nam diuisi erant Iudæi inter se, ita ut pars dandum censeret tributum Cæsari, pars negaret. Qui negabant, faciebant cum Pharisæis, qui sentiebant populum Dei debere liberum esse, nec tributa pendere impiæ potestati Cæsaris. Qui dandũ censebant, faciebant cum Herode, qui partes Cæsaris tuebatur, atque ideo Herodiani dicebantur. Duabus autem potissimùm de causis iungunt suis Herodianos, seu tributi exactores. Vel ut ostendant, quibus præsidiis niti uelint in sua causa, nempe brachio seculari: uel ut certiora faciant sua consilia de capiendo Christo, qui si illis elabatur, incidat tamen in manus Herodianorum. Sperabant enim Pharisæi quòd Christus religiosus faueus, magis quàm Cæsari profano & impio, solita libertate pronuntiaret adesse tributum Cæsari. Móxque perfidus Herodianos, Non esse uidelicet pendendum tributum Cæsari.

Herodiani qui.

Strophę & tẽdiculæ Pharisæorum aduersus Iesum

los deferretur, daturus pœnas, quas antè Theudas & Iudas dederant, ut Iosephus narrat lib. 18. antiquitatum, tẽpore natiuitatis Christi, sub Octauio Cæsare. Quòd si pronuntiasset esse reddendum tributum, iam calumniarentur, illũ adulari principibus impiis, ac minus fauere religioni. Subornant igitur aliquot è suis discipulis, qui præsentibus Herodianis, ac frequente hominum multitudine, ne res careret testibus, fucata & blanda illum oratione in nassam illiciant. Tanta erat eorum cæcitas, ut toties re frustra tentata, non conquiescerent. Obserua, quãtas uires habeant liuor & ambitio. Pharisæi nihil magis oderant, quàm Herodianos, id est tributi exactores. At nunc probè cum his conueniunt, sperantes uidelicet horum patrocinio & ope se perdituros Christum. Vide, ad perdendum Christum, inimicissimos aliàs, facilè conuenire, Pharisæos scilicet religiosos, cum Herodianis Gentibus & idololatris. sic Caiphas & Herodes, sic Pilatus & Herodes.

Pharisæorũ inuicta cæcitas.

Impij, alioqui inimicitias inuicem exercẽtes, facilè conueniunt aduersus iustitiã.

Dicentes.

Discipulos cũ Herodianis Pharisæi uerbis instruxerant, quid, quomodo, quibúsque uerbis proponere deberent. Qui ita subornati, speciem præ se ferentes pietatis, ac sub ouilla pelle, lupum tegentes, ad Christum accedunt, ac dicunt.

Magister.

Hypocrisis pallium est, & captatio beneuolentiæ, in hac uoce magister, à persona Christi, à conditione uitæ, à strenua expeditione officij in Christo, qua tegunt sua, de perdendo Christo, consilia. Hoc modo suprà. 2. cap. Herodes coram Magis confitebatur se esse summum amicum Christi, quem tamen postea miris modis persequutus est. Hæc est prima ad inescãdum siue illaqueãdum Christum impressio. Vocant illum magistrum, ut credat se habiturum illos discipulos, qui ad se tãquam ad doctorem, uenerint. Vbi obserua, quàm astutus simulator sit Satan, & quàm artificiosè efficere quærit, ut organa eius transformentur in angelos lucis. Hi nebulones, qui erant organa Satanæ uocant Iesum, magistrum, cuius se discipulos tantùm abest ut agnoscant, ut potius doctrinã eius, quibus possint artibus & dolis persequantur, & calumnientur. Nec pudet inconstantiæ, qua nunc magistrum appellant, quum antea calumniati sint illum spiritum habere Beelzebub. Istorum blanditiæ sunt, gladius melle litus, & quò sunt blandiores familiariorésque, hoc impensius, citiúsque nocent atque imponunt. Vide: ultroneum hoc encomium in hac salutatione parum ab illo figurato encomio differt, quod vulpecula illa Aesopica coruo occinebat, cupiens, vt canentis è rostro decideret caseus. Apud Marcum cap. 2. & in Act. 16. Diabolus omnium impiorum caput, blandissimis utitur uerbis. Non quòd ita loquatur ex animo, sed aliud quidpiam blanditia sua elicere cupit, quod sibi prosit, & sanctis officiat.

Blanditię impiorũ, gladius melle litus. Apologꝰ Aesopicus.

Satan angelum lucis mẽtitur.

Scimus, quia verax es, & uiam Dei in ueritate doces.

Magister nos sæpè iam certò cognouimus, te ueritatis esse amatorem, & uiam Dei docere, non ad hominum affectus, nõ ad quæstum proprij commodi, ut plerique faciunt, sed iuxta infallibilem ueritatis regulam. Vide pie lector, laqueũ & hamum, contextum simulatione amatæ ueritatis, quæ tamen abest ab omni simulatione. Cæterùm hac in re duo faciunt. Prius est, quòd simulant, se iustos (ut Lucas narrat) id est, eos, qui uiam Dei quærentes, ad ueritatis doctorem ueniant. Alterum est, quòd simulant se non sentire cùm Scribis, Pharisæis & Sacerdotibus, qui dixerant, in qua potestate hæc facis? Sed credere, quòd sit doctor ueritatis, à Deo missus, qui uiam Dei in ueritate doceat. Affirmant enim uiam illum Dei docere, & tamen ne minimo quidem nerbo eius fidem adhibent.

Et non est tibi cura de aliquo, Non enim respicis personam hominum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Omnium te constantissimum ostendisti, ubi ubi uersatus es. Nam neque tibi cura est cuiusquam, neque quenquam metuis. Non enim personarum es acceptor: non respicis facies siue personas hominum, non loqueris ad arbitrium hominum: non feris tua doctrina auditorum aures, cum captatione auræ popularis: nihil externum attendis, neque nobilitatem, neque diuitias, neque potestatem, neque munera, neque aliud quiduis, ut propter metum uel fauorem cuiusquâ aliter doceas, quàm habeat ueritas, & conscientia tibi docendũ testetur, aut eorum, quæ sunt ueritatis, quidquam omittas. Hæc sunt exploratissima per ea, quæ cum Sacerdotibus nostris, Scribis, Pharisæis & Senioribus populi egisti. Siquidem declarasti fidẽque nobis fecisti, quòd non sis acceptor personarum, nec cures quenquam, neque populum, neque magnates ac potentes, nec Cæsarem, nec Herodem, sed solum Deum suspicions, dicas apertè, quod uerum esse nosti. O ineffabilis hypocrisis! Proinde ut ut hoc loco Satanas se in Angelum lucis transformarit, ea tamen species, qua muniuit istos insidiatores, honesta est, & non iudici tantùm, sed etiam ecclesiastæ rebus ipsis imitanda est. Viam (inquiunt) Dei doces, & non respicis personam hominis. Hoc certè boni iudicis, & pij ecclesiastæ officium est, ut ille in iudicando, quod iustum est, pronunciet, nec respiciat personam uel diuitis uel auari: hic in docendo, quæ uera & recta sunt, & quæ ad pietatem faciunt, dicat: nec respiciat personam uel potentum uel abiectorum hominũ. Prædicate (inquit) Euangelium omni creaturæ. Quod dico uobis in tenebris, dicite in luce: & quod in aurem auditis, prædicate in tectis.

Pharisęi insidiatores uerbis suis instruunt iudices & ecclesiastas.

Dic ergo nobis, quid tibi uidetur.

Cùm igitur te tãti faciamus, & pro ueritatis doctore habeamus, ad te uenimus postulaturi, ut dissoluas simplici responso tuo, cui credemus, quæstionem, hactenus inter multos seditiosè disputatam. Non rogant, an debeant dare, sed, an liceat dare. Hæc enim interrogatio & Christi responsio ostendunt, quòd inter Iudæos non conueniebat, sed controuertebatur, an liceret soluere censum Cæsari. Huius difficultatis ratio erat, quòd populus, Dei peculiũ, & Deo consecratus, non debebat profiteri se subditum homini infideli, & idololatræ. Solutio autem census, erat professio subiectionis personalis. Quæstio est de iure, & est dilemma utrinque acutum, quod ab una parte urget ius, quod pro se habent Pharisæi in peregrino magistratu contra legem scriptam suscepto. Ab altera parte dilemma habet potestatem gentium, nullo pacto contemnendam.

Pensio cẽsus Iudęis ingratissima.

Licet censum dare Cæsari, an non?

Num populo Iudaico liceat dare tributum aut censum Romanorum Imperatori, ut quidam sentiunt, dicentes, iustum esse ut tributa soluantur iis, sub quorũ protectione seruamur? An id non liceat, ut sentiunt alij, arbitrantes iniquum esse, illicitum ac diuino aduersum honori, populũ quem sibi Deus elegit in peculium ex omnibus gentibus, ulli alij regi aut principi tributum soluere, aut quouismodo subiectionem profiteri, prętерquam soli Deo, cuius sunt peculiaris populus. Hac interrogatione putant fieri non posse, quin Christus capiatur & opprimatur. Si enim respondeat non esse dandum, accusabunt illum seditionis coram prætide. Si dixerit, dandum esse, facilè concitaturi sunt plebem aduersus ipsum. Nihil enim in vulgo peius audit, quàm nomen census & tributi, tantóque odio omnes prosequuntur ista, ut etiam uocabula eorum peius angue & cane oderint.

Cognita autem Iesus nequitia eorum, air.

Versutorum insidias euasurus, & malitiam repulsurus, ac insidiosam blandiloquentiam fugaturus, ita responsum sua admirabili sapientia temperat, ut utri uideatur parti adhærere, non aperuerit: sed potius id manifestauerit, quod magis ad

illorum salutem attineret, nimirum, ut Deo, principi summo, soluerent censum pietatis.

Quid me tentatis hypocritæ?

Plurimum acerbitatis habet hoc responsum, sicuti profectò merebatur ipsorum malitia detecta & traducta hoc uerbo, hypocritæ, id est, insidiatores & simulatores, qui iustos se simulabant, & ob id interrogare, quòd cuperent ueritatem ac uoluntatem Dei certò scire, cùm tamen res aliter se haberet. Necessarium fuerit huiusmodi impostoribus obuiare, ipsósque ac ipsorum hypocrisim traducere, ne postea tantum nocumenti afferant. Quid me tentatis? Quasi dicat, Quid speciosa loquimini ex falso pectore?

Hypocritarũ fumi traducendi.

Ostendite mihi numisma census.

Qui ouilla pelle vulpinum geritis animum, qui pietatem simulatis, tanquam doceri ueritatem cupientes, quorsum tendit uestra ipsorum tentatio? & si meo responso indigni sitis, tamen respondebo. sed priusquam uobis respondeam, exhibete mihi numum, quem pro tributo soluitis.

At illi obtulerunt ei denarium.

Obtulerunt mox denarium, qui Cæsaris habebat imaginem ac titulum. Numus erat tributi. Plin. lib. 33. cap. 3. refert Romanos deuictis gentibus tributa siue censum imperitasse siue imposuisse. Prætereà uidetur tum quidem morem fuisse Romanis, ut suis prouinciis præciperent Romana uti moneta, quemadmodum hodie inter deuictos suos nostri principes, sua suspendunt, uel pingunt, insignia. Iam & in numismate solebant principes Romani se scribere, Parthicos, Asiaticos, Syriacos, &c. à subiugatis uidelicet gentibus. Vnde nunc haud frustrà profertur nõ siclus, sed denarius, Romani numismatis genus. Habuit hic nimirum Tyberij, uel Augusti Cæsaris imaginem & inscriptionem, fortasis imperij Cæsaris in Iudæos nonnihil continentem. Et uictoria à Deo est: cuicunque ergo contulerit Dominus uictoriam, ei quoque subiicit & gentes deuictas, & has eidem seruire iubet, ut docetur Ieremiæ. 29. vbi propheta iubet fideles obedire Nabuchodonosori Regi Babylonio. Fit idem in historia Danielis & sociorum eius 2. 3. & 6. cap. qui in omnibus obtemperant regi ethnico, pręcipienti, quod non est contra uerbum Dei. Denarius igitur siue numisma census, habebat Cęsaris imaginẽ & inscriptionem, testabatúrque Iudæos esse in potestate Cæsaris, deberéque illi tributũ, tanquã potestate superiori, iuxta diuinam ordinationem. Obserua: Per Cæsarem Christus intelligit omnem magistratum: hoc est, tam superiorem quàm inferiorem: per censum, omnem ciuilem obedientiam, & ea quæ pertinent ad illam præstandam.

Romanis uectigales prouinciæ.

Subiectos parere prælatis, Dei mandatum.

Et ait illis Iesus, Cuius est imago hæc & superscriptio?

Interrogat Christus, non quòd nesciat: quid enim illum latere potest, cui omnia nuda & aperta sunt? Hebr. 4. cap. sed quia negotium habebat cum illis, qui uerbis ipsius tendebant insidias. Ideo uicissim extorquet ex ipsorum uerbis unde capiantur, & sibiipsis respondeant ac satisfaciant dolosi tentatores. Et quẽadmodum suprà. 21. cap. interrogatus, qua autoritate tam insignia & ardua facerer, suam responsionem per oppositam quæstionem sic attemperauit, ut si uerum fateri uoluissent, ipsi appositè & uerè respondissent ad suam ipsorum quæstionem. Ita hic quærens numisma, & interrogans, cuius est superscriptio denarij, retorquet quæstionis solutionem in ipsos, ita ut sibiipsis in conscientiis respondeant.

Dicunt ei, Cæsaris.

Suo responso seipsos illaqueant, & uictos sic fatentur. Nã cùm respondent, Cæsaris esse imaginem, & ut tributi numum exhibent, statim confitentur se sub Cęsaris esse potestate, quam non improbat Christus rex spiritualis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tunc ait illis, Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari.

Hæc eadem est sententia, quam Paulus his uerbis extulit ad Roma. 13. Reddite omnibus debita: cui tributũ, tributũ: cui uectigal, uectigal: cui timorẽ, timorem: cui honorem, honorẽ. Pulcherrimè autem & liberrimè hîc infert Christus, eos sub Cæsare esse: quòd numus, quo utebantur, Cæsaris imaginem haberet: & præsefert poteſtatẽ, qua uteretur Cæsar in ipsos. Cùm (inquit) numisma, quo utimini, ostendat uos adactos esse ad soluendum tributum Cæsari, Soluite quod debetis, Cæsari. Ac si ita dicat, si tantum adeò tribuistis Cæsari, ut eius apud uos numisma cudatur, rerum profectò ipse potitur. Quasi diceret, uestra culpa factum est, quòd Cæsar uobis dominetur. Iure igitur debetis, quæ sunt Cæsaris, ipsi Cæsari persoluere. Non interrogârant de numo, cuius esset, sed de iure, An iure debeant Cæsari censum, aut non debeant. Ad eam ergo quęstionem uidetur respondisse, ac numisma census illos euicisse, quòd Cæsari iure debeant censum. Hic locus apertè docet, Christum non uenisse in mundum, ut abrogaret ciuiles politias, quas hîc approbat, atque his uerbis gladium potestatis adeóque magistratum confirmat, quẽ sperabant condemnandum ab eo, eíque ipsum restituturum. Sed nihil minus perfecit. Commendat nanque & prædicat magistratum, iubens, ut quæ eius sunt, pendant. Et tibi, non solùm, ut debita persoluas, uerùm etiam patienter feras, si, quæ non sunt debita, tyrannide tibi auferantur: Ei (inquit suprà. 6. cap.) qui uelit te in ius trahere, ac tunicam tuam tollere, da & pallium. Et, qui te angarierit ad miliare unum, uade cum eo & alia duo.

Indęi sua cudpa tributarij Romanis.

Tyranni & raptores etiã patienter ferendi.

Et quæ sunt Dei, Deo.

His Christus separat regnum Dei à regno mundi, docens utrumque regnũ posse subsistere, modò utrique detur, quod suum est. Nam regnum Dei non tollit regnũ ciuile, non perturbat respublicas, ordinationes publicas ad pacẽ & trãquillum conuictũ, non aufert. Sed quẽadmodum ad regnũ ciuile certę leges & fœdera certa, ita ad regnum Dei spectant fides, spes, charitas, timor Dei & puritas uitæ. Et, ut in summa dicam, regni mundi & ciuilis fundamentũ est super res externas: Regnum uerò Dei super res spirituales. Cæsari reddamus opes seu terrena: Deo autem, cui nos nostráque debemus, corpus, animam & uoluntatem, adeóque omnia bona opera, ut mandatis eius semper obsequamur. Quid est autem, quod Christus distinguit inter hos Dominos, Deum scilicet & Cæsarem? ut non demus alteri, quod alterius est. Quod terrenum est, Cęsaris est: Quod religionis est, Dei. Numisma regis ostendit, quid regi nostro debeamus, huic debemus tributa ad conseruationem regni. Improbissimum certè & simul impiissimum fuerit, si nolit Deo rex, sed libi dari, quod Deo debetur. In anima gerimus obsignationem Christi & Spiritus sancti, per baptismum obsignati, & nomine quoque Christo inscripti, unde docemur, quid Christo debeamus. Cùm autẽ ille uenerit (inquit) docebit uos omnia, suggeret uobis omnia, deducet uos in omnem ueritatem. Proinde hîc docemur, quòd sicut magistratui danda sunt tributa ad conseruationem reipublicæ ciuilis, ita etiam templo Dei conferendæ sunt suæ oblationes, quibus sacra Dei, ministri religionis conseruentur. Nam quòd Iudæi iam olim his legitimis donis defraudauerint templum Dei, ac grauatim contulerint, sicut & hodie fit, quę ex lege debebant sacris, apparet ex Aggæo & Malachia. Quorum Aggęus, 1. cap. sic ait, Quia domus mea deserta est, & uos festinastis unusquisque in domũ suam: propter hoc super uos prohibiti sunt cœli, ne darent rorem: & terra prohibita est, ne daret germen suum. Malachias autem, 3. cap. ait, Si affigit homo Deum, quia uos configitis me. Et dixistis, in quo configimus te? In decimis & in primitiis. Et in penuria uos maledicti estis, & me uos configitis gens tota: inferte omnem decimam in horreum meum, & sit cibus in domo mea. Idem etiam Christus significat, quum toties mandat leprosos ad offerenda ea, quæ Moses iussit. Et Paulus in nouo testamento. 1. Corinth. 9. cap. uult cibum esse in domo Dei, quo alantur ministri, & temporalia metant, quòd spiritalia seminent. Qui loci nõ obscurè docẽt, ut uulgus templum suis legitimis oblationibus non defraudet. Vnde Christus & hoc loco monet Iudæos, ut non solùm dent ciuili magistratui, sed etiam templo Dei, hoc est, unicuique, quod debent. Quòd si ministris legis Mosaïcæ illa debebatur, quantò magis ministris legis Euangelicæ, quantóque item rectius cauetur, ne defraudentur?

Ad regna dei & mũdi quæ pertinent.

Nos Christiani nomẽ dedimus christo, & imagine Christi insculpti sum⁹.

Iudęi templi olim maligni cultores.

Debita templis & sacerdotibus persoluenda.

Et audientes, mirati sunt.

Christus & Euangelium triumphant, & confunduntur aduersarij. En præmia hypocritarum & insidiatorum, admirari & confundi. Admirantur, quomodo laqueum tam certum (ut arbitrabantur) sibi paratum, potuerat deprehendere: magis autem, quòd absque calumnia effugere. Aduerte: uerbum Dei, ut nihil prosit auditoribus, tamen eos mirari facit, tantam scilicet prudentiam, rerúmque peritiam unico cessisse homini, sed non mouentur, ut se se per fidem uiuam conuertant ad eum.

Insidiatorũ & Hypocritarum est, dentque confundi & ignominia affici.

Et relicto illo abierunt.

Sed tacuerúnt ne, ita ut postea non sint calumniati hoc tam prudens Christi responsum? Minimè omnium. Nam cùm Christus coram Pilato sisteretur, quod erat circumspectissimè dictum, malitiosissimè peruerterũt, dicentes, Hunc inuenimus subuertentem plebem, & prohibentem tributa dari Cæsari. Obserua: obsecro, quid est à calumniatoribus tutum, si hoc prudentissimũ Christi responsum rapitur in calumniam? Sed hoc est, quod Christus dicit, Satanam esse principem huius seculi: qui cùm sit mendax & homicida, omnem adhibet operam, ut quæ rectissimè dicta factáque sunt, inuertat per suos sycophantas (qui sunt organa eius) & in pessimam partem exponat. Cauendum tamen ne desistamus ab opere bono, sed pergamus in mutua dilectione, obseruantes Dei mandata, qui nos tandem ab omni calumnia liberabit, & nostram coram angelis suis comprobabit innocentiã. Cæterùm quòd abierunt insidiatores Pharisæi relicto Christo, signum est maioris pertinaciæ & cæcitatis, in quam incidunt iusto Dei iudicio obstinati & pertinaces. Reliquerunt eum, & desierunt prouocare, quem uincere non poterant, sed nõ desierunt odisse, quem amare debebant.

Nihil à calũniatorib⁹ tutum.

Iudæorũ cæca malitia.

In illo die, accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem.

Hæc est sors prædicatorum ueritatis, ut nunquam otientur, sed ferè perpetuis tẽtationibus, si nõ intus, tamen foris uexẽtur. Quare Pharisæis uictis à Christo, accedunt Sadducæi. Homines hi philosophi erant apud Iudæos: ex rationis & sapientiæ humanæ fontibus circa leges diuinas adfingebant interpretationes. Credebant libris Moysi, sed non prophetis. Sentiebant animam una cum corpore interire, & nullam esse mortuorum resurrectionem. Lucas Act. 23. de his mentionem faciens, ait, Sadducæi autem dicunt non esse resurrectionem mortuorum, neque angelũ, neque spiritum. Hoc reuera est ipsissimæ rationis carnalis dogma, & pudendum humanæ sapientiæ inuentum, asserere, legem Dei in hoc tantùm datam, ut hîc uiuamus honestè, post hanc uerò uitam non restare aliam, nec præmium ullũ. Vnde Iosephus lib. 2. de bello Iudaico cap. 7. non frustra scribit, quòd ditiores ac nobiliores Iudæorum illis adhæserint, hoc est, illi potissimùm, quorum erat portio in hac uita. Horum adhuc passim apud gentium philosophos leguntur argumenta, quorum aliquot confutat Cicero lib. 1. Tusculanarum quæstionum. Contra resurrectionem sese opposuerunt nõ solùm Sadducæi, sed & multi alij hæretici, ueluti Simoniani, Archonitici, Hierarchili, &c. Et hodie prò dolor, ut audio,

Sadducæi, q. & quid sentiebant.

Diuites Iudæorum in sententiã ierunt Sadducæorum, negantium resurrectionẽ. Immortalitatem animæ multi negârunt, hodiéq; negant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

vnius Satanę diuersa ſtudia. Cõſenſus aduerſariorum in Chriſtum.

multi, qui negant animæ immortalitatem. Obſerua: Nulla impietatis factio Chriſtum non impugnabat, quantumuis ſe inuicem cane peius & angue odiſſent, quia ab uno agebantur Satana omnes, quem exarmaturus Chriſtus uenerat.

Et interrogauerunt eum, dicentes.

Cùm audiuiſſent Chriſtum crebrò meminiſſe uitæ æternæ, & futuri ſeculi, ac reſurrectionis iuſtorum, adoriuntur illum, experimentum facturi, utrùm cum Phariſæis ſentiret, an ſibi contraria doceret: ut uel carperent illum, ſi cum eis ſentiret: uel irriderent, ſi cum Phariſæis ſentiret. Tam ualidum autem putant ſuum argumentum, ut nihil formident, à Chriſto inſolubile eſſe, quòd adduceretur ex lege, Deuter. 25. cap. de ſemine ſuſcitando fratri.

Magiſter.

Vide & obſerua, quàm bellè ſoleat hypocriſis ſeipſam inſinuare in æſtimationem hominum. Struunt inſidias, proponentes quæſtionem admodum ciuiliter: impugnant doctrinam Chriſti, & fidem de reſurrectione mortuorum, & ſpirituũ ſubſiſtentia in alio mundo.

Moyſes dixit.

Hypocriſis, uerbi autoritate ſeſe obducit.

En hypocriſim, autoritate fultam. Plerunque tegit ſe hypocriſis autoritate uerbi, malè intellecti aut conciliati cum ſimilibus ſcripturæ locis. Moyſes ita ſcripſit nobis, iubente Domino.

Si quis mortuus fuerit, non habens filium, ut ducat frater eius uxorem illius, & ſuſciret ſemen fratri ſuo.

Non te latet Moſen ſcripſiſſe, Deuter. 25. Quando habitauerint fratres ſimul, & unus ex eis abſque liberis mortuus fuerit, uxor defuncti non nubet alteri, ſed accipiet eam frater eius, & ſuſcitabit ſemen fratris ſui, & primogenitum ex ea filium appellabit nomine illius, ut non deleatur nomen eius ex Iſrael. Hoc certiſſimum eſt, & inter nos conuenit.

Erãt autem apud nos ſeptem fratres. Primus uxore ducta defunctus eſt, & non habens ſemen, reliquit uxorem ſuam fratri ſuo. Similiter ſecundus, & tertius, uſque ad ſeptimum. Nouiſſimè autem omnium & mulier defuncta eſt. In reſurrectione ergo, cuius erit de ſeptem uxor? Omnes enim habuerũt eam.

Argumenta Ethnicorum contra reſurrectionem, qualia.

Propoſita lege de ſuſcitando ſemine fratri, mox legi caſum quendã (ut uocant) iuridicum adfingunt, dicentes, fuiſſe inter Iudæos mulierem, quæ ordine ſeptem fratribus nupta, aliis atque aliis ſubinde fato concedentibus, tandem & ipſa defuncta fuerit, & in alium conceſſerit mũdum ad uiros ſuos. In reſurrectione, &c. accommodatio eſt caſus poſiti & exempli. Tametſi autem non crederent hi Dei omnipotentiam, hoc eſt, non crederent poſsibilem eſſe corporum reſurrectionem, tamen quia omnes confitebantur Deum eſſe omnipotentem, alio ſe tranſtulerunt, nimirum ad ſtatum, qui omnium confuſiſsimus ac abſurdiſsimus eſſet. Quaſi dicant: Nõ dubitamus Deum eſſe omnipotẽtem. Scimus tamẽ quòd ſi reſurrectionẽ faceret, uellet ſtatum hominum prorſus confuſum & intolerabilem eſſe. Si enim futura eſt reſurrectio, quis illorum ſeptem illius mulieris complexibus in alio illo mundo potietur? Cùm autem turpe ſit cogitare fratres iſtos propter uxorem in alio mundo bellare, altercari, digladiari, uel communem illam omnium ſore, conſequens eſt reſurrectionem fore nullam. Certè omnia fermè argumenta quę ab Ethnicis contra fidem reſurrectionis corporum fiunt, ab abſurdo petita ſunt, doctore Auguſt. de ciuitate Dei, lib. 22. Porrò argumentantur Sadducæi de reſurrectione, æſtimãtes iuxta præſcriptum rationis humanæ, quæ ſi concederet reſurrectionem, æſtimaret eam ſecundum uſum præſentis uitæ, in qua uxores habent maritos, & habentur à maritis. Iudicat item futuram uitam, ſi aliqua erit, eam non fore diſsimilem præſenti. Sed ſic iudicare de alia uita, eſt prorſus carnali modo de reſurrectione nugari & omnino brutorum more uiuere.

Reſpondens autem Ieſus, ait illis.

Manſuetus Dominus Ieſus Chriſtus Sadducæos miti reſponſo dignatur, ſuauiúſque alloquitur, quàm Phariſæos, quòd magis ex errore, quàm malitia ipſum adorirentur. Hoc exemplo monemur, manſuetè agendum eſſe cum errãtibus, durè uerò cum hypocritis malitioſis. Etenim qui per inſcitiam errant, digni ſunt, qui doceantur, ſed qui mera malitia ſciſcitantur, indigni ſunt reſponſo. Cæterùm ita reſpondet Dominus ad quæſtionem, ut cauſas erroris primò perſtringat: deinde ad abſurdum reſpondeat: poſtremò probet ex ſcripturis contrarium.

Inſcij docendi, maligni arguendi.

Erratis.

Hæc unica uox facit ſatis aduerſus eos, qui ex humana ratione reſurrectionem oppugnant. Quis dubitauerit errare omnes, quotquot ſecus ſentiant, atque is qui mentiri nõ nouit, quíque ipſa ueritas eſt? Erratis, id eſt, alieni eſtis & deuiatis à ueritate, dicẽtes non fore reſurrectionem mortuorum. Operæpretium eſt, ut qui uolunt errantes docere, admoneãt illos ſui erroris ut agnoſcant ſe errare, alioqui non ſinerent ſe inſtrui, niſi perſuaſi eſſent ſe errare. Duplici autem errore Sadducæi laborabant circa reſurrectionem. Priore, quòd negarent reſurrectionem futuram: poſteriore, quòd putarent, ſi futura eſſet, rediturum eum ſtatum ſeculi, qui in hac uita eſt. Obſerua, Chriſtum hac uoce Erratis, adimere omnes falſas opiniones circa reſurrectionem.

Neſcientes ſcripturas.

Confutat Chriſtus malam argumentationem Sadducæorum, argumẽtantium iuxta humanam rationem, reuocans eos à rationis argumentis ad ipſum uerbum, quod nos certos facit de reſurrectione, & adducens cauſam, cur errarent, ignorantiam ſcilicet ſcripturarum, inter quas neſcirent diſcernere, quæ admittẽdæ eſſent. Non enim recipiebant prophetas, ideo neſciebãt ſcripturas. Sed quomodo neſciebant ſcripturas, cùm quæſtionem ex illis texuiſſent? Reſpõdeo. Admittebant Pentateuchum ſeu Moſen, quem licet non ignorabãt iuxta literam, tamen neque ſciebant, neque intelligebant. Cùm enim literis ſacris operam nauamus, primò occurrit lectio iuxta corticem literæ & grammaticen, & hanc non ignorabant. Deinde ſtudemus cognitioni ſententiæ & mentis. Et hæc cognitio eſt intelligentia, non contenta ſimplicis uerbi cognitione: ſed tenet, quod ſit propoſitum, quę ratio, quis finis ſcripturæ. Vt ei, qui vult cognoſcere hominem, non ſufficit, ſi de facie & nomine cognoſcat: ſed exigitur, ut & naturam & uoluntatem & animum illius comprehendat. Sicut enim nucem non habet, qui corticem tantùm habet: ita hominis cognitionem non habet, qui corporis lineamenta quidem cognoſcit, animũ uerò ignorat. Ita Sadducæi quidem non ignorabant literam loci, quem citabant, ſed ſenſum & ſcopum illius ignorabant. Quare hunc Sadducæorum errorem inde profectum putarim, quòd legis ſcopum & ſpiritum minimè uidebant, & non niſi carnalia in ea promitti autumabant. Quæ quia ad hanc uitam pertinent, ideo hãc ſolam eſſe definiebant. Vnde etiam uides, quòd ſenſus carnis non niſi cum mendacio, de diuinis iudicat. Produnt autem ſuam ignorantiam, citantes locum illum Deutero. 25. qui nihil facit ad approbandam uel improbandam mortuorum reſurrectionem, ſed faciebat ad conſeruandam pacem publicam, quæ ſoleat, aliàs poſſeſſionum permutatione commixtionéque turbari. Hac ergo lege lata huc ſpectauit Dominus, ut cuilibet familiæ ſua hæreditas cederet, ſed & poſteritati rectiùs conſuleretur. Obſerua, matrem errorum eſſe ſcripturarum ignorantiam. Et iure hoc

Cognitio rei cuiuſpiã qd exigat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scripturarũ ignorantia mater errorũ

fit: habent enim scripturæ sacræ uerbum Dei, quod est ignitum, est & lucerna pedum nostrorum. 2. Timoth. 3. Omnis enim scriptura, diuinitus inspirata, utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus. Obserua, non esse satis, In citandis scripturis qd obseruandũ. proferre unum aut alterum scripturæ locum, nisi rectè quoque applices accommodéque rebus, nisi etiam cum aliis scripturæ locis conueniat, & cum dogmatis fidei, in Ecclesia receptis, ac orthodoxis, non dissentiat.

Neque uirtutem Dei.

Beatus Paulus, cùm aut resurrectionis mentionem facit, aut de mysteriis articulorum fidei tractat, quæ uires exigunt humanis maiores, & rationi humanæ uidentur impossibilia, sæpe uim & uirtutem Dei spectandam proponit. Cuius sensus spiritualis seu cognitio in primis instinctu spiritus Dei, deinde assidua scripturarum lectione, tertiò diligenti & uigilanti meditatione & obseruatione operum Dei habenda est. Non deerunt huius diuinæ uirtutis innumera argumenta, ob oculos nostros uersantia. Et ut hic, ita & in aliis, quæ bonitatem humana maiorem præsefe- Virtutis Dei cognitio quo modo quæ rẽ da, runt, recurrendum est ad infinitam Dei φιλανθρωπίαν, id est, amorem Dei erga homines, cuius ob oculos innumera habemus exempla, etiam quotidiana. Rom. 1. cap. Qui prædestinatus est filius Dei in uirtute, secundum spiritũ sanctificationis, ex resurrectione mortuorum Iesu Christi, Coloss. 1. in quo & laboro, certando secundum operationem eius, quam operatur in me in uirtute. Coloss. 2. In quo & resurrexistis per fidem operationis Dei, qui suscitauit illum à mortuis. Ad Philipp. 3. Secundum operationem uirtutis suę, quæ etiam possit subiicere sibi omnia. Rogabis, Quæ est hæc uirtus Dei, quam nesciebant Sadducæi? Virtus Dei uel potentia Dei ea est, qua ea, quæ nõ sunt (ut Paulus ait) uocare potest, ueluti si sint: uel Virtus Dei quid. Dei claritas ac puritas est, quam iis communicat, quos sua iudicat dignos gloria. Est & uirtus Dei, ueritatis constantia. Nesciebant Sadducæi hanc uirtutem Dei potentem corpora humana transmutare in gloriam impassibilitatis, ac sustentare sine cibo & potu & reliquis huiusmodi, ignorabant. Atque hęc ignorantia consequebatur illos in carnali uita, & præcipitabat in fœdos & innumeros errores.

In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur.

Post dissolutum errorem, & illius causas adductas, ut optimus medicus, medelam adhibet, doctrinam scilicet ueritatis: & aperit statum eorum: qui post resurrectionem fœlices erunt. Et quia produxerant fictum casum de muliere quæ septem uiros habuerat ad docendum confusum (si resurrectio futura esset) & intolerabilẽ statum, in primis corrigit opinionem, quam induerant, putantes eundem statum uiuendi rediturum, qualis in præsenti uita habetur, si futura esset resurrectio. Non fit hic mentio de statu damnandorum. Lucas. 20. ca. hanc disputationem narrãs, ait: Et ait illis Iesus, Filij huius seculi nubũt, & traduntur ad nuptias. Illi uerò, qui digni habebuntur seculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque Filij seculi, qui. ducent uxores, neque ultra mori poterunt. Filios huius seculi Lucas uocat, quotquot in hoc seculo uiuunt: & qui digni habebuntur in illo seculo, intelligũtur qui futuram fœlicitatem apprehendent. Damnat ergo Christus falsam Sadducæorum intelligentiam, quòd eam legem, quæ data est huic præsenti seculo, accommodarent ad futurum seculum. Filij (inquiens) huius seculi, id est, qui uiuunt in hoc seculo, ducunt uxores, & nuptum dant. Hoc est, leges de coniugiis latæ sunt huic & non alteri seculo. De hoc enim præsenti seculo dictum est, Crescite & multiplicamini, & replete terram. Similiter, relinquet homo patrem suũ & matrem suam, & adhærebit uxori suæ. De hoc item præsenti seculo dictum est, Vxor defuncti sine liberis, non nubet alteri, sed accipiat eam frater eius. In præsenti uita coniugia celebrantur propter generationem: estque generatio necessaria propter indiuiduorum

uiduorum corruptionem, ut conseruetur species. Item & propter speciei multiplicationem, quam per generationem alterius de altero Deus fieri instituit in hominibus, sicut & in cæteris perfectis animalibus. In resurrectione autẽ, quando erit iam completus electorum numerus, & quando ultra non erit indiuiduorum corruptio, tunc qui digni habebuntur illo seculo & resurrectione ex mortuis, neque uxores ducent, neque nuptum dabunt, neque ultra mori poterunt. Sunt immortales, quia sunt filij resurrectionis à morte: & sunt filij Dei, qui regenerati sunt resurrectione Christi. Non igitur indigent coniugio, & liberorum procreatione. Generatio in hoc seculo necessaria.

Sed erunt, sicut Angeli Dei in cœlo.

Non erunt, illi quidem Angeli. Non enim humana natura, & corporum substantia, animęque & corporis coniunctio, & corporum formæ tollentur, sed erunt similes angelis. Cogitatione humana consequi perfectè non possumus, qualis sit futuri seculi status, doctore Paulo. 1. Corinth. 2. ex Isaiæ 64. Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt, quæ præparauit Deus diligentibus se. Sed ex hoc loco aliqua ex parte discere de illo statu possumus. Erunt similes angelis, quoniam quantùm attinet ad nuptias, carnales affectus, terrenásque corruptiones, nihil inibi tale erit. His enim carent angeli. Quod infirmitatis est, quod mortalitatis, quod corruptionis, quod graue, quod molestũ, quod tardum, quod miserum, quod inglorium, abolebitur per resurrectionem. Adhæc in anima abolebuntur cæcitas, ignorantia, finistræ opiniones, praui affectus, iræ, inuidiæ, motus superbiæ, &c. Hoc demum est, esse sicut angelum Dei. Eadem quidem erit corporis substantia, sed glorioſa, & ab omni repurgata corruptione. Erunt igitur filij resurrectionis, propterea quòd fruentur resurrectionis beneficiis, quæ sunt, sempiternum gaudium & perpetua fœlicitas. Erunt & filij Dei, quòd ad ipsos spectabit hæreditas bonorum Dei. Verè autem Dei bona sunt, cœlestis uita, perfecta iustitia, immortale & immutabile gaudium. Erunt & similes angelis quantum ad proprietates. Angeli sunt immortales, non nubunt ad conseruandam generis sui successionem per generationem. Sic nec homines in futuro seculo contrahent matrimonia. Angeli nec edunt nec bibunt ad conseruandam uitam, nec algent nec sudant nec habent quicquam harum corporalium affectionum. Ita homines nec edent, nec bibent, nec algebunt, nec sudabunt in futuro seculo. Seminatur, inquit Paulus 1. Corinth. 15. in ignobilita, te surget in gloria: seminatur in infirmitate, surget in uirtute: seminatur corpus animale, surget corpus spirituale. Animale corpus est, quod habet proprietates animalium in hac terra uiuentium, quæ sunt, esurire, sitire, algere, edere, bibere, uestiri, graue esse, de loco in locum corporali modo moueri, & id genus alia. Et has corporis proprietates habemus in hoc præsenti seculo. Corpus autem spirituale est, quod spiritu ductatur, & quia habet proprietates spirituũ seu angelorum, quæ sunt, non esurire, nõ sentire, &c. ut prędiximus. Et his proprietatibus ornabuntur beati. Ad hæc angeli semper uident & laudant Deum, ducentes perpetuò fœlicissimam uitam. Idem etiam facient homines pij postquam à mortuis resurrexerint. Statum futuri seculi neq, per somniũ quidem capi ab mortali posse. Beati, quomodo similes angelis. Beati, filij resurrectionis & filij Dei. Vera Dei bona, quæ. Corpus animale, quid Paulo. Corpus spirituale.

De resurrectione autem mortuorum, non legistis, quod dictum est à Deo, dicente uobis.

Ab autoritate scripturæ Exodi. 3. & ipsius Dei uerbis probat resurrectionem mortuorum. Quasi dicat non à ratione humana, sed è scriptura & Dei uerbo diffenda est resurrectio. Etenim uerbi Dei testimonio facilè monstrari potest, cùm apud rubum Dominus apparens patri uestro Mosi, dixit. Resurrectio mortuorum unde disfenda.

Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.

Non dicit, Ego fui Deus Abraham, sed, ego sum, &c. significans, se non loqui

Universidad de Deusto
Biblioteca

tempore, quo Abraham, Isaac & Iacob hic uitali fruebantur aura, sed deum præsenti, quod post tot annos à morte Abrahæ fluxerat. Et Mosen ac Iacob alloquitur. Hi si toti periissent morte corporum, non diceret se esse Deum illorum, sed fuisse. Quòd si est Deus illorum, utique uiuunt illorum animæ, uiuunt & ipsi toti quodammodo, uidelicet spe resurrectionis futuræ.

Non est Deus mortuorum, sed uiuentium.

Deo omnia uiuunt. Lucas scribit, Omnes enim uiuunt ei. Vtique qui mortui erant, Abraham, Isaac, & Iacob, mortui quidem seculo ac carni erant ad tempus, Deo autem non erant mortui, cui uiuebant, tam actu quàm potentia. Actu quidem, quia animæ eorum apud Deum uiuunt. Potẽtia uerò, quia corpora eorum in spe requiescunt.

Deum esse Deum alicuius, quid. Deum esse Deum alicuius, est, Deum esse ipsi redemptorem, saluatorem, & uiuificatorẽ perpetuũ. Is, cui Deus talis est, certè uiuit uita æterna. Ioan. 10. cap. Oues meæ uocẽ meã audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me, & ego uitam æternam do eis, & non peribunt in æternũ, & non rapiet eas quisquã de manu mea: his Deus est Deus, non autẽ reprobis & dãnatis, quia hac uita Christi nõ uiuunt. Ideo

Quibus deus est Deus. & si cõmuni uita uiuant, miserrimi tamen nihilominus, ac mortui sunt. Nõ enim cõpetit ipsis perpetua uiuificatio. Iam cùm Dominus sit & animarũ & corporum conditor, oportet resurrectionem futurã esse corporum. Rom. 8. Quòd si spiritus

Resurrectio corporũ futura. eius, qui suscitauit Iesum à mortuis, habitat in uobis: qui suscitauit Iesum Christũ à mortuis uiuificabit & mortalia corpora uestra (id est immortalia faciet) propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Audiamus & Apostolos eodem capite Pauli dicentes, Et ipsi intra nos gemimus adoptionem filiorum Dei, expectantes redemptionem corporis nostri, id est, ut liberetur corpus nostrum a corruptione. Iam cùm dicatur Deus, Deus Abraham, Isaac & Iacob, uanum foret hoc dictum, nisi & spes resurrectionis corporum relicta esset. Mortuos dicimus, qui licet in seculo non uiuant, è quo abierunt, uiuunt tamen coram Deo in altero seculo. Et horum mortuorum Deus est, quia uiuunt coram Deo. Vocant Sadducæi mortuos, qui postquam ex hoc seculo abierunt, neque coram Deo neque coram hominibus uiuũt. Certe nõ sunt homines huiusmodi, cùm ipsorũ animę sint immortales, alioqui Deus esset, Deus nihili, si post hanc uitam nulla alia esset. Quid autem absurdius dici potest? Nam cùm uerbo Domini cœli firmati sint, & uirtus eorum uerbo eius constiterit, agnoscimus tantam uerbi Dei potentiam, ut & si Abraham nihil omnino esset, tamen cum Deus uocat se Deum Abrahami, continuò ex illa uocatione Dei aliquid fieret. Qui uitæ (inquit Paulus) restituit mortuos, & uocat ea,

Rom. 4.

Vocationi Dei ea etiam sunt, quæ nulla sunt. quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. Abraham, quum adhuc uiueret in hac terra, non erat pater multarum gentium, sed quum sic a Deo uocaretur, continuo factus est coram Deo, quod uocabatur. Sic & Abraham nunc mortuus, coram hoc externo mundo non est. Sed quia Deus uocat se Deum Abrahami, necesse habet Abraham ex hac Dei uocatione aliquid esse, etiam si anteà nihil omnino fuisset. Quare cùm Deus uocet se in Mose, Deum Patriarcharum antea mortuorum, manifestè significat mortuos homines, non ita mortuos esse, quòd quemadmodum in oculis huius mundi nihil sunt, ita planè nihil sint coram Deo, sed quòd adhuc coram Deo uiuant: quę etiam uita suo tempore per resurrectionem in oculis mundi reuelabitur. Proinde potest ex superioribus colligi integer syllogismus in Datisi. Deus est Deus uiuorum: Deus est Deus Abrahæ, Isaac & Iacob: Ergo Abraham, Isaac & Iacob uiuunt. Argumentum ualet à causa efficiente, quæ est Deus, qui uita est ex natura & nomine Dei. Natura enim Dei est, perpetuum esse, uel essentia perpetua: & nomen Dei Iehouah, nomen habet à uita & ab essendo, quòd Deus omnibus esse & uitã tribuit. Aduerte, mortuos hic dici, qui opinione Sadducæorũ credebantur simul & corpore & anima interire. Viuentes uerò eos, qui resurgent

Deus, natura & nomine uita est.

ad uitam æternam. Obserua in quibusdam exemplaribus Græcis repetitur Deus, Deus, οὐκ ἔστιν ὁ θεὸς, θεὸς νεκρῶν, id est, non est Deus, Deus mortuorũ. Idem repetit Theophylactus. Rogant multi, an non erant in scripturis clariora his & euidentiora resurrectionis testimonia? Erant planè, sed quoniam Christus cum Sadducæis agebat, qui, ut scriptores referunt, non agnoscebant aliquid sacrarum literarum præter Legem seu Pentateuchum Mosi, maluit hoc loco resurrectionis testimonium contra Sadducæos ex Mose citare, ut qui per Mosen conabantur dogma de resurrectione subuertere, per Mosen uincerentur. Quòd si quis plura & clariora è prophetis testimonia petit, legat Iob. 19. Isa. 26. Ezech. 37. Daniel. 12. Rogabis: licet hac autoritate conuincantur Sadducæi, quòd Abraham huic seculo mortuus, & defunctus, uiuat: quo modo tamen ex eadem autoritate ostenditur resurrectio mortuorum, ad quam tamen probandam Christus illam adducit dicens, De resurrectione autem mortuorum non legistis? Respondeo: hæc autoritas eò adducitur in Sadducæum, quòd certò statueret omnia interire cum morte, & animam esse mortalem. Iam hac autoritate uincens Sadducæum de immortalitate animæ, conuincit etiam ipsum, ut & ad resurrectionem accedat. Fateor quidẽ, quòd philosophos immortalitas animæ non conuincat, quòd futura sit resurrectio mortuorum: conuincit tamen fideles & pios, qui spe uiuentes, expectant cœlestis patriæ perfectam beatitudinem, quæ erit in unito corpore, alioqui maneret pars separata à suo toto. Et de qua profunda est expectatio, ut docet Paulus ad Roma. 8. cap.

Resurrectio corporum ex multis scripturæ locis probabilis.

Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina eius.

Magna quidem est ueritatis potentia, animos tamen obstinatos & excæcatos non commouet, quales erant Sadducæorum: sed simplices & contemptibiles, qui simpliciter & candidè audiunt uerbum Dei. Siquidem uidentes potentibus & magnatibus huius seculi obturari os prudentibus responsis Christi, admirabantur eius efficacem & promptam doctrinam. Obserua, admiratio est effectus potentiæ uerbi, quam exercet uerbum in turbis.

Simplices audiunt & recipiunt uerbũ Dei.

Pharisæi autem audientes, quòd silentium imposuisset Sadducæis, conuenerunt in unum.

Non displicebat Pharisæis, quòd obturatum esset Sadducæis os, præsertim in argumento, in quo uelut ex diametro inter sese dissidebant. Cùm ergo illos obmutuisse uidissent, exprobrata etiam insciti scripturarũ, rursum ueluti recepto spiritu: bis enim & iterum anteà uicti fuerant & pudefacti, sese Pharisæi conglomerãt, & tentare moliuntur Christum, prodentes suæ malitiæ ingenium, ac pertinaciæ & magnæ cæcitatis exemplum. Nam cùm audiunt Christum uicisse Sadducæos, & se non ignorant frequenter pudefactos, tamen iterum accedunt ad Christum, ut eum confundant: fingunt se ueritatem quærere, & illius esse amatores, cùm tamen nihil minus quærerent. Nam qui pro ueritate certat, is certè, ubi de illa instructus fuerit, quiescit, & illius institutionem amplectitur. Sed isti secus faciunt. Quò enim magis docti sunt ueritatem, eò uehementius illam auersantur. Quare non quæras satisfacere in causa ueritatis, iis qui illam ex animo non quærunt.

Pharisæorũ malitia, cæcitas & pertinacia.

Et interrogauit eum unus ex eis, legis doctor, tentans eum.

Consultant inuicem, dicentes: Hic Nazarenus scriptura confutauit Sadducæos: sed hos nouimus indoctos esse & imperitos. Sunt enim uiri profani & seculares: nos uerò docti, qui literas didicimus, & legem interpretari nouimus. Hic Nazarenus neque literas nouit neque didicit, filius est fabri & Mariæ, quos nouimus, abiectæ conditionis homines: idiota est ignorans legis, conciones eius nihil legalis scientiæ resipiunt: ideo surgat peritissimus quispiam è nostris, legisperitus, qui illum docta quęstione adoriatur. Mox subornant, quem putant doctissimum, & di-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sputationem instruunt, ut quæratur, quód nam in lege sit mandatum prę-stantissimum, quis scopus, & quod argumentum legis & prophetarum. Et hoc, ut Christum inscitiæ argueret, quod factu facile putabant (existimabant enim Scribæ, Dominum legis esse imperitum, ut qui nusquam in ulla schola literas didicerat) uel ut ipse legisdoctor laudem eruditionis auferret. Subornant quidem legisdoctorẽ, non discendi, sed tentandi gratia. Nam hoc hominum genus in lege nihil aliud quærebat, quàm de scientia illius apud homines gloriari: quales describit Paulus Roma. 2. Interea tamen magnam legis obseruantiam simulabãt, illámque passim urgebant. Obserua, malo quidem animo hic cœpit Dominum interrogare, subornatus à Pharisæis, nihil prius nece Domini quærentibus, sed ut apparet ex Domini, ad eum responsione, quæ in Marco. 12. cap. ita scribitur, Non es longè à regno Dei, uidetur motus Domini uerbis ad ueritatem, atque ita aliquo modo addictus in regnum Dei. Quod futurum Christus sciens, tanto apertius indubiè & benignius est ipsi loquutus. Aut quia pia erat quæstio, & cognitu necessaria, uel propter populum, qui discendi gratia præsens erat, Dominus ad interrogata respondet.

Magister.

Odium ueri & boni, impios, alioqui disiunctissimos coniungit.

Captat beneuolentiam legis doctor à persona Christi. Accedit plenus hypocrisi & simulatione. Vide hic quàm pulchrè in persequenda & opprimenda ueritate cõspirent Pharisæi, & Sadducæi: alioqui disiũctissimi inter sese & inimicissimi. Cur? quia membra sunt Satanę, propter quem conueniunt, ut è medio tollãt Christum, regnum Satanæ euertentem.

Quod est mandatum magnum in lege?

Rogat legisdoctor, Quódnam est magnum, id est, primum, maximum & præcipuum in lege mandatum, ad quod uidelicet cætera referri queant? Hoc rogo dissoluas, alioqui temerarius uideberis. Quoniam sine nostrorum principum autoritate doces populum, nec dicis nobis in qua potestate id facias, opus est & necessarium, ut legem noueris, illiúsque cognitionem habeas, quam à Deo per Mosem accepimus: tu quantum in ea promoueris ex tuis conciombus, non nouimus. Dic igitur, quod sit præcipuum & magnum mandatum?

Ait illi Iesus.

Interroganti de lege Christus de lege respondet, Qui non uenit soluere legem, sed adimplere, Matth. 5. Qui non uenit diuersa docere à lege & prophetis, sed uerum legis ac prophetarũ usum exponere, sicut & diligenter facit Matth. 5. & 6. Vnde ad quæstionem ita ex ipsius legis penetralibus respondet, ut ex uerbis ipsius, pauculis quidem, sed uirtute maximis & copiosissimis, colligerent intelligerentq; auditores, Dominum legis esse peritissimum. Simúlque ostendit illos, qui legis professione sese uenditabant, longissimè abesse à maximi præcepti obseruatione, ut qui toti flagrarent liuore & odio proximi, cæterísque uitiis, quæ nihil habent affine cum syncera charitate: nec quenquam amare Deum, qui in proximum sit iniquus.

Diliges.

Præcepta dei nos docent, Deo curam esse nostri. Simile.

Hic locus desumptus est ex Deutero. 6. Audi Israël, Dominus Deus noster, Dominus unus est. Diliges Dominum Deum tuum ex toto, &c. Quibus uerbis agnoscimus nos neque desertos prorsus, neque sine spe salutis esse. Quandoquidem dignatur docere nos, & si per peccatum Adæ à Deo desciuerimus omnes, Deus benignus & misericors, suo mandato uoluntatem suam explicante, quid à nobis uelit, & quomodo parere ac obedire illi debeamus. Vnde intelligimus, quàm uelit adhuc nos saluos. Nam quemadmodũ non desponderet animum de uita ægri, quandiu præcipit medicus, quid facere debeat: Neque enim solet medicus quid-

quam præcipere, ubi de uita actum est, & nihil spei supereſt. Ita & hoc mandato intelligimus, Deum instituere medicinam exorbendam, & porrigere iuxta suam bonam uoluntatem, quam facientes, sani & incolumes euadamus. Ostendit enim se curam habere de nobis, dum præcipit. Quare præcipiens addit animos, ut audiamus, & recipiamus mandatum ceu beneuolentiæ & gratiæ erga nos testimonium. Alioqui quid ipse opus habet nostra obedientia? Siquidem in gratiam non medici, sed ægroti ordinantur antidota & pharmaca. Obedientia tollit morbos omnes, restituit uitam, & quæ per peccatum ablata sunt. Mandatum eius (ait Christus Ioan. 12.) uita æterna est. Dæmonibus & damnatis, quia de illorum salute nihil spei relictum est, non præcipitur quicquam, quo detur illis resipiscẽdi animus. Est igitur magna gratia à magno Deo nobis facta, quòd in mandatis eius intelligamus, quòd medicus noster est, quódque potest & uult mederi. Primo uerbo, quid præcipiat, aperit, nempe ut diligamus. Quo uerbo declarat, quàm simus corrupti, qui Deum oderimus, ab eo recesserimus, & propterea millies miseri & perditi simus, nisi ab hoc morbo liberemur. Exorbeamus ergo medicatam potionem, scilicet dilectionem: recedat à nobis odium Dei & proximi. Sorbentes Dei dilectionem, iungemur summo bono, imò uniti erimus fonti omnium bonorum, in quo, quod necessarium fuerit, hauriemus, & salui erimus. Alioqui peribimus, dicente Dauide, psal. 72. Qui elongant se à te, peribunt. Apud Latinos tria sunt nomina, quæ idem significant, amor, charitas & dilectio. Amor generalius est uocabulũ, & latius patet, quod nõ tam frequenter sacræ usurpãt literæ atque profanæ. Scriptura sacra, frequẽtius utitur his uocibus, dilectio & charitas. Dilectio uox Latina est, Charitas Græca, à χαίρομαι, quod est obsequi, & beneficiũ gratiámque cõferre: unde χάρις, gratia, beneficiũ atque obsequiũ. Siue, charitas est fauor & benecentia. ἀγάπη receptissimũ est in literis Apostolicis, & ferè uel per charitatẽ uel per dilectionẽ redditur ab interpretibus. Est autẽ diligere, aliquid appetibile deligere, & huic cũ fauore & studio adhærere. S. Aug. lib. de doctrina Christ. 3. cap. 10. ait, Charitatem uoco, animi motum ad perfruendum Deo propter ipsum, & se atque proximo propter Deum. Quem sequutus Petrus Lumbardus lib. 3. distinct. 27. inquit: Charitas est dilectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum uel in Deo. Ex una eademque charitate Deum proximumque diligimus, sed Deum propter Deum: nos uerò & proximum propter Deum. Hæc ille. Gemina tamen est propter diuersos respectus. Est enim dilectio Dei, est & dilectio proximi: iuxta quam partitionẽ diuisus est decalogus legis. Priore tabula traditur dilectio Dei, posteriore dilectio proximi. Priusquã Deũ diligamus, prior ipse diligit nos. 1. Ioan. 4. In hoc est charitas, nõ quasi nos dilexerimus Deum, sed quoniam ipse prior dilexit nos. Necessarius est fauor Dei, seu auxilium Dei speciale, præueniens hanc dilectionem, quæ non est sine fide, quæ est cognitio Dei. Proptereà rectè & prudenter dixerunt prisci, nihil amari, nisi cognitum. Ergo dilectio Dei conciliat & agglutinat nos Deo, ut nos in ipso uiuamus, & ipse uiuat in nobis. 1. Ioã. 4. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Auget prætereà dilectio cognitionem diuinam, efficitque ut cognito Deo sic afficiamur & delectemur, ut facilè omnia alia fastidiamus bona, mala autem superemus, neque permittamus nos à summo illo bono uel abstrahi, uel ullius alterius rei amore superari. Nam Dominus ait Ioan. 14. Si quis diligit me, sermonẽ meum seruabit: & pater meus diliget eum, & ad eum ueniemus, & mansionẽ apud eum faciemus. Et inibi, Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Roma. 8. Quis ergo nos separabit à charitate Christi? Expellit & hæc dilectio omnem exercuciantem & seruilem timorem, & de salute tranquillam reddit conscientiam. 1. Ioann. 4. Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. Qui autem ti-

Obedientia, pharmacum efficacissimum.

Dilectio mor bos omneis sanat.

Amor.

Dilectio. Charitas.

Charitas qd Augustino.

Dilectio duplex.

Nihil amarũ, nisi cognitũ.

Dilectione cognitio crescit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dilectio quę timorę abigit.

met, non est perfectus in charitate. Non est tamen hæc charitas sine timore filiali, qui est reuerentia obseruantiáque Dei, & amore & cura sancta temperatus, plurimum habens alacritatis & libertatis.

Dominum.

Dominus, quid nominis.

Nomen est potentiæ ac maiestatis Dominus, unde hoc nomine erigitur in nobis, cùm fides, tum charitas. Audientes enim eum, cui adhæremus, esse potentissimum, certè stabilior firmiórque redditur noster animus, aduersus omnes aduersarias potestates, quæ quotquot sunt, huic Domino subiectæ sunt. In scripturis uocatur Dominus Dominorum, ut eum præsertim timeas. Solus est præcipuè Dominus, & unus Dominus, Ephes. 4. Idem Dominus omnium, Roma. 10. Dominus cœli & terræ. Suprà. 12. cap. id notum est uel ex uocabuli uirtute. Nam quis rectè Dominus uocatur, nisi qui ius habet & imperium in alios? Vnde dominari uerbum, est aliis imperare próque arbitrio uti, ut reliquis sit illi obediendum & ipse nemini seruiat, nemini subsit. Quis est autem hic, nisi solus Deus? Cùm oraſſet Dauid, ut potentiam suam Deus erga hostes exerceret, subiunxit, ut cognoscant, quia nomen tibi Dominus, tu solus altissimus es in omni terra. Hinc quidã Romanorum Imperator nolebat se uocari Dominum, agnoscens illud esse cognomentum solius Dei. Quare simpliciter Deus dicitur Dominus, id etiam docentibus & dicentibus prophetis, Hæc dicit Dominus. Ibi nihil additur, eò quòd sit uniuersalis omnium Dominus. Additamenta & tituli uarij sunt notæ defectuum: ideo enim adduntur, quia qui in terris domini sunt, non ubique domini sunt. Vni ergo Domino subiiciamur, & illi seruiamus, uelut unico omnium Domino.

Augustꝰ &c. Cæsar.

Domini nomenclatura propria uni Dei.

Deum.

Deus à iuuando dictꝰ.

Hac uoce erigitur in nobis fides & dilectio, nomine præsidij, quod iuuare uelit Deus. Deus enim Græcis dicitur ὁ θεὸς θεᾶσθαι, id est, iuuare, uel accurrere. Potest enim & uult iuuare. Atque hoc præcepto omnes ad se inuitat, ut uenientibus, hoc est, in ipsum credentibus, benefaciat.

Tuum.

Et hac uoce erigimur ad Deum, credẽtes Deum esse Deum nostrum. Deum esse Deum alicui, est, Deum esse illi iustitiam & salutem. Talis nobis est Deus, si nos ex animo totos ipsi contradamus & consecrauerimus.

Ex toto corde tuo.

Cor omniũ affectuum sedes.

Modum & mensuram dilectionis præscribit. Exigit hoc præceptum omnia ea, quæ Deo debemus. Debemus autem (ut summatim dicam) dilectionem non mediocrem, sed summam. In corde sedes est uoluntatis, imò ipsum cor omnium affectuum, omnium etiam sensuum principium est. Cùm ergo lex exigit dilectionẽ Dei ex toto corde, exigit omnes humanos affectus puros, sanctos, & in solius Dei dilectionem atque obedientiam in totum directos. Deus enim zelotes est, ut scitur, Exod. 20. Non quartam tantùm aut dimidiam cordis partem, sed totum cor postulat. Ex toto corde tuo, id est ex toto affectu uoluntatis. Aut in toto non in parte, adeò ut nihil sit in ea uoluntate contrarium dilectioni. Hæ uoces, toto & tota, adiectæ, significant perfectionem. Quæ perfectio dilectionis in hoc statu mortali non implebitur, sed ex parte, quia ex parte diligimus, sicut ex parte cognoscimus. Verùm perfecta erit, cùm uidebimus Dominum Iesum Christum, sicuti est, in patria illa cœlesti. Hic interim à nobis exigitur talis dilectio ex toto corde, cui nihil contrarium admittat ipsa uoluntas: vt si diligeres Deum, & interim uelles consulere dæmonem, non obedires præcepto, quia, non diligeres in toto corde, sed in parte.

Totum cor, quid.

Et in tota anima tua.

Anima, ut pro uita hominis, ita & pro uirtute sensibili accipi solet, ut Genesis

34. de Sichem scribitur, quòd anima eius adhæsit Dinæ, id est affectus eius: uel potius, amauit Dinam. Et Genes. 44. de Iacob & Ben-iamin, Anima huius colligata est animæ istius, positum est pro eo quod est, toto affectu diligit Ben-iamin. Cùm igitur anima non solùm sit affectus hominis, sed etiam tota hominis uita, exigit hæc lex dilectionem Dei, tota hominis uita, seu quandiu uiuit homo. Non fert præceptum, ut hac parte uitæ tuæ Deum diligas, & Deo seruias, altera autem parte, Satanæ, sed exigit totam uitam sanctam & diuinam.

Anima pro tota hominis uita.

Et in tota mente tua.

Vt magis uim dilectionis Dei explicaret, mentem adiecit, quæ est intellectus, quem oportet à dilectione Dei sic motum esse, ut omnino assentiat iis, quæ sunt fidei, ut nihil contrarium huic dilectioni admittat. Marcus his addit, Et ex tota uirtute tua. Vires hominis sunt, quicquid homo facultatis habet, quicquid præstare potest. Sunt uires corporis & animæ, sensus interiores & exteriores, intellectus, ratio, memoria, sermo, uisus, auditus, gustus, olfactus & tactus. Cùm ergo lex exigit in dilectione Dei totam hominis uirtutem seu fortitudinem, exigit certè omnes corporis & animæ uires, omnia denique membra hominis, iusta, sancta, & ab omni sorde peccati purissima. Ergo omnem intellectum, uolũtatem omnem, omnes denique uires & operationes, imò uitam ipsam totam, animum & corpus totum. Prætereà quicquid sumus, & quicquid possidemus, ea integra soli Deo debemus, eáque omnia iubemur intendere, ut Deum summè, ardentissimè, impensissimèque diligamus, & ei, ueluti mancipati ac consecrati, adhæreamus toti syncerè & indiuulsè. Hoc ut rectè fiat, operæpretiũ est, ut Dei dilectio, cunctã tuam naturam omnésque uires tuas peruadat & possideat. Mens eum ante omnia cogitet, uoluntas in eo tota delectetur, cunctéque uires ad placita ipsius rapiantur. Hæc dilectio uiuæ fidei, seu fidei per charitatem operãtis, primus est fructus ac ceu primogenita proles. Nam ubi animo hominis per Spiritum sanctum de bonitate Dei rectè persuasum est, ilico, quemadmodum certò agnoscit omnium optimũ, etiam sibi, esse Deum, ita statim cor inflammatur & amat Deum super omnia: unde cõtinuò mẽs eius tota est in cogitanda ineffabili eius uirtute, & bonitate, tam ut eam aliis prædicet, quàm ut uita pro uirili exprimat. Inde ad Dei uoluntatem cõuertitur, quicquid in homine est. Colligamus ex superioribus: forma implendi legem, est, quæ constat internis puris adfectibus, & externis factis simul. Qui sic implet legem, facit legem ad iustitiam.

Mens pro intellectu.

Vires hominis, quæ.

Nihil nõ debemus Deo.

Dilectio uiuæ fidei præcipuus fructꝰ

Hoc est maximum & primum mandatum.

Hoc est fundamentum & nucleus legis. Hoc enim est maximum seu magnum mandatum, quia est supra uires humanas & quod nequit humano opere adimpleri. Exigitur enim opera Spiritus sancti, seu eius auxilium speciale. Est & maximũ, ceu quo maius dari non potest. Quandoquidem totum complectitur, quod Deo debet homo: & omnem hominis erga Deum dispositionem tradit: neque aliud mandatum est, cuius obseruatio æquè hominem Deo gratum faciat, aut cui homi nem deceat amplius intendere. Est primum, quòd ab illo reliqua æstimanda ueniant. Nam ad singula præcepta requiritur animus purus ab adfectibus præter externam adimpletionem.

Ex quomodo perfectè impletur.

Mandatum dilectionis quare maximum.

Mandatum primum.

Secundum autem simile est huic.

Secundo loco positum mandatum est simile priori: quoniam similiter de dilectione loquitur. Nam actus præceptus est dilectio. Diliges proximum tuum, &c. Dicitur secundũ, propter ordinem charitatis. Nã ordine prius est diligere Deum, quàm proximum. Initium dilectionis est à Deo, ut diligamus Deum primùm, nõ nos ipsos: nihil enim prius ducere debeo Deo ipso. Deinde dignitate, prior & po-

Mandatũ secundum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tior est dilectio Dei, quàm proximi, sicut mater dignitate excellit filiam. Neque enim dilectio proximi parit dilectionem Dei, sed dilectio Dei parit dilectionem proximi.

Diliges proximum tuum.

Hoc præceptum mandat suauem & amicam uoluntatem erga proximum. Quis sit proximus, suprà cap. 5. diximus. Vbi obserua: non dicit benefacias, sed diliges. Nam potest fieri, ut bonum facias, non diligens: ut Pharisæi eleemosynas dabant, non quòd diligerent, quibus dabant, sed quia uenabantur auram popularem. Ideo qui scrutatur corda hominum Deus, præcipit intimum affectum, ipsum fontem, pium & syncerum amorem, detestans omne mendacium & omnem hypocrisim. Secundò non dicit, ne oderis proximum tuum tantùm, aut ne malefacias proximo tuo. Nam non satis est, ut non oderis, sed vult Deus, ut omnino diligas etiam. Quare nemo excusari potest, quin malus sit, nisi diligat. Nemo uel pauper, uel dues, uel doctus, uel indoctus, uel impotens, uel potens, sanus aut æger dicat, amare non possum, conuincetur ex liuore, quo alteri inuidet, æquè posse amare atque uidere. Respondebit caro, Nihil præcipitur, nisi ut diligâ: diligam igitur, sed nihil erit opus, ut aliquid dem & largiar. Rectè habet, modò dilexeris: diliges, ais, tantùm. Atqui dilectio hoc in se habet, ut libenter det ei, quem diligit. Obiiciet quispiam, Si dilectio Dei ex toto corde esse debet, occupabit totum ipsum cor: quomodo igitur stabit cum illa dilectio proximi, ut cor feratur in proximum? Respondeo: Dilectio Dei producit, ueluti fructum, dilectionem proximi. Neque dilectiones hæ pugnant inuicem, sed altera alteram parit. Cùm igitur Deus toto corde diligendus sit, & is Deus iusserit diligere proximũ, ideo & proximus diligendus est, quia Deus, qui diligendus est, hoc præcipit. Nam qui Deum diligit, is certè quoque diligit, quæ Deus diligenda præcipit: & odio habet, quæ odio habenda iussit.

Qui diligit, benefacit.

Dilectio Dei & proximi, inseparabilis

Sicut teipsum.

Hoc est, forma complendi secundum præceptum, ut diligas proximum tuum, ad formam & exemplum dilectionis qua te diligis. Ita uidelicet, ut omnem hominem, quatenus imaginem Dei in se gerit, in Deo & propter Deum diligas: illique bonum æternum, ad quod creatus est, ex bono affectu optes: similiter & bonam uirtutis, quo consequi potest beatitudinem illam æternam, quomodo & tibi, eidé cupis. Similiter dotes corporis & fortunæ, quantum saluti proximi expedierit, ipsi optes, quemadmodum & cupis eas tibi salubriter impendi. Sed de his copiosius scripsimus suprà cap. 5.

Diligere proximum, sicut seipsum.

In duobus his mandatis uniuersa lex pendet & prophetæ.

Omnia, quæ in lege & prophetis traduntur, ad hæc duo mandata, requirentia adfectus puros, siue ad hanc germanam & puram dilectionem Dei & proximi referuntur. Neque in his omnibus aliud docetur, quàm dilectio. Dilectio ergo est magnum mandatum. Audiamus Paulum dicentem Roma. 13. Plenitudo ergo legis est dilectio. De his copiosius scripsimus suprà cap. 7. in uerbo, Hæc est enim lex & prophetæ. Porrò agnoscamus hic magnam uim uerbi. Nam hic iurisperitus uenerat animo malo, & studio tentandi Christum: sed audito Christo non solùm non reluctatur, neque tacet, quemadmodum solent plerunque maligna ingenia, sed assentitur ueritati & commendat Christi responsum, atque ita explicat, ut non dubium sit, quin malè audierit apud eos, à quibus fuerat subornatus, & ad tentãdum missus. Vnde uicissim audit à Domino, ut narrat Marcus. 12. Non es longè à regno Dei. Hoc est, à iustitia & uera pietate, quæ uiua Dei cognitione per spiritum sanctum in corda diffunditur.

Regnum dei quid.

Congregatis autem Pharisæis.

Cùm iam maior Pharisæorum turma conuenisset, consultatura quomodo Iesum in sermone comprehenderent, & uel furori uulgi, uel gladio magistratus ciuis opprimendum obiicerent, & dissolutæ essent illorum insidiæ & captiunculæ: Christus uicissim Pharisæis proponit quæstionem, non ut tentet, ac perdat ipsos, sed ut erudiat & admoneat eos, quas res potissimùm inquirere & curare debeant. Pharisæi & Scribæ curiosissimi erant disputatores in rebus etiam non necessariis, aut prorsus otiosis & inutilibus, cuiusmodi erant, de lotione manuum, prinsquam cibũ sumerent, de homine non sanando, aut segetibus non consricandis in die sabbati, de non conscendenda arbore, aut de non occidendis culicibus in sabbatho, de decimanda mentha, de latitudine fimbriarum, & de innumeris id genus aliis nugis: de consequenda autem uera iustitia, & aliis ad salutem necessariis, altissimum agebatur apud eos silentium. Quòd si quando harum rerum mentio incidebat, non nisi de lege & operibus eius, idque planè Pharisaicè & hypocriticè, hoc est, de externa tantùm legis iustitia differebant: Messiæ autem (per quem solum ueram iustitiam & salutem contingere prophetæ concionati fuerant) nulla planè mentio fiebat. Quare Christus quæstionem eis de Messia proponit, obscurè quidem, & per ænigma, subindicans, quòd pòst, Apostolis explicãdum suo tempore reliquit, sibi non solùm esse naturam humanam, quam uidebãt, & in quam essent sæuituri, uerùm etiam diuinam, quam utcunque ex ipsis factis poterant coniectare, nisi liuor, odium, ambitio, auaritia, cæteraque uitia animos eorum excæcassent. Obserua: hic fuit ultimus Christi sermo ad Pharisæos & aduersarios suos, quoad uisus est illos prouocare ad cognoscendum se, exceptis, quæ iam ab eis captus, ipsis respondit.

Quæstiuncule & curæ inanes ac ridiculæ Pharisæorum.

Interrogauit eos Iesus, dicens, Quid uobis uidetur de Christo, cuius filius est?

Collectos simul rogat, Quid illis uideretur de Messia, cuius filius esset. Hac autem quæstione non quærit, An credant ipsum esse Christum, qui tamẽ uerus erat Christus, quod aliàs maximis & euidentissimis argumentis probabat. Nec quærit, an credant Messiam aduenturum. Hoc enim omnibus Iudæis ex prophetis manifestum erat, & expectauerant iam ipsi multo tempore Messiam. Nec quærit, an sentiant hunc Christum, quem expectant, nasciturum de semine Dauidis. Nam & hoc manifestum erat è sacra scriptura. Ad Dauidem dicitur psal. 131. De fructu uẽtris tui ponam super sedem tuam. Vnde & apud Ieremiam dicitur. 23. capit. Ecce dies uenient (dicit Dominus) & suscitabo Dauid germen iustum, & regnabit rex. Ex his & aliis prophetarum locis, perspicuum erat, quòd Christus nasciturus esset ex progenie Dauidis. Sed interrogat, num sentiant Christum tantùm fore Dauidis filium, & hominem, an non etiam filium Dei & uerum Deum? hoc de Christo non solùm scitu dignissimum est, sed etiam ad salutem maximè omnium necessarium. Nisi enim cognoscatur, quòd Christus non sit tantùm filius Dauidis & homo, sed quòd etiam sit uerus Deus, ueri Dei filius, ac patri suo coæternus, & consubstantialis, non potest cognosci & adorari, ut uerus saluator, qui remittat peccata, qui credentes saluet in morte ad uitam æternam. Nam si tantùm ut homo cognoscatur, non potest alius, quàm externus saluator cognosci, quales fuerunt Saluatores Noe & Ioseph in Aegypto, item Heroes illi, principes & reges populorum, quos Ethnici scriptis suis celebrant, & quorum fit etiam mentio in libro Iudicum. Quare omnino necessarium est, ut in Christo, uero & unico saluatore, nõ solùm humana natura, sed etiam diuina maiestas in una hypostasi siue persona cognoscatur. Scopus quæstionis est, Dominum Iesum Christum non tantùm hominem, sed & Deum esse uerum & esse filium Dauidis secundum quòd homo est, &

Necessarium nosse Christum, non tãtùm esse filiũ Dauidis.

Externi saluatores.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dominum Dauidis, secundum quòd Deus.

Dicunt ei, Dauid.

Non differunt diutius responsum, sed confestim respondent, est filius Dauidis. Hoc dicto nolunt alium æstimare Messiam, quàm hominem: non Deum, sed prophetam magnum à Deo mittendum, ut regnũ Israël secundum carnem restitueret. Qui error in Iudæis usque hodie manet. Quare quid de se sentirent, interrogauit, ut ab eorum responso, occasione suscepta Christum plusquam hominem doceret, &, si quos ex ipsis sanabiles inueniret, sanaret.

Quomodo ergo Dauid in spiritu uocat eum Dominum? Dicens.

Quia neque Pharisæi neque Sadducæi ad tam spectabiles diuinæ potentiæ uictorias, credunt, quas cum magna laude reportauit Christus, sine dubio abiectione personæ Christi & contemptu offensi, Nonne hic est fabri filius (aiunt) quomodo literas scit, cùm non didicerit? Hic pusillus homo quomodo potest hęc signa facere, &c. Idcirco sua bonitate motus Christus, pergit nunc illis mederi contra uilitatem & contemptum suæ personæ: & certo argumento & autoritate scripturæ probat Christum amplius aliquid esse, quàm purum hominẽ, & regem carnalem. Quid igitur sibi vult (ait Christus) quòd Dauid in psalmo mystico spiritu cœlesti afflatus, uocat eum Dominum, quum sit ipsius filius? A carnali opinione reuocat Pharisæos ad uerbum: & arguit ab ordine ac serie naturæ & æquitatis ratione, deinde & à consuetudine & sensu communi. Nec natutale (inquit) nec æquum iudicatis, ô Pharisæi, imò ne in usu quidem est, ut filius sit patri Dominus, ut maiores posteriores suos uocent dominos suos, sed patres à filiis, & maiores à posteris reuocantur Domini. Si ergo Christus est filius Dauidis, ut uerè est, & scripturæ reclamant, Quomodo æquum est, quòd Dauid pater uocat Christum Dominum suum? Iam non dicetis Dauidem iniquum in pronuntiando iuxta Spiritus sancti afflatum, psalmum, Dixit Dominus Domino meo. Non hic agit Christus, ut euincat se non esse filium Dauidis, sed ut arguat stupiditatem & ignorantiam Pharisæorum ac Scribarum, qui arbitrabantur Christum esse, non Deum, sed purum hominem, à Dauide solùm progenitum. Nec solùm credebant ipsum Christum, non esse Deum, sed etiam blasphemiæ loco ducebant, cùm id de se Christus faretur, ueluti cùm diceret, Luc. 22. A modo uidebitis filium hominis, sedentem à dextris uirtutis Dei: quod sanè de cœlestis regni gloria diuináque maiestate intelligebat, mox illi respõderunt, Tu es ergo filius Dei? Et quum annuisset Christus, suggesserunt, Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi audiuimus ex ore eius. Et infra. 26. Princeps Sacerdorum scissa ueste clamauit, dicens, Blasphemauit. Proinde Christus, quatenus ex Maria uirgine (quæ à Dauide descendit) carnem accepit, filius est Dauidis: quatenus uerò filius est Dei, est Dominus Dauidis: siue quatenus est Deus, uerbum, & filius Dei, est Dominus Dauidis. Aut dici potest, quòd etiam homo Christus, sit Dominus Dauidis, quòd constituerit illum pater ad dexteram suam in cœlestibus. Ephes. 1. Vt sciamus, quæ sit supereminens magnitudo uirtutis eius in nos, qui credimus secundum operationem uirtutis eius, quam operatus est in Christo Iesu, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus. Obserua: uoce Domini, confessus est Dauid Christũ maiorem puro homine. Rursus aduerte: cùm dicit Dauid Christum Dominum suum, cognouit & confessus est Christum esse liberatorem, redemptorem, rectorem & conseruatorem cõtra regnum Satanæ. Cùm dicit, in spiritu, significat Dauide quidem compositus est hic psalmus, tamen nõ natus Dauidi in bucca, nec excogitatus ab ipso, humana ratione, sed dictatus est à Spiritu sancto.

Christus, filius Dei nõ creditus à Iudæis.

Christ⁹, quatenus etiam homo, filius Dauidis.

Spiritus sanctus autor psalmorum.

Dixit Dominus Domino meo.

Hic psalmus intelligẽdus est de Messia seu Christo, qui Dauidi promissus fuit, ut omnes fatentur catholici: imò & ipsi Iudæi, Scribæ & Pharisæi, cũ hæc à Christo dicerentur, non reclamárunt, confitentes esse Dauidis psalmum, & de Messia intẽlligendum. In hoc autem psalmo describitur Christus, ut Deus, ut Rex, ut Sacerdos, quibus epithetis nihil potest ei nec maius nec illustrius, siue in cœlo siue in terra, tribui. Quid enim in cœlo maius Deo? Quid in terra, ac præsertim in populo Dei Israël, magnificentius Rege, & summo Sacerdote? Quare is psalmus optimo iure inscribitur Encomium Christi. Dixit (inquit) Dominus Domino meo. Hæc sunt uerba Dauidis, recensentis, quid autore Spiritu sancto de Christo cognouerit, & quid nobis de Christo sentiendum sit. A uocabulo Domini argumentatur Christus, quòd Messias non sit tantùm filius Dauidis, sed etiam aliquid amplius, hoc est, filius Dei. Dominus (inquit Dauid) id est, Deus pater, dixit Domino meo, id est, Christo, saluatori meo, qui liberauit me à tyrannide Satanæ, peccati & mortis. Si ergo Dauid uocat eum Dominum, quomodo filius eius est? Non est solenne, ut patres seriò uocent filios suos, Dominos: præsertim, si filij nõ sint maiori quadam dignitate, quàm parentes, præditi: sed maior nullus tum in terris erat Dauide. Prætereà quum Dauid hic loqueretur, ex afflatu Spiritus sancti, qui adulari ac fingere nescit, loquutus est: cùm igitur uocet eũ Dominũ suum, significat illum & Deum esse.

Psal. 109. Encomion est Christi.

Christus, Dominus Dauidis.

Sede à dextris meis.

Confirmatio est superioris sententiæ. Ecquid Dominus Deus pater dixit ad Dominum meum, nimirum Dauidis, suum autem filiũ? Dixit, sede à dextris meis. Hoc est, quod Spiritus sanctus Dauidi reuelauit & dictauit: uidelicet, quòd filius ipsius, Messias, non tantùm homo sit futurus, sed etiam sit Deus ipse, cum Deo patre suo perpetuò regnans, eiusdem cum ipso omnipotentiæ & maiestatis. Id quod posteà ascensu eius in cœlum & missione Spiritus sancti declaratũ est. Sedere hoc loco non est simpliciter sedere, ut priuati homines in priuatis sellis sedere solent, sed est maiestate præditum esse, quemadmodum reges in regio throno sedent ac regnant. Dextera Dei est uirtus, potestas ac omnipotentia Dei. Dextera Domini (inquit) fecit uirtutem. Sede igitur à dextris meis: id est, accipe mecum æqualitatem gloriæ, potestatis ac maiestatis: atque in potioribus meis in ęternum conquiesce. Hanc æqualitatem patri coæternam significauit ipse, dicẽs, Ego & pater unum sumus. Pater meus usque modò operatur, & ego operor. Testatus est quoque psalmus. 43. hoc ipsum, Audi filia, & uide: & inclina aurem tuam, & obliuiscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet rex decorem tuum, quoniã ipse est Dominus Deus tuus. Item psalmus. 71. Et adorabunt eum omnes reges, omnes gentes seruient ei. Hic psalmus de Christo est, repetens promissionẽ, quæ de Christo ad Abrahamum facta est. Sic enim sequitur: Sit nomen eius benedictum in sęcula, ante solem permanet nomen eius, Et benedicentur in ipso omnes tribus terræ omnes gẽtes magnificabunt eum. Porrò hæc adoratio, cuius meminit psalmus, non intelligitur de alia, quàm quę debetur Deo: quod indicant prophetæ, dũ conclonantur regnum Christi, æternum esse, & per Christum contingere iustitiam & salutem, & in Christum sperandum esse. Obserua, quàm arcto uinculo Deus pater & Christus filius eius inter se coniuncti sint. Hic audis patrem dicentem filio, Sede à dextris meis: Quid hoc est, nisi quòd ipse filius unus est Deus cum Deo patre suo, qui & seueriſsimam exercebit in die iræ suæ uindictã in omnes, siue reges siue populos, qui Christum filium suum regem & sacerdotem non agnouerint. Sunt igitur pater & filius distinctæ personæ, sed sunt unus Deus, sunt unum essentia, maiestate & omnipotentia. Horum ergo una est uoluntas. Obserua: propter hanc sessionẽ ad dexteram patris, caro nostra in Christo, quo cum sumus unum,

Sedere Christi ad dexterã patris qd.

Dextera Dei, quid.

Messias à pphetis prædicitur adorandus.

Pater & filius, unum.

Caro nostra assidet dextra Deo.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sedet ad dexteram Dei: accepto enim regno supra omnia, quæ in cœlis & quæ in terra sunt, conspicuus est, Ephes. 2. cap. Secundò habemus aduocatum apud patrem, interpellantem pro nobis. 1. Ioan. 2. Roma. 8. Hebr. 7. & 9. Obtinet enim sempiternum sacerdotium. Adhæc uiuificat nos in terris, docet, illuminat, purgat, renouat, moderatur, solatur ac confirmat per Spiritum suum.

Christ^o, dexter patri, nobis est omnia.

Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.

Donec, uocula.

Vox, donec, non semper certum & determinatum tempus, sed aliquando infinitum significat, ut in psalmo. 112. Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri. Ergo tandiu habemus oculos ad Dominum, dum misericordiam impetrauerimus, & post ea oculos uertemus ad terram? Minimè omnium: sed oculi nostri semper sint ad Dominum, quia ipse euellet de laqueo pedes nostros. Et suprà. 1. cap. de Ioseph & Maria virgine scribitur, Et non cognouit eam, donec peperit primogenitum suũ. Num posteà cognouit? Absit. Euangelista enim uoluit his uerbis indicare, quòd nunquam eam cognouerit, ut nec ante, ita nec post partum. Deus ergo pater hoc loco iubet filium sedere ad dexteram suam, donec ponat inimicos scabellum pedum eius, non quòd posteà non sit regnaturus. Qui enim cum patre, ab æterno regnauit, is etiam regnabit in æternum cũ patre, Iesus Christus heri & hodie, Hebr. ultimo, idem est etiam in secula. Sed Deus pater significat his uerbis, quod Christus filius eius regnaturus quidem sit eadem cum ipso maiestate, inimici autẽ eius nõ sint omnes manifestò perituri, donec aduenerit nouissimus dies, quo Christus ad iudicium totius orbis terrarum aduenturus est. Sic enim scribit Paulus. 1. Corinth. 15. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus eius. Nouissimè autem inimica destruetur mors. Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Duplices habet inimicos Christus, alios externos & corporales, quales sunt impij, siue Iudæi, siue Turcæ, siue Christiani, qui persequuntur Christum, & oppugnant ueram Christi religionem, & sua impietate ipsam sordidant. Alios spiritales, quales sunt Satan, peccatum, afflictiones & mors. Nam quum Christus sit summa charitas, perfecta iustitia, uera salus, & perpetua uita, manifestum est Satanam (qui est ipsa inuidia) peccatum, afflictiones & mortẽ, aduersarios & inimicos Christi esse. Atque hi inimici, siue corporales siue spirituales superãtur quidem in hoc etiam seculo per Christum: sed ita, ut hæc uictoria adeò non sit conspicua oculis huius mundi, ut uideantur etiam hi aduersarij coram mundo potius uictoriam reportare: in nouissimo autem die, quo reuelabitur futurum seculum, uictoria Christi super omnes inimicos & hostes eius, ita manifesta erit, ut non solùm impij omnes perpetuo supplicio afficiendi sint, sed etiam mors ipsa abolenda sit, pij autem in perpetua maneant fœlicitate. Obserua: per scabellum pedum intelligitur omnimoda subiectio. Non dissimile est quod ait Paulus, Philip. 2. ut in nomine Iesu omne genu flectatur, &c. Habent hæc omnia minas contra hostes Christi. Huc respexit & Stephanus Act. 7. Videó cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris uirtutis Dei.

Christo duplices inimici.

Christi uictoria mundo ignota.

Scabellum Christi quid

Si ergo Dauid uocat eum Dominum, quomodo filius eius est?

Confutatio argumenti Iudæorum ab inconuenienti seu absurdo. Pater enim non uocat filium Dominum. Iudæorum argumentum hoc erat, Christus promittitur filius Dauidi. Ergo purus homo erit, & rex carnalis, ut Dauid, in carnali regno regnaturus. Argumentum Christi est contrarium, & contrarium probat, & sumitur ex uero scripturæ intellectu, Dauid uocat Christũ Dominum: Ergo Christus maior est Dauide, & plusquam filius Dauidis. Videmini ergo Pharisæi, non plenè satisfeciste quæstioni, cùm interrogati, cuius Messias sit filius, dixistis, Dauidis: quasi purus homo sit Messias, & non simul etiã Deus ac Dei filius. Haec quidem

quidem uia obectionẽ istam ex psalmo, exclusissetis, si respondissetis, & Dauidis secundum humanitatem, & Dei patris secundum diuinitatem illum esse filium.

Et nemo poterat respondere ei uerbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum amplius interrogare.

Hæc scripta sunt ab euangelista ad declarandam inuictam ueritatis lucem, & quanta sit uerbi potentia, coram qua nulli inimici subsistere possunt. Vide neminem ex sanctulis illis Pharisæis fuisse, qui ausus fuerit respõdere obiectioni. Ignorabant certè illam Messiæ diuinitatem & nobiliorem ex patre generationem: & Messiam, ut purum hominem, cum temporali regno aduenturum expectabant. Toties coram multitudine uicti, & eadem teste frequenter confusi, nihil habentes quod responderent, præ uerecundia silere cõpulsi sunt, odisse tamen non desistent, nec probiores reddentur: sed pertinaciores sine dubio & cæciores facti sunt hac Christi prædicatione. Hactenus tamen profuit confusos esse ac pudefactos ueritatis hostes, ut manifesta redderetur ipsorum impudentia. Huc respicit & Apostolus Tit. 1. cap. ubi iubet contradicentes argui potenti doctrina. Oportet (inquit) Episcopum esse amplectentem eum, qui secundum doctrinam est, fidelem sermonem, ut potens sit exhortari in doctrina sana, & eos, qui contradicunt, arguere. Obserua: hìc locus pios consolatur contra scandalum contempti uerbi, quod & si in speciem uile est, tamen summa est potentia Dei, coram qua ne ipse Satan durare potest. Rursus obserua, Dominum mouisse hanc quæstionẽ Pharisæis & Scribis hostilissimis, ut si dicerent se nescire, interrogarẽt & discerent: uel si dicerent ueritatem, crederent: uel si nihil possint respondere, sicuti non possunt, confundantur & recedant. Id quod accidit, ita ut nemo ausus sit illum amplius interrogare.

Iudæorũ inuicta malitia.

Hostium ueritatis impudentem malitiam traduci in rem est omnium.

Contemptus uerbi ne percellat Ecclesiastem.

VIGESIMITERTII CAPITIS Epitome.

Christus postquam grauissimè inuectus esset in mores & præposteras superstitiones Scribarum & Pharisæorum, suósque ab illorum imitatione reuocasset, Hierosolymitanorum, quibus sæuitiam & ingratitudinem exprobrat, desolationem & excidium prædicit.

CAPVT XXIII.

Scribę & Pharisei quales doctores. 2. Esd. 8. a.

a Alligant] Ligant.

TVNC Iesus locutus est ad turbas & ad discipulos suos dicens: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcunque dixerint uobis, seruate & facite secundum opera uerò eorum nolite facere: Dicunt enim, & non faciunt. Alligant[a] autem onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolũt ea mouere. Omnia uerò opera sua faciunt, ut uideantur ab hominibus. Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & uocari ab hominibus Rabbi. Vos autẽ nolite uocari Rabbi: Vnus est enim

Onera grauia. Luc. 11. g. Act. 15. c. Deu. 6. b. 22. b Num. 15. d. Marc. 12. d. Luc. 11. f. &. 20. g.

Salutationes Rabbi, Iacob. 3. a.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Magister. Pater. Mala.1.b.

b magister uester: Omnes autem uos fratres estis. Et patrem nolite uocare uobis super terram. Vnus est enim pater uester, qui in cœlis est. Nec uocemini magistri: quia magister uester, unus est Christus. Qui maior est uestrum, erit minister uester. Qui autem se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur. Væ autem uobis, Scribæ & Pharisæi hypocritæ, c qui clauditis regnum cœlorum ante homines. Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui comeditis domos uiduarum, orationes longas orantes. Propter hoc amplius accipietis iudicium. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritę qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehẽnæ duplo quàm uos. Vę uobis duces cæci, qui dicitis: Quicũque iurauerit per templum, nihil est. Qui autẽ iurauerit in auro templi, debitor est. Stulti & cæci, quid enim maius est, aurum an templum quod sanctificat aurũ? Et quicunque iurauerit in altari, nihil est. Quicunque autem iurauerit in dono quod est super illud, debet. Cæci, quid enim maius est, donũ, an altare, quod sanctificat donum? Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus, quæ super illud sunt. Et quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso. Et qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentam & anethum & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium, & misericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui mundatis, quod de foris est, calicis & paropsidis, intus autem d pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cæce, munda prius, quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat & id, quod foris est, mundum. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quę à foris parẽt hominibus speciosa, intus uerò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & uos à foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate. Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra prophetarũ, & ornatis monumenta iustorum. Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum. Itaque testimonio estis uobismetipsis, quia filij estis eorum, qui prophetas occiderunt. Et uos implete mensuram patrum uestrorum. Serpentes, genimina uiperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ? Ideo dico uobis, Ecce ego mitto ad uos prophetas, & sapientes & Scribas: & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in synagogis uestris, & persequemini de ciuitate in ciuitatem: ut e ueniat super uos omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram,

Magister. Deus. Christus.

Minister. Luc.14.c.18. c.

Deploratio morum Scribarũ & Pharisæorum. Viduæ expilatæ à Phatis. Matc.12.d. Luc.20.g.

Proselytus.

Iurare per templum. 2. Paral.6.a. 3.Reg.8.b.

Decimare mentam. Luc.11.f. Num.18.d.

Mundantes calices.

Sepulchra dealbata.

Sepulchra prophetarum.

Serpentes. Viperæ.

Prophetarũ ædes per Iudæos.

[Prouida] diuinatio- nis.

à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare. Amen dico uobis f veniẽt hæc omnia super generationem istam. Ierusalem Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt, quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas suas, & noluisti? Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta. Dico enim uobis, non me uidebitis à modo, donec dicatis, Benedictus qui uenit in nomine Domini.

Genes. 4.b. Hebr.11.a. 2.Paral.24.f.

Luc.13.g.

Gallina. 4.Esd.1.c.

Luc.21.e.f. 2.Cor.1.a.

Tunc.

TVnc scilicet, cùm Scribæ & Pharisæi non possent Christo respondere, neque auderent eum amplius interrogare: & posteaquam tentasset à Iesus omnia, ut conuerterentur, nec relicta esset ulla spes conuersionis ipsorum ad ueritatem.

Iesus loquutus est ad turbas, & ad discipulos suos.

Volens Iesus Scribarum & Pharisæorum obstinatam malitiam traducere, ut ab hypocritis & impia doctrina turbæ & discipuli sibi cauerent, cœpit habere aduersus Scribas & Pharisæos concionem, longè omnium, quas unquam habuit, seuerissimam. Magnæ fuit seueritatis, quòd ejecerit uendentes & ementes è templo, & subuerterit mensas numulariorum: sed multò maioris est seueritatis, quòd hoc loco eiciat è templo increpatione sua Scribarum & Pharisæorum hypocriticam tã doctrinam, quàm uitam. Hi enim erant præcipui in Ecclesia Israelitarum & penes eos erat clauis scientiæ, adeòque summa religionis. Et in hos tam acriter inuehitur, ut & tradat eos Satanæ, Maiorem (inquit apud Lucam 20.) accipient damnationem: & iubeat omnes sibi ab ipsis cauere: idque non facit priuatim remotis arbitris, sed publicè, audiente turba, & coram discipulis. Sed quorsum hoc, cùm sit mitissimus Christus? Omnium mitissimus est profectò Christus, sed duro nodo durus adhibendus erat cuneus. Iam diu Dominus pepercerat his personatis histrionibus, amicè eos & priuatim admonuerat, sed omnia frustra. Nam reddebantur indies sibi ipsis sceleratiores: quare iam oportuit acerbius agere Dominum, ne corruptio illorum etiam in plebem serperet. Neque uult, hoc suo exemplo abuti homines, ut uirulenter inuehantur in sacrificos, & religiosos, aut immaniter eos trucident, aut ipsorum diripiant bona. Non est cuiusuis quenuis publicè reprehendere. Vt sunt diuersi hominum ordines, ita diuersæ etiam sunt uocationes. Amici quidem & fratris est, amicum & fratrem priuatim admonere, ut suprà 18. cap. uidimus. Sed alterum pro autoritate & publicè reprehendere, personalis est non generalis uocationis, qualis est uocatio magistratus erga subditos, episcopi erga Ecclesiæ auditores, & patrisfamiliàs erga familiam suam. Hi legitimè sua & legitima utentes potestate, citra scandalum arguent & increpabunt quos nouerint arguendos. Propterea Christus non uult eos, qui nullam habent legitimam potestatem, gladij siue spiritualis siue materialis administrationem uiolenter inuadere, prætextu Euangelij in impios aduersarios. Quare non est hoc exemplo Christi ad uirulentiam & crudelitatem abutendum. Pudefactis igitur & confusis aduersatiis Scribis & Pharisæis, ne miseram plebeculam in eandem ruinam & perniciem secum attraherent, conuertit se Christus ad turbas: & eos alloquitur, qui adhuc sanabiles erant. Non enim satis est confundere aduersarios ueritatis, nisi & alumni illius ædificentur. Arcentur lupi, ut oues liceat tutò pascere. Sicut ergo ad ouium utilitatem abiguntur & arcentur lupi, ita ad fidelium profectum instituenda est

Concio Christi omnium seueriss. in Scribas & Pharisæos.

Christus mitissimus duros Iudæos durè tractat.

Non cuiusuis est quemuis publicè redarguere.

Legitimæ potestatis est arguere arguẽdos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aduersariorum confusio. Opus erat hac seueritate aduersus istos & corruptos homines, & hominum corruptores, qui neque ueritati cedunt, neque scabiem suam aliis affricare cessant. Atque pingendi erant suis coloribus, ut omnes uiderẽt, quales essent, & ab impostoribus sibi cauerent. Habet quidem hæc res graue periculũ, sed longè grauius periculum est, si oues permittantur luporum libidini. Ferociunt sanè & in rabiem aguntur lupi, dum ipsis detrahitur lana & pellis ouilla, quemadmodum uidere est hîc in Pharisæis & Scribis ringẽtibus & insanientibus: sed nisi medicus membrum contagiosum & incurable rescindat seueriter, totum corpus sua lenitate clementiáque præpostera perdit.

Nimia indulgentia superiorũ perniciosa subditis.

Super cathedram Moysi sederunt Scribę & Pharisęi.

Quoniam Dominus Scribarum & Pharisæorum os teste turba obstruxerat, ne prorsus illorum autoritas concideret apud populum, cui doctores præsidebant, audiendos quidem docet ob muneris autoritatem, sed non imitandos propter uitam corruptam. In locum Moysi successerunt uobis (ait Christus) Scribæ & Pharisæi, & cathedram occupant Moysi. Horum munus est, legem, per Moysen olim populo latam, prælegere & exponere. Hoc modo dicũtur sedere in cathedra Moysi, quatenus sunt in illius officio docendi & regendi populum successores. Siue sedere in cathedra Moysi est ex legitima uocatione habere potestatem interpretandi legem Mosaicam. Et hæc cathedra opponitur cathedræ pestilentiæ, psal. 1. in qua sedent profanatores legis diuinæ, non ueri interpretes & doctores. Sed uide: quoniam multa reprehensurus erat in Scribis & Pharisæis, ante omnia curat, ut quod bonum habebant, non abiiceretur, cum eo, quod erat malum. Bonum erat, quòd cathedram Moysi administrabant, id est, quòd legem & prophetas populum docebant. Hactenus asserit illis autoritatem, iubétque audire & facere, quæ iubent. Idque facit, quantum mihi licet coniicere, ne suspicarentur eum aduersarium esse legis Mosaicæ, quando sedentibus in cathedra Moysi adeò erat infensus: quasi mox fieret hostis Dei, si quis Scribas & Pharisæos reprehenderit. Deinde ut coerceat habenas & ferociam populi, cui naturale est, ut modum nulla in re teneat, adeò ut si quæ interdum in ministris religionis fugienda monstrantur, statim soleat illos in uniuersum abiicere, & non solùm, quæ praua sunt, relinquere: sed & quæ bona sunt, contemnere, & religionis obseruantiam remittere. Ne igitur putent turbæ Scribas & Pharisæos ita fugiendos, ut & ministerium legis Mosaicæ respuant, prẽmonet adstantes, dicens, Super cathedram Moysi, &c. Obserua perspicuum esse ex Esdra lib. 2. cap. 8. ipsum Esdram stetisse super turriculam ligneam, quem fecerant ad loquendum populo, indéque legem Dei recitasse. Cúmque mos ille, sicut sacræ docẽt historiæ, apud eos usque perseuerauerit, ut sabbathis lex Dei legeretur, fuisse eis ad id propriam cathedram uerisimile est, eámque uocatam cathedram Moysi. Rursus obserua tropum seu schema in uerbo, super cathedram sederunt, &c. Quemadmodum enim sedere pro tribunali Cæsareo, est iudicare iuxta legem Cæsaris: &, sedere in cathedra pestilentiæ aut irrisorum, est iudicare atq; docere ritu & more pestilentium hominum, eorum inquam, qui omnia diuina & honesta contemnũt atque irrident: ita sedere in cathedra Moysi, est docere & profiteri siue prælegere secundum legem Moysi.

Sedere in cathedra Moysi.

Pharisæorũ & Scribarũ doctrinam quare Christus plebi cõmendauerit.

Omnia ergo quæcunque dixerint uobis, seruate & facite.

Iuuat plurimùm, propter tantam ministrorum Christi in uiuendo & docendo uarietatem, cognoscere, quo loco quosuis habere, & quos audire, quósque declinare debeamus. In triplici autem genere huiusmodi reperiuntur. Quidam omnium optimi sunt, qui, quod alios bene docent, ipsi quoque factis exprimunt. Hos duplici honore habendos Paulus priore ad Timot. 5. cap. docet. Sunt & omnium pessimi, qui & malè docent, & malè uiuunt. Hi prorsus sunt fugiendi maximè si sint

Doctorũ ordo triplex in Ecclesia.

hypocritæ. Medij sunt & tolerabiles, qui licet ipsi, quod alios docent, opere non faciant, docendo tamen hactenus prosunt, quòd uera docentes, neminem fallunt, nec quenquam prohibent, ne id quod bonum est sequatur, imò ad hoc hortantur, ut pie uiuatur. Et hoc est, quod dicit hîc Dominus, Quæ dicunt, facite. Vnde sensus uerborum est, Nolo, & hoc ipsum prohibeo, scilicet contemptũ muneris docendi aut doctrinæ sacræ propter docentis corruptos mores: imò si ipsi Pharisæi docuerint in cathedra sacra, & pro concione publica legem Domini, & uerbum prophetarum, omnino iubeo uos eorum & prædicationem recipere, & mandatis obtemperare. Non enim sua inuenta, sed Moysi legem uobis tradunt, cui obedire oportet propter Dominum qui per Mosen legem tradidit. Itaque & hoc nostro seculo si episcopi, doctores, ecclesiastæ ex Euangelio aut literis Apostolicis aut sacrosanctis conciliis generalibus uera & indubitata dogmata pro concione publica docuerint, ea quidem minimè contemnenda sunt, adeóque ne ipsum quidem uerbi ministerium & doctrina pietatis propter ipsorum doctorum aliquos corruptos mores, reiiciendum est. Quæ enim docent, iuxta cathedram & ipsius autoritatem docent. Propter igitur personam non est doctrina ueritatis abiicienda. Nam & Iudas, quanuis fur esset, ueritatem tamen prædicauit, & qui prædicationi eius crediderunt, non minus salui facti sunt, quàm qui crediderunt Ioanni. Hoc genus doctores licet sibi sint inutiles, & coram Deo reprehensibiles, tamen aliis prosunt. Quanquam enim maximè atque omnino decet, ut qui doctoris munus suscipit, integritate uitæ fidem & pondus conciliet suæ doctrinæ, tamen non expedit omnino contemnere salutiferam alioqui doctrinam ob doctoris improbam uitam. Reuerentia, quam doctorum mores non promerentur, danda est autori, cuius præcepta recitant. Neque enim polluitur lex Dei, si per os improbi doctoris proferatur. Quare taceant, qui dicunt, Cur audirem istum doctorẽ? Non facit quod docet. Contra istos sonat præceptum Christi, Quæ dicunt, facite. Huc etiam pertinet simile, quo utitur Chrysostomus: qui aurum (inquit) quærunt, de telluris aut arenæ uilitate nihil disputant, sed aurum in stercore inuentum auidè amplectũtur. Nulli igitur doctrinam contemnant propter doctoris impuram uitã, sed omnia, quæ iusserit seruare, uidelicet ex Mose seu uerbo Dei, omnes seruent & faciant. Obserua: non dicit, quæ dicunt, audite: sed, facite. Non enim hoc tantùm exigitur, ut audiamus, sed ut & faciamus, quæ bene docemur.

Verbum Dei non despicié dum propter impuram ministri uitam.

Aurum ex stercore, & Margaritum ex concha legendum.

Secundum opera uerò eorum nolite facere.

Medetur morbo quorundam, qui ut pessimè uiuant, doctorum corruptos mores imitantur, prætexentes sceleribus suis doctorum uitam: Nec solùm doctrinam respuunt, quam debebant sequi: sed & uitam prauam, quam uitare debebant, imitantur. Aiunt, Licet mihi his moribus uti: nam si malum esset sic uiuere, certè doctores nostri non ita uiuerent. Cur hoc non facerem, cùm ipsi pastores id faciant? Horum insaniam hîc reprimit Christus, dicens, Secundum opera uerò illorum nolite facere.

Doctrina doctorum nostra est, non uita.

Dicunt enim, & non faciunt.

Aetiologia est, cur non sit faciendum secundum illorum opera. Dicunt, quæ sunt legis diuinæ, sed opere non præstant. Si uiuerent, quemadmodum docent, tos oporteret imitari: sed, quod sanctum est, docentes, impuram uiuunt uitam. Ab aliis plusquam totam legem seueriſsimè exigunt, ipsi sibi indulgent: in alios austeri, in se leniſsimi. Contra hoc genus hominum disputat & inuehitur Paulus Roma. 2. Qui (inquit) doces alium, te ipsum non doces: qui prædicas non furandum, furaris: qui dicis non adulterandum, adulterium committis, &c. Est autem turpiſsimum, si quod in aliis culpas & accusas, in tuis quoque moribus reperiatur. Receptiſsimum est illud cuiusdam sapientis, quanuis ethnici, distichon, Quæ cul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ignaui uita & philosophi sententia, odio digna.

pare soles, ea tu ne feceris ipse. Turpe est doctori, cum culpa redarguit ipsum. Odit certè sapiens ignauos, & mala opera, etiam philosophorum sententia.

Alligant autem onera grauia & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea mouere.

Pulchra similitudine declarat ac depingit mores Pharisæorum hypocritarum, ut agnoscas, quales sint, & quid faciant. Estque hæc similitudo, expositio illius, Dicunt & non faciunt. Hi perinde (ait) faciunt, ac si quis ad hoc ordinatus, ut onera ferenda operariis colligat, diuidat, & in ipsorum humeros imponat seueriter & absque ulla commiseratione grandia & importabilia struat, quæ ipse sibi ferenda ne semel quidem in animũ inducat. Ita hi legis mandata omnia exactè plebeculæ

Mandata legis, grauia.

imponebant, & rigidissimè interpretabantur quæ seruatu difficilia erant, imò & importabilia, adeò ut Petrus Act. 15. testatus sit, neque se, neque qui tum erant Iudæos, neque patres ipsorum ea portare potuisse, cùm tamen interim omnia districtissimè exigerent à misera plebecula, & conscientias cruciarent, ipsi interim in omni luxu libidinéque uiuentes, & ne minimum quidem, quod è lege docebant,

Doctorum apud Iudæos iniquitas in plebem.

præstantes. Deinde in diem nouas condebant, constitutiunculas, quibus onerabãt humeros populi, satis alioqui depressos. Lapsus itẽ populi duriter iuxta legis præscriptum castigabant, suos uerò negligebant: festucam in oculis populi uidebant, & carpebant, trabem in suis non uidebant. Eáque seueritate utebantur, ut zelum erga legem Dei habere uiderentur: Scilicet hanc hypocriticam seueritatem erga populum, & indulgentiam erga seipsos Christus hic arguit: alligant, &c. Ab hoc uitio alienum se dicit Apostolus 2. Corinth. 1. Non quòd dominemur uobis nomine fidei. Obserua prouerbiales & allegoricas loquutiones. Onus humeris imponere, dictum est, pro, negotium facessere, grauare & opprimere: & digito non attingere, hyperbolicè dicitur, pro, intactum transire, & ne tentare aut degustare quidem: sumpta metaphora ab iis, qui cùm manum & lacertos fortiter operi admouere deberent, uix summum digitum addunt.

Omnia uerò opera sua faciunt, ut uideantur ab hominibus.

Per occupationẽ hæc dicuntur. Nã dixisset aliquis, Quid religiosius Pharisæis? Quis maioris sanctimoniæ pietatisque specie præditus fuit, quàm Pharisæi, qui toto corporis habitu præseferunt insigne quoddam religionis studium? Præterea ieiunant, orant, largiuntur de suo egenis. Quomodo ergo dicunt, & non faciunt? An non illa sunt opera legis & iustitiæ? Itaque respõsum Christi necessarium fuit. Et hoc subiungens, declarat morbum, quo laborabant, cognitu omnium difficilimum. Bona quidem illa sunt opera iuxta speciem externam, sed quoniam non illa præstant iuxta legis præscriptum, sunt mala: hoc est, quia non illa faciunt ex animo, studio & amore uirtutis, & ad Dei gloriam: sed ad laudem aurámque popularem, histriones sunt, &, ceu personati falsa religionis imagine, fabulam agũt. Caput ueræ religionis & pietatis, est, operari opera simplici animo timente Deum, pro uoluntate & ad gloriam Dei. Non enim tam expenditur hic quid fiat, quàm quo animo fiat. Mens & intentio operantis spectatur, nõ opus solum. Vnde non carpit Christus opera illorum in se, uelut apertè mala, sed operãtium propositum, cùm dicit, Omnia uerò opera sua, &c. Legem igitur non seruat, nisi qui hoc præstat, quod uoluit legislator. Is autem potissimum requirit syncerum animum, quem isti nõ habebant, sed hypocrisi plenum. Obserua: non hic prorsus abiicitur aspectus hominum in operando, & in sua uocatione exercenda. Christus enim supra 5. cap. ait, Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideãt opera uestra bona. Sed damnatur affectus ille, quo gestiunt hi fucati homines placere mundo, & ibi

Pharisęi, iuxta mũdum tantùm, iusti.

Pharisæi laruati.

Caput ueræ religionis & pietatis, mẽ recta.

Mens legislatoris potissimùm spectãda uolenti facere legem.

applaudi cupiunt, gloriam suam uenantes, ubi aliquid in speciem egregium fecerint. Sed uideant quid Christus dicto. cap. 5. adiecerit, Et glorificent patrem uestrum, qui est in cœlis. Nec simpliciter culpabilis est affectus placendi hominibus: quandoquidem declarat Paulus. 1. Corinth. 10. se omnibus placuisse, hortatúrque ad id studij, ut omnibus si fieri potest, placeamus, dum iubet cauere, ne scandalo simus uel Iudæis, uel Græcis, uel credentibus. Et Roma. 15. per exemplum Christi nos hortatur ad hoc, ut quisque proximo placeat: sed utrobique addit quędam, quibus affectus carnis adimitur. Nam Roma. 15. præmittit, Debemus autem non nobis ipsis placere: deinde subdit, Vnusquisq; autem proximo suo placeat in bonũ ad ædificationem. Et. 1. Corint. 10. postquam dixit, Sicut & ego per omnia omnibus placeo, adiecit, nõ quærens, quod mihi utile est, sed quod multis, ut salui fiãt. Non igitur damnat eos, qui multa bona opera faciunt, & habitu ac ornatu religionem ac pietatem exprimunt, dum id agunt, ut multis prosint, non quærentes suã, sed, quæ Dei est, gloriam & laudem.

Benè operari propalàm licet.

Placere hominibus & iusti nolunt.

Paulus quomodo omnibus placere studuerit.

Dilatant enim phylacteria sua.

Aetiologia est, qua depinguntur Scribæ & Pharisæi suis coloribus, & explicantur res, in quibus ipsi exercent suam ostentationem. Hic autem non reiicit per se lõgas uestes & latas fimbrias. Si enim, quod in os ingreditur, nõ coinquinat hominem, multò minus coinquinat hominem uestitus paulò longior, aut fimbria latior. Et publicę honestatis est, membra corporis, in publico præsertim ministerio, uestę paulò longiori, tegere. Sed reiicit hypocrisim & religionem simulatam, in qua gloriabantur solo hoc externo habitu dilatato, quò sanctuli apparerent plebeculæ, apud quam hanc hypocrisi uenabãtur autoritatem. Græca uox est φυλακτήριον, descendens à uerbo φυλάττω, id est seruo uel custodio. Latinis ualet (ut uno uerbo dicamus) conseruatorium. Hoc erat charta quædam, in qua descriptum erat magnum mandatum: hoc est, decem uerba legis: & hanc chartam gestabant Iudæi circa frontem complicatam ac ligatam, hoc est, ueluti coronam capiti circunducebant, idque in hoc ut uiderentur memores præceptorum Dei: quòd illam chartam semper ob oculos haberent. Diuus Hieronymus narrat hunc morem ad suum usque tempus à Iudæis per Indiam, Persiam & Babyloniam seruatum, cúmque, qui hoc gestasset, habitum pro religioso & sancto. Porrò hunc morem ex. 6. cap. Deutero. desumpsisse putantur: ubi, post expressum magnum mandatum, sic legitur, Erúntque uerba hæc, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo, & narrabis ea filiis tuis, & meditaberis sedens in domo tua, & ambulans in itinere, dormiens atque consurgens. Et ligabis ea, quasi signum in manu tua, erúntque & mouebuntur inter oculos tuos, scribéisque ea in limine & ostiis domus tuæ. Proinde Pharisæi iuxta sonum literæ, hoc mandatum seruare uolentes, quò uiderentur admodum obseruantes legis, scribebant decalogum in membranis ceu duobus uoluminibus, quorum alterum fronti uice coronæ circumponebant, alterum brachio, ut, siue manum porrigerent, essent illis Dei mandata in conspectu, siue caput mouissent, ob oculos illa haberent. Itaque ut uiderentur diuinæ legis reliquis obseruantiores Scribæ & Pharisæi, phylacteria sua consueto latiora faciebant. Imò isti hypocritæ captantes auram popularem, atque ex mulierculis sectantes lucra, propter dilatata phylacteria, quò quisque latiora & ampliora ferebat, eò religiosior habebatur apud simplicem plebeculam. Et hoc est, quod Christus, hoc loco damnat dicens: dilatant enim phylacteria, &c. Nec solùm dilatabant, sed etiã, ut narrat Diuus Hieronymus, acutissimas in eis spinas ligabant, ut uidelicet & ambulantes & sedentes interdum pungerentur, & quasi hac admonitione retraherentur ad officia Domini. Vtcunque autem hæc habuerint, satis liquet ipsos dilatasse phylacteria, ostentandæ religionis gratia. Nam hęc adducta

Vestitus paulò lõgior decorus publicis reip. Christianæ ministris.

Phylacteriõ quid.

Pharisæorũ nugiuenduloru super stitio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sunt à Christo ad probationem illius, Omnia uerò opera sua faciunt, ut uideantur ab hominibus. Non intelligebãt Pharisæi (ait Hieronymus) quòd hæc in corde portanda sint, non in corpore: alioqui & armaria & arcę habent libros, & notitiã Dei non habent. Hoc apud nos superstitiosæ mulierculæ, ait idem Hieronymus, in paruulis Euangeliis, & in crucis ligno, & istiusmodi rebus (quæ habent zelum quidem Dei, sed non iuxta scientiam) usque hodie factitant, culicem liquantes, & camelũ glutientes. Obserua: Non damnat Christus phylacteria, sed ostentationẽ, quæ ex illis quærebatur.

Mulierculārum quarũdam superstitio.

Et magnificant fimbrias.

Fimbriæ in palliis ex præcepto legis.

Eodem spectabant & fimbrias magnificantes. De fimbriis præceptum Domini est, Nume. 15. Dixit quoque Dominus ad Moysen, loquere filiis Israël, & dices ad eos, ut faciant sibi fimbrias per quatuor angulos palliorum, ponentes in eis uittas hiacynthinas, quas cùm uiderint, recordentur omnium mandatorum Domini, ne sequantur cogitationes suas & oculos per res uarias fornicantes, sed magis memores præceptorum Domini, faciant ea, sintque sancti Domino Deo suo. Ac rursum Deutero. 22. Funiculos in fimbriis facies tibi per quatuor angulos palliũ tui, quo operiris. Pharisæos itaque arguit, non quòd fimbriis uterentur, sed quòd præ cæteris maiores fimbrias gestarent, ut sanctiores apud plebem æstimarẽtur, & præ cæteris religiosiores haberentur. Cognata est corruptioni nostræ pestis hæc, quòd gloriam ab hominibus quærimus, & ignominiam horremus. Quoniam autem mundus non vult uideri impius, in bonis admiratur, in malis simulat se admirati & uenerari pietatem, obseruantiam & cultum Dei, iustitiam, misericordiam, ueritatem, castitatem, uirginitatem, & huiusmodi. In his se exercet hypocritis eorum, qui non Dei, sed suam ipsorum gloriam quærunt. Ad hunc modum Scribæ & Pharisæi, ut uiderentur ualde deuoti, multum orabant in plateis: ut haberentur misericordes, cùm tubis eleemosynas suas euulgabant: ut conspicui essent nomine ieiuniorum, obscurabant facies suas ieiunantes. Chrysostomus & Hieronymus suis temporibus querebantur de iis, qui simulata pietate uenabantur auram popularem, ut paulò ante diximus. Præter hæc hodie alius diuitias ostentat, hinc dilatatio ędium, sumptus uestium, splendor totius conuictus. Alius vult uideri doctus, & hic uenatur suam gloriam, multis & uariis graduum titulis: Doctor est in theologia, in utroque iure: erat & in medicina, si uoluisset. Habet & donum pulchritudinis suam gloriam. Hinc plerunque mulierculæ, ut ab hominibus spectentur, comuntur, & dum comuntur, annus est, ornantur, uestiuntur, &c. idque, quod admodum deplorandum est, dum eundum est in ecclesiam Christi, ut dici possint non ad orandum, aut audiendum Dei uerbum, sed ad spectandum, ut & ipsæ spectentur in Ecclesia conuenire. In summa, multorum capitum est hæc bestia, inanis gloria. Prò dolor, deplorandum proculdubiò est, cùm egregia Dei dona sint, esse doctum, formosum, sapientem, probum, religiosum, & si qua alia coniungi possint (quæ certè ad nostram utilitatẽ, & ad nominis Dei gloriam diuinitus dantur) quòd his utimur ad uanam gloriam. Obserua: non reprehenduntur Pharisæi, quòd uestes & habitus decentes portent, sed quòd curiosis afficiuntur, quasi præ cæteris nonnihil numinis haberent. Viderit ergo, quisquis siue ad ordinem ecclesiasticum, siue alicuius religionis sanctæ professionem & monasticen uocatur, ne nouitate aut pretiositate indumentorum singularis uelit apparere. Habeat sui ordinis tegumenta decentia, quæ neque ob neglectũ cultum, hypocrisim, neque ob nouũ modum, leuitatẽ: neque ob pretium & curiositatem, superbiam indicent & prodant. Necesse est enim iis, quibus euangelizant, exemplum præbeant. Obserua: cùm dicitur, magnificant fimbrias, subaudiendum est, uestimentorũ suorum.

Adami ueteris uestigiũ est, gloriam apud homines quærere. Technæ mũdi.

Pharisæorũ impostura.

Philodoxia hodie, at nõ hodie primũ, regnat.

Mulierculārum fastus.

Amicũ sui ratione habeãt, præcipuè, q altari seruiũt

Amant autem primos recubitus in cœnis.

Cùm ubique deceat doctorem moribus, dictis, atque ipso etiam vultu præ se

ferre uirtutem eximiam, isti nunquam aliud agunt, quàm quod est inanissimum, ac uix etiam uiro dignum. Si ad cœnam uocantur, illic pueriliter ambitiosi sibi placent, quòd ipsis locus tribuitur honoratior. Non hic dicere vult, illicitum esse sedere in primo loco, in cœnis, in synagogis: neque uetat, quin qui reliquos excellunt, honore inter homines afficiantur. Non enim vult Christus, ut abiecta reuerentia superiores contemnamus: sed damnat, quòd per ostentationem patrabant hypocritæ, affectantes primo loco sedere in cœnis, & obambulare stolati, ut Marcus & Lucas memorant. Non hic dicitur, collocantur primo loco, quod multis bonis usuuenit, sed, amant, id est, affectant primum locum, quod tantùm superborum est. Chrysostomus adnotat quandoque non minus inani gloriæ seruire eum, qui postremo loco sedet, quàm qui primo. Nam, ut non est per se malum superiore loco sedere, ita nec imo sedere loco per se bonum est. Potest fieri, ut superiore loco cõstitutus, modesto & humili: & inferiore, elato sit animo.

Primarũ sedium, & honorum ambitus, magnorũ malorum est seminarium.

Et primas cathedras in synagogis.

Hic morbus eiusdem generis est cum superiore. In conuentibus Ecclesiasticis, ubi à plurimis possunt conspici, præsidere affectant, ut apud se glorientur prominentes. Non quòd primas habere in conuentibus Ecclesiasticis, sit malum: sed ambire eum honorem, & ad eum contendere non uocatum, certè malum est. Nemo enim assumit sibi honorẽ, nisi uocatus, ut Aaron, ait Paulus, Heb. 4. Diuus Chrysostomus ait. Hęc, & si minima esse uideãtur, magnorũ tamen causa sunt malorũ: Nam & ciuitates & Ecclesias sæpenumerò euerterunt: propterea nec à lachrymis abstinere possum, cùm primos istos consessus & salutationes audiam, ac in mentem ueniat, quot quantáque hinc mala in Ecclesia Dei orta sunt. Hactenus ille. Quòd si mala extitulis & primis accubitibus exorta uir ille sanctus deplorauit, qui in aureo quodam seculo uixisse uidetur, quid hodie faceret aut diceret, si nostro seculo uiueret? Non semel infestis armis in ipso templi Domini adytu meditullióque concursum, crudelitérque multo sanguine fuso pugnatum est, propter primos accubitus. Propter titulos uerò ingentia bella sunt in orbe cõmota. Nemo hic paucis ineptias, stultitiam, dedecora, rixas, pugnas, & clades funestissimas uel recensuerit uel enumerauerit, quas nobis peperere primæ istæ sessiones & recubitus ac tituli, ut primi hominibus uideamur. Innata siquidẽ est omnibus hominibus principatus appetitio ex corruptione primi parentis. Præstaréque aliis cuncti uolunt, & hic uidelicet primos parentes, diuinam similitudinem impiè affectantes, referunt. Quibus ergo Deus cognitus non est, nec datum, ipsum bonitate referre, illi quæsita uana quadam super alios præcellentia diuinitatem quandam meditantur. Adeóque uani sunt, ut falsis semper uirtutum simulacris præferre se aliis conentur. Quod & Scribis & Pharisæis accidit, ignorãtibus Deum. Vnde Christus ait, Ioan. 5. Quomodo uos potestis credere, qui gloriam à uobis inuicem accipitis, & gloriam, quæ à solo Deo proficiscitur, non quæritis? Qui nanque Deo credit, is ipsum solum bonum agnoscat, cóque omnem gloriam ipsi uni transferibat oportet. Proinde hic non reiicit honestum ordinem sedẽdi uel in Ecclesia uel in cõuiuiis. Nisi enim in conuentibus hominum ordo conseruetur, conuentus erit non hominum, sed belluarum. Adsit modestia & simplicitas, cum uoluntate sedẽdi ut prosis, non ut præsis & ambias.

Ambitio quã tam cladem hodiéq; infert mundo.

Hominibus ingenit' præstantiæ amor

Affectus non actus ubique uel culpam habet, uel laudẽ meretur.

Et salutationes in foro.

Non damnat solennes & mutuas salutationes. Sunt enim fructus charitatis. Et si de proximi salutatione rectè sentire uoluerimus, uox est angelorum & nũtium fauoris cœlestis. Deus enim fauet nostris negotiis, & operibus, quæ ex fide suscipimus. Proposuit autem nobis non angelos extrinsecus conspiciendos, sed fratres & uicinos nostros, qui nobis hunc fauorem suum adnuntient. Quare salutatio pro-

Salutandi mos, cum primis pius.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Salutatio proximi, uox cœlestis.

ximi non aliter excipienda est, quàm uox cœlestis, adnũtians nobis fauorem Dei. Si fuerit (inquit Christus) ibi filius pacis, requiescet super eũ pax uestra. Sed damnat quòd quum uersantur in foro, aut alio publico loco, affectant honorifice salutari: sed nec simpliciter salutari amant, uerùm priores salutari, idque in loco frequenti & multis spectantibus.

Et uocari ab hominibus Rabbi.

Ambiunt titulos, & cristas erigũt, quoties à populo audiunt magnificũ illum titulum, Rabbi, quasi aut soli honore digni sint, aut soli sapiant, quum hoc ipso minimi sint apud Deum. Quò enim quis superbius de se sentit, tanto remotior est à Deo. Hoc ipso certè maximè desipiũt, quòd sibi maximi sunt: siquidẽ boni & uiOmne bonũ transferendũ in Deũ, fonte omnis boni.

tutis siquid est in hominibus, umbra quædam duntaxat est, si ad Dei imaginem conferatur. Si quid honoris tribuunt homines hominibus, ob Dei dotes quas, in illis esse suspicantur: non debet sibi uindicare cui tribuitur, sed totum ei transcribere, unde totum proficiscitur. vox Rabbi egregium, magnum, & prçcellentem uirum significat. Plerique uerterũt, magistrum aut doctorem. Certè à copia & multitudine deriuari uidetur uocabulum, nimirum scientiæ & heroïcarum uirtutum: ut Rabbi is esse uideatur, qui insigniter doctus, & omnibus egregiis donis uirtutibúsque ornatus sit.

Rabbi, quid.

Vos autem nolite uocari Rabbi.

Propter Scribarum & Pharisæorum peruersos affectus hac dehortatione utitur non satis habens hypocrisim horum hominum patefacere, æstimationẽmque illorum deiicere apud uerè pios, nisi & cautos reddat suos, ne simili morbo inficiantur. Propterea suos ad humilitatem hortatur, & ut ab huiusmodi titulis ambitiosis, & fastum spirantibus abstineant. Sanè non prohibet discipulis ne præceptores suos aut uiros ætate graues, uel magistros uel Dominos nuncupent: fastum tantũ & ambitionem & superbiam reprimit quibus turgebant Scribæ & Pharisæi, quorũ hypocrisis hoc habet, ut non solùm pietatis opinionem per fictam illius speciem in mendacio, aucupetur: sed & incautos ad sui imitationem per tantorum uirorum autoritatem alliciat: vnde & à Christo alibi fermentum uocatur.

Hypocrisis, fermentum.

Vnus est enim Magister uester.

Fugite cognomen arrogans sapientiæ, neque uobis ipsis placeatis, si quis uos appellet Rabbinos, id est, magistros. Vnus est enim, in quem uerè nomen hoc competit. Hunc magistrum habetis communem, in quem fiduciam collocetis. Hic est Christus, qui reuelat uerum uerbi intellectũ, & facit alios uerbum rectè interpretari. Ab huius debemus præceptis pendere sic, ut non liceat nobis in alterius cuiusquam iurare uerba magistri. Locus itaque hic, & qui paulò pòst dicetur, unus est enim pater uester, &c. de uero patre & uero magistro Christianorum intelligitur: hoc est, qui gignit secundum spiritum, & qui docet secundum spiritum, quorum neutrum propria autoritate homo potest facere. Cæterùm appellatione sunt patres & magistri, qui ministri sunt uerbi euangelici, sicut etiam appellatione sunt dij. Sic Paulus uocat se magistrum, doctorem, prædicatorem & Apostolum gentium. 1. Timoth. 2. & 2. Timoth. 1. In quo positus sum (inquit) ego prædicator & Apostolus & magister gentium. Idem uocat se patrem Galatarum, & Galatas filiolos suos, quos in Christo uerbo ueritatis genuit.

Christ' unus, Rabbi.

Doctores uerbi, patres & magistri.

Paulus, magister, doctor, prædicator, Apostolus, pater, mater & nutrix.

Omnes autem uos fratres estis.

Vos ad illum collati, nihil aliud estis, quàm discipuli, ac fratres inuicem, inter quos mutua est charitas. Nos omnes (ait Paulus) in Christo fratres sumus. Nemo ergo alteri se præferat: nemo speciosis titulis superbiat, nemo nimium sibi tribuat, nemo alterum fastidiat, uel contemnat: imò quisque alteri, ut fratri per charitatẽ

Fratres nos omnes.

seruiat. Non hoc autem dicit Christus, quòd per omnia uoluerit suos esse inter se æquales, sed ut eos, qui reliquos ex donis Dei excellebant, doceat sese demittere ad omnium ministerium.

Et patrem nolite uocare uobis super terram. Vnus est enim pater uester, qui est in cœlis.

Reuocat obiter suos Christus à fiducia in homines, in quos mirificè cõfidebant Scribæ & Pharisæi. Nec prohibet, ne quis uocetur pater ab eo, quem genuit: aut magister ab eo, quem instituit, aut Dominus à seruo, cùm & sacra scriptura iubeat, ut filij honorent patres suos. Et Apostolus admoneat seruos, ut dominis suis obediant: & dominos, ut æqui sint erga seruos. Sed damnatur hoc loco affectus horũ cognominum, qui certè uocat ab honore, qui Deo debetur. Affectabant enim Scribæ & Pharisæi uocari Rabbi, ut ab ipsis prorsus penderet populus Domini, nec ulla in re placitis ipsorũ repugnaret. Atque hoc pacto uocari patrem & magistrũ, nemini mortalium competit. Vnus est pater cœlestis, à quo pendemus omnes, in quo omne uitæ collocare debemus prçsidium, & ad quem unicè respiciendum est, à quo omnis paternitas in cœlo & in terra, sicut dicit Paulus Ephes. 3. Obserua uocem, super terram. Christiani non habent patrem in terra, quia ex carne & sanguine Christiani non sunt, sed ex spiritu. Necesse est ergo patrem eorum, esse patrem spiritu, qui in cœlis est. Ideo potens est iuuare nos. Opponit hoc loco patrem omnipotentem omnibus hominibus, qui ex se tanquam ex se, iuuare non possunt. Vnde Apostoli omnia in Christum referebant, nolẽtes alij, quàm ipsius ministri, & mysteriorum Dei dispensatores agnosci. 1. Corinth. 4.

Quomodo unus nobis pater, magister, & dominus.

Christianis non est pater in terra.

Nec uocemini magistri, quia magister uester, unus est Christus.

Repetit omnium maximum uitium, uidelicet sibi soli sumere autoritatem interpretandi legem pro arbitrio: ut ostendat hoc uitio non esse aliud maius. Et, ut diximus, non dicit, quòd impium sit, præceptorem præceptoris appellare uocabulo, aut parentem parentis nomine salutare. Sed hoc sermone prorsus euellere studet ex animis suorum Pharisaicam ambitionem, qui, quod erat Dei, sibi uendicabant à populo, pro doctrina nõ sua, sed Dei, quasi ipsi essent, autores, ac non potius ministri. Quasi dicat: nolite affectare uocari ab hominibus morum institutores aut gubernatores, quoniam ego unus omnium uestrum sum καθηγητὴς, id est, moderator & gubernator uitæ, qui & foris per uitam simul & doctrinam, & intus per spiritus unctionem, aut qualemcunque internam admonitionem uos doceo, quæ sunt salutaria: neque est, qui sciat gubernare aut instituere alium, nisi id ei à me & patre fuerit præscriptum, à quibus procedunt, si quæ uidentur uobis honore digna.

Nihil uitiosius, quàm autoritate usurpare legẽ interpretãdi.

Christus unus, magister.

Qui maior est uestrum, erit minister uester.

Dominus ac magister Iesus Christus intelligens ex hac ambitione nasci pestes, ac exitia congregationum, sermonem suum hac clausula, ceu suæ doctrinæ summa, absoluit: & declarat, quomodo suos prohibuerit uocari Rabbi & magistros. Qui (inquit) maior est uestrum, id est, plurima dona habet, & maximam uerbi cognitionẽ, reuelatam sibi à Christo magistro, & ob id aliis fuerit præpositus, erit uester minister, id est, humiliter & sine ulla arrogantia ac fastu subiiciet se aliis, docendo & distribuendo in alios sua dona, sine ostentationis aut priuatæ gloriæ desyderio. Quod habet, aliunde accepit: & in hoc accepit, ut aliis impartiret. Itaque si quis dotibus diuinis maior est, non hoc erit arrogantior, sed sollicitior, ut communicet: hoc submissior, ne semel perdat arrogantia, quod diuina illi benignitas largita est. Sola sibi sedulitatem humilis minister uindicet cæterùm gloria omnis in autorem Deum transferenda est. De hac sententia diximus suprà. 18. & 20. ca.

Maior donis Dei, minor sit sibi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui autem se exaltauerit, humiliabitur.

Quinam se exaltet, & qui humilietur.

Hæc sentẽtia uice rationis & ætiologiæ subiecta est, quæ ut latissimè patet, ita etiã diligentissimè obseruanda est, ut positis fastuosis titulis humiles simus in oculis nostris, nec efferamur propter dona cœlitus nobis concessa, sed modesti in charitate seruiamus omnibus. Primò exaltat sese, qui non uocatus, illegitimè occupat primum locum in conuiuio aut alio consessu, sed humiliabitur, in extremum locum deiectus. Deinde sese exaltat, qui facta sua ubique thrasonicè iactat. Humiliatur autem, quia habetur uanus & nugator. Ad hæc exaltat sese, qui de proximo suo malè loquitur. Quòd enim de alio malè loquitur, de se ipso gloriari uiderur. Humiliatur autem quia uicissim ipse quoque necesse habet male audire. Hoc modo peccant quidam qui præ fastu mutuis sese conuitiis proscindũt: iustum autem est, ut, qui dicit quæ vult, audiat quæ non vult. Tertiò exaltat sese, qui iustitia, sapiẽtia, potentia, diuitiis & id genus aliis, seu donis, seu uirtutibus suis confidit, ac præ se alios contemnit. Humiliatur autem, quia diuino supplicio omnibus deridendus & exibilãdus propinatur. In summa, quisquis arrogãter de se senserit, & donis, quæ habet in uerbo, ostensionem sui & priuatam gloriã quæsierit, humiliabitur, id est, spoliabitur ac priuabitur donis, quæ habet, & magis ac magis excæcabitur. Hæc pœna est arrogantiæ in negotio impietatis. Vide Paulum ad Roma. 12. 1. Corint. 4. & 12. Vbi Paulus grauissimè dehortatur ab inflatione & arrogantia, ex cognitione uerbi concepta.

Et qui se humiliauerit, exaltabitur.

Quomodo se salubriter homo humiliet.

Hæc est promissio, facta humilitati. Qui nihil arroganter de se senserit propter dona sua & uerbi cognitionem. Item qui ex sua cognitione & donis non quæsierit ostentationem & priuatam gloriam, &, ut paucis fontem humilitatis explicem, qui seipsum abnegauerit, peccata sua agnouerit, & Christo fide uiua adhæserit, hoc est, in Christum peccatorum expiatorem crediderit, exaltabitur: id est, ex inferni tenebris in cœli ipsius splendorem transferetur, magis ac magis excrescet in cognitione uerbi, & prouocans sua modestia liberalitatem Dei, auctis donibus ex magno fiet maior. Hæ sententiæ ualent non in hoc seculo seu coram mundo, sed coram Deo. Nam qui coram mundo se humiliat, non exaltatur, sed abiicitur: rursus qui sese extollit, non humiliatur, sed suspicitur, & honoratur. Nunquã enim mundus huc scientiæ peruenit, ut, quæ præclara sunt, humilitatis forma tecta, agnoscat. Horum omnium summa est: Vera & simplex pietas ab omni pompa & fastu quàm alienissima est.

Mundus ueram humilitatem nescit.

Pia simplicitas, ab omni fastu alienissima.

Vę autem uobis Scribę & Phariſei hypocritæ.

Post reprehensam Scribarum & Pharisæorum arrogantiam, quòd ambirẽt uocari Rabbi, & post admonitionem ad suos, ne amarent uocari magistri, sed se unũ magistrum agnoscerent ui zeli magni pergit ad increpandum per apostrophen, illorum hypocrisim, fraudulentiam, auaritiam, cæcitatem, obstinationem, & huiusmodi, certa peccata, quæ ordine recensẽt, simul comminans iræ diuinæ ultionẽ & maledictionem, octies hoc capite magna sanè cum spiritus uehementia repetitam, quanta in neminem aliàs inuectus legitur. Horrendum autem uę intonat hic Dominus, &, ceu fulmine, ipsorum ferit conscientias. Nam particula, Væ, prophetis usitatissima, semel complectitur, quicquid est miseriarum ac calamitatum præsentis ac futuri seculi. Interiectio est comminantis. Primò loco probrosa appellatione uocat Scribas & Pharisæos, hypocritas, qui foris externa specie pietatis tegunt intus in animis horribilem impietatem. Hæc eadem leguntur & apud Lucã undecimo capite.

Væ, interiectio frequẽs in sacris literis.

Qui clauditis regnum cœlorum ante homines.

Quam hic Matthæus clauem regni cœlorum uocat, Lucas. 11. cap. dicit clauem scientiæ,

scientiæ, hoc est, uerum intellectum & usum legis. Clauis ergo hæc non est externa quædam dominatio in hoc seculo, aut politicus magistratus, sed est facultas & publicum ministerium prædicandi uerbi Dei, quod constat prædicatione legis, qua ostenduntur peccata: & prædicatione Euangelij de Messia, qua ostenditur remissio peccatorum & uita ęterna. Quo tempore Christus in mundum uenit, Scribæ & legisperiti publico docendi ministerio in Ecclesia Israëlitica fungebãtur. Sed non solùm nec legem, nec promissiones de Messia rectè docebant, uerùm etiam persequebantur eos, qui rectè sentirent & docerẽt: quod certè nihil aliud est, quàm regnum cœlorum ita claudere, ut nec tu introeas, nec alium introire sinas. Quid ergo obest, quin homines istos persimiles dicam cani in fœno cubanti, qui nec ipse uescitur fœnò, nec permittit ut bos uescatur? Itaque cùm legisperiti conspicerent iam adesse lucem Euangelicam, suique lucri gratia populum adhuc in umbris legis detinerent, & excluderent etiam tum à ueritate, certè regnum cœlorum claudebant hominibus. Hunc locum paucis mirificè illustrat Diuus Hieronymus, dicens, Habentes (inquit) Scribę & Pharisæi legis prophetarúmque notitiam, sciunt Christum esse filium Dei, non ignorant natum esse de uirgine: sed dum prædam de subiecta sibi plebe appetunt, nec ipsi introeunt in regnum cœlorũ, nec eos, qui poterant intrare, permittunt. Hoc est, quod. 6. ca. Oseas propheta arguit, Abscõderunt (inquit) sacerdotes uiam. Et mox, Omnis magister, qui scandalizat malis operibus discipulos suos, claudit ante eos regnum cœlorum. Hæc D. Hieronym.

Clauis regni cœlorum & scientiæ, qd.

Doctus & legisperitus apud Iudæos, canis in præsepi.

Vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.

Doctores Iudæorum quo modo populo uiam ad cœlum impediebant.

Aetiologia est, cur impediant illi aliis uiam ad uitam æternã. Qui deberetis esse duces & primi in uia ad regnum cœlorũ, ne uiam quidẽ ingredimini, ut uos sequeretur plebecula: imò paratos & uolentes ingredi auertitis, & cohibetis à fide Euãgelij: idque facitis sinistrã uestra legis interpretatione, uindicantes uobis ipsis clauem scientiæ, non ferentes aliquem legis & prophetarum intellectum, nisi quem ipsi assignaueritis. Deinde per excommunicationem & terrorem uiam præpediebant. Iam enim in hoc conspirauerant, ut eiicerent extra synagogam eos, qui cõfiterentur Iesum esse Christũ, Ioan. 9. Quod sanè non solùm corporales adferebat molestias, sed & conscientiis populi Dei, religione obstrictis, admodũ graue uidebatur. His ergo maledicit Dominus, quòd non solùm sibi nocerent, sed & alios à uia recta auerterent. Quis enim non maledicet ei arbori, quæ non solùm ipsa sit sterilis, sed & sua proceritate & latitudine alias arbores à fructificando impediat?

Simile.

Væ uobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui comeditis domos uiduarum, orationes longas orantes.

Doctores Iudæorum & Phariſei quo modo uiduas deuorabant.

Væ uobis, quia comeditis domos uiduarum, per auaritiam & crudelitatem illas opprimentes, ceu ab aliis derelictas, & oratis dũtaxat per simulationem, ut uideamini sancti, cùm nihil minus sitis, atque hac hypocrisi demẽtatis ditiores uiduas, ut ultro sua uobis dent. Eadem narrant Marc. 12. & Luc. 20. Atque huiusmodi homines, Isa. 56. culpantur simul de auaritia & luxu, cõparanturque canibus impudentibus, qui nesciunt saturari. Rogabis: quomodo uorabant domos uiduarum? Licet hic non exprimatur, tamen Isaias. 10. cap. declarat, dicens, Væ, qui condunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, ut opprimerent in iudicio pauperes, & uim facerent causæ humilium populi mei: ut essent uiduæ præda eorum, & pupillos diriperẽt. Ex his facilè colligitur, quomodo peruersis statutis, iudiciis, calumniis, subornatis falsis testibus oppresserant impotentiores, maximè uiduas & derelictas. Vide secundam interpretationem Chrysosto. in hunc locum. Obserua: domos posuit pro opibus & substantia: uiduas pro inopibus, & ad rapinam expositis, bonis & simplicibus hominibus. Epitasim siue uehementiam habet uer-

Domus pro opibus.

Viduæ pro inopibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bum quo utitur Lucas, deuorant, nimiâ insatiabilémque notans cupiditatem. De his loquitur Paulus. 2. Timot. 3. Et hos deuita, inquit, ex his enim sunt qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas, &c. Obserua: hìc neque abrogat, neque damnat longas preces. In grauibus enim tentationibus, & præsentibus afflictionibus, necessaria est copiosa oratio. Semper orate, inquit: & Dauid, Clamaui ad te Domine, tota die expandi ad te manus meas.

Oratio prolixa in grauibus tẽtationibus necessaria.

Propter hoc, amplius accipietis iudicium.

Exaggeratio est pœnæ. Non dicit, grauiter puniemini: sed amplius, id est, grauius & prolixius supplicium & pœnas luetis. Quia pauperum spoliatores iniqui estis, qui non solùm expletis uentres uestros facultatibus uiduarum, quarũ tenuitati magis subueniendum erat, uerùm etiam rem impiam prætextu religionis & longarum precum facitis.

Vę uobis Scribę & Pharisęi hypocritę, qui circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum, & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennę duplo quàm uos.

Alia laborabant hypocrisi Scribæ & Pharisæi, quam notat Christus. Affectabant uideri gloriæ Dei studiosi, & zelo promouendi regni Dei duci, ut pluris æstimarentur, & sanctiores uiderentur apud homines. Nec solùm hãc inanẽ gloriam damnat, uerùm etiam peruersam institutionem. Nam nõ in uera pietate instituebant, quos ex Gentilibus conuertebant ad religionem Iudaïcam, sed in traditionibus suis superstitiosis. Eò enim quẽlibet instituebant, ut infensissimus esset Christi hostis, & mordacissimus defensor recèns susceptæ religionis. Diuus Hieronymus scribit conuersos illos, id est, proselytos uidisse mala magistrorum opera, ac ideo offensos recidisse, id est rediisse ad uomitum suum, gentilésque quasi iterũ factos, maiori se implicasse præuaricationi. Filius autem uocatur gehennæ, quomodo filius perditionis, & filius huius seculi. Vnusquisque enim cuius opera agit, eius filius appellatur. Hæc ille. Filius gehennę, id est, filius damnationi addictus aut subiectus. Sensus uerborum est: uos circuitis mare & aridam: id est omnem mouetis lapidẽ (prouerbialis est loquutio) nullísque parcitis laboribus, ac annitimini summa cura & diligentia, ut faciatis unum proselytũ, id est, ex Ethnicismo ad Iudaïsmum quempiam conuertatis: & quum fuerit factus proselytus, falsa uestra doctrina, corruptis moribus & malo exemplo instituitis eum, & redditis filium gehennæ, id est, addictum & adiudicatum dãnationi, duplo quàm uos estis: id est, multis modis seu multò sceleratior, & diabolo astrictior fit, quàm fuerat tum, cùm adhuc esset Ethnicus: & duplo magis, quia neque Gentilis neque Iudæus est coram Deo, id est, neque sine lege neque sub lege. Non damno uos, quòd detis operam diligentissimam conuertendis idololatris ad Iudaismum, & instituatis eos tum doctrina recta tum probis moribus, ut decet ueros Israëlitas institui. Sed tanta est uestra impietas, & adeò corrupti uestri mores, ut pessimo exemplo illos scandalizetis, & occasionem præstetis eis nomen Dei blasphemandi: ac rursum ad suam gentilitatem relabendi. Qua ex re fiunt filij gehennæ, duplo quàm uos, quia à ueritate semel agnita redeunt ad idololatriam, sicut canis ad uomitum. Proinde melius illis fuisset (2. Pet. 2.) non cognoscere uiam iustitiæ, quàm post agnitionem retrorsum conuerti. Obserua: Proselytus, Græca uox, προσήλυτος, aduenam siue peregrinũ significat, à πρὸς & ἐλθῶ, venio. Nam qui ex Ethnicismo ueniebant ad Iudaismum, hoc est, abnegata & posita gentilitia religione, Iudaïcam recipiebant, ac circuncidebantur, hi proselyti, aduenæ, & Gerim uernaculo Iudæorum uocabulo appellabantur.

Doctores Iudęorum, peruersi catechistæ.

Gentiles, mores Iudæorũ exosi, Iudaismum deserunt.

Filius gehennæ.

Proselyti Iudæorum, quales.

Proselytus, quãs Iudęis.

Vę uobis duces cęci.

Scribas & Phatisæos & pontifices, cæcos dicit duces, quòd nihil uiderent, & se duces gloriabantur. Profectò magna est cæcitas, ubi sublata est Dei sapientia: nã tum in errores absurdos adeò homines prolabuntur, ut nemo satis eorum dementiam possit admirari. Condemnatur hìc (ait Hierony.) Pharisæorum traditio, ut arguantur cuncta, gratia lucri facere, & non per timorem Dei. Sicut enim in phylacteriis & fimbriis dilatatis opinio sanctitatis captabat gloriam, & per occasionem gloriæ, quærebat lucra: sic alia traditionis inuenta stropha, impietatis arguit præceptores. Hæc ille.

Cæcitas horribilis, ubi non est Dei sapientia.

Qui dicitis, Quicunque iurauerit per templum, nihil est: Qui autem iurauerit in auro templi, debitor est.

Stropham hanc cuderunt Scribæ & Pharisæi ex falsa legis interpretatione. Vetat lex Leuit. 18. ne peieretur per nomen Dei: & Exod. 20. ne nomen Dei inaniter usurpetur. Hi docuerunt non esse periurum contra legem, nec sontem esse quenquam, si iuret per templum. Si quis (ait Hierony.) in contentione seu in aliquo iurgio, uel in causæ ambiguo iurasset in templo, & postea conuictus esset mendacij, non tenebatur criminis reus: sin autem iurasset in auro, & pecunia, quæ in templo Sacerdotibus offerebatur, statim id, in quo iurarat, cogebatur exoluere. Hæc ille. Hoc iuramentum per aurum exaggerabant pro maximo peccato: non quòd per se peccatum esse, iurare per aurum & donum, putarent, qui iuramentum per templum & altare factum, nihil curabant: sed quia iurare per aurum aut donum, erat de pane (ut aiunt) lucrando, ideo amplificabant iuramentum illud pro summo iuramento, & peccato, si uiolaretur.

Pharisæorũ cupiditas execrabilis.

Stulti & cęci. Quid enim maius est, aurum, an templum quod sanctificat aurum?

O stulti, dementia pleni, & cæci, lucem fugientes, utrum maius digniúsque censendum uenit aurum quod est in templo, diuinis usibus consecratum, an ipsum templum, Domino sanctificatum, à quo accepit suam sanctificationem aurũ, quod offertur in eo? Absque conttouersia quod sanctificat, maius est eo, quod sanctificatur ab ipso. Iam aurum non sanctificat templum, sed eo sanctificatum est aurum, quod templo Dei sit dicatum ad usus diuinos: & antequam dicatum esset aurum, profanum erat, templum uerò sanctificatum. Falsa igitur & irrationabilis est hæc uestra doctrina, à uobis inuenta ad quæstum & auaritiam. Obserua, sanctum dicitur insigne, & separatum: sanctificari uerò, à profanis usibus separari, & per uerbum sanctis usibus dicari.

Sanctum in rebus inanimis, quid.

Et quicunque iurauerit in altari, nihil est: quicunque autem iurauerit in dono, quod est super illud, debet.

Priori doctrinæ iam damnatæ hæc consimilis est. Docebant, si quis iurasset in altari (uerbo Hieronymi utor) periurij reum nemo retinebat: sin periurasset in dono uel in oblationibus, hoc est in hostiis, in uictimis, & in cæteris, quæ offeruntur Deo super altare, hæc studiosissimè repetebantur. Arguit ergo eos Dominus & stultitiæ & fraudulentiæ, quòd multò maius esset altare, quàm hostiæ illæ brutales, quæ sanctificabantur ab altari. Debet, id est, peccat contra præceptum de iureiurando.

Cęci.

Qui liuore & odio in me, occæcati estis, unde legem non rectè interpretamini.

Quid enim maius est, donũ, an altare, quod sanctificat donũ?

Quæstio est de rebus, per quas iurabatur, utræ potiores sint, & utræ maius peccatum pariant: Interrogo uos, utrum maius sit, maioríque dignum reuerentia, do-

Universidad de Deusto
Biblioteca

num, quod in altari offertur Deo, an ipsum altare, quod sanctificat donum illi impositum? Puto, dicetis altare, à quo sanctum fit donum. Cùm igitur uos propter quæstum contrariam fingatis doctrinam, qua vultis maiori honore donum excipi, quàm altare, nonne iure explodendi estis, & digni magno & æterno supplicio, qui audeatis tam siniſtrè populo interpretari legem Dei? Obserua, in ueteri (ait Theophylactus) non permittit Christus donum maius esse altario, apud nos autē altarium à donis magis sacratur.

> Qui ergo iurat in altari, iurat in eo, & in omnibus, quę super illud sunt. Et quicunque iurauerit in templo, iurat in illo, & in eo, qui habitat in ipso. Et qui iurat in cœlo, iurat in throno Dei, & in eo, qui sedet super eum.

Concludit Christus, & clarius explicat, cur uanè iurare per templum, & per altare, & per cœlum, sit peccatum, & maius, quàm iurare per aurum & dona, &c. Iuramentum per altare complectitur iuramentum per donum altaris, quomodo maius & dignius in se includit minus dignum. Et quemadmodū qui iurat in altari, iurat simul in donum, quod est ipsi impositum: ita qui per templum iurat, non solùm per ipsum iurat, sed etiam per Deum, qui in templo specialiter inhabitat, quatenus ipsius est cultui sanctificatum, & specialiter dedicatum. Quare non potest parui æstimari iuramentum, quod fit per templum. Iurare per aurum templi, uidetur idem esse, atque iurare apposita conditione, ut nisi satisfecero promissis, tantùm auri dem templo. Sicut qui iurat per cœlum, iurat per hoc, quod est thronus siue sedes, & aula Dei: quoniam cœlum Dei sedes est, in quo, tanquā in throno gloriæ, suam ostendit magnificentiam: ac simul iurat per sedentem in throno ipsto, siue habitantem in aula ista. In utroque enim horum est similitudo, quoniam Deus ut cœlum, ita & templum inhabitat. Vnde sicut qui per cœlum iurat, simul iurat per sedentem in ipso: sic qui per templum iurat, iurat etiam per habitantem in eo. Quoniam enim in iuramēto aduocari debet prima ueritas in testimonium, non potest per creaturam fieri iuramentum, nisi quatenus ad Deum refertur, ut in creatura per creatorem iuretur. Quare qui iurat per templum & cœlum, iurat simul per habitantem atque sedentem in eis. Obserua: licet Dominus disputet de iuramento facto per templum, & per res in eo, non tamen iubet iurare per templum aut cœlum contra formam iuramenti, de qua scripsimus suprà, 5. cap.

Iurare p cœlum, templū, & donaria tēpli.

> Vę uobis Scribę & Pharisęi hypocritę, qui decimatis mentam & anetum, & cyminum, & reliquistis quæ grauiora sunt legis, iudicium & misericordiam & fidem.

Hoc loco Christus non solùm hypocrisæos, uerùm etiam auaritiæ taxat Scribas & Pharisæos, qui minutiora legis, ueluti cæremonias (ut has tropo intelligamus per mentam, &c. exactissimè obseruari uolebant: maiora autem, imò potissima legis capita, transibant intacta. Et eo auaritiæ descenderant, ut quæ ad quæstum ipsorum pertinebant, etiam minutissima, cupidissimo animo colligebant, nimirum decimas è menta, ruta, cymino, & aliis rebus minutis: interim ea quæ sunt maximi momenti, & unde pendet uera iustitia, pro nihilo ducebant, iudicium scilicet, misericordiam & fidem. Iudicium prohibet, ne cui irrogetur iniuria, ut iustitia uigeat, quisque suo utatur, ne quis opprimatur à potentioribus, ut pax sit publica, exulet omnis fraus, omne mendacium, omnisque iniquitas, regnet autē innocentia. Misericordia charitate cōstat, & benefica est. Nō enim satis est, ne quem offendamus, nisi etiam omnibus, & quantum in nobis est, omnibúsque utribusbe nefaciamus. Misericordia ergo semetipsam totam proximo impendit. Infrà. 25.

Iustitia quid exigit.

Quid misericordia.

recensebuntur misericordiæ opera. Fides autem erga Deum fiducia est ac ueritas, quæ & ipsa requirit, ut fidem quoque seruemus hominibus, ne mendacio aut periurio fallamus quēquam. Huc pertinet, quod Micheæ. 6. cap. scribitur, Indicabo tibi, homo, quid bonum sit, & quid exigit à te Dominus, facere iudicium, diligere misericordiam seu beneficentiam, & solicitè ambulare cum Deo tuo. Aut fide comprehendit priorem tabulam: misericordia & iudicio, posteriorem. Obserua hoc loco humanum ingenium. Cùm ad ueram iustitiam præ amore sui peruenire nequit, sibi aliqua deligit, quibus iustitiam falsò ostentet.

Fides.

Iustus, nemo est, qui non uelit uideri.

> Hęc oportuit facere, & illa non omittere.

Occupatio est. Quid ergo, dicet aliquis, non erant decimæ exigendæ? Respondet Christus. Hæc, id est, iudiciū, misericordiā, & fidem, oportuit facere: & illa, id est colligere decimas, non omittere, quòd ex lege debeantur Leuitis, quibus in distributione terræ Canaam nulla portio terræ tradita est. Lex cōstat tribus partibus, uidelicet moralibus, iudicialibus & cæremonialibus. Porrò iudicialia & cęremonialia, inter quæ & decimæ certa parte discretæ recēsentur, instituta erant propter moralia, quæ in decalogo continentur, & ut fiant, maximè omnium necessarium est. Igitur iudicialia & cæremonialia non omittenda quidem erant: pertinebant enim ad conseruationem, publicæ honestatis & ministerij uerbi Dei: sed moralia, ut Deo credere, parentes honorare, non inuidere, non ulcisci, rectè iudicare, proximo benefacere, fidem seruare, & id genus alia, maximè omnium facere oportet, & nullo modo omittenda neque erant neque sunt, etiam si iudicialia & cæremonialia interdum necessitate quadam omitterentur. Hæc regula ut ab omnibus cùm magistratibus, tum priuatis hominibus obseruetur, maximè est necessarium. Solet enim magistratus hac in parte multùm peccare, dum seuerius tuetur ordinationes de conferendo tributo, quàm de blasphemiis, de compotationibus tempore sacrificij & diebus dominicis, de adulteriis, & id genus aliis sceleribus uitandis. Solent & priuati homines peccare, quòd multò diligentius obseruent ea, quæ externæ tantùm & publicæ honestatis sunt, quàm ea, quæ grauissimè à lege Domini exiguntur. Hoc loco Christus his omnibus cōcionatur, dicens, Hæc quę diuina lex exigit, oportet facere: illa autem, quæ sunt tantùm publicæ honestatis & huiusmodi tantùm, non conuenit omittere.

Decimæ debitæ Leuitis.

Legis tres partes.

Moralia legis semper obseruari necesse.

Absurt magistratuum in moribꝰ castigandis.

Honestatis publicæ quā diuinæ legis cura maior.

> Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.

Cæcos dicit, quòd imperiti essent, nec rectè instituerent populum, cui præerant, & cuius duces se esse gloriabantur. Prouerbialis est hæc sententia, qua Christus docet uanitatem ac cæcitatem Scribarum & Pharisæorum, qui inutiles sæpè & leues ritus pluris faciebant, quàm necessaria opera legis, sine quibus non potest contingere salus animæ. Item sæpè pro non peccatis aut his leuiculis, ducebant quæ maxima sunt peccata: & sæpè minuta peccata uitantes, maxima admittebant. In minutissimis rebus erant censores exactissimi, at in maximis negligentissimi: in rebus nihili plus satis superstitiosi, at in ueræ pietatis capitibus prorsus stupidi, & cessatores planè desides. Huc pertinet, quod Diuus Hieronymus in hunc locum scribit, Camelum puto esse secundum sensum præsentis loci & magnitudinem præceptorum, iudicium & misericordiam & fidem. Culicem autem, decimas mentæ, anethi, & cymini, & reliquorum uilium olerum. Sanè nos contra præceptū Dei, quæ magna sunt, deuoramus, atque negligimus, & opinionem uenantes religionis, in paruis, quæ lucrum habent diligentiam demonstramus. Hæc ille. O cæci, qui religionem ostentatis in iis, quæ nullius aut minimi sunt momenti, in uos cōuenit prouerbialis illa sententia, culicem excolatis, camelum glutientes, quasi culicem animalculum non ualeatis glutire, ideóque excoletis: cùm interim came-

Pharisæorū inuersa studia.

Nostra omnium hodie superstitio, quanta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lum, animal maximæ magnitudinis, deglutiatis. Hoc est, ostentatis religionem in rebus minimis, & res maximè necessarias saluti gregis uobis commissi negligitis. In rebus minimis scrupulosi estis, de multò grauioribus peccatis nihil soliciti, ueluti si quis in die ieiunij tempore cœnæ micam panis nō audeat sumere, ne uiolet ieiunium: audeat tamen totas horas in detractione aut concupiscentiis insumere. Tracta est hæc prouerbialis sententia ab eo, quòd fieri solet, cùm in poculum quidpiam immundi inciderit, ut pote musca, aut culex, aut aranea, aut huiusmodi, quod per guttur bibentes transmittere nolumus: tunc enim magna diligentia cauemus, ne simul id cum potu per guttur transeat, ipsúmque, uel priusquam poculum ori admoueamus, eiicimus: uel si in ore primùm percipitur, linguæ & dentium obstaculo impedimus, ne transeat. Quàm autem foret absurdum, si quis camelum, animal maximum, posset glutire, at neque hilum excolare, id est, pauxillatim stillatímque per guttur liquidi quidpiam ualeret exorbere! bouē totum uoraret, musculam autem uel culicem non posset glutire! Sic sunt illi, quibus est tam angusta, siue scrupulosa (ut dici solet) cōscientia, ut rem minimam (in qua uel nihil uel parum admodum mali est) nequaquam audeant, quum ab iis, quæ manifestè Deo sunt contraria, non abhorreant.

Glutit camelum & excolare culicem

Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, quod de foris est & calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina, & immunditia.

Aliam hypocrisim damnat Christus, qua Scribę & Pharisæi fœdè commaculati, hærebant in externa sanctimonia uitæ, & apud animam meram impietatem alebant. Nam miram sanctimoniam foris præ se ferebant, nihil interim de cordis puritate soliciti. Pro rapina & intemperantia, in Luca legitur iniquitate, id est, cupiditate aliena inuadendi, & libidine rebus omnibus ad uoluptatem abutendi. Similes utique in hoc erant, ei, qui poculi uel patinæ exteriorem quidem partem diligenter mundaret: interiorem autem sineret sordidam & immundam. Quid? reprehendit ne Christus publicam morum honestatem, & uetat, ne manus lauentur, ne calix & catinum purgentur? Nihil minus: imò externa manuū & uasorū mundities honesta est, & placet Deo: sed reprehendit hypocrisim & prauam opinionem, quam Pharisæi habebant, in manuum & calicum lotionibus: existimabant enim hanc externam lotionem esse iustitiam coram Deo. Possunt hæc uerba & in hūc sensum dici: Lauatis quidem diligenter pocula & patinas foris, ut nitēāt, cæterùm potus & cibus his impositus, est immundus, ut pote fraude & rapina partus. Atqui oportebat eos præcipuè uitare immunditiam animi, qui uolebant uerè mundi uideri. Obserua, ut uocat uasa plena rapina, eò quòd ex rapina pauperum implebantur, sicut & suprà dixit, comeditis domos uiduarum: & plena intemperantia, eò quòd luxui seruiebant. Ita immundæ sunt patinæ, immunda pocula hominum auarorum, rapacium, fœneratorum, comessatorum & luxuriantiū, etiam si argento & auro undique splendeant. Et eadem ratione immundas possumus censere uestes, & ædes, quæ uel ex rapina & usura comparantur, uel luxū resipiunt. Christiano homini ueræ pietatis studioso & cibus & potus & uestes & ædes abundè nitent, & omnia munda sunt, si iustè sint acquisita, & ad necessitatem usurpentur.

Publica morum & corporis honestas grata Deo.

Pio homini omnia munda & nitida.

Pharisæe cæce, munda prius quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat & id, quod de foris est, mundum.

Hoc dogma Christus non sine animi commotione & sancta indignatione pronuntiat, ueram scilicet purgationem proficisci ex animi emundatione. O Pharisæe cæce, qui internam immundiciem, & prauos adfectus nō uides, neque prospicis habes, munda, id est, cura in primis, ut habeas internam in animo mundiciem, & labora, ut animus sit tibi purus. Pharisæi & Scribæ unà cum philosophis in ea fuerunt opinione, ut putarēt, ac simul etiam docerent, Deum non iudicare de adfectibus. Et quia hoc crediderunt, ac persuaserunt, magnam habuerunt occasionem augendi externam purgationem, & fiduciam hominum in illā conuertendi.

Impia Scribę & Phariſæi de Deo opinio.

Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis, quę à foris parent hominibus speciosa, intus uerò plena sunt ossibus mortuorū & omni spurcitia. Sic & uos foris quidem paretis hominibus iusti, intus autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.

Damnat rursus hypocrisæos Scribas & Pharisæos, quos comparat sepulchro non aperto, sed intecto, & è marmore nitente composito. Dealbatio fucus est externæ sanctimoniæ. Ossibus autem mortuorum & spurcitia exprimit Christus animos, omni impietate plenissimos. Cùm dicit, sic & uos, &c. accommodatio est similitudinis ad Pharisæos. Quemadmodum enim sepulchris tectis, & è marmore excisis, nihil est nitidius speciosiúsue: his iisdem, si retegantur, nihil fœdius: dirū enim fœtorem exhalant, ut pote cadauera putrida, ossaque marcida continentia: Ita & Scribæ ac Pharisæi foris quidem apparebant hominibus iusti, mentientes sanctitatem externa specie, uestitu, pallore, ieiuniis, similibúsque fucis: cæterùm intus & in animo toti uitiis insignibus madebant. Videtur hic allegoriam mutuatus esse ex psal. 5. Non est in ore eorum ueritas: cor eorum uanum est: sepulchrū patens est guttur eorum, &c.

Pharisæi & Scribæ, sepulchra inalbata.

Væ uobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia ædificatis sepulchra prophetarum, & ornatis monumenta iustorum.

Scribis & Pharisæis Christus maximam improperat crudelitatem, & taxat in ipsis falsam sanctimoniæ ostentationem. Non hic autem damnatur sepulturæ honestas. Nam & patriarchis & prophetis suæ fuerunt sepulturæ. Et Christus honestè sepultus est. Debent & Christianorum sepulturæ propter spem resurrectionis honestæ esse. Sed damnatur hypocrisis, crudelitas & impietas eorum, qui sepulchra prophetarum ædificabant, ut gloriarentur tanquam iusti, & hoc opere se excusarent, & innocentiam suam publicè ostentarent. Qui ædificatis, quasi dicat, qui in hoc sepulchra ædificatis, ut uideamini eorum amatores, qui ueritatem docuerūt. Et, ceu eximij propheticæ doctrinæ fautores, extruitis speciosa mausolea prophetis, & iustorum ornatis monumenta, ne uideamini cōsensisse ipsorum crudelissimæ morti. Cœperat Iudæa imitari Aegyptum, & ad huius exemplum expoliebat sepulchra. Nota sunt, quæ de pyramidibus Aegyptiorum Regum scribuntur ab historicis. Obserua in uoce, iustorum, causam, propter quam iusti à Iudæis trucidati fuerant.

Sepulchra ornare, non impium.

Iudæi patrissantes, & pessimorum patrum peiores filij.

Et dicitis, si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socij eorum in sanguine prophetarum.

Hæc est insignis hypocrisis, qua Scribæ & Pharisæi tegunt sanguinolentos & cruentos suos adfectus, nō dissimilis parētum suorū affectibus. Quia utrique, tam parentes, quàm filij, oderunt iustitiam per Christū. Vos, ueluti pœnitentia ducti malefactorum, quæ commiserunt patres uestri, qui innocentes & iustos occiderunt, in excusationem uestram dicitis, etiam plenis buccis, Nos, si fuissemus in diebus patrum nostrorum, quando concionabantur sancti isti prophetæ, non consensissemus in cædem ipsorum, sed ipsis prædicantibus obediuissemus. Propter quod in protestationem iniuriæ prophetis illatæ, & mortis eorum iniustæ, nūc erigimus & ornamus eis monumenta.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Itaque testimonio estis uobismetipsis, quia filij estis eorum, qui prophetas occiderunt.

Argumentum probationis Christi est ex relatiuis: quasi dicat, Et si uos ædificatis sepulchra prophetarũ, tamen nihilo estis meliores patribus. Siquidem ex hypocrisi tantùm ædificatis ea, ut uideamini esse ueritatis amici, cùm interim nihil minus sitis. Quia ergo filij uolebant se hypocrisi defendere à cæde iustorũ, Christus illam detegit, dum in filiis eosdem affectus, quibus laborârunt parentes cõtra prophetas, latere ostendit. Itaque hoc argumento uidetur sensus Christi constare: Filij iisdem affectibus laborant, quibus olim parentes erga prophetas & iustos. Ergo filij more parentum occident prophetas. Quòd autem hoc adfectu pessimo essent adfecti, uide quæ narrantur superiore cap. 22. ubi Pharisæi, insigni hypocrisi ornati ueniunt ad Christum, dicentes, Magister scimus quòd uerax sis, & uiam Dei in ueritate doces, &c. Sed quò tandem tendit illa hypocrisis? certè ut illaqueet seu capiat Christum. Declarat igitur hoc loco Christus, pallium, quo Pharisæi suã hypocrisim & impietatem tegebant.

Vitiosi Iudæorum maiores progenié dederunt uitiosiorem.

Et uos implete mensuram patrum uestrorum.

Quia adfectibus & opere, hypocrisi tamen tecto, refertis parentes uestros, prophetarum interfectores, agedum, respondete maioribus uestris, & quod deest illorum extremæ crudelitati, uos, ne quid desit, implete. Illi prophetas occiderunt, uos eum occidere paratis, quem prædixerunt prophetæ, unà cum Apostolis suis. Illi seruos, uos filium Dei, idque morte turpissima, & crudelissimo supplicio, quomodo nullum unquam prophetarum tractauerunt patres uestri. Tota profectò hæc oratio resipit commotum animum. Nam ita succensi solent concisо, abrupto & tropis uariegato uti orationis genere. Hic sermo, vos implete, &c. per ironiam sarcasmon, id est, iocum cum amaritudine pronuntiatur. Deus enim non præcipit, ut sint paricidæ. Sed solemus, quæ certò complenda nouimus, per ironiam iubere, & ueluti præcipere. Veluti cùm uinolentum seu ebrietatis studiosissimum, posthac tamen constantissimè negãtem se bibiturũ uinum alloquimur, dicimus, Fac quæso, quod consueuisti hactenus. Non præcipimus, sed quod futurum est, uelut prænuntiamus, quanquam amarulentius. Itaque Dominus noster, dum Pharisæi constanter negarẽt se patrum exemplo prophetas occisuros fuisse, & nõ ignoraret ipsos iam iam in animo noluere cædes & paricidia, quod facturos nouit, dicit, Et uos implete, &c. ut uidelicet patrum mensuram impleant, ueluti prædicẽs, quod facturi erant. Non est infrequens scripturis, imperatiuos ponere pro futuris indicatiui, implete pro implebitis. Modus enim loquendi prophetarũ, secundum Basilium magnum de institutis monachorum, est ut imperatiuum modum pro indicatiuo usurpent, quæ uerbi figura in scripturis propheticis frequentius inuenitur, Sicut est illud, Fiant filij eius orphani, & diabolus stet à dextris eius. Ad hunc modum non uidetur præceptum esse, quod dicitur, Nunc qui habet sacculũ, tollat, similiter & peram: sed potius prophetia prædicentis Domini, quòd futurum erat: nempe ut apostoli, obliti gratiæ Domini & legis eius, illa adsumerẽt. hęc ille.

Commoti animi concisa est oratio.

Modus iubẽdi pro indicãte Hebraismus.

Serpentes & genimina uiperarum, quomodo fugietis à iudicio gehennæ?

O serpentes, uiperarum progenies: homicidarum filij, homicidæ: serpentes inquam, qui sub hypocrisi inficitis homines uestra uenenata doctrina, non aliter atque serpentes inficiunt, & tacitè occidunt homines. Progenies uiperarum, qui uiminis cogitis homines ad intoxicatam uestram doctrinam, amplectendam. Quomodo effugere poteritis imminens æternæ damnationis iudicium, nisi resipueritis? Quum tam inuincibili malitia sitis, quum nullis neque beneficiis, neque

miraculis, neque blandis sermonibus, neque austeris, neque pollicitis, neque minis corrigamini: ut interim effugiatis iudicium hominũ, quomodo effugietis iudiciũ gehennæ? Nunc offertur uobis uia fugiendi iudicium: hanc ob oculos uestros positam habetis, sed ab ea auertimini. Tempus erit, cùm quæretis fugere, sed nulla uis aut uirtus suppetet ad fugiendam gehennam & pœnam æternam.

Ideo dico uobis, Ecce ego mitto ad uos.

Ecce: quasi dicat, Quantumuis interim excusetis uos à desyderio occidẽdi prophetas: mitto, ut notum sit me uera dixisse de uobis. Non ait, ecce uenient, &c. Sed mitto: Fures & latrones dicuntur uenire. Ioan. 10. Ministri salutis non ueniunt, sed mittuntur. Quomodo, inquit Apostolus Roma. 10. prædicabunt, nisi mittantur? Vnde & Christus dixit suprà cap. 9. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Emphasim habet uox, ego. Ego filius Dei, &c. Argumentum est diuinitatis in Christo, quia mittit prophetas. Cæterùm hæc sententia, ex superiore dependens, non est intelligẽda, quasi ideo miserit ministros suos, ut à Iudæis occidantur: sed sententia eclipsim habet, quæ sic potest sarciri. Ideò uerò dixi uos mensuram impleturos patrum, quòd ego certò sciam, quomodo meos illos legatos, ad uos mittendos, sitis excepturi.

Germani ministri non uenit, sed mittuntur.

Prophetas.

Id est spiritu diuino & docendi munere instructos, uiros graues & diuinos. Ieremiæ. 7. Et misi ad uos seruos meos.

Et Sapientes.

Viros rerum peritos, & uaria rerum experientia prudentes, & ad res fœliciter appositos.

Et Scribas.

In scripturis exercitatos, & diuinæ legis consultissimos. Ingens certè & ineffabile Dei beneficium est, quòd homines tot tantisque donis instructos ad salutem mortalium promouendam emittat. Et ingratitudo magna est, illos non recipere, sed uariis suppliciis afficere, & morti tradere.

Et ex illis occidetis, & crucifigetis, & flagellabitis in synagogis uestris.

Distributio est suppliciorum seu persequutionum, quibus uariis adfecerunt Iudæi prædicatores iustitiæ Christi. Quod autem Christus hic uaticinatur, reipsa impletum est. Iudæi enim non solùm persequuti sunt Christum ipsum, & Apostolos eius, uerùm etiam occiderunt. Et planè idem uerbum prædicauerunt, quod quondam prophetæ à patribus occisi. Dicit enim Petrus, Act. 3. Et omnes prophetę à Samuel & deinceps, qui loquuti sunt, annũtiauerunt dies istos. Hæc igitur facto declararunt hypocritæ, se nõ solùm esse filios homicidarum, sed etiam approbare homicidia patrum suorum.

Vt ueniat super uos, omnis sanguis iustus, qui effusus est super terram, à sanguine Abel iusti, usque ad sanguinem Zacharię filij Barachiæ, quem occidistis inter templum & altare.

Deus non sinit i nultum sanguinem piorum, quippe qui ad Deum pro uindicta clamat. Ecce, subiungit Christus, grande supplicium de huiusmodi rebellibus sumendum. Et alloquitur Iudæos, qui tunc erant. Aduertendũ est, quòd sanguinem iustum uenire super aliquẽ, est, ipsum sanguinis fieri reum, atque uindictę sanguinis subiici. Hoc modo clamarũt Christi crucifixores. Sãguis eius super nos & super filios nostros. Sumetur igitur de uobis (dicit Dominus) supplicium, propter sanguinem illum omnem, ab exordio mundi effusum propter ueritatem. In Abele

Sanguinẽ uenire, quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cædis sanctorum quæ ab ineunte mundo causæ.

& Zacharia notantur causæ, propter quas occubuerũt omnes sancti ab initio mundi, & occumbent usque ad mundi finem. Illæ sunt, fides in Iesum Christum, uerus Dei cultus, & gratiæ per Christum partæ confessio. Verùm enim quomodo ludęi, quos hic alloquitur Dominus, qui neque Abelem, neque Zachariam occiderunt, pœnam luent sanguinis eius, quem non effuderunt? Hic animaduertẽdum, quòd quemadmodum unicum est sanctorum consortium, & unum corpus Ecclesiæ sub uno capite Christo: ita una est impiorum & homicidarum societas sub uno capite diabolo. Et propter illam communionem tam bona quàm mala utriusque cõmunicantur. Bona quidem, uirtutes ac dona, bonis: malis uerò mala, scelera atque supplicia. Sed an iustum est puniri ob maiorum delicta, quum scriptum sit, Filius nõ portabit iniquitatem patris? Respõdeo. Quemadmodum dignus est, qui maiorũ sequitur probitatem, ut ad illum non solùm proprię, sed & paternæ probitatis fructus redeat: ita dignus est, qui non solùm propriæ, sed & paternæ malitiæ pœnas luat, qui patrum improborum mensurã adimplet. Quod uerò scribitur Ezechiel. 18. Filius non portabit iniquitatem patris, de illis dictum est, qui uestigiis patrum non ingrediuntur. Rogabis. Quare iustorum occisionem terminat in Zacharia, & minatur ultionem effusi sanguinis usque ad Zachariam: cùm & Apostolorum sanguis uenturus esset super generationem istam? Enimuerò ut grauitatem futuræ ultionis exprimeret, minatur & eum sanguinem iustum, quem patres eorum fuderant, uenturum super hanc generationem. Ideo illius tantùm meminit, non excludens sanguinem uel suum uel Apostolorum. Quòd si de Zacharia, qui erat Iodæ, intellexerimus, ob eam causam illius meminit, quòd post illum, nullus propheta fuisse occisus in scripturis legitur: non quòd nullus post illum sit occisus, cùm occisus sit ante Isaiam & Ieremiam: sed quòd tantùm huius mors exprimatur in scripturis. De hoc Zacharia uerisimilior est sententia, fuisse illum filiũ Ioiadæ pontificis, qui populum à seruitute impiissimæ Athaliæ liberauit, & Ioas regẽ in domo Domini educauit, ac deinde in regnum restituit. Hunc Zachariã historia. 2. Paralipp. 24. cap. tradit iussu Ioas regis ingrati à populo lapidibus obrutum in atrio Domini, cùm ex ore Domini populum increparet propter idololatriam. Quod rectè consonat ei, quod hic dicit Dominus interfectum eum inter templum & altare. Cęterùm de nomine patris nulla est difficultas, si binomius fuisse dicatur, ut unus homo Ioiadas & Barachias fuerit nominatus. Cui astipulatur, quod dicit Hieronymus, in Euãgelio Nazaræorũ, loco Barachiæ se nomen Ioiadæ reperisse. Erat hæc nominum pluralitas apud Iudæos frequẽtissima, ut ex lectione Philonis uideri potest. Theophylactus ita scribit, Super Iudæos illos, qui tunc erant, dicit, ueniet omnis sanguis. Plus enim punientur quàm patres sui. Nam neque post tanta exempla emendati fuerunt. Sicut & Lamech post Cain plus punitus fuit, quanuis non interemisset fratrem, eò quòd non fuisset ad exemplum Cain emendatus. Veniet igitur (inquit) sanguis ab Abel usque ad Zachariã. Hæc ille. Barachias interpretatur benedictus Domini propter eius sanctitatem.

Bonorũ omniũ boni participes sunt, sicutmali malorum.

Parentũ imitatores patrũ præmia participant.

Zacharias ꝓpheta occisꝰ, quis.

Barachias & Ioiadas eadẽ

Exẽpla priorũ posteros obligant.

Amen dico uobis, venient hæc omnia super generationẽ istam.

Vehemens est hæc adseueratio, quam, ut seriam & certam, iuramento confirmat. Quasi dicat, Non tantùm per comminationem uos alloquor, sed in ueritate dico uobis: non est, quòd quisquam speret se iudicium Dei declinaturum. Nam cùm in hac uiperina generatione demum ea crudelitas, qua effusus fuit omnis sanguis iustus à constitutione mundi, planè matureſcat & impleatur, digna est, imò ita fiet, ut hæc omnia mala pœnæ, debita pro uniuerso iustorum effuso sanguine, accumulanda sint super generationem istam, quę iisdem affectibus & animis ueritati aduersatur. Idque fiet intra quadraginta annos. Tam enim seuera super uos, qui mensuram patrum adimplebitis, ultio Dei ueniet, ut uideantur in memoriam

Similibꝰ peccatis similia supplicia debentur.

redire mala omnia, à patribus commissa, ac pro his omnibus simul in uos exercere uindictam grauissimam. Tametsi nonnunquam etiam præteritis tẽporibus Deus parentum uestrorum peccata puniuerit: nunquã tamen sic tota se effudit ira Dei, ut tum effundet super generationem istam, maiorum suorum crudelitatem nõ solùm referentem, sed etiam uincentem, quando crudelissimo excidio locũ illorum perdet & gentem, & disperget in omnes nationes orbis profugam, simúlque à Deo reprobabitur æternùm, ter misera, & in locum eius Gentes sufficientur.

Ira Dei in Iudæos demũ plenè effusa, à Christo ꝓdicta.

Ierusalem, Ierusalem.

Ardentis amoris erga Ierosolymitanos fuit hæc deploratio, peruenusta similitudine à gallina, ornata. Estque epilogo & compendiolo collecta, & gentis Iudaicæ ingratitudinem ostendit, iungitque obiter beneficia, quibus increscit Iudaica ingratitudo: & annuntiat pœnam, excidium uidelicet. Geminata autem hæc uox paternum refert dolorem & affectum. Ierusalem, quæ gloriaris in pietate, & te haberi ac esse piam iactitas, doleo super te, præuidens quæ breui uentura sunt super te, quoniam olim occidisti, & occidere non cessabis prophetas.

Quæ occidis prophetas, & lapidas eos, qui ad te missi sunt.

Vide ingratitudinem & impœnitentiam Ierosolymitarum. Occidis (inquit) prophetas, & lapidas eos qui mittuntur ad te: nec unquam uoluisti sub alas meas congregari. Quid hac ingratitudine horribilius? Quis enim non iudicaret omni crudelitate crudelius esse, si pulli gallinacei matrem suam in aduolatu milui glocitantem, & ipsos sub alas in tutum locum conuocantem, accurrentes discerperent, ac in uaria frusta dilacerarent? Multò certè crudelius Iudæi in prophetas, in Apostolos, adeóque in Christum ipsum debacchati sunt, qui tamen nõ in aliud uenerat, quàm ut prædicatione sua Iudæos ab imminenti interitu seruaret. Cùm dicit, Quæ occidis & lapidas, nõ præsentem occisionem & lapidationem significat: sed inueteratam malitiam, & antiquum malitiæ propositum cum perseuerantia. Ac si diceret, Quæ occidis, &c. id est, quæ soles occidere & lapidare. Nomine Ierusalem significat Gentem Iudaicam præcipuè Ierosolymitanos. Obstinati perseuerarunt, occidentes Christum, & lapidantes Stephanum, & alios.

Iudæorũ sꝛeuitia & ingratitudo horribilis.

Iudæorũ cõstãs malitia.

Quoties uolui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas?

Omnium beneficiorum Dei in hanc gentem caput est, quòd colligere & seruare ipsam statuerit. Quoties uolui, supple, uolũtate signi, præcipiendo, monẽdo, uisitando per prophetas, & demum per meipsum? Hæc enim omnia sunt signa uolentis congregare. Itaque iucundissima similitudine gallinæ & pullorum, eximiũ suæ charitatis affectum erga Iudæos, explicat. Ac frequens est scripturæ consuetudo, quòd ad explicandos affectus Dei erga nos, utatur similitudinibus à parentibus siue hominum siue aliorũ animalium ductis. In Deuteronomio legitur, Sicut aquila prouocans ad uolandum pullos suos, & super eos uolitans, expandit alas suas, sic Deus assumpsit Israẽlem atque portauit in humeris suis. Debemus certè rerum naturas contemplari, non ut (quemadmodum incredulæ gentes) conquiescamus in eis: sed, ut per eas Dominum nostrum, & uoluntatem eius erga nos, cognoscamus. Paulus enim ait ad Rom. 1. Inuisibilia Dei, à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta, conspiciũtur. Inuisibile est, quòd Deus in periculis præsto nobis adsit, ac defendat nos, sed hoc inuisibile Dei, efficitur nobis in gallina uisibile, quæ aduolante miluo statim colligit pullos suos sub alas suas, ut eos ab impetu milui tueatur. Si Deus hanc gallinæ indidit naturam, ut nihil prius habeat, quàm pullos suos in periculis conseruare, qui fieri posset, ut Deus ipse creator non hoc affectu erga homines, pullos suos, longè excellentius, quàm humanus animus cogitare potest, præditus esset? Neque enim fieri potest, ut qui plantauit aurẽ, nõ

Mos scripturæ, similibus à parentibus ductis exprimere Dei affectum erga nos.

Per rerũ causas & naturas Deus nobis cognoscẽdus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

audiat: & qui finxit oculum, non consideret: ita non sit, ut qui matrum curam erga prolem, creauit, non ipse quoque plusquam maternum affectum erga populum suum gerat. Sentiamus igitur de rerum natura, quòd sit spectaculum, quo nobis inuisibilia Dei ad salutem perspicienda proponuntur. Tradunt Physici huic aui singulare studium protegẽdi ac prouehendi pullos suos inesse, ut quæ miluo suum corpus obiiciat pro pullis, ac uitæ suæ periculo pro illis animosissimè dimicet. Mutat propriam uocem in lamentabilem & querulam: quærit, uerrit, foditque continuò, quod pullis impertiat: glocitat & perpetuò aduocat, ac, si quid inuenit, id minimè edit, sed seruat ac præbet pullis: grauissimè ac mira uehementia contra miluum pugnat, & uociferatur, expandit suis pullis alas suas, ac si quis illis consulat, benefaciat, cibum uel manu porrigat, miris modis illum sibi gratificatum fuisse, aèque summam uoluptatem attulisse ostendit. Sic & Christus mutauit uocem, pœnitentiam prædicauit, omnibus suam ipsorum miseriam & peccatum ostẽdit, corde propensissimo uerrit & effodit in scriptura quibus pascamur. Aduocat solicitè eos nos, & pabulum obiicit: expandit super nos alas suas, hoc est, omnem iustitiam suam, omnia merita & omnem gratiam, blandissimè apud se recipit, calefacit & fouet suo naturali calore, id est, Spiritu sancto, qui per ipsum nobis donatur: pugnat denique pro nobis contra hostem in cœlestibus intentissimè, ac nihil omnino omittit, quod ad alendum, fouendum, propugnandum & saluandum nos quomodo pertinere possit. Hæc fiunt non corporaliter, sed spiritaliter. Alæ duæ, duo sunt testamenta sacræ scripturæ, quæ expandunt super nos, iusticiam eius, & faciunt, ut apud ipsum nos recondamus. Propterea quæ scriptura nihil aliud nos docet, quàm Christum, huiusmodi gallinam esse, cui nos tutò committamus. Veritas eius clypeus est, id est, scriptura, fide & charitate percepta, thorax est, scutum, & certa protectio contra omnem incursum, & omnia pericula. Oportet igitur in uerbo & scriptura concipere Christum, & adhærere ipsi fide uiua, qua non dubitemus talem nobis esse, qualem iam descripsimus: sic certò sub alis, id est ueritate eius uiuemus atque saluabimur. Dicitur autem Christus, uelut gallina, glocitare, & sub alas pullos congregare, quando reuelat uerbum, & uocat ad resipiscentiam, non solùm quando prædicauit, & Iudæos uocauit ad pœnitentiam, ne perirent, sed id etiam multò antè egit. Glocitauit in regno Israël per prophetas, ut per pœnitentiam sub alas uenirent, & liberarentur: & nihil non beneficiorum exhibuit Israëlitis, quos inuitauit ad resipiscentiam, ut ex hæreditate populi Dei nõ excluderentur. Vera gallina ipse est, amabilissima, & nostri supra modum solicita, quæ semper nos apud se colligere studet: expandit alas suas, & aduocat: id est, prædicat, & curat, ut nobis prædicetur utrũque testamentum, missis prophetis, sapientibus & Apostolis in uniuersum orbem. Sed quid fit interim? nos grauamur illius pulli esse, & oblatam gratiam negligimus. Excitemur igitur, & sub alas Domini curramus, fide, spe & charitate ornati. Obserua: Tametsi Deus non habeat nisi unam uoluntatem, & unum uelle, quod est substantia eius: Velle tamen diuinum, relatum ad præcepta, prohibitiones & similia, appellatur à Theologis voluntas signi, contra quam uolumus, quoties peccamus, non obedientes præceptis Dei. Et de hac uoluntate intelligitur, Quoties uolui congregare, &c. Relatum uerò ad illa, quæ ab æterno disposuit exequutioni mandari, dicitur voluntas beneplaciti, de qua dicitur, Omnia quæcunque uoluit, fecit. Et, Voluntati eius quis resistit?

Gallinæ ingenium.

Christus gallina.

Christus ex uerbo, qualis est, concipiẽdus.

Nos uiles & ingrati gallinæ pulli, nati infœlicibus ouis.

Volũtas Dei duplex.

Et noluisti.

Liberi arbitrij cõfirmatio.

Damnatur hoc loco stoïca illa necessitas in negotio salutis, & ostẽditur liberum arbitrium. Sed uide, quàm malè responderint Iudæi beneficio patri. Noluit impiissimus populus colligi, atque seruari in amicitia & fœdere Dei: dispergi & perdi maluit. Vnde propria culpa, malitia & rebellione, non autem Dei incuria periit. Nam Deus

Deus seruare uoluit, uocauit gentem, & gens uocãti acquiescere noluit, cui tamen liberũ erat uocantem sequi. Potuisset seruari Ierusalẽ, si uoluisset: hoc est, nisi repulisset Dei misericordiam, & sanum consiliũ ac præceptũ. Nec denegasset Dominus Ierosolymitanis suam gratiam, si uoluissent, & si non spreuissent eas uias, per quas peruenitur ad salutem. Nunc uerò, quia nolunt, & magis diligunt tenebras, quàm lucem, ideo oderunt lucis, ueritatis, ac salutis prædicatores.

Iudæi pereũt, quia noluerunt seruari.

Ecce relinquetur uobis domus uestra deserta.

Audiuimus ingratitudinem & impœnitentiam gẽtis uiperinæ. Audiamus nũc etiam supplicium, quod impletum est in Iudæis, quando post ascensionem Christi in cœlum, regio Iudæorum per Romanos deuastata, & politia eorum tam ciuilis quàm ecclesiastica abrogata est, & ipsi ita à Deo abiecti sunt, ut nunc ne in numero quidem populi Dei recenseantur. Quasi dicat, Nihil omisi eorũ, quæ ad uestram pertinent salutem. Sed quando uideo uos contemptores, & oppressores ueritatis, & prædicatorum eius, abeo: uenient ad uos missi alij legati, Romanorum uidelicet phalanges, qui uobis gladiis, lanceis, & aliis tormentis prædicabunt, próq; merito uestro dignissimè uos tractabũt. Eiiciemini de habitaculis uestris, & è terra, in quam introduxeram patres uestros: & dispergemini in omnes Gentes. Alienigenæ occupabunt terram habitationis uestræ, & erit uobis deserta, & habitata aliis. Ipsa quoque synagoga derelinquetur à Deo, à quo & derelinquemini, & in cõscientiis affligemini. Infelicissimi prorsus Iudæi, qui prophetas occiderunt, & occidere non cessarunt, quousque nullos eis Deus iam mitteret. Mille & quingentis annis iam dimisit eos absque prædicatore & propheta: abstulit eis uerbum suum: id est, alas suas contraxit. Ideo manet domus eorum deserta. Animas ipsorum nemo ædificat. Deus inter eos nequaquam iam habitat. Accidit, quod uoluerunt, ut psal. 107. Noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis: uoluerunt maledictionem, & ueniet eis. Timeant comminationem hodie hostes gratię, quibus est fœdus, sicut & Iudæis erat, cum Deo. Si contempserint gratiam, deserentur à Deo.

Iudæi desertì à Deo.

Iudæi iã absque prophetis.

Nemo deseritur à Deo, nisi uolens.

Dico enim uobis, Non me uidebitis à modo, donec dicatis, Benedictus qui uenit in nomine Domini.

Actiologia est, quare deserenda sit domus Israëlis. Hoc autem uaticinium pertinet ad diem palmarum, & illum applausum populi, acclamantis, Hosanna: benedictus, qui uenit, &c. Quare implendum reliquit posteà, quod ait, Non me uidebitis à modo, &c. Cæterùm non intelligendum est, quòd nõ essent uisuri eum corporaliter. Nam posteà crucifixerunt eum. Sed quòd non uisuri eum essent posteà, ut prædicatorem atque Christum. Quasi dicat, Ego posthac non prædicabo uobis præsens, nec in corpore in posterum ita diligenter uos admonebo, id quod signum erit derelictionis uestræ, tam in conscientiis, quàm in regno: donec dicatis, Benedictus, &c. uos, qui adestis, & creditis Euangelio meo. Hæc consolatio est per occupationem adiecta, de iis qui ex Iudæis conuerterentur & susciperent Euangelium post mortem Christi. Dicere uerò Christum benedictum, uenire in nomine Domini, est confiteri Christum, eũ esse, qui à Domino missus est, & qui placet Domino. Certè donec, &c. designat ultimum Christi aduentũ gloriosum, quando conuersi ad ueritatem Iudæi, dicent, Benedictus, &c. Certum est Iudæos olim etiam dicturos Christo, Benedictus qui uenit, &c. Hoc idem & Deutero. 4. prædictum est. Nouissimo autem tempore reuertêris ad Dominum Deum tuum, & audies uocem eius: quia Deus misericors, Dominus Deus tuus est. Non dimittet te, nec omnino delebit, neque obliuiscetur pacti, in quo iurauit patribus tuis. Oseæ. 3. Quia dies multos sedebunt filij Israël sine rege, sine principe, & sine sacrificio, & sine altari, & sine Ephot, & sine Theraphim. Et post hæc reuertẽtur filij Is-

Desertio Iudæorũ & reuersio ad Deum, prædicta à prophetis.

raël, & quærent Dominum Deum suum & Dauid regem suum, id est, Christum: & pauebunt (id est, reuerebuntur) ad Dominum, & ad bonum eius in nouissimo dierum. Et Azarias. 2. Paralip. 15. Si dereliqueritis Deum, derelinquet uos. Trãsibunt autem multi dies in Israël absque Deo uero, & absque sacerdote, absque doctore quoque, & absque lege. Cúmque reuersi fuerint in angustia sua, & clamauerint ad Dominum Deum Israël, & quæsierint eum, reperient eum. Hæc uaticinia sunt de Iudæis huius seculi, quòd antea nunquam sine principe, sine sacerdote, sine lege fuerint. His astipulatur Paulus Roma. 11. Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo Gentium intraret, & sic omnis Israël saluus fieret.

VIGESIMIQVARTI CAPITIS Epitome.

Christus discipulis rogantibus signum aduentus eius, & finis seculi, multa præcipit, & uaria futura prodigia prædicit.

CAPVT XXIIII.

Marc.13.a. Luc.21.b.

ET egressus Iesus de templo, ibat. Et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei ędificationes templi. Ipse autem respondens, [a] dixit illis, [a] Videtis hæc omnia? Amen dico uobis, non relinquetur hîc lapis super lapidem, qui non destruatur. Sedẽte autem eo super montem [b] Oliueti, accesserunt ad eum discipuli [c] secretõ, dicẽtes: Dic nobis, quando hęc erunt, & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi. Respondens Iesus, dixit eis: Videte, ne quis uos seducat. Multi enim uenient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus: & multos seducẽt. Audituri enim estis prælia, & [d] opiniones præliorum. Videte, ne turbemini. Oportet enim hæc fieri: sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnũ. Et erũt pestilentię, & fames, & terræmotus per loca. Hæc autem omnia, initia sunt dolorum. Tunc tradent uos in tribulationem, & occident uos. Et eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et tunc scandalizabuntur multi, & inuicem tradent, & odio habebunt inuicem. Et multi pseudoprophetę surgent, & seducent multos. Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum. Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit. Et prędicabitur hoc Euangelium regni in uniuerso orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc ueniet [e] consummatio. Cùm ergo uideritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat. Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad monteis: & qui in tecto, non descendat tollere [f] aliquid de domo sua: Et qui in agro non reuertatur tollere [g] tunicã suam. Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus. Orate

Luc.19.g.

De aduentu Christi.

Ephes.4.b. Coloss.2.d.

Signa cõsummationis seculi.

Ioã.15.c.16.a. Supr.10.a.

Iniquitas. Charitas.

Perseuerãtia. Euãgelij prędicatio.

Destructio Iudæorum. Marc 13.b. Luc.21.d. Daniel.9.g.

autem, ut non fiat fuga uestra in hyeme uel sabbatho. Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet. Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro. Sed propter electos breuiabuntur dies illi. Túc si quis uobis dixerit, Ecce hîc est Christus, aut ecce illic, nolite credere. Surgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa magna, & prodigia: ita ut in errorem inducãtur (si fieri potest) etiam electi. Ecce prędixi uobis: Si ergo dixerint uobis, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere. Sicut enim fulgur exit ab oriẽte, & [h] paret usque in occidentem: ita erit & aduentus filij hominis. Ubicunque fuerit [i] corpus, illuc congregabũtur & aquilæ. Statim autem post tribulationem dierum illorum Sol obscurabitur: & Luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum cõmouebuntur. Et tunc parebit signum filij hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & uidebũt filium hominis uenientem in nubibus cœli cum uirtute multa & maiestate. Et mittet Angelos suos, cum tuba, & uoce magna, & congregabunt electos eius à quatuor uentis, à summis cœlorum usque ad terminos eorum. Ab arbore autem fici discite parabolam. Cùm iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, scitis, quia propè est æstas. Ita & uos, cùm uideritis hæc omnia, scitote, quia iam propè est in ianuis. Amen dico uobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant. Cœlum & terra transibunt: uerba autem mea non præteribunt. De die autem illa & hora nemo scit, neque angeli cœlorum, nisi solus Pater. Sicut autem in diebus Noe: ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec uenit diluuiũ, & tulit omneis: ita erit & aduentus filij hominis. Tũc duo erunt in agro, unus assumetur, & unus relinquetur: Duæ molentes in mola, una assumetur, & una relinquetur: Duo in lecto, unus assumetur, & unus relinquetur. Vigilate ergo, quia nescitis, qua [k] hora Dominus uester uenturus sit. Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamiliâs, qua hora fur uenturus esset, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam. Ideo & uos estote parati, quia qua nescitis hora, filius hominis uẽturus est. Quis putas, est fidelis seruus & prudens, quem constituit Dominus suus super familiam suam, ut det illis cibum in tẽpore. Beatus ille seruus, quem cùm uenerit Dominus eius, inuenerit sic facientẽ. Amen dico uobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, moram facit Dominus meus uenire, & cœperit percutere conseruos suos, manducet autem, & bibat cum ebriosis: veniet Dominus serui illius, in die, qua non sperat, &

Act.1.b.

Cauendũ ab iis, qui se falsò Christos dicent. Marc.13.c. Luc.17.e.

[h] Paret] Iap parens [i] corpus] cadauer.

Signa cõsummationis seculi. Marc.13.c. Luc.21.e. Ezeche.32.b. Isa.13.b. Apoc.1.b. 1.Cor.15.g. Angeli.

Ficus.

Verbum Dei uerax. Marc.13.d.

TéporaNoe. Luc.17.f. Genes.17.b.

Diluuium. Luc.17.g. 1.Thess.4.d. Vigilandum Marc.13.d.

Fur in nocte Luc.12.e. Seruus fidelis. Luc.12.e.

Malus seruꝰ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Hypocritæ. Supr. 13. f. Infr. 25 c.

hora, qua ignorat, & diuidet eum, partémque eius ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & stridor dentium.

Et egressus Iesus de templo, ibat.

IMagine quadam pergit explicare Matthæus, quod Christus in sui sermonis conclusione, Non uidebitis me à modo, donec, &c. dixerat: templum uidelicet, & omnem Iudaicæ legis religionem breui abolendam. Sicut autem his diebus Dominus sub uesperam egredi Ierosolymis in montem oliuarum solitus erat: ita & hoc tertio die obseruauit, post quem nullus Euangelistarum memorat eum Ierusalem reuersum, usque in diem azymorum, hoc est quintum ab eo, quo urbem cum pompa fuerat ingressus. Vnde obtinuit opinio, & apud ueteres, die quarto eum Bethaniæ mansisse. Porrò satis erat, ut uidetur, dixisse simpliciter: Et egressus est Iesus, si nihil aliud dicere uoluisset, sed adiecit, de templo: ut ostenderet Christum, cum indignatione aduersus incredulos, exisse, & reliquisse templum, & synagogam, & nunquam posthac reuersum in templum. Ad hūc modum suprà dixerat, A modo non uidebitis me, donec, &c. Hoc caput duos habet locos præcipuos: Alterum de excidio urbis Ierosolymæ, Alterum de extremo die, & fine mundi. Habet etiam signa ad cognoscendam utramque uastationem, è quibus & tempus colligi vult, & simul certitudinem calamitatum. Sed quia deuastatio Ierosolymæ exemplum est diuinæ uindictæ in ingratos ob contemptum Euangelium, voluit Christus hāc deuastationem typum esse nouissimi iudicij, quo horribiliter unà cum extirpatione totius mundi, punientur illi, qui Euangelium negligunt. Quare in hoc capite confunduntur signa deuastationis Ierosolymę, cum signis nouissimi diei, quę signorum permixtio, multum difficultatis, & obscuritatis huic capiti conciliat. Quod ut facilius intelligatur, ordo seruatus apud Lucam. 21. cap. huc uocandus est, qui primùm ferè absoluit signa, quæ uidentur ad deuastationem Ierosolymæ spectare: inde, & signa aduentus Christi scribit.

Christus feria. 4. abstinuit Ierosolymis.

Confusio signorum excidii Ierosolymitani cum signis iudicij.

Et accesserunt discipuli eius, ut ostenderent ei ædificationes templi.

Cùm didicissent discipuli, tum ex fletu Christi ascendentis die palmarū Ierosolymam, tum ex prædicatione eius, uastandam Ierusalem, & templum euertendum: admirabundi toti, & commoti magis ruina futura templi tam insignis, quàm re alia, ostendunt Christo templi structuras, quas, ut splendidas, & magnificas admirabantur. Descriptionem templi augustissimi ampliſsimam habes apud Iosephum lib. de bello Iudaico. 6. cap. 6. Fuerat hoc, non à patribus è Babylone redeuntibus, cuius reditus mentio fit Esdræ. 5. sed ab Herode rege extructum, quemadmodum egregiè describitur à Iosepho antiq. libro. 15. cap. 14. inter alia. Antiquis (inquit) fundamentis solutis noua imposuit, super quæ templum erexit, longitudine centum cubitorum, altitudine centum uiginti. Aedificatum est autem templum ex lapidibus albis & tenacissimis, quorum magnitudo in lōgitudine uiginti quinque cubitorum, altitudine octo, latitudine duodecim erat. Opus fuerat dignum narrari omnibus, qui sub sole sunt. Laboraverunt in eo extruendo decem milia peritissimorum artificum, & amplius multò, per integros annos octo. Vnde non temerè apud Marcum. 13. discipuli ad Dominum, Magister (aiunt) aspice quales lapides, & quales structuræ? Meminit huius templi & Hegesippus historicus uetustissimus, libro de excidio Ierosolymitano primo, cap. 35. Verisimile est, discipulos in structuras tēpli defixisse oculos, ac habuisse eas pro ædificiis nunquā perituris. Ita ut fuerit hęc discipulorum admiratio, quasi adseuerantiū & templū, & populum Iudaicum non interituram. Sentiebant certè templum esse opus maius, aut munitius, quàm ut quisquam illud posset demoliri. Ostendunt igitur Do-

Templum Ierosolymitanum ab Herode extructum.

mino templi molem, opere tam admirabili, ut indignum uideretur quod euerteretur: imò tum adeò firma structura, ut non uideretur posse dirui: aut eo animo ostendebant structuras templi, ut Christus commotus operis magnificentia, mutaret sententiam, nec sineret euenire, quod euenturum paulò antè prædixerat. Rogabis: Ad quid templum illud diruēdum erat? Certè quia synagogam euerti oportuit, & ueritate aduenīente figuram cessare necessum fuit. Venerat Christus, lux, fugans tenebras, uerum, & uiuum templum: cuius beneficio, & gratia nos superædificamur lapides uiui, & sumus templum Dei, habitantis in nobis. Proinde robustissimum fuit templi huius Ierosolymitani ædificium. Ita ut capta iam Ierosolyma, aliquandiu negotium Romanis militibus fecerit, vt uidere est apud Iosephū de bello Iudaico lib. 7. cap. 9. & 10.

Templū Ierosolymitanum quare dirui oportuit.

Ipse autem respondens, dixit illis.

Videns Christus discipulos suos iuxta hominum opinionem & æstimationem, magnificare structuram illam pretiosam, ut auertat animos illorum ab suspicienda huiusmodi terrena magnificentia, & ut intelligant omnem mundi altitudinē, & externam pompam, abolendam esse, dixit illis.

Pompa omnis & strepitus mūdi delendus.

Videtis hæc omnia?

Interrogatione utitur. Vnde Theophylactus legit, Nónne uidetis hæc omnia? Itaque affectui discipulorum indulgens Dominus, exaggerat id, cuius cōmiseratione ducebantur, sed & cum asseueratione certò futurum confirmat. Exaggeratio est, cùm ait, Nónne uidetis hæc omnia, quæ iudicatis magnifica, atque splendida, & vestro iudicio non petitura ædificia? qua significat, ita omnia esse diruenda, vt ne uestigia propè ulla relinquenda sint.

Amen dico uobis, non relinquetur hîc lapis super lapidem, qui non destruatur.

Asseueratio est. Iurat Christus in re seria, certa, & pro gloria Dei: & uaticinatur de deuastatione templi & urbis. Illud habetote pro certò, Nihil est omniū horum tam munitum, aut pulchrum, aut sanctum quod non euertēdum sit, adeóque dissipandum, ut hic id est, in hoc loco, nec lapis ullus lapidi cohæreat. Quæ autē causa huius deuastationis? Certè insignis illa, impia, & auita Iudæorum gētis obstinatio, qua semper, ut Stephanus Act. 7. dixit, Spiritui sancto restiterūt, tempúsque, ut Lucas. 19. scribit, uisitationis suæ non cognouerunt, & prophetas, sapientes, ac scribas, à Deo missos (ut præcedenti capite audiuimus) occiderunt. Oportebat quidem templum illud cum suo sacerdotio leuitico, luci Christi, & umbram ueritati cedere, ac pro ratione succedentis noui testamenti commutari. Respondebis. An non poterat id fieri absque huiusmodi miseranda clade? Poterat certè, nisi populus iste incorrigibili impietate gratiam Dei respuisset, irámque Dei in sese prouocasset. Obserua: lapis super lapidem, periphrasis est insignis destructionis rerum potentissimarum, ut significet Christus, nihil tam potens, ac firmum esse neque in templo, neque in Iudæa, neque in Ierusalem, neque in populo Iudaico, quod diuinæ iræ resistere possit.

Excidij Ierosolymitani causa.

Sedente autem eo super montem oliueti, accesserunt ad eum discipuli secretò, dicentes.

Prænuntiata Ierosolymæ deuastatione, Iesus abiit in montem, qui dicitur Oliueti, hic cùm sederet, templum habens in prospectu, adeunt eum discipuli: primores quidē, quibus & alia mysteria retexerat, Petrus, Iacobus, Ioannes, & Andreas (ut Marcus. 13. scribit) & rogant secretò, sperantes, uel sibi solis hoc, ut pleraque alia, illum aperturum. Cùm dicit, secretò, significat Euangelista illos, qui inter

Universidad de Deusto
Biblioteca

discipulos, turbati, & offensi fuerant sermone Christi. Aut, secretò accedant, ne si turba hanc deuastationem audiret, irrueret in Christum. Posteaquam ergo audiuerunt uastandam urbem sanctam & templum euertendũ, tum certò existimantes uitam & fœlicitatem omnibus, & plenum Christi regnũ adfore, secretò rogãt.

Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum aduentus tui, & consummationis seculi.

Duo interrogant discipuli, scilicet, quando destruentur Iudæi, & quod signum sit nouissimum aduentus Christi. Præceptor (inquiunt) cũ ostenderemus tibi structuras templi, uerbum audiuimus horribile, quo significasti destruendum tẽplum tam magnificum. Dic nobis, quando hæc, quæ iã prædixisti, futura sunt, & quod signum est aduentus tui, & consummations seculi. Simul hæc omnia fore existimabant, uastandam Hierusalem, ipsum in gloria uenturum, & mundum hũc accepturum finem, & quidem breui, quo tempore pariter sperabant gloriæ Christi atque fœlicitatis consortium se adepturos.

Et respondens Iesus, dixit eis.

Quoniam è re ipsorum non erat, de fine mundi, certóque signo, ac constituto regni sui scire, de his nihil respondit, sed monuit, quæ magis, ac propius ad salutem ipsorum faciebant. Atque quò illos redderet uigilãtiores, ita responsum suum temperauit, ut nolens eos scire tempus, cùm uastandæ urbis, tum sui aduentus: tamen commemorandis malis effecerit illos solicitos ac uigiles in negotio Euangelico, & aduersus malorum incursionem.

Videte, ne quis uos seducat.

Nolite esse (ait Christus) tam curiosi ac soliciti de tempore, & hora huius deuastationis, déque meo aduentu, & fine seculi mittite rogare, præsertim quando hæc futura sint. Non statim aderit uel urbis excidium, uel orbis consummatio. Ante hæc euenient, quæ ut ad uos magis attinent, ita multò præstat illa cognoscere. Multæ exorientur prius calamitates, quæ affligent tam bonos, quàm malos. Videte, id est, cùm iudicio considerate, & attendite, ne quis uos seducat, id est, ne quis à uera pietate, & religione uos abducat in errorum & impietatum præcipitia. Hoc est primum periculum, spectans ad partem hominis intellectiuam.

Multi enim uenient in nomine meo, dicentes, Ego sum Christus. Et multos seducent.

Aetiologia est primi periculi, sumpta à multitudine impostorum, & antichristorum: de quibus uidere est apud Iosephũ de bello Iudaico. lib. 2. 11. 14. Act. 8. & 21. Siquidem iusto Dei iudicio futurum erat, (quod non tacuit Paulus. 2. Thessal. 2.) ut, quoniam uerum Messiam respuebant, uenturi essent falsi: & quia ueros prophetas non acceptabant, per falsos seducerentur, & carnalis regni opinio multum ualeret. Ideo uult Christus suos esse attentissimos, & cum iudicio considerare prædicatores: adeóque curam habet Christus suorum, ut præscribat hoc loco formam seductoriæ doctrinæ. Multi (audi exercitum malorum in hac uoce) non mittentur, sed ceu lupi, & latrones uenient, in nomine meo, ueluti sit me, & Euangelium meum prædicent: & prætextu nominis & doctrinæ meæ docebunt. Audietis eos prædicantes de se, Ego sum Christus. Quod de persona intelligi potest, aut de doctrina. Ego sum Christus, id est, doceo Christum, & doctrinã Christi, & hoc nomine & prætextu multos seducent. Quemadmodum apud Ioannem prædicit ipse Christus, Ego ueni in nomine patris mei, & non recepistis me: alius ueniet in nomine suo, & illum recipietis. Tradunt historiæ, post ascensionem Domini in cœlos, & ante urbis excidium, non paucos uenisse ad Iudæos, qui se pro uero Messia, ac liberatore uẽditarint, quibus miser adhæserit populus, atque ideo

Pseudochristi & Antichristi.

à Romanis cæsus sit præsidibus. Iure sanè optimo fiebat, & dignum equidem erat, ut qui uerum Messiam recipere noluerant, uitæ autorem, ij falsos reciperent Messias, necis ipsorum & omnium miseriarum autores. Ita enim diuinitus comparatum est, ut qui ueritatẽ Dei respuit, mendacio posteà adhæreat & credat, ut Leuit. 26. Deut. 28. Isaiæ 8. & 29. 2. Thessal. 2. atq; innumeris ferè aliis scripturæ locis satis liquet. Iosephus lib. antiq. 20. meminit Theudę magi cuiusdam, qui Cuspio Fado res Iudæorum administrante, populo suaserat, ut sumentes suas substantias egrederentur ad Iordanem, promiseratque eis, se illum diuisurum: qui captus tandem à Fado, capitis sectione multatus fuit, peremptis simul multis, qui cum ipso fuerant, nonnullis uerò captis. Idem Iosephus antiq. lib. 20. cap. 11. & 14. autor est in populo Iudæorum, non unum, ac alterum prodiisse Pseudochristum, sed turbas quoque magorum, & pseudoprophetarum exortas, quæ simplici plebeculæ liberationem promiserint, atque ita omnes commouerint, ut impostores sequentes mox senserint arma Romanorum. Idem etiam repetit, atque adiicit quædam eiusdem generis lib. de bello Iudaico cap. 12. In primis de quodam Aegyptio pseudopropheta, qui arrogata sibi prophetæ opinione, triginta fermè millia congregarit, quos ex solitudine in montem ducens oliuarum, Ierusalem capere annisus est, sed oppressi fuere à Fœlice tum præside. Hic Aegyptius capto Paulo Ierosolymis, nõdum extinctus erat, sic ut Paulum tribunus rogaret, an ipse esset Aegyptius ille, qui ante eos dies tumultum excitasset, eductis in desertum quatuor millibus sicariorum? Act. 21. Eiusmodi & Simon magus fuit, qui Samaritis persuaserat se virtutem Dei esse, quæ uocatur magna. Act. 8. Ab eiusmodi multis Iudæorum populus delusus fuit, qui omnes & libertatem, & salutem populo promittentes, se Christos asseruerunt, & pro uero in scripturis promisso Messia uenditarunt. Itaque cùm multos seduxerint, non ab re fuit, quòd suos Christus præmonebat, ne & ipsi impostoris illorum caperentur, & ab eis exigebat, ut maturè, & cum prudenti consilio cauerent, ne quouis uento doctrinæ agitarentur, & cuiuis licet speciosæ, doctrinæ crederent: sed probarent spiritus, & doctrinam unde, & quænã esset. Et Paulus iubet, ne simus paruuli, Ephes. 4. fluctuantes, & circunferamur omni uento doctrinæ, in nequitia hominũ. Item Ioan. 14. Nolite omni spiritui credere: sed probate spiritus, si ex Deo sint: quoniam multi pseudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoscitur spiritus Dei. Omnis spiritus, qui confitetur Iesum Christum in carne uenisse, ex Deo est. Et omnis spiritus, qui soluit Iesum, ex Deo non est: & hic est Antichristus.

Iudæi cæsi à Romanis, propter receptos Antichristos.

Theudas magus, seductor Iudæorum.

Messiæ falsi apud Iudæos olim multi.

Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum.

Adducit secundum signum, quod præludij loco antecessurum erat extremam Iudæorum uastationem, & ceu typus consummationis seculi uideri potest. Prælia, præludia uocat bellorum, & seditionum, quæ præcesserunt sub prefidibus Romanis Cumano, Fœlice, Festo, Albino, Floro, &c. Et opiniones præliorũ, hoc est, tumultus bellicos, motus, seditiones, & cædes, quæ potissimùm cœperũt sub præfide Cumano, qui Tyberio Alexandrio successerat. Nam quum ob militis cuiusdam impudentiam, qui in festiuitate azymorum Iudæis, retectis genitalibus, illuserat, exortus tumultus fuisset, tanta cædes facta est, ut sint numerata cæsorum, 20. millia. De quo tumultu apud Iosephum scribitur lib. antiq. 20. cap. 6. Et libr. de bello Iudaico. 2. cap. 11. Mox secutus est alius tumultus inter Iudæos, & samaritas, multa cum strage hominũ, locorúmque deuastatione. Sed & sicariorum genus prodiit, qui tectas uestibus sicas gestãtes, passim in turba, cœtúque populi homines perimebant neque agnoscebantur, ut miris terroribus omnia replerentur. Tertius mox tumultus secutus est, apud Cæsaream, cùm Vero Fœlici successisset P. Festus, de qua successione fit mentio Act. 24. Conatus quidẽ, hic fuit prouin-

Tumultꝰ uarij ac multi apud Iudæos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciam latronibus liberare, sed urgente ultione Dei non potuit. Cui cùm Albinus, & C. Florus succesissent, semel omne genus malorum inūdauit. Nam ut hi duo, potissimùm Florus, nihil ad crudelissimam tyrannidem, manifestam uim, & rapinas, reliquum faciebant: ita simul seditiosorum apud Iudæos audacia creuit. Vnde continuò motus, latrocinia, direptiones, cædes passim edebantur, & indicibilibus malis, & calamitatibus populus exterminabatur, donec ad iustā rebellionem fuere uelut compulsi, tam inaudita ui, & crudelitate sæuiebat in eos Florus. Agrippa rex multis quidem à rebellando dehortati Iudæos conatus fuit, sed omnia frustra. Tandem ergo, ubi qui nouandis rebus studebāt, prævaluissent, præter unum præfectum Mutilium omneis trucidant. Eodémque die, atque eadem hora Cæsarienses, Iudæos apud se habitantes trucidārunt, numero uiginti milia. Paulò pòst Scytopolitæ, sequuti exemplum Cæsariensium, tredecim Iudæorum milia interemerunt. Mox Ascalonitę duo milia, Alexādrini. 50. milia. Deinde iusto bello aggressus eos est Cestius Syriæ præfectus. Sed quum Ierosolymorum obsidione soluta uim Iudæorum fuga declinasset, audentiores facti fuere rebellionis autores, omnémque potestatem nacti, inenarrabilē (ut est in adagio) malorum Iliada, hoc est, ingentem calamitatem sibi & suis inuexerunt: donec prorsus per Titum exterminarentur. De quibus omnibus fusè scribit Iosephus ab. 11. cap. secundi libri bel li Iudaici usque in finem septimi libri, hoc est, totius eius operis. Horū itaque malorum ceu præludia, populi seditiones, motúsque per uniuersam Syriam, & bella dederunt, de quibus hic Dominus prædixit. Audituri (inquit) estis prælia, & opiniones præliorum. Et addit medelam & consolationem, dicens.

Iudæorum strages multæ.

Videte, ne turbemini.

Consolatur, & monet, ut studium adhibeant, ne turbentur, seu animos despondeant, cùm hæc & audient, & uidebunt. Turbaretur sanè uir bonus uisis tot, tantisque calamitatibus, sed non timore, qui ab amore Dei auocet. Non enim præcipit hoc loco, ἀπάθειαν & stuporem stoicum, sed hortatur, ne his calamitatibus ita terreantur, ut deficiant à fide: & ne frigidius, aut segnius perficiant opus Domini, aut pergant tardius in religionis negotio, sed in fide, & charitate firmi stent, certò statuentes, quòd auxilio non destituentur.

Et uir bonus turbatur, timéque.

Apathia stoica.

Oportet enim hæc fieri.

Non uult Dominus suos his rerum turbinibus, ut pote necessāri is, necessitate scilicet humanorum affectuum, & diuturnis, turbari: sed animo esse forti in fide: ut qui sciant, ita diuinitus decretum esse, deinde, non ad ipsorum, sed hostiū gratiæ Dei futuri excidij præludia. Erant hi seditiosi, & sanguinis piorum uehementer sitibundi, abnegârant regem, & liberatorem suum, asciuerant autem, & postulārant sibi imperitare Cæsarem. Oportuit ergò ipsos cædi, & calamitosissimè diuexari à Cæsare.

Iudæi à Cæsare, quē clamauerant regem sum esse, deleti.

Sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum.

Non mox erit uastatio Ierosolymæ, latius uagabitur hæc tempestas. Non enim Ierosolyma tātùm uastabitur, sed totus orbis bellis, ac cædibus miscebitur, & lentè procedet diuina ultio. Consurget gens contra gentem, & regnum contra regnum: id quod uerum apparuit Cæsareæ, Scytopoli, Ascaloni, Ptolemaide, Alexādriæ, ac postea Damasci ubi decem millia Iudæorum trucidata fuere: denique moto regno Agrippæ, totáque Syria, & uicinis regnis, haud dubiè triginta octo, & amplius annis tumultuatum est à Iudæis, prius quàm ultimo, & finali bello radicitus exciderentur. Quòd si ad calculum reuoces bella, quæ in orbe exiterunt, ab urbe illa excisa, ad hunc usque diem, reperies clades, funera, turbas & calamitates sit nestissimas, crudelissimas, & innumerabiles. Grauissima fuerunt bella Germanica, & Persica. Gotthica, & Vuandalica castra plus afflixerunt Europam, quàm ulla unquam militaris uirtus. Insequuti sunt hos Saraceni. Vnà cum Saracenis nocuerunt ingentia bella. Diu pugnatum est in Gallia, Germania, Italia. Postremò irruperunt, ceu ualidissima tempestas Tartari, & Turcę, qui totum orbem uel hodie atterunt, atque collidunt. Et oportet quidem rem sic geri, quando ab ingratissimo mundo salus, pietas, & euangelica ueritas tam impiè respuitur, atque conculcatur. Nec tamen statim sperandus est finis malorum, quando scelerum quoque nullus est neque modus neque finis. Diuexabitur ergo orbis malis, & calamitatibus diutinis.

Quot quātis. que bellis in orbe terrarū hactenus tumultuatum sit.

Nullus finis peccādi, propterea nullus finis calamitatum.

Et erunt pestilentiæ.

Iræ Dei & futuræ cladis signa, quæ cœlitus erant uentura, tertio loco ponit. De illis, quomodo huic populo etiam per Moysen sint prædicta, uide Leuit. 26. Deut. 28. Nomine pestilentiæ intelligit uarios, graueis, & incurabiles morbos, quibus Deus, ceu flagellis, Iudæorum primùm, deinde totius mundi rebellionem, & impietatem castigauit. Queritur Plinius lib. 26. incognitos priscis morbos suo seculo plurimos inuasisse homines. Et Apocal. 16. Effusæ sunt septem phialæ iræ Dei in terram. Pestes item grauissimas non rarò uexasse orbem, testes sunt historiæ, in quibus uidetur longè pestilentissima fuisse, quæ in totum ferè orbem sæuiit imperante Antonio Vero, & quæ Italiam uastauit tempore Gregorij magni. Adde eam, cuius mentio fit à Paulo Diacono lib. de gestis Longobardorum. 6. cap. 2.

Multi quoti die morbi etiam medicis ignoti oriūtur.

pestes omniū sæuissimæ tē pore Antonii Veri, & D. Gregorij.

Et fames.

Ingens fuit Ierosolymis fames, quæ ita inualuerat, ut multi fuerint egestate cōsumpti: in qua necessitate Helena regina Adabienorum, cum filio Iazate magnificè subuenit, ut narrat Iosephus lib. antiq. 20. cap. 2. In Actis quoque 11. capite legimus ab Agabo famem magnam prædictam in toto terrarum orbe, quæ accidit sub Claudio Cæsare, cuius & meminit Suetonius in uita Claudij. Fuit is Claudius stupidę mentis homo, luxu, crapula, & libidinibus deditissimus, quíque delectabatur sui similibus ministris. Per luxum ergo prodigebantur dona Dei fœdissimè. Præterea persequebantur Iudæi Christi cultores, eiiciebant urbibus suis, pellebant in exilium, exuebant omnibus facultatibus, cogebántque esurire, & algere, & omnibus pariter indigere rebus. Testantur hoc Epistolæ Paulinæ, illæ maximè, quæ Corint. Thessal. & Hebræis scriptę sunt. Proinde iusto Dei iudicio uices ipsis rependebantur. Similes causæ inducunt etiam nobis famem, induxerunt quoque maioribus. Sub Iustiniano principe tanta fuit per Italiam fames, ut multi propria sua deuorarent membra.

Fames horrē da Ierosolymis.

Iudæi persequentes Christianos, Christum ultoré sensérunt.

Et terræ motus per loca.

De terræ motibus, qui inter ascensum Christi in cœlum, & deuastationem Ierosolymitanam acciderunt, & si rara fiat apud scriptores rerum gestarum mentio quantum quidem ego sciam: tamen quia Christus Dominus Deus noster de his uaticinatus est, nullum dubium relinquitur, quin terra eo tempore sępius horribiliter tremuerit. Et sunt quidam autores, inter quos Suetonius, qui tradunt tres urbes in Asia, quum Nero Imperator, rerum potiretur, terrę motu concidisse. De terriculamentis autem & magnis illis signis, de quibus Christus hic, & apud Luc. 21. uaticinatur, & quæ futuram Iudaïcæ gentis internecionem portenderunt, tam Ecclesiastici, quàm externi autores scripserunt, præcipuè Iosephus de bello Iudaico lib. 7. cap. 12. Cometa enim gladio similis (quod cometæ genus ξιφίας uocant) integro anno suprà templum stetit. Nona hora nocturna lux diē superans, in templo effulsit, & per dimidiam horam durauit. Bos immolandus agnū peperit in templo. Porta templi ænea, ultrò patefacta est. Visæ per cœlum concurrere acies, rutimotus terræ ingētes post ascensionem Christi.

Prodigia excidium Iudæorum præcedentia.

Cometa gladij specie.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lantia arma, & subitò nubium igne collucere templum. In die Pentecostes auditus est strepitus, quem consecuta est hæc uox, Migremus hinc. Rusticus quidã, priusquam bellum gereretur, in summa ciuitatis pace, & tranquillitate, cùm ad diem festum uenisset, subitò exclamare cœpit, Vox ab oriente, uox ab occidente, uox à quatuor uentis, uox in Ierusalem & templum, uox in maritos nouos nouasque nuptas, uox in omnem hunc populum. Et in hoc clamore septem continuis annis ita perdurauit, ut nullis nec minis, nec suppliciis cohiberi potuerit: donec tandem obsidionis tempore, cum exclamaret, uæ ciuitati, templo, & populo, ac paulò pòst adderet, uæ etiam mihi, lapide immisso perierit. Hæc & multa alia fuerunt prodigia de cœlo, & terriculamenta, quæ significárunt deuastationem gentis Iudaicæ. Lege locum Iosephi paulò antè citatum.

Incrementa scelerum nouis calamitatum incremẽtis Deus prosequitur.

Nihil lædit totos pendentes à Christo.

Hæc autem omnia, initia sunt dolorum.

Quasi dicat, audietis quidem rumores bellorum, & bella multis in locis exoriri, nolite propterea animo excidere, neque minore animo uerbum meum tenere, quin potius feruentius aliis prædicate. Fieri utrũque oportebit, & meum regnum excrescere, & hanc urbem cum gente indicibilibus malis exterminari. Tamẽ adeò à uobis abesse debet, ut incipientibus istis fieri, animos abiiciatis, ut ad multa etiã grauiora uos quoque debeatis præparare. Videbitis enim gentem contra gentem insurgere, & moueri omnia, ad hæc & reliquas Dei ultiones, famem, pestem, & multa huiusmodi signa de cœlo ingruere, & desæuire. Nemo tamẽ tum speret hus (tametsi grauissimis) plagis adhuc diuinæ satisfactũ irę, atq; uindictæ. Quãquam enim horrenda sint, & stupẽda, uidebuntur tamen leuia, si cõferantur cũ iis, quæ consequentur, id est, nondũ erit finis plagarũ, & iræ diuinæ: imò hæc, scilicet, bella, fames, pestilentiæ, & reliqua, quæ dixi, sunt initia dolorum, quos iste populus experietur. Hæc mox affuturarum calamitatũ præludia, & insequentis tragœdiæ prologus sunt. Nam quemadmodum homines nouis subinde sceleribus adiuentis malitiam suam infandam superare contendent: ita iustissimus Deus nouis subinde repertis calamitatibus, infandam hominum conscelerationem ineffabilibus suppliciis collidet. Et hæc quidem generalis est practica (ut uocant) omnium temporum, primùm quidem ad Iudæos pertinens, mox ad omneis in toto orbe homines. Nam omnium Deus est Dominus noster: ergo omnibus iudicia sua annũciat. Quare pendeamus omnes à Christo, & nihil ista omnia nos lędent. Ideo iussit nos non turbari, quoniam sic fieri (inquit) oportet. Sic cõmeruit populi huius impietas. Nos confidamus in ipsum, quem isti reiiciunt, & saluatorem amplexemur, à quo si rursus non defecerimus, ipsum liberatorem & seruatorem experiemur.

Tunc tradent uos in tribulationem, & occident uos, & eritis odio omnibus gentibus.

Hactenus prædixerat, quæ uentura essent mala super impios Iudæos, quæ certè maxima, & grauissima erant. Sed quid? Nunquid discipuli Domini futuri erant immunes malorũ? Minimè omniũ. Quasi diceret Christus, Tantùm abest, ut immunes sitis vos ærumnarũ, ut calamitates etiam primùm omniũ à uobis incipiant. Priusquam enim quicquam malorum accidat Iudæis, & dum ipsi adhuc summa pace, & tranquillitate fruentur, uos expositi eritis omni generi afflictionis. Tradẽt enim uos in tribulationem & occident. Tradent, inquam, in concilia, alienos à synagogis uos facient, in synagogis cædemini, & ueniet tempus, quum quisquis interficiat uos, arbitretur se obsequium præstare Deo. Huiusmodi persecutionẽ (ut copiosè testãtur acta Apostolica) mox à nece Stephani quia dispersi omnes fuerũt per regiones Iudęæ, senserunt discipuli. Et hanc promouebat Paulus Act. 9. Postea Act. 12. misit Herodes rex manus, ut affligeret quosdam de Ecclesia. Occidit autẽ

Apostoli, afflictionibus omne genus expositi.

Iacobum, fratrem Ioannis, gladio. Videns autem, quia placeret Iudæis, apposuit apprehendere & Petrũ. Quid uerò Paulus quãtúmque cũ suis expertus fuerit persequutionum, tam à Iudæis, quàm à gentibus, cùm acta Apostolorum, tum ipse in Epistolis suis, præsertim posteriore ad Corinth. testatur. Sed quis breuibus posset commemorare, quæ acciderũt discipulis Christi post missum Spiritum sanctum? Recensendus esset totus Actorum liber, ac ne sic quidem omnia exponerẽtur. Itaque uaticinio Christi nihil uerius. Et sanè nihil hic Christus prædixit, quod illi non sint experti. Porrò illa eadem persecutio, post captam urbem sanctam, & exciſos Iudæos, durauit aduersus Christianos, in hunc usque diem. Nam ministros Christi persecuti sunt principes Romani. Sanctus August. in libro de ciuitate Dei numerat persequutiones maximas, 10. Nec clemẽtiores Romanis fuere Gothi, & Vuandali. Nec minus ministros Christi afflixerunt Saraceni. Turca quoque, immanissimus ueritatis hostis, hactenus nemini Christianorum pepercit. Sed uide: boni uiri, Apostoli, de regno & gloria rogabant. At nihil hic audiunt, nisi pericula, & persecutiones, quibus ipsos exerceri oportebat. Rogabis, cur non prius pereunt impij, quam possint pios affligere? Certè si rem probè perspicias, nulla rei huius admiratio te capiet. Solenne est & ita consuetudinariũ Deo, ut perditurus impios, prius affligat, seu affligi permittat pios. Boni enim & prudentis patris-familiãs est, suam antè familiam in officio continere, quàm aliena errata punire. Per aduersa autem, & afflictiones continentur pij in officio diuinæ uocationis. Nõ igitur iniquum uideri debet, quòd Deus ante permitat suos affligi, quàm alienos perdat. Sic, cùm deleturus erat Sodomitas incendio, permisit, ut pius Loth antè à ciuibus suis affligeretur. Sic, cùm immissurus erat grauissima supplicia in Aegyptũ, obiecit prius Israëlem populum suum oneribus penè intolerabilibus. Sic, cùm sub monarchia Babylonica puniturus erat Genteis, Iudæis finitimas, incepit afflictionem à sancta sua urbe Ierusalem. Iere. 25. Ecce in ciuitate, in qua inuocatum est nomen meum, ego incipio affligere. Sic, etiam cùm uellet delere Iudæos per Romanos, permisit ut antè omnia Apostoli, & credentes in Christum crudeliter à Iudæis tractarentur, & non tam in exilia eiicerentur, quàm interficerẽtur. Huc pertinet, quod monet Petrus. 1. Pet. 4. Si autem (quis patitur, supple) ut Christianus, non erubescat, glorificet autem Deum in isto nomine. Quoniam tempus est, ut incipiat iudicium à domo Dei. Si autem primùm à nobis, quis finis eorum, qui non credunt Dei Euangelio?

Persecutiones maximæ in Ecclesia.

Deus primũ pios erudit, mox impios ferit.

Pij afflictionibus continentur in officio.

Propter nomen meum.

Occupatio est. Rogabit quispiam: Boni illi pij uiri quid commiserunt, propter quod tot calamitates patiantur? Propter quam (obsecro) culpam persecutores tanta crudelitate, & tyrannide afficiunt pios? Respondet Christus, Propter nomen meum. Ac si dicat, Grauissima hæc coniuratio, & persecutio principum mundi, & sapientum (quia naturalis etiam affectus parẽtum erga liberos dissoluetur, imò parentes fient, suorum liberorum proditores, ac interfectores) erit, quia me diligitis, & doctrinam meam prædicatis. Nomen Christi est Iesus, quod uocatum est ab Angelo, priusquam in utero conciperetur. Sed literæ, & syllabę, ac externus huius nominis sonus, hæc, inquam, nõ sunt tam inuidiosa, ut propter ipsa soluatur affectus naturalis cognationis, & excitetur publica, præsertim inter Iudæos, persecutio. Hoc enim nomine uocatus est Iosue successor Moysi. Hoc nomine uocatus fuit Pontifex Iesus, cuius fit mentio apud Zachariam. Hoc nomine multi alij quoque uocati fuerunt. Et tamen propter externum illud nomen nullam passi sunt persecutionem. Quid ergo est, quod ait, Propter nomen meum? Nomen Christi, de quo in præsentia fit mentio, est ipse Iesus Christus, ac officium eius. Christus enim in hoc missus est, ut omnes in ipsum uerè credentes iustificentur. Non misit Deus (inquit) filium suum in mundum, ut iudicet mundum, sed ut saluetur

Propter nomen meum, quid.

Iesus nomen multorum.

Nomẽ Christi, quid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mundus per ipsum. Qui credit in eum, non condemnabitur. Qui uerò non credit, iam condemnatus est, quia non credit in nomine unigeniti filij Dei. Satan autem, qui princeps est huius mundi, pugnat ex diametro cum hoc officio Christi. Christus enim iustificat: Satan autem in peccatis detinet. Christus uiuificat: Satan mortificat. Christus seruat: Satan perdit. Christus tribuit cœlum: Satan infernum. Quare Satan primùm quidem oppositus se, quantis potuit uiribus, Christo ipsi, adhuc in terris uersanti, ut omnem gloriam eius extingueret: Deinde ex quo Christus per mortem euasit in summam maiestatem, adoritur, quoquomodo potest, credentes, & profitentes Christum: ac nunc excitat reges & principes, organa sua, ut persequantur, nunc gentes, & populos, ut trucident: nunc etiam propinquos, amicos, cognatos, fratres, adeóque parentes, ut prodant suos ipsorum liberos, in Christum credentes, & obiiciant extremis suppliciis, à Deo nomen Christi est illis inuisum.

Inter Christũ & Satanã quãtum discrimen.

Et tunc scandalizabuntur multi.

Tunc, cùm tam crudeliter & inclementer nominis Christiani professores dilaniabuntur, multi, malis offensi, suppliciisque uicti, desciscent à professione nominis Christiani. Id quod non solùm ante urbem uastatam, sed etiam postea factũ esse docent historiæ: imò in hunc usque diem uidemus. Id si accidere potuit insigni Pauli collegæ Demæ, ut seculum præsens amplecteretur, 2. Timoth. 4. certè mirum non est, si & plurimis aliis eueniat: quanquam electorum accidere nulli possit, ut prorsus desciscat, dicẽte Christo, Et nemo de manu mea rapiet eos. Certè hi sunt bona terra, in quam cadẽs semen uerbi Dei certum fructum affert. Hoc ipsum prædixit Simeon Euangelicus, Ecce hic (inquit) positus est in ruinam multorum. Ne ergo supra modum turbarentur pij, multis deficientibus, ut semper pusillus est electorum numerus, de his quoque uoluit præmonere. Nam non solùm multi defecturi erant, passi offendiculum, id est, cruce atque persecutione ab Euangelio repulsi, sed ex fratribus futuri quoque hostes, quod & ipsum Paulus expertus est: ut in posteriore ad Timoth. 1. & ultimo queritur.

Multi malis uicti, Christũ deseruerunt.

Et inuicem tradent, & odio habebunt inuicem.

Interim eritis odio, non Iudæis solùm, sed omnibus gentibus. Nihil cuiquam tutum erit, proditionibus agentur omnia, adeóque inualescet corruptio, ut alius alium proditurus sit, frater fratrem, cognatus cognatum, amicus amicum, socius socium: séque mutuis odiis persequantur, ut nihil uspiam appareat aliud quàm rixæ, discordiæ, conuicia, & præsentissimus interitus.

Et multi pseudoprophetæ surgent, & seducent multos.

Aliud periculum & malum, & ingens quidem, prædicit futurum. Prodibunt sua sponte, nõ uocati, & de improuiso, atque præter expectationem falsi doctores, & doctrinæ erroneæ seminatores & pseudoapostoli, imò Apostoli Satanæ, & antichristi præambulones. Contra hos falsos doctores magna semper Paulo pugna, & querela fuit. Hi fuerunt illi serui uentris, non Iesu Christi, Roma. 16. Apostoli Satanæ. 2. Corint. 11. ambientes æmulari à Galatis, & ipsos labefactãtes, Galat. 4. Canes, mali operarij, concisio, inimici crucis Christi, quorum Deus uenter, &c. Philipp. 3. deceptores per philosophiam, & inanem deceptionem, habentes speciem non ueritatem sapientiæ, Coloss. 2. Sed quid multa loca enumero, cùm nusquam ferè illorum non meminerit? Propter hos conuenit synodus Ierosolymis, Act. 15. Meminit & Ioãnes Apostolus in sua Canonica pseudoprophetarum & antichristorum. Constat enim & Cherintum, & Hebionem, ac monstra alia his similia, errorum, & impietatis seminaria, temporibus Apostolorum emersisse, ac seduxisse plurimos. Testis est Eusebius Eccles. hist. lib. 4. cap. 22. & Hieron. in lib. de uiris illustribus. Prædixit quoque sanctus Petrus in posteriore epistola sua, uenturis

Pseudoprophetas quib' nominib' orn at Paulus.

Myriades hæreticorum & seductorum quot irrepserẽ in Ecclesiam.

uenturis temporibus ad consummationem usque seculi plurimos pseudoprophetas exorituros, quorum præcipui fuere, Praxeas, Valentinus, Nouatus, Arrius, Macedonius, Manichæus, Donatus, Nestorius, Pelagius, Eutyches, & quos nobis dedit seductio Mahometi, & corruptio neochristianorum. Et his quidem non paucos adhæsisse constat, ut non frustra dixerit Dominus, Ac seducent multos. Et Petrus in posteriore canonica dicit, pleroſque errorem illorum sequuturos. De his prælocuti sunt Moyses Deut. 13. & Hierem. 23. Obserua, officium pseudoprophetarum esse, seducere.

Et quoniam abundabit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

Seductionis, imò malorum omnium radicem, & causam his uerbis, Et quoniam, &c. explicat, nomine iniquitatis, Dei, & legis eius contemptum, mundi item opum, ac uoluptatum studium intelligens. Quia itaque iniquitas, ac prauitas illa naturę, qua sibi tantùm homines studẽt, ab omni beneficẽtia erga alios alieni, abundabit, & dominabitur, nimirum copia erit hominum, contemnentiũ Deum, & uerbum eius, præferentiũmque religioni ac pietati diuitias, & uoluptates: regno item Dei, ac Euangelio gaudia mundi: necesse erit charitatem, id est, ueram pietatem, beneficentiam, & religionem (quæ gemina constat dilectione, Dei, & proximi.) in multis deficere. Nam quò celerius animus à uera pietate degenerat, & ad peiora uergit, eò magis, & facilius, contemptus Dei, religionis, ac pietatis neglectus, studium uoluptatis, & diuitiarum amor increscit. Habet profectò uiua, & sancta charitas ardorem spiritus cum feruore benefaciendi, agendique recta. Proinde appositissimo uerbo refrigescere utitur, quòd, qui friget, uegetatione, ac operatione spiritus caret. Studia enim, & res ipsas frigescere dicimus, cùm uel lente procedunt, uel prorsus euanescunt. Hanc charitatem refrixisse suo tempore Paulus. 2. Timoth. 1. scribit. Nam abundantis iniquitatis, & refrigescentis, imò gelatæ charitatis erat, quòd omnes in Asia ipsum auersati fuerãt. Colligamus ex his. Quia iniquitas per præambulones Antichristi multiplicabitur, exasperabuntur efferi homines: ita, ut in iniquitate obstinati, nullum cũ familiarissimis seruaturi sint charitatis uinculum, sed mutuò se tradent.

Iniquitas, quid.

Charitas, q.d.

Charitatis sanctę natura

Qui autem perseuerauerit usque in finem, hic saluus erit.

Occupat Dominus, quasi dicat: Cauete animos despondere propter hæc tam aduersa intus, ac foris, & tam magnam rerum omnium corruptionem. Non est uel latum (quod dici solet) culmũ à ueritate recedendum, sed fortiter standum in fide uitua, usque ad huius uitæ finem. Hac fide superaturi estis omnia. Nihil itaque uobis periculi, modò constanti, fortique animo perseueretis. Nulla malorum uis poterit perdere, nisi quem animus rectus defecerit. Durate igitur in illis, in quibus estis docti. Tum neque mala uobis nocebunt, neque corrupta doctrina uos seducet. Nemo abiiciat onus (quod reuera leue, & facile est confidentibus) nemo contrahat humeros, sed cogitet potius, quomodo id, quod omnino ferendum est, ferat cum laude. Est igitur perstandum in ueritate, & pietate, est orandum, uigilandum, sustinendum. Ad hanc perseuerantiam Paulus. 2. Timoth. 3. hortatur discipulum suum, dicẽs: Tu uerò permane in iis quæ didicisti, & credita sunt tibi, sciẽs, à quo didiceris, &c. Item ad Hebr. 12. Per patientiam curramus ad propositum nobis certamen, aspicientes in autorem fidei, & consummatorem Iesum, qui propositò sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, &c. Mox sequitur: recogitate eum, qui talem sustinuit, &c. ut ne fatigemini, animis uestris deficientes. Nõdum enim usque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes. Proinde omneis uirtutes absoluit perseuerantia, quæ non est sine patientia. Vnde Dominus Luc. 21. dicit, In patientia uestra, possidebitis animas uestras. Quod idem sonat, atque, Qui perseuerauerit usque in finem, &c. Quæ sentẽtia continet formam

Fide standũ in aduersis.

Ad perseuerantiam adhortatio.

Perseuerãtia nulla sine patientia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Possidere animas suas ī patiētia, qd.

ferendi persequutionem, seu crucem. Est autem in patientia possidere animas, in cruce non irasci Deo, non indignari, non murmurare contra Deum. Coloss. 1. In omni patientia, & longanimitate cum gaudio. Philipp. 2. Omnia autem facite sine murmurationibus. Iacob. 1. Omne gaudium existimate fratres mei, cùm in tentationes uarias incideritis. Roma. 5. Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Nó solùm autem, sed & gloriamur in tribulationibus. Hęc uerba uim præcepti, & consolationem in omnibus aduersis habent, docéntque, quid in cruce faciendum, & quid sperandum sit. Cùm sumus in afflictione, concipere debemus in animis nostris patientiam iuxta uerbum, & promissa Dei, & possidebimus, hoc est, nõ perdemus animas nostras, sed uictores erimus, iuxta uerbum, & hic saluus erit, hoc est, nihil periculi patietur, imò ne pilus quidem de capite ipsius peribit.

Et prædicabitur hoc Euangelium regni, in uniuerso orbe.

Hoc prognostico (quod commune est & deuastationi Iudææ, & consummationi seculi) suos consolatur, ne ubi uiderint tam paucos ipsum admittere, animo deiiciantur. Confidite (inquit) non erit uanus & uacuus labor uester. Vestra diligentia non carebit suo fructu. Insaniet quidem mundus aduersus uos, & ueritaté, sed Deus non sinet Euangelium opprimi: imò his tumultibus magis, ac magis ualescet Euangelij robur. Nec poterit aliud in vos malorum procella, nisi quòd pietatem vestram reddet spectatiorem. Et ut Antichristi præambulones intelligant suam culpa, nulla autem Dei morositate, aut iniustitia condemnari, antequam ueniat consummatio templi, & urbis Ierosolymitanæ, prædicabitur hoc Euangelium, quod ad regnum cœleste euehit, in uniuerso orbe. Est uerò hoc signum misericordiæ diuinæ testimonium. Nam Deus adeò neminem vult perire, nisi prius patienter moneat de errore, & ad resipiscendum inuitet, aperta uerbi prædicatione Roma. 2. Bonitas Dei ad pœnitentiam inuitat. Sic per Noe centum & uiginti annis permisit Deus hominibus prædicari pœnitentiam ante diluuium. Gene. 6. Et tempore Iudæorum post mortem Christi, relictum est Iudæis pœnitentiæ spatium, quadraginta anni, & prædicatum est illis Euangelium à multis Apostolis clarissimè, & apertissimè: Nec solùm in Iudæa, sed etiam in uniuerso orbe. Nam priusquam caperetur urbs Ierusalem, & dispergeretur gens Iudaica, per totũ terrarum orbem deportârunt, & annuntiârunt Apostoli Christi Euangeliũ. Audi Paulum de hoc testimonium ferentem, In omnem terram exiuit sonus eorum. Et Roma. 15. Ita ut ab Ierusalem per circuitum usque ad Illyricum repleuerim Euangelium Christi. ad Coloss. 1. Et immobiles à spe Euangelij, quod audistis, quod prædicatũ est in uniuersa creatura, quæ sub cœlo est. 1. ad Timoth. 3. cap. Et manifestè magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne, iustificatum est in spiritu, apparuit angelis, prædicatum est gentibus, creditum est in mundo, assumptum est in gloria. Certè plerique Apostoli Domini ante captam à Romanis, & uastatam urbem Ierosolymam, excesserunt è uiuis. Petrus & Paulus, Apostolorum primi, Romę. 14. Neronis anno, martyrio coronati sunt. Atque circa illa ipsa tempora Nero Imperator Vespasianum militiæ magistrum, contra Iudæos transmittit in Syriam. Incidit autem decimus quartus Neronis annus, in. 70. annum à Natiuitate Christi, sicut supputauit Eusebius. Populus ergo Israëliticus, Domini peculium, & urbs illa sancta mirabili prouidentia Dei seruata est, donec Euangelium Christi uniuersum repleret orbem. Cur ita? haud dubiè, ut populus Iudaicus per genteis iudicaretur, & speculum esset omnium & Ecclesiarum gentilium, & consequentium temporum. Obserua. Dicitur Euangelium regni ab effectu, quòd regnare facit contra Satanam, mortem, peccatum, & mundum. Dictũ est, In uniuerso orbe, ut intelligas tam ad Iudæos quàm Genteis Euangelium peruenisse, & utrisque prædicatũ esse. In hos enim duos populos totus terrarũ orbis diuidebatur.

Euangelium regni.

Euãgelij prædicatio, misericordiæ Dei indicium.

Noe prædicauit pœnitentiam.

Euãgelij prędicatio uniuersum mundum perua-sit.

Ierosolymorum euersio cur tam diu dilata.

In testimonium omnibus gentibus.

Hæc in genere uidentur accipienda, ut electis prædicari Euangelium agnoscamus, in testimonium gratiæ Dei & salutis. Reprobis autem in testimonium condemnationis, ut non habeant, quò se, de non audito Euangelio, excusent. Testimonium enim pro lege, & doctrina Dei in scripturis accipitur, ut psal. 118. abundè declarat. vnde psal. 77. Et suscitauit testimoniũ in Iacob, & legẽ posuit in Israël. Quis hic non uideat testimonium & legem pro eodem accipi? Quare quemadmodum lex Iudæis data est, & uariæ illæ cæremoniæ in testimonium (ut passim docent scripturæ) quibus nimirum Deus suam uoluntatem testatam fecit, & ita officij ipsorum eos admonuit: ita posteà Euangelium Dei prædicari oportuit cunctis gentibus, ut sicut de ipsius bonitate edocerentur, ita ad fidem in ipsum pietatísque studium prouocarentur. Id cùm successerit apud electos ex gentibus, prædicatum sanè ipsis Euãgelium est, & hodie prædicatur, in testimonium, quòd eruditi sunt, & erudiuntur ad salutem. Reprobis autem prædicatum est, & prædicatur, in testimonium, quo impietatis conuincantur, qui oblatam ultro Dei gratiam respuerunt. Habet hoc vaticinium mirificam & suauem consolationem. Nam si nihilominus prædicari oportuit Euangelium in orbe uniuerso ante consummationem, vt ut insanierint Antichristi præambulones, aperti hostes ipsius futuri, ipsum oppugnaturi, & per insidias aggressuri: necessarium simul fuit, ut tutos à malis his omnibus eius prædicatores Dominus seruaret: quòd sanè, hæc prædicendo, ipsis pollicitus est.

Euangelium quare omnibus indiscriminatim prędicatum.

Testimoniũ pro lege & uerbo Dei.

Prædicatores Euangelij, sacrosancti, & Domino in primis curæ.

Et tunc ueniet consummatio.

Hanc consummationem Chrysostomus in hunc locum, & Eusebius lib. 3. hist. Eccles. cap. 7. interpretantur de uastatione & consummatione Ierosolymorum. Et tunc, scilicet prædicato Euangelio in uniuerso orbe (quod ex testimonio Pauli paulò antè adducto, constat factum fuisse ante urbis excidium) ueniet consummatio, id est euertetur vrbs Ierusalẽ, tolletur templũ, & abscindetur cultus Mosaicus.

Cùm uideritis abominationem desolationis, quę dicta est à Daniele propheta, stantem in loco sancto.

Post uaria prognostica & signa excidij Ierosolymitani indicata, quæstioni discipulorum, quærentium, Quando hæc erunt? id est, quando templum cum urbe excindetur? apertè respondet: Tunc ueniet cõsummatio urbis, quando per orbem terræ prædicatum fuerit Euangelium regni: & cùm miles Romanus, siue exercitus, graui, ac pertinaci obsidione urbem Ierosolymorum cinxerit. Tunc capietur & diripietur urbs, & uastabitur, ardebítque templum Dei sanctum. Octauum hoc signum est, & Iudęæ, & seculo huic consummationem denuntians. Estque hoc signum unum è proximis, quæ præcesserunt deuastationem Iudææ, & præcedent finem mundi. Siquidem post reuelationem Antichristi, neque certius, neque propinquius signum perituri mundi expectandũ. Hæc uerba Matthæi, Marc. 13. cap. ita refert: Cùm autẽ uideritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet. Pro eo quod Matthæus dicit, stantem in loco sancto, Marcus ait, stantem ubi non debet. Lucas. 21. cap. apertius hoc declarat, dicens: Cùm autem uideritis circundari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote, quia appropinquauit desolatio eius. Dominus itaque per abominationem desolationis, iuxta idioma sermonis Hebraici, intellexit tam abominabilem, & stupendam ipsius Dei iram, desolationémque, qua populum suum reliquit, quàm horribilem terræ uastationem, urbísque obsidionem grauissimam. Stupendum, & abominabile erat, quòd Dominus, quem sibi delegerat, populum, & ardentissimè hactenus amauerat, tunc tradiderit in mænus Ethnicorum calcandum. Nam primò exercitus Romani Galilæam, & Samariam crudelissimè uastarunt. Deinde obsedêrunt urbem sanctam: ubi

Abominatio desolationis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

aliquandiu uictrix exultauit uirtus ethnica, urbi minitans exitium: tandem urbem cœpit, totámque diripiens, sanguine, & cadaueribus oppleuit, mox in ipsum quoque templum irrupit, quod postea sæuissimis animis una cum urbe inflammauit, deleuitque funditus. Nam Ioseph. lib. de bello Iudaico. 7. cap. 18. Quia (inquit) quos occideret, quídve raperet amplius non haberet exercitus, quòd iratis animis omnia deerant (nec enim parcendo si esset, quod ageret, abstinuissent) iubet eos Cæsar totam funditus iam eruere ciuitatem, totúmque templum, relictis tantùm turribus, quæ præter alias eminebant, Phasello, & Hippico, & Mariamne: murique eo, quod ciuitatem ab occidente cingebat: hoc quidem seruârunt, ut esset castrum illis, qui custodiæ causa relinquerentur: turres autem, ut posteris indicarent, qualem ciuitatem, quámve munitam, Romanorum uirtus obtinuisset. Alium uerò totum ambitum ciuitatis ita demoliti sunt, ut qui ad eam accessissent, habitatam aliquando fuisse uix crederent. Passim occidebantur, neque finis clabium fuerat, quandiu bellum fuit. Ante obsidionem postremam Ierusalem, occisa Cæsareæ fuere 20. milia: in Scytopoli. 13. milia: in Ascalone & Ptolemaide citer quinque milia: Alexandriæ 50. milia: Damasci ad decem milia. Deinde in exordio belli 18. milia in Galilæa: in Aphara 150000. in Samaria 11. milia & 600. in Iotapata 4000. in Taricha 6600. in Giscali 2000. Quis autem strages, & miseriam ciuitatis Ierusalem diceret, in qua fame, peste & gladio periere supra 1100000? Cornelius & Suetonius tradunt eo bello 600000. interempta. Quin & post desolatam ciuitatem in reliquias sæuitum: duóque milia quingenti in spectaculo Cæsareæ perierunt. Multi & Antiochiæ, ueluti incendiarij, in theatro concremati. Bassus in Macheronte 1700. deinde Iarde 3000. Flauius uerò Syluius sicarios mille in Massada peremit. Cõmemorant item & multa alia milia periisse, item non pauciora in Mesopotamia. Pòst eos à prouincia exterminauit Traianus. Deinde iterum in Palestina periclitati, etiam ingrediendi in terram suam amiserunt potestatem. Certè manet eorum perpetua uastitas, & solitudo. Nunquam sacerdotium leuiticum, nunquam regnum, aut principatus Iuda, nunquam politia Mosaica, nunquam ciuitas Ierosolyma restituetur. Nam loco Iudæorum, ut Oseas inquit, deinceps Gentes uocabuntur ad societatem populi Dei: erúntque populus Dei, omnes, qui Euangelium Messiæ amplectentur, ut Rom. 9. & 10. dicitur. Constat Iudæos post Titum aliquoties conatos esse suam politiam asserere. Sub Adriano conuenerat multitudo Iudæorum undique collecta, & Cocheta duce patriam armis inuadebat, sed ab Adriano profligata, & deleta est. Hic publico edicto iussit, ut nulli Iudæo ne introire quidem in Ierusalem liceret, cuius & nomen mutauit, uolens, ut deinceps à cognomine suo Aelia uocaretur. Postea Iulianus odio Christiani nominis concesit Iudæis rursus urbem, & templum condere, administrauit quoque sumptum: sed hæc Iudæorum lætitia non diu constitit. Nam cùm cœpissent fodere, aggerem efferre, adeóque opus infinita hominũ multitudine, & inaudita magnificentia (nam ligones, & corbes ex argento facti erãt.) uergere, horrendis miraculis ab instituto uel tandem reuocati sunt. Nam non solùm uenti impetus disiecit uniuersam materiam gypsi, & calcis, quam parauerãt, nec tantùm terræmotus ingens ædificantes exterruit, uerùm etiam ignis, è fundamentis diuinitùs erumpens, alios inflammauit, alios absumpsit. Itáque coacti fuerunt institutam ædificationem dimittere. Narrat Nazianzenus passim uestibus populi figuras crucis prodigiosè impressas, uisas esse. Absterriti ergo Iudæi cœlestibus signis, inchoatum opus reliquerunt, quia Deus decreuit, ne politia Iudaica restituatur. Vult profectò conspici exemplum iræ suæ ab omnibus gentibus, eò quòd Iesu Christi filij sui cõtemptum horribilibus suppliciis puniat. Proinde sensus uerborum est, Cùm uideritis, id est, intellexeritis. Nam abominatio desolationis rem pore Iudæorum non statim fuit animaduersa. Animaduersa uerò & intellecta,

Templũ unà cum ciuitate diruitum.

Strages Iudæorum quã tæ.

Quàm inexpiabile odiũ gentibus fuerit ĩ Iudæos.

Gẽtes Iudæis succedere.

Ierusalem Alia dicta.

Conatus Iuliani Cæsaris in excitanda Ierusalem.

statim habuit deuastationem comitem. Cùm uideritis terram Galilææ, & Samariæ uastatam, fumare, & exercitum Romanum peruenisse iam ad ipsa urbis sanctæ mœnia: cúmque uideritis per Deum tanta contra populum, & urbem sanctã licere Gentibus, ut ibi quoq; suas erigant aquilas, & inibi nulla religione loci prohibeantur, quin imperterriti consistant, & constanter urbi, & templo excidiũ minitentur, scitote Deum, ut derelictum, & desolatum, reliquisse populum suum, & locum sanctum, nec aliud superesse, quàm abominabilem uastationem, quam futuram prædixit Daniel. 9. cap. dicens, Et post hebdomadas sexaginta duas occidetur Christus, & non erit eius populus, qui eum negaturus est. Et ciuitatem, & sanctuarium dissipabit populus cum duce uẽturo. Et finis eius uastitas, & post finem belli statuta desolatio. Mox sequitur, Et erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseuerabit desolatio. Heus tu Iudæe, audis cõsummationem, quid adhuc superest, quod expectes? Quid uobis reliquum est, quod loquamini? Quum reliquas captiuitates dicunt prophetæ, certũ & præfinitum tempus expresserunt. In hac nullum tempus præfiniunt, quin potius contrarium addunt, uidelicet, usque ad consummationem duraturam. Dicit igitur propheta Daniel: desolatio illa perseuerabit, id est, continuò erit super pereuntem Ierusalem, uel Israëlem, & apprehendet calamitatẽ calamitas. Vbique enim gentium exosi erant, & persecutores inueniebant. Vides hic, reparandi templi illius nullam spem relinqui? Quod & Christus prædixit, lapidem non relinquendũ super lapidem, & quod similis à condito mundo tribulatio nulla fuerit, nec erit.

Euersio ciuitatis sanctæ à Daniele prædicta.

Desolationis Iudaicæ finis nullus futurus.

Qui legit, intelligat.

Epiphonema est ad attentionem. Posteaquã relegauit Dominus lectores ad Danielis lectionem, ut inde plenius instituantur, addit, Qui legit, intelligat. Quasi dicat, Non obiter, & ueluti per transennam legat, sed ita legat, ut intelligat. Vel, adeò & tam exactè Romanus exercitus contra Iudæos uaticinium Danielis complebit, ut nemo lectorum futurus sit, qui non intelligat prophetę sententiam. Obserua Dominum hoc loco taxare Iudæorum cæcitatem, ut qui nimis oscitanter, & sine intellectu scripturas legerent. Et simul admonemur, ut in legẽdis diuinis scripturis, attenti, diligentes, & uigilantes simus, de ipsarum intellectu soliciti. Alioqui, quid prodesse poterunt, non intelligentibus? Certè frustra legitur, quicquid doctrinæ, castigationis, admonitionis, atque etiam consolationis causa scriptum est, nisi attente, & probè legatur, & intelligatur. Huc pertinet, quod scribitur. 1. Corint. 14. cap. Nunc autem fratres, si uenero ad uos, linguis loquens, quid uobis prodero, nisi uobis loquar, aut in reuelatione, aut in scientia? &c. Et eodem capite, Cæterum si benedixero spiritu, qui supplet locum idiotæ, quomodo dicet, Amen, super tuam benedictionem? quoniam quid dicas, nescit, &c.

Scripturæ legendæ, ut intelligantur.

Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.

Viris sanctis, & piis, consiliáque sana non respuentibus consulit, imò præcipit Dominus quid facere debeant imminente Iudaica desolatione. Præmonet itaque Dominus, ut sibi fuga consulant, posthabitis omnibus, ac relictis etiam pretiosis, & necessariis rebus. Nam tolerabilior est iactura fortunæ, quàm uitæ. Vide mihi, Per fugam uult Dominus suos interdum sibi consulere, & à periculis liberari. Non quòd uelit illos sic fugæ confidere, ut putent se suis uiribus posse periculum euadere: sed magis, ut si id datur, ut periculo non exponantur, & ipsum hac fuga euadant. Atque eò fugere admonuit, ut postea credentes admonitione, & uerbi stabilitate confirmentur. Ad hunc modum suprà 10. capite dixit, Si persecuti uos fuerint in ciuitate una, fugite in aliam. Sæpè suum Dauidem è manibus inimicorum fuga liberauit. Et iustum Loth è Sodomis eduxit. Huius fuga, ut præsagium erat euersionis Sodomæ, ita fuga, & abiectio Christianorum è Iudæa significabat

Fuga periculorum, etiam piis interdũ necessaria.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fuga electorum altrûde futuram calamitatem præsagit.

illius imminere desolationem. Et quemadmodum ciconiæ, & hirundines discessu suo futuram hyemem prædicunt: ita fuga bonorum & electorum, præsagium habent imminentis calamitatis. Proinde passim in scripturis legimus Deum ex huiusmodi cladibus suos eripuisse per fugam & abitionem. Impiorum igitur est non præuidere imminentem calamitatem, quam profectò solet Dominus prædicere, ut resipiscant, & nihil excusationis causentur. Optima fuit hęc Domini pręmonitio: sed cui paucissimi Iudæi obedierint. Nam initio belli Iudaici non solùm ciues manebant in Ierusalem, uerùm etiam confluebat in eam urbem, tam ex Iudæis quàm ex finitimis regionibus, incredibilis Iudæorum multitudo, uirorum pariter, & mulierum. Alij numerant sexcenta milia, alij decies centena milia, non indigenarum, quorum & ipsorum magna erat multitudo, sed aduenarum tantùm. Sperabant enim se nusquam gentium tutiores fore, quàm in ea urbe, in qua erat templum Dei, & quę propugnaculis longè omnium ualidissimis munita erat. Sed inuenerunt ibi magis speluncam latronum, & præsens exitium suum, quàm asylum, & liberationem. Cur ita? Quia (ut inquit Dominus apud Lucam uigesimo primo capite.) Dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt.

Iudæi electi è cœlo & terra.

Hoc est, hæc sunt tempora, quibus Deus uisitabit omneis impietates, quas Iudæi iam inde ab egressu de Aegypto commiserunt, propter quas etiam scriptura ipsa minata est eis, non solùm externum excidium, uerùm etiam abiectionem ex hæreditate cœlestium bonorum, & perpetuam internecionem. Porrò hæ sententiæ, Fugiant ad montes, &c. tametsi prouerbiales sint, ut ad montes confugere, fit, in tutum se recipere, tamen quia in maximis quibusuis periculis, non raro sibi populus Dei (ut Machabęi, & prophetæ sancti) fuga ad montes sibi consuluerunt, possunt intelligi ad literam: ut Dominus consuluerit piis, imminente desolatione urbis sanctæ, ad montana fugere. Nam montana Arabiæ, & mons Libanus terminí sunt terræ Iudaicæ. Terminos ergo siue fines designans, suadet, ut ex Iudæa sese recipiant, qui suæ uitæ consultum uelint. Eusebius lib. histo. Eccles. 3. cap. 5.

Electi è Iudæa fugere iussi imminẽte excidio.

ait. Ecclesia, quæ in urbe Ierosolymorum fuerat congregata, responso à Deo accepto, emigrare iubetur, & transire ad oppidum quoddam, Pellam nomine, transIordanem: scilicet, ut ablatis ex urbe sanctis & iustis uiris, uindictæ cœlesti fieret locus, & supplicium sumeretur tam de urbe sacrilega, quàm de populo impio, per excidium patriæ, & euersionem. Hæc Eusebius. Sita uerò fuit Pella super Iaboc fluuio, non ita longè à Philadelphia. Non procul inde sunt montana Thraconitidis regionis. Obserua: Fugam intelligere possumus & corporis, & animæ. Notata fuga, animæ tantùm erit, ut cognita abominatione antichristicæ impietatis, consulamus nobis, fuga, id est, resipiscentia, ac fide in Christum, & amplectamur ueram pietatem. Rursus aduerte, hunc locum esse prænonitionem, ne in abominatione pereamus, & urgere ad festinandam conuersionem à regno antichristi, ad regnum Dei. Obserua: cùm ait, fugiat ad montes, significabat nullas ciuitates seruaretur.

Pella urbs, refugium electis in afflictione Iudaica.

Fuga Christianorũ spiritualis.

Et qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua.

In tecto esse dicuntur, qui in tuto sunt, & iniuriæ cœli, aut tempestatibus non sunt expositi. Hac sententia monet Dominus, ut qui periculum propè effugerint, caueant se immiscere periculo. Non procrastinent conuersionem, sed fugam festinent, si uelint à desolatione liberi esse, & in abominatione non perire. Non descendat, id est, non reuertatur in domum, supellectilem seruaturus, quam habeat uitæ, & celeri fuga consulat sibi. Potest enim supellex, si amittatur, recuperari cùm uita amissa semel, recuperari non possit. Et non rarò fit, ut supellectili implicitos, & fortunis, sarciniisque colligendis occupatos, belli tempestas extinguat, quos, si expediti fuissent, & relictis facultatibus in pedes sese coniecissent, minimè oppressisset.

Et qui in agro, non reuertatur tollere tunicam suam.

In agro sunt, qui septis aut mœniis urbium non concluduntur: adeóque liberi sunt, uidelicet extra omnem belli aleam. Qui ergo sunt in agro, non se exponant periculo belli. Non sequantur eos, qui à bello liberi, quòd in agro essent, relicto agro seipsos receperunt in urbem, arbitrantes se in urbe fore tutiores propter templum, & cultũ, quàm in agro. Breuiter hac copiosa admonitione nihil aliud suis consulere uult Dominus, quàm ut fuga, cáque celeri, sibi consulant, posthabitis omnibus facultatibus.

Væ autem prægnantibus, & nutrientibus in illis diebus.

Valde emphatica est hæc exclamatio, grauitatem supplicij exaggerans. Similitudine autem prægnantium, & lactantium significat eos, qui apud Iudæos calamitates illius desolationis non poterant effugere. Proculdubio prægnantes, & lactantes partùm sunt ad fugam aptæ, & accinctæ, quòd filios suos adhuc tenellos, aut in utero adhuc existentes, aut lactẽtes, tenerius adament uita propria. Neque illos, ueluti alia impedimenta, abiicere, & in fugã relictis omnibus sese effundere queãt. Idẽ Christus & posteà, cùm ad Caluariã abduceretur, prophetauit Luc. 23. dicẽs, Filiæ Ierusalẽ, nolite flere super me, sed super uos ipsas flete, & super filios uestros. Quoniam ecce uenient dies, in quibus dicent, Beatæ steriles, & uentres, quæ non genuerunt, & ubera, quæ non lactauerunt. Non hoc dictum est, quasi peccatum sit tempore huiusmodi calamitatum gestare uterum, uel lactare infantẽ: sed quòd tempore imminentis proximæ desolationis miserum sit, ac molestum lactare, & uterum gestare. Non igitur perpetuò condemnationis notam habet illud uæ, sed plerunque temporarię alicuius miseriæ. Super omneis quidem cecidit hæc desolationis miseria: sed in primis uide mihi mulierum calamitatem. Nam mulierum benedictio, & honor est gestare uterum, & lactare puerum. Ac in aliis bellis crudelissimi quoque hostes parcunt mulieribus prægnantibus, & lactantibus. In hoc autem bello, quod gestum est aduersus Ierusalem, benedictio mulierum uersa est eis in extremam maledictionem. Nam cùm mulieres steriles iudicarentur anteà miserrimę, in hoc bello iudicatæ sunt propter sterilitatem fœlices, & propter uterum, & lactentia pignora infœlices, & ter miseræ. Tanta enim præter etiam fugæ necessitatem, fames grassata est in urbe Ierusalem tempore obsidionis, ut mulieres non solùm non haberent, quo alerent pueros suos, sed interficerent (ô immanitatem!) quò ipsæ famem suam sustentarent. An non multò fœlicius fuit, nullos planè liberos peperisse, quàm tam immane facinus, non dico, perpetrare, sed uel oculis suis præsens uidere? De hac fame incredibili & stupenda multa scripserunt Iosephus lib. 6. de bello Iudaico Hegesippus lib. 5. & Eusebius, qui omnia in compendium collegit, lib. histo. Eccles. 3. cap. 6.

Bulymia Ierosolymis tẽpore obsidionis.

Orate autem, ut non fiat fuga uestra in hyeme, uel sabbatho.

Quoniã tam præceps erit, & ingens hæc desolatio siue hæc ter misera miseria, ut uix liceat cuiquam sese subducere, his uerbis Christus prænonet de opportunitate temporis, quo fugiendum sit, ne neglecta iusta opportunitate, & occasione, posteà fugere, ubi necesse sit, non detur. Hyems tum ob frigoris rigorem, tum ob dierũ, luciſque breuitatem, ad iter faciendum est incommoda: Sabbatho autem significata uidetur religio. Et Sabbathis nefas erat Iudæis, iter facere, nisi ad pauca stadia. Sed & religio non rarò fugam impedit. Sentit enim Christus celerrimè, ac procul esse fugiendum, ideóque cauendum, ne quid obstet celeritati. Multorum profectò locorum sacræ scripturæ intelligentia, in tropis sita est.

Sacra scriptura tropis abũdat.

Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet.

Hæc est Aetiologia, qua redditur ratio tam urgentis ad fugiendum necessitatis,

Universidad de Deusto
Biblioteca

propter quam orandum sit. Comparatione amplificatur hęc calamitas, exemplo carens, quòd omnibus aliis miseriis, excidiis, & calamitatibus præferatur. Erit tunc tribulatio magna, id est, imminebit euersio totius Iudææ, plena omni anxietate, & timore. Qualis non fuit, &c. Hoc intelligendum est de hac gente Iudaica. Nam absque dubio afflictio illa, quæ toti orbi imminet sub finem mundi, minor nō erit ista, nec inferior. Obserua, hûc locum significare, iram Dei, à populo Dei exacerbatam, grauiorem esse, quàm qua puniuntur à Deo alieni. De mulieribus audita est ultio: de uiris narrat Lucas. 21. Et cadent in ore gladij, & captiui ducentur in omneis Genteis. Nam quos seditiosorum crudelitas, fames, & pestis superstites reliquerant, hi partim ab hostibus occisi sunt, partim bestiis obiecti perierunt, partim alienis uenditi sunt. Adeóque iterum impletum est in hac urbis Ierusalem à Romanis deuastatione, quod antea etiam in deuastatione Babylonica factum est. Egrediantur (inquit Ieremias. 15. capite) qui ad mortem, ad mortem: qui ad gladium, ad gladium: qui ad famem, ad famem: & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem. Iam in tanta mulierum, pariter & uirorum calamitate, quæ esse poterat ipsius urbis Ierusalem fortuna? Ierusalem, inquit Dominus Luc. 21. calcabitur à Gentibus, donec impleantur tempora gentium, hoc est, urbs ipsa Ierusalem ut funditus diruetur & desolabitur, ita nunquam amplius à Iudæis ædificabitur, ut in ea dominentur: sed ab hoc tempore calcabitur à Gentibus, donec impleantur tempora Gentium. Nunquam non erunt Gentes, usque ad nouissimum huius seculi diem. Gentium nomine intelligendi sunt ij populi, qui non agnoscunt Mosaicam politiam, siue illi sint Christianæ, siue alterius religionis. Quod igitur his uerbis Christus significare vult, hanc habet sententiam, Ab hoc tempore, quo Ierusalem à Romanis deuastabitur, nunquam amplius peruenier in potestatem Iudæorum, sed semper erit in potestate Gentium.

Deus grauiter punit suos, quàm alienos.

Iudæi in Iudæa nunquā summa rerū potitari.

Gentium nomine, qui.

Et nisi breuiati fuissent dies illi, non fieret salua omnis caro: sed propter electos breuiabuntur dies illi.

Hæc est consolatio de reliquiis Israël conseruandis. Quasi diceret, Si calamitas, ut erit uehemens, ita foret etiam diuturna. Si item tantum, & tandiu permitteretur sæuire hostibus, quantum eis liberet, nemo omnium ex gente ista Iudaica euaderet. Neque enim hic locus de toto genere humano intelligendus est, sed de Iudæis, id quod profectò horribile dictu esse nemo non uidet. Sed propter electos, & pauculos aliquot fideles, dies calamitatis decurtabuntur. Nisi igitur diuina dispositione breuius fieret illud afflictionis Iudaicæ tempus, quàm ipsorum culpa exigebat, & diuinæ iustitiæ sæueritas uidebatur exposcere, nō seruarentur, aut remanerent ex Iudæis illis, uel ullæ reliquiæ, sed radicitus deleretur illa praua generatio. Sed propter electos, quos ex populo illo, postquam plenitudo gentium intrauerit, ad se conuerti faciet, ut fiat ex duobus populis unum ouile, & unus pastor, breuiabuntur dies illi afflictionis. Nam recordabitur Dominus pacti sui, quod habuit cum Abraham, Isaac & Iacob: & reliquias sibi seruabit ex Iudæis, quas ad se faciet conuerti circa consummationem seculi, faciétque, ut persecutionis grauitate longior durationis mora compensetur, ut seruentur electi, & non penitus deficiat illa gens. Electos autem hic (vt ait Chrysosto.) fideles nominauit, qui in medio Iudæorum intercepti erant, propter quos breuius durauit bellum, & calamitas, alioqui omnes perierunt, ac miseris modis disperditi, si quis uobis dixerit, Ecce hic Christus, aut illic, hoc est, carnalem aliquem saluatorē demonstrauerit, qualem Iudæorum reliquiæ semper expectabunt, nolite credere. Vnus enim saluator omniū sum, & æternus Christus, qui in humilitate modò uersor in mundo, mox abiturus, donec gloriosus redeam. Christus suos monere vult, ut, tametsi posthac familiari, & uilibili colloquio ipsius non fruantur, tamen toti ab ipso pendeant, nec ullum terrenum Messiam iam expectent. Sanè Iudæi non alium saluatorem expectabant, quærebántque, quàm carnalem. Natura enim, fidei expers, non nisi præsenti, & sensili saluatore niti & confidere potest.

Electi ex Israel in mediis bellorū & calamitatū procellis seruati.

Deus etiam sceleratis parcit propter electos.

dictam decurtat, siue aliquid de ea amputat & præcidit, propter electos, quibuscum illi uersantur. Propterea uolebat parcere Sodomitis, uel propter decē iustos, si illi in Sodomis fuissent, Genes. 18. Obseruemus item hîc nos admoneri, quàm charū nobis debeat esse studium iustitiæ & innocentiæ, cùm in nobis ipsis, tum in aliis. Quòd si talis non es, cuius gratia parcatur reprobis, saltem talis esse cura, qui gratia iustorum liberari possis. Hoc est, si iustus non es, uel iustos ama, uel cole, ut patrocinio illorū coram Deo potiare in die afflictionis. Rursus aduerte: Non fuisset salua, id est, nequaquam esset seruata omnis caro, id est, funditus absorpta esset gens illa Iudaica.

Studium iustitiæ in nobis & aliis precio sum nobis sit.

Tunc.

Paulatim descendit ac progreditur Matthæus ad describenda aliqua signa, quæ secundum Christi aduentum præcedent. Describit itaque in iis, quæ sequuntur, statum illorum temporum, quæ tum erunt quando defectio à uera pietate fiet. Tempora illa erunt Antichristi, impia & periculosissima. 2. Thessal. 2. 1. ad Timoth. 4. Tunc, id est, post deuastationem in Iudæa, & euulgationem Euangelij in genteis.

Si quis uobis dixerit, ecce hîc Christus, aut illic, nolite credere.

Suos præmunit, & cautiores facit à circunstantia loci, Quasi dicat, Secundus Messiæ aduentus, siue regnum Dei (Luc. 17.) non est cum obseruatione. Neque dicent, ecce hic, aut ecce illic. Non erit occultus, ut quadamtenus fuit prior eius aduentus in paruo orbis angulo apud Bethlehem. Sed adeò manifestus erit, ut nuntio res ipsa non indigeat. Tunc cùm Iudæi abominationem desolationis exterrefuerint, ac miseris modis disperditi, si quis uobis dixerit, Ecce hic Christus, aut illic, hoc est, carnalem aliquem saluatorē demonstrauerit, qualem Iudæorum reliquiæ semper expectabunt, nolite credere. Vnus enim saluator omniū sum, & æternus Christus, qui in humilitate modò uersor in mundo, mox abiturus, donec gloriosus redeam. Christus suos monere vult, ut, tametsi posthac familiari, & uilibili colloquio ipsius non fruantur, tamen toti ab ipso pendeant, nec ullum terrenum Messiam iam expectent. Sanè Iudæi non alium saluatorem expectabant, quærebántque, quàm carnalem. Natura enim, fidei expers, non nisi præsenti, & sensili saluatore niti & confidere potest.

Saluator non alius expectatus Iudæis, quàm carnalis.

Surgent enim pseudochristi & pseudoprophetæ, & dabunt signa magna, & prodigia: ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.

Aetiologia est cur non sit credendum, si quis dixerit, Ecce hic, &c. Quemadmodum enim priore seculo non defuerunt pseudochristi, & pseudoprophetæ, ita nec posteriore seculo deerunt. Nam (prædico uobis) emergent pseudochristi, & pseudoprophetæ qui salutem, & redemptionem in illis rebus sitam esse concionantur, in quibus non est. Nolite ad illos exire, tametsi autoritatem sibi signis & prodigiis parent. Nam artibus magicis grandia patrabunt signa, quibus uel fideles alioqui homines dementarentur, nisi diuina obstaret bonitas, ac iustitia. Adeò instructi erunt dolis, falsáque specie sanctimoniæ, & magicis ostentis imitabuntur meam potentiam: adeóque miris, & multis præstigiis sibi meam personam uindicabunt, vt electi quoque (si fieri possit) in errorem sint adducendi. Sed non audiēt uocem alienorum electi, seruante illos meo Spiritu. Obserua. Surgere, est sua sponte prodire, non mitti. Pseudochristi sunt, qui Christum, iustitiam, & regnum Christi adulterant, cauponantur & auctionantur. Pseudoprophetæ sunt falsi scripturæ interpretes. Hi scripturæ locis conabuntur suas impias de Christo, & iustitia eius, opiniones defendere. Rursus obserua, his uerbis, Et dabunt, &c. describi potentiam regni Antichristi, & media, per quæ continebit suos in impietate

Pseudochristi, simij christi.

Surgere pseudochristorū.

Pseudochristi.

Pseudoprophetæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Antichristus. De hac potentia scribitur Danielis. 11. Et prosperabitur usque ad consummationem iræ, &c. uide sequentem textum apud Danielem. Meminit & Paulus huius potentiæ, 2. ad Thessal. 2. Cuius est aduentus secundū operationem Satanæ in omni uirtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis, qui pereunt, eò quòd charitatem ueritatis non receperunt, ut salui fierent. Ideo mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio. Ad hanc potentiam Antichristi pertinet, & referri potest, quicquid & potest, & efficit Satan, siue ad id multum potentiæ, siue minus requiratur. Nam Antichristus est secundum operationem Satanæ: id est Satan efficax est in Antichristo. Porrò signa à prodigiis sic discerni possunt. Signa sunt, quibus dementat auditores suos Antichristus. Prodigia, quæ præter naturæ proprium cursum accidunt. Quæ magna pronuntiat Euangelista iuxta æstimationem & admirationem hominum. Cùm dicitur, ut in errorem, &c. ostenditur finalis causa signorum, & prodigiorum pseudochristorum, & pseudoprophetarum esse error. His uerbis, si fieri potest, consolatur pios, & electos contra scandala prodigiorum & signorū Antichristi. Apostolus loco adducto. 2. ad Thessal. 2. electos excipit. Dicit enim, Satanam fore potentem cum omni deceptione, sed tantùm in iis, qui perire debēt, propterea quòd dilectionem ueritatis non receperint, in hoc ut salui fierent.

Signa. Prodigia.

Pseudochristorum scopus, fallere.

Ecce prædixi uobis.

Epilogus est, constans epiphonemate, quo Christus attentos reddit suos, ut neque somnolenti sint, neque nimis securos se putent, sed timeant, & uigiles, ac cauti in pietate ambulent. Ecce, quasi dicat, Ego, quo neque futura quisquā nouit melius, neque quisquam uobis fauet impensius, prædixi uobis, hoc est, abundè satis, & maturè satis uos monui: depinxi errores & impostores, quò faciliùs caueretis uobis. Hæc præmonitio docet, quàm pij & electi debeant esse cauti. Quia licet non seducantur, & in errorem demum non perducantur, hoc ex se non habent, sed à diuina Christi gratia, quę non debet illis negligentiæ ac temeritatis causam, sed magis diligentiæ, ac studij cautionem præbere. Alioqui quid opus erat istis Christi admonitionibus adeò seriis, támque diligenter ingeminatis, & inculcatis?

Etiā electos sibi prospicere nutrum in modū oportet.

Si ergo dixerint uobis, Ecce in deserto est, nolite exire: ecce in penetralibus, nolite credere.

Quod semel dixerat, iterum repetit, sed significantiùs. Certò igitur (inquit) illa expectate, & solida, ac uiua fide excipite: ut cùm dixerint uobis, Ecce in deserto, ut Aegyptius ille Christus sub Fœlice, quem eundem Iudæi Bencubiza uocant, qui & pseudoprophetā habuit Rabbi Akiba, quíq; Rabinis dicebat, Ego Messias, ego Christus, ut ex libro San hedrin ca. halec, Galatinus memorat. qui uolet multa de his cognoscere, legat cap. 21. quarti libri Petri Galatini. Nolite exire, id est, nolite dimoueri à firmitate uestræ fidei: imò ne exite quidem ad audiendum illos. Cùm enim secundo suo aduentu Christus ueniet, non erit opus prædmonitore, palàm ueniet omnibus conspicuus.

Aegyptius Christus.

Sicut enim fulgur exit ab oriente, & paret usque in occidentem, ita erit aduentus filij hominis.

Regnum Christi gloriosum, seu secundus Messiæ aduētus, longè maiore cum luce, & maiestate mundo aderit, quàm, ut mortalibus præconibus indigeat. Namquemadmodum fulgur, quando apparet mundo, ab omnibus manifestè cernitur, ut pote ab oriente transiens ad occidentem, propter quod non est opus, ut ullo signo monstretur, aut nuntietur hominibus ac dicatur, Ecce hìc, aut ibi est fulmē. Sic & filius hominis manifestè apparebit omnibus, cùm iterum aduenerit, ut uideat eum omnis oculus, & neminem latere possit. Quemadmodum fulgure nihil celerius, nihil illustrius: ita & secundus Christi aduentus celerrimus, & illustrissimus erit, in momento, in ictu oculi. 1. Corinth. 15.

Christus postremo suo aduētu ignorari non poterit.

Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

Ne soliciti admodū sint electi, quò eant, & congregentur, ueluti ignari illius loci, ad quem sese recipiant, & ubi Messiam reperiant, percommoda utitur similitudine, & pios consolatur. Quemadmodum (ait) hoc ex natura habent aquilæ, ut ad cadauera, etiam procul disita, sese recipiant: ita sanè electi, uelut aquilæ cœlestes, ad me, quò in sempiternum pascentur, hoc est, fruentur, omnium cupidissimè obuiam in aëra abripientur. Non simus igitur soliciti aut anxij, ubi nam locorum agemus, & quò rapiemur. Fiduciam habeamus in Christum ad quem rapiemur, & cum illo erimus, ubi ubi ille sit futurus. Aquila locorum rationem non habet, sed cadaueris, ad quod uolat absque ullo locorum discrimine, contenta reperisse cadauer: ita & Christiani hoc uno debent esse contenti, quòd apud Christū perpetuò sunt futuri. Volo (inquit) pater (ait alibi Christus) ut ubi ego sum, ibi sit & minister meus.

Christū unū quærentes, Christum, ubi ubi sit, inuenient.

Statim autem post tribulationem dierum illorum.

De ultimo iudicio, & consummatione seculi plenius iam disserit. Statim post destructionem cœpit mysterium Antichristi operari, & fundamenta iacere per Arrianos, Mahometistas, & hæreticorum seu Antichristi præambulonum sectas, operabitúrque ac proficiet in peius. Et imminente secundo Christi aduentu, hæc, quæ hic scribuntur, signa erunt. Quæ tametsi certissimè futura sint, constitutum tamen, ac certum tempus sui aduentus noluit Christus significare. Vult enim omni momento suos ad hinc migrandum paratos esse, eósque omni hora illum expectare: ideo tam suis, quàm Apostolorum sermonibus, nō longè abesse diem suum palàm uoluit prædicari. 1. Pet. 4. Omnium autem finis appropinquabit. Estote itaque prudentes, & vigilate in orationibus. Et. 2. Thessal. 2. Rogamus autem uos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, ut nō citò moueamini à uestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per Epistolam, tanquam per nos missam, quasi instet dies Domini. Ne quis uos seducat ullo modo, quoniam nisi uenerit discessio, &c. Post desolationem igitur illam gentis Iudaicæ nulla similis expectanda est, sed statim (quanquam tempore incerto, & cum homines nihil tale cogitabunt) aderit finis seculi, quo redibo iudicaturus omnem carnem.

2. Thessal. 2.

Christus nos in primis vult paratos esse ad migrandū hinc

Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stellæ cadent de cœlo, & uirtutes cœlorum cōmouebuntur.

Diuus Chrysostomus solis & lunæ obscurationem sic futuram esse opinatur, ut non in se amissa propria luce obtenebrentur, sed per maiorem aduentus Christi lucem obscurentur. Alij uerò ipsis solis ac lunæ corporibus, deficiente ipsorum luce, obscurationem hanc futuram esse credunt. Fortassis ergo non absonum fuerit simplicitatem uerborum Iesu Christi excipere, ac retinere, ut dicamus, solem ipsa obscurandum, lunam certò lumen suum amissuram, & stellas hauddubiè cassuras de cœlo, cœlorúmque uirtutes mouendas esse. Dixit nanque ille ita futurum, ergo ita fiet. Quid opus est disputare de modo, quo illa uentura sint signa? Nihil profectò certius, quàm seruitutem hanc creaturarū, qua uanitati subiecta sunt, cessaturam, inque aliam conditionem tempore liberationis, ac gloriæ filiorum Dei, commutādam: de qua Paulus mentionem facit ad Roma. 8. Vanitati subiecta est omnis creatura. & psal. 101. &. 2. Pet. ultimo. Per uirtutes cœlorum intelligunt uires naturales, & influentias, quæ corporibus insunt cœlestibus, & quibus potenter agunt in hæc inferiora. Similiter & per illas significatur nobis classicum illud, quod describit Apostolus, uenturum Christum scribens. 1. ad Thess. 4. Ipse

Sol & Luna quomodo occidente mundo obscurabuntur.

Virtutes cœlorum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dominus in iussu, & in uoce archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo. Et meritò quidem commouebuntur (ait Chrysostomus, ex libro Iob. 38. cap. coniecturam huius sententiæ colligens) cùm tantam mutationem rerum fieri perspicient. Nam si quando factæ sunt stellæ, & creata astra, ita miracula tanta obstupefecerunt Angelos, ut ea de re dictum sit Iob. 38. Quãdo natæ sunt stellæ, magna uoce me omnes Angeli mei laudarunt, multò magis mirabuntur, tunc uniuersa commutari, conseruos rationem uitæ referre, orbem omnem terribili adsistentem tribunali, ac omnes, qui ab Adam ad aduentum usque illum facti sunt, operum rationes reddentes. Hactenus ille. Nõ desunt, qui hæc omnia per φαντασίαν, ut Origenes & Ambrosius, intelligant: idque rectè, si internis (ut facilè fit) animorum hominum afflictionibus, & tenebris cordis accommodentur. Animaduertendum autem, quòd cùm hîc Christus de futuris calamitatibus prophetet, utitur etiam ea phrasi, qua prophetæ solent affectum eorum, qui insigni aliqua calamitate afflinguntur, describere. Describunt autem hunc per tenebras solis, & lunæ, ac per mœstiam stellarum. Isaias 13. cap. descripturus luctum Babyloniorum in illorum urbis deuastatione, ait: Ecce dies Domini uenit, crudelis, & indignationis plenus, & iræ, furorisque, ad ponendam terram in solitudinem, & peccatores eius conterendos de ea. Quoniam stellæ cœli, & splendor earum non expandet lumen suum. Obtenebratus est sol in ortu suo, & luna non splendebit in lumine suo. Ezechiel quoque, cùm exponeret ingenteis tenebras, seu afflictiones, quas Aegyptij propter regionis suæ deuastationem perpessuri erant, ait. 32. cap. Operiam (cum extinctus fueris) cœlos, & nigrescere faciam stellas eius. Omnia luminaria cœli mœrere faciam super te, & dabo tenebras super terram tuam, dicit Dominus Deus: cùm ceciderint vulnerati tui in medio terræ, ait Dominus Deus. Hæc certè est descriptio tenebrarum, non quæ extrinsecus accidũt luminaribus cœli, sed quæ intrinsecus accidunt afflicto animo. Cùm enim animus humanus premitur ingenti aliqua calamitate, ibi tum etiam lumen ipsum, quantumuis splendidum, uidetur esse extinctum. Est & hæc loquendi phrasis vulgò solennis, ut quem significatur esse extinctum. Et hæc loquendi phrasis vulgò solennis, ut quem significatur esse extinctum. Est &

Universidad de Deusto
Biblioteca

minus noſter humanam naturam non depoſuit, cùm cœlos aſcendit: clarificauit quidem eam, ſed illa clarificatione non deponitur aut annihilatur. In eadem ergo forma & ſubſtantia deſcendet, & ueniet iudicaturus, qua aſcendit in cœlum. Sic ueniet (dicebant Angeli Act. 1.) quemadmodum uidiſtis eum aſcendentem in cœlum. Videntur autem hæc uerba deſumpta eſſe ex Danielis. 7. cap. dicentis, Ecce cùm nubibus cœli quaſi filius hominis ueniebat, & uſque ad antiquum dierum peruenit, & in conſpectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatē, & honorē, &c. Meminit huius aduentus in iudicium glorioſi paulò copioſius S. Paulus 2. Theſ. 1. Obſerua ſecundum aduentum non in humilitate, ut priorem, ſed in maieſtate futurum.

Et mittet angelos ſuos cum tuba & uoce magna.

Oſtenſurus Chriſtus magnificentiam, & gloriā poteſtatis ſuæ, utetur Angelis pro miniſtris ſuis, quos emittet per uniuerſum orbem, cum tuba, & uoce magna: nimirum ut uoce ualidiſsima perſonantes per orbem, inelament uocem illam magnæ uirtutis, Surgite mortui, venite ad iudicium: & perficietur horum miniſterio mortuorum reſurrectio. Alludit ad mores potentiſsimorum principum, euocantium miniſtros ſuos per tubæ clangorem ad ſtandum coram rege. 1. Theſſ. 4. Ipſe Dominus in iuſſu, & in uoce archangeli, & in tuba Dei deſcendet.

Reſurrectio mortuorum, angelorum miniſterio perficienda.

Et congregabunt electos eius à quatuor uentis, à ſummis cœlorum, uſque ad terminos eorum.

Vbi ubi locorum delituerint ſiue corpora, ſiue animæ hominum, tunc certè coūnientur. 1. Theſſal. 4. Et mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi: deinde nos, qui uiuimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis, in nubibus, obuiam Chriſto in aëra. Cùm dicitur, à ſumnis cœlorum, &c. intelligimus nihil eſſe in orbe, quod poſsit latere iudicem Deum: neque ullam creaturam poſſe iudicium Domini ſubterfugere, præterea nulla ſanctorum corpora, vt ut diſcerpta ſint, atque diſperſa in mundo, uel relinqui, uel amitti poſſe. Vnde ſi rogaueris, dicens: Congregabuntur quidem, ſed unde, & quò? Reſpondetur, à quatuor uentis, à ſummis cœlorum uſque ad terminos eorum. In Marco 13. à ſummo terræ, uſque ad ſummum cœli. Perinde atque dicat, vndecūque terrarum congregabūtur. Nemo relinquetur, ubicunque ſit, & quocunque modo interierit, dum modò ex electis ſit. Quōnam autem congregabuntur electi? obuiam Chriſto in aëra ibunt: &, ut paulò antè dictum eſt, Vbi cadauer eſt, illò congregantur aquilæ. Impij uerò congregati in terra, & perpetuis tenebris obuoluti, audita ſententia, Ite maledicti, &c. præcipites ibunt in ignem, paratum diabolo, & angelis eius.

Ab arbore autem fici diſcite parabolam.

Similitudine Chriſtus confirmat certitudinem ſignorum, & aduentus ſui. Poteſt & ad Iudæos dirigi parabola, ne ſint ſomnolenti ad obſeruationem harum rerum, quarum Chriſtus hactenus meminit. Diſcite ſimilitudinem à ficu, & ex ſimilitudine diſcite coniicere inſtans ueſtri excidij, aut futuræ conſummationis tempus.

Cùm iam ramus eius tener fuerit, & folia nata, ſcitis, quia propè eſt æſtas: ita & uos, cùm uideritis hæc omnia, ſcitote, quia propè eſt in ianuis.

Ex germinatione ficus, cùm iam ramo tenereſcente protrudit gemmas, ac folia quodammodo parturit, ceu ex iudiciis certiſsimis, colligitis propè eſſe æſtatem, & certi eſtis, hanc non procul abeſſe: ita ex ſignis, quæ prædixi futura, diſcite tum urbis excidium, tum conſummationem ſeculi proximam. Nam cùm uideritis turbas, clades, peſtes, fames, ſeditiones, prauas doctrinas, ſeductores agminatim

oriri, & irruere in uos: Romanum item exercitum tranſportari in Syriam, & occupare terram ſanctam, iam ſcitote excidium eſſe pro foribus: hoc eſt, eſſe in proximo. Similiter cùm uideritis ſolem obſcurari, uirtutes cœlorum commoueri, & reliqua, quæ prædixi uobis, fieri, certo argumento colligere poteritis, quòd propinquus ſit aduentus meus, & iudicij, & conſummationis ſeculi dies immineat. Sic tamen, ut quemadmodum uiſis in arbore fici gemmis non cueſtigio plenam æſtatem, ſed ſtatim florem, inde ficuum incrementum, & demum ſuo tempore ficus maturas, atque iuſtam æſtatem affore ſcimus: ita agnoſcamus & quæ Chriſtus hic prædixit, non ſimul, ſed ordine cuncta eſſe complenda, ut uiſis prioribus, proxima continuò affutura non dubitemus, donec & poſtrema eueniant. Ita cùm diſcipuli primùm ſtatim uiderunt, quoſdam ſeſe extollere, & ceu quilibet eorum Chriſtus eſſet, uenditare, & multos ſeducere, agnouerunt mox bella, & rumores ſequuturos, non tamen continuò uaſtandam Ieruſalem, atque Iudæorum gentem, ſed ſe antè multis perſequutionibus agitandos, atque Euangelium ubique prædicandum: inde futuram deſolationem urbis ſanctæ expectārūt: poſtea inualituras multas pſeudochriſtianorum, & pſeudoprophetarum impoſturas intellexerūt, & poſt illa nihil aliud nouum, aut inſigne, quàm diem extremum, futurum crediderunt. Ad eundem modum cùm ficus pridem nobis defloruerit, & multa ſciamus eorū, quæ hic Dominus prædixit, eueniſſe, debemus agnoſcere in foribus adeſſe regnū Dei, & diem Domini. Quare omni momento expectandus eſt Dominus, atque ideo uigilandum eſt & pietati uigilantiſsimè ſtudendum. Obſerua Dominū multa prædixiſſe hic, quorum aliqua antè multa ſecula contigerunt, quædam etiā hodie experimur, & experiemur poſteà. Nonnulla in extremo tandem die euenient. Vnde colligimus Dominum, hæc prædicentem, uoluiſſe ſuos præmunire, quocūque ſeculo fuerint, contra futuras tentationes, atque reddere in ſtudio pietatis ſolicitos & uigilantes. In Marco enim. 13. ita finit ſermonem, Quod autem uobis dico, omnibus dico, uigilate. Aduerte: In ianuis, ſiue in foribus eſſe dicitur, allegoriā prouerbiali, id quod inſtare prę foribus, ſiue eſſe in proximo ſignificamus. Rurſus obſerua hæc uerba, ita & uos, cùm uideritis, &c. eſſe accommodationem ſimilitudinis ad prædicta ſigna. Poſſumus & ex hac ſimilitudine diſcere, quid piis de afflictionibus ſuis ſentiendum ſit. Cùm arbores (ait Dominus) protrudunt gemmas, agnoſcitis ex ipſis, quòd inſter æſtas: ſic & uos, cùm uideritis hæc fieri, hoc eſt, cùm afflictiones (de quibus dixi) uobis acciderint, agnoſcite regnum Dei iam præſto adeſſe. Regnum Dei, eſt prædicatio Euangelij: Regnum Dei, eſt reuelatio Euāgelij de Chriſto in toto orbe terrarum. Euangelio enim regnat Deus in terra: Euangelio perueniunt credentes ad regnum Dei. Euangelium autem Chriſti tūm maximè omnium in toto terrarum orbe promouit, cùm Apoſtoli eiicerentur è Iudæa, & Eccleſia à Iudæis uirulento odio diſpergeretur. Quare Chriſtus perſequutionem, quæ Apoſtolis accidit, aptiſsimè uocat gemmam. Ex gēmis arborū agnoſcitur imminere æſtas, quæ tanta potentia irruit, ut nullius monarchæ uiribus inhiberi queat. Ita ex perſequutione, quæ Apoſtolis accidit, Euangelium tanta potentia totum orbem inuaſit, ut nec Iudæi, nec gentes cūrſum eius impedire potuerint. Itaque perſecutio gemma eſt: afflictio, germinatio eſt. Imperitus rerum hortulanus, cū uidet in arbore gemmas turgidas, exiſtimat potius ulcera eſſe, qualia multa ſæpè in corpore humano enaſci ſolent, quàm germinationē fructus. At gnarus rerum olitor nouit eas eſſe fructibus grauidas, & intelligit ex ipſis fructū per æſtatem futurum. Sic, & impij, diuinarum rerum imperiti, putant afflictiones magis eſſe perditiones, quàm organa ſalutis. Pij verò intelligunt ex uerbo Dei afflictiones prægnantes eſſe optimis quibuſq; fructibus. Vera enim ſalus, vera redemptio, perpetuaque fœlicitas, ex ſunt ficus, quæ per gemmas afflictionum tranſeunt, ſeu proferuntur. Apoſtoli, cùm diſcederent cæſi à concilio Pontificum & Phariſæo-

Esse in ianuis

Regnū Dei, quid.

Per Euangelium regnat Deus.

Simile.

Afflictiones ſalutis parētes.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum, gaudebant (inquit Lucas in actis) quòd digni essent habiti, qui pro nomine Christi contumelia afficerentur. An non hoc loco Apostoli duxerunt cõtumeliã & persecutiones pro gemmis optimo fructu tumidis? Stephanus, cùm lapidaretur confidentissimo animo in cœlum suspiciens, ait, Ecce uideo cœlos apertos, & Iesum stantem à dextris Dei. Quid hoc aliud est, quàm in gemma lapidationis uidere fructum fœlicitatis? Paulus uocat mortem, lucrum, mori (inquiens Philip. 1.) mihi lucrum est. Ergo mors hominis pij, turgida gemma est, quæ fert fructum cœlestis gaudij. Quare gemmæ arboris & corporis spiritali oculo aspiciendæ sunt, ut ex germinationibus discamus rationem nostrarũ afflictionum, & concipiamus firmam in omnibus aduersis patientiam. Respõsabis: Si afflictiones sunt gemmę fructibus turgidæ, si afflictiones sunt utiles ad profectum Ecclesiæ, & ad cõsequendam salutem, cur deprecamur afflictiones? Cur petimus, ut Deus liberet nunc nos à bellis, nunc à fame, nunc à peste, nunc ab aliis tam publicis, quàm priuatis malis? Cur nõ potius oramus, ut mala subinde grauiora nobis contingant? Certè non iussit nos Deus orare, ut mala augeantur, sed ut à malis liberemur. Non iussit peti bellum contra pacem: sed pacem, contra bellum. Non uoluit ut precemur, sed ut deprecemur famem, & id genus alia aduersa. Ieremiæ. 29. Quærite pacem ciuitatis, ad quam trãsmigrare uos feci: & orate pro ea ad Dominũ, quia in pace illius, erit pax uobis. Et. 1. Timot. 2. Obsecro igitur primùm fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarũ actiones, pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt, ut quietã & tranquillam uitã agamus in omni pietate & castitate. Et in psalm. 9. Inuoca me (inquit) in die tribulationis. Quid? ut augeam tribulationem? Minimè omnium: sed, ut eruã te, & honorificabis me. Itaque obsequendum est uocationi Dei, & orandum, non ut coniiciat nos in mala, sed ut liberet nos à malo. Afflictiones enim natura sua sunt argumenta perditionis & interitus: adeóque una quæuis afflictio, siue corporalis siue spiritualis homini peccatori ueluti quidam iudex est & concionator, quid propter peccatum suum & ingratitudinem commereatur, annuntians. Sunt enim incommoda huius seculi stipendia peccati, & una cum peccato in orbem introierunt. Quòd autem fiant in piis organa salutis, hoc est, non naturæ ipsorum, sed redemptori nostro Iesu Christo acceptum ferendum, qui cum susceperit in se stipendia peccati, absque ullo peccato, sanctificauit in nobis afflictiones, ut sint credentibus in ipsum nuntius uitę, & uia ad cœlum. Cùm igitur afflictiones naturã suã repræsentẽt perditionem, & absente Christi gratia pariant adferántque ruinam, non est orandũ ut contingant nobis afflictiones, ne uideamur Deum præsumptione nostri tentare: sed si contigerint, forti animo per fidem uiuam ferendæ sunt: & interim orãdum, ut liberet nos Deus à malo.

Crux, gẽma est, certò fructum salutis allatura.

Afflictiones quare deprecamur & fugimus.

Deus iussit oratione nos uti ad depellenda aduersa.

Afflictiones nostræ sanctificatæ, & beatificæ factæ per Christũ. Afflictiones non petendę.

Amen dico uobis.

Confirmat Christus suos, & per eos, nos omneis de certitudine & signorum & aduentus sui: idque facit iureiurando, & more prophetico ne de rebus tantis uel tantillùm dubitarent, aut tanquam uanas, & inflatas bullas contemnant. Amen dico uobis, seu pro certo habetote, futura, quæ prædixi. Nolite sentire ea in longum tempus differenda, unde ignaui, & socordes efficiamini ad sectandam uocationem uestram. In Ezechiele, cùm prędiceretur per Babylonios futura urbis Ierusalem deuastatio, dicunt cõtemptores, Visio, quam hic uidet, in dies multos est, & in tempora longa iste prophetat. Infrà in hoc cap. Matth. seruus malus dicens in corde suo, Moratur Dominus meus uenire, incipit percutere conseruos, & edere, ac biberę cum ebriis. 2. Pet. 3. dicunt illusores, qui iuxta concupiscentias suas ambulant, Vbi est promissio, aut aduentus eius? Ex quo enim patres dormierunt, omnia sic perseuerant ab initio creaturæ. Quare ne eodem affectu discipuli hæc uaticinia quæ prædixit, contemnant, néue existiment ea post multa secula, post mul-

Stultos & imprudẽteis obruit nõ præuisa tribulatio.

tas annorum myriades euentura, & ignauiter officium suum faciant, excitat eos Christus, cum asseueratione uaticinij sui, qua monet eos, ut certi sint signa illa futura: propterea uigilent, & officium suum strenuè impleant.

Quia non præteribit generatio hæc, donec hæc omnia fiant.

Hæc generatio, id est, hæc ætas, siue hoc seculum, in quo Christus, hæc narrãs, agebat: nõ præteribit, nõ excidet, donec hæc omnia fiant. Id est, Omnia hæc, quæ prędixi de urbis Ierusalẽ deuastatione, & Iudaicæ gentis interitu, tam certò, tamque citò euenient, ut multi ex iis hominibus, qui nunc uitam agunt, perueniant ætate sua ad id tempus, quo implebuntur. Nam intra annos 43. excisa est ciuitas sancta, cum templo, atque uniuerso populo. Non autem eueniet horum hominum generationi, quod prędixi de aduentu filij hominis in maiestate ad extremum iudicium. Huius enim aduentus per occasionem tantùm memini, nec instituera de eo concionem. Sed præcipuum concionis meæ argumentum fuit de urbis Ierusalem deuastatione, & de Iudaicæ gentis internecione. Non desunt, qui locũ hunc intelligant de generatione Iudæorum, quòd sit tandiu permansura, donec hæc omnia fiant, hoc est, non sit prorsus interitura, usque ad finem mundi: ut qui ex generatione ista Iudaica erunt in tempore consummationi proximo superstites, uideant impleri hæc omnia. Aut hæc generatio fidelium (ut de hominum illius ætatis generatione intelligatur) non deficiet, donec omnia impleantur, quoniam usque ad consummationẽ seculi perstabit Ecclesia. Vnde qui in nouissimis temporibus sunt uenturi fideles, uerè hæc omnia impleri uidebunt. Et hæc est generatio quærentium Dominum. Porrò omnes hæ interpretationes bonæ sunt, & à doctis exceptæ. Sed ad cognitionem primæ interpretationis obseruandum est, γενεὰν siue generationem, iuxta phrasim Hæbraicã accipi, pro duratione uitæ hominis, siue memoria (ut nunc dicunt) hominum. Et apud Græcos aliquoties accipi non pro ipsa natione seu gente, sed pro eo quod Latini nunc ætatem uocant, nunc memoriam, nonnunquam & seculum. Genes. 15. cap. quatuor generationes, & quater centum anni, pro eodem accipiuntur. Vbi apertè generationem pro seculo, id est, spacio centum annorum usurpari uides. Et Nestor τῶν γενεῶν uixisse legitur, quòd treis hominum ætates durauerat. Ad eum modum uidetur dixisse Christus hoc loco, non præterituram eam (in qua tum uiuebat) ætatem, donec omnia illa fierent. Huic interpretationi subscribit diuus Remigius dicens, De illa generatione æstimant dicta, quæ passionem Christi aspexit, quòd non esset transitura prius, quàm fieret destructio ciuitatis illius.

Generatio p ætate hominum.

Cœlum & terra transibunt, uerba autem mea non præteribunt.

Vt certitudinem uaticinij sui adhuc magis asseueret & confirmet, producit elementa firmissima, ut per collationem occultam significet certitudinem & immobilitatem uerbi Dei. Cœlum & terra nullis concuti possunt uiribus. Stant suis legibus & fundamentis subnixa immobiliter. Firmissimum est Domini uerbum, quod nulla dissolui potest orbis potentia. Cœlum & terra transibunt, non abolitione sui, sed mutatione ueteris corruptionis, contractæ propter lapsum hominis, Initio tu Domine terrã fundasti, & opera manuũ tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes: & omnes sicut uestimentum, ueterascent. Et sicut opertorium mutabis eos, & mutabuntur. Quia abiicient uestimentum corruptionis, & induẽt nouam uestem incorruptionis: hoc est, liberabuntur à uanitate, ut Paulus ait Roma. 8. & uindicabuntur in libertatem gloriæ filiorum Dei. In Isaia. 65. ait Dominus, Ecce ego creo cœlos nouos, & terram nouam: & non erunt in memoria priora, &c. Et quomodo hæc intelligantur explicat Petrus 2. 3. Mutabuntur ergo cœli, & terra, dum innouabuntur. Iuxta illud Apoc. 21. Vidi cœlum nouum, & terram nouam. Primum enim cœlum, & prima terra abiit. Porrò uerbum Dei

Cœlũ & terra quomodo transibunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Verbum Dei immutabile.

mutari uel in minimo nequit. Nam manet in æternum. Sensus ergo est, Cœlum & terra mutabuntur, ut meliora fiant, & nonnihil perfectionis acquirant. Verbum autem meum tale est, ut perfectius esse non possit, vnde & imutabile est. Impossibile ergo est, illud non impleri. Proinde collationem occultam habet hæc oratio, quam exponens Chrysostomus uerbis apertioribus, Facilius (inquit) hęc firma, & immobilia destruentur, quàm uerba mea possint decidere. His subiungendum uidetur, sed non destruentur illa: itaque nullo modo quicquam decedet uerbo Dei. Ergo nec vaticinium hoc capite expressum, nec verbum seu Enangelium Christi de remissione peccatorũ, de liberatione in omnibus afflictionibus, ac de perpetua salute credentium in Christum, antiquabitur aut conuelletur. Verbum Dei iam antea tantam sui potentiam monstrauit, ut, etsi nondum aduenerit nouissimus huius seculi dies, quo cœli, & terra mutabuntur, tamẽ interea temporis sæpenumerò verbum coëgerit cœlum & terram cedere, quò ipsum promoueretur. Dixit quondam Elias ex uerbo Dei, Viuit Dominus Deus Israël, in cuius conspectu sto, si erit annis his ros, & pluuia. Quid factum est? vt uerbum Dei procederet, necesse habuit cœlum obedire, hoc est contra naturæ ordinem claudi, & negare imbrem. Verbum Dei promiserat Iosue uictoriam de regibus Amorrhæorum, & cùm sol citius occideret, quàm uictoria reportaretur, coactus fuit ex uerbo Domini stare, donec ulciscereturse Iosue de inimicis suis. Verbũ Dei iusserat Israëlitas ex Aegypto in desertum proficisci, & promiserat opem ac tutelam. Quare, ut verbum Domini uerax maneret, necesse habuit cœlum manna, esui aptum, pluere. Sic & terra, & mare ipsum cesserunt uerbo Dei. Mare diuisum est, ut Israëlitę siccis pedibus transirent. Terra arida, & sicca dedit in deserto, præter naturam suam, fontem aquæ, tantùm ut verbum Dei promoueret. Quid ergo verbo Dei potentius? Quid item eo certius? Si igitur uerbum iræ, quod Christus dixit de interitu Iudæorum, tantæ fuit firmitatis, & ueritatis, quantæ obsecro erit firmitatis uerbum misericordiæ eius?

Verbo Dei omnia cedũt

Exempla potentiæ verbi Dei.

De die autem illa, & hora, nemo scit, neque angeli cœlorum, nisi Pater solus.

Christus occupat, ut dicat de tempore aduentus sui, ne certum tempus constituentes, & de articulo temporis aduentus eius diuinantes, fallamur, sicut facilè fallunt, qui olim certa tempora constituerunt: contra quos scripsit Paulus. 1. Thessal. 5. &. 2. Thessal. 2. & hodie scribitur contra Anabaptistas, & alios, qui ex falsa supputatione temporum in Daniele, ridiculè errant. Rogatis (inquit) ô Apostoli mei, quando hæc erunt. Soli Deo tẽporis huius articulus cognitus est. Nemo scit, neque angeli cœlorum, id est, neque quicquam est tam excellens uel in cœlo, uel in terra, cui Deus articulum illius diei reuelarit. Quare uestrum erit, omni curiositate posita, nihil rimari, uel perquirere de extremæ diei puncto uel momento. Satis fuerit sanctis, scire, atque credere, Dominum uenturum in iudicium: necessarium item, ut ad eius aduentum sese præparent sobrietate, fide, & precibus. Cùm dicitur: nisi solus Pater, apertum est ex Mar. 13. quòd dictio exclusiua, solus, excludit à filio scientiam diei illius, nõ secundum diuinitatem, sed secundum humanitatem. Estque hic sermo de notitia naturali. Solus enim Deus nouit sua naturali notitia tempora & momenta, quæ posuit in sua potestate. Nullus siquidem naturali sua notitia nouit consilium Dei, nisi spiritus Dei. Cum hac tamen ueritate fit, ut Iesus etiam ut homo, sciat notitia supernaturali diem illum. Et tametsi tũ etiam sciret, non tamen sciebat, ut tunc discipulis indicaret. Sicut dictum est ad Abrahã, Nunc cognoui, quoniam times Deum: id est, nunc feci, ut cognosceres, quia & ipse in illa tentatione tibi innotui.

In prognostas & prædictores ultimi iudicij.

Dei uni⁹ est præscire futura.

Sicut autem in diebus Noe, ita erit & aduentus filij hominis.

Exemplo declarat Christus, quis status erit in mundo circa aduentum suum, & quid quomodóque iudicabit mundus de signis aduentus sui. De signis enim causabitur, ea uel esse prorsus naturæ opera, uel ex temporis ratione, aut ex astrologico syderum cursu euenire, aut non per uniuersum orbem accidere, uel simile aliquid: unde postea & aduentum Christi aut ridebit, aut contemnet, & se in statu maximè securo esse putabit. Rem itaque gestam Dominus, & quæ accidit olim uniuerso orbi, & antequam fieret, futura non credebatur, eò commemorat, ut qui futura non credunt, uel ex præterito isto exemplo commoueantur. Lucas. 17. cap. his coniungit exemplum Loth. De his fit mentio. 2. Petr. 2. ad commouẽdos eos, qui impiè acturi sunt. Obserua collationem hanc temporis aduentus Christi ad tẽpus Noe, & diluuij, significare posteriorum temporum singularem malitiã. Moses scribit Genes. 6. quàm fuerint tẽporibus Noe omnia corrupta, quòd uniuersa caro corruperat uiam suam, terráq; repleta erat iniquitate, ita ut pœnituerit Deum, quòd fecisset hominem, proposuerítque ipse delere de terra uniuersam carnẽ. Hæc autem plena, & consummata malitia non subitò in plenitudinem euasit, sed quasi quibusdam gradibus temporum & progressibus adoleuit, quotidie auctior malorum ingeniorum, pessimorúmque morum incrementis facta. Ad hunc modum & postrema tempora habebunt, ut malitia hominum instar cancri, quotidianis auctibus crescat, donec ad summum usque euadat, & pleno consummatóque impetu passim & ubique regnet, sic ut de ipsa dici queant, quæ de malitia priorũ temporum dicta sunt. Porrò si quis eleuârit caput suum, ut Christus ait apud Lucam, Leuate capita uestra, & contulerit, quæ his proximis quadraginta annis acta sunt, & fieri non cessant, coniiciet profectò diem nouissimum haud procul abesse. Passim laruatam, & uenalem uidebit iustitiam, oppressam Ecclesiam: & fere omnia pretio exponi, quæ maximè gratis distribuenda sunt. Tantopere nunquam, támque passim, tantóque pretio ædificatum & plantatũ legimus. Nunquam tã lautis, tám uariis, támque pretiosis homines studuerunt. Luxus uestium eò excreuit, ut amplius excrescere eum prorsus sit impossibile. Porrò mercatorum, qui totum orbem circũeunt, & simul arrodunt, similes artes, ac studia, quis, vel à cõdito unquã orbe, legit? Ad hęc nullę artes propemodũ nõ exactiores ac quęstuosiores euaserũt, quã unquã fuerint, ut nemo queat dubitare, ad summũ eas accessisse. Pictoria, scriptoria, & ars plumaria & phrygionica, à Christi natiuitate nũquã subtiliores fuerũt. Deniq; ea nũc emergũt ingenia, quæ nihil non eruunt, ut adolescẽtes hodie uideas plus minus annos natos uiginti, plus eruditionis habere, quàm paulò antè hoc seculum uiginti etiam seniores, & qui uidebantur aliquid esse. Linguæ prodeunt quoque, & omnium rerum cognitio, omnifariáque sapientia, & industia ita hoc seculo incrementa accipiunt, ut nemo inficiari queat, orbem in iis, quæ ad præsentem uitam commode transigendam ac fouendam pertinent, uel, ut Christus uocat, curas huius uitæ, cuiusmodi sunt edere, bibere, ædificare, plantare, emere, uendere, uxorem, ac liberos habere, & alere eò peruenisse, ut quiuis uideat, id quod & passim dicunt, non posse ultra prouehi studia ista huius seculi, sed eò excreuisse, ut ea concidere oporteat, aut aliquam insignem accipere immutationem. Taceo noua illa inuenta, ut est ars chalcographica, usus bombardarum, ac alia innumera tam in rebus bellicis, quàm in aliis. Sed & non solùm in profanis, uerum etiam in spiritualibus, omnia ad summum peruenerunt: tantum sectarum, errorum, hæresiũ, peccatorum, ac mendaciorum nunquam à condito orbe usum est, quibus innumeræ animarum myriades ad inferos impelluntur, ut uideatur totus orbis dæmoni derelictus. Et, ut semel dicam, uix fieri potest, ut mendacia impudentiora, errores magis pernicioſi, horribiliores cæcitates ac blasphemiæ obstinatiores contingere posthac queant, quàm pridem contigisse uidimus per quosdam Neochristianos, Atheos, & magni Antichristi præambulones hæreticos, & schis-

Signa nouissimi aduentꝰ Christi mundo contemptui & risui futura.

Malitia mũdi lentis incrementis ad summũ euadit.

Dies nouissimus nõ proeul abest.

Horum nostrorum temporum malitia & iniquitas quanta.

Eò excreuisse studia huius mundi, ut immutari ea necesse sit

Universidad de Deusto
Biblioteca

maticos. Horum certè (prò dolor) maiora, & atrociora sunt sceleta, & magis horrendæ blasphemiæ, quàm ut cœlum diutius sustineat aspicere. Prouocant diem Domini, diuinæque ultioni insultant: ut uix fieri possit, quin breui sit ipsis uelut laqueus superuenturus. Si solus esset luxus, ut ante diluuium, non ita inducerem animum meum ad coniiciendum diem illum propterea imminere. Sed cùm Sa- Quibus rationibus credēdus sit dies Domini abesse nō procul.
tanæ ministri cultum Dei, verbum Dei, sacramenta Dei, filios Dei, imò (ut uerè dicam) quicquid Dei est, & ad sacrosanctam matrem Ecclesiam pertinet, euertāt, pessumdent, damnent, & blasphement, certè mihi facilè persuadeo, finem huic deploratæ malitiæ citius omnium opinione affuturum, & Christū haud diu moraturum. Taceo hic crassa illa flagitia, libidines, cædes, perfidiam, auaritiam ac similia: quæ eò creuerunt, ut nullus horum vel pudor uel metus reliquus sit. Quis non uidet hæc signa portendere, aduentum Christi proforibus esse?

> Sicut enim erant in diebus ante diluuium, comedētes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, usque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam: & non cognouerunt, donec uenit diluuium, & tulit omneis. Ita erit & aduentus filij hominis.

Non damnat bibere, comedere, & nuptui tradere, plantare, & ædificare, cùm ista omnia sint à Deo ordinata, sed securitatem illam maximam reprehendit, qua declarabant se non esse solicitos de futuro exitio, & animum suum nullius exitij prouidum, sed omnium securum. Quòd enim regnatura sit ante aduentum Christi summa securitas, testatur Apostolus. 1. Thessa. 5. Cùm enim dixerint pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus. Horum igitur uerborum sensus est de impiis, déque licentia, & abusu rerum licitarum. Fides, timor Dei, & gratiarum actio sanctificant cibum, & matrimonium. 1. Timoth. 4. Isti autem sine fide, & timore Dei, ceu pecora, & belluæ, crapulæ, & libidini sese consecrabūt (ait Dominus, Luc. 17.) neque ullas alias de Deo, & rebus honestis cogitationes habebunt: uentrem duntaxat curabunt, neque ullam admonitionem sanam recipient. Nam quemadmodum impij ante diluuium uoluptuosè, & in magna securitate uiuebant, edentes, bibentes, & nuptui tradentes, usque ad diem nouissimum, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec subitò aduenies, omneis opprimeret & interficeret, qui non erant cum Noe in arca, nec Noe pœnitentiā prædicanti, & diluuium comminanti uoluerunt credere, nec quod sibi denuntiabatur periculum effugere, sed permanserunt in pristina sua securitate, & uoluptatibus, quibuscum in diluuio submersi sunt, & absorpti. Sic & ante aduētum filij hominis, impij prædicantibus pœnitentiam, & iudicium propinquum denuntiantibus nolentes credere, in suis uoluptatibus permanētes, subitò opprimentur imparati, & morientur in iniquitatibus suis. Dies enim Domini, sicut fur in nocte, ita ueniet, cùm illum non expectabunt homines.

> Tunc erunt duo in agro, unus assumetur, & unus relinquetur:
> Duæ molētes in mola, una assumetur, & una relinquetur:
> Duo in lecto, unus assumetur, & unus relinquetur.

Diuus Chrysostomus hæc Domini ænigmata fœliciter explicans, His uerbis (inquit) Dominus significat, quòd inexpectatus ab omnibus ferè, & quietis tempore aduenier. Duæ etiam molentes, nullam solicitudinem, & securitatem significant. Præterea quòd serui ac Domini, & assumuntur, & relinquuntur, tam qui in otio, quàm qui in labore sunt, & alia, atque alia dignitate præfulgent, sicut in ueteri quoque scriptura, Exod. 13. dicitur, à sedente in solio usque ad ancillam, quæ in

mola est, indicatur, neque præcellentes aut diuites omneis perituros, neque pauperes è contrario saluari omneis, sed utrorūque aliquos & saluari, & perire. Hæc illæ. Certè tunc uidebitur admirabilis diuisio, & separatio eorum, qui uidebantur sibi inuicē proximi, & cōiunctissimi, uel officio, uel negotio, uel etiā alio uinculo. Nam duorum simul in agro laborantium alter assumetur ad gloriam, & tanquam electus rapietur obuiam iudici in aēra, ut lætus occurrat ad gratulandum uenienti: alter reprobabitur ad damnationem, & tanquam reprobatus, relinquetur in terra, detrahendus ad infima tartari. Sic duarum simul in una mola molentium (quæ in una re domestica simul inuenientur occupatæ) subitò altera assumetur ad gloriam, altera reprobabitur ad damnationem. Quin & è duobus, quos idem lectus iungebat, unus assumetur, alter relinquetur. Nō enim opus externum, aut locus, aut uitæ genus beabit perdétue hominem, sed affectus. Obserua: assumere, est nox gloriæ: relinquere uerò, iusti Dei iudicij uocabulum. Mūdus quos coniunctos habet, mors & iudicium Domini separabit. Affectus unū hominē uel beat uel perdit.

Vigilate ergo.

Adhortatio est ad uigilantiam, & dehortatio à securitate. Hactenus discipulos de aduētu suo instruxit, cuius hora est incerta, & quòd inexpectatus sit rediturus, quódque quidam sint assumendi, quidam uerò relinquendi. Iam admonitionem subtexit, cuius propositio est, Vigilate, & parati estote, &c. Quo uerbo alluśit ad militares uigilias, & rationem physicam. Vigilias, & excubias agunt milites, ne de improuiso hostis opprimat. Et somnus, ac uigilia, affectiones sunt Aristoteli circa cor. Somnus certè immobilitas, & quodam modo pedica, & obligamentum est sensus: contrà exolutio eius, vigilia. Materia somni uapor est, qui caput subierit, deinde in locum inferiorem defluxerit. Galenus putat somnum fieri humectato pulmone: de qua re pluribus agit Cœlius Rhodig. lib. 30. cap. 7. Impulso autem commotóque corpore discutitur somnus, inducitur uigilia. Et anima quidem hominis habet suum quoque somnum, ac suam uigiliam. Exurgunt enim uapores carnis, libido, auaritia, ambitio, studium mundi, & cupiditates reliquæ, quæ si in mentem admittantur, dormit homo, non uigilat. Nam illecebris huius mundi uoluptatibus captus, his ueluti indormit, ac cessat, & abstinet ab omnibus operibus lucis. Quòd si ad uaporum istorum ascensum sese concutiat homo, obsistatque obrepenti sopori, hoc est, si uiuida fide, charitate, ac sobrietate resistat affectibus, & corruptionibus prauis, uigilat, & operatur opera lucis. Proinde uigilat fidelis, cùm animam, & mentem suam fide uiua, & sobrietate custodit, exercitiisque sanctis discutit, agitátque, ne planè occupetur à cupiditatibus carnis, néue surrepat impia inertia, & securitas, inque ipsis scelcribus uersantem de improuiso opprimat dies Domini. Vnde uigilia est fidelis, diligens, & sedula uerborum Dei obseruatio. Atque ad hunc modum loquuntur Apostoli Domini de somno, & uigilia. Sanctus Petrus. 1. 1. Paulus. 1. Thessal. 5. & Ephes. 5. atque aliàs sæpe. Somnus, Vigilia, & unde ac quomodo fiant. Animæ quoque hominis suus est somnus, & sua uigilia.

> Quia nescitis, qua hora Dominus uester uenturus sit.

Aetiologia est, cur admoneat, ut uigilemus. Atque hac ratione simul innuitur, ad quid uult articulum temporis sui aduentus incognitū esse nobis. Nempe ut perpetuò uigilemus, paratique simus, & semper soliciti, in obseruando pietatis studio, ne non parati, & malè secuti, dormientésque reperiamur. Eadem ratione uniuersis mortalibus abscondita est hora, qua cuique sit moriendum: ut nunquam non simus parati, omnibus momentis existimantes mortis adesse diem. Diem suprēmum quare nobis ignorū Deus uoluit esse.

> Illud autem scitote, quoniam si sciret paterfamiliās, qua hora fur uenturus esset, uigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam.

Superioribus adduntur aliquot parabolæ uenustissimæ, quæ Domini institu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Parabolà nihil fortiùs persuadet, nihil clarius explicat.

tum, consiliúmque illustrant, omnesque ad sobrietatē & uigiliam commouent. Nam nullum est aliud orationis genus quod euidentius quaslibet res ipsis etiam oculis obiiciat, uehementiúsque populi commoueat animos, quàm parabolæ & similia. Per furem noctu subrepentem significatur ipsa dies Domini, uel Paulo. 1. Thessal. 5. dicēti, Ipsi enim diligenter scitis, quia dies Domini sicut fur in nocte, ita ueniet. Ideo autem furi cōparatur, quia sicut fur clanculum subrepit, & tunc facultates suffuratur tuas, cùm minimè putasses: ita ingruet toti orbi dies iudicij, cùm mundus minimè putauerit. Paterfamiliàs typum gerit cuiusque fidelis hominis. Sensus uerborum est: Si multa uigilantia aduigilat paterfamiliàs, qui furem uenturum nouerit, tametsi articulum aduentus eius nesciat, ne pereat, & surripiatur illi sua pecunia: quantò magis nobis uigilandum est, ne pereat anima? Et quis paterfamiliàs tam supinus, ut si sciat furem nocturnum irrepturum in ædes suas, stertere totam noctem sustineat, ac patiatur domum suam perfodi? Vobis igitur est omni uita uigilandum: quia certi estis præter expectationem uenturum diem illum mortis.

Dies Domini, furi cur comparatur.

Ideo & uos estote parati, quia, qua nescitis hora, filius hominis uenturus est.

Accommodatio est exempli patrisfamiliàs ad pios, qua urget Christus, ab incertitudine sui aduentus, uigilandum esse. Quia articulum (inquit) temporis aduentus Domini nemo nouit: uobis semper uigilandum est, hoc est, pietati studendum, & ab ea nunquam recedendum. Operæpretium est, ut sic uiuatis, ut quādocunque uenerit ille dies, reperiat uos in officio, ut statim ad præmium positis assumi. Proderit omnibus momentis sub oculos mortem reuocare, & meminisse, quòd uita hominum, ut nihil est ærumnosius, ita nihil breuius, & inconstantius. Hodie enim ualemus, cras sepulti cōputrescimus. Quia ergo morte nihil certius, nihil item hora mortis inopinatius, singulis momentis aduigilandum est, ne imparatos nos adobruat hora illa mortis. Proinde omnium stultissimos, & miserrimos putauerim, qui propter horrorem mortis, præcipiunt, ne quis ullam apud ipsos mortis mentionem faciat. Pius, & Christianus cum Paulo pro lucro ducit mortem, propterea quòd mors sit transitus ad meliora.

Mortis meminisse in primis expedit Christiano.

Quis putas est fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus suus super familiam, ut det illis cibum in tempore?

Hęc parabola ad eundem scopum cum superiore pertinet, uidelicet, ut uigilent, & diem aduentus Domini religiosè expectent. Sed hoc interim obserua, quòd hęc similitudo bimembris est, suis coloribus ingenia ac mores tam uigilātium, quàm stertentium depingens: præmium item, suppliciúmque utrorumque significantissimè exprimens. Vnde hac similitudine transit Christus à generali adhortatione, pertinente in uniuersum ad omneis, ad ministros uerbi, ut hi fidelissimè tum doceant, tum uigilent: quod si fecerint, habebunt ex gratia, magna præmia: sin minus, priuabuntur & officiis, & præmiis simul. Huc spectat initium quarti capitis prioris ad Corinthios, de fidelibus dispensatoribus. Aut potest hæc similitudo ad omneis pios generaliter accommodari: uti quisque sic seruiat, & se gerat in sua uocatione, ut inculpatus reperiatur, adueniente Christo Domino. Quocirca uigilanti ministro tribuit fidem, & prudentiam innuens has uirtutes esse, quæ uigilantem reddant. Hæc oratio, quis putas, &c. habet admirationem, & speciem exclamationis. Quis putas, Quasi dicat, O quanti obsecro fit, & æstimatur, & quàm ingens, nobile, & excellens est Dei donum, si qua gens fidelem, & prudentem nacta fuerit ministrum! & quàm egregius est, qui talis reperitur? Quem constituit Dominus, id est, qui uocatus, & super famulitium ipsius est constitutus. Quasi di-

Minister ū uigilantem faciunt fides & prudentia.

Fideliter & prudēter ministrare, ingens Dei donum.

cat, qui non currit, sed est missus, qui non ascendit aliunde, sed per ostium ingreditur. Fidelis minister est, qui, quod commissum est ad Domini sui utilitatem, fideliter, non ad proprium quæstum dispensat, hoc est, fideliter docet, erudit, & instituit oues sibi commissas. Hæc fidelitas non tantùm complectitur fidem, seu religionem sanam, sed veritatem studiúmque ardens. Habet hæc amorem, & sedulitatem, prouehendíque res Domini, cui seruimus, ineffabilem diligentiam. Prudens est, qui, quod dispensat, suo tempore, scitè dispensat, uel qui uigilanter officio suo incumbens, honori Domini, & suæ fœlicitati prospicit, & cum iudicio dispensat, & docet mysteria Dei, obseruans has circunstantias, Quid, quomodo, apud quos, & quo tempore prædicet. Vt det illis cibum, id est, prædicet uerbum ex uetere, in tempore iusto, & accommodo seu opportuno. Procul dubio hæc prudentia comprehendit scientiam, & peritiam rerum, experientiam denique, & applicationem rerum, maturam, atque utilem, ut suo quæuis loco, & tempore dicātur, atque fiant. Quod significauit his uerbis, vt det illis cibum, id est, munus sibi concreditum à patrefamiliàs impleat. Non dicit, ut sit illorum Dominus, ut pro uoto illos deuoret, sed, ut illos pascat: idque in tempore, id est, commodè & opportunè, hoc est diligenter, & fideliter. Isocrates ad Demonicum scribit, Iniucundum in omni re esse, quicquid intempestiuum sit. Adeò in cunctis negotiis pluri-mum habet momenti, temporis, & opportunitatis obseruatio. Hesiodus certè dixit. *Obseruato modum, nam rebus in omnibus illud Optimum erit, si quis tempus spectauerit aptum.* Tantam uim habet opportunitas, ut in aggrediendo, conficiendóque negotio præcipuum habeat momentum. Vnde non sine causa ueteres uidentur eam diuinitate donasse. Et in præsentiarum, Dominus temporis iusti obseruationem maximè commendat. Atque Apostoli quoque ipsi unicè studuerunt suo tempore omnia & dicere, & facere. Obseruabis interim, quàm sit benigna Domini erga famulitiū suum beneuolentia. Hanc nobis depingit muneris huius qualitas. Non enim vult suos fame perire, imò ne negligenter quidem pasci. Ministerium autem uerbi, quid aliud est, quàm œconomia alendi, & confouendi familii Domini? Cibi, & potus sunt mysteria diuinæ gratiæ, quorū Paulus ministros Christi dispensatores facit. 1. Corinth. 4. Equidem cibi uidetur ideo peculiariter meminisse, quòd ministris uerbi hic suum delineet officium, tametsi & omnibus fidelibus Christi quod dicitur conueniat. Vt enim œconomus Domino suo fideliter, & prudenter seruit, cùm iusto tempore dimensum illis cibum profert: Ita quisque Domino Deo piè seruit, cùm negotia Domini sibi concredita piè, & prudenter administrat. Beatus Chrysostomus inquit, Hæc parabola etiam ad gerentes gubernantésque rem publicam accommodari potest. Docet enim vnúquemque ad communem utilitatem omnia conferre, quæ sua sunt, siue sapientiam, siue principatum, siue quicquid aliud, non ad detrimentum conseruorū, nec ad perditionem suam. Quapropter vtrunque à nobis flagitat, prudentiam scilicet, atque fidem. Delicta enim ab amentia, ac perfidia originem habent. Fidelem igitur appellat, quoniam nihil ex rebus Domini sibi attribuit, nec in cassum quicquam expendit: Prudentem autem, quia dispensare ritè nouerit. Vtraque siquidem re nobis opus est, ne scilicet, quæ Domini sunt, ad proprios usus rapiamus, & ut opportunè omnia dispensemus. Nam si alterum horum absit, eius absentiā alterum omnino claudicat. Si enim fidelis ita sit, ut non furetur, disperdat autem, non necessario cō sumens sumptu, non paruum id crimen est: Sin uerò è contrario rectè dispenset, sibi uerò accumulet, ingens rursus hæc culpa. Non uerò doctoribus solùm, sed diuitibus etiam dicit: cùm utrisque Dominus diuitias suas crediderit, maximas quidem doctoribus, sed locupletibus etiam non paruas. Cùm ergo docentes, maiores diuitias seminent, atque dispergant: uos autem nullam in minoribus liberalitatem ostendatis (cur uerò liberalitatem & non gratitudinem dixi? nō enim ue-

Fidelis Dei minister, qs.

Prudētia serui frugi quid comprehendit.

Iniucundum quicquid intempestiuū.

Opportunitas diuinitate donata ab antiquis.

Dei beneuolentia erga famulos.

Universidad de Deusto
Biblioteca

stra, sed aliena tribuitis) quæ obsecro uobis futura est excusatio? Hactenus Chrysostomus. Pari ratione possunt hæc magistratibus applicari.

Beatus ille seruus, quem, cùm uenerit Dominus eius, inuenerit sic facientem.

His uerbis & præmium, & officium uigilantis serui perstringit Dominus. Beatus hîc nuncupatur. Vbi? apud Dominũ. Quando? Cùm uenerit Dominus, & inuenerit uigilantem. Dum hîc dispensat, miseriis multis, & multorum odio est expositus. Nimirum nequit in contemptum sui Domini consentire mundo: cui duplici nomine est molestus, tum quòd animo, & uitæ conuersatione est illi diuersus, tum quòd improbitatem illius reprehendit. Huic commodè congruit, quod de isto scribitur Sapient. 2. Obserua: hæc beatitudo nõ statim tribuitur homini, si mundo, & humano diei appareat fidelis: sed, si à Christo fidelis inueniatur. Hoc modo Paulus. 1. Corinth. 4. non curat, qualis iudicetur ab humano die: sed hoc unũ maximè in uotis habet, & curat, ut fidelis à Domino inueniatur, illíque probetur. Curandum est igitur, ut perseueremus in Christi ministerio in finem usque, ut inueniamur à Domino fideles, & prudentes. Certè quisque talis iudicabitur, qualis reperietur à Domino, uenturo iudice.

Fidelis œconomus, mundo contrari⁹.

Beatus ille tãdem, quẽ Dominus beatificauerit.

Amen dico uobis, quoniam super omnia bona sua constituet eũ.

Christus iurat, ut confirmet certitudinem præmij fidelis ministri. Quid hoc honore maius? quid præclarius, quàm constitui super omnia bona Domini? hoc est, ad summum honorẽ illum euehi, propter fidelem œconomiam, & fidẽ sanctè seruatam in dispensando. Huc pertinet quod ait Paulus. 2. Timoth. 4. Cursum consummaui, fidem seruaui: de reliquo, id est, quod reliquum est, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi in illa die iustus iudex. Cuiusmodi autem sit futurus honos ille, Paulus idem nobis enarrans post Isaiam. 1. Corint. 2. ait, Nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, &c. adeò ingens, & singularis est.

Præmiũ fidelis serui, immensum.

Si autem dixerit malus seruus ille in corde suo, morã facit Dominus meus uenire.

Stertentis & inertis serui, ac mali & perfidi ministri ingenium depingit. Cuius notas non minus obseruare debemus, quàm eius, qui Christo fideliter & uigilanter seruit. Huius perfidi ministri notæ, originem habent è pectore, omni timore Dei uacuo. E fronte enim perfricta, & timore Dei ablegato statim nascitur negatio diuinæ prouidẽtiæ. Nam occulta persuasione dicit sibi impius in corde suo, Non est Deus: moram facit Dominus meus. Hoc est, persuadet sibiipsi uanum esse, quicquid de Deo prædicatur, & nihil referre, utcũq; uiuas. Nullus (inquit) est Deus, qui uitæ mortalium, aut æqui & iniqui rationem habeat. Hinc mox cõsurgit impiissimus numinis, & omnium admonitionum diuinarum contemptus: & tandem erumpit fœdissimum, impudentissimúmque omniũ uoluptatũ studium.

Serui iniqui notæ.

Seru⁹ nequã & infidelis, idẽ & atheos & uoluptarius.

Et cœperit percutere conseruos suos, manducet autem, & bibat cum ebriosis.

Hæc sunt, quæ malo seruo parit ablegatus Domini timor, & persuasa Dominici aduentus tarditas. Reuera pro libidine quiduis perpetrat absque ullo metu. In primis neglectâ familiâ bibit, & edit cum temulentis: dominium usurpat in clerum Domini, tanquã in emptitios seruos. Quod non faciebat Paulus. 2. Corin. 1. Non quia (inquit) dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudij uestri. Minister ille nequam, pro cibo, quem administrare debebat, clero uerbera infligit, tyrannum agens, non fidum œconomum. Secundò, bona Domini sui, quæ debebat

debebat fideliter, iuxta functionis suæ rationẽ, clero dispensare, luxuriosè, & prodigè decoquit, & quoad potest, delitiatur. Tertiò potestatem sibi promittit ex illa Domini mora, non solùm negligendi, imò malè tractandi ueros Domini sui ministros, sed & extraneos homines asotos, & Domino inutiles sibi adiungit, quibus tanquam sociis utitur ad dilapidanda bona Ecclesiæ, & sui Domini substantiam. Et hoc est, quod ait, manducet autem, & bibat cum ebriosis.

Serui infidelis quàm enormiter & quoruplicitèr peccet in Dominum.

Veniet domin⁹ serui illi⁹, in die, quo nõ sperat, & hora qua ignorat.

Supplicium describit, & pœnam, quę malos Christi ministros manet. Nimirũ, quòd inopinus aderit illis interitus. Nam iners, & infidelis minister, securè contemnens Dominum uenturum, ait: Cunctatur Dominus meus uenire. At enim ueniet Dominus in die, quo non expectat: vnde & maiorem terrorem, atque cruciatum incutiet tam inopinatus aduentus. Non enim est de expectantibus Dominum suum, num, de quibus scribitur, Luc. 12. Et uos similes expectantibus Dominum suum, quando reuertatur à nuptiis. Ad hunc modum Paulus. 2. ad Thessal. 2. de antichristo prædixit, quòd illustratione aduentus Domini sit perdendus.

Et diuidet eum.

Inopinatus Domini aduentus non solùm infidelem ministrum submouebit ab officio, uerùm etiam Dominus dissecabit eum mediũ. Dissecabantur autem apud ueteres corpora perfidorũ, qui uidelicet fidem, atque pacta dissoluissent. Si uacat, legito de hac re elegantem disputationem apud Aul. Gell. lib. noct. attic. 20. cap. 1.

Corpora perfidorum dissecandi mos apud antiquos.

Partémque eius ponet cum hypocritis.

Mali & perfidi ministri partem adiunget Dominus hypocritis, qui titulum habent euangelicæ functionis, quum factis ipsis pugnent cum Euangelio: quorum est certa damnatio.

Illic erit fletus, & stridor dentium.

Occupat. Ne quis enim ignoraret, quę hæreditas parata sit hypocritis, ait, Illic erit fletus, &c. His uerbis circunloquitur æternam damnationem quæ profectò est priuatio beatitudinis, cum incomprehensibilium cruciatuum perpessione, & inquietudine conscientiæ supra omnem modum magna.

Damnatio, quid.

CAPITIS VIGESIMIQVINTI

Epitome.

Futuri iudicij seueritas per parabolas decem virginum, & decem talentorum arguitur: actus iustorum & iniustorum per opera, discrimen & situs ordinatur.

CAPVT XXV.

VNC simile erit regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiã sponso, & sponsæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.ª Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus non sumpserunt oleum secum: Prudentes uerò acceperunt oleum in uasis suis cum lampadibus. Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt. Media autem nocte clamor factus est, Ecce sponsus uenit, exite

Virgines expectates sponsum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

obuiam ei. Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ,& ornauerunt lam
pades ſuas. Fatuæ autem ſapiẽtibus dixerunt, Date nobis de oleo ue-
ſtro,quia lampades noſtræ extinguntur. Reſponderunt prudentes,
dicentes,Ne fortè non ſufficiat nobis,& uobis,ite potius ad uenden-
tes,& emite uobis.Dum autem irent emere,uenit ſponſus,& quæ pa-
ratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias. Et clauſa eſt ianua [b]. No-
uiſſimè uerò ueniunt & reliquæ virgines,dicentes:Domine, Domi-
ne aperi nobis. At ille reſpondens ait, Amen dico uobis, neſcio uos.
Vigilate itaque, quia neſcitis diem, neque horam, qua filius homi-
nis ueniet. Sicut enim homo peregrè proficiſcens, uocauit ſeruos
ſuos,& tradidit illis bona ſua.Et uni dedit quinque talenta, alij au-
tem duo,alij uerò unum:unicuique ſecundũ propriam [c] uirtutem:&
profectus eſt ſtatim. Abiit autẽ,qui quinque talẽta acceperat,& ope-
ratus eſt in eis,& lucratus eſt alia quinque. Similiter,& qui duo acce
perat,lucratus eſt alia duo. Qui autem unum acceperat,abiens fodit
in terram, & abſcondit pecuniam Domini ſui. Poſt multum uerò
temporis uenit Dominus ſeruorum illorum,& poſuit rationem cum
eis. Et accedens,qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque
talenta,dicens:Domine,quinque talenta tradidiſti mihi, ecce alia
quinque ſuperlucratus ſum. Ait illi Dominus eius, [d] Euge ſerue bo-
ne & fidelis,quia ſuper pauca fuiſti fidelis,ſuper multa te cõſtituam:
Intra in gaudium Domini tui. Acceſſit autem & qui duo talenta ac-
ceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duõ
ſuperlucratus ſum. Ait illi Dominus eius: Euge,ſerue bone & fide-
lis,quia ſuper pauca fuiſti fidelis,ſuper multa te conſtituam: Intra in
gaudium Domini tui. Accedens autem & qui unum talentum acce-
perat,ait:Domine,ſcio,quia homo durus es: metis,ubi non ſemina-
ſti:& congregas,ubi non ſparſiſti:& timens abij, & abſcondi talen-
tum tuum in terra: ecce habes, quod tuum eſt. Reſpondens autem
Dominus eius,dixit ei:Serue male,& piger, ſciebas quia meto, ubi
non ſemino: & congrego,ubi non ſparſi:oportuit ergo te commit-
tere pecuniam meam numulariis, & ueniens ego recepiſſem utique
quod meum eſt,cum uſura. Tollite itaque ab eo talentum,& date ei
qui decem habet talenta. Omni enim habenti dabitur,& abũdabit:
ei autem,qui non habet,& quod [e] uidetur habere,auferetur ab eo.Et
inutilem ſeruum eiicite in tenebras exteriores:illic erit fletus,& ſtri-
dor dentium. Cùm autem uenerit filius hominis in [f] maieſtate ſua,
& omnes angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem maieſtatis ſuæ,&
congregabuntur ante eum omnes gentes.Et ſeparabit eos ab inuicẽ,
ſicut paſtor ſegregat oues ab hœdis: & ſtatuet, oueis quidem à dex-
tris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris. Tunc dicet Rex his,qui [g] à dextris
eius erunt:Venite benedicti patris mei:poſſidete paratum uobis re-

Vigilandum Marc.13.d.

Homo peregrè proficiſcens ſeruis talenta tradidit. Luc.19.b.

Seruus nequam.

Supr.13.b. Marc.4.c. Luc.8.c.19.d

Extremũ iudicium,quale.

[b] Notiſſimè] poſtea uel deinde.

Decimaoctaua parabola.

[c] Virtutẽ] potentiã, uires.

[d] Euge] benè age, recte. &c. inſita.

[e] Videtur habere] habet.

[f] Maieſtate] gloria.

[g] A dextris] à dextera & bona.

gnum à conſtitutione mundi. Eſuriui enim, & dediſtis mihi man- Opera miſeri cordiæ. Iſa.58.b. Ezech.18.b. Eccleſ.7.d.
ducare: ſitiui,& dediſtis mihi bibere:hoſpes eram,& collegiſtis me:
nudus,& operuiſtis me:infirmus,& uiſitaſtis me:in carcere eram, &
ueniſtis ad me. Tunc reſpondebunt ei Iuſti, dicentes: Domine,quan
do te uidimus eſurientem,& pauimus? aut ſitientem,& dedimus tibi
potum? quando te uidimus hoſpitem,& collegimus te? aut nudum,
& cooperuimus te? aut quando te uidimus infirmum,aut in carcere,
& uenimus ad te? Et reſpondens Rex,dicet illis: Amen dico uobis,
quãdiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis,mihi feciſtis. Tũ Maledicti. Pſal.6.c. Supr.7.d. Luc.13.f.
dicet & his, qui à ſiniſtris erunt, Diſcedite à me maledicti in ignem
æternum,qui paratus eſt Diabolo & angelis eius. Eſuriui enim,& nõ
dediſtis mihi manducare:ſitiui,& non dediſtis mihi potum: hoſpes
eram, & non collegiſtis me:nudus, & nõ operuiſtis me: infirmus, &
in carcere,& non uiſitaſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi, dicen-
tes: Domine, quando te uidimus eſurientem,aut ſitientem,aut ho-
ſpitem,aut nudum,aut infirmum,aut in carcere, & non miniſtraui- Ioan.5.e.
mus tibi? Tunc reſpondebit illis,dicens:Amen dico uobis, quandiu
non feciſtis uni de [h] minoribus his, nec mihi feciſtis. [i] Et ibunt hi
in ſupplicium æternum: Iuſti autem in uitam æternam.

Tunc ſimile erit regnum cœlorum decem virginibus.

Partitio capitis.

HIus capitis ſumma in quatuor ferè locorum explanatione conſiſtit.
Primus. Quis erit ſtatus Eccleſiæ, tempore aduentus Chriſti. Tum
enim in Eccleſia erunt pij & credentes, oleum, & lampades ſimul ha-
bentes. Erunt & hypocritæ, lampadas tantùm ſine oleo habentes. Se-
cundus locus. Verbum circa aduentum Chriſti quidam recipient,
efficax & frugiferum, quod ipſis conciliabit maiorem illuminationem , & uitam
æternam. Hypocritis autem erit inane, & infrugiferum, nihilque patiet præter ex-
cæcationẽ, & damnationem maiorem. Tertius locus deſcribit formam, & rega-
lem apparatum aduentus Chriſti, in quo tum primùm ſeparabuntur pij ab impiis:
transferentúrque, hi ad æterna ſupplicia, illi ad æterna gaudia. Quartus locus eſt
de operibus bonis, quæ facta, pariunt uitam æternam: non facta, damnationem
æternam. Iam autem eodem reſpicit hęc parabola de virginibus, quò & ſuperiores
ſimilitudines: nempe ad id, ut uigilemus, paratóſque animos ſeruemus ad occur-
rendum Domino: quoniam aduentus illius hora incognita nobis, & incerta eſt.
Neſi, ubi uenerit, imparati fuerimus, excludamur, & perpetuam ſubeamus con-
demnationem. Bonus, & fidelis animarum noſtrarum paſtor, & uitæ magiſter,
hanc uigiliam copioſius proſequitur, ne uidelicet impij, & imprudentes, ſui in-
teritus culpam reiiciant in Deum, qui non præmonuerit, retraxeritue à ſtudio re-
rum peſsimarum, néue ſancti per cohabitationem, conſortiúmque ineptiſsimo-
rum hominum corrumpantur & ipſi. Tunc, id eſt, circa aduentum Chriſti, regnũ
cœlorum, id eſt, qui ad regnum cœlorum, ſeu Euangelium uel pertinent, uel per- Fides & charitas uirginis appellationẽ donant.
tinere uidentur, ſimile erit decem virginibus, id eſt, idem accidet, quod decem vir
ginibus, quæ nobis adumbrant uniuerſum genus mortalium, qui ratione fidei, &
charitatis virgines merentur appellari, cùm infideles, quatenus nec in Deum cre-
dunt, rectius uel meretrices, uel fornicatrices, aut adulteræ mereantur appellari:
ideóque denarius ponitur numerus, in quo omnes numeri ſimplices comprehen-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Denarius numerus, p̃ uniuersitate.

duntur, qui & aliàs frequenter uniuersitatẽ uel perfectionem designat, ut in Apocalyp. Sustinebis tribulationem diebus decem, id est, omnibus diebus usq; ad mortem. Sunt tamen duo hominum genera, quorum alij negotio pietatis studẽt, & inuigilant: alij non admodum curant pietatem, sed affectibus corrupti, ceu lethargici dormiunt. Obserua, non omnia in parabolis ita usurpanda, ut mysticè exponãtur, sed cùm primis uidendum, quis sit scopus parabolæ: deinde quæ, & quomodo ad illum sint applicanda: reliqua uerò relinquenda. Id quod & Chrysostomus admonet in epistolam ad Roma. homilia. 16.

Duohominũ genera in Ecclesia.

In parabolis nõ omnia ad mysticũ sensum detorquenda.

Quæ accipientes lampades suas, exierunt obuiã spõso, & sponsæ.

Omnes acceperunt lampades suas, id est, externum cultum, orationem, & doctrinam, & præparárunt se ad aduentũ Christi. Omnes enim lampades siue faces habent. Nam omnes Christiani nominis splendore irradiamur. Omnes baptizati sumus baptismo Christi. Omnes participamus corpus & sanguinẽ Christi. Omnes audimus uerbũ Dei. Omnes cẽsemur in Ecclesia, & populo Dei. Interea tamẽ non omnes placemus Deo: sed, ut Paul. 1. Corinth. 10. ait, Non in pluribus eorũ beneplacitum est Deo. Nam prostrati sunt in deserto. Sunt quidam ex nobis prudentes, sunt quidam fatui cultores Dei. Omnes uisi sunt se parare ad occurrendum sponso uenturo, & copulaturo sibi suam spõsam in uxorẽ. Obserua similitudinem hanc desumptam esse à uulgari more, ac ritu nuptiarũ populi Iudaici. Varios fuisse ritus, ac mores gentium in celebrandis nuptiis nemo ignorat, qui modò attigerit historias. Iudæis is uidetur fuisse ritus, ut non ante mediam noctem ad sponsam ueniret sponsus: uenienti autem chorus Iudaicarum puellarum, tedis instructus, obuiam effunderetur, deducerétque sponsum ad sponsam, quæ non prodibat, ceu sponsi auida, sed domi sedebat, operiens sponsum. Apud Romanos, teste Festo, patrimi & matrimi pueri tres, qui uidelicet patrem & matrem adhuc haberent, nubentem ducebant: unus facem ex alba spina deferebat. Plutarchus in Problematis quærit, quid sit, quòd nec plureis, nec pauciores, sed quinque tantummodò faces in nuptiis accenderint ueteres, quas appellárint cæreos. Tradunt alij apud Græcos, matres in nuptiis faces tenuisse, quòd illi δᾳδουχεῖν dicunt. Id quod colligi potest ex Phœnissis Euripidis.

Non omnes, quod profitemur, præstamus.

Iudæorum ritus in nuptiis

Mos Romanorum.

Tedarum in nuptiis accẽdẽdarũ apud antiquos, mos.

Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.

In specie diuidit, quod in genere dixit. Harum uirginum quinque erant fatuæ, & totidem prudentes. Fatuas intelligit, fide, & dilectione uacuas, quæ in diem uiuentes, nihil de futuro prospiciunt, sequentes carnis delitias. Prudentes sunt, fide, & charitate instructissimæ. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum, & ambulemus in luce, dum lucet nobis, ne à tenebris occupemur.

Virgines prudentes & fatuæ, quæ.

Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non sumpserunt oleum secum.

Fatuarum stultitia fuit, quòd nihil cogitarint de oleo, necessario ad sustentandas lampadarum flammulas, antequam ad occursum sponsi (hoc est, ante horam mortis) egrederentur. Quòd illis in mentem non uenit, frustra sese quæsituras oleum, si quomodo illud in occursu sponsi deficeret: & quod extinctis lampadibus, hoc est, obita morte, non essent intromittendæ ad nuptias. In scripturis fatui uocantur, qui uerbo Dei non auscultant, qui suo sensu feruntur, neminem audiũt, sed sua tantùm pulcherrima ducunt. Verùm huiusmodi indociles homines tãdem id experiuntur, quod hisce fatuis uirginibus accidit. Per oleum intelligit affectũ, & cœlestem spiritum, quem nobis Christus diuinitus suppeditat per Euangelium. Nam & uenditores olei, non alios intelligimus esse, quàm prædicatores uerbi. Sicut autem oleum est uis, & nutrimentum luminis, ita & fides charitati iuncta, est bonorum, & meritoriorum operum effectrix. Huc spectat Christi adhortatio,

Fami in scripturis, qui.

Oleum, p affectu & spiritu cœlesti.

suprà 6. c. Sic luceat lux uestra, ut uideant homines bona opera uestra, & glorificent Deum.

Prudentes uerò acceperunt oleum in uasis suis cum lampadibus.

Animæ nostræ lampades sunt, & uniuscuiusque mens lampas est, quæ tunc accenditur, quando habet oleum, uirtutem, & misericordiam: siue lampades oleo adornatæ, interiores diuitias, etiam externa opera, fide uiua instructa adumbrãt. Quum enim uiua fides sit eius indolis, ut à Deo condi eam, Ephes. 2. cap. & excitari in corde oporteat: homo certa fiducia in Christum sese obfirmat, atque ita solidè Christo semet inædificat, ut peccato, morti, inferis, Satanæ, & uniuersis hostibus Dei, medium unguem ostendat. Prudentes igitur scientes, incertum esse tempus, quando proditurus esset sponsus, ne possent imparatæ opprimi, simul cum lampadibus & oleum secum extulerunt in uasculis, unde deficientes lampades instaurarent.

Fides uiua, ignis est & oleum in lucernis animarum nostrarum.

Moram autem faciente sponso, dormitauerunt omnes, & dormierunt.

Amabilis ille sponsus, est Dominus Iesus Christus: Nos uerò sponsa. Mora sponsi totum tempus uitæ huius est, concessum ad progressum, & pœnitentiam. Cùm autem in longum differret aduentum suum sponsus, dormitare cœperunt uirgines omnes, id est, inter bona opera obrepunt in hac uita multæ passiones: & infirmitate humana dormiunt homines, id est, incidunt in peccata infirmitatis humanæ, quæ quodam modo præter uoluntatem sunt, & quibus non mutatur status expectantium: non enim sunt peccata mortalia: in eodem nanque statu surgent à somno, in quo erant, quum cœperunt dormire. Non enim peccato ueniali, aut minuto (ut Hieronymi, & Augustini uerbo utar) perditur gratia. Differunt tamen prudentes à fatuis, quòd prudentes excitati, lumine nõ carent. Vnde sponsa Cant. 5. dicit, Ego dormio, cor autem meum uigilat.

Peccato minuto & ueniali non excidit ur à gratia Dei.

Media autem nocte.

Id est, de improuiso, & quum uirgines minimè putassent, quando minus creditur uenturus sponsus, quando quietis tempus putatur. Hic enim huius disputationis præcipuus scopus est, Christum de improuiso uenire in iudicium.

Clamor factus est.

Clamore significat uel signum, nuntians iudicium uniuersale, uel ægritudinẽ, uel casum mortalem in iudiciis particularibus. De hoc clamore scribens Diuus Hieronymus, Subitò (inquit) quasi intempesta nocte, & securis omnibus, quãdo grauissimus sopor est, per Angelorum clamorem, & tubas præcedentium fortitudinum, Christi resonabit aduentus. Hæc illæ.

Ecce, sponsus uenit, exite obuiam ei.

Ecce, uox est attentionis, uel euocationis improuisæ. Audietur clamor eorum, qui cum sponso uenient. Quoniam mittet adueniens filius hominis, angelos suos cum tuba & uoce magna, ut dicant, Surgite mortui, uenite ad iudicium. Ecce, adest Iudex. Surgite de puluere mortui, & uenite ad iudicium. Tunc implebitur, quod prædixit Christus, Ioan. 5. Venit hora, in qua omnes, qui in monumentis sunt, audient uocem filij Dei: & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem uitæ: qui uerò mala egerũt, in resurrectionem iudicij. Possunt hæc accommodari iudicio particulari, quando anima exit à corpore.

Christus in iudicio uenit & sponsus & iudex.

Tunc surrexerunt omnes uirgines illæ.

Ad clamosissimum illum aduentum excitabuntur omnes, & soliciti reddentur, quando & quomodo Christo occurrant. Quandoquidem omnes adornabunt se,

Universidad de Deusto
Biblioteca

ut occurrant Domino, tam prudentes, quàm fatuæ: sed longè dissimili apparatu. Exurgent omnes. 2. Corint. 5. Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum. 1. Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Rom. 14. Omnes stabimus ante tribunal Christi.

Et ornauerunt lampades suas.

Non quòd tunc tempus erit faciendi grata Deo opera. Certè meriti operatio tũ excluſa erit. Sed quia conuertet se unusquisque tunc ad considerandum conscientiam suam, & opera, quæ attulerint secum, ut sciant, num dignè sponso possint occurrere. Tunc exorietur in resurgentibus exputatio & expensio uitæ exactæ, accusante, & excusante conscientia.

Fatuæ autem sapientibus dixerunt.

Fatuæ, quæ sibi de oleo non prospexerant, subitò se compererunt non habere oleum, non enim sibi prouiderant ante somnum, & sponsi aduentum. Ideo penuria olei laborantes, confugiunt ad electorum patrocinia, & merita, quorum possint participatione saluari.

Date nobis de oleo uestro, quia lampades nostræ extinguntur.

Media nocte, & adueniente sponso, repertæ sunt fatuæ nihil boni operis, fidei, & charitatis in animis suis habere. Ideo extinctæ erant lampades, nihil chrismatis neque unctionis habentes. Sed quia non est tempus operandi post somnũ, seu mortem, frustra laborant uelle, aut petere electorum meritis iuuari, quasi accendi possent lampades, effusæ prorsus, & fractæ peccatis, & nimia somnolentia.

Responderunt prudentes, dicentes.

Vt nimis seram, & intempestiuam petitionem istam prudentes non suscipientes, respondent.

Ne fortè non sufficiat nobis, & uobis.

Sapientum seu electorum responsum est, quo negant se posse communicare suũ oleum, cùm uentum fuerit ad iudicium, docétque, quòd in illo die nemini prodesse poterunt aliena opera, uel merita: quoniam iudicabitur de singulis secundum opera sua: & recipiet unusquisque prout gessit in corpore. Nã licet in hac uita prodesse possit proximo opus bonum, ab altero factum, uel alterius intercessio ad cõsequendam, uel impetrandam gratiam: in die tamẽ nouissimo, quando ultrà tempus merendi non erit, non potest ex proximo expectari quicquam meriti, uel salutis. Cùm dicitur, Ne fortè, id est, Ne non sufficiat, aut nequando non sufficiat, Electorum seu prudentium humilitatem audis, qua ipsi uix sibi putabunt sufficere ad salutem quæ in lampadibus suis habent, rigidam iustitiæ diuinæ censurã spectantes. Nec tanti ea facient, ut præsumant se, etiam alios, suo oleo posse saluare.

Nemo in iudicio alienis præsidiis saluandus.

Sanctorũ modestia & timor.

Ite potius ad uendentes, & emite uobis.

Vel tanquam per ironiam (qua digni sunt, qui sic in rebus necessariis negligenter se gesserunt) dictum accipitur. Accipite, scilicet, oleum à uobis paratum, dum tam securè uixistis. Ire debuissetis, cùm daretur uobis occasio audiendi uerbũ, & inde parare fidẽ cum charitate. Vel per mimesim, iuxta consuetudinẽ loquentium inter homines, qui cùm postulãtur, quod nõ habẽt, sic postulãtes solent remittere ad eos, qui eiusmodi habere solent, perinde ac si dicãt: Nihil est, quod uobis de nobis polliceamini. Cæterùm an aliunde uobis parare possitis, quod postulatis à nobis, uos uideritis. Nobiscum benè agetur, si hoc modicũ olei, quod nobiscũ attulimus, nobis sufficerit, ut tandẽ cũ sponso ingrediamur. Vendentes dicuntur prædicatores, confessarij, & huiusmodi, qui quasi pretium exigere uidentur ad salutẽ, nimirum pœnitentiam, quæ in se habet mortem Christi, pretium nostræ saluti-

Dum autem irent emere, uenit Sponsus.

Abeunt fatuæ, empturæ oleum, sed post forum absolutum, &, ut dici solet, ueniunt post festum. Certè eò angustiæ redactæ sunt, ut hbenter uellent parare sibi oleum, seu fidem uiuam, & meritoria opera. Sed uenit sponsus de improuiso, qui in quo quemlibet reperit statu, ipsum iudicat. Dum autem irent, id est, dum uellent, non uoluntate efficace, sed desiderio quodam, & quadam, ut dici solet, uelleitate.

Velle desidũ, uanum & irritum.

Et quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias.

Quæ charitate & meritis instructæ & ornatæ erant, intrauerunt cum sponso ad nuptias, id est, ad æterna gaudia, & uitam æternam.

Et clausa est ianua.

Diffinitio est ad negandam gratiam, carentibus oleo, cùm hinc demigrant. Sponso itaque, cum prudentibus domum nuptialis conuiuij ingresso, occlusum est, & uectibus obfirmatum ostium, ut nemo extraneus admitteretur. Simile est in parabola diuitis epulonis, Luc. 16. Et in his omnibus (ait Abraham) inter nos, & uos, chaos magnum firmatum est, ut qui uolunt hinc trãsire ad uos, non possint, neque inde huc transmeare ad nos. Et Gen. 3. Eiecitque Adam, & collocauit ante paradisum uoluptatis Cherubim, & flammeum gladium atque uersatilem, ad custodiendam uiam ligni uitæ.

Nouissimè uerò ueniunt & reliquæ uirgines, dicentes: Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens, ait, Amen dico uobis, Nescio uos.

Hæc referuntur ad cogitatus, & quasdam, ut ita dicam, uelleitates seu imperfectas uoluntates. Sic & diues epulo, Luc. 16. sepultus est in inferno, & ipse clamans, dixit: Pater Abraham miserere mei. Sed Abraham nesciens illum, id est, non illũ exaudiens respondit: Recordare, quia recepisti bona in uita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu uerò cruciaris. Grauissima est hæc sententia, Nescio uos: qua audita, quid aliud, quàm gehenna, & intolerabilis cruciatus relinquitur? ueluti cùm tu multa proferenti ostentantíque signa, tandem respõdes, Nihil mihi tecum negotij, non agnosco te pro meo, non places mihi, non recipiam te in meorum consortium. Christus nouit fideles, & pietatis studiosos. 2. Timoth. 2. Cognouit Dominus, qui sunt eius, & discedat ab iniquitate omnis, qui inuocat nomen Domini. Rom. 8. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius.

Velleitas, imperfecta uoluntas.

Nescio uos, uox horribilis.

Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam.

Conclusio parabolæ, constans adhortatione ad uigilantiam, ne securè contemnamus, aut negligamus ea, quæ pertinent ad præparationem in aduentum sponsi Christi. Quæ præparatio in animi uera pietate & uiua fide consistit. Vigilate. Quare? Quia paratis patet ianua, imparatis claudetur. Quando? Quo die sponsus aderit, cuius aduentus nemini mortalium est cognitus. Vos igitur ad exemplum prudentium uirginum, serui fidelis, ac prouidi patrisfamiliãs, vigilate: in tempore uobis parate bonorum operum commeatum. Quia nescitis diem, neque horam illius. Qui cùm subitò exiterit, iam nõ erit amplius tempus benefaciendi, sed cuique ferendum erit præmium pro retrogestis.

Præparare qui nos debeamus in aduentum Christi.

Sicut enim homo peregrè proficiscens.

Sicut superiore parabola hortatus est ad uigilantiam, & ut parati semper simus, Domino ire obuiam: ita in præsenti urget ad id, ut quisque pro sua portione, & facultate proximis inseruiat. Nam & si non paria, sua tamen Christus singulis spiritu suo donat, quibus inseruire proximis possint. Estque hæc parabola ætiologia

Universidad de Deusto
Biblioteca

præcedentis. Quandoquidem docet de præparatione in aduentum Christi, uidelicet ut habeamus lampades oleo plenas, hoc est, cognitionem uerbi cum uiua fide: non inane, & infrugiferum uerbum, sed ferax, fœcundum, & frugiferum. Hæc parabola eadem est, cum ea, quam Lucas. 19. cap. scribens, Homo quidam (ait) nobilis, abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reuerti. Is est homo ille, clarus genere, nempe filius Dei: qui posteaquam crucis & mortis suæ meritis de morte resurgens uictor triumphauit, & regnum omnium, quæ in cœlo, & in terra sunt, promeruit: peregrè profectus est, siue abiit in regionem longinquam, hoc est, ascendit ad cœlos, scilicet ad dexteram Patris, confirmaturus regnum suũ, donec reuertatur ad iudicandum uiuos, & mortuos. Hæc profectio, ascensus est in cœlum, ad Patrem, de quo loquitur Paulus, Ephe. 4. ex psal. 67, Ascendens Christus in altum, captiuam duxit captiuitatem. Non est aliter urgendum hoc loco de uocula, peregrè. Nam Christus ad Patrem profectus, neque ad loca peregrina cõcessit, neque hinc abiens, suos deseruit. Ecce (inquit) ego uobiscum sum, usque ad consummationem seculi.

Vocauit seruos suos.

Tametsi hæc de prædicatoribus, siue ministris mysteriorum Dei intelligenda sint prçcipuè: aptari tamen poterunt etiam aliis omnibus hominibus, ad cognitionem uerbi uocatis. Certè uocatio ita necessaria est, ut nequeat sine illa quisquam uerum agere Christi ministrum.

Minister Christi nemo, nisi uocatus.

Et tradidit illis bona sua.

Post ascensionem suam Christus misit Spiritum sanctum, multiplicia dona dedit hominibus, ad utilitatem, & consummationem Ecclesiæ & domus Dei, per quam etiam ad consummationem usque seculi nunquam desinet fidelibus sua dona largiri.

Et uni dedit quinque talenta, alij autem duo, alij uerò unum.

Distributio est bonorum Dei. Dedit substantiam suam dispẽsandam proximis, in quibus est uerbi illius ministerium, quo annuntiantur hominibus cœlestes thesauri, offeruntúrque omnibus omnia Dei bona: deinde uaria munera, quæ benignè, & liberaliter effundit in homines. Sunt autẽ dona Dei uaria, Apostolo dicente. 1. Corinth. 12. Alij autem per Spiritum datur sermo sapientiæ. Alij autẽ sermo scientiæ secundum eundem Spiritum. Alteri fides in eodem Spiritu. Alij gratia sanitatum, &c. Rursus est modus in ipsis quoque donis. Nam alij plus, alij minus confertur. Vnde in præsenti parabola mentio fit quinque, duorum, & unius talentorum. Quare autem alij plus, alij minus facultatis det, non est disputãdum: Dispensat enim, & distribuit, prout vult. Dominus est, non potest non rectè, & benè agere. Aut hoc ideo factum est, quòd abiens Dominus aliis alia dona dederit, & nulli omnia, ut alter alterius opera indigeat. Quòd si unus omnia haberet, nullius alterius indigeret, nec esset mutua charitatis exercitatio. Et sicut in corpore multa sunt membra, diuersis donata officiis, ut constet corpus: ita & in Ecclesia. De uarietate donorum uide Ephes. 4. Roman. 12. 1. Corinth. 12. Chrysostomus opinatur talẽta hic accipi, pro eo, quod unusquisque facere potest, siue autoritate protegere, siue pecuniis iuuare, siue doctrina admonere, siue alia quapiam re proximis prodesse potest. Porrò cauendum est, ne putemus in regno Christi cuiquam aliquid esse facultatis quod de suo habeat. Quid enim habes, quod non accepisti? ait Paulus. Sed fatendum est, non solùm ipsa officia, sed & administrandorum illorum facultatem qualemcunque, ex Domino esse. Non quòd, inquit Apostolus 2. Corinth. 3. sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamenti. 1. Pe. 4. Si quis ministrat, tanquam uirtute, quam administrat Deus. Longè nanque alius est habet in humanis, atque in diuinis. Nam in humanis ita comparatũ est, ut nullus rex cuiquam seruorum suorum aliquam possit dare ullius muneris dexterè administrandi facultatem, uidelicet, ut uel sapientem, uel industrium, uel fortem, uel eloquentẽ faciat: sed necesse habet, ut donis aliundè acceptis, erga seruos suos utatur. Potestatem aliquid gerendi, id est τὴν ἐξουσίαν, conferre potest: διωρεῖσθαι uerò, non ita. At noster rex cœlestis, non solùm bona, quæ dispensanda sunt, sed & facultatem, qua ritè dispensentur, dare potest: ita ut nisi ipse det, nemo illam sit habiturus.

Consiliũ Domini sicut nemo nouit, ita nemo curiosius exploret.

Talentorum nomine quid

Omnis humana facultas ex Deo.

Dona suadat Deus dispensanda.

Dei uni' est, omnia, cuicũque uoluerit, donare.

Vnicuique secundum propriam uirtutem.

Potest hoc referri uel ad Deum conferentem, & ad eius prouidentiam, omnia competenter moderantem, ut sit sensus: Diuidit cuique, prout vult, & ut illius uisum fuerit maiestati atque potentiæ. Vel ad eos, quibus conferuntur dona, ut sit sensus: Diuidit, prout quemlibet reperit idoneum, & prout quisque opus habet, & sufficit illi ad salutem, si modò commisso talento uelit rectè uti. Sic & Paulus. 1. Corinth. 12. Vnicuique datur manifestatio spiritus ad utilitatẽ, id est, ad id, quod expedit. Obserua, Dominum Iesum disponere in Ecclesia sua omnia suauiter, & moderatè, neminem onerare suprà uires, & nulli negare donũ quod ipsi expedit.

Prouidentia & bonitas dei in erogandis donis suis.

Et profectus est statim.

Significatur his uerbis libertas benè uel malè agendi, in qua Deus nos constituit. Absente Domino liberius, & apertius cognoscitur serui fides erga Dominum suum: ideo absens à nobis præsentia corporali & familiari, qua hic aliquantisper usus est cum discipulis & aliis, profectus est, seu ascendit ad Patrem relictis donis, quibus utantur tam ministri verbi Dei in prædicando, quàm reliqui mortales in officiis uitæ præstandis. Prius ordinauit Ecclesiam: deinde ascendit ad Patrem, illic magister noster, & aduocatus pro nobis apud eum futurus.

Libertas arbitrij. Simile.

Abiit autem, qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis.

Non stertit, qui plus acceperat à Domino: sed dum expectat Dominum suum rediturum, diligenter negotiatur, id est, in donis Dei sibi creditis sese exercet, Deo omnẽ gloriã tribuit, Deũ laudat, honestè uiuit, sancta omnibus suadet, omnibus benefacit, & huiusmodi sancto studio multos lucratur Deo. Hæc uerè christiana est negotiatio. Proinde pulchrè depingitur uerbi ministeriũ, potissimùm apostolatus. Vnde uerbo, abiit, alluditur ad id, q̃ Christus mittens in orbẽ suos discipulos, ait, Ite in uniuersum, &c. Euntes, docete. Itẽ, illi autẽ profecti prædicauerunt ubique. Verbo, operatus est, siue, negotiatus est, explicatur sedulitas ac finis apostolicæ negotiationis seu functionis. Quemadmodũ enim negotiatoris seruus nihil nõ facit, nulli parcit labori, & neq; mari neque nemoribus terretur, quin pecuniã Domini sui ad quæstum & lucrum impendat, & multo cum fœnore ad domum heri reuertatur. Ita & minister Christi. Quemadmodum & Paulus omnibus omnium seruũ se facit: nihil uel maria, uel nemorũ pericula ueritus, in uniuersum orbẽ egreditur, bona Domini sui secum ferens, ut illa ad augendum regnum illius probè dispẽset, & omneis Christo Domino suo lucrifaciat. Huc pertinet, quod Christus dicebat, Vos me non elegistis, sed ego elegi uos, ut eatis, & fructum afferatis.

Christiana seruorũ Dei negotiatio, quæ.

Simile.

D. Paulus, optimus & frugi Dei seruus.

Et lucratus est alia quinque.

Sic usus est uerbo, & donis Dei hic fidelis minister, ut non solùm auctior, & locupletior factus sit herus illius, sed etiam emptor, seu is, quo cum hic negotiator est uersatus, & uerbum uitæ communicauit.

Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.

Sibi & aliis ex reuelato uerbo profuit, dum ipse excreuit in intellectu uerbi, in uerbo doctior factus est, in fide perfectior, in omni spirituali cognitione robustior.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Deinde dum alios conuertit per uerbum, ad fidem & ad uitæ sanctimoniam.

Qui autem unum acceperat, abiens, fodit in terram, & abscondit pecuniam Domini sui.

Serui nequã descriptio.

Postremus seruus est ille nequam & piger, qui accepto uno talento non negotiatur, sed sicut erat concreditum defodit in terram: id est, officium suum professione, quam à Deo habet, non obit: sed à negotiis, labore, molestia, & periculis functionis euangelicę, paci, ac tranquillitati suæ consulens, abhorret. Ille satis esse putat, si acceptum talentum conseruet, nihil de lucro solicitus. Interea altissimè dissimulat, & abscondit acceptum munus. Terrenis enim ueluti immersus, nunquam erigitur ad cœlestia, nunquam uenit ei in mentem, quomodo & se Domino suo seruet, & multos alios lucretur: carnalia, spurca, & fœda tantùm cogitat. Proinde nemo secum dicat (ait Chrysostomus) Cùm unum talentum habeam, nihil possum efficere: potes profectò ex una re sola comprobari. Non es pauperior illa uidua, non es Petro atque Ioanne rusticior, qui quanuis rudes simul atque illiterati fuerint, tamen quoniam magno studio communem utilitatem complexi fuerant, cœlorum principes facti sunt. Quippe nulla res Deo gratior est, quàm si uniuersam uitam ad commune commodum conferas. Atque idcirco ratione, atque oratione nos Deus decorauit, mentem, & ingenium concesit, manus, pedes, ires corporis dedit: ut his omnibus & nos, & proximos tutemur. Non enim ad agẽdas gratias solummodò confert oratio, uerùm etiam ad docendum & admonendum perutilis est. Qua in re si ea diligenter utemur, Dominum: sin uerò in contrariis, diabolum imitabimur. Hactenus ille. Obserua, absconsionem talenti esse peccatum contra naturam uerbi, quod abscondi non debet. Nam suprà. 5. cap. Nõ accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum, qui in cœlis est.

Nemini non magna & multa donata sunt.

Tantulũ sufficit ad quærendum ac parandũ ingẽs lucrum.

Nihil Deo gratius boni cõmunis studio.

Oratio ad q̃ multa utilis.

Verbũ abscõdi non debet

Post multum uerò temporis uenit Dominus seruorum illorum, & posuit rationem cum eis.

Christus, Dominus & Iudex omniũ.

Hæc est secunda pars parabolæ, in qua exponitur aduentus iudicis in iudicium, prædicatur uirtus fidelium, uigilantiúmque seruorum, & datur uirtuti suum præmium. Certè suo tempore reddenda est ratio reuelati uerbi, & donorum spiritualium omnium. Quam rationem exiget Dominus à seruis illis, ut qui illorum herus sit, & omnium saluator, Iesus Christus. Qui in die iudicij ueniet, ut ponat rationem cum seruis suis, id est, ueniet ad iudicandam carnem omnem. In quo iudicio oportet unumquẽlibet nostrum rationem reddere omnium eorum, quæ dixit, & fecit, hoc est, quomodo donis sibi à Deo concesis usus sit in hoc seculo. Obserua, cùm dicitur, Post multum uerò temporis uenit Dominus, significatur, quòd non statim erat rediturus, ne mora futura causam daret negligentiæ. Rediturus tamen erat tandem, & redibit, sed ad audiendam rationem talentorum concreditorum, seu ad iudicium, ut recipiat quisque, quod in corpore gesit, siue bonum, siue malum. Rursus hîc aduerte, ob oculos positam esse aliquam futuri iudicij formam, & potissimam huius reddendæ rationis memoriã, ut per hanc excutiamus omnem negligentiam, & securitatem, uigilantes in exercitio Euangelico.

Et accedens, qui quinque talẽta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens: Domine, quinque talẽta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.

Primo loco producitur seruus fidelis, qui excellentiorem seu maiorẽ consequutus gratiam, ex usura retulit alia quinque talenta, dati & expensi rationem ita reddens: Domine, sortem dederas quinque talentorum, ecce totidem ex his lucratus

sum, quæ tibi offero, sicut & priora, quoniam tuum esse depito, quicquid lucratus sum mea diligentia, & tibi laborem meum omnem debeo. Nihil enim aliud sum ex me, quàm seruus inutilis: feci, quod facere debui.

Ait illi Dominus eius, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam.

Lætus Dominus fidelitate serui, quam cernebat in allato lucro, diligentiã eius acceptans, & industriam commendãs, ait: Euge mi bone & fidelis serue, nũquam ergo hanc tuam fidelitatem, quam erga me monstrasti, patiar irremuneratam. Et quanuis modicum sit, in quo laborasti, & lucrum in se sit exiguum, quod attulisti, attamen in modico magnam tuam fidem considerans (quam ipso lucro pluris facio) ad maiora te subleuabo. Obserua: Græcis dicitur εὖ, id est, benè rectè. Nos Euge. Quæ uocula est applaudentis, approbantis & collaudantis. Hac enim uoce collaudat seruum, qui bona fide suo functus est officio. Fidelem uocat seruũ, propter benè collocatam & fœneratam pecuniam, & propter integram dati & expensi rationem redditam. Rursus aduerte, quòd bona sua Dominus, quæ ministris suis in hac uita dispensanda tradit, quum tanta sint & talia, ut sine his saluari nequeamus, quæ Apostolus uirtutem, sapientiam Dei & thesaurũ uocat, inæstimabilesque diuitias Dei: & Christus suprà. 7. cap. margaritas: pauca uocat, uidelicet respectu eorum, quæ accepturi sumus post hanc uitam. Huc pertinet, quod Paulus ait Roma. 8. Non sunt condignæ passiones, &c.

Bona sua tã multiplicia, quomodo tamen pauca Dominus uocat.

Intra in gaudium Domini tui.

Intra in gaudium Domini tui, id est, fruere meo gaudio, mea gloria & meo regno. Iam quæ hominis lingua explicarit, quantum sit illud gaudium, quantũ præmiũ, quod refertur fidelibus? Paulus certè. 1. Corint. 2. ait, sicut scriptũ est Isa. 64. Quod oculus non uidit, nec auris audiuit nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus iis, qui diligunt illum. Tam magnum profectò est gaudium cœlestis patriæ de Deo, ut non possit concludi in homine: & ideo homo intrat in gaudium illud incomprehensibile, & non intrat gaudium illud in hominem, uelut ab homine comprehensibile. Gaudio ergo illo perfunditur homo & repletur. Simus itaq; & nos fideles & boni serui, ô fratres, ut tandem ineffabilium gaudiorum fiamus participes.

Gaudium in cælo quantũ.

Gaudiũ cœleste incomprehensibile ab homine.

Accessit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine duo talenta tradidisti mihi, ecce alia duo superlucratus sum.

Secundò accesit, qui pro sua mediocritate egregiam Deo præstitit fidem, & nõ pœnitendum retulit fructum: ac iussus reddere rationem, ait, Domine sortem duorum talentorum mihi credideras, ecce tantundem adieci ex usura: En omnia, ut tua, libenter & liberè profero, gratulans tibi lætum reditum.

Ait illi Dominus eius, Euge serue bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam

Huius serui fidem & industriam Dominus commendat & acceptat, præmiumque confert iustis & pulchris uirtutibus: ἀγαθὸν uocat, hoc est, bonum & fidelem seruum, qui rectè functus est suo munere & officio. Laudat in ipso bonitatem & fidem, quæ præcipua sunt in seruis & dispensatoribus: laudat eum imprimis, quòd eximiam fidem præstiterit in re exigua. Certè in modicis illis negotiis, uel industriè uel segniter administratis, magna relucent argumenta, quid de nobis optimi quique in rebus maximis expectent. Post hæc explicantur præmia & fructus laborum huius serui. Super multa te constituam, id est, æternam consequêris gloriam. Intra in gaudium Domini tui. Obserua; his duobus seruis significantur

Bonus seruꝰ à fide & probitate potissimùm cõmendatur.

Rebus in exiguis spectatur sæpè homo qui sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

omnes boni in Ecclesia. Qui tametsi disparem gratiam recipiant, nemo tamen si-
bi displicere debet, quòd uideat proximum suum ampliorib⁹ præditum dotibus,
Nihil inuotis in sanctis pluribúsque florere uirtutibus. Neque inuideat meliori suam gloriam: oret potius
Dominum pro donorum incremento, & sedulitate sancta pensęt, quod hactenus
sibi diminutum dolet.

Intra in gaudium Domini tui.

Vterque in gaudium Domini assumitur bonus & fidelis seruus. Nemo ergo se
Non quid se ceris, sed quo animo expẽdit Deus. putet à Domino contemptum iri, si modicam dispensationem habeat, modò fide-
liter munus suum obeat. Non enim perpenditur, quantum habueris facultatis, &
quàm arduum munus administraueris, sed quanta fide erga Dominum fueris. Par
enim hîc uides præmium reddi ambobus, fideliter lucra referentibus, quia meri-
tum fuit æquale. Nam quantũ studuit alter negotiando in quinque, tãtùm alter stu-
duit negotiando in duobus. Vterque enim secundũ uires suas duplicauit sibi data.

Accedens autem & qui unum talentũ acceperat, ait: Domine,
scio, quia homo durus es: metis, ubi non seminasti: & con-
gregas, ubi non sparsisti: & timens abij, & abscondi talen-
tum tuum in terra.

Serui pigri & inertis ingenium, omni nequitia corruptissimũ, explicat, & suis
coloribus depingit, simúlque subindicat & exprimit omnium impiorum blasphe-
mas uoces, & omnium hypocritarum impias fraudes. Excusationis gratia captat
Dominus nihil minus, q̃ durus seruis bonis. hic seruus beneuolentiam uoce, Domine. Scio, quia durus es. Quî uerò ais te sci-
re? Rogo te, unde scis? An ex uerbis Domini, dicentis, Venite ad me omnes qui
laboratis, & onerati estis: & ego reficiam uos? Item, Mitis sum & humilis corde.
Iugum meum suaue est, & onus leue. Si quis sitit, ueniat ad me, & dabo ei aquã,
Fingim⁹ nobis deũ, qualem uolum⁹. & non sitiet in æternum, & fiet fons aquæ uiuæ in eo, salientis in uitam æternam.
Quid quæso duritiei in his uerbis reperis? Certè nihil mellitius, nihil dulcius. Sed,
quæ tua est durities & carnalis cogitatio & imaginatio, fingis Dominum tibi du-
rum, qui durus non est sua natura, sed tua imaginatione & cogitatione uerè carna-
li. En uide, serue nequam, non solùm te excusas, sed culpam, quam in te metue-
bas intendendam, in ipsum Dominum reiicis, dicens: Scio, quòd esses durus ho-
mo, &c. undequaque corradẽs aliquid emolumenti: ideo territus, ne fortè nec fœ-
Et impij fingunt sibi terrores uanos, ne muneri suo respondeant. nus nec sortem tibi restituere possem, pecuniam tuam non commisi mensariis, sed
in terram abscondi, ut illæsam restituere possem. Huiusmodi cogitatus reperiun-
tur apud eos, qui munus commissum pro facultate accepta non obeunt. Putant se
inutiles Domino, prætexentes austeritatem & seueritatem, cuius gratia periculo-
sum sit illius agere ministrum. Huiusmodi clamores emittunt impij & hypocritæ.
Impius plenis buccis clamat, Periculosum & durum est seruire Domino, quòd ni-
mis grauia à nobis exigat, & ad hæc exiguas concedat facultates. Ergo ne quid
hîc donorum Dei per meam pereat imprudentiam, id quod mihi concessit, incul-
Impiorũ blasphemæ uoces & cogitationes aduersus Deum. tum & intactum relinquam, ut ubi obiero, & hinc soluero, ille reperiat atque reci-
piat intactum, quod de suo dederat: interea uerò delicatè & genialiter, atque ex a-
nimi mei libidine uiuam. Audies & alium clamantem, Miror quorundam amen-
tiam, qui cùm possent commodius uiuere, uouent & dedicant se disciplinæ mole-
stissimæ: nimirum, uigilant, orant, ieiunant, carnem macerant, & crucifigunt,
sedentes audiunt uerbum Dei, & opera misericordiæ præstant. Quantùm ad me
attinet, noui certum esse prædestinatorum numerum apud Deum, & electos dam
nari non posse, quòd nemo rapturus sit illos de manu Iesu Christi. Rursus scio, re-
iectos ac reprobos in numerato esse Deo. Propterea iam mecum hanc rationem
ineo, Si es de numero electorum, certò saluaberis, quicquid interim peccaueris: Si
es de numero reproborum, certò damnaberis, ut ut te torqueas, corpus maceres,

ores, uigiles, ieiunes. Nam frustra oras. Oratione enim non impetratur electio. Igi
tur, ne quid peccem, contineo me, & electioni Dei memet committo, ut nullo
meo merito, sed mera Dei electione & gratia saluer. O blasphemas & impias cogi
tationes desperationis & laqueorum plenissimas! Cauendum est modis omnibus Antidota.
ne in istos incidamus cogitatus. Quandoquidem non est tibi Dominus talis, nisi
ex tua imaginatione. Tolle primum cogitatum fide, qua excipias Euangelium, &
uocem Domini, donis & facultate necessaria ad salutem te abundè (nisi per te stet)
donaturi, & reuera paratissimi te excipere ad misericordiam, ad quam benignè te
inuitat. Deinde caue, incidas unquam in eam cogitationem, ut disputes, sis ne ex Aduersus tentationem de prædestinatione.
prædestinatis an reprobis. Vide, si te repereris in Christo esse & manere, si hunc
fide & charitate amplexus fueris, & huic te totum concredideris, credito te esse ex
electis, roga Dominum, in quo omnes sunt electi, ut in hac uoluntate & fiducia
perseueres: certò te ille exaudiet, & statim abiges impiam illam cogitationẽ, qua
tibi persuaseras nihil agendum tibi, præter id, quod suaderet caro aut naturæ tuæ
procliuitas. Colligamus ex superioribus. Quòd tales uerbi Dei infossores & ne-
glectores, ac sedentarij desidiosique homines, conantur se excusare de neglecto
uerbo, causam reiicientes in Dominum, quem ipsi imaginantur austerum & du-
rum apud suas cogitationes, cùm tamen uincantur & doceãtur ex uerbo, reuelãte
aliter, & Dominum humanum, placidum, & benignum proponente: qui si beni- Benignitatis immẽsæ fuit, quòd Deus donauit nobis uerbum.
gnus non esset, non contulisset uerbum reuelatum, id quod est magnum benigni-
tatis signum. Obserua duo hîc discenda. Alterum, quę sit occasio hypocritis habẽ-
di odio & terra condendi uerbum: nimirum quia Deum aliũ imaginantur, quàm Deus nobis talis, qualem imaginamur
qualem uerbũ ipsum proponit. Certè qualem tibi proposueris, & credideris Deũ,
talis tibi erit. Si misericordem, misericors erit: si durum, durus. Alterum, quòd
hypocritæ causam suæ socordiæ & neglecti uerbi, in Deum reiiciunt. Rursus ad-
uerte hæc, metis, ubi nõ seminasti, &c. adiecta sunt, ut clariùs hypocrita explicet
iuxta suã æstimationẽ, duriciẽ & austeritatem Domini. Quæ uerba quomodo uera
sint, nõ est, quòd quæras, cùm sint falsæ æstimationes & uerba tantũ imaginatoria
de Deo, naturæque Dei non cõuenientia, & cõtraria humanitati Domini, talenta Deus quãdo dur⁹ & inexorabilis.
sua liberaliter cõferentis. Possunt tamẽ hęc accõmodari, vt dicamus Deũ durum &
inexorabilem, quòd nullum malum dimittat impunitum. Et metere, ubi non se- De⁹ quomodo metit, quod nõ seminauit, &c.
minauit, quando metit gloriam suam ex uitiis relaxatis, quæ nõ seminauit in ani-
mis nostris. Et congregare, ubi non sparsit, ordinando tum uitia tum peccata no-
stra in gloriam suam. Verùm id fit per accidens, ut ita loquar. Et timens, abij, terri-
tus tua austeritate: en pusillanimitas, afficiens animum timore perdendi, & non
solùm adimens spem lucri. Spiritus sentit de Domino in bonitate, & per illũ idẽ Spiritualis homini De⁹ nõ alius, atque dulcis sentitur.
sentiunt quicunque syncerè credunt. Contrà caro stulto timore pauet, & Deum
crudelem & austerum facit. Vnde fit, ut qui secundum carnem ambulãt, propter-
eà quòd de Domino in bonitate minimè sentiunt, minus illum ament, & ad uo-
luntatem eius amplexandam semper tepidiores sint. Hi dicunt, Deum auferre,
quod non posuit, &c. Et abscondi talentum tuum in terra, id est, neglexi uerbum
tuum, continui me in infimis cum dono tuo.

Ecce habes, quod tuum est.

Vide, pie lector, ingratitudinem serui nequam & inertis. Primò pecuniam Do
mini inutiliter apud se detinuit. Deinde se excusat, quasi nihil damni Domino ad-
tulerit, sed, quod illius est, probè restituat. Ecce (inquit) habes, quod tuum est.
Tertiò, quòd impiissimum est, non solùm se excusat, sed culpam, quam sibi me-
tuebat intendendam, in ipsum Dominum reiicit, dicens, Scio, quòd durus es, &c.

Respondens autem Dominus eius, dixit ei.

Suo responso Dominus inuertit impiorum & hypocritarum omnium excusa-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tionem, ostendens occasionem, quam prętexebant infodiendi talentum, potius debuisse ansam præbere ipsis, non infodiendi talentum. Excusationem ergo ipsorum per antistrophen Dominus in propria ipsorum conuertit capita.

Serue male & piger.

Cùm Dominus seruum malum & pigrum uocat, ostendit, quòd non ex metu seueritatis suæ, sed ex propria socordia & pigritia negotiationem detrectauerit. Alioqui dicendum erat, Serue meticulose. Quòd ergo metum prætexuit, falsa erat excusatio. Malus erat hic seruus, qui Dominum suum non ex commisso talento spectauit, sed ex propria imaginatione, speculatus est sibi austerum esse Dominũ, quæ speculatio fuit posteà occasio infodiendi talentum seu verbum Domini. Pigrum uocat infidelem seruum, qui suos cogitatus sequutus, uoluntatem Domini neglexit.

Sciebas, quia meto, ubi non semino: & congrego, ubi non sparsi. Oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & ueniens ego recepissem utique, quod meum est, cum usura.

Ex ore proprio per inuersionem iudicatur seruus, & ita confutatur, ut, quod falsò prætexebat, ad excusandam ignauiam, magis illi cedat ad condemnationem. Sciebas. Quasi dicat, Noueras (ut ais, serue nequam) me esse lucri auidum, & seuerum exactorem, qui colligerem messem illinc, ubi non feceram sementẽ: & congregarem prouentum illinc, ubi non feceram sumptum. Quare ergo non ex metu seueritatis meæ credidisti pecuniam meam numulariis, vnde iam illam cum usura, hoc est, sortem cum usura, reciperem? Similiter & aliis opponi potest: Si noueratis periculosum esse seruire Deo, maiore certè diligentia in hoc debueratis incubuisse, ut legitimè seruiretis Deo. Nauclerus enim tantò uigilat accuratius, quantò magis sentit ingruere tempestatem. Si denique neglexeritis Deo seruire, quòd (ut dicitis) sentiebatis uobis exiguas concessas uires, facultatésque, tantò ardentius precibus ad me effusis augmentum postulassetis spiritus, & accessissetis ad liberalem Dominum, dicentẽ, Petite & accipietis: quærite, & inuenietis, &c. Rursus si credidissetis electos duntaxat seruari, damnari repudiatos, quare non uidistis electionem, non ita esse nudam, sed procedere per media, & electos esse fideles, & infideles reprobos? Malus igitur est hic seruus, qui suo Domino facit calumniã, spiritum Dei respuit, & instigationem diaboli obseruat. Piger uerò est, quia noluit talentum duplicare.

Aduersus excusationes ingratorum gratiæ Dei.

Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.

Astantibus dixit (ut ait Lucas. 19.) Auferte ab illo minam, &c. Hoc iudicium, (quod omnes pigros & segnes manet) Tollite ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta, horrendum & terribile est, grauissimam indicans pœnam. Est profectò supplicium longè grauissimum, exui omnibus donis Dei, & uacuum Deo, omníque pietate relinqui. Epiphonema est hic locus præcedentis parabolæ.

Omni enim habenti dabitur, & abundabit. Ei autem, qui non habet, & quod uidetur habere, auferetur ab eo.

Hac sententia usus est Dominus suprà cap. 13. quam copiosè explicuimus.

Et inutilem seruum eiicite in tenebras exteriores.

Subiungit intolerabilem cruciatum & sententiam terribilem. Eiicite, inquit Iudex, seruum inutilem in tenebras exteriores: extra lucem & consortium piorum: priuetur luce interna, & prorsus excęcetur. Tenebræ exteriores dicuntur respectu internæ lucis.

Tenebræ exteriores.

Illic erit fletus & stridor dentium.

Hoc est, Vexatio & inquietudo conscientiæ perpetua, quæ in hac uita incipit, & tandem perpetuus tormentorũ ineffabiliũ cruciatus post hanc uitam. Hactenus Dominus à pœna & præmio incitauit omnes homines ad uigiliã, ministros autẽ mysteriorũ Dei in primis. Nã Marc. 13. Quæ uobis discipulis meis dico (ait Dominus) omnibus dico: vigilate. Quæ uox meritò semper sonabit in auribus nostris, excitans mentes nostras. Nam ea præscribit, quid toto uitę tempore agamus. Cæterùm ex hac tam insigni parabola, aliqua & obseruanda & discenda ueniunt.

Primum, quòd nulli, nisi credenti & fidenti, talentũ, id est, uerbũ Dei, nec aliud quodcunque eius donũ proficit. Nã Heb. 11. Accedentẽ ad Deũ, oportet credere, quia est, &c. &, sine fide impossibile est placere Deo. Certè incredulis tã ipsum uerbũ, quàm cætera omnia, grauioris iudicij causa fiunt. Secundũ, quòd fideles agnoscunt, experiuntur ac profitentur bonitatem & misericordiam Dei, quem incredulitas austerum & crudelem facit. Tertium, quòd malè sentiẽs de Domino, neque fructuosè neque meritoriè operatur, cùm certum sit eum esse absque spiritu Dei. Nam alioqui de Domino in bonitate sentiret. Porrò absque eodem spiritu non potest benè sentire de Domino. Quartum, quòd soli fideles, quos replet spiritus Domini, eius uoluntatem obseruare possunt: & in eis talentum, id est, verbum Dei, fructus copiosos & uberrimos affert. Quintum, quòd idem spiritus uarios fructus per verbum in electis producit, atque in aliis plus, in aliis autem minus, & id operatur, prout vult. Sextũ, ꝙ pro differentia fructuũ cuiuslibet, differens quoque retributio sit. Septimũ, ꝙ ea etiam, quæ à reprobis sine Dei spiritu fiunt, in maiorẽ electorũ gloriã cõuertuntur. Octauũ, quòd secundũ quod quisque de Christo sentit, talẽ eũ inueniet, & secundũ id ab illo iudicabitur. Vt si Christum tantùm hominem, credis, nihil tibi plus auxiliabitur, quàm alius homo, in iis, quæ ad salutem pertinent. Si Deum tantùm credis, non erit tibi redemptor. Si pium & bonum, mox illius bonitatem experieris: si crudelem, mox asperitatẽ iudicij senties, eò quòd aliter, quàm oporteat, de illo iudices. Si iniustum, te, quasi iniustus puniet: non quòd iniustus sit, sed quia eum iniustum in corde tuo facis. Nonum, quòd soli fideles & credentes, Christum in regem accipiunt. Nam increduli & affectibus & modis omnibus clamant, Nolumus Christum & eius ueritatem regnare super nos. Decimum, quòd ob id uel multò maximè perire incredulos oportet, imò ob id tantùm pereunt, quòd de Christi regno esse nolunt.

Nihil proficit, nisi credenti.

Sine spiritu nemo benè sentit de deo

Talis Deus nobis, qualem illum facimus.

Christus solis fidelibus rex.

Cui rex Christus non est, is fundit' perit.

Cùm autem uenerit filius hominis in maiestate sua.

Versatur adhuc noster Euangelista in explicanda quæstione de consummatione seculi, & de uenturo iudice, atque iudicio. Nam occasione illius, hactenus aliquot parabolis ad uigiliam excitauit, & est adhortatus. Nunc uerò rediens, & ueluti colophonem adiiciens, totũ iudicij progressum copiosè describit. Hoc enim loco, ueluti in quadam breui tabella, ob oculos statuit Iudicem, iudicandos, causarum discussionem, accusationem, defensionem, sententiam, præmia innocentiũ, & pœnas noxiorum. Vnde hic locus partim consolatorius est, uerè credentibus, partim comminatorius, impiis, & hypocritis. Primo loco depingit formam & apparatum aduentus Christi in iudicium. Venturus est filius hominis: in forma humana, Deus & homo conspicuus apparebit omni carni: in uera corporis & omniũ membrorum symmetria ueritatéque, uerus homo redibit, quemadmodum ipso ascendente testati sunt angeli discipulis. Hic Iesus, qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum. Vero ergo in corpore redibit, eo inquam, quòd ethnici conuulnerauerunt, & de quo post resurrectionem dixit, spiritus carnem & ossa non habet, sicut me uidetis habere. Hoc igitur significantissimè hic expressum est, cùm dicitur, Cùm uenerit filius hominis,

Christus, in iudicio uer' homo apparebit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gloria Christi, quid.

nunc quidem contempta persona, dum in mundo uersatur. Sed tunc ueniet in maiestate sua, id est, in gloria. Gloria uerò illa erit claritas, & diuina maiestas, lux immensa, & potentia ineffabilis, nec de quauis gloria, sed de sua loquitur. Alia certè est cœlestium gloria, alia terrestrium: alia regis, alia cuiusuis principis: alia equitum auratorum, alia militum rorariorum. Cuique statui, ordini & conditioni sua est gloria. Ita & specialis gloria est Christo, quæ illi cum nulla creatura communis erit. Participes quidem erimus gloriæ Christi, cùm illa apparuerit, sicut admonet Paulus Coloss. 3. magna tamen erit inter illius & nostram gloriam differẽtia.

Gloria Christi quanta.

Nam maiestas seu gloria Christi erit gloria unigeniti Dei, & Domini omnium, cui pater omnem potestatem in cœlo dedit & in terra, & quem constituit iudicem omnium: ut idem sit, cùm uenerit in maiestate sua filius hominis, atque, cùm uenerit cum uirtute diuina & splendore cœlesti, gloriosus omnium iudex suscipiendus ac tremendus omnibus totius orbis habitatoribus. Si quæ nostra futura sit, nemo, ut ait Paulus. 1. Corinthiorum. 2. potest capere, quantò minus comprehendi potest, quanta sit futura gloria Christi in secundo illius aduentu?

Priore aduentu
- Apparuit humilis, in forma serui.
- Apparuit imbecillus.
- Subiuit reproborum iudicium, & condemnationem.

Secundo aduentu
- Apparebit in forma Regis & iudicis.
- Aduenier cum gloria.
- Apparebit cum uirtute cœlesti.
- Iudicium feret de reprobis.

Proinde hæc Christus præmisit, cùm iam proximus esset morti: & præmonuit suos discipulos, ut illorum recordatione ipsi futura scandala crucis tolerabilius ferrent, essentque horum intuitu ad quauis ignominiam & afflictionẽ pro Euangelio ferendam paratiores. Vbi obserua, quòd tempus humilitatis & crucis sequutæ

Priores afflictiones sequuntur posteriores gloriæ.

sunt posteriores glorię. Sic uidit Petrus. 1. Pet. 1. priores passiones, & posteriores glorias, quæ consequuntur adflictos Christi exemplo: ut discamus ita definitum esse à Deo, ut tempus humilitatis & adflictionis, quæ immittitur probandi & exercendi gratia, in electis præcedat, & tandem subsequatur uitæ æternæ gloria. Nec est, quòd de his mireris, cùm & inter homines id obseruetur. Nam ditissimi parentes quos charissimos habent liberos, prioribus annis disciplinæ subiiciũt, in qua eruditur, probentur, exerceantur, in qua insumant multum molestiarum & laborum, ne per mollioris ætatis delitias & inertiam corrupti, ad omnem reliquam uitam inepti & inutiles reddantur.

Et omnes angeli cum eo.

Simile.

Alludit ad morem maximorum, & potẽtissimorum regum, qui ad tribunal ascendentes, uel in militiam proficiscentes, maximo cum splendore, undique concrepantibus tubis, & undique stipantibus latera stipatoribus prodeunt. Ita & Dominus cum uniuersa cœlesti militia in ipsis cœli nubibus, ceu in tribunali amplissimo, considens, iudex apparebit. Quasi dicat Christus, Ego nunc humilis cum paruo & contemptibili comitatu appareo. Ego tunc in gloria mea prodibo, omni militia cœlestis exercitus conspicuus & constipatus. Significat ergo Christus, cum

Quanta potentia uel unius angeli.

quanta uenturus sit potentia & uirtute. Angelorum enim & virtutum omniũ cœlestium exercitus cum Christo aderunt: non tanquam alieni à ministerio & potestate Christi, sed tanquam illius ministri ad exequutionem iudicii. Inibi nulla,

4. Reg. 19.

quantumuis ualida, mundi potentia quicquam contra iudicem ualebit. Nam unus angelus totum exercitum Assyriorum, occisis 185000. disturbauit. Quanta autem (quæso) est illorum innumerabilis multitudo uentura cum Christo? De hac

Angeli haud parũ multi.

multitudine mentionem facit Daniel. 7. capite. Milia miliũ ministrabãt ei, & decies centena milia assistebant ei. Vt intelligas maximam & copiosissimam esse angelorum multitudinem. Quamobrem Paulus. 2. ad Thessa. 1. ad terrorem impiorum, & consolationem piorum, aduentũ Domini describens, uocat angelos cum Christo uenturos, angelos uirtutis. Cùm dicit, Si tamen iustum est apud Deum retribuere retributionem iis, qui uos tribulant, & uobis, qui tribulamini, requiem nobiscum in reuelatione Domini Iesu de cœlo, cum angelis uirtutis eius, in flamma ignis, dantis uindictam iis, qui non nouerunt Deum, & qui non obediũt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini, & à gloria uirtutis eius, cùm uenerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt (quia creditum est testimonium nostrum super uos) in die illo.

Angeli uirtutis Dei uenturi cum Christo ad iudicium.

Tunc sedebit super sedem maiestatis suæ.

Tunc, supple, cùm uenerit in maiestate sua filius hominis cum angelis suis, sedebit super sedem maiestatis, id est, gloriæ suæ, id est, apparebit in magna potentia & maiestate, & non ut uilis & contempta persona. Vox, sedes, in scripturis pro imperio, potentia & iudicandi potestate accipitur: & Dominus sedere pro tribunali dicitur, quando suo, id est, iusto, iudicio liberat innoxios, & punit reprobos. Sic psal. 9. Quoniam fecisti iudicium meum, & causam meam: sedisti super thronum, qui iudicas iustitiam. Caue hoc intelligas, quasi hodie Christus non sedeat in sede regni sui, cùm sedeat ad dexteram patris, Dominus omnium, omnia gubernans: sed quòd tum demum omnes sit uocaturus ad iudicium, pœnasque sumpturus de reprobis, ac liberaturus pios. Interim tamẽ, licet regnet hodie, per patiẽtiam

Sedes.

Sedere Christi in iudicio

Christus licet semper iudex, tamẽ patienter expectat nos.

& longanimitatem, tolerat malorum improbitatẽ, sustinet reprobos inter electos uersari, ut resipiscant. Siquidem adeò longanimis est, ut uideatur iam non sedere pro tribunali, quemadmodum tunc sedebit, cùm tempus patientiæ ac lenitatis habebit finem, nec ultra impij inter pios locum habebunt. Iuxta illud psal. 1. Ideo nõ resurgent, id est, non consistent impij in iudicio, neque peccatores in consilio iustorum. Hæc nos admonent, ut dum uigilamus, & dum tempus habemus, operemur bonum, & amplexemur tempus gratiæ, ne si illud contẽnamus, serò aliquando simus nostram deploraturi socordiam, ubi Domino sedenti pro tribunali reddenda erit omnium ratio. Quàm terribilis futura sit hæc sedes impiis, explicatur à Daniele. 7. cap. ubi Daniel thronum Christi uidet similem esse flammæ ignis.

Christi thronus, similis flãmæ ignis.

Non dicit illum fore flammam ignis, sed terroris, quia similem flãmæ ignis. Obserua, hic locus expendit articulum nostræ fidei: Inde uenturus est iudicare uiuos & mortuos.

Et congregabuntur ante eum omnes gentes.

Congregatores erũt angeli cœlestes, omnium potentissimæ uirtutes, quibus resisti non poterit. Suprà. 13. Sic erit in consummatione seculi huius, mittet filius hominis angelos suos, per quos, nolint uelint, ad Christi tribunal cogentur etiã impiissimi & potentissimi. Quomodo autem angeli congregabunt omnes gẽtes? Per classicum illud, de quo Apostol. 1. Thess. 4. Quoniam ipse Dominus in iussu, id est, classico, & in uoce archangeli, & in tuba Dei descẽdet de cœlo. &c. Omnes gentes, ubi nemo excipitur. Nam & Paulus. 2. Corinthiorum. 5. ait, Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, &c. Congregabuntur ab omnibus mundi partibus. Ante eum, supple, Christi iudicem, pro tribunali sedentem, & de omnibus iam sententiam finalem & perpetuam laturum. Vltimum & uniuersale erit hoc concilium, in quo omnia omnium examinabuntur.

Classicũ angelicum.

Et separabit eos ab inuicem.

Appendit seriem & ordinem seruandum in tremendo illo iudicio, cum cau-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sarum discussione. Hactenus bonos & malos indiscriminatim tolerauit Ecclesia, unde non rarò pessimi quique pro optimis habiti sunt. Sed Iesus Christus iudex (qui omnium corda scrutatur) separabit bonos à malis, & impios à piis: atque duos tantùm ordines, & duas partes constituet. Hæc separatio, in ultimo iudicio futura, principium erit & confusionis impiorum, & gloriæ bonorũ. Obserua hanc separationem fuisse nobis per similia propositam, supr. 3. cap. per uentilationem ac purgationem areæ. Item suprà. 13. cap. per zizania, deinde per sagenam missam in mare: & hoc loco, per oues & hœdos.

Separatio malorum ab bonis per iudicio, per similia proposita.

Sicut pastor segregat oues ab hœdis.

Desumpta est hæc similitudo ex 20. capite Ezechielis. In his certè elegantissima refulget allegoria. Hic pastor uerus est Dominus noster Iesus Christus, Ioannis 10. Oues, sunt boni & pij, ob simplicitatem morum sic appellati. Hœdi sunt præuaricatores, & noxij homines, libidinosi & reprobi, ob similitudinem studiorum. Petulci sunt & insolentes, quos nemo uel uerbis, uel uerberibus emendauerit. Vt sub uesperũ pastor separat oues ab hœdis, ita Dominus in consummatione seculi separabit pios ab impiis. Hic locus consolatur pios, cùm audiunt se olim ab improbis separandos. Deinde admonet, ut studeamus in hac uita, mutatis malitiæ hœdinæ moribus, innocentiam ac simplicitatem ouillam amplecti, ne si hœdi maluerimus, quàm oues, esse, in futuro iudicio cum hœdis ad mactationem separemur.

Boni, oues. mali, hœdi.

Et statuet oues quidem à dextris suis, hœdos autem à sinistris.

Alludit ad morem fori iudiciarij, in quo obseruari solet, ut certa designentur loca partibus contendentibus, accusatoribus uidelicet, & reis. Dominus hunc ritum iudiciarium olim seruabit: statuet enim pios à dextris suis, id est, pios seruabit, & uita donabit æterna. Hœdos autem collocabit à sinistris, hoc est, pluries supplicio perpetuo. Dextera in scripturis locum fœlicitatis & dignitatis designat: Sinistra, infœlicitatis & miseriæ. Vnde, Latini loquutiones usurparunt, dexterè, pro fœliciter, cessit: & sinistrè accidit, pro infœliciter. Incredibile est, quantam confusionem & cordis anxietatem allatura sit reprobis hæc discretio: & rursus quantam lætitiam & constantiam animi, accepturi sunt electi. Cuius rei, imago quædam depingitur Sapientiæ. 5.

In iudicio supremo quidã ueluti subsellionum mos. Dextera. Sinistra.

Tunc dicet Rex his qui à dextris eius erunt.

Tunc Rex gloriosus in throno suo, & æquissimus iudex, pro tribunali sedens, plausibilem & amabilem sententiam pro iustis, qui à dextris erunt, pronuntiabit. Docet Chrysostomus ab electis iudicem auspicaturum, quod facturus est Dominus pro bonitatis suę ingenio, ut qui non delectetur in perditione peccatorum, qui totus pronus est ad commiserandum. Sed tunc locum non habebit misericordia. Deinde quòd primùm pronuntiaturus sit pro electis Dominus, id fiet, ut impij non solùm audiant, quid pro sua impietate cõmeruerint, sed & antequam id audiant, in electis uideant, quãto gaudio & honore se priuarint. Id quod iustis incredibilem consolationem & honorem, impiis autem confusionem adferet inenarrabilem.

Sententia in iudicio à piis exordium sumet, idque quare.

Venite.

Hæc est sententia saluatoris, omnium desyderatissima, qua ueri Christiani, hęredes declarantur regni Dei, & in illius possessionem hæreditariam assumuntur. Hæc sententia nunquã animis nostris excidere debet, quòd nihil in scriptura offendamus quod animos nostros, siue in aduersis tolerãdis, siue in tentationib⁹ Satanę, carnis & mundi, sic confirmet & erigat, imò quod consoletur deiectos ac mœstos, atque hæc una sententia, si per solidam & fidelem memoriam mentes credentium occupauerit. Iam discutiamus sententiæ uoculas. Primo uerbo non simpliciter dicet, Estote hæredes regni Dei, aut, decerno uobis regnum Dei. Sed, ut totus est philanthropus, singulari quodam fauoris & amicitiæ uehemẽtis affectu inuitabit & uocabit pios ad se, dicens, Venite amici mei, quos mundus quidem despicatos & execrabiles habuit, sed pater meus pro honoratis & laudabilibus habet. Hunc affectum & in mundo constitutus declarauit suprà 11. cap. dicens, Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, &c. Quo uerbo dat nobis uim audendi, ut accedamus ad ipsum. Quis enim ad tantum iudicem uiuorũ & mortuorum, quanuis iustus, accedere auderet, nisi accedendi ad se fiduciam ipse animis nostris inderet? Venite igitur, quasi dicat, Iustum & æquum est, ut qui regi obsequuti sunt, absoluantur ab omni malo: æquum est, ut qui fidem seruarunt, benefici fuerunt, & Dominum suum uerè dilexerunt, cum Domino suo, nunc colligantur, & ęternùm cum ipso uiuant atque lætentur.

Sententia suprema, memorabilis.

Deus noster se nobis præstat accessibilem.

Benedicti Patris mei.

Cùm sciret suos, tanquam deuotos & execrabiles, abiiciendos & condemnandos esse à mũdo, consolatur illos, cùm declarat futurum olim, ut agnoscantur, & cohonestentur pro benedictis Dei: pios, beneficos, iustos siue beatos uocat benedictos, ideo quia fideles sunt, & ad patrem hos pertinere dicit, quia à patre dilecti, & in gratia & benedictione patris constituti. Scriptura dicit, In semine tuo benedicentur omnes gentes. Proinde hoc semen, siue hæc benedictio, Christus est. At benedictionis participes sunt, qui credunt in Christũ. Sunt igitur benedicti, quia fideles seu Christiani. Ideo credentes inuitat ad gloriam dicens, Venite benedicti. Quasi dicat, Venite ad me, quicunque per fidem uiuam, benedictionẽ Abrahæ promissam accepistis: quicunque à maledictione liberati, & in Christo benedicti estis. Solenne fuit maioribus ut propè his uerbis exciperent hospites, quos ex animo, tanquam amicos Dei, complectebantur. Vt Laban, uolens excipere seruum Abrahæ, Genes. 24. ait, Ingredere benedicte Domini. Cur foris stas? Quemadmodum itaque amica hac appellatione cùm excipimus amicos hospites, significamus nos amico & desyderanti affectu illos uenientes complecti, ut cognoscant se uenisse ad amicos: & licet inter peregrinos, non domi suæ, agant, tamen non minore affectu excipi, nec inferiore seu remissiore: & hilariore animo esse debere, quàm si domi suæ essent, & apud amicissimos. Ita planè uidetur Christus appellatione ista amica, qua dicet, venite benedicti patris mei, ob id usurus, ut bona & solida fiducia ad se ueniant, certi quòd omnium sint acceptissimi. Demus igitur operam, ut benedicti Domini inueniamur, & amicam illam uocem audiamus, uocati ab ipso benedictionis Domino.

Pij quare benedicti patris.

Simile.

Possidete regnum.

Declarat Christus, ad quid inuitat, & quid præmij est suis collaturus. Introducit illos in fructum hæreditatis. Non dicit, sperate uobis regnum. Nec, ut Lucas 12. Quærite regnum Dei, &c. aut, complacitum est patri, dare uobis regnum: Sed, percipite iam regnum. Non enim ampliùs tantùm sperandum erit, sed iam re ipsa percipiendum, quod in hoc tempore fide creditur, & spe expectatur. Sed ait, possidete, siue, ut Græcis legitur, κληρονομήσατε, hoc est, hęreditate percipite regnũ, tanquam dilecti filij, ueluti propria, ueluti paterna, ueluti uestra. Magna laus, quòd ex impiis facti sint pij, transeuntes ad hæreditatem regni Dei. Quid uerò possidebunt? Regnum, uitam uidelicet beatam, consortium Christi, & gaudia, ut ineffabilia, ita nunquam terminanda. Hac uoce regnum, attollit animos piorũ, ut meditentur cœlestium & futurorum bonorum splendorem: sumpta à rebus mũdi huius formula. Quare hæc cogitata excitant sanè spiritum in electis, ut magis ac magis sua negligant, imò Deo sese committant: & proximis demerendis totos impendant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Paratum uobis à constitutione mundi.

Regnum cœlorum quomodo paratum electis.

Ablatiuus, à constitutione mundi, coniungendus est participio, paratum. Sensus est: hæreditate percipite regnum, uobis paratum, antequam mundus fieret, Minus enim dicit, & plus significat. Non enim cœpit parari regnum æternum electis, quando mundus creabatur, sed ab æterno regnum illud electis fuit paratum. Sicut ipsi ab æterno ad hoc fuerunt prædestinati, & prius quàm mundus fieret. Vnde Paulus Ephes. 1. dicit, Deum elegisse nos ante mundi constitutionem. Rogabis, Quæ est illa regni præparatio? Certè non est aliud, quàm hominum ad illud prædestinatio. Vt in uerbo illo Domini suprà. 20. cap. Sedere ad dexteram meam uel sinistram, non est meum dare uobis, sed quibus paratum est à patre meo. Et. 1. Corinth. 2. cùm mentio fit de bonis cœlestibus, dicit, Quæ præparauit Deus diligentibus illum. Econtrariò autem cùm in malam partem fit sermo, dicitur ignis infernalis paratus esse diabolo, & angelis eius, quatenus ad illius, ignis cruciatus est cum suis præscitus. Obserua datiuum, uobis: uobis, inquam, credẽtibus, non solùm paratum iam est, sed aliquibus destinatum, idque ab æterno. Quibus uerò destinatum est? credentibus, quos hic benedictos patris uocat. Hæc uox, quod paratum, &c. eò tendit, ut certò sciamus destinatum esse diuinitus piis credẽtibus regnum cœlorum. Ita & Apostolus Roma. 8. quum uellet diuinæ prouidentiæ certitudinem persuadere Christianis, dixissetque, Scimus, quòd diligentibus Deum, omnia cooperãtur in bonum: diuinæ electionis propositum, omnium certissimũ, statim subiecit, dicens, Iis, qui secundum propositum uocati sunt sancti.

> Esuriui enim, & dedistis mihi manducare: sitiui, & dedistis mihi bibere: hospes eram, & collegistis me: nudus, & operuistis me: infirmus, & uisitastis me: in carcere eram, & uenistis ad me.

Hæc est ætiologia, qua uelut ratio quædam præmissæ sententiæ redditur. Ad hæc discutitur causa. Et reuera iudicati causa æquissima est. Iustũ enim & æquum est, ut qui plantauit uineam, de fructu eius edat. 1. Corint. 9. Ita qui altario seruit, de altario uiuat, & qui fideli seruitio Domino Iesu adhæserint, cum ipso uiuant, & & perpetuò lætentur. 2. Timoth. 2. Nam si commortui sumus, & conuiuemus: si sustinebimus, & conregnabimus, &c. Benedictos alloquitur, quòd cùm charitatem (qua iustificati sunt & filij Dei facti) haberent, ipsam exerentes, opera meritoria & accepta Deo, fecerunt. Quæ enim à charitate sunt, sunt uelut rami boni & fructiferi, à radice bona & fructifera. Porrò ex affectu & factis iudicantur. Ita fit, ut in præsenti iudex non dicat simpliciter, venite, quia credidistis: sed venite, quia benefici fuistis. Hæc beneficentia, quæ actus uoluntatis simul & externum opus comprehendit, hoc est, fides per charitatem operata beneficentiam, uos iustificat, absoluit à damnatione, & efficit hæredes uitæ æternæ. Hic enumerantur maxima & præstantissima fidei uiuæ (quæ Deo placent) uerè bona opera, quæ uulgus rectè nuncupat opera misericordiæ. Quæ cùm ad certum numerum non redigantur, si qua sunt his similia, ad hæc referentur. Non est putandum, quòd hac una formula tantùm, quæ hîc ponitur, sint omnes probandi uel reprobandi Christiani: sunt enim & alia præclara, quæ absque dubio in illo die in Christianis tum agnoscentur, tum probabuntur: ut pote, quòd multi pro Christo omnia sua, etiam uitam ipsam, reliquerint, quorum quanta futura sit gloria in illo iudicij die, suprà uidere est capite. 19. Item quàm plurimi fideles sunt dispensatores mysteriorũ Christi, quorum fides agnoscetur in die illo, ut præcedenti capite uisum est. Sed, Dominus hac enumeratione, Esuriui, &c. formulam comprehendit, quæ generaliter omnibus possit competere Christianis. In primis iubet cibare esurientes, &

Ex operibus omnes iudicandi.

Opera misericordiæ.

tare sitientes, non tantùm amicos & fratres, sed & hostes, sicut Paulus quoque docuit Roma. 12. ex prouerbiis Salomonis. Secundum est, hospitio excipere uagos & exules, ubi quoque affabilitatem, & omnem humanitatẽ erga indigenas & peregrinos intelligere oportet. Tertium est, uestire nudos. Quartum, infirmos uisitare, his inseruire, omnibus, quoad licet, mederi, condolere, uariéque affectos fideliter consolari. Vbi ergo apparebunt, & quid iudici respondebunt, qui morbidos fugiunt, & in morbo squaloréque perire sinunt? Quintum est, captiuorum causam suscipere atque iuuare: iuuare, inquam, uiduas, pupillos, orphanos, & omnes afflictos atque oppressos. Porrò licet in his omnibus nulla mentio fiat innocẽtię, uidelicet ne cuiquam noceamus, sed beneficiorum magis. Tamen nõ satis fuerit, si nemini nocueris, nemini item benefeceris, certè oportet utrũque coniungere, hoc est, nemini nocere, & omnibus benefacere, si fieri potest. Obserua, Christum non dixisse, esuriuerũt mei, sitiuerunt, nudi fuerunt, &c. sed esuriui, &c. ut ostenderet esuriem, sitim & quanuis suorum miseriã, esse non magis ipsorũ, quàm suam. Ergo consolationem accipiant afflicti, cùm ex his uerbis Christi intelligant, Christum non ignorare famem, uincula & carceres suorum, neque solùm illas afflictiones ostensurum illum in die illo se cognouisse, sed etiam in se transtulisse. Deinde glorientur & honorari se sentiant in afflictionibus, quòd, quæ patiuntur, patitur in ipsis Christus. Rursus obseruatione dignum est, quòd non dicit, esurierunt pauperes, & cibastis eos: sed esuriui & cibastis me, ut ostenderet præcipuè habendam esse curam domesticorum seu Christianorum. Tametsi enim bona sit & laudabilis humanitas illa erga pauperes, quæ & apud gentes reperitur, tamẽ Christus hîc præcipuè loquitur de charitate erga se, qua pauper propterea alitur, uestitur, hospitio excipitur, &c. quòd Christi sit. Hanc agnoscet in die iudicij: illã uerò communem humanitatem & beneficentiam non repudiabit, quam commendat Paulus ad Roma. 12. Et Christus ipse suprà. 5. cap. docet omnibus benefacere: sed hæc præcipuè inter domesticos fidei sectanda, & altera non omittenda. Obserua, licet hic sermo dirigatur ad beneficos, simul tamen ii qui beneficia recipiunt, admonentur, ut cum summa animi gratitudine utantur istis beneficiis, cogiténtque honorari in se Christum. Sancta sunt, quæ Christo impenduntur, proinde & sanctum exigunt usum. Erigantur ergo excitentúrque, ut perpendant, cogitent, imò adorent hanc Domini bonitatem, perpetuò apud se meditantes, ac ita cogitãtes, Quis ego sum Domine, ut in me ostendatur ac declaretur fidelium tuorum erga te charitas? & quod mihi fit, & in meum usum ac necessitatem cedit, non mihi, sed tibi fieri dicas? Hæc si cogitent, & animo reuoluant afflicti nec erunt impatientes in aduersis, quæ credent ueluti ipsi accidere Domino: nec murmurabũt, si nemo condoleat, & nemo quicquam det, cùm sciant sibi nihil deberi, sed Christo. Nec malè utẽtur fideliũ beneficiis, quæ sciunt ipsi impendi Christo. Obseruandum est autem, quanta cum hilaritate & liberalitate succurrendũ sit pauperi. Quis enim adeò durus est, qui si credat Christo se dare cibum, potum, aut uestem, molestè hoc sit facturus? Quid illi facient tandem, qui uilissima dant Christo, & quæ dant, egrè dant? Non enim hîc respicitur ipsum munus, sed magis animus dantis.

Duo fidei & salutis capita simul iungenda.

Cõsolatio in afflictionib⁹.

Bonum opus benè, hoc est, propter Christum, fiat.

Qui beneficia accipit. qui se gerat.

Cõsolatio in egestate.

Adhortatio ad beneficentiam.

> Tunc respondebunt ei iusti, dicentes: Domine, quando te uidimus esurientem, & pauimus? sitientem, & dedimus tibi potum? quãdo autem te uidimus hospitem, & collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te? aut quando te uidimus infirmum, aut in carcere, & uenimus ad te?

Videtur hoc responsum esse paradoxon, quòd uideatur insolens esse esurire eũ, & pati, qui extra uitæ huius & conditionem & miseriam sit, & cœlos petiit: & in

Universidad de Deusto
Biblioteca

cœlestibus nullius rei indigus regnet. Vt itaque declarationẽ huius loci adducat, inducit iustos admiraturos, ac dicturos, non, quando uidimus aliquem ex tuis esurientem, sed, quando te uidimus, &c. Nõ ignorãt qua fide omnia sua faciãt opera, & quòd omnia dona Dei, bona sunt, & nihil boni se habere, quod à Deo non acceperint. Supererat explicare, quòd Christus in membris suis colitur: idque sibi impensum putat, quod suis fidelibus impenditur, & pauperibus in primis.

Et respondens Rex, dicet illis, Amen dico uobis, quandiu feciſtis uni de his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.

Formam benefaciendi præfert, ut fortiter illam nobis inculcet & commẽdet. Et excussurus à nobis omnem dubitationẽ asseuerat cum iuramento, tollens prætextum & excusationem eorum, qui nullos refocillare se posse præ inopia dicere uellent, cùm ait, uni ex minimis istis, &c. Minimis enim præsidiis minimi contenti esse solent. Addit & uoculam, minimis, ne putemus Christum id tantùm agniturum, quod præcipuis & apostolis sit factum. Et ut intelligamus, quo loco habere debeamus hos minimos, uocat & agnoscit illos pro fratribus. Tum Rex palàm confitebitur, sibi uelle imputari, quicquid unicuilibet fuerit impẽsum ex iis, quos mundus quidem ob inopiam & humilitatem habuerit despicatissimos. Ipse tamen adeò non habuit pro contemptis, ut fraterni cognominis eos honore dignetur. Amen (inquiet) id est, pro certo habetote, tametsi ego nullius indigebam subsidio, qui Dominus sum rerum omnium, tamen quandiu ista mei respectu feciſtis unicuipiam ex hisce minimis meis fratribus, mihi feciſtis. Hoc responsum suauissimam affert cõsolationem contra scandala contemptus piorum, qui quanquam sunt contempti, tamen nomine Christi commendati habentur. Obserua nihil periculi esse, quòd inopes sunt, egeni, sordidi, ægroti, squallentes, contempti in mundo. Hæc enim non efficiunt, ut non sint Christi & fratres Christi. Breuiter, quisquis eget, & propter Christum auxilium postulat, Christi frater dicitur. Christum contemnis, si hunc contempseris. Nam ad Saulum quoque dicebat, Saule Saule, cur me persequeris? cùm Christi Ecclesiam Paulus persequeretur.

Minimi qui putãtur, quãti faciendi.

Christi frater est, quisquis eget, aut affligitur.

Tunc dicet & iis, qui à siniſtris erunt.

Pronuntiata sententia pro iustis ad uitam æternam, procedet in definitione sententiæ contra iniustos & impios ad supplicium æternum. Et illa sententia huic, uelut ex diametro, opponitur.

Discedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.

Dixit piis, Venite. Ad impios dicit, Discedite à me. Quasi dicat, Facessite hinc, qui nihil ad me pertinetis. Procul & prorsus alieni à me estote. Longè, omnium grauissimum calamitosissimúmque est abiici à conspectu Dei. Nam propheta ait, psal. 15. Adimplebis me lætitia cum uultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem. Ad pios dixit, Venite benedicti: ad impios ait, discedite maledicti, id est, detestabiles & condemnati. Non dicit, Sitis posthac, uel eritis deinceps maledicti, sed, discedite à me maledicti. Ergo antequam ad Christi iudicium & tribunal ueniant, qui tales sunt, maledicti sunt. Quemadmodum enim per fidem uiuam in Christum, aufertur maledictio, & confertur benedictio (Christus enim maledictum sustulit, Galat. 3.) ita per incredulitatem retinetur & manet maledictio. Nã Ioannis tertio, Qui credit in filium, habet uitam æternam: qui autem incredulus est filio, non uidebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Ad pios dixit, Possidete paratum uobis regnum, &c. Ad impios ait, non solùm discedite, quod non sat pœnæ sit discedere à Christo, sed exaggerat pœnam, uidelicet, in ignem æternum, qui paratus est, in pœnam & supplicium sempiternum, diabolo & angelis

eius, id est, omnibus impiis, quorum autor, pater & doctor est diabolus. Quemadmodum enim pij in regno Dei cum omnibus sanctis exultant, ęternùm laudantes nomen Dei. Ita impij apud inferos æternùm torquebuntur, dolebúntq; & diaboli omniúmque comitum eius, spirituum (inquam) impurissimorũ, & omnium pessimorum hominum consortes sociique, lugebunt plorabúntque in secula seculorum. Christus & diabolus ponuntur uelut duo capita & principes, ita diuisi, ut quisquis ad Christum non pertinet, ad diabolum pertineat. 1. Ioann. 3. Qui iustitiam facit, iustus est, sicut & ille iustus est. Qui facit peccatum, ex diabolo est, quoniam ab initio diabolus peccat. Christus caput est in regno lucis. Diabolus uerò princeps habet malignos spiritus, &, ut sic dicam, aulam suam, ministros, subditos & fautores. Hi omnes unà concludentur in perpetuos carceres, in luctum, in tormenta, in dolores, ærumnas, anxietatésque perpetuas. Christus cum angelis, prophetis, Apostolis, martyribus, & omnibus sanctis suis uersabitur ęternùm cum gloria & lætitia in cœlis.

Christus & diabol⁹, duo capita.

Esuriui enim, & non dediſtis mihi manducare: sitiui, & non dediſtis mihi potum: hospes eram, & non collegiſtis me: nudus, & non operuiſtis me: infirmus, & in carcere, & non uiſitaſtis me.

Hæc est ætiologia, & iudicati causa, cum accusatione grauissima per singulas partes, opposita superiori sanctorum laudi. Declarat autem, quare hoc hominũ genus, tanquam maledictum, & ad se non pertinens, sit abiecturus. Ex his uidebunt seipsos uerè maledictos & inexcusabiles, & meritò ipsis hæc poterunt obiici. In primis quanta laborârint infidelitate erga Christum: cuius membris afflictis non condoluerunt, & nec exeruerunt ingenui & fidelis animi opus, nec imitati sunt pium illum & misericordem Thobiam, cùm pauperum Christi in hoc seculo miseria non tangerentur, declarantes se uerè Christianos non esse, adeóque dignos, qui à Christo olim reiicerentur. Secundò inhumanos se manifestârunt, qui nihil affecti fuerunt humanis miseriis, quibus & ipsi (cùm homines sint) obnoxij sunt: ut uel naturæ communione debuerint ad commiserationẽ afflictorum commoueri. Deinde inexcusabiles manifestabit facilitas, qua afflictis, esurientibus, nudis & huiusmodi poterant succurrere. Non enim impossibilia exigebantur, sed tantùm ut quæ, uel superflua erant, darentur. Certè facta facilia postulabantur. Breuiter his uerbis impij accusantur inclementiæ & immisericordiæ.

Impij, meritò abiecti à Deo.

Tunc respondebunt & ipsi, dicentes: Domine, quando te uidimus esurientem, aut sitientem, aut hospitem, aut nudum, aut infirmum, aut in carcere, & non ministrauimus tibi?

Mimetica excusatio est impiorum & hypocritarum, plena fœda hypocriſi. En uides illos modò Christum pro Domino agnoscere: quod nihil aliud est, quàm, quòd Christiani uideri uoluerunt, & tales, qui nunquam passuri fuissent Christum esurire, sitire, & miserè oberrare. Sed parati erant ad omnia illi obseruantiæ & reuerentiæ exhibenda officia.

Tunc respondebit illis, dicens: Amen dico uobis, quandiu non feciſtis uni de minoribus iis, nec mihi feciſtis.

Detegit Christus impiorum hypocriſim, quæ coram Christo nequit subsistere. Ipsorúmque apologiam ineptissimam confutat, dicens, Amen dico uobis, quatenus non feciſtis uni de minimis his, contemptis & ignobilibus coram mundo, nec mihi feciſtis, ut capiti, cuius membra sunt minimi. 1. Ioan. 4. Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim nõ diligit fra-

Deus in suis uel colitur, uel negatur.

Universidad de Deusto
Biblioteca

trem ſuum, quem uidet: Deum, quem non uidet, quomodo poteſt diligere?

Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in uitã æternã.

Extremum & ſummum, æternúmque in malos ſupplicium hîc pronuntiat, ut ſuprà æternam uitam aſsignauit bonis. Hunc locum explicat Chriſtus Ioan. 5. Nolite mirari hoc: quia uenit hora, in qua omnes, qui in monumentis ſunt, audient uocem filij Dei: & procedent, qui bona fecerunt, in reſurrectionem uitæ: qui uerò mala egerunt, in reſurrectionem iudicij. Poſt latam iudicis ſententiam, non erit poteſtas appellandi ad aliud tribunal, non erit ulla cuiuſquam interpellatio, ſed mox ſubſequetur iudicij exequutio. Et propterea quòd ſua ſpõte non ſunt ituri in ſupplicium: mittentur & impellentur in hunc ignem per angelicas & cœleſtes uirtutes

IN CAPVT VIGESIMVM SEXTVM

Epitome.

Chriſtus Cœna facta in cœnaculo, & precatione in horto, à Iuda traditur, à Iudæis capitur, ducitur & accuſatur, atque à Petro negatur.

CAPVT XXVI.

Mors Chriſti. Marc. 14. a.

ET factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus ſermones hos omnes, dixit diſcipulis ſuis: Scitis, quia poſt biduum Paſcha fiet, & filius hominis tradetur, ut crucifigatur. Tũc congregati ſunt principes Sacerdotum & Seniores populi, in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & conſilium fecerunt, ut Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem, non in die feſto, ne fortè tumultus fieret in populo. Quum autem eſſet Ieſus in Bethania, in domo Simonis Leproſi, acceſſit ad eum mulier, habens alabaſtrum unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbẽtis. Videntes autem diſcipuli, indignati ſunt, dicentes, Vt quid perditio hæc? Potuit enim iſtud uenundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Ieſus, ait illis: Quid moleſti eſtis huic mulieri? Opus enim bonum operata eſt in me. Nam ſemper pauperes [a] habetis uobiſcum: me autem non ſemper habebitis. Mittens enim hæc unguẽtum hoc in corpus meum, ad ſepeliendum me fecit. Amen dico uobis: ubicunque prędicatum fuerit hoc Euangelium in toto mũdo, dicetur & quod hæc fecit, in memoriã eius. Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas [b] Scariot, ad principes Sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego eũ uobis tradã? At illi cõſtituerũt ei triginta argẽteos. Et exinde quærebat opportunitatem, ut traderet eum. Prima autem die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Vbi uis, paremus tibi comedere Paſcha? At Ieſus dixit illis:

Conſiliũ ſacerdotũ contra Chriſtũ.

Chriſto pedes ungũtur à muliere. Ioan. 11. a. Marc. 14. a.

Pauperes.

[a] habetis] habebitis.

Iudas uendit Chriſtum. Marc. 14. b. Luc. 22. a.

[b] Scariot] Iſcariotem.

Ite in ciuitatem, ad quẽdam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus meũ prope eſt, apud te facio Paſcha cum diſcipulis meis. Et fecerunt diſcipuli, ſicut conſtituit illis Ieſus: & parauerunt Paſcha. Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis. Et edẽtibus illis, dixit: Amen dico uobis, quia unus ueſtrum me traditurus eſt. Et cõtriſtati ualde, cœperunt ſinguli dicere: Nunquid ego ſum Domine? At ipſe reſpondens, ait: Qui intingit mecũ manum in [c] paropſide, hic me tradet. Filius quidem hominis uadit, ſicut ſcriptum eſt de illo. Væ autem homini illi, per quem Filius hominis [d] tradetur, bonũ erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Reſpondens autem Iudas, qui tradidit illum, dixit: Nunquid ego ſum Rabbi? Ait illi, Tu dixiſti. Cœnantibus autem eis, accepit Ieſus panem, & [e] benedixit, ac fregit, dedítque diſcipulis ſuis, & ait: Accipite, & comedite: hoc eſt corpus meum. Et accipiẽs calicem, gratias egit, & dedit illis, dicẽs: Bibite ex hoc omnes: hic eſt enim ſanguis meus noui Teſtamẽti, qui [f] pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Dico autem uobis, non bibam amodò de hoc genimine uitis, uſque in diẽ illum, cùm illud bibam uobiſcum nouum in regno Patris mei. Et hymno dicto, exierunt in montem [g] oliueti: Tunc dicit illis Ieſus: Omnes uos ſcandalum patiemini in me, in iſta nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. Poſtquam autem reſurrexero, præcedam uos in Galilæam. Reſpondens autem Petrus, ait illi: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. Ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quia hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Ait illi Petrus: Etiam ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes diſcipuli dixerunt. Tunc uenit Ieſus cum illis in [g] uillam, quæ dicitur Gethſemani, & dixit diſcipulis ſuis: Sedete hîc, donec uadam illuc, & orem. Et aſſumpto Petro & duobus filiis Zebedæi, cœpit, contriſtari & mœſtus eſſe. Tunc ait illis: [h] Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem. [i] Suſtinete hîc, & vigilate mecum. Et progreſſus puſillum, procidit in faciem ſuam, orans, & dicens: Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte: Verũntamen nõ ſicut ego uolo, ſed ſicut tu. Et uenit ad diſcipulos ſuos, & inuenit eos dormientes. Et dicit Petro, Sic non potuiſtis una hora uigilare mecum? Vigilate, & orate, ut ne intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma. Iterũ ſecundò abiit, & orauit, dicens: Pater mi, ſi non poteſt hic calix tranſire, niſi bibam illum, fiat uoluntas tua. Et uenit, & iterum inuenit eos dormientes: erant enim oculi eorum grauati. Et relictis illis, iterum abiit, & orauit tertiò, eundem ſermonem dicens. Tunc uenit ad diſcipulos ſuos, & dicit illis, Dormite iam, & requieſcite: Ecce appropinquabit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus.

Mittũtur Apoſtoli, paratum paſcha. Marc. 14. b. Lucas. 22. b. Ioan. 13. b.

Pſal. 40. c.

1. Cor. 11. e.

Remiſſio peccatorum.

Apoſtoli ſcãdalizati.

Marc. 14. e. Ioã. 16. a. 18. a Luc. 22. d. Zacha. 13. c.

Marc. 16. b.

Petri negatio. Ioan. 13. d.

Chriſtus in horto triſtis. Marc. 14. d. Luc. 22. d.

Oratio Chriſti.

Dormientes diſcipuli.

Vigilia. Oratio. Spiritus. Caro.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Ecce appropinquauit, qui me* tradet. Adhuc eo loquẽte, ecce Iudas, unus de duodecim, uenit, & cũ eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à principibus Sacerdotum, & Senioribus populi. Qui autẽ tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quẽcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eũ. Et cõfestim accedens ad Iesum dixit, Aue Rabbi: & osculatus est eũ. Dixítque illi Iesus: Amice, ad quid [1] venisti? Tunc accesserunt, & manus iniecerũt in Iesum, & tenuerũt eũ. Et ecce unus ex his, qui erant cũ Iesu, extẽdens manũ, exemit gladiũ suũ: & percutiẽs seruũ principis Sacerdotũ, amputauit auriculã eius. Tũc ait illi Iesus: Conuerte gladiũ tuum in locũ suũ. Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt. An putas, quia nõ possum rogare patrẽ meũ, & exhibebit mihi modò plusquàm duodecim legiones angelorum? Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia sic oportet fieri? In illa hora dixit Iesus turbis, Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus, comprehendere me. Quotidie apud uos sedebam docẽs in templo, & non me tenuistis. Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur scripturæ prophetarum. Tunc discipuli omnes, relicto eo, fugerũt. At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caiphã, principẽ Sacerdotum, ubi Scribæ & seniores cõuenerant. Petrus autẽ sequebatur eũ à longè, usque in atrium principis Sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut uideret finem. Principes autem Sacerdotũ, & omne concilium quærebant falsum testimonium contra Iesum, ut eũ morti traderẽt. Et nõ inuenerũt, cùm multi falsi testes accessissent. Nouissimè autem uenerunt duo falsi testes, & dixerunt: Hic dixit, [m] possum destruere templum Dei, & [m] post triduum reædificare illud. Et surgens princeps Sacerdotum, ait illi: Nihil respondes ad ea, quæ isti aduersum te testificantur? Iesus autem tacebat. Et princeps Sacerdotum ait illi: Adiuro te per Deum uiuum, ut dicas nobis, si tu es Christus, filius Dei. Dicit illi Iesus: Tu dixisti. Verũtamen dico uobis amodò uidebitis filium hominis sedentem à dextris uirtutis Dei, & uenientem in nubibus cœli. Tunc princeps Sacerdotum scidit uestimenta sua, dicens: Blasphemauit. Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam: quid uobis uidetur? At illi respondentes dixerunt, Reus est mortis. Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt: alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes, Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit? Petrus uerò sedebat foris in atrio. Et accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negauit coram omnibus, dicens: Nescio, quid dicis. Exeunte autẽ illo [n] ianuam, uidit eum alia ancilla, & ait his, qui erat ibi, Et hic erat cum Iesu Nazareno: & iterum negauit cum iuramento, quia non noui hominem. Et post pusillum, accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro, Verè & tu ex illis es, nam & loquela tua manifestum

Iudas osculo Christũ prodit.

Marc. 14. e.

Luc. 22. e. Ioan. 18. a. Auricula seruo amputata

Gladio perituri.

Apoc. 13. e. Genes. 9. a. Isa. 53. c. d. Scripturę impletæ.

Thren. 4. d.

Marc. 14. f. Luc. 22. f. Ioan. 18. e. Ducitur ad Caipham.

Petrus sequitur.

Falsi testes.

Ioan. 2. d.

Tacet Iesus.

Adiurare.

Iesus fatetur se esse Christum.

Supr. 16. d. 1. Thess. 4. d. Rom. 14. b.

Conspuitur, & alapis cæditur.

Isa. 50. c. Petrus negat Christum.

Marc. 14. g.

Luc. 22. f. Ioan. 18. e.

k traditur] tradito.

l Venisti] adest

m Post triduum destruam templum hoc & in triduo aliud ædificabo non manufactum.

n Ianuam] ostium

te facit. Tunc cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem. Et continuò gallus cantauit. Et recordatus est Petrus uerbi Iesu, quod dixerat illi, prius quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, fleuit amarè.

Et factum est, cùm consummasset Iesus sermones hos omnes.

POstquam Iesus consummauit hosce sermones, de suo aduentu in nouissimo die habitos, tertio die ab ingressu suo in urbem Ierusalem magnifico, quibus sermonibus tot modis confirmârat animos suorũ aduersus aduersitates imminentes, ne animum desponderent ob imminentem sui Domini ignominiosam mortẽ. Hæc exhortatio uidetur facta die Mercurij manè: qua absoluta abierunt summi pontifices in concilium suum impium, in quod sese recepit Iudas, & Dominum suum uendidit.

Dixit discipulis suis, Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & filius hominis tradetur.

Palàm aperit discipulis diem ac modum mortis suæ, & illius mentionem inculcat illorum animis, ne quum eam uiderent, uelut ad rem prorsus inexpectatam sic expauescerent, ut penitus animum desponderent, præsertim cùm intelligerent Iesum ultro uenisse ad mortem, quam alioqui poterat effugere: neq; occidi poterat, antequam adesset dies, quem suæ morti præfinierat. Scitis, id est, scire debetis: Quia post biduum, id est, post hunc diem Mercurij & diem Iouis, Pascha fiet. Et filius, &c. Quibus uerbis ostendit Christus paschatis tempus præfixum fuisse, quo crucifigeretur. Deinde se fore uerum Pascha, pro mundi redemptione immolandum, cuius typus & figura in paschate illo Iudaico præcesserat: quod propter duo celebrabatur. Alterum, ut memoria seruaretur liberationis Aegyptiacę. Alterum, ut uelut umbra quædam esset futuræ redemptionis, qua non ex Aegypto, sed è regno Satanæ, nõ in terram Chanaam, sed cœlestem patriã, qui ad hoc prædestinati erant, liberarentur. Pascha sonat transitum, typúsque fuit mortis & resurrectionis Christi. Facilis est applicatio harum rerum ad typum, Exod. 12. Filius hominis nunc contempta & uilis persona. Tradetur: hęc traditio causa est omnium afflictionũ. Crucifixio postremus traditionis Christi effectus. Breuis est hæc sententia, Filius hominis tradetur, &c. sed quæ multa complectitur, & est summa & scopus totius historię supplicij Christi. Filius hominis, id est, Iesus Christus, traditur ut crucifigatur. Traditur enim à Iuda Sacerdotibus: ab his, Pontio Pilato: ab hoc carnificibus cruentissimis, ad crucem, in qua post multa tormenta tãdem expirat. Passibilis, & mortalis erat secũdum naturam humanam, secundum diuinam impassibilis. Ideo Petrus. 1. 4. dicit, Christum in carne passum esse. Et Paulus inquit, Exinaniuit se, forma serui sumpta. Orthodoxè tamen, propter unionem naturarũ in unam personam, dicitur Deus mortem perpessus, & cruci affixus. Vide Damascenum de orthodoxa fide lib. 3. cap. 3. Porrò acerbitas illa passionis Christi gtauissima, ostendit quàm iratscatur peccatis nostris Dominus. Quis enim tam obtuso fuerit ingenio, qui, uidens ineffabilibus tormẽtis discruciari dilectissimum Dei filium, idque propter peccata mundi, non propter ullam ipsius culpam: inde non colligat, Deum odisse ex animo peccatores, atque scelera, ut qui non potuerit placari atque reconciliari impio mundo, nisi per acerbissimam filij mortem? Quare hac parte passio Christi docet omnes homines timorem Dei, fugam scelerum, & iustam pœnitentiam, & ne quis, prætextu satisfactionis Christi, in peccatis perseueret, aut impudenter destinatáque malitia peccet. Docet nos & hęc eadem passio, simul & commẽdat nobis gratiam, misericordiã, atque dilectionem Dei. Nam ex hac tradidit nobis filiũ: unde colligit Apostolus, Qui proprio filio suo nõ pepercit,

Paschæ solennitas Iudęis quare celebrata.

Deus mortuus, crucifixus, &c.

Peccatores Deo odiosi.

Gratia & charitas Dei erga nos.

Crux patientis Christi, sedes docentis Dei.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sed pro omnibus nobis tradidit illum, quî fieri potest, ut non cum eodem omnia nobis donet? Hac igitur parte docet nos passio Christi, fiduciam, & spem in Deũ, dilectionem item Dei, & proximi. Proinde, cùm prædicatur nobis Christus affixus, crucifixus, & mortuus pro peccatis mundi, oportet nos grauius religiosiúsque affici erga illam prædicationem, quàm cùm audimus Iosephum adolescentem castissimum Madianitis esse uenditum à suis fratribus. Ad rem enim istam, ceu indignissimam obstupescimus, & indignamur, sed & pio condolemus adolescenti. Cùm uerò audimus, Christum uinctum, afflictum, & cæsum esse propter peccata, cogitabimus nos esse in culpa, & illum propter peccata nostra esse traditũ, nos ergo occisores esse Christi. Exiguum fuerit condolere Christo patienti, nisi magis doleamus propter scelera nostra & calamitatem propriam, contrito corde orantes, ut clementer nostri misereatur. Ex uinculis Iosephi non admodum magna redit ad nos utilitas, non enim illa propter nos gessit, nec ex illis speramus nobis salutem. At in passione Christi, non aliena, sed nostra res geritur, & ea, quæ maximè ad nos pertinet. Nam per uincula Christi credunt se liberari uerè fideles. Ita per sputa, & uerbera Christi confidunt se redemptum iri à pœnis inferni. Per condemnationem Christi sperant se absoluendos ab execratione perpetua. Itaque his mors Domini, certissima est uita & salus. Habet præterea passio Domini perfectissimum totius uitæ exemplum, docens, quid tã in prosperis, quàm in aduersis agamus. Quòd si uiua fide Christo crucifixo, ceu uiti palmites, inseramur, uires quoque ipse sufficiet, quibus illud perficere poterimus, quod faciundum eius exemplo didicimus.

Affici ac moueri ut debeamus passione Christi.

Dolere qui nos oportet ad mentionẽ crucis Christi.

Passio Christi, nostra.

Passio Domini nobis in exemplum.

Tunc.

Eodem mane, die Mercurij. Designat tempus uenditionis Christi, & consultationem in mortem eius.

Congregati sunt principes Sacerdotum, & Seniores populi in atrium principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas.

Hæc ut intelligamus, non pigebit huc transcribere obiter, quæ ab Hegesippo, & Iosepho de Sacerdotum Iudaicorũ Pontificibus scripto relicta repertimus. Hegesippus libro de excidio Ierosolymitano. 2. cap. 12. & 13. ait, Temporibus Christi interierat summi ius sacerdotij, aut auaritia interceptum, aut potiorum insolentia, qui, licere quod uellent, ius putabant. Nam à principio Aaron summus Sacerdos fuit, qui ad filios suos ex uoluntate Dei unctione legitima, transmisit sacerdotij prærogatiuam, à quibus per ordinem successionis constituti sunt, qui principatum sacerdotij gesserunt. Vnde patrio more conualuit, neminem fieri principem Sacerdotum, nisi qui esset ex sanguine Aaron, cui primo ius istiusmodi delatum est sacerdotij. Alterius autem generis uiro, nec regi quidẽ, licebat in id officij succedere. Fuerunt itaque ab Aarone summo pontifice principes Sacerdotum 13. usque ad extructionem templi Salomonici. Rursus à Salomone, usque ad tempora captiuitatis ad uastatam urbem, & exustum templum præfuerunt Pontifices 18. Captiuitatẽ uerò dissoluit Cyrus, & fit Sacerdos magnus Iesus filius Iosedech. Cui per successionem subrogantur pontifices. 15. ad Antiochum usque Eupatorem, qui per Lysiam ducem suum Oniam occidit, & Alchimum quendã substituit: post quem maxima fuit populi conturbatio. In turbis autem illis ad pontificatum perueniunt è Leuitica tribu nati Asomonæi, quos & Machabæos alij appellárunt. Ex his enim Ionatas sacerdos magnus factus, septem post se habuit nobilis prosapiæ pontifices, quorum ultimus fuit Aristobulus ille præstantissima indole, & forma præditus adolescens, quem Herodes rex curauit per insidias, dum lauaret, aquis præfocari. Nam omnis potestas Iudaici regni ad Herodem alienigenam fuerat iã per Romanorum fauorem deuoluta. Nactus uerò Herodes regnum, quod à Romanis (ut Hegesippus inquit) pro oppugnatæ, uel proditæ patriæ mercede acceperat, in locum occisi Aristobuli substituit successores in sacerdotiũ, non Asomonæi generis prosapiæ clarissimæ uiros, sed ignobilissimos quosque, quos aut libido, aut casus dedisset. Similia gessere in constitutione sacerdotum Archelaus Herodis filius, pariter & Romani præsides: qui cùm essent auarissimi: & legum Dei prorsus ignari, adde & impiissimi, sacerdotij primam dignitatẽ non his designabant, quos commendabat uel pietas, eruditióque in lege patria, atque uirtus, uel generis successio, & ordinatio Dei: sed qui uel opulentissimi plurimum numerassent, uel Romanorum partes sequentes, plus habebant fauoris. Proinde nihil supererat in toto sacerdotum ordine integrum, nulla erat legitima ordinatio, nihil fiebat à sacerdotibus, quod lex postulabat: corrupta erant omnia: pretio & fauore cõstabant omnia: uenalia erant omnia. Vnde uerè dicit Hegesippus: Liquet igitur in sacerdotum principibus non perseuerasse legitimi generis successionem, quia non omnes ex Aaron, neque filiis eius, qui in eius subrogati locum, formam præscriptę successionis cęteris dereliquêre. Itaque cùm auaritia, aut perfidia suorum corrupta essent maiorum instituta, uiolata iura religionis, conuulsa æquitatis præsidia, non immeritò eos deseruit diuinum auxilium. Hæc ille. Porrò primus præses Iudęis ab Augusto Cæsare datus, qui Iudæam regeret, Cyrenius fuit, cuius meminit Lucas 2. cap. Is Iozarum pontificem sacerdotali deposuit officio. Successit Cyrenio Copinus, & huic Marcus quidam, cui subrogabatur Annius Rufus, post quem uenit Valerius Gratus, de quo hæc scripta reliquit Iosephus lib. antiq. 18. cap. 4. Valerius Gratus Ananum remouens sacerdotio, Ismaelum filium Iabi pontificem designauit. Sed & hunc non multò pòst abiiciens, Eleazarum, Annæ pontificis filium sacerdotio surrogauit. Post annum etiam hunc arcet officio, & Simoni cuidam Camithi filio ministerium pontificatus attribuit. Sed cùm amplius & ipse, quàm unius anni spatio eodem perfunctus fuisset officio, Iosephum, cui Caiphas nomen fuit, habuit ordine successorem. Et Gratus quidem talia gerens, Romam reuertitur: postquàm undecim annos in Iudæa compleuerat. Huic successor Pontius Pilatus effectus est. Hæc Iosephus. Quòd autem Caiphas manserit in summo sacerdotio sub præside Pilato, hic locus satis ostendit. Principes ergò sacerdotum, id est, qui in sacerdotibus prominebant, & primatũ gerebant: & seniores populi, qui populo præerant, congregantur in atrium ante introitum domus Caiphæ principis Sacerdotum, hoc est, qui summo fungebatur sacerdotio illo anno. Homo ut tradunt historiæ) corruptissimus, auaritia, & libidine, ac superbia, & ambitione turgidus, nulla ad summi sacerdotij dignitatẽ legitima ordinatione uocatus, sed propter munera, & fauorem impiissimorum præsidum ethnicorum è fæce subleuatus in eminentiam summi præsulatus, quem & occupabat, non sine modico pauore, semper metuens, ne ex eo loco excideret, deiiceretúrque, in quem magnis sumptibus ægrè inter tot competitores ascenderat. Huic nulla erat cura de promouenda Dei gloria, de pietate serenda in popularium animos, de iudicij, & iustitiæ restitutione, de amplo prouentu: seipsum potius, atque sua quærebat in omnibus. Religionis quidem antistes erat, sicuti religionis negotia omnia pontificum censuræ subiecta erant. Adhibebat hic sibi in iudicandis, gerendísque religionis negotiis reliquum Sacerdotum primariorum collegium. Scribas, inquam, id est, legũ consultos, scripturarum peritos, & seniores populi, ex quibus omnibus colligebatur ueluti purpuratorum senatus, & sacrosancta synodus. Verùm qualis erat homo hic primarius, tales & Sacerdotes, legisperiti, & doctores, nempe corruptissimi, & in omnibus (quod dici solet) pedibus concedentes in summi põtificis sententiam. Et (ut summatim dicam) corruptissimum planè Senatum fuisse necesse est, cui præfuit turpissimus nebulo Caiphas, in quo nullum habebat locum ulla uel pietas, uel æquitas, primas autem obtinebat, adeóque exultabat omnis iniquitas, im-

Ius summi sacerdotij tempore Christi conuulsum.

Aaron, primus summus pontifex.

Iesus Iosedechis.

Antiochus Eupator. Onias. Ioseph anti. 12. cap. 14. Antiq. lib. 12. cap. 7. Machabæi. Ionatas. Aristobulus. Herodes.

Herodes regnum à Ro. accepit proditæ patriæ mercedem.

Archelaus Herodis filius.

Iudęi diuino auxilio destituti.

Cyreni⁹, primus præses Iudææ.

Iozarus.
Copinus.
Marcus.
An. Rufus.
Val. Gratus.
Ananus.
Ismaelus.
Eleazarus.
Simon.

Iosephus Caiphas.

Põt. Pilatus.

Ioseph⁹ Caiphas quid hominis fuit.

Res Synagogica, quàm corrupta tempore Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pietásque. Hos suis coloribus eleganter depinxit Sapiens, Sapientiæ. 2. cap. Dixerunt impij, cogitantes apud se non rectè: Venite ergo, & fruamur bonis, quæ sunt, & utamur creatura, tanquam in iuuentute celeriter: uino pretioso, & unguẽtis nos repleamus, &c. Legito reliquum.

Et consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem, Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in populo.

Scripsit Euangelista, qui in hoc consilium conuenerint. Nunc ponit, ad quid conuenerint, nempe ut Iesum dolo tenerent. Palàm, & ui publica non audebant manus iniicere, idque propter plebem, quæ frequentissima ad festum diem confluebat, & magnificè de Christo sentiebat. Vnde uerebantur, ne si aggrederentur Christum, tumultus exoriretur, resistentibus publicæ iniuriæ, quibus ueritas per Christum prædicata placebat, sacerdotum auaritia, & corruptio displicebat. Vide mihi: seditiosi, & tumultus autores, qui iniuriis, & tyrannide sua iustas tumultuandi causas præbent, agnoscũt interim sese esse tumultus autores: & hi tamen mox coram præside Pilato audebunt accusare Christum, ceu autorem seditionis. Hoc reuera habet impietas, ut innocentibus impingat id, cuius ipsa maximam gerit culpam. Plebem metuunt, non Deum, omnia uidentem. Quasi uerò Deus uersetur circa cardines cœli, nostrique nullam curam, aut rationem habeat. Consultatores isti, sibi impietatis conscij, dolo nõ iusta causa perdere uolunt ueritatem. Ingenium simplex, ac rectum, dolosum esse non potest. Dolus arguit ingenij malitiam: dolos igitur quærunt hi impij. Dolus an uirtus (inquit ille) quis in hoste requirat? Non in die festo, aiunt: prætexunt prudentiam, & religionem. Quasi dicerent, Violaremus sabbathum, & turbaretur publica pax, si in festo illum aggrederemur. Obserua, hæc scribi, ut intelligamus, hoc genus hominum suis insidiis Christum occidisse. Nam licet mors Christi diuinitus fuerit ordinata, & à consilio Dei pependerit, exigebat tamen ipsa historiæ narratio, ut quibus, & quorum illa machinis structa sit, conscriberetur. Vt intelligamus non esse aliquod hominum genus, regno Christi infensius, quàm eorum, qui specie pietatis in populo Dei regnant, & tyrannidem exercent. Hæc consultatio pessima, & iniquissima prodibat à mentis ipsorum cęcitate, in quam suis meritis diuinitus coniecti erant. Quod duplici ratione Deus facere solet. In primis quando id exigit certitudo diuini propositi. Secundò, quando puniendi sunt impij. Nam & ibi redduntur cæci & incogitantes.

Iob. 12. Virg. 1. Aen.

Nulli pestilentiores aut nocentiores in regno Christi, ipsis hypocritis.

Impiis mentes quare excæcat Deus.

Cùm autem esset Iesus in Bethania in domo Simonis Leprosi.

Præsens hæc historia minimùm sex diebus Pascha præcessit. Nam Ioannes de isto conuiuio nominatim dixit, 12. cap. Iesus ergo ante sex dies Paschæ, uenit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus, quem suscitauit Iesus. Fecerunt autem ei cœnam ibi. Vide, quæ scripsimus in eum Ioannis locum. Si quid annotatione dignũ obseruauero, illic omissum, nõ pigebit huc trãscribere. De Simone Leproso annotauit S. Hieronymus, Leprosum dictũ, nõ quòd leprosus eo tẽpore permanserit: sed quòd antea leprosus, & à Domino mundatus, uetus nomen retinuerit, ut inde uirtus reluceret curantis: perinde, ut Matthæus à pristino uitio, officióque publicanus ab Euangelista dictus est, qui tamen publicanus esse desierat.

Simon cõuiuator, quare leprosus.

Accesit ad eum mulier, habens alabastrum unguenti pretiosi.

Alabastrum. Hæc Maria est Magdalena, soror Marthæ. ἀλαβάστρον, delicata pixis unguẽtaria & uitrea est: ita dicta à λαβεῖν, prehendere, & priuatiua particula α, addita per pleonasmon ρ, quòd ob leuorem comprehendi non possit. De alabastrite lapide meminit Plinius lib. 36. cap. 7. Cùm enim proximo capite meminisset onychis, ita pro-

sequitur: Hunc aliqui lapidem alabastritem uocant, quem cauant ad uasa unguentaria, quoniam optimè ea incorrupta seruare dicitur. Et pretiosi est καρυτίμου, quasi dicas, grauis pretij, quòd olim appenderetur æs, non numeraretur.

Alabastrites lapis.

Et effudit super caput ipsius recumbentis.

Nihil pugnantiæ est, quòd hic dicatur mulier effudisse unguentum super caput, cùm Ioannes dicat, Et unxit pedes Iesu. Vtrunque fecit: & caput & pedes unxit. Hæc indicant Lazarum, Martham, & Magdalenã singulari amore affectos fuisse erga Christum. Symbolum est amicitiæ communio mensæ. Et Christus pro sua humanitate hoc genus declarandæ amicitiæ non affectabat quidem, attamen non respuebat. Cœnat ergo Bethaniæ Dominus, & oleo, siue unguento, siue aqua odorifera pro more gentis perfunditur. Solenne erat in præcipuis conuiuiis singulares amicos hoc ueluti recreationis genere propter regionis æstum excipere, & honorare, sicuti uidere est in uerbo Christi ad Simonem Pharisæum, Luc. 7. Oleo caput meum nõ unxisti, &c. Lautiùs ergo uiuere, & corpus unguentis curare, & pretiosis rebus uti, in loco, & tempre, pro qualitate rerum, ac personarum, non est peccatum. Concessit enim illa Dominus homini, ut in fide, moderatè, & cum gratiarũ actione, iis utatur, tantùm pauperum non obliuiscatur.

Mulier Christo & caput & pedes unxit.

Mensa communis amicitiæ index.

Lautitiæ conuiuiorum nõ prorsus damnandæ.

Videntes autem discipuli, indignati sunt, dicentes.

Non est infrequens scripturis adeò synecdoche, ut multitudini alicui tribuatur, quod in unum, aut alterum ex ea competit. Credo unum Iudam murmurasse, eò quòd fur esset, & doleret sublatam sibi de hoc pretio quidpiam furandi occasionẽ: etiam si alij mox per Iudam ad murmur pertracti sint. Mentem ac fraudem proditoris exponit Ioannes. 12. cap. dicens, Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, sed quia fur erat, & loculos habens.

Iudas murmurationis Apostolicæ autor.

Vt quid perditio hæc? potuit enim istud uenundari multò, & dari pauperibus.

Indignatione, & obmurmuratione contra Dominum satis testatus est Iudas, quali fuerit animo erga ipsum, cui inuidebat tantulum gloriæ, siue corporis cultus atque curæ. Plus ille suum commodum dilexit, quàm Dominum, cui prætulit uilissimum, turpissimúmque lucrum. Itaque cùm uideret se raptu illo priuatũ, mox ira, dolore, & cupiditate superatus, cogitat iacturam hîc factam, sanguine Christi, Domini & magistri sui, Sacerdotibus diuendito, sarcire. Vnde mox sequitur, Tũc abiit unus de duodecim. Agnoscamus in primis, quò mentem hominis impellat auaritia, indignatio, nimiáque habendi cupiditas. Deinde obserua, Iudam exemplum esse omnium eorum, qui aliena opera, & officia malignè calumniantur, ut qui ausus sit damnare Mariæ opus, ceu uanum, & perditum. Solent huiusmodi calumniatores, mortalium esse corruptissimi, & tamen si iudicia ipsorum audias, uidentur esse integerrimi.

Iudas inuidebat suã Christo gloriam.

Iudas calumniatorũ antesignanus.

Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? Opus enim bonum operata est in me. Nam semper pauperes habebitis uobiscum: me autem non semper habebitis. Mittẽs enim hæc, unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.

Hunc locum satis copiosè declarauimus, Ioan. 12.

Amen dico uobis, ubicunque prædicatum fuerit hoc Euangelium, in toto mundo, dicetur, & quod hęc fecit, in memoriam eius.

Iuramento confirmat Christus, quòd hæc unctio, facta à muliere, est opus bo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Opus Magdalenæ Christus bonum esse asseuerat

num, & præter mirificam commendationem huius unctionis, prædicit Euangelium hoc, utique de ipso, quòd morte sua electos consummauit, & beat, in toto mundo prædicatum. Sensus uerborum est, Pro certo habetote: Iudas damnauit hanc unctionem, putauítque obiurgandam à me mulierem: sed tantum abest, ut huius mulieris officiolum, & obsequium uituperari sinam, ut magis laudari iubeam. Sanctè uobis affirmo, & iuro, quòd ubi mors mea, per Euangelium toti orbi celebrata fuerit, simul & huius mulieris memoria, pietásq; celebrabitur. Discamus ex his, neminem sua priuandũ esse fraudandúmue laude. Deinde sanctis operibus, uirtutibúsque, in primis misericordiæ & charitati, paratum esse præmium. Rursus colligamus ex hoc loco, sanctorum opera pia, sancta, fortia, prædicatione veritatis celebranda esse, memoriámque habendam uirtutum. Nimirum, ut illorum exemplis mirificis ad eadem uirtutum, & pietatis studia plurimos excitemus.

Forria facta neutiquam silentio premenda.

Tunc abiit unus de duodecim, qui dicitur Iudas Scarior, ad principes Sacerdotum.

Tunc, supple, cùm antistites religionis in atrio Caiphę consultarent de Christo capiendo, occidendóque: & cùm Iudas, unguenti profusione exasperatus, & iam inuidia, auaritiáque grauissimè saucius, cogitaret, quomodo acceptum damnum in profuso unguento, sarciret. Tunc, inquam, adit, certè diabolo, auaritia, & inuidia stipatus, illos, à quibus spetabat se recepturum, quod sibi perierat in profusione unguẽti. Emphasim habet uox, vnus de duodecim. Nam proditur Christus, non ab uno aliquo hostium suorum: sed à suo ipsius discipulo, eóque non extremę sortis, sed è duodenario illo Apostolorum numero, quos ex omnibus aliis discipulis selegerat, quibus tradiderat potestatem edendorum miraculorum, & quibus commendauerat claues regni cœlorum. Discamus ex his, nihil ab omni parte esse beatum, & quàm nulla sit integra prorsus societas, cùm in sacrosancto Apostolorum choro uideamus furem reperiri, & proditorẽ. Discamus item simulatos amicos pestilentiores esse publicis hostibus. Proinde nemo offendatur, si inter Christi ministros reperiatur Iudæ quisquam imitator: nec putet propter huius impietatẽ, reliquorum abiiciendum esse ministerium. Discamus etiam, ut si quando per domesticos fraude petimur, memores simus, quid Christo hìc cõtigerit, factúmque sit uel à selectiore discipulo. Adhæc obserua, quàm uerè scripserit Paulus. 1. Timoth. 6. Radicem omnium malorum esse cupiditatem, & eos, qui uolunt ditescere, incidere in tentationem, & in laqueum diaboli, & desyderia multa & inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem.

Nusquã syncera societas aut amicitia.

Propter impios pij non contemnendi.

Cupiditas quantũ aduehat mali.

Et ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego eum uobis tradam?

Erumpit tandem proditor, auaritiæ ueneno percitus, & in satanicum receptus consilium: negligit omnem humanitatem: obliuiscitur omnium beneficiorũ: deserit saluatorem, ac sese sciens & uolens perdit, & uiuum uiui Dei filium pretio exponit, dicens, Quid vultis mihi dare, & ego eũ uobis tradam? Obserua inuitatoriam causam ad prodendum Christum. Non rogat impudens proditor, quam aduersus Christum causam habeant, aut quid cum eo sint facturi, sed simpliciter de pecunia pacisci tur, parum solicitus, quid in Christũ sint designaturi.

Quid faciat, non cernit auarus.

At illi constituerunt ei triginta argenteos.

Marcus. 14. & Lucas. 22. scribunt, quòd summi Sacerdotes, audito Iuda, gauisi sunt. Hoc gaudio suam ipsorum obstinatam cæcitatem exerebant, & ubi lugendum erat summoperè, ibi gaudent. Non est materia gaudii, ubi impius in sua dura-rat, & prosperè uiuit malitia. Non enim aliter contingere potest, quum ea prosperitas in summam uertatur calamitatem, & id gaudii in maximam tristitiam, quod

Extrema gaudij impiorũ luctus occupat.

re ipsa in istis impiis declaratum est. Sanguinarij consultatores conueniunt cũ Iuda proditore impudentissimo, constituentes ei triginta numos argẽteos. Obserua, quid possit φιλαργυρία. Homo hominem ad mortem in manus infensissimorũ hostium, imò discipulus præceptorem, &, quod omnem longè impietatem superat, creatura creatorem, filium Dei, turpissima morte necandum pecuniâ tradit, eáque non multa, sed exigua, denique non prę sente, sed tantùm promissa. An non hic, si uspiam alibi, exclamandum est, Quid non mortalia pectora cogis argenti malè suada fames? Porrò quàm indignum hoc fuerit, uide. Proditur, non pretio regni alicuius terreni, aut principatus: sed pretio tantùm triginta argenteorum. Qui etsi tantum ualuerint, ut his emptus sit ager in sepulturam peregrinorum (ut mox dicetur) tamen quantulum, obsecro, est hoc pretium, si conferatur ad Christum, omnis diuinæ maiestatis thesaurum? Atqui quod est in Christũ ab Iuda inchoatum, hoc posteà in Ecclesia Christi suos habuit progressus. Nam Ecclesiæ Christi multò maiora damna intulerunt ij, qui uidebãtur amicissimi, quàm manifesti hostes, & persecutores. Iudæi persecuti sunt Ecclesiam, sunt & Gẽtes eam persecutæ, ídque omni genere crudelitatis. Atque hæ quidem persecutiones uisæ sunt aliquod incõmodum Ecclesiæ inferre: sed multò maius damnum dederunt hæretici, & hypocritæ, qui uolebant uideri Ecclesiam maximè omnium defendere, & conseruare. Discamus ex his, quanto odio Satan persequatur Christum, & Ecclesiã eius, quòd non tantùm excitet contra Christum inimicos & hostes: uerùm etiam amicos, discipulos, adeóq; Apostolos eius. Deinde agnoscamus quanta potentia cõstet Christus, & Ecclesia eius: quòd etsi tam amici, quàm inimici inferant eis damna, non tamen possint opptimere.

Quid nõ auri sacra fames?

Auaro nihil scelus, nihil inhonestum.

Occulti hostes multò apertis nocentiores.

Satanæ mirũ odiũ in Christum.

Et exinde quærebat opportunitatem, ut traderet eum.

Malis consultatoribus omnem operam pollicitus est Iudas proditor: vnde, spe efficiendi propositi cõcepta, gaudetur. Hoc ut præstet, ex eo tẽpore quæsiuit opportunitatem, ut Dominum suum traderet. Et Lucas addit, sine turba. Ecce ingeniũ impiorum, & obcæcatorum. Occulta petunt, quasi Deus non uideat, & nulla eius sit prouidentia. Diligentiam autem Iudæ uideto, & fidem in tam scelesto negotio: diligentia adhibetur, & fides reperitur, cùm nec intercesserit fideiussor, nec testis aliquis, nec cautio literaria. Quid causæ est? profectò hoc operatur obstinata obcæcatio, & planè corruptus affectus. Summi Sacerdotes summoperè cupiebant Christum absque populi tumultu extinctum iri. Iudas uerò obnixè affectabat pecuniam promissam. Ideo utrique, quod polliciti sunt, studiosè præstant. Accedit etiam impulsor Satanas, qui hoc in suis agit, ut fidei seruantes sint, in re mala.

Etiam in sceleratis fides reperitur.

Prima autem die azymorum accesserũt discipuli ad Iesum, dicentes.

Totum tempus septem dierum solẽnitatis Paschalis uocabatur dies azymorum. Historiam, & legem azymorum uide Exodi 12 & 13. Legis huius ueritatem, & mysterium uide. 1. Corinth. 5. Hæc prima dies azymorum fuit, in qua præceptum erat manducare agnum Paschalem brutum, cum azymis panibus: erat decima quarta luna primi mensis, qui nostro respondet Martio. Manducatus agnus est sub uesperam, anno passionis Christi, hora, quæ respondet vesperæ feriæ quintæ nostræ. Qua uespera Christus secundum legem Exodi 12. immolauit, id est, mactauit, & comedit agnum cum discipulis suis. Iudæi uerò immolauerunt, seu mactauerunt, secundum traditionem patrum, Iudicum, inquam, Sanhedrin, maximè uerò rabbi Eliezer. Eo die, hoc est, feria quinta, discipuli accesserunt ad Iesum, Bethaniæ hospitantem, dicentes.

Tempus immolandi agni.

Vbi uis paremus tibi comedere Pascha?

Nihil dubitant discipuli de loco, sed de domicilio, & hospite, ad quem diuer-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tant. In Luca, 22. cap. legimus Christum occupasse, ac misisse Petrum, & Ioannem, paratum Pascha, & tum ab illis Dominum rogatum fuisse, ubi parare deberent. Locus ex lege notissimus erat: uidelicet vrbs Ierosolyma. Nam Deutero. 16. non licebat alibi, quàm in eo loco, ubi stabat tabernaculum constitutionis, celebrare Pascha. Reliquum igitur est, ut cùm tabernaculum, seu templum Domini fuerit Ierusalē, necesse quoque fuerit, ut in ea sola vrbe Pascha immolaretur. Quod & obseruatum est à temporibus Dauidis, & Salomonis. Hoc autem non erat temerè, sed à Spiritu sancto constitutum, & habebat suam causam, tum politicam, tum spiritualem. Nam cùm impiæ gentes, quæ colebant idola, fuerint ex omni regionis parte Iudæis finitimæ, una tantùm parœcia instituta, & unus tantùm locus in tota Iudæorum regione designatus est, in quo publica sacra peragerentur: & ad quam parœciam quotannis ter omne masculinum (iuxta legem) conuenirent, ne si unicuiuis in quouis loco sacra pro sua libidine facere permissum esset, non solùm non facerent sacra legitimè, sed etiam exemplis finitimarum gentium inuitati, sectarentur idololatriam, & à uero Deo Israël deficerent. Hæc est prudentissima ratio, qua rudis populus, qui adhuc erat sub legis pædagogio, in unius, & ueræ religionis officio continebatur. Postquam autem reuelatum ac delatum est Euangelium Christi in totum orbem terrarū, non iam una tantùm parœcia, non unus tantùm locus à Deo electus est, sed sparsim, & pluribus locis erecta sunt templa, in quibus prædicatur syncerum Euāgelium Christi, & sacrificium sanctum celebratur, in quo præsens habetur corpus, & sanguis Iesu Christi, & sacramenta distribuuntur, iuxta institutionem eius. Ibi etiam est legitima parœcia, & uera Christi Ecclesia, adeóque magnificentissima aula Dei. Sed præter hanc politicam rationē, uoluit Spiritus sanctus hac lege, qua exigit, ut in sola urbe Ierusalem, in qua erat templum, immolaretur Pascha, significare, quòd Christus, uerus agnus Paschalis, non in alio loco passurus esset, quàm in Ierusalem, & quòd ea sola esset uera religionis doctrina, quæ ab hoc loco initium per Apostolos acciperet, & per ipsos in totum orbem spargeretur: videlicet quòd solus Iesus Christus sit expiator peccatorum nostrorum, & autor salutis nostræ. Quod igitur hæc lex præcipuè uoluit, hoc Christus nunc implet, non tam quòd uescitur agno Paschali in urbe Ierusalē, quàm quòd in ea urbe susceipit publicam suam pro peccatis nostris passionem. Rogantes, non dubitant de loco, ubi uis, &c. sed de domicilio & hospite, ad quem diuertant.

Ierosolymis, & nusquam alibi, celebrā dum uer' pascha.

Vbique Deꝰ colitur, & ubique sacra Dei.

At Iesus dixit.

Respondet Iesus discipulis, in cuius responso, uide, quàm apertè suam ostendat maiestatem, prius quàm capiatur & crucifigatur. Nam tametsi aberat ab Ierusalem quindecim stadiis, agens Bethanię, uidet tamen, tāquam præsens spectator, quid apud Ierusalem geratur. Introeuntibus (inquit) uobis in ciuitatem, occurret homo, hydriam aquæ portans, &c. Et quanquam à Pontificibus ita iam proscriptus esset, ut à nullo ciuium, sine maximo capitis periculo in Ierusalem hospitio exciperetur: tamen patrem familiàs, ad quem mittit discipulos suos, occulta sua potentia obsequentissimum reddit. Ostendet (inquit) uobis cœnaculum magnū, &c. Et discipuli inuenerunt, sicut dixerat. Hæc ostendunt maiestatē, & diuinitatem Christi, fiúntque ad confirmandam discipulorum fidem, & ne offendantur cruce Christi, quòd cùm hæc absens, seu præsens uiderit, testatur se etiam uidere, quid insidiarum contra se struant Pontifices, aut quid pepigerit cum ipsis Iudas: ut, si uellet, potuisset in tempore suffugisse crucem. Sed uoluit manere obediens patri, & facere eius uoluntatem, sicut in capite libri scriptum est.

Christus absens uidet omnia.

Maiestas & diuinitas Christi.

Ite in ciuitatem, ad quendam, & dicite ei.

Monet quidam, Græcis non legi πρός τινα, sed πρὸς τὸν δεῖνα, id est, ad illum.

Sic autem loquuntur Græci, cùm significant certum hominem, quem tamen nō nominant: vnde uidetur Christus edidisse nomen, quod Euangelista obticuit. Certè, quantùm licet coniicere, non est cognitum, quis iste fuerit. Quādoquidem tam erat domus illius discipulis incognita, ut indice opus habuerint. Quisquis uerò fuit, oportet illum certè magna præditum fuisse dilectione erga Christū, quòd Ierosolymis constitutus (ubi cautum erat, ne quis cum Christo commercium haberet) hoc officij Christo præstiterit. Fateor Christum iuxta mundum planè fuisse pauperem, qui non haberet ubi reclinaret caput: sed huic non defuerunt amiculi fideles, qui omnia sua illi communicarent. Nemo igitur de cura & bonitate patris fidelissimi desperet. Nam, ut ut nos presserit inopia, si Deum timuerimus, nō deseret nos illius prouidentia: diuitum animos excitabit, ut liberali beneficentia nostam subleuent paupertatem, & indigentiam. Ciuitatem singulari antonomasia intelligit Ierusalē, quòd & circūstantiæ aliæ de solennitate Paschali subindicāt.

Christo non defuerunt aliquot amiculi.

Tempus meum propè est.

Hæc propter discipulos Dominus commemorat, uolens illos admonere, ac docere, quòd neque imprudenter, neque inuito animo mortem tam ignominiosam subiret: sed planè scienter, & alacriter. Nec dicit, mors mea propè est, sed, tempus meum propè est: uolens ostendere suam mortem, certò diuinitùs esse destinatam. Et ut hoc exemplo parati simus, & alacres, ubi tempus aduenerit, quod cuique præfinitum est.

Apud te facio Pascha cum discipulis meis.

Hæc indicant, quanta fuerit necessitudine, & amore Christo coniunctus hic hospes, cui tanta cum fiducia pariter, & autoritate mandat, ut locum sibi det edendi Paschatis. Ea scilicet est autoritas præceptoris erga discipulum, ea est fiducia patris erga filios. Sic Paulus Philemoni scribit, ut paret sibi hospitium. Tātum & hodie deberet inesse autoritatis & fiduciæ ministris Christi erga auditores suos. Porrò Marcus. 14. paulò significantius hanc legationem depingit, dicens, Et mittit duos ex discipulis suis, & dicit eis, ite in ciuitatem, & occurret uobis homo, lagenam aquæ baiulans, sequimini eum, & quocunque introierit, dicite domino domus, quia magister dicit, ubi est refectio mea, ubi Pascha cum discipulis meis mādūcem? & ipse uobis demonstrabit cœnaculum grande stratum, & illic parate nobis. Stratum dicit, hoc est, instructum omnibus, quæ ad sacram illam cœnam possent requiri.

Fiducia Christi ad suos.

Et fecerunt discipuli, sicut constituit illis Iesus.

Agnoscamus hoc loco exemplū fidelis obedientiæ. Licet hospes, discipulis ignotus esset, hos tamen humanissimè recipit: & tametsi sciret Christum summo haberi odio à synagoga, huic tamen alacriter parat hospitium, ueluti dicens: desyderatissimi ueniatis, quæ mandat Dominus uester, idem & meus, lubens faciam. Et quicquid domi habeo, in manu habetote, & pro uestro ducite. Sunt domi lactucæ agrestes, acetū, paropsides, baculi, cingula, focus, ligna, ueru, ignis, & quicquid ad uestræ legationis functionem pertinet. Cœnæ destinat cœnaculum in superiore parte ædium, ubi haberi solebant insigniora cœnacula. Obserua, alienos & ignotos seruire filiis Dei, dum in uia Domini illi ambulant: dum persequūtur, ad quæ Dominus illos uocat. Discipuli iuxta præceptoris uoluntatem parāt, quæ ad esum agni Paschalis erant necessaria. Ritus edendi agni scribitur Exod. 12.

Seruis Dei omnia obsequuntur.

Vespere autem facto, discumbebat cum discipulis suis.

Sub uesperam decimæ quartæ lunæ primi mensis (qui apud nos Martius est, partim cum Aprili coibilis) ad locum, ubi apparatum erat à discipulis conuiuium se contulit Iesus. Et cœnaturus, accubuit cum duodecim discipulis suis. Lucas. 22.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cap. scribit Christum dixisse discipulis, Desyderio desyderaui manducare uobiscũ hoc Pascha, &c. Hoc erat ultimum in mortali corpore cum discipulis conuiuium facturus, & in eo plurima de regno suo, & ipsorum in hoc officio expositurus, idque fusius, & clarius, quàm anteà. Quæ diuus Ioannes per cap. 13. 14. 15. & 16. est persequutus.

Et edentibus illis, dixit.

Absoluta priore cœna, in qua comestus est agnus brutus, typicus, surrexit à cœna, & accepta aqua in pelui, cinctus linteo, lauit pedes discipulorum. De qua re copiosè scripsi in. 13. ca. Ioannis. Quibus lotis accepit uestimẽta, & rursus accubuit, celebraturus & instituturus sacrosanctam cœnam, in qua se, id est, uerum agnum, uiuum uiui Dei filium discipulis comedendum dedit. Itaque illis iam accumbentibus, cœpit Iesus dicere.

Amen dico uobis, quia unus uestrum me traditurus est.

Iudas seipsũ perdidit, quũ Dominũ prodidit.

Simile. Deus nemini imponit necessitatẽ peccandi.

Cùm Deo displiceant hominum peccata, & maximè perditio, Christus maturè, & tempestiuè Iudam admonere studuit, ne periret. Iudæ enim sua in manibus & arbitrio perditio erat. Nã ut neque medicus, prędicens aliquem acuta febre laborantem, & suæ sanitatis negligentem, breui moriturum, hoc prognostico non imponit necessitatem moriendi ægroto: ita nec prouidentia Dei (ut quidam garriunt) facit necessitatem peccandi. Non enim peccaturus erat Iudas, quia Christus prædixit: sed prædixit, quia peccaturus erat Iudas. Non est igitur inutilis & uana hæc Domini admonitio qua Iudam ad pœnitentiam inuitat. Accepta pecunia enormiter peccauerat Iudas, grauius tamen peccauit postea tradens Dominum. Dominus ergo in tempore, & dum animus Iudæ adhuc anceps dubiúsque hærere uidebatur, adoritur illum, licet sub obscuro sermone id faciat, & conscientiam eius ferit, ut omni in posterum excusatione priuetur, nec quicquam eorum omittatur, quæ boni uiri officium exigit. Velim tamen obserues, quod de proditore Dominus meminit, eo præcipuè tendere, ut Apostolorum fidei seruiat, hoc est, ut peracta proditione & intellecta scripturę adimpletione, firmius credant, hunc Iesum esse, quem Spiritus sanctus in scripturis iam olim designauerit, uerum scilicet Messiam, in lege & prophetis promissum. Scilicet huc magis tendebat animus Christi, quàm, ut cum proditore deplorato, & excæcato ageret, atque reliquorum magis rationem habebat, quàm Iudæ. Proinde primus congressus est, In ueritate dico uobis, quòd unusquispiam ex uobis, qui modò mecum tam amicè (ut uidetur) conuiuamini, post paululum me est in manus hostium proditurus. Modestiæ & lenitatis plena est admonitio: nomine non prodit quenquam.

Et contristati ualdè, cœperunt singuli dicere.

Hoc audito sermone mœror ingens cepit animos omnium. Sibi quisque suspectus erat ac diffidebat, nimirum cõscius imbecillitatis humanæ: alius alium inspiciebat vultu subtristi, & cõturbatissimo. Hodie cùm in sacra concione peccata accusantur, nemo se inspicit in sinũ, nemo in sese descendit, sed prædecenti spectatur mantica tergo: quisque putat nihil ad se, sed ad alios pertinere, quæ dicuntur. Hũc mœrorem Apostolorum tria causabantur. Primum quòd Dominus prodendum se dixerat, hoc est in manus hostium tradendum. Audierant anteà narrantem Dominum de sua morte: interea tamen ipsos meliori spe Dominus consolabatur, ut uidere est Ioan, 13. 14. 15. & 16. Sed hîc audiunt se orphanos futuros, & amissuros suum Dominum. Secundum, quòd acerbissimam parit in ipsis mœstitiam, est, quòd ab uno quopiam, qui præsens accumbit, prodendus est: hoc est, quòd inter ipsos reperiendus esset, qui tantum facinus auderet, cùm nulli alij chariores amici fuissent à Christo habiti, quàm ipsi, ex omni discipulorum grege singulariter delecti.

Persius.

Apostolorũ mœror ob proditionem Domini reuelatam.

lecti. Tertium, cùm non dubitarent de dicto Domini, hoc uehementer animos angebat, quòd ignorarent, quis esset futurus ille proditor.

Nunquid ego sum Domine?

Quanquam huius tanti facinoris non essent sibi conscij undecim: tamen quia iudicio Dei adhuc cadere poterant, & tanta laborat homo infirmitate, securos se non ausi sunt affirmare, ceu ignari quid de se futurum esset. Vide mihi: Prorsus tales sumus, ut in horas mutemur, & quod hodie ne cogitamus quidem, imò cuius oppositum cogitamus, cras affectemus: & quod iam nullo pacto admittimus, paulò post faciamus. Profectò Petrus nihil minus admittere uolebat, quàm ut Christum negaret. Atqui eadem nocte unius ancillæ uoce perterrefactus, iureiurando etiam Christum negauit, non solùm quòd discipulus illius non esset, sed quòd ne cognouisset quidem illum unquam. Vehementer igitur turbati Apostoli cupiunt hac mœstitudine liberari, & sese excusare: incipientes, quisque ait, Num ego sum Domine? Rabbi, an forte ego traditor ille ero, quem modò generali sermone designasti? Si ego is futurus sum, profer palàm nomen meum, ut pudore confusus, desistam, uel etiam confratrum gladio confossus, occumbã prius, quàm ad tam impudens, & scelestum scelus perueniam. Obseruãda uenit hoc loco simplex probitas, quæ ad accusationem scelerum obstupescit, dolet, cupit ex animo se quàm alienissimam esse ab omni contagione, imò & ab omni suspicione sceleris. Cęterùm impietas non expauescit. Omnes enim obiurgationes indurato, & impudenti animo excipiens, non compungitur. Quod in Iuda hic uidere licet, ceu in typo, & speculo omnium contemptorum uerbi Dei, aure sed surda illud audiẽtium, & ne hilum quidem ad illud sese commouentium.

Humani cordis imbecillitas & inconstantia, quanta.

Probitas sem per simplex & timida.

At ipse respondens, ait.

Quoniam commoda & tecta admonitione nihil profecit apud uersutissimum impostorem & proditorem, iam incipit agere manifestiùs, nimirum signo addito, eóque ad resipiscentiam nihilominus suadendam aptissimo, dum commonefacit arctissimæ familiaritatis, quæ debuerat illum à tam uesano scelere reuocare. Deinde autorem sceleris signo certiore designauit, ut cæteros, mœrore propemodum exanimatos, aliquo pacto confirmaret.

Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.

Id est, ut scribit Lucas. 22. Ecce manus tradentis me mecũ est in mensa. Et Marcus. 14. unus ex duodecim, qui intingit mecum manum in catino. Hieronymus, O mira Dei patientia (inquit) primùm dixerat, unus uestrum me proditurus est. Persęuerat proditor in malo: manifestiùs arguit, & tamen nomen proprie nõ designat. Iudas cæteris contristatis, & retrahentibus manum, & interdicentibus cibo ori suo, temeritate, & impudentia, qua proditurus erat, etiam manum cum magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur. Hæc ille. Quantum putas, cõceperit Christus dolorẽ, quòd amicus, quòd Apostolus, quòd familiarissimus conuictor, & de quo benè meritus erat, non recesserit à tam impio, & scelerato instituto? Dolemus certè, cùm de quibus bene meruimus, nobis maleficiũt, & nos hostibus produnt. Audiamus de hoc dolore Dauidem, psalm. 37. Amici mei, & proximi mei aduersum me appropinquauerunt, & steterunt. Et qui iuxta me erant, de longè steterunt: & uim faciebant, qui quærebant animã meam. Quem ergo dolorem hæc afflictio attulit Dauidi? Cor meum (inquit) conturbatum est, dereliquit me uirtus mea, & lumen oculorum meorũ, & ipsum non est mecum. Audiamus & querulam Iesu Christi uocẽ psal. 21. Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Et iterum, Si inimicus meus maledixisset mihi, sustinuissem utique. Et si is, qui me oderat, super me magna locutus fuisset, abscondissem

Mœstissimũ acmiserrimũ à familiaribꝰ prodi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

me forsitan ab eo: tu uerò homo unanimis, dux meus, & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos in domo Dei, ambulauimus cũ consensu. Conqueritur & Christus ipse de hoc dolore per Dauidem: Homo pacis meæ, in quo speraui, qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem. Cùm itaque ait Christus, Qui intingit mecum, &c. perinde est ac si diceret, Si nihil aliud ualuerat te ad resipiscentiam inuitare, uel mensæ mysterium, quod apud omnes gẽtes magnum & inuiolabile, adeóque religiosissimum est, reuocet ab infando illo tuo paricidio. Quàm autem sacra sit apud ueteres habita mẽsę societas, & quantum fuerit amicitiæ symbolum, liquet ex prisco illo prouerbio, ἅλας καὶ τράπεζαν μὴ παροδεύειν, id est, Salem & mensam ne prætereas. quo significabant amicitiæ ius, quod mensæ communione firmatum esset, non esse transgrediendum. Nam his rebus olim conciliabantur amici, & familiares antiquitus mutua inter sese cõuinia actitabãt. Quemadmodũ testatur etiam Diogenes Laërtius in uita Pythagoræ. Quin & Esdręlib. 1. ca. 4. ita legimus, Nos ergo memores salis, quod in palatio comedimus, & quia læsiones regis uidere nefas esse ducimus. Inde est, quod, ut docet apud eundem Laërtium Alexander in cõmentariis Pythagoricis, Pythagoras uetabat frangi panem, uidelicet ne dissecaretur, quod amicos copularet. Idem censuit, salem potissimùm in mensa apponendum, quòd æquitatis, & iustitiæ nos admoneat, ut qui & seruet, tueatúrque, quicquid occupârit, & ex liquidissimis rebus aqua marique fiat. Hoc etiam ipsum detorquet Origenes in Iudã Christi proditorem, dicens: Neque salis eiusdem, neque mensæ, neque panis communicati, memor est factus.

Mensæ societas apud antiquos, sacra.

Panis & Sal in mensa appositi, quid admonent.

Filius hominis uadit, sicut scriptum est de illo.

Mors Domini à prophetis prænunciata est quia sic futura, & à diuino consilio ordinata. Ergo uoluntatis diuinæ est, & ex consilio æterno, & non simpliciter ab humano decreto, quòd pateretur Dominus, doctore Petro Act. 2. Sicut scitis, hũc definito consilio, & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes, interemistis. Non ergo casu aut fortuito hæc mors accidit. Sicut scriptum est, impleuit Dominus. Et ad hoc paratus erat, dicens, Filius hominis uadit, quasi dicat, uoluntariè moritur, ut genus humanum redimat, & patri obsequatur. Non moritur, & non perit, sed ueluti per mortem temporariam transiens ad patrem, uadit. Ergo mors est transitus ex hac uita in futurã, quòd ad electos attinet: quòd ad impios, ex miseria transitoria ad sempiternam mortem. Sensus uerborũ est, Sic erat præfinitum à patre, sic prædictum à prophetis, quòd filius hominis uaderet, id est, per mortem ad patrem transiret.

Consiliũ Dei fuit, ut pateretur Christus.

Mors piorũ, transitus.

Væ autem homini illi, per quem filius hominis tradetur. Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.

Occupatio est: Ne quis enim diceret Iudam, necessitate fuisse compulsum ad proditionem, & paricidium, declarat hoc dicendi genere, Iudam peccasse: liberè- que Dominum suum prodidisse, & neque prophetarum uaticiniis, neque prouidentia Dei eò ductum, ut necessariò paricida fuerit. Peccauit certè: nam, non ut cooperans diuinæ uoluntati, hoc fecit, sed suam malitiam perficiens. Ideo non colendus Iudas, sed uæ illi: hoc est, nulla excusatione celare poterit tantum facinus. Certè maledictio externa ueniet super illum, cuius scelere proditur filius hominis. Agnosce hic Christi philanthropiam, qui ter obstinatam malitiam proditoris deplorat. Rursus hoc ipsum amplificans, ait, Bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille. Quasi dicat, Peribit hic tam miserè, ut melius ei fuisset nunquam nasci. Aut: bonum erat ei, si natus, &c. Quia mortuus in utero matris, incurrisset solùm in pœnam damni, cum incircumcisis infantibus: nunc autem incurret in pœnam sensus, quam perpetuò patietur in inferno cum diabolo, & angelis eius. Si Deum,

Iudam suã tũm malitia perdidit.

Quomodo bonum, si Iudas non fuisset.

& uniuersitatem operum eius spectemus, bonum est, quòd fuerit Iudas, & seruierit gloriæ Dei, sed non ei. Hæc ad pœnam æternam à Christo proposita, eò tendebant, ut Iudas ansam haberet resipiscendi, unde Hieronymus, Nec primo (inquit) nec secundo correptus, à proditione retrahit pedem, sed patientia Domini nutrit impudentiam suam, & thesaurizat sibi iram in die iræ. Pœna prædicitur, ut quem pudor non uicerat, corrigant denuntiata supplicia. Hæc ille.

Respondens autem Iudas, qui tradidit illum, dixit: Nunquid ego sum Rabbi?

Tametsi Christus oratione usus sit, quæ uel pudore sanare poterat improbum, uel pœna deterrere impium: tamen adeò non est correctus Iudas, ut impudentiam extremam adiiciens sceleri grauissimo, quasi nullius mali sibi conscius, & propemodum succensens Domino, dixerit: Num ego sum Rabbi? Ita enim non sine indignatione, & abominatione reiicimus à nobis per interrogationẽ, quod à nobis quàm alieniſsimum esse significamus. Vide obsecro hominis indolentiam. Tantum abest, ut afficiatur horrore criminis sui, ut etiam impudenter audeat interrogare, Num ipse sit, qui traditurus sit eum. Num (inquit) ego sum Rabbi? Viderat alios interrogasse Dominum: ideo ne sibi malè uideretur conscius, tandem & consimile interrogans, prorumpit: Num ego sum Rabbi? Non quærit, ut ueritatem audiat: non quærit, quòd mœstus esset, ut reliqui: sed ut in suspicionem apud reliquos non incurrat, si taceat. Non itaque malitiam solùm dissimulat, sed innocentiam simulat, & conscientiam prorsus synceram. Obserua, quàm coniunctam habeat malitiam ipsa hypocrisis, & innocentiæ simulatio. Rursus aduerte, quàm periculosum sit, grauitatem peccatorum non agnoscere, non erubescere, non dolere. Hæc enim est indurata, & cõfirmata impietas, quæ non est suo scelere cõtenta, sed etiam ad perpetranda omnium scelerum genera, hominem adigit, & in profundum malorum detrudit.

Iudæ præfracta impudẽtia.

Qui sordet, sordescat adhuc.

Ait illi, tu dixisti.

Argutè admodum reiicit Christus in respondentem rei conscientiam. Quasi dicat, Scio, quòd non uis uideri proditor, nec ego dico, quòd tu sis me proditurus. Sed tu ipse hoc dicis, tibi ipsi probè conscius. Ad tuam interrogationem, Num ego sum? ut respondeam, probè dicis, Ego sum. Hoc genus dicendi Astismum uocant, quando longè aliter uerba interpretamur, quàm ab eo sint prolata, qui ipsa proposuit, uerbis tamen nonnihil ad eum sensum propendentibus, qualem reddimus. Est hic tertius obiurgationis gradus, cùm uidelicet post commodam, modestámque, & denique paulò apertiorem, & signis quibusdam constantem admonitionem, tandem palàm protrahimus impœnitentem. Obserua admirabilem Christi mansuetudinem. Non obiurgat, ubi omnium id commodissimè facere poterat. Non exprobrat, quantum in illum beneficij contulerit. Non abigit illum à mensæ communione, sed patienter ad finem usque sustinet: Imò ne prodit quidem apertius, ut à reliquis cognosci possit. Contentus est, quòd conscientiam illius ferit, & reliquorum fidei, quæ sibi iuxta scripturas futura erant, prædicendo consulit. Tandem Iudas, disciplinæ impatiens, & furiosè in suum ipsius exitium accelerans, post cœnam mysticam sumptam, abit, excedit, euadit, erumpit, & mortem monitori diligenter struit.

ἀστασμός.

Christi mansuetudo.

Cœnantibus autem eis.

Absoluta cœna typica, & legali de agno Paschali, & bruto, cœpta est cœna uiua agni uiui & uiuificantis, hoc est, in qua Christus seipsum discipulis dedit, qui singuli sub speciebus panis, & uini uerum Iesu corpus comederunt, & sanguinem biberunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Accepit Iesus panem.

Accepit Christus panem azymum, sacrosanctum instituturus legis nouæ sacramentum, cuius ille Paschalis agni esus, tantùm figura & umbra erat.

Et benedixit.

Benedixit benedictione laudis, hoc est, gratias egit patri cœlesti, tum pro illo pane super mensam ab accumbentibus accepto, qui utique erat donum patris, ut reliqua omnia, quæ sunt in usu hominũ, tum maximè pro illa legalium consummatione, & saluberrimi sacramenti nouę legis institutione, quam erat ex patris uoluntate operaturus. Solenne fuit religiosis Iudæis, ut, cùm ad mensam recumberent paterfamiliâs, aut alius, qui ad mensam considebat, dignior, panem sumeret in manus, agerétque Domino gratias, ac deinde fractum per partes distribueret conuiuis sumendum, uelut è manu Domini, prius quàm alium cibum degustarent. Ad finem conuiuij eodem ritu circunferebant, & poculum in festis diebus, quod etiam initio mensæ eodem ritu præmittebant. Hæc institutio ante incarnationem Domini commendata Iudæis à sanctis patribus fuit, ut illi semper uelut coram Domino, & ex illius manu cibum potúmque sumerent, indéque prouocarentur, ut Deo etiam toti uiuerent, à quo se adeò ali benignè agnoscebant atque prædicabant. De hac institutione differunt Thalmudici codice benedictionum super illud Deut. 8. Cùm saturatus fueris, benedicas Domino. Hunc morem, cùm sanctus esset, & ab ipsa pietate dictatus, uoluit Christus, nouus paterfamiliâs cœlestis, seruare, & cœlestem cibum accumbentibus distribuere, & comedendũ dare.

Agendi gratias apud Iudæos, mos.

Ac fregit.

Diuisit panem, & diuidendo, seu frangendo communicabilẽ fecit. Hunc frangendi panis usum habuit iam ab initio in more sueto, ut uidere est multis locis Marc. 6. &. 8. Et post resurrectionem, Luc. 24. & Ioan. ultimo. Hunc itaque frangendi panis usum & suis tradidit. Sic Paulus. 1. Corinth. 11. Panis, quem frangimus, nónne participatio corporis Domini est? Et Act. 2. Erant autem perseuerantes in doctrina Apostolorum, & communicatione fractionis panis. Et paulò pòst, Quotidie quoque perdurantes unanimiter in templo, & frangentes circa domos panem, sumebant cibum cum exultatione, & simplicitate cordis.

Frangere panem, moris fuit Christo.

Dedítque discipulis suis.

Cùm dicitur, dedit significatur aliquid dari. Non enim nuda, aut simplex est hæc exhibitio, tuo sensui subiecta, sed est sacramentalis, qua datur non panis frumentaceus: sed aliud profectò longè pretiosius, quod mox dicetur. Vnde ad tãtum mysterium est tibi opus fide. Et huius gratia non admittuntur increduli, & apud ueteres catechumeni: imò de fidelibus tantùm dicitur, quòd sciant, quid hîc accipiatur. Obserua discipulis dari, à quibus non erat submotus Iudas (ait Leo Papa) ut ostenderetur Iudam nulla iniuria exasperatum, sed impietate uoluntaria fuisse ad tantum scelus adductum.

Fide ante omnia op' est mãducaturo sacramentũ.

Iudas etiam sumpsit sacramentum.

Et ait, Accipite, & comedite.

Dirigit sermonem ad eos, qui iam fide cognoscunt, & illius usum habent. Quo fit, ut neque infantibus, neque usu rationis carentibus communicetur tantum sacramentum. Accipite fide, & animo charitate feruido, ac acceptum traiicite per os uestrum reuerenter.

Sacramentũ adultis tãtùm porrigendũ.

Hoc est corpus meum.

Declarat seipsum Dominus dicens, quid sit quod uult ab illis accipi, & comedi. Exponit donum: Hoc est (ait) corpus meum. Hoc, quod porrigo, est corpus meum. Certè demonstrat, ait Theophylactus, quòd ipsum corpus Domini est panis, qui sanctificatur in altario, & non respondens figura. Non enim dixit, hoc est

figura, sed, hoc est corpus meum. Ineffabili enim operatione transformatur, etiã si nobis uideatur panis. Quoniam enim infirmi sumus, & abhorremus crudas carnes comedere, maximè hominis carnem, ideo panis quidem apparet: sed caro est. hæc ille. Ambrosius libro de sacramentis: Iste autem panis ante uerba sacramẽtorum, panis est usitatus, ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Consecratio autem quibus uerbis est, & quibus sermonibus, nisi Domini Iesu? Si enim tanta uis est in eius sermone, ut inciperent esse, quæ non erant, quantò magis operatorius est, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur? Si enim operatus est sermo cœlestis in aliis rebus: non operatur in cœlestibus sacramentis? Ergo ex pane corpus fit Christi, & ex uino sanguis, cõsecratione uerbi cœlestis. Porrò fugienda cauendáque uenit expositio illa, qua hæc sententia Christi, hoc est corpus meum, putatur eadẽ esse, ac si dixisset, Accipite, & manducate, hoc significat corpus meũ. Et, hic calix significat sanguinem meum. Nàm non hoc agit Christus, ut declaret panem hunc significare corpus suum, sed ut ostendat, ipsam corporis & sanguinis sui exhibitionem. Neque enim mox donum aliquod exhibetur, ubi signũ monstratur. Est reuera signorum duplex genus. Vnum significatiuum, alterum exhibitiuum: Signo exhibitiuo, & signato non conuenit, ut dicas, quid qua re significetur, sed dicendum, ostendendúmque est, quid datur. In signis uero significatiuis tantùm, locum habent huiusmodi locutiones. Panis azymus significabat cordis, ac uitæ synceritate celebrandum esse Pascha. Corporales purificationes significationem habebant purgandarum mentium. In baptismate uerò, & sacra Eucharistia, non rectè dicitur, Baptismus significat ablutionem peccatorum: sed facit, & opera tur ablutionem peccatorum, siue, est ablutio peccatorum. Nec rectè dicitur: Eucharistia significat corpus Christi, sed, est uerum corpus Christi. Exhibitio est corporis Christi, siue in qua exhibetur corpus Christi. Est signum signatum, & exhibitiuum. Interim tamen non negatur istorum sacramentorum elementa rectè uocari signa sacramentalia, & signa externa, modò discernantur à signis significatiuis tantùm, & intelligantur signa esse exhibitiua. Obserua, magnoperè fugiẽdam esse, cùm uerba Christi exposituri sumus, eam expositionem, quæ exhibitionem corporis, & sanguinis Christi (quæ in hoc sacramento re ipsissima est) non exprimit, sed significationem tantùm illorum afferre uidetur. Colligamus ex superioribus, hæc uerba, hoc est corpus meum, non admittere tropos & figuras, sed simplicia esse, & simpliciter exponenda. Hoc, (pronomẽ est demonstratiuum, cuius est demonstrare substantiam) id est, hæc substantia (demonstrando, quod in manu habebat.) Est (non dicit, apparet aut significat) sed est, & uerè est, corpus (non panis) & meum, hoc est Christi. de his scripsimus fusius in. 6. ca. Ioan. &. 1. Corin. 11. Obserua: quemadmodum nos Deus condidit, ita ducit, & regit nos, suáque nobis beneficia commendat. Iam tota nostra salus constat eo, quòd Christus ipse, instaurator omnium, quæ sunt in cœlo & in terra, uiuit in nobis. Nostra enim caro, & sanguis, id est, nostra natura tota, ita deprauata est, ut regnũ Dei, id est, uitam Dei, ueram, solidámque iustitiam ex se percipere non possit. 1. Corinth. 15. Communione itaque nobis opus est carnis & sanguinis Christi, nósque eius fieri membra, & ipsum nobis caput esse oportet. Hoc ipsum Dominus agnosci, & expeti à nobis poscit: idque hoc certius, & ardentius nunc, quàm olim, quò clarius nobiscum uersatus, aperuit nobis patris uoluntatem, & Euangelium ipsius latius promulgatum est. Rursus obserua: tametsi in cœna Dominica uideatur externa quædam actio fieri, & inibi species panis, & uini tractentur: negotium tamen spiritale & cœleste est. Paruæ quidem sunt species, totus tamen Christus sub illis est. Vnde cogitationes mathematicę de paruitate & magnitudine non huc pertinent: sed ad res sæculi, non ad res spirituales, & cœlestes. Quare cùm dicitur corpus, & sanguis Christi contineri sub speciebus panis, & uini: sentiendum est uerum corpus, &

In sacramento uerũ esse Christi & corpus & sãguinem.

In sacraméta tios hæreticos.

Signorũ duplex genus.

Eucharistia non significat corpus Christi, sed est uerũ corpus Christi.

Eucharistia ipsissimũ nobis corpus & sanguinem Christi exhibet.

Verba Christi operantia sacramenti, ab omni tropo alienissima.

Salutis nostræ caput est quòd Christus uiuit in nobis.

Eucharistiæ negotium, totum cœleste & spirituale esse.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rum sanguinem Christi, uerè quidem, non tamen mathematicè, nec naturali, sed cœlesti modo adesse. Porrò Dominus Deus noster tantæ fuit industriæ, ut inueniret modum, quo non solùm ipse impleret cœlum, & terram, & humana anima tota esset in quauis parte humani corporis: sed etiam quo maxima arbor in minimo granulo contineretur. Arbores enim, quantumuis magnæ, è granulis suis nascuntur: ex qua re manifestum est, quòd in granulis suo quodam modo continentur. An non ergo potuisset inuenire modum, quo corpus Christi filij sui sit uerè, & distribuatur sub specie panis? Credito, & sequitor, non sensum, sed fidem.

Persuasio à simili, quòd totus Christus sub specie panis sit.

Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens.

Accepit Dominus poculum, sed peracta cœna, ut Lucas testatur 22. Et Paulus 1. Corinth. 11. Similiter & calicem postquam cœnauit, dicens, &c. Idque item ex more uetusto Iudæorum, sed quem uertit hîc in sacramentum sui noui populi. Poculum enim libabat is, qui peracto conuiuio gratias agebat. Proinde memorant Euangelistæ Dominum iterum gratias egisse. Hæc gratiarum actio declarabat, quanto perfundebatur gaudio Christus de nostra salute, cuius gratia proprium offerebat sanguinem omnibus bibendum. Quemadmodum autem uetus testamentum immolationem habebat, & sanguinem: Ita & nouum testamentum sanguinem habebat, & immolationem.

Bibite ex hoc omnes.

Primus bibit, deinde iubet omnes, rationis, & tanti usus capaces, bibere ex hoc poculo, hoc est, suo sanguine. Verbo, bibite, alloquitur, non infantes, & dementes, sed qui fide cum gratiarum actione sumere possunt. Hieronymus aduersus Heluidium. Sic igitur (inquit) Dominus Iesus fuit conuiua, & conuiuium, ipse comedens, & qui comeditur.

Hic est enim sanguis meus noui testamenti.

Marcus 14. scribit. Hic est sanguis meus noui testamenti. Lucas 22. Hic est calix nouum testamentum in sanguine meo. Idem scribit Paulus 1. Corinth. 11. Hic calix nouum testamentum est in meo sanguine. Nemo fidelis dubitat, quin hic Lucas, & Paulus eadem uerba, eodem sensu retulerint, quæ Matthæus, & Marcus. In utraque uerborum forma notissimum est, Dominum hoc poculo offerre & exhibere sanguinem suum, & nouum testamentum. Nouum testamentum est fructus sanguinis Christi, & effusi in cruce, & in nobis manentis. Et hoc expresserunt Lucas, & Paulus, dicentes, in meo sanguine. Sensus itaque uerborum est. Percipite hoc poculo fœdus nouũ gratiæ, confirmatum uobis hoc ipso sanguine meo, quem simul hîc à me accipite & bibite ex eo omnes. Porrò testamentum est extrema uoluntas morituri, qua certis amicis legatur hæreditas. Vocat autem nouum testamentum ad discrimen & expunctionem ueteris, in quo non erat remissio peccatorum, nec ipsa cœlestis ueritas, nisi figuris quibusdam adumbrata. Quod cùm esset per Israëlis malitiam irritum factum, promissum est nouum, de quo uide Paulum ad Hebr. 8. ex 31. Ieremiæ. in qua epistola Paulus disserit de nouo testamento, ad rationem testamentorum, quæ conduntur, hæreditatis disponendæ causa, & rata tum demùm sunt, cùm mortui sunt testatores. Cæterùm cùm scriptura memorat Deum iisse cum populo uel ueteri, uel nouo, fœdus, significat pactum illud, quo Deus pollicitus est, se fore populi sui Deum, illúmque suscepit in fidem suam, ut se Deo frueretur, id est, seruatore, & patre: sèque inuicem uoluntari Dei in omnibus addiceret. Vetus itaque fœdus, & testamentum est, quo Deus susceptit Abraham, & semen eius, Genes. 17. Deinde renouauit cum toto populo per Moysem in monte Syna, de quo Exodi. 19. & 24. & alibi in libris Moysi passim legimus. Nouum fœdus, & testamentum est, quo Deus omnes gentes susceptit in populum suum per Euangelium: de quo fœdere prophetæ multa prædixerunt, ut Isa. 54. 55.

Paulus cum Euangelistis consentit in uerbis & sensu, quòd ad sacramẽtum pertinet.

Testamentũ

Testamentũ nouum.

Vetus testamentum.

Nouũ testamentum.

59. & 61. Ieremiæ 31. describitur hoc fœdus per remissionem peccatorum, & amplitudinem Spiritus, omnibus electis impertiendi, ut cognoscant Dominum à minimo usque ad maximum, inscripta lege Dei in cordibus eorum. Huius fœderis, & prisci sancti participes fuere: sed non tam reuelatè, & potẽti spiritu, ut exaltato Christo. Vnus quidem mediator est Dei, & sanctorum omnium: nec quisquam unquam placere Deo potuit, cui non essent remissa peccata, & lex Dei aliquo modo in corde scripta. Sanguis Christi unum cunctis sanctis pretium redemptionis est. Et sicut reuelatio fœderis ueteris, eodẽ quidem sanguine sancita fuit. Exo. 24. Christi scilicet, sed sub typo tamen sanguinis pecorini: ita nouum nullo alio sanguine sancitum est, quàm Christi ipsius. Statim enim à morte & resurrectione Domini prædicari cœpit Euangelium omni creaturæ, & colligi populus nouus. Vnde ait Dominus, se dare & sanguinem noui testamenti, hoc est, quo testamentum hoc nouum sancitum est, & testamentum ipsum hoc sanguine firmatum. Obserua. Christus testator est. Literæ testamenti sunt uerba in cœna Domini. Quæ literæ confirmatæ sunt uelut sigillis sanguine Christi. Testes testamentarij sunt Apostoli, & post eos substituti in testamentarios, & exequutores, ministri Ecclesiæ. Hæredes sunt ipsa Ecclesia. Hæredibus legauit, & ordinauit, quod habuit pretiosissimum & charissimum, uidelicet suum ipsius corpus, & sanguinem. Hæc non ueniunt consyderanda, ut corpus, & sanguis hominis alicuius, peccatis obnoxij, sed ut corpus, & sanguis filij Dei, qui cùm legauerit hæredibus suis corpus, & sanguinẽ suũ, legauit etiã eis remissionẽ peccatorũ, & uitam, ac fœlicitatẽ æternam. Nam eò ꝙ legauit nobis corpus suũ, legauit nobis etiã ueram, & perpetuã uitam. Panis (inquit) Ioan. 6. quem ego dabo, caro mea est pro mundi uita. Vbi agnoscè hæc duo, uidelicet remissionem peccatorum, & uitam æternam, in se complecti omnia cœlestia bona. Et qui his caret, omnibus cœlestibus bonis caret. Finge esse quempiam monarcham, qui habeat omnes mundi thesauros in sua potestate, interim tamen careat peccatorum remissione, quid aliud habet, quàm sarcinam deprimentem ipsum ad mortem, & perpetuam internecionem? Qui autem habet remissionem peccatorum, habet æternam uitam: ergo fœlicitatem. Quòd Laicis communicatio fieri non debeat sub utraque specie, copiosè tractaui in 6. ca. Ioan. Nisi manducaueritis carnem, &c.

Sãguine christi constat omnis redemptio ac remissio.

Christus testator condidit nouum testamentum.

Remissio peccatorũ & uita æterna nobis per sacramẽtũ, quo quid maius?

Simile.

Qui pro multis effundetur, in remissionem peccatorum.

Fructus effusi sanguinis Christi, est remissio peccatorum. Nam nouum testamentum expungit uetus, in quo non erat remissio peccatorum, nec ipsa cœlestis ueritas, nisi figuris quibusdam adumbrata. Vnde cùm esset uetus per malitiam Israëlis factum irritum, promissum est nouum, Heb. 8. & 31. Ieremiæ. Hæc effusio sanguinis, confirmatio est testamenti noui, quod morte testatoris intercedente cõstat. Sequuta est enim mors per sanguinis effusionem, sufficientem ad omnium peccatorum expiationem, sed non efficacem in omnes, quòd plerique illius fructum contempserint, & magis tenebras, quàm lucem dilexerint. Hæc effusio ratione sacrificij necessaria erat, quod sine sanguinis effusione perfici nõ poterat. Sine sanguinis enim effusione non fit remissio, Heb. 9. Obserua: cùm dicit, pro multis, significat se non uenisse tantùm pro una gente, sed pro multis ex diuersis gentibus, deinde hoc uerbo, multis, ostẽdit se nõ sui gratia, sed pro nobis moriturũ. Agnoscamus ergo Christi erga nos charitatem, qui cùm morti nihil deberet (si quidem mortis imperium habebat) tamẽ pro nobis illam subire uoluit. Rursus obserua dictum esse pro uobis (ut Lucas ait) & hîc pro multis: ut intelligamus hoc beneficiũ mortis Christi non solùm ad Apostolos pertinere, uerùm etiam ad reliquos pios, qui ex fide & charitate petierint hunc fructum effusi sanguinis. Quia ergo mors Christi, uniuersalis est redemptio: & Euangelij prædicatio missa est in mundum

Sãguis Christi sigillũ noui testamẽti.

Beneficium mortis Christi ad omnes pertinet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus, salvator mundi. uniuersum, ut ad regnum Dei uocentur omnes, ob id Christus uocatur saluator mundi.

Dico autem uobis.

Suos consolatur Christus, & confirmatiores reddit ad futuram tempestatem: ita suum attemperans sermonem, ut primò quod iam iam triste erat, antequã fieret, prædiceret: iacula enim præuisa minus feriũt. Deinde simul adiungeret, quod post tristia, lætum, & iucundum futurum erat: ut ad tam magna præmia, seu res illas meliores respicientes, tristia facilius ferrent. Dixerat se tradendum, & sanguinem suum effundendum esse: quod non mediocriter discipulos contristauit: Nunc gloriam consequuturam paucis perstringit.

Non bibam à modo de hoc genimine uitis, usque in diem illũ, cùm illud bibam uobiscum nouum, in regno patris mei.

Resurrectio Christi, regnum Dei. Hunc locum quidam interpretantur de regno Dei, quod mox à Christi resurrectione eluceſcere cœpit. Ita sentit Chrysostomus, hoc loco uocans regnũ Dei ipsam Christi resurrectionem. Qui Chrysostomum sequuntur, exponunt de eo uino, quod Christus, posteaquàm resurrexit, cum discipulis corporaliter quidem bibit, non tamen corporali necessitate, sed ne phantasma quoddam resurrectio à rudioribus putaretur, & ut crederetur uera corporis natura uerè surrexisse, & ipse esse uerus rex, uerum habens regnum, qui uinxit mortem, & ligauit Satanã in abysso, apponens chirographum decreti, cruci, ceu delicti solus expiator, & unus ac solus sacrificus, acceptus à patre, qui una sui corporis litatione, ac oblatione in sempiternum consummauit sanctificatos. Huc pertinet, quod Lucas narrat. 24. cap. Christum post resurrectionem comedisse. & Act. 10. bibisse. Hunc Deus suscitauit (ait Petrus) tertia die, & dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus præordinatis à Deo, nobis, qui manducauimus, & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis. Et hoc uinum uolunt ob id nouũ dici, quòd Christus singulari quodam, nouo, & insueto modo (homo iam extra corruptibilem corporis conditionem, in cœlesti iam statu constitutus (non phantastico, sed uero, & cũ uero corpore comedit, & bibit. Genimen uitis pro uino posuit, tropo omnibus cognito. Alij interpretantur de regno Dei, non in præsenti uita, sed ut in futura uita est, de statu uidelicet electorum post hanc uitam in cœlestibus. Dico autem uobis, &c. Quasi dicat, Id uobis affirmo, quòd post hac non amplius consueto more conuersabor uobiscũ. En iam accingor itineri, & abeo ad supplicium crucis, moriturus pro mundo: uerùm propterea non debetis animos despondere: nam hæc mors uitam reparabit. Hoc genimen uitis, torculari crucis pressum, stillabit uitam æternam, quam uobiscum bibam in regno patris. Ego enim à mortuis resurgam, ad eos ascendam, & illuc uos ad me recipiam. Quare posthac non edam, aut bibã uobiscum amplius, ut hactenus feci: nec conuersabor uobiscum familiari, & uisibili colloquio, sed ideo non disiungemur. Nam bibam illud uobiscum nouum. Nomine nouum, intelligit cœlestem gloriam, & gaudium æternũ. Non enim de terreno aliquo potu intelligere debemus, qui certè ibi locum non habet, sed cœlesti, hoc est, de futuræ uitæ post hanc miseriam lætitia, hilaritate iucunditate, & consolatione sempiterna. Nam Luc. 22. simili loquutione utitur, Et ego dispono uobis, sicut disposuit mihi pater meus, regnum: ut edatis, & bibatis super mesam meam in regno meo. Huc conuenit, quod Luc. 14. dicitur, Beatus, qui manducabit panem in regno Dei. Alioqui in cœlis nemo uel edit, uel bibit, quia nemo esurit, aut sitit. Celebranda, & memoratu digna est hæc sententia omnibus oppressis, & in hac uita miserè habentibus, præsertim iam morituris, & à suis per mortem discessuris: ut meditentur, & discant ipsi, commutatione præsentis uitæ, & eius, quæ illam comitatur, miseriæ, in cœlestem, & perpetuam iucunditatem, seipsos, & alios

Vinum nouũ in regione cœlesti bibitur.

Christus rediuiuus quæ comedit & bibit.

Consolatio piorũ ĩ morte, & aduersis.

solari. Ad hęc discant & præsentem aduersitatem ac necessitatem patienter subire, ut qui sciant è propinquo esse cœlestem consolationem, ubi terrena nos destituit. Hoc dicto multò melius, & suauius nos animat, & ad fortiter dimicandum excitat Imperator noster Iesus Christus, quàm ille, qui suos milites periculosissimè pugnaturos, ita prandere iubebat, ut recordarẽtur se cœnaturos apud inferos. Ethnicum hoc erat: illud uerò, pium & Christianum est. Quod omnibus inculcandum est, quibus pro regno Dei decertaturis, non inferorum, sed cœlestium cœna cum ipso Iesu Christo proponitur.

Leonidæ Spartani apophthegma.

Et hymno dicto.

Græcis legitur ὑμνήσαντες, id est, cùm dixissent, siue ceciniſſent laudes, ut intelligamus non solùm Iesum, sed discipulos quoque hymnum dixisse. Hymnus propriè est laus Dei. Aiunt, & hoc ipsum affirmat Paulus Burgensis, uetustam traditionem apud Iudæos fuisse, ut à cœna agni paschalis protinus laudes canerent, atque gratias agerent Deo. Auspicabantur à psalmo. 112. Laudate pueri Dominum, &c. usque ad psalmum. 118. Beati immaculati, &c. Quorum certè psalmorũ sensus cum eo, quod agno paschali memorabatur, conuenit: ut non sit uero dissimile, hos psalmos à Domino decantatos fuisse. Credibile est Iudæos in paschatis esu, conceptis quibusdam uerbis, ægyptiacæ liberationis memoriam celebrãtibus, laudem Deo ceciniſſe. Aut uidetur Christus (saluo meliore iudicio) discipulis hoc potissimùm paschate nouo quodam hymno, nõ tam ægyptiacam libertatem, quàm regni Dei mysterium (quod tum agebatur) ita celebrasse, & proloquutus esse, ut uerba illius à discipulis sint excepta, & uicissim reddita. Glossa ordinaria ita scribit. Hoc est, quod psalmo. 21. dicit, Edent pauperes, & saturabuntur. Chrysostomus hunc explanans locum, ait: Audiant omnes, qui quasi porci, quum iam comederint, euersa calcibus mensa, temulenti consurgunt, cùm agere gratias debeant, & in hymnum à mensa deuenire. Audiatis etiam, quicunque ultimam mysterij orationem non expectatis, quæ illius symbolum est. Gratias enim egit, antequam discipulis daret, ut etiam nos ab actione gratiarum incipiamus. Gratias egit, posteaquam dedit, & hymnum cecinit, ut nos quoque similiter faciamus. Hactenus ille. Quare hac in re nobis uetæ pietatis formula prescripta est, quam sequamur, ut & nos, non solùm cùm edendum est, patri cœlesti à quo pascimur: sed & post mensam gratias agamus.

Hymnus.

Gratiarum actionis mos apud Iudæos

Hortatio ad agendũ gratias ante cibũ & à cibo.

Exierunt in montem oliueti.

Absolutis gratiis ascendit Christus nunc in montem oliuarum non fugiendi gratia, sed ad orandum pro sua cõsuetudine. Legimus Luc. 21. Erat autem diebus docens in templo, noctibus uerò exiens, morabatur in monte, qui uocatur oliueti. Hoc uidelicet, quòd in eundem, consuetũ, & Iudæ proditori notum, locum egreditur, nobis argumento est, quòd uolens crucem, & mortem subierit. Nam si subducere se, & Iudæ traditoris insidias declinare, ac fallere uoluisset, certè consuetudinem montis huius mutasset. Aliàs nonnunquam aduersariorũ furorem declinasse legitur: hic uerò nequaquam, quòd tempus ueri paschatis immolandi adesset. Abiit ergo in montem oliueti, quem sciebat esse notissimum proditori, ne uideretur latitare uelle, ueluti mortis metuens: sed ultro se subducit in locum solitarium, ut, quod aduersarij captabant, absque populi tumultu capi posset.

Christus uolens & sciẽs, mortẽ adiit.

Tunc.

Demonstratur tempus, quo reliquerat Iudas Christum, & abierat impudens, tam scelestum scelus commissurus. Et iam (post auditum præceptorem de mandato nouo, & reliquis à Ioanne descriptis usque ad verbum illud, Surgite eamus hinc) itineri ad montem oliueti discipuli cum magistro sese accingebant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dicit illis Iesus.

Vaticinatur Christus, ac futura prędicit discipulis, nō opprobrādi uel cōdēnandi animo, sed magis ad hoc, ut intelligant omnia, nō quæ illi tantùm, sed & sibi ipsis futura erāt, diuina prouidētia prouisa. Lōgè aliter Christus, atq; mūdus cōcionatur. Nā mundus sibi, & suis pollicetur etiā ex Euangelio opes, dignitates, ac uoluptates. At Christus suis sectatoribus concionatur de cruce, non tā sua, q̄ omnium sanctorum: prædicens tam capitis, q̄ membrorū, incōmoda: id est, & sua, & suorum infortunia, quę semper sint mundum offensura, atque conturbatura. Attonitus & stupefactus, imò totus scandalizatus sit mundus, quoties audit, filium Dei subactum in crucem, expirasse: Mox offensus, cogitat qualis hic Dei filius sit, qui à sceleſtissimis, & nequam hominibus capitur, uincitur, deridetur, conspuitur, flagellatur, crucique tandem affigitur, in ea & moritur? Cogitat, quomodo is tibi aderit, qui sibi ipsi defuit? itaque grauiter scandalizatur. Præterea qui Christiani uocamur, mallemus securi stertere in uoluptatibus, quàm uariis tentationibus per crucem exerceri. Vnde ferè fit, ut cùm audimus crucem ferendam post Christum, & in patientia possidendas animas nostras, obstupescamus, attoniti refugiamus, & Christum relinquamus. Quò igitur minus hoc quemquàm offenderet, & quò certius, quid omnibus seculis ad finem usque mūdi expectent pij, scirent, hoc propheticum uaticinium adiicit Dominus. Prædicit quidem (ait Hieronymus) quod passuri sunt, ut cùm passi fuerint, non desperent salutem, sed agentes pœnitētiam, liberentur.

Christus concionator longè alius atq; mundus.

Crux Christi scandalū est mundo.

Omnes uos scandalum patiemini in me in hac nocte.

Huius vaticinij Christi sensus est, discipulos offensum iri, tam de persona, quàm de doctrina Christi, cùm uidebunt illum in crucem proiectum. In me, id est, in mea causa, uel in persona mea, & consequenter in doctrina, quam ego prædico. Patiemini scandalum, id est, dubitabitis de persona mea, & doctrina. Cespitabitis, impingētes in me. Cùm uideritis me capi, funibus ligari, trahi, &c. timore percussi fugietis à me, ueluti ab offendiculo, ne incidatis in manus capientiū me. Hæ uidentur cogitationes exortæ in animis discipulorū, quæ fuerunt offendicula. Vos scandalizabimini. Ac si diceret, Ego prędicaui uobis hactenus multa de maiestate mea, uidelicet quòd sim filius Dei: sed nunc uidebitis me tractari, ut filium Satanæ. Dixi me esse Messiam, & saluatorem omnium in me credentium: sed is uidebor, qui nec meipsum seruare possim. Dixi me esse iustitiam, sed nunc tractabor ut perditissimus nebulo. Dixi me esse uitam, & resurrectionem, sed nunc comprehendar, & turpissimè occidar. Dubitabitis igitur de me, & doctrina mea, quam mendacem cogitabitis. Et hæc uos ita offendent, ut me derelicto, omnes fuga uobis salutem quæsituri sitis. Obserua genium carnis, quæ non potest non offendi uisis formis crucis. Ergo hìc monemur magnum Spiritus sancti donum esse, in cruce non dubitare de ueritate uerbi, & nō habere suspectos prædicatores uerbi. Deinde admonemur his exemplis, ne nobis simus nimium fidentes.

Apostoli, scādalum passi in cruce christi.

In cruce fidē retinere, ingens donū Dei.

Scriptum est enim.

Aetiologia est ab autoritate scripturæ, cur discipuli patientur scandalum: idque fit, ut attenti simus scripturis, quæ reuelant Dei uoluntatem, & futura prænuntiant, quia futura sunt.

Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis.

Hoc vaticinium desumptum est ex 13. cap. Zachariæ, ubi sic legis, Phramea suscitare super pastorem meum, & super uirum cohærentem mihi, dicit Dominus exercituum. Percute pastorem, & dispergentur oues: & conuertam manum meam ad paruulos. Adumbrat his uerbis Zacharias, & prædicit passionem Christi, &

fidelium defectionem: singulariſque prosopopeia alloquitur phrameam, seu gladium, feriendi instrumentum, per quod intelliguntur omnis generis persequutiones: O phramea, siue ensis, suscitare super pastorem meum. Prouidentia, ac bona Dei uoluntate passus est filius Dei, qui appellatur pastor ille bonus, qui ponit animam suam pro ouibus suis, quandoquidem pater pro sua bona uoluntate tradidit filium, uoluitque ipsum pati pro genere humano. Quod autem Zacharias ad instrumentum, gladium, per imperatiuum loquitur, id Matthæus explicatius reddidit per futurum, percutiam. Pater permisit gladio percuti filium suum, quo percusso, ac detento, non modò dispersus utique fuit grex reliquus, sed etiam Apostoli, selectiores gregis arietes. Fugerunt enim omnes, ipso solo inter manus hostium relicto, idque quia fides ipsorum in ipsum, nutabat. Sperauerant, non iam sperabant, ipsum, regnum Israēli restituturum. Inter dolores Christi non postremum locum habuit dolor, qui illi accidit ex offendiculo & defectione discipulorū suorum, nimirum optimorum, quos in terra habebat, amicorum. Ingens enim animi afflictio est, si quis in necessitate, quum maximè indigeret ope amicorum, derelinquitur & abnegatur ab ipsis. De grauitate huius afflictionis cōqueritur Iob 19. Dereliquerunt me propinqui mei, & qui me nouerant, obliti sunt mei. Conqueritur & Christus ipse de hoc dolore in psalmo. 87. Longè fecisti notos meos à me, posuerunt me abominationem sibi. Traditus sum, & non egrediebar: oculi mei languerunt præ inopia. At Dominus (quòd illi per imbecillitatem peccarent) reducit manum suam super paruulos, condonans eis peccatum, atque in ueram illos reducens uiam. Illic enim ait propheta, Ipse uocabit nomen meum, & ego exaudiam eum, & dicā, populus meus es: & ipse dicet, Dominus Deus meus. Quibus uerbis intelligit non solùm Apostolos, sed etiam generaliter populum Israēliticum reducendum ad caulas Domini post tantam dispersionem. Commode igitur Dominus hunc Zachariæ locum citans, ait: hac nocte impingetis, cadetisque omnes, turpi fuga deserentes me, imò offendent uos mea uincula, putabitisque actum esse tum de me, tum de mea doctrina, & salute Israēlis. Quare implebitur Zachariæ uaticinium, quo prædixit, percusso pastore totum gregem ouiū dispergēdum. Obserua similitudinem pastoris, & ouium, qua satis ostenditur, hæc dici à Domino cōdolenti animo, & prorsus benigno. Quis quæso, infirmis, & imbecillis ouibus, percusso pastore, fugientibus indignabitur? Nemo certè ignorat ouiū coadunatorem & conseruatorem esse pastorem. Quod bonus ille pastor uidens, uel futurum, uel iam fieri, non succensuit, sed condolendo dixit, vos omnes, &c. Obserua, dispergi est scādalizari, deficere, & dubitare de persona pastoris, & doctrina.

Christus passus uoluntate ac iussu patris.

Fide nutante Apostolorum, desertus est Christus ab eis.

Defectio Apostolorum doluit Christo.

Dominus fugitiuas oues reducit ad caulas.

Dispergi.

Postquam autem resurrexero, præcedam uos in Galilæam.

Suppingit Dominus suauissimam consolationem, quæ occupationem cōtinet, ne despondeant animos discipuli audito uerbo, vos omnes scandalizabimini in me in hac nocte, &c. sed credant se iri ereptum. Quo animo dixerit, uos omnes, &c. certè condolenti, modò aperit. Nam non ait, postquam resurrexero, non agnoscam uos amplius: abiiciam uos tanquam fugitiuos, sed, præcedam uos (inquit) in Galilæam. Quasi dicat, neque peribit, neque confundetur spes sanctorum: tametsi enim capiar, ligabor, cruci suffigar, & in ea moriar, ita ut uideantur hostes uicisse me, & de me putent actum esse: ipse tamen uincam. Nam resurgam tertia die, & & rediuiuus apparebo uobis, iterum condonans uobis peccata uestra. Præcedam uos in Galilæam, hoc est, iterum assumam uos, & colligam, & uelut pastor ante gregem suum uadens, ita uos præcedam, ac ducam. Obserua hanc promissionem consolatoriam, non tam ad omnes Apostolos, quàm omnes fideles pertinere, quibus promittit in omni afflictione recreationem & auxilium. Nam & in propheta Zacharia mox ad uerba superiora sequitur, Et erūt in omni terra, dicit Dominus,

Consolatio piorum in afflictione.

Universidad de Deusto
Biblioteca

partes duæ in ea dispergentur, & deficient: & tertia pars relinquetur in ea. Et ducam tertiam per ignem, & uram eos, sicut uritur argentum: & probabo eos, sicut probatur aurum. Ipse (supple populus) uocabit nomen meum, & ego exaudiam eum. Et dicã, populus meus es: & ipse dicet, Dominus Deus meus. Tempore persequutionis (inquit) duæ partes erunt. Altera exciditur, & interit, ut non habeat uerbum ueritatis: sed perpetuò persequatur ueritatem. Altera deficit à uerbo ueritatis. Tertia pars satis exilis & attrita, perstabit: interim uariis persequutionibus, ceu metallũ, purgatur. (vnde fortasis Petrus. 1. 1. & 4. illa mutuatus est, quæ de igne & probatione sanctorum attulit) & non deficiet, sed inuocabit nomen Dei sanctũ, & exaudietur. Suis semper præsto est Dominus. Lucas multa de his suppeditat exempla, Act. cap. 4. 5. 12. Huc pertinere uidentur integra capita, quæ extant in Ioannis cap. 15. 16. & 17. Obserua uerbum præcedam. Quasi dicat, antequam illô ad patriam uestram fugeritis, adero primus, uidendus à uobis, & consolaturus, ac confirmaturus uos, tam de persona, quàm doctrina mea.

Tria hominum genera tempore persecutionis, ex Zacharia.

Respondens autem Petrus, ait illi: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego nunquam scandalizabor.

Hoc loco apertè uidetur ingenium carnis, quum zelo præter scientiam, & spiritu in speciem bono ducitur. Crux & persequutiones, uaria, in sese latentia, hominum ingenia proferunt. Videas homines uerè fortes per Spiritum Christi. Alios obseruabis mediocres in timore Domini agentes, sed propendentes nonnihil ad huius seculi fortunam. Alios reperies pauidulos, & pusillanimes, nihil egregij uel tentandum sibi putantes. Sunt rursus audaces quidam & feroculi, plus nimium præsumentes de uiribus suis, reuera exiguis, sed sua opinione præstantissimis. Hi periculis imminentibus, nondum tamen urgentibus, non expensa fragilitate humana, cristas erigunt, & epinicium canunt ante uictoriam. Horũ coryphæus seu caput, & præfectus, ac exemplum uidetur in præsentia. S. Petrus, qui nimiũ præsumens de propriis uiribus, in temerariam quandam incidit audaciã. Deinde qui prætulit se aliis ambitiosè, non sine contemptu fratrum (ut uidetur) dicens, Etsi omnes scandalizati fuerint, &c. Chrysostomus ait, cùm dicendum esset, Opem nobis feras ne scandalizemur, è contrario nimium sibi arrogans, inquit: Etsi omnes scandalizati fuerint in te, tamen ego non scandalizabor: quanuis enim omnes id patiantur, ego tamen solus non patiar. Ita hæc res sensim, ita ad tetrum, & insolẽs crimen eum deuehebat. Paulò pòst idem Chrysostom. subscribit, Duplex crimen erat, tum quia repugnauit, ac restitit: tũ quia cæteris seipsum præposuit: imò uerò etiam tertium non paruum crimen eum commisisse dixerim, quia sibi totum imposuit. Hactenus Chrysostomus. Scriptura ergo proponit nobis Petrum in exemplum, ne de uiribus propriis præsumamus, & nimium securi simus, ne cum nondum sentimus horrores crucis, persuadeamus nobis ex securitate carnali, quòd queamus subsistere in cruce. Huc mirificè quadrat illud Apostoli. 1. Corinth. 10. cap. Qui se existimat stare, uideat ne cadat. Sed Hilarius, & Hieronymus arbitrantur sanctum Petrum ex affectu & charitate Christi ita illi promisisse, & respondisse.

Crux prodit hominem.

Hominũ ingenia uaria aperit ignes urgẽsue tẽtatio.

Petrus, imbecillium & sibi ignotorũ hominũ coryphæus.

Petri, strenui pollicitatoris crimẽ triplex

Petrus nobis exemplũ diffidẽdi nobis.

Ait illis Iesus.

Petro, non agnoscenti uirium suarum imbecillitatem, & plus æquo sibi adscribenti, Dominus respondere dignatur.

Amen dico tibi.

Iurat Christus in re seria, & pro utilitate Petri. Quem licet prospiciat fœdissimè ab se defecturum, tractat tamen ipsum beneuolentissimè, ut re ipsa manifestũ fiat, quòd non uenerit in hunc mundum, ut perdat, sed ut seruet homines.

Quia

Quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis.

Manifestat Christus maiestatem suam, dum futurum prædicit. Et non solùm uidet futuram Petri abnegationem: sed etiam indicat temporis momentum, quo abnegatio fieret. Non cantabit (inquit) gallus, donec abnegaueris me ter. Quæ sententia miram habet emphasim, extenuans ampullosam Petri iactationem. Adducens enim cantum galli, qui fit media nocte, opponit breue tempus amplissimæ promissioni Petri. Et galli cantus, ideo meminit, quòd cogitaret Petro notam imprimere, & memoriam prædictionis infigere animo. Nam sub finem huius capitis dicetur, gallus cantauit. Et recordatus est Petrus uerbi Iesu, dicentis, antequam gallus, &c. Hoc prædicit, non, ut cogat Petrum abnegare ipsum, ne prædictio ipsius fallatur: sed potius, ut admoneat Petrum suæ infirmitatis, & iubeat eum orare, ne in hac infirmitate sua pereat. Vnde & postea dicit: Orate, ne intretis in tentationem. Et apud Lucam. 22. sequitur: Simon, ecce Satanas expetiuit uos, ut cribraret, sicut triticum. Ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua. Si ego pro te rogo, quantò magis tu ipse pro te orare debes, ne in defectione pereas? Videris tibi fortis esse, sed est alius multò te fortior, nimirum Satan, qui expetiuit, ut cribraret, ut turbaret, ut concuteret, quemadmodum triticum concuti solet: non te tantùm, uerùm etiam reliquos collegas tuos. Hic obserua, quòd & si Satan sit spiritus potentissimus, tamen à Christo ita domitus est, ut ne minimum quidem mali pro sua libidine discipulis Christi inferre possit. Nã si liberè posset nocere, quomodo expetiisset, ut cribraret Apostolos? Non expetiisset, sed malum pro sua libidine intulisset. Suprà legimus ipsum, ne porcis quidem nocere potuisse, nisi postquã permissum fuit. Tribuitur aliquoties Satanæ potestas, ut malum inferat, non tamen tribuitur ei libera quiduis faciendi facultas. Responsabis. Quomodo Petrus abnegauit Dominum, & ab eo defecit, cùm Dominus (qui exauditus est semper pro sua reuerentia) rogauerit pro Petro, ut non deficeret fides eius? Respondeo expetiuit Satanas, & coniecit Petrum in defectionem, & Christi abnegationem: sed nõ impetrauit, ut Petrum in defectione detineret, & in ea periret Petrus. Hic fructus est ab oratione Christi, quæ non solùm impetrauit pro Petro, uerùm etiam pro omnibus piis. Ioan. 17. Non pro eis tantùm rogo, sed etiam pro iis, qui credituri sunt per uerbum eorum in me, ut omnes unum sint, sicut tu pater in me, & ego in te. Obserua: hac prædictione Christus ostendit non esse humanarum uirium solùm, non offendi in cruce de persona, & doctrina Christi, aut ut quis solis suis uiribus, ne si Socrates quidem sit, in cruce subsistat constanter. Obserua exaggerationis gradationem & augmentum in uerbis, scandalizari, fugere, & abnegare. Peius est fugere, quàm scandalizari, & horribilius ac deterius est, abnegare Christum, quàm scandalizari, & illum fugere.

Christ⁹ quare Petrũ, maiora uiribus promittentẽ, admonet negationis futuræ.

Christus Satanæ uictor

Satanæ uires oppressæ ne, quantũ uult, queat nocere

Quomodo, Petrus negauit, pro quo rogauerat Christus.

Null⁹ homo quãlibet stoicus suis tantùm uiribus persistet in cruce.

Ait illi Petrus.

Petrus, non agnoscens imbecillitatem suam, pertinaciter respondet, & plus nimio dicit.

Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo.

Quò magis significabat Christus casurum Petrum, eò magis Petrus affirmabat, se casurum nunquam. Certè id fiebat ex multo amore, & multa uoluntate, aliquo modo temeraria. Nam ait Chrysostomus, puto autem ambitione quoque aliqua, & iactantia, in ea uerba Petrum lapsum fuisse. Ex his discamus magnum dogma (ait idem Chrysostomus) Quia uidelicet nullo modo hominis uoluntas sufficit, nisi auxilio superiori roboretur.

Voluntas hominis inanis nisi diuinitus adiuta.

Similiter & omnes discipuli dixerunt.

Nõ solus Petrus hîc peccauit (quanquã cæteris peccauit grauius) deliquerunt & reliqui omnes. Obseruemus ex dictis, quãtò sit peius ignorata propria infirmitate,

Universidad de Deusto
Biblioteca

Infirmitate peccans, quã præsumptione, excusatior.

maiora uiribus præsumere, quàm infirmum esse, & ex infirmitate cadere. Sicut turpius est puero, plura uelle scire, quàm per ætatem liceat, quàm si rerum imperitus esse deprehendatur. Certè ea est cordis nostri cæcitas, ut, quod minus turpe est, uitare uolentes, incidamus in turpiora. Deinde colligamus ex superioribus naturæ humanæ uiuũ exemplar: quomodo adfecta sit erga crucem, cùm res sunt saluæ. Ob multam mentis confidentiam Petrus pollicebatur se non scandalizatum iri. Ideo permisit illum Christus cadere, ut doceat, ne quis in seipso confidat, sed in Deo: & fide digniora existimanda esse uerba Christi, quàm nostrã cõscientiam.

Deo fidat homo non seipso.

Tunc uenit Iesus cum illis in uillam, quæ dicitur Gethsemani.

Paulò ante auditum est, quòd hymno dicto, exierunt in montem oliueti. Tunc, id est, completo & finito sermone. Venit Iesus in uillam seu agrum, qui uocatur Gethsemani ad radices montis oliuarum, comitatus omnibus suis Apostolis, Iuda proditore excepto: qui abierat collectum ministros Pontificum, & fæcem colluuiémque urbis armaturus cõtra Dominum. Gethsemani interpretatur uallis pinguedinum, ut in locis Hebraicis docet. S. Hieronymus. Sita erat ad radices montis oliuarum.

Gethsemani.

Et dixit discipulis suis, Sedete hîc, donec uadam illuc, & orem.

Cùm in eum uenisset locum, iubet octo suos Apostolos inibi morari & expectare, tres secum subducens in montem altius, in ipsum (inquam) hortum, Iudæ cognitum, ubi Dominus ipse consueuerat precari. Et ne quicquam Dominus dissimulare uideretur, hos octo monet, quid facturus erat in monte. Nam, sedete hîc (inquit) donec uadam illuc, & orem. Certum est, Christũ antea præuidisse hunc hortum, locum fuisse captiuitatis & angustiæ suæ futuræ, & in eo frequenter meditatum fuisse, & eum incoluisse. Quo exemplo admonemur, ut nos mortis nostræ meditationem frequenti oratione exerceamus, quò paratiores inueniamur, cùm ipsa hora mortis aduenerit. Multi uiri pij longo tẽpore, antequã morerentur, eiusmodi fuerunt animo, ut sepulchra sibi sanis adhuc corporibus pararint, ipsaque futuræ sepulturæ loca frequentius incoluerint, quò diutina mortis meditatione & terrenis rebus emorerentur, & ad mortem ipsam olim futuram instruerentur. Rogabis: Quid Christo opus fuit oratione, cùm esset Dominus omnium? Respondeo. Hebr. 4. Non habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Notri gratia humanam assumpserat naturam, in qua nobis in omnibus, dempto peccato, similis & conformis esse uoluit. Erat igitur illius conditio, non solùm in illis, quæ corporis, sed & quæ animi sunt, declaranda, nec ubique mera diuinitatis maiestas ostendenda. Quare uerè orat, ut uerus homo, humanis affectibus pro similitudine absque peccato, obnoxius. Deinde confugit ad orationem, ceu qui constantiam manere uult in cruce, sine dubio nobis relinquens exemplum, ne simus sestans curi, quasi nos nostris uiribus durare possimus in cruce, sed ut confugiamus ad orationem, qua licet constantiam in cruce impetrare.

Mortis memoria frequẽti oratione excolenda. Exercitiũ parãtium se ad mortem.

Christus orauit, nulli' rei egens.

Oratione obtinenda constãtia in cruce.

Et assumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi.

Iam tertiò hi leguntur, supra 9. 17. & hîc, assumpti esse à Domino, relictis aliis, ad peculiaria quædam spectanda. Supra 9. cap. uiderant isti tres suscitationem puellæ mortuæ in ædibus archisynagogi: deinde 17. cap. transfigurationem Domini in mõte, cum inenarrabili claritate ac maiestate. Assumit selectiores, ut qui gloriam eius antè uiderant, ipsius & humilitatem conspiciant, & imbecillitatis extremæ sint testes. In ore enim duorum uel trium stat omne uerbum. Omnes diligebat discipulos Dominus, sed referebat gloriæ Domini, ut uaria haberent dona: propterea quæque non est singulis ad eadem usus. Sic & apud nos syncera pietas promiscuè quidem omnibus benefacere studet, ordinem tamen rerum non cõfundit, ut filium habeat loco patris, seruum loco principis, sed in suo quẽque ordine suóque loco amplectitur & fouet.

Tres discipuli ter seorsũ assumpti à Christo.

Christus tres ex suis quare prætulerit aliis.

Cœpit contristari & mœstus esse. Tunc ait illis, Tristis est anima mea usque ad mortem.

Diligenter obseruandum est hic, non solùm, quòd mœrore adfectus sit Dominus, sed etiam propter quid sit contristatus. Non leuiter, sed uehementer contristatus est. Cœpit enim pauere & tædere, & tandem factus est sudor eius ceu guttæ sanguinis, defluentis in terram. Vbi obserua, Christi animam contristatam, contra Apollinaristas, qui tradiderunt Christum humanam duntaxat carnem, non animam assumpsisse. Videmus autem hic ueram hominis animam, mœrori & ãgori obnoxiam. Certè firmiter statuendum, constantérque credendum est, non solùm carnem humanam, nostræ similem absque peccato, sed & animam & mentem humanam à Christo nostra gratia assumptam esse, ut sciamus illum non solùm corpora nostra, sed & animas saluatum uenisse: & quemadmodum carnis nostræ infirmitates & patiendo & moriendo: ita & animæ tentationes & passiones, mœrendo & expauescendo in se suscepisse ac uicisse. Porrò hoc locutionis genere, Tristis est anima, &c. extremam significauit animi mœstitiam, qua non potest excogitari alia maior, nec quæ eam etiam æquet. Animi mentísue dolores tantò superant cruciatus corporis, quantò mens carne præstantior est. Quare ex his & sequentibus existimare possumus, Dominum propter nos pertulisse, tam animi quàm corporis dolores. Quæ res manifestat ac docet, Dominum nostrum Iesum Christum iisdem omnino circundatum fuisse affectionibus siue infirmitatibus, quibus nos, pro similitudine absque peccato, tam in uoluntate, quàm in appetitu sensitiuo, sed neque præuenientibus neque impedientibus rationem rectam. Hoc disertissimis uerbis Isaias 53. cap. expressit, quum dixit, Non est species ei, neque decor. Et uidimus eum, & non erat aspectus: & desyderauimus eum: despectum & nouissimum uirorum, uirum dolorum, & scientem infirmitatem. Et quasi absconditus uultus eius & despectus, unde nec reputauimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Et nos putauimus eum, quasi leprosum, & percussum à Deo & humiliatum. Ipse autem uulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Fructum uerò & usum huius infirmitatis exponit Apostolus Hebr. 2. dicens, Vnde debuit per omnia fratribus assimilari, ut misericors fieret, & fidelis pontifex ad Deum: ut repropitiaret delicta populi: in eo enim, in quo passus est ipse & tentatus, potens est, & eis, qui tentãtur, auxiliari. Et. 4. cap. Non enim habemus pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris, tentatum autem per omnia pro similitudine absque peccato. Sed quid est, quòd tam uehementer, & grauiter angit Christum, unde mœstus & tristis sit usque ad mortem? Apprehendit mortem, & propositi est illi imago & sensus mortis, quæ est stipendium peccati: unde simul oblata est illi imago inferni, non quem sibi timeret, sciens se prorsus carere peccato, & uictorem futurum aduersus ipsum. Rogabis. Quæ est imago mortis & inferni? Respõdeo: Mors & infernus talem habent imaginem, ut primùm uideantur auferre omnem huius uitæ commoditatem & iucunditatem: deinde ut uideantur offerre omnes corporis dolores, ad hæc ut uideantur auferre omnem futuræ & cœlestis uitæ fœlicitatẽ. Præterea ut uideantur afferre omnes animi dolores. Post remò ut uideantur inferre nũquam finiendam damnationem. Hic est uultus & hæc imago mortis & inferni, & cui sese in conscientia offerunt, nõ alia facie, imò multò terribiliori sese natura sua offerunt. Hanc horribilitatem (cuius conspectum ut nullæ humanę uires ferre possunt ita nullus humanus sermo illum satis explicare potest) genuit peccatum, quod

Aduersus Apollinaristas

Christ⁹ oĩno nobis similis absque peccato.

Omnis plaga, tristitia cordis.

Christus, circundatus infirmitate.

Fructus infirmitatis Christi.

Christum iã iam passurũ quid ita triste effecit.

Imago mortis & inferni.

Peccatũ quãtum horroris pariat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

in iudicio Dei tam graue iudicatur. Nam Deus peccato in tantũ irascitur, ut pro-
Peccatũ quã odiosum deo
nuntiet ipsum dignum, quòd puniatur, non solùm priuatione omnium huius uitæ commoditatum, & sensu omnis corporalis doloris, uerùm etiam priuatione omnis cœlestis gaudij, & sensu perpetuæ damnationis. Mors enim & infernus ut sunt stipendia peccati, ita etiam è peccato ducunt originem suam. Per peccatũ (inquit Paulus) introiuit mors in mundum. Quare mors & infernus facie prædita sunt, qualem ipsis peccatum impressit, nimirum priuatione omnis fœlicitatis, & sensu perpetuæ infœlicitatis. Vide ergo, quàm graue sit, cùm imago mortis & in-
Impiæ mentis cruciatus quanti.
ferni conscientiæ obiicitur. Certè hi dolores tanti sunt ut impij malint pendere, & laqueo uitam finire, quàm hos dolores ferre. Exempla habes in Achitophele, 2. Reg. 17. & in Iuda, qui suspensus laqueo medius crepuit. Pij autem etsi in tantis doloribus clementia Dei suffulciantur, tamen nihil est de quo miserabilius conquerantur, quàm de his mortis & inferni doloribus. Videamns Iob, qui dum conspiceret mortem & infernum, exclamauit, cap. 3. Pereat dies, in qua natus sum: & nox, in qua dictum est, conceptus est homo. Et. 7. ca. Quamobrem suspendium elegit anima mea, & mortem ossa mea: desperaui: nequaquam ultra iam uiuam. Hæc certè non loquitur propter dolorem ulcerum: de his enim dixit, Si bona suscepimus de manu Domini, mala cur non sustineamus? sed hæc loquitur propter do-
Etiam uiris fortibus apprehẽsio mortis & inferorum terribilis.
lorem apprehensum & conceptum ex conspectu mortis & inferni. Audiamus & Dauidem, qui cùm nondum corpore mortem sentiret, attamen conspectu mortis ita terretur, ut destitueretur omnibus uiribus: Laboraui (inquit) in gemitu meo: lauabo per singulas noctes lectum meum, lachrymis meis stratum meum rigabo. Turbatus est à furore oculus meus. Res admiranda. Qui antea armatũ Goliathem inermis ipse non timuerat, nunc ad conspectum mortis in conscientia ita
Christũ mortis conspect' mirũ in modum commouit.
trepidat & terretur, ut uideantur ei deficere omnes uires. Hũc igitur conspectum Christus ipse sustinuit propter nos, quem certè nõ dissimulat quum ait, Tristis est anima mea usque ad mortẽ: hoc est, tanto horrore affligor in animo meo, ut mors ipsa corporalis multò tolerabilior mihi uideatur. Res etiá ipsa hoc ipsum testatur, cùm mox sudor ipsi Christo factus est sicut guttæ sanguinis. Dices. Non mirum est, quòd homines timeant mortem & infernum, quia habent peccata. Sed hoc mi-
Christ' quare sic attonitus à facie mortis.
rum uidetur, quòd Christus filius Dei & sine peccato, mortem tantoperè horreat. An nescit sibi post hanc uitam, repositam esse uitam & maiestatem sempiternã, in quam per mortem ingredietur? An nescit se futurum uictorem aduersus mortem & infernum? Scit profectò. Qui fit ergo, quòd ad conspectum mortis & inferni sic expauescat & mœstus sit? Certè agnoscendus est Christus, & consyderandus filius Dei, in cuius ore non est inuentus dolus, & qui nunquam fecit peccatum. Sed
Christ' quomodo susceperit in se nostra peccata.
is, cùm in forma Dei esset (ad Philip. 2.) non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinaniuit formam serui accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inuentus ut homo, humiliauit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Et quanquam nullum fecerit peccatum, susceperit tamen in se nostra peccata, non opere & actione seu perpetratione, sed passione & expiatione. Non enim susceperit opus peccati, sed susceperit pœnam, stipendium & supplicium peccati. Quare Christus, qui uenerat in hũc mundum, ut reconciliaret nos passione sua cũ Deo patre, assumpsit & hoc peccati supplicium, ut imagine mortis & inferni, ex qua dolor & tanta mœstitia, grauissimè affligeretur. Cùm igitur suscepisset se expiaturum passione sua omnia hominum peccata, profectò suscepit etiam horrorem mortis & inferni, quàm potuit grauis-
Christ' quare uoluit terreri cogitatione mortis propinquæ.
simum: ut, quantum quidem ad huius supplicij grauitatem attinet, nõ aliter mortem & infernum horruerit, quàm si solus uniuersa hominum peccata designasset. Ac suscepit hoc supplicium in se, non autem propter se, quia nullum unquam peccatũ fecit: sed propter nos. Primùm, ut peccata nostra expiaret. Deinde, ut reipsa

experiretur, quàm horribilis sit terror eorum, qui affliguntur sensu mortis & inferni, quò & iis, qui sic tentantur, succurreret. Postremò, ut exẽplo suo doceret nos, quid tantis angustiis comprehensi facere debeamus. Cùm igitur Christus susceperit in se nostra causa dolores mortis & inferni, non suscepit eos, ut nos his doloribus non affligamur: sed potius, quia fit, ut propter peccata nostra his affligamur, suscepit eos, ut & ipsos in se uinceret, & nos eos in ipso uinceremus: uincemus au-
Dolores & horroresmortis quomodo uincamus.
tem, si peccatis agnitis, pœnitentia ducti, crediderimus, quòd ipse expiauerit dolore suo peccata nostra, & reconciliauerit nos cum Deo, patre nostro. Quare cùm sentimus animam nostram tristem esse usque ad mortẽ, & tentamur horrore mortis & inferni propter peccata, festinandum est ad Christum in hortum: & cogitandum, quòd ad expianda peccata nostra, horrorem mortis & inferni susceperit, ut nos fide uiua animari, omnem horrorem superemus per ipsum. Aut qui simplicissimè hunc locum intellexerit, dicet hanc mœstitiam ex horrore imminentis supplicij ortam. Nam in precatione sua hoc potissimùm usus est deprecari. Verus nãque homo Christus fuit, eóque necesse erat naturam eius mortem horrere. Vnde
Christus ultro & passus est, & doluit.
dicebat, Nõ mea, pater, sed tua uoluntas fiat, suam uoluntatẽ naturæ desyderium uocans. Atque in eo nihilominus anima, id est, uis illa naturæ inferior, pro sua portione Deo obtemperauit. Itaque ut Dominus supplicium ultro pertulit, & doluit tamen: ita ultro quoque ad illud sese obtulit, contristatus tamen fuit usque ad mortem. Cæterùm intellige tristitiam in Christo, ueram fuisse tristitiã internam,
Tristitia cuiusmodi in Christo.
tam in uoluntate, quàm in appetitu sensitiuo: sed neque præuenientem, neque impediẽtem rationem rectam: fuit enim uerus homo, passibilis non solùm secũdum corpus, sed etiam secundum animam, quandiu fuit uiator, quanuis fuerit & cõprehensor secundum superiorem animæ partem. Sic enim per omnia pati ipsum oportuit. Iam expendamus huius loci usum. Primò, seruit hic locus nostræ fidei contra Marcionem & Apollinarem. Ille enim negauit ueram Christi carnem: hic
Christus ueram carnẽ & ueram animam habuit.
absque sensu & ratione animam Christo tribuit. Matthæus ex uerbis Christi utrũque confutans, robustissimè confirmat, & carnem ueram, & animam cum sensu & ratione, habuisse Christum. Secundò, obseruamus Christũ assumpsisse nostras infirmitates & mœstitias absq; peccato, ut illas & ipse superaret, & nos uinceremus in ipso. Tertiò, proponitur nobis hoc loco Sacerdos & pontifex talis, qui compati
Christus sacerdos, omnibus accessibilis.
possit infirmitatibus nostris, tẽtatus per omnia pro similitudine carnis absque peccato, ad quem secura & bona fiducia, tanquã ad thronum gratiæ, licet imbecilles simus, accedere possimus, Hebr. 2. & 3. Quartò, consolationem affert hic locus, ne putemus nos, ubi mortis metu deiicimur, Deo displicere, quando Christus nõ dubitat horrorem mortis, quem patiebatur, Patri orando ac deprecando conqueri: id quod uidemus etiam in multis psalmis à Dauide factum. Quintò admonet
Impertenrit' in morte animus non statim arguit inno cẽtiam.
eos, qui mortis metu exanimantur, ut prospiciant sibi, né ve nimium fidant uitæ anteactę, quasi nihil habeãt, unde mœreãt. Et rursus ne statim putemus bona niti causa quotquot infracto animo mortem adeunt: exemplo sint Donatistæ, & Zelotæ apud Iudæos, de quibus apud Iosephum. Pati autem horrorem mortis, similiter & inferni, non est peccatum: siquidem hæc passio ostendit hominem, & homi-
Timere mortẽ, humanũ.
nis naturam, fugientem mortem. Est proculdubio nostræ naturæ mortis horror ita agnatus, ut & cadauer mortui hominis præsentiam occisoris sui certis signis, (ut aiunt) horrendo prodat. Est humanæ naturæ timere mortem, eò quòd præter naturam ingressa est mors, & propterea illam fugit natura. Colligamus & hoc unum, nempè ex doloris mœrorisue in Christo atrocitate, peccatorum apud Deum
Peccata quã ingrata Deo.
abominationem. Nam peccata grauiter displicere Deo, inde possumus colligere, quòd illa non potuerunt expiari, nisi hostia supra modum afflictissima. Obserua: In nobis motus & passio frequenter insurgunt aduersus rationem, naturali impulsu: in Christo autem subsunt inferiores potentiæ & motus illarum, rationi. Libe-

Universidad de Deusto
Biblioteca

Motus & affectiones quo modo in christo.

rè illas permittebat surgere, id est, quando uolebat, permittebat agere inferiores uires, secundum quod eis erat naturale. Sed de his motibus & turbatione in Christo, fusius scripsimus in Ioan.

Sustinete hîc, & uigilate mecum.

Quia hoc tempus non somnum postulat, addit animos discipulis: & hos hortatur ad uigilandum, & sedulò deprecandum secum: idque facit, ut sint illi aliquo modo solatio, & condoleant. Nam qui affliguntur, ita comparati sunt, ut cupiant unà dolere eos secum, quos pro amicis habent. Vnde hoc affectu uidetur Christus hos tres discipulos, quos habebat reliquis chariores, uigilare secum, hoc est, orando & congemendo collaborare uelle. Ne quis autem putet Christum ab hoc affectu alienum fuisse, expendat, quid illud sit psal. 68. Et sustinui, qui simul cõtristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inueni.

Miseratione amicorũ leuatur dolor.

Et progressus pusillum.

Apud tres discipulos non orat, sed pusillum ab illis progreditur & secedit. Ardens ac uehemens oratio gaudet secessu. Nam ipsa, secretum quidpiam est ab omnibus aliis actionibus humanæ uitæ. Animus enim mœstus cupit liberius effundere æstum cordis lachrymando, gemendo, & queritando ad quod agendum, natura secessum & secretum petimus. Hæc & quæ sequuntur, nobis proponuntur, non solùm ut cognoscamus res gestas in passione Christi, uerùm etiam ac multò magis, ut usum earum, ad nostram salutem necessarium, discamus. Nam alius quispiam in tantis angustiis & doloribus despondisset animũ, execratus esset diem natiuitatis suæ, deuouisset seipsum diris, alius aliò se uertisset. Sunt qui in tanto horrore abrũpunt sibi uitam gladio, ut Saul: alij laqueo, ut Achitophel. Sed Christus Dominus noster rectissima uia incedit, & confugit ad Dominum Deum Patrem suum, per orationem. Dominus ergo suam passionem à precibus auspicatur: & in summo positus discrimine, ad Deum, ceu tutissimum portum, confugit, huic uni supplicans, & salutem suam commendans. Itaque suo exemplo nos docet, quò in maximis discriminibus, adeóque in ipso mortis agone confugiamus.

Oratio ardẽs secessũ amat.

Christi fortitudo mortẽ præmeditantis.

Ad Deum in discriminib⁹ grauibus cõfugiendum.

Procidit in faciem suam.

Prono capite faciem deflexit in terram, atque ita, prostratus coram Patre, orat. Quo gestu corporis significat animum uehementer cõsternatum & anxium. Deinde hic gestus argumentum est ardentis animi, & humilitatis, quæ omnino comitatur piorum orationes. Ita pro more habent sancti, uel in genua procumbunt, uel in faciem prosternuntur, ad declarandum animum, ante faciem diuinæ maiestatis humiliatum. Debetur enim reuerentia & maiestatis gloria ei, qui adoratur.

Procubitus in faciem, gestus, piis precantibus familiaris.

Orans & dicens, Pater mi.

Captat Christus salutatione beneuolentiam à persona patris, appellans patrem utique Deum, non tam, quòd filius eius esset naturalis, quàm quòd iuxta humanam naturam agnosceret Deum se habere clementem, & propitium. Obserua: Requirit oratio affectum fiducię erga Deum, qualis est filij erga patrem. Atque ob eam rationem, & Christus ita nos orare docuit, Pater noster, &c. Certè hæc uox, Pater mi, ex intimis cordis latebris erumpit. Quasi dicat: In tantis, támque horrendis angustiis, non habeo, quò confugiam, præterquam ad te Deum, patrem meũ. Omnia mihi minantur exitium, & perpetuam internecionem: solus tu reliquus es, quem adiutotem agnosco. Pater es, ego filius. Et corripior nunc summa omniũ afflictione. Pater filium in summa afflictione relinquet? Minimè omnium. Quid ergo petis, ut transeat, &c. Rursus obserua: hæc oratio seu precatio, licet sit quædam luctantis cum pauore animi apud Deum queritatio, præsentat tamen Deo affectum naturalem hominis (quo nolumus mala pœnæ, nobis cõtraria) cum adiuncto moderamine rationis superioris.

Qui orat Deum, oret ut patrem.

Si possibile est.

Lucas habet, Si uis. Quæ duo, Si possibile est, &, Si uis, coniungenda sunt. Adhibet orationi moderamen primum, quod respicit potentiam, non absolutam, sed ordinatam. Neque simpliciter possibilitatem rei, quam petit, respicit, dicens: Si possibile est: sed magis ipsam Dei uoluntatem. Terminatur enim rerum possibilitas, uoluntate Dei, ut quod vult Deus, possibile sit: quod non vult, possibile non sit, ipso nolente: Nõ autem uice uersa, ut quod sit possibile in se, uelit etiam: quod non uideatur esse possibile, nolit. Ergo, quod dicitur Pater, Si possibile est, perinde est, ac si dixisset, Si uis, &c. Hæc autem conditionalis apposita est propter inferiorem rationem. Non enim ob id conditionaliter dicit, quia Iesus ignoret, Si possibile est (ipse enim omnia nouit) sed quia ratio inferior in ipso nescit ordinem definitum à diuina sapientia. Nescit autem, quia eius non est scire supremas rationes, sed consyderare rationes inferiores, hoc est, illas, quæ secundum res creatas congruunt aut dissonant. Obserua: hæc particula conditionalis, Si uis, &c. ibi potissimum in oratione locum habet, ubi in adflictione & angustia oratur, deinde etiam in orationibus illis, quibus ea uel petimus uel deprecamur, de quibus nobis non constat, quæ sit Dei uoluntas. Cæterùm in reliquis, ut cùm petimus remissionem peccatorum, & huiusmodi, quæ sunt nostræ salutis simpliciter, non ita. Vnde in tota oratione Dominica nusquam est adiectum, ut dicamus, Si fieri potest, Si est uoluntas tua. Nam omnia, quæ ibi oramus aut deprecamur, certitudinem habent diuinæ uoluntatis, ut fiducialiter omnia possimus, ac simpliciter absque conditionali hac particula, petere.

Volũtas Dei possibilitatẽ rebus adfert.

Si possibile est, &, Si uis, eadem.

Quomodo Christus dixit patri, Si uis, &, si possibile est. Si uis, quibus nam in orationib⁹ locũ habeat.

Transeat à me calix iste.

Hæc est deprecatio futuræ passionis, propter quam in hanc angustiam & mœstitiam secundum hominem uenit. Hæc est pars carnis, dicentis, Transeat à me calix iste, & conflictantis aduersus spiritum, dicentem, Veruntamen non mea, sed tua uoluntas fiat. Calix hic, est adflictio in prophetis præfinita Christo. Vox, iste, particula est exaggerantis crucem. Hæc omnia exaggerant horrores crucis, quos sensit Christus, nimirum totius mundi peccatis obrutus. Rogabis: An pœnituerit Dominum instituti cœptíque negotij? An non optimè sciebat Christus, uoluntatem patris esse, ut pateretur pro peccatis? Cur ergo nunc deprecatur passionem? Nonne obedientia Christi tanta fuit, ut meruerit per eam omnibus in ipsum credentibus iustitiam & perpetuam salutem? Quid ergo orat, ut auferatur crux, quæ tamen mandato Dei suscipienda erat? Nequaquam uerò pœnituit Christum instituti operis, qui, ut suos dilexerat semper, ita in finem usque dilexit: attamen per imbecillitatem humanæ, & uerè nobis consubstantialis, carnis suæ, hanc ad Deum patrem profudit uocem, testificantem ipsum supra modum horrore mortis propter nos discruciari. Cæterùm hæc uox non erat à uoluntate, ut uocant, deliberata, sed quadam uelleitate (ut ita loquar) naturalis & humani affectus, cui non permisit nimium, sed mox, hanc suam affectionem, seu uelleitatem, obediens, diuinæ seu paternæ subiecit uoluntati.

Calicis nomine quid.

Christ⁹ mortẽ quare est deprecatus.

Veruntamen non sicut ego uolo, sed sicut tu uis.

Moderatur affectum illum, transeat, &c. totum referens in diuinam uoluntatem, veruntamen non sicut ego hoc affectu uolo, fiat, sed quod tu uis, uoluntate beneplaciti, & quod tibi uisum fuerit optimum. Hæc apertè docent, Christum non ignorasse, quæ esset bona Dei uoluntas. Non obstrepebat uoluntati Dei, non abiiciebat à se omnem patiendi uoluntatẽ, quin potius humanum suum affectum uoluntatẽmue humanã diuinæ uoluntati subiecit. Nec erat contrarius diuinæ uo-

Universidad de Deusto
Biblioteca

luntati, cùm adeò uniret se, & offerret obedientissimum Deo, ut se & omnia sua ipsi committeret. Obserua hîc resignationem propriæ uoluntatis, in qua uera obedientia consistit, & planè consummatur: in qua opus redemptionis nostræ fundatur: in qua & in quam sanctificati sunt omnes filij Dei, Hebr. 10. in qua radices egit sublimitas & exaltatio Christi. Quoniam enim obediens factus est patri usque ad mortem, exaltauit illum, & dedit illi nomen, &c. Philipp. 2. Hæc autem propriæ uoluntatis resignatio necessaria est omnibus Christi discipulis, si uelint quique sua cruce sublata Christum sequi. Hoc enim est, quod dicit, Qui vult uenire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem, &c. Vide suprà. 16. cap. Hæc uox, veruntamen, &c. omnes fideles instruit, omnes confessores accendit, omnes martyres coronauit. De ea resignatione propriæ uoluntatis loquimur hoc loco, quæ uera & probata fit in ipsis tentationibus sub cruce. Abnegauerat seipsum & Pe tris, deinde & reliqui discipuli, dicentes, In mortem tecum ibimus: tamen mortis metum & tentationem nondum experti erant, nec satis erant animi ipsorũ ad istam resignationem propriæ uoluntatis confirmati. Obserua cõtra hæreticos hoc loco duas in Christo uoluntates, alteram humanam, Non sicut ego uolo: alteram communem sibi & Patri, sed sicut tu uis. Et neque contrarias uoluntates aut oppositas adinuicem introducimus, ait Gregorius Nyssenus: saluatoris enim humana uoluntas non erat contraria diuinæ eius uoluntati, sed sequebatur in omnibus uerbi uoluntatem. De duabus in Christo uoluntatibus, qui copiosiora ex scripturis sacris & patribus sanctis cognoscere uelit, legat Actio. 4. Synodi Constantinopolitanæ. 6. Item Actio. 8. & consequenter. Iam autẽ hic locus plurimùm nos consolatur, & seruit adflictis, ut cùm in cruce sunt, & petunt liberari, pro bona tamẽ uoluntate Dei, hoc est, appetunt abesse crucem, aiunt tamen, nõ mea, sed tua fiat uoluntas Domine: si mox non exaudiantur, non tamen despondeant animũ, neque putent, uel se nihil habere fidei, uel istam tergiuersationem carnis tãtoperè displicere Deo, ut illius gratia nolit luctantibus succurrere: hæc enim petitio, ut uideatur habere pugnantiam, non est tamen ingrata Deo, modò terminetur hac finali subiectione, Non sicut ego uolo, sed sicut tu. Rursus hic locus confirmat nostram in cruce patientiam, Cùm uidemus filium unicum in tantis angustiis tertiò calicem hunc deprecatum esse, nec impetrasse, quod secundum carnem affectabat. Poterat quidem Deus alia ratione salutẽ humani generis instituere, sed adeò firmus in proposito crucis mansit, ut neque filio suo unigenito, tertiò crucem deprecanti, parcere uoluerit. Si quando igitur & nos, ad hunc modum orantes, quod cupimus non impetrauerimus, cogitemus, cùm hoc contigerit Christo, nihil mirandum, si & nobis accidat. Non est discipulus supra magistrum.

Vera obediẽtia in abdicatione propriæ uoluntatis.

Verũtamen non mea uoluntas, &c. classicũ Christianæ militiæ.

Volũtates in Christo, duę, sed concordes.

Consolatio in afflictione precantium.

Confirmatio patiẽtiæ Christianæ.

Et uenit ad discipulos, & inuenit eos dormientes.

Veniens à precibus ad dilectissimos tres discipulos, reperit eos dormientes. In his apertè legimus humanam miseriam & socordiam. Adeò socordes & corrupti sumus, ut in rebus maximis diuinissimísque altissimum dormiamus somnum.

Somnolentia & supinitas humana.

Et dicit Petro: sic non potuistis una hora uigilare mecum?

Amicè discipulos increpat, peculiariter tamen ad Petrum dirigitur increpatio, quòd paulò antè magna de se iactauerat. Quasi dicat, Siccine, qui modò iactabas te moriturum mecum, non potuisti uel unam horam uigilare mecum? Ego pro uobis uigilo & oro. Vigilat hîc Dominus pro nobis, & nostri curam gerit accuratissimam. Homines uerò dormiunt, uelutíque lethargum dormiunt, cùm maximè ipsis diligentissima opus est uigilia.

Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.

Quid nos omnes facere oporteat, Christus præscribit discipulis, dicens, Vigilate & orate. Addit & causam, quæ nos huc propellat excitétque, dicens: ne intretis

in tentationem. Non iubet orare, ne tententur: hoc enim esset iubere, ne uiuerent. Quid enim aliud est uita nostra super terram, nisi militia & tentatio? Si prospera accidunt, tentamur contemptu & neglectu Dei: si aduersa, tẽtamur desperatione. Et alioqui semper caro concupiscit aduersus spiritum. Quod quid aliud est, quàm semper tentari? Et tentationes sentire, siue à dextris siue à sinistris? Impossibile est, inquit Hieronymus, humanam animam non tentari. Vnde & in oratione Dominica dicimus, Ne nos inducas in tentationem, quam scilicet ferre non possimus, non tentationem penitus refutantes, sed uires sustinendi in tentationibus precantes. Ergo & in præsentia non ait, Vigilate & orate, ne tentemini, sed, ne intretis in tentationem: hoc est, ne tentatio uos superet & uincat, & uos intra casses teneat. Hæc Hieronymus. Tentatur ergo homo uel à Satana, uel à mundo, uel à sua ipsius carne, ad peccatum, & ad impietatem solicitatur. Ab hac tentatione nullus hominum liber est. Intrat autem in tentationem, qui tentatione succumbit, qui se tentationi captiuum tradit, & à tentatione ita uincitur, ut Satanæ & desyderiis peccati obsequatur. Proinde futurum erat, ut discipuli ex captiuitate Christi solicitarẽtur ad defectionem, & ex morte Christi ad desperationẽ. Quare Christus iubet eos orare, ut in hac tentatione non succumbant, nec uincantur: sed etsi deficiant, resipiscant tamen, & seruentur. Idem docuit nos, ut dicamus, Et ne nos inducas in tentationem, id est, ne nos deseras in tentationibus. Expositi certè sumus aduersis telis ex omni parte. Orationem igitur Dominus hîc commendat, & eã, quæ sobria sit: unde libenter orationi in sacris coniungitur uel ieiunium, uel uigilia. Sensus ergo huius loci est, Quod mihi uidetis usuenire, discipuli charissimi, certò statuite, uobis, & aliis sanctis euenturum aliquando, ut cùm maximis periculis circunuenti fueritis, &, mortis horrore ueluti oppressi, inexplicabiles animi æstus senseritis, recordantes idem mihi accidisse, nihil sitis attoniti, sed inuictis animis perstetis. Profectò non oportebat nunc dormire eos, quos mihi testes delegeram, & per quos exemplum meum in totum mundum diffundere, & omnibus sanctis commendare uolebam. Euigilate ergo, quæ fiant cognoscite, & quæ omnes sancti passuri sunt, discite, imò quomodo se in periculis gerant, intelligite. Mens sibi uestra imminentem ob oculos proponat mortem, uigilet uigiliam perpetuã, & orationes fundat ad Deum iuges. Hæc faciant, & sic se gerant qui nolunt uinci in tentationibus. Obserua: uigilia ad animi intentionem & cautionem: oratio uerò ad implorandam opem Dei pertinet. Vigilia animum præparat orationi, & ad precandum intentum illum facit ac sedulum. Ideo hæc duo, oratio & uigilia, coniungenda sunt.

Vita hominis, militia.

Intrare in tẽtationẽ, quid.

oratio sobria & uigil. mul tæ uirtutis.

Vigilia & oratio non separantur.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.

Hic locus nobis ostendit pugnam carnis, & spiritus. Hic cupit se accommodate Deo. Ratio in homine spiritus est, & hac separatur homo à bestiis, & spiritus uerè est, id est, spiritalis & cœlestis, cùm spiritui Dei adhæret: intelligit spiritualia, agit cum Deo, & apprehendit uerbum Dei & fidem. Caro est totus ille naturalis & animalis homo, qui non nouit agere cum Deo, &c. Adiungit itaque Dominus rationẽ, cur debeant imminente tentatione nõ dormitare, sed orare & uigilare, uidelicet ne in tentationem intrent. q.d. Non sufficit uobis habere spiritum & animum promptum ad uitandum peccatum, sed oportet uos orare, ne intretis, succumbendo, in tentationem, quia periculum imminet ingens ex parte affectus carnalis, qui non est firmus sub spiritu, sed mutatur, ceu alter Proteus, ad præsentiam obiecti. Proinde spiritus hominis bonus, & Deum amans, mundum & omnia mundi exosus, egregias habet de rebus diuinis, & de uictoria contra carnem imaginationes: & sibi persuadet, sine negotio affectus turpes, metum & omnia uincí posse. Nam ardet, & nonnihil insolescit, & facilè quidem uinceret, nisi coniun-

Ratio & spiritꝰ secernũt hominem à bestiis.

Caro, quid.

Affectus carnalis Vertũno aut Proteo similis.

Spiritus alacritas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Caro cuiusmodi.

ctam sibi haberet carnem. Hęc tarda est, infirma, rebellis, ferox, & ad malum propendens: facilè cedit minis, frangitur periculis, præfocatur uoluptatibus: imò impetu quodam consectatur mala. Idcircò propter adiunctam carnem maximopere uigilandum piis. In quibus hæc tergiuersatio & infirmitas etiam durat, quandiu hîc agunt. Quam quoniam Satanas per experientiam bene cognouit, totus huc incumbit, & pios aggreditur, ut sicut infirmam Adæ portionem, mulierem, tentando aggressus est, & uirum deinde per mulierem: ita in Sanctis, carnis infirmitatem primùm, deinde per hãc & ipsum spiritũ adoriatur, uel illecebris, uel rebus acerbis à studio recti auocare studens, ut uincat & perdat. Hanc carnis infirmitatem & recalcitrationem non experiuntur, qui, ut carnales toti sunt, ita & carnaliter uiuunt, ceu à carne absorpti. Spiritu siquidem non ducuntur ad spiritualia, cuius ductui caro possit aduersari. Sed ipse quoque spiritus per coniunctionem animalis & terreni corporis obbrutescit, & terrenis ducitur. Qui autẽ regeniti sunt, & spiritu Dei ducuntur, hanc luctam experiuntur, & tentationibus Satanæ petuntur. Carnales enim, qui toti ad uoluntatem Satanæ uiuunt, & ab illo captiui tenentur, ut quid & tentarentur? Quare semper uigilantes, oremus, nunquam obliuiscamur, quæ sit carnis nostræ infirmitas, ne spiritus præsumptione & alacritate seducamur, & securi reddamur. Nemo insolescat, nemo ꝓpter spiritus amplũ donum & ardorem flagrantissimum temerè quicquã ordiatur. Meminerit quisque, qualem in uisceribus gerat hostem, nempe domesticum, lubricum, uersutum, cautum, uersipellem, potentem. Puerorum ingenium est, maiora præsumere de uiribus suis, quàm præstare per ætatem & corporis robur possint. Animus enim illis alacrior est, quàm cui corporis uires satisfacere queant. Deest illis propriæ infirmitatis experientia, quam plerunque non sine damno acquirunt, dum imprudentius maiora suis uiribus tentant. Discamus itaque uel à pueris, quàm necesse sit, ut carnis nostræ infirmitate consyderata, cauti simus, & uigilantes in oratione ad Deum, ne nos astu & tentatione Satanæ adobrui sinat. Est autem uetus Satanæ astus, ut infirma nostra tentet, inque illis materiam nos superandi, uenetur. Quare qui sibi bene consultum uolet, nunquam securus sibi erit ab ista Satanæ uersutia, sed perpetua solicitudine uigilabit, ne ibi uincatur, ubi nouit se ut infirmum, ita tentationibus quoque Satanæ obnoxium & expositum. Hoc solent duces in bello facere. Vbi enim obsidentur ab hostibus, ibi potissimùm excubant, ubi nôrunt ciuitatis propugnacula esse infirmiora. Sciunt enim eam urbis partem insidiis hostium potissimùm expositam esse.

Nota simile. Satanas carnem primũ adoritur.

Carnales carnis pugnam non sentiunt

Suæ cuique carnis infirmitas agnoscenda.

Spiritus prõptioris cum pueri ingenio comparatio.

Securitas in carne perniciosissima.

Simile.

Iterum secundò abiit, & orauit, dicens: Pater mi, Si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat uoluntas tua.

Quod sæpius ad eandem redit orationem, ostendit magnitudinem crucis apprehensæ, & pugnam carnis & spiritus. Caro uicta subinde recurrit, donec prorsus prævalenti spiritui subiiciatur. Docet item hæc repetitio, non esse in oratione cessandum, etiam si primò uidearis minimè à Deo exauditus. Sed in oratione instandum, ac, omnibus etiam creaturis diuersum minantibus, urgendum. Calix transiens, est mors temporalis, non æterna aut permanens. Bibere calicem est pati, est mori.

Aboratione non cessandum.

Et uenit iterum, & inuenit eos dormientes. Erant enim oculi eorum grauati.

Redit ad discipulos iterum, ut commendet illis suum exemplum. Illi iterum securè stertunt. Erant enim oculi eorum uehementer grauati, mœrore conducante somnolentiam. Scilicet hi miram nobis relinquunt socordiæ humanæ hypotyposin, licet ex naturalibus causis oculi ipsorum essent grauati. Accedit enim ad corruptionem nostram, & naturalis quædam pigritia, & innatus quidam torpor: unde fiebat, ut quò Christus constantius oraret, tantò altius dormirent discipuli. Haud dubiè deploranda uenit hæc humani generis miseria & calamitas.

Hypotyposis desidiæ humanæ ĩ Apostelis somniculosis.

Et relictis illis, iterum abiit, & orauit tertiò, eundem sermonem dicens.

Relictis discipulis, tertiò abiit solus, oraturus eodem sermone, quo nos doceret, non semel atque iterum, sed pertinaciter, tantóque crebrius & uehementius orare, quantò sæuior immineat tentationis procella. Orat quidem tertiò, & tanto ardore, ut eò prolixius oraret, quò uehementius mœstitiam & tristitiam calicis apprehendebat: adeóque tanto angore affectus est, ut angor ille extorqueret ei sudorẽ, nec hunc vulgarem, sed sanguineum, idque tanta copia, ut guttæ sanguinis in terram decurrerent. O nos ter quatérque beatos, quos Deus pater tanto fauore complectitur, ut propter nos permittat unigenitum filium suum in tantam animi mœstitiam, imò in tantum supplicium coniici, ut etiam sanguinem sudet! O nos longè omnium infœliciſsimos, si ne sic quidem agnoscimus prauitatem peccatorum nostrorum, nec resipiscimus! O ingratitudinem nostram! Pro dolor, peccata nostra extorquẽt Dei filio guttas sanguineas, & nobis ipsis, qui ea designauimus, uix possunt exprimere unam lachrymulam, aut saltem suspiriolum. Quid hac cordis duritia turpius? Obseruemus nunc, qualem, uel tandem exhibeat, sese Deus erga filium suum, in tam stupendis angustiis constitutum. Christus dolores hos nõ est suo peccato meritus, & potuisset uno cogitationis nutu à se excutere: sed quia sciebat hanc esse uoluntatem patris sui, ut susciperet supplicia peccatorum, & expiaret peccata, maluit patri obediens esse, & dolores, quanuis longè omnium maximos & grauissimos, ferre, quàm temporaria uoluptate frui. Quare Deus optimus maximus, obedientia filij sui in tantũ delectatus est, ut non solùm miserit ipsi angelum, uerùm etiam omnibus in hunc Christum filium suum credentibus ita faueat, ut propter Christum reputaturus sit ipsos iustos, & non permissurus, ut quispiam ipsorum tentetur, supra id quod possit, sed facturus sit unà cum tentatione prouentum, ut ferre queat, adeóque sit erepturus electos suos ex omnibus afflictionibus eorum. Obserua: quanuis non auferretur à Christo calix mortis, non inutiles tamen & inefficaces erant ipsius preces. Lucas enim ait, Apparuit illi angelus de cœlo, cõfortans eum. Multum certè ualet oratio iusti, ait Iacobus. Nã tametsi illud ipsum non consequaris, quod postulas, consequeris tamen, quod tibi utilius est, salubriúsque. Accedit itaque Christo diuina consolatio. Quo exemplo nobis ostenditur, quid sit à cœlesti Patre in talibus angustiis sperandum. Si crucem non aufert, quòd id nobis non prosit, nec ad gloriam suam faciat, certè corroborabit animos nostros cœlesti consolatione, ut ad crucem fortiores ac paratiores esse possimus.

Charitas Dei erga nos in sudore Christi sãguineo.

Nota meditationem.

Obedientia Christi quantum placuerit Deo, & profuerit nobis.

Preces Christi nunquam uanæ aut cassæ.

Ritè precantes nunquã non exaudiuntur.

Tunc uenit ad discipulos suos.

Finitis precibus, & commendata causa uniuersa, Deo: obfirmato item, ac sibi constante animo ad tolerandam mortem, perferendúmque omnia tormentorum genera, redit ad discipulos Dominus, quos nihilo, quàm antea reperit uigilantiores. Caro enim, semper sui similis, ægrè admonitionibus emendatur, nisi uerberibus quoque castigetur.

Et dicit illis, Dormite iam, & requiescite.

Marcus his uerbis subiungens, sufficit, uidetur interpretari, hæc uerba esse permissiua somni, ad tollendam, quam discipuli patiebãtur, oculorum grauedinem ex tristitia. Sensus uerborum est, Surgens ab oratione, uenit ad discipulos, quos uidens somno prorsus grauatos præ tristitia, compassione motus, indulsit illis, ut aliquantisper requiescerent: dixítque eis, Quando frustrà uos ad uigilandum uideo commoneri, & à somno quasi uiolenter deprimi, cedens uestræ infirmitati,

Universidad de Deusto
Biblioteca

indulgeo nunc uobis, ut dormiatis & requiescatis paulisper, usquedũ ego uos expergefecero. Et cùm paululum expectasset, ac præsentiret cohortem unà cum Iuda aduentare, ait, sufficit, id est, iam satis dormitum est. Hunc esse huius loci sensum indicat uerbum, sufficit, à Marco scriptum. Et mox uerbum subiectum, surgite, eamus. Non pigebit tamen recensere interpretationem eorum, qui dicunt, hæc uerba, dormite, &c. esse amicam ironiam & correptionem, qua significat longè aliud, quàm dormiendi & quiescendi, modò tempus appetisse. Quasi dicat, hactenus non impetraui à uobis, ut paulisper mecũ uigilaretis, nunc ipsa res excitabit uos, cùm uideritis meum supplicium & uestrum periculũ. Huic interpretationi subscribit Theophylactus in Marcum, quam multis uerbis inculcare cõtendit. Ecce, appropinquabit hora. Ecce, attentionis particula, monens de repẽtina appropinquatione crucis. Hora punctum atque tempus illud est, quod uinculis Domini destinârat diuina prouidentia. Nam non cadit capillus de capite nostro sine uoluntate Patris cœlestis. Obserua, Christum hoc memorasse, ut intelligerẽt iam nihil esse minus, quàm dormiendi tempus. Quasi dicat, Hora adest, qua capiar, adsunt hostes, qui mihi manus iniiciãt, & uos dormitis? Hæc hora aliud exigit, iam non poteritis ampliùs dormire, Surgite, &c.

Dormite iã, ironicè dictum.

Et filius hominis tradetur in manus peccatorum.

Auditu graue & molestum, quòd filius hominis tradetur, &c. sed interim salutberrimum est. Ideo enim traditur in manus peccatorum, ut peccatores liberet è manu peccati. Quamobrem hac Domini humilitate nemo offendatur: propterea enim deiectus est sub pedes peccatorum, ut peccatores è luto subueheret ad cœlos in gloriam. Traditus est: Quis? Ipse, non peccator. Qui peccatum non fecit Isa. 53. Ipse inquam filius Dei, Rex pacificus, traditus est in manus peccatorum, eorúmque minimè vulgarium, quales sunt & intelliguntur omnes homines, sed impiorum, nullo Dei timore præditorum, quales psalmus 21. canit. Quoniam circumdederunt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. Et quales Petrus pingit Act. 2. ἀνόμους, id est, iniquos: per manus iniquorum (inquit) affligentes interemistis. Obserua: nõ dicitur capietur, sed tradetur. Plus enim est tradi, quàm capi aut affligi. Nam in manus peccatorum tradi, est in omnem illorum potestatem & libidinem tradi. Vnde se ceu derelictũ significat, psal. 21. Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me? Totius itaque sententiæ sensus est, Hora iam adest, ut feroslis, impiis, reprobis & iniquis hominibus copia fiat & potestas super filium hominis, ut pro sua ipsorum improbitate uim illi inferant, condemnent eum, conspuant & crucifigant. Nam licet, diuino consilio Patris Christus esset tradendus, peccabãt tamen huiusmodi scelestissimi & impij ministri. Hi sunt quibus utitur Deus ad iusti innocentiam probandam, & his opus habet. Quis enim iustorum sustinuisset occidere hominem innocentissimum? Quando ergo Deus suos per iniuriæ tolerantiam exercet, & cruce, quam iuxta seculum non meruerunt, probat: necesse habet malorum opera uti: iustus quippe non potest iniuriis afficere iustum impius uerò pro ingenij sui malitia ad eam rem est accommodatissimus ac promptissimus. Quis non uorat quem, quia hoc luporum est, qui ad hoc nati uidentur. Diuersa est functio magistratus. Huius enim officium est, modò punire malos, modò defendere bonos. Non conuenit itaque, ut is utatur impiis ministris, cùm omnia possit per iustos exequi. Cùm itaque Christus esset insons, & nihilominus tradendus, contemnendus, summa iniuria afficiendus, conspuendus, flagellandus, irridendus, perforandus, crucifigendus, blasphemandus, ac summa inhumanitate tractandus: nec possent ista manibus iustorum fieri, opus erat ministerio reproborum ac peccatorum. Et hoc est, quod dicit, filius hominis tradetur in manus peccatorum: non qui respectu diuinæ uoluntatis ista

Christ⁹ proditus, morte perdidit.

Qui cepere Christũ peccatores.

Iusto Dei cõsilio subseruiunt homines iniustissimi.

Deus necessariò utitur malorum opera ad probãdos suos.

ista facerent, sed qui odio, inuidia, & cordis prauitate inducti, nullo prorsus Dei respectu, nisi simulato, exequerentur.

Surgite eamus.

Verbum est animi confirmati, nec ampliùs exhorrentis crucem. Quò autem eamus? Num ut abeamus, & fugiamus eos, qui me comprehensuri sunt? Minimè omnium: sed eamus eis obuiam, ut intelligatis & testes sitis, me, nec insciũm, nec coactum, sed prorsus uoluntarium & spontaneum, hanc passionem suscipere. Sed quid adhæc dicemus? Cur Christus non fugit, cùm potuisset? Nonne dixit ipse: Cùm uos persecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliam? Et tentat Deum, qui se temerè periculis exponit. Ergó ne dicemus Christum tentasse Deum, propterea quòd non fugerit cùm potuerit fugere? Absit. Tentat quidem Deum is, qui se temerè, absque uocatione Dei, exponit periculis. Qui uerò uerbum & uocationem Dei habens, semet discriminibus, etiam mortis, obiicit, & pericula suscipit, is intantùm non tentat Deum, ut potius obsequatur uolũtati Dei. Et cùm Christus ait, Si uos persecuti fuerint in una ciuitate, fugite in aliam: sentit tunc fugiendum esse, cùm per uocationem Dei fugere licet. Voluntas autẽ & uocatio Dei erat, ut Christus eo tempore susciperet passionem & mortem. Ecce (inquit) appropinquabit hora. Et posteà: Calix, quem dedit mihi pater, non uis, ut bibam illum? & iterum, hæc est hora uestra, & potestas tenebrarum. Quare Christus procedendo persequutoribus suis obuiam, non tentat Deum, nec temerè se exponit periculis, sed sectatur uocationem Dei, factus obediens usque ad mortem. Eamus & nos, exemplo Christi, obuiam his afflictionibus, quas Deus nobis immittit, & ad quas sustinendas Deus nos uocat: uocat autem, cùm non possumus alia uia, quàm per impietatem & peccatum, effugere afflictiones. Hęc tum hora, hoc tum tempus est, quo diuinitus ad crucem uocamur. Alioqui licebit crucem fugere & in aliam ciuitatem abire, cùm salua pietate patet uia fugiendi. At si non potes effugere, nisi impiè facias, & contra Deum pecces, ibi tum cruci per fiduciam in uocãtem, obuiam procedendum est. Obseruemus nunc in Domino, quòd qui iam iam mœrore propemodum contabuerat, ac dixerat, Tristis est anima, &c. nũc alacer morti it obuiã, Surgite, inquit, eamus. Et, sicut Isaias ait, cap. 53. Oblatus est, quia ipse uoluit. Ad hanc formam oportet, ut & nos componamur. Caro quidem, ut suprà dictum est, infirma, aliquandiu reluctatur, ac crucem deprecatur, uerùm uiribus aucta tandem per orationẽ, obliuiscitur se carnem esse, & parendo spiritui, fit spiritualis, ac pro nutu spiritus ambulat. Meditare iam, & meditando expende apud te uirtutem diuinam Christi, cõstanter & intrepidè in mortem concedentis ac se offerentis: & coniunge te Domino. Recipe mentem & animum, uince tu quoque imbecillitatem tuam per Domini fortitudinem: ora ipsum Dominũ, ut suum spiritum tibi communicet, quo possis, contempta morte, & spretis omnibus tormentis, ea ad Deum uia contendere, qua uoluit prior ipse ingredi.

Christ⁹ suapte sponte, & maximè uolens, passus est.

Fugere persecutionẽ quãdo licet, uel necesse est.

Non subterfugiendę afflictiones, ad quas uocamur.

Ad crucem quando uocat nos Deꝰ.

Vincẽda imbecillitas carnis, alacritate spiritus.

Ecce appropinquabit, qui me tradet.

Quasi dicat, Ecce in proximo est, qui me prodit. Adest ille, quem paulò antè cœnantibus uobis designaui uerbo & signo: iam iam aduenientem illum uidebitis, ut proditionis suæ impium machinamentum opere compleat. Rogabis: cur non dixit, adsunt, qui me capient, sed solùm meminit proditoris? Plus culpæ erat in traditore, quàm in cohorte militari. Et ad Pilatum dicebat, Qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Cur non dixit, Adest Iudas? Non intellexissent quid subesset periculi. Neque enim intellexerant Iudam proditorem esse. Vbi uerò dixit, appropinquauit, qui me tradet, absque dubio fecit, ut commoti exilirent.

Iudas, cohorte, quã ducebat, scelestior.

Adhuc eo loquente, Ecce Iudas uenit.

Mirabile auditu. Qui selectiores erant discipuli, Petrus, Iacobus & Ioannes,

Universidad de Deusto
Biblioteca

dormiunt: at perditissimus Iudas non dormit, sed sedulò uigilat, & satagit quod cœperat, proditionis opus, ad finem perducere. Vix finito sermone Iesu, quo excitabat à somno discipulos, ac dicebat: Surgite, eamus: ecce appropinquabit, qui me tradet. Ecce Iudas, ex Apostolo, sicariorum dux factus. Sic Lucas, Et qui uocabatur Iudas, unus è duodecim, antecedebat eos. Obserua: hoc exemplum prauitatem humani ingenij proponit, qua fit, ut uigilantiores sint ad malũ reprobi, quàm ad bonum pij. Sacerdotes, Scribæ, Pharisæi & seniores populi, ad perdendum Christum uigilantes habent ministros, cùm tamen Christus ad orationem & necessariam uigilantiam ter discipulos excitârit, & semper somnolentos & dormiturientes illa hora (quæ excubias requirebat) habuerit. Sed malos lucri ac quæstus spes uigilantiores reddit, quàm pios professionis officium, aut gloriæ Dei, uel salutis propriæ ratio.

Iudas ex Apostolo dux sicariorum.

Impij impietatem diligẽtius, quã pietatem pij, sectantur.

Vnus de duodecim uenit.

Vox, unus, magnam habet emphasim. Quasi dicat, unus ex illis, quos Christus habuit & uocauit amicos suos, Christi discipulus, Apostolus & familiaris. Sed hîc mihi uide, quanta sit impietas & iniquitas Iudæ. Iudas Apostolus, in hoc à Christo uocatus erat, ut adduceret turbam populorum ad credendum in Christũ, & ad consequendam ab ipso salutem. Sed ecce adducit turbam, ad perdendũ Christum, & consequendam ab ipso perpetuam damnationem.

Iudæ facin' quã iniquũ.

Et cum eo turba multa.

Non ait, Ecce turba multa, & Iudas cum eis. Sed ecce Iudas, & cum eo turba multa: ergo dux erat turbæ, ad capiendum Christum missæ. Hæc cohors & hæc turba conflata erat ex ministris pontificiis, & fæce quadam iniquitatis. Turbæ officium erat, ut salutem in Christo quærerent: sed ecce ueniunt, ut quærant Christum ad perditionem. Et milites in hoc uocati erant, ut tuerẽtur publicam pacem, quò uera religio, id est Euangelium de Christo, doceri posset. Magistratus enim ciuilis, qui administrat gladium, etsi interdum nihil minus cogitet, tamen in hoc diuinitus constitutus est, ut conseruet publicam tranquillitatem & honestatem: non propter se, sed quò in ciuili trãquillitate uera pietatis doctrina locum habeat, & ad salutem hominum tractari queat. Vide ergo rem indignissimam. Cohors militum, qui tuebantur pacem propter Christum, uenit ad capiendum Christum. Hoc in his, & præcipuè in Iuda proditore operata est φιλαργυρία. Debebat discipulus Christi Iudas, uel ipsum armatorum conspectum horrere. Verùm tanta est uis φιλαργυρίας, ut confestim ex Christi discipulo faciat ducem militum improborũ ad perdendum Christum, qui pro Christo nihil non ferre debebat.

Magistratus & milites uocati ad tutelã pacis.

Pecuniæ amor Christi amorem ac dei timorem profligat.

Cum gladiis & fustibus.

Ioannes ait, Cum laternis & facibus & armis. Signanter hęc adiicit Euangelista, ut ostendat arma, quibus nituntur inimici, Christi ueritatem tollere. Sed quid cõtra inermẽ & imbellẽ armis opus erat? Quid rursum negotij erat Christi discipulis cum turba & cohorte militari? Duo in causa horum fuisse uidentur. Alterũ, ne à discipulis uel à uulgo qualicunque defenderetur. Nam ita comparatum est, ut impij in patrandis sceleribus suis ea timeant, quæ timẽda non sunt, & uicissim ab illis nihil prorsus timeant, sed securos se putent, quæ timenda sunt. Armis non erat ad capiendum Christum opus: licet enim nonnihil reluctatus sit Petrus, frustra tamen fecit, non permittente Christo. Proinde non erat aliqua hostibus Christi aduersaria uis metuenda. Timenda erat ira Dei. At huius securi erant. Alterũ, ut forma iudicij seruaretur in capiẽdo Christo, tanquam homine seditioso & hæretico. Vnde huc pertinet quod non quæuis turba, sed à Sacerdotibus, Scribis, Pharisæis & senioribus populi missa, cum proditore egressa est. Item, quòd à præside

Facinorosi omnia potiũ, quàm iram Dei, timent.

Rom. Imperij cohors militum accepta est. Huc enim tendebat consilium Satanæ, ut non simpliciter occideretur Christus, sed occideretur, uelut homo pernicios us ac seditiosus, per potestatem legitimam ad improbos clamores Sacerdotum, Scribarum, Pharisæorum & Seniorum populi. Obserua: laternæ, faces, arma, gladij & fustes, inuenta & dona Dei sunt, in pium usum ordinata, sed nunc abutuntur his impij aduersus unigenitum Dei filium.

Satanæ consilium in occidendo Christo.

Creaturæ creaturis abutuntur aduersus creatorẽ.

Missi à principibus Sacerdotum, & Senioribus populi.

Pontifices, Scribæ, Pharisæi & Seniores, seu Senatus Iudaici populi, præcipui hostes Christi, homines specie religionis præditi, & sapientes in mundo, in hoc ordinati erant, ut Christum sacrificiis adumbrarent, ut Christum ex prophetarũ oraculis explicarent, ut politiam Mosaicam ad conseruanda promissa de Christo administrarent. De Sacerdotibus enim, & principe Sacerdotum Aarone, ac aliis successoribus dixit Malachias. 2. cap. Lex ueritatis fuit in ore eius, & iniquitas nõ est inuenta in labiis eius, in pace & in æquitate ambulauit mecum, & multos auertit ab iniquitate. Labia enim Sacerdotis custodiunt scientiam: & legem requirent ex ore eius, quia angelus Domini exercituum est. Tales autem fuissent Caiphas ac reliqui Sacerdotes, si suo uoluissent respondere officio. Sed contraria oppositáque in ipsis inueniuntur. Nam ecce mittunt proditorem cum cohorte & ministris, ad opprimendum & penitus extinguendum Christum. Vide mihi, quot & qualia hominum genera contra Christum concurrant. Primùm Sacerdotes cum Scribis, Pharisæis ac senioribus populi. Deinde Iudas, fucatus Christi discipulus, & magistri sui proditor. Tertiò, Præses, Romani magistratus administrator, à quo ad capiendum Christum sumitur militum cohors. Quartò ipsa militum cohors. Quintò Sacerdotum, Scribarum & Pharisæorum ministri. Hi omnes, & religione & professione & uitæ studio diuersi, in capiendo Christo conspirant. Nam eiusdem religionis non erant Sacerdotes & Præses, nec Iudas & turba, quam secum sumpserat: illi Iudæi, isti gentes erant. Eiusdem quoque professionis non erant, Sacerdotes rerum spiritualium, Præses uerò secularium curam gerebat. Milites præsidis armati: Iudas Christi pacifici & inermis minister erat. Quid ergo tam diuersos cõiungit? Quid singulos ad tam scelestum scelus, & tam impium facinus impellit? Sacerdotes tenebantur & agebantur insatiabili erga Christũ odio, quòd sentirent, doctrinâ Christi plurimũ suo regno, & splendori ac quæstui detrahi. Horum ministri, ut fieri solet, gratificabantur Dominorum suorum affectibus. Iudas proditor excæcatus erat auaritiæ studio. Præses partim caucbat tranquillitati imperij, partim gratificabatur Sacerdotibus. Milites obediebant iussui præsidis, nulla habita iustitiæ cognoscendæ ratione. In Sacerdotibus imago est carnalis Sacerdotij, eorum, qui religionis nomine gloriam huius mundi & opes terrenas uenantur. Huic ordini intolerabilis est doctrina ueritatis. Iudæ socij sunt omnes hęretici scripturas prætexentes suæ impuritati, & ueritatis patrocinium suæ ambitioni, propinantes interim mortiferum erroris atque hæreseos uenenum. Præses typum eorũ gerit, qui ita rerum terrenarum gubernationem instituunt, ut uel metu superioris potestatis, uel in gratiam potentum, ad opprimendam ueritatis doctrinam, operam suam ueritatis hostibus (etiam ipsi non hostes) impendunt. Cohors militum eos refert, qui nulla cuiuspiam religionis ratione mouentur, sed stipendij & lucri gratia, potestatibus ad quæuis, siue per fas, siue per nefas, audenda ac gerenda seruiunt.

Senatus Iudæorum munus & officium, quod.

Quot genera hominũ confluxerunt ad capiendum Christum.

Quid impulerit tot tam diuersæ conditionis homines ad capiendũ Christum.

Qui prodiderunt & ceperũt Christũ, quos significant.

Qui autem tradidit eum, dedit eis signum, dicens: Quemcunque osculatus fuero, ipse est, tenete eum.

Iudas proditor cohortem antecedebat, & ne in persona errarent, ac discipulorum aliquem pro Domino apprehenderent, pactus erat cum impijs, ut quemcun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

que oscularetur, eum comprehenderent protinus, & arctius constringerent, ne elaberetur. Dominus enim non semel delusis hostibus, è manibus illorum euaserat, mortem & uincula intentantium. Vnde cauere uoluit crudelis Iudas, ne idem nunc quoque fieret. Tam uidelicet solicita est, cæca & auara impietas in negotiis impietatis fœliciter expediundis. Hic locus indicat nihil esse apud homines ab omni parte beatum, quando tam sanctissimus discipulorum ordo, tale, támque portentosum monstrum, Iudam, aluerit. Obserua: utitur osculo quod amicitiæ symbolum habet. Erat ueteribus osculum reuerentiæ signum. Nam Oseæ 13. ponitur osculari uitulum, pro religiosè colere idolum. Rursus usitatissimum fuit Hebræis, osculari se mutuò, ut nobis familiaris est manuum consertio, fidei, amoris mutui, concordiæque symbolum. Nouum autem & inauditum est, osculo prætextúque summæ concordiæ, odium exercere cruentissimum, id est, innoxiũ tradere hostibus crudelissimis. Singularem habet malitiam, ingenium hoc impiorum. vide insidias Saulis contra Dauidem, 1. Regum 18. Ioab contra Amasiam, 2. Reg. 20. Herodis contra Christum adhuc infantem, cùm dicebat ad Magos: vt ego ueniens adorem eum: quem tamen acerrimè postea persequitur in infantibus, primis martyribus præsentis Christi.

Impietas semper uigil.

Nihil ab omni parte beatum.

Osculũ symbolum pacis, amicitiæ, & reuerentiæ.

Astus & doli impiorum aduersus pios.

Et confestim accedens ad Iesum, dixit, Aue Rabbi: & osculatus est eum.

Perfricta fronte processit Iudas Iscariotes, subsequentibus clam ministris, & iuxta consuetudinem salutat, & osculatur Christum. Consuetum erat discipulis, alicunde ueniẽtibus, ita salutare & osculari Christum, ad testandum amoris & reuerentiæ erga ipsum, affectum. Amoris affectum exprimit osculum & salutatio, reuerentiam habet appellatio Rabbi. Hæc duo simulabat & Iudas, licet corde esset insyncero. Vide quæso, quanta sit uis impietatis, & quò tandem pertrahat, si principiis nõ resistamus. Hic traditor non ueretur propter pecuniam, éxque inuidia & impietate, saluatorem suum prodere, & interim salutare eum magistrum, & osculo, ceu charissimũ sibi, demulcere, cùm tamen nec illius agnosceret magisterium, neque osculo aliud, quàm letaliter illum uulnerare ex animo cuperet. Obserua: Qui Iudam sequebantur, nihil offenduntur simulationis huius improbitate, qua discipulus præceptorem osculo tam impudẽter sub ipsorum conscientia prodebat. Similes uidelicet habebant labra lactucas.

Principiis obstandum.

Dixit illi Iesus, Amice, ad quid uenisti?

Exemplum est philanthropiæ & summæ charitatis in Christo erga Iudam suũ proditorem. Ait Christus, Amice, ad quid, &c. non quòd Christus causam præsentiæ Iudæ ignoret: sed ut Iudam moneat suæ impietatis atque proditionis. Cùm osculo Iudę discipuli traderetur Christus, potuisset, unico suæ uoluntatis nutu Iudam ita perdere, ut esset manifestum & perpetuum monumentum impietatis, omnium hominum oculis expositum, quemadmodum quondam uxor Loth in statuam salis mutata est. Sed maluit Christus agere, quod nobis erat salutiferum, quàm quod esset humanæ curiositati admirandum. Tantum enim abest, ut aliquid mali referat Iudę, ut potius iterum illum admoneat, magna quidẽ seueritate, attamen beneuolentissimè, ut uel tandem resipiscat. Iuda (inquit) amice, ad quid ueneisti? Apud Lucam appenditur, osculo filium hominis tradis. Oportebat uetteris te & fidei & amicitiæ meminisse, & quàm indignum sit osculo, amicitiæ symbolo, filium hominis tradere. Qui te creaui, qui te Israëlitam feci, qui te in Apostolum elegi, qui tibi potestatem eiiciendorum dæmonum dedi. Et ecce tradis me, magistrum tuum, osculo, specie amicitiæ. Quid unquam in te tantum committere potui, ut me præceptorem, me seruatorem tuum traderes? Sed age resipisce uel

Charitas christi erga etiã proditorem.

Exaggeratio ingratitudinis Iudæ.

nunc, & recipiam te in gratiam. En habes in Christo perfectam charitatem proximi. Nõ enim cupit tantùm seruare reliquos Apostolos, amicos suos, uerùm etiam Iudam proditorem, & iam factum summum inimicum. Hoc est legem charitatis perfectè implere. Hoc etiam est patri perfectè obedire. Obserua: uox ista Christi grauissima erit omnibus hypocritarum conscientiis. Quod enim hîc Iudę dicitur, Amice, ad quid ades? Hoc absque dubio occurret omnium simulatorum conscientiis, ut cogitent intra se ac dicant, Amice, quid facis? Quid quæris? Et utinam audiant hanc conscientiæ suæ uocem in hac uita, dum adhuc resipiscendi tempus est, antequàm desperatione cum Iuda adobruti, tandem, ubi nihil proderit, exclament, Peccauimus, tradentes sanguinem innoxium! uel audiant in extremo iudicio, ab ipso Domino, Amici, quomodo huc intrastis, non habentes uestem nuptialem?

Amice, ad quid uenisti, stimulus cõscientiæ.

Tunc accesserunt, & manus iniecerũt in Iesum, & tenuerunt eum.

Memorat Ioannes 18. cap. quid ante hanc captiuitatem acciderit, quídue factũ fuerit. Et quomodo se obuium aduersariis, in terram cadentibus præstiterit. Nũc ad signum proditoris accurrit impia turba, & manus iniecerunt in Iesum, ac tenuerunt eum. Hoc loco Ecclesiæ duo spectanda hostium Christi genera proponũtur. Alterum apertè agit, armata ui exitium minitans & ueritati Euangelicæ & studiosis Euangelij. Huiusmodi fuerunt pontifices, ministri item pontificis, & socij ipsorum. Alterum simulat summã amicitiam, eáque hypocrisi maximè nocet: prodit enim & subuertit ueritatẽ. Socij Iudę sunt, qui simulant se fautores esse Euãgelij, quò noceant, aut suas res conficiant fœlicius. Sed quid hîc uidemus? capitur & ligatur summa innocentia & libertas. O inhumanitatẽ! debetur hoc supplicium furibus, latronibus, incendiariis, & aliis id genus sceleratis. Cur ergo Christus, omnium innocentissimus, eo afficitur? Quid est, quòd manus comprehendẽtium Christum non exaruerunt, quemadmodùm exaruit manus Ieroboam regis Israël, extendentis manum suam de altari aduersus prophetam, prohibentem, ne adoleret. 3. Reg. 13. Et tamen Christus maior est illo propheta. Quid est, quòd non descẽdit ignis de cœlo, qui hos sicarios deuoraret, qui manus iniecerunt in Christũ, sicut & cohorti regis Israël, ad Eliam missæ, contigit. 4. Reg. 1. ca. Num Christus minor est Elia? Minimè omnium. Certè quod illic edita sunt miracula, certo quodam Dei consilio edita sunt, de quo nunc non est dicendi tempus. Quòd autem in captiuitate Christi nec manus comprehendentium exarescant, nec ignis de cœlo cadat, etiam suo, eóque prudentissimo, & nobis maximè omnium salutifero Dei consilio factum est. Christus enim uenit in hunc mundum, ut patri obediret: obediret autem usque ad mortem crucis. Voluit autem pater, ut susciperet filius supplicia peccatorum, & expiaret peccata hominum passione sua. Atqui, quod irrogatur hominibus ob scelera perpetrata supplicium, est adulterij, furti, homicidij & similium scelerum supplicium. Et hoc uolens, & ueluti ouis, ductus ad uictimam, susceepit Christus in se, & permisit se, tanquam latronem aut homicidam, capi: in primis, ut cognoscamus, quantum sit peccatum nostrum, propter quod filius Dei susciepit in se supplicium, quod latronibus debetur. Nam etsi non omnes homines extrinsecus latrocinantur, omnes tamen homines sunt in conspectu Dei tanti peccatores, ut non solùm externam, sed etiam æternam apud inferos captiuitatem propter peccata meriti sint. Quare nondum intelligit grauitatem peccati sui, consyderet, quòd propter peccatum ipsius capiatur Christus, tanquam latro, & manifestè uidebit, maius esse peccatum suum, quàm quod suppliciis corporalibus pro meritò puniri queat. Secundò in hoc captus ac uincula pertulit, ut nos assereret à seruitute peccati ac diaboli, in libertatem filiorum Dei. Tertiò eò susceepit hoc supplicium, ut experiretur in se qualis esset affectus captiuorum, & fieret

Hostiũ Christi duo genera.

Iudas & socij Iudæ, qui

Mansuetudo, & tolerantia Christi.

Christus pro omnibus hominibus, uerè furibus & latronib⁹, furtum & latronum supplicium passus.

Consydera Christum p tuo peccato passum, & agnosces, quãtum sit.

Christus capi quare uoluit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

fidelis & misericors pontifex in iis, quæ apud Deum forent agẽda, & posset iis, qui tentantur, succurrere. Non enim captus est, ut nullus hominum amplùs caperetur: sed captus est, ut captiuitatem in suis sanctificaret. Quare captiui inspiciant captiuum Christum, ut ex ipso salutem consequantur. Respondebit aliquis, non propter iustitiam & ueritatis defensionem captus sum, sicut Apostoli & martyres, ac multi pij: sed propter scelera mea. Quid igitur agam? despondebó ne animum? Minimè: caue id facias. Sed patienter tolera uincula & supplicium, respiciens per fidem uiuam in uincula Christi, & Christum ipsum uinctum, qui donet tibi suorum uinculorum fructum, scilicet ut in tuis uinculis resipiscas, & tandem per ipsum gloria captiuitatis Christi fruaris.

Qui scelerib⁹ suis capiuntur, captiuitatem Christi contemplentur.

Et ecce unus ex iis qui erant cum Iesu, extendens manum, exemit gladium suum: & percutiens seruum principis Sacerdotum, amputauit auriculam eius.

Et vulnerati & percutientis nomina Ioannes scribit: Simon ergo Petrus, habens gladium, eduxit eum, & percussit Pontificis seruum, & abscidit auriculã eius dexteram. Erat autem nomen seruo Malchus. Qui antè promiserat, se pro Christo animam suam posituru⁹, nunc in armatam cohortem gladio irruit, ut Christum defendat, intelligens, fortis uiri, & animi heroici esse, miseros & oppressos tueri. Hunc animum heroicum exerit Petrus, & opere complet nonnihil eorum, quæ fuerat pollicitus, ostendens amorem suum, & feruorem spiritus, quem erga Christum gerebat. Etenim dum alii cessant, solus ipse gladio aduersus tam multos, & eos armis instructos, pugnat, & gladio educto detruncat auriculam dexterã Malcho, Caiphæ pontificis seruo, quòd uideret illum in capiendo Christo reliquis esse urgentiorem, & fortasis cum primis manus illi iniicientem, ut bonum sese Domini sui famulum ostenderet.

Petrus quadantenus fortis, quum caperetur Dominus.

Tunc ait illi Iesus, Conuerte gladium tuum in locum suum.

Acerbissima est hæc in Petrum increpatio, licet iudicio rationis nihil uideatur hic errare, imò potius facere, quod deceat uirum heroem ac fortem, alioqui mulierem gessisset animum qui in manifesta iniuria non ausus fuisset præceptorem & magistrum suũ, adeóque eum quem pro Messia habebat, tutari: præsertim quum accederet præceptum Scripturæ, psal. 81. Eripe pauperem & egenum de manu peccatoris. Et prouerbio. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, & qui trahuntur ad interitum, liberare ne cesses. Quare Petrus uidetur hoc loco egregiè, & constanter seruasse, quod pollicitus erat. Sed alia sunt iudicia Dei, alia imperitorum hominum. Hunc errorem propemodum ex uerbis Iesu non intellectis Petrus hauisse uidetur. Iusserat enim Dominus discipulos diuendita tunica emere gladios: cúnque illi respondissent, adesse gladios duos, aiebat, sufficit. At illi putãtes de gladio illum ferreo loqui, cùm Iesus de gladio spirituali sentiret, à cœna gladios secum extulerant, defensuri Dominum suum. Vt igitur hunc affectum penitus reuelleret ex animis omnium discipulorum, acriter obiurgauit Petrum: Conuerte (inquit) id est, repone gladium tuum in locum suum.

Petrus quo impulsu ferit Malchũ. Luc. 22.

Omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt.

Aetiologia est, cur reponere debeat Petrus gladium in uaginam, & illo non resistere aduersariis. Hæc sententia generalis est, petita ex Genesis 9. cap. Vbi scribitur, quòd quicunque effuderit humanum sanguinẽ, fundetur sanguis illius: & uelut è lege naturæ. Quæ regula intelligenda est de priuata gladij non publica & legitima usurpatione. Accipiunt multi gladium, quibus non est diuinitus datus, & quos nullum ius, nulla Dei commissio, sed priuata uindicta armat ad cædem. Plura Moses de his disputauit in Numeris cap. 35. Qui igitur gladio legitimè ad uocatio-

Percutiens gladio, gladio peribit, quomodo ue rum.

tionem Dei, iuxta præscriptum legum, uritur, nec seditiosus, nec dignus in quem gladio animaduertatur, iudicandus est. Petro autem in hoc casu, nec Deus, nec magistratus, nec leges porrigebant gladium: uoluntas enim Dei erat ut Christus pateretur, non ut gladio defenderetur. Magistratus autem is erat, qui persequebatur Christum, tantùm aberat, ut Petro porrigeret gladium ad defendendum Christum. Nec ciuiles leges armant priuatos subditos in huiusce modi casibus aduersus magistratum suum. Quare Petrus accepit gladium illegitimè. Obiiciet aliquis locum adductum ex Prouerb. 24. Erue eos, qui ducuntur ad mortem, &c. Respondeo: Vniuscuiusque boni uiri est, eruere eos qui ducũtur ad mortẽ, & proximum ab iniuria defendere, dum modò non egrediatur terminos suæ uocationis, sed contineatur intra suæ uocationis fines. Itaque magistratus debet innocentem subditum suum etiam gladio defendere, siquidẽ hæc est magistratus uocatio. Priuatus autem homo debet proximum innocentem defendere, pro sua uocatione, hoc est, uel testimonio innocentiæ, uel deprecatione, uel etiam gladio, si modò magistratus & leges permiserint. Petri uerò uocatio erat, non Christum gladio defendere, sed Christum uerbo confiteri. Quandoquidem Christus suprà. 6. cap. docuit, non esse resistendum malo, sed maxillam unam ferienti, alteram quoque prompto animo præbendam. Certè Christus sentire hoc loco uidetur, non esse apostolicum, uti huiusmodi defensione, ut ferrũ ferro repellamus, iniuriã iniuria retaliemus. Obserua: cùm dicitur, gladio peribit, idẽ est, ac si diceretur, illicito gladii usu, iustam in se magistratus uindictã & ultionem prouocat, ut gladio pereat. Obserua: Non prohibet hic locus, te, etiam priuatam personam, uel gladio temet defendere, modò adhibueris moderamen inculpatæ tutelæ.

Petrus illegitimè gladio usus.

Erucre eos, qui ducũtur ad mortem, quomodo debemus.

Malum malo non retaliendum.

Etiã gladio se licet tueri.

An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones Angelorum?

Quasi diceret, Vestro gladio ad mei defensionem non indigeo. Sunt enim uestri gladij obtusiores, quàm ut queant me defendere. Tametsi enim multos aduersarios, sanguinis mei sitibundos ad comprehendendum me uideatis, qui me ligatũ hinc deducent, & morti tradent, nõ tamen minor est mea facultas, quàm fuit hactenus. Imò quicquid hactenus potui, id possum, adeò ut non ex impotentia patiar. Nam si uellem extrinsecus defendi, & nollem pati, in promptu essent plus quàm duodecim legiones Angelorum, qui me, magna etiam cum maiestate, è manibus impiorum eriperent. Iam cùm appetierit tempus passionis meæ, & ea Patris sit uoluntas, ut nunc patiar, nolite me à tam sancto instituto reuocare. Si necessarium esset dimicare pro salute mea, Pater meus cœlestis mitteret aliquot legiones Angelorum, qui pro me pugnarent: id cùm non fiat, intelligis opinor, ô Petre, quæ sit uoluntas tam Patris, quàm mea, nimirum ut nunc patiar: intelligis nunc esse tempus patiendi, non uindicandi. Hic locus suauissimam affert piis consolationem. Declarat enim, quanta sit piorum maiestas, qui in Christum credunt. Nam Christus tam probè apud Deum patrem suum munitus est, ut habeat plus quàm duodecim legiones Angelorum, qui ipsum tueantur. Cùm autem Christus donatus sit credentibus in ipsum, certè est & ipsis unà cum Christo hæc maiestas donata, ut Angeli in ministerium ipsorum emittantur, id quod etiam miraculo quodam comprobatum est in Elizæo, in cuius circuitu erat mons plenus equorum & curruum igneorum, 4. Reg. 6. Quod & Patriarchæ Iacob, timẽti fratrem suum Esau, contigit, Genes. 32. Et psal. 90. ait, Angelis suis mandauit de te, ut custodiant te in omnibus uiis tuis, ne forte offendas ad lapidẽ pedem tuum. Rogabis, An, si Deus non miserit Christo & Christianis, ex alto legiones Angelorum, nulli hominum licebit eos gladio defendere, sed permittendum sit siue Iudæis, siue Turcis, siue aliis impiis persequutoribus, ut impunè in Christum & Christianos grassentur? Mini-

Consolatio piorum.

Quicquid fecit Christo, seruis & piis.

Angeli ministrant hominibus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mè omnium. Non licet quidem priuato homini, priuata temeritate gladium contra magistratum suum illegitimè accipere, propter Christum, aut credentes in Christum. Magistratus autem in hoc ordinatus est, ut non permittat hostes in subditos suos grassari, sed defendat eos pro uirili sua. Quare ut magistratus Ierosolymitanus debuisset Christum ab iniuria latronum defendere: ita uniuscuiusque magistratus officium est, ut pios seu in Christū credentes in sua repub. ab impiorum incursione tueatur. Obserua: obiter hic locus commendat potentiam Dei. Hunc autem numerum, duodecim legiones, usurpauit pro innumero exercitu angelorum, maximè cùm dictum sit, plus quàm duodecim. Et duodenarium numerum posuit propter Apostolos duodecim, ut sit sensus: Si pugnari pro me uoluissem, potuissem pro singulis Apostolis substituere angelicam legionem: adeò nō desunt mihi uires, ut quisquam putet me opus habere humana & imbellium discipulorum meorum defensione. De legione Vegetius de re militari lib. 2. cap. 6. Sciendum est (inquit) in una legione decem cohortes esse debere. Et in decem cohortibus legio plena fundatur, quæ habet pedites sexies mille & centum, equites septingentos triginta. Continent ergo legiones duodecim, pedites 73200. equites autem 8760. Angelos uerò in summa, 81960.

Numer⁹ finitus pro infinito.

Legionū romanarum ratio.

Quomodo ergo implebuntur scripturæ, Quia sic oportet fieri?

Mi Petre, quiesce, & repone gladium in uaginam. Quando enim ita placitū est Patri cœlesti, & ita à prophetis prædictum, oportet rem geri, sicut geritur: ne ergo obstrepas diuinæ ordinationi, Noli uoluntati patris reluctari, & uiolare sacrā scripturam, quam impleri oportet, & sic hæc omnia fieri necessitate diuinę diffinitionis. Lucas addit, quòd Christus tetigit auriculam Malchi, & sanauit eum. Quo facto ostendit Dominus, quòd, licet captus esset corpore, & non uteretur maiestate sua ad opprimendos aduersarios, tamen suam diuinam maiestatem retinebat, ut iterum testaretur, se, non humanis uiribus, sed sua ipsius uoluntate captiuum factum esse.

Christus, etiā captus, potentissimus.

In illa hora dixit Iesus turbis, tanquam ad latronem exiistis cum gladiis & fustibus comprehēdere me: quotidie apud uos sedebam, docens in templo, & non me tenuistis.

Dominus neque quicquam dissimulat, neque prorsus obmutescit, quin acriter increpat manifestam sibi irrogatam ab impiis iniuriam, suam interim defendens innocentiam, & conuincens hostium impietatem, tam apertam atque impudentem, ac perspicuè explicās, se haud quaquam captum esse ipsorum uiribus, sed uoluntate Dei, ut satisfaciat uaticiniis prophetarum. Vide immanem furorem pō tificum & magistratuū in Christum: siquidem tanta insania debacchantur in eū, ut unà etiam cum seruis suis excurrant, (ut Scribit Lucas, Dixit autē Iesus ad cos, qui uenerant ad se, principes Sacerdotum, & magistratus templi & seniores) ad cōprehendendum Iesum. Inuaditis me (inquit) ceu latronem, & publicæ pacis turbatorem. At si talis eram, si contra Deum aut rempublicam, aut cuiusquā salutem & incolumitatem peccabam: quare non cepistis me in templo, in quo, causæ meæ nihil diffidens, neque mihi uel tantillum ex praua conscientia metuens, palàm atque legitimè docui. Quare tunc non comprehendistis me? Non deerat animus, non deerat occasio, non ministri, non gladij. Hoc unum deerat uobis, quòd nondum aduenerat hora uestra, & potestas tenebrarum: hoc est, non acceperatis potestatem à Deo Patre meo, & nondum præterierat definitum tempus ministerii mei. Nunc autem Satan, qui est princeps tenebrarum, accepit potestatem, ut me affligat, sed in suum exitium, & in meam maximam gloriam. Iam quoniam, neque in templo, neque in synagogis, me publicè docentem nunquā ausi fuistis ag-

Furor principum Iudæorū in Iesum.

gredi, nunc uerò intempestam noctem delegistis, satis apertè declaratis me esse innoxium, uestram autem potestatē non æquam esse, sed potestatem tenebrarum ac diabolicam. Obserua perfectissimum patientiæ exemplum, fidelibus in Christo propositum. Perfecta patientia ueluti media inter sapientiam & fortitudinem, his, quasi limitibus quibusdam, concluditur. Sapientia cauet ne patientiæ ulla surrepat falsa opinio. Fortitudo autem non admittit, ut quicquam indecorum per pusillanimitatem aut mollitiem animi designetur: sed efficit, ut iusta sit patientia. Nam ea iure uocatur fortitudo, qua unusquisque seipsum uincit, iram continet, nullis illecebris emollitur, aut inflectitur, nullis perturbatur aduersis, secundis nō extolli tur, sed mentem quietā ac conscientiā ubique & semper purā cōseruat. Rursus obserua, & hìc uide, quàm sit Christiani hominis, ceu ad crucē parati, declarare innocentiam suam, ubi uiderit illam studiosè impeti. Errant igitur pessimè, qui putant omnes iniurias à nebulonibus illatas, tanta ferendas patientia, ut ipsorum iniustitiam nullo liceat uel uerbulo perstringere. Cùm Dominus, qui ipsissima fuit patientia, non hæc modò dixit contrà eos, à quibus capiebatur, sed alibi quoq; ad ferientem se in Euangelio magna animi constantia, & falsa uerborum acrimonia dixit, Si malè loquutus sum, testimonium perhibe de malo: si autem benè, cur me cædis?

Patientiæ exemplum in Christo.

Patiētia, media inter sapientiam & fortitudinē.

Fortitudo, quid.

Innocentiā suam declarare, ubi op⁹ est, Christiani est hominis.

Iniuriæ quatenus ferendæ.

Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur scripturæ prophetarum.

Noster Euangelista hoc appendit superiori sententiæ quasi de suo adiecerit, cùm tamen S. Marcus præcedentibus uerbis affigat, dicens, Quotidie eram apud uos, in templo docens, & non me tenuistis: sed ut impleantur scripturæ. Siue uerò ab Euāgelista adiectum, siue à Domino dictum intelligas, uerborum hic erit sensus: Istud est illud ipsum tempus, quo diuino permissu, licet Iudæis, quod libet, licet inquam agere, quod scripturæ definiunt. Præuiderunt prophetæ, hoc futurū, siue hanc meam captiuitatem futuram, ideo hanc prædixerunt & scripserunt. Sunt igitur adimplendæ scripturæ, quibus significatum est, Christum multa mala in hoc seculo pro peccatis hominum & ad conterendum Satanam passurum. Sanius antea de me iudicastis, sed ad hoc facinus impellimini cùm uestra, propria & dominorum uestrorum malitia, tum diuina prouidētia & dispositione. Proinde ad huius loci maiorem elucidationem licebit afferre locum unum è scriptura, qui maximè huc conuenire uidetur. Genes. 3. dictum est ad serpentem, Ipsa (supple, semine suo) siue, ut habet Chaldaica lectio, ipsum (supple semen) cōteret caput tuum, & tu insidiaberis calcaneo eius. Hic serpens, Satan est: is arripiens Christum per suos ministros, insidiatur calcaneo eius, qui efficit per ministros suos, ut Christus capiatur, & ad mortem ducatur. Sperat enim se retenturum ipsum in morte & inferno, quemadmodum alios homines retinuerat. Sed Christus uicissim afflat ueneno caput serpentis. Caput autem Satanæ dicitur omnis potestas, sapientia & uirtus eius. Hoc igitur caput afflauit ueneno. Quia cùm Satan nullum ius haberet in Christum, & tamen effecerit, ut, tanquam latro, caperetur, & ad mortem duceretur, potentia eius per Christum ita contrita est, ut nullum in Christum uerè credentem, pium & electum possit captiuitate & morte æterna perdere. Nam in calcaneo morderi, & si molestum, non tamen mortiferum: in capite autem morderi, mortiferum est. Quare etsi Satan insidiatus fuerit, seu momorderit Christum in calcaneo, hoc est coniecerit ipsum in captiuitatem, non tamen intulit illi uulnus letale: sed ipse potius Satan, letali uulnere, in capite, per Christum affectus est.

Satan, calcaneo Christi insidiatus, caput suum à Christo sentir esse contritum.

Tunc discipuli omnes relicto eo, fugerunt.

Vide geniū carnis, quid in tribulationibus possit, etiam apud Apostolos: unus prodit Petrus, gladio rem tentat: ubi non permittitur, cum reliquis fugit, &, ut au-

Caro imbecilla quàm sit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

diemus posteà, ter negat. Cur ita? Metu mortis. Cùm enim discipuli uidissent Dominum iam uinctum, ac catenis implicitum, in medio tumultuantium huc & illuc rapi, territi spectaculo horribili, sese coniiciunt in pedes, fuga satis turpi cõsulentes uitæ suæ, solúmque Dominum, ut ab omnibus derelictum, deserunt, fuga sua ostendentes, quod Dominus illos præmonuerat, dicens, vos omnes scandalum patiemini in hac nocte. Videntes enim Christum captum, scandalizantur: putantes ipsum impotentiorem, quàm ut queat è manibus hostium elabi: eius item conciones esse quasdam impostoras & mendacia: & ipsum non posse Christũ filium Dei esse, quòd permittat se comprehendi ab impiissimis & sceleratissimis hominibus. Itaque solus, solus inquam Christus, relinquitur in manibus aduersariorum suorum, & omnes ab ipso deficiunt. Marcus 14. cap. adiicit, Adolescẽs autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo, & tenuerũt eum. At ille relicta sindone nudus profugit ab eis. Hic adolescentulus (ait Theophylactus) creditur fuisse quidam è domo, in qua comederant Pascha. Quidam autem dicũt, illum fuisse Iacobum fratrem Domini, qui cognominabatur Iustus.

Scandalum Apostolorũ in captiuitate Christi.

Adolescẽs ea pro Domino, nudꝰ profugies, quis.

At illi tenentes Iesum, duxerunt ad Caipham principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores conuenerant.

Ioannes meminit, Christum captum, primùm ductum fuisse ad Annam, qui fuit de genere pontificio. Et si autem non administrauerit ipse hoc tempore summum pontificatum inter Iudæos, habuit tamen filium nomine Eleazarum, qui paulò antè summo pontificatu functus erat, & generum, nomine Iosephum, cognomine Caipham, qui eo anno, quo Christus captus & crucifixus est, summum pontificatum administrabat: habuit & alium filium, nomine Ionatham, qui postea amoto Caipha, pontificatum adeptus est. Vide Iosephum lib. antiq. 8. cap. 3. & 8. Proinde summæ fuit autoritatis in populo, ac non solùm senio, uerùm etiam dignitate uenerabilis. Et ad hunc primùm adducitur Christus captus, ut ait Ioannes. Ducitur Christus ligatus ad Caipham pontificem summum, ad quem pertinebat causæ & negotiorum siue quæstionum, ad religionem pertinentium, discussio. Captus autem fuerat Dominus iussu Pontificis, & communi consilio Sacerdotum, tanquam populi Dei seductor, pseudopropheta, hæreticus, schismaticus, & ceu hostis religionis, omniúmque religiosorum ac publicæ pacis perturbator seditiosissimus. Vnde ad Caipham perduci illum oportuit. Hic consilium uel synodum collegerat ex iis quorum opera & consilio superioribus diebus Christus emptus fuerat. Vnde coniicere licet, quales habuerit iudices Dominus. Semper graculus fuerat. Vnde coniicere licet, quales habuerit iudices Dominus. Semper graculus (aiunt) assidet graculo. Pontifex adulterinus erat, ut puta pretio (si Hieronymo creditur) pontificatum contra legem Dei ab Herode mercatus. Nimirum humo iusmodi rex ille factitius habuit consules & administros. Pontifex erat capitalissimus omnium hostis Christo, ut qui põtificatui suo timebat, quem magno coëmerat. Obserua: hæc Christi uincula fideliter nobis sunt exosculanda. Per illa quippe soluta sunt nostra uincula, quibus Satanæ tyrannidi ligati fueramus & obnoxij. Ligatus est Christus, ut nos liberaremur: sicut & mortuus est, ut nos uiuificaremur. Sic Isaac, cùm esset typus immolandi Christi, ligabatur, Genes. 22.

Annas domi suæ pontificatum habuit neluti hæreditarium.

Christus captus, quare ad Caipham ductus.

Similem semper ducit deꝰ ad similem.

Vincula christi exilibet Christiano religiosè obseruanda.

Petrus autem sequebatur eum à longè, usque ad atrium principis Sacerdotum.

Euangelista uiam sibi parat ad declarandam futuram Petri negationem. Fugerat quidem Petrus, non tamen desperarat, nec Domini curam prorsus abiecerat. Itaque sequitur Iesum, de quo adhuc mediocriter sentiebat, sed eminus, uim metuens Pontificiorum & aulicorum. Vbi obserua: quòd fugientibus cæteris discipulis, ipse sequitur abductum & ligatum Dominũ, ex amore erat & feruore zeli,

Petrus sequitur Christũ captum, sed procul.

quo ardebat erga Dominum: quod uerò procul, formidinis fuit.

Et ingressus sedebat cum ministris, ut uideret finem.

Petrus Dominum à longè secutus, tandem per tenebras ingressus est in atrium Pontificis, id est Caiphæ, uisurus, quem exitum Domini negotium sortiretur fortasis, ut pro exitu euentus, ad tutiora declinaret. Marcus ita scribit, Petrus autem à longè sequutus est eum usque intro in atrium summi Sacerdotis: & sedebat cum ministris ad ignem, & calefaciebat se. De negationibus Petri copiosè scripsimus in loan. Vide mihi, ubi admissus est Petrus in aulam, mox in ea tot tentationibus obruitur, ut Christũ turpissimè abneget, & publicæ insaniæ exponatur. Ergo consydera quid sit in aulam principum uocari & admitti. Videris quidem uocari ad amplissimos honores, & ad iucundam fœlicitatem: sed cùm principum aula, is locus sit, in quo Satan, princeps huius mundi, plurimum regnat & triumphat, certè cùm in aulam uocaris, uel ad maximas quasque afflictiones uocaris, si pergas pius esse, uel ad summam impietatem & abnegationẽ pietatis, si imbecillior & meticulosior fueris. Dauid uocatus est ab ouibus ad aulam regis Saulis, sed cùm pergeret pius esse, tantis obrutus est aduersis, ut penè lancea confossus fuerit à rege Saule, & necesse habuerit fuga sibi salutem quærere. Daniel admissus fuit in aulam Darij regis Persarum: sed cùm perseuerat pietatem colere, tantis Satanæ insidiis petitur, ut leonibus dilacerandus obiiciatur. Ioannes Baptista uenit in aulam Herodis, sed cùm pergeret ibi honestatem docere, luit pœnam capite suo. Quid autem fit de iis, qui imbecilliores sunt, quàm ut possint aduersa propter pietatem ferre? Hic consyderandum exemplum Petri, qui ad ancillæ expostulationem abnegauit Christum. Hæc uerò non commemoramus, ut damnemus per se aulas principum. Vt enim principum status, ordinatio Dei est, ita, principum aulæ ad ordinationem Dei pertinent. Sed ut doceamus opinionem eorum uanissimam esse, qui putant se ad summam fœlicitatem uocari, cùm ad aulam, & aulicos honores uocantur. Certè qui addit honorem, addit & laborem cum solicitudine.

In aulis quãta fenestra aperta ad scelera.

Vocari in aulam principalem, quid.

Dauid aulicꝰ

Daniel aulicus.

Ioan. Bapt. aulicus.

Aulæ principum neutiquã damnãdæ.

Princeps Sacerdotum, & omne concilium quærebat falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent.

Ad cognoscendam filij Dei innocentiam, pingit iudicium summi Pontificis ac Sacerdotum. Deutero. 17. & Iudic. 16. cap. Dominus instituerat populo suo Iudices qui ex uerbo Dei causas intricatas explicarent, contortas complanarent, dubias dissoluerent, sed & noxios homines coercerent atque punirent, innoxios absoluerent atque defenderent. Proinde cùm cogitur & celebratur concilium, uidentur tria obseruanda: Primum, quæ sit illius ratio. Alterum, qui ad concilium cogantur. Tertium, qua iustitia & æquitate in concilo singula instituantur. Hic habes expressum Sacerdotale concilium non ex leuibus & nihili hominibus, sed ex summis sacerdotibus, illísque omnibus, ut & Marcus scribit, Scribis ac Senioribus collectum, idque non in prætorio gentili, sed in domo summi Sacerdotis, ut omnia uideantur sanctè & cum summa grauitate geri. Concilij Sacerdotalis ratio (ut paucis absoluamus qua ratione sit collectum concilium) est, ut si quid in causa religionis & cultus diuini sit corrigendum, aut instaurandum, communi consensu grauiter & prudenter, ne quid temerè committatur, habito consilio statuatur. Nullum igitur in concilio locum habere debet inuidentia, nullum zelus & amarulentia. In hoc uerò concilio Sacerdotali longè aliud agitur: in eo nanque uidere est iudices iniquissimos, & iudicium corruptissimum. Id quod non tam ex præcedentibus, quàm ex eo maximè colliqueſcit, quòd finem sibi mox ab initio, priusquam cognouissent causam, proposuerant, ad quem tendebant, nempe occidere Dominum. Non ergo isto concilio quærebatur, ut causa Christi cognoscereture, & ueritati locus daretur: sed hoc unum agebatur, ut Christus captus & ligatus,

Iudicum munia ex ueteri lege.

Iuc̃cilio tria obseruanda.

Ratio cogendorum concilio rum.

Iudicij pontificij forma aduerſꝰ Christum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

causa non excussa, nisi in speciem, condemnaretur, & Pilato occidendus sisteretur. Neque enim in eo erant, ut iustè iudicarent, sed ut iustè iudicasse uiderentur. Ad consulta synodica colligendi sunt uiri sancti, Deum timentes, ueritatis cognitione & amore præditi: quorum iudicio plebs reliqua fidem habere queat, de quibus nemo suspicari possit, quòd res suas agant, sed toti in eo sint, vt gloriam Dei promoueāt siue sint in ministerio Ecclesiæ, siue non sint. Hìc uerò non alios uides iudices, quàm sanguinarios, cæcos, inuidos, iniustissimos, Christi hostes infensissimos, non Dei, sed suam gloriam quærentes, omnes Sacerdoti summo Caiphæ & Annæ obnoxios & obstrictos, ut odio concordi inimicitiam Christi profiteantur. A quibus nihil æquitatis aut iustitiæ sperari potest, qui non ueritatis indagandæ gratia conuenerant, sed tanquam coniurati hostes, neci Christi inhiabant. Ideo non expectant accusationem aliquam contra Christum, sed ipsi quærunt testimonia contra illum, eáque falsa & conficta. Vnde non dicit Euangelista, concilium audiuit testimonium contra illum, sed quærebat falsum testimonium, &c. Adeò enim obstinato ad necem Christi erant animo, ut non dubitarent, contra manifestam legis prohibitionem, falsis testibus subornatis insidiari sanguini innocenti. Testes ac testimonia scisciari iudicem decet, dedecet autem testes quærere falsos. Hoc enim duplicatum crimen habet, & quòd pro ueritate mendacium quæritur, & quòd à Iudice quæritur, à quo omne mendacium, omnis iniquitas debebat esse quàm alienissima.

Qui ad concilia accersendi.

Cuiusmodi iudices Christum damnârunt.

Iudicijaduersus Christū conflati iniquitas.

Et non inuenerunt, cùm multi falsi testes accessissent.

Memori tenendum est mente, ac mirandum, quòd hi consultores, Pontifices & seniores non inuenerunt quicquam in Domino, morte dignum, quantumuis consarcinassent mendacia haud pauca, & statuissent testes innumeros. Vbi duo obseruanda ueniunt: unum est, quòd tanta fuit Christo uitæ innocentia, non solùm in hoc Pontificis & Sacerdotum Iudaicorum examine, sed etiam in Pilati ac Gentilium iudicio, ut magna iustitiæ & irrefutabilia habuerit testimonia: adeò ut nec iniquissimi hostes in tanta falsorum testium copia quicquam certi habere potuerint, quod potuisset uel ad speciem illis iusti iudicij sufficere. Magnum est, si cuius innocentia in iustorum potest iudicium confessu consistere. Quàtum ergo est, quòd nec iniqui iudices, & odio iniquo aduersus iustum flagrantes, inuenire nihil in eo possunt quod ueri similiter damnent? Rogabis: Qui fit, quòd is, quē prophetæ annuntiauerūt, sessurum super solium Dauid, & super regnum eius, ut confirmet illud & corroboret in iudicio & iustitia à modò & usque in sempiternum, & de quo etiam testati sunt, quòd antiquus dierum dederit ei potestatem & honorem & regnum, & quòd omnes populi, tribus, & linguæ debeant illi seruire, quíque est omnium hominum tam uiuorum, quàm mortuorum iudex, nunc sistatur ab hominibus iudicandus: ac primùm offeratur iudicio concilij Sacerdotū, deinde iudicio præsidis, id est, ciuilis magistratus? Quid est, quòd Deus ad tantam indignitatem conniuet? Quid est, quòd Christus, hoc tam patienter fert, ut uix os suū contrà aperiat? Respondeo: Nihil factum esse sine causa & Dei nutu credendum est. Voluit certè Christus suam innocentiā, tam in doctrina quàm in uita, toti orbi manifestam & commendatam esse. Permittit igitur, ut adducatur ad summa & seuerissima in terris iudicia, in quibus exactissimè, idque partim à capitalibus inimicis, partim à ueræ religionis contemptoribus, in doctrinam & uitam ipsius inquiratur. Quid autem factum est? Quò diligentius & seuerius inquisitum est in Christum, & in doctrinam & uitam eius, hoc euidentior facta est mundo eius innocentia. Nam quemadmodum herba odorifera, quò magis eam manibus tractes, & cōteras eò fragrantiorem odorem spirat, ita & Christi innocentia tantò magis reuelatur, quantò exactiori cura inimici eius in ipsum inquirunt. Si amici testarentur innocentiam

Christi innocentiæ testes etiam inimici eius.

Quid, quòd Christus, omnium iudex, iudicari uoluit.

Simile.

innocentiam eius, poterat uideri testimonium esse, non exacti iudicij, sed amoris. Nunc autem iudicant de Christo capitales eius inimici. Et quanquam cōdemnatur in iudicio tam pontificio quàm ciuilis magistratus, tamen reportat ab omni hominum genere, adeóque ab ipsis iudicibus testimonium innocentiæ. Testes co tam concilio magna cura interrogantur: nec sic tamen inueniuntur idonea testimonia. Summus pontifex etsi clamet, & discindat uestimenta sua, tamen exclamare tantùm potuit, probare autem non potuit blasphemum esse, quod Christus responderat. Iudas proditor publicè fatetur eum innocentē. Pilatus ipse quoties pronuntiat ipsum iustū? Nec Herodes aliquid mali in ipso inuenit. Vxor etiā Pilati fatetur ipsum esse iustum: & centurio, uerè hic homo (inquit) iustus erat, & filius Dei. Breuiter etsi Christus condemnetur, reportat tamen testimonia innocentiæ, tam à testibus, quàm à iudicibus ipsis, adeóque ab omni hominum genere. Quare diuino consilio illius innocentia sic manifestata est, & ipse innocentissimus, omnium iudex, hominibus iudicandus oblatus est, ut totius mundi nocentiam (ut sic dicam) scelera atque peccata ablueret atque condonaret. Nisi enim innocentissimus fuisset Dominus, non potuisset hostia corporis sui noxias mundi & crimina expurgare atq; auferre. Quia uerò abstulit crimina nostra morte, quam non meruerat, ideo eius innocentia, si in eum crediderimus, nostra facta est, dicēte Apostolo. 2. Corinth. 5. Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Alterum in hoc concilio obseruandum, est dispositio, ut spiritus illi mendaces, in proferēdis testimoniis à seipsis discrepauerint. Ne uidelicet ex falsis testibus accederet isti concilio aliqua iustæ condemnationis species, qua Christi labefactaretur innocentia, quam hostes ipsius summo studio impetebant. Obserua: multi falsi testes adducti, aperta signa fuerūt innocentiæ Christi. Et sine dubio ciuiles iudices pronuntiassent Christum iustū, & illum dimisissent.

Christus ab omnibus innocens inuētus.

Christus innocens passus, ut noxas omnes auferret.

Christi innocētia, nostra.

Nouissimè autem uenerunt duo falsi testes, & dixerunt, Hic dixit, possum destruere templum Dei, & post triduum reædificare illud.

Singulariter producitur omnium ualidissimum testimonium, quod tum contra Dominū proferebatur, ut ex uno cætera diuina æstimaremus. Nouissimè, &c. Quomodo autem falsi testes sunt (ait Hierony.) si ea dicunt, quæ Dominum dixisse legimus? Sed falsus testis est, qui non eodem sensu dicta intelligit, quo dicuntur. Dominus enim dixerat de templo corporis sui: Sed & in ipsis uerbis, paucis additis uel mutatis quasi iustam calumniam faciunt. Nam Saluator dixerat, Soluite templum hoc: isti commutant, & aiunt, Possum destruere templum Dei: uos, inquit, Soluite, non ego, quia illicitum est, ut ipsi nobis inferamus manus. Deinde ipsi uertūt, Et post triduum reædificare illud, ut propriè de templo Iudaico dixisse uideatur. Dominus autem, ut ostenderet animale & spirans templum, dixerat, Et ego in triduo suscitabo illud. Aliud est reædificare, aliud suscitare. Hæc Diuus Hieronymus. Ex hoc autem loco satis nobis aperitur, quid faciendum sit in ferendis testimoniis. Qui uocantur in confessum iudicum, ut testes, quod rogantur, dicant: ante omnia Deum & ueritatem respiciant: deinde odium atque metum, imò alios affectus noxios atque prauos, deponant: præterea nihil affingant de suo: neque quidquam, quod ad rei ueritatem pertineat, detrahant, aut propriis & priuatis expositionibus luxent, suó ve sensui accommodent: nihil silendo prætereant aut dissimulent, sed uerum legitimè & uerè exponant. Meminerit quisque quòd astat coram tremendo iudice, & omnis mali ultore Deo, qui pro sanctissimo suo ingenio grauissimè animaduertit in falsos testes. Neque enim leue peccatum est falsum dicere testimonium: id quod disertè exprimitur in tabulis, Exod. 20. cap.

Falsi testes producti cōtra Christū.

Ad testium integritatem quid spectet.

Falsa testari, quàm graue peccatum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Contemnitur falso testimonio Deus, fallitur iudex, offenditur & proditur, nonnunquam & occiditur proximus. Vnde in lege dixit Deus, Testis mendax non erit impunitus. Salomon quoque prouerbio. 6. Testem, ait, fallacem odit Deus. Et Pericles (ut refert Gellius lib. noct. attic. 1. cap. 3.) aliquando rogatus, ut in amici causa deieraus, falsum diceret testimonium, iustissimè respondit, Opus est me amicis opitulari, sed usque ad Deos. Sed de hac re disseruit Iustinianus Cod. lib. 4. tit. 20. atque alij. Historiæ testantur optimos ferè & maximos in orbe uiros, falsis oppressos testibus, miserrimè occubuisse, quo minus mirum est, si hoc ipsum & filio Dei usu uenerit. Colligam ex superioribus, istos falsos appellari testes, quia uerba mutauerunt. Quorum mutatio mutat sensum literalem uerborũ Christi. Obserua: quia lex ait, Nemo occidatur, uno contra se dicente testimonium: In ore duorum aut trium peribit, qui interficietur. Proponuntur igitur in hoc iudicio aduersus Christum duo testes, non unus tantùm, ut obseruetur legitima publici iudicij ordinatio. Sed interim hac lege abutuntur cõtra legem. Lex enim ideo exigit duos testes, ut in iudicio non sit locus calumniis. In hoc autem iudicio testes tantò plus calumniantur, & deprauant uerba Christi, quanto magis numerus eorum legitimus est, ut paulò antè aperuimus.

Pericles apophthegma.

Amicis fauẽdum, sed usque ad aras.

Plures uno fiat testes.

Et surgens princeps Sacerdotum, ait illi, Nihil respondes ad ea, quæ isti aduersum te testificantur?

Tametsi nullius esset momenti adductum testimonium ad quæsitam damnationem, tamen hianti pontifici præ nimia necandi Christũ cupiditate, aliquid ponderis habere uidebatur, nec reperiebatur aliud magis idoneum. Ideo nolens illud silentio præterire, pro sua autoritate surgens, conatur illud exaggerare sua instantia. Et iudicis æqui simulans imaginem, quasi Iesu facturus potestatem, defendẽdi sui, dixit, Nihil ne tu ad hæc testimonia, quæ feruntur aduersus te? Quasi dicat, miror totus, quòd ad testimonium tanti ac tam inauditi facinoris taces. Vide simulationem. Mirabundus, ut uidetur, ait, Nihil respondes? Deinde ut grande uideatur facinus, subdit: Quæ isti, quasi dicat, uiri probi, etiam in tam graui consessu audent testificari contra te. Obserua hîc, quàm iniquum sese exhibeat iudicẽ, qui accusationem contra innocentem, amplificat & exaggerat. Deinde innocenti accusato timorem incutit. Est proculdubio boni & æqui iudicis, non mox fauere accusatori, &, quod delatum est, pro certo amplecti, & amplificare: sed plus fauere accusato, & animum illius, dum facinoris confessionem expectat, hilari uultu exigere, & ad defensionem sui excitare. Secundò aduerte iudicem hypocritam, qui dum delatum crimen exaggerabat, uolebat eò uideri magnus amator tẽpli ac cultus Dei. Nam ad iniuriam cultus Dei uidebatur urgere, uelle destruere templum Dei. Hic hypocrita pretio sibi summum illius anni Sacerdotium comparauerat non amore cultus Dei excitandi, amplificandi aut tutandi, sed ambitione regnandi. Ac fortasis hoc faciebat, ut reliquo Sacerdotum cœtui cõmendatus, etiam reliquorum subsequentium annorum pontificatu dignus haberetur. Ad hæc uerba sic adnotauit S. Hieronymus, Ira præceps & impatiens, non inueniens calumniæ locum, excutit de solio pontificem, ut uesaniam mentis motu corporis demõstraret. Quantò Iesus minus respondebat ad indignos responsione sua falsos testes, & Sacerdotes impios: tantò magis pontifex, furore superatus, eum ad respondẽdum prouocat, ut ex qualibet occasione sermonis, locum inueniat accusandi. Atqui nihilominus Iesus tacet. Poscentibus rationem fidei nostræ debemus respondere, sicut docet Petrus. Vbi autẽ manifesta impietas quærit extinguere ueritatem, tunc tace, & committe Deo iudicia, quando alioqui uides frustra te responsurum.

Iudex reo potius, quàm accusatori faueat.

Caiphas hypocrita.

Caiphas, ambitione pontifex.

Poscentibus rationem fidei quando respõdendũ.

Iesus autem tacebat.

Mirabitur aliquis, quomodo Christus ad istam impudentiam, cùm testiũ, tum

Pontificis, nihil responderit, cùm paratissimam habuerit occasionem non solùm purgandi se, sed & sceleratam hostium suorum malitiam, & turpissimam hypocrisim redarguendi, simul & uerborum suorum mentem declarandi, dicendique causam, unde motus, dixerit hæc uerba, Soluite templum hoc, &c. Prudentissimum uerò fuit hoc Christi silentium, quo significabat manifestas calumnias indigniores esse, quàm ut ad eas responderetur: quippe quæ magis rebus ipsis, quàm uerbis redarguantur. Et uidebat sui excusationem magis parere apud hos hostes & iudices contentionem, quàm defensionem. Vir sapiens, inquit Salomon, si cum stulto contenderit, siue irascatur, siue rideat, non inueniet requiem. Deinde sciebat pontificem in eo totum esse, ut ex uerbis suis aliquid uenaretur, quod damnare uerisimiliter posset: atque ideo nullo alio animo instare, & respõsionem exigere, quàm ut esset, quod iniquè carperet & damnaret. Quare sentiendum est, Christum sapientissimè fecisse, quòd ad calumnias manifestas, quæ ad propositã causam nihil faciunt, obticuerit.

Tacere pro tempore, sapientis.

Et princeps Sacerdotum ait illi, Adiuro te per Deum uiuum, ut dicas nobis, si tu es Christus, filius Dei.

Obtestatio est, prætextu pietatis ornata: quasi Caiphas quærat gloriam Dei, qui ex animo cupiebat elicere cõfessionem producti criminis, ut inde acciperet occasionem, uel leuiculam, perdendi Christum. Tandem igitur uersutus histrio intelligens tam illibatam ac inculpatam esse Domini innocentiam ac famam, ut nemo hominum ex conuersatione uniuersa præcedentis uitæ ac doctrinæ uel uerisimile mendacium contexere, uel tantillum proferre posset, quod capitale uideretur, ad id progreditur, quod erat rei caput. Nihil ille ita timebat (ut & Herodes) sicut Christi aduentum. Itaque in hac causa parat insidiosum problema, & quæstionem bicornem cum calumnia. Et ut cogat illum loqui, adiurat illum per Deum uiuentem, sic cogitans, Aut negabit se filium Dei: cur igitur (dicam) cùm non sis Christus, passus es tibi acclamari à populo, tanquam regi Israëlis, Hosanna, &c? seditionis accusandus uenis. Aut affirmabit: tum nemo non censebit ipsum blasphemum, qui nomen Dei sibi usurpet. Aut obticebit adiuratus: tunc uidebitur contemnere Deum & autoritatem summi Pontificis. Agnoscamus hîc summi Sacerdotis impietatem, qui nomine Dei abutatur, non ad quærendam ueritatẽ, quã non amabat, sed ad calumniam. Ita legimus de Achab. 3. Reg. 22. quomodo adiurauerit Michæam prophetã, ut non diceret sibi, nisi quòd uerum esset in nomine Domini, cùm tamen non quæreret ueritatem, sed calumniã. Obserua, ὁρκίζειν, id est, exorcizare, propriè esse, religione obstringere, hoc est, alicuius animo religionem iniicere, metu inquam religionis temeratæ percellere, aut perterrefacere.

Christi aduẽtus Iudæorũ ptimoribus formidolosus.

Abusus nominis Dei.

Dixit illi Iesus, tu dixisti.

Hîc iam non est amplius tempus tacendi, propter diuini nominis reuerentiam: propterea ueritatem, de qua fuerat interrogatus, imò adiuratus, edicit, licet cognosceret non hanc, sed longè aliud quæri. Respondens ergo, ait, ut ex Luca discere potes, Si uobis dixero, non credetis mihi: si autem interrogauero, non respondebitis mihi, neque dimittetis me. His uerbis rationem reddidit silentij sui: nihil enim poterat loqui, quod frugẽ aliquã apud ipsos adferret. Noluit uideri antea ipsos contẽpsisse. Ideo pro gloria patris, & ueritatis testimonio respondit Pontifici, Tu dixisti, ego sum, ut Marcus habet: q. d. Hactenus sæpè confessus sum, me esse filium Dei, Messiam illum uerũ, qui uenturus erat in mundum: cæterùm testimonio meo huc usque noluistis credere. Nunc uerò pro re uestra exigitis à me respõsum, ut hac mea confessione pronuntietis me blasphemum, & morti me tradatis. Et licet intelligatis, quid profitear, non tamen creditis, sed iudicatis me esse blas-

Nomini Dei nihil non deferendum.

Iesus diserte profitetur se esse Messiã.

Universidad de Deusto
Biblioteca

phemum ex mea professione. Veruntamen qualem qualem me iudicaueritis, Ego is ille sum, quem me esse dico, filium Dei uiuentis, & Messiam, redemptorem mundi, Regem & Sacerdotem Israëlis. Aut cùm dixit, Tu dixisti, perinde est, atque si dixisset, Tu scis, quanquam dissimulas. Colligamus ex his: Adiuratus respondet, ne nomen Dei contemnere uideatur, & tacendo ueritatem negasse dicatur. Veritatem non tacet, ad mendacia nihil respondet.

Veruntamen dico uobis, amodo uidebitis filium hominis, sedentem à dextris uirtutis Dei.

Comminatur, quòd posthac sint experturi ipsam ueritatem, quam nunc tam non sustineant credere, ut illam etiam blasphemiæ loco ducant. Ideo non simpliciter dicit, Amodo sedebit filius, &c. Sed, Veruntamen dico uobis, hoc est, pro certo habetote, quòd uidebitis filium hominis, sedentem, &c. Hoc reuelatum est illis, quãdo Christus resurrexit à mortuis, quando ascendit in cœlum, misit discipulis Spiritum sanctum, vulgauit Euangelium suum per Apostolos in totum orbem terrarum, & confirmauit illud miraculis, quæ Apostoli in nomine eius edebant. Tunc cognouerunt, quem pro abiecta habebant persona, sedere à dextris uirtutis Dei, hoc est, esse æqualem patri & Deum de Deo. Atque quod tunc impletum sit, quod Christus hoc loco dicit, testatur Petrus in sua prima cõcione, quam habuit Ierosolymis in die Pentecostes, Act. 2. Dextera (inquiens) Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta, effudit hoc donum, quod uos uidetis & auditis. Non enim Dauid ascendit in cœlum: dicit autem ipse, Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis. Idem testatur & Stephanus, Act. 7. cap. Ecce uideo cœlos apertos, & filium hominis stantem à dextris uirtutis Dei. Cùm igitur post passionem manifestè reuelatum sit, quòd Christus sedeat ad dexteram uirtutis, hoc est, omnipotentis Dei, & æqualem habeat cum Deo patre suo maiestatem, agite amicissimi, humilitatem eius in passione sic consyderemus, ut interim etiam maiestatem eius uiua fide adoremus.

Iudæi quãdo uiderũt Christum sedere à dextris Dei

Christi tum humilitas imitãda, tum maiestas adoranda.

Et uenientem, in nubibus cœli.

Iudicio glorioso demonstrat se patri æqualem, & illum, de quo Daniel prædixit, 7. cap. (unde sumptus est hic locus) dicens, Aspiciebam in uisione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi filius hominis ueniebat: & usque ad antiquum dierum peruenit (id est coæqualis erat patri) & in conspectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipsi seruient. Vbi ergo finis aduenerit seculi, uidebitis uenientem in nubibus cœli, cum summa uirtute & maiestate, repensurum iusta, omnibus, qui non agnouerunt filium hominis, filium Dei, Messiam, & redemptorem mũdi. Huc pertinet, quod scribitur, Act. 1. Viri Galilæi, quid statis, aspicientes in cœlum? Hic Iesus, qui assumptus est à uobis in cœlum, sic ueniet, quemadmodum uidistis eum euntem in cœlum. Susceperat autem illum nubes ab oculis eorum. Iudicij ergo mentionem facit, ut terreat, & admoneat suæ potentiæ: simul & ut alliciat: adeò nihil non facit Christus, ut impios Iudæos ab impio proposito auocet. Obserua, Christum hoc loco proposuisse hunc suum aduentum, ut reuelaret Pontifici & Sacerdotibus mysterium occultum usque hodie Iudæis, de duplici aduentu Messiæ, altero humili, altero glorioso, ne fallerẽtur ipsius abiectione & humiliatione. Obserua: Totus hic locus nos hortatur cùm gloriæ Dei interfuerit, liberè & apertè, etiam coram atrocissimis Dei hostibus, confiteri ueritatem, quamlibet certi simus (ut hîc Christus fuit) eos magis ea confessione in nos irritatum iri, quàm ad bonum ædificandos.

Christus in maiestate uenict.

Veritas ubili bet intrepidè nuntiãda.

Tunc princeps Sacerdotum scidit uestimenta sua, dicens, Blasphemauit.

Quantò apertius audiunt impij de ueritate, tantò magis exæcantur. Hoc est, quod impius pontifex quærebat, scilicet quidpiam ab ipso Iesu excipere, quod pro blasphemia condemnaret. Sed uide: diuino consilio factum est ita, ut pro ueritate illa (in qua sita est mortalium salus) condemnaretur filius Dei, ac mortis sententiam acciperet, non pro re alia, ex illis, quarum accusabatur falsò. Veritatis confessionem oportebat condemnari ab impiis, idque in ipso capite Christo. Iam rogo te, ô Pontifex, in quo est blasphemus Christus? an quòd dixerit, Tu dixisti, Ego sum, sit blasphemus? Dic quæso, Si propter hoc damnatur, quòd adiuratus dixerit se filium Dei, quærere oportebat, num hoc uerè diceret uel falsò. In uero nulla est blasphemia, in falso aliquando esse potest. De uero igitur uel falso primùm erat exquirendum, & non statim iudicandum, causæ ueritate nondum cognita. Certè non est blasphemus, qui hoc quod est, esse se confitetur. At respõsas, ô impie, illum adscripsisse sibi, quod non erat. Hoc igitur debuisses conuicisse. Quid apud te coniiciebas, cùm scires hunc leprosos curasse, mortuos uel solo uerbo excitasse, cæcos illuminasse: &, ut uno uerbo omnia absoluã, feciisse, quæ nemo mortalium unquam fecit? An non erant tibi hæc ceu proximum argumentum, quòd hic non esset blasphemus, sed esset Christus, filius Dei? Quòd Christus, sit filius Dei, testantur scripturæ, psal. 2. & 110. Daniel. 7. Sed tu, tu, tu, inquam, hypocrita, assequutus, quod uenabaris, non tam studio pietatis, quàm gaudio captæ prædæ, exilis è cathedra, & quò Christi responsum, quod tu pro crimine & ducis & dicis, faceres atrocius, prætextu singularis religionis discidisti tua uestimẽta. Mos Iudæis fuit, tam piis quàm hypocritis, ut cùm audirent horrenda & deflenda, uestes dilacerarent. De simulatoribus siue hypocritis est illud Iohelis. 2. ca. Scindite corda uestra, & non uestimẽta uestra. De piis idem legimus, ut de Dauide, cùm audiuit mortem Saulis. 2. Reg. 1. Idem fecit eodem libro cap. 3. & 13. Et de propheta Elizæo. 4. Reg. 2. Item de Ezechia. 4. Reg. 19. In Act. 14. legimus de Paulo & Barnaba, quomodo tunicas suas sciderint, ubi uiderunt populum Lystranum in hoc esse, ut illis sacrificaret. Significat igitur scissio uestimentorum dolorem cordis, & subitam tristitiam. Vt in Iacob, quando uidit uestimenta filij sui, aspersa sanguine. Quanquam igitur Leuit. 21. cap. Sacerdoti summo præceptum sit, ne uestimenta sua scindat, uoluit tamen insignis hypocrita hac cæremonia in consessu iudicum uti, ut causam Domini aggrauaret: tanquam res sit ardua omnino, si pontifex scindat uestimenta sua, hincque colligi debeat inauditum facinus esse commissum. Hæc per allegoriam interpretatur Hierony. dicens, Quem de solio sacerdotali furor excusserat, eundem rabies ad scindendas uestes prouocat. Scidit autem uestimenta sua, ut ostendat Iudæos Sacerdotij gloriam perdidisse, & uacuam sedem habere Põtifices. Hæc ille. Porrò gestui funesto & furioso addit Pontifex exclamationes planè tragicas, cum clamore ualido dicens: proloquutus est blasphemiam, nempe conuitium in Deum, confitens se esse Dei filium, Christum Domini benedictum, saluatorem mundi. Vsurpat semel sibi honores Dei, & quicquid est Regis ac Sacerdotis expectati nostri Messiæ.

Christus pro ueritate occubuit.

Iesum, fatentem se Christum esse, & filium Dei, longè abfuisse à blasphemia.

Scindere ac lacerare uestimẽta, mos Iudæorum.

Sacerdos sũmus ne uestimenta sua scindito.

Iudæis Sacerdotii gloria erepta.

Quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam: quid uobis uidetur?

Veluti percitus & furiis agitatus pontifex Caiphas, hactenus, inquit, multum temporis insumpsimus audiendis testibus, & examinandis testimoniis. At quorsum porrò opus fuerit pluribus testibus? ipse sibi est loco innumerabilium testium. Confessionem blasphemam audistis omnes ex ore ipsius. Nil ergo restat aliud (hic captat auram popularem) quàm ut feratis æquissimas sententias. Itaque pronuntiate singuli, quid uideatur cõmeruisse blasphemus iste. Quasi uerò adhuc illis sit liberum in alterutram partem ferre sententiam, cùm tamen omnes anteà cõ-

Universidad de Deusto
Biblioteca

fuluerint, ſanciuerintque Ieſum hunc debere occidi, atque adeò ſe uelle illum occidere fuerint profeſsi.

At illi reſpondentes, dixerunt, Reus eſt mortis.

Ad clamorem & interrogationem Pontificis omnes cõclamant, Reus eſt mortis, commeruit mortem, nulla eſt uenia dignus. Marcus ſcribit, Qui omnes condemnauerũt eum eſſe reum mortis. Et hæc eſt capitalis illa in Dominum lata ſententia. Ex qua quiuis facilè intelligit, quæ fuerit potiſsima (ſi Iudaicos ſpectes iudices, iudicúmque ſententiam) cauſa damnationis Chriſti, confeſsio uidelicet ueritatis, quòd ſe profeſſus erat filium eſſe Dei, & Meſsiam illum promiſſum. Sed qualis iudex & pontifex, tales & aſſeclæ, palpones & adulatores. Pontifex ita decreuerat & iudicauerat. Hoc illis ſatis erat. Non licebat iſti pontifici contradicere, Certè non oportet iudicis aſſeclas & aſſeſſores pendere ab illius opinione, ſed à lege & ueritate.

Confeſsio ueritatis, cauſa damnationis Chriſti.

Aſſeſſores iudicis, à lege & ueritate ſtent, nõ à iudice.

Tunc expuerunt in faciem eius, & colaphis eum ceciderunt. Alij autem palmas in faciem eius dederunt, dicentes, Prophetiza nobis Chriſte: Quis eſt, qui te percuſſit?

Poſteaquam pronuntiata auditáque eſt à Pontifice, Sacerdotibus & Senioribus ſententia in Chriſtum, mox uelut in damnatum iure optimo, ut clamant, ſæuire cœperunt, ludubriis, ex contemptu malitiáque exquiſitiſsima, profectis. Et hoc fecerũt Sacerdotes ipſi, & Sacerdotum miniſtri omnis nequitiæ ſentina. Obſecro te, pie lector, vidit ne hic orbis ſpectaculum unquam ullum indignius? Ieſus Chriſtus, uerus ille Meſsias, uerus ueri Dei filius, damnatur blaſphemiæ, iudicatur reus mortis, percutitur & illuditur, conſpuitur in faciem: irrident fœdiſsimi & ſceleratiſsimi ſanniones in eo diuinitatem dignitatémque propheticam. Peplum vultui injiciunt, & ſputis aliàs fœdiſsimè obtectum, ſtrictius obnubunt, huic palmas certatim concrepitantes incutiunt, adiecto hoc problemate, vaticinare Chriſte, quis is ſit, qui hunc colaphum tibi infregerit. Si enim Meſsias, ſi propheta es, ſi denique filius Dei ille es, quem te eſſe dicis, proculdubio nihil ignoras, omnia uides, abſcondita cordium tenes. A lapam ergo, quam ſentis, à quo incuſſa ſit, non neſcis. Vide, lector, infandam contumeliam, expende contemptum exemplo carentem, & libidinem nebulonum nefariam, ad quam meritò obſtupeſcat, qui aliàs ne ad maximas quidem commoueatur iniurias. Quid ergo ad hæc Chriſtus? Imo potius quid ad hęc Deus pater in cœlo? Quomodo potuit conniuere? quomodo nõ effecit, ut his hominũ monſtris, aut manus arefierẽt, aut linguæ faucibus adhærerent, aut ut omninò ſubita morte perirent? Potuiſſet quidem hoc facere, & illi optimè meriti erant. Sed maluit hoc tempore ſpectator eſſe obedientiæ filij ſui, quàm oſtentare maieſtatem ſuam. Itaque Chriſtus filius Dei, quia ſuſceperat ſe expiaturum peccata noſtra, ſuſcepit etiam ſupplicia peccatorum: inter peccatorum autem ſupplicia continentur irriſiones, illuſiones, contumeliæ, & id genus alia. Si noluerit (inquit ſcriptura) audire uocem Domini tui, eris in prouerbium & fabulam omnibus populis. Quod igitur nos peccatis noſtris meriti ſumus, hoc Chriſtus ad expianda peccata noſtra in ſe ſuſcepit. Qui cùm ſit ipſa Dei ſapientia & maieſtas, tantò tamẽ ludibrio habetur, ut nõ aliter tractetur ab irriſoribus ſuis, quàm ſi eſſet morio longè omnium leuiſsimus & abiectiſsimus. Hæc dum patienter patitur Chriſtus, implet ſcripturam, Iſai. 50. ca. Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem non contradico, retrorſum non abij, id eſt, obediui animo non inuito, ſed per omnia alacri, omnia, quæ ad ſalutem humani generis pertinere uidebantur, in me ſuſcipiens. Nam ſequitur, corpus meum dedi percutientibus, & genas meas uellentibus. Fuit autem ſumma apud Iudæos contumelia, barbam euellere, quemadmodum colligere licet ex ſacra hiſtoria. 2. Reg. 10. Faciem meã non auer-

Chriſtus dãnatus & illuſus, ſpectaculũ cœlo, terræ, & inferis exhorrendũ.

Prouidentia Patris ſuper filij indigniſsimis iniuriis.

Subſannationes & contumeliæ inter pœnas peccatorum.

Chriſtus implet ſcripturas.

Barbæ euulſio inter ſummas cõtumelias habita.

ti ab increpantibus & conſpuentibus in me: Dominus Deus auxiliator meus, & ideo non ſum confuſus. Ideo poſui faciem meam, ut petram duriſsimã: & ſcio, quoniam non confundar. Chriſti autem ludibrium & ignominiam arbitror omni modo excelluiſſe omnes omnium hominum à quouis perpeſſas contumelias & iniurias: ídque omnino, ut per eam in ſummam proucheretur gloriam. Noſtra profectò peccata in culpa ſunt, quòd infandis his, & abominabilibus contumeliis ſubiacet innocens & ſanctiſsimus Dei filius. Meruerat perfidia Adami, (à quo in hanc calamitatem deiecti ſumus) hæc omnia coram Deo tormenta, omnes denique omnium diabolorum contumelias. Sed Dominus Ieſus hæc omnia ſupplicia in ſeſe recipiens, ſuſtinet vultum ſuum prorſus (horribile dictu) deturpari ſputis, nimirum ut animas noſtras decoraret, hiſque liceret aliquãdo in ſerenum Chriſti vultum, adeóque in ipſam Dei faciem (unde omnis gaudiorũ ſatietas exiſtit) intueri. Hæc conſputatio maxima erat contumelia ex lege, Deuter. 25. Solebãt enim Iudæi eiecto ſputo notam iniicere confuſionis, & palàm atteſtari illum eſſe ſceleſtum, impiiſsimum, uiliſsimum, turpiſsimúmque, in quem expuebant. Et ritus quidem expuendi remanſit uel hodie in vulgo. Solemus enim expuere in res uehementer propudioſas & abominabiles, adhibito abominãtis geſtu atque uoce. Præterea oculos ſuos ſibi ſuſtinuit obuelari, ueluti furi ac latroni, & luce indigniſsimo homini: ut cæca nobis illuminaret corda, oculóſque mentis noſtræ clauſos aperiret ad uidendam Dei iuſtitiam, bonitatem, gloriam, uitámque æternam. Deinde irrident in Domino diuinitatem, dignitatémque propheticam, tantopere mortalibus neceſſariam. Meritò igitur prophetis deſtituti ſunt miſerrimi Iudæi. Iam olim probro uerbum prophetiæ affecerunt, ut uidere eſt in prophetis. Hierem. 20. Et factum eſt mihi (inquit) uerbum Domini in opprobrium, Extremæ deplorationis ſignum eſt, quando donum prophetiæ exploditur, & contumelia afficitur. Obſeruent hoc loco noſtri ſeculi homines, ſe horum miniſtrorum & vultus Chriſti conſpurcatorum imitatores eſſe, dum per vulnera Chriſti, crucem Chriſti, mortẽ & paſsionem Chriſti, per ſanguinem & anxietatem Chriſti execrantur, deierant, atque blaſphemant. Sed quis omnia blaſphemantium nebulonum genera explicando enumeret? Timeat & iraſcatur quiſque ſibi, dum uanitatem, perfidiam, ingratitudinem, contumeliam, probra & innumera ſcelera ſentit in uiſceribus ſuis ſepulta, erumpere autem cum magna Dei ignominia & proximorum detrimento ad occaſionem quamlibet.

Chriſti ignominia, incõparabilis.

Conſputatio ludibriũ non vulgare.

Chriſtus uelari uoluit, quare.

Prędictiones & ſermones Dei habere ludibrio, deploratiſsimorum eſt.

Deieratores, irriſorum Chriſti hæredes.

Petrus uerò ſedebat foris in atrio.

Deſcriptione iudicij corruptiſsimi abſoluta, in quo ab iniquiſsimis iudicibus morti condemnatus eſt autor uitæ Ieſus Chriſtus, pergit Matthæus ad narrationem abnegationis Petri. Quam paucis perſtringemus, quòd de illa copioſius alibi ſcripſerimus. Hanc abnegationem Euangeliſta admiſcet, ut vaticinium Chriſti, de ipſa eadem futura, confirmet. Deinde quò oſtendat exitum humanæ præſumptionis de ferenda cruce. Exemplum igitur hîc expreſſum eſt in Petro, quid poſsit humana natura per ſe & uiribus ſuis in cruce. Dominus igitur erat in aula Pontificis, Petrus uerò extra aulam in atrio, gallicè, *à l'entrée de la maiſon, ou au portail.*

Abnegationes à Petro factas quare narrant Euãgeliſtæ.

Humana natura, ope Dei deſtituta, q̃ miſera.

Et acceſſit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Ieſu Galilæo eras.

Ancilla oſtiaria, ad lumen intuita Petrum, defixis in illum oculis, dixit: Et tu cum Ieſu Galilæo eras. Num & tu ex diſcipulis es hominis iſtius, quem Principes noſtri uinctum modò adduci iuſſerunt? probè mihi notus es, & frequẽter in illius comitatu conſpectus.

At ille negauit coram omnibus, dicens: Neſcio, quid dicis.

Petrus, ad ancillæ uocem exanimatus, & oblitus illius magnificæ uocis, qua dixerat Chriſto, Et ſi oportuerit me mori tecum, non te negabo: coram omnibus

Universidad de Deusto
Biblioteca

Petrus mortẽ timens, uitã negauit.

abnegauit Dominum suum, dicens, Non sum, nõ noui illum, neque scio, quid dicas. Obserua: ad uocem mulierculæ perterritus, dum mori timuit, uitam negauit, quam negando perdidit.

Exeunte autem illo ianuam, uidit eum alia ancilla, & ait iis qui erant ibi, Et hic erat cum Iesu Nazareno.

Petrus secundò conatur fugere.

Metuens sibi admodum Petrus, parat iam alteram fugam, ut ex atrio euadat in uestibulum, deinde in tutum se prorsus recipiat. At cùm iam pararet exire, in ipsis foribus uidit eum altera ancilla, quæ prodens ipsum ministris astantibus, clamat, Certè hic est unus discipulorum huius Iesu, qui Nazarenus dicitur. Non sine contumelia & probro Iesum cognominat Nazarenum, ut opinatur.

Et iterum negauit cum iuramento, quia non nouit hominem.

Ad hæc, ueluti ad intentatam accusationem, respondens Petrus, negauit secundò. Nec contentus erat negasse, nisi & iureiurando interposito nihil sibi cum misero illo homine Nazareno commercij esse deierasset, dicens, nõ noui hominem. Id tanta astruebat & deierabat constantia siue potius impudentia, ut accusatione statim mulier desisteret, suspicans, ne fortè alius fuisset ei similis, quem in Christi comitatu uiderat. Certè iuramentum exaggerat perfidiam & negationem Petri.

Et post pusillum accesserunt, qui stabant, & dixerunt Petro, Verè & tu ex illis es: nam & loquela tua manifestũ te facit.

Super hac temeraria audacia & pertinaci abnegatione conferentes nonnihil inter se ministri, & commonefacientes sese inuicem rerum in horto gestarum, adeũt Petrum, & seriò dicunt ei, negas quidem constanter quidquam te habere commercij cum Iesu Nazareno, ac nouisse hominem, cæterùm apertè & certò cõstat, quòd unus sis ex numero discipulorum eius. Apud alium Euangelistã signum adiicit ministrorũ unus, & dicit, Nónne ego te uidi in horto cum illo? Apud nostrum quoque notam quandam apponentes, verè & tu ex illis es, aiunt: nam & loquela tua te manifestũ facit. Ad quæ in hæc uerba adnotauit S. Hieronymus, Non quòd alterius sermonis esset Petrus, aut gentis exteræ: omnes quippe Hebræi erãt, & qui arguebãt, & qui arguebatur: sed quòd unaquæque prouincia & regio habeat proprietates suas, & uernaculũ loquendi sonum, quem temerè uitare non possit. Unde & Ephratæi in Iudicum libro non possunt σύνθημα dicere. Hæc Hieronymus.

Vernaculus cuique regioni, in uocendenda, mos & sonus.

Tunc cœpit detestari & iurare, quia non nouisset hominem.

His auditis magis expauefactus Petrus, cœpit nõ solùm abiurare Iesum, sed & execrationibus deuouere seipsum, si nouisset hominem. Vide, quàm in peius promouerit Petrus infidelis & fidefragus. Primò tantùm abnegauit Christum magistrum: deinde abiurauit & peierauit: postremò execrationem quoque & detestationem periurio addidit.

Petrus quàm grauiter peccârit abiurãs Christum.

Et continuò gallus cantauit.

Absoluta trina negatione, statim Petrus aduertit gallum canentẽ, de quo prædixerat Saluator Petro, Prius quàm gallus cantet, ter me negabis.

Et recordatus est Petrus uerbi Iesu, quod dixerat, Prius quàm gallus cantet, ter me negabis.

Audiens Petrus gallicinium, ad se demum reuersus, recordatur uerborũ Christi: ac signum sibi, fortitudinem suam iactanti, datum, licet uideretur uilissimũ, non contemnit. Sed unde illi erat, quòd iam tandem uerborum Domini recordatur? Quia apud Lucam scribitur, Et conuersus Dominus, intuitus est Petrum: utique oculis misericordiæ. Vnde colligimus tum conuerti peccatores, cùm eos respicit diuina miseratio. Et nisi respexisset Petrũ Dominus, nullus erat futurus errandi finis. Ab exitu rei agnouit ueracem fuisse magistrum, se uerò uanissimum esse discipulum, & omnia simul à se promissa itidem uana fuisse.

Peccatores conuertũtur, cùm eos respicit Iesus.

Et egressus foras fleuit amarè.

Petro quid lachrymas excusserit.

Mox ut Petrum Iesus est intuitus, sensit ille sibi fuisse cor compunctum, & animum excitatum ad pœnitentiam. Qui cùm non haberet idoneum locum in atrio Pontificis, statim in solitudinem sese recepit, ubi tanto dolore angebatur, ut totus in lachrymas erumperet, intelligens hanc esse uiam pœnitentiæ, qua cum magistro in gratiam rediret. Sed quid excusserit illi lachrymas, & tantum dolorem immisit? non timor utique mortis corporalis, qui antè in armatam cohortem irruerat. Sed hic dolor, tam magnus, est à sensu peccati. Cogitauit enim grauitatem peccati sui, quòd non solùm abnegasset Christum, sed etiam deuouisset se diris, & suo peccato se tradidisset Satanæ. Itaque perinde afficiebatur, ac si perpetuò esset à Christo, hoc est à regno cœlesti, alienatus & abiectus, nisi iuuaretur misericordia Dei, & promissione Christi, qui dixerat: Petre, rogaui pro te, ut non deficiat fides tua, in quam fisus est, & credidit se adhuc pœnitentia, quam agebat, consequuturum remissionem peccati. Vnde post resurrectionẽ magnis consolationibus confirmatus est. Nam angelus dixit mulieribus, Dicite discipulis, & Petro. Quasi dixisset, intelligat Petrus, se consequutũ esse remissionẽ peccati, & spiritaliter resurrexisse.

CAPITIS VIGESIMI SEPTIMI

Epitome.

Christus apud Pilatum uexatus, Iuda suspenso, & Barabba dimisso, damnatur ad mortem, traditur, crucifigitur, & irridetur: moritur, & à cruce demissus, sepelitur.

CAPVT XXVII.

Pilato Christus uinctus traditur.

Marc.15.a. Luc.23.a. Ioan.18.e.

MANE autem facto, concilium inierũt omnes principes Sacerdotum & Seniores populi aduersus Iesum, ut eum morti traderent. Et uinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato præsidi. Tunc uidens Iudas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos principibus Sacerdotum & Senioribus, dicens: Peccaui, tradens sanguinem [a] iustum. At illi dixerunt, Quid ad nos? tu [b] uideris. Et proiectis argenteis in templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit. Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbanam, quia pretium sanguinis est. Concilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum: propter hoc uocatus est ager ille Hacel-dama, hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem. Tunc adimpletum est, quod dictum est per Ieremiam prophetam, dicẽtem: Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quem appretiauerunt à filiis Israël, & dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit

[a] Iustum] innocentẽ Vulgata editio.

Iudas seipsũ suspendit. Act.1.c.

Zach.11.c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pilato fatetur se regem Christus. Marc.15.a. Luc.23.a. Ioan.18.f.

mihi Dominus. Iesus autem stetit ante præsidem, & interrogauit eũ præses, dicens: Tu es Rex Iudæorũ? Dixit illi Iesus: Tu dicis. Et cùm accusaretur à principibus Sacerdotũ & Senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis,[c] quanta aduersum te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum uerbum, ita ut miraretur præses uehementer. Per diem autem solennem consueuerat præses populo dimittere unum uinctum, quem uoluissent. Habebat autem tũc uinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus, Quem vultis dimittam uobis: Barabbam, an Iesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim, quòd per inuidiam tradidissent eum. Sedẽte autẽ illo pro tribunali, misit ad eum uxor eius, dicens:[d] Nihil tibi & iusto illi. Multa enim passa sum hodie[e] per uisum, ppter eum. Principes autẽ Sacerdotũ & Seniores persuaserũt populo, ut peterẽt Barabbã, Iesum uerò perderẽt. Respondens autẽ præses, ait illis: Quẽ vultis uobis de duobis dimitti? At illi dixerunt, Barrabã. Dixit illis Pilatus, Quid igitur faciã de Iesu, qui dicitur Christus? Dicũt omnes, Crucifigatur. Ait illis præses: Quid enim mali fecit? At illi magis clamabant dicentes, Crucifigatur. Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret, accepta aqua lauit manus coram populo, dicens: Innocens ego sum à sanguine iusti huius:[f] uos uideritis. Et respondens uniuersus populus, dixit: Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Tũc dimisit illis Barabbam, Iesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur. Tunc milites præsidis, suscipientes Iesum in prætorium, congregauerunt ad eum uniuersam cohortem. Et exuentes eum, chlamydem coccineam circundederũt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius. Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes, Aue Rex Iudæorum: & expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius. Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem, & induerunt eum uestimentis eius: & duxerunt eum, ut crucifigerent. Exeuntes autem, inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc[g] angariauerunt, ut tolleret crucem eius. Et uenerũt in locum qui dicitur Golgotha, quòd est calluariæ locus. Et dederũt ei[h] uinum bibere cum felle mixtum. Et cùm gustasset, noluit bibere. Postquàm autem crucifixerunt eum, diuiserunt uestimenta eius, sortem mittentes. Vt impleretur, quod dictũ est per prophetam, dicentem: Diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem. Et sedentes seruabant eum. Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam, Hic est Iesus Rex Iudæorum. Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus à dextris, & unus à sinistris. Prætereuntes autem blasphemabant eum, mouẽtes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis templum Dei, & in

c quanta] quot.

d Nihil tibi] uel nequid rei tibi fit eũ iusto illo: die mitte illũ, & sine abire.

e Per uisũ] in somnis.

f Vos uideritis] uidebitis.

Barrabã petunt Iudæi sibi dimitti. Vxor Pilati.

Pilatus lauat manus, tanquam innocens.

Simon Cyrenæus. Marc.15.b. Luc.23.e. Ioan.19.d.

Coronatus Christus spinis, illuditur & cõspuitur. Marc.15.b. Ioan.19.a.

g Angariauerunt] adegerunt.

h Vinum] acetum.

Pſal.21.d.

Latrones crucifixi cum Iesu.

Blasphemiæ in Christum.

triduo illud reædificas, salua temetipsum. Si filius Dei es, descende de cruce. Similiter & principes Sacerdotũ illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebãt: Alios saluos fecit, seipsum nõ potest saluũ facere. Si Rex Israel est, descẽdat nunc de cruce, & credemus ei. Confidit in Deo, liberet nunc eum, si uult: dixit enim, quia filius Dei sum. Idipsum autem & latrones, qui crucifixi errant cum eo, improperabant ei. A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam. Et circa horam nonam, clamauit Iesus uoce magna, dicens, Eli Eli, lãma sabacthani? hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me? Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant: Eliam uocat iste. Et continuò currens unus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. Cæteri uerò dicebant, sine, uideamus an ueniat Elias, liberans eum. Iesus autem iterum clamans uoce magna, emisit spiritum. Et ecce uelũ tẽpli scissum est in duas partes, à summo usque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt: & multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis, post Resurrectionem eius uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, uiso terræ motu, & iis, quæ[i] fiebant, timuerunt ualde dicentes, verè filius Dei erat iste. Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa ministrantes ei: inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi. Cùm autem[k] sero factum esset, uenit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse erat discipulus Iesu. Hic accessit ad Pilatũ, & petiit corpus Iesu. Tũc Pilatus iussit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda, & posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra. Et aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedẽtes contra sepulchrum. Altera autem die, quæ est post parasceuen, conuenerunt principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc uiuens, post tres dies resurgam. Iube ergo[l] custodiri sepulchrum, usque in diem tertiũ, ne fortè ueniant discipuli eius, & furentur eum, & dicant plebi, surrexit à mortuis, & erit nouissimus error peior priore. Ait illis Pilatus, [m] Habetis custodiam, ite & custodite, sicut scitis. Illi autem abeũtes, munierunt sepulchrum,[n] signantes lapidem, cum custodibus.

Ioan.2.d. Pſal.21.

Sap.2.d.

Tenebræ. Pſal.21.

Oratio Christi in cruce.

Acetum.

Moritur.

Velum templi. 2. Paral.3.d.

Petræ scissæ. Resurrectio.

i Fiebant] dicebãt.

Mulieres, quæ Christo ministrauerunt.

k Vesperascente] cum esset] cum fieret.

Ioseph sepelit Christũ. Matc.15.d. Luc.23.g. Ioan.19.g.

l Custodiri] custodiri iussit

Sepulchrum Christi custoditur à militibus.

m Habetis] habete] habebitis] habebitis.

n Signantes] obsignantes] obsignabant] obsignauerunt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mane autem facto consilium inierunt omnes principes Sacerdotum, & Seniores populi aduersus Iesum.

POstquam Caiphas, & qui iudicanti assederant, clamassent, reus est mortis, aliquantisper dissolutum est concilium, interim Christo dimisso inter sicarios & exposito colaphis & irrisionibus, quibus inferendis protracta est magna pars noctis usque ad diluculum. Et cũ appeteret dies, rursus inierunt consilium principes Sacerdotum, & Seniores populi, consultantes, quomodo causam (cuius bonitati non admodum fidebant) præsidi Pontio Pilato, homini ethnico, proponant, & quibus illũ urgeant argumentis renitentem, tandémque ad cædem patrandam perpellant. Summa & uigilantissima cura consultant aduersus Christum, quòd sciant præsidem ethnicum parum admodum curare causas Iudæorum, de transgressionibus legis Mosaicæ, Si dixerimus (aiũt) hunc blasphemum, hoc contemnet. Quare adducendæ sunt rationes & accusationes, propter quas morti adiudicetur: morti, inquã, ignominiosissimæ, hoc est, cruci suffigatur.

Vt eum morti traderent.

In sua synodo atque consistorio damnârant, mortíque adiudicârant Dominũ, quem, ueluti iure damnatum, per bonam noctis partem infandis affecerunt contumeliis, iniuríisque: non tamen occiderunt, quòd ea potestas brachio seculari reseruata esset. Causam sanguinis reseruârant Romani suo præsidi: ideo tentant & comminiscuntur, quid morte dignum obiiciant. Obserua finem consilij huius contra Christum & Euangelium, non relegare, aut mediocri pœna punire, sed tradere morti, & prorsus extinguere.

Odium & liuor Iudæorũ aduersus Iesum.

Et uinctum adduxerunt eum, & tradiderũt Pontio Pilato præsidi.

Vbi in suo consilio accusationes commenti sunt: & eas magnum pondus autoritatis habituras apud præsidem uiderunt, insurgunt omnes, & Iesum uinctum adducunt per ministros suos & Herodianos ad prætorium, tradúntque Pontio Pilato, postulantes, ut ipsum extinguat protinus. Lucas ait, Et surgens uniuersa multitudo eorum, duxit illum ad Pilatum: ubi uide, quòd multò fœlicius succedit consilium ipsorum, quàm sperauerant. Timuerant enim, ne, si comprehenderent Iesum, ut occiderent eum, seditionem commouerent in vulgo, & ipsi potius occiderentur. Nunc autem non restitit populus, uerum etiam approbauit conatus eorũ. Sed quis tandem est euentus huius fœlicitatis? Hoc Christus ipse significat, cũ educeretur ad Golgotha, & diceret, Ecce uenient dies, in quibus dicent, beatæ steriles & uentres, qui non genuerunt, & ubera, quæ non lactauerunt. Tunc incipient dicere montibus, cadite super nos, &c. Scilicet hic est euentus fœlicitatis impiorum. Quantò enim fœliciora sunt consilia impietatis eorum, tantò grauiores calamitates eis imminent. Quare si impietas tua fœliciter succedat, noli gloriari, ne colligas tibi iram in die iræ & iusti iudicij Dei: sed agnoscens, quòd bonitas Dei inuitat te ad pœnitentiam, exhorresce, & resipisce. Proinde significanter dicit Lucas, uniuersa multitudo, & hic noster Euangelista, omnes, &c. nimirum ut intelligeremus, hic completum esse, quòd in lege, Exod. 12. dicitur, immolabítque agnum uniuersa multitudo Israëlis. Immolauit sanè seipsum Dominus, qui uolens oblatus est, interim Iudæi quoque tradiderunt ipsum præsidi, ut crucifigeretur. Et sic impletur dictum Christi, & filius hominis tradetur Gentibus crucifigendus. Porrò tametsi non sine diuino consilio factum sit, ut pro nobis maledictus, non simpliciter moreretur Christus, sed mortem maledictioni obnoxiam, pro nobis maledictum factus, uerè subiret, & immaniter trucidaretur: Non tamen sine astutia, dolo, & inuidia factum est, ut Pontifex & Seniores captum non ipsi occiderent,

Fœlicitate peccantium nihil infœlicius.

Populus Iudæorum consensit morti Christi.

Christũ quare ipsi Iudæi non occiderunt, sed ethnico tradiderunt.

quemadmodum posteà Stephanum occiderunt, sed crucifigendum Pilato præsidi homini Gentili traderent. Primò nolebant inuidia necis Christi grauari, proinde decreuerunt eum tradere Pilato, ut ab illo occideretur: ipsi uerò interea à morte illius uiderentur alieni. Sic Act. 5. dicebant ad Apostolos, vultis (inquiunt) inducere super nos sanguinem hominis istius. Quasi dicerent, Malè facitis, quòd nobis adscribitis causam & culpam occisi hominis huius, quem non nos occidimus, sed Romana potestas, uelut seditiosum puniuit. Huc pertinet, quod dicebant (ut Ioan ait) Nobis non licet interficere quemquam. Certè quos tradebant præsidi, eos prius morte dignos iudicârant, ut rarissimè euaderent, quos tradidisset Sacerdotum consilium: qui hunc morem habebant, ut quem morti adiudicassent, ligatum iudici traderent. Pilati meminit Iosephus. lib. Antiq. 18. cap. 4. 5. & 7. Successit Valerio Grato sub Tyberio, præsidémque egit Iudææ annos decem. Circa annum octauum regiminis sui Christum cruci affixit. Biennio posteà elapso, propter innocentes occisos Samaritanos, à Vitellio præside Syriæ est officio motus, alio in ipsius locum substituto, & Romam ire coactus, ut se in iudicio Cæsaris contra Samaritanorum accusationem purgaret. Verùm antequam Romam uenisset, mortuus erat Tyberius, inque illius locum substitutus Caius. Sub hoc, ut ait Eusebius in Ecclesiastica historia lib. 2. cap. 7. seipsum interfecit Pilatus.

Pilatus quis, ex Iosepho.

Tunc uidens Iudas qui eum tradidit, quòd damnatus esset.

Horribilem Iudæ proditoris interitum, & falsam eiusdem pœnitentiam Matthæus intertexit. Hunc autem finem, tanta improbitate dignum, duabus potissimum rationibus describit. Altera, quòd faciat ad illustrandam Christi innocentiam. Altera, ut sit exemplo reliquis, conspicuúmque quem exitum tandem sortiatur, qui pecuniæ gratia non uereatur cognitam prodere ueritatem. Iudas itaque tanto facinore peracto ad se rediit, eo conscientia ipsum agitante. Et uidit, quàm miserè tractaretur Dominus, quem sua proditione in cassas principum tradiderat. Obserua particulam, tunc, in Euangelistis, sæpè narrationis tantùm, non temporis consequentiam significare. Ita in præsentia non est necesse intelligere hoc ipso tempore, quo Christus ad Pilatum ductus fuit, Iudam argenteos retulisse: sicuti & illud, videns quòd damnatus esset, innuere uidetur hæc accidisse uel post mortem Domini, uel certè post condemnationem eius à præside.

Malum qui orditur pecuniæ gratia, malũ feret.

Tunc, nõ tẽporis seriẽ, sed narrationis plerunq; significat.

Pœnitentia ductus.

Cùm uideret iam damnatum sanguinem innocentem, permotus, serò satis, pœnitudine tãgitur, adhuc tamen satis citò etiam tum illum pœnituisset, si satis bene. Nam quacunque hora ingemuerit peccator, si diuinæ misericordiæ fiducia accesserit, misericordiam consequetur. Hic locus significare uidetur, quòd Iudas putabat tradere Iesum, castigandum tantùm à principibus Iudæorum, & non occidendum. Ideo cùm uidit, quòd Iesus damnatus esset à principibus ad mortem (uidendo eum uinctum tradi præsidi) pœnituit eum facti. Obserua pœnitentiam Iudæ, quæ similis est & pœnitentiæ Saulis, & pœnitentiæ Esau. Impiorum pœnitentia est, quòd dolent se in damna & angustiam animi incidisse, à quibus si essent liberi, iam pro nihilo ducerent, quod peccauerunt.

Sat citò, si sat benè.

Ezech. 18. & 33.

Pœnitentiæ Iudæ, Saulis & Esau, similes. Impiorũ pœnitentia, quæ.

Retulit triginta argenteos principibus Sacerdotũ & Senioribus.

Vt suam ostenderet pœnitentiam Iudas, retulit triginta argenteos ad Sacerdotes, & Seniores populi, à quibus illos acceperat, & illis inuitis proiecit eos in templum. Hîc obserua, etiam in homine perdito, dari exemplum, non esse ueram pœnitentiam, vbi non redditur, quod fuerat malè ablatum. Retulit, inquam, pretium illud acceptum pro proditione innocentis, principibus Sacerdotum in templo existentibus. Nam pars primorum & præcipuorum occupabatur ad procurandam Iesu mortem: alij erant in templo, quòd parasceue esset.

Ablatum restituendũ à resipiscente.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dicens, Peccaui, tradens sanguinem iustum.

Iudæ pœnitentia aliquot gradibus procedit. Nam pœnitentia ducitur, dolet, cõfitetur peccatum, disertè dicens, Peccaui, tradens sanguinem innocentem. Damnat ergo & execratur suum peccatum. Prætereà sanguinis pretium restituit, imò & cum indignatione quadam proiicit ad pedes Sacerdotũ in terram. Quasi dicat, Maledicta sit pecunia illa, pro qua Dominum meum uendidi. Obserua, quanta sit uis ueræ innocentiæ, quæ subinde maleuolorum & hostium mentes reuerberat, & ad pœnitentiam delicti inuitat. Ad ueram pœnitentiam pertinet peccati confessio, non ea tantùm, quæ Deo fiat, sed & quæ hominibus, quorum id interest: interest autem eorum, contra quos peccatum est, deinde & quibus peccandi data est occasio. In Christum peccauerat Iudas, deinde Sacerdotibus & Senioribus dederat occasionem peccandi, dum collocârat illis suas operas ad prodendum, & illis tradendum magistrum suum. Rectè ergo facit Iudas, quòd coram Sacerdotibus & Senioribus populi peccatum suum confitetur, & ferat hoc testimonium, tam aduersus seipsum, quàm aduersum principes Sacerdotum & Seniorum, dicens, Peccaui, tradens sanguinem iustum. Nam hîc non solùm suum confitetur peccatum, sed & illis occasionem præstat, quantum in se est, resipiscendi & pœnitẽdi. Simul & Christo testimonium dat innocentiæ, quem prodẽdo, ueluti nocentem fecerat. Sed in hoc manca claudáque est Iudæ pœnitentia, quòd non ad Christum ipsum sese prosternit, nec, ut ignoscat, precatur, ut plena esset peccati confessio & absoluta recõciliatio, quæ inter homines, deinde & coram Deo, confessionis finis est. Ad remissionem itaque peccatorum, adeóque ad salutem obtinendam, non est satis, peccatum agnoscere, confiteri quoque, & quod malè partũ fuerat, restituere, nisi adsit fides in Christum, quæ, charitate ornata, ueniam petat & accipiat: sicuti ad sanitatem non est satis, morbum agnoscere, dolere, fateri, nisi medici opera accedat.

Innocentiæ ueræ uis ingens.

Cõfessio peccati quibus fieri debeat.

Iudæ pœnitẽtia in quo manca & imperfecta.

Ad remissionem peccatorum necessaria.

At illi dixerunt, Quid ad nos? Tu uideris.

Hæc mirum in modum augent magnitudinem peccati, & desperationem in Iuda. Quasi dicant, Quod peccasti, sanguinem innocentem tradendo, ad nos non pertinet, sed tu es in culpa. Proinde nihil est, quòd nobis ista impingas. Tu uide, quomodo euadas. Tuum est peccatum, non nostrum.

O hypocritæ quid dicitis, Quid ad nos? An non uos, uos, inquam, uos
- Ipsi sanguini innoxio insidiati estis?
- Antequam caperetur, occidendum decreuistis?
- Iudæ proditori pecuniam pacti estis, si illum traderet?
- Post proditionem Iudæ pactum seruastis?
- A Pilato cohortem accepistis?
- Hanc cohortem, ad capiendum iustum, Iudæ assignastis?
- Falsos testes aduersus iustum adhibuistis?
- Innocentem incognita causa damnastis?
- Temerè damnatum præsidi iam offertis occidendum?

Apostrophe ad Iudæos, excusantes innocentiam suam de cæde Christi.

Et quomodo nihil ad uos pertinet proditi sanguinis innoxij peccatum? Si ad uos non pertinet hoc peccatum, cur uos excusatis, & culpam in Iudam transfertis? Ille non dicit, peccastis, sed, Peccaui, &c. Vos igitur, cùm excusatis, sentitis profectò stimulum conscientiæ, cuius testimonio uicti, intelligitis uestram ipsorum culpam, quam tamen ille uobis non obiiciebat. Sed hoc uobis condono, quòd nõ peccaueritis, sed solus Iudas. Cur igitur non reuocatis uestrum iudicium, & non liberatis innocentem à condemnatione & mortis immeritæ periculo? Quare non, ad exemplum eorum, qui malè de Susanna iudicauerant, comperta dãnati innocentia, irritum facitis, quod malè iudicastis? Si falsi estis, & per errorem damnastis innoxium: si Iudas uerè in culpa est, quòd sanguinem innoxium tradidit, quare cognita iam ueritate sententiam non mutatis? An non conspicuum est, quòd ex malitia non errore deliqueritis? Nam qui errore deceptus, peccat, cognito errore pœnitentia ducitur, & abstinet. Vos autem iam scienter in damnando ac interimendo sanguine innoxio pergitis & perseueratis. Quòd si uobis sanguis iste non uidetur esse innoxius, sed planè noxius, &, ut iudicastis, blasphemus, adeóque & turpi morte dignus: cur non dicitis Iudæ, Absit ut peccâris, tradendo hunc hominem: non enim est innoxius, ut dicis, sed est blasphemus. Vocas tu insontẽ, quem totum Sacerdotum ac Seniorum concilium habita diligenti deliberatiõne blasphemum esse deprehendit, & meritò damnauit, atque ob eam iam causam magistratui puniendũ offert? Proinde desiste ab ista inepta pœnitudine. Alioqui periculo mortis & ipse, tanquam totius concilij reprobator & contemptor, exponêris. Cur non ita respondetis ad confessionem & querimonias Iudæ? Sed nihil horum profertis. Cur ita? scilicet conscientiam huius timetis: scitis Iudã uestrę prorsus conscium esse malitiæ, quòd illi uestra consilia communicaueritis, ideo non audetis confessioni illius contradicere. Fuisset enim hoc omnium impudentissimum. Sinitis itaque uerum esse, quòd Iudas sanguinem hunc uocat innoxium. Sinitis etiam uerum esse, quòd illum, accepta à uobis pecunia, prodiderit. Sinitis & hoc uerum esse, quòd qui sanguinem innoxium prodit, & periculo exponit, peccat & damnabilis est. O cęci, quomodo non & hoc agnoscitis, dãnabiles eos quoque esse, qui innoxio insidiantur, laqueos tendunt, data pecunia proditionem sanguinis innoxij procurant, sanguinem innoxium condemnant & occidendum magistratui offerunt? Ad hæc cùm sitis Sacerdotes Domini, & uestrum sit expiare peccata populi, quomodo reiicitis peccatoris confessionem, eius maximè, cui uos peccandi dedistis occasionem & materiam? Quomodo ad uos non pertinet, quid peccetur? Cur non consolamini pœnitentem, & per sacrificia uestra peccati remissionem pollicemini? Debetis ergo reum sanguinis innoxij iuxta legem uestram punire, tanquã Iudices & Seniores populi, ut nec hac ratione uobis uox ista competat, qua dicitis, Quid ad nos? Tu uideris. Iam, nec quod Sacerdotum, nec quod Iudicum est, officium erga hominem peccatorem, facitis, homines impij & hypocritæ: interea prompti ad iudicandum, condemnandum & occidendum eum, cuius nullo pacto potestis innocentiæ refragari. Obserua, quòd cũ Iudas conqueritur peccatũ suum Pontificibus, usque adeò nullam afferant ei consolationem, ut etiã derideant eum. Quid ad nos, inquiunt, tu uideris. Hoc est dignum supplicium eorum, qui in aliorum gratiam peccant. Obserua hunc põtificem cum sacerdotibus & senioribus: qui cùm deberent excipere Iudam, & illum à desperatione reuocare eo affectu, quẽ Moyses pro populo, Samuel pro Israëlitis, & Paulus pro fratribus habuerunt, nihil minus curant, sed irrident. Sunt igitur non ueri pastores, sed lupi, sua quærentes, non quæ gregis sunt dominici.

Iudas derisus à Pontificib.

Pontifices Tudæorum lupi & prædatores.

Et proiectis argenteis in templo, recessit, & abiens, laqueo se suspendit.

Finis desperati animi, est deprehẽsio peccati sine fide & fiducia in Christũ. Huiusmodi fuit Iudæ finis, qui abiectis ad pedes Sacerdotũ argẽteis, recessit, & impiũ scelus grauiore scelere cumulauit. Agnouit magnitudinẽ sceleris sui, sed nõ agnouit magnitudinẽ misericordię diuinę. Fleuit Petrus amarè, & misericordiã cõsequutus est: fleuit & Iudas, sed abiecto animo, non conuerso. Et ideo digressus, suspendit se laqueo, & crepuit medius, & effusa sunt uiscera eius. Idq; fit & cõtingit iis, qui sibi propriis manibus ultro mortẽ accersunt, & uel impatiẽtia doloris, uel metu pudoris uicti, aut certè instinctu Satanæ adacti laqueo sibiipsis uitã adimũt. Accedit cõsiliũ Satanæ, qui homicida est ab initio, Ioan. 8. Huius est malitia, tentatis suggerere homicidiũ, uel in se ipsos, uel in alios. Et huius ueteratoris peruersitas in hoc Iuda diligẽter est obseruãda. Quod enim in isto fecit, perpetuò facit, ubi uel mini-

Desperatio peccatoris, ex defectu fidei & fiducię in Christum. Act. 1.

In eos qui ultro sibi mortẽ consciscũt.

Technæ Satanæ molientis peccatoris desperationem.

ma datur occasio: ubi peccatur, astipulator accedit, & excusationes & eleuationes peccatorum suggerit, quò securius peccetur. Vbi cognito peccato pœnitudine grauatur conscientia peccatoris, statim adest, & quod anteà leuis fecerat esse momenti, iam facit maximi: & conscientiam, alioqui anxiam, reddit desperatissimam: nec cessat, donec uictor, desperata uenia, tam corporis quàm animæ perniciem inducat. Nouit locum esse ueniæ apud Deum resipiscentibus, & gratiam quærentibus, ideo totus in eo est, ut in ipsa tẽtatione & desperatione ueniæ peccator sese interimat. Obseruemus quoque in Iuda, quale sit ingenium impiorum. Iudas, prius quàm agnosceret peccata sua, securissimus erat, & impudentissimus. Etsi enim admonebatur de peccato, tamẽ persistebat præfractè in peccato. Cõtemnebat tam admonitiones, quàm minas. Existimabat Satanam nõ esse tam horribilem, quàm pingi solet, nec inferni ignem tam feruentem esse, quàm dicitur. Ac sperabat se satis tempestiuè pœnitentiam acturum, quum ad extremam ætatem peruenisset: interea temporis, se furtis, proditionibus, & aliis sceleribus, libidini animi sui satisfacturum. Hæc est carnalis securitas, & contemptus iudiciorum Dei. Postquam autem reuelantur ei peccata, & adducitur ad iudicium Dei, ibi tum tantò fit desperatior, quantò fuerat anteà securior. Ac non solùm desperat, uerum etiam præ nimio horrore, qui ex iudicio Dei in conscientia eius ortus est, præfocat seipsum laqueo. Sic sunt impij. Antè reuelationem iudicij Dei, contemnunt uerbum Dei, contemnunt admonitiones & minas, ac impudenter peccant. Postquam autem iudicium Dei reuelatur, nihil est ipsis desperatius, atque adeò omnia præposterè agunt. Cùm deberent Deum timere, tunc securo animo peccant: cùm autem deberent in Christo esse securi, tunc despondẽt animum, & de salute sua prorsus desperant. Exẽpla habemus in Cain, Esau, & Saul. Quare, ne impiorũ supplicio obruamur, concipiendus est timor Dei, ante iudicium eius: & in tempore obsequẽdum est admonitioni uerbi Dei, ut reuelato iudicio spe uiua erigamur, & securi, per fidem in Christum, in Christo seruemur. Obserua ex fine Iudæ, quàm magna sit carnificina, pœnitentia sine fide & fiducia.

Prouerb. in præsumẽteis, & securè peccanteis.

Impiorum, tandem desperantium descriptio.

Pœnitẽtia sine fide & fiducia, magna carnificina.

Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis, dixerunt, Non licet illos mittere in Corbanã, quia pretium sanguinis est.

Hoc genus hominum perpetuam cum insigni malitia coniunctam habebat hypocrisim, præposteram religionem, & mentem omnino corruptissimam. Nam quòd hîc agunt reuera erat culicem colare, iuxta Domini dictum, camelũ autem glutire. Nam non timuerunt, ne iniustè facerent, quòd Christum nulla iusta causa condemnabant: nunc autem timent, ne iniustè faciant, si hos argenteos reponant in sacrum ærarium. Ecquam dabis conscientiam cauterio notatam, si hęc non est? Populus hic labiis me honorat (ait Isaias) cor autem eorum longè est à me. Quanquam autem Sacerdotes Iudaici præposterè religiosi essent, in eo tamen non admodum errabant, neque contra legem peccabant, quòd pretium sanguinis in donaria templi referri nolebant. Nam si rapinam Deus prohibet offerri in holocaustum, si mercedem meretriciam eiicit è donariis suis, sicut apertè legitur Deut. 23. & Isai. 61. quantò magis abominatur pretium sanguinis? Licet enim quæ in Corbanam mittuntur, magis in usum hominum, quem Dei cedant, quoniam tamen Deo offerũtur, operæpretiũ est, ut talia sint, quæ Deo placere possint. Placere autem non possunt, cum quibus aliqua est coniuncta iniquitas, uel quæ uerbo ipsius sunt uetita. Erant ergo argentei isti nefarij, non ex se, sed quòd essent pretiũ sanguinis. Est enim illicitum, sanguinem innoxium uendere. Oportet igitur, ut quę ad usum pietatis offerimus, ritè offeramus Deo acceptum: scientes, hîc non æstimari, quid offeratur, sed quomodo acquisitum & quo animo. Quædam enim prorsus hîc sunt illicita, quædam uerò minus accepta,

Sacerdotum detestãda hypocrisis.

Pretium sanguinis & scorti, abominatum Deo.

Multum interest, quid quomodo offeras Deo.

ut & inter ea quæ accipere licet, multum sit differentiæ, sicut uidere est, Luc. 21. vbi duo minuta æra uiduæ, magnis diuitum donis præferuntur: & inter ea, quæ animorum discreuit differentia. Obserua. Corban exposuit S. Marcus 7. cap. & dixit significare oblationem siue donum. Et Corbana dictio est Hebraica, significans arcam, in quam solebant reponi donaria, quæ offerebantur à populo, quàm Græci uocant gazophylacion, id est, repositorium uel conseruationem thesauri. Huius usus erat in templo, ut ad manum esset, unde, quæ templo instaurando necessaria essent, peterentur, uide 4. Reg. 12. & 22. Ambrosius uerò de gazophylacio templi Iudaici sic scribit: Quid est gazophylacium? Collatio fideliũ, sumptus pauperum, requies egenorum, iuxta quod sedens Christus, ut habetur secundum Lucam, duo æra mulieris uiduæ, diuitum muneribus censuit præferenda. Hæc ille. Ergo secundum Ambrosium non solùm ad structuram templi pertinebant, quæ in gazophylacium mittebantur, sed & ad pauperum & egenorum sustentationem. Et hic usus contribuendi etiam apud priscos Christianos fuit, ut uidere est in Florente Tertulliano in Apolog. cap. 39. Modicam, inquit, unusquisque stipem menstrua die, uel cùm uelit, & si modò possit, apponit. Nam nemo compellitur, sed sponte confert, &c. Legito apud Chrysost. in Matth. homil. 86. quæ mirificè huc quadrant.

Corban. Corbana.

Gazophylacion.

Oblata in tẽplo, pauperũ egestati leuãdæ dicabantur.

Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum.

En aliud hypocriseos genus. Consulũt quid his argenteis cõparabunt, nolentes in gazophylacium eos mittere, sed in aliquod pium opus exponere, & non sibi seruare, ne philargyri & pecuniæ studio occupati uideantur, qui pij scilicet erant. Propterea in consilio, habita deliberatione matura, concludunt emendũ esse agrũ, in quo sepeliantur peregrini. Origenes intelligit de illis, qui licet Ierosolymis peregrini non essent, proprias tamen sepulturas non habebant, quas habebant ditiores, ut necesse fuerit eos alienis condi loculis. Opinor certè, saluo meliore iudicio, peregrinos hîc accipi eos, qui loci sacri gratia, aliunde ex omni Iudæa Ierosolymã ueniebant: atque ibi, ut conditio est mortalium, è uiuis decedebant, quorum magnum semper fuisse numerum credibile est. Sed cur hîc demum consulunt humandis peregrinis? ubi nam anteà sepulti sunt? Deinde non sua pecunia sepulturã illis emũt. Quòd si aliena pecunia emere illis uidetur, cur non licita? Et quare agrũ figuli? Pietas profectò est, locum parare humãdis mortuis, præsertim peregrinis. Sed quid horum pietate & religione magis præposterum? Bonum quidem ac pium opus est, peregrinorum curam agere, & mortuos honestè & religiosè sepelire. Sed in his operibus summam religionis ita constituere, ut interim nihil referre putes, si innocentem hominem damnaueris, hoc uerè est impiè pium esse. Obserua: hæc consultatio mirum in modum ostendit præposteram istorum religionem, & execratissimam inhumanitatem. Nam deliberant, in quem usum collocandi essent triginta argentei, quos Iudas ad pedes illorum abiecerat. Aiunt non esse reponendos in gazophylacium, quòd pretium esset sanguinis: ergo agnoscebant, & confitebantur, Christum innoxium, quem tamen morti tradebant. Itaque ne non esset scelus omnium commune, coacto concilio, mercati sunt ea pecunia agrum figuli cuiusdam, ut illic sepelirentur peregrini, ueluti scelus, quod erat in manibus, hoc officio compensaturi.

Ierosolymis etiam pauperes pro peregrinis habiti.

Sacerdotum præposterа religio.

Propter hoc uocatus est ager ille Acel dama: hoc est, ager sanguinis, usque in hodiernum diem.

Sese pro piis uenditare apud plebeios putabant Sacerdotes, quòd illa pecunia comparârant agrum illum figuli ad sepulturam peregrinorum. Sed non poterant

Universidad de Deusto
Biblioteca

alio pacto magis traducere suam impietatem: Si quidem res adeò uenit in fabulã vulgi, ut hodie quoq; ager ille Syris dicatur Achel dema, hoc est, ager sanguinis. Obserua: dum hi hypocritę specimẽ sibi parant pietatis, malitiæ suæ memoriã statuũt: non quòd ipsi id nominis agro dederint, sed ꝙ instinctu Dei vulgus hac nota agrum hunc memorabilem fecerit. Vt qui debebat uocari ager & sepultura peregrinorum, uocatus sit ager sanguinis: utque quod speciem habebat pietatis, & per hypocrisim erat institutum, locum daret ipsi ueritati, & uocaretur ager, non sepultura peregrinorum, sed ager sanguinis, Act. 1. cap. Ita certè uocari deberent multorum palatia, magnificæ & sumptuosæ structuræ, agri, ædes, horti, & quicquid est aliud huius generis, quod sanguine partum est. Sanguine uerò partum uoco, secundum scripturas, quicquid fraude, ui, & calumnia partum est, Isa. 1. cap.

Hypocrisis ut fere seipsi fallit, ita traducit.

Delitiæ multorũ, sanguine partæ.

> Tunc impletum est, quod dictum est per Ieremiam prophetam dicentem, Et acceperunt triginta argenteos, pretium appretiati, quẽ appretiauerunt à filiis Israel. Et dederunt eos in agrum figuli, sicut constituit mihi Dominus.

Non est hoc, quòd emerunt figuli agrum illis argenteis, fortuitò factum, siquidem hoc fore prædixerat Ieremias. Origenes ingenuè fatetur, quæ hic citantur ex Ieremia, nusquam apud Ieremiam legi: putátque culpa scribarum commutatum nomen Zachariæ in nomen Ieremiæ, cùm inter uoces nonnulla sit affinitas. Sanctus Hieronymus hûc Matthęi locũ enarrans, nihil dissentit ab Origene. Sic enim scribit, Hoc testimonium in Ieremia non inuenitur: in Zacharia uerò qui penè ultimus est duodecim prophetarum, quædam similitudo fertur. Et quanquam sensus non multum discrepet, tamen & ordo & uerba diuersa sunt. Et mox, Sed tamẽ mihi uidetur magis de Zacharia sumptum testimonium, Euãgelistarum & Apostolorum more vulgato, qui uerborum ordine prætermisso, sensus tantùm de uetere testamento proferunt in exemplum. D. Augustinus de consensu Euang. lib. 3. cap. 7. tribuit audaci imperitiæ, quòd in nonnullis codicibus pro, Ieremia, scriptum reperiatur, Zacharia. Hieronymus dicit se apocrypha quædam sub nomine Ieremiæ uidisse, inque illis hæc Euangelistæ uerba expresse legisse. Si ergo Euangelista scripsit, ut litera sonat, credendum est in Ieremia, non apocrypho, sed canonico scripta fuisse hæc, quæ citantur, quãuis ad nos non peruenerit illud apocryphon. Multa enim prophetarum scripta perdita fuisse constat ex historia librorum Reg. & Paralip. Apparet itaque pro Zacharia positum Ieremiam, forte à scriba, qui putauerit Euangelistam de Ieremia sentire, qui agri empti mentionẽ facit cap. 32. Nam glossa ordinaria admonet in plerisque codicibus non haberi Ieremiã, sed simpliciter, Tunc impletum est, quod dictum est per prophetam dicentem. Porrò insigne & memorandæ humilitatis Christi fuit, quòd triginta argenteis uenderetur in mortem, & quidem à discipulo. Vnde mirum non est, si id certo adeò fuerit oraculo prædictum. Apud Zachariam ita legitur. cap. 11. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me, Proiice illud ad statuarũ decorum, pretium, quo appretiatus sum ab eis. Et tuli triginta argenteos, & proieci illos in domo Domini ad statuariũ. Quod futurum erat, iubet prophetã Dominus in uisione facere, nempè pretium ad domum figuli, & ad ornamentum pretiosum, hoc est, domum Dei, proiicere. Ergo significatum fuit, pretium peruenturũ ad figulum, sed postquam oblatum anteà in domum Domini fuisset, hoc pretium Dominus uocauit mercedem suam. Eo nanque conductus fuit, ut pastorem ageret populi sui, per uniuersum orbem dispersi, per Christum saluatorem nostrum congregati. Hoc siquidem triginta numis in mortem uendito, colligi cœperunt filij Dei, qui adhuc dispersi erant, & agnosci ipse, pastor bonus totius mundi. Vide, lector, quàm probè uaticinium & Matthæi historia congruant, quanta fide & certitudine euincatur, Iesum Christum Dominum nostrum, uerum esse Messiã, in prophetis promissum. Cæterùm duo ueniunt hic adnotanda. Prius, quanta omnia quæ ad passionem Christi pertinent, sunt diligentia iam olim anteà Spiritus sancti instinctu per sacros prophetas prædicta, & pręsignata, atq; ad posteros transmissa. Alterum, quòd cùm scripta prophetarum Sacerdotibus nota essent, nihilominus non solùm adimpletionem ipsorum non obseruauerint, sed ipsi quoque ea sua malitia, hypocrisi, & ingenti cæcitate adimpleuerint. Sed uide aliud mirabile hypocriseos genus. Emunt his argenteis agrum figuli in sepulturam peregrinorum. Soliciti sunt pro mortuis, & interim Christum uiuum eúmque innocẽtem, utcunque possunt, morti tradunt. Quid hac religione magis præposterum? Verùm pergamus ad cætera.

In Euãgeliographis nomen prophetæ pro altero suppositum.

Audaciæ est & imperitiæ quiequã immutare ĩ scripturis.

Christi humilitas.

Zach. 11.

Christ', Messias à prophetis pmissus.

Quanta diligẽtia omnia prius scripta, quàm accidẽrent, de passione Christi

Sacerdotes scripturarũ ministri, in adimplendo, quæ præscripta fuerant.

> Iesus autem stetit ante præsidem.

Pergit Matthæus omnia acta & iudicata describere, quæ in prætorio, sub iudice Pontio Pilato, Romanorum præside, gesta sunt. Hanc quippe historiam interruperat, per interserti onem eorum, quæ ad Iudæ proditoris finem spectabant. Postquam igitur Põtifex, Sacerdotes & Seniores ad accusationem Domini (ut dictum est) satis instructos se putarunt, surrexit è consilio uniuersa eorum multitudo, & uinctum adduxerunt in prætorium: qui, tanquam mortis peractus reus, sistitur Pilato, ut per eius autoritatem, lata in Iudæorum concilio aduersus eum, mortis sententia, in executionem producatur. Oculi omnium in Christum intenti erant. Putabant autem satis causæ & probationis esse, quòd Pontifex & Sacerdotes sanctissimi Pilatum iuberent suo ipsorum iudicio cedere & Christũ occidere: &, ut Ioannes indicat, Sacerdotes initio constanter petierunt à Pilato, ut, causa neque audita neque excussa, ipsum Dominum tolleret è uiuis. Cùm enim Pilatus prodiret, ac diceret, quam accusationem affertis aduersus hominem hunc, responderunt, Nõ tibi tradidissemus eum, nisi malefactor esset. Cæterùm iuxta leges Romanas, non licebat quemquam indemnatum cædere. Quandoquidem ergo Pilatum, proconsulum atque præsidum Romanorum more, oportebat ius dicere, præcipit Sacerdotibus, ut iure, & secundum leges agant, legitimẽque accusent, si quid habent aduersus productum reũ. Sacerdotes, ubi uident autoritate sua nihil commoueri Iudicem, sed iure omnino atque legitimè agendũ, & quẽ produxerant, accusandũ esse, uaria (apud Lucam) accusationis capita instituunt, quòd gentem peruertisset, utique doctrina, quam ipsi execrabantur, quòd uetuisset dari tributa Cæsari, & quòd se Regem fecisset: quo articulo sperabant, se illum, reum maiestatis peracturos, silentes interim de templo uiolato, de blasphemia, & aduentu filij Dei in iudicium, quibus sciebant ethnicum iudicem non admodum commouendum, quippe qui huiusmodi res omnes, uelut Iudaicas superstitiones, pertinaciter aspernabatur. Stetit ergo Iesus ante iudicem, uelut reus, ut uel accusata crimina diluat, uel sententiam in se iudicis accipiat. Et hoc est, quod dicitur, Iesus stetit ante præsidem. Non dicit, uenit ad præsidem, sed stetit ante præsidem. Ad præsidem uenire, est præsidis opem contra fontem aliquem implorare. Hoc in speciem faciebãt Sacerdotes & Seniores populi contra Iesum.

Lex & mos Romanorũ, neminẽ indẽnatum cædere.

Capita accusationis aduersus Christum.

> Et interrogauit eum præses, dicens, tu es Rex Iudæorum?

Audita accusatione, quòd Christus seditiosus esset, & se Regem faceret, mox præses coniicit hoc labefactare Cæsaris monarchiam: ad quam conseruandam, & ad omnes seditiones compescendas, à Cæsare Tyberio missus erat in Iudæam. Adde, quòd non ignorabat spem gentis Iudaicæ, expectantis magno animi desyderio uenturum Messiam. Igitur Pilatus hoc accusationis caput ad se maximè pertinere putans, redit in prætorium, è quo exierat, auditurus Iudæos accusatores, pro foribus stantes, & nolentes prætorium ingredi, ne contaminarentur, sed ut mandu-

Universidad de Deusto
Biblioteca

carent Pascha. Et adsistentem Iesum interrogauit, dicens, Tú ne es Rex Iudæorum? Quasi dicat, Audio Iudæos expectare Regem ac assertorem quendam, qui, omnibus ipsorum oppressis hostibus, solus sit in orbe regnaturus. Audio nunc primorum tuæ gentis accusationes, & quòd testificantur, te maiestatem illam regiam uendicasse tibi: nunc ergo id abs te edoceri cupio: An fatearis uerum esse, quod isti iam tibi intentant, & an tu ille Rex atque assertor sis populi Iudaici, quem expectant. Obserua. Græcis legitur ὁ βασιλεὺς, id est, ille Rex, ut de eo Rege intelligas, qui tum à Iudæis expectabatur. Quod hic rogat Pilatus, uidetur mihi nō malo animo quærere, sed multo candidiore, quàm erat Sacerdotum ac Seniorum.

Pilatus animo non omnino malo in Christum.

Dixit illi Iesus, Tu dicis.

Iesus, ne nihil respondendo superbus uideretur, ait, Tu dicis, non omnino negans se regem: sed tamen addens, suum regnum spirituale esse, non mundanum, ut hoc nihil ad Cæsarem aut Herodem pertineret. Vide: nolebat Christus præsidem in hac causa falsis Sacerdotum delationibus, de ambitu regni terreni, seduci: ideo modestè respondet, & non solùm illi fatetur se esse regem illum Iudæorum, sed & regni sui conditionem talem esse ostendit, quæ non tollat terrenum Romanorum imperium. Vnde nullo negotio intelligere potuit Pilatus, meris Sacerdotum calumniis & sycophantiis rem geri. Idcóq; responsione Domini audita, apud alium Euangelistam, absoluit Dominum, & eius innocentiæ fert testimonium, dicens: Ego nullam in hoc homine inuenio causam, seu noxam.

Pilatus non semel absoluerat Dominum.

Et cùm accusaretur à Principibus Sacerdotum & Senioribus, nihil respondit.

Instantibus accusatoribus, Sacerdotibus, & Senioribus populi, multa, sed sine ratione & probatione inclamantibus, Christus non est dignatus respondere, quòd friuola essent omnia & conficta.

Iesus, accusatus, tacet.

Tũe dixit illi Pilatus, nõ audis, quãta aduersum te dicũt testimonia?

Pilatus ueritatem cupiens ex Christo elicere, Non audis, inquit, quàm atrocia tibi crimina impingunt isti? & quàm in te uno ore omnes isti inclament? Quid igitur taces? Quare non teipsum aduersus illorum accusationes defendis?

Et non respondit ei ad ullum uerbum.

Ideo noluit, uel iussus à præside, respondere, quòd iudicabat eum, non esse tam obesæ naris, quin olfaceret, ista omnia odio quodam impotenti confingi cõtra seipsum. Neq; huiusmodi esse, propter quæ occidi deberet. Et reuera intelligebat præses, Sacerdotum malitia & inuidia omnia ista agi.

Ita ut miraretur præses uehementer.

Admiratur præses, homo ethnicus, & ueræ sapientiæ patientiæque imperitus, hominem innoxium, in periculo capitis tanta cum mãsuetudine obticere. Audierat & nouerat (ut coniicere possumus) Pilatus multa horum testimoniorum falsa esse. Vnde miratur, cur Christus non se expurgat. Profectò ex ipso vultu habitúque Iesu perspiciẽs illum procul abesse à suspicione affectati regni, & aliis imposturis, absolutum declarauit, dicens, Non inuenio in eo causam. Ergo mox dimittere illum debebat, si fuisset iustus Iudex.

Pilatus iniquus iudex.

Per diem autem solennem consueuerat præses dimittere populo unum uinctum, quem uoluissent. Habebat autem unum tunc uinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Cõgregatis ergo illis, dixit Pilatus, Quem vultis dimittã uobis? Barabbam, an Iesum, qui dicitur Christus?

Interpretationi huius loci satisfactum est Ioan. 18.

Sciebat enim, quod per inuidiam tradidissent eum.

Pilatus hoc consilio, uidelicet, Quem vultis dimittam uobis, Barabbam, &c. prudenter Christum de manibus accusatorum eripere uolebat, eò quòd aduertisset, iniustè eum accusari, neque nisi inuidia moueri primates Iudæorum ad eius mortem procurandam. Quare pro uirili conabatur præses liberare Christum, id quod ex officio, si benè sibi consultũ uoluisset, facere debebat. Scribis, Pharisæis & Sacerdotibus duo hæc adscribunt Euangelistæ, inuidiam & odium aduersus Christum. Huius autem odij & inuidiæ non in Christo, sed in seipsis causas habebant. Inuidiæ morbo, fomentum & causam dare uidetur aliena prosperitas. Quæ tamẽ re uera magis præstat causam congratulandi, quàm inuidendi, si adsit charitas, & uera dilectio. Ita & odij causa, quo infensi erant Christo, in Christo non erat, sed in ipsorum malitia. Honori Christi inuidebant, quem uidebatur habere ex accursu populi, & rebus miraculosè gestis. Ecce totus mundus (ut est in Ioanne) post ipsum abit. Cur ita? Quia non Dei, sed propriam gloriam quærebant. Oderãt Christum. Cur ita? Quantum ad Christum attinet, non erat causa: in ipsis autem causam subministrabat & materiam ipsorum propria malitia. Metuebant regno suo, pariter & nomini, quo auram popularem uenabantur. Ad hæc opera illorum mala erant, quæ Christus, lux mundi, arguebat. Nusquam enim non detegebat illorum hypocrisim & malitiam. Quemadmodum lucis culpa non est, quòd furi est inuisa, sed ipsius furis, qui propter opera sua tenebras mauult, quàm lucẽ: ita nulla erat in Christo culpa, propter quam hoc hominum genus odio ipsum prosequeretur. Obserua, Euangelistam, non dicere, suspicabatur, sed sciebat: profectò necesse est certa fuisse in Sacerdotibus inuidiæ huius indicia, unde Pilatus id quod res erat, colligere potuit. Sciebat uidelicet illorum arrogantiam, superbiam, auaritiam, & regnandi ambitionem. Vt ut enim hypocritæ essent in causa religionis, ipse tamen uiuendi genere, & modo sacerdotium administrandi, satis, quo fastu essent, & quibus affectibus præditi, declarabant: hinc facillimè colligebat, ea quæ de Christo audierat, cùm dicta, tum facta, isti ordini summoperè inuisa esse. Responsabit quispiam, Si Pilatus sciebat quòd Iesum per inuidiam tradiderant, propterea̓que uellent ipsum suo ipsorum odio seruire, cur non istæc illis mox obiecit? cur non ilico insontem è manibus ipsorum eripuit? Profectò diuites erant Sacerdotes & Pharisæi, à quibus poterat ad Pilatum multum quæstus redire, si illis gratificaretur. Deinde erant etiam potentes, poterant præsidi apud Cæsarẽ negotium facere. Horum gratia dissimulat præses cognitam & expertam horum hominum malitiam. Colligamus ex his, Pilatum clarissimè perspexisse innocentiam Christi, unde meritò declarauit ipsum absoluendum & dimittendum, dicens, Non inuenio causam in hoc homine.

Sacerdotes & Pharisæi, duabus potissimum rebus flagrabãt in Christũ, inuidia & odio.

Prospitas fratrum magis congratulatione, quàm inuidia digna, si adsit charitas.

Iudæi oderãt Christum & inuidebant illi, quare.

Simile.

Pilatus nouerat Iudæos odio & liuore prosequi Christum.

Pilatus Iudæos, tã indigna eflagitãteis, cur nõ statim repulit.

Sedente autem illo, pro tribunali, misit ad eum uxor eius, dicens.

Nouus euentus, quo monentur gentes de innocentia Christi. Fit autem hæc admonitio propter Pilatũ, ut is iusto Dei iudicio pereat, & damnetur postea, qui cũ agnouerit Christum, innocentem esse ac iustum, tamen adfectibus uulgi, & priuatæ gloriæ potius inseruierit quàm iustitiæ, etiam agnitæ. Sedula mulier, & sui uiri studiosissima, ne quid perperam committat, mittit puerum ad uirum suum. Quem admonet iustitiæ, retrahit ab iniustitia, & crudeli sanguinis innoxij effusione. Edocta fuit hæc mulier in somniis. Fuit Pilatus homo ethnicus, apud quem plus ualebat adamatæ uxoris suggestio, quàm uisio angelica. Sed & somniis, atque spectris siue ostentis plurimum tribuisse ethnicos, & Romanos his maximè fuisse permotos, testes sunt historiæ. Proinde Deus ea ipsa ratione animum Pilati tentari uoluit, qua nouit maximè posse impelli. Accedit adhæc, quòd monuit illa

Pilatus inexcusabilis.

Somniis, auguriis & portentis antiqui deditissimi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Etiam accidit, quòd mulièbre consilium audisse iuuat.

in tempore & loco iusto, dum uidelicet sederet pro tribunali in causa capitali, ac nondum ultima condēnationis sententia lata. Prudentes seculi in his casibus haud facilè ferrent talem admonitionem à muliere profectam. Verùm ita comparata est ista iudicum conditio, ut alioqui magni uiri, mulierc̃larum quoque admonitione opus habeant. Et plerunque profuit, tales admonitiones non spreuisse. Rursus sæpenumerò nocuit uxorum monita reiecisse. Exemplo sit Iulius Cæsar, qui, si Calphurniæ vxoris somnio locum dedisset, uitæ periculum uitasset. Vide, obsecro, quanta cura & diligentia tueatur Deus innocentiam. Christus erat innocentissimus, attamen non inueniebat in populo suo ullos innocentiæ testes. Summi Pontifices, & Scribæ acriter accusabant. Discipuli defecerant. Reliqui, in quibus Christus ediderat miracula, mussitabant. Et præ furore vulgi, nec uiri nec mulieres Iudaicæ, de innocentia Christi ne hiscere quidem audebant. Attamen Deus nequaquam tulit, ut innocentia opprimeretur intestata. Discipuli tacent, sed proditor loquitur, & testatur, dicens, Peccaui tradens sanguinem iustum. Summi Pontifices accusant, sed præses Pilatus, homo ethnicus, excusat, & absoluendum ducit. Mulieres Iudaicæ mussitant, sed Deus excitat mulierem ethnicam, uxorem Pilati, ut ferat testimonium innocentiæ Christi. Quid igitur solicitus es mi homo, ac discurris, ad conquirendos innocentiæ tuæ testes, quando per inuidiam aduersariorum non datur, ut ipsorum fiat copia? Reiice hanc curam in Dominum Deum tuum: tibi tantùm eam serua curam, ut rectam uitam ducas. Nam si innocens fueris (id quod fiet, si secteris ex charitate uocationem Dei) Deus tanta solicitudine innocentiam tuam probari omnibus curabit, ut si domestici tacuerint, excitentur & mittantur potius angeli eius testes, si necesse fuerit: & experieris uerū esse, quod vulgò fertur, Victrix manet ueritas.

Iulio Cæsari malè uertit, quòd uxoris consiliū spreuerit.

Innocentia hominis valde est curæ Deo.

Innocentiam suam protegendam homo Deo committat.

Veritas demū uictrix.

Nihil tibi, & iusto illi.

Breui admodum epistola (sed quæ iudicem, pro tribunali sedentem, decebat) maritum admonuit, cúmque efficacissimis uerbis perstrinxit, dicens, Nihil tibi, & iusto illi. Quasi dicat: Ne, obsecro, contamines te cruore istius iustissimi hominis. Ne patiaris te clamoribus, uel Sacerdotum, uel populi, huc impelli, ut contra animi tui sententiam in gratiam ipsorum quicquam contra innocentem pronunties. Dimitte, quæso, nihil mali commeritum. Obseruēt hanc sententiam, quibus gladius commissus est ad uindictā malefactorum: ad omnes enim iudices hæc uox pertinet. Non quòd nihil sit negotij iudicibus, cum iustorum innocentia, quam certè defendere, & honore ornare debent: sed quòd officium ultionis, non in iustorum, sed reproborum malum, nec propter iustos, sed iniustos à Domino commēdatum habeant, iuxta illud Pauli, Lex non est iusto posita, sed iniustis.

Iudex malos ulciscatur, iustos tueatur.

1. Timoth. 1.

Multa enim passa sum hodie, per uisum, propter illum.

Superioris sententiæ ætiologiam addit uxor, scilicet, cur Pilatus nihil debeat contra innocentem & bene de omnibus meritum pronūtiare. Somnia (inquit) habui & reuelationes: imò multa hac perpessa sum nocte propter istum. Certè hic est innocens. Vide igitur, mi marite, & amice, quid tibi sit expectandū, si sententiam capitalem contra hunc innocentem pronuntiaueris. Videtur hæc mulier intellexisse Sacerdotes à præside, Domino ac marito suo, cohortem militarem ad capiendum Iesum accepisse: unde uerisimile est causam fuisse datam mulieri obnixius de innocentia Domini, & malitia Sacerdotum cogitandi, atque ita per cogitationum uehementiam delabendi in huiusmodi grauia somnia. Quid perpessa sit in somniis, non liquet. Fieri potest, ut graui & molesto somnio, curis & angustiis pleno, sit adfecta. Hæc certè docent, non omnia somnia esse uana, neque semper contemnenda: vxorum item consilia & admonitiones, suam aliquando habere utilitatem. Sunt enim Abigailes, Deborę, ac heroicis uirtutibus præditæ matronæ

Somnia non omnia uana aut contemnenda.

multæ, quarum consilia atque suggestiones, si quis præfractè cōtempserit, Deum ipsum, per has operantem, non impunè contempserit.

Etiam mulierum sana sūt aliquādo cōsilia.

Principes autem Sacerdotum & Seniores persuaserunt populis, ut peterent Barabbam, Iesum uerò perderent.

O scelestum scelus, obstinatam malitiam, & profundam istorum Principū cæcitatem, qua ad exequutionem propositi sui, inconsiderantiam vulgi seducunt. Nutabant sanè vulgi mentes atque iudicia, quem sibi deligerent, quem condemnarent. Accedentes ergo Principes Sacerdotum cum Senioribus, persuaserunt populo inconstanti, magnorumque hominum autoritate facilè ad quæuis pertrahi solito, multis nimirum rationibus confictis, blandis, subdolis, amicis & sesquipedalibus uerbis, ut deligerent sibi Barabbam, Christum uerò perderent, & crucifigi postularent. Mirifica interim arte, miro dolo, præsidi, quem in hac causa frigere, & segniter ad capitalem sententiam ferendam procedere uidebant, plebem, ceu assessores, & ipsi etiam iudices, coniungunt, quò certius & citius extorqueant capi talem & sibi exoptatissimam mortis sententiam. Rogabit aliquis, quibus uerbis conflata fuit hæc persuasio qua vulgus peteret Barabbam liberari, & Christum crucifigi? Primùm occinuerunt illis Seniores autoritatem Principum, Scribarum, & Pharisæorum. Item concilij præmissi, in quo fuit Iesus blasphemiæ condemnatus. Deinde & illud, venient Romani, &c. His laqueis irretita est misera plebs, ut peteret iustum occidi, & latronem dimitti. Hi Principes quærebant res suas, non autem populi: quærebant occiso Iesu regnum suum stabilire. Observa hic naturam pauperis plebeculæ, quæ pendet solùm ab iis, quos suspicit, & illorū, quoquò uertant, sequuntur iudicium. Vide, quanta laboret cæcitate. Eum uolunt occidi, à quo erant saluandi: & persuaderi sibi sinunt à tyrannis suis, ut liberatorem suum perdi petant. Perinde ac si miseræ ouiculæ persuaderi sibi sinerent, ut pastorem à quo debebant ali ac defendi, à lupis occidi peterent.

Mobile mutatur semper cum Principe vulgus.

Hypotypōsis vulgi, petentis Barabbā dimitti.

Plebs ut seruituri, ita assentationi nata.

Simile.

Respondens autem præses, ait illis, Quem uultis uobis de duobus dimitti?

Præses, uolente sic Domino, quò magis eluceſceret Christi uirtus, patientia, & innocentia, urget plebem, interrogans, quem sibi deligat è duobus, Barabbam homicidam & seditiosum, an Iesum innocentem, in quo nihil noxæ inueniebat.

At illi dixerunt, Barabbam.

O stupidum & bardum miseræ plebis ingenium! dolis, artibus & sycophantiis Principum Sacerdotum & Seniorum instructa, imò elusa, deligit sibi latronem, cui uitam donet, & autorem Deúmque uitæ dimittit, imò accurat crucifigendum.

Dixit illis Pilatus.

Pilatus sine dubio certus de innocentia Christi, ualde concussus est responso plebis. Non enim arbitrabatur tam peruerso, imò (ut apertius dicam) euerso corde ullos usquam fore, ut manifestārium homicidam homini innocenti præferrent. Vnde illis rursus obiicit,

Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus?

Audita optione Barabbæ, Pilatus ait, Quare non potius Iesum hunc postulatis, qui Messias uester à plerisque hominibus sanioris iudicij existimatur, & dicitur? Præstaret illum uiuum seruare, cuius tanta est apud plurimos ex uobis existimatio. Quid igitur faciam de Iesu, qui dicitur Christus? Sperabat præses fore, ut mitiore quapiam pœna forent contenti.

Dicunt omnes, crucifigatur.

Tam efficax fuit suadela Principum & Seniorum erga populum, ut nullo disce-

Crux abominata Iudæis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

pante, omnes acclamauerint, Crucifigatur. Erat hoc supplicij genus, ut atrox, ita cum primis infame. Obserua multitudinis ac plebis naturam. Hæc hominũ turba, quæ anteà in die palmarum Christo, aduenienti in asello, acclamauerat, Benedictus, qui uenit in nomine Domini, &c. Nũc clamat, Crucifige, crucifige: Nam quemadmodum mare se habet, ut uenti & auræ cient, ita multitudo omnis ad præsentem fortunæ afflatum mouetur. Nihil ergo magis insanum est, quàm, aut ad uenandum multitudinis fauorem, impiè agere, aut fauore multitudinis confidere.

Vulgus mari simile.

Deinde ea, quæ hoc loco accidunt Christo, ut sunt iniquissima, ita inferunt etiam Christo maximos dolores. Christus enim non solùm confertur à Pilato cum Barabba sceleſtissimo latrone (id quod honesto uiro longè omnium molestissimum est) uerùm etiam publico omnium odio obruitur, & iam non amplius confertur, sed longè postponitur. De hac tanta impiorum iniquitate conqueritur Dominus, psal. 21. Circundederunt me uituli multi, tauri pingues obsederunt me: aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens & rugiens: sicut aqua effusus sum, & dissersa sunt omnia ossa mea, & factum est cor meum, tanquam cæra liquescens in medio uentris mei. Isaias quoque 53. cap. commemorat hoc de Christo futurum, tanquam longè omnium indignissimum. Cùm sceleratis (inquit) reputatus est. Sed & Petrus Act. 3. hanc iniquissimam cõtumeliam ciuibus Ierosolymitanis exprobrans, Deus (inquit) glorificauit filium suum Iesum, quem uos quidem tradidistis, & negastis ante faciem Pilati, iudicante illo dimitti. Vos autem sanctum & iustum negastis, & petistis uirum homicidam donari uobis, autorem uerò uitæ interfeciſtis. Christus Dominus noster tam innocens fuit, ut minimè omnium meretur odio haberi, & postponi latroni. Sed nos homines peccatores, ij sumus, qui propter impietatem nostram hoc supplicio & dolore affici meremur. Cùm igitur in peccatis concipiamur, in peccatis nascamur, & simus sine gratia Spiritus sancti, quis liberabit nos è tantorum criminum lerna? Gratias agamus Deo per Iesum Christum Dominum nostrum, qui innocentissimus, susceþit hoc grauissimum peccati supplicium, & passus est obedientissimè se publico omnium odio exponi, & sceleratissimis latronibus postponi, non quidem ut suum aliquod peccatum, sed ut nostra peccata expiaret. Et ut, qui antè meriti eramus publicum omnium creaturarum odium atque execrationem, nunc amore Dei patris cœlestis digni per ipsum efficeremur. Susceþit etiam hunc grauissimum dolorem ex odio & acclamatione omnium, clamantium, crucifige, &c. ut iis, qui similiter tentantur, & in ipsum credunt, succurrat & afferat consolationem. Obserua exemplum inconstantiæ in populo, qui nunc morti adiudicat Christum, quem in die palmarum summa cum reuerentia, ut regem, excepit & salutauit.

Grauis ignominia Christi, non ei solùm cõferri, sed & præferri trifureiferum latronẽ.

Christ⁹ mortem, quã cõmeruimus, p nobis sustinuit.

Christus quã sibi nos obstrixerit sua passione.

Populi Ierosolymitani inconstantia.

Ait illis præses.

Præses indignissimè ferens hanc Iudæorum duram ceruicem, & obstinatissimam & maximè irrationabilem pertinaciam, cum indignatione illos alloquitur.

Quid enim mali fecit?

Quasi dicat, Quo iure, quo uultu, quo denique prætextu crucifigam innoxiũ? Quid cõmeruit? Vestrũ fuerat claris argumẽtis euincere, illũ meruisse crucis supplicĩũ atrox. Apud Lucã Pilatus addit, Nullã causam mortis inuenio in eo. Quasi dicat, An hoc exigitis à me, qui sum minister iustitiæ, ut uestro seruiam affectui: ut sine causa hominem innocentem, pro uestro tantùm uoto, in crucem adigam, præcipuè uirum talem & tantum, cuius fama in uniuersam terram Iudææ & omnia in circuitu loca cum honore peruenit? Sanè magnum est argumentum innocẽtiæ Christi, quòd hac sua quæstione Pilatus, ut ciuilis iudex, in uniuersum iustificat Christum, innocentem atque iustum proclamat.

At illi

At illi magis clamabant, dicentes, Crucifigatur.

His æquissimis Pilati (quem pro uirili uidebant conari, ut Christum liberaret) uerbis, nihilo mitiores facti, inueteratam occinunt cantilenam, conclamantes atrociter, Crucifigatur. Nullas alias causas proferunt, nullas rationes ostendũt, nulla testimonia statuunt, nulla signa probabilia indicant: tantùm conclamãt, Iesum esse crucifigendum. Vnde liquidò intelligimus, non tam ethnicum iudicem, quàm Iudæorum populum, capitalem contra Christum pronuntiasse sententiam. Cùm enim Barabbam absoluunt, & Iesum, quem seruare potuissent, ad supplicium crucis postulant, profectò Christum, ceu lata è tribunali sententia, damnãt. Obserua obstinatissimos Iudæos loco causæ clamores augere.

Populus Iudæorum dãnauit Christum, quẽ liberare poterat.

Clamor Iudaico populo pro causa & ratione.

Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret, sed magis tumultus fieret.

His uerbis manifestissimè ostenditur, iudicem, non causæ euidentia, nec iure & æquitate compulsum, pronuntiasse contra Christum, sed uictum accusatorum improbitate malitiosa, imò belluina feritate atque metu tumultus. Vnde nullas omnino nisi inhonestas condemnationis Christi rationes constat eum habuisse.

Pilato nulla causa damnãdi Christum

1. Primò enim, cùm uideret se, liberando Christum tumultum & seditionem in populo mouere, quid faceret? iudicabat satius esse, unum innocentem perdere, quàm per seditionem multis homicidiis occasionem dare: in seditionibus enim
2. passim trucidari solent non tam seditiosi, quàm etiam innocentes. Deinde censebat maiorem esse habendam rationem Cæsaris, quàm unius abiecti & omnibus
3. odiosi hominis. Adhæc reputabat sibi multò consultius esse, ut is contemptus uir pereat, quàm ut ipse propter liberationem eius periculis exponatur. proximus (in-
4. quiunt) egomet sum mihi. Postremò fingebat sibi etiam innocentiam, quòd & inuitus sententiam condemnationis ferret: & Iudæi omnem culpã in se & filios suos susciperent. Sed alia sunt iudicia Dei, alia hominum. Pilatus habet quidem, quod coram hominibus prætexat: sed non potest ita conscientiam abluere coram Deo,
5. sicut abluit manus coram hominibus. Oritur seditio, & fit tumultus, quem uult sedare, condemnatione innocentis. Sed, ut ait Paulus Rom. 2. cap. non sunt faciẽda mala, ut eueniant bona. Magna ratio Cæsaris habenda est, fateor, non tamen
6. ita, ut aduersus Deum pecces. Non hoc Cæsar uult, ut innocens dãnetur. Et si uellet, magis tamen Deo, quàm hominibus obediendum est. Nolite (inquit suprà. 10. cap.) timere eos, qui occidunt corpus, animam autem nõ possunt occidere: sed
7. potius timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam. Christus uidetur abiectus homo, & omnibus odiosus: uideo, & audio. Sed quem homines extremo odio prosequuntur: eum Dominus Deus noster tanto amore comple
8. ctitur, ut propter ipsum saluet omnes in eum credentes. Non requisiuit Pilatus legem Moysi: at habebat secum legem naturæ, ex qua eruditi potuit, abiectum hominem, sed innocentem, tantò magis defendendum esse, quantò magis à potentioribus opprimeretur.

Caussarũ, quibus adductꝰ Pilatus Christum dãnauit, repulsio.

Accepta aqua lauit manus suas coram populo, dicens, Innocens ego sum à sanguine iusti huius.

O inauditam & nouam formulam seu sententiam dãnandi! huic uix reperias in omnibus historiis omnium seculorum parem. Prius enim absoluit, quàm damnet. Prætereà non apertè damnat, sed, ceu damnatum, illorum libidini permittit. Palàm enim pronuntiat Iesum innocentem ac iustum, qui nulla re commeruerit mortem. Interim permittit ipsum accusatorum arbitrio: unde nimirum iustum iniustè & contra animi sui sententiam deserendo, damnabat, quẽ omnino dimittendum defendendúmque sciebat. Attamen uires resumere uisus est, dum se è tri-

Pilatus absoluit, nec damnat Christũ, sed ceu damnatũ ad crucem mittit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bunali erigens, ac confirmans, omnem culpam reiiciebat in Iudæos, his uindictam minitans & significans, quæ de effuso illo sanguine innoxio esset sumenda. Et ut rem amplius testificaretur, minúsque in obliuionem quod agebat, ueniret apud homines, prius absoluit eum, quàm damnaret. Siquidem præsente populo iubet palàm proferri aquam, & in edito conspicuóque loco, qui dicitur Litostrotos, id est lapidibus constratus, Hebraicè autem Gabatha, id est, locus excelsus aut eleuatus, sedens, abluit manus: & his uerbis, quibus huius lotionis symbolum & factum suum explicaret, est usus, Innocens (inquit) ego sum à sanguine iusti huius. Vos uideritis. Perinde ac si dicat, Hoc signo ablutionis manuum mearum palàm ego testor, hominis huius, quem uos ad mortem deposcitis, innocentiam: & hoc apertè profiteor, non ex animo meo, neque secundum rectę iustitiæ leges hunc me posse ad mortem damnare, quem ego iustum & innocentem esse sicut comperi ita palàm prædico & pronuntio. Videtur hoc symbolum præses mutuatus esse à legibus & consuetudine Iudæorum, de qua legitur Deut. 21. Si in terra, quam Dominus Deus tuus dat tibi possidendam, interfectus inuentus fuerit, iacens in campo, & nescitur quis occiderit eum, egredientur Senatores ac iudices tui, &c. mox sequitur, Et uenient maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, lauabúntque manus suas super uitulam, quæ in ualle percussa est, & dicent, Manus nostræ nō effuderunt sanguinem hunc, nec oculi uiderunt. Propitius esto populo tuo Israël, quē redemisti Domine, & ne des sanguinem innocentem in medio populi tui Israël, sed expiẽtur à sanguine. Ex eo ritu vulgo inualuit loquutio, ut lauare manus, pro, innoxium esse, usurpárint, & per ablutionem, innocentiam intellexerint omnes. Vnde Asaph. psal. 72. Ergo sine causa (inquit) iustificaui cor meum, & laui inter innocentes manus meas. Sed & aqua uel Gentilibus symbolum fuit ablutionis ac expurgationis, quemadmodum manus symbolum est operis.

Ablutio manuum, innocentiæ symbolum.

Man' abluẽdi mos, unde

Aqua lotionem, Manus opus significat.

Vos uideritis.

Perinde ac si dicat: Nolo huius condemnationis culpam in me suscipere, quam reuera in uos totam reiicio, qui uestra improbitate me cogitis ad proferendũ, contra iustitiam & conscientiam, iniquum iudicium. Ego, quod ad me attinebat, feci, ut de manibus uestris innocentem eriperem. Vos, posteaquam me coëgistis ad iudicium tam iniquum, culpam & talionem omnem meritò portare debebitis. Vestrum agitur negotium. Vos, quid agatis, uideritis. Vult Pilatus his uerbis declarare se innoxiũ, quòd, quæ faciat, à Iudæis coactus, faciat. Sed quid? Putas te esse innocẽtem, ô Pilate, quòd inuitum te peccare affirmas? Quomodo inuitus peccas, qui libera uoluntate peccas? Propositæ sunt tibi duæ uiæ, altera absoluendi, altera condemnandi Christi innocentis. Cur illa relicta, hanc sectaris? Quis te cogit? Iudæi, inquis, sua importunitate. At potest quidem corpus externa uiolentia aliò rapi, cæterùm animus ab externa uiolentia liber est. Quare nisi uoluntate tua elegisses uiam condemnandi innocentis, nunquam potuissent te Iudæi cogere, ut innocentẽ condẽnares. Cur nõ potius, ut fortis Iudex, elegisti è principatu eiici, aut etiã à Iudæis discerpi, q̃ ut innocentẽ condẽnares? Sed metuisti cuti tuæ, metuisti dignitati tuæ. Peccasti igitur non coactus, seu, ut ita dicam, non necessitatus, sed uoluntarius. Et non potes coram Deo culpam peccati in alios transferre. Sed quid? quòd Iudæi sponte sua recipiunt hanc culpam in se & filios suos, non hoc tanti momenti est, ut excuset Pilatum à peccato? Minimè omnium. Scriptura enim dicit, Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur. Peccauit igitur Pilatus, & nulla est eius excusatio. De illo certè testantur historiæ, sumptum esse diuinitus supplicium, quod factum non esset, si omnem culpam lustrali hac aqua abluisset. Interitus Pilati meminit Paulus Orosius lib. hist. 7. ca. 5. & ante hunc Euseb. Eccles. hist. lib. 2. cap. 8. dicens: Sed & Pilatus, qui in Saluatorem iniqui iudicis functus est officio,

Apostrophe ad Pilatum, excusantem improbitatẽ Iudæorum.

Pilatus sibi necem intulit.

iisdem temporibus Caij, tantis ac talibus malorum cladibus cruciatus est, ut propria se manu transuerberans, nefariam uitam ui abiecisse referatur. Nec enim poterat tanti piaculi minister impunitus euadere: sicut in historiis Græcorum reperimus. Hæc Eusebius.

Et respondens uniuersus populus, dixit, Sanguis eius super nos, & super filios nostros.

Videamus stupendam cæcitatem, & rabiem quandam ferinam indurati & perditissimi populi Iudaici, nihil territi tanta obtestatione, & tam claro testimonio iudicis ethnici. Tanto odio feruntur in Christum, ut existiment se, crucifigendo ipsum, præstare cultum Deo. Itaque cùm tam horribiliter conclamant, Sanguis (id est ultio & uindicta sanguinis seu mortis eius) super nos & super filios nostros, existimant se precari, tam sibi, quàm liberis suis omnem terrestrem & cœlestem benedictionem. Quasi dicant, Tam certò nouimus, hunc hominem commeruisse mortem, ut secura conscientia omnem in nos uindictam transferamus. Totum hoc negotium ultrò & liberè in nos suscipimus, omnem culpam (si qua est) in nos transferimus, nobis totum uolumus imputari. Nos, quicquid egeris, factum tectũ præstabimus, nos fide nostra esse iubemus. Atque etiam, si quam fortè ultionem existimas propter eius necem in te ac domum tuam, uel à Dei iudicio, uel à Cęsaris ira posse uenire, nos te securum facimus, totúmque pondus illud, iam nunc in nos transferimus, atque in filios & minores nostros, ut pœnas demus nos & filij nostri pro nece eius, si qua uel à Deo uel à Cæsare exigetur ultio. Hæc sunt, quæ suprà ca. 15. prophetauit Christus, Vt ueniat super uos omnis sanguis. Item, Vos implete mensuram patrum uestrorũ. Item, Hic est hæres, uenite occidamus eum. Sic impij sic blandiuntur quidem sibi hac opinione, Deus autem longè aliter iudicat. Nam Iudæi hac uoce coniecerunt, tam se quàm liberos suos, in tantam calamitatem & internecionem, ut uerbis non satis dignè explicari queat. Non enim solùm ciecti sunt è sua regione & occisi, uerùm etiam, quod est longè omnium miserrimum, exhæredati sunt, & omnibus priuati bonis. Nolite (inquit Dominus ad crucem abiens) flere super me, sed super uos, & super filios uestros. Quoniam ecce uenient dies, in quibus dicent, Beatæ steriles, & uentres, qui non genuerunt: & ubera, quæ non lactauerũt. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos, &c. Grandis fuit hæc comminatio, & grauis ultio. Interea tamen eluceſcit hîc quoque ingens Dei misericordia, id quod Chrysostomus explicans, ait, Clemẽtissimus tamen Iesus, quanuis ipsi maximè & aduersus se, & aduersus filios suos insanirẽt, nõ tamen ex sententia ipsorum ipsos condemnauit, sed tam ex ipsis, quàm ex eorum filiis eos suscepit, qui pœnitentiam egerunt, milléque bonis honorauit: Nam & Paulus ex ipsis erat: & multa eorum millia, qui Ierosolymis in Christum crediderunt. Hactenus ille. Istorum multa millia adepti sunt gratiam Christi, ut uidere est Act. 2. 4. & 21. cap. Hic locus Euãgelistæ demonstrat nihil non audere cæcam temeritatem & insatiabilem cupiditatem, implacabilem item inuidiam: quæ ne liberis quidem parcit: imò si quando efferbuerit, diuina & humana conculcat. Cæterùm & si hæc uox, Sanguis eius, &c. horribilis & immanis sit, cuius uotum adhuc hodie Iudæi experiuntur & sentiunt, attamen à nobis usurpanda est: non ut contra Deum ea sententia utamur, qua usi sunt Iudæi, sed ea, quam scriptura docet, de merito sanguinis Christi. Optandum enim, & sine intermissione clamandum est, ut sanguis, hoc est, meritum sanguinis Christi, super nos & filios nostros ueniat. Hoc enim beneficio nihil posset nobis maius contingere. Sanguis enim Christi affert secum remissionem peccatorum, affert emundationem ab omnibus peccatis, affert iustitiam & salutem.

Populi Iudaici cæcitas & obstinatio domita.

Iudęi sese Pilati omnem culpam præstaturos pollicentur.

Iudæi ad internecionem deleti.

Misericordia Domini Iudæos clementius, quàm ex ipsorum notis, tractãtis.

Inuidia nulli, nedum nõ suis, parcit.

Vox Iudæorum, Sanguis eius sup nos, uox nostra sit.

Sãguis Christi nobis undequaque salutaris.

Tunc dimisit illis Barabbam.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Pilatus cautione hac à Iudæis accepta bene secutum se existimans, petitioni eorum satisfecit, Barabbam, homicidam & seditiosum hominem, pro consuetudine diei festi liberum dimisit.

Iesum uerò flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.

Mos apud Rom. cæden di flagris dãnatos morte.

Vtantea Christus, nullius criminis conuictus, à concilio Pontificum, & Sacerdotum damnatus est morte: & damnatus, sputis, colaphis, & huiusmodi cæsus & illusus est: ita nunc quoque, toties innocens pronuntiatus, damnatur morte crucis à ciuili magistratu, qui tradiderat Iesum (antequam diffinitiua damnaretur sententia) flagellis cædendum pro more Romanorum, qui damnatos ante ultimum supplicium uirgis cædebant. Putabat quidem Pilatus, Christum non esse dignum morte, sed flagellandum tradidit, ut Iudæos à clamore reuocaret, & Christum hi dimitterent liberum, cùm uiderent illum cæsum, & correptum, quòd se Regem fecisset. Multa ex ordine gesta tacet Matthæus. Sed hic significat Iesum ante diffinitionem fuisse flagellis cæsum.

Tunc milites præsidis suscipiẽtes Iesum in prętorio, congregauerunt ad eum uniuersam cohortẽ: & exuentes eum, chlamydem coccineam circũdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput eius, & arundinem in dextera eius.

Pro more habebant Romani facinorosos occidere opera militum. Tunc, id est ante pronuntiatam diffinitiuam sententiam (redit enim Euangelista ad res prius gestas) congregata fuit militum cohors, quam habebat ex diuersis nationibus Pilatus Ierosolymis ad compescẽdos motus tumultuãtis populi Iudaici. Inter hos mi-

Milites, impium ac uenale homihũ genus.

lites erant audacissimi uel potius temerarij nonnulli, quibus mors ut somnus est, & obolo uenalis anima, uilissima utique omnis impietatis mancipia. Hi pro ingenio suo crudelissimo plus ausi, quàm iussi fuerant, nefandam ex innocẽtissimi ludibriis cœperunt uoluptatem. In primis exuunt Dominum suis uestibus, & ad flagella nudant: Nudatum nimirum uinciunt, uincto flagris totum corpus fœdissimè crudelissimẽq; discindunt: strident certatim incussa (horribile dictu) uerbera, defluit in pauimentum innocens sanguis: atque ita tãdem prorsus laceratur ac uiolatur. Vulneribus sæuis, uibicibus, tuberibus, oppletur corpus sacratissimum, sic ut impletum sit Isaiæ uaticinium. 53. cap. Et nos putauimus eum, quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse enim vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Soluunt dehinc rursus uincula. Et quoniã

Militaria ludibria Christum.

audierunt, quòd se faceret regem Iudæorum, uelut exprobraturi homini, tam uili & contempto, superbiam affectati regni, induunt eum chamydem coccineam, pallium uidelicet non militare, sed regale, in contumeliam certè & ludibriũ, tanquam à Tyberio Cæsare & S.P.Q.R. munera honoraria & regia fuissent ei transmissa, adeò ut se gerere posset ueluti nouum regem populi Iudaici. Ad hanc rem magis explicandam imponunt capiti coronam, non quidem auream, sed spineã, non gemmis fulgentem, sed aculeis asperam: sceptrum item, non eburneum, sed arundineũ, ceu portendens languidum esse Christi imperium, & non diu duraturum. Volebant ante omnia pro animo suo (quem habebant erga Cęsarem) illudere affectatæ regiæ maiestatis accusato & damnato. Ad hoc itaque congregant uniuersam cohortẽm, ut quod acturi erant, non esset paucorum tantùm, sed totius ordinis militaris institutum. Volebant enim hoc pacto & omnium militum uoluntatem erga Cæsarem declarari, & communi opprobrio damnatum affici.

Et genu flexo ante eum, illudebant ei, dicentes, Aue rex Iudæorum: & expuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput eius.

Acerbissimis flagellis, & reliquis ludibriis addunt salutationem honorificam, ac planè regiam, sed cum maxima itonia: nam omnia fiebant per despectum, cõtumeliam atque ludibrium. Per amarissimum itaque sarcasmum ironicè flectũt genua, dicentes, Aue rex Iudæorum, quem socium sibi atque amicum asciscit atque salutat. S.P.Q.R. Mos fuit populo Romano, regibus amicis ac sociis huiusmodi munera mittere, ac ita salutare. Testis est Tacitus, qui Annalium suorũ lib. 4. ait, Cognitis dehinc Ptolemæi (Iubæ inquam filij) per id bellum studiis, repertus ex uetusto more, missũsque è senatoribus, qui scipionem eburneum, togam pictam, antiqua patrum munera, daret, regémque & socium atque amicum appellaret. Cæterùm his non contenti milites, expuerunt in eum, & arundine, quã sceptri uice dederant, percusserunt spinis coronatum caput eius, nimirum ut aculei figerentur altius, grauiúsque deprimerẽtur in caput sacrosanctum. Iudæi in atrio pontificis irriserunt in Christo diuinam gloriam, & dignitatem propheticam: Gẽtiles illudũt iam in prætorio Cæsaris maiestati regiæ. Hęc infanda Christus passus est, & omnis generis ludibriis indignissimè diuexatus est, ut affectati regni culpã in nobis expiaret. Obserua. Si Dominus Iesus Christus per crucem & contumelias nos præcessit ad cœlestia, quomodo tanto studio delitiarum absorpti, somniamus nos in itinere Christi esse, & ad cœlestia regna peruenturos? Deinde obseruemus, quàm longo interuallo ab itinere Christi absumus, dum tam cupidè & tanta ulciscendi libidine illatas iniurias persequimur. Quis nostrũm patienter tolerat, uel uerbulum aliquod, acerbius in aures nostras dictum, nedum sputa in faciem eiacu lata? Obserua. Marcus & Ioannes aiunt, Christum à militibus purpura indutũ fuisse. Noster Euangelista ait, Circundederunt ei chlamydem coccineã. Nihil hîc pugnantiæ est: nam Marcus & Ioannes purpuræ appellatione omnis generis purpuram, etiam coccum, intellexerunt. Iuuencus uidetur sentire Dominum fuisse tam toga indutum purpurea, quàm chlamyde rubra uel coccinea. Sic enim ait,

Traditus est trucibus iustus sceleratisque ministris
Militibus, scelerata opprobria corpore perfert,
Purpureámque illi tunicam chlamydémque rubentem
Inducunt, spinisque caput cinxere cruentis.

Mos apud Romanos in honorandis sociis.

Christus, ut Deus, ut prophęta, ut rex, illusus.

Si Christus non nisi per crucem adiit cœlum, quomodo nos adibimus?

In persequẽteis impoteter iniurias suas.

Iuuencus.

Quemadmodum autem apud Macedonas chlamys regium fuit ornamentum, sic toga purpurea, apud Romanos triumphantium regnantiúmque fuit cultus, ut autor est Liuius in. 10. li. secundi belli Punici. Certè quocunque genere uestis induerint Dominum, in contumeliam & ludibrium induerunt.

Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamydem, & induerũt eum uestimentis eius.

Christus, nõdum crucifixus, ludibria & iniurias militum bis passus.

Sunt qui hoc loco recitare solent, Christum, rursus fuisse à militibus illusum, consputum, ridiculè adoratum, & lapidibus percussum, cùm induerent eum uestimentis eius, & antequam educerẽt eum ad supplicium. Ac uerisimile quidem est, Christum post pronuntiatam condemnationis sententiam contumeliosissimè tractatum esse. Postquam igitur milites omni ludibriorum genere animos suos satiarunt, & oculos oblectarunt, flagrísque præparatum esset sacratissimum Christi corpus ad extremũ supplicium, detracta (prò dolor, quàm horribilis carnificina, & vulnerum refricatio!) chlamyde coccinea, in qua illusus erat, induerunt eum uestimentis propriis. Quod duabus de causis factum uidetur. Priore, ut Iesus in propriis, uestibus cuncto populo notior ideóque odiosior & abominabilior redderetur. Hic enim erat cohortis scopus, ut doctor ille Euangelicus à suis cultoribus magis cognosceretur, atque hi deterrerentur magis ab eius doctrina atque consortio, quem iam uiderent, ceu hæreticum atque seditiosum, rapi ad extremum capitis supplicium. Posteriore, Dominus Deus noster, qui omnia administrat, & sine

Christus in suis uestibus ductꝰ ad crucem, quare.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cuius uoluntate, non cadit capillus de capite, aliò respiciebat. Nam psal. 21. extat uaticinium de uestimentis Christi, Diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestē meam miserunt sortem. Quare, ut hoc uaticinium manifestè impleretur: & hac etiam impletione perspicuum fieret, hunc Iesum, esse uerum illum Christum, de quo prophetæ uaticinati sunt, occulta Dei ordinatione factum est, ut Christus in suis propriis uestibus ad locum supplicij educeretur. Quo exemplo obseruandum est, quòd quemadmodum ea, quæ Christo ignominiosè inferebantur, impletio fuerunt propheticorum uaticiniorum, & diuinę uoluntatis, ac testimonia maiestatis Christi: ita quæcunque nobis, in Christum credentibus, cōtumeliosè ab impiis accidunt, ea accidunt nobis bona Dei uoluntate, ut maiorem apud ipsum gloriam consequamur.

Nihil nobis accidit citra Dei uoluntatem aut nutum.

Et eduxerunt eum, ut crucifigerent.

Paratis omnibus, & iam effusa ad spectaculum tota urbe, milites imponunt Christo crucem magnam ligneam, baiulandam. Et, hac dorso imposita, educitur è prętorio, circunseptus armis, atque laqueo innexus Iesus, uerberibus & uexationibus infandis abundè fatigatus debilitatúsque maximè. An non nouum erat crudelitatis genus, trucidando iam, & uiribus exhausto alioqui, ac propemodum ad singulos passus per debilitatem concidenti, uastam atque onerosam crucis trabem iniicere, non ad passus aliquot, sed ad locum usque capitalem baiulandam? Educitur publicè, non solùm baiulans crucem, cui affigendus erat, & quæ tam abominabilis erat, ut alius, quispiam uel etiam summis digitis attingere eam horreret. Sed etiam educitur duobus comitatus latronibus, quibus ipse longè scelestior putabatur. Ergo uidetur Christus portare suum ipsius opprobrium & ignominiam, ac proficisci ad præsentem sui internecionem. Sed hoc spectaculum longè aliter nobis consyderandum est, quàm extrinsecus apparet. Portat crucem, sed in cruce imposita erant peccata nostra. Hic est principatus eius, super humerum eius. Hac erat debellaturus mortem, Satanam & potestatem inferorum. Huius figuram in se prætulit Isaac Genes. 22. cùm esset à patre immolari iussus. Proficiscitur ad locum supplicij, sed hæc est uia ad summam gloriam & maiestatem. Hæc oportuit (inquit ipse) pati Christum, & ita intrare in gloriam suam. Obserua in hoc quoque spectaculo cùm seueritatem, tum clementiam Dei. Seueritatis diuinæ est, quòd Deus intantum irascitur peccatis, ut ea ne filio quidem unigenito suo (qui culpam alienorum peccatorum in se susceperat) inexpiata remittat, sed uelit, ut & morte condemnetur, & ad mortem educatur, & suam ipsius crucem portet. Clementiæ autem est, quòd maluerit, ut filius suus extrema quæque pateretur, quàm ut nos in peccatis periremus. Quanta fuerit nostrorum peccatorum grauitas, uidere est, cùm nolit pater ea remittere, neque pro illis satisfactionem accipere, nisi filius suus: unigenitus suscipiat ipsa, & portet ea in cruce sua. Quis, obsecro, potest grauitatem eorum explicare? Enimuero peccata quidē nostra tam grauia sunt, ut si nobis solis imposita fuerint, non solùm deprimant nos in mortem & inferos, uerùm etiam nos in morte & inferis perpetuò detineant. In Christum autem imposita, & si depresserint eum in dolores mortis, tamen quia ipse innocentissimus est, non potuit in his doloribus detineri. Quare qui uoluerit iudicium peccatorum suorum ita ferre, ut non perpetuò pereat, necesse habebit in Christo per fidem uiuam consistere, & per Christum seruari.

Crudelitatis nouum genus in Christum.

Consydera-tio spectaculi Christi, crucem sibi baiulantis.

Seueritas & clemētia dei in cruce christi.

Grauia quā sint peccata nostra, crux Christi ostēdit.

Peccata nostra necesse fuit à Christo portari.

Exeuntes autem, inuenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem. Hunc angariauerunt, ut tolleret crucē Iesu.

Dum in itinere Dominus, graui crucis pondere oppressus, atque continua militum diuexatione exhaustus, subinde magis ac magis deficeret, neque uideretur iam crucem ad locum supplicij baiulare posse, adiungunt illi socium, Cyrenensem

quendam Simonem, quem renitentem quidem strenuè, opprimunt tandem, & militari ferocia compellunt baiulare crucem Iesu, quòd Iesus iam esset debilior, quàm ut ligni molem portare posset. Rogabis: Num quia Simoni Cyrenæo imposita est crux Christi, imposita sunt etiam peccata nostra? Minimè omniū. Christus enim susceptit crucem uolens, Simon autē coactus. Christus susceptit crucem, prorsus & ex omni parte innocens: Simon autem susceptit eam, suis ipsius multis peccatis grauatus. Quare etsi Simon portet crucem Christi, non tamen expiat uel sua peccata: quandoquidem non Simon, sed Christus ei cruci, quam Simon à tergo Christi gestabat, pro nobis adfigitur: nec Simon hic erat heros ille & athleta, qui mortem, peccatum, & infernum debellaret, & moriendo uinceret. Sed hic Iesus eam habebat uirtutem, ut pugnam istam depugnare posset. Simon erat clientulus uel cacula, arma bellica post herū portans, ut in loco certaminis illa deponat, & hero pugnaturo cum hoste, tradat. Hac cruce nemo, nisi unus Christus, pugnate potuit. Nos, quorū in se Simon habuit imaginē, nostras quidē cruces post Dominum ferre debemus, ut uirtute crucis Christi uincamus, & Christi uestigiis ingredientes, ad cœlestia tendamus, ad quæ dux noster prior nos præcesserit, & morte sua portas cœli aperuit. Rogabis: an sic angariauerint, id est, coegerint siue compulerint hunc Simonem, ut solus crucem portandam acceperit, & exonerauerit Christum? Diuus Hieronymus in hunc locum ita scribit, Nec quis putet huic loco Ioannis Euangelistę historiam contrariam esse. Ille enim dixit, exeuntem Dominum de prætorio portasse crucem suam: Matthæus autem refert, quòd inuenerunt hominem Cyrenęum, nomine Simonem, quem angariantes, imposuerunt ei crucem Iesu. Sed hoc intelligendum est, quòd egrediens de prætorio Iesus, ipse portauerit crucem suam, postea obuium habuerit Simonem, cui portandam crucē milites imposuerint. Verisimile est tamen crucem non fuisse depositam ex humeris Iesu ad locum usque supplicij: Simonem additū esse, qui commune pondus sustineret. Nam Lucas ait, imposuerunt illi, id est Simoni, crucem portare post Iesum. Vbi Lucas scribens, utitur hoc aduerbio loci ὄπισθεν, quod significat, ponè, post, retro. Simon enim ponè, id est, à tergo proximè insequens, & cōmune onus crucis sustinens, præcedētem iuuit Dominū. Quis fuerit hic Simon, solùm habetur, quòd sciam, ex Euangelista. Marcus paulò significantius cæteris explicat, quum ait, Angariauerunt Simonem Cyrenæum, uenientem de uilla, patrem Alexandri & Ruffi, ut tolleret crucem eius. Videtur fuisse Iudęus uir bonus & simplex, rei fortasis rusticæ intentus, & illustribus filiis clarus. Hieronymus in Marcum putat hos duos Christi fuisse discipulos. Migrārat fortè pater è Cyrene Ierosolymam. Nam in Libyam usque & Cyrenen dispersos fuisse Iudæos testantur Acta Apostolorum. Significatum est autem illo facinore militari, nunquā in mundo defuturos nebulones, qui pauperes, simplices atque probos homines deprędentur, atque ad crucem uel nolentes compellant. Non caret etiam significatione, quòd sit, qui post Christum crucem portet. Erat enim certè futurum, ut qui Christum sequuturi erant, crucem suam & ipsi tollerent, & post Christum portarēt. Crux Christi erat multis paritura cruces: & hic princeps crucigerulus habiturus erat multos sequaces crucigerulos. De his ipse Matt. 16. ait, Qui uult post me uenire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Rogabis. Quid adūbrat hoc, quòd Simon, non sua sponte, sed coactus, post Christum crucē portat? Certè imaginem carnis nostræ portat, quæ nunquam sponte cruci Christi se subdit, sed perpetuò reluctatur. Qui Christi sunt, ad Galatas quinto capite, carnem suam crucifixerunt cum uitiis & concupiscentiis. Quod tamen non fit carne non repugnante. Spiritus enim aduersus carnem concupiscit, & caro aduersus spiritum. Spiritus quidem promptus est, & ad cœlestia properat, ac ueluti præcedit, cuius imaginem Christus hîc habet, Simonem præcedens. At caro illa nostra corrupta amat mollius uiuere, amat uanam gloriam, delicias, & quietem: nun-

Simon Cyr. tulit quidem crucem Christi, at nō peccata nostra.

Simon Cyr. armiger christi.

Nobis post Christū crucēs nostrę ferendæ.

Conciliatio Euangelistarum.

Simon Cyrenæus, quis.

Nunquā defuturi, qui simplices exagitent.

Crucem qui post Christū ferant erunt semper

Simon, grauatē portans crucem, caro nostra est.

Christus, crucem ferens, spiritus est.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam non horret crucem. Rogabis: An imponunt crucem Simoni, quòd misereantur Christi, & cupiant eum recreare? Hoc quidem agunt, ut recreetur, non autem ad uoluptatem ipsius, sed ut sufferendis maioribus suppliciis reseruetur. En hanc rationem habent beneficia, quæ mũdus in nos confert. Si enim liberamur in hoc seculo ab aliqua afflictione, non istuc fit hac ratione, ut habeamus in hoc seculo perpetuam liberationem, sed ut hac liberatione reseruemur ad perferenda maiora, & grauiora mala. Itaque liberatio è priori cruce non est nisi parasceue ad posteriorem, eámque grauiorem identidem ferendam, donec ex hoc seculo migrauerimus. Quare cùm contigerit nobis liberatio, non est post eam securè stertendum, sed animus ex illa priori liberatione confirmãdus est, ut agnoscamus clemẽtiam Dei: qui ut in prioribus malis nos patienter seruauit, ita etiam in posterioribus seruabit nos admirabiliter. Obserua. Angariare (ut Suidas ait) uox est Persica, quòd apud illos regij nuntij ἄγγαροι dicerentur. Vnde & qui literas inuicem tradunt perferendas, angari dicuntur. Hìc accipitur, angariare, pro compellere siue adigere.

Militum, partientiũ onus Iesu in Simonem, beneficium quale. In mũdo sẽper aliæ ex aliis cruces, & leuiorem excipit grauior.

Angariare, quid.

Et uenerunt in locũ, qui dicitur Golgotha, hoc est Caluariæ locus.

Nihil ab Euangelistis prætermittitur, quod quidem faciat ad contemptum & despectum Christi. Oportebat impleri, quæ cecinit Isaias: Despectus fuit, & nouissimus uirorum, plenus doloribus & infirmitatibus. Adeò consputus & cõtemptus abiens ad crucem, ut auerterentur omnium vultus ab eo. Vide & consydera, quãta ignominia afficiatur Dominus, cùm iam multa anxietate & maximo labore fessus, ascenderet ad infamem illum locum, in quo supplicium sumebatur de nocentibus. In primis Christus non simpliciter damnatur ad crucem, prius, quàm collatus est cum Barabba, seditioso uiro & homicida, qui & damnato Christo tãquam sceleratiore, liberatur. Deinde non solus ducitur ad locum supplicij, sed cum duobus latronibus, ut hoc spectaculo significent, Christum pro principe latronum habendum. Prætereà ducitur morte afficiendus, non ad forum, aut alium honestum locum, sed ad Caluariam omnibus abominabilem, ut & ipso loco supplicij significent, se ducere eum indigniorem, quàm quem honestus terræ locus ferat. Sub hæc datur illi, loco uini, acetum cũ felle potũ. Postremò inter duos latrones cruci subfigitur. Quid hoc est, si non est, despectum esse & nouissimũ omniũ uirorum? Putásne uerò Christum habuisse saxeum cor, ut ex tanto contemptu & despectu nullum dolorem animi senserit? Sperauit, fateor, sibi hæc omnia cessura esse in summam gloriam & honorem, sed interim factus est per omnia similis fratribus (excepto semper peccato in ipso) & tentatus est his doloribus, non aliter quàm miserrimi quique, & abiectissimi homines affici solent. Nam quanto tum dolore affectus sit, non dissimulat ipse. In psal. enim. 68. qui est de passione Christi, per Dauidẽ sic ait, Saluum me fac Deus: quoniam intrauerunt aquę usque ad animam meam. Infixus sum in limo profundi, & non est substantia. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me. Laboraui clamans, raucæ factæ sunt fauces meæ. Et paulò pòst, Tu scis improperium meum, & confusionem meam, & reuerentiam meam. In conspectu tuo sunt omnes, qui tribulant me. Improperiũ expectauit cor meũ, & miseriam. Et sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit: & qui cõsolaretur, & non inueni. Et dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto. Venit igitur in locum, qui dicitur Golgotha. Golgotha Syris idem significat, quod Græcis, quemadmodum scribit Ioannes in Euangelio, κρανίου τόπος, Latinè Cranij siue Caluariæ locus, quem Vlpianus iureconsultus appellitat capitalem locum. Nam Caluaria cranium significat, nimirum nomen habens à rotunditate siue figura sphęrica. Locus fuit in Aelio monte ad Septentrionalem partem montis Sion, in quo decutiebantur capita damnatorum, in quo item crania damnatorum hominum albicabant. Diuus Hieronymus in hunc locum scribens, Extra urbem (inquit) & portam loca sunt, in quibus truncantur capita damnatorũ, & Caluariæ, id est, decollatorum sumpsere nomen. Non caret autem mysterio, quòd in loco infami, & extra portam passus est Dominus noster: haud dubiè ut figura, quã habemus Numer. 19. de uacca rufa, pro peccatis populi extra portam immolata, adimpleretur, ostenderetúrque Christum esse hostiam illam, cuius sanguine sanctificandus esset populus Dei. Ea immolatio habebatur ita impura, ut ministri illius aliquandiu immundi haberentur, atque ideo non in templo, sed extra portam absoluebatur. De hac re scribit Paulus ad Hebr. ultimo. Quorum (inquit) animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per Pontificem: horum corpora cremãtur extra castra. Propter quod & Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium eius portantes. Non enim habemus hìc manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Colligamus ex his, in primis, adimpletam esse uaccæ figuram, qua deliniabatur Christi sanguine sanctificandũ esse populum. Deinde mortem Christi cum tantis opprobriis coniunctam fuisse, ut extra portam, tanquam abiectum & consortio hominum indignum occiderint. Quare nos, nostram crucem à tergo Christi ferentes, tanquam electi ex hoc mundo, seu facti peripsema mundi, ad abiectũ Christum, & extra portam ignominiosè passum, fiduciã in ipsum habentes, egrediamur, & probri illius participes efficiamur. Huc pertinet Aetiologia à Paulo appensa, quæ nos mouere debet. Non enim (inquit) habemus hìc ciuitatem manentem, sed futuram inquirimus. Hoc probè intelligens Paulus, mundi portã egressus est, dicens, Galat. 6. Mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Et. 1. Corint. 4. Tanquam purgamenta huius mundi facti sumus, omnium peripsema usque ad huc. His addit Hieronymus, Propterea ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat arca damnatorum, ibi erigerentur uexilla martyrij.

Isa. 53. Euangelistæ studiosè, quę ad cõemptũ Christi pertinebãt, descripsere.

Christus undique despectus, & aspersus opprobriis.

Mors christi ex loci uilitate & abominatione, redditur abominabilis.

Christus ãmnis doloribꝰ tẽtatus in passione.

Psal. 68. de passione christi.

Golgotha, quid.

Et dederunt ei uinum bibere, cum felle mixtum. Et cùm gustasset, noluit bibere.

Ne qua pars esset corporis à cruciatu libera, & ne quid omitteretur ludibrij, & hîc in cruce, paulò ante expirationem, propinarunt Domino uinum, felle & aceto temperatum. Nimirum ut impleretur, quod scriptum est in psal. 68. Et in siti mea potauerunt me aceto. Vide obstinatissimam pertinaciam cum pari malitia cõiunctam. Aliis malefactoribus, cùm ad supplicia ducuntur, solet dari optimus potus: ac uerisimile est, Iudæos hoc aliàs non diligenter tantùm, uerumetiam superstitiosè obseruasse in malefactoribus ad mortem damnatis, iuxta admonitionem, quæ extat Prouerb. 31. Date siceram mœrentibus, & uinum iis, qui amaro sunt animo. Bibant, & obliuiscantur egestatis suæ. Propinantes Christo acetum, iudicarunt ipsum tam abominabilem, ut planè indignus esset, in quem ea humanitatis officia conferrentur, quæ in alios quantumuis sceleratos malefactores conferri solent. Et cùm gustasset Iesus noluit bibere, ut homo uerus, qui abhorrebat à potu uitiato & amarissimo, hac re significans, quòd gustauerit quidem pro nobis mortis amaritudinem: sed tertia die resurrexit. Vel ideo noluit bibere, ait Hilarius, quòd æternæ gloriæ incorruptioni peccatorũ non esset amaritudo miscenda. Porrò hac propinatione declaratum est, quid Domino suo germinarit uinea Israël, à qua expectabatur, ut faceret uuas, & redditæ sunt labruscæ. Isa. 5. cap. & Ier. 2. Videamus nos hodie, quem potum Christo demus salutem nostram sitiẽti. Si impij & alieni à domo dent potum sic amarum filio familiãs, impium est: sed si domestici propinent filio uinum felle mixtum, duplo est grauius: non secus quàm peccata filiorum in parentes, uxorum in maritos, cognatorum in cognatos, multò iniquius feruntur, quàm extraneorum & alienorũ. Obserua. Marcus scribit, Et

Christus extra portam quare passus

Mors Christi nullis nõ ignominiis nobilis.

Egrediendũ nobis ad christum.

Damnatis ad supplicia potus datur, quẽ quærũt.

Christus uinum uitiatũ quare noluit bibere.

Israel, uinea Domino inutilis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Vinum myrrhatum. dabant ei bibere myrrhatum uinum, & non accepit. Dicitur autem myrrhatum siue myrrhinum uinum myrrha conditum. Laudatissima priscis fuere huius saporis uina, sicuti uidere est apud Plautum & Fabium, qui & myrrhinum appellant. Nascitur myrrha in Arabia, arbuscula, quæ sponte sua desudat stacten odoris suauissimi. Quid ergo dicēdum est ad hunc locum Matthæi, Dederunt ei uinum bibere felle mixtum? Puto, quòd unus Euangelista tacet, hoc ab altero exprimi.

Myrrha.

Conciliatio Euangelistarum. Oblatum est myrrhatum, sed cui additum esset acetum cum felle. Aut fortassis præter ilud acetosum & amarum, quidam pro suo palato habentes in utribus aut lagenis myrrhatum, Christo, ceu illudentes, obtulerunt myrrhatum. Quasi dicāt, En ultima tua potio Rex Iudæorum. Solebant enim iis, quos ad extremum supplicium trahebant carnifices, potiones propinari nobilissimæ. Magis mihi placet, ut dicamus Matthæum explicare uoluisse, cuius generis fuerit illa potio, quam amarissimam uidentur propinasse, tanquam rabioso atque mordaci seu bilioso prædicatori.

Postquam autem crucifixerunt eum.

Post propinatum uitiatum uinum, quod Christus bibere noluit, mox exutum suis uestibus, nudum, brachiis per patibulum expansis, toto corpore lacerum, sanguinolentum, & præ dolorum acerbitate tremulum, clauis ferreis per manus atque pedes transfadactis, arctissimè crudelissiméque ad trabem crucis affigunt. Deinde lanceis, hastis, palis, & aliis iustrumentis in altum erigunt, ac confirmata roboribus crucis, basi, ueluti in aërem suspendunt, quemadmodum nostra ætate solent rotæ, quibus latronum implicantur confracta membra, in altum erigi. Quod ad morem ethnicum, non autem Iudaicum fiebat. Iudæi enim lapidatos in prominentem stipitis medium temonem, colligatis manibus suspendebant, ad uesperam depositum cadauer sepeliebant. At Romani pro suo more, uiuos affigebant clauis cruci, expansis siue explicatis per plenum, siue totum, temonem brachiis: erectósque atrocissimo genere mortis in sublimi sua sponte interire sinebant. Huc pertinere uidetur, quod in Euangelio Ioannis Pilato dicenti, Accipite eum uos & secundum legem uestram iudicate eum, Iudæi respondent, & dicunt, Nobis nō licet interficere quenquā, quibus Ioānes subiungit, Vt sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans, qua morte esset moriturus. Dixerat autem Iesus, se fore exaltandum & crucifigendum. Quod prædictum erat psal. 21. Quoniam circundederūt me canes multi, concilium malignantium obsedit me. Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia ossa mea. Ipsi uerò consyderauerunt & inspexerunt me. En tibi iam completam figuram Serpentis æněi, conto olim appensi in deserto, quem à serpentibus morsi aspicientes, mox sanitati restituebantur. Iam dirigamus oculos nostros non in illum æneum serpentem qui non sanabat, sed fide in eum, quem figurabat: & aspiciamus uiua fiducia in Christum, cruci affixum & exaltatum, qui non solùm per serpentem illum æneum adūbratus est, uerùm etiá contriuit caput illius serpentis, à quo Adam & nos omnes in Adamo letaliter percussi sumus. Aspiciamus inquam eum, qui solus est uera nostra salus, & summa fœlicitas. Ioan. 3. Sicut Moyses exaltauit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis. Ad quid? Num, ut extrinsecus conspectus, afferat tantùm externam quandā & euanidam sanitatem? Certè salutē omnibus, qui opem eius ex fide uiua inuocarunt, attulit. Sed maximè omnium exaltatus est, ut omnis, omnis, inquam, qui credit in eum, (sic enim aspiciendus est in cruce Christus) non pereat, sed habeat uitam æternam. Multa sacrificia iam inde ab initiō orbis terrarum à patriarchis peracta sunt. In lege quoque instituti erant Sacerdotes, qui & quotidie & singulis festis diebus sua offerrent sacrificia. Et hæc multiplicata sunt super numerum: Sed non potest sanguis taurorum & hircorum auferre peccata. Nunc au-

Crucis tormentum inferendi mos, apud Iudæos atque Rom. diuersus.

In Christo figura serpentis æněi completa.

Aspiciēdum in Iesum, à cruce pendē tem.

Christus qua re in crucem sublatus.

Sacrificia tā multa legis Mosaicæ cessarunt.

tem, en aduenit, & cruci affixus est uerus ille Sacerdos, cuius omnes alij Sacerdotes, umbra tantùm fuerunt: & peragit uerum & uiuum illud sacrificium, in quod omnia alia sacrificia respexerunt. Et hic Sacerdos pro altari habet crucem, cui affixus est, pro hostia offert suum ipsius corpus, pro sanguine hircorum & uitulorum effundit suum ipsius sanguinem. Quid ergo fit? Sanguis quondam taurorum & hircorum, & cinis iunicis aspersus sanctificabat inquinatos ad carnis purificationem. Quid uerò sanctificat sanguis Christi? Videtur quidem hic sanguis in terram defluere, & pedibus conculcari. At hic nobis diligenter consyderandum est, quid unà cum Christo affixum sit, ut & cognoscamus, quid per sanguinem Christi purgatum & sanctificatum sit. De hac re Paulus ad Colossens. 2. cap. scribens, ita ait, Vos cùm mortui essetis in delictis & præputio carnis uestræ, conuiuificauit cum illo. Donans uobis omnia delicta: delens, quod aduersus nos erat, chirographū decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palàm triumphans illos in semetipso. Quod autem est illud Chirographum? Certè nostra est conscientia, qua per legem excitata, & expergefacta, testamur intra nos ipsos, quòd simus peccatores, in peccatis concepti & nati, ab Adamo primo parente peccatore orti, ad malum procliues, & perpetua damnatione dignissimi. Hoc est Chirographū conscientiæ nostræ, quo plusquam mille testibus conuincimur nos esse captiuos Satanæ, & reos æternæ mortis. Hoc Chirographum non est scriptum atramēto, ab hominibus facto, aut sanguine humano, sed lege diuina: nec est chartaceū, sed ferreum, & plusquam adamantinum, quod neque hircorū neque puri hominis sanguis delere potuit. Qui enim fieri possit, ut impuritas impuritatem deleat? re uera potius impuritatem adderet. Sanguis uerò Iesu Christi tantæ fuit uirtutis, ut potuerit hoc Chirographum delere. Hic enim purus, sanctus & ab omni uitio alienus fuit. Quare Christus iuxta suū promissum, Ego si exaltatus fuero, omnia traham ad meipsum, cùm in crucem sublatus est, sustulit secum & affixit cruci Chirographum conscientiæ nostræ: quod & superductu innocentissimi sanguinis sui ita deleuit & purgauit, ut ne litura quidem extet. Quid, quęso, potuit nobis utilius ac magis salutiferū contingere hoc beneficio? Si cor nostrū nos condēnat, maior est Deus corde nostro. Huius filius deleuit sanguine suo Chirographum conscientiæ nostrę: ut si cōscij nobis simus maximorū peccatorū, & sentiamus nos reos peractos perpetuæ condēnationis, tamen sanguine Christi, per fidem in ipsum, ita purgati sumus ut iudicemur iustitia eius prædita, & in ipso ac per ipsum iusti. Lex ait, Maledictus omnis, qui pendet in ligno, pēdet & nunc Christus in ligno. Quid autem factū est? Redemit (inquit Paulus ad Gal. 3.) nos de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Et. 2. Corint. 5. Eum, qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iustitia Dei in ipso. Proinde Christus non est tantùm conspiciendus iuxta externi corporis sui speciem, sed & iuxta ueritatem spiritualis sui corporis, quod exaltatus ad se traxit. In hoc spiritali corpore, Christus ipse caput est, Ecclesia corpus, & unusquisque in ipsum credens, membrum. Ascēdit autem Christus in crucem toto corpore suo, & unà cum ipso crucifixa est tota Ecclesia, non quidem in oculis mundi, sed Dei. Et hæc totius Ecclesiæ crucifixio eam habet coram Deo rationem, ut qui non unà cum Christo in cruce pepēderint, hi etiam non fient participes glorioſæ resurrectionis eius in perpetuam fœlicitatē. Nō percipimus quidem hoc tempore hanc crucifixionem externo sensu, sed fide & uiua fiducia in Christū. Et non prius sentimus eam, quàm participes salutis eius efficiamur. Id autem fiet quoniam doctore Paulo, Roma. 6. consepulti sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo Christus surrexit à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate uitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis eius, simul & resurrectionis erimus. Hoc scientes, quia

Christ⁹, summus, uerus & perpetuus Sacerdos.

Cum christo quid affixum cruci.

Chirographum confixum cruci, quid.

Conscientia nostra chirographum est ut loquacissimum, ita euidentissimū.

Sol⁹ sanguis Christi delere potuit notas peccatorum nostrorum.

1. Ioan. 2.

Deuter. 21.

Christus pro nobis factus maledictum & peccatum

Christus cū corpore ac membris omnib⁹ suis crucifixus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

uetus homo noster simul crucifixus est, ut destruatur corpus peccati, ut ultra non
Crucifixi cũ Christo quãdo sumus. seruiamus peccato. Hæc haud dubiè fiunt cùm agnoscimus nos peccatores, & in
peccato esse, propter quod nos deberemus ad istum modum in cruce pẽdere. Dein
de cùm credimus, quòd Christus susceperit hanc crucis maledictionẽ propter pec
cata nostra, ut nos consequeremur in ipso benedictionem, iustitiam & salutem.
Postremò cùm fiducia in ipsum & ex charitate, hoc beneficij ab ipso petimus, &
nos totos ipsi consecramus, patienter tolerantes propter Christum, & in Christo
omnia aduersa, quæ à Deo nobis immittuntur. Vnde & nostræ passiones tales, di-
cuntur passiones Christi. 2. Corint. 1. Sicut abundant passiones Christi in nobis,
ita & per Christum abundat consolatio nostra. Iterum ad Colo. 1. Qui nunc gau-
deo in passionibus pro uobis, & adimpleo ea, quæ desunt passionũ Christi, in car-
ne mea, pro corpore eius, quod est Ecclesia. Cũ igitur Christus una oblatione con-
In cruce christi unica gloriatio Christiani. summauerit sanctificatos, quos erexit secum in crucem, & attraxit: unde ut cruce
expiauit peccata nostra, ita & sanctificauit nostras cruces & afflictiones, in organa
salutis nostræ: Agite dilectissimi, absit ut gloriemur, nisi in cruce Domini nostri
Iesu Christi, qui cum Patre & Spiritu sancto uiuit Deus laudandus in secula.

Diuiserunt uestimenta eius, sortem mittentes, ut impleretur, quod dictum est per prophetam, dicentem, Diuiserunt sibi uestimenta mea, & super uestem meam miserunt sortem.

Hunc locum copiosè in Ioannem expendimus. Præter illic adnotata, obserua,
Quod milites in Christo partitione uestimentorũ eius inchoarunt, hoc impij sem-
per in Ecclesia Christi suo modo facere solent. Milites crucifigunt Christum,
Hæretici idẽ iam de tunica Christi, quod olim milites, faciunt. & interim partiuntur uestimenta eius, ac mittunt sortem super tunicam eius.
Hoc idem hæretici & Tyranni facere solent. Tunica Christi sacra scriptura est.
Quid igitur faciunt hæretici? Id nimirum, quod milites fecerunt. Crucifigunt
Christum, resistunt Christo, euertunt ueram doctrinã Christi, persequũtur Euan
gelium. Sed interim sortiuntur de sacra scriptura. Vnusquisque trahit scripturam
in suam sententiam, & interpretando facit eam suæ libidini aptam. Arrius defen-
dit è scriptura suam impietatem, Nestorius suam, Eutyches item suam. Trahit
Tunica Christi Ecclesia. & hæreticorum fæx hodierna ad se, ut tueatur ac asserat unum tantùm & alterum
esse in Ecclesia Sacramentum. Cùm tamen uerè & catholicè confitendum sit, esse
septem: de quibus alibi scripsimus. Possunt etiam facultates, quæ Ecclesiæ à piis,
ad conseruanda ministeria ecclesiastica, & ad alendos pauperes, collatæ sunt, tuni-
ca Christi uocari. Sed quid factum est à Neochristianis & huius temporis hæreti-
cis? Illi euerterunt templa, & ædes sacras, sustulerunt sacrificiorum ritus: interim
partientes inter se, & ad proprios suos usus conuertentes bona Ecclesiæ.

Et sedentes, seruabant eum.

Assidebant cruci non solùm crucifixores, sed etiam tota cohors seruabat Do-
minum armata ui, prohibentes uidelicet Romano more, ne fortè uel discipuli ad-
huc uiuum de cruce deponerent, uel ipse per miraculum descenderet. Hoc nomi-
ne, scilicet, ne quis eum tolleret, additus ipsis erat à præside Centurio: fiebat enim
tunc quoque, quod hodie fit à plerisque, qui apparitoribus & satellitibus mandant,
ne à scelerato discedant, donec latæ sententiæ factum sit satis, hoc est damnatus ex-
pirarit. Ideo legitur apud S. Marcum, Pilatum accersito ad se Centurione inter-
rogasse, an mortuus esset Dominus, quem cùm mortuum esse audisset, concessis-
se eius corpus Iosepho ad sepulturam. Quòd custodes crucifixum custodiunt, do-
nec expirarit, causæ, quæ agebatur, seruit. Nam hac in re seruiunt, ut testes sint
mortis Christi. Sicut & hi nobis ad testimonium fidei seruierunt, qui illum sepe-
lierunt, & qui sepulchrum custodierunt. Obserua. Qui partiti erant uestimenta,
seruabant

seruabant Iesum in cruce pendentem: Ita (quod præcedente scholio dicebamus)
Depastore Ecclesiæ, qui pastores uideri uolunt. direptores bonorum Ecclesiæ uolunt uideri defensores Ecclesiæ, hoc solo nomine,
quòd assistant Ecclesiæ, & nomine tenus sint defensores, cùm uerè sint decoctores
bonorum Ecclesiæ & patrimonij crucifixi. At conniuet quidem Christus, & dissi-
mulat aliquandiu tantam impietatem, ut bonitate sua inuitet eos, qui peccant, ad
pœnitentiam. Sed nisi resipuerint, & per pœnitentiam ad gremium Ecclesiæ re-
dierint, tantò grauius affligentur, quantò tardius supplicium reuelabitur. Lo-
quetur (ait psalmus. 2.) ad eos in ira sua, & in furore suo conturbabit eos.

Et imposuerunt super caput eius causam ipsius scriptam, Hic est Iesus, Rex Iudæorum.

Ex more Romano affixus est titulus. Solebant Romani cuique facinoroso suum
titulum affigere, qui & personam & crimẽ indicaret. Quod autẽ Matthæus αἰτίαν,
id est, causam dixit, Ioannes titulũ nominauit. Lucas autẽ ἐπιγραφήν, inscriptio-
nem. Marcus omnium dixit apertissimè, Et erat titulus causæ eius inscriptus,
Rex Iudæorum. Proinde intellexit Matthæus per causam, accusationem, malefi-
cium, culpam siue crimen. Ob hoc enim damnatus fuerat, quòd uideretur affe-
ctasse regnum. Vnde Iuuencus doctè cecinit,

Et scriptum causæ titulum, meritique locarunt,
Quòd Rex Iudææ Gentis plebisque fuisset.

Non poterat certè alius à Pilato poni, quàm iste: non qui causam exprimeret,
cur esset crucifixus, sed qui doceret, quis iste crucifixus esset, nempe Rex Iudæo-
Titulum crucis Christi non oportuit immutari. rum: & simul exprimeret malitiam populi Iudaici, qui hæredem uineæ, Domi-
num suum Regem occidisset. Hoc scilicet intelligebant Pontifices Iudæorum: at-
que ideo petebant à Pilato, ut titulum mutaret, nec scriberet Rex Iudæorum, sed
quòd dixisset se esse Regem Iudęorũ. Pilatus uerò diuino quodam instinctu respõ-
dit, Quod scripsi, scripsi. Quasi dicat, Nõ muto titulum: uoluistis, ut Regem ue-
strum crucifigerem, crucifixi. Vestra ipsorum erit posthac ignominia, qui hoc à
me extorseritis. Proinde titulum non muto. Hoc petebant Pontifices, ut igniomi-
niam crucis non sibi, sed Christo impingerent, & probrum hoc diluerent, quòd
Regem suum crucifixerant: Christóque hanc regni gloriam adimerent, ne habe-
retur pro uero Messia, sed pro impostore, qui se falsò dixisset esse Iudæorum Mes-
siam. At hoc ut falsum erat & probrosum cœlesti Regi, ita ad consilium Dei non
pertinebat. Vel hic uidemus Pilatum reuera diuino instinctu, licet per contemptũ
Iudæorum, quod ipsi petebant, facere noluisse. Obserua hoc loco tam innocen-
Maiestas & innocentia Christi. tiam, quàm etiam maiestatem Christi. Vt enim antea in ferenda condemnationis
sententia nullum inueniunt crimen in Christo, ita nunc in reuelanda & vulganda
sententia, non habent quicquam, quod ei obiiciant. Nam quòd repetunt, dixisse
eum, se esse Regem Iudæorum, iam antèa satis erat & explicatũ & defensum. Ita-
Humana cõsilia sese ipsa ludificantur. que hoc magis erat innocentiæ testimonium, quàm criminatio. Sed, amabo te,
uide mihi, quàm pulchrè humana deludantur consilia, imò & per seipsa subuer-
tantur. Agnosce item & maiestatem Christi, qui pendens in cruce, tametsi non tã-
tùm abominabilis est corã hominibus, sed etiam derelictus, ut uidebatur, à Deo,
attamen etiam manibus affixus cruci, tanta est potestate, ut manum & calamum
Christi, etiã affixi cruci potestas ingens. Pilati regat, adeò ut eo ipso summam maiestatis ipsius gloriam publicè concione-
tur, quo uoluit crimen ipsius vulgare. Cùm enim Pilatus titulum hunc, Iesus Na-
zarenus Rex Iudæorum, cruci, ceu crimen atque accusationem Christi, affigen-
dum daret, idem excusabat non accusabat Dominum: non crimen indicabat, sed
encomium canebat pendentis Christi. Piis enim declarabat hic titulus, quis ille
Titulus crucis quid designabat. sit, qui inter latrones medius pendebat. Rex uidelicet Regum, non talis, qualem
uideri uolebat Pilatus, aut qualem metuere potuisset Tyberius: sed Rex populi

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus,rex

Dei, uerus Messias, Dominus rerum omnium, Rex & Sacerdos sanctorum, qui hostia corporis sui semel oblata, ac morte sua innocenti, peccati, mortis, Satanæq; tyrannidem atque uires, piis suis cultoribus oppressit, confregit, attriuit & penitus, ne cui noceant, abolendo abstulit. Ideo enim rex dicitur, quia uindex est atque assertor, redemptor ac liberator. Iudæorum autem Rex, non circumcisorum modò, sed omnium pariter confitentium nomen Christi. Nam Iudæus interpretatur laudans siue confitens. Iudæus erit igitur omnis confitens. Nam licet hic titulus habeat, hunc Iesum esse Regem Iudæorum, non tamen id ita intelligendum est, quòd regnum eius Iudæos tantùm complectatur, & non etiam Gentes. Propterea scriptus est titulus, etiam Græcis & Latinis literis, quæ certè Gentium sunt literæ, ad ostendendũ, hunc regem, non Iudæis tantùm, sed & Gentibus imperaturum. Psal. 2. Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius. Dominus dixit ad me, Filius meus es tu: & ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hęreditatem tuam, & possessionẽ tuam terminos terræ. Et Isa. 49. Dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ. Ideo & Apostoli missi sunt in uniuersum orbem. Et nouum testamentum Græcè propè totum scriptum est, quod certè non propter Iudæos, sed Gentium gratia factũ est. Nam Græca tum legebantur apud omneis ferè Gentes, teste Cicerone in Oratione pro Archia. Sicut igitur Alexander Macedo rex Macedonũ dictus est, etiam cùm ferè toti orbi imperaret, eò quòd regni eius prima sedes & initium in Macedonia esset: Sic Christus rex Iudęorum dictus est, licet totius orbis potestatem, etiã cœlorum, habeat: propterea quòd Iudæis specialiter promissus fuerat. Ex eis etiam natus, & in Sion regni sui primordia habebat. Sic Isa. 2. cap. scribit, De Sion exibit lex, & uerbum Domini de Ierusalem. Præfigitur & nomen personæ, Iesus Nazarenus, ne ullus hîc committatur error, aut alium nobis Christum siue Messiam confingamus, aliúmue pro hoc recipiamus. Nã Christus ille Iesus, in Nazareth conceptus de Spiritu sancto, natus in Bethlehem ex intemerata uirgine Maria, uerus Deus & homo, Dei & Mariæ filius, sub Pontio Pilato cruci affixus. hic inquam & non alius, hic inquam totus & solus uerus Deus & homo, est Rex noster, Dominus noster & saluator noster, uita, gloria, salus, atque iustitia nostra. Ita intelligitum demum clarissimè regnum & gloriam Christi emergere, cùm homo maximè putat oppressum atque extinctum. Intelligis crucem, non tam crucẽ, hoc est, supplicium esse damnati ac morientis, quàm trophæum regnantis atque uincentis Christi. Nam & Paulus ad Colos. 2. Et uos, inquit, cùm mortui essetis in delictis & præputio carnis uestræ, conuiuificauit cum illo, donãs uobis omnia delicta, delens, quod aduersus nos erat, chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci: & expolians principatus & potestates, &c. Proinde uehementer hoc pertinet ad maiestatem Christi, quòd tametsi & Pilatus & Pontifices essent illi aduersarij, & extinctum nomen ipsius uellent, tamen inter omnes aduersarios promouetur gloria nominis Christi. Et audiunt Iudæi, Quod scripsi, scripsi. Hoc certè illud est, quod in psalmo. 109. de Christo dicitur, Dominare in medio inimicorum tuorum. Regnum enim Christi in hac terra sic constitutum est, ut etsi multos & magnos habeat aduersarios, dominetur tamen in medio eorum: & efficiat, ut inuitis etiam inferorum portis maiestas glorię ipsius conseruetur.

Iudæus,omnis confitẽs.

Christus rex & Dominus omnium,etiã Gentium.

Christus rex tantũ Iudęorum quare inscriptus.

Christus nobis omnia.

Crux magis trophæũ uincentis, quàm suppliciũ patientis.

Regnũ Christi etiam in medio inimicorũ floret.

Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones, unus à dextris, & unus à sinistris.

Ne quid superesset ignominiæ, opera & suggestione Pontificũ & Seniorum fit ut nõ simpliciter crucifigatur Christus, sed unà cũ Christo insignes latrones duos crucifigant, & medium constituant Iesum inter illos, ut hoc spectaculo omnibus

habeatur uanus & impostor, humanæ societatis & publicæ tranquillitatis hostis, tanquam talium improborum caput, & latronum antesignanus ac princeps, & ut hoc pacto nomini illius perpetuam ignominiam inurerent. Interea satisfiebat uaticinio prophetico, Isa. 53. Et cùm iniquis reputatus est: licet nihil tale cogitarent. Certè non puduit Christum mori inter peccatores, qui semetipsum offerebat pro peccatoribus. Medius inter eos pendebat, tanquam utrumque brachiis suis complexurus. Vnum seruauit: & nisi alterius impietas & incredulitas obstitisset, & ipsum saluasset. Plus itaque consolationis habet, & causæ, quæ agebatur, conformius est, ut is, qui non propter iustos, sed peccatores uenerat, & crucem subierat, non medius inter iustos penderet, sed inter peccatores: ut ipsa crucifixionis forma nos gratiæ huius admoneret: nempè ad hanc crucem redemptionis, tanquam ad thronum gratię, accessum esse miseris peccatoribus. Obserua: fuit olim supplicium crucis in primis infame, probrosum, atrox, & crudele. Idque propterea quòd suspendium esset, quod apud omnes gentes semper fuit immane ac pudendũ. Paulus Galat. 3. ex lege Deuter. 21. Maledictus (ait) omnis, qui pendet in ligno. Ideóq; Moyses principes fornicariorũ suspendit. Num. 25. Sed & Iosue quinque reges Amorrhæorum sustulit in crucem. Iosue. 7. Apud Aegyptios maxima scelera expiabantur suspendio, quemadmodum uidere licet Genes. 39. cap. Ita apud Medos atque Persas pro maximo & probrosissimo supplicio habebatur suspendium. Testatur hoc historia Esther cap. 5. & Esdræ. 7. Plura de cruce congesit ex uariis scriptoribus Ludouicus Cœlius in lectionibus antiq. lib. 10. cap. 5. & 8.

Christus in medio deterrimorũ crucifixũ, & quare.

Crux Christi, thronus misericordiæ.

Supplicium, pœna pudenda & ignobilissima.

Prætereuntes autem blasphemabant eum.

Ad omnium iniuriarum cumulum iam hoc quoque accedit, quòd acerbissimè crucifixo insultant, blasphemantes eum, id est, blasphematorem pronuntiantes. Satan nunc solutus, ut liberrimè ita contumeliosissimè grassatur in Christum, & excitat aduersus ipsum omnia hominum genera. Illuserãt prius Christo priuatim in atrio Pontificis Iudæi: illuserant ei priuatim gentes in prætorio præsidis: Nunc autem uiribus coniunctis morienti, & atrocissima tormenta patienti, absque ulla commiseratione insultãt omnes ordines. Debacchatur in Christum uulgus, deinde Magistratus, posteà Principes Sacerdotum, Scribæ & Senatores: adhæc milites quoque: imò irridet & insignis latro: adeò nemo condolet Christo. Vident eũ crucifixum, ideo putant eum etiam à Deo maledictum esse: quia scriptum est, Maledictus à Deo, omnis qui pendet in ligno. Quare quem existimant à Deo abiectũ, eum sentiunt licere sibi non solùm extremo supplicio afficere uerùm etiam omni conuitiorum & ludibriorum genere fœdare. Porrò non uulgariter dolet homini, si in summo discrimine non modò nemo cõdoleat, sed omnes potius illi insultẽt. Oportuit certè passionem Christi omnia superare omnium hominum tormenta, ut omnia omnium antiquaret peccata. Patitur hic in cruce tormenta in corpore acerbissima, & animo quoque exagitatur, pungitur, & affligitur conuitiis asperrimis atque indignissimis. Et in hoc completa est prophetia psal. 21. Omnes uidentes me, deriserunt me.

Homines omne genus illudũt Christo.

Christus animo & corpore torquetur.

Mouentes capita sua.

Nunc ad species & modos illusionum & calumniarum descendit Euangelista. Prætereuntes iuxta crucem plerique de populo Iudæorum, capita sua, more irridentium & subsannantium, super eum mouent, inclinant se, adorant, genu flectunt, & toto corporis habitu nihil omittunt, quod ad consummationem perfectissimæ contumeliæ pertinet. Nemo certè, etiam si centum linguis loqueretur, dignis ac satis appositis uerbis explicare posset blasphemiarum exquisitissimarum malitiam & immanitatem amarissimæ coniunctam ironiæ. Haud dubiè hæc erat hora Satanæ & potestas tenebrarum.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et dicentes, vah, qui destruis templum Dei, & in triduo illud reædificas.

Simile.

Miseris condolendum.

Quid, quæso, his illusionibus & hac amarulentia potest commemorari uirulentius? Obsecro, fingamus quempiam nefarium, cruce dignum, pependisse in ligno: quid? Num licuisset ipsis tanta conuiciorum mole miserum afflictare? Certè natura ipsa docet, cum miseris, quantumuis meritis, dolendum esse. Quare qui miseris & afflictis insultant, hi naturam humanam exuunt & in hominis figura, feritatem atque immanitatem belluæ gestant. Ac Deus hanc immanitatem in tantùm odit, ut iubeat deleri memoriam Amalecitarum qui Israëlitas, antè satis miserè in deserto afflictos, nouis calamitatibus affligebant. Et in psalmo.108. de persecutore miseri hominis dicitur, In memoriam redeat iniquitas patrum eius in

Miseris in primis succurrit Deus.

conspectu Domini, & peccatum matris eius nō deleatur. Fiant contra Dominum semper, & dispereat de terra memoria eorum, pro eo, quòd non est recordatus facere misericordiam. Et persequutus est hominem inopem & mendicum, & compunctum corde mortificare. Illudentes itaque aiunt, Tú ne ille es, qui destruebas templum illud augustissimum, & in triduo ædificabas?

Salua temetipsum.

Perinde ac si dicāt, Tandē apparet, q̄ splendidè sis mētitus. Nunc enim teipsum saluare non potes, afflictissimum & nocentissimum corpus, uerberibus discissum atque lacerum restituere nequis, tantùm abest, ut dirutum templum instaurare quiueris. Pollicebaris aliis salutem. Cùm ergo tu tibi sis propinquior, & ita comparatum sit genus mortalium, ut seipsum amet, nec facilè ferat suam ipsius perditionem, salua temetipsum.

Si filius Dei es, descende de cruce.

Iactasti diuinam potentiam, vsurpasti tibi æterni Dei honores, dixisti te esse benedictum omnipotentis Dei filium. Si talis es, descende de cruce. Indignum enim est, ut cruci affixus inter latrones intereat Dei filius. Quando uerò nec descendis, nec descendere potes, apparet te uanū esse, ac nihil iactasse præter mendacia atque blasphemias. Hic iā insultāt crucifixo, tanquā blasphemiæ cōuicto, alioqui haudquaquā passuro tanta probra. Obserua. Vox ista, Si filius Dei es, magnæ tētationis est, & planè Satanica, si expēdas quādo & quomodo sit obiecta affecto, uidelicet in extremis agēti, & alioqui queritāti se derelictū à Deo, cùm diceret, Deus Deꝰ meus respice in me, quare me dereliquisti? Iterū, Ego sum uermis, & nō homo, opprobriū hominū, & abiectio plebis. Omnes uidētes me, deriserunt me: loquuti sunt labiis, & mouerūt caput. Sperauit in Domino eripiat eū, saluū faciat eum, si vult eū. Ac mox, Factū est cor meū, tanquā cera liquescēs in medio uētris mei, aruit tanquā testa uirtus mea: & lingua mea adhæsit faucibus meis, & in puluerem mortis dedu

Passiones Christi facilius à nobis narrantur, q̄ tulerit illas Christus.

xisti me. Et 68. psal. Quem tu percussisti, persecuti sunt, & super dolorem vulnerum meorum addiderunt. Ex his querelis uidere licet, has blasphemias, Christo non tam fuisse faciles, quàm facilè à nobis recitantur. Sed quid in tantis doloribus fecit Christus? Quid insultantibus respondit? Profectò bonum pro malo reddit, dicens, Pater ignosce illis, &c. vt mox dicemus. Cæterùm hac uoce, Si filius Dei es, &c. Satan in deserto Christum, inter bestias constitutum, & iam famis molestiam sentientem, tentauit, dicens, Si filius Dei es, dic, ut lapides isti, &c. At enim

Quomodo Christus declarare debuit se esse filium Dei.

ad declarandum, quòd esset filius Dei, non erat destinatū, ut de cruce descenderet uiuus, quod parū habuisset momēti: sed ut moreretur, sepeliretur, & tertia die resurgeret. Oportebat per resurrectionē ex mortuis declarari filiū Dei, dicēte Paulo ad Roma. 1. cap. Qui prædestinatus, id est, declaratus est filius Dei in uirtute, secundū spiritū sanctificationis ex resurrectione mortuorū Iesu Christi Domini nostri. Iam anteà Iudæi signum quæsierant, uerùm, hoc quod descēderet de cruce, nō erat dandum, sed signum Ionæ prophetæ erat adimplendum, suprà. 12. cap. Ita & nos sumus quidem filij Dei, sed, ut. 1. Ioann. 3. dicitur, nondum apparet in oculis mundi huius, quòd tales sumus. Mundus iudicat filios Dei, non ex infirmitate, sed ex potētia & fœlicitate. At Deus filios suos cruci subiectos exhibet, & morti destinatos in hac uita, ut posteà maiore cum gloria è mortuis excitatos, in sempiternum beatos reddat. Itaque uox ista, si filius Dei es, descende de cruce, etiam hodie uox est filiorum huius seculi, qua afflictis piis cæci insultant. Sed pij uincent patiētia cum Christo, cui totos sese tradunt & committunt.

Filij Dei fideles omnes, sed non iudicio aut in oculis mundi.

Similiter & Principes Sacerdotum, illudentes cum Scribis & Senioribus.

Accedunt Principes Sacerdotum, Scribæ & Senatores, fremunt, insaniunt, & debacchantur aduersus Christum. Et miracula eius, facta uirtute diuina, & quæ docebant ipsum esse filium Dei, infamare, &, ceu iam securi, triumphare cupiūt. Ita solent impij, ubi ueritas in speciem, periclitari uidetur. Interea tamen paratur Christo sempiterna per crucem gloria. Istis uerò perpetua confusio. Sed pro sua cæcitate putant rebus suis & gloriæ suæ iam amplius nihil superesse periculi, quòd uidēt clauis affixum cruci Christi corpus. Miseri homines perinde triumphabāt, quasi ipsa Christi ueritas, cruci esset affixa & extincta. Sed, ut Paulus scribit. 2. Timoth. 2. Verbum Dei non est alligatum. Ad hæc, licet ad tempus ueritatis radius obnubiletur, amota tamen nubecula, solito tandem clarior apparet. Ita factum est post Christi resurrectionem, ut currente & passim succrescente doctrina Euange-

In rebus accessis iuxta mūdi robustior emicat uis & fides Christi.

lij, gloria Christi multò quàm fuerat anteà, clarior effulserit. Ita Philippensibus Paulus scribit. 1. cap. ut sua uincula auctiorem Euangelij doctrinam fecerint. Scire uos uolo (inquit) fratres, quia quæ circa me sunt, magis ad profectum uenerunt Euangelij: ita ut uincula mea manifesta fierent in Christo, in omni prætorio, & in cæteris omnibus, ut plures è fratribus in Domino, confidentes in uinculis meis, abundantius auderent sine timore uerbum Dei loqui.

Dicebant, Alios saluos fecit, seipsum non potest saluum facere.

Quasi dicant, Tandem apparet, qualia fuerint tua magnifica illa beneficia, collata, cęcis, claudis & oppressis morborū uariis generibus: conficta nimirū, & mendacia. Si enim uera fuissent & iusta, posses haud dubiè & te nunc saluare. Id cùm non possis, apertissimè liquet, qualis sit tua potentia. Vide, beneficia, quæ cū laude excipienda & commendanda erant, exprobrant. Quanta hæc est iniquitas, misero non solùm malefacere, uerùm etiam beneficentiam eius cōtumeliosè illi obiectare. Sed & hoc fingamus, quòd non potuerit seipsum seruare, ut obiiciunt, non erat tamen hoc nomine ridendus, sed magis miserandus.

Si rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credemus ei.

Regiam dignitatem opprobrant & obiiciunt, quam arbitrabantur Dominum falsò & contra fas & ius sibi usurpasse. Si rex es ille, (aiunt) promissus Israëli, uires & potentiam tuam exere. Regis est liberare & asserere suos. Regis est regnare & uincere, non uinci & interire in cruce. Nobis certè promissus est rex gloriosus, immortalis, inuictus, omnium rerum Dominus, cuius regni nullus sit futurus finis. Si is es, sicut uideri cupis, descende de cruce, exere potentiam tuam, uince hostes tuos, triumpha ac regna, & credemus te esse diuinitus nobis missum Messiam. Quòd tibi hactenus non credidimus, nec te pro rege Israël susceptimus, licet miracula facientem, iam apparet, quòd non præter rationem hoc fecerimus. Quàm stulti sunt, qui te regem Israëlis pridem salutārunt! Nos uerò nolumus temerè assentiri, nisi certi reddamur, ne seducamur. Quin iam si rex Israël es, descende de

Universidad de Deusto
Biblioteca

Resurrexisse plus fuit christo, quàm si de cruce descendisset.

cruce, & statim credemus tibi, ut uideas nos culpa carere. Ista habent securam incredulitatis excusationem. Sed (ait Hieronymus) utrum maius est, de cruce descēdere adhuc uiuentem, an de sepulchro mortuum resurgere? Resurrexit, & nō credidistis. Ergo si iam de cruce descenderet, (id quod sua potentia potest) similiter non crederetis. Multò ergo illustriore ratione seipsum seruauit, nimirum resurrectione, quàm si descendisset de cruce, & uiuēs adhuc corpus cruci affixū liberasset.

Confidit in Deo, liberet nunc eum, si vult: Dixit enim, quia filius Dei sum.

Iudęi blasphemi in Deum.

Hæc illusio maximam continet blasphemiam. Non est, quæ illi comparetur: Negat enim pios esse Deo curæ, psal. 3. Domine, quid multiplicati sunt, qui tribulant me? Multi insurgunt aduersum me. Multi dicunt animæ meæ non est salus ipsi in Deo eius. Vide: frustratam spem obiiciunt. Quod certè non est tantùm miserо homini iusultare, uerùm etiam blasphemos esse in Deum: etiam si homo, aduersus quem hæc dicerentur, sceleratissimus esset omnium: ut nihil nunc dicam de Christo, uero Dei filio & omnium innocentissimo. Deus enim in Scriptura iubet miseros homines confidere, & nomen suum inuocare: ac promittit eis auxilium: atque adeò quantò quis miserior est, tantò magis à Deo respicitur. Iudæi autem non solùm non iubent Christum confidere, uerùm etiam exprobrant ei, quòd confidat in Deo. Et uide, quàm perspicuè negent, ullam ipsi spem & salutē in Deo reliquam esse. Liberet nunc eum (inquiunt) si vult eum. Non dicūt, si potest: sed, si vult eum, id est, si amat eum. Docuit perpetuò fidem in Deum, docuit omnia possibilia esse credenti, docuit neminem confundi, qui firma in Deum fiducia sit: id ita si habet, liberet ipsum Dominus, cui nimirum credidit. Quia uerò non liberat, consectaneum est falsam esse doctrinam, quam in imperitum vulgus sparsit. Et Deus manifestis argumentis testatur, quòd abiecerit ipsum, nec ullam habeat ipsius rationem. Si enim uera docuisset, si esset Christus filius Dei, non promouisset Deus consilia nostra aduersus ipsum, non potuissemus eum cruci affigere. Et quanquam Deus hactenus conniuere uoluisset, tamen uel nunc liberaret eum, si ab eo staret. At in tantum non liberat eum, ut nihil certius sit, quàm ipsum in cruce periturum esse: quare necesse est ipsum à Deo abiectum esse, & damnatū. Quid hac blasphemia immanius? His uerbis negant Deum respicere miseros & afflictos,

Hodie quoque Satanas renouat uetеres suas in Christū blasphemias.

negant in eum confidēdū esse in aduersis. Proinde, quas blasphemias Satan efflauit hoc loco per Iudæos, organa sua, aduersus Christum Dominū nostrum, eas profert etiam aduersus membra eius, qui sunt, credentes in Christum. Hoc unum nostrum est tantum ac dies agit, ut, quod Iudæi uno ore Christo cruci affixo dixerunt, hoc in conscientiam nostram, in afflictionibus uirulentissimè inspiret. Quid (inquit Satan) audes à Deo salutem sperare? An non uides perspicuis argumentis, quòd Deus prosequatur te odio, & abiecerit te? Immisit tibi tantas afflictiones, è quibus (te ipso iudice) liberari non potes. Inuocasti toties Deum, sed is semper hactenus obtuit, nec quicquam tibi respondet. Quòd si Deus tibi faueret, & te in hæredem regni sui elegisset, quomodo posset in animum inducere, ut te in tātis afflictionibus

Desperationis suggestio potissimū Satanæ telum.

dereliquerit? Dereliquit autem te, ut re ipsa uides, ut manibus etiamnum palpas. Quare spes tua uanissima est. Hæc sunt ignita iacula Satanę. Sed ut possint extingui, Christus impetrauit: & quomodo debeant extingui, exemplo Christi discendum est, ac sequenda Petri admonitio: Cui, supple Satanæ (ait) resistite, fortes in fide.

Fiducia in Christū, propugnaculum inimicis omnib⁹ inexpugnabile.

Fiducia in Christum, inexpugnabile est propugnaculum aduersus omnes Euangelij aduersarios. Quamobrē cùm sui semper simillimus Satan sit, quod in Christum euomuit per pseudosacerdotes & milites sanguinarios, infimámque plebis fæcem, idipsum expuet in eundem per omnes Christi hostes ad finem usque seculi. Quisquis ergo posthac audierit, Iudæos, Turcas, hæreticos, peruersos &

impios homines, contra Christum uiuum & uerum, ueri & uiui Dei filium expuere uoces blasphemas, cogitet filios implere mensuram patrum suorum. Nec offendatur blasphemiis, sed consoletur se, atque confirmetur hoc potius Euangelij loco, in quo ideo nobis tot ac tantæ describuntur blasphemiæ, ut norimus omnes, quo illi loquantur spiritu, qui sic blasphemant: & quantum fidei iis debeamus, qui Christi suggillant diuinam naturam & doctrinam. Obsecro uos, ô Iudæi, hostem Dei dicitis Iesum, quòd derelictum à Deo putatis, & interim clamatis, Confidit in Deo. Si hostis Dei est (ut dicitis) quomodo confidit in Deo? Quis adeò insanus & demens est, ut spem ponat in hostem suum? Blasphemauit, dicitis. Quomodo potest blasphemare Deum, qui spem omnē in illum collocauit? Sed hæc est cæcitas uestra, & Pharisaica malitia. Obserua, quid hi ter miseri agāt, & agnosce hāc irrisionē habere magnā tentationē. Primò enim homini in extremis cōstituto, cui nihil aliud supereſt, quàm ut à Deo pendeat, omnē spē labefactare, imo tollere contendunt. Deinde insultant, & probro dant, quòd Christus in Deum sperarit. Tertiò etiam odium Dei intentare conantur. Hæc sunt grauia, si ingerantur auribus ac menti hominis tentati ac derelicti, & iam nihil aliud, quàm iram Dei sentiētis.

Impij impuríque omnes, Iudæorū filij, Christum blasphemantium.

Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei.

Vide rem admirabilē, & in hac imagine obstinationē & peruersitatem impiorū. Christus ad tāta conuitia & blasphemias corā hominibus prorsum obmutescit, nō obmutescit autem alter ex latronibus. Christus grauissimā fert cōtumeliam ab isto facinoroso damnato. Quis innocens ferat, ut ab homine nequissimo, latrone, damnato, extremæ deploratæque fortunę, contemnatur ac suggilletur. Tamen hanc diram maledicentiam tanta patientia Christus sustinuit, ut rogarit pro conuitiatoribus. Mirabile auditu, & uisu horribile, quòd hunc nō puduerit insultare in Christum. Crucі erat affixus, & morti iam iam concessurus, neque sic tamē ad se redit, ut peccata sua agnoscat, & ad Deum conuertatur. Ad hæc licet & ipse in cruce pendeat, commisereri tamen nequit ei, quem uidet similiter cruci adfixum, & eadem calamitate adfectum: sed, quod omnium erat inhumanissimum, irridet etiam & conuitiis insectatur. Sanctus Augustinus Loqu. Trop. Exod. lib. 3. putat hic Enallagen esse, ac numerum multitudinis positum pro numero singulari, propterea quòd apud alios Euangelistas alter duntaxat dixit conuitia in Christum. Diuus Hierony. hic per tropum, qui appellatur σύλληψις, syllepsis, pro uno latrone utrūque dicit inductum blasphemasse. Lucas uerò asserit, quòd altero blasphemante alter confessus sit, & contrà increpuerit blasphemantem. Non quòd discrepent Euangelia, sed quòd primùm uterque blasphemauerit (ait Hieronymus) dehinc tenebris factis super terram, terra commota, saxisque disruptis, unus crediderit in Iesum, & priorem negationem sequenti confessione emendauerit. Lucas enim in hæc uerba scribit cap. 23. Vnus autem de iis, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens, Si tu es Christus, saluū fac teipsum & nos. Respondēs autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es. Et nos quidem iustè: nā digna factis recipimus. Hic uerò nihil mali gessit. Et dicebat ad Iesum, Domine memento mei, cùm ueneris in regnum tuum. Et dixit illi Iesus, Amen dico tibi, Hodie mecum eris in paradiso. Porrò hæc historia declarat, Abelem habiturum semper suum Cainum. Et futuros perpetuò homines, qui irrideant atque contemnant crucem Christi, sed suo detrimento maximè. Sunt iterum atque erunt, qui dolebunt tot ac tantis conuitiis conspueari sacrosanctam Euangelij prædicationem. Hi pro uirili cum latrone altero ruebuntur ueritatem, & gloriam Euangelicam ac crucis Christi. Certè huius latronis pœnitentia diligentissimè obseruanda est. Vulgus, magistratus, Pontifices, Scribæ, Senato-

Latrones numero multitudinis, pro altero latrone, per Tropum.

D. Hieronymi opinio de latronib⁹ blasphemis.

Latro dexter, piè admonēs sinistrū, quid significet.

Universidad de Deusto
Biblioteca

res, milites, & latro, omnes uno ore debacchantur in Christum quantis conuitiis possunt, & blasphemiis. Nullus inter ipsos inuenitur, qui tam insanam & effrenatam licentiam increpatione sua cohibeat, & innocentiam Christi testetur. Solus pius latro, publica uoce sua, in medium procedit, ac designat memorabile stratagema. Cùm enim, per spiritum Dei intus in corde doctus, ac à Deo raptus, inque sui & Christi cognitionem inductus esset, reprehendit impietatem alterius latronis, fert testimonium innocentiæ Christi, credit Christum uerum esse saluatorē, confitetur Christum publicè, & inuocat nomen eius, ut per ipsum salutem consequatur, dicens, Domine, memento mei, cùm ueneris in regnum tuum. Didicerat ex reuelatione, nimirum Spiritus sancti, regnum Christi non esse ex hoc mundo, neque terrenum, sed cœleste & perpetuum, cuius participes fiant, qui ex hoc mundo excedunt, si ad Deum toto corde conuersi, fiduciam suam figant in eum. Hic post agnitum peccatum, quæ est prior pars pœnitentiæ, Nos iustè (inquit) plectimur, digna factis recipientes: credit in Christum, & hunc innocentem testatur. Hic nihil (inquit) mali fecit. Agnoscit Dominum, quem omnes alij à Deo abiectum & damnatum clamabant: & agnoscit eo tempore, quo Christus in cruce, minimus omnium hominum, omnium hominum opinione, pendebat. Agnoscit eum regem, quem omnes alij ne aspectu quidem dignum iudicabant. Huius regis & saluatoris opem implorans, audit, Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Q.d. ne dubites: omnium certissimum ac uerissimū est, quod polliceor: non in longum tempus differam: sed hodie, id est, simul atque expiraueris, mecū eris in paradiso: hoc est, meus es: ubicunque ero, mecū eris. Volo pater (ait Christus in alio Euangelista) ut ubi ego sum, ibi sit & minister meus. Hæc est uirtus Sacerdotij Christi, & gloria crucis Iesu, quòd per Christum Sacerdotem nostrū absoluimur, id est, quòd propter Christum remittuntur nobis peccata, & conceditur uita æterna. Quod quò certius esset, confirmatur ab ipso Domino iureiurando. Nam dicit, Amen, &c. Quod autem huic latroni dicit, omnibus peccatoribus dicit. Neque enim cupit Deus mortem peccatoris, Ezechiel. 18. sed magis, ut cōuertatur, & uiuat. Vocatur item hic pius latro in articulo mortis & hora extrema, ne quis desperet ullo tempore, aut putet pœnitentiam, quæ fit in articulo mortis, nimis esse seram. Videmus enim hoc exemplo gratiam Dei in extremis mirabiliter adesse morituris. Sed non est hinc sumenda occasio negligentiæ. Vnus latro legitur hoc modo saluatus. Legitur, ne desperent, morti propter flagitia adiudicati: legitur, ne desperent, qui resipiscentiam usque ad extremum uitæ distulerunt. Non legitur, ut flagitia securius committantur: non legitur, ut pœnitentia malæ uitæ ad mortem usque differatur. Exemplum philanthrophiæ Christi & humanitatis erga nos, quando uidemus & latronibus, si resipuerint, cœlum per Christum apertum esse. Et paradisum antea peccato clausum, & ab eo exulem factum hominem, nunc passione Christi reserari. Malus latro, sicut & mūdus, desperat de moriente: pius latro sperat in commorientem. Obserua: huius pij latronis exēplo discamus, quicquid patiemur, agnoscere peccata nostra, & dignos nos esse fateri, qui ista patiamur, ut & ipsi iustitiam Dei cohonestemus & iustificemur. Rursus imitare uetam huius latronis resipiscentiam, qui agnito peccato, fiduciam in Christum est amplexatus. Ad peccati uerò cognitionem præcipuè obseruandum est, ut sciatur, in quem peccetur: deinde unde peccetur. Hoc non obseruabat alter latro, putans se in purum hominem insultare. Deinde non intelligebat peccati huius causam & radicem esse ἀσέβειαν, defectum uidelicet timoris Dei, quam impietatem uocamus. Ideo commodissimè dicit, Neque tu times Deum. Hæc diligenter commendemus fratribus moribundis. Hæc uoluamus animo & mente fideli. In his enim sunt maxima fidei & religionis nostræ momenta. quæ ideo non oportet oscitanter trāsire.

Christo nm quam deerit latro, neque dexter neque siniſter.

Dextri latronis resipiscētia & confessio.

Ioan. 17. Christus Sacerdos pietatē suæ crucis nos absoluit.

Aduersus tā desperabundos, quām resipiscentiam proferenteis.

Benignitas Christi.

Agnoscenda sua cuique peccata.

Peccatorū remissioni necessaria duo.

A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super uniuersam terram usque ad horam nonam.

Iam deinceps pergit Euangelista commemorare, quæ circa mortem Christi partim diuinitùs, partim à crucifixoribus facta, partim ab ipso Christo dicta sint. Primo loco commemorans Matthæus tam stupendas tenebras, subindicat & tempus, quo passus est Dominus, & spatium temporis, quandiu scilicet durarit sactosanctum immolati corporis Iesu in cruce pendentis sacrificium. Ab hora tertia causam coram Pilato egerunt, quò crucifigeretur, sic ut omne tempus actionis cōprehensum sit, illud maximè, in quo post reductum ab Herode Dominum ardentissimè urserunt Præsidē, clamantes, Crucifige, crucifige eum. Ita tres horæ præierunt crucem, in quibus acerrimè digladiatum est à patribus, & tres horæ impensæ sunt sacrificio. Tribus horis clauis affixum corpus lacerum, & pondus graue sic se exhausit, undique defluente sanguine, ut meritò clamauerit diuinus vates, Non erat ei species neque decor. Sol ipse sensit innoxij supplicium, & huius facinoris tam impij non sustinuit esse spectator. Obduxit atra nube faciem suam, & totam terram caligo quædam obtexit, ab hora sexta (quæ duodecimæ meridianæ nostræ respondet) usque ad horam nonam, id est, usque ad nostram tertiam pomeridianam. Hæ tenebræ tantò horribiliores fuerunt, quantò magis præter expectationem & rationes physicas acciderunt. Defectiones enim solis, quæ naturaliter accidere solent, non accidunt tempore plenilunij, quo & festum Paschæ iuxta legem celebratum est, & Christus passus est, sed tempore nouilunij, cùm luna interiectu corporis sui, inter terram & solem, excipit radios solares: & impedit, ne ad nos in terram perueniant. Quare cùm Christus passus sit tempore plenilunij, quo non solis, sed lunæ tantùm eclipses contingere solent (si quando contingunt) fieri non potuit, ut hæc lucis obscuratio facta sit naturaliter. Putauit Origenes tenebras illas non occupasse totum terrarum orbem, sed Iudæam duntaxat, aut terram Ierosolymitanam. At uidetur historiographis diuersum, diffusas uidelicet tenebras illas per uniuersum terrarum orbem. Eusebius in Chronicis recensens signa, quæ sub ipsam Domini passionem facta sunt, ait: Scripsit super his & Phlegon, qui Olympiadum egregius supputator est, in 14. li. ita dicens, Quarto autē anno. 202. Olympiadis, magna & excellens inter omnes, quæ ante eam acciderant, defectio solis est facta. Dies, hora sexta, ita in tenebrosam noctē est uersus, ut stellæ in cœlo uisæ sint, terræque motus in Bithynia Nicenæ urbis multas ædes subuerterit. Hæc ille. Congruunt his Eusebij uerbis & illa, quæ tradūtur à Paulo Orosio, celebri historico libro septimo, capite 4. dicente, Anno Tyberij. 17. cùm Dominus Iesus Christus uoluntariè quidem se tradidit passioni, sed impiè à Iudæis comprehensus & patibulo suffixus est, maximo terræ motu per orbem facto, saxa in montibus scissa sunt, maximarúmque urbium plurimæ partes maiore solito concussione ceciderunt. Eadem quoque die ad horam diei sextam sol in totum obscuratus, tetráque nox subitò obducta terris est, &, sicut dictum est, *Impia perpetuam timuerunt secula noctem*. Vsque adeò autem neque lunam lumini solis, neque nubes obstitisse manifestum est, ut 14. luna eo die tota cœli regione interiecta longissimè eam à conspectu solis abfuisse, & stellas tunc diurnis horis, uel potius in illa horrenda nocte, toto cœlo fulsisse, referatur. Quod non solùm sanctorum Euāgeliorum, sed etiam aliquot Græcorum libri attestantur. Hæc Orosius. Cæterùm tam horrendæ tenebræ non caruerunt significatione iræ Dei, & futuræ cladis Iudaicæ gentis, quemadmodum & tenebræ Aegyptiacæ iram Dei & futuram ultionem Aegyptiorum portendebant, & mundi interitum solis & lunæ obscuratio præcedet, supra 24. cap.

Supputatio temporis, per quod accusatus, damnatus, & crucifixus est Christus.

Solis defectio in obitu Christi, præter & contra naturam.

Tenebræ in passione Domini totum orbem occupauerunt.

Tenebræ in passione, Domini quid portendebāt.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et circa horam nonam clamauit Iesus uoce magna, dicens, Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

Cùm instaret hora nona (quæ nobis tertia est à meridie) & iam omnino subeunda esset Christo mors, post admirabilem & prolixam omnium patientiam, post toleratas & sacerdotalis concilij, & Romani magistratus sententias, post flagellationem, coronationem ex spinis, post sputa & colaphos, post crucis baiulationem, post crucifixionem, post uestimentorum diuisionem, post uini cum felle & aceto propinationem, cùm iam dolor crucis supremas haberet, & in momẽta magis ac magis gliscceret, ipsaque mors fores pulsaret, tandem ad Deum patrem conuersus, in hasce querelas erumpit, & clamat. Idque facit duplici nomine. Primò, ut doceret se ueris distringi doloribus, ac nõ simulatè pati, sed uerè animo affligi & corpore. Id quod nequissimis Valentiniãnis os obstruit firmissimè. Præterea clamauit, ut se suámque salutem patri commẽdaret, nobisque relinqueret exẽplum, ac præscriberet, quid facere debeamus, doloribus circumuenti. Clamauit, huius clamoris modus fuit uehemens & ualidus ad exprimendam doloris uehemẽtiam. Clamauit (inquit) uoce magna. De qua Paulus mentionem facit. Hebræo. 5. cap. Qui in diebus carnis suæ (inquit) preces supplicationésque ad eum, qui posit illum saluum facere à morte, cum clamore ualido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Et hoc ad consolationem adflictorum facit, quod non solùm questus est Christus, sed & cum magno clamore questus. Rogabis. Quid queritur? Queritur se derelictum esse à Deo suo. Vbi aduerte, uerbum, derelinquere seu deserere, hoc loco accipi pro permittere: ut sit sensus, Quare ita finis me excruciari? Quare hæc hostibus meis permittis? Quando tandem liberabis. Ita legimus & psal. 12. Vsquequo obliuiscris me in finem? usquequo auertis faciem tuã à me? Quandiu ponam consilia in anima mea: dolorem in corde meo per diem? Vsquequo exaltabitur inimicus meus super me? respice & exaudi me Domine Deus meus. Nam ad eundem modum uidetur hic quoque tale quidpiam precari Christus, Deus meus, &c. quasi dicat, quousque tandem finis me excruciari doloribus infandis? Sis quæso placatus, placata sit anima tua generi humano, propter quod tantis malis diuexor: & eripe me his tormentis grauissimis. Rogabis. Quomodo Deum habet Christus, cùm sit ipse uerus Deus, benedictus in secula? Respondeo: In huiusmodi querelis relucent certissima uerę humanitatis argumenta, & consolantur nos quàm plurimum. Christus in cruce pendens secundum carnem, id est, humanam naturam, uerus homo existens patitur, dolores ac sensum mortis habet, infirmitate circundatus, opus habens Deo, à quo conseruetur. Atque hactenus Deum habet Patrem, à cuius potentia pendet, in cuius etiam manus, spiritum suum moriturus commendat. Secundum humanam itaque naturam qua natus est ex Maria uirgine, qua fleuit, esuriuit, contristatus fuit, dormiuit, comedit, lassatus fuit, passus est ac mortuus, qua resurrexit & ad cœlos ascendit, Patrem suum Deum suum uocat: sicut & post resurrectionem dixit, Ascendo ad Patrem meum, & patrem uestrum: Deum meum, & Deum uestrum. Secundum uerò diuinã naturam uerus Deus est, æqualis & consubstantialis patri. Rogabis. Quomodo ait Christus, Vt quid dereliquisti me, cùm Ioan. 8. cap. dicat, Qui me misit, mecum est, & non dereliquit me solum? Respondeo: Hæc uox, est animi adflicti, & ueluti desperationis tentatione impulsi. Non tamen desperabat, nec sic à Deo derelictus erat, ut prorsus ab eo abiectus & separatus esset, sed derelictus erat, quòd permissum erat aduersariis, in ipsum duriter & acerbissimè animaduertere, ut per omnia tentatus pro similitudine absque peccato, tentatis succurreret. Et tentationem in se uincens, doceret nos illũ sua uirtute uincere. Sunt igitur hæc uerba, Deus Deus

Christus in cruce quare se derelictũ clamauit.

Cõsolatio afflictorum.

Derelinquo pro permitto

Christus de Deũ quomodo habet.

Christ⁹ quomodo derelictus, à Patre.

meus, &c. non desperantis, sed in magna angustia constituti, maximóque cũ desiderio optantis tandem finem imponi diu perpessis malis.

Quidam autem illic stantes, & audientes, dicebant, Eliam uocat.

Noster Euangelista retinuit uerba Syriaca, quæ Christus mutuatus est ex psal. 21. Ex hoc milites accipiunt ludendi occasionem in nomine Eli. Et iudicant Christum à Deo ita abiectum, ut necesse habeat ambire & inuocare nomen & auxiliũ Eliæ. Ecce, inquiunt, (ut alius scribit Euãgelista) Eliam uocat iste. Ex uerbis Christi non intellectis aut nõn rectè perceptis orta est opinio spectatorum de inuocatione Eliæ. Sic & aliàs ignorantia grammatices & phraseos linguarum multis sæpè parit absurdas in sacris literis opiniones & hæreses.

Ignoratio literarũ & linguarum, multis occasio lapsus.

Et continuò currens unus ex eis, acceptam spongiam impleuit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere.

Dum hostes Domini sic inter sese iocarẽtur, & dictériis amaris Domini prouocarent patientiam, Dominus Iesus, quò ostenderet ueram esse mortem, quam pro omnibus oppetebat, clamauit, sitio, sicut narrat Ioãnes. Solet enim sitis uulnera & sanguinis profusionem comitari, quæ nonnunquam est supplicium morte atrocius. Accurrit hîc quidam militum, spongiam imbutam aceto, impositámq; summæ arundini, admouit ori Christi pendentis. Vide. Christus in summa & extrema sua miseria, postulat tantùm aliquot frigidæ aquæ guttulas. Num consequitur eas? Nihil certè minus, sed potatur aceto. Enimuerò hæc Iudæorum crudelitas, tantum dolorem attulit animo Christi, ut conquestus sit de ipsis psal. 77. dicens, Sustinui, qui simul contristaretur, & non inueni. Et dederunt in escam meam fel: Et in siti mea potauerunt me aceto. Quid autem calamitosius, quàm ne in extrema quidem afflictione posse id consequi, quod alioqui sceleratissimis quibusque plena manu offerri solet? Quid indignius, quàm ut ei, qui creauit cœlum & terram, mare, & omnia quæ in eis sunt, negetur in summo suo dolore guttula aquæ? Sed hi sunt mores, hæc est ingratitudo, hęc est crudelitas & impietas hominum huius seculi, ut ipsi fruantur omnibus delitiis, & benefaciant sui similibus, hoc est, pessimis quibusque & ingratissimis nebulonibus. Christum autem benefactorem & saluatorem cruci affigant. Hoc idem accidere solet in hoc mundo membris Christi: Nam si me persequuti sunt (dicebat Christus) & uos persequentur. Si mundus me odit, scitote, quia me priorem uobis odio habuit. Cæterùm quòd miles aceto potauit Dominum, haud dubiè fecit ex solita militari clementia: quanquam uideri poterat desiderasse, Christum ab illis extremis necessitatibus, ac mortis doloribus uelocius liberatum iri. Plutarchus enim in uita M. Antonij testis est, uinum uulneratis porrectum, maturare mortem. Siquidem similis est penetrandi uis uitio & aceto.

Sitis post uulnera & sanguinem exhaustum.

Christo in cruce sitienti paululum aquæ negatũ.

Vinum mortẽ accelerat.

Cæteri uerò dicebant: Sine, uideamus an ueniat Elias, liberans eũ.

Nimirum uidentur isti inhumaniores fuisse eo, qui arundini impositam spongiam, aceto madidam, obtulit ori pendentis. Credebant enim, si acetum potaret Dominus, ipsum tardius moriturum, ideo clamant, & impedire conantur, ne potum ille daret Christo, cupientes eum tardius mori. Aiunt enim, sine, id est, ne propinaueris acetum, ne protinus ille moriatur. Expectemus potius, atque faciamus periculum, an Elias illum sit à cruce depositurus, quòd post mortem fieri non posse arbitramur. Ex his collige diuersa fuisse militum uota. Qui acetum porrexit, cupiebat Christo mortem accelerare, nihil moratus, quæ alij de Elia dicebant. Reliqui cupiebant eum diutius in cruce uiuere, curiositatis gratia, ut uiderent, num Elias ueniret, liberaturus eum de cruce. Obserua, pie lector, & coniice, quanta nostra gratia unigenitus Dei filius passus sit, & quãtam, ut nos seruaret, exhibuit patientiam.

Militaris licentia & inclementia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Iesus autem iterum clamans, emisit spiritum.

Paucis perstringit uerbis Matthæus obdormitionem Christi in cruce. Plenius exprimit Lucas, quid Iesus exclamauerit: Et clamans (inquit) uoce magna Iesus, ait, Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expirauit. Hæc uerba sunt ex psalmo 30. quem uerisimile est Christū recitasse in cruce usque ad præsentia uerba, atque illic intendisse uocem ad hunc modum, In te Domine speraui, &c. Hoc dicto usque ad uerbum, In manus, &c. & pronuntiato etiam hoc, Consummatum est, emisit spiritum, id est, animam. Qua uoce, Consummatum est, significauit, se hunc esse, in quem scriptura respiciat, & de quo scriptura uaticinetur, & cuius passioni scriptura tribuat maiestatem expiationis peccatorū, & reconciliationis cum Deo patre. Breuiter, quem scriptura ostendit uerum esse Messiam, in quo omnia sunt impleta, quæ nobis de cœlesti hæreditate diuinitus promissa fuere. Ad hanc uocem & horam respexerūt fide sancti Patriarchę & Prophetæ. Ad hanc horam respexerunt omnia ueterum sacrificia iam inde ab initio orbis terrarū. In hanc igitur horam respiciendum est omnibus iis, qui ueram & perpetuam salutem desiderant. Iam autem cùm Christus commendat suum spiritum patri, quem mox emittit, certè reponit eo ipso omnium piorum spiritus in manū Dei, ut & interea temporis, dum adueniat nouissimus dies, apud Deum cum Christo fœliciter uiuant, & in nouissimo die tua cum corpore ad perpetuā uitam transferamur. Qui enim proprio filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quî fieri potest, ut non & cum eodem nobis omnia donet? Quare si Deus pater assumit & conseruat in morte spiritum Christi filij sui: profectò assumet & cōseruabit etiam propter Christum, omnium, credentium in ipsum, spiritus, donec iterum à mortuis excitentur, hoc est corpora resumant, & cum Christo fœliciter uiuant beati apud patrem. Proinde hæc mors Iesu Christi longè aliter considerāda est, quàm alioqui natura mortis appareat. Mors enim natura sua est stipendium peccati. Et quia peccatum affert secum perpetuum interitum, ideireo mors natura sua, uia est ad extremam internecionem. At in Christo natura mortis planè subuersa est, & potentia eius prorsus sublata. Nam Christus non solùm est homo, longè omnium innocentissimus, & absque omni peccato: sed etiam est unigenitus filius Dei: Mors nihil omnino iuris in ipsum habuit, & tamen incurrit in eum, & uoluit in ipso tyrannidem suam exercere. Quare ita per Christum deiecta est, ut necesse habeat, contra naturam suam, ianua fieri, non Christo tantùm ipsi, uerùm etiam omnibus in Christum credentibus, ad perpetuam gloriam & fœlicitatem. Atque adeò mors Christi, quia nullum unquam ipse peccatum fecit, facta est, primùm mors peccati, deinde mors mortis: postremò mors etiam (ut ita dicam) Satanæ & inferni. Roma. 8. Deus filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, id est, per hostiam pro peccato, quæ est Christus, seu per mortem Christi sublatum est in hominibus ius peccati. Et hoc factum est, ut impleretur iustificatio legis in nobis, hoc est, ut iudicaremur propter ipsum satisfeciisse legi. Et. 1. Corinth. 15. absorpta est mors in uictoria. Vbi est mors uictoria tua? vbi est mors stimulus tuus? Stimulus autem mortis peccatum est, uirtus uerò peccati, lex. Deo autem gratias, qui dedit nobis uictoriam, per Dominum nostrum Iesum Christum. Hebræo. 2. cap. Et ipse similiter participauit eisdem, ut per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam uitam obnoxij erant seruituti. Nam quemadmodum Christus non solus cruci affixus est, sed sustulit secum (ut dixit ipse Ioan. 12. Ego si exaltatus fuero, omnia traham ad me) in crucem omnes, in ipsum credentes, ut lauaret peccata ipsorum sanguine suo: Ita non solus profectus est in mortem, ut uinceret sibi seu pro se tantùm mortem, & per mortem ingrederetur in gloriam patris sui: sed adduxit secum in mortem omnes

Quid sibi uoluit Christus, dicens, Consummatum est.

In horā mortis Christi ab omnibus respiciendum.

Christus omnium suorū spiritus patri commisit in manus.

Mors Christi longè alia atque nostra.

Mors christi mortis naturam fregit & immutauit.

Mors, ianua ad uitam & fœlicitatem.

Mors christi, mors peccati & mortis.

Christus in mortem secū adduxit omneis credenteis in ipsum

omnes credentes in ipsum, ut per mortem consequerentur in ipso æternam fœlicitatem. Neque enim sentiendum est, quòd Christus ita aboleuerit mortē, ut mors omnino non sit amplius in hoc seculo. Necesse enim habent adhuc omnes homines mori, & tunc primùm abolebitur in totum mors, nouissimus hostis: & perfectè implebitur sermo, qui scriptus est, Absorpta est mors in uictoria, cum in extremo aduentu Christi corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem, & mortale hoc induerit immortalitatem. Nunc autem mors ita per Christum abolita est, ut tumultuetur quidem, non tamen possit iis, qui in Christo sunt per uiuam fidem, incommodum afferre. Nam quemadmodū apes, cui ademptus est aculeus, bombo quidem suo adhuc stridet, non autem pungit: ita mors adhuc quidem fremit, sed quia ablatus est ei, morte Christi, aculeus, qui est peccatum & damnatio æterna, non potest quicquam inferre mali, iis, qui mortis Christi participes sunt. Nihil ergo (ait Paulus) damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu, qui carnē suam crucifixerunt cum uitiis & concupiscentiis, qui se totos Christo contradiderunt, ut cum ipso uiuāt. Huc pertinet quod Sedulius Presbyter, in opere suo Paschali, lib. 5. non inscitè, morti insultans, & uictoriā celebrans suspēsi in crucem Christi, canit:

Dic ubi nunc tristis uictoria, dic ubi nunc sit
Mors stimulus male grata tuus, quæ semper opimis
Instaurata malis, cunctas inuadere gentes
Pœnali ditione soles: en, pessima, non tu
Persequeris Christum, sed Christus persequiturte,
Cui licuit sine morte mori, quique omnia uincens
Omnia constituens, te, non formauit, ut esses.
Semine uipereo culpa genitrice crearis, Et uenia regnante peris.

Mors quomodo abolita morte christi.

Simile.

Rom. 8.

Obserua: cùm dicitur, Et iterum clamans, hic clamor Christi exaggerat grauitatem oneris peccatorum, quod sanè grauissimum fuit, nimirum continens peccata totius mundi, 1. Ioan. 2. Obserua, pie lector, quid tibi ex superioribus scriptis meditādum ueniat in passione Christi, in qua in primis cernere potes peccata tua, quorum conspectu exterreris, & conscientia tua, si solùm illa conspexerit, ceu in desperationem labitur. Sed unde hic tātus metus & terror? Certè quòd in hac Christi passione uideatur uehemens Dei ira, & constans Dei in peccatores seueritas, qui noluit in gratiam unigeniti sui filij, impunitos peccatores ac liberos dimittere, nisi eos sua morte redimeret filius. Quod Isaias quoque confirmat cap. 53. dicens, Propter scelus populi mei percussi eum. Iam hoc unum te rogo, pie lector, quid de nobis fiet, nisi Magdalenam imitati, à tergo Christi, & ad pedes eius procumbentes, tantæ iræ & seueritati opponamus ceu mediatorem, unigenitum Dei filium, qui plagas uulnera & mortem ipsam nostri gratia ferat? Alioqui tāto peccatorum fasce pressi & exterriti, desperabundi in barathrum & pœnas perpetuas præcipites æternùm labemur. Deinde cùm meditaris Christi passionem, tuo hoc animo infige & insculpe, nec quidquam dubita, quin tu quoque ex illorum sis numero, qui Christum ita excarnificant, illudunt, conspuunt, & cruci suffigunt. Cur ita? Quia peccata tua coniecerunt Christum in illos cruciatus. Id quod confirmat S. Petrus, Act. 2. Iudæos, ceu tonitru quodam perterrefaciens, cùm inquit ad omnes, qui aderant, Certissimè sciat ergo omnis domus Israël, quia & Dominum eum & Christum fecit Deus, hunc Iesum, quem uos crucifixistis. Tria igitur millia hominum ea uoce conterriti & compuncti corde, dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos, Quid faciemus uiri fratres? Petrus autem ad illos, Pœnitentiam (inquit) agite, & baptizetur unusquisque uestrum in nomine Iesu Christi, in remissionē peccatorum uestrorum. Ergo quum clauos infixos manibus Christi cernis, cogita, illos clauos esse tua opera. Cùm coronam spineam uides, cogita eam esse impositam & infixam à malis & impiis tuis cogitationibus. Propterea que ubi Christum una

In passione Christi quid meditandum Christiano.

Terror magnus peccatori ex passione Christi.

Meditatio lōgè saluberrima sup passione Christi.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſpina pungi uides, hoc animo tuo inſculpe, te meritum, ut millies grauius & ſæpius pungereris. Vbi clauis perfoſſas manus ac pedes cernis, meditare te lõgè maiores meritum cruciatus. Et ſanè qui Chriſti paſsionem negligunt, illi omnes illos grauiſsimos cruciatus indeſinenter patientur. Neque enim hoc exemplum iræ diuinæ, in Chriſto propoſitum, nos fallet: iſta omnia atque his etiam grauiora, impij experientur. Putauerim facilè, magnum illum diuum Bernardum talem tum terrorem ex Chriſti paſsione accepiſſe, quum diceret: Securus incedebam, nihil ſciens de iudicio Dei horrendo, quod contra me in cœlo latum erat. Et ecce mittitur filius virginis, filius Dei altiſsimi, & iubetur occidi, ut vulneribus meis, pretioſo ſanguinis ipſius balſamo medeatur. Agnoſce homo, quàm grauia ſunt vulnera, pro quibus neceſſe eſt Dominum Chriſtum vulnerari. Si non eſſent hæc ad mortem, & mortem ſempiternam, nunquam pro eorum remedio Dei filius moreretur. Ad hunc modum Chriſtus monebat Luc. 23. mulieres, dicens: Nolite flere ſuper me, ſed ſuper uoſmetipſas: & addebat rationem, Quia ſi in uiridi ligno hæc faciũt, in arido quid fiet? Quaſi diceret, Diſcite ex hac mea paſsione, quos cruciatus uos ſitis meriti, & quæ uos maneat, ni credideritis, pœna. Porrò homini danda eſt diligentiſsima opera ut exerceatur in hac parte, ex qua pendet uerus uſus paſsionis Chriſti, ut ſeipſum cognoſcat, & ſui conſpectu terreatur, ac conteratur, & pœnitentiam agat. Nam niſi eò deueniat homo, nullam planè utilitatẽ ex Chriſti paſsione capiet. Hoc enim uerum & germanum opus eſt, quòd paſsio Chriſti in cordibus piorum efficit, nempè, ut conformes imagini illius reddantur: ut quemadmodum Chriſtus tum corpore tum etiam animo grauiter propter peccata noſtra eſt diſcruciatus, ita grauiter doleamus de peccatis noſtris, & nobis illa diſpliceant uehementer propter Chriſtum, cui condolere debemus, cuòd tàm acerbè propter nos vulneratus & mortuus eſt. Profectò in germana & uera pœnitentia ſentienda eſt peccati magnitudo, quam ex magnitudine dolorum, & acerbæ paſsionis Chriſti, ſi fideles & pij fuerimus, ſentiemus. Ex hac meditatione paſsionis Chriſti, uel per unum diem aut ſpatium unius horæ facta, audet Albertus homini polliceri, quòd illud tempus melius collocârit, quàm ſi per annum ſingulis diebus ieiunet, aut pſalmoru n librum euoluat. Nam hæc meditatio totum immutat hominem, & quodam modo regenerat, mortificans uete em hominem, & fiduciam ac ſpem in creaturas, eiiciens. Cauendum eſt autem ne habito peccatorum terrore, in eo conſcientia hæreat: nam inde in deſperationem animi cum Caino & Iuda labereris. Sed ſtatim reſumendę ſunt uires, & regerenda illa tua peccata in Chriſtum, cui te totum conſecrabis, qui uictor à morte ſurrexit, & uolens ac lubẽs conſcientiam tuam exonerabit. Rogabis. Quomodo reiicienda ſunt peccata in Chriſtum? Si conſtanter credas, quòd vulnera & crux ipſius tua ſint peccata, id eſt, opus tuorum peccatorum. Quæ cùm in ſe receperit Chriſtus, pro eis quoque fatisfecit, Iſa. 53. Poſuit Dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum. 1. Pet. 2. Ipſe in ſuo corpore noſtra peccata pertulit in ligno crucis. 2. Corinth. 5. Eum, qui nõ nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur iuſtitia Dei in ipſo. Quanto igitur magis te tua conſcientia excruciauerit, tantò tu firmius ac conſtantius his atque aliis ſimilibus ſententiis innitêris, & conſtanter credes. Cùm enim conſcientia uiderit omnia omnium coniecta in Chriſtum peccata, & per mortem & reſurrectionem crediderit ea uicta, cùm ſe morti & reſurrectioni Chriſti committens, ſentiet, quàm nulla in peccato uis ſit. Nimirum ſentiet Chriſtum morti traditum propter peccata noſtra, & reſurrexiſſe propter iuſtificationem noſtri: id eſt, liberare nos à morte, ſtipendio peccati, & donare nobis uitam. Et quemadmodum dolor vulnerum abſorptus eſt in corpore Chriſti reſurgentis, ſic & pœnitentis peccata ceu fumus euanuerunt. Ezech. 18. Non amplius recordabor iniquitatũ eius. Porrò non eſt ſilentio prætereundum, quòd poſſe meditari paſsionem Chriſti, non eſt noſtrarum uirium ſine diuina gratia: Dei eſt opus & donum. Quòd ſi adeò duri & ſaxei fuerimus, ut nihil moueamur ex paſsione Chriſti, neque terreamur ex peccatorum noſtrorum (quæ ſunt Chriſti vulnera) cognitione, orabit unuſquiſque Deum, ut cor ſuum induratum emolliat, ut poſsit cum fructu aliquo paſsionem Chriſti diligentius animo meditari. Proderit uero plurimùm, ſi oculis fidei Chriſtum ſuffixum cruci proſpexeris, & animum ipſius plenum humanitatis conſyderaueris, qui adeò te amarit, ut conſcientiam tuam & omnia tua peccata in ſe receperit. Capiet ſanè & delectabit hæc cogitatio animum tuum, & ita cõfirmabitur fiducia tua in Chriſtum. Poſteà hoc quoque facies, ut in illo Chriſti erga te animo uideas, quænam erga te ſit Dei patris uoluntas. Tum enim apparebit, Chriſtum non potuiſſe tantum in te beneficium conferre, ſi non anteà à Patre ſic fuiſſet decretum. Nam illi Chriſtus paruit, cùm pro te eſt paſſus. Atque hoc modo cernes plenum humanitate Dei animum, & per Chriſtum ſic trahêris ad patrem, ut intelligere illud Chriſti poſsis, Sic Deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat uitam æternã. Et hoc eſt uerè & fructuosè Deum cognoſcere, quando per filium eius bonitatem & amorem ipſius apprehendimus, in quibus conſiſtere poteſt fiducia, qua homo planè in Deo regeneratur. Cùm igitur ſic confirmatus fuerit tuus animus in Chriſto, tunc reuera iam odiſti peccatum, non metu pœnæ, ſed amore erga Deũ. Hoc tamen interim reſtabit, ut totius tuæ uitæ gerendæ exemplum, in Chriſti paſsione tibi propoſitum, ſentias. Idque erit continua carnis mortificatio & uictoria aduerſus carnem. Ad hunc ergo modum meditemur, dum hic uiuimus, & uocationem noſtram, crucem noſtram ferentes, ſequamur. Cùm dolore aut morbo aliquo laboras, cogita, quàm leuis ſit hic cruciatus, ſi cum Chriſti ſpinea corona & clauis comparetur. Tentaris ſuperbia? Vide, quàm indignis modis illudatur Chriſtus, & ut cum latronibus reputetur. Tentaris libidine & concupiſcentia carnis? cogita, quàm crudeliter tenera Chriſti caro flagris cæſa, confoſſa, & lacerata ſit. Tentaris odio & inuidia, aut uindicta? cogita, Chriſtum magno clamore, & eiulatu, pro te aliiſque inimicis ſuis oraſſe, de quibus iuſtè potuiſſet pœnam ſumere. Tentaris afflictionibus aliis, qualeſcunque tandem ſint, ſiue internæ ſiue externæ? confirma tuum cor, & ſic dicito, Non eſt diſcipulus ſupra magiſtrum, neque ſeruus maior Domino ſuo. Magna ea eſſet ingratitudo, ſi paruam hanc afflictionem patienter ferre nollem, cùm Chriſtus, Dominus ac redemptor meus, in horto præ angoribus ſanguineũ emiſerit ſudorem. Quid enim eſſet turpius, quàm ſeruum in lecto molliter ſe curare, tum, cùm Dominus ipſius pro illius uita dimicaret? Hoc modo te confirmare & conſolari in Chriſti meditata paſsione poteris contra omnia uitia & peccata. Qui Chriſti ſunt (ait Paulus) carnem ſuam cum uitiis & concupiſcẽtiis unà cum Chriſto crucifixerunt, Hebr. 12. Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſum ſemetipſum contradictionem, ut ne fatigemini, animis ueſtris deficientes. 1. Petr. 4. Chriſto paſſo in carne & uos eadem cogitatione armemini.

Meditari paſſionem Chriſti, ſicuti dignum eſt, uſitium non eſt humanarũ.

Oculis fidei Chriſtus in cruce fixus proſpiciẽdus

Humanitas & benignitas Dei ex cruce Chriſti quãta apparet. Ioan. 3.

Et ecce uelum templi ſciſſum eſt in duas partes, à ſummo uſque deorſum.

Non oſcitanter prætereundum eſt hoc miraculum, ſtatim à morte Chriſti uiſum: videlicet mortuo Chriſto uelum templi ſciſſum eſt medium in duas partes, à ſummo uſque ad imum. Quo in primis ſignificatur uiam ſanctorum, apertam fuiſſe per mortem Chriſti, de qua re tam apertè ſcribit Paulus ad Heb. 9. & 10. cap. ut uice commentarij huius loci habeatur. Deinde hæc ſciſſura ſignificabat euanituram, & abrogandum una cum templo & ſacerdotium & ſacrificium Leuiticum, poſt confirmatum Chriſti Sacerdotium & Sacrificium, coruſcantémque Euange-

Christi crux antidotũ habet aduerſus omneis morbos ſpirituales.

Si tanta Dominus & inſons, quid nõ ſeruus & nocens?

Velum tẽpli ſciſſum quid ſignificabat.

D. Bern. homil. de natiuitate Domini.

Fructus homini ex paſſione Chriſti præcipuus, ut noſcat ſeipſum.

Meditatio paſsionis Chriſti, quàm ſalubris.

Quatenus in terrore propter peccata hærendum.

Peccata reiicienda in chriſtum.

Rom. 5.

Universidad de Deusto
Biblioteca

lij lucem. Nam Daniel in 9. cap. prædixit, in medio hebdomadis auferendam è medio oblationem & sacrificium, supple, Leuiticum. Quæ enim à morte Christi immolarunt, non legitimè immolarunt in templo Iudæi. Vmbræ enim illæ ac typica omnia cęremoniarum institutа, non nisi ad tempus correctionis, sicut Paulus Hebr. 9. cap. appellauit, durare debuerant. Id cùm neque intelligeret, neque crederet, aut reciperet populus Iudaicus, non multis ab ascensione Domini annis unà cum templo excisus, & per orbem est dispersus, dissipatis prorsus atque conculcatis eorum Sacerdotio & hostiis. Rursus autem confirmata est in orbe, semel in cruce oblata, hostia Christi, qui manet Sacerdos in æternum secundum ordinē Melchisedech. Colligamus ex superioribus, quod constanter fatendum est: Scisso uelo templi per mortem Christi, sacra, hactenus abscondita, reuelantur, patefacta est uia sanctorum, aperta est ianua regni cœlorū, & nihil reliquum est, quod nos ab ingressu in regnum cœlorum excludere queat. Quare si non ingredimur (ingredimur autem per uiuam fidem in Christum) nostra non aliena culpa perimus. Obserua: inter Sanctuarium & Sanctum Sanctorum in templo erat uelum quod scissum est.

Hostiæ, in templo à passione Christi immolatæ, frustraneæ.

Velum templi, inter sanctuarium & sanctum sanctorum.

Et terra mota est, & petræ scissæ sunt.

Horribilis fuit hic terræmotus. Commouetur adeò terra, ut & petræ uehementer dissiliant, & rumpantur indignitate rei, & horrore quodam aduersus tam horrendum facinus, à Iudæis commissum, quibus hac commotione exprobrāt inuincibilem, & saxis ipsis duriorem, cordis asperitatem, animorum stupiditatem, & immensam cæcitatem. Præterea significant, quid in mundo futurum sit, concutiendum uidelicet esse totum mundum, Euangelij prædicatione. Rursus, multò saxis duriora corda, prædicatione crucis & emollienda & confringenda.

Et monumenta aperta sunt. Et multa corpora Sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis, post resurrectionem eius, uenerunt in sanctam ciuitatem, & apparuerunt multis.

Hoc miraculo exhibita est species futuræ resurrectionis, & declarata ueritas uerbi Christi dicentis, Ego sum resurrectio & uita. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, uiuet. Item hæc monumentorum apertura iam tum à recenti morte Christi, declarauit, quòd per illam esset uictum mortis & inferorum regnum, & ad resurrectionem aperta illius claustra. Vnde Scriptura de morte Christi sic loquitur, O mors, ero mors tua: morsus tuus ero, inferne. Et Hebr. 2. Vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum. Non solùm autem monumenta cum terræ motu & scisione petrarum, aperta sunt, sed & corpora multa sanctorum, olim uita defunctorum, atque in monumentis cōditorum, surrexerunt de monumentis. Déque sepulchris iam tum apertis in Christi morte, post modum resurgentes die tertia post ipsam Christi resurrectionem, uenerunt in resumptis corporibus ad ciuitatem sanctam Ierusalem, sęque in testimonium uerę resurrectionis, multis ostenderunt uisendos: ut dubium esse non debeat ullum, quin ad uitam resurrexerint. Hi autem surrexerunt, non, ut Lazarus, qui iterum mortuus est, sed immortales ex eo futuri. Quod suadetur argumento à differentia uitæ. Nam Lazarus suscitatus est ad officia ac cōuersationem uitæ præsentis cum aliis hominibus: ideo surrexit iterum moriturus: sicut filius uiduæ restitutus matri suæ. Hi autem non ad officia & familiarem conuersationem præsentis uitæ suscitati sunt. Quod Matthæus significantius explicare uolens, ait, Apparuerunt multis. Sicut in Actis de Christo suscitato dicitur, Et apparuit eis. Et non dixit, cōuersati sunt cum multis. Quibus uerbis significatur, quòd resurrexerunt ad officia

Rediuiui cū Christo, tertio die resurgente, mortē postea nescierunt.

& conuersationem alterius uitæ, & ad multos uenerunt per modum apparitionis, præcones ac socij resurrectionis Iesu. Huc pertinet quod in hunc locū scribit Glossa, quam uocant ordinariam. Hi (inquit) credendi sunt cum Domino ascendente simul ascendisse cum corpore. Verùm si quis hac de re plura scire cupit, legat Epistolam. S. Augustini. 99. ad Euodium. Et lib. 3. de mirabilibus scripturæ cap. 13. in ea Epistola August. putat per anticipationem dictum quòd corpora resurrexerint, quæ paulò pòst resurrexerunt. Non enim resurrexerunt ante Christum, qui est primitię resurgentiū & primogenitus ex mortuis. Sentiūt Origenes & Chrysostomus, hos ad Christi moriētis uocē excitatos in monumētis qui postea resurgēte Christo pariter exierunt. Sed si excitati fuerunt ad uocē Christi morientis procul dubiò uerè resurrexerant, licet è monumentis nō exierint, cùm uitæ restituti sint, resumpto corpore. Accedo ego ad sententiā. S. Augustini & scripturę, Primitiæ resurgentiū Christus, & primogenitus ex mortuis. Præit caput, sequūtur mēbra caput. Obserua: Sanctā ciuitatē uocat Ierusalē, cùm tamen tam corrupta & peruersa esset, ut dici posset ciuitas sanguinum, de qua suprà 24. Ierusalem Ierusalem, quæ occidis prophetas, & lapidas eos: &, ciuitas iræ Dei, & horribilissimæ ultioni ac uastationi obnoxia. Certè hoc nomine dicta est, ad commendationem diuinæ gratiæ, qua fit, ut Deus miseros peccatores sibi sanctificet, quibus benefaciat, quos pro suis agnoscat, in quibus gloriam nominis sui illustret. Ita Ierusalem ista certè ex se nihil habebat iustitiæ, cuius causa sancta dici potuisset, præsertim eo tempore, quo Christum crucifixerat. Habebat tamen hoc, quòd esset locus à Deo designatus, in quo templum Dei esset ædificatum, & cultus iuxta legem fierent. Quódque esset ciuitas, à Deo assumpta, in qua multa & magna diuinæ gratiæ & potentiæ testimonia, ad illustrationem nominis Dei facta fuerant, vnde & ciuitas Dei dicta est. Sic Dauid sanctum se uocat, dicens, Conserua me Domine, quoniam sanctus sum, hoc est, tibi assignatus sum, quoniam gratiæ tuæ consecratus sum, &c. Sic populus Israël, sanctus dicebatur.

Ante christū nullus surrexit, immortalis futurus.

Ierusalem, ciuitas sancta quare dicta.

Ierusalem, ciuitas Dei.

Homines sancti & loca sācta, quare.

Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Iesum, uiso terræ motu, & iis quæ fiebant, timuerunt ualde.

Tam efficax fuit mors Christi, ut non solùm scinderetur terra saxea, sed & corda saxis duriora. Ac in primis uide, quàm potenter Deus tueatur eorum innocentiam, qui non seipsos priuata temeritate ulciscuntur: sed tradunt uindictam ei, qui iustè iudicat. Christus enim hactenus grauissima & contumeliosissima passus est. Et cùm tantis afficeretur malis, non tamen minabatur. 1. Pet. 2. Cùm malediceretur, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem iudicanti se iniustè, & obediebat uoluntati patris sui. Quare quemadmodum Deus ante mortem excitauit alios atque alios testes innocentiæ Christi, ita nunc post mortem excitat multos qui non solùm testificentur de innocentia eius, uerùm etiā agnoscant & confiteantur gloriam maiestatis eius. Centurio hic Romanus erat, à præside Pilato missus, & Christo damnato additus, ne quid oriretur tumultus, ut paulò antè diximus. Hic audito clamore Christi expirantis, uiso item terræ motu, & aliis stupendis miraculis, ipse & sua cohors uehementer compuncti sunt corde, metuentes sibi, quòd se contra Christum peccasse agnoscerent, & indolentes haud dubiè propter peccata sua, magna erga Christum affecti sunt reuerentia, & innocenti, tam crudelia passo, compatientes, dixerunt, verè filius Dei erat iste. Ex illis miraculis collegerunt innocentiā Christi, & ultionem ac minas Dei aduersus obstinatos & pertinaces: vim item factā à Iudæis huic uiro, quem iustum, innocentem, ac Deo charum agnouerunt. Et licet Ethnici essent Centurio & socij, crediderunt tamen Deum irasci & exacerbari, si innocentes occidantur. Vbi uide, quòd hi nullam habent rationem sententiæ à Pilato dictæ, qua prætexant sui mali excu-

Deus, simplicium & innocētiū uindex

Christ⁹ & uiuens & mortuus multos innocentiæ suæ testes habuit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

sationem. Nihil respondent, Quid poterit hìc esse periculi, etiam si sit innocens, & immeritò crucifixus? Nos executi sumus sententiam à præside dictã. Viderit ipse præses. Imò ipsæ turbæ adstantes è populo Iudaico, quæ, uisis his portentis, percutiebant pectora sua, & testificabantur de Christi innocentia, non apud se cogitant, Viderint Seniores nostri, Pontifices, Scribæ & Sacerdotes, quorum sententia damnatus iste, Pilato ad crucifigendum traditus est. Nos extra culpam sumus: ipsi dabunt pœnas. Nihil horum cogitant, sed percutiunt pectora, & reuertuntur. Interim Pontifices, Seniores, Scribæ, & Pharisæi perdurãt (ut obstinati solent) in sua cęcitate, pertinacia, incredulitate & impietate: nullóque eorum omniũ mirabiliũ, quę hìc aguntur, sensu tacti, omniũ stupidissimi manent. Obserua: Iam tunc delineabatur, quæ Gentibus danda erat gratia uidendi & audiendi testimonia, cùm uerbi, tum miraculorum, quæ ad fidei in Christum confirmationem, ex uirtute & operatione Spiritus sancti in toto terrarum orbe futura erant. Iudæos uerò cæcos fore, ac surdos, ut quibus nec oculi uidendi essent, nec aures audiendi, nec cor intelligendi, sicut diuino uaticinio prædictum est, ut suprà. 13. cap. uisum est. Sed ita se gerere solent, quorum condemnatio in uicino est, quorum malitia ad summum usque, iam iam punienda, excreuit. Rursus aduerte & uide, pie lector: uelo templi ad imum scisso incipiunt Gentes uidere, & lucem Euangelij excipere, & medio pariete fracto, id est, lege antiquata, in Ecclesiam Christi congregari.

Simplices ac rudes ex populo & gentib⁹ Christũ agnoscũt, Senioribus omnia contemnentibus.

Gẽtes ad participandam mysteriorũ Dei cognitionem electæ.

Dicentes, Verè filius Dei erat iste.

Non uulgaris est Centurionis & sodaliũ eius confessio. Nã multa cum grauitate & certitudine confitentur (ex signis uidelicet certis certa colligentes) hunc Iesum, non esse mortis reum, sed iustũ omnino & innocentẽ, imò necesse esse hunc esse filium Dei, quem Deus tam potentibus atque patentibus signis in passione clarificat: quíque sic, etiam in ultimo uitæ articulo, patrem Deum tam fidenter inuocauit, suúmque illi spiritum tanta fiducia commendauit. O rem admirandã, & præter spem commutatam! Ante mortem, & crucem, milites illuserunt Domino: à cruce prædicant eius gloriam. Viuum adhuc Christum, pauciss imi agnoscunt & confitentur: mortuum nunc tam milites, quàm turba hominum, commendant. Certè hæc pertinent ad gloriam & gratiam Christi illustrandam, qui post latronem, proximè milites uocat in Ecclesiam suam, ne quis dubitet se peccatorum ueniam (si resipuerit) consequuturum, ac populo Dei inserendum. Hoc certè illud est, quod Christus Ioan. 12. dicit, Ego si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad meipsum. Cùm igitur nunc exaltatus sit in cruce & mortuus, incipit ad se quoslibet homines trahere, & multum afferre fructum. Hic ergo uides describi initium Ecclesiæ Christi post mortem eius, tam ex Gẽtibus, quàm ex Iudæis collectæ. Turba hominum, qui percutiunt pectora, præcipuè ex Iudæis erat. Centurio & milites erant ex Gentibus. Et hi sunt primi, qui post passionem Christi in Ecclesiam ipsius congregantur. Quare cùm Ecclesia Christi cœperit colligi ex ordine latronũ, Centurionum, militum, ethnicorum & uulgi, in primis obseruandum erit, quòd Christus uenerit in hunc mundũ, ut peccatores saluos faceret: deinde quòd Christus non pertineat tantùm ad Iudæos, uerùm etiam ad Gentes. Ad hæc pertinet, quod Paulus Orosius lib. hist. 7. cap. 4. in hæc retulit uerba: Postquam passus est Dominus Christus, atque à mortuis resurrexit, & discipulos suos ad prædicãdum dimisit, Pilatus præses Palęsthinæ prouinciæ, ad Tyberium Imperatorem atque Senatum retulit de passione & resurrectione Christi, consequentibúsque uirtutibus, quæ uel per ipsum palàm factæ fuerãt, uel per discipulos illius in nomine eius fiebant: & quòd certatim crescente plurimorum fide Deus crederetur. Tyberius omnia hæc audiens, cum suffragio magni fauoris retulit ad Senatum, ut Christus Deus haberetur. Senatus indignatione motus, cur non sibi prius secundum morẽ

Christũuiuũ quíspreuerũt mortuum agnoscunt.

Latrones & milites recipit Christus.

A morte christi Ecclesia statim cõgregari cœpit.

Senatus Ro. Christũ Deũ noluit habere.

delatum esset, ut de suscipiendo ipsius cultu prius ipse decerneret, consecrationem Christi recusauit. Eadem prorsus retulit Euseb. Eccles. hist. lib. 2. cap. 2. sed appendit hoc quoque dicens, Porrò autem pro uero hoc erat, quod agebatur, ne diuina uirtus humanis putaretur assertionibus indigere. Adiungit insuper: Cùm autem renuisset Senatus, Tyberius tamen tenuit sententiam suam, ut ne quid aduersum doctrinam Christi contrarium moliretur.

Tyberi⁹ christum ueritus est.

Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Iesum à Galilæa, inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Ioseph mater, & mater filiorum Zebedæi.

Ne quid deesse uideretur passionis acerbitati, Matthæus, ut fidelis historicus, describit, quos Christus suæ mortis spectatores habuit, non tantùm ignotos ac hostes, sed etiam familiares suos, ac amicos intimos. Nam his quoque coniungit Ioannes Mariam Domini matrem. Auget profectò grauitatem passionis Christi, quòd tam turpi morte affectus sit coram notis & amicis suis. Tolerabile est, si inter ignotos afficiaris contumelia: at si idem fiat coram notis & amicis, hoc demum grauissimum est. Itaque suscepit Christus passionem, quantam fieri potuit grauissimam & acerbissimam, ut peccata nostra perfectè expiaret. Obserua euentum spei carnalis. Hæ mulieres crebrescente fama inter notos & amicos, audierant Christum à Galilæa ascensurum Ierosolymam, ubi acciperet regnum suum per prophetas promissum. Vnde existimabant fore, ut confestim regnum Dei manifestaretur. Quod significasse uidetur mater filiorum Zebedæi, cùm peteret, ut Christus collocaret alterum ex filiis ad dexteram, alterum ad sinistram, in regno suo. Ac rectè quidem sentiebant, quòd Christus accepturus esset eo tempore regnum suum in Ierusalem: sed non rectè intelligebant rationem huius regni. Existimabant enim regnum Christi futurum esse in hoc seculo externum & corporale. Quare proficiscuntur unà cum Christo, magna animi promptitudine & alacritate in urbem Ierusalem, sperantes fore, ut uũusquisque per Christum amicum suum consequuturus esset summam in hoc seculo maiestatem & fœlicitatem. Sed uide, quid fiat. Sperarunt noti illi & amici in Christo regnum, sed ecce extremum supplicium. Sperauerunt gloriam, sed ecce summam ignominiam. Speraruntsalutem & uitam, sed ecce turpissimam crucem & mortem. Sic pudefiunt, qui in Christo, non nisi carnalia quærunt. Rogabis: cur igitur Christus, cùm cognouerit, quid de se Ierosolymis futurum esset, adduxit eos secum ad huius supplicij spectaculum? Quod supplicium non ipsi tantùm, uerùm etiam notis & amicis eius dolorem uehementem pariebat. Obseruandum est hoc loco consilium Christi. Non obiecit notos & amicos suos publicæ infamiæ, ut in infamia perirent: sed potius, ut sicut ipse per turpissimam mortem ingressurus erat in clarissimum regnum suum, ita duceret notos & amicos suos per infamiam ad summam & cœlestem gloriam. Adduxit enim eos secum, ut discerent reipsa, regnum suum non esse corporale: & ut quem uiderent ignominiosissimè crucifigi & mori, eum uiderent etiam gloriosissimè à mortuis resurrexisse, & in regno patris sui uiuere. Vnde postquam resurrexit à mortuis, primùm omnium apparuit Mariæ Magdalenæ, deinde & aliis mulieribus, quæ hoc loco spectatrices crucifixionis fuere. Obseruatione dignum, & discendum diligenter, quòd & si propter Christi nomen ducamur & coniiciamur in afflictiones, hæ tamen non sunt, nisi organa salutis, atque adeò in quæcunque aduersa, quocunque etiam nomine, ducit nos Deus, nõ ducit nos ad nostrum exitium, sed potius ad nostram salutem, si in Iesum Christum filium eius uiua fide crediderimus. Porrò non præter rationem omnes Euangelistæ harum mulierum mentionem faciunt: Etenim dignæ erant quarum memoria in sempiternum uigeret in Christi Ecclesia, quem tanta fide & amore pro-

Christi passio quãta durissima ac dirissima fieri potuit.

Mulierũ christo comitum, carnalis spes.

Tandem pudefiunt, qui in christo nõ nisi carnalia quærunt.

Christus nos tos & amicos quare uoluit sui supplicij testes esse & spectatores.

Afflictiones propter christum susceptæ, instrumẽta sunt salutis.

Mulieres nõ abs re ab Euã gelistis commendatæ.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Mulierum, Christũ, etiã mortuum, nõ deserẽtium, laus.

sequutæ sunt (ut uerbum, ministrantes ei, indicat, & significantius explicat Lucas 8. cap.) ut non in Galilæa solùm illi adhæserint, & de suis facultatibus ministrauerint, sed & Ierosolymam usque, profectione uidelicet omnino periculosa, ut res ipsa declarat, prosequutæ illum sint. Ibi eam beneficentiam, qua illi ministrabant, uincebat illa amoris constantia, qua fiebat, ut ne damnatum quidem deserendum putarent, sed ad crucem usque sequerentur. Nihil tamen contra decorum in eo offi

Mulieres in primis decet pudor.

cio faciunt. Stabant enim seorsum extra hominum turbas, spectantes è longinquo quæ gerebantur. Fœminæ enim (quam nihil magis decet, quàm pudor, nihilque ornat magis, quàm uerecundia) vitio datur, si prima sit in spectaculis, & uirorum sese immisceat consortio, si hîc procax sit & curiosa. Nam fugiunt discipuli, se-

Infirmi & meticulosi non abiiciendi.

quuntur Dominum mulierculæ ad crucem usque, quæ propriis nominibus exprimuntur, ne laude debita fraudentur. Discamus igitur, istarum mulierum exemplo, non statim abiici infirmos ac meticulosos, quasi nihil illis insit dilectionis erga Dominum. Videmus enim hoc loco, & certè in Apostolis fugientibus adhuc amplius, plerumque syncerę Christi dilectioni adiunctam esse carnis imbecillitatem, quæ faciat, ut non liberè ueritati Christi, quam diligunt pij, adhæreant, sed

Terrena subministranda offerentibus, spiritualia.

metu impediti, è longinquo illam sequantur. Obserua uerbum, ministrantes ei, & disce exemplum, ut ij quibus spiritalia seminantur, parati sint ad communican dum terrenam suam facultatem suis doctoribus.

Cum serò autem factum esset.

Post ignominiosissimam & acerbissimam crucem, noster Euangelistia narrat sepulturam Christi summa diligentia, nimirum potissimis excusis circunstãtiis, quando uidelicet sepultus sit, à quo, & quomodo. Postquam ergo Dominus in cru-

Diei & horarum ratio apud Iudæos.

ce pendens, excessit è uiuis, sepultus est ad uesperam diei parasceues post nonam, uidelicet quæ nobis tertia est pomeridiana, usque ad sextã. Diuidebant Iudæi diem in quatuor horas, quarum quælibet tres nostras continebat. Conducit adnotare hoc tempus, ut cognoscatur supputatio tridui illius, cuius nõ semel hactenus meminit Christus, dicens, se tertia die resurrecturum.

Venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Ioseph, qui & ipse discipulus erat Iesu.

Ioseph, qui sepeliit Christum, qui uir fuerit.

Pollinctorem, seu eum, qui Christum sepelierat, nominatim describit: Quidã, inquit, homo Arimathæus, nomine Ioseph. Hic suis coloribus ab Euangelistis depingitur. Matthæus ait, Fuit hic homo dives. Et hoc nomine multum autoritatis habuit apud Pilatum, à quo petitum corpus Iesu sepeliendum obtinuit. Apud

Diuites ĩ pretio apud omneis.

enim huius seculi præsides multa est diuitum prærogatiua. Fuit & discipulus Iesu, ait Matthæus. Marcus illi adscribit, quòd nobilis fuerit decurio, siue Senator: addit etiam, Qui & ipse erat expectans regnũ Dei: & audacter introiuit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu. Lucas quoque his adiungit, quòd uir bonus & iustus fuerit, qui non consenserat consilio ac facto hostium Christi. Ioannes quoque dicit, quòd

Officium optimi Senatoris & ciuis.

hic Ioseph fuerit discipulus Iesu, sed addit, quòd occultus discipulus fuerit, propter metum Iudæorum. Hæc mirum in modum commendant Iosephum Senatorem & ciuem optimum, in quo floruerunt officia boni ciuis, & honesti Senatoris: uidelicet, ut quòd ad priuatam uitam attinet, coleret iustitiam ciuilem, tribueret unicuique, quod suum est, nemini inferret iniuriam, seruaret pacta & conuenta: quòd autem attinet ad Senatoriam & Consularem functionem, consuleret iusta & æqua, & non concederet nec approbaret iniusta & iniqua. Hæc autẽ officia honestissima quidem sunt, & factu necessaria, attamen nondum iustificant factorem coram Deo. Alia & longè maior iustitia necessaria est, qua in iudicio Dei cõstes. Et hac commendatur Iosephus, cùm dicitur, Erat & ipse expectans regnum Dei:

& erat discipulus Iesu. Nam esse discipulum Christi, & expectare regnum Dei, est audire Euangelium Christi, & ipsum fidenti animo excipere, in Christum credere, & totum te illi credere, ac firmiter apud te statuere, quòd propter Christũ consequaris remissionem peccatorum, & uitam æternam. Colligamus ex his, Iosephum, duplici iustitia ornatum fuisse. Altera coram Deo per fidem charitati coniunctam, seu fidem uiuam in Christum. Altera coram hominibus per honestatem uitæ suæ. Hoc exemplo sese forment Senatores, si pij esse uolunt, & sequantur Iosephum, qui (licet à toto concilio Põtificum & Seniorum esset Christus damnatus) noluit consentire facto eorum: sed sibi cauit, ne contra conscientiã in facinus tam iniustum, præsertim ubi innoxio sanguini insidiæ tenderentur, cõsentiret. Si prohibere, quod malum est, non possunt, quibus id competit, tamen possunt, ut sententiæ iniustæ non astipulentur. Obserua: Arimathæa, & Arimathaim, & Ramatha uocitata scriptoribus ciuitas quondam fuit Leuitis separata, Samuele propheta illustris, quem illa nobis dedit. Dubium Christi temporibus ciuitas, an uiculus fuerit. Sita tamẽ erat in Tamnitica regione montis Ephraim iuxta Lyddam, quæ posteà Diospolis dicta fuit. Interpretatur lux mortis Domini.

Discipulum esse Christi, & expectare regnum Dei, quid.

Iosephus Arimathæus, deo & hominib. gratus.

Si prohibere non potes, quod iniustũ est, tãtùm ne astipulare.

Arimathæa ciuitas, quondam illustris

Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Iesu.

Magna uirtus animíque constantia, magna item gloria mortui Christi, in hoc Iosepho relucet. Nam uiuente adhuc Domino, & signis ac miraculis atque doctrina coruscante, & necdum damnato, Ioseph sibi metuit, nec audet palàm & liberè confiteri Dominum. Nunc cùm uidebatur Dominus contumeliis & iniuriis adobrutus, adde & extinctus, & ab hostibus suis oppressus atque superatus, cùm denique ingens uideretur subire periculum, quisquis ullam habuisset suspensi corporis Iesu rationem, prodit hic Ioseph intrepidè, & prodit quidem palàm, adiens Pilatum in prætorio, ac postulans corpus damnati & crucifici Domini. Timebat fortasse, ne etiam in mortuum corpus sæuirent, ipsúmque ludibrio haberent hostes Iesu. Ideò petit à Pilato, non audens illud propria autoritate deponere. Nam cor-

Corpora dãnatorũ, etiã mortuorum, penes magistratum sunt.

pora eorum, qui à magistratu plectuntur, etiam post mortem in potestate magistratus sunt. Nec uerò abs re fit, quòd corpora reorum potestati magistratus relinquãtur post mortem. Nam tanta est hominum malitia, ut etiam in cadauera mortuorum sæuire non dubitent, qui ab illis, cùm uiuerent, læsi sunt. Quod certè facturos Pontifices, & Seniores credibile est, nisi potestate prẽsidis prohibiti fuissent. Obserua in Iosepho egregium fortitudinis & constantiæ, adde, & pietatis exemplum, dum spretis omnibus periculis iusta persoluit debita innocentissimo Dei filio. Sepelire enim mortuos est opus pietatis & humanitatis insigne. Nemo ergo

Sepelire mortuos, opus pietatis.

damnauerit moderatas sanctorum sepulturas, quas etiam probat scriptura, si legitimè & citra luxum fiant. Rursus aduerte: decurio siue Senator erat honestus & dives hic Iosephus, pollinctoris tamen officium & curam Domino præstitit. Neminem ergo pudeat humanitatis officium præstare indigenti ac misero, etiam si dives sit ac Senator.

Sepulturæ, etiam paulò accuratiores, non improbandæ.

Tunc Pilatus iussit reddi corpus.

Pilatus admiratus, si iam Iesus esset mortuus, uir florenti ætate, & cui crura nõ fuissent fracta, simul atque ex Centurione, certò cognouit esse mortuum, ipsum benignè Iosepho concedit, ita uolente ac cicurãte ferox barbari pectus potente Domino. Nam Marcus ait, Pilatus autem mirabatur, si iam obiisset. Et accersito Cẽturione, interrogauit eum, si iam mortuus esset. Et cùm cognouisset à Centurione, donauit corpus Ioseph. Obserua & hic exemplum fidei & humanitatis in Iosepho. Fidei erat non offendi cruce Christi: humanitatis, sepelire mortuum. Humanum se præbuit Pilatus Iosepho, qui non negauit ipsi Corpus Christi, nec sepeliri prohibuit.

Ioseph Arimathæi fides & humanitas.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et accepto corpore, Ioseph inuoluit illud in sindone munda.

Iudæi sepulturarum curiosi.

Præter ea, quæ in locum illum Ioannis, Post hæc rogauit Pilatum, &c. annotauimus, hęc addemus, quòd Ioseph & Nicodemus Christum pro more Iudæorum sepelierunt, qui quoniam resurrectionem corporum credebant, mortuos suos cum honore sepeliebant, præsertim eos, quos Deo charos esse credebant. Ita & isti duo, Ioseph & Nicodemus, honorificæ Christi sepulturæ studebant, nihil morantes iudicium concilij Sacerdotis de illo latum, nec mortem illam probrosam, quò minus honestè sentirent de mortuo. Obserua. Sindonem media correpta uocant Latini uelum subtilissimum, alij linum Aegyptiacum, quanuis à Sydone urbe Sindon dicatur, quòd in ea primitùs fieri cœperit.

Sindon.

Cadauera aromatib. cõdita, resurrectionem ostendunt.

Aromatibus condire mortuorum cadauera mos fuit Iudæis, idque ad significandam corporum resurrectionem. Varij fuerunt ueteribus sepeliendi ritus, de quibus Cœlius Antiq. lib. 17. De Myrrha scribit Plin. lib. 12. cap. 16. & 17. Dioscorides item lib. 1. cap. 69. Idem de Aloe. lib. 3. cap. 23.

Et posuit illud in monumento suo nouo, quod exciderat in petra: & aduoluit saxum magnum ad ostium monumenti, & abiit.

Christi corpus quare in monumento nouo conditum.

Ioseph & Nicodemus, uiri illustres, corpus Domini de cruce deponentes, depositúmque, & linteo inuolutum mundissimo, vnà cum aromatibus, pro more Iudæis recepto, sepelierunt in monumento nouo, in quo (ut Ioannes ait) nondum quisquam positus fuerat. Id quod ideò factum arbitratur Hieronymus, ne quis alius, qui in illud sepulchrum prius fuisset positus, pro Christo resurrexisse uideretur. Aduoluerunt præterea ostio monumenti saxum ingens, ne quis uel in mortuum cadauer sæuiret, uel illud suffuraretur. Ita enim diuina prouidentia omnibus suspitionibus uanis uoluit mederi, ac glorioę Christi resurrectioni uiam sternere. Prædixerant sancti Prophetæ gloriosam fore Domini sepulturã. Isaias enim 11. cap. quod huc pertinet, sic prædixit, In die illa radix Iesse, qui stat in signum populorum: ipsum gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum. Cæterùm multiplicem nobis hæc Domini sepultura ob oculos consyderationem simul & fructum ponit. Nam ut uerè mortuus, ita uerè sepultus est, admonens omnes nos mortis certissimæ, ad quam se quisque paret, cogitans se è luto fictum, & in lutum denuò conuertendum. Secundò discamus ex ea humilitatem, & huius seculi contemptum. Meminerimus item nos sepeliri, non ad perpetuum interitum, sed ad resurrectionem, quemadmodum granum seminatur, non ad corruptionem, sed ad fructificationem. Id quod uehementer sepulturam ornat, & extollit. Discamus & hoc loco disciplinam Christianam, ut ne Gentilium & quorundam, plus quàm Ethnicorum, ritu abiiciamus cadauera Christianorum, sed honestè atque sanctè tumulemus. Fuerunt enim illi templa sancti spiritus, ut Paulus docet. Habent item promissionem futuræ resurrectionis. Estque ultimus honor, qui impenditur corpori nostro, iusta & honesta sepultura. Obserua: Ita sepelitur Dominus, ut totum sabbathum agat in sepulchro, ut postquam opus à patre iniunctum perfecerat, die septimo, exemplo patris, quiescat. Ad hæc, quia electorum (quorum caput Christus) sepultura, quies est, & uita labor, ita ut sex diebus circunscripta, sit illorum uita: septimo nanque quies est & sepultura, & octauo resurrectio ad futuram fœlicitatem: Christus, postcaquam genus humanum, dispensatione sua, quam in cruce iam absoluerat, redemit, peractis laboribus, mox in fine sexti diei è cruce depositus, instante initio sabbathi sepelitur, ut sabbathum in sepulchro agat, & octauo die ad futuram gloriam & fœlicitatem resurgat. Hæc nos admonent nostri officij Christiani. De quo Paulus copiosè ad Roma. 6. cap. scribit, Consepulti enim sumus cum Christo, &c.

Sepulcreta mortis nos commonefaciunt, simul & modestiæ seu humilitatis.

Sepelimur, resurrectionem mortuorum expecturi.

Christus, exẽplo patris, quieuit die septimo.

Sex diebus circũscripta hominis uita

Erant autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.

Digressis Iosepho & aliis uiris, perseuerant illic duæ Mariæ, Magdalene, & altera quædam, sedentes è regione sepulchri: & annotantes locum, ubi reconderent corpus, quò suo tempore præstarent officium unctionis. Harum uigilantem sedulitatem in hoc excitârat Dominus, ut certior esset resurrectionis fides. Cæterùm ex his, & paulò antè dictis, uideamus, quàm longè differant cõsilia diuina ab humanis. Ioseph & Nicodemus sepeliunt Christum in nouo sepulchro, ut quem impij ignominiosè tractârant, eum ipsi honorificè sepelirent, & innocentiæ eius testimonium ferrẽt. Dominus autem Deus noster utitur hoc facto ad certius comprobandam resurrectionem filij sui. Mulieres subsequuntur ad monumentum, & posteà reuersæ, parant aromata, ut corpus Iesu ungant & affectum suum erga ipsum declarent. Sed harum opera Deus utitur ad reuelandam testificandámque Christi resurrectionem, de qua nihil fortè tale cogitârant. Quiescunt & silẽt sabbatho hoc consilio, ne uiolent legem de sabbato, sed consilio & administratione Dei quiescunt, propterea quòd nondum aduenerat tertius dies, quo Christus resurrecturus erat. Quàm ergo magnificata sunt opera tua Domine! Omnia in sapientia fecisti, impleta est terra possessione tua. Quid ergo timemus, ne opus Domini non promoueatur. Faciamus nostrum officium, Deus certè suum faciet, etiam præter omnem expectationem. Cogitant de sepultura Iosephus & Nicodemus. Officiũ enim honestorum hominum est, ut quem amant, eum mortuum honore sepulturę afficiant. Deus autem cogitat resurrectionem Christi, quam non Christus ipse tantùm, uerùm etiam prophetæ ante Christum prædixerant. Mulieres cogitant unctionem, qua declarent officium suum erga præceptorem mortuum. Sed Deus cogitat interim resuscitationem à mortuis, quam anteà Christo filio suo promiserat. Itaque uides Deum nostris operibus sua cõficere opera. Exhibeamus igitur nosipsos, organa Dei: & sectemur uocationem eius, ut per nos efficiat quæcunque uoluerit. Sed longè admirabilius est, quòd Deus efficiat suam uoluntatem, non tantùm per eos, qui se præbent obsequentes uocationi suæ, uerùm etiam per illos, qui sunt ipsi aduersarij, & uoluntati ipsius resistunt. Itaque facit resurrectionem Christi illustriorem, non per pios solùm, sed etiam per impios: ut mox uidebimus, per custodes sepulchri.

Consilia diuina longè alia quàm humana.

Nihil obsunt in operibus nostris consilia nostra cõ filiis Dei, qui per opera nostra sua perficit consilia. Deus nonnũ quã p aduersantes propositis suis, ipsa sua proposita implet.

Altera autem die, quæ est post parasceuen.

Id est, postridie eius diei, qua mortuus est Dominus Iesus in die sabbathi, quæ proxima est feriæ sextę, & sequitur parasceuẽ, in qua parabãtur necessaria sabbatõ.

Conuenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum.

Principes & Pharisæi, sperantes se habituros Pilatum propitium, & suorũ consiliorum studiosum, quem tam facilem repererat Ioseph Arimathæus, consiliũ ineunt de seruando corpore Christi, ne fortè furto accipiatur. Itaque cùm nihil iuris in mortuum haberent, adeunt Pilatum. Hæc tametsi malitioso principum & Pharisæorum, prudenti tamen Dei consilio facta sunt, ad maiorem certitudinem resurrectionis Christi procurandam. Obserua: dies erat festus, nimirum Sabbathum magnum. Ergo Principes Sacerdotum neglecta sabbathi religione & reuerentia, res suas agunt, quò malitiæ suæ contra Christum inseruiant. Atqui hypocritæ manifesti Christum reprehendere soliti fuerant, quòd uerbo curasset ægrotos die sabbathi. Ita ubique hypocrisim sapiunt.

Pharisæi sabbatho fraudes nent & texunt.

Domine.

Audacter adeunt Pilatum, quem salutant, eius beneuolentiam captantes à uerbo potentiæ. Vox enim est potentiæ, Domine.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Recordati sumus, quia seductor ille dixit, adhuc uiuēns, post tres dies resurgam.

Salutato Pilato mox cœpit putida illa fex probrosissimo conuitio Christū aspergere, ac sic nominare, ut suspecta potuerint reddere omnia (siquidem Deus uoluisset) illius miracula, & incertam doctrinam. Nam hic erat primarius illorum scopus. Et quia mortuus iam erat & sepultus, securè illum uituperāt, quasi morte declaratum impostorem. Hoc certè habet impudens impietas, quòd retorquet in innoxios, quod illi ipsi tenacissimè adhæret. Alloquuntur ergo Pilatum, & alloquētes, stultè explicant, quàm parum fidant rebus suis. Domine (inquiunt) recordati sumus, quòd ille tenebrio, erro, ueterator, seductor ac impostor, dum adhuc uiueret, dixerit se post triduum resurrecturū. Quis non abhorreat ab his blasphemiis, in Christum iactis ab iis, qui impostorum sunt maximi? Sed uide. Et si hi Pontifices nihil minus cogitant, tamen ferunt publicum testimonium de Euangelio Christi. Recordati (inquiunt) sumus, quòd dixerit, post tres dies resurgam. Hoc est Euangelium Christi, quod etiam Pontifices, quanuis aliud agentes, confitentur. Et quanquam hæc pontificum confessio cesserit ipsis in perpetuam pernicie, propterea quòd suo ipsorum testimonio conuincuntur, se audiuisse Euāgelium Christi, non autem adhibuisse ei fidem, nobis tamen affert magnam Euangelij Christi confirmationem, quod quò magis impij cognouerint & repulerint, eò fœliciorem euentum habuerint. Obseruat hic Origenes, quomodo seipsos prodant Sacerdotes ac Pharisæi, quòd data opera, suprà in ipsorum concilio uerba Christi, ut testimonio falso illum grauarent, ad falsum sensum detorserint. Suprà enim de templo cum lapideo, hic uerò de resurrectione corporis sui loquutum esse dicunt. Quòd si de resurrectione corporis sui loquutus est, quomodo ibi dixerunt, Hic dixit, possum destruere templum Dei, &c. Et in cruce pendenti coram multitudine, Vah qui destruis templum Dei. Si uerò de templo lapideo dixit, quomodo iam de resurrectione corporis sui loquutum esse affirmant? Quis non uidet, quàm scienter illic uerba Christi inuerterint? Ita solent impij omnia pro libidine animi sui inuertere: & unum hoc spectare, ut semper habeant, quod prætexant, siue id uerè, siue falsò faciant.

Impietatis est, in insontes torquere, quod ipse ad miseris.

Pharisæi etiā, nec opinantes, Euangelium Christi confitentur.

Pharisæi suis ipsorum uerbis manifestati calumniatores.

Inuertere omnia, impiorum est.

Iube ergo custodiri sepulchrum usque in tertium diem: ne forte ueniant discipuli eius, & furentur eum, & dicāt plebi, surrexit à mortuis.

Vide horum impostorum astutiam, & quàm irrequietas conscientias cum magna anxietate habeant. Affingunt ueritati, pro more suo, mendacia: ac subdola sua consilia, suspitiones item uanas & metum dissimulare non possunt, quin desperabundi dicant, Præcipe itaque Centurioni alicui, ut accepta militum manu uigili custodia sepulchrum cingat, atque obseruet. Ne forte, quia ille se resurrecturum prædixit, ueniant discipuli eius, & suffurentur corpus eius, plebique persuadeant, cum resurrexisse. Obserua astutiam, qua periculum præueniunt, & suspitionem adornant, per quā discipulos & causam Christi, si resurrexerit, prægrauent. Sed, obsecro, pie lector, Cur hanc perfidiam, discipulis tribuunt? Quid commodi ederet discipulis ex illo mendacio? Piorum non est, uti impostoris. Tantum animi non habebant discipuli, homines profectò simplices, prorsus dejecti, ac meticulosi, ut ad monumentū accederent. Deinde & qui illum sepelierant, & ipsi Christi discipuli, sepulchrum studiosè, ingenti saxo aduoluto, communierant. Ad hæc tam aberat, ut sepultum furarentur, resurrexissēque fingerent, ut ægerrimè post resurrectionem excitatum esse crediderint, & ne iis quidem, quæ ab angelis dicta & audita erant, facilè fidem adhibuerint, ita ut posteà duriciam cordis eorum hoc nomine

Nihil piis cū impostoris.

Discipulorū metus, & tarditas ad credendum resurrectionē Christi.

nomine arguerit Christus. Sed quales erant isti impostores, tales alios esse fingūt. Rursus aduerte: hi hypocritæ simulant se curam plebis, tanquam simplicis & incautæ, gerere: cùm nihil magis agant, quàm ut regno suo consulant, plebem in corde ridentes & contemnentes. Quasi dicat, Timemus plebi, ne illa seducatur: propterea quòd ad credendum quæuis prona est, adeóque seduci facilis. Sed uideamus. Non solùm dixit Christus resurrecturum se tertia die: sed etiam prædixit, quòd esset crucifigendus à Sacerdotibus, Principibus, Scribis & Pharisæis. Hoc iā erat completum. Meritò iam timent ne & quod de resurrectione dixerat, compleretur. Quo facto ita inualituram intelligunt fidem Christi, ut nihil amplius aduersus illam profecturi sint.

Et erit nouissimus error, peior priore.

Conscientiæ malæ, sibi cōsciæ, nomine ueritatis, semper uerentur, ne aduenīente ueritate, fugentur. Vnde superioribus nebulones isti adiiciunt, quod prætextu tranquillitatis publicæ, & conseruandæ plebis, magis possit præsidis animū cōmouere. Nisi hoc feceris, ô Præses (aiūt) longè periculosior erit posterior, qui indè sequetur, error, ac perturbatio, q̄ fuerit prior. Vocant errorē, sed falsò, siue perturbationem, ueritatem Euangelicam, siue regnum Dei: & aiunt seductam plebem, quòd hunc Iesum, iam crucifixum & mortuum, Messiam esse credidit. Addunt, cauendum, ne locus detur impostoribus discipulis, quo pristinum errorem ita renouent opinione resurrectionis, ut priore peior sit. Sed hoc uerè dicunt, quòd post resurrectionem idipsum, quod isti damnarant, ceu errorem, latius propagatum est, quàm fuerat prius. Quódque latior fortiórque fuit fides Christi post resurrectionem, quàm ante, ut res ipsa declarauit, & testantur Acta Apostolica, ubi tot credentium millia, ex Iudæis primùm, deinde per totum orbem Christo accessisse leguntur. Ita scilicet uerum est, ueritatem per crucem fieri augustiorem, & illustriorem, & (ut Sapiens ait) super impios uenire quod timent.

Veritas Euāgelica Pharisæis error erat, sed qui eorum opera magis magisque innotuit.

Veritas per crucem inclarescit.

Ait illis Pilatus, Habetis custodiam: Ite custodite, sicut scitis.

Prudens Magistratus non quidlibet concedit quibuslibet, sed cum ratione, decoro, iudicióque dispensare debet omnia. Poterat illis & acriter succensere, & negare, quod petebant. Verùm diuino consilio factum est, ut instituta eorum & conatus non impedirentur. Faciebant enim ad illustrationem dominicæ resurrectionis. Pilatus ergo non grauatim postulatis illorum assentiens, Habetis (inquit) custodiam: Ite, custodite, sicut nostis. Quasi dicat. Concedo uobis pro uoto uestro cohortem: abite modò, ac summa fide ac diligentia, quod instituistis, facite. Ex quibus colligimus duo. Prius, in Pilato, non tam facilitatem extitisse humanam, quàm uanissimam leuitatem. Alterum, translationem quandam culpæ, quam Pilatus hoc suo responso molitur transferre in Iudæos.

Pilatus, ut homo, leuis & inconstans.

Illi autem abeuntes, munierunt sepulchrum, signantes lapidem cum custodibus.

Iudæi accepta militum cohorte constituerunt ad sepulchrum ualidissimam custodiam. Munierunt illud, etiam lapide, qui claudebat cauernam sepulchri, obsignato, ne quid fraudis esse possit, uel in custodibus. Vide obstinatos & cæcos homines, quibus non satis est sepultum esse Dominum in petra, monumento, aduoluto ingenti saxo, esse occlusum: nisi custodes etiam adhibeant: nec id quoque satis est, sigillo lapidem muniunt, ne quid perfidiæ per ipsos custodes designetur: omnia cum summa diligentia ad hoc accurant, ut retineatur Christus in sepulchro. Sed opus rationis humanæ stultum est contra potentiā Christi, quam ignorat, & impedire nequit: quæque quantò resurgentis gloriam obscurare, & opprimere conatur tantò prouehit & illustrat magis. Propterea hæc omnia, quæ hi mo-

Ratio humana fallitur, ubi consiliis diuinis uolt præire.

Universidad de Deusto
Biblioteca

liti sunt & fecerunt, fortisimè euincunt Dominum uerè resurrexisse: ac dissoluunt omnes calumnias, præsertim astum illum, quo uideri uolebant Domini corpus sublatum fuisse furto, non resurrexisse. Atque interim etiam declarant hæc, quàm trepident impij, quámque nihil securitatis habeant ipsorum inania gaudia.

CAPITIS VIGESIMI OCTAVI Epitome.

Christus resurgens, custodes perterruit, suam resurrectionem, per Angelos, mulieribus, & per mulieres, discipulis patefecit: Iudæi uerò data custodibus pecunia, illam celare non potuerunt.

CAPVT XXVIII.

Mulieres uisitant sepulchrum. Marc.16.b. Ioan. 20.c. Angelus.

VESPERE autem sabbathi, [a] quæ lucescit in prima [b] sabbathi, uenit Maria Magdalene & altera Maria, uidere sepulchrum. Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus enim Domini descendit de cœlo: & accedens, reuoluit lapidē, & sedebat super eum. Erat autem [c] aspectus eius, sicut fulgur: & uestimentum eius, sicut nix. Præ timore autē eius, exterriti sunt custodes, & facti sunt uelut mortui. Respondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere uos. Scio enim, q̄ Iesum, qui crucifixus est, quæritis. Non est hîc surrexit enim, sicut dixit. Venite, & uidete locū, ubi positus erat Dominus. Et citò euntes, dicite discipulis eius, quia surrexit: & ecce [d] præcedet uos in Galilęā: ibi eū uidebitis. Ecce prędixi uobis. Et exierūt citò de monumēto, cum timore & gaudio magno, currētes nuntiare discipulis eius. Et ecce Iesus occurrit illis, dicēs: Auete. Illę autē accesserunt, & tenuerunt pedes eius, & adorauerunt eum. Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: Ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me uidebunt. Quæ cùm abiissent, ecce quidam de custodibus uenerunt in ciuitatem, & nuntiauerūt principibus Sacerdotum, omnia, quæ facta fuerant. Et congregati cum senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli eius nocte uenerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. Et si hoc auditū fuerit [e] à Præside, nos [f] suadebimus ei, & [g] securos uos faciemus. At illi accepta pecunia, fecerūt, sicut erant edocti. Et diuulgatum est uerbum istud apud Iudæos, usque in hodiernum diem. Vndecim autem discipuli abierunt in Galilęam, in montem, ubi constituerat illis Iesus. Et uidentes eum, adorauerunt: quidam autem dubitauerunt. Et accedens Iesus, locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. Euntes ergo, docete omnes gentes: baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus

a quæ sequi b. sabbathi] sabbatorum, & infrà.

c Aspect⁹] species, forma.

Surrexit christus.

Christus conspicitur à mulieribus.

d Præcedet] præcedit.

Fratres.

Resurrexisse Christum Iudæi non credunt.

e A præside] sub præfide, id est, si res apud illum male cesserit.

Christus in Galilæa adoratur ab Apostolis.

f Suadebimus ei] persuadebimus ei, uel placabimus eum.

g Securos uos faciemus, uel liberabimus uos omni sollicitudine.

Mittit Apostolos ad prædicandum. Marc.16.d.

sancti, docentes eos seruare omnia, quæcunque mandaui uobis. Et ecce ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.

Vespere autem sabbathi, quæ lucescit in prima sabbathi.

DEscripturus Domini Resurrectionem Matthæus, in primis designat tempus quo resurrexit Dominus, principium uidelicet diei tertiæ. Marc.cap.16. paulò apertius scribit, dicens, Et cùm trāsisset sabbathū: mox sequitur, Et ualdè mane una sabbathorū. Primo loco, Matthęus sabbathum intelligit diem Paschæ sanctum: Primam uerò sabbathi siue primum sabbathorum, nominat primum diem in hebdomada. Et Marcus, dicens, una sabbathorum, unam posuit pro primam. Et sabbathum aliquando usurpari pro hebdomada, testis est Pharisæus ille apud Luc.18. dicens: Ieiuno bis in sabbatho: id est, in hebdomada. Potest autem rectè hic explicari locus ad hunc modum: Postquam uerò sabbathi dies transiisset, & adesset uespera sabbathi prioris, cuius finem excipiebat diluculum diei sequentis, qui primus erat hebdomadæ successuræ, hoc est diei, qui nobis Dominicus dicitur, summo mane surrexit Dominus. Et hac eadem hora uenerunt mulieres.

Una dies sabbathorū pro prima die hebdomadis.

Sabbathū p hebdomade.

Venit Maria Magdalene, & altera Maria, uidere sepulchrum.

Sanctus Marcus paulò copiosius & apertius explicat causam aduentus mulierum ad sepulchrum: uidelicet, quòd uenerint unctura Christum. Quæ unctio arguit incredulitatem ipsarum, quæ credere debebant, iuxta Christi (quem prædicantem audierant) promissa, ipsum resurrexisse. Tametsi autem hæ, & quas superiore capite legimus, nondum plenè & rectè sentiant de regno & maiestate Christi: tamen quia audiuerunt Euangelium eius, & agnouerunt in eo mysterium perpetuæ salutis, tam honesto támque ardenti amore complexæ sunt ipsum, ut non solùm, uiuentem adhuc, facultatibus suis adiuuerint & comitatæ sint, ut scribitur Luc.8.cap. uerùm etiam sublato iam ipso in crucem, cruci adstiterint, ac nullo etiamnum impendio parserint, quo & aromata emerent, & mortuum quoquo honore possent, prosequerentur, ac amorem suum (quem erga ipsum habuerunt) testarentur. Ad has eximias charitatis & liberalitatis uirtutes, accedit etiam fortitudo animi, qua contemnunt præsentia omnia pericula, quæ ipsis peregrinis: uel à custodibus sepulchri, uel ab aliis Iudæis impendebant. Et quanquam stultæ uidēātur, quòd conentur corpus Christi ungere, cùm sciant sepulchrum tam custodia, quàm grandi saxo munitum esse, amor tamen (quem hic conatus prodit) ut minimè stultus, ita maximè fortis esse iudicandus est. Sic accensæ dilectionis affectus infractus & inflexibilis esse solet. Conatur enim ea, quæ uidentur alioqui impossibilia: nec ullum periculum tam grande est, quod studio & amore dilecti non suscipiat, aut à quo uel precibus uel minis deterreatur. Quare ut magna est fortitudo animi harum mulierum, ita nobis exemplo earum capessendus est affectus dilectionis erga Christum, ut, cùm agnoscamus beneficia Christi, syncero ipsum amore sectemur. Sed enim uidentur hæ mulieres ignorasse, diligentiam Ioseph & Nicodemi circa corpus Domini, quod condierant aromatibus myrrhæ & aloes: & ob eam rationem comparant sibi aromata, quibus, si antea unctus non esset, sepultum ungerent, iuxta consuetudinem Iudæorum, qui honestorum uirorum corpora ungebant huiusmodi aromatibus. Certè aut nondum unctum, aut non satis putabant, aut officiū officio cumulare uolebāt. Obserua: ipsas repetit mulieres quas sedere contra sepulchrum dixerat, scilicet Magdalenam & alteram Mariam. Hæ uenerunt summo mane, ut sepulchrum uiderent, & si quo modo ad corpus possent accedere mortui, præparatis unguentis ipsum ungerent.

Mariarū charitas, liberalitas & fortitudo.

Charitas nihil non audet.

Supr.27.cap.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Et ecce terræmotus factus est magnus.

Terræmotus in passione & resurrectione Christi quid designabat.

Quemadmodum terra in morte Christi contremuit & mota est: ita contremiscit etiam & mouetur in resurrectione eius. Et hoc, ceu quodam prognostico signi ficatur, prædicatione mortis & resurrectionis Domini: omnia regna mundi olim concussum iri, ita Aggeus. 2. cap. prædixit: deinde omnes uires huius seculi conuellendas, & cessuras potentiæ Christi. Profectò ingens est hoc miraculum: quo primùm Deus ipse testatus est: se hoc tempore, quo terra mouebatur, noua, admiranda, adeóque stupenda agere. Hic item terræmotus typus est futuri terræmotus, quo tellus, ubi reddenda erunt mortuorum corpora, concutietur. Vocula (ecce) ostendit, hæc ab Euangelista scribi cum admiratione. Resurgit enim sua uirtute Iesus Christus: quo opere uix est unquam ullum aliud aut maius, aut præstantius, in toto orbe terrarum factum. Quasi dicat, ecce dum appereret resurgendi illud sacrosanctum, & omnibus seculis expectatum tempus, terræmotus ingens tellurem concussit, potentia nimirum Dei per angelum operante, & ueluti telluri impulsæ præcipiente, ut corpus Domini sibi creditum redderet. Et ecce, supple, tum cùm mulieres pergerent ad sepulchrum, unctura Dominum, ad ostensionem terribilis potentiæ & maiestatis Christi, qua mortis uictor, iam tum è corde terræ uel surgebat, uel resurrexerat, factus est subitus & uehemens terræmotus. Quid, quæso te, expectandum est in descensu Christi, si tantum potest descensus angeli?

Resurrectionis opus q̃ admirabile.

Si angelus tãtum potest, quantũ Deus posse putandus?

Angelus enim Domini descendit de cœlo. Et accedens, reuoluit lapidem, & sedebat super eum.

Cùm mulieres in uia consultarent inter se, quomodo possent amoliri lapidem ab ore monumenti (erat enim maior, quàm ut fœmineis uiribus posset amoueri) Ecce Angelus Domini descendit de cœlo, amouitque saxum ab ostio monumenti, ac deinde insedit illi. Quid ad hæc dicendum est? An Christus, qui resurrexit, qui uicit mortem, non potuit lapidem ab ostio monumẽti amouere? Certè potuit. Quid enim Christo potentius est? Voluit autem non propter se, sed propter nos, manifesto angelorum ministerio uti, partim ut significaret nobis, se iam per resurrectionem in tantam maiestatem peruenisse, ut etiam Angeli necesse habeant ipsi seruire: partim ut haberet cœleste testimonium, quòd uerè à mortuis resurrexisset. Non enim fuit contentus Christus seipsum uiuum ac manifestũ discipulis conspiciendum ac palpandum exhibere, sed uoluit ante sui reuelationem testimonio & prædicatione angelorum, quasi per gradationem, uti, quò discipulos præpararet, ut maiori animi cupiditate ipsum uiuentem susciperent. Nam quemadmodũ præmissus est Ioannes Baptista, quem & ipsum scriptura Angelũ uocat, cùm Christus in terra inchoaturus, esset prædicationem Euangelij sui: non quòd indigeret Christus humano testimonio: sed ut homines, testimonio Ioannis in fide confirmarentur: Ego, inquit, testimonium non accipio ab homine, sed hæc dico, ut uos salui sitis: Ita quum Christus iam intrasset resurrectione sua in gloriam patris sui, & reuelaturus esset discipulis suis, se iam accepisse regnum cœleste, præmittit etiã Angelos (qui sunt ciues cœlestes) ut horum testimonio, fides resurrectionis Christi, inter homines confirmaretur.

Christus in resurrectione, angelorũ ministerio quare uti uoluit.

Testimonio è cœlo & terra uti uoluit Christus, q̃ resurrexisset.

Erat autem aspectus eius, sicut fulgur: & uestimentũ eius, sicut nix.

Hypotyposis est Angeli ab aspectu & uestibus. Erat species Angeli, similis fulguri: ac uestimenta eius niueo lucentia colore. Quæ nobis adumbrant Euãgelium à potentia sua & officio. Resurrexit gloriosus & triumphator Christus, per totum orbem prædicatione Apostolica resplendens: & uisibili aspectu uisus est Angelus, significãs, Iesum corpore uisibili resurrexisse. Angeli (quod ad ipsorum naturã attinet) nõ sunt corporei: itaq; hominibus per se inuisibiles sunt: sunt enim spiritus.

Sed ut uideri, & ab hominibus percipi queant, assumunt sibi pro præsentis rei aut negotij commoditate externos habitus. Et assumunt eos non ut perpetuò gestent, sed ad tempus, donec ministeriũ in hoc mundo, ad quod mittuntur, confecerint. Sic apparent Abrahæ & Lotho Angeli habitu uirorum peregrinorum. Sic apparet Israëlitis Angelus in columna nubis per diem, & in columna ignis per noctem. Sic apparet Iosue Angelus habitu uiri armati, & tenentis gladium euaginatum. Et, ut uno uerbo absoluam, Ecclesia Christi receptissimum habet, & palàm decantat, Angelos, natura quidem sua spiritus esse, in hoc autem mundo pro humano captu assumpta corporea quadam figura, apparere.

Angeli incorporei hominibus corporeis quomodo uidentur & apparent.

Præ timore autem eius, exterriti sunt custodes, & facti sunt, uelut mortui.

Concussione telluris, & aspectu Angeli expauefacti custodes, adeò sunt exanimati, ut mortuis similes, stupefacti iacerent, tandem & aufugerẽt. Sed quid audio? Resurrectio Christi uita nostra est: sed ecce, cùm reuelatur, custodes facti sunt, uelut mortui. Varia est resurrectionis efficacia. Aliis est perpetua uita & fœlicitas: Aliis est perpetua mors & damnatio. Sed quomodo uita ipsa, potest esse mors? Dic ergo tu uicissim: Quomodo lux possit esse excæcatio? An non excellens solis splendor obtenebrat oculos hominis? Hoc autem non fit splendoris, sed imbecillium oculorum uitio. Sic & resurrectio Christi mors est & damnatio impiorum: nõ quidem resurrectionis Christi, sed impietatis humanæ uitio. Cùm enim impij contemnant Christum & persequantur ipsum, fieri non potest, quin maiestas Christi afferat impiis præsens exitium. Necesse igitur habent, in maiestatis eius reuelatione trepidare. Sed quantò resurrectio Christi impiis formidabilior est, tantò acceptior iucundiórque est uerè piis, qui in ipsum credunt. His enim resurrectione Christi, affertur iustitia, uita, & perfecta fœlicitas. Quare hoc nobis maximè omnium agẽdum est, ut Christo nos cõmittamus, & ipsum uiua fide complectamur. Obserua. Quanquam historia de custodibus, hic intermittitur, resumitur autem postea, testans custodes abiisse in urbem: euincunt tamen circunstantiæ omnes, & reliquorum Euangelistarum contextus, quòd aduenientibus mulieribus nullus adfuit custodum.

Varia resurrectionis efficacia.

Vita mors quomodo esse queat, & contra.

Impiis formidabilis, piis uerò iucũda resurrectio.

Respondens autem Angelus, dixit mulieribus, Nolite timere.

Redit noster Euangelista ad absoluendam eam historiam, quam paulò ante cœperat contexere, de mulieribus, ad sepulchrum uenientibus. Hæ transacto sabbato magno seu festo Paschæ, cùm iam nox esset, & principium sequentis diei, emerant aromata, quæ per noctem (quam hauddubiè pertraxerant insomnem) parárant. Summo autem diluculo diei (qui nobis est Dominicus) ueniebant ad monumentum, ut ungerent Iesum. Et inuicem anxiæ erant, quem haberent, à quo adiutarentur ad tollendum lapidem ab ore sepulchri. Sed non sustinet Domini corpus, mortuorum more inungi: quia immortale factum, terrenis atque corruptibilibus rebus non indigebat. In cœna Bethanienſi passus est Christus se inungi, ac tunc substituit in locum suum pauperes. Quisquis ergo Christo erat quidpiã impensurus, impendat aut diuino cultui necessariis, aut pauperibus. Cùm uerò uiderent mulieres reuolutum lapidem, & omnia esse tuta, ingressæ in monumentum, uident Angelum Domini, ad cuius aspectum & ipsæ terrentur. Ante expauerunt custodes, nunc etiam expauescũt mulieres. Sed aliter illi, aliter hæ. Illi expauerunt in perpetuum ipsorum interitum, quia non solùm non crediderunt, sed etiam accepta pecunia, quemadmodum postea sequitur: mentiti sunt de sublato corpore Christi, aduersus suam ipsorum conscientiam. Vnde mœror & terror infidelium & impiorum perpetuus esse debet, quemadmodum pietatis perpetui sunt

Christo iam immortali nihil est opus unguento, pauperes pro se substituenti.

Aliter terretur pij, aliter impij.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hostes. Terror uerò piorum consolationem meretur. Sunt enim amici Dei, & in illius gratia constituti. Vnde, quia hæ mulieres piæ & officiosæ erant erga Christũ, expauescunt quidem: sed hic pauor & mœror est ad salutem, & merentur consolationem, quam (ut uidemus) mox audiunt. Angelus enim confirmat atque consolatur pia ipsarum corda. Ne timueritis (inquit) uos: quæ uidelicet ex fide & dilectione Christum quæritis. Voculam (uos) notanter adiicit. Quasi dicat, Nolite timere uos, nimirum quæ bono animo estis erga Christum. Ad hoc enim ordinati sunt Angeli, non ut timidos reddant stupidos, sed ut erigant, & consolentur. Astus Satanæ est, ut quem inuenerit meticulosum, eum terroribus adigat ad desperationem. Quem autem inuenerit confidentem, eum præfractum reddat, impudentem, temerarium, præsumptorem: adeò ut siue metuas, siue confidas, nihil aliud mediteris, quàm perditionem. Certè increduli iustas causas habent, cur expauescant: non item credentes.

Studia Angelorum Dei & Satanę, prorsus contraria

Scio enim, quòd Iesum, qui crucifixus est, quæritis.

Aetiologiam, cur expauescere non debeant, addit. Scio (inquit) uos esse de amicis & credentibus in Iesum. Scio, quia amatis Iesum, uos hic esse. Proinde, non est, quòd uobis à me quicquam timeatis. Adsum enim non contra uos, sed pro uobis. Hic locus ostendit, quòd Angeli reuelante Deo, sint cogitationum & conatuum nostrorum conscij. Hoc cùm intelligamus, summa nobis danda est opera, ut non solùm nihil turpe aut fœdum externo opere faciamus, sed etiam ne cogitemus quidem: ut ne turpitudine cogitationum nostrarũ, propulsemus à nobis Angelorum defensionem, & reddamus nos Angelorum ministerio indignos.

Angeli, cogitationum nostrarum conscij.

Non est hîc: surrexit enim.

Omnium iucundissimum est hoc nuntium, Surrexit. Quo quid potuit nobis lætius, acceptius, & magis salutiferum cõtingere? Nam si Christus resurrexit, nostra est remissio peccatorum, nostra iustitia, nostra uita, & perpetua fœlicitas propter Christum. Quasi dicat Angelus: Christus resurrexit, & ideo nolite timere. Corpus enim Christi antea crucifixum & sepultum, non erat iam in sepulchro, sed rediuiuũ surrexerat è sepulchro & ex mortuis. Obserua: in uoce crucifixus, ostendit Christum, ut ut mundus contemptam & abiectam personam eum duxerit, tamen potenter & reuera resurrexisse. Non est hic, inquit: hoc est, iam reliquit sepulchrum. Hæc est prima concio de resurrectione Christi, qua concione Angelus non solùm tollit errorem de sublato corpore Christi, quemadmodum Maria Magdalena suspicabatur, sed etiam affert cœleste testimonium, quòd Iesus resurrexit à mortuis.

Ex resurrectione Christi quantum piis fructus.

Sicut dixit.

Propter ueritatem Christi adstruendam, reuocat Angelus mulieres in memoriam uerborum Christi. Et ne quis fortasse existimaret, ipsum hoc nuntium magis sua, quàm Christi autoritate afferre, ait, Sicut dixit. Ac si dicat, Nihil à meipso excogito, sed hoc affero nuntium de Christo, quod ipse antea prædixit. Luc. 9. ca. Oportet filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus & Principibus Sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere. Idem habent Marc. 1. & Matth. suprà. 17. Vehemens admodum & proximum est hoc probationis argumentum, sicut dixit. Christus ueritas est: ueritas mentiri nescit. Dixit autem se sicut moriturum, ita & resurrecturum: & sicuti prædixit, mortuus est: ergo uerè resurrexit. Obserua hoc loco ueras & præcipuas partes boni concionatoris, ab exemplo Angeli, qui nihil diuersum contrariúmue à uerbo Christi aut Euangelio eius concionatur.

Venite, & uidete locum, ubi positus erat Dominus.

Probationis argumento Angelus adiungit experientiam ac demõstrationem

ocularem. Venite, & uidete locum: qui corpore uacuus, corporis adhuc habet uestigium: habet & corporis exuuias, lintea, quibus fuit inuolutus. Hæc uobis fidem facient, si mihi parum creditis. Veniunt, uident, & reperiunt loculum uacuum, & fiunt oculatæ & irrefutabiles testes. Qui cœlum & terram replet, non erat illic, qualem eum quærebant mulieres. Quærebãt enim ipsum, mortuum, quærebant ungendum, quærebant putredini obnoxium. At talis minimè illic erat. Sed præsto aderat uiuus, licet adhuc inuisibilis. Aderat ipse, unicturus discipulos Spiritu sancto. Aderat uictor mortis. Aderat dominator in cœlo & in terra. Hæc est gloria & maiestas Christi: in quam per resurrectionem suam intrauit, & uenit ad patrem gloriosus. Obserua, hîc Angelum uocare Christum, Dominum: nec dicere Dominum, meum, aut uestrum: sed simpliciter, Dominum: nimirum, Dominum uniuersorum.

Christus, simpliciter Dominus.

Et citò euntes, dicite discipulis eius, quia surrexit.

Discipulos sciebat in magno mœrore esse, ideo non uult illas in tanto gaudio esse otiosas. Sed confirmato nuntio suo, tam ex ipsis Christi uaticiniis, quàm ex loci ostensione, amandat illas, & facit Apostolorum apostolas. Properè abite (inquit) & annũtiate hæc, quę uidistis, reliquis discipulis, morte Domini sui mœstis: in primis quòd resurrexerit Christus. Quid? An non tu ipse, ô Angele, hæc discipulis annuntiare potes? An non alij erant Angeli, qui hoc indicarent discipulis? Certè sunt innumerabiles Angeli: sed mulieres fiunt nuntiæ Apostolorum. Sic enim uisum est Deo, qui deligit imbecillia in mundo, ut fortia confundat, & robusta pudefaciat.

Mulieres, Apostolorum Apostolæ.

Et ecce, præcedet uos in Galilæam.

Argumento à signo, magis confirmat Angelus nuntium suum de resurrectione Christi: refricans utique uerba Domini, quæ in cœna ultima dixerat: Percutiam pastorem, & dispergentur oues gregis. Postquam autem resurrexero, præcedam uos in Galilæam. Quasi dicat. Erit uobis & hoc certissimum resurrectionis eius signum, quòd præcedet uos (ut est pollicitus) in Galilæam.

Ibi eum uidebitis.

Confirmaturus magis suum nuntium Angelus, promittit, quòd mulieres cum discipulis uidebunt in Galilæa Dominum. Illic (inquit) uidebitis eum ut non solùm ex meo nuntio, uerùm etiam & suo ipsius conspectu, cognoscatis eum resurrexisse à mortuis. Illic enim uidebitis, hominem nimirum uerum, sed à corruptione interim liberum. Non tamen spiritum, sed corpus uerum. Licebit tum eum aspicere uiuum: quem luxistis mortuum. Quod tamen non est confestim à resurrectione factum. Nam, ut in Ioãne uidere est, Nimirum ad octauum usque diem: Ierosolymis restiterunt discipuli. Postremo deinde capite legitur, quòd illis Dominus, ad mare Tyberiadis piscantibus, uisus sit. Nec putandũ est, quòd primùm & tantùm in Galilæa uisuri essent Dominum, cùm per octiduum uisus sit illis Ierosolymis: & circum eam urbem. Sed quòd in Galilæa sæpius & exactius illum essent uisuri. Aut loquuntur tam Christus, quàm Angelus de magna illa & publica apparitione: qua Christus reuelauit se in Galilæa omnibus discipulis, in monte (ut putant) Thabor, de qua & Paulus. 1. Corinth. 15. Deinde uisus est plus quàm quingentis fratribus simul. Nam prius quàm hæc publica facta est apparitio, reuelauit se Christus sæpenumerò priuatim suis, nunc mulieribus, nunc uni aut alteri discipulorum, nunc undecim Apostolis quemadmodum postea explicabimus.

In Galilæa uisus Christus rediuiuus.

Ecce prædixi uobis.

Admonet certò futurum, quod dictum est. Quasi dicat: non est, quòd addubitetis: Ita experiemini, quemadmodum iam dixi uobis. Ego, quod uerum scio, uobis manifestaui: Angelus sum, testis ueritatis, qui ueritatem nobis proposui in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

dubitatam. Quod ad me attinet feci, & meo functus sum officio. Reliquum est, ut credatis: & experiemini me uera uobis prædixisse. Habemus iam resurrectionis Domini uerè solidum Angeli testimonium. Cui nemo, nisi qui sit impiissimus, diffidit.

Et exierunt citò de monumento, cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis eius.

Inspecto monumento, & audita concione Angeli, celeriter festinant ad urbem, partim pauidæ & timentes ob magnitudinem miraculi, & Angelum uisum, uel quòd pro ingenio humano nonnihil adhuc fluctuârint in re, quam sic omnino habere cupiebant ex animo: partim ingenti gaudio correptæ ob Euangelium auditũ, & ob spem & desyderium uidendi Dominum rediuiuum. Currúntque, seu ueloci ter ambulant. Velox enim ambulatio in muliere graui, cursus esse censetur. Quẽ admodum legitur, quòd discipuli præ gaudio, id est, nimio desiderio Domini, & miraculi insolentia, uix credere eum resurrexisse poterant. Ita luctabantur in animis mulierum, hinc gaudium de annuntiata resurrectione per Angelum, illinc metus, propter miraculi insolentiam, donec ipso conspecto Domino in itinere, planè de ipsius resurrectione certæ reddebantur. Et ipsi Apostoli non statim crediderunt nuntiantibus resurrexisse Dominum, nisi prius ipso conspecto Domino. Tale quid accidit & Iacob Genes. 45. ubi posteaquam annos iam aliquot filium suum Ioseph amissum insolabiliter luxerat, audit à reliquis filiis, ex Aegypto reuersis, illum adhuc uiuere, & dominari in tota Aegypto. Præ nimio tamen desyderio filij, quem omnino credebat extinctum, quæ de uita & dominio illius nuntiabãtur, credere non poterat: seu, difficillimum fuit illi hoc persuadere. Obserua: uerbum, currere, testatur fidem, timorem, & gaudium magnum mulierum: quæ cũ abeãt, nuntiaturæ Euangelium discipulis, ostendunt charitatem non esse otiosam: quæ cupiat dispartiri aliis, quod ipsa cognouit.

Luc 24. Quod enixè euenire cupimus, uix credimus euenire potuisse.

Charitas non otiosa.

Et ecce Iesus occurrit illis, dicens, Auete.

Quò certiora possent nuntiare mulieres, inter eundum Dominus sit obuius illis: sicuti nusquam suos deserit, ac piis sese semper benignè impartit. Salutauit autem atque consolatus est illas. Agedum, philãthropiam Christi specta in hac salutatione. Non obuiat mutus, sed prior loquitur, & uocem profert resurrectioni suæ conuenientissimam. Dicit enim, χαίρετε, id est, gaudete, seu auete. Quæ uox non est nobis oscitanter negligenda: sed, ut cœleste oraculum, excipienda. Christus enim apportat eam è regno patris sui, in quod sua resurrectione intrauerat: ut per eam statim significaret, quis esset fructus quódque commodum resurrectionis suę.

Comitas Christi.

Nihil lætius piis resurrectione Christi.

χαίρειν enim (quod nos dicimus, auere) usurpatur in salutationibus: propriè uerò significat gaudere, aut læto animo esse. Nihil autem est in tota rerum conditione, quod nobis iucundiorem animi lætitiam attulerit, quàm resurrectio Christi. Per hanc enim translati sumus in Christo, è peccato in iustitiam, è morte in uitã, adeóque è terra & inferno in ipsum cœlum & perpetuam maiestatem. Ephes. 2. Cũ essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos in Christo (cuius gratia estis saluati) & conresuscitauit, & cõsidere fecit in cœlestibus, in Christo Iesu. Quare, quod Christus dixit, auete, sic accipiendum est, ut sentiamus hac una uoce, non tã fructum resurrectionis explicari, quàm ceu epitomen totius Euangelij contineri. Commendatur etiam hic nobis salutandi officium. Commune quidem, quod ad uerba attinet, piis & impiis: re ipsa tamen, piis proprium. Non est enim uerus amicus, qui non uerè & in Deo diligit. Ideo exigitur à nobis, ut non uerbis tantùm, sed & ipso opere diligamus. Obserua, Christum propria & solita uoce salutasse has mulieres.

Verbo Christi reliqui, Auete, summa toti' Euãgelij comprehensa.

Auete, uox, Christo familiaris.

Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes eius: & adorauerũt eum.

Mulieres sumpto animo, & uiso agnitóque Domino, continuò accesserũt pro-

pius, & adorabundæ in genua procumbentes, pedes eius, quantis potuerunt uiribus, fortissimè complexæ sunt, tale quippiam dicturæ, Tenemus te iam, ô animo nostro charissime: tenemus te dulcissime magister. Et adorauerunt eum. Prætereà contrectauerunt ipsius rediuiuum corpus. Quod ipse benignè concesserit, quò certior esset cognitio resurrectionis & solidior. Obserua. Hic accessus ad Christum, spectat ad uiuam fidem: Cuius opera & gestus sunt, tenere pedes Christi, & eum adorare. Certè Christus à nobis tenendus tractandúsque est manu spirituali quæ est, fides charitati coniuncta: quam si extenderis, iam re uera Christum tenes. Cõmitte teipsum Christo, credens in eũ, & quòd ipse sit Christus: quòd expiauerit morte sua peccatum tuum, cuius pœnitentia teneris: quòd impetrauerit tibi resurrectione sua, ut propter ipsum habearis iustus coram Deo, si fueris ei obsequutus, & habeas uitam æternam. Hoc si feceris, Christus ita captus erit, ut quicquid petieris propter ipsum, consequaris. Sic ceperat quondam ipsum nondum humana carne indutum, Moses, & ita fortiter tenebat, ut Dominus ipse diceret ad Mosem, Dimitte me, ut irascatur furor meus contra populum, & deleam eos, Exod. 32. Sic tenebat eum, iam hominem factum, mulier Cananæa: quæ ne canis quidem cognomine moueri potuit, ut dimitteret ipsum. Vnde & audiuit, ô mulier magna est fides tua: fiat tibi, sicut uis. Sic comprehenderat ipsum, iam in cœlo regnantem Paulus, cùm diceret, Roma. 8. cap. Certus sum, quia neque mors, neque uita, neque Angeli, neque principatus, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Extendamus igitur manus fidei uiuæ: & sic apprehendamus Christum, ut & nos ab ipso apprehendamur, & semper cum illo maneamus.

Fide charitati coniuncta tangendus Christus.

Christ⁹ à nobis uiua fide captus, nihil negare potest.

Tenuerunt Christũ Moses, Mulier Cananæa.

D. Paulus.

Tunc ait illis Iesus, nolite timere.

Vbi plenè sic edoctæ, nil iam dubitarent amplius de resurrectione uera Domini, ut rectius quoque discipulis plenum Euangelium nuntiare possent: Nolite, inquit, timere. Quasi dicat, excutite corde metum. Quandoquidem uici mortem, peccatum, diabolum, mundum, atque infernum. Hæc incutiebant timorem: hæc ego uici, cõfidite in me, & iam gaudete. Vide: non ait, nolite gaudere, sed nolite timere: timorem illis adimit, non gaudium. Ita scilicet Christus ferre non potest, ut suo nomine quisquam in timore fluctuet. Resurrectio Domini non adfert materiam timoris credentibus, sed ueri ac perpetui gaudij. Obserua: Repetit Christus planè eandem concionem, quam supra habuerunt angeli, & iisdem propè uerbis, ut confirmet autoritatem, Angelici testimonij: & significet nobis, non hoc agendum esse, ut subinde aliud atque aliud Euangelium audiamus: sed ut idem & uetus Euangelium percipiamus. Nec quouis uẽto doctrinæ feramur, sed persistamus in fide Euangelij Iesu Christi, & in eo conseruemur cum sponsa Christi, matre nostra, Ecclesia catholica. Hic igitur uides in omnibus consensum & Domini & ministri Angeli, uidelicet in ueritate resurrectionis.

Christus uicit omnia, quæ homini incutiebant timorem.

Vnum & idem Euangelium semper audiendum.

Ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam: ibi me uidebunt.

Quò rectius perciperent, quæ essent dicenda, ademerat illis omnem pauorem. Quo adempto, idẽ illis mandat, quod Angelus. Ite (inquit) ad discipulos meos, & nuntiate illis fratribus meis, quæ uidistis: uidelicet, quòd resurrexerim. Et iubete eos proficisci in Galilæam: ibi me uidebunt. Notandum est hic, quòd Dominus discipulos, suos fratres uocat. Angelus non dixit, Ite, nuntiate fratribus eius: sed discipulis eius. Nec discipulorum quisquam uocauit Christum, fratrem suum, sed Dominũ ac Deum. Discamus igitur philanthropiã Christi erga discipulos, quos loco fratrum habet. Rursus, quo loco discipuli habeant Christum, nempe loco Domini ac Dei sui. Psal. 21. Narrabo nomen tuum fratribus meis. Certè discipulos suos Dominus fratres hìc uocat, ut discipuli, qui ab ipso paulò antè defecerant,

Christus discipulos suos quare fratres uocat.

Universidad de Deusto
Biblioteca

confirmarentur in fide: vtque nos, qui per discipulorum eius uerbum credimus. In Christum, agnoscerемus cognationem nostram, quam habemus in Christo per fidem uiuã: uidelicet, quòd, cùm fratres Christi simus, pertineat etiam ad nos ius cœlestis hæreditatis: ut simus, hæredes quidẽ Dei, cohæredes autẽ Christi. Hęc uidentur esse leuia, quia sunt in doctrina Christi vulgaria & protrita. At si quis cogitatione sua excutiat, quãta sit maiestas Christi, quãta itẽ magnitudo cœlestiũ bonorũ: is certè aliquo modo etiam intelliget, quanta, quãque inæstimabilis & incredibilis sit dignitas, fratrẽ & cohæredẽ Christi esse. Gloriantur homines, q genus suum ducant è ueteri & regia aut principali prosapia: Et tamen si homines diligentius perscrutentur originem generis sui, deprehendent nos omnes è peccatoribus peccatores, è mortalibus mortales, & è perditis perditos descendere. Hæc est nobilitas nostra, quam omnes ex uno parente Adamo consequimur. Quanta ergo gloria est, filium Dei esse, fratrem Christi esse, & propter Christum, iustum, immortalem, ac perpetuò saluum fieri? Hac nobilitate nihil potest nec dignius nec excellentius excogitari.

Nobilitas nostra, quæ & quanta.

Quæ cùm abiissent, ecce, quidam de custodibus uenerunt in ciuitatem: Et nuntiauerunt principibus Sacerdotum omnia, quæ facta fuerant.

Redit Euangelista ad milites. De quibus narrationem, superius cœptam, abrupit, interea docens aduẽtum mulierum ad sepulchrum, ipsasque ablegatas ab Angelo, & à Domino, resurrectionem ueram docente. Vox, Ecce, attentionis est particula, qua utitur Euangelista, ut ostendat se dicturũ de re magna & horribili. Sensus uerborum hic est, Interea, dum Angelus, ac ipse Dominus cum mulieribus loqueretur, peruenerant in urbem Ierusalem milites: ibique apertè de resurgentis gloria coram principibus Sacerdotum disseruerunt: nempe quòd Angelus de cœlo descendit, & incusso terræmotu, lapidem ab ostio monumenti, clausi & obsignati, amouit: ipsis interim militibus, Angeli metu, propemodum exanimatis. Non humano autem, sed diuino hauddubiè consilio factum est, ut & principibus Sacerdotum, qui mortis Christi causa fuerãt, & sepulchrum custodibus ac sigillo munierant, maiestas dominicæ resurrectionis nũtiaretur: idque nec à mulieribus nec à discipulis: sed ab ipsis custodibus, quos sepulchro addiderant. Licet enim ista cognitione dominicæ resurrectionis nec fuerint exhilarati, nec bene usi, oportuit tamen eos, postquam deploratè impij erant, etiam hanc ueritatẽ de excitato Christo (quam suis mendaciis oppugnaturi erant) antea cognoscere, ut contra suas ipsorum conscientias ueritatem reprobantes, proprio iudicio condemnarentur.

Principibus Sacerdotum in primis resurrectio Christi nũtiatur.

Et congregati cum Senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli eius nocte uenerunt, & furati sunt eum nobis dormientibus.

Cùm hæc audissent à custodibus Sacerdotes & impij sycophantæ, inito rursus consilio cum Senioribus, cùm res manifestior esset, quàm ut de ea posset dubitari, mendacium ab illis pecunia redimunt. Custodes (inquit sanctus Hieronymus) miraculum confitentur, ad urbem conciti redeunt, nuntiant principibus Sacerdotum, quę uiderint, quæ facta conspexerint. Illi, qui debuerant conuerti ad pœnitentiam, & Iesum quærere resurgentem, perseuerant in malitia: & pecuniam (quæ ad usus templi data fuerat) uertunt in redemptionem mendacij, sicut antea triginta argenteos dederant Iudæ proditori. Omnes igitur, qui stipe templi, & iis, quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ, abutuntur ad alias res, quibus suam expleant uoluntatem, similes sunt Scribarum & Sacerdotum, mercantium mendacium, & Saluatoris sanguinem. Hactenus S. Hieronymus.

Sacram pecuniam prodigunt Sacerdotes, & expendunt ad maleficia.

Et si hoc auditum fuerit à præside, nos suadebimus ei, & securos uos faciemus.

Pontifices & Seniores securitatem custodibus pollicentur, qua erant apud præsidem autoritate. Si auditum fuerit, &c. aiunt, Nondum sumptuum & laborum finis erat. Quia necesse habuerunt, etiam coram præside hoc mendacium defendere: & quò beneuolentiorem habeant iudicem, muneribus eum corrumpere. Si hoc (inquiunt) auditum fuerit à præside, nos persuadebimus ei, & securos uos faciemus. Perinde ac si dicerent: Quòd si hæc causa atque oscitantia siue negligentia inertiáque uestra in accusationem apud præsidem deuenerit, nos placabimus eum, & liberabimus uos omni solicitudine. Vide, quanta cura, quanto labore & sumptu his hierodulis constet, ut impietatem & mendacium defendant, & opus Dei impediant! Tam uidelicet profusi sunt in ueritate opprimenda: qui tenacissimi haud dubiè fuerunt in iuuandis pauperibus, rebúsque Ecclesiasticis conseruandis. Obserua: Magna emphasis inest pronomini, Nos. Securè præscribunt mentiendi formulam, ita tamen compositam, ut hîc quoque uerum esse appareat, quod propheta psal. 26. dixit, Mentita est iniquitas sibi. Nam malè memores illius prouerbij, Oportet mendacem esse memorem: dicite, inquiunt, quòd discipuli nocte furati sunt corpus. Si enim dormiebant custodes, quomodo cognouerunt discipulos furatos fuisse corpus?

Magno impiis sua constat impietas.

Mendax idẽ & memor.

At illi, accepta pecunia, fecerunt, sicut erant edocti. Et diuulgatum est uerbum istud apud Iudæos.

Quid fit? Pecuniæ (aiunt) obediunt omnia. Hi accepta pecunia fecerunt, sicut erant edocti: & vulgarunt inter Iudæos, corpus Christi, à discipulis sublatum esse. Hi custodes typum gerunt eorum, qui quęstus gratia prædicant mendacia contra Euangelium: & ueritatem agnitam mendaciis operire contendunt, imò confictis mendaciis oppugnant. Nam cùm Sacerdotum consilium de adhibitis custodibus nihil promouisse cognoscerent, & intelligerent exterritis custodibus Christum magna cum maiestate resurrexisse: excogitant impij aliam uiam, qua elabantur. Et iam nõ tantùm ingenium exercent suum, uerùm etiam magnos pecuniæ sumptus faciunt: & mendacia pudenda comminiscuntur, ut opera Dei, si non omnino impediant, nonnihil tamen obscurent. Sed uide tu mihi uicissim admirandam Domini nostri Dei industriam. Quod enim prudentia mundi ab hominibus excogitatum erat ad confutandam resurrectionem Christi, hoc ipsum fit diuina dispensatione illustrissimum resurrectionis Christi testimonium. Nam quòd custodes dicunt, discipulos, sese dormientibus, furatos esse corpus Christi, manifestum adeóque (ut loquuntur) palpabile mendacium est. Quomodo enim potuerunt, aut mulierculæ, aut pauci discipuli, armatos custodes fallere? tam grandem lapidem ab ostio monumenti sine tumultu amouere? securè linteamina & sudaria corpori detrahere, vt nudum corpus auferrent? Quæ humana ratio tam stupida est, vt manifestam mendacij huius impudentiam non intelligat? Sed interim hoc mendacio confitentur hanc veritatẽ, quòd corpus Christi non sit amplius in sepulchro. Quare cùm sit luculentum adeò mendacium, quòd discipuli abstulerint corpus Christi, & custodes ingenuè fateantur, corpus Christi non esse amplius in sepulchro, manifesta ueritas est testimonio etiam custodum comprobata, quòd Christus resurrexit à mortuis. Hæc est Dei industria, qua efficit, vt impij & scelerati homines, cò consilia & opera Dei adiuuent, quòd maximè resistunt. Non est sapientia (inquit Salomon Prouerbiorum. 21.) non est prudentia, non est consilium contra Dominum. Et Paulus, 1. Corinth. 3. ex Iob. 5. ca. Comprehendam (ait) sapien-

Quid fit? Pecuniæ (aiunt) obediunt omnia.

Ecclesio. Pecunia, rerum regina.

Veritatis agnitæ oppugnatores, similes custodibus sepulchri.

Non est prudentia neque consilium cõtra Dominũ.

Mendacium custodũ sepulchri euincitur.

Christus, etiã aduersariorũ testimonio, resurrexit ex mortuis.

Impij consilia Dei, dum impugnant, adiuuant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

tes in astutia eorum. An non filij Iacob, cùm fratrem suum Ioſephum alienigenis diuēderent, adiuuerunt consilium Dei, quo decretum erat, Ioſephum dominaturum fratribus suis? Impiè quidem egerunt filij Iacob crudelitate sua, sed tam industrius fuit Deus, ut hac crudelitate ad perficienda sua opera benè usus sit. An non Pharao sic adiuuit opus Dei, cùm opprimeret Israëlitas in Aegypto? Quantò enim plus opprimebātur, tantò magis multiplicabantur. Sed quid de his loquor, cùm pontifices ipsi & Pharisæi, de quibus nunc loquimur, præbuerint nobis, occidendo Christum, exemplum, quo manifestè cognoscamus, diuinam sapientiam tantam esse, ut pessimis impiorum consiliis & conatibus, ad perficienda sua consilia & decreta, optimè utatur. Pontifices enim uoluerunt Christum per mortem omni gloria & maiestate spoliare. At hoc ipso conatu Christus intrauit in suam gloriam & maiestatem. An igitur uiuemus impiè, & resistemus consiliis Dei, ut habeat materiam exercendæ suæ industriæ, & ut nostra impietate adiuuemus opera Dei? Minimè omnium. Non enim sunt facienda mala (inquit Paulus) ut eueniāt bona. Hæc nāque industriæ diuinæ exempla proponuntur nobis, non ut otiosè tantùm ipsa cogitemus, aut ad impietatis occasionem & licentiam usurpemus: sed ut ad legitimū usum transferamus. Legitimus autem usus eorum est, ut impij discant ex ipsis timorē Dei, & resipiscant. Nā quod conantur aduersus Deum, aut uerbū eius, intantum non habet fœlicem pro consiliis ipsorum successum, ut ipsi etiam in ipsis suis consiliis pereant, Deus autē & uerbū eius illustrentur. Quin & conatus eorū nihil aliud est, nisi calcitratio aduersus stimulos. Bestiæ, quæ contra stimulum calcitrant, non stimulos sed seipsas lædunt: & tantò magis lędūt, quātò magis recalcitrant. Sic & impij non lædunt Deum, sed furore suo seipsos tantò magis lædunt, quantò magis Deum & uerbum eius persequuntur. Non loquor autem tantùm de publicis uerbi Dei persequutoribus, sed etiam de priuata hominum impietate. Pauper quispiam & auarus quærit opes nugis & impostūris: hoc nimirum est opes quærere & parare aduersus Deum, dicentem, Non fureris. Sed quantò magis hoc conatur, tanto pauperior redditur. Etsi enim consequatur magnas opes impostūris, non tamen consequitur opum benedictionem, sed potius maledictionē, quæ non paupertate tantùm, sed ipsa quoque morte grauior est. Deinde discant & pij ex his exemplis fiduciam ad Deum, & sibi cōfirment eam in omnibus aduersis. Et si enim uideantur omnia de Deo, de uerbo Dei, & de sua ipsorū salute, propter impietatē & crudelitatē impiorū hominū, cōclamata esse: agnoscāt tamen omnipotentē Dei industriā: qui cùm uocet ea, quæ nō sunt, ut sint, nouit etiam efficere, ut afflictio sit organū salutis, & mors ipsa instrumentū uitę. Quare doctrina & exempla industriæ Dei ita nobis consyderāda proponūtur, nō ut sumamus, ex ipsis occasionē perpetrādę impietatis, sed potius sectandæ pietatis, ut & resipiscamus, & in uocatione Dei perseueremus. Sed redeamus ad milites custodes, qui acceperūt pecuniam ad stabiliendū mendacium. Quid hoc scelere magis impiū? Maledictus (inquit lex Deuter. 27.) qui accipit munera, ut percutiat animam sanguinis innocentis. Tamen hi, pecunia corrupti, impudenter mentiuntur, inuulgantes, cōtra suam ipsorum cōscientiam. Christum nō uiuere, sed corpus eius à discipulis ablatum esse. Hi non solùm iterum, quantum in ipsis est, innocentem occidunt, sed etiam falsum dant testimoniū: hoc est, uno facto, duo capitalia crimina designāt: & non contenti interfecisse Dominum, moliuntur perdere discipulos, quos furti accusant apud præsidem. Tantum pecunia apud ipsos ualuit. Certè discipuli magistrum suum, non furto, sed fide: uirtute, non fraude: sanctitate, non crimine: uiuum, non mortuum sustulerunt.

Deus pessimis impiorū conatibus ad perficienda opera sua abutitur.

Mali nihil unquā faciēdum prætextu aut spe boni.

Ne aduersus stimulū calces, si impios, uolūtati Dei oppedenteis.

Ira Dei, impia quantalibet grauior.

Consolatio piorum in rebus accisis.

Milites ucuale hominum genus.

Discipuli Christū quomodo sustulerint.

Vsque in hodiernum diem.

Aiunt, Matthæum hoc Euangelium suum scripsisse nono ab ascensione Domini

mini anno, unde ait, Diuulgatum est uerbum istud. Quo genere loquutionis, in hodiernum, siue præsentem diem, scriptura uti solet, quando significat rei alicuius durabilem constantiam. Et propriè de his rebus dicitur, quæ non ita constitutæ sunt, ut postea mutarentur ab eis, qui constituerint. Sensus horum uerborum, Diuulgatum est uerbum istud, &c. est, Fecerunt custodes, quemadmodum fuerunt edocti: & inuenit commentum, tam friuolum, in populo fidem. Nam rumor hic in hodiernū usque diem diuulgatus est apud Iudæos incredulos. Mirè interim suggillat Euangelista, Iudaicam cæcitatem atque ineptiam, quæ fuleris, usque adeò languidis atque pudendis, res suas superstrinxit. Confirmat item Ecclesiam, ne Iudaicis fabulis, certè ineptissimis pariter ac uanissimis, contra Dominum Iesum contextis, uel tantillùm obturbetur, sed firma potius maneat in indubitatæ fidei confessione.

Iudæorum q̄ languida, aduersus Christi Ecclesiā, fundamēta.

Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem, ubi constituerat illis Dominus.

Explicat Matthęus magnam illam apparitionem, qua Christus uoluit in monte Galilææ, coram maxima discipulorum multitudine resurrectionem suam certissimis argumentis comprobare: omissis compluribus aliis, quas alij Euangelistæ narrant. Fortasis, quia credidit hanc, ut manifestissimam, ita & euidentissimam esse, & quæ sola fidei resurrectionis faciendæ sufficiat, & de qua Dominus potissimùm loquutus sit, dicens, In Galilæa me uidebitis. Vndecim, & cum his non pauci discipuli abierunt ab Ierusalem in Galilæam. Quando hic abscessus factus fuerit, nescitur, nisi quòd intra octauum diem Paschæ non illuc abierint in montem. Huius montis nomen incertum est, qui tamen à multis sanctis uiris putatur fuisse Thabor. Thabor uerò, mons est in medio ferè Galilææ campo, mira rotunditate sublimis, Nam eius altitudo (ut Egesippus libro quarto testatur) triginta stadiorum est: uertex autem ipse campestris ad uiginti tria stadia patet. Certissimum autem est, quòd undecim in montem quendam Galilææ, iuxta Domini mandatum, sese receperint, cum multis discipulis, quibus Dominus sese conspiciendum præbuit. Vt si uni mulieri, de resurrectione testificanti, non credimus, credamus Petro. Si uni Petro non credimus, credamus duobus discipulis, & undecim Apostolis. Si nec his credimus, credamus illis, pluribus quàm quingentis fratribus, quibus Christus in mōte Thabor apparuit: ex quibus multos Paulus testatur superstites fuisse, cùm priorem ad Corinthios epistolam scriberet. Tradidi enim uobis (inquit. 1. Corinth. 15. cap.) in primis, quod & accepi: quoniam Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum Scripturas: & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundum Scripturas: & quia uisus est Cephæ, & post hoc undecim: deinde uisus est plus quàm quingentis fratribus simul, ex quibus multi manent usque adhuc, &c. qui & suo ipsorum testimonio resurrectionem Christi affirmare non desierunt.

Mōs Thabor

Christus quare tam multis à resurrectione uidendum se præbuit.

Et uidentes eum, adorauerunt: quidam autem dubitauerunt.

Congregatis undecim Apostolis, & multis discipulis, in eo monte peculiariter designato, Dominus Iesus sese conspiciendum præbuit. Viderunt, & agnouerunt eundem Dominum suum, & adorauerunt, ueluti iam sublimem ac cœlestem. Vt Deum adorant, quem antea confessi erant filium Dei uiui: ergo Deum, cuius maiestatem uident & adorant. Nonnulli tamen adhuc dubitabant de ueritate resurrectionis, donec plurimis & certissimis argumentis, & illis fides facta est: quanquā & illorum dubitatio profecit ad fidei nostræ certitudinem. At neque hos tamen

Christus rediuiuus, pro Deo agnitus à suis.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Fidē nostrā licet imbecil lam, non reii cit Domin⁹.

Dominus, totus philanthropus, reiicit, propter fidei imbecillitatem: vnde nimirum & Paulus Roma. 14. dixit, Infirmum in fide assumite, non in disceptationibus cogitationum. Certè propter hos Dominus accedit propius.

Et accedens Iesus, loquutus est eis, dicens.

Christus rediuiuus sæpissimè apud suos uerba habuit de regno Dei.

Dominus propius accessit, ac non solùm cominus se conspiciendum & contrectandum præbuit, uerùm etiam uoce nota & consueta usus est: loquens cum ipsis, & docens perquam familiariter conditionem regni Dei, rationem item officij quod erant ipsius nomine in toto terrarum orbe administraturi. Sic Ioan. 20. in ipso resurrectionis die differuit illis de peccatorum remissione & retentione: & Ioan. 21. ad Petrum, de pastu ouium, cùm esset ad mare Tyberiadis in piscatione: &, ut in Luca est, in die resurrectionis aperuit illis sensum, ut intelligerent scripturas. Vnde colligere potes, quòd non tantùm his uerbis, nec duntaxat semel, hac de re illis præceperit. Certè conditionem regni Dei exposuit illis per quadraginta dies.

Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra.

Quam potestatem Christus homo à Deo susceperit.

Literis aureis digna concio, & sententia: breuissima quidem, sed quæ immensam celsitudinem & amplitudinem Christi continet. Quoniam mittendi erant discipuli in totum orbem terrarum, necessarium erat eum, qui legabat, habere autoritatem & potestatem supra uniuersum orbem: ideo ait, Data est mihi, &c. quasi dixisset, Ego constitutus sum à Deo, Dominus cœli & terræ. Suprà. 11. Omnia sunt tradita mihi à patre meo. Sic de hac potentia exaltati Christi, & qui resurrexit à mortuis, legitur psal. 8. Roma. 8. Ephe. 1. Philipp. 2. Coloss. 1. Hebr. 2. Hoc autem non de coęterna patris diuinitate, sed de assumpta dicit humanitate, in qua, gloria & honore coronatus est, & omnibus superpositus. Sed qualis est hæc potestas? Primò plena, quæ uocula (omnis) explicatur. Omnium uocat se potentissimum, qui omnes saluare possit. Ideóque amandat suos in orbem uniuersum, ut omnes gētes ad illū adducāt. Non ergo data est illi aliqua particularis potestas, sed omnis. Secundò dicit datam, hoc est, iustam & legitimam, non autem raptam. A quo autem data est? à Patre. Suprà. 11. cap. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Qui prius, quatenus homo, potestatē habebam super omnia ex dono diuino, modò etiam ex merito passionis & mortis meæ, adeptus sum potestatem super cœlestia & terrestria. Tertiò nō solùm terrena, sed etiam cœlestis. Post dictionem (omnis) non appenditur cibus, aut similis dictio. Non enim dicit, omnis cibus, omnis pecunia, aut medicina: sed, omnis potestas: quo uerbo omnia simul cōplectitur, nec in cœlo tantùm, nec in terra tantùm, sed in cœlo & in terra. Cœlestia bona sunt, quantum quidem ad præsens institutum sufficit, Spiritus sanctus, iustitia, uita, & fœliçitas æterna. Super quæ bona Christus dominatur. Quare, qui horum desyderio tenetur necesse habet ea, à Christo petere. Terrestria bona sunt, quātum quidem ad hoc sermonis argumentum satis est, Sanitas, diuitiæ, honor, liberatio è præsentibus periculis, & id genus alia. In his etiam Christus dominatur. Constituisti eum (inquit psalmus) super omnia opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues & boues uniuersas, insuper & pecora cāpi: volucres cœli, & pisces maris. Quare, qui his bonis indiget, non potest ea cōmodius aliunde consequi, quàm à Iesu Christo. Ratio tamen regni Christi (ut ut sit Dominus temporalium) non est pro carnali prudentia consyderanda: sed iuxta fidem & spiritum. Collige ex superioribus, datam esse omnem potestatem Christo, in cœlo, & in terra. Hoc est, potestatem eiusmodi, quæ non in terris tantùm ualeat, sed quæ

Bona cœlestia, quæ.

Omnia à Christo petēda, qui unus omnia habet

Bona terrestria.

uires suas in ipsis cœlis habeat: non quæ præsentem tantùm, sed & futuram uitam respiciat. Sic est rex ille, qui & in terris & in cœlis potest iustam & solidam constituere pacem, ut qui cœli & terræ sit Dominus. Vnde intellexerunt Apostoli ex hoc uerbo, data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra, postquam amandati sunt ad Euangelij prædicationem, in cælis quoque rata fore, quæ iuxta præscriptum legationis suæ, in terris acturi erant. Sic suprà. 18. Quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo. Et quæcunque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlo.

Christus, rex cœli & terrę

Euntes ergo.

Verbi Dei uis & potestas.

Iubet eos proficiscī, &, ut Marcus habet, in mundum uniuersum, quod intelligitur, post receptam Spiritus sancti plenitudinem & manifestationem. Virtute huius uerbi factū est: ut legatio Apostolica penetrarit totum orbem, prævaleritque omnibus tyrannis. Tanta est enim uerbi Dei potentia, ut semel dictum uires suas exerat contra uniuersas Satanæ & mundi insidias. Semel dictum est Soli, I, & circui orbem: quod mandatum ad finem usque mundi durat. Similiter & terræ mandatum est. Ita Christus uirtute uerbi sui, semel in hunc mundum Euangeliū suum misit, tanta potentia communitum, ut nullis potuerit uel Satanæ, uel mundi, uiribus opprimi. Alioqui quomodo possibile fuisset, nouam, & antea inauditam doctrinam in uniuersum orbem ab idiotis, simplicibus piscatoribus, & nullius potētiæ hominibus, induci: & totius mundi impietatem (repugnante Satana & mundo) reuelari & condemnari, nisi uirtus eius (cuius est omnis potestas) isti legationi adfuisset? Hoc igitur uerbo, euntes, seu, ite, dat suis Apostolis & discipulis uim eundi, & perueniendi in uniuersas mundi partes.

Docete.

Docendi in Ecclesia munus, à Christo demandatum.

Regnū Christi in terra, uerbi prædicatio.

Instituo uos orbis uniuersi doctores. Ergo ex mandato Christi, docendi munus uenit in Ecclesiam. Propterea non est putandum, quòd ij, qui pro suggestu, delinquentes acriter increpant & arguunt, & contradicentium ora obstruunt, id præter Christi mandatum faciant. Nam docendi munus simul hoc includit, ut contradicentes arguantur, delinquentes reprehendantur, & pigri excitentur. Hoc & Christus fecit, & Apostolus facere iussit. 2. Timot. 4. & Tit. 1. Noster Euangelista uerbo græcanico μαθητεύειν usus est, quod perinde est, ac si tu dicas, discipulate (gratia docendi liceāt hoc uti uerbo) siue facite aut adducite mihi discipulos. Nam μαθητὴς discipulus est. Quasi dicat Christus, Nō iubeo uos, externo gladio inuadere regna huius mundi, & deiicere reges à sede maiestatis suæ. Regnum enim meum non est de hoc mundo. Sed iubeo uos prædicare & docere. Hoc meum est regnum in hac terra. Hæc mea est maiestas, donec aduenerit nouissimus dies: videlicet, ut prædicetur, & doceatur: ut instruantur omnes. Ideo dicitur scriptura sacra. 2. Timoth. 3. diuinitus inspirata, utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum, in iustitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.

Omnes gentes.

Omnes gentes terræ ad regnū Christi pertinent.

Hactenus detinui uos tantùm in Galilæa & Iudæa: ac præcepi uobis, ut in uiam Gentium nō abiretis, & in ciuitates Samaritanorum ne ingrederemini. Nūc postquam intraui in regnum patris mei, Iubeo uos, post missionē Spiritus sancti proficisci in uniuersum orbem terræ, ad omnes gentes, quæ sub cœlo sunt. Pertinent ergo ad regnum Christi omnes gentes, quas à Patre in suam potestatem accepit. Postula à me (inquit Pater psal. 2.) & dabo tibi Gentes, hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. Ergo omnibus mortalibus offerenda est doctrina salutis, & gratia regni Christi, idque ex hoc Christi mandato. Pater enim ita disposuit, & ob eam causam, filium suum in hunc mundum misit, illíque omnem

Universidad de Deusto
Biblioteca

potestatem dedit, ut mundus per ipsum saluetur. Sic Isa. 49. ad illum pater dixit, Parum est, ut sis mihi seruus, ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israël conuertendas: dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ. Et Ioan. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret: vt quisquis in eum credit, non pereat, sed habeat uitam æternam. Commendatur ergo nobis hoc loco uniuersalis illa gratia Christi qua doctrinam salutis omnibus gentibus proponere iubet: ostendens se uenisse non Israëlitarum tantùm, sed & omnium gentium saluatorem. Huic consonat, quod ait Paulus Roma. 3. An Iudæorum Deus tantùm? nónne & Gentium? imo & Gentium. Obserua: Si omnes Gentes docendæ sunt, hoc est, omnis generis homines hac luce Euangelica illuminandi sunt, ergo omnes in tenebris erant. Certè Iudæi habebant uelamen cordibus suis impositum, & legem, quæ non iustificabat. Gentes habebant suos philosophos, glotiabantur plurimùm de lumine naturæ. Verùm omnis illorum scientia & sapientia, inanis ad hoc fuit, ut salutis scientiam inueniret. Nam quia (inquit Paulus 1. Corinth. 1.) in Dei sapientia non cognouit mundus per sapientiam Deum, placuit Deo, per stultitiam prædicationis saluos facere credentes. Et, Animalis homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus. Est itaque absque luce Euangelij totus mundus in tenebris, & tenebrarum operibus, atque ita sub regno Satanæ, qui princeps est tenebrarum. Sic Christus uocauit Apostolos suos lucem mundi, Matth. 5. uos estis lux mundi, nimirum, tanquam ministri lucis Euangelicæ. Ephes. 4. ut iam non ambuletis, sicut Gentes ambulant, in uanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à uita Dei, per ignorantiam, quæ est in illis, propter cæcitatem cordis ipsorum. Ad Colloss. item primo idem Paulus uocat regnũ Satanæ, potestatem tenebrarum. Ex superioribus colligimus, quòd absque doctrina & luce Euangelij, omnia passim replentur erroribus, propter tenebras ignorantiæ Dei. Obserua: oblata est uniuersalis hæc doctrina, omnibus gẽtibus: sed quòd non omnes saluentur, nec omnes doctrinam salutis apprehendunt, uerùm incredulitate pereunt plurimi, debemus nos, non gratiæ Christi, sed illorum uitio adscribere.

Christus uenit, omnium Gentium saluator.

Tenebræ dẽsis. in cordibus hominũ ante publicatum Euangelium.

Apostoli, lux mundi, quia ministri lucis.

Quid sit, qr plurimi, etiã tempore gratiæ, pereunt.

Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti.

Alterum modum, quo discipulare (ut ita loquar) hoc est, discipulos instituere & adducere possint, indicat, dicens, Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Quasi diceret, Duobus modis cõparabitis & adducetis mihi discipulos, uidelicet, docentes, & baptizantes: huic posteriori modo explanationem adducit dicẽs, in nomine, &c. Atenim non hìc instituit baptismum, quoniam scribitur Ioannis, 4. discipulos Christi iam antea baptizasse: sed ideo meminit hìc baptismi, ut scirent Apostoli, quid agendum esset cum illis, ad quos mittebantur, & qui Euangelio credidissent: scilicet, ut baptismo siue mersione in aquam, & uerbo, Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, initiarent omneis in fidem, & cultum Euãgelicum: conferréntque illis fructum mortis & resurrectionis suæ, cuius fructus participes facit, quotquot in nomine patris, &c. baptizantur. Consepulti enim sumus (ait Paulus) per baptismum in mortem ipsius, ut quo modo Christus surrexit à mortuis, ita & nos ambulemus in nouitate uitæ, Roma. 6. Mersio in aquam cum verbo fit iussu & mandato Christi Dei nostri. Propterea opus est verbo credito in Christum mandantem, & suo spiritu operantem. Et tum fit sacramentum in nomine patris & filij & spiritus sancti, unde hoc sacraméto Pater recipit nos in gratiam, & remittit nobis peccata, adoptans nos in filios propter filium suum: & sanctificat nos Spiritu sancto, in nouam & æternam uitam. Itaque Christus uoluit, ut Apostoli non tantùm prædicarent & docerent Euangelium, uerùm etiam ut baptizarent: ut, quod in Euangelio uerbis promittitur, in baptismo reciperetur, & confirmaretur: hoc est, qui baptizarentur, acciperent remissiõ peccati, adoptarentur, & fierent noua creatura in Christo. Rogabis: quid prædicatur in Euangelio?

Baptismus ad quid, & quãdo institutus à Christo.

Baptismi uires quæ.

In Euangelio prædicatur quòd propter Christum Deus
- Remittat nobis peccata.
- Efficiat nos iustos.
- Velit nos exaudire in afflictionibus, & seruare.
- Adopter nos in filios, & hæredes regni cœlorum.
- Det nobis Spiritum sanctum.

In baptismo recipitur, quod in Euãgelio promittitur.

In Euãgelio quid prædicatur.

Cùm igitur baptismus sit sacramentum, & sacramentorum ianua, & aditus in Ecclesiam Christi: & quæ annumerauimus in Euangelio prædicari, sint summa Euãgelij, Deus pacíscitur, & ueluti certa quadam stipulatione fidem dat per baptismum, quòd quæ in Euangelio prædicantur, ea uelit illi, qui baptismum accipit, uerè præstare. Obserua: dixit, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti: vt nobis aperiretur mysterium sacræ triadis, à seculo absconditum, quod Christianæ fidei esset fundamentum: ut sciamus adorandam nobis esse trinitatis illius diuinam maiestatem, in qua baptizati sumus: Agnoscendúmque & colendum esse in diuinitate Patrem, qui misertus nostri, filium pro nobis dedit, ut in illum credentes, saluemur. Filium, qui Patri obediens factus, mortem pro nobis subiit, ut nos à peccato & morte redimeret, quíque ad hoc omnem à Patre potestatem accepit, ut esset Dominus & redemptor noster. Spiritum sanctum, qui corda nostra sua uirtute adflat, regenerat, illuminat, & in omnem ueritatem ducit: omnia nostra moderatur, & gubernat: Spirituíque nostro attestatur, quòd sumus filij Dei, Rom. 8. Obserua, non esse hìc mentem siue sensum Christi, sicut nec Marci ultimo, ut Apostolis præscriberet, quem baptizare debeant, & quem non: Sicut falsò docẽt Anabaptistæ, quasi infantibus (ut dicunt) non sit porrigendus baptismus, quòd doctrinę promittendæ non sint capaces. Sed tantùm, ut in nomine patris & filij & spiritus sancti baptizarent. Obserua: dicitur in nomine, non in nominibus, ad ostendẽdam unitatem Dei. Collige item ex superioribus, te hic habere regularem formam baptismi, Ego te baptizo, in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti. Iubet autem & instituit Christus, omnes baptizari: ut effectus passionis, mortis, & resurrectionis suæ, mediante sacramento baptismi applicetur singulis saluandis, merito suo, hoc est, Christi. Confertur enim per baptismũ, interior ablutio animæ: ita ut nulla immunditia, nulla macula, nullus reatus, ad pœnam aliquam in anima baptizati remaneat, nisi ponat obicẽ ipsemet. Quare si è uiuis à baptismo susceptо excederet, mox merito Christi in beatitudinem æternam admitteretur.

Mysterium sanctæ Trinitatis, in baptismo reuelatum.

In Anabaptistas, negãtes paruulis baptismum.

Regula ac forma baptismi.

Baptizarinos quare iusit Christus.

Mira energia baptismi

Docentes eos, seruare omnia, quæcunque mandaui uobis.

Hæc Christianæ doctrinæ pars non debet à priore seiũgi, éstque explanatio illius præcedentis, Docete omnes Gentes, & euntes in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ: Et docete omnes gentes, docentes eos, seruare omnia, quæcunque præcepi uobis. Quemadmodum autem ægroto necessariũ est, non solùm, ut medico credat, pollicenti sanitatem, sed etiam, ut iussis obediat: ita & in Christianismo, in primis credendum est Euangelio: deinde necessarium est, ut credentes, iussis illius obediamus: & quæ seruari præcipiuntur, seruemus. Atque hoc est, quod hìc precipit Dominus, Docentes eos, seruare omnia, quæcunque mandaui uobis. Operæpretium est igitur, ut credamus, & credentes cum fiducia in præcipientem Dominum, opere, quod iubet, compleamus. Obserua: non dicit, docentes eos scire aut intelligere, sed seruare. Nõ sufficit uiro Christiano ut quæ bona & recta sint sciat, sed ut seruet etiam ac præstet: alioqui plagis uapulabit multis. Obserua: non dicit, docete seruare quædam, sed omnia: uidelicet uniuersam suam doctrinam: perinde ac si diceret, docete eos, ut meo se subdant magiste-

Simile.

Credere primùm mox facere oportet.

Omnia, quæ mandantur, non quędam tantùm, faciẽda.

Universidad de Deusto
Biblioteca

rio, ut me agnoscãt Dominũ ac pręceptorẽ. Ego præscripsi uobis, quid seruare debeatis. Habetis normã ueræ pietatis, & rectæ uitæ, à me acceptam. Hanc credentibus in me seruandam tradite. Remittimur igitur non ad unum & alterum Christi mandatum, sed ad uniuersam illius doctrinam, quam ab Euangelistis & Apostolis præscriptam habemus. Operæpretium est ergo in primis fide credere: deinde per charitatem, credita seruare, & factis complere. Itaque ueri discipuli Christi sunt, qui doctrinæ Euangelicæ credunt, ei sese totos consecrant, & sacramentis à Deo institutis participant. Aduerte: non dicit, quæcunque scripsi, sed quæcunque mandaui uobis: ut ipsi discipuli sint simul doctores, & testes mandatorum Iesu Christi.

Discipuli Christi germani, qui.

Et ecce, ego uobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem seculi.

Occupatio est. Fortasis enim obiicere poterant: Difficilem nobis imponis prouinciam: iubes exire in orbem terræ, ac omnes homines in tua placita, & in tuam religionem adducere: interim tibi perspicuum est, quàm prauus ac uersutus sit hic mundus, & quàm simplices nos, quibus tantum committis negotium. Huic occupationi tacitè respondens, Ecce ego (ait) uobiscum sum, usque ad consummationẽ seculi. Id quod non tantùm pollicitus est Apostolis, sed omnibus, qui per doctrinam Apostolorum credunt in illum. Nam Ioan. 17. testatur, se non tantùm pro Apostolis orare, sed pro omnibus iis, qui per doctrinam ipsorum credũt in ipsum. Non dicit, ero, sed, sum, ut exprimat, se uerum Deum esse, qui semper est, &, ut intelligamus, nobis promitti per hoc, non præsentiam Iesu corporalem & familiarem, perinde atque cùm hîc uoluntatem patris manifestaret, & Euangelium doceret, sed diuinam. Omnibus diebus, non uno tantùm, sed omnibus diebus: nec ad duos aut tres usque annos, sed usque ad consummationẽ seculi. Quid hac promissione maius? Quid uberius? Si peccata nos conturbant, & exitium minantur, præsto adest Christus, qui ea expiauit. Si paupertas, si morbus, si infamia, si exiliũ impetum in nos faciunt, præsto adest Christus, qui reconciliauit nobis Deum, quique effecit, ut Deus sit pater noster, & agnoscat nos filios suos. Itaque si inuocauerimus eum, num pro pisce dabit serpentem, aut pro ouo scorpium? Si mors in nos incurrit, præsto adest Christus, omnium uitæ. Qui ut morte sua mortem uicit, ita & resurrectione sua, parauit nobis uitam, ut credẽtes in ipsum, habeamus perpetuam fœlicitatem. Non est ergo timendum, ne intereat aut extinguatur fides Christiana: quãdoquidem, semper erit in aliquibus piis, & Iesu discipulis, usque ad consummationem seculi. Non quòd post consummationem mundi abfuturus sit Christus. Tunc enim clarius aderit. Nam ubi donec, uel usque in scriptura inuenitur, non adimit, quod posterius est. Obserua: his uerbis suauissimam consolationem affert. Nimirum hortatur, iubẽtque, ne dubitent pij seu discipuli sui, se Deo curæ esse, quandiu in suo officio strenuè ambulant, hoc autem loco Christus loquitur toti Ecclesiæ, & omnibus fidelibus, sicut uni corpori, cuius ipse est caput. Manet iam Christus cum electis, eos protegendo: qui post finem, cum ipsis manet eos remunerando. Qui ascendit ad cœlos, non deserit adoptatos: & ipse hîc cõmunit (ut ait Leo Papa) ad patientiam, qui sursum inuitat ad gloriam. Ad quam sua benignitate nos euehat ipse Iesus Christus, Qui est Rex gloriæ, benedictus in secula. Amen.

Christus pollicitus est Ecclesiæ suæ, se se semper illi adfuturum.

Christus, uerus Deus.

Consolatio Piorum.

Fides ĩ Christum, nullo unquam tempore peritura.

Donec & usque, in sacris, non tollunt, quod pòst futurum est.

Christus nũquam nõ manet cum suis.

COMMENTARIORVM CLAVDII GVILLIAVDI
in Euangelium D. Matthæi Finis.

RERVM ET VERBORVM IN HOC OPERE MEMORABILIVM INDEX, IN QVO numerus folium, a. primam eius paginam, b. secundam designat.

A.

Aaron primus summus Pontifex 529.b
Abel semper suum habet Cainum 25.b
Abia 14. *uxores habuit* 7.a
Abiathar quis 312.b
abiecti iuxta seculũ præcipuè Deo curæ sunt 304.a
abiicere plus, quàm relinquere 227.b
Abimelech nothus Rex Israelis 64.a
abire cum proximo duo miliaria, quid 110.b
abitio Domini à uinea 467.a
ablutio à peccato quomodo fit 139.a
ablutio manuum innocentiæ symbolum 564.b
abnegare quænã iubemur 398.b
abnegare seipsum quid 399.a
abnegatio sui, & crux 386.b
abnegationes à Petro factas quare narrant Euangelistæ 555.a
abominatio desolationis 505.a
Abram cur Abrahã dictus 15.a
Abrahã quare sic dictus 260.a
abrahæ germani filij qui 47.b
absolutionis sacerdotalis uerbum in pœnitentia magni pendendum 221.a
abstinentia præcipuum aduersus uenerem antidotum 101.a
abstinentiæ summum genus, uita proba 147.b
abusus circa dies festos 334.a
abusus dierum festorũ hodie quãtus 365.b
abusus horum temporum in potestatibus & præfecturis conserendis 258.b
abusus magistratuum in moribus castigandis 494.a
abusus nominis Dei 553.a
abyssus pro inferis 215.b
accessus ad Deum quî fiat 247.a
Achaz, qui & Eliezer, impius 7.b
Achimelech exemplum prudẽtis ac fidelis dispensatoris 312.b
Adam quare sic dictus 260.a
adæ uxor cur uocata Eua 260.a
adami generatio 3.a
adhortatio ad beneficentiã 526.a
adhortatio ad præparationem in aduentum Christi 519.a
aditus ad æterni regis nuptias quibus pateat 474.b
adiutor, epithetum Dei 159.b
admiratio hominum in miraculis Christi, quid significat 210.b
admonitio ad candorem animi, & morum beneficentiæque studium 117.a
admonitio ad pœnitentiam 333.b
admonitionis & correctionis fraternæ finis & fructus 425.b
adolescens, capro Domino, nudus effugiens, quis 550.b
adoptato à Deo quid faciendum 56.b
adorare in sacris literis quid significet 29.a. 67.b
adorare Deum quid 24.b. 68.b
adorare Deum ex animo quid 67.b
adoratio pro cultu præcipuo, & tenore integráq; religione Dei 192.a
adoratio pro gratiarum actione cum geniculatione & gestu corporis decoro ibidem
adoratio uiris summis exhibita, ib.
aduentus Christi in Aegyptum uocatio est gentium 31.a
aduentus Christi Iudæorum primoribus formidolosus 553.a
aduẽtus filij hominis aliis seuerus, aliis lætus & fœlix 276.b
aduentus Messiæ tempus Iacob prædixit 20.a
aduentus secundus Christi totus glorioſus 401.b
aduentum Christi in nos quænam impediunt 295.a
adulteræ pœna 11.a
adulteria inulta hominibus, ulciscitur Deus 101.a
ædificari super petrã, quid 394.b
ægritudo aut insania à Satana immissa hominem non damnant 213.a
ægrotorum mos hodie pœnitendus 223.a
ægyptius Christus 508.b
ænigmata 350.a
æquitas quid 98.a
æquitas & iustitia regni euangelici quanta 451.a
æraria licet habere in usus publicos 149.b
ærugo, tineæ, & fures, thesaurorum custodes 148.b
æruginis nomine quid intelligatur 148.b
æruginis, tineæ & furum nomine quid intelligendum 149.a
ærumnæ piorum in hoc seculo, fœlicitates sunt incomparabiles 218.a
æs mutuo datum repetere licet 140.b
æs portare 265.b
æs in zona gestare, castrensis loquutio 266.a
æternitas Christi 38.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Affectus animi thesaurum facit 151.b
affectus unus hominem uel beat, uel perdit 514.a
affectus Dei omnes humanos affectus longè superat 172.b
affectus carnalis quàm latè hodie dominetur 418.b
affectus carnis quantus tyrannus 283.b
affectus cupiditatis tollẽdus 151.b
affectus misericordiæ, & beneficentiæ sitis in Christo, mirabilis 249.a
affectus piorum erga Deum & fratres 303.a
affectus erga liberos Deo gratus 238.b
affectum erga liberos quare Deus indidit parentibus 238.a
affectum, non possessionem rerum temporalium, damnat Christus 265.b
affectus animi qui amputandi 103.a
affectus significantur per pedes 421.a
affectus humani mirè in Petro repræsentati 397.a
Afflictio una multas exigit misericordias 232.a
afflictio plurimum prodest homini ad salutem 237.b
afflictio piorum, signum iræ Dei breui se prodituræ 332.b
afflictiones salutis parentes 511.a
afflictiones nostræ per Christum sanctificatæ 511.b
afflictiones quare deprecamur & fugimus ibid.
afflictiones priores sequuntur posteriores gloria 523.b
afflictiones pusillas summis fœlicitatibus Deus remetitur 218.a
agni immolandi tempus 532.a
agri, seminis, satoris & armorum rusticorum sensus mysticus 340.a
agricolæ principes & sacerdotes 467.a
Ahasias idem qui Ochosias 18.b
Ahiscarim fratres: Mathitim, donati 18.b
alabastrum quid 530.b
alabastrites lapis 531.a
alacritas Matthæi sequentis Christum 227.b
Alma siue aalma quid 16.a.b
altitudo terrena confunditur, cum cœlestis prædicatur 25.a
Alphæus pater Iacobi minoris 261.b
altaria 315.b
Amazias ex victoria superbior 7.b
ambitio quantam cladem hodiéq; inferat mundo 490.a
ambitio & inuidia in discipulis 449.a
ambitionis pestis quanta 449.b
ambitionis uitio laborans nescit quid petat 448.a
Amen quid Hebræis 95.b
amen uox iurisiurandi, confirmationis, siue testimonij 401.b
amen, orationis Dominicæ signaculum 142.b
amen magna cum religione efferendum 143.a
amicitia conciliatur & retinetur beneficiis 191.a
amicitia pro consensu 116.a
amico simulato uahil periculosius, 179.b
amicis quousque fauendum 552.b
amictus sui quibus præcipuè habenda ratio 489.b
Aminadab quis 5.b
Amon rex impius à seruis suis occisus 8.a
amor 254.a
amorem amore retaliare coram Deo nihil est 116.b
Anabaptistarum error, omnem rerum statum & ordinem perturbans 110.b. 137.a
anabaptistarum falsa sententia de iureiurando 105.a
in Anabaptistas negantes paruulis baptismum 590.a
Ananias quare correptus à Petro 137.a
ἀνακλίνω quid 306.b
anathema quis 252.b
Andreas Apostolus 260.a
angariare quid 110.b. 567.b
angari apud Persas regij nuntij dicebantur 110.b. 567.b
Angelus Domini 30.b
angelus Iosepho legatus 13.a
angelus cur non apertè Iosepho ipsus ac locutus 13.b
angelus prædicit puerum quærendum, non perdendum 31.b
angeli unius potentia quanta, 523.b
angeli etiam huc demissi, semper uident Deum 422.b
angeli ministrãt hominibus 549.a
angeli & legati Dei 294.b
angeli quàm multi 523.b
angeli quibus hominibus adsint auxiliatores 65.a
angeli quomodo uidentur & apparent 584.a
angeli quomodo aliquãdo adfuisse Christo ministri scribũtur 69.b
angeli uirtutis Dei uenturi cum Christo ad iudicium 524.a
angelorum Dei & Satanæ studia prorsus contraria 584.b
angelorũ laus ab obedientia 135.b
angelorum ministerio quare uti uoluit Christus in resurrectione 583.b
angelorum officium 422.b
angelis aliud Deus, aliud hominibus mandauit 65.a
angelis quãtæ ex Deo uires 401.b
Anima uerbo Dei morigera sponsa Dei est 338.a
anima in scripturis quid significet 400.b
anima pro affectu 319.a. *pro uita* 154.b. 483.a
anima immortalis 279.a
animæ quoq; hominis suus est somnus, & sua uigilia 514.a
animæ duplex potentia 23.a
animam suam inuenire aut perdere quid 285.b. 400.a
animam à bono angelo assumptã non falli 30.b
animas esse immortaleis 245.b
animantia etiam bruta unius mẽbri damno uitæ suæ consulunt 102.b
animalis homo non percipit quæ sunt spiritus Dei 147.b
animus quomodo uera religione imbuendus 237.a
animus quì promptior redditur ad agenda 438.b
animus ritè Deo dedicatus dignũ Christo conuiuium 228.a
animus, & uolũtas nostra docent nos officia proximo præstanda 173.a
animus malus malum membris infert 102.a
animus impurus omnia externa reddit ingrata 232.b
animi commoti concisa est oratio 495.b
animi ægri medicamentum oratio 222.a
animi ærumnis fatigati preces improbæ & argumentorum plenæ 208.b
animi morbus frequenter causa morbi corporis 221.b
animi morbo in primis occurrendum ibidem
animo membra insunt sua 103.a
animum languentem quid potissimum erigat 222.a
animum salutis propriæ cupidum Christi doctrina exigit 187.b
animorum scrutator Deus 376.a
animorum consensus & umbra quædam dilectionis etiam inter malos 116.b
animis ante omnia medetur Christus 221.a
Annas pontificatum habuit uelut hæreditarium 550.b
anni à reditu è captiuitate usque ad Christum 490.b
anni mundi quum Christus prædicare cœpit 39.b
ἀντιπάθεια 100.a
antè in sacris quid 304.b
Antichristi tempore Satanas aliquantisper soluetur 324.b
Antidotus aduersus teporem auditorum 346.a
antidotus aduersus terrores conscientiæ 360.a
antidotus aduersus stolidam hominum confidentiam 65.b
antidotum triplex nobis à Christo exhibitum aduersus Satanam 58.a
Antiochia duplex 20.a
Antipater Herodis Ascalonitæ pater 20.b
Antithesis Christi & Mundi, quòd ad utriusque amicos attinet 89.b
antithesis Christi et Satanæ 324.b
antithesis Legis atque Euangelij 119.b
apathia Stoica 501.b
ἀφαίρεσις quid 146.b
Apollinaris hæreticus 35.b
apollinaristæ 541.a
apologus Æsopicus 476.a
apoplectici 77.b
Apostolus qualem episcopum exigat 74.b
apostoli nomen unde, & quid significet 259.b
apostoli qui 253.b
apostoli actorum Christi testes oculati & auriti 1.b
apostoli beati 338.b
apostoli bini à Matthæo nominati 259.b
apostoli binomines & trinomines 226.a
apostoli quæ reliquerunt quanti pendenda 75.a
apostoli quomodo reliquerint omnia 75.b
apostoli à Christo uocati, num artem uocationis pristinæ prorsus abiecerint 227.b
apostoli fermentum ueri Israelis 257.b
apostoli mittuntur ad prædicandum Euangelium 253.b
apostoli quibus artibus mundum uniuersum traxerunt ad fidem in Christum 73.b
apostoli quomodo philosophos & sapientes seculi uicerunt 73.b
apostoli per Christum & poterant & præstabant 259.a
apostoli quid pollicebantur in hoc mundo 74.a
apostoli primùm edocti, postmodum emissi ibidem.
apostoli quare ex nominibus noti 259.a
apostoli expectarunt præmium, 441.a
apostoli pro illiteratis & idiotis, tamẽ admirationi habiti 74.a
apostoli scandalizati 528.a
apostoli scandalum passi in cruce Christi 538.b
apostoli uoce patris confirmati 407.b
apostoli quòd manus non lauent reprehenduntur 372.a
apostoli quid de Christo initiò sentiebant 396.b
apostoli temporalia messuerunt, & quare 227.b
apostoli afflictionibus omne genus expositi 502.b
apostoli quid sibi promittebant de Christo 397.b
apostoli credere & obedire iussi, 407.b
apostoli fatentur Iesum esse Christum promissum 386.a
apostoli sibi ussa & comperta prædicarunt 408.b
apostoli Christo assessores futuri 442.a
apostoli lucerna accensa 93.b
apostoli lucernæ & oculi totius orbis 152.b
apostoli legati Domini cũ regum terrenorum legatis comparantur 264.a
apostoli, orbis doctores 92.b
apostoli & Euangelistæ quomodo sal terræ 90.b. 91.a
apostoli saluatores dicti 15.b
apostolorum prima legatio plena pacis & quietis 270.b
apostolorũ confessio qualis 391.b
apostolorũ diligẽtia quãta 474.a
apostolorum mœstitia ob proditio-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nem Domini 533.b
apostolorum mos in scripturis citandis 34.b
apostolorum pusilla fides 367.a
apostolorum præcipuè partes quæ, 264.a
apostolorũ opinio de Messia 415.a
apostolorum & sanctorum martyrum mortem cõtemnentium apophthegmata 279.a
apostolorum doctrinæ autor Spiritus sanctus, ipsi tantùm organa 274.a
apostolis prima legatio sine persecutione cessit 268.b
apostolis datur gratia sanitatum 253.b
apostolis non restituros aduersarios, quomodo accipiendum 272.b
apostolis quare datum nosse mysteria regni Dei 341.b
apostolis curæ non fuit ex scripturis citare ipsissima uerba 39.a
apostolis Christus prædicit mortem suam 386.a
apostolis mundus uniuersus à Christo subiectus 92.b
apostrophe ad Herodem 25.b
apostrophe ad Pilatum excusantem improbitatem Iudæorum 564.b
apostrophe ad Iudæos excusantes innocentiam suã de cæde Christi 558.b
apostrophe ad iustitiarios Pharisæos 97.b
apparitiones in cœlo insolitæ quid portendant 23.b
appellationes inditæ à Spiritu sancto 15.a
ἀπροσωπολη ψία quid 117.a
Aqua lotionem, manus opus significat 564.b
aquæ benedictæ mysterium 315.a
Arabia fœlix sola thus & myrram profert 29.b
Aram dux tribus Iudæ in exitu de Aegypto 5.b
araneo fel quod api mel 223.a
arbor bona seu euangelica 180.b
arbor bona aut mala 310.a
arbor mala pœnitentiã mutatur in bonam 182.a
arboris malæ fructus 329.a
Archelaus Herodis filius 530.a
archelaus amandatus Viennam 36.a
archelaus hæres regni & sæuitiæ Herodis patris 36.a
arena quid 187.b
arida pertentat Satanas 335.a
Arimathæa ciuitas quondam illustris 580.a
Arioli & diuini 21.a
Aristobulus & Alexander innocentes ab Herode patre occisi 32.b
arma Christi spiritualia 259.a
arma aduersus impressiones Satanæ 414.b
arma quibus Christiani cœlum rapiunt, quæ 297.b
Arrius & Manichæus 29.b
arrogantia & superbia in rebus spiritualibus summoperè uitanda 166.b
ars piscandi Apostolorum, omen sequuturæ fœlicioris piscationis 73.a
ars ualidissima ad impetrandam Dei misericordiam 383.a
arundo quassata 319.b
arundo pro inconstante 293.a
arundini qui similes 319.b
aruspicum collegia 25.b
Asa sextus Rex Iudæ, iustus 7.a
Asa Rex quamobrem culpatus 223.a.239.b
ἀσέλγεια quid 573.b
asinæ insidens Christus Ierusalem ingreditur 454.b
asphaltites lacus 78.a
assessores iudicis à lege & veritate stare debent, non à iudice 554.b
assumere quid 63.b
ἀσωσμὸς 535.a
ἄσωτος 116.b
astorgi & pij affectus expertes notantur 238.b
astrologi ac falsi prophetæ 21.a
astrologis incognita Magorũ stella 23.b
astronomiæ abusus 23.a
astrorum duplex obseruatio 22.b
astrorum usus legitimus 23.a
astutorum ingenium 27.b
Athanasius de libris ueterum amissis 37.a
attentus in oratione quis 127.a
Auaritia idolorum seruitus 159.b
auaritia ad omnem miseriam sui cupidum detrudit 468.a
auaritia & cupiditas planè hodie triumphant 153.a
auaritia, fastus, & luxus damnantur 265.a.b
auaritia ex infidelitate & diffidentia 60.b
auaritia pastorum uenenum Ecclesiæ 153.a
auaritia pietate prætexta incurabile malum 461.b
auaritiæ & dominandi libidinis fructus 34.a
auaritiæ genus immedicabile 460.a
auaritiæ uenenum quibus imprimis formidandum 148.a
auaritiam in primis Christus prohibet 265.b
ex auaritia quanta malorum Ilias 148.a
auarus idololatra, & dæmoni obnoxius 149.a.216.b
auarus aliis congerit, non sibi 149.b
auarus quid faciæ non cernit 531.b
auaro nihil scelus, nihil inhonestũ 532.a
auari & tenaces non rectè orant orationem Dominicam 138.a
auari opes suas ærugini credunt, fratribus negant 148.b
auari ferè imparati & nec cogitantes hinc abeunt 149.b
auarorum Deus æruginosus, 149.a
auaros quomodo punit Deus, 149.b
audire pro credere 299.a
auditores probi & sinceri 347.a
auditores temporarij 346.a
auditores uoluptarij 346.b
auditores Ioannis, prædicatione eius moti sunt ad pœnitentiam 45.a
auditorum uarium de ecclesiasticis concionibus iudicium 250.b
auete, uox christ. familiaris 585.b
Augustus tribus filiis Herodis regnum paternum diuidit 36.a
augusti Cæsaris iocus in Herodem 33.b
auicularum ingenium pulchrè describitur 156.a
auiculis etiã suus labor est ibid.
auiculis, etiam caueolis inclusis, nulla cura est unde uiuãt ibid.
aulæ principum neutiquam damnandæ 551.a
auletæ & auletrides 243.a
aulicis tardius cognoscitur Christus 22.b
auriculæ seruo amputatur 528.b
aures audiendi quæ 340.b
aures ad audiendum 352.b
aures cordis ac ueræ uiuæque fidei exigit Christus 299.a
aurũ Deo quãdo offerimus, 29.b
aurum & argentum 253.b
Auster pro Aethiopia aut Aegypto 333.b
autoritatem omnem concionatori adimit uita impura 188.b
auxiliator epitheto Christi 210.a
auxilium à Christo petendum in tẽpestatibus omne genº 207.b
auxilium Dei nulla uis aduersa remorari potest 368.b
auxilium dei grano simile 412.b
Azaria siue Ozia quis 7.b

B

Baculus siue uirga, & Sandalia, gestamina pauperum 288.a
baiulorum paralytici fides 221.a
Balaã prophetia de Christo 22.b
baptismus ad quid & quando institutus à Christo 589.b
baptismus Christi quàm prosit 44.b
baptismus Ioannis 455.a
baptismus Ioannis ad quid utilis 44.b
baptismus Ioannis argumentum pœnitentiæ 45.a
baptismus Ioannis quare in pœnitentia 49.b
baptismi energia mira 560.a
baptismi fructus 436.b
baptismi mysterium ac ministeriũ quàm religiosum esse uoluerit Christus 53.a
baptismi uires quæ 589.b
in Baptismo quantum gratiarum Dei accipimus 54.b
in Baptismo recipitur quod in Euãgelio promittitur 590.a
baptismi uarij in lege 44.b
Baptistæ cur nomen Ioannes inditum 15.a
baptizare spiritu sancto 50.a
baptizare igni, quid ibid.
baptizari nos quare iussit Christus 590.a
baptizatorum officium 57.a
baptizatis illabitur Pater, Filius, & Spiritus sanctus 54.b
Barabbas scelestiss. latro iniquissimè Christo præfertur 563.b
barabbam petunt Iudæi sibi dimitti 556.b
Barachias & Ioiadas pro eodem 496.b
barbæ euulsio inter summas contumelias habita 554.b
Bartholomæus 260.b
battologia unde 127.a
beatitudo absque abnegatione sui non obtinetur 85.b
beatitudo hìc obscura, sed per uerbum certa 393.a
beatitudo & uera fœlicitas quibusnam in rebus sita 80.b
beatitudo nostra, nostri est iustificatio 393.a
beatitudo pro agnitione rerum cœlestium 343.b
beatitudo uera in quo sita sit 81.b
beatus quis 515.b
beatus esse non potest, qui sympathiam & sensum alienarum calamitatum non habeat 86.a
beati ac Deo dilecti quinam uulgò putantur 80.b
beati nõ qui uiderunt, sed qui crediderunt 344.a
beati quomodo similes angelis, 480.a
beatorum alius alio clarius Deum intuetur 446.a
Beelzebub muscarũ Deus 277.a
beelzebub quare dæmoniorũ princeps 321.b
bellum quando & quomodo suscipiendum 87.b
bellum quibus uetitum licitúmue ibidem.
Benadab rex Damascenorũ 7.a
benedictio Abrahæ impleta 15.a
benefactis qui aucupatur gloriam apud homines pessimè in se consulit 122.b
beneficentia beneuolentiam complectitur 114.a
beneficentia in quos primùm ac potissimùm effundenda 122.b
beneficentiæ inexhaustus fons in Christo 249.a
beneficentia cumulatiore opus est aduersus ferocius odium 114.b
beneficium acceptum celare charitas non potest 248.b
beneficia Christi admiranda quæ 222.a
beneficia iustificãtis Christi 210.a
beneficiorũ Dei obliuio fidei obest 389.b
beneficiis conciliatur & retinetur amicitia 191.a
beneuolentia Dei erga famulos suos 515.a
benignitas Christi etiam in ingratos 218.a
benignitas Christi omnibus parata 239.a
benignitas Christi quanta 203.a
benignitas et lenitas christi 447.b
benigni, Dei filij 114.b
bestias immanes pueris aliquando pepercisse 34.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Bethania, domus obedientiæ 462.a
Bethlehem Galileæ 20.a
bethlehem metropolis tribus Iudæ ibidem.
bethlehem metropolis Iudææ 26.a
bethlehẽ parua unde magna 26.b
bethlehem interpretatio 27.a
bethlehem oppidi laus 38.a
Bethphage domus maxillarum 455.b
Bethula Hebræis quid 16.a
bimatus quid 34.a
blanditiæ impostorum, gladius melle litus 476.a
blasphemia quid 223.b.325.b
blasphemia peccatũ non simplex 325.b
blasphemia in Deum 325.b
blasphemia in Deum, peccatum ad mortem 327.a
blasphemiæ in Christum 556.b
blasphemus quis 223.b
Boanerges 260.b
bonitas Christi exposititia & ultronea 211.a
bonitas Christi erga nos 217.a
bonitas Dei, diues mensa 382.b
bonitas quomodo adiunctam habeat prudentiam 384.b
bonitatis diuinæ usus 10.b
bonitatem Dei omnia nobis, uel minutula, prædicant 116.a
bonum pro melius 421.b
bona Christi, quorum filij hæredes sunt, quæ 241.b
bona cœlestia quæ 588.b
bona Dei uera quæ 480.a
bona externa sub conditione petẽda 193.a
bona externa Christiano, si respostulauerit, abiicienda 205.b
bona quamlibet redundantia, sine Dei fauore nihil possũt 138.a
bonorum genera duo 354.b
bonis temporalibus & corporalibus necessitatibus quomodo utendum 81.a
boni, oues: mali, hœdi 524.b
bonorum & malorum ingenium 329.a
bonorũ exemplo ad benè agendum incitari debemus 466.a
Booz cur licuerit alienigenæ nubere 6.a
booz in Bethlehem natus ibidem.
booz tres ibidem.

C

Cadauera aromatibus condita, quid ostendunt 580.b
cadere in foueam quid 377.b
cadere in terram 280.b
cadere super lapidem angularem quid 470.a
cæcitas horribilis ubi non est Dei sapientia 493.a
cæcitas in lumine uerbi, instantis perniciei præsagium 343.b
cæcus cæco dux 377.b
cæci, à uero alieni 291.a
cæci uerè et infœliciter qui 246.a
cæci duo sanantur 443.b
cæci duo fide in Christum sanantur 220.a
cæci quibus uenit Christus 246.a
cæci cæcorum 377.b
cæcorũ clamorem quare Dominus in itinere non audiuerit 247.a
cæcis mente ad Christum accedendum ut illuminentur 452.b
cædes ut homini toti prohibetur 97.b
cædes omnibus corporis mẽbris editur, ab uno animo imperatur 97.b
cædis sanctorum quæ ab ineunte mundo causæ 496.b
cæremoniæ, Ecclesiæ neutiquam contemnendæ 315.a.b
cæremoniæ & externa charitati cedere debent 313.a
cæremoniæ quorsum institutæ in lege 95.b
cæremoniæ in lege quid innuebãt 118.b
cæremoniæ Iudaicæ relictæ 315.a
cæremoniæ Mosaicæ & forenses leges num obligent nos 118.a
cæremoniæ priscæ quid 119.a
in Cæremoniis manẽt signata, exoleuerunt signa 118.b
Cæsareæ urbes duæ 389.b
Cain à Satana impulsus ad cædẽ fratris 67.b
Caiphas hypocrita 552.b
Caiphas ambitione pontifex 552.b
calamitas huius temporis quid exigat 180.a
calamitas lõgè maximaquæ 303.b
calamitati Iudæorum Pontifices initium posuisse 45.b
calamitates per tenebras in scripturis significari 509.b
calamitates quibus pulsatur Christus 32.a
calamitatum quare nullus finis 502.a
calceamenta & uirgam quare gestari à suis præcepit Christus 288.a
calcis natura 20.b
calix Christi, baptisma, passio, crux, mors, pro eodem 448.a
calicis nomine quid 543.a
calicẽ Domini bibere quid 448.b
calũniæ Iudæorũ de uirgine 16.b
calumniari, calumniam intendere 114.b
calumniatores arbori malæ comparati 327.b
calumniatoribus & cõuiciatoribus quãdo respondendũ 224.a
Camelus ingens animal, & rudes nauticus 440.a.b
Cana oppidum duplex 379.a
Cana & Cananæus 261.b
Cananæa mulier resipiscẽtium typus 379.a
cananæ mulier. cõfessio absoluta 379.b
cananææ mulieris fides. modestia 382
cananææ mulieris uirtutes 382.b
cananææ filia sanatur 379.a
cananææ exemplo persistẽdum in oratione 372.a
cananæam mulierem, sese abiicientem, quare contemnere uideri uoluit Christus 381.b
cananæi qui 379.a
Candace nomen reginis Aethiopum commune 333.b
Canere tuba, Prouerb. 123.a
canis animal cõtemptissimũ, quid designet 168.b
canum natura & ingenium, ibidem.
canonicorum collegia quo fine instituta 257.a
cantus in templis quales esse oporteat 127.a
cantus sepulchrales à Gentibus ad Iudæos defluxisse 243.a
capere pro capacem esse 434.a
Capharnaum urbs metropolis Galilææ 415.b
capharnaum ciuitas Christi, 302.a
capharnaum quare dicta ciuitas Christi 220.b
capharnaum lubens Christus demoratus est 70.a
capharnaum celebris hospitio, prædicatione & miraculis Christi 70.b
capilli 254.a
captiuitas Iudæorum in Babylone septuaginta annis 8.b
captiuitas mortalium quomodo uaria 451.b
caput anguli & fundamentum pro eodem 469.b
caput nostrum, res sacra 106.b
caput ueræ religionis & pietatis, mens recta 488.b
caput Satanæ quid 550.a
caput Satanæ quomodo à Christo contritum ibid.
capita accusationis aduersus Christum 561.a
carnales carnis pugnam non sentiunt 544.b
caro quid 544.a. cuiusmodi, 544.b
caro & sanguis pro homine, 393.b
caro & ratio humana in rebus fidei cæcutiunt 246.b
caro hostis domesticus 170.a
caro ignorat quæ sunt fidei 246.b
caro nescit mortem pro Christo, esse uitam 34.a
caro minimũ generosa magis pænam horret, quàm amet gratiam, 217.b
caro qualis nobis hostis 140.b
caro quàm sit imbecilla 550.a
caro quantos strepitus ciet uel modicum oblæsa 154.a
caro sibi ipsi somnia fingit, ne agnoscat Christum 292.a
caro Christi è carne Virginis, 12.a
carnis contumacia 415.b
carnis indoles 363.a
carnis infirmitas cuique agnoscenda 544.b
carnis sententia de beatitudine, 80.b
carnis in bonis operibus nõ habenda ratio 124.b
carni ansam omnem gloriandi Christus uoluit detractã 304.b
carnem in multos, spiritũ in paucis. imperium habere 77.a
castratio quid subindicet 434.b
casus Satanæ, mũdo ineunte, præludium fuit sequuturæ postmodum ruinæ 213.b
catalogus eorũ quos è summa miseria in summos honores Dominus euexit 218.a
catamidiare quid 14.a
κατευχέσθαι, denouere, diris & maledictis insectari 113.b
catechesis quid 169.a
Cato an rectè fecerit, uxorem suã dans Hortensio utendam 110.b
causa fugæ Christi in Aegyptum, 31.b
causa præcepti non minus Spectanda quàm præceptum, 273.b
causæ quæ turbabant Herodem 24.b
causæ uariæ propter quas exauditio precum differtur 189.b
causarum, quibus adductus Pilatus Christum damnauit, depulsio 564.a
cenodoxiæ tentatio difficilis repulsu 124.a
census siue professio Iudæorum 415.b
Cẽturio genus morbi declarat medico clementissimo 196.b
centurio nihil commune habet cum militibus huius temporis 197.a
centurio omnipotentiam Christo tribuit 198.a
centurionis fides in Christi uerbo 190.a
centurionis fides longè stabilior fide paralytici 196.b
Cerdonis ac Manichæi error, 12.a
cessatorum desidia excitari nos oportere 412.a
Charitas quid 504.a
charitas quid Diuo Augustino, 482.a
charitas nexus est quo unimur Christo 111.b
charitas acceptum beneficium celare non potest 248.b
charitas Christiana omnia tentat agitque ut fratrem habeat pacatum 99.b
charitas Dei erga nos 318.b
charitas Dei erga nos in sudore Christi sanguineo 545.a
charitas & necessitas uim legibus adferunt 315.b
charitas ortum habet ex nobis 112.a
charitas pluris facienda, quàm quoduis malum externum 109.a
charitas suos gradus habet ut etiã odium 114.b
charitas, utignis, afficit omnes adsistentes 111.b
charitas uia regia 117.b
charitas Diui Pauli quanta, 112.a
charitas omnia condit & lenit, 307.b
charitatis sanctæ natura 504.a
charitatis ueræ imago 380.a
charitatis feruor in Paulo 139.b
charitatis & obedientiæ semper debitores sumus 139.a
charitatis ingenium 371.a
charitatis proprium 111.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

charitati debetur iuramentum 105.b
charitatem & ignoscentiam mutuã quàm enixè à nobis Deus exigat 144.a
charitatem ueram caro non nouit 112.a
charitatem operibus qui exercet, Christum habet conuiuã 228.a
Chirographum confixum cruci, quid 569.a
Chriautitur Christus, usi & prophetæ 418.b
Christianæ professioni num obsit, quòd quidam dicuntur Augustiniani, &c. 260.a
Christianismus quare amplectendus 209.b
christianismus quib⁹ principibus, temporibus, locis, initium habuit 40.a
christianus quid debeat assiduè meditari 329.b
christianus imprimis se probet Deo 147.a
christianus non uni sibi, sed omnibus quoque sua delicta ignosci precatur 139.b
christianus delinquentem cur corrigat 164.b
christianus auarus ethnico deterior 159.a
christiani hominis uita grauis & ardua 175.b
christiani nõ est, incertum unquã esse, quòse uertat 307.a
christiani amictus qualis esse debet 42.b. 43.a
christiano quid meditandum in passione Christi 576.a
christiano, ut uiro forti, omne solum patria est 220.b
christiano quæ cognitio Dei necessaria 305.b
christiano prohibetur iudiciũ carnis & secundum faciem 189.a
christiano magis, dum uiuit, lugendum quàm gaudendum 83.a
christiano quotidie multa ferenda 83.b
christiano quid de Maria matre Christi sentiendum 336.b
christiano nihil cum bonis fortuitis 113.a
christianum quæ faciant 187.b. 188.a
christianum quemque & fidelem quid deceat 394.a
christianum non facit titulus, sed uita 183.a
christianum quomodo mœrere & lugere oporteat 83.b
christianum nihil minus decet, quàm ambire quæ sunt huius seculi 219.a
Christiani unde dicti 260.a
christiani quare Galilæi 36.b
christiani ueri pauci 340.b
christiani ab Ethnicis habiti pro hostibus & peste humani generis 275.a
christiani olim catharmata & hostiæ piaculares 275.a
christiani patiẽtia uincunt 276.a
christiani soli non falluntur quod ad remissionem peccatorum attinet 222.b
christiani grauia passi ab Ethnicis propter Verbum Domini 109.b
christianorum est, ex uoce agnoscere Christum 369.b
christianorum negligentia inexcusabilis 306.a
christianorum consolatio in afflictionibus quæ 275.b
christianorum mors, non mors, sed dormitio 244.a
christianorum finis 150.b
christianis cræstini cura ponenda 138.a
christianis non anxiè cogitandum de uictu, & quare 159.a
christianis quomodo unus pater, magister & Dominus 491.a
christianis crux quotidie atque adeò perpetua 399.b
christianis nullã posse iniuriã fieri Iulianus Imperator dicebat, 109.b
christianos non debere terreri scandalis ortis cũ Euangelio 283.a
christianos quibus armis muniat Paulus 141.a
in Christianos & uerbi prædicatores quare sæuiatur 270.b
Christus nomen regium 3.b
christus cur Dauidis & Abrahæ, non autem aliorum, narratur filius ibidem.
christus quomodo unctus ibid.
christus regiæ tribui promissus, nõ Leuiticæ 4.a
christus rex & pater multarum gentium 4.b
christus etiam ad Gentes pertinet 5.a
christus promissus & expectatus à patribus ibid.
christus de Maria 9.b
christus unctus ibid.
christus cur de desponsa Virgine uoluit nasci 11.a
christus de Spiritu sancto conceptus 11.b
christus quis sit, & quid collaturus uenit 15.b
christus quomodo nos saluat ibid.
christus uerè Emmanuel 16.b
christus cur in nostram carnem uenit 17.a
christus uerè primogenitus & unigenitus 18.b
christus nobis natus & datus 19.b
christus omnibus promissus 20.b
christus quibus innotescit 22.b
christus natus quomodo nobis recipiendus 24.a
christus ante omnia præferendus ibidem.
christus Rex & Sacerdos 27.a
christus quomodo inuenitur 29.a
christus quãta nostra causa infans & adultus tulit 32.a
christus quare Galilæus dictus 36.b
christus omnibus & natus & datus ibid.
christus quare Nazaræus 37.a
christus, sanctus in scripturis, ibidem.
christus qualis Dominus 38.a
christus Verbum, Ioannes uox uerbi 42.a
christus nouacula & securis 48.b
christus quare baptizat⁹ 51.b. 53.a
christus agnitus Deus 54.b
christus post seruos Dei à patre tandem missus 55.a
christus quæ egit, & quæ circa ipsum acta sunt, propter electos omnia ibid.
christus quamobrem uenit in mundum 56.b. 76.b
christus quare tentari uoluit 57.a
christus quare quadraginta dies ieiunauit 59.a
christus solùm extrinsecus tentatus 59.b
christus nobis aduersus tentationes omnes portus tutissimus 69.a
christus semper Satanæ victor ibidem.
christus, lux 71.a
christus aliquandiu docuit, magis quàm prædicauit 72.a
christus cur inopes & idiotas aciuit in discipulos 73.b
christus qualis ab Apostolis propositus ac prædicatus 74.a
christus quàm solicitus pro nostra salute 75.b
christus quàm ambitiosa & superba pompa aduersus mũdum procedat 75.b
christus ubi & quid docebat 76.a
christus Rex ibid.
christus afflictis propter se promittit mercedem 78.b
christus ore, opere & gestu docebat 80.a
christus ut homo loquebatur, afficiebat ut Deus ibid.
christus lux Gentium 93.a
christus ad omnes misit suos, 93.b
christus quæ sua sunt nostra esse & dicit & facit 94.a
christus quid contulit legi ibid.
christus unde uidebatur legem soluere 94.b
christus legem cùm abrogare uidetur, implet 95.a
christus nihil docuit contrarium legi ibid.
christus quomodo legem implenit ibidem.
christus legem perfecit, non destruxit 95.b
christus quomodo iurat & quare ibidem.
christus auxilio est ad implendum quæ præcepit 96.a
christus primum fecit, posteà docuit 96.b
christus auocat ab ira & amaris affectibus 99.a
christus alteram malam seruo percutienti non obtulit 109.a
christus exemplum dilectionis expressissimum 112.a
christus quorsum nobis donatus 115.a
christus noster Lytrotes 119.a
christus exoluit quod debebamus legi ibid.
christus quomodo legem impleuit ibidem.
christus pauorem legis nobis excutit 120.a
christus quam iracundiam uetat ibidem.
christus patrem placatum nobis præstat 120.a
christus nonnunquam in iram concessit 120.b
christus quare traducit hypocrisim Iudæorum 125.a
christus & alij prolixè orârunt 126.b
christus & Paulus priuatim orarunt 129.b
christus nobis quàm necessarius 138.b
christus unus nobis salus, 139.a
christus in mundo absconditus 147.b
christus cum medico comparatur 148.a
Christianis non præcipitur esse mendicis 149.b
christus quid in summa doceat 168.b
christus quare summam omnium legum in una sententia concluserit 173.a
christus ipsemet, uel doctrina de Christo prodita, firma petra est 187.b
christus quomodo prædicãdi officio functus 188.a
christus quare contactu & mediis inter sanandum usus sit 193.b
christus alienus ab aura inanis gloriæ 194.b
christus politicæ, legis Mosaicæ, disciplinæ obseruantissimus, 195.a
christus ut homo admiratur fidem Centurionis 199.a
christus ad infirmos quare diuertat 202.a
christus sanãdo nihil molestiæ & ignauiæ relinquit 203.a
christus tactu suæ mundissimæ carnis purgat immundum 203.b
christus quare tristis & egenus factus 204.a
christus nobiscum in eadem naui 207.a
christus cur nos tentari sinit, 207.a
christus docet primùm, deinde tentationem adhibet ibid.
christus quare permiserit suos de uita periclitari ibid.
christus quare obdormit in naui 207.b
christus sese uerum hominem esse confirmat ibid.
christus uerè depulsor malorũ & alexicacus 208.a
christus quando propè conclamatum est, tunc fert opem ibid.
christus ubique saluat 209.a
christus Ionas noster sedat omnes fluctus, & pericula dispellit 210.b
christus nobis uicit dæmonas 211.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Christus quomodo Dæmonibus innotuit 214.a
christus quare à dæmonibus se prædicari noluerit 214.b
christus Dæmonibus ante tempus uenit, idque quomodo 215.a
christus multa fecit dixitque quorum rationem tacent Euangeliographi 216.a
christus uicarium substituit aliis lucrifaciendis 218.b
christus ad quid uenit 219.a
christus externam rerum cõditionem non uenit mutaturus, sed menteis ibid.
christus non in hunc mundum uenit regnaturus, sed ministraturus ibid.
christus cum peccatoribus manducat 219.b
christus quare tantoperè pauper esse uoluit ibid.
christus etiam mutas orationes audit 221.a
christus quorsum uenit 222.b
christus ut Deus remittit peccata, homo ut minister 223.b
christus Deum se probat ibid.
christus aliter remittit peccata, aliter eius ministri 224.b
christus homo non inuidit suam potestatem hominibus 225.b
christus quare uenit 226.a
christus peccatorum patronus 230.a
christus medicus, sed longè alius atque cæteri medici 230.a
christus cibus, lux, vita 230.b
christus quantus medicus ibid.
christus uenit peccatoribus 232.b
christus quos iustos non uenit uocare 233.a
christus medicus aliis longè tum humanior, tum facilior ibid.
christus indulgens erga suos, 235.a
christus à Ioanne Baptista sponsus dictus 235.b
christus se ipse sponsum uocat, & quare ibid.
christus totus semper in Ecclesia 236.a
christus beneficus erga omnes 239.a
christus quomodo suorum uirtutem prodat 241.b
christus quæ in nobis agit dicit nostra esse 242.a
christus sua dona auferre potest ibidem.
christus Dominus mortis 242.b
christus tres ex discipulis suis quare conscios fecerit secretiorum suorum operum 243.a
christus unicum post omnia afflicta suffugium 243.b
christus unus audiendus per quem spes resurrectionis 244.a
christus scandalum, & stultitia carni, & cur 244.b
christus humilibus uocibus usus 245.a
christus uetuit sua miracula euulgari, & quare 245.b
christus quare à sanandis fidem exegerit 247.a
christus bonum opus suum cur diuulgari uetuerit 248.a
christus pientissimo cuique patri simillimus 249.a
christus suo spiritu contraria diaboli opera dissoluit 250.a
christus plurima eiusdem generis miracula edidit ibid.
christus quàm gnauiter munus à patre demandatum obiit 251.a
christus quàm sit contrarius dæmoni ibid.
christus & Apostoli palam docuerunt 251.b
christus quare Spiritu sancto unctus 252.b
christus noui Testamenti mediator 258.a
christus suos emissurus, illos prius munit & armat ibid.
christus cur potestatem suis dederit 258.b
christus fundamentum Ecclesiæ 259.b
christus inuentus à non quærentibus 262.a
christus quomodo suos instruit commeatu 262.b
christus suos misit primùm ad Iudæos, & quare 263.a
christus promissorum seruantissimus 263.b
christus iubet suos periculum facere, num quid deesse possit strenuè obeuntibus munus suũ 266.a
christus bonus pastor 269.a
christus nihil ueritus est titulos aut autoritatem hypocritarum 269.b
christus in suis quomodo patitur 271.b
christus quod sibi uoluit, idem & suis uult accidere, 272.a
christus aufert suis Apostolis confidentiam in seipsos, 272.b
christus ubique adest & prospicit suis ibid.
christus non prohibet laborem, sed anxium studium 273.a
christus & Satan ex diametro oppositi 274.b
christus suo exemplo urget necessitatem crucis 277.a
christus quomodo abnegatur, 282.a
christus quàm non vulgarem sui amorem exigat 284.a
christus unde uelit agnosci 291.a
christus leprosum genus humanũ suo sanguine purgauit 291.b
christus humilis haud facilè à mũdo cognosci potuit 292.a
christus agnoscendus in scripturis 292.b
christus Iudæis quare factus scandalum 292.b. *quare Gentibus stultitia* ibid.
christus quare desideratus patribus 295.a
christus in regno cœlorum quomodo minimus 296.a
christus quàm se deiecit 296.b
christus in aduersis orat, in prosperis gratias agit 303.a
christus abiectis iuxta mundum quare credidit sua mysteria, & tradidit dispensanda 304.a
christus quantus 304.b
christus imago & exemplar patris 306.a
christus quod præcipit, iuuat ut exhibeatur ibid.
christus corporis & animæ medicus 307.a
christus medicus bonus & incomparabilis ibid.
christus an gaudeat, Euangelium abscondi prudentibus seculi 308.b
christus & legi satisfecit & satisfactionem suam cum omnibus communicat 309.a
christus filium hominis quare se uocat 313.a
christus quare prohibuerit seipsum manifestari 318.a
christus dilectus patri 318.b
christus Dei & filius & seruus ibidem.
christus electus, & nos electi ibidem.
christus homo accepit spiritum 319.a
christus doctor primùm, pòst iudex 320.a
christus magis saluti populi, quàm suæ gloriæ prospexit 321.b
christus & Satanas ex diametro dissidentes 322.a
christus minis agit, ubi nihil benignitate proficit 325.b
christus satisfecit pro omnibus omnium hominum peccatis 326.a
christus Iudæorum concionator 331.b
christus quomodo tribus diebus & tribus noctibus in sepulchro 332.b
christus matrem & fratres minimè negauit 337.a
christus cœlestia per humana exempla docet 340.a
christus quare parabolis usus 340.a. 341.a
christus non lumine naturali, sed spiritus Dei uidetur 344.a
christus, seminator egressus 344.b
christus & Paulus hortatores ad crucem 346.a
christus quare locutus in parabolis 350.a
christus quomodo quotidie seminat 350.b
christus ubinam reperiatur, 353.b
christus homo humanis ordinationibus paruit 356.b
christus apud suos quare pauca signa edidit 357.b
christus quare in desertum secessit 365.a
christus idem nobis semper, qui olim 365.b
christus ubi est, nihil deest 367.a
christus aspiciens in cœlum quid significabat 367.b
christus nos erudit ut agnoscamus eum 368.a
christus quare noluit in mundo fieri Rex ibid.
christus quid orabat ibid.
christus cur solus orauit ibid.
christus quibus spectrum tantùm est 369.b
christus pacis omnimodæ dator 370.b
christus propter quos missus 372.b
christus sedens in monte sanat infirmos ibid.
christus unus imitandus 377.b
christus quadrupliciter apprehendendus 379.b
christus quibus prodest 380.b
christus Iudæorum Apostolus 381.b
christus propensissimus ad benefaciendum Iudæis 383.b
christus medicus potentissimus ibidem.
christus, filius Dei 386.a
christus semper humanus ac mitis 389.a
christus quid primùm à suis exigit 391.a
christus Rex & sacerdos ibid.
christus Dauidis & filius & Dominus 392.a
christus filius Dei uiui, quare, ibidem.
christus unigenitus Dei filius, cæteri propter eum adoptati ibidem.
christus potentia Dei 393.a
christus non sine cruce prædicandus 396.b
christus per quos passus 397.a
christus dilectus audiendus 402.b
christus quare se transformauit 403.a
christus quid uoluerit, docuerit, fecerit 407.b
christus quando tangat suos 408.b
christus unus audiendus ibid.
christus uerbo omnia potest & facit 411.b
christus quare suos interdum sinit diuexari 412.b
christus indignatur maleficio spiritui 413.a
christus etiam ethnicis magistratibus uenerabilis 415.b
christus Rex & Regis filius 416.a
christus omnium præscius, & idẽ omnipotens 416.b
christus pauper 417.a
christus quare à patre missus in mundum 422.b
christus omnes sine delectu ad se uocat 435.a
christus quid in principibus improbet 450.b
christus interrogatur de potestate sua 455.a
christus cur insedẽdo asinæ uoluerit ingredi Ierosolymam 457.a
christus quare uenit 457.b
christus lapis offendiculi incredulis 470.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

christus quomodo Dauidis filius 484.b. & Dominus 485.a
christus ex uerbo qualis est concipiendus 497.b
christus suos uult paratos esse ad magnum hinc 509.a
christus omnibus conspicuus futurus in die nouissimo 510.a
christus in iudicio & sponsus & iudex 518.a
christus Dominus & iudex omnium 520.b
christus solis fidelibus rex 523.a
christus in iudicio uerus homo apparebit ibid.
christus & diabolus duo capita 527.a
christus rediuiuus quare comedit & bibit 537.b
christus uolens & sciens mortem adiit 538.a
christus concionatur longè aliter atque mundus 538.b
christus omnino nobis similis absque peccato 541.a
christus quare sic attonitus à facie mortis 541.b
christus quomodo suscepit in se nostra peccata ibid.
christus sacerdos omnibus accessibilis 542.a
christus mortem quare est deprecatus 543.a
christus quare capi uoluit 548.a
christus etiam captus potentissimus 549.b
christus captus quare ad Caipham ductus 550.b
christus omnium iudex quare iudicari uoluit 551.b
christus ab omnibus innocens inuentus 552.a
christus innocens passus ut noxas omnes auferret ibid.
christus in maiestate ueniet 553.b
christus pro ueritate occubuit 554.a
christus implet scripturas 554.b
christus damnatus & illusus, spectaculum horrendum ibid.
christus quare uelari uoluit 555.a
christus spinis coronatus illuditur & conspuitur 556.b
christus quàm sibi nos obstrinxerit sua passione 563.b
christus quare in suis uestibus ductus ad crucem 566.a
christus ut Deus, ut propheta, ut rex illusus ibid.
christus summis doloribus tentatus in passione 567.b
christus undique despectus & aspersus opprobriis ibid.
christus extra portam quare passus 568.a
christus quare in crucem sublatus 568.b
christus summus, uerus & perpetuus sacerdos 569.a
christus pro nobis factus maledictum ibid.
christus Rex tantùm Iudæorum quare inscriptus 570.b
christus Rex & Dominus omnium, etiam Gentium ibid.
christus nobis omnia ibid.
christus animo & corpore torquetur 571.a
christus quare in medio latronum crucifixus ibid.
christus quomodo declarare debuit se esse filium Dei ibid.
christus sacerdos per uirtutem suæ crucis nos absoluit 573.b
christus natos & amicos quare uoluit sui supplicij testes esse 579.a
christus in cruce quare se derelictum clamauit 574.b
christus quomodo derelictus à patre ibid.
christus Messias à Prophetis promissus 560.b
christus dicens, Cōsummatum est, quid sibi uoluit 575.b
christus uicit omnia quæ homini incutiebant timorem 586.a
christus à nobis uiua fide captus nihil negare potest ibid.
christus & uiuēs & mortuus multos innocentiæ suæ testes habuit 578.a
christus cultores suos seruat ibid.
christus conspicitur à mulieribus 582.b
christus quare tam multis à resurrectione uidendum se præbuit 588. a
christus discipulos suos quare fratres uocat 586.a
christus quam potestatem à Deo acceperit 588.b
christus Rex cœli & terræ 589.a
christus rediuiuus pro Deo agnitus à suis 588.a
christus uerus Deus 590.b
christus in Galilæa uisus rediuiuus 585.a
christus in Galilæa adoratur ab Apostolis 582.b
Christi officia 1.b
christi generatio secundum carnem 2.b
christi philanthropia 5.b
christi caro ex carne uirginis 9.b
christi munus 10.a
christi conceptio & uirginis obūbratio propria Spiritui sancto 12.a
christi natiuitas manifesta 19.b
christi nascentis bonitas etiā Gentibus oblata 20.b
christi regnum ad uniuersos pertinere 24.b
christi gloria à piis & impiis illustrata 25.a
christi munus occultum usque ad Ioannem 26.b
christi duplex natiuitas 38.a
christi æternitas 38.b
christi, Ioannis, Pauli, & c. seueritas in docendo prædicatoribus quomodo imitanda 46.a
christi charitas erga nos 76.a
christi diuinitas 76.b
christi & mūdi antitheſis 89.b
christi christianique nomine nihil olim mundo inuisius 89.b
christi mens & scopus 94.b
christi ira & conuitia quæ 99.a
christi uerba quomodo intelligenda 110.a
christi doctrina Christiano sequēda 114.a
christi beneficia explicata in Euāgelio 519.b
christi non est qui sine operibus est 163.b
christi paupertas 190.a
christi benignitas etiam in ingratos 218.a
christi mansuetudo 220.b.239.a 535. a
christi potestas omnia comprehendit 224.b
christi clementia non auersantis peccatores 226.a
christi bonitas ultrò ad se nos uocantis 229.a
christi officium 234.a.319.a. 461.a
christi sponsi abitio, quæ 236.a
christi uirtus nullis finibus circunscripta 239.b
christi benignitas erga nos 242.b
christi potentia qua in re agnoscitur ibidem.
christi contactus felix 247.b
christi & Satanæ studia ex diametro pugnantia 251.a
christi ministri Christum imitari debent ibidem.
christi potentia diuina 259.a
christi charitas erga genus humanum 262.a
christi modestia 270.b
christi nomen quàm inuisum mundo 275.a
christi mores ab omni fastu alienissimi 308.a
christi bonitas omnibus accessibilis 318.a
christi clemētia & potētia 320.b
christi studium erga suos 370.b
christi ipsissimum munus, consolari & metum discutere 408.b
christi desiderium ab incredulis Iudæis secedendi in crucē 412.a
christi ministratio 451.a.b
christi uirtutem describere Euangelistæ diligenter curarunt 452.a
christi uictoria mundo ignota 485.b
christi frater quis 526.b
christi fortitudo mortem præmeditantis 542.b
christi innocentia quomodo nostra 552.a
christi tum humilitas imitāda tum maiestas adoranda 553.b
christi ignominia incomparabilis, 555.a
christi humilitas 560.b
christi corpus quare in monumento nouo conditum 580.b
Christo omnia in manu 77.a
christo quomodo parendū 148.b
christo morbi omnes cedūt 239.b
christo omnia uiuunt 243.b
christo notæ & expertæ miseriæ nostræ 248.a
christo omnia tradita à patre, 304.b
christo potestas data propter nos 306.b
christo quantum studium promouendi Euangelium 311.a
christo non credunt sui Nazaræi 339.b
christo & apostolis nulli infestiores, quàm Ierosolymitæ 372.b
christo relicto nihil saluū 401.a
christo debitores quando simus, 428.b
christo seruiendum 451.b
christo omnia nuda & aperta 456.b
christo duplices inimici 485.b
christo pedes unguntur à muliere 527.b
christo in cruce sitienti paululum aquæ negatum 575.a
Christum esse quid 10.a
christum cur oportuit non de uiro concipi 11.a
christum quærentibus Deus non defuturus 28.b
christum se tentationibus obiecisse 57.b
christum tentaturus Satanas num hominis formam induerit 59.b
christum quomodo Apostoli nihil contati sequuti sint 75.a
christum sequi, & ire post Christū, quid 206.a
christum per aduersa omnia sequi necesse est 209.b
christum non agnoscit, qui illum deserit 219.a
christum conuiuio accipere cupienti quid agendum 228.a
christum pascentem multi, patientem pauci sequuntur 239.a
christum cōfiteri suos quid 281.b
christum uerè agnoscere non potest nisi qui resipuerit 289.a
christū adire omnibus licet 308.a
christū uult mater alloqui 310.a
christum & doctrina & uirtus admirabilem reddebat 356.b
christum suos deserere non posse 369. a
christum infirmitatibus nostris cō pati 384.b
christum quomodo apprehēdimus & cognoscimus 392.b
christum dare Ecclesiæ claues regni cœlorum, quid 395.b
christum qui habet omnium facilè obliuiscitur 405.b
christum tradi quid 414.b
christum in caput anguli factum multis modis exponitur 469.a
christum quare multi deseruerint & deserant 503.b
christū postremo suo aduentu ignorari non posse 508.b
christum quinam inuenturi sint 509.a
christum iam iam passurum quid ita tristem effecerit 541.a
christum quare ipsi Iudæi non occiderunt 557.b
christum oderant Iudæi, & illi inuidebant, quare 562.a
christum resurrexisse Iudæi non credunt 582.b
christum uiuū qui spreuerunt mortuum agnoscunt 578.b
ante Christum nullus surrexit immortalis futurus 578.a
de Christo quæ tenenda & credenda 390.b.392.b
χωλὸς quid 383. b
κηρύττειν quid 252.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cibus conuiuij primarius quis 472.b
Cibus Ecclesiastis suus debetur 266.b.
cibus quo implętur iusti, quis 85.b
Ciceronis cæst linguâ Fuluia Antonij acu pupugit 364.b
cilicium, cinis & saccus, argumẽta pœnitentiæ 301.b
cilicium induere 302.a
ciuis à ciue & quilibet à uicino iuriam propulsare debet 109.b
ciues regni Christi 324.a
ciuitas Dauidis 20.a
ciuitates sanctæ quæ 106.b
clamor in oratione uiuæ fidei argumentum 370.a.379.b
clamorem nostrum Christus dissimulat, ut fidem nostram accendat 453.b
claritas regni Christi duplex, 404.a
classicum angelicum 524.a
claudere ostium in oratione quid 126.a
claudi qui 291.b
claudi & cæci in templum Dei non ingrediebantur 461.a
clauis uoce quid designatur 395.b
clauis multiplex 395.b
clauis scripturæ 202.b. 211.b. 353.b
clauis in manu Christi 395.b
clauis regni cœlorum & scientiæ quid 492.a
clauibus quomodo utẽdum 396.a
Cœlũ & terra pro uniuerso 303.a
cœlum & terra quomodo perire aut trãsire dicantur 96.a.512.a
cœlum, sedes Dei 106.a
cœlũ nobis patria, nõ terra 148.b
cœlum aliud spirituale, aliud corporale 135.b
cœlum pro loco fœlicitatis 150.b
cœli quibus parati 115.a
cœli allegoricè, angeli & piorum corda 132.a
cœlorum aspectus quid commodet Christiano 106.a
cœlos aperiri quid 53.b
cœmeterium Christianum quare sacrosanctum 244.a
cœmeteria Christianorum 365.a
cogitationes impiæ quomodo abigendæ 522.a
cogitationum notitia Christi deitatem arguit. 321.b
cognatio diuina quanto potior ac fortior humana 337.a
cognatio carnis, etiam cum beatissimis, neminem reddit beatum 337.b
cognatio duplex 338.a
cognatorum & carnis ratio nulla habenda in docendo uerbum 337.a
cognitio Dei duplex 305.b
cognitio Dei cum pietate ibid.
cognitio patris ex sola reuelatione 305.b
cognitio rei cuiuspiã quid exigat 479.a
cognitio pro charitate 186.a
cognitio rerum naturalium ac cœlestium magni pendẽda 387.b
colaphum infringere neglectum habet 109.a
collatio culturæ agri spiritualis & terreni 255.b
collatio Ionæ & Christi 332.a
color albus gratissimus 404.b
columba uertici Christi insidẽs testabatur ipsum Ioanne esse maiorem 53.b
columbæ ingenium 54.a
columbæ simplicitas 270.a
columbam an uiderit Ioannes bis super Christum 51.b
cometa, stella caudata 23.b
cometa gladij specie 502.a
comitas Christi 585.b
commoditates Ecclesiasticæ non repudiandæ 339.b
commodis nostris exultat Christus 393.a
commune pro prophano 373.b
communicatio rerum qualis in ueteri Ecclesia 137.b
Cõpostèla aliàs Ianasum 260.b
conceptio ad spiritum sanctum referenda 18.a
conceptio de Spiritu sancto 14.b
conceptio miraculosa 14.b
conceptionis Christi usus 15.a
conceptionem Virginis aperit Angelus Iosepho 13.a
conciliatio Euangelistarũ 390.a 403.a.418.a.567.a.568.b
concilium Herodis autoritate coactum 25.b
concilium pro cõfessu iudicũ 99.a
in Concilio tria obseruanda 551.a
Concio Christi omnium seueriss. in Scribas & Pharisæos 487.a
conciones arcanæ, suspectæ 79.b
conciones publicæ quid præstent 274.a
conciones sacræ nemini contemnendæ, & quamobrem 175.a
conciones sacras audituris quid agendum 345.b
concionator & iustus bono esse animo docentur 85.a
concionator zelo Dei armatus esse debet 114.a
concionatoris officium quod 331.b
concionatori auditorum habenda ratio 189.a
concionatori autoritatẽ omnẽ adimit uita impura 188.b
concionatores Euangelij cœlo precibus impetrandi 256.a
concionatores optimi qua admonitione uti soleant finita concione 178.b
cõcionatores quomodo amiciri decet 43.a
concordia nullum uinculum firmius 322.b
cõcordiæ & mutuæ charitatis præmia magna 427.b
condemnatio probrosa est, & contemptu plena 166.b
confessio peccati quibus fieri debeat 558.b
confessio sacramentalis diuinitus inspirata 396.a
confessionis fidei Christianæ formula 391.a
confessio nominis Christi 391.a
confessio ex corde, & ore quãdoque necessariò facienda 395.a
confessio Petri & Apostolorum 281.a
confessionis ueræ de Christo quàm ampla sint præmia 281.b
confessores Christi in primis decet modestia 281.a
confiteri Christum quid 254.a 281.a
confiteri pro gratias agere 303.a
congregare seu colligere cum Christo quid 324.b.427.b
coniugium à Deo institutũ 433.b
coniugium inter homines solum 432.a
coniugium quo ad uinculum inseparabile esse 433.b
coniugij molestiæ quomodo æquo animo ferantur 434.a
coniugia impiorum 7.a
conscientia nostra, chirographum 569.a
conscientiæ remorsus etiam in impijs 27.b
conscięti æ trepidæ & aduersis perturbatæ expostulatio cum Deo 208.b
conscientiæ tempestatibus ac terroribus uerbo Domini occurrendum 210.b
conscięti æ plus satis securæ 241.b
consensus Euangelistarum 211.b. 287.b.316.a.370.b.417.b
consensus aduersariorum in Christum 478.b
consideratio spectaculi Christi, crucem sibi baiulantis 566.b
consilium aduersus superbas cogitationes 64.a
consilium aduersus Deum omne uanum 27.b
consiliũ Dei fuit ut pateretur Christus 534.b
consilium fidei & spei 246.b
consilium Sacerdotum cõtra Christum 527.b
consilia diuina longè alia, quã humana 581.a
consilia humana sese ipsa ludificari 570.a
consilia & iudicia Dei non esse anxiè disquirenda 304.b
consolatio quid 83.b
consolatio duplex 83.b
consolatio à spiritu sancto 84.a
à remissis peccatis ibidem.
consolatio accessuri ad uenerabile Eucharistiæ sacramentum 53.a
consolatio aduersus tẽtationes, & questus uentris 59.b
consolatio aduersus iudicia sapientum mundi 322.a
consolatio certantis propter iustitiam 88.b
cõsolatio Christianorũ quæ 275.b
cõsolatio infirmarum & afflictarum conscientiarum 230.a
consolatio ingens piis, quòd uihil nisi uolente Deo patiantur 280.a
consolatio in afflictionibus 526.a
in egestate ibidem.
consolatio in afflictione precantiũ 543.b
consolatio per uerbum 84.a. in futura uita ibidem.
consolatio piorum in afflictionibus 84.a
consolatio piorum in morte & aduersis 537.b.539.a
consolatio piorum dum necantur 365.a
consolatio piorum etiam media in morte 370.a
consortes peccati qui 101.b
consputatio ludibrium non uulgare 555.a
constantia in cruce oratione obtinenda 540.b
consuetudo durissimum telum, 237.a
consuetudo iurandi unde 107.a
consultores qui 21.a
contemptorum uerbi Dei & pœnitentiæ grauis dãnatio 268.b
contemptum intolerabilem putant qui uideri uolunt uiri 109.a
contemptum suorum Deus nõ fert inultum 357.b
contendere iudicio cum proximo periculosum 110.a
contentio pia ac modestissima inter Christum & Ioannẽ 52.a
contingentia rerum non ex fato 23.a
continentia merum Dei donum 434.b
continentiæ donum petenti tribui 434.b
contractibus ciuilibus quibus cum & quomodo uti liceat 111.a
contractibus legitimis uti licere sacræ literæ docẽt, sed qui illi sint non explicant. 111.a
contrahere licet atque componere de rebꝰ necessariis corpori 111.a
contumaces & rebelles Ecclesiæ excommunicandi 424.a
contumeliam qui dixerit, audiet 166.b
conuenire uerbi significatio 11.b
conuentus ad Ioannem tam cõfertus quid præsignabat 44.a
cõuiuiũ, lætitiæ symbolum 228.a
cõuiuij spiritualis fercula 472.b
conuiuio Matthæi Christus libens interfuit 228.a
conuiuio Christum accipere quis possit ibidem.
conuiuia luxuriosa 362.b
conuiuia quæ damnanda ibid.
cor primum excitandum ad audiendum uerbum Dei 343.a
cor in oratione primas parteis habet 128.b
cor non polluit nisi quod in corde nascitur 378.a
cor Iudæis etiamnum uelatum, & Moses obscurius 343.b
cor humiliatum quod 81.a
cor mundum quod 86.b
cor pro affectu 151.a
cor, affectuũ sedes 328.b.482.b
cor, fons cogitationum & officina uoluntatum 151.a
cor, fons omnium tam uirtutum, quàm uitiorum 378.a
cor nostrum regia Dei 134.a
cor, thesaurus boni & mali 328.b
cor terræ & cor maris 332.b
cordis humani prauitas 388.a
corda impiorum arida 335.a
Corban & Corbana quid 560.a
Corozain & Bethsaida 301.a
corpus animale quid paulo 480.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

corpus spirituale 480.a
corpus nostrum, ueluti asinus ignauissimus, socordia torpescit 456.b
corpus suum atque adeò omnia fidelis homo posthabet dilectioni 113.a
corpus uitiatum lepra contingere lege prohibitum 194.a
corpus hominis damnati pœna sensibili & corporea punietur 201.a
corpus pro uita 151.b
corpus idem in gloria, quod prius in miseria 404.a
corporis Christi membra cœlestem uitam uiuere debent 136.a
corporis morbi unde plerunque nascantur 223.a
corporis prostratio & genuflexio, genus quoddam adorationis 237.b
corporis medicina quare diligenter quæsita, animorum à multis etiam contempta 77.a
corpori obesse posse minimum est 278.b
corpora cœlestia omnia parèt Deo 115.b
corporum cœlestium usus 23.a
corporibus Satan nocere potest, nobis inuitis: animabus non item 217.a
correctio acrior deteriorem facit delinquentem 166.a
correctionis Christianæ finis est emendatio uitæ turpiter actæ 166.a
correctionis fraternæ præceptum quando obseruandum 424.a
correctionis finis 351.b
correptionem detrectans quantũ peccet 361.b
coruos pascit Dominus 155.b
crastinus dies quam afflictionem aduehit 162.a
creaturarum contemplatio quid nobis confert 156.a
credere quid 463.a
credere primùm, mox facere oportet 590.a
crucifixi cum Christo quando sumus 569.b
crux quid 399.a
crux quid prodest 399.b
crux abominata Iudæis 563.a
crux nũquam abest à uerbo 339.b
crux Christi antidotũ habet aduersus omnes morbos spirituales 577.a
crux Christi scandalum est mundo 538.b
crux Christi, thronus misericordiæ 571.a
crux Christi impersuasibilis rationi humanæ 415.a
crux cuiusque sua 284.b
crux cuique tollenda, eáque sua 399.a
crux, iugum, non filiis Dei, sed seculi 308.a
crux magis trophæum uincentis, quàm suppliciũ patictis 570.b
crucis acerbitas temperatur exemplo Christi 307.b
crucis partes duæ 207.a.415.a
crucis tormentum inferendi mos apud Iudæos atque Rom. diuersus 568.b
crucem aut suppliciũ aliquod propter peccatum toleraturus, quid faciat 89.a
crucem qui post Christum ferant, erunt semper 567.a
crucem suã accipere quid 284.b
crucem quò minus feramus quid obstat 398.b
cruce aut in cruce terreri, quid 279.b
cruce gloria Deo sua uindicatur, & nobis quæritur 398.b
cruce itur ad gloriam 446.b
crudelitatis nouum genus in Christum 566.b
culpas auitas & paternas quinam portare debeant 328.b
cultores Dei ubertim donis perfunduntur 28.a
cultus Dei capita quatuor 315.b
cultus Dei apud Pharisæos qualis 375.b
cultus dei multa cõplectitur 68.b
cultus Dei uerus quis, & in quo consistit 313.a
cultum Dei uiolantia repurganda 460.a
cùm particulæ usus 12.b
cupiditas Pharisæorum execrabilis 493.a
cupiditas quantum aduehat mali 531.b
cupiditas regnandi, Lerna malorum 34.a
cupiditatem anxiam siue solicitudinem rerum damnat Christus 265.b
cura & solicitudo uictus, peccatum non leue 154.a
cura uictus & amictus in patrem cœlestem reiicienda 157.a
cura uitæ, tentatio 154.b
curam domesticam abiicere, & otiari, non oportere 63.a
curam nostri negare Deo sacrilegij genus est 159.b
curas rerum fluxarum præferre uerbo Dei, ingens peccatum 473.a
curare Christi, est saluare 316.a
custodia angelica quibus promissa 65.a
κυλλὸς, debilis 383.b
cyrenius primus præses Iudææ 530.a

D

Dæmon quid 211.b
dæmõ à Christo uictus & uinctus 324.a
dæmon an corpus hominis inhabitet 213.b
dæmon ore à se obsessorum quomodo loquitur 214.a
dæmõ hospes porcorum, hoc est uoluptuariorum 216.a
dæmon quando ac quomodo obsideat hominem 213.b
dæmon quid possit in cogitationes nostras 214.a
dæmonis ars ad infamãdum opus Dei 77.b
dæmonis ad nos perdẽdos obstinatum studium 215.b
dæmonis potestas quanta 212.a
dæmonis studium in hoc omne ut nos perdat 212.b
dæmones inuiti uenerantur Christum 211.a
dæmones uel nouerant, uel suspicati sunt, Christum esse filium Dei 214.a
dæmones quare in porcos abire permiśi 216.a
dæmones scituri usque ad finem mundi 215.a
dæmones ubique incommodant 335.a
dæmones quare Christum fatentur 214.b
dæmones quam torturam metuãt 215.a
dæmones suam sibi prædam eripi ferunt ægrè ibidem.
dæmones ipsissimi Antichristi 214.b
dæmonum comparatio cum muscis 277.b
dæmonũ miserrima cõditio 215.a
dæmonum potestas magna 259.a
dæmonum potestatem alligatam à Deo esse 216.b
dæmonum è cœlo deturbatorum sedes ac fraudes uariæ 211.b
dæmonibus sua insunt nomina 215.b
dæmonibus nihil cum Christo commune 214.b
dæmonibus unicus scopus, ut noceant hominibus 216.a
dæmonibus pœna multò maxima quæ 215.b
dæmonas esse negantes reprehenduntur 217.b
dæmoniacus sanatur 309.b
dæmoniaci 211.b
dæmoniaci sanantur 190.b
dæmoniaci & lunatici 77.b
dæmoniacos an blasphemiæ in Deũ suæ condemnent 213.a
damnatio quid 516.a
damnatorum pœna duplex 182.b. 475.a
damnatorum pœnæ 352.a
dãnatis ad supplicia potius datur, quem quærunt 568.a
Daniel aulicus 551.a
Dauid primus rex in genealogia Christi 6.b
dauid quando Psalmos composuit ibidem.
dauid, lucerna dictus 93.a
dauid cur Abrahamo præpositus à Matthæo 4.a
dauid superauit Philistæos 6.b
dauid aulicus 551.a
dauid probus negotiator 354.a
dauidis sedes Bethlehem 20.a
dauidis stirpe decrescente Christo ueniendum erat 10.b
De & Ex præpositiones. 9.b
debitum multiplex in scripturis 138.b
debitum exigere, & reposcere ablatum, lege ciuili licere 467.b
debita templis & Sacerdotibus persoluenda 478.a
Decapolis 78.a
decimare mentam 486.b.
decimæ debitæ Leuitis 494.a
declaratio parabolæ de zizaniis 339.a
deierare contingit multis de causis 107.a
deieratores irrisorum Christi hæredes 555.a
deitas quomodo creaturis tribuitur 153.b
deitatẽ sibi Christus adserit 222.a
delicta paruа qui negligit, in maiora paulatim incidit 329.b
delinquens à quo iudicari debeat 167.b
delitiæ multorum sanguine partæ 560.b
Denarius diurnus quid 444.b
denarius & drachma eiusdem æstimationis 429.b
denarius numerus pro perfecto uel uniuerso 517.b
depastores Ecclesiæ qui pastores uideri uolunt 570.a
deploratio morum Scribarum & Pharisæorum 486.b
deprecari quid significet 129.b
derelinquere pro permittere 574.b
desertus locus tentationi commodus 57.a
desides & ingratos iure optimo bonis omnibus exui 342.a
desidiæ humanæ hypotyposis, 544.b
desolationis Iudaicæ finis nullus futurus 506.a
desperatio ex auaritia 60.b
desperatio peccatoris unde 559.a
desperationis suggestio potissimum Satanæ telum 572.b
desponsata & Virgo 11.a
desponsata Virgo ante aduentum Angeli ibidem.
desponsatorum mos ibidem.
Deus quomodo factus homo 12.a
deus nobiscum est uariis modis 17.a.b
deus signo & uerbis nos pellicit 24.a
deus non tentandus 30.a 56.a
deus etiam tyrannis ad suam gloriam utitur 34.a
deus ubique adest suis 35.a
deus quàm bonus, quãtúsque amator nostri 49.b
deus pater quantum nos diligat in filio 55.a
deus quomodo tentauit Abraham 58.a
deus uictui per omnia præferendus 63.a
deus longè aliter extollit atque Satanas 64.a
deꝰ quomodo regnare dicitur, quomodo item Satanas dominari 67.a
deus scopus & finis omnium quæ rectè facimus 69.a
deus & uita æterna idem 81.b
deus quàm bene tum uelit, tum faciat suis 87.b
deus suos semper passus est à mundo affligi 90.a
deus quomodo adest suis creaturis 106.a
deus suos ∇ult similes sibi 111.b
deus illis ignoscat, uerbum piorum de inimicis infestis 113.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

deus quid nobis contulit per filium 115.a
deus malis negare Solem, & bonis impartiri queat, siquidem uelit 115.b
deus per Solem suum quid conferat nobis ibidem.
deus lubens atque hilariter nobis prospicit ibidem.
deus quantum nostra causa fecit quum Solem dedit ibidem.
deus ex nostris moribus nõ metiendus 126.b
deus cur rogari uelit 128.a
deus à nobis orantibus vult & uocari & credi pater ibid.
deus omnia quidem, sed potissimũ quæ suorum sunt, nouit 128.b
deus misericors cùm promittit, uerax cùm promissis stat 129.a
deus consilio aut doctrina nostra non indiget ibidem.
deus pater est, ergo opitulari vult filiis 131.a
deus quare nobis pater ibidem.
deus noster omnium pater est, ideo ut fratres debemus nos inuicẽ amare 131.b
deus quos cœlos inhabitet ibidem
deus in cœlo esse quare dicatur 132.a
deus probè agnitus sinitur regnare 133.a
deus per Christum & Prophetas quid nobis significauit 134.b
deus non semper medicinæ ope sanat 239.b
deus an inducat in tentationem 141.b
deus tentari sinit tam perfectos quàm imperfectos ibidem.
deus quomodo nos tentat ibidem.
deus id homini est, quod amat unicè 151.a
deus unus omnium Dominus sine additamento 153.b
deus se quærentibus nihil deesse sinit 161.a
deus ex promissione debitor 161.b
deus suas diuitias segnibus & oscitantibus non dat 170.a
deus paratissimus ad dandũ 171.a
deus quare continuò nos non exaudit 172.a
deus quid præcipiat aut prohibeat obseruandum, non quid multi faciant 177.b
deus quomodo non nouit reprobos 186.a
deus cur preces aut non exaudiat, aut exauditionẽ differat 189.b
deus solus adoratur adoratione significante cultum præcipuum 192.a
deus cur aliquando differt auxilium suum 193.b
deus simplicium & innocentium uindex 578.a
deus accedentes ad illum, & illi fidentes, uariè exercet 209.b
deus quomodo excitandus 210.a
deus potentior ad seruandũ, quàm Satanas ad perdendum 213.b
deus unus ac solus menti humanæ illabitur 214.a
deus pusillas afflictiones summis fœlicitatibus remetitur 218.a
deus nõ deserit nisi desertus 219.a
deus quomodo colendus 232.a
deus pater nos per Christum agnoscit & audit 238.a
deus per infirma mundi fortissima quæque eneruat 239.a
deus quando maximè potentiam suam exerat 241.a
deus in nobis sua dona coronat 247.b
deus & potest & aliis dat posse 259.a
deus afflictionibus afficitur suorum 285.a
deus pauciloquus, sed magnificus 292.b
deus quantoperè uoluerit filium suum agnosci & recipi 295.a
deus quàm propitius nobis factus per Christum 319.a
deus nõ nisi desertus deserit 343.a
deus semper exercet suos 367.b
deus Israel, nomen olim Dei notissimum 384.a
deus uiuens, uiuus, uita & fons uitæ 392.a
deus nobis loquitur per ministros 408.a
deus deiicit & erigit, terret & solatur 408.b
deus quomodo uidetur & agnoscitur 423.a
deus cùm uelit omnes saluos fieri, quare non omnes salui fiant 424.a
deus quando ignoscit 430.a
deus solus natura bonus 437.b
deus sua patientia & longanimitate peccatores expectat ad pœnitentiam 467.b. & seq.
deus sine delectu omnes uocat ad Euangelium 473.b
deus natura & nomine uita est 480.b
Deus quibus Deus ibidem.
deus per rerum causas & naturas nobis cognoscendus 497.b
deus etiam sceleratis parcit propter electos 507.b
deus grauius punit suos, quàm alienos ibidem.
deus nobis talis, qualem imaginamur 522.a. 523.a
deus noster se nobis præstat accessibilem 525.a
deus in suis uel colitur, uel negatur 527.a
Dei benedictione crescunt & augentur quæ ad uictum faciunt 385.b
dei cultus spiritualis, quis 118.b
dei dicere est facere 198.a
dei erga nos charitas ineffabilis 407.a
dei magnitudo & nostri abiectio ab orando nos retrahit 171.a
dei maximè proprium est iuuare 144.a
dei nomine uirtus Dei intelligitur 184.a
dei prouidentia aduersus thesaurarios 148.b
dei prouidentia & charitas erga nos 411.a
dei solennis consuetudo in seruandis & liberãdis afflictis 412.b
dei unius est præscire futura, 512.b
dei uolũtas quomodo et unde agnoscitur 232.a
dei & mammonæ affectus cõtrarij 153.b
Deo nihil gratius boni cõmunis studio 520.b
deo nihil necesse esse tollere aduersitates suorum, ut illos consoletur 369.a
deo, non cibo, pasci omnia, 63.a
deo nullum peccatum irremissibile 326.a
deo obtemperandum 53.a
deo parent etiam inanimata, 135.b
deo patri nihil placet, nisi per Christum 407.b
deo qui placere uelit, animo sit sincero erga proximum 100.b
deo & diuitiis non possumus seruire 121.a
deo nostra omnia numerata & curæ 280.b
deo nuda omnia 31.b
deo omnia uiuunt 480.b
deo peculiariter curæ sunt pij, 280.b
deo præscribendum non est quid aut quomodo donet 127.b
deo quanta cura suorum 36.a
deo qui seruiunt ijdem liberi sunt 153.b
deo quanta nostræ salutis cura 423.a
deo solenne est & promittere & dare spiritum suum iis, quorum opera est usurus 273.a
deo solenne est pudefacere suos, ut eos glorificet 241.a
Deum ardẽter rogare effectus est uiuæ fidei 192.a
deum esse propensissimum ad bene faciendum 172.b
deum esse Deũ alicui, quid 480.b
deum Israel quare Romani non cum reliquis Diis coluerint, 384.a
deum nihil habere opus externis præsidiis 73.b
deum omnibus promiscuè sua donare 116.a
deum quinam tentant 65.b
deum qui ore tantùm profitetur, super arenam ædificat 187.b
deum qui unicè amat, & eius præcepta obseruat, nullis periculis potest concuti 187.a
deum quì possimus uidere 86.b
deum quid mouit, ut alios diuites alios egenos esse uoluerit 122.a
deum suis non posse deesse, 63.a
deum ubique coli & ubique eius sacra 532.b
deum unum qui sibi scopum proponit in orando, is orat in absconso 126.a
à Deo quid petendum 130.b
Dij factitij antiquorum, dij iam olim mortui 392.b
dextera Dei quid 485.a
dextera & sinistra quid in scripturis designant 524.b
Diabolus hypocritarum Deus, 126.b
diabolus hostis omnium fortissimus 170.b
diabolus interdum simulat se seruare, uerùm ut perdat 214.b
diabolus nunquam solus, vulgi parœmia 215.b
diabolus passionum nostrarum & affectionum obseruator maximus 59.b
diabolus quare tentator simpliciter dictus ibidem.
diabolus quibus præcipuè infestus 57.a
diabolus quomodo & cur tentat 141.b
diabolus quomodo peccatores tractat 411.a
diabolus semper piorum conatibus ac uotis obsistit 88.a
diabolus torquetur cùm hominem lædere non potest 215.a
diabolus uariis tentationibus hominem adoritur, ut eum ab oratione auocet 170.b
diaboli incarnati 34.a
Dico uobis, species quædam iuramenti 158.a
dictiones uniuersales in sacris literis prudenter intelligendæ 105.a
didrachma nominatiuus plural. 415.b
dies Domini in ianuis 509.b
dies Domini magnus, Euangelij tempus 298.b
dies Domini furi cur comparatur 514.b
dies Dominicus ab Apostolis institutus 315.a
dies iudicij Iudæorum 268.a
dies iudicij multò antè nobis præuidenda 302.a
dies quilibet afflictionem habet suam 162.a
diei Dominici maiestas legib⁹ sancita 315.b
diei & horarum ratio apud Iudæos 179.b
diem nouissimum non procul abesse quibus rationibus credẽdum 513.b
diem supremum quare nobis ignotum Deus uoluit esse 514.a
dies festi in Ecclesia religiosè obseruandi 315.a
dies quare mali dicti 154.a
differentia auditorum uerbi Dei 341.a
differentia inter Christum & parochum 225.b
diffidentia nostra quanta sit, 155.a
diffidentiam nostram interrogatione vehemẽti suggillat Christus 157.b
digitus Dei, Spiritus sanctus, 323.b
dignitas Gentibus à Deo quanta tributa 474.a
dignitas proborum Christianorũ magna 337.b
dignus Euangelio quis 266.b
dignum esse Christo, quid 284.b
dignum pro æquo & conuenienti 266.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Dilectio duplex 482.a
dilectio Dei & proximi 471.b 483.b
dilectio & charitas Dei ergà nos 55.a
dilectio morbos omnes sanat, 482.a
dilectio quando augescit 114.b
dilectio inimici, benignitas siue bonitas 120.a
dilectione mutua unum inuicem & cum Christo efficimur, 111.b
dilectione cognitio crescit 482.a
dilemmatibus ferè utitur Christus 316.b
diligentia pastoribus necessaria, 351.b
diligere uel amare quid 111.b
dimittere pro remittere 139.a
dimittere & pallium, quid, 110.a
dimittere uxorem quid 13.a
discendum prius quàm docendum 409.a
discipulus 254.a
discipulus Christi qualis esse debeat 114.a
discipulus prioris posterior dies 350.b
discipulum esse Christi, & expectare regnum Dei, quid 580.a
discipuli esurientes spicas in sabbatho uellunt 309.b
discipuli patientes inediæ 311.a
discipuli an Pharisaicas constitutiones contempserint 373.b
discipuli Christi dicti omnes credentes 257.b
discipuli Christi quinam esse non possunt 231.b
discipuli Christi & scripturæ ueri qui 26.b
discipuli soli cum Christo ascendunt in montem 79.b
discipuli ter seorsum assumpti à Christo qui 540.b
discipuli diuersi ad Christum, 26.a
discipuli dormientes 528.a
discipuli Christi ueri qui 590.b
discipuli Christum quomodo suffurati sint 587.b
discipulorum Christi obedientia 458.a
discipulorum imbecillitas & grauitas multa 405.b
discipulorum tarditas ad credendũ resurrectionem Christi 581.b
discipulis tentatis in mari, & inuocantibus, adest Christus 190.b
discretores dierum 21.a
discrimen inter Christum & Satanam quantum 503.b
dispensationis mysteriorum Christi habenda ratio 243.a
dispensatoris prudẽtis ac fidelis munus 312.b
dispergi quid 539.a
dissidium fœlix quod 283.a
dissidium ob Euangelium à quibus oriatur 283.b
dissidia 254.a
dissidia & contentiones quomodo sedare oporteat 449.b
dissidiorum causa Satan & mundus 282.b
diuersitatis uocationum Christi ratio 218.b
dives pro affectante diuitias, 440.a
dives, aut iniquus, aut iniqui hæres 149.a
dives quomodo saluabitur 440.b
dives sine Christo pauperrimus, 122.b
dives spiritu 81.a
diuites alij, atque alij 150.a
diuites egeni omniũ cùm emigrant 149.b
diuites in Deo qui 150.a
diuites ĩ pretio apud omnes 579.b
diuites præposteri & infœlices qui 150.a
diuites quare asperi esurientibus 312.a
diuitum spes quàm ludificatoriæ 150.a
diuitibus quid præcipiat Paulus ibidem
diuitiæ hominem non perdunt, nisi accedat abusus 440.a
diuitiæ palatij in quo natus Christus 29.a
diuitiæ seculi falsæ & fallaces, 346.b
diuitiæ temporales an auferãt paupertatem in spiritu 82.b
diuitiarum amor prohibetur, non ipsæ diuitiæ 439.b
diuitiarũ cupiditas cauẽda 148.a
diuitiis qui abũdant, in pretio sunt ibidem.
diuisio certũ ruinæ signum 322.a
diuortium ecquando licitum Christianis 103.b
diuortiũ quare Iudæis permissum ibidem
diuortium quare in lege cõcessum 432.a
diuortium quomodo præter naturam 432.a.b
diuortij medium genus 13.a
docere nobilius, quàm imperare 251.b
doctor bonus non postrema pars fœlicitatis populi 91.b
doctoris grauior culpa quàm auditoris 96.b
doctores & Ecclesiastæ præcursores Christi 409.b
doctores Iudæorum quomodo populo uiam ad cœlum impediebant 492.a
doctores legis suo se iudicio damnant 465.b
doctores pastoribus comparantur, doctrina pabulo 251.b
doctores uerbi, patres & magistri 490.b
doctores & discipuli ubi infatuati sunt, quanta malorũ Ilias 92.a
doctores clancularij ferè falsi, 251.b
doctorum apud Iudæos iniquitas in plebem 488.b
doctrina præcedere debet pastum 366.a
doctrina bona in corruptis hominibus perit 236.b
doctrina mala fermentum 388.b. 389.b
doctrina christi quid exigat 187.b

doctrina Christi omnis unica sententia concluditur 172.b
doctrina Christi quàm paradoxa fuerit mundo 80.b
doctrina Euangelica cuiusmodi animos exigat 376.a
doctrina Euangelica antiquissima 71.a
doctrina Euangelica plena offensionibus 223.a
doctrina Euangelica quare multis contemptui sit 70.a
doctrina Euangelica quare mundo sordeat 348.a
doctrina Euangelica imbuendi qui 236.a
doctrina doctorum nostra est, non uita 488.a
doctrina ex seipsa, non ex personis æstimanda 357.b
doctrina hominum 372.a
doctrina non è uita æstimanda, sed ex uerbo Dei 300.a
doctrina noua nouis auribus audienda 114.a
doctrina regni Dei 366.b
doctrina sana & uera quæ, 94.a
doctrina sancta homini deploratæ malitiæ communicata deteriorem eum reddit 169.b
doctrinæ Christi commendatio 252.a
doctrinæ Christianæ duo præcipua capita 398.b
doctrinæ Apostolorum autor Spiritus sanctus, ipsi tantùm organa 274.a
doctrinæ Euangelicæ propter quid assentimur 258.a
doctrinæ Euangelicæ uinum nouum quod 237.a
doctrinæ nouæ noua conuenit institutio 236.b
doctrinam Christi & uerbum crucis caro neq; assequitur neque recipit 114.a
doctrinam Euangelicam sine acore esse non debere 349.b
doctrinam Euangelicam multi amplectuntur, pauci in ea perseuerant 275.b
doctrinam Euangelicam cur deserãt multi ibidem.
doctrinam Pharisæorum & Scribarum quare Christus plebi cõmendauerit 487.b
doctus ad regnum cælorum, 339.b
docti consulendi 409.a
doctorum munus 93.a
doctorum ordo triplex in Ecclesia 487.b
dolores & horrores mortis quomodo uincamus 542.a
domestici duplices 112.a
domestica, quanuis potiora, præ exoticis & peregrinis ferè contemni 357.b
Dominator proprij populi Deus, 27.a
dominium Christianorum est subiectio 450.b
Dominus quid 482.b
dominus uox potentiæ 193.b
dominus, uox potestatis index, 237.b
dominus addit animum suis aduersus imminentia pericula, 272.a
dominus auxiliator opportunus, 35.a
dominus contemptibilia mundi elegit 262.a
dominus docet cauendum ab improbo hospite 266.b
dominus, etiam uiuens, multa præstitit suis quæ fuerat pollicitus 161.a
dominus in parabolis quare locutus turbis 338.b
dominus interdum differt exaudire, idque quam ob rem, 130.b
dominus nihil minus quàm durus seruis bonis 521.b
dominus nunquam habet cõtemptui pios suorum affectus, 130.b
dominus omnipotens ad saluandum 241.a
dominus prædicari nõ uult à quibuslibet 214.b
dominus quam perseuerãtiam requirat 276.a
dominus quando & quomodo nos quærit 262.a
dominus quid à nobis exigat, 218.b
dominus quos sibi ministros uelit 257.a
dominus seruos otiosos respuit 256.b
dominus & seruus relatiua 153.a
domini nomenclatura propria unius Dei 482.b
dominũ suis nunquam deesse, 312.b
domus orationis 454.b
domus pro opibus 492.a
domos possidere Christus nõ prohibet 205.b
donec particulæ acceptio 18.a
donec ueniat filius hominis, quomodo intelligendum 276.b
donec pro nunquam, perpetuò, semper 100.b. 485.b
dona Dei ne prosint nobis uitio nostro facimus 358.a
dona sua dat Deus dispensanda, 519.b
donis diuinitus acceptis quomodo utendum 203.a
dormire quando dicatur Christus 207.b
dormite iam, ironicè dictum, 545.b
dormitio Christi mors eius 209.a
dotes animi Ruth 6.a
dragma, donarium 415.b
drama, repræsentatio ibidem
duabus de rebus quis audit male, 228.b
dubitare noluit nos Christus quin simus filij Dei 131.b
dubitans de uoluntate Dei frustra orat 129.a
dubitatio impetrãdi contraria est efficaciæ orationis 192.b
duces & Sacerdotes præfecti Israeli post captiuitatem 8.b
duci in desertum quid 58.a
duodecim Apostoli, testes Christi

Universidad de Deusto
Biblioteca

testatoris 258.a
duodenarius numerus sacer, 257.b
διάκρισις & διάκρισις diuersi significatus 224.b

E

Ecce, uocula attentionis 16.a. 20.b. 237.b
Ecclesia quid 76.a
ecclesia columna ueritatis 26.a
ecclesia in speciem contempta, 26.b
ecclesia, sicut, nec Christus, nulli lacqueum nectit 58.b
ecclesia an infelicior quòd iam signa non habet 76.b
ecclesia uox & os Christi 80.a
ecclesia habet Euangelium, ibidem.
ecclesia utraque hymnos & laudem Dei perpetuat 127.a
ecclesia sanguine Christi generata 236.a
ecclesia quoddam nosodochium, 253.a
ecclesia homines omne genus complectitur 262.a
ecclesia Dei doctrina uerbi diuini ædificatur 469.a
ecclesia militans omne genus hominum sibi coaceruat 473.b
ecclesia statim à morte Christi cõgregari cœpit 578.b
ecclesiæ fundamentum Christus, 259.b. 394.b
ecclesiæ rex Christus 410.a
ecclesiæ decreta & consuetudines quanti faciendæ 373.a
ecclesiæ quid maximè ex usu sit 257.a
ecclesiæ an liceat leges ponere, 373.a
ecclesiæ præfectis magna à Christo collata potestas 427.a
ecclesiæ regendæ præficiuntur indocti, & malis moribus imbuti 182.b
ecclesiæ suæ Christus pollicitus est, sese semper illi adfuturum, 590.b
ecclesiam super Petrum fundatam quomodo intelligas 259.b
in ecclesia, uaria semper de Christo iudicia 390.b
in ecclesia ueteri quomodo omnia communia 137.a.
ecclesiæ quare cathedrales dictæ, 79.b
ecclesiastes quilibet uox tantùm, præterea nihil 42.a
ecclesiastes ne sibi placeat de frequenti auditorio 44.b
ecclesiastes aduersariorum calumnijs respondere debet 230.a
ecclesiasticæ uita cum uerbo consentire debet 410.a
ecclesiasticæ cùm euangelium à se prædicatum non ilico recipitur, quid agendum 218.b
ecclesiasticæ quales esse debent, 293.b
ecclesiasticæ contempti quo se solentur 357.b
ecclesiasticæ tum formandi tum implorandi 256.a
ecclesiasticarum prima cura, quæ 237.a
ecclesiasticarum arcani insidiatores 311.a
ecclesiasticis in primis Satanas exhibet negotium 154.a
ecclesiasticis sinceris quod præmium à mundo rependitur 362.a
ecleipsi subinde utitur Christus, 374.b
effectus unius multæ aliquando causæ 365.a
ego cum emphasi 98.a
ego sum, cuius uox 369.b
ἐγώ εἰμι οἱ qui 87.b
electi qui 446.b. 507.b
electi etiam nunc fœlices 81.b
electi è Iudæa fugere iussi imminente excidio 506.b
electorum perseuerantia 475.a
electis, quòd paulò minus perfecti sint, an obsit 117.b
Eleemosyna quid 122.a
eleemosyna quid complectatur, ibidem.
eleemosyna dantem magis iuuat quàm accipientem 122.a
eleemosyna quomodo rectè fiat, ibidem.
eleemosyna in sinu abscondenda 124.b
eleemosyna quomodo sit in occulto 124.a
eleemosyna in occulto facta, remunerabitur in propatulo, 124.b
eleemosyna sincera, rarum opus 125.b
eleemosynam accipere cogẽdi etiã egeni 122.a
ad Eleemosynam quæ incitant, ibidem.
elementa obediunt creaturæ & peccatori, quantò magis Deo? 209.a
elephas 421.b
Elias multos dies absque cibo perstitit incolumis 62.a
elias pastus à Domino in summa fame per angelos 69.b
elias fide in uerbum rursum uincit famem 62.b
elias Ioannis Baptistæ typus, 295.b
elias quis, quomodo & quando præcessurus Christum 409.b
eliam Thesbitem Vocationis Dei parentem mulier pascit 62.a
Elizabeth ex filiabus Aaron, 9.b
elogia de Christo tria præcipuà, 407.a
eloquia Dei à quibusuis syncerè accipienda 358.a
Emmanuel quare dict⁹ Christus 16.a.b
emmanuel Hebræis quid ibidem.
energia uocis & uultus Christi mirabilis 227.b
energumeni 211.b
Ephesij magices studiosi 325.a
ephesij libros de magia combusserunt ibidem.
Ephraim filius Rachelis 34.b
ephraim nomine intelliguntur decem tribus ibidem.
Epiphania Christi Hierosolymis facta 24.b
epiphania nati Christi Herodi perspicua 27.b
epiphonema 277.b
epiphonemata familiaria Christo 298.b
Episcopo ministróque uerbi partes suas deserente nihil insultius 92.a
episcopi quàm sedulò inseruire debeant suæ functioni 206.b
episcopos qui docti sint Apostolus exigit 74.b
Epistolæ Apostolicæ, & Acta Apostolorum, an Euangelia 1.b
Ergo particula 100.a
ericæum mel 43.b
errantes & inscij docendi, maligni arguendi 479.a
error Origenicus 327.a
error pauperum de Lugduno, 439.a
eruditio & artificium, optimum uiaticum 61.b
Esaias à Manasse serra lignea sectus 5.b
Esaiæ & Psal. locorum intelligentia 22.a
Esau à Satana instigatus ad perimendum fratrem 67.b
esse cum Christo quid 324.b
esse ex Deo quid 337.b
esse in ianuis siue foribus quid 511.a
Esseni siue Essæi, et eorum mores & decreta 45.b
essenorum error de principatu terreno ibidem.
essentiam Dei nullum nomen satis exprimit 132.b
esto uox consentientis 242.a
esus, uitæ uel subsistentis uel reddi tæ indicium 245.b
Et, pro ergo uel igitur 374.b
Ethnici qui 117.a
ethnici Iudæis despecti 127.a
ethnicorum argumenta contra resurrectionem qualia 478.b
ethnicorum exemplis Christus utitur 333.b
Euangelium Græcis quid 1.a
euangelium quid Christianis 1.b. 119.b. 241.b
euangelium nouum uocabulum, sicut Apostolus 2.a
euangelium primus scripsit Matthæus 2.a
euangelium quare scripto mandatum 1.b
euangelium & promissa Dei ad omnes pertinere 42.a. 306.a
euangelium Galilæis prædicat Iesus 56.b
euangelium quid boni habet 71.b
euangelion regni, quid 76.a
euangelium ut commune est, ita palàm prædicandum 79.b
euangelium sincere docẽtibus duo pericula instant 148.a
euangelium non recipit simulatores 153.a
euangelium quare promulgatum per uniuersum orbem 177.b
euangelium quid est, quòd multi audire detrectant 217.b
euangelium prædicat Iesus, & sanat infirmos 220.a
euangelium Christi, quid 227.a
euangelium Iudæis scandalum, Gentibus stultitia 229.a
euangelium quid doceat 234.a
euangelium nuntium uitæ 243.b
euangelium quid, & qui effectus eius præcipui ibidem.
euangelium non nisi credentibus salutare 245.a
euangelium regni & regni Dei 252.a
euangelium quid contulit mundo ibidem.
euangelium paulatim dispensandum mundo 263.a
euangelium quousque Iudæis fuerit prædicandum ibidem.
euangelium quare regnum cœlorum 264.a
euangelium Euangelistarum morte illustrius & certius redditum 272.a
euangelium non amat latebras 278.a
euangelium omnibus missum, nulli celandum 278.b
euangelium doctrina omnibus cõmunis 281.b
euangelium paruulis cognitum, 289.a
euangelium tot afflictionibus cur patet 292.b
euangelium læta res & placida 299.b
euangelium quorum sit 306.b
euangelium iugum Christi 309.a
euangelium toto orbe receptum, 348.b
euangelium quomodo granum sinapis ibidem.
euangelium margaritum est pretiosissimum 353.b
euangelium mundo spectrum, 369.a
euangelium nubes, sed lucida, 406.b
euangelium ad quos spectet, 444.b
euangelium regni 504.b
euangelium quare omnibus indiscriminatim prædicatum, 505.a
euangelium unum & idem semper audiendum 586.a
euangelij nomina in sacris literis 1.b
euangelij autor Spiritus sanctus 2.a
euangelij Matthæi autoritas, ibidem.
euangelij prædicatio à neophyto & rudi non aggrediendæ 57.a
euangelij maiestas 76.b
euangelij de Iesu Christo compendium 175.a
euangelij & Christianismi summa 222.b
euangelij pars est timere 225.a
euangelij studium & odium, 283.a
euangelij ueritas ex atrocitate afflictionum inclarescit 292.b
euangelij præcipuus effectus,

Universidad de Deusto
Biblioteca

306.b
euangelij summa, remissio omnium peccatorum 326.b
euangelij seduli auditores angelis curæ sunt 345.b
euangelij prædicatio 428.b
euangelij prædicatio uniuersum mundum peruasit 504.b
euangelij prædicatio misericordiæ Dei indicium ibidem.
euangelio inseruire uictima longè gratissima Deo 313.a
euangelio audito quare pauci resipiscunt 342.b
in Euangelio duo potissimùm spectanda 448.b
in Euangelio quid prædicatur, 590.a
euangelica negotiatio quæstuosissima 265.a
euangelista in mundo, ouis inter lupos 269.a
euangelistam sincerum præstare, res haud leuis negotij 256.a
euangelistæ prophetarum mentem non uerba plerunque citant, 375.a
euangelistæ quàm studiosè descripserint quæ ad cõtemptum Christi pertinebant 567.b
euangelistarum propositum quod, 190.b
Eucharistia noui testamenti munus 100.a
eucharistia ipsissimum nobis corpus & sanguinem Christi exhibet 536.a
eucharistiæ negotium cœleste & spirituale esse ibidem.
Δουλία Græcis quid 304.a
euersio ciuitatis sanctæ à Daniele prædicta 506.a
Βλοχὴν, benedictis aliquem prosequi 113.b
ex desperatione spes 242.b
ex se non mala, boni consulenda 224.a
exaltare se quinam dicatur 491.b
excessus Christi, supplicia & mors ipsius 405.a
excidium Ierosolymitanum ob enormia Iudæorum peccata, 466.b
excidij Ierosolymitani causa, 500.a
excipere, uox Euangelica 366.a
excommunicatio iusta formidabilis 427.a
excommunicationis confirmatio, 426.b
excussio pulueris de pedibus, 253.b
excutere pulueremè pedibus 267.b.268.a
execrationes & deuotiones in sacris literis & à Viris pijs, 113.b
Exemplum tolerantiæ Christus 32.a
exemplum vitæ à plebe nonnunquam melius, quàm à primatibus 250.b
exemplo quisque plus mouet quàm uerbo 399.b
exemplo Christi, non omni interroganti respondendum 464.a
exempla magis afficiunt, quàm uerba 125.a
exempla inconstantiæ ueterum, 141.a
exempla potentiæ Verbi Dei, 512.b
exempla priorum posteros obligãt 496.b
exempla pusillæ eleemosynæ magna mercede honoratæ 287.a
exempla uiuidiora per similia, 34.b
exempla urbium & imperiorum per intestinas discordias conuulsorum 322.a
exempla utilitatis fidei alienæ, 221.a
exemplorum rationes considerandæ magis quàm ipsa exempla 127.b
exemplis ueterum probatur, non solo pane ali hominem, 61.b. 62.a
exercitium hominis misericordis 86.a
exordijs duris & seueris quando & quare usi uiri Dei 46.b
Βορὰξειν quid 553.a
expectare quid 290.b
explicatio uerborum Malachiæ de aduentu Christi 295.a
expostulatio cum Deo trepidæ & aduersis perturbatæ conscientiæ 208.b
expostulatio & intentata calumnia Pharisæorum 234.a.b
exprobrare quid 300.b
exprobrationes in pastores haud frugi & ignauos 92.a
exquirere quid 34.a
extermino uerbum 146.a
externa cum pietate cõiuncta obseruanda sunt 196.a
externa declarant qui sit homo, non faciunt hominẽ esse quod est 376.a
externa nihil moratur Deus, nisi accedat pietas 118.b
Ezechias. 16. Rex Iuda, pius 7.b

F

Facere & docere, perfectorum 96.a
facere voluntatem patris, quid 337.b
facies pro præsentia 295.a
facta quæ ignorantur quo animo fiant, in meliorem partem accipienda 164.a
Facultas omnis ex Deo 519.b
facultas benè operandi damnat bis adempta 474.b
facultates huius mundi per se corruptioni obnoxiæ 148.b
Famæ respectus nullus uero Christiano 113.a
famæ inconstantia 359.a
Fames & sitis iustitiæ 85.a.b
fames, pestilentia & cæteræ clades unde 63.a
fames horrenda Ierosolymis, 502.a
fames incredibilis in urbe Ierusalem tempore obsidionis, 507.a
fames maxima ætate Booz 6.a
fames publica mulieri Sareptanæ nihil obfuit 62.a
fame perire miserrimum 384.b
fatue, qui dicit, quid intelligat 98.b
fatui in scripturis qui 517.b
fatum quid 23.a
fermentum 349.a
fermentum & mel quare sacrificijs non addebantur 388.b
fermentum pro doctrina 386.a 388.b
fermentum Pharisæorum quod, ibidem.
feruor cognoscendi uerbi unde, 22.b
festinandum lentè, cùm de morte agitur 12.b
festucarum iudices quare suam trabem non uideant 167.b
Fiat, uocula Dei propria 383.b
Fiber ponticus 421.b
ficus arefacta 455.a
fidelis homo dilectioni posthabet omnia 113.a
fidelis cum infideli nihil habere debet commune 214.b
fidelis cur sequitur Christũ 209.b
fidelibus omnia in Christo reposita 235.a
Fides à Deo 386.a
fides ac spes in Deum quæ commoda nobis adfert 62.b
fides aduersus naturæ imbecillitatem pugnat 240.b
fides clamorem parit 246.a
fides contraria carni persuadet 227.a
fides, crux, confessio dona Dei, 281.b
fides, Dei donum est 175.b
fides & charitas per Christum restitutæ 231.a
fides & confessio nostra qualis esse debet 391.b
fides erga Deum quid 494.a
fides etiam in sceleratis reperitur 532.a
fides Euãgelica quæ saluat 241.b
fides ex auditu 452.b
fides historica 414.a
fides in Christum candidos, morigeros, & benignos reddit homines 274.b
fides in Christum & iustitia fructus uineæ Domini 470.a
fides in Christum nullo unquam tempore peritura 590.b
fides in oratione 455.a
fides miraculorum 414.a
fides multorum de Christo pusilla 238.a
fides nostra non ex uirtute humana, sed diuina 268.b
fides per charitatem operans præcepta exhibet facilia & suauia 227.a
fides per Verbum 353.a
fides plerunque in sacra scriptura comprehendit opera 183.b
fides qualis esse debet 370.b
fides quando in primis necessaria 367.a
fides quando robustior 572.a
fides quomodo operatur miracula 357.b
fides reuerentiam habet & uerecundiam 380.a
fides sanctissimæ Trinitatis 392.b
fides uera non potest non confiteri Christum 238.a
fides uiua, amuletum potentissimum 208.a
fides uiua caput nostrum 270.a
fides uiua ferè blanda 410.b
fides uiua haudquaquam diu est deliberabunda 227.b
fides uiua nihil non impetrat, 158.b
fides uiua quantum possit 239.a
fides uiua requiritur in auxilio impetrando à Deo 192.b
fides uiua siue iustificans 414.a
fides Vt ut pusilla, dum modò uiua, saluat hominem 208.b
Fidei etiam alienæ uis & uirtus 221.a
fidei impedimenta quæ 244.a
fidei opera 392.b
fidei potissima pars & uirtus 27.b
fidei uiuæ energia 75.a
fidei uiuæ magna uis 450.a.463.a
fidei uiuæ uirtus semper erigit hominem 369.b
fidei uirtus 402.b
fidei uiuæ omnia possibilia, diffidentiæ nihil 410.b
Fidem auctus suos habere 396.b
fidem & charitatem nemini potest inuito Satan auferre 213.a
fidem in cruce retinere ingens donum Dei 538.b
fidem nostram, licet imbecillam, non reiicit Dominus 588.b
fidem quare aliquando Christus exigebat, aliquando non 77.b
fidem uincere omnia 297.b
fidem uiuam habenti quomodo nihil impossibile 414.a
Fide acquiescendum Deo 177.b
fide ad Deum uenitur 306.a
fide aliena tantùm nemo adultus saluatur 221.a
fide Apostolorum nutante, desertus est Christus ab eis 539.a
fide charitati coniuncta tangendus Christus 586.a
fide constanti tenenda & credenda de Christo, quæ 390.b
fide & charitate absente, mortua omnia 26.a
fide & officio apprehendendus Christus 209.a
fide & piis precibus pulsandus Deus quoties nostri oblitus esse uidetur 210.a
fide opus esse ad intelligentiam 355.b
fide standum in aduersis 504.a
fide uacuos uirtus Christi non sanat 242.a
fide uiua nos Christum induere 474.b
fiducia Christi ad suos 532.b
fiducia in Christum quid efficiat 55.a. 276.a. 382.b
Fiducia in Christũ, propugnaculum inimicis omnibus inexpugnabile 572.b
fiducia in Deum duplex 280.b
fiducia in operibus quando dam-

Universidad de Deusto

natur 121.b
fiducia in Christum natura 453.a
figuræ duodenarij Apostolorum numeri 257.b
figuræ personarũ genealogiæ Christi 10.b
filiæ Sion pro ecclesia Ierosolymitana 457.b
filius Dei caro factus 3.a
filius Dei homo factus maiestatẽ patris nobis reddidit & accessibilem & exorabilem 130.a
filius cognitus per patrem 55.b
filius gehennæ 492.b
filius hominis Hebræis homo est 313.a
filius hominis, nomen contemptus 313.b
filius, index uoluntatis patris 337.b
filius legalis & naturalis 18.b
filius non odio patris in mortalium ærumnas abiectus 55.b
filium cognoscere quid 305.a.b
filij alij legales, alij naturales 9.a
filij Dei qui 572.a
filij ferè parentes moribus referunt 114.b
filij iræ quomodo filij Dei fiant 341.b
filij regni qui 200.b.351.a
filij seculi qui 479.b
filij si sumus esseque uolumus Dei, patrem imitari debemus 87.b
filij sponsi Hebraismus 235.a
filius petendum à patre quæ filios decent 131.a
filios Dei à filiis Satanæ quid discernat 324.a
filios Dei, etiam suos, filij seculi persequuntur 275.a
fimbriæ tactu sanata mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur 240.b
fimbriæ in palliis ex præcepto legis 489.b
Flaminius dux Rom. ob crudelem libidinem senatu amotus 364.b
fletus piorum benedictus & beatus 84.a
florum pulchritudini repentè peueunti humanæ gloriæ splẽdor confertur 157.b
fœlicitas quæ obsequentibus Satanæ 218.a
fœlicitas temporis Christi 344.a
fœlicitatem perfectam expectantibus, perfectè quoque implenda lex est 96.a
fœlicitatem quomodo consequamur 437.a
fœlicitate peccantium nihil infœlicius 557.b
fœlicitate quam dat mundus nihil infœlicius 400.b
fœminæ promiscuè nubebant uiris aliarum tribuum 9.b
Forma & figura Christi in trãsfiguratione cuiusmodi 403.b
formidines filiorum huius seculi præpostera 217.b
formula libelli repudij 433.a
fortitudo quid 550.a
Frater quis censetur 424.b
frater occultè peccans, occultè reprehendi debet 205.b
frater quando arguendus 425.b
fratris nomen cur sæpius repetat Christus 167.b
fratris nomen, pacis omen 100.a
fratri condonandum, 121.a. & quoties 428.a
fratri resipiscenti semper parcendum 417.b
fratres nos omnes 490.b
fratres sunt Iudæis, qui quomodolibet cognati sunt 117.a
fratres in scriptura quatuor modis dicuntur 336.b
fructus bonus obseruatio mandatorum Dei 183.a
fructus bonus nullo non tempore ferendus 49.b
fructus bonæ arboris 329.a
fructus ex uerbo Dei prædicato maximus 456.b
fructus regni Satanæ, impietas 470.a
fructus homini ex passione Christi præcipuus quis 576.b
fructus infirmitatis Christi 541.a
fructus uineæ Domini 467.a. 470.a
fructus euangelicæ arboris, qui, 180.b
fructus omni tempore producendi 467.a
fructus Spiritus, qui, 180.b
frumentum euangelicum quod, 255.b
Fuga 253.b
fuga Christianorum spiritualis 506.b
fuga electorum alicunde futuram calamitatem præsagit ibid.
fuga frequens piorum tempore ineuntis Ecclesiæ 365.b
fuga honesta 31.a
fuga periculorum etiam piis interdum necessaria 506.a
fugæ ab ira Dei duplex genus 47.a
fugæ ingenium 31.a
fugã uitæ consulit Christus 31.a
fugere quando liceat, quando non, difficile præscribere 276.a
fures nusquam non sunt 149.a
fures publici 149.a
furor principum Sacerdotum in Iesum 549.b

G

Gadara, Gerasa, & Gergesa, eadem 211.a
gadareni affliguntur 190.b
gadareni ob impietatem in Christum mulctati 216.a
gadarenorum stupida ingratitudo 217.b
Galilæa duplex 36.a.70.b
galilæa quare Gentium 36.b
galilææ gentium descriptio 70.a
gallinæ natura & ingenium, 497.a
gaudium in cœlo quantum 521.a
gazophylacion quid 560.a
gehenna quid, & unde 98.b
gehenna quare metuenda 279.b
gehennam inferni homo sibi quomodo thesaurizat 176.a
gemitus in tentatione fortis & uocalis in auribus Dei 207.b
genealogia Christi cur ab Abrahamo incœpta 4.b
genealogiæ Christi partitio ibid.
generatio filij Dei duplex 3.a
generatio in hoc seculo necessaria 480.a
generatio pro ætate hominum, 512.a
generationis Christi usus quis 3.b
generationes quid Hebræis ibid.
Genezareth laci descriptio 72.b
gentes dictio usitatissima in sacris 263.b
gentes, hæretici & impij, canes 382.a
gentes siue Ethnici qui 159.b
gentium nomine qui 507.b
gentium diuitiæ 5.a
gentium dominium ferè per totum orbem 450.a
gentium spes Christus 309.b
gentium tyrannis 449.b
gentium uocatio 190.a.200.a. 320.a. 471.a. 473.b
gentes etiam ad Christum pertinere 381.b
gentiles qui Latinis 117.a
gentiles olim à Deo explosi, meliores tandem Iudæis 379.a
gentiles quando uocati 445.a
gentiles quare in Iudæorum locum subrogati 465.a
gentilium uocatio ad colendam Ecclesiæ uineam 468.b
gestus piorum inter orandũ 542.b
gestus ecclesiastas decentes 79.a
Gethsemani quid 540.b
Giezi & Simon cauponantes opera Dei 265.a
Gladius 254.a
gladius & separatio pro eodem, 282.b
gladius & securis grauem iram Dei nobis significant 49.a
gladij uerbi efficacia 283.b
gladio se tueri quomodo licet, 549.a
gladio percutiens, gladio peribit, quomodo uerum 548.b
gladio perituri 528.b
gladio suo iugulãtur Iudæi 468.b
Gloria, quid 143.b
gloria Dei prædicanda etiam cum nostro probro 261.a
gloria Dei operationum nostrarũ finis esse debet 122.b
gloria Christi quæ, & quanta, 523.b
gloria Christi fons gloriæ omnium electorum 404.a
gloria corpori Christi internè aduenit, cæteris non item 404.a
gloria, honor, &c. hominibus exhibetur propter Deum, quem referunt 143.b
gloria inanis uitanda 248.a
gloria uana quantum incommodet 122.b
gloriæ appetentia non semper capitale crimen 123.a
gloriæ Dei studiosos spiritus docet omnia 122.b
gloriam apud homines quærere, ueteris Adami uestigium, 489.b
gloriatio Christiani in cruce Christi 569.b
glorificatio Christi Apostolis quaue prædicta 447.a
glutire camelum & excolare culicem 494.b
Godolias ab Ismaele interfectus 8.b
golgotha, quid 567.b
gradus in beneficentia 111.b
gradus in iudicio capitis multi, 98.b
gradus secundus & tertius corripiendi delinquentem 426.a.b
gradus quidam inter dæmonas 321.b
gradus consanguinitatis non solui per libertatem euangelicam 361.b
Græci in nouo testamento pro Gẽtibus 379.a
gratia Dei humilibus tantùm exposita 292.a
gratia & charitas Dei erga nos, 529.a
gratia inuitis nõ confertur 220.b
gratia Iudæis debita à gẽtibus intercepta 239.a
gratiam Dei euoluendis sacris literis non parum foueri 273.b
gratiam Christi qui sentit, facilè cætera alia contemnit 366.a
gratiæ agendæ ante cibum & à cibo 538.a
gratiarum actio 129.b
gratiarum actio quid comprehendat 130.a
gratiarum actio fidei uiuæ opus 219.a
gratiarum actionis mos apud Iudæos 538.a
gratias agendi mos apud Iudæos, 535.b
gratis, quid in sacris 222.a
gratis dare, quomodo accipiendũ 265.a
gratitudo & ingratitudo 116.b
gratitudo opus & fructus charitatis 225.a
gregis pastore destituti miseria duplex 255.a
Gregorius abhorret à nomine fatũ 23.a
gustare mortem quid 402.a

H

Habere in utero, quid 12.a. 16.b
habenti dabitur, quid 341.b
hæmorrhoousæ fides 240.a
hæres cuique suus, incertus & ignotus 149.a
hæreses apud Iudæos tres 45.b
Hæreticus cur spina uocetur 181.a
hæreticus lupus est ouilla pelle tectus 179.b
hæretici & seductores quot irrepsere in Ecclesiam 503.b
hæretici efficiunt ut uiri iusti excitentur ad lectionem sacrarum literarum. 179.a
hæretici osores monasticæ uitæ, 179.b
hæreticorum consortia fugienda, 168.b
hæreticorum doctrinam qui suscipit, insanit 179.b
hæreticorũ huius tẽporis dignoscendorum signa & notæ ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

hæreticorum liber scriptura sacra 180.*a*
hæreticis & obstinatis non sunt prodenda cælestis sapientiæ mysteria 168.*b*
harmoniæ uarij modi antiquis, 299.*a*
Hebræi nomine hominis pro gente utuntur 20.*a*
hebræorum malitia detecta 14.*b*
hebræorum mos in inchoandis libris 3.*a*
Hegesippus uicinus Apostolorum temporibus 261.*a*
Heliachim siue Ioakin combussit librum Hieremiæ 8.*a*
helcheſaitæ hæretici 281.*a*
heluidij error 11.*b*
heluidiani hæretici 18.*a*
heluidianorum error 336.*b*
herbæ & emplastra quibus Christus malè affectos curat, quæ, 203.*b*
Herodes unde oriundus 20.*a*
herodes à Christo vulpes dicta, 25.*a.* 362.*a*
herodes præsumit impedire uerbũ Dei 26.*b*
herodes metuit regno suo 27.*a*
herodes biennio distulit infanticidium 33.*b*
herodes ne filio quidem proprio pepercit ibid.
herodes quo metu percitus ibid.
herodes nomine homo, factus bestia 34.*a*
herodes quo morbo periit 34.*a*
herodes non simplici morbo periit 35.*a*
herodes iunior in nomen & crudelitatem successit patris 36.*a*
herodes Ascalonita & Antipas, 359.*a*
herodes quomodo dicebat Ioannẽ resurrexisse in Christo 360.*b*
herodes cum Herodiade nuptiarum fœdus pangit 361.*a*
herodes impiè uanus ac prodigus 363.*b*
herodes hypocrita uaferrimus, 364.*a*
herodes amandatur in exilium, 365.*a*
herodes quomodo regnum à Romanis accepit 530.*a*
herodis infanticidæ morbus & mors 20.*b*
herodis infanticidæ filij tyrannis, ibidem.
herodis astutia & hypocrisis 25.*a*
herodis cum Magis colloquium clancularium 27.*b*
herodis obstinatus animus, ibidem.
herodis temeritas 27.*b. timor,* 24.*b*
herodis impia cogitatio 28.*a*
herodis conatus aduersus consiliũ Dei 31.*b*
herodis mens ab angelo interpretata ibid.
herodis mors & tyrannis 32.*b*
herodis carnifices 33.*b*
herodis iudicium de Christo 358.*a*
herodis Antipæ res gestæ 360.*b*
herodi triginta annis repugnatum à Iudæis 20.*a*
herodem Ioannes increpat 361.*a*
herodiani qui 475.*b*
Herodias Herode truculentior 363.*b*
Hester historia sub Cambyse 8.*b*
Hieremiæ prophetæ liber combustus 8.*a*
Hieremiæ locus explicatus 273.*b*
Hieroboam primus Israelitarum rex 7.*a*
Hierosolyma ex integro restituta sub Nehemia 9.*a*
hierosolymæ urbis partitio 22.*a*
hierosolyma, orum, nomen urbis, cuius populus Hierosolymi, 21.*b*
hierosolymorũ socordia erga Christum natum 22.*a*
hierosolymorum clades à Romanis 25.*a*
historia quid .1.*b*
historia de Christo quare dicta Euangelium 1.*a.b*
historia paralytici curati, ex tribus Euangelistis 220.*b*
historias Christi sacramenta quædam esse 193.*b*
hodie, omne uitæ tempus significat 138.*b*
homicidium uetitum & licitum 105.*a*
homo an possit esse beatus inter huius mũdi ludicra et nugas 83.*a*
homo fœlix custodia angelorum, 423.*b*
homo comparatus & similis factus brutis animantibus 156.*b*
homo, ouis 423.*a*
homo homini lupus 57.*b*
homo inuitatus ad conuiuium filij Dei 472.*b*
homo in sudore constitutus 30.*a*
homo infructuosus maledictus 451.*b*
homo † loquitur, Deus suggerit 286.*a*
homo peregrè proficiscens seruis talenta tradit 516.*b*
homo Proteus quidam & Vertumnus 270.*b*
homo quandiu uiuit de uita æterna solicitus esse debet 438.*b*
homo quamlibet impius, cæteris animantibus præstãtior 155.*b*
homo quãto nobilior cæteris, creaturis, & quanto charior Deo 157.*a*
homo quod unicè amat, hoc ipsi Deus & idolum est 151.*a*
homo quomodo in utero Virginis formatus 14.*b*
homo quomodo se salubriter humiliet 491.*b*
homo summo iure agit cum debitore suo, Deus uerò leniter, amicè & beneuolè 429.*b*
homo uitandus 270.*b*
homo ut simpliciter se gerere debeat 65.*b*
hominis generatio num sub fato 23.*b*
hominis misericordia nubi & rori matutino similis 231.*b*
hominis pretium à corde 378.*a*
hominis uita sex diebus circũscripta 580.*b*

hominis damnati corpus quibus pœnis punietur 201.*a*
hominis ingrati mores 429.*b*
hominis lapsi & deuij, ac de salute periclitantis, stupor & socordia 423.*a*
homini etiam docto conciones sacræ audiendæ 174.*b*
homini innocentia sua Deo committenda 562.*b*
homini non præceptum ut mutilet membra 422.*a*
homini pio omnia munda & nitida 494.*b*
homini quàm difficile sit, ita, ut oportet, credere 388.*a*
homini tranquillo quid agendum, si in præfractum & iræ tenacem inciderit 99.*b*
hominem reddentia impurum, 372.*a*
homines præcipui duo 313.*b*
homines propter stoliditatem ouibus comparati 262.*a*
homines impij, feræ 57.*a*
homines omne genus illudũt Christo 571.*a*
homines quibus modis Deum tentant 65.*b*
homines rebº perditis magis quàm saluis moueri 423.*a*
homines sancti & loca sancta, quare 578.*a*
homines sibi ipsis suffeni 152.*b*
homines suapte culpa perire, 300.*b*
hominum est aduersis affligi, sed præcipuè Christianorum, 209.*b*
hominum duo genera in Ecclesia 517.*b*
hominum genera tria tempore persequutionis 539.*b*
hominum ingenia uaria aperit urgens tentatio 539.*b*
hominum iniustitia 293.*b*
hominum natura quæ 152.*b*
hominum solicitorum de uictu afflictio duplex 161.*b*
hominibus ingenitus præstantiæ amor 490.*a*
honestas morum & corporis grata Deo 494.*b*
honestatis publicæ quàm diuinæ legis cura maior 494.*a*
honor pro pensatione 374.*a*
honoris cupido nihil difficile, 448.*b*
hora prandij, quid 472.*b*
Hosanna quid 458.*b*
hospes ministris uerbi non temerè mutandus 267.*a*
hostiæ in templo à passione Christi immolatæ frustraneæ, 577.*b*
hostes Christi præcipui tres 463.*b*
hostes occulti multò apertis nocentiores 532.*a*
hostium Christi duo genera 548.*a*
humanitas & benignitas Dei ex cruce Christi quanta apparet 577.*a*
humiles & abiecti Deo curæ, 453.*a*
humilibus tantùm gratia Dei exposita 292.*a*
humilitas omnibus necessaria, 419.*b*
humilitas & demissio Christi, 451.*b*
humilitas promissionem habens quæ 491.*b*
humilitas quæ exaltat quid 419.*b*
humilitatem ueram mũdus nescit 491.*b*
humilitate generis Christi offensi Nazarei 357.*a*
humilitate itur ad cœlum 469.*b*
hymnus quid 127.*a.* 538.*a*
hymnos emodulandi atque psallendi mos à Christo & Apostolis ad nos defluxit 127.*a*
hyperbole figura 123.*b*
hypocrisis quid ibid.
hypocrisis & hypocrita quid in sacris ibid.
hypocrisis crimen horrẽdum 311.*a*
hypocrisis ferè seipsam traducit 560.*b*
hypocrisis fermentum 490.*b*
hypocrisis uerbi autoritate sese obducit 478.*b*
hypocrisis uitium quantum 126.*b*
ab hypocrisi & cenodoxia cauendum 121.*b*
hypocritæ qui 123.*b*
hypocritæ falsò oderunt uitia, & seriò uirtutes 229.*a*
hypocritæ graphicè depicti 229.*a*
hypocritæ iam olim mundum occupant 375.*a*
hypocritæ negotiatores 123.*a*
hypocritæ serui uentris ac nominis sui 152.*a*
hypocritarum fumi traducendi, 477.*a*
hypocritarum ingenium morosum 234.*b*
hypocritarum merces inanis gloria 146.*b*
hypocritarum natura 373.*b*
hypocritarum spes uana 355.*b*
hypocritas non facilè discerni, 474.*a*
Hyrcanus ab Herode occisus, 26.*b*

I

Iacob primogenitus 4.*b*
iacob magia usus 21.*a*
iacob dictus Israel 260.*a*
iacob & Heli fratres uterini 9.*a*
Iacobus maior quis 75.*b.* 260.*b*
iacobus frater Domini 261.*a*
iacobus Alphæi qui & minor, 261.*a*
iacobus episcopus Hierosolymorũ 261.*a*
iacobus iustus & sanctus ibid.
iacobi Epistola ibid.
iacobi mors ibid.
Iairus suo exemplo quid doceat, 237.*b*
iairi affectus paternus 238.*a*
iairi fides non exigua ibid.
idololatræ condemnabunt impios Christianos 333.*b*
Iebus ciuitas metropolis Iudæorũ 21.*b*
iebusæi Hierosolymitani ibid.
ieiunium Christi, Moysi, & Eliæ miraculosum 58.*b*
ieiunium Christiano perpetuum quod esse debeat ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ieiunium multiplex 58.b
ieiunium præceptum ibid.
ieiunium spontaneum ibid.
ieiunium armatura aduersus tentationes ualentissima 59.a
ieiunium quid requirat 145.a
ieiunium Christus probat, recipit atque adeò imperat ibid.
ieiunium Christianis omni die præceptum, quod 145.b
ieiunium spiritale ibid.
ieiunium uerum quod ibid.
ieiunium cum oratione 146.a
ieiunium à Christo institutum, ibidem.
ieiunium præceptũ quomodo fieri debeat 146.a
ieiunium ad pœnitentiam pertinet 234. a
ieiunium quorsum orationi coniũgitur etiam à Christianis 235.a
ieiunium Pharisaicum, luctus, 235. b
ieiunium Christianum quando cœpit 236.a
ieiunium & preces operæ sunt & fructus spiritus ibid.
ieiunij celebrandi ratio 145.a
ieiunij exempla ex sacris 146.a
ieiunij solennis ritus 59.a
ieiuny tempus et modũ præscripsit Ecclesia 58.b
ieiunij uirtus in quo consistat, 145.a
ieiuny Christiani finis ac usus, 57.a.145.b.235.a
ieiunio quando opus sit 235.a
in ieiunio sui cuilibet habenda ratio 145.b
in ieiunio licet uilibus indui, 147. a
ieiunia & afflictiones 220.a
ieiunia indictitia 145.b
Ierosolyma quare ciuitas sancta, 63.b
ierosolyma locus passionis & mortis Christi 446.b
ierosolyma quando diruta 473.a
ierosolymorum euersio cur tam diu dilata 504.b
ierosolymis etiã pauperes pro peregrinis habiti 560.a
Ierusalem quare ciuitas Dei, 106. b
ierusalem uiculus quidam nuncupatur 456.a
ierusalem Aelia dicta 505.b
Iesse qui & Isai dictus 6.b
Iesua summus sacerdos præfectus Israeli 8.b
IESVS ab Angelo interpretatur Saluator 3.b.15.a
iesus natura Deus 15. b
iesus quare ex Aegypto relatus in Iudæam 35.b
iesus quare baptizatus confestim ascendit ex aqua 53.a
iesus quare à Galilæa prædicare cœpit 71.b
iesus, Christus ulgo Iudæorũ creditus 246.b
iesus quare sic dictus 260.a
iesus, nomen multis olim commune 275.a.503.a
iesus, Messias promissus à prophetis 293.a
iesus subduxit se periculo mortis & furori Pharisæorum, 317. b
iesus quare per parabolas locutus 339. a
iesus Christus filius Dei dilectus, 407.a
iesus fatetur se esse Christum, 528.b
iesus disertè profitetur se esse Messiam 553.a
iesus accusatus, tacet 561.b
Iesu nomine donati multi 9.b
iesu natura & officium 15.b
iesum fatetem se christum esse & filium Dei, lõgè abfuisse à blasphemia 554.a
Iesus filius Naue 3.b
igniculus gratiæ nobis à Deo initiò præstitæ quam iuuet, 342.a
ignis & frigus damnatorum pœnæ, 352.a
ignorantia sui ingentes tenebræ 152.b
ignoratio Christi quatenus excusabilis 326.a
ignoratio literarum & linguarũ, multis occasio lapsus 575.a
ignoscentia & oblatio iniuriarum præcepta 100.b
ἡλικία, statura & ætas 157.a
illabi quid 213.b
imago mortis & inferni 541.a
imagines gentilitiæ nobilium rapacibus bestiis insignes 262.b
imbecillitas fidei curam & solicitudinem parit 158.b
imbecillitas hominum quanta, 369. a
imitator Christi qui fieri possis, 451.b
immolatio Christi quibus rebus adumbrata 472.b
imperare uel stultus queat, docere non item 251.b
Imperator quidam Rom. quare Dominus uocari noluerit, 153.b
impietas nescit, uel uicta, silere, 386. b
impietatis est in insontes torquere quod ipse admiseris 181. b
impietatis natura 410.a
impius Deum non timet 464.b
impius admonitione fit deterior, 470.b
impius omnia in peiorem partem rapit 431.b
impius etiam uictus non quiescit, 463. b
impio quod timet tandem contingit 216.a
impium prophetare & miracula facere in aliorum utilitatem Deus sinit 184.b
impij nato Christo turbati, non autem pij 25.a
impij quare ringuntur aduersus pios 283.b
impij iuxta mundum fœlices, 209. a
impij nonnunquam faciunt quod uolunt, nunquam tamen sine permissu Dei 409.b
impij sunt astorgi 197.a
impij pulueri similes 268.a
impij fingũt sibi terrores uanos ne muneri suo respondeant 521.b
impij miracula operantes reiiciuntur 163.b
impij meritò abiecti à Deo 527.a
impiorum animi in diuersa rapti, 26. a
impiorum blasphemæ uoces & cogitationes aduersus Deũ 521.b
impiorum conatus impediri à Deo 471. a
impiorum conceptus 31.b
impiorum furor contra pios uanus ibidem
impiorum opera utitur Deus ad probandos suos 545.b
impiorum pœna perpetua 51.a
impiorum tandem desperantium, descriptio 559.b
impius cruciatus maximus est ex conscientia peccatorum suorũ 178.a
impius mẽtes quare excæcat Deus 530. b
impœnitentia peccatum omnium grauissimum 302.b
impositio nominum à parentibus 15. a
imposibile pro difficile 327.a
impotẽtia apud Deum nulla 32.a
improbitas maiorum quibus debeat obiici 328.b
improbi & scelerati etiam si multa patiantur, non tamen beati 88. a
impudentia hypocritica 167.b
impugnatio ueritatis quantum scelus 327.a
Incantatores qui 21.a
incredulitas & diffidentia 411.b
incredulitas hominem beneficiis diuinis priuat 248. a
incredulitas Iudæorum expulit eos à regno Dei 470.a
incredulitas non orat, sed strepit tantùm 208.b
incredulitas pro infirmitate fidei 413.a
incrementa scelerum nouis calamitatib⁹ Deus prosequitur 502. b
index animi oratio 328.b
Indorum inhumanæ leges 111.a
industria utendum ne Deum tentemus 32.a
inedia post undecimum diem letalis 58.b
inedia quadragenaria miraculum ibidem.
infamiæ metum prohibet Christus discipulis 276.b
infantes facti martyres, & baptizati 34.a
infantiũ prædicatione confundũtur principes sacerdotũ 462.a
infanticidæ Herodes & Pharao, 24. b
infideles & obstinati relinquendi 462. a
infidelitas discipulorum reprehenditur 402.b
infirmitas fidei quantum incommodet 413. a
infirmitatem nostram Deus adiuuat & promouet 208.a
infirmitate peccans, quàm præsumptione excusatior 540.b
infirmi quomodo ferendi 385.a
infœlicitas temporum quibus uenit Christus 254.a
infœlicitas neglectim accipientiũ uerbum Dei 345.b
ingenium induratorum hominum 470. b
ingratitudo seniorum Israelitici populi 467.b
ingratitudinis Iudæorũ pœna 31.a
ingressus Christi in Ierusalẽ à Zacharia prædictus 457.a
inimicus proximus est 112.b
inimici odium nihil moratur qui Dei filius est 113.a
inimico obstinato occasionem diligendi dare satis est 114.a
inimicum odio habebis, commentum Pharisaicum 111.b
inimici nobis patientiæ administri 114. b
inimici diligendi & quare 79.a
inimici qui diligendi 112.b
inimici quomodo diligendi 112.b
inimicis, quanuis molestis, non faciendum malè 113.a
inimicis plus præstandum officij quàm amicis similitudine insigni docetur 113.a
inimicos suos quomodo iussi sunt Israelitæ tractare 112.b
inimicos diligere caro non nouit, 113. a
inimicos qui diligũt, filij Dei sunt 112. b
inimicos diligentibus ingens præmium paratum 140.a
iniquitas quid 504.a
iniquitas semper imbecillis, etiam in fastu regio 360.a
iniquorum condẽnatio conscio & intuente toto mũdo fiet 124.b
iniuria ferenda 79.a
iniuria omnis Deo remittenda, 108. a
iniuria cum contemptu 109.a
iniuria quomodo propulsanda, 108. a
iniuriam fortiter pati quàm utile, ibidem.
iniuriam suis illatam Deus ulciscitur 473.a
iniuriæ quatenus ferendæ 550.a
iniuriarum acceptarũ obliuio præcepta 100.b
iniuriosis & uiolentis respondere licet, & quare 109.a
iniusti & iustorum persecutores perpetuò esurient 85.b
iniustis delitiantibus affligitur iustus 364.a
innocenti suspicione mali laborãti quid agendum 13.b
innocentes etiam ab aliis traduci ac iudicari 166.b
innocentia hominis Deo ualde cura 562.b
innocẽtiæ Christi testes etiam inimici eius 551.b
innocentiæ studium non caret fructu 13.a
innocentiæ ueræ uis ingens 558.b
innocentiæ uires quantæ 360.a
inobedientiæ clausus paradisus, 136. a
insidiæ iustis paratæ in caput impiorum redundant 465.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

insignia Christi quibus suos muniuit 262.b
intercedere quid 130.a
internecio gregis quando 255.a
interpellare quid 130.a
interpellatio quid 129.b
intrare in tẽtationem quid 544.a
inuidia nemini parcit 565.a
inuidia & odium grande sibi ipsi tormentum 140.a
inuidiæ nihil prosunt neque miracula neque uirtutes 317.b
inuidiæ mos ibid.
inuitationes prophetarum similes exordio Christi 72.a
inuitati ad nuptias 471.a
inuitum qui seruat, operam ludit, 233.a
inuocatio & gratiarum actio duæ orationis partes 129.b
Ioacham filius Iosiæ 8.a
Ioakin trinomius ibid.
Ioakin à populo cognominatus Ner, & quare 8.b
Ioannes à gratia 15.a
Ioannes Baptista non se ingessit, sed missus est 40.b
ioannes non sibi ex se sumpsit prædicandi munus 41.b
ioannes Baptista primus præco euangelicus 42.b
ioannes Bapt. expressum exẽplar resipiscere uolentium 43.b
ioannes Bapt. quare locustis usus in cibo ibid.
ioannes quare baptizare cœpit in Iordane 44.b
ioannes quare asperrima oratione Iudæos aggressus 46.a
ioannes an Christum cognouerit, 51.b
ioannes quare tam serò Christum cognouerit ibid.
ioannes & Petrus agnoscunt se Christo minores ibid.
ioannes an à Christo baptizatus 52.a
ioannes Euangelista altius suum Euangelium repetiit, quàm cæteri 69.b
ioannes Euangelista 75.b
ioannes Baptista docuit suos ieiunare 235.a
ioãnes Bapt. cur discipulis suis doctrinã Euangelicã non tradiderit 236.b
ioannes quare sic dictus 260.a
ioannes Zebedæi 260.b
ioannes an ignorarit Iesum esse Christum 289.b
ioãnes quare misit discipulos suos ad Christum ibid.
ioannes Baptista à Christo laudatus 293.a
ioannes Baptista in aula non aulicus 293.b
ioannes quàm fuerit ab omni assentatione alienus ibid.
ioannes Bapt. iussus & missus uenit 294.b
ioannes Bapt. dignior cæteris prophetis 294.b.295.b
ioannes primus Christianismi præco 295.b
ioannes à mundo prælatus Christo 296.a
ioannes Bapt. limes utriusque testamenti 298.a
ioannes Bapt. loco legis & prophetarum audiendus 298.b
ioannes Bap. quomodo Elias ibid.
ioannes quare uinctus 358.a
ioannes Bapt. minimè omnium seditiosus, contra quàm cõmiscebatur Herodes 361.b
ioannes Bapt. quomodo & quando occisus 364.b
ioannes Bapt. tolerantiæ & uirtutis exemplar ibid.
ioannes Bapt. aulicus 551.a
ioannis Bapt. officium 40.b.71.b
ioannis Baptistæ potus 43.b
ioannis Baptistæ discipuli duplices 234.a
ioannis doctrina præparatoria tantùm 290.a
ioannis Baptistæ lenitas erga suos, ibidem.
ioannis Bapt. temperantia 293.b
ioannis Bapt. sapientia & prudentia 294.a
ioannis uictus & uestitus 300.a
ioanni ad uiam resipiscentiæ cohortanti quinam crediderunt, 466.a
ioannem Baptistam tria commendabant Iudæis 44.a
ioãnem Christo quare Iudæi præferebant 289.b
ioannem præclaros uiros, tam Iudæos, quàm Ethnicos, longè præcellere 295.b
Ioas absconditus sex annis 7.a
ioas annos natus septem ungitur Rex undecimus Iudæ 7.b
ioas Zachariã lapidari iussit ibid.
ioas à seruis suis interfectus ibid.
ioas Ahasiæ filius legalis 18.b
ioas, ut regnaret, furto sublatus, ibidem.
Ioathã 14. rex Iudæ, bonus 7.b
Iocus Augusti Cæsaris in Herodem 33.b
iocus solennis in Satanam 212.a
Ionas, signum Niniuitis & Iudæis 332.a
ionæ & Christi collatio ibid.
Iones & Sybaritæ molles 362.b
Ionica saltatio ibid.
Ioram octauus Rex Iudæ, impius 7.a
Iordanis fluuius Iudææ 45.a
Iosabeth furata Ioas 7.a
Iosaphat septimus Rex Iudæ, iustus ibid.
Iosedech sacerdos dictꝰ Iesus 15.b
Ioseph uir Mariæ 9.a
ioseph admiratur uirginem grauidam 11.b
ioseph testis Christum esse de Spiritu sancto conceptum 12.b
ioseph æterno consilio destinatus uir Mariæ 13.b
ioseph filius Dauidis ibid.
ioseph an dimiserat Mariã antequã Angelus eũ moneret 14.a
ioseph pater Christi, & custos uirginis 15.a
ioseph quo argumento cõfirmatur 16.a
ioseph nutritius & custos pueri nati 31.a
ioseph fugiens nõ tẽtat Deũ 32.a
ioseph quare in Galilæam missus 36.a
iosephi admirantis grauidam uirginem cogitationes 12.b
iosephi prompta obedientia 17.b
iosephi fides & sedula obedientia 35.b
iosepho dubio animi cõsulitur 13.a
Ioseph accusauit fratres, & quare 109.b
Ioseph sepelit Christum 557.a
Iosephus qui sepeliit Christum, quis 579.b
Iosephus Arimathæus Deo & hominibus gratus 580.a
iosephi Arimathæi fides & humanitas ibid.
Iosephus Caiphas quid hominis fuit 530.a
Iosephum non uerè de Herodis tyrannide scripsisse 361.b
Iosias à Pharaone læsus occidit, 8.a
Iosias Rex iustus & religiosus 8.a
Iosue dictus Iesus 15.b
Iota Græcis, Iod Hebræis 95.b
Iouinianistæ hæretici 302.a
Ira quid 98.b
ira fraterna & paterna 99.a
ira quæ prohibita 99.a *quæ licita & honesta* ibid.
ira fit magna incendio zeli regni 33.b
ira Dei in Iudæos à Christo prædicta 497.a
ira uentura in Iudæos quid 47.a
iræ & odij tenaces, & iniuriarũ acceptarum memores, nomine tantùm Christiani 140.a
iracundiam Christus uetat 120.a
irascendum quomodo suadet Dauid 120.a
Isaac primogenitus 4.b
Isachar Hebræis quid 261.b
Ismael quare sic dictus 260.a
Israel, hæreditas Dei 263.b
israel nomen quando & quare inditum Iacob 381.b
israelem quantum præposuit Deus Gentibus 263.b
israelitas nõ periisse fame 62.a
Ita pro certè 304.a
Iubilator quis 354.a
Iudæus, omnis confitens 570.b
iudæus, apella & recutitus 20.a
iudæi cur etiam natum Christum cognoscentes, nihil sentiunt, 26.a
iudæi metiuntur Messiam à pompa 26.b
iudæi sæui in suos prophetas 44.a
iudæi quare arboribus infrugiferis similes 49.a
iudæi suis fabulis & commentis legem corruperunt 96.a
iudæi & Saul sibi ipsis iusti 97.b
iudæi in calumnias propensi, 223.b
iudæi Romanorum iugum iniquissimo animo ferebant 229.b
iudæi, oues perditæ 263.b
iudæi iustitiarij 264.a
iudæi inexcusabiles 272.a. 299.a
iudæi & Gentes suapte culpa pereunt 272.a
iudæi quodnam ius habebant in regno Dei 297.a
iudæi in meridie cæci 299.a
iudæi prudentes, sed carnaliter, 303.b
iudæi lacessentes Christum nobis profuerunt 311.a
iudæi naturâ impij & mali 328.a
iudæi uafri & dolosi 330.a
iudæi signa petentes quid peccabãt 330.b
iudæi quare nothi & spurij 331.a
iudæi quibus similes 331.b
iudæi auribus decurtati, & oculis orbati 343.a
iudæi quomodo suapte culpa pereunt 343.b
iudæi, oues, & filij 381.b.382.a
iudæi non credunt Messiam suum Deum esse 382.a
iudæi incerti sedibus uagantur, 452.b
iudæi reiecti & assumptæ Gentes 455.b
iudæi quare à Deo reiecti 465.b
iudæi cognouerunt Christum esse hæredem 468.a
iudæi exhæredati bonis cœlestibus 468.b
iudæi omnium hominum hodie miserrimi 473.b
iudæi sua culpa tributarij Romanis 477.b
iudæi patrissantes & pessimorum parentum peiores filij 495.a.b
iudæi à Deo deserti 498.a
iudæi quare à Romanis cæsi 501.a
iudæi diuino auxilio destituti, 530.a
iudæi quando uiderunt Christum sedere à dextris Dei 553.b
iudæi ad internecionem deleti, 565.a
iudæi sese Pilati omnẽ culpã præstaturos pollicentur 565.a
iudæi blasphemi in Deum 572.b
iudæi sepulturarum curiosi 580.b
Iudæorum error 4.a
iudæorum mos in sponsalibus 14.a
iudæorum dedecus 19.b.22.a
iudæorum ingratitudo 31.a
iudæorum peccatum quod fuerit, quo iritatus Deus, tam grauiter illos ultus est 49.a
iudæorum hypocrisis & superstitio 86.b
iudæorum abiectio ex eorundem incredulitate 190.a.200.b
iudæorum prærogatiuæ 200.b
iudæorum de placãdo Deo opinio 224.a
iudæorum impœnitentia arguitur 296.b
iudæorum iudicium inuersum, 300.b
iudæorum excæcatio 338.b
iudæorum zelus qualis 375.b
iudæorum natio nunquã non prædura & infida Deo 411.b
iudæorum cæca malitia 478.a
iudæorum inuicta malitia 486.a
iudæorum sæuitia & ingratitudo horribilis 497.a
iudæorum strages quantæ 505.b
iudæorum filij hodie qui 573.a
iudæis ignoratæ prophetiæ de officio futuri Messiæ 223.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

iudæis non erat ius mortis inferendæ 271.b
iudæis obstinatis nulla signa profuisse 331.b
iudæis quadraginta ānni à Christi passione concessi ad pœnitentiam 332.a
iudæis similes qui 335.b
iudæis facile fuisse cognoscere, Messiam aduenisse 387.b
iudæis sacerdotij gloria erepta, 554.a
iudæos quid impediebat ne se agnoscerent & Christum 47.b
iudæos condemnabit Regina Austri 334.a
iudæos nihil habere quod querantur 95.b
iudæos suis ipsorum armis conficit Christus 373.b
iudaici populi distinctio 26.b
Iudas Simonis trinomius 261.b
iudæ Epistola ibid.
Iudas Iscariotes ibid.
iudas præuisus à prophetis ibid.
iudas quare proditor ibid.
iudas, fur ibid.
iudas hypocrita ibidem.
iudas uendit Christum 527.b
iudas osculo Christū prodit 528.b
iudas calumniatorum antesignanus 531.a
iudas murmurationis Apostolicæ autor ibid.
iudas & socij Iudæ, qui 548.a
iudas derisus à Pontificibus 559.a
iudæ proditoris typum qui gerunt, 261.b
iudæ præfracta impudentia 535.a
iudam sua tantùm malitia perdidit 534.b
iudex reo potius quàm accusatori fauere debet 552.b
iudicis est malos ulcisci, tueri iustos 562.b
iudices saluatores dicti 15.b
iudices Christi cuiusmodi 551.b
iudicū munia ex ueteri lege 551.a
iudicum liber, opus multorum prophetarum 37.b
iudicare, pro damnare 165.b
iudicare de proximo temerariè, quàm detestabile ibid.
iudicare pro testificari 442.a
iudicium priuatum summoperè uetitum 165.b
iudicium temerarium inuidētiam habet comitem ibid.
iudiciū quod concedatur & quod prohibeatur Christiano 189.a
iudicium spiritus an in te sit quomodo cognoscas ibid.
iudicium Dei terrificum in ingratos 302.b
iudicium pro Euangelio seu ueritate 319.b
iudicium pro agnitione peccati, 320.a
iudicium ultimum Elias Thesb. præcedet 410.a
iudicium extremum quale 516.b
iudicij pontificij forma aduersus Christum 551.a
iudicij aduersus Christum conflati iniquitas 551.b
iudicio contendere cum proximo periculosa res 110.a
iudiciorum alea incerta 100.a
iugum Christi 289.a
iugum Christi tollere quid 307.b
iugum principum huius seculi, 308.b
iugum non iugum, onus non onus 309.a
Iulianus apostata & persecutor 109.b
iulianus creatus Imperator defecit à Christianismo 109.b
iuliani apostatæ error 33.a
iuliani Cæsaris conatus in excitanda Ierusalem 505.b
Iulio Cæsari malè uertit, quòd uxoris consilium spreuerit 562.b
iuramentum impium aliud ab iniquo 364.a
iuramenta quæ obseruāda ibidem
iuramenta in Deum referenda nō in creaturas 104.b
iurare quid 104.b
iurare non malum, nunquam iurare optimum 120.b
iurare per cœlum, templum & donaria templi 486.b. 493.b
iurans per creaturam, iurat & per creatorem 105.b
ius & potestas aliquid faciendi nunquam apud Deum disiuncta 258.a
ius peccatorum 383.a
ius summi sacerdotij tempore Christi conuulsum 529.b
iure agendum aduersus noxios, 140.b
iusiurandum uinculum graue, 104.b
iusiurandum quod, quomodo, & ubi commendatum, iussum, permissum 105.a
iusiurandum quomodo probatur, 107.a
iusiurandū Herodis quale 363.b
in iureiurando quæ obseruanda, 363.b
iustè qui uiuunt coram hominibus quid captent fugiántve 121.b
iustificare pro iustum censere, 300.b
iustificari pro uincere iudicio, ibidem.
iustificatio duplex 286.b
iustificationis forma 380.a
iustitia nostra omnis quàm manca absque Christo 47.b
iustitia legis quid 52.a
iustitia pij hominis uera, quæ 52.b
iustitia Christiana quid 84.b. & 97.a
iustitia ciuilis 84.b
iustitia est uerbum Dei, & uirtutum omnium congeries, 88.b
iustitia Pharisæorum cuiusmodi erat 97.a
iustitia regni Dei quid 160.b
iustitia, uita Christiana ibid.
iustitia Dei, iustificatio à Deo, 161.a
iustitia humana hypocrisis est ibi.
iustitia hypocritarū tristis 235.b
iustitia duplex 255.b
iustitia quid exigit 493.b
iustitiæ fames quæ bona pariat, 85.a.b

iustitiæ nomine quid intelligat Christus 97.a
iustitiæ nomine quid intelligendū 122.b
iustitiæ Christianæ est, fratri ex animo remittere 139.b
iustitiam omnem in baptismo conferri 52.b
iustitiam omnem Christum implesse ibid.
iustus quis 61.b
iusto lex non posita, quomodo, 119.b
iusti qui 423.b
iusti in sacris sunt pœnitentes, 232.b
iustis & iustitiæ esurientibus, bene tum esse, tum fore, commōstratur exemplis 84.b
Iuuencus 566.a

L

Labor imperatur, solicitudo prohibetur 162.b
labor Ecclesiastis necessarius, 255.b
labori legitimo suus fructus respōdet 412.a
laborem Christus non prohibet, sed curam anxiam, 158.a. 273.a
labore Deus omnia uendit, 160.a
Lacedæmoniorū mos ad detestandam ebrietatem 125.a
lapis angularis Christus solus, 394.b.455.b
lapis angularis reprobatus Christus 469.a
lapidem angularem cadere super impios quid 470.a
lapides ex quibus potest Deus suscitare filios Abrahæ, qui 48.a
largitionum principalium abusus, 363.a
latria solus Deus adoratur 29.b
latro dexter, piè admonens sinistrum, quid significet 573.a
latronis dextri resipiscentia & cōfessio 573.b
latrones crucifixi cum Iesu 556.b
latrones pro altero latronū 573.a
latrones & milites recipit Christus 578.b
legationis Gabrielis capita 16.a
legationis Apostolicæ capita, 262.b
legati munus 258.b
legati Christi qui 286.a
legati Christi omnium longè splendidissimi ac potentissimi, 264.a
legio Romana quot militibus constiterit 215.b
legionum Romanarum ratio, 549.b
lenocinium turpe esse uel communis hominum sensus pronuntiat 110.b
Leonidæ Spartani apophthegma, 538.a
lepra falsam doctrinam designat 194.a
lepræ iudices apud Iudæos erant sacerdotes 191.a
leprosus Christi potentiam confessus sanatur 190.a
leprosus nobis designat genus humanum spirituali lepra infectū, 191.a
leprosi oratio cur nobis proponatur 192.b
leprosi mundandi ritus 195.a
leprosum cur miserit Christus ad sacerdotem 194.b. 195.a
Leuticum sacerdotium non æternum 4.a.5.a
Lex quibus nominibus uocetur à Dauide 117.b
lex propriè quid 175.a
lex quomodo perfectè impletur, 483.a
lex Euangelio non aduersatur, 95.a
lex quod uelabat, Euangelium reuelat 93.a
lex non est iugum Christi 309.a
lex Deum iratum exhibet 119.b
lex quorū nos cōmonefacit 120.a
lex prohibens dispari cultu copulari interpretata 6.a
lex de panibus propositionis 312.a
lex de matrimonio unicæ filiæ hæredis 9.a
lex de adulteriis 14.a
lex in adulteram 12.b
lex multiplex 118.a
lex Dei, quid 117.b. 118.a
lex Euangelica carnalibus prædura 309.a
lex moralis quomodo abrogata, 119.a
lex Mosis, quomodo abrogata, 117.b
lex naturæ quid doceat 173.a
lex naturalis, posteà scripta, in tribus sita est 118.a
lex spiritualis, & quare 95.a
lex successionis 18.b
lex exoticum in regem non recipiebat 20.a
lex & prophetæ spirant unum Christum 26.a
lex & prophetæ implendi 78.b
lex et prophetæ, quid 118.a. 288.b
lex & mos Romanorum neminē indemnatum cædere 561.a
Legis uerba à Pharisæis corrupta 98.a
legis uerba expensa 112.b
legis diuinæ usus quis 119.b
legis tres partes 494.a
legis & prophetarum summa, 118.b
legis & prophetarū nomine quid intelligatur 175.a
legi uel obsequium uel supplicium debetur 119.a
legem implere necessariū ibid.
legem quomodo Christus impleuit & quotidie implet, ibidem.
legem facere uolenti mens legislatoris potissimùm spectanda, 488.b
lege Mosaica præceptum, ut inimicis etiam fieret benè 114.a
sub lege quomodo nō sumus 119.b
leges discipulis à Christo præscriptæ 284.b
leges & præcepta in matrimonio 101.a
leges naturales diuinæ dicun-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur, & quare 175.a
leges omnes hominis causa cõditæ 313.b
legum diuisio 175.a
legum bonarum scopus 375.b
legum disciplina quare apprehendenda 119.b
legum & potestatum humanarum præsidio D. Paulus usus est 110.a
legum Mosaicarum manifestus abusus apud Iudæos 103.b
legum positiuarum ordo duplex, 373.a
libellus repudij quid continebat, 103.b. 430.b
liber Iudicum, opus multorum prophetarum 37.b
libri multi ueterum prophetarum amissi 37.a
Liberi nunquam queunt facere satis parentibus 238.b
liberorum erga parentes pietas rara ibid.
liberorum mortem parentum optãtium, abominãdæ uoces 238.b
liberum arbitriũ hominis 473.a
liberi arbitrij confirmatio 497.b
libertas arbitrij 520.a
libertatis ueræ scopus 294.a
libido dominandi & tyrannis uitio datur, nõ potestas ad castigandũ improbos 66.a. 450.a
libidinis species 101.b
librarij in sacris 25.b
ligare quid 396.a
ligare & soluere 417.b
lignilegus in sabbatho quare punitus 317.b
linguæ usus quorsum nobis concessus 250.a
linguæ usum Christus restituit mutis propter duo 250.a
liuor non potest æquis oculis res ut sunt uidere ac censere 250.b
locus nati Christi ab Herode desideratus 25.b
locus ex Hieremia explicatus, 273.b
locusta uolucris 43.b
locustæ tripedales ibid.
locustæ in cibo olim apud multos habitæ 43.b
lolium pro doctrina corrupta & falsa 347.b
lolio uictitare ibid.
lotio uestimentorum leprosi quid designabat 195.b
Lucianus sophista mordacissimus 294.a
Lucianus Samosatenus Atheos, 321.a.b
lucrari Deo proximũ quid 425.b
lucrum & commodũ à morte quãtum piis 279.a
luctus quis sanctus, & qui piè luxerunt 83.b
luctus ob desiderium uitæ æternæ 83.b. ob offensionem Dei, ibid.
luctus concionatorum ibid.
luctus quatenus Christianis permissus 243.a
luctus in sacris laudi ductus, ibidem.
luctus in pompa funebri Christianis interdictus ibid.
lugentium uocem in cœlo audiri, 35.a
lunæ accessum uel recessum corpora humana uariè afficere 411.a
lunaticus sanatur 402.b
lunaticus quis 411.a
lupi natura & ingenium 180.a
lupi, falsi prædicatores 269.a
luporum huius temporis genera multa ibid.
luscus quis 422.a
lux & tenebræ quid Hebræis, 71.a
lux, Spiritus Christi 92.b
lux Christi in hac uita 404.a. in futura ibidem.
lucis nomine quid in scripturis significetur 152.a
luxus ubique uitandus 385.b

M

Magdalenæ opus bonum esse Christus asseuerat 531.b
Magedan ciuitas 385.b
Magi qui 20.b
magi qui & Sophi 21.b
magi tres ab Oriente ibid.
magi Reges è Perside ibid.
magi Reges cur Hierosolymam deuerterunt ibid.
magi cur priº Hierosolymã quàm Bethlehem uenerunt ibid.
magi Iudæos docent 22.a
magi stella bene usi 23.b
magi non accipiunt personã 24.a
magi moniti ex uaticinio Balaam ibidem.
magi Christi humilitate non offensi 29.a
magi uerbum non rationem humanam sequuti ibid.
magi facti Apostoli 30.a
magi superstitiosi 23.b
magi dæmoniũ opera utentes 21.a
magi cedunt nostris 325.a
magorũ nomen unde infame 21.a
magorum uaria nomina ibid.
magorum autoritas apud Persas, ibidem.
magorum typi 22.a
magorum aduentus argumentum 22.b
magorum notitia de rege Iudæorum ibid.
magorum constantia 22.b. fides ibidem.
magorum simplicitas 28.a
magorum tentatio 28.b
magorum fides donis expressa, 29.b
magorum impia religio 277.b
magos tres fuisse numerus donorum indicat 29.b
magos iure non rediisse ad Herodem 30.b
magia quid 20.b
magia ars liberalis & honesta, 21.a
magiæ conspurcatores ibid.
magiæ modi octo quibus utuntur impij ibid.
Magister 254.a
magister, uox subdola Iudæorum 330.a
magistri & discipuli collatio, 277.a
Magistratus Christianus qualis esse debeat 450.b
magistratus summa habenda ratio 416.b
magistratum offendit qui quempiam lædit 87.b
magistratu exigente iurandum est 105.b
magistratus obseruandis & custodiendis legibus instituti 119.b
magistratus cùm seculares tum spirituales possunt de publicis uiciis iudicare 164.b
magistratus quibus in primis auxiliari debent 306.b
magistratus admonentur sui officij 420.a
magistratibus non illudendum, 33.a
magistratibus publicis uindictæ ius commissum 107.a
magistratibus uidendum ut populus in lege Dei erudiatur 251.b
Magnatibus Christus uel serò, uel parum fœliciter innotescit, 359.b.
magnitudo animi in Iosepho Arimathæo 580.a
magnitudo præmij animum addit ad perferẽdos quoslibet labores 177.a
magnus in regno cœlorum quis, 96.b
maiestas Dei etiam in minutulis rebus emicat 106.b
maiestas & diuinitas Christi, 532.b
maiestas & innocentia Christi 570.a
Malachiæ, Zachariæ & Aggæi tempus 8.b
malè partũ, malè dilabitur 149.a
maledicti 517.a
maledictio, execratio seu deuotio prohibita & licita 105.a
malefici qui 21.a
maleuolorũ est murmurare 375.b
malitia pro afflictione 162.a
malitia & iniquitas horum nostrorum temporũ quanta 513.a
malitia ministrorum non minuit ualorem sacramentorũ 185.a
malitia mundi lentis incrementis ad summum euadit 513.a
malitia præfracta Pharisæorum, 316.b, & seq.
malitiam impij parturiunt, quam non pariunt 31.b
malum quare quicquam 127.b
malum duplex uitandum 270.a
malum relinquere non satis 47.b
malum inultum relinquere magistratus non debet 108.b
malum malo non retaliendum 549.a
mali nihil unquam faciendũ prætextu aut spe boni 587.b
malo temporali quare non resistendum 107.b
malorum quanta colluuies à prauis pastoribus 152.b
malis Deus bene utitur, nos interdum nec bonis bene 420.b
malus diabolus 345.a
Mammon Deus huius seculi cuiusmodi 149.a
mammon cur Deus uocetur 153.b
mammon quare iniustus siue iniquus dicatur 154.a
mammon procul abigendus cum tota stirpe ibidem.
mammon Punica uox ibidem.
mammonæ seruire quid 154.b
Manasses. 17. rex Iuda, impiº 7.b
manasses quomodo Domini misericordiam extorsit 383.a
manasses impietas 5.b. tyrãnis 7.b. resipiscentia 8.a
Mandatum primũ & secundum 483.a
mandatum maximum 471.b
mandata minima quæ, & quare 96.b
mandata seruanda 430.b
mandata Dei complenda 78.b
mandata Dei non omnia unius generis 52.b
mandata hominum 372.a
mandata legis grauia 488.b
mansuetorum ingenium 82.a
mansuetudo & tolerantia Christi 321.b. 548.a
Manus arida sanatur in sabbatho 309.b
manus pro potestate 415.a
manus Christi continenter requirenda, quanos erigat 413.b
manus abscisio 78.b
manus nomine quid intelligatur 421.a
manuum impositio cum oratione 430.b.
manus abluendi mos unde 564.b
manus inferre nulli licet neque sibi neque aliis 157.a
Marcus uerba Domini edentis miracula, libens retulit 245.a
Mare Hebræis quid 72.b
mare, mundus 354.b
Margarita una omni cura comparanda 354.a
margaritæ unius amore uendere omnia sua, quid ibidem.
margaritæ omnium rerum preciosissimæ 353.b
margariti nomine quid intelligatur 168.b. 169.a
Maria unica hæres Ioachimi & Annæ 9.a
Maria cognata Elizabeth. 9.b
maria quomodo mater Iesu simpliciter dicatur 11.b. 336.b
maria exemplum integritatis & innocentiæ 13.b
maria secreti custos ibid.
mariæ uotum uirginitatis 14.a
mariæ matris Domini defẽsio aduersus Marcionistas 336.b
mariam & Ioseph in Virginitate permansisse 14.a
Maria Cleophæ 261.a. 337.a
mariarum charitas & fortitudo 183.a
marito quando non licet dimittere uxorem, etiam adulterij reuictam 104.a
Mater Christi quæ, et fratres qui, 310.a. 336.b
matrem sequitur sua proles 364.a
Mathan patruus Ioakin 8.a
mathan dictus Sedechias, rex Iuda ultimus & tributarius 8.b
mathan & Mathat fratres 9.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

μαθητεύω & μαθητὴς 589.a
matrimoniũ Ioseph et Mariæ 11.a
matrimonij benedictiones 434.a
matrimonij dignitas 104.a
matrimonij integritas 11.a
matrimonij uinculum multiplex, 104.a
matrimonium quid faciat 14.a
matrimonium una mors dirimit, 104.a
matrimonia clãdestina iniustè cõtrahuntur 174.a
Matthæus gestorum Christi testis 2.a
matthæus organum & calamus Spiritus sancti 2.a
matthæus primus scripsit Euangelium 261.a
matthæus Hebraicè scripsit Euangelium, idque quamobrẽ ibid.
matthæus num suo merito uocatus 225.b
matthæus magni peccatoris typus 226.b
matthæus ab initio suæ uocationis ministerio uerbi incubuit 228.a
matthæus unde sic dictus 260.b
matthæus publicanum se nominat 261.a
matthæi cognomen & officium 2.a
matthæi Euangelium quando scriptum ibidem.
matthæi Euangelium Hebraicũ Pantænus Alexandriam tulit ibidem.
matthæi scopus in generatione Christi describendâ 10.b
matthæi uocatio 219.b
matthæi & Pauli candor & ingenua professio 226.a
matthæi sequentis Christum alacritas 227.b
matthæi conuiuio Christus libens interfuit 228.a
maximus in regno cœlorum quis 417.a
Mecœnas & Charmides ex oratione cogniti 328.b
media à Deo oblata non contemnenda 30.a.245.a.385.a
mediatore opus nobis 408.a
medicinæ ars nequaquam damnãda 239.b
medicinæ ars commendata in sacris literis 108.a.239.b
medicinæ ofores reprehẽsi 240.a
medicos corporum quî fit ut quærant omnes, animorũ uerò perpauci 77.a
meditatio lõgè saluberrima super passione Christi 576.a.b
mel syluestre 43.b
memoria auorũ in nominibus nepotum excitata 260.a
mendacium custodum sepulchri euincitur 587.a
mendicantes ualidi uictum sibi parare cogendi 111.a
mendicitas publica Dei ordinatione uetita 452.a
mendicorum quorundam improbitas 454.a
mens sibi malè cõscia, semper meticulosa & inquieta 360.a
mentis impiæ cruciatus quanti 541.b
mens pro intellectu 483.a
mentis alienatio aut consternatio in morte piis nihil obest 249.b
mensa communis amicitiæ index 531.a
mensæ societas apud antiquos sacra 534.b
mẽsuræ uerbo quid significet Christus 166.b
mensuræ nomine iudicium significatur 167.a
merces, quid 266.a
mercedẽ prophetæ accipere 286.b
merces an liceat tãti uendere, quãti alius emere cogitur 174.a
merces fallaces & fucosas uenditor emptori detegere debet, 174.a
μίσθωσις non leue peccatũ 154.a
meritum & præmium nostrũ omne à Christo 404.a
meriti nomen receptum in sacris literis 90.a
merita singulorum & demerita in morte Deus expendit 474.a
meritis diuersis inæqualia respõdere præmia 446.b
Meroe urbs & insula 333.b
Messias expectatus uariè à prophetis nominatus 290.b
messias à prophetis declaratus filius Dei 405.a
messias promissus graphicè describitur 457.b
messias à prophetis prædicitur adorandus 485.a
messiæ descriptio ex Isaia 319.b
messiæ maiestatem sibi uendicat Christus 222.a
messiæ munus quod ibidem.
messiæ officium, saluum facere 459.b
messiæ tempore pax summa expectata 282.a
messiæ aduentus duo 264.a
messiæ natiuitas quomodo Magis innotuit 23.a
messiã esse ex Abrahamo & Dauide Iudæis receptissimũ 4.a
messiæ falsi apud Iudæos 501.a
messus 220.a
messis est Domini, in quos dici possit 256.a
messores, prædicatores ibidem.
metæ trium tessaradecadum quæ 10.a
methodus salutis per Christũ collatæ 15.b
metus tyrannorum præposterus, 362.b
metus mortis Christianis indecorus 279.a
Michæas pseudoprophetæ respondit, ut ueritatem tueretur 109.a
michææ autoritas 25.b
miles ut plurimum omnis humanitatis expers 197.a
milites olim lictores erant & carnifices 364.b
milites impiũ ac uenale hominum genus 565.b
militum ludibria in Christum, ibidem.
militiæ seruire an sit impium 199.b
minimus pro nullus 96.b
minimi qui putantur quanti faciendi 526.b
minister fidelis quis 515.a
minister noster Christus 443.b
minister Christi nemo, nisi uocatus 519.b
ministri uerbi finis & scopus, 94.a
ministri uerbi telum in persecutionibus 277.a
ministrum uigilantem quæ faciũt 514.b
ministri ueri non ueniunt, sed mittuntur 496.a
ministri uerbi idonei qui 252.b
ministri uerbi qua apologia uti debeant 274.a
ministri Dei & pauperes quomodo tractandi 287.a
ministri otiosi & gratia Dei abutentes arguuntur 93.b
ministri regij aureis tum suas, tum regias occludunt ueritati 359.b
ministrorum maiorẽ hodie rationem haberi quàm uerbi 357.a
ministrorum uerbi prima cura, 44.b
ministrorum malitia ualorem sacramentorum utrum minuat, 185.a
ministris uerbi sinceris nihil perit, utcunque se habeant auditores 267.b
ministris Christi prudenter tum uitandum, tum docendũ 270.a
ministris Christi prædicantibus idẽ continget quod & ipsi Christo 251.a
ministros Dei excipere hospitio, donum Dei 267.a
ministros uerbi quid maximè deceat ibidem.
ministros etiam malos conferre sacramenta 261.b
ministerium Christi, ministerium uitæ 233.a
ministerio uerbi quînam destinandi 74.b
miracula tria super Christum ad Iordanem 54.a
miracula tria in uno homine sanato 320.b
miracula quatuor in uno homine à Christo facta 248.b
miracula noui Testamenti qualia 264.b
miracula quorsum edita à Christo & Apostolis 330.b
miracula, sigilla doctrinæ Christi 190.b.291.a.384.a
miracula Dei non annua solùm, sed etiam quotidiana 367.b
miracula solita nouis minus afficiunt 245.b
miraculorum editio initio nascentis Ecclesiæ necessaria 185.b
miraculorum Christi effectus, 210.b. catena 248.b
miraculorum Christi scopus 320.b. uerus usus 291.a
miraculorum Christi corollæ quæ 225.a
miraculorum omnium maximum 459.b
miraculis innotuit Christus 225.a
miraculis suum tempus esse 76.b
miraculis nõ amplius opus 292.b
miracula Christus quorsum edidit 290.b.& seq.
miracula apud Gentes quonã modo Christus edidit 378.b
miracula sua Christus quare euulgari uetuit 245.b
miracula tempore alieno neque edi neque postulari debere 66.a
miracula sua Christus in morte perfecit 291.b
miseris condolendum 571.b
miseris in primis succurit Deus, ibidem.
miseratione amicorum leuatur dolor 542.b
misereri, Christi officium 380.a
miseria & damnatio nostra à tentatione 56.b
misericordia quid 219.b.232.a
misericordia, uirtus animi 366.a
misericordia quid exigit 493.b
misericordia & iustitia in eodem esse possunt 232.a
misericordia Dei nostrarũ precum fundamentum 452.b
misericordia Domini in Iudæos 565.a
misericordia hominis cui rei similis 231.b
misericordia uiuida & efficax quæ 246.a
misericordiæ usus & officia 232.a
misericordiam exercere omnibus præcipitur ibidem
ad misericordiam exercendã plus mouẽt uisa quàm audita 232.b
misericordiâ & beneficẽtia Deus colitur 232.a
misericors quantum boni lucrifaciat 86.a
missionis Apostolorum finis & effectus 456.a
mitis & humilis quid 308.a
mites qui fuere 82.a
mitibus bona etiam tẽporalia promittuntur 82.b.83.a
modus diligendi 112.a
modus imperandi pro indicatiuo, Hebraismus 495.b
modus parturiendi nouus in Maria 10.b
modus quo Christianus se erga amicos & inimicos rectè gerat, quis 114.a
mola appensa collo, supplicium, 420.a
molestiæ exemplo Christi æquo animo tolerandæ 58.a
moloch idolum 98.b
momorum & reprehensorum plena omnia 165.a
moneta ærea primùm, deinde argentea 266.a
monomachia Christi cum diabolo nobis meditanda 60.b
monomachiæ quæ hoc temporis conceduntur, suggestu Satanæ fiunt 64.b
montes transferre quid 414.a
morales leges perpetuæ 118.b
moralia multa & cæremonialia ciuitate Euãgelica donata sunt ibidem.
moralia legis semper obseruari necesse 494.a
morbus quid 76.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

morbus & languor spiritualis 76.b
morbus nullus Christo incurabilis, 233.a
morbus, & languor quid differt, 252.b
morbi corporis & animi 77.a
morbi corporis plerunque ex morbis & peccatis animi 223.a
morbi corporum Deum à nobis offensum vlciscuntur 77.b
Mors cuique sua, iudicium est, 215.a
mors in sacris somnus 243.b
mors Christianis, non mors, sed dormitio 244.a
mors Christianorum nõ mors, sed similitudo tantũ mortis 244.b
mors piorum quies ibidem. transitus 534.b
mors, ultima crux 274.b
mors corporis, & animæ 279.a
mors ciuilis, exilium ibidem.
mors dulcis quæ 397.a
mors Christi 527.b
mors & resurrectio Christi satis signorum dederunt, quòd verbum Dei uerum est 330.b
mors Christi omnium notissima, 397.a
mors Christi sufficiens pro saluandis omnibus 451.a
mors turpissima Christo inflicta eius gloriã non oppressit 469.b
mors quomodo abolita morte Christi 576.a
mors ianua ad uitam & fœlicitatem 575.b
mors Christi longè alia atque nostra ibidem.
mors Christi mortis naturam fregit & immutauit 575.b
mortis sensu & metu omnes afficiuntur 243.b
mortis metus indecorus Christianis 279.a
mortis meminisse in primis expedit Christiano 514.b
mortis memoria frequenti oratione excolenda 540.b
mortem sibi aut alijs consciscere non licet 157.a
mortem timere, humanum 542.a
mortem quã commeruimus Christus pro nobis sustinuit 563.b
mortificatio hostia est 100.a
mortuus mũdo, uiuere incipit Christo. 285.a
mortui nomine intelligitur infidelis 206.b.291.b
mortuo non relinquitur locus merendi 184.a
mortui qui Christo 206.b
mortuos sepelire, opus pietatis 180.a
Mos apud Romanos in honorandis socius 566.a
mos apud Romanos cædendi flagris damnatos morte 565.b
mos cingendi se apud patres frequens 43.a
mos salutandi cum primis pius, 490.a
mos prophetarum ex præsentibus prænuntiare futura 71.a
mos scripturæ de genealogijs 9.a
mos scripturarum in collationibus faciendis 404.b
morem fuisse in Iudæa tuba cogendi plebẽ ad eleemosynam 123.a
mores primum aurei, abierunt in ferreos 266.a
Moschel Hebræis quid 38.a
moses quandiu absque cibo incolumis & sanus perstitit 62.a
moses & prophetæ mendaces, nisi Christus uenisset 95.b
moses à Domino sepultus 404.b
moses & Elias transformati cum Christo, typus nostræ resurrectionis ibidem.
mosis charitas 114.b
mosis & Eliæ ieiunium 58.b
mosis liber repertus 8.a
mosem Christus excusat 433.a
motus & affectiones quomodo in Christo 542.b
motus sensualitatis non esse in potestate nostra 103.a
Mulier Christo & caput & pedes unxit 531.a
mulieri Sareptanæ nihil obfuit fames publica 62.a
muliere sæua nihil sæuius 363.b
mulieres non excluſæ à gratia Dei 239. a
mulieres quæ Christo ministrauerunt 557.a
mulieres uisitant sepulchrũ 582.b
mulieres in primis decet pudor, 579.b
mulieres, Apostolorum Apostolæ 585.a
mulieres non abs re ab Euangelistis commendatæ 579.a
mulierum consilia aliquando sana & audienda 563.a
mulierum, Christo comitum, carnalis spes 579.a
mulierum Christũ etiam mortuũ non deserentium, laus 579.b
mulierularum quarũdam superstitio 489.b. fastus, ibid.
multiloquium quod in oratione arguit Christus 126.b
multiloquio opus ad excitandã simulacra gentium 127.b
multiplicatio panum diuinitatem Christi in primis arguit 366.b
multitudinem non esse sequẽdam 176.b
munditia cordis quid 86.b
munditia uel immũditia hominis unde 378.a
Mundus quid 420.a
mundus bis conditus 315.a
mundus, desertum 57.a
mundus lerna omnium malorum, 66.b
mundus qualis nobis hostis 140.b
mundus oderit an faueat, nihil laborandum 147.a
mundus nihil nisi tenebræ 147.b
mundus iustitiam Dei ignorat, si nouit odit et persequitur 161.a
mundus non vult pro rectè factis mala perferre ibidem.
mundus hostis generis humani, 170. a
mundus odit qui illum arguunt, 275.a
mundus erga suum cõditorem ingratus 317.a
mundus, Christi est 351.a
mundus quæ miratur 359.a
mundus scandalis plenus 420.a
mundus quos coniunctos habet, mors & iudicium Domini separabit 514.a
mundi numina quæ 60.a
mundi omnis gloria uni flosculo postponenda 158.a
mundi prosperitatem & malitiam pij uidentes, ægrè ferunt 176.b
mundo & carni uerba Christi pro stultis habita 109.b
mundo quàm inuisum Christi nomen 275.a
mundus pro mundanis, hoc est in mundo uiuentibus 92.b
mundus corde quomodo quis fiat 86.b
munificentia sua Christus superat petitiones nostras 413.b
munus Deo acceptum quod 559.b
munus docendi in Ecclesia à Christo demandatum 589.a
munus iudicandi de mundatione lepræ principi sacerdotum delegatum 194.b
munus præconis uerbi diuini quodnam sit 164.b
munus publicum cum uerbo Dei, uiros Dei uehementiores reddit 113.b
muneris Apostolici & lucis fructus 94.a
mustelæ natura 20.b
mutuum quid 111.a
mutuum quomodo & quibus dandum ibidem.
mutuum dare, sub secundo præcepto comprehendi 110.b
Myrrha quid 568.b
myrrham Christo offerre 30.a
mysterium quid 341.a
mysteriũ sanctæ Trinitatis in baptismo reuelatum 590.a
mysteria Dei quæ 341.a
mysteria diuina qui infidelibus & obstinatis communicat, illorum peccatis communicat 169.a
mysteria regni quàm religiosè administrari debeant 288.b
mysteria regni Dei quibus uidean tur obscura 342.b
mysteria regni cœlorum aulicis nõ admodum curæ 359.a

N

Nabuzardan templum Domini succendit 8.b
Næ affirmandi particula 304.a
Natales quorundam prodigijs infames 362.b
natiuitas Christi ad Virginem referenda 18.a
natiuitas Christi quomodo nota facta 19.b
natiuitas Christi duplex 27.a.38.a
natiuitas Christi ne obscura esset uiri fecerunt non obscuri 24.b
natiuitatis Messiæ tempus 20.a
natiuitatis aperta reuelatio facta Magis, quid portendit 22.a
Natura ubiuis superat artem, sicut gratia naturam 158.a
natura docet quenquam suum occulere & celare peccatum, 164.a
natura humana ope dei destituta, quàm misera 555.a
natura assumpta à filio Dei, humana & diuina 391.b
natus pro conceptus 14.b
Nazaræis & Sacerdotibus indicta sanctimonia 37.a
Nazareth uiculus Galilææ 36.b
nazareth, ciuitas nutritia Christi 356.a
necessitas ipsa nostra compellat Deum 128.b
necessitatem peccandi Deus nemini imponit 533.b
neglectus uerbi Dei & pœnitentiæ quantum mali adferat, 301.a
negotiator optimus quis 354.a
nemo in iudicio præsidijs alienis saluandus 518.b
nemini non magna & multa donata sunt 520.b
nemini licet sine uerbo Dei in periculum sese conijcere 65.a
nescio uos, uox horribilis 519.a
Niniuitæ in Ionæ submersione, & Iudæi in Christi morte Dei propositum ignorasse 332.b
niniuitæ quomodo condemnabunt Iudæos 333.a
niniuitarum cum Iudæis comparatio ibidem.
nobiles ignobiles sibi indecorum putant concionibus adesse, 334.b
nobilium insignia & imagines, 262.b
nobilibus uel exiguum uerbũ iras mouet 109.a
nobilitas uera quæ 6.b
nobilitas nostra quæ & quanta, 586.b
Noe prædicauit pœnitentiã 504.b
nomen Dei pollui, quid 104.b
nomen Domini sanctificatur dupliciter 133.a
nomẽ Domini inuocari super nos quid ibidem.
nomen patris nihil non fiduciæ addit filijs 160.a
nomen Christi quid 275.b.503.a
nomen Christi quàm inuisum mũdo 275.a
nomen Iesu, ipse Iesus & officiũ eius ibidem.
nomen salutis sub cœlo 15.b
nomen pro laude 132.b
nominis Dei abusus 553.a
nomini Dei nihil non deferendum 553.a
nomine Dei quid intelligatur, 184.a
nomine filij Dauid quid intelligatur 453.b
nomina ab operibus imposita 17.a
nomina diuersa quare hominibus imponantur 259.b
nomina sanctorum imponi & diebus festis & infantibus laudabile 259.b
nomina principis Apostolorũ quæ ibidem.
nomina glorioſorum militum apud Comicos 149.a
nominibus oculus, pes, manus, uarie utitur Christus 102.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

noxæ quibus seipsos produnt falsi prophetæ 179.a
noui pro dilexi 186.a
nouissimi qui fiunt primi 446.a.b
nox in quatuor uigilias diuisa, 368.b
nubes lucida quid 406.b
in nube uenire Deo propriũ ibid.
numerus finitus pro infinito, 549.b
numerus multiplicatus ad excellentiam facit 310.b
numerus septenarius, numerus perfectionis 428.a
numeri quadragenarij mysterium 59.a
nuptiæ nostræ cum Christo, quid significant 236.a
nuptiarum nomine quid intelligatur 472.a

O

Obedientia neruus Christianismi 399.a
obedientia cum humilitate, sanæ doctrinæ fundamentũ 419.a
obedientia pharmacum efficacissimum 482.a
obediẽtia uera in abdicatione propriæ uoluntatis 543.b
obedientia Christi quantum placuerit Deo, & profuerit nobis 545.a
obedientiam nostram non esse perfectam 135.b
obiectum fœlicitatis nostræ Deus 445.b
obliuio beneficiorũ Dei hodie quãta 389.b
obscuritas non uerbo Dei, sed ignauiæ malitiæque nostræ tribuenda 341.b
obsecrare quid 129.b
obsecratio quid significet ibidem.
obstinatio & incredulitas propria Iudæorum 331.a
obumbrare Dei, diuinæ protectionis indicium 406.b
Occasio nulla proficiendi ad pietatem negligenda 354.a
occasio de nobis conquerendi nulli danda 416.b
occasionibus uariis uocat Deus varias personas ad excolendam uineam suam 444.a
occidere quid Pharisæis 97.a
occultè peccantem quomodo admonere oporteat 166.a
oculus duplex luscus & tenebrosus 152.a
oculus simplex quis ibidem.
oculus simplex & lucidus quid ibidem.
oculus simplex quando homini, ibidem.
oculus quare lucerna 151.b
oculus affectuum animi index, 446.a
oculus magis mouet quàm auris 254.b
oculus bonus pro animo beneuolo, & contrà 152.a
oculus pro mente 151.b.152.a
oculus nequam 152.a
oculus noxius quomodo eruendus 102.a.422.a
oculi erutio 78.b
oculi Apostolorum beati 343.b
oculorum petulentiam cohibendã esse 101.b
oculus Dei omnia etiam penitissima patêre 277.b
oculus fidei Christus in cruce fixus prospiciendus 577.a
odisse licet iniquos in quantũ iniqui sunt 120.a
odisse parentes, uitam &c. quid 284.b
odium quando augescit 114.b
odium perfectum quod, apud psal. 120.a
odium ueri & boni impios coniungit 481.b
odium in Christum quantam immanitatem in impiis excitarit, 275.a
odium & liuor Iudæorum aduersus Iesum 557.b
odij nomine quid comprehensum 274.b
odij sancti exempla 284.b
œconomus fidelis, mundo cõtrarius 515.b
offendiculo ne cui simus quàm studiosè cauendum 416.b
offensa in filium hominis 326.a
officium coniugum 104.b
officium probi ciuis quod 109.b
officium optimi Senatoris & ciuis
officium propter improbos non intermittendum 85.a
officium Christi iuuare 371.a
officia Christi, regalia 10.a. *sacerdotalia*, ibidem.
oleum pro affectu & spiritu cœlesti 517.b
omnia quæcũque vultis, &c. quomodo intelligendum 173.b
omnia quæcunque vultis, &c. posterioris tabulæ compendium est 174.b
omnipotentia Dei 67.a
onus Christi leue facit ipsius auxilium 308.b
onera grauia 486.a
onera omnia Christus deiecit, 307.a
oneribus animi nihil grauius ibid.
operarius malus quis 186.b
operarij 220.a
operarij probi qui 256.a
operarij conducuntur in uineam 443.a
operationum nostrarum finis quis esse debeat 122.b
opes quorsum cogendæ 150.a
opes bene utentibus perpetuæ fiunt ibidem.
opes magnæ plurimũ magna fraude parantur 149.a
opes qui diligit similis est hydropico 440.a
opificio uacandum 159.b
opinio impia antiquorum de animabus 211.b
opinio mali quantum possit 369.a
opinio D. Hieronymi de latronibus blasphemis 573.a
opinio populi de Christo 386.a
opiniones de Christo quàm uariæ inter Iudæos 390.b
opiniones
opiniones falsæ de anima explosæ 279.b
Opportunitas diuinitate donata ab antiquis 515.a
opus nostrum unde dignitatem accipiat 393.b
opus bonum propter Christum fieri debere 526.a
opere & sermone impletur uoluntas Dei legislatoris 183.b
opera non literæ primùm spectanda in homine 73.b
opera bona quæ 94.a
opera bona propter Deum facienda 120.b
opera bona facienda etiam in propatulo, & quamobrem 121.b
opera bona nostra quomodo Dominus uideri & non uideri uelit 162.a
opera bona cuique necessaria ad salutem 241.b
opera bona & sancta neutiquam silentio premenda 531. b
opera carnis, quæ 180.b
opera Dei duplicia 387.b
opera externa quomodo bona & laudabilia 97.a
opera meritoria quæ 437.b
opera misericordiæ 517.a.525.b
operibus & laboribus nostris meremur, idque quomodo 90.a
operibus bonis præmia reddi 286.b
ex operibus cognoscitur fidelis, 163.b
ex operibus omnes iudicãdi 525.b
Oraculo diuino parendum 32.a
orare publicè non in totum illicitum 125.a
orare sicut oportet difficillimum, 128.b
orare Deus simul iussit, & promisit exaudire 129.a
orare rectè sine Spiritu sancto nemo potest 172.b
orando quomodo affecti simus, 130.a
orandum pro persequẽtibus 79.a
orãdum spiritu & ueritate 129.a
orandum quid, & pro quibus, 130.a
orans qua fide esse debeat 247.a
oraturus quibus carere debeat, 128.b
orandus & inuocandus quis, 130.a
Oratio quid 129.b
oratio ad quid ualet 170.a
oratio ad quàm multa utilis, 520.b
oratio Deo accepta quæ 427.b
oratio, opus ardentis animi & spirituale 124.b
oratio totum requirit hominem, 128.b
oratio effusionem cordis in Deum habere debet 129.b
oratio orantẽ ueluti rapit & transformat in Deum 403.b
oratio ex animo æstimatur 130.a
oratio gladius in aduersis 108.a
oratio præcipua Christianorum armatura 128.a
oratio ubiuis ualet 162.b
oratio ferè feruentior in loco sacro ibidem.
oratio Christianis quàm necessaria 170.a
oratio plurimum ualet ad impetrandum quod postulamus à Deo 170.b
oratio medium præordinatum à Deo ad obtinendam uitã æternam 172.a
oratio non aduersatur prædestinationi ibidem.
oratio pro impetrandis bonis externis & abiiciendis periculis ad Dei uoluntatem referenda est, 193.a
oratio pro inimicis ingentis cuiusdiam dilectionis argumentum est 114.b
oratio arcana magni momenti, 126.a
oratio ardẽs secessum amat 542.b
oratio arx tutissima Christianis, 128.a
oratio assidua aduersus quotidiana pericula necessaria 124.b
oratio Christi 528.a
oratio Christi in cruce 557.a
oratio continua 163.b
oratio cordis sit assidua 126.a
oratio Dominica omnium caterarum epitome est 130.b
oratio humilis quàm efficax 192.a
oratio iusti pro alio efficax 202.b
oratio nostra quo nitatur 129.a
oratio pia quantũ cõmodet 128.b
oratio priuata secessum amat, 368.a
oratio prolixa quando necessaria 492.b
oratio pura, rarum opus 125.b
oratio & ieiunium 403.a
oratio & ieiunium artes Satanæ elidunt 414.b
oratio & vigilia coniungenda, 544.a
orationis efficaciæ contraria est dubitatio impetrandi 192.b
orationis nomina ex Paulo, & quid differant 129.b
orationis assiduitas Deo grata, 270.a
orationis indefessæ & perseverantis exemplum 130.b
orationis scopus præcipuus quis, 126.a.129.a
orationis uariæ species 129.b
orationi externæ uacandum, cùm est opus 126.a
orationi instãdum pro ratione necessitatis 171.a
orationem uiri sancti uitæ suæ antetulerunt 128.a
orationem gratam Deo quænã faciant 129.a
orationem Dominicam orãs cum omni Ecclesia orat 143.a
orationem iusti Deus plurimi facit 201.b
orationẽ prolixam non reiicit Christus 126.b
oratione Deus nobis innotescit, atque adeò nostri notitiam nanciscimur 128.a
oratione fideli excitãdus Christus 210.b
oratione & ieiunio carnis insultus reprimi 434.b
oratione nos uti ad depellenda ad-

Universidad de Deusto
Biblioteca

uersa Deus iussit 511.b
orationes, etiam mutas, Christus audit 321.a
orationibus vult nos Deus exercere, & patri ad excipienda necessaria 128.a
ordinationes ritè factæ, non profanæ, sed diuinæ 356.b
ordinationes ciuiles obseruandæ, 195.b
ordo seruati Christi nati confirmat fidem 32.a
ordo & dignitas Pharisaicæ sectæ quanti apud Iudæos fiebat 97.a
ordo seruandus in dilectione & correctione fraterna 425.a
ordo in dispensandis beneficiis, 70.a
ordine præposterо omnia hodie agi 334.a
Orientales astrorum studiosi 22.b
Origenes hæresim de mortalitate animæ profligauit 245.b
ornatus uiri boni modestus 294.a
ortus & incrementum peccati, 101.b
Os, pro scripturis sanctis 80.a
oscitantia & otium fenestram aperiunt diabolo 351.a
oscitantiâ nostra & negligentia uerbum & amor Dei pereunt in nobis 335.b
ostium claudere in oratione, quid 126.a
otiosi reprehensi 163.a
otium duplex 329.b
otium ubique in sacris literis damnatum 162.b
Ouis naturâ placidum animal, 269.a
ouis non est, cui lupus non insidiatur ibidem.
oues Christi 263.b
ouium & caprarum ingenium, 254.b
ouium & Ecclesiæ tempore Christi status quis 269.a
Ozias leprâ percussus 7.b

P

pabulum nobis commune cum bestiis, argumentum ingens miseriæ nostræ 137.a
pacificus quam pacem inquirat, 87.a
pacifici, qui ibidem.
pacificorum & filiorum Dei fœlicitas 87.b
palatium Christi nati 29.a
palingenesia siue regeneratio, 359.b
palingenesia credita Iudæis 390.b
pallium dimittere, quid 110.a
Palma victoriæ symbolum 459.a
palmæ natura ibidem.
Panis voce quid intelligendum, 61.a
panis quid in sacris literis 136.a
panis quare noster 137.a
panis, intellectus uerbi diuini, ibidem
panis, meditatio in diuinis præceptis ibidem.
panis anagogicè quid 138.b
panis, corpus Christi 136.b
panis pro necessariis ad salutem, 382.a
panis & sal in mensa appositi, quid admonent 534.b
panem suum dat Deus, sed exigit laborem nostrum 138.a
pane uno mille uiros Christus satiauit 367.b
panem frangere moris fuit Christo 535.b
panes propositionis vnde sic dicti 312.a
panes propositionis quid significabant ibidem.
Parabola quid 340.a
parabola quatuor seminum, 338.b
parabola grani sinapis 339.a
parabola thesauri in agro abscondit 339.a
parabola margaritorum, ibidem.
parabola sagenæ, ibidem.
parabola de fermento 339.a
parabola de zizaniis superseminatis bono semini ibidem.
parabolæ seminum declaratio, 338.b
parabolâ nihil fortius persuadet, nihil clarius explicat 514.a
parabolarum usus familiaris prophetis 340.a
parabolis quare vtatur Christus 342.b
parabolis uti antiquum 350.a
in parabolis non omnia ad mysticum sensum detorquenda, 517.b
παραδειγματισμοι, quid 14.a
paradoxum Christianum 400.a
Paralysis quid 221.b
paralyticus stabili & firma fide deprecatur sanitatem 191.b
paralyticus sanatur à corporis infirmitate, & à peccatis 219.b
paralyticus propter peccata sua afflictus 223.a
paralytici curati historia ex tribus Euangelistis 220.b
paralytici qui 77.b
Parentes ecquando & quomodo relinquendi propter Christum 75.a
parentes non cum asperitate, aut contemptu deserendi 284.a
parentes in filios quales esse debent 238.b
parentes naturaliter amant filios, à quibus non redamantur 435.b
parentes honorandi ac iuuandi, lex naturæ & diuinissima, 374.a
parentum contemptum quatenus permittit Christus 284.a
parentum imitatores parentũ præmia participant 496.b
parentum inuersa cura, tantùm de cogendis opibus solicitorum 238.b
Partus Virginis inauditus quid adumbrat 15.a
partus Virginis qualis 18.a
paruulus quis 419.b
paruuli quibus mysteria regni reuelantur, qui 303.b
paruuli quomodo iubemur esse, 419.a

Pascha uetus Ierosolymis & nusquam alibi celebrandũ 532.b
paschæ solennitas à Iudæis quare celebrata 529.a
passeres duo 254.a
passio Christi nobis in exemplum, 529.b
passio Christi, & omnia ad eã pertinentia, quàm diligenter prædicta 561.a
passionem suam Christus prædicit 409.b
passione Christi ut affici ac moueri debeamus 529.b
passiones Christi facilius à nobis narrantur, quàm ipse illas tulerit 571.b
pastores boni pauci, laruati multi, 256.a
pastores cæci & praui quantum mundo incommodent 152.b
pastores cæci quantum detrimenti adferant 153.a
pastores dominabundi reprehenduntur 258.b
pastorum auaritia uenenũ Ecclesiæ 153.a
pastorum socordia & negligentia reprehensa 255.a
Pater in Euangelio ter testatus Christum esse Deum, & suum filium 406.b
pater quãtum dedit mundo quum donauit Christum 407.a
pater & filius unum 485.a
pater cœlestis quare paterfamilias dicitur 444.a
pater cœlestis reddit singulis suam mercedem 444.b
pater cœlestis quantum differat à carnali 132.a
pater carnalis præ cœlesti contemptibilis ibidem.
pater familiâs quos uocet ad excolendam uineam suam 444.b
pater mi, quare in oratione Dominica non dicatur 131.b
patris nomen in Deo renascentiæ nos admonet & imitationis, 123.a
patris nomen nihil non fiduciæ addit filiis 160.a
patris uox super Christum nostra causa audita 54.a
patris est fortuna filiorum affici, 410.b
patris & filij idẽ spiritus 274.a
patris & filij eadem uoluntas & idem affectus 305.a
patris cœlestis filij cœlestia quærere debent 125.b
patrem uocare Deum iam nobis Christianis & licet & necesse est 131.a
patrem à filio & c. quomodo separat Christus 283.a
Patres nati in terra promissionis, 5.b
patres ab origine mũdi lytrosin per Christum persoluendam intellexerunt 119.a
patrum sententia de Dominatore Israelitico 27.a
patrum sancita obseruanda 373.a
patientia nunquam deserenda, 347.a
patientiæ Christianæ confirmatio, 543.b
patiẽtiæ exemplũ in Christo 550.a
patriæ quisq; optimus bene et vult & facit suæ 70.a
Patriarchæ & Reges Iudaici, pauperes spiritu 81.b
pauci saluabuntur in comparatione perituroru̇m 176.b
Paulus, quòd è uiperæ morsu non periit, Deus creditus 46.b
paulus pacem Dei in primis hortatur, & precatur 87.b
paulus legum & potestatum humanarum præsidio usus 110.a
paulus quare Christũ gaudet prædicari à quibusuis 214.b
paulus quare occæcatus 246.b
paulus cur monet in primis orandum pro iis qui magistratu funguntur 271.b
paulus quomodo omnibus placere studuerit 489.a
paulus negotiator nobilis 354.a
paulus bonus paterfamiliâs 356.a
paulus, probus Dei seruus 520.a
pauli charitas quanta 112.a
pauli amor erga suos etiam hostili animo percitos 114.b
pauper spiritu 81.a
pauper ob Christum ditissimus, cõtrà diues sine Christo pauperrimus 122.b
pauperis qui miseretur, fœneratur Deo 86.b
pauperi cui, quid, & quomodo dandum 122.a
pauperi non petenti qui dat publicè, calamitatem illi exprobrat 123.a
pauperes spiritu 78.a
pauperes & inualidi qui sint obseruandum, & qui non 111.a
pauperes sumus, Deus diues, 136.a
pauperes, quibus promittitur regnum Dei, qui 291.b
pauperes acceptis beneficiis quî sẽ gerant 526.a
pauperum discrimen non anxiè habendum 110.b
pauperum maximè habenda ratio in exequiis Christianis, 243.b
pauperum fœlicium affectus uerè diues 292.a
pauperum egestati leuandæ oblata in templo dicabantur 560.a
pauperibus communicantur cœli opes etiam in hoc seculo 82.a
pauperibus hilariter dandum, 287.a
pauperibus annuntiari & offerri Euangelium quid 291.b
Pax quid 87.a.254.a
pax est bellum, paradoxũ 283.a
pax omni pretio superior & melior 100.a
pax salutis comes 242.a
pax uera animi trãquillitas ibid.
pax uestra, pro, pax similis uestræ 267.b
pax cum Deo & conscientia, fructus primus fidei 308.a
pax Christi quæ 282.b
pax Christi mundo odiosa ibidem.
pax mundi ibidem

Universidad de Deusto
Biblioteca

pacis mundanæ turbator Christus 282.b
pecoare in re quis dicitur 424.b
peccator duobus modis dicitur, 221.b
peccator, ægrotus: peccatum, morbus 230.b
peccator quò grauius, hòc securius peccat 359.b
peccator seruus Satanæ 216.b
peccator sua culpa perit 233.a
peccator leniter corripiendus, 474.b
peccator quì ueniam consequatur 429.a
peccator quì iustificatur 241.b
peccator quomodo filius Dei, 221.b
peccatorem cum aliis se confiteri viro Christiano an satis sit, 139.a
peccatorem resipiscentem quanto gaudio excipiat Christus 423.b
peccatores 220.a
peccatores Iudæis qui 229.b
peccatores à Christo non abiici, 6.b
peccatores vocati à Christo qui, 233.a
peccatores à Dauide qui vocati, 229.b
peccatores conuertuntur cùm eos respicit Iesus 555.b
peccatores & indignos se quare deligat Christus 226.b
peccatores qui in Euãgelio 229.b
peccatores & publicani in cœlo regnant 226.b
peccatores dæmoniacis infeliciores 217.b
peccatrices cur in Christi genealogia memorantur 5.b
peccatum quid 325.b.376.a
peccatum mors 71.a
peccatum quàm odiosum Deo, 541.b
peccatum quantum horroris pariat 541.a
peccatum quomodo debitũ 139.a
peccatum quomodo dissolutũ 15.b
peccatum quomodo quis uitare possit 329.b
peccatum Israelitarum petentium regem quod erat 27.a
peccatum suum agnoscat, qui sibi vult ignosci 144.a
peccatũ celare suum natura unũquenque docet 164.a
peccatum ueniale non aufert gratiam Dei 182.a
peccatum in filium hominis 326.a
peccatum in spiritum sanctũ quid 321.a.326.a
peccatum in Spiritum sanctum quàm atrox 327.b
peccatum in Spiritum sanctũ quomodo irremissibile 326.a
peccati uenenum amissum 15.b
peccati uis ibidem.
peccato ueniali nõ exciditur à gratia 518.a
peccata quæ et quomodo uerè Christiano obseruanda 139.a
peccata non nisi morte Christi remittuntur ibidem.
peccata quomodo gratis nobis remittuntur 222.b
peccata hominem non perdunt, sed contemptus pœnitentiæ, 233.a
peccata probè agnita quid faciunt 240.a
peccata aliorum, nostra non excusant 412.a
peccata an paria & paribus pœnis luenda 268.b.302.a
peccata quàm ingrata Deo 542.a
peccata pœnitudine dimissa ob ingratitudinem puniũtur 430.a
peccata nostra cum remitti nobis postulamus, pœnitentiam profitemur 138.b
peccata nostra quàm sint grauia crux Christi ostendit 566.b
peccata remittere, præcipuum Christi officium 222.b
peccatorum memoriã non desistendum ab oratione 131.a
peccatis similibus similia supplicia debentur 496.b
peculium commune non insumendum in usus priuatos 417.a
pecunia cuique aut imperat aut seruit 153.b
pecuniam sacram prodigunt sacerdotes, & expendunt ad maleficia
peierare quid 105.a
peieratio duobus præceptis prohibita 104.b
Pella urbs refugium electis in afflictione Iudaica 506.b
pensio census Iudæis ingratissima 476.b
penuria rerum necessariarum diabolo illex ad tentandum 59.a
penuriam rerum iniquitate nõ expelli 60.b
peræ uocabulo Christus quid prohibuerit 266.a
perdere animam 254.a
perdere plus quàm occidere, 280.a
perditio quæ tandem uera 263.b
peregrinationis Magorum scopus 24.a
peregrini nobis peregrinis ut imitandi 81.a
perfectio nostra in præcepto, & cuiusmodi 117.b
perfectionis studium commendatur 52.b
perfidorum corpora dissecandi mos apud antiquos 516.a
Periclis apophthegma 552.b
pericula nostra unde 370.b
pericula quatenus ministro Christi adeunda 271.a
pericula fugere & uitare prudentis est 365.b
periculis frangi, pusillæ fidei argumentum 208.a
periculis suorum Christus addit promissiones 268.b
periuros etiam uiuos non effugere supplicium 105.a
pernicies omnis uel à peccato uel à Satana 264.b
Persæ uicini fælici Arabiæ 29.b
persecutio necessaria pijs 88.a
persecutio propter quid sustinenda ibidem.
persecutio aduersus regnum cælorum, & huius hæredes, 297.
persecutione probatur Christianus 88.b
persecutiones nullum debent alienare ab amore & doctrina sanctorum 365.a
persecutiones maximæ in Ecclesia 503.a
persecutoribus ut cedendum, 276.a
persequi pro insectari & vlciscì, 114.b
perseuerantia, cuiusque boni operis coronis & absolutio 275.b
perseuerantia nulla sine patientia 504.a
perseuerantiam animi Dominus requirit potius, quàm corporis 276.a
perseuerantiã opus est in oratione 130.b
perseuerare 253.b
Personæ eædẽ in genealogijs apud Matthæum & Lucam 18.b
personæ à lege coniugij exclusæ, 432.a
pertinaces & præfracti mundo beati 82.b
pestes quando omnium sæuissimæ 502.a
petere uictum non indignum oratione Dominica 136.b
petere, quærere, pulsare, uerba, excrescentiam habere 171.a
petitio qualis esse debeat 448.a
petitiones quid 129.b
petra pro fide & confessione de Christo, qui petra est 395.a
petræ scissæ 557.a
Petrus iam morti destinatus, ab angelo saluatus 69.b
petrus quibus nominibus uocatus & cognominatus 259.b
petrus ubi prædicauerit 259.b
petrus Bar-Iona, & Bar-Ioanna 293.a
petrus os discipulorum 377.b
petrus Apostolorum coryphæus, 391.a
petrus maior fide quàm sanguine 394.a
petrus seuerè increpatur à Christo 397.b
petrus iubetur à Christo post abire, siue sequi 398.a
petrus crucem, cuius pretium nouerat, horrebat 406.a
petrus in monte, rerum omnium oblitus, locum beatorum exprimebat ibidem.
petrus caput & princeps Apostolorum, sed sub Christo 417.a
petrus negat Christum 528.b
petrus imbecillium & sibi ignotorum hominum exemplũ 539.b
petrus quo impulsu ferit Malchum 548.b
petrus illegitimè gladio vsus, 549.a
petrus quomodo sequitur Christũ captum 550.b
petrus in aulam admissus Christũ abnegat 551.a
petrus mortem timens, uitam negauit 555.b
petrus secundò conatur fugere, ibidem.
petrus quàm grauiter peccauerit abiurans Christum ibidem.
petri & Andreæ, Iacobi & Ioannis uocatio 56.b
petri erga Christum dilectio, 369.b
petri fides 369.b.& seq.
petri zelus 397.a
petri negatio 528.a
petro quid lachrymas excusserit, 556.a
petrum esse primum & principem inter ministros Ecclesiæ, 394.b
petrum maiora uiribus promittentem Christus negationis futuræ admonet 540.a
phantasma quid 368.b
Pharisæi ab Herode deleti 32.b
pharisæi uani legis interpretes, 104.b
pharisæi Satanæ discipuli 228.b
pharisæi cum discipulis Ioannis cõiurati aduersus Christum, 234.a
pharisæi regni Dei contemptores, atque adeò osores 297.a
pharisæi alienæ uitæ speculatores, 311.a
pharisæi perniciem Christo intentant 317.b
pharisæi maligni interpretes, 321.a. sycophantæ, ibidem.
pharisæi calumniam struunt, 316.a
pharisæi quàm sæpè Christo molesti 386.b
pharisæi temerarij & impij, 387.a
pharisæi ingrati, inhumani, crudeles, & sanguinarij 473.a
pharisæi captatores 475.b
pharisæi laruati 488.b
pharisæi & Sadducæi Ioannem captant 46.a
pharisæi & Sadducæi quare cum uiperis collati 46.b
pharisæi & Scribæ hypocritæ, 125.a
pharisæi & Scribæ sepulchra inalbata 495.a
pharisæorum auaritia 374.b
pharisæorum inuicta cæcitas, 476.a
pharisæorum ieiunia priuata, 146.b
pharisæorum inuidia in Christũ, 228.b
pharisæorum liuor 250.b
pharisæorum malitia, cæcitas & pertinacia 481.a
pharisæorum nefaria religio, 378.b
pharisæorum præpostera religio, 314.b
pharisæorum scita quæ 45.b
pharisæorum secta potior habita apud Iudæos ibidem.
pharisæorum inuersa studia, 494.a
pharisæorum supercilium 94.b
pharisæorum nugiuendulorum superstitio 489.a. impostura, 489.b
pharisæorum & scribarum ver-

Universidad de Deusto
Biblioteca

sipelle conuiuium 373.a
phariſæorum & Scrib. impia de Deo opinio 495.a
phariſæis nonnihil debent Chriſtiani 230.a
phariſæis blaſphemantibus os obturatur 330.a
phariſæos tanta autoritate ac ſanctitate uiros reprehendi nouum & ingratum mundo 121.b
phariſæos hypocritarum nomine Chriſtus quare compellet 123.a
phariſæos interrogat Ieſus de Meſſia 471.b
Philargyria Phariſæorum 374.b
philautia Paulo quid 164.b
philautia quid mali adferat, 165.a
Philippus Apoſtolus 260.b
Philippus diaconus ibidem.
Philippus frater Herodis ſecundi 361.a
Philo Iudæus de lege ſucceſſionis, 18.b
philodoxia hodie quanta 489.b
philoſophiæ Chriſtianæ ſectator talione uti non debet 167.a
philoſophorum ſententiæ de uera beatitudine quot, & quàm uariantes 80.b
philoſophis quid obfuerit quo minus inuenire potuerint quæ ſit uera beatitudo ibidem.
phthiriaſi langueſcens Herodes ſeipſum gladio transfodit, 34.a
phylacterion quid 489.a
phyſices ſtudium commendatur, 156.a
Piè affectus piè iudicat 250.a
Pietas in Deum pietatem in parentes præcedit 338.a
pietas in templo exercenda, nõ impius quæſtus 460.a
pietas ſumma in negotio Euangelij quæ ſit 207.a
pietas ſuſpicione uacua 27.b
pietatis affectum piè petentibus Deus non negat 140.a
pietatis officia duo, iis qui præſunt in primis obſeruanda, 239.a
pietati fugatæ paratur locus 31.b
Pilatus lauat manus tanquam innocens 556.b
pilatus quis, ex Ioſepho 558.a
pilatus quo animo in Chriſtum, 561.b
pilatus iniquus iudex ibidem.
pilatus inexcuſabilis 562.a
pilatus nouerat Iudæos odio & liuore proſequi Chriſtum ibid.
pilatus Chriſtum non damnat, ſed ceu damnatum ad crucem mittit 564.a
pilatus ſibi necem intulit 564.b
pilatus leuis & inconſtans 582.a
pilato Chriſtus uinctus traditur 556.a
pilato fatetur ſe regem Chriſtus 556.b
pilato nulla cauſa damnandi Chriſtum 564.a
pinnaculum quid 63.b
piſcatores cuiuſmodi Apoſtolos ſuos Chriſtus eſſe iuſſerit, 74.b
piſcatores, prædicatores 354.b
piſces, homines ibidem.
Pius cõſcientiâ benè actæ uitæ lætatur 178.a
pius nihil fruſtra petit à Deo, 248.a
pio ægro corpore quid agendum, 239.b
pij Deo ſunt curæ 30.a
pij nemini illudunt 33.a
pij quare cum impiis habeant conſuetudinem 230.a
pij etiam ſpecie optimi iuris damnantur 271.a
pij, uolucres cœli 349.a
pij nunquam non ſaturantur, impij nunquam 367.b
pij ſubmergi incipiunt, ſed nõ ſubmerguntur 370.a
pij afflictionibus continentur in officio 503.a
pij quare benedicti patris 525.a
pij propter impios non contemnendi 531.b
pij aliter terrentur, aliter impij, 584.a
piorum in Deum cogitatio quanta 13.a
piorum uita periculis plena, 30.b
piorum & impiorum mors diuerſa 31.a
piorum curam angelis ſuis demandauit Deus 64.b
piorum natura quæ 197.a
piorum unicum ſtudium, & quod 280.b
piorum ſalus exigit, ut malitiæ impiorum obſiſtatur, 322.b
piorum conſolatio 549.a
piis diſcruciatis maturè Deus occurrit 13.a
piis facilis ad fidem ingreſſus, 36.b
piis nihil obeſt in morte alienatio aut conſternatio mentis, 249.b
piis etiam metuendum à Satana 335.a
piis grauiſſimum eſt, in oratione ſibi Deum ſentire iratum, 380.b
piis & electis etiam cautè in pietate ambulandum 508.b
pios & iuſtos impij à creatione mundi perſecuti ſunt 178.b
pios & impios inuenier finis mundi 347.b
pios erudit primùm Deus, mox impios ferit 503.a
planctus & contritio pœnitentiæ pars 299.b
plantare in ſacris quid 377.a
plantatio patris cœleſtis quæ, 376.b
plantatio quæ eradicatur 372.a
plateæ propriè quid 123.b
plebs ut ſeruituti, ita aſſentationi nata 563.a
pleonaſmos quid 86.a
Plinij nepotis teſtimonium de cantionibus Chriſtianorum 127.a
πλοῦτος diuitiarum Deus 154.a
pluuia quàm neceſſaria 116.a
pluuia in ſacris quid ſignificet, 116.a
pluuiæ & ſerenitatis ſigna 387.a
Pœna damnatorum duplex, una damni, altera ſenſus 182.b
pœna dæmonibus in hoc ſeculo formidata, quæ 215.a
pœna impiorum non ſemper accelerandaue urgenda 351.b
pœnæ à Iudæis datæ 336.a
pœnas dari pro modo ſcelerum, 302.b
Pœnitentia quàm neceſſaria 41.a
pœnitentia quid complectatur, ibidem.
pœnitentia & crux, uia ad regnũ cœlorum 41.b
pœnitentia ut ſalutaris ſit quid neceſſarium 72.b
pœnitentia pharmacum aduerſus peccatum 233.b
pœnitẽtia qualis eſſe debeat 301.a
pœnitentia impiorum quæ 558.a
pœnitentia Iudæ in quo manca & imperfecta 558.b
pœnitentia ſine fide & fiducia magna carnificina 559.b
pœnitentiæ fructus legitimi qui, 48.a
pœnitentiæ genus triplex 40.b
pœnitentiæ partes 72.b
pœnitentiæ ſymbola ſaccus & cinis 301.b
pœnitentiam agere quid 40.b
pœnitentiam non eſſe ueram, niſi reſtituatur ablatum 558.a
ad Pœnitentiam ueram quæ neceſſaria 48.a
pœnitentiâ placatur Deus 233.b
pœnitentiâ omnia peccata deleri, 278.a
pœnitentiæ Iudæ, Saulis & Eſau, ſimiles 558.a
ποιμαίνειν quid 27.a
Politia quando optima 135.a
polylogiam orando ethnicam damnat Chriſtus 126.b
Pontifices religionis antiſtites, 25.b
Pontius Pilatus 530.a
populus Dei 15.b
populus Chriſti ſaluandus ibidem.
populus Iſrael ad Ieroboam uſque concors & unus 45.a
populus Iudæorum præ cunctis aliis rebellis Spiritui ſancto, 263.b
populus Iudæorũ damnauit Chriſtum, quem liberare poterat, 564.a
populi ſtudia ſemper incerta & mutabilia 44.a
populi Ieroſolymitani inconſtantia 563.b
populi Iudaici cæcitas & obſtinatio indomita 565.a
porcus nobis refert hominem ſuis cupiditatibus ſeruientẽ 169.a
porcus pro infideli ibid.
Porphyrius & Iulianus deſertores & hoſtes iuratiſs. noſtræ religionis, 321.b
porta anguſta quoſnam recipiat, 177.a
portæ inferorum quid 187.a
portæ inferorum poteſtas Satanæ, 395.a
portæ pro autoritate præſidum, 395.a
poſſeſſio rerum in adoleſcente Eccleſia qualis 137.b
poſſeſſionem rerum temporalium Chriſtus non damnat, ſed affectum 265.b
poſſeſſionibus quando renuntiandum 439.b
poſſidere, uerbum cordis 265.b
poſſidere animas ſuas in patientia, quid 504.b
Potentia Dei dupliciter conſideranda 358.a
potentia humana ſine præſidio diuino, umbræ eſt ſomnium 360.a
potentiam patris & filij unam eſſe 305.b
potentiâ Domini terremur, clementiâ ſaluamur 209.a
Poteſtas omnis à Deo 67.b
poteſtas omnis à Deo, abuſus uerò poteſtatis ab impio 185.a
poteſtas nobis à Deo aduerſus Satanam quanta 213.b
poteſtas nulla non à Deo 279.b
poteſtas quæ à Deo eſt, Deum in ſuis perſequitur 271.b
poteſtas capiti tradita, num & membris 225.b
poteſtas remittendi peccata ad ſolum Chriſtum quomodo pertinet 222.b
poteſtas duplex 258.b
poteſtas Apoſtolis data, certis limitibus cohibita 258.b
poteſtas Apoſtolis demandata in dæmonas 259.a
poteſtas Chriſti quæ & quanta, 305.a
poteſtas & dignatio Chriſti nobis aſſiduè perpendenda 224.b
poteſtas data Petro, ſpiritualis, 395.b
poteſtas & gloria mundi multis fuit exitio 400.b. & ſeq.
poteſtas diſpenſandi myſteria Dei quibuſuis non datur 456.a
poteſtatis legitimæ eſt arguere arguendos 487.a
poteſtati aduerſariæ quare nonnũquam ſuccumbimus 370.a
poteſtatem ſuis ad quid Chriſtus dederit 258.b
Præbe illi & alteram, quomodo intelligendum 109.a
Præceptum, Non occides, quid iubet inhibétve 98.a
præceptum de adulterio quomodo interpretabantur Phariſæi, 101.a
præceptum Chriſti de inuocando Deum ad quid ualet 139.b
præceptum Chriſti de fuga perſecutionum, non tẽporale 276.a
præcepta quædam Chriſti pro tempore tantùm facta 266.a. & 288.a
præcepta Dei omnia pacem ſpirare 45.a
præcepta Dei in omni ætate obſeruanda 446.a
præcepta Dei nos docent, Deo curam eſſe noſtri 481.b
præcepta prioris tabulæ obſeruatu difficiliora 98.a
præcipuorum præcipua cura ha-

Universidad de Deusto
Biblioteca

benda 206.b
præconis uerbi diuini munus est, palàm reprehendere uitia, 164.b
prædicare quid 252.b
prædicare regnum cœlorũ uel Dei quid 264.a
prædicare super tecta 278.b
prædicationis Euangelicæ quis sit finis 301.a
prædicationem ueritatis odia acerbiss. ciere 364.a
prædicationem intempestiuã prohibet Christus 409.a
prædicatione uerbi diuini omnes uocantur ad uitam æternam, 446.b
prædicator qualis esse debeat 91.a 270.a
prædicator quando uehemens esse possit 91.a
prædicator idoneus quis 252.b
prædicatoris & ecclesiastæ officiũ 114.a
prædicatoris neglecti doctrina manca 258.a
prædicatori nihil ex affectu carnis agendum 46.a
prædicatorem & doctorẽ agere, quàm sit arduum 90.b
prædicatores quorsum instituit Christus 80.a
prædicatores quomodo piscatores, 354.b
prædicatores Euangelij Domino in primis curæ 505.a
prædicatorum officia quæ 456.b
prædicatorum salem horret mundus 90.b
prædicatoribus pijs unde tam rarũ auditorium 44.b
prædicatoribus uerbi omni fide & diligentia hominum salus quærenda 169.b
prædictiones & sermones Dei habere ludibrio deploratissimorum est 555.a
prælati Ecclesiæ serui inferiorum 451.a
præmium Deo obsequentium, 337.b
præmium fidelis serui immensum, 515.b
præmia in alio seculo diuersissima 352.a
præparatio animi in sustinẽdis iniuriis necessaria 109.a
præsidijs humanis Deum nõ egere 36.b
precari & poscere necessaria quare iubemur 159.b
precatio tempore calamitatis, 208.b.
preces multorum charitate coniunctorum nunquam cassæ, 126.a
preces ritè factæ nunquam uanæ aut cassæ 545.a
preces cur aut nõ exaudiat Deus, aut exauditionem aliquandiu differat 189.b
preces Christi 403.b
preces Ecclesiæ per Dominũ Iesum 130.a
preces priuatæ liberrimæ ibid.
preces publicæ institutæ in ecclesia à maioribus 129.b.& seq.
precibus ieiuniis & opinionẽ sanctimoniæ Pharisæi captabant, 234.a
pretium sanguinis & scorti abominatur Deus 559.b
primogenitus quid 18.a
primores 12.tribuũ ex Iacob 5.a
principatus quidam inter dæmonas 251.a
principis filia mortua suscitatur, 220.a
principem synagogæ credere Christo, magnum quidpiam & nouum 237.b
principes Sacerdotum 25.b
principes quà in re magnificos & lautos esse oporteat 294.a
principes & magistratus Christiani necessarij 450.b
principum Iudæorum furor in Iesum 549.b
principibus Sacerdotum in primis resurrectio Christi nuntiatur, 586.b
primum, uox dignitatis, non ordinis 160.b
Priscillianistæ 23.a
priuatis aliter loquendum, aliter publico munere fungentibus, 46.a
probatio à simili, quòd totus Christus sub specie panis sit 536.b
probis & iustis ferè omnia aduersa in hoc mundo 84.b
probitas semper simplex & timida, 534.a
processiones siue supplicationes ad quid institutæ 315.a
Proclus episcopus 18.a
procum adhuc agens sponsus & uir dicitur 9.a
procuratoris nomine quis intelligatur 445.a
prodigia 508.b
profundum maris pro certo exitio 420.a
prognostæ, & prognostici libelli, 387.b
prognostas & prædictores ultimi iudicij errare 512.b
prognosticorum abusus 23.a
promissa Dei longè nũc alia quàm olim 41.a
promissio Adamo facta 1.a
promissio Adæ de Messia ibid.
promissio facta Dauidi ibid.
promissio facta Abrahæ 1.a
promissio facta alentibus pauperes 452.b
promissionis Abrahæ factæ uerbum 5.a
promissiones euangelicæ 227.a
promissionibus Dei fidendum, 445.a
promissiones de uictu & amictu exhibendo Christus consignauit 161.b
Prooemium prædicationis Christi 72.a
Propheta officij nomen 294.a
propheta bonus instar est arboris bonæ, malus malæ 181.b
propheta pro doctore & interprete sacrarum literarum 184.b
prophetæ officium ibidem.
prophetæ & Euangelistæ conciliatio 37.b
prophetæ pij & uitis comparatio pulchra 181.a
prophetæ unius nomen pro altero in Euangeliis suppositũ 560.b
prophetam recipere ut prophetam, quid 286.b
prophetæ missi ad recipiendum fructum uineæ 467.a
prophetæ Iudæorum pluris habiti apud Gentes quam apud Iudæos 357.b
prophetarum cædes per Iudæos, 286.b
prophetis sapientiæ laus potissimùm data simul & prudẽtiæ 294.a
prophetas suos uariis modis incessere Iudæi 90.a
prophetas & uita & afflictione referre Christianorum est ibid.
prophetas & iustos suos etiam Ethnicismus habuit 344.b
prophetare quid 184.b
prophetare & miracula facere etiã impij possunt, et quare ibid.
Prophetia quid 16.a
prophetia triplex ibid.
prophetia an reddat hominem meliorem & Deo gratiorẽ 184.b
prophetia, & edendi miracula potestas, sunt gratiæ gratis datæ, 185.a
prophetia Isaiæ in obstinatos & ingratos frequenter in nouo testamento citata 342.b
prophetiæ de Christo sensus 27.a
prophetiæ certitudo 34.a
propria Dei 326.b
proprietas rerum ac usus à Christo non prohibentur 439.a
Proselytus quid 492.b
proselyti Iudæorum quales ibid.
Prosopopœia 156.a
prospicientia Dei mira cum pari coniuncta potestate 63.a
prouerbia uulgaria à Christo libenter usurpata 325.a
prouidentia Dei generalis in omnes creaturas, singularis erga hominem 156.a
prouidentia Dei aduersus thesaurarios 148.b
prouidentia Dei quanta erga omnia etiam minutissima 280.a
prouidentia & bonitas Dei in erogandis donis suis 520.a
prouidentia Patris super filij indignis. iniurijs 554.b
prouidentia Christi 217.a
prouidentiæ Dei argumẽta 155.a
prouidentiæ Dei erga nos non fidere, facinus pudendum, 156.a
proximus quis 111.b
proximo qui non ignoscit an rectè oret orationem Dominicam, 140.a
proximum quisque quomodo traducit 165.a
proximum quomodo diligamus nos omnes nosse uoluit Dominus 112.a
prudens quî sit cõcionator & quinuis Christianus 269.a
prudentes & simplices 253.b
prudentia à serpentibus discenda, 269.b
prudentia humanæ sapientiæ stulta 303.b
prudentia spiritus etiam iactura corporis animæ salutem retinet 421.b
prudentiâ & consilio quali & quando opus est in negotio euã gelico 246.b
Psalmorum autor Spiritus sanctus 484.b
Pseudochristi & Antichristi, 500.
Pseudochristi simij Christi 508.a
Pseudochristiani nihil aliud quàm seditiosi 87.a
Pseudoprophetæ quales 180.b
pseudoprophetæ qui 508.a
pseudoprophetæ quomodo spinis et tribulis similes 181.a
pseudoprophetæ seipsos ingerunt ad prædicandum uerbũ 179.a
pseudoprophetarum natura & ingenium 179.a
pseudoprophetas cur permittat Deus populum decipere 179.a
pseudoprophetas & falsos pastores quomodo cognoscere possis, 181.b
pseudoprophetas quibus nominibus ornat Paulus 503.b
πτερύγιον quid 63.b
Publicani qui 229.b
publicani in sacris qui 116.b
publicani quare Iudæis & hodie uulgo inuisi 229.b
publicani & peccatores nõ iidem ibidem.
publicani & meretrices 455.a
publicanorum ordo iandudum honestissimus 116.b
puer quibus uirtutibus donatur in baptismo 436.a
pueri à baptismo non reiiciendi, ibidem.
pueri prospera christo optãtes 455.a
puerorum mores & studia 419.a
pueris Christus delectatus est, ibidem.
pueris lusitare & cantillare ubique solenne 299.b
Purgatorio & locum esse & tempus in alio seculo 327.a
Pythonici qui 21.a
Pyttaci sapientis cõsilium 299.b

Q

Quadragesimæ ieiunium 57.a
quadragenarij numeri mysterium 59.a
quadrans quid 100.b
quadrans nouiss. pœnæ æternæ, ibidem
quærere animam alicuius 35.b
quærere quid manducemus, quomodo uetitum 159.a
quærere, uerbum studij 160.a
quærere regnum Dei, respondere uocationi ibidem.
quærere pro proficere & ad perfectionem festinare 160.b
quærit, petit, et pulsat, qui assiduè, & in fide Deum orat 171.a
quæstiunculæ & curæ inanes ac ridiculæ Pharisæorum 484.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

quæstuarij beneficia Dei auctionantur & uendunt 265.a
quatuor genera sanatorũ à Christo 249.a
quatuor in cruce Christi nobis imitanda 399.b
quies conscientiæ quomodo paranda 307.a.b
quies nonnulla & cessatio necessaria piis 365.b
quomodo semper orandum 130.b
quotidianum quid Græcis 137.b

R

Rabbi quid 490.b
Racha quid 98.b
Rachel auia Ephraim 34.b
rachel filij abducti ibid.
rachelis nomine quid intelligitur, ibid.
radicem non habere quid 346.a
Rahab cur nominatim genealogiæ Christi inscribitur 6.a
rahab unde dicta meretrix ibid.
rahab Cananæa ibid.
Rama Hebræis quid 34.b
ratio & spiritus hominẽ à bestiis secernunt 544.a
ratio cogendorum conciliorum, 551.a
ratio humana cum prædicatione pœnitentiæ pugnans 242.b
ratio humana quàm cæcutiat in rebus diuinis 385.a
ratio humana in negotio euangelico cæca 244.b
ratio humana & fiducia in Christum ex diametro contrariæ, 366.b
ratio humana & fides oppositæ, 244.b
rationis humanæ temeritas 21.a
rationis humanæ argumenta secundum Deum futilia 242.a
rationis humanæ & carnis ingenium 453.a
rationis usum sibi sub mortem ademptum iri metuentibus expẽdenda 249.b
rationem fidei poscentibus quando respondendum 552.b
rationes uariæ propter quas Deus non exaudit clamantem 189.b
rationes prædicandi diuersæ, 301.a
recipere quid 286.a
recipere Euangelistam 254.a
reconciliatio 78.b.252.a
reconciliationis fraternæ ordo, 99.b
recõciliationis nostræ erga Deum explicatio 319.a
recreare et reficere præcipuus Euãgelij effectus 306.b
redemptionis nostræ uia, non alia quàm crux 397.a
reficere quid 306.b
regeneratio duplex 441.b
Regina Saba quæ, & unde 333.b
regioni cuique uernaculus mos & sonus in uoce edenda 555.b
regnare, Dei proprium 143.a
Regnum Dei, quid 264.a.483.b. 511.a
regnum Dei quod cupimus aduenire quodnam sit 133.a
regnum Dei, fides & Euangelium 133.b
regnũ Dei quærere quid 160.a.b
regnum Dei quærendum, & ipsius iustitia 121.a
regnum Dei ingens thesaurus, 160.a
regnum Dei scopus & finis omnium nostrarum actionum, 160.b
regnum Dei est, cùm regnat Deus 161.a
regnum Dei annuntiare omnium non est 206.b
regnum Dei prædicare, quid, 252.a
regnum Dei etiam quæ uidentur impugnare adiuuant 264.b
regnum Dei piis quando reuelabitur 264.b
regnum Dei pro negotio euangelico 296.a
regnum Dei uenisse quid 324.a
regnum Dei pro transfiguratione 402.a
regnum Christi non huius seculi, 219.a
regnum Christi cœleste & spirituale 252.a
regnum Christi duobus modis manifestum 264.b
regnum Christi quidnam est, 324.a
regnum Christi quinam putent esse mundi huius 418.b
regnum Christi fore mundanum & temporarium Apostoli existimarunt 447.a
regnum Christi diuersum à regno mundi 449.b
regnum Christi etiam in medio inimicorum floret 570.b
regnum Christi in terra, uerbi prædicatio 589.a
regnum cœlorum 353.b.355.b
regnum cœlorum quid 41.a
regnum cœlorum multa significat in sacris literis ibid.
regnum cœlorum pro scriptura sacra, seu pro uerbo Dei, &c. 41.b
regnum cœlorum quomodo pauperum spiritu sit 82.a
regnum cœlorum uiolenti possident 297.a
regnum cœlorum uim pati, quid 297.a.b
regnum cœlorum non emit, qui nõ nouit 353.a
regnum cœlorum pro toto negotio euangelico 347.b.348.a
regnum cœlorum ex paruis initiis mirabiliter creuit 348.a
regnum cœlorum comparari thesauro, iucundissimum 352.b
regnum cœlorum uerè thesaurus, ibid.
regnum cœlorum pro futuro seculo 418.a
regnum cœlorũ quibus promissum 436.a
regnum cœlorum pro Ecclesia, 444.a
regnum cœlorum quibus datur, 448.b.&seq.
regnum cœlorum quomodo paratum electis 525.b
regnum diuisum 309.b
regnum gloriæ 133.b
regnum gratiæ 133.a
regnum Herodis in quatuor tetrarchias diuisum 40.a
regnum Messiæ internum & spirituale 269.a
regnum mundi quid 66.b
regni Dei aduentum quare postulamus 134.a
regni Christi maiestas 51.a
regni Christi scopus præcipuus quis 164.a
regno Dei quid significetur in oratione Dominica 133.b
regno cœlorum quid intelligatur, 183.b
regno cœlorum quos donabit Christus 184.a
regnorum mundi & omnium rerum mutatio quanta 390.a
regula ueri Christiani 88.a
regula theologica de particulis exclusiuis in diuinis personis, 305.a
regula ac forma baptismi 590.a
regulæ ab Ioanne & Paulo traditæ 180.b
Reipublicæ prospiciẽdi qui 257.a
Religio uera in quo cõsistat 375.b
religio Christiana quare ab infidelibus contemnitur 169.b
religionis Christianæ contemptus unde ibid.
religionem Dei sub lege quinam euerterunt 45.a
religionem corruptam quæ sequantur ibidem
religione Christiana nulla amplior aut latior 348.b
relinquere omnia & Christum sequi 431.a
relinquere aliquid propter Christũ, quid 442.b
remedia aduersus peccatũ 329.b
remissio alienæ noxæ Deo nos similes facit 144.b
remissio peccatorum 528.a
remissio peccatorum per Christum 219.b
remissio peccatorum fœlicitas Christiani 222.b
remissio peccatorum & salus animæ sine conditione petẽda sunt 192.b
remissio peccatorum nulla post hanc uitam 224.b
ad remissionem peccatorum necessaria 558.b
remittere, uerbum, quid indicet, 223.b
remoræ ab obseruatione mandati Dei 32.b
reprehensio quid à condemnatione differat 166.b
reproborum & malignãtium natura 357.a
reprobis inuisa ueritas 327.a
reprobos Deus non nouit, quorum opera non approbat 186.a
res non pro locis, sed loca pro rebus metienda 29.a
rem spiritualem è cœlo esse 464.b
res quæpiam quomodo nostræ, 220.b
res uti merentur appellãdæ 389.a
rerum naturalium scientia quantum iuuet 270.a
rerum exterarum cõtemptum suis præcipuè imperat Christus, 288.a
rebus humanis collabentibus ad cœlestes præparamur 40.a
resipiscentia quando uera 47.b
resipiscentia non differenda 510.a
respondere, in Euangelio, quid 303.a
resurgẽtes cum Christo, tertio die, immortales ex eo facti 577.b
resurrectio 471.b.557.a
resurrectio impiis formidabilis, piis uerò iucunda 584.a
resurrectio Christi omnium signorum maximum 332.a
resurrectio Christi, regnum Dei, 537.b
resurrectio corporum futura, 480.b
resurrectio corporũ ex multis scripturæ locis probabilis 481.a
resurrectio mortuorum unde discenda 480.a
resurrectio mortuorum angelorũ ministerio perficienda 510.b
Resurrectionis Christi fructus, 584.b
resurrectionis opus quàm admirabile 583.b
resurrectionis signum Ionas 310.a
resurrectionis uaria efficacia, 584.a
resurrectionem mortuorum ratio humana non potest credere, 244.b
resurrectione Christi nihil lætius piis 585.b
resurrexisse plus fuit Christo, quàm si de cruce descendisset, 572.b
retaliatio mali quid 107.b
rete pro ui & energia Euangelij 74.b
retractatio Augustini de petræ expositione 394.b
reuelatio nativitatis Christi 20.a
reuelatio per uerbum 305.b
reuelatio filiorum Dei 355.a
reuerentia præcepto debita 17.b
Rex Ecclesiæ Christus 410.a
rex & Regis filius Christus 416.a
regis nati nomen Herodi odiosum 27.b
regis munia, quæ & obiit Christus 391.b
regis impij & ministri impij, 363.a
rege impio regnante quid expectandum 8.a
reges à Matthæo omissi in Christi genealogia quot & qui 7.a
reges nati & creati 22.b
ritus Iudæorum & Romanorum in nuptiis 517.b
rixæ & inimicitiæ unde 109.a
Roboam Iudæ Rex, malus 7.a
robur Ecclesiæ inexpugnabile, 395.a
rogari cur uelit Deus 128.a
Romani securis fuere Iudæis 49.a
Romanis uectigales prouinciæ, 477.a
Ruina & morbi in nos ab Ada-

Universidad de Deusto
Biblioteca

mo, 3.a
Ruth ethnica ecclesiam ex Gentibus adumbrat 8.a
Ruth ethnica cur uxor Booz 6.a

S

Sabbathum quid 310.b. 314.a
Sabbathū bona religionis Iudaicæ pars 310.b
Sabbathum secundo-primum, & primo-secundum ibid.
Sabbathum quàm religiosum Iudæis 311.b
Sabbathum propter hominem institutum 313.b
Sabbathum sanctificare quid, 314.a
Sabbathum duplex 314.b
Sabbathum iuge & euangelicum à Christo introductum 315.a
Sabbathum audiendo uerbo Dei præcipuè consecratum 315.b
Sabbathi obseruandi ratio 145.a
Sabbathi instituti ratio 313.b
Sabbathi religione quatuor comprehensa 314.b
Sabbathi dies mutatus Dominico 315.a
Sabbatho fraudes texunt Pharisæi 581.a
Sadducæi qui, & quid sentiebant, 478.a
Sadducæi Pharisæis aduersi 45.b
Sadducæorum placita ibid.
Sacerdos, angelus 294.b
Sacerdotis partes, quas & Christus impleuit 391.b
Sacerdotes debēt laicis anteire virtute 466.a
Sacerdotum detestanda hypocrisis, 559.b
Sacerdotū præpostera religio 560.a
Sacerdotum uersuta interrogatio, 463.b
Sacerdotum auaritiam quomodo Christus detexit 460.b
Sacerdotium legis naturæ mutatū in Iacob 5.a
Sacra scriptura hæretici abuntur in sui & auditorum perniciem, 180.a
Sacris literis permittitur uti iustitum pharmacis tum pactis, 111.a
Sacras literas esse uerbum Dei, 408.a
Sacra Eleusyna 169.a
Sacramentum sumpturo quid opus 535.b
Sacramentum adultis tantùm porrigendum ibid.
Sacramenti uirtus num ex dignitate ministri pendeat 261.b
In sacramento uerum esse Christi & corpus & sanguinem 536.a
Sacramenta nostra maximi nobis pendenda 52.b
Sacramenta Ecclesiæ et secretissima fidei arcana nomine margaritī intelliguntur 168.b
Sacramentorum usus non contemnendus 139.b
Sacramentorum ualorem ministrorum malitia non minuit 185.a
In sacramentorum susceptione officium spectandum est, non persona 185.b
Sacrificium sale conditum quid significet 91.a
Sacrificium, uox multifariā sumpta in scripturis sacris 232.b
Sacrificium crucis ibid.
Sacrificium iustitiæ ibid.
Sacrificium laudis 232.b. 248.b
Sacrificia cur Deus uel exigat uel reiiciat 253.a
Sagæ & incantatrices, organa Diaboli 214.b
Sagena quid 354.b
Sagena pro Ecclesia & uerbo Dei 354.b
Sagena euangelica contrahit homines omne genus 355.a
Sal sterilitatem adfert 91.a
Sal in doctoribus quomodo fit fatuus aut uanus ibid.
Salis fatui instar habent, qui uocationem sui deserunt 91.b
Sale fatuo facto mirum in modum mundus oblectatur ibid.
Salathielis filij in exilio geniti 8.b
Salmon qui & Salma 5.b
Salomon ex Bethsaba legitimus, 6.b
Salomon magiæ gnarus 21.a
Salomonis peccatum ultum 7.a
Salomonis proles quando defecit, 18.b
Saltationes spurcæ & lasciuæ, 362.b
Saluari est potestatis diuinæ, 431.a
Saluatorem Iudæi qualem expectabant 508.a
Saluatores externi 484.a
Salubritas corporis non ilicò totæ redit 413.b
Salus quid 15.b
Salus non carnalis, sed à peccatis spiritualis ibid.
Salus uera Dei solius est 16.b
Salutis per Christum collatæ methodus 15.b
Salutis suæ obliti ad christum adducendi 249.b
Salutatio pacis & beneuolentiæ symbolum 117.a
Salutatio Euangelist. quæ 267.b
Salutatio proximi uox cœlestis, 490.b
Saluum esse, quid 275.b
Samson Nazaræus in multis typus Christi 37.a
Sanabilis quis 44.a
Sanatorum à Christo genera quatuor 249.a
Sanctificari uerbo quid contineatur in oratione Dominica, 132.b
Sanctum quid 168.b
Sanctum & margarita pro eodem 169.a
Sanctum in rebus inanimis quid, 493.a
Sancti plerique inimicos suos deuouerunt & execrati sunt, & quomodo 113.b
Sancti iram aliquādo passi 120.b
Sancti, qui in cœlis sunt, an orent pro nobis 381.a
Sancti quo animo signa à Deo petierint, quo impij 386.b
Sanctorum

sanctorum intercessio 130.a
Sanctorum nomina indi & diebus festis & infantibus laudabile 259.b
Sanctorum sors in hoc seculo, 351.b
Sanctorum modestia & timor, 518.b
Sanctos qui ueneratur & orat, an Deum colat 68.b
Sandalia siue calceamenta mysticè quid 287.b
Sanguis Christi, sigillum noui testamenti 537.a
Sanguis Christi quàm salutaris nobis 565.a
Sanguis Iesu Christi quantæ uirtutis 569.a
Sanguinem uenire super aliquem, quid ibid.
Sanguine Christi constat omnis redemptio ac remissio 537.a
Sani & malè habentes, qui 231.a
Sapere quæ Dei sunt, & quæ hominum, quid 398.a
Sapientis est tacere pro tempore, 553.a
Sapientes Deo fieri quomodo possimus 246.b
Sapientes & potentes seculi quando Euangelij consortes fiunt, 304.b
Sapientibus mundi nihil cum Euāgelio 303.b
Sapientia mundi est, malum malo repellere 107.b
Sapientia uera quæ 187.a. 303.b
Sapientia duplex 303.b. & seq.
Sapientiæ filij, credentes 300.b
Sapientiæ humanæ stolidum iudicium 357.a
Sara quare sic dicta 260.a
Sarcasmos quid 61.a
Satan extollit ut præcipitet, 64.a
Satan permittente Deo, contra nos potentissimus 67.b
Satan inter filios Dei non uidit Deum 120.b
Satan omnia rapit in occasionem tentandi 140.a
Satan & uenter quomodo Dij, 154.a
Satan quod non potest in Christū, in Christianos molitur & exercet 274.b
Satan angelum lucis mentitur, 476.a
Satanas dissidiorum, Deus concordiæ autor 45.a
Satanas quî potest aut audet Deum tentare 57.b
Satanas quomodo tentat 58.a
Satanas nunquam fessus tentando 63.a
Satanas neminem cogit sese perdere 64.a
Satanas Christum tentat sceleribus omne genus 66.a
Satanas in omnia se uertit, ut tandem uincat 66.b
Satanas quomodo princeps et Deus huius seculi 67.a
Satanas quibus faueat ibid.
Satanas princeps mundi 67.a
Satanas hominis uicti potestatem occupauit ibid.
Satanas Satanæque serui Deo subditi 67.b
Satanas quid 68.a
Satanas qua arte pellendus ibid.
Satanas qualis nobis hostis 140.b 334.b
Satanas cur cæciratem mundo immittat 271.b
Satanas primò captat magistratus & potentatus ibid.
Satanas, malignus interpres, 229.a
Satanas maximè omnium ueritatem odit 271.b
Satanas potens, at non omnipotens 212.b
Satanas num metuendus 215.a
Satanas persentiscit Christi dominationi subditum se esse, 217.a
Satanas nihil potest præter nutum Dei 212.b
Satanas suos continenter in seruos Christi impellit 270.b
Satanas uexare potest, perdere non potest nisi uolentes 213.a
Satanas hostis quantus 334.b
Satanas fortis forti animo repellendus 335.b
Satanas quare spiritus immundus, 334.b
Satanas nostro torpore & tepore fortis est 324.a
Satanas semper insomnis 334.b
Satanas quid operetur in supinis auditoribus uerbi Dei 345.a
Satanas nihil potest inuito uictore Christo 324.a
Satanas quomodo eiicitur 334.b
Satanas fortis tyrannus 324.a
Satanas non uincitur neque expellitur alia, quàm diuina uirtute 323.b
Satanas iam iam superandus, mirè furit 412.b
Satanas hodie quoque renouat ueteres suas in Christum blasphemias 572.b
Satanæ astutia 229.a. 351.a
Satanæ uafrum commentum aduersus Christum 60.a
Satanæ fines ad tentandum circūscripti 212.b
Satanæ in concinnandis fraudibus industria 274.a
Satanæ fraudibus & astu quinam pereunt 213.a
Satanæ quotidiani in nos impetus 69.a
Satanæ infirmitas quanta 215.a
Satanæ ingenium & molimen aduersum nos 28.a. 249.a
Satanæ misanthropia 320.a
Satanæ odium in regnum Christi quantum 274.b
Satanæ mirum odium in Christum 532.a
Satanæ pollicitationes magnificæ 66.b
Satanæ præstigiæ ac doli graphicè depicti 212.a
Satanæ regnum, magnum & forte 323.b
Satanæ insanum studium ad perdendum 412.b
Satanæ malignum erga homi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

nes studium 58.a.186.a.212.a
Satanæ præcipuum studium quod, 60.b
Satanæ molientis peccatoris desperationem technæ 559.a
Satanæ tentationes cui usui nobis futuræ 69.a
Satanæ tyrannis quàm potes 274.b
Satanæ uersutiæ ad nos perdendos, 211.b
Satanæ uires oppressæ ne quantum vult noceat 540.a
Satanæ licet inuitos nos tetrare, uincere non licet 141.b
Satanæ potestati quinam subiecti, 213.b
Satanam oportuisse victum mundo exhiberi 56.b
Satanam quàm multi adorent, 68.a
Satanam cuius non licet exprimere 212.a
Satanam & Christus nobis uicit, & nos per Christum quotidie uincimus 250.a
Satanæ plurimi 216.b
Saulis qualis & Herodis cæcitas 26.a
Scabellum Christi quid 485.b
Scandalizare 419.b
σκάνδαλον quid 102.b
Scandalum duplex 292.b
Scandalum oblatum quàm noxiũ 420.a
Scandalum aliud datum, aliud acceptum 421.a
Scandalum Apostolorum in captiuitate Christi 550.b
Scandalum crucis 55.b
Scandalum adferre quid 376.a
Scandala quomodo, ut contingant, necesse 420.b
Scandala cur permittit Deus, ibidem.
Scelesti sunt accusandi, sed salua charitate 109.b
Scintilla luminis diuini unicuique fouenda 342.a
Scipionis Africam expugnaturi apophthegma 198.b
Scholæ ad quid institutæ 257.a
Scopus tentationis de lapidibus in panes uertendis 61.a
Scopus ministrorũ uerbi Dei 74.b
Scopus multorum Christum sequentium diuersus 78.a
Scopus miraculorum Christi, 320.b
Scortator arrepto à dæmone similis 216.b
Scriba terrenum Christi regnum spectans, 190.a
Scriba simili auaritiæ morbo laborauit quo & Simon Magus, 204.b
Scriba doctus in regno cœlorum, 355.b
Scribæ qui 97.a
Scribæ unde sic dicti 25.b
Scribæ Christum docent, ad quem non perueniunt 26.a
Scribæ cur non adeant Christum, 26.b
Scribæ metu mortis recedunt à veritate ibid.
Scribæ & Pharisæi quales doctores 486.a
Scribarum professio quæ 204.b
Scribarum & Pharisæorum inuidentia 372.b
Scriptura legem & promissionem habet 1.a
Scriptura cur nobis à Deo data, 26.a
Scriptura sine spiritu uana ibid.
Scriptura alia aliam tum declarat, tum confirmat 65.b
Scriptura quomodo citãda 479.b
Scriptura sacra tropis referta, 507.a
Scripturæ autoritas 26.a
Scripturæ clauis 33.a.183.b.202.b.211.b.253.b
Scripturæ sacræ summa 163.b
Scripturæ de uenturo Christo testimonia 290.a
Scripturam citare quomodo oporteat 65.b
Scripturam impleri quid 32.b
Scripturæ implendæ 528.b
Scripturæ legendæ ut intelligantur 506.a
Scripturarum falsarij 65.a
Scripturarum ignorantia mater errorum 479.b
Scripturarum sensum quare Christus Iudæis non semper aperuit 231.b
Scripturarum incultus sermo Ciceronianis ingratus 334.b
Scripturis euincitur nos per Christũ à Deo amari 55.b
Scripturis conuincitur Diabolus, 56.a
Scripturas Christus aperuit & retexit. 80.a
Secessus nonnunquã salutaris 57.b
Secessus Christi qualis 365.b
Secessuũ & diuerticulorum Christi causæ 388.a
Sectæ unde 165.a
Seculi mores 68.a
Secula seculorum, phrasis Hebraica 143.b
Securitas in carne perniciosissima, 544.b
Securitatem nemo sibi in hoc seculo polliceri potest 141.a
Securitatem nimiam Christus reprehendit 513.b
Securitate peccantium nihil periculosius 359.b
Sedere in tenebris & umbra mortis, quid 71.b
Sedere docendo quorum sit 79.b
Sedere in cathedra Moysi 487.b
Sedere Christi 418.b
Sedere Christi ad dexteram patris quid 485.a
Sedere Christi in iudicio 524.a
Sedes in scripturis quid ibid.
Sede Christi quid intelligatur, 442.a
Sedibus duodecim quid intelligatur ibid.
Sedulius Presbyter 18.a
Sedulij presb. locus 576.a
Seminis spiritualis cum externo comparatio 344.b
Senatus Rom. Christum Deum noluit habere 578.b
Senecæ dictum de anxia cura futuri 161.b
Senectus venerabilis, & donum Dei maximum 202.b
Seniores populi 463.b
Sensus in scripturis expendendus magis quàm uerba 318.a
Sensum scripturarum Christus non semper Iudæis aperuit 231.b
Sententia suprema memorabilis, 524.b
Sententia Christi omnibus instrumentis & locis inscripta, 173.b
Sententiæ continentis summam Euãgelicæ doctrinæ explicatio ibidem.
Sententiæ circa fidem uariantes in mundo nunquam defuturæ, 390.a
Separatio bonorum à malis per angelos 355.a
Separatio malorum ab bonis in iudicio per similia proposita, 524.b
Sepelire mortuos, opus pietatis, 580.a
Septenarius numerus perfectionẽ significat 215.b
Sepulchreta olim iuxta uias publicas 211.b
Sepulchreta uariè à uariis appellata 244.a
Sepulchreta quorum nos commonefaciunt 580.b
Sepulchrum Christi custoditur à militibus 557.a
Sepulchra prophetarum 486.b
Sepulchra ornare non impium, 495.a
Sepulchra dealbata 486.b
Sepulturæ suorum etiam Ethnicis maximè curæ fuere 365.a
Sepulturæ etiam paulò accuratiores non improbandæ 580.a
Sequi Christum, quid 226.a.284.b.441.b
Sequi Christum tota Euangelij methodus 226.a
Sequi Christum uiuæ est fidei, 366.a
Sequi Christũ in cruce quid 399.b
Sequi Christum quomodo absoluta est fœlicitas 400.a
Sermo index cordis 181.b
Sermonis usus quis 106.b
Sermonis Hebraici proprietas quæ, 183.b
Sermones Christi tales, quales animi auditorum 341.b
Serpens æneus ab Ezechia diruptus 7.b
Serpentis ænei figura in Christo completa 568.b
Serpentis calliditas 269.b
Serpentum prudentia 269.b
Seruire quid 153.b
Seruire uni Deo quid 68.b
Seruus conseruum malè frugi accusare debet 109.b
Seruus bonus à fide & probitate commendatur 521.a
Seruus infidelis quàm enormiter & quotupliciter peccet 515.b. & deinceps.
Seruus nequam 516.b
Seruus quare malus et piger dictus 522.b
Serui boni partes quæ 304.b
Serui iniqui notæ 515.b
Serui nequam descriptio 520.b
Serui Tyrij heros occiderũt 378.b
Seruorum frugi munus 153.a
Seruorum Dei Christiana negotiatio quæ 520.a
Seruis Dei omnia obsequuntur, 533.a
Seruos hilares amat Dominus, 153.a
Seueritas & clementia Dei in cruce Christi 566.b
Seueritas Christi in docendo quomodo Ecclesiastæ imitanda, 46.a
Si vis, quibusnam in orationibus locum habeat 543.a
Siclus quid & quantum ualeat, 415.b
Sicut particula quid denotat 112.a.117.b
Sicut teipsum, quid 112.a
Sidon vrbs in Phœnicia 378.b
Signum filij hominis 510.a
Signum Ionæ, mors & resurrectio Christi 332.a
Signum de cœlo petunt Pharisæi, 386.a
Signi dati Achaz interpretatio, 16.b
Signa è cœlo petunt Iudæi 330.a
Signa qui quærunt, iniuriam faciunt uerbo 330.b
Signa & prodigia 508.b
Signa consummationis seculi 498.b.& seq.
Signa nouissimi aduentus Christi mũdo contemptui futura 513.a
Signorum duplex genus 536.a
Signorum excidij Ierosolymitani cũ signis iudicij confusio 499.b
Similia notanda 95.b.329.b
Simon, qui & Cananites & Zelotes 261.b
Simõ quãdo uocat⁹ Petrus 394.a
Simon conuiuator quare leprosus dictus 530.b
Simon Cyrenæus 556.b
Simon Cyrenæus quis 567.a
Simon Cyrenæus armiger Christi ibid.
Simon Cyrenæus tulit quidẽ crucem Christi, at non peccata nostra 567.a
Simon grauatè portans crucem, caro nostra est ibid.
Simon Magus quantus per magicen habitus 325.a
Simplices audiunt & recipiunt verbum Dei 481.a. Christum agnoscunt 578.b
Simplicium & innocentium uindex Deus 578.a
Simplicitas & humilitas Deo gratissimæ 418.b
Simulatores Euangelium non recipit 153.a
Simultas inuicta & odium implacabile apud quos hodie triumphat 99.a
Sinapis 349.a
Sinceritas animi Apostolici hodie rara 371.a
Sindon quid & unde 580.b
Sinistra nesciat, quid faciat dextra 124.a

Universidad de Deusto
Biblioteca

Sinistra & dextra pro bono malóque scopo 124.a
Sitis post vulnera & sanguinem exhaustum 575.a
Sobrietas ieiunium quoddam est, 145.b
Sobrietas Christi rara 462.b
Societas aut amicitia nusquam sincera 531.b
Socratis dæmonium 300.a
Socrus Petri sanatur 190.a
Sodomitæ quibus peccatis meruerint tantum excidium 302.b
Sodomitarum peccata 268.a. *eorum internecio* ibid.
Sodomitis peiores Capharnaitæ, 302.b
Sol Dei proprius est, noster autem commodato 115.b
Sol & Luna quomodo occidente mundo obscurabuntur 509.a
Solis usus 23.a.b
Solis fulgori gloria cœlorum similis 352.b
Solis defectio in obitu Christi præter & contra naturam 574.a
Sole & pluuia quid iuuamur & admonemur 115.a
Sole & pluuia contineri quatuor qualitates 116.a
Soli natalis amor natura insitus unicuique 356.a
Solidum nihil aut stabile, nisi à Deo 377.a
Solicitudo de victu & uestitu tollenda 121.a
Solicitudo de victu prohibetur, non labor 136.b
Solicitudo affectus index 154.b
Solicitudo charitatis fœtus 154.b
Solicitudo quædam necessaria, 154.b
Solicitudo habendi & congerendi incredulos arguit 155.a
Solicitudo & nimia cura victus futuri, quare inuisa nobis esse debet 159.a
Solicitudo uocationi necessaria à Sapiente commendatur 163.a
Solicitudo prohibita, quæ ibid.
Solicitudo seculi & diuitiæ suffocant uerbum 338.b
Solicitudinem rerum damnat Christus, non res ipsas 265.b
Solicitudine nostra nihil efficimus 159.b
Solicitum esse, & laborare, diuersa: alterum uetitum, alterum præceptum, 154.b
Soluere quid 95.a.396.a
Somnia physica 13.a. *supernaturalia* 13.b
Somnia examinanda ibid.
Somnia non omnia uana aut contemnenda 562.b
Somniorum quinque genera 30.b
Somniorum scopus obseruandus, 13.b
Somniorum interpretes an certi, ibid.
Somniis, auguriis & portētis antiqui deditissimi 562.a
Somnolentia & supinitas humana 543.b
Somnus Christi quid 207.b
Somnus & vigilia unde ac quomodo fiant 514.a
Sontes plectendi 140.b
Sordes nostræ atque adeò tenacitas notantur 115.b
Spectra nocturna 368.b
Spes hypocritæ quasi aura euanida 123.b
Spes ex desperatione 242.b
Spei carnalis euentus 579.a
Spe aut prætextu boni nihil unquā mali faciendum 587.b
Spiculator 364.b
Spinæ, solicitudo seculi 346.b
Spiritualis Dei cultus quis 118.b
Spiritualia quærenti, corporalia, ueluti corolla, adduntur 161.b
Spiritus sanctus in uterum Virginis illapsus 12.a
Spiritus sanctus ignis est 50.b
Spiritus & ignis, uoculæ, spiritualiter intelligi debent ibid.
Spiritus sanctus quare in forma columbæ 53.b
Spiritus sanctus quomodo dupliciter missus dicitur 54.a
Spiritus sanctus arcanus piorum consolator 84.a
Spiritus sanctus implorandus, 90.b
Spiritus sanctus per concionatores arguit mundum 113.b
Spiritus sanctus nequit, quin liberè arguat 121.b
Spiritus sanctus non sinit hospites suos, desides esse 273.a
Spiritus sanctus unus modestiam docet 294.a
Spiritus sanctus iudicat mundum, 300.b
Spiritus sanctus aduersus omnes calamitates præsto est 307.b
Spiritus sanctus autor psalmorum, 484.b
Spiritus Hebræis pro motu & inclinatione animi 81.a
Spiritus alacritas 544.a
Spiritus promptioris cum pueri ingenio comparatio 544.b
Spiritus sancti appellationes diuersæ 50.b
Spiritus sancti consuetudo 31.a
Spiritus sancti energia in nobis, 50.b
Spiritus sancti nomen etiam tribus personis conuenit 326.b
Spiritus sancti officiū quod 272.b.326.b
Spiritus sancti auxilio quisque indiget, alius aliter 175.a
Spiritum sanctum non esse patrem Christi 14.b
Spiritum sanctum neglicit qui sacras literas non colit 273.a
Spiritum sanctum bonam spem in nobis fouere 273.b
Spiritu ducimur ad Christum, ut magi stella 24.a
Spiritu quem dedit & misit Christus indigebat lex, ut impleretur 95.b
Spiritu Dei præditi rectè soli de Euangelio sentiunt 320.b
Spiritu ad plenum imbuti Apostoli, omnia sua abiecerunt, 227.b
Spiritus mali quare ultrò compellabant Christum 214.a
Spiritus quare immundi 259.a
Spiritus suorum Christus patri commisit in manus 575.b
Sponsus Ecclesiæ Christus 472.a
Sponsus Christus nunquam à sponsa Ecclesia abest 236.a
Stater & siclus eiusdem ualoris, 415.b
Statua Christo ab hæmorrhoousa posita 242.a
Status atque habitus corporis in orando quis 130.b
Statum futuri seculi ab mortali capi non posse 480.a
Stella dux Magorum 22.b
Stella Magorum qualis ibid.
Stella Magorum quidnam fuerit, 24.a
Stella Magorum Christo famulata 23.b.24.a
Stella Magorum quomodo à cœlestibus dispar 24.a
Stella Magorum cur Hierosolymis disparuit 28.b
Stella biennio uisa ante Magorū aduentum 33.b
Stellæ Magorum differentia ab aliis 28.b
Stellarum obseruatio 22.b
Stoica apathia 243.a.b
Strabus quis 422.a
Strages Iudæorum multæ 501.b
Strages Iudæorum quantæ 505.b
Studium populi erga Christum, 366.a
Studium iustitiæ quàm preciosum, 508.a
Studio sacrarum literarum eruditi untur pij ad resistendum aduersariis 273.b
Studia Christi & Satanæ ex diametro pugnantia 251.a
Studia quarundam gentium propria 362.b
Studia huius mundi eò excreuisse, ut immutari ea necesse sit, 513.a
Stultitia uera quæ 187.b
Stupor hominum post miracula Christi 245.b
Subiectos parēre prælatis, Dei mā datum 477.a
Subsannationes & contumeliæ inter pœnas peccatorum 554.b
Subsidia externa non expectanda audienti uerbum 36.b
Successus Euangelij similis arborū ramis 349.a
Suggestum ecclesiæ licet ascendere, 79.a
Summa eorum quæ Christus Apostolis mandauit 263.a
Summa Euangelij, remissio omniū peccatorum 326.b.353.a
Summa totius Euangelij uerbo Christi rediuiui, Auete, comprehensa 585.b
Summa legis & prophetarū 118.b
Summa scripturæ sacræ 163.b
Superiorum nimia indulgentia pernicios a subditis 487.b
Superstitio hodie quanta 494.a
Superstitiosuli, grauia fortiter contemnentes, leuium curiosissimi sunt 206.a
Supplicatio cum ieiunio 146.a
Supplicationes quando indicantur 130.a
Supplicium patienter ferentes quî fiant beati 89.a
Supputatio temporis quo accusatus, damnatus & crucifixus est Christus 574.a
Surdi Deo qui 291.b
Sus animal spurciss. & quoad uiuit nullius usus 216.a
Susannæ timor ingenuus 279.b
Suscipere in sacris quid 419.b
Suspendium pœna pudenda & ignobilissima 571.a
Suspicio Iosephi excutitur 14.b
Sybaritarum conuiuium 472.b
Synagoga quid 76.a
Synagoga siculneâ sterili figurata maledicitur 462.b
Synagogæ pro conciliabulis 271.a
Synagogæ in qualibet ciuitate Iudeæ 76.a
Synagogarum ædificatio unde orta 76.a
συνέδριον quid 99.a
Syria quadripartita 359.a
Syriæ cōpendiosa descriptio 77.a
Syrophœnicia 378.b

T

Tabulæ Mosis, tabulæ fœderis dictæ 374.a
tabulæ utriusque compendium, 175.a
tacendum quando 169.a
tactu in restituendis ægrotis quare usus Christus 247.a.454.a
talentorum nō idem ualor 428.b
talentorum nomine quid 519.b
talionis æquitas 166.b
Talitha siue Taliatha 245.a
technæ mundi 489.b
tecta ædium plana in Palæstina, 220.b
tecta domorum olim plana 278.b
tedarum in nuptiis incendendarū apud antiquos mos 517.b
τελῶναι 116.b
telones 226.a
telonium ibid.
temeritate qua proximum lædis eadem punieris 166.b
tempestas in mari, tentatio Satanæ 368.a
Templum mercimoniis prophanatum 459.b
templum Ierosolymitanum ab Herode extructum 499.b. *quare dirui oportuit* 500.a
templum una cum ciuitate dirutū, 505.b
templi secundi quando iacta fundamenta 8.b
templi instauratio à Cambyse prohibita ibid.
templi reædificandi facultas à Dario 9.a
templa ad quid instituta 460.b
Tempus ad uiuendum suū cuique à Deo statutum 157.a
tempus omnia reuelare, probatur exemplis 278.a
temporis huius non est paria recipere 401.b
tempore etiam gratiæ quî fit quòd multi pereunt 589.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

temporum articuli nobis incogniti 32.a
tenebræ in passione Domini quid portendebant 574.a
tenebræ in passione Domini totum orbem occuparunt ibid.
tenebræ densiß. in cordibus hominum ante publicatum Euangelium 589.b
tenebræ exteriores quid 201.a
tenebræ exteriores cur dictæ, 522.b
tentare uerbum quid significet, 58.a.141.b
tentare Deum, quid 141.b
tentare Deum in oratione, quid 128.b
tentari nobis aliquando prodeſt, 142.a
tentatio perfectorum 60.a
tentatio de rebus neceſſariis victui 60.b
tentatio contra bona opera, 64.b
tentatio Satanæ de fide, prædeſtinatione, & bonis operibus, ibidem.
tentatio Satanæ ex ſcripturis ibid.
tentatio blaſphemiæ & contemptus Dei 68.a
tentatio quid Hebræis 141.b
tentatio parit coronam 142.a
tentationis periculum omnibus formidabile 141.a
tentationis à Deo immiſſæ aut permiſſæ forma 207.b
tentationi verbum Dei opponendum 61.a
tentatione nos probat & exercet Deus 69.a
tentationes quibus agitatus eſt Chriſtus à Satana, non omnes ſcriptæ ibidem.
tentationum Satanæ ordo 60.a
tentationum alia nos probat, alia ſuperat 162.b
tentationibus ſine ſpiritu non reſiſti 346.a
terra ſcabellum pedum Dei, quare 106.a
terra, pro incolis terræ 90.b
terræmotus in paſſione Chriſti quid deſignabat 577.b
terræmotus ingentes poſt aſcenſionem Chriſti 502.a
terrena ſubminiſtranda offerentibus ſpiritualia 579.b
terror magnus peccatori ex paſſione Chriſti 576.a
teruncius quid 100.b
teſſaradecas, quaterdena 10.a
Teſtamentum Vetus typus noui, 332.b
teſtamentum utrunque unum & idē docet ac promittit 356.a
teſtamentum Vetus & nouum, 536.b
teſtamentum quid ibid.
teſtamenta duo 258.a
teſtes quales eſſe oporteat 552.a
teſtes plures uno cur exigat lex, 552.b
teſtes plures duobus uel tribus nōnunquam neceſſarij 257.b
teſtes falſi contra Chriſtum producti 552.a
teſtimonium Chriſti de Ioanne, 288.b
teſtimonium populi de Ioanne & Chriſto 289.a
teſtimoniū à factis ualidius quàm à uerbis 290.b
teſtimonium falſum dicere quàm graue peccatum 552.a
teſtimonium pro lege & verbo Dei 505.a
teſtimonio è cœlo & terra uti uoluit Chriſtus quòd reſurrexiſſet 583.b
Tetrarcha et Tetrarchia nominā à Græcis petita 359.a
Tethrarchæ iidem qui & Toparchæ, ibid.
Thabor ſiue Thabyrius mōs 403.b.588.a
Thadamur ciuitas maxima, Græcis Palmira 6.b
Thamaris & Iudæ cōgreſſus illicitus 5.b
thamaris partus geminus 5.a
thamarem quid mouit cum Iuda congredi ibid.
theſaurizare, quomodo uſurpetur in ſcripturis 150.a
theſaurizant in cœlo, qui 151.a
theſaurus quid 150.a. *unde dicatur* ibid.
theſaurus Euangelij quibus contingat 297.b
theſaurus bonorum, Spiritus ſanctus: malorum, caro 329.a
theſaurus uerbi abſconditus, 353.a
theſaurus ubi repertus exhilarat, ibidem.
theſaurus cœleſtis omni precio maior 353.b
theſauri reconditi cuſtodes tres, 148.b
theſauri nomine quid intelligatur 151.a
theſaurum cordis ſui quomodo unuſquiſque deprehendat, 151.a
theſauri an parandi 149.b
theſauri non congregandi 121.a
theſauri gneſii & ſolidi qui, 150.b
theſauri quomodo in cœlo recondendi ibid.
theſauros in terra recondunt qui, ibid.
theſauros recondi in terra quare Dominus uetuerit 151.a
Theudas magus, ſeductor Iudæorum 501.a
Thomas quare Didymus dictus, 260.b
Thronus maieſtatis quid 106.a
thronus Chriſti ſimilis flammæ ignis 524.a
thus quid adumbrat 29.b
thuris ſuffumigatio 315.b
Tibiis etiam in luctu uſi Iudæi, 299.b
tibicines 220.a
timor Domini nunquam non retinendus 241.b
timor uerus, pius & ſalutaris, quis 279.b
timor modicæ fidei argumentum, 242.b.278.b
timor perpetuus magiſtratui ſibi conſcio 24.b
timor ab infidelitate & diffidentia 25.a
timor & diffidentia in aduerſis unde 370.a
timor & zelus Dei non ſecundū ſcientiam 280.a
tinea quid ſignificet 148.b
θυσαυρὸς unde dicatur 150.a
titulus crucis quid deſignabat, 570.a
titulum crucis Chriſti non oportuiſſe immutari ibidem
titulorum ſplendidorum cupidi & ſatores notantur 259.b
tollere crucem & ferre quid, 399.a
Toparchæ locorum præſides 359.a
Tophet quid 98.b
torcular in ſacris quid ſignificet, 467.a
tortura dæmonibus formidata quæ 215.a
traditiones Seniorum 45.b
traditiones Phariſaicæ de Sabbatho 314.a
traditiones non magni æſtimandæ quæ 373.a
traditionum ſiue legum differentia ibidem.
Trajani Imperatoris commendatio 458.b
tranquillitas perinde atque tempeſtas à Deo 210.a
transfiguratio Chriſti 402.b
transfiguratio Chriſti ſpiritualis per fidem 403.b
transfiguratio Chriſti exemplum futuræ reſurrectionis 405.b
transgreſſio æqualis in æquali lege 312.b
tribuere in ſimplicitate, quid, 124.a
tributum pendere Cæſari an liceat 471.b
tributum ſoluit Chriſtus 403.a
Trinitatis expreſſio 29.b
trinitatis opera indiuiſa 12.a
trinitatem ſeu perſonas cognoſcere ſolius Dei eſſe 305.a
triſtitia piorum momentanea, 235.b
triſtitia cuiuſmodi in Chriſto, 542.a
triticū coctionis difficultatem quī deponat 351.b
τροφὴ quid 266.a
tuba conuocare pauperes Iudæis in more fuit 123.a
tumultus uarij ac multi apud Iudæos 501.a
tunc particula quid plerunque ſignificet 558.a
tunica Chriſti, Eccleſia 569.b
tunicæ duæ pro amictu ſuperfluo 266.a
turba ſimplex & fraudi opportuna 254.b
turba auocantium nos ab oratione, & iacula Satanæ 453.b
turbæ promiſcuæ fides ac fiducia in Chriſtum 384.a
turbæ Chriſtum agnoſcunt 578.b
turcæ omnium ſceleratiſſimi quid de ſe ſibi perſuadeant 81.a
Turcarum princeps antichriſti præambulo 255.a
turcica tyrannis, grauiſſima nobis ſecuris Dei 49.b
turris uineæ Domini quos uigiles & propugnatores habeat, 467.a
tutela aduerſus omnē tentationem ex ſcripturis petenda 68.b
Tyberius Chriſtum ueritus eſt, 579.a
Tyberij et Alexād. magni apophthegmata 416.b
typi Ieſu ſaluatoris 15.b
tyranni malunt timeri, quàm amari 24.b
tyranni pereunt piis permanentibus 35.b
tyranni patienter ferendi 477.b
tyrannorum ingenium 24.b
tyrannorum aſtus 361.a
tyrannis etiam ad ſuam gloriam utitur Deus 34.a
tyrannis & libido nihil non audet 361.a
tyrannis quandoque gloriæ Dei ſeruit 32.a
tyrannus Satanæ quanta in homine ſub iugum remiſſo 335.b
Tyrus & Sidon urbes maritimæ, 301.b

V

Vade ſimpliciter dictum Satanæ: uade poſt me, Petro 68.a
uade, quomodo interdum uſurpetur 201.a
Væ interiectio frequens in ſacris literis 491.b
uagationes & diſcurſiones miniſtris uerbi uitandæ 267.a
Valentini error 9.a.14.b
uanitas noſtra ac ſuperbia, quanta 52.a
uanitas in rebus humanis quanta, 329.b
uaſa pro quouis inſtrumēto 324.a
Vates Aegyptij vulgò & Bohemi 21.a
uaticinij Iſaiæ de illuminatione Gentium, ratio 71.a
Vbi locorum orandum 130.a
ubique & boni & mali 250.b
uelleitas, imperfecta uolūtas 519.a
uelum templi 557.a
uelum templi ſciſſum quid ſignificabat 577.a
uelum templi inter ſanctuarium & ſanctum ſanctorum 577.b
uendere omnia propter uerbum, 353.a
uendere poſſeſsiones 430.b
uendentes è templo eiecti 454.b
uendentes oleum qui dicantur, 518.b
uenia peccatorum facilis impetratu, & quare 139.b
uenire poſt Chriſtum, ſiue ſequi Chriſtum, quid 74.a
uenire ſiue abire poſt Chriſtum, quid 398.b
ueni, pro, miſſus ſum 232.b
uenter importunus exactor 161.a
Verbum duplex, cordis & vocis, 12.a
uerbum cōſolationis pleniſsimum 58.a
uerbum externum neceſſarium,

Universidad de Deusto

contra Anabaptistas 226.a
uerbum otiosum, quod 329.a.b
uerbum nunquam deficit 367.b
uerbum cum fiducia suscipiens iuxta illud operatur 164.a
uerbum abscondi nõ debere 520.b
uerbum inuenire quid 353.a
uerbum, fermentum 349.b
uerbum, granum 348.a
uerbum, panis 367.b
uerbum, sal & lux 92.b
uerbum quare sal dictum 90.b
uerbum, uirtus Dei 359.a
uerbum Christi primùm annũtiatum in claris & populosis urbibus 70.b
uerbum Christi solis pauperibus spiritu utile 292.a
uerbum Dei nos alens quod 61.a
uerbum Dei ubique sacrosanctum habendum 114.a
uerbum Dei humana uoce ad nos delatum 408.a
uerbum Dei semper efficax, quocunque perueniat 345.a
uerbum Dei uerax 499.a
uerbum Dei immutabile 512.b
uerbum Dei de regno suo 160.b
uerbum Dei, uerbum regni 345.a
uerbum Dei, uerbũ crucis 347.a
uerbum Dei gladius, & plusquã gladius 282.b
uerbum Dei etiam Apostolis parabola est, nisi Christus aperiat, 350.b
uerbum Dei, semen 344.b
uerbum Dei quædam ueluti ipsius syngrapha 161.a
uerbum Dei, thesaurus 352.b
uerbum Dei una ad uitam uia, 377.a
uerbũ Dei uirga Mosis est 210.b
uerbum Dei non esse alligatum, neque unquam præcone carere 360.b
uerbum Dei non prædicandũ contemptoribus 163.b
uerbum Dei non despiciendũ propter impuram ministri uitam 488.a
uerbum Dei sequentes perire non posse 384.b
uerbum Dei sequentibus nihil defit 417.a
uerbi Dei neglectum quid consequatur 70.a
uerbi Dei & pœnitentiæ contemptorum grauis dãnatio 268.b
uerbi Dei contemptoribus quid expectandum 276.b
uerbi Dei quantus hodie contemptus 334.a
uerbi effectus in cõscientiis 330.b
uerbi Dei intelligentia unde, 341.a
uerbi Dei natura 344.b
uerbi partes duæ per sinapim significatæ 348.a
uerbi Dei uis & potestas 589.a
uerbi Dei uirtus 113.b.248.a. 249.b
uerbi est, iudicare 300.b
uerbi docendi prouincia cui tradita est, is tacere non debet, 113.b
uerbi ministris carnales affectus ante omnia amputandi 336.a
uerbo prædicando qui se obtrudãt 256.b
uerbo quæ salienda 90.b
uerbo Dei omnes æstus conscientiæ nostræ leniendi 210.a
uerbo Dei pertinacissimè nitendũ, 381.a
uerbo & uoluntati Dei omnia cedere oportet 336.a
uerbo Dei omnia cedunt 512.b
uerbo Christi rediuiui, Auete, summa totius Euangelij comprehẽsa 585.b
uerba testantur de homine 310.a
uerba Dei pluris facienda quàm totius mundi tonitrua 89.b
uerba legis odium & uindictæ libidinem prohibent 112.b
uerba Christi quomodo consideranda & excipienda 110.a
uerba Christi, Hoc est corpº meũ, quomodo intelligenda 536.a
uerbis Christi nõ nostro iudicio stãdum 382.b
uerecundia in puella profligata, nihil saluum 363.a
ueritas agitata illustratur 230.a
ueritas impugnatione aduersariorum magis emergit 234.a
ueritas quomodo odium parit, 334.a
ueritas nunquam sine hostibus, 386.b
ueritas non tacenda 376.b
ueritas quando intrepidè confitenda 553.b
ueritas tandem uictrix 562.b
ueritas Euangelica Pharisæis error 582.a
ueritas prædicata parum nonnunquam prodest uitio prædicatorum 356.a
ueritatis est, lucere & fugere tenebras 93.a
ueritatis hostibus quando liceat reluctari 322.a
ueritatis cognoscendæ studium requirit Christus 376.a
ueritatis confessio causa damnationis Christi 554.b
ueritatis agnitæ oppugnatores quibus similes 587.a
ueritati reuelandæ suum esse tempus 396.b
ueritatem ad tempus occultari nõ esse impium 11.a
ueritatem poscenti ueritas nõ neganda 189.b
ueritatem tacent manipia Satanæ 320.b
Vesperæ apud Euangelistas quid, 368.a
uestimenta ouium, quid 179.b
uestimenta scindere ac lacerare, Iudæorum mos 554.a
uestis nuptialis 471.a
ueste nuptiali quid designatur, 474.a
uestium luxus reprehensus 42.b
uestium mollities à Christo damnata 294.a
uestibus discipulorum quid intelligatur 458.a
uestitus paulò longior decorus publicis reipub. Christianæ ministris 489.a
ueterem hominem exuere & induere nouum, quid 40.b
Via ad cœlum certa quæ 150.b
uia qua itur ad cœlum quibus suauis, & quibus aspera 175.b
uia ad regnum Dei 160.b. & seq.
uia certissima & compendiosissima emergendi è malis 170.b
uia quare spaciosa dicatur 176.a
uia angusta piis omnibus calcanda 178.a
uiæ arctæ difficultas quomodo tollatur 176.a
uiæ nomine quid intelligatur ibid.
uiam arctam & strictam quid faciat ibidem.
uiæ & semitæ Domini quæ 42.a
uiæ duæ Christianis propositæ, 88.a
uiæ multæ ad impetrandam remissionem peccatorum 144.b
Vici in quos diuiditur urbs 123.b
Victoriam Christi nostram esse, 57.a
uictus, & necessaria quomodo parantur 161.a
uictum petere non indignum precatione Dominica 136.b
Videre pro cognoscere 221.a. pro intelligere 94.a
uidere Christum uenientem in regno suo, quid 402.a
uiduæ pro suopibus 492.a
uiduæ expilatæ à Pharisæis 486.b
uiduas quomodo Pharisæi deuorabant 492.a
uim cœlo qui fecerint 297.b
uincula Christi religiosè obseruanda 550.b
uindictæ Dei propria 98.a
uindictæ affectum eximit Christus Christianis 107.b
Vinea patris cœlestis quid 444.a
uinea, Iudæi qui Christum occiderunt 455.a
uinea Domini populus Iudaicus, 466.b
uineæ infructuosæ non est succidendæ, sed cultores pigri puniendi 468.b
uineæ Domini sepes 466.b
uineæ Domini turris 467.a
Vinum nouum 220.a
uinum nouum plenitudo Spiritus sancti 237.a
uinum nouum pro cœlesti gloria, 537.b
uinum uitiatum Christus quare noluit bibere 568.a
uinum myrrhatum 568.b
uinum mortem accelerare 575.a
Viperæ indoles 46.b
uiperæ sanies præsentissimam affert mortem ibidem.
Vir & maritus uoces affinitatis, 9.a
uir bonus, ut bonus est, non potest fieri deterior 182.a
uir & uxor quomodo una caro, 432.b
uiri sancti quomodo deprehendantur 410.a
uiris piis & solitariis quare Dæmon præcipuè infestus 57.a
uiris eadem lex quæ & uxoribus 104.a
uiros sanctos nonnunquam sinit Deus rerum exterarum penuria premi 163.a
uires hominis quæ 483.a
Virga Mosis, uerbum Dei 210.b
uirga siue baculus pro potestate, 287.b
uirgæ & baculi nomine quid intelligatur 266.a
uirginitas suadetur & præfertur, non præcipitur 435.a
Virgo gestu, incessu & uerbo perfecta 12.b
uirgo quare negotium conceptionis uiro non aperuit 13.b
uirgo cooperata conceptioni 14.b
uirgo cum Iosepho. 7. annis moratur in Aegypto 32.b
uirginis partus diabolo ignotus, 11.a
uirginis encomium quòd sit mater Iesu 11.b
uirginis & Iosephi obedientia 32.b
uirginis appellationem quæ donãt, 517.a
uirgines expectantes sponsum, 516.a
uirgines prudentes & fatuæ, quæ 517.b
Virtus & potestas diuersi significatus 224.b
uirtus, autoritas, & dignitas in cõcionatore quid efficiant 188.b
uirtus Christi quos non sanat, 242.a
uirtus uerbi Christi 249.b
uirtus Dei quid 479.b
uirtus pro maiestate & dicendi libertate 184.b
uirtus pro fortitudine & potentia 509.b
uirtus cuilibet rei sua à cœlorum motu, ibidem.
uirtutis & beatitudinis sanctorũ testimonium à Christo 281.b
uirtutis Dei cognitio quomodo quærenda 479.b
uirtute decet non sanguine niti, 48.a
uirtute Christi maxima quæque patrantur 209.a
uirtutes quid 509.b
uirtutes cœlorum 509.a
uirtutes pro miraculis 301.a
uisionẽ Dei cui rei debeãt 87.a
uisus omnium sensuum ut uelocissimus, ita perniciosissimus, 101.b
uita filio dilecto à patre ordinata miseriis plena 31.a
uita, uestis & prædicatio Ioannis Bapt. nihil inter se dissimiles, 42.b
uita & doctrina Ioannis pares, 300.a
uita & doctrina Pharisæorum populo nauseã mouebant 44.a
uita doctrinæ respondere debet, 175.b
uita quomodo erga Deum instituẽda 108.b
uita qua hîc ũtuitur, somnus, miseria & militia est 177.b
uita impura omnem adimit autoritatem concionatori 188.b
uita omnis à Christo 392.a
uita æterna quid 81.b

Universidad de Deusto
Biblioteca

uita æterna effectus legis obseruatæ 438.a
uita æterna quibus parata 449.a
uita Christi tota necessitatibus nostris releuandis impensa 246.a
uita Christiana quid 57.a
uita hominis militia 177.b. 544.a
uita corporalis sine spirituali, mors 138.b
uita mors quomodo esse queat, & contrà 584.a
uita nostra, quasi sementis quædã, 401.b
uita nostra à quo pendeat 155.a
uitæ integritate autoritatem sibi conciliat præco uerbi diuini, 188.b
uitæ æternæ possessio 430.b
uitæ æternæ promissione Christus consolatur afflictos 441.a
uitam in media morte promittere, Christi potentiam ostendit, 242.b
uitam mundus iis artibus amittit, quibus retinere nititur 285.a
uitam nostram quomodo perpetuò retineamus 285.b
uitam æternam quomodo cõsequamur 437.a
ad uitam æternam habendam necessaria quæ 182.b
ad uitam æternam assequendam unà cum fide opus est integritate uitæ 183.a
uitâ æternâ nihil, eorum quæ homo habet ex se, dignum 401.a
Vitatio mali & boni operis exhibitio necessaria ad uitam æternam habendam 182.b
Vitium precationis, battologia, 126.b
uitia resecturus Christus à radice exorditur 148.a
uitia in aliis facilius quàm in nobis obseruamus 124.b
uitia Pharisæorum quæ Christus traduxerit 229.a
uitia nationibus quibusdam peculiaria 331.a
uitia atrocia diuque consueta grauibus remediis profligãda, 414.b
uitia quibus scatet mũdus 420.a
uitia cur reprehenduntur 470.b
Vltionis cupidi quomodo possessionibus suis excidunt 82.b
ultionis diuinæ officium commissum angelis 352.a
ultionem qui sibi usurpant quàm peccent 108.a
ultionem in Deũ remittere quàm prosit 108.a
umbræ quando desinere cœperunt 298.a
unctio symbolum & collatio dignitatis 3.b
unctio, lætitiæ argumentum, 146.b
unctio ac lotio spiritualis 147.a
unctionis usus apud ueteres 146.b
unguento nihil opus Christo iã immortali, pauperes pro se substituenti 584.a
unio naturarum in Christo quanta 392.a
Vocari pro esse 9.b
uocari pro demonstrari 17.a
uocari in aulam quid 551.a
Vocatio Dei ubicunque gentium alit 61.b
uocatio filiorum Zebedæi 73.a
uocatio generalis & personalis, 206.a
uocatio personalis præferenda generali 206.a
uocatio externa Christi, indicium internæ 226.a
uocatio Christi & Phariſæorum diuersa 233.b
uocatio duplex 256.b
uocatio Gentium post Iudæos, unum secretorum iudicij Dei, 263.a
uocationis nostræ præcipua minutioribus præponenda 206.b
uocationi Dei ea etiam sunt, quæ nulla sunt 480.b
uocationem nullam tam ieiunam esse, in qua fideliter uersanti nõ suppetant necessaria 62.b
uocationes Simonis & Andreæ, 72.b
uocationũ Apostolorũ ordo 73.a
uocatus ad prædicandum aliud curare non debet 190.b
uoculæ Amen usus duplex 142.b
Volo, quid, quum Dei est 231.b
uolucres nobis cordatiores & prospicientiores 155.b
uolucres, studia hominum inania 345.b
Voluntas Dei quæ 67.a. 134.b. 232.a
uoluntas Dei duplex 134.b. 248.b. 497.b
uoluntas Dei reuelata 134.b
uoluntas Dei omnipotens ibidem.
uoluntas Dei agnoscenda simul & facienda 135.b
uoluntas Dei per Christum agnoscitur 232.a
uoluntas Dei discenda ut illi gratificemur 231.b
uoluntas Dei cui consentire debemus quæ 248.b
uoluntas Dei quæ inquirenda & quæ non 135.b
uoluntas Dei ut fiat duo necessaria 134.b
uoluntas Dei legislatoris quomodo impletur 183.b
uoluntas Dei possibilitatem rebus adfert 543.a
uoluntas patris quæ sit 135.b
uoluntas quanti momenti ad salutem 48.b
uoluntas hominis inanis nisi diuinitus adiuta 540.a
uoluntas beneplaciti 134.b
uoluntas signi ibid.
uoluntati non præest fatum 23.b
uoluntatem Dei facere 338.a
uoluntatẽ Dei facientes qui 455.a
uoluntatem Dei fieri quomodo petimus 134.a
uoluntatem Dei perficere non possumus, nisi adiutore spiritu sancto 135.a
uoluntatem Dei Christus & fecit & docuit 134.b
Voluntates in Christo duæ, sed concordes 543.b
Voluptas inimica uirtuti multos ad se pellicit 176.a
uoluptas corporis proœmiũ doloris & pœnitentiæ 401.a
uoluptatis studium etiam euangelicos transuersos rapit 346.b
uoluptatem temporariam sequitur dolor perpetuus 176.a
Vox Dei ad nos longè mitioriam, quàm olim sub Mose 54.b
uox Dei carni horribilis 408.a
uox patris super Christum cur audita 54.a
uocis & Vultus Christi energia mirabilis 227.b
uoces exclusiuæ quid excludant, 222.a
uoces mundi uocationem Christi molientis impedire 226.b
Vrbibus internecionem quodnam peccatum adferat 301.a
Vrias dolo occisus 6.b
usura quando committitur 111.b
ut particula quid denotet 122.b
utilitas ex ueteri testamento quæ, 405.a
utilitatis fidei alienæ exempla, 221.a
Vulgus simplex candidè iudicat, 250.a
Vulgus cæcum 377.a
Vulgus semper mobile 563.a
Vulgus mari simile 563.b
Vulgi inconstantia erga Christum 357.a
Vulgi hypotypoſis petentis Barabbam dimitti 563.a
Vxor Zebedæi pro filiis ambit, 443.b
Vxor Pilati 556.b

Z
Zacharias propheta occisus 496.b
zarach Aethiopiæ rex ab Asa uictus 7.a
zebedæi filij quî excusantur quòd reliquerunt patrem 75.b
zizania pro quolibet adulterino & noxio semine 347.b
zizania Satanæ quæ 351.a
zizania quomodo celerius tritico excrescunt ibidem.
zona abstinentiæ ac sobrietatis symbolum 43.a
zona symbolum pudicitiæ ibid.
zonam soluere quid ibidem.
zonam perdere, prouerbium, 266.a
zonæ apud ueteres pretiosæ in usu 43.a
zorobabel primus Iudæorũ Dux ex stirpe Dauidis 8.b

FINIS INDICIS.

SERIES CHARTARVM.

1 ¶ a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z.
2 A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
3 Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vv Xx Yy Zz.
4 AAa BBb CCc DDd EEe FFf GGg HHh IIi KKk LLl MMm NNn OOo PPp QQq RRr SSſ TTt VVv XXx YYy ZZz.
5 AAA BBB CCC DDD EEE FFF GGG HHH III KKK LLL MMM.
Omnes Terniones, præter ¶ Quaternionem.

Excudebat Ioanni de Roigny Federicus Morellus,
Anno ſalutis humanæ M.D.LXII.
Menſe Martio.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca